F. LUCII FERRARIS

BIBLIOTHECA

CANONICA IURIDICA MORALIS THEOLOGICA

F. LUCII FERRARIS

SOLER-ALEXANDRINI
ORDINIS MINORUM REGULARIS OBSERVANTIAE SANCTI FRANCISCI

BIBLIOTHECA

CANONICA IURIDICA MORALIS THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA POLEMICA RUBRICISTICA HISTORICA

EDITIO NOVISSIMA MENDIS EXPURGATA

ET NOVIS ADDITAMENTIS LOCUPLETATA

#4031
250.3
Property of
CBF
Please return to
Graduate Theological
Union Library

TOMUS PRIMUS

A–B

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA POLYGLOTTA
S. C. DE PROPAGANDA FIDE
MDCCCLXXXV.

BX
9.36
.45
1885
v.1

IOANNI · SIMEONI

PRESB · CARDINALI · TIT · EVDOXIANO

PRAEFECTO · SACRI · CONSILII

CHRISTIANO · NOMINI · PROPAGANDO

FEDERICVS · MELANDRI · EQ.

NOVAM · PROBATISSIMI · OPERIS

EDITIONEM

IN · OFFICINA · LIBRARIA

EIVSDEM · SACRI · CONSILII

SVA · CVRA · INSTANTIAQVE · ADORNATAM

OBSEQVENTIS · ET · GRATI · ANIMI · PIGNVS

OFFERT · DEDICAT

REIMPRIMATUR
Fr. Augustinus Bausa O. P. S. P. A. Magister

REIMPRIMATUR
Iulius Lenti Archiep. Siden. Vicesg.

PRAEFATIO

PRAESENTIS EDITIONIS

Rogatus, ut pauca praefari vellem huic libro, quem Typographia Polyglotta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide iterum edendum curavit, libentissime annui petitioni, quia semper librum hunc Canonistis aeque ac Theologis, praesertim moralibus, maximae existimavi utilitati.

Id probat quidem doctissimorum virorum iudicium, apud quos semper Auctor noster summo in pretio fuit, de quo nihil aliud constat, quam quod Romae in SS. Congregationum officio vitam deguerit. Verum idem luculentissime demonstrant Editiones quamplures, quae huius operis factae sunt. Pluries enim excusum est Ianuae, Bassani, Venetiis, Neapoli, Parisiis, Romae, et antiqua exemplaria omnia prorsus exhausta sunt. Nulla sane est Bibliotheca, quae Ferrariana Bibliotheca non ornetur.

Neque vero cuiquam id mirum sit. Etenim Opus hoc verissime Prompta Bibliotheca est Theologica, ita ut res nomini cum omni veritate respondeat. Agit enim de omni fere re Theologica, pertinente nempe ad sacra dogmata, ad sacros canones, ad sacras rubricas, ad ecclesiasticam historiam, ad moralem disciplinam. Collecta ea est potissimum ex Summorum Pontificum Constitutionibus, ex Conciliorum decretis, ex Sacrarum Congregationum resolutionibus, et ex probatissimis quibusque Auctoribus. Digesta autem secundum particulares materias, ordine alphabetico dispositas, opus suppeditat ordinatissimum, in quo quod quis quaerat facile reperiat. Atque maior evadit huiusmodi facilitas ex Summariis, quae singulas indicant materias, et singulis articulis praeposita sunt; ita Bibliotheca haec vere *prompta*, imo promptissima omnibus usui est.

Insuper Ferrarianum Opus hoc eruditione quoque praestat quam maxime. Plus quam septingenti in eo auctores, eorumque varia opera citantur. Media autem incedens via solidam auctor prosequitur doctrinam. Ipsemet in sua Operis Praemonitione fatetur, « in omnibus decisionibus suis, quantum in ipso fuit, semper cavisse, ut nec rigidiores sectaretur opiniones, nec aliam in oppositam deflecteret laxitatem. » Hinc est quod communiter inter doctos et graves probabilistas ab auctoribus recenseatur.

Quod, ut facto ipso eluceat, et ut simul specimen habeatur eius doctrinae, operae pretium est referre quae in Articulo de Conscientia habet circa gravissimam illam in re morali de Probabilismo quaestionem. Atque inde illud quoque patebit, quam nempe dilucide, quam breviter res Auctor noster exponat; ita ut minimo temporis dispendio possit quis totam rerum substantiam attingere.

Porro num. 68 sic definitur Conscientia probabilis: « Iudicium practicum intellectus ex gravi ratione vel auctoritate adhaerentis uni parti contradictionis determinate, sed cum formidine de opposito. Est in re communis. » Declarata natura huius probabilis conscientiae in sequentibus numeris, numero deinde 73 sic pergit inquiens: « Hinc resolves primo: Potest homo in rebus moralibus, et actionibus humanis licite sese conformare conscientiae seu opinioni vere probabili. Est communis. Et ratio est, quia operans iuxta regulam rectae rationis, ut facit operans ex conscientia vere probabili, operatur licite, cum enim in moralibus nequeat semper haberi omnimoda certitudo per evidentiam, debet sufficere certitudo practica ex probabilibus desumpta, aliter vix unquam posset aliquis recte, et licite operari propter incertitudinem rerum practicarum, et sic vix unquam haberemus quietam conscientiam. Unde iure merito Alexander VIII die 7 Dec. 1690 sequentem damnavit propositionem, tertiam in ordine: Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam. » Subiicit mox auctor uberiorem quandam explicationem opinionis *vere* probabilis, praesertim vero probabilis extrinseca probabilitate; et alias tres addit deinde conclusiones, quibus breviter totum explicat et complet Probabilismi systema.

« Resolves secundo. Potest homo licite sequi opinionem vere quidem, sed minus probabilem, minusque tutam relicta probabiliori et tutiori, quando tamen agitur de sola honestate actionis an licita sit vel non. Est iam fere communis, eamque docent innumeri Doctores, tam recentes, quam antiqui quos omnes adducere nimis esset oblongum et operosum. » Probat veritatem huius conclusionis primum ex auctoritate, deinde ex ratione, quam in hunc modum exponit: « Qui operatur secundum opinionem vere probabilem, ille prudenter operatur. Sed qui prudenter operatur, licite agit, et non peccat. Ergo, etc. Minor patet. Probatur maior. Qui operatur secundum rationem firmam et gravem, ille prudenter operatur, quia agit conformiter rationi rectae. Sed qui operatur secundum opinionem vere probabilem, ille operatur secundum rationem firmam et gravem. Ergo, etc. Adeoque cum liceat prudenter operari, licitum est sequi opinionem minus probabilem et minus tutam, (dummodo sit vere probabilis et tuta, ut supponit conclusio), relicta probabiliori et tutiori, quando agitur de sola honestate actionis. Tum quia qui operatur secundum opinionem vere probabilem, habet conscientiam practice certam, quod licite operatur: ultra enim actum opinativum directum, explicite aut virtualiter habet actum reflexum, quo certe iudicat, se licite operari, dum hic et nunc operatur secundum opinionem vere probabilem et tutam; opinio enim, minus probabilis et minus tuta, est et manet vere probabilis, et vere tuta, non obstante quod alia opinio opposita sit vel appareat probabilior ac tutior, quia maior illa probabilitas, et securitas oppositae sententiae non destruit probabilitatem, et securitatem, quamvis minorem, alterius opinionis,

quin maneat vere probabilis, et vere tuta: sicuti maior bonitas unius actus Virginitatis v. g. non destruit minorem bonitatem actus coniugalis, quin sit et maneat vere bonus, et tuto amplectendus, quia opinio certe probabilis non amittit suam probabilitatem per aliam *probabiliorem*, sed solum per aliam *certam*, quoniam probabilitas tali certitudini, aut falsitati opponitur, et maior probabilitas non excludit falsitatem, immo ex communi Aristotelis axiomate: Multa falsa sunt probabiliora veris. »

Prima et secunda Conclusio, uti patet, *subiectivam* respicit *humanae actionis honestatem*. Gradum faciens ad tertiam Conclusionem, Probabilismum attingit, quatenus *ad ipsam obiectivam veritatem* refertur. Hinc inquit: « Resolves tertio. Non potest homo licite sequi opinionem minus probabilem, et minus tutam, relicta probabiliori, et tutiori, quando agitur de materia facti, et exinde sequitur certum periculum inferendi damnum proximo. Est communis. » Probata hac propositione, et pluribus explicata practicis casibus, quartam et ultimam constituit conclusionem, qua secundam uberius explicat et confirmat. In ea enim agit de minori et maiori probabilitate respectu unius eiusdemque personae. « Resolves quarto, ait, licitum esse sequi opinionem aliquam vere probabilem, et vere tutam etiam contra propriam opinionem probabiliorem et tutiorem visam: imo etiam quandoque eam sequi debere. Sic tenent Azor., Vasquez, Layman, Less., Valent., Salas, Bonac., Sot., Bann., Serra., Bardi, Tanner, Sanchez, Terill., Sporer, aliique plurimi et gravissimi Auctores cum Illsung et Mendo. Et ratio », etc., et prosequitur rationes afferens, obiectiones resolvens, et varios casus explicans maximi momenti in praxi. « Subditus enim, ait n. 109, tenetur omnino obedire Superiori praecipienti aliquid probabiliter licitum, licet ipsi subdito probabilius videatur illud esse illicitum, » etc. Et num. 111 – 114: « Sic confessarius in iudicio sacramentali tenetur contra propriam opinionem, etiam probabiliorem et tutiorem sibi visam, absolvere poenitentem, qui tenet oppositam minus probabilem et minus tutam, dummodo sit vere probabilis et vere tuta, et de reliquo poenitens sit rite dispositus..... Unde merito dicit Laymann, quod reprehendenda est ea confessariorum consuetudo, qui veriti confitentem contra propriam sententiam absolvere, ad alium confessarium ablegant, qui oppositam probabilem tenet. Si enim ille alter absolvere possit, cur non et tu possis? Aut cur tua speculativa persuasio poenitenti obesse debeat? »

Tam certa haec sunt, ut nulla sane indigeant probatione, cum res pro seipsa loquatur, et probatissimorum Theologorum auctoritate roboretur. Haec eximius Doctor: « Quando poenitens adhaeret opinioni probabili, confessarius autem iudicat contrariam probabiliorem, et in hoc est diversitas opinionum..... dico in huiusmodi casu non solum posse, sed etiam debere confessorem absolvere poenitentem. Ita tenet Soto, Ledes., Navarr., et D. Anton. Et ratio est clara ex dictis, quia in eo casu poenitens integre confessus est, et est bene dispositus, et nihil agit contra conscientiam, et hoc totum est evidens confessori. Ergo nullum habet ius, nec rationem aliquam, ut illum sine absolutione remittat, neque in hoc est ulla difficultas. » De Poenit. Disp. 32, S. 5, num. 34. Suaresium, Theologiae luminare, ut eum appellat Benedictus XIV, sequutus est doctissimus

Card. De Lugo, qui in Resp. Mor. l. I, D. 26, num. 3 haec habet: « Confessarius debet amplecti opinionem poenitentis si probabilis sit et eum absolvere..... Ratio autem est, quia..... poenitens ius certum acquisivit ad sententiam obtinendam, nec potest confessarius hoc ius laedere, et absolutionem negare, si invenit poenitentem bene et legitime dispositum ad absolutionem obtinendam. Est autem poenitens sufficienter dispositus ad absolutionem, licet amplectendo opinionem benigniorem, nolit aliquam occasionem relinquere, vel aliquid restituere, etc. quia cum hac voluntate potest stare dolor de peccatis praeteritis, et propositum efficax non peccandi, sed servandi omnia Dei praecepta. Observat enim sufficienter Dei praeceptum, qui sequendo probabilem sententiam, omittit aliquid, ad quod iuxta probabilem Doctorum sententiam iudicat se divino vel humano praecepto non obligari. » Consentit omnino S. Alphonsus, Ecclesiae Doctor. Etenim l. 6, n. 604 quaestionem movet: « An possit absolvi poenitens, qui vult sequi opinionem contrariam illi quam tenet confessarius? » et respondet: « Sententia communis et sequenda docet non solum posse, sed etiam teneri sub gravi Confessarium absolvere poenitentem, qui vult sequi opinionem probabilem, licet opposita videatur probabilior Confessario. » Eruditissime et doctissime Sanctus Doctor hanc explicat et confirmat *communem* et *sequendam* sententiam toto illo num. 604. In fine vero eiusdem numeri haec habet: « Caeterum cum vertamur in hoc dubio, ubi alii *(sed pauci)* dicunt peccare Confessarium, si absolvat poenitentem, qui vult sequi opinionem minus probabilem; alii vero auctores *gravissimi* et *quam plurimi tam ex antiquis quam ex recentioribus* dicunt peccare, si non absolvat; *stante hac communi sententia tot auctoritatibus et rationibus roborata, non video quomodo possit confessarius tuta conscientia absolutionem denegare volenti sequi opinionem, quae ipsi poenitenti probabilis apparet, imo forte probabilior, si non directe, saltem reflexe; ut communiter sentiunt auctores probabilistae; qui sequendo opinionem probabilem in concursu probabilioris, existimant amplecti sententiam reflexe probabiliorem, utpote gravioribus fundamentis et communissima Doctorum auctoritate firmatam.* »

Haec ideo nonnihil uberius annotata sunt, ut prudens lector iudicium ferat de Additionibus, quas Doctores plures apposuerunt ad textum Ferrarianum corrigendum, nempe ne credat lector, feliciter id semper Commentatoribus successisse: Enimvero haec addit Romanus Theologus ad Articulum Auctoris de Conscientia, in fine eiusdem Articuli, et post *Additiones ex aliena manu.* « Ut doctissimis Censoribus, ait, morem gererem superiori de Conscientia articulo hanc animadversionem subnectendam duxi, qua Lectores moneo, atque hortor ad probabilismi doctrinam praecavendam, atque ad laxas illas opiniones considerandas, quas ex suo Probabilismo hausit auctor noster, atque in omnibus illis locis exposuit, quibus ego, ab iisdem censoribus monitus, notas, explicationes, atque etiam confutationes adieci. », etc. Et in prima Auctoris Resolutione, ubi Auctor dicit de sua sententia: *Est communis,* haec leguntur in Nota ex Edit. Rom. 1767. « Id est inter Probabilistas. Non enim auctorem eruditissimum ignorasse arbitror, innumeros pene scriptores doctrina, pietate, ac dignitate perspicuos adversus Probabilismum dimicasse: ipsos Pontifices Maximos, se Probabilismum

aversari non semel ostendisse: Ecclesiae Praelatos cum in Synodis tum in Pastoralibus Instructionibus, nullum non movisse lapidem, ut Probabilismum a suis respective Dioecesibus eliminarent: Regularium denique Ordines suis in Comitiis, editis Decretis, Probabilismum repudiasse; adeo ut *nullus fere hodie alicuius nominis Theologus reperiatur*, qui Probabilismum, ut noxam morum regulam reiiciendum haud arbitretur. Qua de re consulendum *opus vere aureum* P. Ioann. Vinc. Patuzzi Ord. Praed., cui titulus: Trattato della Regola prossima delle azioni umane nella scelta delle opinioni, ecc. Venet. editum an. 1758.» Hic est ille Ioannes Vincentius Patutius, qui *acri et vehementi stylo*, ut inquit idem S. Alphonsus, sub ficto nomine Adelphi Dosithei scripsit contra eundem Sanctum Alphonsum, et contra quem scripsit Sanctus Doctor, inquiens *parvi ponderis* esse quae auctor ille dicebat (Dell'uso Moderato dell'Opinione Probabile, Introduzione num. 3). *Aurei* autem *libelli* refutationem habes in citato Opusculo S. Alphonsi, nec non in eius Morali Systemate. Quare supervacaneum omnino est ostendere hic, illum libellum et doctrinam in eo contentam *auream* minime fuisse.

Ex his satis superque patet, apprime distinguendum esse textum ab aliis notis et additionibus, quae temporis progressu in variis Editionibus textui accesserunt. Placet unum et alterum adhuc afferre exemplum, ut studiosus lector, prudenter legens, cum utilitate, et quidem maxima, hoc utatur libro. In Articulo, de Approbatione Regularium num. 9 et 10 haec habentur: « Regulares itinerantes, seu tempore concionum vel alterius occasionis extra conventum existentes, nec copiam confessarii approbati propriae religionis habentes, possunt confiteri cuilibet confessario, sive regulari sive saeculari. Sic concessit Innocent. VII, etc..... Imo Suarez cum multis aliis, Sa, Sporer, Lezana, Corduba, Burg., Rossignol., Tambur. et alii multi contra Vasquez cum paucis tenent posse tales Regulares confiteri cuicunque simplici sacerdoti, sive saeculari, sive regulari, licet a nullo Ordinario approbato, quia », etc. Hisce *aliena manus* addit: « Scribit auctor regulares itinerantes, etc. (ut supra). Sed non obstante turba moralistarum, qui pro hac sententia, tanquam pro aris et focis pugnant, eam *solide* confutat Clericat. », etc. Huic *Additioni ex aliena manu* subnectitur mox *Responsio ex Editione Barbielliniana pro Auctore*, in qua Clericati argumenta refelluntur. Immediate hanc Responsionem sequuntur Additiones Casinenses, in quibus num. 28 scite animadvertitur, quod « Religiosos itinerantes se confitendi cuicumque sacerdoti idoneo, licet non approbatus sit ad confessiones, habere facultatem, tenet S. Ligorius l. 6, n. 575. Sane haec sententia est communissima penes theologos. Unde demirari satis non possumus auctorem novarum Additionum, qui putat eam solide confutasse Clericatum. » Verum, in ipsa etiam Casinensi Editione, *nota* habetur in fine *Responsionis Barbiellinianae*, in qua haec leguntur: « Non est otium quae pro Auctore adversus Clericatum disputata sunt in superiori responsione expendere. Hoc unum moneo Sacr. Congregationem Concilii confessiones regularium, qui presbyterum, non approbatum ab Ordinario, sibi in Confessarium eligant, illicitas et invalidas declarasse. Nam, cum sub die 10 Sept. 1769 Episcopus Hildesimen. supplici libello, Clementi XII exhibito et ad

Cong. Conc. remisso, exposuisset usum invaluisse in civitate Hildesimensi, ut nonnulli regulares ad civitatem ipsam pluribus intra annum vicibus accedentes, ibique per aliquot dies commorantes, soleant sibi eligere presbyterum saecularem ab Episcopo non approbatum, qui eis sit a confessionibus, quamvis non desint qui vel ex saecularibus, vel ex regularibus, propriaeque cuiusque ordinis familiae, de Episcopi, vel Praelati regularis licentia, confessiones excipiant, idque minime ferri posse censens, sequentia dubia declaranda proposuit: 1. An tales confessiones licitae sint in casu? 2. An, ignorante Episcopo, validae fuerint? 3. An, Episcopo sciente et contradicente, in posterum peragendae validae futurae sint? Sacra Congr. die 18 Nov. 1769 respondit: Negative in omnibus et amplius. » Verum, ut apertissime patet, Responsio haec S. C. ad doctrinam Auctoris nihil pertinet. Respicit enim casum particularem Regularium, ad civitatem pluries per annum accedentium, ibique ad aliquot dies commorantium, quibus non deerant confessarii *ex propria cuiusque Ordinis familia,* qui eorum confessiones audirent, et quorum copiam facile habere poterant. Auctor vero loquitur de Regulari itinerante, copiam confessarii approbati propriae Religionis non habente. Cfer. S. Alph. Append. de Privileg. num. 111. Ac, ut alia missa faciamus, in Articulo de Amortizatione iidem Editores Casinenses inquiunt: « Quae de amortizatione in quadam novissima Additione Neapol. editionis proponuntur, duximus expungenda, utpote quae in Iansenistarum officina procusa et Ecclesiae libertati et immunitati prorsus infensa. »

Praesens Operis editio emendata, cum magna diligentia, ab erroribus et imperfectionibus praecedentium, integrum exhibet Auctoris textum, sine mendis, quantum fieri potuit, et nitidis exarata characteribus, ut omnibus facile usui esse possit. Ut nihil in ea desideretur, aliarum Editionum exemplo, ea omnia inseruntur quae hactenus textui Ferrariano accesserunt. Post textum igitur Auctoris habes *Additiones* varias eiusdem Auctoris, nempe *ex secunda et tertia editione, Additiones novissimas, Supplementa, Responsiones.* Accedunt *Additiones ex aliena manu, Novae aliae Additiones ex aliena manu*, et *Additiones Novissimae ex aliena manu.* Habentur praeterea *Additiones ex Editione Romana Novissima* ann. 1767, *Additiones* item *ex Editionibus Barbiellinianis, Additiones recentiores* et *Novissimae, Articuli* et *Responsiones pro Auctore* ex iisdem *Barbiellinianis* Editionibus. Barbiellini enim Editores pluries Ferrarianam Bibliothecam typis vulgarunt. Eam Barbiellini fratres quam plurimis additamentis locupletarunt et simul emendarunt a pluribus mendis tum typographicis, tum citationum et sententiarum, quae in Venetam editionem irrepserant et inde in caeteras derivaverant. Romana Editio, quae in lucem prodiit anno 1784, opera laudatorum Fratrum, omnibus superioribus Editionibus praestat. Hisce Additionibus aliae superadduntur, *Additiones Casinenses,* itemque *Articuli novi Casinenses;* denique *Nova Additamenta* et *Additiones Novissimae.* Ad Operis complementum omissae non sunt notae, et *notas* habes in praesenti Editione eiusdem *Auctoris,* ac *notas* alias Romani Theologi, ac variarum Editionum, nempe Venetae, Romanae, ann. 1767, Barbiellinianarum, Casinensis, Parisiensis, Neapolitanae, quae quamvis prodierit quatuor annis post Editionem Barbiellinianam ann. 1784, huic tamen non multum praestat.

Ad calcem autem cuiusque voluminis eodem alphabetico ordine, quo articuli Operis dispositi sunt, collecta habentur Decreta, quae Auctorem ipsum aliosque veteres editores effugerant, vel quae deinceps Romae lata fuere, et quae in Editione Casinensi ann. 1844 vulgata sunt, et iterum in Editione Parisiensi Domini Migne sunt reproducta. Ea vero decreta, quae serius usque ad nostra tempora lata sunt, in fine totius Operis, separato volumine, cura et studio Romani Theologi collecta, eodem rerum ordine et dispositione invenientur. Duplicem hanc Editionem, videlicet Casinensem, omnium praestantissimam, et Parisiensem omnium recentissimam et notis pluribus ornatam, prae oculis habuit clarissimus Editor, ut nova haec, quae in lucem prodit editio, futura sit numeris omnibus absoluta. Si quid tamen peccatum fuerit, non obstante exquisita Editoris diligentia, in tanta operis mole et difficultate, benigne ignoscat humanus lector.

Romae in Festo SSmi Cordis Iesu 1885.

IANUARIUS BUCCERONI

E SOCIETATE IESU

PRAEFATIO AUCTORIS

Ne mireris, benevole lector, si post tot illustrium scriptorum volumina, post tam innumerum Collectorum numerum, toties ab aliis scripta excribere auserim, satis superque iam prelo submissa typis ediderim, uno verbo, rem actam egerim. Quanquam ex parte id verum, non penitus tamen supervacaneum fore censueris, si quod S. Augustinus lib. I de Trinit., cap. 3, scripsit, mente revolveris: *Neque enim*, ait, *omnia quae ab omnibus conscribuntur, in omnium manus veniunt, et fieri potest, ut nonnulli, qui haec nostra intelligere valent, illos pleniores non inveniant libros, in istos saltem incidant. Ideoque utile est plures a pluribus fieri diverso stylo, non diversa fide, etiam de quaestionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat; ad alios sic, ad alios autem sic.* Cui iam praeiverat S. Cyrillus Alexandrinus, praef. in Os. proph., in init., sic sibi obiiciens: *Existimabit fortasse quispiam otiosum esse quodammodo, et cum temeritate coniunctum, parumque conducibile etiam ante a pluribus disputata et explicata tantum non refodere, perscrutarique velle, et laboribus aliorum superadditis novos superaddere;* at ibidem sibi respondet quod scripta post alios, et ex aliis, si bona sint, nemini unquam obesse, multis vero prodesse possint: *Nam,* inquit, *si quidpiam proponatur cognitu praecipuum ac necessarium, et ita super eo multis et a multis disseratur, nullum inde damnum ad quempiam, imo fructus maximus ad audientes perveniet.* Non enim omnes uno, sed alio alius delectatur scriptore; alius stylum probat laconicum, improbat alius; nec omnes omnia scripserunt ac collegerunt: unde merito Ecclesiastis cap. XII, n. 12 dicitur quod *faciendi plures libros nullus est finis.*

Haec, aliaque mihi suggesserant ac in dies suggerebant viri non pauci omni eruditione clari, et magni nominis, qua voce, qua litteris suadentes, urgentes, ac veluti imperio cogentes, ut publici iuris facerem quae pro privato meo commodo in promptu collegeram ac disposueram, ad solvenda et decidenda dubia tum canonica, tum moralia, tum alia promiscua id genus, quae passim ex dissitis etiam provinciis, urbibus ac oppidis adventitabant. Flecti me alienis suasionibus, precibus ac imperiis haud scio an essem passus, nisi his insuper rationibus ipse me impulissem.

Sciebam cum Iob cap. v, n. 7, quod *homo nascitur ad laborem.* Recogitabam quod religiosus nequit superiorum ac maiorum imperiis obsistere, cum non habeat velle ac nolle, ut expresse cavetur in cap. *Si Religiosus,* 27, de Election. in 6, cap. *Religiosus,* 2, de Testamentis item in 6, et cap. *Religiosi,* 5, de Sepulturis etiam in 6, et, ut sacer eloquitur textus Proverb. XXI, n. 28: *Vir obediens loquetur victorias.* Ponderabam quod, ut seraphica canit Ecclesia, de S. P. meo Francisco in 1 antiph. ad Laudes eius solemnitatis: *Sanctus Franciscus praeviis orationum studiis quid faciat instructus, non sibi soli vivere, sed et aliis proficere vult Dei zelo ductus.* Et, ut habet Baldus in prooem. Decret., in princ., n. 3, quod laudandus sit scriptoris cuiusque conatus, quoniam levius in addiscendo passurus sit onus, qui collectas in unum materias lectitabit; sicut e converso reprehendendus, qui possit et nolit posteris studiosis quidquam scriptum relinquere.

Haec mecum reputans, speque percipiens haud infelicem exitum, alienis suasionibus, precibus ac imperiis, licet invitus ac non parum reluctans, tandem aliquando acquievi et moliri opus coepi, quod suadebant, rogabant ac imperabant. Quae igitur sparsim ab aliis, et nec omnia ab omnibus sunt hinc inde tradita ac relata, in unum redacta, et ordine alphabetico congesta extrado, ad promptius praesertim tyronum commodum, ac aliorum, vel copia librorum, vel voluntate, seu facultate omnes illos perlustrandi carentium; qui maxima facilitate et promptitudine in hoc uno opere comperire poterunt, quae nonnisi longissimo tempore, maximo labore et dispendio, in immensa voluminum classe, ac pene integris bibliothecis comparare potuissent.

Haec contexere placuit in simplicitate sermonis, tum quia multum est legibus amica, ut advertitur in institut. de Fideicommissariis haereditatibus, § 7, ibi: *Et nobis in legibus magis simplicitas, quam difficultas placet;* tum etiam quia, ut expresse habetur in can. *Marcion.,* 64, caus. 1, qu. 1, vera doctrina non consistit *in verbis, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum foliis, sed in radice rationis.* Unde Apostolus venit non in sublimitate sermonis, nec in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis, ut expresse fatetur I ad Corinth., cap. II, n. 1 et 4, ibi: *Et ego cum venissem ad vos fratres veni non in sublimitate sermonis aut sapientiae.... Et sermo meus, et praedicatio mea non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis*; et ad Colossenses scribens, II, n. 4, ipsos monet ne sinant se decipi in sublimitate sermonum: *Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.*

Brevitati, quantum potui, studui, utpote gnarus modernos brevitate gaudere, ut advertit Glossa in l. 1, ff. De eo quod metus causa; tum quia in l. *Tanta,* 2, § 16, cod. de Veteri iure enucleando, expresse dicitur, *quod multo utilius est pauca idonee effundere* (seu, ut alii legunt, *effingere*) *quam multis inutilibus homines praegravare.* Et doctoris est non superflua, nec verbosa commentaria facere, ut habetur in l. *Facturus,* 1, ff. de Origine iuris, ibi: *Non quia velim verbosos commentarios facere*: cum prolixitas, seu superfluitas confusionem et difficultatem soleat generare, ut notatur in § *Sane,* Prooemii Decretalium Gregorii IX, iibi: *Propter sui prolixitatem confusionem inducere videbantur.* Et infra: *Re-*

secatis superfluis. Et frustra fit per plura, quod per pauciora fieri potest, c. *Verba superflua*, 37, cod. *de donationibus*, ibi: *Verba superflua.... penitus esse reiicienda.* Eam tamen brevitatem effugi, in quam sic Horatius invehitur:

> ..... brevis esse laboro,
> Obscurus fio.

Et ea sum usus, quam sequentibus versibus extollit Ausonius in epistola ad Paulinum:

> Est enim comis brevitas; sic fama renatum
> Pythagoram docuisse refert, cum multa loquaces
> Ambiguis sererent verbis; contra omnia, solum
> Est, respondebat, vel non. O certa loquendi
> Regula! Nam brevius nihil est, aut plenius istis,
> Quae firmata probant, aut infirmata reclinant.
> Nemo silens placuit, multi brevitate loquendi.

In omnibus decisionibus meis, quantum in me fuit, semper cavi, ut nec rigidiores sectarer opiniones, nec aliam in oppositam deflecterem laxitatem, probe sciens quae Seraphicus meus doctor Bonaventura, lib. II Compend. theolog. veritat., cap. 12, recte scribit: *Cavenda est conscientia nimis larga et nimis stricta, nam prima generat praesumptionem, secunda desperationem; prima saepe salvat damnandum, secunda e contra damnat salvandum.* Ubi iura aperta suppetebant, semper illis sum usus; ubi iura non reperiebantur expressa, semper aequitate servata processi, iuxta id quod statuitur in cap. *Ex parte tua*, 2, de Transaction., ibi: *In his vero, super quibus ius non invenitur expressum, procedas aequitate servata, semper in humaniorem partem declinando secundum quod personas, et causas, et loca, et tempora, videris postulare.*

Ingenue autem fateor, amice lector, haec collectanea hancque doctrinam ex libris multa desumpsisse alienis; superadditis tamen, ubi defuerant, suis propriis locis, utriusque iuris canonici ac civilis textibus, pontificiis constitutionibus, conciliis, sacrarum congregationum decretis, sacrae Romanae Rotae decisionibus, sanctorum Patrum, illustriorumque doctorum scitis et placitis. Hinc non fuerim sanna verberandus, censura praesumptionis culpandus; solum ad boni animi officium attendas velim. Non semel violatis noctis induciis, irrepentem in oculos somnum studiosa manu detersi, ut hanc promptam Bibliothecam tibi posterisque relinquerem; sicque, ut alii laboribus ac vigiliis parcerent suis, non peperci ipse meis. Unde pro grati animi argumento tuam omnimodam mereor humanitatem ac benevolentiam, et eo vel maxime ipsa me dignaberis, si in id quod scribit Alcuinus, p. III Confess., c. 40, mentem intenderis, ibi: *Modernos laudo doctores, et eorum scripta libenter lectito, qui dum aliorum dicta revolvunt, ex multorum lectione radicem veritatis rimando inveniunt. Quanto enim sunt iuniores, tanto perspicaciores, et eo magis florent ingenio, quo de pluribus fontibus hauserunt.*

Ac insuper animadverteris cum Plinio, quod sicuti *in ratione conviviorum quamvis a plerisque cibis singuli temperemus, totam tamen coenam laudare solemus, nec ea quae stomachus noster recusat, adimunt gratiam illis a quibus capi-*

tur; ita nullus sit liber tam malus, ut non aliqua parte prodesse possit, id expresse attestante Plinio Iuniore lib. III, epist. 5. Et ut scripsit Varro, lib. VI de Lingua Latina, quod, sicuti in *bona segete neque nullum est spicum nequam, neque in mala non aliquod bonum,* ita possis de magna librorum parte statuere quod de carminibus suis Martialis lib. VI:

Sunt bona, sunt quaedam mediocria, sunt mala plura
Quae legis hic: aliter non fit, Avite, liber.

Quod si nec uni utilis fuero, mihi tamen maxime prodesse indubitanter speraverim cum hac occupatione detentus, otium, malorum omnium scaturiginem, semper abegerim, sequendo aureum illud Sancti Hieronymi consilium relatum in cap. *Nunquam*, 31, dist. 5, de Consecrat., ibi: *Semper facito aliquid boni operis, ut te semper diabolus occupatum inveniat..... Scribantur et libri, et manus operetur cibos, et anima saturetur lectione; in desideriis autem est omnis otiosus.*

Scias, amice lector, quod, ut scribit dict. S. Hieronymus in epist. contra Vigilantium, *qui scribit, multos sumit iudices.* Hinc suspende iudicium, retarda sententiam, donec totum hoc attente lustraveris opus, iuxta rectum monitum S. Augustini, lib. de Mendacio, cap. 1, sic expresse dicentis: *Sane quisquis legis, nihil reprehendas, nisi cum totum legeris, atque ita minus reprehendes.* Accipe igitur grato animo quod tibi grate exhibeo, et sufficiat mihi cum Ovidio dicere:

Et veniam pro laude peto, laudatus abunde,
Non fastiditus si tibi, lector, ero.

Habes interim quod senserim; ubi id recte perpenderis, non dubito quin aequi bonique sis consulturus. Si quid minus rectum oculis tuis occurrerit, vitio scribentis ascribe; si vero gratum aliquid, aut laude dignum deprehenderis, soli Deo attribue, qui aperit os mutorum, et linguas infantium facit disertas, Sap. X, 21, et a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum, Iacob. I, 17. Interea omnia in toto hoc opere contenta S. R. E. iudicio humillime subiicio; et si quid praeter intentum in progressu operis ex ignorantia, seu inconsideratione humana irrepsisset, eiusdem S. R. E. iudicio contrarium, id totum ex nunc velim expunctum, annullatum, et pleno animo retractatum, ceu verus filius eiusdem S. R. E. et Seraphici mei P. Francisci, qui ut vir catholicus et totus apostolicus, Ecclesiae Romanae fidem teneri docuit, ut Minoritica canit Ecclesia in primis Vesperis eiusdem solemnitatis, antiph. 1, ibi: *Sanctus Franciscus vir catholicus et totus apostolicus, Ecclesiae teneri fidem Romanae docuit.* Vale, et Deum mihi propitium exora.

BIBLIOTHECA

F. LUCII FERRARIS

A

ABBAS

Summarium.

1. Abbas in Hebraeo seu Syro vocabulo idem est et significat quod in Latino *Pater*. - 2. Abbates alii sunt saeculares, et alii sunt regulares. - 3. Abbates saeculares sunt illi qui habent beneficia ecclesiastica cum titulo abbatiae, et isti sunt in quadruplici differentia. - 4. Quidam sunt, qui non solum iurisdictionem habent in subditos, sed etiam pontificalia insignia gestant, quasi episcopi. - 5. Quidam sunt qui, licet abbatialem dignitatem habeant, non habent tamen episcopalem iurisdictionem, nec utuntur insigniis episcopalibus. - 6. Quidam sunt, qui in quibusdam cathedralibus ecclesiis, in choro et comitiis digniorem locum obtinent, ex quo suppressis, vel destructis collegialibus, aut conventualibus ecclesiis, quibus praeerant, tanquam primae dignitates in cathedrales transierunt cum titulo abbatum, et privilegio praecedentiae in choro et comitiis. - 7. Quidam ultimo sunt, qui solum habent abbatias in commendam, et non in titulum, et nec isti abbates commendatarii possunt uti habitu et insigniis episcopalibus, exceptis aliquibus specialiter privilegiatis. - 8. Abbates regulares qui sunt vere praelati, sunt in triplici differentia. - 9. Quidam sunt qui, nedum habent sub se regulares subditos, sed insuper habent territorium proprium, in quo episcopalem iurisdictionem, et aliquando etiam temporalem exercent. - 10. Quidam sunt, qui sub se habent tantummodo regulares subditos quibus praesunt. - 11. Quidam tandem sunt abbates solo nomine, seu titulares, qui actu nullos subditos habent. - 12. Abbates alii sunt benedicti, et alii non benedicti; abbates qui petunt benedici, debent recipere benedictionem ab episcopo, non autem ab aliis abbatibus alias benedictis. - 13. Abbates semel benedicti cum usu birreti, si transferantur ad aliam abbatiam cum usu mitrae, non indigent alia benedictione. - 14. Ista benedictio non est de essentia, nec simpliciter necessaria ad hoc ut abbates ea quae sunt ordinis et sui officii exercere possint, sed potius videtur esse de solemnitate, cum etiam abbates regulares non benedicti possint libere et licite facere et exercere omnia quae possunt abbates benedicti, ut constat ex pluribus constit. pontif. - 15. Sic concessit Eug. IV pro abbatibus congr. S. Iustinae de Padua. - 16. Item S. Pius V abbatibus canonicorum regularium. - 17. Item Iulius II abbatibus Olivetanis. - 18. Item alii summi pontifices abbatibus Basilianis, et alii aliis aliarum religionum; sicuti etiam pluries pro omnibus abbatibus regularibus declaravit S. Congr. - 19. Est tamen hodie attendendum generale decretum editum de mandato Alex. VII, per extensum adductum infra sub n. 31, et noviss. constit. Bened. XIII, quae hic ad litteram datur. In qua tamen constitutione, ut vides, non sunt comprehensi abbates habentes privilegia, ut sine benedictione exercere possint actus abbatiales, vel quod possint benedici a suis superioribus regularibus. Quod verum est de habentibus privilegia praedicta ex concessione, non autem per communicationem, quae ad hoc locum non habere idem pontifex ibi declarat. - 20. Abbates ecclesiae saecularis, et ab ordinario exemptae, ac Sedi Apostolicae immediate subiectae usum mitrae habentes, dum in sua abbatiali ecclesia divinis solemniter intersunt, possunt, absente episcopo, suos canonicos assumere ad sibi assistendum, et eamdem in eos iurisdictionem exercere, quam episcopus exercet in suos. - 21. Abbates, et alii quicumque, quantumvis exempti, intra fines alicuius dioecesis existentes, etiamsi nullius dioecesis, vel exempti esse dicantur, non possunt amplius cuiquam, qui regularis sibi subditus non sit, tonsuram et minores ordines conferre. - 22. Nec, etiamsi alii regulares non subditi et clerici saeculares afferant dimissorias suorum respective superiorum. - 23. Imo talis ordinatio abbatum conferentium ordines minores sibi non subditis, licet cum dimissoriis sui superioris, esset irrita et invalida. - 24. Abbates licet in parochos et parochianos iurisdictionem habeant quasi episcopalem privative ad episcopum, nequeunt suis subditis saecularibus literas dimissorias ad ordines suscipiendos concedere. - 25. Imo neque episcopus, cui commendatum est monasterium exemptum, potest sibi saeculares subditos ratione dicti monasterii ordinare. - 26. Neque ipse episcopus tanquam abbas nec alius praelatus loci potest subditis saecularibus nullius dioecesis concedere litteras dimissorias, sed has debet concedere episcopus vicinior. - 27. Abbates, et alii praelati habentes iura quasi episcopalia, si non habent ius congregandi synodum, et in ea examinatores eligendi, non possunt indicere concursum pro parochialibus ecclesiis vacantibus. - 28. Si vero tales abbates et alii praelati habeant ius congregandi synodum et eligendi examinatores, possunt pro parochialibus sibi omnimode subiectis concursum instituere. - 29. An abbates et alii praelati iura episcopalia habentes gaudeant facultate dispensandi et absolvendi, concessa episcopis a Tridentino. *Remissive*. - 30. Abbates et alii praelati iurisdictionem quasi episcopalem habentes quoad usum pontificalium, et quoad benedictiones, indulgentias et alia, tenentur servare formam praescriptam in decreto generali Sacrae Congreg. Rituum ab Alexandro VII approbato 1659, die 27 Septemb. - 31. Affertur dictum decretum cum suis declarationibus. - 32. Abbas exemptus non potest ab episcopo excommunicari ex ejus ordinaria auctoritate. - 33. Abbati regulari non habenti iurisdictionem quasi episcopalem, nec territorium separatum, concedi non solet indultum consecrandi ecclesias noviter aedificatas. - 34. Abbas et abbatia S. Eliae terrae Carbonis non est nullius, nec habet territorium separatum et iurisdictionem quasi episcopalem. - 35. Abbates et alii exempti in provincialibus conciliis et episcopalibus synodis uti possunt mitris tantummodo auro frisiatis. - 36. Non vero praelati non exempti. - 37. Abbates inter monachos Ruthenos ordinis S. Basilii in actibus monasticis praecedunt proto-archimandritae; extra actus monasticos consuetudo servanda. - 38. Abbates habentes ius mitrae et baculi praecedunt in synodo canonicis etiam cathedralis capitulariter non intervenientibus. - 39. Abbates habentes iurisdictionem quasi episcopalem conciliis generalibus intersunt, et in conciliis provincialibus suffragium habent ac subscribunt.

- 40. Abatum aliorumque praelatorum regularium iurisdictionem temporalem et spiritualem in subditos saeculares habentium residentiae exemptae sunt a visitatione et correctione episcoporum, etiam quoad curam animarum. - 41. Monasterium et monachi Cryptae Ferratae exemptione passiva gaudent; in eorum vero territorio Tusculanus Episcopus iurisdictionem exercet. Nonnulla privilegia abbati a Bened. XIV conceduntur. - 42. Singularia privilegia abbatis Farfensis Bened. XIV restringit. - 43. Abbates et alii qui iurisdictione quasi episcopali potiuntur, limina apostolorum visitare debent tertio quoque anno, si in Italia sunt vel insulis adiacentibus; reliqui vero quinto. - 44. Idque se personaliter facturos iurare debent. - 45. Abbati generali ordinis monachorum S. Hieronymi congregationis Italicae indultum conceditur interveniendi capellis pontificiis post caeteros abbates generales. - 46. Abbatia Fuldensis erigitur in episcopatum, et Moguntinae archiepiscopali Ecclesiae iure metropolitico subiicitur. - 47. Pactiones cum eligenda abbatissa vel priorissa initae, etiam per se honestae et licitae, abrogantur; idemque valet pro monasteriis et collegiis utriusque sexus. - 48. Abbates exempti primae, secundae et tertiae speciei. - 49. Num abbates evadant exempti exemptione nativa. *Remissive.* - 50. Evadunt vero exemptione dativa vel praescriptiva. - 51. Falsa privilegia pontificia. - 52. Propterea in controversiis de exemptione non nisi exhibitis autographis iudicium ferri potest. - 53. Eaque iuxta rigidas artis criticae regulas examinanda sunt. - 54. Privilegium pontificium debet esse clarissimum, ut importet exemptionem. - 55. Ad id privilegium requirebatur antiquitus consensus episcopi. - 56, 57. Quae sint verborum formulae pro exemptione primae, secundae vel tertiae speciei. *Remissive.* - 58. Pro exemptione primae vel secundae speciei sufficit praescriptio centenaria vel quadragenaria cum titulo colorato. - 59. At requiritur immemorabilis praescriptio pro exemptione tertiae speciei. - 60. Etiamsi agatur de casu ante annum 1721, iam per rem iudicatam definito. - 61. Permittitur tamen observantia in linea interpretativa privilegii pontificii. - 62. Ex quibus actibus praescriptione acquiratur exemptio primae speciei. *Remissive.* - 63. Ex quibus actibus praescriptione acquiratur exemptio secundae vel tertiae speciei, haud facile distingui potest, - 64. nisi limites utriusque potestatis statuantur. - 65. Abbati secundae speciei, paucis exceptis, omnia fere competunt quae ad episcopos pertinent lege iurisdictionis tum voluntariae, tum contentiosae. - 66. Actusque iurisdictionis exercet vel cumulative cum episcopo, vel privative ad eum. - 67. Non vero quae sunt ordinis vel legis dioecesanae. - 68. Abbati tertiae speciei, demptis litteris dimissoriis cum excommunicationibus ad finem revelationis pro furtis, omnia competunt quae sunt tum voluntariae tum contentiosae iurisdictionis, secluso episcopo. - 69. Et ea quae sunt legis dioecesanae. Pro eis vero quae sunt ordinis, adire potest quemlibet episcopum. - 70. Episcopus ea sola valet exercere, quae speciatim delegata sunt in loca nullius. - 71. Quomodo praescriptione acquiratur exemptio secundae speciei. - 72. Quomodo acquiratur praescriptione exemptio tertiae speciei. - 73. Sunt etiam abbates tertiae speciei per quamdam fictionem. - 74. Quomodo abbates exemptionem amittant. *Remissive.* - 75. Ut abbas exemptus, S. Sedi immediate subiectus, amittat exemptionem, requiritur centenaria praescriptio. - 76. De quibusdam abbatibus exemptis non est iudicandum iuxta regulas communes. - 77. Erant enim loca quaedam nullius, quae veluti inhospita et deserta nulli episcopo subiiciebantur. - 78. Cum vero inhabitari coeperunt, in potestate incolarum erat quemlibet episcopum arcessere. - 79. Constructis postea monasteriis, quasi episcopalem iurisdictionem abbates iis in locis exercuerunt. - 80. ad 88. Quae possint abbates et praelati, quocumque nomine nuncupentur, qui habent territorium nullius dioecesis, plenamque in eo iurisdictionem quasi episcopalem. - 89. Quando abbates regulares presbyteratus ordine fuerint insigniti. - 90. Sed licet non presbyteri, eorum auctoritas non parvi in Ecclesia pendebatur. - 91. Quando et quomodo pontificalibus ornamentis decorari coeperint. - 92. Praeter potestatem in monasterio, alia competunt abbatibus seu dispositione iuris ecclesiastici, seu consuetudine immemoriali. - 93 ad 100. Quas habeant potestates abbates regulares ex iuris ecclesiastici dispositione. - 101. Notantur quae circa abbatum potestatem a Van-Espenio in Gratianum et Innocentium III iactantur. - 102. Quibus praerogativis abbates gaudeant in regimine politico apud Germanos. - 103. Abbates principes in comitiis viritim suffragia ferunt. - 104. Curiatim vero qui principes non sunt. - 105. Eorum aliqui singularibus officiorum palatinorum titulis distinguuntur. - 106. Innumerae in Germania abbatiae saecularibus addictae. - 107. Quarum nonnullae principibus vel doctoribus etiam protestantibus collatae vel commendatae sunt. - * 108. Etymologia et diversa significatio nominis abbatis. - 109. Notatur Van-Espen. de origine ecclesiarum saecularium, quae titulum abbatiae habent. - 110. Ordinarii nomine veniunt quoque abbates iurisdictionem quasi episcopalem habentes. - 111. De potestate abbatis dispensandi cum suis subditis quoad ordines. - 112. An novitios suos ordinare possint abbates. - 113. Abbas in aliquibus casibus ab episcopo denuntiari potest. - 114. De tempore quo abbates usum pontificalium ex privilegio obtinuerunt. - 115. Provisio abbatiae per monachum diversae congregationis a Sede Apostolica facta, reticita hac circumstantia, est gratia obreptitia. - 116. Ad abbatiam, aliaque beneficia regularia administrationem habentia assumi possunt tantum qui actu sunt professi. - 117. Aliquando ex dispensatione apostolica etiam non professi promoventur ad praefata beneficia cum obligatione tamen profitendi. - 118. Litterae in forma brevis Benedicti XIII, circa praesentem iurisdictionem abbatis Casinensis. - 119. Abbas Montis Casini primum obtinet locum post episcopos in conciliis et publicis sessionibus. - 120. Potest solemni ritu benedicere in omnibus ecclesiis ordinis S. Benedicti. - 121. Afferuntur duo privilegia Urbani V.

1 ABBAS in Hebræo, seu Syro vocabulo, idem est et significat, quod in Latino, *Pater;* c. final., de Regular.; Gloss. in Clem. 1, de Rescr.; S. Aug., ep. 177; S. Hier. et S. Thom. in Ep. ad Galat., c. IV; Liranus in ea-
2 dem Epist. et eod. cap., et passim alii. Abbates autem alii sunt saeculares, et alii sunt regulares, ut in c. *Transmissa,* ubi Gloss., verb. *Abbates,* de Renunt., et in c. *Cum ad monasterium,* de
3 Statu monachorum. Abbates saeculares sunt illi qui habent beneficia ecclesiastica cum titulo abbatiae; c. *Cum de beneficio,* ubi Gloss., in fin. de in Praebendis, in 6, et isti sunt in quadruplici differentia. Quidam sunt qui non solum 4
iurisdictionem habent in subditos, sed etiam pontificalia insignia gestant quasi episcopi. Qui- 5
dam sunt qui licet abbatialem dignitatem habeant, non habent tamen episcopalem iurisdictionem, nec utuntur insigniis episcopalibus. Quidam sunt qui in quibusdam cathedralibus ec- 6
clesiis, in choro et in comitiis digniorem locum obtinent; ex quo, suppressis vel destructis collegialibus, aut conventualibus ecclesiis, quibus praeerant, tanquam primae dignitates, in cathedrales transierunt cum titulo abbatum, et privilegio praecedentiae in choro et comitiis. Qui- 7

dam ultimo sunt qui solum habent abbatias in commendam, et non in titulum, et nec isti abbates commendatarii possunt uti habitu et insigniis episcopalibus; ex decreto S. C. 1593, 27 Oct., exceptis commendatariis B. Mariae Farfensis, et S. Salvatoris, ex concessione Urbani VIII, const. incip. *Romanus pontifex*, die 18 Nov. 1628.

8 Abbates regulares, qui sunt vere praelati, et appellatione praelatorum in sacris canonibus veniunt, ut colligitur ex c. *Decernimus*, de Iudiciis, et c. *Præsenti*, de Officio ordinarii, in 6, et cap. *Ut apostolicae*, de Privilegiis, in 6,

9 sunt in triplici differentia [1]. Quidam sunt qui nedum habent sub se regulares subditos, sed insuper habent territorium proprium, in quo episcopalem iurisdictionem, et aliquando etiam temporalem, exercent, ut sunt abates Casinenses, abbates S. Mariae Tremitanae Insulae, congregationis Lateranensis, et alii huiusmodi [2].

10 Quidam sunt qui sub se habent tantummodo regulares subditos, quibus praesunt iuxta textum in c. *Ad monasterium*, vers. *Abbas vero*, et c. *In singulis*, de Stat. monach., ut sunt abbates Lateranenses, S. Benedicti, et alii, qui ex privilegio utuntur pontificalibus insigniis.

11 Quidam tandem sunt abbates solo nomine, seu titulares, qui actu nullos subditos habent, vel quia fortasse monachi locum reliquerunt, vel quia monasterium est alio translatum, vel quia est alicui saeculari clerico in commendam traditum, ut advertit abbas, consil. 101, in quaest., n. 1, vers. *Nam papa*, lib. 1; card. Tusch., tom. I., lit. A, conclus. 3, n. 21; Tambur., de Iur. abbat., tom. I, disput. 3, quaesit. 1, et alii.

12 Abbates alii sunt benedicti, et alii non benedicti. Abbates qui petunt benedici debent recipere benedictionem ab episcopo, non autem ab aliis abbatibus alias benedictis; Sac. Rituum Cong. in una Cammacensi 6 Decembris 1631.

13 Et abbates semel benedicti cum usu birreti, si transferantur ad aliam abbatiam cum usu mitræ, non indigent alia benedictione; ead. Congreg. in una Bituntina 25 Febr. 1606.

14 Ista autem benedictio non est de essentia, nec simpliciter necessaria ad hoc ut abbates ea quae sunt ordinis et sui officii exercere possint, sed potius videtur esse de solemnitate, cum etiam abbates regulares non benedicti possint libere et licite facere et exercere omnia quae possunt abbates benedicti; ut constat ex pluribus concessionibus pontificiis, et praecipue 15 Eugenii IV pro abbatibus congregationis S. Iustinæ de Padua in sua constitut. edita 1436, pridie kalendas Iulii anno 6 pontificatus, sub his verbis: *Volumus insuper quod praelati congregationis praefatae, licet benedictionis munus non acceperint, perinde tamen monasteria ipsius congregationis regere et administrare, ac omnes actus in ipsis valeant exercere, et insignia deferre, ac si munus huiusmodi fuissent consecuti.* Et Pii V pro abbatibus canonicorum re- 16 gularium, 1566, 17 Kalendas Februarii, anno primo sui pontificatus, his praecisis verbis: *Nec non singulis ipsorum monasteriorum abbatibus pro tempore existentibus (tametsi munus benedictionis non suscepisssent) quod omnibus et singulis privilegiis, praerogativis, immunitatibus, exemptionibus, favoribus, gratiis, indulgentiis, indultis, quibus tam ordinis et congregationis praedictorum, quam aliorum monasteriorum et ordinum abbates in generalibus et provincialibus conciliis utebantur, potiebantur et gaudebant, ac uti, potiri, et gaudere poterant, quomodolibet in futurum uti, potiri, et gaudere libere ac licite possint et valeant.* Et 17 Iulii II pro Olivetanis, 1507, pridie Kalendas Iunii, anno 4 sui pontificatus, praecisis his verbis: *Praefatique sic electi, seu nominati absque alicuius dictae Sedis, vel alterius provisionis, vel dispensationis adminiculo, etiam praeter hoc quod eis munus benedictionis impendatur, ipsis monasteriis et prioratibus, ad quae sic electi vel nominati fuerunt, praesse, ac illa in spiritualibus et temporalibus regere, ac omnes actus ibidem exercere, et insignia deferre, ac si munus huiusmodi suscepissent.* Et pro Basilianis exstant privilegia Eugenii IV, 18 Pauli III, Gregorii XIII, et Pauli V. Et expresse declaravit Sacr. Cong. Concil. 16 Febr. 1619, quod abbates regulares de iure conferre possint ordines minores suis subditis, licet non sint benedicti, quod etiam confirmavit ead. Sac. Congr. in una Panormitana die 17 Martii 1647. Vide tamen infra, *n. 31*, decretum per exten- 19 sum adductum S. Rituum C. coram Alex. VII, editum 27 Sept. 1659, et sequentem novissimam constitutionem Bened. XIII, 6 Maii 1725 [3].

---

[1] Haec assertio communis est theologorum ac canonistarum. Vide Zach., de Repub. Eccles. cap. 25; Suarez, de Relig. t. IV, tract. 8, l. cap. 2; Barbosa, Tamburini, de Iure abbat., q. 3. Porro nomine ordinarii etiam veniunt abbates iurisdictionem quasi episcopalem habentes. Vide Tamb., loc. cit., q. 4. (EDITOR. CASIN.).

[2] Vid. Tambur. loc. cit., dis. 3, q. 4. (EDITOR. CASIN.)

[3] Non omnibus promiscue abbatibus regularibus non benedictis ius competere minores ordines suis subditis conferendi, docent verba sequentia Benedicti XIV, lib. II, de Syn., cap. 11: *Ut autem*, inquit, *hac ipsa, qua nunc unice fruuntur, potestate uti valeant, non solum debent esse in presbyteratus ordine constituti, sed debent insuper benedictionem obtinuisse ab episcopo, nisi episcopus* tertio cum humilitate ac devotione, *sicut convenit, requisitus, eos benedicere forte renuerit*, iuxta textum in c. *Statuimus* de Supplen. neglig. praelat., *aut nisi alio fulciantur privilegio, quo eis potestas fiat, non recepto benedictionis munere, omnia peragendi quae abbatibus competunt, episcopi benedictione quodammodo sacratis. (Nota Editionis Venetae).*

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam

Commissi, etc. Cum itaque, sicut accepimus, abbates regulares perpetui, non quidem ratione tituli, quia ad triennium vel sexennium, aut aliud limitatum tempus eliguntur, sed ratione administrationis, quia ab unius monasterii regimine, expleto limitato tempore, transferuntur ad aliud, ab episcopis, in quorum dioecesibus sita sunt monasteria, benedictionem obtinere, imo et petere negligant; hinc est quod nos gravi eiusmodi abusui pro pastoralis officii debito opportune consulere ac providere cupientes, de nonnullorum venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, et aliquot insuper Romanae curiae praelatorum, super hoc a nobis specialiter deputatorum, consilio, suadentibus etiam episcopis, et aliis ecclesiarum praelatis in praesenti sacro concilio congregatis; nec non motu proprio, ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra, deque apostolicae potestatis plenitudine, ac nostra perpetuo valitura constitutione iniungimus, praecipimus, ac districte mandamus omnibus, et singulis abbatibus regularibus, licet perpetuis, solummodo ratione administrationis, ut praefertur, qui monasteriis cuiuscunque ordinis, congreg. ac instituti de caetero praeficientur, ut infra annum, a die eorum electionis computandum, solemnem benedictionem ab episcopis, in quorum dioecesibus monasteria consistunt, iuxta ritum in Pontificali Romano praescriptum, omnino suscipiant, vel saltem eam ter ab ipsis humiliter postulent, servata forma sancita in c. *Statuimus*, de Supp. negl. praelator. Quod si secus fecerint, ab officio per annum sint ipso iure suspensi. Volumus autem, et expresse declaramus, quod ipsimet abbates electi, durante praefato termino, ac interim omnia munia abbatialia libere ac licite exercere possint et valeant. Quodque abbas semel benedictus iterum benedictionem petere vel obtinere non teneatur, tametsi ad gubernium diversorum monasteriorum, aliarum etiam dioecesum, translatus exstiterit.

Quoniam vero nonnulli ex praedictis abbatibus regularibus, apostolicis, ut asseritur, muniti sunt privilegiis, quibus ampla ipsis tribuitur facultas suscipiendi benedictionem a quocunque, quem maluerint, catholico antistite, gratiam et communionem Sanctae Sedis Apostolicae habente; nos iustis et rationabilibus adducti rationibus, motu, scientia, ac potestatis plenitudine paribus, statuimus atque decernimus, ut huiusmodi abbates in posterum non a quocunque antistite, sed a dioecesano tantum episcopo, vel a metropolitano, infra praedictum terminum, benedictionem omnino suscipere teneantur; et quatenus ille quem abbas elegerit, tertio humiliter requisitus ipsi petitam benedictionem impertiri detrectet, aut negligat, tunc, et eo duntaxat casu, eamdem benedictionem a quocunque catholico antistite abbas libere suscipere possit, et valeat, ac ita perpetuis futuris temporibus ubique servari volumus et mandamus.

Caeterum eiusmodi indulta exemptiva ab obligatione suscipiendi benedictionem a proprio episcopo illis duntaxat abbatibus quibus ab Apostolica Sede directe concessa fuerant iuxta modum supra expressum, suffragentur, reliquis autem abbatibus, qui ea ex generali tantum privilegiorum aliis ordinibus, congregationibus, vel institutis concessorum communicatione sibi competere praetendunt, minime suffragari posse nec debere decernimus et declaramus.

Quo vero ad abbates quibus a Romanis pontificibus praedecessoribus nostris indultum fuit ut a suis superioribus regularibus, vel ab eorum praelatis delegatis, benedictionem sumere possint; vel etiam per speciale indultum apostolicum concessum fuit, ut electi habeantur pro benedictis ab ipso summo pontifice, nihil omnino innovandum esse sancimus, et apostolica, quibus gaudent, privilegia ubique inconcusse observari praecipimus et mandamus.

Universos demum episcopos, atque etiam archiepiscopos, a quibus benedictio tribuenda erit, eorumque officiales, assistentes, et ministros quoscunque in Domino hortamur ac admonemus, ut occasione similium benedictionum excutiant, ac prorsus emundent manus suas ab omni munere; quin etiam praedictis praesulibus sub poena interdicti ab usu pontificalium per annum vetamus ac inhibemus, ne tam ante quam post easdem benedictiones, earumque intuitu, cuiuscunque generis aut speciei, etiam bellariorum et comestibilium, munera vel xenia a quoquam recipere audeant; illisque praeterea districte iniungimus, ut ab omni abstineant solemni pompa, quae sumptus, quantumvis modicos, etiam prandii secum ferat; cum eiusmodi sacrae functiones ab interna solidaque potius benedicentium ac benedicendorum religione et pietate, quam ab externa et vana apparatus magnificentia debeant commendari.

Decernentes praesentes litteras, et in eis contenta quaecunque, etiam ex eo quod praedicti et alii quicunque in praemissis interesse habentes, vel habere quomodolibet praetendentes, cuiusvis status, gradus, ordinis, congregationis, ac instituti existant, seu alia speciali nota digni, illis non consenserint, et ad ea vocati et auditi, seu causae, propter quas praesentes emanarunt, adductae et sufficienter iustificatae non fuerint, sive ex alia quacunque, quantumvis iusta, legitima et privilegiata causa, colore, praetextu, et capite etiam in corpore iuris clauso, etiam enormis ac enormissimae laesionis, nullo un-

quam tempore impugnari, redargui, infringi, in controversiam revocari, aut ad terminos iuris reduci posse; sed semper firma et efficacia existere ac fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere ab omnibus et singulis ad quos spectat et pro tempore spectabit quomodolibet in futurum, inviolabiliter et inconcusse observari. Sicque et non aliter in praemissis per quoscunque ordinarios et delegatos, etiam causarum palatii apostolici auditores, ac S. R. E. cardinales, etiam de latere legatos, et Apostolicae Sedis nuntios, aliosve quoslibet quavis praeeminentia, dignitate et potestate fungentes et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate ac auctoritate, iudicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus praemissis, et, quatenus opus sit, nostra et Cancellariae apostolicae regula de iure quaesito non tollendo, aliisque apostolicis, ac in universalibus, provincialibus, et synodalibus conciliis editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, et ordinationibus, nec non ecclesiarum, monasteriorum, collegiorum, ordinum, congregationum, et institutorum quorumlibet, aliisque quibusvis, etiam iuramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, usibus, stylis et consuetudinibus, etiam immemorabilibus; privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis quibuscunque ordinibus, congregationibus, ac institutis praedictis, eorumque monasteriis et abbatibus sub quibusvis tenoribus, et formis, et cum quibuscunque etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis, et insolitis clausulis, ac irritantibus, et aliis decretis etiam motu proprio, scientia et potestatis plenitudine similibus, etiam consistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium praemissorum concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorumque tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quaevis alia expressio facienda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, et singulorum tenores, formas, et occasiones, ac alia etiam speciali expressione digna praesentibus pro plene, et sufficienter expressis, insertis, ac servatis respective habentes, hac vice duntaxat, illis alias in suo robore permansuris, ad praemissorum effectum specialiter et expresse derogamus ac derogatum esse volumus, caeterisque contrariis quibuscunque.

Ut autem praesentes litterae ad omnium notitiam facilius deveniant, et nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus illas, seu exempla ad valvas ecclesiae Lateranensis, et basilicae principis apostolorum, nec non Cancellariae apostolicae, curiaeque generalis in monte Citorio, ac in Acie Campi Florae de Urbe, ut moris est, affigi et publicari, sicque publicatas, et affixas omnes et singulos, quos illae concernunt, perinde arctare et afficere, ac si unicuique eorum nominatim et personaliter intimatae fuissent; utque ipsarum praesentium litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo alicuius personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis eadem prorsus fides tam in iudicio, quam extra illud ubique adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae.

Nulli ergo hominum liceat paginam hanc nostrae voluntatis, sanctionis, praecepti, mandati, et derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo vigesimo quinto, pridie Nonas Maii, pontificatus nostri anno primo.

P. M. card. pro-datar.

F. CARD. OLIVERIUS.

Visa de Curia I. C. archiep. Amasenus.

Loco ✠ plumbi.

L. Martinettus.

Abbates ecclesiae saecularis, et ab ordinario exemptae, ac Sedi Apostolicae immediate subiectae, usum mitrae habentes, dum in sua abbatiali ecclesia sibi pleno iure subiecta divinis solemniter intersunt, possunt, absente episcopo, suos canonicos assumere ad sibi assistendum, et eamdem in eos iurisdictionem exercere, quam episcopus exercet in suos; S. Congr. Rit. in una Alex. S. Petri in Broglio, 7 Febr. 1604. 20

Abbates, et alii quicunque quantumvis exempti intra fines alicuius dioecesis existentes, etiamsi nullius dioecesis, vel exempti esse dicantur, non possunt amplius cuiquam, qui regularis sibi subditus non sit, tonsuram et minores ordines conferre. Expresse Concil. Trid., sess. 23, de Ref., c. 10 [1]. 21

[1] Verum per hanc Tridentini dispositionem facultas nequaquam sublata est Apostolicae Sedi indulgendi abbatibus quibusdam, ut tonsuram minoresque ordines suis non subditis conferant, ut recte animadvertit Benedictus XIV, lib. II de Synod., cap. 11, harum concessionum exempla producens *Concilium*, inquit, *praecedentia privilegia abrogavit, sed ab iisdem in posterum concedendis non posuit Apostolicam Sedem impedire, ut ad rem ponderat Fagnan. in cap.* Statuimus, *de suppl. neglig. praelat. Eiusmodi privilegium, ut alia exempla praetermittamus, ab Alex. VIII, die 8 April. 1690, concessum fuit primicerio S. Marci Venetiarum quoad personas eidem inservientes ecclesiae. (Nota edit. Venet.)*

22 Nec etiamsi alii regulares non subditi et clerici saeculares afferant dimissorias suorum respective superiorum, ut rescripsit espiscopo Eugubino S. Congreg. Episcop. et Regular., 3 Nov. 1593, et expresse declaravit Sacr. Congr. Concilii 13 Novembris 1641 : *Sacra Congreg. eminentiss. cardinalium concilii Trid. interpretum, utraque parte informante, re, et scriptis, ac rationibus hinc inde deductis mature examinatis, inhaerendo decisioni Romanae sub die 27 Apr. 1592, coram bon. mem. card. Seraphino, de ordine fel. rec. Clementis papae VIII factae, nec non declarationibus eiusdem S. Congr. dictae decisioni conformibus, subsecutis, censuit, improbata opinione contraria, abbates regulares Benedictinos eiusdem congr. Casinensis, seu alterius congr. vel ordinis aut instituti, habentes etiam iura episcopalia, usumque mitrae et baculi, et benedicendi, ac facultatem primam tonsuram et minores ordines conferendi, non posse dictam tonsuram, vel minores ordines, nisi suis subditis regularibus conferre, non autem regularibus alterius congr., ordinis vel instituti, et etiamsi habeant litteras dimissorias superiorum suorum regular., et consensum ordinariorum, intra quorum dioecesum fines ipsi regulares ordinandi existunt; et multo minus personis saecularibus etiam habentibus litteras dimissorias a suis ordinariis. Ac propterea inhibet archiepiscopis, episcopis, et aliis praelatis inferioribus tam saecularibus quam regularibus, ut in futurum concedere non audeant supradictas litteras dimissorias huiusmodi abbatibus directas, nec ab istis recipi. Quod si secus fiat, tam concedentes quam ordinantes a collatione ordinum suspensi remaneant, praeter alias poenas arbitrio eiusdem S. Congregationis reservatas. Quam declarationem fel. rec. Urbanus VIII, die 17 Ian. 1642, ad se delatam approbavit, et inviolabiliter observari iussit.*

23 Imo talis ordinatio abbatum conferentium ordines minores sibi non subditis, licet cum dimissoriis sui superioris, esset irrita et invalida, ut eminentissimo card. Giptio referente, decrevit Sac. Cong. Episc. et Regul., die 27 Iunii 1631, in qua fuit resolutum: *Thomam Narducium Camplen. promotum ab abbate de Corropoli ordinis Coelestinor., cum litteris dimissorialibus vicarii generalis Camplen. eidem abbati directis, esse male promotum, atque ideo indigere nova promotione, ut testatur* Sellius *in select. canon., c. 19, num. 8;* Navarius *in Lucerna regular., verb.* Ord., *n. 2,* et cum multis aliis tenet Barbosa, *de Offic. et potest. episc., part. II, allegat. 3, num. 11, et in concil. Trident., sess. 23, num. 5, et in Collectan. decision. apostol., verb.* Abbas, *n. 17;* Pignatell., *tom. I, consult. 356, num. 2 et 3, et tom. IV, consult. 188, num. 4,* et sic etiam alias decreverat *Sacra Congr. concil., in una Gravinens., die 26 Augusti 1616* [1].

Abbates, licet in parochos et parochianos 24
iurisdictionem habeant quasi episcopalem privative ad episcopum, nequeunt suis subditis saecularibus litteras dimissorias ad ordines suscipiendos concedere. Concil. Trid., sess. 23, de Reform., cap. 10, ubi expresse habet: *Nec ipsi abbates et alii exempti, aut collegia, vel capitula quaecunque etiam ecclesiarum cathedralium litteras dimissorias aliquibus clericis saecularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed horum omnium ordinatio, servatis omnibus quae in huius saerosanctae synodi decretis continentur, ad episcopos, intra quorum dioecesis fines existunt, pertineat; non obstantibus quibusvis privilegiis, praescriptionibus, aut consuetudinibus etiam immemorabilibus;* et sic pluries decrevit Sacr. Congregat. Concilii, et potissimum dum *Cardinalis Farnesius obtinens in commendam abbatias S. Zeni et Farfae, in quibus habet iura episcopalia, dubitavit an posset dimissorias ad ordines concedere; Sacra Congregatio respondit, non posse, licet die 26 Ianuarii 1635 haec facultas fuerit concessa cardinali Barberino, sicut etiam facultas faciendi concursus, ut habetur in registris Sacrae Congregationis Episcoporum 26 Aprilis 1641.* Vide
verb. *Ordo,* art. 3, n. 49. Imo, proposito du- 25
bio: *An episcopus, cui commendatum est monasterium exemptum, possit sibi saeculares subditos ratione dicti monasterii ordinare, non obstante capite 10, sess. 23 concilii; Sacra Congreg. censuit non posse, quia ordinaret eos subditos tanquam abbas, non tanquam episcopus.* Et hoc ipsum saepius declaravit etiam Sa- 26
cra Congreg. Episcop. et Regul., quae censuit subditis saecularibus nullius dioecesis non posse concedi litteras dimissorias a praelato loci vel eius vicario, imo neque a vicario apostolico, sed ab episcopo viciniori, ut in Putiniacensi

[1] At contrarium asserit Bened. XIV, loc. cit. Cuius haec sunt verba: *Quod autem ad alteram pertinet quaestionem de ordinationis validitate, iam plerique doctores sustineri docuerunt primam tonsuram minoresque ordines a praedictis abbatibus collatos aut regularibus sibi non subiectis, aut saecularibus in suis privilegiis non comprehensis. Ita quippe asseruerunt Suarez de Relig. tom. IV, tract. 8, lib. II, cap. 29; Fagnan. in cap.* Statuimus, *de suppl. neglig. praelat. Huic vero sententiae calculum subinde adiecit S. C. Concilii, quae illicitam quidem habuit, sed validam semper pronuntiavit ordinationem de qua disserimus; addidit tamen:* Promotos ab illis indigere absolutione *(a suspensione)* et rehabilitatione a Sanctissimo obtinenda, *ut habetur l. XVIII et XIX Decret., ac in Thesaur. resolut. t. III, pag. 288 et 296. Quare ut, quam versamus controversiam, paucis absolvamus; aut abbas nullo fruitur privilegio conferendi recensita, aut privilegio potitur eadem conferendi certo personarum generi. Si primum, nec licite, nec valide potest quemquam ad primam tonsuram minoresque ordines promovere; si alterum, illicite profecto, attamen valide confert etiam aliis, etc. (Nota edit. Venet.)*

16 Ian. 1596, in nullius Carpensis 15 Dec. 1603, et 22 Nov. 1604, et 14 Iunii 1606, et in nullius Altamurae 9 Aug. 1604. Vide v. *Ordo*, art. 3. n. 10.

27 Abbates et alii praelati habentes iura quasi episcopalia, si non habent ius congregandi synodum, et in ea examinatores eligendi, non possunt facere et indicere concursum pro ecclesiis parochialibus vacantibus; colligitur ex concil. Trid., sess. 24 de Reform., c. 18, et ex constitut. S. Pii V, incip. *In conferendis beneficiis*, ex declaratione Sacr. Congreg. Concil. tradita episcopo Palentino die 24 Octobris 1673, et ex alia Salamantina, Veronen. et Ravennatensi, in qua sic dicitur: *Commendatarius abbatiae exemptae existentis intra fines alicuius dioecesis et habens iura quasi episcopalia, non potest facere concursum beneficiorum curatorum, sed hoc spectat ad episcopum in cuius dioecesi est abbatia, qui, electo magis idoneo, mittet eumdem ad commendatarium.*

28 Si vero tales abbates et alii praelati habeant ius congregandi synodum, examinatores eligendi pro proprio territorio omnimode exempto, possunt pro parochialibus sibi omnimode subiectis concursum instituere, ut declaravit Sacra Congregatio in cap. 18 Concilii Tridentini, his verbis: *Ex hoc verbo (ordinarius) colligitur hoc decretum locum habere in inferioribus praelatis; unde inferior episcopo, qui omnimodam iurisdictionem habet episcopalem, nec alicui subditur, sed est immediate subiectus Sedi Apostolicae, nullius dioecesis proprium territorium habens, si habet ius congregandi synodum, et legitime constat illam congregasse, et elegisse examinatores, poterit concursum instituere, examinare, et approbare, ac oeconomos et vicarios deputare: denique omnia alia quae super hoc decretum permittuntur, praestare.* Ita cum aliis refert Garcias de Benef., part. IX, cap. 2, num. 130, qui testatur idem tenuisse Rotam ex sententia Sacr. Congr. in una Forosemproniens. *Parochialis*, 15 Ianuar. 1593, et 7 Maii eiusdem anni, coram D. Mantica, et in una Tarvisina *Iurisdictionis*, 17 Febr. 1595, coram D. Litta. Vide verb. *Concursus*, articul. 1, num. 8.

29 An abbates et alii paelati iura episcopalia habentes gaudeant facultate dispensandi et absolvendi concessa episcopis a concil. Trident., sess. 24, de Reformat., cap. 6, vide verb. *Irregularitas, quoad eius dissolutionem et dispensationem*, art. 3, n. 14 et seq.

30 Abbates et alii praelati iurisdictionem quasi episcopalem habentes, quoad usum pontificalium et quoad benedictiones, indulgentias et alia, tenentur servare formam praescriptam in decreto generali Sacrae Congregationis Rituum ab Alexandro VII approbato 1659, die 27 Septembris, et declarationes emanatas, super eodem decreto anno 1660, die 20 Iulii. Ed ad hoc, ut quisque prae oculis habeat quid circa illa possit, vel non possit, hic ad litteram subnectuntur.

DECRETUM

CIRCA USUM PONTIFICALIUM PRAELATIS EPISCOPO INFERIORIBUS CONCESSORUM A SACRA RITUUM CONGREGATIONE ORDINARIA HABITA CORAM SANCTISSIMO ALEXANDRO VII, EMANATUM DIE 27 SEPTEMBRIS 1659.

Sacrorum Rituum Congregatio, tollendis ac eliminandis circa ecclesiasticos ritus, qui irrepserunt, abusibus, sedulo intenta, post episcoporum Caeremoniale evulgatum (quo quidquid ad ipsos in sacr. caeremoniis pertinet abunde praescripsit), idem quoad inferiores praelatos, qui pontificalium usu fruuntur, praestandum curare necessarium existimavit, ut excessus aboleantur, uniformisque inducatur sacrorum ritus in omnibus, eo praesertim tempore quo privilegia ipsi perperam interpretantes ostendentesque, parum obsequi student decretis pluries ab eadem Sacra Cong. hac in remet evulgatis, aut ipsa ignorare praetendunt. Quamobrem omnia simul, ut unico conspiciantur obtutu, colligere perque capita digerere constituit, quo facilius observentur.

I. Super altari, in quo sacra erunt facturi, 31
septimum nequaquam apponant candelabrum.

II. Cathedram, seu sedem fixam et permanentem in eorum ecclesiis ne detineant, sed tribus ipsis diebus, quibus, ex antiquis decretis tantummodo pontificaliter celebrare est iis permissum, mobili sede, seu cathedra utantur, quam nihilominus simplici serico panno coloris festivitati congruentis obducere poterunt, non auro contexto, aut phrygio, sive basilico opere exornato.

III. Baldachinum adhibere supra sedem poterunt non pretiosum, aut aureum, sed simplex, et eo quod altari super imponitur materia et opere inferior. Ad ipsum autem per duos tantum gradus in presbyterii superficie stratos ascendatur.

IV. Non abacum alium praeter parvam mensam, et in cornu Epistolae parare faciant, in qua duo candelabra cum candelis, nec non mitra, calix, Missale, thuribulum, navicula, et reliqua ad celebrationem necessaria collocentur. Prope vero mensam eamdem parieti haerens baculus pastoralis aptetur.

V. Dies vero, quibus solemniter ipsis celebrare conceditur, sint de praecepto festivi, vel alii, in quibus ipsis pontificaliter celebrare festivitatis ratio exigat, nempe patroni loci, fundatoris ordinis, tituli et dedicationis ecclesiae. Abstineant autem ab huiusmodi pontificalium usu in officiis et missis defunctorum quocunque die, etiam festivo, et de praecepto.

VI. Ad ecclesiam accedentes, licet pontificaliter divina peracturi, iisdemque absolutis, ab altari recessuri, a suis canonicis vel monachis (ut mos est episcoporum) ne associari se sinant.

VII. Praeter duos sacrificii ministros, diaconum nempe Evangelii, et subdiaconum Epistolae, duo alii tantum diaconi cum dalmaticis, et unicus presbyter cum pluviali eis assistant. Duo insuper capellani, qui de mitra, et baculo, ac totidem acolythi pro candelabris inserviant; praeterea sex alii canonici, vel monachi, duo scilicet pluvialibus, duo planetis, totidemque tunicellis induti divinis huiusmodi interesse valeant, qui tamen non in sedibus, seu stallis choralibus, sed in scamnis absque postergalibus panno viridi laneo coopertis, situ congruo accommodatis, moxque illinc removendis, consideant.

VIII. Mitram pretiosam, nisi illis expresse a S. Sede indultam, non adhibeant. Sub mitra pileolum nigri tantum coloris induant. Baculum pastoralem albo velo appenso deferant, ab iisque et aliis pontificalibus, etiam de ordinariorum licentia, extra ecclesias sibi subiectas prorsus abstineant, et neque in processionibus, quae ab eorum ecclesiis per vias extra ambitum, vel parochiam ducuntur, insigniis praedictis utantur, vel penes se perferri faciant.

IX. Regulares rochettum non deferant, nisi ex tali ordine fuerint, cui indumentum huiusmodi competat.

X. Invitati ad ecclesiam exemptam, nec in illa pontificalibus uti valeant; nec ii qui non fuerint abbates perpetui, vel benedicti, in propriis ecclesiis uti possunt privilegio perpetuis abbatibus, vel alias benedictis indulto.

XI. Sacras vestes ex altari non sumant, nisi pontificaliter divinis vacaturi.

XII. Indulgentias impertiri vel publicare non audeant, absque expresso Sanctae Sedis indulto.

XIII. Pontificales benedictiones cum trina crucis productione in missis tantum pontificalibus, nec non Vesperis et Matutinis pontificaliter itidem celebratis licere sibi tantum meminerint. Privatim vero populis, quamvis pleno iure subiectis, nisi expresse ipsis permissum fuerit, etiam pontificalibus induti per ecclesiam incedentes, benedicere non praesumant [1].

XIV. Praesente episcopo, sine speciali Sedis Apostolicae permissu, etiam pontificaliter celebrantes, a benedictionibus cessent.

XV. Si episcopus aderit, ipsius sedes in cornu Evangelii uno saltem gradu eminentior abbatiali est erigenda, haecque altero gradu humilior, ut dictum est, in cornu Epistolae collocetur. A latere episcopi canonici cathedralis, prope abbatem canonici vel monachi monasterii et abbatialis ecclesiae consideant. Confessionem cum celebrante episcopus faciat, isque thus thuribulo imponat, Evangeliorum textum osculetur, et populo solemniter (quamvis abbas ipse pontificaliter celebret) benedicat. Episcopus praeterea trino ductu, et immediate canonici cathedralis duplici, moxque abbas (nisi celebret) pariter duplici, ac subinde canonici vel monachi abbatialis ecclesiae unico tantum ductu thurificentur.

XVI. Abstineant tamen episcopi, ubi consuetudo contraria non viget, a frequenti huiusmodi accessu ad ecclesias exemptas in similibus actibus, ut liberius abbates valeant suis uti privilegiis.

XVII. In ordinationibus canonicorum, clericorum, monachorum, nec non in vestitionibus monialium, et emissione professionis earumdem, etiam pleno sibi iure subiectarum, in benedictionibus sacrae supellectilis, caeterisque actibus (missarum, Vesperarum et Matutinorum solemniis ter tantum in anno, ut praefertur, exceptis), neque in ecclesiis, oratoriis, aliisque locis tam publicis quam privatis, quantumvis exemptis, eisdemque abbatibus pleno iure subiectis, mitram, baculum, et quaevis alia pontificalia insignia, nisi de expressa Sedis Apostolicae concessione, adhibeant.

XVIII. Ecclesiasticam supellectilem pro servitio duntaxat suarum ecclesiarum vel monasteriorum benedicant.

XIX. Reliqua pontificalia extra loca ipsis abbatibus subiecta, vel pro servitio alienae ecclesiae, aut in subditos pariter alienos, etiam de licentia ordinariorum, exercere non valeant, puta campanarum benedictiones, calicum et similium, in quibus sacra adhibetur unctio, nec non minorum ordinum collationes.

XX. Concionatoribus, qui eorum subditis verbum Dei praedicandi onus acceperint, benedictionem elargiri non praesumant, sed episcopis, quibus huiusmodi ius privative competit, omnino dimittant.

XXI. In missis privatis, quoad indumenta, caeremonias, ministros, altaris ornatum, et benedictionis largitionem, a simplici sacerdote non discrepent; ac proinde sacras vestes induant in sacristia, neque utantur cruce pectorali, unico sint contenti ministro, aquam cum pelvi et urceolo argenteis sibi ministrari non sinant, duasque tantum candelas super altari adhibeant.

His autem Sanctissimo relatis, et in Congregatione Sacrorum Rituum ordinaria habita coram Sanctitate Sua per eminentiss. et reverendiss. D. cardinalem Brancaccium accurate perlectis, mature discussis, Sanctitas Sua ea approbavit, et pro omnimoda eorumdem observatione, typis mandavit imprimi, ad valvas affigi et publicari, ut elapso termino sex mensium a die publicationis eorumdem, omnes et singulos usu pontificalium gaudentes, tum saeculares, tum regulares, quantumvis exemptos et speciali expressione indigentes, afficiant et arctent, ac si omnibus et singulis eadem ex-

[1] Idem etiam innuitur const. incip. *Exemplis* a Benedicto XIV, tom. II. Bull., pag. 426, ubi formam benedictionis praescribit, de qua infra, verb. *Benedictio*, art. 5, num. 32, referemus. (Not. I Edit. Ven.).

hibita vel personaliter praesentata, intimata seu notificata fuissent. Indulsitque praeterea locorum ordinariis, ut auctoritate Sedis Apostolicae possint, imo debeant, praefatos, etiam per censuras, compellere.

Cumque nonnulli ex dictis abbatibus et praelatis proprium habere possint territorium, iuraque episcopalia, nullisque subdantur episcopis, qui eos coercere, si excesserint, valeant, eo casu a Sedis Apostolicae nuntiis, si aderint; sin minus, ab archiepiscopis, in quorum provinciis, vel ab episcopis Romano tantum pontifici subiectis, intra vel prope quorum dioecesis limites eorum ecclesiae vel monasteria sita fuerint, tanquam a Sancta Sede delegatis, ad huiusmodi decretorum observationem praedicti omnino cogantur. Die 27 Septemb. 1659.

J. episcopus Sabinen. card. Sacchettus.

Logo ✠ Sigilli.

Franciscus Maria Pheboeus
Sac. Rit. Congr. Secr.

DECLARATIO DECRETI SAC. RIT. CONG. EMANATI DIE 27 SEPTEMB. 1659, CIRCA USUM PONTIFICALIUM PRO CONGREG. CASINENSIUM.

Procurator generalis Congr. Casinensium Sanctissimo humiliter supplicavit, ut dignaretur praecipere Congr. Sacrorum Rituum, ut quae abbatibus Casinensibus particulari Apostolicae Sedis indulto ex vetitis, ac praeter expressa in decreto novissime super usu pontificalium edito, adhibere liceat, praevia discussione, declaret. Sanctissimus autem oratoris preces ad eamdem Congregationem transmisit, rescripsitque per eminentiss. D. card. Franciottum notulam dubiorum supplici libello subnexam in ipsa Congregatione referri, quae

Ad § quartum decreti, quo prohibetur usus praeterquam unius abaci, asserentibus monachis, hactenus ab immemorabili tempore eorum abbates adhibere consuevisse secundum abacum, ad pelves et urceolos exponendos; censuit servandum esse decretum.

Ad § quintum, quo tribus diebus tantum de praecepto, etc., pontificalis celebratio permittitur, exponentibus monachis, taxativam huiusmodi non extendi ad usum pontificalium sine baldachino, ac propterea ex indulto Alexandri II sibi competere usum pontificalium in exsequiis nobilium virorum; Sacra Congreg. censuit huiusmodi privilegium tantummodo suffragari monasterio Cavensi, nec ad alia monasteria extendi.

Ad § sextum, quo in accessu abbatis divina peracturi, et recessu eiusdem post divina absoluta, prohibetur associatio more episcoporum, affirmantibus monachis, se ab immemorabili tempore simili associatione usos esse, atque indecorum videri ut abbas pontificaliter peracturus divina, solus ecclesiam petat; Sacra Congregatio censuit annuendum esse petitis, modo non extra, sed intra septa monasterii sese ad ecclesiam conferant.

Ad § septimum, quo taxatur numerus ministrorum, exponentibus monachis, abbatem indigere ministris ad librum, ad candelam, ad intorticia elevationis, et ad candelabra Evangelii, ad mitram et baculum; Sacra Congregatio censuit indulgendos fore alios quatuor ministros cotta indutos, praeter expressos in decreto.

Ad § octavum, quo usus mitrae pretiosae, et baculi sine velo appenso vetitus est, asserentibus monachis, mitram pretiosam ipsis de iure competere, velum quoque nunquam eos consuevisse baculo appensum adhibere, nec esse de ritibus Romanae Ecclesiae, sed Ambrosianae tantum; Sacra Congregatio censuit quoad mitram, servandam esse dispositionem c. *Ut Apostolicae*, de privil., in 6, quoad baculum vero, servandum esse decretum.

Ad § decimum, quo prohibetur usus pontificalium in aliena ecclesia, licet exempta, quamvis abbas ad ipsam fuerit invitatus, exponentibus monachis, eos inibi pontificalibus insigniis hactenus usos esse, idque a iure ipsis permissum praesumere; Sacra Congregatio censuit servandum esse decretum.

Ad § undecimum, quo sacras vestes ex altari sumere abbates privatim celebraturi prohibentur, asserentibus monachis, se hactenus tali privilegio gavisos esse; Sacra Congregatio censuit servandum esse decretum.

Ad § decimum tertium, quo disponitur ne abbates extra pontificalia, pontificali more, ac trina crucis productione, nec non privatim occurrente populo, tum pontificaliter induti, etiam per ecclesiam incedentes benedicant, asserentibus monachis, abbates in missis privatis hactenus episcopali more benedixisse, et pontificalibus praesertim indutos, per ecclesiam transeuntes occurrenti populo benedictionem elargiri consuevisse; Sacra Congregatio censuit servandum esse decretum.

Ad § decimum quartum, quo in praesentia episcopi abbatibus denegatur facultas benedicendi solemniter, etiam in pontificalibus, asserentibus monachis, ex privilegio ipsis, etiam praesente episcopo, benedictiones huiusmodi competere; Sacra Congregatio censuit servandum esse decretum.

Ad § decimum quintum, quo traditur ordo inferioribus praelatis divina pontificaliter peragendi, praesenteque episcopo loci ordinario, exponentibus monachis, episcopo vetitum reperiri ingressum in eorum ecclesias, ipsis invitis; Sacra Congregatio censuit servandum esse decretum.

Ad § decimum septimum, quo usus mitrae et reliquorum insignium pontificalium, praeterquam tribus anni diebus, abrogatus est, suggerentibus monachis, indecorum videri ut in ordinibus conferendis, in consecrationibus, in

receptionibus, et professione monachorum et monialium abbates mitram non adhibeant; Sacra Congregatio censuit indulgendum fore ut ea tantum utantur in actu ordinationum et benedictionum cum sacro oleo.

Ad § decimum octavum, quo vetita est abbatibus benedictio sacrae supellectilis pro usu alienarum ecclesiarum, asserentibus monachis, etiam pro aliena ecclesia ex apostolico indulto eis licitum esse ecclesiasticam supellectilem benedicere; Sacra Congregatio mandavit exhiberi indultum authenticum ex archivio apostolico desumptum, ac interim abstineri.

Ad § vigesimum primum, quo in missis privatis prohibentur abbatibus quivis ritus et praerogativae ad episcopos privative spectantes, exponentibus monachis, abbates Casinenses hactenus in missis privatis adhibuisse quatuor candelas, ministros ad lotionem manuum, et duos assistentes cum cotta, etc.; Sacra Congregatio censuit servandum esse decretum, praesentisque declarationis decretum typis imprimi posse concessit, die 12 Iunii 1660.

Praedictis autem Sanctissimo relatis, Sanctitas Sua ea approbavit, et decretum editum die 27 Sept. 1659 omnino exsequi et servari mandavit. Verum quod §. quintum, sextum, septimum, octavum, et decimum septimum, ad limites tantum praesentis declarationis, et non alias, salva quavis contraria verbaliter expressa dispensatione privilegiorum particularibus monasteriis Congregationis Casinensium concessorum. Die 20 Iulii 1660.

I. EPISCOPUS SABINEN. CARD. SACCHETTUS.
Loco ✠ Sigilli.
Fran. Maria Pheboeus S. Congr. Rit. secr.

Anno a Nativitate D. N. Iesu Christi 1660, indictione XIII, die vero 3 Febr., pontific. autem SS. in Christo Patris, et D. N. D. Alex. divina Providentia P. VII, anno eius quinto, supradictum decretum affixum et publicatum fuit ad valvas basilicae principis apostolorum et Cancellariae apostolicae, et in acie Campi Florae, ut moris est, per me Andream Castruccium apost. curs.

Laurentius Barbigionus Cursorum Magister.

32 Abbas exemptus non potest ab episcopo excommunicari ex eius ordinaria auctoritate; Sacr. Congr. Episc. in nullius Burgi S. Sepulcri, 25 Feb. 1712, ponente card. Colloredo, ut refert
33 Ursaya, tom. III, part. 1, discept. 15. Abbati regulari non habenti iurisdictionem quasi episcopalem, nec territorium separatum, concedi non solet indultum consecrandi ecclesias noviter aedificatas; Sacr. Congr. Rit. in Pragensi Praetensi indulti, 31 Augusti 1715, ut refert
34 Ursaya, tom. I, part. 1, discept. 10. Abbas et abbatia S. Eliae terrae Carbonis non est nullius, nec habet territorium separatum, et iurisdictionem quasi episcopalem; Sac. Congreg. Conc. in Anglonen. 27 Novemb. 1714, ut refert Ursaya, tom. II, part. 1, discept. 9.

ADDITIONES AUCTORIS E II EDITIONE.

Clemens IV, in decretali *Ut Apostolicae*, de 35
Priv., in 6, decrevit ut abbates et alii exempti, quibus usus pontificalium est a Sede Apostolica concessus, in provincialibus conciliis et episcopalibus synodis uti possint mitris tantummodo auro frisiatis, non tamen aureas, vel argenteas laminas habentibus: Praelati autem non exem- 36
pti, sed qui usum pontificalium habent, in iisdem sacris conventibus, mitris puris duntaxat et simplicibus, albis et planis uterentur. Bened. XIV, constit. incip. *Causarum*, tom. II Bull., pag. 350.

Abbates inter monachos Ruthenos ord. S. Ba- 37
silii, in actibus monasticis praecedere non debent proto-archimandritas; extra vero actus monasticos, solitum servari debet, ita ut, ubi usus invaluit ut abbas praecedat proto-archimandritam, in posterum etiam eadem praecedentia ad abbates pertineat. Benedict. XIV, const. incip. *Inter plures*, tom. I Bullarii, § 16; quo sensu ab auctore dicitur in appendice simplices abbates aliquando superioribus generalibus praecedere.

Abbates habentes ius mitrae et baculi, etiamsi 38
titulares et commendatarii sint, sive saeculares sive regulares, praecedunt in synodo canonicis etiam cathedralis capitulariter non interventibus; Bened. XIV, de Synodo dioec., lib. III, cap. 10, n. 5, et Caeremoniale episcoporum, lib. I, cap. 31. Inter abbates vero praecedit qui dignitatem prior sit assecutus. Idem pontifex, loc. cit., n. 6, et cap. fin., dist. 17, et cap. 2, 15 et 16, de Maioritate et obedientia.

Habentes iurisdictionem quasi episcopalem 39
habent suffragium in concilio provinciali, ac subscribunt, et ius etiam habent interveniendi conciliis generalibus. Idem, lib. VIII, cap. 2, n. 5.

Abbatum, aliorumque praelatorum regula- 40
rium iurisdictionem temporalem et spiritualem in subditos saeculares habentium, residentiae exemptae sunt a visitatione et correctione episcoporum, etiam quoad curam animarum: hoc est, nullum episcopi exercere possunt iurisdictionis actum in parochos et parochianos in quos abbates et alii superiores regulares dictam iurisdictionem habeant, nisi tamen episcopi alia de causa et titulo sint in quasi possessione maioris iuris. Bened. XIV, const. incip. *Firmandis*, tom. I Bull., n. 12 et seq.

Inter abbatem commendatarium Cryptae Fer- 41
ratae et episcopum Tusculanum lis terminatur a Bened. XIV per constitutionem incipientem *Inter multa*, tom. I Bull., ac decernitur monasterium et monachos exemptione passiva gaudere; in territorio vero eiusdem Cryptae Ferratae ex immemorabili consuetudine Tusculanum epi-

scopum iurisdictionem exercere; ideoque ad eum ius in clerum et populum illius abbatiae pertinere. Abbati praeterea nonnulla privilegia de novo concedit, scilicet conferendi sacramentum confirmationis semel in anno; approbandi confessarios pro saecularibus in perpetuum; recipiendi examina testium pro statu libero; concedendi licentias publicationum matrimonii; cognoscendi in prima instantia causas civiles mensae abbatialis, etiam ad forum ecclesiasticum spectantes.

42 Abbatia Farfensis singularibus privilegiis ab Urbano VIII cumulata fuerat; cum vero ex ampla nimis iurisdictione lites et alia sequerentur incommoda, Bened. XIV, constit. incip. *Dum universi*, tom. II Bull., abbatis iurisdictionem restrinxit, ab illa dismembrando varias ecclesias, oppida, monasteria et loca pia in variis dioecesibus existentia; reservato tamen abbati iure patronatus ecclesiastico in ecclesias et beneficia dismembrata.

43 Abbates, priores, aliique qui spirituali iurisdictione quasi episcopali in suis monasteriis et ecclesiis eorumque territoriis ab omni alia episcoporum dioecesi omnimode separatis potiuntur, limina apostolorum visitare, et ecclesiarum suarum statum exponere debent. Qui in Italia sunt et insulis adiacentibus, tertio anno, reliqui vero quinto, ita ut illi tertio quoque anno, isti vero quinto redeunte, idem institutum repetere debeant; quae annorum supputatio a tempore captae possessionis, et suscepti monasteriorum et ecclesiarum regiminis et curae incipiat. Qui vero neglexerint, eos ab ingressu ecclesiae, ac etiam ab administratione tam spiritualium quam temporalium, nec non a perceptione fructuum suorum monasteriorum tandiu suspendantur, donec a contumacia resipiscentes relaxationem huiusmodi a sede praedicta meruerint obtinere; Benedicti XIV constit. incip. *Quoad sancta*, tom. I Bull.

44 Abbates huiusmodi, si Romae sint, coram S. R. E. diacono card. ordine priori, si vero extra Urbem, vel coram nuntio apostolico, vel coram catholico episcopo, tanquam delegato Sedis Apostolicae, iurare debent, se sacras beatorum apostolorum Petri et Pauli memorias personaliter ac per seipsos visitaturos; formula autem iuramenti ibidem praescripta recensetur infra, verb. *Iuramentum*, art. 3, n. 37.

Nota. Additiones ab auctore factae collatae fuerunt cum apostolicis Constitutionibus, et ad earum normam emendatae atque auctae.

ADDITIONES AUCTORIS E III. EDITIONE.

45 Abbati generali ordinis monachorum S. Hieronymi congregationis Italicae indultum conceditur interveniendi capellis pontificiis, locusque cum aliis abbatibus generalibus eisdem assignatur in consueto scamno, immediate post alios modernos et pro tempore existentes ordinum monasticorum abbates generales, et cum habitu praelatitio ipsi alias a Sede Apostolica concesso, seu iuxta ritum cum pontificalibus indumentis. Benedict. XIV, constit. incip. *Romanorum pontificum*.

46 Abbatia Fuldensis in episcopatum erigitur, cum omnibus iuribus et praerogativis, praeservato tamen statu regulari; ita ut idem episcopus et abbas Fuldensis sit et nuncupetur. Benedictus XIV, in tomo IV sui Bullarii, constit. incip. *In Apostolicae dignitatis apice*. Fuldensis vero dioecesis et episcopatus, Moguntinae archiepiscopalis ecclesiae iure metropolitico declaratur subiectus ab eodem Bened. XIV, constit. incip. *Saluberrimum*.

47 Pactiones, capitulationes, seu concordata ante electionem seu postulationem inita cum eligenda abbatissa vel priorissa, sive monasterium et capitulum ex solis feminis, sive utriusque sexus personis constent, Innocentiana constitutione abrogantur. Benedict. XIV, constit. incip. *Pastoralis regiminis*, in qua confirmatur decretum Congregationis Consistorialis, quo fuit declaratum, sub constitutione Innocentii XII super capitulationibus sede vacante initis, comprehendi etiam monasteria et collegia utriusque sexus, nec non eadem constitutione prohiberi quascunque pactiones et capitulationes, etiam per se honestas et licitas.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

48 De abbatibus exemptis parce disserit auctor; dignitas vero materiae exigit ut de ipsis paulo latius disseratur. Ii triplicis sunt speciei. Alii, *primae speciei* dicti, qui principaliter cum certis locis ab episcoporum iurisdictione eximuntur, et nonnisi per consequentiam aliqua donantur iurisdictione non in populum et clerum, sed in personas eorum locorum. Alii, nuncupati *secundae speciei*, qui, nonnullis exceptis quae nominatim prohibentur, obtinent quae ad episcopos pertinere dicuntur *lege iurisdictionis* in populum et clerum aliquorum oppidorum, remanentibus tamen oppidis illis in dioecesibus suorum episcoporum, et sic episcopis competentibus cunctis, quae ad eos *iure ordinis* et *lege dioecesana* pertinent, quae vetita sunt ipsis abbatibus *secundae speciei*, tum quae episcopis in loca exempta sunt delegata. Alii, *tertiae speciei* vocati, qui plenius obtinent quae ad episcopos *lege iurisdictionis* pertinent, in populum et clerum certorum oppidorum, iis a dioecesibus suorum episcoporum separatis, ideoque episcopis minime competentibus quae ad ipsos pertinent *iure ordinis, legeque dioecesana*, sed tantum quae delegata ipsis sunt in loca nullius. Confer card. Petra, in Comment. ad Constit. apostol., constitut. 6 Alexand. III, sect. 1, n. 1 et pluribus seqq., et constit. 5 Callixti III, sect. 1, num. 6, et plur. seqq.; Clement., in suo Concord. pastoral. p. I, cap. 4, a n. 64 ad fin.

49 Num dari queant abbates exempti *exemptione,* ut aiunt, *nativa,* consule Clement., in sua Concord. pastoral., part. I, cap. 6, a n. 18 ad
50 fin. Regulariter vero abbates evadunt exempti vel privilegio pontificio, vel praescriptione, seu, quod idem est, vel *exemptione dativa,* vel *exemptione praescriptiva.*

51 Quod attinet ad privilegium pontificium, cum nulla in re magis peccatum sit, quam in falsandis id genus privilegiis pontificiis, ut sunt antiquae querelae Petri Blesensis in epist. 68, nomine Richardi archiepiscopi Cantuariensis scripta ad Alexandrum III, et dolet Hericourt in Legib. eccles. suo ordin. restit., p. I, c. 11,
52 § 11. Prudenti proinde consilio in iure canonico statutum est, ut in controversiis de exemptione non nisi exhibitis autographis iudicium ferri possit, ut iamdudum praescripsere Alexander III, in cap. *Accepimus,* de Fide instrument., et Bonifac. VIII, in cap. *Quam per-*
53 *sonae,* de Privileg., in 6. Quinimo examinanda sunt autographa iuxta rigidas illas artis criticae regulas, quas ad detegendum utrum ea vera sint an falsa, circa qualitatem chartae, formam scripturae, adiunctionem fili, et alia id genus, proposuit Innoc. III, in c. *Licet,* et in cap. *Quam gravi,* de Crimine falsi. Conferendus de hisce regulis omnino est Rousseaud de la Combe, in sua Iurisprudentia canonica, verbo *Exemptio,* sect. 8, dist. 5, per tot.

54 Privilegium pontificium, ut importet exemptionem vel primae, vel secundae, vel tertiae speciei, debet esse clarissimum; nam in quovis dubio, contra exemptionem, utpote, episcopis praeiudicialem, et sic odiosam, respondendum est; Zypeus, Consult. canon. 1, n. 1, tit. de privileg.; Van-Espen, Iur. eccles. univers.,
55 part. III, tit. 12, c. 5, n. 3 et seqq. Antiquitus non consuevisse Romanos pontifices concedere hoc privilegium nisi requisito consensu episcopi, cuius iurisdictioni praeiudicium irrogabatur, demonstrant Thomassin., de Veter. ac nov. Eccles. discipl., t. I, lib. III, c. 38, per tot.; Hericourt, in Leg. Eccles. suo ordini restitutis,
56 part. I, c. 11, § 7. Quibus vero verborum formulis tributa, nec ne, censeri debet exemptio primae speciei, quibus exemptio secundae speciei, et quibus demum exemptio tertiae speciei, longum esset tradere. Vide cardinal. Petra, in Commentar. ad Const. apostol., constit. 6 Alex. III, sect. 1, fere per tot.; Clement., in sua Concord. pastoral., p. I, cap. 6, fere per tot., et potissime Decretales a summo pontifice Bened. XIV editas in Spiren. Iurisdictionis, in Conversana Iurisdictionis, tum in Tusculana
57 Iurisdictionis. Quod si cupias interpretationem huiusmodi privilegiorum pro exemptione tertiae speciei, consule Decisiones Rotae, in Marsicen. seu nullius, Iurisdictionis super bono iure, 7 Iunii 1700, coram bon. mem. Muto, et in Brictinorien. seu nullius Foropompilien. Iurisdictionis, 27 Aprilis 1725, coram bon. mem. Cerro.

Quod vero concernit praescriptionem, si de 58
exemptione vel primae vel secundae speciei agatur, sufficit immemorabilis, vel centenaria, vel quadragenaria cum titulo colorato. At si 59
quaestio sit de exemptione tertiae speciei, non nisi immemorabilis efficax est, uti definitum fuit in reformationem antiquae sententiae alias a Rota amplexae in celebri decreto Congregationis particularis, exarato a R. P. D. Prospero Lambertini, et approbato a S. M. Clem. XI, die 14 Ianuarii 1721. Censuitque Rota in S. An- 60
geli Lombardorum Iurisdictionis, 4 Feb. 1756, § 19, coram reverendiss. P. D. Bussio, mox dictum decretum non esse legem novam, sed legis veteris declarationem, atque hinc locum habere, etiamsi agatur de casu ante ipsum iam per rem iudicatam definito, qui in gradu restitutionis in integrum revideatur. Sublatam 61
vero ab hoc decreto non fuisse observantiam in *linea interpretativa* privilegii pontificii patet ex ipso decreto.

Ex quibus actibus praescriptione acquiratur 62
exemptio primae speciei, tradunt Frances., de Eccles. cath., c. 30, n. 156; Rot., in recent. dec. 76, n. 11, p. 10, cor. Molin., dec. 76, n. 18, et dec. 846, n. 109, optime in Onasburgen. Iurisd., 29 Ianuar. 1725, fere per tot., cor. b. m. Cerro. At facile haud est dignoscere 63
quibus ex actibus praescriptione acquiratur exemptio secundae speciei, tum exemptio tertiae speciei. Vicinitas enim quae intercedit potestatem abbatis secundae speciei inter et potestatem abbatis tertiae speciei, saepe in causa est ut qui actus sufficiunt ad praescriptionem exemptionis secundae speciei, ii per errorem trahantur ad praescriptionem exemptionis tertiae speciei, ut conqueritur Clement. in sua Concordia pastorali, p. I, c. 4, n. 89. Ad vitandum errorem 64
hunc oportet unam ab altera potestate distinguere, limitesque uniuscuiusque statuere, ut dignosci inde possit quinam actus proprii sint unius, et quinam alterius praescriptionis.

Abbati secundae speciei, exceptis litteris di- 65
missoriis et excommunicationibus, quae, monitionibus praemissis, ad finem revelandi pro rebus subtractis aut deperditis, feruntur, et si agatur de abbate non regulari, sed saeculari, cognitione causarum matrimonialium et criminalium, tum approbatione confessariorum et concionatorum, caetera fere competunt quae ad episcopos pertinent lege iurisdictionis, tum *voluntariae,* ut sunt collatio beneficiorum, institutio clericorum a patronis praesentatorum, destinatio officialium, et quaecumque nullo iudiciali strepitu peraguntur, tum *contentiosae,* ut sunt potestas ius dicendi in causis ecclesiasticis, et delicta puniendi poenis Ecclesiae, ut post alios tradunt Clement., in sua Concord. pastoral., part. I, c. IV, a n. 85 ad n. 98;

P. Gaudent. a Ianua, de Visitat., tom. I, cap. 3,
66 dub. 9, sect. 2, n. 4. Et, ut recte monet Clement., loco mox citato, n. 94, exercere solet abbas secundae speciei actus iurisdictionis, *vel cumulative cum episcopo* (sunt eius verba) *vel privative ad eum, iuxta formam privilegii vel*
67 *praescriptionis*. Utroque tamen casu, retinet episcopus ea quae sunt *ordinis*, ut sunt ordinatio clericorum, administratio chrismatis, distributio olei sancti, et alia id genus quae sunt *legis dioecesanae*, ut sunt visitatio, exactio cathedratici, etc., quae vetita esse ipsi abbati secundae speciei modo dictum est, et quae episcopis in loca exempta sunt delegata, ut, praeter mox adductos, firmat cardinalis de Luc., de Iurisd., disc. 1, n. 9.

68 Aliter vero se res habet quoad abbatem tertiae speciei. Huic enim, demptis litteris dimissoriis cum excommunicationibus, quae feruntur praemissis monitionibus ad finem revelationis pro subtractis aut deperditis rebus, omnia competunt quae sunt tum voluntariae, tum contentiosae iurisdictionis, et quidem excluso sem-
69 per episcopo. Quinimo Episcopus nec retinet quae sunt legis dioecesanae, imo nec quae sunt ordinis, cum possit abbas tertiae speciei pro iis adire quemlibet episcopum, ut firmant card. Petra, in Comment. ad Constit. apostol., constit. 5 Innocentii IV, sect. unic., n. 29 et duob. sequent., et rursus constit. 14 eiusdem pontificis, n. 53, et demum constit. 4 Callixti III, sect. 2, n. 90; Pignatell., Consult. canon., tom. VII, consult. 8, num. 89, 90 et 102; Rot. cor. Zaratt., dec. 10, n. 20 et plur. seq., in Marsicen. seu nullius, Iurisdictionis super bono iure, 7 Iunii 1700, § *Insuper*, et § *Itaque*, cor. bon. mem. Mut., et in Brictinorien. seu nullius Foropompilien. iurisdict. 28 Apr. 1725,
70 § *Hanc vero*, cor. bon. mem. Cerr. Solumque episcopus ea exercere valet quae speciatim delegata sunt in loca nullius.

71 Patet ex his quod, ad acquirendam praescriptione exemptionem secundae speciei, satis est docere de exercitio actuum voluntariae et contentiosae iurisdictionis in clerum et populum alicuius loci, vel privative ad episcopum vel cumulative cum ipso episcopo.

72 Ad acquirendam vero praescriptione exemptionem tertiae speciei minime sufficit probare exercitos fuisse in clerum et populum alicuius oppidi actus iurisdictionis voluntariae et contentiosae, abbati secundae speciei permissos, sed docere omnino oportet de exercitio itidem eorum actuum iurisdictionis voluntariae et contentiosae, qui mox dicto abbati secundae speciei sunt prohibiti, tum et maxime de exclusione episcopi non modo ab iis, sed et ab actibus legis dioecesanae et ordinis, ut firmavit Rot. in Burgen. Iurisd. S. Ioannis super territorio separato, 10 Dec. 1725, §. 2, et 21 Iunii 1726, §. 1. et 2, et 9 Ian. 1728, §. 8, cor. bon. mem. Ratt., inter impress., dec. 163, n. 4, et 28 Mart. 1735, § 5, et 20 Ian. 1736, § 2, cor. reverendiss. P. D. Bussio, et 16 Maii 1738, § 5, cor. clar. mem. Calcagnin.

Silentio omittendum haud est, dari abbates 73
tertiae speciei per quamdam fictionem. Hi sunt quibus non est territorium cum clero et populo, et non nisi privilegio pontificio, eoque specialissimo et clarissimo, dari possunt. Consule de ipsis card. de Luc., de Iurisd., discurs. 18, n. 7; card. Petr., in Comment. ad Constitut. apostol., constit. 6 Alexandr. III, n. 6, et plur. sequent.; Clement., in sua Concord. pastoral., part. I, cap. 6, a n. 35 ad plur. seqq.; Rot. in Burgen. Iurisd. Sancti Ioannis super territorio separato, 26 Martii 1735, § 18, et 20 Ianuar. 1736, § 3, cor. reverendiss. P. D. Bussio, et 11 Maii 1738, § 7, cor. clar. memor. Calcagnin.

De modis quibus abbates exemptionem amit- 74
tere possunt plene agit Chokier, de Iurisdict. in exemp., part. III per tot. Id unum inculcan- 75
dum est, quod si abbas exemptus sit simul immediate S. Sedi subiectus, ad amissionem exemptionis minime efficax est quadragenaria, sed omnino requiritur centenaria, idque ratione praeiudicii, quod inde obvenit Ecclesiae Romanae, ut ex text. in cap. *Cum dilecta*, § 4, de Confirmat. util. vel inutil.; post antiquos firmant Loter., de Re benefic., lib. I, quaest. 24, n. 244 et seqq.; mox laudatus Chokier, de Iurisd. in Ex., p. III, q. 12, a num. 4 ad plur. seqq.

ADDITIONES ALTERAE EX ALIENA MANU.

De abbatibus exemptis hactenus late disse- 76
ruimus in nostra additione ad hoc verbum. Hic vero quoad abbates exemptos tertiae speciei, non inutile est monere esse inter hosce aliquos de quibus non est iudicandum secundum regulas communiter in subiecta materia receptas.

Utque res nota fiat, sciendum est quod oc- 77
currunt in Ecclesia loca aliqua inhospita et deserta, eaque dicta *Nullius*, non in sensu illo sequioribus saeculis usurpato, quod scilicet separata essent a dioecesi sui episcopi, praelatusque in iis esset cum iurisdictione quasi episcopali, sed in sensu longe diverso, quod in ea, utpote deserta et inhospita, nullus finitimus episcopus ius aliquod sibi asserebat.

Ex quo vero loca haec inhospita et deserta 78
inhabitari incipiebant, secundum disciplinam eorum temporum immediate S. Sedi subiiciebantur, eratque in potestate novorum incolarum pro iis quae sunt ordinis, quemlibet episcopum arcessere; Fagnan., in cap. 3, num. 16, de Paroch.; Thomassin., de Veter. et nov. Eccles. discipl., tom. I, part. I, lib. III, cap. 37, num. 2.

Constructis subinde ecclesiis, seu monasteriis, 79
pontifices (ait Fagnanus ubi supra) *presbyte-*

ros, seu abbates deputarunt, qui illis praeessent, et iurisdictionem loco episcoporum in clerum et populum exercerent. Cum igitur hi abbates iurisdictionem quasi episcopalem habeant in locis in quibus suam episcopi iurisdictionem antea haud exercebant, nil mirum si distinguantur ab aliis abbatibus, cessentque adversus eos regulae illae, quibus in dubio pro episcopis contra abbates exemptos tertiae speciei sit iudicandum. Vide Blisson., de Iur. episcop. in regular. exempt., cap. 3.

ADDITIONES RECENTIORES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

80 Possunt equidem abbates et praelati, quocunque nomine nuncupentur, dummodo habeant territorium nullius dioecesis, plenamque in eo iurisdisctionem quasi episcopalem, conferre beneficia adhuc curata, et parochos ac beneficiarios instituere, institutione etiam auctorizabili. Nec valet episcopus visitare ecclesias, nec clericos eius territorii. Possunt praeterea procedere contra quemvis concionatorem ibi absona concionantem, et punire religiosum inibi extra monasterium delinquentem. Mendo, in Epitome, n. 2, ex Trident., sess. 5, de Reform., c. 2, et sess. 7, de Reform., c. 3.

81 Valent unire beneficia (Barbosa, de Potest. episc., alleg. 66, et alii ex Trident., sess. 21, c. 5) seu ecclesias parochiales sui territorii, et transferre beneficia ab ecclesiis dirutis ad alias, et illas facere reaedificari. Nec non revidere dispensationes, quae ad suum territorium deveniunt. Et circa mutationem voluntatis seu dispositionis testatorum, possunt idem, quod ex iuxta causa episcopus vigore Tridentini, sess. 22, de Reform., c. 5 et 6. Ac etiam agnoscere de subreptione et obreptione gratiae concessae alicui super absolutione publici criminis, quod episcopis conceditur, Trid., sess. 13, de Reform., c. 5. Et quae his competunt, seclusis iis quae ad ordinem spectant, respective praefatis abbatibus, ac praelatis competunt. Hinc possunt abbates praedicti visitare omnia opera pia (Riccius, in Praxi aurea, res. 330) collegiorum, et hospitalium in suo territorio. Rursus examinare ac visitare notarios sui territorii (Lezzana, t. IV, consult. 45, n. 72), etiamsi apostolica, imperiali aut regia auctoritate instituti fuerint; atque illos valent punire ob delicta in suo munere patrata.

82 Rursus possunt cognoscere de causis criminalibus clericorum (de Narbona, l. 59, gl. 1, tit. 4, lib. II Rec.) sibi subiectorum, nec non de causis matrimonialibus. Item approbare confessarios erga suos subditos (Suarez, tom. IV, de Poenit., dec. 28, sect. 5), illosque examinare; item approbare ad concionandum in suo territorio; haec enim omnia concedit episcopis Tridentinum. Caeterum confessarii ab huiusmodi abbatibus approbati possunt audire confessiones non solum parochianorum, sed peregrinorum et advenarum illuc accedentium, sicut possunt approbati ab episcopo in eius dioecesi. Quin et absolvere possunt advenas absque fraude illuc accedentes a casibus reservatis in eorum territorio (card. Lugo, de Poenit., dec. 20, sect. 5, num. 71), qui inibi non sint reservati; quia reservatio casuum solum tollit potestatem absolvendi iis confessariis qui sunt in territorio reservantis.

83 Valent etiam clericis saecularibus sibi subditis concedere dimissorias ad ordines; Tamburinus, de Iure abbat., d. 2, q. 26. Et tunc non debent ii clerici ab episcopis examinari, stante etiam concilio Tridentino; Diana, p. V, tr. 10, resol. 40. Nam Tridentinum dumtaxat ait id competere episcopis intra quorum fines existunt clerici saeculares. Territoria autem eiusmodi abbatum, seu praelatorum, et clerici, sunt extra fines, cum non sint in dioecesi, sed sint nullius dioecesis vere et realiter, et non intra fines; nec solum nomine tenus dicantur nullius dioecesis. Hinc abbates praedicti dispensare valent, etiam in interstitiis, non solum in casibus in quibus tonsuram et minores ordines conferre possunt, sed etiam in eo casu quo suos subditos cum dimissoriis remittunt, ut ab episcopis ordinentur; Diana, p. V, tr. 10, resolut. 40.

84 Possunt huiusmodi abbates dispensare ex iusta causa (Lezana, tom. IV, consult. 45, numer. 104) in denuntiationibus ad matrimonium requisitis, et concedere licentiam assistendi matrimoniis, cum sint ordinarii in suo territorio. Insuper congregare in eo synodum (Tambur., tom. III, d. 3, q. 3), et constitutiones synodales condere, atque etiam reservare casus. Sed observanda est forma tradita a Clemente VIII, in bulla de reservatione casuum, quae adducitur a Tamburino, tom. II, d. 13, quaest. 2.

85 Possunt insuper abbates praedicti imponere censuras, interdictum, et cessationem a divinis. Nec non ex causa dispensare cum subditis in recitatione officii canonici, cum is sit actus iurisdictionis ordinariae ad praelatos spectans; Navarr., cap. 12. de Horis, num. 24. Praeterea commutare vota non reservata, et in iis dispensare. Adhuc concedere facultatem egrediendi et ingrediendi monasteria monialium sibi subiectarum in casibus permissis ob urgentem necessitatem et iustam causam (Gibalinus, de Claus. monial., d. 4, § 5), quod competit omnibus praelatis eiusmodi monasteriorum.

86 Concedere pariter valent veniam, ut quivis episcopus, etiam titularis, exerceat pontificalia in suo territorio; Barbosa, de Iur. Eccl., l. I, cap. 17, n. 109. Nequeunt tamen concedere indulgentiam, quia haec potestas reservatur solis episcopis privative quoad omnes alios.

87 Possunt denique consecrare calices, altaria, campanas, et huiusmodi alia, etiam ad usum

ecclesiarum non sibi subditarum; Diana, p. III, tr. 2, res. 15. Quod etiam competit abbatibus monasticis, ex privilegio ab Innocentio VIII con-
88 cesso. Nec non subditis conferri primam tonsuram et minores ordines; et demum benedicere omnia ornamenta ecclesiae, vasa, capellas, et ecclesias in suo territorio.

89 Abbates regulares (de his enim aliqua addere libet) a primaeva huius dignitatis origine nullo fuere clericali ordine insigniti. Eorum tamen plerique in Oriente iam saeculo quinto presbyteratu ornabantur; in Occidente autem saeculo septimo exeunte. Plures nihilominus saeculo VIII invenias e diaconorum ordine ad abbatis dignitatem evectos. Mabillonius, praef. I in saec. III Ben., § 7. Romana sub Eugenio I synodus an. 827, can. 27, universos abbates presbyteratu initiandos statuit. Idipsum, an. 1078, decrevit concil. Pictaviense, poena etiam adiecta, ut secus abbatiis suis exuerentur. Post receptum pontificalium usum vix ullum invenias
90 qui presbyter non fuerit. Verum etsi abbates presbyteri non erant, non tamen illorum auctoritas vilis in Ecclesia habebatur. Nam ad synodos non raro vocabantur, ferendi suffragii non secus atque presbyteri privilegio donati.
91 A medio XI saeculo etiam pontificalibus ornamentis decorari coeperunt, non tamen statim omnibus; paulatim ista excreverunt, primusque, cui mitrae pontificalis usus certo concessus sit, Egelsinus reperitur, monasterii S. Augustini prope Cantuariam abbas, cui Alexander II hoc privilegium impertiit; Mabillonius, praef. in saec. VI Ben., § 4, n. 34. Idem deinde privilegium Urbanus II Oderisio Casinensi, Hugoni Cluniacensi et Petro Cavensi abbatibus concessit, ut et Adrianus IV, an. 1156, Honesto, Alexander III, an. 1176, Danieli Leonensis monasterii abbatibus; sed qui singulare quoddam privilegium visus tunc fuit, mitrae usus tandem XV saeculo ius fere commune abbatum evasit; quod item de annulo dictum esto, quem Alexander III, in diplomate pro Leonensi monasterio eiusque indicato abbate Daniele, mitrae, chirothecis, caligis et sandaliis, de superabundantiori gratia se addere affirmat; Zaccar., dell'antichiss. Badia di Leno, p. 238.

92 Praeter oeconomicam bonorum monasterii administrationem (vide de hac cap. *Nullum*, 117, q. 2, etc. *Cum ad monasterium*, de Statu monachorum), et paternam, quae abbatibus in monachos suae curae commissos vi voti obedientiae competit potestatem; alia insuper praestant illi potestate ecclesiastica, quae seu dispositione iuris ecclesiastici, seu consuetudine immemoriali ad eos pervenit, magno auctoritatis et splendoris incremento. Ad consuetudinem immemorialem spectant quae a num. 49 invenies diligenter discussa.

93 Porro ex iuris ecclesiastici dispositione habent abbates regulares 1. facultatem absolvendi monachos sibi obnoxios a peccatis seu per se, seu per sacerdotem delegatum: Extravag. comm. *Inter cunctas*, de Privileg.; 2. statuendi casus re- 94
servatos; quorum tamen numerum Clemens VIII, an. 1593, ad undecim casus restrinxit, quin augeri possit sine consensu capituli saltem provincialis, aut secluso novo aliquo privilegio; 3. coercendi suos etiam ecclesiasticis censuris; 95
4. causae illis saepe per Apostolicam Sedem 96
delegantur cum potestate contumaces censuris coercendi, etiamsi commissionis litterae id minime contineant: cap. *Sane*, cap. *Pastoralis*, de Officio delegati; 5. ad concilia generalia, ad quae 97
olim privilegio et consuetudine admittebantur, hodie quasi ex lege vocantur, cum iure suffragii non solum consultativi, sed etiam decisivi; Turrecr., lib. XIII, cap. 12 et 13.; Malderus, disp. 1, de Concil., dub. 4; Bellarm., aliique passim. 6. Abbates qui ornamentis pontificalibus 98
gaudent, ea omnia benedicere possunt in quibus chrisma aut unctio non intervenit. 7. Sub- 99
ditis suis regularibus minores ordines conferre possunt. Hinc demum praecipua quadam post 100
episcopos dignitate fulgent; can. *Si quis deinceps*, 115, q. 7. Quin etiam in Anglia novem cathedrales olim exstitisse ex Whartoni Anglia Sacra novimus, quarum qui in abbatem a monachis eligebatur, idem etiam electus episcopus intelligebatur. Vide Benedictum XIV, de Syn. dioeces., lib. XIII, cap. 7, n. 14: quod exemplum idem Benedictus XIV in Germania innovavit quoad abbatiam Fuldensem, quam in episcopatum erexit, statuens ut qui in posterum a monachis abbas eligetur, idem et abbas et episcopus Fuldensis electus censeatur.

De his omnibus conferri possunt Thomas- 101
sinus, p. I, lib. III; Barthel., Opusc. iuridic., t. II, opusc. 5, de Iure et iurisdictione abbatum spirituali et temporali; Espenius, p. I Iur. univ., tit. 31. Hic tamen in iis castigandus est, quae, cap. 6, num. 11 seqq., de Nicaenae II, oecumenicae VII, can. 14, disputat. Reddo canonem quo permittitur abbati lectorem pro suo ordinare monasterio, *si duntaxat eidem abbati manus impositio facta noscatur ab episcopo secundum morem praeficiendorum abbatum*, seu, ut Harduinus, t. IV Concilior. habet, *ad praefecturam hegumeni, dum constet illum esse presbyterum:* quae sane verba, ut recte Thomassinus monet, duo in abbate postulant ut lectorem ordinare possit, ut nempe 1. in abbatem sit ab episcopo benedictus; 2. ut presbyter sit. Verum Van-Espen errorem Gratiano tribuit, qui qua esse solet in recitandis canonibus exigua aut diligentia, aut fidelitate, ea verba *secundum morem praeficiendorum abbatum* addiderit, cum tamen in Graecis exemplis desiderentur, quemadmodum correctores Romani ad hunc ipsum canonem monuerunt; imo a Gratiano deceptum queritur Innocentium III, qui Rothomagensi archiepiscopo rescribens, iis-

dem Gratiani verbis canonem attulerit; ac notari iubet, *quod error Gratiani mutationi disciplinae occasionem dederit; ut nimirum facultas dandi tonsuram et lectoratum cuilibet monasterii praefecto, modo presbyter esset, ex decreto synodi VII competens, ad solos abbates solemniter benedictos restricta sit.*

Haec tamen ab Espenio confidentissime in Gratianum et Innocentium III iactantur, nec satis ad septimae synodi mentem. Nam primo Harduini lectio nonnisi ex Graeco proficisci potuit, ut proinde non ab omnibus Graecis libris abesse illa verba videri merito debeant. Deinde fac illa desiderari: quid illa *manus impositio*, nisi a sacerdotali ordinatione distinguatur, cum postea canon addat, *dum constet illum esse presbyterum?* Utique postrema haec verba, nisi ea velis esse superflua (quod admodum temere diceretur), indicant aliam a sacerdotali ordinatione adhibendam fuisse manus impositionem, ut abbati lectorem ordinare liceret, nempe de qua loquimur, benedictionem; Neller, diss. altera de sacrae electionis processu, Treviris, 1756, § 4, n. 9. Caetera quae ad abbatum electionem ac benedictionem spectant, vide infra, verb. *Benedicere*, artic. 3. et verb. *Electio*.

102 Ab his honoris auctoritatisque in hierarchia ecclesiastica praerogativis eae disiungendae non sunt, quibus in regimine politico, praesertim apud Germanos, gaudent abbates sane complures. In Bohemia in *praelatos et status regni* evecti sunt; Iur. provinc. Bohem., art. 24. In imperio Romano-Germanico ratione nexus civilis, alii *immediati* dicuntur, alii *mediati;* illi, qui imperatori et imperio proxime subsunt; hi, qui statibus imperii obnoxii sunt. Porro *immediati* vel principes sunt, vel hac dignitate destituuntur.

103 Principes in comitiis viritim suffragia ferunt: sunt autem 1. Fuldensis, quem, ut diximus, Benedict. XIV, an. 1752, III Nonas Octobris edita constitutione *Ineffabili*, episcopum renuntiavit; 2. Campidunensis; 3. Eluacensis; 4. Murbacensis; 5. Ludrensis; 6. Bertholsgadensis; 7. Weisenburgensis; 8. Prumiensis; 9. Stabulensis; 10. Corbeiensis. Imhoff, in Notit. Proc. imp., l. III, c. 23. Olim eisdem accensebatur Hirschfeldensis, at per pacem Westphalicam, art. 15, § 2, in principatum mutata est haec abbatia, ac domui Casellanae tributa.

104 Caeteri, qui principes non sunt, curiatim suffragia ferunt, atque in duo scamna *Suevicum* et *Rhenanum* tribuuntur. De his iidem Imhoff, l. III, cap. 28. Vide et Pfestingerum ad Vitriar., lib. I, tit. 15.

105 Praeterea eorum aliqui singularibus officiorum Palatinorum titulis distinguuntur, uti abbas et episcopus Fuldensis Augustae *archicancellarii, et per Germaniam Galliamque primatis;* Campidunensis eiusdem Augustae *archimareschalli;* abbas S. Maximini prope Treviros *archicapellani* Augustae, etc. Mascovius, Iur. publ., lib. III, cap. 6.

Olim non adigebantur ad sacra limina visitanda, et ad exhibendam ralationem status suarum ecclesiarum; nunc autem tenentur, postquam Sixtinam legem ad episcopos pertinentem Benedictus XIV ad eos quoque extendit constitutione cui initium *Quod sancta,* t. I Bullarii sui, num. 7.

Habent et Protestantes suos abbates. Nam 106
praeter archiepiscopatus et episcopatus viginti, innumera monasteriorum multitudo saecularibus addicta fuit in Germania. Benedictinus Veremundus Guselius, in Defens. iurium stat. Eccles., part. poster., cap. 3, monasteria in sola Germania superiori exstincta numerat 874. Horum haud pauca aerario principis cessere, multa in hospitalia, nosocomia, vel scholas conversa fuere. Sic monasterium Sindelfingense ord. canonic. regular. in ducatu Wurtemb. fuit Tubingam translatum, ubi omnes professores sunt canonici, praepositus Universitatis est cancellarius, quem sequuntur decanus et parochus theologi. Hinc Tubingensibus professoribus interdictum est gladium defetre. Plura eiusmodi exempla Misnia, Merseburgum, Argentoratum suppeditabunt.

Quaedam etiamnum principibus, quos *appa-* 107
natiatos vocant, vel viris aliis emeritis, doctoribus, professoribus conferri vel commendari solent. Ioannes Laurentinus Moshemius Marienthalensem et Michaelsteinensem abbatias nostris temporibus obtinuit; Laureacensem Matthaeus Pfaffius, magni uterque apud Protestantes nominis theologus. Habent huiusmodi abbates sub se *Conventuales, seu homines, inquit P. Zal. Wein, Principior. iur. eccles. t. IV, p. 261, qui ad statuta capituli et abbatis voluntatem dirigunt actiones, sed votis non astringuntur, nisi quod vitam caelibem ducere obligentur, quandiu beneficio monasterii fruuntur, vel nisi, speciali dispensatione a principe obtenta, matrimonium contrahere liceat.*

ADDITIONES CASINENSES.

Abba absque *s* scriptum saepe invenitur. Vid. 108
Du Cange, Gloss. Latinitatis. Item licet in veritatibus Hebraica et Latina cum duplici *b* scriptum reperiatur, tamen cum una communiter penes omnes Etrusci sermonis scriptores legere est. Vide vocab. Acad. Crus. verb. *Abbate;* Villan., 4, c. 34. Tamburini, de Iur. abb. q. 1, 3. Olim tum Graeci tum Latini monachos omnes praesertim aut senio aut vitae sanctitate venerandos, *abbates* vocaverunt; nam illud honoris est, ut quotidie senibus dicamus, *Pater;* S. August., collat. Carthagin., cap. 242; Papias: *Pater dicitur multis modis, deitate, doctrina, senectute, generositate.* Epiphan., de Locis

sanctis: *Monasterium abbates mille continet* [1]. Vide Theophan., pag. 378 regul. S. Columbani, cap. 7, Annal. Bened., pag. 734. *Abbas,* praefectus monachorum et canonicorum vitam communem observantium saepe nominatus est. Vid. conc. Turonens. II, can. 24; Parisiens. VI, can. 37. Monasterii vero praefectus ab officio *abbas* dictus fuit. Quod quidem officium praeclare inculcat S. Benedictus in Reg. cap. 2, abbatem admonens: *Ut miscens..... terroribus blandimenta, dirum magistri, pium patris ostendat affectum;* Fortunatus, lib. III, poem. 10, ad Paternum abbatem:

Nominis officium iure, Paterne, geris.

109 Ecclesiarum saecularium, quae titulum abbatiae habent, originem non accurate repetit Van-Espen, part. I, tit. 31, cap. 1, ex eo quod nomen *abbatis* praefecto canonicorum olim fuit tributum. Siquidem omnes fere ecclesiae saeculares, quae hodie abbatiae retinent nomen, olim monasteria monachorum vel canonicorum regularium fuerunt, quibus religiosi professi abbates praeficiebantur. Vid. Gabriel. Pennot., Hist. tripart. ord. canonic. regul., lib. II; Renat. Chopin. Nonnullae vero istarum ecclesiarum a saecularibus e fundamentis fuerunt erectae. Vid. Tamb., loc. cit., disput. 2, q. 6, 2; Du Cange, qui dicit: *Consentiunt scriptores omnes primum omnium Carolum Martellum abbatias laicis concessisse.* Gloss. Latin.

110 Nomine ordinarii non tantum episcopus comprehenditur, verum etiam abbas et quivis alius superior, ordinariam habens iurisdictionem ex iure, vel praescriptione, vel privilegio; Zabar., Clem. *Quia regulares,* n. 11, vers. *Octavo quaeres,* de Supplen. neglig. praelator.; Panorm., cap. *Ut famae,* n. 6, de Sent. excom., etc. Et cum in aliquo iuris decreto aliquid ordinariis committitur, ad eos omnes, nisi subiecta materia aliud exposcat, commissio dirigitur; Gloss., in cap. *Ordinar.,* verb. *Locor.* de Offic. ordin., in 6. Accedit, abbatem nomine ordinarii comprehendi in arg. text. in cap. *Cum episc.,* de offic. Ordin., in 6, et tot. tit. extr. de Offic. ordin.

111 Item dispensare possunt super interstitiis cum suis subditis, quos ad minores promovent, Ricci, in Prax., t. II, resol. 584; Tamburini, loc. cit., t. II, disp. 2, q. 12, 13. Dispensare vero non possunt in interstitiis cum suis subditis quoad ordines maiores. Vid. conc. Trid., sess. 23, de Reformat., cap. 11; Tambur., loc. cit., q. 24. Porro minores ordines suis subditis potestatem habent abbates conferendi (modo vere tales sint, non comendatarii) sine episcopi examine. Vid. Tamb., loc. cit. Cum istis tamen tribus conditionibus: primo, esse debet sacerdos; secundo, ut suis conferat subditis; tertio, quod sit benedictus [2]. Ob privilegia a summis data pontificibus, ultima conditio hodie, inquit Tambur., loc. cit., non est necessaria.

Sicut abbas ordinare non potest nisi suos 112
subditos regulares, ita novitios, quia vere non sunt religiosi, ordinare non potest. Vid. Henriquez, Barbosa, de Officio et potest. episc. p. II, alleg. 3 et 4; Tambur., l. c., q. 10. Probabilius tamen putant Laym., c. 9, n. 2; Sanch., dec. lib. VI, c. 10; S. Ligor., lib. VI, n. 764, quod abbates ordinare possunt suos novitios, quia in favorabilibus religiosorum nomine etiam veniunt novitii. Dubitatur vero quis sit novitii ordinarius. Pro episcopo dioecesis in qua situm est monasterium, stant Cuch., l. III Inst. mor.; Sanch., in Praecep. Decal., t. II, l. VI, cap. 10; Riccius, in Decis.; Tambur., loc. cit., q. 10; pro episcopo ubi commorabatur novitius antequam religionem ingrederetur, stat Barthol. de Vecchiis. S. Ligorius post La Croix putat utramque sententiam esse probabilem, modo novitius tempore notabili mansit ibi et iuramento mentem perpetuo manendi significavit.

Etiamsi non possit abbas ab episcopo regu- 113
lariter excommunicari, poterit tamen ab eodem episcopo in aliquo casu denuntiari, ut evitaretur. Vid. Tamb., loc. cit., disp. 14, q. 3.

Quo tempore abbates usum pontificalium 114
primum ex privilegio obtinuerunt, incertum est. Saeculo X potissimum iis uti coeperunt. Vid. Mart., de Ant. Eccl. Rit., lib. I, cap. 2, n. 4. Ex Archiv. Bobien. Constitutio Theodori papae, an. 643, Maii 4 data, mitrae aliorumque pontificalium usum ab Honorio I papa, abbati eiusdem monasterii concessum, confirmat. Vid. Margarin., Bull. Casin., t. I, p. I, et Bull. Rom. t. I. Falsum est Romanos pontifices usum pontificalium abbatibus concedendo privilegiis episcoporum detrahere; item falsum est Romanos pontifices auctoritate falsarum Decretalium privilegia dare coepisse, ut vult Van-Espen, Ius eccl. univ., p. I, t. 31, c. 6.

Monachus cum a Sede Apostolica ad abba- 115
tiam monasterii alterius congregationis promovetur, circumstantiam hanc manifestare tenetur, aliter gratia erit obreptitia, quemadmodum resolutum fuit a congreg. particulari, anno 1674 mense Decembri. Rigant. in Reg. Canc. 60, tom. IV, n. 14.

Ad beneficia regularia, ut abbatiae, priora- 116
tus et alia administrationem habentia, assumi

[1] Consules et artium priores, teste Altiat., in I. *Collegarum,* de verb. Sign., *abbates* vocati fuerunt. (Edit. Casin.)

[2] Begnudelli Bassi, Biblioth. iuris, docet praecedere debere benedictionem episcopi ut licite agere possit abbas; sed ex sequenti constitutione Benedicti XIII, cuius initium, *Commissi,* patet etiam ante benedictionem licite posse abbates eorum facultatem exercere. Sed tenentur intra annum ab eorum electionis die, benedictionem ab episcopis ubi sunt, obtinere vel saltem ter eam petere. (Edit. Casin.)

nequeunt nonnisi professi de tempore eorum provisionis. Text. in cap. *Cum caus.*, de Elect., et cap. *Nullus,* eodem tit., in 6, et Concil. Trident., sess. 14, cap. 10, et auctores quamplurimi apud Rigant. in reg. 59 Cancellar., tom. IV. n. 3.

117 Aliquando ex benignitate et apostolica dispensatione etiam actu non professi ad commemorata beneficia regularia promoventur, cum obligatione vero emittendi professionem. Rigant., ut sup., n. 11.

118 Circa praesentem iurisdictionem abbatis Montis Casini exstant litterae in forma brevis Benedicti papae XIII, quae hic afferuntur.

DILECTO FILIO SEBASTIANO GADALETAE ABBATI MONTIS CASINI ORDINIS S. BENEDICTI,

BENEDICTUS PAPA XIII.

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem.

Qui prosperum fecit nobis iter Deus salutarium nostrorum, cum ad visitandam Beneventanam nostram metropolim, Deoque dicandam ecclesiam in B. Philippi Nerii honorem a nobis ibi exstructam accessimus; gaudio nostro cumulum adiecit, cum ad hanc almam urbem regredientibus dedit ut, instante tua filiali pietate, solemni ritu consecraremus templum istud religione et sanctitate celeberrimum. Quod enim sanctissimus patriarcha Benedictus, ethnicae superstitioni ereptum, Christianis sacris expiaverat, tum Zacharias anno 748 post Langobardicam vastitatem, post Saracenicum incendium anno 1071 Alexander II, praedecessores nostri, clarissima vestri ordinis lumina, renovatis caeremoniis inauguraverant, vehementer angebamur, novis quidem temporum iniuriis labefactatum, terraeque motu deiectum, sed magnificentius nostra aetate instauratum ac restitutum, cum externam vetustae molis maiestatem vinceret, mystica amissae consecrationis dignitate carere. Voti tamen iam compotes, illud studiis nostris superesse intelligebamus, ut eorumdem praedecessorum nostrorum exempla prosequentes, susceptam laetitiam perenni pontificiae liberalitatis monumento consignaremus, novisque benevolentiae argumentis testatum faceremus amorem nostrum erga Casinense monasterium totius inclyti ordinis caput, quod iterum et tertio invisimus, iucunda veteris sanctimoniae recordatione, et suavissimo florentis inter vos disciplinae odore illecti, praecipuaeque religionis stimulis excitati. Libenti proinde laetoque animo complexi sumus opportunitatem oblatam per demissas preces, quas tuo nomine nobis exposuit dilectus filius Seraphinus Tansius istius congregationis procurator generalis, prudentiae laude et virtutis meritis charitati nostrae in primis acceptus. Postulationibus igitur tuis annuentes, cupientesque ut celebritas dedicationis tum ecclesiae, tum arae maximae, a nobis perpetuo privilegio pro animabus defunctorum locupletatae, quam die 19 mensis Maii peregimus, atque in diem primam mensis Octobris quotannis recolendam transtulimus, solemniori memoria renovetur, proprias in officio lectiones secundi Nocturni iam rite probatas, ab universo clero saeculari et regulari totius dioecesis Casinensis, eadem illa die prima Octobris recitandas esse decernimus, qua nimirum dioecesani clerici de more conveniunt ad praestandam abbati, seu monasterii praefecto obedientiam in ecclesia cathedrali, seu quasi cathedrali Montis Casini. Officium praeterea sancti Victoris III praedecessoris nostri qui generis origine civitatem et metropolim nostram Beneventanam, abbatiali dignitate ac regimine monasterium et congregationem istam, hanc denique Sanctam Sedem vitae sanctitate, rebusque gestis illustravit, libenter concedimus, ut die 16 mensis Septembris a monachis istic degentibus celebretur. Ad haec, omnes iurisdicendi facultates, et iurisdictionis actus a praedecessoribus nostris concessos abbatibus, et ex antiqua et immemorabili consuetudine exerceri solitos, ut sunt, congregare synodum, concursum ad conferenda beneficia ecclesiastica curata, etiam in mensibus apostolicis, instituere, oeconomos deputare, commissiones apostolicas, etiam quoad dispensationes matrimoniales exsequi, sacrum chrisma a catholico episcopo consecratum confirmando ministrare, suos subditos ad primam tonsuram et ad minores ordines promovere, illisque etiam per suos vicarios ad eosdem et ad maiores ordines suscipiendos litteras dimissorias concedere, altaria tam fixa quam portatilia, calices et sacra vasa consecrare, et alia peragere, quae iurisdictionis quasi episcopalis a nostris praedecessoribus concessa sunt, ut praediximus, et ab immemorabili per abbates pro tempore exercentur, confirmamus, et quatenus opus sit, de integro concedimus. Quemadmodum etiam singula privilegia a Romanis pontificibus, imperatoribus, regibus, et a quibusvis aliis, sive ecclesiastica, sive saeculari dignitate praeditis tuo monasterio collata, firma esse volumus; et si aliqua subsit novae concessionis necessitas, iterum concedimus et elargimur. Enumeratos autem iurisdictionis actus exercere licebit abbati pro tempore, in omnibus locis et territoriis memoratae dioecesis Casinensis, quae sunt..... Facultates etiam, quas antecessor noster fel. rec. Gregorius XIII episcopis tribuerat in rebus ad ecclesiasticam immunitatem spectantibus, ita abbatibus Casinensibus confirmamus aut concedimus, ut easdem ad casus etiam expressos, et comprehensos in apostolicis litteris nostris nuper editis, et in appendice concilii Romani adiectis, liberaliter extendamus. Denique Christi fidelium ad sacram aedem istam confluentium pietati ac religioni salubriter obsecundare

et prospicere volentes, duobus sacerdotibus ad audiendas confessiones a Casinensi abbate pro tempore existenti eligendis, quos etiam removere possit, facultates omnes elargimur, quae poenitentiariis sacrae aedis Lauretanae concessa sunt. Futurum autem certo confidimus ut studia nostra ad augendam vestri nominis dignitatem claritatemque monasterii tam insignis intenta, redundare sentiamus ad monasticae disciplinae incrementum, atque ad luculentius testimonium paternae benignitatis, qua praeclare animati sumus erga Casinensem sancti patris Benedicti familiam de Christi Ecclesia egregie meritam, et universum Benedictinum ordinem, unde tot illustria exstiterunt per omnes aetates documenta virtutum. Dum vero coelorum Dominum obsecramus, ut rata sint vota nostra, tibi, dilecte fili, apostolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum Romae apud S. Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris die 27 Augusti MDCCXXVII pontificatus nostri anno quarto.

Carolus, archiepiscopus Emissenus.

119 Cum non revocata legantur in breve Benedicti XIII duo, quibus gaudet abbas Montis Casini, privilegia ab Urbano papa V concessa, ea lector excipiat, nempe hunc abbatem in synodis et publicis sessionibus sedem obtinere
120 super omnes abbates; et posse solemni ritu benedicere in omnibus Benedictinorum ecclesiis, dummodo non adsit episcopus, vel Sedis Apostolicae legatus.

URBANUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

121 Specialis benevolentiae plenitudo, quam ad monasterium Casinense, ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinens, ordinis S. Benedicti, quod nullius dioecesis esse dignoscitur, et cui idem vir venerabilis gratia Benedictus et nomine, praefuit, infra nostra recumbens praecordia gerimus, merito nos inducit, ut praelatos ipsius apostolicis muniamus favoribus, et gratiosis indulgentiis honoremus. Ut igitur abbas dicti monasterii pro tempore existens, prout ferventibus desideriis affectamus, congruis fulciatur honoribus, auctoritate apostolica, tenore praesentium et ex certa nostra scientia concedimus et etiam ordinamus, quod abbas praedicti monasterii, qui est et erit pro tempore, in conciliis, synodis et aliis quibuscunque locis ante alios abbates etiam Cluniacen. et Cistercien. ac S. Victoris Massilien. et aliorum quorumcunque monasteriorum, habeat, et habere debeat primum locum et eos antecedat, non obstantibus quibuscunque litteris, privilegiis, indulgentiis apostolicis, et aliis contrariis, quibusvis personis, monasteriis, seu locis concessis, etiamsi de illis, et totis eorum tenoribus esset praesentibus specialis, et expressa, ac de verbo ad verbum mentio facienda, quae nulli in quantum praesentibus obviarent, in aliquo volumus suffragari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis, et ordinationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Romae apud S. Petrum v Nonas Martii, pontificatus nostri anno octavo.

URBANUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

DILECTIS FILIIS ANDREAE ABBATI, ET CONVENTUI MONASTERII CASINENS. AD ROMAN. ECCLESIAM NULLO MEDIO PERTINENTIS, ORDINIS S. BENEDICTI, QUOD NULLIUS DIOECESIS ESSE DIGNOSCITUR,

Salutem, et apostolicam benedictionem.

Vestrae devotionis sinceritas, et religionis prometeretur honestas, ut vos et monasterium vestrum speciali favore prosequamur, et condignis honoribus attollamus. Hinc est quod nos vestris supplicationibus inclinati, ut tu, fili abbas, et successores tui abbates dicti monasterii, qui pro tempore fuerint in dicto vestro, et aliis quibuscunque monasteriis, prioratibus, et aliis locis etiam dicto vestro monasterio non subiectis, in quibus eorum personae secundum regulam B. Benedicti vivunt, licet alterius ordinis quam eiusdem B. Benedicti nuncupentur, nec non in parochialibus, ac aliis ecclesiis ad personas dictorum monasteriorum, prioratuum et aliorum locorum communiter vel divisim pertinentibus, quamvis eis pleno iure non subsint, benedictionem solemnem post missarum, Vesperarum et Matutinorum solemnia, dummodo in benedictione huiusmodi aliquis antistes vel Sedis Apostolicae legatus praesens non fuerit, elargiri possitis, felicis recordationis Alexandri papae IV, praedecessoris nostri, quae incipit *Abbates,* et aliis quibuscunque constitutionibus apostolicis in contrarium editis nequaquam obstantibus, vobis, et eisdem successoribus auctoritate apostolica de speciali gratia tenore praesentium indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud S. Petrum v Nonas Martii, pontificatus nostri anno octavo.

ABBATISSA

Summarium.

1. Nulla monialis potest eligi in abbatissam seu priorissam, quae non habeat annos quadraginta aetatis, et annos octo saltem professionis regularis. - 2. Annus quadragesimus debet esse completus. - 3. Si non reperiretur in monasterio monialis quadragenaria, posset eligi, quae annos triginta excesserit, et quinque saltem annis post professionem recte vixerit. - 4. Quo ad hanc aetatem neque episcopus, neque nuntius, vel alius superior potest dispensare. - 5. Si eligatur aliqua non habens talem aetatem, electio ipso iure est nulla. - 6. Si in monasterio reperiretur una sola habens aetatem requisitam a concilio, ipsa deberet eligi, nisi esset penitus inhabilis ex alio capite. - 7. Non potest eligi alia quae deficiat a dicta aetate aut tempore per solum mensem, licet sit habilior illa quae habet requisitam aetatem et tempus. - 8. Non potest in abbatissam eligi illegitima. - 9. Neque corrupta. - 10. Neque, quae fuit publice poenitentiata. - 11. Neque vidua. - 12. Neque caeca. - 13. Neque surda. - 14. Neque tertia soror, viventibus aliis duabus sororibus. - 15. Soror potest eligi in abbatissam immediate post aliam sororem. - 16. Si vero alicui per statutum contrarium prohiberetur, tale statutum esset observandum: neque ibi soror posset eligi in abbatissam immediate post aliam sororem. - 17. Electio abbatissae debet fieri per vota secreta. - 18. Si vota non sint secreta, electio est nulla. - 19. Imo etiamsi ex ignorantia vota non exhibeantur secreta, adhuc electio est nulla. - 20. Electio abbatissae remanet canonica per vota secreta, licet praeses electionis accipiat vota oretenus exhibita, praesentibus duobus vel tribus probatis viris, qui vota audiant et notent. - 21. Colligitur ex disiunctiva concilii, *audiat vel accipiat,* et declaravit Sac. Congreg. - 22. In electione abbatissae de iure communi habent vocem activam omnes moniales chorales professae eiusdem monasterii. - 23. In aliquibus tamen religionibus et monasteriis, de iure speciali suarum constitutionum, vocem non habent nisi post aliquot annos professionis. - 24. Si reperiretur aliqua monialis infirma, quae nollet renuntiare iuri suo, posset praeses mittere ad ipsam duas prudentes moniales, quae ab ipsa diligenter votum exquirerent, et postea ipsi praesidi referrent; aut posset ipsa mittere scriptum et sigillo munitum suum votum. - 25. Si in aliquibus monasteriis vigeret consuetudo, quod etiam conversae in tali electione votarent, essent manutenendae in sua possessione votandi. - 26. Si electio abbatissae fiat per schedulas, et in aperitione scrutinii reperiantur plures schedulae quam sint vocales, adhuc electio erit valida, si demptis superfluis, remanet adhuc maior pars. - 27. Valida et canonica est electio, quoties maior pars capituli monialium concurrit in unam. - 28. Excipiuntur electiones abbatissarum ordinis Casinensium, pro quibus ut canonica dicatur electio, duae ex tribus partibus vocalium debent concurrere. - 29. Nec episcopus, nec alius superior potest ferre suffragium in electione abbatissae, quamvis vota monialium essent paria, et moniales in electione non concordarent. - 30. In casu quo moniales non essent concordes in eligenda abbatissa, quid agendum? - 31. Praelati regulares tenentur significare ordinario diem electionis abbatissarum sibi subiectarum, ut per se, vel per alium possit intervenire, si velit, et ipsum exspectare, si expresse declaravit velle per se vel per alium intervenire. - 32. Si autem vocatus et admonitus de tempore electionis noluerit intervenire, neque per se neque per alium, tunc superior regularis posset procedere ad electionem quae esset canonica et valida. - 33. Episcopus seu vicarius non potest secum ducere ad interessendum etiam notarium. - 34. Neque potest exquirere seu recipere vota monialium, sed illa debent exquiri et accipi a superiore regulari, sciente et audiente eodem episcopo. - 35. Neque potest moniales ante actum electionis personaliter audire et interrogare in materia ad electionem spectante. - 36. Neque potest per se, vel per alium adnotare vota monialium. - 37. Neque ius habet confirmandi abbatissas electas; sed publicandae et confirmandae sunt a praelato regulari. - 38. Neque potest intervenire per se vel per alium confirmationibus annualibus ipsarum abbatissarum. - 39. Electio abbatissae debet publicari statim ac est secuta, significando quot suffragia habuerit ipsa, et quot aliae moniales. - 40. Si facta publicatione abbatissae, moniales statim opponant se elegisse aliam, quid agendum? - 41. Moniales non possunt electionem abbatissae compromittere in episcopum vel alium praelatum. - 42. Nec potest monialis concurrens cum alia ad abbatissatum cedere votum suum superiori praesidenti electioni, ut illud eimetipsi redonet ad superandam aemulam in votis. - 43. Electio, ut sit valida, requirit, ut in ipsam concurrat saltem maior pars capituli. - 44. Sufficit autem quicunque excessus ultra medietatem, quamvis esset solum unius medii voti. - 45. Electio, ut sit valida, nedum debet esse facta a maiori parte capituli, sed etiam a saniori. - 46. Unde ad validitatem electionis non sufficit quod abbatissa sit electa a maiori parte capituli, nisi ea maior pars sit etiam sanior. - 47. Sic etiam ad validitatem electionis non sufficit quod abbatissa sit electa a saniori parte capituli, nisi ea sanior pars sit etiam maior. - 48. Dummodo maior pars non elegerit scienter indignam, quia in tali casu remaneret valida electio facta a saniori, licet minori parte, etiam ex eodem scrutinio. - 49. Persona indigna quae sit. - 50. Electio facta a minori parte capituli, non solum invalida est, sed insuper per subsequentem consensum aliarum ratificari non potest. - 51. In dubio an maior vel minor pars sit sanior, praesumitur sanior pars maior numero, nisi constet de opposito. - 52. Quae pars capituli debeat dici sanior. - 53. Abbatissae non possunt durare in officio abbatissatus ultra triennium, et eo elapso, debent vacare per integrum triennium a die finiti regiminis inchoandum. - 54. Unde si intra triennium moriatur abbatissa, vel alio modo vacet officium, non potest eligi in abbatissam, quae immediate praecessit in officio. - 55. Neque eligi poterit in vicariam, quae gubernet monasterium in capite per aliquod considerabile tempus; imo neque in vicariam novae abbatissae. Praxis tamen videtur contraria. - 56. Nec abbatissa confirmata pro secundo triennio ex dispensatione Sacrae Congregationis, potest iterum eligi a monialibus ad tertium triennium sine nova dispensatione. - 57. Imo expleto triennio, officium abbatissae non potest ab episcopo prorogari; nec etiam sub nomine vicariae vel alterius tituli praeficere gubernio usque ad novam electionem. - 58. Abbatissa propter iuramentum fidelitatis praestandum domino saeculari causa feudi sui monasterii poterit licite exire, si tale iuramentum per procuratorem praestare nequiret. - 59. Secus tamen post bullam Sancti Pii V. - 60. Abbatissa, quamvis non habeat facultatem commutandi, ac dispensandi in votis suarum monialium, habet tamen facultatem irritandi vota ipsarum. - 61. Abbatissa potest praecipere monialibus in virtute sanctae obedientiae et in conscientia obligare. - 62. Abbatissa potest instituere beneficia et capellanias conferre. - 63. Et sic abbatissa est capax conferendi parochialem, et parochum nominandi et instituendi, quem ordinarius ad regimen animarum idoneum approbaverit. - 64. Potest etiam abbatissa cum legitima causa privare clericos sibi subiectos beneficiis iam illis collatis. - 65. Non potest tamen abbatissa ipsos clericos suspendere, prout suspensio est censura ecclesiastica; sicuti neque interdicere aut excommunicare. - 66. Abbatissa non potest cum suis monialibus proprie dispensare in observantiis regularibus et ecclesiasticis. - 67. Et

si aliquando videtur in ipsis dispensare, solum facit ministerialiter ex commissione sui praelati; vel solum declarando quod hic et nunc ieiunium, v. gr., seu aliquod aliud praeceptum cesset obligare. - 68. Neque potest suis monialibus publice benedicere, sed solum eo modo, quo parentes solent benedicere propriis filiis. - 69. Neque potest praedicare, nisi hortando moniales in capitulo. - 70. Priorissae monialium ord. Praedicatorum abbatissae nuncupantur. - 71. In abbatissae muneri deputanda, aetas quadraginta annorum completorum, et octo anni post professionem requiruntur. - 72. Aliter irrita electio. - 73. Monialium defectu, potest eligi quae trigesimum annum excesserit, et quinque annis post professionem in monasterio vixerit. - 74. Duarum monialium ad abbatissatum concurrentium, quarum prima aetatem habet canonicam, non vero professionis, altera professionis non vero canonicam, prima praeferenda. - 75. Vel standum superioris arbitrio. - 76. In electione abbatissae perpetuae locum habet forma cap. *Quia propter,* de Elect. - 77. Quae servari debeant in electione abbatissae. *Remissive.* - 78. Maior pars eligentium sufficit ad electionem abbatissae. - 79. Abbatissae extra Italiam, et in ipsa Italia in collegiis mulierum tria vota non emittentium, possunt ultra triennium regere. - 80. De potestate ordinaria abbatissae. *Remissive.* Abbatissa est capax exemptionis tertiae speciei. - 81. Sed per vicarium exercere tenetur ea quae conditioni muliebri non congruunt. - 82. Abbatissa monasterii S. Benedicti civitatis Cupersani non pollet exemptione tertiae speciei. - 83. Abbatissae non est ius destituendi et multandi clericos et beneficiatos. - 84. Abbatissa monasterii Cisterciensis de las Huelgas in Hispania habet iurisdictionem spiritualem in suo territorio. - 85. Exercere valet ea omnia quae sunt actus solius iurisdictionis, et non ordinis. - 86. Designat suis monasteriis confessarios approbatos a viris doctis ad id destinatis. - 87. Praecepta obedientiae monialibus subditis imponere potest. - 88. De aliis nonnullis abbatissis iurisdictione spirituali gaudentibus. - 89, 90. De electione et benedictione abbatissarum. *Remissive.* - 91. De antiquitate nominis abbatissae. - 92. De abbatissis quae ausae sunt sanctimonialium suarum confessiones audire. *Remissive.* - 93. De abbatissis Protestantium. - *94. Alia de abbatissae nomine. - 95. Abbatissa debet esse virgo saltem existimata. - 96. Ab abbatissarum electionibus principes repulsi. - 97. Non potest abbatissa velum novitiae imponere; nec eius professionem recipere. - 98. An possit monialibus praecipere aliquid, eas obligando in conscientia. - 99. Aliquando dispensavit Sedes Apostolica circa unitatem dignitatis vel monasterii tenendi vel regendi ab abbatissa.

1 Nulla monialis potest eligi in abbatissam seu priorissam, quae non habeat annos quadraginta aetatis, et annos octo saltem professionis regularis, ex conc. Trid., sess. 25, cap. 7, de
2 Regular. et monialibus [1]. Et annus quadragesimus debet esse completus, ex S. Cong. Conc.
3 in una Neap., die 24 Sept. 1678. Si vero non reperiatur in monasterio monialis quadragenaria, posset eligi, quae annos triginta excesserit, et quinque saltem annis post professionem recte vixerit, ex eodem concilio, ibidem.

4 Et quoad hanc aetatem neque episcopus, neque nuntius vel alius superior potest dispensare; nemo enim summo pontifice inferior po-
5 test dispensare in lege conciliari. Et si aliqua eligatur non habens talem aetatem a concilio requisitam, electio ipso iure esset nulla, ut declaravit S. C. in una Viterbiensi 16 Maii 1623.

6 Et dato quod in monasterio reperiretur una sola habens aetatem requisitam a concilio, ipsa deberet eligi, nisi esset penitus inhabilis ex alio
7 capite. Non enim potest eligi alia, quae deficiat a dicta aetate aut tempore etiam per solum mensem, licet sit habilior illa, quae habet requisitam aetatem et tempus, ex S. Cong. in una Viterbien. *S. Rosae,* 25 Martii 1623.

Non potest in abbatissam eligi illegitima [2], 8
eius enim electio facta sine apostolica dispensatione est nulla; ex S. Cong. Conc. in una nullius, 27 Apr. 1630. Ita etiam communior, cum Suarez, in III part., tom. V, disp. 50, sect. 5, num. 5, et aliis. Neque corrupta, ex 9
S. Congr. 25 Martii 1616. Neque quae fuit 10
publice poenitentiata, licet ex gratia poenae remissionem obtinuisset, nisi poenitentia fuisset tantum salutaris; ex S. Congr. in una Vicent. 1603, 3 Octob., et in una Ianuensi 1636, 14 Mart. Neque vidua, sine dispensatione apo- 11
stolica; ex S. Congr. Episc. et Reg., in una Cassanen. 29 Ian. 1585, et in alia sub die 15 Iulii 1616. Neque caeca; ex cap. *Hinc etiam,* 12
§ *Caecus,* dict. 49. Neque surda; ex c. *Constitutionem* 13, de verbor. significat., in 6. 13

Neque tertia soror, viventibus aliis duabus 14
sororibus, quia absque dispensatione, ipsis adhuc viventibus, caret voce activa et passiva; ex S. Congr. 26 Aug. 1616. Non prohibetur 15
tamen a iure communi, quin soror possit succedere immediate sorori in officio abbatissatus: ex Sac. Congr. Episcop. et Reg., in una Ulixipon. 19 Apr. 1619, et in una Messanen. 17 Ian. 1642. Si vero alicubi per statutum con- 16

[1] Vide Tambur., Discipl., 28, q. 2; Navar., in Singular., concl. 13; Diana, part. VII, tract. 12, resol. 9. Quorum postremi duo dicunt non requiri ut quadraginta anni sint completi. (Edit. Casin.)

[2] Hoc idem evincit Fagnanus in cap. *Filii,* de Fil. presbyt., n. 38 et seqq. 1°. Quia abbatissa habet dignitatem cum administratione licet non ordinariam, sed ex commissione, uti mox dicemus cum D. Thoma. Professio autem regularis non reddit habiles laborantes defectu natalium ad praelaturas, ac dignitates. Ergo. Nec obstat quod canon utatur verbo *masculini generis,* quia in dispositione legis masculinum concipit femininum; et ubi materia aeque convenit mulieribus sicut regularibus, monachorum appellatione veniunt etiam moniales, praesertim ubi ratio sit eadem, quod in nostro proposito contingit. 2°. Personae integri status promoveri debent ad honores. At esse illegitimam est nota defectus. Ergo. 3°. Illegitimus repellitur propter suspicionem paternae incontinentiae; sed hoc magis urget in femina quam in viro, iuxta illud: *Insequitur leviter filia matris iter.* Ergo. 4°. Mulier repellitur a successione temporali propter illegitimitatem. Ergo multo magis repellenda est a successione dignitatum. Etenim abbatissa succedit in locum defunctae, et quia non habet ius a defuncta, sed a canonica electione, idcirco non habet successionem haereditariam sed simpliciter. Ita vir iuris canonici consultissimus. Hanc eamdem sententiam docet et sequitur Pontas in suo Dictionario, verbo *Abbatissa,* in respons. ad cas. 6, adversus quosdam recentiores contrarium opinantes. (Edit. Neapol.)

trarium prohiberetur, esset tale observandum, nec ibi soror posset immediate ad sororem eligi in abbatissam seu priorissam; ex S. Congr., in una Mediol. 21 Iun. 1600, et 11 Apr. 1645; in una Portuensi 23 Nov. 1640, et in una Messanens. 26 Apr. 1652.

17 Electio abbatissae debet fieri per vota secreta; ex conc. Trid., sess. 25, c. 6, de Re-
18 gul. et monial. Et proinde electio est nulla, si vota non sint secreta; ex eodem conc., ibid., et ex Sacr. Congr. in una Melphitens. *Electio-*
19 *nis abbatissae,* 3 Augusti 1696. Imo etiamsi ex ignorantia vota non exhibeantur secreta, adhuc electio est nulla, ex S. C. Concilii, quae, ut refert Sperell., decis. 161, num. 34, decrevit sic: *Electio abbatissae, facta per vota non secreta per ignorantiam huius decreti* (nempe c. 6, sess. 25 de Regul. et monial.) *non valet, nec episcopus potest dispensare, ut valeat; Sanctissimus tamen dispensat, considera-*
20 *tis circumstantiis.* Per hoc tamen quod praeses electionis accipiat vota oretenus exhibita, praesentibus duobus vel tribus probatis viris, qui vota audiant et notent, non tollitur secretum, et talis electio est canonica, ex decreto S. Cong. Concilii relato a Garcia, de Beneficiis, part. V,
21 c. 4, n. 190. Per disiunctivam enim *audiat,* vel *accipiat,* qua utitur concilium loco citato, datur libertas ut electio abbatissae fiat per schedulas, ut videtur signari per τὸ verbum *audiat,* et sic declaravit S. Congr., ut referunt plures doctores cum Donato, Prax. rer. regul., tom. IV, tract. 6.

22 In electione abbatissae de iure comuni habent vocem activam, omnes moniales chorales professae eiusdem monasterii; c. *Indemnitati-*
23 *bus,* de Elect., in 6 [1]. In aliquibus tamen religionibus et monasteriis, de iure speciali suarum constitutionum vocem non habent, nisi post aliquot annos professionis; unde semper attendenda sunt statuta, constitutiones et consuetudines monasteriorum, quas servare iubet concilium Trid., sess. 25, cap. 7, de Regul. et monial.

Et si reperiretur aliqua monialis infirma, quae 24
nollet renuntiare iuri suo, posset praeses mittere ad ipsam duas prudentes moniales, quae ab ipsa diligenter votum exquirerent, et postea ipsi praesidi referrent, aut posset ipsa mittere scriptum, et sigillo munitum suum votum. Non enim infirmae debent contemni, cum ius habeant ad electionem, non minus quam caeterae. Vide verb. *Electio,* art. 4, n. 37, ubi citantur doctores, et adducitur ratio.

Si vero in aliquibus monasteriis vigeret con- 25
suetudo, quod etiam conversae in tali electione votarent, essent manutenendae in sua possessione votandi, ut decrevit Sac. Cong. Episc. et Regul., in Barchinonens. 18 Apr. 1698, et
in Illerdens. 4 Dec. 1669. Si electio abbatis- 26
sae fiat per schedulas, et in aperitione scrutinii reperiantur plures schedulae quam sint vocales, adhuc electio erit valida, si, demptis superfluis, remanet maior pars; S. Congr. Episc. et Regul. 17 Nov. 1628, et S. Congr. Conc. in
Aquinatens. 23 Aug. 1692. Unde valida et 27
canonica est electio, quoties maior pars capituli monialium concurrit in unam, ut statuit Nicolaus V, 9 Mart. 1447, constit. incip. *Digna reddimur,* et Sac. Cong. Episc., in Balneoregien. 17 Sept. et 24 Nov. 1690. Exce- 28
ptis tamen electionibus abbatissarum ordinis Casinensium, pro quibus, ut canonica dicatur electio, duae ex tribus partibus vocalium debent concurrere, ut decrevit S. Cong. Episc. et Reg. 3 Dec. 1676, et 20 Iunii 1698.

Nec episcopus nec alius superior potest ferre 29
suffragium in electione abbatissae, quamvis vota monialium essent paria, et moniales in electione non concordarent; Sac. Congr. Episc. et Regul. 5 Martii 1619, et S. Congr. Conc. 23
Maii 1621. Sed in casu quo moniales non es- 30
sent concordes in eligenda abbatissa, quia monasterium non debet manere sine capite, epi-

---

[1] Huiusce decretalis verba hunc in modum sese habent: *Nulla monialis (nisi duodecimum annum peregerit, et professa fuerit tacite vel expresse) ad eligendum cum aliis admittatur. Nec in abbatissam aut priorissam... de caetero eligatur, nisi trigesimum annum compleverit, et expresse professa fuerit ordinem regularem.* Quibus ex verbis discrimen ius inter novum, et novissimum quivis colligere poterit. 1°. Puella duodennis, hoc est post completum annum duodecimum, qui anni legitimi dicebantur, ad professionem admittebatur, cap. *Si quis,* 2, de Regularib., et cap. *Indemnitatibus* laud. Secus vero ex iure novissimo per Tridentinum sancito, quo constitutum novimus, ut in quacumque religione tam virorum quam mulierum professio emitti non possit ante decimum sextum annum expletum, adeo ut ante id temporis, si quae emissa fuerit, irrita et inanis esset habenda; Trident., sess. 25, de Regular., cap. 15. 2°. Olim trigesimus annus completus, atque expressa professio satis erant, ut monialis in abbatissam vel priorissam eligi canonice posset, laud. cap. *Indemnitatibus;* secus vero sese res habet ex novissima Tridentini constitutione, ubi et annus quadragesimus completus exquiritur, expressa professio et laudabile vitae institutum octo saltem annis post expressam professionem perductum; nisi aliud exposcat necessitas; Trident., laud. sess. 25, cap. 7. 3°. Tacita professio, quae fieri censebatur, vel per delationem habitus professorum, vel per exercitium actus qui solis competeret professis, satis erat ut quis religioni devincta remanere cogeretur; cap. *Vidua,* 4. cap. *Ad nostrum,* 15, de Regularib., et ex cap. *Is qui,* 1, tit. eod., in 6, et laud. cap. *Indemnitatib.,* qua in re licet nihil innovatum per Tridentini sanctiones contendant plures iuris canonici consultissimi interpretes, uti Fagnanus, in cap. *Ad nostram,* de Regularibus, et Gonzalez, Comment., in cap. *Vidua,* 4. tit. eod., Barbosa, aliique; id tamen locum habere non poterit, nisi post expletum annum decimum sextum, et completo probationis anno, iuxta Tridentin. sanctionem, laud. cap. 15, de Regular. Lege Gonzalez, in laud. cap. *Vidua.* Professiones *tacitas,* quidquid sit tandem de illarum validitate, in iudiciis admitti non posse, sed tantum *expressas,* docet Van-Espenius, part. I, tit. 27, cap. 1, de Professione et eius effectu. (Edit. Neapol.)

scopus sive alius superior deberet praefigere illis certum tempus, in quo concordarent; quod si eo elapso, non convenissent in eligenda, tunc superior deberet ipse nominare eam, quam iudicaret magis idoneam, et deputare in abbatissam, ut decrevit Sac. Cong., in una Cremonens. 22 Oct. 1592, et in una Assisien. 20 Nov. 1595, et in una Melphiten. 3 Aug. 1696.

31 Praelati regulares tenentur significare ordinario diem electionis abbatissarum sibi subiectarum, ut per se vel per alium possit intervenire si velit, et ipsum exspectare, si expresse declaraverit velle per se vel per alium intervenire; alioquin, si ante tempus significatum ad electionem procederent, possent ab ipso puniri ex constitut. Gregorii XV, incip. *Inscrutabilis,* et Sac. Congr. Conc. in responsione ad dubia eidem super tali constitutione proposita. Vid. verb. *Elect.*, art. 4.

32 Si autem vocatus et admonitus de tempore electionis noluerit intervenire, neque per se neque per alium, tunc superior regularis posset procedere ad electionem, quae esset canonica et valida, ex declaratione Sac. Cong. Concilii die 4 Maii 1675; alias, ut perdocte defendit Pignatell., t. VIII, consult. 120, electio penderet omnino ab eius voluntate.

33 Episcopus, seu vicarius non potest secum ducere ad interessendum etiam notarium, ex dicta declaratione S. Congr. Conc. 4 Maii 1675.

34 Neque exquirere, seu recipere vota monialium, sed illa debent exquiri et accipi a superiore regulari, sciente tamen et audiente eodem episcopo, ut expresse declaravit Sac. Cong. Conc.

35 10 Febr. 1650. Neque potest moniales ante actum electionis personaliter audire, et interrogare in materia ad electionem spectante, ut Sac. Cong. rescripsit episc. Anconitano, 4 Octo-

36 bris 1638. Neque potest per se vel per alium adnotare vota monialium, ex Sac. Cong. Episc. et Regul. 10 Iunii 1671.

37 Neque ius habet confirmandi abbatissas electas, ex Sac. Congr. Concil. apud Fagnan., de Privil., c. *Cum capella,* ad dubium 5, eidem occasione bullae propositum, ad quod expresse respondit, *Ius confirmandi abbatissas minime fuisse episcopis per constitutionem attributum, sed publicandae et confirmandae sunt a praelato regulari, ut pote superiori imme-*

38 *diato earum.* Neque potest intervenire per se, vel per alium confirmationibus annualibus ipsarum abbatissarum, quae penes quosdam regulares quotannis fiunt, ex Sac. Cong. Episc. et Reg. 15 Maii 1671.

39 Electio abbatissae debet publicari statim ac est secuta, significando quot suffragia habuerit ipsa, et quot aliae moniales; c. *Quia propter,* 42, de Election., ibi: *Mox publicentur;* Suarez, de Rel., t. IV, tract. 8, lib. II, cap. 5, n. 22; Pellizarius, de Monial., cap. 10, n. 108, et

40 alii passim. Et si facta publicatione abbatissae, moniales statim opponant se elegisse non illam quae fuit publicata, sed aliam; Lavorius, in variis Lucubrationibus, tit. 4, c. 24, n. 56, et ex ipso Tamburin., de Iure abbatissarum, disp. 28, q. 10, n. 3; Pellizarius, de Monial., c. 10, num. 109, et alii dicunt Sac. Congr. in una Liciensi declarasse in tali casu moniales omnes iterum audiri debere per personam non suspectam, ut sic de veritate constet, et electio censeatur canonica.

Nec moniales possunt electionem abbatissae 41
in episcopum, vel alium superiorem, vel praelatum compromittere. Sic expresse tenet Donatus, t. IV Prax. rer. reg., tract. 6, q. 15, n. 4, ubi dicit sic tenere communiter novissimos doctores. Vide verb. *Elect.*, art. 4, n. 29, ubi ex plurimis classicis doctoribus, et pluribus S. Cong. declarationibus concludimus electionem quorumcumque superiorum regularium non posse fieri per viam compromissi aut inspirationis, sed solum per vota secreta, ut statuit concilium Trid., sess. 25, c. 6, de Reg.

Nec potest monialis concurrens cum alia ad 42
abbatissatum cedere votum suum superiori praesidenti electioni, ut illud eimetipsi redonet ad superandam aemulam in votis, quia cum ex dictis supra, n. 29, nec episcopus nec alius superior possit ferre suffragium in electione abbatissae, nec possit ab alio delegari ad seipsum eligendum, sicuti nec ad seipsum in beneficio instituendum; ex c. *Cum ad nostram,* 7, de Institutionibus, ibi: *Custodiam ipsam recipere non potuit a se ipso, cum inter dantem et accipientem debeat esse distinctio personalis; sed nec ab alio, cum ius conferendi alius non haberet;* hoc esset revera seipsam eligere, quod nullatenus potest ex dictis art. 1, de Electione, n. 28, et art. 2, n. 6, iuribus, et doctoribus ibi adductis; ut enim dicit Glossa, in c. *Cumana,* 50, de Electione, in fine casus: *Vox electi non auget numerum eligentium.*

Electio enim ut sit valida requirit ut in ipsam 43
concurrat saltem maior pars capituli, ita ut si sint 40 vocales, requiritur ut electa habeat ad minus vota 21; c. *Cumana,* 50, de Elect., et c. *Sicut,* 23, eod., in 6, quod non verificaretur, si inter ipsa vota 21 computaretur etiam votum, seu vox electae. Sufficit autem quicun- 44
que excessus ultra medietatem, quamvis esset solum unius medii voti, ut si essent 39 vocales, 20 vota sufficerent. Cum enim iura nullibi dicant excessum ultra medietatem debere esse unius integri voti, sed solum indistincte dicant, quod ad hoc ut sit valida, debet esse facta a maiori parte capituli, debet sufficere qualiscunque excessus, quia ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; c. *Quia circa,* 22, de Privileg., et l. de Pretio, 8, ff. de Publiciana in rem action., et expresse tenent Abbas, in cit. cap. *Cumana,* n. 9; card. de Luca, de Parochis, disc. 1, n. 18; Reiffenstuel, lib. I

Decretal., tit. 6, n. 139. Sannig., ibid., cap. 4, num. 9; Passerin., de Elect., c. 19, n. 18, cum aliis, et docet praxis.

45 Electio autem ut sit valida nedum debet esse facta a maiori parte capituli, sed etiam a saniori, ita ut debeat esse facta copulative, et a maiori et a saniori parte capituli. *Communis,* textu expresso in cit. c. *Quia propter,* 42, de Elect., ibi *In quem omnes, vel maior et sanior pars capituli consentit.* In omnibus universitatibus, communitatibus, et collegiis non valet nisi quod gestum est simul et a maiori et saniori parte capituli, ut cap. 1, De his quae fiunt a maiori parte capituli, cum similibus.

46 Unde ad validitatem electionis non sufficit quod abbatissa (idem dic de aliis) sit electa a maiori parte capituli, nisi ea maior pars sit etiam sanior, ut clare habetur in c. *Eccl. vestra,* 57, de Elect., et notat ibi Glossa, et

47 communis doctorum. Sic etiam ad validitatem electionis, non sufficit quod abbatissa (idem dic de aliis) sit electa a saniori parte capituli, nisi ea sanior pars sit etiam maior, ut clare habetur in c. *Cumana,* 50, de Elect., et notat ibi communis doctorum, teste Reiffenstuel, l. c., n. 146. Vide verb. *Electio,* art. 4, n. 44.

48 Dummodo tamen maior pars non elegerit scienter indignam (vel indignum), quia in tali casu maior pars pro illa vice privata existeret iure eligendi, et sic valida esset et remaneret electio de digna (vel de digno) facta a saniori, licet minori parte, etiam ex eodem scrutinio, textu expresso in c. *Cong.* 53, de Elect., in cuius summario sic praecise habetur: *Si maior pars capituli scienter eligit indignum, valet electio de digno, a minori parte, etiam ex eodem scru-*

49 *tinio, facta.* Persona autem indigna est illa, quam sacri canones, constitutiones pontificiae, et statuta ordinis inhabilem declarant, ut notat Sanctorus, in Compendio, verb. *Electio,* n. 15. Vide verb. *Electio,* art. 4, n. 40 et seqq.

50 Electio facta a minori parte capituli, non solum invalida est, sed insuper per subsequentem consensum aliarum (seu aliorum) ratificari non potest, ut expresse habetur in c. *Audistis,* 29, de Elect., ibi: *Cum tamen ex post facto nequiverit convalescere, quod ab initio non valebat, quoniam electio, quae fuerat irrita ipso iure, per subsequentem consensum.... non poterat esse rata;* et in eius summario sic praecise dicitur: *Electio per minorem partem capituli facta non tenet; nec per subsequentem consensum ratificari potest.* Tum quia electio debet celebrari, omnibus vocalibus in unum collegialiter seu capitulariter congregatis, et non singulariter tantum, ex dictis sub verb. *Electio,* art. 4, n. 14, adductis ibi iuribus et doctoribus.

51 In dubio an maior, vel minor pars sit sanior, praesumitur sanior maior pars numero, ut habetur expresse in cit. c. *Eccl. vestra,* 57, de Elect., ibi: *Cum ubi maior numerus est, zelus melior praesumatur,* et cum similibus; et tenet communis doctorum cum Fagnano, in c. *Cum in cunctis,* n. 4, De his quae fiunt a maiori parte capituli. Et in specie valere electionem abbatissae a maiori parte factam, traditur in c. *Indemnitatibus,* 43, § *Si vero,* de Elect., in 6, et resolvit Reiffenstuel, lib. 1 *Decr.,* tit. 6, n. 150. Hinc praesumptio stat in favorem habentis plura vota, quae eo ipso, quod sint plura, etiam saniora esse, atque respectum ad digniorem habuisse, censenda sunt nisi aperte constet de opposito, ut si habens plura vota iuxta sacros canones, constit. pontificias, aut statuta ordinis esset inhabilis, v. g. quia constaret, quod pro consequendo abbatissatu (idem dic de aliis dignitatibus) dedisset aliquod temporale munus, vel a manu, vel a lingua, vel ab obsequio; vel constaret electrices sic pacto convenisse: si tu eliges me in abbatissam, ego te eligam in vicarium: si tu dederis mihi, vel meae amicae tuum votum, ego dabo tibi meum, vel amicae tuae: si tu in hac electione suffragata fueris pro meis dependentibus, ego in alia suffragium feram pro tuis; et huiusmodi. Vid. ad rem verb. *Electio,* art. 4, per tot. et signanter, n. 36, 59 et 64.

Quaenam autem pars capituli debeat dici sa- 52
nior, variant doctores. Multi enim cum Glossa, c. *In Genesi,* LV, vers. *Ad zelum,* de Elect., dicunt quod illa censetur sanior quae est iustior, et maiori ratione nititur et auctoritate. Alii autem dicunt quod illa est pars sanior, quae constat personis dignitate, aetate ac tempore officii, nec non et prudentia pietateque magis conspicuis; nam praecellentes in praedictis habent voces ponderosas, ut loquitur Abbas, in c. *Ecclesia vestra,* 57, de Electione, n. 15. Praesumitur tamen sanior maior pars numero iuxta dicta num. antecedenti.

Abbatissae non possunt durare in officio ab- 53
batissatus ultra triennium, et eo elapso debent vacare per integrum triennium, a die finiti regiminis et administrationis inchoandum; Gregorius XIII, 1 Ian. 1583, const. incip. *Exposcit debitum.* Unde si intra triennium moriatur 54
abbatissa, aut alio modo vacet officium, non poterit eligi in abbatissam, quae immediate praecessit in officio, quia non vacavit per triennium. Neque eligi poterit in vicariam, quae 55
gubernet monasterium in capite per aliquod considerabile tempus. Imo neque in vicariam novae abbatissae, nam pontifex in citata bulla praecipit, *ut, elapso triennio, careant omni prorsus auctoritate, ac a regimine et administratione monasterii per triennium abstineant;* quae verba prohibent eam eligi ante elapsum triennium, etiam in vicariam, cum vicaria non careat omni prorsus auctoritate, regimine et administratione monasterii; ipsa enim debet vices abbatissae supplere, cum abbatissa est

infirma, vel quando non est praesens in actibus communitatis, cum ad hoc eligatur. Praxis tamen videtur esse contraria.

56 Nec abbatissa confirmata pro secundo triennio ex dispensatione Sacrae Congreg. potest iterum eligi a monialibus ad tertium triennium sine nova dispensatione, quia gratia et privilegium concedit quidem id quod de iure non potest haberi, sed non alterat naturam rei concessae; et ideo cum officium abbatissarum de iure requirat, quod expleto triennio, vacet per aliud integrum triennium, iuxta citatam Gregorianam, dum conceditur pro tempore in quo non posset conferri, censetur concessum absque alteratione suae naturae, et ideo cum fuerit expletum, requirit quod subsequatur triennalis vacatio; et sic decrevit S. Cong. deputata ab Innocentio XII pro causis Cong. Casinensium, 26 Febr. 1694, in responsione ad quin-
57 tum dubium. Imo, expleto triennio, officium abbatissae non potest ab episcopo prorogari, nec ea sub nomine vicariae, vel alterius tituli praefici gubernio usque ad novam electionem, quia, elapso triennio, debet ex citata constit. Gregorii XIII statim carere omni prorsus auctoritate, regimine et administratione monasterii per aliud triennium, a die finitae administrationis inchoandum: et sic declaravit Sacr. Congr. Episc. et Regular., in Andrien. 20 Febr. 1615, et in Nazariens. 18 Martii 1700.

58 Abbatissa propter iuramentum fidelitatis praestandum domino saeculari, causa feudi sui monasterii, potest licite exire, si tale iuramentum per procuratorem praestare nequeat; et tunc potest secum ducere honestam societatem, dummodo accedat licentia superioris, et statim praestito iuramento revertatur; ut colligitur ex c. 1, § *Verum*, de Stat. reg., in 6, et tenet Tambur., de Iure abbatis., disp. 20, q. 2, n. 5; Sanchez, et multi cum Barbosa, de Iure
59 ecclesiast., l. I, c. 44, n. 79. Secus tamen post bullam S. Pii V, incipien. *Decori* [1].

60 Abbatissa quamvis non habeat facultatem commutandi ac dispensandi in votis suarum monialium, cum hoc pertineat ad spiritualem iurisdictionem, cuius ipsa est incapax, tamen facultatem habet irritandi vota ipsarum, cum hoc spectet ad potestatem dominativam, quae competit abbatissae in moniales subiectas, magis quam competat parentibus in filios. Monialium enim voluntas, ratione voti obedientiae, translata est in voluntatem abbatissae: unde si de communi possunt parentes ratione potestatis dominativae vota filiorum irritare, a fortiori poterit abbatissa irritare vota suarum monialium subditarum. Sic doctores communiter.

Abbatissa potest praecipere monialibus in 61
virtute sanctae obedientiae, et in conscientia obligare, non potestate iurisdictionis, quam non obtinet, sed potestate dominativa spirituali, quam ex vi voti ei tradunt moniales, quae ideo eidem obedire tenentur, cum votum obedientiae obliget moniales tanquam subditas ad obediendum abbatissae tanquam legitimae superiorissae. Sic doctores magis communiter [2].

Abbatissa potest instituere beneficia et ca- 62
pellanias conferre, ut deducitur ex c. *Dilecta*, de Maiorit. et obedient., et Rota, part. X, dec. 44, n. 13, quia hoc praestat abbatissa quoad titulum et possessionem tantum, non autem quoad potestatem, quam habet beneficiarius, quoad iurisdictionem fori externi; nam hoc accipit ab episcopo, seu praelato, qui admittit et auctorizat collationem et institutionem, et tota abbatissae institutio, et collatio in nominatione consistit, iuxta c. 1, de Monach.

Et sic abbatissa est capax conferendi paro- 63
chialem, et parochum nominandi et instituendi, quem ordinarius ad regimen animarum idoneum approbaverit, ut declaravit S. Cong. Concilii, in una Mediolanensi 17 Dec. 1701.

Potest etiam abbatissa cum legitima causa 64
privare clericos sibi subiectos beneficiis iam illis collatis, auferendo scilicet quod illis dedit, nempe titulum et possessionem; nam posita hac oblatione, censetur pontifex auferre ius spirituale; quia sicuti beneficium confertur dependenter a designatione abbatissae, et collatione tituli et possessionis, ita etiam censetur conservari iurisdictio a summo pontifice dependenter ab iisdem, quibus sublatis, etiam reliqua alia tolluntur. Rota, part. IX, tom. II, dec. 429, n. 19 et 20. Non potest tamen abbatissa ipsos 65
clericos suspendere, prout suspensio est censura ecclesiastica, sicuti neque interdicere aut excommunicare, quia caret spirituali iurisdictione, ut colligitur ex c. *Dilecta*, de Maiorit. et obedient., et Rota, dicta part. IX, tom. II, dec. 429, n. 17 et 18 [3].

---

[1] Imo neque posse moniales de monasterio ad monasterium transferri, etiam ratione prioratus, aut alterius officii, sine licentia Sedis Apostolicae, ex decreto Pauli V, notat Castellinus, tract. de Elect., c. 17, n. 5. (Edit. Barbiell.)

[2] In sententia eorum qui negant abbatissis hanc potestatem ob defectum iurisdictionis spiritualis (Sanchez, in Sum., lib. VI, cap. 1, n. 21; Vasquez, part. II, q. 96, dist. 154, cap. 6, n. 59; Tamburinus, de Iure abbatis., disp. 12, q. 5, aliique plurimi), pertinet ad praelatum ea iurisdictione gaudentem imponere ea praecepta; Sanchez, l. c., n. 25; Tambur., l. c., q. 6. (Edit. Barbiell.)

[3] Ut colligitur ex cap. *Dilecta*, 12, de Maiorit. et obedient. Cum in laud. cap. apertissime abbatissa dicatur *clericos suae iurisdictioni subiectos propter inobedientias et culpas ipsorum, ab officio et beneficio suspendere:* operae pretium duximus breviter enucleare de qua suspensione adducta verba sint intelligenda, ut auctoris nostri assertio, imo potius communissima inter theologos et canonum interpretes, per omnia constare possit.

1°. Quidem sciendum abbatissam, de qua in textu loquitur Honorius III, non praefuisse monialibus, sed canonicis quibusdam saecularibus, uti patet ex laud. textu; *loquitur enim*, ait Glossa, ibid., *secundum con-*

66 Abbatissa non potest cum suis monialibus proprie dispensare in observantiis regularibus et ecclesiasticis, quia hoc proprie spectat ad iurisdictionem spiritualem, cuius femina est in-
67 capax. *Communis.* Et si aliquando videatur in ipsis dispensare, solum facit ministerialiter ex commissione sui praelati; vel solum declarando, quod hic et nunc ieiunium, v. g., praeceptum recitandi officium, seu aliquod aliud praeceptum cesset obligare; et sic intelligenda sunt privilegia, quae videntur concedere abbatissae facul-
68 tatem dispensandi. *Commun.* Neque potest suis monialibus publice benedicere, sed solum eo modo quo parentes solent benedicere propriis filiis, cum munus benedictionis proveniat ex potestate clavium, quae non competit feminis.
69 *Commun.* Neque potest praedicare nisi hortando moniales in capitulo; nam mulier quamvis sit docta et sancta, non debet docere, ex c. *Mulier,* de Consecr., dist. 4.

ADDITIO NOVISSIMA AUCTORIS.

70 Abbatissarum nomine donantur priorissae monialium ordinis Praedicatorum. Sic ex Bullario ordinis Praedicatorum, tom. VIII, in indice rerum notabilium, ex constitut. Pauli II, incip. *Apostolicae sollicitudinis,* allata in eiusdem Bullarii tom. IV, pag. 375.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

71 Varia fuit disciplina Ecclesiae circa aetatem quae in abbatissa concurrere debet. Leo I, in c. *Nemo,* 78, distinct., praescripsit aetatem quadraginta annorum; Gregorius I, in c. *Iuvenculas,* 38, q. 1, aetatem requisivit sexaginta annorum; Innocentius IV, in c. *Indemnitatibus,* 43, de Elect., in 6; contentus fuit aetate triginta annorum completorum. Hodie vero ex dispositione conc. Trid., sess. 25, c. 7, de Reg., necessaria est aetas quadraginta annorum, eorumque completorum, ut, relatis pluribus resolutionibus S. Congr. Conc. Interpretis, firmant Garz., de Benefic., part. VII, c. 4, n. 71; Matthaeucc., in Official. curiae, c. 1, n. 4. Quinimo, secundum concilium Tridentinum, loco mox citato, necesse insuper est ut abbatissa octo post professionem annis in eodem monasterio vixerit.

Electionem abbatissae, quae utraque vel alterutra mox dicta qualitate careat, irritam, et quidem ipso iure, esse tenet Barbos., Iur. eccles. univ., lib. I, c. 45, n. 19; Tamburin., de Iur. abbatis., disp. 28, q. 2, n. 7. At eam non ipso iure irritam, sed irritandam esse firmat Pellizar., de Monial., c. 10, sect. 2, subsect. 2, n. 92. 72

Quod si inter moniales monasterii nulla sit hisce qualitatibus praedita, et superior electioni praesidens iudicaverit non expedire quod eligatur abbatissa ex alio monasterio, eligi tunc poterit aliqua monialis eiusdem monasterii, quae annum trigesimum excesserit, et quinque saltem post professionem annis in eo recte vixerit, episcopo tamen, aut superiore monialium consentiente; conc. Trid., ubi supra. 73

Si duae moniales ad abbatissatum concurrant, quarum altera sit aetatis quadraginta annorum, sed nec octo, nec quinque post professionem annis eo in monasterio vixerit, altera tametsi quinque vel octo annis post professionem vixerit in illo monasterio, aetatem tamen haud habeat quadraginta annorum, primam esse praeferendam censet Suarez, de Religion., tract. 8, lib. II, c. 5, n. 10. Remittendum vero esse negotium hoc arbitrio superioris, qui, pensatis aliis qualitatibus, eam praeferat quam magis idoneam existimaverit, tenet Pellizar., de Monial., c. 10, sect. 1, subsect. 1, n. 93. 74 75

Num in electione abbatissae perpetuae locum habeat forma, c. *Quia propter,* de Elect., negat Passerin., de Elect., c. 40, n. 23; affirmat vero cum aliis Scarfanton., ad Ceccoper., t. III, addit. 12, n. 3. Adhaesisse videtur Rota Passerino, in Leodien. *Priorissatus,* 12 Maii 1747, cor. R. P. D. Canilliac., dum, § *Eademque,* censuit necesse haud esse quod scrutatores sint 76

suetudinem Teutonicorum, ubi sunt canonicae saeculares, quae nullam faciunt professionem, nec renuntiant propriis, imo quandoque contrahunt matrimonium. Istiusmodi porro canonissis et praebendae ecclesiarum cathedralium aliquando assignatae fuere. Habebant etiam huiusmodi abbatissae aliquos clericos saeculares sibi subiectos, canonicatus et praebendas ibidem obtinentes, ac capitulum insimul facientes. Lege Gonzalez, in notis ad laud. cap.

2°. Porro sciendum, quod omnibus compertum esse arbitror, mulieribus nullam clavium potestatem, sive iurisdictionem competere, uti expresse declarat Clemens III, in cap. *Nova,* de Poenitent. et remission. Habent tamen abbatissae *actum similem actui clavium; scilicet in correptione temporali, seu disciplina suarum monialium, propter periculum cohabitationis virorum inter eas,* uti docet D. Thomas, in 4 Sentent., distinct. 25, q. 2, art. 1. Poterant etiam beneficia conferre, et clericos instituere, institutione collativa, non autem auctorizabili, atque ita institutos beneficiis privare. Quod speciatim de huiusmodi abbatissis, de quibus antea locuti sumus, docent auctores. Lege Gonzalez, in laud. cap. *Nova,* 10.

Suspensio itaque, de qua in laud. cap. *Dilecta,* loquitur pontifex, non erat censura ecclesiastica, quae per mulierem ferri non poterat; sed erat *suspensio ab actibus temporalibus,* uti loquitur Glossa, *a quibus etiam suspendit abbatissa, quae non habet claves,* in cap. *Execrabilis,* de Praebend. et dignitat., verbo *Suspendere,* inter Extravag. commun., quatenus, quemadmodum poterat abbatissa, legitima causa intercedente, privare clericos sibi subiectos beneficiis iam sibi collatis, auferendo scilicet quod illis dedit, nempe titulum et possessionem, ita et ab iisdem suspendere, prohibendo nempe, simplici quadam facti prohibitione, ne ipsi in suis beneficiis, et capellaniis deservirent. Lege Gonzalez, in laud. cap. *Dilecta,* et Pontas, in Dictionar. cas. conscient., verb. *Abbatissa,* in respons. ad cas. 4. (EDIT. NEAPOL.)

de gremio, si ita videatur superiori qui electioni praesidet [1].

77 Plura specialia in electione abbatissae sancita sunt ab Innocentio IV, in c. *Indemnitatibus*, de Elect., in 6, de quibus vide Schemier, in Iurisp. canon. civil., lib. I, tract. 3, c. 1, § 2,
78 n. 787 et plur. seqq. Omittendum vero haud est quod Rot., in Leodien. *Abbatissatus impress.* post Tambur., de Iur. abbat. dec. 17, n. 5 et seq., censuit speciale et hoc esse in electione abbatissae, quod non sufficiat maior pars, sed requirantur duae ex tribus partibus, nec ius eligentium inhabilem consolidetur in eligentibus habilem. At idem sacrum tribunal mutavit postmodum sententiam, definiitque sufficere ad electionem abbatissae maiorem partem, et ius eligentium inhabilem consolidari in eligentibus habilem, ut videre est in Colon. *Abbatiss.*, cor. Carillo, dec. 252, n. 6 et seq. Et in hoc postremo sensu statuit etiam novissime in Leodien. *Prioriss.*, 12 Maii 1747, § 3, cor. R. P. D. Canilliac.

79 Quod ait auctor, n. 53 et seq., de triennio a Greg. XIII praefinito abbatissatui, id intelligendum est de monasteriis intra, non item extra Italiam existentibus. Roder., Quaest. regul. t. I, q. 16, art. 2; Tamburin., de Iur. abbatiss., disp. 31, q. 1, n. 12. Quinimo in ipsa Italia in collegiis, seu universitatibus mulierum Oblatarum, quae tria vota non emittunt, locum haud habere Gregorianam constitutionem praeter mox adductos, monet Castellin., de Elect. canon., c. 5, n. 33 [2].

80 De potestate ordinaria abbatissae consule Pellizar., de Monial., c. 10, sect. 2, subs. 2 per tot. Num abbatissa capax esse possit exemptionis tertiae speciei, de qua dictum est in antecedenti additione, affirmant card. Petr. in Comment. ad Const. 7 Urb. IV, n. 37; P. Gaudent. a Ianua, de Visit., t. II, c. 7, dub. 21,
81 sect. 4, n. 6. Verumtamen, ut monent mox laudati auctores, per vicarium exercere tenetur illa, quae conditioni muliebri haud congruunt.

82 Inter abbatissas, quae pollent hac tertiae speciei exemptione, referri solet abbatissa monasterii S. Benedicti civitatis Cupersani. At agitata causa in Rota, succubuit abbatissa, ut patet ex decisionibus in Conversana *Iurisd. super territorio separato*, 27 Nov. 1750, et 14 Iunii 1751, cor. bon mem. de Vais.

Si abbatissa citra qualitatem exemptionis se- 83
cundae vel tertiae speciei ius habet conferendi beneficia, minime ius habet destituendi et mulctandi clericos et beneficiatos; card. Petr., in Comment. ad Const. apost., const. 7 Urban. IV, num. 48.

ADDITIONES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

Abbatissa monasterii Cisterciensis de las Huel- 84
gas in Hispania, prope urbem Burgos, quae *contra vel supra omnem Ecclesiae morem*, ut ait Manriquez, in Annal. Cisterc., ad ann. 1187, cap. 9, n. 3, ex concessione ac privilegio papae potentis dispensare in iure communi in his, quorum ex iure divino, aut naturali non fuerint incapaces feminae, atque etiam ex concessione capituli generalis Cistercii in his quae ad ipsum attinent, habet iurisdictionem spiritualem in suo territorio, quod non est in dioecesi, sed est nullius dioecesis, atque in duodecim monasteriis monialium ipsi subiectis.

Hinc omnia quae potest praestare abbas iu- 85
risdictione quasi episcopali gaudens in suo territorio nullius dioecesis (praeter facultatem consecrandi, benedicendi ac ordinandi, qui actus ordinem requirunt), potest praestare haec abbatissa vel per se, vel respective per viros ecclesiasticos a se electos, Michael de Fuentes, in Discursu supra iurisdict. eius abbatissae, ita ut quidquid sit actus solius iurisdictionis spiritualis, et non ordinis, exsequi valeat.

Praeterea designat suis monasteriis confessa- 86
rios approbatos a viris doctis, quos ad id destinat.

Caeterum ea abbatissa potest imponere prae- 87
cepta obedientiae monialibus subditis, adhuc in sententia negante abatissis hanc potestatem ob defectum iurisdictionis spiritualis, cum hic defectus in illa non detur.

Aliquas esse abbatissas in Italia iurisdictione 88
spirituali gaudentes, refert Imola, in Clem. *Frequens*, de Excessib. praelator. Nec non in

---

[1] Praescriptum Lateranens. concil., relatum in adducto cap., in electionibus servandum, in hunc modum sese habet: *Ut cum electio fuerit celebranda, praesentibus omnibus, qui debent, et volunt, et possunt commode interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui secrete et singillatim vota cunctorum exquirant, et in scriptis redacta, mox publicent in communi... ut is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel maior, vel sanior pars consentit: vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium viduatae ecclesiae provideant de pastore. Aliter electio facta non valeat, nisi forte communiter esset ab omnibus quasi per inspirationem absque vitio celebrata.* Cum autem hic agatur de providendis pastoribus *ecclesiis viduatis*, seu eligendis praelatis ecclesiarum tam cathedralium quam regularium, ex quorum defectu ecclesia dicitur *viduata;* inde est,. quod negarunt nonnulli formam hic praescriptam, atque in electionibus servandam locum habere in eligendis abbatissis. At vero cum in cap. 6 Trident. concilii, sess. 25, de Regularib., apertissime praescripta occurrat etiam in electionibus abbatissarum forma per *scrutinium*, idcirco in eam propenderem opinionem, qua crederem Sacr. Congregationis declarationem ab auctore nostro memoratam accipiendam esse de scrutatoribus, sive votorum in scrutinio collectoribus, qui licet de gremio non sint, aut de *collegio*, quod praescribitur in laud. cap., hoc nihil obstet electioni dictae abbatissae. (EDIT. NEAPOL.)

[2] Excipiendae sunt etiam religiosae moniales congregationis Sanctae Ursulae, quae licet tria vota emittant, tamen iuxta earumdem constitutiones, part. III, cap. n. 2, a Sede Apostolica non semel approbatas, earum superior seu prima potest ad secundum triennium confirmari. (EDIT. BARBIELL.)

republica Lucensi est abbatissa quae ob amplam iurisdictionem qua potitur, solet vocari episcopa. Et in Gallia abbatissa Fontis Ebraldi ea iurisdictione spirituali gaudet, ut sit caput ac praelata unius congregationis monasteriorum, de qua vide verb. *Religiones,* art. 4, num. 29. Demum abatissa Bubrigensis aut Limburgensis, seu potius Quedlimburgensis, in clericos sibi subiectos spirituali iurisdictione potiebatur, cap. *Dilecta,* de Maior. et obed. Quibus omnibus iurisdictio haec competit ex speciali privilegio ac dispensatione pontificis. Vide Dianam, part. V, Tract. resol. 16, de hac materia doctissime disserentem.

89 Alia ad abbatissarum electionem pertinentia habes infra, verb. *Electio,* art. 3, n. 26, et artic. 4, n. 100

90 Quae vero spectant ad earum benedictionem, invenies verb. *Benedicere,* artic. 3.

91 Pauca eruditionis causa addo. Virginalium monasteriorum antiquitatem aequis passibus cum virorum coenobiis processisse, ostendit Mazochius ad Kalend. Neapolit., t. I, p. 37, ex Magni Antonii Vita, qui, teste Athanasio, num. 3, sororem suam in Parthenonem educandam tradidit circa ann. 271. At quarto mox saeculo sanctimonialium aeque ac monachorum instituta quaquaversum diffusa fuisse exinde constat, quod in Actis SS. Sadoth episcopi et sociorum, an. circiter 346, apud Ruinartium, p. 576, legimus: *Missis ergo rex (Sapor) satellitibus, ipsum una cum eius clero, aliisque finitimae regionis clericis, nec non monachis, et* MONIALIBUS *128 comprehendit.* Atque huiusmodi feminarum monasteriis aliquam fuisse praepositam nemo dubitaverit. An autem tantae antiquitatis sit *abbatissae* nomen, incertum. Sunt equidem, qui *abbatissae* vocem probant ex Hieronymiana regula monacharum; scire tamen debent, monente Vossio, in Etymol., verb. *Abbate,* eam regulam non Hieronymi esse, sed hominis indocti. Primum huius nominis, quod postea receptum fuit, probantibus etiam conciliis Aquisgranensi, an. 803, et Parisiensi, an. 829; primum, inquam, huius nominis monumentum est vetus Capuana inscriptio ab eodem Mazochio reddita, et illustrata loc. cit., nempe:

HIC REQUIESCIT IN SOMNO PACIS
IUSTINA ABBATISSA
FUNDATRIX SANCTI LOCI HUIUS
QUAE VIXIT PLUS MINUS
ANNOS LXXXV.
DEPOSITA SUB DIE KALRUM NOVEMBRIUM
IMP. DN. N. IUSTINO PP. AUG.
ANN. IIII. PC. EIUSDEM
INDICTIONE TERTIA.

Annus quartus post consulatum domini nostri Iustini Perpetui Augusti (id enim singulariae *PP. Aug.* significant) cum indictione III, coniunctus annum designat Christianae aerae 569, quintum scilicet et vigesimum circiter ab obitu S. Scholasticae, post quam sicuti post S. Benedictum eius fratrem Latina virorum monasteria frequentiora in Occidente evaserunt, sic virginum.

De abbatissis quae in Oriente, ac fortassis in 92
Occidente, ausae sunt sanctimonialium suarum confessiones excipere, consule Thomassinum, part. I, lib. II, cap. 12, num. 15 et 17.

Habent etiam in Germania cum Lutherani, 93
tum Calviniani suas abbatissas. Exemplum sint tria monasteria monialium *immediata,* Quedlinburgense, Gandersheimense, et Herfordense, quorum priora duo Lutheranae sunt factionis, postremum Calvinianae. Plerumque hae abbatissae vitam vivere in caelibatu debent; etsi magna inter doctores Protestantes hac super re contentio exarserit. Vide Bohemerum, Iur. eccl., l. III, tit. 3, § 23 seq.

ADDITIONES CASINENSES.

Abbatissa est praeposita regularis, seu, ut 94
habetur in concilio Parisiensi anni 829, lib. III, c. 18, quae sanctimonialibus praeest. In Oriente *amma* dicebatur praeposita, id est mater, *abbatissa* Syriaco idiomate. Ista vox in antiquis synodis et apud scriptores ecclesiasticos, ad eam rem significandum saepe occurrit. Vid. Thomassin., part. I, discipl. 3, c. 43; Catal. Pontif. Rom., p. 305.

Abbatissa esse debet virgo, saltem existimata; 95
can. 12, *Iuvenculas,* 20, q. 1, Si esset occulte corrupta, non teneretur se infamare. Vid. Pax. Iord., de Re sacra, l. V, tit. 4.

Olim principes saeculares sese electionibus 96
abbatissarum immiscere solebant, sed a sacris synodis non semel prohibiti fuerunt. Vid. concil. Aquisgran. II.

Non potest abbatissa velum puellae novitiae 97
imponere, nec eius recipere professionem. Pax. Iord., loc. cit., tit. 4. De abbatissis vid. Pont., Dict., verb. *Abb.*

An abbatissa monialibus praecipere possit, 98
eas in conscientia obligando; S. Lig., l. IV, n. 52, dicit probabilius quod possit.

Plerumque Sedes Apostolica in Germania 99
dispensavit ut plures abbatissatus, dignitates principales in collegiatis saecularibus et utriusque sexus, per eamdem canonissam retineri valeant. Similiter et in Gallia dispensavit ut una monialis munus exerceret abbatissae in duobus monasteriis; Rigant., Com. in Reg. I, Cancell., n. 62, t. I.

ABBREVIATORES

Summarium.

1. Abbreviatores unde dicti. - 2. Abbreviatores nihil ultra taxam recipere possunt, et si excesserint, subiacent variis poenis. - 3. Abbreviatores admittuntur per gradus a minori ad maiorem parcum; eorum officia sunt compatibilia cum aliis curiae officiis, et sunt resignabilia. - 4. Abbreviatores de parco maiori gaudent privilegiis referendariorum utriusque signaturae, eisque conceditur portio panis et vini in palatio apostolico. - 5. Eorum beneficia vacant in curia, licet decedant extra Urbem. - 6. Abbreviatores sunt papae familiares et commensales, nobiles, comites palatini, possunt creare doctores cum privilegiis Universitatis, et etiam creare notarios. - 7. Possunt declarare nobiles tres personas. - 8. Possunt creare milites auratos. Alia ad rem. *Remissive.* - 9. Abbreviatores de parco maiori possunt uti redimiculo galeri coloris violacei. - 10. De abbreviatorum institutione, numero et officio. *Remissive.* - 11. Abbreviatores de maiori et de minori parco. - 12. Officia praelatorum de maiori et de minori parco. - 13. Quomodo revideantur minutae per abbreviatores confectae. - 14. Maiora emolumenta competunt septem antiquioribus de parco maiori abbreviatoribus. - 15. Quorum antiquitas determinatur iuxta tempus admissionis, non exercitii. - 16. Abbreviatorum omnium beneficia sunt reservata reservatione personali. - 17. Eorum beneficia non veniunt sub indulto cardinalium, alia concurrente coaequali personali reservatione. - 18. De praecedentia abbreviatorum. *Remissive.* - 19. Abbreviatorum officium. - 20. Eorum nominis etymologia. - 21. Plurimum defertur a tribunalibus eorum assertionibus.

1 Abbreviatores (sic appellati, quia ipsi brevi compendio concipiunt impetrata a summo pontifice in supplicationibus, et postea latius in
2 litteris extendunt) nihil ultra taxam recipere possunt; et si excesserint, subiacent variis poenis; Martin. V, constit. 3, incip. *In Apostolicae*.
3 Abbreviatores admittuntur per gradus a minori ad maiorem parcum; eorum officia sunt compatibilia cum aliis curiae officiis; sunt resignabilia; aliqua confert vicecancellarius; reliqua summus pontifex; Sixtus IV, constit. 16,
4 incip. *Divina*. Abbreviatores de parco maiori gaudent privilegiis referendariorum utriusque signaturae, eisque conceditur portio panis et vini in palatio apostolico; Paulus V, constit. 2.
5 incip. *Romani pontificis*. Eorum beneficia vacant in curia, licet decedant extra Urbem; Extrav. commun., cap. *Ex debito*, IIII.

6 Abbreviatores sunt papae familiares et commensales, nobiles, comites palatini; possunt creare doctores cum privilegiis Universitatis,
7 et etiam creare notarios. Possunt declarare nobiles tres personas.

8 Et creare milites auratos; et multa alia privilegia eis concessit Leo X, constit. incip. *Summi*.[1].

ADDITIO AUCTORIS E II EDITIONE.

9 Abbreviatoribus de parco maiori conceditur usus redimiculi galeri, vulgo *cordone* coloris violacei, etiam dimisso officio; Benedictus XIV, tom. I, constit. 3, incip. *Maximo*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

10 De abbreviatorum institutione, numero, et officio late disserunt Cobell., in Not. card., cap. 22; Ciampinus, de Abbreviat. de parc. maior., c. 1 et seq.; Van-Espen, in Ius eccles. univ., part. I, tit. 23, c. 1, n. 9 et seqq. aliique, quos recenset Rigant. in Comment. ad
11 regul. I Cancell., § 4, n. 149. Alii sunt *de maiori*, alii *de minori parco*, ita appellati a loco Cancellariae, in quem conveniunt, qui vulgo *parcus* nuncupatur. Prelati de maiori 12
parco quoddam quasi tribunal constituunt, et decidunt dubia quae oriri contingit super litterarum formulis, vel clausulis, et decretis in eis adiiciendis, ac etiam super emolumentorum solutionibus, aliisque emergentibus; cardin. de Luca, in Relat. cur. Roman., discurs. 44, n. 5; Van-Espen, in Ius eccles. univers., part. I, tit. 23, c. 1, n. 12. Praelati de minori parco id tantum curant, ut bullae ferantur et tradantur praelatis de maiori parco. Minuta con- 13
fecta per praelatum seu abbreviatorem de parco maiori, ad quem spectat de turno, mittitur postea ad alium abbreviatorem, ut revideat, et revisa traditur scriptori bullarum.

In collegio abbreviatorum de parco maiori 14
septem antiquiores maiora percipiunt emolumenta. Antianitatem ad effectum huiusmodi 15
pinguioris participationis competere illi, qui primo inter abbreviatores admissus fuit, licet non exercuit, nequaquam vero illi, qui postea admissus, prius tamen officii sui munus expleverit, definivit Rota in Romana *Emolumentorum abbreviatoratus*, 26 Novembris 1691, et 10 Martii 1692, coram Ursino.

Optime scribit auctor, n. 5, eorum beneficia 16
vacare in curia, licet decedant extra Urbem, nam Abbreviatorum omnium beneficia sunt reservata reservatione personali; Rigant., in Comment. ad regul. 1 Cancell.; § 4, n. 150, 216 et 245. Qua de re, alia concurrente coaequali personali reservatione, nec etiam eorum bene- 17
ficia veniunt sub indulto cardinalium; Rigant., ad dictam reg. 1, dict. § 4, n. 207 et seqq., et dicto n. 216.

De praecedentia abbreviatorum cum alio of- 18
ficiali Cancellariae, qui corrector dicitur, vide S. Rotae decisionem coram Seraph., dec. 716.

ADDITIONES CASINENSES.

Abbreviatorum officium a Ferraris relatum 19
longe differre nobis videtur ab illo, cui pri-

[1]) Vide verb. *Insignia*, num. 32.

mum instituti abbreviatores deputati fuerunt. Etenim, ne litterae apostolicae in forma rationi congruit excederent tenorem supplicationis, abbreviatores de parco invecti sunt, quorum erat litteras apostolicas et supplicationes diligenter inspicere, et curare, ut litterae ad tenorem supplicationum expedirentur; Amayden., de Styl. Datar., cap. 21, n. 6, ap. Rigant., reg. 10 Cancell., tom. II, p. 138, n. 17.

Abbreviatores dicuntur a conficiendis litterarum apostolicarum breviaturis, sive minutis; de parco vero, a loco Cancellariae qui vulgo parcus dicitur. 20

A tribunalibus plurimum defertur abbreviatorum parci assertioni, ut pote qui in rerum beneficialium theorica et praxi versatissimi, et a pontificibus et a S. Rota laudati: Sperell., Decis. n. 55, tom. II. 21

ABIGEATUS

ARTICULUS EX ALIENA MANU.

Summarium.

1. Quinam veniant nomine abigeorum. - 2. Pro numero et conditione abactorum animalium etiam fures dicti. - 3. Quando dicantur abigei, et sententiae variae quoad numerum. - 4. Quandoque fures. - 5. Discernitur etiam id quantitate, loco, animo, studio et arte abigendi. - 6. Poenae quibus multantur ut fures, et ut abigei. - 7. Aliae enumerantur poenae quibus antea damnati fuerunt. - 8. Nunc poena est arbitraria, et quomodo infligenda. - 9. Plura de abigeatu eiusque poena. *Remissive.*

1 *Abigei* [1], qui etiam *abigiatores* a Collatore, Legg. Mosaicar. et Roman., tit. 11, et abactores a Paulo, lib. V Sent., tit. 18, et ab impp. in l. 8, c. de Repud., a Graecis vero ἀπειλλάται nuncupantur, proprie sunt qui pecora ex pascuis, vel ex armentis, vel stabulis subtrahunt, et quodammodo depraedantur, abigendique studium, quasi artem exercent, equos de gregibus vel boves de armentis abducentes; l. 1, § 1,
2 de Abig. Iustin., Novell. 22. Non omnes abigei censentur qui pecus abigunt, sed potius pro numero et conditione abactorum animalium,
3 vel fures, vel abigei sunt. Abigei, si decem oves, vel capras quatuor, aut quinque sues, unum equum, vel bovem abegerint, sive praefinitum numerum una vice, sive pluribus abegerint, et numerum illum adimpleverint; l. ult., § 1, et § 2, ff. hoc tit., l. *Aut facta,* 16, § *Quantitas,* 7, ff. de Poenis. Circa numerum non omnes in unam abierunt sententiam: liquet enim Paulum, lib. V Sent., tit. 18, § 1, in aliam omnino abiisse, dum ait: *Abactores sunt qui unum equum, duas equas, totidem boves, capras decem, aut porcos quinque abegerint.* Sic quoque abactorem describit Papinianus Respons.; lib. IV, fin.; Cuiacius, ad dict. loc. Pauli, textum emendat, et Rittershusius in contextum recepit Cuiacii emendationem; notatur tamen a Schultingio, in vet. Iurispr. antiiust., ad dictum locum Pauli, n. 3. Quid de asinis et mulis, maioribusne an minoribus animalibus sint accensendi, vide Ant. Matthaeum, de Crimin., lib. XLVII, tit. 8, c. 1, n. 4. Abigeos autem a furibus, quantitate, seu numero discerni traditum est: nam qui ovem unam, suem unam surripuerit, ut fur coercetur, l. *Quantitas,* 16, ff. de Poenis.
4 Si quis oves vel boves aberrantes, aut equos in solitudine relictos abduxerit, fur potius quam abigeus dicendus est; l. 1, § 1, in fin., ff. hoc tit. Qui pecora abegerit, de quorum proprietate controversiam faciebat, et vere putaverit sua esse, nec abigeis accensendus, sed potius ad civilem tantum examinationem remittendus; dicta l. 1, § ult., ff. hoc tit.

Non sola quantitate, sed ex animo etiam 5 atque studio et arte abigendi, hoc discernitur, ut Cuiacius, lib. I Obs., cap. 20, ostendit. Loco etiam, nam qui non ex pascuo, sed strabulo, aut alio loco, non ex armento, abigit, fur est, non abigeus, l. 1, § 1, ff. de Abig. Ut fures, tenentur civili actione in duplum 6 vel quadruplum; quo casu sine inscriptione agitur, l. 8, de Iurisdict.; Cod. Theodos., lib. II, tit. 1. Ut abactores, cessante actione civili, extra ordinem accusantur; quo casu necessaria est inscriptio (Cod. lib. IX, tit. 37, l. 1; Cuiacius, dicto c. 20; Calvinus in Lex. iurid., verb. *Abigei;* Iac. Gothofredus in Comment. ad Cod. Theodos., lib. II, tit. 1, leg. 8,) scilicet libellus accusatorius super crimine commisso; quod ubi accusans non probaverit, ad talionem tenebitur; l. penult., cod. de Accus., l. 2, § fin., ff. de Adult.

Plerumque in opus publicum perpetuum aut 7 temporarium damnati fuerunt, l. 1, ff. hoc tit., aut relegati, vel ordine moti, si honestiori loco nati essent, dicta lege 1, § penult., ff. hoc tit., nisi cum ferro abegissent, bestiis obiici poterant, dict. leg. 1, ff. pen., l. 2, ff. hoc tit., vel frequentius crimen perpetrassent, nam tunc etiam poena augebatur; l. *Aut facta,* 16, § ult., ff. de Poenit.; et ex rescripto D. Adriani *Ad gladium damnari solent,* dicta l. 1, pr., ff. hoc tit. Per illa verba *ad gladium damnari,* utrum ludum gladiatorium intelligere debeamus per ultimum supplicium gladio irrogandum, vide Cuiacium, 13, obs. 10; Ant. Matth., de Cri-

[1] Vide verb. *Furtum,* num. 14 et 15.

minibus, lib. XLVII, tit. 8, c. 2, n. 3, et dissentientes P. Fabr., lib. III Semestr., c. 11; Sande, Decis. Frisic., lib. V, tit. 9, definit. 9; Wisembach. ad Pandect., hoc tit., n. 18; Voet., Comment. ad Pandect., lib. XLVII, tit. 15, n. 2.

8 Nunc autem poena est arbitraria, et pensandae veniunt circumstantiae, et non raro reducitur ad poenam extraordinariam; Caball., Resolut. criminal., c. 160, n. 7; Carpzov., part. II, quaest. 86, n. 36, et num. 37 cum seqq., tenet quod statutum imponens ultimum supplicium contra fures, comprehendit etiam abigeos; at contrariam sententiam solide tuetur Raynald., Resolut. criminal., c. 14, n. 222 ac plur. seqq. In Apulia tantum statuta est per constitutionem regni *dilecti fines* poena quadrupli.

Si vero non ex pascuis, aut silvis, sed a stabulis abactum sit pecus, non *plenius* ut, vulgo legitur in l. ult., § 1, ff. hoc tit., sed *lenius* coercendos esse abactores, contendit Cuiacius, 6, obs. 8, fisus auctoritate Graecorum, qui legunt πραότερον, id est *mitius*, quorum sententiam et verba adducit, cum qua sententia concordat alia, quae habetur in Eclog. βασιλ. lib. LX, tit. 25, c. 2, et qui eum sequuntur; Gothofredus, ad d. l. ult., § 1, n. 54; Voet., Comment. ad lib. XLVII, tit. 14, n. 3; Digest. Leonin., Emendat. lib. III, c. 12, n. 8; cui tamen sententiae non accedunt Ant. Matthaeus, de Crim., lib. XLVII, tit. 8, c. 2, n. 2; Harprectus, in Comment. ad lib. IV, Instit., tit. 1, n. 109; Hunnius, in Resolut. ad Treulter., vol. II, disp. 30, th. 2, lit. S; Schulting., in vol. Iurisprud. ante-Iustin., ad lib. V, tit. 18, num. 10; Recept. sent. Pauli, nam et Latini codices, et Florentinus habent *plenius*, et si legas *lenius*, minus bene Callistrato cum Paulo, dict. lib. V, tit. 18, § 2, Recept. sent., conveniet. Receptatores abigeorum D. Traianus in decennium extra Italiam relegari iussit, l. 3, § 3, ff. de Abigeis.

Qui de abigeatu eiusque poena plura cupit, 9
adeat Iodocum Dambouderium, in Prax. rer. crim., c. 113; Petr. Greg. Tolosanum, Syntag. iur., lib. XXXVII, c. 5; Ludovicum a Peguera, Quaest. criminal., 29, et DD., ad tit. Digest. de Abigeis; et qui multa de abigeis, ex iure, et bonis scriptoribus collegit Iean. Langlaeum, Semestr. lib. VIII, c. 1.

ABIURANTES

Summarium.

1. Sacerdos saeculares abiurantes de levi non impediantur exercere omnes ordines, et sacramenta ministrare, ac fidelium confessiones audire. - 2. Secus in abiurante de vehementi. - 3. Regulares abiurantes etiam de levi inhabiles ad omnes religionis suae gradus et officia redduntur. - 4. Abiurantes de vehementi haeresim, de qua fuerunt accusati, vel vehementer suspecti, si postea cadant in eam realiter, et plene probetur, tractantur, quadam iuris fictione, ut relapsi. - 5. Abiurantes haeresim formaliter, si postea receptent haereticos, donent eis munera, vel impendant favores, vel non possint excusari quod fecerint ob aliud motivum, tractantur ut relapsi. - 6. Ad abiurationem omnes haeretici tenentur. - 7. De differentiis et requisitis abiurationis. *Remissive.* - 8. Quibus ritibus abiurationem faciebant haeretici antiquis Ecclesiae temporibus. - 9. Haereticus abiurans poenam devitabat ultimi supplicii, si incontinenti, si sponte, si publice ad arbitrium ordinarii abiurasset et si condignam poenitentiam egisset. - 10. Abiurare etiam est rem creditam periuris negare. - 11. Quatuor abiurationis species: 1. de haeresi formali, 2. de levi, 3. de vehementi, 4. de violenta suspicione haeresis, et quibus haereticis unaquaeque conveniat. - 12. Quinam haeretici post abiurationem, baptismi et confirmationis sacramenta suscipere debuissent. - 13. Abiurare est pariter iuramento renuntiare. - *14. Culpabilis in uno articulo haeresis, generaliter postea abiurando, relapsus dicitur, si committit etiam in alium articulum separatum. - 15. Apostatae a fide redeuntes ad poenitentiam non tenentur publice coram infidelibus abiurare. - 16. Tenentur autem curare ut infideles, decursu temporis, eorum abiurationem agnoscant.

1 Sacerdotes saeculares abiurantes de levi non impediantur exercere omnes ordines, et sacramenta ministrare, ac fidelium confessiones au-
2 dire. Secus in abiurantes de vehementi; S. Cong. generalis Inquisitionis 6 Martii 1596.

3 Regulares abiurantes etiam de levi inhabiles ad omnes religionis suae gradus et officia redduntur, ex decr. Urb. VIII, edito in Congr. S. Officii Inquisitionis, die 1 Oct. 1626, praecisis his verbis: *Sanctissimus dominus noster iustis de causis animum suum moventibus, decrevit et statuit ut in posterum regulares omnes cuiuscumque ordinis, religionis, societatis et instituti, quibus pro delictis ad Sanctae Inquisitionis Officium spectantibus, poenitentiae genus aliquod impositum fuerit, salutaribus poenitentiis exceptis, eo ipso ad omnes religionis suae gradus, et officia inhabiles censeantur. Et deinceps etiamsi poenitentiae tempus expleverint, vel gratiam receperint, ad illa tamen promoveri nullatenus possint, nisi prius obtenta a sanctissimo Domino nostro, vel ab hac Congregatione coram Sanctitate Sua habenda, speciali et expressa rehabilitationis gratia. Alias promotio quaelibet nulla sit, et promoventes ipsi privationem suorum officiorum, ac praeterea vocis activae et passivae ipso facto incurrant, ad quae restitui nisi ab eodem sanctissimo domino nostro, vel ab eadem S. C. coram Sanctitate Sua habenda, non possint. Praesens autem decretum omnibus superioribus religionum intimari mandavit idem sanctissimus dominus noster* [1].

[1] Bullar. Casinens. tom. I, pag. 310, ubi tamen perperam *coram SS.* pro *coram S. S.*, ut in exemplo typographiae Cameralis legitur. (Edit. Barbiell.)

4 Abiurantes de vehementi haeresim de qua fuerunt accusati, vel vehementer suspecti, si postea cadant in eam realiter, et plene probetur, tractantur, quadam iuris fictione, ut re-
5 lapsi, cap. *Accusatus*, de Haereticis, in 6. Abiurantes haeresim formaliter, si postea receptent haereticos, donent eis munera, vel impendant favores, vel non possint excusari quod fecerint ob aliud motivum, tractantur ut relapsi, cap. *Accusatus*, de Haereticis, in 6, § *Ille quoque*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

6 Ad *abiurationem* omnes haeretici tenentur, alias Ecclesiae Dei reconciliari nequeunt; cap. *Si quis*, 42, c. *In Ecclesia*, 68, quaest. 1, cap. *Si quis*, 8, cap. *Donatum*, 1, quaest. 7. Plura de abiuratione collegit doctissimus Ant. Augustinus, in Iuris pontificii veteris epit., part. I.
7 lib. XI, tit. 7. De eius differentiis ac requisitis multa cumularunt Eymericus, in part. III Director., ubi Penna, comment. 40; Iousa, l. II For. inquis., c. 40; Carena, de Offic. inquis., part. III, tit. 12; Salelles, de Mater. tribunal. S. Inquis., l. V, c. 3 per tot.; Simancas, de Catholic., tit. 11, et in Enchir., tit. 53.

8 Priscis Ecclesiae temporibus consuevisse haereticos post abiurationem suorum errorum ungi sacro chrismate in fronte, oculis, naribus, ore et auribus, probat Menardus, in notis ad libr. Sacram. D. Gregorii, fol. 113. Abiuratio haeresis libello oblato omnibus haereticis semper iniuncta fuit. Nonnulli etiam, ut Novatiani, ultra abiurationem chrisma recipiebant; concil. Nicaen, I, can. 9, et Nicaen. II, can. 2. Aliis haereticis sacramentum, quod ob haeresim omissum fuerat, ministrabatur, ut eruitur ex epistol. Siricii ad Himerium, cap. 1; ex conc. Arelatensi I, can. 1; Arelatensi II, can. 19; Arausican. I, can. 1; ex epist. Innocentii I ad Vitricium, et Leonis I ad Rusticum. Alii vero haeretici, qui confirmationis sacramentum non pernegabant, tantum per poenitentiam reconciliabantur, ut patet ex D. Gregorio Magno, l. IX Regest., epist. 161, et ex illis verbis, quae ex quadam Ecclesiae Graecae canonum collectione, refert Petrus de Marca, in not. ad
9 can. 2 concilii Claromont. Quatuor vero copulative requirunt ad hoc ut haereticus ad catholicam fidem reversus, poenam devitet ultimi supplicii. Primum, ut extemplo abiuret errorem suum; cap. *Ad abolendam*, 9, de Haered. Secundum, ut sponte id faciat; dicto cap. *Ad abolendam;* quando autem dicatur incontinenti, et sponte redire, consule abbatem in cap. *Excommunicamus*, l. I, n. 10, de Haeret., et Iacob. Simanchium, de Cathol. instit., tit. 47, n. 7. Tertium est, ut abiuret publice secundum arbitrium proprii episcopi; dicto cap. *Ad abolendam*. Quartum, ut de peccato condigne satisfaciat per poenitentiam, et aliam poenam pecuniariam sibi indicendam, ut in dicto cap. *Ad abolendam;* et ibi Butrius, n. 6; Abbas, n. 5 et 6; Marian. Socin., num. 8, in cap. *Ut commissi*, de Haeretic., in 6. Hactenus de abiuratione in sensu canonico.

Abiurare etiam in alia significatione accipitur, 10 et verbum iudiciarium est, ut Servius in VIII Æneid. scribit, rem creditam periurio negare denotat. Vide Tullium, epist. 1 ad Attic., unde abiuratio rei creditae abnegatio, interprete Isidoro, 5, Etymol., c. 26, et abiuratum pretium, in constit. 4, cod. de Vest. holos. et aurat., lib. XI, dicitur secundum Accursium, pretium amissum, quod pro ea re dederat, licet iuret se dedisse.

ADDITIONES RECENTIORES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

Abiuratio, quantum pertinet ad hunc locum, 11 est solemnis haeresum detestatio cum assertione Catholicae veritatis, et obligatione iuramento, et poena munita permanendi in fide Catholica, communis, ex formula abiurationis Berengarii, quam refert Gratianus, cap. *Ego Berengarius*, de Consecr., dist. 2. Quadruplex abiurationis species distinguitur a theologis et iuris canonici peritis, 1. de haeresi formali, 2. de levi, 3. de vehementi, 4. de violenta suspicione haeresis. Abiuratio de haeresi formali haereticis formalibus indicitur: abiuratio autem de suspicione haeresis levi, aut vehementi, aut violenta exigitur ab illis qui levibus, aut vehementibus, aut violentis indiciis in suspicionem haeresis venerunt. *Communis*. Levia porro indicia vocantur ea, ex quibus leviter, vel non frequenter, sed raro infertur crimen, de quo est suspicio, ut si quis frequenter periuret, aut vitam flagitiosam ducat leviter suspectus de fide redditur. Vehemens suspicio haeresis oritur ex verbis, vel factis haeresim efficaciter et frequenter concludentibus; ut si quis vocatus, ut de fide respondeat, infra definitum tempus non compareat; cap. *Cum contumaciam*, de Haereticis, in 6. Demum violenta haeresis suspicio ducitur ex verbis aut factis, quibus iudex adducitur ad censendum haereticum hominem, qui ea dicit, vel peragit; ut si quis haereticis reverentiam eorum more exhibuerit, aut consolationem, vel communionem ab ipsis receperit; cap. *Accusatus*, et cap. *Quicumque*, eod. lib. et tit.

Abiuratio haeresis libello oblato omnibus 12 haereticis semper iniuncta fuerit. Post abiurationem suorum errorum haeretici, qui vitiosa baptismi forma utebantur, sacro lavacro perfundebantur; concilium Nicaenum I, cap. 14, de Paulianistis. Ariani, Macedoniani, Sabbelliani, Novatiani.... et Apollinaristae, apud quos sacramentum confirmationis in usu non erat, ut ostendit Orsius, in dissertatione de Baptismo in nomine Christi, part. II. cum, abiurata haeresi, Catholicae Ecclesiae reconciliabantur, chri-

smate ungebantur in fronte, oculis, naribus, ore et auribus, quemadmodum praescribitur, in can. 7, inter canones concilii Constantinopolitani I, quem canonem refert Hugo Menardus, in not. ad lib. Sacram. D. Gregorii, tom. III Oper. S. Gregorii, edit. Paris., col. 362, eaque unctio confirmatoria erat, ut demonstrat Orsius, in dissert. de Chrismate confirmatorio, cap. 5, num. 3. Alii qui rite baptizati fuerant, et confirmati per manus impositionem, quae poenitentiae imaginem, praeferebat, si laici erant; aut per fidei professionem, si clerici, ab Ecclesia suscipiebantur, ut pluribus evincunt doctissimi Ballerinii not. 25, in epist. 269 S. Leonis. Confer S. Gregorium Magnum, lib. XI, epist. 67, et verba quae ex quadam Ecclesiae Graecae canonum collectione profert Petrus de Marca in not. ad can. 28 concil. Claramont.

13 Abiurare pariter est iuramento renuntiare, cap.... de Restitution. spoliator., lib. II Decretal. Gregor. IX, tit. 13.

ADDITIONES CASINENSES

Culpabilis in uno articulo haeresis, generaliter postea abiurando, relapsus dicitur, si committit etiam in alium articulum separatum; Maschat., Instit. canonic., t. I, p. 353. 14

Apostatae a fide adhuc apud infideles degentes, si ad poenitentiam reducantur, non tenentur coram infidelibus publice apostasiam abiurare. Sat est ut coram fidelibus abiurent ab infidelitatis actibus abstinentes, et habitum infidelium deponentes, quatenus religionis falsae sit protestativus. Habitum retinere possunt, si sit aequivocus; Maschat., Inst. can. 1, 5, tit. 9, n. 2. 15

Tenentur autem abiurantes etiam cum periculo vitae curare ut infideles vel a seipsis vel ab aliis decursu temporis eorum abiurationem agnoscant; Maschat., tom. II, p. 496. 16

ABLUTIO

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS

Summarium.

1. Ablutio manuum et pedum in veteri lege de praecepto altaris ministerio erat praemittenda. - 2. Manuum ablutionis usus quomodo invectus. - 3. Eiusdem antiquitas. - 4. Quid significet. - 5. Duplex antiquitus erat ablutio. - 6. In ablutione psalmus *Lavabo* recitatur. - 7. Ablutio post calicis sumptionem vino et aqua facienda. - 8. An qui solam adhibet aquam, peccet. - 9. Ablutio cur fiat in missa. - 10. Quae ablutio antiquitus in locum mundum coniiciebatur. - 11. Nunc autem ob reverentiam sacramenti a sacerdote sumenda. - 12. Ablutio an fiat in medio altaris. - 13. Quid cum exposito sacramento. - 14. Ablutio digitorum non sumitur in duabus primis missis de Nativitate Domini. - 15. Si nec in tertia sumatur missa, vel a ieiuno alio sumenda, vel refundenda in sacrarium. - 16. Quomodo peragenda sit ablutio in duabus primis missis de Nativitate Domini. - 17. Et quando pluries missa celebratur. - 18. An tali casu in calice sint abluendi digiti. - 19. Manus abluit sacerdos antequam paramenta induat. - 20. Et finita iam missa. - 21. Facienda in communione fidelium recondita iam pyxide in tabernaculo, sed ante benedictionem. - 22. Et in sacrarium immittenda. - 23. Corporalium aliorumque ablutio proprie ad diaconos spectat. - 24. Secundam eorum ablutionem, etiam feminae peragere possunt. - 25. Peccant laici in prima eorum ablutione. - 26. Nec clericis in minoribus constitutis id agere permittitur. - 27. Quodnam peccatum sit, et quando nullum. - 28. Hodie etiam subdiaconi sacra linteamina abluere licite possunt. - 29. Servanda in sacrorum linteaminum ablutione. - 30. Quae si non servantur, *saltem* venialiter peccatur.

1 Ablutio manuum et pedum in veteri lege de praecepto erat altaris ministerio praemittenda: Exod. cap. XXX: *Facies et labrum aeneum cum basi sua ad lavandum, ponesque illud inter tabernaculum testimonii et altare, et, missa aqua, lavabunt in ea Aaron et filii eius manus suas et pedes quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, et quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiama Domino.*

2 Hic ritus vero ab Ecclesia Christiana non observatur tanquam caeremoniale veteris legis, sed ut novum praeceptum ex convenientia introductum; sic enim D. Thomas, part. III, quaest. 83, art. 5, loquitur: *Nec tamen Ecclesia hoc servat, tanquam caeremoniale veteris legis praeceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conveniens; et ideo non eodem modo observatur sicut tunc; praetermittitur enim pedum ablutio, et servatur ablutio manuum, quae potest fieri magis in promptu, et quae sufficit ad significandam perfectam mundationem; cum enim manus sit organum organorum, omnia opera attribuuntur manibus, unde in psalmo XXIII dicitur: «Lavabo inter innocentes manus meas.»*

Vetus est consuetudo, ut sacerdotes antequam missam celebrent manus lavent; Chrysostom., homil. 20, de Simultate ad populum Antiochenum, num. 7, arguit sacerdoti fas non esse immunda anima missam celebrare, quandoquidem illotis manibus id facere non auderet: *Non audes illotis manibus sacram victimam attrectare, etiamsi mille necessitatibus premaris? Ne igitur illota accedas anima; hoc enim multo quam illud est gravius, et acerbius supplicium importat.* Paulinus, Tyri episcopus apud Euseb., lib. X, cap. 14, narrat se templum aedificasse, et anno 314 dedicasse, ex adverso autem duo lavacra in eorum commodum fecisse, qui templum essent ingressuri. Erudite de hac re tractat Martene Benedict. cong. 3

S. Mauri, de Antiq. Eccles. ritibus, in divin. celebrand. offic., lib. I, cap. 4, art. 12.

4 Huius ablutionis significationem pulchre in medium affert S. Cyrillus, in Catech. mystag., 5, ubi sic loquitur: *Nec enim adeo sordibus corporis foedati in Ecclesiam ingredi solemus: sed illam manuum ablutio symbolum est, oportere vos a peccatis omnibus et iniquitatibus mundari. Cum enim per manus designentur actiones, lavare certe easdem, munditiem et puritatem operum significat. Nonne audistis David mysteria tractantem ista, et dicentem: « Lavabo inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine? » Itaque manus abluere est symbolum, non obnoxium esse peccatis.* Idem habent D. Thomas, part. III, quaest. 83, artic. 5, et Titelman., Exposit. myster. missae, cap. 34.

5 De duplici manuum antiqua ablutione, altera ante Offertorium, altera post incensum, quarum nunc in missis cantatis retinetur secunda, postquam sacerdos altare incensavit, et a diacono incensatus est, fuse agit Vertus, tom. IV, p. 174 et seqq.

6 Psalmus *Lavabo* aptissime huic actioni convenit, et quanquam in quibusdam ecclesiis quidam eius versiculi duntaxat recitentur, in Missali tamen Romano psalmus ille integer exhibetur, quod congruit cum Liturgiis S. Chrysost. et S. Basilii.

7 Ablutio digitorum post sumptionem calicis et purificationis, in missa, vino et aqua facienda est; Gavant., Thesaur. sac. rituum, tom. I, part. II, tit. 10.

8 Quapropter qui solam adhibet aquam, peccat; Pontas, Dictionar., verb. *Missa,* cas. 27. Negat tamen Pasqualig. cum Biss.

9 Cuius ratio ablutionis a D. Thoma affertur, part. III, quaest. 83, ad 10, ubi inquit: *Eadem ratione (scilicet, ne aliquae reliquiae remaneant) perfundit vino digitos, quibus corpus Christi tetigerat.*

10 Olim ablutio haec non sumebatur, sed in locum mundum coniiciebatur; Durand., lib. IV, cap. 55.

11 Nunc autem, ob reverentiam sacramenti, et propter periculum ne quod fragmentum digitis, aut calici aliqua sanguinis gutta adhaeserit, sacerdos etiam vinum hoc aqua mistum bibit; Gavant., ad Rubr. Missal. et ut supra.

12 Digitorum ablutio facienda est a celebrante in cornu Epistolae, et ab eo sumenda in medio altaris.

13 Quod quidem servandum est etiam cum SS. Sacramenti expositione; nulla enim adest irreverentia; Bissus, Gavant. et Merat., in eius Adnotat., quidquid dicant alii.

14 Haec digitorum ablutio sumenda non est in duabus primis missis Nativitatis Domini; Gavant., Thesaur. sacrorum rituum., vol. II, part. III, tit. 9.

Si vero nec in Tertia sumatur, vel a ieiuno 15
alio sumenda, vel fundenda in sacrarium; Gavant., ibid.

Ablutio autem digitorum in duabus primis 16
missis de Nativitate Domini, hoc modo erit peragenda. Super altare, in remoto tamen loco, ne sacerdoti sit impedimento, collocetur vas, super quo celebrans digitos abluat, ministro vinum et aquam fundente. Poterit etiam vas illud aqua impleri, ut celebrans in eo digitos abluat suos, et postea illa aqua in sacrarium proiiciatur; Biss., Hierurg., ad verb.; Merat. in Gavant., part. IV, tit. 3.

Hoc idem vero observandum est, si sacer- 17
dos iusta ex causa eodem die pluries missam sit celebraturus; ibidem.

Digiti tamen abluendi tunc non sunt super 18
calicem, sed in vase alio mundo, argenteo vel vitreo ad hoc in altari praeparato. Hinc reprehendendi sunt qui in prima et secunda missa digitos abluunt, ministro vinum fundente, quod postea in altera missa consecrant: hoc enim valde dedecet, et irreverentiam sapit erga sacramentum; Tonell., lib. II, tit. 10, rub. 5; Gavant., Bauld. et passim alii.

Sacerdos manus abluere tenetur antequam 19
sacra sumat paramenta ad sacrum celebrandum, orationem recitando: *Da, Domine, virtutem manibus meis,* etc.; Missal., de Ritu servand., tit. 1, n. 1, quod quidem maxime convenit in tanti sacramenti reverentia. Durand., in Ration. divin. offic., lib. IV, c. 3. n. 4.

Idem peragit finita missa, sacrisque deposi- 20
tis vestibus, quod tamen non obligat sub gravi. Ablutio autem, ad maiorem sacramenti reverentiam, in honesto loco proiici deberet. Biss., Gavant., Bauld., Tonell.

In communione fidelium ablutio digitorum, 21
recondita iam pyxide in tabernaculo, facienda est, sed ante benedictionem; Gavant., ut sup., ad. 34.

Quae post peractam fidelium communionem 22
in sacrarium immittenda est. Gavant., ut supra, part. II, tit. 10.

Quod vero ad corporalium aliorumque lin- 23
teaminum ablutionem pertinet, illam ad diaconos proprie spectare, ex can. *Nemo per ignorantiam,* dist. 1, § 1, de Consec., colligere est; nam haec laud. canon habet: *Pallas vero et vela sanctuarii si sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris intra sanctuarium lavent, non eiicientes foras a sacrario; et velamina Dominicae mensae abluant, ne forte pulvis Dominici corporis male decidat. Sindonem vero non foris abluent, et erit hoc operanti peccatum. Idcirco intra sanctuarium ministris praecipimus haec sancta cum diligentia custodire. Sane pelvis nova comparetur, et praeter hoc nil aliud tangat. Sed nec ipsa pelvis velis apponatur lavandis, nisi quae ad Dominici altaris cultum pertinent, pallae altaris solum in ea laventur, et in alia vela ianuarum.*

24 Haec autem canonica dispositio de prima tantum corporalium, pallarum, etc., lotione, intelligenda est; post hanc enim posse etiam feminas memorata utensilia abluere, quemadmodum solent ea reficere, communiter docent cum Caietan. et aliis, Suarez, de Eucharistia, disput. 81, sect. 8. versic. *Quarto addendum;* Reginald., Prax. mor. poenit. lib. XXIX, n. 203, et Laym., Theolog. moral., lib. V, c. 6, n. 66.

25 Ex quibus patet peccare laicos et feminas corporalia aliaque superius memorata, primum lavantes, postquam in missae sacrificio fuerunt adhibita; quippe valde indecens est a profanis personis abstergi linteamina illa, in quibus corpus oblatum fuit et sanguis Christi Domini; possetque contingere ut fragmentum aliquod hostiae vel sanguinis gutta in ea ceciderit.

26 Quapropter nec clericis in minoribus ordinibus constitutis memoratam licet peragere lotionem, cum laud. can. id tantum diaconis committat, declaretque peccare qui huic sanctioni contradiceret.

27 Quae cum ita sint, excusandus a culpa non est quicunque sive laicus sive clericus ablutionem ipsam peragere auderet. Peccatum vero quod in eo exsequendo patratur, ad mortalis metam attingere asserit Villalob., part. I Summ., tract. 8, difficult. 29, n. 5; ad veniale vero Ludovicus a S. Ioann., quaest. 2 de Eucharist., art. 19, dub. 2, diffic. 3, et Quart., in Rubric. Missal., part. II, tit. 1, sect. 2, dub. 6. Qui ulterius asserunt nullum prorsus peccatum si, secluso contemptu, praedicta sacra linteamina ab indicatis personis, iusta et rationabili accedente causa, abluerentur.

Quamvis vero, per laud. can. *Nemo,* facultas 28 lavandi pallas et corporalia diaconis tantum sit commissa, tamen subdiaconos etiam posse huiusmodi lotionem explere, certa res est. Inter officia enim quae ipsis in ordinatione conferuntur, illud pariter in Pontificali Romano de Ordinatione subdiac. legitur: *Subdiaconum enim oportet... pallas altaris et corporalia abluere.* Et antiquitus ipsis illicitum, cum subdiaconatus ordo inter sacros non enumerabatur.

Quae autem in utensilium abstersione ser- 29 vanda sunt, ex pluries cit. can. *Nemo* colligimus, nempe, non modo opus est ut illorum lotio intra sanctuarium, non foras, hoc est in laicorum domibus exsequatur, sed ulterius, ut pelvis, in qua illa peragitur, ad alios usus non adhibeatur; ac subinde, ut aqua, qua corporalia et purificatoria nec non pallae abluta sunt, in peculiarem piscinam, quae *sanctuarium* appellatur, sit proiicienda. Quae duo postrema statuuntur etiam in Ordin. Roman. relat. a Vicecom., t. IV, lib. I, c. 8, Observ. ecclesiast., his verbis: *Ubi pallae corporales lotae fuerint, nullum linteamen ibidem debet aliud lavari; sed ipsa aqua in baptisterium debet vergi.* Quae profecto verba, quemadmodum et illa canonis *Nemo,* etc., praeceptum important; ac propterea si quis in iis deficeret, peccati saltem venialis reus fieret, iuxta firmata per S. Antonin. part. III, tit. 13, cap. 6, n. 5; Turnell., Theolog. moral., de Euch., part. II, cap. 9, quaest. 8, § *An autem,* et Merat. ad Gavant., part. II, tit. 1, num. 8, qui non adhaeret sententiae Pasqualig., de Sacrif. nov. leg., tom. II, q. 795, num. 9, hoc ipsum negantis.

ABORTUS

Summarium.

1. Contra procurantes, consulentes, et quomodocunque concurrentes ad abortum, nedum fetus animati, sed etiam inanimati, edita est rigidissima constitutio a Sixto V. - 2. Affertur talis constitutio. - 3. Gregorius tamen XIV talem rigidissimam constitutionem in aliquibus moderavit, quae hic ut omnibus pateat per extensum adducitur. - 4. Ab hac Gregorii XIV constitutione moderata est illa Sixti V, solum in duobus, quae assignantur. - 5. Omnes poenae a Sixto V statutae, una cum poenis ab utroque iure contra homicidas voluntarios inflictis remanent in suo robore, et adhuc hodie incurruntur a procurantibus abortum fetus iam animati. - 6. Ab omnibus autem supradictis poenis, excommunicatione excepta, nemo dispensare et absolvere potest, nisi summus pontifex. - 7. Approbantes, seu ratum habentes abortum suo nomine factum, omnes supra recensitas poenas incurrunt, si ratum habeant, et approbent ante factum. - 8. Minime vero si solum postquam sciverint factum. - 9. Procurantes abortum fetus evadunt irregulares, etiam in dubio an fetus sit animatus. - 10. Irregularitas pro abortu fetus animati est reservata pontifici, nec potest dispensari ab alio quam ab ipso. - 11. Imo procurantes abortum malis medicamentis, non gaudent immunitate ecclesiastica. - 12. In hac materia abortus duae sunt damnatae propositiones, quae afferuntur. - 13. Quid hae voces significent, abortus, aborsum, abacti partus. - 14. Cultiores gentes tale facinus severis legibus coercere: Romani *editos* ab *edendis* distinguebant, variasque pro iis poenas constituebant. - 15. Quid stoici aliique philosophi senserint de fetu in utero matris. - 16. Quid iurisconsulti Romani; unde leviores poenas abacti partus posuerunt. - 17. Quomodo apud eos mater puniebatur fetum expellens. - 18. Patria potestas in fetu ab utero matris expellendo. - 19. Christiani primi id in gentilibus notarunt. - 20. Et damnarunt abactiones partuum ab illis usitatas. - 21. Propterea graviorem poenam antiqui canones definierunt. - 22. Distinctio inter fetum animatum et non animatum, et poenae delinquentium in utroque casu. - 23. Quid e constitutione Sixti V eruatur. - 24. Quae correcta est a constitutione Gregorii XIV. - 25. Qua poena puniatur is qui abortionis poculum dedit, abortu non secuto. - 26. Poenae a iure communi statutae in praebentes abortioni causam. *Remissive.* - 27. A quo tempore fetus censendus sit animatus. Vide num. 36. - 28, 29, 30. Mulieri gravi morbo laboranti medicus potest abortionis poculum praebere, ut vitae periculum evadat, si probabile sit et matri et filio mortem alioquin imminere; sed id etiam publica auctoritate fieri debet. - 31. Quoad forum conscientiae. *Remissive.* Vide n. 46 et seqq. - 32. Quisnam censendus sit confessarius ad casus abortus specialiter deputatus. Vide num. 37. - 33. Mulier quae in se ipsa abortum procurat non incurrit censuras. - 34. Incidit in excommunicationem canonis *Si quis suadente,* monialis gravida, quae se ipsam pugnis percutiret, ut abor-

tiat. - 35. Genitor irregularis ob procurationem abortus sui fetus tenetur hanc circumstantiam exponere in dispensatione petenda. - *36. Probabilissime hodie fetus omnis censetur anima informari in ipso conceptionis instanti. - 37. Casum abortus absolvere potest quilibet confessarius ab episcopo deputatus ad omnes casus sibi reservatos. - 38. Nec non praelati regulares iurisdictione quasi episcopali gaudentes; et etiam mendicantes in foro interno. - 39. Dummodo episcopus alicubi hunc casum sibi non reservaverit. - 40. Procurantes abortum non evadunt irregulares in dubio an fetus sit animatus. - 41. Non potest episcopus dispensare in irregularitate, licet abortus esset occultus. - 42. Ad privationem privilegiorum et beneficiorum requiritur sententia condemnatoria, vel saltem declaratoria criminis. - 43. Inhabilitas incurritur ante omnem sententiam. - 44. Ab ea potest episcopus dispensare. - 45. Quae poenae statutae sint contra procurantes abortum iure civili regni Neapolitani. - 46. Etiamsi fetus esset inanimatus nunquam licet abortum sive directe sive indirecte procurare. - 47. Ipsa praegnans vel quilibet alius occasionem praebens abortus, mortaliter peccat. - 48. Si fetus est inanimatus, et mater extremo morbo laboret, potest ei remedium praeberi directe ad eam curandam, etiam cum periculo abortus. - 49. Non vero remedium directe ad fetum expellendum. - 50. Dummodo fetus iam non sit corruptus. - 51. Si fetus est animatus, semper illicita sunt remedia, quae directe tendunt ad occisionem prolis; non autem quae tendunt directe ad servandam vitam matris, cum *moraliter certum* est illam una cum matre interituram. - 52. Quando *certa* est mors prolis, si mater medicinam sumat, et *certa* est mors matris, si a medicina abstineat, tenetur abstinere. - 53. Et etiam quando *dubitatur* de salute matris simul et prolis, nisi aequale sit periculum abortus, sive medicina sumatur, sive non. - 54. Si spes *rationabilis* effulgeat quod proles possit supervivere, et mors matris sit *moraliter certa*, si a remedio abstineat, debet abstinere. Secus, si nulla adsit *rationabilis* spes. - 55. Sed in praxi, est moraliter impossibile, quod, pereunte matre, proles supervivat, ideoque medici non sunt in hoc casu scrupulose angendi.

1 Contra procurantes, consulentes et quomodocunque concurrentes ad abortum, nedum fetus animati, sed etiam inanimati, rigidissimam edidit constit. Sixtus V, quae ut ab omnibus commode integraliter sciri possit, hic ad litteram tota adducitur.

SIXTUS EPISCOPUS, ETC.

2 Effrenatam perditissimorum hominum contra divinae legis praeceptum de non occidendo, peccandi audaciam, atque licentiam, sanctissimis legibus, variisque constit. saepius repressam animadvertentes, cogimur nos quoque in supremo iustitiae throno a Domino constituti, iustissima ratione suadente, vetera iura partim innovando, partim ampliando, eorum etiam immanitatem, pari poena proposita, coercere, qui immaturos fetus intra materna viscera adhuc latentes crudelissime necare non verentur. Quis enim non detestetur tam exsecrandum facinus, per quod nedum corporum, sed quod gravius est, etiam animarum certa iactura sequitur? Quis non gravissimis suppliciis damnet illius impietatem, qui animam Dei imagine insignitam, pro qua redimenda Christus Dominus noster pretiosum sanguinem fudit, aeternae capacem beatitudinis, et ad consortium angelorum destinatam a beata Dei visione exclusit, reparationem coelestium sedium quantum in ipso fuit impedivit, Deo servitium suae creaturae ademit; qui liberos prius vita privavit, quam illi a natura propriam lucem accipere, aut se materni custodia corporis ab efferata saevitia tegere potuerint? Quis non abhorreat libidinosam impiorum hominum crudelitatem, vel crudelem libidinem, quae eousque processit, ut etiam venena procuret ad conceptos fetus intra viscera exstinguendos et fundendos, etiam suam prolem prius interire, quam vivere, aut si iam vivebat, occidi, antequam nasci, nefario scelere moliendo? Quis denique non damnet gravissimis suppliciis illorum scelera, qui venenis, potionibus, ac maleficiis mulieribus sterilitatem inducunt, aut ne concipiant, nec pariant maleficis medicamentis impediunt? Maleficos, inquit Dominus ad Moysen, non patieris vivere: nimis enim impudenter contra Dei voluntatem se opponit qui, ut sanctus Hieronymus ait, dum natura recipit semen, receptum confovet, confotum corporat, corporatum in membra distinguit, dum inter ventris angustias Dei manus semper operatur; idemque corporis Creator, et animae est, impie despicit bonitatem Figuli, id est Dei, qui hominem plasmavit, fecit, et voluit; siquidem, ut sanctus testatur Ambrosius, non mediocre munus est Dei dare liberos propagatores generis. Divinum donum est fecunditas parientis, eodemque tempore diro hoc flagitio privantur liberis parentes qui generaverant, vita filii qui generati sunt, matres coniugii praemiis, terra quae ab his coleretur, mundus, qui ab iisdem cognosceretur, Ecclesia, quae devotae numero plebis aucta gauderet. Unde non immerito sexta synodo Constantinopolitana sancitum est, ut personae quae dant abortionem facientia medicamenta, et quae fetus necantia venena accipiunt, homicidae poenis subiiciantur; sed et veteri concilio Ilerdensi cautum est, ut qui conceptos ex adulterio fetus necare studuerint, vel qui in ventribus matrum potionibus aliquibus colliserint, si postea poenitentes ad Ecclesiae mansuetudinem recurrant, omni tempore vitæ suæ fletibus, et humilitati insistant; si vero clerici fuerint, officium ministrandi eis recuperare non licet, omnesque tam ecclesiasticae, quam profanae leges gravibus poenis afficiunt eos, qui in utero matris puerperium interimi, aut ne mulieres concipiant, sive, ut conceptos fetus eiiciant, nefarie machinantur.

§ 1. Nos igitur post repressam eorum temeritatem, qui matrimonii iura violare, et quantum in ipsis est vinculum indissolubile dissolvere praesumunt, quive turpioribus quibusdam incestis se inquinare non erubescunt, hoc quoque malum quantum viribus nobis a Domino traditis contendere possumus, nostris potissi-

mum temporibus exterminare volentes: Omnes, et quoscunque tam viros quam mulieres cuiuscunque status, gradus, ordinis, etiam clericos saeculares, vel cuiuscunque ordinis, saeculares quavis dignitate, et praeeminentia ecclesiastica mundana fulgentes, qui de caetero per se, aut interpositas personas abortus, seu fetus immaturi, tam animati, quam inanimati, formati, vel informis eiectionem procuraverint percussionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus, laboribusque mulieri praegnanti impositis, ac aliis etiam incognitis, vel maxime exquisitis rationibus, ita ut re ipsa abortus inde secutus fuerit, ac etiam praegnantes ipsas mulieres, quae scienter praemissa fecerint, poenas tam divino quam humano iure, ac tam per canonicas sanctiones et apostolicas constitutiones, quam per civilia iura adversus veros homicidas, qui homicidium voluntarium actu, et re ipsa patraverint, propositas et inflictas (quorum omnium tenores his nostris litteris pro expressis, et ad verbum insertis habemus) eo ipso incurrere, hac nostra perpetuo valitura constitutione statuimus et ordinamus, ipsasque poenas, leges et constitutiones ad casus praefatos extendimus.

§ 2. Eos vero, qui clerici fuerint, omni privilegio clericali, officiis, dignitatibus et beneficiis ecclesiasticis, quae sic vacatura nostrae et Sedis Apostolicae dispositioni perpetuo reservamus, ipso facto privamus, et in futurum inhabiles ad ea suscipienda decernimus, adeo ut illi, qui hoc delictum commiserint, non secus, atque ii qui sua voluntate homicidium perpetraverint iuxta Concilii Trident. decreta, etiamsi crimen id nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, ad sacros ordines promoveri, aut in susceptis ordinibus ministrare, nullo modo possint, nec illis aliqua ecclesiastica beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferri liceat, sed omni ordine ac beneficio, et officio perpetuo careant.

§ 3. Nec non et illos, qui clerici non fuerint, et talia perpetraverint, non solum poenas incurrere supra narratas, sed etiam inhabiles ad ordines, et alia praedicta decernimus et declaramus.

§ 4. Volentes quod hi, qui foro ecclesiastico subiecti, ut praefertur, deliquisse comperti fuerint, per iudicem ecclesiasticum depositi et degradati, curiae et potestati saeculari tradantur, quae de eis illud captet supplicium, quod contra laicos vere homicidas per divinas leges, ac civilia iura est dispositum.

§ 5. Praeterea eisdem poenis teneri omnino statuimus eos, qui sterilitatis potiones ac venena mulieribus propinaverint, et quominus fetum concipiant, impedimentum praestiterint, ac ea facienda et exsequenda curaverint, sive quocunque modo in his consuluerint; ac mulieres ipsas, quae eadem pocula sponte ac scienter sumpserint.

§ 6. Quocirca mandamus universis et singulis iudicibus ordinariis et delegatis, tam ecclesiasticis quam saecularibus, quibus contra criminum reos etiam quoad causas huiusmodi, de iure, vel ratione delicti, aut personarum legitime competet iurisdictio, ita tamen ut inter eos praeventionis locus sit, ut in his delictis, quae ut plurimum in occulto perpetrantur, contra quoscunque, non solum per accusationem et delationem, verum etiam per inquisitionem, ac simplicem denuntiationem procedant, ac ad illa probanda testes alias de iure inhabiles, eorumdem tamen iudicum arbitrio, habita ratione personarum, causarum et qualitatum illarum, ac circumstantiarum quarumcunque admittant, et in eos, qui culpabiles fuerint, prout per nos sancitum est, demum animadvertant.

§ 7. Insuper ut immanissimi huius delicti gravati non solum temporalibus, verum etiam spiritualibus poenis prospiciamus, ac provideamus, omnes et singulos cuiuscunque status, gradus, ordinis et conditionis existentes, tam laicos quam clericos saeculares et cuiuscunque ordinis regulares, nec non mulieres saeculares, et quemcunque ordinem professas; qui, vel quae, vel uti principales, vel ut sociae consciaeve ad tale facinus committendum, opem, consilium, favorem, potionem, vel alia cuiuscunque generis medicamenta scienter dederint, ac etiam scribendo litteras privatas, vel apochas, vel alias verbis, aut signis iuverint, aut consuluerint, ultra supradictas poenas, ipso facto nunc prout ex tunc excommunicamus, et pro excommunicatis declaramus.

§ 8. Decernentes ac declarantes, quod per quaecunque iubilaea et indulgentias, per nos et successores nostros, etiam anno iubilaei, aut alio quovis tempore, etiam cruciatae sanctae, iubilaei, vel quovis alio titulo concessas et concedendas, nec non per quascunque litteras apostolicas quibusvis principibus, seu ad eorum instantiam per nos et successores nostros pariter concessas et concedendas, ac etiam vigore privilegiorum Mare magnum, vel alias quomodolibet nuncupatorum, quibusvis congregationibus regularium, aut episcopis vigore Concilii Trid. vel alias per nos et praedecessores nostros quomodocumque concessorum, vel in futurum concedendorum, ne personae, sicut praefertur, delinquentes, et excommunicatae, praeterquam in mortis articulo absolvi valeant, nec non iis clericis qui huiusmodi delicta perpetraverint, etiamsi eorum crimen occultum fuerit, super irregularitate praemissorum occasione contracta, nec per locorum ordinarios, nec per alios quavis auctoritate fungentes, quam per nos et Romanos pontifices nostros successores, et tunc nonnisi urgentissimis de causis dispensari possit. Ac tam absolvendi, quam dispensandi facultatem huiusmodi etiam quoad forum conscientiae

in casibus superius expressis, nobis et successoribus nostris dumtaxat, reservamus.

§ 9. Statuentes sic in praemissis universis et singulis, per quoscumque iudices ordinarios et delegatos, etiam causarum palatii apostolici auditores, ac S. Romanae Ecclesiae Cardinales, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate et auctoritate, in quavis causa et instantia iudicari et definiri debere, irritumque et inane, quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§ 10. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, aut aliis legibus aliter forsan circa praemissa disponentibus, aut in casibus praefatis distinguentibus, caeterisque contrariis quibuscumque.

§ 11. Volumus autem, etc., § 12. Nulli ergo, etc.

Datum Romae in Monte Quirinali, anno Incarnationis Dominicae 1588, 4 Kal. Novemb., pontificatus nostri anno quarto.

3 Gregorius tamen XIV hanc rigidissimam Sixti V constitutionem in aliquibus moderavit, quae pariter, ut in quibus consistat eius moderatio omnibus pateat, hic per extensum subnectitur.

GREGORIUS EPISCOPUS

Sedes Apostolica pia mater assidue sentiens ponderis sibi incumbentis in procuranda salute animarum, pretioso Christi Domini sanguine redemptarum, gravitatem et magnitudinem in re tanti momenti, ut par est, magis in dies sollicita, eumdemque optimum finem semper ante oculos propositum habens, nihil unquam intentatum praetermittit eorum quae ad fidelium animas in viam salutis dirigendas iudicat pertinere. Quare nemini mirum videri debet, si interdum quidem contumacium fidelium audaciam poenarum severitate deterret. Rursus eisdem, si ad cor redire velint, et peccati veniam humiliter exoscere, maternum aperit sinum, viamque ad poenitentiam sternit faciliorem, ac mansuetudine congrua rigorem temperat prout in Domino conspicit salubriter expedire.

§ 1. Dudum siquidem fel. record. Sixtus Papa V, praedecessor noster, iustitiae zelo accensus, contra procurantes abortum fetus tam animati quam inanimis, eiusque gravissimi sceleris participes et adiutores, nec non contra eos qui mulierum fecunditatem impedirent, et sterilitatis potiones seu venena praeberent, constitutionem edidit, sub dato 4 Kal. Novembris, pontificatus sui anno quarto, per quam ultra diversas spirituales et temporales poenas, etiam inter alia excommunicationis sententiam contra eos promulgavit, sibique et successoribus suis tantum absolvendi facultatem reservavit, prout in eadem constitut. plenius continetur.

§ 2. Cum igitur postmodum experientia docuerit, ex remedio huiusmodi, non quae sperabatur, utilitatem et fructum provenisse, verum potius multis Satanae malitia ad peccandum inductis difficiliori ob soli Sedi Apostolicae reservatam absolvendi facultatem, reddito ad poenitentiam aditu, eos a nefariis huiusmodi flagitiis perpetrandis non solum non retraxisse, sed etiam plurimorum sacrilegiorum gravissimorumque peccatorum et scelerum occasionem dedisse. Nos propterea animadvertentes, gladium ecclesiasticae disciplinae, praesertim quoad censuras et poenas spirituales, ita exercendum esse, ut ad medicinam tendat, non ad perniciem animarum, aeternumque Pastorem, cuius vices in terris gerimus, quantum (divina eius gratia adiutrice) possumus, imitari volentes, qui venit animas hominum salvare, non perdere, neminique quantuncumque graviter et enormiter deliquerit, viam salutis praeclusit, quin potius ad eam assequendam copiosa remedia adhibuit, ac nobis reliquit; et simul utilius censentes, ubi nec de homicidio, nec de animato fetu agitur, poenas non imponere duriores illis, quae per sacros canones et leges profanas sunt inflictae, habita super hoc cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Card. super negotiis, et consultationibus episcoporum deputatis, matura deliberatione, de eorum consilio constitutionem praedictam sic duximus moderandam, ut a peccato, et excommunicatione contra personas ibi expressas lata, tam quoad eos qui hactenus deliquerunt, quam quoad illos qui post nostram constitutionem in eisdem casibus deliquerint, quilibet presbyter, tam saecularis quam cuiusvis ordinis regularis, ad Christifidelium confessiones audiendas et ad hos casus specialiter per loci ordinarium deputatus, plenam et liberam, in foro conscientiae tantum, absolvendi habeat facultatem, eamdem prorsus quam idem Sixtus V, praedecessor noster, sibi ac suis successoribus reservavit.

§ 3. Quo vero ad poenas procurantium abortum fetus inanimis, aut exhibentium mulieribus, vel sumentium venena sterilitatis, aut quocunque modo auxilium vel consilium eis dantium, in praedicta constitutione contentas, constitutionem praefatam in ea parte, ubi de his agit, ad terminos iuris communis, ac sacrorum canonum, et conc. Trid. dispositionem auctoritate apostolica tenore praesentium, tam quoad praeterita, quam quoad futura, perpetuo reducimus, perinde ac si eadem constitutio in huiusmodi parte nunquam emanasset.

§ 4. Non obstantibus eadem praedecessoris nostri constitutione, quam quoad reliqua omnia, praeter contenta in hac nostra constitutione, in suo robore omnino permanere volumus, caeterisque contrariis quibuscumque.

§ 5. Volumus autem, etc.

§ 6. Nulli ergo, etc.

Dat. Romæ in monte Quirinali, ann. Incar. Dom. 1591, pridie Kalendas Iunii, pontificatus nostri anno primo.

4 Unde ex hac Greg. XIV constitutione aperte colligitur, quod illa Sixti V solum sit moderata in duobus; quantum scilicet ad absolutionem ab excommunicatione, quae per Sixtum reservabatur summo pontifici, et nunc per Gregorium potest absolvi ab episcopo, et a quolibet confessario per ipsum specialiter deputato, et quantum ad poenas procurantium abortum fetus adhuc inanimati, vel praebentium mulieribus, seu sumentium venena sterilitatis, quas Gregorius reduxit ad terminos iuris communis, auferendo illas rigidas poenas a Sixto in hac sua peculiari constit. inflictas, puta excommunicationem, irregularitatem, privationem omnis privilegii clericalis, inhabilitatem ad omnia officia et beneficia, privationem ipsorum officiorum et beneficiorum iam obtentorum et degradationem cum traditione curiae saeculari talis de-
5 gradati. Quae tamen omnes, una cum poenis ab utroque iure contra homicidas voluntarios statutis, remanent in suo robore, et adhuc hodie incurruntur a procurantibus abortum fetus iam animati quocumque modo; sive per se sive per alium, sive directe sive indirecte, sive consulendo sive auxilium aut favorem praestando, ut clare patet legenti ipsas duas constitutiones ad hunc finem per extensum relatas.

6 Ab omnibus autem supradictis poenis, excommunicatione excepta, nemo dispensare et absolvere potest, nisi summus pontifex, cum Sixtus V dispensandi et absolvendi ab illis facultatem sibi et successoribus suis expresse reservaverit praecisis his verbis, in fine § 8 contentis: *Ac tam absolvendi, quam dispensandi facultatem huiusmodi, etiam quoad forum conscientiae, in casibus superius expressis, nobis et successoribus nostris dumtaxat reservamus.* Et Gregorius XIV solum moderavit quantum ad absolutionem a peccato, et excommunicationem; quia statuit quod non obstante strictissima reservatione Sixti V, possit nunc in foro conscientiae absolvere episcopus, et quilibet confessarius sive saecularis, sive regularis ab episcopo specialiter deputatus, ut patet in fine § secundi: *Quilibet presbyter... specialiter per loci ordinarium deputatus, plenam et liberam, in foro conscientiae tantum, absolvendi habeat facultatem, eamdem prorsus quam idem Sixtus V, praedecessor noster, sibi ac suis successoribus reservavit.*

7 Approbantes, seu ratum habentes abortum suo nomine factum omnes supra recensitas poenas incurrunt, si ratum habeant aut approbent
8 ante factum; minime vero si solum postquam sciverint factum, quia in priori casu sunt causa influxiva, non autem in secundo; et omnes quomodocumque concurrentes, seu influxum habentes ad abortum fetus animati dictas poenas incurrunt ex const. Sixti V, incip. *Effrenatam,* et non moderata quoad illas per const. Gregorii incip. *Sedes Apostolica.*

Procurantes abortum fetus evadunt irregu- 9
lares etiam in dubio, an fetus sit animatus [1], sicut evadit irregularis, et ut talis est habendus, qui dubitat an aliquem occiderit, ut colligitur ex cap. *Ad audientiam,* 12, et cap. *Significasti,* 18, de Homicidio [2]. Et haec irregularitas 10
pro abortu fetus animati est reservata pontifici, nec potest dispensari ab alio quam ab ipso: ex citata const. *Effrenatam.*

Imo procurantes abortum malis medicamentis 11
non gaudent immunitate ecclesiastica; S. C. Concilii 3. Dec. 1632. In hac materia abortus 12
duae sunt damnatae propositiones ab Innoc. XI. Prima, 34 in ordine, est ista: *Licet procurare abortum ante animationem fetus, ne puella, deprehensa gravida, occidatur aut infametur.* Secunda, 35 in ordine, est haec: *Videtur probabile, omnem fetum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.* Sic in decr. edito 2 Mart. 1679.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Abortus, vel *abortum,* vel *abortio* idem si- 13
gnificant, l. 30, § *Quod dicitur,* 2, ff. de Acq. haered.; l. 38, *Qui abortionis,* ff. de Poen. Effluxiones quae a Graecis ἐκρύσεις appellantur, improprie abortus a physicis dicuntur et intra septimum diem a conceptione ut plurimum contingunt. Hippocr. in lib. de Sept. par., et Aristot., lib. VII de Hist. animal., cap. 3. Aborsus vero et abortus distinguuntur a Nonio Marcello, de Propriet. sermon., cap 5, ut sit aborsus, qui priniis mensibus cum conceptio facta est; abortus, prope tempus pariendi. Dicitur autem fieri aborsum, cum mulier non tempestive fetum in lucem protulit, vel ob aliquas sine dolo malo obvenientes causas de quibus egerunt Hippocrates, Aphoris. 12, lib. III, et in lib. de Nat. puer.; Galenus, in Com. ad Aphor. Hipp., lib. V, aphoris. 30, 31, 34, 45 et 55, et lib. III de Facul. nat.; Aristotel. sect. 1, probl. 9; Plinius, lib. XIV, c. 18, et alibi passim; A. Gellius, Noct. Attic., lib. III, c. 16, et ex iurisperitis Menochius, consil. 248, n. 11, lib. III; et lib. VI, praesumpt. 52, a n. 22; Peregr., consil. 11, n. 4, lib. III; Marius Giurba, in Consuet. senat. Messanen., c. 10,

[1] Notandum vero est cum P. Giraldi exposit. Iuris pontificii, pag. 657. Ut fetus in dubio praesumendus sit animatus, intellige quoad effectum irregularitatis tantum, non tamen quoad alias poenas.

Quapropter, cum sciri nequeat an fetus sit masculus vel femina, et an citius vel tardius fuerit animatus, remanet semper dubium, an fuerit animatus necne: et sic iuxta vulgata iura locum habet irregularitas, cum agatur de dubio homicidii voluntarii. (EDIT. BARBIELL.)

[2] Vide infra, num. 40.

gloss. 1, n. 6; vel ob vim ventri illatam, ut ante tempus partum edat; Ulpianus, in l. 1, § *Toties,* vers. *Idem erit,* 4, ff. de Ventr. in posses. mitt. *Abactum* ventrem dixit Paulus, lib. IV Sent., tit. 9, § 6, fetum venenis et medicamentis eiectum, *abactos partus,* Optatus Afer; unde *abigere* partum, venenis et medicamentis expellere, et enecare significat in l. 4, ff. de Extraord. crimin.; l. 8, ff. *Ad l. Cornel.,* de Sicar.; l. 39, ff. de Poen.; apud Ciceronem pro Cluentio, et Suetonium, in Domitian., cap. penult.

14 Apud cultiores gentes tale facinus severis legibus coercitum fuit, observante Alphonso a Caranza, de Par., cap. 16, n. 1, § unic., de Abort. procur. et eius poen. Romanis diversam stetisse sententiam quoad liberos in utero clausos, pro comperto est. Verum expulsionem violentam nequidem ad infanticidii crimen referebant, caedem autem infantum iam natorum plectendam iudicabant. Diversitatem enim inter editos et edendos constituebant: in illos duntaxat crimen infanticidii cadere, non aeque in hos; idque ex principiis philosophorum, et
15 maxime Stoicorum. Stoici enim et philosophorum nonnulli fetum in utero matris portionem viscerum esse putabant, non animal; Plutarch., lib. V de Plac. philosoph., c. 15, c. 26, et περὶ Στωικ. ἐναντ. L. Senec., in epist. ult.; Lysias, in orat. περὶ Ἀμβλώσεως, cuius meminit Harpocration in verb. Ἀμφιδρομία; Theo Sophista, cap. 2 Progym., et Galenus in libro
16 εἰ ζῶον τὸ κατὰ γαστρὸς. Eodem modo iurisconsulti Romani qui ut plurimum stoicae philosophiae addicti erant (vide Merillium, Obs., lib. I, cap. 8 et seqq.; Schilterum, in Manuduct. philos. moral., c. 1, § 5 et seq.; Bohemerum, Exercit. ad Pandect., exercit. 2, de stoica iurisconsultorum philosophia) supponebant fetum nondum editum, nec *hominem,* nec in *rebus humanis* esse, ut in l. 10, § 1, ff. de Vid. et pupil. subst.; l. 7, de Ventr. in poss. mittend.; l. penult., De his quae pro non script.; l. 164, de V. S. Talem fetum *hominem separatum* dicebant; l. 14, cod. de Fiduc. libert. Animal vero esse negabant; l. 1, § 8, ff. *Unde cognat.;* idem omnino Papinianus in l. 9, ff. *Ad leg. Falcid.;* Ulpianus, in l. 1, § 1, de Ventr. inspic.; Triphoninus, in l. *Cicero,* ff. de Poen.; Marcellus *non animal,* sed spem animantis esse scribit, l. 2, ff. de Mort. infer. Ideoque leviorem poenam abacti partus posuerunt, l. 4, ff. de extraord. Crimin.; l. *Si mulierem,* ff. *Ad leg. Corn.,* de Sicar.

17 His iactis fundamentis inferebant matrem fetum expellentem homicidii aut infanticidii supplicio haud esse coercendam. Vide Io. Franc. Ramos, de Poen. parricid., lib. VII, p. 257. Punita tamen erat *extra ordinem,* si aliis iniuriam hoc ipso intulerat, ut marito, cuius interat fetum servari, l. 1, § 3, ff. de Inspic. ventr., etiam post divortium vel mortem mariti, l. 4, ff. de extr. Crimin.; l. 39, ff. de Poen.; l. 8. ff. *Ad l. Cornel.,* de Sicar. Hac de causa post divortium marito integrum erat uxori etiam neganti se gravidam esse, facta inspectione ventris custodes apponere.

Maior potestas patri concessa erat in necan- 18
dis *in ventre* infantibus, et *abigendo* ab uxore fetu, cum etiam occidendorum liberorum iam natorum suo modo potestatem haberet, l. 2, de Lib. et posthum., quo respicit etiam formula adoptionis tradita a Gellio, lib. V Noct. Attic., c. 1.

Christiani primi fuere, qui id in gentilibus 19
notarunt; Tertullianus, in Apolog., c. 9; Minutius Felix, in Octavio, cap. 30, et fetum asseruerunt esse *animal;* Lactantius, de Opific. Dei, c. 17; Tertullianus, loc. cit., neque esse partem matris; D. Augustinus, contr. Iulian., lib. VI, c. 5, in can. *Si ad matris,* de Consecr., distinct. 4. Vide Kortholtum, de Pagan. obtrect., lib. III, cap. 9, § 43 et seqq. Unde 20
damnatae statim a Christianis fuere *abactiones partuum* Romanis usitatae, prout ultra mox laudatos innuit D. Augustinus, lib. I, de Nupt. et concupisc., c. 17, relatus a Gratiano in c. 7; c. 32, q. 2, dum utrumque improbat, tum perdere in utero fetum, antequam vivat, tum etiam postquam vivere coepit.

Quo factum est, ut graviorem poenam *ab-* 21
acti partus antiqui canones definierint. Eam vero deinceps alii mitigarunt, can. 21 conc. Ancyr., et Photius Nomocan., tit. 13, c. 10.

Maxime in iure canonico obtinuit ea distin- 22
ctio, qua usi sunt Tertullianus, de Anim., c. 37; D. Augustinus in c. *Quod vero,* 8; in c. *Moyses,* 9, 32, q. 2, et quam approbavit Innocentius III in c. *Sicut ex litterarum,* 20, de Homic. inter fetum animatum et nondum animatum, ut primo casu delinquens tanquam homicida puniatur (c. *Si aliquis,* 5, de Homic.; c. *Consulisti,* in fin. 2, q. 5), secundo vero casu mitius agendum sit, et ita quidem, ut nec irregularitatem incurrat clericus. Dicto c. *Sicut ex litterarum,* Glossa in dicto c. *Si aliquis.* Hanc vero distinctionem a c. XXI Exod. recte deduxerunt, quidquid obganniant L'Empereur, de l. Hebr. forens., c. 8, § 2, et Bohemerus in Ius eccles. Protestan., lib. V, tit. 10, § 26 et seqq., ut post alios probant Sancta Cruz, de Hippocr. philos. super text. 66, et a Caranza, de Par., c. 1, § 2, n. 12.

Successit constitutio Sixti V, quae refertur 23
ab auctore, et est tom. II Bullar. magn. p. 248, ex qua eruitur:

I. Clericos, tale quid perpetrantes indistincte irregulares esse, laicos vero inhabiles ad ordines suscipiendos.

II. Foro eeclesiastico subiectos degradandos, et curiae saeculari tradendos, ut ultimo supplicio afficiantur.

III. Easdem poenas exercendas contra eos, *qui sterilitatis potiones, et venena potionibus propinaverint, et, quominus fetum concipiant, impedimentum praestiterint; ac ea facienda et exsequenda curaverint « contra mulieres ipsas », quae eadem pocula sponte et scienter sumpserint.*

IV. Omnes in hoc reatu deprehensos ipso facto excommunicatos iudicandos esse.

V. Hanc censuram a solo pontifice, et quidem speciali dispensatione solvendam esse, nec censeri remissam per quamcunque indulgentiam, aut iubilaea, etc.

24 Subsecuta postea est constitutio Greg. XIV, adducta ab auctore, et relata in Bullar. magn., t. II, p. 709, qui in nonnullis capitibus *Sixtinam* correxit bullam, ut apposite observat auctor.

25 Qua vero poena puniatur is, qui abortionis poculum dedit, abortu non secuto, non una est DD. sententia. Nonnulli, relati a Farinacio, q. 122, part. V, n. 96, voluerunt eamdem poenam infligendam esse ei qui tentavit occidere infantem, et sic abortum facere, ac si occidisset. Contrarium tenet ipse, l. c., n. 97, quia conatus non punitur eadem poena, effectu non secuto, ac si effectus sequatur. Ideo infligendam esse putat poenam mitiorem, ut puta relegationis.

26 Tandem observandum est etiam a iure communi varias in praebentes abortioni causam statutas esse poenas, quae pro varietate casuum vel augentur vel minuuntur. Vide Caranza, de Part., c. 16, § 2.

27 A quo tempore vero pro vitali habendus sit fetus, non una est philosophorum et iurisconsultorum sententia. Vide Gregor. Lopez in l. 8, tit. 8, part. VII, gloss. 2; Ant. Thesaurum, decis. 2, n. 2; Gothofred., ad l. 3, § fin. de Suis et leg. haered. ad l. *Cicero*, ff. de Poen.; Paul. Zachiam, in Quaest. med. leg., tit. 2, q. 9 et 10; Laelium Zachiam, de Casib. reserv. super cas. 9; August. Barbosam, de Offic. et potest. episc., part. III, alleg. 51, cas. 9, n. 137; et Alphonsum a Caranza, qui rem totam arbitrio iudicis remittit, de Par., c. 1, § 2, n. 35. Multi ex auctoritate Glossae in eam abierunt sententiam, post diem 40 in masculis, 80 in feminis intrare animam in fetum conceptum, eumque ab hoc tempore *animatum* censeri. Farinac., in Oper. crim., q. 112, p. VI, n. 143; Martin. Azpilcuet. ad tit. 10 de Homicidio, cons. 46, n. 2.

Illud non omittendum est: si mulier, quae 28
fetum in utero habeat, morbo aliquo laboret, cui nonnisi cum internecione embryonis medicina fieri posset, et medicus abortionis poculum dederit, quo fetus abactus sit, hoc impune licere, et extra poenam pronuntiat medicum Mar. Socin., in cap. *Si aliqui*, n. 8, de Homicid., ubi sex affert rationes, licet postea cum Felino primo vers. *Quod autem de muliere*, dict. tit., rem in medio relinquat.

Menochius, de Arb. iud. q., cas. 357, n. 19, 29
distinguit, utrum impetrata prius facultate a magistratu, poculum abortionis dederit, nec ne? Si prius, tutum esse, in quam sententiam discessit Thesaur., Dec. pedem., dec. 12, n. 10; Viv., dec. 82, num. 11; Farinac., Oper. crim., part. V, q. 122, n. 124. Si posterius, extraordinariam poenam vix effugere medicum, docet.

Distinguunt quoque DD. inter fetum anima- 30
tum et inanimatum: illo casu extra culpam esse negant, hoc secus; et si probabile sit utrique imminere mortem, tenent, sine culpa remedium matri adhiberi posse. Sed id etiam publica auctoritate fieri debere volunt Covarr. ad Clement. *Furiosus*, § 3, num. 1; Zœs., ad tit. Decr. homic., n. 38. Vide Sanch., de Matr., tom. II, disp. 20, lib. IX, n. 7 et seqq.; Franc. Ranchin., in Comment. ad iusiur. Hippocr., leg. 5, q. 1; Stryk., Dissert. iurid. tom. IX, disp. 11, c. 2, § 25 [1].

[1] Distinctio quam hic adhibet auctor Additionum, quemadmodum et opinio quam hic insinuat, minime nobis probatur, quemadmodum, uti arbitramur, nec cuiquam sapienti lectori. Quare, quae probabiliora hac in re videntur sectanda, hic breviter exhibebimus.

Primo quidem in confesso apud omnes esse debet, nunquam omnino licere abortum procurare, nec etiam antequam fetus anima rationali informetur; quod quidem quamplures conciliorum auctoritates, Patrum testimonia, et pontificum constitutiones collectae magna ex parte per cl. Pontas in suo Dictionar., verb. *Abortus*, cas. 1, extra omnem dubitationis aleam reponunt. Hinc illud Basilii M.: *Formati, vel informati subtilitas a nobis non attenditur; qui de industria fetum corrupit, caedis poenas luat.* Ep. ad Amphiloch., can. 2.

In hypotesi vero, qua matris vita in certissimum mortis discrimen adducatur, etiamsi fetus necdum perfecte conformatus anima rationali careat, neque etiam licebit *directa intentione ita agere*, ut fetus expellatur, quo vita matris a praesenti discrimine eruatur. Etenim huiusmodi fetus expulsio, licet necdum animati, natura sua mala est, cum sit contra naturam naturalemque finem generationis, quod proinde nullo bono fine cohonestari potest.

Quod si matri de vita periclitanti propter vim morbi medicina exhibenda sit, quae per se tendat ad sanitatem matri conferendam, licet per accidens inde etiam timeatur fetus expulsio, hac in hypothesi licere matri huiusmodi medicinam sumere, probabilius etiam arbitramur, etiamsi fetus immaturi expulsio, quamvis animati, inde timeatur; modo medicorum iudicio utrique certa mors immineat. Hoc enim non esset intendere aut procurare abortum, sed tantum ex iusta causa permittere; nec aliunde permissio mortis innocentis, cum iusta necessitatis causa id exposcat a rectae rationis tramite aberrat; siquidem utenti iure suo, effectus qui per accidens sequitur, non est eidem imputandus. Ita theologi gravissimi. Hoc tamen ita intelligendum iidem theologi docent, modo nulla spes effulgeat quod, mortua matre, proles in lucem edatur et baptizetur; hac enim in hypothesi, charitatis lege ita iubente, astringitur mater aeternam pueruli salutem vitae suae corporali omnino anteferre.

At si quis hac probabiliori non contentus, tutiori via cupiat incedere, ab hisce etiam quae hic docuimus abstineat opus est, matris sanitatem et vitam divinae providentiae committendo; uti monet et docet cl. Pontas in suo Dictionar., verb. *Abortus*, cas. 2. Atque huc etiam accedere videtur agendi ratio quam servant in hisce rerum circumstantiis prudentiores ac cautiores medici. (Edit. Neapol.)

ADDITIONES RECENTIORES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

31 Quae auctor Additionum, num. 27 et seqq. docuit, locum sibi in civili foro tantum vindicant. Quod autem spectat ad forum conscientiae legatur Antoine in tract. de Iustit. et iure, part. III, cap. 2, quaest. 5 ; Cuniliati, tract. 8, cap. 1, § 3, num. 6 et 7, et alii.

32 Ille autem duntaxat censetur confessarius ad hos casus specialiter deputatus, qui in specie habet ab episcopo facultatem absolvendi ab excommunicatione contracta propter abortum procuratum, ut clarum est, compertumque ex verbis ipsius Gregorii XIV. Quare non est audiendus Bonacina relatus a Diana, p. VII, tract. 5, v. 5, qui existimat eiusmodi deputatum censendum esse etiam illum, qui facultatem habet ab episcopo absolvendi ab omnibus casibus et censuris ipsi ab homine vel a iure reservatis.

33 Verba constitutionis Sixti V, a Gregorio XIV confirmata, innuunt non proferri censuram contra feminam procurantem abortum in se ipsa, sed contra procurantem in alia femina. Ita P. Avila contra Bonacinam apud Mend., in Statera, dissert. 13, qu. 11, num. 153; Naldus, in Summa, verb. *Abortus,* num. 1; Machad., de Perfect. confess., t. I, lib. II, part. III, tr. 17, docum. 9, num. 1. Et hoc multo magis si metu cadente in virum constantem cogeretur, v. g., potionem sumere, ex qua sequatur arbortus. Mazuchellus, de Casib. reserv., disp. 2, cap. 3, num. 48.

34 An autem incidat in excommunicationem canonis *Si quis suadente,* monialis gravida, quae graviter se percuteret pugnis, ut abortiat, utpote persona ecclesiastica, tutior et certior est affirmativa sententia; nam esto appareat non inferre illam sibi, sed fetui iniuriam, at re ipsa status ecclesiasticus in ea persona laeditur; et in eo canone fertur censura contra exercentem violentam actionem peccaminosam, quae ibi adest. Patet hoc, quia si ea femina rogaret quod alius eam pugnis graviter percuteret ut sic abortiret, percutiens in eam incideret excommunicationem, licet id praestaret solo animo abortum procurandi: ergo id ipsum asserendum est, si ipsa femina se percutiat. Naldus, in Summa, V. *Clericus,* num. 4; Mendo, in Epitome, V. *Abortus,* num. 6; Bordon., in Consil. regular., tom. I, resol. 28, num. 10, qui hanc decisionem extendit ad extraneum dantem potionem moniali, ut sequatur abortus, effectu secuto. Contrarium tamen sentiunt alii plures apud Dianam, p. VII, tr. 5, resol. 40, et p. IX, tr. 4, resol. 10.

35 Cum quis fit irregularis ob procurationem abortus, si casus sit occultus, potest dispensationem petere a Poenitentiaria. Attamen, si ipse fuerit genitor eius fetus, tenetur hanc circumstantiam explicare, alias dispensatio erit nulla, utpote subreptitia, iuxta stylum ibi observatum. Maius autem peccatum committit mater, aut genitor, procurantes abortum, quam alii ad eum iuvantes, cum circumstantia filii occisi in eo fetu mutat speciem homicidii, et sicut parricidium habet circumstantiam quae mutat speciem, sic et filiicidium, cum sit contra virtutem pietatis et iustitiae naturalis.

ADDITIONES CASINENSES.

Fetum non animari statim ac sit conceptum, 36
sed post quadraginta dies fetum masculini sexus, feminini vero post octuaginta vel nonaginta dies, primus docuit Aristoteles. Philosophi sententiam sectati sunt S. Augustinus, S. Thomas, omnesque theologi usque ad medium XVII saeculum. Varie postea disceptatum est, licet in praxi Sacra Poenitentiaria Romana adhuc D. Thomae menti adhaereat, quoad poenas incurrendas. Pene innumeris experientiae argumentis comprobatum accipimus, nihil varietatem sexus discriminis inferre, circa tempus animationis fetus. Quod vero in ipso conceptionis instanti anima corpori infundatur, nullusque existat fetus inanimatus, res plane perspicua est apud multos rerum naturalium investigatione peritissimos; nec Patrum etiam suffragio destituta. Basilius omne discrimen animatum inter atque inanimatum fetum prorsus reiicit, docens in conceptione statim animam infundi. Nyssenus conceptioni posteriorem animationem inimicam rationi tradit, *cum manifestum, aiens, et perspicuum sit, quod nihil exanimis habeat in se vim movendi pariter atque crescendi.* Haec sententia a P. Hieronymo Florentino Congr. Matris Dei, in opere de Baptismo abortivorum, ut probabilis propugnata, nec non a Roncaglia de Sacr. bapt., tom. II, p. 15, ab Academiis theologicis Parisiensibus, Viennensibus et Pragensibus, ab Universitate Rhemensi et Salmanticensi ambabus ulnis fuit excepta, et Parisiis praesertim ut *indubitata* conclamata fuit. Hinc P. Debreyne in suo opere cui titulus: *Essai sur la théologie morale considérée dans ses rapports avec la physiologie et la médecine,* et quod prae oculis habemus, firmis, ni fallimur, argumentis suffragatur et adhaeret. Confessariis non inutile hoc opus.

Sententia Bonacinae circa reservationem ca- 37
sus abortus, a qua cavendum esse monent additiones Barbiellinianae, valde tamen probabilis a divo Ligorio, lib. III, num. 397, demonstratur; tum quia verba praefatae bullae Gregorii, *ad hos casus specialiter deputatus,* non referuntur ad casum abortus, sed ad confessarium, ita ut possit hunc casum absolvere specialiter deputatus ab episcopo sive expresse ad casum abortus, sive generatim ad omnes casus sibi reservatos, cum quia concessionem illam

receptus usus ita interpetratus est, *et sic ipsemet,* addit S. Ligorius, *firme testor universe practicari in missionibus, pro quibus, ad hunc casum abortus absolvendum, contenti sunt sacerdotes missionarii, quod episcopi generaliter eis facultatem impertiantur pro cunctis casibus ipsis reservatis.*

38 Multo etiam probabiliter, apud ipsum Ligorium, loc. cit., docet Elbel. ab hac excommunicatione posse praelatos maiores regularium iurisdictione quasi episcopali gaudentes, et absolvere per se subditos suos, et pro iis alios deputare confessarios. Imo, addunt Salm., tract. 6, c. 13, n. 52, accedente satis communi doctorum consensu, eamdem in foro interno competere facultatem omnibus confessariis Mendicantibus; quae, licet in bulla Greg. XIV confessariis denegata sit ab episcopo specialiter non deputatis, non censetur tamen confessariis etiam privilegiatis denegata, qui possunt aliunde in casus pontifici reservatos absolvere.

39 Quod si episcopus alicubi sibi reservaverit casum abortus, omnes consentiunt nullum regularem posse ab eo absolvere sine episcopi licentia. Damnata enim fuit ab Alexandro VII haec propositio: *Mendicantes possunt absolvere a casibus episcopis reservatis, non obtenta ad id episcoporum facultate.*

40 Verior et communior sententia negat procurantes abortum irregulares evadere, validissima innixa ratione, quod etiam in dubio an fetus sit animatus, irregularitas non incurritur, nisi sit expressa in iure, et nullibi in hoc casu invenitur expressa. Licet enim in textibus ab auctore allatis irregularitas quibusdam imposita fuerit, de quibus dubitatur an fuissent vel ne causa homicidii, homicidium tamen certe patratum fuerat. Sed cum dubia est animatio fetus, dubia quoque est patratio homicidii; hicque casus nullibi quidem est expressus in iure. Vide S. Ligorium, Theol. mor. lib. III, num. 396, qui ibi etiam advertit, idem quod de irregularitate et de excommunicatione dicendum esse.

41 In irregularitate tamen solus pontifex potest dispensare, non vero episcopus, licet abortus esset occultus, quia a Tridentino cap. *Liceat,* 6, sess. 24, expresse excipitur homicidium voluntarium in facultate episcopis concessa.

42 Quoad privationem omnis privilegii clericalis et beneficiorum, requiritur sententia condemnatoria, vel saltem declaratoria criminis. Est enim privatio iuris acquisiti. Elbel., n. 478.

43 Inhabilitas vero, quae non privat iure acquisito, sed acquirendo, incurritur ante omnem sententiam; S. Ligor. lib. III, num. 397.

44 Ab eaque potest episcopus dispensare. Nam in cap. *Nuper,* 29, de Sent. excomm., legitur: *Quia tamen conditor legis canonis eius absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Et ibidem subdit Glossa: *Et hoc est argumentum episcopos posse dispensare, ubi specialiter dispensatio non est inhibita, et concessum videtur quod non est prohibitum.*

Iure civili regni Neapolitani adest poena re- 45
legationis contra procurantes abortum, si mulier consenserit, et contra ipsam mulierem consentientem; ea vero dissentiente, qui abortum procuravit, inclusionis poena multandus est; art. 395 Cod. Neap., part. II.

Nonnulla etiam addenda quae ad conscien- 46
tiam attinent, de quibus nihil ab auctore nisi *remissive*. Abortum sive directe sive indirecte procurare, vel in se vel in altero minime licet, etiamsi fetus esset inanimatus; nam fetus animationem impedire, cum tendat ad occisionem hominis, et sit contra naturam generationis, est intrinsece malum; Less., lib. X, num. 61.

Quare mortaliter peccat quisquis occasionem 47
praebet abortus, praegnantem percutiendo, terrefaciendo, etc., uti et ipsa praegnans, etiamsi agat praeter talem intentionem: puta operam dando lascivis actibus, saltationibus, choreis, ebrietati, etc., gravibus laboribus, longo itineri, etc., vel non degustando quod vehementer appetit, etc. Porpora, tract. 4, num. 308.

Si fetus esset inanimatus, certum est apud 48
omnes posse remedium praebere praegnanti, quae extremo morbo laboret, directe ad eam curandam, etiam cum periculo abortus Tourn., l. III, p. 451, v. 2.

Non licet vero ei pharmacum ministrare di- 49
recte ad fetum etiam inanimatum expellendum. Ita communior sententia apud S. Ligorium, lib. III. tract. 4, n. 394, quaest. 1.

Licet tamen, si fetus sit corruptus, quia tunc 50
non est iam fetus, sed massa putrida, quae non est amplius capax animationis. Spor., de Matr., num. 506; Hoslzm., de Quinto praecepto, c. 1, num. 579.

Cum fetus est animatus, semper illicita sunt 51
remedia quae directe tendunt ad occisionem fetus, ut esset dilaceratio uteri, percussio ventris, etc.; non autem quae tendunt directe ad servandam vitam matris, ut esset purgatio corporis, scissio venae, balneum, etc., quando aliter certo moraliter iudicatur mater cum prole moritura. Habert, t. VII, p. 748; Tourn., t. III, p. 451, v. 4.

Quando certa est mors prolis, si mater me- 52
dicinam sumat, et alias est certa mors matris, si a medicina abstineat, tenetur utique mater ex ordine charitatis abstinere a medicina, et praeferre suae vitae corporali vitam spiritualem prolis.

Ex eadem charitate tenetur mater a medicina 53
abstinere quando dubitatur de salute matris simul et prolis, nisi aequale sit periculum abortus, sive medicina sumatur, sive non; quia tunc sine maiori fetus periculo iuste consulitur vitae matris. S. Ligorius, lib. III, tract. 4, n. 394, quaest. 2.

54 Etiamsi mors matris esset moraliter certa si non sumat remedium, nec etiam ei medicina est permittenda si qua effulgeat rationabilis spes, quod, mortua matre, proles supervivere et baptizari possit, quia nemini licet, ob tuendam suam vitam temporalem, positive exponere proximum in necessitate constitutum periculo mortis aeternae; secus vero si nulla spes rationabilis esset de vita prolis post mortem matris.

In hoc vero casu medici quoad pharmaca 55 praestanda matribus non sunt scrupulose angendi, cum rarissimum sit, et moraliter impossibile, quod, pereunte matre, proles supervivat, ut baptismum recipere possit. Idque sibi confirmasse testatur divus Ligor., loc. cit., plures artis medicinae peritos, quia, matre laborante lethali morbo, humores corrumpuntur, et inficiunt fetus alimentum.

ABSENS

PARTITIO ARGUMENTI

ABSENS: 1. quoad electionem; 2. quoad chorum; 3. quoad iudicia; 4. quoad absolutionem a peccatis et censuris.

Articulus I. *Absens quoad electionem.*

Summarium. 1. Absens vocari debet ad electionem, vel per nuntium, vel per epistolam, ubi locus est certus; ubi vero est incertus debet vocari per edictum; alioquin quod in eius absentia fieri contigerit, eo instante irritari debebit. - 2. Absens, ut expectari debeat, parum refert an sit intra vel extra provinciam, quando commode vocari potest. - 3. Absens non potest suffragium suum dare per litteras. - 4. Absens legitime impeditus de iure communi potest suffragium dare per procuratorem. - 5. Procurator potest constitui nedum de collegio, sed etiam extraneus. - 6. Si procurator sit de gremio capituli, tenetur capitulum illum admittere; secus si sit extraneus. - 7. Quod capitulum possit admittere extraneum, nulli est dubium. - 8. Dicitur notanter de iure communi posse absentem constituere procuratorem, quia de iure particulari, maxime penes regulares, attendendae et observandae sunt speciales consuetudines, et propriae constitutiones cuiuslibet religionis et capituli, seu conventus. - 9. In ordine Fratrum Minorum absentium vota suppleri non possunt neque per procuratorem. - 10. In electione dignitatum ecclesiarum cathedralium et collegiatarum potest impune omitti vocatio absentium; secus in electione, in qua servanda est forma cap. *Quia propter*, de Elect. - 11. In qua vocandi sunt absentes, qui sunt in eo loco unde *commode* venire possunt; et haec *commoditas* referenda est ad ecclesiam non ad electores. - 12. Idque determinandum est a conditione temporum et necessitatum, attenta magis distantia quam qualitate locorum. - 13. Qua conditione possit absens aliquem de capitulo constituere, ut contingente postea vacatione, suffragium nomine ipsius ferat. - 14. Quis dicatur absens. - 15. Quotuplex sit absentia. - 16. Absentes compelli possunt ad interessendum, si Ecclesiae necessitas vel utilitas postulet. - 17. Non est necessario vocandus ad electionem absens, qui vacationem Ecclesiae et electionis diem cognoscit. - 18. Nec sunt citandi absentes ex propria culpa. - 19. Plura quoad absentes ab electione. *Remissive.*

1 Absens vocari debet ad electionem, vel per nuntium, vel per epistolam, ubi locus est certus; ubi locus est incertus, debet vocari per edictum; alioquin quod in eius absentia fieri contigerit, eo instante irritari debebit, cap. *Cum in ecclesiis*, de Praebendis, in 6; cap. *Coram dilecto*, de Elect.; cap. *Quid sicut*, 28, de Elect.; c. *Bonae memoriae*, 36, in 6; Rota, part. XVIII, 2 tom. I, decis. 5, n. 8. Absens, ut exspectari debeat, parum refert an sit intra vel extra provinciam, quando commode vocari potest. Gloss., in cap. *Cum in ecclesiis*, 33, verb. *Si commode*, de Praebend., in 6; Abbas, in cap. *Coram dilecto*, de Elect.; Rota, part. XVIII, 3 tom. I, decis. 5, num. 7. Absens non potest suffragium suum dare per litteras, cap. *Si quis iusto*, 47, de Elect., in 6. Etiam si nullus de collegio velit esse procurator eiusdem, nec ipse, nolente capitulo, extraneum valeat deputare, quia votum non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secreto sigillatim tantummodo exprimendum, cap. *Si quis*, § fin., de Elect., in 6.

4 Absens legitime impeditus de iure communi potest suffragium dare per procuratorem, cap. *Quia propter*, 42, § *Illud autem*, de Elect., 5 in 6; cap. *Si quis iusto*, 46, eodem titulo. Et procurator potest constitui nedum de collegio, sed etiam extraneus; cum hac tamen differen- 6 tia, quod si procurator sit de gremio collegii, tenetur capitulum illum admittere, cap. *Quia propter*, 42; § *Illud autem*, de Elect., in 6.

Si autem procurator non sit de gremio capituli, sed extraneus, poterit capitulum illum acceptare, si velit; sed non tenetur acceptare, si nolit, cum non teneatur extraneum admittere, ut colligitur ex cap. *Si quis iusto*, 46, § *Absens*, de Elect., in 6, et clare explicat Gloss. ibi, verb. *Nolente capitulo*, et expresse habetur in cit. c. *Quia propter*, 42, ubi dicitur: « *Et tunc si noluerint, uni committat de collegio vicem suam.* » Quod vero possit capi- 7 tulum admittere extraneum, nulli est dubium, cum capitulum possit cedere favori suo, et extraneum admittere ad eligendum, ut colligitur ex cap. *Scriptum est*, 40, de Elect., in 6, et cap. *Cum Eccles.*, 3, de Caus. possess. Dixi 8 autem notanter de iure communi posse absentem constituere procuratorem ad suo nomine suffragandum, quia de iure particulari, maxime penes regulares, attendendae et observandae sunt speciales consuetudines cuiuslibet religionis, capituli seu conventus, ut recte cum

multis aliis notat Passerinus, c. 10, de Elect. num. 32.

9 In ordine enim Fratrum Minorum per statuta generalia, cap. 8, § 3, num. 20, expresse cavetur quod absentium vota suppleri non possint, nec alicui suum votum committere, aut per procuratorem suffragari in capitulis vel congregationibus liceat. Alia vide ad verb. *Electio*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

10 Quod dicitur de vocatione absentium ad electionem, id locum sibi vindicat, si agatur de electione illa in qua servanda est forma cap. *Quia propter*, de Elect., ut est electio praelati, ex cuius obitu viduata remansit Ecclesia.

Caeterum, quod attinet ad electionem dignitatum ecclesiarum cathedralium et collegiatarum, potest impune omitti vocatio absentium, cum haec beneficia iure extraordinario, puta, vel statuto, vel diuturna consuetudine, sint electiva, quinimo in plerisque ecclesiis sint collativa. Rousseaud de la Combe, in sua Iurisprudentia canonica, verb. *Absens*, sect. 1, n. 4.

11 Ad electionem vero, in qua servari debet forma cap. *Quia propter*, de Elect., vocandi sunt absentes, qui sunt eo in loco, unde intra statutum electionis tempus *commode* venire possunt. Cumque definitum in iure haud sit quinam censeri debeat locus ille, unde quis *commode* venire valeat, dicendum est in primis *commoditatem* illam referendam esse non

12 ad electores, sed ad ecclesiam. Probeque advertit Louvrex, dissert. canon. 4, num. 51 et sequent., determinandum id esse a conditione temporum et personarum, et signanter an subsit aliqua necessitas accelerandi electionem, v.g., ob periculum infractionis, vel abusum saecularis potestatis, similisve causae. Hoc autem periculo secluso, locus ille pro commodo habendus, ubi possint absentes intra electionis tempus adesse, et praesentes nimium non coarctentur, nec ad ultimam temporis extremitatem redigantur, nulla facta distinctione an sit intra vel extra provinciam aut dioecesim. Vis enim haud stat in qualitate locorum, sed in distantia, cum contingere possit, ut existens in provincia vel dioecesi magis distet a loco electionis, quam existens extra illam.

Electorem, qui abfuturus est, posse aliquem 13
de capitulo constituere ut, contingente postea vacatione, suffragium nomine ipsius ferat, tenet Louvrex, dicta dissert. canon. 4, n. 36, cum hac tamen conditione, ut canonicus tempore vacationis, vel saltem electionis, in eo existat loco unde commode intra electionis tempus venire possit, et nihiluminus ibidem aliquo impedimento detineatur. Alia ad materiam vide apud eumdem Louvrex, dicta dissert. can. 4, a num. 33 ad 54.

ADDITIONES RECENTIORES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

Absens is dicitur qui neutiquam est eo in 14
loco in quo esse debet. Absentem (verba sunt Ulpiani in l. 199, de verb. Significat.) accipere debemus eum qui non est eo loco in quo petitur. Non enim trans mare absentem desideramus, et si forte extra continentia Urbis sic abest. Caeterum usque ad continentia non abesse videbitur, si non latitet [1].

ADDITIONES CASINENSES.

Absentia duplex est, altera ordinaria, extraor- 15
dinaria altera. Haec esse potest vel necessaria, vel voluntaria. Absentes compelli possunt ad 16
interessendum electioni, cum id exigat utilitas vel necessitas ecclesiae, eo quod privato bono commune ecclesiae est anteferendum, illudque vi sui muneris promovere tenentur capitulares. Miranda, tom. II Manual. praelat., quaest. 23, art. 6; Passerinus, de Electione, cap. 11, quaest. 4, num. 28 et 29.

Qui ecclesiae vacationem, et electionis co- 17
gnoscit diem, is necessario non est vocandus, cap. *Eum qui certus est*, 31, de Reg. iur., in 6.

Nec sunt citandi ad electionem absentes ex 18
propria culpa, qui ex. gr., expulsi sunt et relegati propter delictum aut adhaesionem hostibus suae patriae vel Ecclesiae. Hi enim omnia sua iura amtittunt. Abbas, in cap. *Cum omnes*, n. 7; Innocentius, cap. 2, de Novi operis renuntiat.

Plura quoad absentes ab electione, et tem- 19
pus quo vocandi sint vide apud Reiffenst., Ius canon., tom. I, tit. 6.

Articulus II. *Absens quoad chorum.*

Summarium. 1. Absens beneficiatus, ut fructus et distributiones lucretur, duo requiruntur, scilicet iusta causa absentiae, et licentia ordinarii, non autem capituli. - 2. Causa iusta absentiae est quaelibet vera infirmitas. - 3. Pro qua venit etiam caecitas. - 4. Non vero surditas - 5. Absentia pro evidenti Ecclesiae utilitate. - 6. Pro negotiis et causis capituli. - 7. Pro servitio curae animarum adnexae suo beneficio. - 8. Et pro quolibet officio, et munere ad hoc a summo pontifice privilegiato. - 9. Distributiones a canonicis absentibus amissae debentur canonicis interessentibus. - 10. Quae distributiones, et fallentiae canonicorum absentium debentur etiam canonicis iubilatis vigore indulti, etiamsi choro non intersint, quatenus eis non obstet statutum, vel consuetudo contraria Ecclesiae. - 11. Etiamsi distributiones essent auctae post obtentam iubilationem. - 12. Et istae fallentiae canonicorum absentium debentur etiam canonicis, qui papae vel cardinalibus inserviunt cum

[1] Caeteras ex Barbielliniana editione Additiones praetermisimus cum eadem in iis repetita sint quae in additionibus ex aliena manu continentur; idemque dicendum est de Additionibus secundo articulo a Barbiellinis fratribus subnexis. (Edit. Casin.)

indulto percipiendi distributiones pro diebus et horis quibus actualiter in tali servitute occupantur. - 13. Alia. *Remissive.* - 14. Episcopus, qui simul sit canonicus, si choro non interest, nihil amittit vel fructuum vel distributionum. - 15. Absentes a choro ratione servitii, quod praestant episcopo, habentur pro praesentibus. - 16. Quatuor disserenda proponuntur. - 17. Illi absentes pro praesentibus habentur, qui servitium praestant episcopo *quo episcopo*. Et etiam *praefectus cubiculi*, et *secretarius*. - 18. Episcopus potest assumere pro suo servitio canonicos. - 19. Etiam canonicum doctoralem vel magistralem. - 20. De dignitatibus controvertitur. - 21. Sed beneficiarios potest. - 22. Potest autem personas assumere vel a cathedrali ecclesia, vel a qualibet collegiata. - 23. Sed duos tantum. - 24. Absentes ratione servitii quod praestant episcopo, habentur pro praesentibus ad effectum perceptionis fructuum praebendae. - 25. An distributiones percipere debeant. - 26. Si omnes fructus consistunt in distributionibus, percipere possunt duas ex tribus partibus. - 27. Canonici ab episcopo principaliter assumpti in utilitatem Ecclesiae, distributiones percipere debent. - 28. Possunt etiam praelati inferiores duos vel canonicos vel beneficiarios assumere, si consentit capitulum, et concurrit Ecclesiae utilitas. - * 29. Canonicus, sine causa, notabiliter absens a choro animo amittendi distributiones, peccat mortaliter. - 30. Absentes causa infirmitatis distributiones lucrantur, dummodo non sit consuetudo contraria. - 31. Absens ob prosecutionem litis in beneficio episcopi, licentia non indiget.

1 Absens beneficiatus, ut fructus et distributiones lucretur, duo requiruntur, scilicet iusta causa absentiae, et licentia ordinarii non autem capituli [1]. Gloss., in cap. *Ralatum*, in verb. *Praelatorum*, et ibi Abbas, in 4, notabil. de Clericis non residentibus, et Rota, part. I. dec. 608, num. 1, in Calagurit. *Fructuum et*
2 *distribut.*, 26 Maii 1614. Causa autem iusta absentiae est quaelibet vera infirmitas, cap. 1,
3 de Clerico non residente, lib. VI. Pro qua venit etiam caecitas, ex declaratione Sacr. Congregat. Episc. et Regul. 11 Aug. 1618; et
4 Sac. Cong. Concil. 20 Iulii 1629. Non vero surditas, quia surdus, ut distributiones lucretur, debet praesentiam praestare in choro, ex Sac. Cong. Episc. et Regul., in Theanen. 12
5 Martii 1619. Absentia pro evidenti ecclesiae utilitate, ex cap. unico de Clerico non resid.,
6 in 6. Pro negotiis et causis capituli, ex Sac. Congreg. Episc. et Regul., in Saonensi 21
7 Aug. 1604. Pro servitio curae animarum adnexae suo beneficio, et pro administratione sacramentorum in sua propria ecclesia, ex Sac. Cong. Episc. et Regul., in una Lauden. 24
8 Novemb. 1617. Et pro quolibet officio et munere ad hoc a summo pontifice privilegiato; *Communis*, cap. *Proposuit*, 4, de Concess. praeb
9 bend. Distributiones a canonicis absentibus amissae, debentur canonicis interessentibus ex Sac. Cong. Concil. in S. Severini 16 Iulii 1695, et in Cathanen. 18 Iulii 1699. Quae distributiones et fallentiae canonicorum absentium debentur etiam canonicis iubilatis vigore indulti, etiamsi choro intersint, quatenus eis non obstet statutum, vel consuetudo contraria Ecclesiae, ex Sac. Cong. Concil. in Romana 19 April. 1692, et in Aquipendii 23 Martii 1697. Etiamsi dis- 11
tributiones essent auctae post obtentam iubilationem, ut ead. Sac. Cong. bis declaravit in Bononien. 16 Iulii 1696, et 20 Apr. 1697. Et istae fallentiae canonicorum absentium de- 12
bentur etiam canonicis, qui papae vel cardinalibus inserviunt cum indulto percipiendi distributiones pro diebus, et horis, quibus actualiter in tali servitute occupantur. Sac. Cong. in Romana 27 Ian. 1691.

Alia vide ad verb. *Beneficiatus*, verb. *Canonicus*, verb. *Distributiones*, verb. *Residentia*. Vide etiam Append. resol. S. C. C., n. 218, 222, 228, 231, 351, etc. 13

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Episcopus qui simul sit canonicus, tametsi choro non intersit, nihil amittit vel fructuum, vel distributionum, eo quia abesse semper censetur ex legitima causa. Rousseaud de la Combe, in sua Iurisprudentia canonica, verb. *Absens*, sect. 3, distinct. 1. 14

Absentes a choro ratione servitii, quod praestant episcopo, habentur pro praesentibus iuxta 15

[1] Cum auctor noster hisce de rebus, quas hic tantummodo indicasse videtur, fusius ac dilucidius alibi se acturum polliceatur; idcirco omnia hoc in articulo paucis complecti studuit. Interim quo magis optatae claritati consulatur, iuvat hic paucis apte secernere, veluti in antecessum, quaenam sint causae legitimae, quae efficiunt ut canonici absentes etiam distributiones lucrentur; quaeque sufficiant tantummodo ad percipiendos fructus praebendarum, et beneficiorum in absentia; unde fiet ut et iis, quae deinceps per auctorem nostrum in hanc rem proferenda sunt, maior lux effundatur.

Quantum porro ad primas attinet, illas nobis recenset Bonifacius VIII, cap. unic. de Cleric. non resident. Inter quas 1. est infirmitas. 2. Iusta et rationabilis necessitas. 3. Evidens Ecclesiae utilitas. Hoc tamen, si Espenio credimus, ita erit accipiendum, modo simul etiam concurrat aliqua Ecclesiae ordinatio, aut consuetudo. Etenim pontifex in adducto canone non tam praescribit, sed potius permittit, ut ob huiusmodi causas absentibus denturdistributiones, si consuetudo aut Ecclesiae statutum id praescribat. Lege laud. canonum interpretem, p. I, tit. 7, c. 11, n. 2.

Quantum porro ad causas posterioris generis attinet, prima est: studium theologiae, aut sacrorum canonum in aliqua Universitate publica, et probata. *Studentes in theologiae facultate, ait Honorius III, cap. fin. de Magistr., integre per annos quinque percipiant de licentia Sedis Apostolicae proventus praebendarum et beneficiorum suorum.* Quod confirmatur a Tridentino, sess. 5, cap. 1, de Reformat. Et quidem si ius commune spectetur, ut quis absens studiorum causa fructus percipiat, requiritur expressa licentia episcopi. Vide Fagnan., ad cap. *Cum ad hoc*, de Cleric. non resident., et Van-Espenium, l. c., cap. 10. Atque huc referendum esse arbitramur quod docet auctor noster, nempe requiri licentiam ordinarii, praeter iustam causam absentiae, ad fructus lucrandos. Secunda: cum duo canonici sint in obsequio episcopi ad Ecclesiae utilitatem, cap. *Ad audientiam*, 15, de Cleric. non resident. Tertia, cum canonici sint in obsequio pontificis ad eumdem finem, cap. *Cum dilectus*, 14, tit. cod. (EDIT. NEAPOL.)

cap. *De caetero*, et cap. *Ad audientiam*, de Cleric. non resident. De his autem strictim agit auctor in verb. *Canonicatus*, art. 5, n. 8 et 39. At frequens adeo est haec materia, ut abs re
16 haud sit plura de ea verba facere. De quatuor vero disserendum est ad plenam materiae tractationem. Primo de servitio quod efficit, ut absentes a choro habeantur pro praesentibus; secundo de personis quas assumere valet episcopus pro sui servitio, tum earum numero; tertio de effectibus ad quos habentur pro praesentibus; et quarto demum videndum est an idem ius competat praelatis inferioribus.

17 Quod ad primum attinet, illud servitium, secundum *verba* et *mentem* mox indicatorum textuum, efficere valet ut absentes pro praesentibus habeantur, quod praestatur episcopo *quo episcopo*, et sic in necessitatem vel utilitatem suae ecclesiae; Fagnan. in d. cap. *De caetero*, num. 13; Scarfanton. ad Ceccoper., lib. II, tit. 11, n. 21. At res eo processit, ut qualecunque servitium, quod praestatur episcopo, idem operetur. Refertur enim a Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. III, allegat. 53, sub num. 142, resolutio Sac. Congregationis Concilii interpretis, qua dictum fuit, servitium *praefecti cubiculi* huius efficaciae esse. Altera, eaque recentior habetur apud Scarfanton. ad Ceccoper., lib. II, tit. 11, num. 18, resolutio eiusdem Sacrae Congregationis, qua eadem efficacia tributa est servitio secretarii.

18 Quod concernit secundum, si standum sit verbis utriusque textus, solum assumere potest
19 episcopus pro sui servitio canonicos. An autem assumere valeat Canonicum doctoralem vel magistralem, Barbos., de Canonic., cap. 25,
20 sub n. 7. De dignitatibus controvertitur an eas itidem assumere queat. Vide Rousseaud de la Combe in sua Iurisprudentia canon., verb. *Absens*, sect. 3, distinct. 2, art. 1, num. 1
21 et 2. Maior est controversia, an possit beneficiarios assumere. Negat cum aliis Monet., de Distribut. quotid., part. II, qu. 8, n. 8. At Scarfanton. ad Ceccoper., lib. II, tit. 21, n. 20, refert resolutionem dict. Sac. Congregat., qua permittitur episcopo assumere etiam beneficia-
22 rios. Illud tamen inter omnes convenit non solum ab ecclesia cathedrali, sed et a quibusvis ecclesiis collegiatis posse episcopum personas de quibus disseritur assumere. Vid. Fagnan., in d. c. *De caetero*, n. 24; Louvrex, Dissert.
23 canon. 23, num. 43. Non potest tamen assumere nisi duas. Atque hinc est, quod si in dioecesi existant plures collegiatae, assumere valeat vel duos canonicos, vel duos beneficiarios ex ecclesia collegiata sibi benevisa, nequaquam vero duos ex unaquaque collegiata ecclesia ipsius dioecesis. Louvrex d. dissert. canon. 23, d. num. 43.

Quoad tertium, non dubitatur haberi pro 24 praesentibus ad affectum perceptionis fructuum praebendae. De distributionibus vero res non 25 est adeo expedita. Rousseaud de la Combe, in sua Iurisprudentia canon., verb. *Absens*, sect. 3, dist. 2, art. 1, sub num. 7. tenet percipere debere distributiones quotidianas, quae ex ipsis fructibus praebendarum proveniunt, non item distributiones *manuales* dictas, quae scilicet ex particularibus fundationibus originem ducunt. At hanc distinctionem reiicere cum aliis videtur Louvrex, dict. dissert. canon. 23, n. 41. In casu vero quo omnes fructus consistant in 26 distributionibus, percipere possunt duas ex tribus partibus; Fagnan., in dict. cap. *De caetero*, num. 29 et seq.; Scarfant. ad Ceccoper., lib. II, tit. 11, n. 15. Censet tamen Louvrex, 27 dict. dissert. canon. 23, n. 42, quod canonici, qui ab episcopo principaliter assumpti sunt in utilitatem Ecclesiae (ut si vocati fuerint ad statuendum de iis quae pertinent ad Ecclesiae officia vel ministros; vel si a capitulo destinati sint ad dandum episcopo consilium vel assensum in casibus in quibus episcopus petere tenetur), distributiones percipere debeant.

Reliquum est ut de quarto disseratur. Eate- 28 nus vero praelatis inferioribus licitum est assumere itidem duos vel canonicos vel beneficiarios, quatenus accedat consensus capituli, et simul concurrat utilitas Ecclesiae. Consule Scarfanton. ad Ceccoper., lib. II, tit. 11, n. 14.

ADDITIONES CASINENSES.

Canonicus qui sine causa a choro abest no- 29 tabiliter (tres vel quatuor dies) ultra tempus a Tridentino permissum, animo amittendi distributiones tempori absentiae correspondentes, peccat mortaliter. Vid. Suarez, de Relig., lib. IV, t. X, et tres declarationes Sacr. Cong. apud Dian., part. II, tract. 12, resol. 31.

Valet conclusio auctoris sub numero 2, dandi 30 distributiones in absentia, dummodo non sit consuetudo in contrarium. Siquidem Sacra Congregatio Concilii declaravit his verbis: *Consuetudo in aliqua Ecclesia introducta, ut canonici infirmi fructus tantum suae praebendae, non distributiones quotidianas percipiant, si legitime praescripta sit, tollit constitutionem.*

Absens ob prosecutionem litis in beneficio 31 episcopi licentiam non requirit. Quia hocce in casu, illa datur a iure. Apud Rot., dec. 117, part. XV.

Articulus III. *Absens quoad iudicia.*

Summarium. 1. Absens nemo potest iudicari, nec condemnari, nisi sit contumax. - 2. Si vero absens legitime citatus contumax fuerit, ac cessante legitimo impedimento, noluerit comparere, tunc potest iudicari et condemnari. - 3. Absente parte contumaci, etiam lite non contestata, potest etiam causa terminari. - 4. Aliae quaestiones de absentibus ad ius Romanum pertinentes. *Remissive.* - 5. In criminibus, quibus constituta est poena mere pecuniaria, potest absens per procuratorem defendi. - 6. Absentes hodie recte accusantur, et contra eos ad bannum proceditur. - 7. Et etiam in poenam mortis et confiscationis condemnantur. - * 8. Ratio affertur ob quam nemo absens *regulariter* condemnatur. - 9. De absentia quoad ius civile regni Neapolitani. *Remissive.* - 10. De reis absentibus in iudiciis poenalibus. *Remissive.*

1 Absens nemo potest iudicari, nec condemnari nisi sit contumax, cap. *Absens,* caus. 3, quaest. 9. Unde omnia acta quae fiunt, absente reo non contumaci, sunt nulla, cap. *Omnia,* 2 caus. 3, qu. 9. Si vero absens legitime citatus contumax fuerit, ac cessante legitimo impedimento noluerit comparere, tunc potest iudicari et condemnari, cap. *Cum Bertoldus,* 18, de Sententia et re iudicata. Legitime enim citati, et contumaciter absentes habentur pro praesentibus, l. *Properandum,* § *Sin autem reus,* iuncta Glossa, vers. *Dei praesentia,* cap. 3 de Iudiciis. Unde absente parte contumaci, etiam lite non contestata, potest etiam causa terminari, cap. *Veritatis,* de Dolo et contumacia.

ADDITIO EX ALIENA MANU.

4 Quando absentes criminum rei condemnari de iure civili nequierint? Quando absentes citandi edictis fuerint, et bona eorum adnotanda? Quando ob contumacem absentiam fisco cedant, quando non? Vide Voet., in Comment. ad Pandect., lib. XLVIII, tit. 17, n. 1.

ADDITIONES RECENTIORES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

5 Absens an possit per procuratorem defendi in criminibus publicis, quibus constituta est poena pecuniaria? Ubi poena est duntaxat pecuniaria, cessat causa propter quam per procuratorem agi non potest, sed ipse reus praesens auditorio esse debet; est enim illa causa, quia ubi agitur de poena capitis vel alia corporali, sententia iudicis elusoria reddi posset, nec exsecutioni mandari. In procuratorem enim non esset exsecutioni mandanda, cum ipse non deliquit; contra reum autem absentem non facile exsecutioni mandaretur, idque quia in iudicis potestate non est. Vide Fachin., Controvers. iur., lib. I, cap. 25. Absentes hodie 6 recte accusantur, et contra eos ad bannum proceditur, unde bona illorum statim adnotantur et cavetur ne quid exinde ad ipsos proveniat, quo fuga eorum sublevetur. Beyer., in Delin. iur. in Digest., pag. 638, posit. 9 et 10.

Quod de iure regulariter absens damnari in 7 poenis a relegatione supra non possit, praeter quam in crimine laesae maiestatis, decisum est in l. *Absentem,* § *Adversus contumaciam,* ff. de Poenis. Hodie tamen de consuetudine generali pro quocunque crimine, definitive condemnantur in poenam mortis et confiscationis. Beyer., ubi supra. Adde Klot., tom. III, consil. 200, num. 22 et plur. sequent.

ADDITIONES CASINENSES.

Ratio ob quam nemo absens *regulariter* 8 condemnatur, haec est, quia absens solis praesumptionibus, et ex causa quasi incerta damnari videretur. At regula multis in casibus fallit, ubi legitime citatus, si sit contumax, pro confesso et convicto habetur, poenisque pro delicti qualitate condemnatur. Vid. Menoch., de Arbitr. l. 1, q. 80; card. Tusch., lit. A, concil. 37; Carpan., ad novas Constit. Mediol., cap. *Omnium,* n. 48.

Quae ad absentiam spectant, eiusque declara- 9 tionem et effectus, iuxta leges regni Neapolitani, inveniens in prima parte Codicis regni utriusque Sicil., ab art. 117 ad art. 148.

Quomodo in iudiciis poenalibus procedatur 10 in reos absentes, usque ad sententiam condemnatoriam et ad declarationem *publici inimici,* et quomodo, eo praesente, processus repetendus sit, vide quartam partem eiusdem Codicis, ab art. 459 ad 475.

Articulus IV. *Absens quoad absolutionem a peccatis et censuris.*

Summarium. 1. Absens non potest confiteri per nuntium, et per litteras, eiusque confessio et absolutio sic a confessario absente obtenta, est nulla et invalida. - 2. Sic etiam invalida esset absolutio, si confessarius poenitentem praesentem audiret, et postea per litteras eum, absentem absolveret. - 3. Valida est confessio, si per litteras poenitens mittit peccata confessario absenti qui eas legat, et hoc facto, praesens dicat: Accuso me de peccatis illis, quae scripsi, et peto absolvi. Sicuti etiam si praesens peccata scripta det confessario legenda, et postea dicat: De istis peccatis hic scriptis me accuso, et peto absolvi. Non est tamen hoc faciendum sine rationabili causa. - 4. Imo multi volunt hoc extra casum necessitatis esse illicitum. - 5. Absens etiam invitus extra confessionem sacramentalem potest absolvi a censuris. - 6. Sic etiam absens potest dispensari ab irregularitate. - 7. Nota Romani theologi in sententiam auctoris circa validitatem confessionis scripto factae sacerdoti praesenti. - 8. Responsio auctoris. - * 9. Probatur bullam Clementis de confessione absentium esse disiunctive, non copulative intelligendam.

1 Absens non potest confiteri per nuntium et per litteras, eiusque confessio et absolutio sic a confessario absente obtenta, est nulla et invalida, quia, poenitente absente, non potest verificari forma essentialis absolutionis, in qua dicitur, *Absolvo te,* quae particula *te* ex genere

suo est demonstrativa personae praesentis, supra quam cadere debet absolutio; et colligitur ex cap. *Quem poenitet*, 88, de Poenitentia, dist. 1, et expresse ex Clementis VIII constitut. incipiente *Sanctissimus Dominus noster Clemens*, emanat. 20 Iulii 1602, in qua ex decreto Cong. Sanctae Romanae et universalis Inquisitionis die 20 Iulii an. 1602, Clementis VIII auctoritate et iussu edito, in quo contrariam opinionem et assertionem damnavit, ut falsam, temerariam et scandalosam, et sub poena excommunicationis papae reservatae prohibuit eam doceri, et in praxim deduci.

2 Sic etiam invalida esset absolutio, si confessarius poenitentem praesentem audiret, et postea per litteras eum absentem absolveret, quia Clemens VIII damnavit nedum absentis confessionem, sed etiam absolutionem disiunctive; damnavit enim propositionem dicentem: *Licere per litteras, seu internuntium, confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem obtinere;* neque enim in hoc etiam casu verificaretur forma substantialis absolutionis, cum non haberetur praesens persona demonstrata ut praesens per illam particulam *te* [1]. Sic communiter doctores [2].

Valida autem est confessio, si per litteras 3 poenitens mittat peccata confessario absenti, qui ea legat, et huic factus praesens dicat: Accuso me de peccatis illis quae scripsi, et peto absolvi. Sicuti etiam si praesens peccata scripta det confessario legenda, et postea dicat: De istis peccatis hic scriptis me accuso, et peto absolvi; quia sic implet praeceptum confessionis vocalis, dum voce confitetur, peccata ibi scripta esse sua, et de illis habet dolorem requisitum, et sistitur in praesentia confessarii, ut verificetur forma substantialis confessionis per illam particulam *absolvo te* demonstrativam personae praesentis, ut superius dicebatur, adeoque valida erit absolutio. Est fere communis inter doctores cum La Croix, lib. VI, p. II, n. 1196, Gobat., Lugo, Arriago, et aliis passim; qui tamen recte monent hoc non esse

[1]) Quam recto stet talo auctoris nostri doctrina, quae traditur in hoc articulo, de damnatione propositionis facta a Clemente VIII intelligenda non solum coniunctive, sed etiam disiunctive; hoc est, etiam de eo qui confiteatur praesens, et postea absens absolvatur, aut contra, quivis perspiciet, cui in mentem subeat illud, quod narratur de Paulo V, qui speciali decreto an. 1605, interpretationem Francisci Suaresii de damnatione *complexiva*, uti ipse vocat, memoratae propositionis, propositae doctrinae contrariam iussit amoveri ex eiusdem libris. Cuiusmodi decretum legere est apud Iueninum, tractat. de Sacram., diss. 7, de Poenitent., q. 6, art. 1, §. 3.

Interim iuvat hic observare minime esse confundendam doctrinam, quam docet ac tuetur laud. Suares, in III part. D. Th., disp. 21, sect. 4, cum interpretatione damnationis memoratae propositionis; siquidem Paulus V solam interpretationem damnat, uti videre est in memorato decreto.

Et re quidem vera, eo loci disserit eximius theologus de confessione facienda sacerdoti praesenti, asseruitque per se loquendo esse necessarium ut sacerdos in praesentia poenitentis confessionem audiat, imo et immediate ab ipso, si fieri potest; atque esse grave peccatum hunc modum confitendi voluntarie mutare. Verumtamen subiungit non esse hoc ita essentiale sacramento, quin casu in quo sacerdos veniens ad poenitentem morti proximum, et inveniens illum ita privatum usu omnium sensuum, ut nullum signum peccati aut doloris ab eo possit obtinere, possit esse contentus aliorum relatione ad illum absolvendum: tunc enim confessionem non audit in praesentia, et nihilominus sufficiet cuiusmodi confessio ut licite et valide detur absolutio. Haec sane doctrina unanimi theologorum consensu comprobatur, et nullum adhuc theologorum discrepantem ab ea hactenus deprehendi, vel quia istiusmodi habenda sit tamquam exceptio quaedam a damnatione adductae thesis in Clementino decreto; vel quia in proposito casu non desit confessio etiam facta coram sacerdote, qualis esse potest in illis temporum angustiis; nimirum per verba et testimonia astantium, non quia confessio facta coram sacerdote non sit essentialis sacramento, uti opinatus est laud. Suaresius. Vide Laurent. Berti., de Theolog. discipl., lib. XXXIV, p. II, cap. 2, thes. 8. Imo huiusmodi agendi ratio sive praxis in huiusmodi rerum circumstantiis sacerdotibus, sive poenitentiae sacramenti administratoribus et suadetur ac praecipitur variis Ecclesiae, sive conciliorum canonibus, quos congerit Gratianus in suo Decret., part. II, caus. 26, qu. 6, et laud. theologus Suares. ad memoratam doctrinam confirmandam pro se adducit. Vide etiam quae docet auctor noster in sua Bibliotheca, verb. *Absolutio*. Nec id porro repugnare decreto Clem. VIII expresse declaratum fuit per decretum Urbani VIII an. 1632, imo et ab ipso Clemente.

Quod autem laudatus Suares., veritus ne huic communissimae doctrinae incommodum afferri posset ex decreto Clement. VIII, illud fuerit interpretatus de damnatione propositionis in sensu complexivo, non autem divisive, hoc est illud quod procul abiiciendum iussit pontifex Paul. V, quod et nos libentissime ac perquam meritissimo reiicimus.

Illud etiam in disputationem hic vocari potest, quo nimirum iure fiat ut absolutio data absenti (loquimur autem hic, uti patet de sacramentali) irrita evadat. Eruditissimus Morinus, qui in ea fuit sententia, qua crederet huiusmodi absolutiones absentibus impertitas olim non infrequentes fuisse in Ecclesia, censet absolutionem sacramentalem collatam absenti esse invalidam iure duntaxat ecclesiastico. Contrarium tamen alii docent ac tuentur, nec immerito. Siquidem pontificium Clement. VIII decretum novum ius minime sancit; sed tantum divinum hac de re interpretatur ac declarat; definit enim ac declarat huiusmodi propositionem edocentem licere per litteras ab absente sacerdote absolutionem obtinere, esse *falsam*, *scandalosam* et *temerariam*, qualis nempe fuerat ante omnem pontificiam definitionem ac proinde ex natura sua, ac inspecta ratione sacramenti; atque adeo iure divino nulla atque invalida absolutio ex sententia eiusdem propositionis collata. Qua de re legi poterunt Iuenin. et Berti laud. in adductis locis. Quantum vero spectat ad absolutiones quas olim absentibus collatas quibusdam ecclesiasticis monumentis productis probant contrariae sententiae patroni nihil faciunt adversus productam sententiam, siquidem absolutiones illae sacramentales non erant; sed aut a poenitentia canonica per indulgentiam, vel a censuris. Lege laud. theolog. (Edit. Neapol.)

[2] Vide in hanc rem Decreta S. Romanae Inquisitionis die ultima mensis Iulii, ann. 1603, et die 14 et 20 Iulii, et 18 Augusti an. 1605, et die 24 Ianuarii 1622, apud Concinam de Sacram. poenit., lib. II, dissert. 4, cap. 2, § 4 et 8. (Edit. Barbiell.)

faciendum absque rationabili causa, cum sit
4 contra communem praxim Ecclesiae. Imo multi apud La Croix, l. VI, n. 1197, volunt hoc extra casum necessitatis esse illicitum, et colligunt ex Benedict. XI, Extravagant. *Inter cunctos*, de Privileg., ubi sic habet: *Nisi articulus necessitatis occurrat, sacerdoti facienda est oris confessio, prout scriptum est: corde ad iustitiam creditur, ore autem fit confessio ad salutem;* et cap. *Quem poenitet*, 88, de Poenit., dist. 1, ubi sic habetur: *Praecepit Dominus mundandis ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali praesentia confitenda peccata, non per scriptum manifestanda, quia si per vos peccastis, per vos erubescatis; erubescentia enim ipsa partem habet remissionis.*

5 Absens etiam invitus extra confessionem sacramentalem potest absolvi a censuris, quia cum valeant censurae in absentes latae, a fortiori valebit eorum absolutio absentibus data. Est communis cum Pirhing, in Canon., lib. V, tit. 39, n. 164; Anaclet., l. V. Decr., tit. 39, § 8, n. 267; Pac. Iordan., Elucubr., l. 14,
6 tit. 2, n. 180. Sic etiam absens potest dispensari ab irregularitate, ut S. Cong. Conc. die 27 Febr. 1666, in una Andegavensi *Dispensationis* respondit: *Absentiam huiusmodi non obstare.*

NOTA ROMANI THEOLOGI

Circa validitatem confessionis scripto factae sacerdoti praesenti.

7 Miror doctum auctorem ex supra relatis Bened. XI verbis, num. 4, non agnovisse extra necessitatem validam esse non posse confessionem scripto factam sacerdoti praesenti, cum generali illa expressione tantum: *Accuso me de peccatis illis, quae scripsi.* Nam si pontifex maximus, *extra articulum necessitatis, sacerdoti confessionem oris faciendam esse*, decernit et iubet; ergo praeceptum adest de confitendis ore peccatis. Quod quidem praeceptum Florentina synodus satis aperte designavit, cum dixit sacramentum poenitentiae oris confessione perfici; et sanctus Thomas asseruit, quodlib. 1, qu. 6, art. 10, dum scripsit: *Ex Ecclesiae institutione tenetur homo qui potest, ut verbo confiteatur, non solum propter hoc, ut ore confitens confitendo magis erubescat, ut qui ore peccavit, ore purgetur, sed etiam quia semper in omnibus sacramentis accipitur id cuius est communior usus.... Unde et in manifestatione peccatorum convenit uti verbis, quibus homines communius et expressius suos conceptus significare consueverunt.* Si praeceptum hoc adest, confessio per litteras facta valida haberi non potest; neque enim conversus et absolutus in poenitentiae sacramento existimari potest, qui dum clavium potestati peccata exhibet, contra Ecclesiae praeceptum agit. Imo peccat mortaliter, inquit Alphonsus de Ligorio, lib. VI, num. 493, *qui extra necessitatem totam confessionem scripto, vel nutu facit, ac consequenter non absolvitur.* Itaque opinio supra ab auctore exposita ut improbabilis reiicienda est. Caveant itaque confessarii, ne facile confessiones scriptas admittant, ut soli ipsi legant, et poenitens nihil dicat, nisi fortasse, dum confessarius peccata scripta legat, poenitens interrogatus ea se commisisse fateatur, ad singula respondendo; ut monet auctor Theol. Petrocorensis.

RESPONSIO AUCTORIS

In notam praecedentem.

Miratur doctus theologus, quod ex verbis 8
canonum a me relatis ibi, num. 4, non collegerim invalidam esse confessionem, quam ibi, modo tamen explicato, validam tradidi, sed tamen extra casum necessitatis illicitam. At certe de hoc non mirantur ibi allegati auctores, et plures ac plures alii classici doctores doctrina, virtute ac pietate praestantes, eamdem sententiam tradentes, ut doctissimus P. Mastrius, in 4, disput. 5, qu. 17, de Poenit., art. 3, num. 471, et seqq., ubi post multa ad id probandum, prosequitur confirmando conclusionem, et solvendo omnes obiectiones, ac dicendo quod can. *Quem poenitet*, 88, de Poenit., dict. 1, vult confessionem per scriptum ministro praesenti non fieri licite, nisi adsit necessitas; quem canonem non obstare pro valore talis confessionis sustinet etiam in Theologia morali, disp. 21, de Poenit., artic. 2, num. 169, ac cum aliis probat, non esse de valore sacramenti, quod confessio fiat verbis. Quem sequitur, et summe laudat eruditissimus ac piissimus Clericatus de Sacrament. poenit., decis. 35, num. 15 et seqq., dicens: *ut tenent novissime Mastrius theologus, non frustra figens pedem in opinionibus quas amplectitur;* et doctissimus P. Augustinus de Gabrielis Capuccinus, tom. III Theolog. moral., tract. 8, de Poenit., quaest. 4, num. 395, sic expresse tradit. Sed hic occurrit quaestio, utrum hoc (scilicet confessio per litteras) licite fiat; nam S. Augustinus, in cap. cit. *Quem poenitet*, dicit quod peccata non sunt per scriptum pandenda; sed quia S. Leo papa relatus in cap. 4. *Qualis*, 30, qu. 5, dicit quod mulier per scripturam sua peccata pandat, et en praecisa verba canonis: *Et poenitentia illius per scripturam recipienda*, et verba Glossae ibid., verb. *Per scripturam*, ibi, de Poenitentia, distinct. prima, *Quem poenitet;* contra, *sed ibi prohibetur absens per scripturam confiteri, vel quod poenitentiam accipere debeat; hic autem permittitur mulieri simplici, dum tamen praesens sit, in scripto peccata offerre*, ideoque, prosequitur de Gabrielis, dicendum est cum Glos. in hoc capite, quod licitum est peccata per scripturam confiteri, et quod in cap. *Quem poenitet*, S. Augustinus loquitur de illis qui per nuntium, vel

scriptum absenti confessario manifestare volunt sua peccata, quod utique nequit fieri, ut dixi supra; non autem loquitur de illis qui scribunt sua peccata, ne memoria excidant, aut etiam secundum aliquos prae verecundia, et postea ea legunt ante confessarium, vel tradunt legenda ab ipso confessario, ut quidam volunt, sed raro est permittendum, et postea dicunt: *me accuso de omnibus illis peccatis quae legisti.* Haec ille: et quod raro sit permittendum, iam ego tradidi, loc. cit., dicens, quod doctores ibi allegati recte monent hoc non esse faciendum absque rationabili causa, cum sit contra communem praxim Ecclesiae: et imo multi apud La Croix, loc. cit., n. 1597, volunt hoc extra casum necessitatis esse illicitum, et hoc colligunt ex cap. *Quem poenitet.* Et idem sustinet sapientissimus Rossignolus, de Poenit., part. I, qu. 4, de Confessione, art. 6, n. 5 et seqq. ubi expresse concludit quod confessio facta absenti per litteras vel per nuntium si postea poenitens accedat ad confessarium petens absolutionem eorumdem peccatorum, quae manifestavit per nuntium, vel litteras, valida est, ac suum consequitur effectum, citans ad id Bonacinam, Nugnum, Pitignanum, Madernum, et subdens, quod non est necesse ad valorem sacramenti, quod peccatorum confessio fiat verbis a poenitente prolatis; et ad illud, *ore autem confessio fit ad salutem,* dicit quod ibi est sermo de confessione fidei, quae urgente necessitate verbis proferenda est ad tyrannorum perfidiam superandam. Et classicus theologus noster Henno, in Theologia dogmatica, morali et scholastica, tom. II, tract. de Poenit., disp. 5, qu. 5, conclus. 1, sic expresse tradit: Non de essentia confessionis, quod fiat voce, quanquam aliter facta sine ratione sit illicita. Quod ibi probat, et in fine probationis dicit: Requirit quidem conc. Florent. confessionem *oris,* sed per illam intelligit confessionem externam, quam vocat confessionem oris, eo quod ordinarie fiat voce. Deinde probat secundam partem conclusionis sic: quia, dicit, non est licitum recedere ab ordinaria Ecclesiae praxi sine gravi causa; iam autem confessionem oris in Ecclesia esse usualem, experientia quotidiana testatur. Nollem tamen condemnare saltem gravis peccati eum, qui peccatis scripto traditis, et a confessario lectis, diceret: *ego me accuso de omnibus, quae in charta legisti:* quia equidem facit confessionem oris, et aliunde tantam videtur pati verecundiam apud confessarium legentem, quantam apud audientem; sed etsi minorem pateretur, equidem nihil id confert ad rationem essentialem et integralem sacramenti; et ideo ubi aliqualis causa subest, v. g., pudor omnino particularis in exprimendo certo peccato, aut difficultas in loquendo, sic fieri posset sine peccato. Sic ipse expresse. Et clarissimus Paulus Gabriel Antoine, tract. de Poenitentia, qu. 16, editionis noviss., quaerens, an confessio necessario fieri debeat voce, respondet: 1° *id non esse de essentia sacramenti;* et respons. 2ª dicit: *non licere absque necessitate aliter quam voce confiteri.* Et sic tenent etiam Sporer, part. III, sect. 2, qu. 3, de Confessione vocali; Layman., de Sacram. poenit., lib. V, tr. 6, cap. 6, cum Cano, et aliis ibi citatis, ac alii passim uno ore fatentes, confessionem oris non esse de substantia, ac valore sacramenti, et consequenter factam scripto, vel nutu, aut signo sufficienti, ad hoc ut confessarius praesens in notitiam peccatorum, aliorumque in poenitente requisitorum venire possit, non esse invalidam, exemplificantes de casu non habitae, seu perditae loquelae; de confessario advertente, se subito obsurdescere, ut poenitentem, qui peccata sua ex scripto legit, aut profert, audire nequeat, nisi etiam astantes audiant; de puella, quae prae maxima verecundia certa peccata sua ore explicare non possit, et huiusmodi. Et ratio potissima est, quia sacramentalis confessio absolute, et secundum essentiam spectata, consistere potest in quocunque signo propriae accusationis de peccatis in ordine ad absolutionem consequendam. Christus enim confessionem instituendo, ut recte dicit Mastrius, loc. cit., n. 471, aliud non voluit, nisi quod homo aliquod signum sensibile faceret, quo sua peccata manifestaret submittendo se sacerdoti, unde dictum est supra, qu. 16, art. 2, n. 448, materiam huius sacramenti non esse unam in specie, sicuti est aqua in baptismo, sed esse unam unitate generica, quia est manifestatio peccatorum per aliquod signum sensibile, sive hoc sit vox, sive scriptum, sive nutus; sed per scriptum hoc totum habetur, quia per hoc sua manifestat sacerdoti peccata, et se illi submittit: ergo, etc. Tunc autem esset invalida confessio, quando Christus decrevisset solam vocalem confessionem esse signum sacramentale. Sunt haec praecisa verba tanti doctoris, qui iam, qu. 16, art. 2, n. 448, dixerat praecisis his verbis: Ideo enim concilium Florentinum peccatorum accusationem in hoc foro appellavit *oris* confessionem, quia ordinario modo sic fieri solet, imo debet ex obligatione sic fieri voce ab eo qui potest, nisi rationabili causa excusetur: non tamen est absolute pro omnibus necessarium, et in quocunque casu; et ideo concilium Tridentinum, ad omnem tollendam ambiguitatem, particulam *oris* omisit, et solum dixit, confessionem in genere et absolute sumptam esse materiam. Roncaglia, de Sacram. poenit., tract. 9, cap. 4, quaest. 2, ubi expresse respondet: *Dubitari non potest confessionem factam per scriptum in casu necessitatis sacerdoti praesenti esse omnino licitam ac validam... At extra casum necessitatis illicitum videtur exponere peccata non voce, sed per scripturam, quamvis id non*

sit de necessitate sacramenti, ut bene docet S. Thomas, quodlib. 1, artic. 10. Verum igitur est non dari expressum praeceptum quod obliget manifestare peccata potius voce quam scriptura; nihilominus haec obligatio oritur ex continua praxi et consuetudine fidelium... Et post pauca subiungit : *Advertendum tamen quod cessaret peccatum, dum quis confiteretur per scripturam, non solum in casu physicae impotentiae, sed etiam impotentiae moralis, quando nempe voce fieri non possit confessio sine magna difficultate, ut si aeger non posset nisi aegre verba proferre ; si necessitas daretur confitendi confessario surdastro, cui manifestari non possent peccata quin ab aliis audirentur ; si puella prae maxima verecundia pertimesceret sua peccata voce confiteri. In his casibus sat est peccata scribere ; et poenitentem dicere confessario se accusare de omnibus quae in charta exhibita continentur.* Sic etiam tenet Colet., tract. de Poenit., cap. 6, de Confessione, pag. 199, dicens expresse : *Constat primo, esse absolute necessarium, ut confessio fiat voce: 1° quia Christus tantum intendit ut peccata sacerdoti cum dolore declarentur, quod per scriptum et nutus satis praestari potest ; 2° quia haec est Ecclesiae praxis, ut mutos, qui sufficienter instructi videntur, per signum confitentes absolvat. Unde Florentinum* oris *confessionem requirendo, nihil aliud intelligit, quam externam peccati manifestationem, quae, quia* ore *fieri consuevit,* oris *vocitatur. Constat secundo non modo licitam esse confessionem nutibus vel scripto factam, sed necessariam prorsus, cum quis aliter confiteri nequit, quia ex S. Thoma :* Quando non possumus uno modo, debemus, secundum quod possumus, confiteri. *Et quamvis ipse postea dicat : Constat tertio, graviter peccare, ideoque invalide confiteri, qui extra casum physicae vel moralis impotentiae scripto aut nutibus, non autem voce confitetur, ratione universalis praxis Ecclesiae ;* subiungit autem: *Ab ea* [1] *tamen praxi excusat impotentia, tum physica tum moralis, quia moralis impotentia, seu necessitas, aut rationabilis causa requiritur,* ut intervenit in sensu nostrae conclusionis. Ita etiam concludit novissime doctissimus D. de Liguori in suo tractatu *Istruzione pratica per li confessori,* eodemque latine reddito sub tit. *Homo apostolicus instructus in sua vocatione ad audiendas confessiones,* in quo, tom. II, cap. 3, punct. 1, de Conditionibus confessionis, postquam dixisset quod confessio *debet esse* vocalis, *nempe voce, dum hic est usus communis Ecclesiae, non iam facta per signa, aut scripto,* statim subiungit: *Modo nulla adsit gravis causa, v. g. nimiae et extraordinariae verecundiae, aut linguae impedimenti, et huiusmodi, quia in tali casu sufficit, postquam confessarius confessionem legerit, quod dicat poenitens: « Me accuso de omnibus istis peccatis; »* ita communiter Castrop., Canus., Concin., Tambur., Salmantic. ; sicque alii passim in sensu meae conclusionis. Hinc quid dicendum de dicta admiratione, et censura theologi, censeant eruditi, satis me et ipso in intelligentia canonum peritiores. Concludo interim ego, ut iam tradidi, quod non facile sunt admittendi casus de permittenda confessione per scriptum, ut recte tradit etiam eminentissimus card. de Lauraea, disput. 10, de Poenit., art. 5, n. 76. Videatur ad rem Legenda nostri S. Antonii de Padua, in cuius praedicatione quidam sic fuit de peccatis compunctus, quod nullum prae gemitibus poterat confiteri. Cui sanctus : Vade, et omnia peccata tua, de quibus recordaberis, scribe in schedula, et statim porta mihi. Quod cum fecisset, omnia celeriter fuerunt deleta. Sic ibi expresse Bullandistae. Videatur etiam inter alios ad rem eminentiss. card. Gotti, qu. 8, de Forma sacram. poenitent., dub. 4, § 2, num. 4, in solutione obiectionum [2].

ADDITIO CASINENSIS.

Bullam Clementis esse disiunctive, non co- 9
pulative intelligendam, declaravit Paulus V, die 14 Iulii 1605, itemque damnavit eorum sententiam, qui praefati Clementis bullam ita intelligi voluerunt ut absenti dari possit absolutio, dummodo in praesentia facta fuisset confessio. Vid. S. Lig., l. 6, n. 428 ; card. Gotti, tom. XIV, de Poenitent. quaestionem praeclare habet.

[1] Haec sunt integra Coleti loc. cit. verba: *Ab ea tamen praxi excusat impotentia, cum* physica, *qualis occurrit in mutis, iisve qui prae morbi gravitate usu vocis destituti sunt; tum* moralis, *ut si aeger oppresso pectore non nisi aegre loqui possit; si unus, qui praesto est, confessarius, quia ipse, vel poenitens surdaster sit, non possit in xenodochio, v. g., confessionem excipere quin poenitens ab aliis audiatur, audirive merito formidet. Tunc autem longe melius est et tutius, ut postquam confessionem legerit sacerdos, poenitens haec saltem verba addat, si potest: Peto ab his absolutionem.* Ex quibus liquet a Coleto confessionem ex scripto factam, ut licitam non admitti, nisi vera impotentia seu *physica,* seu *moralis,* ut poenitentis peccata ex scripto legat sacerdos postulet. Vide quae idem docet in Continuat. Praelect. Tournelii, de Poenit., part. II, cap. 5, sect. 4, § 1. (EDIT. BARBIELL.)

[2] Hoc unum loc. cit. Gotti docet, non esse de essentia confessionis, ut voce fiat. (EDIT. BARBIELL.)

ABSIDA

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS.

Summarium.

1. Etymologia vocis absidae, et varia eius nomina. - 2. Absida est pars aedis sacrae interior, in qua altare collocari debet, quasi a templo separata. - 3. Ornabantur absidae picturis, et musivo opere distinguebantur. - 4. Absidae nomen convenit cuilibet structurae in arcum desinenti et concameratae. - 5. Nomine absidae episcopi sedes significatur. - 6. Absidae gradatae nomine sedes pontificia venit. - 7. Absida dicebatur feretrum sanctorum reliquias continens. - 8. Absida altaris concham, vel ipsam sacram mensam, sive altare, significat.

1 Absidae nomen, quae etiam *apsis* et *apside* dicta est, a Graeco vocabulo ἄψις provenit, quod proprie arcum, fornicem significat.

2 Absida vero, pars est aedis sacrae interior in qua altare collocari solet, sic appellata, quod sit quodammodo separata a templo, et proprio fornice tecta et convoluta. Gregor. Turonen., de Vit. Patrum, cap. 7 : *Ante altare, basilicae fundamenta iecit, erectaque absida miro opere construxit et transvolvit.* Guibertus, lib. I, de Pignor. sanctor. 1, § 2 : *Is ante absidis frontem, inter altare videlicet et absidem, pro officio acturus astiterat.*

3 Ornabantur absidae picturis, itemque musivo opere distinguebantur ; Vignol., Lib. pontif. in Leon. III et Gregor. IV, tom. II, pag. 256 et 333, et tom. III, p. 17.

4 Pro absida vero non intelligenda est duntaxat pars illa in qua altare collocari solet, sed convenit cuilibet structurae in arcum desinenti, et concameratae. Quapropter et de ecclesiarum sacellis semirotundis dicitur, et de aliis ecclesiae partibus, cum pariter in circulum terminantur. Du Cange, Glossar., ad hoc verb.

5 Nomine absidae episcopi sedes venit, ex eo quod in medio absidae collocari soleret. D. August. ad Albin.: *Dicebam ego, quibus poteram, qui nos in apsidem honoratiores, et graviores ascenderant.*

Absida gradata dicebatur sedes pontificalis, 6 utpote eminentior ob multitudinem graduum. August., in Ep. 262, ad Max.: *Transit honor huius saeculi, transit ambitio. In futuro Christi iudicio nec absidae gradatae, nec cathedrae velatae.* Macri, Hier.

Absida etiam feretrum, in quo sanctorum 7 reliquiae continentur, significat. Gesta consulum Andegavensium, cap. 3, n. 26, de Relatione corporis S. Martini : « *Absida siquidem quam deferebant, erat fusilis ex auro et argento, quod dicitur electrum, spissitudine duorum digitorum, auctorem operis B. Perpetuum insculptor designarat, suffragio litterarum,* etc.

Absidam altaris concham significare, vel 8 ipsam sacram mensam, sive altare S. Paulinus Nolanus episcopus docet in ep. 32 ad Severum, his verbis : *Basilica igitur illa quae ad dominaedium nostrum communem patronum in nomine Domini Christi Dei iam dedicata celebratur, quatuor eius basilicis addita, reliquiis apostolorum et martyrum inter apsidem trichora sub altaria sacratis,* etc.

ABSOLVERE

PARTITIO ARGUMENTI

ABSOLUTIO : 1. a quibus, et de quibus dari possit, vel non possit ; 2. quibus dari possit vel non ; 3. quomodo et sub qua forma dari possit et debeat, vel non.

Articulus I. *Absolutio a quibus, et de quibus dari possit, vel non possit.*

Summarium. 1. Episcopi non possunt absolvere a casibus, et censuris publicis reservatis summo pontifici. - 2. Neque a casibus, et censuris occultis in bulla Coenae contentis, et maxime ab haeresi. - 3. Sic deducitur ex verbis ipsius bullae Coenae, et sic declararunt varii summi pontifices, et pluries S. Cong. Concilii. - 4. Et clarissime constat ex tertia propositione inter damnatas ab Alexandro VII. - 5. Possunt tamen episcopi absolvere a casibus occultis reservatis summo pontifici extra bullam Coenae. - 6. Impeditos personaliter adire pontificem, vel in perpetuum, vel ad longum tempus possunt episcopi directe absolvere pro utroque foro, etiam ab omnibus casibus publicis reservatis papae a iure, aut ab homine, etiam haeresis, et in bulla Coenae contentis. - 7. Cum hac tamen advertentia, quod si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine ullo onere comparendi, si tamen impedimentum est solum ad tempus, debent absolvi cum onere adeundi pontificem, cessante impedimento. - 8. Assignantur qui in iure censentur legitime impediti adire pontificem. - 9. Per τὸ *regula* intelliguntur regulares qui possunt absolvi a suis praelatis generalibus et provincialibus. - 10. Per τὸ *mors* intelliguntur constituti in articulo mortis. - 11. Per τὸ *sexus* intelliguntur mulieres, quae ob fragilitatem sexus sunt specialiter dispensatae. - 12. Per τὸ *hostis* intelliguntur qui propter inimicorum capitales insidias nequeunt sine periculo occisionis, aut alterius gravis damni iter assumere. - 13. Per τὸ *puer* intelliguntur pueri qui ratione suae puerilis aetatis non sunt capaces longi itineris. - 14. Per τὸ *officialis* intelliguntur illi qui ex officio turbam arcendo clericos percutiunt, etiam aliqualiter culpabiliter. - 15. Per τὸ *deliciosus* intelliguntur illi qui sunt ita delicatae complexionis, ut laborem adeundi Sedem Apostolicam nequeant sustinere. - 16. Per τὸ *inops* intelliguntur qui sunt ita pauperes, ut sua inopia impediti nequeant pontificem adire. - 17. Per τὸ *aeger* intelliguntur infirmi et valetudinarii. - 18. Per τὸ *senex* intelliguntur omnes, qui ratione senilis aetatis laboriosum iter nequeunt sustinere. - 19. Per τὸ *sodalis* intelli-

guntur clerici viventes in communi in eodem collegio, qui si se mutuo percutiant, possunt ab episcopis suis absolvi. - 20. Per τὸ *ianitor* intelliguntur ostiarii, qui praetextu et causa sui officii clericos male percutiunt. - 21. Per τὸ *astrictus* intelliguntur qui non sunt sui iuris, sed subiacent alterius potestati, ut servi et filii familias, qui invitis dominis et parentibus, nequeunt adire pontificem. - 22. Per τὸ *dubius* intelliguntur qui dubitant an revera clericos percusserint, et nequeunt se certificare, licet ab aliis pro talibus censeantur. - 23. Per τὸ *levis ictus* intelliguntur qui leviter clericos percutiunt; isti enim possunt a suis episcopis absolvi. - 24. Per τὸ *debilis* intelliguntur qui ratione debilitatis virium, labores itineris sustinere non valent. - 25. Per τὸ *causae* intelliguntur omnes illi qui habent aliquam iustam causam, propter quam rationabiliter censeantur non posse adire pontificem. - 26. Impediti personaliter adire pontificem non tenentur mittere procuratorem, vel scribere ad sacram Poenitentiariam pro obtinenda absolutione a casibus et censuris papae reservatis. - 27. Si impediti adire pontificem, sint etiam impediti adire episcopum, probabilius, non possunt a casibus publicis reservatis papae absolvi in foro conscientiae a parocho, aut alio confessario. - 28. Sicuti etiam impediti adire episcopum pro casibus dioecesanis sibi reservatis publicis non possunt absolvi ab inferiori extra casum necessitatis. - 29. Praelati regulares, uti generales et provinciales, possunt absolvere suos subditos ab omnibus casibus, a quibus possunt episcopi absolvere suos dioecesanos. - 30. Imo possunt absolvere suos subditos etiam ab omnibus casibus in bulla Coenae contentis quinque solum exceptis, qui assignantur. - 31. Quinimo ex amplissima concessione S. Pii V. possunt suos subditos absolvere ab omnibus casibus, excepto homicidio voluntario iniusto, et mutilatione commissa post ingressum in religionem. - 32. Unde maiorem et ampliorem facultatem absolvendi, et dispensandi habent praelati regulares in suos subditos, quam praelati saeculares in suos dioecesanos. - 33. Nec ista tam ampla privilegia praelatorum regularium sunt revocata; ad num. 35. - 36. Imo Iulius II expresse declaravit quod, non obstante bulla Coenae, possint praelati regulares absolvere suos subditos iuxta sua privilegia. - 37. Sacra Cong. episc. et regul., facto verbo cum Clemente VIII, absolute decrevit quod omnes bullae et decreta derogatoria privilegiorum regularium, quantum ad facultatem absolvendi a casibus papae reservatis, sunt intelligenda solum in ordine ad saeculares non autem in ordine ad suos subditos regulares. - 38. Nec officit, quod de stylo curiae, seu sacrae Poenitentiariae soleant quandoque regulares recurrentes ab ipsa absolvi, ac dispensari super aliquos ex casibus papae reservatis. - 39. Nec per hoc quod sacra poenitentiaria absolvat, et dispenset regulares, si qui ad ipsam recurrant, sequitur quod non sit in praelatis regularibus talis potestas. - 40. Viva tamen refert Sac. Congr. declarasse non posse praelatos regulares absolvere ab haeresi occulta suos subditos. - 41. Confessarii regulares possunt in foro conscientiae absolvere saeculares ab omnibus casibus et censuris reservatis papae, exceptis contentis in bulla Coenae. - 42. Exceptis etiam casibus reservatis episcopis in suis respective dioecesibus. - 43. Et exceptis etiam intra Italiam, et extra Urbem aliis sex, dictis Clementinis; ad num. 46. - 47. Adducitur decretum Clementis XI, quo omnibus confessariis, etiam poenitentiariis basilicarum Urbis, et aliis privilegiatis interdicitur, ne poenitentes a quibusdam censuris et casibus Apostolicae Sedi reservatis absolvant. - 48. In articulo mortis, quilibet simplex sacerdos non approbatus, quamvis sit excommunicatus, degradatus, irregularis, apostata, etc., si non adsit alius confessarius, potest quoslibet fideles a quibusvis casibus et censuris etiam quomodocumque reservatis absolvere. - 49. Talis ampla facultas extenditur etiam ad probabile periculum mortis. - 50. In iure quoad rem pro eodem sumuntur periculum, et articulus mortis. - 51. Si in periculo, et articulo mortis adsit confessarius approbatus promptus ad confessionem excipiendam, probabilius non potest simplex sacerdos absolvere; ad num. 52. - 53. Absoluti in articulo mortis, seu periculo a casibus reservatis, qui habent annexam censuram, si convalescant, tenentur papae, vel episcopo respective se praesentare, mandata ipsius humiliter suscepturi, et parti laesae, prout iustitia suaserit, satisfacturi. - 54. Quod si elapso mortis periculo, cum commode possint, non se praesentent papae, vel episcopo respective, et parti laesae renuant in quantum possunt satisfacere, reincidunt in excommunicationem. - 55. Absoluti vero in periculo, vel articulo mortis a casibus reservatis, qui nullam habent annexam censuram, si convalescunt non tenentur se praesentare superiori. - 56. Assignatur ratio disparitatis. - 57. Absoluti in tali periculo a casibus reservatis habentibus annexam censuram, licet non indigeant nova absolutione, possunt tamen adhuc urgeri a superiore, qui potest contra eos procedere, donec etiam pro foro externo absolutionem obtineant. - 58. Absolutio non potest dari extra articulum mortis a sacerdote non approbato, et non habente iurisdictionem. - 59. Et a fortiori dari in illo casu a laico. - 60. Absolvendi facultas delegata non potest subdelegari. - 61. Absolutio non potest dari a simplici sacerdote non approbato, neque pro solis peccatis mortalibus dubiis. - 62. Imo simplex sacerdos non est permittendus quod absolvat, neque a solis peccatis venialibus. - 63. Quid importent absolutiones generales quas praelati regulares in fine visitationis et in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverunt suis subditis religiosis; et quid importent absolutiones in articulo mortis dari solitae moribundis; et quid importent absolutiones, quae dantur a praelatis, seu praesidibus ante electiones capitulares. *Remissive.* - 64. Demonstratur pluribus argumentis non licere simplici sacerdoti absolvere a venialibus. - 65. Quomodo episcopi absolvere possint ab haeresi. - 66. Episcopi eum absolvere nequeunt, qui summum pontificem adire legitime impeditur, quando alium facultatem habentem adire potest. - 67. An episcopi in casu impedimenti a casibus pontificiis absolvere possint. - 68. Qui neque papam neque episcopum adire possunt, probabiliter possunt a quovis absolvi. - 69. An impediti episcopum adire, a simplici confessario absolvi possint a casibus ab episcopo reservatis. - 70. In mortis articulo *omnes sacerdotes* valide absolvunt.

1 Episcopi non possunt absolvere a casibus et censuris publicis reservatis summo pontifici, ex cap. *Cum inferior.*, de Maiorit., et obed.
2 Neque a casibus, et censuris occultis in bulla Coenae contentis, et maxime haeresi, ut clare deducitur ex verbis ipsius bullae Coenae, § 21, ubi expresse episcopis est adempta facultas absolvendi a casibus in ipsa bulla reservatis, quomodocunque, etiamsi per cuiuscunque concilii decreta, prius concessa. *Caeterum,* dicit bulla, *a praedictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiae mandatis, et satisfaciendo, cautione praestita, absolvi possit, etiam praetextu quarumvis facultatum, et indultorum quibuscunque personis saecularibus, et quorumvis ordinum, etiam Mendicantium ac Militarium regularibus, etiam episcopali, vel alia maiori dignitate praeditis, ipsisque ordinibus et eorum monasteriis, conventibus, et domibus, ac capitulis, collegiis, confraternitatibus, congregationibus, hospitalibus,*

et aliis locis piis, nec non laicis, etiam imperiali, regali, et alia mundana excellentia fulgentibus, per nos, et dictam sedem, ac cuiusvis concilii decreta verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere, vel in specie concessorum, et innovatorum, aut concedendorum et innovandorum [1].

3 Unde cum nullum concilium nisi Tridentinum, sess. 24, de Reform., cap. 6, concesserit episcopis facultatem absolvendi a reservatis occultis, manifeste patet quod bulla Coenae, quantum ad casus in ipsa contentos, revocavit, et revocat facultatem episcopis a concilio concessam, alias superflua essent verba illa bullae: *Ac cuiuscunque concilii decreta;* et sic, teste Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. II, allegat. 4, n. 24; Pignatell., tom. I, consult. 291; Pegna, Piasec., Fagnan. et aliis, declaratum est a Pio V, Gregorio XIII, et Clemente VIII, et pluries a Sacra Congreg. Concilii, praesertim die 21 Augusti 1609, die 7 Iulii 1617, die 5 Novemb. 1644, et ut refert Delbene, praecisis his verbis: *Congregatio censuit huic decreto concilii Trid., sess. 24, cap. 6, de Reform., non tantum in crimine haeresis, sed in omnibus casibus comprehensis in bulla Coenae domini*
4 *Pii V, esse derogatum;* et clarissime ultimo constat ex decreto Alexandri VII, de anno 1665, 24 Septembris, damnantis hanc propositionem tertiam in ordine: *Sententia asserens bullam Coenae solum prohibere absolutionem haeresis, et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629, 18 Iunii in consistorio Sacr. Congreg. eminentissimorum cardinalium visa et tolerata est.*

5 Possunt tamen episcopi absolvere a casibus occultis reservatis summo pontifici extra bullam Coenae ex concilio Trident., sess. 24, de Reform., cap. 6, ubi habentur praecisa haec verba: *Liceat episcopis... in quibuscunque casibus occultis etiam Apostolicae Sedi reservatis delinquentes quoscunque sibi subditos in dioecesi sua per se ipsos, aut vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiae, gratis absolvere* [2].

Et cum impeditos personaliter adire pontificem, vel in perpetuum, vel ad longum tempus, possint episcopi directe absolvere pro utroque foro, etiam ab omnibus casibus publicis reservatis papae a iure, aut ab homine, etiam haeresis, et in bulla Coenae contentis, cap. *Mulieres,* cap. *Ea noscitur,* cap. *De caetero,* cap. *De monialibus,* titul. 39, de Sentent. excommunicationis. Est tamen advertendum quod 7 si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine ullo onere comparendi. Si tamen impedimentum est solum ad tempus, debent absolvi cum onere adeundi pontificem cessante impedimento, non ad obtinendam absolutionem, cum iam sint directe et plene absoluti, sed ad obediendum mandato papae, cap. *Ea noscitur,* cap. *Quamvis,* 58, de Sent. excomm. alias non comparendo, elapso impedimento, reincidunt in aliam similem excommunicationem ex c. *Eos qui,* de Sent. excomm., in 6, cap. *De caetero,* tit. 39, de Sent. excomm. [3].

Quinam autem censeantur in iure legitime 8 impediti adire pontificem, istis sequentibus quatuor versiculis pro faciliori omnium captu, ostenditur:

Regula, mors, sexus, hostis, puer, officialis,
Deliciosus, inops, aegerque, senexque, sodalis,
Ianitor, astrictus, dubius causae, levis ictus,
Debilis, absolvi sine summa sede merentur.

Per τὸ *regula* intelliguntur regulares qui 9 possunt absolvi a suis praelatis generalibus et provincialibus ex variis summorum pontificum constitutionibus, et praecipue ex constitutione Sixti IV, incipiente *Regimini,* Pauli III, inci-

[1] Controversia ista, quam hic indicat auctor noster, num scilicet facultati concessae in cap. *Liceat,* Tridentini absolvendi in casibus occultis, etiam in delicto haeresis occultae, derogatum esset per aliquam pontificiam constitutionem, olim magnopere fervuit inter theologos et canonum interpretes. Qua de re legi poterunt Suaresius, Sanchez, Barbosa, aliique. At illam hac nostra aetate locum non habere non temere quis nunc suspicabitur. Sed hac de re alias fortasse fusius. Caeterum de his omnibus quae hoc in articulo sapientissimus auctor noster erudite pertractat, peculiares dedimus appendices pro ipsorum elucidatione; scilicet append. 4 de Facultatibus Trident., per cap. *Liceat,* et append. 3 de Casibus, qui dicuntur episcopis reservati, ubi de casibus illis, qui ratione impedimenti fiunt episcopales, deque huiusmodi diversi generis impedimentis late egimus, tom. V, in Additionibus ad element. theolog. practic., quas cui pervolvere commodum, et otium est, non pauca offendet ad praxim maximopere conducibilia. (Edit. Neapol.)

[2] Facultate tamen in hoc Tridentini concilii decreto episcopis concessa, uti non possunt episcopi illarum regionum, in quibus concilium Tridentinum adhuc receptum non est quoad decreta respicientia disciplinam, ut declaravit S. Cong. Concilii apud cardinalem de Lugo laudatum a Benedicto XIV, de Synodo dioecesan., lib. IX, cap. 5, num. 2. Quin etiam episcopi illarum regionum, in quibus Tridentina synodus etiam quoad decreta respicientia disciplinam recepta est, vigore praedicti decreti absolvere non possunt a censuris incursis ob simoniam in ordine, ex const. Sixti V, *Sanctum et salutare,* in qua expresse derogatum est eidem decreto. Quanquam enim Clemens VIII eam constitutionem redegerit ad terminos iuris communis, praeservavit tamen censuras et poenas in ea latas contra Simoniacos in ordine. Nec facultate episcopis ex dicto decreto competente, iidem absolvere possunt a casibus etiam occultis, quos Romani pontifices post synodum Tridentinam sibi reservarunt. Vide verb. *Episcopus,* art. 5, num. 2, et addit. nostras ad num. 5 eiusdem art. (Edit. Barbiell.)

[3] Illud quoque animadvertendum cum Cuniliati de Poenitent., § 11, num. 7. Quod si impedimentum obstet duntaxat, ne adeatur pontifex, possit autem adiri legatus, tenebitur quis ad hunc accedere, non ad episcopum, nisi forte episcopus haberet speciale privilegium a pontifice absolvendi a praefatis casibus; quia tunc posset immediate adire ipsum. (Edit. Barbiell.) Vide n. 66.

piente *Licet debitum*, et S. Pii V, incipiente *Romani pontificis*, et alia eiusdem incip. *Dum ad*
10 *cong*. Per τὸ *mors* intelliguntur constituti in mortis articulo, cap. *Quamvis*, 58, de Sentent.
11 excomm. Per τὸ *sexus* intelliguntur mulieres quae ob fragilitatem sexus sunt specialiter dispensatae, cap. 13, *Ea noscitur*, et c. *Mulieres*,
12 de Sentent. excomm. Per τὸ *hostis* intelliguntur qui propter inimicorum capitales insidias nequeunt sine periculo occisionis, aut alterius gravis damni, iter assumere, cap. *De caetero*,
13 et c. *Quamvis*, de Sent. excomm. Per τὸ *puer* intelliguntur pueri qui ratione suae puerilis aetatis non sunt capaces longi itineris, c. *Pueri*,
14 de sentent. excomm. Per τὸ *officialis* intelliguntur illi qui ex officio turbam arcendo, clericos percutiunt etiam aliqualiter culpabiliter, cap. *Veniens*, 16, et cap. *Cum voluntate*, 54,
15 de Sent. excomm. Per τὸ *deliciosus* intelliguntur illi qui sunt ita delicatae complexionis, ut laborem adeundi Sedem Apostolicam nequeunt sustinere, cap. *Mulieres*, de Sent. excomm.
16 Per τὸ *inops* intelliguntur qui sunt tam pauperes, ut sua inopia impediti nequeunt pontificem adire, cap. *Quamvis*, de Sent. excomm.
17 Per τὸ *aeger* intelliguntur infirmi et valetudinarii, cap. *Ea noscitur*, et cap. *Quamvis*, de
18 Sententia excomm. Per τὸ *senex* intelliguntur omnes qui ratione senilis aetatis laboriosum iter nequeunt sustinere, cap. *Ea noscitur*, et
19 cap. *Quamvis*, de Sent. excomm. Per τὸ *sodalis* intelliguntur clerici viventes in communi eodem collegio, qui si se mutuo percutiant, possunt ab episcopis suis absolvi, nisi forte ratione enormitatis delicti gravior poena eis debeatur, ut colligitur ex cap. *Quoniam*, de Vit. et honest. clericor.
20 Per τὸ *ianitor* intelliguntur ostiarii, qui praetextu et causa sui officii clericos male percutiunt, c. *Veniens*, 16, et c. *Cum voluntate*, 54,
21 de Sent. excomm. Per τὸ *astrictus* intelliguntur qui non sunt sui iuris, sed subiacent alterius potestati, ut servi et filiifamilias, qui, invitis dominis et parentibus, nequeunt adire pontificem, ex cap. *Mulieres*, et cap. *Relatum*, de
22 Sent. excomm. Per τὸ *dubius* intelliguntur qui dubitant an revera clericos percusserint, et nequeunt se certificare, licet ab aliis pro talibus censeantur, cap. *Cum desideres*, § 2 de Sent. excom. [1].

Per τὸ *levis ictus* intelliguntur qui leviter 23
clericos percutiunt: isti enim possunt a suis episcopis respective absolvi, ex cap. *Pervenit*, de Sent. excomm. Per τὸ *debilis* intelliguntur 24
qui ratione debilitatis virium, labores itineris sustinere non valent, cap. *Quamvis*, 58, de Sent. excomm. Per τὸ *causae* intelliguntur 25
omnes illi qui habent aliquam iustam causam, propter quam rationabiliter censeantur non posse adire pontificem, cap. *De caetero*, et cap. *Ea noscitur*, de Sent. excomm.

Impediti personaliter adire pontificem non 26
tenentur mittere procuratorem, vel scribere ad sacram Poenitentiariam pro obtinenda absolutione a casibus et censuris papae reservatis, quia iura praescribunt solum, ut rei personaliter adeant pontificem, et ubi lex non aggravat, neque nos aggravare debemus poenitentes ultra id quod a iure exigitur. Sic comm. doctor. [2] cum Barbos., part. II, de Offic. et potest. episc., alleg. 41, n. 7. At si impediti adire pontificem, 27
sint etiam impediti adire episcopum, probabilius non possunt a casibus publicis reservatis papae absolvi in foro conscientiae a parocho, aut a confessario. Sicuti etiam impediti adire 28
episcopum pro casibus dioecesanis sibi reservatis publicis non possunt absolvi ab inferiori extra casum necessitatis, quia iura in dictis impedimentis pro casibus papae reservatis concedunt recursum ad solum episcopum, et pro casibus reservatis episcopo ad nullum alium inferiorem reperitur concessus pro absolutione recursus, cum non sit tam difficilis personalis accessus ad ipsum, uti communius tenent doctores cum Leandro, de Censuris, tract. 2, disp. 17, qu. 62; Suarez, disp. 30, de Poenit., sect. 3; Felic. Potest., tom. I, p. IV, n. 3352 et seqq.; Vasquez, Bonacina, Navarr., Mastrio, Lugo, et aliis, teste patre Viva ad Propos. 3 Alexandr. VII. sub n. 7, ubi dicit in praxi non esse recedendum ab hac nostra sententia, quamvis probabilem censeat contrariam opinionem, quam tenent Reiffenstuel, lib. I Decr., tit. 7, num. 397; Pere., Dicastill., Bosius, Palaus, Tambur. et alii [3].

[1] Hinc in Addit. ad Theologiam moralem P. Cuniliati, de Sacr. poenit., § 11, num. 8, recte infertur nonum, decimum, decimum quintum, et decimum sextum inter impedimenta summum pontificem adeundi proprie percenseri non debere, sed in illis casibus absolvendi facultatem habere episcopos, si percussio fuerit levis. Quae autem levis percussio existimanda sit, quae enormis, vide verb. *Excommunicatio*, art. 12, num. 2. (Edit. Barbiell.)

[2] Multi cum Navarro, cap. 27, num. 90 ad 5, et cum Barbosa, part. II, de Offic. et potest. episcopi, allegat. 41, num. 7, docent quod impeditus personaliter accedere ad S. Sedem, neque teneatur mittere procuratorem, neque scribere ad sac. Poenitentiariam ad obtinendam facultatem ut absolvatur. Rationem afferunt, quia iura ad id non obligant. Ut verum fatear, circa missionem procuratoris non dissentior. Circa vero missionem epistolae, nisi nimia distantia ab Urbe, aut periculum grave in mora interveniat, non acquiesco; putarem dirigendam esse epistolam ad sac. Poenitentiariam, ut pluries et ego feci, et faciendum existimo in regionibus, quae nimis non distant ab Urbe, nisi forte adiri possit legatus pontificis. Imo P. Kazemberger testatur in Germania morem obtinuisse scribendi Romam ad sacram Poenitentiariam. (Edit. Barbiell.)

[3] Cum in decreto a Sacra Congregatione cardinalium negotiis, et consultationibus episcoporum, et regularium praeposita, Clementis VIII mandato die 9 Ianuarii ann. 1601 edito, quod num. 44 legitur, omnino caveatur, ne confessarii inferiores cuiusvis status et ordinis a quovis reservato audeant absolvere *nullo casu etiam necessitatis, vel impedimenti, nisi in mortis arti-*

29 Praelati regulares, uti generales et provinciales possunt absolvere suos subditos ab omnibus casibus, a quibus possunt episcopi absolvere suos dioecesanos, cap. *Abbates*, de Privil., in 6, et constit. S. Pii V, incip. *Romani pontificis*. Imo possunt absolvere suos subditos etiam ab omnibus casibus in bulla Coenae contentis, quinque solum exceptis, scilicet schisma, haeresis cum relapso, falsificatio litterarum apostolicarum, delatio prohibitorum ad infideles, et conspiratio in Romanum pontificem, ex constit. Sixti IV, incip. *Regiminis*; Iulii II, incip. *Exponi nobis fecisti*; Pauli III, incip. *Licet debitum*, et S. Pii V, incip. *Dum ad cong. Casinensium*. Quae S. Pii V constitutio pro Casinensibus, cum quibus communicant caeteri alii regulares, amplissimam facultatem concedit praelatis regularibus in suos subditos, cum, ut eam legenti patet, complectatur etiam casus publicos pro utroque foro, et nullum alium casum excipiat nisi homicidium voluntarium commissum, et mutilationem commissam post ingressum in religionem; adeoque maiorem, et ampliorem facultatem absolvendi, et dispensandi habent praelati regulares in suos subditos, quam praelati saeculares in suos dioecesanos, ut refert Sanctorius de Poenis, c. 18, qu. 3, in tomo typis dato Romae 1649, ex responso habito a domino Coccino Rotae decano, et sacrae Poenitentiariae regente, cum supra quibusdam casibus sibi a diversis commissis ipsum consuluisset: *Miror*, respondit ei decanus et regens, *miror quod vos ad sacram Poenitentiariam confugiatis, cum in vestris privilegiis maiorem Poenitentiaria facultatem habeatis*.

33 Nec potest dici, quod ista tam ampla privilegia praelatorum regularium sint revocata, quia sunt solum revocata quoad facultatem absolvendi saeculares, non autem quoad suos subditos, ut patebit percurrenti exacte omnes bullas derogativas privilegiorum regularium, quarum nulla revocat supradictam facultatem eis concessam pro absolutione, et dispensatione suorum subditorum.

34 Motivum enim, quo summi pontifices concesserunt regularibus hanc amplissimam facultatem fuit, ut patet ex suis praecisis verbis: *Ut dicti ordinis professoribus omnis vagandi tollatur occasio et ad Sedem Apostolicam recurrendi subtrahatur pro posse necessitas*, etc. Quod motivum semper subsistit, et a summis pontificibus semper intenditur, eo vel maxime cum sit desumptum ex iure communi canonico, capit. *Cum singula*, de Praebend., in 6, cap. *Ut periculosa*, *Ne clerici, vel monachi*, in 6, et capit. *Cum illorum*, de Sent. excommunic., § *Si claustrales*.

Imo Iulius II, die 27 Febr. 1510, in sua constit. incip. *Iulius II*, etc. *Thomae de Vio*, etc. *Exponi nobis fecisti*, declaravit expresse, quod non obstante bulla Coenae, quae singulis annis renovatur et legitur, possint praelati regulares iuxta sua privilegia absolvere licite perpetuis temporibus ab omnibus casibus in ea contentis, exceptis quinque supra recensitis, *ac si praedicta bulla in Coena Domini non esset facta nec fieret*. Et ut ex Peregrino et Naldo refert Peyrinus, in Constit. 6 Iulii II, n. 21. Sacra Congregatio Episc. et Regul. facto verbo cum sanctiss. Clemente VIII, absolute decrevit quod omnes bullae et decreta derogatoria privilegiorum regularium quantum ad facultatem absolvendi a casibus papae reservatis, sunt intelligenda solum in ordine ad saeculares, non autem in ordine ad suos subditos regulares. Vide verb. *Praelatus regularis*, a num. 22 ad 29. Item Cuniliati de Sacr. Poenit., § 22, num. 1.

Nec officit quod de stylo curiae, seu sacrae Poenitentiariae soleant quandoque regulares recurrentes ab ipsa absolvi, et dispensari super aliquos ex casibus papae reservatis, quia, ut perdocte ait Donatus, tom. I, part. I, tract. 13, q. 17, num. 26, vel id fit ad uberiorem cautelam, vel quia recurrentes facultatem suorum praelatorum ignorant. Nec per hoc, quod sacra Poenitentiaria absolvat, et dispenset regulares, si qui ad ipsam recurrant, sequitur quod non sit in praelatis regularibus potestas pro huiusmodi absolutionibus et dispensationibus in suos subditos. Sicuti nec id sequeretur, si aliquis regularis facultatem sui praelati ignorans, recurreret ad episcopum, et episcopus ipsum absolveret et dispensaret; unusquisque enim utitur iure suo, ut notavit Felix Potestas, tom. I, part. IV., c. 5, n. 3422, et Portellus, verb. *Dispensare*, num. 28. Viva tamen ad propos. 4 Alexand. VII, num. 7, refert ex Mendo S. Congr. Card. 17 Novembr. 1628, declarasse, non posse praelatos regulares absolvere ab haeresi occulta suos subditos [2]. Unde vide verb. *Praelatus regularis*, num. 30, et tene sicut ibi, et verb. *Irregularitas*, art. 3, a num. 17 ad 20.

Confessarii regulares possunt in foro conscientiae absolvere saeculares ab omnibus casibus et censuris reservatis papae ex constitutione Pauli III, incipiente *Cum inter cunctas*, de anno 1545, 3 Iulii, exceptis tamen contentis in bulla Coenae, ut expresse excipit dicta constitutio his verbis: *Exceptis contentis in bulla*,

culo; et moneantur poenitentes *absolutionem, si quam obtinebunt contra huiusmodi prohibitionem, esse nullam, nulliusque roboris et momenti*, non video quomodo Reifenstuel et aliorum qui hic indicantur theologorum opinio, probabilis censeri possit. (Edit. Barbiell.) Vide Addit. Casin., num. 68.

[1] In declaratione ad quam Mendo, et alii provocant, non agitur de superioribus regularibus comparative ad suos subditos regulares, ut perspici poterit ex lectione ipsius declarationis in Addit. ad art. 3, num. 21 et seqq. (Edit. Barbiell.)

42 *quae in die Coenae Domini solita est legi*. Exceptis etiam casibus reservatis episcopis in suis respective dioecesibus, ex decreto Sac. Congr. Concilii 10 Sept. 1577; ex constit. Clementis X, incipiente *Superna;* ex Alexandr. VII damnante sub die 24 Septemb. 1665, hanc propositionem: *Mendicantes possunt absolvere a casibus episcopo reservatis, non obtenta ad id episcoporum facultate;* et Sac. Congr. Conc., in Andrien. 24 Novemb. 1710; in eadem 24 Ianuar. 1711;
43 in Colonien. 16 Novemb. 1720. Et denique etiam exceptis intra Italiam, et extra Urbem aliis sex dictis Clementinis, ex quo de mandato expresso Clementis VIII fuerint reservati a Sacra Congr. Episcop. et Regul. in declaratione sui decreti editi die 9 Ianuarii 1601, facta per aliud decretum editum anno immediate sequenti 1602, 26 Novemb., quod est ut sequitur:

44 Cum autem dubia quaedam, ac difficultates circa eiusdem decreti interpretationem atque observationem emersissent, eadem Sacra Congregatio, ne ulius deinceps obscuritati, scrupulo, ambiguitati locus relinquatur, et clarius appareat in quibus casibus, vigore eiusdem decreti reservatis, intelligatur prohibita absolutio, speciali mandato eiusdem S. D. N. Clementis papae VIII similiter vivae vocis oraculo super ea re habito ipsum decretum ita moderatur et declarat, videlicet sub eiusdem prohibitione illos tantum imposterum comprehendi casus, qui in bulla die Coenae Domini legi consueta continentur.

45 Ac praeterea violationis immunitatis ecclesiasticae in terminis constitutionis fel. rec. Gregorii XIV, quae incipit: *Cum alias nonnulli;* violationis clausurae monialium ad malum finem; provocantium et pugnantium in duello iuxta decret. conc. Trid. et constit. Greg. XIII; incip. *Ad tollendum;* iniicientium violentas manus in clericos, iuxta canonem: *Si quis suadente diabolo,* 17, q. 4, ac iuris dispositionem; simoniae realis scienter contractae, atque etiam confidentiae beneficialis. Item omnes casus, quos ordinarii locorum sibi reservarunt, vel in posterum reservabunt. In quibus omnibus iam enumeratis casibus duntaxat, et sublata etiam poena inhabilitatis audiendi confessiones, eadem Sacra Congregatio vult, et mandat dictum decretum in sua firmitate, et pristino robore permanere; ac praeterea declarat eos quidem sacerdotes, tam saeculares quam regulares, qui aliquo ex privilegiis, indultis et facultatibus in supradicto decreto expressis suffulti fuerint, posse iuxta eorum privilegia, indulta et facultates usu ante idem decretum receptas, et quae sub aliis revocationibus non comprehenduntur, tantum et non alias absolvere a casibus in praesenti declaratione non comprehensis, aliis vero sacerdotibus huiusmodi privilegia non habentibus nihil de novo concedi. Haec sunt verba praecisa decreti, quantum ad nostrum propositum spectat.

Unde cum Sacra Congregatio de speciali man- 46
dato Clementis VIII in hoc decreto excipiat solum a facultate absolvendi casus contentos in bulla Coenae; casus reservatos episcopis, et alios recensitos sex intra Italiam et extra Urbem, et quo ad omnes alios positive et expresse confirmet facultatem omnimodam absolvendi, quam regulares, et alii privilegiati habebant ante decretum incipiens *Sacra Congreg.*, emanatum de mandato ipsius Clementis VIII, die 9 Ianuarii 1601, evidentissime sequitur, posse regulares (ex dispositione huius decreti, quae attente est perpendenda) absolvere ab omnibus aliis casibus papae reservatis, quia revera libere, et sine contradictione hanc facultatem in usu habebant ante dictum decretum ex constit. Pauli III, emanata 3 Iunii 1545, incip. *Cum inter cunctos;* adeoque nullus remanet ambigendi locus de hac regularium facultate.

Hic iuvat adducere decretum Clem. XI, quo 47
omnibus confessariis, etiam poenitentiariis basilicarum Urbis, et aliis privilegiatis interdicitur, ne poenitentes a quibusdam censuris et casibus Apostolicae Sedi reservatis, absolvant, et absolutiones, si forte obtentae fuerint, nullae ac irritae declarantur:

Quoniam sanctissimus dominus noster Clemens XI pro pastorali in commissum sibi gregem zelo, et pro ecclesiasticae disciplinae recta ratione conservanda, deputavit, congregat. particularem eminentissimorum dominorum S. R. E. cardinalium sancti Clementis, Paulutii maioris poenitentiarii, et Fabroni nec non RR. PP. Corradini Sanctitatis Suae auditoris, mei infrascripti Sacrae Congregat. Conc. et huius deputatae secretarii, ac RR. PP. Damasceni consultoris sancti Officii, et Alfari consultoris theologi sacrae Poenitentiariae. Eadem congregatio, considerata reformatione facultatum officii sacr. Poenitentiariae a fel. record. Innocentis XII, in eius constitutione edita 3 Septemb. 1692, censuit, si Sanctissimo placuerit, praecipiendum esse omnibus, et quibuscumque presbyteris tam saecularibus quam regularibus in Urbe ad confessiones audiendas deputatis, ut ne in posterum, etiam in foro conscientiae, absolvant extra mortis articulum quoscunque poenitentes tam incolas Urbis, quam ad eam confluentes, ab infrascriptis casibus; nempe a casu publico, violatae clausurae monialium ad malum, seu inhonestum finem, a presbytericidio publico, et a casu publico violatae immunitatis ecclesiasticae in terminis constitutionis Gregorii XIV, incip. *Cum alias nonnulli;* et etiam in casu occulto dictae violationis immunitatis, si fuerit secuta auctoritate publica, idque omnino servari ab omnibus, et quibuscunque confessariis in Urbe degentibus, cuiuscunque religionis, instituti, etiam societatis Iesu, ac congregationis, quacunque speciali nota explicandis, prout explicati latius fuere in decreto

S. C. Episcoporum et Regularium, die 9 mensis Ianuarii 1602, sub fel. record. Clemente VIII, ac illius confirmatoris et innovatoris sub fel. record. Paulo V, die 7 Ianuarii 1617, Urbano VIII, die 7 Novembris 1628, editis. Ac sub praesenti prohibitione comprehendi etiam poenitentiarios basilicarum Urbis, et ab omnibus confessariis praedictis eam observari sub iisdem poenis et censuris, eo ipso, et absque ulla alia declaratione incurrendis, quae continentur in praefatis decretis. Noverintque poenitentes absolutionem, si quam in posterum obtinuerint, a praefatis casibus in praesenti decreto expressis, esse nullam, nulliusque roboris et momenti eaque omnia observari, non obstantibus quibuscunque privilegiis absolvendi a praedictis casibus, sub quibuscunque tenoribus tam ante, quam post dicta decreta, tam particularibus personis, quam ratione religionis, societatis, vel instituti obtentis, et iuxta latam derogationis formam in iisdem decretis contentam, quae in praesenti repetita censeatur, et non obstantibus, quae iidem Clemens VIII, Paulus V, et Urbanus VIII, voluerunt non obstare. Rursus declarando, prout declaratum fuit in praefatis decretis, quod circa alios casus sanctae Sedi Apostolicae reservatos, non expressos in praesenti decreto (exceptis illis quae continentur in bulla in die Coenae Domini legi consueta) ita intelligatur reservata facultas absolvendi confessariis privilegiatis in Urbe degentibus, quatenus tamen eam habeant ex legitimis privilegiis, non revocatis et in usu existentibus, ac iuxta eorum tenorem tantum exsequendis. Aliis vero in Urbe confessariis privilegia non habentibus nihil de novo, sicut per praefata decreta, ita per praesens censeatur concessum.

Facta per me infrascriptum hac die decima tertia mensis Maii 1711, relatione praedictae resolutionis sanctiss. domino nostro, Sanctitas Sua, eam, omniaque et singula in ea contenta cum omnibus clausulis derogatoriis benigne probavit, ac inviolabiliter in posterum servari praecepit ab omnibus ut supra expressis, praesensque decretum in forma solita publicari iussit, atque mandavit.

Vincentius Petra secretarius.

In articulo mortis quilibet simplex sacerdos 48
non approbatus, quamvis sit excommunicatus, degradatus, irregularis, apostata, etc., si non adsit alius confessarius, potest quoslibet fideles a quibusvis casibus et censuris, etiam quomodocunque reservatis, absolvere, quia in articulo mortis nulla est reservatio; et Tridentinum, sess. 14, cap. 7, nullum excipit sacerdotem, sed amplissime loquitur his verbis: *Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum semper fuit ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque adeo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.* Vide tamen verb. *Sacerdos,* num. 38 [1]. Quae ampla potestas extenditur etiam ad pro- 49
babile periculum mortis, ut tenet communior doctorum cum Barb., part. II, de Offic. et potest. episc., alleg. 25, num. 81. In iure 50
enim, quo ad rem, pro eodem sumuntur periculum, et articulus mortis, cap. 29, *Si quis suadente,* 17, q. 4, c. *Eos qui,* de Sent. excomm., in 6.

Si in periculo et articulo mortis adsit con- 51
fessarius approbatus, qui promptus sit ad confessionem excipiendam, probabilius [2] non potest simplex sacerdos absolvere, ut communius sentiunt doctores, quia tota ratio propter quam conceditur simplici sacerdoti facultas tunc absolvendi, est, ut dicit Tridentin. cit., *ne hac ipsa occasione aliquis pereat,* scilicet inconfessus propter defectum confessarii; ergo, cessante tali motivo, et necessitate propter praesentiam prompti confessarii approbati, cessat facultas in sacerdote non approbato, iuxta regulam quam tradit Abbas, in cap. *Cum venerabilis,* de Consuetudine, in fin.: *Cum aliquid conceditur propter necessitatem, durat concessio, quatenus urget necessitas.* Et deducitur etiam ex 52
concil. Carthagin. III. relato in cap. *Presbyter,* 14, caus. 26, q. 6: *Presbyter inconsulto episcopo non reconciliet poenitentem, nisi, absente episcopo, ultima necessitas cogat;* adeoque episcopo praesente non subsistit necessitas pro danda absolutione a presbytero, et in nostro casu a simplici sacerdote in praesentia confessarii approbati. Et confirmatur ex cap. *Excommunicamus,* de Sent. excommunic. inter Extra-

[1] In editione Romana anni 1767, haec ibi adnotantur: *Quanquam haec auctoris sententia multos sibi patronos vindicare diffiteatur nemo, contrariam tamen solidioribus fundamentis inniti, et quidem magis ad mentem concilii, omnino constat. Consule eminentissimi Capisuchi Quaestiones morales, quaest. 1, ubi sacrorum canonum, sanctorum Patrum, clariorumque theologorum, ac praecipue S. Thomae auctoritate, adducto etiam genuino Tridentini decreti sensu, firmat, sacerdotes haereticos, schismaticos notorios et manifestos, ac excommunicatos denuntiatos non posse poenitentem absolvere in articulo mortis.* Si huius adnotationis auctor ea legisset quae habentur num. 38, citato, v. *Sacerdos,* ad quem P. Ferraris lectorem remittit, ab hac additione tanquam omnino superflua utique supersedisset. (Edit. Bariell.)

[2] In editione Romana an. 1767, omissum fuit τὸ *probabilius.* Nam adversa opinio pugnat cum Catechismo Romano, de Sacr. poenit., num. 56, cum Rituali Armeno Pauli V iussu edito, de Sacr. poenit., et cum Declaratione Sacr. Congregationis Concilii, quam auctor numero proximo citat, refert autem ex Gallemar. Giraldi Exposit. iuris pontificii, pag. 843, ubi allata huius limitationis causa subdit: *Si vero incertum sit iudicium, seu confessio, hoc certum est ab eodem terminari debere, etiamsi superveniat sacerdos approbatus.* (Edit. Barbiell.)

vagant., ubi sic statuitur: *Decernimus etiam ut nullus hanc incurrens excommunicationis sententiam pro praedictis, vel aliquo praedictorum, absque speciali mandato nostrae absolutionis beneficium valeat obtinere, nisi forsan ad nos habere accessum non posset in mortis articulo constitutus.* Unde cum in nostro casu habeatur accessus, imo promptus sit praesens confessarius approbatus, sequitur quod absolutio non possit impendi a simplici sacerdote, et sic declaravit Sac. Congr. Conc., ut refert Pignatell., tom. X, consult. 163, n. 15, sicque respondit Gregorius XIII, apud Molinam, tractat. 3 de Iust., disp. 63, num. 14, ubi ex aliis testatur de communi. Vide verb. *Complex peccati* [1].

53 Absoluti in articulo, seu periculo mortis a casibus reservatis, qui habent adnexam censuram, si convalescant, tenentur papae vel episcopo respective se praesentare, mandata ipsius humiliter suscepturi, et parti laesae, prout iustitia suaserit, satisfacturi; cap. *De cetero;* capit. *Ea noscitur;* capit. *Quamvis,* et capit. *Quo de his,* de Sentent. excommun., et expresse ex bulla Coenae his verbis: *Nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiae mandatis et satisfaciendo, cautione praestita, absolvi possit, quia non nisi sub hoc*
54 *onere absolvi possunt.* Quod si elapso mortis periculo, cum commode possint, non se praesentent papae vel episcopo respective, et parti laesae renuant, in quantum possunt, satisfacere, reincidunt in excommunicationem, ex cap. *Eos qui,* de Sent. excommun., in 6, et ex decreto Sac. Cong. Episc. et Regul. 7 decemb. 1646.

55 Absoluti vero in tali periculo, vel articulo mortis a casibus reservatis, qui nullam habent adnexam censuram, si convalescant, non tenentur se praesentare superiori, quia onus se praesentandi, quod supracitata iura in illo articulo imponunt, est solum pro casibus reservatis habentibus annexam censuram, et exceptio firmat
56 regulam in contrarium. Et ratio disparitatis est quia a peccatis reservatis non habentibus adnexam censuram in articulo, seu periculo mortis, absolvuntur directe, et pro utroque foro sine ulla alia obligatione; a peccatis vero reservatis habentibus adnexam censuram absolvuntur in articulo seu periculo mortis tantum pro foro interno conscientiae, cum obligatione adhuc se praesentandi superiori pro foro externo, ut mandata eius accipiant, et se obedientes et obsequentes ostendant Ecclesiae vel superioribus quibus fuerunt contumaces, quod non evenit in habentibus casus simpliciter reservatos
57 sine adnexa censura. Imo sic absoluti, licet non indigeant nova absolutione, ex quo prior fuerit valida, possunt tamen adhuc urgeri a superiore, qui potest contra eos procedere, donec etiam pro foro externo absolutionem obtineant, ut pluries declaravit Sacra Congregat. in Compsan. 14 Iunii 1619; in Oppiden. 8 Iunii 1621 et in Meliten. 30 Septembris 1622. Vide verb. *Excommunicatio quoad absolutionem pro foro conscientiae,* etc. art. 8, n. 4.

Absolutio non potest dari extra articulum 58
mortis a sacerdote non approbato et non habente iurisdictionem; alias est nulla; cap. *Omni utriusque,* 12, de Poenit. et remiss.; cap. *Si episcopus,* 2, eod. tit., in 6, et conc. Trident., sess. 23, cap. 15, de Reformat. Et a fortiori 59
nequit dari a laico, lib. III Const. apostol., cap. 10; Leo. X, const. 40, incip. *Exsurge;* conc. Trid., sess. 14, cap. 6, et canon. 10. Unde sacramentaliter absolvens, cum non sit sacerdos, fit suspectus de haeresi, et est cogendus ab inquisitoribus abiurare de vehementi; et licet esset minor 25 annorum dummodo compleverit 20, est degradandus, et brachio saeculari tradendus, ultimo supplicio afficiendus, ex Clem. VIII, constit. 81, incip. *Et si alias,* et Urban. VIII, const. 79, incip. *Apostolatus officium.* Absolvendi facultas delegata non po- 60
test subdelegari; de offic. et potest. iudicis delegati, cap. et §. fin.

Absolutio non potest dari a simplici sacer- 61
dote non approbato, neque pro solis peccatis mortalibus dubiis, cum nullam habeat iurisdictionem. Imo simplex sacerdos non est per- 62
mittendus, quod absolvat neque a solis peccatis venialibus, ut decrevit S. Cong. Romanae et universalis inquisitionis in decreto de communione quotidiana ven. Innoc. XI auctoritate edito 12 Febr. 1679, in cuius fine habentur praecisa haec verba: *Non permittant ut venialium confessio fiat simplici sacerdoti non approbato ab episcopo seu ordinario.* Et nulla quoque declaratur a Benedicto XIV, constit. incip. *Apostolica,* Bullar. tom. I, n. 100.

Quid importent absolutiones generales, quas 63
praelati regulares, in fine visitationis, et in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverunt suis subditis religiosis, et quid absolutiones in articulo mortis dari solitae moribundis, et quid absolutiones quae dantur a praelatis seu praesidibus ante electiones capitulares, vide verb. *Praelatus regularis,* a num. 67 ad 73.

In allegata constit. SS. pontifex Benedi- 64
ctus XIV, ad eliminandas perversas quorumdam opiniones quae irrepserant et ad praecavendum abusum indultorum apostolicorum, praesertim quoad facultatem eligendi confessarium, declarat et mandat confessarios electos

[1] In articulo mortis si non adesset sacerdos, nisi mutus, an possit hic, imo an debeat, scripto absolvere vel signis, ut docet Ioan. Pontius, eo quod non sit damnatum ab Ecclesia, verba non esse de essentia sacramenti, quod affirmat Navarr., et alii; vide Dianam, part. XI, tr. 6, resol. 14. Consulatur not. Romani theologi ad verb. *Moribundus,* num. 4. (Edit. Barbiell.)

in vim bullae Cruciatae, aut alterius privilegii, ab ordinario eius loci, in quo quis confitetur, actu approbatos esse debere. Subindeque statuit: *Confessiones aliter in posterum factas, et respective auditas, nullas, irritas et invalidas fore.* Ideoque *confessiones et absolutiones in praemissis casibus aliter in posterum factas et respective auditas, seu impertitas irritas fore, et invalidas,* declarat. De absolutione a peccatis venialibus in tota illa bulla ne verbum quidem. Standum igitur primae assertioni nostri auctoris, qui ait simplicem sacerdotem non debere neque esse permittendum, absolvere a venialibus. Quod confirmatur ulterius sequentibus auctoritatibus.

I. Reiffens., Theol. moral. tract. 10, dist. 8, q. concl. 4. Sacerdotibus in sua ordinatione confertur sufficiens iurisdictio valide saltem absolvendi quemlibet a solis peccatis venialibus. Ita communior theologorum... Notandum tamen quod extra casum necessitatis non debeat de facto sacerdos necdum expositus se immiscere audiendis confessionibus venialium, idque ob plurima incommoda quae inde facile possent oriri. Et hinc non immerito Innocentius XI, in allato decreto, etc., iniunxit episcopis et parochis *ut non permittant,* etc.

II. Reverendiss. de Ligorio, in Theolog. mor. libr. VI, tract. 4, cap. 2, num. 543. Quaeritur an confessio venialium facta simplici sacerdoti sit illicita et invalida? Quod sit illicita hodie certum est ex decreto Innoc. XI, etc., ubi non solum vetitum fuit episcopis, *ne permittant,* etc., sed etiam fuit interdictum ipsis sacerdotibus, his verbis quae immediate sequuntur. *Si quicunque sacerdotes secus egerint, sciant Deo se rationem reddituros.* Utrum autem talis confessio sit invalida, *prima* sententia communissima negat, et hanc tenent Salm., c. 11, num. 8, cum communi, ut asserunt Holzm. n. 681; Viva, q. 8, art. 1, n. 6; Pal., d. un. part. XIII, n. 5; La Croix, n. 1489; Lugo, disp. 18, n. 41; Suar., d. 26, sect. 5, et Elbel., pag. 296, n. 329, cum Mastr., Herinx., etc.

III. La Croix, Theol. mor., lib. VI, part. II, n. 1489. Videtur nunc tenendum quod ad absolvendum a venialibus praerequiratur approbatio ordinarii; nam licet antehac ab omnibus fere supponeretur tanquam certum, quod facultas absolvendi a venialibus esset in ordinatione concessa omni sacerdoti, vel iure divino, uti volebat Vasq., vel iure ecclesiastico, supposita immemoriali consuetudine, tamen nunc aliter statuit Innoc. XI in decreto, etc.; ergo talis absolutio est saltem illicita. An autem sit valida est incertum: negant aliqui cum Platelio, sed probabilius affirmant cum Card., d. 2, t. VI, art. 9 et 10, n. 667, quia, ex hoc quod pontifex tantum velit prohiberi et non permitti, non sequitur tolli iurisdictionem, vel irritari absolutionem.

ADDITIONES CASINENSES.

Licet episcopi de iure communi absolvere possint in foro interno *ab haeresi,* tamen id, veluti *delegati apostolici,* pro foro interno facere queunt casu quo *haereticus notorius* haeresim renuntians, poenitens ad Ecclesiam redit. Pirhing, V. l. Decr., t. VII; Reiffenst. V. l., tit. 7. Porro episcopi Hiberniae et Germaniae, vi specialis facultatis, absolvere possunt ab haeresi, aliisque bullae Coënae casibus. Habemus igitur (Bened. XIV, l. IX, c. 5, de Synod. dioeces.) praefatis episcopis persuasum fuisse, virtute bullae Coenae vetitum sibi esse uti facultate episcopis facta in Tridentino, et occultos haereticos sine speciali pontificis venia Ecclesiae restituere. Idem sentiunt aliarum nationum episcopi. Videant nunc auctòres gallicani, an tuto et sine temeritatis nota, suis vindicare possunt episcopis auctoritatem, quam sibi iustis de causis prima reservavit sedes. Praeterea bulla Coenae licite non potest non recipi, et contra illam nulla valet praescribere consuetudo. Reiffenst., loc. cit. 65

Episcopus eum absolvere nequit, qui summum pontificem adire legitime impeditur, quando legatum aut alium facultatem absolvendi in casu habentem adire potest; Barbos., de Offic. et potest. epis., alleg. 41, n. 31. Sed probabilius ab episcopo in casu impedimenti reus absolvi potest, etiamsi adsit nuntius apostolicus qui possit adiri, uti sentiunt Ronc., Salm., Dian., Henr., Lugo, S. Ligorius aliique. 66

Etiamsi extra casum impedimenti non possint episcopi aut per se aut per alios absolvere ab ullo casu in bulla Coenae reservato, tamen in casu impedimenti valde probabile est posse episcopos ab omnibus casibus pontificiis, etiam haeresis, absolvere et delegare, non solum specialiter in casu particulari, sed etiam generaliter. Vide Ronc., S. Ligor., l. VII, n. 90. 67

An impediti pontificem adire, si impediti quoque sunt episcopum adire, possint a quocunque absolvi, probabiliter affirmat S. Ligorius (cum onere tamen, cessante impedimento, coram episcopo comparendi), qui pro sua sententia plures citat auctores, l. VII, n. 92. 68

An vero impediti episcopum adire, a simplici confessario possint absolvi a casibus et censuris ab eodem episcopo reservatis, Ronc., Hortado, Diana dicunt, quando impedimentum est perpetuum, eos posse absolute absolvi, quando vero est diuturnum, eos conditionate posse absolvi. Id est cum obligatione, cessante impedimento, comparendi coram episcopo. 69

Licet olim dubitatum fuerit, an haeretici et excommunicati vitandi valide absolvere possent in mortis articulo, nunc tamen temporis non est dubitandum. Innocentius enim XI praecepit non amplius dubitandum esse de sententia affirmativa. Sane omnes fere iuris canonici scri- 70

ptores ex cap. 7, sess. 14 conc. Trident. inferunt quod urgente necessitate, quivis sacerdos, etiam excommunicatus, suspensus, degradatus, haereticus, modo absit publica offensio et periculum subversionis, valide absolvere possit. Vid. Devoti, Inst. canon., tom. II, tit. 2, §. 85, not. 2; S. Lig. l. VI, n. 560; Giraldi, in h. l.; Blasch., dis. 2, de Poenitent.

Articulus II.

Absolutio quibus dari possit vel non.

Summarium. 1. Absolutio dari potest moribundo, qui petit confessarium, licet ipso adveniente, iam obmutuerit, et nulla dare possit signa poenitentiae; ad num. 2 - 3. Absolutio probabilius dari potest sub conditione, etiam moribundo, qui nullum poenitentiae signum dedit, nec dare potest, si ipse prius probe ac Christiane vixit, et sacramenta frequentavit; usque ad n. 7. - 8. Absolutio dari potest ei qui est in occasione proxima involuntaria, nec est in sui potestate eam removere, dummodo tamen vitare conetur periculum formale peccandi per actus proprios. - 9. Affertur ratio. - 10. Datur ad hoc monitio confessariis. - 11. Absolutio tamen dari non potest ei, qui est in occasione proxima voluntaria, nec vult eam, cum possit, deserere, licet sub praetextu cuiuscunque utilitatis, commodi, vel boni spiritualis, vel temporalis, sui, vel proximi. - 12. Habetur clare ex pluribus propositionibus damnatis, quae hic dantur. - 13. Ostenditur etiam ratione. - 14. Absolutio dari non potest consuetudinario et recidivo, qui semper labitur in iisdem peccatis sine ulla spe emendationis; nec facit quantum in se est pro tali consuetudine peccaminosa deserenda. - 15. Affertur ratio, ad n. 16. - 17. Si vero consuetudinarius, seu recidivus, post ultimam suam confessionem se vel paulum emendavit, nec tot peccata, ut ordinarie solitus erat, commisit, et aliquem conatum ad se emendandum adhibuit, debet absolvi. - 18. Cum recidive peccata fiunt ex sola fragilitate intrinseca, potest poenitens toties absolvi, quoties confessarius iudicat eum serio dolere, et proponere in posterum se emendare. - 19. An sint absolvendi nec ne illi consuetudinarii, seu recidivi, qui in aliqua confessione minora afferunt peccata, et in alia maiora, et sic vicissim longo tempore sua peccata continuant; et quomodo cum istis procedendum. - 20. Absolutio dari non debet, sed differenda iis qui propria culpa et negligentia ignorant principalia mysteria fidei, et alia scitu necessaria ad salutem. - 21. Absolutio dari nequit a confessario suo complici in peccato carnis; et si detur, est nulla. Et confessarius audens eum absolvere incurrit excommunicationem papae reservatam. - 22. An absolutio nequeat dari etiam complici in quocunque alio peccato mortali, non carnali. - 23. Absolutio deneganda est ignorantibus mysteria fidei tenenda necessitate *medii*. - 24. Ignorantibus autem necessaria necessitate *praecepti* differenda; et quandoque etiam impertienda. - 25. Facultatem habet absolvendi a casibus et censuris reservatis cancellarius militiae S. Ianuarii. - 26. Et confessarii in vim bullae Cruciatae militibus S. Ioannis Hierosolymitani eiusque militiae subditis concessae; nec opus est forma absolutionis uti, quae illi praefigitur. - 27. Superior regularis nequit subditos suos absolvere a percussione clerici regularis. - 28. Alia ad rem. *Remissive*. - 29. Nota Rom. theol. ad n. 7.

1 Absolutio dari potest moribundo, qui petiit confessarium, licet ipso adveniente iam obmutuerit et nulla dare possit signa poenitentiae. Habetur ex conc. Arausicano 1, can. 12; ex conc. Carthagin. III, cap. *Aegrotantes*, 75, de Consecr., dist. 4, et ex conc. Carthag. IV, can. 76, his verbis: *Is, qui poenitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conversus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, et accipiat poenitentiam.* Id ita expresse statuitur a S. Leone papa, c. *His qui*, causa 26, q. 6, his verbis: *Quod si aliqua aegritudine fuerint aggravati, ut quod paulo ante poscebant, sub praesentia sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium et circumstantium prodesse debebunt, ut simul et poenitentiae et reconciliationis beneficium consequantur.* Sic etiam habetur ex Rituali Romano, auctoritate et mandato Pauli V edito, quod titul. de Sacram. poenit. sic ordinavit: *Si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox et loquela aegro deficiat, nutibus et signis conetur sacerdos quoad eius fieri poterit, peccata poenitentis cognoscere, quibus utcunque, vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiam si confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit,* 2 *absolvendus est.* Ubi τὸ *absolvendus est*, intelligendum est de absolutione sacramentali absolute impertienda, et non tantum sub conditione, nisi forte de aliquo praedictorum signorum certo non constet, sed dubium sit; tunc enim esset danda absolutio solum sub conditione, ne exponeretur sacramentum periculo nullitatis [1].

Absolutio probabilius dari potest sub condi- 3 tione etiam moribundo, qui nullum poenitentiae signum dedit, nec dare potest, si ipse prius probe et Christiane vixit et sacramenta frequentavit. Sic tenet expresse Barbosa, in Collect. ad conc. Trid., sess., 14, de Sacr. poenit., c. 5, n. 2, citans pro hac sententia Vivaldum, Antonium de Litteratis, Homobonum de Bonis, Molfesium, Carolum de Baucio, Bartholomaeum de S. Fausto. Idem docent Marcantius, Herinex, Pontius, Bosco, Bassaeus, Anacletus, Felix Potestas, Schilder, tract. 6, n. 39, citans Gregorium XV in suo Memoriali confessariorum, quod ediderat quando erat adhuc archiepiscopus Bononiensis, S. Antoninus et Sacerdotale Romanum, pag. 264, dicens: *Posse absolvi moribundum assuetum frequentare confessionem, quamvis repentino casu oppressus sacramentum non petierit.* Hanc sententiam 4 vocat nunc communem Moya, q. 4, pro qua refert sexdecim auctores qui eam absolute tenent, et alios longe plures qui defendunt ut probabilem: et ex praecepto charitatis in praxi tenendam; ad quos accedunt Gobat, Tambur.,

[1] Sic etiam mutus absolvendus est, quamvis confessor non calleat quae peccata per signa velit ille exprimere; nec sciat per signa eum interrogare de aliquo peccato in particulari. (Edit. Barbiell.)

Escob., card. Aversa, Quarti, Arsdech., Sporer, Bonagratia, Gormaz, et alii. Et probatur ratione; quia vita Christiana atque catholica hactenus probe et publice peracta in huiusmodi casu, ac extrema necessitate talis moribundi, est sufficiens accusatio sui, et confessio, cum alia maior fieri nequeat; adeoque potest sub conditione absolvi. Antecedens probatur, quia ille qui petiit confessionem, vel saltem dedit signa petitae confessionis, potest in mortis articulo absolvi; sed homo Christiane et catholice vivens hoc ipso petiit, deditque signa confessionis, pro mortis articulo petitae, adeoque, etc. Minor probatur, quia per decursum totius vitae Christianae, saepius, ac praesertim frequentando sacramenta Ecclesiae, vel faciendo consuetum examen conscientiae, imo et devote pluries orando, *Pater noster,* et *Ave Maria,* per τὸ *dimitte nobis debita nostra,* vel *ora pro nobis peccatoribus nunc et in hora mortis nostrae,* fatentur se peccatores, petuntque omnia pro felici hora mortis necessaria et opportuna; sed inter haec est praecipue confessio et absolutio sacramentalis in mortis articulo obtinenda: 5 ergo, etc. Tum quia de tali viro probo in articulo mortis constituto prudenter dubitari potest, an prius confessionem petierit, et non fuerit auditus, aut aliquod signum externum dederit, quod non fuerit visum; imo dubitari potest, an etiam de facto aliquod signum externum det, quod propter eius virium imbecillitatem non videatur, aut non percipiatur, adeoque poterit sub conditione absolvi; eo quod ob probam antea peractam vitam praesumi ac sperari possit, ipsum hic et nunc pe- 6 tere confiteri, et sacramentaliter absolvi. Tum etiam quia in dubiis aut opinionibus circa necessaria ad salutem, tutior pars est amplectenda; sed in casu agitur de re necessaria ad salutem, et adest dubium, aut opinio pro utraque parte; adeoque est sub conditione absolvendus, cum hoc tutius sit pro eius aeterna salute; nihil enim mali fit in conferenda tali absolutione conditionata; eo enim ipso quod apponatur conditio: *si es capax, ego te absolvo,* etc., et vitatur omne periculum sacrilegii et irreverentiae sacramenti, et consulitur saluti aeternae moribundi, quae in tali extrema necessitate est ab omnibus ex charitate procuranda. Sicut enim sacramentum baptismi in casu 7 extremae necessitatis potest conferri sub conditione in materia dubia, ut in lixivio, aqua rosacea, vel nivali; vel etiam in parte dubia, ut in digito, manu, etc., cum in tali casu tutius consulatur saluti animae infantis, quam nullo modo eum baptizando; sic a pari in casu nostro potest sub conditione dari absolutio sacramentalis tali moribundo extreme indigenti, cum tutius consulatur suae extremae saluti dando ei absolutionem conditionatam, quam nullo modo eum absolvendo. Sacramenta enim cum fuerint a Christo instituta in salutem fidelium, in casu extremae necessitatis de mente legislatoris cedunt iuri suo, *ne exponantur periculo nullitatis,* ut fideles non exponantur periculo damnationis; eo vel maxime quod talis conditio, ut iam dictum est, salvat reverentiam sacramenti, quia si moribundus non sit capax absolutionis, non fit sacramentum [1].

Absolutio dari potest ei qui est in occa- 8 sione proxima involuntaria, nec est in sui potestate eam removere, dummodo tamen vitare conetur periculum formale peccandi per actus proprios, scilicet, primo per verum et firmum dolorem de praeteritis; secundo, si sit occasio luxuriae, per intensum et solidum propositum solus cum sola non loquendi, et totis viribus mulieris aspectum et illecebras vitandi; tertio per verum propositum et promissionem separationis cum primum erit possibilis physice vel moraliter; quarto per fervidam orationem, et petitionem divini auxilii, et frequentiam sacramentorum, maxime confessionis cum eodem prudenti confessario [2]. Et ratio est, quia oc- 9

---

[1] Doctrina quam, n. 3, tradit auctor noster de absolutione impertienda sub conditione iis moribundis, quamque infra defendit cl. adnotator adversus scrupulos P. Concinae, in praxi satis tuta videtur; quapropter haud facile ab ea sese avelli patiatur discretus confessarius, quem meminisse oportet illius Iulii I pontificis sententiae in can. *Si presbyter. Si quis presbyter poenitentiam abnegaverit morientibus, reus erit animarum.* Insuper recensitam sententiam quam ex August. doctrina ad calcem lib. I de Adulterin. coniug., recte consequi quivis dignoscere poterit, propugnant viri doctissimi, ac theologi praestantissimi, Morinus, Merbesius, Iuen., Gennet, aliique non pauci. Verumtamen haec doctrina videtur non effugisse censuram Academiae Parisiens., quae in libro Amadaei Guinemii an. 1665, consimilem fere propositionem censura notavit. Hinc Natal. Alexand., Cabassutius, aliique illam apertissime reiiciunt. Itaque, ut omnis dubitatio circa hanc praxim, quam edocet atque tuetur auctor noster, spirituali hominum rei necessariam, exscindatur, placet in medium proferre aequissimum ac sapientissimum iudicium recentioris, nec ignobilis theologi. *Ingenue fatendum,* ait, *priorem sententiam* (scilicet huic nostrae oppositam) *si discussione scholastica esset defuienda, fortassis alteri praeponderaturam; sed quoniam haec probatur viris doctissimis, nec omnino caret pondere auctoritatis ac rationis; et ulterius sacramentum poenitentiae pro animarum salute institutum, praesertim in mortis articulo, est summopere necessarium; et ex alia parte si adhibeatur forma conditionalis, evitatur periculum aliud de nullitate sacramenti.... propterea dico, moribundo, de quo disputatum est, impendendam absolutionem hac conditione praemissa: Si capax est.* Lauren. Berti, de Theolog. discipl., lib. XXXIV, p. II, cap. 8, n. 6, in fine. (Edit. Neapol.)

[2] Recta agendi ratio quam tradunt saniores ethices assertores, hunc in modum sese habet; nimirum ut huiusmodi hominibus huius generis occasionibus etiam necessariis irretitis, *ordinarie loquendo,* per prudentem confessarium differatur absolutio, praesertim si occasio sit praesens et in materia turpi, donec, salutaribus adhibitis remediis, occasio proxima remota evaserit. Hanc doctrinam diserte eleganterque tradidit D. Carolus in Instructione confessariorum, et sequuntur passim pro-

casio peccandi in se non est peccatum, nisi sit voluntaria, et qui in ea est, potius dicitur eam pati quam ei se exponere; positis enim dictis propriis actibus, censetur, pro quanto in se est, eam absolute et efficaciter nolle, ut tradit D. Basilius in Const. monast., c. 4, fol. 489, ubi dicit: *In huiusmodi casibus hominem non amare periculum, sed illud invitum subire.* Talis occasio involuntaria contingere potest in filiofamilias cum famula domini, inter fratres, sorores, filios et filias eiusdem familiae, et alios similes coniunctos, qui non sunt sui iuris, habitantes in eadem domo sub
10 cura eiusdem domini seu parentis. Sic tenent communiter doctores, qui tamen monent confessarios, ut cum istis se gerant sicuti cum recidivis, differendo aliquando absolutionem, et difficiles se ostendendo ad eos absolvendos, ut sic perterriti facilius emendentur, et supradictos proprios actus efficacius eliciant, sine quibus nequirent absolvi, cum deficerent in adimplendis quae sunt in sua potestate, et tenentur omnes adimplere nulla suffragante excusatione ad vitandum peccatum mortale [1].

11 Absolutio tamen dari non potest ei qui est in occasione proxima voluntaria, nec vult eam, cum possit, deserere, licet sub praetextu cuiuscunque utilitatis, commodi vel boni spiri-
12 tualis, vel temporalis sui vel proximi. Clare constat ex pluribus propositionibus damnatis, ut ex 41 in ordine damnata ab Alexandro VII, die 18 Martii 1666, his verbis: *Non est obligandus concubinarius ad eiiciendam concubinam, si haec nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo* regalo, *dum deficiente illa, nimis aegre ageret vitam, et aliae epulae taedio magno concubinarium afficerent; et alia famula nimis difficile inveniretur;* et ex 61 in ordine damnata ab Innocentio XI, 2 Martii 1679: *Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, et non vult omittere, quinimo directe, et ex proposito quaerit, aut ei se ingerit;* et ex alia eiusdem pontificis, 62 in ordine: *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit;* et ex altera eiusdem, 63 in ordine: *Licitum est quaerere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.* Et ostenditur ratione, quia ut quis 13
non teneatur deserere occasionem proximam peccandi mortaliter, nulla causa est sufficiens, nisi sola impotentia physica vel moralis deserendi illam occasionem proximam; nam quoties potest quis eam derelinquere, tenetur, quia quilibet, si potest, tenetur evitare proximum periculum summi mali, quale est peccatum mortale, iuxta illud Matthaei XVIII: *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, et proiice abs te,* aliter non esset dispositus ad obtinendam absolutionem ratione evidentis periculi, adeoque non absolvendus, ut concludit sanctus Carolus Borromaeus, part. IV Actor. Eccles. Mediolan., Instruct. confess. circa medium, his verbis: *Sciant denique (confessores) se non posse iis impendere beneficium absolutionis, qui peccati mortalis occasionem omnem fugere serio non proposuerint.* Et S. Thomas de Villanova, concione in feria 6 post Domin. 4 Quadragesimae, ait: *Vadat, et concubinam e domo pellat, pecuniam alienam restituat, etc., et tunc ad confessarium redeat, et absolvatur: hic rectus est ordo, hunc ordinem non transgredieris.* Accedit etiam, poenitentem, si sit rite dispositus, debere affectum peccati excludere, et peccatum detestari; ergo detestari quoque debet peccandi occasionem. Quomodo vero eam detestabitur, qui non vult illam deserere?

Absolutio dari non potest consuetudinario 14
et recidivo, qui semper labitur in eadem peccata sine ulla spe emendationis; nec facit quantum in se est, iuxta monita prudentis confessarii, pro tali consuetudine peccaminosa deserenda, adhibendo scilicet serium conatum, quo tentationibus ac occasionibus resistat; sed potius cupiditatibus suis semper frena relaxat. Id constat clare ex propositione damnata ab Innocentio XI, 2 Martii 1679, in ordine 60: *Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturae, aut Ecclesiae, et si emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, et proponere emendationem.* Et ratio est, quia cum in isto nullum appa- 15
reat verum signum doloris aut propositum emendandae vitae, ex quo nullum serium conatum adhibeat ad resistendum tentationibus,

batissimi, quinque theologi. Quod si absolutiouem differre non possit sine periculo, et infamia ipsius poenitentis, et confessarius talia contritionis signa in eo perspexerit, debitamque ad excipienda remedia emendationi suae necessaria dispositionem observaverit, debet illi proponere quae magis opportuna et necessaria videbuntur, v. g., illi praecipere ne solus cum tali persona colloquatur, orationes aliquas, carnisque macerationes illi praescribere, et frequentem in primis confessionem, quae si poenitens in se recipiat, confessarius illum absolvere poterit. Quod si tamen, hac iam adhibita diligentia a se aut ab alio confessario, poenitens emendatus non fuerit, non absolvatur, donec illa occasio iam ablata fuerit. Ita laud. D. Carolus. Hi profecto canones atque agendi rationes sunt ab omni laxitate alienae, evangelicis dictis ac Patrum sententiis conformes, quas hac in re servari opus nobis est, iisque doctrinam nostri cl. auctoris attemperare. Vid. Natal. Alexand. in sua Theolog., lib. II, de Sacram. poenit., art. 3, regul. 10. (Edit. Neapol.)

[1] Vide Antoine de Poenitentia, cap. 3, art. 3, q. 6; Cuniliati, de Poenit., § 7, num. 8 et 9; Colet., in Continuat. Praelect.; Tournely, de Poenit., part. II, cap. 7, art. 5, sect. 1, § 2, et alios qui tutam confessariis se cum illis, qui in peccandi occasione versantur, gerendi rationem proponunt. (Nota Barbiell.)

et peccandi occasionibus, sed potius voluntarie suis cupiditatibus semper frena relaxet, absolutio nedum non ipsum solveret, sed et cum ipso etiam confessarium ligaret, ut docet S. Ambrosius, lib. II de Poenit. c. 9. his verbis: *Nonnulli ideo poscunt poenitentiam, ut statim sibi reddi communionem velint, hi non tam se solvere cupiunt, quam sacerdotem ligare; suam enim conscientiam non exuunt, et sacerdotis induunt, cui praeceptum est: « Nolite dare sanctum canibus. »* Et quod similibus consuetudinariis, seu recidivis non sit danda absolutio, donec emendentur, aperte insinuat S. Carolus Borromaeus, part., IV Actor. Eccles. Mediol., titul. *Instructio confessorum,* his verbis: *Proroganda est adhuc absolutio his qui licet se peccatum dimissuros polliceantur, ab illo tamen non separandos confessor suspicetur, ut sunt ii, et praesertim iuvenes otiosi, qui solent maioris temporis parte aleis, crapulis, amoribus, peccatis carnalibus, blasphemiis, inhonestis conversationibus, dissensionibus, odiis et detractionibus vacare, ut qui a multis annis in eisdem peccatis perseverarunt, nec ut emendentur laborant.*

17 Si vero consuetudinarius, seu recidivus post ultimam suam confessionem, se vel paulum emendavit [1], nec tot peccata, ut ordinarie solitus erat, commisit, et aliquem conatum ad se emendandum adhibuit, debet absolvi; cum sic ostendat se habere verum dolorem, et firmum propositum se emendandi, quod sufficit ad veram poenitentiam, licet aliquoties sit iterum relapsus: siquidem eiusmodi aliquis relapsus non est signum falsae poenitentiae, sed potius fragilitatis humanae: plurimi enim, etiam probitate conspicui, relabuntur interdum, et contra bona proposita firmiter concepta denuo
18 peccant. Cum enim recidive peccata fiunt ex sola fragilitate intrinseca, uti fit in mollitie, delectationibus morosis, odiis, blasphemiis, et similibus; docent communiter doctores [2], ordinarie posse poenitentem toties absolvi, quoties confessarius iudicat eum serio dolere, et proponere in posterum se emendare, quia est rite dispositus, ut maxime liquet in illo, qui post ultimam confessionem non tot peccata commisit, uti antea solitus erat; unde et Matthaei XVIII Petro interroganti: *Quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? usque septies? Dixit Iesus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies,* hoc est toties quoties vere doluerit, signa emendationis dederit, veniamque rogaverit: iuxta quod Sanctus Hieronymus relatus, cap. *Septies,* dist. 3, de Poenit., ait: *Non solum septies, sed usque septuagies septies delinquenti, si convertatur ad poenitentiam, peccata condonentur.*

Maior difficultas est, an sint absolvendi necne, 19
illi consuetudinarii, seu recidivi, qui in aliqua confessione minora afferunt peccata et in alia maiora, et sic vicissim longo tempore sua peccata continuant, aliquoties se vincendo, et aliquoties iterum relabendo, ac numerum peccatorum augendo? Cum istis, dicerem, quod a confessariis non sit procedendum nec per nimiam severitatem, nec per nimiam clementiam, ut nec nimia severitas terreat, nec nimia clementia palpet. Habemus enim non pauca luctuosa exempla, quod nimia severitas confessariorum fuerit potius poenitentibus occasio ruinae spiritualis, ac desperationis, quam salutis, cum sic deterritis sit eis odiosa confessio, et plurimi a poenitentia totaliter recesserint; et per hoc Sanctus Leo, epistola 91, omnes sic admonet confessarios: *In dispensandis Dei donis non debemus esse difficiles, nec accusantium se lacrymas, gemitusque negligere, cum ipsam poenitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam.* Nec minora habemus exempla, quod nimia confessariorum clementia non paucos cum seipsis perdiderit poenitentes; cum nimia clementia potius foveat peccata quam minuat, iuxta id quod observat Bellarminus, Concion. octava in Dominica quarta Adventus, dicens: *Nec enim esset hodie tanta facilitas peccandi, si non esset etiam tanta facilitas absolvendi;* et ideo nimia haec indulgentia reprobatur in synodo Gebennensi, part. IV, tit. 9, cap. 6, sub motivo, quod per hanc nimiam facilitatem absolvendi pereat *tum presbyterorum, tum poenitentium multitudo infinita.* Unde cum similibus poenitentibus magna est necessaria prudentia, et discretio in confessariis, ut hinc per graviora exhortationum motiva eos deterreant a relapsu et peccatis; et illinc dulciora divinae gratiae, passionis Dominicae, et invocationis sanctorum linimenta proponendo, erigant in fiduciam, et spem Christianam, atque iteratam peccatorum detestationem, et firmius emendationis propositum; sicque cum evangelico Samaritano sciant opportune vulneribus sauciatorum oleum, ac vinum infundere, ut S. Augustinus et S. Thomas, part. III, q. 80, art. 10, ad. 3, aiunt: *Faciat unusquisque, quod secundum fidem suam*

---

[1] Editio Rom. an. 1767 sic habet: *se emendavit..... et conatum ad se emendandum adhibuit,* expunctis τὸ *vel paulum* et *aliquem.* Neque enim ut poenitens verum dolorem, firmumque se emendandi propositum habere prudenter existimetur, satis est, ut se *vel paulum emendaverit, et aliquem conatum ad se emendandum adhibuerit.* (Nota Barbiell.)

[2] Non defuerunt quidem doctores qui haec traderent. Verum istis probatiores theologi adversantur. Vide, ut alios omittam, Concinam, Compend. theolog., lib. XI, dissert. 4, cap. 3, num. 23 seqq. Neque opinionis oppositae patronis esse praesidio potest testimonium, quod ex S. Matthaei cap. XVIII auctor subiicit, ut ostendit Colet., de Poenit., part. II, cap. 6, § 3, num. 769, ubi simile testimonium ex S. Lucae cap. XVII exponit. (Nota Barbiell.)

pie credit esse faciendum. Vide theologos in Addit. ad num. 10 indicatos.

20 Absolutio dari non debet, sed differenda iis qui propria culpa et negligentia ignorant principalia mysteria fidei, et alia scitu necessaria ad salutem. Habetur expresse de mente Innocentii XI damnantis, sub die 2 Martii 1679, hanc propositionem in ordine 64: *Absolutionis capax est homo, quamvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanctissimae Trinitatis et Incarnationis Domini nostri Iesu Christi.* Et clare traditur etiam a sancto Carolo Borromaeo, part. IV, Actor. Eccles. Mediol., Instruct. confessar. circa med., praecisis his verbis: *Quicunque rationis usum attigerit, sub reatu peccati mortalis omnes Symboli Apostolici, quo Ecclesia utitur, articulos scire tenetur, saltem quoad substantiam. Item Dei et Ecclesiae praecepta, quae sub mortali peccato observanda sunt, quaeque solent in scholis doctrinae Christianae comparari. Ubi ergo poenitens haec ignorarit, si quamprimum ad ea discendum non acquieverit, absolvi non debet. Imo si ad ea discendum se dispositum significaverit, interrogandum num alias de ea negligentia a confessore, sive ipse sit, sive alius, aut pastor, monitus fuerit, siquidem pro modulo diligentiam ad hoc non adhibuerit, tandiu illi absolutio differatur, donec huic officio penitus satisfecerit. Quod si nondum admonitus fuerit, absolvatur quidem: sed de supradictis, ut poterit, instruatur.* Vide infra, n. 23.

21 Absolutio dari nequit a confessario suo complici in peccato carnis; et si detur est nulla, et confessarius audens eum absolvere incurrit excommunicationem papae reservatam. Vide verb. *Complex peccati* a num. 1 ad 3.

22 An absolutio nequeat dari etiam complici in quocumque alio peccato mortali, non carnali? Vide ibid., n. 4.

ADDITIONES AUCTORIS.

23 Absolutio deneganda est ignorantibus mysteria fidei tenenda necessitate *medii;* Benedictus XIV, tom. I, constit. 42, incip. *Etsi,*
24 § 12. Ignorantibus autem sua culpa necessaria necessitate *praecepti* et absolutio reiicienda in aliquod tempus. Quandoque tamen potest talis poenitens absolvi, si dolens de sua culpabili vincibili ignorantia, serio promittat confessario operam se impense daturum, qua divinae gratiae praesidio discat etiam necessaria necessitate praecepti. Idem loc. cit.

25 Absolvendi facultas a casibus reservatis et censuris conceditur cancellario militiae S. Ianuarii. Idem, tom. I, constit. 24, incip. *Ro-*
26 *manae Ecclesiae,* § 3. Eadem facultas tribuitur confessariis in vim bullae Cruciatae concessae militibus S. Ioannis Hierosolymitani, eiusque militiae subditis. Idem tom. I, constit. 76, incip. *Quoniam,* § 8.

Non est opus absolventem virtute bullae Cruciatae uti forma absolutionis quae praefigitur in summario bullae; ea enim apponitur, ut sciatur, a quibus peccatis, et censuris possit absolvere confessarius. Mendo, de bulla Cruciatae, d. 23, cap. 12.

Absolvere non potest abbas, seu superior 27
regularis monachos sibi subiectos a percussione clerici regularis, ut expresse respondit Sac. Congreg. Concil. in Mediolanen. *Censurarum,* 2 Decemb. 1719, ad 5 dubium. Vide verb. *Excommunicatio.*

Alia ad rem, vide verb. *Confessarius* arti- 28
culus 2, num. 87.

NOTA ROMANI THEOLOGI

Ad num. 7 auctoris.

P. Daniel Concina, qui in animadversionibus ad Pontas, auctoris nostri opinionem, quae communior est, probaverat, in Theologia Christiana, quae ibidem scripserat, retractavit, ne eorum praeiudicium afferret opinioni, qui confessionem necessariam huius sacramenti materiam existimantes, negant omnino eum absolvi posse, qui confessionis signa sensibilia non dederit; quia deficientibus actibus poenitentis, necessaria materia desideratur, sine qua perfici sacramentum nequit. Sed certum omnino non est, actus poenitentis materiam huius sacramenti esse: cum Trid. syn. non sacramenti *materiam,* sed *quasi materiam* dixerit; cumque theologi bene multi non materiam ex qua sacr. fit, sed circa quam sacramentum versatur, actus illos constituant. Dum vero in poenitente ea praecesserint, quae auctor commemoravit, satis verisimile est, et confessionis desiderium per anteactam vitam, et alios actus in illo reperiri, qui ad impertiendam absolutionem dubiam saltem materiam suppeditent: ergo sub conditione absolvi poterit; eo vel magis, quia iis, qui antea confessionem petiere, si saltem per testes id sacerdoti sit notum, absolutio concedenda est, ut liquet ex allatis ab auctore monimentis, et etiam ex decreto Urbani VIII, qui, 24 Februarii 1632, rogatus ab inquisitore Lusitaniae, *num valide absolvi possit aegrotus, qui coram uno teste signa contritionis dedit, superveniente autem confessario nullo externo signo confitendi voluntatem ostendit,* respondit, *huic aegroto posse impertiri absolutionem; nec id repugnare decreto Clementis VIII, cum diversam contineat rationem.* Itaque si absolvendi sunt, qui antea petiere confessionem, quia actus illi praecedentes veluti praesentes haberi possunt; cur ii absolvendi non erunt, quorum vivendi ratio prudentem confessarium certum facit, voluisse in mortis articulo sacramenta recipere, ac prudenter etiam dubitare permittit confessionem antea petiisse; licet a nemine fue-

rint auditi? Nec audiendus Concina est, dum ait Deum, quando vult alicuius salutem, velle etiam eadem voluntate media a Christo praescripta pro salute obtinenda. Nam absolutionem hanc medium esse praescriptum dicimus, et occurrentem sacerdotem, qui probo Christiano, quem confessionem petiisse praesumimus, sacerdotalem absolutionem impertiatur, beneficium quoddam esse putamus divinae misericordiae, quo Deus illi opitulari decreverit [1].

ART. III. *Absolutio quomodo, et sub qua forma dari possit, et debeat, vel non?*

1. Absolutionis sacramentalis verba necessaria, et sufficientia assignantur. - 2. Licet speculative loquendo sola illa duo verba: *Absolvo te,* vel aequivalentia sint de essentia formae absolutionis, ac necessario exprimenda necessitate sacramenti, - 3. in praxi tamen tutius tenendum est, requiri tanquam de essentia formae sacramentalis illa verba: *a peccatis tuis,* vel saltem: *a peccatis.* - 4. Aliter confessarius peccaret mortaliter, et exponeret sacramentum probabili periculo nullitatis sine necessitate, et contra iustissimam voluntatem poenitentis. - 5. Absolutio est valida, sed illicita, si detur aliis verbis, quae tamen non mutent sensum formae ordinariae, nec actum iudicii; et afferuntur variae similes formae. - 6. Omnes dictae, et consimiles formae sunt validae. - 7. Sunt tamen illicitae. - 8. Absolutio autem data his verbis: *Ego te mundo a peccatis tuis,* vel aliis verbis consimilibus a pluribus censetur insufficiens. Et qui eam daret sub similibus verbis peccaret mortaliter, sicuti mortaliter peccaret, qui extra casum necessitatis voluntarie relinqueret, *Ego,* et *in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* - 9. Omissio vero aliarum precum, si fiat aliqua rationabili causa, non est nequidem peccatum veniale. - 10. Assignatur digna praxis servanda in usuali administratione sacramenti poenitentiae. - 11. Urgente aliqua gravi necessitate, v. g., periculo mortis instantis, potest confessarius breviter dicere: *Ego te absolvo ab omnibus censuris, et peccatis, in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti. Amen.* - 12. Absolutionis verba non praecise, et nude indicant, et declarant poenitentem esse a Deo absolutum, sed vere, et per modum sententiae iudicialis important absolutionem poenitentis a peccatis, loco Dei a confessario velut a iudice pronuntiatam. - 13. Absolutio non est valida, si proferatur modo deprecativo. - 14. Absolutio nequit dari absenti per nuntium et per litteras. - 15. Absolutio potest dari ab uno pluribus simul. - 16. Talis absolutio esset non quidem formaliter, sed virtualiter, et aequivalenter multiplex, et essent tot sacramenta, quot homines ponentes aliquam confessionem, et dolorem cum proposito. - 17. Similiter potest dari absolutio uni a pluribus simul. - 18. Talis absolutio licet sit illicita, est tamen valida. Imo possunt dari casus, qui assignantur, in quibus nedum sit valida, sed etiam licita. - 19. In illis casibus, ut volunt varii classici DD., per plures sic intentas, et obtentas a poenitente absolutiones conferretur maior gratia, et essent plura sacramenta. - 20. Alia ad rem. *Remissive.* - 21. Nota Rom. theol. ad num. 13. - 22. Pluribus demonstratur argumentis non esse validam absolutionem modo deprecativo prolatam. - 23. Nonnullae advertentiae in hanc sententiam.

1 Absolutionis sacramentalis verba necessaria, et sufficientia sunt: *Absolvo te a peccatis tuis,* vel alia aequipollentia actum iudicialem sententiae absolventis sufficienter exprimentia: sic habetur ex concil. Florent. in decreto unionis, ubi dicit: *Forma huius sacramenti est: Ego te absolvo,* etc., et ex Trident., sess. 14, cap. 3, ubi dicit: *Docet praeterea sancta synodus, sacramenti poenitentiae formam, in qua praecipua eius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: «Ego te absolvo,» etc., quibus quidem de Ecclesiae sanctae more preces quaedam laudabiliter adiunguntur: ad ipsius tamen formae essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessariae.* 2 Licet autem ex praedictis sola illa duo verba *absolvo te,* vel aequivalentia, sint de essentia formae absolutionis, ac necessario exprimenda necessitate sacramenti, maxime speculative loquendo, ut sustinent D. Th., III part., quaest. 84, art. 3, in corp.; Scotus in 4, dist. 14, quaest. 4, § *Ex hoc sequitur;* Suarez, Lugo, Gonet, Conninch, Amicus, et alii magis 3 communiter. In praxi tamen tutius tenendum est, requiri tanquam de essentia formae sacramentalis etiam illa verba, *a peccatis tuis,* vel saltem, *a peccatis,* quia in institutione sacramenti poenitentiae facta est a Christo expressa mentio peccatorum: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt (Ioan. XX).* Ergo si quia in sacramenti baptismi institutione dictum est: *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti,* invocatio Trinitatis dicitur essentialis, ita quia in institutione sacramenti poenitentiae dictum est, *quorum remiseritis peccata,* expressio eorumdem peccatorum erit essentialis; adeoque tutius addenda sunt illa verba *a peccatis tuis,* vel saltem *a peccatis.* Eo vel maxime, quod absolutio a peccatis debet determinate significare remissionem peccati, quia non plus efficit quam determinate significet, cum sit forma practica, et non speculativa: atqui illa verba *absolvo te* non significant determinate remissionem peccatorum, cum de se sint indifferentia ad significandam remissionem, vel censurae, vel peccati, vel poenae; adeoque, etc. Tum quia concilium Florentinum, in decreto unionis, et Trident., sess. 14, cap. 3, expresse dicunt, formam sacramenti poenitentiae esse verba, *Ego absolvo te,* addita particula, etc., quae ex genere suo indicat quid aliud ab enuntiato in illis verbis, *Ego absolvo te;* adeoque ultra ista tutius erunt addenda etiam ista, *a peccatis tuis,* vel saltem, *a peccatis.*

[1] Adeundus Benedictus XIV, de Synodo dioeces., lib. VII, cap. 15, num. 8 et seqq., ubi plura affert, quibus propugnata ab auctore, et Romano theologo sententia confirmatur et illustratur.

Hinc merito Vasquez et alii quamplurimi affirmant, quod in casibus supradictis, in quibus moribundus potest absolvi, sacerdos non tantum possit, sed etiam teneatur ratione charitatis, illum absolvere. (EDIT. BARBIELL.)

4 Aliter confessarius peccaret mortaliter, et exponeret sacramentum probabili periculo nullitatis sine necessitate, et contra iustissimam voluntatem poenitentis, ut dicit Gobat, tract. 7, num. 150, cum aliis, et maxime post damnationem factam ab Innocent. XI, 2 Martii 1676, huius propositionis primae in ordine: *Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione baptismi, ordinis sacerdotalis, aut episcopalis.*

5 Absolutio est valida, sed illicita, si detur aliis verbis, quae tamen non mutent sensum formae ordinariae, nec actum iudicii; sic valide absolvitur, si dicatur: *Ego tibi remitto, vel condono peccata tua; Solvo te a peccatis tuis; Tibi a me remittuntur peccata tua; Absolvo dominationem vestram, vel maiestatem vestram* si confessarius sic dicat reverentiae causa: *Nos absolvimus te a peccatis tuis*, si τὸ *nos* denotet dignitatem personae singularis absolventis, ut si sit praelatus. *Tu a me absolveris a peccatis. Franciscus, vel dominatio vestra, seu maiestas vestra, a me absolvitur a peccatis. Iubeo, volo te absolutum esse a peccatis.*

6 Omnes enim istae, et consimiles formae sunt validae, quia est in istis tantum mutatio accidentalis cum verba retineant sensum a Christo

7 intentum; sunt tamen illicitae, quia sunt contra consuetudinem et praescriptum Ecclesiae.

8 Absolutio autem data his verbis, *Ego te mundo a peccatis tuis,* vel aliis verbis consimilibus, a pluribus censetur insufficiens, quia non videtur significare absolutionem per modum sententiae iudicialis, qualis requiritur ad sacramentum poenitentiae, utpote quod per modum iudicii est a Christo institutum, adeoque qui eam daret sub similibus verbis, peccaret mortaliter, cum semper mortale sit extra casum necessitatis uti materia, et forma dubia in sacramentis; sicuti secundum multos peccaret etiam mortaliter, qui extra casum necessitatis voluntarie relinqueret *Ego,* et *in nomine*

9 *Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Omissio vero aliarum precum, si fiat aliqua rationabili causa, v. gr., in magno concursu poenitentium, in frequentioribus et brevioribus confessionibus, non est nequidem peccatum veniale, cum nullimode spectent ad essentiam absolutionis sacramentalis, nec ad ipsius sacramenti administrationem sint necessariae, sed solummodo de Ecclesiae sanctae more laudabiliter adiungantur, ut expresse docet Trident. cit., sess. 14, cap. 3, verbis relatis num. 1.

10 Pro digna autem et practica usuali administratione sacramenti poenitentiae, consultum est, ut laudabiliter practicatur a multis, quod confessarius dicat poenitenti, antequam incipiat confessionem, *Dominus sit in corde tuo, et in labiis tuis, ut rite et competenter confitearis peccata tua, In nomine Patris,* formando signum crucis versus eum, *et Filii, et Spiritus sancti. Amen.* Denique rite peracta confessione, et iniuncta poenitenti prius salutari poenitentia, dicat, ut praescribit Rituale Romanum iussu Pauli V editum: *Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam aeternam.* Deinde dextera versus poenitentem elevata: *Indulgentiam, absolutionem et remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, et misericors Dominus. Amen.* Postea: *Dominus noster Iesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis* (hoc verbum suspensionis omittitur in laicis) *et interdicti, in quantum possum, et tu indiges.* Deinde: *Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.* Et ultimo: *Passio Domini nostri Iesu Christi, merita B. M. Virginis, et omnium sanctorum, quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem omnium peccatorum, augmentum gratiae, et praemium vitae aeternae. Amen.* Non requiritur necessario ante verba *Absolvo te* addere *Auctoritate Dei;* et propositio contraria deleta est a tribunali Hispano sanctae inquisitionis in expurgatorio, ann. 1640, in summa Fr. Hieronymi de Clamas. Urgente vero aliqua gravi necessitate, ut puta periculo mortis instantis, breviter con- 11
fessarius dicere poterit: *Ego te absolvo ab omnibus censuris, et peccatis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen,* ut ad litteram docet Rituale Romanum.

Absolutionis verba non praecise et nude indicant, et declarant poenitentem esse a Deo 12
absolutum, sed vere per modum sententiae iudicialis important absolutionem poenitentis a peccatis loco Dei a confessario, velut a iudice pronuntiatam. Et ratio est, quia in formis sacramentalibus verba id vere efficiunt quod significant; verba autem absolutionis sacramentalis vere significant absolutionem in persona propria sacerdotis, et non meram declarationem absolutionis iam positae, ut clare patet ex tenore verborum quae profert, audita confessione, ipse sacerdos; dicit enim: *Ego te absolvo a peccatis tuis:* absolvere enim non est praecise declarare, adeoque confessarii vere absolvunt, et non tantum indicant, sed declarant poenitentes esse a Deo absolutos. Et sic habetur ex conc. Trid., sess. 14, cap. 6, de ministro huius sacramenti, et absolutione: *Quamvis autem absolutio sacerdotalis alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium... declarandi remissa esse peccata, sed ad instar actus iudicialis ab ipso velut a iudice sententia pronuntiatur;* et etiam ex can. 9 eiusdem sessionis, et capitis his verbis: *Si quis dixerit*

absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum iudicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi, et declarandi remissa esse peccata confitenti, etc., anathema sit.

Absolutio non est valida, si proferatur modo
13 deprecativo, v. gr., *Absolvat te Deus, oro Deum, ut te absolvat,* vel similibus deprecativis verbis. Est communis doctorum. Et ratio est, quia sacramentum poenitentiae est a Christo institutum per modum iudicii, ut habetur ex Trident., sess. 14, cap. 2 et 6, mox citato; ubi asserit confessarium esse iudicem, hocque sacramentum exerceri per modum iudicii; sed non potest esse tale, nisi intercedat sententia iudicis iudicativa; in iudiciis enim sententia non profertur deprecando, sed iubendo; adeoque, etc. Tum quia Christus non dixit, *pro quorum peccatis oraveritis,* sed, *quorum peccata remiseritis, remittuntur.* Cum enim Christus dedit sacerdotibus potestatem remittendi peccata, eis dicens: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis (Ioan. XX.) Quaecunque solveritis super terram, erunt soluta et in caelo (Matth. XVIII),* manifeste ostendit, quod in illius potestatis exercitio ea debent usurpare verba, quae huius vim et amplitudinem certius exprimant; sed verba ista, *Ego te absolvo,* etc. statuta a concilio Florentino *in decreto unionis,* et a Trident., sess. 14, cap. 3, vim illam, et amplitudinem expressius pro certo declarant, quam haec alia deprecativa: *Oro Dominum, ut te absolvat; absolvat te Deus,* et similia; adeoque, etc. [1].

Absolutio nequit dari absenti per nuntium, vel per litteras; est communis, et colligitur ex 14
can. *Quem paenitet,* 88, de Poenit., dist. 1, ubi habentur praecisa verba: *Praecipit enim Dominus mundandis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali praesentia confitenda peccata non per nuntium, non per scripturam manifestanda. Dixit enim ora monstrate, et omnes, non unus pro omnibus, non alium statuatis nuntium, qui pro vobis offerat munus a Moyse statutum, sed qui per vos peccastis, per vos erubescatis; erubescentia enim ipsa partem habet remissionis; ex misericordia enim hoc praecepit Dominus, ut neminem poeniteret in occulto; in hoc enim quod per seipsum dicit sacerdoti, et erubescentiam vincit timore offensi, fit venia criminis.* Et habetur expresse ex decreto sanctae Romanae et universalis inquisitionis, incipien. *Santissimus,* iussu Clement. VIII emanato die 20 Iulii 1602, his verbis: *Hanc propositionem, scilicet, licere per litteras, seu internuntium confessario absenti sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem obtinere, ad minus uti falsam, temerariam et scandalosam damnavit ac prohibuit; praecepitque, ne deinceps ista propositio publicis, pri-*

---

[1] Cl. auctor noster sequitur hac in re sententiam D. Thomae, qui opuscul. 22 ad generalem sui ordinis magistrum, pluribus adductis argumentis, luculentissime ostendit formulam absolutionis *indicativam* non solum esse convenientem institutioni huiusce sacramenti poenitentiae, verum etiam omnino necessario adhibendam, inspecta natura huius Sacramenti. Quam quidem D. Thomae sententiam communiter amplexantur theologi, uti testatur cl. auctor noster. Caeterum si iudicium nostrum hac de re exquiratur, asserere minime dubitamus Angelici praeceptoris doctrinam non solum in praxi omnino servandam (opposita enim non est practice probabilis), verum etiam speculative loquendo de Ecclesia Latina; imo potius omnino certam. Atque hoc sane apprime evincunt argumenta ab auctore nostro prolata, quibus adiungi possunt haec alia ex laud. D. Thom. opusculo petita. 1°. In sacramentis verba habent efficaciam ex institutione divina, unde tenenda sunt verba determinate consonantia institutioni divinae. Institutioni autem dicentis: *Quodcunque solveris,* etc., ista verba conveniunt: *Ego te absolvo.* Sicut institutioni dicentis: *Euntes docete omnes gentes baptizantes,* etc., conveniunt ista verba: *Ego te baptizo.* Sicut ergo ista tenenda sunt in baptismo: *Ego te baptizo,* ita in poenitentia: *Ego te absolvo.* 2°. Sacramenta novae legis id efficiunt quod figurant, sive significant, tum ex materia, tum ex forma verborum. Sed verba quae significant interiorem solutionem a peccatorum nexibus, haec sunt, nim. *Ego te absolvo,* quae indicativam formam constituunt: ergo ista omnino ex necessitate sacramenti sunt adhibenda. Qui enim petit aliquid esse solvendum non solvit, ait D. Th. ibid. Lege etiam laud. Angelicum, III p., qu. 84, art. 3. 3°. Rem conficere videtur Tridentinae synodi doctrina, qua decernitur formam sacramenti poenitentiae omnino repositam esse in illis verbis: *Ego te absolvo;* precesque eidem adiungi solitas pertinere ad laudabilem Ecclesiae usum, minime vero ad formam. Ergo si preces huiusmodi ad rationem formae non pertinent, quia preces sunt; quis inde non perspiciet formam huiusce sacramenti *indicativo modo, non deprecativo* esse enuntiandam? Lege Trident., sess. 14, cap. 3, postremo licet cum adversariis benignius agentes eisdem concedere velimus per integra duodecim priora saecula adhibitam fuisse in Ecclesia Latina in huiusce sacramenti administratione formulam *deprecativam,* uti contendunt eruditissimi viri, Morinus, Iueninus, aliique (licet hoc ipsum in dubium vocare non temere quis poterit), iidem tamen ipsi docent nunc temporis minime valituram, et sacramentum sua validitate inde cariturum, si adhiberetur. Ergo, etc. Vide quae docet cl. Iuven., Comment. de sacram., dissert. 6. cap. 2, art. 2, § 2.

Haec autem omnia, quae innuimus, satis evincunt, uti arbitror, cl. auctorem nostrum non temere pronuntiasse absolutionem minime validam futuram, si proferretur *modo deprecativo;* nihilque causae erat, qua meruisset a cl. adnotatore in subiecta notula censura notari, quasi temere id dixisset. Neque porro quis culpandus videtur, quod in re tanti momenti tutiorem D. Thomae sectatus sententiam certa incertis praetulerit.

Dixi *saltem in Ecclesia Latina.* Etenim eruditissimus Morinus, Iueninus, aliique acriter contendunt apud Orientales, sive Graecos, *deprecativam* formulam semper usurpatam, atque etiam nunc valide usurpari; verum tantorum virorum pace dixerim, hoc ipsum non adeo exploratum videri, ut rem extra omnem dubitationis aleam repositam quis dicere possit; quemadmodum ostendit cl. Berti. Quod autem a cl. adnotat. profertur auctoritas Clem. VIII et Bened. XIV, in bull. *Etsi pastoralis* de Graecis; hoc ipsum auctor noster Latinus inter Latinos scribens merito non curasse videtur; aut secutus illorum sententiam, qui ex iisdem pontificis decretis invaliditatem *formulae deprecativae* in sacramento poenitentiae colligendam arbitrantur. Lege Laurentium Berti de Theolog. disciplin., lib. XXXIV, part. II, cap. 7. (Edit. Neapol.)

vatisque locutionibus, concionibus, congressibus doceatur, neque unquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quovis modo deducatur. Quod si quis illam docuerit, imprimi fecerit, aut de ea etiam disputative tractaverit, nisi forsan impugnando, vel ad praxim directe seu indirecte, deduxerit, praeter excommunicationem latae sententiae, quam ipso facto incurrat, et a qua non possit (praeterquam in articulo mortis), ab alio absolvi quacunque dignitate fulgente, etiam sanctae Romanae Ecclesiae maiori poenitentiario, et nisi a pro tempore existente Romano pontifice absolvi, aliis etiam poenis arbitrio infligendis, subiaceat. Vide verb. *Absens quoad absolutionem.* Absolutio potest
15 dari ab uno pluribus simul, uti de facto ab eodem confessario simul absolvuntur multi milites ante praelium, et etiam in naufragio, aut in incendio, vel aliis similibus casibus ab uno solo confessario multi praesentes in eodem periculo absolvuntur, dicendo: *Absolvo vos a peccatis.* Sic communiter tenent Tambur., de Confess., lib. II, cap. 10, num. 4; Lugo, dis. 13, sect. 6, n. 141; Coninch, Azor., Avers. et alii passim. Et talis absolutio esset
16 non quidem formaliter, sed virtualiter, et aequivalenter multiplex, et essent tot sacramenta quot homines ponentes aliquam confessionem et dolorem cum proposito. La Croix, l. VI, part. II, n. 645, et alii comm. Similiter po-
17 test dari absolutio uni a pluribus simul, ut tenent supra citati doctores; quamvis enim sit illicitum quod poenitens confiteatur eadem peccata duobus vel pluribus sacerdotibus simul, et ab eisdem duobus vel pluribus sacerdotibus simul absolutionem accipiant, ex quo fit contra consuetudinem Ecclesiae, ut cum multis sentit Suarez, disp. 8, sect. 5, n. 2, de Poenit., tamen absolutio erit valida. Imo possent
18 dari casus in quibus nedum esset valida, sed etiam licita, ut si moribundo, qui confessionem petiit, adveniant duo sacerdotes, et uterque illum sensibus destitutum absolvat; vel si naufragio aut incendio aliquis multis sacerdotibus praesentibus confiteatur, et ab illis absolvatur; vel si poenitens bona fide id faceret, existimans ita licere; in his enim, et similibus casibus valida et licita esset utraque absolutio simul data, cum utraque concurreret ad gratiam sacramentalem, ex quo non sit maior ratio de una quam de altera.

Imo, ut volunt cardin. de Lugo, disp. 13,
19 de Sacram. poenit., sect. 7, num. 166 et 172; La Croix, lib. VI, par. II, num. 647; Aversa, q. 12, sect. 3, et alii in illis casibus, si poenitens ita confiteretur pluribus ut intenderet a quolibet seorsim et independenter ab altero absolutionem obtinere, per utramque absolutionem conferretur maior gratia quam per unam solam, quia non est cur unum sacramentum impediatur a suo effectu producendo, propter consortium alterius sacramenti. Sicut enim absolutiones illae, si non simul, sed successive praestarentur, singulae darent effectum suum, et utraque conferret plus gratiae quam una sola, sic simul exhibitae dabunt eumdem effectum quem darent successive, et essent plura sacramenta, quia vere essent plura iudicia, et multiplicaretur absolutio, quae in recto importatur, et virtualiter multiplicaretur etiam dolor et confessio; adeoque singulis illis absolutionibus simul datis corresponderent diversae gratiae, cum quaelibet illarum deberet habere effectum diversum.

Alia ad rem novissime emanata, vide verb. *Confessarius,* art. 1, num. 87 et seqq. 20

NOTA ROMANI THEOLOGI

Ad num. 13 auctoris.

Non adeo facile pronuntiandum est, validam 21
non esse absolutionem verbis deprecativis contentam; nam licet Graeci aliique Orientales deprecante formula uterentur, etiam concilii Florentini tempore, ut ex eorumdem Euchologiis constat, tamen Patres, quibus id erat apprime cognitum, nihil hac in parte mutandum censuere. Deinde Clemens VIII et Benedictus XIV Graecis sub Latinis episcopis degentibus praeceperunt ut Latinos absolvendo uterentur forma indicativa, sed in absolutione Graecorum deprecativam formam adhibere non prohibuerunt, etsi probe nossent hanc illos usurpare. Quorsum vero id, nisi quia ratum existimavere poenitentiae sacramentum etiam deprecativa Graecorum formula collatum? Denique Orientales vel haec verba habent: *Absolvat te Deus per me,* vel *per humilitatem meam;* vel verba illa subaudiuntur, sicut dum in baptismo aiunt: *Baptizatur servus Dei,* etc., subintelligitur *a me.* Ergo ministerium sacerdotis deprecans forma exprimit, et ipsam sacerdotis absolventis actionem ita declarat, ut ipsum veluti Dei ministrum peccatores poenitentes a peccatis absolvere designet. Non est ergo irritum per hanc collatum formulam sacramentum.

ADDITIO RECENTIOR EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

I. Absolutionem non esse validam, si pro- 22
feratur modo deprecativo asserit noster auctor. Id tamen *non adeo facile pronuntiandum esse* monet Romanus theologus. *Nam,* inquit, *licet Graeci, aliique Orientales deprecante formula uterentur, etiam concilii Florentini tempore, ut ex eorumdem Euchologiis constat, tamen Patres, quibus id erat apprime cognitum, nihil hac in parte mutandum censuere. Deinde Clemens VIII et Benedictus XIV Graecis sub*

Latinis episcopis degentibus praeceperunt ut Latinos absolvendo uterentur forma indicativa; sed in absolutione Graecorum deprecativam formam adhibere non prohibuerunt, etsi probe nossent, hanc illos usurpare.

II. Idipsum tamen quod noster auctor, docuerunt graves ex omni ordine theologi, ut Natalis Alexander, lib. XI Theol. moral., cap. 7, art. 1; Frassen., Henno, Boucat., Simonettus, Instit. theol., tract. 15, de Poenit., disp. 8, art. 1 usque ad 7; Antoine, in Theologia universa speculativa et dogmatica, tract. de Sacram. peonit., cap. 5, art. 2. Quin etiam S. Thomas, opusc. 22, contra neotericum quemdam deprecatoriae formae defensorem, licet summa semper moderatione in refellendis orthodoxis scriptoribus usus fuerit, capite tamen 1 scribere non dubitavit: *Perlecto libello a vobis exhibito, inveni assertionem cuiusdam* VALDE TEMERARIAM, *dicentis quod sacerdos absolvendo uti non debeat hac forma: « Ego te absolvo »: quod quidem* PRAESUMPTUOSUM *iudico, quia repugnat Evangelicis dictis.*

III. Equidem scio Morinum omni eruditionis genere usum, ut deprecatoriam formam non apud Graecos modo, sed etiam per priora XII saecula apud Latinos obtinuisse suaderet. Quae tamen vir doctus concessit, non eius sunt momenti ut exploratam indubiamque huiusmodi sententiam faciant, iudice P. Berti, de Theol. disc., lib. XXXIV, p. XI, cap. 7; imo Simonettus ita singula expendit, ut nullius fere roboris videri debeant. Certe ad rituales Occidentalis Ecclesiae libros, quorum Morinus auctoritate maxime urget, quod attinet, infirmissimum est quod sive ab indicativae formae in illis omissione, sive a deprecativae usu ducitur argumentum. Nam facilis causa, cur praetermissa fuerit, in promptu est, nempe cum sacramentorum ex veteri arcani disciplina formae silentio occultatae, tum vulgatus est familiaris indicativae formae usus cum summa brevitate coniunctus; ea enim eiusmodi est, ut semel excepta auribus addisci et in posterum nullo negotio memoria retinerit possit. Quanquam ne id quidem verum est, ritualibus libris Angelico doctore antiquioribus indicativam formam nuspiam inscriptam fuisse. Morinus ipse, lib. VIII de Poen., cap. 8, num. 1, se in uno alterove codice formam hanc deprecatoriae admistam legisse testatur. Martenius autem, de Ant. Eccl. ritib., lib. I, cap. 6, art. 4, in quatuor plane venerandae antiquitatis ritualibus libris indicativam formam deprehendit, in Pontificali scilicet Egberti Eboracensis episcopi, Saxonicis litteris pereleganter scripto, in Anglicano nongentorum circiter annorum, in Gellonensi vetustissimo, et Rhemensi S. Remigii. Neque est quod Morinus in iis ritualibus libris triumphet, in quibus deprecatoria forma usurpatur: si enim attente ii perlegantur, intelligemus statim eam formam non sacramentalem esse, sed tantum canonicae reconciliationis formam; quod Binghamo quoque visum est, tom. VIII Origin. Eccles., lib. XX, cap. 2, § 5 et 6. Multa hanc in rem post Simonettum animadvertit egregius exstinctae societatis theologus Nicolaus Muska, de Sacram., lib. V, num. 91. Afferam ego argumentum plane invictum, quod in egregia de veteri Brixianae ecclesiae rituali codice, sexcentos fere ante annos exarato, dissertatione inter litterariae Mazzucchellianae societatis dissertationes tom. II, p. 98, eruditissimus D. Balthassar Zambonius scitissime urget. Eiusmodi preces aut illarum plane similes in plurimis vetustis ordinibus, quos ex Martenio, aliisque scriptoribus ibi auctor percenset, post extremae unctionis et sacrae communionis sumpta ab infirmo sacramenta praescribuntur. Quis ergo eas dixerit sacramentales absolutiones? quas sane, si huiusmodi habitae fuissent, utrique illi sacramento praemittendas nemo non intelligit.

IV. Sed de Graecis dicamus, de quibus Romanus theologus sollicitior fuit quam de Latinis. *Mirum est,* inquit Berti, loc. cit., n. 13, *emunctae naris theologum, card. Vincentium Gotti, t. XIV, p. 335, mandasse litteris, certum omnibus esse, quod Graeca Ecclesia expresserit olim, et etiam modo exprimat absolutionem sacramentalem verbis deprecativis, cum Launoium ac Morinum refutare studuerint Vincentius Baronius, Nicolai, Gonet, tres eiusdem amplissimae familiae scriptores cuique noti, ut liquet ex disp. 12 ipsiusmet Goneti.*

Enimvero, ut de vetere Graecorum Ecclesia primum dicam, satis eorum Euchologium a Goario an. 1647 editum appellare, illud ipsum, inquam, Euchologium, quod Tournelius confidentissime obiicit. Nonne pag. 678 isthaec in eo leguntur post precationes a sacerdote super poenitentem dicenda: *Insuper ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis, quaecumque confessus es coram Deo, et coram indignitate mea?* Paulo post ibidem haec invenies: *Ego vero condono tibi omnia peccata tua.* Haeccine deprecatoria forma habebitur? Quaenam ergo *indicativa* erit?

Ad recentiorem progrediamur Graecam Ecclesiam. Quid de ea Arcudius, lib. IV Concord., cap. 3? Profert ille, p. 374, ex Gabriele Philadelphiensi metropolita, Latinis caeteroquin infensissimo, qui an. 1600 de Sacramentis librum evulgavit, hanc absolutionis formulam: *Gratia SS. Spiritus per meam humilitatem habet te venia donatum, et absolutum.* Addit se, cum in Russia degeret, accepisse, ibidem absolutiones hac simili forma impendi: *Divina gratia SS. Spiritus per me peccatorem et minimum servum suum habet condonata quaecunque peccasti.* Praeterea testatur se in Rituali metropolitae Chiovensis formulam quidem *deprecatoriam* legisse, sed ideo,

inquit, validam, quod haec illi adiicerentur: *Ego quoque pater tuus spiritualis, potestate mihi a Deo, et a superioribus meis concessa, te absolvo ab omnibus peccatis tuis.*

Menardus quoque, in Sacramentarium S. Gregorii Magni, nota 677, licet, inquit, in quorumdam Graecorum libris canones continentibus reperiatur forma deprecatoria, *tamen praeter formulas illas deprecatorias, dicunt..... « Habeo te venia donatum. »*

Quid ? quod in ritibus Ecclesiae Graecae a Georgio Phelavio Latine redditis, pag. editionis Francofurtensis 37, haec absolutionis exstat formula cap. 22, *ex ea potestate quam Christus apostolis suis concessit, dicens: « Quaecunque solveritis in terra, et in caelis soluta erunt, » et quam ab apostolis episcopi acceperunt, quamque ego ab episcopo meo mihi traditam nactus sum auctoritatem, absolveris et criminum purus pronuntiaris a Patre, Filio, et Spiritu sancto.*

Satis haec esse possent, ut omnes intelligant, recentem Ecclesiam Graecam indicativa absolutionis forma uti consuevisse. Addam tamen, quae insignis alter exstinctae societatis theologus, et anno 1759 Tyrnaviensis Universitatis cancellarius in Tractatu theologico de poenitentia, extrema unctione, ordine, et matrimonio, licet Morinianae sententiae propugnator, scribere non dubitavit de Poenit., num. 231, novae Tyrnaviensis editionis eiusdem an. 1759, pag. 251. *In libro rituali pro instructione parochorum Graeci ritus per Ungariam late diffusorum, et cum Romana Ecclesia unitorum, lingua Ruthenica Tyrnaviae huius saeculi initio typis dato, pag. 105, sacramentum poenitentiae hac forma administrandum praescribitur: « Dominus, et Deus noster Iesus Christus gratia, et largitate suae erga homines dilectionis dimittat tibi omnia peccata tua; et ego indignus sacerdos, potestate illius mihi data, dimitto, et solvo te ab omni vinculo excommunicationis et ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, et Filii, et S. Spiritus. Amen. » Pariter in Sacramentario, eadem lingua Russica, saeculo priore (quantum ex characteribus coniici potest, nam prima folia desunt) Cracoviae, vel Leopoli typis ligneis edito pag. 113, dicitur: « Perficitur hoc sacramentum illo tempore, dum sacerdos absolvit confitentem dicens: Solvo te, et libero ab omnibus peccatis tuis in nomine Patris, » etc. Unde patet Ruthenis catholicis Graeco ritu in Ungaria et Polonia viventibus, formae indicativae usum esse.* Haec ille.

Age iam, quae nostro auctori Romanus theologus ex Florentino concilio, et Clementis VIII instructione obiiciebantur, expediamus. Quod igitur ad Florentinum concilium pertinet, ignotum equidem Eugenio IV, et patribus non fuit multos e Graecis deprecatoria usos fuisse absolutionis formula. Quid tum? Primum fide certum non erat (uti ne nunc quidem est) formam deprecativam irritam esse: deinde non constabat eos uti formula mere deprecatoria, cum Arcudii, aliorumque opinione in illis Graecorum orationibus contineatur etiam sensus indicativus, aut saltem imperativus: tertio non erat is Graecae universae Ecclesiae mos, illique qui deprecatoriam formam, nullo indicativo sensu intellecto, usurparent, a maiorum instituto degeneres haberi iure poterant, quemadmodum idem Arcudius animadvertit. Iam vero in Florentino concilio de iis duntaxat contra Graecos disceptatum est, quae vel erant aperte contra fidem, ut de purgatorio, de primatu Romani pontificis, etc., vel certe de suspectis eorum ritibus, aliisque id genus erroribus, quos toti Graecae Ecclesiae communes esse constabat, ut de consecratarum particularum in certum ordinem dispositione, de inclinatione capitis super oblata ante consecrationem, de infusione aquae ferventis in calicem iam consecratum, de matrimonii dissolutione, etc.; quod acta eiusdem concilii satis docent. Nihil igitur mirum, non fuisse Graecos a concilio de forma sacramentalis absolutionis interpellatos.

Sed nec Clementis VIII instructio patrocinatur Romano theologo, quin auctoris nostri sententiam confirmat, ut notarunt cardin. de Lugo, disp. 13, sect. 4; Henno, l. VII, disp. 2; Simonettus, etc. Etenim cum pontifex simpliciter, et absolute dicat, *utantur forma,* etc., vult adhiberi a Graecis formam indicativam pro omni casu, seu suos scilicet, seu Latinos absolvant: perperam quippe priora verba *in casu necessitatis,* etc., cum his posterioribus aliqui coniungunt, cum ea ab illis linea seorsim inchoata secernantur in magno Bullario Romano Laertii Cherubini, tom. III, num. 34, uti reliqua, quae quidquam diversum in eadem *instructione* praescribunt. Nec officit addere ibidem pontificem: *quam pro forma,* etc., his enim solum per occasionem insinuat, aliquos Graecos sola deprecatoria forma ex ignorantia uti; at istud simul prohibet deinceps fieri. Ac sane, si Clementi VIII visa est rata Graecorum absolutio solis deprecativis verbis concepta, cur eis indicativam indixit? cur hanc ipsam cum usitata Graecorum deprecatione coniungi permisit? Nemo certe dixerit ignorasse pontificem sub una eademque sacramenti administratione formam sacramentalem repeti non posse.

Fac tamen apud Graecos olim, et etiamnum, fac apud Latinos ad XIII saeculum solam deprecatoriam formam obtinuisse: rectissime tamen noster auctor solam dixisset nunc apud nos validam esse indicativam. Si enim vera essent, quae de deprecatoria forma permisimus, id unum sequeretur, Christum verba absolutionis non determinate, sed disiunctive ad significandam per modum iudiciariae sententiae remissionem peccatorum elevasse, relicta Ecclesiae

potestate alterutrius usurpandae, quemadmodum ipsi congruentius videretur. Cum ergo Tridentinum concilium, sess. 14, cap. 3, statuerit: *Sacramenti poenitentiae formam, in qua praecipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: « Ego te absolvo », etc., quibus quidem de Ecclesiae sanctae more preces quaedam laudabiliter adiunguntur, ad ipsius tamen formae essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessariae,* nunc saltem apud Latinos preces nihil conferunt ad sacramenti valorem, non propter defectum, se tenentem ex parte ipsarum precum (quae in hac hypothesi tot saeculis valuissent), sed ob inductam inhabilitatem ministri illud contra leges Ecclesiae administrare tentantis. Sicut enim si sacerdos absque intentione faciendi quod facit Ecclesia, verba *Absolvo te* super poenitentem sibi confessum, et debite contritum proferat, irrita erit absolutio; ita si iurisdictione necessaria destitutus deprecative dicat: *absolvat te Deus,* nihil haec forma nunc ad valorem sacramenti conferret, non quod Christus indicativam determinate instituisset (quod in dicta hypothesi falsum foret), sed quod licet Christus disiunctive etiam deprecativam Ecclesiae usurpandam reliquisset. Ecclesia tamen sibi tradita potestate utens ministris iurisdictionem abstulisset alia forma deinceps absolvendi, quam quae indicativa esset. Potuisset igitur olim per illas preces valide poenitentiae sacramentum administrari; nunc tamen cum Ecclesia nulli saltem Latino presbytero det iurisdictionem, etiam pro articulo mortis, nisi ea conditione, ut solam adhibeat formam indicativam (quod recitata Tridentini verba satis aperte evincunt), erit omnino irrita quae deprecativa sit absolutio, non ex ipsa Christi institutione, sed ex praescripto Ecclesiae necessariam iurisdictionem ministro ea utenti auferentis.

ADDITIONES CASINENSES.

De celebri quaestione, quae adhuc inter theo- 23
logos agitatur, de forma inquam, poenitentiae, haec pauca subiicere iuverit: 1°. Absolutionem sacramentalem sacerdotis esse actum iudicialem, et non nudum ministerium, uti docent Protestantes, pronuntiandi remissa esse peccata. Totidem enim verbis definitum est in Trid. conc., sess. 14, can. 9. 2°. Distinguendum inter illud quod necessarium est necessitate sacramenti, et illud quod necessarium est necessitate praecepti Ecclesiae. Omnes enim theologi in hoc conveniunt, ut affirment formam poenitentiae in illis consistere verbis: *Ego te absolvo a peccatis tuis,* quoad *sensum* spectatis. At praescindendo a positivo Ecclesiae praecepto, nobis perinde videtur, quoad rei substantiam, *formam,* sive oratione *indicativa,* sive *deprecativa,* proferri. Facti argumentum est, multis saeculis in Ecclesia Latina obtinuisse formam deprecativam, itidemque adhuc in Ecclesia Graeca viget. Monumenta enim quae collegit Morinus, de Poenitentia, l. VIII, c. 8, 9, nec non Marten., de Ant. Eccles. rit., c. 1, p. 2, 6, nulla ratione possunt refelli.

ABSTINENTIA

Summarium.

1. Abstinentia a carnibus est praecepta pro omnibus diebus veneris et sabbati. - 2. Item pro toto tempore Quadragesimae. - 3. Item pro quatuor anni temporibus. - 4. Item pro variis vigiliis, quae enumerantur. - 5. Si vigiliae incidunt in die Dominica, non fit in ipsis abstinentia, sed anticipatur in sabbato. - 6. Sic etiam debet anticipari feria 4, vigilia S. Ioannis Baptistae, si cadat in die Corporis Christi. - 7. Non potest tamen anticipari vigilia S. Mathiae, etiamsi occurrat ultima die Bacchanalium. - 8. Si Nativitas D. N. I. C. accidat in die veneris, dispensantur omnes ab abstinentia carnis, exceptis iis qui tenentur voto, vel regulari observantia. - 9. Tempore Quadragesimae adest praeceptum abstinendi nedum a carnibus, sed etiam ab ovis et lacticiniis. - 10. Abstinentia nimia a cibo, vel potu, vel somno impediens aliquem, ne postea suis possit fungi officiis, est mala et peccaminosa. - 11. Abstinentia ab omni cibo et potu ultra terminum naturale septem, aut novem, aut ad summum undecim dierum, in iis qui vitae sanctimonia excellunt, constita facti veritate, censenda est supernaturalis et miraculosa. - 12. Deducitur ex variis exemplis Scripturae sacrae. - 13. Et sic habetur de multis sanctis. - 14. Abstinentia diuturna ab omni cibo et potu potest dari naturaliter, etiam sine miraculo. - 15. Plura de hac materia. *Remissive.* - *16. Abstinentia est virtus, et dupliciter spectari potest. - 17. Distinctio abstinentiam inter et ieiunium. - 18. Quinam sint a carnium abstinentia in die vetito dispensati. - 19. A quibus teneantur abstinere dispensati. - Quoad alia. *Remissive.*

1 Abstinentia a carnibus est praecepta pro omnibus diebus veneris, et sabbati; de Consecr., dist. 3, c. de Esu carnium, et dist. 5, c. *Quia dies.* Nicolaus PP. I ad Consulta Bul-
2 garor., cap. 5, de Observat. ieiunior. Item pro toto tempore Quadragesimae, lib. 8 Constitut. apostol., cap. 12; concil. Senonen., cap. 7, de Consecrat. dist. 5, cap. *Quadragesima;* concil. Colon. II, part. IX, cap. 6; conc. Tolet. VIII, cap. 9; Nicolaus I ad Consulta Bulgaror., c. 5, de Observ. ieiunior.; concil. Claramont., cap. 23; concil. Sabinen., cap. 17. Item pro quatuor anni temporibus, Callist. I, 3
epist. 1, dist. 76, c. *Ieiunium,* c. *Statuimus;* concil. Sabin., c. 11; Nicolaus I, ubi supra; concil. Oxoniens., c. 1; concil. Mediolanens. I, part. II, tit. De ieiunio. Item pro vigiliis Na- 4
talis Domini, Pentecostes, Assumptionis B. M. Virginis, festi omnium sanctorum, Nativitatis S. Ioannis Baptistae, sancti Laurentii, et omnium apostolorum, exceptis SS. Philippi, et Iacobi, et B. Ioannis Evang. vigg., quoniam illorum

solemnitas infra solemnitatem paschalem, istius autem infra Natalem Domini celebratur: de Observat. ieiun., cap. *Consilium*. Conc. Mediol. I, part. II, tit. de Ieiun.; conc. Erfordiens. I, c. 1.

5 Si vigiliae incidant in die Dominica, non fit in ipsa abstinentia, sed anticipatur in sabbato, de Observat. ieiun. cap. *Ex parte*, et cap. 6 *Consilium*. Sic etiam debet anticipari feria 4, vigilia S. Ioannis Baptistae, si cadat in die Corporis Christi; Urbanus VIII, in append. 2, 7 constit. 43, *Cum evenire*. Non potest tamen anticipari vigilia S. Mathiae etiamsi occurrat ultima die Bacchanalium; S. R. Congr., 23 Ianuar. 1694; non potest, inquam, anticipari vigilia haec ex arbitrio et episcopi auctoritate; potest vero auctoritate pontificia, et Benedictus XIV, epist. ad omnes archiep. et episcop. ditionis ecclesiasticae, dat. 3 Ianuar. 1751, eam a die ultima Bacchanalium, in quam incidebat eo anno, in sabbatum praecedens transtulit, monitis ecclesiasticis et regularibus, ne anticipatione illa, illaque dispensatione uterentur.

8 Si Nativitas Domini N. I. C. accidat in die Veneris, dispensantur omnes ab abstinentia carnis, exceptis iis qui tenentur voto vel regulari observantia; Nicolaus I, ad Consult. Bulgaror., cap. 5, de Observat. ieiuniorum; Honorius III, cap. *Explicari*, de Observat. ieiunior., qui episcopo Pragensi super hoc puncto interroganti respondit: *Explicari per Sedem Apostolicam postulasti, etc. Respondemus quod illi qui nec voto nec regulari observantia sunt astricti, in sexta feria, si festum Nativitatis Dominicae die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt secundum consuetudinem Ecclesiae generalis. Nec tamen hi reprehendendi sunt qui ob devotionem voluerint abstinere*. Idem etiam statuendum, si praefata Nativitas Domini incidat in sabbato, ut eruitur ex decret. Gregorii VII, cap. *Quia dies*, de Consecrat., dist. 5. Vide Card. Cozza, de Ieiunio, p. II, art. 15, num. 18.

Illi porro regulari observantia ad abstinentiam a carnibus astricti censendi sunt, qui sub gravi regulae praecepto ad eam astringuntur, non qui astringuntur solum constitutionibus, quae non obligant sub gravi, sed vel ad poenam mitem, vel ad summum sub veniali, ut sunt Carmelitae excalceati, Dominicani, et alii id genus. Vide Milante, exercit. 23 in proposit. 23 ex damnatis ab Alexandro VII. Possunt hi tamen peccare lethaliter vel ob violationem praecepti superiorum id speciatim vetantium ea die, vel ob scandalum. De Franciscanis, qui inter regulares numerantur, quibus ex praecepto regulae ieiunium sexta feria est impositum sub gravi, legatur Giraldi, Epitome iuris pontificii, pag. 453.

9 Tempore Quadragesimae adest praeceptum abstinendi, nedum a carnibus, sed etiam ab ovis et lacticiniis; dist. 4, cap. *Denique;* conc. Mediolanens. I, part. II, tit. de Ieiunio, ubi habentur praecisa verba: *Sancta Tridentina synodus pastores omnes hortatur, atque obtestatur, omnem adhibeant diligentiam ad fideles cohortandos, ut ea quae ad domandam carnem conducunt, praesertim ciborum delectum, et ieiunium omni studio amplectantur. Itaque eius nos auctoritati, et sanctorum canonum decretis innitentes edicimus, ut omnes carne, caeterisque omnibus quae a carne trahunt originem, ut ovis, lacte, caseo, butyro, et huiusmodi per totam Quadragesimam abstineant,* et constat aperte ex propositione 32, in ordine damnata ab Alexandro VII 18 Martii 1666: *Non est evidens quod consuetudo non comedendi ova et lacticinia in Quadragesima obliget.*

Abstinentia nimia a cibo, vel potu, vel 10 somno, impediens aliquem ne postea suis possit fungi officiis, est mala et peccaminosa, de Consecratione dist. 5, cap. *Non mediocriter*, ubi praecise dicitur: *Non mediocriter errant qui bono magno praeferunt mediocre bonum. Nonne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel ieiunium charitati, aut vigilias praeferat sensus integritati, ut propter abstinentiam immoderatam, atque indiscretam psalmorum vel officiorum decantationem, aut amentiae, aut tristitiae notam incurrat?* Et sic expresse docet S. Thomas in dist. 15, qu. 3, art. 4, quaestiuncula 1, in corpore, his verbis: *Si vero aliquis in tantum virtutem naturae debilitet per ieiunia et vigilias, et alia huiusmodi, quod non sufficiat debita opera peragere, puta praedicator praedicare, doctor docere, cantor cantare, et sic de aliis, procul dubio peccat;* sicut etiam peccaret vir qui nimia abstinentia se impotentem redderet ad debitum uxori reddendum. Et hoc divus Thomas confirmat ex istis sancti Hieronymi verbis relatis in supracit. cap. Non mediocriter: *Rationabilis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, vigilias sensus integritati praefert.*

Abstinentia ab omni cibo et potu ultra ter- 11 minum naturalem septem aut novem, aut ad summum undecim dierum in iis qui vitae sanctimonia excellunt, constita facti veritate, censenda est supernaturalis et miraculosa, cum ex sententia Aristotelis et aliorum liqueat hominem continuo indigere alimento, ideoque nutritionem in vivente nunquam cessare, neque hominem secundum naturam a nutritione vacare posse, vita salva, adeo ut lethalis sit inedia quae septimum diem excesserit, ex sententia Hippocratis, lib. I de Princip., seu de Carnibus, n. 21; Macrob. de Somn. Scipion., lib. I, cap. 6; Turreblanc., in Epit. delict., lib. II, cap. 21, num. 2; Zacchias, quaest. 7, n. 2; Marc. Marion., Auli Gell., Sennert. et aliorum ex relatione Plinii, Hist. nat. lib. I, cap. ult.; licet non censeatur lethalis usque ad septimum

diem tantum, est tamen lethalis inedia, si undecimum diem excesserit.

12 Et revera quod talis abstinentia in vitae sanctimonia excellentibus sit supernaturalis et miraculosa, deducitur ex variis exemplis Scripturae sacrae, et aliis de multis sanctis virtute conspicuis, qui sola Eucharistiae sumptione divinarumque rerum contemplatione, longam abstinentiam servarunt absque omni alio cibo et potu. De Moyse enim habetur Exod. XXXIV: *Fuit ergo ibi cum Domino quadraginta dies et quadraginta noctes, panem non comedit, et aquam non bibit;* et Deut. IX, vers. 6: *Et perseveravit in monte quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, panem non comedens, et aquam non bibens;* et vers. 18: *Et procidit ante Dominum, sicut prius quadraginta diebus et noctibus, panem non comedens, et aquam non bibens:* ubi ab expositoribus communiter panis pro omni genere ciborum, et aqua pro omni genere potus, accipitur; sicut etiam accipitur abstinentia Eliae pergentis ad montem Dei Oreb, III Reg. XIX: *Qui cum senex esset, comedit, et bibit, et ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus et quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Oreb.* Et praetermissa abstinentia quadraginta dierum et quadraginta noctium Christi Domini, de Ioanne Baptista habetur Matth. cap. XI: *Venit enim Ioannes neque manducans neque bibens.*

13 Et sic habetur de multis sanctis, ut de sancta Catharina Senensi declaravit Pius II, in constitut. ipsius canonizationis, his verbis: *Summa huius virginis abstinentia fuit, inventa est aliquando a die Cinerum usque ad Ascensionem Domini ieiunium perduxisse, sola Eucharistiae communione contenta.* Sic certe constat de S. Ludovico, pio Galliae rege, qui ultimis quadraginta diebus vitae suae post sumptam Eucharistiam ab omni cibo et potu abstinuit; sic de illo sacerdote qui totidem dies absque omni alimento Romae vixit sub Leone X; sic de Palumba Interamnensi, tempore Innocentii VIII; sic de pluribus aliis, quorum diuturna abstinentia post sacram communionem cum certa vitae sanctimonia coniuncta vere supernaturalis et miraculosa est censenda, ut solide docet Daniel Sennertus, tom. II. Pract., lib. III, part. I, cap. 2 ad differentiam abstinentiae eorum qui sanctitate non claruerunt nec clarent, quam dicit esse naturalem. Et circa istas abstinentias, quae interdum praedicantur et asseruntur in quibusdam sanctitate minus illustribus, est bene cavendum ne etiam fictitiae et fraudulentae sint, vel ope daemonis, ut non pauca sunt habita, et in dies adhuc habentur exempla.

14 Abstinentia diuturna ab omni cibo et potu potest dari naturaliter sine miraculo, ut pluribus exemplis, et auctoritatibus probat Pignatell. tom. IV, consult. 43, adducens aliquos sic vixisse nedum ad quadraginta annos, sed etiam ad ducentos; adducens insuper unum, qui nunquam manducavit neque dormivit, et puellam quae nullo, praeter aerem, cibo ad decimum aetatis annum pervenit, et grandior facta nupsit et prolem suscepit. Vide ipsum ubi viginti octo casus adducit.

ADDITIO EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

15 Qui desiderat in hac materia esse omnimode instructus, non omittat legere SS. D. Benedict. XIV, in suo Opere de Canon. SS., lib. IV, part. I, cap. 27, ubi tanta doctrina et sacra eruditione hoc argumentum solide pertractat, ut nihil ulterius desiderari posse videatur. Percurrenda est etiam medicorum illustrium Iacobi Bartholomaei Beccari, et Matthaei Bazani Bononiensium elegantissima et doctissima dissertatio, quam in obsequium eiusdem SS. auctoris concinnarunt; eaque inter appendices recusa exstat tom. VII Rom. edit. Operum Benedicti XIV, pag. 535.

ADDITIONES CASINENSES.

16 Abstinentia (quae iuxta D. Thom. ciborum subtractionem importat suo nomine) virtus est; et hoc clare colligitur ex illo Petri testimonio, ubi abstinentia aliis connumeratur virtutibus, his verbis: *Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam.... (Ep. II, cap. I.)* Nomen vero abstinentiae, Angelico docente, dupliciter accipi potest: uno modo quatenus simpliciter ciborum subtractionem significat: *et hoc modo abstinentia non designat neque virtutem, neque actum virtutis, sed quoddam indifferens;* alio modo, secundum quod est ratione regulata, et tunc virtutem vel eius actum significat.

17 Abstinentia vero distinguitur a ieiunio, imo ieiunii pars est. Abstinentia etenim propria est eorum qui carnes minime comedunt, sed quavis diei parte cibum sumere valent; ieiunare autem dicuntur ii qui non modo se a carne abstinent, sed etiam cibum ad certam statamque horam sumunt, atque nonnisi semel in die. Devot., Institut. canonic., tom. II, tit. 6, de Ieiun.

18 Quamvis de mandato Ecclesiae teneantur Christi fideles a carne abstinere feria sexta et sabbato, nec non diebus Quadragesimae et vigiliis, tamen non omnes indiscriminatim ad huiusmodi abstinentiam tenentur; quapropter aliquid de istis addere lubet. Et quidem vesci carnibus in die vetito pueri et amentes non prohibentur. Pueri tamen solummodo ante septennium et rationis usu minime pollentes: quod si ante septennium usum adepti fuerint rationis, communis ac probabilior tenet sententia ad abstinendum a carnibus non teneri. Sanch., l. c., n. 6; Az., p. I; l. VII, c. 17; Salmant., d. n. 20, cum Suarez, Bonacina, aliisque. In dubio vero an ante septennium at-

tigerint necne usum rationis, possunt, si septennio incoepto prohibentur; quia tunc possessio pro libertate, nunc autem pro rationis usu stat praesumptio. Salm. de Leg., c. 3, n. 52; Holzm. Nedum pueri et amentes a carnium abstinentia eximuntur, sed etiam infirmi gravi morbo laborantes, modo adsit consilium utriusque medici spiritus et corporis. *Communiter.* Et pauperes etiam, cum aliud non habeant, nec invenire possunt. D. Ligor., Theologiae moralis lib. III, tract. 6, n. 1008.

19 Dispensati vero ad carnes non tenentur abstinere ab esu carnium insalubrium. Lugo, Sanchez, Croix, D. Ligorius, Tamb., Salmantic., et alii quamplures, nisi tota communitas dispensata existat. Benedictus XIV, in sua bulla incip. *Libentissime.* Prohibentur tamen dispensati ad carnes vesci simul carne et piscibus, etiam privata mensa. Laudatus pontifex in praefata bulla *Libentissime,* et in alia incip. *Non ambigimus,* et quidem sub lethali; possunt nihilominus, si pulmentum, carnium iure coctum, comedunt. D. Ligor. in sua Theol. moral., lib. III, num. 6, de 8, 9, 10 praecept.

Alia abstinentiam a carne et lacticiniis spectantia, vide verbum *Ieiunium.*

ABUSUS

Summarium.

1. Abusus praesupponit usum, et abuti proprie est ad alium usum re uti, quam in quem ea comparata est. - 2. Privilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. - 3. Abusus est facere processionem cum sanctiss. sacramento de nocte feria quinta, et sexta maioris hebdomadae; et ideo prohibendum est ne fiat. - 4. Abusus est ut superior monasterii, licet habeat iurisdictionem spiritualem et temporalem, faciat ante se deferri crucem more archiepiscoporum. - 5. Abusus est, ut canonicus clericus, vel subdiaconus antiquior praeferatur canonico presbytero moderniori. - 6. Abusus antiqui in processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne maiora scandala sequantur. - 7. Abusus, seu abusiones saecularium sunt duodecim, et enumerantur. - 8. Abusus seu abusiones religionum, vel claustralium, sunt etiam duodecim, et enumerantur. - 9. Abusus in baptismo, in confessione, in eucharistia, in matrimonio, in ordine, et in sacra Scriptura; poenae quae sint, *Remissive.* - 10. Definitio abusus, illiusque significationes. - 11. Quinam sint abusus omnino eliminandi. - 12. Et quaenam servare oporteat in eorum exstirpatione.

1 Abusus praesupponit usum, et abuti proprie est ad alium usum re uti, quam in quem ea comparata est, l. XIX et XXXIV, §. 2 de Usu-
2 fruct. Privilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, 11 q. 4, c. priv. Unde abusus nullius sunt effectus. Rota
3 Rom., p. 9, t. II, decis. 406, n. 44. Abusus est facere processionem cum sanctissimo sacramento de nocte feria quinta, et sexta maioris hebdomadae, et ideo prohibendum est ne fiat; Sac. Congr. Rit., in Mantuana, 8 Augusti 1606 [1].
4 Abusus est, ut superior monasterii, licet habeat iurisdictionem spiritualem et temporalem, faciat ante se deferre crucem more archiepiscoporum; Sac. Congr. Rit., in Corropoliten. nullius,
5 4 Martii 1606. Abusus est, ut canonicus clericus, vel subdiaconus antiquior praeferatur canonico presbytero moderniori, Sac. Congr. Rit.,
6 in Trop. 17 Iunii 1606. Abusus antiqui in processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne maiora scandala sequantur, Sac. Congr. Rit., 13 Maii 1603.
7 Abusus, seu abusiones saecularium, sunt duodecim. 1. Sapiens sine operibus; 2. senex sine religione; 3. adolescens sine obedientia; 4. dives sine eleemosyna; 5. femina sine pudicitia; 6. dominus sine virtute; 7. frater contentiosus; 8. pauper superbus; 9. rex iniquus; 10. episcopus negligens; 11. plebs sine disciplina; 12. populus sine lege. Sic Glossa in Clementina *Ne in agro,* de Statu monachorum, verb. *Curia Principum,* circa finem, ubi dicit quod sanctus Cyprianus librum fecit de his duodecim abusionibus saeculi. Abusus seu ab- 8
usiones religionum, vel claustralium, quibus tota religionis machina corrumpitur, sunt etiam duodecim: 1. praelatus negligens; 2. discipulus inobediens; 3. iuvenis otiosus; 4. senex obstinatus; 5. monachus curialis; 6. monachus causidicus; 7. habitus pretiosus; 8. cibus exquisitus; 9. rumor in claustro; 10. lis in capitulo; 11. dissolutio in choro; 12. irreverentia circa altare. Sic Glossa, loc. cit., verb. *Curia principum,* principio, ubi dicit, quod tales enumerat Hugo, lib. II de animae Claustro.

Abusus in baptismo, in confessione, in eu- 9
charistia, in matrimonio, in ordine, et in sacra Scriptura, poenae quae sint. Vide verb. *Poena,* art. 2, an. 31 ad 49.

ADDITIONES CASINENSES.

Abusus in iure definitur, et est *Actio qua* 10
potestas ecclesiastica convenit civilem, civilisque ecclesiasticam, et quamvis proprie et generatim sit usus alicuius rei, pro alio diverso usu constitutae, tamen improprie non usum, sed defectum significat, Macri, Hierolexic., ad verb.

Abusus autem nequit sustineri vetustatis ar- 11
gumento, dum rectae rationi, decentiae atque honestati adversatur, Benedict. XIV, de Synod.

[1] Tractatus de Abusionibus saeculi olim S. Cypriano, ac etiam S. Augustino ascriptus, est auctoris incerti. Vide S. Cypriani vitam novissimae eius operum editioni praefixam, § 36.

dioecesan., lib. XI, cap. 3. Et quantocius praecidendus est abusus ille sub specie severitatis et sanctioris disciplinae eam labefactans, ibid., lib. VI, c. 21; quemadmodum et ille eliminandus est, quo clerici episcoporum auctoritati resistentes, Congregationum rescriptis, brevibusque apostolicis se muniunt, ita ut episcopi ad recti normam eos revocare minime valeant, Bened. XIV, ibidem, lib. XIII, cap. 9.

In illis autem exstirpandis cavendum prae- 12
cipue est, ne alia remedia quam canonica adhibeantur, et an revera adsit abusus; quia aliter iniuriosum foret subditis, putantes se infamari quasi reos criminis non admissi, ibid., lib. VI, c. 11; nec ad illis omnibus occurrendum, semper novae promulgandae sunt leges, quia revera non omnes abusus tales sunt, ut his opus habeant. Idem Benedictus XIV, in suo opere toties citato.

ACCEPTIO PERSONARUM

Summarium.

1. Acceptio personarum quid sit. - 2. Qui in iudiciis, concursibus, communium bonorum et honorum distributionibus, seu beneficiorum collationibus anteponit unam personam alteri, et illi confert quod isti ex merito iustitiae debetur, committit grave peccatum acceptionis personarum. - 3. Ad peccatum acceptionis personarum necessarium est, quod res uni potius, quam alteri debeatur, qualicunque iustitiae debito. Si enim neutri nullo modo debeatur, sed mere liberaliter donetur, etiam spectata charitatis obligatione, tunc nullum committitur peccatum acceptionis personarum. - 4. Acceptio personarum quomodo definitur. - 5. De ea querelae Bracharensis archiepiscopi ad PP. concil. Trid. - 6. Quomodo peccet qui, omisso digniore, eligit minus dignum. - 7. Etiam patroni laici eligere tenentur digniorem, sed valide eligunt dignum in foro externo. - 8. Plura. *Remissive.* - *9. Acceptio personarum iure divino est prohibita; et quid in iure de hac re. - 10. Propositio damnata quoad personarum acceptionem affertur, et quid inde colligendum, exponitur. - 11. Ratio quare personarum acceptio sit grave peccatum. - 12. Quis putandus est indignus, vel dignior. - 13. An cui et quando ad restitutionem tenetur, qui acceptionis crimen commisit. - 14. Praeferre amicum aequalibus meritis, non est acceptio personarum. - 15. Summopere abhorrendum a tali vitio in Sacramentorum administratione.

1 Acceptio personarum est vitium iustitiae distributivae oppositum, quo sive in iure dicendo, sive in bonorum communium, aut honorum distributione, id quod alicui ex debito iustitiae est conferendum, datur et attribuitur alteri, non ob iustam causam et meritum eius ad ipsam rem, sed potius ob conditionem et qualitatem ipsius personae ad talem rem non pertinentem; sic sentiunt doctores communiter.
2 Unde qui in iudiciis, concursibus, communium bonorum et honorum distributionibus, seu beneficiorum collationibus, personam divitem, potentem, nobilem, parentem, amicam, et commendatitiis munitam anteponit personae pauperi, commendatitiis et dictis conditionibus destitutae, conferendo illi ob tales conditiones et qualitates id quod isti pauperi ex merito iustitiae debetur, committit grave peccatum acceptionis personarum contra expressam prohibitionem Levit. XIX: *Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis; recte iudica proximo tuo.* In iudiciis enim et causis non est habenda acceptio personarum, de Regulis iuris, in 6, regul. 12, iuxta id quod habetur expresse Ecclesiast. XLII: *Ne accipias personam, ut delinquas;* et Iacobi II explicite declaratur: *Si accipitis personam, peccatum operamini.* Unde sanctus Augustinus relatus a divo Thoma 2-2, quaest. 63, art. 2, in corpore dicit: *Nec sane, quantum arbitror, putandum leve esse peccatum in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi, si illam distantiam sedendi ac standi ad honores ecclesiasticos referamus: quis enim ferat eligi divitem ad sedem honoris ecclesiae, contempto paupere instructiore atque sanctiore?*

Ad peccatum autem acceptionis personarum 3
necessarium est, quod res uni potius, quam alteri debeatur qualicunque iustitiae debito. Si enim neutri nullo modo debeatur, sed mere liberaliter donetur, etiam spectata charitatis obligatione, tunc nullum committitur peccatum acceptionis personarum, iuxta illud Matthaei XX, *An non licet mihi quod volo, facere?* Et circa hoc docet D. Thom. 2-2, quaest. 63, art. 1, in corpore, quod *duplex est datio, una quidem pertinens ad iustitiam, qua scilicet aliquis dat alicui quod ei debetur, et circa tales dationes attenditur personarum acceptio; alia est datio ad liberalitatem pertinens, qua scilicet gratis datur alicui quod ei non debetur, et in hac datione non habet locum personarum acceptio, quia quilibet absque iniustitia potest de suo dare quantum vult, et cui vult.* Et sic etiam S. Antoninus, parte II Summae theolog., tit. 1, c. 20: *In his, quae dantur mere ex liberalitate, non ex debito, non habet locum acceptio personarum, si datur magis uni personae, quam alteri, quia suum est quod dat, et nemini debet, et in re sua unusquisque est moderator, et vindex.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Acceptio personarum brevius definitur ab 4
Espenio, Iur. eccles. univ., part. II, tit. 31, cap. 1, num. 1: *Iniustitia, qua praefertur persona personae propter causam indebitam.*

Contra acceptiones personarum in beneficiis 5
ecclesiasticis conferendis, exstant querelae Bracharensis archiepiscopi, coram Patribus concilii Tridentini, apud Pallavicinum in Histor. concilii Trident., lib. XXIII, cap. 7, n. 7.

6 Omnia iura clamant ut meliores et sanctiores eligantur, et ideo peccant contra iustitiam distributivam, qui omisso digniore, eligunt dignum, ut notant DD. in cap. *Constitutis,* decretal. de Appell.; Covarruv., in Relect., cap. *Peccatum,* de R. I., in 6, § 7, num. 4; Fagnan., in cap. *Cum dilatus,* decretal. de Consuet. n. 19 [1].

7 Patroni etiam laici eligere tenentur dignioremem, ut contra Lambertinum probat Covarruv., loc. cit., num. 5; sed ad evitandas lites et discordias praesentatio patroni de digno, omisso digniore, in foro externo irritari nequit, ut notant canonistae ad cap. 31 Decretal. de Iur. patron.

8 Unde desumenda maior capacitas, et quomodo de ea inquirendum, et quam grave delictum sit accipere personam in collatione beneficiorum, consule Espenium in Ius eccles. univ., p. II, tit. 31, cap. 3 et 4.

ADDITIONES CASINENSES.

9 Acceptio personarum praecepto divino habetur vetita, nam Deuteronom. I, dicitur: *Quod iustum est iudicate, sive civis sit ille, sive peregrinus, nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est.* Cui conformis est illa regula iuris XII, in 6: *In iudiciis non est acceptio personarum habenda.* Verbum autem *in iudiciis* in hac regula sumitur in lato sensu, ita ut nomine iudiciorum intelligantur non tantum discussio et definitio causae inter actorem et reum controversae, sed alii actus quibus examinantur et iudicantur personarum iura, merita, qualitates in ordine ad iustitiam tam distributivam quam commutativam administrandam; in quo sensu vi regulae reprobatur acceptio personarum non solum quando iuxta iustitiam commutativam discutitur et iudicatur causa inter actorem ac reum, sed et si discutiuntur et iudicantur iura, merita, qualitates, habilitates, etc., ad servandam iustitiam distributivam in conferendis beneficiis, officiis, dignitatibus, imponendis pro bono publico communibus oneribus, etc., in quibus, uti in illis, non est habenda acceptio personarum, seu non sunt attendendae illius qualitates ad rem nihil facientes vel conferentes, sed id tantum quod iuxta aequitatem et exigentiam rei, pro causa vel obiecto plus minusve servit, uti cum aliis bene observat Dymes hic n. 7, Barb. hic n. 1, et Vincent. Tavino pariter, hic n. 8.

In hac materia personarum acceptionis adest 10
propositio ab Innocentio XI damnata, n. 47, quae sic effertur: *Cum dicit concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, quia nisi quos digniores et Ecclesiae magis utiles ipsi iudicaverint, ad ecclesias promovent, concilium vel primo videtur per hoc «digniores», non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo, vel secundo, locutione minus propria, ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.* Ex quibus perspicue colligere est, sub gravi obligatione digniorem praeficiendum esse prae minus digno, cum id aperte declaret Tridentinum concilium, neque ibi *positivum* pro *comparativo* usurpatur, nec Patres leguntur *impropria* locutione, neque de *concursis* agitur. Accedit S. Hieronymi auctoritas (in can. 15, *Licet,* 8, q. 1) dicentis eligendum esse sacerdotem seu episcopum, *qui praestantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior.* Et ratio 11
est quia, ut loquitur Tridentinum, sess. 6, c. 1, de Reformat., ecclesiasticum regimen est onus angelicis humeris formidandum; ergo digniores ad illud sunt eligendi, et quantum fieri potest dignissimi, tum quia eligendo minus dignum prae digniore, Ecclesia multum patitur detrimenti, ambitionibus sternitur via, periculum inducitur eligendi indignum, dum hoc ipso, quod quis non appareat indignus simpliciter, iudicatur dignus; denique *Acceptio personarum* committitur, quae ex genere lethale peccatum est contra iustitiam distributivam, cum aliquid attribuatur personae praeter proportionem dignitatis suae. Vide S. Thom. 2-2, q. 63, art. 2 et seq., et quaest. 185, art. 3.

Ad hoc autem dignoscendum, quis indignus, 12
quis simpliciter dignus vel dignior sit, haec sunt perpendenda, ut facilius a personarum acceptione caveatur. Dicitur *simpliciter dignus* qui praeditus est omnibus qualitatibus a iure requisitis, et qui in his excellit dicitur *dignior;* qui vero harum qualitatum aliqua caret, vocatur *indignus.* Est autem maior dignitas desumenda, non praecise ex maiori pietate, vel scientia, vel nobilitate, sed ex omnibus animi et corporis dotibus; ita ut praeficiendus melior et qui utilior Ecclesiae credatur futurus. Hoc autem procedit in praeficiendis episcopis, praelatis saecularibus et regularibus, curatis anima-

[1] Distinguendum esse videtur beneficia simplicia inter et duplicia. Equidem contra iustitiam distributivam agitur, et mortale peccatum patratur, cum in beneficiis duplicibus, omisso digniore, minus dignus eligitur. Trid. sess. 7, cap. 3, de Reform., non autem idem dicendum de simplicibus beneficiis. Reiffenst., lib. I, tit. 6, § 10; Lugo, disput. 35 de Iustitia et Iure, sect. 2, num. 20; Lessius, lib. II de Iust. et Iure, cap. 34, dub. 14; Garcias, Navarrus, et alii quamplures, quia tunc parum damni infertur Ecclesiae, modo praetermittatur dignior semel vel bis. Lug. cit., n. 21; Lessius, Navar., Az., Eisl., Croix, dict. n. 588, modo beneficium parvi sit momenti, parvusque excessus dignitatis. Quinimo Lugo, Lessius, Sanchez, Garcias, Navarrus, Sotus, Sylvester, et alii apud Reiffenst., lib. I, 7, § 10, notant etiam in electione ad beneficia duplicia, non adesse mortale peccatum, quando excessus dignitatis in eo qui praetermittitur modicus est, ac duntaxat parvus super eum qui eligitur. (EDIT. CASIN.)

rum, nec non simplicibus beneficiatis; C. un., *Ut Eccl. benefic.*

3 Qui vero relicto digniore Ecclesiae praefert minus dignum, et acceptionis crimen perpetravit, tenetur ad restitutionem et reparationem omnium damnorum quae ex tali provisione obvenerunt; nam laesit iustitiam commutativam, cum ex quasi contractu obligatus fuerit ad maius Ecclesiae bonum procurandum. Si autem digniori omisso, saltem extra concursum, et si dolo malo non eum a beneficii consecutione prohibuit, probabilius non tenetur ad ullam restitutionem, tum quia dignior non habuit ullum ius actu quaesitum; tum quia illius respectu solummodo iustitia distributiva fuit laesa. Restitutio autem est actus iustitiae commutativae. D. Thom. 2-2, quaest. 62, art. 1. Si autem beneficium per concursum providetur, eligens minus dignum tenetur compensare damnum digniori. *Communissima.* Si autem minus dignus electus ad beneficium simplex sine concursu, eligens a quacumque excusatur restitutione. Sic communius censent Canus, Nav., Tol., Less., Sanchez, Lugo, Castrop., Croix. Vid. autem de tota hac materia D. Ligor. in sua Theolog, moral.. lib. IV, de Praecep. particul., cap. 2, de Statu cleric., dub. 1.

Non praetermittendum vero putamus hic ad- 14
notare quod si amicus praeferatur vel consanguineus, meritis aequalibus, non habetur acceptio personarum. Benedictus XIV, Instit. Eccles., inst. 12, ad 8.

Quam maxime autem ab huiusmodi perso- 15
narum acceptione abhorrendum est, praecipue vero in sacramentorum administratione, ut ex his colligitur, quae habentur in Benedicto XIV, constitut. 107, p. 401 et 417, tom. I Bullar.

Et hoc rectissime quidem: cum enim personarum acceptio divinae legi adversatur in omnibus in quibus ipsa committitur, peculiari quodam modo videtur eidem adversari in sacramentorum administratione. Et revera Christus Dominus indiscriminatim, nulla exceptione facta, ea instituit, atque omnibus conferri mandavit. En quomodo ipse Matth. XXVIII, 19, loquitur: *Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti;* ex illis autem verbis *omnes gentes,* omnem acceptionem excludi unicuique pro comperto est. Quae cum ita sint, quam horrendum sit in sacramentorum administratione personarum acceptionem committere, patet cum quae ad animorum sanctificationem sunt instituta, ad humanam amicitiam fovendam convertantur.

ACCESSIO SIVE ADIUNCTIO

(Vide verbum DOMINUM, *art. 3, a num. 23 ad num. 69.)*

ACCESSORIUM

Summarium.

1. Accessorium naturam sequi congruit principalis. - 2. Accessorii idem est iudicium, quod principalis. - 3. Non alterat principalem dispositionem, sed illi omnino famulatur. - 4. Videtur concessum, cui est concessum principale. - 5. Accessorium non tenet, si non tenet principale, ad quod sequitur. - 6. Corruit, principali deficiente. - 7. Nihil certi definitum in iure pro *principali* et *accessorio* habetur. - 8. Pro *principali* tamen quod *praevalet,* existimandum est. - 9. Sunt tamen casus quibus quod *pretiosius* est pro *principali* habetur. - 10. Quid in dubio de *praevalentia.* - 11. Duo occurrunt iuris regulae, iisdem conceptae verbis, de *accessorio* et *principali.* - 12. In iis quid pro *principali,* quidve pro *accessorio* aestimatur. - 13. Ubi causa principalis *ab initio* vel *ex post facto* non consistit, etiam ea quae accessoria sunt exstinguuntur. - 14-15. Afferuntur exempla. - 16. Quandoque tamen etsi *principale* infirmatur, *accessorium* nihilominus consistit. - 17-18. De aliis exceptionibus et regulis. *Remissive.* - * 19. Regula iuris *accessorium,* etc., unde desumpta. - 20. Verus sensus illius regulae. - 21. Causae quibus aliquid accessorium, quod per se non subsistit, esse potest. - 22. Casus quibus accessorium principalis naturam non sequitur. - 23. Procedit regula, quamvis accessorium pretiosius sit principali.

1 Accessorium naturam sequi congruit princi-
2 palis; de Regulis iuris, in 6, regul. 42. Acces-
sorii idem est iudicium, quod principalis; Rota
3 Romana, part. II, dec. 97, n. 2. Non alterat
principalem dispositionem, sed illi omnino fa-
mulatur; Rota, part. XI, dec. 147, n. 15 et 16.
4 Videtur concessum cui est concessum princi-
pale; Rota, part. V, tom. II, dec. 432, num. 3.
5 Accessorium non tenet, si non tenet principale,
ad quod sequitur; de Fide instrumentor., cap.
6 *Inter dilectos,* in fine. Corruit, principali de-
ficiente. Rota, part. VII, decis. 261, n. 10 et 11.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

7 In argumento *principalis* et *accessorii* illud in primis spectare oportet, quodnam principalis, quodnam alterius accessorii loco habendum sit. Generatim autem nihil certi in iure definitum est; cum saepe eadem res modo pro principali, modo pro accessoria accepta reperiatur. Sic quandoque fundus villae accessio est; licet regulariter villa pro fundi accessione habeatur; l. 8, et in princ. ff. Quib. mod. usufr. amitt.

In universum sic habeto: pro *principali* non 8
quod pretiosius est, sed quod *praevalet,* aestimandum erit. Saepe namque, id quod spectato eius pretio minus est pro principali habetur: hinc habere pro principali oportet aurum, non gemmam illo inclusam, leg. *Cum aurum,* 19, § 13, de Aur. argent., etc., legat., vestimentum, non subsutum, l. *Tigni,* 7, § 2, *Ad exhiben.,* et

§. 26, lib. II, tit. 1, instit. 1, solum, non aedificium, dict. l. 7, §. 10 et 12.

9 Verum et hoc perpetuum neque esse videtur; cum, ut caetera taceam, in l. 20, ff. de Aur. arg. etc. legat., diserte sanciatur, aurum inclusis gemmis cedere debere: at ibi non aurum, sed gemmae sunt principale.

10 In dubio vero rei *praevalentia* aestimanda est, vel ex usu rei, vel ex consuetudine patris familias, aut etiam ex rei visu aspectuve; l. 26, l. 29, et l. 32, § 5, eodem tit.

11 Porro circa hoc idem argumentum *accessorii* scilicet, et *principalis*, duae occurrunt regulae in tit. ff. de Reg. iur., puta regula 129 et 178, quae iisdem prorsus conceptae sunt verbis; nisi quod in posteriori lege voce *plerumque* temperatur, quod in priori generaliter fuerat prolatum.

12 At in his regulis, quid pro principali, quid pro accessorio habendum sit magna cura non est; cum inibi pro principali aestimetur causa illa, quae princeps est, primumque, ut ita dicam, *mobile* in aliquo negotio, quo principaliter instituitur, agiturve, ut monet Iac. Gothofred., in comm. ad dd. leg. Accessoria vero dicuntur ea, quae licet a praefata principali causa secreta ac divisa sunt, eamdem tamen tamquam παρακολουθήματα, id est, consectaria sequuntur, sive ex conventione partium, sive ex natura negotii, sive ex consuetudine.

13 Definitur autem in dd. regulis, quod ea omnia, quae accessionum locum obtinent, omnino extinguantur, ubi principalis causa vel *ab initio* vel *ex post facto* non consistit. Quod ut planum faciam, unum, aut alterum in medium afferam exemplum; etsi ob materiae vastitatem plures fingi possint species, de quibus consule Pet. Fabr., in comm. ad tit. de Reg. iur., dd. ll. 129 et 179, et citat. Iacob. Gothof. eod.

14 *Ab initio* igitur, si principale non consistit, nec accessorium locum habere potest: sic dos esse non potest, si nuptiae consistere nequeant; l. 3, ff. de Iur. dot., nihil sine haeredis institutione in testamento scriptum valet, ut pupillaris substitutio; l. 1, in fin., ff. de Vulg. et pupil., § 56, Inst. de Pupil. substit.

15 *Ex postfacto* pariter, si principalis causa exstinguitur, neque iis quae sequuntur locus esse potest. Ita debitore liberato, per consequentias fideiussor quoque dimittitur; l. 47, l. 69, in fin. l. 38, ff. de Fideiussor. Insuper crediti obligatione deficiente, pignorum quoque persecutio perempta est; l. 6, ff. de Nat. fenor.

16 At hae eaedem regulae non ita perpetuae censeri debent, ut nullam recipere queant limitationem. Quandoque enim etsi principale infirmetur, accessorium nihilominus consistit. Sic in re testamentaria, inducta haeredis institutione, quae testamenti fundamentum est, liberalitates tamen, et caetera legata nonnunquam valent; l. *Proxime*, 3, in fin., ff. de his quae in test. delen. Et hodie quando ex praeteritionis causa haeredis institutio infirmatur, legata, caeteraque in testamento scripta consistere indulsit Iustinus, auth. *Ex causa*, 6, de Lib. praet. In materia pariter pignoris, personali obligatione submota, pignoris vincula durare dicuntur; lib. II, c. de luit. pignor. Et si quis pro parte haeres exstitit, nisi totum debitum exsolvat, suam portionem ex pignoribus recipere non potest; l. r, cap. eod. tit. Caeteras 17
exceptiones ad alias materias pertinentes, vide apud citatos auctores.

De aliis vero regulis ad materiam *principa-* 18
lis, et *accessorii* spectantibus, consule Tulden., de Iurisprud. extemp., lib. I, cap. 16 per tot.

ADDITIONES CASINENSES.

Regula illa equidem famosa iuris: *Accesso-* 19
rium naturam sequi congruit principalis, desumpta habetur ex l. *Nihil dolo*, 129, ff. de Reg. iur., ubi: *Cum principalis causa non consistit, nec ea quidem quae sequuntur locum habent.* Item 6, *Cum princip.*, 178, ff. eodem. *Cum principalis causa non consistat, plerumque nec ea quidem quae sequuntur, locum habent:* l. 2, ff. de Pecul. legat. *Nam quae accessionum locum habent, extinguuntur, cum principales res peremptae fuerint.*

En verus illius regulae sensus: tanta est de- 20
pendentia accessorii a principali, ut *regulariter* loquendo (in Reg. 178 habetur *plerumque*) indulto, concesso, prohibito, annullato, sublato, vel confirmato principali, indultum, concessum, prohibitum, annullatum, sublatum vel confirmatum etiam censeatur accessorium. Reiffenst., Ius can., c. 2, reg. 42 ad 5.

Aliquid autem accessorium, quod per se non 21
subsistit, quadrupliciter esse potest: 1°. Ut sine illo res principalis nulla vel inutilis reddatur; 2°. si ita rei inest, ut portio, et pars illius reddatur; 3°. quia ex natura rei, vel legis dispositione, vel conventione partium semper sequitur, et aliud comitatur; 4°. quia ab alio dependet tanquam effectus a causa. Reiffenst., ut supra.

Sunt tamen casus, quibus accessorium prin- 22
cipalis naturam non sequitur. Et quidem 1°. quando in principali et in accessorio diversa reperitur ratio; Abbas, in c. *Debitores*, de Iureiur., n. 2, Sanch., l. 7, de Matrim., disp. 29, n. 11. 2°. Quoad pia legata inserta testamento ad causas profanas nulliter facto, ratione religionis. 3°. Quando accessorium a se consistere valet, independenter a principali: quo casu, quando conceditur principalis, et accessorium conceditur; attamen, illo sublato, accessorium non tollitur. 4°. In casibus in quibus aliter a iure disponitur, ut supra Reiffenst.

Procedit tamen regula quando accessorium melius quid, nobiliusve, aut pretiosius est principali; l. *Cum aurum*, 19, §. 13, ff. de Auro et argent.

ACCESSUS

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS.

Summarium.

1. Quid sit accessus ad beneficium. – 2. Quomodo differat accessus a regressu. 3. Accessus et regressus per contractum matrimonii amittuntur, nec, dissoluto matrimonio reviviscunt. – 4. Accessus et regressus prohibiti sunt. – 5. Sed pontifex, iusta et rationabili causa, eos potest concedere. – 6. Quomodo permittatur accessus in electione pontificis. – 7. De accessu in caeteris electionibus. *Remissive.* – 8. De accessu ad moniales. *Remissive.*

1 Accessus dicitur quaedam collatio beneficiorum, praesertim episcopatus, quae summus pontifex concedere potest aetate minoribus, qui ob aetatis defectum, quanquam ad haec beneficia consequenda sint inhabiles, postquam tamen ad legitimam pervenerint aetatem, ad ea propria auctoritate possunt accedere. Vide card. Paris., cons. 76, vol. V; alter Paris., de Resignat., lib. VI. quaest. 5, t. III et seq. Redeon., de Simon., cap. 17, n. 5 et 6; Grat., tit. de Regres. et acces.

2 Regressus differt ab accessu ad beneficium, quia accessus nullum supponit ius de praeterito, secus vero regressus; Cass., dec. n. de Pacto; Marescot., lib. II, Var. res, cap. 71.

3 Accessus et regressus aliaque iura super beneficio antea reservata, per contractum matrimonii amittuntur, nec quisquam iis, dissoluto matrimonio per obitum uxoris, potest amplius uti, cum per matrimonium nedum beneficia, sed omnia iura ad illa competentia, pro derelictis habeantur; argumento tex. in Clement. Gratiae, 4, de Rescript.; Pirhing, Wagnarec., lib. III Decret., tit. 3, cap. 1, vers. *Nota tertio;* Ricciul., dict. cap. 1, n. 14.

4 Sacra synodus Tridentina accessum et regressum, etiam favore cardinalium, prohibuit, cap. 7, sess. 25, de Reformat. Et successive S. Pius V, in sua constitutione 136, incipiente: *Romani pontificis providentia.* Et longe antea per concilium Londinense celebratum anno 1266, damnata fuerat eorum fraus qui vacante cathedrali, ut facilius eligerentur, resignabant beneficia cum collusione, ut ea spe frustrati, beneficia ipsa iterum reassumerent; Tomassin., tom. I lib. III, cap. 5, n. 9; Natal. Alexand., Histor. eccles. saecul. XIII et XIV, part. I, pag. 720.

5 Summus vero pontifex ex iusta, rationabilique causa, quando nempe necessitas Ecclesiarumve utilitas expostulet, accessum et regressum potest concedere, propter plenam potestatem quam habet in beneficialibus, in quibus moderator est et arbiter: ut advertunt Fagnan. in cap. *Nulla,* n. 84 et seq., de Conces. praeben.; Paris., de Resignat., lib. VI, cap. 5.

6 De accessu quoad electiones, notandum est in electione summi pontificis, in qua plura habentur specialia, posse cardinales, post publicatum scrutinium, alium in pontificem per *accessum* nominare; dummodo in praecedenti scrutinio in neminem duae tertiae partes praesentium cardinalium convenerint, et in eo ille ad quem acceditur, unum saltem votum reportaverit; const. 13, *Aeterni Patris,* et constit. 19, *Decet Romanum,* Greg. XV.

7 In caeteris vero electionibus quando valeat *accessus* minoris partis ad maiorem, vel aequalis ad aequalem; vid. art. 1 *Elect.*

8 De *accessu* ad monasteria monialium, vid. *Moniales,* art. 4.

ACCUSARE

Summarium.

1. Omnes accusare possunt criminaliter in causis propriis. – 2. In defendendis iniuriis sibi illatis, et morte suorum propinquorum. – 3. In crimine haeresis. – 4. In crimine sacrilegii. – 5. In crimine veneficii, seu magiae. – 6. In crimine assassinii, et grassationis per vias publicas. – 7. In crimine falsae monetae. – 8. In crimine simoniae. – 9. In crimine laesae maiestatis, et aliis similibus criminibus atrocissimis. – 10. Non possunt tamen neque in supradictis accusare: primo, mente capti, et furiosi. – 11. Secundo, excommunicati. – 12. Tertio, capitales inimici. – 13. Quarto, clerici et religiosi, praesertim si esset infligenda poena sanguinis. – 14. Si tamen pro arcenda sua et suorum iniuria, vel pro utilitate et defensione suae Ecclesiae esset necessaria accusatio, deberent expresse se protestari contra poenam sanguinis, ad evadendam irregularitatem. – 15. In aliis causis et criminibus accusare non possunt: primo, excommunicati. – 16. Secundo, infames, viles et criminosi. – 17. Tertio, pagani, haeretici, et Iudaei non possunt Christianos accusare. – 18. Quarto, inimici capitales et graves. Item cohabitantes, et frequenter versantes cum inimicis accusati; ad n. 19. – 20. Quinto, omnes illi, qui subornati alias falsum testimonium dixerunt, vel pecuniam ad accusandum vel non accusandum acceperunt, sicuti etiam pauperes non notae bonae famae. – 21. Sexto, iam accusati de aliquo delicto, nisi prius se innocentes probaverint. – 22. – Septimo, liberi accusare non possunt parentes, nec e contra parentes liberos. – 23. Nec fratres, aut sorores ad invicem. – 24. Nec liberti patronum, aut eius haeredem. – 25. Octavo, clerici et religiosi accusare suum praelatum. – 26. Nono, furiosi et mente capti. – 27. Decimo, impuberes seu pupilli et mulieres. – 28. Undecimo milites et magistratus. – 29. Duodecimo, laici non admittuntur ad accusandos clericos, nisi tamen laicus iniuriam sibi, et suis a clericis illatam persequatur. – 30. Parochiani quoque et patronus Ecclesiae de crimine civiliter agere possunt contra rectorem parochiae vel beneficii, ut amoveatur a beneficio. – 31-32. Definitio et etymon accusationis. – 33. Ac-

cusare nequeunt notati infamia iuris. - 34. Neque pauperes, quamvis integris sint moribus. - 35, 36, 37. Possunt filiifamilias accusare, et an requiratur patris consensus. - 38. Servi tantum de iis accusare possunt de quibus omnibus datur. - 39. Num vero de his criminibus etiam dominum valeant accusare. *Remissive.* - 40. Accusator annorum esse debet viginti. - 41, 42. Vel saltem 18; cui curator adesse debet in iudicio. - 43. Num familiares et domestici patremfamilias accusare possint. *Remissive.* - 44. Maritus tamen et uxor a mutua removentur accusatione, tribus exceptis. - 45. Nonnisi idonei et probatissimi viri ab omni suspicione et scelere immunes episcopum accusare possunt. - 46. Sciens delictum in reipublicae detrimentum vergens, non accusando graviter peccat. - 47. Sicut qui falso, vel odio aut vindicta accusat. - 48. Item de fiscale qui omittit accusationem vel debitam poenam delinquentis. - 49. Sciens delictum in aliorum damnum, sibi sub secreto manifestatum, etiamsi cum iuramento, tenetur illud denuntiare. - 50. Nequit denuntiari, qui rem per occultam compensationem abstulit, omnibus requisitis servatis. - 51. Discrimen *accusationem* inter et *denuntiationem.* - 52. Nemo tenetur complices sui delicti denuntiare. - 53. Quid si quis iuraret, se denuntiaturum omnia delicta alicuius. - * 54. Discrimen vocum *accusare, denuntiare,* et *deferre.* - 55. Omnes possunt accusare in causis propriis. - 56. Admonitio praemittenda in foro conscientiae, si crimen occultum sit, non vero si publicum. - 57. Accusator non potest accusare per alium, quonam casu quibusque personis exceptis. - 58. Quisque potest accusare matrimonium contrahendum, existente impedimento. - 59. Rationes quibus nonnulli accusare nequeant. - 60. In foro canonico etiam infames. Infamia facti ab accusatione repelluntur. - 61. Impedimentum *sanguinis, coniunctionis* et *reverentiae* in accusatione aliquando amovetur. - 62. Nemo, praeter coniuges, potest accusare defectum impotentiae in matrimonio. - 63. Omnes tenentur accusare crimen contra religionem, vel grave damnum reipublicae inferens.

1 Omnes accusare possunt criminaliter in causis propriis; causa 4, quaest. 1, cap. *Omnibus,* ubi expresse dicitur: *Omnibus quibus accusatio denegatur, in causis propriis accusandi licentia*
2 *non est deneganda.* In defendendis iniuriis sibi illatis, et morte suorum propinquorum; caus. 2, quaest. 1, cap. *Prohibente,* ubi habetur: *Hi tamen omnes, si suam iniuriam exsequantur, mortemque propinquorum defendant, ab accu-*
3 *satione non excluduntur.* In crimine haeresis;
4 cap. *In fidei,* 5, de Haeret., in 6. In crimine sacrilegii, cap. *In primis,* §. de Persona Ianuarii, 2, qu. 1, et cap. *Si quis suadente,* 17, qu. 4,
5 § *Qui autem.* In crimine veneficii seu magiae,
6 arg. l. ult. cod. de Maleficiis. In crimine assassinii et grassationis per vias publicas; divus Adrianus, ff. de Custodia reor. arg., leg. *Non*
7 *ideo minus,* cod. de Accusat. In crimine falsae
8 monetae; l. 2, cod. de Falsa Moneta. In cri-
9 mine simoniae, cap. *Sane,* 15, quaest. 3. In crimine laesae maiestatis, et aliis similibus criminibus atrocissimis, arg. l. 7, et 8, ff. *Ad leg. Iul. maiest.,* cap. de Accusat., et cap. *Veniens,* 15, quaest. 3. Omnes igitur generaliter admittuntur ad accusandum, qui in iure non prohibentur. At in crimine privato, nisi ob illud sit applicanda fisco poena pecuniaria, non admittitur alius nisi is cuius interest; Glossa, in
10 leg. fin., ff. de Privat. delict. Excipiuntur tamen, ut neque in supradictis accusare possint, 1°. mente capti, et furiosi, quia non intelligunt quae geruntur; l. *Dummodo,* 2, §. 1, ff. de Procurat.
11 2°. excommunicati, cap. 1, de Exceptis, et hoc
12 ut suae contumaciae vitium reprimatur; 3°. capitales inimici; cap. 2, caus. 3, quaest. 5, quia ut advertit Decian., Tract. crim., l. III, cap. 25, num. 7 et 8, si capitales inimici ad accusandum inimicum in praefatis criminibus admitterentur, plures iniuste et innocenter condemnarentur, propter rationem adductam in mox laudato cap. 2, caus. 3, quaest. 5, *Ne irati nocere cupiant, aut laesi se ulcisci velint.*
13 4°. clerici et religiosi, praesertim si esset infligenda poena sanguinis, cap. *Sententiam,* 9, *Ne*
clerici vel monachi. Si tamen pro arcenda sua 14
et suorum iniuria, vel pro utilitate et defensione suae Ecclesiae, esset necessaria accusatio, deberent expresse se protestari contra poenam sanguinis ad evadendam irregularitatem; cap. 2, de Homicid., in 6.

In aliis causis et criminibus accusare non 15
possunt: primo, excommunicati; cap. *Omnes,* 7, caus. 3, quaest. 4, cap. 1 et 2, caus. 4, qu. 1. Secundo, infames, viles et criminosi; cap. 16
Infames, 17, caus. 6, quaest. 1, cap. *Alieni,* caus. 2, quaest. 7, cap. *Constituimus,* caus. 3, quaest. 5. Tertio, pagani, haeretici et Iudaei 17
non possunt Christianos accusare; cap. *Pagani,* 24, caus. 2, quaest. 7. Quarto, inimici ca- 18
pitales et graves; cap. 2, caus. 3, quaest. 5, *Ne irati,* ut dicit ibi textus, *nocere cupiant, aut laesi se ulcisci velint.* Et propter eamdem 19
rationem repelluntur ab accusatione etiam cohabitantes, et frequenter versantes cum inimicis accusati, quia amici accusatoris censentur esse inimici accusati; c. 1, distinct. 93. Quinto, 20
omnes illi, qui subornati alias falsum testimonium dixerunt, vel pecuniam ad accusandum, vel non accusandum acceperunt; sicuti etiam pauperes, qui minus quam quinquaginta aureos in suis bonis habent, ut expresse habetur cap. *Prohibentur,* caus. 2, q. 1, nisi tamen isti pauperes essent tam bonae famae, ut ab omni suspicione merito liberi iudicis iudicio censerentur; cap. *Si quis,* cap. *Quaerendum,* 18, caus. 2, q. 1. Sexto, iam accusati de aliquo delicto; 21
isti enim nequeunt alium accusare, nec reaccusare suum accusatorem, nisi prius se purgaverint et se probaverint innocentes; cap. 1, et caus. 3, quaest. 11, cap. fin. de Test. Se- 22
ptimo, liberi accusare non possunt parentes; Novell. 115, cap. 3, §. 3. Nec e contra parentes liberos; arg. l. 3, cod. de Patria potest. Nec fratres, aut sorores ad invicem; l. *Si ma-* 23
gnum, 13, cod. de his qui accusare non possunt, nisi crimen sit leve; l. *Si sororem,* 13, cod. eod. Nec liberti patronum, aut eius hae- 24
redem; l. Qui accusare, 8, ff. hoc tit. Octavo, 25

clerici et religiosi; cap. *Sacerdotes,* 51, caus. 2, quaest. 7. Et maxime si esset infligenda poena sanguinis; cap. *Sententiam,* 9, *Ne clerici vel monachi;* alias sine protestatione fierent irregulares; cap. 2, de Homicid., in 6. Possunt tamen religiosi accusare suum praelatum, quia interest monasterii, ne habeat malum praela-
26 tum; cap. *Ex parte,* 11, de Accusation. Nono, furiosi et mente capti, quia quae geruntur, non intelligunt; l. *Dummodo,* 2, § 1, ff. de Procur., et mortuis aequiparantur; l. *Qui ad certum,* ff. *Locati.* Et surdi, et muti a nativitate;
27 arg. l. 1, § 3, ff. De Postulando. Decimo, impuberes, seu pupilli, et mulieres; cap. *Prohibentur,* caus. 2, quaest. 1, ubi expresse habetur: *Prohibentur accusare alii propter sexum,*
28 *vel aetatem, ut mulier, et pupillus.* Undecimo, milites et magistratus, ne illi avocentur a castris, et isti ab officio, occasione accusationis; l. 8. ff. de Accusat., cap. *Prohibentur,* caus. 2,
29 quaest. 1. Duodecimo, laici non admittuntur ad accusandos clericos propter reverentiam clericis debitam; cap. 1 et 2, caus. 2, quaest. 7, et quod praesumantur esse infesti clericis, sicut dicit pontifex in cap. 3 de Immunit. eccles., in 6. Nisi tamen laicus iniuriam sibi, et suis a clericis illatam persequatur; cap. *De coe-*
30 *tero,* 14 de Testibus. Parochiani quoque, et patronus Ecclesiae de crimine civiliter agere possunt contra rectorem parochiae, vel beneficii, ut amoveatur a beneficio; quia ipsorum interest habere bonum parochum. Denique omnes,
31 qui accusare non possunt in lege civili, nec etiam accusare possunt in canonica; cap. *Nos sequentes,* caus. 6, quaest. 1.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

32 Accusationem eleganter describit Antonius Matthaei ad lib. XLVIII, ff. tit. 13, cap. 1, num. 1, his verbis: *Accusatio nihil aliud est quam criminis ad iudicem delatio, atque exsecutio vindictae publicae causa facta.* Sin autem eius etymon inquiras, eam dictam esse a causa, non a *cudo* vel *cuso* contra *Priscianum,* sentit *Hotomannus.*

33 Inter eos qui accusare haud possunt, sunt infames. At de notatis infamia iuris id intelligendum, recte monet Anton. Matthei, ubi supra num. 8, ubi rationem etiam reddit, cur hae personae accusare nequeant.

34 Pauperes accusare nec possunt. Exceptionem vero, quam affert auctor de pauperibus illis, qui integris moribus sint, non probat Anton. Matthaei eodem loco, num. 9.

35 Filiumfamilias accusare posse, dummodo pa-
36 ter consentiat, sentiunt nonnulli. At sunt qui tenent patris consensum non requiri, idque quia filiusfamilias in causis publicis pro patrefamilias habetur; l. 9, ff. de his qui sunt sui
37 vel alieni iuris. Prior opinio probabilior videtur, nam permissum nec est filiofamilias proponere actionem iniuriarum sine patris consensu, nisi sit vilis et contemnenda persona patris; l. 17, § *Filiofamilias,* et § *Interdum,* ff. de Iniur. Nec obstat quod filiusfamilias in causa publica pro patrefamilias habeatur. Nomine enim causae publicae non venire accusationem, apposite notat Anton. Matthaei loco citato, n. 5.

Deterior est conditio servorum. Li accusare 38
solum possunt de iis criminibus de quibus permissum est omnibus accusare, puta maiestatis, fraudatae annonae, falsae monetae, etc., l. 63, ff. de Iudic. Num de his criminibus per- 39
missum sit servo accusare etiam dominum, vid. Anton. Matthaei loco pluries laudato, n. 4.

Communis schola requirit in accusatore ad 40
minimum annos viginti, eo quia minor viginti annis nec testis in criminalibus causis esse potest; l. *In testimonium,* ff. de Testibus. At displicet haec sententia Antonio Matthaei, eodem loco, n. 3: *Non enim ut in fide testis, ita in fide accusatoris salus rei vertitur.* Concurrere 41
tamen debet in accusatore ea aetas, qua postulare et in publicum procedere valeat, id est aetas 18 annorum. Quinimo accusatori huius 42
aetatis annorum 18 curator adesse in iudicio debet; l. 1, ff. de Postuland., l. 4, c. de Auct. praest.

Familiares et domestici num patremfamilias 43
accusare valeant, et nomine eorum quinam veniant, vide apud Anton. Matthaei, ib. n. 14. Id autem non omittendum, maritum et uxo- 44
rem utpote venientes nomine domesticorum a mutua accusatione removeri, excepto adulterii crimine, nec non suppositi partus, et veneni parati; l. 1, c. *Ad l. Iuliam,* de Adul., l. 2, § *Si publico, l.* 13. § *Iudex,* ff. eod., l. 30, § 1, ff. *Ad l. Cornel.,* de Fals.

Singulares qualitates requiruntur in eo qui 45
episcopum accusare intendit; c. 14, cap. 2, q. 7. Non enim alii admittendi quam *idonei et probatissimi viri, qui et suspicionibus, et sceleribus careant. Sunt enim a Deo iudicandi, non ab humanis, aut pravae vitae hominibus lacerandi, sed potius ab omnibus fidelibus portandi.*

ADDITIONES RECENTIORES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

Qui sciens delictum vergens in reipublicae 46
detrimentum non accusat delinquentem, graviter peccat, D. Thomas, et *communis.* Etiam 47
peccat, qui falso accusat: et qui, quamvis vere, accusat tamen ex affectu odii, aut vindictae: et qui non denuntiat delinquentem post edicta praelatorum id praecipientia, nisi ille sit pater, mater, filius, coniux.

Fiscalis in causis criminalibus peccat gravi- 48
ter, si omittit accusationem, aut non curat ut delinquens puniatur iuxta criminis gravitatem, quia muneri suo in re gravi non satisfacit.

49 Denuntiare quis tenetur, aut testificari delictum sibi extra confessionem sub secreto manifestatum, si vergat in damnum aliorum, quia tunc non obligat promissio secreti, etiam sub iuramento; Navarra, de rest. l. 2, cap. 4, n. 223.

50 Si denuntiandum esse furem praecipiatur, et quis sciat alium rem abstulisse per occultam compensationem, omnibus requisitis servatis, non debet, nec potest eum denuntiare, quia iniuste infamaret illum; Sylvester, verb. *Furtum,* quaest. 15. Quod verum est, etiamsi adderetur in excommunicatione denuntiandum esse adhuc eum, qui titulo compensationis rem accepisset. Cum enim accipiens sic non peccaverit, excommunicatio in eo vi caret, siquidem nequit proferri valide, ubi peccatum grave non intercedit.

51 Accusatio differt a denuntiatione in eo quod in accusatione attenditur criminis punitio; D. Thom., 2. 2, q. 67, art. 3, ad 2; in denuntiatione, fratris emendatio. Praeterea, quia accusationem non debet praecedere correctio fraterna, sic vero denuntiationem. Rursus, quia accusator tenetur probare, non vero denuntiator. Demum, quia communiter accusatio fit in scriptis, non vero denuntiatio. Caeterum iudex non semper indiget accusatione ad procedendum; nam ad id sufficit clamorosa insinuatio, quae accusationis locum tenet.

52 Nemo tenetur complices sui delicti denuntiare; Diana, p. 1, tract. 4, res. 8 et 9, quia id esset denuntiare se ipsum, ad quod non tenetur.

53 Si quis iuret se denuntiaturum omnia delicta alicuius, non obligatur nisi ad ea denuntianda, quae ei independenter a iuramento licitum est denuntiare. Quod si iurans habuit in animo denuntiare quaelibet delicta indistincte, tunc si ex circumstantiis non liceret denuntiare, adhuc graviter peccavit, ob defectum iustitiae in iuramento; Sylv. verb. *Denuntiatio,* quaest. 5.

ADDITIONES CASINENSES

54 Cum saepe haec vocabula: *accusare, denuntiare, deferre* promiscue utantur, adnotare iuvabit qua ratione *accusatio, denuntiatio* et *delatio* distinguantur. Licet huiusce tres operationes operis materiam communem habeant, attamen ex ratione operantis dissite dispescuntur. Ex amore ordinis et legum, ex quibus ordo profluit, legis violatores *denuntiantur;* ex rationabili amore sui ipsius, vel rei vel vitae vel honoris proprii, violatores *accusantur;* ex odio in alterum, vel turpi lucro, vel malo ingenio, non habito respectu ordini, aliquis, licet culpabilis, *defertur.* Unde *accusatores* et *denuntiantes,* sarta et tecta iustitia, laudantur, *delatores* vero, licet actu non laedant iustitiam, infamia tamen apud omnes multari solent.

Omnes quidem accusare possunt in causis 55
propriis; attamen advertendum, non omne quod potest fieri in foro civili vel canonico, licitum esse in foro conscientiae.

Haec propositio, omnes posse accusare in causis propriis, quae prima fronte, nulla praescribitur circumstantia, in foro conscientiae saepe haud vera deprehenditur, et casus occurrunt, in quibus fieri non potest accusatio quin praecurrat *admonitio.* Hinc si crimen occultum erit 56
vel paucis notum, *admonitio* praemittenda, ut emendatio noxii, habeatur potius per secretam monitionem, quam per publicam punitionem, cap. *Si peccaverit,* 2, q. 1. Si vero publicum est crimen, potest quis tantum accusare, nulla praehabita monitione, quia magis urget bonum commune quam privatum; et non est tantum *adhibendum remedium eo qui peccavit, sed etiam aliis in quorum notitiam* (crimen) *devenit.*

Accusator non potest per alium accusare 57
(Cuiac., tom. I, in Iul. Paul. Recept. sentent., l. V, t. XIV, n. 11), excepto casu, si patronus ingratum libertum accuset; si rei absentia defendatur; ibid. Possunt etiam pupilli per tutorem accusare, eo quod tutor non malitia, sed ex officio accuset, et potius tutorem quam pupillos accusare verius dici potest. Id., t. I, in Iul. Paul. Rec. sent., lib. V, t. XI, n. 20. Quomodo fieri debet accusatio, vid. add. nov. ad verbum *Accusator.*

Praeter crimina recensita a Ferraris, in qui- 58
bus quisque potest accusare, etiam advertendum quemque posse accusare matrimonium contrahendum, existente impedimento. Sed solum tenentur hi qui accusare possunt sine gravi incommodo; aliter, non tenentur. Castr. Palao, de Sponsal., disp. 2, punct. 13, § 6, n. 5; Sanchez, lib. III, disp. 13, n. 2, et alii contra Pontium l. V, c. 34, *Haec quis.*

Rationes quibus nonnulli accusare nequeant, 59
leguntur in Iure can., cap. *Prohibentur,* 4, can. 2, q. 1, *Qui accusare,* 8, ff. h. t. *Sexus.* Et sunt: status, officium, defectus, delictum, suspicio, calumniae, sanguinis coniunctio, et reverentia.

Animadvertendum quod ex illis qui accusa- 60
tione arcentur ob delictum, nempe *infames,* et *criminosi,* in foro civili solum arceri multatos infamia iuris, in foro vero canonico non solum infames infamia iuris repelluntur, sed etiam infamia facti, nondum accusati et condemnati; arg. can. *Si qui sunt,* 17, apud Reiffenstuel. Vide Pirhing, p. 582.

Impedimentum *sanguinis coniunctionis* et *re-* 61
verentiae amovetur, si cognati, licet arctissima sanguinis coniunctione existant, agant ob iniuriam sibi illatam, et propinquorum mortem defendant; cap. *Hi tamen.* Et si cognati grave crimen sit contra Deum, puta, blasphemia, apostasia, haeresis, etc., vel contra bonum publicum, ut crimen rebellionis, falsae monetae, falsi

testamenti, etc. Vide Reiffen., l. V. Decret., t. I, de Accus. ec., n. 40.

52 Nemo potest accusare defectum impotentiae in matrimonio, praeter ipsos coniuges, Abb., Pirhing, eod. n. 1.

53 Omnes tenentur etiam proprio damno accusare in criminibus quae grave damnum religioni vel reipublicae inferant, dummodo crimen nec denuntiatione, nec monitione averti queat, cum bonum privatum publico sit postponendum. S. Thom. 2-2, quaest. 68.

ACCUSARI

Summarium.

1. Accusari non possunt: primo, infantes, furiosi et mente capti. - 2. Minores tamen, quia iam doli capaces sunt, accusari, vel puniri possunt, poena tamen mitiori. - 3. Secundo, accusari non possunt nec pueri, qui ante plures annos delictum commiserunt, et illud iam praescripserunt. - 4. Sic delicta carnis praescribuntur, et abolentur lapsu quinquennii. - 5. Excipitur tamen stuprum. - 6. Et adulterium cum incestu. - 7. Tertio, semel accusati, et iam absoluti, iterum accusari non possunt de eodem crimine. - 8. Si tamen secundus accusator suam, vel suorum iniuriam persequatur, et doceat primam accusationem ignorasse, vel primum accusatorem non fideliter egisse, sed praevaricatum fuisse, adhuc audiri debebit. - 9. Quarto, absentes non possunt accusari; possunt tamen accusari, ut a iudice legitime citentur. - 10. Quinto, accusari non possunt magistratus temporales, vel praesides, aut legati provinciarum, durante eorum officio, nisi delinquant circa officium, vel crimen notorium sit. - 11. Sexto, accusari non possunt Christiani ab infidelibus, haereticis et Iudaeis. - 12. Denique accusari non possunt omnes qui superiorem se non agnoscunt. - 13. Accusatio contra praelatos, seu superiores, non est de facili admittenda. - 14. Quando absentes, reipublicae causa, accusari nequeant. - 15. Si crimen pluribus vindicetur legibus, ex una tantum lege reus accusari potest. - 16. Servi accusari possunt de crimine, nonnullis exceptis, et quid de poena. - *17. Mortui non possunt accusari. - 18, 19. Nec summus pontifex. Quid de supremis principibus laicis. - 20. Sodomiae crimine sontes, ut praescripserint, non possunt accusari.

1 Accusari non possunt primo infantes, furiosi et mente capti, istis enim ob defectum rationis delicta non imputantur; l. *Infans*, 12, ff. *Ad l. Corn.*, de Sicariis, l. *Divus*, 14, ff. de
2 Officio praesidis. Minores tamen, quia iam doli capaces sunt, accusari et puniri possunt, poena tamen mitiori, habita ratione aetatis, et imprudentiae; cap. 1, de Delictis pueror., l. *Auxilium*, 37, ff. de Minoribus; l. *Fere in omnibus*,
3 108, ff. de R. I. Secundo, accusari non possunt nec pueri, qui ante plures annos delictum
4 commiserunt, et illud iam praescripserunt. Sic delicta carnis praescribuntur, et abolentur lapsu quinquennii, post quod nec accusari, nec puniri possunt; l. *Mariti*, 29, ff. *Ad l. Iul.*, de
5 Adult., et l. *Adult.*, cod. eod. Excipitur tamen stuprum per vim illatum; l. *Mariti*, ff. *Ad l.*
6 *Iul.*, de Adult., § fin. Et adulterium cum incestu; l. *Vim passa*, § *Praescriptione*, ff. eod., et etiam raptus; l. *Qui coetu*, ff. *Ad l. Iul.*, de Vi publica, quia ista delicta, sicuti caetera alia, quae delicta carnis non sunt, ad sui abolitionem et praescriptionem 20 annorum spatium requirunt; *l. Querela falsi*, cod. Ad l. *Corn.*, de Falsis, ubi habetur: *Querela falsi temporalibus praescriptionibus non excluditur, nisi viginti annorum praescriptione, sicuti caetera quoque fere*
7 *crimina*. Tertio, semel accusati et iam absoluti iterum accusari non possunt de eodem crimine; cap. *De his*, 6, de Accusat. et l. *Licet* 6, § ult.,
8 ff. *Nautae, caupones*, etc. Si tamen secundus accusator suam, vel suorum iniuriam persequatur, et doceat primam accusationem ignorasse, vel primum accusatorem non fideliter egisse, sed praevaricatum fuisse, adhuc audiri debebit; l. *Si quis*, 11, cod. de Accusat., quoniam, ut ibi dicitur, *res inter alios iudicatae aliis non praeiudicant*. Quarto, absentes non possunt 9
accusari et sententiari; cap. 1, caus. 2, qu. 8, et leg. *Absentem*, 6, cod. de Accusat., possunt tamen absentes accusari, ut a iudice legitime citentur; leg. 1, § 2, ff. de Requir. vel absent. damn., qui si intra praefixum terminum non comparent, describuntur, et arrestantur eorum bona, et elapso anno eis ad se defendendos concesso a l. 1, ff. et cod. de Requirend. reis, bona eorum arrestata fisco remanent; l. fin. de Requir. et absent. damnat., nisi probaverint fuisse legitime impeditos; arg. leg. *Succurritur*, 9, ff. *Ex quibus causis*. Quinto, accusari non 10
possunt magistratus temporales, vel praesides, aut legati provinciarum, durante eorum officio, nisi delinquant circa officium, vel crimen notorium sit, leg. *Hos accusare*, 12, ff. de Accusat. In reliquis autem differtur accusatio usque ad terminum officii, data interim ab eis cautione de iudicio fisci; leg. *Si adul.*, 33, § ult., ff. *Ad leg. Iul.*, de Adult. Sexto, accusari non 11
possunt Christiani ab infidelibus, haereticis et Iudaeis; cap. *Pagani*, causa 2, q. 7. Denique 12
accusari non possunt omnes qui superiorem se non agnoscunt, ut papa, imperator, rex, etc.; cap. *Nemo*, 13, caus. 9; c. *Aliorum*, 14; cap. *Facta*, 15, caus. 9, qu. 3.

Accusatio contra praelatos, seu superiores, 13
non est de facili admittenda ex concilio Lateranensi IV, cap. 8, ubi reddens rationem habet praecisa verba: *Quia*, dicit concilium, *non possunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam vero ligare, frequenter odium multorum*

incurrunt, et insidias patiuntur. Ideo sancti Patres provide statuerunt, ut accusatio praelatorum non facile admittatur, ne concussis columnis corruat aedificium, nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsae, sed etiam malignae criminationi ianua praecludatur. Ita concilium ad litteram.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

14 Legati praesides provinciarum, quique reipublicae causa absunt, accusari non possunt, dummodo tamen non detrectandae legis causa absint: si enim quis, vel negotii sui obeundi gratia, vel evitandae accusationis liberam legationem impetret, eamdem cum reliquis absentibus fortunam subibit, nempe, ut requirendus annotetur, eiusque bona obsignentur; l. *Absentem,* 6, c. de Accus. l. II c. de Exhib. et transmitt. reis: ibique diserte Ant. Matthaei ad tit. de Accusat., c. 3, n. 2.

15 Si crimen pluribus legibus vindicetur, accusatus ex una lege, accusari et reus fieri non potest ex alia ob idem crimen admissum, ut (ex Glossa Accursii, caeterorumque veterum glossographorum sententia) apprime Antonius Matthaei loco citato, num. 4, deducit ex l. *Senatus,* 4, ff. de Accusation.

16 Servi accusari quidem possunt de crimine, nonnullis tamen exceptis, iis scilicet in quibus bonorum pars publicatur, vel quorum poena est civitatis, vel libertatis ademptio. Non ideo tamen poenam servi evadent eorumdem criminum rei; sed extra ordinem, duriori plectentur, ut ad l. *Hos accusare,* 12, § ult., ff. de Accusat. advertit loco citato, num. 1. Antonius Matthaei.

ADDITIONES CASINENSES.

17 Inter eos qui accusari non possunt, *Mortui* recensentur; *exstinguitur enim crimen mortalitate* (l. fin., ff. ad leg. Iul. Maiestat.). Et licet accusatio iam inchoata fuerit, et contestata, nec accusatio, nec poena ad haeredes transit. Id de criminibus. (1, *Ex iudiciorum,* 20, ff. t. de Accusationibus.) Attamen excipiendum crimen laesae maiestatis, nam nisi successores eo purgentur, fisco vindicatur haereditas, cit. l. fin., ff. Ad leg. Iul. Maiest., et cit. l. 20, ff. h. t.

Pontifex, uti vicarius Christi in terris, et uti 18
princeps laicalis, accusari non potest; Bell. de Rom. pontif., lib. II, cap. 26. De imperatoribus et regibus distinguendum: si democratico vel aristocratico iure monarchia attemperetur, possunt in civilibus accusari. Consule bullam auream, c. 5, § 3, de Imperatoore, sive de Rege Romanorum, *qui super causis, super quibus impeditus fuerit habeat.... coram comite Palatino Rheni, sacri imperii archidapifero, electore, principe respondere.* In crimine contra religio- 19
nem, nempe apostasia, haeresis, etc., possunt et debent accusari ad Romanum pontificem, cui potestas in rebus ad religionem pertinentibus supra principes et populum. Poterant etiam aliquando accusari in rebus civilibus, cum ius publicum Sedem Apostolicam, velut tribunal erigebat inter populum et principem. Ex quo iure, omnium populorum consensu obfirmato solutiones iuramenti, depositiones principum factae a pontificibus derivantur. Historiae exemplis huius veritatis scatent. Sufficit commemorare Philippum illum, Pulchrum dictum, certe infensissimum in Bonifacium VIII, saepe adeuntem ad tribunal pontificis, et compellentem aemulos in negotiis mere civilibus. Vide de Maistre, *du Pape,* lib. III, § 3; vide addit. Casinen. ad vocem *Papa.*

Inter peccata carnalia quae non praescribun- 20
tur, nempe raptus, incestus et adulterium, recenset peccatum Sodomiae Sebastianus Guarrinus (lib. I, defens. 2, Inquisit., cap. 2, n. 79). Sed nullo iuris textu suffragatae huic opinioni communiter non arrident canonistae cum *in causis poenalibus benignius interpretandum sit,* iuxta l. *Factum cuique,* ff. de Regulis iuris, et c. *In poenis,* eod., in 6. Confer Reiffenst., lib. II, tit. 26, de Praescript., n. 174.

ACCUSATOR

Summarium.

1. - Accusator tenetur se subscribere ad poenam talionis. - 2. Accusator tenetur probare crimen quod obiicit. - 3. Et si non probat, tenetur subire poenam talionis. - 4. Istis tamen nostris temporibus videtur hanc poenam talionis abiisse in desuetudinem. Si quis tamen esset convictus, quod innocentem vere malitiose accusasset, deberet adhuc puniri poena talionis. - 5. Accusator nedum in scriptis tenetur dare accusationem, sed praeter scripta debet in persona se conferre ad iudicem. - 6. Accusator oblato iam libello non potest amplius desistere ab accusatione. - 7. Potest tamen desistere impune ante libellum oblatum, etiamsi publice et coram iudice prius dixerit se accusatorem. - 8. Accusator tenetur ad expensas, si accusatus se purgat. - 9. Accusator accusans ob pecuniam, puniendus est exsilio, vel durius, et tenetur restituere, nec unquam potest esse iudex, aut testis. - 10. Accusans clericum si non probat per tres, vel saltem duos testes, excommunicatur. - 11 ad 14. De delatione, inscriptione et subscriptione, quae olim de iure Romano accusatorem praestare oportebat. - 15. Probandi onus accusatori incumbit. - 16. Modus probandi crimen accusati. - 17 ad 20. Poenae accusatoris, oblato libello, ab accusatione desistentis. - 21. Ab huiusmodi poenis excipiuntur mulieres, atque minores nisi pacto, vel pretio desistant. - *22. Deprehendentes se errasse accusando, tenetur in foro interno desistere. - 23. In foro tamen externo incurrit poenas. - 24. Calumniator praesumitur, si probare non potest delictum de quo accusavit. - 25. Admittitur probatio pro innocentia. - 26, 27. Poenae huius accusatoris. - 28. Causae ab huiusmodi poenis et calumnia accusatorem eximentes. - 29. Accusator illegitimus a iudice vi officii sui repellendus est ab accusatione. - 30. Accusator de falsa sollicitatione confessarii, casum papae reservatum incurrit. - 31. Quando accusator teneatur, etiam cum vitae discrimine, falsam detegere accusationem.

1 Accusator tenetur se subscribere ad poenam talionis; sanctus Damasus, epist. 4, c. 7, caus. 4, 2 cap. *Nullus introducatur*. Et tenetur probare crimen quod obiicit, caus. 2, qu. 8, cap. *Qui crimen*, caus. 2, *quaest.* 7, cap. *Si quis episco-* 3 *pus, presbyter*, etc. Et si non probat, debet subire poenam talionis, id est poenam quam reus pati debuisset, si crimen probatum fuisset; S. Damasus post ep. 7, decret. 1, caus. 2, q. 3, cap. *Calumniator*. [1]

4 Istis tamen nostris temporibus videtur haec poena talionis abiisse in desuetudinem, et commutata per contrariam consuetudinem in poenam arbitrariam, et extraordinariam, ex quo propter talionis poenam multi etiam a iusta accusatione fuerint deterriti, et sic delicta manserint pluries impunita, non sine gravi reipublicae damno. Si quis tamen esset convictus, quod innocentem vere malitiose accusasset, deberet adhuc puniri poena talionis, vigore constitutionis S. Pii V, incip. *Cum primum*, in qua innovatur poena talionis, et praesertim in illis locis et regionibus, in quibus iustis de causis per suas peculiares leges mandatur, ad praecludendam viam calumniis et imposturis, adhuc observari superius citata decreta S. Damasi de poena talionis. Vide verb. *Poena*, art. 2, n. 24.

5 Accusator nedum in scriptis tenetur dare accusationem iuxta caus. 2, qu. 8, cap. *Accusatorem*, sed praeter scripta debet in persona se conferre ad iudicem, caus. 5, q. 2, cap. *Relatum*, et qu. 8, cap. ult.

6 Accusator, oblato iam libello, non potest amplius desistere ab accusatione, quia interest reipublicae, ne deseratur accusatio iam inchoata, sive sit vera, sive sit falsa. Si enim est vera, eam prosequi oportet, ne delicta maneant impunita; si vero falsa, eam prosequi expedit, ut calumniator debite puniatur; l. *In senatus consultum*, 10, § 5, ff. *Ad S. C. Turp. et auct. qui semel*, cod. *Quomodo et quando*, l. *Viles*, 11, 7 § 3, *Ad l. Iul., de Adult.* Potest tamen desistere impune ante libellum oblatum, etiamsi publice et coram iudice prius dixerit se accusatorem; cap. *Licet*, 14, de *Accusat.* Si accusator desistat ab accusatione, dicitur tergiversator, ac in eo non peccat, dum id absque scandalo praestet, et delictum non sit ex iis ad quae accusanda quisque teneatur. Praevaricator autem erit, si iuvat secreto accusatum, quem publice impugnat; D. Thom. 2-2, qu. 68, 8 art. 2. Accusator tenetur ad expensas, si accusatus se purgat, de Accusat. cap. *Accedens*, l. *Qui crimen*, 3, cod. de his qui accus. et incurrit infamiam, l. *Si pro*, 2, cod. de his qui accus. Accusator accusans ob pecuniam, 9 puniendus est exsilio, vel durius; et tenetur restituere, nec unquam potest esse iudex aut testis, caus. 1, qu. 1, cap. ult. Accusans cleri- 10 cum, si non probat per tres, vel saltem duos testes, excommunicatur; caus. 3, qu. 4, cap. *Placuit*.

Tria olim accusatorem praestare oportebat de iure Romano, ut legitime accusationem institueret, delationem scilicet, inscriptionem et subscriptionem. Primo enim nomen rei ad 11 praetorem deferebat postulans ut inter reos reciperetur; secundo inscribebat. Inscriptio autem 12 erat professio accusatoris profitentis se detulisse nomen rei; fiebatque porrecto iudici libello vel querela apud acta publica. His accedebat ultimo 13 loco subscriptio, qua accusator testabatur se professum esse, ad talionis poenam semet obligando. Cautionem vero et inscriptionis for- 14 mam, modum ac solemnitates erudite et copiose demonstrat Antonius Matthaei, cap. 6, per tot., de Accusat.

Probandi onus accusatori incumbit. Quibus 15 autem modis crimen accusati probandum sit, patet ex l. ult., cap. de Probat. Tres ibi affe- 16 runtur probationis species. Testes scilicet, tabulae et indicia, sive argumenta, quae tamen exstent luce clariora. Quare falli manifesto eos qui in criminali iudicio tabulis et argumentis probandi vim negant esse, evincit more suo nervose et docte Antonius Matthaei, de Probat., c. 1, n. 3, et c. 5, per tot.

Poena accusatoris, oblato iam libello, ab ac- 17 cusatione desistentis ex *S. C. Turpilliano* Neronis temporibus edito haec est. 1°. Punitur 18 extra ordinem multa quinque librarum auri, fisco applicandarum; l. 3, ff. de Praevaricat. 2°. Ab instituta accusatione, si persequi eam 19 velit, repellitur; l. 2 et 3, ff. *Ad Turpillian.* 3°. Infamia notatur, et ad expensas et damna 20 condemnatur; l. 3, c. *Qui accusare;* l. *Spurii*, 6, § *Qui iudicis*, ff. de Accusat.

Excipias tamen ab iisdem poenis feminam 21 atque minorem, nisi tamen pacto aut pretio accepto ab accusatione desistant; l. 1, § *Accusat.*, 10, ff. *Ad Turpillian.*; Gonzalez, cap. 14, num. 5, de Accusat.

ADDITIONES CASINENSES.

Accusator qui falso accusavit, vel bona qui- 22 dem fide, deprehendit tamen se errasse accusando, et accusatum esse innocentem, vel incipiat dubitare, si diligenti facta inquisitione dubium perseverat, in foro interno non tantum potest, verum etiam ab accusatione tenetur desistere. Communis et certa ex tit. de

[1] Accusator qui probare debet crimen non tenetur prius corrigere fratrem; obligatio enim illa probandi supponit, non esse crimen omnino occultum; et praeterea ille ius habet ut bonum proprium curet, vel reipublicae, cuius membrum est, et ne delicta maneant impunita, nec delinquentis consortio alii inficiantur. Corduba, de Detractione, q. 2, concl. 4. (EDIT. BARBIELL.)

23 Calum. Desistens vero punitur in foro externo poenis iuris, quas invenies sub num. 26 et seq.

24 Accusator alterum accusans de crimine quod probare nequit, hoc ipso calumniator censetur. Communis, arg. t. 2, h. t., iuncto can. *Calumniator*, 2, q. 3. Qui enim alium accusare vel denuntiare vult, quod paret probationes, necesse habet; l. *Qui accusare*, c. *De edendo;* hinc, si in probatione deficit, falso et dolose, sicque calumniose litem movisse censetur. Glossa in c. h. t., verbo *Calumniari.*

25 Cum vero talis praesumptio non sit iuris et de iure, admittitur ea de causa probatio pro innocentia. Abbas in cit. c. 2, h. t., et alii.

26 Accusator vero tali casu, ut pote calumniator praesumptus, calumniatoris poenas luere debet: quapropter 1°. refundere tenetur impensas litis; Farinacius in Praxi criminal, quaest. 16, a num. 10. 2°. Incurrit infamiam iuris; can. 1, can. 2, q. 3, l. 1, et l. 4, § 4, ff. de his qui notantur infamia. 3°. Poenam talionis; can. *Calumniator,* in can. 2, q. 3. Et si accusator incapax sit poena talionis, ex arbitrio iudicis, commutari in aliam proportionatam potest; arg. c. 1, h. t.

27 Si accusator, qui calumniator praesumitur, clericus fuerit, clericum alium accusans, praeter has poenas, privari potest beneficio suo et officio, nec non verberibus castigatus in exsilium mitti; c. 1. h. t., *Subdiaconatus,* etc. Hoc de iure; praxis autem non ubique locorum eadem est.

28 Sunt autem causae accusatorem in probatione deficientem a praesumpta calumnia eiusque poenis excusantes. Hae autem causae sunt: 1ª. Quandocunque iusta causa vel errore probabili quis ductus, accusat vel denuntiat. Communis et certa; arg. l. 1, § 3, ff. *Ad S. C. Turpill.* 2ª. Quando quis accusat ex officio, nisi scienter falso accusaret; arg. l. c. 2, de his qui accusant, et l. 2, c. de Delat. 3ª. Infirmitas sexus, si mulier accusat, vel denuntiat; cit. l. 1, § 10, ff. *Ad S. C. Turpill.* 4ª. Si accusat semiplene, v. g., per unum testem omni exceptione maiorem, delictum probavit. Farinac., Menoch., Felinus, 5ª. Si quis immenso dolore incitatus accusat; l. 2, c. h. t., et I. *Quamvis,* 30, c. *Ad legem de Cedul.* 6ª. Si infamia iam praecessit vel alia indicia, ad inquirendum de delicto contra accusatum sufficientia. Farinac., loc. cit., n. 61, 62. Pirhing. 7ª. Si accusator probat se a viris fide dignis audivisse crimen a reo fuisse commissum, vel si fuit deceptus a testibus qui sibi promiserant se plenum daturos testimonium, postea vero in iudicio fluctuantibus vel negantibus. Farinac. l. cit., Abbas et alii. 8ª. Si accusator probare vult per testes, qui ob testificandi inhabilitatem, eidem prius ignotam, reiiciuntur; Farinac., Menochius, in Arbitr. iudic., cas. 321, n. 31. 9ª. Quando accusatur talis, quem lethalem percussorem fuisse, ante mortem suam dixit lethaliter vulneratus, et postea mortuus; Farinac., Glossa in c. *Mater,* c. h. t. 10ª. Si accusatio fit de crimine in damnum et grave periculum boni communis vergente. Abbas., Farinac., Felinus, Menoch.

Si accusator est illegitimus et inhabilis, tenetur ex officio iudex ab accusatione eum repellere, et tali casu reus citatus, non tenetur se praesentare; Maschat., Inst. canonic., lib. V, tit. 1, de Accus. 29

Si quis iniuste accusaret, vel accusare suaderet aliquem sacerdotem innocentem de sollicitatione, incurreret casum reservatum papae, sine vero censura. Id expresse habetur in bulla Bened. XIV, *Sacramentum* data I Kal. Iunii 1741, quae haec habet: *Et quoniam improbi quidam homines reperiuntur, qui vel odio vel ira... aut alio quovis modo incitati, tremendo Dei iudicio posthabito, et Ecclesiae auctoritate contempta, innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos iudices falso sollicitationis insimulant; ut igitur tam nefaria audacia, et tam detestabile facinus metu magnitudinis poenae coerceatur, quaecunque persona, quae exsecrabili huiusmodi flagitio se inquinaverit, vel per seipsum innocentes confessarios impie calumniando, vel sceleste procurando, ut id ab aliis fiat, a quocunque sacerdote, quovis privilegio, auctoritate et dignitate munito, praeterquam a nobis nostrisque successoribus, nisi in fine vitae, et excepto mortis articulo, spe absolutionis obtinendae, quam nobis et successoribus praedictis reservamus, perpetuo careat.* 30

Qui falso aliquem accusavit, propter quod accusatus damnatur ad mortem, tenetur accusator etiam periculo vitae falsam detegere accusationem. At non tenetur, si tali manifestatione nihil sequeretur ad liberandum innocentem, quia foret opus inutile, ad quod nemo obligatur. Porpor. (Examen confessarior., tract. 8). 31

ACCUSATUS

Summarium.

1. Accusatus fatigandus non est, si accusator non est legitimus. - 2. Accusatus non potest puniri, nisi convincatur. - 3. Accusatus non potest alium accusare, nisi prius se purget a crimine. - 4. Accusatus, pendente accusatione, non potest esse testis. - 5. Accusatus non tenetur respondere, nisi vocetur. - 6. Accusato danda sunt omnia capitula, in quibus accusatur, nomina, et dicta testium, ut possit se defendere, excepto casu haeresis, quia in hoc non dantur nomina. - 7. Accusatus, etiamsi non sit convictus, vel accusator deficiat, adhuc tenetur se purgare canonice. - 8. Accusatus, et non convictus si dum se purgat, deficit, habetur ut reus. - 9. Bona fama accusati non solum facit praesumptionem innocentiae, sed abstergit praesumptionem

contrariam. - 10. Accusatus non tenetur veritatem fateri iudici, etiamsi interrogetur iuramento, quando non servato iuris ordine interrogat, id est nondum habitis de delicto manifestis indiciis, non praecedente infamia aut semiplena probatione. - 11. Assignatur conveniens modus ad evitandum periurium in occultanda veritate iudici non legitimo, seu non servanti iuris ordinem. - 12. Accusatus tenetur fateri crimen iudici legitimo servato iuris ordine interroganti et praecipienti sub iuramento de dicenda veritate, maxime loquendo de confessione delictorum non inferentium poenam capitalem, et alias similes gravissimas poenas; alias non excusabitur a peccato mortali et periurio. - 13. Affertur ratio. - 14. Loquendo vero de confessione et manifestatione delictorum inferentium poenam capitalem, vel alias gravissimas poenas, sunt duae extremae sententiae. - 15, 16. Prima sententia absolute sustinet teneri semper sub mortali accusatum, seu reum legitime interrogatum fateri veritatem, etiam si propter talem confessionem esset morte plectendus, et sine tali confessione haberet fundatam spem mortem evadendi. - 17. Secunda sententia sustinet non teneri reum fateri suum delictum, si propter illud plectendus sit poena capitali, vel triremium, aut alia simili, si nullum grave damnum reipublicae timeatur, et dicit excusari a periurio, celando veritatem per restrictionem, aut aequivocationem; ad n. 19. - 20. Afferuntur responsiones ad rationes pro prima sententia adductas ad n. 23. - 24. Accusatus seu reus, qui crimen semel negavit iniuste et cum iuramento, non tenetur illud confiteri post latam sententiam. - 25. Imo probabile est nec ante sententiam ad id teneri, donec iterum interrogatur, etsi immineat damnum tertio. - 26. Quinimo probabilius est nec teneri ad se publice retractandum, nec posse ad id obligari a confessario in articulo mortis, quando, non obstante delicti negatione, reus convictus est, et damnatus ducitur ad patibulum, vel iam in ipso patibulo moriturus existit. - 27. Adducitur et solvitur instantia ad n. 28. - 29. Accusatus, seu reus, qui metu, vel vi tormentorum mentitus sibi falsum crimen imposuit, ob quod sit morte plectendus, tenetur se retractare, si tali retractatione impediri possit mors ipsius, vel infamia, aut quaelibet aliorum damna, ob quae negare tenebatur. Secus vero si ad haec nihil prodesset sua retractatio. - 30. In tali casu quid esset reo consulendum. - 31. Accusatus ex praesumptione falsa, a iudice interrogatus non tenetur confiteri propositionem veram, ubi, ista confessa, condemnandus esset, in foro externo de crimine, aut debito ad quod revera in foro conscientiae non tenetur. - 32. Adducitur ratio. - 33. Clarificatur variis exemplis, ad n. 35. - 36. Talis sententia, et allata exempla non subiacent damnationi factae ab Innocentio XI, in propositionibus 26, 27 et 28; ad n. 37. - 38. Adducitur, et solvitur instantia ad n. 42. - 43. Accusatus, seu reus interrogatus a iudice, ut sub iuramento dicat, quantum mercis, v. g., apud se retineat, excusatur a periurio, etiamsi cum iuramento neget partem mercis, ne solvat gabellam evidenter iniustam, supposito, quod in iis circumstantiiis non interrogetur legitime. - 44. Accusatus nequit accusantem, vel eius filium, patrem vel matrem accusare. - 45. Delatus de crimine publico, ab uno tantum de illo deferri potest. - 46. Num absolutus in loco delicti, alibi iterum valeat accusari. - 47. Quid de condemnato. - 48. Absolutus in foro ecclesiastico potest in laicali iterum accusari, si delictum sit mixti fori. - 49. De secunda accusatione novis supervenientibus argumentis. - 50. De tempore accusationis. *Remissive.* - 51. Absolutus per transactionem ab alio potest accusari. - 52. Inita transactione, accusatus poena plecti nequit. - 53. Quid de absoluto semel a principe. - 54. Princeps potest aggratiare reos. - 55. Quid de reo seipsum denuntiante. - 56. Nota Rom. theologi. - 57. Responsio auctoris.

1 Accusatus fatigandus non est, si accusator
2 non est legitimus; de Accusat., cap. 1. Accusatus non potest puniri nisi convincatur; Nicolaus I, Respons. ad consult. Bulgar., cap. 86.
3 Accusatus non potest alium accusare, nisi prius se purget a crimine; caus. 3, q. 11, cap. *Neganda;* Steph. I, epist. 2. Accusatus pendente
4 accusatione non potest esse testis; de Test.
5 cap. fin. *Non debet.* Accusatus non tenetur respondere nisi vocetur; Damasus, caus. 5,
6 quaest. 2, cap. *Vocatio ad synodum.* Accusato danda sunt omnia capitula, in quibus accusatur, nomina et dicta testium, ut possit se defendere, excepto casu haeresis, quia in hoc non
7 dantur nomina; de Accusat., cap. *Qualiter.* Accusatus, etiamsi non sit convictus, vel accusator deficiat, adhuc tenetur se purgare canonice; concil. Lateran. III, in append., part. L, cap. 65.
8 Accusatus, et non convictus, si dum se purgat, deficit, habetur ut reus; concil. Later. III, *in append.*, part. L, cap. 65; de Si-
9 monia, cap. 13 et 15. Bona fama accusati non solum facit praesumptionem innocentiae, sed abstergit praesumptionem contra ipsum; Rota Romana, part. IX, tom. I, decis. 345, num. 62 cum seqq.
10 Accusatus non tenetur veritatem fateri iudici, etiamsi interrogetur sub iuramento, quando, non servato iuris ordine interrogat, id est nondum habitis de delicto manifestis indiciis, non praecedente infamia, aut semiplena probatione: colligitur ex cap. *Qualiter et quando,* 17, et cap. *Inquisitionis,* 21, de Accus., ubi iudex prohibetur procedere ad inquisitionem et examinationem reorum, nisi iuris ordine servato; ideoque, hoc non servato, cum ipse interroget ut persona publica de delictis ipsi tanquam iudici de iure manifestandis, nullam potest reo obligationem imponere ad dicendam veritatem, cum ius hanc facultatem ipsi non concesserit; et sic licet sub iuramento respondeat tali iudici non servanti iuris ordinem: *Non feci,* seu *non commisi tale delictum,* mente addendo, *ad aperiendum, seu confitendum tibi tanquam iudici,* non erit periurium. Sic enim tenent Lugo, de iustitia, disp. 40, sect. 1; Lessius, Layman, Sannigh, Bonacina, Anacletus, et alii communiter cum D. Thoma 2-2, quaest. 69, art. 2. in Corp. ubi aperte ait: *Aliud est veritatem tacere, aliud est falsitatem proponere, quorum primum in aliquo casu licet; non enim aliquis tenetur omnem veritatem confiteri, sed illam solum quam ab eo potest, et debet requirere iudex secundum ordinem iuris, puta cum praecessit infamia super aliquo crimine, vel expressa indicia apparuerunt, vel etiam cum praecessit probatio semiplena; falsitatem proponere in nullo casu licet... Sic ergo* (concludit S. Doctor Angelicus), *sic ergo reo, qui accusatur, licet defendere veritatem occultando, quam*

confiteri non tenetur per aliquos convenientes modos.

11 Conveniens autem modus ad evitandum periurium in occultanda veritate iudici non legitimo, seu non servanti iuris ordinem, est vel tacere, vel uti aequivocatione et restrictione satis externata per circumstantiam iudicii. Reus enim, si neget crimen, quod commisit, dicendo: *Non commisi,* intelligendo, *ad revelandum tibi tanquam iudici,* verum dicit, et iudex hanc restrictionem externatam per circumstantiam iudicii potest satis advertere, si non sit legitimus, aut interroget non servato iuris ordine.

12 Tenetur tamen accusatus fateri crimen iudici legitimo, et servato iuris ordine interroganti, et praecipienti sub iuramento de dicenda veritate, alias non excusabitur a peccato mortali, et periurio. Sic tenent S. Thomas 2-2, quaest. 69, art. 1; Covarruvias, Layman, Navarrus, Lessius, Sanchez, Toletus et omnes alii communiter, maxime loquendo de confessione delictorum non inferentium poenam capitalem, et

13 alias similes gravissimas poenas. Et ratio est, quia quilibet tenetur obedire superiori legitime et iuste praecipienti. Sed iudex servato iuris ordine procedens, legitime et iuste praecipit, dum sub iuramento praecipit de dicenda veritate super delicto, de quo habetur semiplena probatio; ergo, etc. Tum quia ius praecipiendi in iudice, et debitum obediendi in reo sunt correlativa: ergo si iudex legitimus habet verum ius, seu potestatem praecipiendi, accusatus, seu reus habebit strictum debitum obediendi, et veritatem dicendi. Tum etiam quia, si iudex non haberet hoc ius et potestatem obligandi reos ad fatenda crimina, repleretur orbis atrocissimis delictis sub hac spe ea sic occultandi, et poenas debitas evadendi; adeoque, etc.

14 Loquendo vero de confessione et manifestatione delictorum inferentium poenam capitalem, vel alias gravissimas poenas, ut triremes, confiscationem omnium bonorum, et similes, abeunt in diversa doctores.

15 Communis et prima sententia absolute sustinet teneri semper sub mortali accusatum, seu reum legitime interrogatum fateri veritatem, etiamsi propter talem confessionem esset morte plectendus, et sine tali confessione haberet fundatam spem mortem evadendi. Sic D. Thomas 2-2, quaest. 69, art. 1; D. Antoninus, Henricus, Gabriel, Aragon. Cordub. Paludanus, Tabiena, Armilla, Navarrus, Valentia, Toletus, Graffius, Salon, Petrus de Ledesma, Sayrus, Bannez, Philiarcus, Gonet, Covarruvias, Malderus, Thomas Sanchez, Didacus Perez, Simancas, Antonius Gomez, archidiaconus Panormitanus, Bernardus Diaz, Guttierez, Lucas de Penna, Everardus, et alii post S. Augustinum, qui in psal. XX, enarr. 2, n. 12, habet praecisa verba: *Timendo mori mentitur, et moritur antequam moriatur, qui ideo mentiebatur, ut viveret. Mentiri vis, ne moriaris, et mentiris, et moreris; et cum vitas unam mortem, quam differre poteris, auferre non poteris, incidis in duas, ut prius in anima, postea in corpore moriaris;* et pro ratio- 16
nibus adducunt praecipue ius, quod habet iudex legitimus ad interrogandum, et praecipiendum sub iuramento de veritate dicenda, et strictum debitum, quod habet reus iuris ordine interrogatus ad obediendum, et veritatem manifestandam, cum aliis mox laudatis, n. 13 et 14.

Secunda sententia sustinet non teneri reum 17
fateri suum delictum, si propter illud plectendus sit poena capitali, vel triremium, aut alia simili, si nullum grave damnum reipublicae timeatur; et dicit excusari a periurio celando veritatem per restrictionem, aut aequivocationem externam, respondendo, v. gr., *Non commisi delictum,* subintelligendo, *ad manifestandum tibi sub culpa ad me prodendum;* et si delictum est sacramentaliter confessus, et de eo absolutus, respondendo: *Sum innocens et immunis ab hoc delicto,* vel similiter; quia tunc restrictio est satis externata a circumstantia poenae gravis, quae sequeretur, cum id quod subintelligitur subintelligatur ex circumstantia extrinseca talis gravis poenae. Et sic tenent Navarra, Sylvester, Angelus, Armilla, Emmanuel, Rodriguez, Salcedo, Vega, Lessius, Sa, Baldellus, Salas, Henriquez, Villalobos, Filiuccius, Fagundez, Alcozer, Reginaldus, Peyrinus, Diana, Ioannes Sancius, Busembaum, Claudius La Croix, Viva ad proposit. 26 et 27, damnat. ab Innocent. XI, num. 20 et 21, et alii inter quos cardinal. de Lugo, tom. II de Iustitia, disp. 40, sect. 1, n. 14 et 15, ubi, adductis solidis argumentis, dicit hanc sententiam stando in ratione esse multo probabiliorem; et Cardenas, dissert. 19, ad propos. 26 et seq., damnat. ab Innocentio XI, cap. 7, n. 81, ubi dicit hanc sententiam esse veram, et suum fundamentum esse inconcussum; et fundamentum est hoc. Leges et praecepta humana non 18
obligant cum periculo vitae, aut alterius similis gravis damni; sed praeceptum iudicis est humanum et positivum, et confessio criminis, licet semiplene probati, est cum periculo vitae, aut alterius similis gravis damni, ut supponitur: ergo non tenetur reus sub mortali, et periurio confiteri tale crimen. Maior de se patet, quia lex humana debet esse de re humano modo possibili, et accommodata infirmitati humanae, ut de ipsismet legibus habetur, cap. *Erit autem lex,* dist. 4; alioquin erit inutilis, cum solum deserviat ad illaqueandas conscientias; est autem humano modo impossibile, quod delinquentes alioquin condemnandi velint dicere testimonium contra se ut damnentur ad mortem; adeoque iudex nequit imponere simile praeceptum, et reus potest crimen celare

modis, quibus supra. Tum quia leges humanae non obligant testes deponere contra personas sibi valde coniunctas, caus. 4, q. 2, cap. *Si testes,* § *Lege Iulia,* et l. 4, ff. de Test., leg. 5, cod. eod., ergo multo minus obligabunt quod aliquis deponat contra seipsum in causa amittendae propriae vitae. Unde iudex non potest amplius a reis criminaliter inquisitis exigere iuramentum, dum iudicialiter uti principales examinantur, ut novissime statuit Bened. XIII, in concil. Romano, tit. 13, de Iureiurando, cap. 1. Vide verb. *Iuramentum,* art. 1, num. 16, et verb. *Reus,* num. 26.

Ad rationes pro prima sententia adductas respondent sic. Quilibet tenetur obedire superiori legitime, et iusta praecipienti, etc., aut sub culpa, aut sub poena, concedo; semper sub culpa, nego minorem, quia, ut certum est penes omnes auctores, inter leges humanas plures sunt quae obligant solum ad poenam, et non ad culpam, uti in casu est praeceptum iudicis, quod solum obligat ad poenam, adeoque reus non venit obligatus sub culpa. Ad id quod dicitur: ius praecipiendi in iudice, et debitum obediendi in reo sunt correlativa, adeoque, etc., respondent, distinguendo antecedens: ius praecipiendi sub culpa, et debitum obediendi sub culpa sunt correlativa, concedo antecedens; ius praecipiendi sub poena, et debitum obediendi sub culpa sunt correlativa, nego antecedens; adeoque cum iudex habeat solum potestatem praecipiendi sub poena, non obligatur reus, seu accusatus obedire sub culpa. Ad ultimum cum dicitur: si iudex non haberet hoc ius et potestatem obligandi reos, etc., repleretur orbis atrocissimis delictis sub hac spe ea sic occultandi, etc., respondent negando sequelam, quia suppetit iudici alia via ad veritatem inveniendam et reatus detegendos, inquirendo, v. gr., alios testes, vel dando reo torturam et alia tormenta, absque eo quod illum obliget ad confessionem sub culpa; quamvis enim communis sententia obliget eos in conscientia ad confitendum, vix invenitur aliquis qui confiteatur, nisi timore et vi tormentorum et torturae. Illud ergo reipublicae et orbis damnum melius impeditur dando iudici potestatem ad exquirendam veritatem per tormenta, quam per obligationem conscientiae. Ad obiectionem, quam adducit, et magni facit Gonetus, tom. III, in Dissert. de opinion. probabilitate, num. 95, dicens quod si vera esset sententia, non liceret iudici reum ad confessionem criminis capitalis, quantumvis semiplene probati, per torturam et per alia tormenta cogere, quia iniquum est cogere aliquem ad id quod praestare non tenetur; respondet Cardenas, loc. cit., num. 85, negando sequelam, et ad probationem distinguit propositionem assumptam: *Iniquum est cogere aliquem ad id quod praestare non tenetur;* quod praestare non tenetur, neque sub culpa, neque sub poena, transeat; quod praestare non tenetur solum sub culpa, absolute negat. Et quidem, dicit ipse, eadem argumenti forma argui posset contra aliquas leges civiles quae non obligant sub culpa, sed solum sub poena; ad quas observandas potest obstringere iudex, quamvis non obligent sub culpa. Et haec secunda sententia confessario inservire poterit, ut reum ita persuasum non multum teneatur urgere ad confitendum crimen in tali casu, sed possit ipsum absolvere, ut dicit Sa, verb. *Iudicialis actus,* § de Reo, n. 6; Sotus, l. VI, q. 5, art. 2; Layman., lib. III de Iustit., tract. 6, c. 5, n. 3; Anaclet., lib. II Decretal., tit. 17, de Confess., § 7, n. 167. Reus enim sequitur sententiam probabilem, imo secundum cardin. de Lugo loc. cit., cum aliis probabiliorem, et secundum Cardenas, loc. cit., veram.

Accusatus seu reus qui crimen semel negavit iniuste et cum iuramento, non tenetur illud confiteri post latam sententiam, quia finito iudicio, finitur obligatio rei, cum confessio ordinetur ad conficiendum iudicium. Sic communiter doctores. Imo probabile est, nec ante sententiam ad id teneri (etiamsi sit in potestate iudicis) donec iterum interrogetur, nisi immineat damnum tertio, quia tunc tenetur illud reparare, vel parti satisfaciendo pro omnibus suis damnis, vel se retractando et veritatem confitendo. Imo probabilius est, nec teneri ad se publice retractandum, nec posse ad id obligari a confessario in articulo mortis, quando non obstante delicti negatione, reus convictus est, et damnatus ducitur ad patibulum, vel iam ipso patibulo moriturus existit. Sic sentit card. de Lugo, tom. II, disp. 40, sect. 1, n. 19; Sanchez, tom. I in Decalog., lib. III, cap. 7; Navarrus, Seguerra, Salcedo, Emmanuel, Navarra, Sayr., Sa, Philiarcus, et multi alii; et ratio est quia pro tunc non durat amplius interrogatio iudicis; iam enim iudex functus est officio suo, prolata sententia, imo iam esset inutilis interrogatio, cum non deserviat ad decisionem causae; tum quia sequendo contrariam sententiam, daretur locus iniquae aliquorum iudicum consuetudini, qui simulant se reum damnare ad mortem, ut in illo articulo constitutus fateatur suum crimen; quod si fateatur, eum de facto morte plectunt; si vero non fateatur, reducunt ad carcerem. Non ergo debet confessarius cogere reum in illo discrimine ad fatendum suum crimen cum tanto periculo; eo vel maxime quod sic exponeretur reus etiam proximo periculo damnationis aeternae, cum posset de facili dari, quod reus nollet confessario obedire, et stante tali confessarii insinuatione, cum conscientia erronea crederet se teneri, et sic moreretur, adeoque damnaretur. Nec valet dicere quod eius taciturnitas redundaret in detrimentum et scandalum accusatoris,

testium, et iudicis apud populum male de tali
28 sententia inconfessi sentientem. Non valet, quia praesumptio stat semper pro sententia iuridice et iuste prolata, et creditur reum negasse, eo quod non censebat se obligari ad fatendum, sicuti revera non tenebatur, sed potius tueri illam qualemcunque vitae spem quam poterat habere, adeoque non tanti momenti esset detrimentum et scandalum accusatoris, testium et iudicis apud populum, ut per hoc posset obligari reus ad publicam criminis confessionem cum tanto sui periculo [1].

29 Accusatus seu reus qui metu vel vi tormentorum mentitus, sibi falsum crimen imposuit, ob quod sit morte plectendus, tenetur se retractare, si tali retractatione impediri possint mors ipsius vel infamia, aut quaelibet aliorum damna, ob quae negare tenebatur: quia si non se retractaret in tali casu, videretur voluntarie continuare causam suae mortis, et aliorum infamiae seu damnorum, quae ratione suae falsae confessionis sequerentur; quae omnia si posset sua retractatione impedire, et nollet, non posset absolvi, cum non esset dispositus. Si vero con- 30
fessionis falsae retractatio nihil prodesset ad revocandam sententiam prolatam suae mortis, nec ad impedienda aliorum damna et infamiam, non teneretur se retractare, cum iam penitus inutilis esset eiusmodi retractatio. Sic fere communiter doctores, qui dicunt in tali casu consulendum esse reo, et ita fieri solitum ut saltem ante mortem publice fateatur se metu seu vi tormentorum contra veritatem confessum fuisse, quia licet non totaliter, magna tamen ex parte aliorum infamia minuetur, et multi probabiliter credent magis retractationem in mortis articulo conscientiae stimulis factam, quam confessionem praeteritam tormentis extortam [2].

Accusatus ex praesumptione falsa, a iudice 31
interrogatus, non tenetur confiteri propositionem veram, ubi, ista confessa, condemnandus esset in foro externo de crimine aut debito ad quod revera in foro conscientiae non tenetur, et iste non solum coram Deo esset immunis a mendacio, sed etiam a periurio, si ita negaverit, ut solide sustinet Navarrus in cap. *Hu-*

---

[1] At cum opposita huic sententia sit probabilior, fatentibus adversariis, a Cabassutii animadversione recedendum nullatenus esse videtur. En verba celeberrimi canonistarum, l. IV Iur. can. theor. et pract., c. 6, n. 4, ubi, relata ex Lessio auctoris sententia, subdit: *Illa quidem probabiliter profert Lessius; sed cum idem multo asserat esse probabiliorem sententiam oppositam, nego licere sive isti reo iuridice interrogato diffiteri, sive confessario reum sic male affectum absolvere. Est enim contra ius naturale, ac bonam fidem, si quis, ubi subest periculum mortalis culpae, opinionem eligat minus probabilem et minus tutam, relinquendo probabiliorem simul et tutiorem. Sed prudens sacerdos recusabit absolvere reum, ut pote indignum, simulque praestolabitur eventum. Aus enim reus diffitens dimittetur, dimissus porro non tenebitur posthac apud iudicem confiteri.... vel e contra reus non confessus condemnabitur; eoque casu cum nihil supersit quod amplius metuat.... Confessarius illum facilius ad confitendum iudicialiter scelus suum adiget; ad hoc enim obligatur, quandiu est sub iuridica potestate detentus.* (Edit. Rom.)

[2] De reo, scilicet huiusmodi, qui, falso de crimine accusatus, ad evitandam tormentorum acerbitatem illud sibi falso impositum fateatur, utrum peccet lethaliter, controvertitur inter theologos. Non pauci docent ipsum non peccare, uti Lessius, de Iustit. et iur., de Detract., lib. II, n. 11, dub. 7, *Dico quinto*, aliique. 1. Quia huiusmodi reus mortem ipsam tormentorum acerbitati potest anteferre, cum duriora sibi, et magis metuenda videantur quam mors ipsa; nec aliunde astringitur tam duris rationibus, asperisque cruciatibus vitam suam tueri, ne ab alio sibi eripiatur. 2. Quia nemini facit iniuriam: non sibi, quia satius sibi arbitratur mortem celerem oppetere, quam atrocioribus cruciatibus corpus torquendum praebere, atque ita millies mori; neque aliis crimen falsum sibi impositum fatendo iniuriam infert, quia nemini, ut ponimus, tantum mali irrogat, ut ex charitate aut iustitia teneatur illud avertere cum tanto suo incommodo.

At aliis contra opposita sententia videtur probabilior; imo et unice vera, hac potissimum ratione: quia huiusmodi reus crimen sibi falso impositum fatendo, suae occisioni causam praebet, uti patet, et advertit Navar. in suo Manual., cap. 18, n. 29, quod nemini licet. Ergo nemini fas est sponte subire periculum vitam amittendi, aut membri iacturam patiendi. Huic posteriori sententiae perquam rectissime adhaeret cl. auctor noster, uti patet.

Hinc nemo est qui non luculentissime dignoscat quam rectissime procedat auctoris nostri doctrina, scilicet quod huiusmodi reus, qui mentiendo, crimen sibi falso afflictum confessus est prae metu tormentorum, astringatur sese retractare, atque palinodiam canere, si per hanc retractationem mortem, qua alioquin plectendus esset, posset effugere, aut aliorum damna et infamia inde evitari. Quod si obstinatius hoc ipsum exsequi recusaret, posset ad id astringi negatione absolutionis per confessarium. Qua de re legi etiam poterunt Navarrus loc. cit.; Pontas, in Dictionar. Cas. consc., verb. *Accusatus*, in respons. ad cas. 8.

Praeterea illud in disputationem hic adduci posset, num scilicet huiusmodi reus, qui confitendo in iudicio crimen sibi falso impositum, ac proinde falsum deponendo cum gravi damno proprio, incidere dicendus sit in casum nostrum synodali constitutione reservatum cum excommunicatione, per quem, *omnes in causa criminali, aut civili cum gravi damno alterius falsum deponentes* hac poena reservatae excommunicationis plecti iubentur. Vide cas. 6 inter reservat. cum excommunic., in hac nostra Neapolitana dioecesi.

Huic quaestioni propositae breviter respondentes, negativam partem amplectendam censemus, quod ex ipsis verbis adducti casus satis luculenter patere arbitramur. Casus siquidem noster exquirit grave damnum alienum per falsam criminis confessionem alteri irrogatum, ut reservatae excommunicationi locus esse possit. Porro in hypothesi facta, nihil huiusmodi per nos supponitur. Huc etiam facit, quod docet cl. Pontas verb. *Casus reservati*, cas. 19, nempe quod peccatum falsi testimonii reservatum praecise intelligendum est *in causa aliena*, nisi aliud legislator expresse declaret.

Caeterum non pauca sunt quae in hoc articulo occurrunt castigatione et animadversione digna, uti ex eiusdem lectione quisque persentiscere poterit, et subiecta notula cl. adnotatoris evidentius demonstrat, quae lectu digna est. Etenim benignioris ethices patrocinatorum placitis nimis auctor hic adhaeret; insuper et a doctrina Angelici praeceptoris quantum ad obligationem rei legitime interrogati fatendi proprium crimen, immerito recedit. (Edit. Neapol.)

manae aures, 22, q. 5 per tot., et q. 1 et 2 per tot.; de Lugo, disp. 4 de Iustitia et iur., sect. 1, num. 4; Sanchez, Covarr., Baldus, Hippolytus, Sotus, Fagundez, Jason, Sylvester, Sayrus, Diana, Anaclet., cum aliis passim; et colligitur ex mente S. Gregorii papae, cap. *Humanae aures*, 22, q. 5, et cap. *Intelligentia*, 6, de verbor. significat., et S. Thom., q. 69, art. 1.

32 Et ratio est quia in tali negatione vel iuramento, nulla a parte rei intervenit falsitas; ergo nec mendacium vel periurium. Antecedens probatur, quia interrogatus vel adiuratus non tenetur attendere ad verba nude, seu materialiter spectata ipsius iudicis, sed potius ad eius intentionem et mentem, *quia*, ex div. Greg. relato ubi supra, *non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem et intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni;* sed interrogatus a iudice ex praesumptione falsa delicti vel debiti negans propositionem ut pote falsam, in sensu a iudice principaliter intento, attendit ad interrogationem iudicis interrogantis, et non ad ipsius verba nude et materialiter prolata; ergo, etc.; tum quia accusatus non tenetur fateri veritatem, quando interrogatur iniuste; cap. *Qualiter et quando*, 17, et c. *Inquisitionis*, 21 de Accusat.; et si iudex sciret veritatem, et accusati innocentiam, non posset ipsum interrogare, ex S. Thoma, q. 69, art. 1, et aliis passim, ne illum iniuste diffamaret, aut viam aperiret ad iniustam eius condemnationem, qualis ex gravi praesumptione, licet a parte rei, et ante Deum falsa, sequeretur, ut supponit conclusio, si accusatus absolute confiteretur propositionem illam.

33 Et totum hoc clarificatur a doctoribus variis exemplis. Lugo, disp. 40, de Iustitia et iur., sect. 2, num. 4, affert exemplum de Tito, qui ex praesumptione falsa commissi homicidii iudicialiter interrogatur an exierit ex tali domo, et tali tempore stricto ense? quod totum verum est, et etiam semiplene probatum; sed cum ipse sit innocens a tali homicidio, et suus exitus fuerit ob aliam causam, potest licite cum iuramento negare talem exitum, ne alioquin licet innocens condemnetur ob tam gravem praesumptionem tanquam reus illius homicidii, cum sic non mentiretur, sed responderet iuxta debitam intentionem iudicis interrogantis secun-

34 dum superius dicta. Covarruvias, Variar. resol. c. 1, num. 3, post Bald., in Rubr., c. de Fid. instrum. n. 30, et Hippol. sing. 177, et multos alios, dicit, quod si Claudius, v. gr., petat a me centum scuta, quae mihi mutuavit, et ego secreto, sive absque testibus iam solvi, possim sine ullo crimine hanc eius ipsi vere petitionem negare, prout in ea petitione actoris propositio continetur; quia, inquit, nullum hic intervenit mendacium, ea ratione quod actor in eo libello asserat centum mihi mutuasse, et adhuc me esse sibi de illis debitorem; hoc enim falsum est, cum ei omnia illa centum scuta solverim, et ideo petitio ea forma qua fit et iudici exhibetur, falsa est, iusteque a me negari potest in genere. Idem affert et tenet Jason., in l. *Manifeste*, n. 7, ff. de Iureiurando: ubi de hoc ipso casu loquens post Imolam et Geminianum, et alios, concedit posse me iurare quod mihi nihil mutuasti, nempe ex quo tibi debitor sim, prout nunc in iudicio praetendis. Sanchez, lib. I de Matrim., disp. 10, n. 51, affert exemplum de eo qui ficte promisit matrimonium; sicque certus sit, quod in foro conscientiae vi huius promissionis, ut pote fictae, non teneatur ducere puellam, cui talis promissio facta est, et quia, si in iudicio fateretur talem promissionem, cum internam fictionem probare non posset, in foro externo certissime ad eam ducendam esset condemnandus, ideo posset sine mendacio negare illam promissionem sub dicto modo. Alia ab aliis afferuntur consimilia exempla, quae ne nimis in longum trahantur, relinquuntur videnda penes ipsos, et praecipue apud Navarrum, Sylvestrum, Sporer, Cardenas, Suarez, de Lugo, Sanchez, La Croix. 35

Nec valet dici quod haec sententia et allata 36
exempla videantur damnata ab Innocentio XI, die 2 Martii 1679, in istis tribus damnatis propositionibus 26,27,28, in ordine. Propositio 26: *Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocunque alio fine iuret se non fecisse aliquid quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud quod non fecit, vel aliam diem ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum; revera non mentitur, nec est periurus.* Propos. 27: *Causa iusta utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, et studiosa.* Proposit. 28: *Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali praestare iuramentum, quod de mandato regis a similibus solet exigi non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

Non valet, inquam, quia in istis tribus pro- 37
positionibus damnantur solum restrictiones pure mentales, seu amphibologiae quae fiunt per restrictionem mentalem, addendo verbis aliquid sola mente retentum, ut pro certo notant Cardenas, dissert. 19, cap. 4, num. 35; Sporer., tom. III, in praecept. Decalog., cap. 1, sect. 3, n. 104, et alii; talis autem non est in casu nostro, cum nostra exemplificata negativa responsio nihil addat sola mente retentum, quinimo correspondeat menti actoris, et iudicis interrogantis, qui modus respondendi ad mentem interrogantis est licitissimus, cum proprie loquendo

non sit amphibologia, sed iusta veritatis declaratio, quamvis eam non percipiat qui interrogat, ut docent Suarez, t. IV, disp. 23, sect. 6, n. 5; Cardenas, dissert. 19, cap. 4, n. 48, et cardinalis Lugo, disp. 23, de Poenit., sect. 4, num. 75, ubi dat hoc exemplum: *Qui habet unum panem sibi omnino necessarium, vere respondet se nullum habere ei qui petit panem commodatum, quia nullum habet, quem commodare possit, de quo solo ille interrogat et loquitur.* Et sic docet etiam S. Thomas, in 4, dist. 21, qu. 3, art. 2, qu. 1 ad 2, ubi agens de obligatione sigilli qua obstringitur confessarius, ait: *Si praecipiatur sub poena excommunicationis latae sententiae, quod dicat si quid scit de peccato, non debet dicere, quia debet aestimare quod intentio praecipientis sit, si sciat ut homo.*

38 Nec valet instare, quod ille vere mentitur, *qui aliud cogitat mente quam ore profert,* iuxta Glossam, in cap. *Is autem,* 22, qu. 2, verb. *Instituta,* et iuxta cap. *Homines,* ead. caus. 22, qu. 2. *Ream linguam non facit nisi mens rea,* id est, aliud mente putans quam lingua dicit; propter quod c. *Humanae aures,* 22, q. 5, expresse et notanter dicitur: *Humanae aures verba nostra talia iudicant, qualia foris sonant: divina vero iudicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur.* Unde cum exemplis allatis aliud quis cogitet mente quam ore proferat, quia affirmat, v. gr., se non promisisse matrimonium, quod scit se verbis promisisse, sequitur talem sic respondentem et negantem, vere mentiri, et si iuramento negavit, vere esse periurum, cum iuramentum in foro conscientiae sit interpretandum iuxta intentionem recipientis, iuxta cap. *Quacumque,* art. 22, qu. 5, ubi habentur praecisa verba: *Quacunque arte verborum quisque iuret, Deus tamen qui conscientiae est testis, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit.*

39 Non valet, inquam, instantia, quia uti solide probat Navarrus, in comment., cap. *Humanae aures,* etc., q. 2, n. 13, falsum est quod talis aliud cogitet mente quam ore proferat; quinimo sic respondens mente cogitat, et vere scit, se non promisisse matrimonium, cum illud (ut supponit casus noster) solum ficte promiserit, adeoque iste ore profert quod vere mente cogitat, et scit sic verum esse in conscientia, nec obligari ad tale fictum matrimonium, licet teneretur in poenam fictionis ad compensationem omnis damni inde puellae sic deceptae subse-

40 cuti. Et licet iuramentum iuxta cit. cap. *Quacunque arte,* sit interpretandum iuxta mentem recipientis, et regulariter respondendum sit interroganti iuxta mentem et intentionem ipsius, secus autem quando quis interrogatur et adiuratur alia mente, et intentione ab illa qua iuste et legitime deberet interrogari et adiurari, ut in nostro casu; sicuti notant doctores ex S. Thoma, loc. cit., n. 13, et expresse Navarrus, in cit. Commen., cap. *Humanae aures,* etc., et Suarez, t. IV, in III part., disp. 33, sect. 6, n. 7, ubi dicit non mentiri confessarium, qui cum urgetur interrogatus an talis femina confessa sit adulterium, absolute negat, licet per confessionem sciat revera illud commisisse; quia tunc respondet ad intentionem interrogantis. En eius verba praecisa: *Alius modus et melior est, ut responsio accommodetur intentioni debitae interrogantis, quae esse debet, an alius taliter sciat, ut respondere teneatur, quo sensu vere negat audivisse. Dices hunc sensum repugnare interrogationi, nam qui interrogat, an audierit in confessione, hoc ipso excludit omnem alium modum. Respondetur id verum esse ex eius formali intentione; illi tamen imputari repugnantiam in ipsis verbis et interrogatione: alium vero uti iure suo respondendo iuxta mentem legitimam, quae inesse deberet.* Et hoc potis- 41
simum verificatur in suppositis nostris casibus, in quibus intervenit iustissima causa sic respondendi, ne alioquin innocens ex praesumptione falsa delicti, vel debiti iniuste condemnetur, ad quod facit canon *Intelligentia,* 6, de verbor. significat., ubi dicitur: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus.* Cum 42
igitur nostrae allatae responsiones dentur, et quidem veridice iuxta causas dicendi, nempe iuxta eas causas ex quibus iudex interrogavit, et accusatus, seu reus respondere debuit, sequitur evidenter ipsam responsionem non esse mendacem, neque periuram.

Accusatus, seu reus interrogatus a iudice, ut 43
sub iuramento dicat quantum mercis, v. gr., apud se retineat, excusatur a periurio, etiamsi cum iuramento neget partem mercis, ne solvat gabellam evidenter iniustam; supposito quod in iis circumstantiis non interrogetur legitime. Sic enim potest respondere ad mentem interrogantis, ut mox dicebatur, et non mentiri, quia habens, v. g., centum mensuras tritici, olei, et similium, et negans se habere plures quam viginti, verum dicit ad mentem interrogantis, nam iudex solum interrogat de illis ex quibus debet gabellam solvere, et cum non debeat solvere eam gabellam iniustam, verum est ad mentem interrogantis, quod non habeat eas ex quibus debeat solvere gabellam, cum supponatur quod iuste debeat gabellam solvere solum pro viginti mensuris, et non pro pluribus. Sic expresse Cardenas, dissert. 19, cap. 7, num. 77; Lugo card., loco superius cit. sub num. 14; Suarez, loc. cit. sub num. 15, et colligitur ex S. Thoma, l. c. sub num. 13, cum iuxta suam mentem ibi expressam non mentiatur confessarius, dum respondet ad intentionem quam debet aestimare in praecipiente; quem secutus Suarez, loc. cit., dicit, interrogatum *uti iure suo respondendi, iuxta mentem legitimam, quae inesse deberet.* Vide supra num. 15.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

44 Accusatus de iure civili non solum accusantem accusare prohibetur, verum et filium, patrem, vel matrem ipsius accusantis, idque procedit non solum de eodem, sed et diverso crimine; l. 14, *Qui reus,* 5, ff. de Public. iudic., l. *Neganda,* 19, cod. *Qui accus. non poss.,* cap. *Neganda,* l. 2, 3, q. 11; Clar., in § fin., 45 q. 14, n. 127. Delatus de crimine publico, ab alio super eodem crimine deferri nequit; l. *Qui* 46 *de crimine,* 9, cod. de Accus. Si autem absolutus fuerit in loco delicti, an iterum rite accusari valeat in loco domicilii, vel originis, distinguendum cum Sorge, de Iurisprud. forens., tom. IX, c. 1, num. 77. Si absolutio iure absque fraude fuerit facta, ubique valet: si per fraudem, 47 tunc alibi rite instituitur accusatio. Item condemnatus in uno loco ad iustam poenam fide praestita de huiusmodi sententia, alibi et accusationem et poenam evitabit; secus, si minorem culpa tulerit poenam in priori loco; Farinac., in Praxi, q. 4, n. 3.

48 Accusatus in foro ecclesiastico, et in eo absolutus, potest iterum in foro laico accusari, quoties delictum sit misti fori; Bald., in l. *Placet,* cod. de Sacros. Eccles.; Aret., Conf., 58; Sorge, de Iurisprud. for., tom. IX, cap. 1, n. 77.

49 Pari modo semel accusatus, et absolutus ab observatione iudicii, si nova supervenerint argumenta, iterum accusationis, et novi iudicii aleam subibit; l. *Libellorum,* § *Quod si libelli,* 50 ff. de Accusat. Intra quantum tempus vero haec secunda accusatio, si nova superveniant indicia, possit institui; vide Sorge, loc. cit., n. 78 per tot.

51 Item absolutus per transactionem, ab alio accusari legitime potest, si sua intererit, cum unius remissio alteri obesse non debeat, l. 4, § pen. ff. de Sepulchro violato. Quare, ut transactio plene sortiatur effectum, facienda est cum omnibus habentibus ius accusandi, vel inquirendi, ideoque etiam cum fisco; Covarr., tit. 271, n. 23.

52 Rite autem inita transactione accusatum inter et accusatorem, lite pendente ante sententiam, vel saltem pendente appellatione, accusatus morte, vel alia corporali poena plecti nec potest, nec debet; de Franch., decis. 370, prope fin.; Sorge, tom. IX, c. 70, n. 34.

Reus accusatus, si semel gratiam a principe 53 impetraverit, et criminis absolutionem fuerit consecutus, nequit amplius de eodem delicto postulari, molestiis et poenis affici ab eodem principe; l. 10, cod. de Sentent. passis; Clarus, in Pract., quaest. 59, vers. *Et haec quidem.*

Princeps enim facultate *aggratiandi* reos pol- 54 let in criminalibus, eamque potest alteri delegare; Sorge, dicto tom. IX, cap. 1, n. 82.

Reus seipsum denuntians vel accusans absol- 55 vendus esse videtur de iure civili per text. in l. un., cod. de famos. libell., cum reipublicae intersit crimina non remanere occulta; l. *Eum qui,* 18, ff. de iniur. et famos. libell. Consule Sorge, loc. cit., n. 85, ubi, contraria reprobata sententia, rem rationibus et exemplis firmat [1].

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Plura ex hoc delenda videbantur articulo do- 56 ctissimis Romanis censoribus, qui opus superiorum iussu examinaverant, quae nimis laxa, ac optatae in humana societate felicitati inimica arbitrabantur. Ne vero detruncatum imperfectumque opus vulgasse nos conquererentur lectores, nil ex eo detraximus, sed satis esse duximus, brevi hac animadversione nostra minus tutas opiniones ab auctore ex aliena sententia indicare atque refellere. Laxas autem huiusmodi de reorum obligationibus opiniones ex eo apud benigniores casuistas ortas arbitramur, quod ii de accusato ac coram iudice constituto reo disputantes, ad ea unice attenderint quae compatientis affectus suggerunt. Nam hac unice via philosophando, reum ab illa possumus obligatione liberare, qua interroganti ac praecipienti iudici respondere ac verum fateri tenetur; atque hac unice via existimabimus iudicis interrogationem eludere, ac veritatem occultare reum posse, dicendo, v. g., *Non commisi, non feci,* ut tibi, o iudex, non rite interroganti, vel grave mihi malum poenae afferre volenti, manifestem. Haec sane atque iis similia consideranti miseram rei conditionem humani suggerunt affectus. At si humanae societatis ac reipublicae bonum consideretur, si ad leges attendamus quae pro securitate ac communi nostra felicitate constitutae sunt, cogitemus principes eorumque ministros locum in terris Dei tenere, dum vindictam de iure sumendo ea praestent quae ad

[1] Prudens lector prae oculis habeat haec S. Augustini verba lib. de Mendacio, c. 3, t. VI Op. collect., 307: *Ille mentitur, qui aliud habet in animo, et aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat; unde etiam duplex cor dicitur esse mentientis, id est duplex cogitatio: una rei eius quam veram esse vel scit, vel putat, et non profert; altera eius rei quam pro ista profert, sciens falsam esse, vel putans.* Observet an qui theoricam sequitur a num. 31 ad finem usque tituli comprehensam, aliud habeat in animo, et aliud verbis: an duplicem cogitationem, unam scilicet rei eius quam veram esse vel scit, vel putat; alteram vero eius rei quam pro ista profert, sciens falsam esse, vel putans. Quid si rem ita se habere perspexerit, num mentiri cum S. Augustino dicat, et quandoquidem iuramento res prolata firmatur, eum periurii reum esse asserat, quidquid dici possit in contrarium, eum videlicet veritatem confiteri nullatenus obligari, aut talia non esse mendacia, cum restrictiones pure mentales non adhibeantur? Haec enim (pace tanti auctoris, vel potius auctorum dixerim, a quibus inclytus auctor haec desumpsit) subterfugia sunt, non alio tendentia, nisi ut propositiones a S. Sede damnatae aliquo specioso titulo adhuc propugnentur. (EDIT. ROMAN. an. 1767.)

optatam hominis securitatem necessaria sunt, in contrariam facile sententiam ibimus. Nam fures, homicidae, aliique huius furfuris homines, furando, occidendo, vel aliud quidquam simile committendo, securitatem ac pacem illam laedunt, cuius causa civilem homines societatem inierunt. At ad hanc hominibus securitatem restituendam, necesse est ut fures aliique facinorosi homines agnoscantur et puniantur, ut notum sit quos timere debeamus, et ut ex horum punitione alii quoque compescantur. Nisi enim qui fures sint, quique facinorosi homines agnoscantur, timor ille ex hominum cordibus non depellitur, quo tranquillitas laeditur ex securitate orta, et nisi cogniti puniantur, ac poenarum terrore concutiantur alii, tranquillitas in humana societate non viget. Itaque ad bonum societatis spectat huiusmodi reorum confessio atque punitio. Accedit etiam reos illos libere furando vel occidendo sponte se subiecisse poenae gravissimae a lege contra huiusmodi delinquentes constitutae. Quis ergo hos ab obligatione excuset confitendi delictum ea unice de causa quia ex tali confessione magnum ipsis imminet poenae malum? Huic enim malo sese libere subiecere contra legem pro publico bono ac totius populi securitate constitutam, peccando. Rursum legitimus iudex, servato iuris ordine, interrogando ac praecipiendo ut reus veritatem fateatur, supremae potestatis ministerium exercet, ac ordinationem illam inculcat quam Deus per rectam rationem stabilivit, ut homines securi ac felices in societate vivant; ergo qui interrogationi et praecepto huiusmodi non obtemperat, Dei ordinationi resistit; qui vero Dei ordinationi resistit, peccat. Atque hinc habes quam ineptum sit adversariorum effugium, qui, ut ab hac reum obligatione absolvant, praeceptum iudicis aiunt humanum esse, ideoque cum gravi incommodo homines non obligare. Nunquid mere humanum praeceptum est ordinatio illa, quae ex lege Dei aeterna per rectam rationem manifestata pendet?

Aiunt vero iudicem potestatem utique habere praecipiendi sub poena, non vero sub culpa. Sed quis aequo animo id ferat? An non culpam semper supponit poena? *Poena enim*, inquit doctissimus Dominicus Soto, *attestante vel ipso nomine, tam connatam habet connexionem ad culpam, ut poenae neque iustum nomen habeat, nisi sit pro culpa imposita; poena siquidem, ut ait S. Thomas, non debetur nisi peccato.*

Dices vero: Si res ita se habet, cur Benedictus XIII in concilio Romano vetuit ne a reis criminaliter inquisitis iusiurandum exigeretur? At non video quo nixus fundamento auctor Benedictinam hanc constitutionem in benignioris opinionis praesidium attulerit: nam illa opinionem hanc iugulat potius quam roboret. Initio enim illius constitutionis aperitur in more fuisse positum apud plerosque iudices ut sive ex consuetudine, sive ex ecclesiasticis nonnullis decretis, reos inquisitos etiam iureiurando ad verum fatendum compellerent. Hunc vero morem non iniquum, sed consuetudine saltem vim legis habente roboratum fuisse asseritur; de medio vero tollendum decernitur, quia experientia compertum erat nil profuisse ad extorquendam a reis confessionem. Si pontifex maximus potuisse censet iudices praeceptum de veritate dicenda etiam iureiurando robórare, ut iudices ex reis veritatem confessionis extorquerent, quis dicat censuisse praeceptum istud reos non obligare in conscientia?

Sed veniamus ad reliqua, quae laxiora sunt. Nam mentiri hominem nulla ex causa posse doctores quoque fatentur, quos auctor sequitur. At reus respondendo, ut supra indicavimus, mentitur. Nemo enim non videt hominem interrogatum num, ex. g., datum furtum fecerit, respondendo *non feci, non commisi,* mentiri. Si reus ita respondeat nihil ultra cogitando, nemo negat mentiri. Ergo mentitur etiam, dum animo ita secum statuit ut dicere velit, *non feci, ut tibi dicam.* Nam mentalis illa restrictio verborum sensum non variat; ergo si absque restrictione verba illa prae se mendacium ferunt, per restrictionem illam a mendacio excusari non possunt. Aiunt vero restrictionem illam pure mentalem non esse, quia ex circumstantia illegitimae interrogationis, aut gravis poenae ob confessionem subeundae, intelligitur reum nescire ad dicendum. Sed hae sunt restrictiones illae mentales quas auctores tuebantur, quorum propositiones ab auctore relatas Innocentius XI damnavit. Deinde non posita illa restrictione, reus dicendo: *non commisi*, mentiretur, non obstante externa illa circumstantia; ergo restrictio pure mentalis est, et ad summum, animum excludere potes mentiendi in reo, non vero mendacium quod etiam ab eo committitur, qui animo contendat *falsitatem in opinione alterius constituere fallendo ipsum*, ut ait S. Thomas, 2–2, quaest. 100, art. 1, in corp. Itaque concludo cum eodem sancto doctore, 2–2, qu. 69, art. 1, in corp.: *Si iudex hoc exquirat, quod non potest secundum ordinem iuris, non tenetur ei accusatus respondere, sed potest vel per appellationem vel aliter licite subterfugere; mendacium tamen dicere non licet.*.

Atque haec addenda censui, non ut clarissimo auctori quidpiam detraherem, sed ut Romanis censoribus morem gererem, et in hac bibliotheca ea quoque ethicae Christianae principia lectori suppetant, quae ad nimiam in reis cohibendam mentiendi licentiam cum a Patribus, tum a sanioribus theologis disputata sunt; et quae ad consulendum eorum aeternae saluti, atque ad fovendam tuendamque in humana societate securitatem illam, sine qua optata felicitas non consistit, necessaria videntur. Praeter restrictiones mentales de quibus hactenus

dixi, aliud quoque in auctore minus tutum visum est, quod de confessario asserit, qui rei ad mortem damnati confessionem exceperit delicti, quod iudici commisisse negaverat. Ait, confessarium nec posse, nec debere reum ad illud fatendum delictum obligare. Verum si animadvertatur confessarium procurare debere rei poenitentis contritionem ac patrati sceleris detestationem, ac obligare illum debere ad resarciendum datum per commissum delictum scandalum, ad conciliandum iustitiae per iudicem administratae suum nitorem, ac debitum obsequium, et ad removendam omnem ex populo de iniqua sententia suspicionem, non video qua ratione opinio illa defendi queat. Nam confessio illa plurimum ad detestationem delicti contritionemque confert, ad removendum scandalum, ad comprobandam aequam latam in eum sententiam, atque etiam ad ostendendum populo veram suam conversionem et contritionem, necessaria est. Haec si expendantur, facile erit intelligere tutam non esse generalem illam assertionem.

RESPONSIO AUCTORIS.

Dicit R. theologus quod adducta a me (verb. cit., num. 19) prohibitio Benedicti XIII exigendi iuramentum a reis criminaliter inquisitis, potius iugulet quam roboret meam conclusionem. Sed advertat, quod additio talis prohibitionis multum inservit pro evitandis veris et formaliter periuriis in reis rudibus, qui ignorantes, an legitime vel illegitime a iudice sub iuramento interrogentur, et nescientes licitos modos, traditos a doctoribus pro diversitate casuum evitandi in suis responsionibus formale mendacium, et simul occultandi veritatem, ut plurimum formaliter et vere peierarent, sicque stat quod non potius iugulet, sed eo magis conclusionem corroboret. Videatur ad rem Theologia moralis novissima doctissimi P. Gabrielis, lector. Cappuccini, tom. II, tract. 2, q. 2 per tot., ubi plurimis adductis, erudite docet, et solide probat omnia a me loc. cit. tradita, et a theologo Romano hic in controversiam adducta [1]. 57

ACEDIA

Summarium.

1. Acedia ut sic tripliciter sumi potest, et assignatur. - 2. Acedia sumpta primis duobus modis non est peccatum, sed solum tertio modo. - 3. Acedia quid sit. - 4. Haec acedia sumitur dupliciter, scilicet generaliter et specialiter. - 5. Acedia generaliter sumpta in quo consistat. - 6. Acedia specialiter sumpta in quo consistat. - 7. Acedia generaliter potest esse peccatum mortale, vel veniale, et assignatur quando unum et quando alterum. - 8. Acedia specialiter sumpta de se, et ex suo genere quando est plene voluntaria, ac deliberata, est semper peccatum mortale. - 9. Potest tamen aliquando esse solum veniale. - 10. Acediae filiae sunt sex, et enumerantur. - 11. Malitia quid sit, et quale peccatum. - 12. Rancor quid sit, et quale peccatum. - 13. Pusillanimitas, quid sit, et quale peccatum. - 14. Desperatio quid sit, et quale peccatum. - 15. Torpor circa praecepta quid sit, et quale peccatum. - 16. Evagatio mentis quid sit, et quale peccatum. - 17. Remedia adversus acediam.

1 Acedia ut sic tripliciter sumi potest. Primo sumitur pro quodam corporis torpore, et virium naturalium hebetudine ad laborem suscipiendum, qualis torpor, hebetudo, seu gravedo accidere solet circa meridiem, vel ob solis ardorem, vel ob sumptam refectionem. Secundo sumitur pro passione appetitus sensitivi operis laborem, et difficultatem refugientis. Tertio sumitur pro quodam fastidio rerum spiritua-
2 lium, seu taedio bene operandi. Acedia primis duobus modis sumpta non est, secundum se, peccatum, sed solum de ista erit sermo.

3 Acedia igitur est torpor mentis bona spiritualia inchoare abhorrentis, et inchoata perfi-
4 cere fastidientis. *Est in re communis.* Haec acedia dupliciter sumitur, scilicet, generaliter
5 et specialiter. Acedia generaliter sumpta consistit in omni fastidio, taedio, et torpore animi bona spiritualia facere negligentis, et sic sumpta, non est speciale vitium, quia omne vitium refugit spirituale bonum virtutis oppositae; sed est vitium illi virtuti oppositum, de cuius bono et exercitio tristatur quis, in quantum est laboriosum, et corpori molestum, vel delectationis eius impeditivum; ita ut si tristetur de bono continentiae, sit luxuria; si de bono abstinentiae, sit gulositas; et huiusmodi. Ace- 6
dia specialiter sumpta, seu prout est speciale vitium, consistit in taedio, seu tristitia de bonis spiritualibus et divinis, ut ad nos pertinentibus, ut si quis doleat, seu tristetur de amicitia, et gratia Dei, pro qua conservanda, et de gloria, et beatitudine aeterna, pro qua consequenda, dura et difficilia sunt practicanda, et delectabilia fugienda.

Acedia generaliter sumpta aliquando est pec- 7
catum mortale, et aliquando veniale. Tunc est peccatum mortale, quando ratione talis acediae committitur aliquod opus prohibitum, vel omittitur aliquod opus praeceptum sub mortali. Tunc autem est peccatum solum veniale, quando opus commissum non est prohibitum, et opus

[1] Consulatur opusculum an. 1730 Venetiis editum, cui titulus: *L'ideata probabile opinione Teologica, che il Reo non offenda gravemente Dio negando, o tacendo in legittimo giudizio la verità sulla speranza di non essere condannato a morte, dimostrata improbabile e falsa.* (EDIT. BARBIELL.) Vide Addit. Casin., ad verb. *Reus.*

omissum non est praeceptum sub gravi: vel quando in omissione, vel commissione deficit plenus consensus, et advertentia; vel quando lex, seu praeceptum adimpletur quidem, sed cum displicentia et tristitia. Communis. Acedia
8 autem specialiter sumpta ex se, et genere suo, quando est plene voluntaria ac deliberata, est semper peccatum mortale, quia directe repugnat charitati Dei; ratione enim talis acediae aperte vilipenduntur Dei amicitia, et gratia, et aeterna gloria, seu beatitudo, cum reputentur indigna, ut comparentur difficili virtutum exercitio, vitiorumque fuga obtineantur, quod est Deum postponere vilissimis creaturis, et indignissimis sensualibus, et brutalibus delectationibus. Potest tamen esse solum peccatum ve-
9 niale, si nimirum media, seu opera iniuncta pro tali consequendo fine, adimpleantur quidem, sed cum aliqua negligentia, tristitia aut displicentia; quia tunc est tantum animi remissi languor, qui non charitati, sed solum eius fervori adversatur. Communis.

Filiae acediae sex enumerantur a S. Gregorio,
10 lib. XXXI Moral., cap. 17, scilicet: malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa praecepta, et evagatio mentis circa illicita,et impertinentia. *Malitia* non sumitur hic prout est quid
11 commune omnibus vitiis, sed accipitur specialiter pro ea malitia, qua quis odio habet ipsa bona spiritualia secundum se, vellet ea non esse; dolet quod bene fecerit; cuperet non fuisse natum, vel creatum a Deo; vellet non agnovisse Christum, et huiusmodi; adeoque ipsa beneficia Dei contemnit. Talis malitia sic sumpta ex genere suo est peccatum mortale, nisi excuset imperfectio actus. *Rancor* etiam
12 non accipitur hic communiter pro omni odio, sed solum pro quadam indignatione contra eos qui ad divina, spiritualia et salutaria hortantur, et inducunt. Talis rancor est ex se solum peccatum veniale, nisi coniungatur cum gravi odio. *Pusillanimitas* est animi deiectio, seu mollities, qua quis formidat aggredi ea quae 13
sunt perfectionis, ne aliquando deficiat, ut caelibatum amplecti, religionem ingredi, ieiunia, aut castigationes, seu mortificationes exsequi. Talis pusillanimitas est de se solum peccatum veniale nisi concurrat transgressio mortalis alicuius praecepti, vel voti. *Desperatio,* intellige, consequendae aeternae beatitudinis, est gravis- 14
simum peccatum in Spiritum sanctum, si pleno rationis consensu fiat. *Torpor circa praecepta* est voluntas gravedinis impatiens, indeque quae 15
sunt ex praecepto facienda, vel penitus omittens, vel tarde et pigre faciens: talis torpor potest esse peccatum mortale, vel veniale, prout praecepta vel penitus omittuntur, vel tarde et pigre adimplentur. *Evagatio mentis* est; qua quis in exercitio operum spiritualium 16
evagatur circa illicita, aut saltem impertinentia. Et haec respective ad ipsam mentem sese ad diversa diffundere volentem dicitur *mentis importunitas;* respective ad cognitionem, *curiositas;* respective ad locutionem, *verbositas;* respective ad potentiam loco motivam, *corporis inquietudo;* respective ad propositum, *instabilitas.* Talis evagatio mentis de se est solum peccatum veniale; erit tamen mortale, si fiat notabiliter eo tempore quo requiritur ex praecepto mentis attentio, ut in auditione missae, recitatione Horarum, etc.

ADDITIO RECENTIOR BARBIELLINIANA.

Remedia adversus acediam potissima sunt: 17
1. Frequens cogitatio bonorum spiritualium, piorum librorum lectio, meditatio passionis et mortis Christi; 2. oratio iugis et fervens; 3. continuus Dei praesentis per fidem intuitus; 4. novissimorum memoria.

ACOLYTHATUS

(Vide verb. Ordo, *art. 1, a num. 37 ad 39, et art. 2, num. 30).*

ACOLYTHUS

Summarium.

1. Acolythus idem est ac ceroferarius. - 2. Acolythi officium assignatur. - 3. Acolythus non potest dispensare Eucharistiam. - 4. Num acolythi, sive alii clerici in minoribus assumendi sunt ad cantandam Epistolam, vel Evangelium. - 5. Contrafacientes quomodo puniendi. - 6. An acolythus, seu alius clericus, qui solemniter cantat Epistolam cum tunicella et reliquis sacris vestibus, sed absque manipulo, incurrat irregularitatem. - 7. Alia ad rem. *Remissive.* - 8. De nomine et antiqua acolythorum auctoritate. - 9. Acolythi non semper in Ecclesia. - 10. Ideoque non ab apostolis eorum ordinis institutio repetenda. - 11. Quomodo intelligendi qui contrarium tuentur. - 12. Alia de acolythorum nomine et officio contra Binghamum. - 13. Varia variis in locis acolythorum munera. - 14. Quis primus acolythos inter clericos retulerit. - 15. De acolythis regionariis, titularibus, palatinis, stationariis. - 16. Qua aetate olim acolythi initiari poterant, et de Ecclesiae Latinae consuetudine. - 17. De consuetudine Ecclesiae Graecae. - 18. Quid Benedictus XIV decreverit de clerico Graeco, qui facultatem obtineat ritu Latino ad maiores ordines ascendendi. - *19. Quis fuerit antiquitus archiacoluthus. - 20. Acolythorum officia. *Remissive.* - 21. Acolythatus ab apostolis institutus.

1 Acolythus idem est ac ceroferarius; dist. 21,
2 c. *Clericos.* Acolythi officium est lumina accendere et deferre, urceolos vini et aquae ad missae sacrificium praeparare; dist. 25, c. *Perlectis,* conc. Mediol. I, part. II, t. de *Acolythis.* Acolythus non 3
potest dispensare Eucharistiam; d. 24, c. *Nullus.*

4 Acolythi sive alii clerici in minoribus non sunt assumendi ad cantandam Epistolam, vel Evangelium, etiamsi sit penuria diaconorum et subdiaconorum; Sacr. Rituum Congreg., in 5 una Alexandrina 15 *Martii* 1606. Et contrafacientes debent puniri, sed non poena valde rigorosa, si cantaverint sine stola, vel manipulo respective; Sacr. Rituum Congreg., in una Lucan. 9 Ianuarii 1601.

6 Acolythus, seu alius clericus, qui solemniter cantat Epistolam cum tunicella et reliquis sacris vestibus, sed absque manipulo, debet petere dispensationem irregularitatis ad cautelam, et simile est dicendum de clerico non diacono, ubi cantat Evangelium sine stola. Sac. Cong. Conc. 23 April. 1604, apud Nicol., Lucubrationes utriusque iuris canonic. et civi-7 lis, part. II, fol. 220 [1]. Alia ad rem vide verb. *Missa*, art. 12, num. 102, et in tom. VIII. inter decreta S. R. C., num. 701.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

8 Acolythi, seu acoluthi graece, latine sonant ceroferarii iuxta Isidorum. Sed rectius latine appellantur *comites asseclae*, iuxta Duarenum, de Benefic., lib. I. cap. 14, qui opinatur eos ideo fortasse sic dictos, quod episcopos quocunque proficiscerentur comitabantur. Nec sane hoc longe a vero abest. De veteri enim Ecclesiae disciplina fuisse, ut episcopi ac presbyteri comites sibi, tanquam perpetuos vitae testes, clericos adiungerent, testantur can. 58 et 60, caus. 2, q. 7, et Gregor. Turon., lib. VI, cap. 36. Praeterea magnam fuisse acolythorum fidem, ita ut propter ecclesiastica negotia ipsi tanquam tabellarii ab episcopis mitterentur ad episcopos, habetur ex Cypriano l. II, epist. 8 et 10, ac lib. III, epist. 7, 11 et 24. Sed aliae tandem acolythis datae fuerunt partes, de quibus concil. Carthag. IV, can. 6, forsan quia, charitate deinde defervescente, illorum testimonium episcopi et presbyteri aegre ferre coeperunt.

9 Acolythos praeterea, uti et tres alios minorum ordinum clericos, meminisse primus videtur Cornelius, epist. ad Fab., apud Euseb., lib. VI, cap. 43. Auctor epistolae ad Antiochenos falso Ignatio ascriptae, lib. III, cap. 11, et lib. VIII, cap. 26, et auctor canonum qui dicuntur apostolorum, can. 69, de aliis minoribus clericis mentionem habent, sed de acolythis ne verbum quidem. At hoc inde promanavit, quod non fuit certus, nec semper ubique idem clericorum minorum numerus in Ecclesia primitiva. Sic Ioan. Chrysostomum a lectoratu, nullo alio interiecto ordine, ad diaconatum fuisse promotum, testes sunt Pallad. in eius Vita, et Socrates, lib. VI. cap. 3. Facit quoque can. 13 conc. Sardicen., tum mos Graecae Ecclesiae, quam unum tantum clericorum minorum ordinem, nempe lectoratum, adoptasse ab antiquis usque temporibus scimus; initium aliter Morinus, de Ordin., exerc. 14, cap. 1; aliter statuit Schelstratus, conc. Antioch. restitut., diss. 4, cap. 17, art. 2.

Non est igitur cur acolythorum ordo cum 10 aliis minorum clericorum ordinibus ab apostolis repetatur, ut placet Baronio ad ann. 44, num. 78; Bellarmino, de Clericis, lib. I, cap. 11, et Schelstrato, loc. cit., spuriis et apocryphis quibusdam veteribus monumentis allegatis, tum adducto sess. 23, concil. Trid., cap. 17, de Reformat. Non enim laudata synodus, si recte perpendatur, id sensit.

Hinc non probari ab apostolis fuisse mino- 11 res clericos institutos, aperte docent card. Bona, Rer. liturg. lib. I, cap. 25, num. 17, et Amalar. Fortunat., de Offic. Eccl., lib. II, cap. 6. At ii quibus sac. Trid. synodi verba, prout litteraliter sonant, accipere religio est, non aliter sententiam suam sustinere possunt, quam dicendo posse minores clericos sua origine apostolicae institutionis dici, quatenus comprehendebantur diaconatu; cum olim omnes diaconorum essent partes illae quae, crescente fidelium numero, fuerunt postea partitae ac tributae minoribus clericis, in diaconorum levamen institutis. Adeundus est Van-Espen., Iur. eccles. univers., part. I, tit. 1, cap. 2 [2].

ADDITIONES RECENTIORES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

Recte num. 9. Additionum auctor acolythos 12 Latine reddendos monet *asseclas, comites*. Hinc dum liber Pontificalis de sancto Pio I ait: *Hic fecit* SEQUENTES *cleros*, de acolythis omnino intelligendus est, quemadmodum certe eodem nomine designantur in Caio pontifice, ubi huius constitutum refertur, ut qui ad episcopalem dignitatem evehendus foret, *esset prius ostiarius, lector, exorcista,* SEQUENS, *subdiaconus, diaconus, presbyter*. *Ceroferarii* a multis saeculis appellantur. Fortasse primum huius nominis monumentum exstat in statutis Ecclesiae antiquis, quae olim Carthaginiensi IV concilio perperam tribuebantur; ut Ballerinii multis ostendunt de Ant. Collection. et collect. canon., p. XI, cap. 3, § 4; sed certe saeculo VI non solum vetustiora sunt, verum etiam in auctoritatem allegata noscuntur. Adde his Sacramentarium Gelasianum Vezzosianae editionis, p. 11; Missale Francorum, Morino iudice, in

[1] Advertendum tamen est quod Sac. Rit. Congreg., in Collen. 5 Iulii 1698, decrevit, quod deficiente subdiacono pro missa solemni, data necessitate, potest permitti per superiores, ut substituatur constitutus in minoribus ordinibus ad cantandam epistolam paratus sine manipulo. *(Not. auct.)*

[2] Vide num. 21, *Addit. Casin.*

Galliis ante annum 560 exaratum, et S. Isidorum Hispalensem, qui an. 636 ad coelos evolavit, tum in Etymologiarum libris, lib. VII, cap. 12, tum de ecclesiast. Offic., lib. XI, cap. 14. Sic autem dicti sunt, inquit idem Isidorus, *a deportandis cereis, quando legendum Evangelium est, aut sacrificium offerendum; tunc enim accenduntur luminaria ab eis, et deportantur*. Sumpta haec sunt ex Hieronymo, contr. Vigilant., ep. 60. Ineptit porro Binghamus, dum, Orig. Eccl. lib. III, cap. 3, ait Hieronymum ne semel quidem meminisse quod ad hoc negotium peculiarem acolythorum ordinem habuerint, neque hanc ullam officii eorum partem in Ecclesia Latina videri fuisse, ineptit, inquam; cum enim Hieronymus de Ecclesiis Orientis loquatur, ubi nullus fuit acolythorum ordo, quid mirum, non meminisse illum acolythorum? Mirum est, Binghamum non vidisse eumdem morem ad ecclesias Occidentis transiisse, ad illudque munus quinto iam sextoque saeculo Romae, in Hispania, in Galliis acolythorum ordinem deputatum fuisse, uti quae innuimus, monumenta ostendunt; imo et multo antea, cum in his ipsis monumentis nullum insit vestigium quod hunc ordinem indicet, tunc primo inductum; imo de illo veluti de re stata, positaque in instituto maiorum loquantur. Graeca equidem Ecclesia unum e minoribus ordinibus lectoratum agnovit, et caeterorum, qui apud Latinos sunt, ordinum officiis alii fungebantur; eritne hinc consequens, minorum ordinum munera etiam in Ecclesia Latina hominibus credita, qui in peculiarem aliquem ordinem adiecti non essent?

13 In Hispaniis non aliud acolythorum officium videtur fuisse, quam luminum accendendorum, ac deferendorum ad sacrificium offerendum, tum etiam peculiariter ad Evangelium. Verum quae in indicatis antiquae Ecclesiae statutis, missalibusque libris Gelasiano, et Francorum praescribitur eorumdem ordinatio, praeter hoc munus docet Romae, in Galliis, in Africa, alliisque locis, unde ea statuta prompta fuerant, acolythorum fuisse *suggerere vinum in Eucharistia sanguinis Christi*. Quare ab archidiacono accipiebant in ordinatione *ceroferarium cum cereis et urceolum vacuum*. Sed et alia subinde munera iisdem delata invenimus. Illud honorificentius, quod initio saeculi V acolythi, qui pontifici Dominico die celebranti astabant, Eucharistiam in missa ab ipso pontifice confectam ad titulares Urbis ecclesias deferebant; cuius rei celeberrimum exstat Innocentii I testimonium in epistola ad Decentium episcopum Eugubinum, data an. 416.

14 Qui primus acolythos Romae inter clericos retulerit, fuisse Pius I videtur; id enim aperte indicant illa quae iam attulimus libri Pontificalis verba: *Hic fecit sequentes cleros*, scilicet *clericos*. Erant ergo ante Pium I, qui medio secundo saeculo pontificatum gessit, *sequentes* seu acolythi; nondum tamen inter clericos annumerabantur. Postea vero excrevit eorum numerus Romae pro septem, in quas Urbs Christiana divisa fuerat, regionum numero, itemque titulorum, qui in singulis regionibus erant: his enim titulis addicti omnes acolythi erant sub diaconorum regionariorum, vel, aliquo horum defuncto, sub archidiaconi ministerio: quae omnia ex primo Mabilloniano Ordine Romano discimus. Quare fallitur cl. Mabillonius, qui, Comment. in Ord. Rom., pag. 18 seq., duo acolythorum genera distinguit, *regionariorum* scilicet ac *titularium;* iidem enim hi erant, *regionarii* quidem appellati a regione, *titulares* a titulo in quo ministrabant. Docet id vetus inscriptio apud Aringhium, pag. 156:

.... ET ABUNTANTIUS ACOL.
REG. QUARTE. TT. VESTINE.

Hinc enim et regionarius acolythus erat *regionis quartae*, et Titularis *titulo Vestinae*. Qui basilicae Lateranensi inserviebant, *palatini* vocabantur. Erant et acolythi *stationarii*, qui in stationum supplicationibus ministrabant; sed hi novum quoddam acolythorum genus non erant, quod Aringhio visum fuit, sed ex regionariis assumebantur, ut Mabillonius monuit. 15

Aetas qua olim acolythi initiari poterant, erat, ex Siricio ad Himesium Tarraconensem episcopum, *accessus adolescentiae*, quem annum aetatis vigesimum interpretantur, atque in suscepto ordine quinquennio ipso perstare iubebantur, antequam ad subdiaconatum proveherentur; quod tamen Zosimus, an. 418, in epistola ad Hesychium Salonitanum episcopum, quadriennio definivit. Postea Gelasius papa cum an. 494, ob dirissimas bellorum clades multae Italiae civitates clero destitutae essent, missis ad episcopos Lucaniae Brutiorum et Siciliae litteris cum acolythis, caeterisque clericis ab huiusmodi interstitiis dispensavit; ea tamen lege ut rebus in integrum restitutis, *in ecclesiasticis gradibus subrogandis canonum paternorum vetus forma servaretur*. Haec de Latinae Ecclesiae acolythis dicta sint. Plura praesertim ad Romanae Ecclesiae acolythos pertinentia erudite persequitur Dominicus Georgius, de Liturg. Rom. pont., t. XI, diss. 1, cap. 5. Vide etiam Salam ad card. Bon., Rer. liturgic. lib. 1, cap. 25, § 18. 16

De Graeca nihil fere iis quae supra adducta sunt adiiciendum. Equidem P. Berti, de Theol. discipl., XXXVI, cap. 2, magno Graecanicae eruditionis apparatu persuadere studuit inter Graecam Latinamque Ecclesiam, quod attinet ad minorum ordinum numerum, vix quidquam interesse; vereor tamen ut emunctae naris theologos suas in partes trahat. Unum eruditissimo theologo non difficilis concessero, vere a Simeone Thessalonicensi apud Goarium fortasse 17

scriptum, acolythorum ordinationem paulo ante in moribus Ecclesiae Thessalonicensis fuisse. Cum enim, inquit P. Sardagna, t. VII, de Sacram. ord., n. 412, Thessalonicensis Ecclesia ad saeculum usque VIII pertinuerit ad Romanum patriarchatum, atque ab eo primum avulsa fuerit a Leone Isaurico imperatore iconomacho, mirum non est diu viguisse in illa Ecclesiae Romanae disciplinam ordinandi acolythos.

8 Illud quoque minime praetermittendum, quod Bened. XIV; t. I Bullar., const. 57, *Etsi pastoralis*, § 7, num. 7, statuit de clerico Graeco, qui lector tantum institutus, ab Apostolica Sede facultatem obtineat ritu Latino ad maiores ordines ascendendi; nimirum pontifex decernit, ut *antequam subdiaconus ordinetur, tres minores ordines omissos debeat ritu Latino suscipere. Si vero praeter lectoris ordinem ad subdiaconatum etiam ritu Graeco ascendit, et ex dispensatione itidem apostolica facultas sibi facta sit caeteros ordines ritu Latino suscipiendi, antequam inter diaconos cooptetur, ex minoribus ordinibus exorcistatum tantummodo supplere cogitur, cum per subdiaconatum Graeco ritu collatum, acolythatum et ostiariatum recepisse censeatur.*

ADDITIONES CASINENSES.

9 Aliquando acolythorum collegium caput obtinuit, quod archiacoluthus Ἀρχιακόλουθος nuncupabatur, quem Luitprandus commemorat lib. VI Hist., c. 6. Et fuit etiam in metropolitana ecclesia Capuana dignitas; Mich. Mon., In Sanct. Capua.

Officia quae antiquitus, praeter recensita in 20
catechismo Romano, incumbebant acolythis, et nunc obsoleta sunt, videre est apud Edmundum Martene de Antiquis Ecclesiae Ritibus, tom. I.

Auctorem Additionum ex aliena manu nos 21
compellentem ad auctoritatem Van-Espenii, circa institutionem acolythatus et aliorum minorum ordinum, compellimus ad illam prorsus divinam Augustini regulam (lib. VI contra Donat., c. 24, n. 31, tom. IX, Oper., col. 140): *Quod universa tenet Ecclesia nec conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate apostolica traditum rectissime creditur.* Quae regula a Melchiore Cano huic controversiae perbelle applicatur (De Locis theol., lib. III, cap. 4): *Si enim consuetudinis cuiusquam, diu in tota Ecclesia observatae originem et principium nec ad summos pontifices, nec ad concilia episcoporum referre possumus, sed ea consuetudo ad apostolorum usque tempora retrotrahitur, coniicitur plane illam ab apostolis profectam.*

ACTOR

Summarium.

1. Actor dicitur is qui petit, et ad iudicium provocat. - 2. Actori incumbit onus probandi. - 3. Actore non probante, reus absolvitur. - 4. Actor petens rem ex certa causa, si causam non probat, succumbit. - 5. Actor non tenetur iurare si plene probat. - 6. Actor tenetur sequi forum rei. - 7. Actor non potest mitti in possessionem, absente reo. - 8. Potest tamen mitti in possessionem, causa custodiae, si lite non contestata, reus est contumax. - 9. Actor non obtinens possessionem coram iudice, non tenetur coram eo respondere de proprietate, si est alterius fori. - 10. Actore, et reo eiusdem civitatis existentibus, neuter conveniatur extra eam. - 11. Actor non admittitur ad litigandum, nisi det libellum in scriptis. - 12. Actor citans, et non comparens in termino, tenetur ad expensas eo usque factas a reo. - 13. Actor non potest exigere a reo scripturas contra reum. - 14. Actori non licet quod nec reo licet. - 15. Actor excommunicatus non potest agere; imo actor excommunicatus a iudice est repellendus ex officio, etiamsi reus non opponat. - 16. Potest tamen ipse excommunicatus in iudicio conveniri, et debet per alium in iudicio respondere, ne videatur de sua malitia commodum reportare. - 17. Regula iuris de actore ab Ulpiano tradita. - 18. Differentia inter actorem et reum. - 19. Actoris conditio in causa est melior post litis contestationem. - 20. Actor nequit pro libitu a iudicio incoepto desistere. - 21. Non semper actoris personam sustinet is qui primo provocavit. - 22. Ad quid teneatur actor. - 23. Quomodo possit instantiam deserere, vel novum instituere iudicium. - * 24. De nomine actoris. - 25. Quae in ipso requirantur. - 26. Actor est affinis procuratori. - 27. Num actor in causis civilibus teneatur comparere. - 28. Actor, oblato libello, tenetur litem prosequi. - 29. In iudicio semper intervenit actor, vere vel ficte. - 30. Actor quoad reconventionem non potest se tueri exceptione fori incompetentis. - 31. Actor quando censeatur contumax, et quomodo tunc citandus. - 32. Actore contumaciter absente, iudex procedere potest ad sententiam. - 33. Quando actor contumax teneatur reo ad expensas. - 34. Num actor contumax amplius sit audiendus. - 35. Ut actor excommunicatus repelli possit ab actione, sex servandae sunt conditiones quae enumerantur. - 36. Quinam fuerint actores Ecclesiae.

11 Actor dicitur is qui petit, et ad iudicium
12 provocat. l. *In tribus,* ff. de Iudiciis. Actori incumbit onus probandi, l. 8 et l. *Actor,* 23,
13 cod. de Edend., l. 2, ff. de Probat. Actore non probante, reus absolvitur, l. *Qui accusare, ubi doctor,* cod. *De edend...*, *ut ecclesiastica be-*
14 *neficia,* etc., cap. unic. Actor petens rem ex certa causa, si causam non probat, succumbit, de Sentent. et re iudicata, in 6, c. *Abbas.* Actor non tenetur iurare, si plene probat: de 5
Prob. cap. *Sicut consuetudo.*

Actor tenetur sequi forum rei, cap. *Expe-* 6
rientiae, cap. *Si quis cum clerico,* 11, qu. 1; concil. Lateranense III, de Testibus cogend., c. 7; Rota Rom., part. I, dec. 103, n. 3, et part. XIII, decis. 70, num. 72. Actor non 7
potest mitti in possessionem, absente reo, concil. Lateranense III, in Appendice de dolo et

contumac., et eod titul., cap. *Ad haec cum*
8 *contingat*. Potest tamen mitti in possessionem causa custodiae, si lite non contestata, reus est contumax: *Ut lite non contest.*, cap. *Tuae*
9 *fraternitatis*. Actor non obtinens possessorium coram iudice, non tenetur coram eo respondere de proprietate, si est alterius fori; de Iu-
10 diciis, c. *Significaverunt*. Actore et reo eiusdem civitatis existentibus, neuter conveniatur extra eam; de Rescriptis, in 6, cap. *Statutum*, § *Cum reo*.

11 Actor non admittitur ad litigandum, nisi det libellum in scriptis: de libelli Oblation., cap.
12 *Significantibus*. Actor citans et non comparens in termino, tenetur ad expensas eousque factas a reo; conc. Lugdun. gener. I, de Dolo et
13 contumac., in 6, c. 1. Actor non potest exigere a reo scripturas contra reum; de Prob.,
14 cap. 1. Actori non licet quod nec reo licet;
15 de Regulis iuris, in 6, regula 32. Actor excommunicatus a iudice est repellendus ex officio, etiamsi reus non opponat; de Exceptionib.,
16 in 6, cap. 2. Potest tamen ipse excommunicatus in iudicio conveniri, et debet per alium in iudicio respondere, ne videatur de sua malitia commodum reportare; de Iudiciis, cap. *Intelleximus*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

17 De actore celebris est iuris regula, quam tradit Ulpianus, lib. XXVI ad Edictum, relatus in l. 41, ff. de Reg. iur., scilicet: *Non debet actori licere quod reo permittitur*. Favorabiliores enim rei, quam actores in iure nostro sunt. Hinc et aliae sequuntur regulae. Multa enim actori prohibita sunt quae reo permittuntur: et e converso: quod actori licet multo magis reo permittitur, ut explicat concinne Gothofredus, ad Regul. iuris, reg. 20.

18 Differentia quoque statuitur maxima in iure actorem inter et reum in eo, quod actor possit una tantum actione in eodem iudicio experiri; reo autem e contra permissum sit varias simul exceptiones cumulare, multiplicare, imo pro libitu variare, l. *Qui*, 51, l. *Nemo*, 8. ff. de Except.; Gothofredus, ad Regul. iur., reg. 43.

19 Actoris conditionem in causa meliorem fieri post litis contestationem, nequaquam vero deteriorem, probat idem Gothofredus egregie de more pluribus rationibus, quas cumulat ad Reg. iuris, reg. 87.

20 Actor nequit pro libitu a iudicio incoepto desistere. Auth. *qui semel*, c. *Quomodo et quando*. Potest autem terminus ei a Iudice praefiniri, intra quem probationes suas in medium deducat, alias reus absolvatur.

21 Non semper dicitur, actoris personam in iudicio sustinere is qui primo provocavit; sic, v. g., in iudicio in vim, l. *Diffamari*, actor ille est qui convenitur, reus autem est ille qui uti diffamatus agit. Remedium enim, l. *Diffamari*, actio proprie non est, sed imploratio officii iudicis, unde diffamatis reorum beneficia competere certi iuris est; ideo diffamatos loco reorum esse praxi receptum, et communiori DD. calculo ostendit Mundius, de Diffamation., in prooem., n. 59 et seq., solide refutata nonnullorum sententia, qui cum Decio, cons. 478, num. 10, in contraria sunt opinione.

Actor non solum tenetur libellum iudici 22
offerre, sed amplius eumdem tenetur parti intimare, ut exinde reus commode possit deliberare, velit necne liti cedere, vel eidem insistere, l. 3, cod. de Edend., c. 1, de libell. Oblat., debet insuper in libello obligationis titulum, et causam deducere; Sorge, Iurisp. for., tom. VIII, cap. 42, n. 2 et 3.

Deserta instantia actor, nisi expensas reo 23
obtulerit, audiendus non est, dummodo persona non sit privilegiata, Ursill. ad Afflict., dec. 70, num. 3. Item si instituto nulliter primo iudicio, novum instituat, tenebitur prius reo omnes expensas reficere: quae si forte illiquidae fuerint, partis iuramento potuerunt liquidari, si eius error in primo iudicio fuerit notorius. Afflict. dec. 70, num. 3 per tot., quod tamen non probat omnino Ursill., ibid.

ADDITIONES CASINENSES.

Actor ab agendo dictus, quia actionem in- 24
tendit contra alium. Advertendum tamen est quod si quis agat contra alium criminaliter, seu ad publicam vindictam pro crimine infligendam, is speciali nomine dicitur accusator.

Requiruntur speciales qualitates in actore, 25
scilicet, ut sit homo liber, maiorennis, et nullo iure prohibitus a iudicio. Prohibentur autem, 1. infantes, amentes, prodigi, surdi, muti, pro quibus curatores agunt; 2. minores; 3. filii familias; 4. excommunicatus; 5. religiosus; 6. mulier honesta; 7. servi proprie dicti. Ut autem fusius cognoscantur conditiones modique ad has conficiendas exceptiones, consule Maschat. a S. Erasmo, tom. I de Iudiciis, l. II, titul. 1, 2, 3.

Actor est affinis procuratori, eo quod in 26
casu necessitatis, vel impedimenti, interposito decreto iudicis, constituitur a tutore, curatore vel alio administratore, et negotia domini periculo tutoris aut administratoris gerit; § fin., in c. de Curator., 1, 2, ff. de administr. tutor.

In causis civilibus actor cogi non potest, ut 27
personaliter in iudicio compareat, cum ius concedat procuratorem, c. 2, de Procurat., v. 1, et fin. c. eodem, nisi specialiter lex vel rescriptum principis aliud iubeat.

Actor post libellum per iudicem reo por- 28
rectum obligatur ad litem prosequendam, dummodo intersit rei conventi ut lis coepta perficiatur, puta, quia multas iam expensas fecit

in lite; alioquin actor potest litem deserere; Pirhing, tit. de libelli Oblat., n. 20, arg. l. *Postquam*, c. de Pactis. Idemque dicendum si actor paratus sit factas expensas reo refundere.

9 Actor in iudicio semper intervenit, sicut etiam reus et iudex, vel vere ficte saltem; siquidem quando iudex praevia infamia ex officio procedit per inquisitionem, tunc fama, seu infamia praerequisita ad inquisitionem specialem, habetur loco actoris, seu accusatoris, c. *Qualiter et quando*, de Accusation., ubi; *Sed quasi denuntiante fama, vel deferente clamore.*

Nequit autem actor, quoad reconventionem, ubi ea locum habet, se ulla fori incompetentis exceptione tueri, quo minus, si a reo reconveniatur, coram eodem iudice teneatur respondere. Ita Vallensis, tit. de Mutuis petit., § 1, n 3; Sanning., hoc tit., cap. 1, n. 4, et alii, atque habetur in l. *Cum Papinianus*, can. *Accusatores*, 3, q. 8, addita hac ratione: *Cuius in agendo quis observat arbitrium, eum habere etiam contra se iudicem in eodem negotio non dedignetur.* Concordat etiam textus in l. *Qui non cogitur*, 22, ff. de Iudiciis. Verumtamen ista procedere duntaxat in illis casibus, in quibus reconventio locum habet, pro comperto est.

Censetur actor committere contumaciam, quando proposita semel actione (saltem mediante libelli oblatione) et per iudicem reo cognita, ad mandatum iudicis statuto tempore comparere, ac litem prosequi contemnit. Ita communis, et patet ex Authent. *Qui semel*, c. *Quomodo et quando*. Si autem sit contumax et comparere renuat, reo instante, actor per iudicem trina denuntiatione, vel una peremptoria personaliter citari debet, dummodo reperiri possit; quod si nullo modo reperiri valeat, citandus est procurator eius, si quem reliquit; si autem nullum reliquit, aut incertum est an hunc reliquerit necne, tunc ipsius citatio per edictum fieri debet ad domum eiusdem actoris, vel ad valvas curiae, aut ecclesiae affixum. Ita statutum habetur, c. *Causam*, 3, tit. de Dolo et contumac., ac notant Glossa et doctores ibidem communiter.

Si actor contumaciter abest, facta illius citatione, sive eius procurator venerit, sive non, tunc iudex, reo praesente atque instante, potest super negotio principali procedere, atque in hunc finem testes recipere; auditisque allegationibus et veritate comperta, sententiam definitivam ferre, etiam lite non contestata; c. *Causam*, 3, huius titul. Gloss., Abbas, Barbosa, Em. Gonzales, Tellez.

Quia vero aequitas naturalis non patitur ut quis innocens damnum sentire cogatur ob culpam alienam; simulque non debet aliquis alterius odio praegravari, ut loquitur reg. 22 iuris, in 6, hinc factum ut actor in termino citationis contumaciter absens, teneatur ad expensas reo comparenti; cap. 1, tit. cit., in 6; Gloss. et doctores ibidem, et textus in l. *Sancimus*, 13, c. de Iudiciis, et Auth. de Litigiosis, § fin., collat. 8. Quod si tamen nec reus comparuit in termino citationis, tunc actor ad nullam restitutionem damnandus est. Tum quia reus, cum non venerit, nullas fecit expensas; Gloss., cap. 1. v. *Venienti*, tit. de Dol. et contumac., in 6. Tum quia tali casu, una contumacia cum altera compensatur; l. *Si duo*, ff. de Dolo malo, et l. *Si ambo*, ff. de Compensation. His adde, quod actor semel in ter- 34
mino citationis contumaciter non comparens, praeter expensas reo venienti restituendas, puniatur etiam in hoc, quod si iterum petat reum citari, non sit audiendus, nisi prius sufficientem praestiterit cautionem, sese in termino constituto fideliter compariturum; cap. 1, de Dol. et contum., in 6. Ratio autem est tum quia aequum est, ut quis puniatur in loco in quo deliquit; c. *Litteras*, 13, de Tempor. ordinat., tum quia, iuxta reg. 8 iuris, in 6, *semel malus, semper praesumitur esse malus.*

Quanquam actor excommunicatus non pos- 35
sit agere, advertendum tamen est ad plenam rei intelligentiam, quod ut excommunicatio in vim delatoriae opposita contra actorem, istum repellat ab agendo, debent conditiones illae observari, quae, cap. 1, tit. de Exceptionibus, in 6, praescribuntur, et sunt sequentes. Primo, excommunicationem opponens debet et speciem ipsius excommunicationis, et nomen excommunicatoris exprimere. Secundo, reus opponens tenetur apertissimis documentis excommunicationem probare infra octo dies; alioquin iudex procedet in causa, et ipsum condemnabit expensis. Tertio, si excommunicatio iterum obiicitur, atque eadem vel alia excommunicatio probatur, actor in sequentibus ab agendo repellitur, donec gratiam absolutionis merebitur: valent tamen quae prius acta fuerunt. Quarto, in cit. cap. statuitur quod ultra duas vices huiusmodi exceptio non opponatur, nisi vel nova excommunicatio emerserit; vel evidens et prompta probatio de antiqua supervenerit. Quinto, declaratur ibidem, quod si exceptio excommunicationis proponatur, atque primum probetur post rem iudicatam, seu latam sententiam; tunc quidem impediatur huius exsecutio, nihilominus sententia quae praecessit valeat. Sexto, in citato cap. 1 dicitur quod si actor sit publice excommunicatus, et hoc iudex noverit, quandocunque, etiamsi reus de hoc non excipiat, ipsum iudex ex officio repellere debeat. Idque iam statutum fuerat in cap. *Exception.*, 12, hoc tit., quod tamen de facto, post concilium Constantiense, ac bullam Martini V, *Ad evitanda*, solum procedit de excommunicato vitando, qualis esset publice denuntiatus; quia excommunicatum non vitandum potest equidem iudex ab agendo

repellere, sed non tenetur; cum de facto non obligatur ipsum vitare. Suarez, disp. 16, de Censur., sect. 3, n. 2; Pirhing et alii DD.

36 Actores Ecclesiae proprie dicebantur qui bona et possessiones ecclesiarum administrabant, veluti oeconomi vel villici: seu, ut Pitheus censet in comitibus Campaniae, veluti advocati et defensores ecclesiarum. Du Cange, Glossar. med. et infim. Latinit., verbo *Actor*.

ACTUS

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS.

Summarium.

1. Quid est actus humanus. - 2. Quid actus voluntarius. - 3. Actus voluntarius in se et in causa. - 4. Actus elicitus et imperatus. - 5. De imputabilitate actus humani - 6. Actus humanus rationem habet meriti vel demeriti. - 7. De actus humani moralitate. - 8. De actus humani libertate.

1 Actum humanum *proprie* vocamus eum cuius homo est dominus. Hinc differt actus humanus ab actu hominis. Actus enim hominis dormientis, licet hominis sit actus, humanus tamen non est, quia ab homine non fit, in quantum est homo.

2 Actus vero humanus rationem habet perfectam voluntarii. Voluntarium hic distinguitur tum a spontaneo, tum etiam a libero, et sic definiri potest: *Id quod procedit a principio intrinseco* (voluntate) *efficiente et determinante, cum cognitione finis*. In qua quidem definitione praecisio a ratione liberi facta est, non tamen excluditur. Unde actus beatorum erga Deum est perfecte liber; et tamen libertate actum suspendendi vel non ponendi carent beati. Sequitur etiam ex data voluntarii definitione, voluntarium a spontaneo et a primis, quos aiunt, motibus naturalis appetitus distingui. Licet enim isti actus a principio intrinseco procedant, tamen reflexione et finis distincta cognitione carent. Porro differt tum ab actibus puerorum usum rationis non habentium, tum etiam brutorum, quorum actus *improprie* tantum dici possunt voluntarii.

3 Actus esse potest voluntarius *in se* vel *in causa*. Ille habetur cum voluntas per se et directe in aliquid terminatur; hic cum voluntas immediate in aliquid tendit in quo *virtualiter* vel moraliter continetur id quod dicitur voluntarium in causa. Ad hoc autem ut actus voluntarius in causa revera sit talis et voluntati simul imputabilis, requiruntur tres conditiones. *Prima*, ut sit vel *physice* vel *moraliter* coniunctus cum illo quod in se est volitum; *secunda*, ut talis connexio vel praevideatur, vel saltem facile praevideri possit; *tertia*, ut operans teneatur non velle *unum* ex quo sequitur *aliud*. Ultima conditio requiritur ad actum voluntarium, ad meritum vel demeritum, imputabilem et liberum, sed non semper ad actum simpliciter liberum.

4 Actus humanus spectari potest quatenus a *voluntate deliberata* eligitur, et dicitur *elicitus*, vel quatenus ex imperio voluntatis et rationis ab aliis facultatibus animae dimanat, et dicitur *imperatus*. Iste *materialiter* spectatus, coactus et involuntarius esse potest, non tamen ille.

5 De natura *actus humani* est ut sit imputabilis. Etenim vi liberi arbitrii in potestate hominis est ponere vel omittere actum humanum, qui ab eo pendet. In hoc vero sita est imputabilitatis natura: est enim proprietas moralis, vi cuius actio tribuitur alicui tanquam vero eius auctori et domino, quique pro ipsa eiusque naturalibus eventibus rationem reddere tenetur. Probe vero imputabilitatem ab *imputatione* distinguere debemus. Ad imputationem enim praeterea actum ponendi vel non ponendi debitum requiritur.

6 Si actus humanus dirigatur in bonum vel in malum alterius, rationem habet *meriti* vel *demeriti*. Vid. S. Thom. 1-2, q. 60, art. 3, et quaest. 21, art. 3.

Si homo dum agit libere, ordinem a Deo statutum observet custodiatque, beatitatem suam tandem consequetur; si vero ordinem non custodierit, finem suum consequi non poterit. Hinc fit consequens actum humanum habere rationem meriti vel demeriti etiam respectu Dei; S. Thom. 1–2, q. 21, art. 4.

7 Ad actum humanum quoque pertinet moralitas. Cuius naturam Suaresius repetit ab *intellectu advertente, et voluntate libere operante*. Alii vero auctores, praeter dependentiam actus *ab intellectu dirigente et voluntate libere operante*, requirunt *relationem ad regulam quamdam, cui voluntas libere agens subiicitur*.

8 In humanis actibus requiritur etiam libertas non tantum coactioni sed necessitati opposita: de cuius natura est ut includat indifferentiam seu potentiam agendi vel non agendi, seu agendi hoc vel contrarium.

ADIUNCTI

Summarium.

1. Pro adiunctis debent initio cuiuslibet anni eligi a capitulo duo de gremio capituli, et ad quid. - 2. Unum tantum debet esse utriusque votum, et alter potest episcopo accedere. - 3. Si ambo ab episcopo discordes fuerint aliquo actu, seu interlocutoria vel definitiva sententia, tunc intra sex dierum spatium cum episcopo debent tertium eligere. - 4. Et si in electione tertii etiam discordent, electio devolvitur ad viciniorem episcopum, et iuxta eam partem cùm qua tertius convenit, articulus in quo erat discordia debet terminari; alias processus, et inde secuta sunt nulla. - 5. Capitulum Ecclesiae in cathedralem erectae post Tridentinum, quae prius non erat exempta, sed in omnibus episcopo subiecta, nequit habere adiunctos, seu coniudices. - 6. De mandato concilii Tridentini tenetur capitulum initio cuiuslibet anni duos eligere, qui cum episcopo contra capitulares procedere debeant. - 7. Isti duo debent necessario esse de gremio capituli. - 8. Et omnes tenentur praestare iuramentum in loco capitulari in manibus ipsius capituli, statim secuta electione. - 9. Si capitulum in principio anni illos duos non elegerit, potest episcopus procedere per se solum, dummodo prius illud moneat. - 10. Episcopo nolente vel non valente contra capitulares delinquentes procedere, non devolvitur iurisdictio ad adiunctos. - 11. Nec nolentibus, aut non valentibus adiunctis, seu coniudicibus contra capitularem procedere, iurisdictio non devolvitur ad episcopum, sed semper ad superiorem. - 12. Ut valeant sententiae et decreta in casibus huiusmodi sunt exprimenda, et pronuntianda sub nomine simultaneo episcopi et adiunctorum. - 13. Solus autem episcopus sine adiunctis poterit in principio ad informationem summariam, et necessariam detentionem rei procedere in criminalibus ex incontinentia provenientibus; et in aliis atrocioribus delictis, quando de fuga timetur. - 14. Solus episcopus sine adiunctis potest procedere contra capitulares, quando totum capitulum deliquit. - 15. Si reperiatur unus in capitulo qui non deliquerit, iste procedet simul cum episcopo. - 16. Dummodo tamen delictum non sit in personam episcopi, vel in contemptum eius, vel ubi episcopus habeat interesse; quia tunc facultas procedendi contra capitulares devolvitur ad proximum superiorem. - 17. Potest etiam sine adiunctis visitare corpus ecclesiae cathedralis, et sacramentum, reliquias, vestes, ornamenta, caeteraque ad cultum divinum destinata, capellas, etc. - 18. Potest etiam visitando sine adiunctis peccata, et excessus capitularium corrigere, punire, et emendare. - 19. Potest etiam sine adiunctis procedere in personam capitularem delinquentem in exercitio curae animarum, quam obtinent extra ecclesiam capitularem. - 20. Potest etiam sine adiunctis procedere ad privationem canonicorum ex causa quod ordines suis praebendis annexos non susceperint. - 21. Potest sine adiunctis exigere rationem administrationis operum piorum ad curam capituli spectantium, dummodo non procedat ad privationem, vel alias criminaliter in forum iudicii. - 22. Episcopus potest sine adiunctis procedere contra capitulares ob non residentiam, dummodo non procedat ad privationem. - 23. Potest etiam episcopus sine adiunctis procedere ad subtractionem fructuum, et ad multas ab eo impositas contra canonicos habentes capitulum eo tempore quo divina officia celebrari debent, nisi aliqua urgens causa in aliud tempus differri non patiatur. - 24. Potest sine adiunctis procedere contra pensionarios habentes vocem in capitulo. - 25. Potest sine adiunctis rationem exigere ab officialibus ex gremio capituli constitutis sede vacante; nisi velit criminaliter ad eorum punitionem et correctionem procedere. - 26. Potest sine adiunctis procedere ad poenas contra capitulares non observantes festum S. Augustini ab eo indictum. - 27. Nequit episcopus sine adiunctis procedere contra coadiutores canonicorum cathedralis, si ex forma coadiutoriae colligatur ipsi coadiutori concessa fuisse omnia privilegia quae habent canonici. - 28. Nequit episcopus sine adiunctis avocare ad se causas pendentes contra capitulares exemptos coram vicario foraneo, procedente cum adiunctis a capitulo deputatis. - 29. Nequit episcopus procedere contra adiunctos iurisdictionem suam perturbantes, nisi adhibeat in dicto iudicio alios coniudices a capitulo eligendos. - 30. Nequit episcopus, si iustis motivis allegetur, suspectus, cognoscere de causis, nisi procedat cum adiunctis. - 31. Episcopus duarum cathedralium coniunctarum potest in qualibet ipsarum maluerit tribunal erigere, ibique in causis capitularium procedere cum suis respective adiunctis, non obstante consuetudine immemorabili in contrarium. - 32. Episcopus in visitatione, et causis capitularium potest uti suo proprio notario, dummodo non sit suspectus capitulo. - 33. Et potest etiam assumere suum proprium fiscalem. - 34. Et in casu, quo ipse fiscalis, vel praesertim notarius esset declaratus suspectus, electio alterius notarii spectabit ad episcopum. - 35. Adiuncti possunt esse omnes qui sunt de capitulo. - 36. Et etiam dignitates obtinentes in eadem ecclesia, licet capitulares non sint. - 37. Adiuncti, si ea de causa sine fraude tempore divinorum officiorum absint, privandi non sunt quotidianis distributionibus. - 38. Cum istis duobus adiunctis a concilio praescriptis, nedum episcopus, sed etiam eius vicarius procedere potest contra capitulares. - 39. Et etiam vicarius capitularis sede vacante. - 40. Utrum ius commune adiunctorum, tanquam coniudicum electioni, assistat vel resistat. *Remissive.* - 41. Adiuncti esse possunt omnes qui *vere* sunt de capitulo. - 42. Et quinam sint. - 43. Vicario capitulari recusato, non sunt dandi adiuncti, et quid agendum. - 44. Num discordantibus adiunctis ab episcopo, tertius necessario esse debeat ex eodem capitulo, necne. - 45. Potest episcopus contra capitulares procedere cum adiunctis, non obstante contrario statuto, vel consuetudine. - *46. Adiuncti a capitulo electi iurisdictionem habent, et iurare tenentur de bene et fideliter se habendo. - 47. Tenentur adiuncti suo consilio episcopum iuvare, et an episcopus illud teneatur amplecti. - 48. Adiunctorum consensus ut sit expressus, requiritur. - 49. Ipsi vero solo iuramento possunt recusari a parte.

1 1 Pro adiunctis concil. Trident., sess. 25, de Reformat., cap. 6, statuit ut capitulum initio cuiuslibet anni eligat ex capitulo duos, de quorum consilio et assensu episcopus vel eius vicarius, tam in formando processum, quam in caeteris omnibus actibus usque ad finem causae inclusive, coram notario tamen ipsius episcopi, et in eius domo aut consueto tribu-
2 2 nali procedere teneatur. Unum tantum sit utriusque votum, et possit alter episcopo accedere. Quod si ambo ab episcopo discordes in 3 aliquo actu, seu interlocutoria vel definitiva sententia fuerint, tunc intra sex dierum spatium cum episcopo tertium eligant. Et si in 4 electione tertii discordent, ad viciniorem episcopum electio devolvatur, et iuxta eam partem cum qua tertius conveniet, articulus in quo erat discordia terminetur; alias processus,

et inde secuta nulla sint, nullosque producant iuris effectus. Hucusque concilium. Privilegio tamen huius decreti non gaudet ecclesia in cathedralem erecta post Tridentinum, quae prius non erat exempta, sed in omnibus episcopo subiecta; et sic talis ecclesiae capitulum nequit habere adiunctos, seu coniudices, sed in omnibus, ut prius, subiacet absolute ordinario, ut declaravit Sacra Congreg. Concil., teste Armendar., titul. 6, de Visit., n. 67, et lib. VII, de Episc. in una Viennen. 6 Februarii 1700.

6 De mandato igitur sacri concilii tenetur capitulum initio cuiuslibet anni duos eligere, qui cum episcopo contra capitulares procedere de-
7 beant. Isti duo debent necessario esse de gremio capituli, ex praecisis verbis concilii, *eligat ex capitulo duos*, sicut et tertius electus in casu discordiae, ut declaravit Sacra Congreg. Concil., semel in Palentina, et bis in Conchen., teste card. de Lugo, Respons. moral.,
8 lib. V; dub. 13, num. 13. Et omnes tenentur praestare iuramentum in loco capitulari in manibus ipsius capituli statim secuta electione, ex Sac. Congreg. Concil., in Maioricens. 16
9 Martii 1652. Si capitulum in principio anni illos duos non elegerit, potest episcopus procedere per se solum, dummodo illud moneat prius; sic resolutum fuisse a Sac. Congreg. Concil. testatur Piasec. in Praxi episcop.,
10 part. II, cap. 2, num. 9. Episcopo nolente, vel non valente contra capitulares delinquentes procedere, non devolvitur iurisdictio ad adiunctos, ut resolvit Sac. Congreg. Concil., teste Ludov. a Saravia in speciali tract. de Iurisdict.
11 adiunctor., quaest. 5. Nec nolentibus, aut non valentibus adiunctis, seu coniudicibus contra capitularem procedere, iurisdictio non devolvitur ad episcopum, sed semper ad superiorem: sic decrevit Sac. Congr. Concil. ut refert Armendar., leg. 7, de Episcop., num. 89; additque ipsa Sac. Congr. Conc., teste Pignatell., tom. IX, consult. 129, num. 15, quod,
12 ut valeant sententiae, et decreta in casibus huiusmodi sint exprimenda et pronuntianda sub nomine simultaneo episcopi et adiunctorum, v. g., *Ego N. episcopus de consilio et assensu N. et N. adiunctorum ita pronuntio;* alias processus, et inde secuta essent nulla, ex eadem Sac. Congreg., in una Hispalen. 1 Septembris 1590.

13 Solus autem episcopus sine adiunctis poterit in principio ad informationem summariam, et necessariam detentionem rei procedere in criminalibus ex incontinentia provenientibus, et in aliis atrocioribus delictis, quando de fuga timetur. Habetur expresse ex ipso cit. concil., sess. 25, cap. 6, ibi: *In criminalibus tamen ex incontinentia provenientibus, de qua in decreto de concubinariis et atrocioribus delictis depositionem, aut degradationem requirentibus, ubi de fuga timetur, ne iudicium eludatur, et ideo opus sit personali detentione, possit initio solus episcopus ad summariam informationem et necessariam detentionem procedere, servato tamen in reliquis ordine praemisso. In omnibus autem casibus ea ratio habeatur, ut iuxta qualitatem delicti, ac personarum, delinquentes ipsi in loco decenti custodiantur.* Et tunc ratione fugae quae timetur, potest episcopus procedere etiam absque monitione et alia forma; ut decrevit Sac. Congreg. Concil., teste Nicol. Garc., de Beneficiis, part. XI, cap. 10, n. 186, declarat. 7, et Armend., leg. unic., n. 7 et 8.

Solus episcopus sine adiunctis potest proce- 14
dere contra capitulares, quando totum capitulum deliquit; sic decisum fuit a Sacra Congreg. Concil., teste Seraphin., decis. 1050, n. 6.
Ludovic. a Saravia, tract. de Iurisdict., quaest. 5, 15
num. 4, et quaest. 6 per tot. ubi num. 8 asserit; quod si reperiatur unus in capitulo, qui non deliquerit, iste procedet simul cum epi-
scopo, dummodo tamen delictum non sit in 16
personam episcopi, vel in contemptu eius, vel ubi episcopus habeat interesse, quia tunc facultas procedendi contra capitulares devolvitur ad proximum superiorem, ut decisum fuisse a Sac. Congr. Concil. refert Armend., l. 7 de Episc., num. 90; et Ludovic. a Saravia, dict.
quaest. 6, num. 5 et 6. Potest etiam sine 17
adiunctis visitare corpus ecclesiae cathedralis, et sacramentum, reliquias, vestes, ornamenta, caeteraque ad cultum divinum destinata, capellas, capellanias, dotationes, anniversariorum institutiones, memorias defunctorum, pia opera, et bona fabricae, seu ecclesiae, ut decrevit Sacra Congregatio Concil., teste Armend. in Addit. ad recompil. legum Navarrae, lib. I, tit. 6, de Visit., num. 123.

Potest etiam visitando, sine adiunctis, pec- 18
cata et excessus capitularium, quos correctione et punitione dignos repererit, corrigere, punire, et emendare; non tamen poena ordinaria, sed ea quae ad morum magis emendationem, quam punitionem respiciat: sic decidit Sacra Congregatio Concilii, in Oriolen. 27 Martii 1632, in respon. ad 5. Adiunctis enim uti in his non tenetur episcopus contra capitulares, sive in visitatione, sive extra visitationem, ut censuit Sacra Congregatio Concilii, in Gerunden.
19 Decembris 1739. Potest etiam sine adiun- 19
ctis procedere in personam capitularem delinquentem in exercitio curae animarum, quam obtinet extra ecclesiam capitularem, quia tunc non punitur ut canonicus, sed uti curatus. Ita Seraphin., dec. 1058 per tot.; Lotter., de
Re benefic., l. I, q. 26, num. 61 in fin. Po- 20
test etiam sine adiunctis procedere ad privationem canonicorum ex causa, quod ordines suis praebendis annexos non susceperint. Sic decisum fuisse a Sacra Congreg. Concil. referunt Aloys. Ric., in Praxi rerum fori Eccles.,

resol. 448, num. 2 et 3; Ludov. a Saravia, tract. de Iurisd. adiunctor., q. 18, per tot. Potest sine adiunctis exigere rationem administrationis operum piorum ad curam capituli spectantium, dummodo non procedat ad privationem, vel alias criminaliter in forma iudicii; S. C. Conc., in Oriolen. 27 Martii 1632, in respons. ad 7.

2 Episcopus potest sine adiunctis procedere contra capitulares ob non residentiam, dummodo non procedat ad privationem, sed ad poenas a sacr. concil. Trid. praescriptas. Sac. Congr. Concil. 27 Martii 1632, in Oriolens., in re-
3 spons. ad 11. Potest etiam episcopus sine adiunctis procedere ad subtractionem fructuum, et multas ab eo impositas contra canonicos habentes capitulum eo tempore quo divina officia celebrari debent, nisi aliqua urgens causa in aliud tempus differri non patiatur; Sacr. Congr. Concil. 27 Martii 1632, in dict. Orio-
4 lens., in respons. ad 11. Potest sine adiunctis procedere contra pensionarios habentes vocem in capitulo, quia licet admittantur in capitulo, et in eo habeant vocem, non possunt tamen dici de capitulo; Rota Rom., part. I Recent., decis. 416, num. 6, et decisum fuit a Sacr. Congr. Concil., ut refert Armend., cit. tit. de Visitat., num. 6, lib. VII, de Epist., n. 91.
5 Potest sine adiunctis rationes exigere ab officialibus ex gremio capituli constitutis sede vacante, nisi velit criminaliter ad eorum privationem et correctionem procedere. Sic decrevit Sac. Cong. Concil., ut refert Nicol. Garc., de Benefic., part. V, cap. 7, num. 23, et in
6 Gnesnens. 14 April. 1725, ad 1 dub. Potest sine adiunctis procedere ad poenas contra capitulares non observantes festum S. Augustini ab eo indictum, ut censuit Sac. Congr. Conc., in Hispalens. 7 Septemb. 1630.

7 Nequit episcopus sine adiunctis procedere contra coadiutores canonicorum cathedralis, si ex forma coadiutoriae colligatur ipsi coadiutori concessa fuisse omnia privilegia quae habent canonici. Sacra Congr. Conc., in Barbastr., ubi, proposito dubio an episcopus possit per se sine adiunctis procedere contra coadiutores cathedralis, die 9 Novembris 1630, *censuit episcopum non posse procedere contra huiusmodi coadiutores absque adiunctis, quatenus ex forma coadiutoriae ipsi concessa fuerant omnia pri-*
8 *vilegia, quae habent canonici.* Nequit episcopus sine adiunctis avocare ad se causas pendentes contra capitulares exemptos coram vicario foraneo procedente cum adiunctis a capitulo deputatis. Sacr. Congr. Conc., in Burgens., ubi quaesitum fuit, primo an archiepiscopus possit ad se avocare causas pendentes contra capitulares exemptos coram suo vicario foraneo procedente cum adiunctis a capitulo deputatis? Secundo an appellatio in talibus casibus post latam sententiam detur ad ipsum archiepiscopum? Die 18 Septemb. 1627, *ad primum, censuit non posse archiepiscopum avocare, ut cognoscat solus, sed bene cum adiunctis. Ad secundum, non dari appellationem a vicario ad archiepiscopum, sed causam devolvi ad Sedem Apostolicam.* Nequit episcopus pro- 29
cedere contra adiunctos iurisdictionem suam perturbantes, nisi adhibeat in dicto iudicio alios coniudices a capitulo eligendos. Sac. Congr. Conc., in Oriolens. 5 Aprilis 1631. Nequit 30
episcopus, si iustis motivis allegetur suspectus, cognoscere de causis, nisi procedat cum adiunctis. Sacra Congregat. Episcopor., in Nuscana. *Gravaminis,* 16 Novembris 1699, et in Sulmon. *Redditionis rationis,* 5 Septembris 1692.

Episcopus duarum cathedralium coniuncta- 31
rum potest, in qualibet ipsarum maluerit, tribunal erigere, ibique in causis capitularium procedere cum suis respective adiunctis, non obstante consuetudine immemorabili in contrarium; per concilium enim est sublata immemorabilis, quoad locum tribunalis, processus et carceris; cum dicta sess. 24, de Reform., cap. 6, statuat quod episcopus procedere teneatur *in eius domo,* etc., quae non de materiali, sed de formali, ubi scilicet episcopus cum sua familia eligit residere, intelligitur ad leg. *Lex Cornelia,* § *Domum,* de Iniur. et famos. libell., datur enim optio episcopo, vel vicario, quo magis in loco velint procedant contra capitulares; et episcopus potest sedere pro tribunali in quocunque loco suae dioecesis maluerit ex Sac. Cong. Conc. his verbis: *In causa Calvaten. ad instantiam Rotae dubitatum fuit, an conc., c. 6, sess. 25, sustulerit immemorabilem consuetudinem circa locum tractandi causas cum adiunctis, et retinendi carcerem, quando ut in illa causa, sunt duae cathedrales unitae, et episcopus praetendit habere canonicum alterius civitatis in ea, in qua residet, carceratum, et ibidem tractari causam cum adiunctis civitatis, de qua est carceratus canonicus.* Sac. Congr. Conc. 7 Septemb. 1630, *censuit sublatam esse immemorabilem per concilium in casu, et ad effectum de quo agitur.* Episcopus in 32
visitatione, et casibus capitularium, potest uti suo proprio notario, ut expresse decrevit ipsum concilium, *coram notario tamen ipsius episcopi,* dummodo non sit suspectus capitulo, ut declaravit Sac. Congr. Conc., teste Armend., lib. I, tit. 6, de Visitat., n. 38. Et potest etiam as- 33
sumere suum proprium fiscalem, qui intervenire solet in criminibus canonicorum eorum, vel alium quem magis voluerit deputare, nec teneri ad sumendum capellanum de choro, ut decisum fuisse a Sacr. Conc. refert Armend., l. I, de Visit., tit. 18, et leg. 7, de Episcop., n. 91 et 92, in fin. Et in casu quo ipse fisca- 34
lis, vel praesertim notarius esset declaratus suspectus, electio alterius notarii spectabit ad episcopum, ex Sac. Cong. Conc., teste Pignat., tom. IX, consult. 119, n. 21.

35 Adiuncti possunt esse omnes qui sunt de capitulo, ut statuit expresse concilium: *Eligat*
36 *ex capitulo duos;* et etiam dignitates obtinentes in eadem ecclesia, licet capitulares non sint; ut colligitur ex eodem concilio, quod, cum dicat, *qui vero non obtinent dignitates, nec sunt de capitulo,* videtur insinuare quod qui obtinent dignitates, licet capitulares non sint, adiunctorum praerogativa gaudere possint, ut solide resolvit Ludovic. a Saravia, tract. de Adiunct, iurisdict., q. 21, n. 8; Barbos., in conc., sess. 25, c. 6, n. 51. Et deducitur clare ex Sacr. Congr. quae de mense Sept. 1618, pro tertio eligendo adiuncto in casu discordiae inter episcopum et duos adiunctos, statuit sic: *Sac. Cong. cardinalium conc. Trident. interpretum censuit tertium, qui eligitur in causa discordiae inter episcopum et capitulum ex praescripto cap. 6, sess. 25, eiusdem conc. debere canonicatum, vel dignitatem in eadem*
37 *ecclesia obtinere.* Adiuncti, si ea de causa sine fraude tempore divinorum officiorum absint, privandi non sunt quotidianis distributionibus, uti solide resolvit Moneta, de Distrib. quot., part. II, q. 8, n. 19; Aloys. Ricc., part. IV suae Praxis rerum fori eccl., resol. 591; Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. III, alleg. 73, n. 6, et in conc., sess. 25, cap. 6,
38 n. 8, et alii passim. Ipsi enim absunt propter ecclesiae utilitatem ex officio sibi attributo. Cum istis duobus adiunctis a concilio praescriptis, nedum episcopus, sed etiam eius vicarius procedere potest contra capitulares, ut habetur expresse ex verbis concilii, *vel eius vica-*
39 *rius.* Et etiam vicarius capitularis, sede vacante, cum, quantum ad hanc iurisdictionem, plene succedat episcopo, ut cum adiunctis, vel sine illis possit procedere episcopus, ut decisum fuisse a Sac. Cong. Conc. refert Ludov. a Saravia, tract. de Iurisd. adiunct., qu. 17, n. 35, et cum aliis tenet Barbosa in conc. Trident., sess. 25, de Reform., cap. 6, n. 14.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

40 Electioni adiunctorum, tanquam coniudicum utrum assistat, an resistat ius commune, vide Piton., Discept. eccles., 16 per tot.; Rota, cor. Molines, decis. 61, a num. 6 ad plur. seqq.

41 Quod scribit auctor, num. 35, adiunctos esse posse omnes de capitulo, intellige de illis qui
42 vere sunt de capitulo. Quocirca eligi in adiunctos possunt canonici, qui cum praelato efformant capitulum, non item alii beneficiarii *Assisii* dicti, nisi statuto, vel consuetudine faciant cum aliis capitulum, ut tradit Lotter., de Re benefic., l. 1, qu. 25, n. 63 et seq.

43 Vicario capitulari recusato, non esse illi dandos adiunctos, sed recurrendum esse ad capitulum, ut eligat arbitros pro cognoscendis causis suspicionum, et alteri non suspecto causam deleget, firmat Piton., Discept. eccl., 124 per tot.

ADDITIONES RECENTIORES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

Duo addenda hic sunt. Primum est an dis- 44
cordantibus adiunctis ab episcopo, tertius debeat necessario ex eodem capitulo esse an possit aliquis eligi qui de capitulo minime sit. Discordes sunt hac in quaestione doctores. Argumenta utriusque sententiae affert cardinalis de Lugo, Responsorum moralium lib. V, dubitat. 23, n. 2. et plur. sequent. Sed ipse tenet quod tertius hic esse debeat de capitulo quod *in primis, ita ait n. 5, colligi videtur ex contextu verborum concilii ubi postquam dictum est debere eligi duos ex capitulo, qui simul cum episcopo cognoscant de criminibus capitularium, subditur immediate, si non concordent cum episcopo debere a capitulo cum episcopo tertium eligi, etc., ubi particula* tertium *videtur omnino relativa, sicut particula* alium *atque* adeo *afferre et repraesentare omnes qualitates positas in aliis duobus praecedentibus.* Vide alias rationes quas affert idem cardinalis de Lugo sequentibus numeris. Adde Scarfantonium ad Ceccoper., addition. 11, n. 18 et sequent.

Alterum est, quod potest episcopus procedere 45
cum adiunctis, non obstante contrario statuto, tum contraria consuetudine Scarfanton. ad Ceccoper., addit. 41, n. 19, ubi refert hanc sacri concilii *resolutionem in Corduben. 2. Martii 1595, ad secundum dubium: si huiusmodi statutum vel concordia revera non fuerit confirmata a Sede Apostolica, ex certa scientia et cum causae cognitione esse sublatam ex decreto dict. cap. 6, sess. 25, ideoque episcopum, dicto statuto vel concordia non obstante, posse contra capitulares procedere cum adiunctis iuxta formam a concilio dict. cap. 6 traditam.*

ADDITIONES CASINENSES.

Adiuncti a capitulo electi, equidem iurisdi- 46
ctionem habent, et constat a Ludov. a Saravia, tract. de Iurisdict. adiunctor., p. 5, n. 5, qui etiam post Camill. Borell., in Sum. decis., tit. 60, n. fin., addit adiunctos iuramentum praestare debere, sicut et alii iudices, de bene et fideliter se habendo.

Tenentur autem adiuncti suo consilio epi- 47
scopum iuvare, cum procedere debeat contra capitulares. An vero illorum consilium et assensum amplecti episcopus teneatur, discussum fuit in Rota, in Carthaginien. *Iurisdict.*, 26 Octobris 1579, coram card. Lancellotto; sed nihil certi tunc firmatum, nec iterum dubio proposito firmavit, ob varietatem opinionum. Ipso- 48
rum tamen consensus, ut sit expressus requiritur, dum tacitus non sufficit; Lud. a Saravia, dict. tract., q. 8 per tot.

Posse adiunctos recusari a parte et solo 49
iuramento, censent Stephan. Gratian., de cap. 100, n. 49; Ludov. a Saravia, dict. tract. dict. q. 8 per totam, et Barbosa.

ADIURATIO

Summarium.

1. Adiuratio est aliquem urgere ad aliquid agendum vel omittendum sub divini nominis invocatione; quae implicita vel explicita esse potest. - 2. Duplex est adiuratio, et duplici modo fieri potest. - 3. Quando et an liceat adiuratio deprecativa et compulsiva. - 4. Quaenam sint ad licitam adiurationem requisita. - 5, 6, 7. Deus, sancti, daemones et irrationabiles creaturae adiurari possunt, et quomodo.

1 Adiuratio est aliquem urgere ad aliquid agendum vel omittendum sub invocatione divini nominis. Ita colligitur ex D. Thoma 2–2, quaest. 90, art. 1. Haec autem invocatio vel implicita vel explicita fieri potest: illa, apertissime divinum nomen usurpando; haec, sanctorum merita vel res sacras interponendo.

2 Duplex est adiuratio, solemnis una, quae fit certis formis ab Ecclesia institutis, de qua vide verb. *Exorcismus,* privata alia, ut pote quae a privato quovis homine exerceri possit. Et duplici quoque modo adiuratur, uno *per modum deprecationis, vel inductionis,* ob reverentiam alicuius sancti; alio *per modum compulsionis;* ibid., art. 2. Primi modi exemplum excipitur in epistola ad Rom., cap. XII, v. 1: *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam sanctam;* et in Ecclesiae praxi, quae in litaniis et orationibus Deum orat, ut per Christi et sanctorum merita postulata concedat. Secundi modi et apud Paulum exemplum invenies, ad Timoth. epist. II, cap. X, v. 1. *Per adventum ipsius,* nempe Christi, *et regnum eius, praedica verbum.*

3 Prima adiuratio absque necessitatis impositione licita est respectu quorumlibet; secunda, qua aliquis intendat imponere alicui non sibi subdito necessitatem agendi aliquid semper illicita; *quia usurpat potestatem in alium, quam non habet: tamen propter aliquam necessitatem superiores inferiores suos tali genere adiurationis constringere possunt.* S. Thom., quaest. 90, art. 2, ad 2.

Ut in iuramento, tria requiruntur ut adiu- 4
ratio sit licita, nempe *veritas, iustitia et iudicium. Veritas,* ut adiurans vere intendat assequi quod petit, et vera sit causa petitionis, cuius veritatis defectum culpam plusquam venialem inducere, sentiunt nonnulli cum Sanchez; Dec. l. II, c. 42, n. 5. *Iustitia,* ne res mala petatur, quae si graviter mala, lethale peccatum adiurationem esse tenent communit. doct. cum Salmantic., de 2 praecep., cap. unic., n. 4. *Iudicium,* ut debita consideratione et discretione fiat.

Hisce conditionibus, Deum adiurare possu- 5
mus, et haec adiuratio obsecratio potius dicenda; item Deiparam, sanctos, et beatos homines, sed solum propter Deum, et fit modo deprecativo. Hoc in Ecclesiae praxi.

Non possunt deprecativo modo daemones 6
adiurari, quia videtur *ad quamdam benevolentiam* vel *amicitiam pertinere qua non licet ad daemones uti;* D. Thom., 2–2, quaest. 9, art. 2. Possunt imperativo, qui est per compulsionem, scilicet *per virtutem divini nominis tanquam inimicos repellere, ne nobis noceant spiritualiter vel corporaliter, secundum potestatem datam a Christo, secundum illud Lucae: « Ecce dedi vobis potestatem... supra omnem virtutem inimici ». Idem ib.*

Etiam irrationales creaturae adiurantur, vel 7
per modum deprecationis ad Deum, ut illas nocentes avertat, vel per modum compulsionis relate ad diabolum, qui huiuscemodi creaturis irrationabilibus in nostram utitur perniciem; *id. ibid.*

ADMINISTRATIO

Summarium.

1. Ordinarii locorum possunt exigere iuramentum de fidelitate administrandi ab administratoribus locorum, et legatorum piorum. - 2. Possunt ab ipsis rationes, et computa administrationis exigere tam in visitatione, quam extra per suum delegatum. - 3. Ordinarii possunt rationes administrationis exigere, etiamsi testator, seu fundator id expresse prohibuerit, disponendo quod legatum esset nullum, quando episcopus se immisceret, et rationem exquireret ab exsecutore et administratore; ad n. 5. - 6. Ab ordinariis potest ordinari, quod administratores locorum piorum singulis annis rationem reddere teneantur. - 7. Item administratores locorum piorum privatorum, qui secundum iuris communis dispositionem visitari non possunt, ad redditionem rationis per ordinarium cogi possunt. - 8. Administratores piorum locorum etiam exemptorum nullam rationem reddentes, episcopo posthac eam reddere tenentur. - 9. Quod si aliis eam reddere consueverunt, cum illis adhibendus erit etiam episcopus principaliter, et non solum in ratione reddenda adhibendus est episcopus; verum etiam in deliberatione facienda, nec satis erit deliberatio facienda a deputatis. - 10. Ordinarii possunt compellere syndicos, et ministros monasterii monialium regularibus subiecti, ad exhibendos libros receptorum, et expensarum dicti monasterii pro redditione rationis administrationis bonorum illius, etiam sine praesentia ministri provincialis, cui subest dictum monasterium, quatenus interpellatus recuset interesse; ad n. 11. - 12. Redditio rationis administrationis danda est ordinariis etiam a locis, quae sunt sub immediata regum protectione, ad n. 14. - 15. Pia loca existentia sub immediata protectione regum ad hoc ut sint immunia a visitatione ordinariorum, debent esse talia a primaeva sua fundatione. - 16. Si enim alia pia loca, aut ecclesiae et hospitalia accipiantur ex post a rege sub immediata sui protectione, non eximuntur a iurisdictione ordinarii; ad n. 18. - 19. Ordinarii possunt cogere quoscunque administratores piorum locorum et ecclesiarum,

imo etiam canonicos cathedralis ad exhibendos et asportandos libros administrationis etiam ad palatium episcopale, si sint in loco residentiae et permanentiae episcopi. - 20. Et si valde longe distent ipsi administratores a civitate seu a loco residentiae episcopi, non debent cum nimio incommodo accersiri ad civitatem, sed in eo loco debet aliquis deputari ad ipsos computus recipiendos. - 21. Et ad hunc finem reddendi fideliter quotannis suos computus et rationes tenentur omnes administratores conficere librum rationum. - 22. Qui liber debet continere data et accepta, ex qua causa nominatim, et qua die; aliter non dicitur legitime conscriptus, nec legitime reddita ratio. - 23. Nec sufficit si loco libri exhibeantur paginae quaedam manu administratoris conscriptae. - 24. Nec possunt ipsi administratores exhibitionem librorum, et redditionem rationum faciendam episcopo effugere praetextu quod soliti fuerint ipsos computus et rationes reddere aliis. - 25. Imo si reperti fuissent quod in administratione male se gessissent, possunt ab episcopo amoveri, etiamsi essent dati a testatore, cum prohibitione ne rationes reddere teneantur episcopo. - 26. Pro labore autem revisionis computorum locorum piorum nequeunt episcopi aliquam mercedem, seu propinam exigere, sed hoc munus gratis tenentur implere, non obstante quacunque contraria consuetudine. - 27. Regulares non debent, nec possunt esse administratores bonorum temporalium monasteriorum monialium etiam sibi subiectarum; ad n. 30 - 31. Episcopus per se exigere potest rationem administrationis a vicario capitulari et ab omnibus officialibus, seu administratoribus sede vacante a capitulo deputatis, ac illos in aliquo delicto repertos punire. - 32. Imo nedum episcopus potest, sed etiam debet syndicatum facere vicario et aliis officialibus capituli. - 33. Et secundum multos, episcopus scienter et negligenter omittens exigere hanc rationem administrationis, non est immunis a culpa, etiam gravi. - 34. Administrator in spiritualibus, ac temporalibus ab Apostolica Sede deputatur, designato minore in futurum ecclesiae praesulem. - 35. Aliquando Sedes Apostolica capitulis vel nuntiis apostolicis permittit, ut deputent administratores a se tamen confirmandos. - 36. Quaenam sunt facultates administratoris. - 37. Num administratoribus permissum sit retinere portionem eleemosynarum pro expensis factis. - 38. Haud permissum est administratoribus eleemosynarum portionem retinere. - 39. Si ecclesiae et loca pia nullos habent redditus, possunt portionem retinere, quae tamen non excedent expensas missarum. - 40. Hoc in casu curandum est ex pecunia quae superest expensis, tot missae celebrentur quot praescriptae fuerint ab offerentibus eleemosynas. - 41. Extat edictum Clementis XI, ac decretum Sac. Congreg. *Remissive*. - *42. Administratio bonorum sacrorum laicis interdicta - 43. Quid administratio dioecesana in regno Neapolitano. - 44. In ecclesiis concathedralibus duplex administratio dioecesana statuenda. - 45. In abbatiis nullius Montis Casini, Cavae, Montis Virginis administrationi praesunt abbates. - 46. De clericis administratoribus rerum laicorum. *Remissive*. - 47. Administratores a Sede Apostolica deputati ad cathedrales ecclesias, in minori aetate degente episcopo, conferre possunt beneficia. - 48. Administrator episcopus potest pro suffraganeo supplicare. - 49. Nondum gratia obtenta, eadem supplicatione facta ab episcopo ad maiorem aetatem pervento, administratoris supplicatio praeferenda. - 50. Quomodo se gerat Apostolica Sedes si administrator non sit episcopus, et suffraganeatus vacet.

1 Ordinarii locorum possunt exigere iuramentum de fidelitate administrandi ab omnibus administratoribus locorum, et legatorum piorum; Sac. Congreg. Concil., in Aliphana 18 Iulii 1705, 2 et 8 Martii 1706. Possunt ab ipsis rationes et computa administrationis exigere tam in visitatione quam extra, etiam per suum delegatum, non obstantibus quibuscunque privilegiis; Concil. Trident., sess. 22, c. 8 et 9, de Reform.; Sacra Cong. Concil., in Hispalen. 11 Ianuarii 1596, et in Ferentina 15 Martii 1674; Sacra Cong. Episcopor., in Caesaraugustan. 29. Novemb. 1588, et Sacra Congr. Immunit. 4 3 Septembris 1668, in Carinolen. Ordinarii, non obstante quod a testatore et lege fundationis excludantur expresse a revisione computorum administrationis, possunt supplere negligentiam exsecutorum et administratorum, et illos removere si male administrent, et ab illis possunt rationem exigere, etiamsi defunctus disposuisset quod legatum esset nullum, quando se immisceret episcopus, et rationem requireret ab exsecutore et administratore quem voluit, et vult a nemine posse cogi ad reddendam rationem. Sic deducitur ex cap. *Tua nobis*, de Testament., ubi Fagnan., num. 16, ita decisum fuisse testatur his verbis: *Et rursus, cum quaesitum esset, an episcopus in fundatione exclusus a visitatione hospitalis, quia in fundatione sit cautum, ne se administrationi, visitationi, aut correctioni immisceat, possit se immiscere in casu negligentiae administratorum?* Sacr. Congr. censuit posse, iuxta caput *Tua nobis*, de Testam. Et haec decisio fuit iterum con- 4 firmata a Sacr. Congr. Concil., in una civitat. *Plebis*, 10 Decembris 1695, in qua bis resolvit episcopum, tanquam exsecutorem omnium legatorum piorum posse ad formam dicti capitis *Tua nobis*, de Testam., cogere administratores ad exsequendam et adimplendam testatoris voluntatem, non obstante quod expresse excluderetur in testamento. Et ratio est quia exa- 5 ctio computorum administrationis est munus publicae potestatis introductum ad bonum commune, unde a privato testatore impediri nequit; privata enim testatoris dispositio non potest generalem constitutionem legis vel canonis immutare, et ideo voluntati defuncti irrationabili standum non est, licet expresse et absolute disposuisset, ut dicebamus, quod alias legatum irritum esset, et in diversam causam bona eius expenderentur, ut solide defendunt Molina, disp. 251, n.8; Piringh, de Testament., ad finem; Passerin., in cap. *Religionis*, § *Sane*, n. 106 cum seq., de Testament., in 6; Piasec., Praxis episcop., part. I, cap. 3, art. 5, de Visitat. benefic. simpl., n. 9; Sylvester, verb. *Testament.*, 2, quaest. 8, circa finem, arg. Clem. unic., hoc tit., et Authent. *Licet*, eod., de Episcop. et clericis, et cum multis aliis Barbosa, Iuris eccles. univers., tom. II, lib. III, c. 27, num. 41 et 42; Reiffenstuel, lib. III, Decretal., tit. 26, num. 821.

Ab ordinariis potest ordinari quod admini- 6 stratores locorum piorum singulis annis rationem reddere teneantur; Sac. Cong. Conc., in

Mediolanen. 9 Aug. 1569 ; apud Pignatell., 7 c. 7, cons. 15, n. 20. Item administratores locorum piorum privatorum, qui secundum iuris communis dispositionem visitari non possunt, ad redditionem rationis per ordinarium cogi possunt iuxta terminos Trid., c. 9, sess. 22, de Refor., quod loquitur absolute, et absolute debet intelligi, nulla habita ratione iuris communis; Sac. Cong. Concil., in dicta Mediolanen. 8 9 Augusti 1569. Administratores piorum locorum etiam exemptorum nullam rationem reddentes, episcopo posthac eam reddere tenentur. 9 Quod si aliis eam reddere consueverunt, cum illis adhibendus erit etiam episcopus principaliter; et non solum in ratione reddenda adhibendus est episcopus, verum etiam in deliberatione facienda, nec satis erit deliberatio facienda a deputatis; sic in dicta Mediolanen. 10 23 Augusti 1576. Ordinarii possunt compellere syndicos et ministros monasterii monialium regularibus subiecti, ad exhibendos libros receptorum et expensarum dicti monasterii pro redditione rationis administrationis bonorum illius, 11 etiam sine praesentia ministri provincialis, cui subest dictum monasterium, quatenus interpellatus recuset interesse; sic Sac. Congregatio Concil., in Forosempron. 11 Martii 1662, et in Urbinaten. 10 Martii 1663, ad cap. 9, sess. 22, de Refor. Et sic etiam statuerat Gregor. XV, constitut. incip. *Inscrutabilis,* tribuens facultatem episcopis ut adhibitis etiam superioribus regularibus possent compellere tales administratores ad reddendam rationem singulis annis suae administrationis, et ex rationabili causa eos amovere, si superiores regulares prius admoniti id facere detrectaverint vel neglexerint, et non teneri eiusmodi causam significare superioribus regularibus, sed hoc relinqui arbitrio et prudentiae episcoporum, quorum conscientiam Sacra Congregatio serio oneravit, ne facultate sibi in hac parte attributa quoquo modo abutantur, eius rei in districto Dei iudicio rationem reddituri, ut declaravit Sacra Congregatio Concilii 1623, in respons. ad 22. Vide 12 Peyrin., fol. 342.

Redditio rationis administrationis danda est 13 ordinariis, etiam a locis quae sunt sub immediata regum protectione. Et ratio est quia exceptio locorum quae sunt sub immediata regum protectione, non legitur nisi in c. 8, sess. 22, de Reform., in quo capite, uti legenti patet, agitur tantum de iure visitandi, non autem in c. 9 eiusdem sessionis, ubi agitur de rationibus ordinario reddendis. Caput enim 8 restringit se ad dispositionem iuris communis, dicens, *In casibus a iure communi concessis,* sed caput 6 loquitur indistincte et generaliter etiam in casibus a iure iam non concessis, ut pluries declaravit Sac. Cong. Conc. et expresse in Gravinen. 9 Augusti 1569. Et ideo, ut refert Pignat., tom. I, consul. 45, num. 46 et 47. Sac. Cong. Conc. saepius respondit, et signanter in Neapolitana ut sequitur: *Sac. Cong., etc., censuit, c. 8, sess. 22, de Reformat., concil. Trident. intelligi, et habere locum in casibus a iure communi permissis. Licere tamen ordinario ab eis rationem administrationis exigere ex decreto cap. 9 eiusdem sess., nulla habita ratione iuris commu-* 14 *nis.* Ex quo patet, dicit citatus doctor, concilium ampliorem facultatem tribuisse episcopis in rationibus exigendis, quam in visitatione piorum locorum, ideo non mirum, si quoad visitationem excipit loca sub regum protectione existentia, secus vero quoad reddendas rationes, ut etiam notavit Barbosa, collect. 13 Apostolicar. decisionum, verb. *Administrator,* ubi affert decretum suprадictae Congregat. Concil. 11 Augusti 1618. 15

Et circa haec pia loca existentia sub immediata protectione regum advertendum est, quod ad hoc etiam, ut sint immunia a visitatione ordinariorum, debent esse talia a primaeva sua fundatione, cum haec protectio non concedatur nisi a Sede Apostolica, et in ipso actu funda- 16 tionis duntaxat: Si enim alia pia loca, aut ecclesiae et hospitalia accipiantur ex post a rege sub immediata sui protectione, non eximuntur a iurisdictione ordinarii, ut patet in responsionibus datis ad sequentia dubia. In una Messan. fuit dubitatum primo: *An hospitale, alias non exemptum, si accipiatur a rege sub immediata sui protectione, eximatur a iurisdictione ordinarii, ita ut ab eo visitari non possit iuxta sacr. concil. Trident. dispositionem, sess. 22, c. 8, de Reformat.* Secundo: *An hospitale, in quo rex habet ius patronatus, si alias exemptum non fuerit, visitari possit ab ordinario?* Tertio: *An per immemorabilem consuetudinem non visitandi aliquod hospitale, excludatur ordinarius a iure illud in posterum visitandi.* Die 11 Decemb. 1621, Sac. Congr. Concil. ad primum dubium respondit: *Hospitale alias non exemptum non ideo esse immune ab ordinarii iurisdictione, etiamsi acceptum fuerit a rege sub immediata eius protectione, ac propterea hoc non obstare, quominus ab archiepiscopo visitari non valeat.* Ad secundum: *Hospitale, in quo rex habet ius patronatus, si alias exemptum non fuerit, utique posse ab ordinario visitari.* Ad tertium: *Eiusmodi consuetudinem etiam immemorabilem esse sublatam decreto capitis 8, sess. 22, de Reform., ac proinde per eam nequaquam excludi ordinarium a iure hospitalia visitandi.* Et ratio 17 est, quia concilium, cap. 8, sess. 22, de Reform., in quo excipiuntur loca quae sub protectione regum existunt, nequaquam iurisdictioni ordinarii in aliquo derogavit, aut detraxit respectu talium locorum, ut respondit Sacra Congr. Concil., 12 Decembris 1601, in una Neapolitana: Nec tribuit aliquam novam exem- 18

ptionem praedictis locis, sed tantum praeservat, si quam prius habebant, ut saepius declaravit Sacr. Congr. et signanter, re diligenter examinata, die 12 Decembris 1601, in eadem Neapolitana.

19 Ordinarii possunt cogere quoscunque administratores piorum locorum et ecclesiarum, imo etiam canonicos cathedralis ad exhibendos et asportandos libros administrationis etiam ad palatium episcopale, si sint in loco residentiæ et permanentiæ episcopi; Sac. Congr. Conc., in Narn. 8 August. 1693; in Montis Falisci 27 Augusti 1695; in Hispal. 18 Augusti, et in 20 Calaguritana *Visitationis,* 18 Iunii 1701. Et si valde longe distent ipsi administratores a civitate, seu a loco residentiæ episcopi, non debent cum nimio incommodo accersiri ad civitatem, sed in eo loco debet aliquis deputari ad ipsos computus recipiendos; Sac. Cong. Concil., in Caietan. 12 Iulii 1599, et S. Agathæ Go- 21 thor. 27 Septemb. 1687. Ad hunc finem reddendi fideliter quotannis suos computus et rationes, tenentur omnes administratores conficere librum rationum, l. 1, § *Offic.*, ff. de Tutor. et rat. distrib.; Rot. Rom., part. 1, recent. 22 dec. 540, num. 4. Qui liber debet continere data et accepta, ex qua causa nominatim, et qua die, aliter non dicitur legitime conscriptus, nec legitime reddita ratio, l. *Cum servus,* ff. de Condit. et demonst.; Rota Rom., part. 1 23 recent., decis. 590, num. 5. Nec sufficit, si loco libri exhibeantur paginæ quædam manu administratoris conscriptæ, nam folia et listæ non sufficiunt pro ratione reddenda; Rota, part. 1 24 rec., dec. 540, n. 4. Nec possunt ipsi administratores exhibitionem librorum et redditionem rationum faciendam episcopo effugere prætextu, quod soliti fuerint ipsos computus et rationes reddere aliis, quia vigore concil. Trident. principaliter in ipsis est adhibendus episcopus, et specialiter ipsi est sic reddenda ratio; Sac. Congreg., in conc. Conversan. 2 Martii 25 1697, et in Milevitan. 20 Martii 1700. Imo, si reperti fuissent quod in administratione male se gessissent, possunt ab episcopo amoveri, etiamsi essent dati a testatore, cum prohibitione ne rationes reddere tenerentur episcopo; colligitur ex cap. *Tua nobis,* 17, de Testament., ubi habetur, *licet etiam a testatoribus id contigeret interdici,* et ex Clement. unic., in fine, de Testament., ubi habetur, *quocunque non obstante.* Sic tenet Pignatell., tom. VIII, consult. 17, num. 6; Monacell., part. 1, titul. 1, form. 14, n. 6 et 42. Vide supra sub n. 3, 26 4 et 5. Pro labore autem revisionis computorum locorum piorum, nequeunt episcopi aliquam mercedem seu propinam exigere, sed hoc munus gratis tenentur implere, non obstante quacunque contraria consuetudine, prout mandat taxa Innocentiana. Et ratio est, quia ordinarius habet redditus mensae, ut onera officii sustineat; cap. *Statutum,* de Rescript., in 6, et S. Congr. Conc., in Panormitana 4 Martii 1690.

Regulares, quamvis ex constitutione Gre- 27 gorii XV, incip. *Inscrutabili,* supponantur posse esse administratores bonorum temporalium monasteriorum monialium sibi subiectarum, his verbis § 6 expressis: *Administrantes bona ad huiusmodi monasteria sanctimonialium etiam regularibus subiectarum pertinentia, sive regulares exstiterint, sive saeculares,* tamen nullimode videtur expedire quod ad tales administrationes monasteriorum et aliorum exterorum locorum piorum procuratorias et factorias deputentur, cum tales administrationes et factoriae ipsos nimis distrahant a regulari disciplina et monastica observantia. Imo Sellius, in 28 Select. canonic., cap. 20, num. 3; Gavant., in Manual. episc., verb. *Monialium cura in temporalibus;* Ioannes Maria Novarius, in Lucerna regular., verb. *Administratores,* num. 3; Barbosa, in Collect. decision. apostolicar., collect. 13, verb. *Administrator,* dicunt a Sacr. Congreg. Conc. fuisse decisum, non posse regulares quoscunque, cuiuscunque gradus et praeeminentiae, etiamsi superiores fuerint, deputari pro administratoribus bonorum temporalium monialium. Et Fratribus Minoribus est 29 expresse prohibitum ab Innocentio IV, qui statuit quod in monasteriis monialium, in quibus praedicti Fratres Minores deputati fuerint servitio monialium, in spiritualibus duntaxat deserviant; sic ipse, concess. 495. Et sub gravissimis poenis fuit eis interdictum a cardinali Matthaeo ordinis protectore, in suo decreto incip. *Hieronymus tituli Sancti Pancratii,* confirmato ad litteram a Clemente VIII. in sua constitutione incip. *Romanum pontificem decet.* Et generaliter loquendo administratio tempo- 30 ralium non solet concedi regularibus a pontifice, et si aliquando adducatur concessa, praesumitur falsa, ex cap. *Ad nostram,* de Confirmatione utili, etc., ubi habentur praecisa verba: *Quidam canonici Neman. Ecclesiae a nobis litteras confirmationis super administrationibus suis obtinere laborant, religionis suae conditione suppressa. Cum igitur regularibus personis non consueverit Apostolica Sedes aliqua personaliter confirmare: mandamus quatenus confirmationes, quas ab ipsis canonicis (cum regulares existant) noveritis taliter impetratas, denuntietis irritas et inanes.*

Episcopus per se exigere potest rationem 31 administrationis a vicario capitulari, et ab omnibus officialibus, seu administratoribus sede vacante a capitulo deputatis, ac illos in aliquo delicto culpabiles repertos punire; habetur expresse a concil. Trident., sess. 24, de Reform., cap. 16, his verbis: *Episcopus vero ad eamdem ecclesiam vacantem promotus, ex eis quae ad eam spectant, ab eisdem oeconomo, vicario et aliis quibuscunque officialibus, aut admini-*

stratoribus, qui sede vacante fuerunt a capitulo vel aliis in eius locum constituti, etiamsi fuerint ex eodem capitulo, rationem exigat officiorum, iurisdictionis, administrationis, aut cuiuscunque eorum muneris, possitque eos punire, qui in eorum officio, seu administratione deliquerint, etiamsi praedicti officiales, redditis rationibus, a capitulo, vel deputatis ab eodem absolutionem, aut liberationem obtinuerint.

2 Imo nedum episcopus potest, sed etiam debet syndicatum facere vicario et aliis officialibus capituli, quia concilium non consulit aut hortatur episcopum ut recipiat rationem administrationis officii a vicario et aliis officialibus, seu administratoribus a capitulo deputatis, sed ei praecipit et imperat ut patet illis verbis, *ra-*
3 *tionem exigat.* Et per consequens secundum multos episcopus scienter et negligenter omittens hanc rationem administrationis exigere contra praeceptum concilii, non est immunis a culpa, etiam gravi, ex textu satis claro in cap. *Nulli fas*, dist. 19, et aliis iuribus ad hoc probandum adductis a Fagnan., in cap. *Quoniam*, n. 22, de Const., et in cap. *A crapula*, n. 21, de Vita et honestate clericorum, et a Monacell., tom. III, tit. 1, formul. 41, n. 1 et 2.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

4 Designato ab Apostolica Sede minore in futurum ecclesiae praesulem, eidem administrator tam in spiritualibus quam temporalibus deputatur; spectat vero haec deputatio ad Apostolicam Sedem, cap. *Eccles. cathedral.*, de Supplen. neglig. praelat., in 6, cap. *Cui*, 42, de Elect.. in 6; Rebuff., Tract. de nominat., quaest. 8, n. 29. Assignaturque administratori congrua ex redditibus ecclesiae; Rigant., in reg. Cancell. 8, § 2, n. 39, tom. II.

5 Aliquando permittit Sedes Apostolica capitulis vel nuntiis apostolicis, ut dictos administratores deputent a se tamen confirmandos suo arbitrio. Rigant., in reg. Cancell. 7, n. 40, tom. II.

6 Quaenam vero sint facultates huius administratoris exponit Bonifacius VIII in cap. *Is cui*, 42, de Elect., in 6. Possunt beneficia conferre, eorum permutationes recipere; Paris., de Resignat., lib. VII, q. 24, n. 7; Leuren., de Potest. vic. in re benef.; Rot., decis. 424, tom. IV, coram Ansaldo. Item possunt administratores in spiritualibus vicarios generales in propria dioecesi constituere; Sbroz., de Vic. episc., lib. I, qu. 18, n. 7; Rigant., in reg. Cancell. 8, t. II, n. 46, quem plura de administratore ecclesiae cathedralis, vel metropolitanae disserentem ibidem consulas.

7 De administratoribus ecclesiarum quaeri solet, num iisdem permissum sit retinere aliquam portionem eleemosynarum missarum pro expensis manutentionis ecclesiae altarium inservientium,
8 omniumque utensilium? Urbanus VIII decreto sancivit, *permittendum non esse, ut ecclesiae, aut loca pia, seu illorum administratores eleemosynis missarum celebrandarum ullam utcunque minimam portionem retineant ratione expensarum, quas subeunt, in missarum celebratione.* Ac paulo post: *Nisi cum ecclesiae et* 39
loca pia alios non habeant redditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licite possint, et tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debere valorem expensarum quae pro ipsomet tantum missae sacrificio necessario sunt subeundae. Et tertio subiicit: *Et nihilominus* 40
eo etiam casu curandum esse ut ex pecuniis quae supersunt, expensis ut supra deductis, absolute tot missae celebrantur, quot praescriptae fuerint ab offerentibus eleemosynas.

In hanc sententiam edictum quoque tulit Cle- 41
mens XI, die 23 Decemb., anno 1706. Exstat etiam decretum S. C., die 14 Maii, anno 1729. Consule Bened. XIV, Instit. eccles., inst. 56, n. 13.

ADDITIONES CASINENSES.

Indubium est quod bona ecclesiastica cleri- 42
corum sit administrare, cum canones omnium conciliorum, ad conservationem et iustam dispensationem eorum, semper episcopis vel aliis clericis dirigantur, non laicis, conc. Carth. IV, c. 31, et Nicaen. II, c. 12, quod et natura ipsa illorum bonorum confirmat. Solum notatu digna putamus verba Basileensis concilii: *Ipsa bona ecclesiae ab aliis quam ab his quibus administratio canonica est commissa, usurpari sine sacrilegio non possunt.* (Tom. VIII Concil., edit. Paris. 1714, p. 1469.) Quomodo et quando laici in eorum administrationem irrepserint, et quomodo pontificum indulgenti prudentia in concordatis expressa, in ipsa velut novissimo iure protecti se habeant, non est hic locus dicendi. Id solum habeat lector, in regno Neapolitano, 43
post multa rerum et personarum discrimina inter Sedem Apostolicam et Neapolitanos principes, regis et pontificis consensu, vi articuli 17 concordati an. 1818, firmatum fuisse redditus omnes episcopatuum, abbatiarum et aliorum beneficiorum vacantium, qui antea regis arbitrio erogabantur villicis sibi comparaturis semina annonarum (unde et Mons frumentarius illorum sacrorum reddituum acervus nuncupabatur), in quavis dioecesi administrandos ab administratorum collegio, quod *administratio dioecesana* dicitur. Haec constat duobus canonicis suffragiorum pluralitate eligendis a capitulo quovis triennio et procuratore regio, a rege nominando. Episcopus vel vicarius generalis, et, sede vacante, vicarius capitularis praesunt huic administrationi. Ordinarius et rex ipse, et per eum regius administer redditus vacantium beneficiorum piis usibus addicunt. Dimidium vero fructuum mensae episcopatuum vacantium semper reservandum est pro episcopo successuro. Haec concordantium principum mens fuit; *Concord. fra S. S. Pio VII e Ferd. I di Napoli*, artic. 17.

44 In ecclesiis concathedralibus a deputatis executioni concordati, consensu pontificis et regis Neapolitani statutum fuit duplicem administrationem dioecesanam instituendam, unicuique suam. Ibi, part. II, n. 28. 10 Octob. 1818.

45 In abbatiis nullius Montis Casini, SS. Trinitatis Cavae, et Montis Virginis cum nullum adsit cathedrale capitulum, partium consensu, sancitum fuit a deputatis exsecutioni conventionis, abbates ordinarios administrationis praesidentes esse, atque ad eos pertinere, vel ex parochorum coetu, vel ex ecclesiasticis in dignitate constitutis duos administratores seligere, et de electione R. maiestati referre, ut regium procuratorem deputet. Ibi, part. II, num. 21, 26 Agosto 1818.

46 De clericis administratoribus rerum laicorum cum obligatione reddendi rationem, vide verbum *Irregularitas*.

47 Administratoribus deputatis a Sede Apostolica ad cathedrales ecclesias, donec minores episcopi ad aetatem legitimam pervenerint, demandare solet pontifex beneficiorum collationem, sed si curata sint, non aliter quam per concursum conferendi ipsis obligationem imponit. Doct. de Sanctis, Examin. consistor., cap. 7, num. 99 et 122; apud Rigant. Reg. Cancell. 24, § 2, n. 45.

Si administrator sit episcopus, et dioecesim 48
nimis amplam (quae solita sit suffraganeum habere) nequeat per seipsum regere, potest pro deputatione suffraganei supplicare.

Quod si antequam gratiam obtineat, minor 49
episcopus ad legitimam aetatem perveniat, et plenam ecclesiae administrationem adipiscatur, et pro eadem gratia supplicetur, administratoris supplicatio est praeferenda; Rigant., ibi, n. 47. Si vero administrator non sit episcopus, et pendente administratione, vacet suffraganeatus, consuevit Apostolica Sedes illum in titularem episcopatum promovere, et deputare ecclesiae suffraganeum. Id patet ex Actis consistorialibus, ad diem 3 Septemb. 1716, et 9 April. 1717; apud Rigant., ibi, n. 49.

ADOPTATIO

Vide verb. Impedimenta matrimonii, *art. 1, a num. 74 ad n. 78.*

ADORATIO

Vide verb. Veneratio sanctorum, *per tot.*

ADULTERIUM

PARTITIO ARGUMENTI

ADULTERIUM: 1. quoad eius esse et divisionem; 2. quoad eius poenas; 3. quoad casus, in quibus propter ipsum nequit fieri divortium; 4. quoad varia, respectu adulteri et adulterae; 5. quoad obligationem genitorum, ratione prolis adulterinae.

Articulus I. *Adulterium quoad eius esse et divisionem.*

Summarium. 1. Adulterium quid sit. - 2. Adulterium aliud est simplex, et aliud est duplex, et quale sit utrumque. - 3. Adulterium duplex est necessario in confessione aperiendum. - 4. Qui concumbit cum coniugata, etiam consentiente marito, committit adulterium. - 5. Qui accedit ad suam uxorem putans se accedere ad alienam, committit adulterium obiective. - 6. Coniux in actu coniugali cum sua, se morose delectans in alia velut praesente, addit speciem adulterii in confessione explicandam. - 7. Adulterium etiam concupiscentia committitur. - 8. Adulterium unde dictum. - 9. Quomodo iure Romano differebant adulter et stuprator. - 10. Quid Ecclesiae Patres constituerint de marito qui ad innuptam iret. - 11. Distinctio inter adulterium *simplex* et *duplex*. - 12. Quae tamen in foro *poli* non *fori* procedit. - 13. Divisio adulterii in *verum* et *praesumptum*. *Remissive*. - 14. A lege Iulia de Adulteriis non coercebatur qui se iunxisset ancillae. - 15. Qua actione poterat iste a domino ancillae conveniri. - 16. Cum libertina adulterium committitur. - 17. Non autem cum femina vili atque abiecta. - 18, 19. Quando uxor pudicitiam prostituens, quique cum ea rem habuerunt, incidant in legem Iuliam. - 20. Quae dicebatur apud Romanos coniux *iniusta*, et an cum ea adulterium committatur? *Remissive*. - 21. Cum aliena concubina neque adulterium est, neque stuprum. - 22. An cum sponsa adulterium committatur? - 23. Stupri tenetur qui stuprare volens, inscius adulteravit. - 24. E converso, ut adulterus puniendus est qui volens adulterare, stupravit. - 25. Quantocunque tempore maritus absit, uxor se cum aliis interim commiscens, adultera est. - 26. Qui duas simul ducit uxores utrum stuprator dicendus sit an adulter? - 27. De aliis qui licet adulteri veri non sint, poena tamen adulterii puniuntur. - *Remissive*. - *28. Quaenam, praeter fornicationem, peccata adulterium complectatur. - 29. Adulterii peccato inquinatur coniux male cum uxore concumbens. - 30. An fornicatio cum uxore alterius ante matrimonii consummationem sit adulterium? - 31. Damnatum est ab Innoc. XI asserere copulam cum coniugata, consentiente marito, non esse adulterium.

1 Adulterium est illicitus concubitus cum persona coniugata; causa 32, quaest. 4, cap. *Nemo*
2 *blandiatur*. Adulterium aliud est simplex, et aliud est duplex. Adulterium simplex est cum solutus concumbit cum coniugata vel coniuga-
3 tus cum soluta. Adulterium duplex est cum coniugatus concumbit cum coniugata. Et hoc secundum est necessario in confessione aperiendum, quia tunc duae iniuriae committuntur in utriusque coniugem innocentem, ac fidem duplicem coniugalem, duplexque sacramentum matrimonii. Sic passim doctores cum Azorio, 4
Lessio, Filliucio, Bonacina, Lugo, Dicastill. et La Croix, lib. VI, p. 2, n. 1055. Qui concumbit

cum coniugata, etiam consentiente marito, committit adulterium, quia adhuc irrogat magnam iniuriam fidei coniugali et sacramento matrimonii; et ideo ab Innocentio XI, die 2 Martii 1679, fuit merito damnata sequens propositio 50 in ordine: *Copula cum coniugata, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.* 5 Qui accedit ad suam uxorem putans se accedere ad aliam, committit adulterium, non quidem realiter, sed obiective; Burghaber, centur. 1, caus. 70; La Croix, lib. VI, p. 2, num. 1052, 6 et alii passim. Sicuti si coniux in actu coniugii cum sua, se morose delectet in alia, velut praesente, etiam addit speciem adulterii in confessione explicandam; Sanchez mox citandus; Burghaber, l. c.; La Croix, l. c., et alii passim. 7 Adulterium etiam concupiscentia committitur, caus. 32, qu. 5, cap. *Qui vident;* et sic tenet Sanchez, de Matrimonio, lib. IX, d. 17, n. 6; Burghaber, cent. 1, casu 70; Claudius La Croix, Vasquez, Castropalaus, Mendo, et alii magis communiter, quia fides matrimonii exigit ut coniux ne quidem mentem, sive cogitationem simplicem ponat in alia; mutuo enim sibi tradunt non tantum corpora, sed etiam animos [1].

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

8 Adulterium, ut nonnulli voluerunt, inde dictum quod adulter uterum alterius tereat. Pudicius Alciatus, Parerg., V, tradidit quod sit ad alterius torum, vel, ut alii brevius, ad alterum ire. Est ergo adulterium, ut innuit auctor, vitiatio eius quae alteri nupta est.

9 Iure Romano adulterium in *nuptam* tantum committebatur, l. VI, § 1, ff. *Ad leg. Iul.*, de Adult.; et dicebatur *adulter* qui corrumpebat alienam matremfamilias, leg. 225, ff. de V. S.; *stuprator* qui virginem, viduamve, d. l. 6, § 1, l. 34, *Ad leg. Iul.* de Adult. Id vero perpetuum non fuit; utroque enim verbo lex Iulia promiscue, et καταχρηστικοτέρου utitur, leg. 101, ff. de V. S.

10 Ecclesiae vero Patres recte constituerunt, a marito quoque adulterium in *innuptam* committi, quia in novo foedere summa matrimoniorum esset sanctimonia, et monogamiae repugnaret fidem uxori praestitam violare vago concubitu. Vide Tertullianum, de Monogam., c. 9; Lactantium, lib. VI Divin. Instit., c. 23; D. Augustinum, sermon. 51, pag. 294, tom. V Oper. edit. Paris., et in lib. de Bono coniug., 11 cap. 4, tom. VI, pag. 321. Unde enata distinctio inter adulterium *simplex* et adulterium *duplex*, 12 quam refert auctor. Haec tamen distinctio, in *foro*, ut loquuntur, *poli*, non *fori* procedit: coram coelesti tribunali adulter erit, qui sua non contentus, in aliis rumpit latus; non tamen in tribunali saeculi poenam adulterii patietur, nisi libidinem expleverit cum aliena matrefamilias. Consule Clarum, lib. V Sent., § *Adulterium*, n. 2; Caccialupum, in Repet. leg. *Si qua illustris*, num. 58, cod. ad S. C. Orfic.; Farinacium, q. 141, n. 66 et seq.; Ant. Matthaeum, de Crimin., lib. XLVIII, tit. 3, c. 1, n. 12.

Dividitur etiam adulterium in *verum* et *praesumptum*, sed de divisione ista agemus in verbo *Divortium*. 13

A lege Iulia de Adulteriis non coercebatur qui se iunxisset ancillae, sive propriae, sive alienae, sed potius infamia quadam facti laborabat, et extra ordinem pro modo admissi criminis coercebatur, l. ult., ff. de Offic. praesid. 14

A domino ancillae, actione de servo corrupto, aut legis Aquiliae, si immaturo corrupta sit, aut iniuriarum, si matura viro, conveniri poterat; l. *Inter liberas*, 6, l. *Stuprum*, 34, ff. *Ad leg. Iul.*, de Adulter., d. l. ult., ff. de Offic. praesid., l. *Stuprum*, 22, ff. de Iniur. 15

Cum libertina adulterium committitur, ut indicat Papinianus, l. 6, ff. *Ad leg. Iul.*, de Adulter. Nec refert ingenuo an libertino nupta sit, l. *Adulter* 38, ff. *Ad leg. Iul.*, de Adulter. 16

Nec cum femina vili atque abiecta adulterium committitur, ex Constantini constitutione, l. *Quae adult.*, 28, cod. *Ad leg. Iul.*, de Adult., late et docte suo more Gothofredus, ad lib. IX Cod. Theod., tit. 6, leg. 1. 17

Si pudicitiam prostituerit uxor alicuius, an incidant in legem Iuliam, tam ipsa quam qui cum ea rem habuerunt? Doctores fere unanimiter distinguendum censent, ut mulier quidem ob prostratam pudicitiam, adulterii poena puniatur, nec non is qui primus eam corrupit, reliqui moechi extra ordinem. Vide Clarum, § *Adulterium*, n. 27, in Addit. Farinac., q. 141, num. 85 et seq. Distinguit vero Ant. Matthaeus, 19 de Crimin., lib. XLVIII, tit. 3, c. 1, num. 6, inter eam quae, marito deserto, passim et sine delectu meretricio more se prostituit, et eam quae stupratoribus quidem corpus committit, non tamen maritum deserit, nec passim et sine ullo delectu id facit. In illam crimen adulterii cessare ait, in istam non. Posset et ex historia iuris distingui inter eam cui profiteri quaestum licuit, et eam cui non licebat. Illa, si professa fuerit, infra legis curam est; non haec. Profiteri autem quaestum vilioribus duntaxat et plebeis licuit, non etiam honestioribus; fiebatque professio olim apud aediles, Tacit. XI Annal., ex quo sane liquet, non omnem quae vulgo corpus praebet extra legis poenam esse, sed eas duntaxat, quae id facere prohibitae non erant. 18

Cum uxore *iniusta*, an adulterium committatur? Adi Ant. Matthaeum, de Crimin., d. 20

[1] Hinc peccat non solum contra castitatem, sed etiam contra iustitiam coniugatus, qui delectatur de copula cogitata et imaginaria cum uxore aliena; eo quod uxor per matrimonium non solum sibi obligavit maritum quoad corpus, sed etiam quoad affectus tendentes ad rem veneream. Quod verum est adhuc, si in delectatione illa sistat, quin progrediatur ad desiderium. (EDIT. BARBIELL.)

lib. XLVIII, tit. 3, cap. 1, num. 7; Voet, Comment. in Pand., lib. XLVIII, tit. 5, num. 7. Quae vero apud Romanos diceretur coniux *iniusta*, consule tum ipsum Ant. Matthaeum, tum Cuiacium, VI, observ. 16, et Brissenium, in lib. singul. *Ad leg. Iul.*, de Adult. coercend.

21 Cum aliena concubina adulterium non est, quod nonnisi in matremfamilias committitur, l. *Si uxor*, 13, l. *Si quis uxorem*, 6, ff. *Ad l. Iul.*, de Adult.; nam cum ea uxor non sit, lege Iulia de adulteriis teneri nequit; imo neque stupri; committitur namque stuprum in virginem vel viduam honeste viventem; concubina enim neque virgo est, neque vidua honeste vivens; l. *item legato*, 49, § *Parvi autem*, ff. de Legat. Igitur utrumque crimen et adulterii et stupri cesset necesse est, l. 1, § 1, ff. de Concubin., l. *Cum tabulis*, 16, § 1, ff. De his quae ut indign. auf.

22 An cum sponsa adulterium committatur? Frequentiori calculo interpretes probaverunt committi, teste Farinacio, qu. 141, num. 52. Confer Harprestum, ad Inst. lib. IV, tit. 18, § *Item lex Iulia*, 4, num. 24 et seq.; Brunemannum, Com. in Pand., lib. XLVIII, tit. 5, ad leg. 3, num. 7. Non defuerunt quibus placuit adulterium committi duntaxat cum sponsa de praesenti, non de futuro; Clarus, ad leg. 80; Taur., num. 7, quorum sententiam impense defendere conatus est Covarruvias, part. I de Sponsal., et Matrim. cap. 1, num. 6 cum seq., notatus a Franc. Sarmiento, Select. interpr. lib. I, cap. 4, num. 1 et seq., et ab Ant. Matthaeo, loc. cit., num. 9. In alia omnia discessit Ioan. Voet, Comment. in Pand., lib. XLVIII, tit. 5, num. 9, qui voluit cum aliena quoque sponsa non adulterium in *specie*, sed potius stuprum *proprie* dictum committi.

23 Si quis se iunxerit cum ea quam bona fide putabat solutam esse, cum vere nupta esset, stupri, non adulterii tenetur, argum. l. *Haec verba*, 12, et l. penult., ff. *Ad leg. Iul.*, de Adult.

24 Confer Farinac., q. 141, num. 82 et seq. E converso si adulterare volens, praeter spem stupraverit, tanquam adulterum puniendum esse voluit Farinacius, d. q. 141, n. 101, a qua sententia divortium facit Antonius Matthaeus, de Crim., lib. XLVIII, tit. 3, cap. 2, n. 6.

25 Si maritus ab hostibus captus sit, aut suae publicaeve rei causa diu abfuerit, et interim cum aliis uxor se commiscuit, non erit immunis a legum poena, leg. 13, § *Si quis plane*, ff. *Ad leg. Iul.*, de Adult. Maxime de iure canonico; vetat enim ius canonicum uxorem absentis alii nubere, quantocunque tempore abfuerit, antequam certum de morte mariti nuntium acceperit; cap. *In praesentia*, de Sponsal., cap. *Dominus*, de Secund. Nupt.

26 Quid pronuntiandum, si quis duas simul uxores duxerit, stupri an adulterii speciem dicemus? Stuprum appellant impp. Valerianus et Gallienus, in leg. *Cum qui duas*, 18, cod. *Ad leg. Iul.*, de Adult., et ita post Accurcium plerique interpretes scripserunt; Gloss. in d. leg. 18; Clarus, § *Fornicatio*, num. 31; Covarruv., de Matrim., part. II, cap. 7, § 3, num. 10. Non desunt tamen quibus contrarium placuit, inter quos familiam ducit Menochius, de Arbitr. iud., lib. II, cent. 5, n. 105 et seq. Is existimat committere bigamum *adulterium*, poenam tamen arbitrio iudicis infligendam esse, contra quam sententiam insurgit Ant. Matthaeus, d. l. XLVII, tit. 3, c. 1, n. 13.

Sunt et alii qui, licet adulteri veri non sint, 27
poena tamen adulterii puniuntur, de quibus consule saepe laudatum Ant. Matthaeum, l. c., num. 14 et seqq., et Voetium, Com. in Pand. lib. XLVIII, tit. 5 passim.

ADDITIONES CASINENSES.

Adulterium, praeter fornicationem et scanda- 28
lum, alia peccata includit. Iniustitiae primum, cuius accessione fornicator fit adulter, cum quisque coniux ius in suum corpus non habeat, sed alteri cesserit, iuxta Apostolum I ad Corinth. VII; accedens ad non suam, uxorem iure in suum corpus fraudat, ideoque duplex peccatum iniustitiae in duorum coniugatorum adulterino congressu. Et quo iuris huiusce possessio, temporalibus rebus aestimatione antecellit, eo gravius peccatum exsurgit. Cum vero Ecclesiae sacramento benedicantur coniuges ad filios procreandos, et propterea adulterium sacramento violationem inferat, in hoc crimine aliquod sacrilegium agnoscitur. Omnia vero mala quae ab adulterio certo scatent, nempe dissensiones, odium et coniugalis amoris tepor vel exstinctio, et scandala, velut in radice, in eo complectuntur. Ronca, tract. 12 de sexto praecepto.

Licet in accessu ad alienum torum adulte- 29
rium consistat, tamen adulterii peccato inquinatur coniux sodomitice concumbens cum uxore, quia uxor non est sua quoad copulam sodomiticam. Nec aliter dicendum, consentiente uxore. Sanch., de Matr., lib. IX, disp. 18, n. 4; Ronca, ibi, cap. 4.

Fornicatio cum alterius uxore ante matrimo- 30
nium consummatum, verum constituit adulterium; non vero fornicatio cum desponsata per verbum *de futuro*. Ronc., ibi et commun. doctor.

Non liberantur adulteri a malitia adulteri, 31
licet alter coniux ad copulam consentiat; nam si ex una parte volenti et consentienti nulla fit iniuria, ex alia tamen non sufficit talis consensus ad tollendam iniustitiam contra matrimonium, cuius intrinsecae iustitiae coniux renuntiare non potest. Quo in casu ab Innocentio XI damnata est haec propositio: *Copula cum coniugata, consentiente marito, non est adulterium, ideoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.*

Articulus II. *Adulterium quoad eius poenas.*

Summarium. 1. Adulterium semper fuit punitum gravissimis poenis. - 2. Iure divino puniebatur lapidatione. - 3. Iure civili legis Iuliae poena erat ultimum supplicium - 4. Iure canonico dabatur publice clerico adultero poenitentia decem annorum, et laico septem annorum - 5. Clericus adulter deponebatur, et laicus excommunicabatur. - 6. Et approbata est poena ab imperatore Iustiniano statuta, ut adulter, vel adultera detrudatur in monasterium ad agendam perpetuo poenitentiam. - 7. Iure canonico aufertur adultero ius exigendi debitum coniugale, et conceditur quod innocens possit facere divortium, quoad torum et habitationem, dummodo fiat auctoritate iudicis ecclesiastici. - 8. Quoad hanc facultatem faciendi divortium, maritus et uxor sunt paris conditionis. - 9. Propter adulterium adhuc uxor privatur dote, et maritus adulter donatione propter nuptias, sive dotalitio. - 10. Per ius canonicum correctum est ius civile. Hinc non licet patri, aut marito occidere adulterum deprehensum in flagranti cum filia, aut uxore adultera; ad n. 13. - 14. Maritus occidens propria auctoritate uxorem adulteram, neque excusatur totaliter a delicto etiam a iure civili, sed poena adhuc afficitur aliqua. - 15. De variis apud varias gentes adulterii poenis. *Remissive.* - 16. Quid apud Romanos ante legem Iuliam. - 17. Quid lege Iulia ab Augusto statutum fuerit. - 18. Quomodo intelligenda poena capitalis ea lege lata. - 19. Quando et a quibus imposita fuerit adulteris poena ultimi supplicii. - 20. Quid postea sancitum usque ad tempora Iustiniani. - 21, 22. Quid ab ipso Iustiniano. - 23. Clericus adulter in monasterium detrudebatur. - 24. Poenae adulterii medio aevo. *Remissive.* - 25. Hodie leviores introductae sunt. - 26 ad 31. De poenis pecuniariis et praecipue de amissione dotis, etiam quoad haeredes. - 32 ad 39. Octo causae recensentur, quibus ob adulterium dos non amittitur. - 40. Quando perimatur accusatio adulterii? - 41. Exceptio vero perpetua est. - 42. Vir adulterae defunctae potest haeredibus dotem repetentibus obiicere adulterium contradictionis modo. - 43. An haeredes viri adulterae, ante institutam actionem defuncti, possint exceptione criminis adulteram repellere dotem repetentem. - 44. An propter oscula *suavia* mulier dotem amittat? - 45. An exponenti querelam criminalem de adulterio, competat actio civilis pro lucro dotis? - 46. Quoad potestatem patris et mariti occidendi adulteros; et quoad accusationem adulterii et effectus sententiae. *Remissive.* - *47. De separatione personali ob adulterium in codice Neapolitano permissa. *Remissive.* - 48. Ob quae crimina fieri possit divortium. - 49. Non omne peccatum contra fidem matrimonii tribuit parti laesae ius petendi divortium. - 50. Quaenam suspicio adulterii sit causa sufficiens divortii. - 51. Non sufficit copula sine seminis effusione. - 52. Vir ob adulterium uxoris generaliter non tenetur ad divortium. - 53, 54. Quando teneatur. - 55. Quonam casu teneatur uxor a viro adultero recedere. - 56. An, facto divortio, vir innocens ius amittat compellendi uxorem ut ad se redeat. - 57 ad 59. Poenae legibus regni Neapolitani adulteris inflictae. - 60. Quomodo puniatur vir adulteros in flagranti crimine deprehensos occidens vel vulnerans? - 61. Ante sententiam iudicis remissio coniugis innocentis alteri suffragatur. - 62. Damnationis effectus possunt a parte laesa averti.

Adulterium, cum gravissimum sit peccatum, caus. 22, quaest. 5, cap. *Nemo blandiatur,* semper fuit punitum gravissimis poenis. Iure divino puniebatur lapidatione, Levit. XX, 10; Deuter. XXII, 22; Daniel. XIII, 42; et Ioan. VIII, 5. Iure civili legis Iuliae poena erat ultimum supplicium, l. *Quamvis,* 3, § fin., cod. *Ad legem Iuliam,* de Adult., § *Item lex Iulia,* de Adult., instit. de public. iudic. Iure canonico dabatur publice clerico adultero poenitentia decem annorum, et laico septem annorum: cap. *Presbyter,* dist. 83, cap. *Devotam,* 27, quaest. 1. Clericus adulter deponebatur, et laicus excommunicabatur: cap. *Si quis episcopus,* 27, quaest. 2. Et approbata est poena ab imperatore Iustiniano, Novella 134, statuta ut adulter vel adultera detrudatur in monasterium ad agendam perpetuo poenitentiam; cap. *Intelleximus,* 6, de Adulteriis, cap. *Caudemus,* de Convers. coniug., cap. *Consuluit,* de Appellationibus. Et iure ca- 7
nonico adhuc aufertur adultero ius exigendi debitum coniugale, et conceditur quod innocens possit facere divortium quoad torum et habitationem; cap. *Ex litteris,* 5, de Divort., dummodo fiat auctoritate iudicis ecclesiastici; c. *Porro,* 3, de Divort. [1]. Et quoad hanc facultatem faciendi 8
divortium, maritus et uxor sunt paris conditionis, ut possit tam mulier innocens divertere a reo marito, quam maritus innocens a rea uxore; c. *Si quis uxorem,* 32, quaest. 1 [2]. Et 9
propter adulterium adhuc uxor privatur dote, et maritus adulter donatione propter nuptias, sive dotalitio; cap. *Plerumque,* 4, de Donatione inter virum et uxorem. Vide verb. *Dos,* art. 1, n. 17 [3].

---

[1] P. Carolus Antonius Thesaurus, lib. II de Poenis ecclesiast., verb. *Adulterium,* cap. 1, num. 5, ait ex Sanchez, non procedere hanc poenam in foro conscientiae, donec coniux innocens adulterium repellat, constito de adulterio. Certe convenit inter omnes adulterum posse petere: - non enim absolute matrimonii usu privatus est, si incestum committeret, vel castitatem voveret. Sed Sanchez, lib. I, disp. 68, num. 4, insuper solidis argumentis probat adulterum non solum posse petere debitum ab uxore, sed etiam posse exigere (*a*), dum alter ignorat eius adulterium, vel tantum suspicatur levibus indiciis. Est autem exigere petere rem debitam, et importat coactionem: petere autem minime, petimus enim etiam gratis concedenda. (Edit. Barbiell. antiquior.)

[2] Vide infra Addit. Casin., num. 48 et seqq., necnon verb. *Divortium,* a num. 60, ibique Addit. Casin. (Edit. Casin.)

[3] Quaerunt aliqui utrum uxor teneatur pecunias per adulterium partas marito, aut alteri, v. g., pauperibus, vel ei qui dedit, restituere. Respondet negative Bonacina, de Contr., disp. 1, quaest. 3, punct. 1, num. 12; Megala, part. II, lib. II, cap. 32, quaest. num. 24; Graffius, tom. Consiliorum, lib. V, de Furtis, cons. 2, quia damnum per adulterium illatum non est pecunia aestimabile, aut reparabile, neque leges adulterium prohibentes reddunt irritam illam acquisitionem pecuniarum ex tali causa; nec faciunt inhabilem accipientem ad comparandum earum dominium. Sed contrarium docent non pauci cum Molina, de Iustit. et iure, tom. I,

---

(*a*) Nemo est qui adulterum ob violatam fidem debiti petendi iure excidere non fateatur. Quomodo enim debitum exigere poterit, quatenus exigere importat petere rem debitam, et importat coactionem? (Edit. Barbiell. recent.)

10 Per ius canonicum correctum est ius civile; l. *Patri*, 20, ff. *Ad leg. Iul.*, de Adult., et ib., leg. *Si adul.*, 38, et l. 24 *Marito*, ubi videbatur licere patri, aut marito impune occidere adulterum deprehensum in flagranti cum filia, aut
11 uxore adultera; et quamvis maritus, qui inventum clericum cum uxore turpiter agentem occidit; mitius puniatur, c. *Si vero*, 3, de Sentent.
12 excomm., ipsi tamen nequaquam licet in foro conscientiae propria auctoritate occidere adulterum, aut uxorem adulteram in flagranti deprehensam; cap. *Inter haec*, 6, caus. 33, qu. 2, ubi Nicolaus I, scribens Albino archiepiscopo, expresse declarat non licere uxorem adulteram interficere secundum leges ecclesiasticas, quia iure pontificio non ita grave scelus ducitur adulterium pati, ac uxorem occidere; cap. *Si verius*, 33, qu. 2, quod sentit D. Augustinus de adulterinis coniugiis, lib. II, cap. 15, ubi
13 vocat rem nefariam sic adulteram occidere. Et leges civiles permittentes talem occisionem non dant aliquod ius in conscientia sic occidendi, sed solum volunt ut talis occidens non possit in foro externo puniri, ut indulgeant eius vehementi et iusto dolori, sicut Ecclesia non liberat a peccato maritum occidentem clericum repertum in adulterio cum sua uxore, licet eum declaret non incurrere excommunicationem, a qua excusat vehementia iusti doloris eum impellentis; cap. *Si vero*, 3, de Sentent.
14 excomm. Imo neque excusatur totaliter a delicto etiam iure civili occidens adulteram, sed poena adhuc afficitur aliqua, in leg. *Si adulterium*, § *Imperator*, ff. *Ad leg. Iuliam*, de Adult., et privari debet lucro quod alioquin ex consuetudine, vel pacto habiturus esset dotis, leg. *Si ab hostibus*, § 1, ff. *Sol. matrim.*, quam dotem lucratur, si eam accuset apud legitimum iudicem, et non propria auctoritate occidat; cap. *Plerumque*, 4, de Donat. inter vir. et uxor., leg. *Consensu*, 8, cod. de Repudiis, Novella 117, cap. 8 et 9. Hinc merito ab Alexandro VII, 24 Septembris 1665, fuit absolute damnata sequens propositio 19 in ordine: *Non peccat maritus occidendo propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

15 De variis apud varias gentes adulterii poenis, vid. Ios. Laurentium, tract. de Adult. et meretr., tom. VIII. Antiq. Graecar.; Gronovii, pag. 1403 et seqq.; Hoffmannum, de Dissens. iur. in punien. adult. crim.; Dempste., Paral. ad Rosin. antiquit., lib. VIII, cap. 34; Ianum Langlaeum, Otia semestr., lib. VIII, c. 7; Iustum Lipsium, Excurs. ad Tacit. Annal., lib. IV, lit. A. De 16
poena adulterii apud Romanos ante legem Iuliam omnium diligentissime egerunt Gothofr. Lengnich., in dissert. de Origine atque progressu poenae adulterarum apud Roman., et Io. Guliel. Hoffmannus, in libro singulari *Ad leg. Iul.* de Adult. toto cap. 1. Nullam vero certam statutam fuisse poenam deprehenditur, sed maiorum more impudicarum mulierum coercitionem, propinquis, ac necessariis mandatam, qui eam pro arbitrio statuerent, ut ostendit Suetonius in Tiber., cap. 35; idem et Tacitus, Annal. lib. II, cap. 50. Hoc autem ex Romuli legibus fluxisse, indicat locus Dionysii Halicarnassaei, lib. II Antiq. Rom., pag. 95. Deinde lege Iulia per Augustum lata, propo- 17
sitam fuisse relegationem in paganis, in militibus deportationem, non vero impositam fuisse poenam ultimi supplicii, ut sentit auctor, n. 3 [1] pluribus post Brissonium, in lib. Singul. *Ad leg. Iul.*, de Adulter. Astruit Ant. Matthaeus, de Crimin., lib. XLVIII, tit. 3, cap. 2, num. 1. Idque post alios luculenter probarunt Ger. Noodt., in Dioclet., cap. 15 et seqq., et Hoffmannus, in dict. lib. singul. *Ad leg. Iul.*, de Adulter., pag. 84 et seqq. Confer etiam Scultingium, ad lib. II Sent. Pauli, tit. 27; Harprectum, in lib. IV Instit. tit. 18, § *Item lex Iulia*, 4, num. 79 et seqq. Non potest ergo 18
capitalis dici poena, nisi eo sensu, quo interdum etiam capitales poenae dicuntur eae, quae non nisi infamiam irrogant. Postea ultimum 19
supplicium adulterae non minus quam adultero impositum fuit, sed quo auctore incertum est. Harprectus, loc. cit., num. 82, post Antonium Delrio, in repet. leg. *Transigere*, 18, cod. de Transact., n. 113, a D. Pio, et a divis Fratribus poenam capitalem contra adulteros impositam fuisse autumat. Constantinum auctorem fuisse huius poenae mortis existimarunt P. Faber, lib. I Semestr., cap. 4; Ant. Fabr., lib. II Coniect., c. 20; Balduinus, de Legib. Constant., p. 192; Pithaeus, in Collat. leg. Mosaic. et Roman., titul. 4, de Adulter. Ante Constantini tempora capitalem poenam constitutam fuisse probabile putat Voet. in Comment. ad lib. II Pand., tit. 15, de Transact., n. 18. Vide Raevardum, lib. IV Varior., cap. 6, in fin.; Iacob. Gothofred., ad l. IV Cod. Theod., *Quor. appellat. non recipit.* Non contenti simplici ultimi supplicii 20
irrogatione Constantinus, ac Constans impp.

tract. 1, disp. 94; Reginaldo, in Praxi, tom. I, lib. X, cap. 13, num. 193; Bannez., in 2-2, qu. 62, art. 5, dub. 5, et aliis; qui fundantur in eo quod maritus sit dominus corporis uxoris quoad actus coniugales. Unde concludunt uxorem teneri omne pretium per adulterium acquisitum reddere marito, sicut alia quaevis, quae aliter laborando acquirit. (EDIT. BARBIELL.)

[1] Et quidem iure, ac merito; legerat enim in lib. V Institut. Iustiniani, tit. 18, § 4, haec praecisa verba: *Item lex Iulia de adulteriis coercendis, quae non solum temeratores alienarum nuptiarum gladio punit, sed et eos, etc.* Hinc Io. Kal. seu Calvinus in suo Lexico iuridico, verbo *Adulterium*, haec habet: *Adulteri ergo poena ex legibus ordinaria, Romae semper fuit capitis, et sanguinis, etiam ex lege Iulia.* (EDIT. BARBIELL.)

adulteros culeo insui iusserunt; leg. 5 Cod. Theod., *Quor. appellat. non recip.*, lib. XXI, tit. 36; cumque in dict. leg. 4 Codicis Theodos. constituissent, *sacrilegos nuptiarum tanquam manifestos parricidas, insuere culeo vivos, vel exurere iudicantem oportet.* Tribonianus *culei* loco, poenam *gladii* tempore Iustiniani probatam substituisse videtur, in leg. 30, cod. *Ad leg. Iul.*, de Adult. Confer Voet., ad d. tit. de Transact., n. 18.

Iustinianus servata in masculis poena capitali, feminas adulteras verberatas in monasterium detrudi iussit, concessa licentia maritis, ut etiam vidit auctor, eas intra biennium recipiendi; Novella 133, cap. 10, unde desumpta Authent. *Sed hodie;* Goth., *Ad leg. Iul.*, de Adulter. Cui consonat ius canonicum locis ab auctore laudatis, marito recusante eam denuo recipere, monialis fieri cogebatur, sed citra vota. Vide Bohemerum, Comment. in Decretal., l. XV, tit. 16, § 22.

Clericus adulter non solum deponitur, sed ulterius in monasterium detruditur ex decreto concilii Aurelianensis, cap. 7, relat. in cap. *Si quis clericus*, 81, dict.; Covarruvias, de Sponsal., part. II, cap. 7, § 7, n. 28; Grilland., de Divers. crimin., lib. III, quaest. 2.

Quibus poenis afficerentur adulteri medio aevo, vide apud v. cl. Carolum Dufresne Du Cange, in Gloss. ad script. med. et infim. Latinit., verb. *Adulterium.*

Hodie per totam Italiam, ac pene per universam Europam, ex consuetudine leviores poenae introductae sunt, nempe pecuniariae, aliaeque leviores; Menochius, de Arbitr. iud. q. lib. II, centur. 5, cas. 149, num. 64 et seqq., cum aliis apud Harprectum, de Publ. iud., § *Item lex Iulia*, lib. IV Instit., Sorge, Iurisp. forens., tom. IX, cap. 40, n. 19; de Franchis, decis. 240, num. 9 et seqq., ubi de Luca, in Observ., n. 5; de Marin., divers. alleg. 100, n. 16.

Praeter arbitrariam poenam sustinent etiam adulteri rei familiaris iacturam; nempe si uxor adulterium commiserit, retinet maritus dotem, donationem propter nuptias, et ex paraphernis tantam portionem, quanta est tertia dotis; Novel. 117, cap. 8. Reliqua bona addicuntur monasterio, nisi adsint descendentes, quibus bies, vel ascendentes, quibus triens defertur; Novell. 135, cap. 10. Si commiserit adulterium maritus, repetit uxor dotem, lucratur donationem propter nuptias et ex reliquis bonis tantum, quantum tertia pars donationis propter nuptias efficit: quod superest fisco vindicatur, nisi adsint descendentes, vel ascendentes, ad tertium usque gradum, qui fisco praeferuntur; d. Novell. 117, cap. 9; Novell. 134, cap. 10 et ult.

Post mortem etiam mulieris adulterae, si haeredes eius dotem petant, potest vir se exceptione adulterii tueri. Vide Ant. Matthaeum, lib. XLVIII, de Crimin., tit. 3, cap. 2, n. 8; Petr. Barbosam, ad leg. 2, p. 1, num. 132, ff. *Solut. matrim.;* Mean., Obs. et re iudic., obs. 660, num. 43.

Mulier, quae hoc crimine se involvit, si habeat patrem, ratione eius quod deliquit, pater non privabitur dote; neque enim patitur aequitas, ut delictum filiae patri noceat. Confer Perezium ad lib. IX cod., tit. 9, *Ad leg. Iul.*, de Adult., num. 37, Ant. Matthaeum, de Crimin., lib. XLVIII, tit. 3, cap. 3, n. 10. Aliud dicendum de adventitia dote, iuxta Novell. 117, c. 13, quae uxoris est propria, ceditque marito propter adulterium, nisi extraneus, a quo dotem accepit, illam sibi reddi fuerit stipulatus; Salicetus et alii, ad l. 24, ff. de Iur. dot. Et hoc quidem nominatim cautum fuerat constitutione Iustiniani, l. ult., cod. de Repud. Sed cum deperdita esset, sententiam eius ex lib. XXVIII Βασιλ. eruditi restituerunt. 29 30 31

Verum haec omnia, quae de amissione dotis recensuimus, obtinent, nisi adsint causae ob quas huius criminis rei excusentur, quarum v. g. 32

I. Est, quando utrinque peccatum est; recte enim mulier maritum agentem ad dotem, ex hac causa repellit, per adulterii obiectionem, ex ratione quod paria delicta mutua compensatione tollantur; l. 59, ff. *Solut. matr.*, l. 10, ff. de Compens. Late Sanchez, de Matrimonio, lib. X, disp. 9.

II. Causa est, si de consensu mariti uxor hoc crimen admiserit, vel eo non prohibente, cum alio commercium habuerit, utique non cadet sua dote; l. 26, cod. *Ad leg. Iul.*, de Adult., l. 47, ff. *Solut. matrim.* 33

III. Si mulier per violentiam fuerit oppressa, quia non potest de adulterio accusari; l. 20, cod. *Ad leg. Iul.*, de Adult. 34

IV. Causa, si maritus in adulterio deprehensam vel adulterii damnatam non dimittat, sed in matrimonio retineat, et coniugale debitum exsolvat. Videtur enim is iniuriam condonare; Perezius, *Ad leg. Iul.*, de Adult. Adeo ut si postea uxor in idem crimen relabatur, prius illud amplius in iudicium deduci nequeat, sed posteriori adulterii nomine tantum agendum sit; Covarruv., de Matr., p. 2. cap. 7, § 9, n. 11. 35

V. Si abolitio intervenerit, aut etiam sine abolitione maritus destiterit ab accusando; l. 16, cod. *Ad leg. Iul.*, de Adult. 36

VI. Si maritus ante motam adulterii quaestionem moriatur; late P. Barbosa, p. 1, l. 2, ff. *Solut. matrim.*, n. 119; Gomez, ad l. 80, *Tauri*, num. 86. 37

VII. Si in adulterio deprehensam maritus occiderit; neque enim tunc dotem lucrabitur, qui lucro indignum se reddit, propria auctoritate ius sibi dicens; l. 10, § 1, ff. *Solut. matrim.* 38

VIII. Causa, si tempus accusationis praescriptum lapsum sit; Perezius, ad d. tit. cod. *Ad leg. Iul.*, de Adult. n. 46. 39

40 Adulterii accusatio quinquennio perimitur a die admissi criminis durante matrimonio; l. 5, cod. *Ad leg. Iul.*, de Adult.; l. 29. § 7, et l. 31, ff. eodem; soluto matrimonio, sex mensium spatio, ita computandorum ne excedant quinquennium continuum a die patrati criminis numerandum; l. *Mariti*, 29, §. *Sex mensium*, et seqq. l. *Quinquennium*, 31, ff. *Ad leg. Iul.*, de Adult., l. 5 et 28, cod. eodem; l. 1, § *Ac-*
41 *cusationem*, ff. *Ad S. C. Turpilian.* Sed advertendum tamen est quod de adulterio perpetuo excipi potest; Mean. post alios, in Obs. et re iudic., obs. 660, n. 52.

42 Si mulier, commisso adulterio, defuncta sit, et haeredes eius dotem repetant, maritus contradictionis modo obiicere adulterium potest, atque ita dotis lucrum sibi tueri. Confer Farinacium, quaest. 142, n. 59 et seqq.; P. Barbosam, ad l. 2, p. 1, n. 132, ff. *Solut. matr.*, Mean., Obs. et re iud., obs. 660, n. 43.

43 Varie apud interpretes disputatur an marito adulterae ante institutam actionem defuncto, haeredes eius adulteram dotem repetentem, exceptione criminis repellere possint? In hac quaestione distinguunt nonnulli penes Farinacium, quaest. 152, n. 115; Beust. part. II, de Matr., c. 21; Costal., ad l. 15, ff. *Solut. matr.*, utrum maritus iniuriam dissimulaverit, an ignoraverit, vel morte praeventus exsequi non potuerit. Si dissimulaverit, haeredes eius uxorem repellere non possunt; si ignoraverit, vel exsequi non potuerit, non prohibentur haeredes adulteram repellere. Franciscus Duarenus vero, in leg. 15, ff. *Solut. matrim.*, vult nihil interesse dissimulaverit ne, an ignoraverit maritus flagitium uxoris. Etenim ratio cur leges dotem adulterae marito addicunt, haec certe est, ut habeat hoc solatium iniuriae maritus. At nihil iniuria ad haeredes mariti attinet. Igitur nec dotis lucrum ad eos pertinere debet. In Duareni etiam militat castra Ant. Matthaeus, de Crimin. lib. XLVIII, tit. 3, cap. 3, num. 9.

44 Propter oscula, non illa quidem officii aut pudici affectus, sed libidinis, quae *suavia* a Donato appellantur, an mulier dotem amittat? Affirmant Carrerius, de Homicid., § 6, n. 254; Catellianus Cota, in Memorabil., V. *Mulier propter*; et hanc esse communem sententiam fatetur Caesar Costa, lib. II Var. dubit., cap. 39, et probant Lara, in l. *Si quis ex his*, n. 77, ff. de Liber. agnosc., et Ant. Matthaeus, ubi supra, n. 21. Negant vero Alciatus, IV, parerg. 10; Corasius, ad l. 2, ff. *Solut. matr.*, n. 15; Menochius, lib. II de Arbit., cas. 287, a num. 7; Ant. Constant., de Dot., c. 6, a num. 36; Covarruvias, de Spons., qu. 2, c. 7, § 6, num. 3; P. Tholosanus, in Syntag. iur., lib. II, c. 23; P. Barbosa, ad l. 2, q. 1, in princip., num. 70 et seqq., ff. *Solut. matrim.*; Perezius, ad tit. cod. *Ad leg. Iul.*, de Adult., num. 39.

45 Exponenti querelam criminalem de adulterio a principio, non competere amplius actionem civilem pro lucro dotis, voluerunt Alv. Velasquus, tom. III Consul. et rer. iud., consul. 169, num. 19; Sorge, Iurisprud. forens., tom. IX, cap. 40, n. 27. Contrarium tenet et verius Ant. Matthaeus, dict. lib. XLVIII, tit. 3, cap. 2, n. 3.

Quoad potestatem patris, vel mariti, occi- 46
dendi adulterum et adulteram, confer doctores ad titulos Digest. et Cod. *Ad legem Iul.*, de Adulter.; A. Matthaeum, de Crim., lib. XLVIII, tit. 3, cap. 3, n. 13 et seqq., et quod spectat ad accusationem adulterii et effectus sententiae, vide Ant. Matthaeum, loc. cit., c. 8.

ADDITIONES CASINENSES.

Adulterium prima est ex causis ob quas, 47
iuxta leges regni Neapolitani, potest iudex facultatem alterutri coniugum impertiri separatim ab alio degendi, absque ulla obligatione illum domi recipiendi; quae facultas *separatio personalis* nuncupatur. De huiusce separationis causis et effectibus, et de quaestionibus quae ad hanc materiam spectant, plenius agemus in Additionibus ad verbum *Divortium*. Hic tantummodo quasdam morales animadversiones subiiciemus, et poenas quibus iure nostro criminali adulteri mulctandi sunt.

Indubium est, ut bene advertit auctor, lici- 48
tum esse divortium ob adulterium, parilique iure posse coniuges adulterii causa separari a noxia parte. Ius divinum permittit. Matth. XIX. *Quicumque dimiserit uxorem, nisi propter fornicationem, moechatur*; et ecclesiasticum ius cap. *Significasti*, 4, cap. *Ex litteris*, 5, cap. *Gaudemus*, 8, de Divort. Insuper addendum, non solum fieri posse divortium ob accessionem ad alienum torum, sed etiam ob crimen sodomiae inter coniuges, vel bestialitatis; arg. can. *Meretrices*, 32, q. 4, et can. *Dixit Dominus*, 10, q. 1, et communiter.

Paululum immorandum est circa causas suf- 49
ficientes expetendi divortium a iudice. Non quodlibet peccatum contra fidem matrimonii importat posse partem laesam expetere divortium, sed solummodo illa quae important divisionem carnis. Sic oscula, tactus impudici sine proprii et alieni corporis pollutione, non concedunt ius divortii; Sanchez, l. X, dist. 4. a num. 9; Laym., lib. X, p. III, c. 7, n. 7.

Suspicio de coniugis adulterio non est suf- 50
ficiens causa ad divortium instituendum. Licet enim D. Hieronymus affirmet: *Ubicunque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, libere dimittitur uxor*, et legatur suspicionem sufficientem esse in c. *Dixit Dominus*, tamen non de simplici suspicione, sed de violenta suspicione agitur, illa nempe quae moralem fundet certitudinem, et in foro externo provocare possit condemnationem sontis coniugis: puta si coniux sola cum solo colloquens, nuda cum nudo reperta fuerit; arg. cap. *Litteris*, 22, de Prae-

sumpt. Id communiter, duce D. Thoma, in 4, dist. 35, q. un., art. 3, ad 4. Quoad vero circumstantias probabilem vel violentam suspicionem producentes, et ad divortium sive interno sive externo foro faciendum, adeat lector Palaum, dist. 6, § 4. n. 8; Sanchez, n. 47; Pontium, l. IX, c. 16, n. 5, et alios.

11 Copulam cum aliena sine seminis effusione non esse sufficientem divortii causam, probabiliter tenent bonae notae theologi. Sanch. l. X, d. 4, n. 13; Salmant., c. 16, n. 10, et alii, quorum sententiae subscribit D. Ligorius, hac ratione innixus, nempe sine seminis effusione fornicationem imperfectam esse, nec veram adesse carnis divisionem.

12 Generale principium statui potest, non teneri virum coniugem dimittere, ut bene August.: *Dominus... permisit, non iussit,* et D. Thom. Suppl. q. 62, art. 2; nam obligatio non faveret innocenti.

13 Attamen tenetur vir ad divortium ratione correptionis fraternae, et scandali vitandi; S. Thom., loc. cit.; Salmant., cap. 16. n. 5: nam, uxore manente in fornicatione, et renuente poenitentiam agere, *si vir cum illa vixerit, reus erit, et eius peccati particeps,* cap. *Si vir,* de Adult. Notant tamen theologi hac obligatione virum liberari si alia via possit uxorem ad meliorem frugem reducere, si ex divortio domestica vel publica mala sibi devenirent; cum firmum sit, praeceptum correptionis non obligari cum gravi incommodo. Ita D. Thom., S. Anton., S. Bonav., Salmant., et communiter.

14 Haec de praecepto correptionis; de praecepto vero scandali vitandi, licet multi strictius incedant circa obligationem viro imponendam expellendi uxorem adulteram, tamen probabiliter tenendum cum Divo Ligorio quod si vir vel inopia, morbo, spe resipiscentiae uxoris, expensis faciendis ratione iudicii etc. uxorem retineat, et uxoris culpam aegre ferre demonstret, satis erit ad scandalo occurrendum. S. Lig., Theol. mor. l. VI, tr. 6, de Matr., n. 963, quaest. 4.

15 Gravior exsurgit controversia circa obligationem quae aliquando pellit uxorem ad separationem a viro adultero. Sed ne longius abeamus theologorum placita recensentes, communiorem sententiam proferamus, nempe teneri aliquando uxorem a viro recedere correptionis causa, cum etiam subditus, modo quo possit, teneatur superiorem corrigere. Attamen oportet ut emendationis spes intercedat, aliter ubi nulla spes probabilis effulgeat, et correctio inutilis foret, nulla obligatione divortii uxor implicatur. Salmant., in tract. 21, de Corrept. frat., c. 7, n. 66; Suar. et alii.

Facto divortio per sententiam iudicis, non 56
amittit coniux innocens ius cogendi uxorem ut ad se redeat. Clare divus Thom.: *Cum divortium sit inductum in favorem viri, non aufert ei ius revocandi uxorem; unde uxor tenetur ei reddere, et ad eum redire si fuerit revocata, nisi de licentia eius votum continentiae emiserit.* In 4, dist. 35, quaest. un., art. 6, ad 3.

Legibus regni Neapolitani uxor adulterii cri- 57
mine in poenali iudicio convicta secundo ad tertium gradum carceris multatur; maritus vero praeter carceris poenam, quinquaginta, usque ad quingenta, ducatorum multa punitur. Art. 326, part. II Cod.

Si vero uxorem, poenae tempore elapso, ma- 58
ritus ad meliorem frugem haud reductam deprehenderit, iure gaudet illam per quinquennium in custodiam *(ritiro)* includi; sed eam iam absolutam vel damnatam ob adulterium in criminali iudicio nequit eodem crimine maritus compellere ad tribunal civile, et vicissim. Ibid., art. 327.

Maritus, quod concubinam domi retinuerit, 59
ab uxore rite in iudicio convictus, secundo, usque ad tertium, carceris gradu punitur. Ibid., art. 328.

Si maritus uxorem in flagranti crimine de- 60
prehensam vel complicem interfecerit, secundo, usque ad tertium, gradu carceris multatur. Si vero percusserit vel vulneraverit cum crimine *(misfatto)* primo carceris gradu, vel exsilio; si cum delicto *(delitto)* levioribus poenis *(Polizia)* plectitur, dummodo maritus ipse leno non exstiterit, nec operam vel media prostitutioni exhibuerit. Ibid.

Ante iudicis condemnationem, sicut remis- 61
sio a marito uxori adulterae exhibita ei suffragatur, ita vicissim adultero marito. Ibid., art. 329.

Effectus damnationis in delinquentem averti 62
possunt a parte laesa, ubi consensus adfuerit convivendi. Ibid., art. 330.

Artic. III. *Adulterium, quoad casus, in quibus propter ipsum nequit fieri divortium.*

Summarium. 1. Primo, nequit fieri divortium propter commissum adulterium, si uterque coniugum illud commiserit. - 2. Secundo, nequit fieri divortium si ipse maritus prostituat uxorem, vel uxor cum consensu mariti adulterium committat. - 3. Tertio, nequit fieri divortium propter adulterium, si mulier nupsit alteri, ex quo vere credidit maritum suum fuisse mortuum. - 4. Quarto, nequit fieri divortium, si uxor ex errore concubuit cum altero viro latenter in eius lectum ingresso, putans esse suum verum maritum, et e contra. - 5, 6. Quinto, nequit fieri divortium propter adulterium commissum a muliere vi oppressa, et omnino involuntarie. - 7, 8. Sexto, nequit fieri divortium propter adulterium, si post adulterium vir sibi reconciliavit uxorem, vel uxor virum, petendo et reddendo debitum. - 9, 10. An in casu, quo maritus male et iniuste tractet uxorem, negando ei alimenta et debitum coniugale, eamque domo expellendo, et tunc ipsa adulterium committat, possit ipse maritus divortium facere. - 11. De causis divortii, deque praesumptionibus et indiciis adulterii. - 12. Permittitur ab Ecclesia dissolutio

matrimonii quoad torum. - 13. Cuius causa legitima est uxoris adulterium. - 14. Ratio a divo Thoma assignatur. - 15. Quoad divortium ob adulterium utriusque coniugis par conditio est. - 16. Quando maritus uxori iniuriam remisisse videatur. - 17. Quando eam nequeat ratione adulterii dimittere. 18. Divortium iudicis auctoritate fieri debet. - 19. Cui divortii causa certa probanda est. - 20. Et cuius est providere ut incontinentiae periculum et publicum scandalum vitetur?

1 Primo nequit fieri divortium propter commissum adulterium, si uterque coniugum illud commiserit; cap. fin., de Adult., et cap. *Tua Fraternitas*, 7, de Adult. et stupr., lib. v, tit. 16, ubi Innocentius III habet haec praecisa verba: *Tua Fraternitas requisivit utrum aliquo denegante uxori suae in adulterio deprehensae debitum coniugale, si ipse postmodum cum alia perpetret adulterium, manifeste cogi debeat, ut eamdem maritali affectione pertractet. Super quo tibi respondemus quod cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir huiusmodi fornicationis obtentu suae uxoris nequit consortium declinare;* et idem, cap. *Intelleximus*, eodem titulo, suae decisionis hanc adducit rationem: *Cum*, inquit, *matrimonii ius in utroque laesum consistat, paria delicta mutua compensatione tollantur*, et S. Augustinus, in capite *Nihil*, 32, q. 6, dicit: *nihil iniquius esse, quam fornicationis causa dimittere uxorem, si et ipse convincitur fornicari;* occurrit enim illud Apostoli ad Rom. II, 1: *In quo enim alterum iudicas, et ipsum condemnas, eadem enim agis quae iudicas.* Et expresse S. Thom. in princ. dist. 35, q. unica, art. 1, ad 2: *Quando uterque fornicatur, divortium celebrari non potest.*

2 Secundo, nequit fieri divortium propter adulterium, si ipse maritus prostituat uxorem, vel uxor cum consensu mariti adulterium committat, cap. *Discretionem*, de eo qui cognovit consanguineam uxoris suae, lib. IV, tit. 13, ubi Innocent. III, scribens ad praepositum Magdeburgensem iubet quod vir prior cogatur redire ad ipsam, et maritali eam affectione tractare, cum adulterium ei non possit obiicere, qui eam adulterandam tradidit, praesertim *invitam*, et, ut inquit lex, non potest improbare maritus mores, quos ipse, aut ante corrupit, aut postea probavit; l. *Cum mulier*, 46, ff. *Soluto matrimonio*. Et sic expresse tenet Sanctus Thom., in 4, dist. 35, q. unic., art. 1, in corpore, ubi excipiens casus in quibus nequit fieri divortium propter adulterium, dicit quod secundus casus exceptus est, *si ipse uxorem prostituerit*.

3 Tertio, nequit fieri divortium propter adulterium, si mulier nupsit alteri, ex quo vere credidit maritum suum fuisse mortuum; cap. *Cum per bellicam cladem*, 1, caus. 34, quaest. 1, ubi Leo papa, scribens Nicetae Aquileiensi episcopo, epist. 77, cap. 1 et seq., praecipit ut mulieres quae aliis viris nupserant, ex quo putaverint et crediderint maritos suos in bellica clade mortuos fuisse, cogat ad ipsos redeuntes redire, et si aliquae ita posteriorum virorum amore sint captae ut malint his cohaerere quam in legitimum redire consortium, iubet eas excommunicationis vinculo innodari, donec redeant. Et sic expresse D. Thomas, in 4, dist. 35, q. unica, art. 1, in corpore, ubi, inter casus exceptos a iure faciendi divortium propter adulterium, enumerat istum per haec praecisa verba: *Si uxor virum suum mortuum probabiliter credens propter longam eius absentiam, alteri nupserit.*

Quarto, nequit fieri divortium propter adul- 4
terium, si uxor ex errore concubuit cum altero viro latenter in eius lectum ingresso, putans esse suum verum maritum, colligitur ex cap. *In lectum mariti*, caus. 34, quaest. 1 et 2. et ex cap. *Si virgo nesciens*, causa pariter 34, quaest. 1 et 2. Adulterium enim sine dolo non committitur, ff. de Adult., l. penult., et qui cognoscit coniugatam ignoranter, non committit adulterium; arg. Extr., de Sentent. excommunic., *Si vero aliquis*. Et expresse sic docet D. Thomas in 4, dist. 35, q. unica, art. 1 in corpore, ubi dicit non posse dimitti uxorem fornicantem, *si latenter cognita est ab aliquo sub specie viri lectum subintrante.*

Quinto, nequit fieri divortium propter adul- 5
terium commissum a muliere vi oppressa, et omnino involuntarie. Colligitur ex cap. *Tolerabilius*, caus. 32, q. 5, ubi dicitur quod *virgo prostitui potest*, id est per vim, *adulterari non potest*, id est, ita ut sit rea adulterii, nisi consentiat. Ut enim inquit S. Hieronym., in cap. *De pudicitia*, 6, 35. q. 9. *Non potest fieri ut nisi quis moechetur prius in corde, moechari possit in corpore:* et per hoc S. Augustinus, lib. III, de Civit. Dei, c. 19, in cap. *Proposito*, caus. 32, q. 5, dicit quod Lucretia a Tarquinio vi oppressa non commisit adulterium: *Mirabile dictu*, ait sanctus doctor, *duo fuerunt, et adulterium unus admisit. Corpus enim mulieris* (ut prosequitur S. Hier. loco mox citato) *non vis maculat, sed voluntas, et a violento stupratore eripi nec ipsa potest pudicitia.* 6. Imo, 6
quamvis corpus violenter corrumpatur, si pudicitia mentis servetur illaesa, castitas duplicatur, sicut B. Lucia, ut patet in eius festi lectione 6, intrepide respondit Paschasio: *Si invitam iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.* Et ideo S. Thom. in 4, dist. 35, quaest. unic., art. 1, in corpore, inter casus in quibus nequit maritus dimittere uxorem, enumerat istum expresse, dicens: *Si fuerit vi oppressa.*

Sexto, nequit fieri divortium propter adul- 7
terium, si post adulterium vir sibi reconciliavit uxorem, vel uxor virum, ad invicem petendo

et reddendo debitum coniugale. Colligitur ex cap. *Si illic*, 29, caus. 23, quaest. 4, ubi Gelasius papa scribit Geruntio, Joanni, Germano et Petro episcopis sic: *Si illic, ubi haec acta sunt, praesentibus utrisque constiterit, et satisfecisse Stephanum, et supplicatione suscepta, eum qui male tractatus est ignovisse, semel in ablatione remissa punitio, recidivo dolore non debet iterari: divinae scilicet imitatione clementiae, quae dimissa peccata in ultionem redire non patitur.* Et auctor Glossae, in decretalem Clementis III, cap. *Plerumque*, de Donat. inter virum et mulierem, verb. *Nec reconciliata*, expresse dicit, quod si *reconciliata fuerit, postea illam fornicationem obiicere non poterit; quia ei remisit hoc quod ipsi licet secundum evangelicam veritatem;* et hoc aperte habetur etiam ex l. *Crimen*, 11, cod. de Adult. et stupr., leg. 9, tit. 9. ubi Alexander imperator ait: *Crimen adulterii maritum, retenta in matrimonio uxore, inferre non posse, nemini dubium est.* Ex quo enim coniux innocens post cognitum adulterium coniugis rei, adhuc reddit et petit debitum, censetur ei condonasse, et se 8 spoliasse sponte iure suo ad divortium; adeoque non potest amplius coniugem reum dimittere, nisi iterum aliud adulterium committat, quia, ut dicit S. Antoninus, III part., tit. 2, c. 21, § 5: *Tunc enim eum videtur sibi reconciliasse, unde non potest innocens amplius denegare debitum adultero, nisi recidivaret.* Et sic iam docuerat S. Thomas, loc. cit., in 4, dist. 35, quaest. unic., art. 1, in corpore, ubi, loquens de casibus in quibus maritus innocens nequit dimittere uxorem adulteram, hunc inter alios adducit, nempe *si reconciliaverit eam sibi post adulterium perpetratum, carnaliter eam cognoscens.*

9 An autem in casu quo maritus male et iniuste tractet uxorem, negando ei alimenta et debitum coniugale, eamque e domo expellendo, et tunc ipsa adulterium committat, possit ipse maritus divortium facere? Affirmative respondet contra varios alios negative sustinentes, Sanchez, Dicastill. et Burghaber, apud La Croix, lib. VI, part. III, num. 433; Rossignol., de Effectibus matrimonii, contract. 15, de Matrim., 6, praenot. 11, sect. 9, n. 5; Reiffenstuel, lib. IV Decretal., tit. 19, num. 70; Pirhing, ibid., n. 12; Coning., disput. 35, de Divort., num. 8, et alii plures per clarum textum in cap. *Significasti*, 4, de Divortiis, ubi maritus non tenetur uxorem recipere, quamvis ipsa allegaverit et exceperit quod ille causa fuerit, ipsam iniuste expellendo; ubi Glossa, verb. *Materiam*, rationem dat quia uxor nulla ratione induci debet ad adulterium, arg. cap. *Ita ne*, 3, caus. 32, q. 5, et cap. *Sacris*, 5, De his quae vi metuve, et in cap. *Ex litteris*, 5, de Divortiis. Non auditur uxor allegans se adulterasse, eo quia maritus ei necessaria alimenta denegavit, quia, ut ait Glossa, ibid., verb. *Compulsas, non est ignoscendum ei quae praetextu seu obtentu paupertatis turpissimam vitam egit*, ut expresse dicitur in leg. *Palam*, 43, § 5, ff. de Ritu nuptiarum. Deberet enim uxor potius omnia mala sustinere quam adulterium committere; arg. citat. cap. *Ita ne*, 3, caus. 32, q. 5, ibi: *Potius quaelibet mala tolerare decernat, quam malo consentire*, et citat. capit. *Sacris*, 5, De his quae vi metuve, ibi: *Cum pro ullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere.* Tum quia maritus per hoc quod supradictam causam adeo remotam adulterii dederit, non censetur in illud consensisse, vel intendisse. Secus autem esset dicendum si maritus 10 iniuste expulisset uxorem a domo, vel debitum coniugale aut necessaria alimenta denegasset ea intentione ut ob necessitatem adulterium perpetraret: tunc enim perinde esset ac si in adulterium consentiret; per text. in cap. *Si tu*, 24, caus. 27, q. 2, ubi expresse dicitur: *Si tu abstines sine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam, et peccatum illius tuae imputabitur abstinentiae.* Et S. Thom., in prima ad Corinth. VII, lect. 2, ubi, enumerans casus in quibus maritus non potest ob causam fornicationis uxorem dimittere, dicit: *Tertius est quando ipse ei occasionem fornicandi dedit, ut quia non vult reddere debitum*, maxime si ob id prudenter praevidere potuerit adulterium uxoris. Sic recte conciliant utramque sententiam, ac interpretantur iura supra adducta. La Croix, loc. cit., num. 433; Ferdinandus Krimer, et Raphael Aversa apud ipsum. Item Rossignol., loco cit., cum Caietano et Sanchez ibi allegatis, Pirhing, loco cit., n. 12; Sanchez, de Matrim., lib. X, disp. 5, n. 6, et alii passim, tum ex supra citatis, tum ex aliis. Alia ad rem, vide verb. *Divortium*, n. 60.

ADDITIO EX ALIENA MANU.

De causis ob quas fieri potest vel non divor- 11
tium, fusiori calamo agemus, Deo dante, cum de divortio verba faciemus, ubi etiam de praesumptionibus et indiciis adulterii, etc.

ADDITIONES NOVISSIMAE EX ALIENA MANU.

Quamvis Ecclesia teneat matrimonium fide- 12
lium ratum et consummatum non posse quacunque ex causa, etiam adulterii, dissolvi quoad vinculum, fatetur tamen ipsum dissolvi posse quoad torum et cohabitationem.

Huius dissolutionis sive separationis causam 13
legitimam esse uxoris adulterium, indubitatum est.

Ratio separationis ob adulterium assignatur 14
a divo Thoma in 4 Sentent., dist. 25, quaest. 1, art. 1: *Dominus, inquit, dimittere uxorem concessit propter fornicationem, in poenam illius qui fidem fregit, et in favorem illius qui ser-*

vavit, ut non sit astrictus ad reddendum debitum ei qui non servavit fidem.

15 Quoad divortium, sive separationem ex adulterio utriusque coniugis par conditio est. Ecclesia enim in hac causa non cognoscit differentiam inter virum et uxorem. Proinde aequale esse ius mariti et uxoris ad dimittendam compartem adulteram multis auctoritatibus probari posset.

16 Maritus uxori iniuriam remisisse videtur, si post adulterium commissum et a se cognitum, eam cognoverit, uti post sanctum Thomam probat cum theologis et canonistis Sanchez, lib. X de Matrimonio, disp. 14.

17 Similiter neque maritum adulterum posse ob adulterium uxoris eam dimittere, docuit iampridem sanctus Augustinus, lib. I de Serm. in monte, cap. 28. E quo sumptus videtur can. 1, caus. 32, q. 5: *Nihil iniquius,* ait, *quam fornicationis causa dimittere uxorem, si et ipse convincitur fornicari. Occurrit enim illud ad Rom. cap. II, V. 1: « In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas; eadem enim agis, quae iudicas.» Quapropter quisquis fornicationis causa vult abiicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus. Quod similiter de femina dixerim.*

Divortium sive separatio ob adulterium sine 18
auctoritate iudicis fieri nequit.

Causa proinde huius separationis ipsi legi- 19
time probanda est; neque sufficit eam alteri coniugi esse certam, nisi ipsi iudici talis probetur; quod de adulterio intelligendum esse manifestum est.

Sed facta etiam separatione quoad torum et 20
cohabitationem, iudicis erit providere, ut quantum possibile est, incontinentiae periculum adimatur; neque publico cum scandalo vivant, quemadmodum deciditur in can. 5, caus. 32, quaest. 2, et in cap. 19, tit. de Convers. coniug.

Articulus IV. *Adulterium quoad varia, respectu adulteri et adulterae.*

Summarium. 1. Adulter accusatus de adulterio, lite pendente, non est privandus possessione. - 2. Adulter si, lite non contestata, est contumax, potest excommunicari. - 3. Adulter tenens concubinam, pulsa uxore, vel ea retenta, si monitus eam non pellat, sed adhuc cum ea adultere vivat, debet excommunicari. - 4. Adulter qui, ut suam libidinem libere et sine obice expleat, procurat carcerari maritum alicuius vel consanguineos mulieris, est ultimo supplicio puniendus. - 5. Adulterans cum Iudaea vel gentili excommunicatur. - 6. Adulter emendatus potest negare debitum et dimittere uxorem, quae perseverat in adulterio, et non vult se emendare. - 7. Imo adulter emendatus, et a fortiori maritus nunquam adulter, tenetur in conscientia dimittere uxorem, si nolit se ab adulterio emendare, et in illo cum scandalo perseverare. - 8. Adultera, nec etiam mortuo marito, potest matrimonium contrahere cum suo adultero. - 9. Adultera post poenitentiam potest contrahere matrimonium cum suo adultero, dummodo non fuerit causa mortis sui viri. - 10. Adultera post poenitentiam a viro capienda est. - 11. Adultera separata a viro propter adulterium perdit dotem et dotalitium. - 12. Adultera separata, si impudice vivit, est punienda poena mortis. - 13. Adultera occidens fetum animatum, seu natum infantem, excommunicatur et punitur ut homicida. - 14. Si coniuges sint ambo adulteri, sed unus publice, et alter occulte, coniux adulter occulte, licet posset in foro exteriori facere divortium et dimittere coniugem adulterum publice et iuridice sic probatum, tamen in foro conscientiae tenetur omnino debitum ei reddere, et in gratiam et unionem coniugalem retinere. - 15. Adulterium praecedens, seclusa machinatione et fide futuri matrimonii, non est impedimentum dirimens matrimonium. - 16. Proponitur quaestio de adultera, utrum, mortuo marito, possit matrimonium contrahere cum adultero? - 17. Id absolute prohibitum fuit iure civili. - 18. Et etiam antiquo iure canonico. 19. - Post XIV saeculum haec prohibitio restricta est ad duos casus: 1°. si sibi fidem dederint adulteri de contrahendo matrimonio; 2°. si coniux adulter aliquid machinatus fuerit in mortem alterius coniugis. - 20. Quoad primum, sufficit nuda promissio sive vera, sive ficta. - 21. Nec requiritur ut sit reciproca. - 22. Sed requiritur quod adulterium sit vere patratum, quin antea a promissione recesserint. - 23. Quoad alterum requiritur conspiratio in mortem alterius. - 24. Finis contrahendi matrimonium. - 25. Homicidium coniugis, non sola ratihabitio. - 26. Etiamsi non intercesserit adulterium, sed tantum conspiratio in mortem coniugis cum intentione matrimonium contrahendi. - 27. Si coniux nihil aliud fecit quam fidem dare de contrahendo matrimonio, mortuo marito, potest, peracta poenitentia, cum adultero matrimonium inire. - 28. Adultera post poenitentiam a viro recipienda est, si tamen libeat marito.

1 Adulter accusatus de adulterio, lite pendente, non est privandus possessione; l. *Lite pen-*
2 *dente,* etc., cap. *Laudabilem.* Adulter si, lite non contestata, est contumax, potest excommunicari. *Ut lite non contestata non procedatur.* c. 1 [1]. Adulter tenens concubinam, pulsa 3

[1] Ut auctoris doctrinae debita lux effundatur, sententia, sive casus, cap. 1, *Ut lite,* etc., est proponendus. Mulier quaedam virum suum accusarat de adulterio, ut separationem tori et dotem, sive etiam donationem propter nuptias obtineret. Procurator viri huiusmodi libello uxoris noluit respondere, et alia atque alia allegando pluries inducias postulabat. Tandem die statuta cum crederetur responsurus libello, restitutionem uxoris primo fieri postulavit, ne secus fieret, appellando. Verum quia mulier dicebat se virum habere suspectum, et idem procurator nec de mulieris impunitate cavere, et iudicum conspectui se praesentare non curabat, testes mulieris recepti sunt; dubitabatur an etiam ad definitivam sententiam esset procedendum. Respondet Innoc. III, quia lite non contestata, testes fuerant recepti, et attestationes etiam publicatae, non esse ad definitivam sententiam procedendum; potuit tamen vir propter suam contumaciam excommunicari. Porro quando lis dicenda sit contestata, patet ex cap. 1, de Litis contestat., nimirum per petitionem ab actore in iure propositam, et subsecutam ipsius rei responsionem. Item quando quis dicendus sit contumax, ut possit excommunicari, sive aliis affici poenis, latius disserit Gonzales, comment. in cap. *Tuae fraternitatis,* 3, tit. laud. *Ut lite non contestata.* (Edit. Neapol.)

uxore, vel ea retenta, si monitus eam non pellat, sed adhuc cum ea adultere vivat, debet excommunicari; concil. Ravennat. I, sub Clement. V, c. 29. Adulter, qui ut suam libidinem libere et sine obice expleat, procurat carcerari maritum alicuius, vel consanguineos mulieris, est ultimo supplicio puniendus; Sixtus V, constit. 46, incip. *Ad compescendum*. Adulterans cum Iudaea vel gentili excommunicatur; conc. Eliberit., c. 78. Adulter emendatus potest negare debitum et dimittere uxorem quae perseverat in adulterio et non vult se emendare; colligitur ex c. *Dixit Dominus;* et ex c. *Si quis,* caus. 32, q. 1. Sic tenet S. Bonaventura in 4, dist. 35, respons. ad dubium 12; S. Antoninus, III. part. Summae, tit. 1, c. 2, § 6, cum communi. Imo adulter emendatus, et a fortiori maritus nunquam adulter, tenetur in conscientia dimittere uxorem, si nolit se ab adulterio emendare, et in illo cum scandalo perseveret. Habetur c. *Si vir,* 3, de Adulteriis et stupro, his verbis: *Si vir sciens uxorem suam deliquisse, quae non egerit poenitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit et eius peccati particeps.* Sic habetur etiam cap. *Sicut,* caus. 32, quaest. 1, his verbis: *Sicut crudelis est, et iniquus, qui castam dimittit, sic fatuus et iniustus est, qui retinet meretricem; nam turpitudinis patronus est, qui crimen celat uxoris;* et expresse etiam c. *Dixit Dominus,* caus. 32, quaest. 1, ubi adducuntur haec verba praecisa S. Hieronymi: *Cum illa unam carnem diviserit, et se fornicatione separaverit a marito, non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scriptura, Proverb. XVIII, n. 13:* « *Qui adulteram tenet, stultus et impius est.* » Sic tenet divus Augustinus, l. II Retrac., cap. 19; sanctus Thom., in 4, dist. 35, quaest. unic., art. 2; S. Bonaventura in 4, dist. 39. art. cit., et alii passim.

Adultera nec etiam mortuo marito, potest matrimonium contrahere cum suo adultero; c. *Nullus ducat,* 1; cap. *Illud vero,* 3; c. *Relatum est,* 4, caus. 31, qu. 1. Adultera post poenitentiam potest contrahere matrimonium cum suo adultero, dummodo non fuerit causa mortis sui viri; c. *Si quis vivente,* caus. 31, q. 1. Adultera post poenitentiam a viro recipienda est; cap. *Quod autem,* 7, caus. 32, ubi expresse dicitur: *Nunc autem, postquam Christus ait adulterae:* « *Nec ego te condemnabo, vade, deinceps noli peccare;* » *quis non intelligat debere maritum ignoscere, quod videt ignovisse Dominum amborum? Nec iam se debere adulteram dicere, cuius poenitentis crimen divina credit misericordia deletum.* Adultera separata a viro propter adulterium perdit dotem et dotalitium; c. *Plerumque,* 4, de Donationibus quae fiunt, etc. Adultera separata, si impudice vivit, est punienda poena mortis; Sixtus V, constit. 46, incip. *Ad compescendum.* Adultera occidens fetum animatum, seu natum infantem, excommunicatur et punitur ut homicida; Sixtus V, constit. incip. *Effrenatam;* Gregor. XV, constitut. incip. *Sedes Apostolica.* Vid. verb. *Abortus,* n. 1 et 2.

Si coniuges sint ambo adulteri, sed unus publice et alter occulte, coniux adulter occulte, licet posset in foro exteriori facere divortium et dimittere coniugem adulterum publice et iuridice sic probatum, tamen in foro conscientiae tenetur omnino debitum ei reddere, et in gratiam et unionem coniugalem retinere; colligitur aperte ex c. *Nihil iniquius,* caus. 32, quaest. 3, ubi adducuntur haec praecisa verba S. Augustini: *Nihil iniquius quam fornicationis causa dimittere uxorem, si et ipse convincitur fornicari; occurrit enim illud Apostoli ad Rom. II, 1:* « *In quo enim alterum iudicas, teipsum condemnas; eadem enim agis quae iudicas.* » *Quapropter quisquis fornicationis causa vult abiicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus.* Et sic defendit S. Bonaventura, in 4, dist. 35, in exposit. lit., dub. 1, his verbis: *Quaeritur utrum vir qui fornicatur in occulto, possit dimittere uxorem quae fornicatur in aperto? Respondeo, dicendum quod talis fornicans non debet eam dimittere, nec potest sine peccato in conspectu Dei licet possit in conspectu Ecclesiae, pro eo quod uxori non defuit ius excipiendi, quamvis desit probatio.* Et sic expresse docet S. Thomas, in 4, dist. 35, quaest. unic., art. 6, ad 5: *Si adulterium viri sit occultum, per hoc non aufertur ius excipiendi contra accusationem viri uxori adulterae, quamvis desit sibi probatio, et ideo peccat vir divortium petens, et si post sententiam de divortio uxor petat debitum vel conciliationem, vir tenetur ad utrumque.*

ADDITIO AUCTORIS E II. EDITIONE.

Adulterium praecedens, seclusa machinatione et fide futuri matrimonii, non est impedimentum dirimens matrimonium. Bened. XIV, tom. I, constit. 113, incip. *Redditae.* n. 22.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quod scribit auctor, num. 8, adulteram nec etiam mortuo marito, posse matrimonium contrahere cum adultero, accuratiori indiget discussione.

De iure civili absolute nuptiae prohibitae sunt adulterum inter et adulteram, l. 13, ff. De his quae ut indign.; l. 11, § 11, *Ad l. Iuliam,* de Adulter.; l. 27, cod. eodem, novell. 134, cap. 12. Antiquo iure canonico idem obtinuisse constat ex concilio Triburiensi relat. in cap. 4, caus. 31, quaest. 1, ex cap. 1 et 2, dict. caus. 31, quaest. 1. Gratianus vero in nota subiecta hunc textum ad casus duos

postea receptos restrinxit, contra mentem concilii, ut animadvertunt eruditi; Cuiacius, ad cap. 1, De eo qui dux. in matr. quam poll. per adult.; Van-Espen, in Iur. eccles. univ., part. II, tit. 13, c. 7, n. 5; Bohemerus, in Decretal., l. IV, tit. 7, § 1. Disciplina haec stetit usque ad saeculum XIII et XIV; Espenius, loco cit., n. 6 et seqq. [1].

19 Verum postea restringi coepit haec prohibitio ad duos potissimum casus: 1°. Si sibi fidem dederint de contrahendo matrimonio, vel si de facto matrimonium initum sit, licet sciretur alterum coniugum adhuc vivere; sive id contigerit ante, sive post commissum adulterium, uti statuitur in c. fin. Decretal., eodem tit. 2°. Si adulter maritus aliquid machinatus fuerit in mortem coniugis suae, vel mariti adulterae, ut cum ea contrahere posset, vel adultera in mortem sui mariti, vel uxoris adulteri, c. 2 Decretal., eodem.

20 Quoad primam speciem observandum, non desiderari ut haec promissio fiat iuramento; imo nuda sufficit sive vera, sive ficta; Gonzalenz, ad lib. IV Decr., tit. 7, cap. 8, n. 4. Nec requiritur ut sit reciproca, sed sufficit ut 21
unus promittat, et alter tacendo acceptet; Pontius, de Matrim., lib. VII, cap. 45. Requiri- 22
tur vero quod adulterium sit vere patratum, nec sola promissio de ducenda alia, uxore mortua, sat est, nec matrimonium impedit; cap. *Si quis*, ult., Decretal., eodem; nec si ante copulam recesserunt a promissione futuri matrimonii, Trullench., de Matr., dis. 11, dub. 6. Quoad alteram speciem concernit, 1°. requi- 23
ritur machinatio et conspiratio in mortem alterius, licet mors non sit secuta; Gonzalez, ad dict. lib. IV Decretal., tit. 7, cap. 8, num. 4. 2°. In eum finem fieri debet machinatio, ut ma- 24
trimonium contrahi possit inter adulterum et adulteram; Bohemerus ad l. IV Decretal., tit. 7, § 4. 3°. Quod homicidium revera sequatur, 25
nec sufficit eius ratihabitio; Leander, de Matrim., quaest. 6. 4°. Idem obtinet, etiamsi sine 26

---

[1] Cum conditor Decreti Gratianus ad civiles hac de re sanctiones non advertisset, neque ad vetustiorem Ecclesiae disciplinam, qua fiebat ut solum ac purum adulterium, etiamsi aliud inter adulteros non intercesserit, impedimentum afferret matrimonio inter eosdem contrahendo; inde factum est ut, caus. 31, qu. 1, cap. 2, locum Augustini, ex lib. de Nuptiis et concupiscent., lib. I, cap. 10, excerptum, quo ad veterem illam ecclesiasticam disciplinam respiciebat, depravatum attulerit. Vide cl. Cuiacium ad cap. 1, De eo qui duxit in matrimonium quam polluit, etc., et Romanos correctores in Decret. Inde quoque factum fuit ut concilii Triburiensis, an. 893, can. 40, in alienum ab eiusdem mente sensum detorserit. Et revera in memorato canon. Triburiense synod. agitur de quodam viro qui alterius uxorem stupro violaverat, atque insuper moechae, vivente viro suo, iuramentum dederat ut post legitimi mariti mortem, si supervixisset, eam duceret uxorem, quod reapse postea factum fuit. Huiusmodi itaque connubium anathematizarunt Patres laud. synod., hoc est dirimendum decreverunt, innixi receptae tunc temporis in Ecclesia disciplinae, qua interdictum erat, *ne ullus ea uteretur in matrimonio, cum qua prius pollutus esset adulterio.* Hanc itaque generalem Ecclesiae et laud. synodi prohibitionem, unde propositi casus decisio petita fuerat, Gratianus non animadvertens, dum fragmentum canonis afferret, restrinxit ad solum adulterium, cui etiam adiuncta esset promissio, sive iuramentum futurarum nuptiarum. Vide cap. 3, in laud. caus. 31, qu. 1, et cap. 2. Eamdem generalem Ecclesiae prohibitionem in notula subiecta ad hosce duos casus restrinxit etiam Gratianus; nimirum ut adulterium impedimentum afferret matrimonio contrahendo inter adulteros, quoties adulter aliquid machinatus esset in mortem viri; vel si, vivente viro, fidem adulterae dedisset se sumpturum eam in coniugem, si eius viro supervixisset. Lege Cuiacium, l. c., et cl. Gonzalez, Com. in cap. *Si quis uxore vivente,* 8, n. 6, tit. laud. De eo qui duxit, etc. Atque hoc sane illud est, quod cl. Additionum auctor indicat, paulo licet obscurius.

Recensita porro Gratiani interpretatio, licet aliquantulum aliena a mente antiquiorum canonum, occasionem dedit novae hac in re stabiliendae disciplinae in Ecclesia; ut nimirum adulterium tunc solummodo impedimentum afferret matrimonio contrahendo, quoties aut in mortem viri adulter fuisset machinatus, aut vivente viro, adulterae fidem dedisset se sumpturum illam in coniugem, si viro suo superstes fuisset. Hoc sane patet ex responsis posteriorum pontificum. Hinc Alexander III, saecul. XII, licet meminisset vetustioris disciplinae, hanc tamen restrictionem non obscure admittit, dum hunc in modum proloquitur: *Licet in canonibus habeatur ut nullus copulet matrimonio quam prius polluerat adulterio, et illam maxime cui fidem dederat, uxore sua vivente, vel quae machinata est in mortem uxoris.* Cap. 1, De eo qui duxit in matrimon., et luculentius Innocen. III, cap. *Significastis,* 6, tit. eod., decernit matrimonium inter adulteros post mortem legitimae uxoris legitimum esse iudicandum, *nisi alter eorum in mortem uxoris defunctae fuerit machinatus, vel ea vivente, sibi fidem dederit de contrahendo matrimonio.* Atque haec modo est praxis recepta, atque hoc iure utimur. Huc sane referendum est illud, quod auctor noster docet, n. 8, nim. adulteram, nec etiam mortuo marito, posse matrimonium contrahere cum suo adultero; quod mihi verosimilius videtur, atque ex consequentibus non obscure colligitur.

Tria criminum capita, unde adulterium impedimentum dirimens constituit, rectissime recenset laud. Additionum auctor, n. 4, ac praecipuarum conditionum vim expendit, atque ad praxim applicat. Illud vero nobis minime probatur, quod hic docet laud. Addition. auctor; adulterium nim. cum sola machinatione in mortem coniugis, etiam non consecuto mortis effectu, inducere impedimentum dirimens matrimonium inter adulteros; licet enim cl. Gonzalez, in notis ad cap. 1. De eo qui, etc., hoc ipsum fuerit opinatus, id tamen unanimi consensu tum theologorum, tum iurisprudentum communiter reiicitur; pugnat enim per quam apertissime cum textu in canone *Si quis vivente,* 5, caus. 31, qu. 1. Lege Cuiacium, Comm. in cap. 1 et 3, De eo qui duxit, etc., et Sanchez, de Impedim. matrim., lib. VII, disp. 78, n. 7. Quin et ipse Gonzalez, Comm. in cap. *Si quis uxore vivente,* 8, tit. eod., oppositum apertissime nobiscum docet, n. 4. Quemadmodum et illa expungenda arbitrarer, quae, n. 16, adiungit idem cl. Addition. auctor ad explicandam doctrinam auctoris, n. 9, eod. art., propositam. Ibi enim cl. auctor dilucidis ac disertissimis verbis refert sententiam et casum, cap. *Si quis vivente,* 5, caus. 31, qu. 1; quae autem adiiciuntur per auctorem Additionum eamdem interturbant atque evertunt. Nec ipsum iuvat quod apud Gonzalez, l. c., n. 4, haec ipsissima verba legantur; ibi enim rectissime constant, quae hic male assuta videntur. (Edit. Neapol.)

adulterio in necem coniugis conspirarint; neque interest proprio facto, an alieno ferro evenerit homicidium, dummodo ambo in coniugis necem machinati sint, cum *intentione* contrahendi matrimonium; cap. 1 et 6 Decretal., eodem, c. 1, de Convers. infidel.

Sed si coniux non polluit, nec machinata est in necem viri, sed tantum fidem dedit de contrahendo cum ipso, mortuo marito, tunc locum obtinet quod scribit auctor, ut peracta poenitentia, possint matrimonium simul contrahere; c. 6. et 8 Decretal., eodem; Gonzalez, loc. cit.

Pariter quod scribit auctor, n. 10, adulteram post poenitentiam a viro esse recipiendam, intellige si libeat marito. Consule Bohemer., in Decretal. lib. IV, tit. 16, § 22. Necessitatem enim haud important verba illa D. Augustini, lib. II, cap. 6, ad Pollent., relata in c. 7, caus. 32, quaest. 1, quibus innititur auctor. Iure enim antiquo Romano, sine metu lenocinii id marito non licuit, ut clare indicat lex 9, cod. *Ad l. Iuliam*, de Adult., quod pariter l. 2, c. 2, ff. eodem, cautum est. Aliter SS. Patres docuerunt quia matrimonium, eiecta adultera, durare etiam D. N. Iesus Christus voluit; quare marito integrum esse scripserunt uxorem denuo recipere. Confer Bohemerum, loco laudato.

Articulus V. *Adulterium quoad obligationem genitorum, ratione prolis adulterinae.*

Summarium. 1. Genitores adulteri tenentur praestare alimenta proli adulterinae, si ipsa non habeat unde aliunde sustentetur. - 2. Quamvis per ius civile fuerit vetitum ne proles ex damnato concubitu a patre aleretur. - 3. Hoc tamen ius civile sic prohibens, ut minus consentaneum naturali pietati, fuit sublatum per ius canonicum. - 4. Tali iuri canonico nunc standum est in omni foro. - 5. Mater tenetur alere prolem primo triennio, et post hoc triennium tenetur eam alere pater, donec proles sua industria se possit iuvare. - 6. Adulter sciens prolem esse suam, et nullam habens iustam rationem dubitandi, si adultera sit impotens ad restitutionem, tenetur ipse restituere impensas in alenda prole adulterina et filia dotanda, et ad compensanda damna quae filii legitimi in divisione haereditatis patiuntur. - 7. Si adulter dubitet an proles adulterina sit a se genita vel ab aliis, ipse et singuli alii secundum proportionem dubii tenentur ad partialem restitutionem alimentorum, et partis haereditariae legitimis subtractae. - 8. Si unus ex adulteris sit nobilior aliis et ditior, debet plus contribuere quam minus nobiles et minus divites. - 9. Adultera non tenetur cum periculo vitae, et magnae infamiae manifestare prolem spuriam ad reparanda damna legitimorum; ad n. 10. - 11. Proles spuria non tenetur credere matri asserenti non esse legitimam. - 12. Adultera, quae ad evitandam mortem et magnam infamiam non tenetur manifestare suum adulterium, tenetur tamen, quantum in se, procurare omni meliori modo, ut illatum damnum legitimis compensetur. - 13. Et si nullo alio modo tale damnum compensari possit, tenetur proli spuriae persuadere, si aliunde idonea sit, ut statum ecclesiasticum vel religiosum amplectatur, vel vitam caelibem ducat. - 14. Parentes, qui sine debitis modis et cautionibus liberos suos exponunt clam ad hospitalia, aut alia loca pia, graviter peccant, si possint aliter eis providere. - 15. Excusantur tamen a culpa qui cum debitis cautionibus prolem noctu exponunt ad hospitalia, ad vitandam infamiam et tegendum delictum, seu quia nequeunt eos alere aliter. - 16, 17. Sed si divites sint, tenentur restituere hospitali, seu loco pio, vel cuicunque alteri expensas in prolem suam factas. - 18. De obligatione alendi prolem adulterinam. *Remissive.* - 19. Facta thori separatione, tenetur maritus uxori adulterae, quae inops sit, alimenta praestare, quidquid dicant DD. Protestantes. - 20. Quando adultera teneatur manifestare prolem spuriam. *Remissive.* - 21. Refertur lepida cuiusdam adulterae cautela, ne filius adulter haereditate careret. - 22. Adultera tenetur ob bonum commune, filium spurium cum periculo vitae vel famae revelare. - 23. An haec obligatio sit solius charitatis, vel etiam iustitiae commutativae. - * 24, 25. Regula omnino sequenda circa obligationem adulterae seipsam prodendi. - 26. Quando filius teneatur in foro conscientiae matri credere asserenti eius illegitimitatem. - 27. Ab omni restitutione excusatur adulter, quando adest dubium an proles sit sua vel mariti. - 28. Non secus ac quando dubium est inter plures adulteros. - 29. Non excusatur vero quando est certus de prole, licet non fuerit causa suppositionis. - 30. Adulter qui vim aut dolum aut gravem metum intulit, solus tenetur ad restitutionem; adultera non tenetur nisi in casu metus gravis ac defectu adulteri.

Genitores adulteri tenentur praestari alimenta proli adulterinae, si ipsa non habeat unde aliunde sustentetur: habetur expresse c. *Cum haberet,* De eo qui duxit in matrimonium, etc., praecisis his verbis: *Sollicitudinis tuae intererit ut uterque parentum liberis suis secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministrent.* Est communis doctorum sententia. Quamvis enim iure civili fuerit vetitum ne proles ex damnato concubitu a patre aleretur, ut patet authent. *Ex complexu,* cod. de Incest. nupt. ubi habentur haec praecisa verba: *Ex complexu nefario, seu incesto, seu damnato, liberi nec naturales sunt nominandi, omnis paternae substantiae indigni beneficio, ut nec alantur a patre;* et in § fin., in authen. *Quibus mod. nat. effic. sui,* ubi habentur ista: *Omnis qui ex congressibus, aut nefariis, aut incestis, aut damnatis processerit, iste neque alendus est a parentibus;* hoc tamen 3
ius civile sic prohibens, ut minus consentaneum naturali pietati, est sublatum per ius canonicum, cit. cap. *Cum haberet,* De eo qui duxit in matrimonium quam polluerat in adulterio, in fine; cui iuri canonico nunc standum 4
est in omni foro, et ita nunc de facto servatur etiam in foro saeculari; Covarr., in Epitome 4 decis., part. II, cap. 8, § 6, n. 8, 9, 10 et 12; Paleottus, apud Thesaurum, decis. 212, num. 2, et alii passim. Et ratio est quia parentes iure naturali tenentur alere prolem, si possint: cum hac tamen distinctione quod ma- 5
ter tenetur alere prolem primo triennio, vel suis sumptibus curare ali, si possit; et post hoc triennium tenetur eam alere pater, donec proles sua industria se possit iuvare; habetur

expresse l. *Ne filium*, 9, cod. de Patria potest., etc., c. *Ex litteris*, de Conversione fidelium, ubi decernitur filios post triennium alendos esse a patre; et sic tenent doctores communiter.

6 Adulter sciens prolem esse suam, et nullam habens iustam rationem dubitandi, tenetur, si adultera sit impotens ad restitutionem, restituere impensa in alenda prole adulterina, et filia dotanda, et compensare damna quae filii legitimi in divisione haereditatis patiuntur. Sic colligitur ex c. *Si culpa*, final., de Iniuriis et damno dat., ubi Gregorius IX sic praecise dicit: *Si culpa tua datum est damnum, vel iniuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem forte tulisti... iure super his satisfacere te oportet; nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verosimiliter posse contingere vel iacturam:* unde cum ex adulterio soleat contingere generatio prolis cum damno mariti et eius legitimorum filiorum, sequitur teneri adulterum ad compensationem talium damnorum, si non fuerint compensata a matre adultera, cum per suum adulterium causam dederit talibus damnis. Et sic in terminis habet S. Antoninus, II part. Summ. theol., tit. 2, c. 7, § 7, praecisis verbis: *De adultero autem, cuius est filius, dicendum videtur quod si scit vel credit verosimiliter illum esse suum, ubi mater ipsa satisfacere non valet, videtur quod teneatur de expensis educationis patri putativo, quia causam efficacem dedit tali damno... de haereditate, vel dote, si dotaretur a putativo, teneri videtur ad arbitrium boni viri, attenta sua facultate.*

7 Si adulter dubitet an proles adulterina sit a se genita vel ab aliis, qui eadem die, v. gr., adulteram cognoverunt, ipsa et singuli alii, secundum proportionem dubii, tenentur ad partialem restitutionem alimentorum et partis haereditariae legitimis subtractae. Et ratio est quia qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, textu expresso in c. *Si culpa*, 9, de Iniuriis et damno dato, l. *Qui occidit*, 30, § *Ad leg. Aquil.:* sed singuli adulteri occasionem horum damnorum dederunt habendo simul copulam per se causativam talium damnorum, et singuli communi opera sunt causa talis incertitudinis, quae iniuste impedit ne ab uno determinato possit exigi debita restitutio et compensatio; ergo singuli tenentur pro rata dubii ad ratam restitutionis. Confirmatur, quia sicuti si duo sagittas proiiciant in equum Petri, quorum una ipsum interficit, licet nesciatur cuius sagitta interfectus sit, tenentur singuli compensare illud damnum pro portione dubii, cum constet utrumque causam iniustam illius damni apposuisse, et ab illis vere damnum provenisse; sic a pari, cum in nostro casu singuli suo adulterio generationis causam dederint, et constet ex illis vere prolem genitam fuisse, licet nesciatur a quo determinate, debent singuli pro portione dubii damna illa compensare. Sic tenent Molina, disp. 103, num. 3; Vasquez, 1-2, disp. 66, cap. 8, n. 47; Salas, Azorius, Castropalao, Villalobos, Turrianus, Martinez, Bardi, Illsung, Bonac., Oviedo, Claudius La Croix, Mendo, et alii. Et Mendo, Salas, Castr., Diana, Oviedo et alii 8 dicunt quod si unus ex adulteris sit nobilior aliis et ditior, debeat plus contribuere quam minus nobiles et minus divites, quia ex se ditiores et nobiliores debent filiis praestantiora alimenta suppeditare [1].

Adultera non tenetur cum periculo vitae et 9 magnae infamiae manifestare prolem spuriam ad reparanda damna legitimorum; colligitur ex c. *Officii*, de Poenitentiis et remissionibus, l. 5, tit. 38, ubi Innocent. III, consultus de quadam muliere quae partum sibi insigni artificio supposuerat essetne absolvenda, cum crimen suum timeret marito detegere, sic respondit: *Quoniam igitur postulas edoceri utrum ei, hac fraude durante, sit poenitentia iniungenda, respondemus quod sicuti mulieri quae ignorante marito de adulterio prolem suscepit, quamvis id viro suo timeat confiteri, non est poenitentia deneganda; ita nec illi debet poenitentia denegari;* ex qua pontificia responsione manifeste sequitur quod non peccet non detegendo crimen; nam si peccaret, non esset admittenda ad poenitentiam. Et ratio est quia plura contingerent damna in detectione proprii criminis ad excludendam prolem spuriam ab haereditate quam in taciturnitate eiusdem cum praeiudicio prolis legitimae, cum ex duobus malis maius sit evitandum, debebit uxor potius tacere quam propalare delictum. Antecedens est clarum, quia, ut supponitur, in detectione adulterii adesset periculum propriae vitae et magnae suae infamiae, ultra scandalum mariti et aliorum, et in taciturnitate esset solum iactura haereditatis, quae deberet dividi cum prole spuria; nemo autem tenetur indemnitati alterius consulere cum maiori detrimento proprio in rebus superioris ordinis; vita autem est longe superioris ordinis; quam omnes res temporales, cum nullo pretio sit aestimabilis; et de fama habetur Prov. XXII, 1: *Melius est bonum nomen, quam divitiae multae;* et cap. *Deteriores*, 15, causa 6, q. 1, de mente Anacleti papae [2] habetur quod maius malum sit ablatio famae, quam bonorum temporalium: *Deteriores sunt qui doctorum vitam moresque bonos corrumpunt, his qui substantias aliorum praediaque diripiunt.*

[1] Vide Add. Casin., num. 27 et 28. — [2] Vide Berardi opus inscriptum: *Gratian. Canones*, etc., part. II, cap. 2. (Edit. Barbiell.)

10 Confirmatur, quia, dato etiam quod adultera detegeret suum adulterium, non propterea hoc redundaret in commodum et utilitatem prolis legitimae vel aliorum, qui de iure deberent succedere, quia nec ipsa adultera esset credenda, cum ex regulis iuris alleganti suam turpitudinem nulla debeatur fides, praesertim cum praeiudicio alterius, ut in praesenti casu; eo vel maxime quod ingenium mulierum saepe saepius est alios praeter modum amare et alios
11 odisse. Nec proles spuria teneretur ei credere, ut fatentur omnes canonistae, in cap. *Per tuos,* 10, de Probationibus, et iurisperiti in l. *Si posthumus,* 14, ff. de Liber. et posthumis. Ab omnibus enim receptum est quod nequidem pro foro conscientiae detur obligatio habendi fidem uni homini, etiam omni exceptione maiori, si ideo grave damnum esset subeundum, quia sic daretur occasio multis fraudibus, mendaciis, periuriis et iniustitiis, ut colligitur ex cap. *Licet universis,* cap. *Veniens,* cap. *Cum a nobis,* de Testibus et attestationibus; tum quia cum ipse filius et sua et publica opinione sit legitimus, non tenetur cum tanto suo incommodo se putare illegitimum, nisi convincatur, obstante praesumptione, quae habetur ex matrimonio, quod natus sit ex nuptiis, ut dicit Glossa in cap. *Officii,* de Poenitentiis et remissionibus, verb. *Deneganda,* praecisis his verbis: *Ipsa non potest detegere suppositionem, quia ei non crederetur, obstante praesumptione quae habetur ex matrimonio, quod filius natus sit ex nuptiis.* Cum igitur in ordine ad prolem legitimam illa detectio non possit prodesse, nulla adest ratio cur debeat fieri, maxime cum periculo propriae vitae et famae. Sic docent Scotus, in 4, dist. 10, qu. 2, sub fin.; S. Antonin., III part., tit. 2, c. 7, § 4; Covarruvias, Innocent., Panormit., Caietan., Medina, et alii satis communiter.

12 Adultera quae ad evitandam mortem et magnam infamiam non tenetur manifestare suum adulterium, cum nihil sperat profuturum, tenetur tamen quantum in se procurare omni meliori modo, ut illatum damnum legitimis compensetur, v. g., de ornatu corporis et aliis sumptibus detrahendo, et si habeat bona paraphernalia et alia quae ultra consueta obsequia debita marito, et familiae, suis viribus et industriis potuit acquirere, plus proli legitimae quam spuriae re-
13 linquendo. Et si talibus modis vel aliis consimilibus damnum compensari non possit, tenetur proli spuriae persuadere, si aliunde idonea sit, ut statum ecclesiasticum vel religiosum amplectatur, vel vitam caelibem ducat ad sic, quantum possibile est, compensandum damnum illatum proli legitimae, colligitur cit. cap. *Officii,* de Poenitentiis et remissionibus, et tenent doctores communiter.

14 Parentes qui sine debitis modis et cautionibus liberos suos exponunt clam ad hospitalia aut alia loca pia graviter peccant, si possint aliter eis providere; leg. *Necare,* ff. de Liberis agnosc., ubi dicitur: *Necare videtur non tam is qui partum praefocat, sed et is qui abiicit, et alimentum negat, et qui in publicis locis misericordiae causa aedificatis exponit, quam ipse non habet.* Excusantur tamen a culpa, qui cum 15 debitis cautionibus clam noctu eos exponunt ad hospitalia, ad evitandam infamiam et tegendum delictum, seu quia nequeunt eos alere aliter; sed si divites sint, tenentur restituere 16 hospitali, seu loco pio, vel cuicunque alteri, expensas in prolem suam factas. Redditus enim illi relicti sunt, ut subveniatur pauperibus, adeoque iniuste agunt illi qui cum divites sint, et teneantur liberis suis alimenta subministrare, cogunt ad alendos illos ex pauperum bonis. Sic sentiunt omnes doctores contra Henriquez 17 et paucos alios, qui putant hospitalia et alia loca pia esse instituta non solum ut indigentiae pauperum consulatur, sed etiam ut vitentur pericula prolis, quae semel in flumen proiiceretur, vel alio modo necaretur, nisi sic exponi et nutriri posset ad evitandam infamiam; sed cum bona eorum pace et venia tenendum est cum communi quod parentes divites sint obligati in conscientia restituere hospitali seu alteri cuicunque expensas pro alenda sua prole factas, cum dicamus quod ad evitandam suam infamiam et delictum occultandum possunt parentes prolem spuriam hospitali exponere, dummodo expensas pro ea factas occulte compensent, et sic evitatur etiam praetensum periculum occisionis prolis. Vide verb. *Parentes,* ubi multa ad rem.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De obligatione genitorum alendi prolem adul- 18 terinam, vide quae dicemus verb. *Alimenta.* Videndum nunc an, facta tori separatione pro- 19 pter uxoris adulterium, teneatur maritus uxori inopi alimenta praestare? Iulius Clarus, lib. V Sentent., § *Adulterium,* num. 17, eam fovet sententiam, quam communem appellat, teneri maritum alimenta praestare uxori adulterae; nam licet uxor sit adultera, non propterea desinit esse uxor; t. II, de Divort. Contraria sententia obtinuit apud doctores Protestantes, quia somniant, ob adulterium coniugis matrimonium dissolvi, non solum quoad torum, sed etiam quoad vinculum; vide Voet., Comment. in Dig., lib. XXV, tit. 3, De agnoscend. et alend. liber., n. 8.

Adultera quando teneatur manifestare prolem 20 spuriam ad reparanda damna legitimorum, late agit Covarruvias, part. I, in Relect., ad cap. *Peccatum,* de R. I., in 6, n. 4 et 8.

Lepida sane est cautela, quae refertur ab 21 Alciato, lib. III de Praesumpt., 37 et 39, et parerg. 12, cuiusdam adulterae, quae cum plures liberos haberet, quorum unus esset ex adul-

terio conceptus, eis accersitis, ad mortem veniens dixit: *Filii mei, unus est natus ex adulterio, et ideo bona mei mariti detinet indebite; ego vero priusquam ex hac vita migrem, ne moriar in hoc peccato, eum vobis nuncupare intendo, nisi vos invicem remiseritis omne ius, quod habet alter adversus alterum.* Tunc filii, cum quilibet de seipso dubitaret, mutuo se ipsos ab eo onere absolverunt et liberarunt, iusque invicem sibi remiserunt. Eiusdem cautelae obiter meminit Ioan. Maior, in 4, dist. 15, quaest. 17, quae tamen improbatur a Covarruvia, dict. loc., n. 8.

ADDITIONES RECENTIORES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

22 Etsi adultera communiter non teneatur revelare filium spurium cum periculo vitae, vel famae, potest tamen esse casus in quo teneatur, v. g. quando hoc necessarium esset ad bonum commune, ut si spurius compelleret subditos a fide apostatare; Diana, part. II. tract. 2, resol. 33.

23 Hanc obligationem tamen non esse iustitiae commutativae, sed legalis, vel charitatis, qua bonum commune praeferri debet bono proprio, ait M. Marcus Sera, in 2-2 D. Thom., qu. 62, art. 6; sed Hurtadus, de Iust., disp. 11, diff. 20, existimat in tali casu, non solum ratione charitatis, sed teneri ad id etiam ex iustitia commutativa.

ADDITIONES CASINENSES.

24 Circa quaestionem an adultera sciens prolem non esse legitimam, teneatur ad mariti et filiorum legitimorum damnum vitandum, semetipsam prodere, vera et communis sententia, quam D. Ligorius, lib. III, tract. 5, n. 655, omnino sequendam insinuat, ita distinguit: Si damno mariti et filiorum non multum praeponderet damnum amissionis famae, utique tenetur se prodere adultera, secus vero non tenetur.

25 Itaque, si mater sit tam perditae famae ut alii vulgo de ea non suspicentur modo, sed male sentiant; vel sit femina vilis, cuius fama non longe magis aestimanda sit quam aliorum damnum, tenetur suum crimen manifestare. Roncaglia, de septimo praecep., cap. 2, qu. 4; Lugo, d. 13, n. 67, aliique. Et idem dicendum est si filius spurius perditis moribus imbutus regno vel principatui succedere debeat; tunc enim publicum damnum ageretur.

Licet filius non teneatur matri credere, etiamsi 26
iuramento asserat eum esse ex adulterio genitum, non posset tamen ei fidem denegare si adsint indicia ita vehementia, ut filius in foro externo condemnaretur; ex. gr., si mater demonstraret viri impotentiam, vel absentiam tempore procreationis. Nam quisque tenetur se conformare in conscientia foro externo, ubi forus non nititur falsa praesumptione. D. Ligor., lib. III, num. 654; Lugo, Holzm., Salm., etc.

Adulter qui dubitat an proles sit sua vel 27
mariti, communiter ab omni restitutione excusatur, tum quia possidet matrimonium, et filius legitimus habendus est, nisi constet oppositum; tum quia melior est conditio adulteri bona sua possidentis, qua possessione ob dubiam obligationem non est eiiciendus. Tourn., tom I, pag. 365; Salm., de Rest., c. 3, num. 30; Lugo, d. 13, n. 27, La Croix, lib. III, n. 335.

Excusatur pariter ob eamdem rationem, si 28
dubium sit inter duos vel plures adulteros, dummodo ipse dubio non dederit causam. Nemo enim tenetur ad damnum, nisi certo moraliter constet ipsum fuisse causam damni, iuxta D. Thom., 2-2, quaest. 62, art. 7. Consulatur S. Ligorius, lib. III, tract. 5, de sept. praecep. Decal., num. 658, ubi plures rationes et auctoritates affert ad hanc sententiam tuendam, et adversariorum argumenta dissolvit.

Adulter certus de prole, quamvis ipse non 29
induxerit mulierem ut supponeret viro prolem, uti filium suum, tenetur tamen, una cum adultera, tam alimenta quam haereditatem compensare filiis legitimis. Ipse enim filium procreando efficitur causa proxima et moralis omnium damnorum. Conc. tom. VII, p. 222, n. 7; La Croix, lib. III, p. II, num. 336; Lugo, de Iust., d. 13, n. 11. Secus vero dicendum si adultera sine sua infamia et periculo suppositionis possit prolem extra domum tenere et alere. Lugo, loc. cit., num. 13.

Si adulter vim aut metum intulisset, solus 30
teneretur ad damna, cum solus fuerit adulterii causa principalis. Si vero mulierem gravi afficeret metu, solus quoque tenetur; sed quoniam metus in casu non excusat a culpa, eo deficiente, utique teneretur adultera. Porpor., tract. 8, de Restitut., num. 151, not. 11.

ADVENA

Vide verb. Lex, *artic. 3, a num. 28 ad 48.*

ADVENTUS

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS

Summarium.

1. Quare tempus Natale Domini praecedens Adventus dicatur. - 2. Olim Adventus nuncupabatur ipsa festa dies Dominici Natalis. - 3. Quot Dominicis antiquitus constabat Adventus, et quomodo computabantur. - 4. De veteri disciplina ieiunandi tempore Adventus. - 5. Consuetudo Ecclesiae Graecae. - 6. Ieiunium Adventus nunc religiosis ordinibus relictum. - 7. In omni Italia adest ieiunium de praecepto sexta feria et sab-

bato Adventus. - 8. De institutione antiqui ieiunii Adventus. - 9. Toto Adventus tempore solemnia nuptiarum prohibentur. - 10. Contra facientes lethaliter peccant, sed non dirimitur matrimonium. - 11. Adventus est tempus luctus simul et gaudii, et quomodo id Ecclesia in sacris ritibus significet. - 12. Subdiaconus in Adventu canit Epistolam planeta exutus. - 13. Diaconus similiter Evangelium sine planeta, sed cum latiori stola, quam deponit post communionem. - 14. Ratio huius caeremoniae. - 15. Nonnulla de stola latiori diaconi et planeta plicata. - 16. De missa in sabbatis Adventus. - 17. Tempore Adventus quomodo sit facienda feriae commemoratio. - 18. Quid de festo cum octava occurrente tempore Adventus. - 19. De dominica prima Adventus. - 20. De secunda, tertia et quarta Dominica. - 21. De Dominica *Gaudete*. - 22. De antiphonis maioribus in Adventu.

1 Adventus tempus est quod Natale Domini praecedit. Rationem quare *Adventus* dicatur, Rupertus, lib. III, de Divin. offic., cap. 1, refert dicens: *Tempus quod Dominicae Nativitatis memoriam antecedit, ideo* Adventus *nuncupatur, quia totus eius ecclesiasticus ordo iuxta contemplationem Adventus Domini dispositus est. Advenire autem recte Dominus dicitur, qui ubique est invisibili praesentia maiestatis, dum assumpto quod visibile est nostrum,* 2 *usibus carnis visibilem se ostendit.* Quamvis vero Adventus nomine tempus intelligatur Natalis Domini festum praecedens, tamen antiquitus pro ipsa Domini Natalis die accipiebatur. Hinc est quod in Missale Mozarabico, et apud Lanfrancum, ubi de Dominicis ante Nativitatem agitur, eas, Dominicas ante Adventum vocatas invenimus.

Huius Adventus temporis institutio eadem videtur vetustate pollere ac ipsa Dominicae Nativitatis festivitas, quamvis circa modum illum celebrandi Ecclesiae disciplina non semper, 3 ac ubique locorum eadem fuerit. Multis saeculis Adventum 40 diebus vel 6 hebdomadis constasse indubium est; Capitular. Franc. Caroli Magni, c. 184, edit. Baluz. 1, p. 594; Amalar., de Offic. eccles., lib. IV, c. 27, et alibi. Hinc Adventum vocatum fuisse Quadragesimam in Vita B. Dominici Loricati legimus, et in Sacramentariis Ratholdi abbatis Corbeiensis. Verum postea fere tota Latina Ecclesiae Romanae morem secuta, Adventus tempus 4 hebdomadum, vel saltem 4 Dominicarum spatio circumscripsit, quae a Dominica festo S. Andreae proximiori sunt incipiendae, sive ante siva post incidat, V Kalendas usque ad III Nonas Decembris.

Hae autem Adventus Dominicae praepostero ordine olim numerabantur; ita ut quarta diceretur Dominica, quae hodie prima habetur, et prima quae nunc postrema; Amalar., lib. III, de Offic. eccles., cap. 2.

4 Adventus olim rationem habebat Quadragesimae non in sacrificiis tantum, verum etiam in ieiuniis. Ex concilio Matisconensi I, anno Domini 582 celebrato, canone 9, *sub rege Guntramno,* habetur *ut a feria S. Martini (quo die Adventus incipiebat) usque ad Natalem Domini, secunda, quarta, et sexta sabbati ieiunetur, et sacrificia quadragesimali ordine debeant celebrari.* Inde non paucis annis fideles omnes quolibet Adventus die ieiunium observabant, vel saltem ab esu carnium abstinebant, tamen in quibusdam ecclesiis praeceptum aderat, in quibusdam vero nonnisi pietatis officio erat tribuendum, Benedictus XIV, Institut. canon., institut. 11, de Adventu; Martene, de Antiquis Eccl. ritibus, cap. 1, n. 5, tom. III; Baillet, de Reb. gestis sanctor., in Histor. fest. mobil., lib. VI, c. 2, num. 1; Nicolaus I, qui circa medium saeculum IX floruit, in epistola ad Consult. Bulgar., c. 4, etiam Adventus ieiunium recenset inter ea quae ab Ecclesia Romana custodiebantur, his verbis: *Haec ieiunia sancta Romana Ecclesia suscepit antiquitus et tenet.* Ineunte X Ecclesiae saeculo, Raterius episcopus Veronensis de Adventu loquitur, tanquam de tempore ieiunii, vel saltem abstinentiae a carnibus: *In Adventu Domini, nisi festivitas intercedit, 4 hebdomadibus a carnibus noveritis abstinendum, et coitu.* In synod., apud Achery in Spicil., tom. II, p. 266, saeculo XI, sanctus Petrus Damianus de canonicorum Veliternorum reformatione agens, Quadragesimam commemorat quae ante diem Natalem Domini a fidelibus servari solebat. Initio autem XII saeculi Innocentius III, archiepiscopo Bracarensi respondens, ait: *Ieiunium apud nos in Adventu agitur.* Post Avenionensem translationem Sedis Apostolicae, hanc disciplinam in desuetudinem lapsam Urbanus V quoad omnes suos familiares restituit; uti Reynaldus de familia huius pontificis scribens, ann. Dom. 1370, n. 21, testatur: *Generaliter et indistincte in Adventu Domini, et duobus diebus 4. feriam Cinerum immediate praecedentibus ab esu carnium abstineret, et in dictis diebus saeculares et laicos in curia existentes etiam voluit comprehendi.*

Ad nostra usque tempora Orientales Ecclesiae, 5 paucis exceptis, ieiunium servant a festo S. Philippi, quod XVIII Kalendas Decembris solemni cultu celebrare consueverunt, usque ad Nativitatem Domini; illudque S. Philippi Quadragesimam appellant; Benedict. XIV, institut. 11, n. 4, Instit. canonic.

Adventus autem ieiunium cum in aliquibus Ecclesiis tantum fuerit devotionis actus, in desuetudinem abiit elapso XII Ecclesiae saeculo. Verum fere penes omnes religiosorum ordines 6 ad haec nostra usque tempora fideliter fuit servatum, quemadmodum ipsis a concilio Turonensi II, anno 577, et Salisburgensi, anno 1281, celebrato indictum fuerat. Ipsum vero ieiunium aliqui a die festo S. Martini incipiunt, vel etiam S. Catharinae; alii autem a prima Adventus Dominica, et nonnulli etiam a festivi-

tate Omnium Sanctorum, uti cardinalis Cozza accurate perpendit in Tract. dogm. moral., de Ieiun., part. II.

7 Nunc autem in tota Italia ex decreto Pii papae VI, anni 1787, sexta feria et sabbato ieiunium in Adventu servatur, pro ieiuniis in vigiliis festivitatum apostolorum et quorumdam sanctorum, quae erant antea de praecepto.

8 De institutione denique ieiunii Adventus haec pauca addemus. S. Petrum apostolorum principem Dominici Adventus celebritatem induxisse, tenet Durandus, lib. VI, c. 2, n. 1, sed Bailletius, loc. cit., pag. 259, sancto Perpetuo Turonensi episcopo, qui circa medium V saeculum floruit, institutionem celebritatis et ieiunii Adventus ascribit. Doctissimus tamen Martene de Antiq. Eccl. Ritib. cap. 10, n. 1, Adventus initium ad saeculum Ecclesiae VI referens legis ieiunii S. Gregorium Magnum auctorem affirmat; atque ad eius sententiam Amalarius et abbas Benno, lib. de Ritib. missae, penitus se conformant.

Primis Ecclesiae saeculis tanta religione ac pietate flagrabant fideles, ut sacro Adventus tempore non modo a carnibus, verum etiam coniuges ipsi ab omni carnali consortio abstinerent, ut auctor epistolae ad Bibianum, quae S. Augustino ascribitur, de festo S. Martini loquens, testatur: *Apud nos, itaque, ex eius* (S. Martini) *solemnitate abstinentia a carnibus, vel coniugali copula filiis Ecclesiae indicitur, ut ad Natalem Domini securius com-*
9 *municent*. Nunc autem toto Adventus tempore usque in diem Epiphaniae solemniter nuptias celebrare nefas est, ex decreto sacrosanctae Tridentinae synodi, quae hoc *ab omnibus diligenter observari praecepit*, sess. 24, cap. 10, de
10 Reformat. matrimon. Contrarium facientes lethaliter peccant, non tamen ob id dirimi matrimonium resolvunt Matiens. in Rubr., gloss. 1, num. 147; Cened., collec. 22, num. 2; Sanchez, lib. VII, num. 3.

Duplex Christi Adventus in hac celebritate recolitur; alter cum Dei Filius nostram induit mortalitatem; alter cum in nubibus coeli omnes homines iudicaturus in potestate magna et ma-
11 iestate descendet. Hinc factum est ut Ecclesia per hosce dies cum laetitia ac voluptate, etiam moeroris signa praeseferat; laetitiae quidem indulget pro Salvatoris priori adventu, ob quem festivum *Alleluia* in divinis officiis non omittit; moerorem autem pro altero Iudicis adventu ostendit, cum *Gloria in excelsis* ac *Te Deum* in officio praetermittit. Ideo quando officium est de tempore Adventus, planetae adhibentur violacei coloris, non exceptis dominicis infra octavam sanctorum advenientibus. (Merati in Gavant., Thesaur. sac. rit., part. IV, tit. 1, n. 3.) Quarumdam ecclesiarum disciplinarum, vel piorum ordinum consuetudines dimittimus, qui olim tempore Adventus nigrum colorem in sacris peragendis adhibere, et religiosas imagines, non secus ac Passionis tempore fieri solet, obtegere consueverunt. Martene, de Antiq. Eccles. disciplin., cap. 10, n. 12, 13. Diaconus vero et subdiaconus dalmatica et tunicella non utuntur, quia hae laetitiam praeseferant, ut ex canone de Ieiunio, dist. 76, clare deprehenditur, ubi: *Et tunc propter solemnitatem sancti Spiritus diaconi dalmaticis utantur;* et ex Honorio in Gemma animae, l. III, cap. 45, ubi ait: *Dalmatica significat laetitiam, quae dictis diebus (nempe Adventus) non convenit. Sed earum loco planetas ante pectus plicatas induunt, eiusdem formae et coloris ac planeta celebrantis;* Merati in Gavant., Thesaur. sac. rit., part. IV, tit. 1.

Subdiaconus (praeterquam in Dominica *Gau-* 12
dete) cantaturus epistolam, antequam librum accipiat in missa solemni, planetam deponit in cornu Epistolae, eum adiuvante aliquo acolytho: cantata epistola, et benedictione a celebrante accepta, antequam ad cornu Evangelii Missale deferat, resumit casulam suam plicatam; Bauldr., part. IV, cap. 1; Vinitor, Compend. sacr. rit., part. VI, tit. 1, n. 3. Porro subdiaconus quando lecturus Epistolam suam exuit planetam, nullum aliud substituit indumentum, quia antiquitus lectores et subdiaconi in suis ministeriis obeundis sola alba uti poterant.

Similiter et diaconus suam deponit planetam 13
eodem loco, priusquam Evangeliorum librum ad altare deferat, et planetae loco super diaconalem stolam, aliam latiorem atque violaceam assumit: sicque ministrabit ad peractam Communionem usque; qua completa, et Missale ad cornu Epistolae delato, latiorem deponit stolam, assumitque plicatam planetam; Bauldr., ut supra, et Vinitor.

Hoc autem diaconus et subdiaconus pera- 14
gunt ut significent tunc temporis ratione muneris ad ipsos casulam minime pertinere, sed a presbytero, veluti commodatam accipere. Ita Quartus, et Gavantus, part. I, tit. 19, n. 5, 6, ad Rubric. Missal., part. IV, § 1, n. 4, et Rupertus, lib. III, c. 2, hanc tradidit sententiam, postquam a diacono et subdiacono tristitiae signo dalmaticas ac tunicellas exui, casulasque sumi declaravit, dicens: *Ut in ipsis legant, vel ministrent, sed lecturi, aut ministraturi, illas exuunt, manifeste profitentes illam suam non esse vestem, nec propter suum ordinem sibi debitam, sed propter Dominicae, vel alicuius festi reverentiam, se accipere accommodatam, ut inopem atque indecentem consolentur exspoliationem.*

De origine stolae latioris, et planetae plica- 15
tae aliquid hic addere lubet, quod equidem abs re non esse videtur. Antiquitus planeta, seu casula, quaedam erat vestis presbytero et ministris communis, qua in sacris functionibus

utebantur. Casula autem totam involvebat personam, unicum habens in medio foramen quo caput immitti posset. Hinc factum quod sacerdos ut libere operaretur, manibusque uti posset, casulam super brachia revolveret; et ob eamdem causam cum praedictae casulae magni essent impedimenti ministris, praesertim diacono, a parte anteriori plicatae fuerunt, ut expeditiores essent ad ministrandum. Quamvis vero pro ministris in desuetudinem abierint planetae, et earum loco dalmaticae et tunicellae suffectae, tamen earum usus diacono et subdiacono Dominicis et feriis Adventus et Quadragesimae conceditur, sicut et in aliis ieiuniorum diebus. Ipsae autem planetae adhuc complicantur, quamvis non id necesse videatur, ob introductam a Latinis scissionem planetae a lateribus.

Ne denique diaconus, deposita planeta, suum munus sine aliquo indumento exerceret, quoddam indumenti genus fuit adhibitum, quod nunc *stola latior* appellatur [1]. Usus huius stolae recens omnino est, neque enim XIV et XV Ecclesiae saeculo, quo tempore Romani Ordines sunt exarati, adhibebatur, cum in istis Ordinibus nulla habeatur ipsius mentio. Merati, in Gavant., part. IV, tit. 1. Ubi primum invaluerit, nemini compertum est, et saeculo ipso XVI nondum hanc stolam capella pontificia receperat; Marcellus enim Corcyrensis, l. II Sacrarum Caeremoniarum, cap. 1, testatur planetam plicatam imponi solitam diacono, cum lecturus esset Evangelium.

In sabbatis Adventus non impeditis officio 9 lectionum, et penes quosdam regulares ordines, 12 lectionum, quamvis officium non fiat de S. Maria in Sabbato, tamen missa principalis de ea dicitur, scilicet *Votiva de Sancta Maria ab Adventu usque ad Nativitatem Domini*, quae incipit *Rorate*, in paramentis albis, cum commemoratione Adventus, et tertia oratione de Spiritu sancto, vel de festo simplici, si occurrat. Si autem in praedictis sabbatis incidant Quatuor Tempora vel vigilia, tunc missa principalis erit de vigilia vel sabbato Quatuor Temporum.

Toto Adventus tempore tam in officio quam in missa fit commemoratio feriae, quocumque festo adveniente, etiam primae classis, quia hae sunt feriae maiores. Quod si aliqua incidat vigilia in huiusmodi feriis, quando in his occurrit festum primae classis, tunc facta feriae commemoratione, omittenda non est alia de vigilia. Missal. Roman. part. I, tit. 3, n. 2, et tit. 7, n. 2, in fine; Castald., lib. II, sect. 6, n. 18, et Bauldr., part. IV, cap. 1. n. 11. Si denique festa occurrant cum octava XVI Kalendas Ianuarii inclusive usque ad octavam Epiphaniae, fit de ipsis iuxta eorumdem ritum, absque tamen octava. Bauldry, part. IV, c. 1, num. 12.

Dominica prima Adventus est Dominica ma- 19
ior primae classis ex privilegiatis, ita ut festum in ea incidens, etiamsi primae classis sit, vel titularis, vel festum Patroni, ei cedere ac in aliam diem non impeditam transferri debeat; Merati, in Gavant. part. IV, tit. 1.

Dominica secunda Adventus, nec non tertia 20
et quarta sunt secundae classis; quapropter si in eas aliquod primae classis festum inciderit, officium erit de festo, cum commemoratione Dominicae in officio et missa, eiusque Evangelio, in fine. Quod si incidat in quarta Dominica, vigilia etiam Nativitatis D. N. I. C. occurrente, illud transfertur in diem non impeditam.

In Dominica tertia, quae a suo introitu Do- 21
minica *Gaudete* dicitur, ministri sacri in laetitiae signum dalmaticis utuntur, quod etiam in illius hebdomadae feriis servant, quia in iis missa de eadem Dominica dicitur. Eo die altare solemnius, ideoque inter candelabra vascula cum floribus sunt apponenda, sive etiam sanctorum imagines vel reliquiae. Castald., lib. III, sect. 1, n. 3. In eadem Dominica pulsantur organa in missa solemni. Caeremon. episcop., lib. 1, cap. 28, n. 2. Et olim in suo apostolico palatio ipsemet pontifex sacrum peragebat, praecedentibus Vesperis papalibus, prout in solemnioribus. Marcel. Corcyrens., in Caeremon. Roman., lib. II, cap. 6, et Castald. ut supra.

Septimo ante vigiliam Nativitatis die sole- 22
mnes ad *Magnificat* in Vesperis decantantur antiphonae quae omnes a vocali *O* incipiunt, et *antiphonae maiores* dicuntur. Octavam *Virgo virginum* addit Ordinarium Cabillonense, cuius meminit Amalarius in lib. de Ordine Antiphonarii, cap. 13. Durandus, lib. VI, cap. 11, scribit in quibusdam ecclesiis novem decantari, additis duabus aliis, una, scilicet, de *Virgine quae concepit*, altera pro *Angelo qui ad Virginem introivit*, vel, *in honorem S. Thomae, cuius festum tunc accidit*. Novem pariter Ordinarium Namnetense designat, et novem etiam habet Antiphonarium S. Martini Turonensis. *Quaedam etiam Ecclesiae cantant duodecim prophetas, qui Christi adventum praedixerunt*, inquit Durandus; et revera duodecim continet Antiphonarium S. Gregorii papae a Thomasio editum. Ex Ordine Romano, auctore Benedicto, canonico S. Petri, habetur quod *a festivitate S. Nicolai usque ad feriam Natalem Domini hae antiphonae cantantur ad Matutinum ad* Benedictus. Ex quo patet in Ecclesia

[1] Improprie quidem *stola* nuncupatur, cum enim propriam stolam diaconus non exuat, si hoc ornamenti genus vera esset stola, profecto canonibus concilii Toletani IV opponeretur, quibus cautum est ne episcopus, presbyter, ac multo minus diaconus duplici utantur stola. (Edit. Casin.)

Romana antiphonas illas non in Vesperis, sed ad Matutinum fuisse decantatas, saltem tempore Benedicti canonici, quia Antiphonarium Gregorii papae illas ad Vesperas assignat. Hae autem antiphonae solemniter decantari solebant, et digniores (quod etiam nunc servatur) eas incipiebant, ut in Ordinariis Namnetense et Cabillonense invenire est.

ADVOCATUS

PARTITIO ARGUMENTI

ADVOCATUS: 1. advocati officium quibus sit a lege prohibitum; 2. advocatus quid in exercitio sui officii licite possit, vel non.

Articulus I. *Advocati officium quibus sit a lege prohibitum.*

Summarium. 1. Advocati officium exercere prohibentur pagani, haeretici et excommunicati. - 2. Item minores septemdecim annis, caeci, omnino surdi, furiosi, et amentes perpetuo, servi, feminae, sodomitae, damnati poena capitali, vel calumnia publici iudicii, qui a senatu amoti sunt, et omnes infames. - 3. Item iudices vel assessores non possunt in eadem causa esse advocati. - 4. Item clerici in sacris constituti, aut beneficium ecclesiasticum habentes, nequeunt in foro saeculari advocatum agere, nisi in causa propria, vel propriae ecclesiae, vel in causa etiam consanguineorum intra quartum gradum, quando alium aeque bonum advocatum illi habere non possunt, vel in causa personarum miserabilium. - 5. Item monachi et religiosi omnes, etiam canonici regulares, nisi pro utilitate sui monasterii, et accedente simul mandato proprii praelati regularis. - 6. In foro autem ecclesiastico possunt advocatum agere clerici in sacris, et beneficiati, etiam pro laicis. - 7. Nullus autem clericus potest contra ecclesiam a qua beneficium obtinet existere advocatus, vel procurator pro extraneis. - 8. Alii qui advocatum agere non possunt. *Remissive.* - 9. Advocati qui postulare propter utilitatem publicam provetantur, prohibentur etiam litigatorum consensu - 10. Is cui prohibentur postulationes ab uno iudice ac in uno loco, non prohibetur, nisi adsit infamiae nota, postulare coram diverso iudice, ac in alio loco. - 11. Is qui prohibitus postulaverit, poena pecuniaria extra ordinem multatur. - 12. Clerici qui postulaverint adversus ecclesiam a qua beneficium tenent, illud amittunt, iuxta morem feudorum. - 13. Clericus consiliis et scriptis potest, extra iudicium, adiurare litigantes contra ecclesiam; non vero in iudicio. - 14. Nomina varia quibus designantur. - 15. Advocati nominis origo. - 16. Omnes advocati munus exercere possunt, qui non sunt prohibiti. - 17. Quinam sint prohibiti. - 18. Qui prohibentur lege civili. - 19. Qui vero ecclesiasticis constitutionibus. - 20. Quid dicendum de clerici postulatione coram ecclesiastico iudice. - 21. Casus quibus clerici coram saeculari iudice postulare possint. - 22. Post concilium Constantinop. minores clerici coram saeculari iudice postulare prohibentur, si tamen beneficium habent. - *23. Quaenam *miserabiles* personae sint, pro quibus clericus advocati munere fungi queat in foro saeculari. - 24. In causis sanguinis vel mutilationis ab advocati munere arcentur clerici. - 25. Mendicantibus etiam in causis proprii monasterii advocare interdicitur. - 26. Clericus in una ecclesia praelatus potest adversus aliam in qua beneficium obtinet postulare.

1 Advocati officium exercere prohibentur pagani, haeretici et excommunicati; cap. 11, qu. 1; cap. *Excommunicatus,* 1, de Haereticis; cap. *Nemo,* de Poenitentia, dist. 1; leg. *Nemo,* cod. 2 de Postulat. Item minores septemdecim annis, muti, caeci, omnino surdi, furiosi et amentes perpetuo, servi, feminae, sodomitae, damnati poena capitali vel calumnia publici iudicii, qui a senatu amoti sunt, et omnes infames; cap. *Infames,* 3, qu. 7, circa initium, et leg. 1, § 1, 3 ff. de Postulat. Item iudices vel assessores non possunt in eadem causa esse advocati; cap. 1 4 et 2, caus. 4, qu. 4. Item clerici in sacris constituti aut beneficium ecclesiasticum habentes nequeunt in foro saeculari advocatum agere, nisi in causa propria vel propriae ecclesiae, vel in causa etiam consanguineorum intra quartum gradum, quando alium aeque bonum advocatum illi habere non possunt, vel in causa personarum miserabilium; cap. *Clerici,* et cap. 5 *Cum sacerdotis,* de Postulat. Item monachi et religiosi omnes, etiam canonici regulares, nisi pro utilitate sui monasterii, et accedente simul mandato proprii praelati regularis; lib. I Decretal., tit. 37, c. 2, de Postulando. Item episcopi et superiores, cap. *Te quidem,* 11, qu. 1. 6 In foro autem ecclesiastico possunt advocatum agere clerici in sacris et beneficiati, etiam pro laicis, ut colligitur ex cap. *Per venerabilem,* qui filii sint legit., et cum aliis tenet Fagnan., in c. 1, n. 7, tit. 36. de Postuland. Nullus 7 autem clericus potest contra ecclesiam a qua beneficium obtinet existere advocatus, vel procurator pro extraneis; cap. ultimo, § *Clericus,* de Postulando.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Praeter illos qui ab auctore recensentur sunt 8 et alii qui advocatum agere prohibentur, vel canonicis sanctionibus, vel lege civili, vel sententia iudicis, vel reverentiae conscientiaeve causa. Consule Gonzalez, ad lib. I Decretal., tit. 37, de Postul., ad c. 3, n. 6; Bohemerum, ad d. tit. Decretal.; Gothofredum, in Comment. ad Cod. Theod., lib. II, tit. 19, l. 1 et 2; Voet., Comment. in Pand., lib. III, tit. 1, de Postul.; Noodt, in dictum tit. ff., et doctores ibidem, et ad tit. cod. de Postul.; Strykium, Diss. iur., tom. II, disp. 2, membr. 6, n. 2 et seqq., et 13 per tot.; Rosbach., Process. civil., tit. 18, n. 5; Hilligerum in Donell. enucleat. lib. XVIII, cap. 3, LL.

Advocati qui postulare prohibentur ob bo- 9 num publicum, nec etiam litigatorum consensu postulare possunt; l. 7, ff. de Postul.; Pere-

zius, ad tit. de Postul.; Gonzalez, ad lib. I Decretal., tit. 37, cap. 3, num. 7, in fine.

Is cui uno in loco iudicis unius decreto advocationibus interdictum sit, alio in loco et coram alio iudice non prohibetur, nisi adsit infamiae nota quae eum comitatur; l. *Ex ea causa*, 9, ff. de Postul., arg. l. *Relegatorum*, § *Interdicere*, 10, ff. de Interdict. et relegat. Si is qui prohibetur postulaverit, poena pecuniaria extra ordinem coercetur; l. 1, § *Removet*, 6, ff. de Postul. Clerici qui contra ecclesiam a qua beneficium tenent postulaverint, tanquam ingrati, ipso facto censentur privati beneficio, ut post alios tenet Fagnanus, ad cap. *Cum sacerdotis*, de Postul., num. 14, quod ex moribus feudorum ductum videtur, quorum naturam habent beneficia ecclesiastica, Bohemerus, ad lib. I Decretal., tit. 37, § 10.

Num vero clericus contra ecclesiam advocare prohibitus, nihilominus causae litigatorum consiliis et scriptis inservire poterit? Extra iudicium ei permissum censet Pignatellus, tom. IV, consult. 191, num. 3: nam poenae strictissime sunt accipiendae, cap. *Poenae*, d. 1; Wesemb., in Paratitl., ff. tit. de Postul., n. 5. In iudicio non item: *Perinde enim est*, sunt verba Pignatell., loco mox citato, *scriptis, an absque scriptis aliquis in iudicio advocet*. Ummius, in disput. 2, ad process. iud., thes. 5, n. 26.

ADDITIONES NOVISSIMAE EX ALIENA MANU.

Advocati variis nominibus designantur: dicuntur enim cognitores, oratores, patroni, causidici, togati. Vide Gothofredum, in Paratitl., ad lit., Cod. Theod., de Postulando, et Gibalinum, 2, de Negot., lib. VI, cap. 3, art. 9, num. 11.

Advocati vocantur ex eo quod in consilium advocentur, ut Asconius Pedianus Ciceronis interpres notavit ad ipsum, de Divinat.

Advocati munus obire possunt omnes qui nominatim non reperiuntur prohibiti.

Prohibentur autem quidam lege civili, quidam constitutione canonica, alii autem sententia iudicis.

Lege civili prohibentur munus advocati obire haeretici.

Item minores decem et septem annis, quia in his adhuc infirmum iudicium esse deprehenditur.

Tettio feminae, propter sexum, nec etiam pro liberis; hoc namque officium omnino virile est.

Ob casum prohibentur etiam caeci et aliqua insigni turpitudine deformati, ut muliebria passi, iudicio damnati, et qui operas locarunt ut cum bestiis pugnarent, nisi tamen pro pupillis aut minoribus, ut eorum tutores et curatores postulent; quia tunc officii necessitas eos a poena excusat.

Etiam lege civili prohibentur pro aliis postulare qui iudices arbitrive in causa sunt. Item decuriones contra patriam; vassallus contra dominum; sicuti etiam pater, filius fraterve in ea causa quae agitatur coram eo; quae prohibitiones cum publicam auctoritatem respiciant, ut sic magistratus dignitas conservetur, non possunt litigatorum conventione unquam mutari.

Constitutionibus ecclesiasticis postulare pro- 19
hibentur iudices ordinarii in suis territoriis, ut notatur in cap. un., de Offic. advocat.

Secundo, monachi, ex decreto Xiphilini, quod exstat apud Edmundum Bonfidium, lib. II Iur. oriental., quod intelligendum est nisi necessitate ecclesiae suggerente, et simul abbatis iussu intercedente; quae duae conditiones requiruntur ut licitum sit quandoque monachis advocationis officium suscipere. Videatur canon concilii Tarraconensis citatus ab Innocentio III, in cap. 2.

Deinde ecclesiasticis legibus arcentur ab advocationis munere clerici tam in maioribus quam in minoribus ordinibus constituti; cuius tamen prohibitionis non una est exceptio, ut in cap. 1 et ult. de postulando notatur.

Verum licet clericis postulare inhibeatur pro 20
aliis coram iudice saeculari, posse eos tamen coram ecclesiastico iudice etiam super saeculari negotio advocatorum officium obire, communiter tradunt Abbas, Martha, Velascus et Barbosa.

Casus quibus clerici etiam coram iudice 21
saeculari postulare possunt, sunt sequentes. Primus est quoties in causa propria aut ecclesiae suae, miserabiliumque personarum patrocinium praestant, ut docent Maiolus, Salcedo, Barbosa, Garcias, et alii plurimi. Secundus casus est cum patrocinantur pro coniunctis personis, vel ratione sanguinis, vel spirituali cognatione, vel pro canonicis suis ut tenent Barbosa et Garcias praedicti. Tertius, dum non coram iudice saeculari pro tribunali sedente, sed domi suae conficiendo iuris allegationes, alicui ex partibus patrocinantur, ut resolvit Thomas Sanchez, lib. VI Summ., cap. 3, n. 32. His casibus alium adiungunt Barbosa et Fragosus, dum clerici in uno negotio patrocinium praestant, et eo negotio finito, in alio; quia clericis prohibitum est non uni, sed pluribus negotiis saecularibus se immiscere. Illud etiam apud omnes liquet, clericos etiam in minoribus ordinibus constitutos, beneficia non habentes, posse etiam coram iudice saeculari postulare, ut sic propriae necessitati consulant.

Circa clericos vero in minoribus ordinibus 22
constitutos, licet primis Ecclesiae temporibus nulla prohibitio in eis postulandi reperiatur; imo dum can. 6 et 83 Apostolorum, et in aliis Ecclesiae sanctionibus a Gratiano compilatis in

dist. 88, prohibetur clericis negotiis saecularibus se immiscere, specialiter caveatur de presbyteris et diaconis; ad caeteros vero inferioribus gradibus initiatos non protrahebatur; tamen a temporibus concilii Constantinop. idem de sacerdotibus ac de clericis in minoribus constitutis ordinibus statutum fuit. Videatur canon. 2 eiusdem concilii; cui accedit decisio Alexandri III, ex qua deducit huiusmodi prohibitionem coram iudice saeculari procedere, dummodo clerici minores ecclesiae stipendiis sustententur, ut pluribus relatis resolvisse videtur Vela, dissert. 42, num. 29.

ADDITIONES CASINENSES.

23 Licet clerici possint etiam in foro saeculari advocati munere fungi quoties agatur de causa *miserabilium personarum*, tamen animadvertendum quinam veniant nomine *personae miserabilis*. Legitur in textu cod., tit. 37, miserabiles intelligi, qui *proprias causas administrare* non possunt: quae verba Abbas et Fagnanus, ib., n. 18, explicant miserabiles, pro quibus postulare possit clericus in foro saeculari, illos esse qui non habitu sed actu sunt tales, quique vel ob paupertatem, vel ob quodlibet impedimentum causam promovere nequeant. Quapropter clerici postulare non possunt in foro saeculari pro viduis et pupillis divitibus ad propriam causam promovendam sufficientibus.

Excipiuntur causae sanguinis vel mutilationis in quibus clericus advocare non potest ob periculum irregularitatis; *Cod.*, quaest. *Ne clerici vel monachi*. Licet autem nulla adsit prohibitio quin clericus advocet pro reo in causis sanguinis, attamen tutius abstineri potest, ne ob suam imperitiam, vel defectu practicae iudicialis, ideoque propria culpa reus innocens morti vel mutilationi addicatur. Abb., in c. 1, n. 5, tit. 36. 24

Nunquam mendicantes, etiam pro utilitate proprii monasterii et licentia proprii praelati, possunt advocare. Imo nec possunt personaliter assistere advocatis et procuratoribus, cum in curiis eorum temporalia negotia agitantur, ad eosdem instigandos; ex Clement. *Exivi*, § *Proinde*, de verb. Signif. Rationes huius exceptionis legi possunt ibi. 25

Si clericus esset in una ecclesia praelatus, potest postulare adversus aliam ecclesiam, in qua beneficium simplex obtinet, quin amittat beneficium; quia videtur ratione praelaturae, posse conta aliam advocare; arg. can. *Infames*, § *Item si contra paerem*. 2, 9, 7. Idem habet textus et Glossa *Si qui presbyteri*, 1, 9, 7. 26

Articulus II. *Advocatus quid in exercitio sui officii licite possit, vel non?*

1. Advocatus non potest suscipere patrocinium causae quam cognoscit esse iniustam. - 2. Et si eam suscipit, graviter peccat, et tenetur ad restitutionem pecuniae acceptae a suo cliente, et damni contra iustitiam causati parti adversae. - 3. Si autem causa clientis a principio videbatur advocato iusta, vel saltem probabilis aut dubia, et in progressu cognoscat esse iniustam, tenetur statim eam deserere, et clientem suum inducere ut a lite desistat, aut cum parte adversa componere, absque tamen eius damno. - 4. Aliter peccaret, et ad restitutionem teneretur - 5. Advocatus qui propter negligentiam suam, ignorantiam, vel imprudentiam, causam a se susceptam male defendit, tenetur etiam ad restitutionem. - 6. Ipse advocatus mortaliter peccat si, cum non sit idoneus, officium advocati exercet. - 7. Sicuti etiam mortaliter peccat, et ad restitutionem tenetur, si causam sui clientis pro viribus non defendat, omittat negligenter, aut malitiose, adducere iura et fundamenta ad causam facientia et necessaria. - 8. Advocatus qui contra debitam fidelitatem detegit adversario secreta et fundamenta causae sui clientis, peccat mortaliter, et tenetur ad restitutionem, si propter hoc cliens perdidit causam, quam sine tali detectione fuisset victurus. - 9. Imo advocatus aperiens adversario secretas scripturas et alia secreta sui clientis dicitur falsarius. - 10. Sic graviter peccat advocatus utrique parti simul et semel inserviens. - 11. Imo talis advocatus haberetur ut praevaricator. - 12. Peccat etiam si in eadem causa velit esse advocatus et iudex. - 13. Item peccat graviter advocatus adducens scienter falsas leges, vel abrogatas, vel bonas, malitiose in falsos sensus detorquens, falsas scripturas, aut falsos testes producens; imo scienter utens falsis pro veris, falsi crimen incurrit. - 14. Item peccat advocatus plures causas accipiens, quam supra vires expedire possit, nisi clientes de hoc moniti, attenta eximia advocati peritia, sint contenti. - 15. Advocatus graviter peccat, et restitutionem tenetur, si cum praeiudicio clientum causarum expeditiones notabiliter ipsis invitis differat, vel falsis cavillationibus innixus, quaerat superfluas et non necessarias dilationes in gravamen partis. - 16. Imo in causa matrimoniali advocatus procurans ut causa malitiose differatur, vel ut matrimonium non sortiatur effectum, excommunicatur. - 17. Advocato non licet pacisci cum suo cliente de quota litis, id est de dimidia, tertia vel quarta parte eius sibi attribuenda, si causam reportaverit. - 18. Nec ipsi advocato licet pacisci cum cliente de pretio post inchoatam litem, sed vel ante coeptam, vel post finitam. - 19. Nec ipsi advocato licet cum cliente aliquem contractum inire - 20. Nec ipsi advocato licet alienas lites redimere, et causas litigiosas emere. - 21. Nec ipsi advocato licet conviciis et probris advocatum partis adversae onerare. - 22. Et pro talibus conviciis et excessibus possunt puniri a iudice, et maxime si etiam in ipsum iniurias effuderint. - 23. Nec ipsi advocato licet pro arbitrio pretium exorbitans a cliente exigere, sed solum moderatum, prout a lege taxatum, vel si non est taxatum a lege, iuxta praxim fori et regionis, attenta magnitudine vel parvitate causae et laboris. - 24. Advocatus tenetur egenis in extrema vel gravi necessitate gratis patrocinari; alias si requisitus recuset, graviter peccat ratione debitae charitatis. - 25. Imo ad hoc potest a iudice compelli sub poena pecuniaria, et etiam privationis officii. - 26. Hoc autem intellige, ubi non reperitur deputatus et stipendiatus proprius advocatus pauperum. - 27. Non tenetur tamen advocatus pauperum patrocinium praestare gratis viduis et pupillis, si sint divites. - 28. Nec ipse, sicut nec alii, tenetur esse laureatus. - 29. Advocatus antequam causam patrocinandam suscipiat, tenetur examinare eius aequitatem et probabilitatem, et sincere, prout eam cognoscit, indicare suo clienti; aliter, si falsa promissione vel inani spe victoriae ad expensas inducat, nec ei aperiat periculum litis perdendae, quo cognito cliens litigaturus

non fuisset, tenetur ad restitutionem. - 30. In causis autem probabilibus et dubiis quoad utramque partem, potest suscipere patrocinandam quam maluerit, etiam minus probabilem dummodo moneat clientem de minori probabilitate. - 31. Quid prohibitum vel licitum advocatis. *Remissive.* - 32. Multa privilegia tum personalia tum realia concessa sunt advocatis. - 33 ad 40. Septem afferuntur eorum privilegia personalia. - 41. Alia. *Remissive.* - 42 ad 48. Enumerantur quinque privilegia realia advocatorum. - 49 ad 53. Et quatuor paerogativae circa salarium. - 54. De delictis, quibus advocati privilegia amittunt. *Remissive.* - * 55. Advocatus potest in causis probabilibus et dubiis, minus probabilem tueri, admonens clientem. - 56. Tenetur a causa recedere ut certo noscit eam semper dubiam mansuram. - 57. Legibus regni Neapolitani unusquisque potest pro seipso advocare, et quando sit prohibendus. - 58. Qui nequeant aliorum defensionem suscipere, quam uxorum, consanguineorum, affinium linea recta et pupillorum. - 59. Quomodo puniatur advocatus vel patrocinator, qui paciscitur de quota litis. - 60. Quomodo qui sine consensu clientis sui, contrariae partis defensionem suscipit. - 61. Poenae statutae in advocatum vel patrocinatorem qui clienti fidem fallit. - 62. Vel qui iudiciis criminalibus praevaricatur.

1 Advocatus non potest suscipere patrocinium causae, quam cognoscit esse iniustam; l. *Rem*
2 *novam*, § *Advocati*, cod. de Iudiciis. Et si eam suscipit, graviter peccat, et tenetur ad restitutionem pecuniae acceptae a suo cliente, et damni contra iustitiam causati parti adversae. Et ratio est clara, quia agit contra conscientiam patrocinando causam iniustam, quam si talem sciret cliens non produceret, nec pars adversa iniuste gravaretur; adeoque cum totius utriusque partis damni causa sit eius aviditas lucri temporalis, sequitur manifeste eum teneri ad integram restitutionem. Et sic expresse tenet S. Augustinus, epist. 153, alias 54, n. 25, in qua advocatum alloquens ait: *Redde quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitate adfuisti, iudicem fefellisti, iustam causam oppressisti, de falsitate vicisti.* Sic S. Thomas, 2–2, q. 71, art. 3, in corpore; S. Anto-
3 nin., et alii communiter. Si autem causa clientis a principio videbatur advocato iusta, vel saltem probabilis, aut dubia, et in progressu cognoscat esse iniustam, tenetur statim eam deserere et clientem suum inducere ut a lite desistat, aut cum parte adversa componat, absque tamen eius damno; leg. *Rem non novam*, § *Patroni*, cod. de Iudiciis. Et sic tenet expresse S. Thomas, 2–2, quaest. 71, art. 3, ad 2; S. Raymundus, in Summ., lib. II, tit. 5, § 39; S. Ioannes Capistranus, tit. 1, tract. *Speculum conscientiae* intitulat., § *Restat ultimum*, n. 29. S. Antoninus cum communi signanter, absque tamen eius damno, quia advocatus non potest suadere compositionem cum damno partis adversae quando certe cognoscit causam esse iniustam: compositio enim habet locum, quando res est dubia; aliter peccaret, et ad restitutionem teneretur, quia daret causam damno, quod ex tali compositione, seu transactione, alteri parti iustam causam defendenti emergeret; compositio enim, vel transactio non fit nisi aliquo dato et retento, vel remisso quod datum et retentum, seu remissum in tali compositione consulta ab advocato suo clienti causam iniustam foventi esset penitus iniuste ablatum ab alia parte causam iustam tuenti; adeoque restituendum.

Advocatus, qui propter negligentiam suam, 5
ignorantiam, vel imprudentiam, causam a se susceptam male defendit, tenetur etiam ad restitutionem, quia causae patrocinium suscipere non debet, nisi sit ad id idoneus, et debitam tali causae curam afferat, ut expresse habetur in cap. *Si culpa*, fin., de Iniuriis et damno dato, lib. V, tit. 36, ubi Gregorius IX habet praecise haec verba: *Si culpa tua datum est damnum, vel iniuria irrogata... aut haec imperitia tua, sive negligentia evenerunt, iure super his satisfacere te oportet; nec ignorantia te excusat, si scire debuisti, ex facto tuo iniuriam verosimiliter posse contingere vel iacturam.* Sic tenet S. Thomas, 2-2, q. 71, art. 3; S. Raymundus, in Sum., lib. II, tit. 5, § 39; S. Bernardinus Senensis, serm. 34, in Domin. 4 Quadr., cap. 4, tom. I, et alii communiter. Ipse enim advocatus mortaliter peccat, si cum 6
non sit idoneus, officium advocati exerceat; leg. *Nemini*, ff. de Advocat. Sicuti etiam mor- 7
taliter peccat, et ad restitutionem tenetur, si causam sui clientis pro viribus non defendat, et omittat negligenter, aut malitiose adducere iura, et fundamenta ad causam facientia, et necessaria, cum ad hoc ex iustitia sit stricte obligatus vi sui officii, et recepti salarii; leg. *Properandum*, § *Ille procul dubio*, cod. de Iudiciis, et leg. *Advoc.*, cod. de Advoc. divers. iudicior., et canone *Irreligiosum*, d. 87, ubi Gelasius papa similia sic habet: *Irreligiosum prorsus, et exsecrabile iudicamus, si quisquam, vel extraneos in sua tuitione susceptos non omni fide, et tota animi sui advocaverit sanctitate* [1].

Advocatus qui contra debitam fidelitatem 8
detegit adversario secreta et fundamenta causae

[1] Advocatum tamen in foro conscientiae non teneri de culpa levi, atque adeo, si contingat cum causa cadere, eo quod non praestiterit quod doctissimus et diligentissimus quisque praestitisset, dummodo praestiterit quae solent diligentes, et docti in similibus causis, non teneri ad restitutionem affirmat Lessius, lib. II, c. 7, dub. 7, n. 81 et 82; Azor., p. III, lib. XIII, c. 29, dub. 5; Malderus, in. 2-2, tr. 6, c. 3, dub. 10; Fernand., in Exam. theol. mor., lib. IV, q. 44, n. 2; Graff., dec. p. I, lib. III, c. 8, n. 4; Navarr., in Manual., c. 25, num. 28; Rodrig., in Summ., t. I, c. 6, num. 6; Ortiz, in Summ., c. 8, num. 3; Turrian., tom. II, in 2-2, disp. 11, dub. 4, n. 3 et 5, et alii. Multi contrarium docent; sed si eorum sententia esset tenenda, *vae, vae, vae advocatis!* exclamat P. Diana, part. II, tr. 15, resol. 59. (Edit. Barbiell.)

sui clientis, peccat mortaliter, et tenetur ad restitutionem, si propter hoc cliens perdidit causam, quam sine tali detectione fuisset victurus; c. *Si* 9 *quis,* de Clericis, 12, quaest. 2. Imo advocatus aperiens adversario secretas scripturas, et alia secreta causae sui clientis, dicitur falsarius, leg. 1, § *Is qui deposita,* ff. *Ad leg. Cornel.,* de Falsis; et ut falsarius est puniendus; l. *Si quis aliquid,* § *Si quis instrumentum,* ff. de Poenis. 10 Sic graviter peccat advocatus utrique parti simul, et semel inserviens pro eadem causa, quia repugnat ut utramque partem aeque defendat; necesse enim esset, ut vel secreta unius partis alteri revelaret, illamque ex propriis suis secretis documentis impugnaret, vel neutri parti specialiter assistendo, causam malitiose protraheret, contra l. *Quisquis vult,* cod. de Advocat. 11 Imo talis advocatus haberetur ut praevaricator: leg. 1, cod. de Advocat. diversor. iudicior., et lege 1, de Praevaricatoribus, cum praevaricator sit qui ex utraque parte consistit. Caeterum advocatus non proprie *praevaricator* dicitur, l. 1, d. de Praevaric., ut animadvertit P. Philip. Vicat. in suo vocabular. utr. iuris, verb. 12 *praevaricator.* Peccat etiam si in eadem causa velit esse advocatus et iudex, quia debet inter utrumque esse differentia personali, cum duo officia contraria in eadem causa eidem exercere non liceat; leg. *Quisquis vult,* cod. de Advo- 13 catis. Item peccat graviter advocatus adducens scienter falsas leges, vel abrogatas, vel leges bonas malitiose in falsos sensus detorquens, falsas scripturas aut falsos testes producens, imo scienter utens falsis pro veris, falsi crimen incurrit: cap. *Dura saepe,* et sequent., de Crimine falsi, et leg. 1, § *Ad legem Corneliam,* 14 de Falsis. Item peccat advocatus plures causas accipiens, quam supra vires expedire possit, nisi clientes de hoc moniti, attenta eximia ad- 15 vocati peritia, sint contenti. Et graviter peccat, et ad restitutionem tenetur, si cum praeiudicio clientum causarum expeditiones notabiliter ipsis invitis differat, vel falsis cavillationibus innixus quaerat superfluas et non necessarias dilationes in gravamen partis; leg. *Quisquis vult,* cod. de Advocat., et leg. *Properandum,* § *Ille pro-* 16 *cul dubio,* cod. de Iudic. Imo in causa matrimoniali advocatus procurans ut causa malitiose differatur, vel ut matrimonium non sortiatur effectum, excommunicatur; concil. Oxon.,cap.4. 17 Advocato non licet pacisci cum suo cliente de quota litis, id est de dimidia, tertia, vel quarta parte eius sibi attribuenda, si causam reportaverit, aut vicerit, quia propter malas artes quibus uti posset advocatus ad reportandam causam spe aliquotae conventae illectus, sic pacisci gravissime prohibetur; leg. *Si quis advocatorum,* cod. de Postulando, et canon. *Infames,* § *Arceantur,* 3, q. 7 [1].

Nec ipsi advocato licet pacisci cum cliente 18 de pretio post inchoatam litem, sed vel ante coeptam, vel post finitam, quia postquam suas scripturas et fundamenta ipsi aperuit, cogetur quolibet pretio stare, ne prodatur; cap. *Infames,* 3, quaest. 7. Nec ipsi advocato licet cum 19 cliente aliquem contractum inire, leg. *Quisquis vult,* cod. de Advocat., et cap. *Infames,* 3, § *Praeterea,* 3, q. 7, quia cliens durante lite contrahens cum advocato contractum, v. g., emptionis vel venditionis, facile cogeretur contrahere cum suo praeiudicio propter timorem litis perdendae, sicuti aegrotus cogeretur cum suo damno contrahere cum medico, propter timorem perdendae vitae, si in casu repulsae a medico sibi irato relinqueretur; argument. leg. *Medicus* ff. de Variis et extraordin. cognit. Nec ipsi advocato licet alienas lites redimere 20 et causas litigiosas emere, leg. *Si quis,* 5, cod. hoc tit., et cap. ult., de Alienat. iudicii mutandi causa, quia sic litigiosus advocatus lucri cupidus facile suscitaret intricatas aliorum causas, forte a principalibus nunquam intentandas, unde pax inter homines, et tranquillus reipublicae status continue perturbaretur, cum non parvis modo horum, modo illorum vexationibus. Nec ipsi advocato licet conviciis et 21 probris advocatum partis adversae onerare; l. *Quisquis vult,* cod. hoc tit., et § *Arceantur,* ubi dicitur quod tales conviciosi advocati apud prudentes et graves viros suam opinionem imminuant, et causam clientis non parum vulnerent et infirment. Et pro talibus conviciis 22 et excessibus possunt puniri a iudice, et maxime, si etiam in ipsum iniurias effuderint; arg. c. 1, de Poenis, in 6, et leg. *Nullum,* 4, cod. de Test. Nec ipsi advocato licet pro arbi- 23 trio pretium exorbitans a cliente exigere, sed solum moderatum, prout a lege taxatum, vel si non est taxatum a lege, iuxta praxim fori et religionis, attenta magnitudine vel parvitate causae et laboris; leg. *Quisquis vult,* cod. hoc tit., et canon. *Infames,* § *Apud urbem,* 3, q. 7.

Advocatus tenetur egenis in extrema vel gravi 24 necessitate gratis patrocinari; alias si requisitus

[1] Diana, part. II, tract. 16, resol. 49, haec subiungit: *Dico igitur, communem opinionem negantem procedere in foro exteriori, non autem in foro conscienliae, ubi Deus est ille qui videt veritatem, et non respicit praesumptionem, super quam fundantur leges prohibentes pactum inter advocatum et clientem de quota lite. Ergo quoties deficit praesumptio fraudis et iniustitiae, leges istae non obligabunt.* Idem sentiunt Victorellus, in Manual. nav., c. 25, n. 30; Io. Valerius, in Differ. utr. fori, verb. *Contractus,* differ. 3; Homob. de Bonis, de Statibus, p. II, c. 4, n. 5, et hanc opinionem probabilem putat Zanardus in Direct. confess., p. II, praecept. 3, c. 34, q. 8, ubi contrariam sententiam, quam ipse tenet, vocat tantum tutiorem. Sed cum lex illa iusta sit, et leges humanae iustae conscientiam obligent, Dianae et aliorum qui Dianam sequuntur, opinio tuta mihi censeri nullo modo videtur. (Edit. Barbiell.)

recuset, graviter peccat, ratione legis debitae charitatis. Est communis doctorum. Imo ad hoc potest a iudice compelli sub poena pecuniaria, et etiam privationis officii, per textum in l. *Providendum*, 7, cod. hoc tit., et in statu ecclesiastico est hoc expresse praeceptum a Paulo V, constit. 71, incipiente *Universis*. Et hoc intellige, ubi non reperitur deputatus, et stipendiatus proprius advocatus pauperum, quia ubi adest iste, non tenentur alii; cum ipse teneatur ex iustitia et officio ratione stipendii, et privilegiorum, et maxime privilegii fori, quo gaudet, etiamsi sit laicus, ut declaravit Sacra Congregatio Immunitatis in Beneventana, 20 Iulii 1655. Non tenetur tamen advocatus pauperum patrocinium praestare gratis viduis et pupillis, si sint divites, quia censetur deputatus et stipendiatus solum pro pauperibus, ut tenet Pirhing, in Ius canon., tom. I, lib. I, tit. 37, § 1, assert. 3; Sporell., dec. 256, n. 31 et alii passim. Nec ipse, sicuti nec alii, tenetur esse laureatus; advocati enim officium requirit solum doctrinam, non doctoratum; Rot. Rom., part. XVIII, tom. I, decis. 357. n. 10 et 11. Advocatus antequam causam patrocinandam suscipiat, tenetur examinare eius aequitatem et probabilitatem, et sincere, prout eam cognoscit, indicare suo clienti; aliter, si falsa promissione vel inani spe victoriae ad expensas inducat, nec ei aperiat periculum litis perdendae, quo cognito cliens litigaturus non fuisset, tenetur ad restitutionem, ut communiter tenent doctores. In causis autem probabilibus et dubiis quoad utramque partem, potest suscipere patrocinandam quam maluerit, etiam minus probabilem, dummodo moneat clientem de minore probabilitate, quia utraque pars habet ius producendi sua fundamenta in iudicio, et sic advocatus ius utramque patrocinandi; non enim semper est verius quod videtur probabilius; et fortasse aliud poterit esse iudicium iudicis, cum saepe causa quae uni minus probabilis alteri probabilior appareat. Sic tenent communiter doctores [1].

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quid licitum vetitumve sit advocatis vel ratione sui officii et suae personae, vel clientis, vel adversarii, vel causae, consule Strykium, Dissert. iurid., tom. I, disp. 13 per tot.

Ut homines eo magis incitarentur ad munus advocatiae capessendum, multa commoda et privilegia sunt concessa advocatis. Ea Strykius Dissert. iurid., tom. I, disp. 15 per tot., et Schmier, in Iurisprud. canonic. civil., lib. II, tract. 1, cap. 2, sect. 3, § 6, ad duo genera revocant, nempe ad personalia et realia. Privilegia *personalia*, quae scilicet magis personam quam patrimonium spectant, sunt: 1°. Nobilitas, argum. l. *Providendum*, 7, cod. de Postul.; l. *Cum advocatio*, 8, c. de Advoc. divers. iudic.; l. ult., cod. de Decurion. 2°. Participatio privilegiorum militarium, arg. leg. *Advocati*, 14, cod. eodem, illis exceptis quae ob ignorantiam militibus concessa sunt. 3°. Immunitas a tortura, argumento a militibus deducto ex leg. *Miles*, 8, c. de Quaest. 4°. Immunitas a carcere, in cuius locum advocato delinquenti honestum cubile assignandum, arg. d. leg. *Miles*, 8. 5°. Exemptio a poenis quae magis ignominiosae sunt, uti suspendium, fustigatio, etc., arg. leg. *Aut facta*, 16, § 3; leg. *Capitalium*, 28, § 2, et ult., ff. de Poenis. 6°. Quod inconsulto principe tormentis subiici nequeunt, Mathesil., in Pract., § *Expedita*, n. 36; Benius, de Privileg. iurisconsultor., privil. 39, num. 6; Saur., in tract. de torturali Quaestione. 7°. Quod advocatus fabrum malleantem vicinum, vel alium opificem strepiferam artem exercentem, expellere possit, ne malleorum strepitu sua perturbentur studia; Ripa, in l. ff. *Solut. matr.*, n. 132; Menoch., Arbitr. iudic. quaest., cas. 237, n. 3 et seqq.; Marc., Decis. part. I, q. 634; Richter., de Privil. adv., disput. 3, ad Authent. *Habita*, th. 2. Alia etiam privilegia personalia advocatorum recenset Strykius, d. disp. 13, cap. 2.

Privilegia realia, quae non tam personam quam patrimonium respiciunt, sunt: 1°. Immunitas ab oneribus et muneribus, realibus et personalibus, arg. l. *Medicos*, 6, c. de Profess. et med., iuncta leg. *Grammaticos*, 2, cod. eodem. 2°. Exemptio a recipiendis hospitibus et militibus, leg. *Sancimus*, 6, cod. de Advoc. div. iudicior., l. *Petitiones*, 5, § 2, cod. de Advoc. div. iudic.; Iabor., de Metat., p. III, § 2, c. 2, art. 2, § 4; Kloch., de Contribution., cap. 17. 3°. Praelatio filiorum, quoad officium advocati supra extraneos; dicta l. *Petitiones*, 5, § 5; Brunemannus, Com., cod. ad l. *Iubemus*, 3, § 5, de Advoc. divers. iudic. 4°. Beneficium competentiae, ratione cuius ultra quam possunt creditoribus satisfacere non tenentur; arg. l. *Miles*, 6, in princ., et l. *Item miles*, 18, ff. de Re iudic. Dissentiunt hac in re Donellus, lib. XXVII, cap. 9; Enenkel Baro, l. 2, de Privil. milit., cap. 19; Harprect., § 38, instit. de Action., n. 12, 13. Sed contrariam sententiam benigniorem esse statuit Hilliger. in Donell. enucl., dict. lib. XXVII, cap. 9, lit. *N.*, et huiusmodi privilegium etiam ad studiosos transfert Rebuffus, de Privileg. scholar., num. 112. 5°. Ius praetendendi salarium, seu honorarium, seu stipendium impensi laboris; cap. *Non li-*

[1] Nequit tamen advocatus proferre ius sui clientis ut certum, si solum est probabile, maxime si sit advocatus celebris, cuius dicto stare iudicem timeatur, indeque non trutinaturum fore probabilitatem utriusque partis. (EDIT. BARBIELL.)

cet, 71, c. 11, q. 3, quod antea per legem Cinciam non licebat; qua de re adi, si vacat, eruditam dissertationem Brummeri ad legem Cinciam.

49 Circa salarium multae praerogativae advo-
50 catis competunt: Prima est, quod salarium possint exigere, etsi nihil de eo conventum sit, in ea quantitate quam pro modo litis, advocati facundia et fori consuetudine praestari aequum est; l. *Praeses*, 1, § 10, ff. de Extraord.
51 cogn. Secunda, quod annumeretur peculio quasi castrensi, leg. *Fori*, 4, leg. *Cum advocatio*, 8,
52 cod. de Adv. div. iudicior. Tertia, quod integrum debeatur advocato, si per eum non steterit quominus operam suam clienti usque ad finem litis exhibuerit; ut si infirmitate correptus, aut omnino mortuus fuerit, dict. leg. *Praeses*, 1. § 13, ff. de Extraord. cogn.; cui suffragatur textus in leg. *Sed addes*, 19, § ult., et leg. *Qui operas*, 38, in princ., et § 1, ff. *Locati;* et sic salarium initio anni solutum ob causam supervenientem ab haeredibus repeti non potest; Anton. Faber, in Rational., ad leg. *Qui operas*, ff. *locati;* Gail., lib. I, obs. 44, n. 12; Magon., in Cynos., adv., cap. 9, n. 28. Sunt qui praerogativam hanc solis advocatis fisci tribuunt; sed ad advocatos omnes extenditur ab Hilligero in Donel., lib. XVIII, c. 3, litt. *KKK;* Carpz., p. II, dec. 136, num. 20 et seqq.; Gail., 1, obs. 43, num. 12; Mer., ad Ius Lubecens., lib. III, tit. 8, not. 7, n. 28.
53 Quarta praerogativa, quod posthabitis reliquis creditoribus prius sit numerandum, exemplo eius per quod res est meliorata; Iason., in lib. II, num. 51, ff. *Solut. matrim.;* Alciatus, praer. 43, reg. 3, num. 8. At haec praerogativa quando locum habeat nec ne, vide Strykium, dict. disp. 15, cap. 3, num. 9; Carpzov., Iurisprud. for., p. I, c. 28, def. 30 et 36.
54 De delictis quibus advocati se privilegiis indignos reddunt, consule Strykium, dict. diss. 15, c. 4 per tot.

ADDITIONES CASINENSES.

55 In causis probabilibus et dubiis potest etiam minus probabilem causam advocatus tueri, admonens clientem, sive actorem, sive reum de minori probabilitate. Licet contrariam sententiam Salmanticenses satis probabilem autument, huic tamen adhaerent et ipsis consentit D. Ligorius, lib. IV, vers. 3, dub. 3, num. 222, et communius theologi. Id de causis civilibus. In causis vero criminalibus dubiis non licet advocato tueri partes actoris, eo quod agens argumento minus probabili graviter peccaret in reum. Fill., lib. XL, c. 1.
56 Advocatus praevidens certo argumento causam semper dubiam mansuram, seque nihil posse evincere, tenetur a causa recedere, ne iniuste possessorem vexet, et actor inaniter rem suam profundat. Conf. de Lugo, de Iust., d. 41; Salm., in t. d. 1, sect. ult., n. 108.

Unusquisque legibus regni Neapolitani potest 57
pro seipso advocare, dummodo adsit patrocinator. Attamen, si pars vel animi motu vel inexperientia nequeat convenienter causam dicere et iudices instruere, potest a tribunali illo iure privari. Cod. regni Neapolit., part. III, art. 180.

Partes nequeunt, etiam consultationis gratia, 58
propriam defensionem committere, sive verbo, sive scripto agendam, iudicibus actu exercentibus officium regiis procuratoribus generalibus, procuratoribus regiis eorumque substitutis, licet diversa in tribunali munia peragant. Hi omnes tamen, quocunque tribunali possunt proprias causas, illasque uxorum, consanguineorum, affinium in linea recta, eorumque pupillorum advocare. Part. III, art. 181.

Poenalibus legibus regni Neapolitani san- 59
citum est advocato vel patrocinatori paciscenti de quota litis, muneris sui exercitium interdici a biennio usque ad quinquennium, et multae non excedenti ducatos ducentos, nec quinquaginta ducatorum minori, damnari. Part. II, art. 207.

Advocatus vel patrocinator, defensione incoe- 60
pta, absque proprii clientis consensu, oppositae partis causam defendendam suscipiens ab officii exercitio per quinquennium repellitur, et centum, usque ad tercentos, ducatorum multa punitur. Ibid., art. 208.

Si advocatus sive patrocinator muneribus vel 61
promissis clienti fidem fallat, et ob suam fraudem vel ob fraudulentam omissionem ille causam amittat, vel aliquod legitimum gravamen praescribatur contra sententiam aut decisionem definitivam, per sex annos, usque ad viginti repellitur ab exercitio proprii et cuiuscunque publici officii, ac 100 usque ad 400 ducatis multatur. Ib., art. 209.

Quoties vero advocati sive patrocinatoris 62
praevaricatio in accusati damnum vertatur, in correctionalibus iudiciis, perpetua interdictione a proprio et quocunque publico officio, relegatione et 100 usque ad 400 ducatorum multa punitur; et iudiciis criminalibus, reclusione, interdictione perpetua et 100 usque ad 1000 ducator. multa punitur. Ib., art. 210. In iudiciis *politiae* haec praevaricatio biennii interdictione ab officio, primo carceris gradu, et correctionali multa punitur. Ib., art. 211. Quae quidem poenae infliguntur advocatis vel procuratoribus huius delicti sontibus, non seclusis poenis infligendis ob crimen falsi, calumniae et corruptionis in exercitio publici muneris. Ib., art. 212.

ADVOCATI CONSISTORIALES

Summarium.

1. De advocatorum consistorialium privilegiis, numero, praecedentia, etc. *Remissive.* - 2. Qui sint consistoriales advocati, quaeque eorum munera officiaque. *Remissive.* - 3. Decanus advocatorum praecedit omnibus de collegio, etiam personali dignitate praestantibus. - 4. Advocati fisci et Camerae Apostolicae officium incompatibile est cum officio promotoris fidei. - 5. Advocatus fisci et Camerae Apostolicae nequit patrocinare alterius generis causas. *Remissive.* - * 6. De advocatorum consistorialium origine. - 7. Eorum privilegia confirmantur a Benedicto XIV. - 8. Possunt missam celebrare ante auroram et post Nonam.

Advocatorum consistorialium privilegia et iura in unum colliguntur; eorum collegii antiquitas et decus asseritur; eorum duodenarius numerus, ex quibus constare debeat, declaratur, munus advocati consistorialis quomodo vacet, demonstratur, eorum collegio reservatur ius praesentandi tres advocatos summo pontifici in casu vacationis; de eorum praecedentiis et habitu ac antianitate, et de iure optandi ad decanatum, statuitur a Bened. XIV, t. I, constit. 106, incip. *Inter conspicuos*, § 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

2 Advocati consistoriales sunt veri papae familiares. Ad eos pertinet causas consistoriales pertractare. In causis beatificationis et canonizationis scribere in iure, easdemque causas in consistorio perorare. In solemniis canonizationum instantias proponere. Pallium petere pro archiepiscopis, aliisque. Ad ipsos spectat regimen archigymnasii Urbis. Privativa facultas in Urbe doctorandi in utroque, vel altero iure ipsis tribuitur, cum exstinctione litis inter eosdem, et protonotarios apostolicos. Eorum collegio perpetuo addicta sunt munera promotoris fidei, advocati pauperum, advocati fisci et camerae apostolicae, advocati fabricae S. Petri, advocati S. P. Q. R. commissarii conclavis Sede Apostolica vacante. Eisdem conceditur oratorium domesticum, et facultas condendi statuta, ac removendi officiales collegii; idem in cit. constit. incip. *Inter conspicuos*, a § 9 ad 35.

3 Advocatorum consistorialium decanus in actibus collegialibus praecedit omnibus de collegio, etiam personali dignitate praestantibus; idem, tom. I, constit. 98, incip. *Inter plures*, § 16.

4 Advocati fisci, et Camerae Apostolicae officium incompatibile in posterum decernitur cum officio promotoris fidei; idem in cit. constit. *Inter conspicuos*, § 32.

5 Advocatus fisci et Camerae Apostolicae, et advocatus pauperum abstinere debent a patrocinandis alterius generis causis; idem ibid., § 33.

ADDITIONES CASINENSES.

6 Super advocatorum consistorialium origine non una omnium est opinio: aliqui enim putant Benedicto X tribuendam esse eorum originem; alii vero eam a Gregorio Magno repetunt, qui sua auctoritate, pauperum, aliarumque personarum, quae essent oppressae, septem instituit defensores, et istos, lapsu temporis, nomine mutato vocatos fuisse advocatos consistoriales tenent. Sane ante Benedic. X plures ista qualitate praeditos esse novimus, uti Bonifacius VIII, S. Raymundus, aliique apud Rubeum in opuscula advocatorum consistorialium, et Scannarol., de Visit. carcer.

7 Gravissimum Romae est collegium advocatorum consistorialium, et amplissimis donatum fuit privilegiis, quae tamen ob varias causas in desuetudinem abierunt; at Bened. XIV, const. *Inter conspicuos*, illa renovat atque confirmat.

8 Habent privilegium missam faciendi ante auroram hora una, et una hora post Nonam.

ADVOCATI ECCLESIARUM

ARTICULUS EX NOVISSIMA EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1. Quid advocatia. - 2. Ea quadruplex est. - 3. Prima defensionis, quae quidem altera forensis est, et in Oriente presbyterorum erat. - 4. In Africa vero laicorum. - 5. Clericis vero in Africa erat fori strepitus interdictus, - 6. uti et apud Langobardos, - 7. atque in Italiae regno, Gallia et Germania. - 8. Romae autem tertio iam saeculo viguit defensorum munus, et clericis attributum. - 9. Postea etiam laicis, - 10. simul tamen et clericis, - 11. donec saltem Gelasius papa illud uni clero restituit. - 12. Altera defensionis advocatia armata dicitur, ipsis regum atque imperatorum diplomatibus confirmata. - 13. Secundum advocatiae genus iurisdictionis fuit in causis monasteriorum et ecclesiarum cum suis subditis. - 14. Cui interdum episcopi atque abbates sese immiscebant. - 15. Tertia advocatia administrationis dicitur, seu oeconomica, quae clericorum fuit, - 16. licet alicubi laicis perverse credita. - 17. Quarta protectionis, quae duplex est, generalis altera; - 18. altera specialis. - 19. De hisce advocatiis scriptores nonnulli. - 20. Multiplici ratione ac titulo ecclesiarum advocati constituebantur; - 21. cumprimis vero episcoporum et abbatum electione, - 22. aut etiam advocatia feudi iure in familias perpetuo translata, - 23. unde novi alii advocatiarum acquirendarum tituli. - 24 ad 28. Advocatorum officia. - 29, 30, 31. Quae advocati ab ecclesiis commoda perciperent. - 32, 33. Plura ecclesiis illata damna ab advocatis. - 34. Quorum numerus in dies excrevit. - 35 ad 38. Ut necesse fuerit eorum magnam partem de medio tollere, aut legibus coercere.

1 In explicanda advocatia mirum quantum auctores inter sese dissentiant. Plures certe illius definitiones circumferuntur, ut apud Pfeffingerum videre est in Vitriar., lib. I, tit. 15,

pag. 1155. Malim ego cum P. Zallwe in t. III Principior. iur. eccles., p. 127, Advocatiam ecclesiarum definire *ius et officium defendendi ecclesias, earumque personas, bona ac iura, lege, consuetudine, observantia, pacto, et foedere constitutum.*

2 Multiplex porro est huiusmodi advocatiae genus: verum et hic magnus scriptorum dissensus. Nihil tamen prohibet, quominus in quatuor veluti classes eam tribuamus, primam *defensionis*, secundam *iurisdictionis*, *tertiam administrationis*, quartam denique *protectionis*.

3 Ut a prima ordiar, ea quoque duplici genere continetur. Alteram *forensem* et *togatam* vocant; *sagatam*, alteram, et *armatam*. In utriusque origines inquiramus, et cuiusmodi advocati hi fuerint, clerici ne, an laici, videamus. Epiphanius, haeres. 72, fidei confessionem exhibet ab Ancyranae civitatis clero an. 376 subscriptam, ubi et *defensor* occurrit. Id tamen munus non adeo certum, cum Graece dicatur ὠβοστάτης. Cornarius *praesidem* reddiderat; Petavius, *defensorem*. Sed quem nos *defensorem* vocamus, Graeci ἔκδικον appellabant. Itaque perspecta res non est, utrum ὠβοστάτης Epiphanii idem fuerit qui ἔκδικος seu defensor. Ut ut est, quinto certe saeculo in Oriente defensores erant iique presbyteri. Nam in Ephesina synodo, act. 5, memoratur Asphalius presbyter Antiochenae Ecclesiae apud regiam urbem defensor et in Constantinopolitano Flaviani concilio, quod et in Chalcedonensi synodo perlectum est, act. 2, occurrit Joannes presbyter et defensor.

4 Sub eiusdem quinti saeculi initium habuit Africana Ecclesia defensores, eosque laicos. Carthaginiense, an. 401, concilium canone, qui inter canones conciliorum diversorum Africae 41 est in Amortii editione, aliis 42, ita statuit: *Ab imperatoribus universis visum est postulandum propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur Ecclesia, ut defensores eis adversus potentias divitum cum episcoporum provisione delegentur.* — *Placuit etiam*, postea sive in Carthaginiensi, ann. 407, concilio, sive (quod alii malunt) in Milevitana II, anno 416, synodo, *ut petant (ita in iisdem canonibus Africanis, can. 63) ex nomine provinciarum omnium legati perrecturi, Vincentius et Fortunatianus, a gloriosissimis imperatoribus ut dent facultatem Ecclesiae defensores constituendi scholasticos, qui in actu sunt, vel in munere defensionis causarum ut more sacerdotum provinciae (ethnicorum) iidem ipsi, qui defensionem ecclesiarum susceperint, habeant facultatem pro negotiis ecclesiarum quoties necessitas flagitaverit, vel ad obsistendum obrepentibus, vel ad necessaria suggerenda, ingredi iudicum secretaria.* Paucis post mensibus prodiit ab imperatoribus lex huiusmodi (vide codicem Theodosianum, l. 38, de Epis. Eccles. et Clericis), *ut quaecunque de nobis ad Ecclesiam tantum pertinentia specialiter fuerint impetrata, non per coronatos, sed ab advocatis eorum arbitratu, et iudicibus innotescant, et sortiantur effectum.* Gothofredus in hanc legem, t. VI, putat defensores pauperum, de quibus canon Africanus 41 aut 42, plane alios fuisse a defensoribus ecclesiarum, quorum canon 63, aliis 64, meminit, nec fortassis male. Illud erudito viro P. Leonardo Grebner, tract. hist. iurid. de Statu Eccl. part. III, observ. 2, minime concedendum, agi hic de advocatis non *forensibus*, sed *armatis*, de quibus paulo post dicturi sumus. Nam vel ipsum *scholasticorum* nomen satis prodit, illos non eos fuisse qui vim vi repellerent: quod etiam *iudicum* et *iudiciorum* mentio indicat; horum enim strepitus inter arma raro admodum auditur. Laicos vero eos fuisse manifestius est, quam ut pluribus confirmari debeat, cum et ab imperatoribus forent impetrandi, et *scholastici* petendi, *qui in actu* essent, *vel in munere defensionis causarum.*

Neque id mirum. Ea ea enim erat in Africa 5 eorum temporum disciplina, ut indecorum videretur et indignum clericis, ut ipsi coram iudicibus comparerent, munus advocatorum subirent, litibus sese immiscerent.

Eadem disciplina viguit in ecclesiis Lango- 6 bardorum regno obnoxiis: vetitum enim erat clericis iurare, et in prima litis contestatione iusiurandum calumniae deponere; quod tamen ex Langobardorum legibus emittendum fuisset. Reges igitur illius gentis sanxerunt ut episcopi, abbates, sacerdotes isthaec per forenses advocatos praestarent. Vide Langobardorum leges, lib. II, tit. 47, § 8. et lib. III, tit. 1, § 11.

Hinc Pipinus quoque, Italiae rex, Script. rer. 7 Italiae, t. I, part. II, p. 37, lege 7 edixit ut *ubicunque episcopi substantiam habuerint, advocatum habeant in ipso comitatu, qui absque tarditate iustitiam faciat et suscipiat;* ea tamen conditione, ut *talis sit ipse advocatus liber homo, bonae opinionis, laicus autem, non clericus, qui sacramentum pro causa ecclesiae, quam peregerit, deducere possit iuxta qualitatem substantiae, sicut lex eorum habet.* Idem postea a Carolo Magno imperatum, Capitul. lib. v, cap. 234. Quamobrem et Moguntina synodus, an. 813, can. 12, statuit: *Nequaquam contentiones, aut lites aliquas ibi (in iudicio) clericus, vel monachus praesumat: seu quidquid quaerendum vel respondendum sit, per advocatos suos (forenses) hoc faciat.*

Aliis moribus vivebat Roma, iis nempe ipsis 8 qui in Oriente a Chalcedonensi synodo probati fuerunt; imo, ni fallor, multo antiquius Romae quam vel in Oriente vel in Africa, defensorum munus fuit, atque initio clericis collatum, contra quam Canzius sensit, ab Africana Ecclesia advocatorum Ecclesiae primordia repetens. Te-

stem habeo gravissimum, Actorum, inquam, S. Sebastiani scriptorem, qui sive S. Ambrosius iunior fuerit, sive alius quarti saeculi auctor, Acta nobis reliquit quantovis pretio digna, cl. Mazzochio iudice, § 3 Kalend. Neapol. Haec nempe de S. Caio pontifice ab anno 283 in illis Actis legimus: *Marcum et Marcellianum diaconi honore sanctificavit; Tranquillinum vero patrem eorum fecit presbyterum; S. Sebastianum autem, qui ad multorum profectum sub specie militiae latebat,* DEFENSOREM ECCLESIAE *instituit; caeteros vero subdiaconos fecit.* Viden' hic *defensorem Ecclesiae* tertio Christianae aerae saeculo? Sed, nisi admodum fallor, *defensorem* clericum; *quid enim*, ut ait Zaccarias, diss. 10 inter Latinas, cap. 5, n. 1, *inter diaconos, subdiaconos et presbyterum defensor Ecclesiae institutus Sebastianus, nisi et hoc officii genus ad clerum spectasset?*

Fuere tamen postea primis quinti saeculi annis in Romana Ecclesia etiam defensores laici. Nam Zosimus papa, in ea ad Hesychium Salonitanum epistola, qua ann. 418 interstitia in sacris ordinationibus servanda praescripsit, *sane,* inquit, *ut etiam defensores Ecclesiae, qui ex laicis fiunt, supradicta observatione teneantur, si meruerint esse in ordine clericali.* Laici igitur erant etiam eo tempore *defensores Ecclesiae,* iique *mereri* poterant *esse in ordine clericali,* utique quin defensoris munus abdicarent; si enim ut clero initiarentur defensoris officium dimittere debuissent, id non siluisset Zosimus, nec solam memorasset interstitiorum observationem. Alii igitur Romae tunc erant defensores laici, alii clerici.

Deinceps vero clericos quoque defensores fuisse mihi indubium est. Certe Felix III, cum in litteris ad Zenonem imperatorem, tum in epistola ad monachos Constantinopolis meminit *Tuti defensoris Ecclesiae Romanae,* quem ait ad hoc munus a se evectum *de provectioribus inter Ecclesiam clericis.* An autem tunc soli clerici defensores fuerint, nihil habeo unde definiam. Haec tamen omnia et illud ostendunt, audiendos non esse Thomassinum, et Joannem de Joanne, quorum ille part. I, lib. II, c. 97, hic tom. I Cod. diplom. Sicil., dissert. 6, docuit defensores Romanos nonnisi a Gelasio, Felicis III successore, clericis ascriptos fuisse.

Gelasius tamen in epistola, quam an. 494 ad episcopos Lucaniae et Siciliae dedit, defensores clericis minoribus accensuit. Sanxit enim ut qui clero nomen dare vellet, *continuo lector, vel notarius, aut certe defensor effectus, post tres menses existat acolythus.* Sanctus deinde Gregorius Magnus defensores *honore regionario* decoravit: quod discimus ex libri VIII epistola 14 ad Bonifacium. Diplomate creabantur, cuius formulam exhibent eiusdem S. Gregorii epistolae 29 lib. v ad Vincomalum, et 38 lib. XI ad Vitum. Sed de defensoribus hactenus. Alia de his dabunt illustrissimus Cyrenensis praesul Gallettus in luculento commentario, quem ann. 1776 inscripsit *del Primicerio della Santa Sede Apostolica, e di altri Uffiziali maggiori del sagro Palazzo Lateranese,* p. 150, *e seqq.,* et Zaccaria, l. c.

Ubi vero sub Langobardorum imperio mo- 12
nomachia inducta est, ac postea Francorum et Germanorum legibus confirmata, novum genus advocatiae prodiit, quam *armatam* appellari diximus. Nimirum si quid contentionis inter ecclesias, laicosve praepotentes, aut etiam inter episcopos, et monasteria oriretur, duello omnis decisio committebatur. At cum clericis, monachisque arma tractare interdictum esset, alios pro se in pugnam descendere cogebant. Hac de re Atto Vercellensis episcopus, in opusculo de Praes. iur. eccles., conquerebatur his verbis: *Ad pugnam producere (heu!) nostros compellimur vicarios, ut vel istorum caede victi, vel illorum quasi absoluti videamur.* Quia tamen id Langobardicis legibus, quas Germani imperatores innovarunt (vide tom. I Rer. Italic., part. II, *Leges Ottonis II Augusti)* probabatur, praeter forenses, Ecclesiae ac monasteria advocatos statuebant, qui pro se *campo* contenderent, unde et *campiones* dicti. Quin eo deventum est ut episcopi et coenobiorum praepositi ab imperatoribus peterent confirmandam diplomatibus *licentiam dirimendi legali, seu duellari definitione emersuras contentiones,* ut apud Ughellium legimus, t. IV, in Corrradi I pro Volaterrana Ecclesia diplomate. Alia hanc in rem exempla cl. Muratorius profert, diss. 39 Antiquit. Italic. Unum aut alterum addam ego ex Italica, quam Venetiis an. 1767 Zaccaria evulgavit, Leonensis monasterii historia. In Friderici I imperatoris diplomate, quod pro eo monasterio datum fuit an. 1177, haec inter alia legas, p. 126: *Liceat ipsius monasterii abbati habere, et ordinare advocatum quemcunque sibi vel praefato monasterio fidelem esse perspexerit, et ipsi advocato data licentia ab abbate, liceat suos mittere, qui duellum et sacramentum valeant facere.* Eadem occurrunt, ibid., p. 134, in Henrici VI diplomate, quod pro eodem coenobio an. 1194 impetratum fuit. Quin etiam ex actis causae, quae inter Joannem Brixianum episcopum, et Gontherium eiusdem Leonensis monasterii abbatem sub XII saeculi finem efferbuit p. 174, constat, singularibus eiusmodi certaminibus interdum abbates ipsos, vel certe iudices ab his constitutos praefuisse, ne quid doli mali admitteretur.

Apud omnes iuris utriusque peritos axiomatis instar est, *quod advocatia, ut ait Robertus Kolbius in Aquila certante, etc., ex sui natura non importet iurisdictionem, etiamsi dominus territorialis hoc officium gerat.* Nihilo 13

tamen minus necesse fuit ecclesiis, sacrisque locis advocatos constituere, qui ipsarum ecclesiarum, monasteriorum, et cleri nomine in subditos iurisdictionem tam in criminalibus, quam in civilibus causis exercerent. Quod episcopi, abbates aliique de clero non difficile a piissimis principibus impetrarunt; noverant enim hi cum occultas, tum apertas insidias, quas publici iudices immunitati a foro communi ecclesiis, coenobiisque concessae struere consueverant. Ut igitur salva illa et incolumis perstaret, indultum ab illis ut praelatis suis subditis per delectos a se advocatos ius dicerent. Id in ecclesiarum et monasteriorum diplomatibus passim occurrit.

14 Licuit tamen interdum per principes non solum episcopis, sed etiam abbatibus cum suis advocatis ad subditorum suorum dirimendas lites operam aliquam conferre. Quod ad episcopos attinet, Lehman, Chron. Spirens. lib. IV, cap. 3, diploma affert Ottonis III pro Spirensi Ecclesia; in quo, *iubemus*, inquit imperator, *ut nullus dux, sive comes, vel nullus publicus iudex ex iudiciaria potestate, aut aliqua cuiuslibet potestatis ignota persona, nisi solus episcopus, et advocatus ipsius supradictae Ecclesiae Spirensis ex iussione et concessione nostra deinceps potestatem habeat, pro quocunque negotio, vel pro aliqua re parva, aut magna placitum retinere, seu publicum iudicium facere, in causis utique subditorum.* Sic etiam imperator Henricus VI, in diplomate an. 1196, pro Pistoriensi Eccl., quod an. 1226 Fridericus II confirmavit, Pistoriensi episcopo Gratiaedei, suisque successoribus, apud Zaccariam, Anecdot. med. aevi, p. 426, *plenum ius dedit et potestatem ut terras et homines Ecclesiae suae de praedictis locis, vel possessionibus distringat, datas ab eis accipiat, et plenam inter eos de causis suis faciat iustitiam.* Haud absimile privilegium an. 1016 monasterio quod B. Meinvercus aedificaverat, S. Henricus imperator concesserat; nimirum *ut nullus iudex publicus, vel quilibet aliqua iudiciaria potestate praeditus, loca vel possessiones eidem Ecclesiae concessas, vel concedendas ad causas, iudiciario more audiendas, aut homines ipsorum tam libertos quam ingenuos, super terram eorum commanentes contra rationem dispergendos ullo unquam tempore ingredi audeat, sed praenominatae Ecclesiae abbas cum suo advocato, quem communicato fratrum suorum consilio in defensorem elegerit, causas rerum agendarum sagaciter providens, et sapienter disponens suis, suorumque utilitatibus provideat.*

15 Proximum huic tertium advocatiae genus, quod *oeconomicum* dicunt, seu administrationis bonorum ecclesiasticorum. Primis aerae Christianae temporibus quae bona Ecclesiae, et coenobia possidebant, ea ab ipsis fere episcopis atque abbatibus curabantur. Vid. concilium Gangrense, can. 7 et 8, et Agathense, can. 6, ad 7. Quoniam vero Caesarum, magnatum, aliorumque divitum pia liberalitate iura ac bona sacrorum locorum in dies aucta sunt, episcopi atque abbates ne harumce rerum administratione nimium distinerentur, de constituendis oeconomis cogitatum fuit; imo et a Chalcedonensi synodo, an. 451, id sancitum can. 15, ad 16, habemus in haec verba: *ut omnis Ecclesia habens episcopum habeat oeconomum de clero proprio, qui dispenset res ecclesiasticas iuxta sententiam proprii episcopi.* Id muneris olim ad archidiaconum spectavit: quare Gregorius III, cap. *Ea*, quaest. 3, de Offic. archidiac., ad Salonitanum archidiaconum scripsit: *quod si quid ex eis vel negligentia, vel cuiusdam fraude deperiit, tu hoc reatu astringeris, qui per archidiaconatus ordinem custodiae eiusdem Ecclesiae arctius deputaris.* Postea peculiares oeconomi cum ab episcopis, tum ab abbatibus rerum sacrarum administrationi praepositi fuere. Alibi *vicedomini* ad id constituti sunt. Cangius quidem eosdem fuisse advocatos oeconomicos, qui ab aliis *vicedomini* nuncupantur, asserit; negat tamen id Muratorius. Vereor tamen ut certa regula, quae omnibus Ecclesiis omnibusque temporibus communis fuerit, definiri hoc possit.

Illud dolendum, alicubi oeconomicam eccle- 16
siarum advocatiam laicis creditam fuisse. In orientali certe Ecclesia nonnunquam ex laicorum coetu advocati oeconomi designabantur, quorum rationes magistratus profani expendebant. Sed Isaacus Comnenus imperator Ecclesiam Constantinopolitanam, quae praesertim hoc onere oppressa ingemuit, pristinae libertati restituit, effecitque ut ad Chalcedonensem canonem patriarcha suae Ecclesiae redditus per oeconomos ex suo clero liberrime deligendos, colligeret, et amota omni laica publicaque auctoritate, res suas administraret. Confer Baronium, ad ann. 1057. Quibusdam Hispanis episcopis idipsum Hispalensis II synodus vitio vertit, quod rerum ad Ecclesiam pertinentium oeconomicam administrationem in laicos transtulissent, statuitque ut deinceps ex concilii Chalcedonensis praescripto soli ex clero oeconomi ad id designarentur: *Si quis autem episcopus posthac ecclesiasticam rem per laicalem procurationem administrandam eligeret... concilio maneret obnoxius.*

Ad advocatiam protectionis progrediamur. 17
Ea duplex est. Primam *generalem* vocant. *Ea*, inquit Benedictinus Zallwein, *innata est iuri regio, et fluit ex ipso iure naturae: non ideo tantum, quia princeps ecclesias iure civitatis donatas ad instar aliorum subditorum defendere debet; sed ex eo etiam capite, quod conservatio et bonum reipublicae politicae ab ipsa conservatione et bono Ecclesiae dependeat, ea ferme ratione qua bonum reipublicae dependet a bono civium. Quod si princeps insuper sit*

membrum Ecclesiae, iterum habet obligationem gravissimam ex iure naturali et divino, saltem hypothetico, id est ex hypothesi verae religionis promanantem, vi cuius tenetur defendere Ecclesiam haud secus quam membra reipublicae politicae obligantur tueri suam rempublicam. Generali hac advocatia imperatores a Costantino Magno ad nostra tempora strenue perfunctos, memorat Petrus Gallade in dissertatione de qua mox.

8 Altera *specialis* advocatia est, qua imperatores, reges, principes privatas quasdam ecclesias, et singularia asceteria, tam intra quam extra suarum ditionum fines in specialem tutelam assumere ac fovere non sunt dedignati. Maurinorum Gallia Christiana, Hansizii Germania sacra, Ughelli Italia sacra, Mabillonii Annales Benedictini, Muratorii Antiquitates Italicae, ut alios praeteream, innumera hiusmodi advocatiae monumenta suppeditant. Haec eadem *specialis* advocatia fundatorum quoque est, qui saepe illam cum sibi nec animus, nec vires defensionis deessent, in ecclesias a se conditas sibi ipsis servarunt. Atque hanc fundatorum advocatiam *originariam* appellant, quemadmodum quam principes sibi ex pietatis affectu vindicarunt, *assumptam* vocant. Haec de ecclesiarum advocatis generatim dicta volumus.

9 Addo tantum eruditionis causa auctores quosdam, quibus et nos hactenus usi sumus, ac porro utemur, in hoc argumento versatos, ut si quis nostris hisce additamentis haudquaquam contentus plura de ecclesiarum advocatia nosse percupiat, sciat quinam sibi scriptores consulendi sint. In his praeter Cangium in Glossario, Thomassinum, vet. et nov. Discipl., part. I, lib. II, cap. 97 et 98, ac part. III, lib. XI, cap. 55, et Espenium, Jur. univ. part. II, tit. 8, cap. 1.

Martinus Magerus in celebri Tractatu iuridico-politico-historico de advocatia armata, sive clientelari patronorum iure et potestate, Francofurti ad Moenum, 1625.

Muratorius, Antiquit. Italic., diss. 63.

D. Gregorius Zallwein Benedictinus, tom. III. Principiorum iur. eccles., quaest. 1, cap. 4.

Petrus Gallade in Dissert. historico-canonica de advocatis ecclesiasticis, Heidelbergae 1768. Exstat etiam praeclara haec dissertatio, tom. V Thesauri iuris ecclesiastici ab eruditissimo Antonio Schmidt; in ordinem Digesti, p. 451, 511.

Petrus Antonius Trieste, *Dissertazione istorica, e critica sopra le Avvocazie, e li feudi ecclesiastici,* etc. Prodiit illa Venetiis 1768, in nova Silloge opusculorum antea Calogerana, nunc Mandolliana, tom. XVI.

Scriptores alios plerosque, tamen caute a catholico viro legendos, Pfeffingerus percenset, Corp. iur. publ., tom. I, pag. 1152.

10 Multiplex modus fuit, multiplex titulus, quo ius advocatiae acquirebatur. Quatuordecim hiusmodi modos, titulosque enumerat Pfeffingerus, tom. I, pag. 1159 et seqq., ex eoque Zallwein, p. 140. Sunt hi:

Reservatio, dum, ut nuper diximus; fundator sibi, suisque ius advocatiae servat.

Commissio, dum scilicet reges olim advocatiam committebant. Sic Lotharius, 1 August., ann. 841, *tutores,* advocatos scilicet, defensoresque monialium de Pusterla Leonem et Joannem comites constituit apud Muratorium, data eis facultate, *ut ubicunque necessitas postulaverit, de rebus vel familiis memoratae ecclesiae vera fiat inquisitio,* etc.

Jus territoriale, ex quo tamen non est necessario inferenda advocatia, etiamsi ecclesia in territorio sit, aut de territorio, nisi ad summum generalis, prorsusque communis, quemadmodum ex advocatia ius territoriale non fluere vel ipsi Protestantes cum Conrinzio, tom. I, p. 510. fatentur.

Adde *investituram, consuetudinem* et *praescriptionem.*

Sed inter praecipuos titulos, quibus eccle- 21
siarum advocati constituebantur, *electio* fuit ab episcopis et abbatibus facta. Ea tamen diu nonnisi ex principis iussione institui potuit. Cum enim, ut infra videbimus, advocatorum, eorumque praesertim qui armatam advocatiam gerebant, potentia excrevisset, principes pro sua in sacra loca pietate cavendum sibi censuerunt, ne quid ea detrimenti ex huiusmodi electionibus caperent. Hinc, cap. 64 leg. Caroli Mag., *Volumus,* inquit imperator, *ut advocati in praesentia comitis (urbani) eligantur, non habentes malam famam; sed tales eligantur, quales lex iubet eligere.* Quam legem iteravit Lotharius, cap. 10, his verbis: *Volumus ut episcopi una cum comite suos advocatos eligant.* Formula vero electionis ab urbano comite petendae, exstat apud Muratorium, tom. I Rer. Italic., part. II, pag. 95, et apud Trieste, p. 22. Quia tamen nimis durum, molestumque videbatur episcopis et abbatibus ad principem eligendorum advocatorum causa singulis vicibus confugere, id saepe in diplomatibus, quibus ecclesiarum, coenobiorumque bona confirmari a principibus expetebant, impetrandum curarunt ut sibi liceret advocatos quoscunque vellent eligere. Hinc in diplomate, quod an. 898 Lambertus imperator Joanni Arretinorum episcopo dedit, ac Muratorius recitat, statutum videas, *ut quemcunque episcopus, et pars ipsius ecclesiae, advocatum ad utilitatis suae necessitudinem constituerint, libera sit fronte, etc.* Huc etiam spectant Friderici I et Henrici VI diplomata pro Leonensi monasterio emissa, de quibus, num. 12, abbates tamen nonnisi *communicato fratrum suorum consilio* ad huiusmodi electiones devenire poterant, ut, an. 1016, S. Henricum statuisse vidimus, num. 14, in diplomate, quo B. Meinwerci monasterium ornavit

ac fovit. Episcopis quoque, si quid intelligo, absque presbyterii suo consilio advocatos eligere non licuit; idque ipsa illa quae reddidimus, Lamberti imperatoris verba: *Episcopus et pars ipsius ecclesiae,* satis indicare mihi videntur.

22 Jam vero illud addendum, advocatiae munus pluribus in locis paulatim perpetuum alicui familiae inhaesisse, ac feudorum instar a patre ad filios, nepotesque non interrupta successione derivasse. Non raro imperatores ecclesiis et asceteriis, earumque incolumitati in seros annos ut prospicerent, advocatiae ius in feudum cum regalibus concesserunt. Ita de Friderico Ænobarbo narrat auctor *Supplementi Frisingensis,* cap. 21, eum Berthold. Zeringiae duci non modo consueta regalia, sed etiam advocatiam episcopalium ecclesiarum, quae Genevae, Lausannae, et Seduni erant, feudi iure possidendam tradidisse. Id ipsum ab episcopis factitatum, ut a Tarvisinis praesulibus, de quibus plura hanc in rem documenta eruditus Trieste, p. 60 et seqq. collegit. Muratorius alia de Italicis quibusdam familiis, quae hoc advocatiae ius ad posteros transmittendum ab ecclesiis superiore aevo obtinuerunt, in medium affert monumenta.

23 Ex hoc porro feudali advocatiarum iure novi earumdem tituli emersere, ut *donationis, matrimonii, successionis haereditariae, testamenti, emptionis, venditionis,* de quibus Pfeffingerus l. c. Hinc cum familiam quampiam, quae advocatiae feudo frueretur, exstingui contingeret, Ecclesiae pristinae libertati restitutae illud in aliam familiam conferebant; sic cum Tarvisinae Ecclesiae advocatia vacasset, defunctis sine virili sobole Tempestes, qui a duobus fere saeculis eam possederant, Bonifacius IX, an. 1393, datis sexto Nonas Octobris litteris *Priori Ecclesiae SS. XL Martyrum extra muros Tarvisii* in advocatiae possessionem Altenerium Ricciolini de Azzonibus filium, repugnante licet episcopo, qui illam Andreae de Gambacurtis pollicitus fuerat, mitti mandavit, ex eoque tempore nobilissimae Azzonum genti cognomen inhaesit *Avogadriorum.* Conferatur idem Trieste, pag. 67 et seqq.

24 Age iam, advocatorum officia perscrutemur. Ab advocatis forensibus ordior. Eorum munus paucis describit Hincmarus Rhemensis apud Thomassinum, part. III, lib. II, cap. 55, num. 2: *Sunt enim,* inquit, *advocati et defensores ecclesiarum... quorum huiusmodi est officium, ut per leges ea quae sunt Ecclesiae aut defendant, aut conquirant, aut recuperent ab aliis male occupata.*

25 De armatae advocatiae officiis paulo post opportunius videbimus. Quod ad advocatos iurisdictionis pertinet, eorum erat de litibus, quae inter ecclesiarum aut coenobiorum subditos orirentur, sententiam ferre: quod dictis num. 13 et 14 constat.

Advocati administrationis iidem erant qui 26
oeconomi. De his autem ita in epistola ad Leudifredum loquitur S. Isidorus Hispalensis: *Ad oeconomum pertinet reparatio* (aliis perperam *separatio;* quod Petrus Gallade *destructionem* interpretatus est) *basilicarum atque constructio; actiones Ecclesiae in iudiciis vel in proferendo, vel in respondendo; tributi quoque acceptio, et rationes eorum, quae inferuntur; cura agrorum et culturae vinearum; causae possessionum et servitialium; stipendia clericorum, viduarum, et devotarum pauperum; dispensatio vestimenti, et victus domesticorum clericorum* (tunc in eadem domo communem vitam viventium) *servitialium quoque et artificum: quae omnia cum iussu et arbitrio sui episcopi implentur. Eum vero oeconomum,* (inquiunt Patres concilii Mediolanensis provincialis quinti, an. 1579, tom. I Actor. Eccl. Mediol., pag. 281, edit. 1599), *vel ut alio canone cavetur, vicedominum constituat episcopus, non laicum, neque sibi cognatione, affinitateve, aut favore coniunctum: qui et de clero suo, et vero si talem qui idoneus sit, habere potest, diaconatu initiatus sit, quique in eo administrationis genere et recte et perite versari possit. Cuius administrationis rationes in codicem certum recte, ordineque relatas, tertio quoque anno ad concilium provinciale episcopus afferat atque exhibeat.*

Graviora advocatorum, quos *armatos* dixi- 27
mus, fuere munera, et eo ampliora, quo illorum dignitas praestantior in dies evasit. Ex formula, quam n. 21 indicabam, advocatus huiusmodi ex quo electus fuerat, *habebat de hac hora in antea licentiam et potestatem de rebus ecclesiae appellationes faciendi et recipiendi, et res ecclesiae per pugnam requirendi et excutiendi.* Quod si aut amplitudinis suae, aut aetatis, aut infirmitatis causa non liceret ipsi pugnam subire, cautum fuerat, ut *mittere* pro se possent, *qui duellum et sacramentum facerent.* Vide n. 12. Erat illis quoque credita, ut ex Mutinensi instrumento Muratorius arguit, *custodia camporum duellorum,* si in episcopi terris singularia ista haec certamina haberentur. Praeterea illorum erat, novos episcopos ad princeps templum solemni pompa deducere. Episcoporum quoque vexillum cum in annuis celebritatibus, tum in bellis deferre consueverant; unde et *confalonerios,* seu *confanonerios* dictos fuisse idem Muratorius suspicatur, qui tamen ex quodam Galvanei Flammae opusculo scite monet, Mediolani alios a *confanoneriis* advocatos fortassis fuisse. Cum ergo tam spledido munere istiusmodi advocati fungerentur, illudque feudi iure passim obtinerent, mirum non est, eos ex Urbani II praescripto, ubi ab episcopo *ad rectum feudum de advogaria episcopatus investirentur, tactis sacrosanctis Scripturis, et flexis genibus iurasse*

ad sancta Dei Evangelia fidelitatem ecclesiae, cuius advocati constituebantur. Exempla habes apud Trieste, p. 64 et seqq.

Superest, ut quos advocatos *protectionis* supra appellavimus, eorum quoque officium explicemus. Fuit autem illud in sola sacrorum locorum tuitione positum. Fallitur enim vehementer Slevogtius cum suis Protestantibus, qui advocatiam ecclesiasticam non solum in tuenda, verum etiam in regenda ecclesia constituit. Illud quoque animadvertendum, quarumcunque ecclesiarum protectores cavisse, ne iurisdictio cuiuspiam cui antea obnoxia esset suscepta in clientelam ecclesia, novo ipsorum patrocinio laederetur. *Augusti ipsi imperatores,* inquit Gallade, cap. 6, n. 3, *in suis diplomatibus protectoriis, quae certis ecclesiis, principibus, populis et alienis subditis immediatis concedere dignati sunt, rem ita sollicite egerunt, ut salvam semper, et intactam prioris, seu ordinarii domini immediati iurisdictionem, cui in tutelam Caesaream receptus antea subiectus fuerat, esse voluerint. Siquidem diplomata protectoria naturam imitantur privilegiorum, quae iuribus tertio quaesitis, et quiete possessis minime debent praeiudicare. Neque necesse est, ut dicta salvatio iurium ipsi protectionis instrumento inseratur, quia haec ex natura simplicis protectionis fluit, et ipsa per se iam inesse intelligitur: id quod multis deducit Martinus Chladenius in diss. an.* 1750 *edita, cui titulus:* « *Diplomata protectoria intelligi salva iurisdictione ordinaria* ». *Placuit nihilominus sacratissimis imperatoribus iustis de causis clausulam:* « *salva iurisdictione ordinaria* », *saepius diplomatibus... inspergere, quo scilicet protectores sui officii admonitos cohiberent, vel clientes metu novae subiectionis, et iurium pristinorum minuendorum liberarent.* Hactenus laudatus Gallade, qui dicta exemplis confirmat. Unum sufficiat Friderici I, qui an. 1159, cum Richersbergense monasterium, antea Salisburgensis archiepiscopi iuribus addictum, Caesarea protectione dignaretur, haec in diplomata disertis verbis exprimi iussit: *salva in omnibus archiepiscopi Salisburgensis, quae praelibata est, iurisdictione.*

Advocati, de quibus hactenus, non ii erant qui ecclesiarum aut coenobiorum defensionem nulla mercede susciperent. Ipsi imperatores nonnunquam aliquid pro sua tuitione quotannis sibi, aut suis persolvendum statuerunt. Ratbertus, de Casibus monasterii S. Galli, cap. 8, haec de Ludovico Pio narrat: *Rex piissimus Ludovicus in eadem charta conscribi iussit regia dona, sibimetipsi secundum consuetudinem aliorum monasteriorum pro securitate praedictorum quotannis ventura, id est duos caballos, et duo scuta cum lanceis.* Fridericus quoque I, teste abbate Urspergensi, per suum in Suevia procuratorem pro advocatia defensoria, quam in se susceperat Urspergensis monasterii, annuatim exegit advocaticum (sic eiusmodi pro defensione munera, ac stipendia vocabant, vel etiam *ius advocaticum, et iustitiam advocatiae),* scilicet ut quilibet mansus rusticanorum praediorum solveret *maltare unum* (mensurae genus) *avenae* pro annona equorum, non quidem suorum, sed officialium.

Huiusmodi, atque adeo largioribus pactis 30
conventis, caeteri protectionis advocati suum ecclesiis patrocinium praestabant. Duo Chronicon Senonense exempla suggerit. Angelramnus Metensis archiepiscopus, cum imperatoris cancellarius renuntiatus abbatiae Senonensi advocatiam non amplius posset impendere, advocatum designavit, cui et certa quaedam iura ascripsit, latifundia primum aliquot, tum tertiam multarum partem, ea lege, ut his contentus a caeteris abstineret. Hoc primum exemplum. Alterum abbas S. Salvatoris (quod coenobium Bertholdus Tullensis episcopus exstruxerat) exemplum dabit. Is nempe ut suo monasterio consuleret, Albimontii dominum advocatum, protectoremque elegit, eamque ob rem iura illi in armenta, domos, reos, lites, stagna, piscationes, idque genus alia; tum etiam in proventus aequis partibus inter abbatem et advocatum dividendos addixit.

Non absimili ratione advocatis forensibus, 31
aut iudiciariam in ecclesiarum subditos potestatem exercentibus stipendium quoddam constitutum fuit, quod plerumque tertia iudicialium sportularum parte definiebatur. Carolus Magnus in diplomate quod Nauclerus memorat, vol. II, generat. 27, pag. 698, ita statuit: *Si praesens advocatus* Adelbertus, *vel quisquam suorum successorum in praedicta villa* (regali, seu Ulma) *placitare* (ius eius villae incolis dicere) *voluerit... quidquid placitando ibidem acquirat, tertia parte retenta, duas abbati reddat.* Idipsum postea moribus passim receptum fuit; imo et lege ab Henrico III sancitum.

Atque utinam his advocati contenti fuissent. 32
Verum auri sacra fames eo plerosque adduxit, ut quae sua erant quaererent, rebusque ecclesiarum quarum defensionem susceperant insatiabili quadam cupiditate inhiarent. Ac multa quidem damna ecclesiae ab advocatis forensibus, ac iurisdictione utentibus passae sunt, qui iurisdictionem in ecclesiarum commoda sibi datam saepe saepius in ipsas ecclesias exercebant. Multa quoque ab oeconomis, quorum aliqui illarum bona in dominium suum, suamque proprietatem pertrahebant, alii vero ita illa administrabant, ut nihil minus quam earum utilitatem spectarent.

Graviora tamen ab advocatis protectoribus, 33
qui plerumque generis nobilitate, opum splendore, dignitatis amplitudine praestabant, illata ecclesiis damna novimus. De his post Magerum late disserunt Zallwein, p. 143 et seqq.; Gallade, cap. 6, a num. 12, et celeberrimus

auctor Italici operis, quod praenotatur *del diritto della Chiesa di acquistare, e di possedere beni temporali,* tom. III, part. XI, pag. 193 et seqq. Nos pauca indicabimus. Praestabit autem statim audire Zoesium, feud. 10, concl. 8, ita de advocatis conquerentem : *Pro defensione, ad quam tenentur monasteria, et eorum subditos saepe supprimunt, pro patrocinio oppugnant, subterunt, spoliant, gravant, premunt, flagellant.* Neque id exaggeratum putes. Primum enim monasteria atque episcopatus non modo advocatos, eorumque familiares venationis causa transeuntes excipere, et quam lautissime tractare, sed etiam canibus, equis, aliisque illorum animalibus magno etiam rei frumentariae, avenae, hordei, caeterarumque id genus frugum dispendio stabulationem praebere tenebantur: introductae quoque non semel cum viris feminae: *unde factum est,* inquit illustris auctor operis inscripti: Demonstratio iurium status ecclesiastici, *ut non solum muri, sed et mores atque disciplina ecclesiastica corruerint.* Deinde monasteriorum ecclesiarumque bona diripiebant, atque obtentu laborum et industriae maioris sibi vindicabant. Hinc Conradus baro de Zimbern, an. circiter 1427, de coenobio divitis Augiae cum aliis adversae fortunae casibus, tum advocatorum depraedationibus ac rapinis in summam tenuitatem deiecto, apud Megerum dolens querebatur hisce versiculis.

Augia regalis dives quandoque fuisti,
Nunc talis qualis, quia plurima damna tulisti.
. . . . . .
Res tibi collatas a principibus reverendis
Sorbent sublatas, ac insidiantur edendis:
Hi defensores humiles quandoque fuerunt,
Nunc se raptores crudeles constituerunt.

Neque hoc solum, sed advocatia commercio obnoxia facta est: quo spectant supra indicati tituli emptionis, venditionis, etc. Quare ad ineptos homines praepotentes, avarissimos omnis ista defensio devolvebatur. Quod ipsum de advocatia haereditariae successionis titulo in nonnullas familias, ut etiam monuimus, perpetuata. Eo deventum est ut sine advocatorum consensu nullum episcopis, nullum abbatibus liceret contractum celebrare.

34 Ad haec advocatorum numerus in dies adeo augebatur, ut singula fere praedia suos haberent advocatos. Schannat, Histor. Fuldens., p. 11, c. 2, animadvertit, praeter unum Fuldensis ecclesiae principem advocatum comitem de Ziegenha, in nono iam saeculo in eius coenobii chartis octodecim praediorum totidem advocatos nominatim recenseri. In diplomate quoque, quod an. 1188 pro ecclesia Goslariensi SS. Simonis et Judae Fridericus I dedit, plures peculiarium latifundiorum advocati indicantur; quorum immoderationem imperator coercet. Accesserunt subadvocati, quos nonnunquam ecclesiae sibi deligebant, saepe imperatores bellis, aliisque curis distracti, praesertim remotioribus ab urbe imperii principe ecclesiis, in sui locum substituebant, ut eae quo proximius, eo promptius praesidium haberent. Hi vero in res ecclesiae persaepe eo liberius, effraenatiusque grassabantur, quo difficilius aut perturbatus reipublicae status, aut locorum longinquitas ad supremos principes perfugium reddebat, licet ex Ottonis I designatione, quam Miraeus exhibet, subadvocatus nihil aliud iuris haberet, *nisi per singulos annos de unaquaque domo denarium unum, gallinam unam, et avenae sextarium unum.*

Itaque mirum est Romanos pontifices, concilia, ipsosque imperatores, ut tanto sacrorum locorum exitio occurrerent, plura edixisse. Ac primum subadvocati omnino sublati fuere tum ab Eugenio III, an. 1148, in Rhemensi concilio, et ab Adriano IV, in epistola quam Hundius reddit t. II Metrop. Salisburg., tum ab imperatoribus Friderico I et Conrado III, quos idem Hundius laudat, ut vere dixerit Eberhardus Salisburgensis in quodam diplomate suo, de quo Hansizius, Germ. sacr. t. I, *Subadvocatias tam synodalibus, quam etiam imperialibus iudiciis abiudicatas fuisse.* 35

Deinde legibus advocati sunt cohibiti. Rhemense, quod indicavimus, concilium auctoritate apostolica sanxit: *Ut nullus advocatus praeter ius, et beneficium antiquitus constitutum sibi aliquid accipere, vel usurpare praesumeret.* Lateranense quoque oecumenicum, an. 1215, concilium, cap. 45, prohibuit, *ne patroni vel advocati, seu vicedomini super praemissis de caetero plus usurpent, quam reperiatur in iure permissum: et si contra praesumpserint, districtissime per severitatem canonicam compescantur.* Nec segnior in eis cohibendis fuit Honorius III. Gelenius in opusculo cui titulus, Vindex libertatis ecclesiasticae, etc., eius pontificis epistolare an. 1221 ad Coloniensem archiepiscopum et suffraganeos recitat in notat. ad cap. 1, p. 86, in qua illis Honorius mandat, *quatenus Ecclesias vestrarum*, ut ait, *dioecesum, humano amore, ac mundano timore postpositis, ab advocatorum vexationibus taliter defendere studeatis, quod per studium vestrum a suis possint angustiis respirare.* Hoc ipsum imperatores saepe edixerunt, ut Carolus V, in constitutione quam Bruxellis edidit an. 1549. 36

Sed et illud constitutum reperio, ut possent episcopi et abbates advocatos abdicare, si forte munere suo in ecclesiarum et coenobiorum damnum abuterentur. Vide Friderici II de Pace tenenda, et eius violatoribus, l. XI; feud. t. 27, § 7 et Urbani II constitut. pro monasterii Hirsaugiensis instauratione apud Magerum, cap. 16. 37

Demum principibus saepe consultius visum fuit ut loca sacra ab advocatorum onere penitus liberarentur, ut Alberto I Rom. regi, qui an. 1303 conditum a se monasterium Regiofontanum huiusmodi advocatis carere iussit. Alia exempla dabit idem Magerus, cap. 5, n. 441. Atque haec de ecclesiarum advocatis dixisse sit satis. 38

AERA

Summarium.

1. Quid sit aera. - 2. De origine huius vocis. - 3. De aera Olympiadum. - 4. Nabonassaris regis. - 5. Seleucidarum. - 6. Tyri. - 7. Caesarea. - 8. Iuliana. - 9. Hispanica. - 10. Actiaca. - 11. Christiana. - 12. Diocletiani, sive Martyrum. - 13. Ascensionis. - 14. Armenorum. - 15. Hesdedgeris. - 16. Hegirae, seu Arabum. - 17. Ianuaria.

Aera vox chronologica est, quae certum et insigne temporis punctum designat, a quo anni enumerantur, eaque uti solent chronologi. In hoc autem aera ab epocha distinguitur, quod epochae punctum, a quo anni enumerantur, a chronologis determinatur, aerae vero punctum a quodam populo vel natione.

De origine vocis aerae disputant docti: alii enim aeram dici sentiunt quod apud veteres anni clavis aereis notarentur; alii factam putant ex initialibus litteris A, ER, A, scilicet *Annus erat Augusti,* vel a litteris A, E, R, A, id est *Annus erat regni Augusti;* ex quo videlicet, devicto collega, rerum ipse potitus est. Cardinalis autem Baronius, in Not. ad Martyrologium Romanum, adhaerens Dioni Cassio, opinatur ab aere collato aeram fuisse nuncupatam; nam Augusti temporibus ex Hispania tam ingens monetarum copia collecta fuerat, ut nedum pro triumpho, sed et ad Romana moenia restauranda ac aedificia, fuerat sufficiens, atque ab hac nationis Hispanicae copiosa contributione aera coeperat denominari annorum computus, ob hoc memorabile factum. Petavius vero aerae vocabulum praecipuo quodam usu ab Hispanis celebratum fuisse monet in Rationar. tempor., lib. I, part. II.

Cum vero penes nationes diversas non una eademque obtinuerit annos enumerandi ratio, aliquid de praecipuis ipsarum aeris innuemus. Et quidem Hebraeorum aeras, tum mundi creationis, tum Abraham, silentio praetereuntes, ab aera Olympiadum incipiamus. Paulo ante aestatis solstitium anni 776 ante Christi nativitatem, eam sumpsisse initium ex Censorino colligitur, qui in libro *Die natali,* quem exaravit, coss. Ulpiano et Pontiano, anno Domini 238, asserit annum Olympiacum 1014 tunc *diebus aestivis* incoepisse. Qui vero scire velit quomodo Olympiacus annus inveniri possit, adeat PP. Maurin., *Art de vérifier les dates.* Huius aerae usus usque ad IV Ecclesiae saeculum obtinuit, et Theodosio imperatori edictum tribuitur, quo mos iste computandi annos interdicebatur.

De aera Nabonassaris crebra fit mentio tum apud veteres astronomos Ptolomaeum, Hipparchum et alios, tum etiam apud celebriores chronologos. Fuit autem Nabonassar Chaldaeorum rex, a cuius regni initio Babylonii novam aeram instituerunt. Haec vero incoepit anno 747 ante Christum natum, nempe V Kalendas Martii anni 3967 periodi Iulianae. Ipsa autem non annis Iulianis, sed Aegyptiacis constat, qui dies 365 continet, quorum 360 a 12 mensibus 30 dierum procedunt, et alii 5 dies post duodecimum mensem adduntur, qua de re *dies complementi* dicebantur.

Aera Seleucidarum, seu annus Graecus, initium sumpsit anno ante Christi nativitatem 312, periodi Iulianae 4402, in expugnatione Babylonis Seleuci Nicanori. Ea usi sunt in Oriente pagani, Hebraei, Christiani et Mahumeti asseclae. Hebraei eam dixerunt aeram Contractuum, in libro Machabaeorum aera Regum dicitur, et *Terik Dilkarnaim* ab Arabis. Haec autem aera in libro primo Machabaeorum a mense Nisan incipit, in secundo vero libro a mense Tisri. 5

Aera Tyri incoepit anno ante Christum 125, Urbis conditae 628, et 186 aerae Seleucidarum, qua antea usi fuerant Tyrii. Hanc postea instituerant aeram, eo quod Bala Syriae rex eis ius seipsos propriis legibus moderandi concessit. Primus autem huius aerae dies decimus quartus Kalendas Novembris est, illiusque annus a mense *Hyperberetaeo* incipiebat. 6

Aera Caesarea Antiochena ab autumno anni 48 ante Christum coepit enumerari post Pharsalicam de Pompeio victoriam. 7

Aera Iuliana a Iulio Caesare dictatore nomen accepit, qui Numae regis annum emendavit. A Kalendis Ianuarii enumeratur, et coepit anno 45 ante Christum natum. Huius autem aerae annus, qui etiam *communis* dicitur, dies habet 365, horas vero 6, quae quarto quoque anno horas 24 seu integrum diem constituunt. 8

Hic annus igitur, qui diebus 366 constat singulis quadriennis, *bissextilis* dicitur, eo quod dies sextus ante Kalendas Martii bis computetur, unde annus et illius dies *intercalares* vocantur.

Aerae Hispanicae initium, quae non in Hispaniis modo, sed etiam in Africa et quibusdam Galliarum plagis obtinuit, ad Kalendas Ianuarias anni 38 ante Christum natum refertur. 9

Aera Actiaca, ita denominata ut Alexandriae urbis expugnatio ab hominum memoria non recederet, incoepit a praelio Actiaco, tertio Nonas Septembris anno 30 ante Christum, aerae Iulianae 15, U. C. 723, Romae vero incoepit anno aerae Iulianae 16, U. C. 724. Apud Aegyptios a mense Thoth, scilicet IV Kalendas Septembris, et penes Graecos Antiochenos pridie Kalendas Septembris. Antiocheni autem eam suae urbis nomine vocarunt, et usque ad IX 10

Ecclesiae saeculum hac Antiochena aera usi sunt. Syrii etiam Antiochenam illam dixerunt, ut asserit Nicephorus patriarcha in sua Chronographia his verbis: Μετὰ Ἴουλιον Ῥωμαίων ἐβασίλευσεν Καῖσαρ Σεβαστός Ὀκταυίος Αὔγουστος ἔτη νς΄ καὶ μῆνας ἓξ. Ἐντεῦθεν οἱ Ἀντιοχεῖς τοὺς χρόνους αὐτῶν ἀρίτμουσι. *Post Iulium Romanis imperavit Caesar Octavianus Augustus annis 56 et mensibus sex. Hinc Antiocheni annos suos numerant.*

11 Aera Christiana, annus scilicet Gratiae, mense Ianuario incoepit, anno periodi Iulianae 4714, anno 4 Olympiadis 194, indictione IV. Aera autem Christi nonnisi anno 527 apponi coepit, quando nimirum post Iustinianum imperatorem fasti consulares defecerant. Primusque, qui a nativitate Domini privatim coepit annos enumerare, Dionysius Exiguus monachus VI saeculi fuit, qui ad Ecclesiam Romanam cum Alexandrina circa celebrationem Paschatis conciliandam, illam adhibuit.

12 Aera Diocletiani, seu aera Martyrum, exordium sumpsit anno Christi 284, seu, ut aliis placet, anno 302. Illa autem ante Dionysium Exiguum usi sunt auctores plurimi, maxime vero ex Alexandrinis.

13 Aera Ascensionis a nemine fuit adhibita, praeterquam ab auctore Chronici Alexandrini, qui de martyrio S. Mennae ita loquitur: *Anno 257 Domini in coelos ascensionis ac iisdem coss. (Tusco et Anulino), martyrium subiit S. Mennas Cotyaeus Phrygiae salutaris ex civitate Ἀtyr, XV ante diem Idus Novembris.* Quod anno aerae vulgaris 296 refertur; hinc patet illam anno Christi 39 numerari coepisse.

14 Aera Armenorum numerari coepit anno Domini 552, feria tertia, septimo Idus Iulii. Haec est aera concilii Thibenensis, in quo Armeni iterum Chalcedonense concilium condemnarunt, damnationem confirmando, quam anno 536 in concilio Thevisano tulerunt. Huius aerae annus 12 mensibus 30 dierum constat, et 5 *Epagomenum,* veluti annus Persicus. Ea usi sunt Armeni in scriptis, et pro die apponenda et anno in suis epistolis; verum pro celebratione Paschatis et festorum, et tempore ieiunii statuendo, sicut in caeteris religionis actibus, anno *ecclesiastico* dicto usi sunt, qui a mense *Navaẓardi* incipit, scilicet tertio Idus Augusti anni Iuliani. Quando vero ad Ecclesiae Latinae unitatem Armeni redierunt, et Romanum pontificem totius Ecclesiae caput et rectorem agnoverunt saeculo XIV, in concilio Charnense, Khernae, habito anno Christi 1330, formam anni Iuliani adoptarunt; ad haec usque tempora mensibus Iulianis utuntur, cum aliquid cum Occidentalibus pertractare habeant.

Aera Hesdedgeris, huius nominis Tertii, Persarum regis, non a die huius principis obitus, uti aliqui perperam arbitrantur, verum ab ipsius exaltatione ad regnum exordium sumpsit, quae quidem XVI Kalendas Iulii, Christi anno 632, evenit. Huius aerae annus dies 365 habet, quilibet mensis dies 30 et mensi Aben, anno desinente, astronomi 5 alios addebant dies. Hac Persae usi sunt aera usque ad Malek-Schah-Dgelaleddin, qui eam reformavit, habito consilio cum 8 astronomis. Eam emendatam receperunt Persae, ac etiam nunc utuntur, et eam Gelaleam, vel Malaleam vocant a nomine sui auctoris. 15

Aera Arabum, hegira etiam nuncupata, ex Mahumeti pseudo-prophetae fuga, quando scilicet e Mecca civitate, ubi perfidam sectam disseminare coeperat, expulsus fuit. Ab ipsa fuga Mahumetani suam aeram enumerant, sicut nos a Christi Domini nativitate, ac ipsa die qua evenit, nempe XVII Kalendas Augusti, Christi anno 622. Huius autem aerae dies a solis occasu ortum ducunt. 16

Aera Ianuaria apud quosdam scriptores appellatur prima dies mensis Ianuarii, a qua initium sumpsit annus 1564, ex Caroli IX regis, summique pontificis decreto, cum antea quilibet annus ab ipso Paschatis die inciperet. 17

AETAS

Summarium.

1. Aetas incipit a die nativitatis, non autem a die baptismi. - 2. Iuristae septem aetates hominis distinguunt, quae assignantur. - 3. Aetas pro prima tonsura, et ordinibus minoribus requisita assignatur. - 4. Aetas pro subdiaconatu, diaconatu, presbyteratu requisita assignatur. - 5. Anni requisiti pro dictis tribus sacris ordinibus sufficiunt incepti. - 6. Pro episcopatu requiruntur anni triginta completi: in regno tamen Galliae ex concordatis sufficit, ut eligendus episcopus inchoarit vigesimum septimum annum. - 7. Pro cardinalatu ex Tridentino requiritur eadem aetas quae requiritur pro episcopatu, etiamsi essent cardinales diaconi. Ex Sixto V tamen in diaconum cardinalem assumi potest, qui saltem in vigesimo secundo suae aetatis anno fuerit constitutus. - 8. Pro papatu nulla certa aetas reperitur constituta. - 9. Ex cap. tamen *Indecorum,* 3, de Aetat. et qualitat. praeficiendor., potest deduci, quod sicuti in aliis eligendis, ita imo a fortiori in ipso requiratur aetatis maturitas. - 10. Aetas requisita ad beneficium simplex obtinendum est aetas quatuordecim annorum. - 11. Si vero in fundatione beneficii sit statutum, ut illud etiam conferri possit minori quatuordecim annorum, seu fundator expresse voluerit sufficere, quod praesentatus esset clericus primae tonsurae; tunc potest sufficere etiam sola aetas septem annorum. - 12. Haec aetas septem annorum sufficit ad pensionem obtinendam, nec ad eam exigitur aetas quatuordecim annorum. - 13. Aetas sufficiens ad obtinendum canonicatum in ecclesia collegiata est aetas quatuordecim annorum. - 14. Et hoc est intelligendum, si talis canonicatus ex sua fundatione, vel statu, aut consuetudine, nullum requirat sacrum ordinem; alias providendus deberet habere aetatem requisitam ad illum sacrum ordinem. - 15. Et haec aetas quatuordecim annorum sufficit etiam in collegiata, in qua spectat cura animarum canonicis non uti singulis, sed uti unitis. - 16. Et adhuc haec aetas quatuordecim

annorum sufficit etiam ad obtinendam dimidiam pensionem in ecclesia cathedrali. - 17. Aetas requisita ad dignitates quascunque, quibus subest cura animarum, seu ad beneficia curata, est aetas viginti quinque annorum saltem inceptorum. - 18. Et haec aetas viginti quinque annorum inceptorum requiritur etiam ad dignitatem ecclesiae cathedralis, cui fit distributio missae cantatae per turnum infra hebdomadam. - 19. Haec autem aetas viginti quinque annorum inceptorum non exigitur, nec est necessaria, quando dignitati vel canonicatui cura animarum non subest principaliter, sed solum accessorie est ipsi unita. - 20. Aetas requisita ad dignitates, vel personatus, quibus nulla subest cura animarum in cathedralibus, est aetas viginti duo annorum. - 21. Hi viginti duo anni debent esse taliter completi, ut neque episcopus possit in hoc dispensare. - 22. Ad canonicatus cathedralis, ubi est facta distributio sacrorum ordinum, requiritur illa aetas, quam exigit ordo canonicatus. - 23. Ad canonicatus cathedralis, ubi non est facta distributio sacrorum ordinum, requiritur aetas annorum viginti duo inceptorum. - 24. Aetas requisita ad dignitates et personatus in ecclesiis collegiatis, est aetas etiam viginti duo annorum sicuti in cathedralibus. - 25. Et secundum multos alios, non requiritur aetas viginti duo annorum, sed sufficit aetas quatuordecim annorum. - 26. Aetas requisita ad generalatum, provincialatum, abbatiatum, caeterasque similes dignitates, iurisdictione quasi episcopali gaudentes de iure communi est aetas triginta annorum completorum. - 27. De iure autem municipali et particulari attendendae sunt constitutiones cuiusque religionis. - 28. Ad hoc, ut aliqua monialis, cuiuscunque sit religionis, possit eligi in abbatissam seu priorissam, debet habere quadraginta annos completos aetatis, et saltem octo professionis regularis. - 29. Quod si non reperiretur in monasterio monialis quadragenaria, posset eligi, quae annos triginta excesserit, et quinque saltem annis post professionem recte vixerit. Et si aliqua eligatur non habens talem aetatem a concilio requisitam, electio ipso iure est nulla. - 30. Aetas requisita et sufficiens ad sponsalia est septennium completum tam in masculis quam in feminis. - 31. Aetas requisita et sufficiens ad matrimonium est aetas pubertatis, scilicet duodecim annorum in feminis, et quatuordecim in masculis, nisi malitia suppleat aetatem. - 32. Et haec aetas debet esse completa in utrisque. - 33. Aetas requisita ad professionem regularium est aetas sexdecim annorum completorum, tam virorum quam mulierum in quacunque religione. - 34. Ad receptionem autem novitiorum non est aliqua aetas iure communi requisita. Ex decreto autem Sacrae Congregationis novitia recipi non potest causa induendi habitum professionis in religione, nisi duodecim annis sit maior; sicut nec etiam novitius recipi potest, nisi habeat saltem annos duodecim. Vide tamen verb. *Monialis*, art. 1, n. 72. - 35. Conversi autem nequeunt recipi ante vigesimum aetatis suae annum. - 36. Aetas sufficiens ad peccatum mortale regulariter est septennium, a quo incipit obligatio confessionis sacramentalis. - 37. Ad communionem quamvis sufficiat aetas discretionis, seu usus rationis in iis, qui tali aetate sunt capaces concipiendi debitam devotionem circa hoc sacramentum, tamen regulariter loquendo, non est concedenda communio Eucharistica, nisi habentibus aetatem undecim, vel duodecim annorum, nisi in aliquibus anticipetur propter eorum singularem, etc. - 38. Aetas qua pueri et puellae obligantur ad audiendam missam et ad abstinendum a carnibus, regulariter etiam est septennium. - 39. Aetas qua adolescentes incipiunt obligari ad legem ieiunii, est aetas viginti et unius annorum completorum. - 40. Regulares autem, licet nedum annum vigesimum primum expleverint, tenentur a die emissae professionis ad omnia ieiunia praecepta in sua religione. - 41. Ad ieiunia vero ecclesiastica, quae nullo modo praecipiuntur in sua religione, non obligantur antequam annum vigesimum primum expleverint, sicuti alii fideles. - 42. Aetas requisita et sufficiens pro patrinis baptismi et confirmationis est aetas usus rationis, seu septennii. Nec refert, an patrinus sit minoris aetatis quam baptizatus et confirmatus. - 43. Aetas requisita et sufficiens ad votum, seu ad vovendum, est ea aetas usus rationis, seu septennii, quae sufficit ad peccatum mortale perfecto actu humano, et directe in se volitum. - 44. Aetas requisita et sufficiens ad incurrendam censuram, licet aliqui credant quod sit aetas duodecim saltem annorum, tamen tenendum est de rigore iuris sufficere illam aetatem, in qua pueri sunt doli capaces, etiam ante annos pubertatis. - 45. Alia ad rem. *Remissive*. - 46. Aliquando multum interest diem nativitatis alicuius pueri. Quaeritur autem an is probari possit ex libris baptismi, in quibus adnotatus sit. Multi affirmant. - 47. Plerique vero contrariam tenent sententiam. Idemque videtur esse sensus Sac. Cong. Concil. - 48. Quaestio de aetate requisita ad simplicia beneficia fundata ante conc. Trid. *Remissive*. - 49. Aut beneficii fundator indicium aliquod dedit quod contentus erat aetate impuberi; aut non constat dedisse tale indicium: primo casu nova dispositio conc. Trid. non afficit hoc beneficium; secundo vero casu, nova concil. Trid. afficit hoc beneficium, quamvis antea fundatum. - 50. De aetate ad omnia beneficia superiora et inferiora tum saecularia, tum regularia requisita. *Remissive*. Idem de aetate ad omnes humanos actus requisita. *Remissive*. - *51. Aetatem non habet requisitam ad ordinem sacrum, qui in mane diei, in cuius vespere complet aetatem, ad ordinem accedit. - 52. Aetas annorum decem ad primam tonsuram recipiendam requiritur in regno Neapolitano; ordines vero minores communiter a septimo ad quartum decimum annum conferuntur. - 53. In supputanda aetate ordinandorum dies anni bissextilis non excluditur. - 54. Lex aetatis ordinandorum et apud Graecos viget. - 55. Aetas probatur parentum testimonio. - 56. Ex libro parochi. - 57. Indiciis et coniecturis.

Aetas incipit a die nativitatis, non autem a die baptismi; Sacr. Congr. Concil., in Crotonen. 4 Decemb. 1627; Rota Rom., part. XVIII, tom. I, decis. 263, n. 13. Iuristae septem aetates hominis distinguunt. Prima est infantia, quae durat usque ad septimum annum, tam in masculis quam in feminis. Secunda est pueritia, seu impubertas, quae in feminis durat usque ad duodecimum, in masculis vero usque ad decimum quartum annum completum. Tertia est adolescentia, seu pubertas, quae in utrisque durat usque ad annum vigesimum quintum completum. Quarta est iuventus, quae durat usque ad annum quadragesimum. Quinta est virilitas, quae durat usque ad quinquagesimum, vel sexagesimum. Sexta est senectus, quae durat usque ad septuagesimum, cum supra 70 sit proprie aetas decrepita, ut tenet Sacr. Rot. Rom., part. VI, decis. 45, n. 8. Septima est decrepitas, quae durat usque ad mortem, seu usque ad annum centesimum, cum ex Rota Rom., part. XI, decis. 314, num. 4, ultra centesimum annum aetas sit inverisimilis.

Aetas requisita pro tonsura et primis tribus 3
minoribus, ostiariatu scilicet, lectoratu et exorcistatu, sunt anni septem completi; cap. *In singulis*, dist. 77. Pro acolythatu sunt anni 12 completi; ex cit. cap. *In singulis*, et colligitur ex

text. et Gloss., in cap. *De iis*, dist. 28, et cap. *Cum nullus*, de Temporibus ordin., lib. VI.

4 Pro subdiaconatu sunt anni 22; pro diaconatu anni 23; pro presbyteratu 25, ex Tridentino, sess. 23, de Reformat., c. 12, ubi habet praecisa haec verba: *Nullus in posterum ad subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad diaconatus ante vigesimum tertium, ad presbyteratus ante vigesimum quintum aetatis suae*

5 *annum promoveatur*. Qui anni requisiti a Trident., pro his tribus sacris ordinibus sufficiunt incepti, ut tenet communis doctorum, et in praxi receptum est cum Gloss., in Clement.

6 ultim., hoc titulo. Pro episcopatu anni triginta completi; c. 1, 2 et 4, dist. 68, et Trident., sess. 7, c. 1, de Reform., ex cap. *Cum in cunctis*, de Elect. In regno tamen Galliae ex concordatis cum Leone X, sufficit ut episcopus eligendus inchoarit vigesimum septimum

7 annum. Pro cardinalatu ex Trident., sess. 24, de Reform., c. 1, requiritur eadem aetas quae requiritur pro episcopatu, etiamsi essent cardinales diaconi. Ex Sixto V tamen constit. incip. *Postquam verus*, in diaconum cardinalem assumi potest qui saltem in vigesimo se-

8 cundo suae aetatis anno fuerit constitutus. Pro papatu nulla certa aetas reperitur constituta, cum etiam adolescentes et iuvenes fuerint interdum ad pontificatum assumpti, ut Benedictus IX, decem annorum puer, uti testantur, Graveson., Histor. ecclesiast., tom. IV, fol. 89 primae impressionis Romanae; Vincentius Fuga, Notitiae orbis sacri et profani, fol. 187, et alii; Ioannes XI, tertio et vigesimo anno vix expleto, uti refert dict. Vincentius Fuga, l. c., fol. 180, seu viginti quatuor annos natus, ut scribit Berninus in Historia omnium haeresum, tom. II, saeculo X, cap. unic., fol. 187, et alii. Ioannes XII, vix natus annos duodeviginti, uti tradunt dict. Graveson., loc. cit., fol. 71; dict. Vincentius Fuga, loc. cit., n. 180, et alii. Vide

9 verb. *Papa*, art. 1, n. 54. Ex cap. tamen *Indecorum*, 3, de Aetate et qualitate praeficiendor., potest deduci quod sicut in aliis eligendis, ita, imo a fortiori, in ipso requiratur aetatis maturitas, quia dicit canon: *Indecorum est ut hi debeant ecclesias regere, qui non noverunt gubernare se ipsos; cum ad ecclesiarum regimen tales personae sint admittendae, quae discretione praeemineant, et morum fulgeant honestate*.

10 Aetas requisita ad beneficium simplex obtinendum, est aetas quatuordecim annorum; concil. Trident., sess. 23, cap. 6, de Reformat., his verbis: *Nullus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere*, et annus quartus decimus sufficit quod sit inceptus, ex declaratione Sac. Congr. Concil., teste Armend. in Addit. ad recomp. legum Navarr., lib. I, tit. 20, l. 1, de Aetatibus, num. 5; Gonzal., ad regul. 8 Cancell., gloss. 5, in princip., n. 90, et alii. Si vero in fundatione 11 beneficii sit statutum ut illud etiam conferri possit minori quatuordecim annorum, seu fundator expresse voluerit sufficere, quod praesentatus esset clericus primae tonsurae, tunc non requiritur aetas quatuordecim annorum, sed potest sufficere etiam sola aetas septem annorum. Sic decrevit Sacra Congregat. Concil. ut testatur Sacr. Rot. Rom. in Monopolitana *Beneficii*, seu *Capellaniae*, 6 Iunii 1622, coram Merlino, et in Cordubense *Capellaniae*, 5 Decemb. 1629, coram Coccino decano. Similibus autem fundationibus non fuit derogatum per concilium Tridentin., loco citato, ut fuit decisum a Sac. Congr. eiusdem concilii, teste Gonzalez ad regul. 8 Cancel., gloss. 5, in princip., n. 91; Ricc., Navarr. et alii. Tunc enim standum est iuris communis dispositioni, secundum quam etiam clericus primae tonsurae, et in septimo anno constitutus, erat capax simplicis beneficii; cap. *Si eo tempore*, de Rescriptis, et Rot. Rom., part. II, in Granaten. *Capellaniae*, decis. 194, n. 2, 12 Ianuarii 1606, coram reverendissimo Lugdunensi. Et haec aetas 12 septem annorum sufficit ad pensionem obtinendam, nec ad eam exigitur aetas quatuordecim annorum requisita per Tridentinum ad beneficia ecclesiastica. Sic decisum fuisse a Sacra Congreg. Conc. refert Gonzalez ad regul. 8 Cancell., gloss. 5, n. 26; Lezana, Barbosa, et alii.

Aetas sufficiens ad obtinendum canonicatum 13 in ecclesia collegiata est aetas quatuordecim annorum; super his enim canonicatibus nihil innovavit concilium Tridentinum, ut censuit Sac. Cong. Concil., teste Gallet., in Margarita *Casuum conscientiae*, verb. *Canonicus*, 3, p. 29, cum Gonzalez, ad regul. 8 Cancell., gloss. 5, n. 29; Piasec., in Praxi nova episcop., cap. 5, n. 21, p. 350; Armendariz, lib. I de Aetate, num. 8; Aloysio Ricc. et aliis; adeoque standum est pro his canonicatibus iuris communis dispositioni, secundum quam sufficit aetas quatuordecim annorum pro his obtinendis; cap. *Super inordinata*, 35, iuxta Gloss., verb. *Pueri*, de Praebenda. Et hoc est intelligendum si ta- 14 lis canonicatus ecclesiae collegiatae ex sua fundatione vel statu aut consuetudine nullum requirat sacrum ordinem; alias deberet providendus esse constitutus in illis sacris ordinibus, quos requireret talis canonicatus, vel in ea aetate qua infra annum a iure statutum posset ad illos ordines promoveri, ut cum communi sentit Aloysius Ricc., in Praxi aurea, resolut. 139, n. 3. Et haec aetas quatuordecim 15 annorum sufficit etiam in collegiata, in qua spectat cura animarum canonicis, non uti singulis, sed uti unitis. Sic decisum a Sac. Congr. Conc. referunt Gonzalez, ad reg. 8 Cancell., in princip., n. 92; Ricc., Piasec., Barbos., et tenet Rot. Rom., part. X, decis. 31, n. 33.

Et adhuc haec aetas quatuordecim annorum sufficit etiam ad obtinendam dimidiam portionem in ecclesia cathedrali; concilium enim Trident., sess. 24, de Reform., c. 12, ubi requirit aetatem necessariam ad ordines sacros pro canonicatibus et portionibus in cathedralibus, non loquitur de dimidiis portionibus, ut ipsum legenti patet; nec eius verba debent extendi ad dimidias portiones in iisdem cathedralibus, pro quibus dimidiis portionibus nec requiruntur ordines sacri, nec aetas requisita ad illos ordines, prout decisum fuisse a Sacra Congreg. Concil. referunt Gonzalez, ad regul. 8 Cancell., gloss. 5, n. 93; Didac., Narbona, tract. de Aetate ad omnes humanos actus requisita, anno quarto decimo, q. 57, n. 5; Campan. et alii.

17 Aetas requisita ad dignitates quascunque, quibus subest cura animarum, seu ad beneficia curata et regimen eccclesiae parochialis, est aetas viginti quinque annorum, saltem inceptorum; cap. *Cum in cunctis*, 7. § *Inferiora*, de Election., iuncto cap. *Licet canon*, 14, eodem titulo, 6, ubi habentur praecisa verba: *Decernentes collationes de parochialibus ecclesiis, his qui non attigerint vigesimum quintum annum, de caetero faciendas, viribus omnino carere;* et concil. Trident., sess. 24, de Réform., cap. 12, ubi habet: *Nemo igitur deinceps ad dignitates quascunque, quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem vigesimum quintum suae aetatis annum attigerit.* 18 Et haec aetas viginti quinque annorum inceptorum requiritur etiam ad dignitatem ecclesiae cathedralis, cui sit distributio missae cantatae per turnum infra hebdomadam, cum habeat onus annexum, ac proinde teneatur per se adimplere; Sac. Cong. Conc., in Crotoniens. 4 Decemb. 1627. 19 Haec autem aetas viginti quinque annorum inceptorum requisita ad obtinendas ecclesias parochiales, seu dignitates quibus subest cura animarum, non exigitur, nec est necessaria, quando dignitati vel canonicatui cura animarum non subest principaliter, sed solum accessorie est ipsis unita. Sic decrevit Sacra Cong. Conc., his verbis: *Si aliqua parochialis esset unita alicui canonicatui ecclesiae cathedralis accessorie, sufficiunt viginti duo anni.* Ita refert Gonzalez, ad regul. 8 Cancell., gloss. 9, n. 4. Gallet, in Margarita *Casuum conscientiae,* verb. *Canonicatus,* 5, et verb. *Parochus;* Aloysius Ricc., Garcias et alii, et ita fuisse in Rota decisum refert Seraphinus, decis. 1183.

20 Aetas requisita ad dignitates vel personatus quibus nulla subest cura animarum in cathedralibus, est aetas viginti duo annorum; concil. Trid., sess. 24, de Reform., c. 12, praecisis his verbis: *Ad caeteras autem dignitates vel personatus quibus animarum cura nulla subest, clerici, alioquin idonei, et viginti duobus annis non minores, adsciscantur.* 21 Qui anni viginti duo debent esse completi, taliter quod neque episcopus possit in hoc dispensare, ut censuit Sac. Congr. Conc. 20 Septem. 1631, dicens: *Dignitatem in ecclesia cathedrali non habentem animarum curam non posse conferri, nisi ei qui habuerit viginti duo annos completos, et episcopum non posse dispensare.* 22 Ad canonicatus cathedralis, ubi est facta distributio sacrorum ordinum, requiritur illa aetas, quam exigit ordo canonicatus, id est ad canonicatus subdiaconalem aetas viginti et unius annorum: diaconalem aetas viginti duo annorum, et sacerdotalem aetas viginti quatuor annorum, cum respective omnes sint sic in tali aetate ut infra annum possint ascendere ad ordinem a suo canonicatu requisitum. Sic expresse Tridentinum, cit. sess. 24, de Reform., cap. 14: *Neminem, etiam deinceps, ad dignitatem canonicatuum aut portionem recipiant, nisi qui eo ordine sacro, aut sit initiatus, quem illa dignitas, praebenda, aut portio requirit, aut in tali aetate ut infra tempus a iure et ab hac sancta synodo statutum initiari valeat.* 23 Ad canonicatus autem cathedralis, ubi non est facta distributio sacrorum ordinum, requiritur aetas annorum viginti duo inceptorum. Sic Sac. Congr. Concil., in una Algarb., ubi, sicuti refert Nicolaus Garcias, de Benefic., part. VII, c. 4, num. 26, censuit quod etiam in ecclesia ubi non fuit facta distributio sacrorum ordinum, requiritur quod provisus de canonicatu ad minus attingat vigesimum secundum annum, et quod collatio facta habenti viginti tantum non valeat; sed ad minus debet esse constitutus in vigesimo primo anno, ita ut possit infra annum ad sacrum subdiaconatus ordinem promoveri, ut declaravit eadem Sacra Congreg. Concil., die 4 Augusti 1654.

24 Aetas requisita ad dignitates et personatus in ecclesiis collegiatis, secundum multos, est aetas etiam viginti annorum, sicuti in cathedralibus; sic tenent, et decisum fuisse a Sacra Congr. Conc. referunt Nicolaus Garcias, de Benefic., part. VII, cap. 4, n. 59 et 62; Armendariz, Didacus de Narbona, Filliucius, Castropalaus, et Fagnan., in cap. *Cum in cunctis,* n. 48 et seqq. de Election., et eorum ratio est quia Trident., loc. cit., cap. 12, in principio dicit: *In ecclesiis praesertim cathedralibus,* ubi illa particula *praesertim* videtur includere alias praeter cathedrales. 25 At secundum multos alios ad dignitates et personatus in collegiatis non requiritur aetas vigiti duo annorum, sed sufficit aetas annorum quatuordecim, iuxta dispositionem iuris communis; cap. *Super inordinata,* iuncta glossa, verb. *Pueri,* de Praebend. Et ratio istorum est quia concil., loc. cit., cap. 12, loquitur solum de ecclesiis cathedralibus, et non de collegiatis; dicit enim: *Cum dignitates in ecclesiis praesertim cathedralibus,* adeoque

non extendendum ad alias collegiatas; nec illa particula *praesertim* videtur includere alias praeter cathedrales, sed solum videtur innuere quod haec aetas quodam speciali iure requiritur ad dignitates in cathedralibus, cum istae quodam speciali fine sint institutae, ut episcopos in ministerio et officio prae aliis immediatius adiuvarent, et tanquam lucernae super candelabro in cathedralibus prae aliis ecclesiis eminentioribus omnibus aliis praelucerent exemplo virtutum, *ut qui eas,* dicit ibi concilium, *obtinerent, pietate praecellerent, aliisque exemplo essent, atque episcopos opera et officio iuvarent;* et pro hac sententia stant, et sic decisum fuisse a Congr. Conc. referunt Gonzalez ad reg. 8 Cancell., gloss. 9, n. 82; Piasec., Aloysius Ricci, Novarr., Squilant., Zerol. de Luca, de Canonicis, d. 5, n. 2; Barbosa, in Trident., ses. 24, cap. 12, n. 13, part. III, de Offic. et potest. episcopi, alleg. 60, n. 67; Alzed. et Fr. Emmanuel, quaest. reg., tom. I, q. 11, art. 2, Addit. ad bullam *Compositionis,* n. 4, ubi ait Christophorum Vellam, archiepiscopum Burgensem, contulisse dignitatem scholasticae collegiatae ecclesiae de Aquilar de Campo cuidam scholari qui non habebat maiorem aetatem septemdecim annorum, et cum litigaretur super hoc, fuisse iudicatum collationem esse canonicam et iuridicam.

26 Aetas requisita ad generalatum, provincialatum, abbatiatum, caeterasque similes dignitates iurisdictione quasi episcopali gaudentes de iure communi, est aetas triginta annorum completorum; colligitur ex cap. *Cum in cunctis,* de Election., et sic decisum fuisse a Sacra Congr. Conc. referunt Riccius, in Praxi fori ecclesiastici, resolut. 56, part. IV; Ioann. Maria Novarius, in Lucerna regular., verb. *Aetas,*
27 et alii. De iure autem particulari et municipali attendendae sunt constitutiones cuiusque religionis, cum variae varia disponant de aetate requisita ad omnes respective praelaturas, di-
28 gnitates et officia ordinis. Ad hoc ut aliqua monialis, cuiuscunque sit religionis, possit eligi in abbatissam seu priorissam, debet habere quadraginta annos aetatis, et saltem octo professionis regularis; concil. Trident., sess. 25, cap. 7, de Regularib. et monialib., et annus quadragesimus debet esse completus ex Sac. Cong. Conc. in una Neapolitana 24 Septem-
29 bris 1678. Quod si non reperiretur in monasterio monialis quadragenaria, possit eligi quae annos triginta excesserit, et quinque saltem annis post professionem recte vixerit, ex eodem concil. ibidem. Et si aliqua eligatur non habens talem aetatem a concilio requisitam, electio ipso iure esset nulla, ut declaravit Sac. Congr. Concil., in una Viterbiensi, 16 Maii 1623. Vide verb. *Abbatissa,* num. 3 et 5.

30 Aetas requisita et sufficiens ad sponsalia est septennium completum tam in masculis quam in feminis, cap. *Litteras,* 4, cap. *Accessit,* 5, et cap. *Ad dissolvendum,* 13, de Despons. impub. Aetas requisita et sufficiens ad matri- 31
monium est aetas pubertatis, scilicet aetas duodecim annorum in feminis, et quatuordecim in masculis, nisi malitia suppleat aetatem; princ. instit. de Nupt. et leg. 4 ff. de Actu nupt.; cap. *Puberes,* 3, capit. *Attestationes,* 10, et cap. fin., de Desponsat. impuber. Et haec aetas 32
debet esse completa in utrisque, cap. *Ex litteris,* de Desponsat. impub. Aetas requisita ad 33
professionem regularem est aetas sexdecim annorum completorum tam virorum quam mulierum in quacunque religione; conc. Trid., sess. 25, de Regular. et monial., cap. 75, ubi habet praecisa verba: *In quacunque religione, tam virorum quam mulierum, professio non fiat ante decimum sextum annum expletum.* Ad receptionem autem novitiorum non est ali- 34
qua aetas iure communi requisita; imo ex cap. *Nullus,* de Temp. ord., in 6, colligitur etiam in infantili aetate posse novitios ad habitum admitti. Ex decreto tamen Sac. Congr. Episcopor. et regular. 1 Martii 1608, novitia recipi non potest causa induendi habitum professionis in religione, nisi duodecim annis sit maior, sicuti nec etiam novitius recipi potest, nisi habeat saltem annos duodecim, ex decreto Sac. Congreg. Conc., 20 Martii 1621. Vide autem verb. *Moniales,* art. 1, num. 72, et verb. *Annus probationis seu novitiatus,* n. 6 et seqq., ubi afferuntur decreta quibus aetatis annus pro recipiendis in novitios et novitias definitur. Conversi autem nequeunt recipi ante 35
vigesimum aetatis suae annum; Clemens VIII, constit. incip. *Cum ad regularem disciplinam,* ubi in fine § tertii habet praecisa verba: *Ipsi autem conversi non recipiantur ante vigesimum aetatis suae annum.*

Aetas sufficiens ad peccatum mortale regu- 36
lariter est septennium; in ipso enim septennio regulariter dicitur quisque perventus ad annos discretionis, a quibus incipit obligatio confessionis sacramentalis; cap. *Omnis utriusque,* de Poenit. et remiss., ubi habentur praecisa verba: *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenit, omnia sua peccata semel in anno confiteatur proprio sacerdoti.* Ad 37
communionem autem quamvis sufficiat aetas discretionis, seu usus rationis, in iis qui in tali aetate sunt capaces concipiendi debitam devotionem circa hoc sacramentum, tamen regulariter loquendo non est concedenda communio eucharistica nisi habentibus aetatem undecim, vel duodecim annorum, nisi in aliquibus anticipetur propter eorum singularem prae aliis de hoc sacramento devotionem, et pleniorem de eo cognitionem.

Aetas qua pueri et puellae obligantur ad au- 38
diendam missam, et ad abstinendum a carnibus, regulariter est pariter septennium completum,

quia tunc praesumuntur habere sufficientem usum rationis; septennio enim completo habente tantum usum rationis, ut sufficiat in utrisque ad contrahenda sponsalia; ex cit. cap. *Litteras*, 4, cap. *Accessit*, 5, et cap. *Ad dissolvendum*, 13, de Desponsatione impuberum, et sic tenent magis communiter doctores cum Sanchez, Azorio, Bonacina, Torn., Bass. et aliis multis. Aetas qua adolescentes incipiunt obligari ad legem ieiunii, est aetas viginti et unius annorum completorum, quia Ecclesia illos solum obligat, qui incipiunt corpore consistere; communiter autem crescunt omnes, et firmantur saltem usque ad annum vigesimum primum completum. Regulares autem, licet necdum annum vigesimum primum expleverint, tenentur a die emissae professionis ad omnia ieiunia praecepta in sua religione, quia per votum renuntiarunt privilegio aetatis, et obligatio regulae est distincta ab obligatione temperantiae, quam intendit lex Ecclesiae. Ad ieiunia vero mere ecclesiastica, quae nullo modo praecipiuntur in sua regula, non obligantur, antequam annum vigesimum primum expleverint, sicut alii fideles; quia Ecclesia nullo praecepto obstringit magis eos quam alios fideles; nec regula, ut supponitur, aliquid disponit de istis ieiuniis mere ecclesiasticis. Et sic tenent Sylvester, Azorius, Sa, Fagundez, Sanchez, Tabiena, Silvius, et alii magis communiter.

Aetas requisita, et sufficiens pro patrinis baptismi et confirmationis, est aetas usus rationis, seu septennii; nec refert an patrinus sit minoris aetatis quam baptizatus, et confirmatus, quia nullo praecepto, seu canone requiritur, ut sit maioris aetatis; ut tenet Barbosa, de Offic. et potest. episcop., allegat. 30, n. 39; Ledesma, Sayr, Gobat, et alii passim. Aetas requisita et sufficiens ad votum, seu ad vovendum, est aetas usus rationis, seu septennii, quae sufficit ad peccatum mortale perfecto actu humano, et directe in se volitum. Sic doctores fere communiter. Aetas requisita et sufficiens ad incurrendam censuram, licet aliqui credant quod sit aetas duodecim saltem annorum, tamen tenendum est de rigore iuris sufficere illam aetatem, in qua pueri sunt doli capaces, etiam ante annos pubertatis, ut clare supponitur c. ult., de Sent. excomm.

Alia ad rem, vide verb. *Matrimon.*, n. 101 et 102, et verb. *Ordo*, art. 2, n. 116 et 117.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Aliquando multum interest probare diem nativitatis alicuius. De eo autem quaeritur, an is probari possit ex libris baptismi, in quibus adnotatus sit. Multi in ea sunt sententia probari posse. At contrarium tenet Bohemer., in Decretal., lib. III, tit. 22, § 2, in Iure parochial., sect. 4, cap. 1, § 30, et rursus in Animadvers. ad instit.; Fleur., part. II, cap. 6, § 10, lit. I; Capyc. Latro, decis. 166, n. 52; Rota, in Tullen. *Coadiutoriae*, 13 Iunii 1630, § secundo, idem obiectum coram Normann., impressa apud Alphons. de Leon, de Offic. capellan., q. 4, sect. 6. Idemque videtur fuisse sensus Sac. Congregationis Concilii interpretis, in Perusina, *Restitutionis in integrum*, 1 Augusti 1750, in qua petita nullitate professionis eo sub motivo, quod perpensis die natali adnotato in libro baptismorum, et die professionis adnotato in regestis eiusdem, deficiebant aliquot horae ad iustam aetatem professi; Sac. Congregatio censuit defectum paucarum horarum utique sufficere ad nullitatem professionis, at non probari diem natalem ex libro baptismorum. Libri enim baptismorum ubi ad praescriptum concil. Trident., sess. 24, cap. 2, de Reform. conscripti et conservati sunt, probant utique baptismum, compaternitatem et alia quae coram parochis vi proprii officii geruntur; nequaquam vero attendi possunt circa aetatem, et similia, quae parochi ex aliorum relatione habent, et quorum cognitio ad officium ipsorum parochorum minime pertinet.

De aetate requisita ad simplicia beneficia 48
fundata ante concilium Tridentinum non levis quaestio est. Sunt qui tenent, non requiri aetatem quatuordecim annorum ab ipso conc. Trid. statutam pro ipsis beneficiis simplicibus assequendis, sed sufficere aetatem septem annorum de iure antiquo requisitam, cui fundator se conformasse praesumitur. Vide Navar., quaest. forens. part. I, quaest. 71, n. 5 et seq.; Lauren., For. beneficial., part. II, sect. 1, cap. 2, § 3. quaest. 160; Rota, in recent. decis. 403, n. 17 et seq., part. IV, tom. II, cor. Merlin., decis. 40, a num. 13 ad plur. seq., et in Valentina *Beneficii*, 8 Maii 1747, § 15, cor. bon. mem. Vicecom. At eidem su- 49
premo tribunali alias placuit haec distinctio; quod aut constat fundatorem vel expresse vel tacite indicium aliquod dedisse, quod contentus erat aetate impuberi, et in hoc casu nova dispositio concilii Tridentini non afficit hoc beneficium ex ratione illa, quod concilium Tridentinum voluntati fundatorum minime derogavit. Aut vero non constat fundatorem vel expresse vel tacite significasse, quod dicta aetate contentus erat, et in disparatissimo hoc casu nova dispositio concilii Tridentini afficit hoc beneficium quamvis antea fundatum. Vide Rota in Gerunden. *Beneficii*, 25 Iunii 1723, § *Nec evitari*, et sequenti, cor. bon. mem. Cerr., et in Thelesina, seu Cerretana, *Beneficii*, 26 Iunii 1754, § 17. cor R. P. D. Elephantut.

De aetate ad omnia beneficia superiora et infe- 50
riora tum saecularia tum regularia requisita, adi, ubi res postulat, Ioannem de Laur. in peculiari tractatu ita inscripto. De aetate vero ad omnes humanos actus requisita, consule pro re nata Didacum Narbona in tractatu pariter ita inscripto.

ADDITIONES CASINENSES.

51 Cum annus designatus ad susceptionem cuiuscunque ordinis, inceptus habetur pro completo, non licet ordinem suscipere in mane diei, in cuius vespere quis complet aetatem requisitam, quia non dicitur annum attigisse sequentem, qui antecedentem etiam unius horae spatio nondum compleverit. Id probabilius affirmat La Croix, n. 2309; Navar., Vill., Marchad., Pasqual. et Narbona, quibus accedit D. Alphons., 1, 6, n. 800.

52 Ad recipiendam primam tonsuram in regno Neapolitano requiritur aetas annorum decem, ob concordatum initum a S. Sede cum rege Neapolitano. Cum nulla in iure assignetur aetas pro susceptione ordinum minorum, solent conferri ab anno septimo ad quartum decimum. (Bened.XIV, bulla *Inter sollicitos,* an.1745,§ 19.)

53 In supputanda ordinandorum aetate dies anni bissextilis non potest excludi, iuxta communiorem et veraciorem sententiam; Bon., d. 8, q. unic., p. 5, n. 14; Sanch., de Matr., d. 24, n. 22; Escobar., Diana, aliique plures cum D. Alphons. Etenim anni ad ordinis cuiuscunque susceptionem requisiti supputandi iuxta consuetudinem Ecclesiae statuendis, de quatuor in quatuor annos propter horas in quolibet anno superexstantes, diem unum addi.

54 Lex ordinandorum aetatem praescribens aequo pollet vigore in Latina et in Graeca Ecclesia (Benedict. XIV, constit. *Etsi pastoralis,* § 7).

Aetas probatur testimonio parentum, consanguineorum et aliorum domesticorum. (Mascard., de Probat., concl. 668, vol. II.) Patris solummodo vel matris testimonium semiplenam facit probationem (Barbos., in cap. *Super eo,* 2, de Testibus; Cyriac., contr. 371; Innoc., in cap. *In litteris,* de Testib.), quae probatio fit plena si parentum testimonio quodvis accedat argumentum (Socin. Sen., cons. 19, n. 17, lib. I; Soci., iur. cons. 3, lib. II, 10), excepto casu in quo pater vel mater litem in filium inferat quia susceptum parentum testimonium evadit (Bald., cons. 19, lib. V; Mascard., d. cons. 668, n. 16; apud Menoc., de Praesumpt. lib. II, n. 26 et 27), et excepto casu quando agatur de gravi praeiudicio tertii, tunc praeter parentum testimonium et quodvis aliud adminiculum, maiora requiruntur argumenta ad probationem plenam aetatis (Bal., in leg. un., col. 3, *In secunda oppositione,* c. de Confessis; Abb., in cap. 2; Felin., in cap. *Litteras,* col. 3, vers. *Primus est de praesumptione*). 55

Probatur aetas ex libro parochi (Mascard., de Prob., concl. 672, n. 18; Gratian., Discept. for. c. 155, n. 14). 56

Si denique desit testimonium parentum, libri parochialis, probari potest aetas indiciis, coniecturis, et per testes auditu. (Mascar., loc. cit., concl. 675; Cyriac., Contr. for., contr. 371; Antonell. aliique.) 57

AFFECTIO BENEFICII

Vide verb. Beneficia, *art. 8, per totum.*

AFFILIATIO RELIGIOSORUM

Summarium.

1. Affiliatio religiosorum quando dicatur fieri. - 2. Ut huiusmodi affiliatio sit valida, tria concurrere debent, et assignantur. - 3. Quoad consensum conventus a quo et ad quem Sac. Congr. Episcop. et regul. aliquando dispensat, et afferuntur ad hoc variae dispensationes, usque ad 7. - 8. Sic similes resolutiones Sacr. Congr. ex particularibus facti circumstantiis in uno vel altero casu editae, non sunt generaliter servandae, nec faciunt statum pro omnibus aliis casibus, etc. - 9. Affiliationes, an fieri debeant votantibus etiam illis religiosis, veris quidem filiis illius conventus, in quo fiunt, sed in aliis conventibus religionis commorantibus; vel a solis religiosis commorantibus de familia in conventu in quo fiunt, sive sint illius filii, sive non, usque ad 12. - 13. Sacra Congregatio Episcop. et regular. in causis affiliationum solet prae oculis habere bonas qualitates religiosi affiliati, quo casu solet sanare aliquas nullitates, et supplere aliquos solemnitatis defectus. - 14. Nec solet dicta Sacr. Congr. attendere ad praetensas et obiectas violentias, et metum, quibus ab adversariis interdum asseritur procurata affiliatio. - 15. Apud Fratres Minores de Observantia, et Reformatos non habentes filiationes conventuales, incorporatio et transitus ad alienam provinciam quomodo facienda. - 16. Nullus inferior superioribus generalibus, etiamsi sit visitator in amplissima forma deputatus, potest aliquem incorporare nisi conformiter ad statuta generalia. - 17. Tollitur auctoritas ministri Poloniae incorporandi fratres unius illarum provinciarum in aliam. - 18. Incorporatio Albanensium in aliena provincia interdicitur, et rogantur superiores generales, ut ab ipsa abstineant, nec permittant. - 19. Ab incorporatione recedentium poenae. - 20. Pro aliis religionibus, seu congregationibus non habentibus filiationes conventuales, attendendae sunt quoad hoc propriae cuiusque constitutiones. - 21. Generalis aut provincialis an possit aliquem affiliare alicui conventui sine huius consensu. *Remissive.* - 22. Professus secum transfert in conventum, cuius efficitur filius, solam spem ad bona professi. - 23. Si in religione adsit usus ut professus habeat aliquot redditus, eos secum transferat quoad usum usque ad suam mortem. - 24. Superior non potest, resistente conventu, ad secundum conventum bona acquisita professi, transferre. - 25. Quae sint servanda in religiosorum transitu de una ad aliam religionem, ac de uno conventu in alium.

1 Affiliatio religiosorum solet frequenter fieri, cum saepe saepius reperiantur religiosi, qui iustis de causis, eorum superioribus benevisis, affiliantur conventibus, seu monasteriis, aut provinciis diversis ab illis in quibus professionem emiserunt, quae professio operatur veram religiosam filiationem. Ad hoc, ut huiusmodi 2 affiliatio sit valida, tria concurrere debent, sci-

licet licentia superioris, consensus religiosorum illius conventus, cuius erat filius, et similis consensus religiosorum alterius conventus, in quo fit affiliatio; ut notat Fontan., ad Const. ord. Praed., verb. *Affiliationes*, n. 4; Ursaya, Instit. crim., lib. IV, tit. 7, n. 93.

3 Quamvis autem iuxta affiliationis naturam concurrere semper debeat consensus conventus a quo, et ad quem; ex particularibus tamen facti circumstantiis Sac. Cong. Episc. et reg. 4 aliquando dispensat: Ut de facto circa consensum conventus a quo, dispensavit die 24 Aprilis 1705, cum quatuor religiosis conventualibus, qui affiliati fuerunt conventui S. Mariae Gratiarum Albani cum sequenti tamen clausula: *Ita tamen, ut omnia bona, et eleemosynae ab omnibus quomodocunque acquisitae primo* 6 *conventui incorporatae intelligantur*. Et die 20 Ianuarii 1719, in una Neapolitana favore baccalaurei Anselmi Viani conventualis respondit pro gratia affiliationis cum derogatione consensus religiosorum conventus a quo, et ad quem, ut patet ex decreto sequentis tenoris:

Sac. Congregatio, etc., attentis relationibus P. vicarii generalis, et P. procuratoris gener. ordinis, ac itidem attentis specialibus circumstantiis, et rationibus, benigne remisit arbitrio eiusdem vicarii generalis, ut oratorem affiliet in praefato conventu, non obstante defectu consensuum conventus, a quo, et ad quem, ita tamen, ut iura quaesita primo dicto conventui integra et illibata remaneant, non obstante, etc., Romae, 20 Ianuar. 1719.

Attenta facultate nobis concessa aggregamus in filium conventus nostri S. Antonii extra portam Medinam Neapolis patrem baccalaureum Anselmum Viani sacerdotem, non obstante defectu consensus amborum conventuum, a quo scilicet, et ad quem, remanente tamen integro, ac illibato iure acquisito omnium bonorum conventui a quo, iuxta decretum eiusdem sacrae congregationis, non obstantibus, etc. Fr. Ioseph Baldrati vicarius generalis.

5 Non acquiescentibus autem oppositoribus, reproposita causa die 12 Martii 1719, rescriptum fuit: *Pro omnimoda exsecutione decreti vicarii generalis, et amplius causa non propo-* 7 *natur*. Idemque practicatum fuit ab eadem Sac. Cong. Episc. et regul., anno 1687, in una Florentina ad instantiam conventus Sanctae Crucis Florentiae; quae resolutio in publica forma adducta fuit in dicta Neapolitana, anno 1719.

8 Advertendum tamen est hic, quod similes resolutiones Sacrarum Congr. ex particularibus facti circumstantiis in uno vel altero casu editae, non sunt generaliter servandae, nec faciunt statum pro omnibus aliis casibus, in quibus eaedem circumstantiae non concurrant, ut distinguendo observat Rota, in Hispalens. *Iurisvotandi*, 4 Febr. 1697, § *Distinguentes*, coram cardin. Caprara, ibi: *Declaratio ipsa Sacrae Congregationis facit legem generalem ubique servandam, nisi super specialitate alicuius casus fuerit consulta; sic Ursaya, tom. III, part. II, discep. 16, num. 306, et lib. I, tit. 10, § 4,* Instit. crim., num. 149 et seqq., cum multis aliis ibi citatis. Vide verb. *Declarationes* et *Decreta*.

An autem tales affiliationes fieri debeant vo- 9 tantibus etiam illis religiosis, veris quidem filiis illius conventus, in quo fiunt, sed in aliis conventibus religionis a superioribus legitime collocatis, vel a solis religiosis commorantibus de familia in conventu, in quo fiunt, sive sint illius filii, sive non, variant doctores, et varie saepius respondit Sacra Congregatio Episc. et regul. iuxta diversas circumstantias personarum, locorum, temporum, et huiusmodi. In Eugubina enim 29 Martii, et 27 Aprilis 1703, 10 ponente emin. Tanara, nedum admissa fuit pro valida aggregatio P. Pagnini Lucensis ad monasterium S. Petri Eugubii congregationis Olivetanae, sed ulterius in concursu verorum filiorum eiusdem monasterii praelationem obtinuit ad abbatiam tunc vacantem, non obstante quod aggregatio facta fuisset cum solo consensu, et praesentia duorum ex quatuordecim religiosis veris filiis eiusdem monasterii, quorum duodecim tempore aggregationis moram faciebant in aliis monasteriis religionis. Et in Neapolit., 11 *Affiliationis*, 11 Aprilis 1704, ad relationem eminentissimi Gabrielli, in cuius terminis maior pars religiosorum conventus S. Antonii extra portam Medinam Neapolis, ordinis Minorum Conventualium S. P. N. Francisci, cui facta fuit affiliatio P. Magistri Bonaventurae de Nicolao, moram faciebat in diversis conventibus religionis.

In una autem Dominicanorum, die 26 No- 12 vemb. 1706, eadem Sac. Congr. Episc. et Regular. ad validitatem affiliationis per viam legis demandavit, ut infra: *In causa provinciae Lombardiae pro Dominicanis. Filiationes et transfiliationes respectu utriusque conventus a quo, et ad quem, faciendas esse in capitulis conventualibus, per secreta suffragia cum interventu duarum ex tribus partibus omnium filiorum, computatis tam praesentibus quam absentibus, absentes vero, quatenus numerus praesentium non ascendat ad duas integras partes respectu omnium, esse omnino exspectandos usque ad complementum dictarum duarum partium ex tribus, sub poena nullitatis quarumcunque affiliationum, et transfiliationum huiusmodi.* Pro cuius rescripti exsecutione respondit die 13 Martii 1710, pro eisdem Dominicanis ibi: *Dominicani de Lombardia. Transfiliationem non sustineri, et procedendum esse ad novam propositionem Fr. Campolini, servata forma postremi decreti generalis.*

Sacra Congreg. Episcop. et Regul. in causis 13 affiliationum solet prae oculis habere bonas

qualitates religiosi affiliati, quo casu etiamsi aliqua concurrat nullitas, vel solemnitatis defectus, solet illas sanare, vel per se ipsam quando illius facultates ad id se extendunt, vel rescribere ad D. secretarium cum Sanctissimo pro sanatione, quando agitur de defectu, qui summi pontificis auctoritate sanari et suppleri debet, ut practicavit ead. Sacra Congreg. in Quiten. 24 April. 1693, ponente eminentissimo Nigrono, mediante rescripto: *Cum Sanctissimo pro sanatione capituli cum omnibus inde secutis, confirmato die 21 Augusti eiusdem anni ad relationem eminentissimi Mariscotti:*

14 Nec solet D. Sacra Congregat. attendere praetensas et obiectas violentias et metus, quibus ab adversariis interdum asseritur procurata affiliatio, ut practicavit in D. Neapolitana, *Affiliationis*, 11 Aprilis 1704, in qua eadem Sac. Congr. nedum attendere noluit affectatas attestationes et depositiones aliquorum religiosorum, sed nec etiam relationem Patris procuratoris generalis circa praetensas violentias et metum, quibus asserebatur procurata affiliatio.

15 Quoad Fratres Minores de Observantia, et Reformatos, qui non habent filiationes conventuales, pro incorporatione eorumdem in aliena provincia diversa ab illa in qua professionem emiserunt, habetur in suis generalibus constitutionibus statutum ut sequitur: *Nemini liceat in aliena incorporari provincia, nisi nativus fuerit eiusdem, et tunc de utriusque provinciae capitulari consensu, et postquam incorporandus in illa provincia biennio saltem commoratus fuerit, incorporetur, nisi superiori generali aliter visum fuerit. Declarantes, quod quomodo incorporatus locum et praecedentiam non a die habitus, sed a die incorporationis obtineat.*

16 *Ordinatur quod nullus inferior generalibus valeat incorporare quempiam fratrum in aliena provincia, nisi conformiter ad ea quae in statutis generalibus sunt ordinata; sed neque ad hunc effectum incorporandi sufficiat auctoritas, quae visitatoribus datur, quamvis in forma data sit amplissima, et cum potestatis plenitudine.*

17 *Tollitur auctoritas ministri Poloniae incorporandi fratres unius illarum provinciarum in aliam sub poena privationis mandantibus et recipientibus. Sic ad litteram in Compilatione statutorum Sambucae, c. 2, § 8, n. 31, 32 et 33.*

18 Pro provincia Albaniae in congregatione generali, celebrata Romae die 20 Martii 1679, statutum fuit ut infra. *Si quis frater eiusdem provinciae in alia incorporetur, perpetuo privatus sit actibus legitimis; nec possit institui lector aut praedicator. De his vero qui in alienis provinciis iam incorporati sunt, reverendiss. P. commissarius generalis informationem capiat de modo quo fuerunt incorporati, et si ipsos non legitime incorporatos inveniat, statim excorporatos declaret, et ad propriam provinciam remittat. Rogat autem Definitorium generale reverendissimos patres, ministrum et commissarium generalem, ne in posterum aliquem praefatae provinciae religiosorum auctoritate propria in alia incorporent, aut quomodocunque incorporari permittant, cum adeo in propria pro eiusdem conservatione, et animarum salute necessarii sint.*

In capitulo septuagesimo tertio generali, ce- 19
lebrato Romae 1 Iunii 1664, habetur provisum, ut infra, quoad revertentes ad propriam provinciam, postquam fuerunt incorporati in alia; ibi n. 14. *Statuitur quod de novo revertentes ad propriam provinciam in aliena incorporati, non gaudeant praecedentia, nisi a die novae receptionis et incorporationis, subeantque taxatam per constitutionem generalem Segoviensem, videlicet:*

Quicunque in alia provincia incorporatus ad suam reverti impetravit, in suae mobilitatis poenam non recipiatur, nisi per bimestre caparonem portaverit; si autem de mandato praelatorum pro utilitate suae provinciae, ad instantiam maxime Patrum eiusdem provinciae, reverterit, nulla afficiatur poena. Chronolog. ordin., tit. de Incorpor., pag. 662, col. 2; Theatrum regul., verb. *Incorporatio.*

Pro aliis autem religionibus seu congrega- 20
tionibus non habentibus filiationes conventuales, attendendae sunt quoad hoc propriae cuiusque constitutiones.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Generalis aut provincialis an possit aliquem 21
affiliare alicui conventui sine huius consensu, et *exsiliare* ab alio conventu, confer Hurtad., Resol. moral. de resid. sac., lib. IV, resol. 6, subres. 1; Bordon., resolut. 79, n. 16. Quando 22
conventus ex *filiatione* acquisivit solam spem ad bona professi; professus eam secum transfert in secundum conventum, cuius de novo efficitur filius; Bordon., ubi supra, num. 21; Glossa, cap. unic., caus. 18, quaest. 1. Si in 23
religione probatus adsit usus ut professus de licentia superiorum habeat aliquot redditus, pensiones, libellos, eos secum transferet quoad usum usque ad suam mortem; Hurtad., loc. laud., resol. 6, subres. 4, num. 1 et 2. Ge- 24
neralem, conventu resistente, non posse bona acquisita professi transferre in secundum conventum, tradit Bordonus, loc. cit., num. 26.

Non idem procedit de transitu ab una reli- 25
gione ad aliam, ac de uno conventu in alium, in quo de novo *affiliatur;* nam in primo casu, ut quis secum transferat ea quae habet ad religionem ad quam transit, non sufficit consensus religionis *a qua*, sed requiritur beneplacitum apostolicum; in transitu vero de uno conventu in alium sufficit consensus capituli conventus *a quo*, cum licentia aut generalis aut provincialis; Hurtad., de Congreg. eccles., resol. 2.

AFFINITAS

PARTITIO ARGUMENTI

AFFINITAS: 1. quoad ea quae concernunt affinitatis esse, contractionem et gradus; 2. quoad ea quae concernunt dispensationem affinitatis, in impedimentis ortis ex ea.

Artic. I. *Quoad ea quae concernunt affinitatis esse, contractionem, et gradus.*

Summarium. 1. Affinitas quid sit? - 2. Ut contrahatur affinitas debet copula esse perfecta ad generationem prolis sufficiens per seminum commistionem, taliter quod licet virginitatis claustrum frangatur, seu penetretur, si tamen extra vas muliebre effunditur, non contrahitur affinitas. - 3. Imo ita dependet affinitas ex seminum commistione, ut ipsa nec contrahatur ex matrimonio rato nondum consummato, licet ex eodem oriatur impedimentum publicae honestatis. - 4. Affinitas contrahitur ex copula perfecta habita cum femina prorsus invita et renitente, et etiam dormiente aut ebria, et e contra cum simili viro dormiente, ebrio, ad 5, etc. - 6. Affinitas iure antiquo dirimebat matrimonium usque ad septimum gradum. - 7. At novo et hodierno iure ex copula licita dirimit matrimonium solum usque ad quartum gradum. - 8. Et affinitas orta ex copula illicita dirimit solum usque ad secundum, ad 9. - 10. Affinitas non parit affinitatem. - 11. Hinc unus potest successive ducere duas feminas quae nupserunt duobus fratribus; duo fratres possunt ducere duas sorores, et unus eorum potest ducere matrem, et alter filiam, pater et filius ducere matrem et filiam; et sic de filiis similibus affinibus. - 12. Licet antiquo iure tria fuerint genera affinitatis, cuius secundum et tertium genus complectebatur supradictos, et similes casus. - 13. Novo tamen et hodierno iure est unicum tantum genus affinitatis, scilicet inter virum cognoscentem, et consanguineos feminae cognitae, et e contra inter feminam cognitam et consanguineos viri cognoscentis. - 14. Ad dignoscendos gradus affinitatis sufficit cognitio arboris consanguinitatis, cum iuxta gradus consanguinitatis computentur etiam gradus affinitatis. - 15. Assignantur nomina propria consanguinitatis. - 16. Item assignantur nomina propria affinitatis. - 17. Affinitas oriens ex copula illicita non attenditur quoad iura affinibus inter se tributa. - 18. Illicite copulati non dicuntur affines. - 19. Affinitas contracta ex copula licita, soluto matrimonio, durare intelligitur pro matrimonio novo impediendo, non pro aliis effectibus. - 20. Quid si adsint liberi ex matrimonio soluto. - 21. An sub voce *parenti* veniant affines in praelatione circa subsidia dotalia. - 22. Quid sit affinitas. - 23-25. Affinium divisiones. - 26 ad 28. Quinam sint affines ascendentes et descendentes. - 29 ad 30. Collaterales vel transversales. - 31. Gradus in quibus dividuntur affines. - 32. Quot genera sint affinitatis. - 33 ad 35. Quaenam causae verae affinitatis. - 36. Quibus modis affinitas exstinguatur. - * 37. Plura de affinitate adduntur, ad n. 40.

Affinitas est propinquitas quarumdam personarum orta ex copula carnali licita, vel illicita unius cum consanguineo, vel consanguinea alterius. Est communis inter Doctores, et colligitur ex l. *Non facile*, § *Sed quoniam*, ff. de Grad. affinitatis; Glossa in Decretal. *Arboris affinitatis*, caus. 35, q. 5, § *Est autem*, ubi dicit quod *affinitas est personarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentela*. Ut contrahatur affinitas, debet copula esse perfecta ad generationem prolis sufficiens per seminum commistionem, taliter quod licet virginitatis claustrum frangatur, seu penetretur, si tamen extra vas muliebre effunditur, non contrahitur affinitas; cap. *Lex divina*, 18, caus. 27, quaest. 2, ubi Benedictus primus sic ait: *Sed neque osculum parit propinquitatem; quod nullam facit seminis commistionem*, et sic deducitur ex cap. *Extraordinaria pollutio*, 11, caus. 35, quaest. 10, et cap. *Porro*, 3, caus. 35, quaest. 5, et in praecisis terminis sic habet S. Thomas, in 4, distinct. 41, quaest. unic., art. 1, quaestiuncula 4, ad 2. *Quantumcunque aliquis claustra pudoris invadat, vel frangat, nisi commistio seminum sequatur, non contrahitur ex hoc affinitas*. Imo ita dependet affinitas ex seminum commistione, ut ipsa nec contrahatur ex matrimonio rato nondum consummato, licet ex eodem oriatur impedimentum publicae honestatis; sic Glossa in cap. *Si quis desponsaverit*, 27, q. 2, in fin., cum communi; et ratio est quia coniuges per matrimonium ratum, et non consummatum, non fiunt duo in carne una, cum tales solummodo fiant per carnalem commistionem, et perfectam consummationem, ut *expresse* habet S. Thomas, in 4, dist. 42, quaest. unica, art. 1, quaestiunc. 4, ad. 2, his verbis: *Vir et mulier efficiuntur in carnali copula una caro, per commistionem seminum*.

Affinitas contrahitur ex copula perfecte habita 4
cum femina prorsus invita et renitente, et etiam dormiente aut ebria, et e contra cum simili viro dormiente, ebrio, etc.; cap. *Discretionem*, 6, de eo qui cognovit consanguineam; et ratio est quia ille coitus, altero etiam invito, vel dormiente aut ebrio, aptus est secundum se ad generationem, ut in dies experientia demonstrat, et clare constat ex facto filiarum Lot, Genes. c. XIX, v. 33 et seqq., ubi Scriptura testatur duas filias Lot concepisse de patre suo ebrio, licet ille non senserit, nec quando filiae accubuerunt, nec quando surrexerunt; tum quia 5
ad contrahendam affinitatem non requiritur voluntas personarum se invicem carnaliter cognoscentium, sed sufficit ipsa carnalis cognitio etiam personae invitae, et quantum ex se nolentis, textu expresso in cit. cap. *Discretionem*, sicuti tali ex carnali cognitione et seminum commistione oritur unitas inter personas se cognoscentes et carnaliter commiscentes, iuxta illud Genes. II: *Erunt duo in carne una;* et I ad Corinth. VI: *Qui adhaeret meretrici unum corpus efficitur*, ita ex ipsa inter consanguineos feminae carnaliter cognitae, virum carnaliter

cognoscentem, et inter consanguineos viri carnaliter cognoscentis, et feminam carnaliter cognitam, oritur affinitas seu impedimentum affinitatis.

6 Affinitas iure antiquo dirimebat matrimonium usque ad septimum gradum; cap. *Nullum;* et 7 cap. *Aequaliter,* caus. 35, quaest. 3. At novo et hodierno iure affinitas ex copula licita, id est coniugali, dirimit matrimonium tantum usque ad quartum gradum, ut expresse habetur cap. *Non debet,* 8, de Consanguinitate et affinitate, praecisis his verbis: *Prohibitio copulae coniugalis quartum consanguinitatis et affinitatis gradum de caetero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus iam non potest absque gravi dispendio huiusmodi prohibitio* 8 *generaliter observari.* Et affinitas orta ex copula illicita, id est ex fornicaria vel adulterina, dirimit matrimonium solum usque ad secundum gradum, ut expresse statuit conc. Trid., sess. 24, de Reform. matrimon., cap. 4, his verbis: *Praeterea sancta synodus gravissimis de causis adducta impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, et matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum qui in primo et secundo gradu coniunguntur, restringit; in ulterioribus vero gradibus statuit huiusmodi affinitatem matri-* 9 *monium postea contractum non dirimere.* Et latius declaravit S. Pius V, in constit. incipiente *Ad Romanum,* edita 18 Novembr. 1566, his praecisis verbis: *Nos omnem ambiguitatem tollere, et animarum tranquillitati, quantum cum Deo possumus, consulere volentes, declaramus, et auctoritate apostolica decernimus, nullum hodie impedimentum remanere quo in ulterioribus huiusmodi libere et licite matrimonium contrahi possit.*

10 Affinitas non parit affinitatem. Est definitum in concil. generali Lateranensi IV, sub Innocentio III, et habetur cap. *Non debet,* de Consanguinitate et affinitate; carnaliter enim se cognoscentes contrahunt quidem affinitatem cum alterius respective consanguineis, non au- 11 tem cum affinibus. Hinc est quod unus potest successive ducere duas feminas quae nupserunt duobus fratribus, duo fratres possunt ducere duas sorores, et unus eorum potest ducere matrem, et alter filiam, pater et filius possunt ducere matrem et filiam, et sic de aliis similibus affinibus, quia ex carnali commistione fit quidem vir affinis cum consanguineis feminae, et e contra; non tamen consanguinei ipsius viri affines cum consanguineis feminae, et e contra, ut expresse definivit Innocentius III, in cap. *Quod super,* de Consanguinitate et affinitate. *Super eo igitur quod pater et filius cum matre et filia, avunculus et nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonium, taliter tibi duximus respondendum, quod licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, et omnes consanguinei uxoris sint viri affines, inter consanguineos tamen uxoris et viri, ex eorumdem scilicet viri et uxoris coniugio nulla prorsus est affinitas contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri.* Licet enim 12 antiquo iure tria fuerint genera affinitatis, cuius secundum et tertium genus complectebatur supradictos et consimiles casus, ut potest videri in capit. *de Propinquis,* caus. 53, quaest. 10, et cap. *Fraternitatis,* et cap. *Porro,* ead caus. 35, et quaest. 10. Novo tamen et hodierno iure 13 est unicum tantum genus affinitatis, scilicet inter virum cognoscentem et consanguineos feminae cognitae, et e contra inter feminam cognitam et consanguineos viri cognoscentis; et hoc genus erat primum inter tria dicta genera, quorum secundum et tertium est modo penitus sublatum ab Innocentio III, capit. *Non debet,* 8, de Consanguinit. et affinit., in concil. general. Lateranens. IV, praecisis his verbis: *Cum ergo prohibitiones de coniugio in secundo et tertio affinitatis genere minime contrahendo, et de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, et difficultates frequenter inducant, et aliquando pericula pariant animarum, cum, cessante prohibitione, cesset effectus, constitutiones super hoc editas sacri approbatione concilii revocantes, praesenti constitutione decernimus ut sic contrahentes libere copulentur.*

Ad dignoscendos gradus affinitatis sufficit 14 cognitio arboris consanguinitatis, cum iuxta gradus consanguinitatis computentur etiam gradus affinitatis, id est quot gradibus consanguinitatis aliquae personae coniunctae sunt viro cognoscenti, totidem etiam gradibus affinitatis coniunguntur mulieri cognitae, et e contra; quot gradibus consanguinitatis aliquae personae coniunctae sunt mulieri cognitae, totidem etiam gradibus affinitatis coniunguntur viro cognoscenti; sic, quia soror, v. g., mulieris cognitae est ipsi mulieri consanguinea in primo gradu, erit etiam in primo gradu affinis viro cognoscenti, et sic contra; quia frater, v. g., mariti seu viri cognoscentis, est ipsi viro cognoscenti consanguineus in primo gradu, erit etiam in primo gradu affinis uxori, seu mulieri cognitae; et sic dicendum est proportionaliter et gradatim de reliquis aliis, cap. *Porro,* 3, caus. 35, q. 5.

Unde ad uberiorem notitiam iuvat hic adducere nomina propria tam consanguinitatis quam affinitatis, prout adducuntur a Lohner, part. IV, in Instruct. pastor., p. 199, et a La Croix, lib. VI, part. III, n. 601, et 699. Nomina igitur consanguinitatis sunt haec: *Pater, mater, filius, filia, frater, frater ex patre,* id est frater ex solo patre, seu frater consanguineus. *Frater uterinus,* id est frater ex sola matre. *Frater germanus,* id est frater ex patre et matre. *Soror,* et haec sive ex solo patre, et ex sola matre,

sive ex patre et matre, uti dictum est de fratre. *Avus,* id est magnus pater. *Avus paternus,* id est pater patris. *Avus maternus,* id est pater matris. *Avia,* id est magna mater. *Proavus,* id est pater avi. *Proavia,* id est mater aviae. *Abavus,* id est pater proavi. *Abavia,* id est mater proaviae. *Atavus,* id est pater abavi. *Atavia,* id est mater abaviae. *Tritavus,* id est pater atavi. *Tritavia,* id est mater ataviae. *Nepos,* id est filius mei filii seu meae filiae. *Nepos ex filio,* id est filius mei filii. *Nepos ex filia,* id est filius meae filiae. *Neptis ex filio,* id est filia mei filii. *Neptis ex filia,* id est filia meae filiae. *Pronepos,* id est filius mei nepotis. *Proneptis,* id est filia meae neptis. *Abnepos,* id est filius mei pronepotis. *Abneptis,* id est filia meae proneptis. *Atnepos,* id est filius mei abnepotis. *Atneptis,* id est filia meae abneptis. *Patruus,* id est frater patris. *Patruus magnus,* id est frater avi. *Propatruus,* id est frater proavi. *Avunculus,* id est frater matris. *Avunculus magnus,* id est frater avi materni. *Proavunculus,* id est frater proavi materni. *Amita,* id est soror patris. *Amita magna,* id est soror avi, seu aviae paternae. *Proamita,* id est soror proavi, seu proaviae paternae. *Abamita,* id est soror abavi, seu abaviae paternae. *Matertera,* id est soror matris. *Matertera magna,* id est soror avi, seu aviae maternae. *Promatertera,* id est soror proavi, seu proaviae maternae. *Nepos ex fratre,* id est filius fratris. *Nepos ex sorore,* id est filius sororis. *Neptis ex fratre,* id est filia fratris. *Neptis ex sorore,* id est filia sororis. *Patrueles,* id est filii, aut filiae duorum fratrum. *Consobrini et consobrinae,* id est filii et filiae duarum sororum. *Amitini et amitinae,* id est filii et filiae amitae, seu filii, et filiae fratris et sororis. *Sobrini et sobrinae,* id est nepotes et neptes duarum sororum.

Nomina autem affinitatis sunt haec; *Socer,* id est pater uxoris vel mariti. *Socrus,* id est mater mariti vel uxoris. *Consocer,* id est frater patris uxoris, vel mariti. *Consocrus,* id est soror matris mariti vel uxoris. *Prosocer,* seu *socer magnus,* id est pater soceri, seu avus mariti, vel uxoris. *Prosocrus,* seu *socrus magna,* id est mater socrus, seu avia uxoris vel mariti. *Gener,* id est maritus meae filiae. *Congener,* id est maritus alterius meae filiae. *Progener,* id est gener mei filii et filiae. *Nurus,* id est uxor mei filii. *Connurus,* id est uxor alterius mei filii. *Pronurus* id est nurus mei filii aut filiae. *Levir,* id est frater mariti aut uxoris. *Glos,* id est soror mariti aut uxoris. *Fratria,* id est uxor fratris. *Sororius,* id est maritus sororis. *Ianitrices,* id est uxores duorum fratrum sic dictae quasi eamdem ianuam terentes, vel per eamdem ianuam intrantes. *Sororum mariti,* id est mariti duarum sororum. *Vitricus,* id est alius maritus meae matris. *Noverca,* id est alia uxor mei patris. *Privignus,* id est filius mei mariti, ex alia priori uxore; vel filius meae uxoris ex alio priori marito. *Privigna,* id est filia mei mariti ex alia priori uxore, vel filia meae uxoris ex alio priori marito. Vide cap. *Quod autem,* 5, et cap. *Primo gradu,* 6; caus. 35, q. 5, ubi multa ad rem.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Affinitas oriens ex copula illicita, quoad impedimentum matrimonii, non item quoad alia iura affinibus inter se tributa, attenditur; c. 6, et 10, de eo qui cognovit consang. uxor. suae; Lauterbach. de Iur. affinit., cap. 3, § 2; Farinac., de Testib., q. 54, n. 74. Quo fit ut in statutis nomine *Affinium* regulariter haud veniant hi inter quos ex illicita copula orta est affinitas, cum minime conveniat ut stuprator consanguineos stupratae affines nominet, et vice versa, Lauterbach. loc. cit., n. 74. 17 18

Ipsa affinitas, proveniens ex copula licita, videlicet matrimonio, eo soluto, durare intelligitur pro impediendo duntaxat novo matrimonio, non item pro aliis effectibus; Fontanell., Decis. Catalon. 13, num. 4, Rot. cor. Tanar., decis. 272, num. 4. Sed quaestionis est utrum id sibi locum vindicet ubi nullae supersunt matrimonii reliquiae, puta liberi, an itidem iis superstitibus. Consule Alexand., consil. 207, lib. VI; Tiraquell., in tract. cessant. caus., in princip., n. 27 et 29; Sess. decis. Aragon. 414, n. 2; Fontanell., dict. dec. 13, n. 5. 19 20

Cum quis cavisset quod in dotalibus subsidiis semper praeferrentur, *Li suoi parenti e consanguinei,* sub appellatione *de' Parenti* iuxta communem loquendi usum venire etiam affines, et quidem ultra decimum gradum, quidquid sit in sensu iuris, decidit Rota, in Romana, seu Albanen. *Subsidiorum dotalium,* 10 Decembris 1756, coram R. P. D. Frangipan. At omittendum haud est quod decisio haec est sub revisione. 21

ADDITIONES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

De affinitate eiusque iure parce disserit auctor. Sed latius disserendum de ipsa est, adeo utilis est materia haec. Affinitas est necessitudo, sive coniunctio inter coniugem et alterius coniugis cognatos, sive consanguineos per nuptias contracta: l. 4, § 3, ff. de Gradib. 22

Plures sunt affinium divisiones. Primo enim dividunt nonnulli affinitatem in spiritualem et carnalem; Petr. Gregor. Tolosan. Syntagm. iur., lib. II, cap. 4, num. 18. Spiritualis affinitas nihil aliud est quam spiritualis proximitas, quae secundum canones nascitur inter susceptos ex sacro baptismate, et susceptores aliasque personas, et alias vocatur spiritualis cognatio. Vide cap. *Ita diligere,* 3, quaest. 3, cap. 1, ac tot. titul. de Cognat. spiritual., in 6. 23

Secundo dividitur affinitas in iustam seu legitimam, ac iniustam seu illegitimam. Iusta seu 24

legitima est, quae per iustas nuptias contracta est; ex hac affinitate reiuncti affines dicuntur iusti, sive legitimi; Coppen. lib. 1, observat. 39, n. 5. Affinitas iniusta sive illegitima dicitur, quae secundum canones per illegitimum et iniustum contrahitur coitum. Ius civile iustam tantum agnoscit affinitatem, et per illicitam copulam, sive illegitima affinitate iunctos, honorifico affinium nomine ac titulo indignos iudicat. Sciendum est (ita respondet Modestinus in l. 4, § 8, ff. de gradib.), neque cognationem neque affinitatem esse posse, nisi nuptiae non interdictae sint, ex quibus affinitas coniungitur. Quapropter ius civile quandocunque affinitatis et affinium facit mentionem, et de illis aliquid disponit tantum legitimam, et affines intelligit legitimos, neque regulariter affinitati illegitimae ius et effectum aliquem tribuit. Sed ius canonicum agnoscit etiam illegitimam affinitatem, et in illa coniunctos appellat affines. Sed in causis solum matrimonialibus, tum etiam in aliis, in quibus sanguinis habetur ratio et pudor inspicitur naturalis, in quibus ius quoque hanc coniunctionem, et quasi affinitatem, uti eamdem appellat, non negligit, l. 14, § 2, 3, et l. 54, ff. de Rit. nuptiar., l. 4, c. de Nupt. In aliis vero materiis observatur ius civile, ita ut affinitatis et affinium appellatione veniant affines legitimi proprie dicti; Neander, de Arbit. consanguin., part. II, quaest. 3. Quamvis affines contra affines inviti testimonium dicere non compellantur; l. 4, ff. de Testib., l. 10, princip., de Gradib. Hoc tamen privilegio neutiquam gaudent affines iniusti seu illegitimi. Rev. 64, de Testib., part. II, num. 176 et seqq. In statutis pariter appellatione affinitatis et affinium comprehenduntur tantum legitimi, et affinitas per nuptias legitimas contracta, non vero illegitimi et iniusti; Caspan., in Statut. Mediol., volum. I, c. 115, n. 107. Et demum, si testator ad legatum vel fideicommissum suos vocaverit affines, vocati neutiquam intelliguntur iniusti seu illegitimi. Confer Fusar., de Substitut., quaest. 320, n. 4.

25 Dividuntur tertio affines ad exemplum cognatorum, sive consanguineorum, in ascendentes, descendentes et collaterales. Ascendentes dicuntur primo omnes coniugis consanguinei: qui sunt alterius coniugis affines ascendentes, exempli gratia, affines ascendentes sunt uxoris pater, mater, qui vocantur socer et socrus, l. 4, § 4 et 6, ff. de Gradib.; uxoris avus et avia, qui dicuntur prosocer sive socer magnus, et prosocrus, sive socrus magna. Interdum hi simpliciter socer et socrus nominantur; l. 14, § 4, de Tit. nuptiar. Reliqui uxoris ascendentes, nimirum illius abavus et abavia, atavus, atavia, tritavus et tritavia in iure specialia nomina nequaquam habent, nihilominus ad exemplum cognatorum vocantur absocer et absocrus, etc.

Dicuntur secundo affines ascendentes omnium 26 cognatorum ascendentium coniuges, a quibus quis natus, sive procreatus non est, ex. gr., patris uxor secunda, ratione liberorum primi matrimonii, quae illis dicitur noverca; l. 4, ff. de Gradibus. Matris secundus maritus ratione liberorum primi matrimonii, a quibus vocatur vitricus, l. 4, § 6, ff. de Gradib. Item avi sui uxor, a qua per generationem non descendit, et aviae maritus, a quo quis non descendit per generationem.

Descendentes affines primo dicuntur unius 27 coniugis cognati descendentes ex alio coniuge, v. gr., mariti consanguinei descendentes ex alia uxore sunt eiusdem uxoris secundae affines descendentes. Vocantur autem filii, et filiae unius coniugis ex alio coniuge privigni et privignae; l. 4, § 6, ff. de Gradib. Nepotes et neptes ex alia coniuge, sive privigni et privignae filii et filiae dicuntur proprivigni et proprivignae. Reliquos etiam ad exemplum cognatorum appellari solere a doctoribus vel privignos vel privignas, etc.

Secundo affines descendentes sunt cognato- 28 rum descendentium coniuges. Sic omnium cognatorum descendentium coniuges mariti sive uxoris mei sunt affines ascendentes, et filii mei uxor dicitur nurus, quae non aliter est reputanda quam filia filiae maritus gener.

Collaterales sive transversales affines sunt 29 collateralium cognatorum coniuges et coniugum cognati collaterales, v. gr. uxoris affines collaterales sunt mariti sui frater, qui, vocatur *levir,* eiusdem soror, quae vocatur *glos;* l. 4, § 6, ff. de Gradib., et reliqui mariti cognati collaterales qui specialia nomina in iure non habent. Mariti affines collaterales sunt uxoris fratres, et sorores et reliqui cognati collaterales, quibus peculiaria haud sunt nomina. Vicissim uxor est affinis collateralis fratri mariti sui, cui dicitur fratris et fratrissa et omnibus eius cognatis collateralibus. Item maritus est affinis collateralis uxoris fratribus quibus dicitur sororius.

Cum affines ad exemplum consanguineorum 30 etiam in ascendentes, descendentes et collaterales dividantur, quaeritur an appellatione ascendentium, descendentium vel collateralium simpliciter posita, etiam affines eiusdem lineae comprehendantur. Negat Georgius Schulz, de Arb. consanguinit. et affinit., c. 7, n. 18, idque quia affinitatis nullae sunt lineae.

Ad exemplum cognatorum dividuntur quarto 31 affines in affines primi, secundi, tertii et ulterioris gradus; proprie vero nulli sunt affinium et affinitatis gradus; l. 4, § 5, ff. de Gradib., ubi Modestinus ait gradus affinitatis nulli sunt. At quia etiam in affinibus est aliquis ordo, ut est socer, socrus, prosocrus, etc., est gener, nurus, progener et pronurus, et proinde, ad exemplum cognatorum, et ex generationibus illorum, etiam affinium quidam numerantur gradus. Nascitur

enim affinitas ex unione viri et uxoris, qui cum matrimonio iuncti unum quoquo modo fiant, necesse est vinculo isto utrinque cum iis connecti ipsorum cognatos, eodemque gradu quo quis cognatus est marito, fieri uxori affinem, et e contrario quo gradu quis uxori cognatus est, eodem fieri affinem marito; canon. 30, quaest. 5; Vinn., ad § *Affinitatis*, 5, § 1, de Nuptiis, num. 3.

Constituit quinto ius canonicum tria affinitatis et affinium genera; cap. penult. de Consanguin. et affinit., de quibus vide Carpzov., de Arbore consanguin., disput. 1, thes. 17, n. 13. Sunt et aliae affinium divisiones, ut sexta, septima et octava. Sed necesse haudquaquam est de ipsis disserere. Consulantur Bechstadium Bachov. ad Teatrel., tum alii.

Hactenus de definitione ac divisione affinium. Agendum nunc de causa, eaque vera verae ac legitimae affinitatis et affinium proprie dictorum. Haec non est generatio uti cognationis, sed matrimonium, sive iustae nuptiae; l. 4, § 3, ac 8, ff. de Gradib. Sed cum matrimonium non concubitus, sed consensus faciat, l. 4, ff. de Regul. iur., quaeritur an ad contrahendam affinitatem sufficiat consensus, an concubitus requiratur. Secundum ius civile, consensu contrahitur affinitas. At ius canonicum quantum ad causas matrimoniales desiderat amplius consummationem matrimonii; Sithman, de Arbor. consanguinitat., c. 4, n. 21; Valens., lib. IV, tit. 4, § 3, num. 1.

At hinc communiter canonistae docent ex matrimonio rato et nondum perfecte consummato non nasci veram et perfectam affinitatem, sed tantum ratione matrimonii impedimentum publicae honestatis; Guttierez, de Matrimon., cap. 99, num. 7; Perez, pariter de Matrimon., disput. 31, sect. 5, num. 4. Ex quibus sponte sua sequitur neque de iure civili, neque de iure canonico perfectam affinitatem ex sponsalibus nasci.

Coniunctio illegitima affinitatem de iure civili minime producit. Sed eam producit de iure canonico, sed usque ad secundum. Vide Pontium, de Matrim., lib. VII, cap. 33, num. 4. Adde Georg. Schulz, de Arbitr. consanguinit., cap. 7, n. 7. 35

Nunc pauca de modis, quibus affinitas exstinguitur. Affinitas legitima exstinguitur, primo morte affinium. Sublato enim subiecto, tollitur eius accidens, seu qualitas, quae sine subiecto existere nequit, et uno correlatorum sublato tollitur et alterum. Atque hoc modo etiam exstinguitur affinitas illegitima, imperfecta et legalis primi, secundi ac tertii generis. Solvitur secundo affinitas legitima proprie dicta, morte cognati, sive coniugis quo mediante ipsa est contracta. Tertio solvitur affinitas divortio illorum quorum nuptiis est contracta. Et quarto demum affinitas solvitur maxima capitis diminutione. 36

ADDITIONES CASINENSES.

Affinitas est veluti finium unitas, eaque duplex, canonica et legalis: haec tantum ex maritali, illa etiam ex vetita coniunctione affinitatem repetit. 37

Affinitatis impedimentum iure canonico constitutum legitur in conc. Neocaesariensis can. 2, apud Lab., tom. I, col. 1511; in conc. Eliberitano, an. 305 habito, apud Lab., tom. I, col. 999. Hinc falsitatis arguuntur ii qui eius originem reputant a iure civili a l. II Cod. Theodos., de Incest. nupt., an. 355 lata. 38

Affinis non admittitur etiam intra quartum gradum, ut testis pro affine in criminalibus ad offensam, sed tantum ad defensam. Vide Mascard., de Probat., conclus. 68. 39

Affinis non potest compelli ad testificandum contra affinem intra quartum gradum, nisi quando aliter veritas haberi non potest. Vide Tuch., lit. *F.*, concl. 225, n. 9; Gomez, in tit. de Delicto, cap. 12, n. 24. 40

ARTICULUS II. *Quoad ea quae concernunt dispensationem affinitatis in impedimentis ortis ex ea.*

SUMMARIUM. 1. Affinitas orta ex copula illicita in nullo gradu cuiuscunque lineae irritat matrimonium de iure naturae, adeoque in omni gradu etiam lineae rectae est dispensabilis a summo pontifice. - 2. In affinitate orta ex copula illicita pluries Sancta Sedes dispensavit. - 3. Affertur et solvitur obiectio ad 4. - 5. Affinitas orta ex copula licita in nullo gradu lineae transversalis dirimit matrimonium iure naturae, sed solum iure ecclesiastico, adeoque in omni gradu est dispensabilis a summo pontifice. - 6. In affinitate orta ex copula licita plurimi summi pontif. dispensarunt in primo gradu lineae transversalis. - 7. Sic in lege veteri Iacob sanctissimus duxit Liam et Rachelem sorores, et Iudas dedit eidem mulieri duos fratres in maritos. - 8. Affinitas orta ex copula licita probabilius non dirimit matrimonium de iure naturae neque in primo gradu lineae rectae ascendentium et descendentium; adeoque etiam ista est dispensabilis a summo pontifice cum gravissimis et iustis causis inter vitricum et privignam, novercam et privignum, socerum et nurum, socrum et generum, ad 11. - 12. Affertur et solvitur alia obiectio, ad 14. - 15. Affertur et solvitur alia obiectio, ad 17. - 18. Alia ad rem *remissive*. - 19 ad 20. Quonam iure vetitae nuptiae inter affines.

Affinitas orta ex copula illicita in nullo gradu cuiuscunque lineae irritat matrimonium de iure naturae, adeoque in omni gradu etiam lineae rectae est dispensabilis a summo pontifice; sic Sanchez, lib. VII, de Impedimentis, disp. 65, n. 9; Layman, lib. V, tract. 10, part. IV, c. 6, n. 6 et 8, et Navarrus et alii magis communiter cum Castropalao, d. 4, punct. 8, num. 10, ubi dicit certum esse quod affinitas orta ex copula illicita sit iuris positivi tantum, quia in illa dispensat sacra Poenitentiaria, quod alias non posset, si esset de iure naturali; imo cum hic

agatur de valore sacramenti, non esset licitum agere secundum hanc sententiam, si opposita
2 censeretur vere probabilis. Et quod Sancta Sedes pluries dispensaverit in affinitate orta ex copula illicita testantur passim canonistae et doctores, et signanter, 8 Augusti 1607, et 20 Iulii 1628, et ratio est, quia talis affinitas est solius iuris canonici et ecclesiastici, in quo, nemine contradicente, potest dispensare, et in dies de facto dispensat Sancta Sedes; non enim potest dici quod sit iuris naturalis, quia filius, non inclinatur ad exhibendam reverentiam mulieri, quam pater cognovit extra matrimonium, neque nascuntur ex fornicationibus amicitiae, sed
3 odia. Nec valet obiicere, quod ex divo Gregorio relato in cap. *Nec eam,* caus. 35, q. 3, incestuosus sit, et abominabilis Deo, et cunctis hominibus, coitus quo quis ducit in uxorem eam quae fuit uxor proprii consanguinei, vel ab eo illicite est cognita, adeoque esse contra ius naturae, alias non esset coitus ille incestuosus, et abominabilis cunctis hominibus.
4 Non valet, inquam, quia textus ille divi Gregorii est intelligendus stante definitione Ecclesiae prohibentis huiusmodi matrimonia, non autem quod sint prohibita iure naturae; ipse enim non dicit quod sit abominabilis talis coitus omnibus hominibus etiam extra Ecclesiam Christianam, cum prohibitio Ecclesiae non possit extendi ad eos qui sunt extra Ecclesiam, sed loquitur aperte de omnibus solis hominibus Christianis, cum dicat Christianos non posse tale matrimonium inire, quia apud bonos homines esset incestus, ut egregie exponit San-
5 chez, l. VII, disp. 65, n. 14, in fine. Affinitas orta ex copula licita, seu coniugali in nullo gradu lineae transversalis dirimit matrimonium iure naturae, sed solum iure ecclesiastico, adeoque in omni gradu est dispensabilis a summo pontifice. Sic tenent S. Thom., Scotus, et alii communiter, et colligitur ex cap. final. de Divortiis, lib. IV, tit. 9, ubi Innocent. III concedit conversis ad fidem, ut desponsatas viduas relictas a suis fratribus possint sibi, tanquam legitimas uxores retinere. *Propter infirmitatem gentis eiusdem,* inquit pontifex, *concedimus ut matrimoniis contractis cum relictis*
6 *fratrum utantur.* Et sic cum affinibus in primo gradu lineae transversalis dispensarunt pluries summi pontifices, ut Alexander VI cum Emmanuele Lusitaniae rege, ut successive duceret in matrimonium duas sorores; Iulius II cum Henrico VIII Angliae rege, ut nuberet Catharinae Aragoniae viduae fratris sui Arthuri; quae dispensatio, consultis prius celeberrimis Europae universitatibus, fuit confirmata etiam a Clemente VII. Clemens VIII cum rege Poloniae, ut nuberet sorori suae defunctae uxoris. Et aliae plurimae habentur consimiles pontificiae dispensationes, ut de Ludovica Maria Gonzagua Clivensi, quae nupsit successive duobus fratribus Ladislao Sigismundo, et Ioanni Casimiro Poloniae regibus; de Dorothaea Sophia de Neoburg, quae nupsit successive duobus fratribus Odoardo, et Francisco Parmae ducibus; de comite Starembergensi et aliis, quos nimis operosum esset omnes adducere. Sic in lege veteri Iacob sanctissimus duxit Liam 7
et Rachelem sorores (*Genes.* XXIX), et Iudas (*Genes.* XXXVIII) dedit eidem mulieri duos fratres in maritos; et (*Deuter.* XXVII) iubebat lex Mosaica, ut frater duceret uxorem fratris sine liberis defuncti; ex quibus aperte deducitur affinitatem non esse impedimentum irritans de iure naturae in primo gradu lineae transversalis; alias supra dicta omnia fieri non potuissent.

Affinitas orta ex copula licita seu coniugali 8
probabilius non dirimit matrimonium de iure naturae, neque in primo gradu lineae rectae ascendentium et descendentium, adeoque etiam ista est dispensabilis a summo pontifice cum gravissimis et iustis causis inter vitricum et privignam, novercam et privignum, socerum et nurum, socrum et generum. Sic divus Thomas 2–2, q. 154, art. 6, in solut. ad 3, ubi inter solos parentes et filios clare dicere videtur prohiberi iure naturae matrimonium. Scotus, in 4, dist. 41, § *Ad quaest.*; Alensis, Caietanus, Abulensis, Hurtavus, Caspensis, Sanchez, Henriq., Tancred., Poncius, Merat., Bonac., Diana, Guttierez, Villalobos, Aversa, Brancatius, Vera Crux, Sa, Rebellus, Albertus Pichius, Ioannes Praepositus, Armilla, Petrus Ledesma, Vega, Navarr., Castropal., Dicastill., Pignatell., Krimer, Kugler, Mastrius, Rossignol., et alii recentiores passim. Et pro- 9
batur quia si talis affinitas dirimeret matrimonium de iure naturae, tale matrimonium fuisset semper interdictum apud omnes gentes, cum ius naturae omnes aeque afficiat; sed hoc non, quia certum est fuisse consuetudinem apud Persas ut filius mortuo patre uxorem ipsius, id est suam novercam duceret; et ex relatione Valerii Maximi, lib. v, cap. 7, et Plutarchi, in Vita Demetrii, habemus exemplum apud Graecos novercae concessae privigno; Seleucus enim rex tradidit filio suo Antiocho Stratonicam propriam uxorem, et tale factum laudat ipse Valerius Maximus. Et III Regum cap. II, 10
Adonias filius David petiit in uxorem Abisag Sunamitidem, quae erat uxor patris sui David [1], ut constat ex III Regum cap. I. Ergo affinitas orta ex copula licita non dirimit matrimonium iure naturae, neque in primo gradu lineae rectae. Tum quia non est sic forte 11

[1] Hoc exemplum non est ad rem: nam lib. III Reg., cap. 1, vers. 4, de Abisag dicitur: *Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, et ministrabat ei; rex vero non cognovit eam.*

vinculum affinitatis sicut vinculum consanguinitatis, ut etiam ipsum dirimat matrimonium de iure naturae in primo gradu lineae rectae, quia inter ipsos affines nulla reperitur superioritas, contra cuius reverentiam sit usus matrimonii, sicuti reperitur inter consanguineos in primo gradu lineae rectae ; nam relatio naturalis superioritatis, ex qua oritur naturalis reverentia debita superiori, fundatur solum inter eas personas, quae dant et accipiunt esse naturale per naturalem generationem, quales sunt parentes, et filii, non autem affines in primo gradu lineae rectae, ut de se patet, adeoque, etc. Nec valet obiicere illud Apostoli I ad Corinth., c. VI : *Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat;* et illud Genes. XLIX, ubi Iacob maledixit Ruben primogenito suo, eo quod dormierat cum Bala noverca sua, et illud Amos 2, ubi refertur tanquam magnum scelus quod pater et filius eamdem feminam cognoverint.

Non valet, inquam, nam, ut explicant S. Anselmus, Caietanus, Sedulius et alii passim doctores, Apostolus tam acriter reprehendit illam fornicationem, quia adhuc vivebat pater cuius uxorem filius invaserat ipso invito et renitente, et etiam colligitur ex II ad Corinth. VII, vers. 12, ubi pater dicitur *iniuriam passus,* ut recte advertit Tirinus in prima ad Corinth., c. v. Et eadem de causa maledictus fuit Ruben, quia patris adhuc viventis torum violaverat cum magna irreverentia et impietate, et sic etiam Amos 2. Illa femina erat alterius uxor, qua ratione haec erant atrocissima adulteria, adeoque acerrima increpatione digna.

Nec valet etiam obiicere quod ex c. 1 de Consang. cap. *Æqualiter,* et cap. de Propinquis, caus. 35, qu. 3, eodem modo abstinendum sit a coniugio cum affinibus ac cum consanguineis ; quod videtur etiam aequaliter vetari. Levit. XVIII : *Turpitudinem matris tuae et uxoris patris tui non discooperies;* ubi per τὸ *turpitudinem matris tuae* importatur primus gradus consanguinitatis in linea recta, et per τὸ *uxoris patris tui* importatur primus gradus affinitatis etiam in linea recta cum talis sit gradus privigni respectu novercae, uti supponitur ista, adeoquo cum ex Scriptura et ex sacris canonibus eodem modo prohibeatur coniugium cum propria matre et cum noverca, evidenter sequitur quod sicuti de iure naturae est prohibitum coniugium cum propria matre, ita eodem iure naturae est prohibitum etiam cum noverca. Non valet, inquam, quia canones qui loquuntur de aequalitate consanguinitatis et affinitatis, non declarant, ut legenti patet, quae sint de iure naturae, sed solum vetant iure ecclesiastico coniugia in illis gradibus lineae rectae quoad affinitatem, in quibus iure naturae vetantur coniugia lineae rectae quoad consanguinitatem ; adeoque pontifex potest in illis dispensare, utpote de novo iure ecclesiastico iuxta id quod rescripsit Innocent. III praeposito et capitulo Cameracensi, in cap. *Proposuit,* 4, de Concession. praebend., his verbis : *Secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare.* Ad illud Levit. XVIII, 17 respondetur quod simul ibi ponuntur gradus consanguinitatis et affinitatis propter quamdam quam inter se habent, similitudinem, non tamen quia in iis gradibus eodem modo seu eodem iure naturae sit interdictum matrimonium, cum, ut num. 3 diximus, inter affines in primo gradu lineae rectae nulla reperiatur superioritas contra cuius reverentiam sit usus matrimonii ; sicuti reperitur inter consanguineos in primo gradu lineae rectae : ipsa enim naturalis superioritas, ex qua oritur naturalis reverentia debita superiori, fundatur solum inter parentes, qui dant, et filios, qui accipiunt esse naturale per naturalem generationem, non autem inter novercam, quae nullum dat, et privignum, qui nullum ab ipsa naturale accipit esse per naturalem generationem. Scriptura enim, loc. cit., num. 7, cum dicit, *Turpitudinem matris tuae non discooperies,* subdit immediate, *Mater tua est,* volens innuere, me iudice, strictam naturalem reverentiam debitam genitrici a qua accepit esse naturale : cum autem ibi, n. 8, dicit, *Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies,* subdit solum, *Turpitudo enim patris tui est,* volens sic innuere, ni fallor, non tam strictam et naturalem, sicuti propriae matri, deberi reverentiam novercae, a qua non accepit esse naturale, sed reverentiam ei debitam esse solummodo, ne maculetur et violetur torus patris, cum quo facta est una caro ; quod non irritat matrimonium de iure naturae, sicuti de facto non irritat, ut diximus num. 5, 6, 7, cum uxore fratris, licet ipsa iam facta fuerit una caro cum fratre per matrimonium ; unde, sicuti non obstante quod inter fratrem et sororem de iure naturae irritum sit matrimonium et uxor fratris facta sit una caro cum ipso, potest adhuc ipsa fratria ex dispensatione pontificis iusta de causa deduci a leviro ; ita non obstante quod inter parentes et filios de iure naturae irritum sit matrimonium, et noverca facta sit una caro cum patre, poterit adhuc ipsa noverca ex dispensatione pontificis iusta de causa duci a privigno.

Alia vide verb. *Debitum coniugale,* et verb. 18 *Dispensatio matrimonialis.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Potestas dispensandi super nuptiis affinium 19 inde dependet utrum nuptiae inter ipsos affines prohibitae sint de iure duntaxat positivo, an itidem de iure naturali ; nam nulla est potestas dispensandi in nuptiis prohibitis de iure naturali. In linea autem transversa pro-

hibitas esse inter affines nuptias, de iure tantum positivo, concors fere sententia est. Magna autem quaestio est utrum inter affines in linea recta prohibitae nuptiae etiam sint de iure solummodo positivo, an de iure quoque naturali. Qui quaestiones de iure naturali decidebant ex iure Romano, antequam scientia iuris naturalis coli coepisset, ii ut plurimum tenebant prohibitas etiam esse de iure naturali argumento legis ultimae, ff. de Condict. sine caus. At ex quo post Hug. Grotium scientia iuris naturalis coli coepit, prohibitio haec non iuri naturali, sed iuri positivo tributa est. Vide Puffendorf., ff. de Iure natur. et gent., lib. VI, cap. 4 et seqq. duob. Quid autem sentiendum sit de opinione Grotii, de Iure belli et pacis, lib. II, cap. 5, § 13, qui prohibitionem hanc ascribit iuri divino voluntario universali, consule Cocceium, ad d. § 13, verb. *Gradus affinitatis*.

Multo ante Hugonem Grotium non pauci, 20
iique probatissimi theologi, a quorum familia scientia iuris naturalis longe accuratius exculta fuit quam a Grotio eiusque symmistis Protestantibus, docuerunt affinitatem ex matrimonio ortam in nullo gradu lineae rectae ita prohibere iure naturae matrimonium, ut illud irritum reddat. Vide Sanchez, de Matrimonio, lib. VII, disp. 66, num. 7, qui eos recenset, eorumque opinioni tanquam probabiliori adhaeret. Confer Benedictum XIV, de Synod. dioeces., lib. IX, cap. 13, n. 6.

AGAPE

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS

Summarium.

1. Quid fuerint agapae, et quid haec vox significet. - 2. Agapas apostoli instituerunt, et qua ratione ducti. - 3. Qua occasione agapae fiebant, et de variis harum nominibus. - 4. Quid agapae natalitiae, connubiales et funerum. - 5. Fideles, peracta funerum agape, pro defuncti anima Deum deprecabantur, et quinam huiusmodi agapis interveniebant. - 6. Singulis quoque Dominicis diebus fideles agapas peragebant, in privata tamen domo. - 7. Et nonnisi vespere celebrabantur. - 8. Agapae non ante sed post communionem fiebant. - 9. Agapa differt a missa. - 10. De summa veneratione agapis praecepta. - 11. Qualiter se gererent fideles in sacris hisce conviviis. - 12, 13. Agapae prohibitae, et quando omnino sublatae. - 14. Illarum quaedam vestigia relicta. - 15. Agapae Anglis ad fidem conversis concessae. - 16. Convivia hisce similia penes Hebraeos.

1 Agapae a Graeca voce ἀγάπη id est amor et charitas, sacra erant convivia quae in primitiva Ecclesia fiebant, quaeque amoris et charitatis gratia frequentabantur. Du Cang., Glossar. med. et infim. Latinit., ad verbum.

2 Agapas vero apostoli instituerunt, et ea fuerunt ratione ducti ut singuli fideles panem et vinum aliaque etiam ad Ecclesiam offerrent, e quibus panis et vini parte consecrata, quod reliquum erat in commune illud convivium consumebatur. Atque huc referendum illud Apostoli (I ad Cor. XI, 21) *Unusquisque suam coenam praesumit ad manducandum, et alius quidem esurit, alius ebrius est*. Ioan. Cabassut. de Agapis dissert.; Ioan. Devoti, Institut. canonic.

3 Agapae autem non una vice vel occasione, sed diversimode, diversisque fiebant occasionibus, et hinc variis nominibus insignitae fuerunt, quas omnes Nazianzenus commemorat in carmine de Diversis vitae generibus hoc celebri distich.:

Non epulum natale adiens cum pluribus, aut quod
Funereum est, vel quod connubiale petens.

4 Agapae natalitiae dicebantur convivia in SS. martyrum festivitatibus fieri solita, quaequae in Ecclesia fideles peragebant. Ad quos referenda sunt quae de agapis in dedicatione ecclesiarum habitis D. Gregorius Magnus scribit, lib. I, epist. ad Petrum subdiaconum, cui necessaria pro huiusmodi conviviis ad dedicationem cuiusdam oratorii committit. Ad eas nonnisi qui ecclesiastica communione gaudebant, admittebantur, Zaccar., Onomastic., *Rituale* ad verb. Agapae connubiales erant quae nuptiarum occasione fiebant, quibus ipsemet episcopus interessebat. Agapae demum erant funerales quae in exsequiis praebebantur. Hinc auctor *Const. Apost. Qui in exsequiis mortuorum* (ait) *ad convivium funebre invitati estis, ordine et timore Dei epulamini, ut possitis preces pro defunctis exhibere*. Lib. VIII Const. apost., cap. 44.

Ex quo testimonio, quod agapa peracta, 5
fideles Deo pro defuncto preces offerrent, nitide colligere est. Istis vero agapis invitabantur nedum clerici, sed et pauperes, et affines, et amici defuncti; Origen. in Iob., lib. X.

Praeter numeratas has agapas, occasione fu- 6
neris, connubii, et natalis sanctorum martyrum, et aliae celebrabantur agapae singulis Dominicis diebus, atque festivis; quibus omnes intererant, et in privatam domum conveniebatur, ubi post fusas ad Deum preces simul coenabant. De hisce agapis sic Œcumenius in Paul. epistol. disserit: *Praecipuis diebus, sive festis, post sacrorum mysteriorum participationem, agebantur communes coenae, praeparantibus illas divitibus, ac pauperes invitantibus*. Vid. etiam Gab. Albaspineus; Aurelian. episcop., dissertat. de Agapis.

Has autem agapas nonnisi vespere et no- 7
cturno tempore fideles peragebant; testis est

Tertullianus in Apologetico, cap. 34, ubi de agapis loquens dixit: *Ita saturantur, ut qui meminerint etiam* per noctem *adorandum sibi Deum esse*. Et inferius: *Inde disceditur, non in catervas caesionum, neque in classes discursationum, nec in eruptiones lasciviarum,* Quae omnia de die non fieri solent, sed sunt nocturnae ebriorum, ac temulentorum grassationes; Albasp.

Agapae autem post sumptam a fidelibus Eucharistiam fiebant: et quamvis nonnulli etiam ex catholicis senserint illas antequam Christi corpus fideles sumerent, celebrari; attamen verior et communior nostra est sententia. Hanc Hieronymus, Chrysostomus, Œcumenius, Tertullianus, Augustinus, Pamelius, aliique quamplures ex PP. et DD. tuentur. Et quidem Hieronymus, Commentar. in Epist. I ad Corinth. cap. II, haec habet: *In Ecclesia convenientes oblationes suas separatim offerebant*, et post communionem *quaecunque eis de sacrificiis superfuissent, illic in ecclesia communem coenam comedentes, pariter consumebant*. Caeterorum testimonia, auctoritatesque omittendo, ne extra propositum brevitatis agmen progredi videamur, tantum post Hieronymi verba, illa Chrysostomi commemoramus. Igitur D. doctor sic in eamdem Epistolam, homil. 27, loquitur: *Statis diebus, mensas faciebant communes, et peracta synaxi, post sacramentorum communionem omnes commune inibant convivium, divitibus quidem cibos afferentibus, pauperibus autem, et qui nihil habebant, etiam vocatis et omnibus communiter vescentibus*. Insuper hoc idem suadet ratio, nam quamvis nonnulli admittere possint Corinthiorum exemplo, ipso apostolorum aevo, consuetudinem invaluisse communicandi post cibum et potum, tamen nihil obstat quin ipsis adhuc viventibus apostolis, eadem consuetudo obliterata fuerit ob maiorem erga sacramentum reverentiam; et re quidem vera ipsis Corinthiis abusum hunc Paulum increpasse, in sua ad Corinthios Epistola legere est. Quod vero Corinthii in sua perstiterint voluntate contra apostoli monitum, vel quod ipsis gentium doctor indulserit, ut Eucharistiam inter epulas cum ebrietatis periculo sumerent, credendum non est. Et si procul dubio certissimum est, apostolicam fuisse traditionem ne quis ad divina mysteria non ieiunus auderet accedere, ut Tertullianus, Cyprianus, Basilius, Augustinus, Ambrosius, et antiquissimi Patrum affirmant (vide card. Bona, Rerum liturgicarum lib. I, cap. 21, § 1, 3) equidem apostolorum discipuli, eorumque primi successores id negligere minime potuerunt, ut post agapas sacram sumerent Eucharistiam. Consule Robert. Sala in Adnotationibus ad card. Bon. Rer. liturgic. lib. I, cap. 1.

Ex dictis, quod agapa omnino a missa differat, perspicue patet; hinc perperam senserunt illam cum missa confundentes, ex quorum numero etiam ex catholicis fuerunt nonnulli, inter quos Ioseph Vicecomes, lib. I, de Ritibus missae, cap. 2, quem egregie confutat Caietanus Merati in Commentariis ad Gavantum, Praelimin., num. 10, tom. I.

Quanta vero convivia ista prosequerentur 10
veneratione, ex concilio Gangrense in Gratiani decreto, dist. 42, colligere est. In ipso enim anathemate perstringuntur qui ea spernebant: *Si quis* (sunt eius verba) *despicit eos, qui fideliter agapas, id est, convivia pauperum exhibent, et propter honorem Domini convocant fratres, et noluerit communicare huiusmodi convocationibus, parvipendens quod geritur, anathema sit.*

Quales essent agapae, et quomodo se ge- 11
rerent Christiani, Romanum senatum Tertullianus edocet in Apologet., cap. 39, his verbis: *Coena nostra de nomine rationem sui ostendit. Vocatur enim ἀγάπη, id quod est penes Graecos dilectio. Quantiscunque sumptibus constet, lucrum est pietatis nomine facere sumptum: siquidem inopes quoque refrigerio isto iuvamus... Nihil utilitatis, nihil immodestiae admittit; non prius discumbitur, quam oratio ad Deum praegustetur. Editur quantum esurientes capiunt, bibitur quantum pudicis est utile: ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum sibi Deum esse; ita fabulantur, ut qui sciant Deum audire. Oratio convivium dirimit.*

Abusionibus ex hisce conviviis deinde in 12
ecclesiis exortis prohibitae agapae fuere a SS. praesulibus, praecipue in concilio Sardicensi, cap. 28, his verbis: *Non oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos ad agapem vocatos partes tollere propter iniuriam, quae ex hac occasione ecclesiastico ordini poterit deputari*. In decret. Gratian., dist. 42, cap. 3. Et Augustino suadente Aurelio Carthaginensi primati, sic concilium Carthaginense III, can. 30, definivit: *Ut nulli episcopi vel clerici in ecclesia conviventur, nisi forte transeuntes hospitiorum necessitate illic reficientur. Populi etiam ab huiusmodi conviviis, quantum fieri potest, prohibeantur*. Idem habet concilium Aurelianense II, can. 12: *Ne quis in ecclesia votum suum cantando, bibendo, vel lasciviendo exsolvat, quia Deus talibus votis irritatur potius quam placatur*. Agapae omnino sublatae non fuere, nisi 13
post saeculum Ecclesiae V; et quidem VII saeculo adhuc agapae perdurabant; hinc in Gelasii codice Sacramentorum Ecclesiae Romanae, lib. III, cap. 48, tres habentur orationes *pro his qui agapas faciunt*.

Quamvis agapae prohibitae fuissent, quaedam 14
tamen earum vestigia remanserunt, et ita abrogari consuetudo illa non potuit, ut privatis saltem in domibus festi sanctorum dies, templorumque dedicationes, conviviis opiparis non

celebrarentur; Sidonius Apollinaris, lib. IV, epist. 15; Gregorius Turonensis, lib. II, cap. 16, de Mirac. S. Martini, Murator., dissert. de agapis sublatis.

15 Anglis recenter ad fidem conversis D. Gregorius Magnus Agapas peragere concessit. De quibus ille ad Mellitum Benedictin. abbatem, epist. 71, lib. IX, sic disserit: *Quia boves solent* (Angli) *in sacrificiis daemonum multos occidere, debet his etiam hac de re aliqua solemnitas immutari, ut die dedicationis, vel natalitio sanctorum martyrum, quorum illic reliquiae ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quae ex fanis commutatae sunt, de ramis arborum faciant, et religionis conviviis solemnitatem celebrent, et donatori omnium de societate gratias referant.*

Similia hisce convivia Iudaei habebant; so- 1
lemnioribus enim in festis (*Deut.* XIV, 22, et seqq. ad 29), familiam suam, consanguineos, amicos convivio excipiebant, victimarumque partes Levitis, pauperibus et orphanis mittebant (II *Esdr.* VIII, 13; *Esth.* IX, 19). Haec convivia in templo et coram Domino celebrabantur, et certae quaedam victimae et primitiae a lege praescriptae pro iis conservabantur.

AGNUS DEI

Summarium.

1. Quid agnus Dei. - 2. Gregorius XIII Constitutionem edidit, qua prohibet, poena excommunicationis, istos agnos Dei pingere, aut quidquam aliud superinducere; et vendere simoniaco pretio ratione benedictionis. - 3. Per hanc tamen constitutionem non est prohibitum tales agnos Dei thecis aureis, argenteis, sericis in gyrum circumornare. - 4. Nec videtur prohibitum eos sic retinere, si iam antecedenter depicti sint. - 5. Nec pariter videtur prohibitum eos vendere ratione materiae vel impensarum in eis factis. - 6. Non est licitum cereos agnos Dei liquefacere, una cum alia cera, ut possint multiplicari agni Dei, nisi ad hoc habeatur speciale privilegium. - 7. Agnos Dei tangere vel contrectare laicis etiam et feminis licitum est. - 8. Refertur edictum Clementis XI. - 9. Quae agnorum Dei sit virtus. - 10. Auctorum sententiae circa agnos Dei. - 11. Adducuntur quidam versus hac de re. - 12. Affertur formula Benedicti XIV de ritu, et usu cerearum formarum. - 13. Antiquitas Agnorum Dei. - 14. Monachi tantum sanctae Mariae Fuliensis possunt renovare agnos Dei factos. - 15. De agnorum Dei virtute. - *16. Quandonam instituta precatio *Agnus Dei*. - 17. Cur ter repetatur in missa. - 18. Et aliquando omittatur. - 19. Suppositicius Trullanae synodi canon interdicens imagines Agni Dei.

1 Agni Dei sic dicti et nominati a figura agni quae super tali cera a papa benedicta imprimitur. Solent a summo pontifice pontificaliter induto variis sacris caeremoniis solemniter benedici primo anno, et septimo pontificatus infra
2 octavam Paschae. Circa istos Gregor. XIII edidit constitutionem incipientem: *Omni cerae*, in qua sub poena excommunicationis nemini reservatae, omnes cuiuscunque gradus et conditionis afficientis prohibet ne similes agni Dei inaurentur, aut ullo colore pingantur, et nullo modo venales fiant. Unde per hanc constitutionem est expresse prohibitum ipsos agnos Dei pingere, inficere minio, notare, aut colorem aliquem illis imponere, aut quidquam aliud superinducere, et ipsos venales proponere, aut tenere, ut vendantur simoniaco pretio, id est, ut vendantur ratione benedictionis, aut charius, quia benedicti sunt; est enim vera et realis simonia pretio temporali aestimare sacram be-
3 nedictionem. Non videtur tamen per hanc constitutionem prohibitum tales agnos Dei thecis aureis, argenteis, sericis, cristallinis aut vitreis in gyrum circumornare aut coronare, uti de facto videmus in dies fieri a religiosis et probis saecularibus, etiam magnatibus, ut potiori devotione custodiantur; pontifex solum prohibet ea quibus albedo, et munditia illorum veluti intrinsece inficitur, ut constat ex istis praecisis verbis suis: *Verum eos albos et mundos, Agnum illum purum et innocentem repraesentantes, qui occisus pretiosissimo sanguine suo nos redemit, decenter ac reverenter a cunctis haberi, deferri et custodiri praecipimus.* Nec videtur prohibitum, si iam antecedenter 4
depicti sint, eos sic retinere, dummodo non retineantur ad vendendum; Sanchez in Decalog. lib. II, c. 43, num. 28; Diana, Lezana, et alii [1].

Qui plura cupit adeat Augustini cardin. Valerii opusculum de Benedictione agnorum Dei a clarissimo praesule Stephano Borgia sac. Congr. de Propaganda Fide a secretis illustratum, et sanctissimo domino nostro Pio VI pontif. Maxim. dicatum Romae 1775. Nec pa- 5
riter videtur prohibitum eos vendere ratione solius materiae, cera scilicet ex qua conficiuntur, aut auri et argenti, vel huiusmodi, quibus ornantur, et impensarum in eis conficiendis, et de uno loco ad alium portandis, uti de facto videmus quotidie sic vendi patenas et calices, licet consecratos, absque labe simoniae. Sic Sanchez, de Praeceptis Decalogi, lib. II, c. 43, n. 29; Bonacina, Diana, Lezana, et alii.

Non est licitum cereos agnos Dei liquefacere 6
una cum alia cera, ut possint sic multiplicari, nisi ad hoc habeatur speciale privilegium, quia ut dicit Gobat in Exper., tract. 3, num. 332,

[1] In edicto quod num. 8 auctor refert, praescribitur, *Che da tutti si debbano decentemente tenere, portare & custodire bianchi e mondi.* Res igitur non est eos retinere *si iam antecedenter depicti sunt*, quanquam *non retineantur ad vendendum.* (Edit. Barbiell.)

illa liquefactio est profana nimis actio repugnans menti pontificum sibi tam rigide et constanter reservantium potestatem benedicendi seu sacrandi ceram; non est igitur eorum mens ut per commistionem data opera factam profana vertatur in sacram. Et colligitur ex mente Pauli V, qui in constitut. 43, incipiente *Romanum*, concedit monachis Sanctae Mariae Fuliensis, ut ipsi soli, et non alii, possint renovare agnos Dei factos. Agnos Dei tangere, seu contrectare, licet per se et absolute non videatur licere nisi clericis in sacris constitutis, ex quo ipsi agni Dei non solum sint sacri et benedicti, sed etiam oleo sacro et chrismate consecrati, et ut etiam colligitur ex cap. *Sacratas*, dist. 23, tamen, ut recte advertunt Sanch. in Decalog., lib. II, cap. 43, num. 27, Diana et alii passim, nunc usus obtinuit ut etiam laicis et feminis liceat attingere; eo vel maxime si hoc fiat ex pietate et devotione, vel ut imponantur in aliqua capsula, aut thecis aureis et argenteis, vel huiusmodi, ligentur et ornentur, ut decentius custodiantur.

8. Ad haec iuvat hic adducere sequentem dispositionem in Bullario Clement. XI impressam [1].

EDICTUM

QUO SACRARUM RELIQUIARUM, SACRARUMQUE CERARUM *agnus Dei* NUNCUPATARUM VENERATIONI CONSULITUR.

Niccolò per la misericordia divina arcivescovo di Capua, del titolo de' SS. Silvestro, e Martino a' Monti, della S. R. C. prete cardinale Caracciolo, della Santità di N. S. provicario generale, etc.

La Santità di nostro signore volendo col suo apostolico zelo provvedere, che alle sacre reliquie de' santi, le quali furono vive membra di Cristo, e tempio dello Spirito santo, come ancora alle cere benedette, e consecrate col sacro crisma da' sommi pontefici, chiamate comunemente *agnus Dei*, si conservi la dovuta riverenza, ed onore, e che si levino affatto tutti gli abusi, inerendo alla disposizione dei sacri canoni, e del concilio di Trento nella sess. 25, *de Invocatione, et veneratione, et reliquiis sanctorum*, alle constituzioni apostoliche, ed agli editti speciali altre volte emanati d'ordine de' sommi pontefici suoi predecessori, particolarmente di S. Pio V, e della santa memoria di Clemente VIII, quelli confermando, e rispettivamente rinnovando, e ampliando.

Parimente ordina, ed espressamente comanda, che nessuna persona ardisca, nè presuma dipingere o miniare, o pur far dipingere, o miniare in oro o alcuna sorte di colore gli *agnus Dei* benedetti, nè in tal modo venderli, o ritenerli per farne vendita, sotto pena di scomunica *ipso facto* imposta nella bolla della S. mem. di Gregorio XIII, ed altre pene riservate a nostro arbitrio, volendo che da tutti si debbano decentemente tenere, portare, e custodire bianchi e mondi, come rappresentanti quell'innocentissimo, e divino Agnello, di cui portano impressa l'immagine.

E perchè la santa mem. di Paolo V, nella sua bolla che comincia *Romanum licet pontificem* destinò solamente gli RR. monaci di S. Bernardo, e di S. Pudenziana di Roma al Sacro Officio di fare detti *agnus Dei*, e di rinnovare li rotti colle stampe, che si conservano nel palazzo apostolico; quindi se alcuno ardisse di tenere, e fare stampe false de' medesimi o fabbricare *agnus Dei* falsi; o in qualsivoglia modo formare la cera in forma d'*agnus Dei*, incorrerà nella pena della galera per dieci anni rispetto agli uomini, e della carcere per dieci anni, o frusta rispetto alle donne.

Nella qual pena incorrerà ancora chiunque distribuirà scientemente detti *agnus Dei* falsi; come se fossero veri o benedetti, o scientemente spaccerà reliquie false, o commetterà furto sacrilego di sacre reliquie, e di *agnus Dei* benedetti, o muterà ed altererà maliziosamente il nome, o il numero del sommo pontefice impresso in ciascheduno *agnus Dei* benedetto.

Similmente la Santità Sua in materia tanto sacra e religiosa, rinnovando le pene imposte da' sacri canoni contro li simoniaci, oltre le pene infrascritte, vuole, e comanda, che nessun orefice, coronaro, tornitore, artefice dei reliquiari o di qualunque arte, o professione, rigattiere, o rivenditore, ovvero altra persona di qualsivoglia stato, grado, e condizione ardisca pubblicamente, nè privatamente vendere, far vendere o tenere per vendere in casa, bottega, o in mostra di detta bottega, o altrove qualsivoglia sorte di sacre reliquie, o *agnus Dei*, nè pure piccole parti di esse, ancorchè fossero congegnate, e commesse dentro croci, immagini, statue, urne, corone, reliquiari, o altri simili ornamenti di qualunque sorta, e molto meno esporle venali nelle strade, piazze, fiere, mercati, camere locande, portici delle chiese, o conventi, ed altri luoghi pubblici, nè anche con altre robe vendibili; permettendosi solamente di ritenere nelle loro case, e botteghe, o mostra di esse, e nei luoghi suddetti, li semplici ornamenti, collo spazio, o circolo di essi vuoto senza reliquie, ed *agnus Dei* ad effetto di vendere semplicemente li suddetti ornamenti.

Per pubblica comodità de' fedeli, e conservazione di dette cose sacre, si permetterà con nostra licenza da concedersi gratis a quelli artefici de' reliquiari, che saranno cogniti all'in-

[1] Vide novissimum eminentissimi cardinalis vicarii edictum die 5 Martii anni 1775 editum.

frascritto custode delle sacre reliquie, ed approvati da noi, o da monsignor vicegerente, collocare in ornamenti decenti quelle reliquie, che verranno dispensate parimente gratis dalla nostra custodia, o da monsignor sacrista del palazzo apostolico, e vendere il puro valore di detti ornamenti, come di sopra; come anche accomodare quelle reliquie, ed *agnus Dei,* che saranno portati da particolari per loro uso, e ritenerli in bottega, sin tanto che saranno accomodati, e restituiti a' medesimi padroni, senza poterli giammai tenere in mostra, nè guarniti, nè sguarniti, come si è ordinato.

Ed affinchè non possa dubitarsi dell'identità, e verità delle sacre reliquie, la cui ricognizione, ed approvazione deve assolutamente farsi dal vescovo del luogo, secondo la forma del detto concilio Tridentino; parimente d'ordine espresso della Santità Sua, si proibisce a qualunque persona di qualsivoglia stato, grado, e condizione di far fede alcuna, istromento, e scrittura pubblica, o privata di estrazione, donazione, consegna, translazione, o altro contratto in questa materia di reliquie senza nostra licenza in iscritto, (fuorchè a tergo dell'autentiche, possa scriversi la donazione della stessa reliquia autenticata), nè li stampatori di stamparla, ma debbano riconoscersi, ed autenticarsi da noi, o da monsignor vicegerente nostro, e rogarsene gratis il detto custode delle sacre reliquie, o li notari del nostro tribunale, altrimenti oltre le pene infrascritte, le reliquie dipensate in altra forma non si avranno per autentiche.

Siccome per il medesimo fine, e sotto le stesse pene si poibisce ad ogni artefice, o qualsisia persona, ancorchè ecclesiastica, di aprire senza la nostra licenza, o senza la presenza di monsignor vicegerente, o dell'infrascritto custode le scatole di reliquie sigillate col nostro sigillo, o di monsignor sacrista, e li reliquiarî autentici di chiese, anche a fine di accomodarle nelli medesimi, o altri reliquiarii, nè servirsi di dette scatole per usi profani, e similmente ad altri rettori, o ministri delle chiese di concedere veruna reliquia delle medesime, o parte di esse, senza legittima facoltà, nè di esporre qualsisia reliquia alla pubblica venerazione senza la nostra autentica, o ricognizione, ed approvazione.

Finalmente per l'esatta osservanza del presente editto, la Santità Sua comanda che sia inviolabilmente eseguito da tutti di qualsisia stato, grado, condizione, e sesso ancorchè ecclesiastici, secolari o regolari, ovvero degni di special menzione, sotto la pena di scudi duecento d'oro, da applicarsi ad usi pii, e la quarta parte all'accusatore, il quale sarà tenuto segreto, e della carcerazione, e dell'esilio, ed anco della galera, secondo la qualità delle trasgressioni, e delle persone, ed alli regolari sotto pena della privazione di voce attiva e passiva, ed altre pene corporali a nostro arbitrio, oltre la perdita delle reliquie, *agnus Dei* e loro ornamenti. E si procederà ancora per inquisizione, o in altro modo più proficuo alla corte, in ciascuno de' capi suddetti. E pubblicato ed affisso nei luoghi soliti, dopo tre giorni comprendere tutti, come se fosse a ciascuno personalmente intimato. Dato in Roma dalla nostra solita residenza questo dì 14 ottobre 1716.

N. card. Caracciolo provicario.

M. A. can. Boldetti, custodè delle sacre reliquie.

N. A. canonico Cuggiò secret.

Agnorum Dei virtutem non parvam esse pro 9
beneficio et utilitate fidelium testatur Durandus in Rationali divin. offic., lib. IX, cap. 79, ubi dicit vim habere contra fulgura, fulmina, grandinem, incendia et tempestates, ventos vel imbres. Martinus Delrius addit habere virtutem magnam contra daemonem, a cuius potestate plures vi talium agnorum Dei fuerunt liberati, et praecipue nobilis vir in Austria 1591, et femina obsessa in Bavaria, et etiam alia consimilis eodem tempore, ut testatur ipse lib. VI, c. 2, sect. 3, quaest. 3 Disquisition. variar. Multa de eorum effectibus scripsit Vincentius 10
Bonardus; et Petrus Matthaeus in 7 Decretal. dicit quod cum consecrantur a pontifice, postulantur a Deo ut eos devote gestantibus tribuat, quae breviter sequentibus versibus complexus est Frusius, ut adducit Delrius loc. cit.

Postulat in primis sacrati aspectus ut Agni
Agnum ad coelestem concita corda levet,
Utque salutiferae memores vitaeque, necisque,
Criminis, et vitii noxia vincla terant.
Hostis ut insidias Stygii, ac certamina vincant,
Decipulas mundi, carnis et illecebras.
Corporeos nobis morbos, casusque repelli
Praesertim horriferos, mortificosque petit.

Alios etiam versus virtutem, et efficaciam 11
agnorum Dei exprimentes adducit Quaranta, verb. *Agnus Dei,* et dicit ab Urbano V fuisse missos ad Graecorum imperatorem cum tribus agnis Dei, et sunt sequentes:

Balsamus, et munda cera cum chrismatis unda
Conficiunt agnum, quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum per mystica sanctificatum.
Fulgura desursum pellit, et omne malignum.
Peccatum frangit, ut Christi sanguis, et angit.
Praegnans servatur, simul et partus liberatur.
Munera fert dignis, virtutem destruit ignis.
Portatus mundè de fluctibus eripit undae.
Morte repentina servat, Satanaeque ruina.
Si quis honorat eum, retinet super hoste tropaeum.
Parsque minor tantum, tota valet integra quantum.
Agnus Dei, miserere mei,
Qui crimina tollis, miserere nobis.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

De ritu et usu cerearum formarum quae benedici et consecrari solent a Romano pontifice, formula impressa de mandato SS. D. N. Benedicti PP. XIV, anno 1752.

Pervetustus in Ecclesia Romana ritus est 12
ille quo summi pontifices benedicere et conse-

crare solent cereas formas quae *agnus Dei* vulgó appellantur. In Ordine Romano, qui eruditorum iudicio antiquior est saeculo octavo, innuitur praefatus ritus. In Caeremoniali vero eiusdem Romanae Ecclesiae designantur materia, forma et preces in huiusmodi consecratione adhibendae, quae sacras continent mysticasque significationes.

Conficiuntur hi *agnus Dei* ex cera alba, pura virginea, quo humana denotatur natura a Christo, virtute divina, sine ulla mistione aut contagione culpae, in purissimo Mariae virginis utero assumpta. Agni imago in illis imprimitur, Agni illius immaculati symbolum, qui pro humana reparatione in ara crucis immolatus est. Adhibetur aqua benedicta, quo nimirum elemento, cum in veteri tum in novo foedere praeclara sacramenta et prodigia a Deo effecta sunt. Miscetur in ea balsamum, quo bónus Christi odor significetur, quem in omni actu et conversatione redolere debent Christi fideles. Superinfunditur chrisma, quo res aliae divino cultui specialiter addictae veluti templa, altaria, sacerdotes, praeparari solent ac consecrari, atque in eo praestantissima virtutum omnium charitas figuratur.

In aqua igitur prius benedicta ac balsamo et chrismate mista cerei illi *agnus Dei* immerguntur, et summus pontifex, tam ante quam post mersionem, sanctissimis precibus Deum exorat ut eas formas benedicere, sanctificare et consecrare dignetur, iisque tantam impertiat virtutem, ut quicunque recta fide ac vera pietate iisdem usus fuerit, haec dona ac beneficia consequatur.

I. Ut aspectu vel contactu agni in cereis illis formis impressi excitentur fideles ad memoranda sub eo symbolo redemptionis nostrae mysteria, conceptisque grati animi sensibus divinam in nos bonitatem benedicant, venerentur ac diligant: fidentes fore ut per eam peccatorum veniam obtineant, et maculas omnes abstergant.

II. Ut ad vivificae crucis signum in iisdem cereis impressum maligni spiritus contremiscant et fugiant, facessant grandines, subsidant venti, dissipentur tonitrua, abigantur turbines, fulgura et tempestates.

III. Ut divinae benedictionis virtute non praevaleant diabolicae fraudes, insidiae, et tentationes.

IV. Ut parturientes cum fetu incolumes serventur, eumque feliciter in lucem emittant.

V. Ut eisdem devote utenti nulla dominetur adversitas, nulla noceat pestilentia aerisque corruptio, nullus comitialis morbus eum corripiat, nulla maris tempestas, nullum incendium, nulla inundatio, nulla adversus eum praevaleat malignitas.

VI. Ut in prosperis adversisque casibus divina protectione muniatur, ab humanis vel diabolicis insidiis, a subitanea et improvisa morte, a cunctis denique malis et periculis liberetur, per vitae et passionis Iesu Christi mysteria.

Mirabiles huius sacri virtutes explicatae iam olim fuere, atque his versibus comprehensae:

Pellitur hoc signo tentatio daemonis atri,
Et pietas animo surgit, abitque tepor.
Hoc aconita fugat, subitaeque pericula mortis,
Hoc et ab insidiis vindice, tutus eris.
Fulmina ne feriant, ne saeva tonitrua laedant,
Ne mala tempestas obruat, istud habe.
Undarum discrimen idem propulsat, et ignis,
Ullaque ne noceat vis inimica valet.
Hoc facilem partum tribuente, puerpera fetum
Incolumem mundo proferet, atque Deo.
Unde, rogas, uni tam magna potentia signo?
Ex Agni meritis, haud aliunde fluit.

Quae quidem beneficia et gratiarum dona a bonorum omnium largitore Deo fidelibus tribui ac concedi, virtute hisce sacris cereis communicata per benedictionem, ac precationes in primis quas Christi vicarius Romanus pontifex universae Ecclesiae nomine in eorum consecratione fundere solet, res est firmiter omnino credenda, ac variis maximisque miraculis saepissime confirmata. Quod si optatus non semper obtineatur effectus, id non defectui virtutis rei sacrae, sed vel infirmae exiguaeque utentium fidei ac devotioni, vel alteri occultae causae Deo compertae ac probatae, tribuendum est.

Sic ad litteram habetur in Appendice 5 ad tomum III Bullarii Benedicti XIV.

ADDITIONES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

De agnorum Dei antiquitate etsi auctores dissentiunt, potior tamen cardinalis Valerii in praeclaro opusculo de Benedictione agnorum Dei, quod an. 1775 cum egregio commentario illustris. praesul Stephanus Borgia recudit, aliorumque sententia est ad Zosimi Rom. pontificis tempora illorum referens institutionem. Cave tamen ne pro hac sententia argumentum promas ex illo agno Dei quem Surius in Comment. rer. in orbe gestarum ab anno 1500 ad an. 1574, narrat an. 1544, repertum in sarcophago Mariae Stiliconis filiae, atque Honorii Augusti coniugis, ante medium saeculum v. vita functae. Nam dubia admodum ea narratio est nec satis certum an cerea ea imago fuerit, an potius aurea, sed ad agnorum Dei formam conflata, quod Gretserus, de Benedict. lib. II, cap. 36, et Bosius, Romae subterraneae lib. II, cap. 7, malunt. 13

Minus accurate dictum n. 6 Paulum V concessisse monachis Sanctae Mariae Fuliensis ut ipsi soli et non alii possint renovare agnos Dei factos. Cum enim cura effingendi agnos Dei olim ad sacristam pontificum spectasset, Clementis VIII indulto Fuliensibus monachis demandata fuit, ipsisque hocce privilegium praeter Leonem XI confirmavit Paulus V. 14

15 De huiusmodi agnorum virtute multa exposuit Sixtus V, an. 1586, in apostolicis litteris quibus agnos misit ad Venetae reipublicae ducem Paschalem Giconomiam. Eas vero Clem. cum an. 1714 secundo agnos cereos solemni benedictione consecraret, ut eorum mysteria virtutesque Christiano populo patefaceret, typis evulgari iussit. Peculiaria quaedam de virtute agnorum S. Pii V ex Ioan. Antonino Gabutio, qui de sanctissimi pontificis vita commentarium edidit, profert laudatus praesul Borgia, pag. 37, tum pag. 41 exstare monet librum Fulginei a doctore Hieronymo Bertondellio vulgatum an. 1691, hoc titulo: *Miracoli operati dall' onnipotenza divina per mezzo degli agnus papali benedetti dalla S. M. d' Innocenzo XI.*

ADDITIONES CASINENSES.

16 *Agnus Dei* est precatio in missae sacrificio, quam a Sergio Papa institutam affirmat Albinus Flaccus, et Walfridus, c. 22. Sed cum in antiquiori S. Petri liturgia inveniatur, concludendum potius Sergio tributam fuisse, eo quod ipse ter in missae sacrificio repetendum iusse-
17 rit; Baronius, an. 701. Putat Ivo Carnotensis, Ser. de conv. veter. et nov. sacrif., trinam adprecationem invaluisse ob trinam hostiae portionem. Concludebatur verbis *Miserere nobis:* sed magnis pressa persecutionibus Ecclesia, Ioannes XXII decrevit ultimam precationem concludendam his verbis: *dona nobis pacem.* Quae quidem Ioannis institutio pontificum auctoritate haud invaluit in ecclesia Lateranensi velut omnium mater, et figura triumphantis Ecclesiae, quae nullis persecutionibus et malis concutitur. *Agnus Dei* omittitur in missa sab- 18
bati sancti, quae omissio silentium trium mulierum, quae fuerunt ad monumentum Christi designat, eiusque nondum in mundum peccatorum redemptionem vulgatam; Durand., c. 85, lib. VI. Ritu Ambrosiano solum in missis pro defunctis dicitur *Agnus Dei.*

Imagines *agni Dei*, can. 82, synodi Trul- 19
lanae prohibentur. Sed Macrius adeundus, Hierolex., *Agnus,* qui fuse probat suppositititium illum canonem esse perpetua Ecclesiae Romanae praxi infirmatum. Imo et monumenta infirmant, dummodo adhuc in S. Mariae Transtiberim basilica, in ecclesia S. Caeciliae, et in sacello S. Praxedis Christi imagines sub agni forma, musivo opere elaboratae conspiciuntur. Adde et trina illa *Agnus Dei* precatio in missa a Sergio instituta, quae vel confirmat actus Trullanos interpolatos, vel canonem illum de imaginibus *agni* haud pontificum auctoritate firmatum.

ALBA

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS.

Summarium.

1. De variis albae nominibus, et quid ipsa sit. - 2. Albae mentio fit in sacris Litteris. - 3. Alba penes Hebraeos. - 4. Alba ex lino conficienda est. - 5. De alba nigri coloris. - 6. Et de Graecorum alba caerulei coloris. - 7. Illius significationes. - 8. Albae forma describitur. - 9. Quomodo illam induat sacerdos. - 10. Ritus Ambrosianus. - 11. Alba paschalis. - 12. De Dominica *in Albis.*

1 Alba, quae est tunica linea talaris sacerdotum, variis nominibus a Rerum liturgicarum scriptoribus significatur. Hinc tunica alba, linea dalmatica, supparus, et linea simpliciter, denominatam invenimus. Et quidem a latinis alba nuncupatur, a suo colore, Bona, Rer. liturgicar., lib. I, cap. 24, § 4; a Graecis vero poderis dicitur ratione quam Isidorus (Origin. lib. XIX, c. 21) affert his verbis: *Poderis est tunica sacerdotalis linea, corpori astricta usque ad pedes descendens, unde et nuncupatur; πόδας enim Graeci pedes dicunt.*

2 Albae, sub poderis nomine, saepe in sacris Litteris mentio est. Et quidem *(Ecclesiastic.* XXVII, 9) legimus: *Si sequaris iustitiam, apprehendes illam, et indues quasi* poderem *honoris, et inhabitabis cum ea, et proteget te in sempiternum.* (Sapient. XVIII, 24): *In veste* poderis *quam habebat* (Aaron) *totus erat orbis terrarum, et parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta: magnificentia tua in diademate capitis.* Et (Apocal. I, 13): *Vidi similem filio hominis vestitum* podere *et praecinctum ad mamillas zona aurea.*

Ex Iosepho Flavio, Antiquitatum Iudaicarum 3
lib. III, cap. 8, et a D. Hieronymo in epist. ad Fabiolam de veste sacerdotali, habemus duplicem fuisse tunicam Hebraeorum sacerdotum, quarum una omnibus communis sacerdotibus, altera vero pontificis propria, quae hyacinthina erat. Communis autem erat linea ex bysso contexta, Hebraice *Beveth* dicta, id est vestis tunica linea. Haec corpori adhaerebat, tamque arcta erat, strictisque manicis, ut nulla omnino in veste esset ruga, et tam longa ut ποδήρης diceretur.

Alba ex lino albo confici debet, ex decreto 4
Eusebii Romani pontificis, quod Burchardus, lib. III, cap. 99, refert. *Hoc inter caetera praedicta* (ait laudatus pontifex) *consultu omnium constituimus, ut sacrificium altaris non serico panno aut tincto quisquam celebrare praesumat, sed in puro lineo ab episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque contexto, sicut corpus D. N. J. C. in sindone linea munda sepultum fuit.*

Ecclesia tamen aliquando albam adhibuit ni- 5
gri coloris; haec enim Albertus Castellanus de

uiusmodi alba in *Sacerdotali* habet, ubi de lie Parasceve, ait: *Parantur etiam quatuor sa-erdotes, vel duo ad minus induti Camisiis nigris, tum amicto et cingulo eiusdem coloris.* Nunc autem etiam die Parasceve et in missis ro defunctis ministri albas induunt candidi oloris, quamvis caeteri ornatus moerorem in-licant. Vide Caeremoniale episcoporum. Graeci autem utuntur alba ex serico vario colore, et ere caeruleo.

Plures sunt significationes quas ecclesiastici criptores albae tribuunt. Scilicet significare ° perseverantiam; Alcuin., cap. *Quid signific. estimen.* 2° Castigationem totius corporis; Ama-ar., lib. II, cap. 18. 3° Castitatem totius vitae; Honor. in Gemma, lib. I, cap. 202. 4° Mun-itiam animae; Hugo Victor. in Specul. Ec-les., c. 6. 5° Munditiam carnis; idem erud. heol., lib. I, cap. 46. 6° Summam iustitiam; Raban., cap. 16. lib. I de Instit. cleric. 7° No-am sacerdotis vitam; Rupert., cap. 20. 8° Lo-icam iustitiae, Gemma, lib. I, cap. 82. 9° Mun-itiam vitae latam in libertatem filiorum Dei, innocent. III, lib. I, cap. 51. 10° Fidem de-inique et innocentiam; D. Tom., q. 83, art. 5. Qui etiam vult albam candidam significare ve-stem, qua Christus in conspectu Herodis de-irisus fuit, q. 40, art. 7.

De albae forma haec sunt observanda, quod scilicet sit ex tela linea, sive inferiori, sive pre-tiosiori, iuxta cuiusque ecclesiae facultatem; illius longitudo vero ea sit, ut commode pos-sit omnibus inservire, tam magnae quam par-vae staturae. Quare, si illius longitudo ad qua-tuor usque cubitos producatur, erit omnibus commoda, atque apta; qui enim brevioris sunt staturae, poterunt eam elevare, et firmare cin-gulo. Latitudo autem illius sit circularis, sex-decim saltem cubitorum; manicas habeat lon-gitudine sesquicubitali, latitudine ab humeris pene cubitali, quae versus manus sensim angu-stius ducantur, ita ut in ima parte sint strictio-res. In summa autem veste, et in extremis ma-nicis aliquid sit acu elaboratum. Vid. Gavant. Thesaur. sac. rit. in appendic. ad rubric. mis-sal. Rom., part. v.

Sacerdos dum albam induit, ei caput sub-mittit, deinde dexteram manicam (elevante illam et extendente ministro) imponit brachio dex-tero, deposita et convoluta supra humerum sinistrum, et super brachii sinistri partem su-periorem eiusdem albae parte sinistra: ita enim sacerdotis manus sinistra: ita enim sacerdotis manus sinistra expeditior erit ad dexterum bra-chium vestiendum. Postmodum, sinistram albae manicam pariter a ministro elevatam sacerdos brachio sinistro imponit, et ipsam albam cor-pori aptat, quam elevat ante, et hinc inde a lateribus, et cingit se cingulo. Dictum est au-tem quod prius dextera manus vestiatur, quam sinistra, quia (ex Revelationibus S. Birgittae, l. 1, c. 10, et l. IV, c. 70), prius manus Christi dextera quam sinistra fuit cruci affixa: et praeterea motus est naturalis dexterae in sini-stram. Vide Gavant., Thesaur. sac. rit., part. II, tit. 1; Missal., de Rit. servand., tit. 1, n. 3.

Albam Ambrosiani ante amictum induunt, 10
Romanis vero caeterisque post amictum illam induere praecipitur; Liturg. Chrys. in concil. Carthaginens. IV, cap. 41, et in Ord. Rom.

Ritus vetustissimus est in Ecclesia, eiusque passim meminere Patres, synodi, ac rituales codices omnium ecclesiarum, qui etiam varias huius ritus mysticas tradiderunt significationes, imponendi videlicet albam vestem in modum pallioli, seu linteolum candidum capiti infantis baptizati; Ritual. Rom., § 5, et S. Carol. Borrom. Hanc autem candidam vestem *alba* 11
paschalis dictam (Zaccar., Onom. ritual. select., ad verbum) recens baptizati, in puritatis et in-nocentiae quam profitebantur symbolum, in-duebant. Statim enim ac de fonte nudi egre-diebantur, hac induebantur stola alba, prae-missa hac oratione, quae legitur in Missali Gothico: *Accipe vestem candidam, quam im-maculatam perferas ante tribunal Domini nostri Iesu Christi.* Albas per octo dies gere-bant, quemadmodum concil. Rothomagens., an. 1059 celebratum, can. 19, statuit: *Ut baptizati, in eadem ecclesia, in qua regenerationis gratiam acceperunt, et in qua parochiani existunt, per octo dies in albis repraesententur cum cereis ardentibus.* Eas vero neophyti sab-bato ante Dominicam *in Albis* deponebant; Ord. Rom., *Sabbato intra Albas Albati, qui in sab-bato sancto baptizati fuerint, albis vestibus exuuntur.* Quae profecto Dominica, ideo *in* 12
albis nuncupata fuit, quia albarum hebdomadam subsequebatur; hinc *in Albis* non tantum, ve-rum etiam Dominica *post Albas* denominatam invenimus. Du Cang., Glossar. med. et infim. Latinit.

ALCHIMIA

Summarium.

1. Alchimia ad faciendum aurum, vel argentum tur-pis lucri gratia pro commerciis contractuum, vel pro mistione monetarum est illicita et expresse prohibita. - 2. Et contrafacientes mortaliter peccant. - 3. Alchimi-stae, et alchimiam fieri curantes aut mandantes sunt infames; et si aurum, vel argentum chimicum vendant, vel dent in solutum, aut expendant, tenentur tantun-dem de vero et bono auro pauperibus erogare; vel si ipsi pauperes sint, poenam aliam in corpore, arbitrio iudicis subire tenentur; et si fuerint clerici, privandi sunt beneficiis, et ad alia obtinenda redduntur inhabiles. - 4. Adducitur ad hoc pontificia constitutio. - 5. Ex hac constitutione deducitur quod etiam utens scienter tali mo-neta, aut auro, vel argento alchimico in damnum tertii,

tenentur tantundem de vero et bono auro pauperibus erogare, si facta debita diligentia damnificati remaneant adhuc ignoti. - 6. Si vero ipsis damnificatis, vel eorum haeredibus restitui potest, delinquens tenetur restituere eisdem. - 7. Et licet haec poena erogationis tantundem auri et argenti in pauperes, vel restitutionis propriis personis damnificatis seu eorum haeredibus, videatur sententiae ferendae, tamen in foro conscientiae obligat ante sententiam iudicis. - 8. Per allatam constitutionem tenent nonnulli doctores non damnari absolute artem chimicam faciendi aurum, vel argentum; nisi quando, vel fieret ope daemonis, vel quando, non valeret effici verum aurum et argentum. - 9. Multi vero alii et plures, media via incedentes, tenent per talem constitutionem non quidem absolute damnari et puniri artem chimicam in se, sed damnari et puniri quando quis praetendit facere verum aurum vel argentum, et illud pro vero expendere. - 10. Alii tandem tenent absolute esse damnatam et reprobatam artem alchimiae faciendi aurum et argentum. - 11. Affertur ratio pro hac tertia sententia, exemplis demonstrans saepe saepius diabolicis praestigiis chimicam artem exerceri. - 12. Ex supradictis concluditur quod, quamvis ars chimica physice detendi possit, maxime in magnis et divitibus principibus, in quibus cessant pericula superstitionis et damnificationis reipublicae. - 13. Moraliter tamen improbatur, et maxime in non nimis divitibus et privatis omnibus in quibus haec ars est plena periculi. - 14. Alchimistae hac arte depauperantur, familiae necessaria subtrahuntur, quorum defectu ad non paucas superstitiones et praestigia recurritur, cum semper hac arte decipiantur ipsi, et alios decipiant. - 15. Alicubi adest lex, ne cui sine permissu principis sub poena capitis liceat alchimiam exercere; quam legem expediret etiam alibi ferri. - 16. Alia ad rem *remissive*. - 17. Alchimia quid sit. - 18. Saniores putant transmutationem hac arte factam fictitiam esse. - 19. Auctores adeundi super hac re.

1 Alchimia ad faciendum aurum vel argentum turpis lucri gratia pro commerciis contractuum, vel pro mistione monetarum, est illicita et expresse prohibita; cap. *Spondent*, Extravagant. comm. Ioann. XXII, lib. V, de Crimine falsi. Et ratio est quia aurum vel argentum chimicum non habet veri auri et argenti naturalis perfectionem, neque virtutes et proprietates omnes, adeoque nequit confici et uti pro commerciis contractuum, cum sic esset manifesta iniustitia, et damnum tertii; neque ut in medicamentis quis eo utatur, cum veri auri vires salutares non habeat, quin potius nocivas qualitates ab igne carbonario et venenato hydrargyrio contrahat; neque ut quis eo utatur pro mistione monetarum, cum monetas adulterare redundaret in nimium aliorum praeiudicium, et foret unum caput criminis monetarii, iuxta aliam constitutionem eiusdem pontificis in cap. *Prodiens*, Extravag., singular., tit. de Crimine falsi.

2 Et contrafacientes mortaliter peccarent, cum notabiliter laederent proximum. Sic tenet S. Thomas 2–2, quaest. 77, art. 2, ad 1; Alber. Brun. in tract. de Monet., augment. praesuppos. 1, num. 13; Sylvester, verb. *Alchim.*; Farinac., qu. 115, de Crim. laes. maiest.; Pignatell t. IX. consult. 1, num. 75; Martinus Delrius, lib. I, c. 5, quaest. 4; Paulus Comitolus, lib. III, q. 33; Ioann. Crot., Anaclet. et alii.

3 Alchimistae et alchimiam fieri curantes aut mandantes sunt infames; et si aurum vel argentum chimicum vendant, vel dent in solutum aut expendant, tenentur tantundem de vero et bono auro pauperibus erogare, vel si ipsi, ut ordinarie contingit, pauperes sint, poenam aliam in corpore, arbitrio iudicis, subire tenentur. Et si fuerint clerici, privandi sunt beneficiis, et ad alia obtinenda redduntur inhabiles. Habetur expresse in constitutione Ioannis XXII, cap. *Spondent*, Extravagant. comm., lib. V, de Crimine falsi, quae ut ab omnibus recte percipiatur, hic per extensum adducitur.

4 *Spondent quas non exhibent divitias pauperes alchimistae, pariter qui se sapientes existimant, in foveam incidunt quam fecerunt. Nam haud dubie huius artis alchimiae, alterutrum se professores ludificant, cum suae ignorantiae conscii, eos qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint admirentur, quibus cum veritas quaesita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, iidemque verbis dissimulant falsitatem, ut tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum vel argentum sophistica transmutatione confingant; eoque interdum eorum temeritas damnata et damnanda progreditur, ut fictis metallis cudant publice monetae characteres fidis oculis, et non alias alchimicum fornacis ignem, vulgum ignorantem eludant. Haec itaque perpetuis volentes exsulare temporibus, hac edictali constitutione sancimus ut quicunque huiusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandaverint, vel ad hoc scienter, dum id fieret, facientibus ministraverint, aut scienter, vel auro vel argento usi fuerint vendendo vel dando in solutum, verum tanti ponderis aurum vel argentum poenae nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum, quanti alchimicum existet, circa quod eos aliquo praedictorum modorum legitime constiterit deliquisse, facientibus nihilominus aurum vel argentum alchimicum, aut ipso (ut praemittitur) scienter utentibus perpetua infamiae nota respersis. Quod si ad praefatam poenam pecuniariam exsolvendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis poenam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram iuxta qualitatem negotii, personarum differentiam aliasque attendendo circumstantias) commutare. Illos vero qui in tantae ignorantiam infelicitatis proruperint, ut nedum nummos vendant, sed naturalia iuris praecepta contemnant, artis excedant metas, legumque violent interdicta, scienter videlicet adulterinam ex auro et argento alchimico cudendo seu fundendo, cudi seu fundi faciendo monetam, hac animadversione percelli iubemus, ut ipsorum bona deferantur carceri, ipsique perpetuo sint infames. Et si clerici fuerint*

elinquentes, ipsi ultra praedictas poenas pri-entur beneficiis habitis, et prorsus reddantur nhabiles ad alia habenda.

Ex hac constitutione deducitur quod etiam tentes scienter tali moneta, aut auro vel ar-ento alchimico in damnum tertii teneantur antundem de vero et bono auro pauperibus rogare, si, facta debita diligentia, damnificati emaneant adhuc ignoti. Si vero ipsis damni-catis vel eorum haeredibus restitui potest, elinquens tenetur restituere eisdem per ea quae abentur in cap. *Cum te*, de Usur., ibique octores, et a Lessio lib. 1, c. 14, n. 49; Mo-na, tom. II, disp. 746, et ab aliis passim. Et cet haec poena erogationis tantundem auri t argenti in pauperes, vel restitutionis pro-riis personis damnificatis, seu eorum haere-ibus, videatur indigere ministerio iudicis, et c videatur sententia ferenda, tamen in foro onscientiae obligat ante sententiam iudicis iure aturali, in quantum sit secutum damnum tertii, ui absque alia sententia est facienda restitutio uam primum fieri potest, ut habet Pignatell., om. IX, consult. 2, num. 72, et alii passim.

Per hanc Extravagantem Ioannis XXII, supra llatam tenent multi doctores non damnari ab-blute artem chimicam faciendi aurum vel ar-entum, nisi quando vel fieret ope daemonis, el quando non valeret effici verum aurum et rgentum; cum autem haec ars faciendi verum urum et argentum, dicunt ipsi, sit possibilis t vera in se, licet in hoc vel in illo particu-ari non semper verificetur defectu peritiae, se-uitur non esse prohibitam neque punitam. ic Pichus in tract. de Auro; Oldrad., cons. 74; abiena et Sylvester, verb. *Alchimia;* Fab., de Monet., tract. de Emption.; Abbas, in c. 2 de ortileg., et alii cum Hieron. Zanet., qui in ract. de For. consc., n. 131, dicit hanc sen-entiam esse communem.

Multi vero alii et plures, media via ince-entes, tenent per hanc Extravagantem non uidem absolute damnari et puniri artem chi-icam in se, sed damnari et puniri quando uis praetendit facere verum aurum vel argen-um, et illud pro vero expendere, cum hoc sit ontra iustitiam, ex quo aurum alchimicum ou habet intrinsecam perfectionem, et virtu-em, et valorem veri auri naturalis, adeoque equeat quis eo uti in commerciis, nec cum so liceat solvere debita, quod vergeret in ni-ium damnum tertii. Sic divus Thomas 2–2, uaest. 77, art. 2, ad 1; Albert. Brun., in tra-tat. de Monet. augm., praesuppos. 1, num. 13; arinac., q. 115, de Crim. laes. maiest.; Syl-ester, verb. *Alchimia;* Ioann. Crot., in tract. e Test. rub. in caus. civil. *Quis possit esse estis*, num. 179; Pignatell., tom. IX, cons. 2, um 75, et alii.

Alii tandem tenent absolute esse damnatam t reprobatam artem alchimiae faciendi aurum vel argentum. Sic Sanchez in Decalog., lib. II, cap. 49, num. 51; Summa Angelica, Valentia et Margarita Decreti Gratiani edita per P. Martinum ordinis Praedicatorum domini papae tunc poenitentiar. et capellan., ubi verb. *Alchimia,* habetur expresse: *Alchimia videtur esse ars reprobata, quia qui credit unam speciem posse transferri in aliam, vel similem, nisi ab ipso Creatore, infidelis est et pagano deterior*, et citat causam 26, q. 5, c. *Episcopi,* circa finem, in qua causa habentur ad litteram ista verba: *Quisquis ergo credit posse aliquam creaturam, aut in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem vel in aliam similitudinem, nisi ab ipso Creatore qui omnia fecit, et per quem omnia facta sunt, procul dubio infidelis est, et pagano deterior.* Et ratio 11
est quia ars alchimiae est exposita multis fraudationum periculis, et saepe daemon se illi operationi ingerit, ut pluribus exemplis compertum est, et praecipue de praestigiatore quodam diabolico, qui postquam per artem chimicam fingendo facere verum aurum, plures decepisset, ab Anastasio imperatore detectus in castello relegatus misere periit, ut ex Cedreno refert Martinus Delrius; et de Marco Bragadino, qui cum suae artis chimicae praestigiis multoties verum aurum confectum finxisset, ita ut a nonnullis rex auri Venetiis appellaretur, tandem a duce Bavariae, ad quem confugerat, de suis praestigiis convictus, et morti adiudicatus, cum ad patibulum duceretur, confessus est nunquam a se in vita factum fuisse aurum, nec se credere illius faciendi ullam inter homines artem exstare. Sic refert Paulus Comitulus, lib. III, quaest. 33 Respons. moral., num. 5, sic concludens: *Aurea furca digna confessio.*

Ex his omnibus concludendum est quod, 12
quamvis ars chimica physice defendi possit, maxime in magnis et divitibus principibus, in quibus, ex quo agant cum consilio sapientum, cessant pericula superstitionis et damnificationis reipublicae; moraliter tamen improbatur, 13
et maxime in non nimis divitibus, et privatis omnibus, in quibus haec ars est plena periculis, cum isti soleant ipsam exercere solummodo turpis lucri gratia, et auro illo uti intendant ad commercia, medicinas et monetarum mistionem; et dato etiam quod ipsi ad ista non essent eo usuri, periculum evidens est ne utantur haeredes, quod, ut dictum est n. 1, est omnino illicitum. Ultra quam quod isti hac 14
arte depauperantur, familiae necessaria subtrahunt, quorum defectu ad non paucas superstitiones et praestigia recurritur, cum semper hac arte decipiantur ipsi, et alios decipiant, *spondendo,* ut dicit pontifex, quas non exhibent divitias pauperes alchimistae, redditi de die in diem miserabiliores, et cum magno etiam aliorum praeiudicio ad extremam usque redacti miseriam; quare eos, ut fallaces, mendaces et

vanitatis amatores, ac reipublicae noxios, sub gravissimis poenis, damnavit Ioann. XXII, in cit. c. *Spondent;* sic tenent Turreblanca, de Iure spirit., l. XI, c. 4, n. 47 cum sequent.; Barbosa, tom. VI, Additamenta ad collect. doctor., fol. 124; Franciscus de Pavinis, in Apostilla ad Extravagant. Ioann. XXII, n. 14; Martinus Delrius, lib. I, c. 5, q. 4, § *Denique;* Paulus Comitolus, l. III, quaest. 33; Schnorrenberg Anaclet., D. Thomas, Sylvester, Farinac., Ioann. Crot., Pignatell., cum aliis cit. pro secunda sententia; et a fortiori Sanchez, Summa Angelica, et alii citati pro tertia sententia, et omnes tenentes non posse ab alchimistis fieri verum aurum, ut Avicenna relat. ab Aegidio, Com. quodlibet 3, quaest. 8, Meteorologiae lib.; ipse Aegidius, ibid.; Averroes in Paraphrasi, in II l. de Generation. animal.; Conciliator, different. 209; Cardenas l. X de Varietate rerum, cap. 51; Tostatus, Palat., Chassan., Penna, Binsfel., et alii citati a Turreblanca loco superius citato. Unde ex his omnibus patet, dicit Martinus Delrius, lib. I, c. 5, quaest. 4, fol. 69, verb. *Quarto, optimam esse (quam aiunt* Angliae*) Legem, ne cui sine permissu principis sub poena capitis liceat alchimiam exercere, quam legem expediret etiam alibi ferri.*

16 Alia ad rem, v. v. *Falsum, Falsarius,* n. 36.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

17 Alchimia, seu chimia, est *ars sacra, seu flatoria auri conficiendi,* ἱερὰ τέχνη, τέχνη θεία, ut legitur in lexico huius artis; χημεία a veteri scriptore, et Ioanne Antiocheno apud Suidam, Ἀρχημεία ab infimis Graecis scriptoribus appellatur. Cur *chimia* haec ars dicatur, non adhuc liquet. Vide P. Lambecium, lib. VI Biblioth. Caesar., pag. 174; Georg. Syncellum, pag. 14, et Menagium, in verb. *Alquimiae.* De ortu et progressu huius artis consule Olai Borrichii dissertationem de Ortu et progressu chimiae.

Saniores omnes putant hanc transmutationem fictitiam esse; alii totis lacertis pugnant pro veritate huius transmutationis: rationes utriusque partis late referunt Pereira, de Magia, lib. I, cap. 12; Valentia, 2–2, disp. 6, qu. 13, punct. 2, difficult. ult., et latius Martinus del Rio, lib. I Disp. mag., cap. 5. qu. 2, sect. 2 et 3.

Qui de vanissima alchimiae arte plura cupit, adeat Wilhelmum Anissonum in Philosophia Pyrotechnica; Christianum Adulphum, Balduinum in Auro hermet.; Becherum in Physic. subter., et in Supplem. secund. in eamd. Physic., seu de Transmut. metal. in aur.; Blawensteinum, in Interpellat. pro lapide philosoph., contra A. Kircherum; Carantam, de natura auri artefacti; Clauderum de Tinctura universali; Borellum in Biblioth. chimic.; Rogerium Baconem, *Miroir d'alchimie;* Barlet: *Le vrai et méthodique cours de la physique résolutive, vulgairement dit chimie.* Et qui contra chimicos scripserunt, Maior.; Examen fucorum pseudo-chimicorum detect.; *La Sferza degli alchimisti;* Uden., Non entia chimic.; Eras. in Dialog. de Alchim.

ALIENATIO

PARTITIO ARGUMENTI

ALIENATIO: 1. quoad ea quae veniunt sub nomine alienationis bonorum ecclesiasticorum mobilium et immobilium; 2. quoad causas et solemnitates iuris ad eam requisitas; 3. quoad ea quae alienari possunt sine solemnitatibus; 4. quoad eas res et casus in quibus nequit fieri sine solemnitatibus; 5. quoad modum succurrendi ecclesiae per ipsam enormiter laesae, et quoad actiones ipsi Ecclesiae competentes; 6. quoad poenas male alienantium, et ad ipsam cooperantium.

Articulus I. *Quoad ea quae veniunt sub nomine alienationis bonorum ecclesiasticorum mobilium et immobilium.*

Summarium. 1. Alienatio bonorum Ecclesiae sine iusta causa et debita solemnitate est prohibita triplici iure, scilicet divino, civili et canonico. - 2. Alienationis nomine venit omnis actus quo dominium rei directum, vel utile, aut usus fructus, seu ius in alterum transfertur. - 3. Alienari prohibentur immobilia et pretiosa mobilia Deo dicata. - 4. Et quantum ad praesens veniunt etiam nomine immobilium servitutes praediorum ut iura piscandi, venandi, et similia. - 5. Sic etiam veniunt nomine immobilium census et annui redditus. - 6. Sic tandem nomine immobilium, quantum ad praesens, venit certa summa pecuniae specialiter deputata ad emptionem immobilium, censuum vel mobilium pretiosorum, vel ad aedificandam ecclesiam, aut pro gravissimis Ecclesiae necessitatibus. - 7. Nomine mobilium pretiosorum, quae alienari non possunt, veniunt quae sunt de thesauro ecclesiae, vel quae propter pretium, artem, raritatem et antiquitatem conferunt ecclesiae specialem splendorem, et similia excedentia valorem viginti quinque aureorum. - 8. Sic nomine mobilium pretiosorum veniunt insignes reliquiae sanctorum, maxime si in ecclesiae muro sint clausae, vel ibi perpetuae sepulturae traditae. - 9. Item nomine mobilium pretiosorum inalienabilium veniunt illa mobilia, ex quorum fructibus annui redditus solent percipi ab ecclesia seu monasterio. - 10. Item nomine mobilium pretiosorum inalienabilium veniunt arbores frugiferae, seu praedio necessariae ut illis sublatis praedium reddatur graviter deterius; unde beneficiatus incidere faciens tales arbores in bonis ecclesiae et in proprios usus convertens, dicitur alienare, et censuras incurrit. - 11. Non peccant tamen, nec incurrunt tales censuras beneficiati incidere facientes arbores inutiles et nocivas. - 12. Alia de arborum fructiferarum incisione. - 13. Quae etiam nomine bonorum ecclesiasticorum non alienandorum complectuntur. - 14. De variis fatis et praesenti statu alienationis prohibitae rerum ecclesiae. - 15. Quaedam bona ecclesiae sunt communia, quaedam mensalia. - 16. De alienationibus horum bonorum. - 17. Sub prohibita alienatione non venit commoditas fructuum. - * 18. Regula ecclesiae bona alienari prohibens, vetus est, et quae loca in interdicto complectuntur.

Alienatio bonorum ecclesiae sine iusta causa et debita solemnitate, est prohibita triplici iure, scilicet iure divino, Levitic., cap. XXV et XXVII; iure civili, leg. *Iubemus*, 2, cod. de Sacrosanctis ecclesiis, et iure canonico, cap. *Apostolicos*, 13, cap. *Sine exceptione*, 52, caus. 12, quaest. 2, cap. fin. de Rebus eccles. non alienand.; Clement. I, eodem titul. Extravagant. *Ambitiosae*, eodem titul. inter communes, et Tridentin., de Reform., sess. 22, c. 11, et sess. 25, c. 11 [1].

Alienationis nomine venit omnis actus quo dominium rei directum, vel utile, aut usufructus, seu ius in alterum transfertur, id est donatio, permutatio, venditio, emptio, cessio, concessio, hypotheca, emphytheusis; colligitur ex cap. *Nulli*, 5, hoc titulo, ex cap. *Apostolicos*, 12, quaest. 2, et expresse habetur in Extravagant. Pauli II, incipiente *Ambitiosae*, sub hoc titulo inter communes, praecisis his verbis: *Omnium rerum, et bonorum ecclesiasticorum, omneque pactum per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem et conductionem ultra triennium, nec non infeudationem, vel contractum emphyteuticum, praeterquam in casibus a iure permissis, ac de rebus et bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, et cum ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus et bonis quae servando servari non possunt pro instantis temporis exigentia ac perpetuo valitura, constitutione praesenti fieri prohibemus.*

Alienari prohibentur immobilia et pretiosa mobilia Deo dicata, citata Extravaganti *Ambitiosae* sub initio; et nomine immobilium veniunt omnia quae loco moveri non possunt, ut praedia, domus, agri et similia. Et quantum ad praesens, veniunt etiam nomine immobilium servitutes praediorum, ut iura piscandi, venandi, et similia, ut leg. ult. § fin., cod. de Praesc. long. temp., ibi: *Eodem observando, et si res non soli sint, sed incorporales, quae in iure consistant, velut usufructus et ceterae servitutes*, et concordat Clem. I de rebus Ecclesiae non alienandis, his verbis: *Iura, redditus, aut possessiones eiusmodi monasterii.*

Sic etiam veniunt nomine immobilium census et annui redditus, ut expresse habetur in Clem. *Exivi*, § *Cumque annui redditus*, de Verborum significatione, his praecisis verbis: *Cumque annui redditus inter mobilia censeantur a iure.* Sic etiam nomine immobilium veniunt iura et actiones ad immobilia, colligitur ex cap. 2, de Rebus Ecclesiae non alien., in 6, ubi iura et actiones ad immobilia aequiparantur immobilibus, ibi: *Bona immobilia, aut iura ecclesiar.*, et leg. *Qui actionem*, ff. de reg., iur., ibi: *Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.*

Sic tandem nomine immobilium, quantum 6
ad praesens, venit certa summa pecuniae specialiter deputata ad emptionem immobilium, censuum, vel mobilium pretiosorum, vel ad aedificandam ecclesiam, aut pro gravissimis ecclesiae necessitatibus, maxime si cum superioris auctoritate, et clericorum consensu ad id fuerit retenta, colligitur ex leg. 3, *Quid ergo*, ff. de Contraria et util. action. tutel., ubi pecuniam ad praediorum comparationem depositam tutor alienare non potest. Sic tenent Engel., lib. III, titul. 13, n. 7; Anaclet., Azorius, Quaranta, et plurimi alii cum Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. III, allegat. 95, n. 41.

Nomine mobilium pretiosorum, quae alienari 7
non possint, veniunt quae sunt de thesauro ecclesiae, vel quae propter pretium, artem, raritatem et antiquitatem conferunt ecclesiae specialem splendorem, ut sunt vasa aurea, argentea, vestes pretiosae, gemmae, ornamenta pretiosa, copiosa bibliotheca librorum, et similia excedentia valorem viginti quinque aureorum, prout declarasse Sacram Congreg. referunt Valdes et alii apud Donatum, tom. I, tract. 14, qu. 48. Vide infra, art. 3, n. 3, et 4. Sic Engel., de Rebus eccles. non alienand., lib. III, tit. 13, n. 5; Pirhing., eod. tit., num. 12; Azorius, Anaclet., et cum pluribus Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. III, allegat. 95, num. 39.

Sic etiam nomine mobilium pretiosorum ve- 8
niunt insignes reliquiae sanctorum, maxime si in ecclesiae muro sint clausae, vel ibi perpetuae sepulturae traditae, quia etsi pretio non aequentur, sunt tamen supra omne pretium; Lezana, cap. 10, n. 4, in princip. et verb. *Alienare*, num. 4; Riccius, in Praxi, part. I, decis. 63; Engel., Bonacina et cum pluribus Barbosa supra cit. Modica autem reliquia iam facta alienabilis potest alienari sine Sedis Apostolicae facultate, ex decreto Sacr. Congreg. Rituum in Astens., 8 Iulii 1602, apud Barbos., Decis. apost. verb. *Reliquiae sanctor.* Item nomine 9
mobilium pretiosorum inalienabilium veniunt illa mobilia, ex quorum fructibus annui redditus solent percipi ab ecclesia seu monasterio, ut grex ovium, armentum boum, praesepium equorum; non autem eorum fructus, cum li- 10
citum sit vendere et alienare arietes, hircos, haedos, vitulos, equos, et huiusmodi. Sic Molina, tom. I, de Iustitia et iure, disp. 495, n. 4; Filliucius, Pirhing., loc. cit., n. 12; Sannig., Bonac. et alii cum Barb., loc. cit.

---

[1] Bona ecclesiae, seu ecclesiastica, sunt quae pertinent ad ecclesias, beneficia, monasteria, hospitalia, eremitoria, capellas, dummodo haec auctoritate episcopi sint fundata; nam bona collegiorum, confraternitatum, aut communitatum saecularium, neque sunt ecclesiastica, neque cadunt sub prohibitionibus de quibus in hoc titulo. (Edit. Barbiell.)

Item nomine mobilium pretiosorum inalienabilium veniunt arbores frugiferae, seu praedio necessariae, ut illis sublatis praedium reddatur graviter deterius. Unde beneficiatus incidere faciens tales arbores in bonis ecclesiae et in proprios usus convertens, dicitur alienare, et censuras Extravagantis Pauli II, incip. *Ambitiosae,* et Trident., sess. 22, cap. 11, incurrit, ut decisum fuisse a Sacra Congreg. referunt Gallet., Margarita casuum conscientiae, verb. *Bona,* p. 27, et Bonacina, disp. 1, qu. 18, punct. 4, n. 7, cum Barbosa in Trident., sess. 22,
11 cap. 11, de Reform. Non peccant tamen nec incurrunt tales censuras, beneficiati incidere facientes arbores inutiles ac nocivas, v. gr., quando ob densitatem et vicinitatem sunt impedimento aliarum augmento, vel quando loco earum reponuntur arbores fructiferae, seu magis fructiferae. Haec enim et similia sunt utilia fundo, et secundum regulas agriculturae. Sic Lezana, verb. *Alienare,* n. 15, Quaranta, in Summ. bull., verb. *Alienatio,* n. 33; Peyrin. et alii passim. Vide infra, art. 4, n. 15 ad 17.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

12 Attendenda sunt quae tradit card. Petra, tom. V. Comment. ad constit. 5 Pauli II, sect. 2, n. 15, de superiore regulari incidere faciente arbores fructiferas in proprio viridario. Videtur simile dubium fuisse propositum in Sac. Cong. Conc., sub die 27 Iulii 1665, ibi: *Nonnulli regulares religiosae conscientiae supplices petunt, ut per hanc Sacram Congregationem declaretur an praelatus, sive superior regularis, possit incidere, seu incidi facere in suo monasterio seu viridario arbores fructiferas ibidem existentes, et incidendo, seu incidi mandando, incidat in poenas comminatas in Extravag.* Ambitiosae, *de Reb. Eccl. non alien., et in decretis generalibus huius Sacrae Congregationis, de Reb. regul. alien., Sacra Congregatio censuit:* « *Non respondendum, nisi in casibus particularibus* ». Tom. XXIV Decr., pag. 535. Et quidem optima ratione, quia aliquando in viridariis opus est arbores renovare, et alias eradicare pro maiori utilitate ipsius, et sic debet considerari fructus comparative ad viridarium, et non ad singulas arbores. Unde in dubio *Incisionis arborum,* 29 Iulii 1684, Sacra Congregatio dixit, *Ad mentem,* quae fuit non incidisse in poenas contentas in decret. de Rebus Eccl. non alien., Praelatum regularem, qui arbores inciderat, alias subrogando in aptiori loco. Et alia quoad incisionem arborum, vide late Passerin., de Statu hom., tom. I, qu. 185, art. 7, num. 340 et seq., ubi dictus Passerinus, inter alia notabilia, sub n. 367 asserit quod incidi licite possunt arbores, si materia sit parva, et ex incisione fundus non reddatur notabiliter deterior, citans ad id Rotam dec. 553, part. II recent., Peyrin., Lezanam, Donatum, Ciarlinum; et concludit quod non dubitat huiusmodi notabile detrimentum non esse arbitrarium, et considerandum tam ex quantitate et qualitate arborum, quam ex fine, ad quem fuerunt plantatae. Unde potest contingere quod in ordine ad poenas incurrendas, nec incisio quinque, sex, decem et amplius arborum, si sint parvae et vix natae, ferat modicum nocumentum, et quod e contra unius solius singularissimae in suis qualitatibus sit notabiliter aestimanda, et reddat fundum notabiliter deteriorem.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Rerum ecclesiae alienatio regulariter est pro- 1
hibita: *Subiectum huius regulae* (inquit Bohemer., in Decretal. lib. III, tit. 3, § 18) *respicit bona ecclesiastica, praedicatum alienationem. Illa quascunque res immobiles non tantum ad ecclesias, sed etiam ad monasteria, aliaque pia sodalitia, ut et ordines militares, pertinentes complectuntur, etc. Haec* (alienatio videlicet) *comprehendit omnem actum per quem ad translationem dominii, sive in totum, sive pro parte, similisque iuris in rebus devenitur, etc., adeoque ne quidem in rebus ecclesiasticis permissum est constituere pignus, aut servitutem realem, aut usum fructum, etc.*

De origine, progressu, fatis variis et prae- 1.
senti statu prohibitae alienationis rerum ecclesiae, vide Gonzal. in Comment. ad c. 1, n. 5 et sequent., tit. 10, lib. III Decretal., et, qui caute tamen est legendus, Bohemer., in Decretal. dict. lib. III, dict. tit., a § 1 ad plur. seq.; Rousseaud de la Combe, in sua Iurisprudentia canon., verb. *Alienatio* bonor. ec. sect. 1, fere per tot.

Bona ecclesiae vel sunt communia, vel sunt 1
mensalia. Illa in genere ad patrimonium ecclesiae spectant. Haec speciatim destinata sunt ad sustentationem eorum qui ecclesiis inserviunt, et officio sacro annectuntur. Bohemer., ubi supra, § 19 et seq. duob.

Bona communia, licet prohibita sint alienari, 1
possunt tamen alienari cum solemnitate canonica. De bonis vero mensalibus gravis est quaestio, an ea cum solemnitate canonica alienari queant. Negat Linker, respons. 2, n. 71; affirmat vero Harprect., respons. 57, n. 65, eique adhaerere videtur Bohemer., loc. cit. § 24 et plur. seq. Si stetur priori opinioni, alienatio bonorum mensalium non facta de speciali consensu papae, ne tempore quidem immemorabili convalidatur, Linker., ubi supra.

Sub prohibita alienatione rerum ecclesiae 1
venire ius percipiendi fructus, nequaquam vero commoditatem fructuum, firmat Lanfredin., respons. eccles. 26, n. 16.

ADDITIONES CASINENSES.

Regula quae res ecclesiae alienari vetat ve- 1
tus est. Vid. S. Leon. M., epist. 17, cum no-

tis Ballerin.; Hilar. Pont., ep. 8, ad episcop. divers. provinc. Gal.; Symmach., ep. 5; concil. Ancyr., can. 14; Carthag. V, can. 4; Agathen., can. 7; Ameal. III, can. 2; Nicaen. II, c. 12. Vide quoque Capit. regum Franc., l. II, c. 29; Mamach., Del dirit. lib. del. Chiesa, l. III, cap. 1; Berardi in Ius ec. un., tom. II, diss. 6, cap. 2.

In hoc interdicto complectimur monasteria, hospitalia, loca pia et religiosa, quorum bona distrahere nefas est. Vid. Tit. nov. 71; Devot., tom. II, tit. 19.

Art. II. *Alienatio quoad causas et solemnitates iuris ad eam requisitas.*

Summarium. 1. Causae iustae ob quas bona ecclesiae alienari possunt, sunt quatuor. Prima est evidens ecclesiae necessitas. - 2. Secunda est manifesta ecclesiae utilitas. - 3. Tertia est pietas. - 4. Quarta est incommoditas. - 5. Solemnitates requisitae ad alienationem bonorum ecclesiasticorum sunt pariter quatuor. Prima quod praecedat tractatus capitularis. - 6. Secunda, quod adsit consensus totius capituli, vel saltem maioris aut sanioris partis. - 7. Tertia, quod fiat subscriptio a capitularibus. - 8. Quarta, quod interveniat consensus superioris talis ecclesiae, et consensus summi pontificis. - 9. Consensus autem patroni non requiritur ad alienationem rerum ecclesiasticarum, si accedat auctoritas et beneplacitum summi pontificis. - 10. De iusta causa requisita in alienatione rerum ecclesiae. - 11. Quando dicatur in transactione concurrere evidens ecclesiae utilitas. - 12. Quid si ecclesia recedere velit, confirmato contractu. - 13. Quid si laicus, contractu non confirmato, instet pro confirmatione. - 14. Non est necessaria subhastatio in alienatione rerum ecclesiae. - * 15. Solemnitates omnes fere pertinent ad consensum Sedis Apostolicae.

Causae iustae ob quas bona ecclesiae alienari possunt sunt quatuor. Prima est evidens ecclesiae necessitas, cui aliter subveniri non potest, v. g., si ecclesia aere alieno sit gravata, nec habeat unde aliter solvat, aut quando similis causa necessitatis extremae id deposcit; habetur in Clement. I, de Rebus Eccles. non alienandis; ubi excipitur casus necessitatis his verbis: *Nisi necessitas monasterii hoc exposcat*, et c. 1 de Pignoribus, hoc tit., his aliis verbis: *Nisi iustissima necessitate exigente.*

Secunda est manifesta ecclesiae utilitas, v. g., si res aliqua ecclesiae alienetur ad aliam meliorem emendam, vel in aliam meliorem commutetur; habetur cap. *Sine exceptione*, 12, q. 2, his verbis: *Nisi forte aliquid harum faciat, ut meliora prospiciat, et cum totius cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium profuturum Ecclesiae;* et expresse cap. *Ut super*, 8, § final. hoc titul., praecisis verbis: *Possessiones vero quae ecclesiae tuae minus sunt utiles, pro aliis utilioribus de fratrum tuorum, et sanioris partis consilio, et assensu alienandi seu commutandi, liberam concedimus facultatem.* Unde non sufficit quod ecclesia non damnificetur, sed requiritur manifesta melioratio, et evidens lucrum tempore alienationis, ut iuxta cit. cap. *Sine exceptione*, 12, quaest. 2, decidit Sac. Rota in Bononiensi 16 Novembris 1621, coram reverendiss. dom. Coccino decano.

Tertia est pietas, v. g., si bona ecclesiae alienentur pro redimendis captivis, pro alendis pauperibus tempore magnae famis, pro augmentatione coemeterii ad sepulturam fidelium, pro aedificatione ecclesiae; cap. *Aurum*, 12, qu. 2, ubi ex S. Ambrosio lib. II de Officiis, c. 28, habetur quod pro his et similibus liceat vasa sacra frangere, vendere, et pretium erogare, si non alia suppetant, et leg. *Sancimus*, 12, cod. de Sacrosanctis Ecclesiis, habetur expresse quod *absurdum non est animas hominum quibuscunque vasis vel vestimentis praeferri.*

Quarta est incommoditas: v. g., si res alienanda plus incommoditatis quam commoditatis ecclesiae afferat, ut si multum distet, vel fructus non possint percipi nisi cum magno dispendio; cap. *Terrulas*, 12, q. 2; et sic tenent Glossa in Summa, caus. 12; Abbas, in cap. *Nulli*, num. 5; Fagnan., in 6, cap. *Nulli*, num. 7, hoc tit.; Barbosa, lib. III *Iuris eccles. univers.*, cap. 30; Sylvester, verb. *Alienatio*, quaest. 1; Covarruvias, resol. 1, cap. 17, n. 2; Molina, dist. 468; Navarr., Layman, et alii communiter. 4

Solemnitates requisitae ad alienationem bonorum ecclesiasticorum sunt pariter quatuor: prima, quod praecedat tractatus capitularis, id est praelatus cum capitulo vel conventu consultet an expediat talem rem alienare, necne; cap. *Sine exceptione;* cap. *Tua nuper*, 8, de his quae fiunt a praelatis, cap. 1, hoc tit., in 6. 5

Secunda, quod adsit consensus totius capituli, vel saltem maioris aut sanioris partis ipsius, cap. *Sine exceptione*, 12, q. 2, et cap. *Ut super*, 8, § final., hoc tit., ubi habentur praecisa verba: *De fratrum tuorum et sanioris partis consilio et consensu.* 6

Tertia, quod fiat subscriptio a capitularibus; cap. 1, de his quae fiunt a praelatis, ubi expresse dicitur: *Irrita erit episcoporum donatio, et venditio, vel commutatio rei ecclesiasticae absque collaudatione et subscriptione clericorum.* 7

Quarta, quod interveniat consensus superioris talis ecclesiae et consensus summi pontificis; cap. 2, hoc tit., in 6, et citat. Extravagant. *Ambitiosae.* Consensus autem patroni non requiritur ad alienationem rerum ecclesiasticarum, si accedat auctoritas et beneplacitum summi pontificis, cum ipsi patroni in rebus quas ecclesiis conferunt, nullam habeant potestatem, ut expresse habetur cap. *Noverint*, 10, qu. 1, ex concil. Toletan. IV, his verbis: *Noverint conditores basilicarum in rebus quas eisdem* 8 9

ecclesiis conferunt, nullam se potestatem habere, sed iuxta canonum instituta, sicut ecclesiam, ita et dotem eius ad ordinationem episcopi pertinere; et cap. de Rebus, 12, qu. 2. Sic Rota Romana, part. IX, tom. I, decis. 114, num. 9; Anaclet., Pirrhing. hoc tit., num. 61, cum aliis passim.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

10 De iusta causa requisita in alienatione rerum ecclesiae disputari solet utrum satis sit quod intervenerit de tempore initi contractus, an intervenire quoque debeat de tempore exsecutionis beneplaciti apostolici. Cardinal. Petra in Comment. ad Constit. apostol., constit. 1 divi Leonis Magni, sect. 4, num. 132 et plur. seq., mordicus tenet iustam causam requiri de tempore quoque exsecutionis beneplaciti apostolici, idque etiamsi totus tenor contractus summo pontifici fuisset expositus; eiusque sententiam secuta est Rota in Lycien. *Transactionis,* 20 Iunii 1755, § 32, coram illustriss. Molin.

11 In transactione, quando dicatur concurrere evidens ecclesiae utilitas, res non est adeo expedita, uti in caeteris contractibus. Consule Ciarlin., Controv. forens. lib. I, c. 8, n. 64; Urceol., de Transact., q. 25, n. 18; Nicoll. ad Monet., de Decim., annot. 1, n. 263; Rot. in d. Lycien. *Transactionis,* 4 Martii 1754, § 20, 17 Ianuar. 1725, § 20, et 20 Iunii eiusdem an., § 3, coram illustriss. Molin.

12 Confirmato iam contractu inito cum ecclesia, ab eo si ipsa ecclesia recedere velit, te-
13 netur probare defectum iustae causae. Contra vero, contractu nondum confirmato, laicus, si pro confirmatione instet, probare debet iustam causam; Piton. Discept. eccles. 153, n. 24; Rota, coram Coccin., decis. 1336.

Solemnitatibus requisitis in alienatione re- 14
rum Ecclesiae, de quibus agit auctor, n. 5, ad fin., aliqui addunt subhastationem, moti authent. *Hoc ius porrectum,* c. de Sacrosanct. Eccles. Nulla vero huius requisiti occurrit mentio in iure canonico, secundum quod hodie in alienandis rebus ecclesiae proceditur. Quocirca necessaria haud est subhastatio in alienatione rerum ecclesiae. Brunemann., in dict. authent. *Hoc ius porrectum,* n. 14 et seqq.; Bohemer., in Decretal. lib. III, tit. 13, § 46.

ADDITIONES CASINENSES

Solemnitates omnes, inquit Devoti, tom. II, 15
tit. 19, fere pertinent ad consensum Sedis Apostolicae; siquidem omnes episcopi iureiurando obligantur quo nihil se bonorum ecclesiasticorum, inconsulto Romano pontifice, alienaturos promittunt. Quo iureiurando Romani pontifices sapienter admodum regulam antiquam res ecclesiasticas non alienandi firmiorem reddiderunt. Hanc promissionem, quam quivis a Romano pontifice consecrandus facit, continet Liber diurnus Pontificum Romanorum a Garnerio illustratus, collectusque saeculo septimo aut octavo, cap. 3, tit. 7. Eam quoque commemorat Caelestinus III, qui saeculo XII rexit Ecclesiam; cap. 8, de Rebus eccles. non alien. Ex quibus illud fit consequens huius iuramenti originem constitutione Pauli II antiquiorem esse. Vid. Mamach., *del Diritto lib. della Chiesa,* tom. III, part. I, cap. 1.

Art. III. *Alienatio quoad ea quae alienari possunt sine solemnitatibus.*

Summarium. 1. Absque talibus solemnitatibus alienari possunt: primo, terrulae, aliique fundi steriles et exigui valoris, minusque utiles ecclesiae. - 2. Canoni *Terrulas* non fuit derogatum per Extravagantem *Ambitiosae,* nec per Tridentinum. - 3. Terrulae et res modici valoris sunt, quae non aestimantur ultra viginti solidos, seu viginti quinque scuta aurea. - 4. Scutum aureum constituitur ex paulis sexdecim, et sic viginti quinque scuta aurea constituunt scuta quadraginta monetae Romanae; unde episcopi non possunt concedere facultatem alienandi ultra dictam summam; nec consuetudo in contrarium est toleranda. - 5. Secundo, sine talibus solemnitatibus alienari possunt immobilia relicta monasterio, seu ecclesiae incapaci ea retinendi, ad n. 6. - 7. Tertio, sine solemnitatibus potest fieri locatio, atque conductio rei ecclesiasticae ad triennium. - 8. Triennium debet intelligi de tribus annis fructiferis. - 9. Si locatio rei fructificantis singulis annis fiat ad novennium simpliciter, et indivisibiliter est nulla et invalida, etiam pro primo triennio. - 10. Si autem locatio fiat ad novennium divisibiliter ad primum, et secundum et tertium triennium, ut, uno triennio elapso, semper liberi remaneant contrahentes, tunc valet et tenet locatio pro primo triennio, quo elapso, si non rescindatur contractus, valet pro secundo, et sic de tertio. - 11. Quarto, sine solemnitatibus possunt dari in feudum vel emphytheusim res immobiles ecclesiae ab antiquo in feudum vel emphyteusim dari solitae. - 12. Ad hoc autem ut res ecclesiae dicatur solita alienari, requiritur quod praecedat una locatio solemnis, vel duae sine solemnitatibus cum spatio quadraginta annorum. - 13. Si tamen res ecclesiae solita alienari sit denuo incorporata ecclesiae, non potest locari sine solemnitatibus. - 14. Quinto, sine solemnitatibus alienari possunt fructus, et alia bona ecclesiastica, quae servando servari non possunt. - 15. Pro bonis quae servando servari non possunt, intelliguntur illae res mobiles, quae non durant triennio, vel quae usu consumuntur, et non fructificant. - 16. Sexto, sine solemnitatibus alienari possunt res ecclesiasticae, quando summa alienandi instaret necessitas, et papa de facili adire non posset, et esset periculum in mora. - 17. Septimo, sine solemnitatibus alienari possunt mancipia ecclesiae, seu servi fugitivi, et qui de fuga revocati, retineri non possunt. - 18. Quid de alienatione rerum exigui valoris. - 19. Nota in n. 8. auctoris de triennio intra quod est permissa locatio bonorum ecclesiae.

1 Absque talibus solemnitatibus alienari possunt: primo terrulae, aliique fundi steriles et exigui valoris minusque utiles ecclesiae; cap. *Terrulas,* 12, quaest. 2, ubi expresse dicitur: *Terrulas, aut vineolas exiguas, et ecclesiae minus utiles, longe positas, et parvas, episcopus sine consilio fratrum, si necessitas fuerit, distrahendi habeat facultatem.* Neque huic ca- 2

noni *Terrulas* derogatum fuit a Paulo II in Extravaganti *Ambitiosae*, nec a concilio Trident., sess. 25, cap. 11, prout declaravit Sac. Cong. Concil., 11 Ianuarii 1596.

Terrulae autem, et res modici valoris, sunt quae non aestimantur ultra viginti solidos, secundum Glossam, in dic. cap. *Terrulas*, et ut censuit Sacr. Congr. Episcop. et Regul. in una Faventina, 22 Maii 1611, in qua viginti solidos ad scuta viginti quinque aurea ascendere declaravit, et in una Messanensi, 29 Novemb. 1613, ubi asseruit sic etiam declarasse Paulum V. Et in Barensi in responsione archiepiscopo visitanti sacra limina, die 12 Aprilis 1698, dixit: *Non posse episcopum concedere facultatem ultra viginti quinque scuta aurea.* Et scutum aureum consistit ex paulis sexdecim, et secundum hanc computationem viginti quinque scuta aurea constituunt scuta quadraginta monetae Romanae [1]; unde, in una Papiensi, 15 Maii 1710, censuit licentiam concessam per ordinarium pro incisione arborum ecclesiae in summa scutorum sexaginta non sustineri. Nec valet consuetudo in contrarium, quae non est toleranda, ut respondit Sac. Congreg. in Amalphitana, 8 Augusti 1665, in responsione ad primum.

Secundo, sine talibus solemnitatibus alienari possunt immobilia relicta monasterio, seu ecclesiae incapaci ea retinendi, ut sunt monasteria ordinis Minorum de Observantia S. P. Francisci, Reformatorum, Capuccinorum et Clericorum Regularium, seu Theatinorum (necnon domus professae Societatis Iesu); et ratio est quia talia bona immobilia non sunt monasterio incorporata ob incapacitatem eiusdem, ex Clement. *Exivi*, de verbor. significat. et ex cap. *Exiit qui seminat*, § *Ad haec quia*, de verbor. signific., pro Minoribus, et ex speciali decreto Sac. Congreg. Conc. pro Theatinis, ut refert Donatus, tom. I, part. II, tract. 14, q. 67, his verbis: *Sacra Congr. Cardinalium concil. Trid. interpretum censuit religionem Clericorum Regularium Theatinorum, quandiu institutum superius propositum retineat, quoad bona immobilia non comprehendi in prohibitione nuper edita de rebus Ecclesiae non alienandis.* (Necnon ex constitutione Iulii III, 21 Iulii 1550, incipiente *Exposcit*, pro domibus professis Soc. Iesu.) Isti enim omnes cum neque in communi bona immobilia, ut agros, vineas, et similia possint possidere, si quae talia eis legantur, possunt ea vendere sine iuris solemnitate, et pretium expendere in necessitatem ac utilitatem ecclesiae, vel monasterii, ut concessit nostro ordini de Observantia Clemens VII, 23 Novembris 1526, in Constitutione incipiente *Nuper*. Vide tamen verb. *Syndicus apostolicus*, num. 19.

Tertio, sine solemnitatibus potest fieri locatio atque conductio rei ecclesiasticae ad triennium, cit. Extravag. *Ambitiosae*, ubi prohibetur solum sine solemnitatibus fieri *locationem et conductionem ultra triennium*, adeoque sine ipsis censetur licita ad triennium. 7

Quod triennium debet intelligi de tribus annis fructiferis; ita ut si alicubi praedia locata fructificant solum singulo biennio, possunt locari ad sex annos, ut sic conductores tres possint percipere fructus, cum constitutio *Ambitiosae* respiciat fructus triennales, non autem temporis spatium sine fructu; tunc enim unum biennium, seu triennium semel tantum fructiferum unico aequivalet anno, ut decrevit S. Rota Rom., 19 Iunii 1648, in una Tiburtina[1], *Afflictus*, part. X, decis. 219, n. 7, et sic tenet Glossa fin. in leg. *Item queritur*, § *Qui impleto*, prope finem, vers. *Item quod si in rusticis*, ff. *Locati–conducti*, et sic Bartol., Bald. Donatus, et alii passim. Et circa hoc notandum quod si locatio rei fructificantis singulis annis fiat ad novennium simpliciter et indivisibiliter, est nulla et invalida, etiam pro primo triennio; sic decidit Rota Rom., 1 Iunii 1612, in Aretina, *Bonorum*, part. III, dec. 435, n. 1612, plures allegans doctores. Nec refert, dicit Rota, quod quamplures teneant contrariam sententiam, quia non videtur recedendum a praedicta opinione, quam Rota uti veriorem pluries approbavit, ut in causa Romana *Devolutionis domus*, 4 Februarii 1583, cor. D. de Rubeis; in alia Placentina, *Decimarum*, 2 Iunii 1586, et in alia Brixiensi, *Locationis*, 5 Decembris 1594. Si autem locatio fiat ad novennium divisibiliter ad primum, et secundum, et tertium triennium, ut uno triennio elapso semper liberi remaneant contrahentes, tunc valet, et tenet locatio pro primo triennio; quo elapso, si non rescindatur contractus, valet etiam pro secundo, et sic de tertio, quia talis locatio non censetur facta in fraudem legis, sed solummodo ad evitanda incommoda et expensa in reiteratis contractibus et scripturis, et sic tenet Barbosa de Offic. et potest. episcop., part. III, alleg. 95, num. 10 et seqq.; Guttierez, Engel, et alii passim, et sic decidit Rota Rom., 27 Februarii 1640, decis. 826, coram Merlino. 8 9 10

Quarto, sine solemnitatibus possunt dari in feudum, vel emphyteusim, res immobiles ecclesiasticae ab antiquo in feudum, vel emphyteusim dari solitae; habetur explicite in citata Extravag. *Ambitiosae*, in qua a generali prohibitione alienandi res ecclesiasticas, expresse 11

[1] Cum scutum aureum respondet iuliis sexdecim cum dimidio monetae Romanae, summa viginti quinque scutorum aureorum conficit summam scutorum quadraginta et unius et obolorum viginti quinque eiusdem monetae. (EDIT. BARBIELL.)

excipiuntur res immobiles ab antiquo concedi solitae in emphyteusim, praecisis his verbis: *Praeterquam de rebus et bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis;* et sic tenent communiter doctores cum Barbosa, de Offic. et potestat. episcop., part. III, allegat. 95, n. 22 et seqq.; Rota in Romana, *Domus,* 27 Novembris 1587, coram Blanchetto, et in Imolensi, *Bonorum,* 21 Maii 1593, coram Pamphilio, dummodo tamen solitum non alteretur; Rota, in dicta Imolensi, *Bonorum,* coram Pam-
12 philio. Ad hoc autem, ut res ecclesiae dicatur solita alienari, requiritur quod praecedat una locatio solemnis, vel duae sine solemnitatibus cum spatio quadraginta annorum; Rota, in Zamoren., *Castri,* 14 Decembris 1579, coram Serafino; in Anversana, *Tenimenti,* 24 Novembris 1581, coram Cantuccio; in Senens. *Praedii,* 8 Octobris 1584, coram Pamphilio; in Pisana, *Bonor.,* 20 Februarii et 3 Decembris 1584, coram Cantuccio, et in Romana, *Domus,* 13 Ianuarii 1686, coram Blanchetto. Non tamen requiruntur necessario uniformes; Rota, in Pisana, *Bonorum,* 20 Februarii 1584, coram Cantuccio. Et sufficit quod una sit valida; Rota, in dict. Pisana, *Bonor.,* 20 Februarii 1584, co-
13 ram Cantuccio. Si tamen res ecclesiae solita alienari, sit denuo incorporata ecclesiae non potest locari sine solemnitatibus; Rota, in Mediolanen., *Bonor.,* 23 Ianuarii 1593, coram Orano.

14 Quinto, sine solemnitatibus alienari possunt fructus, et alia bona ecclesiastica, quae servando servari non possunt; habetur expresse in cit. Extravagant. *Ambitiosae,* praecisis his verbis: *Praeterquam de fructibus et bonis quae servando servari non possunt pro instantis tem-*
15 *poris exigentia.* Et pro bonis quae servando servari non possunt, intelliguntur illae res mobiles quae non durant triennio, vel quae usu consumuntur, et non fructificant; Argum. leg. *Quae lex,* § ultim. *de Administrat. tutorum,* et cap. *Vestra,* de Locato; Fagnan., cap. *Nulli,* 13, hoc tit.; Quaranta, Rebuff., Castropalaus, et alii passim cum Barbosa, de Offic. et potest.
16 episcop., part. III, alleg. 95, num. 37. Sexto, sine solemnitatibus alienari possunt res ecclesiasticae, quando summa alienandi instaret necessitas, et papa de facili adiri non posset, et esset periculum in mora, ut pro alimonia pauperum urgente necessitate, pro redemptione captivorum, et pro similibus; cap. *Aurum,* 70, cap. *Gloria episcop.,* 71, caus. 17, q. 2; Abbas, in cap. final., num. 8, de Ecclesiis aedificandis; Quaranta, Piasec., Ugolin., Ciarlin., Filiuc., Rebuff., Bonac. et alii passim cum Barbos., loc. cit., num. 58.

Septimo, sine solemnitatibus alienari possunt 1
mancipia ecclesiae, seu servi fugitivi, qui de fuga revocati retineri non possunt; cap. *Terrulas,* c. 12, quaest. 2, ubi ex concilio Agathensi habentur praecisa verba: *Servos quoque fugitivos, qui revocati retineri non possunt, similiter episcopis distrahere liceat;* et cap. *Fugitivi,* eadem caus. 12 et q. 2, ubi ex eodem concilio ordinatur expresse quod alienentur fugitivi qui teneri non possunt.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

In alienatione rerum exigui valoris, licet haud 1
requirantur solemnitates, concurrat tamen oportet iusta causa; Rousseaud de la Combe, in sua Iurisprud. canon., verb. *Alienatio bonor. Eccles.,* sect. 4, num. 3.

Recte monet auctor, n. 8, quod triennium, in- 1
tra quod est permissa locatio bonorum ecclesiae intelligi debeat non de triennio temporis, sed de triennio fructuum, seu de spatio, intra quod fit terna fructuum collectio. Quo fit, ut si fundus aliquis non singulis annis, sed biennio, vel triennio integros fructus reddat, fieri possit locatio bonorum ecclesiae ad sex vel novem annos, ut praeter allegatos ab auctore firmant Leuren., in Ius canon., lib. III, tit. 13, de Reb. eccles. non alien., quaest. 145, sub. num. 1; Schmalzgrueber, Iur. eccles. univ., part. II, tit. 18, de Locat. et conduct., § 1, sub num. 29; Card. de Luca, de Locat. et conduct., disc. 21, p. 19; Pignatell., Consult. canon., tom. IV, consult. 223, num. 1; Pacion., de Locat. et conduct., cap. 14, § 6, num. 2. An et quando locatio ad novennium, vel pro toto novennio, vel pro triennio sustineatur necne, vide Louvrex, dissert. can. 13, a num. 74.

Articulus IV. *Alienatio, quoad eas res et casus in quibus nequit fieri sine solemnitatibus.*

Summarium. 1. Quamvis primo sine solemnitatibus possit fieri alienatio rei ecclesiasticae pro solvendis debitis illius qui bona et haereditatem reliquit ecclesiae, cum talia bona nondum sunt ecclesiae incorporata; - 2. requiritur tamen beneplacitum apostolicum pro tali alienatione, quando bona sunt iam ecclesiae, vel pio loco plene incorporata. - 3. Secundo, licet sine solemnitatibus, aut beneplacito apostolico et episcopi facultate, possit res ecclesiae in aliam transmutari; - 4. non sic tamen in subrogatione patrimonii clericalis, quod alienari non potest sine licentia episcopi, etiamsi in locum eius subrogetur beneficium. - 5. Tertio, licet sit multum probabile quod praelatus possit sine solemnitatibus et beneplacito apostolico repudiare legatum factum ecclesiae, etiam de rebus immobilibus; - 6. tamen probabilius est praelatum non posse sine beneplacito apostolico repudiare legata, seu haereditates relictas ecclesiis, monasteriis et aliis locis piis. - 7. Afferuntur rationes ad n. 10. - 11. Quarto, sine beneplacito apostolico aut solemnitatibus nequeunt alienari iura perpetua ecclesiae, adeoque neque servitus passiva imponi, nec activa alienari potest sine beneplacito apostolico. - 12. Quinto, sine beneplacito apostolico nequit fieri ulla transactio, qua cedantur iura super bonis praetensis ab ecclesia, licet illa non possideat, sed aliquid aliud loco bonorum recipiat. - 13. Sexto, sine solemnitatibus et beneplacito apostolico nequit fieri alienatio ab una ecclesia in aliam, imo neque inter personas eiusdem ecclesiae, ad n. 14. - 15. Septimo, sine solemnitatibus et

beneplacito nequit fieri arborum incisio et venditio, quando incisio et venditio est in magna quantitate cum notabili detrimento fundi, et quando arbores sunt fructiferae. - 16. Potest tamen sine beneplacito fieri incisio et venditio arborum, quando sunt vetustae, ac inutiles, et indigent renovari, vel quando arbores sunt nimis densae et opacae. - 17. Vel quando arbores sunt primario destinatae ad caesionem, ut fructificent in ratione ligni. - 18. Octavo, sine beneplacito apostolico non possunt bona ecclesiastica, sive mobilia pretiosa dividi in plura corpora ad hoc ut minuatur valor, et reducantur ad esse terrularum, vel ad aestimationem minorem quadraginta scutis Romanis, ut sic res fiat auctoritate episcopi alienabilis. - 19. Hoc enim est aperte agere in fraudem legis. - 20. Nono, sine beneplacito apostolico sunt nullae et invalidae locationes seu concessiones ad longum tempus bonorum ecclesiae seu capituli, quamvis fiant inter canonicos et beneficiatos eiusdem ecclesiae alienantis. - 21. Decimo, sine beneplacito apostolico non possunt alienari annui census creati ad formam bullae Pianae. - 22. Imo, si contractus maneat in suo robore, et non sit rescissus, neque possunt annui census diminui et reduci ad minorem fructum absque requisitis solemnitatlbus. - 23. In casu autem quo capitale census fuerit restitutum, tunc si pro investitione non inveniatur fundus tot reddens redditus quot reddebat primus, tunc valide et licite fieri potest investitio pro minori redditu. - 24. Sic pariter valida est licita est investitio pro minori redditu in fundo securo, relicta investitione pro maiori redditu in fundo periculoso. - 25. Undecimo, sine beneplacito apostolico nequeunt alienari loca montium, seu pecunia collocata in montibus. - 26. Duodecimo, sine solemnitatibus nequeunt alienari bona ecclesiae, licet sint ita ecclesiae relicta vel donata, ut possint pro libito sine solemnitatibus alienari. - 27. Si autem bona aliqua relinquantur ecclesiae sub conditione ut talia bona vendantur ad aliquem determinatum effectum, tunc possunt alienari alia bona sine solemnitatibus, ut sic adimpleatur mens testatoris. - 28. Tertio decimo, regulares quamvis possint alias alienare bona suarum ecclesiarum vel monasteriorum, nulla petita licentia a Sede Apostolica, vel a loci ordinario ex privilegiis sibi concessis; - 29. tamen hodie dicta privilegia non subsistunt, cum fuerint revocata ab Urbano VIII. - 30. Affertur ad litteram tenor decreti. - 31. Quatuordecimo, regulares sine beneplacito et solemnitatibus nequeunt transferre bona de uno monasterio divite in aliud monasterium, etiamsi sit eiusdem provinciae et religionis. - 32. Potest tamen praelatus regularis de consensu capituli conventualis permutationem facere de aliquibus mobilibus uni monasterio superfluis, cum aliquibus aliis mobilibus uni monasterio, etiam superfluis. Prohibita est autem alienatio immobilium et mobilium pretiosorum ex uno in aliud monasterium, etiam eiusdem ordinis - 33. Quinto decimo, sine beneplacito apostolico regulares nequeunt alienare mobilia pretiosa, neque cum permissione et facultate capituli generalis. - 34. Regulares, maxime in conventibus subiectis episcopis, de se ipsis neque possunt alienationem facere terrularum et vineolarum vigore cap. *Terrulas*. - 35. Sexto decimo, regulares nequeunt sine beneplacito hypothecare bona specialia monasterii. - 36. Possunt tamen sine beneplacito apostolico hypothecare, seu facere hypothecam et obligationem generalem omnium bonorum monasterii. At tunc si deberet procedi ad subhastationem bonorum, requireretur beneplacitum apostolicum. - 37. Decimo septimo, moniales sine facultate Sacrae Congregationis nequeunt alienare dotem choristae supranumerariae, sed omnino investiri debet. - 38. Et talis dotis investitio debet fieri in bonis stabilibus, vel iis deficientibus, in censibus securis. - 39. Dos autem conversae licet supranumerariae, potest sine tali facultate expendi in necessitatibus monasterii. - 40. Dotes autem monialium intra numerum possunt expendi in utilitatem monasterii cum sola facultate sui superioris. - 41. Decimo octavo, moniales et regulares nequeunt sine beneplacito alienare pecuniam relictam monasterio, vel deputatam ad emendum bonum immobile, vel mobile pretiosum. Et neque alienare immobilia pro fabrica monasterii. Possunt tamen sine beneplacito convertere in usus conventuum spolia defunctorum vel defunctarum. - 42 ad 43. Decimo nono, moniales et regulares nequeunt sine beneplacito pro exstinguendis debitis monasterii alienare bona, vel pecuniam redactam, seu retractam ex redemptione census. - 44. Non negarem tamen posse pecuniam ex census exstinctione, vel mobilium pretiosorum venditione retractam, implicari in exstinguendo censu super bonis monasterii sine facultate Sacrae Congregationis. Tutius autem est exquirere beneplacitum. - 45. Circa hanc sententiam opportuna distinctio. - 46 ad 47. Non potest ecclesia transigere de haereditate sibi delata. - 48. An fieri possit alienatio sine solemnitatibus ab una in aliam ecclesiam. - 49. Assensus ab episcopo non a praelato praestandus alienationibus rerum exigui valoris, etiamsi agatur de regularibus exemptis.

Quamvis primo sine solemnitatibus possit fieri alienatio rei ecclesiasticae pro solvendis debitis illius qui bona et haereditatem reliquit ecclesiae, cum talia bona nondum sunt ecclesiae, seu loco pio incorporata, ex quo per additionem haereditatis non censeantur acquiri haeredi, nisi illa bona quae remanent deducto aere alieno; l. *Subsignatum*, § *Bono*, ff. de verbor. Signif., cum bona haereditaria transeant in potestatem haeredis, etiam ecclesiastici, tanquam obligata alienationi; et ideo postea non tam alienet quam exsequatur obligationem susceptam alienandi pro solvendis debitis, ut tenet Pignatell., tom. VI, consult. 95, num. 38; Monacell., part. I, tit. 5, formul. 15, num. 24; Panimol., et alii passim cum Rota, in Amerina *Bonorum*, 2 Iunii 1645, coram Royas. Requiritur tamen beneplacitum apostolicum pro tali alienatione, quando bona sunt iam ecclesiae vel pio loco plene incorporata; ex decreto Sac. Cong. Conc., in una Saluptiarum 20 Septembris 1624, lib. XVII *Decr.*, pag. 103.

Secundo, licet sine solemnitatibus, aut beneplacito apostolico et episcopi facultate, possit 3
res ecclesiae in aliam transmutari, v. g., calix vetustus in Crucem, silva inutilis in olivetum, vinea deserta in pratum, et alia huiusmodi, quia ista non est proprie alienatio neque distractio, sed in rem magis utilem et necessariam conversio, ut docent Delbene, tom. II, c. 17, dub. 23, num. 11, Antonius a Spiritu Sancto, cum aliis passim; non sic tamen in 4
subrogatione patrimonii clericalis, quod alienari non potest sine licentia episcopi, etiamsi in loco eius subrogetur beneficium. Sic decrevit Sac. Congreg. Conc., 16 Aprilis 1622, lib. IV, pag. 231.

Tertio, licet sit multum probabile quod prae- 5
latus possit sine solemnitatibus et beneplacito apostolico repudiare legatum factum ecclesiae, etiam de rebus immobilibus, ut tenent plurimi magni nominis doctores, ut Iason., Bartolus, Federicus de Senis, Zoezius, card. de Luca, Barbosa, Sylvester, Sanchez, Castropalaus, Lessius,

6 Anacletus et multi alii; tamen probabilius est praelatum non posse sine beneplacito apostolico repudiare legata seu haereditates relictas ecclesiis, monasteriis et aliis locis piis. Sic tenet Baldus in l. *Contra iuris*, § 1, ff. de Pactis, Ancharanus, Angelus Quaranta, Amostaz., Tondut., Tamburinus, de Iure abbatum, Molina, Azorius, Pinellus, Monacellus, Engel, Naldus, Filliucius, Lambertin., et multi alii, stando in puncto iuris, etiam Barbosa, part. II, allegat. 95, num. 54, et Rota Rom. coram
7 Celso, decis. 8, num. 8. Et ratio est quia repudiatio legati in iure expresse dicitur alienatio; l. *Magis puto*, § *Fundum*, ff. de Rebus eorum qui sub tutela, etc. ubi habentur praecisa verba: *Fundum autem legatum repudiare sine praetoris auctoritate non potest; esse enim et hanc alienationem, cum res sit pupilli, nemo*
8 *dubitat*. Tum quia nedum prohibetur, ut defendit Barbosa loc. cit., alienatio rerum ecclesiasticarum acquisitarum, sed etiam acquirendarum; huiusmodi enim res transeunt in ecclesiam ipso iure, et possessio absque traditione in eam transfertur; l. fin., cod. de Sacrosanct. ecclesiis; accedit textus in l. *Qui actionem*, ff. de Regul. iur., ubi dicitur: *Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere*
9 *videtur*. Imo illas res cedere non potest praelatus, nisi prius saltem ordine intellectus intelligatur adiisse, et ita potius est in acquisito
10 quam in acquirendo, adeoque, etc. Tum etiam quia praelatus tenetur procurare utilitatem ecclesiae sibi commissae, eidemque acquirere quantum potest; alias tenetur de suo satisfacere; ex conc. Bracarens. relat. in cap. *Quicunque*, 12, q. 4, et Gloss. ibid., vers. *Aut neglectum*. Praelatus autem repudiando legatum factum ecclesiae non procuraret ipsius ecclesiae utilitatem; nam non acquirere est insidiari; leg. 1, § *Confertur*, ff. de Collation. bonor., ubi praecise habetur: *Caeterum, si id egerit, ne quid acquireret, hic etiam sibi insidiatus est*. Vide verb. *Legatum*, n. 133 et seqq., et cardin. Petram, tom. I Comment. ad const. 5 Pauli II, sect. 2, ann. 78, ubi multa habet ad rem.

11 Quarto, sine beneplacito apostolico aut solemnitatibus nequeunt alienari iura perpetua ecclesiae, adeoque nec servitus passiva imponi, nec activa alienari potest sine beneplacito apostolico; Quaranta in Summa bullar., vers. *Alienatio*, num. 21; Corrad., Praxis dispens., l. IX, c. 4, n. 15; Piasec., Passerin., Monacell., et sic decrevit Sac. Congr. Concil. in Albanen., 21 Iunii 1698, in qua, ut refert Monacell., agebatur de impositione servitutis immittendi tigna, et appodiandi super muros conventus PP. Minorum Conventualium.

12 Quinto, sine beneplacito apostolico nequit fieri ulla transactio, qua cedantur iura super bonis praetensis ab ecclesia, licet illa non possideat, sed aliquid aliud loco bonorum recipiat; Rota, coram Coccino, dec. 301, n. 1, Add. ad Burat., decis. 690, n. 18, in fin., Add. ad. Greg., decis. 418, num. 17, et sic decrevit Sac. Congreg. Concil., in Asculana *Beneplaciti*, 14 Febr. 1699, reprobando opinionem aliquorum doctorum putantium transactionem, sive concordiam de rebus ad ecclesiam aliquo modo spectantibus, eidem tamen adhuc non incorporatis, neque ab eadem possessis, fieri posse absque beneplacito apostolico, si renuntiet, aut dimittat pro alicuius rei certae acquisitione.

Sexto, sine solemnitatibus et beneplacito apo- 1
stolico, nequit fieri alienatio ab una ecclesia in
aliam; imo neque inter personas eiusdem eccle- 1.
siae; ne, ut tenet Rota, part. VII, decis. 191, num. 12, detur occasio discooperiendi unum altare pro altero cooperiendo ad diminutionem divini cultus; et colligitur clare ex cap. 1, de Rebus eccles. non alienand., in 6, ubi fuit declarata invalida alienatio decimarum facta ab una ecclesia in aliam sine requisitis solemnitatibus, quia dicit textus: *Tractatus solemnis et diligens, qui in talibus concessionibus perpetuis, et alienationibus rerum ecclesiasticarum exigitur, non fuit habitus in eadem*. Et ad hoc facit etiam cap. *Sine exceptione*, 12, caus. 12, ubi generaliter prohibentur fieri donationes, venditiones, permutationes, aliaeque omnes alienationes rerum ecclesiasticarum sine solemnitatibus requisitis, adeoque ibi censentur etiam prohibitae alienationes de una ecclesia in aliam, cum ubi lex non distinguit neque nos distinguere debeamus; leg. *Non distinguemus*, ff. de Recept. arbitr., leg. *Praeses*, ff. de Officio praesidis, cap. *Quia circa*, 22, de Privileg. cum similibus; et lex generaliter loquens, generaliter sit intelligenda; leg. 1, § *Generaliter*, ff. de Legat. praest. Et hanc sententiam tenet Rota, part. IV tom. II, dec. 234, num. 12; Abbas, in cap. *Sicut nostri*, num. 4, de Iureiurand.; Redoan., Navarr., Rebuff., Gratian., Seraph. aliique plurimi secundum praxim curiae Romanae, quam talem esse testantur etiam doctores contrariae sententiae, et sic declaravit Sac. Congreg. Concil. in una Neapolitana, 24 Ianuarii 1732, his verbis: *Sacra, etc. Dubio proposito mature discusso, censuit permutationem inter duas ecclesias absque solemnitatibus factam, effectuatam minime sustineri, et rectores ipsarum ecclesiarum incidisse in poenas*, c. 11, sess. 12, de Reformat., et Extravagantis *Ambitiosae*, et in visitatione SS. Liminum episcopi Carthaginensis, 11 Iunii 1712, ad primum.

Septimo, sine solemnitatibus et beneplacito 1
nequit fieri arborum incisio et venditio, quando incisio, et venditio est in magna quantitate cum notabili deterioratione fundi, et quando arbores sunt destinatae ad afferendum fructum annuum, et non sunt caeduae, ut sunt poma, nuces, castaneae, olivae et aliae huiusmodi

primario destinatae ad fructum annuum: harum enim alienatio cadit sub prohibitione, cum defectu ipsarum fundus notabiliter deterioretur. Sic tenent Rota, part. II, dec. 553, n. 1, et doctores passim. Potest tamen sine beneplacito fieri incisio et venditio arborum, quando sunt vetustae ac inutiles, et indigent renovari, ut sunt vites vetustae, malus, arantia vetus, et aliae huiusmodi; vel quando arbores sunt nimis densae et opacae, cum densitas et opacitas seu umbra impediat, et noceat fructibus, et ex tali incisione fundus evadat fructuosior; vel quando arbores sunt primario destinatae ad caesionem, ut fructificent in ratione ligni, ut sunt arbores silvae caeduae, nemoris, et huiusmodi, quae renascuntur et per incisionem sunt in fructu, et per earum incisionem fundus non deterioratur, sed melioratur, adeoque earum incisio et venditio non est prohibita, cum fructus non prohibeantur alienari; ex cit. Extravagant. *Ambitiosae* ipsos expresse excipiente his verbis: *Praeterquam de fructibus;* sic Rota ubi supra cum doctoribus passim. Vide card. Petram, tom. V Comment. ad constit. 5 Pauli II, scol. 2, num. 12 ad 15, ubi plura decreta affert ad rem.

Octavo, sine beneplacito apostolico non possunt bona ecclesiastica, sive mobilia pretiosa dividi in plura corpora, ad hoc ut minuatur valor, et reducantur ad esse *Terrularum,* vel ad aestimationem minorem quadraginta scutis romanis, ut res fiat auctoritate episcopi alienabilis. Hoc enim esset aperte agere in fraudem legis et absque solemnitate alienare, quae sine ipsa sunt inalienabilia per cit. Extravag. *Ambitiosae,* et alia superius citata iura; et ideo esset totaliter illicita, et invalida talis fraudulenta alienatio ratione malae fidei, tam alienantis quam emptoris fraudi scienter consentientis. Et sic, Clemente VIII approbante, declaravit Sacra Congregatio deputata super moderatione brevis Gregorii XIII circa bona ecclesiarum dioecesis Parmensis ad Livellum concessa, 7 Octobris 1602, in responsione ad primum dubium.

Bona ecclesiastica quae excedunt valorem annui redditus quinquaginta ducatorum, non possunt dividi ad hoc ut diminuatur valor, et reducantur infra quadraginta ducatos, ut res fiat alienabilis.

Nono, sine beneplacito apostolico sunt nullae, et invalidae locationes, seu concessiones ad longum tempus bonorum ecclesiae, sive capituli, quamvis fiant inter canonicos et beneficiatos eiusdem ecclesiae alienantis, adeoque sunt rescindendae, non obstante contraria consuetudine, quae corruptela dicitur, ut declaravit Sac. Congreg. Conc., in Astens., 26 Iunii 1688, confirmata 24 Ianuar. 1699, et in Tarent., 5 Martii 1701, et Sac. Congr. Episc., in Bitecten., 20 Decembris 1697.

Decimo, sine beneplacito apostolico non pos- 21
sunt alienari annui census creati ad formam bullae Pianae; quia cum ipsi census sint constituti super rebus immobilibus quae singulis annis fructificant, connumerantur inter bona immobilia ex Clementina *Exivi,* § *Cumque annui redditus,* de verbor. Significat., et Rota, part. XII, decis. 413, n. 70. Imo, si contra- 22
ctus maneat in suo robore, et non sit rescissus, neque possunt annui census diminui et reduci ad minorem fructum absque requisitis solemnitatibus, quia diminutio redditus est species alienationis, ut clare docent Ricc., decis. cur. archiepis. Neapol. 134, part. I per tot., et in praxi, part. I, resol. 87, num. 2; Donatus, tom. II, part. II, tract. 14, qu. 58, num. 1, et alii passim. In casu autem quo capitale cen- 23
sus fuerit restitutum, tunc si pro investitione non inveniatur fundus tot reddens redditus quot reddebat primus, ut si, v. g. primus fundus reddebat quinque pro centum, et nunc non invenitur nisi fundus qui reddat quatuor, tunc valide et licite fieri potest investitio pro minori redditu, cum res tanti valeat quanti potest; *leg. Pretia rerum,* ff. *Ad leg. Falcidiam.* Sic pariter valida et licita est investitio pro 24
minori redditu in fundo securo, relicta investitione pro maiori redditu in fundo periculoso; nam sic utilius geruntur res ecclesiae, cum plus valeant quatuor, v. g., certa, quam quinque vel sex periculosa.

Undecimo, sine beneplacito apostolico ne- 25
queunt alienari loca montium, seu pecunia collocata in montibus; quia pecunia sic applicata est fructifera, cum pariat ius exigendi quotannis certae pecuniae summam, adeo ut talis pecunia collocata in montibus, seu ipsa loca montium connumerentur inter bona immobilia, quae sine beneplacito apostolico alienari non possunt; sic Fridericus de Senis, Gabriel, Peregrin., Seraphin., Alciat., Donat., Bonacina, et alii passim, et Rota Rom., part. V, decis. 177, n. 38, et decis. 355, num. 28, et part. VI, decis. 83, num. 15, et part. XII, dec. 413, num. 72 et 73.

Duodecimo, sine solemnitatibus nequeunt 26
alienari bona ecclesiae, licet sint ita ecclesiae relicta vel donata, ut possint pro libito sine solemnitatibus alienari; quia cum res legata ecclesiae, statim testatore defuncto efficiatur ecclesiastica ministerio legis, dispositio hominis non potest constitutionem canonum immutare; Glos. in c. *Tua nobis,* verb. *Interdici,* de Testament.; Quaranta, in Summa bullar., verb. *Alienatio,* num. 31; Barbosa, de Offic. et potest. episc., part. III, allegat. 95, n. 70; Ventrig., Donat., Passerin., Diana, Monacelli et alii, et expresse Corrad., Prax. dispens., lib. IX, cap. 7, num. 15, his verbis: *Advertendum est tamen, quod sub pontificatu Urbani VIII magna desuper orta fuit controversia,*

nam ita ferente casu post multa hinc inde deducta coram bonae memoriae Aegidio Ursino datario, ac pluribus advocatis informantibus, re etiam ad ipsum Urbanum delata, fuit resolutum negative, nempe prohibitionem alienationis rerum ecclesiae locum sibi vindicare etiam in casu quo res ita donatur vel legatur ecclesiae, ut possit alienari sine solemnitatibus, quia nihilominus illae requiruntur, non obstante dicta voluntate, quae tanquam illicita servanda
27 *non est.* Hic tamen observandum est quod si bona aliqua relinquantur ecclesiae sub conditione, ut talia bona vendantur ad aliquem determinatum effectum, v. g., ut ex illorum pretio emantur lampades, vel candelabra argentea, vel calices, vel alia ad Dei cultum, vel ut dotentur virgines, et similia, tunc possunt alienari talia bona sine solemnitatibus, ut sic adimpleatur mens testatoris, ut tenent communiter doctores.

28 Tertio decimo, regulares quamvis possent alias alienare bona suarum ecclesiarum, vel monasteriorum, nulla petita licentia a Sede Apostolica, vel a loci ordinario, ex privilegiis, ut a Leone X, Clemente VIII et aliis, et praecipue a Gregorio XIII, in sua constitutione incip. *Apostolicae Sedis,* et in alia incip. *Ex incum-*
29 *benti;* tamen hodie dicta privilegia sunt revocata per speciale decretum iussu Urbani VIII, a Sacra Congr. Conc. editum 7 Septemb. 1624, et regulares non habentes speciale privilegium posterius tali decreto, non possunt alienationem facere sub gravibus poenis in ipso decreto contentis, quae ut ab omnibus commode sciri possint, datur hic ad litteram tenor decreti:

30 « Sacra Congregatio Cardinalium concilii Tridentini interpretum, rerum experimento edocta quantum religiones accipiant detrimenti ex bonorum immobilium et pretiosorum mobilium detractionibus, quas crebro faciunt regulares apostolicis privilegiis innixi, ac proinde operae pretium putans illorum facultatem aliqua ratione compescere, speciali sanctissimi domini nostri iussu generalibus, et provincialibus capitulis, vel congregationibus, abbatibus, generalibus, et quibuscunque aliis superioribus regularibus cuiusvis ordinis, congregationis, societatis, instituti, intra fines Europae existentibus, omnium rerum et bonorum immobilium, ac pretiosorum mobilium alienationem, omneque pactum per quod ipsorum dominium transfertur, census perpetuos, seu vitalitios, hypothecam, locationem et conductionem ultra triennium, cessionem in feudum, vel emphyteusim, praeterquam in casibus a iure permissis fieri perpetuo prohibet, atque interdicit absque illius Congregationis Concilii expressa licentia in scriptis, et gratis concedenda, sub poena privationis omnium officiorum quae tunc obtinebunt, vocisque activae, et passivae ac perpetuae inhabilitatis ad illam in posterum obtinenda, quam ipso facto absque alia declaratione incurrant, sublata etiam generali et protectori illam moderandi ac relaxandi facultate, poenis nihilominus apostolicarum constitutionum, et praesertim felicis record. Pauli II, quae incipit *Ambitiosae,* in suo robore permansuris. Alienationes vero, pacta, census, hypothecas, locationes, conductiones, et concessiones quascumque contra huiusmodi prohibitionem faciendas, sanctitatis suae auctoritate ipso iure nullas atque irritas decrevit, non obstantibus, etc. Datum Romae, die 7 Septembris 1624, Cosm. Card. de Torres. Prosper Fagnanus Sac. Congr. secret.

» Cum post editum decretum de rebus regularium non alienandis compertum sit regulares, qui eodem decreto prohibentur, census imponere super bonis ad eorum monasteria pertinentibus, loco sensuum huiusmodi pecunias ad cambium, vel mutuo accipere cum solutione lucri cessantis et damni emergentis. Cumque ex huiusmodi contractu eludatur mens Sac. Congr. cui in primis in votis fuit consulere religionum indemnitati quae ex impositione censuum huiusmodi plurimum laeduntur, S. D. N. approbante, dictavit et declaravit huiusmodi contractum esse contra mentem decreti ut supra editi; ideoque non licere regularibus pecunias ut proponitur accipere, ac si acceperint, in ipsius decreti poenas ipso facto incidere. Datum Romae, 21 Martii 1626. Cosm. card. de Torres. Prosper Fagnanus. Vide card. Petram, tom. IV, Constit. 6 Benedicti XII, n. 9, 22, 23, 41, et per totum ubi plures ad rem. »

Quarto decimo, regulares sine beneplacito 31
apostolico et solemnitatibus, nequeunt transferre bona de uno monasterio divite in aliud monasterium, etiam si sit eiusdem provinciae et religionis; quia talis translatio est alienatio per quam transfertur dominium directum aut utile, quod est prohibitum ab Extravagante *Ambitiosae,* et a decreto Sacr. Congr. Concil. num. antecedenti, allato, cum Extravagans, et decretum habeat pro principali fine indemnitatem singularum ecclesiarum, et monasteriorum in particulari, ut in singulis conservetur commode divinus cultus cum congrua sustentatione religiosorum ibi degentium; qui finis non servaretur, si bona unius conventus vel monasterii possent in aliud etiam eiusdem religionis et provinciae transferri et alienari; sed hoc potius esset unum altare spoliare pro altero vestiendo cum diminutione divini cultus, quod nullatenus fieri debet, per text. in cap. *Cum causam,* 36, de Praebend. Clement. *Quia contigit,* 2, de Religiosis domib., novella 6, collat. 1, tit. 6, cap. 2, § *Si vero.* Sic expresse decrevit Sac. Congr. Conc., in una *Congregationis Montis Oliveti,* 27 Iulii 1647, tom. XVIII. Decret., pag. 376, ibi: *Sacra, etc. cen-*

suit non esse concedendam facultatem convertendi, ut, inquit, gli avanzi dei frutti dei monasteri ricchi, e ben governati in solutionem debitorum, quae ab aliis monasteriis solvi debent. Ita refert et tenet card. Petra, tom. IV Comm. ad constit. 6 Benedicti XII, num. 38. Et tenuit Rota recent., part. v, decis. 571, num. 7, part. VII, decis. 191, n. 11. Et tenent passim doctores. Potest tamen praelatus regularis de consensu capituli conventualis permutationem facere de aliquibus mobilibus uni monasterio superfluis cum aliquibus aliis mobilibus alteri monasterio etiam superfluis, ut sic per vicissim superflua commutata invicissim necessaria vel utilia, commodo et utilitati utriusque monasterii consulatur. Non potest autem fieri permutatio seu alienatio immobilium, seu mobilium pretiosorum ex uno monasterio in aliud etiam eiusdem ordinis sine beneplacito apostolico. Sic Sacra Congr. Conc. in una, *Regularium alienationis,* in qua ad instantiam procuratoris generalis ordinis Praedicatorum, proposito dubio: *An alienationes de quibus agitur in decreto de Rebus regular. non alienand. quatenus inter monasteria eiusdem ordinis, et quidem cum utriusque contrahentis monasterii utilitate fiant, ita prohibitae atque interdictae censeantur, ut absque Sacrae Congregationis licentia perfici non possint,* sub die 27 Februar. 1666, respondit: *Ita esse prohibitas;* quam declarationem probavit Sanctissimus, ut refert card. Petra tom. IV, Commentar. ad Const. 6 Bened. XII, n. 36.

Quinto decimo, sine beneplacito apostolico regulares nequeunt alienare mobilia pretiosa, neque cum consensu definitorii et approbatione capituli generalis, ut declaravit Sac. Congreg. Concilii, in Segnin. *Alienationis mobilium pretiosorum,* die 15 Martii 1692, in qua cum proponeretur ministrum provincialem Minorum de Observantia provinciae Croatiae, cum consensu definitorii et approbatione capituli generalis, bona fide sine assensu apostolico alienasse ex sacrario ecclesiae Beatae Mariae Tersactensis (ubi triennio steterat beata virgo Lauretana) calices, patenas et alia mobilia pretiosiora gemmis et auro contexta, eo potissimum quia mobilia pervetusta erant, nec quotidiano usui accommodata, eorumque pretium in provincialium conventuum egestatem, et in usualia ipsius ecclesiae ornamenta erogasset; propositis idcirco dubiis: 1. *An dicta alienatio mobilium pretiosorum fuerit et sit valida?* 2. *An alienans sine beneplacito apostolico in aliquam poenam inciderit?* Sacra Congregatio respondit, *ad primum, Negative; ad secundum incidisse in poenas sacrorum canonum, Constitutionum apostolicarum, et decreti sanctae mem. Urbani VII, et pro absolutione supplicet Sanctissimo.* Sic praecise refert card. Petra, tom. IV Comment. ad constit. 6 Benedicti XII, n. 9, et tom. V Commentar. ad constit. 5 Pauli II, sect. 2, n. 28.

Imo regulares, maxime in conventibus sub- 34
iectis episcopis, de seipsis neque possunt alienationem facere terrularum et vineolarum, vigore cap. *Terrulas,* cum ad talem alienationem requiri facultatem, et decretum ordinarii declaravit Sacra Cong. Episcop. et regular., in Trapien. *Alienationis,* 11 Ianuarii 1592.

Sac. Congr., etc., referente eminentissimo Carafa, censuit ab archiepiscopo S. Severinae absolvendum esse P. D. Matthaeum a censuris, remissis caeteris poenis; et quatenus compererit, contractus fuisse et esse utiles ecclesiae, illos confirmandos esse, sin minus, revocandos.

Sexto decimo, regulares nequeunt sine be- 35
neplacito apostolico hypothecare bona specialia monasterii, cum hypotheca et oppignoratio specialis sit omnibus expresse prohibita; cap. *Nulli,* 5, de Rebus eccles. non alienandis: et talis intelligatur, quae specialiter prohibetur in cit. Extravagante *Ambitiosae,* et decreto Sacr. Congreg. Conc. iussu Urbani VIII edito et relato supra, n. 30. Unde regulares nequeunt nedum censuario nomine, sed neque ad cambium vel mutuo accipere pecuniam cum solutione lucri cessantis, nec pro tali mutuo obligare, seu in pignore dare res sacras aut mobilia, ut decrevit eadem Sac. Congr. Conc. in Romana 1 Septemb. 1657, et confirmavit 26 Martii 1689, et de praelato regulari, qui, absque licentia S. Sedis et superiorum sui ordinis, oppignoraverat sex candelabra argentea, declaravit die 1 Octobris 1672.

Possunt tamen sine beneplacito apostolico 36
hypothecare, seu facere hypothecam et obligationem generalem omnium bonorum monasterii: aliter regulares nullos contractus inire possent, cum in omni contractu de consueto apponatur clausula obligatoria, bonorum, et sine hac nullos invenirent qui vellent eos succurrere in suis necessitatibus, quod pro eis nimis durum esset, et ideo Sacra Congregatio Concilii decrevit hypothecam generalem non esse eis prohibitam, prout refert Fagnan., lib. III, Decretal., in cap. *Nulli liceat,* 5, de Rebus eccles. non alienandis, num. 32, his verbis: *Demum hanc sententiam probavit meo tempore Sacr. Congr. Conc. in contractibus regularium; nam proposito dubio: An in prohibitione nuper edita de rebus regularium non alienandis comprehendatur generalis hypotheca, necne? Sacra Congregatio censuit non comprehendi.* Et in eodem sensu fuit eadem Sacra Congregatio in Romana *Beneplaciti,* 13 Ianuarii 1691, in qua cum Patres Sancti Pauli de Arenula domum emissent, ac pro parte pretii non soluti solvere promisissent fructus recompensativos cum hypotheca bonorum omnium conventus, reservato, quatenus opus esset, beneplacito apostolico,

quod tamen nunquam impetrarunt, resolutum fuit in nullam poenam incidisse. Sic refert et tenet card. Petra, tom. IV Commentar. ad constit. 6 Benedict. XII, num. 29, ubi citat Rotam Romanam, card. de Luca, Giballinum, Merlinum, Panimoll., Castropal. et alios, dicitque id esse communiter receptum. Si tamen vigore generalis hypothecae deberet procedi ad subhastationem bonorum, tunc requireretur beneplacitum apostolicum, ut declaravit Sac. Cong. Episcop. et Regul., 28 Aprilis 1648, et tenuit Rota, dec. 261, num 11, coram Royas, et tradunt passim doctores apud Panimoll., dec. 60, annot. 3, n. 73, card. Petra, l. c., n. 30.

37 Decimo septimo, moniales sine facultate Sacrae Congregationis nequeunt alienare dotem supranumerariae choristae. Sic decrevit Sacra Congreg. Episc. et Regul., in Aretina 14 Martii 1597, sed omnino investiri debet; eadem Sac. Congreg. Episc. et Regul. in Mediola-
38 nen. 12 Martii 1602. Et talis dotis investitio debet fieri in bonis stabilibus, vel iis deficientibus in censibus securis. Eadem Sac. Congr. Episc. et Regul., in Ferrarien., 15 Nov. 1601.

39 Dos autem conversae, licet supranumerariae, potest sine tali facultate expendi in necessitatibus monasterii, quia praeceptum investiendi dotes supranumerarias intelligitur solum de choristis, prout declaravit eadem Sac. Cong. Episc. et Regul., in Castellana, 13 Maii, et in Parmens., 15 Septembris 1603, et in Fulginat., 14 Novembris 1625.

40 Dotes tamen monialium intra numerum possunt expendi in utilitatem monasterii cum sola facultate sui superioris, ut declaravit eadem Sacra Congregatio Episcop. et Regul., in Ferrarien., 23 Martii, et in Ariminen., 22 Maii 1601.

41 Decimo octavo, moniales et regulares nequeunt sine beneplacito apostolico alienare pecuniam relictam monasterio, vel deputatam ad emendum bonum immobile vel mobile pretiosum, quia licet pecunia ex se nec sit bonum immobile nec mobile pretiosum, ut relicta tamen et deputata ad emendum bonum immobile, debet haberi pro bono immobili, et ut relicta et deputata ad emendum bonum mobile pretiosum, debet haberi pariter pro mobili pretioso. Unde, cum immobilia et mobilia pretiosa, ex cap. *Nulli liceat*, 5, de Bonis ecclesiae non alienandis, ex cit. Extravagante *Ambitiosae*, et allato decreto Sac. Congr. Conc. 7 Sept. 1624 et 21 Martii 1626, prohibeantur alienari sine beneplacito apostolico, sine ipso pariter nequit alienari talis pecunia relicta, vel deputata ad emenda talia bona immobilia vel mobilia pretiosa; arg. l. *Ita constante*, 26, ff. de iure dotium. Et sic tenet Rota in Veneta *Pretii, seu nullitatis contractus*, 13 Novembris 1602, coram Pamphilio, et in Perusina *Census*, 2 Martii 1708, coram card. Scoto; Pignatell., tom VI, consult. 65, n. 21; et Lezana, tom. II, cap. 19, n. 59; Redoan., de Rebus ecclesiae non alienandis, q. 16, num. 15; card. Petra, tom. V Commentar. ad constitut. 5 Pauli II, sect. 2, num. 31, et alii passim. Et neque possunt alienari sine beneplacito apostolico immobilia pro fabrica monasterii; Sacr. Cong. Conc. 13 Martii 1619. Possunt tamen sine beneplacito apostolico convertere in usus conventuum spolia suorum religiosorum defunctorum, vel religiosarum defunctarum, quia vere non sunt pecunia destinata ad emptionem. Unde Sacra Congr. Conc., die 28 Februarii 1654, tom. XIX, Decret. pag. 319, proposito dubio: *N. superior regularis quaerit pro quiete suae conscientiae: An si ipse pecunias provenientes ex spolio religiosi defuncti, iuxta consuetudinem monasterii pure absque aliquo vinculo deposuerit in banco publico civitatis, illas postea iuxta eamdem consuetudinem erogando in dictum usum, et necessitates urgentes ipsius monasterii ob penuriam et infirmitates supervenientes, ut ex partitis libris eiusdem monasterii liquere asseritur, inciderit in poenas expressas in decreto de rebus regularium non alienandis inhaerente etiam Constitutione Pauli II, eo quod prius non obtinuerat licentiam; Sacra Congreg. secundum ea quae proponuntur, respondit, « non incidisse »*; sic refert cardin. Petra, tom. V Comment. ad constit. 5 Pauli II, num. 33.

Decimo nono, moniales et regulares neque- 42
unt sine beneplacito apostolico pro exstinguendis debitis monasterii alienare bona, vel pecuniam redactam, seu retractam ex redemptione census; Sacra Congregatio Concilii, 19 Aprilis 1619. Et ratio est quia, quamvis iura concedant alienationem rerum Ecclesiae interveniente necessitate, non tamen concedunt quod fiat non servatis debitis solemnitatibus, sed solum permittunt non servari solemnitates quando necessitas est adeo urgens ut non patiatur tales solemnitates servari, ut inter alios notat Cardinal. in Clement. 1, num. 29, de rebus eccles. non alienandis; Villadieg., tract. de Leg., quaest. 11, in fine, alios adducens; Abbas, in cap. fin., de eccles. aedificand.; Turrecremata, in Summa, lib. XI, quaest. 2: Redoan., de rebus eccles. non alienand., quaest. 19, num 34, et habetur ex cap. *Placuit*, 12, quaest. 2; sed necessitas exstinguendi debita monasterii non est tam urgens ut non patiatur servari requisitas solemnitates, cum de facili possint creditores exspectare donec habeatur beneplacitum pro validitate contractus, adeoque, etc. Et pari 43
ratione nequit alienari pecunia redacta seu retracta ex redemptione census, quia, cum talis pecunia successerit loco rei, arg. leg. *Ita constante*, 26, ff. de Iure dot., sicut non potest res ipsa alienari pro exstinctione debiti, ita neque etiam ipsa pecunia sine debita solemnitate; arg. leg. *Si pupillorum*, § *Si Praetor*, ff. de Rebus eorum; Et sic tenent Turrecremata, l.c.; Redoan.

Riccius, Genuens., Vasquez et alii plurimi, et sic statuit Rota Rom. in Veneta *Nullitatis contractus,* 13 Novembris 1602, coram Pamphilio.

Non negarem tamen posse pecuniam ex census exstinctione retractam implicari in exstinctione, vel mobilium pretiosorum venditione retractam implicari in exstinguendo censu super bonis monasterii facultate Sacr. Congregat., ut docent Anton. de Spiritu Sancto, tract. 3, disp. 6, num. 1169; Felix Potestas, tom. I, num. 926; Donatus, tom. I, tract. 14, quaest. 74, cum aliis ibi allegatis, quia, sicut onerare fundum monasterii est alienatio, ita illum exonerare erit reacquisitio, ad quam non requiritur beneplacitum. Tutius autem et consultius est exquirere beneplacitum, quia Donatus, loc. cit., testatur quod hodie ex decreto Sacrae Congr. Regularium servatur contrarium.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Distinctio in subiecta materia recepta haec est, quia scilicet aut ecclesia nullum adhuc ius vel ad rem vel in re nacta est, et in hoc casu nec transactio, nec quilibet alius actus cadit sub prohibitione Extravagantis *Ambitiosae*, eo quod non de amittendo, sed de non acquirendo agitur, de quo nihil fuit dispositum in dicta Extravagante *Ambitiosae*. Aut vero ecclesia ius aliquod ad rem vel in re iam acquisivit, et in hoc disparato casu tum transactio, tum quilibet alius actus per quem ad remissionem huius iuris quaesiti devenitur, continetur sub prohibitione Extravagantis *Ambitiosae*, ex ea solidissima ratione, quod verbum *Alienationis* in dicta Extravagante latissime accipitur, comprehenditque omnem actum per quem transfertur vel remittitur non solum quidquid est dominii ecclesiae, verum et quodlibet ius eidem ecclesiae quaesitum. Ita, nulla habita ratione, an ecclesia possideat nec ne, distinguunt card. Petr. in Comment. ad Constit. apostol., Const. 5 Pauli II, quae est haec *Ambitiosae,* de qua disseritur sect. 2, n. 78 et plur. sequent.; Valeron., de Transact., tit. 4, q. 1, n. 23 et plur. sequent.; Urceol., eod. tract., quaest. 25, a n. 27 ad plur. sequent., Sanfelic., decis. 280, n. 3; Add. ad Burratt., dec. 773, n. 5; Rota, cor. Ubald., decis. 334, n. 17, cor. Molin., dec. 1161, n. 15, et cor. Ansald., decis. 189, num. 7.

Hinc colligitur errare Tond., Quaest. benefic., lib. I, cap. 19, num. 4, asserentem ecclesiam sine solemnitatibus transigere posse de haereditate sibi delata, eaque adita; ut eo improbato firmant Andreol., controv. 372, n. 6 et seq.; Card. Ant. de Luc., ad de Franch., decis. 14, n. 7. Quinimo nec procedi posse cum opinione Tonduti, si ecclesia in illo ipso actu in quo haereditatem adit, de eo transigat, vel alio modo disponat, firmant cardin. Petr., Comment. ad constit. 5 Pauli II, sect. 2, n. 83; Sanfelic., decis. 280, sub n. 4. 46 47

Olim controversia haud caruit num fieri possit alienatio sine solemnitatibus ab una in aliam ecclesiam. Affirmat inter alios Tamburin., de Iure abbat., tom. III, disput. 13, qu. 2, n. 19. At negativae opinioni adhaesit Rota in Compostellana *Permutationis*, 1 Decembris 1749, a § 2 ad § 13, et in confirmatoria 16 Martii 1750, § 2, cor. reverendis. Molin. 48

Etiamsi agatur de regularibus exemptis, assensus alienationibus rerum exigui valoris nequit praestari ab eorum praelato, sed praestandus est ab episcopo, ut rescripsit Sacr. Congregatio Concilii interpres in Conversana *Iurisdictionis,* 8 Maii 1751, ad dub. 26. Abbatem vero pollentem exemptione tertiae speciei posse assensum hunc praestare, firmant Bohemer., in Decretal. lib. III, tit. 13, § 4; Florez, de Men. variar. quaest., lib. III, quaest. 24, n. 7; Tamburin., de Iure abbat., t. III. disput. 13, quaest. 5, n. 2; Rota, cor. Ansald., decis. 519, n. 36. Intellige tamen nisi agatur de rebus proprii monasterii, idque quia nemo suam auctoritatem in rem suam praestare valet. Hoc vero casu assensus non ab episcopo, sed a summo pontifice est praestandus; Tamburin., de Iure abbat. tom. III, disput. 13, quaest. 5, n. 2. 49

Alia ad rem vide infra Additiones ad verbum *Beneplacitum apostolicum.*

ARTIC. V. *Alienatio quoad modum succurrendi ecclesiae quae per ipsam enormiter laesae, et quoad actiones ipsi ecclesiae competentes.*

SUMMARIUM. 1. Si alienatio facta fuit invalide ob non servatas solemnitates, succurrendum est ecclesiae per totalem rescissionem contractus. - 2. Si vero alienatio fuit valida ob omnes servatas solemnitates, et postea appareat ecclesiam fuisse enormiter laesam, succurrendum est ecclesiae remedio restitutionis in integrum. 3. Ecclesia tamen tenetur in tali casu refundere pretium, aliasque expensas in utilitatem ipsius factas, et melioramenta quae augent valorem bonorum alienatorum, reficere. - 4. Ad succurrendum Ecclesiae potest rem alienatam repetere, non solum successor male alienantis, sed etiam ipse male alienans. - 5. Quamvis iuraverit se non repetiturum. - 6. Et in defectum male alienantis et eius successoris quilibet clericus rem male alienatam repetere potest. - 7. Ecclesia laesa per malam alienationem duplicem habet actionem: primam contra personam male alienantem, ut damnum illatum Ecclesiae resarciat. - 8. Et haec actio etiam contra haeredes male alienantis institui potest. - 9. Secundam actionem habet in rem contra possessorem rei male alienatae, ut restituat rem cum fructibus. - 10. Rem ecclesiae male alienatam scienter, mala fide recipiens non facit fructus suos, sed tenetur eos restituere una cum melioramentis.

Si alienatio facta fuit invalide ob non servatas solemnitates, succurrendum est ecclesiae per totalem rescissionem et annullationem contractus.

Si vero alienatio fuit valida ob omnes servatas solemnitates, et postea appareat ecclesiam fuisse enormiter laesam, succurrendum est ec- 2

clesiae remedio restitutionis in integrum, c. *Ad nostram,* 11, de Rebus eccles. non alienandis,
3 et cap. 1, de Restitutione in integrum. Ecclesia tamen tenetur in tali casu refundere pretium, aliasque expensas in utilitatem ipsius factas, et melioramenta quae augent valorem bonorum alienatorum reficere, quia ecclesia, quae est pia et cultrix iustitiae, non debet locupletari cum alterius damno; cit. cap. *Ad nostram,* et cap. *Locupletari,* 48 de Regulis iuris, in 5. Et sic expresse decrevit Sacr. Congregatio Episcopor., in una Bicteren., 6 Martii 1693.

4 Ad succurrendum ecclesiae potest rem alienatam repetere non solum successor male alienantis; cap. 2 de Precariis, sed etiam ipse male alienans; cap. *Si quis presbyterorum,* 6, hoc
5 tit. iuncta Glossa verb. *Alienator,* quamvis iuraverit se non repetiturum, cum hoc sit illicitum arg. cap. *Intellecto,* 32, de Iureiurando.
6 Et in defectum male alienantis et eius successoris, quilibet clericus rem male alienatam repetere potest; cit. cap. *Si quis presbyterorum,* in fine, ubi Alexander III decrevit quod in casu illegitimae alienationis liceat quibuscunque ecclesiasticis vocem contradictionis afferre, et cum fructibus possint alienata reposcere et ecclesiastica auctoritate fulciri.

Ecclesia laesa per malam alienationem du- 7
plicem habet actionem: primam contra personam male alienantem, ut damnum ecclesiae illatum resarciat; cap. *Monemus,* 12, qu. 1, et leg. 3, cod. *Si tutor vel curator intervenerit;* iuncta Glossa in cap. *Si quis presbyterorum,* verb. *Alienata,* hoc tit. Et haec actio etiam 8
contra haeredes male alienantis institui potest, cum haeres censeatur eadem persona cum defuncto, iuxta Authent. de Iureiur., § 1, collat. 5, et succedat in omne ius defuncti; leg. *Cum haeres,* ff., de Divers. et temporal. praescript. Se- 9
cundam actionem habet in rem contra possessionem rei male alienatae, ut restituat rem cum fructibus; cit. ca. *Si quis presbyterorum;* ubi, ut patet in numero antecedenti, dicitur expresse, ut cum fructibus possit alienata reposcere.

Et merito, quia rem ecclesiae male aliena- 10
tam scienter, et mala fide recipiens non facit fructus suos, sed tenetur eos restituere una cum melioramentis; leg. *Iubemus,* 14, § *Sane,* cod. de Sacrosanct. eccles. Et sic tenet Abbas in cap. *Si quis presbyterorum,* 6, de Rebus eccles. non alienand.; Pirhing. et alii passim [1].

Articulus VI. *Alienatio quoad poenas male alienantium, et ad ipsam cooperantium.*

Summarium. 1. Prima poena est, quod talis alienatio facta non servatis requisitis solemnitatibus ipso iure sit nulla, adeoque rescindenda. - 2. Et haec nullitas, seu invaliditas est intelligenda pro foro externo. - 3. Secunda poena est quod tam alienantes, quam alienata recipientes, et subscribentes incurrant excommunicationem maiorem. - 4. Et haec excommunicatio non est reservata. - 5. Ab hac tamen censura incurrenda excusantur alienantes et cooperantes ex ignorantia iuris, vel facti, dummodo talis ignorantia non fuerit crassa et supina. - 6. Ab hac censura incurrenda excusantur etiam illi qui bona ecclesiae alienarunt absque debitis solemnitatibus, si poenitentia aut alio titulo ducti alienationem revocarunt ante realem et pacificam traditionem. - 7. Tertia poena est, quod episcopi, vel abbates male alienantes subiacent interdicto ingressus in ecclesiam, et si per sex menses talem poenam contumaciter sustinuerint, ab administratione beneficii et dignitatis sint suspensi. - 8. Inferiores autem praelati, commendatarii, et alii ecclesiarum rectores beneficiis, quorum bona male alienaverint, sint ipso facto privati. - 9. Regulares autem, qui immobilia et mobilia pretiosa alienant, locant, vel distrahunt, census et hypothecas speciales constituunt absque facultate Sacrae Congregationis, praeter poenas cit. Extravag. *Ambitiosae,* incurrunt ipso facto poenam privationis officiorum, inhabilitatis ad illa, vocis activae et passivae. - 10. Et has poenas incurrunt absque alia sententia declaratoria. - 11. Neque valet ad effugiendas recensitas poenas adducere non usum constitutionis, *Ambitiosae.* - 12. Recensitae autem poenae non incurruntur, si ubi adest necessitas et evidens ecclesiae utilitas et pietas, alienantur bona ecclesiae modici valoris cum facultate episcopi. - 13. Quoad poenas male alienantium bona ecclesiastica attendenda est novissima constitutio Benedicti XIV, in qua sub poena excommunicationis, nullitatis actus, etc., multa prohibentur, quae assignantur. - 14. Subnectuntur supplementa auctoris.

1 Poenae male alienantium et cooperantium sunt variae. Prima est quod talis alienatio facta non servatis requisitis solemnitatibus, ipso iure sit nulla, adeoque rescindenda; cap. *Sine exceptione,* 13, quaest. 2, cap. *Si quis presbyterorum,* 6, in hoc tit., Clement. I, et Extravag. *Ambitiosae,* de Rebus eccles. non alie-
2 nand., inter communes. Et haec nullitas, seu invaliditas est intelligenda pro foro externo; nam pro foro interno, seu conscientiae, valida est alienatio rei eccclesiasticae, quae fit auctoritate superioris, aliorumque quorum intersit consensu, sine ulla fraude ac dolo, ex iusta causa necessitatis vel utilitatis ecclesiae aut pietatis, quamvis praetermissa fuerit formula iuris. Sic Abbas, in cap. *Quia plerique,* n. 31, de Immun. eccles., et cap. *Requisivit,* n. 19, De in integrum restit., ubi probat quod omnis contractus in foro conscientiae validus sit, liciteque retineatur res per ipsum acquisita, quando in eo fuit servatum quod ius naturale praescibit, scilicet absentia deceptionis et verus contrahentium consensus, licet non fuerit servata forma praescripta a iure positivo. Et sic tenent Innocent., Riccius, Layman, Engel, Azorius, Navarrus, Zoesius, Anacletus, et alii passim.

Secunda poena est, quod tam alienantes 3
quam alienata recipientes et subscribentes in-

[1] De restitutione fructuum in hoc iudicio latissime, pluribus distinctis casibus, agit Romaguer., in synodal. Gerund., lib. III, tit. 5, cap. 1, a num. 28 ad fin. (*Addit. ex alien. manu.*)

currant excommunicationem maiorem; cap. *Apostolicos*, cap. *Non liceat, de rebus*, 12, q. 2, cap. *Si quis presbyterorum*, et Extravag. *Ambitiosae*. Et ista excommunicatio non est reservata, ut patet ex textu ipso Extrav. *Ambitiosae*. Ab hac tamen censura incurrenda excusantur alienantes et cooperantes ex ignorantia iuris vel facti, dummodo talis ignorantia non fuerit crassa vel supina, ut expresse habetur cap. *Ut animarum periculis*, 2, de Constitutionibus, l. 1, tit. 2, in 6, et tenet Barbosa in Extravag. *Ambitiosae*, num. 33; Navar., Quaranta, Filliuccius, Bonacina, et alii communiter. Ab hac censura incurrenda excusantur etiam illi qui bona ecclesiae alienarunt absque debitis solemnitatibus, si poenitentia, aut alio titulo ducti alienationem revocaverunt ante realem et pacificam traditionem; cap. *Si quis presbyterorum*, 6, hoc tit. Barbosa, loc. cit.; Covarruvias, Quaranta, Navarrus, Filliuccius et alii.

Tertia poena est, quod episcopi vel abbates male alienantes subiacent interdicto ingressus in ecclesiam, et si per sex menses talem poenam contumaciter sustinuerint, ab administratione beneficii vel dignitatis sint suspensi. Inferiores autem praelati commendatarii, et alii ecclesiarum rectores beneficiis, quorum bona male alienaverint, sint ipso facto privati, ut habet expresse cit. Extravag. *Ambitiosae*.

Regulares autem, qui immobilia et mobilia pretiosa alienant, locant vel distrahunt, census et hypothecas speciales constituunt absque facultate Sacr. Congreg. Conc., praeter poenas cit. Extravag. *Ambitiosae*, incurrunt ipso facto poenam privationis officiorum, inhabilitatis ad illa, vocis activae et passivae, ex decreto Sac. Congreg. Conc. 6 Septembris 1624, iussu Urbani VIII edito, et per extensum supra relatum, art. 4, num. 30. Et has poenas incurrunt absque alia sententia declaratoria, ut respondit Sacra Congregatio Concilii, in Romana pro Cisterciensibus, 1 Septembris 1657, et confirmavit 26 Martii 1689, in responsione ad sequentia dubia:

1. An abbates, qui praesunt monasteriis aere alieno censuario nomine gravatis, teneantur dictos census redimere, quamvis tempore antecessorum factos? — 2. Quatenus teneantur, an negligentes incidant in poenas contentas in decreto de Rebus regularium non alienandis? — 3. An ad effectum incidendi in eas opus sit praecedenti declaratione? — 4. An superioribus regularibus liceat mutuo accipere pecunias absque monachorum consensu capitulariter requisito?

Die 26 Martii 1689, confirmando decretum anno 1657 latum, respondit: Ad primum, teneri; ad secundum, *incidere;* ad tertium, *ad effectum eas incurrendi non requiri declarationem;* ad quartum, *non posse;* lib. XXI Dec., fol. 56.

Neque valet ad effugiendas recensitas poenas adducere non-usum constitutionis *Ambitiosae*, quia non-usus non est allegabilis, cum ubique praesumatur recepta, ut tenet Pignatell., tom. IX consult. 126 num. 4; Ciarlin., contr. 105, n. 111 et 112; Genuens., Ventrig., Monacell., et alii passim; et sic expresse declaravit Sacra Congregatio Concilii, in Uladislaviens. 1 Julii 1647, in qua cum adduceretur, dictam Extravagantem *Ambitiosae* non esse usu receptam in illis partibus, adeoque non esse necessarium beneplacitum apostolicum, respondit praecisis his verbis: *Non-usum dictae constitutionis allegabilem non esse, et absque beneplacito alienationes fieri non licere;* sic lib. XVIII Decretal., pag. 335, et in una Mediolan. 13 Novembris 1655, censuit *bona ecclesiarum et piorum locorum non posse alienari, nec concedi sola auctoritate archiepiscopi, sed omnino requiri beneplacitum apostolicum ad praescriptum constitutionis Paulinae, non obstante praetenso allegato non-usu, seu consuetudine, et die* 20 *eiusdem facta relatione, Sanctiss. approbavit,* lib. XIX Decret., pag. 535. 11

Recensitae autem poenae non incurruntur, si ubi adest necessitas, et evidens ecclesiae utilitas et pietas, alienantur bona ecclesiae modici valoris cum facultate episcopi, qui, auctoritate sibi attributa in cap. *Terrulas*, 12, q. 2, cui nunquam fuit derogatum, licentiam concedere potest alienandi res ecclesiasticas quae non excedunt valorem 40 scutorum romanorum, ut censuit Sacra Congr. Episcop., in una Tarentina 22 Maii 1601, et in una Messanensi 29 Novembris 1613, ubi dicit sic etiam declarasse Paulum V. Vide supra, art. 3, num. 1, 2, 3. 12

Quoad poenas male alienantium bona ecclesiastica, attendenda est novissima constitutio felicis recordationis summi pontificis Benedicti XIV, incip. *Universalis Ecclesiae*, in qua sub poena excommunicationis, nullitatis actus et contractus, et sub omnibus poenis statutis contra alienantes bona ecclesiae prohibet clericis alienare commodum recipiendi fructus, seu vendere et distrahere pro toto tempore vitae suae, aut per decursum longi temporis redditus et proventus suorum beneficiorum recipiendo ab emptore una, aut pluribus solutionibus illam quantitatem pecuniae, quam ipsi beneficiati pro spatio dicti longi temporis, aut suae vitae, probabiliter essent consecuturi [1]. 13

ADDITIO EX AUCTORE

Attendenda sunt quae tradit card. Petra, tom. V Comment. ad const. 5 Pauli II, sect. 2, n. 5, 14

[1] De poenis alienantium bona ecclesiae sine solemnitatibus consule cardin. Petr. in Comment. ad constit. 5 Pauli II, sect. 2 per tot., ubi de meliorationibus et fructibus quoque plura occurrunt. (*Addit. ex alien. man.*)

de superiore regulari incidere faciente arbores fructiferas in proprio viridario ; videtur simile dubium fuisse propositum in Sac. Congreg. Conc., sub die 27 Iunii 1665, ibi : *Nonnulli regulares religiosae conscientiae supplices petunt ut per hanc Sacr. Congregat. declaretur an praelatus sive superior regularis possit incidere seu incidi facere in suo monasterio seu viridario arbores fructiferas ibidem existentes, et incidendo, seu incidi mandando, incidat in poenas comminatas in Extravagant. Ambitiosae, de Reb. Eccles. non alienan. et in decretis generalibus huius Sacr. Congreg., de Reb. regul. non alien., Sacr. Congreg. censuit : Non respondendum, nisi in casibus particularibus ;* tom. IV Decret., pag. 536. Et quidem optima ratione, quia aliquando in viridariis opus est arbores renovare, et alias eradicare pro maiori utilitate ipsius, et sic debet considerari fructus comparative ad viridarium, et non ad singulas arbores. Unde in dubio *Incisionis arborum,* 29 Iulii 1784, Sac. Congreg. dixit, *ad mentem*, quae fuit non incidisse in poenas in decr. de Reb. Eccles. non alienan., praelatum regularem, qui arbores inciderat, alias subrogando in aptiori loco. Et alia quoad incisionem arborum, vide late Passerin., de Statu hom., tom. I, quaest. 185, art. 7, num. 340 et sequent., ubi dictus Passerinus inter alia notabilia sub num. 367 asserit quod incidi licite possunt arbores, si materia sit parva, et ex incisione fundus non reddatur notabiliter deterior ; citans ad id Rotam, decis. 553, part. II recent. ; Peyrin., Lezanam, Donatum, Ciarlinum, et concludit quod non dubitat huiusmodi notabile detrimentum non esse arbitrarium, et considerandum tam ex quantitate et qualitate arborum, et fine ad quem fuerunt plantatae. Unde potest contingere quod in ordine ad poenas incurrendas nec incisio quinque, sex, decem et amplius arborum, si sint parvae et vix natae, ferat modicum nocumentum, et quod contra unius solius singularissimae in suis qualitatibus sit notabiliter aestimanda, et reddat fundum notabiliter deteriorem.

ALIMENTA

Summarium.

1. Alimentorum nomine generaliter veniunt omnia quae sunt necessaria ad honestam et congruam vitae humanae sustentationem. - 2. Hinc pro alimentis venit in primis cibus et potus. - 3. Nomine cibi et potus quid veniat. - 4. Item pro alimentis venit vestis seu vestitus. - 5. Nomine vestis seu vestitus quid veniat. - 6. Item pro alimentis venit habitatio. - 7. Nomine habitationis quid veniat. - 8. Item pro alimentis veniunt expensae pro medicis et pharmacis. - 9. Item respectu personae alicuius dignitatis et status veniunt pro alimentis equi, servitores et similia. - 10. Item pro alimentis veniunt expensae ad addiscendas artes honestas et disciplinas iuxta conditionem alimentarii. - 11. Item pro alimentis veniunt ea quae statui personarum possunt convenire. - 12. Item pro alimentis veniunt expensae pro funere, si alimentarius moriatur. - 13. Item pro alimentis veniunt ea quae necessaria sunt ad consequenda supradicta pro alimentis intellecta. - 14. Alimenta debent praestari servato ordine, et gratia coniunctionis, ut qui proximior est et magis coniunctus ea subministrare teneatur. - 15. Hinc in primis tenentur parentes alimenta praestare filiis. - 16. Non solum tenentur parentes alimenta praestare filiis legitimis, sed spuriis. - 17. Cum hac tamen differentia quod mater tenetur alere filios primo triennio; et post triennium tenetur pater usque ad emancipationem. - 18. Nomine alimentorum aliud intelligitur respectu patris, et aliud respectu matris, et assignatur ad quid teneatur mater, et ad quid pater. - 19. In defectu patris tenetur alimenta praestare filiis etiam illegitimis, et spuriis avus paternus, vel alii ascendentes, et in defectu ascendentium paternorum haec obligatio devolvitur ad matrem. - 20. Deficiente matre, tenentur filiis alimenta praestare avus aliique ascendentes materni. - 21. Mortuis parentibus et avis, filii et nepotes etiam spurii alendi sunt ab eorum respective haeredibus. - 22. Clericus tenetur alimenta praestare filiis ex damnato et sacrilego complexu etiam in sacerdotio susceptis, et deficiente patrimonio, potest eos alere ex fructibus beneficii. - 23. Parentes, aliique supra recensiti, non tenentur alimenta praestare filiis et nepotibus, si ipsi aliunde habeant quo sufficienter se possint alere, vel aliqua arte polleant qua honeste iuxta conditionem proprii status sine dedecore possint sibi victum quaerere. - 24. Item pater non tenetur praestare alimenta filio, si sine iusta causa nolit habitare cum ipso. - 25. Secus autem si ex iusta causa nollet filius cohabitare cum patre. - 26. Alimenta sunt per patrem infidelem praestanda filio noviter converso ad fidem, et in ea quantitate qua tenebatur pater ante conversionem eiusdem filii, etc. - 27. Alimenta debent a parentibus praestari filiis secundum decentiam status et conditionis ipsorum. - 28. In controversia pro taxandis alimentis, attendi debet non solum dignitas personarum, et facultatum copia, sed etiam aetas alimentarii et consuetudo regionis. - 29. Facta semel taxatione alimentorum, vel per iudicem vel per partes inter se, si contingat patrimonium patris decrescere, poterit pater de alimentis diminuere decrementum, et si contingat tale patrimonium augeri, tenebitur etiam augere alimenta iuxta incrementum. - 30. Pater tenetur iuxta decentiam proprii status, non solum alimenta praestare filio, sed etiam ipsius uxori, quamvis eam duxerit sine dote, ipso consentiente. - 31. Imo, etiamsi eam duxerit indotatam, ipso patre invito et dissentiente. - 32. Pater tenetur sic praestare alimenta etiam uxori sui filii illegitimi ac spurii. - 33. Pater tenetur alimenta praestare etiam filiis emancipatis, si aliunde non habeant quo se alant. - 34. Et etiam tenetur alere saltem in subsidium filiam nuptam viro pauperi non habenti unde ipsam alat. - 35. Pater tenetur alimenta praestare etiam filio excommunicato. - 36. Cum hac tamen advertentia, quod filio sua culpa pertinaciter perseveranti in excommunicatione non tenetur praestare alimenta nisi iuxta necessitatem, et filio sine culpa perseveranti in excommunicatione tenetur praestare alimenta iuxta decentiam sui status. 37. Item pater tenetur regulariter praestare alimenta iuxta necessitatem naturae filio haeretico. - 38. Item pater tenetur praestare alimenta iuxta necessitatem naturae filio bannito, quamvis statutum sit ne ei praebeantur. - 39. Pater tenetur praestare alimenta filio monacho iuste electo a religione, si ipse aliunde non habeat quo se alat. Ad id enim non tenetur religio. - 40. Sic nec religiosi praeclarissimae societatis Iesu, qui post vota simplicia ante solemnem professionem a dicta

societate dimittuntur, ulla ab eadem societate praetendere possunt alimenta, aut congruam sustentationem, licet dum in ea viverent titulo religiosae paupertatis, ad sacros etiam presbyteratus ordines promoti fuerint. - 41. Monachus seu regularis iniuste eiectus potest compellere monasterium seu religionem ad alimenta futura, et etiam praeterita, si illa mutuo accepit. - 42. Sic etiam lite pendente pro validitate expulsionis, eiectus debet ali ex bonis monasterii, donec sit lata sententia de iustitia aut iniustitia expulsionis. - 43. Alimenta non sunt praestanda a primo monasterio regulari aut moniali ad aliud transeunti, quamvis penes primum monasterium remaneat dos, et alia bona. - 44. Alimenta praestare tenetur monasterium regulari in aliud monasterium incluso pro poenitentia peragenda. - 45. Alimenta praestare tenetur religio regularibus detentis in carceribus S. Officii, dummodo religio non sit de iis quae in communi non possident. - 46. Alimenta a novitia solvi non debent monasterio, si eamdem teneatur recipere et ad habitum et ad professionem sine dote. Secus autem si dicatur solum a testatore quod monasterium teneatur eamdem recipere ad professionem sine dote. - 47. Monachus seu monialis pendente litè super validitate suae professionis, si sine debita licentia degat extra monasterium, non potest ab ipso alimenta praetendere. - 48. Si vero ex aliqua causa collocetur de ordine Sacrae Congregationis in alio monasterio, donec causa terminetur, tunc debet habere etiam ibi alimenta a proprio monasterio. - 49. Filii tenentur alimenta praestare parentibus indigentibus, sicuti parentes ipsis praestare tenentur. - 50. Hinc filius, quamvis obstrictus voto religionis, non potest religionem ingredi existentibus parentibus in extrema necessitate, qui non possint subsistere sine ope filii. - 51. Quid si filius existentibus suis parentibus in extrema vel gravi necessitate religionem ingrediatur et profiteatur. - 52. Filius religiosus professus nequit a religione exigere ad subveniendum suis parentibus in extrema vel gravi necessitate, nisi accedat superiorum superiorum licentia. - 53. Non desunt tamen magni nominis doctores sentientes contrarium. - 54. In qua necessitate possit et debeat filius prius succurrere parentibus quam aliis quibuscunque. - 55. Frater dives tenetur alimenta praestare fratri pauperi. - 56. Etiamsi frater sit filius naturalis. - 57. Et etiamsi sit spurius. - 58. Et licet quod bona non provenerint a communi patre. - 59. Tenetur etiam frater dives alimenta praestare sorori pauperi. - 60. Etiamsi sit soror solum uterina. - 61. Patruus nepotem, et e converso nepos patruum alere tenetur in subsidium. - 62. Et id procedit etiamsi agatur de nepote naturali et spurio. - 63. Vel etiam si agatur de nepote ex fratre naturali vel spurio. - 64. Et quamvis bona non procedant a communi stipite. - 65. Et quod dicitur de patruo respectu nepotis, dicitur etiam de nepote respectu patrui, qui, si sit pauper, alendus est a nepote. - 66. Etiamsi agatur de patruo naturali. - 67. Coniuncti ratione sanguinis et naturalis pietatis tenentur inter se praeparare vitae subsidia. - 68. Maritus tenetur alimenta praestare uxori, si dotem recepit. - 69. Maritus tenetur alimenta praestare uxori, etiamsi sine dote eam duxerit, si scienter indotatam accepit, nec dos fuit ei promissa, nec ius aliquod sibi reservavit ad dotem. - 70. Si autem maritus uxorem duxit sine dote numerata, cum dote tamen promissa et conventa in determinata quantitate, fide data de solutione, et postea eamdem non possit exigere, tunc de rigore iuris non tenetur alimenta eidem uxori praestare. - 71. In tali autem casu maritus teneretur alimenta praestare uxori ex aequitate et honestate. - 72. Si uxor sine necessaria causa recedat, et divertat a marito, maritus non tenetur ei alimenta praestare, quamvis dotem ab ea acceperit. Secus vero si ob iustam causam recederet seu diverteret a marito. - 73. Si autem nec sua nec culpa mariti recesserit, tenetur maritus illam alere. - 74. Si maritus sit inops et uxor dives, tenetur haec alimenta illi praestare. - 75. Alimenta debentur uxori ab haeredibus mariti, qui dotem detinent pro anno luctus. - 76. Etiamsi ipsa uxor aliunde sit dives. - 77. Item etiamsi dotis fructus ad alimenta praestanda non sufficiant. - 78. Pro alimentis quae haeredes mariti uxori praestant pro anno luctus, non tenetur uxor in illorum favorem impendere suas operas, sive obsequiales, sive artificiales. - 79. Potest uxor sine labe usurae convenire cum haeredibus mariti alimentis sibi debitis pro anno luctus, ut certam quantitatem sibi conferant. - 80. Si illa quantitas conventa non excedat onera alimentorum, quamvis excedat valorem fructuum dotis, adhuc potest sine labe usurae exigi. - 81. Uxor vidua non solum intra annum luctus potest ab haeredibus mariti detinentibus dotem exigere alimenta, sed etiam post annum luctus, si in mora fuerint restituendi eamdem. - 82. Haeredes mariti tenentur alere uxorem viduam, si sit indotata, inops, et non habeat aliunde quo se possit alere. - 83. Item haeredes uxoris tenentur alere maritum inopem, qui non habet aliunde quo se alat. - 84. Exstante controversia inter patrem et filium super alimenta praeterita, probabilius est quod possint compelli ad compromissum. - 85. Secus autem est dicendum quoad alimenta futura. - 86. Alimenta praeterita non praestita a patre filio qui eadem acquisivit mendicando, vel alio modo non oneroso, non possunt a dicto filio repeti, neque quoad eorum aestimationem. - 87. Si autem filius pro sibi providendis dictis praeteritis alimentis non sibi a patre praestitis, cum aliunde non haberet, contraxerit aliquod debitum per mutuum, tunc pater tenetur solvere illud debitum, seu mutuum restituere. - 88. Renuente patre alimenta debita praestare filio cum possit, potest idem filius alimenta repetere a die petitionis. - 89. Alimenta debentur filio asserenti se esse filium, quamvis pater neget, si sit in quasi possessione filiationis. - 90. Si autem non sit in quasi possessione filiationis, debet iudex summarie cognoscere, et si constiterit de summo iure eiusdem petentis debebit decernere alimenta et litis expensas, donec in plenario iudicio lis filiationis absolvatur. - 91. Alimenta sunt a patre iterum praestanda filio, quamvis hic culpose consumpserit quantitatem ipsi assignatam pro eisdem alimentis. - 92. Alimenta quando et quomodo debeantur patrono beneficii a beneficiato. - 93. Clerici privati beneficiis ecclesiasticis, ad quorum titulum ordinati fuerunt, nullum ius habent pro consecutione alimentorum super eorum fructibus, quamvis non habeant aliunde quo se alere possint. - 94. Clericus a beneficio suspensus, si aliunde non habeat, debet ex fructibus illius alimenta percipere. - 95. Parentes et alii exponentes infantes in publicis hospitalibus aliisque locis, aut ante ostium alterius, an et quando teneantur refundere alimenta seu restituere expensas. - 96. Si filius in querela inofficiosi testamenti in prima instantia obtinuerit pro se sententiam, sunt ei decernenda alimenta et litis expensae usque ad finem eiusdem litis per ultimam sententiam. - 97. Imo, quamvis in prima instantia nondum fuerit sententiam consecutus, si tamen habeat validas praesumptiones pro seipso, et foveat bonum ius, potest exigere etiam in eadem prima instantia per iudicem sibi decerni alimenta et litis expensas. - 98. Alimenta et litis expensae, pendente lite super inofficioso testamento, debentur etiam multis aliis qui assignantur. - 99. Alimenta et sumptus litis debentur cuicunque actori pauperi, quando cum paupertate concurrit etiam praesumptio boni iuris. - 100. Alimenta enim nunquam solent denegari pauperi actori, stante paupertate cum praesumptione boni iuris. - 101. Et dicta conclusio locum habet indistincte, sive iudicium sit universale, et agatur ad universitatem bonorum, sive particulare, et agatur super re particulari. - 102. Alimenta si sint debita ex sola dispositione iuris, non potest alimentarius sine causa ea exigere extra domum haeredis. - 103. Assignatur qualis possit esse talis causa iusta. - 104. In tali tamen quaestione qualis sit iusta causa petendi alimenta extra domum, remittitur arbi-

trio iudicis a iure regulando. - 105. Et iudex, etiamsi alimenta essent legata in domo, potest cogere haeredem ex iusta causa ad ea praestanda extra domum. - 106. Si alimenta sint debita ex sola dispositione hominis, seu testatoris; et testator simpliciter alimenta legaverit absque alia adiectione, tunc legatarius facultatem habet habitandi ubi vult, et haeres tenetur eidem alimenta praestare. - 107. Quae conclusio procedit etiam in legato alimentorum facto a viro uxori quae potest habitationem eligere ubi vult, et ibi petere alimenta. - 108. Si autem testator alicui alimenta legaverit in domo, vel sub conditione, vel cum onere morandi, vel habitandi in domo, vel cum haeredibus, vel per aliud aequipollens constet de tali voluntate testatoris, tunc legatarius non potest alimenta exigere extra domum haeredis. Nec alimenta praeterita poterit legatarius petere, si non habitaverit in domo haeredis; ad quem effectum non sufficit legatarium habitare in eadem domo nisi comedat cum haerede. - 109. Quae tamen conclusio non habet locum, quando aliter haeredi visum fuerit. - 110. Sicuti nec habet locum, ubi agitur de legato facto mulieri in domo haeredis, quae nec commode, nec honeste ibi manere potest. - 111. Sic si mulier, cui fuerunt legata alimenta, sit copulata matrimonio, non tenetur percipere alimenta ex mensa haeredis. - 112. Idem procedit quoties concurrit aliqua iusta causa, quo casu, non obstante onere habitandi cum haerede, legatarius potest petere alimenta etiam extra domum. - 113. Quae opinio procedit, etiamsi alimenta essent legata sub hac lege, ne possint peti extra domum. - 114. Alimenta a quibus sint praedicatori praestanda; ad 116. - 117. Alia ad rem *remissive*. - 118. Decretum Inquisitionis Romanae, quo Minores Fratres de Observantia, et Capuccini exempti sunt a solutione alimentorum pro iis qui in dicto tribunali carceri sunt mancipati. - 119. Si ex contractu alimenta debentur quomodo praestari debent. - 120. Quomodo, si debeantur ex legato. - 121. Quid dicendum, si debentur ex pietate ; ad 123. - 124. Quis alimenta ex pietatis officio administrare tenetur. - 125. De modis quibus cessat ista obligatio. *Remissive*. - 126. Ex quibus pater debet extra paternam domum alimenta filiis administrare; et quando promissa alimenta in propria domo solvere debentur extra illam. *Remissive*. - 127. An alimenta debeantur ex fidei commisso ascendentali vel transversali posterioribus vocatis. *Remissive*. - 128. An creditores super alimenta relicta filiis. *Remissive*. - 129. Quando ex beneficio debentur alimenta patrono. *Remissive*. - 130. Alimenta a monasterio solvenda. *Remissive*. - 131. Decretum Clementis XIV. - * 132. Pater iure naturali tenetur alere filios. - 133. An etiam filium adoptivum. - 134. Quinam tenentur ad alimenta praestanda ex iure sanguinis. - 135. Et quinam ex contractu, vel quasi. - 136. Cui alimenta debeantur pendente lite. - 137. Alimenta qualiter petantur. - 138. Num uxor petere alimenta possit a viro debitis gravato; et in quibusdam aliis casibus. - 139, 140. Statuta specialia pro regno Neapolitano.

1 Alimentorum nomine generaliter veniunt omnia quae sunt necessaria ad honestam et congruam vitae humanae sustentationem. Communis per claros textus in l. *Legatis alimentis*, 6, et l. *Rogatus*, 23, ff. de Alimentis, vel cibariis legatis; l. *Verbo victus*, 243 ; l. *Et caetera*, l. *In stratum*, 45, et l. *Quos nos*, 234, § 2, ff. de verbor. Signific.

2 Hinc pro alimentis venit in primis cibus, et potus; cit. l. *Legatis*, 6, et cit. l. *Rogatus*, 23. ff. de Alimentis, vel cibariis legatis; cit. l. *Verbo victus*, 43, et l. *Quos nos*, 234,
3 § 2, ff. de verbor. Significat. Nomine autem cibi veniunt panes, carnes, et alia edulia pro qualitate et conditione personarum; Surdus, de Alimentis, tit. 4, q. 8; Menochius, de Praesumpt., lib. IV, praesumpt. 152, n. 13 et seq.; Rossignol., de Effectibus matrimonii, contract. 15, de Matrimonio, IX, praenot. 8, n. 2. Nomine vero potus veniunt vinum, cerevisia, et alia potionis genera, et etiam aqua ubi est venalis, textu expresso in l. *Si alimenta*, 1, ff. de Alimentis, vel cibariis legatis, ibi : *Si alimenta fuerint legata, dici potest etiam aquam legato inesse, si in ea regione fuerint legata, ubi venundari aqua solet*. Et concordat l. *Mela*, 14, § 3, ff. eodem.

4 Item pro alimentis venit vestis, seu vestitus, cit. l. *Legatis alimentis*, 6; cit. l. *Rogatus*, 23, ff. de Alimentis, vel cibariis legatis ; l. *Vestis*, 23, ff. de Auro et argent. legat., l. *Verbo victus*, 43, et l. *Quos nos*, 234, ff. de
5 verbor. Signific. Nomine autem vestis , seu vestitus , veniunt ea omnia quae ad corporis tegumentum inserviunt , sive sint lanea , sive linea, sive serica, sive alterius, vel pretiosioris, vel deterioris conditionis et valoris, calceamenta, et ea etiam quae ad accubandum sunt destinata, ut lectus, ac omnia tegumenta, et ornamenta quae lecto accedunt, et similia, per clarum text. in cit. l. *Vestis*, 23, §. 1, ff. de Auro et argento legat., ibi : *Vestimentorum sunt omnia lanea, lineaque, vel serica, vel bombycina, quae induendi, praecingendi, amiciendi, insternendi, iniiciendi, incumbendive causa parata sunt, et quae his accessionis vice cedunt, quae sunt insitae picturae, clavique, qui vestibus insuuntur*, et concordat l. *Et caetera*, 44, et l. *In stratum*, 45, et l. *Quos nos*, 234, § 2. ff. de verbor. Significat., et notat Glossa communiter recepta in cit. l. *Vestis*.

Item pro alimentis venit habitatio; cit. l. 6
Legatis alimentis, 6, et cit. l. *Rogatus*, 23, ff. de Alimentis et cibariis legatis. Nomine autem 7
habitationis generaliter veniunt etiam utensilia, seu supellectilia; sicut enim sine habitatione non potest quis vivere, ita sine dictis utensilibus seu supellectilibus non potest habitare; arg. l. *Labeo*, 7, § 1, ff. de Supellectili legata; Menochius, de Praesumptionib., lib. IV, praesumpt. 157, n. 23; Simon de Pretis, de Interpret. ultim. volunt., l. 4, interpret. 1, dub. 11, n. 41; Rossignol., l. c. n. 4, et alii.

Item pro alimentis veniunt expensae pro 8
medicis, et medicinis requisitis ad sanandam infirmitatem alimentarii, cum sine eisdem praesumatur vix vivere posse, per text., in l. *Quos nos*, 234, § 2, ff. de verbor. Significat.; Bartolus, in l. *Legatis alimentis*, 6, ff. *de Alimentis et cibariis legatis;* Minsinger., pract., cent. 3, observ. 12; Martha, de Success., part. IV, q. 18, art. 7, numer. 8; Rossignol., loc. citat., numer. 5, et alii cum Rota recent., part. XVIII, tom. III, decis. 158, n. 24 et 25.

Item respectu personae alicuius dignitatis et status, veniunt pro alimentis equi, servitores et similia; Menoch., de Praesumpt., lib. IV, praesumpt. 157, n. 28; Simon de Pretis, l. c., interpret. 1, dub. 11, n. 59; Fagundez, in Decalog., lib. VI, cap. 21, num. 8, et c. 24, n. 2 et sequent.; Rossignol., loc. cit. n. 5, vers. *Ad secundum genus,* et alii cum Rota recent., part. IX, tom. II, decis. 341, n. 33 et 34.

Item pro alimentis veniunt expensae ad addiscendas artes honestas, et disciplinas, iuxta conditionem alimentarii; l. *Cum plures,* 12, § 2, ff. de Administrat. et periculo tutor.; l. *Qui filium,* 4, ff. *Ubi pupillus educari debeat;* l. *Quod plerumque,* 2, cod. de Alimentis pupillo praestandis cum similibus; Menoch., loc. cit., praesumpt. 191, num. 12, in fine; Joannes Nicolaus Lucidorus, de Illegit. cleric., c. 15, num. 15; Rossignol., loc. cit., n. 5, in fine, et alii cum Rota recent., part. IX, tom. II, decis. 341, num. 33 et 34.

Item pro alimentis veniunt ea quae statui et conditioni personarum possunt convenire, ut respectu nobilium equitum, congruae recreationes, venationes, et similia; Ioann. Angelus Bossius, tract. de Effect. matrim., p. II, cap. 2, n. 61, in fine; Fagundez, in Decalog., lib. IV, cap. 21, num. 8, et cap. 24, num. 2; Rossignol., loc. cit., n. 6, et alii.

Item pro alimentis veniunt expensae pro funere, si alimentarius moriatur. Quamvis enim proprie alimentorum nomine non veniant dictae expensae, computantur tamen lato modo inter alimenta, cum sint necessariae ad convenientem corporis alimentarii defuncti curam; Molina, de Iustitia, tom. I, disp. 168, § *Alimenta;* Rossignol., loc. cit., num. 6, in fine, et alii.

Item pro alimentis veniunt ea quae necessaria sunt ad consequenda omnia supradicta pro alimentis intellecta. Unde quando titulo alimentorum tribuendum est vinum, contribuenda sunt etiam vasa quibus continetur: textu expresso in l. *Si cui vinum,* 3; l. *Cui vinum,* 6, et l. *Vino legato,* 14, ff. de tritico, vino et oleo legato. Item si pro alimentis tribuendi sint cibi, tribuenda sunt etiam vasa, et alia ad coquinam et mensam necessaria, et sic de aliis similibus; arg. l. *Labeo,* 7, § 1, ff. de Suppellectili legata; Simon de Pretis, loc. cit., dub. 11, num. 41 et seq.; Surdus, de alimentis, titul. 4, quaest. 3, n. 4; Menoch., loc. cit., praesumpt. 157, n. 17; Rossignol., loc. cit., num. 7, et alii. Concesso enim fine, etiam media, quibus ad eum pervenitur, concessa intelliguntur; c. *Praeterea,* 5; cap. *Prudentiam,* 21, et cap. *Suspicionis,* 39, de Officio delegati, et l. *Cui iurisdictio,* 2, de Iurisdictione, cum similibus.

Alimenta praestari debent servato ordine, et gradu coniunctionis, ut qui proximior est et magis coniunctus ea subministrare teneatur; Rota recent., part. XVIII, tom. I, dec. 330, n. 7.

Hinc in primis tenentur parentes alimenta praestare filiis; l. *Si quis a liberis,* 5, ff. de agnoscendis et alendis liberis; l. *Unusquisque,* 2, cod. de Infantibus expositis. Non solum tenentur parentes alimenta praestare filiis legitimis, sed etiam spuriis ex damnato coitu natis. Vide verb. *Filius,* num. 127. 15 16

Cum hac tamen differentia, quod mater tenetur alere filios primo triennio, et post triennium pater usque ad emancipationem. Vide verb. *Filius,* n. 128. Nomine alimentorum aliud intelligitur respectu patris, et aliud respectu matris. Respectu enim matris intelligitur solum lac; plus enim non tenetur mater praestare filiis; unde si ipsis alia necessiaria subministraverit sine animo donandi, potest repetere a patre. Vide verb. *Filius,* n. 129. Si autem mater nequeat ipsa lac praebere proli, tenetur pater suis impensis nutricem conducere. Si vero possit, ipsamet tenetur praestare, vel suis impensis nutricem conducere, nisi alicubi aliud ferat legitima consuetudo. Vide verb. *Filius,* n. 130. 17 18

In defectu patris, si is videlicet pauper sit aut perierit, tenetur alimenta praebere filiis etiam illegitimis et spuriis avus paternus, vel alii ascendentes; et in defectu ascendentium paternorum, haec obligatio devolvitur ad matrem. Vide dict. verb. *Filius,* n. 131. Deficiente autem matre, tenetur filiis alimenta praestare avus, aliique ascendentes materni; l. *Si quis a liberis,* 5, § 5, ff. de Agnoscendis et alendis liberis, et l. *Non quemadmodum,* 8. ff. eodem. Vide verb. *Filius,* n. 132. 19 20

Mortuis parentibus et avis, filii et nepotes etiam spurii alendi sunt ab eorum respective haeredibus; colligitur ex l. *Si quis a liberis,* 5, § 17, ff. de Agnoscendis et alendis liberis; l. *Qui filium,* 4, ff. *Ubi pupillus educari debeat:* Authentic. *Licet,* cod. de Naturalibus liberis, et ex l. *Si quis igitur habens filios,* authentic. *Quibus modis naturales efficiantur sui.* Et ratio est quia obligatio quam habent parentes et avi alendi filios ac nepotes, non solum est personalis, sed etiam realis, et non solum afficit personam, sed etiam bona eiusdem personae, adeoque, deficiente persona obligata, remanent eiusdem bona obligata, ad quoscunque haeredes etiam extraneos transeant, quia quis moriendo non potuit eximere bona propria ab illo onere, cui iure naturali erant obnoxia; arg. Authentic. *Res quae,* cod. communia, de legatis; Rota recent., part. VI, decis. 255, n. 22 et 24 part. VIII, decis. 167, n. 23, part. XVIII, tom. I, dec. 331, n. 1, et tom. II, decis. 561, n. 10; Rossignol., l. c., n. 12 et 16, cum pluribus ibi allegatis. Vide verb. *Filius,* num. 133. 21

Clericus tenetur alimenta praestare filiis ex damnato et sacrilego complexu, etiam in sa- 22

cerdotio susceptis, et deficiente patrimonio, potest eos alere ex fructibus beneficii; Abbas, in cap. 1, n. 4, de Cohabit. cleric. et mulier.; Navarr., in tract. de Spoliis cleric., § 10. n. 11; Surdus, de Alimentis, tit. 1, q. 10, n. 20; Pignatell., tom. IX, consult. 139, n. 211, cum aliis ibi allegatis. Vide verb. *Filius*, n. 134.

23 Parentes aliique supra recensiti non tenentur alimenta praestare filiis et nepotibus, si ipsi aliunde habeant, quo sufficienter se possint alere, vel aliqua arte polleant qua honeste iuxta conditionem proprii status, sine dedecore possint sibi victum quaerere; l. *Si quis a liberis*, 5, § 7, ff. de Agnoscendis et alendis liberis; et Bartolus, ibid., § *Sed si filius*. Antonius Thesaurus, decis. 211, n. 14; Petrus Barbosa, in l. 1, part. IV, n. 62 et sequent., ff. *Soluto matrimonio;* Surdus, de Alimentis tit. 1, q. 78, n. 32; Carpanus, ad statut. Mediolan., decis. 317, n. 48; Rossignol., loc. cit., praenotat. 4, n. 7; Navarr., in Manual., cap. 14, n. 17; Molina, de Iustitia, tom. I, disp. 160, § *Alimenta:* Bonacina, de Praecept., disp. 6, quaest. unica, punct. 6, § 1, num. 3, et plurimi alii, quos congerit et sequitur Ioannes Angelus Bossius, de Effect. matrimon., part. II, cap. 1, num. 27. Alimenta enim debent praestari, si necessitas adsit, et non aliter. Vid. verb. *Filius*, n. 135.

24 Item pater non tenetur praestare alimenta filio, si sine iusta causa nolit habitare cum ipso; Iason in l. *Quidam cum filium*, n. 6. ff. de verb. Oblig.; Romanus, in l. *Sicut dotem*, § *Transgrediamur*, in fin., ff. *Soluto matrimonio:* Ascanius Clemens, de patria Potestat., effect. 17, n. 32; Steph. Gratian., Disceptat. forens., tom. III, c. 552, n. 41 et 44; Rota Roman., decis. 117, num. 1, post tom. I Consil. Farinacii; Rossign., loc. cit., disquisit. 1, § 8, n. 3, et, ipso teste, alii magis communiter. Et ratio est quia pater non tenetur alere filium, nisi quatenus indigeat, et aliunde non habeat quo sufficienter se possit alere; filius autem in hac hypothesi aliunde habere potest congrua alimenta redeundo ad domum et habitationem paternam, adeoque, etc. tum quia eodem iure quo pater tenetur praebere alimenta filio indigenti, tenetur filius obsequia praestare patri, et cum eodem cohabitare, adeoque si filius sine iusta causa nolit debita obsequia praestare patri et cum eodem cohabitare, non poterit a patre praetendere debita alimenta, nec pater tenebitur ea ipsi praestare, quia frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem; cap. *Quia frustra*, 14, de Usuris, et arg. *Frustra sibi fidem*, 75, de Regul. iur., in 6, et Gloss. ibid., verb. *Frustra*, circa medium. Et qui non facit quod debet, non recipit quod oportet; arg. l. *Ea conditione* 3, cod. de Conditionibus insertis.

Secus autem si ex iusta causa nollet filius cohabitare cum patre; tunc enim pater teneretur alimenta praestare filio etiam extra domum paternam degenti; Pontanus, de Alimentis, cap. 5, n. 5; Molina, de Primogenit., lib. II, cap. 15, n. 74; Molina Theologus, de Iustit. et iure, tom. III, disput. 616, n. 10; Menochius, de Arbitrar., cas. 170, num. 12; Rossignol., loc. cit., num. 5; Rota Roman., decis. 617, post tom. I Consil. crimin. Farinacii, per textum in l. *Cum hi*, 8, § 8 et seq., ff. de Transactionibus. Causae autem iustae ob quas filius possit nolle cohabitare cum patre, debent recognosci et approbari iudicio viri prudentis, seu arbitrio iudicis. Vide infra, n. 102 et seqq., et discurre proportione servata, ut ibi.

Alimenta sunt per patrem infidelem praestanda filio noviter converso ad fidem, et in ea quantitate qua tenebatur pater ante conversionem eiusdem filii. Imo debet ei tradere integram portionem suae haereditatis, et ad id tenentur sub poena excommunicationis principes saeculares eum compellere, textu expresso in c. *Iudaei*, 5, de Iudaeis et Saracenis, et concordat l. *Cognovimus*, 19, § *Sed ne videamur*, cod. de Haereticis. Et id novissime statuit, confirmavit et ampliavit Clemens XI, constitut. incip. *Propagandae per universum*, quae per extensum traditur sub verb. *Hebraeus*, n. 21. Vide ibi, ubi multa ad rem.

Alimenta debent a parentibus praestari filiis secundum decentiam status et conditionis ipsorum. Colligitur expresse ex l. *Si cui*, 14, ff. de Annuis legatis, l. *Mela*, 14, et leg. *Cum alimenta*, 22, ff. de Alimentis vel cibariis legatis; l. *Tutor*, 13, ff. de Administrat. tutorum; l. *Si instituta*, 27, § 3, ff. de Inofficioso testamento, l. *Ius alimentorum*, 2, ff. *Ubi pupillus educari debeat*, cum similibus.

In controversia pro taxandis alimentis attendi debet non solum dignitas personarum et facultatum copia, ut per citata iura et alia similia tenent omnes, cum certum sit non eamdem quantitatem taxandam esse pro persona vili ac pro nobili, pro paupere ac pro divite; sed etiam attendenda est aetas alimentarii, cum non eadem alimenta debeantur pro parvulo ac pro adulto, sed semper praestanda sint maiora iuxta incrementum ad certum tempus; per text. in l. *Ius alimentorum*, 3. ff. *Ubi pupillus educari debeat*, l. *Cum unus*, 10, l. *Alimenta*, 16, § 2, ff. de Alimentis vel cibariis legatis. Item consideranda est consuetudo regionis, cum experimento constet quod non iuxta eamdem pompam et splendorem vivatur in una regione ac in alia, etiam inter personas aequalis conditionis. Sicque istis omnibus attentis, controversia inter partes pro quantitate et qualitate alimentorum, componenda est per regulatum a iure iudicis arbitrium, ut expresse habetur ex l. *Officio iudicis*, 2, l. *Ius alimentorum*,

3, ff. *Ubi pupillus educari debeat;* l. *Quod plerumque,* 2, cod. de alimentis praestandis; l. *Si quando negotium,* 7, cod. de Ordine cognitionum.

Facta semel taxatione alimentorum, vel per iudicem vel per partes inter se, si contingat patrimonium patris decrescere, poterit pater de alimentis diminuere iuxta decrementum; et si contingat tale patrimonium augeri tunc tenebitur etiam augere alimenta iuxta incrementum. Sic expresse colligitur ex cit. l. *Ius alimentorum,* 3, § 3, ff. *Ubi pupillus educari debeat.*

Pater tenetur iuxta decentiam proprii status non solum alimenta praestare filio, sed etiam ipsius uxori, quamvis eam duxerit sine dote, patre ipso consentiente; Surdus, de Alimentis, tit. 1, q. 38, n. 2; Bartolus, tract. de Alimentis, n. 16; Covarruvias, de Sponsalibus, part. II, c. 8, § 6, num. 5, in fine; Crottus, in l. *Si constante,* n. 160, ff. *Soluto matrimonio;* Menoch., de Arbitr., cas. 348, n. 14; Rossignol., loc. cit., praenot. 10, num. 8; Ioann. Angelus Bossius, tract. de Effect. matrim., part. II, c. 4, n. 95; Bonacina, de Praecept., disp. 6, q. unic., punct. 6, § 1, num. 3, in fine; Sanchez, de Matrim., lib. VI, disp. 5, n. 9; Megala, part. II, lib. II, c. 23, q. 1, n. 67; Rota recent., part. 4, tom. III, decis. 617, n. 2, per text. in l. *Si quis a liberis,* 5, § 12, ff. de Agnoscendis et alendis liberis; l. *Si filia nupta,* 29, § 1, ff. *Familiae erciscundae.*

Imo pater tenetur dictam uxorem filii alere, etiamsi indotatam duxerit ipso invito et dissentiente, si ipse filius aliunde non habeat quo seipsum et illam alere possit; Surdus, de Alimentis, tit. 1, q. 38, n. 15; Ruinus, consil. 144, n. 18, lib. v; Crottus, loc. cit., n. 160; Rossignolus, loc. cit., num. 9; Sanchez, lib. IV de Matrim. disp. 26, n. 21; Ioannes Angelus Bossius, loc. cit., n. 65; Megala, loc. cit., num. 67 et seq.; Glossa in cap. *Admonere,* 33, q. 2; Rota recent., cit. decis. 617, n. 2, per cit. iura, in l. *Si quis a liberis,* 5, § 12, ff. de Agnoscendis et alendis liberis, et l. *Si filia nupta,* 10, § 1, ff. *Familiae erciscundae.* Et ratio est quia, licet filius uxorem indotatam duxerit invito et contradicente patre, pater ipse adhuc compellitur praestare alimenta filio, cum per hoc non cesset ius sanguinis et naturalis pietatis, ratione cuius iura disponunt alimenta esse praestanda a patre filiis iuxta decentiam et conditionem sui status; sed in omni casu quo pater tenetur praestare alimenta filio, tenetur etiam ea praestare nurui seu uxori eiusdem filii, cum haec etiam loco filiae habeatur; Cinus, in l. *Ubi adhuc,* quaest. 16, num. 4, cod. de Iure dotium; Menochius, de Arbitr., cas. 348, n. 13; Surdus, de Alimentis, tom. I, q. 38, n. 5; Ruinus, citat. consil. 144, n. 48; Barbatius, in cap. 2, n. 16, de Foro compet.; Rossignol., loc. cit., num. 9; Glossa, in cit. cap. *Admonere,* verb. *Patrem,* 33, quaest. 2, adeoque, etc.; tum quia alere talem uxorem est onus filii, adeoque si filius aliunde non habeat quo seipsum et illam alere possit, tenebitur ad id pater, cum pater teneatur ad onera filiorum; textu expresso in cit. l. *Si quis a liberis,* 5, § 10, ff. de Agnoscendis et alendis liberis.

Pater tenetur sic praestare alimenta etiam 32
uxori sui filii illegitimi ac spurii; Ioan. Nicolaus Lucidorus, de Illegit. clericorum, c. 22, n. 15; Ioann. Angelus Bossius, loc. cit.; Palaeotus, de Nothis, cap. 47, num. 7; Rossign., loc. cit., num. 10, et alii. Et ratio est quia ex cap. *Cum habere,* 5, De eo qui duxit in matrimonium quam polluerat adulterio, pater tenetur praestare etiam filiis quomodocunque illegitimis alimenta et omnia necessaria, inter quae veniunt enumeranda etiam alimenta uxoris, ut in terminis tenent Covarruvias, de Sponsalibus, part. II, c. 8, num. 56; Peregrinus, de Iure fisci, lib. III, tit. 18, n. 63; Bossius, loc. cit.; Rossignol., loc. cit., et alii.

Pater tenetur praestare alimenta etiam filiis 33
emancipatis, si aliunde non habeant quo se alant, textu expresso in citat. l. *Si quis a liberis,* 5, § 1, ff. 1, de Agnoscendis et alendis liberis. Et ratio est clara, quia alimenta non debentur filiis a parentibus ratione patriae potestatis, sed iure sanguinis et naturalis pietatis quod non dissolvitur per emancipationem, per text. in l. *Iura sanguinis,* 8, ff. de Regul. iur., et § *At hi,* 10, et § *Minus,* 11, instit. de Haereditatibus quae ab intestato. Et ob id etiam 34
tenetur pater saltem in subsidium alere filiam nuptam viro pauperi non habenti unde ipsam alat; Ioann. Angelus Bossius, loc. cit., c. 5, n. 152; Rossignol., loc. cit., n. 13, et alii.

Pater tenetur alimenta praestare etiam filio 35
excommunicato, cum excommunicatio non eximat ab obsequiis a iure naturali debitis filio; Surdus, de Alimentis titul. 1, q. 19, n. 13; Pontanus, de Alimentis, c. 2, n. 14; Megala, part. II, lib. II, c. 2, q. 5, n. 15; Rossignol., loc. cit., praenot. 10, n. 16, et alii passim. Cum hac tamen advertentia quod si filius sua 36
culpa pertinaciter perseveret in excommunicatione, cum possit ab illa absolvi, pater non tenetur ei alimenta praestare nisi iuxta necessitatem naturae, quia praestando pinguiora alimenta tali filio pertinaci in excommunicatione, tribueret ei ansam perseverandi in ea, et e contra subtrahendo ei talia pinguiora alimenta, subtraheret etiam ansam talis perversae perseverantiae. Si vero filius sine sua culpa perseveret in excommunicatione, tenetur pater ei praestare alimenta iuxta decentiam et convenientiam sui status; arg. cap. *Inter alia,* 31, de Sentent. excommunicat., ubi habetur quod per supervenientem sententiam excommunica-

tionis non liberetur pater a debito obsequio ad quod antea tenebatur; nec ipsa excommunicatio privat bonis et iuribus temporalibus, quibus excommunicatus gaudebat ante eamdem excommunicationem; Ioann. Angelus Bossius, tract. de Effect. matrim., part. II, c. 5, n. 119; Azorius, part. II, lib. II, c. 4, q. 8; Trullench., in Decalog., lib. IV, c. 1, dub. 3, n. 10; Rossignol., l. c., n. 17, et alii.

37 Item pater, quamvis non teneatur praestare alimenta iuxta decentiam et convenientiam sui status et conditionis filio in haeresi pertinaci propter rationem numero antecedenti adductam, tenetur tamen regulariter ei praestare alimenta iuxta necessitatem naturae, quia non cessant iura sanguinis et naturalis pietatis, ex eo quod filius inciderit in haeresim, et in ipsa pertinax perseveret, praesertim cum sic possit subesse spes eum quandoque ab haeresi revocandi; Ioann. Angel. Bossius, loc. cit., n. 123; Rossignol., loc. cit., n. 18; Fagundez, in Decalog., lib. IV, cap. 2, n. 6; Azorius, part. II, lib. II, c. 4, q. 10, et alii. Dicitur tamen notanter *regulariter*, quia si filius haereticus per falsa dogmata niteretur alios ad haeresim perducere, tunc tanquam actuali publico hosti, et rebelli Ecclesiae et catholicae patriae, possent iuste denegari alimenta, etiam ei necessaria, secundum exigentiam naturae, propter mox dicenda a simili, numero sequenti.

38 Pater quamvis non teneatur praestare alimenta iuxta decentiam et convenientiam sui status et conditionis filio bannito, quia videtur indignus favoribus iuris civilis qui contra iura civilia enormiter deliquit, ut bannitus; cum frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem, cap. *Quia frustra*, 14, de Usuris, tamen regulariter tenetur ei praestare alimenta iuxta necessitatem naturae, quamvis statuto cautum sit ne ei praebeantur. Et ratio est, quia iura civilia et municipalia derogare nequeunt iuri naturae et sanguinis, per text. in l. *Iura sanguinis*, 8, ff. de Regul. Iuris, et § *At hi*, 10, et § *Minus*, 11, Instit. de haereditatibus quae ab intestato. Dicitur autem notanter *regulariter*, quia si filius bannitus esset perduellis patriae, et in ipsam inveheretur, tunc posset pater iuste ei denegare alimenta etiam necessaria iuxta exigentiam naturae, quia bonum patriae, et amor erga eamdem debet praevalere amori erga filium, et bono eiusdem; et plus patriae debemus quam parentibus, textu expresso in l. *Minime*, 36, ff. de Religios. et sumptib. fun.

39 Pater tenetur praestare alimenta filio monacho iuste eiecto a religione, si ipse aliunde non habeat, quo se alat; Azorius, part. II, c. 4, q. 9; Filliucius, tom. II, tract. 23, c. 3, n. 35; Rossignol., l. c., praenot. 10, n. 11, et alii. Et ratio est quia ex eo quod factus fuerit monachus, subinde ob eius culpam eiectus a religione non desinit esse eidem patri filius, nec deficit titulus naturalis pietatis. Et aliunde ex eo, quod iuste eiectus sit a religione, desinit esse filius religionis, nec religio intelligitur se obligasse ad alimenta ei praestanda, nisi pro tempore, quo eidem inserviret. Vide verb. *Eiecti*, n. 45.

Sic nec religiosi praeclarissimae societatis Iesu, 4
qui post vota simplicia ante solemnem professionem a dicta societate dimittuntur, ulla ab eadem societate praetendere possunt alimenta, aut congruam sustentationem, licet dum in ea viverent, titulo religiosae paupertatis ad sacros ordines, etiam presbyteratus, promoti fuerint. Sic novissime expresse statuit Bened. XIII. const. incip. *Iniuncti nobis*, Vid. ib., n. 46, ubi affertur per extensum.

Monachus, seu regularis, iniuste eiectus po- 4
test compellere monasterium, seu religionem, ad alimenta futura et etiam praeterita, si illa mutuo accepit. Per talem enim iniustam eiectionem non amittit eiectus iura monasterii, seu religionis, nec desinit esse eius filius, adeoque non est cur religio non teneatur eumdem professum alere, cum iniusta eiectio perinde sit ac si non esset eiectio. Idem enim est aliquid non esse factum, et nulliter factum, arg. l. *Si se non obtulit*, 4, § 6, ff. de Re iudicata, et quod nullum est nullum producit effectum; cap. *Illud*, 8, de Iure patronat. Vide ibid., n. 47.

Sic etiam, lite pendente pro validitate ex- 4
pulsionis, eiectus debet ali ex bonis monasterii, donec sit lata sententia de iustitia aut iniustitia illius. Vide ibid., n. 48.

Alimenta non sunt praestanda a primo mo- 4
nasterio regulari, aut moniali ad aliud monasterium transeunti, quamvis penes primum monasterium remaneant dos et alia bona, card. Petra, tom. IV Comment. in constitut. 16 Eugenii IV, n. 17, cum pluribus ibi adductis, testans sic specialiter quoad monialem transeuntem decisum fuisse; Corrad., in Praxi dispensat., lib. v. c. 15, n. 14, vers. *Postmodum*, ubi adducit resolutionem congregationis particularis ab Urbano VIII deputatam; Surdus, de Alimentis, tit. 9, q. 7, num. 1, 16 et seq., et alii.

Alimenta praestare tenetur monasterium re- 4
gulari in aliud monasterium incluso pro poenitentia peragenda. In tali enim casu, cum non solvatur ab obedientia primi monasterii, merito ab ipso alendum esse decernitur, cap. de Lapsis 5, caus. 16, q. 6, Covarruvias, in c. 1, num. 20, de Testamentis; Sanchez, in Summa, lib. VII, cap. 32, num. 46; Molina, de Iustitia, t. 10, disp. 140; card. Petra, loc. cit. num. 18, et alii.

Alimenta religio praestare tenetur regularibus 4
detentis in carceribus S. Officii, dummodo religio non sit de iis quae in communi non pos-

sident, card. Albit. de Inconstantia in fide cap. 22, num. 62 et 63; card. Petra, loc. cit., num. 18, Pignat., tom. VIII, consult. 62, n. 34, et alii. Et cohaerenter, vide infra, n. 118.

Alimenta a novitia solvi non debent monasterio, si eamdem teneatur recipere, et ad habitum et ad professionem sine dote. Secus autem si dicatur solum a testatore, quod monasterium teneatur eamdem recipere ad professionem sine dote; card. Petra tom. III comm. in constit. 12 Innocent. IV, n. 51 et 52, ita explicans responsionem quamdam Sacrae Congregationis in Spoletana *Alimentorum*, 23 Aug. 1670, lib. XXIII Decret., pag. 399, ubi, proposito dubio, *An sint solvenda praetensa alimenta monasterio monialium*, Sacra Congregatio respondit *Negative*.

Monachus, seu monialis, pendente lite super validitate suae professionis, si sine debita licentia degat extra monasterium, non potest ab ipso alimenta praetendere, praesertim atento decreto Concilii Tridentini, c. 19, sess. 25. de Regularib., quod non possit audiri professus, nisi reassumpto habitu ad monasterium redierit, cui si talis monachus, vel monialis obtemperasset, non egeret alimentis; unde sibi debet imputare, neque ex sua contumacia potest reportare commodum, per textum in cap. *Non omnis*, 2, caus. 5, q. 5, ubi ex verbis S. Augustini expresse dicitur: *Utilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quam esurienti panis frangitur, ut iustitiae seductus acquiescat.* Ideoque nullam meretur indulgentiam, ut habetur in leg. penult., cod. de Iure dotium in leg. *Si fideiussor*, § *Si necessaria*, ff. *Qui satisdare cog.*, et cap. *Intelleximus*, de Iudic., et late probat pluribus adductis Pignatell., t. IX, consult. 177, n. 4. Si vero ex aliqua causa collocetur de ordine Sacrae Congregationis in alio monasterio, donec causa terminetur, tunc debet habere etiam ibi alimenta a proprio monasterio, quia per ipsum non stat in hoc permanere, arg. cap. *Cum non stat*, 66, de Reg. iur., in 6, et in terminis card. Petra, tom. II Comment. in constit. 7 Innocent. III, sect. unica, n. 17.

Filii tenentur alimenta praestare parentibus, sicut parentes ipsis ex dictis praestare tenentur. *Communis*, per clarum textum in l. *Si quis a liberis*, 5, § 1, ff. de Agnoscendis et alendis liberis, ibi: *Et magis puto, etiamsi non sint liberi in potestate, alendos a parentibus, et vice mutua alere parentes debere*, et ibidem § 16, ibi: *Parens quamvis ali a filio ratione naturali debeat;* Rota recent., part. v, t. I, decis. 64, n. 24, ubi plura ad id adducit.

Hinc filius, quamvis obstrictus voto religionis, non potest religionem ingredi, existentibus parentibus in extrema necessitate, cui non possint obsistere sine ope filii. Vide verb. *Filius*, n. 100.

Si Filius, existentibus suis parentibus in extrema vel gravi necessitate, religionem ingrediatur et profiteatur, professio est valida, sed illicita. Unde, si aliter ipsis subvenire nequeat, tenetur exire; non tenetur autem, nec potest exire, si sine egressu possit ipsis subvenire suis operibus et industria. Vide ibid., num. 101. 51

Filius autem religiosus professus nequit a religione exire ad subveniendum suis parentibus in extrema et valde gravi necessitate, nisi accedat suorum superiorum placitum, et facultas. Vide ibid., num. 102. 52

Non desunt tamen magni nominis doctores sustinentes contrarium. Vide ibid., num. 103. 53

In qua autem necessitate possit, et debeat filius prius succurrere parentibus, quam aliis quibuscunque, vide verb. *Necessitas*, a num. 24 ad 37, et verb. *Filius*, a num. 91 ad 99. 54

Frater dives tenetur alimenta praestare fratri pauperi, l. *Mutus*, 73, ff. de Iure dotium; l. *Qui filium*, 4, ff. *Ubi pupillus educari debeat*, Authentic. *Quibus modis naturales efficiantur sui*, § *Si quis igitur habens;* Rota recent., decis. 441, num. 3 cum sequent., part. XXXIII, decis. 7, num. 1, part. XIV, decis. 163, num. 11, et saepe alibi, et doctores communiter. 55

Etiamsi frater sit filius naturalis; Rota, part. 1, dec. 538, n. 1, et 4, part. V, tom. I, dec. 92, n. 2; Bartolus, in l. *Si quis a liberis*, § *Utrum*, num. 5, ff. de Agnoscendis et alendis liberis; Ripa, in l. 1, ff. *Soluto matrimonio*; Surdus, de Alimentis, tit. 1, q. 25, n. 8 cum seq.; Molina, de Hispan. primogenit., lib. II, cap. 15, num. 64, et alii. Et etiamsi sit spurius; Rota, part. v, tom. I, decis. 92, n. 7 et 10, part. VII, dec. 30, n. 4 cum seq.; Surdus, loc. cit., qu. 25, n. 33; Corbul., in l. *Si quis a liberis*, § *Idem scripsit*, n. 89, vers. *Haec sententia*, ff. de Agnoscendis et alendis liberis, et alii, arg. § *Si quis igitur habens;* Authentic. *Quibus modis naturales efficiantur sui*, ubi licet textus loquatur de Filio naturali, eius tamen ratio cum non sit una et eadem, etiam in filio spurio procedit, ut recte observat Rota, cit. decis. 92, num. 10; Surdus cit. qu. 26, n. 28, et alii. 56 57

Et licet quod bona non provenerint a communi patre; Rota, part. 1, decis. 138, n. 4, part. V, tom. I, decis. 92, n. 11. 58

Tenetur etiam frater dives alimenta praestare sorori pauperi; Rota, part. III, decis. 532, n. 2; Gloss., in l. *Qui filium*, verb. *Haec aliter*, ff. *Ubi pupillus educari debeat;* Bartolus, in l. II, in fin., *cod*, de Alendis liberis cum aliis allegatis per Surd., de Alimentis, tit. 1, qu. 25, *in princip.* 59

Etiamsi sit soror uterina solum; l. *In omnibus*, 1, § 2, ff. *de Tutel. et rationibus distrahend.* l. *Tutor*, § *In solvendis*, ff. de Administrat. tutor., l. *Qui filium*, ff. *Ubi pupil-* 60

lus educari debeat; Annot., ad decis. 460, n. 141, part. IV, tom. II Rotae recent.

61 Patruus nepotem, et e converso nepos patruum alere tenetur in subsidium; Rota recent. part. VII, decis. 194, num. 4, part. V, tom. I, dec. 408, n. 12, part. XIV, dec. 204, num. 9; Crottus, in l. *Filiusfamilias,* § *Divi,* num. 31, in fin., ff. de Legatis; Ripa, ibid., n. 4; Ferdinandus Loaz., ib. n. 96; Pontan. de Alimentis, tit. 1, quaest. 8, n. 1 et 6, prope finem, et plurimi alii apud Rotam, cit. decis. 194, num. 4, cum sequentibus per text. in l. *Si quis a liberis,* 5, § 2, ff. de Cognoscendis et alendis liberis, et in cap. 1, verb. *Amitam,* de Cohabitat. cleric., et c. *Cum quidam,* § fin., de Iureiurand., et in Epist. 1 Apostoli ad Timoth., c. V, num. 8, ubi dicitur eum qui ex sua familia nato non subvenit, fidem negare, et infideli deteriorem effici; ibi: *Si quis autem suorum, et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior.* Et pro hac opinione fuit pluries iudicatum in variis supremis tribunalibus, et signanter in supremo Castellae conventu; item alio supremo Castellae senatu; in regia Aragonensi Audientia, in supremo consistorio regni Siciliae, in sacro consilio Neapolitano; et in sacro Rotae Romanae tribunali, in Romana *Alimentorum,* 13 Iunii 1613, coram bonae memoriae patriarcha Manzanedo, et in alia Romana *Dotis,* 14 Martii, coram Merlino, ut ex aliis testatur Rot. recent., part. VII, decis. 194, a num. 8 ad 13.

62 Et procedit etiamsi agatur de nepote naturali vel spurio; Rota, part. V, tom. I, decis. 92, n. 10; Surdus, de Alimentis, tit. 1, qu. 25, num. 28, et alii, arg. § *Si quis igitur habens;* Authentic. *Quibus modis naturales efficiantur sui,* et cap. *Cum haberet,* 5, De eo qui duxit in matrimonium quam polluerat.

63 Vel etiamsi agatur de nepote, ex fratre naturali vel spurio, quia filii fratris subingrediuntur locum patris in commodo recipiendi alimenta, ex late deductis per Surdum, de Alimentis, qu. 23, tit. 1, per tot., et per Rotam, in Romana *Alimentorum,* 3 Iunii 1613, coram patriarcha Manzanedo; Rota recent., part. VII, dec. 30, n. 5, arg. cit. iuribus, num. antecedent.

64 Et quamvis bona non proveniant a communi stipite, quia quando alimenta debentur ratione sanguinis, non est curandum unde bona proveniant, num a communi stipite vel aliunde; Rota, part. I, dec. 538, n. 4 et 5, part. VII, decis. 194, num. 67; Marescot., Var. resolut. lib. II, cap. 83, n. 4; Gratian., Disceptat. forens., 263, n. 21, tom. III; Molina, de Primogenit. Hispan., lib. II, cap. 16, sub n. 59, et alii.

65 Et quod dicitur de patruo respectu nepotis, dicitur etiam de nepote respectu patrui, qui, si sit pauper, alendus est in subsidium a nepote; Rota, in dict. Romana *Alimentorum,* 15 Iunii 1613, coram patriarcha Manzanedo, et part. VII recent., 194, n. 4 et seq., et 19, cum pluribus doctoribus ibi allegatis.

Etiamsi agatur de patruo naturali; Rota, in dict. Romana *Alimentorum,* et cit. part. VII, decit. 194, n. 5 et seq., cum pluribus aliis ibi allegatis; arg. citat. iuribus sub num. 62.

Coniuncti enim ratione sanguinis et naturalis pietatis tenentur inter se praestare vitae subsidia; Rota, part. VII, recent. decis. 194, n. 34 et seq., per text. in cap. *Est probanda,* 16, dist. 86, ibi: *Proximos seminis tui ne despicias, si egere cognoscas; melius est enim ut ipse subvenias tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitati.* Natura autem non facit differentiam inter coniunctos naturales legitimos ac inter illegitimos; § *Si quis sane non habens,* 1, in Authentic. seu Novella 74, collat. 6, *Quibus modis naturales efficiantur legitimi;* et § *Si vero filios,* 3, cap. 12, Authent. seu Novella 89, collat. 7, *Quibus modis naturales efficiantur sui;* leg. *Adoptivus,* § *Serviles,* vers. *Unde nec vulgo,* ff. de Ritu nuptiar., cum similibus; adeoque, etc.

Maritus tenetur alimenta praestare uxori, si ab eadem, vel ab eius patre, vel aliis consanguineis, dotem recepit. Communis per text. in l. *Quae legatorum,* 14, ff. *Ut in possessione legatorum;* l. *Si Filia,* § 1, ff. *Familiae erciscund.;* l. *Si cum dotem,* § *Sin autem,* ff. *Soluto matrim.,* cum similibus.

Maritus tenetur alimenta praestare uxori etiamsi sine dote eam duxerit, si scienter indotatam accepit, nec dos fuit ei promissa, nec ius aliquod sibi reservavit ad dotem; Rota recent., part. IV, tom. III. dec. 617; Surdus, de Alimentis, tit. 1, qu. 38; n. 13; Innocent., in cap. *Per vestras,* de Donat. inter virum et uxor., in fine; Lara, in l. *Si quis ex his,* n. 21, ff. de Agnoscendis et alendis liberis; Rossignol., de Effect. matrimon., contract. 15, de Matrim., VI, disquisit. 1, § 19, n. 2; Molina, tom. II, de Iustit., disput. 425, § *Si marito dos;* Sanchez, de Matrim., lib. XI, disput. 5, n. 8, et alii passim. Et ratio est quia ex quo duxit uxorem sine dote et promissione dotis, videtur sponte cessisse cuicunque iuri ad eamdem, et voluisse pro dote accipere ipsius uxoris personam; unde sibi imputari debet si nullam dotem exegerit, teneturque ad uxorem alendam.

Si autem maritus uxorem duxit sine dote numerata, cum dote tamen promissa et conventa in determinata quantitate, fide data de solutione, et postea eamdem non possit exigere, tunc de rigore iuris non tenetur alimenta eidem uxori praestare; Rota, part. II recent., dec. 470, n. 4; Sanchez, de Matrim., lib. IX,

de Debito coniug., disput. 5, num. 2; Rossignolus, loc. cit., n. 6, et alii. Et ratio est quia dos ideo datur marito ut ex illa tanquam ex pretio, seu fructibus ipsius, sustineat onera matrimonii; l. *Pro oneribus,* 20, cod. de Iure dotium; l. *Dotis fructum,* 7, ff. eod., adeoque dote non soluta non tenetur maritus alimenta praebere uxori, quia cum deficit id propter quod assumitur onus, debet et ipsum onus deficere.

Dicitur autem notanter *de rigore iuris,* quia in tali casu maritus tenetur praestare alimenta uxori ex aequitate et honestate; arg. l. *Si cum dotem,* 22, § 7, ff. *Solut. matrimonio,* ut recte docent Ioannes Angelus Bossius, tract. de Effect. matrim., cap. 6, num. 29, et tract. de Dote, cap. 2, num. 141; Vallerus, de Different. inter utrumque for., verb. *Uxor,* differ. 2, in fine; Rossign., loc. cit., num. 7, et alii. Et ratio est quia, cum maritus ex vi matrimonii servare debeat cum uxore individuam vitae unitatem, nimis inhumanum esset si ei negaret congrua alimenta, quando ipsa aliunde habere non posset, adeoque, etc.

Si uxor sine necessaria causa recedat et diverset a marito, maritus non tenetur ei alimenta praestare, quamvis dotem ab ea acceperit. Secus vero si ob iustam causam recederet seu divertet a marito; Ioannes Lupus, in cap. *Per vestras,* de Donat. inter vir. et uxor., not. 3, in princip., n. 14; Barbosa, II part. Rubr., ff. *Soluto matrimonio:* Rossignol., loc. cit., § 22, n. 5, 6. Vide verb. *Uxor,* num. 24.

Si vero nec sua culpa nec culpa mariti recesserit, tenetur maritus illam alere; Lara, in l. *Si quis a liberis,* § *Si quis ex his,* ff. de Agnoscendis et alendis liberis; Sanchez, de Matrimonio, lib. IX, disput. 4, num. 25; Rossignol., loc. cit., n. 7, et alii, recte notantes quod si uxor recedat a marito ob periculum infectionis, ex morbo contagioso mariti, et hujusmodi, tunc maritum teneri ipsam alere. Et ratio est quia, ut expresse habetur in cap. *Sine culpa,* 23, de Regul. iuris, in 6: *Sine culpa (nisi subsit causa) non est aliquis puniendus,* et concordat l. *Sancimus,* 22, cod. de Poenis, cum similibus; adeoque uxor recedens a marito sine ulla sua culpa non est privanda alimentis sibi debitis a marito.

Si maritus sit inops et uxor dives, tenetur haec alimenta illi praestare; Lara, in l. *Si quis a liberis,* § *Si quis ex his,* num. 14, ff. de Agnoscendis et alendis liberis; Bartolus, tract. de Alimentis, num. 49; Speculator, tit. *Qui filii sint legitimi,* § unic., num. 40; Bertachinus, in Repert. leg. vet., verb. *Uxor alitur viros. Uxor dives:* Rossignol., loc. cit., disquisit. 1, § 23, num. 4, et alii per text. in l. *Si cum dotem,* 22, § 7, ff. *Soluto matrimonio* ibi: *Quid enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum vel uxorem viri participem esse?* Sicuti enim maritus in casu indigentiae uxoris tenetur eam alere, ita uxor dives in casu indigentiae mariti tenetur ei alimenta praestare.

Alimenta debentur uxori ab haeredibus mariti, qui dotem detinent, pro anno luctus; Rota part. III, decis. 269, num. 1, et communis doctorum per clarum text. in l. *Unica,* § 7, cod. De rei uxoriae actione. 75

Etiamsi ipsa uxor aliunde sit dives; arg. tit. l. *Unica,* § *Exactio,* cod. de Rei uxor. actione; ubi indefinite et sine ulla restrictione statuitur quod uxor vidua pro anno luctus sit congrue alenda ab haeredibus mariti, si pro illo anno dotem retineant, nec ullam facit distinctionem de uxore divite aut paupere, adeoque neque nos distinguere debemus, et excipere uxorem divitem, cum, ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debeamus; cap. *Quia circa,* 22, de Priv., l. de Pretio, 8, ff. de Publiciana in rem action., l. *Non distinguemus,* 32, ff. de Receptis arbitr. l. *Praeses,* 3, ff. de Officio praesidis; tum quia maritus recepta dote tenetur uxorem alere, quantumvis aliunde sit dives, per text. in leg. *Dotis fructum,* 7, ff. de Iure dotium, et l. *Pater pro filia,* 17, ff. de Doli, mali, et metus exceptione; adeoque etiam haeredes non restituta dote tenebuntur eamdem alere, quantumvis aliunde divitem. Et sic tenent Ioannes Angelus Bossius, de Dote, cap. 20, num. 86, et tract. de Aliment. obligat., cap. 11, n. 759; Leotardus, de Usuris, q. 30, n. 33; Rossignol., de Dote, part. II, praenot. 22, n. 42; Baldus, Alexander Corduba, et alii ab ipso citati contra Ioannem Andream, Campegium, et Castropalaum. 76

Item, etiamsi dotis fructus ad alimenta praestanda non sufficiant, Rota, part. III. decis. 269, n. 1, Rossignol., loc. cit., num. 50, cum pluribus aliis ibi allegatis, arg. cit. l. unic., § 7, cod. de Rei uxoriae action. Sicuti enim maritus tenetur ad alendam uxorem, quamvis dotis fructus non sufficiant, ita etiam eius haeredes, quandiu dotem retinent. 77

Pro alimentis quae haeredes mariti uxori praestant pro anno luctus, non tenetur uxor in illorum favorem impendere suas operas, sive obsequiales, sive artificiales; Campegius, de Dote, part. II, quaest. 16; Ioan. Angelus Bossius, de Alimentis obligat., cap. 11, n. 759, cum aliis ab ipsis ibi allegatis; Rossignol., l. c. n. 74, et alii. Et ratio est quia, quando lex determinat emolumentum aliquod, v. gr., alimenta ex aliqua causa onerosa, ille qui obligatur ad alendum non potest aliquod onus praescribere alimentario, quia non suo sed legis iudicio tradit, per text. in l. *Si adrogator,* 22, ff. de Adoptionibus; adeoque neque haeredes, qui intra annum luctus tenentur praestare alimenta uxori viduae ratione suae dotis ab ipsis detentae, possunt ipsam obligare ad operas artificiales et obsequiales. 78

79 Potest uxor sine usurae labe convenire cum haeredibus mariti pro alimentis sibi debitis pro anno luctus, ut certam quantitatem sibi conferant; Navarrus, in Commentar. de Usuris, n. 68, et in Manual., cap. 17, n. 213; Covarruv., Variar. resolut., lib. II, cap. 1, vers. *Sexto*; Augustinus Barbosa, Collect. ad cap. *Salubriter*, n. 9, de Usuris, q. 30, n. 28; Francius Molin., de Ritu nupt., lib. III, quaest. 39, n. 69 et seq.; Rossignol., loc. cit., n. 50. Et ratio est clara, quia illa quantitas non deducitur in pactum ob solam dilationem temporis in restituendo, quod utique esset usurarium, sed solum in compensationem alimentorum eidem uxori debitorum, quod nullam usurae labem continet, cum sic solum exigatur et conferatur quantitas certa pro specie seu iure certo.

80 Si illa quantitas conventa non excedat onera alimentorum, quamvis excedat valorem fructuum dotis, adhuc potest sine labe usurae exigi; Covarruvias, loc. cit., cap. 1. n. 3; Franciscus Molin., loc. cit., qu. 39, n. 74; Surdus, de Alimentis, tit. 10, qu. 44, n. 27; Rossignol., loc. cit., num. 55; Trullench., tom. II Summae, lib. VII, cap. 3, n. 23; Salas, de Usuris, dub. 30, num. 10, et alii. Et ratio est quia, cum haeredes mariti retinentes dotem teneantur pro anno luctus conferre alimenta uxori iuxta decentiam status, nulla habita ratione an fructus ipsius dotis adaequent dicta alimenta, per text. in l. *Unica*, § 7, de Rei uxoriae actione, indefinite loquentem, poterit ipsa uxor iuste sine labe usurae exigere quantitatem correspondentem oneri eorumdem alimentorum, quamvis excedentem valorem fructuum dotis.

81 Uxor vidua non solum intra annum luctus potest ab haeredibus mariti detinentibus dotem exigere alimenta, sed etiam post annum luctus si in mora fuerint restituendi eamdem; Navarrus, in Comment. de Usuris, num. 67; Salonius, 2–2, quaest. 78, art. 2, controv. 15. n. 7; Leotardus, de Usur., quaest. 30, num. 57; Sotus de Iustit. et iur., lib. VI, quaest. 1, art. 2, circa finem; Thesaurus, decis. 43, num. 4; Rossignol., loc. cit., num. 57, et alii. Et ratio est quia iniustum est ut dotem detineant, et fructu dotis gaudeant, et alimenta non conferant, cum is qui dotem recipit intelligatur tacite se obligasse ad alimenta tradenda donec dos restituatur, per textum in leg. *Dotis fructus*, in princip., 7, ff. de Iure dotium; l. *Si cum dotem*, 22, § 8, ff. *Soluto matrimonio*.

82 Haeredes mariti tenentur alere uxorem viduam, si sit indotata, inops, et non habeat aliunde quo se possit alere; Rota recent., part. I, tom. I, decis. 30, n. 2 cum seq., et 19 et seq. cum pluribus ibi adductis.

83 Item haeredes uxoris tenentur alere maritum inopem, qui non habet aliunde quo se alat, cum inter virum et uxorem ad imparia non sit iudicandum; Rota, loc. cit. n. 1. et 20, cum pluribus ibi allegatis, per textum expressum in cap. *Si quis uxorem*, 4, caus. 32, qu. 1.

Exstante controversia inter patrem et filium 8
super alimenta praeterita, probabilius est quod possint compelli ad compromissum. Sic tenere censetur Ioannes Baptista Saminiatus, controv. 81; Blanchus, de Compromiss. quaest. 4, sub tit. De quibus causis possit compromiss. fieri, n. 19; Surdus, de Alimentis, tit. 8, privil. 61, num. 33; Castillus, de Alimentis, cap. 70 per tot.; Urceolus, de Transact., qu. 49, num. 1, et alii, qui omnes excipiunt solum quoad alimenta futura; adeoque censent id posse fieri quoad alimenta praeterita, per textum expressum in l. de Alimentis, 8, cod. de Transactionibus, ibi: *De alimentis praeteritis, si quaestio deferatur, transigi potest.* Et sic expresse docet Rossignol., de Effectibus matrimon., contract. 15, de Matrimon. IX, praenot. 13, num. 2.

Secus autem est dicendum quoad alimenta 8
futura, ut expresse defendunt Corduba a Lara, in l. *Si quis a liberis*, § *Parens*, num. 50, ff. de Agnoscendis et alendis liberis; Borellus, de Compromiss., § 2, gloss. 1, num. 308; Collerius, de Alimentis, lib. II, cap. 8, num. 59; Saminiatus, controv. 81, num. 8. et seq.; Novarius, ad Pragmat. regni, tit. de Arbitris, coll. 2, sub num. 4; Rossignol., loc. cit., num. 3, aliique citati num. antecedenti; et ita resolutum fuisse in senatu et sacro consilio Neapolitano referunt Novarius, Saminiatus et Rossignolus loc. cit.; et ratio est quia causa pro alimentis futuris est executiva, et omnino privilegiata tam ratione ordinis et temporis quam ratione etiam probationum; l. *Senatusconsultum*, 1, § 12, et l. *Si quis a liberis*, 5, § 8, ff. de Agnoscendis et alendis liberis; Bartolus, in l. de Alimentis, num. 3, cod. de transact. Castillus, de Alimentis, cap. 4, num. 1, et est celerrimae expeditionis, nec dilationem patitur, cum interim filii de vento vivere nequeant; Borell., consil. 71, num. 37, per text. in l. 2, ff. de Re iudicat.; Surdus, de Alimentis, tit. 8, privil. 11 et privil. 70; Giurba, decis. 4, n. 45, vers. *Sed Alimenta*. In causis autem exsecutivis et celerrimae expeditionis compromissum non admittitur; Baldus, in l. 1, in princip., ff. de Transact.; Alexander, consil. 82, num. 4, lib. I; Mastrillus, decis. 270, n. 49; adeoque, etc. Tum quia super alimentis futuris non potest fieri transactio sine auctoritate praetoris, nec alimentarius cogi potest ad transigendum, textu expresso in cit. l. de Alimentis, 8, cod. de Transact., ibi: *De futuris autem sine praetore seu praeside interposita transactio nulla auctoritate iuris censetur;* adeoque super ipsis nequit fieri compromissum, cum pari passu procedant transactio et compromissum.

Alimenta praeterita non praestita a patre filio qui eadem acquisivit mendicando, vel alio modo non oneroso, non possunt a dicto filio repeti, neque quoad eorum aestimationem; Alexander, in l. de Alimentis, in princip., cod. de Transact.; Stephanus Gratianus, Discept. forens., tom. I, cap. 60, num. 19 et 20; Fontan., de Pactis nup., claus. 5, part. I, n. 100, et claus. 6. gloss. 2, part. III, num. 35; Mugala, part. IV, lib. II, cap. 23, quaest. 1, n. 26; Azorius, part. II, lib. II, c. 4, quaest. 16; Rossignol., loc. cit., praenot. 14, et alii. Et ratio est quia pater tum iure naturali tum iure civili tenetur praestare alimenta filio solum cum iis indiget, nec aliunde sibi ea providere potest, ut patet ex l. *Si quis a liberis*, 5, § 7, ff. de Agnoscendis et alendis liberis. In ordine autem ad dicta alimenta praeterita, filius iam non amplius eis indiget, et penitus cessavit necessitas, cum de iis sibi modo non oneroso providerit, adeoque etc.

Si autem filius pro sibi providendis dictis praeteritis alimentis non sibi a patre praestitis, cum aliunde non haberet, contraxerit aliquod debitum per mutuum, tunc pater tenetur solum illud debitum seu mutuum restituere; Bartolus, in l. *Libertis quos*, § *Manumissis*, n. 3, ff. de Alimentis et cib. legat.; Stephanus Gratianus, Discept. forens., cap. 60, n. 22, Fontanella, claus. 6, gloss. 2, part. III, n. 37; Ioann. Angelus Bossius, tract. de Effect. matrimon., part. II, cap. 15, n. 882; Merenda, Controvers. iur., tom. IV, lib. XXII, cap. 29, num. 3; Rossignol., loc. cit., num. 3, et alii. Et ratio est quia tunc necessitas alimentorum perseverat in debito contracto pro ipsis providendis, cum hoc substituatur in iure loco eorumdem alimentorum, adeoque pater obligatus ad alimenta tenebitur ad debitum contractum pro illis, si, ut debuerat, non submi-nistravit, et filius aliunde non habuit quo sibi illa provideret.

Renuente patre alimenta debita praestare filio, cum possit, potest idem filius alimenta repetere a die petitionis; Stephanus Gratian., Discept. forens., tom. I, cap. 54, num. 11; Burdus, de Aliment., tit. 8, privil. 60, num. 60; Vincentius de Franchis, decis. 605, n. 6 et 9, in fine; Fontanella, de Pact. nupt., claus. 6, gloss. 2, part. III, num. 43 et seq.; Lancellotus, de Attent., II part., c. 1, limit. 24; Pontanus, de Alimentis, cap. 12; Rossignol., loc. cit., num. 8, et alii. Et ratio est quia, si alimenta peti possent solum a die latae sententiae, et non a die petitionis, debitor eorumdem posset suis cavillationibus et subterfugiis diu sententiam protrahere, et alimentarium eludere, sicque commodum ex sua malitia et dolo reportare, quod nullatenus est dicendum; per text. in cap. *Intelleximus*, 7, de Iudiciis, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*; leg. *Non fraudantur* 134, § 1, de Regul. Iuris, ibi: *Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*, adeoque, etc.

Alimenta debentur filio asserenti se esse filium, 89
quamvis pater neget, si sit in quasi possessione filiationis; Bartolus, in l. *Si neget*, 7, ff. de Agnoscendis et alendis liberis; Molina, de Primogenit., lib. II, cap. 16, num. 36; Covarruvias, Practic., cap. 7, num. 8; Stephanus Gratianus, Discept. forens., tom. II; cap. 238, n. 43; Paschalis, de patria Potest., c. 2, n. 7; Molina Theologus, de Iustit., tom. III, disp. 616, num. 15, vers. *Quando autem;* Rossignol., loc. cit., disquisit. 1, § 10, num. 2; Rota Rom., dec. 21, num. 2, apud Verallum. Et ratio clare deducitur a paritate eorum quae habentur in l. *Si quando*, 7, § *Quod si ei*, cod. de Ordine cognit., ubi statuitur quod si ille qui est in quasi possessione libertatis fuerit spoliatus bonis ab eo qui se dominum asserit et talem se esse contendit, debet ab eodem habere, pendente lite, alimenta et litis expensas, adeoque dicendum est etiam in hoc casu, cum id aequitas postulet, ne defectu necessariorum decidat dictus filius a suo bono iure, quod fovet.

Si autem non sit in quasi possessione filia- 90
tionis, debet iudex summarie cognoscere, et si constiterit de summo iure eiusdem petentis, debebit decernere alimenta et litis expensas, donec in plenario iudicio ius filiationis absolvatur; textu expresso in l. *Si quis a liberis*, 5, § 8, ff. de Agnoscend. et alend. liberis, et concordat l. *Si iudex*, 10, ff. de His qui sui, vel alieni iuris sunt; sic expresse docet cum pluribus ibi allegatis Rossignol., loc. cit., num. 3.

Alimenta sunt a patre iterum praestanda filio, 91
quamvis hic culpose consumpserit quantitatem sibi assignatam pro eisdem alimentis; Baldus, in l. *Si captivi*, ad fin., cod. de Episc., et clericis; Iason, in l. *Si cum dotem*, § 1, n. 7 et seq., ff. *Soluto Matrim.;* Fontanella, de Pactis nupt., tom. II, claus. 5, gloss. 1, part. 1, num. 78; Azorius, part. II, cap. 4, qu. 12; Merenda, Controv. var., lib. IV, cap. 34, num. 6; Rossignol., loc. cit., disput. 2, § 1, n. 2, et alii. Et ratio est clara, quia pater tenetur de iure naturae ad praestanda alimenta necessaria filio; tale autem ius naturae adhuc viget, quamvis filius portionem sibi assignatam pro alimentis culpose in comessationibus, ludis et meretricibus consumpserit, cum iura naturalia nullo extrinseco accidenti tolli possint, per text. in l. *Eas obligationes*, 8, ff. de Capite minutis, l. *Iura sanguinis*, 9, ff. de Regulis iuris, et § *Sed naturalia*, 11, institut. de Iure naturali; adeoque exstante filio in necessitate alimentorum, non obstante tali culpabili consumptione, adhuc tenetur pater iterum alimenta praestare.

92 Alimenta quando et quomodo debeantur patrono beneficii a beneficiato; Vide verb. *Iuspatronatus,* art. 4, a num. 114 ad 132.

93 Clerici privati beneficiis ecclesiasticis ad quorum titulum ordinati fuerunt, nullum ius habent pro consecutione alimentorum super eorum fructibus, quamvis non habeant aliunde quo se alere possint. Sic Monacell., tom. IV, Supplement. ad tom. II, num. 410, cum Pignatell., ubi testatur pluries Sacram Congregationem Concilii declarasse posse ipsos ob sua demerita privari beneficiis absque ulla praeservatione alimentorum, et signanter in Firmana 30 Maii 1665, in Romana 18 Martii 1684, et in Vercellens. 15 Decembris 1690, uti refert, t. II. tit. 23, formula 3, n. 22, et in Asculana 13 Augusti 1707, ad 1, ubi de canonico collegiatae qui canonicatum loco patrimonii pro congrua sustentatione subrogari obtinuerat.

94 Clericus a beneficio suspensus, si aliunde non habeat, debet ex fructibus illius alimenta percipere; Glossa, in cap. *Cum Vintoniensis Ecclesia,* 25, de Electione, verb. *Administrant,* et alia gloss. in cap. *Studeat*, 39, dist. 50, verb. *Et cui;* Monacell., t. IV, Supplement. ad tom. III, n. 8.

95 Parentes et alii exponentes infantes in publicis hospitalibus aliisque locis, aut ante ostium alterius, an et quando teneantur refundere alimenta, seu restituere expensas. Vide verb. *Parentes,* a num. 24 ad 32.

96 Si filius in querela inofficiosi testamenti in prima instantia obtinuit pro se sententiam, sunt ei decernenda alimenta et litis expensae usque ad finem eiusdem litis per ultimam sententiam. *Communis,* et certa per textum expressum in l. *Si iniusta,* 27, § 3, ff. de inofficioso Testamento.

97 Imo, quamvis in prima instantia circa querelam inofficiosi testamenti nondum fuerit sententiam consecutus, si tamen habeat validas praesumptiones pro se ipso, et foveat bonum ius, potest exigere etiam in eadem prima instantia, per iudicem sibi decerni alimenta, et litis expensas; Stephanus Gratianus, Discept. forens., tom. II, c. 236, n. 4; Molina, de Primogenit. Hisp., c. 15, n. 36; Alter Molina Theologus, de Iustitia, tom. III, disput. 616, num. 15; Merenda, Controv. iur., tom. I, lib. V, c. 30, num. 2; Paschalis, de Patria potestat., part. II, c. 3, n. 60; Fontanella, de Pact. nupt., tom. II, claus. 6; Gloss., dict. part. IV, n. 26; Rossignol., loc. cit., disquisit. 1, § 11, n. 3; Annot. ad decis. 617, n. 18, cum sequent. n. 26, cum seq. n. 136, cum seq. part. IV, tom. III, cum pluribus Rotae decisionibus ibi allegatis, et ibidem n. 138, notatur quod cit. lex *Si instituta,* n. 27, § 3, ff. de inofficioso Testamento, procedit etiam in hoc casu, quando filius, seu alius collitigans pauper, et fovens bonum ius, etiam in prima instantia petit alimenta et sumptus litis, et ibi ad id adducuntur clarissimi doctores et Rotae decisiones. Et ratio est, quia cum constat de bono iure actoris, eadem ratio pro exigendis dictis alimentis et litis expensis militat, quando nulla obtenta sententia versamur adhuc in prima instantia, ac quando iam est obtenta sententia in prima instantia in ordine ad prosequendam causam in secunda instantia appellationis: si quidem ratio, ob quam iura decernunt esse praestanda dicta alimenta, et sumptus litis, est inopia agentis, seu collitigantis, ne pauper collitigans ob impotentiam cogatur suum bonum ius et litem deserere; quae ratio, ut de se patet, habet locum in utroque casu; ubi autem eadem est ratio, eadem est legis dispositio; l. *Ideo,* 27, ff. de Legibus; l. *Illud,* 32, ff. *Ad leg. Aquiliam,* cap. *Inter corporalia,* 2, de Transact. episc. Cum ratio legis sit anima legis, l. *Cum ratio,* 7, ff. de Bonis damnator.

Alimenta et litis expensae, pendente lite super inofficioso testamento, debentur etiam filiis emancipatis, si sint pauperes et foveant bonum ius. Item filiis legitimis per subsequens matrimonium; item filiis in utero existentibus ventris nomine; item filiis adoptivis; item nepotibus per lineam virilem descendentibus, exstantibus debitis conditionibus; item patri, avo, et ascendentibus adversus haeredes filii, nepotis, etc.; item fratribus et sororibus indigentibus; item filiis illegitimis et spuriis. Sic quoad omnes sapientissimus pater Rossignol. loc. cit., disquisit. 1, § 12, cum pluribus ibi allegatis, arg. cit. l. *Si instituta,* 27, § 3, ff. de inofficioso Testamento, aliisque iuribus ab ipso adductis.

Alimenta, et sumptus litis debentur cuicunque actori pauperi, quando cum paupertate concurrit etiam praesumptio boni iuris; Annotat., ad dec. 617, a n. 18; Rota recent., part. IV, tom. III; Rota, part. II, dec. 749, n. 1; part. III, dec. 81, n. 1, dec. 948, n. 1; part. IV, tom. II, dec. 223; n. 1, decis. 423, n. 2, cum seq.; part. VIII, dec. 124, n. 6; part. XI, decis. 211, n. 1; part. XII, decis. 158, n. 1, decis. 263, n. 15; part. XIII, decis. 398, num. 1; part. XIV, decis. 204, n. 15; part. XVI, decis. 117, n. 5; part. XVIII, tom. I, decis. 402, n. 1, et saepe alibi. Alimenta enim, et sumptus litis nunquam solent denegari pauperi actori, stante paupertate cum praesumptione boni iuris; quae opinio a toto orbe communi applausu est recepta, tam ab Italis, Germanis, Hispanis, etc., quam ab omnibus scribentibus pontificiis Caesareis, regentibus, consulentibus, antiquis et modernis; Annotat. ad decis. 617, a n. 26 ad 28; Rotae Romanae, part. IV, tom. III, ubi plurimae ad id allegantur eiusdem decisiones cum suis iuribus.

Et dicta conclusio locum habet distincte, sive iudicium sit universale et agatur ad universitatem bonorum, sive particulare et lis agitetur

super re particulari; adeo ut contraria opinio plenis votis sit reprobata; dict. Annotat. ad decis. 617, num. 29, cum sequent. part. IX, tom. III; Rota, part. II, decis. 748, num. 5, part. IX, tom. I, decis. 50, n. 10; part. XIII, decis. 398, n. 11; part. XVIII, tom. I, decis. 307, n. 2 cum seq., et saepe alibi. Causa enim ob quam praestari debent alimenta et consumptus litis, non consistit in eo quod agatur de magis ad unam rem quam ad aliam, de cuius bono iuris praesumptione constat, sed ideo praestatur ne pauper ob inopiam cogatur deserere ius bonum ius et litem; Annot. ad cit. dec. 617, n. 33 cum sequent.; Rota, in Fanen. *Dotis*, 20 Novemb. 1641, coram Cerro, et saepe alibi.

Alimenta si sint debita ex sola dispositione iuris, non potest alimentarius sine causa ea exigere extra domum haeredis; Rota recent. part. IV, tom. III, decis. 680, num. 9. Et haec conclusio est innixa rationi, ut sic minus gravetur haeres; Rota, ibid., n. 13, cum pluribus ibi citatis; Rossignolus, l. c., disquisit. 1, § 9, n. 3, cum variis aliis ibi allegatis. Et ratio est quia quando alimenta sunt debita ex sola dispositione iuris, regulariter debentur solum in subsidium; ut sic provideatur alimentario aliunde non habenti quo se alere possit, sufficienter autem providetur alimentario, si ei alimenta praestentur in domo haeredis, adeoque non potest sine iusta causa ea exigere extra ipsius haeredis domum, ut sic minus gravetur haeres iuxta allegatam rationem Rotae.

Iusta autem, et sufficiens causa exigendi alimenta extra domum haeredis est, si haeres sit rixosus et iracundus, vel habeat uxorem rixosam et iracundam, vel habeat personas similes in domo; Annot. ad decis. 636, n. 147 ad 149; Rotae, part. IV, tom. III. Vel si legatarius non habitet cum haerede propter aliquod odium vigens inter eos; ead. Annot., n. 150. Vel si inter legatarium et haeredem agitetur aliqua lis, etiam super eisdem alimentis; ead. Annot. num. 162 cum seq. Et ipsa Rota, part. IV. tom. I, dec. 199; part. XVIII, tom. I, decis. 307, n. 15; part. XIX, tom. I. decis. 214, n. 20 cum seq. Vel si vigeant discordiae et lites criminales inter alendum et haeredem; Rota, part. XV, decis. 256, num. 13. Quod procedit etiam in filio astringente patrem ad alimenta sibi praestanda; Rota, ibid., num. 14, et part. XIX, tom. I, decis. 241, num. 21. Et idem procedit quoad fratrem litigantem cum altero fratre, qui pariter potest ab eodem petere alimenta extra domum; Rota, ib., cit. decis. 241, num. 19 cum sequent. Vel ubi haeredi praetendenti alimenta in domo, praestare obstat legatarii professio in religione; Rota, part. IV, tom. I, dec. 199, num. 6. Vel ubi legatarius vult cum propria uxore et filiis habitare; Rota, ibid., n. 6.

In hac tamen quaestione qualis sit iusta causa petendi alimenta extra domum, remittitur arbitrio iudicis a iure regulando; Annotatio ad dict. decis. 636, n. 172; Rotae, part. IV, tom. III, ubi plures ad id allegantur doctores et Rotae decisiones. Et iudex, etiamsi alimenta 105
essent legata in domo, potest cogere haeredem ex iusta causa ad ea praestanda extra domum; cit. Annotat. ad decis. 646, num. 173, et ipsa Rota, part. V, tom. I, dec. 137, n. 18; part. XIX, tom. I; decis. 241, num. 10 cum seq.

Si autem alimenta sunt debita ex disposi- 106
tione hominis, seu testatoris, tunc aut testator simpliciter alimenta legavit absque alia adiectione, et hoc casu legatarius facultatem habet habitandi ubi vult; et haeres tenetur eidem alimenta praestare; dict. Annotat. ad dec. 636, n. 83 cum sequent., et ipsa Rota, part. XV, decis. 256, num. 10.

Quae conclusio procedit etiam in legato ali- 107
mentorum facto a viro uxori, quae potest habitationem eligere ubi vult, et ibi petere alimenta; dict. Annot. ad decis. 936, n. 77 ad 81, ubi tradunt ex doctoribus, hanc opinionem veluti communem receptam semper fuisse, et in praxi observatam. Et ratio supradictorum est quia in hoc casu legatum censetur factum a testatore favore legatarii, et non haeredis, ideoque ipsius legatarii commodum attendendum venit; cum semper in dubio, favore ipsius libertatis iudicandum sit; l. *Inter pares*, ff. de Re iudicat.; l. *In obscura*; l. *Quoties*; l. *Libertas*, ff. de Regul. iuris; l. *Iulia*, ff. de Manumiss., et expresse dict. Annotat. ad decis. 335, n. 82.

Aut testator tunc alicui alimenta legavit in 108
domo, vel sub conditione, vel cum onere morandi, vel habitandi in domo, vel cum haeredibus, vel per aliud aequipollens constat de tali voluntate testatoris, et in eo casu legatarius non potest alimenta exigere extra domum haeredis; ad quem effectum non sufficit legatarium habitare in eadem domo, nisi comedat cum haerede. Quia tunc onus habitandi et comedendi cum haerede censetur adiectum favore ipsius haeredis; dict. Annot. ad decis. 636, a n. 103 ad 112, ubi ad id afferuntur plures doctores et Rotae decisiones cum variis iuribus.

Quae tamen conclusio non habet locum, 109
quando aliter haeredi visum fuerit; quia cum dictum onus in hoc casu fuerit adiectum favore haeredis, iste poterit dicta alimenta praestare extra domum, etiam invito legatario; dict. Annot., n. 124 cum sequentibus, cum pluribus iuribus et doctoribus ibi allegatis.

Sicut neque habet locum, ubi agitur de le- 110
gato facto mulieri in domo haeredis, quae nec commode, nec honeste ibi morari potest, puta, quia ipse est iuvenis, et haeres pariter est iuvenis et luxuriosus; tunc enim poterit ipsa petere alimenta extra domum haeredis, quia dicta conditio morandi cum haerede apposita legato, tanquam turpis, in isto casu habetur pro non

scripta ; dicta Annot. ad dec. 636, n. 119 cum seq., et num. 145 cum seq., cum pluribus iuribus et doctoribus ad id allegatis.

111 Sic si mulier cui fuerunt legata alimenta sit copulata matrimonio, non tenetur percipere alimenta ex mensa haeredis ; Rota, part. XIV, dec. 442, num. 10.

112 Idem procedit quoties concurrit aliqua iusta causa, quo casu, non obstante onere habitandi cum haerede, legatarius potest petere alimenta etiam extra domum haeredis ; dict. Annot. ad decis. 636, a n. 147 ad 171 : ipsa Rota, part. IV, tom. I, decis. 199, num. 6 ; part. IV, tom. III, decis. 680, n. 14 ; part. XV, dec. 256, n. 12.

113 Quae opinio procedit, etiamsi alimenta essent legata sub hac lege, ne possint peti extra domum ; Rota, part. VII, tom. II, decis. 369, n. 18. Quaenam autem sit ad id iusta et sufficiens causa, vide supra, n. 102, 103 et 104.

114 Consuetudo, ut populus alimenta praestet praedicatori, est servanda, et sufficit decennalis ; Ripa, consil. 1, num. 44, de Consuetud. ; Surdus, consil. 62, num. 17, vol. I ; Sperell., decis. 70, n. 1 ; Bellet., disquisit. Clerici, tit. de Clerico debitore, § 15, num. 7 ; Campanil., in divers. iur. canonic. rubric., 12, c. 13, n. 17 ; Leo, in Thesaur. for. eccles., part. I, c. 8, num. 6, et fuit clarissime cautum per concil. Trid., sess. 24, de Reform. c. 4, ibi : *Impensis eorum, qui ea praestare, vel tenentur vel solent,* et sic pluries resolvit Sac. Cong., ut testatur Sperell. loc. cit., num. 1. Ad cuius laudabilis consuetudinis observantiam episcopus populum cogere potest, per text. in cap. *Ad Apostolicam*, 43, de Simonia, et ex sententia Sacrae Cong. tenet Leo, loc. cit., num. 6.

115 Cessante autem dicta consuetudine, non populus, sed episcopus, vel respective parochus, si redditus beneficii sint sufficientes, tenetur alimenta praestare praedicatori ; Sperell., l. c., n. 15, Tondutus, quaest. et resol. beneficial. lib. I, cap. 39, n. 14 ; Frances, de Ecclesiis cathedralibus, cap. 18, n. 126 ; Barbosa, in Trid. sess. 5, de Reformat., cap. 2, a num. 9, et sess. 24, de Reformat., cap. 4, num. 10, et supracitati cum aliis ; et ratio est quia, cum munus praedicandi spectet ad episcopum, et respective ad parochum, ex conc. Trid., cit. sess. 5, de Reformat., cap. 2, et sess. 24, cap. 4, sequitur ipsum teneri suis sumptibus praedicatorem alere, quia, dum is ad quem pertinet actus, illum per substitutum peragere potest, tenetur id facere suis sumptibus, per tex. in l. *Sed si haereditas,* 11, § 1, ff. *Ad exhibendum,* cap. *Inter caetera,* 15, de Offic. ordinarii, ibi : *Quibus ipsi, dum indiguerint, congrue necessaria subministrent;* et ibi tradit Abbas, Surdus, de Alimentis, tit. 1, q. 59, num. 7, 8 et 9. Riccius, in Prax. For. Eccles., decis. 536, num. 1 ; Tondut., loc. cit., n. 14 ; Frances, l. c., num. 121.

Excipe tamen, si adesset aliquod legatum vel redditus sufficiens pro alimentis et mercede praedicatoris ; tunc enim nullus alius esset molestandus, ut ex sententia Sacrae Congr. firmat Leo, l. c., n. 6 ; Sperell., l. c., n. 16, et alii.

Alia ad rem, vide verb. *Adulterium,* verb. *Filius,* verb. *Iurispatronatus,* verb. *Necessitas,* verb. *Parentes.*

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

Relate ad ea quae tradita sunt in hoc art., num. 45, affertur decretum supremae et universalis Inquisitionis Romanae, quo Fratres Minores de Observantia Reformati, et Capuccini declarantur exempti a solutione alimentorum pro iis qui in dicto tribunali carceri sunt mancipati.

Feria III, die 15 Iulii 1732.

Lectis litteris P. inquisitoris regii datis die 13 Iunii proximi, quibus significat PP. Ordin. Min. Observant. dictae civitatis recusare solutionem alimentorum quae ab illa Inquisitione praestantur P... in carceribus dicti S. Officii detento, et ad carceres arbitrio Sacrae Congregationis, ubi ob praetensam sollicitudinem in confessione, damnato, cum perpetua inhabilitatione ad audiendas confessiones sacramentales ; et ideo supplicat ei rescribi quomodo se gerere debeat ; et relato decreto edito die 3 Augusti 1707, et epistola illius vigore scripta P. inquisitori Arimini in simili casu, nempe Capuccinos, Fratres Ordin. Min. Observ. Reformat., aliosque regulares, qui dictim vivunt ex eleemosynis non teneri ad solutionem expensarum cibariarum.

Eminentissimi dixerunt : *Servandum decretum editum die 3 Augusti MDCCVII.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Ad dignoscendum quid nomine alimentorum 1
veniat, et quomodo taxanda sint, inspicere oportet qua ex causa debeantur. Multum enim interest utrum alimenta ex contractu vel legato, an vero ex sola pietate et concurrente legis praecepto debita sint. Si ex contractu debeantur, videndum quid actum sit inter contrahentes. Alimenta autem in genere conventa praestari debent iuxta commodam alimentariorum sustentationem, habito respectu ad gradum familiae et consuetudinem loci ; Rota, in Ariminen. *Alimentorum,* 27 Iunii 1749, § *Sed quod maxime,* coram bon. mem. Lana.

Si debeantur ex legato, testatoris voluntas 1
spectanda est. Si de ea non constet, id praestandum quod testator praestare solitus erat. De hoc si neque constet, ex facultatibus defuncti, ex dignitate personae et charitate eius cui alimenta relicta, statui de alimentorum praestatione oportet ; Voet., in Comment. ad Pandect., lib. XXXIII, tit. 1, num. 6.

Si debeantur ex pietate, circa modum alendi multum officio iudicis videtur esse tribuendum. Venit autem, quod etiam observat auctor, non modo victus et amictus pro qualitate et conditione personarum alendarum, et earum quae alimenta praebent, sed etiam habitatio, medicamenta quoque, valetudinis curandae causa, adhibita; Voet., in Comment. ad Pandect., lib. XXV, tit. 3, num. 4. An etiam in studia sumptus, in artes liberales, aut mechanicas, conferendus eumdem auctorem eodem loco citato.

Inter hos qui ex officio pietatis alimenta praestare tenentur, primo loco occurrit pater. Quod si pater inops sit aut mortuus, onus alendi ad matrem spectat. Deficiente aut inope patre atque matre, alendi sunt nepotes aliique descendentes ulteriores ab avo paterno atque materno, caeterisque ascendentibus. Vice versa parentes inopes alendi etiam a liberis. Fratres quoque ac sorores inopes a fratre aut sorore ali placuit, sive germani, sive consanguinei, sive uterini sint. Cognatis autem omnibus remotioribus, qui sunt ultra fratres et sorores, alendi onus ex iure impositum haud est. Consule late de his omnibus disserentem Voet., loc. cit., n. 5 et plur. seq., ubi de eo etiam agit an affinitatis vinculum in eodem gradu ad alendum obliget, ad quod vinculum cognationis astringit.

In concursu plurium ad alendum obligatorum, cui onus alendi imponendum sit, vide Carpzov., defin. For., part. II, const. 10, defin. 19.

De modis quibus cessat obligatio praestandi alimenta ex officio pietatis, plene Voet., ubi supra, n. 14 et plur. seq. An patrem vel avum liberet ab alendi necessitate, quod iam bonorum partem liberis, unde se exhiberent, assignaverit, et ea per prodigalitatem aut infortunium dissipata sit, adi Voet., ibid., n. 5, et Rota, in Romana *Alimentorum,* 13 Ian. 1747, coram reverendiss. Bussio.

Ex quibus pater filiis alimenta extra paternam domum praestare teneatur, agit Rota in Perusina *Assignamenti,* 5 Aprilis 1745, coram Illustriss. Caprar. An et quando alimenta promissa ab aliquo in sua domo debeantur etiam extra illam, discutit idem sacrum tribunal in Reatina alimentorum super quarto dubio, 1748, coram bon. mem. Lana.

De alimentis an debeantur ex fideicommisso ascendentali et transversali, ulterioribus vocatis ad ipsum, vide Rota in Fabrianen. *Alimentorum,* 2 Martii 1742, cor. bon. mem. Vicecom., in Romana *Annui legati scutorum 2000,* 17 Februarii 1745, cor. eodem, et in Romana *Alimentorum,* 13 Ianuarii 1747, cor. reverendiss. Bussio, ubi agitur de alimentis ex fideicommisso transversali praestandis illis qui non immediate post actualem possessorem sunt successuri, sed vix habeant potentiam succedendi.

An creditores ius habeant super annua praestatione relicta filio titulo alimentorum, expresso nomine legitimae, tractat Rota in Romana *Legitimae,* 3 Decembris 1742 et 11 Martii 1745, cor. R. P. D. Canilliac.

Beneficiatus an et quando ex redditibus sui beneficii praestare teneatur alimenta patrono, tum de aliis ad hoc ipsum argumentum pertinentibus, vide Rota in Salernitana *Alimentorum,* 11 Ianuarii 1712, et 20 Iunii eiusdem anni, cor. cl. mem. Sott., 10 Decembris pariter eiusdem anni, 22 Februarii 1723, cor. Falconer., inter impress. decis. 6 et 8, de Aliment. 129

De alimentis praestandis a monasterio monacho vel moniali tum intra tum extra ipsum monasterium, fere omnibus distinctis casibus agit cardin. Petra, in Comm. Const. apost., const. 7 Innocentii III, sect. unic. per tot. 130

CLEMENS PP. XIV.

Ci avete rappresentato al presente, che alcune di esse persone miserabili ignorando la disposizione di detto chirografo abbino con loro dispendio giudizialmente agito in altri tribunali contro di quelli, che *de iure* erano tenuti ed obbligati a prestargli l'alimenti, o in casa, o fuori di essa, e per lo più han dovuto cedere alla lite per non poterla sostenere a cagione della loro miseria. 131

Ed altresì ci avete rappresentato le difficoltà che spesso s' incontrano nell' esecuzione della mano regia, che sommariamente, e gratis si rilascia contro di alcuni *de iure* tenuti alla somministrazione dell' alimenti a motivo de' lor pretesi privilegi di privativa, o esenzione da vostro foro, o di officio, o di familiarità, o Lettere patenti di personaggi, congregazioni, ed anche de' cardinali.

Quindi è, che per ovviare simile disordine, e sempre più giovare a dette persone miserabili per la pronta sommaria, ed estragiudiziale somministrazione dell' alimenti, confermando in primo luogo detto nostro moto proprio come sopra trascritto, e quante volte faccia di bisogno nuovamente approvandolo, e sottoscrivendolo ora con simile nostro moto proprio, certa scienza, e pienezza della nostra suprema autorità, stabiliamo, dichiariamo e decretiamo, che in avvenire voi, e li vostri successori *pro tempore,* monsignor vicegerente, monsignor vostro luogotenente civile, ed il vostro, e loro respettivi uditori siano giudici privativi per la cognizione sommaria di tali cause, in maniera che possiate anche avocare *ex integro,* come noi avochiamo tali cause da qualsivoglia tribunale, e avanti qualsivoglia giudice benchè privilegiato, e privilegiatissimo per procedere in esso sommariamente a tenore di detto nostro chirografo privativamente ad ogni altro giudice e tribunale, rimosso qualunque ricorso, o appellazione, quali non dovranno in alcun modo attendersi.

E per le mano regie, che da voi si rilasceranno a favore di tali persone miserabili per

l'alimenti da darsi in casa, o fuor di casa, contro di quelli, che *de iure* sono tenuti, e per la somma da voi arbitrata, e tassata, vi concediamo piena, ed ampla facoltà di poter far eseguire detta mano regia, senza attendere qualunque inibizione, benchè fosse dotale, preteso privilegio, esenzione, variazione di foro, familiarità, e lettere patenti di qualsivoglia personaggio, benchè cardinale, e trattandosi di alimenti, che *venter non patitur dilationem,* concediamo anche ampla facoltà di poter procedere, quando faccia di bisogno, al sequestro dell'annue rendite, e alle mercedi menstrue, o diurne, che conseguiranno per qualunque arte, professione, o servizio, che eserciteranno, o presteranno con rilasciarne l'opportuni mandati, e quelli fare eseguire, il tutto sommariamente, *manu regia, et gratis,* derogando per tale effetto a qualunque pratica, o stile, che vi sia in contrario, mentre nostra determinata volontà è, che si osservi onninamente il prescritto metodo: vogliamo altresì, e decretiamo, che a questo nostro chirografo non possa opporsi vizio di orrezione, o difetto di nostra volontà, e che segnato solamente di nostra mano abbia il suo pieno vigore, come se fosse stato registrato in camera, non ostante la Bolla della fel. mem. di Pio IV *de registrandis,* le regole della cancellaria, ed ogni altra cosa, che facesse in contrario, alle quali tutte e singole in questo caso, ed a quest'effetto deroghiamo. Dato dal nostro palazzo apostolico del Quirinale questo dì 7 Marzo 1772.

ADDITIONES CASINENSES.

132 Pater tenetur alere filios iure naturali, quia alimenta denegans, dicitur necare; l. *Necare,* ff. de Liber. agnosc., cap. *Ius naturale,* dist. 1, ideoque non valet statutum in contrarium, neque pactum, neque consuetudo, neque lex principis, neque iuramentum, quia esset vinculum iniquitatis, et ius naturale ac gentium fortius est potestate principis. Pasqual., de Patr. potest., part. II, cap. 3, n. 4.

133 Num autem pater adoptans, filium adoptivum teneatur alere, non idem sentiunt doctores. Surd., de aliment., tit. 1, q. 2, affirmat; contrarium tamen tenent Fachin., Specul., Lambertin., Bass., qui etiam dicit hanc esse communiorem sententiam.

134 Ad alimenta subministranda quis duplici respectu teneri potest, vel iure sanguinis, vel ex contractu aut quasi iure sanguinis tenentur: 1° pater; 2° et principaliter avus paternus; 3° mater intra triennium, filium lactando; 4° filius patrem alit; 5° frater fratrem; 6° consanguinei ad invicem.

135 Ex contractu autem vel quasi, tenentur: 1° monasterium alere filios egenos patris ingressi monasterium, quia onus alendi transit ad haeredes; Abb., in cap. *Transmissae,* n. 6, *Qui fil. sint legit.;* Felin., in cap. *In praesentia,* de Prob. Idem si filius fuerit ingressus, et patrem egenum reliquit; Surd., de Alim., q. 29. 2° Usufructuarius omnino bonorum haereditatis eos alit, quos pater alere tenebatur; l. imper., in ff. ad Trebell., Surd., l. c., q. 30, n. 1. 3° Fiscus de bonis confiscatis alit filios condemnati, etiam in vim laesae maiestatis et haeresis, quia bona patris sunt pro alimentis filiorum obligata; Decius, cons. 376; Lupus, in cap. *Per vestras,* num. 15, de Donat. inter vir. et uxor. 4° Maritus alit uxorem; l. *Si quis per uxor.,* ff. de Donat. inter vir. et uxor.; l. *Si cum dot.,* ff. *Solut. matrim.,* sive habet aliunde, sive non; dummodo uxor sit sana, et inserviat marito; Surd., de Alim., tit. 1, q. 32. 5° Socer praestat alimenta nurui, et e contra, si aliunde non habent, quia pater tenetur non tantum filium alere, sed etiam eius onera portare; Covar., de Sponsal., part. II, cap. 8, § 6; et nurus habenda est loco filiae; Menoch., de Arbitr., cas. 348. 6° Privignus alit novercam, si est haeres mariti, vel si haeres non est, est tamen dives, ne cum opprobrio mariti teneatur mendicare, quia alimenta debentur quibus debetur reverentia; Covar. ut supra, cap. 6, § 10. 7° Tutori debentur alimenta a pupillo, dum inventarium conficit, vel iter facit, si est pauper; Surd., tit. 1, q. 47. 8° Donatarius omnium bonorum alit donatorem pauperem. Vid. Clar. in § *Donatio,* q. 21, n. 3. 9° Discipulus magistrum pauperem, quia eidem reverentia debetur, et habendus est loco patris; cap. *Nonnullis,* de Magist., Innoc., in cap. 1 Cod.; Surd., l. c., q. 53; Rol., cons. 5. 10° Ecclesia alit patronum pauperem et dote perempta, dummodo probetur summa paupertas, scilicet, in sensu morali; Riccius, in praxi, p. 3, res. 277. 11° Alimenta dominus subditis praestat, et econtra; doctores apud Surdum, l. c., q. 56. 12° Concionatori debentur alimenta a populo. 13° Testes aluntur a producente, et inquisitores ex officio a fisco; Surd., loco cit., tit. 1, q. 62; sicut etiam iudex et notarius, ubi accedunt ad examinandos testes, et episcopo visitanti; Surd., concil. Trid., Pax Iord., de Re benef., lib. VII, tit. 18. 14° Obsides et carcerati, si sint inopes, ab illis aluntur, qui illos dederunt et respective detineri fecerunt. 15° Animal depositum alitur a deponente, et pignoratum a domino. 16° Confugientes ad ecclesiam aluntur ab ipsa, si propriis bonis aut laboribus se substentare nequeant; Covar., lib. II Var. resol., cap. 20, et si propria bona non habeant, impediri non potest, ne alimenta in ecclesiam afferantur. 17° Milites a republica aluntur; Surd., q. 76; et infantes expositi a populo, vel ecclesia, q. 81; et pauperes alendi sunt a divitibus, saltem in foro conscientiae. Ita doctores communiter.

Pendente lite, filio debentur alimenta, si in 1
quasi possessione fuerit filiationis; Pasqual., de patria Potest., part. II, c. 2, n. 7; Sylvat.,

Covar., aliique. Ita maritus tenetur uxorem alere, et expensas litis subministrare pendente lite super divortio (modo non discesserit propria auctoritate), vel alia ex causa secum litigantem. Ita et monasterium alere debet monachum secum litigantem; Surd., l. c., q. 121; Sper., Pratus. Sic etiam dominus servum; Menoch., Surd., q. 122.

Alimenta quae ex dispositione iuris debentur, iudicis officio petuntur, quia pro huiusmodi alimentis non datur obligatio qua deficiente deficit et actio; Surd., de alimentis, tit. 3, q. 1: datur enim tantum naturalis ratio alimenta praescribens. Quando vero alimenta loco legitimae vel dotis succedunt, tunc quia datur actio, actionis iure petuntur, quia subrogatum naturam eius inducit cui subrogatur; Surd., l. c., q. 1 et 2. Uxor tamen a marito alimenta petit, iudicis officio, quia alimentorum iudicium a dotis differt iudicio; Surd., contra Negusant. et alios. Alimenta autem quae debentur ex contractu, vel quasi, aut statuto, iure actionis petentur; Surd., tit. 3, q. 1 et seq.

Quoad uxorem haec pauca sunt observanda: scilicet, posse alimenta petere a debitis gravato (et idem de filiis dicatur); Layman., lib. IX, cum Sanchez, La Croix, lib. III, n. 387, p. II. Item quando ad eam alendam paterfamilias debita contrahat, modo aliunde ipsa substentationem non habeat. Insuper uxor potest se alere bonis viri usurarii, qui non est solvendo, licet aliter vivere possit; Laym., Navar., Pasqu., Mobin. Ipsa tamen ad alendam suam familiam uti non potest pecuniis a viro datis ad debita solvenda, nisi aliter familia graviter egeret; D. Ligor., Theol. moral., lib. III, tract. 5, n. 695.

Iure speciali regni Neapolitani, uxor habens 139
bona paraphernalia tenetur usque ad tertiam partem suorum reddituum contribuere ad onera ferenda matrimonii, si in matrimonii contractu nulla adsit conventio eam obligans ad aliquam partem onerum illorum sustinendum. Cod. part. I. art. 1388.

Item pro regno Neapolitano animadverten- 140
dum est, quod S. R. Neapolitani consilii sanctione XVIII Kalendas Ianuarii 1742, statutum fuit, videlicet, non licere parentibus aliquem filiorum, liberos seu aliquem illorum immerito e sua domo expellere, et extra domum eis alimenta praestare, sine iusta causa a iure probata, vel a iudice probanda. Sic e converso nec filii neque liberi discedere pro libito possunt a patris obsequio, et alimenta habere extra domum paternam. Sed voluntatem non morandi cum parente tunc filiis prodesse ad exigenda extra domum alimenta ab illo, cum filiorum voluntas est causa virtutis, non causa vitii, quacunque alia interpretatione, et rerum forsan iudicatarum auctoritate sublata, deinceps perpetua lege inviolabiliter hoc observandum, definitum est. Apud D. Ligor., Theol. moral., lib. III, tract. 3, num. 338.

ALLELUIA

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS

Summarium.

1. *Alleluia,* quid sit, et quid significet. - 2. Auctor huius vocis David. - 3. Supernarum virtutum Chori Alleluia cantantes in Apocalypsi. - 4. Christiani forte ritum canendi Alleluia a Iudaeis acceperunt, qui psalmum cum alleluia decantabant, cum quotannis renovabant memoriam agni paschalis. - 5. Refutatur opinio illorum qui affirmant Romanam Ecclesiam solo Resurrectionis die cecinisse Alleluia. - 6. Consilio S. Hieronymi factum est, ut Ecclesia frequentius in sua psalmodia alleluia adhibuerit. - 7, 8. Cur Hebraice ab Ecclesia retineatur. - 9. Tempore Hieronymi Alleluia adeo familiaris erat, ut nedum in ecclesia caneretur, sed etiam a laicis in durioribus laboribus. 10. Antiquitus in ipsis defunctorum funeribus adhibebatur. - 11. Alleluia quomodo dicenda post Graduale. - 12, 13. Alleluia deponitur in Septuagesima, et in missa feriali de adventu. - 14. Tempore paschali ubi et cui addatur.

Alleluia, Hebraica vox, quae *Laudate Deum* seu *Laus Deo* significat; nam *Allelu, laudate cum iubilo,* et *Iah* est unum ex Dei nominibus, quod *Qui erit* sonat. Macri, Hierolex. S., verb. *Alleluia.*

Ex psalmis constat auctorem huius vocis fuisse David regem, de qua re eleganter Cassiodorus in psal. CIV: *Hoc verbi decus,* ait, *a praesenti psalmo fecit initium, nec ante a quoquam reperitur positum, quamvis multi scriptores fuerint primitus Hebraeorum.* Exstat etiam in libro Tobiae, c. XIII, nec alibi legitur in tota serie Veteris Testamenti. Bona, Rer. liturg. lib. II, c. 6, 5.

In nova lege Ioannes apostolus in sua admirabili Apocalypsi, c. XIX, refert se audivisse in coelo supernarum virtutum choros psallentes Alleluia; ut inde cognoscamus nobilissimum hoc canticum e coelis in Ecclesiam descendisse. Ibid.

Iudaei psalmum cum Alleluia recitabant, cum 4
renovabant quotannis memoriam eius agni paschalis qui in Hierosolymorum templo immolabatur, et ab illis forte potuerant Christiani ritum accepisse canendi Alleluia tempore paschali et diebus Dominicis ad renovandam memoriam Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi destinatis; Observ. Rob., Sala in Bonam.

Scriptoribus qui, secuti Sozomenum, l. VII, 5
c. 19, existimarunt Ecclesiam Romanam in solo die Dominicae Resurrectionis cecinisse Alleluia, fidem negamus, cum in Annalibus Baronii ad

an. 384 legamus, eiusmodi usum non Romanae Ecclesiae, sed Vigilantii haeresiarchae dogma fuisse; Humbertum quoque cardinalem invenimus respondentem Michaëli Constantinopolitano, qui de hac re Latinos reprehenderat: Nos toto anno psallere Alleluia, exceptis novem hebdomadibus, quibus intermittere a patribus nostris accepimus, a Septuagesima usque ad Pascha.

6 Non censendum putat Robertus Sala Hieronymum fuisse auctorem hymni Alleluia in Ecclesia Romana; aliter Augustinus ei coaevus perperam cani diceret secundum antiquam Ecclesiae traditionem, sed potius quod, consiliis Hieronymi permota Roma, frequentiorem Alleluia usum psalmodiae suae adiunxerit. Observ. in l. II, c. 6, card. Bonae.

7 Cur vero Hebraice ab Ecclesiis Orientis et Occidentis retineatur, non male ab Isidoro declaratur: *Alleluia autem, sicut et Amen, de Hebraea in aliam linguam nunquam transferuntur, non quia interpretari minime queant, sed, sicut aiunt doctores, servatur in eis antiquitas propter sanctiorem auctoritatem.* De Eccles. Off., l. I, c. 13. Et S. Hieronymus: *Postquam in universas gentes dilatatus est sermo* (Alleluia), *non potuisse semel suscepta mutari.* Epist. 137, ad Marcellam.

8 *Quod ideo fit,* ait Beda, *ut per talis consonantiam devotionis omnis admoneatur Ecclesia, quia et nunc in una fidei confessione et dilectione Christi consistere debeat, et ad illam in futuro patriam festinare, in qua nulla est diversitas linguarum;* Beda, hom. in prim. Dom. post Pentecost. Tandem Hebraice canitur, ut in missa adhibeantur tres illae linguae, *Hebraica* scilicet, *Graeca* et *Latina,* quibus scriptus fuit titulus In cruce Domini; Gem., de Antiquit. Missae, lib. I, c. 91.

9 Adeo familiaris erat hic hymnus temporibus D. Hieronymi, ut hic sanctus scribat ad Eustochium, ep. 27, c. 10: *Quo signo* (Alleluia scilicet) *monachi vocantur ad collectam;* nec enim tantum in ecclesia cantabatur, sed id erat et laicis in durioribus operibus celeuma; etenim de Palaestinae rusticis idem sanctus scribit: *Quocunque te verteris, arator stivam tenens Alleluia decantat.* Epist. 17, ad Marcellam.

10 More antiquo vel in ipsis defunctorum funeribus adhibebatur: *Reboans in sublime quatiebat Alleluia,* id est laudes Dei; videlicet orationes et psalmi in funere cani soliti; Bivarius, de vet. Mon., t. II, n. 99. In Euchologio Graecorum singulis precibus quae pro mortuis recitantur, chorus respondeat *Alleluia.* Et in Missa Mozarabum Introitus pro defunctis fit: *Tu es portio mea, Alleluia; in terra viventium, Alleluia,* etc. Ibidem.

Alleluia dicitur post Graduale, quod significat 1
poenitentiam, quia ex poenitentia sequitur iustificatio et hilaritas animae; Durand. l. IV, c. 20. Geminatur ob geminam, quam exspectamus, glorificationem animae et corporis. Post versum iterum repetitur Alleluia, quia hic versus consequens denotat operationem, quia perseverantes in bono laetitiam sempiternam adipiscimur, et ideo dicitur unicum Alleluia, id est perpetuum et aeternum; Durand.: Si dicenda sit sequentia, non dicitur Alleluia post ultimum versum, sed post Sequentiam.; Missal., de Rubr. gener., tit. 10, n. 5.

Deponitur in Septuagesima Alleluia bis eo 1
cantato et repetito in fine primarum Vesperarum Dominicae, ex decr. Alex. II. Microl., c. 47; Baron., anno 1073. Loco Alleluia versui *Deus in adiutorium* additur *Laus tibi, Domine,* etc. Rubr. Brev.

A Septuagesima usque ad sabbatum sanctum 1
non dicitur Alleluia, nec in missa de feria in Adventu, etc. Vid. Rubricas Miss. Vox enim tantae laetitiae audienda non est in diebus moeroris et tristitiae, cuiusmodi sunt a Septuagesima ad sabbatum sanctum, tum feriae Adventus et Quatuor Temporum, tum vigiliae quibus ieiunatur. In vigiliis Paschae et Pentecostes, et Quatuor Temporibus Pentecostes, licet ieiunemus, laetitiae tamen plena sunt omnia in divinis officiis celebrandis, ideoque dicitur Alleluia. Alcuin., de Div. Off., cap. de Sept.

Tempore paschali versibus additur Alleluia, 1
ad maiorem laetitiam exprimendam. Versibus, qui habentur in precibus non additur, quia in his attenditur potius ratio humilitatis et moeroris quam laetitiae. Gavant. Additur etiam Invitatorio. Tempore paschali responsoriis brevibus adduntur duo Alleluia, ad pleniorem laetitiam indicandam, ubi verba quasi desunt ob brevitatem responsoriorum. Gav., l. II, sect. 5, c. 14. In fine Laudum ac Vesperarum dicitur *Benedicamus Domino* cum duobus Alleluia, et respondetur *Deo gratias* cum duobus Alleluia. Rubr. Brev., Gav. Adduntur etiam tempore paschali Alleluia in missa, post Introitum duo Alleluia, et unum post Offertorium et Communionem, si prius non adsit. Rubr. gen. Miss.

ALLUVIO

Vide verb. Dominium, *art. 3, n. 48 ad 50.*

ALMA REDEMPTORIS

Vide art. nov. Cas. Antiphona, *num. 37 et seqq.*

ALMUTIUM

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS

Summarium.

1. De variis almutii nominibus, variaque doctorum sententia quoad eius etymon. - 2. Almutium quid sit, et de eiusdem forma. - 3. Almutii usus vetustissimus in Ecclesia. - 4. Eumque monachi sacerdotesque omnes deferebant, - 5, 6. Item viri laici, imperatores, reges, et feminae ipsae. - 7. Quinam nunc temporis illud deferant. - 8. Almutium canonici celebrantis poni non debet super altare, nec deferri cum pluviale vel planeta.

Almutium diversis nominibus ab auctoribus, et rerum ecclesiasticarum scriptoribus, nuncupatur; hinc *almucium, aumucia, amicia, armutia, amiculum* et *almucia* dictum legimus. Quod ad vocis vero etymon pertinet, non pro una eademque sententia stant doctores; aliqui enim censent ab amiciendo dici, quasi *amicula*, quae, ut auctor est Festus, et ex eo Isidorus (lib. XIX, cap. 25), fuerunt mulierum vestimenta. Bayffius, de Re vestiaria. Alii autem a Theotisco, seu Flandrico deducunt, *Hotf Mutse*, scilicet capitis pileus, qua appellatione donantur almuciae in testamento Radulfi *Corsbout*, S. Petri Lovaniensis decani, A. D. 1380, quo duo almutia dicuntur *Boutemutsen;* Ioan. Cognatus, Hist. Tornacen., lib. II. Alii insuper putant almutium vocem corruptam esse ab *armo*, id est humero, quamvis proprie *armus* de animantibus, et *humerus* de homine dicatur; Macri, Hierolex. Molanus tamen almutium putat a Teutonicis ita nominatum; lingua enim eorum *Alter Mütze* pileum seniorum sonat; lib. III de Canon., cap. 5 et 8.

Almutium indumenti genus est quo ecclesiarum canonici et beneficiarii in choro utuntur. Caput olim et scapulas per hiemem tegebat, eratque ab origine pileus quidam subsutus, quem *capucium foderatum* appellabant, et ex eius aucta longitudine atque latitudine effluxerunt integra almutia, pelles scilicet in scapulas et in pectus descendentes. Concilium Ravennatense, anno 1314 celebratum, almutiarum meminit, quae ad aures extendebantur, can. 10, his verbis: *Capita cooperiant pileo, vel bireto, vel armutia oblonga ad aures.* Hoc deinde almutium seu capucium in collum devolutum fuit ob aestum, et transversum super humeros extensum. Vid. Grancolas in Breviar., lib. I, cap. 47. Iam vero ex praeallatis patet almutia primitus capita operuisse, ita ut a capite pellis pars retro penderet quae collum tegeret, pars vero ea quae caput operiebat formae esset quadratae, et quatuor veluti cornua effingeret, quod potissimum licet inspicere in antiquis picturis canonicorum, in Regesto Camer. Computor. Parisiis.

Almutii usus antiquissimus est in Ecclesia, 3
et ex historia Tornacensi colligitur, in qua antiquissimae picturae fit mentio cuiusdam Litberti canonicorum decani almutium super humeros gestantis, qui anno 1050 floruit.

Antiquitus almutium non canonici tantum 4
deferebant, sed et omnes qui presbyteratus ordine erant insigniti. Exstat de hoc praeclarum testimonium in Ioan. de Ianua, his verbis: *Quicunque erat sacerdos, in signum sacerdotii deferebat almucium.* Fuit etiam almutium monachorum proprium, nam Clemens papa V in concilio Viennensi statuit, *ut almutiis de panno nigro, vel pellis, caputiorum loco, uterentur.* Et in Historia Beccensi ms., pag. 7, haec legimus: *Hiberno tempore caputium, ut aiunt, consuetum pellicatum (chaperon de coutume), capiti operiendo adhibebant. At sacerdotibus mos erat deferendi almutium nigri coloris, latum quatuor circiter digitos; more stolae e collo pendentis cingulo tenus; ut hoc levi indicio de grege monachorum se esse profiterentur.*

Fuit etiam virorum laicorum, et in Statutis 5
mss. urbis Massiliensis anni 1293 haec leguntur: *Ordinamus quod nullus sartor accipiat de vestimentis hominum masculorum ultra taxationes infrascriptas, videlicet de huca cum caputio, vel almussa cum pennis 2 sol., et sine penna,* 18. *den. Item de huca cum sendata et caputio vel amussa,* etc. Almutium quoque imperatores et reges deferebant, ut ex Chron. Flandr. verbis colligere praecipue est, nempe: *Issirent-ils de Paris, et encontra le roy l'empereur son oncle assaz prés de la Chappelle, entre S. Denys et Paris. A leur assemblée l'empereur osta l'*amusse *et chaperon tout jus; et le roy osta son chapel tant seulement.* Porro reges coronam supra almutium deferebant (Comput. Stephani *de la Fontaine,* argentarii regii, an. 1351, cap. *des pennes*), et in coronatione imperatoris (Caeremon. Rom., lib. I, sect. 5), quando a canonicis S. Petri in fratrem et canonicum imperator recipitur, superpellicium et almutium induit. Insuper ipsae etiam feminae 6
almutia gestarunt, ut in Computo eiusdem Ste-

phani an. 1350, ubi legitur: *Pour fourrer une bracerolles, et une* aumuce *pour la dite madame Ysabel.*

7 Nunc autem tantum ab ecclesiasticis personis almutium defertur, eumque beneficiati canonici gestant; et advocati consistoriales, auditores Rotae, et alii in utroque humero illud in capella papali deferunt.

8 Canonicis vero fas non est almutium, dum celebrant, super altare deponere, ad hoc ut canonici videantur; hoc enim a Rubrica vetitum scimus, ubi, de Praeparatione altaris et ornamentorum eius, legimus: *Super altare nihil omnino ponatur quod ad missae sacrificium vel ipsius altaris ornatum non pertineat.* Quod autem canonici almutium revera nec ad missae sacrificium, neque ad altaris pertinet ornatum, unicuique pro comperto est. Item nec canonici retinere almutium debent dum planetam vel pluviale gestant, sed illo exui dum sacras induunt vestes. Gavant., Thesaur. sac. rit., part. I. tit. 19.

ALTARE

Summarium.

1. Altare unde dictum, et quid sit. - 2. Altare est duplex, unum fixum, seu stabile et immobile, et alterum portatile, seu viaticum et mobile. Altare fixum et stabile quale sit. - 3. Altare portatile seu mobile quale sit. - 4. Utrumque hoc altare debet esse lapideum. - 5. Sufficit tamen esse lapideum in ea parte quae supponitur altari, et in qua materia consecranda est apponenda. - 6. Et haec ara lapidea debet esse saltem tantae latitudinis, ut in ea commode capi possit pes calicis et hostia consecrata. - 7. Altari portatili seu viatico nequeunt hodie uti regulares quicunque, quantumvis olim privilegiati, imo neque episcopi et maiores praelati, etiamsi essent cardinales; iuxta tamen posteriorem pontificiam declarationem, - 8. Altaris consecratio de iure communi non potest fieri, nisi per episcopum. - 9. Nec potest simplex sacerdos altare consecrare de sola commissione et facultate episcopi. - 10. Potest autem simplex sacerdos altaria consecrare ex privilegio et commissione summi pontificis. - 11. In una sola missa potest episcopus consecrare plura altaria in eadem ecclesia. - 12. Abbates qui sunt hoc privilegio suffulti nequeunt hodie consecrare nisi altaria suarum ecclesiarum, ad n. 13. - 14. In altaris consecratione, stando in rigore iuris, non videtur necessaria et de essentia repositio sacrarum reliquiarum, ad n. 16. - 17. In praxi tamen non est recedendum a communi usu, et consuetudine Ecclesiae, et opinione canonistarum, quod scilicet debeant reponi reliquiae in consecratione altarium. - 18. Nullatenus tamen est reponenda particula hostiae consecratae, quando deficiunt particulae sanctorum in consecratione altaris. - 19. Solet autem reponi et includi in fovea reliquiarum nomen episcopi consecrantis, et sancti illius in cuius honorem altare consecratur. - 20. Altare fixum et stabile exsecratur, ita ut nova indigeat consecratione: primo quando mensa superior, seu lapis superpositus, qui sigillum continet, ita enormiter et notabiliter frangitur, et diminuitur, ut pars quae remanet nequeat amplius commode continere calicem et hostiam cum patena. - 21. Si autem non enormiter, sed solum modice lapis confringatur aut diminuatur, ut adhuc calix cum patena secundum maiorem sui partem in eo commode stare possit, tunc altare non amittit consecrationem. - 22. Quando autem remanet dubium an altare sit enormiter fractum, vel non, tunc relinquitur iudicio episcopi. - 23. Secundo exsecratur altare fixum, quando lapis seu mensa superior consecrata amovetur ab inferiori structura, seu basi cui est immobiliter fixa. - 24. Non exsecratur tamen, si superior tabula non est immobiliter affixa structurae inferiori, sed commode de loco ad locum una cum sepulcro transferri potest. - 25. Tertio altare fixum exsecratur, quoties sepulcrum altaris, seu repositorium, ubi reconduntur reliquiae, frangitur, removetur, vel minuitur, ad n. 26. - 27. Exsecrato altari fixo et immobili, non exsecratur ecclesia, nec e contra. - 28. Violatio autem, seu pollutio ecclesiae concernit totam ecclesiam, et per hoc, polluta seu violata ecclesia, polluuntur seu violantur omnia altaria in ea fixa. - 29. Altare portatile seu mobile exsecratur solummodo, quando ita frangitur et diminuitur, ut ea pars quae remanet non sit amplius apta commode continere calicem, et patenam cum hostia; et quando anguli ipsius, in quibus chrisma ponitur, notabiliter et enormiter franguntur; et quando frangitur, vel loco movetur repositorium reliquiarum. - 30. Per aliam autem modicam fractionem, per separationem a lignis, et per mutationem loci non exsecratur. - 31. Exsecrato altari portatili et mobili, non exsecratur ecclesia, nec e contra. - 32. Sic pariter; polluta seu violata Ecclesia, non censetur pollutum seu violatum altare portatile, ad n. 33. - 34. Nullum altare sive fixum, sive portatile exsecratur, ex eo quod in ipso celebraverint excommunicati, interdicti et degradati. - 35. In ecclesia non consecrata an possit consecrari altare fixum sine summi pontificis auctoritate. - 36. In ecclesia consecrata nulli licet erigere altare stando in iure communi sine episcopi consensu, sub poena depositionis clericis, et excommunicationis laicis. In ecclesiis tamen non consecratis potest altare erigi a presbyteris. - 37. Sic etiam altare ab episcopo consecratum, aut in ecclesia consecrata erectum, nequit destrui sine permissione episcopi. - 38. In ecclesiis vero non consecratis quilibet suo iure potest altare non sacratum destruere. - 39. Altaris lapis profanatus seu exsecratus potest vendi et licite teneri ab emptore, dummodo in loco honesto et decenti. - 40. In altari non consecrato nemo celebrare potest. - 41. In ipso celebrans peccat mortaliter. - 42. Non requiritur tamen quod altare fixum sit consecratum, sed sufficit quod alterutrum, idest fixum vel mobile sit consecratum. - 43. Altaria quae ambigua sunt de consecratione debent consecrari. - 44. In altari in quo episcopus missam cantavit, non potest alius sacerdos eadem die celebrare. - 45. Hoc tamen si alicubi observaretur, esset intelligendum, nisi adesset licentia eiusdem episcopi. - 46. Tale autem decretum nunc exolevit. - 47. In altari sanctorum apostolorum Petri et Pauli solus papa celebrat, nec aliis permittitur, nisi mediante brevi pontificio. - 48. Altare erectum super sepulcra non potest consecrari, sed prius replendus est locus ille, et si iam sepultum fuerit in eo aliquod cadaver, est prius extrahendum, seu eius ossa et cineres, et locus replendus, ad n. 49. - 50. Et per hoc sepulturae debent esse remotae ab altaribus, ut sacerdos celebrans non cogatur pedibus insistere super defunctorum corpora; tribusque cubitis ostium sepulcri distare debet ab altaris pedale, seu scabello, ut ipsum sepulcrum, pedale, seu scabellum non attingat. - 51. Patroni habentes altaria in ecclesiis regularium destituta necessariis, ac vetustate collabentia, et ruinam minantia in grave dedecus ecclesiarum huiusmodi, moneri debent ab ordinariis, ut infra brevem aliquem, sed competentem terminum ea restaurent, dotent, aut ornent, alioquin si id facere detrectaverint, vel demoliantur huiusmodi altaria, vel iidem patroni omni iure, et actione in iis competentibus priventur. - 52. Altare

naius, licet ex veteri consuetudine sit, ut orientalem undi plagam respiciat, sicuti etiam antiqua consuedine ecclesiae versus Orientem aedificabantur; - 53. id men nec universaliter in Ecclesia fuit receptum, nec odo est necessarium, nisi secundum quamdam dentiam, quando commode fieri potest. - 54. In altari aiori ecclesiarum cathedralium non debet asservari nctissimum sacramentum propter functiones pontifales; debet tamen in tali altari maiori servari in ecesiis parochialibus et regularibus. - 55. Altaria et pellas in regularium ecclesiis, etiam per saecularium nfraternitates constructa, visitare non potest episcous. - 56. Non debet unum altare discooperiri, ut aliud operiatur. - 57. Augeri possunt in Graecorum ecesiis. - 58. Etiam Melchitarum. - 59. Crux ampla bet esse super altare. - 60. Potest omitti inter canelabra, si sit in tabula altaris imago crucifixi. - 61. Sardos sine licentia episcopi nequit celebrare ad altare, bi eo die celebravit episcopus. - 62. Incertum an primi hristiani altaria habuerint. - 63. Afferuntur auctores ui affirmativam tenent sententiam. - 64. Disputatio de rigine altaris portatilis. - 65. Post Tridentinum solus ontifex, excepto necessitatis casu, potest portatilis rae privilegium impertiri. - 66. Propterea antiquata nt omnia privilegia ante Tridentinum concessa reguiribus. - 67. Privilegia episcoporum de ara portatili. 68. Non possunt tamen in navi et urbe illa uti. - 69. Nisi ex peculjari privilegio. - 70. Ara portatili gaudent cardinales etiam, et nullus alius. - 71. Si altare fixum transfertur non amittit consecrationem. - 72. Si mensa ita frangitur, ut partes fixae remaneant, altare non amittit consecrationem. - 73. Quantum integrum remanere debet de altaris tabula ut non omittat conservationem. - 74. Alia etymologia nominis altaris. - 75. Altarium origo. - 76. Primis Ecclesiae saeculis lignea erant altaria. - 77. In eminentiori parte et in medio templi collocabantur. - 78. Quare nullum debeant habere foramen. - 79. Quid significent gradus altaris. - 80. Multa ut plurimum in eadem ecclesia fuisse altaria apud Latinos demonstratur. - 81. Ratio cur ex lapide facta sint altaria. - 82. Ara altaris duobus lapidibus adunatis constare non potest. - 83. Antiquitas et etymologia arae. - 84. Neque ob metum mortis licet sine altari celebrare. - 85. Altare remanet consecratum, si sacerdos in eo celebret. - 86. Non exsecratur altare si aliqui tantum lapides structurae dimoveantur. - 87. Nec si tota mensa cum lapidibus suis alibi transferatur. - 88. Certum est privilegia regularium quoad altare portatile esse revocata, quoad domus privatas. - 89. Nec possunt regulares erigere altare in privatis cellis. - 90. In altari ubi papa, vel legatus a latere celebravit, nemo potest ea die celebrare. - 91. In maioribus altaribus quatuor basilicarum Urbis patriarcalium solus papa potest celebrare: Privilegium hac de re.

Altare ab altitudine est in primis nomen sortum apud antiquos ethnicos, qui secundum otter., de Re benefic., lib. I, quaest. 30, . 4; Barbos., de Offic. et potest. episc., part. I, allegat. 27, n. 20; Lezan., verb. *Altare*, t alios, in aedificiis a terra elevatis sacra faiebant diis superis, in terra diis terrestribus, effossa diis inferioribus: apud Latinos vero ltare dicitur a forma et ritu, quasi *alta res*, eu *alta ara;* et describitur quod sit *mensa, super quam conficitur et offertur Eucharistiae sacramentum, et sacrificium*. Et hoc Altare est uplex, unum fixum, seu stabile et immobile, t alterum portatile, seu viaticum et mobile. ixum et stabile est, quod alicui loco affixum mmobiliter in eo consistit, ut sunt altaria quae ommuniter in ecclesiis reperiuntur. Portatile eu mobile est, quod pro commoditate vel nessitate sacerdotis aut aliorum de loco in lum moveri et transferri potest, et per hoc, . ultim. de Privilegiis, in 6, vocatur altare iaticum pro commoditate itinerantium, seu iatorum. Et utrumque hoc altare debet esse apideum, cap. *Altaria*, de Consecrat., dist. , ex conc. Agathens., c. 6, ubi habentur praeisa verba: *Altaria, si non fuerint lapidea, hrismatis unctione non consecrentur*. Hoc tamen debet intelligi, quod sufficiat esse lapideum in ea parte quae supponitur altari, et n qua materia consecranda est apponenda, uti n praxi in dies conspicimus, et ut decrevit ac. Congreg. Rituum in Caietana 10 Novemb. 1612, in qua censuit altare ligneum cum ara lapidea permitti debere, non obstante constitutione synodali.

Et haec ara lapidea debet esse saltem tantae latitudinis, ut in ea commode capi possit es calicis, et hostia consecrata, ut tenent communiter doctores. Altari portatili seu viatico 7
nequeunt hodie uti regulares quicunque, quantumvis olim privilegiati; imo neque episcopi et maiores praelati, etiamsi essent cardinales, ex novissimo decreto Clementis XI, edito 15 Decembris 1703, in quo expresse derogat omnibus privilegiis, etiam clausis in corpore iuris, et interdicit uti tali altari portatili seu viatico episcopis et his maioribus praelatis, etiamsi cardinalatus dignitate fulgentibus, extra domum propriae habitationis, et quibuscunque regularibus, quantumvis privilegiatis; vide verb. *Missa*, artic. 4, numer. 10, et verb. *Oratorium*, num. 5, ubi ad litteram refertur ipsum decretum; unde nisi adsit specialis concessio, et novum privilegium posterius ipso decreto, nulli hodie licebit uti altari portatili, seu viatico. Vide tamen verb. *Oratorium*, n. 70, ubi affertur posterior pontificia declaratio.

Altaris consecratio de iure communi non 8
potest fieri, nisi per episcopum; cap. *Quamvis*, dist. 68, cap. *Nullus presbyteror.*, et cap. *Concedimus*, de Consecrat., dist. 1. Nec po- 9
test simplex sacerdos altare consecrare de sola commissione et facultate episcopi, quia episcopus non habet potestatem in ius commune canonicum. Ius autem canonicum expresse interdicit talem consecrationem presbyteris; cap. *Ministrare*, 26, q. 6, per haec verba: *Consecrare altare presbyter non praesumat*. Potest 10
autem simplex sacerdos altaria consecrare ex privilegio et commissione summi pontificis, cum summus pontifex habeat omnimodam facultatem super ius commune canonicum, et solum de iure canonico potestas consecrandi altaria sit reservata episcopis; cap. *Quamvis*, dist. 68, et cap. *Nul. presbyteror.*, 2, dist. 1, de Consecrat. Et de facto Leo X concessit fra-

tribus ordinis Minorum proficiscentibus ad Indias Orientales, et Paulus III presbyteris societatis Iesu, ut in locis remotissimis infidelium ubi episcoporum copia non habetur, possint altaria consecrare, ut refert Rodriq. tom.
11 I, Resp., qq., quaest. 28, art. 2. In una sola missa potest episcopus consecrare plura altaria in eadem ecclesia; cap. *Cum sis,* 5, hoc tit., ubi praecise habetur: *Noveris quod plura in*
12 *ecclesia altaria simul poteris consecrare.* Abbates qui sunt hoc privilegio suffulti nequeunt hodie consecrare nisi altaria suarum ecclesiarum, ut pluries decrevit Sacra Cong., et signanter in caus. *Placentina,* inter episcopum Placentinum ex una, et abbatem S. Sixti eius civitatis ordinis S.Benedicti cong.Casinensis ex alia parte, super iure consecrandi quaecunque altaria fixa aut portatilia; die 16 Augusti 1644; S. Rituum Congreg., proponente eminentiss. et reverendis. card. Franciotto, auditis partibus, et attentis privilegiis ordini praedicto ab Apostolica Sede concessis, censuit, *Non licere abbati consecrare altaria, nisi pro usu propriarum ecclesiarum et religiosorum eiusdem ordinis tan-*
13 *tum, et ita servari mandavit.* Et sic expresse decrevit coram SS. domino nostro Alexandro VII, 27 Septembris 1659, in decreto circa usum pontificalium praelatis episcopis inferioribus concessorum, n. 19, et in declaratione eiusdem decreti pro congregatione Casinensium 20 Iulii 1660. Vide verb. *Abbas, n.* 31.

14 In altaris consecratione, stando in rigore iuris, non videtur necessaria, et de essentia repositio sacrarum reliquiarum, quia in iure, ubi fit mentio de consecratione altaris, nihil prorsus dicitur de repositione reliquiarum; unde in cap. *Altaria,* 2, de Consecrat., dist. 1, ex concil. Agathensi, ubi statuitur quomodo altaria sint consecranda, solum requiritur unctio chrismatis, et sacerdotalis, nempe episcopalis benedictio: habentur enim ibi solum haec praecisa verba: *Altaria placuit non solum unctione chrismatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari;* et in summario huius canonis praecise dicitur: *Chrismatis unctione et sacerdotali*
15 *benedictione sacrantur altaria.* Et probatur ratione, quia reliquiae ex natura sua non habent vim sanctificandi, nec sunt aliquod sacramentale ab Ecclesia institutum ad sanctificandum, sicut est chrisma, aqua benedicta, etc. Neque adest aliquod praeceptum reponendi reliquias in altaris consecratione, quia in cap. *Placuit,* de Consecrat., dist. 1, quod est Achilles adversariorum, reprobatur solummodo abusus erigentium altaria in villis et agris in memoria martyrum, ubi nulla certa et fundata memoria, seu notitia de ipsis aderat; sed fingebatur per inanes revelationes, et proinde huiusmodi altaria esse evertenda, si fieri potest tanquam superstitiosa, quia erant incitamentum ad colendam memoriam martyrum ubi non aderat. Non autem canon vult everti talia altaria, quasi sint nulliter consecrata defectu reliquiarum sanctorum martyrum; quod clare constat ex eo quod ibi subditur, quod scilicet nulla memoria martyrum acceptetur, nisi ex fidelissima origine sit; et hoc clarissime patet talem canonem integre legentibus. Adde quod in antiquis Missalibus legitur haec rubrica: *Si reliquiae non fuerint in altari, omittatur illa particula orationis quae dicitur post confessionem, scilicet,* « *Oramus te Domine, per merita sanctorum tuorum, quorum reliquiae hic sunt,* » quae rubrica esset superflua si sine reliquiis altaria consecrari non possent; et pro hac opinione stant Sotus, Suarez, Vasquez, Fagundez, Reginald, Rodriquez, card. de Lugo, Conninch., Hurtad., Palaus, Trullench., Caspens., Lezana, Grenad., Zerol., Valer., Leand., Dicastill., Tambur., Quarant., Filliuc., Franciscus Lugo, Garcias cum Pignatell., tom. I, consult. 93, num. 32 et 33; Laym., Rossignol. et alii.

In praxi tamen non est recedendum a communi usu et consuetudine Ecclesiae et opinione canonistarum, quod scilicet debeant reponi reliquiae in consecratione altarium; cap. *Placuit,* 26, de consecr., dist. 1, et summarium talis canonis, ubi praecise dicitur: *Evertantur altaria quae sine sanctorum reliquiis eriguntur.* Glossa in cap. *Fabrica,* init., de Consecrat., dist. 1, et in dict. cap. *Placuit,* verb. *Reliquiae;* Abbas, Archidiaconus, Hostiens., Azorius, Tuscus, Durand., Sylvest., Bonacina, Barbosa, lib. II Iuris eccles. univers., cap. 7, n. 7; S. Thomas, III part., q. 83, art. 3, in corp., ubi expresse dicit: *Consecratur altare cum reliquiis sanctorum;* et maxime ad hoc facit ut verificetur oratio quam dicit sacerdos dum ad altare ascendit: *Oramus te, Domine, per merita sanctorum tuorum quorum reliquiae hic sunt;* adeoque pertinere debet, dicit Layman, lib. V, tract. 5, c. 6, ad ecclesiarum praelatos providere ut pia haec antiqua et laudabilis consuetudo reponendi reliquias in altaribus perseveret, quantum commode fieri potest, maxime post decretum 13 Septembris, 1593, dicens: *Reliquiae quibus in altaris consecratione utitur episcopus, debent esse sanctorum ab Ecclesia approbatorum* [1].

Nullatenus autem reponenda est particula 1
hostiae consecratae, quando deficiunt reliquiae sanctorum in consecratione altaris, prout existimavit Durand. in Rational., lib. I, cap. 7, n. 23, et Bacconius approbare videtur. Hoc enim esset pervertere usum sacramenti, et esset ni-

[1] Vide alia eiusdem Sac. Cong. decreta, quae ex Pittonio et Merato affert Giraldi, *Exposit. Iuris pontificii,* pag. 417. (Edit. Barbiell.)

sis indecens et irrationabile, ut tenet Sylvester, verb. *Altare*, n. 4, Suarez, tom. III, in III part., disput. 81, sect. 5; Lugo, de Sacram. Eucharist., disp. 20, sect. 2, n. 75, et alii. Volet autem reponi et includi in fovea reliquiarum nomen episcopi consecrantis, et sanctae illius in cuius honorem altare consecratur cum caeremoniis et ritibus Ecclesiae consuetis, de quibus Suarez, tom. III, disp. 80. sect. 5; Azorius, Instit. moral., part. I, lib. X, c. 27, q. 8: Valer., Reginald., Roderic. et alii.

Altare fixum et stabile exsecratur, ita ut nova indigeat consecratione, primo quando mensa superior, seu lapis superpositus, qui sigillum continet, ita enormiter et notabiliter frangitur vel diminuitur, ut pars quae remanet nequeat amplius commode continere calicem et hostiam cum patena; c. *Ad haec si altare*, 1, cap. *Quod in dubiis*, 3, de consecrat. eccles. vel altar. Si autem non enormiter, solum modice lapis confringatur, aut diminuatur, aut adhuc sibilix cum patena secundum maiorem sui partem in eo commode stare possit, uti, v. g., si partes in cornibus tantum, vel ipsa cornua confringantur aut minuantur, tunc altare non amittit consecrationem, neque debet denuo consecrari: habetur expresse cap. *Ligneis* 6, hoc tit., his praecisis verbis: *Cum tabula altaris enormiter laesa non fuerit, nec altare debet denuo consecrari.* Quando autem remanet dubium an altare sit enormiter fractum vel non, tunc requiritur iudicio episcopi, qui ex re oculis subiecta facilius dignoscere poterit an sit secuta exsecratio, et altare debeat denuo consecrari. Vide Barbosa, de Offic. et potest. episcop. part. II, alleg. 27, n. 26. Piasec., Ugolin., Miranda Layman., Phiring., Anaclet. et alii passim.

Secundo exsecratur altare fixum, quando lapis seu mensa superior consecrata amovetur ab inferiori structura, seu basi cui est immobiliter affixa; cap. *Ad haec*, ubi expresse dicitur: *Si altare motum fuerit... debet denuo consecrari*, et cap. *Quod in dubiis*, 3, ubi expresse habetur: *Altare vero in quo tabula cui consecrationis benedictio pontificali ministerio adhibetur, remota fuerit... debet non immerito consecrari.* Non exsecratur tamen, si superior tabula non est immobiliter affixa structurae inferiori, sed commode de loco ad locum una cum sepulcro transferri potest, quia tunc, ut dicit Sylvester, verb. *Altare*, quaest. 10, ipsa tabula seu mensa est altare portatile; sic etiam Archidiaconus, Roderic., Rossignol., et alii passim.

Tertio altare fixum exsecratur, quoties sepulcrum altaris, seu repositorium ubi reconduntur reliquiae, frangitur, removetur, vel minuitur; quamvis enim stando in rigore iuris depositio reliquiarum non sit de essentia consecrationis altaris, ut fuit dictum num. 14, et per hoc non videatur deperdi consecratio per fractionem, remotionem seu minutionem repositorii reliquiarum; tamen, quia stando in praxi 26
fuit dictum num. 17, non esse recedendum a communi consuetudine Ecclesiae reponendi sacras reliquias in consecratione altaris, ideo dicitur quod per fractionem, remotionem vel minutionem talis sepulcri seu repositorii amittatur consecratio, quia, ut dicit Layman, lib. v. tract. 5, c. 6, n. 9, cum sepulcrum hoc censeatur praecipua pars altaris, merito ob eius fractionem, remotionem vel minutionem, ipsum altare notabiliter confractum vel imminutum aestimatur; adeoque, licet ipse, n. 8, teneat non esse necessariam repositionem reliquiarum in consecratione altaris, nihilominus putat servandam esse ecclesiarum consuetudinem communi doctorum sententia firmatam, ut altaria iterum consecrentur; et sic tenet Barbosa, de Offic. et potest. episc. allegat. 27, n. 25; Sylvester Azorius, et canonistae passim, arg. cap. *Ad haec*, 1, hoc tit., ubi expresse habetur: *Si altare motum fuerit, aut lapis ille solummodo superpositus qui sigillum continet, confractus aut etiam diminutus, debet denuo consecrari*, et colligitur etiam ex cap. *Placuit*, de consecrat., dist. 5. et ex summario talis capitis, ubi dicitur: *Evertantur altaria quae sine sanctorum reliquiis eriguntur*; et Sac. Rit. Cong. 5 Martii 1603 sic decrevit: *Altare portatile tunc consecrationem amittit, quando frangitur, vel loco movetur repositorium reliquiarum.*

Exsecrato altari fixo et immobili, non exse- 27
cratur ecclesia, nec e contra; cap. *Ad haec*, 1, hoc tit., ubi praecise habetur: *Propter hoc* (id est ex quo ob exsecrationem altaris illud denuo consecretur), *propter hoc nequaquam reiterare suam consecrationem Ecclesia consuevit*, et in eius summario dicitur: *Amoto altari, vel lapide continente sigillum reconsecrabitur altare non autem ecclesia.* Polluta autem vel 28
violata ecclesia, polluitur etiam vel violatur altare in ea fixum. Et ratio disparitatis est quia consecratio ecclesiae est distincta a consecratione altaris; consecratio enim ecclesiae consistit in parietibus, et consecratio altaris in integritate ipsius; unde potest dari quod exsecratur altare, v. g., per confractionem superioris tabulae, et tamen consecrata maneat ecclesia, ex quo remaneant illaesi et intacti sui parietes; et e contra ecclesia exsecretur, combustis vel destructis suis parietibus, et tamen consecratum remaneat altare, ex quo adhuc illaesum et intactum consistat. Violatio autem seu pollutio ecclesiae concernit totam ecclesiam, et per haec polluta seu violata ecclesia, polluuntur seu violantur omnia altaria in ea fixa, ut bene advertit Abbas in c. *Proposuisti*, 4, de Consecrat. eccles.; Sylvester, Phiring. et alii communiter [1].

[1] Secus est de altari extra ecclesiam sito, nisi unus remque paries esset ecclesiae et altaris extra ecclesiam siti; tunc enim pollueretur etiam id altare. (Edit. Barbiell.)

29 Altare portatile seu mobile exsecratur solummodo quando ita frangitur et diminuitur ut ea pars quae remanet non sit amplius apta commode continere calicem et patenam cum hostia, et quando anguli ipsius, in quibus chrisma ponitur, notabiliter et enormiter franguntur; cap. *Ad haec,* 1, cap. *Quod in dubiis,* 3, et cap. *Ligneis,* 6, de Consecrat. eccles. vel altar., et quando frangitur vel loco movetur repositorium reliquiarum; Sac. Congregat. 5 Martii 1603. Legendum est *Votum* P. Geraldi, Exposit. iur. pontif., pag. 420, quo demonstrat exsecrari altare, *si lapis in altaris mensa superpositus in duas partes, a vertice ad fundum usque ob fracturam dividatur, quanquam in earum una integrum remaneat reliquiarum repositorium, ac commode contineri possint calix et hostia, et dictae partes tali connexione uniantur, ut vix appareat fractura.*

30 Per aliam autem modicam fractionem, per separationem a lignis quibus aliquando innititur vel circumdatur, et per mutationem loci non exsecratur, cum altare portatile seu mobile hoc speciali fine consecretur ut mobile sit, et de loco ad locum transferatur, et allegata iura in cap. *Ad haec*, cap. *Quod in dubiis,* et cap. *Ligneis,* de Consecrat. eccles. vel altar., intelligenda sunt solummodo quoad amotionem de altaribus fixis et immobilibus; et sic sentiunt Sylvester, verb. *Altare,* § 19; Tabiena, Rossignolus, Barbosa, Azorius, Amostazo, Suarez, Card. de Lugo, Petra et alii passim.

31 Exsecrato altari portatili et mobili, non exsecratur ecclesia, nec e contra, exsecrata ecclesia, exsecratur altare portatile, quia si, sicut dictum est n. 27, exsecrato altari fixo non exsecratur ecclesia, nec e contra propter rationem ibi adductam, multo minus exsecrato altari portatili, exsecratur ecclesia, nec e contra, cum inter altare portatile et ecclesiam sit minor con-

32 nexio quam inter ecclesiam et altare fixum. Sic pariter polluta seu violata ecclesia, non censetur pollutum seu violatum altare portatile, quia licet polluta ecclesia, censeatur etiam pollutum altare fixum, ex quo pollutio seu violatio ecclesiae totam ecclesiam afficiat, adeoque etiam omnia altaria in ea fixa et contenta, utpote unum corpus cum ipsa ecclesia afficien-

33 tia; non tamen, polluta seu violata ecclesia, debet censeri pollutum seu violatum altare portatile, cum hoc non habeat tantam connexionem cum ipsa ecclesia, sicut altare fixum, et censeatur esse extra ecclesiam, cum extra ipsam transferatur de loco in locum iuxta exigentiam et commoditatem personae privilegiatae; sic Azorius, tom. I, lib. II, cap. 27, qu. 14;

34 Amostazo, Sylvester, Petra et alii. Nullum autem altare, sive fixum sive portatile, exsecratur ex eo quod in ipso celebraverint excommunicati, interdicti, et degradati, ut Honorius III respondit, cap. *A nobis,* de Sacramentis non iterandis.

Altare fixum consecrari non posse sine licentia summi pontificis in ecclesia non consecrata, tenet Barbosa, Iur. eccles. univers., lib. II, c. 7, num. 12; Quarti, part. I, tit. 20, dub. 2; Tambur., de Sacrif., lib. I, cap. 5, § 1, n. 2; Ventriglia, tom. II, annotat. 20, n. 18, ex cap. *Nullus presbyter,* et cap. *Placuit,* de Consecrat., dist. 1. Sed ex his textibus nihil elicitur quod faciat ad rem, ut consideranti patebit, et praxis est in contrarium, ut docet et observat Pasqualig., de Sacrificio novae legis, tract. 1, de Altari, qu. 673, n. 6, testans in Urbe in sua ecclesia S. Andreae de Valle cardinalem Maffaeum Barberinum, postea Urbanum VIII, sine ulla licentia tunc regnantis pontificis consecrasse altare inibi erectum pro sua familia. Et rursus, fuisse ibi consecrata alia duo altaria sine tali licentia. Et sic etiam tenet Suarez, t. III, in 3, disput. 81, sect. 5, et alii. In ecclesia consecrata nulli licet erigere altare, stando in iure communi, sine episcopi consensu, sub poena depositionis clericis, et excommunicationis laicis; cap. *Nullus presbyter,* de Consecrat., dist. 1, et cap. *Quamvis,* dist. 68, et ibi Glossa. In ecclesiis tamen non consecratis potest altare erigi a presbyteris; Gloss., in dict. cap. *Quamvis,* dist. 68; Azorius, tom. I, lib. X, cap. 27, q. 6, et alii.

Sic etiam altare ab episcopo consecratum, aut in ecclesia consecrata erectum, nequit destrui sine permissione episcopi. In ecclesiis vero non consecratis quilibet iure suo potest altare consecratum destruere. Et probatur ex paritate rationis quae est inter erigere et destruere. Sicut enim in ecclesia consecrata nulli licet altare erigere sine consensu episcopi, ex cit. cap. *Nullus presbyter,* ita nulli licet sine eius consensu tale altare destruere; et sicut in ecclesiis non consecratis potest erigi altare a presbyteris sine alia facultate, ex Glossa in cit. cap. *Quamvis*, ita etiam sine alia facultate poterit tale altare destrui. Sic sentiunt Barbosa, Azor., Tambur. et Quarti locis cit., Lezana in Summa, verb. *Altare,* n. 12, et alii.

Altaris lapis profanatus seu exsecratus, potest vendi et licite teneri ab emptore, dummodo in loco honesto et decenti; Sacra Rit. Congreg. in Reatina 9 Maii 1606. In altari non consecrato nemo celebrare potest; cap. *Altaria,* 2, de Consecrat., dist. 1.

Et in ipso celebrans peccat mortaliter, cum haec sit transgressio gravis legis et consuetudinis ecclesiasticae, in qua nec episcopus dispensare potest. Non requiritur tamen quod altare fixum sit consecratum, sed sufficit quod alterutrum, id est fixum vel portatile sit consecratum. Sic Suarez, tom. III, in part. III, disp. 81, sect. 5; Lezana, Bonacina et alii passim. Et sic stricte est vetitum celebrare in altari non consecrato, quod praecipitur consecrari altaria quae ambigua sunt de conse-

cratione, antequam super illa missae celebren-
tur; cap. *Ecclesiae,* de Consecr., dist. 1, ubi
habentur praecisa verba: *Altaria quae ambi-
gua sunt de consecratione consecrentur.*

In altari in quo episcopus missam cantavit
non potest alius sacerdos eodem die celebrare;
cap. final. de Consecrat., dist. 2, ubi haben-
tur praecisa verba: *In altari in quo episcopus
missam cantavit, presbyter eodem die aliam
celebrare non praesumat,* et in summario di-
citur praecise: *Presbyter in altari missam non
celebret, in quo eadem die episcopus cele-
bravit.* Hoc tamen si alicubi observaretur,
esset intelligendum nisi adesset licentia eiusdem
episcopi aut necessitas sic faciendi, prout ex-
ponit Gloss., ibid., addens hoc fuisse statu-
tum propter episcopi reverentiam. Verum hoc
decretum exolevit, ut observat Claudius La
Croix, lib. VI, part. II, n. 316; Azorius, Lay-
man, Castropal., Tambur., Dicastill., Pigna-
tell., qu. 1235, adeoque quoad hoc est stan-
dum regionis consuetudini, ut notat Lezana
verb. *Altar.,* n. 11. Vide infra, num. 61. In
altari sanctorum apostolorum Petri et Pauli
solus papa celebrat, nec aliis permittitur, nisi
mediante brevi pontificio, ut testatur Berta-
chin., in repert., verb. *Missa,* et Caeremo-
nial. editum sub Leone X, l. 3, sect. 1, tit.
de Bullis pro celebr. super altari S. Petri. Sic
Pignatell., tom. IV, consult. 31, n. 13, et
novissime card. Petra, tom. IV, in constit. 1.
Gregor. XI, fol. 155, num. 10.

Altare erectum super sepultura non potest
consecrari, sed prius replendus est locus ille,
et si iam sepultum fuerit in eo loco aliquod
cadaver, est prius extrahendum; seu eius ossa
et cineres, et locus replendus; cap. *Praeci-
piendum,* 13, quaest. 3; cap. *Non oportet,* de
Consecr., dist. 1, et tradunt communiter Gloss.,
ibidem, div. Antoninus; part. III, tit. 12, c. 6,
§ 9; Tabiena, Armilla, Piasec., Gavant., card.
Petra et alii passim. Et sic pluries decrevit
Sacra Congr. Episc. et Regular. et signanter
in Interamn. 13 Septemb. 1593: *Altaria sub
quorum predellis cadavera sunt sepulta, licet
propterea consecrationem non amittant, debent
tamen interdici, donec dicta cadavera, vel al-
taria ipsa in alium deferantur locum.* Et in
eadem, 8 Februar. 1599. *Episcopo, che non
permettesse, che sotto gli altari, e per quanto
circonda la predella siano cadaveri, nè sepol-
ture etiam sotterranee, et essendone, le facesse
riempire di muro, essendo così ordine della
riforma, e disposizione de' sacri canoni.* Et cum
episcopus exinde apposuisset interdictum eccle-
siae Fratrum S. Augustini, quia huiusmodi
sepulturas replere distulerant; Sacra Congre-
gatio 30 Martii 1594 *mandavit fratres prae-
dictos parere debere;* et in Messanen., 2 Maii 1601
*all' arcivescovo; quanto alli altari, sotto i quali,
o nel mezzo sono sepolti prelati, o laici, non
pare, che in modo alcuno si abbia da tollerare,
che vi si celebri per l' avvenire, onde voi vi
provederete; nisi ossibus amotis sepulcrum terra
repleatur;* eadem Sac. Congregat., in una S. Do-
minici. 15 *Iunii* 1635; sic refert Pignat., tom.
IV, consult. 32, n. 2, et novissime card. Pe-
tra, t. II, Comm. in constit. 3 Coelestini III,
n. 12, fol. 108. Et per hoc sepulturae de- 50
bent esse remotae ab altaribus, ut sacerdos ce-
lebrans non cogatur pedibus insistere super
defunctorum corpora; tribusque cubitis ostium
sepulcri distare debet ab altaris pedali seu sca-
bello, ut ipsum sepulcrum pedale, seu sca-
bellum, non attingat, tradit Pign., num. 5, et
card. Petra, loc. cit.

Cum altaria in regularium ecclesiis quando- 51
que reperiantur de aliorum iure patronatus,
quibus nulla vel exigua sane est dos assignata,
quaeque paramentis necessariis privata, ac ve-
tustate consumpta, ruinam minentur in grave
dedecus ecclesiarum huiusmodi, et ad divini
cultus praeiudicium, moneri debent patroni hu-
iusmodi a locorum ordinariis, ut infra brevem
aliquem sed competentem terminum ea restau-
rent, dotent ac ornent, quin si id facere de-
trectaverint, vel demoliantur huiusmodi altaria,
vel iidem patroni omni iure et actione in iis
competentibus priventur; Sacr. Congr. Epi-
scop. et Regul., in Mutinen. 16 Ianuarii 1604;
refert Barbosa, de Iure eccl. univers. lib. II,
cap. 7, num. 28, et Collect. decis. apost.,
verb. *Altar.,* num. 6. Vide verb. *Utensilia,*
num. 10. Altare maius licet ex veteri consue- 52
tudine sit, ut orientalem mundi plagam re-
spiciat, cum etiam antiqua consuetudine ser-
vatum sit, ut versus orientem ecclesiae aedi-
ficarentur, ut testatur Clemens, lib. II Apost.
constitution., cap. 61; Durandus, in Ratio-
nal., lib. I, cap. 4; Piasec., Azorius, Bona-
cina, Barbosa et alii; id tamen nec universa- 53
liter in Ecclesia fuit receptum, nec modo est
necessarium, nisi secundum quamdam decen-
tiam, quando commode fieri potest, ut patet
ex usu et praxi ecclesiarum Urbis et orbis;
Lezana, verb. *Altare,* num. 9; Suarez. tom.
III, in tertia part., disput. 81, sect. 5; Vas-
quez, part. III, disput. 233, cap. 2, et alii
passim.

In altari maiori ecclesiarum cathedralium non 54
debet asservari sanctissimum sacramentum pro-
pter functiones pontificales; debet tamen in
altari maiori servari in ecclesiis parochialibus
et regularibus, ut pluries fuit declaratum a Sa-
cra Congr. Episcop. et Regul. his verb.: *Ta-
bernaculum sanctissimi sacramenti in cathe-
dralibus non debet esse in altari maiori pro-
pter functiones pontificales, quae fiunt versis
renibus ad altare. In parochialibus vero et re-
gularium ecclesiis debet esse in altari maiori
regulariter tanquam digniori.* In Lucensi, 10
Febr. 1597; in Aquilana, 29 Augusti 1594;

55 in Casertana, 28 Novembris 1594. Altaria et capellas in regularium ecclesiis, etiam per saecularium confraternitates constructa, visitare non potest episcopus; Sacra Congr. Episc. et Regul. in Papien. 22 Augusti 1615, et in Tarraconen. 22 Ianuar. 1616; apud Barbos., l. c.

56 Non debet unum altare discooperiri, ut cooperiatur aliud; cap. *Cum causam,* 36, de Praebend.; Clement. *Quia contingit,* 2, de Religios. domib., 6, novella 6, collat. 1, tit. 6, cap. 2, § *Si vero;* Fagnan., lib. III Decretal., in cap. *Ex parte,* 8, de Clericis non resident., num. 46; Rota recent. part. XI, decis. 72, num. 9, et part. 15, decis. 177, num. 5.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

57 Altarium numerus in ecclesiis Graecorum augeri permittitur; Benedictus XIV, tom. I,
58 constit. 57, incip. *Etsi,* § 6. Item altaria plura in ecclesiis Graecorum Melchitarum permittuntur; idem, constit. 87, incip. *Demandatum,* § 9.

59 Super altari in quo missae celebrantur, iuxta rubricae et pontificalis praescriptum crux collocari debet: ampla, etiamsi in ipso altari asservetur sanctissima Eucharistia in tabernaculo. At si expositum sit in ipso altari SS. Sacramentum, servetur consuetudo loci; Benedict. XIV, tom. II, constit. 17, incip. *Accepimus,* in qua inter alia eruditissime adducta pro servanda consuetudine loci collocandi, vel non, crucem in altari, quando expositum est in ipso SS. Sacramentum; adducit decretum editum a S. R. C. die 2 Septembris 1741, quae postquam omnia diligenter accurateque perpendit, decrevit ut quaelibet Ecclesia morem et institutum quod antea servaverat, in posterum quo-
60 que retineret. Si in tabula altaris Crucifixi imago depicta aut caelata sit, eaque potiorem locum in ipsa tabula obtineat, omitti potest crux inter candelabra; idem ibid., ubi ad id adducit decretum Sacrae Rituum Congregationis sub 16 Iunii 1663, quod recenset Meratus, tom. 1, part. I, tit. 20 de Praeparatione altaris, n. 6, et in Indice decretorum, eod. tom., part. II, n. 400. Vide in nostro tomo VIII Decreta S. R. C., n. 247 et 428.

61 Ad altare ad quod episcopus eo die sacrificium obtulit, nequit simplex sacerdos celebrare, nisi prius obtenta ab episcopo licentia; Benedict. XIV, constit. incip. *In postremo.* Concordant tradita supra a num. 44 ad 46.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

62 Num primi Christiani ad sacra conficienda mysteria, altaria templaque habuerint, haud templaque habuerint, haud conveniunt critici. Confidenter, ut solet, negat haereticus Bohemer., in Decretal., lib. XIII, tit. 40, § 51.

63 Affirmat vero, et quidem rectius Bingam., Origin. eccles., lib. IX, c. 1, § 13 et seq. Adde Thomasin., de veter., et nov. Eccles. disciplin., part. III, lib. I, c. 2, num. 11, et rursus cap. 5, num. 3 et 4, et Van-Espen, Iur. eccles. univ. part. II, tit. 5, cap. 8, n. 1, et alios quos citat, et sequitur Benedictus XIV, de Sacrif. missae, lib. 1, cap. 2, n. 3 et seq.

Disputatur etiam inter eruditos num usus 64
altaris portatilis primis Ecclesiae temporibus invaluerit? Van-Espen, Iur. eccles. univ. part. II, tit. 5, n. 10, putat aras viaticas VIII Ecclesiae saeculo primum in usu fuisse; quod idem sensisse videtur Thomasin., cit. oper., part. I, lib. II, cap. 25, num. 3. Verum in alia sententia est Gatt., de Usu alt. portat., cap. 1, num. 11, cum eius usus ab apostolorum usque temporibus repetat. Confer Benedictum XIV, de Sacrif. missae, lib. I, cap. 2, num. 4.

Eiusmodi porro mos celebrandi in aris viaticis stetit usque ad tempora concilii Tridentini, quod sess. 22, cap. 9, de Observand. et evitand., cum magnus circa id irrepsisset abusus, districte inhibuit episcopis ne amplius alibi quam in ecclesiis oratoriisque divino cultui nominatim destinatis, secretisque ac privatis domibus, missae sacrificium celebrare facerent, etc. Quo factum est ut hodie nisi a summo pon- 65
tifice arae portatilis privilegium impertiri possit; nec amplius, ut antea, illud indiscriminatim concedere valeant episcopi, nisi necessitate urgente, ut puta ob ruinas, pestem, incendia, expeditiones militares, etc. Unde eiusmodi potestatem haud omnimode fuisse episcopis sublatam, sed tunc tantum cum necessitas non urgeat, iustaque non adsit causa, contendunt. Rodrig. in Sum., verbo *Missa,* et Gatt., c. 9. n. 7, qui et toto cap. 10 fuse expendit causas propter quas usus altaris viatici non est denegandus.

Ex his patet antiquata etiam circa hoc fuisse 66
quaecunque privilegia ante Tridentini tempora regularibus concessa, quod et pluries statuit Sacr. Congr. Concilii interpres, ut videre est apud laudatum auctorem a num. 1 usque ad 10, cap. 13, ubi et is recenset nonnulla eiusmodi privilegia quibusdam regularium ordinibus post concilium Trident. concessa, quae ideo vigere etiamnum demonstrare pro virili parte conatur.

At ipsis episcopis tale privilegium per conc. 67
Trid. minime ademptum fuisse constat, adeoque episcopi uti eo possunt etiam in domibus laicorum, utut in aliena dioecesi sitis. Quod vero ita est intelligendum, ut episcopi eiusmodi privilegio uti non possint nisi ad propriam commoditatem, et (ut habetur ex novissimis pontificum declarationibus relatis a Benedicto XIV, epistola data 2 Iunii 1751, ad primat., etc., Poloniae) tantum domi propriae habitationis, ubi scilicet vel moram trahunt ab ordinario domicilio in casibus a iure permissis, aut ob impetratam Sedis Apostolicae licentiam

absentes; vel hospitio excipiuntur visitationis itinerisve occasione.

Verum praefati privilegii praetextu nec episcopis permissum est in ara viatica offerre in navi, et, ut quibusdam visum, in urbe, licet circa hoc posterius contra sentiat Gatt., cit. cap. 12.

Nulli igitur permissum est in navi offerre, nisi ex speciali apostolico privilegio, quod raro impertiri solet; Gatt., cap. 11, ubi etiam de peculiaribus quibusdam eiusmodi concessionibus mentio est.

Quod demum arae viaticae privilegio gaudeant S. R. E. cardinales, res ipsa loquitur. Sed praeter eos, nullos alios, quacunque auctoritate ac iurisdictione pollentes, dicto privilegio frui, cum tantum respiciat episcopos, et quidem consecratos, aut saltem praeconizatos, pluribus ostendit saepe cit Gatt., dict. cap. 12, num. 18, usque ad 22.

ADDITIONES EX EDITIONIBUS BARBIELLINIANIS.

Similiter, si contingat altare fixum totum ac integrum transferri de loco in quo exstructum fuerat, in alium locum, per hoc non amittit consecrationem. Ratio est quia, licet altare fixum in hoc differre videatur altari portatili, quod hoc sit transferibile, de uno loco ad alium, ipsum vero non ita, proindeque fixum dicatur et immobile, tamen haec differentia est mere extrinseca, accidentalis, et respectiva ad ipsum locum potius quam inter ipsa altaria; nam ratio formalis per quam altare fixum intrinsece differt a portatili proprie in eo consistit quod altare fixum habet, ac essentialiter importat coniunctione tabulae cum sua structura inferiori, seu basi, cui tabula proinde necessario debet esse unita. Quare, cum altare supponatur eamdem coniunctionem servare, tabulae scilicet cum basi, non obstante ipsius translatione de uno in alium locum, dicendum est quod adhuc retineat suum esse, ac per consequens suam consecrationem, quae eidem accesserat.

Addit P. Gobat, de Indulgentiis, p. II, cap. 16, quaest. 76, n. 537, quod, licet mensa frangatur etiam per medium, modo partes fixae non moveantur loco, non amittitur consecratio. Quod si vel utraque vel una solum, quae tamen excedat quartam partem mensae, loco moveatur, tunc utraque amittit consecrationem, etsi illa quae remansit sit capax hostiae et calicis.

Ita quidem Gobat: *Quae tamen altaris tabula ex proprio formali conceptu, et in communi existimatione, pro tota altaris mensa accipitur, ac per consequens sit quid diversum a petra, ideo longe plus integrum in ea debet remanere, ne ipsa et altare consecrationem amittant. Censeo itaque tantum esse debere, ut formam et rationem tabulae altaris, in communi existimatione retineat quoad substantiam; adeo ut, si id quod integrum superest moraliter non retineat formam et rationem huiusmodi, fractio enormis dici debeat, et sic altare indigere nova consecratione. Ratio est quia forma ea est quae dat esse rei, et morale fundatur in physico. Si ergo fractura talis est ut abstulerit formam et rationem tabulae altaris, simul etiam abstulit esse eiusdem, ideoque etiam eius consecrationem; et sic altare indiget iterum consecrari. Secus vero, si e contra.* Et haec opinio convenit cum sententia Panormitani aliorumque celebriorum canonici iuris interpretum, cum et ipsi dicant tabulae fracturam tunc dici enormem quando tabula amisit veterem usum et formam, usum scilicet tabulae altaris, quae in omnium sententia habet usum diversum ab eo quem habet simplex ara eidem tabulae inserta.

ADDITIONES CASINENSES.

Nomen altaris etiam ab alendo repeti potest, quia igni altaris addebatur alimentum. Isidor. Orig. lib. XV, c. 4. 74

Quoniam nulla sine sacrificio esse potest religio, nullumque sine altari sacrificium, ab ipsis religionis nostrae primordiis altarium origo est deducenda. Hinc, altaribus omissis quae in Veteri Testamento Adam primus erexisse putatur, quaeque postea a Noe, Moyse, Samuele Saule, Davide, Salomone fuisse exstructa ex sacris litteris compertum est, lignea illa et vulgaris mensa, qua, legali coena peracta, Christus Dominus incruenter seipsum Patri obtulit in sacrificium, primum fuisse videtur in Ecclesia altare. 75

Christi exemplum quoad lignea altaria imitatos fuisse apostolos persuadet et nascentis Ecclesiae simplicitas, et necessitas altarium propter ingruentes persecutiones transferendorum, idque ipsum probat altare in aede sanctae Praxedis Romae asservatum, in quo beatus Petrus incruentam Deo victimam obtulisse perhibetur, sicut et aliud in basilica Lateranensi. 76

Quia altare Christum significat, per quem sacrificia acceptantur a Deo, iuxta illud Ambrosii lib. IV Sacr., cap. 12: *Forma corporis Christi est altare,* ideo in eminentiori ecclesiae parte collocabatur, ut in ea praeemineret, sicut Christus inter membra eius; Rup., lib. V, cap. 30. Et quidem in medio templi gremio, ut sacerdos omni ex parte facilius videri possit. 77

Nullum foramen habere debet altare, ex Actis Ecclesiae Mediolanensis, ad designandam undequaque plenitudinem et integritatem Christi; vacuum enim erat Hebraeorum altare sine Christo; S. Thom., III part. quaest. 82, art. 5. 78

Gradus altaris virtutes sunt, quibus ad Christum itur; Hugo Vict., in Can. missae, cap. 2. 79

Ad unitatem Christi significandam multorum eruditorum hominum sententia est, unicum primoribus Ecclesiae saeculis fuisse in templis altare; qui ideo dicunt Eusebium, lib. X Hist.

eccles., cap. 4, unigenitum altare appellasse. Verius attamen distinguendum est Graecam inter et Latinam Ecclesiam. Graeci enim unico semper usi sunt altari, quem quidem morem ad hanc usque diem retinent, quamvis plura ipsi ecclesiae proxima muroque disiuncta habeant sacella, quae *parecclesiae* ab illis vocantur, uti observat card. Bona lib. I Rerum li-
80 turgic., cap. 14, num. 3. Apud Latinos vero multa ut plurimum fuisse in eadem ecclesia altaria, non paucis demonstrari posset exemplis. Duo duntaxat hic subiicimus: unum ex S. Gregorii epist. 50, lib. v, in qua Palladium Sanctonensem episcopum sic alloquitur: *Veniens lator praesentium insinuavit nobis, fraternitatem vestram ecclesiam construxisse, atque illic tredecim altaria collocasse.* Alterum ex Romanis catacumbis sanctae Agnetis extra moenia in via Nomentana, ubi plusquam septem altaria uno in loco cernuntur.

81 Rationem cur ex lapide facta sint altaria suppeditat Simeon Thessalonicensis, de Templo, tom. XXI. Magnae Biblioth. PP., edit. Lugdun. Anissonianae 1677: *E lapide autem est altare, quia Christum refert, qui etiam Petra nominatur, tanquam fundamentum nostrum et caput anguli et lapis angularis; et quia petra quae olim Israelem pavit, huius mensae imago fuit.*

82 Communis est sententia doctorum, aram altaris, super quam peragitur sacrificium, duobus lapidibus adunatis constare non posse, quia alioquin in duobus altaribus fieret consecratio, in uno hostiae, in altero calicis, et quia unitas altaris symbolum esse debet unitatis personalitatis Christi.

83 Ante concilium Moguntiacum, circa an. 900, nulla est mentio arae quoad nomen; res autem erat in usu tempore persecutionum, et S. Ambrosius ea usus est celebrans Romae in domo quadam privata. *Ara* ita appellata est vel ab ariditate ex igne, Servius; vel quasi area plena, vel ab ardore, quod in ea ardebant sacrificia; Gemma, lib. 1, cap. 122, vel *ara* Graece, *precatio* Latine.

84 Ob metum mortis docet Diana cum Sylv., etc. p. III, t. VI, r. 48, et p. III, t. III, r. 39, posse sacerdotem sicuti non ieiunum, ita etiam sine altari celebrare, dummodo celebratio non exigatur in contemptum religionis, vel Ecclesiae, vel eius praeceptorum. Verum, quidquid sit de ieiunio, certe semper illicitum est sine altari, etiam cum mortis periculo, celebrare. Nam licet praecepta ecclesiastica non obligent cum gravi incommodo, istud tamen celebrandi cum sacris vestibus et in altari consecrato adeo rigorose acceptum est ab Ecclesia, ut in nullo casu dispensasse sciatur; et propterea vestes et altare reputantur ut quid intrinsecum cultui tanti sacrificii. Ea ergo nunquam praeterire licet, tum quia vix potest accidere sine contemptu, tum quia id non potest fieri sine scandalo, aut saltem sine magna irreverentia; quapropter hic subit praeceptum naturale reverentiae in quocunque casu debitae sacrificio, a quo praecepto metus mortis non excusat. Vide D. Ligorium, lib. VI, num. 283.

Quod altare remaneat consecratum, si in eo 8
sacerdos ex incuria vel etiam malitia celebrasset docet Diana, p. q. tr. 7, resol. 18, apud Bagnut., art. *Altare*.

Non exsecratur altare fixum si aliqui tantum 8
lapides structurae dimoveantur; Suar., d. 81, sect. 5; Laym., c. 6, num. 6.

Eoque minus dicunt Vasquez et Suarez al- 8
tare non exsecrari, si tota mensa cum lapidibus, quibus inhaeret, alibi transferatur; nam textus nonnisi de remotione ab inferiori structura seu basi loquuntur.

Post decretum Clementis IX, 15 Dec. 1703 8
(apud La Croix, lib. VI, p. II, n. 258) certum est privilegia regularibus concessa utendi altari portatili, in eoque celebrandi sine ordinariorum licentia in locis in quibus degunt, omnino fuisse revocata per concil. Trid. Idemque declaravit Bened. XIV, in bulla *Magno*, edita die 2 Ian. 1751, § 29. Dicit autem P. Mazzotta, t. III, pag. 186, hoc tamen intelligendum de domibus privatis, non vero de domibus ipsorum religiosorum.

Advertenda insuper constitutio Innocentii 8
XIII, 13 Maii 1725, *Apostolici ministerii*, ubi haec habentur. *Circa missarum celebrationem in privatis oratoriis, iuxta Clementis XI decretum, episcopi debent operam dare ut omnia ibidem statuta ubique serventur; addita etiam prohibitione, ne in privatis regularium cellis, seu cubiculis erigatur altare pro re sacra facienda... remota quacunque in contrarium consuetudine.*

Ubique abstinendum erit a celebratione mis- 9
sae in altari ubi papa eo die celebravit; cuius propria dioecesis est totus orbis. Idem fiat cum legato a latere intra fines suae legationis. Gavant., part. I, tit. 20, de Praeparatione altaris.

In maioribus altaribus quatuor basilicarum 9
Urbis patriarchalium nemini licet, praeter papam, celebrare, quod solus Iacobus quidam, S. Pauli abbas, ex privileg. Bonifac. VIII, sub anno 1301, in epist. 98, hanc facultatem pro altari maiori eiusdem basilicae habuerat, et illi abbates hac facultate gaudent, qui sacerdotii ordinem a pontifice susceperint; Macri, Hierolex., art. *Altare* et *Abbas*.

ALTARE PRIVILEGIATUM

Summarium.

1. Altare privilegiatum solet concedi a summis pontificibus ad tempus, vel in perpetuum pro uno vel pro pluribus aut singulis hebdomadae diebus iuxta numerum missarum quae solent celebrari in ecclesia in qua reperitur tale altare. - 2. Affertur tenor litterarum pro concessione altaris privilegiati. - 3. Septennium incipit a die datae brevis, et non a die publicationis. - 4. Clausula in brevi solita apponi: *Dummodo in dicta ecclesia tot missae quotidie celebrentur,* quomodo debeat intelligi. - 5. Sub generali indulgentiarum suspensione, quae fit anno iubilaei non comprehenduntur altaria privilegiata, nec aliae indulgentiae pro solis defunctis concessae. - 6. Altaria privilegiata pro defunctis non comprehenduntur sub clausula illa: *Volumus autem, ut quas alias Christi fidelibus dictam ecclesiam visitantibus aliqua alia indulgentia perpetua vel ad tempus nondum elapsum duratura concessa fuerit, praesentes litterae nullae sint.* Nec sub alia clausula consimili. - 7. Afferuntur ad haec decretum. - 8. Missae celebratae de festo occurrente in altaribus privilegiatis in diebus quibus non licet missas *de Requiem* celebrare, habent eamdem vim ac indulgentiam perinde ac si essent celebratae missae *de Requiem,* seu defunctorum. - 9. Et hoc, sive altaria sint privilegiata in perpetuum, sive ad tempus, sive pro omnibus, sive pro aliquo solo, vel aliquibus tantum hebdomadae diebus, sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione missae celebrentur, nedum in festis duplicibus, sed etiam in Dominicis et octavis, et omnibus aliis diebus in quibus iuxta Rubricas missae defunctorum celebrari non possunt. - 10. Per huiusmodi missas celebratas de officio currente in altaribus privilegiatis satisfit iniunctis obligationibus, ac si in ipsis privilegiatis altaribus fuissent celebratae missae *de Requiem,* seu defunctorum. - 11. Altare privilegiatum quotidianum et perpetuum conceditur patriarchalibus, metropolitanis et cathedralibus totius orbis catholici ecclesiis. - 12. Translato legitima auctoritate altari privilegiato de loco ad locum, adhuc durat indulgentia, si ipsa sit concessa altari in reverentiam alicuius sancti vel mysterii in cuius honorem dedicatum sit. - 13-15. Privilegia altari a pontifice consecrato concessa. - 16. Altare privilegiatum perpetuum conceditur cathedralibus Maronitarum, et etiam illorum parochialibus ecclesiis. - 17, 18. Quid requiritur pro missa pro defunctis celebrata in altari privilegiato, ut suffragare possit. - 19. Privilegium *ad dies non impeditos* concessum ante declarationem Alexandri VII non suffragatur praeter illam in diebus impeditis. - 20. Anno sancto non infertur privilegium altaris. - 21. Cum altari alicui concessa sunt privilegia, tantum supra illud imponi debet tabella. - 22. Cum in indulto altaris privilegiati determinatum est quot missae celebrari in illa ecclesia debent, oportet ut quotidie celebrentur missae praefinitae. - 23. Quid statutum a Sac. Congr. circa hanc materiam in collegiata S. Caroli civitatis Mutinensis. - 24. Item statuta circa altare maius Fratrum Minor. convent. Montis Fusculi. - 25. Item responsio Sacr. Congr. Indulg. de privilegio ecclesiae B. V. Terrae Forigii, qua iussum episcopo ut indulgentias publicaret, quamvis putasset conditiones adimpleri non posse. - 26. Resp. pro ecclesia S. Andraee Camaldulensium Romae, in cuius renovatione destructa fuerunt altaria, illorum privilegia non indigere confirmatione. - 27. Quid responsum Capuccinis in loco Stanz dioecesis Constantiensis. - 28. Item responsio pro oratorio sodalitatis S. Mariae Gratiarum Tuderti. - 29. An privilegium aggregationis ad basilicam Lateranen. concessum monialibus S. Basilii civitatis Iustinopolitanae, amplectitur etiam privilegium altaris illius basilicae. - 30. Decretum S. Congr. Indulg. de aggregationibus ad indulgentias. - 31. Resp. ad quaesitum an translatum altare cathedralis Muranae amittat suum privilegium. - 32. Responsum ab eadem Congregatione in casu privilegii ecclesiae PP. Oratorii S. Philippi Mantuae. Supplicatio generalis Fratrum Minorum, et rescriptum Benedicti XIV quo conceditur altare privilegiatum perpetuum omnibus eorum ecclesiis. - 33. Privilegium quotidianum ad septennium in perpetuum concessum omnibus ecclesiis parochialibus. - 34. Privilegium concessum omnibus altaribus in commem. omnium fidelium defunct. - 35. Praetermissae quaestiones theologorum, referuntur tantum quae ad canonistas pertinent. - 36. Inter religiones quae gaudent communicatione privilegiorum, non habent etiam communionem altarium privilegiatorum. - 37. Si concessio primum et per se amplectit gratias personales, tunc adest communicatio. - 38. Quid dicendum si tale altare destruatur ex parte notabili. - 39. Si privilegium concessum est respectu dedicationis, mutata dedicatione perit privilegium. - 40. Si pontifex in concessione designandum reliquit altare, semel tantum designari potest. - 41. Si ex dispositione testatoris celebrari missa debet in altari privilegiato, an celebrari possit in altaribus post dispositionem privilegiatis. - * 42. De altarium privilegiatorum antiquitate. - 43. Quot missae in una ecclesia celebrandae sint, ut ea semel, vel bis, vel ter in hebdomada, vel quotidie altari privilegiato frui possit. - 44. Quae missae omnino necessario singulis diebus in eadem ecclesia sunt celebrandae. - 45. Privilegium ecclesiarum parochialium ad septennium.

1. Altare privilegiatum solet concedi a summis pontificibus ad tempus, vel in perpetuum pro uno vel pro pluribus, aut singulis hebdomadae diebus iuxta numerum missarum quae solent celebrari in ecclesia in qua reperitur tale altare, et per hoc attendendae sunt litterae concessionis, quae solent esse ut sequitur pro concessione.

CLEMENS PAPA XII.

Ad futuram rei memoriam.

Volentes ecclesiam vestram, in qua altare privilegiatum non est erectum, dummodo in ea septem missae celebrentur, et in ea sit altare sancti vel sanctae NN. nuncupatum, hoc speciali dono illustrare, Dei misericordia confisi, ut quandocunque sacerdos aliquis missam defunctorum in die commemorationis defunctorum, et singulis diebus infra octavam illius, ac feria sexta cuiuslibet hebdomadae pro anima cuiuscunque fidelium defunctorum, ad praefatum altare celebrabit, anima ipsa de thesauro Ecclesiae per modum suffragii indulgentiam consequatur, ita ut Domini nostri Iesu Christi suffragantibus meritis a purgatorii poenis liberetur, praesentibus ad septennium tantum valituris. Datum Romae, etc.

Septennium hoc incipere non a die gratiae concessae Romae, sed a die publicationis factae 3
per loci ordinarium, senserunt hactenus doctores. Sed hodie aliter est sentiendum, ex quo emanavit decretum hoc Sacrae Congregationis

indulgentiis et sacris reliquiis praepositae. An attentis verbis quae in brevibus indulgentiarum apponi solent: *Praesentibus ad septennium tantum valituris:* septennii initium a die publicationis brevis desumendum sit? *Eadem Sacra Congr., die* 18 *Maii* 1711, *declaravit, non a die publicationis, sed a die datae brevis septennii tempus incipere. Et facta relatione sanctissimo domino nostro per me infrascriptum secretarium die* 20 *eiusdem mensis, Sanctitas Sua Congregationis sententiam approbavit. I. M. card. Gabriellius praefectus; Raphael Cosmus de Hieronymis, secret.*

4 Clausula in brevi solita apponi, *dummodo in dicta ecclesia tot missae quotidie celebrentur,* debet intelligi iuxta declarationem datam de mandato Sanctissimi a S. Congregatione Concilii ad sequentia dubia:

« Primo, an absentibus religiosis ex causa praedicationis tempore Quadragesimae et Adventus, vel quando occasione festivitatum vel funerum, aut similium, a superioribus ad celebrandum alibi transmittuntur, indulgentiae concessae cum certo numero missarum, qui ob dictas causas adimpleri non potest, prorsus cessent, vel pro eo tempore quo dictus numerus missarum non fuerit adimpletus, sint suspensae, vel potius remaneant in suo robore?

» Secundo, an idem sit statuendum deficiente praefixo numero missarum, ob infirmitatem sacerdotum tam regularium quam saecularium?

» Tertio, an pariter idem sit statuendum deficiente praedicto numero missarum, ob absentiam ab ecclesiis saecularibus canonicorum et sacerdotum per aliquot dies et menses?

» Sacra Congregatio Concilii Tridentini, etc., 30 Iulii 1701, respondit: Ad primum, *quoad primam partem pro tempore Adventus et Quadragesimae remanere suspensas, non autem in reliquis, dummodo raro contingat.* — Ad secundum, *remanere suspensas.* — Ad tertium *provisum in primo.* »

« Cum iuxta stylum secretariae brevium apostolicorum, indultis altarium pro animabus fidelium defunctorum a poenis purgatorii liberandis ut vocant, privilegiatorum, praefiniri soleat certus numerus missarum in ecclesiis, in quibus altaria huiusmodi sita sunt, quotidie celebrandarum, adiecta nimirum clausula, *dummodo in dicta ecclesia tot missae quotidie celebrentur;* frequenter vero contingat, eiusmodi conditionem non ita exacte adimpleri, et nihilominus nonnulli favorabiliter illam interpretantes afferant, sufficere quod missae in iisdem indultis, sicut praemittitur, praefinitae, pluribus saltem diebus cuiuslibet hebdomadae celebrentur, nec necesse sit illas singulis diebus celebrari; idcirco exortum fuit dubium de mandato sanctissimi domini nostri in hac Sacra Congregatione discutiendum: An, attenta clausula supradicta, necessaria omnino sit singulis diebus celebratio missarum in indultis huiusmodi praefinitarum, vel potius sufficiat aliquibus, licet non omnibus, diebus cuiuslibet hebdomadae, etc. Die 5 Iunii 1694, Sacra, etc., respondit *Affirmative* quoad primam partem, *Negative* quoad secundam, ac proinde celebrationem missarum indultis praefatis, ut praefertur, praefinitarum, omnino necessariam esse singulis diebus in eadem ecclesia. Et facta de praemissis relatione Sanctissimo die 27 Iulii eiusdem anni, Sanctitas Sua Sacrae Congregationis sententiam benigne approbavit, et publicari mandavit, die 11 Septembris 1694, lib. XLIV Decretorum, pag. 467. »

Sub generali indulgentiarum suspensione, quae fit anno iubilaei, non comprehenduntur altaria privilegiata, nec aliae indulgentiae pro solis defunctis concessae. Sacra Congreg. indulgentiis sacrisque reliquiis praeposita, 24 Ianuar 1700. Altaria privilegiata pro defunctis non comprehenduntur sub clausula illa: *Volumus autem ut si alias Christi fidelibus dictam ecclesiam visitantibus aliqua alia indulgentia perpetua, vel ad tempus nondum elapsum duratura concessa fuerit, praesentes litterae nullae sint,* nec sub alia clausula consimili; Sacra Congr. 15 Iunii 1676. Quod decretum utpote alia comprehendens et de mente SS. Innocentii XI editum, per extensum hic datur. « Cum a Sacra Congr. indulgentiis, sacrisque reliquiis praeposita Cameracensis archiepiscopus quaesivisset quae vis et sententia clausulae (quae hodie brevibus *Indulgentiarum* apponi solet): *Volumus autem, ut si alias Christi fidelibus, dictam ecclesiam quolibet anni die visitantibus, aliqua alia indulgentia perpetua, vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa fuerit, praesentes litterae nullae sint,* Sacra Congregatio, re diligentius examinata, clausulam sic explicandam censuit: Si videbitur sanctissimo domino nostro; ea minime contineri altaria privilegiata pro defunctis, neque indulgentias, aut certo personarum generi concessas, ut confraternitati, regularibus et capitulo, aut certum pium opus in ipsa ecclesia peragentibus, ac iis qui Christiana doctrina erudiuntur, vel alios erudiunt, et qui sanctissimi Eucharistiae sacramenti expositioni cum oratione quadraginta horarum intersunt, neque stationum Urbis, et septem altarium indulgentias instar septem altarium basilicae Vaticanae concessas, neque demum quae pro unica vice conceduntur. Caeterum si alia indulgentia sive plenaria, sive non plenaria, in perpetuum, vel ad tempus, tum ab eodem, tum ab alio Romano pontifice generatim Christi fidelibus ecclesiam, vel aliquod eius altare, seu capellam visitantibus eodem anni die, vel diverso, concessa fuerit, de qua non fiat in litteris apostolicis mentio, has litteras ob adiectam clausulam esse prorsus irritas ac nullas. Datum die 23 Iunii 1676. De

:s autem facta relatióne ad sanctiss. domi-
nm nostrum die 16 Martii 1677, sententiam
ongregationis approbavit. Cardinalis Maxi-
us. Michael Angelus Riccius, secretarius.

Missae celebratae de festo currente in alta-
ous privilegiatis in diebus, quibus non licet
issas *de Requiem* celebrare, habent eamdem
m, et indulgentias perinde ac si essent cele-
tatae missae *de Requiem,* seu defunctorum. Et
c sive altaria sint privilegiata in perpetuum,
ve ad tempus, sive pro omnibus, sive pro aliquo
lo, vel aliquibus tantum hebdomadae diebus,
ve ex obligatione, sive ex sola fidelium de-
otione missae celebrentur nedum in festis du-
icibus, sed etiam in Dominicis et octavis, et
mnibus aliis diebus quibus iuxta rubricas mis-
e defunctorum celebrari non possunt. Et per
uiusmodi missas celebratas de officio currente
altaribus privilegiatis satisfit obligationibus,
si in ipsis privilegiatis altaribus fuissent cele-
ratae missae *de Requiem*, seu defunctorum.
c expresse fuit definitum ab Innocentio XI,
e 4 Maii 1688, in sua constitutione incipiente
lias confirmativa, ampliativa, et declarativa
nstitutionis Alexandri VII, incip. *Creditis,* et
nstitutionis Clementis IX, incip. *Cum feli-*
s. Vide verb. *Missa,* art. 14, n. 10, 11 et 12,
oi omnes tres istae constitutiones ad litteram
lducuntur, et sub num. 13, alia novissima
esolutio.

Altare privilegiatum quotidianum et perpe-
um conceditur a Benedicto XIII, patriarcha-
ous, metropolitanis et cathedralibus, ut infra.

BENEDICTUS PP. XIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Omnium saluti paterna charitate intenti, sa-
a interdum loca spiritualibus indulgentiarum
uneribus decoramus, ut inde fidelium defun-
orum animae Domini nostri Iesu Christi,
usque sanctorum suffragia meritorum conse-
ui, et illis adiutae ex purgatorii poenis ad
ternam salutem per Dei misericordiam per-
ici valeant. Volentes igitur omnes et singulas
triarchales, metropolitanas, et cathedrales,
tius orbis Catholici ecclesias, in quibus al-
re privilegiatum quotidianum perpetuum for-
m non reperitur concessum, et in eis altare
r patriarchas, archiepiscopos et episcopos
spective locorum gratiam, et communionem
dis Apostolicae habentes semel tantum desi-
andum, hoc speciali dono illustrare auctori-
te nobis a Domino tradita, ac de omnipo-
ntis Dei misericordia, et beatorum Petri et
uli apostolorum eius auctoritate, ut quan-
ocunque sacerdos aliquis saecularis, vel cu-
svis ordinis, congregationis, seu instituti re-
ularis missam defunctorum pro anima cuius-
unque Christi fidelis, quae Deo in charitate
niuncta ab hac luce migraverit, ad praedi-
ctum altare celebrabit, anima ipsa de thesauro Ecclesiae per modum suffragii indulgentiam consequatur; ita ut eiusdem Domini nostri Iesu Christi, ac beatissimae Virginis Mariae, sanctorumque omnium meritis sibi suffragantibus a purgatorii poenis liberetur, concedimus, et indulgemus. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, etc. Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris die 20 Iulii 1724, pontificatus nostri anno primo.

F. Card. Oliverius.

Translato legitima auctoritate altari privile- 12
giato de loco ad locum, adhuc durat indulgentia, si ipsa sit concessa altari in reverentiam alicuius sancti, vel mysterii, in cuius honorem dedicatum sit, ita ut censeatur idem altare, licet translatum. Imo etiamsi imago sit alia eiusdem mysterii vel sancti, quia renovatur vel restauratur repraesentatio; moraliter enim censetur idem altare, Gobat. tom. II, tract. 4, num. 143, cum aliis ibi citatis. Vide ibi multa ad rem.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

Altari a pontifice consecrato plura privile- 13
gia adnectuntur; nempe quod in ipso nemo celebret sine speciali pontificis indulto, ut patet de huiusmodi altaribus in ecclesiis Lateranensi, Vaticana, aliisque patriarchalibus Urbis existentibus; Sixtus autem V in altari ad quod sacrum fecerat, cum ritum canonizationis S. Didaci perageret, quodque pontificium declaravit, ac Philippo Catholico regi dono misit, permisit cardinalibus, episcopis, abbatibus mitratis, primis dignitatibus in ecclesiis metropolitanis et cathedralibus, ac generali nostrae seraphicae religionis, et priori monasterii S. Laurentii, missam celebrare diebus festis Domini, beatissimae Virginis, feria 5 in coena Domini, in celebritate sanctorum omnium, ac Sancti Didaci, ut patet ex eius diplomate sub die 20 Augusti 1588 promulgato. Benedictus 14
vero XIV, in altari quod solemniter consecravit Romae in ecclesia S. Antonii Lusitanorum ac in eo celebravit, et Ioanni Portugalliae et Algarbiorum regi fuit missum, permisit absque ulla dierum, aut sacerdotum limitatione, ut ipse rex, aliique Lusitaniae reges pro tempore futuri, suo nomine, et sanctae Sedis Apostolicae, facultatem impertiant sacrum faciendi, pro certo habens, idipsum negotium cum tali cautela ac prudentia ab ipsis pertractandum esse, ut nihil unquam futurum sit, quod rationi parum consentaneum videatur; ipsumque 15
altare perpetuo privilegiatum declaravit, ac regi Lusitaniae pro tempore, item reginis caeterisque eorum consanguineis, et affinibus usque ad tertium gradum inclusive, plenariam indulgentiam, quoties confessi et sacra synaxi refecti ante ipsum altare preces ad Deum ef-

fundent pro haeresum exstinctione, Christianorum principum concordia, et sanctae Matris Ecclesiae exaltatione. Sic tom. I, in sua constit. 116, incip. *Dilectus filius.*

16 Indultum altaris privilegiati perpetui conceditur pro singulis cathedralibus ecclesiis Maronitarum; et eorum ecclesiis parochialibus, in quibus aliud altare privilegiatum, sive perpetuum, sive ad tempus concessum non reperitur, nec sufficiens missarum numerus celebratur, conceditur altare privilegiatum pro uno die in hebdomada, per ordinarium loci designando, ad viginti quinque annos. Sic Benedictus XIV, constit. 79, incip. *Nuper,* ubi id demandat Patri Fr. Iacobo a Luca mei Seraphici ordinis de Observantia, conventus Sancti Sepulcri, eiusque dependentium, visitatori ac commissario apostolico.

17 Missa pro defunctis celebrata in altari privilegiato non suffragatur, nec indulto satisfit, nisi sit *de Requiem,* licet in indulto non exprimatur. S. R. C., 1 Iunii 1601, in Pistorien.,

18 et 13 Iulii eiusdem anni, in Toletana. Intellige tamen pro illis diebus quibus secundum ritum non prohibentur missae defunctorum, quia pro illis diebus quibus secundum ritum non licet missas *de Requiem* celebrare, missae celebratae de festo occurrente in altaribus privilegiatis habent eamdem vim et indulgentias perinde ac si essent ibi celebratae *de Requiem,* per declarationes apostolicas citatas supra n. 10, et allatas sub verb. *Missa,* art. 14, a n. 10 ad 13.

19 An privilegium in altari privilegiato perpetuo *ad dies non impeditos* ante declarationem Alexandri VII concessum, suffragetur universim etiam diebus impeditis festo post illam declarationem? Resp. *Negative* Sacra Indulg. Congreg. 16 Iulii 1725.

20 Sub generali indulgentiarum suspensione, quae fit anno sancto, non comprehenduntur altaria privilegiata, nec aliae indulgentiae pro solis defunctis concessae. Benedictus XIII, die 10 Ianuar. 1725.

21 Intuitu alicuius altaris privilegiati in aliqua ecclesia non licet exponere tabellam super ianuam ecclesiae *indulgenza per li morti,* sed tantum super ipso altari privilegiato consuetis verbis: *Altare privilegiatum pro defunctis,* S. R. C. 13 Aug. 1667, in Romana.

22 Cum in indultis altarium privilegiatorum haec adiici soleat clausula: *dummodo in dicta ecclesia tot missae quotidie celebrentur,* quaeritur an attenta dicta clausula, necessaria omnino sit singulis diebus celebratio missarum in indultis huiusmodi praefinitarum, vel potius sufficiat aliquibus, licet non omnibus, diebus cuiuslibet hebdomadae? Sacra Congregatio Concilii respondit *Affirmative quoad primam partem, Negative quoad secundam, ac proinde celebrationem missarum in indultis praefatis, ut praefertur, praefinitarum, omnino necessariam esse singulis diebus in eadem ecclesia. Ita die* 3 *Iunii* 1694, *approbante Innoc. XII die* 11 *Septembris.*

In collegiata S. Caroli civitatis Mutinensis datur altare privilegiatum pro omni feria hebdomadae ea lege, ut singulis diebus in ecclesia legantur triginta missae, sed contingit quod tempore aestivo per quatuor menses vix legantur decem, aut duodecim. E contra aliis octo mensibus numerus ita excrescit ultra triginta, ut si divideretur in omnes dies anni aequaliter, haberentur singulis diebus triginta quatuor missae. Quaeritur an et pro quo tempore concessum privilegium suffragetur? Resp. *Suffragari pro tempore, quo triginta missae in ecclesia celebrantur.* Sacra Congreg. Indulg., 10 Iunii 1720.

Altare maius Fratrum Minorum conventualium Montis Fusculi dioecesis Beneventanae habet perpetuum privilegium cum restrictiva ad sacerdotes eiusdem ecclesiae, concessum a Gregorio XIII. Cum autem in brevi habeantur haec verba: *In ecclesia duodecim sacerdotibus ornata,* et nunc tantum existant sex sacerdotes, quaeritur an privilegium adhuc subsistat? Resp. *Negative* Sacra Congreg. Indulg. 16 Iulii 1625.

In ecclesia B. V. Terrae Forigii Sanctissimus concessit altare privilegiatum pro duabus feriis hebdomadae ad septennium sub duabus conditionibus: 1° Ut in ea ecclesia quotidie legantur quatuordecim missae; 2° ut soli sacerdotes praefatae ecclesiae illo privilegio uti possint. Sed episcopus has indulgentias non publicavit. Interrogatus a Sacra Cogregatione respondit se credidisse conditiones non verificari, quia missae ibi fundatae, et Confratrum et Montium, vix ascendunt ad numerum 3400, ut proinde in diem vix referantur decem. Aliae missae adventitiae sacerdotum adventantium sunt quidem plures quam quatuordecim; se tamen credidisse pontificem noluisse alligare indulgentias eventui accidentali, non stabili. Secundo illa ecclesia non est collegialis, nec parochialis, nec receptitia; adeoque non videtur habere sacerdotes proprios, prout in brevi exprimitur. Quaeritur an nihilominus episcopo iniungenda sit publicatio indulgentiarum? Resp. *Affirmative* Sacra Congregatio Indulg., 25 Septemb. 1713.

Clemens IX 3 Iulii 1668 per breve concessit Romae ecclesiae S. Andreae Camaldulensium indulgentiam plenariam in festo S. Andreae et S. Gregorii, et in dedicatione, et per octavam defunctorum in perpetuum, applicandam pro defunctis. 2° Concessum est a Clemente VIII privilegium perpetuum ad altare per cardinalem Salviati constructum. 3° A Paulo V pro privilegiatis declarantur per breve Altaria S. Andreae et S. Silveriae. Cum vero, ecclesia re-

novata, destructa fuerint altaria et nova facta, petitur 1° confirmatio indulgentiae concessae a Clemente IX; 2° confirmatio privilegii a Clemente VIII concessi; 3° confirmatio privilegii Pauli V. — Resp., ad 1, *non indigere confirmatione;* ad 2, *idem;* ad 3, *itidem confirmatione non indigere.* Ita Sac. Congreg. Indulg., 13 Sept. 1723.

Capuccini in loco Stanz Constantiensis dioecesis, diruta quadam ecclesia in qua habebatur altare privilegiatum, petunt pro nova ecclesia similem gratiam. Resp. *Negative* Sac. Congreg. Indulg. 18 Iulii 1712.

Tuderti, destructo oratorio sodalitatis S. Mariae Gratiarum, illud in alio loco reaedificatum est. Quaeritur 1° an indulgentiae perseverent in nova ecclesia? 2° an et quae de novo concedendae? Resp. *Gratia translationis indulgentiarum pro confratribus tantum.* Sac. Congreg. Indulg., 16 Feb. 1732.

Moniales monasterii S. Basilii civitatis Iustinopolitanae obtinuerunt aggregationem ad basilicam Lateranensem et consuetam communicationem privilegiorum. Horum intuitu contendunt, non solum se lucrari posse indulgentias eiusdem basilicae praeter indulgentias sui ordinis, sed etiam se frui posse perpetuo privilegio altari illius basilicae concesso. Petunt declarari an vi aggregationis ad basilicam Lateranensem concessum intelligatur privilegium altaris? Resp. *Negative* S.C. Indulg. 9 Maii 1729.

Ad rem addenda sunt etiam sequentia eiusdem S. Congreg. Indulgentiar. Decreta.

URBIS ET ORBIS.

Ut pietatis opera in Christiana republica augeantur, simulque charitatis vincula fideles ipsos magis magisque obstringant, iamdiu mos invaluit privilegia, indulgentias, aliasque spirituales gratias, quibus patriarchales basilicae aliaeque ecclesiae, nosocomia, archiconfraternitates, et alia huius generis pia instituta gaudent, aliis per aggregationes communicandi. Verum cum super huiusmodi aggregationibus plura quotidie emergant dubia, et praesertim num qui aggregandi facultatem habent, privilegia sibi competentia ampliare, sive limitare in aggregatione queant? Pariterque an pro suo arbitrio ipsas aggregationes ad tempus vel in perpetuum concedere possint? Tum etiam utrum privilegium altaris, quo aggregatus fruitur, communicari possit? Neve Christi fideles in re tanti momenti decipiantur, decidenda in Sacra Congregatione indulgentiarum et sacrarum reliquiarum proposita fuerunt sequentia dubia: Primo, *An patriarchales basilicae aliaeque ecclesiae, nec non nosocomia, archiconfraternitates, superiores cuiuscunque Ordinis sive Instituti, caeterique habentes facultatem communicandi privilegia, possint Privilegia, et Indulgentias ampliare, et limitare pro sui arbitrio in aggregationibus?* Secundo, *An aggregationes faciendae sint ad tempus, vel perpetuo?* Tertio, *An privilegium altaris sit communicabile?* Et Sac. Congregatio, die 5 Februarii 1748, declarandum esse censuit, *Ad primum, Negative, nisi aliter in indultis apostolicis provideatur. Ad secundum, aggregationes faciendas esse in perpetuum. Ad tertium, Negative.* De quibus facta per me infrascriptum ipsius Sacrae Congregationis secretarium die 2 mensis Martii eiusdem anni sanctissimo domino relatione, Sanctitas Sua votum Sac. Congregationis benigne approbavit.

Fr. I. cardin. Portocarrero praefectus.
A. M. Erba protonot. apost. secret.

URBIS ET ORBIS.

In brevibus quae pro altaris privilegio alicui ordini sive congregationi concesso expediuntur, dum de stylo soleant apponi sequentia verba: *Volentes igitur omnes et singulas ecclesias tam erectas quam erigendas monachorum congregationis,* etc. *vel Fratrum ordinis* etc., *aut clericorum regularium, et in qualibet ex dictis ecclesiis altare,* etc.; sicut etiam in brevibus indulgentiarum pro iisdem ordinibus vel congregationibus leguntur huiusmodi verba: *Universis,* etc. *qui aliquam ecclesiam talis congregationis vel ordinis,* etc., *in die vel festo,* etc., *singulis annis devote visitaverint,* etc., *indulgentiam plenariam concedimus:* verentes nonnulli ex nimia generalitate verborum, tam privilegia altaris quam indulgentias plus aequo extendi, praeter summorum pontificum illa concedentium intentionem, et Christi fideles decipi tam pro indulgentiarum consecutione, quam in offerendis eleemosynis pro missis in altari privilegiato dicendis; idcirco, ut clare dignosci possit quasnam personas et ecclesias comprehendant praefatorum brevium verba, propositum fuit in Sacra Congregat. Indulgentiar. et sacrar. reliquiar. dubium. *An brevia tam altaris privilegiati quam indulgentiarum pro omnibus ecclesiis alicuius ordinis vel congregationis aut instituti regularis generaliter obtenta, respectivas ecclesias tantummodo monasteriorum et conventuum talis ordinis, congregationis vel instituti comprehendant, aut etiam alias quascunque tam parochiales quam non parochiales ab huiusmodi ordine,* etc., *sive a monachis, aut Fratribus vel religiosis dependentes, vel respective administrari solitas:* et Sacra ead. Congregatio die 30 Iulii 1748, censuit rescribendum esse: *Affirmative, quoad primam partem, et Negative, quoad secundam.* De quibus facta per me infrascriptum ipsius Sacrae Congregationis pro-secretarium die 3 Augusti eiusdem anni Sanctissimo Domino relatione, Sanctitas Sua votum S. Congreg. benigne approbavit.

Fr. I. card. Portocarerro praefectus.
A. E. Vicecomes S. C. Indulg. pro-secretar.

30 In cathedrali Murana erat altare privilegiatum perpetuum concessum a Gregorio XIII. Verum, cum anno 1694 ea per terraemotum passa fuerit, altare fuit alibi in eadem ecclesia et sub eodem titulo B. V. noviter exstructum, quaeritur an nihilominus gaudeat privilegio? Resp. *Affirmative,* Sac. Cong. Indulg. 13 Septemb. 1723.

31 Patres oratorii S. Philippi Mantuae exponunt suae ecclesiae a Clemente XI concessas esse omnes indulgentias et gratias quae sunt Romae in oratorio S. Philippi in Vallicella. Cum vero ibi sint duo altaria privilegiata, quaeritur 1° an in praedicta generali communicatione indulgentiarum et gratiarum comprehendatur privilegium perpetuum pro duobus altaribus? 2° an saltem unum altare privilegiatum quotidianum absque expressione numeri missarum? Resp. ad primum *Negative;* Ad secundum, *altare privilegiatum ad septennium iuxta numerum missarum quae in ecclesia oratorum quotidie celebrantur:* Sacra Congregatio Indulgentiar., 25 Martii 1725.

32 Altare privilegiatum quotidianum et perpetuum a Benedicto XIV conceditur ecclesiis Fratrum ministro generali totius ordinis sancti Francisci subiectorum.

Beatissime Pater,

Frater Raphael a Lugagnano ordinis Fratrum Minorum S. Francisci minister generalis ad pedes S. V. humillime provolutus exponit, quod sanct. mem. Benedictus XIII, sub die 14 Decembris 1725, dignatus fuit omnia altaria privilegiata quotidiana variis ecclesiis dicti ordinis in perpetuum iam concessa approbare et confirmare; iis vero eiusdem ordinis ecclesiis, quae tali privilegio quotidiano in perpetuum non gaudebant, concessit illud, sed proportionate ad missarum numerum quae in eis celebrantur, videlicet pro quinque feriis in hebdomada, iis ecclesiis in quibus viginti quinque missae quotidie celebrantur; pro quatuor feriis, iis in quibus viginti, pro tribus in quibus quindecim, et sic gradatim. Cum autem, beatissime Pater, comprobaveris experientia hoc minime sufficere ad satisfaciendum populorum devotioni, et ex alia parte variae quotidie insurgant difficultates, ex eo quod non semper idem missarum numerus in dictis ecclesiis celebretur, nec celebrari valeat; ideo enixe S. V. supplicat orator ut praevia revocatione privilegii altarium pro determinatis hebdomadae feriis, ut supra, per sanct. mem. Benedictum XIII concessi, dignetur cuilibet ecclesiae Fratrum oratoris iurisdictioni subiectae, altari privilegiato quotidiano perpetuo non decoratae, unum concedere, ab ordinariis locorum semel designandum, et hoc per rescriptum, seu aliter, ut S. V. bene visum fuerit. Et Deus, etc.

RESCRIPTUM SANCTISSIMI.

Ex audientia Sanctissimi die 17 Decemb. 1748.

Sanctissimus benigne annuit pro gratia iuxta petita, pro missis tamen quae a Fratribus Minoribus S. Francisci in altaribus per ordinarios respective designandis, celebrabuntur; et voluit etiam gratiam huiusmodi per hoc praesens rescriptum perinde valere ac si per apostolicas litteras in forma brevis solitis omnibus muniti clausulis expedita fuisset.

Joseph Levizzani Secretarius.

Loco ✠ sigilli.

Supplementa novissima

Altare privilegiatum quotidianum ad septennium, in perpetuum a SS. D. N. Clemente XIII conceditur omnibus ecclesiis parochialibus orbis Christiani decreto tenoris sequentis.

URBIS ET ORBIS.

Sanctissimus dominus N. Clemens papa XIII, praevio voto S. Congreg. indulgentiis et sacris reliquiis praepositae, revocatis omnibus huiusmodi privilegiatis altaribus praecedenter intuitu paroeciae, sive in perpetuum sive ad tempus iam concessis, indulsit die 19 Maii 1759 omnibus ecclesiis parochialibus orbis Christiani absque ullo onere missarum altare privilegiatum quotidianum ad septennium, ea tamen adiecta lege, ut quilibet episcopus pro sua respectiva dioecesi de huiusmodi gratia supplicet. Expleto vero septennio, Sanctitas Sua praecipit omnibus episcopis, abbatibus et, sede vacante, vicariis capitularibus, sive in spiritualibus abbatiarum administratoribus, ut pro unaquaque suarum dioecesum paroecia supplicet pro confirmatione eiusdem privilegii ad aliud septennium. Idque fieri iubet sub unico tantum brevi, atque vult hoc unicum breve suffragari omnibus uniuscuiusque dioecesis ecclesiis parochialibus. Ne autem parochi expensis graventur, vetat omnibus tum episcoporum cum abbatum officialibus, sub poena nullitatis praefati privilegii, ne quidquam penitus exigant a parochis, sive pro ipsis certiorandis, sive in expediendis litteris pro designatione altaris privilegiati in eorum paroeciis. Praeterea, ne huiusmodi privilegio fraudentur aliae ecclesiae pollentes speciali praerogativa, veluti collegiatae, et abbatiales nullius, et parochiales a se dependentes, Sanctitas Sua pari benevolentia, modo supra indicato, hoc idem privilegium mox enuntiatis ecclesiis communicatum voluit.

Ad rem quoque addendum est sequens no- 3
vissimum decretum Sac. Congreg. Indulgentiarum, quo altaria omnia cuiuscunque ecclesiae privilegiata declarantur pro die Commemorat. omnium fidelium defunctorum perpetuis futuris temporibus.

Cum ex veteri more et laudabili ecclesiae instituto die secunda Novemb. omnium defunctorum memoria recoli, eorumque animae ab universis Christi fidelibus orationibus, eleemosynis aliisque piis operibus et Ecclesiae suffragiis, potissimum vero acceptabili sacrosanctae missae sacrificio, iuvari soleant, SS. D. N. Clemens XIII ex paterna sua charitate erga omnes fideles tam vivos quam defunctos, animabus eorum qui ex hac mortali vita in gratia et charitate Dei, nondum tamen omnibus munditiis sordibus expiatis decesserunt, de inexhausto catholicae Ecclesiae thesauro abundantius suffragari quam maxime cupiens, ut celerius e purgatorii poenis liberatae, ad aeternam gloriam per Dei misericordiam pervenire valeant, de consilio VV. S. R. E. cardinalium indulgentiis sacrisque reliquiis praepositorum, universali hoc decreto perpetuis futuris temporibus valituro benigne concedit, ut missa die praedicta Commemorationis defunctorum a quocunque sacerdote saeculari, vel cuiuslibet ordinis et instituti regularis celebranda, gaudeat privilegio ac si esset in altari privilegiato celebrata, decernendo tamen ut non nisi consuetam eleemosynam unusquisque sacerdos pro dicta missa licet privilegiata accipiat, et in ea tantum quantitate quae a synodalibus constitutionibus, seu a loci consuetudine regulariter praefinita fuerit. Quibuscunque in contrarium facientibus non obstantibus.

Datum die 19 Maii 1761.

N. Card. Antonellus praefectus.

Loco ✠ sigilli.

I. de Comitibus S. Cong. Indulg. secret.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quamplures, eaeque non leves circa hoc argumentum a theologis et canonistis excitantur quaestiones, quae sunt legendae apud Pasqual., de Sacrific. nov. leg., tom. I, tit. de Sacrific. oblat. in altar. privileg., quaest. 729 et plur. seq., dum nos pauca tantum de more indigitabimus, quae canonistarum magis propria sunt.

Quaeri igitur solet: An inter eas religiones quae habent communicationem privilegiorum, fiat etiam communicatio altarium privilegiatorum? Et fieri non posse statuit Pasqualig., cit. loc., q. 756, quia, licet inter huiusmodi religiones etiam circa indulgentias facta sit privilegiorum communicatio a Leon. X. constit. 32, tom. I Bullar., tamen communicatio cadit tantum super iis indulgentiis quae conceduntur ipsis religiosorum personis, et ideo non se extendit ad indulgentias directe concessas pro defunctis, quales sunt illae altarium privilegiatorum.

Quoniam vero favore quarumdam religionum concessa fuerunt a SS. pontificibus quaedam specialia privilegia, inspiciendus et perpendendus tunc est tenor concessionis; hic enim si primo et directe concernat erectionem altarium privilegiatorum, aut indulgentias concessas pro defunctis, non est locus communicationi; si concessio primum et per se contineat gratias personales, per quas alicuius religionis personis conceditur facultas applicandi indulgentias quas pontifex intendit concedere, cuiusmodi est privilegium concessum religioni conventualium; quod scilicet prior conventus possit semel pro semper deputare altare in quo religiosus conventualis celebrans missam *de Requiem*, pro aliqua anima, eam liberet a purgatorio, communicatum intelligitur tale privilegium, ut videre est apud eumdem auctorem, ibid., q. 757.

Deinde, q. 761, clare citatus Pasqualig. demonstrat quod non destruatur eiusmodi privilegium, si altare cui fuit annexum ex parte notabili destruatur, etiamsi consecrationem amitteret; dummodo tamen remaneat secundum maiorem sui partem, quia in eiusmodi concessionibus respectus habetur ad altare secundum totum suum esse materiale, non vero secundum formam consecrationis. 38

Verum, si in concessione indulgentiae destinetur altare ut alicui sancto dicatum, mutata deinde dedicatione, puta si loco illius sancti alius substituatur, prorsus perit privilegium, quia mutata est illa altaris qualitas, quae contemplata fuit a pontifice, et illum movit ad indulgentiam concedendam tali altari in specie seu nominatim dicato tali sancto; ead. q., n. 6. 39

Si pontifex in concessione non designavit altare, sed eum designandum reliquit, facta semel designatione unius altaris, nequit alterum destinari; nam pro una vice tantum delegata censetur eiusmodi destinatio, cum pontificis dispositio restringatur ad certum casum, ut iuxta text., in l. *Boves*, § *Hoc sermone*, ff. de verb. Signific., firmat dict. Pasqualig., dicto oper., q. 762. 40

Dubitari etiam potest num, quando ex dispositione testatoris celebranda vel in perpetuum vel ad tempus missa in altaribus privilegiatis, possit tum in altaribus privilegiatis de tempore dispositionis existentibus, tum in altaribus privilegiatis postmodum erectis celebrare? Et posse tenet saepe cit. Pasqualig. q. 746 eiusd. operis. 41

ADDITIONES CASINENSES.

Altarium privilegiatorum origo iuxta quosdam repetenda non est ante Gregorii PP. XIII tempora, qui electus fuit anno 1552. Sed Congregatio Indulgentiarum probavit Iulium III an. 1550 similia privilegia concessisse, et Biel ostendit Paschalem I, electum anno 817, simile privilegium dedisse ecclesiae S. Praxedis. Macri, Hierolexic., art. *Altare privilegiatum*. 42

In congregatione a Clemente XI designata pro indulgentiarum observatione refert Bened. 43

XIV decretum fuisse, ut eae solum ecclesiae altari privilegiato semel in hebdomada fruerentur, in quibus quotidie saltem missae quinque agerentur, quae certae essent, non adventitiae. Si vero decem sacra quotidie certo fierent, eodem privilegio bis in hebdomada; si quindecim missae certo conficerentur, ter in hebdomada privilegiato altari uti possent; quadraginta postremo missas necessario requiri, ut idem privilegium esset quotidianum. Benedict. XIV, Institut. ecclesiar., 56, n. 15.

44 Utrum vero praescriptus missarum numerus necessario sit singulis diebus conficiendus, an sufficiat si pluribus celebretur cuiuslibet hebdomadae diebus, post decretum S. Congreg. Concilii editum die 5 Iunii 1694, et approbatum amplius dubitari non potest. Ibi enim sancitum est: *celebratione missarum indultis praefatis, ut praefertur, praefinitarum, omnino necessariam esse singulis diebus in eadem ecclesia.* Bened. XIV, ibid., n. 18.

Omnes ecclesiae parochiales gaudent altari 45
privilegiato quotidiano ad septennium, ex indulto Clementis XIII, qui etiam omnibus episcopis, abbatibus, vicariisque capitularibus praecepit ut, expleto septennio, confirmationem peterent eiusdem privilegii pro suis paroeciis.

ALTERNATIVA

PARTITIO ARGUMENTI

ALTERNATIVA: 1. quoad ea quae concernunt beneficia; 2. quoad aliqua miscellanea.

Articulus I. *Quoad ea quae concernunt beneficia.*

Summarium. 1. Alternativa quoad beneficia quando inceperit. - 2. Unde sit dicta. - 3. Ut hanc alternativam obtineant episcopi, quid ab ipsis agendum. - 4. Ex tempore habitae notitiae registrationis suarum litterarum factae in Dataria apostolica incipit episcopus gaudere iure alternativae quae operatur, ut menses alternati subrogentur loco aliorum. - 5. Et sic mensis quo episcopus gaudet alternativa non est amplius apostolicus, sed ordinarius. - 6. Episcopus in alternativa lucratur menses *Aprilis et Octobris,* et cedit Martium pro Februario, et Septembrem pro Augusto. Menses autem Iunii et Decembris nec lucratur, nec cedit, sed illos retinet ut prius, et ideo menses fixi solent appellari. - 7. Papa in alternativa retinet sibi medietatem suorum octo mensium; scilicet Ianuarium, Maium, Iulium et Novembrem, in quibus nullo casu vult competere ius aliquod ordinario, etiam perpetuo residenti, et ideo vocantur menses fixi, et perpetuo reservati sedi Apostolicae. - 8. Ita etiam episcopus in alternativa retinet sibi medietatem suorum quatuor mensium, scilicet Iunium et Decembrem, in quibus nullum ius competit papae, etiamsi post acceptationem alternativae episcopus non resederit, et ideo menses Iunii et Decembris vocantur menses fixi pro episcopo. - 9. Contrarium tenent non improbabiliter alii. - 10. In aliis duobus mensibus ex quatuor concessis episcopo, nempe Martio et Septembri, episcopus qui acceptavit alternativam non potest providere beneficia vacantia in ipsis. - 11. Episcopus habens duas ecclesias potest accipere alternativam pro una, et non pro alia, et si velit ea potiri pro utraque, debet utriusque nomine eam explicite acceptare. - 12. Si pro utraque acceptavit residendo in una, potest providere beneficia alterius. - 13. Secuta acceptatione alternativae, non potest episcopus ab illa recedere sine consensu papae, nec e contra papa sine consensu episcopi. - 14. Si acceptatio alternativae fiat ab episcopo aliquo mense apostolico, non incipit usus illius, nisi toto mense elapso; e contra vero si fiat in mense proprio episcopi, tunc incipit usus illius a die acceptationis, adeo ut mensis ordinarius a dicta die fiat apostolicus et reservatus. - 15. Alternativa incipit ac respective desinit a media nocte primi et ultimi diei mensis unicuique spectantis. - 16. Ut alternativa suffragetur episcopo, debet constare de illius acceptatione, et subsecuta admissione in Dataria. - 17. Eius acceptatio probatur in libro alternativarum ipsius Datariae. - 18. Ut episcopus possit uti alternativa, requiritur eius residentia in sua dioecesi. - 19. Non potest ea uti etiamsi absit ex iustissima causa; etiam pro servitiis Sedis Apostolicae. - 20. Nec potest ea uti etiamsi absit in tribus mensibus permissis a concilio, vel cum licentia superiorum. - 21. Nec potest ea uti etiamsi ex iusta causa absit ad duos dies tantum, et interea vacet beneficium. - 22. Item nec ea uti potest, etiamsi abfuerit timore mortis vel violentia impeditus. - 23. Si episcopus resideat initio mensis, et non postea, totum tempus sequens est apostolicum. - 24. Si episcopus non resideat initio mensis, totus mensis est apostolicus. - 25. Alii tamen sentiunt contrarium. - 26. Praesentia episcopi debet esse ordinata ad effectum permanendi et residendi in sua ecclesia, non autem casualis, affectata et fraudulenta. - 27. Hinc etiamsi de tempore quo sequitur vacatio, ipse episcopus reperiretur in residentia occasionaliter, seu affectate, non suffragaretur. - 28. Episcopus ut possit uti alternativa debet residere in sua formaliter dioecesi, nec sufficit esse in loco etiam vicinissimo. - 29. Imo, ut ei prosit alternativa, debet eam acceptare dum manet in propria civitate, aut dioecesi, nec potest instare pro tali acceptatione, dum reperitur praesens in Romana curia. - 30. Alternativa conceditur solis patriarchis, primatibus, archiepiscopis et episcopis, non autem praelatis et collatoribus inferioribus, nec cathedralis capitulo. - 31. Alternativa concessa episcopo residenti comprehendit beneficia tam intra, quam extra dioecesim existentia, dummodo collatio ad eum spectet. - 32. Alternativa habet locum solum in beneficiis, quae sunt liberae collationis episcopi. - 33. Non autem in beneficiis, quae non sunt liberae, sed simultaneae collationis episcopi cum capitulis, aut ad praesentationem, electionem, seu de consilio, consensu, vel interventu capituli, vel aliorum. - 34. Si autem collatio beneficiorum pertinentium ad episcopum una simul cum capitulo, vel cum aliis ex concordia partium sit alternis vicibus cuilibet reservata in suo turno, potest episcopus uti alternativa in dictis beneficiis vacantibus in anno vel turno suo, et in mense alternato. - 35. Episcopus potest uti alternativa, quamvis collatio pro certo genere personarum fuerit restricta. - 36. Item potest episcopus uti alternativa etiam in parochialibus, licet in ipsarum collatione requiratur examen, et examinatorum approbatio. - 37. Item potest episcopus uti alternativa pro beneficiis in posterum vacaturis, non autem pro medio tempore vacatis inter unam et alteram alternativam. - 38. Alternativa ex simplici facultate optandi canonicis concessa, caeteris deficientibus

requisitis non cessat. - 39. Cessat tamen alternativa stante statuto per papam confirmato, in quo non solum datur facultas optandi, sed expresse disponitur optionem habere vim validae collationis et provisionis. - 40. Exclusa censetur alternativa ex quasi possessione episcopi libere conferendi beneficia. - 41. Secus vero si episcopus non sit in hac quasi possessione, etiamsi bonum ius foveat super proprietate. - 42. Quasi possessio conferendi beneficia sufficit ad excludendam alternativam, quando lis non est inter episcopum et capitulum, sed inter provisos. - 43. Quando unus est provisus ab episcopo, qui dicitur resedisse, et alter est provisus a papa, quia episcopus negatur resedisse, tunc proviso ab episcopo incumbit probare, quod episcopus vere resederit. - 44. Alternativa quando exspiret. - 45. Quando coepit alternativa. - 46. Est contractus non vero gratia. - 47. Episcopus gaudet alternativa, si datarius admittit acceptationem factam per publicum instrumentum. - 48. Sufficit ad alternativam subscriptionem vicarii nomine episcopi chiragra impediti. - 49. Si dataria admisit litteras patentes sine sigillo episcopi, valida est acceptatio. - 50. Cum episcopus confert, uti abbas, non gaudet beneficio alternativae. - 51. Non item si abbatia est incorporata mensae episcopali. - 52. Quando valet alternativa pro beneficiis unitis sedi episcopali, vel extra dioecesim existentibus. *Remissive.* - 53. An praelati inferiores, qui habent separatum territorium, gaudent alternativae beneficio. *Remissive.* - 54. Quo mense prodest acceptare alternativam. *Remissive.* - 55. Quale sit beneficium liberae collationis. - 56. In collatione simultanaea reservata alternis vicibus capitulo et episcopo, episcopus potest in suo turno gaudere beneficio collationis. - 57. Sed si ista reservatio non est confirmata, vel est, salvis apostolicis reservationibus, confirmata, tunc non gaudet episcopus alternativae beneficio. - 58. In terminis optionis, an est liberum beneficium, quando debetur optanti. - 59. In divisione per menses simultaneae collationis, si episcopo contingant Martius et September, gaudere potest alternativa. - 60. Episcopus tamen non potest provocare, vel astringere capitulum ad istam divisionem. - 61. Negligentiae episcopi in conferendo beneficia vacantia in mensibus alternatis, supplet immediate pontifex. - 62. An episcopus possit conferre in mensibus alternatis beneficia suae ecclesiae, in qua tamen cardinalis habet collationem in octo mensibus reservatis. *Remissive.* - 63. Qualis requiratur residentia pro alternativa, ac quomodo et quando cesset. *Remissive.* - 64. Concordata Germaniae circa alternativam mensium. *Remissive.*

1 Alternativa quoad beneficia ortum duxit a Nicolao V, de anno 1447, ut notat Pyrrhus Corradus in Praxi beneficiaria, lib. III, c. 6, n. 8. Ipse enim Nicolaus V, ut dicit Rota Romana, recent. part. XIX, tom. I, decis. 121, num. 13, fuit auctor regulae nonae, alias octavae Cancellariae, in qua reservantur summo pontifici menses Ianuarii, Februarii, Aprilis, Maii, Iulii, Augusti, Octobris et Novembris, et consequenter conceduntur ordinariis menses Martii, Iunii, Septembris et Decembris. Et exinde ad alliciendos episcopos ad residentiam conceduntur eis alii duo menses, ita ut iam alternatim cum papa possint providere; papa quidem in mensibus Ianuarii, Martii, Maii, Iulii, Septembris et Novembris; episcopi vero, qui hanc gratiam acceptaverint, in mensibus Februarii, Aprilis, Iunii, Augusti, Octobris et
2 2 Decembris. Et haec gratia dicitur communiter *alternativa,* et sic expresse appellatur in praedicta regula nona Cancellariae, alias octava, ut videri potest in ipsa ad litteram relata verb. *Beneficia,* art. 9, reg. 9.

3 Hac alternativa ut gaudeant Episcopi, requiritur quod per patentes Litteras manu propria subscriptas, suoque sigillo munitas, et in sua respective civitate, vel dioecesi datas, expresse declarent se huiusmodi alternativam acceptare, et litteras ipsas ad Datariam summi pontificis transmittant, quibus ab eo receptis et recognitis, ac in libro ad id deputato registratis, tunc solum, et non antea, possunt incipere uti gratia talis alternativae. Sic expresse statuitur in citata regula nona, alias octava, Cancellariae,
4 ut videri potest loc. cit. Ex tempore igitur habitae notitiae registrationis, seu adnotationis suarum litterarum factae in Dataria apostolica incipit episcopus gaudere iure alternativae quae operatur, ut menses alternati subrogentur loco aliorum; Rota, recent., part. III, decis. 379, num. 2. Et sic mensis quo episcopus gaudet 5
alternativa, non est amplius apostolicus, sed ordinarius; Rota, part. IV, tom. I, decis. 336, sub n. 1, et part. XIII, decis. 127, num. 3. Unde cessat reservatio ratione mensis, et illa inducta per Extravagant. *Ad regimen;* Rota, dict. decis. 127, num 5. Hinc episcopus in 6
alternativa lucratur menses Aprilis et Octob., et cedit Martium pro Februario et Septembrem pro Augusto; menses autem Iunii et Decembris nec lucratur, nec cedit, sed illos retinet, ut prius, qui ideo menses fixi solent appellari; Barbosa, parte III de Offic. et potest. episc., allegat. 53, n. 40; Rota et alii mox citandi sub num. 8.

Unde notandum est quod sicuti papa retinet 7
sibi medietatem suorum octo mensium, scilicet Ianuarium, Maium, Iulium et Novembrem, in quibus nullo casu vult posse competere ius aliquod ordinario etiam perpetuo residendi, ut patet in cit. regul. nona, alias octava Cancellariae, et ideo vocantur menses fixi, et perpetuo reservati Sedi Apostolicae, sive episcopus gaudeat alternativa, sive non, ut observat et tenet communis doctorum cum Rota recent., part. V, tom. II, decis. 440, num. 5; part. IX, tom. I, decis. 298, num. 4; part. IX, tom. II, decis. 389, num. 6, decis. 468, num. 3; part. 13, decis. 223, num. 8; part. XVI, decis. 192. n. 6; part. XVIII, tom. I, decis. 232, n. 3; part. XI, tom. II, decis. 540, num. 16; part. XIX, tom. II, decis. 468, num. 8, et saepe alibi. Ita aequissimum est quod etiam episcopus sibi 8
retineat medietatem suorum quatuor mensium, scilicet Iunium et Decembrem, in quibus nullum unquam ius possit competere papae, etiamsi post acceptationem alternativae episcopus non resederit, et ideo menses Iunii et Decembris appellantur menses fixi pro episcopo. Non enim potest dici quod concedantur a papa per al-

ternativam episcopo, quia, licet in ea fiat mentio etiam de his duobus mensibus causa demonstrationis, conditio tamen et onus residentiae non censetur appositum respectu illorum, sed aliorum quatuor, qui per alternativam de novo conceduntur. Dicti autem duo menses, cum iam fuerint proprii episcopi, sine alternativa remanent proprii et fixi pro episcopo, sive alternativa sit acceptata, sive non, etiamsi post acceptationem episcopus non resederit. Sic Rota in una Papiensi *Beneficii,* 10 Aprilis 1617, in qua responsum fuit quoad dictos duos menses fixos quod nulla potest considerari reservatio, ex eo quod papa neque in prima parte regulae, neque in secunda eos reservat, et ita illos fixos etiam appellat; Rota, in una Giennen. *Canonicatus,* penes Burat., decis. 242, n. 1, ibi: *Nam canonicatus de quo agitur non est reservatus ratione mensis, cum vacaverit de mense Iunii, qui semper est ordinarius et fixus.* Et ita tenet Barbosa, de Offic. et potest. episcopi, part. III, allegat. 13, n. 38 et 44; card. de Luca, de Benefic., diss. 18, n. 4, diss. 93, n. 13 et 14; Garcias, part. V, cap. 1, sub n. 56, circa finem, et fuse Pyrrhus Corrad., lib. III, cap. 6, n. 2 et 4, ubi testatur sic tenere et servare Datariam et Cancellariam.

9 Contrarium tamen non improbabiliter tenent Gonzalez, ad regul. 8, gloss. 42, sub n. 122; Lotter., q. 41, n. 38, et alii, quia papa concedit episcopo gratiam alternativae acceptanti, ut possit omnia beneficia vacantia in mensibus Februarii, Aprilis, Iunii, Augusti, Octobris, et Decembris conferre, quandiu apud Ecclesiam, et Dioecesim suam resederit duntaxat. Unde si non resideat in mensibus Iunii et Decembris, conferre, dicunt ipsi, non poterit, quia sic intrat reservatio, cum concessum sub conditione residentiae censeatur denegatum sub contraria conditione, videlicet absentiae seu non residentiae, ad textum in l. *Pecuniam,* ff. *Si cert.,* per l. *Item quia,* ff. de Pactis, cum aliis adductis per Gonzalez loc. cit.; tum quia, ut dicit Antonel. de Tempore legal., lib. III, c. 1, num. 25, ideo per alternativam papa concedit sex menses episcopo, cui alias non dantur nisi quatuor, ut cum hoc lucro et augmento compensentur necessitas et obligatio residendi in omnibus sex mensibus; arg. l. *Eum qui,* 30, ff. de Iureiurand., et l. *Feudi partem,* 79, ff. de Contrahend. emption.

10 Quantum autem ad alios duos ex quatuor mensibus concessis episcopo, nempe Martium et Septembrem, dicendum est absolute quod episcopus qui acceptavit gratiam alternativae non possit providere beneficia vacantia in ipsis quando ipse non residet, quia iam effecti sunt reservati papae, cum isti duo menses, qui alias erant ordinarii, vigore acceptationis alternativae fuerint effecti apostolici. Sic Rota in Sulmon. *Alternativae,* 14 Maii 1610, coram cardinal. Lancellotto, in qua cum dubitatum fuisset an collatio beneficiorum vacantium in mensibus Martii et Septembris episcopo a sua dioecesi absente, ad episcopum, vel potius ad summum pontificem spectaret, respondit absolute spectare ad summum pontificem, cum isti duo menses, qui alias sunt ordinarii, per acceptationem alternativae efficiantur apostolici. Sic refert et tenet, solide respondens contrariis, Aloysius Riccius, in Praxi fori ecclesiast., decis. 684, in prima edit., et resolut. 582, in secunda edit., et antea fuisse decisum in una Maurianen. *Canonicatus,* 15 Novembris 1593, ac etiam saepe refert Gonzalez, gloss. 43, n. 133, et tenet Pyrrhus Corrad., loc. cit., num. 5; Barbosa, loc. cit., n. 36; Castropal., in Opere morali, tom. II, tract. 13, disp. 2, punct. 23, § 21, n. 4; card. de Luca, de Benefic., disc. 18, n. 4, disc. 93, n. 13 et 14, et alii plures contra Anastas. Germon., Monetam, Franciscum Leonem, et alios.

Episcopus habens duas ecclesias potest ac- 11
ceptare alternativam pro una, et non pro altera, et si velit ea potiri pro utraque, debet utriusque nomine eam implicite acceptare. Sic expresse cit. regul. 9, alias 8, card. de Luca, de Benefic., disc. 19, n. 5, disc. 17, n. 20; Gonzalez, Leurenius et alii passim. Et si pro 12
utraque acceptavit, residendo in una potest providere beneficia alterius; card. de Luca, de Benefic., disc. 27, n. 6; Rota ibi ab ipso citata in Maurianen. et Acien., et alii. Secuta ac- 13
ceptatione alternativae, non potest episcopus ab illa recedere sine consensu papae; nec e contsa papa sine consensu episcopi, ut expresse habetur in cit. regul. 9, alias 8, Cancell., cum eiusdem acceptatio sit quasi contractus initus inter papam et episcopum; papa enim ex suis octo mensibus communicat quatuor episcopo, et episcopus ex suis quatuor communicat duos papae; Rota rec., part. III, dec. 289, n. 7; part. XI, dec. 221, n. 8; part. 29, tom. I, dec. 76, n. 8; Barbosa, loc. cit., n. 36; Gonzal., ad reg. 8 Cancell., gloss. 43, n. 106, et gloss. 58, n. 14, et alii communiter. Si ac- 14
ceptatio alternativae fiat ab episcopo in aliquo mense apostolico, non incipit usus illius, nisi toto mense elapso; e contra vero si fiat in mense proprio episcopi, tunc incipit usus illius a die acceptationis, adeo ut mensis ordinarius a dicta die efficiatur apostolicus et reservatus; Rota, part. X, decis. 49, num. 23 cum seq., et n. 32 cum seq. et dec. 299, n. 4 et 8, et communis doctorum. Et ratio est quia acceptatio vel non acceptatio alternativae est in sola facultate ordinarii, qui si acceptaverit in principio alicuius sui mensis, sibi imputare debet, cum potuisset exspectare finem talis mensis; si vero acceptavit in aliquo mense apostolico, non est rationi consonum ut hoc papae

praeiudicet, cum etiam ipse posuerit in facultate episcopi quando velit acceptare alternativam; Rota, part. X, decis. 49, n. 28, et decis. 117, n. 13, et doctores passim.

Alternativa incipit, ac respective desinit a media nocte primi et ultimi diei mensis unicuique spectantis; Rota, part. XIX, tom. I, decis. 98, n. 3. Ut alternativa suffragetur episcopo, debet constare de illius acceptatione et subsecuta admissione in Dataria; Rota, part. XV, dec. 5, n. 2. quatenus nempe miserit litteras acceptationis ad datarium a quo receptae et recognitae fuerint; Rota, part. X, dec. 49, n. 28, et habetur totum ex regula 9, alias 8, Cancell. Et ideo eius acceptatio probatur ex libro alternativarum ipsius Datariae; Rota, part. I, decis. 154, n. 2; part. III, decis. 349, n. 1; part. IV, tom. I, decis. 205, num. 2; part. XI, decis. 108, num. 3.

Ut episcopus possit uti alternativa, requiritur eius residentia in sua dioecesi; Rota, part. II, decis. 64, n. 2; conceditur enim episcopis, quandiu apud ecclesias aut dioeceses suas vere, et personaliter resederint duntaxat, ut expresse dicitur in cit. regul. 9, alias 8, Cancell. Unde non potest ea uti etiamsi absit ex iustissima causa, etiam pro servitio Sedis Apostolicae, etiam pro exercitio sui officii inquisitoris generalis; Barbos., loc. cit., n. 34; card. de Luca, de Benefic., disc. 18, num. 9; disc. 93, n. 16; Adnot. ad concil., disc. 4, num. 10; Gonzalez, ad regul. 8 Cancellariae, gloss. 43, num. 84; Corradus, loc. cit., num. 43; Aloysius Riccius, Gallet., Stephan. Gratianus, Garcias, Castropal., et alii passim. Nec potest ea uti, etiamsi absit in tribus mensibus permissis a concilio, vel cum licentia superiorum: Rota part. VII, decis. 98, num. 9, 10, 11; card. de Luca, de Benefic., disc. 93, n. 15; Corrad., loc. cit., num. 42; Garcias, et alii cum La Croix, lib. IV, num. 477, qui dicunt sic declarasse Sacram Congregationem: Barbosa, loc. cit., num. 35, cum aliis, qui referunt ita etiam declarasse Sanctissimum. Nec potest ea uti, etiamsi ex iusta causa abesset ad duos dies tantum, et interim vacasset beneficium, quamvis toto mense resedisset: sed requiritur residentia actualis, quando incipit vacare beneficium: Rota, in Segobiensi 26 Martii 1604, quam refert et sequitur Castrop., in opere morali, tom. II, tract. 13, disp. 2, punct. 23, § 2, n. 34; La Croix, loc. cit., n. 478, et alii passim. Item nec ea uti potest, quamvis abfuerit timore mortis vel violentia impeditus; Castropal., loc. cit., n. 3; Garcias et alii cum Leurenio, apud La Croix, loc. cit., contra Gonzalez, loc. cit., gloss. 43, n. 200.

Si episcopus resideat initio mensis, et non postea, totum tempus sequens est apostolicum, quia mensis a die quo ob non residentiam episcopi factus est apostolicus, perseverat semper talis, quamvis episcopus ad residentiam redeat; Lotter., lib. II, qu. 40, n. 87; La Croix, loc. cit., n. 479; Barbosa, loc. cit., n. 43; card. de Luca, de Beneficiis, disc. 93, n. 18; Rota apud Martinum Andream, decis. 110, n. 1, 17, 18, ubi late materia discutitur, et in Calven. *Parochialis*, 23 Iunii 1642, coram Peutingerio. 24

Et si episcopus non resideat initio mensis, totus mensis est apostolicus, et sic toto mense caret privilegio alternativae, quia mensis semel apostolicus, semper est talis; Lotter., loc. cit., n. 54; Barbosa, loc. cit., n. 43; La Croix, loc. cit., Card. de Luca, loc. cit., et idem tenuit Rota in Segobiensi *Beneficii*, 26 Martii 1604, coram Iusto, et in Papiensi *Beneficii*, 10 Aprilis 1617, coram Martino Andrea, et in dicta Calvensi *Parochialis*, 23 Iunii 1642, coram Peutingerio.

Nihilominus Gonzalez, ad regul. 8, gloss. 43, num. 140; Garcias, de Beneficiis, part. V, cap. 1, n. 697, et alii defendunt contrarium, volentes quod si episcopus redeat ad residentiam, possit uti privilegio alternativae quoad beneficia vacantia post reditum, quia, dicunt ipsi, non est necessaria continuata residentia totius mensis; si enim id papa voluisset, utique cum potuisset exprimere expressisset; arg. cap. *Inter corporalia*, 2, de Translat. episc., § *Sed neque istud*, cap. *Ad audientiam*, 12, de Decimis, et cap. *Quia circa*, 22, de Privileg.; tum quia illa dictio *quandiu* apposita in dicta regula nona, alias octava, Cancellariae, tempora dividit, et potest verificari in qualibet parte mensis in qua episcopus residet, iuxta textum in l. *Si quis ita legaverit*, 8, ff. de Cond. et demonst. 25

Dicta tamen regula concedens episcopo privilegium alternativae quandiu apud suam ecclesiam vere et personaliter resederit, intelligi debet de praesentia ordinate ad effectum permanendi et residendi in sua ecclesia, non autem de casuali, affectata seu fraudulenta, et malitiosa, non cum animo permanendi, sed recedendi; arg. text. in l. 1, § *Habitare*, ff. De his qui deiecerint vel effuderint, et in l. *Postliminii*, § *Captivus*, ff. de Cap. et postlimin. revers. Non enim habetur pro residente, qui ut plurimum in alio loco extra dioecesim habitat; Milin., decis. 171; Gregor. decis. 70, Antonell., de Tempore legali, lib. III, c. 1, num. 30; card. de Luca mox citandus cum variis aliis Sacrae Rotae decisionibus. Hinc 26 27

etiamsi de tempore quo sequitur vacatio, ipse episcopus reperiretur in residentia occasionaliter, seu affectate, non suffragaretur; card. de Luca de Benefic., disc. 18, n. 9, et disc. 93, n. 17, cum variis Rotae decisionibus ibi citatis; Antonell., loc. cit., num. 30, et alii passim. Et ratio est quia sic aperiretur via et aditus multis fraudibus; videns enim episcopus imminentiam vacationis alicuius beneficii posset ad residen-

tiam accedere, et secuto casu, et facta provisione, statim discedere, et sic semper imminente aliqua vacatione redire; et secuto casu recedere contra dispositionem utriusque iuris, tum civilis, l. *In fundo*, ff. de Rei vindicat., ibi: *Neque malitiis indulgendum est*; l. *Cum hi*, ff. de Transact., ibi: *Non debet via aperiri malitiis*, et l. *Si legatarius*, cod. de Legatis, ibi: *Ut non accipiat fructus suae calliditatis*; tum iuris canonici, cap. *Ex litteris*, 2, de Dolo et contumac., ibi: *Nos attendentes malitiam et dolum nulli patrocinari debere*; cap. *Sedes*, 15, de Rescriptis, ibi: *Quia fraus et dolus ei patrocinari non debent*; cap. *Ex tenore*, 16, eod., ibi: *Quia fraus et dolus alicui patrocinari non debent*; cap. *Tuae*, 12, de Cleric. non resident., ibi: *Cum fraus et dolus nemini debeat patrocinium impartiri*.

28 Episcopus ut possit uti alternativa debet residere in sua formaliter dioecesi, nec sufficit esse in loco etiam vicinissimo, quia concessio praecise dicit: *Quandiu apud ecclesias, aut dioeceses suas vere, et personaliter resederint duntaxat*; Barbosa, cit. allegat. 53, n. 34; La Croix, loc. cit., n. 478; Garcias, Castrop. et
29 alii passim. Imo ut ei prosit alternativa, debet eam acceptare, dum manet in propria civitate, vel dioecesi, nec potest instare pro tali acceptatione, dum reperitur praesens in Romana curia, sed oportet quod prius vadat et redeat ad suam dioecesim, indeque litteras acceptationis ad Datariam transmittat; Corradus, cit. lib. III, cap. 6, n. 16, ubi dicit non semel visum fuisse denegari talem gratiam episcopis in curia Romana praesentibus eam petentibus, arg. cit. regula 9, alias 8, Cancellariae; quae expresse requirit ut litterae talis acceptationis sint datae in sua propria civitate, vel dioecesi, ibi: *In sua quisque civitate, vel dioecesi datas declarare*. Et ratio est quia cum concessio talis alternativae fiat ad hoc, ut episcopi alliciantur ad residendum in suis civitatibus, vel dioecesibus, proinde vult papa quod huiusmodi residentia incipiat ab acceptatione alternativae, et quod litterae praedictae acceptationis dentur in propria civitate, vel dioecesi, alias autem nihil fiat; Gonzal., ad dictam regulam 8, gloss. 62, n. 20; Corrad., loc. cit., num. 16; Garcias, et Castrop., et alii.

30 Alternativa conceditur solis patriarchis, primatibus, archiepiscopis et episcopis, non autem praelatis et collatoribus inferioribus, nec cathedrali capitulo; Rota, in Salamantina *Alternativae*, 22 Octobris 1581, coram Robusterio; Card. de Luca, de Benefic., disc. 93, num. 12, in summario, num. 100; Leuren., q. 570; Garcias, part. V, cap. 1, num. 683 et seq.; Riccius, in Praxi, part. III, resol. 4 et 5; Coccin., decis. 51; Gonzal., Castropal. cum La Croix, loc. cit., n. 480. Et hoc non solum colligitur ex littera regulae 9, alias 8, quae loquitur tantum de ipsis, sed etiam ex ratione quae fuit eius causa, alliciendi scilicet episcopos ad residentiam, quae ratio non adeo in praelatis inferioribus desideratur, neque capitulis congruit. Alternativa concessa 31
episcopo residenti comprehendit beneficia tam intra quam extra suam dioecesim existentia, dummodo collatio ad eum spectet; Rota part. 15, decis. 291, n. 8 cum seq. Alternativa ha- 32
bet locum solum in beneficiis quae sunt liberae collationis episcopi; sic expresse ipsamet regula 9, alias 8, Cancellariae, per verba mox citanda; Rota recent., part. III, decis. 165, num. 3; part. IV, tom. II, decis. 247, n. 2; part. X, decis. 299, n. 11; part. XI, decis. 319, n. 3; part. XXXI, decis. 127, n. 9; part. XV, decis. 30, num. 12; card. de Luca, de Benefic., disc. 5, sub n. 8 et seq.; disc. 17, n. 4; disc. 18, n. 2 et 10; disc. 63, n. 4; Antonell., loc. cit. n. 32; Gonzalez, Garcias, Castropal., Leurenius cum La Croix, loc. cit., n. 480, et alii passim. Non autem in bene- 33
ficiis quae non sunt liberae, sed simultaneae collationis episcopi cum capitulo, aut ad praesentationem, electionem, seu de consilio, consensu, vel interventu capituli, vel aliorum. Habetur expresse ex verbis dictae regulae 9, alias 8, Cancellariae, ibi: *Ad liberam ipsorum duntaxat, non autem aliorum cum eis dispositionem, seu praesentationem, vel electionem, nec etiam cum consilio, vel consensu, seu interventu capitularium, vel aliorum, aut alias pertinentibus*; Rota, part. III, decis. 683, n. 1, decis. 686, n. 4; part. IV, tom. I, decis. 245, n. 1, dec. 336, n. 3; part. X, decis. 49, n. 1 et 14, decis. 299, n. 15 et 19: part. XVIII, tom. II, decis. 635, n. 3 et 5; part. XIX, tom. I, decis. 274, n. 8. Et sic communis doctorum cum supra citatis.

Si autem collatio beneficiorum pertinentium 34
ad episcopum una simul cum capitulo, vel cum aliis, ex concordia partium sit alternis vicibus cuilibet reservata in suo turno, iuxta Clementin. 2, et ibi Gloss., *In verbis alternis vicibus*, de Iure patron., poterit episcopus uti alternativa in dictis beneficiis vacantibus in anno, vel turno suo, et in mense alternato: Rota, in Salamantina *Alternativae*, 22 Octobris 1581, coram Robusterio; Garcias, de Beneficiis, part. V, cap. 1, n. 726, ubi dicitur hoc procedere, etiamsi concordia non sit confirmata: Antonell., loc. cit., n. 35: Leurenius, qu. 582: La Croix, loc. cit., n. 480, et alii. Et ratio est quia beneficia stante huiusmodi concordia, et turno, dicuntur pertinere ad liberam collationem episcopi, et non una cum capitulo seu cum aliis: totum enim ius conferendi pro illa vice censetur translatum ex vi concordiae in illum solum, qui est in turno, et non dicitur divisus usus tantum, sed totum ius conferendi est penes ipsum solum, etiam iure proprio, et non iure

communi. Tum quia alternativa est favorabilis, et consequenter late interpretanda in favorem episcoporum; arg. cap. *Odia*, 15, de Regul. iuris, in 6, ibi: *Favores convenit ampliari*; et ex cap. *Olim*, 16, de verb. Signif., beneficia principum sunt largissime interpretanda.

5 Episcopus potest uti alternativa, quamvis collatio pro certo genere personarum fuerit restricta: Rota, part. X, decis. 269, num. 18. Non enim collationis libertas ad affectum alternativae excluditur eo quod episcopus teneatur conferre certo generi personarum; Rota, part. II, decis. 600, num. 5; card. de Luca, de Benefic., discept. 93, num. 5; Gonzalez, Gar-
6 cias, La Croix, loc. cit. num. 480. Item potest episcopus uti alternativa etiam in parochialibus, licet in ipsarum collatione requiratur examen et examinatorum approbatio, cum nihilominus solus episcopus dicatur conferre; Rota, part. II, decis. 600, num. 10; Leurenius, qu. 581; La Croix, loc. cit., num. 480, et alii. Non enim impeditur alternativa, ex eo quod collatio fieri debeat cum approbatione et testimonio alicuius, quia nihilominus dicitur libera; Rota, ibid.,
7 n. 10. Item potest episcopus uti alternativa pro beneficiis in posterum vacaturis, non autem pro medio tempore vacatis inter unam et alteram alternativam: Rota, part. XIX, tom. I, decis. 76, num. 9, ubi decidit non posse episcopum pro beneficiis vacatis post exspiratam primam alternativam ex morte pontificis qui eam concesserat, uti alia alternativa obtenta a successore pontifice, sed ista nova alternativa posse solummodo uti pro beneficiis in posterum vacaturis.

8 Alternativa ex semplici facultate optandi canonicis concessa, caeteris deficientibus requisitis non cessat, quia quando factum positivum, vel consilium, aut consensus alterius personae non debet intervenire in ipsa collatione, sed simpliciter ordinarius astringitur beneficium conferre optandi, vel digniori, aut habenti certam qualitatem, tunc ad effectum alternativae collatio episcopi adhuc dicitur libera; cum limitatum tantum et restrictum sit ius conferendi passivum, non autem activum, quod penes ipsum remanet absolutum et liberum, dum solus confert privative quoad omnes: Rota, part. XIII, decis. 127, num. 10 et 11: Gonzalez ad regul. 8 Cancell., gloss. 45, n. 19, cum quatuor sequentibus, ubi sub n. 23 specialiter loquitur de optione: Garcias, de Benefic., part. V, cap. 1, num. 476, et alii. Cum enim episcopus solus conferat, nullum respectu alternativae adest impedimentum, licet in cui dando non sit absoluta potestas, et beneficium cuicunque conferre non possit; Rota, cit. n. 12 et 13: Gonzalez et Garcias, loc. cit., et alii.
9 Cessat tamen alternativa stante statuto per papam confirmato, in quo non solum datur facultas optandi, sed expresse disponitur optionem habere vim validae collationis et provisionis; Rota, cit. part. XIII, decis. 127, n. 14, ubi citat aliam decisionem, in Urgellen. *Sacristae*, 3 Iunii 1624, coram patriarcha Manzanedo, et aliam in Messanen. *Decanatus*, 1 Februarii 1641, cor. Dunozetto.

Exclusa censetur alternativa, ex quasi pos- 40
sessione episcopi libere conferendi beneficia; Rota, part. X, decis. 49, num. 21. Secus vero 41
si episcopus non sit in hac quasi possessione, etiamsi bonum ius foveat super proprietate; Rota, part. XV, decis. 30, n. 13. Adeoque 42
quasi possessio conferendi beneficia sufficit ad excludendam alternativam, quando lis non est inter episcopum et capitulum, sed inter provisos; Rota, part. X, decis. 49, n. 4. Quando 43
unus est provisus ab episcopo qui dicitur resedisse, et alter est provisus a papa, quia episcopus negatur resedisse, tunc proviso ab episcopo incumbit probare quod episcopus vere resederit; cum enim velit gaudere privilegio residentiae, tenetur eam probare; Gonzal., Garcias, Castrop., card. de Luca, Leuren. cum La Croix loc. cit., n. 482, et alii passim.

Alternativa exspirat per mortem papae con- 44
cedentis, et per mortem episcopi cui fuit concessa, non enim transit ad successores; Rota, part. XIX, tom. I, decis. 76, num. 7; La Croix, loc. cit., num. 483; Leurenius et alii communiter. Item exspirat per translationem episcopi ad aliam ecclesiam; card. de Luca, de Benefic., disc. 93, n. 22; La Croix, loc. cit., n. 483, et communis aliorum. Item exspirat statim ac declaratur episcopum scienter et malitiose sese intromisisse in menses papales, et in beneficia aliorum dispositioni, aut Sedi Apostolicae alias quomodolibet reservata vel affectata, aut impedivisse provisiones papales. Habetur sic expresse sancitum in dicta regula 9, alias 8, Cancellariae, et tenet communis doctorum. Item exspirat quando episcopus renuntiat, et renuntiatio est acceptata a papa. Habetur expresse in cit. regula 9, alias 8, et tenet communis doctorum cum Rota., part. XI, decis. 108, ubi dicit quod quando conceditur alternativae dissolutio, nihil aliud agitur, nisi acceptationem semel factam cancellare, atque cassare, ex libro Datariae, in quo describi solet, adnotando in margine acceptationis diem, mensem et annum, quo fuit dissoluta.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Refert auctor alternativae originem cum P. 45
Corradi ad annum 1447; sed confundit regulam mensium cum alternativa; illa enim ortum habuit dicto anno sub Nicolao V; haec vero indulgeri coepit sub Paulo II, circa annum 1470. Confer Riganti in Com. in II p. regul. 9 Cancell., § 1, n. 4, et seqq. Merito propterea Lotterius, de Re benef., lib. II, qu. 37, n. 10, cavendum esse ait a dec. 196, coram Cava-

lerio asserente, tempore Sixti IV, ad pontificatum assumpti an. 1471, alternativam non adhuc fuisse in usu.

46 Alternativa proprie *gratia* non est, sed *contractus* pontificem inter et episcopum, Amiden., de stylo Datar., lib. I, cap. 29, n. 3 et seqq.; Ros., de Resid. episcop., cap. fin., n. 18.

47 Quamvis, ut notat auctor, litterae patentes subscriptae ab ipsomet episcopo, et proprio sigillo munitae, requirantur ad effectum gaudendi alternativa, earumque formulam referant Gonzalez ad regul. 8 Cancell., gloss. 62, n. 33; Van-Espen, in Ius. eccles. univ., p. II, tit. 23, c. 6, n. 18, aliique; tamen limitatur primo haec regula, si facta fuit acceptatio per publicum instrumentum, illudque datarius admisit; poterit enim episcopus hoc in casu uti beneficio alternativae; Garc., de Benefic., part. V, c. 1, n. 156; Corrad., in Prax. benef., lib. III, c. 6, n. 24; Riganti, loc. cit., § 2, n. 3.

48 Rursus, licet debeant esse subscriptae ab ipsomet episcopo, tamen fuit admissa alternativae acceptatio, cum subscriptione vicarii generalis, nomine episcopi chiragra impediti; Gonzalez, gloss. 63, n. 43; Leuren., in For. benef., p. II, sect. 3, c. 1, qu. 574, n. 4.

49 Demum, licet debeant esse proprio episcopi sigillo munitae, tamen si per datarium fuerint admissae, licet non adesset sigillum, adhuc valebit acceptatio; Corrad., lib. III, c. 6, n. 24; Riganti, loc. mox cit., n. 5.

50 Alternativa haec a Sixti V tempestate non conceditur (quod etiam observat auctor), nisi patriarchis, archiepiscopis et episcopis. Hinc, si episcopus, uti abbas et possessor monasterii, ius habeat conferendi beneficia a monasterio dependentia, non potest in illorum collatione gaudere alternativa, quia ea non confert uti episcopus, sed tanquam abbas et collator inferior; cardin. de Luca, de Benef., disc. 93, n. 12; Piton., discept. 95, num. 12.

51 Sed contrarium locum obtinet quando abbatia est incorporata, et subiective unita mensae episcopali; Piton., dict. discept. 95, n. 22; Riganti, post alios ad dict. regul. 9 Cancell., in p. II, § 1, n. 16, et Rota a prius decisis recedendo, coram Herrera, dec. 148, n. 4 et 5, confirmata 5 Maii 1726, coram Crispolto, 20 Ianuar. 1727, coram Nunez et 16 Ianuar. 1728, coram Corio.

52 An et quando alternativa concessa episcopis iis suffragetur etiam pro beneficiis unitis sedi episcopali, ipsisque extra dioecesim existentibus, plane discutit Rota in Caesaraugustana *Beneficii*, 17 Martii 1747, cor. Clemente.

53 An beneficio alternativae gaudere possint praelati inferiores, habentes territorium separatum, cum iurisdictione quasi episcopali? Negativam tuentur Van-Espen, in Ius eccles. univ. p. II, tit. 23, c. 6, n. 5; Prosper, de Territ. separat. q. 27, num. 41 et 42; late Piton., discept. eccles., 95, a num. 24 et seqq., et n. 39, in fine, quos confer.

Ut alternativa magis sit episcopis proficua, quo mense ab ipsis acceptari debeat? Vide Rigant. ad dict. regul. 9 Cancell., § 3. 54

Alternativa, ut innuit auctor, num. 32, habet locum solum in beneficiis quae sunt liberae collationis episcopi. Beneficium autem liberae collationis ad hunc effectum dicitur illud quod excludit factum seu concursum alterius; nam ubi requiritur electio, praesentatio, nominatio, consensus, consilium, interventus, aut quocunque alio modo dispositio alterius, beneficium non dicitur liberae collationis; Van-Espen, dict. tit. 23, cap. 6, num. 21; Rigant. post alios ad dict. regul. 9, § 4, num. 5. Et ad hunc effectum magis attenditur quasi possessio quam proprietas; Gonzalez, gloss. 45, § 2 per tot., Garc. de Benef., part. V, cap. 1, n. 478; Rigant., loc. mox cit., n. 6 et 7. 55

Quod scribit auctor, n. 34, in beneficiis simultaneae collationis episcopi cum capitulo, si collatio ex concordia partium sit alternis vicibus cuilibet reservata, in suo turno posse episcopum gaudere alternativa, intellige si divisio percutiat substantiam et proprietatem iuris conferendi, nec sufficit quod inter ipsum et capitulum divisum fuerit solum exercitium simultaneae, iuxta receptiorem sententiam, quam reprobato nominatim Gonzal. firmat Barb., vot. decis. 95, n. 10 et seqq.; Piton., de Contr. patron., alleg. 100, n. 17; Rigant. loc. proxime cit., num. 29 et 30. 56

Pariter alienum a vero videtur quod ait auctor cit. n. 34, *hoc procedere etiamsi concordia non sit firmata*, quia, quando concordia super illius divisione inita, aut non fuit per Sedem Apostolicam confirmata, aut confirmata fuit cum clausula *Salvis apostolicis reservationibus*, tunc nec favore episcopi locus erit alternativae in provisione beneficiorum simultaneae collationis cum capitulo; confer saepe laudatum Rigant., dict. § 4, n. 31. 57

Quid autem in terminis optionis, an dicatur beneficium liberae collationis, quod velle videtur auctor n. 38, quando debetur optanti? Vide Rigant., ad dict. § 4, num. 13 et seqq., qui negativam tuetur. 58

Quando divisio simultaneae collationis inter episcopum et capitulum est facta per menses, tunc si episcopo contingant Martius et September, habet locum alternativa; secus si Iunius et December, quia alias capitulum amitteret ius conferendi beneficia in dictis mensibus vacantia; Garcias, de Benefic. p. V, c. 1, n. 711; Rigant., dict. § 4, n. 32. 59

Stante simultanea beneficiorum collatione inter episcopum et capitulum, non potest episcopus ad illius divisionem provocare, et cogere capitulum invitum ad dividendum; Rota, in Hispalen. *Divisionis simultaneae*, 11 Februa- 60

rii 1697, coram Muto, et 4 Iunii 1700, coram Priol.

11 Episcopo negligente conferre beneficia in mensibus alternatis vacantia, devolutio fit immediate ad papam; Lotterius, de Re benef., lib. II, q. 24, n. 36; Rigant., dict. § 4, n. 46 et seqq.

2 An episcopus possessor ecclesiae in qua cardinalis indulto gaudeat conferendi beneficia in octo mensibus reservatis, possit vigore alternativae conferre beneficia in sex mensibus alternatis vacantia? Vide card. de Luca, de Benef., disc. 125, per tot.

3 Quae et qualis residentia requiratur, ut suffragetur alternativa, et quando et quomodo cesset, ultra ea quae ab auctore observantur, cons

fer late disputantem Rigant., in dict. part. II regul. 9 Cancell., § 5 et 6.

Novum additamentum.

Quae ad alternativam mensium in Germa- 64
niae concordatis sancitum pertinet, discussa habes a Barthelio diss. 3, de Concordatis special., cap. 4, p. 198 et 250; illud vero cum primis, an ab alternativae beneficiorum per menses collationis regula excipiantur *dignitates maiores post pontificalem in cathedralibus, et principales in collegiatis,* quas Germanus hic iurisconsultus Romanae curiae perinfensus liberae ordinariorum collationi pro singulis vacationis vicibus relictas, contra Rigantium contendit a num. 27, p. 240 et seqq.

ARTICULUS II. *Quoad aliqua miscellanea extra beneficialem iuxta regulam 9, alias 8, Cancellariae.*

SUMMARIUM. 1. Alternativa ut verificetur, satis est alteram partem esse veram. - 2. Alternativa regulariter est electionis, non ordinis. - 3. Fallit si alternativa sit posita inter diversas personas, et in primo nominatis subsit maior ratio. - 4. In alternativis electio regulariter est debitoris. - 5. Fallit in debitore moroso et doloso. - 6. Item fallit in legatis alternativis. - 7. Item fallit in poenis alternative appositis. - 8. Item fallit, quando alternativa est posita in favorem conditoris. - 9. In alternativa prohibitione sufficit alterum verificari. - 10. Alternative petens non consetur praecise alterum petere. - 11. Obligatus ad duo alternative, potest praestare quod maluerit, ut liberationem consequatur. - 12. Alternativa, seu turnus inter regulares eligendi alternatim modo ex una, modo ex alia natione superiores tum generales, tum provinciales, aliosque officiales, an congruat et liceat. - 13. Electio coarctata ad paucos eligibiles, est ipso iure nulla; et hic multa ad rem. - 14. In illis regionibus et provinciis ubi talis alternativa pro pace et quiete, et pro servanda iustitia distributiva, legitime introducta, et concessa est, nisi vere defecerint religiosi capaces, est omnino servanda, alias electio esset nulla. - 15. Ad hoc, ut alternativa legitime introducatur, debet concedi a Sancta Sede, vel fulciri eius speciali auctoritate; et hic multa ad rem. - 16. An talis alternativa concedi, seu demandari possit a capitulis generalibus. - 17. Subrogatio in definitoriis provinciarum Minorum habentium alternativam, quomodo facienda. - * 18. Num vice commissarius P. Minorum vigore alternativae eligi possit ex illa familia, cuius erat commissarius gen. *Remissive.*

1 1 Alternativae, ut verificetur, satis est alteram partem esse veram; alternativae enim natura est ut alterum sufficiat, cap. *In alternativis,* 70, de Regulis iuris, in 6, ibi: *In alternativis... sufficit alterum adimpleri;* l. *Si quis ita stipulatus fuerit,* et l. *Si quis ita stipuletur,* ff. de verborum Obligatione; Rota recent., part. II, decis. 719, num. 2; part. VI, decis. 285, n. 5; part. XII, decis. 156, num. 5; part. III, dec. 119, n. 6, et dec. 226, n. 5, et saepe alibi; Fagnan., lib. I in Decretal., cap. *Inter caeteras,* 4, de Rescriptis, n. 2, et lib. III, in cap. *Qualiter,* 9, de Clericis non resident., n. 32, et alii communiter.

1 2 Alternativa regulariter est electionis, non ordinis; sufficit enim ut verificetur quod altera pars eligatur et adimpleatur ex supra citatis iuribus; Fagnan., lib. I Decretal., in cap. *In-*
1 3 *ter caeteras,* n. 47, et alii passim. Fallit si alternativa sit posita inter diversas personas, et in primo nominatis subsit maior ratio quam in posterioribus in secunda parte alternativae comprehensis; tunc enim alternativa ordinem inducit, non electionem; et ad secundam partem alternativae perveniri non debet nisi in subsidium et in defectum primae. Colligitur ex cap. *Metropolitano,* 19, iuncta Glossa, in verb. *Ex presbyteris,* dist. 63, ubi cum iubeatur ut metropolitano defuncto, in eius locum subrogetur alius ex presbyteris vel diaconis, Glossa notat illis verbis esse designatum ordinem, id est ut ex diaconis metropolitanus non eligatur, nisi desint presbyteri. Item probat text. in l. *Haeredes mei,* § final. ad Trebell., ubi fideicommissum relictum alternative nepotibus vel caeteris cognatis, non debetur caeteris cognatis, donec extant nepotes qui praedilecti praesumuntur; colligitur etiam ex l. *Si fundum sub conditione,* § *His verbis,* ff. de Leg. 1, et cap. *Mandato,* de Praebend., in 6, et expresse dicit Glossa in cap. *In alternativis,* 70, de regulis iuris, in 6, ibi: *Sunt tamen quaedam alternativae in quibus debet ordo servari;* Fagnan., loc. cit., n. 48, et alii.

In alternativis electio regulariter est debito- 4
ris, cap. *In alternativis,* 70 de Regul. iuris, in 6, ibi: *In alternativis debitoris est electio,* l. *Plerumque,* 10, § final., ff. de Iure dot., et § *Huic autem qui loco,* 33, institut. de Action.; Rota recent., part. III, decis. 49, n. 2; part. XV, decis. 288, num. 3; part. XVII, decis. 88, num. 1, et decis. 122, num. 8, et saepe alibi; card. de Luca, de Locat., disc. 17, sub num. 42, et alii passim. Fallit tamen in 5
debitore moroso vel dolose se gerente et litem contestante, quo casu dicta electio transfertur in

creditorem; Rota, part. XVII, decis. 88, n. 2;
6 part. XIX, tom. II, decis. 362, num. 9. Item fallit in legatis alternativis, quorum electio in dubio est legatarii; Glossa in l. *Lucio*, in verb. *Vindicare*, ff. de Legat., 2; Alexand., in l. *Qui duo*, ff. de Legat. 1; Imola, in cit. cap. *Inter caeteras*, 4, de rescriptis, n. 5; Felinus, ibid., n. 4; Fagnan., ibid. n. 43; Bald., in dict. leg. *Lucio*; Decius, in cit. cap. *In alternativis*, et
7 alii. Item fallit in poenis alternative appositis, quarum electio est iudicis, et non rei, et sic debitoris; Gloss. fin., in cap. *A crapula*, de Vita et honest. cleric., quam sequuntur doctores communiter, teste Fagnan., loc. cit.
8 Item fallit quando alternativa est posita in favorem creditoris, quo casu creditor in ea habet electionem; Rota rec., part. II, decis. 264, n. 1; part. XVIII, tom. II, decis. 215, n. 4.

9 In alternativa prohibitione sufficit alterum verificari, ut sit locus poenae, l. *Si quis ita stipulatus*, in fine, ff. de verborum Obligatione; Decius, in cap. *In alternativis*, vers. *Ad secundam partem appono*, de Regul. iuris, in 6, Fagnan., lib. IV Decretal., in cap. *Insinuante*,
10 7, *Qui clerici vel voventes*, n. 53, et alii. Alternative petens non censetur praecise alterum petere, § *Huic autem*, Instit. de action.; Fagnan., lib. 1 Decretal., in cap. *Inter caeteras*, 5, de Rescriptis, num. 4, et in cap. *Super litteris*, 20, tit. eod., n. 36, et alii passim.
11 Obligatus ad duo alternative potest praestare quod maluerit, ut liberationem consequatur, l. penult., cod. de Condict. indeb., et cap. *Referente*, de Praebend.; Gloss., in cit. cap. *Inter caeteras*, in verb. *Istorum*, quam communiter doctores recipiunt, teste Fagnano, ibid., n. 41.

12 Alternativa seu turnus inter regulares eligendi alternatim modo ex una, modo ex alia natione superiores, tum generales, tum provinciales, aliosque officiales an congruat et liceat necne? Plene disputatur per Fagnanum, in cap. *Cum dilectus*, 8, de Consuetudine, a n. 37, et per card. de Luca, de Regularibus, disc. 3, a num. 9, ubi constituitur regula negativa firmata per sacram Rotam, part. I recent., decis. 65, n. 7 et 8. Quod scilicet iste turnus potius est in iure prohibitus, et contra naturam electionis, et talis electio est minus tuta, maxime in parvis religionibus et provinciis, ubi electores ratione talis alternativae, seu turni saepius coguntur, neglectis vere dignis, et undequaque religioni, seu provinciae proficuis, eligere minus dignum, et religioni, seu provinciae undequaque inutilem. Sic se docuisse experientiam testatur Fagnanus, qui non erat regularis. Quid vero testarentur regulares hac in dies experientia edocti? Cum me peritiores, et undequaque expertissimos alloquar, ipsi testentur.

13 Scio tamen quod electio coarctata ad paucos eligibiles est ipso iure nulla, ut advertunt Portell., de Dub., verb. *Electio*, num. 4; Lezana, Quaest. regul., part. I, cap. 15, num. 11; Barbos., vot., decis. 35, num. 65 et seq.; Sigismund. a Bononia, de Election., dub. 52; Castellin., eod. tract., c. 3, n. 7; Passerin., eod. tract., cap. 2, num. 12 et 48; card. de Luca, de Canonic., decis. 2, num. 2; Ursaya, tom. III, part. I, discept. 13, num. 13, et alii passim; et ratio est, quia in his casibus magis obligat lex divina prohibens eligere indignum, quam lex positiva limitans electionem ad certum genus personarum, ut considerat Passerin., de Elect., cap. 2, n. 12 et 48, ubi de restrictione ad quinque religiosos, et refert ita resolutum a Sacr. Cong. Conc.; Rodriguez, Qu. regular., tom. II, quaest. 51, art. 11, refert irritationem trium electionum ob paucitatem eligendorum, quem in terminis alternativae, inter Criollos Hispanos, refert et sequitur Solorzan., de Iur. ind., lib. III, cap. 26. num. 102 et seq. Et respectu P. Francisci Montani Criolli, electi provincialis immediate ante P. Martinum de Ixar, resolvit Sacra Cong. Episc. et Regul., in Quiten. *Confirmationis*, ann. 1690, ponente card. Carpineo, in qua neglecta fuit dicta alternativa eodem defectu non probatae existentiae Hispanorum eligibilium; sic refert Ursaya, loc. cit., n. 15.

In illis autem religionibus et provinciis, ubi 14
talis alternativa, pro pace et quiete, et pro servanda iustitia distributiva, legitime introducta et concessa est, nisi vere deficerent religiosi habiles et capaces, est omnino servanda, alias electio esset nulla ex adductis per Passerin., de Elect., cap. 2. num. 6; Castellin., eod. tract., cap. 11, n. 31; per Ursayam, tom. III, part. II, discep. 15, n. 111, et alios passim; et servandam esse respondit novissime Sac. Cong. Episcop. et Regul., in Hydruntina pro Reformatis, die 29 Aprilis 1712, in qua propositis tribus sequentibus dubiis a cardinali Sancti Clementis fuerunt resoluta ut sequitur:

Dub. I. *An sit servanda alternativa, seu concordia facta in provincia S. Nicolai de anno* 1690, *seu potius sit exsequendum laudum in casu?*

Dub. II. *An dicta provincia sit realiter dividenda in duas partes, et quatenus affirmative?*

Dub. III. *An sit distribuenda in tres districtus in casu*, etc.

Ad primum *Affirmative*, quoad primam partem, *Negative* quoad secundam, et amplius.

In reliquis, *Provisum in primo.*

Ad hoc vero, ut alternativa legitime intro- 15
ducatur, debet concedi a S. Sede, vel fulciri eius speciali auctoritate, prout fuse ex multis ostendit Petrus de Baisio in suo Directorio election., quem citat et sequitur Donatus, Rer. regul. prax., tom. II, quaest. 32, num. 2, et alii. Et sic a Leone X, in bulla *Unionis* fuit concessa alternativa ordini Minorum de Ob-

servantia pro eligendo ministro generali alternatim, modo ex familia Ultramontana, modo ex familia Cismontana; et in hac Cismontana familia ab Alexandro VII, sub die 30 Augusti 1664, in brev. incip. *Illius, qui charitas est,* et ab Innocentio XI, sub die 3 Iunii 1688, in brevi incip. *Inter gravissima,* fuit stabilita alternativa pro eligendo commissario generali alternatim uno triennio ex Reformatis, et altero triennio ex Observantibus. Et die 10 Maii 1706, a congregatione particulari deputata a Sanctissimo, a quo fuerat ultra sexennium prorogatum capitulum generale, fuit resolutum ut interim, ne violaretur alternativa, duo eligerentur vice-commissarii generales, unus pro Observantibus, alter pro Reformatis, effectu subsecuto ex Sanctissimi approbatione, et electione dictorum duorum vice commissarior. generalium, scilicet P. Coelestini a Mediolano pro Observantibus et P. Antonii a Monte Bufo pro Reformatis. Et sic saepe saepius fuit a Sancta Sede concessa alternativa aliis religionibus et variis particularibus provinciis.

56 An autem talis alternativa concedi, seu demandari possit a capitulis generalibus? respondendum est cum distinctione: Aut consentiunt partes habentes ius, et interesse in electionibus, et tunc fieri potest, ea ratione quia eaedem partes possunt proprio iuri renuntiare; aut vero partes non sunt concordes, et tunc illa demandari non potest a capitulis generalibus. Ita Passerin., de Elect., c. 2, num. 61; Ursaya, t. III, part. II, discept. 15, n. 113, et alii. Nisi forte capitula generalia ipsam concederent, aut demandarent ex permissione et approbatione Sedis Apostolicae, ex cuius permissione et approbatione, ita posse capitula generalia in ordine Praedicatorum, testatur Donatus, loc. cit., num. 2, eiusdem inclyti ordinis sapientissimus filius.

Pro ordine Minorum de Observantia in ca- 17
pitulo gener. Mediolani celebrato 1729 4 Iunii, in conventu S. Angeli, (cui interfui et ego ut, quamvis immerito, provincialis) fuit statutum ut sequitur, ibi num. 44: *In provinciis habentibus ex auctoritate legitima alternativas statuitur, ut deficiente in definitorio aliquo patre, non subrogetur loco ipsius pater dignior provinciae, sed dignior illius partis in qua defectio accidit.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Defuncto commissario generali Patrum Mi- 18
norum Observantium, et Reformatorum, num vice-commissarius eligendus sit ex illa ipsa familia cuius erat defunctus commissarius generalis, vigore alternativae in dicto ordine vigentis, consule Lanfredinum, respon. eccles. 38, per tot.

AMBO

Summarium.

1. De etymologia diversisque ambonis nominibus. - 2. Ambo quid fuerit, deque illius situ in Ecclesia. - 3. Quare elevatus a terra. - 4. Ad ambonem duplex patebat ascensus. - 5. Num quatuor erant illius portae. - 6. Bini gradus in ambone pro epistola et evangelio. - 7. In quibusdam ecclesiis duo erant ambones. - 8. Quid ex ambone populo nuntiabatur.

1 Ambonis nomen, constanti doctorum sententia, a Graeca voce ἀναβαίνειν derivatur. Illum pulpitum, et ecclesiae tribunal Cyprianus appellat, epist. 34, edit. Pamel. Et aliis insuper nominibus significatur, cuiusmodi sunt dicterium (Basilius Seleucida) analogium, id est super quo legitur, et umbo. (Gavant., Thesaur. sac. rit. part. II, tit. 6, n. 5.) Item lectorium et lampium a D. Isidoro nuncupatur, et tandem lectricium (Rupertus) suggestus, et pyrgus dicitur.

2 Ambo pars erat veterum ecclesiarum, chorus nimirum muro circumseptus, ad quem gradibus ascendebatur ex paululum subiecta navi. Ita autem excitatus erat ambo ut pars una soleam et bema, sive sanctuarium, altera ναόν et portas ὡραίας spectaret, inter bema vero et ambonem solea intercederet: id diserte colligitur ex Simeon. Thessalon., Cantacuzeno, Nicephoro et aliis antiquissimis scriptoribus. Prospiciebat praeterea ambo portam sacram maiorem, et ante eam exstabat, licet aliquanto longius distaret, ut disertis verbis declarat Germanus patr. C. P. Atque ex Silentiario, Descript. S. Soph., evincitur ambonem media in aede exstitisse, neque utramque pilam attigisse.

Ad ambonem gradibus ascendebatur (Papias) 3
ita ut lector in altum sisteret. 1° Ut ab omnibus audiretur. (Innocentius III, c. 43.) 2° Quia palam et ante omnium oculos, non autem in latibulis, quemadmodum ab haereticis, evangelium Christi annuntiatur. 3° Quia Christus docturus gentes, in montem conscendit. 4° Quia eminentissima doctrina est, Amalarius, lib. III, cap. 18.

Ad ambonem vero conscendendum duplex 4
patebat ascensus, ut ex Ugutione colligitur: *Ambo, pulpitum ubi ex duabus partibus sunt gradus.* Quod praeterea explicat Durandus in lib. IV Ration., cap. 24, n. 17, his verbis: *Dicitur autem ambo.... quia gradibus ambitur. Sunt enim in quibusdam ecclesiis duo paria graduum, sive duo ascensus in illum per medium chori, unus a sinistris, videlicet versus orientem, quo fit ascensus: alter a dextris, videlicet versus occidentem, quo fit descensus.* Hi porro gradus, sive aditus, *gradus ascensionis et descensionis* dicebantur; Anastas. Bibliothecar., in *sancto*

Sylvestro papa, pag. 17. Duplicis istius ascensus quoque Cantacuzenus, lib. I, cap. 14, meminit, et ex eo Codinus, cap. 17, de Offic., quorum alterum statuit respicientem portas ὡραίας, alterum vero soleam et bema.

5 Quatuor ut plurimum erant in ambonibus portae, ex quibus geminae ad navim spectantes vocabantur *speciosae,* aliae pariter geminae ad sanctuarium praebentes ingressum, *portae sanctae* dicebantur. Sarnellus tamen has portas sanctas ad ecclesiae cancellos tribuit. Istarum cura et custodia subdiaconis demandata fuit, quibus prohibent synodi Laodicenae canones 12 et 21, ab huiusmodi ianuis discedere, quemadmodum eisdem in sanctuarium et diaconium se ingerere vetant.

6 In ambonis parte superiori bini erant gradus; alter altior, in quo Evangelium legebatur; alter vero inferior, in quo Epistola, ut ex Ordine Romano colligitur, in quo haec legimus: *Subdiaconus vero qui lecturus est ascendit in ambonem, ut legat, non tamen in superiorem gradum, quem solet ascendere, qui Evangelium lecturus est.*

In quibusdam ecclesiis duo erant ambones, 7 unus in aquilonari parte, pro Epistola, alter in australi, pro Evangelio; Zaccar. Onom. Rit. Romae ambo ecclesiae S. Clementis tria continet pulpita, duo in cancellis dextris, unum pro Epistola versus altare, secundum pro legendis prophetiis versus populum, tertium in sinistris paulo altius, et magis ornatum pro Evangelio.

Ex ambone minores clerici psallebant, ut 8 liquet ex canone Laodiceno 15, itemque Carthaginensis IV concilii, can. 10, et ex Romano sub S. Gregorio, anno 595. Ibidem diaconus solemniter in missa sanctum concinebat Evangelium, proclamabantur episcoporum edicta et iussiones, denuntiabantur excommunicati, recitabantur ex diptychis fidelium tum viventium, tum defunctorum nomina; itemque legebantur a clericis lectoribus sacri libri, atque ad populum sermones habebantur. Ex eodem loco fidei professionem emitti solitam ab his qui ad fidem convertebantur, constat ex Augustin., l. VIII Confess., c. 2, ibique sermones habebant episcopi, et capitula synodorum legebantur; Zaccar. ut supra.

AMEN

Summarium.

1. Huius vocis significationes. - 2. Usus a Iudaeis in Ecclesiam derivatus. - 3. Subditur in fine orationum, et quomodo. - 4. Cur in fine *Gloria Patri;* - 5. et secreto in fine *Sed libera nos a malo,* in missa. - 6. Olim in fine Evangelii, et post sumptionem Eucharistiae. - 7. Quoad alia, *remissive.*

1 Amen, vox Hebraica, una ex tribus, nempe *Hosanna* et *Alleluia,* quas Ecclesia Graeca et Latina retinet, ob vim quae hisce vocibus inest. Usurpatur in asserendi sensu, et saepe a Christo in Evangelio: *Amen, Amen dico vobis;* desiderandi, et sonat *sic fiat,* uti legitur III Reg. c. 1: *Et respondit Banaias filius Ioiadae regi dicens, Amen.* Quandoque ipsam veritatem denotat, ut in Apoc.: *Haec dicit Amen testis fidelis.* Macri Hierolex.

2 Huius vocis usus apud Iudaeos sacerdoti respondentes *Amen,* legitur Deuteron. cap. XXVII, Tobiae cap. IX. Deinde in Christianam Ecclesiam derivatus ab apostolorum tempore; Paul. ad Corinth. I, c. XIV, v. 16. Vide etiam Iustin., Apol. 2; Dionys. Alexandr. epist. ad Sixtum, ap. Euseb.

3 In fine conclusionis cuiuscunque orationis (nisi aliter notetur in propriis locis) hac voce utitur Ecclesia, idque sancitum, vel melius confirmatum ab Anacleto papa, refert Hugo a S. Victore, lib. II, cap. 11. Si vox *Amen* usurpatur in significatione *fiat,* concordat cum oratione, ut in fine orationum quas sacerdos nomine omnium profert, ideoque respondetur *Amen* in confirmationis signum; si vero sumitur pro *verum est,* cum conclusione orationis concordat, et dicitur *Amen,* quasi diceretur: *Verum est quod Trinitas regnet.* Innoc., lib. II, cap. 26; Durand., lib. II, cap. 12.

In fine glorificationis *Gloria Patri* additur 4 *Amen,* ad significandum Ecclesiae desiderium; ut gloria Trinitati a se tributa, eam reapse glorificet; Gavant., tom. II, part. I, sect. 5, cap. 4, n. 3.

Verbis *Sed libera nos a malo* sacerdos subdit 5 secreto *Amen,* et dicitur secreto ad significandum nos latere an exaudiamur, quam ignorantiam Deus permittit, ne mala torpeamus fiducia; Rupertus, lib. II, c. 69.

Olim *Amen* dicebatur quoque in fine evan- 6 gelii cum significatione *verum est, sic fiat.* Durand., lib. IV, cap. 24, et pervetusto Ecclesiae ritu fideles cum de sacerdotis manu acciperent Eucharistiam, consueverant respondere *Amen,* ut apud August., serm. 272 novae edit.

De hac voce, et Thalmudicis superstitionibus 7 circa eam, adeat lector Ugolinum, Thesaur. antiq., tom. XVI, p. 822, et XXX, p. 440, 612, 620, 1340, 1341, 1342.

AMICTUS

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS

Summarium.

1. Amictus quid sit, eiusque nominis etymologia. - 2. Quasnam mysticas significationes importet. - 3. Quomodo a sacerdote induendus. - 4. Quomodo debet esse confectus, et qua qualitate telae. - 5. Amictus quando induendus, ante, vel post albam. - 6. Qui absque amictu missam celebrat, graviter peccat. - 7. Vetustate attritus, comburendus.

1 Vocem *amictus*, qui et *ambolagium*, *anabolagium*, *anagolagium* et *humerale* dicitur, ab amiciendo deducit Gavantus, part. II, tit. 1. Amictus est sacrum indumentum quod humeris imponunt sacerdotes, diaconi et subdiaconi; Gavant., t. I, de Rubr. gen. Missal., tit. 1, n. 3.

2 Plura amictus significat, iuxta variam doctorum mentem. Significat enim divinitatem Dei, Steph. Evens., cap. 10; custodiam vocis, Amalar., lib. II, cap. 17: spem gloriae coelestis, qua spe suffulti huius vitae mala toleramus, Gemm. Honor., lib. I, cap. 201; galeam salutis, id., cap. 82; iustitiam, Hugo a S. Victore, in Spec. Eccl., cap. 6; munditiam bonorum operum, Raban., de Inst. cleric., lib. I, cap. 15; contemplationem et coronam spineam, S. Thom. III part., q. 85, art. 5; fortitudinem operum, Innoc. III, lib. I, cap. 50; fidem, Gabr. Biel., in Cantic., lect. 12; fiduciam et spem, Scortia, de Sacrif. missae, lib. II, cap. 8, n. 8.

3 Quomodo sacerdos sacra peracturus induendus sit amictu, hisce verbis legitur in Missali Romano, tit. Ritus celebr. missam: *Ac primum accipiens amictum circa extremitates et chordulas, osculatur illum in medio, ubi est crux, et ponit super caput, et mox declinat ad collum, et eo vestium collaria circumtegens ducit chordulas sub brachiis, et circumducens per dorsum, ante pectus reducit et ligat.* Quae autem mysticae significationes sub unoquoque actu praescripto in Missali tegantur, legere est apud Saussay, Panopl. sacerdotal., part. I, lib. I, cap. 5.

4 Amictus ex eadem telae qualitate conficiendus est qua alba conficitur; longe pateat palmos fere quatuor, et late tres; crucem habeat in medio acu expressam. Possunt imae partes in ambitu modeste ornari. Gavant., tom. I. de Mens. sacr. supell.

5 Maronitae et Ambrosiani amictum ponunt super albam, quod etiam Graeci olim servaverunt, nunc vero nullo utuntur amictu, teste Macro in Vocabular. eccles. In quinto vero ex Romanis Ordinibus, quos eruditissimus edidit Mabillonius, tom. II Musei Italici, apparet amictum tunc temporis super albam poni consuevisse. Georgius praeterea, tom. I de Liturg. Romani pontificis, profert vetus Missale Vaticanum ante 700 annos scriptum, in quo praescribitur ut amictus post albam et cingulum accipiatur; quod nunc non Ambrosiani modo, ut dictum est, faciunt, sed canonici quoque Lugdunenses. Nunc vero temporis in Ecclesia Romana et in tota fere catholica Ecclesia amictus ante albam induitur; et huius ritus vestigium exstat in quodam Missali XI saeculi. Vid. Merat., part. II, cap. 1, n. 20, tom. I, part. I.

6 Iuxta communiorem et magis probatam doctorum sententiam, graviter peccat qui sine amictu missam auderet celebrare, cum sacri canones requirant ut sacerdos *hoc in oblatione retineat, quod recepit in consecratione honoris*, et quidem amictum recepit, quando in subdiaconatus ordinatione episcopus illius caput amictu obnubuit. Bened. XIV, de Sacros. Sacrif. missae, cap. 19, lib. I. Et pulchre quidem Sotus, in 4 Sententiar., dist. 13, q. 2, art. 4, postquam sacerdotales vestes descripsit, haec addit: *Ecce quibus sacratis vestibus vestitus sacerdos ad sacrum altare accedit: nam si aliquam illarum consulto praetermitteret, tanquam mysteriorum contemptor mortaliter delinqueret; secus si ex oblivione, vel aliqua negligentia id faceret.* Ita doctores communiter.

7 Amictus et omnia sacra indumenta in profanum usum converti nequeunt, sed consumpta comburantur, et eorum cineres deponantur in sacrario. Nec possunt pretio commutari aliis ecclesiis, nisi necessitatis casu. Facund., lib. III, cap. 22 et 23.

AMORTIZATIO

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS [1]

Summarium.

1. Etymologia vocis amortizationis. - 2. Quid *Manus mortuae* nomine veniat. - 3. De nonnullorum iurisperitorum haud recta sententia. - 4. Quid catholice sentiendum.

1 Amortizatio vox barbara ex Gallico idiomate *amortizer* derivata, quae sonat immobilium bonorum in dominium *manus mortae* translatio, quae bona semel acquisita, in commercio, mutationibus et aliis oneribus praediorum eximuntur, nec adventitia feudorum commoda produ-

[1] Quae de amortizatione in quadam novissima Additione Neapol. editionis proponuntur, duximus expungenda, utpote quae in Iansenistarum officina procusa, et Ecclesiae libertati et immunitati prorsus infensa. (Ed. Cas.)

cunt, v. g., *laudimii, relevii,* etc. (Du Cange, Glossar. med. et inf. Latinit., ad v. *Amortizatio.*)

2 Quid vero *manus mortuae* nomine veniat, a Petro Peckio, tract. de bonorum Amortizatione, c. 2, lector excipiat: *Mihi sane semper visum fuit, ideo manum mortuam dici quod, quemadmodum morientis hominis manus id quod comprehendit firmissimum conclusum tenet, neque facile remittit, sic etiam quidquid ecclesia seu corpus huiusmodi semel acquirit, et in manum, hoc est in potestatem suam accipit, nonnisi magna cum difficultate et solemnitate in commune hominum commercium post deinde remittit, sed accumulando conservat.* Ex quibus concludes quod ecclesiae, monasteria, xenodochia, et quae *loca pia* vulgo nuncupantur in bonorum immobilium acquisitione *manus mortuae,* et ipsa acquisitio *amortizatio* dicantur.

3 Haec *manus mortuae* vocabuli expositio haud arridet iurisperitis non bene de ecclesiastica republica sentientibus, utpote qui ideo loca pia *manus mortuas* appellari confingant, quod illa iure acquisitionis non gaudeant, et mortua in acquirendo tabescant, et bona quae in ea fidelium pietate derivantur, velut mortis sterilitate perculsa, nihil reipub. utilitati conferant. Cum vero divino iure ecclesiae et loca pia bona possideant et adipisci queant, eaque ipsi Deo oblata habeantur, nescio quomodo blaterent Deum mortuum in possessione et in acquisitione fidelium pietatis munerum invenire. Nec nisi somniantes hac mente bona illa *mortua* nuncupent, quod nempe reipub. prorsus infecunda sint et velut putrescentia, cum expergefactos eos non fugiat, ea esse Christi quoad *dominium,* sacerdotum quoad *dispensationem* et *administrationem,* ecclesiae vero vel pauperum quoad *usum.*

Cum vero iure divino Ecclesia bona tempo- 4
ralia possideat et adipiscatur, nullum humanum ius possessioni et acquisitioni bonorum ecclesiae obstans invenitur nisi apud haereticos: ita ut nulla laicalis potestas vel dominium eorum bonorum vel acquisitionem impedire possit; et nulla lex vera *amortizationis* consistere nequit, quae vel fidelium bona offerentium ecclesiae fervorem impediat vel compescat, vel laicos in administrationem huiusce bonorum obtrudat, vel contra voluntatem pontificis bona ecclesiastica in alienum usum convertat. De *manibus mortuis* et *amortizatione* consulat lector Mamachi opus cedro dignum: *Del diritto libero della Chiesa di acquistare e possedere beni temporali.*

AMPHIBOLOGIA

Vide verb. Accusatus, *a n. 31 ad 34, et verb.* Iuramentum, *art. 1, a n. 23 ad 25; verb.* Restrictio mentalis *per tot., ac verb.* Victus, *a n. 34 ad 75.*

ANGELICA SALUTATIO

Vide verb. Salutatio angelica.

ANIMA

Summarium.

1. Anima rationalis seu intellectiva per se est forma hominis: contrarium est haeresis. - 2. Anima rationalis seu intellectiva est immortalis, et contrarium asserens est haereticus. - 3. Anima rationalis non est ex substantia Dei, et hoc asserens est haereticus. - 4. Nec simul cum carne nascitur. - 5. Sed est certum et firmum quod a Deo creatur. - 6. Animae hominum non fuerunt omnes creatae in principio mundi. - 7. Nec antequam uniantur corpori, sunt creatae extra, et contrarium asserens est haereticus. - 8. Nec sunt duae animae in uno homine, et contrarium asserens est anathema. - 9. Nec est una anima in omnibus hominibus, sed in quolibet est propria, et hoc asserens est haereticus. - 10. Et ista anima infunditur et multiplicatur ad multiplicationem corporum, et contrarium asserens est haereticus. - 11. Animae mortuorum non vident ea quae apud nos geruntur, et quae nobis bona malave accidunt suopte ingenio minime assequuntur. - 12. Tribus autem modis ea scire possunt, scilicet, aut divino spiritu eas illustrante, aut beatis angelis, qui rebus nostris praesto sunt, indicantibus, aut aliis animabus, quae ad eadem loca demigrant, Deo permittente, nuntiantibus. - 13. Animabus beatis fiunt notae nostrae preces, vel ad eas deferentibus angelis vel in Verbo videntibus. - 14. Animae quae sine peccato post baptismum separantur a corpore, coelo recipiuntur, sic etiam animae quae poenas condignas pro peccatis solverunt sive in corpore, sive in purgatorio. - 15. In purgatorio patiuntur poenas quibus debuerant in vita satisfacere. - 16. In purgatorio iuvantur suffragiis fidelium. - 17. Post purgatorium in coelum ascendunt, ibi vident Deum sicuti est. - 18. Animae quae sunt in purgatorio sunt securae de sua salute. - 19. In purgatorio non sunt amplius in statu merendi. - 20. Ipsae animae quaerentes requiem et horrentes poenas non peccant. - 21. Liberatae a poenis per suffragia fidelium, dum in coelum recipiuntur non minus beantur quam si per se ipsas satisfecissent pro illis poenis. - 22. Animae in purgatorio existentes an possint pro nobis orare, vel aliquid de congruo mereri vel impetrare? Duae sunt opiniones contrariae. Affertur prima negativa cum suis rationibus. - 23. Affertur secunda affirmativa cum suo fundamento. - 24. Affertur et solvitur instantia contra sententiam affirmativam. - 25. Affertur et solvitur adhuc alia instantia. - 26. Affertur et solvitur alia obiectio. - 27. Animas in gratia decedentium non recipi in beatitudinem nisi post diem iudicii aliqui docuerunt; et varii dicunt huius sententiae fuisse etiam Ioannem XXII. - 28. Tamen ipsum fuisse sententiae contrariae multis ostenditur, ad 30. - 31. Animas iustorum ante diem iudicii visuras esse intuitive Deum post purgatam poenam, si cum aliquo reatu ex hac vita decesserint, expresse definivit Benedictus XII. - * 32. Animae iustorum, si nihil restat illis luendum, non exspectato ultimo iudicio, Deum vident sicuti est. - 33. De erroribus circa hunc fidei articulum. - 34. De controversia hac de re inter Minoritas et Dominicanos. - 35. Ioannes XXII defenditur ab haereticorum calumnia. - 36. Animae iustorum in purgatorio degentes fidelium suffragiis iuvantur.

1 Anima rationalis seu intellectiva per se est forma hominis: contrarium est haeresis; Clem. I, de Fide catholica; concil. Vienn. generale 15, § *Porro*, ubi fuit sic definitum praecisis his verbis, quod *quisquis deinceps asserere, defendere seu tenere pertinaciter praesumpserit, quod anima rationalis, seu intellectiva, non sit forma corporis humani, per se et essentialiter,* 2 *tanquam haereticus sit censendus.* Anima rationalis, seu intellectiva est immortalis, et contrarium asserens est haereticus; habetur ex pluribus sacrae Scripturae locis, sed praecipue Matth. X, ex verbis Christi: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed eum timete qui potest animam et corpus in gehennam perdere;* ex quo praecipue loco statuit Ecclesia in concilio Lateranensi V, sub Leone X, sess. 8, immortalitatem animae firma fide tenendam esse, et omnes qui eam mortalem asserunt tanquam haereticos damnandos, his verbis: *Damnamus et reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse, et hoc in dubium vertentes, cum illa non solum vere, et per se, et essentialiter humani corporis forma existat, verum et immortalis, quod manifeste constat ex* 3 *Evangelio.* Anima rationalis non est ex substantia Dei, et hoc asserens est haereticus, sicut Manichaeus et Priscillianus, concil. Bra- 4 charens. I, c. 5. Nec simul cum carne nascitur per Adamum, ut multi sancti Patres antiqui dubitarunt, et dixerunt esse rem insolubilem in hac vita, ut colligitur ex Gregor. I, lib. VII, ex Regul. cap. 52, his praecisis verbis: *De origine animae inter sanctos Patres requisitio non parva versata est, sed utrum ipsa ab Adam descenderit, an certe singulis detur, incertum remansit; eamque in hac vita insolubilem fassi sunt. Gravis enim est quaestio, nec valet ab homine comprehendi, quia si de Adam substantia anima cum carne nascitur, cur non etiam cum carne moritur? Si vero cum carne non nascitur, cur in ea carne, quae de Adam prolata est, obligata peccatis tenetur? Sed cum* 5 *hoc sit incertum, etc.* Sed est certum et firmum quod a Deo creatur, ut statuit credendum esse concilium Lateranense IV, sub Innocentio III, c. 1, de Fide et summa Trinitate.

6 Animae hominum non fuerunt omnes creatae in principio mundi; Leo I, epist. 39, cap. 10; concil. Constantinop. III, general. VI, action. 11.

7 Nec antequam uniantur corpori sunt creatae extra, et contrarium asserens est haereticus; 8 concil. Bracharen., I, cap. 6; nec sunt duae animae in uno homine, et contrarium asserens est anathema; concil. Constantinop. IV, ge- 9 neral. VIII, cap. 10. Nec est una anima in omnibus hominibus, sed in quolibet est propria, et contrarium asserens est haereticus; Leo X, constitut. 5, incip. *Apostolici*. Et ista anima 10 infunditur, et multiplicatur ad multiplicationem corporum; et contrarium tenens est haereticus; concil. Lateranens. V, sess. 8.

Animae mortuorum non vident ea quae apud 11 nos geruntur, et quae nobis bona malave accidunt, suopte ingenio minime assequuntur. Tribus autem modis ea scire possunt, scilicet 12 aut divino spiritu eas illustrante, aut beatis angelis, qui rebus nostris praesto sunt, indicantibus, aut aliis animabus, quae ad eadem loca demigrant, Deo permittente, nuntiantibus. Sic expresse D. Augustinus, lib. de Cura pro mortuis agenda, cap. 13, 14, 15, 16, et lib. de Anima et spiritu, cap. 29. Et quod ani- 13 mabus beatis nostrae preces sint notae inficiari non possumus, vel ad eas deferentibus angelis sanctis, ut significat D. Dionysius [1] in cap. 2 Coelest. hierarch., vel in Verbo videntibus, ut placet D. Gregorio, lib. XII Moral., c. 13, quem citat et sequitur D. Thomas, 2–2, q. 83, art. 4; nam de rebus nostris in Verbo vident ea quae eos decet videre, ut ibi inquit idem S. Thomas, et tenent S. Bonaventura, Scotus et alii passim. Animae quae 14 sine peccato post baptismum separantur a corpore, coelo recipiuntur. Sic etiam animae quae poenas condignas pro peccatis solverunt, sive in corpore, sive in purgatorio; concil. Florent., sess. ultim., in Litteris unionis.

In purgatorio patiuntur poenas, quibus de- 15 buerant in vita satisfacere; idem conc., ibid. In purgatorio iuvantur suffragiis fidelium, ut 16 missis, orationibus, indulgentiis et aliis quae fieri solent pro eis per ecclesiam; idem conc. ibid. Post purgatorium in coelum ascendunt, 17 et ibi vident Deum sicuti est; idem concil., ibid. Animae vero quae cum peccato mortali decedunt in infernum descendunt, et ibi dispares poenas patiuntur pro disparitate culparum; idem concil. Florent., ibid. Animae quae 18 sunt in purgatorio sunt securae de sua salute; Leo X, in bulla contra Lutherum. In purga- 19 torio non sunt amplius in statu merendi; idem, ibid. Ipsae animae quaerentes requiem, et hor- 20 rentes poenas non peccant; idem, ibid. Li- 21 beratae a poenis per suffragia fidelium, dum in coelum recipiuntur, non minus beantur quam si per se ipsas satisfecissent pro illis poenis; idem, ibid.

Animae in purgatorio existentes an possint 22 pro nobis orare, vel aliquid de congruo mereri vel impetrare, duae sunt opiniones. Prima est S. Thomae 2–2, quaest. 83, art. 11, ad 3, et in 4, dist. 15, quaest. 4, art. 5, quaest. 2, ad 2; Alexand., part. IV, quaest. 26, num. 3, art. 4, ad 4; Azor., Instit. moral., part. I, lib. IX, c. 10, q. 12, et plurium aliorum di-

[1] Sive auctor Operum quae sub Dionysii Areopagitae nomine circumferuntur.

centium, eas non posse pro nobis orare, nec aliquid nobis mereri, vel impetrare. Et ratio est, dicunt ipsi, quia animae purgatorii non sunt in statu orandi pro aliis, et aliquid impetrandi, sed potius in statu ut oretur pro illis, quam ut ipsae orent pro aliis; sunt enim debitrices, et in carcere propter debita propria. Tum quia, cum adhuc Deum non videant, non possunt cognoscere quae nos hic facimus, aut cogitamus, nec quibus indigemus; nam ut ait D. Augustinus, lib. de Cura pro mortuis agenda, cap. 13, mortui ignorant quae nos hic agimus, adeoque frustra orarentur a nobis, cum nostras orationes cognoscere nequeant. Secunda sententia est Bellarmini, 23
lib. II de Purgatorio, c. 15; Suarez, disp. 42, sect. 2, num. 9; Fabri Faventini, in 4 Sentent., dist. 19, disp. 36, quaest. unic., num. 105; Mastrii, in Theologia morali disp. 24, quaest. 2, art. 3, n. 42, de Purgatorio; Astesani, lib. III, tit. 38, art. 1; Brancati, disp. 26, art. 8; Richardi, in 4, dist. 45, art. ultim., quaest. 2 et 3, Soti, in 4, dist. 45, q. 3, art. 1; Valentiae, Medinae, et plurium aliorum cum La Croix, lib. VI, part. II, n. 1337, volentium animas purgatorii posse pro nobis orare, et aliquid nobis de congruo mereri, vel impetrare. Et ratio est, quia animae purgatorii sunt sanctae et Deo charae, et quamvis ab ipso affligantur, non tamen affliguntur tanquam ab inimico, sed tanquam a iusto iudice et patre benigno. Cum igitur nos ex charitate diligant, et sint gratissimae in recompensatione orationum, aliorumque bonorum operum quae in earum suffragium a nobis fiunt, pie et rationabiliter credendum est eas pro nobis orare. Eo vel maxime quod innumera beneficia referantur passim a scriptoribus ab animabus purgatorii praestita suis devotis, statim ac fuerunt rogatae.

24 Nec valet dicere quod ipsae non possunt scire orationes nostras, aliaque bona opera in earum suffragium facta, nec cognoscere indigentias nostras. Non valet, inquam, quia licet haec scire nequeant ex se ipsis, possunt tamen intelligere ex relatione animarum quae ex vivis ad illas accedunt, ut docet S. Augustinus, loc. cit., et ex sanctis angelis, qui sine dubio res nostras cognoscunt, ut S. Augustinus ibid. probat, vel ex alio Dei munere et adiutorio; cap. *Fatendum est*, 29, caus. 13, quaest. 2. Ex II enim Machab., c. ult., habetur quod Onias et Ieremias in limbo orabant pro viventibus et pro sancta civitate, et tamen nec illi videbant indigentias viventium et sanctae civitatis.

25 Nec valet etiam dicere quod animae purgatorii sint debitrices, et in carcere propter debita propria, ibique maximis tormentis afficiantur, adeoque non posse pro nobis orare, sed potius indigere ut pro ipsis oretur. Non valet, inquam, quia etiam nos debitores sumus, et tamen pro aliis oramus; et quamvis sint debitrices, et in carcere, hoc tamen non obstante, sunt in gratia, et gratae Deo, et ideo possunt pro nobis orare. Nec facit quod ibi maximis tormentis afficiantur, quia, ut notat Bellarminus, loco citato, dives in inferno orabat pro fratribus suis (*Luc.* XVI), et tamen erat in tormentis maioribus quam sint animae in purgatorio. Et martyres in hoc mundo in tormentis constituti orabant pro se et aliis, ut patet de sancto Stephano, (*Act.* VII). Tum quia animae Paschasii et S. Severini, licet in poenis purgatorii adhuc existerent, tamen miracula operabantur, ut referunt sanctus Gregorius, lib. IV Dialogorum, cap. 4, et S. Petrus Damianus, in epistola de Miraculis sui temporis, adeoque possunt a fortiori orare pro nobis.

Nec valet tandem dicere quod ipsae non pos- 26
sunt pro nobis orare et intercedere, seu aliquid impetrare, quia sunt nobis inferiores. Non valet, inquam, quia animae purgatorii, quamvis nobis sint inferiores ratione poenarum, tamen sunt superiores ratione gratiae et charitatis in qua iam confirmatae sunt. Tum quia in hoc mundo nos oramus pro episcopis et summis pontificibus, qui sunt nobis superiores, et etiam oramus pro illis quos non dubitamus esse sanctiores, sicut orabant Christiani olim pro apostolo Paulo qui eorum orationes petebat, *ad Rom.* 15, et alibi.

Licet animas in gratia decedentium non re- 27
cipi in beatitudinem nisi post diem iudicii aliqui docuerint, et varii dicant huius sententiae fuisse etiam Ioannem XXII, tamen ipsum fuisse sententiae contrariae ostenditur: Primo auctori- 28
tate doctorum Parisiensium, qui eodem anno quo illam opinionem erroneam damnarunt, palam professi sunt eam sententiam a pontifice productam esse, non quod veram crederet, sed solum indagandae veritatis gratia, praecisis his verbis: *Advertentesque quod multorum fide dignorum relatione audivimus, quod quidquid in hac materia Sua Sanctitas dixit, non asserendo seu opinando protulit; sed solummodo recitando.* Sic Spondanus, ad ann. 1334, Hist. univers. Parisiens. ad eumdem annum; Natalis Alexander, saeculo XIV, diss. 11, art. 2; Iuven., dist. 4, cap. 2, et card. Petra, in constit. 4 Benedicti XII, num. 12. Secundo ex 29
verbis ipsiusmet pontificis in epistola ad Philipp. Vales. regem: *Adhuc in iisdem litteris regiis vidimus contineri quod a pluribus dicebatur, quod nos miseramus Geraldum generalem Minorum Parisios ad docendum et praedicandum quod animae separatae a corpore et a poenis purgatae, divinam essentiam usque post resurrectionem corporum non videbunt; ad quod dicimus et asserimus coram Deo, quod nunquam hoc cor nostrum intravit, nec exivit ab ore.* Sic Wading., in Regest., ad annum 1333; card. Petra, ubi supra, n. 13. Et

hanc fuisse suam mentem clarius constat ex aliis ipsius pontificis verbis in epistola relata a Guarnieri, lib. II de Ecclesia militante, cap. 22, num. 130: *Ecce,* ait pontifex, *ecce quod nostram intentionem, quam circa statum animarum habemus et habuimus, serie praesentium declaramus. Fatemur siquidem, et credimus quod animae purgatae separatae a corporibus sint in coelo, coelorum regno, et paradiso cum Christo in consortio angelorum congregatae, et vident Deum facie ad faciem, et divinam essentiam clare, in quantum conditio et status patitur animae separatae.* Matthaeucci, controvers. 6, c. 4, n. 49, et Ioannes Villanus, lib. II, cap. 9, dicit intellexisse ex fratre suo, qui in palatio ipsius Ioannis XXII commorabatur, ipsum pontificem die 3 Decembris 1334 palam professum fuisse hanc sententiam se habere, et antehac se habuisse; et sic Maimburgus ipse lib. VI, de Imperii occasu; Wading, et card. Petra, loc. cit., n. 13, 30; et sic ex bulla canonizationis S. Ludovici episcopi Tolosani, incip. *Sol oriens,* in § 18, expresse dicit: *Tandem gloriosam resolutus in mortem, qui hic vivus ambulavit in innocentia, a medio domus suae ad Deum suum contemplandum in gaudio facie revelata* (nota) *in sua innocentia est ingressus.* Et similia habet in bulla canonizationis S. Thomam de Aquin., incip. *Redemptionem,* in qua apertissime profitetur, *Coelum credentibus et humilibus patere. A Christo in coelos ascendente reseratam dudum clausam in se credentibus ianuam paradisi.* Ipsum S. Thomam *devicto, triumphatoque mundo, in perpetuas aeternitates receptum in patria, eius animam coelum possidere.* Et pariformia habet etiam in bulla canonizationis S. Thomae Herfordiensis episcopi, incip. *Unigenitus;* ex quibus omnibus clarissime patet fuisse Ioannem XXII sententiae contrariae, cum nullimode potuisset ita loqui, si beatitudinem sanctorum ad extremum usque iudicii diem differri credidisset [1].

1 Animas iustorum ante diem iudicii visuras esse intuitive Deum post purgatam poenam, si cum aliquo reatu ex hac vita decesserunt, expresse definivit Benedictus XII in sua Constit. incip. *Benedictus Deus,* praecisis his verbis: *Definimus quod secundum communem Dei ordinationem animae sanctorum omnium mox post mortem suam, et purgationem praefatam in illis, qui purgatione huiusmodi indigebant, etiam ante resurrectionem suorum corporum, et iudicium generale post assumptionem Domini nostri Iesu Christi in coelum, fuerunt, sunt et erunt in coelo, coelorum regno, et paradiso coelesti cum Christo, sanctorum angelorum consortio aggregatae, et post Christi Iesu Passionem et mortem viderunt, et vident, et videbunt divinam essentiam immediate se bene, et clare, et aperte illis ostendentem, et quod nihilominus in die iudicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt reddituri de factis propriis rationem, ut recipiat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum.* Quod autem hoc non determinaverit Ioannes XXII, est quia cum ad decisionem se praepararet, fuit morte praeventus, ut testatur idem Benedictus XII, in cit. constitut. *Benedictus Deus,* his verbis: *Cumque idem praedecessor noster, ad quem praedictorum determinatio pertinebat, ad decisionem se pararet, tamen morte praeventus, sicut Domino placuit, perficere illud nequivit* [2].

ADDITIONES CASINENSES.

Animae iustorum, quibus nihil luendum superest, simul ac ex hac vita discedunt, coelo recipiuntur et intuentur clare ipsum Deum trinum et unum sicuti est, nec exspectata corporum resurrectione, neque ultimo iudicio. Hanc veritatem primum definivit Benedictus XII, in constitutione cuius initium *Benedictus Deus,* deinde concilium Florentinum, quod in decreto unionis, postquam haec verba concilii Lugdunensis recitata fuerunt: *Credimus..... illorum animas, qui post baptisma susceptum nullam omnino maculam incurrunt, eas etiam animas, qui post contractam peccati maculam, vel in suis, vel iisdem corporibus sunt purgatae, in coelum mox recipi,* sequentia addidit verba: *Et intueri clare ipsum Deum trinum et unum sicuti est.* Lab. in Collec. conc., t. XIII, col. 1167. 32

Non una ratione circa hoc fidei dogma erraverunt veteres novique haeretici. Saeculo tertio quidam docuerunt Arabes cum corporibus simul interire animas, sed post iudicii diem iterum cum corporibus ad gloriam aut poenam, iuxta eorum merita, revocari. Vid. Euseb., Hist. eccl. lib. VI, cap. 37. Haeretici recentiores, agmen ducente Priestly, docuerunt Dei visionem differendam esse ad corporum resurrectionem, licet aliqua requie animae omnino purgatae gauderent. Vid. Pierre de Joux, *Let. sur l'Ital.,* t. II, Murat., de Paradis. non exspectat. corp. resur., ed. Veron. 1738, c. 18. 33

Ab hoc haereticorum errore distinguenda est quaestio illa quae tempore Ioannis XXII 34

[1] Vide quae animadvertit cl. Franciscus Antonius Zaccaria in Addit. ad Tournely, tom. I, part. I, pag. 754 et seqq., edit. Ven. 1765. Confer cardinalem Gotti, de Visione Dei, quaest. 2, dub. 2, § 4; Berti, Theologic. discipl., lib. III, cap. 11, et alios qui Ioannem XXII egregie ab inusta ipsi calumnia vindicatur. (EDIT. BARBIEL.)

[2] Vide, si lubet, cl. Ludovici Antonii Muratorii opus inscriptum: *De Paradiso regnique coelesti gloria non exspectata corporum resurrectione, iustis a Deo conlata, adversus Thomae Burnetti Britanni librum de Statu mortuorum. Veronae,* 1738. (EDIT. BARBIEL.)

quosdam Minoristas inter et Dominicanos agitari coepit. Isti animas iustorum ipsam Dei essentiam videre ante corporum resurrectionem contendebant; illi, quaestione nondum satis eliquata, negabant ante corporum resurrectionem huiusmodi animas Dei essentiam videre, sed eas in coelum recipi, et Christo sub aliquo respectu frui etiam ante corporum resurrectionem admiserunt. Orta haec est quaestio anno circiter 1331. Vid. Raynaldi Tarvisin. Annal. eccl., ad an. 1333.

35 Ex documentis certissimis, quae videri possunt apud Raynaldum, an. 1333; Marten., Thesaur. nov. anecdot., Paris. 1717, tom. I, col. 1383; Ciacon., Hist. Rom. pontif., Romae, 1630, t. I, 871, aliosque, constat Ioannem XXII sententiae de dilatione visionis beatificae nunquam favisse. Sed contrariam sententiam, quae nimirum pro immediata Dei militat visione, definivisset, nisi morte fuisset praeventus.

Animae iustorum in purgatorio detentae 36
fidelium suffragio iuvantur. De fide est, ut liquet ex fidei professione iussu Pii IV edita, ex conciliis Flor. et Trid., sess. 25, decreto de Purgat., et sess. 6, can. 30. Vide Bellarm., l. I de Purgat., cap. 3; Perrone, tract. de Deo creat., part. III, art. 2, de Purgatorio.

ANNATAE

ARTICULUS EX NOVISSIMA EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1. Quid annatae. - 2. Triplicis generis sunt, ex Thomassino. - 3. Quatuor autem species ex stylo Romanae Curiae. - 4. Examinatae in conc. Constant., et a Martino V confirmatae. - 5. Cum clausula quae etiamnum observatur. - 6. Imo et a conc. Basileensi retentae. - 7. Et suo exemplo roboratae. - 8. Concordatis Germaniae instauratae. - 9. A quibus tamen, quod ad solutionis tempus attinet, pontifices discedere compulsi sunt. - 10. Gallicis quoque Concordatis, et multo magis Trident. concil. auctoritate assertae. - 11, 12, 13. A Simonia aliisque impactis calumniis vindicantur. - 14. Auctores alii indicantur qui de annatis agunt.

1 Annatae dicuntur ab annis, quod olim certos annos, unum vel plures spectarent; et pro temporum et constitutionum diversitate sumuntur vel pro fructibus primi anni quos episcopi ex vacantibus suarum dioecesum ecclesiis percipiebant, vel pro certa quantitate fructuum anni, vel demum (quo modo hodie solvuntur) pro certa quota iuxta Romanae Curiae praescriptum solvenda. Annatae igitur Romanae Curiae sensu generatim definiri possunt certa portio vel fructuum, vel illorum valoris, iuxta canones et pacta ex beneficiis Romano pontifici, illiusque Curiae persolvenda.

2 Triplex earum genus Thomassinus, p. III, lib. II, cap. 58, distinguit, *antiquissimarum, novarum* et *novissimarum*.

3 Verum quatuor annatarum species ex stylo Romanae Curiae cum Fagnano, in lib. V. Decretal., ad cap. *Praeterea ne praelati vices suas*, etc., distinguendas moneo. Prima est *annata* proprie dicta, quae scilicet pro omnibus beneficiis inferioribus solvitur, et consistit in dimidia parte valoris annuorum fructuum beneficii vacantis; eaque integre summo pontifici solvenda est. Altera vocatur *commune servitium;* estque quantitas pro quolibet episcopatu vel abbatia consistoriali secundum antiquam taxationem solvenda. *Servitium* dicitur, quia ex vulgari nostro idiomate quaelibet datio *servitium* nuncupari solet; *commune* vero, quia, eius dimidium alterum papae tribuitur, alterum cardinalium collegio inter cardinales praesentes dividendum. Tertia species annatarum sunt *servitia minuta,* nempe quinque portiunculae, quae pro ratione fructuum episcopatus vel abbatiae inter certos papae ministros et officiales distribuuntur, hincque *minuta* dicuntur, tum quia minores sunt annatae partes, tum quia minoribus penduntur ministris. Quarta denique species *quindennium* appellatur, atque nonnisi nomine tenus atque adventitia temporis finitione a superioribus differt; nam singulis elapsis quindecim annis, iuxta Pauli II constitutionem, qua anno 1469 alii solutionis annatarum termini ad illud tempus servati aboliti fuere, pro beneficiis perpetuo unitis solvi ab illis debet in quorum commodum beneficia unita sunt.

Episcopi ac reges in eiusmodi annatas que- 4
rimoniis, libellis, edictis insurrexerunt. Sic Carolus VI, Galliarum rex, an. 1406, 18 Februarii, apud Thomassinum, part. III, lib. II, cap. 58, num. 12, illas solvi vetuit. Itaque Alexander V, in Pisano an. 1409 concilio e re sua esse censuit declarare, sess. 22, se abstenturum *a reservandis fructibus medii temporis beneficiorum vacantium:* quae verba ad annatas quoque exporrigi poterant; licet spolia tantum, non vero annatas Alexander V spectasse Barthelio visus sit, diss. 3, de Concord., cap. 5, § 16. Sed ubi Constantiense concilium habitum est, acriter in eo de annatis disputatum scimus, a Gallis praesertim; sed hi in varias abiere sententias; imo praeclarissimi inter eos theologi, Gersonius et Petrus Alliacensis, temperatius quam ceteri de annatis senserunt. Nihilominus post graves ea de re concertationes non solum nihil in eas a concilio constitutum fuit, sed etiam, sess. 20, apud Labbeum, t. XII Concil., p. 1451, Patres decretum edidere, quod *provisorium* vocatur, rebus

pontificis satis favorabile. Eo illud redit, 1° ut pro sustentatione pontificis et cardinalium solvantur tantum *servitia communia,* nec nisi de ecclesiis, monasteriis virorum, nova instituta taxatione, si invecta minus aequa videretur; 2° ut taxata pecunia non una vice, sed binis pro dimidia vicibus solvatur; 3° ut de caeteris dignitatibus, officiis et beneficiis a pontifice conferendis solvantur integri fructus primi anni. Huic decreto Galli intercesserunt; verum Germani pacta quaedam, licet nonnisi ad quinquennium valitura, cum Martino V inire an. 1418 maluerunt, in illisque ipsum illud Constantiense decretum iisdem fere verbis iteratum fuit. Recitat ea Concordata Hartzheim tom. V Concil. Germ., p. 127 et seqq., ubi quae de annatis diximus legere est § 17, p. 131.

5 Notanda autem in hisce pactis conventis celebris clausula: *De beneficiis quae valorem viginti quatuor florenorum de camera non excedunt, nihil solvatur.* Eamdem clausulam postea Nicolaus V in sua concordata cum natione Germanica intulit. Non dubitat Franciscus Antonius Durr., in dissertatione an. 1772 Moguntiae excusa *de annis carentiae canonicorum ecclesiarum cathedralium et collegiatarum Germaniae,* § 7, quin ea clasula ex fictione iuris orta sit, et per secretam pactionem stabilita, ut Germani quidem a primis fructibus beneficiorum non consistorialium solvendis reapse liberarentur, quin tamen id aliis nationibus pateret, ne et ipsae similes a Romana Curia immunitates sibi deposcerent. Certum tamen est eam consuetudinem nunc non tantum in Germania, sed etiam in Belgio, Gallia et Hispania obtinuisse, ut ex Chokier Zypaeus, consult. 6 de Rescriptis, n. 2; ex Zypaeo Van-Espen, Iur. Eccles. univ., t. II, tit. 24, cap. 3, num. 23, adnotavit. *Hinc patet,* inquit idem Espenius, *clausulam expressionis valoris (viginti quatuor florenorum) in huiusmodi beneficiis (non consistorialibus) hodie tantum esse meram formulam styli; nec significare verum valorem beneficiorum non excedere viginti quatuor ducatos de Camera; sed vi consuetudinis sat notae nihil aliud significare quam haec beneficia solutioni annatarum non esse subiecta.*

6 Recruduit tamen haec de annatis controversia tempore Basileensis concilii. Itaque, an. 1433, sess. 12, Patres vetuerunt ne quid Roma pro confirmandis, quae ad eam referrentur, electionibus acciperet; statuerunt tamen ut concilium ipsum curam susciperet providendi sustentationi et oneribus Romanae Ecclesiae et cardinalium; si autem concilium (ut accidit) ante solveretur quam tantae rei consuluisset, voluere ut quae hactenus beneficia exactionibus obnoxia fuissent, ea dimidium taxatae summae in posterum solverent, idque intra annum quo inita esset illorum possessio, donec ab aliquo concilio certi redditus ad papae, sacri collegii et ministrorum necessarios sumptus assignarentur. Deinde an. 1435, idem concilium, sess. 21, annatas novo decreto generatim abrogavit; sed nimirum ut ex Thomassino, part. III, lib. II, cap. 59, n. 5, animadvertit Barthel. de Concord. Germ., diss. praelim., cap. 3, sect. 2, num. 3, sumebant Patres, *vi sessionis 12, assignatum iam fuisse, aut assignandum mox fore fundum alium et uberrimum proventum ad onera Curiae Rom. et cardinalium expensas, ministrorumque. Alias enim pugna foedissima, et manifesta ea foret conflictatio decretorum concilii.*

Exstat et aliud huius concilii decretum, 7
sess. 12, ubi creato papa, imo antipapa Felice V, ad eius et cardinalium suorum expensas assignavit illi an. 1440 quintam partem proventuum ex omnibus episcopatibus, abbatiis, dignitatibus, et quibuscunque demum beneficiis per annos quinque, et decimam partem per quinque proximos sequentes annos. Ostendit porro P. Berthier, hanc Felici a Basileensi conciliabulo concessam annatam caeteris annatis, quas antea de medio tollendas susceperat, multo fuisse graviorem. Hinc vero invictum et prorsus ineluctabile ducitur argumentum, quo ostendatur quaenam fuerit de annatis Basileensium sententia.

Postea pacati tandem fuere Germanorum 8
animi per Concordata quibus annatae confirmatae sunt, magnis tamen adhibitis temperamentis: nam praeter quam quod omnia non consistorialia beneficia vi clausulae, de qua supra, ab annatarum onere liberata sunt, non amplius, ut olim exiguntur fructus integri unius anni nec dimidium, sed quaedam solummodo pars, *ita ut,* inquit Barthelius, *fortassis annatae quoad annuos proventus se habeant ut unum ad quinque.* Praeterea pro solutione indulgetur biennii mora sic, ut intra primum annum a die habitae possessionis pacificae, et utilis dimidia praescriptae taxationis pars, et altera intra alterum annum numerari possit.

Non multo tamen post Concordata, modus 9
solutionis immutatus fuit, ac moribus inductum ut solutio ante praelatorum inaugurationem, sive in ipsa apostolicarum litterarum expeditione fieri debeat. Causam mutationi dedere non pauci, qui bullis impetratis, et beneficiorum possessionem adepti per summam iniuriam ac turpissimum ingrati animi vitium, annatarum subsidium Apostolicae Sedi denegabant, qua de re legenda est Aeneae Sylvii, cardinalis Senensis, et summi postea pontificis Pii II, epistola ad Martinum Mayerum, Moguntini archiepiscopi cancellarium, qui *quod ad exigendos beneficiorum, quae Romae conferuntur, medios fructus, sive, ut aiunt, annatas, nullam permitti creditoribus moram* expostulaverat.

10 Variam fortunam annatae apud Gallos expertae sunt, sed tandem in concordatis a Leone X cum rege Francisco I initis, modus annatis et beneficiorum provisionibus positus est. Non tamen omnis querelis aditus occlusus fuit. Qua de re de Marca lib. VI, cap. 12, num. 15, denique Tridentini Patres, licet cardinalis Lotharingius de annatis in privato cum legatis colloquio mentionem iniecisset, de illis nihil sibi decernendum duxerunt.

11 Fuere olim qui annatas iniustitiae, atque adeo simoniae labe infectas esse docuerunt. Neque id miror; *contigit nempe,* ut ait Benedictinus Zalwein, t. III Princip. iur. eccl., p. 256, *annatis quod olim investituris per annulum et baculum, quas plures pontifices Gregorius VII, Victor III, Callixtus II, in variis conciliis damnarunt.... et tamen investiturae quoad substantiam, solo mutato ritu quo olim conferebantur, nempe per annulum et baculum, abrogatisque abusibus, fuere in concilio Lateranensi I confirmatae. Et unde hoc? nempe ex diverso hominum iudicio: nam credebant non pauci annulum et baculum esse signa contestativa potestatis episcopalis, nonnisi a Deo per episcopos, neutiquam per imperatores conferendae. At vero innoxiae sunt habitae investiturae postquam in locum annuli et baculi aliud signum, videlicet sceptrum ab imperatoribus fuit assumptum, ut significaretur per sceptrum nonnisi feudum imperii conferri. Haud dispari ratione diversum fuit iudicium de annatis. Habebantur simoniacae, quandiu creditum erat eas solvi et exigi ob electiones, confirmationes, et ordinationes sacras, et de genuino exigendi titulo nondum constabat. Immunes ab omni simoniae suspicione habebantur, quamprimum de legitimo titulo, nempe subventionis, zelosiores disciplinae ecclesiasticae vindices edocti sunt.*

12 Postremis tamen hisce annis inventus est pseudonymus auctor libri de Statu Ecclesiae, qui annatas *simoniam sapere, nec ullo praetextu sanari posse* contenderet. Verum ecquis de catholicis scholis theologus vel suspicari queat, generalia tria concilia, ac Tridentinum praesertim, quod severissimas adversus simoniam leges tulit, in confirmandas annatas conspirasse, si quid in illis eiusmodi criminis latuisset? Recte Alliacensis, tract. de Auctor. Eccles.: *Status summi pontificis et sacri collegii cardinalium dum recipit et quaerit subventiones consuetas in oblationibus, decimis vel annatis, et similibus, non debet eo ipso de simoniaca pravitate notari, nisi forte vitium aliud in exactionis modo concurrerit: quod vitium corrigi debet, non obinde status minui, destrui, culpari, vel iuribus aliunde defraudari... Oppositum vero pertinaciter imponere, notando generaliter de simoniaca pravitate totum statum istum, temerarius error est nec esset ferendus.* Quae quidem Alliacensis sententia quanto magis obiicienda est pseudonymo illi iurisconsulto post corroboratas a Constantiensi, Basileensi ac Tridentino conciliis annatas?

13 Verum is, tom. II, pag. 488, urget, ut titulus promatur, quo annatae exigantur et solvantur. Quatuor omnino titulos in medium affert Antifebronii vindicati auctor, tom. III, pag. 301 et seqq. Ego hic cum Zallwein unum subsidii titulum repono. Enimvero audiatur iterum eruditus hic Benedictinus, pag. 259: 1° *Annatae dantur in vim alimentorum pontificis, cardinalium, aliorumque ministrorum...;* 2° *applicantur in legatos et nuntios apostolicos, quos pontifices ad certas nationes et aulas principum ablegare necessum habent;* 3° *ex his annatis subvenitur episcopis sua sede deiectis, et principibus a suo regno inique deturbatis... Quod si ulterius dicatur pontificem aliunde habere amplissimum patrimonium, et ex hoc percipere immensos redditus pro sublevandis necessitatibus sufficientissimos, replicamus, fors ne hos quidem sufficere ut inde necessitatibus extraordinariis subveniri valeat. Et nunquid prudentis patrisfamilias est providere etiam casibus futuris?* etc.

14 Haec de annatis sufficiant. Qui plura de hoc argumento nosse velit, omissis Protestantibus I. H. Boehmero, in I. E. Protest., l. I, tit. 11, § 33 et seqq.; Pfeffingero, in Vitriar. illustr., t. I, p. 1405 et seqq.; Strauchio, Diss. de Annatis, ad I. P. W., art. 5, § 5, et citato I. P. Ludewig., in Diss. de Iure annatarum, uti etiam Duareno, de S. E. Ministeriis, lib. VI, c. 3, consulere poterit Petrum de Marca, lib. VI de Conc., cap. 10, 11 et 12; Ludovicum Thomassinum, part. III, lib. II, cap. 58 et seqq.; Natalem Alexandrum in Diss. de Annatis, t. VIII Hist. Eccl.; P. Schwarz, Colleg. historic., t. VI, quaest. 7; Guillelmum Franciscum Berthier, *Discours sur les annates,* qui tomo XV Hist. Eccles. Gallic. praemissus legitur; Barthel, tum Diss. praelimin. in Concord. Germ., cap. 3, tum diss. III speciali in eadem Concordata, cap. 5; P. Gregorium Zallwein, t. III Principior. iur. Eccles. quaest. 11, cap. 1, § 7 et seqq.; Benedictinum Udalricum Huhndorff, in tract. de Iure annatarum in terris Protestantium Germaniae, Elvaci, 1734, et Franciscum Antonium Zaccaria, Antifebronii t. IV, lib. V, cap. 3, et Antifebr. vindic., t. III, diss. VII, cap. 6.

ANNIVERSARIUM

Summarium.

1. Anniversarium quid sit. - 2. In communi et stricto sensu sumitur anniversarium pro onere, seu adimplemento oneris impositi ad suffragia singulis annis pro defunctis impartienda ea anni die qua accidit et recurrit mors institutoris. - 3. Anniversaria et missae *de Requiem,* quae ex dispositione testatorum cum cantu sunt quotannis celebrandae, possunt cantari, etiamsi ipsorum obitus dies inciderit in festum duplex maius. - 4. Advertendum hic tamen est quod decretum loquitur de anniversariis et missis cantandis ex dispositione testatorum, non autem ad placitum vivorum. - 5. Anniversaria et missae *de Requiem,* quae certo die dici debent, ut die tertia, septima et trigesima, eo impedito, transferri possunt in sequentem diem. - 6. Varii autem recte dicunt anticipari posse, ut citius succurratur defunctis. - 7. Unde clare patet nullimode posse cani missas *de Requiem* ad solum placitum vivorum in duplicibus, et quandocunque est officium excludens duplicia. - 8. Habens iniunctum onus faciendi celebrari anniversarium quindecim, v. g., vel viginti missarum pro anima fundatoris, non tenetur celebrari facere missam cantatam. - 9. Ipsae enim missae privatae, licet legatae de mente testatoris, nequeunt dici et legi *de Requiem,* si eius dies anniversaria incidat in duplici, et quandocunque est officium excludens duplicia. - 10. Anniversarium ordinatum a testatore pro anima sua sine declaratione, an pro una vice, vel an in perpetuum, praesumendum est pro perpetuo, ad n. 12. - 13. Onera in fundo imposita pro anniversariis transeunt cum eodem fundo. - 14. Anniversarium relictum a testatore, ut celebretur pro anima sua in ecclesia in qua statuit sepeliri, cessat si testator culpabiliter se ipsum occiderit aut in puteum se proiecerit. - 15. Si autem anniversarium fuerit ordinatum a testatore pro sua anima et animabus suorum, non cessat, quamvis testator culpabiliter se occiderit. - 16. Anniversaria non fixa, et alia similia, quae ex expressa voluntate testatorum et fundatorum prohibentur dari absentibus, ex quacunque causa, et iubentur dari solummodo ipsis physice, et corporaliter interessentibus, non participantur ab habentibus indultum a papa, ut etiam in absentia possint participare omnes, et quascunque distributiones ordinarias et extraordinarias et quocunque nomine nuncupentur. - 17. Testator conditionem ac legem quam vult, in suo testamento et legatis, rebusque suis dare et apponere potest. - 18. Papa potius piae voluntati testatorum adhaeret quam praeiudicet. - 19. Nec obstant verba illa generalia in indulto apposita, scilicet, *omnes, et quascunque distributiones ordinarias et extraordinarias, et quocunque nomine nuncupentur.* - 20. Afferuntur ad hoc plura decreta Sacrae Congregationis Concilii, ad n. 23. - 24. Ex quibus omnibus satis constat quod indultum, quantumcunque amplum, non comprehendat anniversaria non fixa, et pro solis vere et corporaliter interessentibus a testatore relicta, nisi in indulto sit expressa voluntas papae testatoris menti clare derogantis, et etiam talia anniversaria indultario explicite indulgentis. - 25. Nec talia anniversaria possunt reponi in distributionibus quotidianis per episcopum. - 26. Anniversaria autem fixa, et alia similia, in quibus non adsit contraria dispositio testatoris et fundatoris, participantur ab indultariis, ac si personaliter interessent. - 27. Anniversarium a quonam die enumerandum. - 28, 29. De anniversariis et missis cantatis relictis ex dispositione testatorum. - 30, 31. In anniversario occurrente in festo duplici secundae classis, et infra octavas privilegiatas non potest cantari missa *de Requiem.* - 32. Missae cantatae defunctorum infra octavam Corporis Christi non sunt celebrandae nisi praesente cadavere. - 33. De translatione anniversarii. - 34. Quomodo in ecclesiis ruralibus missa solemnis *de Requiem* cantari poss't in festo dup. minori. - 35. De translatione anniversarii relicti ex dispositione testatorum pro certis diebus, his impeditis - 36. In ecclesiis parochialibus ruralibus, in quibus per annum plerumque unus tantum sacerdos celebrat, potest dici missa *de Requiem,* quando anniversaria ex testatorum dispositione, recurrente obitus die, incidunt in festum duplex minus. Et quid de diebus tertio, septimo et trigesimo. - 37. Quando missa solemnis *de Requiem* cantari possit in diebus relictis a testatore tertio, septimo et trigesimo. - 38. Quid de non valentibus satisfacere anniversariis defunctorum in diebus ferialibus. - 39. De translatione missarum *de Requiem.* - 40. In die anniversarii et depositionis non potest cantari missa defunctorum loco conventualis. - 41, 42. Et quid de missa conventuali. - 43. De conviviis in anniversariis defunctorum. - 44, 45. De episcopi facultate quoad reductionem missarum et anniversaria. *Remissive.* - 46-51. Quoad alia. *Remissive.* - * 52. De antiquitate anniversarii pro defunctis. - 53. De officio et lectionibus in eo olim recitatis. - 54. De anniversario obitus papae. - 55. De missa quae in anniversariis dicenda est.

Anniversarium secundum Glossam, in cap. *Cum creatura,* de Celebratione missarum, dicitur *quod pro defuncto fit anno revoluto a die mortis suae.* Unde in communi et stricto sensu sumitur anniversarium pro onere, seu adimplemento oneris impositi ad suffragia singulis annis pro defunctis impartienda ea anni die qua accidit, et recurrit mors institutoris. Anniversaria et missae *de Requiem*, quae ex dispositione testatorum cum cantu sunt quotannis celebrandae, possunt cantari, etiamsi ipsorum obitus dies inciderit in festum duplex maius, ut decrevit Sacr. Congreg. Rit., 22 Novemb. 1664, et Alexand. VII, 22 Ianuar. 1667, in decreto incip. *Creditae.* Advertendum hic tamen est quod decretum loquitur de anniversariis et missis cantandis ex dispositione testatorum, non autem ad placitum vivorum. Anniversaria et missae *de Requiem,* 5
quae certo die dici debent, ut die tertia, septima et trigesima, eo impedito, transferri possunt in sequentem diem; Sacr. Rit. Congr., 27 Septemb. 1607, et 19 Maii 1614. Corsetus 6
autem, Raymundus, et La Croix, lib. VI, part. II, num. 510, recte dicunt anticipari posse, ut citius succurratur defunctis. Unde clare 7
patet nullimode cani posse missas *de Requiem* ad solum placitum vivorum in duplicibus, et quandocunque est officium excludens duplicia; cum possit sic satisfieri eorum piae voluntati et petitioni, vel anticipando, vel transferendo in diem non impeditam, ne violentur rubricae et decreta hoc vetantia.

Habens iniunctum onus faciendi celebrari 8
anniversarium, quindecim, v. g., vel viginti missarum pro anima fundatoris, non tenetur

celebrari facere missam cantatam, quia nisi aliud exprimatur in fundatione, tale anniversarium intelligitur de quindecim vel viginti missis privatis eadem anniversaria die celebrandis in loco haeredi, seu beneficiato beneviso; Sacr. Cong. 9 Conc., in Placent. 13 Ianuar. 1691. Ipsae tamen missae privatae, licet legatae de mente testatoris, nequeunt dici et legi *de Requiem*, si eius dies anniversaria incidat in duplici, et quandocumque est officium excludens duplicia; 10 Sac. Cong. 28 Augusti 1627, et 21 Iunii 1670.

Anniversarium ordinatum a testatore pro anima sua sine declaratione, an pro unica vice vel an in perpetuum, praesumendum est pro perpetuo, quia in dispositione indefinita, quando dispositum est iterabile, non intelligitur de unica vice, per textum in leg. *Cum quidam*, ff. de Ann. legat., prout explicat Cumanus in leg. *Eum qui Kalendis*, in princip., de verb. Significatione; sed dies anniversaria recipit reiterationem, ut eleganter tenet Lancellottus, decis. in dic. leg. *Cum quidam*, et Barbosa, in leg. *Divortio*, § *Quod in annuo*, 11, ff. *Solut. matrimon.* Anniversarium enim secundum communem conceptum non restringitur 11 ad unum annum, ut dicit Perez, de Annivers. et capell., lib. I et III, num. 13. Et ad hoc facit textus in l. *Annua*, 20, § *Atria*, ff. de Annuis legat., ubi cum atria disposuisset, ut ex reditu coenaculi et horrei sui post eius obitum daretur quaedam summa sacerdoti, aliisque ministris in die nundinarum quas ibi posuit, responsum fuit quod illa summa non se- 12 mel tantum, sed in perpetuum danda esset. Et etiam textus, in l. *Defuncta*, in fin. ff. de Usufructu, ubi cum esset legata sexta pars fructuum oleris, quam testator habebat in agro, responsum fuit non pro anno, sed quotannis intelligi relictum; sic Perez, de Annivers. et capellan., lib. I, cap. 3, num. 9 et seqq. per tot., et alii plures ab ipso cit. cum Rossignol. 13 de Eucharist., quaest. 23, art. 3, num. 3.

Onera in fundo imposita pro anniversariis transeunt cum eodem fundo, quia testator, ex quo fundum illum assignavit pro onere anniversarii, ut ex eius fructibus, seu redditibus onus eiusdem persolvatur quotannis, intelligitur ipsum fundum obligasse; per illam enim assignationem talis fundi, quodammodo separavit ipsum fundum a caetero corpore suorum bonorum, seu suae haereditatis, ut firmiori vinculo fundum illum obstringeret, ne obligatio anniversarii facile dilaberetur; et patet a pari, quia quando testator assignat determinatum fundum pro alimentis alicui praestandis, tunc fundus ille intelligitur hypothecatus pro eisdem alimentis, ut notat Glossa, in leg. *Lucius*, de Aliment. legat. textus in leg. 2, ff. eodem titul. adeoque idem dicendum est quando assignatur fundus pro anniversariis, ut expresse tenet Guido papa, decis. 576; Salazar, de Usu et consuetudine, cap. 11, num. 34, Tiraquell. Petrus Iacobus, Mascardus, Rossignol. et alii passim.

Anniversarium relictum a testatore, ut cele- 14
bretur pro anima sua in ecclesia in qua statuit sepeliri, cessat si testator culpabiliter seipsum occiderit, aut in puteum se proiecerit; cap. *Pro obeuntibus*, 13, quaest. 2, ubi pro impiis, qualis esset, qui culpabiliter se interficeret, expresse prohibetur orari his verbis: *Non tamen pro impiis, quamvis Christiani fuerint, tale quid agere licebit;* ex quo autem per hanc sanctionem Gregorii papae oritur prohibitio orandi et adimplendi legatum, legatum ipsum desinit per textum in leg. *Cum tale*, § *Falsam*, ff. de Condit. et demonst., et leg. *Si quis ita legaverit*, § fin., ff. de Adimen. leg.; sic Perez, de Annivers. et capell., lib. I, cap. 11, fere per totum; Turrecremata, Covarruvias, Menochius, Rossignolus et alii passim. Si autem anniversarium fuerit ordina- 15
tum a testatore pro sua anima et animabus suorum, non cessat, quamvis testator culpabiliter seipsum occiderit, quia licet tale anniversarium non possit consequi effectum in favorem testatoris, qui seipsum culpabiliter occidit, potest tamen consequi in favorem aliorum, in quorum suffragium est institutum; in hac enim et simili dispositione aeque principaliter veniunt suffragia pro animabus suorum, nec sunt ita necessario connexa suffragia pro animabus suorum, cum suffragiis pro anima sua, ut, istis cessantibus, debeant etiam illa cessare, sicuti illa non cessarent, etiamsi certo constaret, testatorem suffragiis non amplius pro seipso indigere, ex quo certo sciretur ipsum iam esse in gloria perfecte beatum.

Anniversaria non fixa, et alia similia quae 16
ex expressa voluntate testatorum et fundatorum prohibentur dari absentibus ex quacunque causa, et iubentur dari solummodo ipsis physice et corporaliter interessentibus, non participantur ab habentibus indultum a papa, ut etiam in absentia possint participare omnes, et quascunque distributiones ordinarias et extraordinarias, et quocunque nomine nuncupentur. Et ratio 17
est quia testator conditionem ac legem quam vult, in suo testamento, et legatis, rebusque suis dare, et apponere potest; leg. *In re mandata*, cod. *Mandat.*, leg. *Cum acutissimi*, in fin., cod. de Fideicomm., l. *Ex facto*, ff. de Haered. instit. Quae non minus quam leges iuris communis servanda sunt; l. *Plane*, 94, § 1, de Legat. 1, l. *Paulo*, 27, § 1, ff. de Legat. 3, et contra quas nunquam praesumitur papam voluisse dispensare; Lotter., de Re benefic., lib. II, quaest. 43, n. 63.

Imo papa potius piae voluntati testatorum 18
adhaeret quam praeiudicet, ut recte dixit Rota Romana, part. VII, decis. 158, num. 24. Nec 19
obstant verba illa generalia in indulto apposita, scilicet, *omnes et quascunque distributiones*

ordinarias et extraordinarias, et quocunque nomine nuncupentur; quia haec restringi debent solummodo ad eas quae debentur ex provisione iuris communis, non autem ex provisione hominis, quae facit cessare provisionem legis, et dum papa huic hominis provisioni speciatim et expresse non derogat, eius rescripta et indulta secundum dispositionem iuris communis semper interpretanda sunt, cap. *Cum delictis* et ibi Glossa, verb. *Iure communi,* de Consuetud.; Cassad., decis. 38, num. 7, super regul.; Gonzalez, ad regul. 8, Glossa. 4, num. 135; Passerin., cap. un. de Cleric. non resident., in 6, num. 133; Moneta, Cened., Castropal., Panimol., Pignatell., tom. IX, consult. 134, num. 11, Rota, part. III, decis. 194, n. 3, part. IV, tom. II, decis. 361, et part. VII, dec. 5, num. 7.

Et sic fuit pluries decisum a Sacra Congregatione, et signanter in Neapolitana *Indulti,* quod fuerat concessum canonico Neapolitano causa studii cum sequentibus verbis: *Omnia et singula dicti canonicatus, praebendae, proventus, fructus, redditus, iura, et emolumenta quaecunque, nec non distributiones etiam quotidianas ordinarias et extraordinarias quomodolibet nuncupatas, et in quibusvis rebus consistentes, ac undequaque provenientes, ac etiam solis praesentibus, et divinis officiis, singulisque diurnis et nocturnis horis interessentibus dari, et praestari solitas, et ad te, si in dicta ecclesia personaliter resideres, ac officiis, et horis praedictis assidue interesses spectantibus et pertinentibus percipere et exigere,* etc. Disputatis subscriptis dubiis in Sacra Congregatione Concilii 20 Febr. 1677: Primo, *an canonico Ragna debeantur integrae distributiones quotidianae, et omnia quae loco distributionum quotidianarum succedunt?* Secundo, *an emolumenta interessentium anniversariis?* Tertio, *funeralibus?* Quarto, *missis assignata?* Sacra Congregatio respondit *Affirmative* quoad distributiones, in reliquis *Negative.* Et idem respondit Sacra Congregatio Episcopor., in Monopolitana, 9 Septemb. 1677; et idem in una Biluntina *Anniversariorum,* in qua cum quaesitum fuisset, *An vigore indulti iubilationis canonicus iubilatus percipere valeret, perinde ac si choro personaliter interesset, emolumenta anniversariorum?* Sacra Congregatio Concilii, die 1 Iunii 1679, respondit *Negative.* Et similiter in Romana 5 Martii 1678, in Novarien. 29 Novemb. 1681, et in Perusina 17 Iulii 1688, ubi fuit decisum canonico iubilato deberi etiam quae proveniunt ex emolumentis processionum et anniversariorum, et aliorum, dummodo testatorum voluntas non obstet. Et sic etiam in Romana, *Iurium canonicalium,* 5 Maii 1703, in qua ad dubium: *An Indultum vacandi a choro, aliisque divinis officiis ex causa infirmitatis concessum valeat etiam pro laudemiis, quindemniis, capitulis, anniversariis, festivitatibus, processionibus, ac quibuscunque functionibus in ecclesia peragendis, ita ut lucrari debeat omnia emolumenta communia nuncupata, et etiam victualia, et candelas?* Respondit *Affirmative, etiam quoad laudemia, exceptis anniversariis et aliis obventionibus non fixis, et in quibus diversimode fuerit a testatore dispositum;* quae etiam confirmata fuit die 20 Iunii 1705.

Ex quibus omnibus satis constat quod indultum, quantumcunque amplum, non comprehendat anniversaria non fixa, et pro solis vere et corporaliter interessentibus a testatore relicta, nisi in indulto sit expressa voluntas papae testatoris menti clare derogantis, et etiam talia anniversaria indultario explicite indulgentis. Nec talia anniversaria possunt reponi in distributionibus quotidianis per episcopum, quia commutatio voluntatis testatorum spectat ad summum pontificem, ut declaravit Sacra Congreg. Concil., in Elboren. 12 Martii 1592. Anniversaria autem fixa et alia similia, in quibus non adsit contraria dispositio testatoris et fundatoris, participantur ab indultariis ac si personaliter interessent, cum taliter privilegiati pro interessentibus habeantur, quia licet papa non faciat vere praesentes tales privilegiatos, qui revera tales non sunt, facit tamen tales quoad effectus inde resultantes, cum fictio principis idem operetur ac veritas; et sic ficti praesentes habeantur pro vere praesentibus, ut egregie Lotter., de Re benefic., lib. II, quaest. 52, num. 45, et lib. III, quaest. 15, n. 64 et 65; Pignatell., tom. III, consult. 19, num. 33 et seq., ubi dicit sic observari in basilicis Urbis, quoad dispensatos per breve, et sic tenuit Rota, decis. 1251, num. 16 et 17, coram Seraphino. 24 25 26

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

Anniversarium, uti iam diximus supra, n. 1, secundum Glossam in cap. *Cum creatura,* de celebratione missarum, numerari debet a die obitus illius pro quo celebrandum venit, et non a die sepulturae, ut colligitur etiam clare ex verbis sequentium decretorum, *recurrente obitus die,* et clarius ex verbis decreti 19 Iunii 1700, ibi: *Dummodo sermo sit de die vere anniversaria a die obitus,* ubi τὸ *vere* expresse declarat veram et non fictam diem obitus. Nec obstat τὸ *depositionis diem* in anniversarii missa repertum, cum talis dies aeque proprie pro die obitus aptus sit recipi, ubi dies obitus nonnisi improprie pro die sepulturae accipi valet, ut recte exponit doctissimus P. Cavalieri, loc. cit., cap. 4, n. 7; qui tamen ibid., n. 8, aliter censet de diebus tertio, septimo et trigesimo, credens harum numerationem petendam esse non a die obitus, sed a die sepulturae, uti et nos docuimus sub verb. *Missa,* art. 14, n. 15, quamvis non desint, ut 27

et ipse refert, loc. cit., n. 6, qui ex verbis collectae missae *Pro anima famuli tui, quam hodie de hoc saeculo migrare iussisti,* liberum censeant ab utroque die numerationem petere, cum Ecclesia per dicta verba videatur totum temporis spatium ab instanti mortis usque ad sepulturam pro uno die reputare in favorem recens mortui; quod revera sine contradictione a variis in praxim deduci in dies conspicimus.

28 Anniversaria et missae cantatae *de Requiem* relictae ex dispositione testatorum, quotannis in dies ipsorum obitus, etiam in duplici maiori contingentis possunt celebrari, et proinde in decreto die 5 Augusti 1662 edito non comprehenduntur; S. R. C. 22 Novembris 1664, in Novarien.

29 Anniversaria et missae *de Requiem* quae ex dispositione testatorum cum cantu sunt quotannis celebrandae, possunt cantari, etiamsi ipsorum obitus inciderit in festo duplici maiori, non tamen de praecepto; Sac. Rit. Congreg. 20 Iulii 1669, annuente Clemente IX, 13 Augusti eiusdem anni, in decreto generali.

30 In anniversario occurrente in festo duplici secundae classis, non potest cantari missa *de Requiem;* S. R. C. 6 Iulii 1698, in Collen.

31 Infra octavas privilegiatas non potest cantari missa defunctorum in anniversario et officio solemni; Sac. Rit. Congr. 5 Iulii 1698, in Collen.

32 Missae cantatae mortuorum infra octavam Corporis Christi non sunt celebrandae nisi praesente corpore; S. R. C. 12 Septemb. 1671, in Nuscana.

33 Anniversaria et aliae missae pro defunctis certo die dicendae, eo impedito, possunt transferri in diem sequentem; S. R. C. 27 Sept. 1608.

34 Ex privata devotione parochianorum petentium saepius per annum anniversaria pro defunctis parentibus, fratribus, amicis et aliis defunctis, potest in ruralibus ecclesiis cantari missa solemnis *de Requiem* in festo duplici minori, altera missa cantata de festo, ubi adsunt plures vel saltem duo sacerdotes, dummodo sermo sit de die obitus; S. R. C. 19 Iunii 1700, in Curien.

35 Anniversaria sive missae quotidianae cantatae *de Requiem,* relictae ex dispositione testatorum pro certis diebus, hisque impeditis die Dominica, seu alio festo de praecepto, cantari possunt in diebus subsequentibus seu antecedentibus, in quibus occurrunt officia de duplici maiori, non tamen de praecepto, praecipue de sanctis alicuius ordinis, non relicta tamen missa in cantu de duplici minori occurrente, quatenus adsit obligatio cantandi; S. R. C. 4 Maii 1686, in una Canon. regul. Lateranen.

In ecclesiis parochialibus ruralibus, in quibus per annum plerumque unus tantum sacerdos celebrat et sine cantu, potest dici missa *de Requiem,* quando anniversaria ex testatorum dispositione, recurrente obitus die, incidunt in festum duplex minus. Non idem tamen dicendum est de diebus tertio, septimo et trigesimo, sed servetur decretum generale editum 5 Augusti anno 1662, quod incip. *Cum Sanctissimus;* S. R. C. 19 Iunii 1706, in Curien.

In diebus relictis a testatore tertio, septimo et trigesimo, missa solemnis *de Requiem* potest cantari, etiam in duplici maiori, dummodo non sit festum de praecepto, et non sit duplex primae vel secundae classis; S. R. C. 27 Sept. 1669.

Non valentes satisfacere anniversariis defunctorum in diebus ferialibus, possunt ipsa adimplere in festis duplicibus, non tamen de praecepto; S. R. C. 3 Martii 1629, in Papien.

Anniversaria et missae *de Requiem* quae certo die dici debent, eo impedito, transferri possunt in sequentem, prout transtulit S. R. C. 19 Maii 1614, in Turritana.

In die anniversarii et depositionis non potest cantari missa defunctorum loco conventualis; S. R. C. 5 Iulii 1698, in Collen.

Missa conventualis non potest celebrari pro anniversario, sed cantandae sunt duae missae. In die vero depositionis dicenda est missa pro defuncto, non obstante contraria consuetudine; S. R. C. 11 Iulii 1628, in Ianuen.

Quando adest obligatio et onus faciendi diversa anniversaria statis diebus, in quibus occurrunt festa duplicia, sive semiduplicia, nec non etiam tempus quadragesimale, et Quatuor Tempora, vigiliae, et similia, missa conventualis nullo pacto est omittenda, sed utraque missa cantanda est, altera de die, altera *de Requiem,* etiamsi occurrat festum duplex, dummodo non sit festum de praecepto, ad hoc ut testatorum voluntates adimpleantur, et licite eleemosyna lucrari possit, ut declaravit S. R. C. 1 Septembris 1607, in Pampilonen., et 29 Nov. 1628, in Ianuen.

Convivia et prandia tolerari possunt in anniversariis defunctorum, ubi est consuetudo, praesertim si ita a defuncto cautum fuisset in dispositione testamentaria, habita ratione pauperum qui de illis participant; sed providendum erit ut absit excessus sumptuum, et quidquid potest esse scandali [1]; Sacra Congr. Episcop. 6 Decembris 1588. Sic praedicta decreta refert et scite explicat eruditissimus P. Cavalieri in Agenda defunctorum.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Num episcopus ea qua, secundum concilium Tridentinum, sess. 25, cap. 4, de Re-

[1] De conviviis et prandiis quae parari solent cum officia pro defunctis indicuntur, dignum est quod legatur Prosperi cardinalis Lambertini, deinde Benedicti XIV, Institut. 54, inter eiusdem Institutiones edit. Latin.

form., pollet facultate reducendi in synodo dioecesana numerum missarum, uti possit quoad anniversaria, consule Fagnan., in cap. *Ex parte*, n. 30, de Constit. Tum an episcopus valeat immutare anniversaria in missas conventuales de die, adi Pasqualig., de Sacrific. nov. leg., tom. II, tit. de Reduct. missar., q. 188 per tot.

De quaestione, quam tractat auctor num. 10, an scilicet anniversarium ordinatum a testatore pro anima sua, nullo alio expresso, censeri debeat perpetuum, confer Louvrex, dissert. can. 23, n. 46 et plur. seq.

Quid iuris, si quis ecclesiae in qua sepulturam eligit legatum reliquit pro anniversario, et deinde, mutato consilio, alibi sepeliri voluit, legato expressim haud revocato, vide Louvrex, loc. cit., n. 50 et seqq.

Si testator fundum aliquem vel redditum annuum praeexistentem et antea constitutum pro anniversario reliquerit, fructus et proventus ab ecclesia percipiendi sunt ea die qua cedunt. Sin autem testator redditum annuum ab haerede suo praestari voluerit, solutio facienda est eo tempore quo anniversarium celebrari debet; Louvrex, eod. loc., n. 52. Quod si fundus vel redditus annuus super quo fundatum est anniversarium, in totum vel partem perierit, magna quaestio est an ab haerede alius sit praestandus? Alibi de ea agemus; interim legendus Louvrex ubi supra, n. 53.

De absentibus ex causa infirmitatis, ex causa 51
studii, ob utilitatem ecclesiae, tum de canonicis in servitio episcopi occupatis, et demum de canonicis iubilatis, an et quando participent de anniversariis, videndus idem Louvrex in pluries citata dissert. 23, a num. 36.

ADDITIONES CASINENSES.

Anniversaria perpetua missarum pro defunctis a primis Ecclesiae saeculis repetenda sunt. Vid. card. Bona, Rer. liturg. tom. I, cap. 15; Ios. vol. de Ritu miss., c. 4, cap. 2. 52

De anniversarii officio, et in eo lectionibus recitandis, vid. Marten., l. III, cap. 15, n. 16, de Ant. Eccl. Rit. 53

In die anniversario obitus papae praecedentis defuncti, missam pro anima eiusdem defuncti in capella celebrat aliquis praelatus consanguineus, vel alumnus defuncti. Vid. Ord. Roman. Parid. Grass. n. 11; Marten., loc. cit., l. IV, cap. 34. 54

Missae in diebus anniversariis dicendae sunt iuxta decreta S. R. C. Vid. Gavant. cum notis Merat., part. I, tit. 5. 55

ANNULUS

Summarium.

1. Annuli prius ad signandum sunt adinventi. - 2. Annuli signatorii et sigilla promiscue fuerunt usurpata ab utroque iure. - 3. Progressu tamen temporis ad virorum et mulierum ornatum et luxuriam, ut in dies cernitur, fuerunt mutati. - 4. Annulus Piscatoris quid sit. - 5. Quare dicatur annulus Piscatoris. - 6. Hic annulus Piscatoris maxima custodia servatur ab intimo papae familiari, et post papae mortem, statim frangitur per cardinalem camerarium. - 7. Annuli usus in missa prohibetur protonotariis non participantibus, et doctoribus quibuscunque, et canonicis cathedralium. - 8. Possunt tamen canonici missam celebrare cum annulo aureo, et de rigore uti, sed sine gemma et sine aliqua effigie. Benedictus tamen XIII novissime in concilio Romano statuit in missae celebratione esse deponendum. - 9. Communionem de manu episcopi capiens, antequam capiat ipsam communionem, debet manum episcopi osculari, non autem annulum. - 10. Annulum ferre prohibitum est clericis, iis exceptis quibus competit ex officio dignitatis. - 11. Alia *remissive*. - 12. Episcopis inter reliqua sui ordinis insignia traditos annulos, testimonia habemus in Ordine Romano, etc. Item primis etiam Ecclesiae saeculis Christiani utebantur annulis nuptialibus. - 13. Annuli, tanquam ornamenti pontificalis, meminit vetus Ordo Romanus, ubi tres verborum formulae, per quas annulus tradi possit, referuntur. - 14. Concilium Toletanum IV ornamentis episcopalibus annumeravisse annulum constat. - 15. Scrius in Gallia et Germania hanc caeremoniam notam fuisse, argumentum est silentium aliquorum scriptorum. - 16. Graeci quoque episcopi annuli usum ignorant. - 17. Formula qua utitur consecrator episcopus, annulum in digitum annularem dexterae manus consecrati immittens. - 18. Quid praescribat Rituale Romanum quoad annulum sponsalitium. - 19. Apud veteres antiquissimus est annuli usus; dabatur in omni pactione, loco arrhae, annulus. - 20. Apud antiquos Christianos annulis sponsalitiis insculptum fuit signum fidei. - 21. Annuli significationem insinuant Nicolaus I et Isidorus. - 22. Eamdem mysticam annuli significationem indicat formula traditionis annuli, nec non benedictionis. - *23. Annulorum usus tantae antiquitatis est, ut fere a mundi exordio legere sit in sacris Scripturis. - 24. Antiqui Christianorum annuli ab hodiernis differebant, quod in eis non profanae, sed divinae vel sanctorum imagines pingebantur. - 25. Annulus episcoporum sacrum ornamentum est, et quare illum gestant. - 26. De annuli episcopalis forma. - 27. De annulo quem pontifex novo imponit cardinali. - 28. Annulus inter regalia ornamenta quoque numeratur. - 29. Annulus consecratae virgini imponitur in signum desponsationis cum Christo. - 30. Annuli traditio an sit sufficiens sponsaliorum signum.

Annuli prius ad signandum sunt adinventi. Et hoc initium constat ex lege civili, cum causa custodiae usurpentur, in leg. *Cum pater*, 77, § *Pater pluribus*, ff. de Legat., 2, et leg. *Argento et ornamento*, ff. de Auro et argento legat., et Macrob., lib. VII Saturn., c. 13, expresse ait: *Veteres non ornatu, sed signandi causa annulum circumferebant*, et idem dicit Polyd. Virg. lib. II, c. 21; card. Petra, tom. I, § prooemial., n. 50, et aperte colligitur ex pluribus sacrae Scripturae locis, vetustissimum fuisse morem, annulos pro obsignando adhibere, ut III Reg., cap. XXI, vers. 8, ubi de Iezabele contra Naboth habetur: *Scri-*

psit itaque litteras ex nomine Achab, et signavit eas annulo eius. Esther, cap. III, vers. 12, de Aman nomine Assueri contra Iudaeos habetur: *Litterae signatae ipsius annulo, missae sunt per cursores regis,* etc. Esther, cap. VIII, vers. 8, habetur: *Signantes litteras annulo meo,* et ibidem vers. 10: *Ipsaeque epistolae... annulo ipsius obsignatae sunt.* Daniel., cap. VI, vers. 17, de lapide supra lacum leonum habetur: *Quem obsignavit rex annulo suo et annulo optimatum suorum;* et ibid., cap. XIV, vers. 10, de ostio templi Bel habetur: *Signa annulo tuo;* et vers. 13: *Signantes annulo regis.* Hinc annuli signatorii et sigilla promiscue fuerunt usurpata ab utroque iure, ut in 2 can. 1, dist. 73, et in leg. *Signatorius,* 74, ff. de verb. Significat.; leg. *Argento,* 25, § *Ornamenta,* ff. de Auro et argento legat. Progressu tamen postea temporis, cum usus luxuriantis aetatis hos annulos signatorios pretiosis gemmis coeperit decorare, quod prius ad signandum fuerat adinventum, ad virorum et mulierum ornamentum et luxuriam, ut in dies cernitur, fuit mutatum. 3

4 Annulus Piscatoris est signum seu sigillum 5 illud ex cera rubra quo signantur brevia. Et dicitur annulus Piscatoris, ex quo contineat imaginem divi Petri modo quo e navicula in mari piscabatur, et eo simpliciter usum fuisse divum Petrum traditur, ut optime de suo more observat eminentiss. Petra, tom. I Comment. ad Constit. apostol., § 2 prooemial., num. 1 6 et 2. Hinc annulus Piscatoris maxima custodia servatur ab intimo papae familiari, et post papae mortem statim frangitur per cardina- 7 lem camerarium; idem ibid., num. 5. Annuli usus in missa prohibetur protonotariis non participantibus, et doctoribus quibuscumque, et canonicis cathedralium; Sacra Congregat. Rituum 13 Februarii 1625, et 20 Novem- 8 bris 1628. Possunt tamen canonici missam celebrare cum annulo aureo, et de rigore uti, sed sine gemma et sine aliqua effigie; Sacra Congreg. Rit. 4 Augusti 1663; Benedictus tamen XIII, in Concil. Rom., titul. 16, cap. 3, statuit in missae celebratione esse deponendum. 9 Communionem de manu episcopi capiens, antequam capiat ipsam communionem, debet manum episcopi osculari, non autem annulum; Bauldry, in Manuali sacr. caeremon., cap. 29, n. 4, et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

10 Annulum ferre prohibitum est clericis, iis exceptis quibus competit ex officio dignitatis, cap. 15, de Vit. et honest. clericor. Ii autem quibus competit ferre annulum ex officio dignitatis, sunt episcopi et abbates, quibus ius pontificalium est concessum. Confer Gonzal. in dict. cap. 15, de Vit. et honest. clericor., num. 13.

Plura de annulis congesserunt Kochier. in 11 Face histor. cent. 2, cap. 12 et 97. Henricus Kidsecius, de Iure aurei annuli; Calvin., in Lexic., et Du Cange in Glossario ad Scriptores med. et infim. Latinit., verb. *Annulus.*

ADDITIO EX EDITIONE ROMANA NOVISSIMA ANNI 1767.

Episcopis inter reliqua sui ordinis insignia 12 traditos annulos, mille et amplius annorum testimonia habemus tum in Ordine Romano, et aliis sacramentorum antiquissimis libris, tum, etc. Verba sunt cardinalis Bona, Rer. liturg. lib. I, cap. 24, § 13. Item primis etiam Ecclesiae saeculis Christiani utebantur annulis nuptialibus, quos ferreos fuisse scribit Tertullianus de Habitu mulierum, cap. 15. Videndus et Clemens Alexandrinus, lib. III Paedag. c. 11.

ADDITIONES NOVISSIMAE.

Annuli tanquam ornamenti pontificalis memi- 13 nit vetus Ordo Romanus, ubi et tres verborum formulae per quas annulus tradi possit referuntur, quarum sola tertia hodiernae formulae conformis est.

Et ante annos mille concilium Toletanum IV 14 an. 633, can. 28, ornamentis episcopalibus annumeravisse annulum constat: ut proinde hanc caeremoniam iure merito admodum antiquam dicat Morinus de Sacris Ordinat., c. 2, num. 5.

Attamen quia apud Alcuinum, Amalarium 15 et Rabanum de annulo summum est silentium, argumentum est sat plausibile serius in Gallia et Germania fuisse notam hanc caeremoniam.

Graecos quoque episcopos annuli usum igno- 16 rare, testatur Iacobus Goar in Notis ad Rituale Graecorum.

Quidquid sit de antiquitate huius ritus, for- 17 mula qua utitur consecrator episcopus annulum in digitum annularem dexterae manus consecrati immittens, haec est: *Accipe annulum fidei, scilicet signaculum; quatenus Sponsam Dei, sanctam videlicet Ecclesiam, intemerata fide ornatus, illibate custodias.*

Quoad annulum sponsalitium sive nuptia- 18 lem, Rituale Romanum praescribit ut sponsus annulum benedictum de manu sacerdotis acceptum imponat digito annulari sinistrae manus sponsae, sacerdote dicente: *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.*

Apud veteres antiquissimus est annuli usus; 19 tam enim apud Romanos quam apud Hebraeos moris fuisse ut in omni pactione loco arrhae annulus daretur, ex Plinio et historia sacra Genesis XXXVIII observat Baronius ad annum 57, atque ex huiusmodi usu fluxisse videtur ut cum spondentur nuptiae, sponsus, loco arrhae, sponsae det annulum.

20 Apud antiquos Christianos annulis sponsalitiis insculptum fuisse signum fidei, quod est hieroglyphicum amoris et concordiae, monet ibidem Baronius.

21 Hanc annuli significationem non obscure insinuat Nicolaus I, in responsis ad Bulgaros apud Gratianum, caus. 30, q. 5, can. 3: *Postquam arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei annulo insignitam desponderit.* Et apertius Isidorus apud idem Gratianum, ibidem, can. 7: *Quod in primis nuptiis annulus a sponso sponsae datur, sit hoc nimirum vel propter mutuae fidei signum, vel propter id magis ut eodem pignore eorum corda iungantur. Unde et quarto digito annulus idem inseritur, quod in eo vena quaedam (ut fertur) sanguinis ad cor usque perveniat.*

22 Eamdem mysticam annuli esse significationem indicat formula traditionalis annuli ex Pastorali Meschliniensi, nec non benedictionis, in qua, iuxta Rituale Romanum, dicitur: *Benedic, Domine, annulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus, ut quae eum gestaverit, fidelitatem integram suo sponso tenens, in pace et voluntate tua permaneat atque in mutua charitate semper vivat.*

ADDITIONES CASINENSES.

23 Extra omne dubium est annulorum usum tantae antiquitatis esse ut fere a mundi exordio legere sit in sacris Scripturis celebratum. Genes. XXXVIII siquidem memoratur Iudas patriarcha annulum et armillam gestasse; item et rex Aegypti, qui cap. XLI, vers. 42, *tulit annulum de manu sua et dedit in manum Ioseph.* Saussay, Panoplia episcop. lib. III, c. 2, ubi et alia monumenta affert.

24 Antiqui annuli Christianorum ab hodiernis differebant, quod in eis non profanae, sed divinae vel sanctorum, vel mysticas significationes secum ferentes imagines pingebantur, aut sculpebantur. De Albertis, de sacr. Utensilibus, c. 5, n. 89. De qua re scribit Clemens Alexandrinus: *Sint nobis signacula columbae, piscis vel navis, quae celeri cursu a vento fertur, vel lyra musica, qua usus est Polycrates; vel anchora, quam insculpebat Seleucus; et, si sit piscans aliquis, meminerit apostoli et puerorum qui ex aqua extrahuntur. Neque idolorum imprimendae sunt facies, quibus, vel solum attendere prohibitum est; sed nec ensis, vel arcus iis qui pacem prosequuntur; vel poculi iis qui sunt moderati ac temperantes.* Paedagog., lib. III, c. 11.

Annulus episcoporum sacrum ornamentum 25
est, quem tanquam sponsi suarum ecclesiarum gestant, Optat. Milevit., lib. I, contra Parimen. Et Gemin. *Pontifex ergo,* inquit, *annulum portat, ut se sponsum Ecclesiae agnoscat, et pro illa animam, si necesse fuerit, sicut Christus, ponat, mysteria Scripturae a perfidis sigillet, secreta Ecclesiae resignet.* (De Antiq. Rit. Miss., lib. I, c. 216.)

Episcoporum annuli ex auro puro solide 26
sint conflati, palam habeant gemmam, in qua nihil sculpti esse debet; verisimile est eos antiquitus signo crucis fuisse obsignatos. De Albertis, l. c., n. 91 et 140; Durand., l. II, c. 9, de Ritibus Eccl.

Quando pontifex dat novo cardinali titulum, 27
ponit ei annulum sapphiro gemmatum, pro quo quingenta scuta solvit; de quo annulo disponere nequeunt cardinales, etiamsi indulto testandi sint suffulti; Macri, Hierolex. De Albertis, c. 15, n. 38–41.

Annulus etiam inter regalia ornamenta nu- 28
meratur. Annulum quidem novi regis digito immissum in sua ipsius benedictione, docent nos vetus Ordo Romanus et mss. libri Pontificales; ritusque tradendi annulum novo regi meminit etiam codex Ratoldi abbatis Corbeiensis.

Annulus consecratae virgini imponitur; et 29
quidem recte institutum ab Ecclesia fuit, ut virginibus, quae spirituale cum Christo coniugium inirent, a pontifice annulus inter alia ornamenta traderetur, in signum desponsationis cum Iesu Christo.

Annuli traditio ex se non est sufficiens si- 30
gnum sponsaliorum, nisi praecessit contractus de sponsalibus, vel speciale quid habeat consuetudo loci; Sanchez., lib. I de Matrim., disp. 22, num. 1; Mascardus, de Probat., cond. 1024, n. 2 et seqq.; Menochius, lib. III, de Praesumpt. II, n. 1 et seqq. Annuli traditio vero, si praecesserit tractatus de futuro matrimonio, aut verbum unius, ex se est signum sufficiens sponsaliorum, quia habetur pro consensu alterius; Glossa, in c. *Si inter,* 31, tit. de Sponsal., vers. *Dicente;* Sanchez., loc. cit., n. 3; Mascardus, loc. cit.; Menochius, loc. cit., num. 4.

ANNUNTIATIO B. MARIAE VIRGINIS

Summarium.

1. Si festum Annuntiationis B. M. Virginis occurrat in Feria sexta in Parasceve, vel in sabbato sancto, transfertur eius officium cum praecepto audiendi missam, et vacandi ab operibus servilibus, ad feriam secundam post Dominicam in Albis, protracto ad aliam diem festo in ea occurrente, nisi fuerit duplex primae classis. – 2. Notandum primo, quod si alicubi in praedicta feria secunda occurreret duplex primae classis, ibidemque Annuntiatio celebraretur sub eodem ritu, adhuc duplex illud esset transferendum, et celebranda Annuntiatio. – 3. Notandum secundo, quod licet Annuntiatio sit secundae classis, si tamen haberetur reponendum officium translatum primae classis, nihilominus in praedicto casu esset agendum de Annun-

tiatione. - 4. Notandum tertio, quod protracta ulterius Annuntiatione, ob festum altioris ritus in ea occurrens, non ideo protrahenda est obligatio audiendi Missam, et vacandi ab operibus servilibus. - 5. Si simul transferenda sint festa S. Ioseph, et Annuntiationis, prius reponatur Annuntiatio, deinde S. Ioseph. - 6. Annuntiationis festum non licet celebrare in maiori hebdomanda. - 7. Nec potest fieri eius officium in Dominicis Quadragesimae, nisi in ecclesiis sub Annuntiationis invocatione dedicatis. - 8. Nuperrima concessio Clementis XIII, quoad Annuntiationis festum in dioecesi Venetiarum. - * 9. Annuntiatio B. M. V. diversis nominibus olim significata. - 10. De huius festi antiquitate. - 11. Aliquando ab Ecclesia octavum ante D. Nativitatis diem celebratum fuit. - 12. De Annuntiatione B. M. V. penes Orientales.

1 Si festum Annuntiationis beatae Mariae Virginis occurrerit in feria sexta in Parasceve, vel in sabbato sancto, transfertur eius officium una cum praecepto audiendi missam, et vacandi ab operibus servilibus, ad feriam secundam post Dominicam in Albis, protracto ad aliam diem festo in ea occurrente, nisi fuerit duplex primae classis; Sacra Rituum Congreg. 11 Martii 1690.
2 Notandum primo, quod si alicubi in praedicta feria secunda occurreret duplex primae classis, ibidemque Annuntiatio celebraretur sub eodem ritu, adhuc duplex illud esset transferendum,
3 et celebranda Annuntiatio. Notandum secundo, quod licet Annuntiatio sit secundae classis, si tamen haberetur reponendum officium translatum primae classis, nihilominus in praedicto
4 casu esset agendum de Annuntiatione. Notandum tertio, quod protracta ulterius Annuntiatione ob festum altioris ritus in ea occurrens, non ideo protrahenda obligatio audiendi mis-
5 sam et vacandi ab operibus servilibus. Si simul transferenda sint festa S. Ioseph, et Annuntiationis, prius reponatur Annuntiatio, deinde S. Ioseph, non obstante decreto edito in contrarium sub die 12 Iunii 1728. Decre-
6 tum est 14 Iunii 1692. Annuntiationis festum non licet celebrare in maiori hebdomada; Sac.
7 Congr. Rit. 15 Martii 1614. Nec potest fieri eius officium in Dominicis Quadragesimae, nisi in Ecclesiis sub Annuntiationis invocatione dedicatis; Sacra Congreg. Rituum 1 Septembris 1612.

Si festum SS. Annuntiationis incidet in feriam quintam maioris hebdomadae, praeceptum audiendi missam et abstinendi ab operibus servilibus non est transferendum, sed per ordinarios locorum providendum, ut eo die pro civitate, spectato degentium numero, plures missae privatae ante celebrationem missae conventualis pro praecepti adimplemento non desint; Sac. Rit. Congr. 12 Sept. 1716, approbante Clement. XI. Vide decreta Sac. Rit. Congregationis n. 890.

8 Demum SS. D. N. Clemens XIII, sub die 19 Iulii 1760, concessit, ut Annuntiationis festum in dioecesi Venetiarum celebretur cum octava, etiamsi transferendum occurrat.

ADDITIONES CASINENSES.

Antiquitus multis nominibus donata fuit fe- 9
stivitas Annuntiationis B. M. V. nempe Conceptionis Christi, Annuntiationis eiusdem, Annuntiationis Dominicae. Item, initium Redemptionis, Annuntiatio Christi in Virgine Maria, Denuntiatio B. M. atque Christi passio dicta fuit, Martene, de Antiq. Eccl. Rit., tom. III, lib. IV, cap. 31.

De huius festi antiquitate ex S. Augustini 10
testimonio constat, lib. IV de Trinitate, c. 5, ubi sic loquitur: *Sicut a maioribus traditum suscipiens Ecclesiae custodit auctoritas, octavo Kalendas Aprilis conceptus creditur, quo et passus.* Et concilium Toletanum X, anno 656 celebratum, de hac festivitate, tanquam de festo iamdiu instituto, et ab universis passim ecclesiis recepto, loquitur canone 1. Insuper ab 11
eodem Toletano concilio speciali constitutione sancitur, ut *ante octavum diem, quo natus est Dominus, Genitricis quoque eius dies habeatur celeberrimus et praeclarus. Ex pari enim honore constat, ut sicut Nativitatem Filii sequentium dierum insequitur dignitas; ita festivitatem Matris tot dierum sequatur sacra solemnitas. Nam quod est festum Matris, nisi Incarnatio Verbi? Cuius utique ita debet esse solemne, sicut est eiusdem Nativitas Verbi.* Insuper addit hanc institutionem exemplo non carere, quae *per diversas mundi partes dignoscitur observari. In multis namque ecclesiis* (inquit) *a nobis et spatio remotis, et terris, hic mos agnoscitur retineri.*

Hanc autem B. M. V. festivitatem, non in 12
Occidente tantum celebratam invenimus, verum etiam in Oriente singulari cultu celebrari consuevisse, ex concilio Quini-Sexto manifestum apparet, cuius can. 52 fideles eo die incruento sacrificio gaudere iubet, quamcunque tandem in diem incidat.

ANNUS

Summarium.

1. Annus unde sit dictus. - 2. Annus ut recte accipiatur in sacris canonibus, bullis, decretis, statutis et similibus est regulandus, secundum regulas a theologis et canonistis observatas, ut sequitur. - 3. Primo si leges, bullae, etc., assignent annum in genitivo, tunc requiritur annus completus. - 4. Secundo si assignent annum per accusativum, et praepositionem *ad*, sufficit, quod anni sint incepti. - 5. Tertio si assignent annos in accusativo cum praepositione *per*, requiruntur anni completi. - 6. Quarto si assignent cum praepositione *ante*, et cum accusativo, tunc sufficiunt incoepti. - 7. Quinto si assignent annos cum praepositione *post*, et accusativo, intelligendum est de annis completis. - 8. Sexto si assignent annum cum praepositione *in*, et in ablativo, sufficit

nanus inceptus. - 9. Séptimo si in bullis, decretis, etc., nulla reperiatur aliquando ex supradictis particulis, et res sit dubia, an debeat intelligi de annis inceptis vel completis, tunc in materia favorabili sufficiunt anni incepti, et in materia odiosa requiruntur anni completi. - 10. Anni initium non ubique eodem tempore, sed diverso pro diversis regionibus et variis stylis calculatur. Antiqui tam Hebraei, quam ethnici incipiebant annum a Kalendis Martii, uti incipiunt adhuc in dies astrologi, et alii communiter pro calculandis Kalendis mensium. - 11. Moderni in actibus privatis et epistolis annum incipiunt a die prima Ianuarii, quo tempore plurimi annum calculant et incipiunt in omnibus actibus familiaribus, et etiam iudicialibus suorum tribunalium, uti signanter fit Romae in omnibus suis tribunalibus, etiam sacrarum Congreg. - 12. In actibus vero publicis, et instrumentis annum incipiunt a die 25 Decembris, uti signanter fit a notariis in Italia. - 13. In Bullis pontificiis initium anni in data fit a die Incarnationis 25 Martii. - 14. In Brevibus papae a die Nativitatis 25 Decemb. - 15. In decretis sac. Congr. a die Circumcisionis 1 Ianuarii. - 16. Unde ne aequivocis laboremus, attendendus est proprius stylus uniuscuiusque regionis et tribunalis. - 17, 18. Annus inceptus quando haberi possit pro completo, et quando non. - 19, 20. Voet. agit de anno continuo et de anno utili. Quaestio an quoties in statutis fit simpliciter mentio anni, utrum de anno continuo, an de anno utili intelligi debeat. *Remissive.* - 21. De actionibus quae de iure civili spatio unius anni praescribuntur. *Remissive.* - 22. De anno plura. *Remissive.* - 23. Quid sit annus. - 24. Olim varie distribuebatur annus. - 25. A quo tempore annum computent Graeci, a quo Romani et Christiani. - 26. Anni divisiones. - 27. Qualis mutatio induxerit imperator Iustinianus. - 28. Plura de anni computatione. - * 29. Quid est *Annus bissextus?* - 30. Quid est *Annus gratiae?* - 31. Annus secundum Evangelium. - 32. Initium anni novi. - 33. Anni novi festum.

1 Annus, ut tenet Varro, lib. V de Lingua Latina, dicitur ab annulo, eo quod in seipsum redeat. Et Archidiaconus, in c. *Si propter,* num. 3, vers. *Annus dicitur,* de Rescript., in 6, existimat annum dici ab *una* quod est *circum,* et *nonas* quasi *circumiens,* per text., in cap. *Quadragesima,* de Consecrat., dist. 5. Annus enim ubi incipit, ibi desinit, et resolvitur, ut inquit Baldus, consult. 458, in fin. vol. I; Glossa et doctores, in leg. *Ita vulneratus,* § *Aestimatio,* ff. *Ad leg. Aquiliam,* et qua hora incipit finitur; Bartol.
2 in leg. *Libellorum,* ff. de Accusationibus. Annus, ut recte accipiatur in sacris canonibus, bullis, decretis, statutis et similibus, est regulandus, secundum sequentes regulas a theologis et canonistis observatas.

3 Primo, si leges et bullae, etc., assignent annum in genitivo, ut si dicatur: Ne quid fiat ab aliquo, nisi fuerit, verbi gratia, viginti annorum, tunc requiritur annus completus; Sylvester in Summ., verb. *Aetas,* q. 2; Azor., tom. I Instit. moral., lib. V, cap. 28, § *Dubiae est quaestionis;* Portellus, in Dub. regular., verb. *Annus;* Lezana, et alii.

4 Secundo, si assignent annum per accusativum, et praepositionem *ad,* ut si dicant: Ad quatuor annos, sufficit quod sint incepti; l. *Qui filium,* ff. *Ad Trebellianum,* et supra citati doctores.

5 Tertio, si assignent annos in accusativo cum praepositione *per,* v. g. si dicatur: Per septem annos requiruntur anni completi; leg. *Non putabam,* et leg. *Si annos,* ff. de Condit. et demonstrat., et citati doctores.

6 Quarto, si assignent annos cum praepositione *ante,* et cum accusativo, v. g., si dicatur: Ante annos viginti duos, vel viginti quinque, tunc sufficiunt incoepti; colligitur ex Concilio Trident., sess. 23, cap. 12, ubi assignans annos requisitos ad ordines sacros recipiendos, dicit, ante viginti duos, ante viginti tres, ante viginti quinque, quod de annis inchoatis praxis Ecclesiae demonstrat.

Quinto, si assignent annos cum praeposi- 7
tione *post,* et accusativo, v. g., si dicatur: Post decem annos, tunc intelligendum est de annis completis; colligitur ex concil. Trident., sess. 23, cap. 11, ubi praecepit ut nulli promoveantur ad sacros ordines, nisi post annum a susceptione postremi gradus minorum ordinum, quod de anno completo per doctores intelligitur.

Sexto, si assignent annum cum praeposi- 8
tione *in,* et in ablativo, v. g., si dicant: Quod fiat aliquid in anno quinto, sufficit annus quintus inceptus, ita ut quocunque die illius quinti anni fieri possit, cum, per quemcunque diem sit inchoatus ille annus quintus, dicatur id fieri in anno quinto.

Septimo, si in bullis, decretis, etc., nulla 9
reperiatur aliquando ex supradictis particulis, et res sit dubia an debeat intelligi de annis inceptis vel completis; tunc in materia favorabili sufficiunt anni incepti, leg. *Ideo,* de Usucap., l. de Aetat., de Testament., leg. *Ad rempublicam,* ff. de Municip., et in materia odiosa requiruntur anni completi; leg. *In omnibus,* de Action. et oblig., l. 3, § *Minorum,* ff. de Minoribus, et Rota Rom., part. I, decis. 175, num. 7, cum pluribus ibi citatis.

Anni initium non ubique eodem tempore, 10
sed diverso pro diversis regionibus et variis stylis calculatur. Antiqui tam Hebraei quam ethnici incipiebant annum a Kalendis Martii, ut incipiunt adhuc in dies astrologi, et alii communiter pro calculandis Kalendis mensium. Moderni in actibus privatis et epistolis annum 11
incipiunt a die prima Ianuarii, quo tempore plurimi annum calculant, et incipiunt in omnibus actibus familiaribus, et etiam iudicialibus suorum tribunalium, uti signanter fit Romae in omnibus suis tribunalibus, etiam sacrarum Congregationum. In actibus vero publicis et 12
instrumentis annum incipiunt a die 25 Decembris, ut signanter fit a notariis in Italia, ut testatur Rota Romana, part. IV, tom. III, decis. 506, num. 1. In bulla pontificia initium 13

anni in data fit a die Incarnationis 25 Martii.
14 In brevibus papae a die Nativitatis 25 Decem-
15 bris. In decretis Congregationum a die Cir-
16 cumcisionis 1 Ianuarii. Unde ne aequivocis laboremus, attendendus est proprius stylus uniuscuiusque regionis et tribunalis, quia, ut docte observat praecipue in Data bullarum et brevium Pyrrhus Corradus in Praxi dispensat.
17 Apostol., lib. II, cap. 8, num. 47 et 49, si in bulla vel in brevi stylus proprius non servetur, adesset suspicio falsitatis; cap. *Quam gravi*, de Crimine falsi, nisi hinc inde probaretur veritas per textum in leg. *Sacri affatus*, 6, de Diversis rescriptis; Barbosa, ibid., num. 6; Mascard., de Probat., conclus. 1269; Rebuff., in Prax. benefic., tit. *Opponi quae contra bullam possint*, n. 27, pag. 150.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

18 Annus inceptus quando haberi possit pro completo, et quando non, tradit Voet. in Com-
19 ment. ad Pandect., lib. XLIV, tit. 31. Subdit vero idem auctor eodem loco, quod *ubi de momento in momentum tempus computandum est, disputari subinde potest, quo tempore hora lapsa intelligatur, an incipiente praeludio, an pulsu primo campanae horarum numerum designantis, an pulsu finito. Definitum vero Ultraiecti fuit ex iudicio mathematicorum, praeludium sequentis horae esse finem praecedentis, ne praeludium longius aut brevius horam anticipet vel retardet.*

20 Agit quoque laudatus auctor ubi supra a num. 2 et duobus sequent., de anno continuo et de anno utili, et utrumque eleganter explicat. Hic autem omittendum haud est, quod quoties in statutis fit simpliciter mentio anni, utrum de anno continuo an de anno utili intelligi debeat, non levis quaestio est; Anton. Matthaeus de Auction., l. II, cap. 6, n. 26; Van-Leeuwen., Censur. For. part. I, l. IV, cap. 10, n. 8, sentiunt de anno continuo intelligendum esse. Contra vero Groeneweg., ad tit. Instit. de perpet. et temporal. Action., n. 4 et seq., tenet intelligendum esse de anno utili.

21 De actionibus quae de iure civili spatio unius anni praescribuntur, consule Cuiacium, de div. Praescript., cap. 20, per tot.

22 De anno qui plura cupit, adeat Calvin. in Lexic., verb. *Annus*, tum Du Cange in Gloss. ad script. med. et infim. Latin., verb. *Annus* [1].

NOVAE ALIAE ADDITIONES EX ALIENA MANU.

23 Annus nihil aliud est quam *circus;* nam ut parvi circuli *annuli*, sic magni dicebantur *anni*, teste Varrone, lib. V de Lingua Latin... Quotiescunque enim sol circulum suum absolvit, et circum redit, revolutione sui annum definit.

Olim annus varie e variis gentibus distri- 24
buebatur, ut videre est apud Macrobium I Saturnal., 14. Sunt equidem qui quae Genes. V de longaeva vita priscorum patrum narrantur, negant accipi posse de annis solaribus. Sed sententiam hanc refellit Alphonsus a Caranza, de Partu, cap. 12, § 2, num. 25, ubi innititur divo Augustino, de Civitate Dei.

Iudaei annum computant a diluvio, Graecia 25
a ludis Olympicis, qui quovis quinquennio in monte Olympo fiebant, Romani ab Urbe condita, Christiani ab Incarnatione Salvatoris. An autem initio novi anni a die Nativitatis Christi, nimirum 25 Decembris, an vero a Kalendis Ianuarii computandum sit, vide Schauffer, part. III Quaest. Multae occurrunt divisiones, 26
sed nos agemus de ea quae praecipua et in iure frequentissima est, quod vel sit continuus, qui constat 365 diebus continuis, in quo etiam dies feriati computantur, nullis agendi obstaculis interceptis; vel utilis, qui constat tot diebus utilibus, quibus nimirum actori est agendi copia, reo defendendi facultas, et iudici potestas iudicandi, leg. 1, ff. de Divers. tempor. praescript.

Sed imperator Iustinianus, in leg. ultima, 27
cod. De in integr. restit., utilem hunc annum mutavit in quatriennium continuum. At quia lex haec est correctoria, non est generaliter de omnibus restitutionum speciebus accipienda, sed de quibus loquitur, nimirum maiorum et minorum propter absentiam, multo minus ad alias actiones tradenda.

Plura alia de anno dici possent; sed de eius 28
computatione agendum omnino est. Non eodem modo in iure nostro computatur, sed in allis quidem negotiis, naturaliter et ad momentum exigitur, de aliis vero civiliter accipitur, ut dies novissimus ceptus pro completo habeatur. Non immerito sane quaeritur quo id nitatur fundamento.

Varii varia sentiunt, ut praesertim Accursius, Viglius, Cuiacius, Noodt et alii. Sed, ut animadvertit Qucher, de civili et naturali temporis computatione, cap. 5, § 9, « ut plurimum inutilis est, odiosa semper, quae in aliorum praesertim magnorum virorum sententiis sollicitandis consumitur diligentia, nisi certiora simul proferantur. Experiar itaque an forte indagare valeam quam tandem in iure nostro varia illa temporis computatio habeat rationem. Eam vero non in singulis diversam, sed in omnibus in universum speciebus eamdem esse opinor, unice exinde petendam, quod naturalis quidem temporis computatio ipsis legum verbis inhaeret atque inservit, civilis autem computatio tota prudentum interpretationi debetur. Cum lex annum dicit, verba legis etiam

[1] His adde Gulielmum Beverigium, Institut. chronologicar. cap. 7 seqq. (Edit. Barbiel.)

ultimam anni horam complectuntur, quia haec quoque partem anni constituit, eique perficiendo necessaria est, adeoque ut ille annus, cum revera exactus nondum est, iuris fictione tamen interdum pro impleto habeatur, hoc non aliunde, quam ex iurisconsultorum interpretatione venire potest. Cum vero interpretatio aequitatis et humanitatis causa fiat, et propterea verba legis, si occasio sit in mitiorem quidem sensum accipi patiatur, in duriorem accipi non patiatur, ultro enasci mihi videtur, quae naturalis et civilis temporis computationis fines in genere regit, nimirum civilis computatio adhibetur quoties ea meliorem reddit conditionem eius cui lex certum tempus praefinit, quoties vero ea conditionem eius reddit duriorem, naturali computationi stamus. Reddit autem civilis computatio meliorem conditionem eius quem lex ad certum usque tempus arcet, et vetat: eadem computatio deteriorem redderet conditionem eius cui lex ad certum tempus usque permittit et indulget. Nam civilis computatio de tempore quod lex praefinit particulam detrahit. Ut clarius elucescat haec simplicissima naturali ratione subnixa esse, in rem praesentem veniamus, ut varias species ad regulam nostram revocemus.

« Praetor (pergit idem auctor) viginti quinque annis minorem aetatis lubrico captum in integrum restituere pollicetur. Quaeritur in leg. 3, § 3, digest. de Minor., an minor etiam die natalis sui adhuc dici debeat ante horam qua natus est, ut si captus sit, restituatur. Quaestio huc redit an tempus in proposita specie naturaliter computari debeat, an civiliter. Si naturaliter illud numeramus, minor est, ut recte restitutionem petat, si vero civilem computationem adhibemus, et diem coeptum pro completo accipimus, maiorem eum facimus, et a restitutionis beneficio excludimus: illud veritati et verbis edicti convenit, hoc nonnisi per fictionem et interpretationem inducere possumus. Atqui aequitatis ratio non patitur, ut nocendi causa ad fictiones confugiamus, et hoc unum interpretando agamus, quo verba legis in duriorem sensum detorqueamus: non foret hoc iura interpretari, sed calumniari. Unde Ulpianus ait in edicto de Minoribus a momento ad momentum temporibus spectandum esse; nec admittit in hac re civilem computationem, quia conditio minorum, quibus praetor hoc tempus indulget, per eam redderetur deterior. Unusquisque eadem omnia nullo negotio applicare poterit, etiam ad actionum praescriptiones, in quibus tempus itidem a momento ad momentum computari supra, ex l. 6, digest. de Obligat. et Action., vidimus. Ne taediosa repetitione gravis sim, quae ad edictum de minoribus paulo plenius explicui, hic in pauca compellam. Leges actionibus instituendis omnibus, tam in rem quam in personam, certum temporis spatium, aliis brevius, aliis longius indulgent. Si quod in civili computatione fit, de illo tempore particulam aliquam detraheremus, conditionem domini vel creditoris, cui lex illud tempus permittit, redderemus duriorem, ut dominio aliove iure suo citius excideret. Unde in actionibus praescribentis diem ceptum non habemus pro completo, sed naturali computatione stamus, ut nemo a rei iurisve sui persecutione ante excludatur quam novissimus illius temporis dies totus exierit; dict. leg., dig. de Oblig. et Action. Stat regula nostra quoad naturalem temporis computationem. Sed exigamus ad eamdem eiusmodi quoque species in quibus veteres tempus civiliter numerant. Lex puerum a testamenti factione arcet usque ad annum quartum decimum completum; leg. 5, dig. *Qui testam. fac. poss.* Si verbis stricte inhaeremus, et naturaliter tempus computamus, non valebit testamentum quod puer quarto decimo anno die suo natali fecit ante horam qua natus est; completus enim annus dici nequit cui vel hora deest. Sed Marcianus, et Ulpianus in dict. leg. 5, annum completum ex vulgari loquendi consuetudine benigne interpretantur, simul ac novissimus eius anni dies coeptus est, eaque ratione de tempore quod lex puero praefinit particulam detrahunt, ut eo maturius testandi facultatem habeat, et sic melior eius conditio reddatur. Idem plane contigit in l. 1, dig. de Manumiss. Lex Aelia Sentia vetat ut dominus viginti annis minor servum sine consilio manumittat. Sed placuit, prudentum scilicet interpretatione, tempus civiliter computari, et diem ultimum coeptum pro completo haberi. Sic enim melior fit conditio domini, ut is qui Kalendis Ianuarii natus est post sextam noctis pridie Kalendas quasi annum vigesimum compleverit recte manumittat. Eadem ratione Paulus, l. 132, princ., et l. 134, dig. de verbor. Signific., civilem adhibet computationem, quia per eam melior redditur conditio patris Latini, cui lex Papia Poppaea, et Iunia Norbana iura Quiritium tribuunt, si ei filius natus, et is anniculus factus esset, Paulus anniculum, secundum vulgarem loquendi consuetudinem, accipit die trecentesimo sexagesimo quinto incipiente, ut pater eo citius ad civitatem Romanam perveniat; item ne filio, ante ultimum anni diem exactum, moriente, ab ea excludatur. Tandem cum in l. 15, princip., dig. de divers. temp. Praescript., l. 6, et l. 7, de Usurp. et usucap., dicitur in usucapionibus non ad momentum, sed civiliter tempus computari, evidens iterum est hoc pertinere ad meliorem reddendam conditionem eius cui lex illud tempus implendum praefinivit, et cum Venuleius, in dict. leg. 15, ait hoc in usucapione ita servari, non obscure indicat ex iurisconsultorum interpretatione receptum esse,

ut possessor non demum exacto quod verba legis requirebant, sed statim incipiente postremo die, dominium acquirat, quasi tunc iam tempus totum implevisset. Sed an non eo ipso tamen vitiatur regula nostra? Negari enim non potest per civilem temporis computationem in usucapione deteriorem reddi conditionem domini, ut eo citius dominio rei suae cadat. Sic autem verum non esse videri potest, quod supra diximus, veteres naturali temporis computatione stare, quoties, per computationem civilem in duriorem causam incideret is cui lex illud tempus praefinivit. Speciosa est haec obiectio, sed quae non imponet animadvertentibus, illud triennium, decennium, vicennium, cuius novissimum diem coeptum in usucapione pro completo accipimus, non praefinitum esse domino, ut intra illud rem suam vindicare, illiusque temporis praescriptione a rei suae vindicatione excludi debeat; sed possessori, qui in conditione usucapiendi est, ut eo tempore elapso dominium acquirat Domino ad rem suam vindicandam, sive ea mobilis sit, sive immobilis, lex concedit annos triginta, et hos ne civiliter ad momentum numeramus, nec quidquam de eo tempore detrahimus, nec conditionem domini in re sua persequenda reddamus deteriorem, sed illud tempus quod effluxisse debet, ut lex possessori, cum usucapionis requisita adsunt, dominum adiiciat, computamus civiliter, et secundum vulgarem loquendi consuetudinem, quia sic meliorem reddimus conditionem eius cui lex hoc tempus ad acquirendum dominium praefinivit. Ex his quae adhuc disputavimus apparere opinor rationem quae diversam temporis computationem in iure nostro niti diximus, apte quadrare in eas species in quibus a veteribus diserte cautum atque definitum reperimus, civiliter an naturaliter tempus computari debeat; regulamque adeo, quam supra proposuimus, non ex ingenio et ad libitum, ut ius ex ea sumatur confictam; sed ex iure, quod est, collectam et factam esse. Quod si est, non video cur non eadem in illis quoque sequenda sit speciebus in quibus una temporis computandi ratio adhibenda sit, expresse traditum ac decisum non invenimus. Veteres per varia illa in eamdem rationem et sententiam conspirantia exempla, satis nobis auctoritate et doctrina sua praeivisse mihi videntur, ut in causis similibus omnibus tuto similiter statuere possimus. Quoties igitur conditio eius cui lex certum tempus praescribit per civilem computationem redditur melior, civiliter tempus numerabimus, postremumque diem coeptum benigna interpretatione pro completo accipiemus, nisi tamen interpretandi occasionem ipsa legis verba praecedant; tunc enim regulam cessare debere vix opus est ut moneatur. Exemplo sit edictum quo praetor minorem septem et decem annis postulare prohibet in l. 1, § 3, de Postulando. Veteres in hoc edicto tempus naturaliter ad momentum numerasse, neque ad postulandum admisisse, nisi qui octavum et decimum annum attigisset, colligere possumus ex § ult., instit. *Quibus ex caus. man. non lic.*, atqui, civilis temporis computatione adhibita, melior futura erat conditio adolescentis, qui sic exeunte anno septimo decimo, iamdudum postulare posset; verum id non patiebantur edicti verba, quae minorem annis decem et septem, qui eos non in totum complevit, postulare prohibent; dig. leg. 1, § 3, dict. de Postulando. Simile quid observare possumus circa legitimam contrahendarum nuptiarum aetatem: masculus quartum decimum, puella duodecimum annum implevisse debet, ut ius connubii habeat. Minor quatuordecim vel duodecim annis a nuptiis arcetur; leg. 17, § 1, dig. de Reb. auct. iud. poss., l. 74, dig. de Iur. dot.; sed quomodo hoc tempus computabimus, civiliter an naturaliter? Finge ex l. 4, dig. de Rit. nupt., duodecim annis minorem domum ductam esse, ipso autem die eius natali, quo duodecimum annum explebat, ante horam tamen, qua nata est, virum mori. Si regulam nostram sequimur, supremum diem totum quasi plenum computare debemus, ut expleto per humanam interpretationem, quod iusto nuptiarum deest tempori, legitima defuncti uxor fuisse dici queat, quae ab omni matrisfamilias dignitate et iuribus excluditur, si duodecim annos naturaliter et ad momentum numeramus. Sed verius puto in hac specie a regula nostra recedendum, et naturali temporis computationi standum esse, quia lex, quae iustam nuptiarum aetatem definivit, eas non completo, sed post completum demum duodecimum, aut quatuordecimum annum, contrahere permittit; leg. 24, cod. de Nupt. Unde etiam tertii decimi et quinti decimi anni mentionem in hac re aliquando fieri supra monuimus.

ADDITIONES CASINENSES.

Annus bissextus, vel *intercalaris,* vel *bissextilis* ille est cui semper post quatuor annos additur una dies, ita dictus a *bissexto Kalendas.* 29

Annus gratiae, ita dicitur quod a Christi gratiae auctoris ortu exorditur. Vid. Gos. Scal. in Can. Isag. 30

Annus secundum Evangelium. Vide Du Cange. 31

Anni novi initium olim apud Romanos, die Nativitatis Domini, in cereis designatum fuit. Vid. Ven. Bed. l. 1, de tempor. Ratione, cap. 45; Mabillon., XII, de Re diplomatica, cap. 23; Marten., tom. III, l. IV, cap. 12, n. 47, de Ant. Eccl. Rit. 32

Anni novi festum solemne fuit in ecclesia S. Martini, cuius officium et ritum lege apud Marten., loc. cit., cap. 13, n. 17. 33

ANNUS PROBATIONIS, seu NOVITIATUS

Summarium.

1. Annus probationis institutus est ut religio probet mores novitii, et novitius austeritatem religionis. - 2. Annus probationis sive in masculis, sive in feminis incipit solum a die susceptionis habitus. - 3. Habitus regularis de essentia et substantia est deferendus a novitiis per annum probationis. - 4. Annus probationis nequit fieri in habitu saeculari. - 5. Pro admittendis ad annum probationis, seu novitiatus, licet in iure nulla reperiatur statuta praecisa aetas; - 6. tamen ex Sacra Cong. requiritur quod saltem attingant quintum decimum annum. - 7. Puella quae non complevit annum duodecimum recipi poterit interim pro educanda. - 8. Sed regulariter novitia vestiri non potest ante quartum decimum annum expletum, et tunc de licentia Sacrae Congreg., si velit esse formaliter novitia ante quintum decimum expletum. - 9. Conversi nequeunt recipi ante vigesimum aetatis suae annum. - 10. Annus probationis debet esse continuus, ita ut novitius annum probationis animo religionem deserendi interrumpens, licet per duas horas solas, teneatur incipere de novo annum novitiatus. - 11. Si tamen novitius non exivisset a monasterio, sed animo fugiendi intra claustrum, aliquantisper latitasset, non propterea annus probationis censeretur interruptus. - 12. Imo annus novitiatus non interrumpitur, etiamsi novitius, retento habitu, perterritus severitate vel iracundia, aut minis superioris aut magistri a monasterio abdite exeat causa se celandi, dummodo habeat animum redeundi. - 13. Et de uno, qui a religione S. Francisci de Paula per spatium viginti horarum extra monasterium sine habitu permansit, declaravit Sac. Cong. posse tolerari de exitu cum habitu et animo redeundi. - 14. Annus novitiatus non interrumpitur, si novitius habitu religionis indutus a monasterio ex sui superioris licentia exeat, causa peregrinandi ad stationes, vel ad alia loca pia, vel invisendi parentes aut cognatos, aegrotantes, vel mendicandi aut recreandi, aut alia huiusmodi causa. - 15. Vel etiamsi ob adversam valetudinem maneat extra monasterium. - 16. Annus tamen novitiatus interrumpitur a novitia, quae infirma morbo contumaci remittitur curanda domum, eo pacto ut reversa reincipiat novitiatum a capite, ad 17. - 18. Absque tamen caeremoniis, ad evitandas expensas. - 19. Sed si novitiatus annum expleverat, posteaque ex causa supradicta de consensu monialium et superioris exiit, potest, cum redit, admitti sine novo novitiatu. - 20. Annus novitiatus non dicitur interrumpi, nec discontinuari a novitiis qui completo anno probationis, propter infirmitatem ante emissam professionem cum licentia superiorum exeunt. - 21. Imo neque deberet alium annum novitiatus emittere, qui finito et integre completo anno probationis exiret etiam sine licentia. - 22. Sic etiam novitius, qui finito anno probationis fuit habitu spoliatus, potest iterum admitti, et profiteri absque novo novitiatu. - 23. Secus si habitum sponte deposuisset. - 24. Et sic etiam non interrumpitur novitiatus a novitio, seu novitia, si intra annum novitiatus a capitulo dimittatur, et habitu religionis exspolietur, et postea mutata sententia ad habitum restituatur, antequam exeat a monasterio. - 25. Annus novitiatus debet esse completus de momento in momentum. - 26. Adeo ut professio facta nondum completo anno, etiam per modicum tempus, esset nulla. - 27. Imo debet esse ita completus et integer, ut anno bissextili debeat necessario exspectari lapsus diei, qui tunc de novo additur, ad 28. - 29. Anno probationis completo non potest a superioribus regularibus ultro protrahi tempus probationis, non solum reluctante novitio; - 30. sed neque ipso novitio consentiente. - 31. Monialibus, elapso tempore novitiatus, si habiles sint, praefigendus est terminus quindecim aut viginti dierum ad deliberandum num velint profiteri nec ne; et si renuant profiteri, continuo remittendae sunt ad parentes aut consanguineos. - 32. Aliqua rationabili aut iusta causa interveniente, possunt superiores annum probationis, et professionem prorogare ad breve tempus. - 33. Tempus, ad quod usque possunt superiores professionem prorogare ex iusta causa, esset, v. g., usque ad quintum et sextum mensem, maxime si novitius, vel novitia de praesenti esset inhabilis ad profitendum et adesset spes superventurae habilitatis. - 34. Si autem propter aliquam pertinacem infirmitatem, vel aliam causam esset protrahenda professio ultra sex menses, tunc pro facultate esset adeunda Sedes Apostolica, ad 35. - 36. Annus novitiatus, sicuti et professio sub poena nullitatis debet necessario fieri in conventibus designatis, et dantur ad hoc decreta, ad 37. - 38. Ex talibus decretis manifeste patet non posse extra conventus designatos fieri neque novitiatum, neque professionem sub poena nullitatis. - 39. Decreta in clausula irritante loquuntur copulative, et absolute volunt quod tam novitiatus, quam professio fiat in conventibus designatis, aliter sive novitiatus, sive sola professio fiat extra ipsos, professio erit absolute nulla. - 40. Non obstant tamen allegata Clementina decreta, quin possit aliquis a superioribus ad habitum recipi in conventu non designato, ut sic eius filius instituatur, dummodo postea transmittatur ad conventum designatum, et ibi integrum annum novitiatus peragat, incipiendo a die residentiae, et religiosi convictus in tali designato conventu, et ipso sic completo, in eodem designato conventu professionem emittat. - 41. Talis novitius, inspecto effectu, dicitur admissus, et receptus in conventu designato. - 42. Licet enim indutus fuerit habitu regulari in conventu non designato, non tamen fuit ibi indutus ut novitiatum perageret in tali conventu non designato, sed ut Novitiatum perageret integre in conventu designato, et ibi professionem emitteret. - 43. Annus probationis non potest renuntiari neque a novitio, neque a monasterio. - 44. Annus probationis, seu novitiatus ad valide profitendum exigitur etiam in religione Hierosolymitana. - 45. De iure antiquo annus probationis ex consensu utriusque partis diminui poterat, secus de iure novo. - 46. Equites ordinum militarium emittere professionem valent nondum completo anno probationis. - 47. Equites S. Ioannis non possunt professionem emittere ante sextum decimum aetatis annum completum. - 48. Commendatarii monasteriorum intra sex menses professionem solemnem emittere debent, vel cedere commendas. - 49. Moniales S. Dominici in articulo mortis constitutae possunt, probationis anno nondum completo, professionem emittere. - 50. Verum haec professio operatur, ut monialis professa capax sit indulgentiarum, aliarumque gratiarum quas religiosi in articulo mortis consequuntur. - 51. Si vero monialis convalescat, annum complere debet probationis, et denuo professionem emittere. - 52. Alii novitii utriusque sexus gaudent mox dicto privilegio cum ordine D. Dominici. - 53. Quaestio de professione a quadam novitia in articulo mortis emissa.

1 Annus probationis institutus est, ut religio probet mores novitii, et novitius austeritatem religionis; habetur expresse, cap. *Apostolicam*, de Regularibus, et cap. *Is qui monasterium*, et cap. *Non solum*, de Regularibus, in 6. Et 2 hic annus probationis sive in masculis, sive in feminis, incipit solum a die susceptionis habitus, sive ab eodem die quo in habitu religio-

nis novitii incipiunt sequi communem aliorum religiosorum vitam: ex Concil. Trident., c. 15,
3 sess. 25, de Regular. Habitus enim regularis de essentia et substantia a novitiis est deferendus per annum probationis, ut expresse habetur ex eodem concil., ibid., praecisis his verbis: *Nec qui minore tempore quam per annum, post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur: professio autem antea facta sit nulla, nullamque inducat obligationem.* Sic tenent communiter doctores, et Gloss., in cap. final., verb. *Habitus,* 17, quaest. 2, et in cap. *Super eo,* de Regularib., ubi expresse dicit probationem debere fieri in habitu monachali; et cap. *Statuimus,* de Regularibus. *Alioquin,* inquit, *non posset probare austeritatem monachalem, quae*
4 *magna ex parte in vestibus consistit.* Et quod in habitu saeculari nequeat fieri novitiatus, expresse decrevit Sac. Congreg. Episcop. et Regul., in una Senogallien. 17 April. 1602, et in una Mediolanen. 25 Octobris eiusdem anni 1602.

5 Pro admittendis ad annum probationis, seu novitiatus, licet in iure nulla reperiatur statuta praecisa aetas, et in const. Clemen. VIII, incip. *Cum ad regularem,* dicatur praecise: Quisque recipiendus in aliquo ordine regulari, etiam Mendicantium, in ea sit aetate constitutus, quam eius ordinis, in quo recipitur, re-
6 gularia instituta et ordinationes requirunt; tamen ex Sacra Congreg., ut refert Nicol. in Floscul., verb. *Novitius,* num. 5, fuit sic decretum: *Recipiendi novitii decimum quintum saltem aetatis suae annum attingant;* in una Theatinorum 16 Iulii 1632, et in una Observantium 7 Aprilis 1634. Et pro puellis, ibid., num. 25,
7 refert fuisse sic decisum. Puella quae non complevit annum duodecimum recipi poterit interim pro educanda; in una Venetiarum 21 No-
8 vembris 1600. Sed regulariter novitia vestiri non potest ante quartum decimum annum expletum; et tunc de licentia Sacrae Congregationis, si velit esse formaliter novitia ante quintum decimum expletum; in una Perusien.
9 5 Novembris 1602. Pro conversis autem religiosis a Clem. VII, in sua citata constit. incip. *Cum ad regularem,* fuit sic statutum: *Ipsi autem conversi non recipiantur ante vigesimum aetatis suae annum.*

10 Annus probationis, seu novitiatus debet esse continuus, ita ut novitius annum probationis animo religionem deserendi interrumpens, licet per duas solas horas, teneatur incipere de novo annum novitiatus, ex decreto Sac. Congr. Conc. quae, ut refert Fagnan., in cap. *Ad nostram,* de Regul., n. 27, et in cap. *Insinuante, qui clerici, vel voventes,* num. 36, interrogata a procuratore generali ordinis Minimorum: *An novitius qui a monasterio, ut aliam religionem ingrederetur, abierat, ac duas tantum horas in alio conventu moram traxerat, ac statim deinde facti poenitens reversus fuerat, teneretur incipere novum annum probationis? Respondit teneri ab eo die quo rediit.* Si tamen, dicit Fagnan., loc. cit., 11
in cap. *Insinuante,* novitius non exivisset a monasterio, sed animo fugiendi intra claustra, aliquantisper latitasset, non propterea annus probationis censeretur interruptus, ut ex facto respondit Navarr., consul. 33, *Puer quidem,* de Regularib. Imo secundum Galv., consul. 12, 12
n. 17; Tamburin., tom. III, disput. 6, q. 7, n. 18; Bartholom. de Vecchis, et Barbosam, Iuris eccles., lib. I, c. 42, n. 128, annus novitiatus non interrumpitur, etiamsi novitius, retento habitu, perterritus severitate, vel iracundia, aut minis superioris, aut magistri, a monasterio abdite exeat, causa se celandi, dummodo habeat animum redeundi. Et de uno, 13
qui a religione S. Francisci de Paula per spatium viginti horarum extra monasterium sine habitu permansit, declaravit Sac. Congreg. Episcop. et Regular. 11 Augusti 1626, posse tolerari de exitu cum habitu et animo redeundi. Sic apud Barbosam, loc. cit., n. 124.

Annus novitiatus seu probationis non inter- 14
rumpitur, si novitius habitu religionis indutus a monasterio ex sui superioris licentia exeat causa peregrinandi ad stationes, vel ad alia loca pia, vel invisendi parentes, aut cognatos aegrotantes, vel mendicandi, seu recreandi, aut alia huiusmodi causa; vel etiam 15
si ob adversam valetudinem maneat extra monasterium. Ita tenent Iacob. de Graff., in aur. dec., part. I, lib. III, cap. 9, num. 18; Fr. Emmanuel., q. 15, art. 7; Peyrin., Gonzalez, Stephanus Gratian., Barbosa, Iuris eccles. univers. lib. 1, cap. 42, num. 126, cum aliis, et Bartholomaeus de Vecchis, disp. 12, dub. 3, n. 13, ubi refert fuisse ita a Sacra Congreg. decisum. Annus tamen novitiatus, seu probationis, 16
interrumpitur a novitia, quae infirma morbo contumaci remittitur curanda domum, ex Sac. Congreg., in una Neapolitana 14 Decemb. 1593, et 4 Augusti 1597. Eo pacto ut reversa rein- 17
cipiat novitiatum a capite, ut decrevit eadem Sacra Congreg., in una Venetiarum 14 Decemb. 1605, et in Tranen. 15 Sept. 1634, 10 Feb. 1645, et 12 Aprilis 1647. Absque 18
tamen caeremoniis ad evitandas expensas, in Neapolitana 26 Novemb. 1624. Sed si novi- 19
tiatus annum expleverat, posteaque ex causa supradicta de consensu monialium et superioris exiit, potest, cum redit, admitti sine novo novitiatu, in Neapolitana 8 Novemb. 1619. Sic refert Nicol. in Floscul., verb. *Novitia,* n. 39 et 40.

Annus probationis non dicitur interrumpi, 20
nec discontinuari a novitiis, qui completo anno probationis, propter infirmitatem ante emissam professionem cum licentia superiorum de mo-

nasterio exeunt. Sic divus Antoninus, Ioannes Andreas, Sylvester, Sanchez, Lopez, et alii passim, Glossa in c. *Eum qui,* de Regul. iuris, in 6, quae dicit eum qui certus est certiorari amplius non oportere; et sic etiam fertur fuisse responsum ad dubium, an is qui habitu regulari suscepto per annum integrum mansit in religione, eoque lapso gravi morbo correptus, propterea professione nequaquam emissa, permissu superiorum ad saeculum rediit, possit inde ad triennium morbo liberatus, et ad monasterium reversus, protinus emittere professionem, vel potius per alium annum stare in probatione teneatur: Die 27 Februar. 1596, Sac. Congreg. censuit *posse statim emittere professionem non exspectato alio probationis anno, nisi religionis, aut personae conditio sit immutata; idque superiores religionis animadvertere diligenter debere.*

1 Imo neque deberet alium annum novitiatus peragere, qui finito et integre completo anno probationis, exiret etiam sine licentia; nam proposito dubio, an novitia quae finito anno probationis exivit e monasterio absque licentia ordinarii, iterum reversa, possit sine nova probatione ad professionem emittendam admitti? Die 12 Februarii 1598, Sacra Congreg. censuit *posse, nisi conditio religionis, aut personae sit immutata, idque a superioribus monasterii diligenter esse dispiciendum.* Sic tenet et refert Fagnanus, in c. *Qui presbyterum,* de
2 Poenit. et remiss., num. 119. Sic etiam novitius, qui finito anno probationis fuit habitu spoliatus, potest iterum admitti et profiteri
3 absque novo novitiatu. Secus si habitum sponte deposuisset; Sac. Congregat. in una Observantium 26 Aprilis 1619; apud Nicol., in Floscul.,
4 verb. *Novitiatus,* num. 11. Et sic etiam non interrumpitur annus novitiatus a novitio seu novitia, si intra annum probationis seu novitiatus a capitulo dimittatur, et habitu religionis exspolietur, et postea mutata sententia ad habitum restituatur, antequam exeat a monasterio, quia in hoc casu habitus dimissio non est cum effectu egressionis; Suarez, Vecch., Peyrin. et alii passim.

5 Annus probationis seu novitiatus debet esse completus de momento in momentum, ut colligitur ex c. *Non solum,* de Regularib., in 6. ubi habentur praecisa verba: *Districtius inhibemus, ne ante annum probationis elapsum, quempiam ad professionem vestri ordinis recipere praesumatis;* et ex Trident., sess. 25, de Regular., c. 15, nullam declarante professionem illius *qui minori tempore quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit;* quod indicat annum probationis debere esse integrum, et completum de momento in momentum, ut expresse declaravit Sacra Con-
6 greg. Concil., 1 Februar. 1631. Adeo ut professio facta, nondum completo anno, etiam per modicum tempus esset nulla, ex ead. Sac. Cong. Concil., quae 21 Ianuarii 1617 declaravit *professionem emissam non completo anni curriculo, etiam per duas horas tantum, non valere.*

Imo debet esse ita completus et integer an- 27
nus novitiatus seu probationis, ut anno bissextili debeat necessario exspectari lapsus diei, qui tunc de novo additur, cum illi duo dies pro uno computentur; arg. text. in l. *Minorem,* 3, ff. de Minoribus, et in l. *Cum bissextus,* ff. de verbor. Significat., et in c. *Quaesivit,* eodem titulo. Et sic expresse habetur ex 28
Sacra Congreg. Concil. quae in una Patavina 4 Iunii 1527, censuit *non valere professionem respectu anni bissextilis cuiusdam, qui ingressus est religionem 27 Martii, et die 26 eiusdem mensis sequentis anni, currente anno bissextili, emisit professionem.* Et in una Andegavensi 31 Augusti 1533, eadem Sacra Congreg. Concil. censuit *Professionem emissam a Fratre ordinis Recollectorum S. Francisci in anno bissextili, non exspectato lapsu diei qui illi anno accrescit, esse invalidam, ut emissam ante lapsum anni praescripti a concilio Tridentino.*

Anno probationis completo, non potest a 29
superioribus regularibus ultro protrahi tempus probationis, non solum reluctante novitio, cum hoc esset nimis ei gravosum; arg. cap. *Ad apostolicam,* de Regularib., sed neque ipso 30
novitio consentiente, cum expresse obstet concilium Tridentin. quod cum, cap. 15, sess. 25, de Regularibus, praefixerit pro probatione terminum unius anni, in cap. 16 immediate sequenti praecipit per haec praecisa verba: *Ut, finito tempore novitiatus, superiores novitios quos habiles invenerint ad profitendum admittant, aut a monasterio eiiciant;* contra quam conciliarem dispositionem superiores regulares et omnes papa inferiores nequeunt dispensare; Extravagant. *Sancta Romana,* § *Quidam autem;* et ibi Glossa in verb. *Concilii,* de Religiosis domibus. Et iuxta hoc Tridentini decretum 31
Sacra Congregatio Concilii, teste Miranda, quaest. 8, de Monialibus, art. 3, declaravit monialibus, elapso tempore novitiatus, si habiles sint, praefigendum esse terminum quindecim aut viginti dierum, ad deliberandum num velint profiteri nec ne; et si renuant profiteri, continuo remittendas esse ad parentes aut consanguineos.

Aliqua tamen rationabili et iusta causa inter- 32
veniente, sentio cum Rodriquez, Suarez, Miranda, Navarr., Sanchez, Lessio, Faust., Fagnan. et aliis, posse superiores annum probationis et professionem prorogare ad breve tempus, et proinde verba illa concilii, *finito tempore,* intelligenda esse civiliter et cum moderata latitudine, et quando nulla subest rationabilis et iusta causa prorogandi; et sic declaravit Sac. Congregatio 21 Maii 1597, ut refert Aldan. in Compend. canon. resolut., lib. I, tit. 25, n. 10.

33 Tempus autem ad quod usque possunt superiores professionem prorogare ex iusta et rationabili causa, dicerem esse usque ad sextum mensem, maxime si novitius vel novitia de praesenti esset inhabilis ad profitendum, et adesset spes superventurae habilitatis, ut declaravit S. Pius V, pro Patribus Dominicanis, in eorum constitutione, ad text. 11, cap. 14, de Novit., dist. 1.

34 Si autem propter aliquam pertinacem infirmitatem vel aliam causam esset protrahenda professio ultra sex menses, tunc pro facultate esset adeunda Sedes Apostolica, et sic fuisse decisum a Sacr. Congreg. refert Fagnan., in cap. *Ad apostolicam,* de Regul., num. 9, 10, 11, pro novitia longa infirmitate correpta, quae cum pro remedio adiisset Sacram Congregationem Concilii, *ipsa Sacra Congregatio censuit agendum cum Sanctissimo, ut concedatur prorogatio ultra menses sex a finito anno, donec duret spes recuperandae sanitatis; Sanctissimus* 35 *annuit, ut concedatur ista prorogatio;* et ibidem refert Sacr. Congr. censuisse opus esse, ut Sanctissimus daret dilationem Olympiae Spinulae novitiae, quae verebatur ne, emissa professione, bona sua apud mercatores existentia recuperare non posset, Sanctitas Sua indulsit sex menses ultra annum novitiatus ut manere posset in monasterio absque professione.

36 Annus novitiatus sicuti et professio sub poena nullitatis debet necessario fieri in conventibus designatis ex decretis Clementis VIII; et ut clare hoc pateat, dantur hic ad litteram ipsa decreta. Decretum primum, editum 12 Martii 1596, sic praecise habet: *Praecipimus omnibus generalibus ut de caetero neminem sub quovis praetextu aut colore ad habitum regularem admittant, nisi in conventibus auctoritate nostra designandis. Insuper sancimus ut quoad huiusmodi conventus per nos deputati non fuerint, superiores a receptione quorumcunque novitiorum, sive ad habitum, sive ad professionem, omnino abstineant.* Et infra: *Receptiones vero et professiones quaslibet eorum qui contra huiusmodi decretum admissi fuerint nullas et irri-* 37 *tas esse ex nunc decernimus.* Secundum decretum, editum 20 Iunii 1599, habet praecisa verba: *Sanctissimus cum districte prohibuerit ne quis ad suscipiendum habitum religionis admitteretur profitereturve, quousque monasteria et conventus aliquot destinarentur, quia tamen non obstante tali prohibitione cognovit nonnullos praetextu licentiarum receptos et admissos fuisse, nunc denuo praecipit ne quemquam nisi per litteras in forma brevis ad habitum regularem suscipiendum nisi in conventibus designandis, recipere, aut receptos ad professionem admittere ullo modo audeant; quinimo receptos contra primam prohibitionem etiamsi imperfectum habitum, aut sine capucio gerant, omnino eiicere debeant.* Et infra: *Receptiones vero et professiones quaslibet eorum qui contra decretum admissi fuerint, nullas et irritas esse ad quemcunque effectum ex nunc decernit et declarat.*

Ex istis decretis manifeste patet non posse 38 extra conventus designatos fieri neque novitiatum neque professionem sub poena nullitatis; sunt enim clara verba pontificis et novitiatum et professionem extra tales conventus emissam, irritantia. *A receptione quorumcunque novitiorum sive ad habitum sive ad professionem omnino abstineant.... Ne quis ad suscipiendum habitum religionis admitteretur, profitereturve.... Ne ad habitum regularem suscipiendum, nisi in conventibus designandis, recipere, aut receptos ad professionem admittere nullo modo audeant. Receptiones vero et professiones quaslibet eorum qui contra huiusmodi decretum admissi fuerint, nullas et irritas ad quemcunque effectum ex nunc decernit et declarat.* Ubi 39 vides quod decreta in clausula irritante loquuntur copulative, et absolute volunt quod tam novitiatus quam professio fiant in conventibus designatis, aliter sive novitiatus solum, sive sola professio fiat extra ipsos, professio erit absolute nulla, cum talis sit natura copulae; l. *Si haeredes,* ff. de Condition., instit. l. *Si quis ita stipulatus,* in fine, ff. de verbor. Obligat. et cap. *Ex parte,* de Rescriptis, ut late probant pluribus adductis Fagnanus, lib. IV Decretal., cap. *Insinuante, qui clerici, vel voventes;* Pignatell., tom. IX, consult. 173, num. 56, et consult. 175, a num. 24; Moron., respons. 82, num. 94 et seqq.; Passerin. de Statu homin., quaest. 189, art. 10, num. 334; Donatus, tom. II, part. II, tract. 8, q. 2 et 4; Ursaya, tom. VIII, part. I, discept. 33, n. 34; Matthaeuc., Offic. cur., cap. 34, n. 20, et alii plures. Vide verb. *Professio,* n. 10.

Non obstant tamen supra allegata Clementina 40 decreta quin possit aliquis a superioribus ad habitum recipi in conventu non designato, ut sic eius filius instituatur, dummodo postea transmittatur ad conventum designatum, et ibi integrum annum novitiatus peragat, incipiendo a die residentiae et religiosi convictus in tali designato conventu, et ipso sic completo in eodem conventu designato professionem emittat, quia sic salvatur finis summi pontificis, qui fuit ut novitii probarentur in conventibus strictioris Observantiae, atque ibi probati per integrum annum et idonei reperti ad professionem admitterentur, vel, si inhabiles, e monasterio eiicerentur, ad praescriptum Tridentini, cap. 15 et 16, sess. 25, de Regular. Verba enim illa: *Praecipimus ut de caetero neminem sub quovis praetextu ad habitum regularem admittant,* vel similia, intelligenda sunt cum effectu; arg. cap. *Relato,* de Cleric. non resident., cap. *Aut verba,* de Poenit., dist. 1; Glossa, in Extravagante *Suscepti,* in verb. *Cum*

effectu, ne sede vacant.; Feder. de Senis, cons. 10, *Casus talis est,* in fine; Fagnan., in l. IV Decretal., cap. *Insinuante, qui clerici, vel voventes, n.* 46.

Talis autem novitius inspecto effectu dicitur admissus et receptus in conventu designato, ubi per annum de momento in momentum completum probat austeritatem religionis, et religio mores illius, iuxta textum in cap. *Ad apostolicam,* de Regularib., et ibi postea ad solemnem professionem admittitur, ad praescriptum concilii Tridentini, cap. 16, vers. *Finito tempore novitiatus,* sess. 25, de Regularib., et iuxta ipsa Clementina decreta superius allegata. Licet enim indutus fuerit habitu regulari in conventu non designato, non tamen fuit ibi indutus ut novitiatum perageret in tali conventu non designato, sed ut novitiatum perageret integre in conventu designato, et plene eo completo in tali conventu designato, ibi professionem emitteret, iuxta decreta Clementis VIII, die 12 Martii 1596, et 20 Iunii 1599, et Urbani VIII, die 2 Aprilis 1632, a quo declarantur solum invalidae professiones eorum qui annum probationis non fecerunt in conventibus ad recipiendos novitios designatis. Sic solide cum pluribus aliis Fagnan. loc. cit.

3 Annus probationis post concil. Tridentin. non potest renuntiari neque a novitio, neque a monasterio; concil. Trident., sess. 25, de Regularib., cap. 15, ubi irritat omnes professiones factas ante annum novitiatus expletum; decretum autem irritans inducit formam cui renuntiari non potest, ut notat Bald., in l. 1, num. 2, vers. *In contrarium,* ff. de Liber. et posth., et Albert. Brun., in tract. de Form., fol. 3, col. 1; ubi enim est data forma, consensus partium non operatur; Gloss., in cap. *Statutum,* in princ., verb. *Committatur,* de Rescript., lib. VI, et ita anno probationis renuntiari non posse saepius declarasse Sacram Congreg. Concil. testatur Fagnan., lib. III Decretal., in cap. *Ad apostolicam,* de Regul., num. 24, et tenet Barbosa, in Trident., sess. 25, de Regul., c. 16, num. 33; Navarr., Roderic., Fr. Emmanuel, et alii communiter.

4 Annus probationis seu novitiatus ad valide profitendum exigitur etiam in religione Hierosolymitana, ex statut. 28, de Reception. Fratr., et sic declaravit Sacra Congr. Concil., ut referunt Flamin. Paris, de resignat. benefic., lib. I, n. 120, et Stephan. Gratian., discept. forens., 163, num. 27, et Fagnan., lib. V Decretal., in cap. *Quia presbyterum,* de Poenit. et remiss. Excipiuntur tamen Bohemi, quibus indultum est ut non teneantur esse in probatione nisi per sex menses, ut ordinat. 39, de Recept. Frat. in nov., et 36, in antiq. Sic Fagnan., loco citato. Alia vide verb. *Professio.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

5 De iure antiquo annus probationis consensu mutuo utriusque partis, novitii nempe et admittentium illum ad professionem, diminui poterat; secus vero de iure novo conc. Trid., ut recte observat auctor, n. 41.

Equites ordinum militarium, secluso pro- 46
prio statuto, emittere professionem valent nondum completo anno probationis, propterea quod concilium Tridentinum solummodo comprehendit religiosos in communi viventes, strictam paupertatem, castitatem et obedientiam profitentes, quales non sunt equites ordinum militarium. Addidi *secluso proprio statuto,* nam 47
equites S. Ioannis statutum habent ne possint professionem emittere ante sextum decimum aetatis annum completum et ante annum probationis exactum; confer Schmalzgrueber, Iur. eccles. univ., lib. III, part. IV, tit. 31, § 4, num. 49.

Commendatarii monasteriorum, quae capita 48
ordinum sunt, intra sex menses professionem solemnem emittere debent, vel cedere commendas; concilium Tridentinum, sess. 25, cap. 21, de Regular. Idem auctor eodem loco, n. 50.

Moniales S. Dominici, si legitimam aetatem 49
habeant, et iudicio medici articulo mortis constitutae sint, possunt, probationis, anno nondum completo, professionem emittere, ex privilegio a sanct. mem. Pio V, in constit. 109 huius pontificis Bullar. nov. tom. II. Verum haec 50
professio solum operatur ut monialis professa capax sit indulgentiarum et aliarum gratiarum quas in articulo mortis professae et professi consequuntur. Caeterum, si monialis convale- 51
scat, ut caetera iura professis competentia participare possit, probationis annum complere debet et denuo professionem emittendo prius editam ratam habere; Donat., tom. II Prax. regul., tract. 9. quaest. 16, n. 1 et 2. Gaudent vero 52
mox dicto privilegio alii novitii utriusque sexus cuiuscunque ordinis, modo cum ordine divi Dominici in privilegiis communicent. Miranda in Manual. praelat., tom. I, quaest. 22, art. 10, in fin.

Quaedam novitia in aetate erat professionem 53
emittendi, tum annum probationis compleverat, nondum tamen professionem emiserat. Correpta gravi morbo professionem emisit, et deinde obiit. Quaestio exorta fuit utrum professio haec facta dicenda esset iuxta ius commune et concilium Tridentinum, an secundum mox dictum Pianum privilegium. Magni erat momenti haec quaestio, ob effectus diversos qui ab una et altera professione promanant. Si enim professio referebatur ad Pianum privilegium, dos monialis spectare nequibat ad monasterium. Delata autem ad Rotam, ea decidit professionem emissam dici debere conformiter ad ius commune et concilium Tridentinum. Vide Barchinonen. *Dotis,* 26 Iunii 1650, coram reverendiss. Corrado.

ANNUS SANCTUS

Summarium.

1. Annus sanctus unde sumpserit originem et denominationem. - 2. Apud Christianos consuevit vocari annus sanctus ille universalis iubilaeus qui certis revolutis temporibus pro integro anno Romae solet indici. - 3. Licet varii censeant anni sancti seu magni iubilaei inchoationem et institutionem derivare a Bonifacio VIII, - 4. tamen reperitur etiam ante ea tempora fuisse celebratos iubilaeos. - 5. Imo multi referunt principium iubilaei ad tempora apostolorum Petri et Pauli. - 6. Et alii expresse referunt iubilaeos celebratos ann. 49 et 50 post Christum natum. - 7. Annus sanctus quare a Bonifacio VIII fuerit indictus prò unoquoque centesimo. - 8. Annus sanctus sic a Bonifacio dispositus, fuit statim a Deo, tanquam sibi gratissimus, miraculis comprobatus. - 9. Et tanta fuit ipsa multitudo populi ex omnibus mundi partibus ad lucrandum hunc magnum iubilaeum accurrentis, quod ex omnibus nationibus quae sub coelo sunt, sine Romanis, semper et continuo peregrinorum ducenta millia enumerabantur, absque venientibus et recedentibus. - 10. Et, quod mirum est, huic pene infinitae hominum multitudini nihil ad victum defuit, et pretio satis commodo. - 11. Annus sanctus a Bonifacio VIII pro unoquoque centesimo determinatus, fuit postea redactus ad quinquagesimum a Clemente VI. - 12. Deinde Urbanus VI instituit ut ob memoriam annorum triginta trium quibus Christus Dominus in terris vixit, iubilaeus celebraretur quovis anno trigesimo tertio. - 13. Hanc Urbani reductionem ad triginta tres annos ratam habuerunt et servarunt Martinus V et Nicolaus V. - 14. Exinde Paulus II statuit ut in posterum iubilaeus perageretur anno quolibet vigesimo quinto, ut sic omnis aetas tanti thesauri particeps efficeretur. - 15. Et hoc tempus viginti quinque annorum determinatum a Paulo II fuit ab omnibus eius successoribus usque ad praesens servatum. - 16. Annus sanctus publicatur die Ascensionis Domini praecedentis anni. - 17. Annus sanctus incipit a primis Vesperis Nativitatis Domini, et durat usque ad primas vesperas eiusdem Nativitatis Domini anni sequentis. - 18. Porta sancta quare sic dicta. - 19. Porta sancta quibus caeremoniis aperiatur, ad n. 20. - 21. Porta sancta quibus caeremoniis claudatur, ad. n. 22. - 23. Dum porta sancta basilicae S. Petri ab ipso summo pontifice, et aliae portae sanctae aliarum basilicarum suis a respective cardinalibus destinatis aperiuntur et clauduntur, recitantur variae et determinatae preces. - 24. Pro anni sancti iubilaeo lucrando indictae sunt variae ecclesiae visitandae. Bonifacius VIII determinavit visitandas esse basilicas apostolorum Petri et Pauli. - 25. Clemens VI addidit visitandam basilicam Lateranensem. - 26. Gregorius XI adiecit visitandam basilicam S. Mariae Maioris de Urbe, prout usque ad praesens servatur. - 27. Interdum iustis de causis fuerunt subrogatae aliae ecclesiae praedictis basilicis. - 28. Tales basilicae debent visitari per triginta vices a Romanis et incolis Urbis, et per quindecim vices ab exteris. - 29. Quandoque autem dignis de causis fuerunt redactae ad minores vices, et data etiam facultas poenitentiariis basilicarum tales visitationes diminuendi.

1 Annus sanctus ab anno iubilaei veteris legis sumpsit originem et denominationem; unde, sicut apud Hebraeos annus ille plenissimae remissionis sanctificabatur, et iubilaeus vocabatur: *Sanctificabisque annum quinquagesimum, et vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae, ipse enim est iubilaeus,* Levit. XXV, 10,
2 sic apud Christianos consuevit vocari annus sanctus ille universalis iubilaeus qui certis revolutis temporibus pro integro anno Romae solet indici, et etiam iuxta S. Isidorum Hispalen., in Origin. lib. V, *hic iubilaeus interpretatur*
3 *remissionis annus.* Et licet Polydorus Virgilius et varii alii censeant anni sancti seu magni iubilaei inchoationem et institutionem derivare a Bonifacio VIII, ex quo ipse vere magnum iubilaeum instituerit pro anno 1300, ut clare constat ex eius Extravagante incipiente *Anti-*
4 *quorum,* de Poenit. et remiss., tamen reperitur etiam ante ea tempora fuisse celebratos iubilaeos, ut ostendunt Navarrus, de Iubilaeo, not. 1, et Benzonius, lib. III, cap. 4; cardinal. Lauraea, Panciroll., Panvin., Victorell., Turrecremata, et multi alii, praesertim Zaccaria, *Tratt. dell'Anno santo,* p. I, lib. I, cap. 1, pag. 16 seqq., ubi inter alia disertum de anno sancto Innocentii III temporibus testimonium recitat, expenditque Alberici monachi apud
5 Leibnitium in Accessionibus historicis. Et Palaus, § 1, principium iubilaei refert ad tempora apostolorum Petri et Pauli; et Gherard., in Histor. lib. XIII, pag. 410, sustinet anni iubilaei institutionem, vel ab ipsis apostolis ortam, vel ab eorum immediatis pontificibus. Et Scaliger, in Euseb. part. XVIII, et Petavius, in Rationar. temp., referunt iubilaeos celebratos ann. 49 et 50 post Christum natum. Mihi Scali- 6
ger ad manus non est; Petavius est, qui nihil eiusmodi aut tradidit, aut tradere potuit; imo quovis pignore contenderem, ne Scaligerum quidem ista somniasse, et Ioannes Card. monachus testatur in cit. Extravagante *Antiquorum,* quod ex ipsius Bonifacii ore audivit, *se ad huiusmodi constitutionem edendam impulsum esse, quia vulgatum est quod talis indulgentia in annis centesimis a Nativitate Christi olim concedi solebat.*

Annus sanctus a Bonifacio VIII fuit indi- 7
ctus pro unoquoque centesimo, ex quo ipse pontifex percepisset incolas Romanos una voce tenere quod qui Basilicam Sancti Petri visitarent unoquoque centesimo plenariam indulgentiam consequerentur, et de facto comperisset 1 die Ianuarii 1300, turmatim populum Romanum ad limina apostolorum convolare, et in dies augeri peregrinorum concursum, omnes uno ore ex maiorum relatione exclamando in basilica S. Petri maximam esse peccatorum expiationem, et signanter propriis auribus audivisset a quodam sene aetatis annorum 107, quod suus pater proximo tunc elapso centesimo Romam petiisset, ipsumque in sua ultima voluntate admonuisset ut venturo saeculo tantum spiritualem thesaurum lucrifacere non omitte-

ret, cardinalium et Romani populi supplicationibus annuens, die 22 Februarii supradicti anni 1300, festo Cathedrae S. Petri Antiochiae recurrente, magni iubilaei celebritatem quolibet centesimo recolendam instauravit. Espenius Bonifacii VIII credulitatem redarguit; plura in hunc pontificem scommata evomunt indulgentiarum osores Protestantes, eumque ad iubilaeum instituendum corradendarum undequaque a peregrinis pecuniarum causa permotum aiunt. Zaccaria Bonifacium vindicavit ab Espenii cavillis loco nuper citato, a Protestantium calumniis part. II, lib. IV, c. 2. Sic refert Caietanus de Stefaneschis, cardinal. S. Georgii ad velum aureum seu velabrum et ipsius Bonifacii affinis, in suo libro de Anno centesimo, inserto t. VI, Biblioth. Patrum.

8 Annus sanctus sic a Bonifacio dispositus, fuit statim a Deo, tanquam sibi gratissimus, miraculis comprobatus. Plurimi enim in sanctorum apostolorum basilicis a diversis morbis et infirmitatibus liberati sunt, et praesertim varii a daemonibus obsessi, a quibus exibant clamantes et dicentes quod non solum ab apostolis Petro et Paulo eiiciebantur a corporibus obsessis, sed a multitudine animarum populi Christiani virtute sancti iubilaei cogebantur exire, et quod ex dictorum apostolorum meritis animae in purgatorio existentes a poenis liberatae gloriam aeternam iam obtinere meruerunt; sic diffuse refert Raynald., ad ann. 1300, num. 7. Con-
9 feratur Zaccar., part. I, lib. I, cap. 2. Et tanta fuit ipsa multitudo populi ex omnibus mundi partibus ad lucrandum hunc magnum iubilaeum accurrentis, quod ex omnibus nationibus quae sub coelo sunt, sine Romanis, semper et continuo peregrinorum ducenta millia connumerabantur, absque venientibus et recedentibus, ut testatur S. Antoninus, part. II Hist., tit. 20,
10 c. 8, § 11. Et, quod mirum est, huic pene infinitae multitudini nil ad victum defuit, et pretio satis commodo, ita ut sensibiliter cognosceretur esse speciale opus Dei, ut narrat Brietius in Annal., ad ann. 1300.

11 Annus sanctus a Bonifacio VIII pro unoquoque centesimo determinatus 1300, in sua constit. incip. *Antiquorum,* fuit postea redactus ad quinquagesimum a Clemente VI 1350, in sua constit. incipiente *Unigenitus,* et sic 1350 fuit prima vice iubilaeus quinquaginta annis anticipatus. Deinde Urbanus VI creatus pontifex 1378
12 instituit, ut ob memoriam annorum triginta trium quibus Christus Dominus in terris vixit, iubilaeus celebraretur quovis anno trigesimo tertio, ut late scribunt Benzonius, lib. III, cap. 6, et
13 Sanctarellus, cap. 1, dub. 3. Et hanc Urbani reductionem ad triginta tres annos ratam habuerunt, et servarunt Martinus V et Nicolaus V, ut enuntiat Paulus II, in sua constitutione incip. *Ineffabilis providentia,* in qua, anno 1470, 14
ut omnis aetas tanti thesauri particeps efficeretur, statuit ipse Paulus II ut in posterum iubilaeus perageretur anno quolibet 25. Et hoc 15
tempus viginti quinque annorum a Paulo II determinatum, fuit ab omnibus eius successoribus usque ad praesens servatum; post ipsum enim annos iubilaeos indixerunt Sixtus IV pro anno 1475, Alexander VI pro anno 1500, Clemens VII pro anno 1525, Iulius III pro anno 1550, Gregorius XIII pro anno 1575, Clemens VIII pro anno 1600, Urbanus VIII pro anno 1625, Innocentius X pro anno 1650, Clemens X pro anno 1675, Innocentius XII pro anno 1700, qui tamen non potuit ipsum claudere, ex quo obierit die 28 Septembris eiusdem anni 1700, et ipsum clausit Clemens XI, qui fuit electus pontifex maximus die 23 Novembris eiusdem anni 1700, Benedictus XIII pro anno 1725, et Benedictus XIV pro anno 1750. Pro anno 1775 bullam quidem edidit eamque in festo Ascensionis Domini anno 1774 per D. Manassei protonotarium apostolicum et ecclesiae Lateranensis canonicum publicari fecit Clemens XIV. Sed cum eodem X Kal. Octobris vivere desierit, eius successor Pius VI, 15 Februar. ann. 1775 electus, iubilaeum illius anni celebravit.

Anno sancto imminente, die Ascensionis Do- 16
mini ante annum sanctum maximo apparatu in basilica Sancti Petri post Evangelium recitatur publice pontificis diploma de proximi anni iubilaeo. Et annus sanctus incipit a primis Vesperis 17
Nativitatis Domini, et durat usque ad primas Vesperas eiusdem Nativitatis Domini anni sequentis, cum hac tamen diversitate, quod Vesperae initio anni iubilaei dicuntur post aperitionem portae sanctae, at in fine eiusdem anni iubilaei dicuntur antequam ipsa porta sancta claudatur, unde iubilaeus perseverat, dum porta sancta sistit aperta; et vocatur sancta eo quia qui per eam, ut decet, 18
ingrediuntur, sanctitatem, seu gratiam divinam consequuntur, et dum ea clauditur, benedicuntur lapides, calx, et alia id genus.

Porta autem sancta aperitur, ut sequitur. 19
In vigilia Nativitatis Domini instituitur mane [1] supplicatio celeberrima, cui interest summus pontifex cum cardinalibuss, principum legatis, praelatis, etc. Post meridiem pontifex e sacello palatii se confert ad ecclesiam Sancti Petri, aeque ac reliquae, clausam, eiusque portam muratam, quae dicitur *porta sancta,* ter ipse malleo argenteo percutit, summus poenitentiarius bis [2], tunc a fabris murariis disii-

1 Clerus saecularis, et regularis, ad Vaticanam basilicam hora decima octava convenit. Supplicatio tamen circa horam vigesimam incipit.

2 In forma ritus servandi a SS. D. N. Pio Papa VI in aperitione portae sanctae basilicae Vaticanae haec ad rem habentur: « *Malleum accipit Pontifex e manibus cardinalis poenitentiarii, terque cum illo percutit portam.... statimque malleum dimittit in manibus cardinalis poenitentiarii, et redit ad sedem. Porta vero sancta integra ruit.* »

citur murus foribus ecclesiae Sancti Petri appositus, cuius omnes lapides ac caementum magna cum devotione accipiunt populus Ro-
20 manus ac peregrini. Deinde pontifex templum ingreditur, interestque Vesperis solemnibus; et interim cum magno comitatu cardinalis decanus pergit ad aperiendam portam sanctam basilicae S. Pauli, et cardinales archipresbyteri ad aperiendas portas sanctas, quisque suae respective basilicae, Lateranensis et Sanctae Mariae
21 Maioris. Postquam autem per totum annum dictae sacrae basilicae visitatae fuerunt, paulo ante Nativitatem Domini edicitur portam sanctam divi Petri claudendam esse in vigilia Nativitatis eiusdem Domini post Vesperas, quas praecessit non minus solemnis a palatio apostolico supplicatio, quam quando aperienda erat.

22 Unde, postquam ipse summus pontifex, et postmodum ipse summus poenitentiarius in medium liminis ingressus ipsius portae sanctae iecit calcem trulla, seu cochleari argenteo, ternosque lapides posuit, tunc mox in altum, latumque murus erigitur, manetque integer,
23 donec redeat alius annus sanctus. Et dum porta sancta basilicae sancti Petri ab ipso summo pontifice, et aliae portae sanctae aliarum basilicarum a suis respective cardinalibus destinatis aperiuntur et clauduntur, recitantur variae et determinatae preces, quas prae aliis refert Navarrus in fine sui Commentarii. Legendus tamen cum primis Zacc. qui, part. I, lib. II, cap. 3 et 7, omnia ad portam sanctam pertinentia persecutus est.

Pro anni sancti iubilaeo lucrando indictae sunt 24
variae ecclesiae visitandae. Bonifacius VIII determinavit visitandas esse basilicas Apostolorum Petri et Pauli. Clemens VI addidit visi- 25
tandam basilicam Lateranensem. Et Grego- 26
rius XI adauxit visitandam basilicam Sanctae Mariae Maioris de Urbe, prout usque ad praesens servatur, et semper exprimuntur basilicae visitandae in constitutionibus quae publicantur per summos pontifices in indictione huiusmodi magni iubilaei anni sancti. Interdum tamen 27
iustis de causis fuerunt subrogatae aliae ecclesiae praedictis basilicis, ut contigit sub Urbano VIII, a quo fuit deputata visitanda ecclesia Sanctae Mariae Trans Tiberim loco basilicae S. Pauli extra moenia, ratione pestis quae tunc temporis grassabatur in Urbe, et regno Neapolitano, et Siciliae. Et tales basi- 28
licae debent visitari per triginta vices a Romanis et incolis Urbis, et per quindecim vices ab exteris in gratiam laborum et poenarum itineris. Quandoque tamen ad minores vices 29
fuerunt redactae dignis de causis a variis summis pontificibus, et data etiam facultas poenitentiariis basilicarum tales visitationes diminuendi, ut observat archiepiscopus Tarsensis Franciscus Maria Pheboeus in suo libro de Progressu celebritatis anni iubilaei, p. 240 [1].

Alia ad rem, vide verb. *Iubilaeum*.

ANTIPHONA

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS.

Summarium.

1. Antiphona quid significet. - 2. Quidve in ecclesiasticis officiis. - 3. Auctor antiphonarum apud Graecos S. Ignatius creditur. - 4. Apud Latinos S. Ambrosius. - 5. Desumuntur ex sacris Litteris. - 6, 7. Antiphonae in missa. - 8. Quando duplicantur, et quid per hoc intelligitur. - 9. Antiphonae antiquitus ad omnes psalmorum versus repetebantur, quod nunc in psalmo tantum Invitatorio servatur. - 10. Quare antiphonae duplicentur. - 11. Tempore Paschali pauciores dicuntur antiphonae. - 12. Quomodo intonandae antiphonae ante psalmos, et quid si iisdem verbis constant ac psalmi initium. - 13. Quando dicantur. - 14. Iuxta ritum monasticum, psalmi *Domine, quid multiplicati*, etc., et *Deus misereatur*, etc., dicuntur sine antiphona. - 15. De antiphonis propriis. - 16. De antiphonis propriis in primis Vesperis. - 17. In Adventu antiphonae de Laudibus Dominicae repetuntur per hebdomadam. - 18. Cur antiphonae sumantur in Dominicis ex utroque Testamento, et tempore Paschali de Novo tantum. - 19. Cur antiphonis tempore Paschali addatur Alleluia. - 20-23. De antiphonis maioribus. - 24. De aliis tribus antiphonis privilegiatis in Adventu. - 25. De antiphonis propriis ad *Magnificat* in feriis Septuagesimae, Sexagesimae et Quinquagesimae. - 26. Propriae antiphonae in secundis Vesperis apostolorum, S. Ioannis Baptistae et plurimorum Martyrum. - 27-30. De antiphonis finalibus B. M. V. - 31. Antiphonae finales, quatuor, et quaenam. - 32-35. Antiphona finalis quando dicenda vel omittenda, in choro et extra. - 36. Quando flexis genibus dicenda. - 37-40. De antiphona *Alma Redemptoris*. - 41, 42. De *Ave, Regina caelorum*. - 43-46. Antiphona *Regina caeli*. - 47-50. De *Salve, Regina*.

1 Antiphona graeca vox, Ἀντιφωνή, *reciproca vociferatio;* est cantus ecclesiasticus alternus, cum scilicet a duobus choris alternatim psalmi aut hymni concinuntur; Isidor., lib. VI Orig., c. 19, et lib. VII de Eccl. off., c. 7.

Antiphonae strictius loquendo in ecclesiasti- 2
cis officiis dicuntur merae ex variis psalmis diversorum versuum, qui magis solemnitatis mysterium exprimunt, eclogae, quae psalmis ipsis concinendis praemittuntur, seu sententiae, quae

[1] Legenda est hac de re Epistol. encycl. Benedict. XIV, ad poenitent. et confessar., ubi fuse agitur de controversiis excitatis circa opera iniuncta pro iubilaei acquisitione, et circa facultates concessas, earumque usum, ubi et multa de notione Romanorum et incolarum Urbis; ac de Peregrinorum, atque Externorum Vocabulis. (EDIT. NEAPOL.)

psalmum antecedunt, quia ad eius symphoniam psalmus cantatur per duos choros, ipsaque antiphona coniunguntur duo chori; Gloss., Du Cange, et Amalarius, l. IV de Eccl. Off.

3 Auctor antiphonarum apud Graecos primus creditur S. Ignatius, S. Ioannis discipulus, saepe ac diu congressus cum apostolis. Is, cum visio angelorum sanctam Trinitatem hymnis alterna vice decantatis collaudantium obiecta fuisset, formam illam alterna vice canendi ecclesiae Antiochenae tradidit, quae tandem in omnes Orientis ecclesias propagata est; Nicephor., l. XIII, c. 8; Walafridus Strabo, de Reb. eccles., c. 28; Radulph., Tungrens., de canonum observant., propos. 12. Hunc ritum in usu receptum in Oriente Basilii saeculo docet ipse Basilius: *De nocte populus consurgens antelucano tempore domum precationis petit, in qua ad psalmodiam instituuntur. Et nunc quidem in duas partes divisi alternis succinentes psallunt.* Epist. 63, ad cler. Neocaesar.

4 Apud Latinos vero primus S. Ambrosius antiphonas constituit, Graecorum exemplum imitatus; ex hinc in cunctis Occidentis regionibus earum usus increbuit; Isidorus l. c. *Hoc tempore,* ait Paulinus in Vita S. Ambrosii, *primum antiphonae, hymni ac vigiliae in ecclesia Mediolanensi celebrari coeperunt, cuius celebritatis devotio non solum in eadem ecclesia verum per omnes pene Occidentis provincias manet.*

5 Antiphonae ex sacris Scripturis desumptae sunt, Regula Pauli et Stephani, c. 14. *Nullus praesumat responsoria vel antiphonas, quae solent aliquo composito sono pro suo libito, et non ex canonica Scriptura desumpta canere in congregatione ista, vel meditari vel legere.*

6 Antiphonarum usus maior est in horis canonicis, quam in missa. In hac tamen suus quoque locus est antiphonis, nempe tum in Introitu, qui etiam *Antiphona,* et *Antiphona ad Introitum* vocatur in Ord. Rom. I; tum in Offertorio, ut ex Gregorii Magni Antiphonario constat, ubi *Antiphona ad offerenda,* id est ad Offertorium praescribitur. Antiphona quae *Communio* dicitur, non post ipsam communionem, ut plerisque ecclesiis modo fit, sed tempore ipsius communionis cum psalmo cantabatur, cuius moris locuples pro Africana Ecclesia testis est Sanctus Augustinus, Retract. lib. II, cap. 11.

7 Antiphona ad Introitum componitur regulariter ex psalmo Davidis. Caeteras, quae ex aliis Scripturae libris haustae sunt, ut in Nativitate Domini: *Puer, qui natus est,* in Ascensione: *Viri Galilaei* etc., Gavantus vocat irregulares, quibus annumerat Meratus etiam alias, quae neque ex Scriptura decerptae sunt, quemadmodum censendae sunt: *Salve, sancta parens; Gaudeamus omnes.* Confer Gavant. Comment. in Rub. miss., part. I, tit. 8.

Aliquando antiphonae duplicantur, et ali- 8
quando non. Duplicantur autem ad Vesperas, Matutinum et Laudes (nam ad alias horas minores nunquam dicuntur integrae, nisi in fine psalmorum) quando officium fit duplex; secus vero quando semiduplex, simplex, vel feriale. Pro *duplicantur* intelligimus quod tota antiphona dicatur tam ante quam post psalmum sive canticum; quando vero non duplicantur, tunc ante psalmum incipitur tantum antiphona, quae post psalmum tota repetitur. Biss., Hierurgia.

Antiquissimam antiphonarum repetitionem 9
ad omnes psalmorum versus attigisse videtur anonymus Auctor opusculi de Benedictione Dei. Decimo tamen saeculo in Ecclesia Orientali repetendae antiphonae ad singulos psalmorum versus testimonium gravissimum exstat in Vita S. Oddonis abb. Cluniac., auctore Ioanne: *Quia eiusdem officii antiphonae* (vigiliarum S. Martini) *breves sunt, et eius temporis longiores noctes, volentes officium ad lucem usque protendere, unamquamque antiphonam per singulos psalmorum versus repetendo canebant.* In praesentiarum priscum illum repetendi antiphonam ritum ad unumquemque psalmi versum non servamus nisi in psalmo invitatorio, in quo ad initium antiphonam dicimus, et repetimus modo integram, modo ex parte ad eiusdem psalmi versus. Merati, Obs. in Gav., sect. 5, c. 7, n. 5.

Rationem quare aliquando antiphonae dupli- 10
centur et aliquando non, affert Gavant., t. II, sect. 3, c. 4. Quod antiphonae significent charitatem, ideo in solemnioribus festis duplicantur, quia tunc perfectiorem charitatem ostendere debemus; quando vero antiphona ante psalmum solum incipitur, tunc denotatur charitatem inceptam in hac vita, esse perficiendam in alia; quare post psalmum antiphona perfecte dicitur.

Tempore paschali pauciores dicuntur anti- 11
phonae; nam Vesperae Dominicae et feriales, itemque psalmi Nocturnorum dicuntur sub unica antiphona, quae de communi sumpta erit prima cuiuslibet Nocturni, quia, ut docet Gavant., n. 5, loc. cit., tempore paschali clerici supponuntur per laetitiam resurrectionis Christi maiori charitate inflammari.

Initium antiphonae, quando solum incipitur, 12
non sit unius syllabae, neque ita pronuntiata praecise ut auribus dissonet. Quando vero antiphona quae dicitur ante psalmum vel canticum est idem cum principio psalmi, in eo casu psalmus, dicta antiphona, non incipitur a capite, sed ab eo quod sequitur. Excipe, si antiphonae adderetur *Alleluia,* quod praesertim tempore paschali contigit, quia Alleluia discontinuat antiphonam a psalmo. Biss., Hierurg.

Ad omnes horas cum psalmis et canticis di- 13
cuntur semper antiphonae, pro diversitate officii

vel horarum, aliquando plures, aliquando pauciores, quod secundum occurrit tempore paschali, quo saepe psalmi Nocturnorum et Vesperarum dicuntur sub una antiphona; item aliquando Nocturni officii infra octavas, et officii ferialis dicuntur sub una antiphona. Item psalmi horarum minorum semper sub una antiphona dicuntur, ex Rubr. gener. Brev., tit. 21. Ad horas minores una dicitur antiphona, quae desumitur in festis regulariter a Laudibus, quarta praetermissa, quia est antiphona pro cantico, non pro psalmo, addit Gavant., sect. 5, c. 7.

14 Ab hac regula excipiuntur, secundum ritum monasticum, psalmus *Domine, quid multiplicati sunt*, etc., qui dicitur ad Matutinum ad Invitatorium; psalmus *Deus misereatur nostri* etc. ad Laudes immediate post *Deus, in adiutorium*, etc., et psalmi completorii, qui semper dicuntur sine antiphona.

15 Antiphonae propriae, vel a tempore privilegiato, vel a festo, etc., praeferuntur communibus. Biss., Hierurg.

16 Ob festi solemnitatem in primis Vesperis ponuntur aliae antiphonae diversae a Laudibus et a secundis Vesperis, ut in Natali Domini, festo Corp. Christ, etc. Idem, loc. cit.

17 In Adventu, ob temporis celebritatem, antiphonae de Laudibus Dominicae repetuntur ad horas per hebdomadam, quousque octo diebus ante Nativitatem dicuntur antiphonae propriae, postremis diebus ad Laudes, et per horas assignatae. Gavant., sect. 5, c. 7.

18 Antiphonae ad *Magnificat* in primis Vesperis Dominicarum, ut plurimum, sumuntur ex sacra Scriptura Veteris Testamenti legenda in Matutino eiusdem Dominicae. In secundis autem Vesperis sumuntur de Evangelio, quod in eadem Dominica legitur, sicut etiam ad Laudes, ut diei Dominico deserviat utrumque Testamentum. Dominicae paschales antiphonis gaudent de Novo tantum Testamento, quia Christi resurrectio causa est ut in novitate vitae ambulemus. Gavant., loc. cit.

19 Additur antiphonis tempore paschali in fine *Alleluia*, ad laetitiam paschalem saepissime declarandam, loc. cit.

20 Antiphonae maiores in Adventu dicuntur eae quae per septem dies ante Nativitatem Domini recitantur, incipientes a littera *O*, quae maiores aliis sunt, quia duplicantur. Gavant., Com.,
21 sect. 6, c. 2, n. 1. Quae recitantur congruentius ad *Magnificat* quam ad canticum Zachariae, quia, ut docet Amalar., de Ord. antiph., c. 13, spectant magis ad B. Virginem quam ad Zachariam; et Durandus addit, l. VI, c. 11, quia Christus exspectabatur ad vesperam mundi,
22 ideo dicuntur in Vesperis ad *Magnificat*. Duplicantur ad explicanda iterata suspiria SS. Patrum; Dur., loc. cit. Septem recitantur, ut per octavam ante Nativitatem Domini accendamur erga Christum venturum, admirantes potius quam vocantes Salvatorem, qui iam venit. Nam illud *O* admirantis est magis quam vocantis; Gavant., loc. cit., ex Amalar. Mystice quoque septenarius numerus significat septiformem Spiritus sancti gratiam et septem humani generis miserias, quas ex antiphonis haustas recenset Durandus, loc. cit.

Ordo antiphonarum a Gemma, lib. III, c. 5, 23
sic explicatur, ut in prima dicatur Christus *Sapientia*, quia venit in spiritu sapientiae; in secunda *Adonai*, quod nomen Moysi indicavit Deus, qui legem dedit, et venit nos redimere per spiritum intellectus; in tertia *Radix Iesse in signum populorum*, hoc est, in signum crucis, et liberare nos venit in spiritu consilii; in quarta *Clavis David*, qui coelum iustis aperit, et infernum claudit in spiritu fortitudinis; in quinta *Oriens*, qui nos illuminat spiritu scientiae; in sexta *Rex gentium et lapis angularis*, qui salvat omnes per spiritum pietatis; in septima *Emmanuel*, qui venit ad nos sine spiritu timoris, dans cunctis charismata amoris. Gavant. Vide articulum Nov. Casin. Adventus, num. 22.

Tres aliae antiphonae sunt privilegiatae tem- 24
pore Adventus. Prima est *Exspectetur*, quae semper in sabbato dicenda est quarto loco, ut concordet cum cantico sabbati, de quo sumpta est. Altera est *Nolite timere*, quae die 21 mensis Decembris semper est ponenda, sive sit festum S. Thomae, sive Dominica. Tertia est *Ecce completa sunt*, quae ultimo die dicitur ante vigiliam Nativitatis. Congruit autem diei, ut ex verbis eiusdem antiphonae constat. Gavant., Com. l. 2, sect. 6, c. 2, *Rubr. Brev.*

Datae sunt antiphonae ad *Magnificat* fere 25
omnibus feriis Septuag., Sexages. et Quinquagesimae. Propriae sunt, quia hae feriae non sunt ita communes ut aliae per annum, neque ita propriae ut feriae Adventus et Quadragesimae, quarum antiphonae nunquam omittuntur. In feria sexta nulla est antiphona, quia saltem de S. Maria in sabbato fit in Vesp. a Capitulo. Gavant. loc. cit., c. 9.

In secundis Vesperis apostolorum dicuntur 26
antiphonae aliae a primis Vesperis et Laudibus, ad maiorem scilicet solemnitatem, et ad declarandam eorumdem propinquitatem maiorem cum Christo, in cuius festis fit haec additio antiphonarum et multiplicatio. Gav., Com. l. II, sect. 8, c. 1. Quod in Nativitate S. Ioannis Baptistae idem fieri solet, rationem affert loc. cit., quia missus a Deo, id est, apostolus ipse quoque fuit, Christo carne propinquior et mente. In festo quoque plurimorum martyrum idem fit, quia *maiorem charitatem nemo habet, quam*, etc.; et ubi plures coluntur martyres simul, multiplicata charitas per antiphonas plures indicari debet.

Antiphonae finales B. V. Mariae pars quidem 27
officii non sunt, sed ad devotionem dici solent,

locumque serius in Breviario Romano obtinuerunt. Catalani Caeremon. episcop., t. II, c. 2,
28 § 15. Bzovius affirmat Gregorium IX papam anno 1239 iussisse ut *Salve, Regina,* recitaretur; verum id in nullo Breviario ante annum 1449 invenitur. Cardinalis vero Sanctae Crucis de suo inseruit, atque inde procul dubio Pius V in Romanum suum transtulit. Ibidem; Gavant., in Rubric. Brev. Rom., sect. 5, c. 22, n. 12; Grancolas, in Brev. Rom., c. 40.
29 Habentur in Breviario Ven. edito 1521, ubi dicuntur statutae a Clemente VI anno 1350, meminitque Turrecremata in Reg. S. Bened., ad Complet. De iis tamen distincte meminit Ioan. Parmensis in epistola data ad Fratres suos Minores anno 1249, quam recitat Lucas Wadingus, eod. anno, in Annal. Minorum, n. 2, ubi easdem quatuor quibus nos utimur, solitas cantari post Completorium indicat a Franciscanis. Gavant., in Rom. Brev., sect. 5, c. 22, n. 5.
30 Harum mentio est etiam in mss. Statutis capituli Floriacensis abbatum Floriaci, et prioris et conventus, de Reg., c. 4, apud Martene, de Antiq. monach. Ritib., c. 12, n. 17, his verbis: *In fine Completorii loco antiphonarum.... debet alia antiphona, scil.* Alma Redemptoris, *aut* Salve, Regina, *seu quaelibet alia antiphona.... singulis diebus in conventu solemniter decantari.*
31 Antiphonae B. M. V. quae pro diversitate temporis sunt dicendae in fine horarum, sunt quatuor, videlicet: *Alma Redemptoris; Ave, Regina; Regina Coeli,* et *Salve, Regina.*
32 Antiphona finalis B. Mariae Virginis tempori conveniens dicitur semper in choro, quando finita aliqua hora discedendum est a choro. Si post horam alia subsequatur hora, dicitur in fine ultimae horae, ut praescribunt Rubr. Brev.
33 Omittitur post illam horam, postquam sequuntur psalmi poenitentiales, litaniae, vel offic. defunctorum, excepto Completorio, in cuius fine semper dicitur. Si sequatur offic. B. Ma-
34 riae V., tunc dicitur eo finito. Biss. Item omittitur in choro post illam horam canonicam, post quam immediate sequitur missa, neque
35 post missam est dicenda. Ex Gavant. *Extra chorum dicuntur tantum in fine Completorii et in fine Matutini dictis Laudibus, si tunc terminandum sit officium; alioquin, si alia subsequatur hora in fine ultimae horae,* Rubr. gen. Brev., tunc non dicuntur ratione horae, sed Laudum quae antecedenter sunt dictae.
36 *Dicuntur autem flexis genibus praeterquam in diebus Dominicis, a primis Vesperis sabbati, et toto tempore Paschali, hebdomadario tamen ad orationem surgente.* Rubr. Brev.
37 Antiphonae finalis *Alma Redemptoris* Hermannus Contractus, monachus Benedictinus, auctor exstitit, qui XI Ecclesiae saeculo floruit, obiitque anno 1054. In honorem B. M. V. illam Hermannus conscripsit, et Romae in Ecclesia eiusdem B. M. V. illam primo cecinit. Durand., lib. IV, cap. 22. Benron., *in Magnificat* lib. 1, cap. 19; Macri, aliique.

Haec autem antiphona a primis Vesperis 38
sabbati primae Dominicae Adventus dicitur usque ad Vesperas festi Purificationis Beatae Mariae Virginis inclusive. Hic autem nota quod, quamvis auctores quamplures cum Gavanto dicant quod si contingat transferri festum Purificationis B. M. V., tunc non dimittenda antiphona *Alma Redemptoris,* nisi in fine officii Purificationis; itemque quod si Purificatio B. M. V. octavam alicubi habeat, antiphona *Alma* protrahi debet usque ad Completorium diei octavae eiusdem festi, et hoc ex quodam decreto S. R. C. pro PP. Discalceatis emanato: tamen huiusmodi sententia non amplius videtur admittenda, quia decretum illud revocatum est aliis decretis, quibus declaratum est quod die 2 Februarii, dimissa ad Completorium antiphona *Alma Redemptoris,* dicatur alia, nempe *Ave, Regina coelorum,* etiamsi festum Purificationis transferatur, vel octavam habeat. Merati in Gavant., sect. 5, cap. 22.

Placuit superius distincte loqui de Vesperis 39
et Completorio, quia si Completorium festi Purificationis B. Mariae V. immediate Vesperas eiusdem festi non sequitur, tunc quidem post eas dicenda foret antiphona finalis *Alma Redemptoris,* sed ad Completorium resumenda *Ave, Regina coelorum,* etc. Gavant., tom. II, sect. 5, cap. 22, n. 8, de Fine offic. In pri- 40
mis Vesperis festi Nativitatis D. N. I. C. ad antiphonam *Alma Redemptoris* mutatur versus *Angelus Domini,* etc., eiusque loco dicitur *Post partum,* etc. Gavant. ut supra.

Antiphona finalis *Ave, Regina coelorum,* di- 41
citur a Completorio festi Purificationis inclusive usque ad feriam quintam in Coena Domini exclusive. Rubr. Brev. Haec antiphona 42
habet innominatum auctorem. Versus eidem additus *Dignare me,* etc., est S. Ephrem, teste S. Hieronymo citato a Cornelio Schultingio, tom. IV, p. III, de Peculiaribus missae.

Regina coeli, etc., dicitur post horas cano- 43
nicas a Completorio sabbati sancti usque ad Nonam sabbati post Pentecosten inclusive. Rubr. part. Breviar. Sane congruit quod haec anti- 44
phona dicatur tempore paschali, tum quia plena est laetitiae, tum quia in laudem B. V. Mariae tempore paschali ab angelis fuit pronuntiata. Biss., Hierurgia.

Durandus, in Ration. divinorum off., lib. VI, 45
c. 89, n. 3, narrat tempore B. Gregorii Romae fuisse magnam aeris pestilentiam, quam ob causam beatus ordinavit ut imago S. Mariae, quam B. Lucas pinxisse dicitur, processionaliter portaretur, et ecce tota aeris infectio cedebat imagini fugiens, et auditae dicuntur iuxta imaginem tres voces angelorum canentium *Re-*

gina coeli, etc. statimque B. Gregorius adiunxit: *Ora pro nobis Deum, Alleluia,* quae narratio non placet Merato, Observat. in Gav., t. II, sect. 5, c. 22; sed nullam suae sententiae rationem affert.

46 *Regina coeli,* etc., dicitur etiam pro antiphona ad cantica in officio parvo B. M. V. tempore Paschali. Rubr. part. Brev.

47 *Salve, Regina,* dicitur a primis Vesperis festi SS. Trinitatis usque ad Nonam sabbati ante primam Dominicam Adventus inclusive. Rubr.

48 Brev. *Salve, Regina,* vel habet auctorem Petrum Compostellanum, ex Durand., l. IV, c. 22, vel Hermannum Contractum ex Trithemio, l. II de Viris illustribus Benedict., c. 84, ann. 1040: secundae opinioni accedit Merat., Observ. in Gav., sect. 5, c. 22, et probabiliorem tenet. Ultimam partem huius antiphonae *O clemens,* etc., addidit S. Bernardus, cum in ecclesia Spirensi *Salve, Regina,* caneretur, ut patet ex Chronico Spirensi. Huius antiphonae usus in Ecclesia antiquior videtur, sed aliquam verborum mutationem passa est; nam Hermannus Contractus ita scripserat: *Salve, Regina misericordiae,* etc. Merati, loc. cit. 49 50

ANTIQUATA PROPOSITIO

Vide verb. Propositiones damnatae, *n. 44.*

APOCRYPHA PROPOSITIO

Vide ibid., *n. 43.*

APOCRYPHAE INDULGENTIAE

Vide verb. Indulgentia, *art. 4 per tot.*

ATHEA PROPOSITIO

Vide verb. Propositiones damnatae, *n. 29.*

APOSTASIA

Summarium.

1. Apostasia ex vi nominis quid significet et importet. - 2. Apostasia est triplex, scilicet apostasia a fide, ab obedientia, a religione professa, vel a sacro ordine. Quid sit apostasia a fide. - 3. Apostata a fide ille dicitur qui in totum a fide Christi recedit, sive totaliter eam deserit. - 4. Apostasia differt ab haeresi solum secundum magis et minus, ex quo apostasia deficiat a fide Christi totaliter, et haeresis solum partialiter. - 5. Apostata Christum et fidem Christianam, quam suscepit, totaliter abnegat, haereticus vero non totaliter eam abnegat, sed solum partialiter, secundum unum vel aliquos articulos. - 6. Apostatae incurrunt omnes poenas quas incurrunt haeretici. - 7. Et insuper incurrunt alias maiores et graviores quam ipsi haeretici. - 8. Nec suffragatur eis poenitentia, uti suffragatur haereticis. Et si alios seducant, spoliantur omnibus, et capitali sententia damnantur. - 9. Quae autem poenae de iure sint statutae haereticis, et consequenter apostatis. *Remissive.* - 10. Apostatae a fide in Turcarum ditionibus existentes, si ibi redeant ad poenitentiam, omnino debent abiurare apostasiam coram fidelibus captivis, quibus dederunt scandalum in propriis carceribus, publice, et explicite; at coram infidelibus non videtur hoc necessarium, sed sufficit ut coram ipsis abstineant ab actibus infidelitatis, deponantque habitum protestativum falsae religionis, etc. - 11. Apostatae reversi ad fidem in terris infidelium tuta conscientia omnem habitum indistincte deferre possunt nationis discretivum, dummodo non sit protestativus falsae religionis, donec nanciscantur occasionem transfugiendi ad fideles. - 12. Nec proinde arcendi sunt a susceptione sacramentorum, si propositum habent profitendi fidem, quando iuridice de illa interrogentur. - 13. Apostatam poenitentem in articulo mortis constitutum et in terris infidelium existentem absolvere debet confessarius, abiurata prius verbo apostasia in foro conscientiae; et si per aliquod temporis spatium supervixerit, poterit abiurare in balneo coram fidelibus. - 14. Quod si non poterit, relinquat chirographum suae abiurationis, saltem signo crucis conscriptum. - 15. Quod si neque hoc possit, committat confessario ut suam abiurationem fidelibus manifestet. - 16. Non autem tenetur poenitens, tunc in periculo vitae constitutus, etiam suadentibus Turcis, cum periculo vitae fidem catholicam quam, tunc, abiurata infidelitate, amplexus est, confiteri, sed eorum suasionibus eludere, vel non respondere, vel aequivocis verbis utendo. - 17. Apostasia a fide per chirographum fraude daemonis facta nullum ius illi tribuit, et reconciliatus est apostata absque eo quod daemon cogatur chirographum reddere. - 18. Nec valet dici illud esse requirendum ad probandam apostasiam malefici. - 19. Apostasia ab obedientia late capta quid sit. - 20. Apostasia ab obedientia stricte et proprie loquendo quid sit. - 21. Apostasia a religione proprie loquendo quid sit. - 22. Qui a religione professa etiam sine legitima facultate ad aliam laxiorem religionem transiret, non esset rigorose et proprie apostata. - 23. Apostasiam vere incurrit et dicitur apostata, qui a religione temere discedit cum animo non amplius redeundi, etiamsi retineat habitum, ad 24. - 25. Quamvis ex dictis colligatur rationem formalem apostasiae proprie dictae in hoc praecise consistere quod discessio a religione fiat cum animo non amplius redeundi, adeoque eos qui cum animo redeundi discedunt non esse proprie apostatas, sed fugitivos; - 26. tamen, in praxi communiter accipiuntur, et tractantur ut veri apostatae, qui extra claustra sine superiorum licentia, habitu etiam retento, et cum animo redeundi ad religionem, vagantur. - 27. Sic pro eodem sumuntur in decretis de apostatis et eiectis. - 28. Et pro eodem etiam sumuntur a Clemente X, const. incip. *Pastoris aeterni vices.* - 29. Non est tamen apostata regularis, qui iniuste et notabiliter gravatus a superiore recta via ad generalem, provincialem, aut alios, ad quos de iure accedit absque licentia superioris. - 30. In tali casu ipse religiosus non recedit ab obedientia, sed dicitur appellare de facto, quamvis antea non appellaverit. - 31. Regulares non sunt deterioris conditionis quam caeteri homines qui ab iniustis gravaminibus possunt appellare, et ad maiores iudices recurrere. - 32. Solvitur instantia quae adducitur ex Tridentino, ad 34. - 35. Solvitur instantia quae adducitur ex statutis variarum religionum, ad 36. - 37. Debet tamen talis religiosus ad superiorem

maiorem sine obedientia confugiens esse sic notabiliter et manifeste gravatus, ut evidenter constet, vel de facili probari possit non habere aliud remedium, nisi ut ad maiorem superiorem confugiat, et sic apud illum se ipsum tueatur. - 38. Ad iustificandum autem suum recursum, et ut nulla pro foro etiam externo sit apostasiae umbra, et suspicio fugae, nec contra eum militent sancita a Sac. Congr. Regul., expediret, imo esset sic instruendus, ut prius ipse recurrens peteret facultatem a superiore gravante maiorem superiorem adeundi, et tali facultate sibi negata, peteret testimoniales apostolos a testibus fide dignis de petita et sibi denegata tali facultate. - 39. Et dato quod nec tales testimoniales apostolos posset obtinere aut petendo tales apostolos, aut licentiam, aliquod maius gravamen certo timeret, tunc nulla petita licentia, et nullis testimonialibus, posset recta via superiorem adire pro necessario sublevamine. - 40. Imo, ut tenent plurimi, in tali casu periculoso posset etiam regularis habitum dimittere absque incursu apostasiae, et sic directe ad superiorem accedere, dummodo vero et certo timeat quod in itinere capiatur, et reducatur per vim ad manus superioris gravantis, ad. 41. - 42. Quinimo vitandi periculi causa licet clericis arma deferre. - 43. Et etiam ad vitanda talia pericula licet eis comam deferre. - 44. Regularis cum litteris obedientialibus itinerans, et ad liberius divagandum habitu regulari in itinere dimisso, et in veste saeculari incedens non est apostata. - 45. Nec etiam talis regularis censendus est fugitivus. - 46. Ligatur tamen excommunicatione lata in regulares temere habitum dimittentes vagandi causa. - 47. Et hanc excommunicationem etiam incurrit qui habitum defert, sed ita coopertum ut cognosci non possit. - 48. Regulariter quantumcunque habitus etiam ex lascivia relinquatur ac cooperiatur, si non relinquatur animo deliberato illum non reassumendi, non contrahitur apostasia. - 49. Poenae apostasiae a religione, seu statu religioso de iure communi sunt sequentes: Prima est excommunicatio, quae ipso facto incurritur, si fiat apostasia cum dimissione habitus. - 50. Secus autem si apostasia fiat cum retentione habitus. - 51. Secunda poena est suspensio ab ordinibus sacris, quos apostata suscepit durante apostasia. - 52. Et si durante suspensione celebret, vel alios ordines exerceat, fit irregularis. - 53. A qua irregularitate, licet de iure communi non posset dispensare nisi papa, de iure tamen particulari per privilegia possunt ab ipsa dispensare cum suis subditis omnes praelati regulares. - 54. Tertia poena est quod durante apostasia regularis apostata existat privatus pirvilegiis suae religionis. - 55. Praeter autem has poenas a iure communi statutas, sunt etiam aliae, ut privatio vocis activae et passivae, carceris, flagellationis, ieiunii, et huiusmodi, quae diversimode a qualibet religione in particulari pro suis apostatis sunt impositae; et ideo circa istas potest quisque consulere proprias et particulares suae religionis constitutiones. - 56. Apostatas et fugitivos recipientes, retinentes vel occultantes, aut eis pro fuga et apostasia consilium aut auxilium praestantes, peccant mortaliter, et ipso facto excommunicationem incurrunt. - 57. Praelati seu superiores regulares tenentur fugitivos seu apostatas requirere, et revocare, et eos cogere ut ad ordinem revertantur, ad 60. - 61. Apostatae a religione debent recipi salva regulari disciplina, dum poenitentes redeunt, non obstantibus constitutionibus prohibentibus recipi eos qui ter apostataruntur. - 62. Apostasia a sacro ordine, et apostata ab illo dicitur, cum quis a perfectiori statu clericali, quem in manu episcopi, edito continentiae voto, assumpsit, ad statum laicalem, vel etiam coniugii, dimisso suo habitu, propria temeritate se transfert. - 63. Poenae apostasiae a sacro ordine sunt sequentes. Prima est excommunicatio non lata, sed ferenda, si clericus apostata non contraxerit matrimonium; si vero in sacris constitutus contraxerit matrimonium, erit latae sententiae. - 64. Secunda est poena infamiae, quam ipso facto incurrit. - 65. Tertia poena est irregularitas, si apostata a sacro ordine matrimonium contrahat. - 66. Quarta poena est amissio privilegii ordinis clericalis. - 67. Quinta poena est quod tales apostatae, qui nec minis, nec blanditiis induci possunt ad reassumendum habitum abiectum, possint ab episcopo duro carceri mancipari. - 68. Quomodo apostatae et fugitivi absolvantur a summo poenitentiario. - 69. Maior poenitentiarius potest concedere ut apostata, vel fugitivus, si expediat, ad alium ordinem transeat. - 70. Apostatae nullatenus admittuntur ad allegandam nullitatem professionis, sed ad monasterium redire coguntur. - 71. Apostatae declarantur illi, qui post unicam sententiam latam pro nullitate professionis, etiam appellatione non interposita, habitum abiecerint. - 72. Item ii qui post sibi indultam restitutionem in integrum, e religionis claustris migrare praesumant. - 73. Refertur constitutio Benedicti XIV. - 74, 75. Quaestio utrum verus apostata a religione sit ille, qui ad aliam religionem discedit animo illam ingrediendi, sed non petita licentia a superiore religionis, quam deserit. - 76, 77. Alia quaestio, an scilicet ad apostasiam a religione requiratur dimissio habitus.

Apostasia ex vi nominis significat quamdam desertionem vel recessum a Deo, aut aliquo bono, in quo homo tenebatur perseverare, vel ex praecepto, vel ex voto. Unde quia a Deo tripliciter recedere possumus, secundum tres modos coniunctionis debitae ad ipsum, scilicet per fidem, obedientiam, et religionem professam, vel sacrum ordinem susceptum, ideo triplex est apostasia, seu defectio, scilicet a fide, obedientia, religione professa, vel sacro ordine suscepto. Ita communiter doctores cum divo Thoma 2-2, q. 12, art. 1, et Glossa, in cap. 1, de Apostatis. Apostasia a fide (quae propriissime apostasia est, et a communi post Gloss., in cap. 1, de Apostatis, verb. *Apostata, Apostasia perfidiae* vocatur) est totalis discessus, seu defectio a fide Christiana; unde apostata a fide ille dicitur qui in totum a fide Christi recedit, sive totaliter eam deserit, ut si Christianus efficitur Iudaeus, vel Turca, sive paganus; leg. 1 et 2, cod. de Apostat., cap. *Non potest,* 24, caus. 2, quaest. 7; Pirhing., lib. V, tit. 9, § 1; Farinac., tract. de Haeresi, q. 183, § 2, n. 13; Sylvester, verb. *Apostasia,* et alii communiter.

Hinc apostasia differt ab haeresi solum se- 4
cundum magis et minus, ex quo apostasia deficiat a fide Christi totaliter, et haeresis solum
partialiter: apostata enim dicitur qui Christum 5
et fidem Christianam quam suscepit totaliter abnegat; haereticus vero non totaliter eam abnegat, sed solum partialiter secundum unum, vel aliquos articulos, ideoque magis late patet apostasia quam haeresis; omnis enim apostata est haereticus, sed non omnis haereticus est apostata, ut de se patet, quia licet Lutherani, Calvinistae et alii haeretici vulgo et improprie dicantur apostatae, vere tamen et proprie loquendo non sunt apostatae a fide Christi, cum adhuc Christiani sint, ad differentiam verorum

apostatarum, qui amplius non sunt Christiani, sed vel Iudaei, vel pagani, secundum sectam quam amplexi sunt.

6 Unde apostatae ultra quam quod incurrunt omnes poenas quas et haeretici, ut expresse habetur, cap. *Contra Christianos,* 13, de Haereticis, in 6, praecisis his verbis: *Contra Christianos, qui ad ritum transierint, vel redierint Iudaeorum, etc., erit tanquam contra haereticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos, seu Iudaeos convicti, et sicut contra fautores, receptatores et defensores haereticorum, sic contra fautores, receptatores et defensores talium est procedendum;* et tenent com-
7 muniter doctores; adhuc tamen alias maiores et graviores incurrunt quam ipsi haeretici: cum apostatae semper quandiu vivunt, et post mortem usque ad quinquennium accusari, et in suis puniri possint; leg. *Si quis,* 1, et l. *Apo-*
8 *statarum,* 4, cod. de Apostatis. Nec suffragatur eis poenitentia, uti suffragatur haereticis, leg. *Hi qui,* 3, cod. de Apostatis, ubi aperte dicitur: *Lapsis enim et poenitentibus, subvenitur, perditis vero, hoc est sanctum baptisma profanantibus, nullo remedio succurritur.* Et si alios seducant, spoliantur omnibus bonis et capitali sententia damnantur; l. *Cum,* 5,
9 cod. de Apostatis. Quae autem poenae de iure sint statutae haereticis, et consequenter apostatis, vide suo loco, verb. *Haeresis.*

10 Apostatae a fide in Turcarum ditionibus existentes, si ibi redeant ad poenitentiam, omnino debent abiurare apostasiam coram fidelibus captivis, quibus dederunt scandalum in propriis carceribus publice, et explicite, ac coram infidelibus non videtur hoc necessarium, sed sufficit ut coram ipsis abstineant ab actibus infidelitatis, deponantque habitum protestativum falsae religionis, et curent ut successu temporis cognoscant etiam infideles, vel ab ipsis, vel ab aliis eorum abiurationem, licet id cum periculo vitae; Sac. Congregatio Sanctissimae Inquisitionis 18 Iulii 1620, Sacra Congregatio de Propaganda Fide, sub die 7 Aprilis 1629, quam refert Laurent. de Peyrinis, de Privil. regul. tom. III, in Addit. ad constitut. Leonis X, cap. 4, n. 26, pag. 430.

11 Apostatae reversi ad fidem in terris infidelium tuta conscientia omnem habitum indistincte deferre possunt nationis discretivum, dummodo non sit protestativus falsae religionis, donec nanciscantur occasionem transfu-
12 giendi ad fideles. Nec proinde arcendi sunt a susceptione sacramentorum, si propositum habent profitendi fidem, quando iuridice de illa interrogentur; Sacr. Congreg. de Propaganda Fide 7 April. 1629, cuius meminit Laurent. de Peyrin., loco superius cit., n. 27; Sacr. Congreg. S. R. et univers. Inquisitionis, coram sanctissimo domino nostro Urbano VIII, 18 Iulii 1630, apud eumdem Laurentium de Peyrinis dict. cap. 4, n. 41, censuit deponendum esse habitum infidelium, quatenus sit protestativus falsae religionis; si vero sit aequivocus, potest reversus illum deferre; quod si ex illa delatione ratione personae aliqua oriretur suspicio, tenetur aufugere quam primum poterit.

Apostatam poenitentem in articulo mortis 13
constitutum, et in terris infidelium existentem accersitus confessarius ut secreto absolvat, absolvere debet, abiurata prius verbo apostasia in foro conscientiae, et si per aliquod temporis spatium supervixerit, poterit abiurare in balneo coram fidelibus. Quod si non poterit, 14
relinquat chirographum suae abiurationis saltem signo crucis conscriptum. Quod si neque 15
hoc possit, committat confessario, ut suam abiurationem fidelibus manifestet. Non autem 16
tenetur poenitens tunc in periculo vitae constitutus, etiam suadentibus Turcis, cum periculo vitae fidem catholicam, quam tunc, abiurata infidelitate, amplexus est, confiteri, sed eorum suasiones eludere, vel non respondendo, vel aequivocis verbis utendo; Sac. Congreg. S. R. etc., universalis Inquisitionis, 18 Iulii 1630, teste Laurent. de Peyrinis, dict. cap. 4, n. 42.

Apostasia a fide per chirographum fraude 17
daemonis facta, nullum ius illi tribuit, et reconciliandus est apostata, absque eo quod daemon cogatur chirographum reddere, cum in tali casu sufficiat vera poenitentia commissi criminis, seu apostasiae; ex illo enim chirographo nullum ius acquiritur daemoni, ut bene advertit Lupus, in Edictis Inquis., part. III, lib. XXII, dist. 5, art. 2, diff. 2. Nec valet 18
dici illud esse requirendum ad probandam apostasiam malefici, quia neque ad hoc est necessarium, cum corpus delicti apostasiae non oporteat per scripturam probari, dum de eo constat per confessionem ipsius rei; card. Albit., de Inconst. in fide, cap. 32, n. 153.

Apostasia ab obedientia late capta est omnis 1
mortalis divinae legis transgressio, ut docet D. Thomas, 2–2, q. 12, art. 1, ad 1, iuxta illud Ecclesiast. X: *Initium superbiae hominis apostatare a Deo.* Stricte tamen, et proprie 2
loquendo, apostasia ab obedientia sumitur pro recessu a mandatis Ecclesiae, cum quis ex superbia, vel contemptu, schismatice resistit Ecclesiae legitime praecipienti, vel suis canonibus, conciliaribus decretis, et iustis legibus obtemperare contumaciter recusat; colligitur ex cap. 2, de Maioritat. et obedientia, et c. 1, caus. 3, q. 4, et cap. 2 eiusdem caus. et quaestion., ubi praecise dicitur: *Transgressores enim sponte legis suae, eiusque violatores apostatae nominantur;* et huius apostasiae praecipua species et schisma, de quo suo loco verb. *Schisma.*

Apostasia a religione proprie loquendo est 2
criminosa discessio a religione cum animo non amplius redeundi ad regulare institutum. Dici-

tur *criminosa discessio,* ad denotandum quod ad incurrendam veram apostasiam debet esse temeraria discessio, et facta sine licentia superioris, unde apostatae non sunt qui discedunt cum legitima facultate, vel liberantur a regulari observantia, vel ad episcopatum legitime transferuntur, iuxta Clement. 1, de Elect. Dicitur autem *cum animo non amplius redeundi ad regulare institutum,* ad denotandum quod ut incurratur vera apostasia debet haberi animus deliberatus nunquam redeundi, sive ad suum derelictum, sive ad aliud quodcunque regulare institutum. Unde qui a religione professa etiam sine legitima facultate ad aliam laxiorem religionem transiret, non esset rigorose et proprie apostata, quia, ut inquit Innocentius, in cap. *Intelleximus,* in fine, de Aetate et qualitate, in nullo venit contra ea quae sunt de substantia ordinis, cum semper sit in alicuius obedientia, nam non dicitur apostata proprie, nisi qui ad saeculum redit; et tenet Glossa in cap. ult. de Apostatis, Abbas, Ioannes Andreas, Archidiaconus, Sylvester, Fagnan., Pirhing., Rodrig., Caietan., Layman., et alii plurimi.

Apostasiam vere incurrit et dicitur apostata, qui a religione temere discedit cum animo non amplius redeundi, etiamsi retineat habitum; nam nihil refert, an cum vel sine habitu discedat, dummodo habeat animum deliberatum non amplius redeundi; sicut enim habitus non facit monachum, sed professio regularis, cap. *Porrectum,* cap. *Ex parte,* de Regularib., ita retentio habitus tantum non debet facere quempiam esse in religione, ut aequaliter fiat dissolutio et colligatio vinculi; l. *Nihil est,* de Reg. iur., leg. *Ab emptione,* cod. *Quando licet,* § *Item per acceptilationem;* instit. *Quib. mod. obligat. tollat.* Et expresse a Clemente VIII, in decreto pro reservatione casuum, edito 26 Maii 1593, vocatur apostasia, sive fiat habitu retento, sive dimisso, praecisis his verbis: *Apostasia a religione, sive habitu dimisso, sive retento, quando eo pervenit, ut extra septa monasterii sive conventus fiat egressio.* Quod decretum fuit etiam confirmatum ab Urbano VIII, 21 Septembris 1624. Sic tenet Abbas, in cap. 1, num. 2, de Apostat.; Farinac., tract. de Haeresi, quaest. 183, § 1, n. 62; Caietanus, Sanchez, Rodriguez, Angelus, Sylvester, Pirhing, Anaclet., Donatus, et cum plurimis aliis Pignatell., t. VII, cons. 68, n. 5.

Quamvis autem ex dictis colligatur rationem formalem apostasiae proprie dictae in hoc praecise consistere quod discessio a religione fiat cum animo non amplius redeundi, adeoque eos qui cum animo redeundi discedunt, non esse proprie apostatas, sed fugitivos; tamen in praxi communiter accipiuntur et tractantur ut veri apostatae, qui extra claustra sine superiorum licentia, habitu etiam retento, et cum animo redeundi ad religionem, vagantur, prout refert Sanctor., Com. in Statut. relig. S. Francisci, c. 2, statut. 61, esse definitum per statuta papalia Iulii II, c. 7, part. XXXI, praecisis his verbis: *Intelligimus autem apostatam omnem, qui sine licentia vel contra obedientiam suorum praelatorum per terras, loca seu patrias cum habitu vel sine, cum socio vel sine illo iverit, atque quomodolibet discedentem.* Et 27
sic pro eodem sumuntur in decretis de apostatis et eiectis a Sac. Congr. Concil., iussu Urbani VIII 21 Septembris 1624 editi, ubi § 3 expresse dicitur: *Rursus statuit ut fugitivi et apostatae, sive habitum regularem deferant, sive non, possint ac debeant ab episcopis loci ubi moram trahunt, in carceres coniici, ac superioribus regularibus consignari secundum regularia statuta puniendi.* Et pro eodem etiam 28
sumuntur a Clemente X, in constitut. incip. *Pastoris aeterni vices,* edita 18 Februar. 1675, in qua habetur praecise: *Ut regulares apostatae et fugitivi etc., tunc poenarum ipsis propter apostasiam huiusmodi inflictarum, vel infligendarum, etc.*

Non est tamen apostata regularis qui iniu- 29
ste et notabiliter gravatus a superiore recta via ad generalem, provincialem, aut alios ad quos de iure accedit, absque licentia superioris. In 30
tali enim casu talis religiosus non peccat, nec recedit ab obedientia, sed dicitur appellare de facto, quamvis antea non appellaverit. Appellatio autem ex Pasqualigo ad Lauretum de Franchis, part. I, n. 1359, est defensio contra iniustitiam et praesidium innocentiae; et defensio per omnes est de iure naturae, adeoque regularibus nedum licita, sed et necessaria, ut per maiorem superiorem a gravamine superioris inferioris liberentur. Non est enim dicibile, 31
ut pote nimis durum, quod ex proprio statu regulares sint deterioris conditionis quam caeteri homines, qui ab iniustis gravaminibus possunt appellare, et ad maiores iudices recurrere; cap. *Suggestum,* cap. *Pastoralis officii,* de Aplationibus, l. II, tit. 28. Et sic tenent Lezana, Summ. tom. I, cap. 16, n. 8; Peyrin., de Subdito, q. 1, cap. 20; Ameno, de Delictis, tit. 2, § 1, *Apostasia,* n. 27; Pignatell., tom. X, consult. 24, n. 27, et plurimi apud ipsum, Pirhing., Bonacina, Tamburin. et alii.

Nec officit quod concilium Trident., cap. 4, 32
sess. 25, de Regular., decernat: *Nec liceat regularibus a suis conventibus recedere, etiam praetextu ad superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Qui vero sine praedicto mandato in scriptis obtento, repertus fuerit, ab ordinariis locorum tanquam desertor sui instituti puniatur;* nam, ut inquit Rodriguez tom. I Quaest., regul. 30, art. 3, et Pignatell., tom. X, consult. 24, num. 28, non est credendum concilium voluisse derogare iuri naturali de se defendendo ab iniuste

gravante et iniquo oppressore, et loqui voluisse non de religiosis sic iniuste gravatis et inique oppressis, sed solum de illis qui sine vera causa, et solo apparenti, levi ac emendicato praetextu recurrunt, uti illa dictio *praetextu* significare
33 videtur. Mens igitur concilii fuit providere ne regulares ex quocunque levi, inani et colorato praetextu vagandi, et se subtrahendi a superiorum obedientia, occasionem quaerant, ut saepissime in dies accidebat; et per hoc praecipit tales regulares esse puniendos, tanquam sui ordinis desertores, etiamsi emendicatis praetextibus accedendi ad superiores, a conventu vel monasterio sine facultate discedant; non autem prohibere ne in causa veri et realis notabilis gravaminis praesentis vel imminentis, ad maiores superiores posset haberi recursus, eo vel maxime quod non est petenda licentia ab illo ad cuius gravamen tollendum agitur. Et sic declaratum fuisse a Sac. Congr. refert Rodriguez loc. cit., et tenent Navarr., tom. II de Reg., num. 67, iuxta Gloss. in cap. *Cum pastoris,* 2, q. 7, et arg. cap. *Ex parte,* de Accusat.; Suarez, de Religione, tom. IV, lib. II, c. 102, num. 4; Quaranta, Ameno et alii plu-
34 rimi. In tali enim casu praesumitur licentia tacita superioris *ad quem,* ut optime dicit Suarez, tom. IV, tract. 5, lib. III, c. 1, n. 6; Lezana, tom. I, cap. 16, num. 9; Pignatell., tom. X, consult. 24, num. 28; Barbosa, in Concil., sess. 25, c. 4, num. 9, cum Aragon. et plurimis aliis ibi citatis.

35 Nec etiam obstat quod in multis Statutis variarum religionum declaretur apostata qui sine obedientia extra conventum ierit, *etiam praetextu ad superiores accedendi, etiamsi recta via coram superiore se sistat,* ut signanter cavetur in Constitutionibus Minorum de Observantia, Statut. Sambucan., cap. 2, § 8, n. 5; nam, ut optime dicit Sanctorius in Compendio commentariorum super ipsa statuta Minorum, verb. *Apostasia* et *Apostata,* num. 7, Statuta recursum et confugium ad superiorem non condemnant absolute, sed frivolum et sub praetextu, ob causas scilicet leves et frivolas. *Non enim est apostata qui supra modum gravatus ad superiorem sine licentia confugit;* Poenal. cap. 9, q. 2, et Constit. cap. 3, statut. 22. Et talem non esse apostatam tenent etiam Lantuscha, verb. *Appellatio,* num. 8; Ameno, de Delictis, tit. 2, § 1, *Apostasia,* n. 31; Matthaeucci, Official. quoad apostatas, num. 16 et 17; Rodriguez, Portell. ex nostris.

36 Et a fortiori non est apostata regularis recurrens recto tramite ad Urbem a gravaminibus superiorum sine eorum licentia, dummodo non vagetur, et se praesentet R. P. D. secretario Sac. Cong., ut pluries fuit decretum et signanter in Valentina 6 et 27 Iunii 1698; Monacell., tom. I, in Appendic. adnotat. ad decret. de Eiectis, n. 1; Ursaya, Instit. criminal., lib. 1, tit. 8, num. 29.

Debet tamen talis religiosus ad superiorem 37
maiorem sine obedientia confugiens esse sic notabiliter et manifeste gravatus, ut evidenter constet, vel de facili probari possit non habere aliud remedium nisi ut ad maiorem superiorem confugiat, et sic apud illum se ipsum tueatur. Ad iustificandum tamen suum recursum, et ut 38
nulla pro foro etiam externo sit apostasiae umbra et suspicio fugae, nec contra eum militent sancita a Sac. Cong. Regul. anno 1587, in decreto incip. *Quoniam nonnulli regulares vagandi studio,* etc., et a Sixto V, in constit. incip. *Ad Romanum spectat,* § 20, et a concil. Trident., sess. 25, de Regul., cap. 4, *Super recessu regularium sine obedientialibus a conventibus,* his verbis: *Nec liceat regularibus a suis conventibus recedere, etiam praetextu ad superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Qui vero sine praedicto mandato in scriptis obtento repertus fuerit, ab ordinariis locorum tanquam desertor sui instituti puniatur;* expediret, imo esset sic instruendus, ut prius ipse recurrens peteret facultatem a superiore gravante adeundi maiorem superiorem; et tali facultate sibi negata, peteret testimoniales apostolos a testibus fide dignis de petita et sibi denegata tali facultate.

Et dato quod nec tales testimoniales apo- 39
stolos posset obtinere propter aliquem timorem vel respectum, aut aliam causam in testibus; seu potius petendo tales testimoniales apostolos aut licentiam, aliquod maius gravamen certo timeret, quod nisi festinanter et occulte discederet, statim incarceraretur, et adderentur gravaminibus gravamina, tunc nulla petita licentia et nullis testimonialibus posset recta via superiorem adire pro necessario sublevamine, quia nemo tenetur sibi maius malum procurare, et in tali casu, licet non verbo, facto diceretur appellare, quod plus est; cap. *Dilecti filii,* 2, de Appellat., et Gloss. ibi; Navar., Pignatell., Suarez, Peyrin., Ameno, Nicolius, et alii supra citati. Imo plurimi, ut Peyrinus 40
cit., ex Portello, in Addit. ad dubia regul., verb. *Habitus,* n. 3; Diana, tom. III, tract. 2, resolut. 115, et alii, tenent quod in tali periculoso casu possit etiam regularis habitum dimittere absque incursu apostasiae, et sic incognitus directe ad superiorem accedere, dummodo vere et certo timeat quod in itinere capiatur et reducatur per vim ad manus superioris gravantis. Et hoc est iuxta cap. *Clerici* 41
officia, de Vita et honest. cleric., ubi expresse dicitur: *Nisi iusta causa timoris exegerit habitum transformari;* et Glossa ibi explicite: *Clericus iusta de causa potest postponere habitum clericalem, nec censetur apostata;* et Gloss., in cap. *Ut periculosa, ne clerici vel monachi,* in 6, verb. *Temere,* ubi habet praecisa verba:

Ex causa licet habitum transformare, si iusta sit, puta timor.

42 Et quod regularis dimittens habitum ad evitanda pericula non sit apostata, tenent expresse Sylvester, verb. *Habitus,* num. 3; divus Antonin., in III part., tit. 24, c. 33, et Pignatell., tom. X, consult. 24, c. 14, n. 14, cum plurimis aliis ibi citatis. Addo quod evitandi periculi causa licet clericis arma deferre, iuxta Gloss., in cap. *Clerici arma,* de Vita et honest. cleric., ubi dicit: *Clerici arma portare non debent sine iusta causa: iustam causam intellige, si per loca periculosa transitum faciant, tunc possunt portare arma ad terrorem latronum.* 43 Et etiam ad evitanda talia pericula licet eis comam deferre; Glossa in cap. *Clericus neque comam,* ubi dicit quod cum quidam reprehenderetur a papa, sic pro sua iusta defensione respondit:

Tutius ut peterem laici sub imagine Romam;
Fas fuit, ut sinerem luxuriare comam.

44 Regularis cum litteris obedientialibus itinerans, et ad liberius divagandum habitu regulari in itinere dimisso et in veste saeculari incedens, non est apostata, quia, ex superius dictis, ratio formalis apostasiae est quod discessio a religione fiat cum animo deliberato non amplius redeundi; hic autem regularis, ut supponitur, haberet animum et voluntatem iterum redeundi ad claustra sub obedientia superiorum, et in tantum dimisit habitum regularem ut liberius sub veste saeculari divagaretur; Sanchez, lib. VI Moral., c. 8, n. 5; Pirhing., lib. III, tit. 31, sect. 5, n. 187, et 45 alii. Nec etiam talis regularis censendus est fugitivus, quia recessit a conventu seu provincia cum legitima facultate suorum superiorum.

46 Ligatur tamen excommunicatione lata in regulares habitum dimittentes liberius vagandi causa, cap. *Ut periculosa, ne clerici vel monachi,* in 6, ibi: *Ut periculosa religiosis vagandi materia subtrahatur, districtius inhibemus ne de caetero aliquis professus temere habitum dimittat. Si quis autem temerarius violator exstiterit, excommunicationis incurrat* 47 *sententiam ipso facto.* Et hanc excommunicationem etiam incurrit qui habitum defert, sed ita coopertum ut cognosci non possit, ut cum multis a se citatis tenet Peyrin., de Subdito, cap. 26, et facit Glossa, in Clementina de Vita et honestat. cleric., cap. *Quoniam qui,* verb. *Extrinsece.* Et ratio est clara, quia, licet ipse non dimittat habitum materialiter, dimittit tamen formaliter, et deferre illum coopertum alio habitu, idem est, ex Quaranta, Summ. Bull., verb. *Apostata,* ac illum non deferre, et ita faciliter potest libere vagari deferendo habitum coopertum, ac si nullo modo ipsum deferret; et per hoc concil. Trident., sess. 25, de Regul., cap. 19, decrevit sic: *Ne detur licentia cuiquam regulari occulte ferendi habitum suae religionis.*

Regulariter autem quantumcunque habitus 48 etiam ex lascivia relinquatur vel cooperiatur, si non relinquitur animo deliberato illum non reassumendi, non contrahitur apostasia, ut respondit Oldrad., cons. 102 in hanc rem edito, et tenent Rodrig. tom. I Quaest., regul. 30, art. 1; Pignatell., tom. X, consult. 24, n. 15; Peyrin. et alii.

Poenae apostasiae a religione seu statu re- 49 ligioso de iure communi sunt sequentes. Prima est excommunicatio, quae ipso facto incurritur si fiat apostasia cum dimissione habitus, ut expresse habetur in cap. *Ut periculosa,* 2, *Clerici vel monachi,* in 6. Secus autem si apo- 50 stasia fiat cum retentione habitus, quia nullus textus dictam excommunicationem infligens allegari potest. Ipse enim textus cap. *Ut periculosa,* quem aliqui in contrarium allegant, loquitur solum de illis qui habitu dimisso discedunt, ibi: *Ne de caetero aliquis professus temere habitum dimittat,* etc. Sic tenent Glossa, de temp. ordinat., verb. *Apostata;* Abbas, in cap. fin., num 2, de Apost.; Sanch., lib. II Moral., cap. 8, n. 20; Pirhing., hoc tit., n. 9; Sylvester, Hostiens., et alii communiter.

Secunda poena est suspensio ab ordinibus 51 sacris quos apostata suscepit durante apostasia; cap. *Consultationi,* de Apost. et reiter. baptism., lib. v, cap. 9. Et si durante suspen- 52 sione celebret, vel alios ordines exerceat, fit irregularis; cap. *Cum aeterni,* de Sentent. et re iud., lib. II, tit. 14, in 6, et cap. *Cum medicinalis,* de Sentent. excomm., pariter in 6. A qua irregularitate, licet de iure communi 53 non possit dispensare nisi papa, ut clare innuunt dicti duo canones *Cum aeterni,* et *Cum medicinalis,* de iure tamen particulari per privilegia possunt ab ipsa dispensare cum suis subditis omnes praelati regulares, ut patet ex concessione Sixti IV, in bulla *Maris magni,* incipiente *Regimini;* Pauli III, incipiente *Licet debitum,* et S. Pii V, incip. *Dum ad congregationem Casinensem.* Vide verb. *Irregularitas,* art. 3, num. 16 et 17.

Tertia poena est, quod durante Apostasia, 54 regularis apostata existat privatus privilegiis suae religionis; concil. Trident., sess. 25, de Regul., cap. 19, ubi expresse dicit: *Interim vero nullo privilegio suae religionis iuvetur.* Praeter au- 55 tem has poenas a iure communi statutas, sunt etiam aliae, ut privatio vocis activae et passivae, carceris, flagellationis, ieiunii et huiusmodi, quae diversimode a qualibet religione in particulari pro suis apostatis sunt impositae, et ideo circa istas potest quisque consulere proprias et particulares suae religionis constitutiones, in quibus fere omnibus est imposita excommunicatio ipso facto incurrenda ab apo-

statis et fugitivis, sive habitu retento, sive dimisso, fiat apostasia aut fuga.

56 Apostatas et fugitivos recipientes, retinentes vel occultantes, aut eis pro fuga et apostasia consilium aut auxilium praestantes, peccant mortaliter, et ipso facto excommunicationem incurrunt, ut patet ex pluribus constitutionibus pontificiis citatis a Casarub. in Compendio privilegior., verb. *Apostata ab ordine,* ubi, n. 19, signanter refert constitutionem Innocentii VIII, qua in favorem ordinis Minorum regularis Observantiae statuit, ut *recipientes et detinentes huiusmodi Fratres a suis conventibus sine licentia suorum superiorum recedentes, sint ipso facto excommunicati, non obstantibus quibuscunque privilegiis et litteris apostolicis in genere, vel in specie, quibuslibet locis vel personis per Sedem Apostolicam concessis et in posterum concedendis.* Et fere idem statuerunt alii pontifices pro aliis ordinibus, ut videri potest etiam apud Hyacinth. Donat., tom. I, tract. 7, q. 22; Mirandam, t. I, quaest. 51, art. 2; Pellizar., tom. II, tract. 8, cap. 8, sect. 3.

57 Praelati seu superiores regulares tenentur fugitivos seu apostatas requirere et revocare, et eos cogere ut ordinem revertantur. Sic expresse praecipitur a Gregorio IX, in cap. *Ne religiosi,* 24, de Regul., lib. III, tit. 31: *Ne religiosi vagandi occasionem habentes propriae salutis detrimentum incurrant, et sanguis eorum de praelatorum manibus requiratur, statuimus ut praesidens capitulis celebrandis secundum statutum concilii generalis (scilicet Lateranensis, sub Innocentio III, cap.* 22, *quod refertur cap.* In singulis, *de statu monachorum), seu patres abbates, seu priores fugitivos suos et eiectos ex ordine suo requirant sollicite annuatim... Si vero huiusmodi fugitivos vel eiectos inobedientes invenerint, eos excommunicent, et tandiu faciant ab ecclesiarum praelatis excommunicatos publice nuntiari, donec ad mandatum ipsorum humiliter revertantur.*

58 Nec valet dicere hunc canonem sic praecipientem, fuisse consuetudine abrogatum, quia, ut solide probat Fagnanus in hoc capite, *Ne religiosi,* de Regular., num. 4 et seqq., haec obligatio, quae incumbit praelatis inquirendi et reducendi fugitivos et apostatas, oritur ex iure divino, quo tenentur omnes quibus animarum cura commissa est oves suas curare et errantes reducere; fugitivi vero et apostatae non desinunt esse subditi praelatorum regularium, ideoque consuetudo contraria non revocandi illos, cum nutriat peccatum, tam ex parte superiorum quam subditorum, qui extra religionem vagando, propriae salutis detrimentum incurrunt, ut dicitur in principio ipsius capitis *Ne religio-*

59 *nis,* etc., non valet, eo vel maxime quod haec obligatio perquirendi et reducendi ad ordinem fugitivos et apostatas fuit renovata et iterum imposita superioribus regularibus de mandato Urbani VIII a sacra Congreg. Concilii in suis decretis editis 21 Septembris 1624, in quibus § 4 sic praecise praecipitur: *Rursus statuit ut fugitivi et apostatae sive habitum regularem deferant, sive non, possint ac debeant ab episcopo, loci ubi moram trahunt, in carceres coniici, ac superioribus regularibus consignari, secundum regularia instituta puniendi: utque ipsi quoque superiores teneantur* (nota attende) *eos perquirere, ad religionem reducere, atque efficere ut apprehendantur.* Quae obligatio eos 60 perquirendi et ad religionem reducendi fuit iterum innovata et confirmata ab eadem Sacra Congr. in decreto iussu Innocentii XII edito 24 Iulii 1694, in § primo, per haec praecisa verba: *Quodque ad praescriptam legem sanctae memoriae Gregorii IX, in cap. final., de Regularib., annuatim fugitivi requirantur, et respective cogantur ad claustra reverti.* Aposta- 61 tae a religione debent recipi, salva regulari disciplina, dum poenitentes redeunt, non obstantibus constitutionibus prohibentibus recipi eos qui ter apostatarunt; Sacra Congreg. Episcop. et regular., in una Carthusianorum 15 Decembris 1603.

Apostasia a sacro ordine et apostata ab illo 62 dicitur, cum quis a perfectiori statu clericali, quem in manu episcopi, edito continentiae voto, assumpsit, ad statum laicalem vel etiam coniugii, dimisso suo habitu, propria temeritate se transfert; cap. *Praeter ea clerici,* 1, de Apostat.; Gloss. ibi, verb. *Apostasia;* Hostiens. in Summ., n. 1 et 2; sanctus Thomas 2-2, Quaest. 12, art. 1, in corp.; Pirhing., et est in iure communis. Poenae apostasiae a sacro ordine sunt sequentes. Prima est excommuni- 63 catio non lata, sed ferenda, si clericus apostata non contraxerit matrimonium; si vero in sacris constitutus matrimonium contraxerit, excommunicatio erit latae sententiae; arg. c. 1, de Apostatis, et Clem. unic., de Consang. et affinit., ubi expresse habetur: *Clericos in sacris constitutos ordinibus matrimonia contrahentes refrenare metu poenae ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes, ipsos excommunicationis ipso facto decernimus subiacere;* Abbas, in cap. 1 de Apostatis; Sanchez, de Matrim., lib. VII, disp. 48; Pirhing., de Apostat., num. 5. Secunda est poena infamiae, 64 quam ipso facto incurrit, ideoque ab accusando et testimonio ferendo repellitur; arg. cap. *Alieni erroris,* caus. 2, q. 7, et cap. *Beatus praedecessor,* caus. 3, quaest. 4; Pirhing., lib. V, tit. 9, num. 5; Diaz., in Pract. crim., cap. 115, num. 2; Anaclet., lib. V, tit. 9, num. 29. Tertia poena est irregularitas, si apostata a 65 sacro ordine matrimonium contrahat, quia in tali casu esset bigamus similitudinarius; cap. *Nuper a nobis,* et cap. *A nobis fuit,* lib. I,

tit. 21; Anaclet., lib. V, tit. 9, de Apostat., et alii. Quarta poena est amissio privilegii ordinis clericalis, ita ut percutiens clericum apostatam non incidat in canonem *Si quis suadente,* caus. 17, c. 4. Sic colligitur ex cap. *Praeterea clerici,* lib. V, tit. 9, de Apostatis, et cap. *Perpendimus,* de Sentent. excomm., lib. V, tit. 39; et maxime si talis apostata tertio monitus ab episcopo non resipiscat, nullo privilegio clericali gaudere debet; cap. *In audientia,* lib. V, tib. 39, ubi de similibus apostatis expresse dicitur: *De privilegio clericorum subsidium aliquod habere non debent;* Abbas, in cap. 1, §. 5 et 6, de Apostat.; Farinac., tract. de Haeresi, quaest. 183, n. 127; Pirhing., loc. cit., n. 5. Quinta poena est quod tales apostatae, qui nec minis nec blanditiis induci possunt ad reassumendum abiectum habitum, possint ab episcopis duro carceri mancipari, ut expresse habetur cap. *A nobis,* lib. V, tit. 9, de Apostatis: *Tales, si volueris, poteris sub gravi custodia carcerare, ita quod solummodo vita sibi misera reservetur, donec a suae praesumptionis nequitia resipiscant.* Abbas, Pirhing., Anaclet., lib. V, tit. 9, de Apostatis.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

Apostatae et fugitivi regulares quomodo absolvantur a summo poenitentiario, assignatur a Benedicto XIV, tom. II, constit. 95, incipiente *Pastor bonus,* § 33. Quoad apostatas vel fugitivos regulares ad apostolicam Poenitentiariam recurrentes, servetur laudabilis eiusdem praxis, ut scilicet maior Poenitentiarius, audito prius, si in Urbe adsit, ordinis superiore, seu procuratore generali, iniungat apostatae, seu fugitivo, intra tempus, arbitrio ipsius maioris poenitentiarii taxandum, reditum ad proprium ordinem. Interim vero, si expediat a censuris eumdem absolvere, vel absolvi mandare possit cum reincidentia, si intra dictum tempus minime redierit (dilata tamen usque ad actualem reditum dispensatione super irregularitate; si forte eam insuper contraxisset), et alias praeterea poenas, sive de iure communi, sive ex statutis ordinum, propter apostasiam seu fugam inflictas, discrete moderari, commutare, vel etiam, iuxta peculiares circumstantias, condonare possit. Si vero casus eiusmodi sit ut, re praesertim in signatura discussa, censeatur expedire quod absque reditu ad proprium, transitus eidem ad alium ordinem concedatur, possit maior poenitentiarius istud etiam concedere, adhibitis tamen iis cautionibus quas ad refrenandam vagandi licentiam necessarias seu opportunas iudicaverit; nec non illa prae oculis habendo, quae infra circa transitum disponentur. Nemini autem regulari quacunque de causa permittere valeat ut in habitu saeculari seu clerici saecularis in perpetuum extra claustra vivere possit.

Apostatae nullatenus admittuntur ad allegan- 70
dam quamcunque causam super nullitate professionis regularis, sed ad monasterium redire coguntur. Idem, tom. II, constitut. 47, incip. *Si datam hominibus.* Apostatae declarantur illi 71
qui post unicam sententiam latam pro nullitate professionis, etiam appellatione non interposita, habitum abiecerint. Idem, idem. Item ii 72
qui post sibi indultam restitutionem in integrum, e religionis claustris migrare praesumant. Idem ibidem.

Hic attendenda est novissima sequens con- 73
stitutio Benedicti XIV, [1] incip. *Pastoris aeterni,* qua Regulares apostatae ad suos ordines cum poenarum condonatione revocantur.

BENEDICTUS EPISCOPUS,
SERVUS SERVORUM DEI,

Ad futuram rei memoriam.

Pastoris aeterni vices, etc. Itaque in praesenti anno iubilaei.... pietatis nostrae viscera erga regulares professionis suae desertores aperire, eosque ad Christi ovile, suos videlicet cuiusque ordines, extra quos, luporum rapacium insidiis atque periculis expositi, misere vagantur, quantum divina benignitas largiri dignabitur, ut ad salutarem vitae normam quam amplexi fuerant, velut postliminio reversi vota sua Domino reddere studeant, revocare cupientes, ac fel. recor. Urbani VIII, Clementis X, Innocentii XII, et Benedicti XIII, Romanorum pontificum praedecessorum nostrorum, qui annis iubilaei tunc instantibus, seu currentibus, eiusmodi regularium desertorum reductioni provide consuluerunt, vestigiis inhaerentes, auctoritate apostolica tenore praesentium misericorditer indulgemus, ac statuimus, et decernimus, ut regulares apostatae, et fugitivi cuiuscunque sint ordinis, tam Mendicantium quam non Mendicantium, congreg., societ. et instituti etiam necessario exprimendi, qui citra montes intra quatuor, ultra montes vero intra octo menses a publicatione earumdem praesentium litterarum inchoandos, sua sponte ad suam quisque religionem redierint, tunc poenarum omnium ipsis propter apostasiam huiusmodi inflictarum, vel infligendarum remissionem, atque impunitatem assequantur. Ita tamen, ut debeant a suo quisque respective Superiore humiliter petere absolutionem, et coram eo culpam fateri, atque emendationem polliceri; et vice versa superior benigne illos teneatur ab huiusmodi poenis absolvere, et paterna charitate complecti; cui propterea ad effectum praemissum duntaxat, quatenus opus sit, omnem facultatem

[1] Similem constitutionem anno 1775 edidit SS. D. N. Pius VI.

necessariam dicta auctoritate harum serie impertimur.

Non obstantibus, etc.

Ut autem, etc. Nulli ergo, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem, anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo quadragesimo nono, pridie Idus Ianuarii, pontificatus nostri anno decimo.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

74 Gravis est quaestio illa quam obiter examinat auctor, num. 22, utrum verus apostata a religione sit ille, qui ad aliam religionem discedit animo illam ingrediendi, sed non petita licentia a superiore religionis, quam deserit. Negant cum auctore loco citato Fagnan., in cap. ult., n. 11 et seq., de Apost.; Gonzal., ibid. n. 4, et alii.

75 At cum aliis affirmat Suarez, de Religion., tom. IV, tract. 8, lib. III, cap. 12, a n. 17. Media via pariter cum aliis incedit Farinac., Prax., quaest. 183, num. 105, ubi distinguit, et apostasiae poenas evitare tenet eum qui intrat religionem aliquam, quae eiusdem est regulae tametsi habitus diversi ab illa, e qua est egressus. Secus si intrat religionem, quae simul est diversi habitus, diversaeque regulae; hunc et apostatam esse poenisque subiici apostatarum contendit.

In quaestione de qua agit auctor, num. 23 76
et seqq., an scilicet ad apostasiam a religione requiratur dimissio habitus, Schmier, Iurisprudent. canon. civil., lib. V, trac. 2, cap. 3, sect. 1, num. 74 et seqq. relatis opinione affirmativa Fagnan., in dict. cap. ult., n. 7, de Apostat., aliorumque, et negativa opinione Gonzal., in eod. cap. ult., n. 4, et pariter aliorum, ita concludit: *Attamen quoad excommunicationem latae sententiae incurrendam, iuxta cap. « Ut periculosa, » 2, ne cleric. vel monach., uti et quoad amissionem privilegiorum ordinis, praecedente saltem sententia declaratoria, iuxta concilium Tridentinum, sess. 25, de Regular., cap. 19, infligendam, requiritur habitus dimissio. At quoad irregularitatem qua religiosus apostata sacros ordines in apostasia susceptos etiam post conversionem et reditum ad monasterium exercere nequit, in cap. ult. de Apost. nulla fit distinctio, num habitum deposuerit, vel retinuerit.* Ricciol., de Iur. person. 77
extr. grem. existent., lib. VI, de Apost. Fidei, lib. VII, de Apostat. a stat. ordin. cleric., et lib. VIII, de Apostat. a stat. relig. regular., ex ratione instituti agit. Theophilus quoque Raynaud. hoc ipsum argumentum tractat in opere cui titulus: Iudaei posteri apostat. a religiosis ordin. Lucubratio. Consule utrumque, dum res ista postulat [1].

APOSTOLUS

Summarium.

1. Apostolus idem est ac Latine missus. - 2. Apostoli omnes fuerunt baptizati baptismo Christi. - 3. Apostolus Petrus inter ipsos fuit baptizatus a Christo suis propriis manibus, a Petro Andreas, Iacobus, et Ioannes, et ab eis caeteri - 4. Apostoli omnes a Christo ordinati sunt sacerdotes et episcopi; ad 5. - 6. Apostoli omnes immediate a Christo, et non mediante Petro, acceperunt munus apostolatus, sicque iurisdictionem et auctoritatem ubique terrarum praedicandi verbum Dei, fundandi ecclesias et creandi episcopos; ad 7. - 8. Adducitur, et solvitur instantia; ad 11. - 12. Apostoli singuli posuerunt suum articulum in Symbolo, et verisimilius iuxta ordinem traditum a Scoto meo doctore. - 13. Ordo a Scoto traditus fundatur in sacra Scriptura; ad 14. - 15. Apostolorum canones indicantur in c. *Placuit*, 4, dist. 16. - 16. Afferuntur dicti apostolorum canones. - 17. Apostolorum traditiones non possunt in dubium revocari, et ab omnibus sunt observandae. - 18. Apostolorum litteras contemnens est haereticus. - 19. Apostoli cum Christo habuerunt usum et dominium aliquorum mobilium, et affirmare contrarium est haereticum. - 20. Apostoli cum Christo multa habuerunt, de quibus poterant disponere. - 21. Apostolorum praeceptum de pecunia non habenda, non fuit rigorosum. - 22. Notatur auctor. - 23. Apostoli origine Galilaei fuerunt. - 24. Quinam ex his dicuntur fratres Domini. - 25. Quinam, praeter duodecim, apostoli fuerint. - 26. 27. An fuerint matrimonio coniuncti. - 28. De baptismo apostolorum, contra auctoris mentem. - 29, 30, 31. Quandonam eis Eucharistiae conficiendae, ligandi atque solvendi potestas tradita. - 32, 33. Clarius demonstratur apostolos symbolum fidei condidisse, et alia ad rem. - 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42. De apostolicorum canonum auctore, antiquitate, numero, auctoritate, etc.

1 Apostolus idem est ac Latine missus; concil. Aquisgran., sub Ludovico Pio, cap. 9, ubi habentur praecisa verba: *Apostoli Latina lingua missi interpretantur, quia ipsos misit Dominus evangelizare ad illuminationem omnium populorum.* Et Gloss., in cap. *Cordi nobis*, 15, de Appellat., in 6, verb. *Petat*, et additio, ubi habet: *Sic etiam de apostolis dicimus, quod a Deo, vel de coelo missi fuerint.* Apostoli 2
omnes fuerunt baptizati baptismo Christi, cap. *Quando ab Hierosolymis;* et cap. *Si eos;* de Consecrat., dist. 4. Cum hac tamen adverten- 3
tia, quod solus Petrus inter ipsos fuit baptizatus a Christo suis propriis manibus. Scribit enim Evodius, Petri successor in episcopatu Antiocheno, a Christo ex mulieribus solam

[1] Primis Ecclesiae saeculis eorum, qui aut Iudaeorum, aut ethnicorum sacra amplectebantur, triplex erat genus. Unum eorum qui penitus abiecta Christiana religione, ad Iudaicam accedebant; alterum genus erat eorum qui Christianam religionem non penitus abiiciebant, sed cum ea Iudaicam commiscebant. Tertium tandem genus eorum erat qui nullum Iudaeorum dogma amplectebantur, sed ritibus Iudaeorum adhaerebant. Vid. S. August. de Haeres., c. 8. (EDIT. CASIN.)

Virginem matrem, et ex viris baptizatum solum Petrum, a Petro Andream, Iacobum, et Ioannem, ab iis caeteros. Sic referunt Euthymius, in cap. 3 Ioann., et Nicephorus, lib. II Hist., cap. 3, et tenet Bellarminus, lib. I, de
4 Romano pontifice, cap. 23. Apostoli omnes a Christo ordinati sunt sacerdotes et episcopi, cap. ult., lib. VIII. Constit. apostolicar., ubi habetur praecise: *A Moyse constituti sunt pontifices, sacerdotes et levitae; a Christo autem Salvatore nostro nos tredecim apostoli, ab apostolis vero ego Iacobus, et ego Clemens, et alii nobiscum, ne omnes iterum recenseamus; communiter vero a nobis omnibus presbyteri, dia-*
5 *coni, hypodiaconi, et lectores.* Et quod a Christo fuerint ordinati sacerdotes, habetur praecisis verbis in conc. Trident., cap. 1, de Sacrificio missae, sess. 22. *In coena novissima corpus et sanguinem sub speciebus panis et vini apostolis, quos tunc Novi Testamenti sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit;* et canon. 2: *Si quis dixerit, illis verbis: «Hoc facite in meam commemorationem,» Christum non instituisse apostolos sacerdotes, aut non ordinasse ut ipsi aliique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit.*

6 Apostoli omnes immediate a Christo, et non mediante Petro, acceperunt munus apostolatus, sicque iurisdictionem et auctoritatem ubique terrarum praedicandi verbum Dei, fundandi ecclesias, et creandi episcopos, ut colligitur aperte ex verbis ipsiusmet Christi Ioann. XX): *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.* Quibus verbis dicunt Patres, et praecipue Chrysostomus, Cyrillus et Theophylactus factos fuisse Christi vicarios; imo ipsum Christi officium et auctoritatem accepisse, et sicuti Pater Filium misit summa potestate praeditum, ideo (addit Cyrillus) adiecit Christus: *Sicut misit me*, ut intelligeremus in apostolica auctoritate eis a Christo tributa, contineri omnimodam potestatem ecclesiasticam, et Lucae VI, expresse habetur: *Vocavit discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis, quos et apostolos nominavit;* et Ioann. 6: *Nonne ego vos duodecim elegi?* Et Paulus apostolus expresse dicit se auctoritatem et iurisdictionem habuisse a Christo, et inde probat se esse verum apostolum. Ad Galat. 1: *Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, et Deum Patrem;* et ibidem, ut ostenderet se non accepisse auctoritatem a Petro vel aliis apostolis, ait: *Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meae, et vocavit per gratiam suam, continuo non acquievi carni et sanguini, neque veni Hierosolymam ad antecessores meos apostolos, sed abii in Arabiam, et iterum reversus sum Damascum; deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum;* et c. II: *Mihi enim, qui videbantur esse aliquid, nihil contu-*
7 *lerunt.* Et quod par fuerit omnium apostolorum potestas, et iurisdictio administrandi pro toto orbe terrarum absque ulla limitatione, habetur etiam in cap. *In novo,* dist. 21, his verbis: *Caeteri vero apostoli cum eodem* (id est Petro) *pari consortio honorem et potestatem acceperunt.* Et cap. *Loquitur Dominus,* caus. 24, quaest. 1. *Hoc erant utique et caeteri apostoli, quod fuit et Petrus, pari consortio praediti et honoris et potestatis.* Et sic tenet Bellarmin. de Rom. Pontific., lib. IV, cap. 22 et 23, et multi apud ipsum Barbos., part. 1 de Offic. et potest. episc., tit. 1, num. 31; Pirhing., lib. I Decretal., tit. 31, num. 40; Anaclet., lib. I, tit. 31, num. 71, et alii plurimi cum communiori.

Nec valet obiicere canonem cap. *Ita Domi-* 8
nus, dist. 19, ubi Leo papa videtur innuere apostolos non recepisse iurisdictionem immediate a Christo, sed a Petro, his verbis: *Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.* Non valet, inquam, quia ex ca- 9
none isto nullimode potest deduci, voluisse pontificem innuere quod apostoli receperint iurisdictionem immediate a Petro, sed solum voluit ibi pontifex (ut canonem, summarium et eius expositionem legenti patet) arguere quosdam episcopos, qui contra Ecclesiam Romanam erigebant cervicem, et contra ipsos probare quod non deberent recedere ab Ecclesia Romana, ita a Deo confirmata et in Petri soliditate corroborata, ut nulla temeritas hominum, nec portae inferi adversus eam possint unquam praevalere, et quicunque a Petri soliditate, cuius vice papa fungitur, recedere voluerit, sit deponendus, quod nos ultro fatemur, et insuper cum Cypriano, in canone *Loquitur Dominus,* caus. 24, quaest. 1, dicimus quod, *quamvis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, et dicat: «Sicut misit me Pater, et ego mitto vos;» tamen, ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem auctoritate sua disposuit. Hoc utque erant caeteri apostoli, quod Petrus fuit, pari consortio praediti et honoris et potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia Christi una monstretur.* Quia igitur 10
voluit Christus exordium Ecclesiae sumere ab unitate capitis ex omnibus apostolis, qui erant pastores et episcopi constituti, Petrum selegit, qui omnibus praeesset et esset caput Ecclesiae; quoniam si in Ecclesia non esset unum caput cui reliqua membra obtemperarent, non posset corpus Ecclesiae unum esse, sed membra Ecclesiae sine capite inter se dissiderent, et in partes abirent. Licet enim Christus aequalem 11
potestatem fundandi ubique terrarum Ecclesias, creandique episcopos dederit omnibus aposto-

lis, tamen voluit inter ipsos esse quamdam discretionem, ut scilicet Petrus esset eorum caput, et tanquam suus in tota Ecclesia vicarius, ordinariam et perpetuo duraturam haberet potestatem, quae una cum officio vicariatus Christi deinde transiret ad legitimos eius successores Romanos pontifices, et apostoli Petrum recognoscerent tanquam eorum caput et principem, et sua iurisdictio esset solummodo personalis et extraordinaria propter necessitatem illius temporis, et primae fundationis Ecclesiae; adeoque in se ipsis terminatura, nec transitura ad suos successores, quales sunt episcopi papa inferiores. Melchiades, in epist. decretali; Anacletus papa, cap. *In novo,* dist. 21, et idem Anaclet., cap. *Sacrosancta,* dist. 22.

12 Apostoli singuli posuerunt suum articulum in Symbolo. Varii tamen variant in assignando ordine quo quisque apostolus suum articulum posuit; et inter omnes verisimilior videtur ordo quem tradit doctor meus subtilis in 3, dist. 25, quaest. unic. Sic Petrus posuit primum articulum, scilicet: *Credo in Deum omnipotentem, creatorem caeli et terrae;* Ioannes posuit secundum, scilicet: *Et in Iesum Christum, Filium eius unicum, Dominum nostrum;* Iacobus Zebedaei posuit tertium, scilicet: *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine:* Andreas posuit quartum, scilicet: *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et sepultus;* Philippus posuit quintum, scilicet: *Descendit ad inferos;* Thomas posuit sextum, scilicet: *Tertia die resurrexit a mortuis;* Bartholomaeus posuit septimum, scilicet: *Ascendit ad coelos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis;* Matthaeus posuit octavum, scilicet: *Inde venturus est iudicare vivos et mortuos;* Iacobus Alphaei posuit nonum, scilicet: *Credo in Spiritum sanctum;* Simon Zelotes posuit decimum, scilicet: *Sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem;* Iudas Iacobi posuit undecimum, scilicet: *Remissionem peccatorum;* sanctus Matthias posuit duodecimum, scilicet: *Carnis resurrectionem, vitam aeternam.* Et hic 13
Scoti ordo fundatur in sacra Scriptura; nam Actorum cap. I, vers. 13, hoc eodem ordine referuntur apostoli post Christi in coelos ascensionem: *Et cum introissent in coenaculum, ascenderunt ubi manebat Petrus, et Ioannes, et Andreas, Philippus, et Thomas, Bartholomaeus, et Matthaeus, Iacobus Alphaei, et Simon Zelotes, et Iudas Iacobi; et exinde cecidit sors super Matthiam, et annumeratus est cum undecim apostolis;* ibi, vers. 26. Unde 14
verisimilius est quod singuli apostoli posuerint suos articulos in Symbolo ab ipsis confecto, iuxta ordinem post Christi ascensionem inter se observatum, et a S. Luca hic Actorum cap. I, vers. 13 relatum.

Apostolorum canones indicantur in cap. 15
Placuit, dist. 16. Dicti autem canones sancto- 16
rum apostolorum per Clementem a Petro apostolo Romae ordinatum episcopum in unum congesti, sunt sequentes [1].

I. Episcopus a duobus aut tribus episcopis ordinator.

---

[1] Apostolicos canones, quos auctor hic noster singillatim recenset atque exscribit, maximopere iucundos futuros eruditis lectoribus haud temere arbitror; siquidem illi nobis exhibent, atque ob oculos ponunt disciplinam vigentem in Ecclesia primis illis beatissimis aetatibus quibus Ecclesia nunquam purior, nunquam vigilantior, nunquam firmior visa fuit. In eosdem canones, quantum spectat ad illorum auctorem, aliaque ad ipsos attinentia, doctas atque eruditas animadversiones attexuit cl. Additionum auctor, n. 13 et seqq., adeo ut nihil ultra esse videatur quod desiderari queat. Circa tempus porro collectionis eorumdem canonum libentissime assentior sententiae cl. huiusce auctoris; huiusmodi nimirum collectionem fuisse exaratam longe ante Nicaena tempora, scilicet ex veteribus trium priorum saeculorum synodis, ac moribus tunc vigentibus congesti fuere, licet non una simul collecti. Lege Albaspinaeum Observation. lib. I observ. 13. Quod vero adiungit n. 16, a concilio Nicaeno, Ephesino, Chalcedonensi huiusmodi canones fuisse persaepe non obscure indicatos, atque insuper laudatos, haud satis comperta atque explorata res videtur; quandoquidem cl. Natal. Alexander, dissertat. 18 Histor. ecclesiast., saecul. I, naviter et egregie ostendit memoratorum conciliorum testimonia, quae pro hac sententia adduci solent; ut et alia his similia non esse intelligenda de canonibus apostolicis, sed potissimum de publicis, legitimis, receptisque in Ecclesia moribus, qui dicebantur *canones,* sive etiam *canones apostolici,* quasi regulae traditae a viris apostolicis, sive ab ipsis apostolis, quae ubivis Ecclesiarum servarentur atque in universalem propemodum consuetudinem transiverant, ut par erat. Lege eruditissimum historiographum loc. cit. prop. 3.

Verum, ut antiquissima fuerit isthaec canonum apostolicorum collectio, et Nicaena etiam tempora quam longissime praecessisset, verosimiliora mihi videntur, quae ipse idem Natalis Alexander hac de re tradit, prop. 1 et 2. Canones nempe qui dicuntur apostolici ab Orientalibus Ecclesiis fuisse receptos initiis saeculi VI, neque ante V saeculi extrema in Oriente fuisse probatos.

Hoc ipsum fere de Ecclesia Occidentali probat, nimirum initio saeculi VI fuisse relatos in codicem Ecclesiae Latinae; nec tamen inter ecclesiasticas regulas ab omnibus statim Ecclesiis admissi fuere; atque insuper quinquaginta tantum numero obtinuisse auctoritatem per Occidentalem Ecclesiam universam, triginta-quinque posterioribus reiectis. Ubi advertas quaeso discrimen in numero inter Orientalem atque Occidentalem Ecclesiam; Orientalis enim Ecclesia integros octoginta quinque agnoscit atque recipit; Occidentalis vero tantummodo quinquaginta ex collectione Dionysii Exigui. Vide apud Gratian. in Decret., distinct. 15, cap. *Clementis,* 3.

De capite porro, cap. 2, qui profertur apud Gratianum sub nomine Zephyrini, ubi 60 seu 70 canones apostolorum numerari videntur, non est magnopere laborandum, siquidem illius epistolae non est Zephyrinus auctor; sed consarcinator fuit Isidorus Mercator, qui 600 post verum Zephyrinum annis vixit. Vid. Natal. Alexand.

Demum quod ex Tertulliano adversus Praxeam affert cl. Additionum auctor ad conciliandam laudatis canonibus auctoritatem omnino suppositititium est; nec in lib. adversus Praxeam, nec alibi apud Tertullianum, aut vola aut vestigium. Lege laud. Natal. Alexandr., proposit. 3, obiect. 2. (Edit. Neapol.)

II. Presbyter ab uno episcopo ordinator; item diaconus et reliqui clerici.

III. Si quis episcopus aut presbyter, praeter ordinationem Domini, quam de sacrificio instituit, alia quaepiam, puta aut mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quaedam, aut aves, aut aliqua animalia, aut legumina super altare obtulerit, ut qui contra orationem Domini faciat, deponitor; excepto novo frumento, et uva opportuno tempore. Praeterea licitum non esto aliud quidpiam admovere ad altare, quam oleum in candelabrum, et incensum, oblationis tempore [1].

IV. Omnium aliorum pomorum primitiae episcopo et presbyteris domum mittuntor, non super altare. Manifestum est autem quod episcopus et presbyteri inter diaconos et reliquos clericos eas dividunt.

V. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus uxorem suam praetextu religionis non abiicito; si abiicit, segregator a communione; si perseverat, deponitor.

VI. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus saeculares curas non suscipito; alioquin deponitor.

VII. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus sanctum diem Paschae ante vernum aequinoctium cum Iudaeis celebraverit, deponitor.

VIII. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicunque ex sacerdotali consortio, oblatione facta, non communicaverit, causam dicito. Et si bona ratione subnixa sit, veniam promeretor. Sin minus dixerit, a communione excluditor, tanquam qui populo auctor offensionis fuerit, mota contra eum suspicione qui obtulit.

IX. Quicunque fideles ecclesiam ingrediuntur, et Scripturas audiunt, neque apud preces et sanctam communionem permanent, eos tanquam qui ordinis in ecclesia perturbationem inducant, a communione arceri oportet.

X. Si quis cum excommunicato, licet in domo, preces coniunxerit, iste communione privator.

XI. Si quis cum deposito clerico, ut cum clerico, preces coniunxerit, deponitor et ipse.

XII. Si quis clericus aut laicus a communione segregatus, seu nondum in communione receptus, ad aliam profectus civitatem sine commendatitiis litteris receptus fuerit, a communione excluditor, tam qui recepit, quam qui receptus est. Si excommunicatus fuerit, in longius illi tempus excommunicatio protenditor.

XIII. Episcopo qui parochiam suam dereliquerit, alteri insilire nefas esto, licet a pluribus ad hoc compellatur, nisi rationabilis aliqua causa subsit, quae hoc ipsum facere vi adigat, nempe quod plus lucri et utilitatis his qui illic constituti sint, verbo pietatis conferre possit; neque hoc tamen a seipso, sed multorum episcoporum iudicio et exhortatione maxima.

XIV. Si quis presbyter, aut diaconus, aut quicunque tandem de clericorum consortio, relicta parochia sua, in aliam concesserit, et omnino transmigratione facta, praeter voluntatem sui episcopi, in alia parochia moram traxerit, hunc iubemus ne porro in ministerio publico sit Ecclesiae, maxime si, accersente ipsum episcopo eius, redire contemnat; perverso illic ordine perseverans, ut laicus tamen ibi laicorum in communionem admittitor.

XV. Quod si episcopus, ad quem accesserint, pro nihilo reputata vacationis a ministerio ecclesiastico poena, quae contra eos definita est, ipsos ut clericos susceperit, a communione excluditor, ut perversi ordinis magister.

XVI. Qui post baptismum duabus implicitus fuit nuptiis, aut concubinam habuit, is episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique in consortio sacerdotali esse non potest.

XVII. Qui viduam duxit, aut divortio separatam a viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quae publicis mancipata sit spectaculis, episcopus, presbyter, aut diaconus, aut denique ex consortio sacerdotali esse non potest.

XVIII. Qui duas sorores duxit, aut consobrinam, clericus esse non potest.

XIX. Clericus, qui fideiussiones dat, deponitor.

XX. Si quis humana violentia eunuchus factus est; aut in persecutione amputata ei sunt virilia, aut ita natus fuit, et dignus est, efficitor episcopus.

XXI. Qui sibi ipsi virilia amputavit, clericus non efficitor, sui enim ipsius homicida est, et inimicus creationi Dei.

XXII. Si quis, cum clericus esset, virilia sibi ipsi amputaverit, deponitor, homicida etenim sui ipsius est.

XXIII. Laicus qui se ipsum mutilavit, per tres annos a communione eiicitor, puta, quia ipsae vitae suae posuit insidias.

XXIV. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensus, deponitor; non tamen a communione excluditor. Dicit enim Scriptura: Bis de eodem delicto vindictam non exiges: Eidem conditioni consimiliter, et reliqui clerici subduntor.

XXV. Ex his, qui caelibes in clerum pervenerunt, iubemus ut lectores tantum, et cantores (si velint) nuptias contrahant.

XXVI. Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, qui vel fideles delinquentes, vel infideles iniuriam inferentes percutit, et terrorem ipsis per huiusmodi vult incutere, deponi

[1] Hic canon ab aliquibus dividitur in duos. (Ed. Barbiell.)

praecipimus. Nusquam enim Dominus hoc nos docuit. Imo vero contra cum ipse percuteretur, non repercutiebat, cum lacesseretur conviciis, non reddebat convicium, cum pateretur, non comminabatur.

XXVII. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, ob certa crimina iuste depositus, attingere ministerium, quod aliquando tractaverat, praesumpserit, omnino hic ab Ecclesia abscinditor.

XXVIII. Si quis episcopus, aut presbyter aut diaconus, pecuniae interventu, hanc dignitatem nactus fuerit, deponitor tam ipse, quam qui eum ordinavit, et omnino a communione abscinditor, quemadmodum Simon Magus a me Petro.

XXIX. Si quis episcopus, saecularium magistratuum familiaritate usus, per ipsos ecclesiam nactus fuerit, deponitor; segregantor quoque a communione quicunque cum ipso communionem habent.

XXX. Si quis presbyter proprium aspernatus episcopum, seorsum conventicula egerit et altare erexerit, cum de nullo crimine episcopum in pietate, ac iustitia condemnarit, deponitor, quasi qui principatum ambiat: tyrannus enim est. Consimiliter, et reliqui clerici qui suum illi calculum apponunt; laici vero a communione segregantor. Atque haec post unam, et item alteram, ac tertiam episcopi exhortationem fiunto.

XXXI. Si quis presbyter, aut diaconus, per episcopum a communione exclusus sit, hunc neutiquam ab alio fas esto suscipi, quam ab eo qui ipsum a communione exclusit, nisi forte fortuna episcopus, qui ipsum a communione segregavit, defunctus sit.

XXXII. Nemo peregrinorum episcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum sine commendatitiis suscipitor litteris, et si eas obtulerit, attentius in disquisitionem vocantor: et quidem si praedicatores pietatis fuerint, suscipiuntor: sin minus, ubi necessaria ipsis suppeditaveritis, ad communionem, et ulteriorem ipsos consuetudinem non admittitote, multa enim per obreptionem fiunt.

XXXIII. Cuiusque gentis episcopus oportet scire, quinam inter ipsos primus sit, habereque ipsum quodammodo pro capite, neque sine illius voluntate quidquam agere insolitum: illa autem sola quemque pro se tractare, quae ad parochiam eius et loca ipsi subdita attinent. Sed neque in illa citra omnium voluntatem aliquid facito; ita enim concordia erit, et Deus glorificabitur per Dominum in sancto Spiritu.

XXXIV. Episcopus extra terminos suos, in civitatibus et regionibus sibi non subiectis, ordinationes facere non praesumito. Si vero praeter voluntatem eorum qui civitates illas aut regiones detinent, id fecisse convictus fuerit, deponitor tam ipse, quam etiam hi quos ordinavit.

XXXV. Si quis ordinatus episcopus ministerium, et curam populi sibi commissam non susceperit, hic a communione seiunctus esto tandiu, donec susceperit obedientiam accommodans. Similiter autem presbyter et diaconus. Si vero non prae voluntate sua, sed prae malitia populi non susceperit, maneto ipse quidem episcopus; clerus vero eius civitatis a communione segregator; eo quod tam inobedientem populum non corripuerit.

XXXVI. Bis in anno episcoporum celebrator synodus; ac pietatis inter se dogmata in disquisitionem vocantor; neque non in ecclesiis incidentes contradictiones dirimuntor; semel quidem quarta feria Pentecostes, secundo duodecima Hyperberetaei, id est Octobris.

XXXVII. Omnium rerum ecclesiasticarum curam episcopus gerito, et eas dispensato, quasi inspectante Deo. Non licitum autem ei esto quidpiam ex iis sibi tanquam proprium assumere, aut cognatis elargiri, quae Deo dedicata sunt; quod si pauperes illi sint, ut pauperibus subministrato, non tamen horum praetextu res Ecclesiae venundato.

XXXVIII. Presbyteri et diaconi absque voluntate episcopi nihil peragunto: ipsius enim fidei populus Domini commissus est; et pro animabus ab ipso repetetur ratio.

XXXIX. Manifestae sunto privatae res episcopi, si modo et privatas habet: manifestae item sunto Dominicae, ut privatas quidem res episcopus cum moritur, quibus vult et quomodo vult, relinquendi facultatem habeat: neque occasione ecclesiasticarum rerum intercidant res episcopi, qui nonnunquam uxorem, et liberos, cognatos, aut servos habet. Iustum enim est apud Deum pariter, et homines, simul ne Ecclesia per ignorationem rerum episcopi, damni aliquid sustineat, simul ne episcopus, aut cognati eius praetextu Ecclesiae oblaedantur; aut etiam qui illum generis proximitate contingunt, incidant in negotia, eiusque mors implicetur diffamationibus.

XL. Praecipimus ut episcopus res Ecclesiae in potestate habeat. Nam si pretiosae hominum animae fidei eius committendae sunt, multo utique magis oportuerit et de pecuniis mandatum dare, ut illius arbitratu dispensentur, nec non cum timore Dei, summaque sollicitudine per presbyteros ac diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem, et ipse (si modo indiget) quantum ad necessarios suos, et hospitio exceptorum fratrum usus opus habet, ne quo modo ipse posteriore loco habeatur, quam caeteri. Ordinavit enim lex Dei, ut qui altari inserviunt, de altari nutriantur, quando nec milites unquam suis annonis arma hostibus inferant.

XLI. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui vel aleae, vel ebrietatibus indulget, vel desinito, vel deponitor.

XLII. Subdiaconus, aut cantor, aut lector, qui consimilia facit, vel desinito, vel a communione seiungitor; similiter et laici.

XLIII. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui usuras a mutuum accipientibus exigit, vel desinito, vel deponitor.

XLIV. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui cum haereticis preces coniunxerit, duntaxat a communione suspenditor. Si vero etiam ipsos tanquam clericos aliquid agere permiserit, deponitor.

XLV. Episcopum, aut presbyterum, qui haereticorum baptisma, aut sacrificium susceperint, deponi praecipimus. Quae etenim conventio inter Christum et Belial, aut quae particula fidelis cum infideli?

XLVI. Episcopus, aut presbyter, si eum, qui verum baptisma habeat, iterum baptizaverit, aut pollutum ab impiis non baptizaverit, deponitor: ut qui crucem et mortem Domini derideat, neque discernat veros sacerdotes a sacerdotibus impostoribus.

XLVII. Si quis laicus, cum suam a se uxorem abiicit, alteram duxerit, aut ab alio dimissam, a communione segregator.

XLVIII. Si quis episcopus, aut presbyter secundum ordinationem Domini non baptizaverit in Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum, sed in tres principio carentes, aut tres Filios, aut tres Paracletos, deponitor.

XLIX. Si quis episcopus, aut presbyter in una initiatione, non tres immersiones, sed unam duntaxat, quae in mortem Domini detur, peregerit, deponitor. Non enim dixit Dominus: In mortem meam baptizate, sed profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.

L. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quivis omnino de sacerdotali consortio, nuptiis, et carnibus, et vino abstinuerit, non propterea quo mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, sed propter abominationem, oblitus, quod omnia pulchra valde, et quod masculum et feminam Deus creavit hominem, sed diffamationibus lacessens creationem Dei vocat ad calumniam, aut corrigitor, aut deponitor, aut ex ecclesia reiicitor. Consimiliter et laicus.

LI. Si quis episcopus, aut presbyter eum, qui a peccato revertitur, non recipit, sed reiicit, deponitor, eo quod Christum offendat, qui dixit, ob unum peccatorem qui resipiscat, gaudium oboriri in coelo.

LII. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus carnibus et vino festivis diebus non utatur, idque per abominationem, non propter exercitationem ac cultum pietatis, deponitor, tanquam qui cauterio notatam habet conscientiam, et multis auctor sit offendiculi.

LIII. Si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, a communione excluditor: excepto tamen eo, qui necessario in itinere in commune divertit hospitium.

LIV. Si quis clericus episcopum contumelia affecerit, deponitor: principi enim populi tui non maledices.

LV. Si quis clericus contumelia affecerit presbyterum aut diaconum, a communione segregator.

LVI. Si quis clericus mancum aut mutum, surdumve aut caecum, aut eum, cui vitiosus incessus est, subsannaverit, communione privator. Consimiliter et laicus.

LVII. Episcopus aut presbyter, qui negligentius circa clerum vel populum agit, neque in pietate eos erudit, a communione segregator. Si vero in ea socordia perseveravit, deponitor.

LVIII. Si quis episcopus aut presbyter clerico, ex inopia laboranti, necessaria non suppeditaverit, a communione reiicitor; sin perseverat, deponitor, ut qui fratrem suum negaverit.

LIX. Si quis falso inscriptos impiorum libros tanquam sacros in ecclesia ad populi et cleri corruptionem publicaverit, deponitor.

LX. Si accusatio contra fidelem instituatur de fornicatione, aut adulterio, aut quacunque alia actione prohibita, et convictus fuerit, in clerum non perducitor.

LXI. Si quis clericus per metum humanum, vel Iudaei, vel Graeci, vel haeretici, negaverit, si quidem nomen Christi, ab ecclesia reiicitor, si vero nomen clerici, deponitor; poenitentia tamen ductus, ut laicus recipitor.

LXII. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino quicunque ex sacerdotali consortio comederit carnes in sanguine animae eius, aut a bestiis abreptum, aut suffocatum, deponitor; hoc enim lex prohibuit. Sin vero laicus fuerit, a communione excluditor.

LXIII. Si quis clericus aut laicus synagogam Iudaeorum aut haereticorum conventiculum ingressus fuerit, ut preces cum illis coniungat, deponitor, et a communione excluditor.

LXIV. Si quis clericus in concertatione aliquem pulsaverit, et uno ictu ac pulsatione interemerit, deponitor propter temeritatem suam. Sin vero laicus sit, arcetor a communione.

LXV. Si quis clericus dominicum diem aut sabbatum, uno solo dempto, ieiunare deprehendatur, deponitor; sin laicus, a communione eiicitor.

LXVI. Si quis virginem sibi non desponsatam admota vi detinet, a communione suspenditor. Non licitum autem esto aliam ducere: sed eam detineto, quam sollicitavit, quamvis paupercula sit.

LXVII. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus secundam ab aliquo ordinationem susceperit, deponitor tam ipse, quam qui ipsum ordinavit: nisi forte constet ordinationem eum habere ab haereticis. Qui a talibus baptizati

aut ordinati sunt, hi neque fideles, neque clerici esse possunt.

LXVIII. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor sacram quadragesimam Paschae, aut quartam feriam, aut Parasceve non ieiunaverit, deponitor, praeterquam si imbecillitate impediatur corporis; sin laicus sit, communione privator.

LXIX. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino quicunque ex clericorum consortio cum Iudaeis ieiunaverit, aut communem festum diem cum ipsis egerit, aut lautitia festi, nempe azyma, aut aliud huius generis ab eis susceperit, deponitor; si laicus a communione segregator.

LXX. Si quis Christianus oleum ad sacra gentilium, ad synagogam Iudaeorum in festis eorum detulerit, aut lucernas incenderit, a communione excluditor.

LXXI. Si quis clericus, aut laicus ceram aut oleum ex sancta subripiat ecclesia, e communione seiungitor.

LXXII. Vas aureum et argenteum sanctificatum, aut velamen linteumve nemo amplius in suos usus assumito; iniquum enim est. Caeterum si quis deprehensus fuerit, excommunicatione multator.

LXXIII. Episcopum de aliquo per fide dignos accusatum homines, ab episcopis vocari necessarium est. Et si quidem comparuerit, et confessus convictusque fuerit, censura irrogator ecclesiastica. Si vero vocatus non obtemperaverit, secunda quoque vice vocator, missis duobus ad ipsum episcopis. Quod si per contumaciam, nec sic quidem comparuerit, synodus suam contra ipsum pronuntiato sententiam, ne quid tergiversando detrectandoque iudicium lucrifacere videatur.

LXXIV. In dictionem testimonii contra episcopum haereticus non admittitor; sed neque fidelis, si solus sit; in ore enim duorum, aut trium testium consistet omne dictum.

LXXV. Item non oportet episcopum fratri aut filio, aut alteri cognato humano gratificari affectu. Neque enim Ecclesiam Dei conferre debet in haeredes. Enim vero si quis id fecerit, irrita permaneto ordinatio: ipse autem excommunicatione percellitor.

LXXVI. Si quis oculo defectus, aut obtuso crure existat, et dignus sit, episcopus efficitor; non enim mutilatio corporis ipsum polluit, sed inquinatio animae.

LXXVII. Qui vero mutus, surdusve, et caecus est, episcopus non efficitor: non quia oblaeso corpore est, sed ne ecclesiastica impediantur munia.

LXXVIII. Si quis daemonem habeat, clericus non efficitor; sed neque cum fidelibus preces fundito; mundatus vero recipitor, et si dignus fuerit, efficitor.

LXXIX. Qui ex vita gentili advenerit, et baptizatus est, aut ex conversatione prava, eum iustum non est protinus promoveri in episcopum. Iniurium enim est, eum, qui non prius speciem et documentum de se praebuerit, aliorum doctorem existere, nisi alicubi dono divinae gratiae hoc fiat.

LXXX. Dicimus quod non oporteat episcopum aut presbyterum publicis se administrationibus immittere, sed vacare et commodum se exhibere usibus ecclesiasticis. Animum igitur inducito hoc non facere, aut deponitor. Nemo enim potest duobus dominis servire, iuxta praeceptum Dominicum.

LXXXI. Servi, si in clerum promoveantur citra dominorum voluntatem, hoc ipsum operatur redhibitionem. Si quando vero servus quoque gradus ordinatione dignus videatur (qualis et noster Onesimus apparuit) et domini consenserint, manuque emiserint, et domo sua oblegaverint, efficitor.

LXXXII. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui militiae vacaverit, et simul utrumque retinere voluerit, tam officium Romanum, quam sanctionem sacerdotalem, deponitor. Quae enim Caesaris sunt, Caesari; et quae Dei, Deo.

LXXXIII. Quisquis imperatorem, aut magistratum contumelia affecerit, supplicium luito, et quidem si clericus sit, deponitor; si laicus, a communione removetor.

LXXXIV. Sunto omnibus vobis clericis simul et laicis venerandi ac sacri libri, Veteris quidem Testamenti, Moysis quinque, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu filii Nave unus, Iudicum unus, Ruth unus, Regnorum quatuor, Derelictorum ex libro Dierum duo, Esther unus, de Machabaeorum gestis tres, Iob unus, Psalterium unus, Salomonis tres, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum canticorum; Prophetarum duodecim: unus Isaiae, Ieremiae unus, Ezechiel unus, Daniel unus. Inquiritor autem a vobis extrinsecus, ut adolescentes vestri addiscant item Sapientiam eruditi Sirach. Nostra vero, hoc est Novi Testamenti Evangelia quatuor, Matthaei, Marci, Lucae, Ioannis: Pauli Epistolae quatuordecim, Petri Epistolae duae, Ioannis tres, Iacobi una, Iudae una, Clementis Epistolae duae, et praeceptiones, quae vobis episcopis per me Clementem in libris octo nuncupatae sunt, quas omnibus publicare non oportet, ob quaedam arcana quae in se continent, et actiones nostras apostolorum [1].

Apostolorum traditiones non possunt in dubium revocari, et ab omnibus sunt observandae; concil. Ephesin., in epist. ad Nestorium; Cy- 17

[1] Iste canon est apocryphus, quia omittit varios libros canonicos, et alios non canonicos adimittit. (Edit. Barbiell.)

rillus Alexandr., in lib. de recta Fide, ad Theodosium; Innocent. I, epist. 2, ad Victric., apud Turrian., de Canonib. apost., lib. I, 3 cap. 12; Marcellus I, epist. 1. Apostolorum litteras contemnens est haereticus, cap. *Quid autem*, caus. 24, q. 3. Apostoli cum Christo habuerunt usum et dominium aliquorum mobilium, et affirmare contrarium, est haereticum; cap. *Cum inter*, Extravagant. Ioann. XXII, de verborum Significat. Apostoli cum Christo multa habuerunt, de quibus poterant disponere; cap. *Quia quorumdam*, Extravag. Ioan. XXII, de verbor. Significat. Apostolorum praeceptum de pecunia non habenda, non fuit rigorosum; cap. *Quia quorumdam*, ibidem, § *Adhuc licet;* ubi post multa habentur haec praecisa verba: *Praeterea Augustinus dicit expresse quod illud non fuit praeceptum, sed potestas recipiendi necessaria ab iis quibus praedicabant Evangelium, quam servare apostolis licuit, vel etiam non servare.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

2 Plura de apostolis ab auctore asseruntur, quae non solum in controversiam revocantur, sed etiam ut falsa exploduntur ab omnibus aetatis nostrae eruditis viris. Nos vero tum ea quae omisit ipse, supplebimus, tum ea indicabimus, quae ex auctoribus hac de re suspectis, nimis confidenter asseruit. Apostolos itaque Christus Dominus elegit duodecim, non generis nobilitate, non honoribus, nec litteris conspicuos, sed *idiotas elegit, ut confunderet mundum,* teste Augustino, tract. 1, in Ioannem: *et humiliter natos, inhonoratos, illitteratos, ut quidquid magnum essent, et facerent, ipse in eis esset et faceret,* ut idem asserit S. Pater, lib. XVIII, de Civit. Dei, cap. 49. Rem praeclare exponit Ambrosius, lib. V, in Lucam, cap. 7, per haec verba: *Adverte coeleste consilium: non sapientes aliquos, non divites, non nobiles, sed piscatores et publicanos, quos dirigeret, elegit, ne traduxisse prudentia, ne redimisse divitiis, ne potentiae nobilitatisque auctoritate traxisse aliquos ad suam gratiam videretur, ut veritatis ratio, non disputationis gratia praevaleret.*

3 Origine Galilaei fuere. Nam angeli (*Act.* XIX) viros Galilaeos appellarunt, et Iudaei diversarum nationum Galilaeos eosdem dixere, dum eos audientes mirarentur dicentes: *Nonne omnes isti, qui loquuntur Galilaei sunt? quos tamen nos audivimus loquentes nostris linguis magnalia Dei.* Qui fratres Domini dicuntur, ortum 4 ex tribu Iuda habuere; reliquos vero ex tribu Zabulon et Nephthali fuisse, tradunt Hieronymus in Isaiam, cap. IX; Theodoretus in psal. LXVII.

5 Praeter duodecim a Christo selectos, tres alii recensentur apostoli, S. Matthias in locum Iudae proditoris ab apostolis suffectus, atque Paulus et Barnabas peculiari sancti Spiritus instinctu apostolatus munere insigniti. Nec desunt qui dicant S. Ioannem Baptistam apostolum fuisse aeterni Patris; Hieronymus, in c. 1 ad Galatas ait: *Unde et nos possumus intelligere Ioannem quoque Baptistam, et prophetam et apostolum appellandum. Siquidem ait Scriptura: Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Ioannes.*

Inquiri hic quoque solet num fuerint apo- 26 stoli matrimonio coniuncti; Tertullianus, lib. de Monogamia, cap. 8: *Petrum solum,* inquit, *invenio maritum per socrum.* Eamdem sententiam clarius exponit Hieronymus, lib. I adversus Iovinianum, cap. 14: *Quoniam excepto apostolo Petro, non sit manifeste relatum de aliis apostolis, quod uxores habuerint: et cum de uno scriptum sit, ac de caeteris tacitum, intelligere debemus sine uxoribus eos fuisse, de quibus nihil tale Scriptura significat.* Paulo vero infra subdit: *Petrus, et caeteri apostoli; ut ei* (hoc est Iloviniano) *ex superfluo interim concedam, habuerunt quidem uxores, sed quas eo tempore acceperant, quo Evangelium nesciebant. Qui assumpti postea in apostolatum, reliquerunt officium coniugale. Nam cum Petrus ex persona apostolorum dicit ad Dominum: « Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, respondit ei Dominus: Amen dico vobis, quoniam nemo est, qui dimiserit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum Dei, qui non recipiat multo plura in saeculo ipso, et in saeculo futuro vitam aeternam. »* Et epist. 50 ad Pammachium, cap. 8. *Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes fuerunt.* Ambrosius autem in ea esse videtur sententia, lib. IV in Lucam, cap. 4, ut non solum Petro, sed etiam Andreae uxor fuerit, et quidem soror uxoris ipsius Petri; ait enim: *Fortassis in typo mulieris illius socrus Simonis et Andreae variis criminum febribus caro nostra languebat.* Auctor Commentarii in Epistolas sancti Pauli, qui non Ambrosius, sed Hilarius, quidam Sardus secta Luciferianus, et Anabaptista a viris eruditis censetur et quem S. Hieronymus false irridens orbis Deucalionem appellat adversus Luciferianos, cap. 9, in epist. II ad Cor., cap. XI, scripsit: *Omnes apostoli, exceptis Ioanne et Paulo, uxores habuerunt.* At obscuri suspectique auctoris sententia fidem non meretur, praesertim dum cum iis, quas recitavimus auctoritatibus comparatur. Ferunt nonnulli 27 Petrum ante apostolatum ex coniuge filiam Petronillam suscepisse; etsi aliqui arbitrantur Petronillam filiam Petri spiritualem duntaxat fuisse, eodem prorsus modo quo idem Petrus, epist. I, cap. V, v. 13, Marcum filium suum appellavit; idque comprobat etiam Baronius ad annum 69, §. 3.

28 Quantum ad apostolorum baptismum, probanda neutiquam videtur auctoris assertio, qua solum Petrum a Christo, apostolos vero reliquos ab ipso Petro baptizatos contendit. Evodius enim ille, cuius ipse sententiam sequitur, non is est qui Antiochenam sedem post Petrum occupavit. Nam epistola illa, quae inscribitur *Lumen*, et ex qua sententiam illam decerpsit Nicephorus, veteribus omnibus ignota fuit, ut Baronius, ad annum 71, § 13, animadvertit, ac nonnisi ut alterius obscuri Evodii, sive suspecti auctoris fetus haberi potest. Nec tanta haberi potest fides Moscho, haud multae auctoritatis septimi saeculi scriptori, dum id ex iam amisso quinto Hypotyposeon Clementis Alexandrini libro comprobare studet. Nam scimus, in suo Prato spirituali, plures hunc habere fabellas, et aliunde constat etiam Alexandrinum Clementem apocryphis plerumque usum fuisse. Satius ergo ducimus id hac in re tenere, quod indubiae fidei auctores, Patresque tradiderunt; Augustinus, epist. 265, alias 108, ait: *Scriptum est quando baptizatus sit apostolus Paulus, et scriptum non est quando baptizati sint alii apostoli. Verumtamen etiam ipsos baptizatos intelligere debemus sive baptismo Ioannis, sicut nonnulli arbitrantur, sive, quod magis credibile est, baptismo Christi.* Nam Christus apud Ioannem, cap. XIII, v. 10, lotos illos, ac mundos esse affirmat. Ambrosius vero in Lucam, cap. XVIII, omnes a Christo baptizatos pro certo statuit: nam ait: *Laverat eos Iesus, lavacrum aliud non quaerebant. Uno enim Christus baptismate omnia solvit baptismata.* Similia habet Hilarius Pictaviensis in Matth. cap. XX, ubi scribit Apostolos secutos esse Christum *in regeneratione, in lavacro baptismi, in fidei sanctificatione, in adoptione haereditatis.* Vide Antonii Sandini Historiam apostolicam, de Apostolis in universum, n. 10. Confer not. 33, ad Hermam, tom. I. R. D. apostolicor.

29 Apostolis in ultima coena potestatem contulit conficiendi Eucharistiam, dum postquam dixerat: *Accipite et manducate,* subiunxit, *hoc*
30 *facite in meam commemorationem.* Sed post resurrectionem, eisdem ligandi solvendique potestatem fecit per illa verba, *Quodcunque ligaveritis super terram, erit ligatum et in caelis, et quodcunque solveritis super terram,*
31 *erit solutum et in caelis.* Quoad extraordinariam eorumdem potestatem, nil auctori addendum censeo. At certa res est, Petrum apostolorum, atque caput totius Ecclesiae fuisse constitutum, cui iure ordinario, in successores quoque transferendo, ius, seu potestas esset in universam Ecclesiam, cum privilegio coniuncto, quo errare non posset, dum gregi sibi concredito ea, quae Christus Ecclesiae suae revelavit, inculcaret, proponeret, et explicaret. Nam soli Petro dictum est: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam.* Soli Petro munus iniunctum est etiam fratres, hoc est episcopos, in fide confirmandi: *Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.* Soli denique Petro post trinam de suo erga Christum amore confessionem, dictum legimus: *Pasce oves, pasce agnos meos.* Iis sane, cum spectato verborum tenore, tum ex perpetua et constanti Ecclesiae traditione edocemur, hanc Petro eiusque successoribus prae caeteris fuisse Apostolis concessam praerogativam, ut fundamentum illud sit, quo tota Christi Ecclesia regitur; ut caput sit ac princeps totius Christianae reipublicae; ut ille sit pastor, qui universum Christianum populum, omnesque per universum orbem constitutos episcopos, concredita sibi a Christo doctrina, regere debeat; ut ille denique iudex sit, cuius sententia quae errori obnoxia esse non potest, ortae de religione controversiae finiantur.

Non negamus apostolos condidisse Symbo- 32
lum, Christianae scilicet doctrinae compendium, quo fideles veluti propriae fidei tessera uterentur. Perpetua enim et constans hac de re universae Ecclesiae traditio id extra controversiam ponit. Nam initio V saeculi, cum de hoc Symbolo ex professo tractare Patres coepissent, nemine contradicente, veluti traditam ab apostolis fidei regulam iam antea ab omnibus ecclesiis susceptam, universim receptum ac commendatum fuit. Testantur id Rufinus, in Expositione Symboli; Hieronymus, in epistola ad Pammachium; Ambrosius tum variis in locis, tum praesertim in sermone ultimo de Ieiunio Eliae; Augustinus, de Fide et Symbolo; Maximus Taurinensis, Homilia de traditione Symboli; Petrus Chrysologus, sermone 65 in Symbolum apostolorum; Caelestinus papa, in epistola ad Nestorium; Cassianus, lib. V, de Incarnatione, cap. 3, ac Leo I, Epistola 27, quae est ad Pulcheriam Augustam, atque alii. Ii omnes, aliique illius aetatis Patres duo testantur, scilicet omnes per universum dispersas ecclesias hanc fidei regulam habuisse, omnes ecclesias credidisse ab apostolis hanc fuisse profectam. Itaque V Ecclesiae saeculo ecclesiae omnes Symbolum, quod ab apostolis confectum crederent, habuerunt; nec scimus ab aliquo ante XV Ecclesiae saeculum fuisse in dubium revocatum. Quamobrem certo statui posse videtur, rem ita se habere.

Sed clariora quoque suppetunt ad rem demonstrandam. Primum, quia verisimile non est apostolos fidei compendium non edidisse, quod catechumenis memoriae mandandum esset, et quo veluti tessera fideles discernerentur ab aliis. Deinde, quia huiusmodi Symboli mentio occurrit apud Patres secundi et tertii saeculi, qui palam faciunt ecclesias omnes ab apostolis illud suscepisse; Irenaeus, lib. I

adversus haereses, cap. 1, de regula veritatis immobili verba facit, *quam quisque per baptismum acceperit:* et cap. 2: *Ecclesia,* inquit, *per universum orbem usque ad fines terrae seminata ab apostolis et discipulis eorum accepit eam fidem, quae est in unum Deum Patrem omnipotentem,* etc., ubi veluti paraphrasi explicatum exhibet apostolorum Symbolum. Tertullianus, circa finem secundi saeculi, libro de velandis virginibus, eiusdem fidei confessionis mentionem facit, eamque fidei regulam Christianis omnibus communem vocat, cuius initium esse ait: *Credo in unicum Deum omnipotentem,* etc. Idemque repetit cum adversus Praxeam, cap. 2, tum alibi passim. Cyprianus quoque eiusdem meminit Symboli Epistola, quae est ad Magnum, atque alia ad Numidiae episcopos scripta. Itaque a Patribus trium priorum saeculorum satis indicatum habemus Symbolum per apostolos confectum. Ex quo facile concludere est Patres quinti saeculi, qui litteris illud tradidere, ac veluti in ecclesias omnes ab apostolis derivatum commendavere, perpetuam atque constantem omnium saeculorum traditionem fuisse secutos. Reliqua vide apud Natal. Alexand., Matthaeum Petitdidier, in observationibus ad bibliothecam Dupini, Cellier, aliosque theologos, qui haereticos ac intemperatos illos criticos confutaverant, qui aut certum non esse apostolos huiusmodi Symbolum confecisse, cum Calvino et Erasmo asseruerunt; aut paulatim ab Ecclesia fuisse confectum cum Kinchio et Basnagio docuerunt, vel denique ab episcopis et presbyteris Ecclesiae Romanae repetendum esse cum Vossio, atque Pachero arbitrantur.

3 Hactenus a nobis indicata ostendunt quidem, *Apostolos discessuros ab invicem, normam prius futurae sibi in commune praedicationis constituisse, atque hanc bene credentibus dandam esse regulam statuisse, ab ipsis compositam,* ut scribit Rufinus in Expositione Symboli, non vero quemlibet suum articulum pronuntiasse, ut ex auctore sermonis *de tempore* falso Augustino adiudicati, auctor noster asseruit. Nam ad id certo astruendum, antiquorum traditio deest, et varietates quae in Symbolo occurrebant quinto Ecclesiae saeculo, dum scripsit Rufinus, valde suspectam faciunt incerti illius scriptoris auctoritatem, qui praedictum *de tempore* sermonem conscripserat. Etenim articulus de Descensu Christi ad inferos, neque in Symbolo Ecclesiae Romanae, neque in Orientalibus reperiebatur, ut refert ipse Rufinus, sed fides illi subiecta verbis continebatur *sepultus est,* ex eiusdem Rufini observatione. Item articulus de Sanctorum communione in Symbolo Ecclesiae Aquileiensis, atque in Graecis Latinisque antiquis Symbolis desiderabatur; sicut etiam articulus de Vita aeterna, qui articulo de Carnis resurrectione inclusus reputabatur in Symbolis plerisque, qui pro fine habebant, *Carnis resurrectionem.* Id autem demonstrare videtur, non exstitisse prioribus saeculis traditionem, de duodecim articulis ita a duodecim apostolis confectis, ut suum quisque pronuntiaverit. Haec enim traditio, ne illa occurreret variatio, obstitisset. Quamobrem statuendum videtur fuisse quidem fidei compendium ab apostolis confectum, quo veluti tessera uterentur fideles, sed incertum omnino esse num ab uno alteri communicatum fuerit, num omnes simul convenerint, vel num singuli suum articulum pronuntiaverint.

Quantum ad canones sanctorum apostolorum, quos ex capite *Placuit,* per Clementem Romanum in unum congestos asserit auctor, haec ex Ioanne Douiatio adnotare necessarium existimavimus.

Certum est, a temporibus apostolorum, at- 34
que adeo ab ipsis apostolis de rebus fidei ac morum haberi coepta concilia, ut vel ex apostolorum Actibus liquet. Unde nil mirum si antiquissima regularum ecclesiasticarum collectio, aut collectionis instar, sub canonum apostolicorum nomine prodierit, quam I. C. Beveregius, qui in Anglia Synodicon edidit, codicem canonum Ecclesiae primitivae merito dici posse opere proprio contendit.

Haec sub Clementis Romani episcopi titulo 35
una cum octo libris apostolicarum constitutionum vulgata est; nec desunt qui apostolis has regulas assignaverint; atque in eo numero esse videtur Iustinianus, Nov. 9, in fin. praefat., et Balsamon in can. 2 synodi Trullanae. Eaque de causa inter hagiographa recensentur a Ioanne Damasceno, et aliis. Turrianus et Salmeron e societate Iesu in concilio Hierosolymitano, quod in Actibus apostolorum memoratur, editas arbitrantur; et collectio Arabica, e bibliotheca Bodleiana a iam nominato Beveregio laudata, in summo Sionis conditas, atque a Clemente Petri discipulo enuntiatas refert. Contra, in praefat. Nomo-Canonis Photius, Hincmarus, aliique, in quibus ipsi Quinisextae synodi Patres, non canones apostolorum vocant, sed *canones qui dicuntur Apostolorum.*

Clementem sane eorum auctorem aut edito- 36
rem fuisse, plurima sunt quae dissuadeant; praesertim vero quod non pauca his canonibus contineantur partim ab Ecclesiae Romanae usu aliena, ut prohibitio ieiunandi sabbato can. 65, partim quae tempore S. Clementis recepta fuisse, ac certo iure constituta non facile probari possit: qualia forte provinciarum ecclesiasticarum, et parochiarum, seu dioeceseon episcopalium distributio, concilia metropolitanorum annua, bonorum ad ecclesiam pertinentium ab episcopi bonis distinctio, quo pertinent canones dec. quartus, alias dec. quintus, triges. quintus, triges. octavus et quadrages. octavus. Sed quamvis eruditorum fere consensu, nec

canones illi, nec constitutiones et alia Clementi adscripta opus esse credantur aut apostolorum, aut etiam Clementis papae, nihil tamen ambigitur quin tum hae, tum illi satis expressa servent antiquae disciplinae vestigia, quae auctorem ostendunt non doctum modo et pium, sed priscum quoque, nec tertio Christi saeculo posteriorem.

37 De tempore vetustae huius collectionis parum constat. Dubitari quidem non potest quin non modo ante Chalcedonensem (Can. 2 Chalced., ex 30 apostol.) et Ephesinam universales synodos cogniti essent, cum in illis synodis horum canonum aliqui non obscure indicentur; sed et ante concilium Antiochenum, quod eorum non paucos innovavit, atque ideo ante Nicaenum oecumenicum I, in lucem prodiisse, facile probari potest, cum in hoc canones illi partim insinuentur, partim etiam palam laudentur. Canon quippe apostolicus sextus designatur canone 9 concilii Nicaeni, ubi de criminis alicuius reis ad ordines praeter canonem promotis agitur; canon. 15 sive 14 apostolorum de migrationibus episcoporum et clericorum indicatur canon. 15 et 16 Nicaenis; canon quoque 62 apostolorum de lapsis non promovendis canone Nicaeno 10 demonstratur. Aperte vero repeti videntur Nicaeno 1 canon apostolicus 21 et seqq., de eunuchis per vim factis a clero non arcendis; canone autem 2 Nicaeno, qui est de recens baptizatis non statim promovendis contra canonem ecclesiasticum, quid aliud quam canon apostolorum 80 scribitur? Canone denique Nicaeno 15, qui tradit de excommunicatis ab episcopis unius provinciae servandum esse canonem, qui ab aliis episcopis eos admitti prohibet, nonne manifeste ad canones apostolorum 12, alias 13 et 42, alias 43, refertur?

38 Nondum innotuisse hanc collectionem anno Christi 258, quo agitabatur controversia de baptismo haereticorum inter Stephanum summum pontificem illorum baptisma recipientem, atque B. Cyprianum Carthaginensem, et Firmilianum Caesareae in Cappadocia episcopum illud respuentes, ex eo inducit illustriss. Petrus de Marca, l. III de Concord. sacerd. et imp., c. 2, quod Firmilianus cum sanctorum Petri et Pauli quaedam loca non satis perspicua in suam sententiam adduceret, eamque consuetudine Asiaticorum tueretur, non tamen meminit canonum apostolorum 46 et 47, quos profecto, si illi tum in lucem prodiissent, minime omissurus fuisset, utpote qui eius sententiam manifeste adstruerent. Damnatur enim canone 46 episcopus et presbyter haereticorum baptismum admittentes; et canone 47 deponi iubetur is qui pollutum ab impiis (id est ab haereticis baptizatum) non baptizaverit, non minus quam is qui rite et secundum veritatem baptizatum adhuc baptizaverit. Hinc coniicit eruditissimus praesul, paulo post illam Firmiliani adversus Stephanum contentionem, forte et eius occasione, editos aut collectos fuisse hos canones, paulo scilicet postquam Iconii in Lycaonia vicinarum Orientis regionum episcopi frequenti synodo convenissent; quae synodus eadem sanxerat, quae duobus illis canonibus apostolorum 46 et 47 continentur.

Verum nuperus Synodici editor ante laudatus probat horum canonum aliquos antiquissimis tum Graecis, tum Latinis Patribus longe ante Iconiense concilium cognitos fuisse, Clementi Alexandrino ac Tertulliano, circa annum Christi 165, Origeni non multo post, et Cypriano, qui anno 225 passus legitur. Indicantur ab iis, verbi gratia, canones 7, 17, 31, 47, 50, 61, 81, deque iis rebus habita iam ante concilia. Nam Cypriano teste, in epistola ad Iubaianum, iam eius tempore statutum fuerat ut haeretici ad Ecclesiam catholicam conversi, baptizarentur, *cum,* inquit, *iam multi anni sint, et longa aetas, ex quo sub Agrippino bonae memoriae viro convenientes in unum episcopi statuerunt;* quod de episcopis Africanis accipiendum est; Agrippinus enim Carthaginensis episcopus fuerat. Idem autem, ut diximus, canone apostolorum 47 constitutum reperitur. Pascha quoque cum Iudaeis celebrari non debere, quo pertinet canon apostolicus 7, alias 8, synodi plures ante annum 198 sanxerant, Romana sub Victore I, Palaestina, Pontica, Gallica, etc., de quibus Eusebius, lib. V Eccles. Histor., cap. 22, et Beda: ex quibus patet recte Hincmarum coniecisse editos fuisse aut collectos canones, qui dicuntur apostolorum, iis temporibus quibus nondum libere concilia celebrabantur. 39

Quod attinet ad horum canonum auctores, locumve ubi primum prodierint, ex primo illorum canonum colligi potest conditos non esse ab episcopis Asianae Dioecesis, ut qui 14 luna Pascha celebrarent a temporibus Sancti Polycarpi. Et si quidem omnes simul eodemque loco esse compositos constaret, minus impeditam quaestionem faceret Hyperberetaei mensis habita mentio can. 38, quo nomine cum October lingua Syro-Macedonica, usu tunc per Syriam et Orientem recepta, significetur, appareret hunc canonem in Syria conceptum; unde sequeretur caeteros quoque iisdem e locis manasse. Verum non desunt qui satis probabiliter coniiciant diversis in synodis diversisque temporibus editos. Huic ego sententiae sic accedo, ut magnam partem ex conciliis, quae in Orientis praesertim tractibus sub finem secundi et initium tertii saeculi habita sunt, partim ex moribus qui per earumdem regionum ecclesias invaluerant, tertio currente saeculo, sive, quod verisimilius videtur, plurium antistitum opera collectos existimem; neque aliud voluit illustrissimus Marca, cum paulo post Iconiensem 40

anni 258 synodum in lucem exiisse scripsit hanc collectionem. Itaque Orientales episcopi sub illud tempus antiquas disciplinae regulas et traditiones vel ab apostolis acceptas revera, vel quas ab iisdem accepisse videri volebant, in unum codicem coniecerunt: cui ut maiorem conciliarent auctoritatem, *Canones apostolorum* appellarunt, et Clementem Petri discipulum ac successorem pro illorum collectore venditarunt; idque forte, quemadmodum non inscite suspicatur Marca, ut Stephano Romano pontifici vetustioris longe pontificis nomen opponerent.

Numerum horum canonum alii alium constituunt. Graeci 85 habent vel 84, duobus in unum collatis. Apud Latinos nonnisi 50 numerantur. At Canon. 2, dist. 16, sub nomine Zephyrini papae, 60, vel quemadmodum alii legunt, 70 agnoscit. Quanquam Bellarminus errorem in numero suspicatur, et Polycarpus ex eodem Zephyrino 50 tantum numerat. Verum haec lis satis facile dirimi poterit, si dicamus sub nomine apostolorum revera proditos fuisse 85 canones; sed veris apostolorum aut apostolicorum virorum traditionibus ac regulis quaedam ab haereticis fuisse admista, ita ut corrupti ac interpolati prodierint; quod et Epiphanius observavit: unde nihil mirum si non omnes ubique recepti fuerint, praesertim cum in Oriente compositi non pauca contineant ex moribus Orientalium Ecclesiarum ab Occidentalium usu aliena.

Auctoritatem eorum confirmare videtur, uti iam dictum est, Tertullianus, lib. Adversus Praxeam, dum canones apostolorum scribit esse nobis per manus traditos; S. Athanasius in Synopsi (siquidem ea vere Athanasii est), ubi eos numerat inter hagiographa; synodus sexta in Trullo, can. 2, iubens eos posthac firmos et stabiles permanere, atque omnium maxime S. Ioannes Damascenus, lib. IV, de Fide orthod., cap. 14, qui eos inter Scripturas sacras videtur recensere. Accedit quod a Dionysio Exiguo inserti sunt initio codicis canonum Ecclesiae Romanae, atque ab Isidoro corpori canonum praefixi, cuius in praefatione relata, can. 4, dist. 16, eos caeteris conciliis se praeponere ait: *propter eorum auctoritatem, et quod SS. Patres eorum sententias synodali auctoritate roboraverunt, atque inter canonicas constitutiones posuerunt:* quae verba sine dubio ad dictum canonem 2 synodi Quini-Sextae referenda sunt, cum illius quoque verba initio eius canonis 4, dist. 16 habeantur; ideoque tribui non possunt Isidoro Hispalensi ante illam synodum defuncto, Sunt tamen alterius Isidori, qui eius corpus canonum amplificavit; qua de re infra. Contra Gelasius papa, can. 3, dist. 15; vetus Isidorus, can. 1, dist. 16, eos apocryphis ascribunt: posterior enim ab haereticis sub nomine apostolorum compositos fuisse affirmat. Ad haec concilianda observandum est apocrypha esse duorum generum: alia quippe omnino reiecta atque damnata sunt ab Ecclesia catholica; alia non improbata quidem, sed e numero canonicorum, quibus a nonnullis inserebantur, reiecta. Hoc posteriore sensu apocryphi sunt omnes illi canones nomine apostolorum inscripti: priore vero sensu illa duntaxat, quorum sententia receptae in Ecclesia doctrinae adversatur. Generaliter vero, quamvis omnes a Graecis admittantur, a Latinis tamen ex parte tantum, hoc est quinquaginta priores recipiuntur ex Urbano II; apud Gratian., § *Verum sciendum,* post can. 6, dist. 32, ex Humberto cardinali sub nomine Leonis IX, can. 3, dist. 16, quos sequitur Hincmarus Rhemensis in opusculo 55 Capitulorum, illi nimirum qui a Dionysio Exiguo relati sunt in codicem canonum. Quin et in quinquaginta illis prioribus multa contineri, quae temporum progressu apud Catholicos Occidentis non plene observantur, et res ipsa docet et palam profitetur Martinus Perezius, de Traditionibus, part. III, c. de Auctoritate canon. apostolic., adeo ut Michael Medina, lib. V, de Sacratorum hominum continentia, c. 165, scribere ausus sit, vix sex, aut octo, in Latina Ecclesia observari. Quod sane hyperbolice dictum, cum nec tertia pars eorum in desuetudinem abierit; et vix duo tresve reperiantur, quos palam Ecclesia repudiet. Hi sunt *quadragesimus sextus* cum *quadragesimo septimo* de Baptismate haereticorum non recipiendo (quos tamen duos canones adhibita distinctione servari adhuc non absurde dici potest) et *quinquagesimus* de trina mersione in baptismo necessario usurpanda. Nam *sextus* de Uxore ab episcopo, aut presbytero non abiicienda, alium habet intellectum ab eo, quem nonnulli putant; fortasse et *decimus* de iis, qui Ecclesiam ingressi communionem non percipiunt; et *vigesimus* de clerico fideiussionibus inserviente, ac *vigesimus septimus,* qui non omnibus clericis, sed lectoribus tantum, cantoribusque coniugium permittit. Vide Io. Beveregium, in Pandectis canonum, sive Synodico, et Ioan. Baptistam Cotelerium, in Notis ad Clem. Videatur etiam Van-Espen, part. V. Adde Binerum, p. 1 Appar.; Rupprecht, in Notis historicis ad lib. 1, titul. 11, cap. 2, et Ballerini in tract. de Antiq. collection. et collector. canon., p. I, cap. 1.

Ad constitutiones quod attinet, eas Baraterius in appendice suae disquisitionis de Success. episcopor. Roman., diss. 1 et 2, collectas tuetur saeculo XI ineunte e monumentis apostolorum; imo Guil. Whistonus apud Anglos id egit omni studio, ut apostolis tribuendas esse suaderet; sed fuit is confutatus a multis, quorum scripta percensent Fabricius Bibl. Gr., lib. VI, cap. 1, § 7, et Praffius Introduc. in histor. Theol. litter., part. XI,

p. 274 et seqq. Primus illarum meminisse Epiphanius videtur; cum canonibus tamen collectas crediderim ego quarto ineunte saeculo.

Ioannes Baptista Bartholus episcopus Feltriensis, Institut. iuris canon., cap. 6 et 7; Coletus, in diss. de Canonibus apostolicis, tom. ultim. Continuat. Praelect. Tournely, Ven. edit.; Ballerinii, de Antiquis collectionibus et collectoribus canonum, part. I, cap. 1, ut alios omittam quos recensere longum esset.

APOSTOLI, id est LITTERAE MISSORIAE

Summarium.

1. Apostoli unde dicti. - 2. Apostolorum nomine in Iure veniunt litterae dimissoriae, quibus reus dimittitur a iudice inferiori ad superiorem, qui per eos apostolos instruitur de causa et processu. - 3. Isti apostoli, qui petuntur in causa appellationis, interdum vocantur epistolae, et interdum dimissoriae. - 4. Apostolorum quinque sunt species, scilicet apostoli conventionales, dimissorii, reverentiales, refutatorii, et testimoniales. - 5. Qui sint apostoli conventionales. - 6. Qui sint dimissorii. - 7. Qui sint reverentiales. - 8. Qui sint refutatorii. - 9. Qui sint testimoniales. - 10. Si Iudex requisitus non tradit apostolos, et appellanti eos deneget, et postea procedit in causa, non valet processum, nisi renuntiatum fuisset appellationi. - 11. Si appellans non petat apostolos infra triginta dies, censetur renuntiare appellationi. - 12. Et si iudex illos denegat, vel infra praemissum tempus malitiose, aut negligenter ei tradere praetermittit, non valet eius interim confectus processus. - 13. Triginta dies sunt terminus ad petendum apostolos. - 14. Alia apostoli, id est dimissoriarum litterarum, etymologia. - 15, 16. Apostolorum forma atque solemnia de iure veteri Romano. - 17, 18. De iure ecclesiastico apostolorum usus gratia testandae appellationis ad R. pontificem. - 19. Etiam illos expostulandi consuetudo quoties, licet non iure, ad concilium Generale a pontifice provocaretur. - 20. Apostoli dicti quoque *apostilli*.

1 Apostoli nomen dicitur derivari a verbo Graeco *apo,* quod Latine valet idem ac *de,* et *stolon,* quod Latine idem valet ac *missio,* quasi dimissio alicuius causae, quam facit unus iudex ad alium. Sic Hostiensis relatus in c. *Cordi nobis,* tit. 15, de Appellat., in 6, verb. *Petat.*

2 Unde apostolorum nomine in iure veniunt Litterae dimissoriae, quibus reus dimittitur a iudice inferiori ad superiorem, qui per eos apostolos instruitur de causa et processu, ut colligitur ex cap. *Ut super,* de Appellat. in 6, et expresse Glossa in cap. *Cordi nobis,* de Appel. in 6, verb. *Petat.* et Gloss., notabil. in Clement., cap. *Si a iudicibus,* de Appell., verb. *Nota apostolos,* et in cap. *Quamvis ri-*

3 *gor,* Clement. de Appellat. Et isti apostoli qui petuntur in causa appellationis, interdum vocantur epistolae, et interdum dimissoriae; Glossa, ibid., in Clementin. de Appel., cap. *Quamvis rigor.*, verb. *Nota;* et dicuntur dimissoriae, quia ad eum ad quem appellatur causa dimittitur; Ioann. Andreas, in l. *Dimissoriae,* ff. de verbor. Significat., n. 3; Fagnan., in cap. *Significasti,* de Officio archidiacon. et *Commu-*

4 *nis.* Apostolorum quinque sunt species, scilicet apostoli conventionales, dimissorii, reve-

5 rentiales, refutatorii et testimoniales. Apostoli conventionales sunt illi qui dantur a parte adversa appellationem admittente, sive iudicialiter tacente, vel refutante iudice, sive extraiudicialiter sine iudicis interventu; cap. *Saepe*

6 *contigit,* de Appellat. Dimissorii sunt illi per quos iudex dimittit appellantem ad iudicem *ad* quem, quia appellationi detulit, et eam admi-

7 sit, cap. *Ab eo,* caus. 2, q. 6. [1] Reverentiales sunt illi per quos iudex ob reverentiam superioris appellati defert appellationi, cui alias deferre non tenebatur; cap. 1, de Appellat., in 6. Refutatorii sunt illi quos dat iudex non 8
deferens appellationi, exprimendo simul causam cur appellationem non admiserit; cap. *Cordi nobis,* de Appellat., in 6. Testimoniales 9
sunt illi qui non conceduntur a iudice, sed ab honestis et probis viris, qui testantur reum tempore et modo debito apostolos petiisse, et sibi fuisse denegatos. Sic Gloss., notabil. in cap. *Si a iudicibus,* Clement. de Appellat., verb. *Nota apostolos;* et Gloss., cap. *Cordi nobis,* de Appellat., in 6, verb. *Petat in additione;* Speculator, in part. IV, tit. de Appell., § *Sequitur;* Ioannes Andreas, et alii passim.

Si iudex requisitus non tradit apostolos, et 10
appellanti eos denegat, et postea procedit in causa, non valet processus, nisi renuntiatum fuisset appellationi; cap. ut supra, de Appellat., in 6, ubi expresse dicitur: *Si vero non exhibuerit, si forte in casu procedat (nisi appellationi renuntiatum fuisset) eius invalidus et irritus sit processus,* cap. *Ab eo,* eodem tit., ubi etiam expresse dicitur: *Ut si is, a quo appellatur, apostolos appellanti non tribuat requisitus, ex tunc si forte in causa procedat (nisi appellationi renuntiatum fuerit) eius invalidus sit processus.* Si appellans non petat 11
apostolos infra triginta dies, censetur renuntiare appellationi. Et si iudex illos denegat, 12
vel infra promissum tempus malitiose, aut negligenter ei tradere praetermittit, non valet eius interim confectus processus; cap. *Ab*

[1] Dicebantur etiam apostoli dimissoriae litterae ab episcopo datae cuipiam clerico, vel laico in aliam dioecesim proficiscentibus, ut vel ordinibus initiarentur, vel ad maiores promoverentur, aut in catalogum alterius ecclesiae referrentur. Ita auctor Additionum ad Hierolexicon Macri, Bononiae editum an. 1765. verb. *apostoli.* De huiusmodi litteris dimissoriis, seu dimissorialibus, vide verb. *Ordo,* art. 3, a n. 36 usque in finem. (Edit. Barbiel.)

eo, de Appellat., in 6, ubi dicitur expresse: *Ab eo qui appellat infra triginta dies instanter apostoli peti debent, et eidem infra dictum tempus a iudice exhiberi; alias praesumitur appellationi suae renuntiare appellans, si eos infra idem tempus petere praetermittat, etiamsi vadat aut mittat ad appellationem huiusmodi prosequendam. Illud autem, quod felicis recordationis Innocentius papa IV praedecessor noster statuendum decrevit, ut si is, a quo appellatur, apostolos appellanti non tribuat requisitus, ex tunc si forte in causa procedat (nisi appellationi renuntiatum fuerit) eius invalidus sit processus, tunc demum obtinet, cum iudex super hoc cum debita instantia, loco, et tempore congruo requisitus eos expresse denegat, vel infra praemissum tempus malitiose, aut* 3 *negligenter illi tradere praetermittit.* Et quod triginta *dies*, sint terminus ad petendum apostolos, habetur clare etiam in leg. *Iudicibus*, cod. de Appellat., et Rot. Rom., part. X, decis. 164, n. 7.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

4 Apostoli, dimissoriae scilicet litterae, ab ἀποστέλλω (Graece) *remitto* dicti sunt; ἀποστολή, id est *apostole*, remissio est. Ab *apo* et *stole*, non autem *stolon*, ut auctor putat, id quod notavit Calvinus in suo Lexico iuridico, verb. *Apostol.*

5 Apostolorum autem, qui libelli pariter dimissorii appellantur, formam atque solemnia de iure Romanorum veteri exponit Brissonius, ex leg. 1, ff. de Libellis dimissoriis, ubi Mar- 5 cianus haec habet: *Post appellationem interpositam litterae dandae sunt ab eo a quo appellatum est ad eum qui de appellatione cognoturus est; sive principem, sive per quem alium. Quas litteras dimissorias sive apostolos appellant. Sensus autem litterarum talis est:* APPELLASSE, *puta* LUCIUM TITIUM, A SENTENTIA ILLIUS, QUAE INTER ILLOS DICTA EST. *Sufficit autem petiisse intra tempus dimissorias instanter et saepius, ut etsi non accipiatur, ad ipsum contestetur.* Vide Brissonium ipsum, ex quo haec excripsimus, de Formulis, lib. v, formul. 179.

De iure quoque ecclesiastico apostolorum 17 usum testandae appellationis gratia habitum fuisse, quoties Romam ad summum pontificem provocaretur, patet ex concil. Lugdunen. anno 1245, nec non ex epist. Hildeberti episc. Cenomanensis, epist. 82, quam refert Dufresne, verb. *Apost.* Adeo autem religiose mos hic et 18 forma observari debebat, ut iudex superior ad quem fuerat appellatum de causa non iudicaret, nisi constitisset apostolos per appellantem postulatos fuisse atque impetratos, cuius observantiae negligentiam quae aliquantulum irrepserat, graviter redarguit concil. Narbonen. ann. 1430, apud Martene, tom. IV Anecdot., cod. 354.

Item expostulandi apostolos consuetudo obti- 19 nuit etiam, quoties a pontifice ad concilium generale, licet non iure, provocaretur, ut patet ex tom. VI Spicilegii Dacheriani, pag. 152, in appellatione Universitatis Parisiensis, a Benedicto XIII. Vide ulterius Dufresne, verb. *Apostoli.*

Apostoli dicti quoque fuerunt apostilli, ut 20 hac notione eosdem vocari patet apud Matth. Paris, pag. 458, ita: *Si quis ad papam duxerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet, petat apostillos, quos ei praecipimus exhiberi* [1].

APPELLATIO

PARTITIO ARGUMENTI

APPELLATIO. 1. quoad ea quae concernunt appellationis essentiam, divisionem et finem; 2. appellare quis possit vel non possit? 3. a quo iudice, et ad quem appellari possit vel non possit? 4. a quibus sententiis et quibus causis appellatio fieri possit vel non? 5. quandonam sit prohibita, vel non, clericis appellatio a correctione superioris et a censuris; 6. appellatio quoad vim et effectus clausulae « Appellatione remota »; 7. appellatio quoad fatalia; 8. appellatio coram quibus, quomodo et quoties fieri debeat et possit? 9. appellatio quando et in quibus pariat, vel non, effectum suspensivum vel devolutivum? 10. appellatio quoad attentata et revocationem eorum; 11. appellatio quoad aliquos casus in quibus moraliter est illicita vel licita.

Articulus I. *Quoad ea quae concernunt appellationis essentiam, divisionem et finem.*

Summarium. 1. Appellatio quid sit. - 2. Appellatio est duplex, iudicialis una, et extraiudicialis altera. - 3. Appellatio iudicialis quae sit. - 4. Appellatio extraiudicialis quae sit; ad n. 5. - 6. Appellatio iudicialis et extraiudicialis tripliciter differunt inter se, et assignatur haec triplex differentia; ad n. 8. - 9. Appellatio alia est rationalis, seu legitima, et est illa quae fit iusta de causa, ac servatis iure servandis, et isti legitimae appellationi tenetur iudex regulariter deferre. - 10. Alia est appellatio frustratoria, et est illa quae solummodo morandae solutionis aut protrahendae litis causa interponitur, et isti non tenetur iudex deferre. Imo si iniuste appellans omnino puniendus est. - 11. Alia est appellatio frivola ac levis, et est illa quae fit ex minimis, ac frivolis seu futilibus rationibus, et isti pariter non tenetur iudex deferre, sed merito potest eam sic cognitam statim reiicere. - 12. Appellatio propter tres causas potissimum introducta est, quae tres causae assignantur ad n. 14. - 15. Fieri potest ut, licet

[1] Nunc fere nullus in foro est apostolorum usus. Confer Voet., in Pandect., c. 48, tit. 6, n. 2; Devoti, t. III, tit. 15, n. 11. (Edit. Casin.)

sententia prioris iudicis sit formaliter iusta, isque recte processerit, tamen ea a iudice appellationis propter novas allegationes rescindi debeat. - 16. Extraiudicialis appellationis definitio. - 17. Eius vestigia passim in iure canonico occurrunt. - 18. De iure civili haec appellatio minime permissa erat. - 19. Gravamina a quibus appellare licet, a quo proficiscantur. - 20. Plura Lyncher suppeditat de causis appellationis. - 21. Huiusmodi appellatio potius provocatio dicenda est - 22. Hinc sequitur quod non ad superiorem appellandum sit, sed ad iudicem, qui talia gravamina cognoscere valet. - 23. Quando quis dicatur extra iudicium a iudice *qua tali* gravari. - 24. Si autem haec appellatio aliquando ad naturam appellationis proprie dictae accedat, intra decem dies ad superiorem dirigenda est. - 25. Plura ad rem. *Remissive.* - 26. Quid appellans facere possit in appellatione iudiciali. 27. De differentia appellationem inter et relationem. *Remissive.*

1 Appellatio est ab inferiori ad superiorem iudicem provocatio ratione gravaminis illati, vel inferendi facta; cap. *Placuit,* 2, qu. 6. Est 2 in re communis. Est igitur duplex, iudicialis una, et extraiudicialis altera, cap. *Cordi nobis,* cap. *Concertationi,* de Appellat., in 6, et Cle- 3 mentin. 3, eod. tit. Appellatio iudicialis est quae fit ab actu iudiciali, scilicet a sententia iudicis, sive definitiva, sive interlocutoria, qua quis se gravatum existimat, aut cum quis citatur a iudice dato nimis brevi tempore peremptorio, tunc si gravatus habet iustam causam appellandi iuxta cap. 1, de Dilation. vel cum iudex delegatus iustam exceptionem partis, quod, v. g., vi impetrati rescripti apostolici conveniri non possit, admittere non vult, tunc ea pars, tanquam aggravata, ad superiorem appellare potest, iuxta cap. *Significante,* 34, et 4 cap. *Rodulphus,* 35, de Rescriptis. Appellatio extraiudicialis est quae fit ab actu aliquo extraiudiciali, quo quis se gravatum existimat, vel probabiliter gravandum timet, ut si quis iniuste sit captus, vel incarceratus, vel nominatus et obligatus ad tutelam, ad quam non tenetur, tunc potest, si se gravatum sentit, appellare, l. 1, § *Si quis tutor,* ff. *Quando* 5 *appelland. sit.* Sic etiam appellatio extraiudicialis dicitur, quae fit contra electiones, collationes et provisiones, ex quibus se quis gravatum sentit; cap. *Concertationi,* de Appellat., in 6.

6 Appellatio iudicialis et extraiudicialis tripliciter differunt inter se. Primo, quia appellatio iudicialis supponit iudicium esse coeptum, cum sit provocatio a iudice inferiore ad superiorem. Appellatio vero extraiudicialis non supponit iudicium incoeptum, sed ipsum iudicium, seu causam incipit; tunc enim solum incipit causa, cum interponitur ipsa appellatio extraiudicialis, et ideo magis proprie dicitur provocatio ad causam, ut habetur cap. *Cum sit Romana,* his verbis: *Sacri canones etiam extra iudicium passim appellare permittunt. Nec solent huiusmodi dici appellationes, sed provocationes ad* 7 *causam.* Secundo, differunt quia appellatio iudicialis supponit necessario iudicem *a quo* et iudicem *ad quem;* extraiudicialis, vero non necessario supponit iudicem *a quo,* cum possit extraiudicialiter appellari etiam contra alium quemcunque gravantem distinctum a iudice. 8 Tertio, differunt quia appellatio iudicialis, etiam male et simpliciter proposita, suspendit exsecutionem, et facit in contrarium attentata revocari; cap. *Post appellationem,* § *Appellatione,* caus. 2, q. 6, et cap. *Dilectis filiis,* de Appellatione. Extraiudicialis autem non suspendit exsecutionem, nec facit in contrarium attentata revocari, nisi sit bene et rationabiliter proposita, expressa etiam causa legitima appellandi, quae ut talis sit a superiore admissa, ut colligitur ex cap. *Constitutus,* 45, de Appellat., et ex cap. *Cum inter,* 16, de Election., ubi expresse habetur: *Appellationem illam dicimus legitimam non fuisse, unde per eam electio non potuit impediri.*

Appellatio alia est rationabilis, seu legitima, 9 et est illa quae fit iusta de causa, ac servatis iure servandis, et isti legitimae appellationi tenetur iudex regulariter deferre; cap. *Cum appellationibus,* de Appellat., in 6. Alia est ap- 10 pellatio frustratoria, et est illa quae solummodo morandae solutionis, aut protrahendae litis causa interponitur, ut l. *Tutor,* ff. de Usuris, et isti non tenetur iudex deferre; cap. *Cum speciali,* de Appellat. Imo sic iniuste appellans omnino puniendus est; cap. *Omnino,* caus. 2, q. 6. Alia est appellatio frivola, ac levis, et 11 est illa quae fit ex minimis ac frivolis, seu futilibus rationibus, et isti pariter non tenetur iudex deferre, sed merito potest eam sic cognitam statim reiicere; cap. *Cum appellationibus frivolis,* de Appellat., in 6, et cap. *Cum parati essemus,* de Appellationibus, lib. II, tit. 28, in cuius summario habetur expresse: *Appellatio frivola non excusat inferiorem, quominus teneatur obedire superiori, et ut de contemptu puniatur.*

Appellatio propter tres causas potissimum 12 introducta est. Prima est, ut gravamen inique oppressis illatum removeatur, cap. *Suggestum,* 15, de Appellat., ubi Alexander III, scribens archiepiscopo Eboracensi *de motivo editae suae Decretalis,* sic praecise dicit: *Non ad deprimendam cuiusque iustitiam, sed ad removendum gravamen, nos fecisse cognoscas,* et cap. *Cum speciali,* 51, de Appellat., ubi, § *Porro,* habentur praecisa verba: *Cum appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad praesidium innocentiae institutum.* Secunda est, ut iniquitas iudicantium, aut im- 13 peritia corrigatur; l. 1, § 1, ff. de Appellat. et relat., ubi expresse dicitur: *Appellandi usus iniquitatem iudicantium, vel imperitiam corrigit.* Tertia, ut ex propria ignorantia, vel ne- 14 gligentia laesus ius suum consequi possit; nam quae in prima instantia iudicis nec allegata, nec

probata sunt, ea in secunda, seu coram iudice appellationis, ab utraque litigantium parte allegari et probari possunt; dummodo ea faciant ad decisionem causae, l. *Prolatum*, 4, cod. de Temp. appellat., cap. *Cum Ioannes*, 10, de Fid. instrum. Unde fieri potest ut licet sententia prioris iudicis sit formaliter iusta, isque recte processerit, tamen ea a Iudice appellationis propter novas allegationes rescindi debeat, ut patet exemplo in cit. cap. *Cum Ioannes*, ubi expresse habetur: *Sententiam vero iudicum praedictorum, qui alias iuste pronuntiasse noscuntur (cum huiusmodi exceptio coram ipsis, nec probata fuerit, nec obiecta) quoad dictum capitulum infirmamus.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

16 Appellatio extraiudicialis, definiente Lyncher., tract. de Gravam. extraiudic., cap. 1, sect. 1, § 2, *est provocatio a gravamine per iudicem, vel partem extra iudicium illato, vel inferendo.*

17 Vestigia huius appellationis passim in iure canonico occurrunt. Videsis cap. 5, de Appellat., cap. 8, eod. tit., in 6, et Clement. 3, pari-

18 ter, eod. tit. De iure vero civili haec appellatio minime permissa erat, ut, confutato Lyncher., probat Bohemer., in Decr., lib. II, tit. 28, § 2.

19 Gravamina extraiudicialia, a quibus appellare licet de iure canonico, vel a *parte* proficiscuntur, vel a *iudice*. A *parte* multifariam gravari quis potest extra iudicium: quod exemplis il-

20 lustratur, in cap. 8, de Appellat., in 6. Plura suppeditat Lyncher. dict. tract., cap. 3, p. 1, veluti si quis inique a collegio opificum excluditur, si alicui inique alimenta denegantur, si quid in praeiudicium iurispatronatus attentatur, si alienatio in praeiudicium alterius suscipitur, etc. Huc etiam pertinent gravamina, quae a iudice non *qua tali*, sed *qua privato* procedunt. Huiusmodi vero appellatio non est pro- 21
prie talis, sed potius provocatio ad causam quae naturam *simplicis querelae* habet; cap. 5, de Appel. Sequitur hinc quod non ad supe- 22
riorem statim recurrendum sit, sed ad eum iudicem qui de tali gravamine cognoscere in prima instantia valet. Proinde, si magistratus ut privatus gravavit, hic coram magistratu suo ordinario primae instantiae convenitur, nec praecise fatalia observanda sunt; Lyncher., dict. tract., cap. 7, p. II, § 4.

A iudice *qua tali* gravari quis extra iudicium 23
potissimum dicitur, quando iudex de facto, et sic non iudicialiter procedit, scilicet absque omni vel sufficienti causae cognitione aliquid decernendo vel mandando in praeiudicium alterius; et quando aliquid decernit ante litem contestatam. Exornat hoc Lyncher., tract. dict. cap. 3, part. II, § 1, uberrima exemplorum serie, veluti si denegantur processus, iustitia denegatur, etc. Accedit autem haec appellatio extra- 24
iudicialis ad naturam appellationis proprie dictae. Quo fit ut dirigatur ad superiorem, interponenda sit intra decem dies a tempore scientiae computandos, et intra annum finienda sit, licet hoc fatale iustificandae appellationis in praxi vix observetur; Bohemer., in Decretal. lib. II, tit. 28, § 5. Vide, si plura cupias de appel- 25
latione hac extraiudiciali, Lyncher. saepe dict., de Gravam. extraiud.

In appellatione iudiciali appellans ea quae 26
in prima instantia non probavit, adhuc probare et non deducta deducere potest; l. 4, cod. de Appellat.; Strich., in Usu modern., Pandect., lib. XLIX. tit. 1. §. 15.

De differentia appellationem inter et relatio- 27
nem, tum de forma et solemnitate relationis, consule Iacob. Gothofred., in Comment. ad Cod. Theodosian., lib. XI, tit. 20.

Articulus II. *Appellare quis possit vel non possit.*

Summarium. 1. Appellare potest omnis a iudice iniuste gravatus. - 2. Etiamsi quis iuraverit stare sententiae vel praecepto si iniuste gravetur, appellare potest. - 3. Etiam excommunicatus, si iniuste opprimatur et gravetur, appellare potest. - 4. Imo non solum ille qui gravatus existit, sed etiam alii, quorum interest, appellare possunt. - 5. Procurator pro domino et tutor pro pupillo vel minore. - 6. Pater et mater pro filio, cuius causa deserta est. - 7. Filius familias pro patre et matre. - 8. Procurator et gestor negotii alieni dummodo dominus mox id ratum habeat. - 9. Episcopus pro suo clero, abbas pro suo monacho, civitas pro cive, dominus pro subdito vel servo. - 10. Clericus vel monachus pro sua ecclesia vel monasterio. - 11. Utraque pars litigantium appellare potest ab eadem sententia continente plures articulos, quatenus in aliquibus utrique parti est contraria. - 12. Si eadem sententia plures reperiantur gravati, licet caeteris non appellantibus, unus solus appellet, iste debet audiri, et eius appellatio pro omnibus prodest, si eadem sit ratio et causa pro omnibus. - 13. Appellare non potest primo qui appellationi renuntiavit, vel expresse, vel tacite, negligendo fatalia, vel prosequendo litem coram iudice a quo. - 14. Secundo, qui sententiam contra se latam expresse vel tacite, ipsoque facto approbavit. - 15. Tertio, qui appellationi partis adversae non detulit, in eadem causa appellare non potest. - 16. Quarto, qui confessus est et convictus in iudicio. - 17. Quinto, qui est excommunicatus non potest appellare extraiudicialiter appellatione quae se habet per modum provocationis; potest tamen appellare iudicialiter appellatione quae rationem defensionis habet. - 18. Sexto, appellare non potest ille omnis cuius nihil interest appellatio. - 19. Definitio communionis appellationis. - 20. Communis est appellatio omnibus consortibus eiusdem litis. - 21. Quando sententia, a qua est appellatum omnibus prosit. - 22. Concurrentibus requisitis, omnibus prodest appellatio, licet appellans protestatus fuerit, nequaquam in incommodum reliquorum appellare. - 23. Et non modo in civilibus, sed etiam in criminalibus. - 24. In criminalibus appellatio unius reliquis prodest. - 25. Communis est appellatio appellato. - 26. Quae distinctio facienda. - 27. Si a tota sententia fuerit appellatum, liberum est appellato an interpositae appellationi adhaerere velit necne. - 28. Intra decem dies fieri debet adhaesio. - 29. Eaque facta, nequit appellans appellationi renuntiare. - 30. Et si non adhaeserit, potest appellans suae appellationi renuntiare. - 31. Quando appellatus appellatione se

iuvare potest. - 32. An appellans sit in expensas a iudice condemnandus. *Remissive.* - 33. Quando appellatio non est communis appellato. - 34. Quando vero est communis. - 35. Ex quo aestimanda est connexio. - 36. Alia ad rem. *Remissive.* - 37. An et quando appellatio communis sit tertio, qui in lite non fuit. *Remissive.*

1 Appellare potest omnis a iudice iniuste gravatus; cap. *Omnis oppressus,* 3, et seq., caus. 2, quaest. 6, et cap. *Pastoralis,* 53, de Appellat. Appellatio enim est remedium defensionis, et praesidium innocentiae, cap. *Cum speciali,* 61, § *Porro,* et cap. *Suggestum,* 15, de Appellat.
2 Adeoque iure naturae omnibus iniuste gravatis permissa esse debet, ita ut etiam qui iuraverit stare sententiae, vel praecepto, si iniuste gravetur, appellare possit; cap. *Ad haec,* 20 de
3 Appellat. Etiam excommunicatus, si iniuste opprimatur et gravetur, appellare potest; cap. *Cum inter,* 5; cap. *Dilecti,* 8, et cap. *Signi-*
4 *ficaverunt,* 11, de Exceptionibus. Imo non solum ille qui gravatus existit, sed etiam alii, quorum interest, appellare possunt; l. 1, de Appellationibus recipiendis; cap. *Non solent,* caus. 2, q. 6. Sic fideiussor appellare potest pro principali debitore; l. *A sententia,* ff. de
5 Appellat. recipiend. Procurator pro domino, et tutor pro pupillo, vel minore; l. *Tutor,*
6 ff. de Appellat. Pater et mater pro filio, cuius causa deserta est; l. 1, § 1, de Appella-
7 tion. recipiend. Filiusfamilias pro patre et matre; l. *Ex consensu,* 23, § *Filiusfamilias,* iuncta Glossa verb. *Nonnisi patris,* ff. de Ap-
8 pellationibus. Procurator et gestor negotii alieni, dummodo dominus mox id ratum habeat; citat. l., cap. de Appellat. recipiend., et citat.
9 cap. *Non solent,* 2, quaest. 6. Episcopus pro suo clero, abbas pro suo monacho, civitas pro cive, dominus pro subdito vel servo; cap. *Cum super,* de Sent. et re iudic., et cap. *Di-*
10 *lectis filiis,* § de Appell. Clericus, vel monachus pro sua ecclesia vel monasterio; cit. l. 1, de Appel., cap. *Non solent,* 2, q. 6, cap. *Dile-*
11 *ctis filiis,* de Appel. Utraque pars litigantium appellare potest ab eadem sententia continente plures articulos, quatenus in aliquibus utrique parti est contraria, ut docet Glossa in cap. *Significaverunt,* verb. *Absolvit,* de Exceptionibus, et patet exemplo in cap. *Si duobus,* 10, de Appellat., et cap. *Raynucius,* 16, et cap. *Raynaldus,* 18, de Testamentis, ubi a senten-
12 tia prolata utraque pars appellasse legitur. Si eadem sententia plures reperiantur gravati, licet caeteris non appellantibus, unus solus appellet, iste debet audiri, et eius appellatio pro omnibus prodest, si eadem sit ratio et causa pro omnibus; cap. *Una sententia,* 72, de Appellationibus, ubi expresse habetur: *Una sententia pluribus condemnatis, si unus solus ad appellationis beneficium convolaverit, illius victoria iuri communi caeteris suffragatur, si communi iure iuventur, idemque negotium, et eadem causa defensionis existat.*
13 Appellare non potest primo qui appellationi renuntiavit, vel expresse vel tacite negligendo fatalia; cap. *Personas,* 4; cap. *Cum sit,* 5, de Appel., vel prosequendo litem coram iudice *a quo;* cap. *Gravatum,* 20, de Officio delegati. Secundo, qui sententiam contra se latam ex- 14
presse vel tacite, ipsoque facto approbavit; l. ultim., § final., cod. de Temp. appellat., cit. cap. *Gravatum;* et Glossa final., de Officio delegati. Tertio, qui appellationi partis adver- 15
sae non detulit, in eadem causa appellari non potest; cap. *Constitutis,* 23; cap. *An sit,* 42, de Appellat. Quarto, qui confessus est et convi- 16
ctus in iudicio; l. 2, cod. *Quorum appellat. non recipiend.;* cap. *Ei qui,* 41, § *Nullus etiam,* caus. 2. q. 6; cap. *Per tuas,* 10, de Probat.; cap. *Romana,* 3, de Appell., in 6. Quinto, qui est excommunicatus non potest 17
appellare extraiudicialiter appellatione quae habet se per modum provocationis, cum excommunicato provocare non liceat; cap. *Intelleximus,* de Iudiciis; potest tamen appellare iudicialiter appellatione quae rationem defensionis habet; cap. *Cum inter,* 5; cap. *Dilecti,* 8; cap. *Significaverunt,* 11, de Exceptionib., ut dictum est num. 3 *antec.* Sexto, appellare non potest ille 18
omnis cuius nihil interest appellatio; l. 1, ff. de Appellat. recipiend., et cap. *Non solent,* caus. 2, q. 6, ubi habentur praecisa verba: *Non solent audiri appellantes nisi hi quorum interest;* et cap. *Cum inter,* 16, de Election., ubi praecise dicitur: *Cum, nisi quorum interest, audiri non soleant appellantes, appellationem illam dicimus legitimam non fuisse.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De communione appellationis breviter agit 19
hic auctor num. 22. At latius disserendum de ea est. Communio appellationis, definiente Strychio, Iuridic. dissert., tom. V, disput. 20, c. 1, n. 75, *est participatio beneficii ex interposita ab altero appellatione legum auctoritate alteri indulta.* Quibus autem a legibus haec participatio sit indulta videndum est.

Communis in primis est appellatio omnibus 20
consortibus eiusdem litis, licet illi expresse non appellaverint vel adhaeserint, et quidem *quoad omnes effectus* qui ex ipsa appellatione derivant; Strychius, ubi supra, cap. 2, n. 1 et plur. sequent. Notandum vero est quod si sententia 21
a qua est appellatum contineat res individuas, indistincte omnibus prodest appellatio; sin autem circa res dividuas versetur, sequentia haec concurrant oportet ut prosit appellatio caeteris litis consortibus: 1° Ut ex eadem causa sint omnes condemnati; 2° ut eadem defensionis sit causa; 3° ut uterque iure communi fretus appellaverit, non ex singulari iure ac ratione im-

petraverit appellationem; 4° ut unus tantum appellaverit: si enim omnes appellaverint, alterque eorum in prosecutione appellationis defecerit, consortes eius appellatione non iuvabuntur; 5° ut consortes cum appellante eumdem non item diversum habeant procuratorem; 6° ut reliqui consortes sententiae non acquieverint; 7° ut intra decem dies sciverint esse appellatum; 8° demum ut contrarium prius non fuerint confessi consortes. Vide de his omnibus disserentem Strychium dict. cap. 2, n. 17, ad num. 59.

22 His vero concurrentibus prodest appellatio omnibus litis consortibus, licet appellans protestatus fuerit se ratione sui interesse, nequaquam vero in commodum reliquorum appel-
23 lare. Et non modo in civilibus, sed etiam in
24 criminalibus. Quinimo in criminalibus appellatio unius reliquis prodest, quamvis ii acquieverint sententiae, nec alterius appellatione iuvari voluerint.

25 Communis praeterea est appellatio parti adversae, id est appellato; leg. *Ampliorem*, c.
26 de Appellat. Distingui vero oportet utrum a tota sententia, an a certis tantum capitibus
27 fuerit appellatum. Priori casu liberum est appellato an interpositae appellationi adhaerere
28 velit nec ne. Adhaesio autem intra decem dies
29 fieri debet. Eaque facta nequit appellans appella-
30 tioni renuntiare. Quod si non adhaeserit, potest appellans suae appellationi renuntiare, antequam citationem contra partem adversam extraxerit, ac appellationem interpositam prosequi inchoaverit. Postquam autem appellationem suam ap- 31
pellans inchoavit, appellatus se non minus appellatione iuvare potest ac si ipse appellasset, vel appellationi adhaesisset, et iudex appellationis potest corrigere sententiam in favorem appellati, etiam eo non petente. Confer Strychium, citat. dissertat. cap. 3, a num. 1 ad plur. seq. Ubi de eo etiam inquirit an iudex 32
appellationis debeat appellantem condemnare in expensas, tum in usuras intermedii temporis.

Posteriori autem casu videndum utrum sen- 33
tentia capitula contineat connexa an separata. Si contineat capitula separata, appellatio non est appellato communis. Sin autem capitula 34
connexa contineat, appellatio est communis appellato. Connexio autem aestimanda est non 35
ex rebus, sed ex causa petendi, ita ut si haec una sit, capitula quae in actionem veniunt, tametsi concepta sint de rebus diversis, adhuc tamen censeantur connexa; Strychius, dict. cap. 3, a num. 61 ad num. 81. Vide quoque 36
eumdem a num. 82 ad finem, ubi de his etiam disserit, an scilicet communis sit appellatio, si utraque pars appellavit seorsum; an appellanti prosit quod appellatus prosecutus sit appellationem desertam; et demum an etiam in causis criminalibus appellatio prosit parti adversae.

Reliquum est ut examinaretur an et quando 37
appellatio communis sit tertio qui in lite non fuit. Sed ne longiores simus quam par est, consule de hac materia Strychium, in dict. dissert., cap. 4 per totum.

Articulus III. *A quo iudice, et ad quem appellari possit vel non possit.*

Summarium. 1. Appellari potest ab omnibus iudicibus iudicem superiorem cognoscentibus. - 2. Hinc a principe supremo non habente superiorem appellari non potest. - 3. A papa appellari non potest. - 4. Neque appellari potest a concilio generali legitime congregato et approbato. - 5. Neque appellari potest a sententia totius congregationis cardinalium. - 6. Sic etiam, sicuti nequit appellari a sententia imperatoris, regum aliorumque principum suprema auctoritate gaudentium, ita neque potest appellari ab eorum supremis consiliis et tribunalibus. - 7. Appellatio regulariter fieri debet gradatim ad proximum et immediatum superiorem eius a quo appellatur, non autem, omisso medio, ad remotum et mediatum. - 8. Et hoc iure merito fuit cautum ne iurisdictiones iudicum confundantur, sed cuilibet sua iurisdictio conservetur. - 9. Excipiuntur tamen plures casus. Primo ad papam ab omnibus appellari potest immediate, omissis cunctis iudicibus intermediis in causis ecclesiasticis ac spiritualibus, et a subiectis suae iurisdictioni temporali etiam in causis temporalibus. - 10. Secundo appellari potest immediate ad legatum papae in tota sua provincia, omissis iudicibus intermediis. - 11. Tertio appellari potest immediate ad superiorem, verb. grat., ad metropolitanum, omisso medio episcopo, si id consuetudo legitime praescripta permittat. - 12. Quarto potest appellari immediate ad superiorem, omisso medio, si habetur privilegium. - 13. Quinto, et sic possunt scholares indebite gravati appellare immediate ad superiorem, puta imperatorem, omisso medio, ex speciali privilegio ipsis scholaribus concesso. - 14. Sic etiam ratione privilegii possunt immediate appellare ad superiorem viduae, pupilli, aliaeque miserabiles personae. - 15. Sexto ab officiali, seu generali vicario episcopi appellatur, omisso episcopo, immediate ad archiepiscopum. - 16. Septimo, quando episcopus litigat cum suo subdito, tunc eligendi sunt arbitri, a quorum sententia appellandum est immediate ad papam omissis mediis. - 17. Octavo, quando iudex intermedius est inhabilis, quia, v. gr., est excommunicatus, suspensus, haereticus, negat iustitiam, vel sua sponte causam remittit ad superiorem. - 18. Si utraque pars litigantium appellat a sententia sui iudicis, v. gr., episcopi, et una appellet ad archiepiscopum, et altera immediate ad papam, potest archiepiscopus procedere contra alteram partem, si nesciat eam appellasse ad papam, et ipsa pars citata ab archiepiscopo tenetur comparere, ad n. 19. - 20. Appellari non potest, regulariter loquendo, a iudice saeculari ad papam, nisi litigantes sint temporali iurisdictioni papae subiecti, ad n. 21. - 22. De regularium appellationibus, ad n. 46. - 47. Quid Cletzelius de huius articuli prima parte. - 48. Utrum a sententia subdelegati ad subdelegantem vel ad subdelegantis superiorem interponenda sit appellatio. - 49, 50. Doctorum sententiae. - 51. Num a sententia iudicis ecclesiastici in causa saeculari lata appellari possit ad superiorem laicum. *Remissive.* - 52-56. Quid si quis appellatione erraverit, ut cum ad unum appellare deberet, ad alium appellaverit. - 57, 58. Vel si quis pro alio alium adeat. - 59. Quid consultius ne quis erret. - * 60. A Romano pontifice appellari non potest. - 61. Ius appellationum insitum est in ipso primatu Romani antistitis. - 62. De iure appellationum a metropolitis ad primates.

1 Appellari potest ab omnibus iudicibus iudicem superiorem cognoscentibus. Cum enim appellatio sit quaedam species defensionis quae datur oppressis contra iniuriam iudicis, l. 1, ff. de Appellat., cap. *Cum speciali* 61, § *Porro,* de Appellat., ab omnibus iudicibus qui iniuste gravant regulariter appellari potest; cap. *Omnis,* 3; cap. *Ad Romanam,* 8, caus. 2, q. 6. Nec iniuriam facit iudici qui ab eius sententia appellat; l. *Et in maiorib.*, c. de Appell. et relat., ubi expresse dicitur: *Neque enim iudicem oportet iniuriam sibi fieri existimare, quod litigator ad provocationis au-*
2 *xilium convolavit.* Notanter autem dicitur *iudicem superiorem cognoscentibus,* ut sciatur non posse appellari a principe supremo non habente superiorem, l. 1, ff. *A quibus appellare non licet;* ubi expresse dicitur: *Stultum est illud admonere, a principe appellare*
3 *fas non esse, cum ipse sit, qui provocatur.* Et Glossa ibi exponens, vers. *Stultum,* dicit, id est *Supervacuum, quia omnes sciunt.* Unde a papa appellari non potest; cap. *Ipsi sunt,* et cap. *Cuncta per mundum,* caus. 9, qu. 5. Ipse enim in terris, ut vicarius Christi, superiorem non recognoscit, et de essentia appellationis est, ut fiat ab inferiori ad superiorem,
4 per quem sententia inferioris corrigatur. Imo appellantes a papa ad futurum concilium generale, quicunque sint, et in quacunque fuerint dignitate vel gradu constituti, excommunicantur excommunicatione papae reservata in bulla *Coenae,* et sic universitates, collegia, vel capitula, interdicuntur per haec praecisa verba, in § secundo contenta: *Item excommunicamus, et anathematizamus omnes, et singulos cuiuscunque sexus, gradus, seu conditionis fuerint. Universitates vero, collegia et capitula, quocunque nomine nuncupentur, interdicimus ab ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum pontificum pro tempore existentium ad universale futurum concilium appellantes, nec non eos quorum auxilio vel favore appellatum fuerit.* Sic Pius II, in sua constit. incip. *Execrabilis,* et deinde successores pontifices in suis respective constitutionibus bullae *Coenae.* Insuper sunt schismatici, multasque alias poenas incurrunt ex constit. Iulii II, incip. *Su-*
5 *scepti.* Neque appellari potest a concilio generali legitime congregato et approbato, quia una cum Romano pontifice qui illud approbavit, repraesentat totam Ecclesiam a cuius sententia nequit appellari, quia iniuriam facit iudicio generalis concilii, si quis semel iudicata ac recte disposita revolvere, et publice disputare contenderit, ut dicitur in l. *Nemo,* 4, cod. de
6 Summa Trinit. Neque appellari potest a sententia totius congregationis Cardinalium, ut tradunt communiter doctores apud Dianam, in
7 Summa, verb. *Appellatio,* n. 6.Sic etiam sicuti nequit appellari a sententia imperatoris, regum, et omnium aliorum principum suprema auctoritate gaudentium, ex l. 1, § 1, ff. *A quibus appellare non licet,* neque potest appellari ab eorum supremis consiliis, quia eorum sententia nomine supremi principis lata, eiusdem sententia censetur, ut tradit Maranta, de Ordine iudic., part. VI, act. 2, n. 240; Pirhing., lib. II, tit. 28, sect. 6, n. 81, et alii.

Appellatio regulariter fieri debet gradatim ad 8
proximum et immediatum superiorem eius a quo appellatur, non autem omisso medio ad remotum et mediatum. Sic expresse colligitur ex cap. *Dilecti filii,* 66, de Appellat., ubi appellatio, quae omisso dioecesano episcopo fuit facta immediate ad archiepiscopum, exceptione partis contrariae opposita non habuit effectum, et sententia lata officiali, id est vicario ipsius archiepiscopi de mandato Honorii III, fuit declarata irrita: colligitur etiam ex cap. *Romana,* § *Ab archidiaconis,* de Appellat., in 6, et cap. *Anteriorum,* § *Ita tamen,* caus. 2, q. 6, et l. *Imperatores,* ff. de *Appellat.*, ubi statuitur appellationem, esse gradatim faciendam, et appellantem diversimode esse remittendum ad iudicem immediatum et proximum, iuxta l. 1, § *Si quis,* ff. de Appellat. Et hoc iure merito fuit 9
cautum ne iurisdictiones iudicum confundantur, sed cuilibet sua iurisdictio conservetur; can. *Pervenit ad nos,* caus. 11, quaest. 1, et leg. *Nemo,* cum Glossa, verb. *Auxilium,* cod. de Iurisdict. omnium iudicum: et ne iudex medius per contemptum praeteritus videatur, atque, ut partium laboribus et expensis parcatur; Vivian., in Rational. hic; Pirhing., lib. II, tit. 28, sect. 4, § 3, n. 88; Scaccia, Anaclet., et alii.

Excipiuntur tamen plures casus, in quibus 10
ob specialem rationem potest appellari ad superiorem mediatum, omisso superiore medio, seu proximo. Et primo ad papam ab omnibus appellari potest immediate, omissis cunctis iudicibus intermediis in causis ecclesiasticis ac spiritualibus, et a subiectis suae iurisdictioni temporali, etiam in causis temporalibus; cap. *Si quis vestrum,* cap. *Ad Romanam,* et cap. *Quoties,* caus. 2, quaest. 6, et cap. *Si duobus,* 7, de Appellat. Papa enim est iudex ordinarius omnium Christianorum habens concurrentem potestatem cum omnibus ordinariis; cap. *Cuncta per mundum,* caus. 9, qu. 3, et cap. ultim., de Foro competenti, ideo ab omnibus appellari potest immediate ad ipsum in causis ecclesiasticis ac spiritualibus, et a suae iurisdictioni temporali subiectis, etiam in causis
temporalibus. Secundo appellari potest imme- 11
diate ad legatum papae in tota sua Provincia, omissis iudicibus intermediis, scilicet episcopo, archiepiscopo, etc., c. 1, de Officio legati. Legatus enim in sua legatione et provincia vices papae gerit; Abbas, in cap. *Dilecti filii,* num. 12 et 19. Maranta, part. VI, tit. de Ap-

pellat., n. 371; Pirhing et alii communiter.
2 Tertio, appellari potest immediate ad superiorem, verb. grat., metropolitanum, omisso medio episcopo, si id consuetudo legitime praescripta permittat; cap. *Romana,* 3, de Appellat., in 6. Quarto, potest appellari immediate
3 ad superiorem, omisso medio, si habeatur privilegium; privilegium enim est lex privata, cap. *Abbate,* 25, § *Contra,* de verbor. Significat.
4 Quinto, et sic possunt scholares indebite gravati appellare immediate ad superiorem, puta imperatorem, omisso medio, ex speciali privilegio ipsis scholaribus concesso; in Authent.
5 *Habita,* cod. *Ne filius pro patribus,* 4. Sic etiam ratione privilegii possunt immediate appellare ad superiorem viduae, pupilli, aliaeque miserabiles personae, ut colligitur ex l. *Unica,*
6 cod. *Quando imperator inter pupillos.* Sexto, ab officiali, seu generali vicario episcopi appellatur, omisso episcopo, immediate ad archiepiscopum, ne videatur appellatio fieri ab eumdem, seu ad seipsum, cum vicarii generalis et episcopi unum indivisum sit tribunal, seu auditorium; cap. *Romana,* 3, de Appellat., in 6; Rota Romana, part. XIII, dec. 182, num. 5,
7 et part. XIV, dec. 115, n. 210. Septimo, quando episcopus litigat cum suo subdito, tunc eligendi sunt arbitri, a quorum sententia appellandum est immediate ad papam, omissis mediis; cap. *Ab arbitris,* de Offic. delegati, in 6; Glossa, ibi, Abbas, Scaccia, Pirhing, et alii pas-
8 sim. Octavo, quando iudex intermedius est inhabilis, quia, v. g., est excommunicatus, suspensus, haereticus, negat iustitiam, vel sua sponte causam remittit ad superiorem, ut colligitur ex cap. *Si is cui,* 10, de Officio delegat., in 6, et tenet Abbas in cap. *Dilecti filii,* de Appell.; Soccin., Felin. Scaccia, Marant., Pirhing, Anaclet., et alii passim.

9 Si utraque pars litigantium appellet a sententia sui iudicis, v. g., episcopi, et una appellet ad archiepiscopum, et altera immediate ad papam, potest archiepiscopus procedere contra alteram partem, si nesciat eam appellasse ad papam, et ipsa pars citata ab archiepiscopo tenetur comparere, vel per se, vel per procuratorem; aliter si contumax parere contemnat, poterit ab archiepiscopo, seu iudice inferiore excommunicari, et excommunicatio valebit, non obstante quod ipsa appellaverit ad iudicem superiorem, seu ad papam; cap. *Si duobus,* tit. 28, de Appellat., ubi praecise habetur: *Si duobus coram suo iudice litigantibus, alter ad nostram, alter ad sui iudicis audientiam super eodem negotio appellaverit, et ille qui ad suum iudicem appellavit ad diem appellationis veniens, se ad eum appellasse proponit, eo tacito quod adversarius eius ad audientiam Romani pontificis appellaverat; si legitime citatus, nec venit, nec responsalem misit, aut etiam alias parere contemnit, tenebit excommunicationis sententia in eum pro contumacia promulgata; nisi iudex cognoverit eum ad audientiam Romani pontificis appellasse.* Et ratio est clara, quia 20
iudex inferior habet iurisdictionem ordinariam in talem, donec ea per exceptionem, sive oppositionem appellationis ad papam, seu superiorem elidatur, adeoque hac appellatione ad papam, seu superiorem non opposita, vel saltem sibi non patefacta, poterit contra legitime citatum, et contumacem procedere usque ad promulgationem excommunicationis, sicuti contra alios contumaces, et sic tenent hoc loco Abbas, Barbosa, Scaccia, Pirhing, Anaclet., et alii.

Appellari non potest regulariter loquendo a 21
iudice saeculari ad papam, nisi litigantes sint temporali iurisdictioni papae subiecti; cap. *Si duobus,* 7, § *Denique appellat.,* ubi Alexander III super hoc consultus sic praecise respondit: *Denique quod quaeris si a civili iudice ante iudicium, vel post, ad nostram audientiam fuerit appellatum, an huiusmodi appellatio teneat? Tenet quidem in his qui sunt nostrae temporali iurisdictioni subiecti; in aliis vero etsi de consuetudine Ecclesiae teneat, iuris rigorem credimus non tenere;* et in eius summario sic etiam praecise habetur: *A civili iu-* 22
dice qui non est de temporali iurisdictione Ecclesiae non appellatur ad papam. Et ratio est quia papa in causis temporalibus Christianorum laicorum iure communi iurisdictionem non habet, nisi temporali eius iurisdictioni sint subiecti; adeoque non debet se in his intromittere in praeiudicium potestatis saecularis; arg. cap. *Novit ille,* 13, num. 1, de Iudiciis, et cap. *Lata,* et cap. *Causam quae,* 7, tit. 17, *Qui filii sint legitimi*; et summar. huius ultimi cap., in quo expresse dicitur: *De causa civili inter laicos non cognoscit Ecclesia.* Sic tenet Abbas, in cap. *Si duobus,* num. 5; Barbosa, ib., n. 6; Anaclet., lib. II, tit. 28, de Appell., n. 70 et seqq.; Pirhing, ib., n. 98, et alii.

A Regularibus etiam, et potissimum, grada- 23
tim est facienda appellatio, prout statuit Bonifacius IX, constit. incip. *Sacrae religionis,* et Leo X, in constit. incip. *Romani pontificis,* et expresse Sacra Congreg. Regul., praecisis his verbis: *Quoniam nonnulli regulares vagandi studio, sive dum imminentem admissorum criminum poenam ex suis constitutionibus, aut alias debitam, metuunt, falsa et commentitia gravamina causati, non ad immediate sui ordinis superiores, scilicet a gravamine prioris ad provincialem, a provinciali ad generalem, a generali ad protectorem* [1], *prout*

[1] Hodie, inquit Giraldi, Exposit. iur. pont., pag. 201, quoad appellationem ad protectorem, huic decreto derogatum est ab Innocentio XII, qui constit. *Christi fidelium,* 16 Februarii 1694, *Insuper,* illi ademit facul-

cuiusque religionis constitutionibus disponitur, sed ad hanc Romanam curiam absque licentia saepius fugiunt, potius quam recurrant, ex quo ordinum disciplina relaxatur, praelati contemnuntur, et ipsi in dies audaciores evadunt, placuit Sacr. Congregationi Regular. ex ordine Sanctissimi statuere, ut si quis regularium in posterum temere, levique ex causa hanc almam urbem, sive curiam absque sui superioris licentia, et supradicta forma praetermissa, adire praesumpserit, ad suos eosdem superiores severiori poena plectendus remittatur. Frater Michael Bonnellus, card. Alexandrinus. Romae, 1587. Georgius Palearius, U. I. D. secretarius. Quarant., Summ., verb. *Monasterium* et *Conventus*.

24 Nullimode tamen possunt regulares appellare ad iudices extraneos, seu ad tribunalia saecularia. Colligitur ex cap. *Ad nostram*, 3, et cap.
25 *Reprehensibilis*, 26, de Appellat. Et sic appellantes et eos admittentes incurrunt excommunicationem latae sententiae, prout decreverunt varii summi pontifices, et signanter Bonifacius IX, in sua constit. incip. *Sacrae religionis;* Iulius II, in constit. incip. *Exposuisti nobis,* et Leo X, in constit. incip. *Romani pontificis;* Gregorius XIII, in constit. incip. *Quoniam nostro,* pro Franciscanis de Observantia; Clemens VIII, in constit. incip. *Quoniam nostro,* pro Carmelitis; idem Clemens, in constit. etiam incipiente *Quoniam nostro,* pro Augustinianis; idem pariter Clemens, in constit. quoque incip.
26 *Quoniam nostro,* pro Servitis. Imo nec licet regularibus appellare ad iudices ecclesiasticos, quibus non subduntur, v. g., episcopos, archiepiscopos, primates et patriarchas, nec querelam coram ipsis contra suos praelatos facere. Et ratio est quia, cum regulares sint exempti a iurisdictione ordinariorum, nullo iure possunt ad illos appellare, vel coram ipsis contra suos praelatos talem querelam facere. Appellatio enim seu querela non fit nisi ad superiorem, cum sit ab inferiori ad superiorem iudicem provocatio ratione gravaminis illati vel inferendi, ex cap. *Placuit,* caus. 2, quaest. 6.
27 Et ideo Leo X, in supracit. constit. incip. *Romani pontificis,* punit excommunicatione latae sententiae supradictos regulares sic appellantes, et iudices ecclesiasticos eorum appellationem
28 admittentes. Et per hoc Sacra Congregatio Episc. et Regular., die 10 Octob. 1586, omnibus ordinariis sic praecise prohibuit: *Tertio, ordinarii in cognitionibus causarum Fratrum Mendicantium, tam civilium quam criminalium*
29 *minime sese ingerant.* Quinimo, licet nuntii apostolici sint iudices appellationum pro aliis exemptis, non tamen recipere debent appellationes regularium, sed relinquere gradatim a suis superioribus cognoscendas, ut decrevit Sac. Cong. Episcop. et Regul., in Florentina 8 Novembris 1593. Adverte tamen, subdit hic satis opportune Antonius a Spiritu Sancto, in Directorio regularium, tract. 3, disp. 6, sect. 5, § 6, n. 776 et 777, quod licet regulares non possint ad tribunalia saecularia recurrere per appellationem, quando se sentiunt gravatos, si tamen per appellationem vel alia via inter ordinem non possunt vitare vim sibi illatam iniuste, quia vel non recipitur appellatio, vel superior, ad quem possent recurrere, longe distat, ita ut non possint illum adire instante gravamine, tunc posse regulares recurrere ad iudicem saecularem, non quasi appellent ad iudicem competentem, sed solum ut sibi succurrat in illo gravamine iniusto, tollendo vim factam, modo quo licite potest, suadendo scilicet praelato ut vel abstineat a vi iniusta, vel det locum appellationi, vel iudices novos assignet. Ita Portel in Additionibus ad dubia regularia, verb. *Appellare,* n. 3; Sousa in bullam *Coenae,* c. 15, dist. 78, n. 2; Delbene, tom. II, c. 9, dub. 6, sect. 1, num. 23. Et hic modus defensionis, quam tuitivam dicunt, videtur his nostris temporibus in Romana Curia approbatus in iudicio contradictorio in causa cuiusdam tuitivae quam Fratres provinciae Matris Dei in Indiis Orientalibus impetrarunt adversus suum commissarium pro defensione creationis novae provinciae, in quo casu Romae fuit iudicatum, tuitivam licite fuisse impetratam a iudice saeculari regiae coronae, et validam fuisse, ut testatur P. Emman. a Monte Oliveti, in Pract. regulari, p. II, art. 7, n. 495. Quod maxime notandum est contra Suarium, Azorium et alios, quos refert et sequitur Delbene, sup. num. 27, qui existimarunt praedictas tuitivas esse contra libertatem ecclesiasticam. Ita Antonius a Spiritu Sancto. De huiusmodi ad saecularia tribunalia ecclesiasticorum recursu fuse agit, et satis docte, more suo, Nicolaus Rodriguez Fermozinus, in tract. de Iudiciis, quaest. 19, quem vide.

Nec licet regularibus recurrere extra ordinem 30
et religionem ad quascunque personas, tam ecclesiasticas quam saeculares, etiam cardinalatus honore, et excellentia ducali, regali et imperiali fulgentes, pro consequendis honoribus, dignitatibus, gratiis et officiis in ipso ordine vel religione, cum ipsis talis recursus sit expresse prohibitus a variis summis pontificibus sub gravissimis poenis privationis vocis activae et passivae, et perpetuae inhabilitatis ad illa et

tatem cognoscendi causas particularium religiosorum, ibi. Et nihilominus ne huiusmodi protectores in aliquibus negotiis, causis, seu rebus, quae universum ordinem, seu totum corpus religionis non concernunt, ex quacunque causa, occasione, titulo, seu praetextu sese quoquo modo intromittant, seu ingerant, etiam tenore praesentium, penitus prohibemus, statuimus, atque decernimus.

Haec Innocentiana constit. confirmata est a Benedicto XIV, constit. *Quantum,* 13 Februarii 1741.

similia officia vel dignitates. Sic prohibuit Patribus ordinis Praedicatorum Gregorius XIII, in constit. incip. *Cum nihil magis;* et hoc ampliavit Clemens VIII, in sua constit. incip. *Religiosos viros,* confirmando decretum capituli generalis eiusdem ordinis, et hoc ipsum praecipiendo in virtute sanctae obedientiae. Sic prohibuit idem Clemens Carmelitis, in constit. incip. *Quoniam nemo.* Sic etiam idem Clemens prohibuit Camaldulensibus, in constit. incip. *Ambitiosam.* Sic idem Clemens prohibuit Hieronyminis in constit. etiam incip. *Ambitiosam.* Sic idem Clemens prohibuit Cruciferis, in constitut. incipiente *Quoniam nemo.* Sic idem Clemens prohibuit Augustinianis, in constitut. etiam incipiente *Quoniam nemo.* Sic Paulus V prohibuit Canonicis Regularibus S. Salvatoris, in constitut. incip. *Quoniam nemo.* Sic idem Paulus prohibuit Augustinianis, in constitut. incip. *Admonemur.* Sic idem Paulus prohibuit Coelestinis, in constitut. incip. *Quoniam nemo.* Sic idem Paulus prohibuit Franciscanis de Observantia, in constitut. incip. *Admonemur.* Sic idem Paulus prohibuit Franciscanis Conventualibus, in constit. etiam incip. *Admonemur.* Sic idem Paulus prohibuit Praedicatoribus, in constit. etiam incip. *Admonemur,* praecipiendo ipsis in virtute sanctae obedientiae, et sub excommunicatione latae sententiae papae reservata, ne ad favores extra religionem recurrant pro se vel aliis, ad effectum consequendi officium generalis. Sic etiam idem Paulus prohibuit Minimis S. Francisci de Paula, in constit. etiam incip. *Admonemur.* Sic idem Paulus prohibuit monachis Cisterciensibus congreg. Italiae recursum ad favores extra religionem in virtute sanctae obedientiae, et sub poena excommunicationis latae sententiae, in const. incip. *Alias per nos.* Et sic Urbanus VIII prohibuit Franciscanis de Observ., in constit. incip. *Admonemur.* Sic etiam prohibuit Franciscanis de Observ. Bened. XIII, in constit. incip. *Universalis Ecclesiae,* praecipiendo eis in virtute sanctae obedientiae, et sub poena perpetuae inhabilitatis et incapacitatis ad dignitates et officia religionis, nedum ut ad eas dignitates obtinendas sibi favores extra ordinem non curent, sed nec etiam sponte oblatos, aut ab eis minime procuratos, recipere praesumant. Et hic est advertendum quod non solum est prohibitum regularibus subditis recurrere extra ordinem pro dignitatibus et officiis in ipso ordine consequendis; sed insuper sub gravissimis poenis, et etiam excommunicationis latae sententiae, est prohibitum superioribus regularibus ad instantiam et requisitionem quarumcunque personarum extra suos ordines, officia et dignitates eis concedere, ut in supra citatis constitutionibus expresse cavetur. Vide verb. *Recursus,* ubi multa ad rem.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Primam partem huius articuli exornat more suo Cletzelius, de Appellatione, c. 4, pluribus discussis quaestionibus, inter quas sunt, *an appellari queat a iudice non admittente appellationem, a iudice protrahente iustitiam, a iudice excedente fines delegationis, a iudice exsequente,* aliaeque id genus. 47

Exornat idem auctor et secundam partem. Non incongrue quaeri hic potest utrum a sententia subdelegati ad subdelegantem, an vero ad subdelegantis superiorem interponenda sit appellatio? 48

Multi tenent, appellandum esse ad subdelegantem, allegato text. in leg. unic., cap. *Qui pro sua iurisdict.* Contrarium vero asserit Vaconius a Vacuna, lib. VI, declar. 84, num. 9, et ad dict. leg. unicam respondet legendum esse: *Ad nos iure iudicia remeabunt, non autem ad eos.* 49

Distinguunt alii, num totum subdelegatum sit, an vero pars, ut hic ad ultimum delegantem, illic ad primum devolvatur appellatio. Vide Gilchen., in dict. leg. unic. per tot., et Cletzelium, de Appellat., c. 4, a num. 19 ad plur. sequentes. 50

Celebris est etiam in hac materia, et magna interpretum contentione agitata quaestio, num a sententia iudicis ecclesiastici in causa saeculari lata, appellari possit ad superiorem laicum. Vide dissidentes inter se opiniones apud Cletzelium, de Appel., dict. cap. 4, n. 32 et seq. 51

Omissisque aliis quaestionibus, de quibus hic agit idem auctor omnino hic videndus, claudat additionem hanc quaestio haec: Si quis in appellatione erraverit, ut cum ad unum appellare deberet, ad alium appellaverit, num causa remittenda sit ad priorem iudicem, an vero ad primum, tanquam deserta, exsecutioni mandanda? 52

Movet dubitationem quod currunt decem dies de momento ad momentum a tempore scientiae, ita ut aut non interposita, aut non iure interposita appellatione, huiusmodi error post decem dies corrigi nequeat. 53

Petenda autem resolutio huius quaestionis ex leg. 1, § 3, ff. de Appellat., ut si quis ad parem vel maiorem appellaverit, ad alium tamen pro alio, in ea causa sit ut ei error non noceat, si ad minorem noceat. 54

Quod ita intelligendum, non ut intercidat appellatio, sed ad medium superiorem remittenda veniat, nisi appellans data opera medium superiorem praetergrediatur, et ipsum tanquam appellationis iudicem recognoscere noluerit. 55

Si itaque medius iudex se opponat, et definiatur ad illum appellandum fuisse, intercidit appellatio, ut exemplo illustrat Grevaeus ad Gail., conclus. 111, num. 5, cum ratio dictae legis 1, § 3, ff. de Appellat., cessare videatur. 56

Alias, si alium pro alio quis adeat, nihil oberit, ac pro eo habebitur atque si is aditus 57

sit qui adiri debuit; l. 5, § 3, ff. de Appell. recip. vel non; modo ad minorem non appellaverit, nam si intra decem dies iterum appelletur ad competentem iudicem, nihil et hic error proderit; dict. leg. 5, § 3 et seqq., ff. de
58 Appellat. recip. vel non. Ex iusta tamen causa probabiliter ignoranti ad quem appellandum, eaque propter appellanti ad alium iudicem quam deberet; decursis fatalibus, beneficio restitutionis in integrum subveniendum; Cletzel., de Appellat., cap. 4, sub num. 30.

59 Ne quis itaque erret, consultius est ut dicat: *Appello ad talem iudicem, aut ad quemcunque alium competentem.* Ita enim appellando sustinetur haec alternativa appellatio. Hoc vero cum temperamento intelligi debet, modo intra decem dies certioretur, aut declaretur quis sit iudex appellatus; sin autem simpliciter appellatum, non expresso iudice, intelligitur ad superiorem competentem appellatum; Cletzelius, ubi supra.

ADDITIONES CASINENSES.

60 A papa appellari non potest. Calvinus, Lutherus, aliique novatores docuerunt, praeter supremi pastoris iudicium, requiri etiam plebis consensum, ita ut illud sine plebis consensu vim haberet nullam. Hanc doctrinam avide nimis arripuerunt appellantes; verum quam absurda sit appellantium sententia, ex eo patet quod inferior superioris sententiam emendare nequit; atqui iudicium Romani antistitis soli Deo subest; sequeretur ergo ex sententia appellantium inferiorem superioris sententiam emendare posse: *Unam hic animadversionem,* inquit Petrus Ballerinus, de Potest. eccl. summorum pontif. et conc. gen., cap. 9, *non praetermittendam existimo. Qui ex necessitate remedii in periculis fidei, vel in scandalis morum aut schismatum, ad generalium conciliorum auctoritatem supra ipsos summos pontifices propugnandam movetur, velim serio conferant pericula et scandala quae ex ipsorum sententia dimanant, eaque non difficilia nec rara, sed facillima et frequentissima apud eos qui eamdem sententiam sequuntur.*

Ius ipsum appellationum non extrinsecus ac- 61
cessit Romano antistiti, uti nonnulli volunt, sed insitum est in ipso primatu atque iurisdictione quae huius primatus divina institutione est. Vid. de erroribus appellantium, praeter caeteros, Chrys. Lup. de Appell.; fratr. Ballerini, in edit. Op. S. Leon. M., observ. ad dissert. 5; Quesnel., tom. II, col. 927; Mamach., epist. 3, p. 234, tom. I; Zaccar., Anti-Febron., tom. III, et Anti-Febron. vindic., tom. III, dissert. 7, cap. 5, 6.

Ius appellationum a metropolitis ad prima- 62
tes concessum, hodie tantum primati Lugdunensi reliquum est, caeteri solam honoris praerogativam retinent. Devoti, tom. I, sect. 3, num. 38.

Artic. IV. *A quibus sententiis et quibus causis appellatio fieri possit vel non.*

Summarium. 1. Duplex est sententia, una definitiva et altera interlocutoria. - 2. Sententia definitiva quae sit. - 3. Sententia interlocutoria quae sit. - 4. Quare dicatur sententia interlocutoria. - 5. Sententia interlocutoria subdividitur in mere interlocutoriam et in interlocutoriam habentem vim *definitive,* et quae sit utraque; ad 7. - 8. De iure canonico appellari potest ab utraque sententia, scilicet definitiva et interlocutoria. - 9. In appellatione facta in iudicio ab interlocutoria decem requiruntur, quorum si unum solum defuerit, non valebit appellatio. - 10. Primum est causa gravaminis illati vel comminati. - 11. Secundum, ut causa huiusmodi sit probabilis. - 12. Tertium, ut sit vera. - 13. Quartum, ut sit expressa. - 14. Quintum, ut appellantis petitio non sit admissa. - 15. Sextum, ut sit facta appellatio, eo quia petitio non sit admissa. 16. - Septimum, ut fiat appellatio in scriptis. - 17. Octavum, ut petantur apostoli. - 18. Nonum, ut si appellatus hoc petierit, veniat instructus appellans. - 19. Decimum, ut appellatio fiat intra decem dies. - 20. De iure civili appellari potest solum a sententia definitiva; ab interlocutoria vero, etiamsi praedita decem concurrant, non potest appellari nisi in quibusdam casibus. - 21. Ad dignoscendum qui sint huiusmodi casus, in quibus de iure civili potest appellari ab interlocutoria, traduntur communiter a doctoribus duae regulae, quae assignantur ad numer. 23. - 24. Concilium vero Tridentinum statuit quod quantum ad huiusmodi appellationes conformiter iuri civili procedatur, etiam in iure canonico. - 25. Unde ex decretis concilii aperte colligitur posse in iudicio universaliter loquendo in quatuor casibus tantum. - 26. Primo a sententia definitiva, quod procedit etiam in causis visitationis et correctionis. - 27. In causis praedictis tamen post definitivam sententiam admittitur appellatio devolutiva tantum, non autem suspensiva, nisi gravamen esset irreparabile, quia tunc liceret appellare quoad devolutivum et suspensivum. - 28. Secundo appellari potest, ex conc. Trid., a sententia habente vim definitivae. - 29. Tertio appellari potest ex Tridentino a sententia interlocutoria, vel alio quocunque gravamine, quando gravamen huiusmodi per sententiam definitivam reparari non potest. - 30. Quarto appellari potest ex Tridentino a sententia interlocutoria, quotiescunque a sententia definitiva appellari non potest. - 31. Extra hos recensitos casus ab interlocutoria, vel quovis alio gravamine ante definitivam sententiam hodie in iudicio appellare non licet, uti licebat de iure veteri. - 32. Inhibitio autem ista concilii comprehendit solum appellationes iudicialiter factas in iudicio, non autem appellationes extrajudicialiter factas extra iudicium. - 33. Ex supra firmatis universalibus conclusionibus varii inferuntur casus in quibus appellatio admittitur ab interlocutoria, vel quia vim definitivae habet, vel quia damnum irreparabile continet. - 34. Primo appellari potest ab iniusta articulorum admissione, vel ab ab eorum denegata iusta admissione. - 35. Secundo appellari potest ab admissione vel reiectione testium. - 36. Tertio appellari potest a reiectione probationum. - 37. Quarto appellari potest a victore ab expressa absolutione expensarum. - 38. Quinto appellari potest a declaratione iuramenti in litem alteri parti per Iudicem facta. - 39. Sexto appellari potest, quando datur dilatio ad probandum adeo brevis, ut ex brevitate possit deficere facultas probandi. - 40. Septimo appellari potest a sententia qua iudex pronuntiat aliquem tormentis esse subiiciendum, ut pote continente damnum irreparabile. - 41. Octavo appellari potest a sententia interlocutoria, ut quis in carcerem coniiciatur. - 42. Nono appellari potest a con-

demnatione ad triremes quoad effectum suspensivum. - 43. Decimo appellari potest a privatione beneficii, quoad effectum suspensivum. - 44. Undecimo appellari potest, quando iudex se pronuntiat competentem vel incompetentem. - 45. Duodecimo appellari potest a sententia lata, qua quis excluditur ab aliquo officio publico, tanquam infamis. - 46. Tertio decimo appellari potest a sententia legitimationis personarum. - 47. Quarto decimo appellari potest a decreto denegationis copiae actorum vel instrumentorum communium. - 48. Casus in quibus iura prohibent appellare, recensentur, et brevibus versibus adducuntur. - 49. Primo per τὸ *sublimis iudex* denotatur sublimitas seu excellentia iudicis supremi, verbi gratia papae, concilii generalis, imperatoris, regis, principis suprema auctoritate gaudentis, a quibus appellari non potest. - 50. Secundo per τὸ *scelus* denotatur causa criminaliter mota, in qua non admittitur appellatio ab illis qui iam sunt de crimine convicti et confessi. - 51. Tertio per τὸ *exsecutio* denotatur quod non potest appellari ab exsecutione sententiae quae transiit in rem iudicatam. - 52. Quarto per τὸ *pactum* intelligitur quod appellare nequeunt, qui in iudicio transegerunt. - 53. Quinto per τὸ *contemptus* intelligitur quod contemptus iudicis, qui fit a vero contumaci legitime citato, et contumaciter comparere renuente, impedit quominus a sententia in contumacem lata appellari possit. - 54. Sexto per τὸ *res minimae* denotatur quod res exigui momenti non merentur appellationem et protractionem litis. - 55. Septimo per τὸ *dilatio nulla* denotatur quod quando res non patitur dilationem, tunc appellari non potest saltem quoad effectum suspensivum. - 56. Octavo per τὸ *clausula quae removet,* denotatur quod quando a supremo principe delegatur alicui causa cum clausula *appellatione remota,* tunc amplius appellari non potest. - 57. Nono per τὸ *res quae notoria constat* indicatur quod in notoriis, quae per evidentiam rei nulla possunt tergiversatione celari, non potest appellari. - 58. Decimo per τὸ *et textus iuris clarus* denotatur quod non potest appellari circa id quod iudex secundum clarum iuris textum decrevit et definivit. - 59. Undecimo per τὸ *possessio* denotatur quod a sententia lata in possessorio non datur appellatio, si possessorium sit momentaneum, seu summariissimum. - 60. Si vero possessorium sit ordinarium et magni praeiudicii, in isto locum habet appellatio. - 61. Duodecimo per τὸ *fatum* intelliguntur fatalia, seu tempora appellationi praefixa, quibus elapsis, non potest amplius appellari. - 62-64. Appellari a quanam sententia possit de iure civili et canonico; quidve sancitum in concilio Tridentino, - 65. Quae sententia dicitur interlocutoria. - 66-75. An onus probandi per sententiam interlocutoriam imponatur ei qui probare non tenetur. - 76, 77. Quando a sententia dicitur contineri gravamen irreparabile. - 78-92. Differentiae inter appellationem a definitiva et ab interlocutoria. - 93, 94. Quid si sententia interlocutoria reformata fuerit in appellationis instantia. - 95. Quaenam exceptio sit facienda.

1 Ad faciliorem captum est praemittendum duplicem esse sententiam, unam definitivam,
2 interlocutoriam alteram. Definitiva est illa quae principalem causam seu controversiam in iudicium deductam definit, eique finem imponit per absolutionem. Sic desumitur ex l. 1, ff. de Re iudicata, et eam ita definit Glossa in Clement. unica, verb. *Definitiva,* de Sequestr. posses.; Abbas, ad Rubr. de Sentent. et re iudicata, num. 4; Hostiens., in Summ., n. 1, de Sent. et re iudic.; Durand., Pirhing, et
3 alii passim. Interlocutoria vero est illa quae non super principali causa et controversia, sed super aliquo emergente vel incidente articulo inter principium, et finem causae fertur, ut, v. g., super dilationibus dandis, vel testibus producendis, recipiendis, examinandis, repellendis, et similibus rebus incidenter in iudicio se offerentibus. Sic Glossa, cit. leg.; Abbas, et Hostiens., pariter loc. cit.; Maranta, part. VI *Speculi aurei,* tit. de Sentent. n. 3; Speculator, Durand. Et est in re communis. Et dicitur *interlocutoria,* vel quia iudex in ista sententia causam non definit, sed interloquitur inter principium et finem; vel quia inter partes loquendo sine solemnitate scripturae pronuntiat, ut ex multis a se citatis tenet Fagnan., in cap. *Super eo,* de Appellat., num. 38. Unde quidquid iudex decernit et statuit inter principium et finem litis contestatae ante sententiam definitivam, pertinens ad ipsam litem contestatam, dicitur sententia *interlocutoria.* Est in
5 re communis. Et haec sententia interlocutoria subdividitur in mere interlocutoriam et inter-
6 locutoriam habentem vim definitivae. Sententia mere interlocutoria est illa mox definita, sententia vero interlocutoria habens vim definitivae, est illa quae quidem causam principalem non definit, eam tamen ferme perimit, ut deducitur ex leg. *Post sententiam,* cod. de Sentent. et interlocut. omn. iud., ubi dicitur: *Nec causam ullam interlocutiones plerumque perimunt.* Dicitur enim notanter *plerumque,* quia interlocutio aliquando rem firme perimit, ut ex aliis Anaclet., lib. II, titul. 27, § 1, num. 17, et proinde talis sententia interlocutoria dicitur habere vim sententiae definitivae, ut est omnis illa sententia post quam non speretur alia sententia ferenda in eadem instantia, eo quod ipsi finem imponat, ut sententia absolutoria ab observatione iudicii. Sic etiam sententia per 7
quam pronuntiat appellationem esse desertam, quia per talem quoque sententiam finitur instantia, vel per quam alicui multa imponitur, vel praecipitur aliquid esse dandum vel faciendum, vel per quam finitur officium non esse iudicis, ut si iudex interloquendo pronuntiat se iudicem competentem, vel per quam definitur unus articulus substantialis controversiae principalis, vel per quam admittitur vel reiicitur exceptio peremptoria, et aliae similes, ut videri potest apud Felinum, in Rubr. de Sentent. et re iudicat.; Marant., Pirhing, Anaclet., Alexand., Iason., et alios.

De iure canonico appellari potest ab utraque 8
sententia, scilicet definitiva et interlocutoria; habetur expresse in cap. *Super eo,* 2, de Appellat., praecisis his verbis: *Sacri canones ante et post litis contestationem, et in prolatione sententiae, et post, singulis facultatem tribuunt appellandi. Leges autem saeculares appellationem (nisi in casibus) ante sententiam (scilicet*

definitivam, quae nomine sententiae absolute positae intelligitur; Abbas hic, num. 6) non admittunt; et colligitur etiam ex cap. *Cum sit,* 5, de Appellation., et cap. *Cordi,* de Appell., 9 in 6. In appellatione tamen facta in iudicio ab interlocutoria decem requiruntur, quorum si unum solum defuerit, non valebit appellatio. 10 Primum est causa gravaminis illati vel comminati, ut colligitur ex cap. *Cum cessante,* 60, 11 de Appellation. Secundum, ut causa huiusmodi sit probabilis, id est talis ut si foret probata deberet legitima reputari, ut habetur in cap. *Ut debitus,* 49, et cap. *Cum speciali,* 61, § *Excessu,* de Appellat., et cap. *Romana,* 12 § *Cum autem,* de Appellat., in 6. Tertium, ut sit vera, ut expresse habetur cap. *Interposita,* 70, de Appellat. Quartum, ut sit expressa; cap. *Cum causam,* 62, et cit. cap. *Ut de-* 14 *bitum,* 49, de Appellat. Quintum, ut appellantis petitio non sit admissa, ut in cit. cap. *In-* 15 *terposita,* de Appellat. Sextum, ut sit facta appellatio, eo quia petitio non sit admissa, ut expresse cavetur in cap. *Dilecto filio,* 63, de 16 Appellat. Septimum, ut fiat appellatio in scriptis; cap. *Cordi nobis,* 1, de Appellat., in 6, ibi: *Causam appellationis in scriptis assignare de-* 17 *properet.* Octavum, ut petantur apostoli; cit. 18 cap. *Cordi nobis,* ibi: *Petat apostolos.* Nonum, ut si appellatus hoc petierit, veniat instructus appellans; cit. cap. *Cordi nobis,* § *Post hoc.* 19 Decimum, ut appellatio fiat intra decem dies; cap. *Bonae memoriae,* 3, de Confirmat. utili vel inutili; cap. *Cum inter,* 13, et cap. *Quod ad consultationem,* 15, de Sentent. et re iudicat.; cap. *Romana,* 3; cap. *Si vero,* et cap. *Concertationi,* 8, de Appellat. in 6.

20 De iure civili appellari potest solum a sententia definitiva. Ab interlocutoria vero, etiam si praedicta decem concurrant, non potest appellari, nisi in quibusdam casibus cit. cap. *Super eo,* 2, de Appellat., l. *Apertissime,* cod. de Iud., l. fin. cod. de Sentent. interlocut. omn. iud., et l. *Ante sententiae tempus,* cod. 21 *Quorum,* de Appellat. non recip. Et ad dignoscendum qui sint huiusmodi casus in quibus de iure civili potest appellari ab interlocutoria, communiter a doctoribus traduntur duae 22 regulae. Prima est, quod ubi post interlocutoriam non exspectatur alia definitiva, tunc licet ab huiusmodi interlocutoria appellare etiam de iure civili, ut colligitur ex Glossa fin., in Authent. *Habita,* cod. *Ne filius pro patr.,* dum ait, a sententia qua quis pronuntiat se non esse iudicem competentem, licitum esse appellare, quia non exspectatur alia definitiva, et hanc regulam assignant in cap. *Super eo,* de Appellat.; Abbas, n. 3, vers. *Et qui sint isti casus;* Franc., in not., vers. *Et comm. conclusus est;* Praeposit., num. 7, vers. *Et est alia regula;* Fagnan., num. 27; Pirhing, lib. II, tit. 28, sect. 3, num. 32; Lanfranc, et alii. Secunda regula est quod, quotiescunque gra- 23 vamen ante definitivam illatum, per ipsam definitivam vel per appellationem a definitiva reparari non potest, tunc ab huiusmodi gravamine etiam de iure civili licitum est appellare, ut colligitur ex Glossa, in Clement. 1, in verb. *Ipso iure,* de Haeret., et l. 2, ff. de Appellat., et hanc regulam etiam assignant citati doctores pro prima regula.

Concilium vero Tridentinum, sess. 13, c. 1, 24 et sess. 24, cap. 20, de Reform., statuit quod quantum ad huiusmodi appellationes, conformiter iuri civili procedatur etiam in iure canonico; nam decrevit quod *in causis visitationis et correctionis, sive habilitatis et inhabilitatis, nec non in criminalibus ab episcopo, seu illius in spiritualibus vicario generali ante definitivam sententiam ab interlocutoria, vel alio quocunque gravamine non appelletur; nec episcopus, seu vicarius appellationi huiusmodi, tanquam frivolae, deferre teneatur; sed ea quacunque inhibitione ab appellationis iudice emanata, nec non omni stylo et consuetudine etiam immemorabili, contraria non obstante, ad ulteriora valeat procedere, nisi gravamen huiusmodi per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit, quibus casibus sacrorum et antiquorum canonum statuta illibata persistant;* sunt verba praecisa concilii, sess. 13, cap. 1, quod decretum, sess. 24, cap. 20, extendit ad omnes causas ad forum ecclesiasticum pertinentes. Unde ex istis con- 25 cilii decretis aperte colligitur posse in iudicio, universaliter loquendo, appellari in quatuor casibus tantum. Primo a sententia definitiva, 26 ut cit. c. 20, sess. 24, expresse dicitur, *nisi a definitiva;* quod procedit etiam in causis visitationis et correctionis, ut patet in cit. c. 1, sess. 13, licet in his appellatio exsecutionem non suspendat, ut decernitur in ipso cap. 1, sess. 13, et in c. 10, sess. 24, per expressa haec verba: *Nec in his, ubi de visitatione aut morum correctione agitur, exemptio aut alia inhibitio, appellatio, seu querela etiam ad Sedem Apostolicam interposita, exsecutionem eorum quae ab his mandata aut iudicata fuerint quoquo modo impediat, aut suspendat.* Et sic 27 in causis praedictis post definitivam sententiam admittitur appellatio devolutiva tantum, non autem suspensiva, nisi gravamen esset irreparabile, quia tunc liceret appellare quoad utrumque effectum, scilicet devolutivum et suspensivum, ut declaravit Sacra Congregatio Concilii, teste Fagnano, in cap. *Super eo,* de Appellat., num. 30. Secundo appellari potest, ex 28 concilio, a sententia habente vim definitivae, ut expresse habetur cap. 20, sess. 25, per haec praecisa verba: *Vel a definitivae vim habente.* Tertio potest appellari, ex concilio, a senten- 29 tia interlocutoria, vel alio quocunque gravamine, quando gravamen huiusmodi per sen-

tentiam definitivam reparari non potest; cit. c. 1, sess. 13, per haec praecisa verba: *Nisi gravamen huiusmodi per definitivam sententiam reparari non possit.* Quarto potest appellari, ex concilio, a sententia interlocutoria, quotiescunque a sententia definitiva appellari non potest, cit. c. 1, sess. 13, per haec verba: *Vel ab ipsa definitiva appellari non possit.*

1 Extra autem hos recensitos casus ab interlocutoria, vel quovis alio gravamine ante definitivam sententiam hodie in iudicio appellare non licet, uti licebat de iure veteri, ex cap. *Super eo,* de Appellat., et cap. *Cordi,* de Appellat., in 6, cum isti canones, quatenus permittunt appellationem ante sententiam definitivam a quocunque gravamine, sint modificati et restricti a concilio, et redacti ad terminos iuris civilis. *Ne rei criminum plerumque ad evitandas poenas et episcoporum subterfugienda iudicia, querelas et gravamina simulent, et appellationis diffugio iudicis processum impediant, ne remedio ad innocentiae praesidium instituto, ad iniquitatis defensionem abutantur,* ut loqui-
2 tur concilium, cap. 1, sess. 13. Inhibitio autem ista concilii comprehendit solum appellationes iudicialiter factas in iudicio, non autem appellationes extraiudicialiter factas extra iudicium, ut declaravit Sacr. Congreg. eiusdem concilii interpres. *Nam proposito dubio an decretum concilii, sess. 24, c. 20, in principio locum habeat, quando ordinarius extraiudicialiter procedendo gravat partes, adeo ut non liceat partibus a tali actu extraiudiciali ad alios superiores iudices appellare, seu reclamare quatenus id ius permittat, sed omnino causa gravaminis in prima instantia coram eodem ordinario cognosci debeat, responsum est, hoc casu non habere locum decretum concilii. Unde iura quae permittunt appellationem extra iudicium a quocunque gravamine etiam reparabili per definitivam sententiam, ut in dict. cap.* «Cordi», *in hoc non sunt correcta a concilio, sed in ea tantum parte in qua concedunt posse appellari ab interlocutoria vel alio gravamine iudicialiter illato.* Sic decisum fuisse refert Fagnan., in cap. *Super eo,* de Appellat., num. 7.

Ex supra autem firmatis universalibus conclusionibus varii inferuntur casus in quibus appellatio admittitur ab interlocutoria, vel quia vim definitivae habet, vel quia damnum irreparabile continet. Primo ab iniusta articulorum admissione, vel ab eorum denegata iusta admissione, appellari potest; Bald., in leg. *Post sententiam,* 9, n. 4, in fine; cod. de sentent. et interlocut.; Mascard., de probat., concl. 131 et seqq., et multi alii cit. a Barbosa in concil. Trident., sess. 24, c. 20, num. 22. Secundo appellari potest ab admissione vel reiectione testium; an scilicet testes admittendi sint, vel non admittendi? Stephanus Gratian., c. 24, n. 15, c. 77, n. 13; Salgad., c. 1, n. 151; Osac., decis. 25, n. 14; Barbos., loc. cit., n. 24. Tertio appellari potest a reiectione pro- 36
bationum; Maranta, de Ord. iud., part. VI, tract. de decis. iudicii, n. 44, in fine; Tarvis. Venet., decis. 4, part. I; Surd., decis. 36, n. 17; Scaccia, et alii cum Barbosa loc. cit., n. 25. Quarto appellari potest a victore ab 37
expressa absolutione expensarum; Stephan., Gratian. Marchiae, decis. 50, n. 1 et 2; Gam. Lusit., decis. 65, n. 1; Barbosa, loc. cit., n. 27, cum Salgado, c. 1, n. 176. Quinto 38
appellari potest a delatione iuramenti in litem alteri parti per iudicem facta; Lancellot., de Attent., part. II, c. 12, limit. 50, n. 190; Gonzalez, ad regul. 8 Cancellar., gloss. 1, § 1, in annotat., num. 195; Barbosa, loc. cit., n. 28, cum Seraphin., De privileg. iurament., privileg. 102, n. 15, limit. 4. Sexto appellari 39
potest quando datur dilatio ad probandum adeo brevis ut ex brevitate possit deficere facultas probandi; de Appellat., quaest. 17, limit. 47, in princip. memb. 1, n. 36; Salgad., c. 1, num. 118; Barbos., loc. cit., n. 29. Septimo 40
appellari potest a sententia qua iudex pronuntiat aliquem tormentis esse subiiciendum, ut pote continente damnum irreparabile; Aloysius Ricc., in collectanea decis., collect. 642, vers. 2. Et in Praxi rerum fori ecclesiastici, resolut. 405, vers. *Tutius;* Zerola, in prax. episcop., part. I, verb. *Appellat;* Scaccia, dict. quaest. 17, n. 143; Barbosa, l. c., num. 30; Fagnan., c. *Super. eo,* de Appellat., n. 39. Octavo appellari potest a 41
sententia interlocutoria, ut quis in carcerem coniiciatur, quia affert damnum irreparabile; Piasec., in Praxi episc., part. II, cap. 2, n. 100; Aloysius Ricc., in dict. Praxi, resolut. 505, n. 4, vers. *Primus;* Barbos., loc. cit., n. 31; Fagnan., loc. cit., n. 40 et seqq., ubi n. 44 dicit sic fuisse declaratum a Sac. Congreg. Concil. Nono appellari potest a condemnatione 42
ad triremes quoad effectum suspensivum; Aldan., in Compend. canon. resolut. lib. I, tit. 9. num. 9. ubi dicit ita fuisse resolutum a Sac. Congreg. Episc. et Regul., in Aversana 22 Ianuarii 1591. Decimo appellari potest a privatione 43
beneficii quoad effectum suspensivum; Aldan., loc. cit., tit. 4, num. 10, ubi asserit sic fuisse decisum a Sac. Cong. Episc. et Reg., in Milevitana 1 Iunii 1604. Undecimo appellari po- 44
test quando iudex se pronuntiat competentem vel incompetentem; Marant., de Ordin. iud., part. VI, tract. de Dec. iud., act. 1, n. 43; Stephan. Gratian., Discept. forens., c. 47, num. 15; Scaccia, Salgado, et alii cum Barbosa l. c., num. 32. Duodecimo appellari po- 45
test a sententia lata qua quis excluditur ab aliquo officio publico tanquam infamis; Gam. Lusit., dec. 139, num. 1; Barbosa l. c., n. 33. Tertio decimo appellari potest a sententia le- 46
gitimationis personarum, veluti si pars oppo-

suerit non esse quem tutorem, non procuratorem, aut legitimo mandato carentem, non filium, et similia, vel e contra; Scaccia, cit. q. 17, limit. 6, membr. 73, n. 73; Pacian., de Probation., l. 1, quaest. 68, sub num. 47; Salgad., cit. part. II, cap. 1, n. 47; Fagnan., l. c., num. 47; Barbosa, loc. cit., num. 47.

47 Quarto decimo appellari potest a decreto denegationis copiae actorum vel instrumentorum communium; Aloysius Ricc., cit. resolut. 405, vers. *Sixtus;* Salgado, cit. part. II, c. 1, n. 72, et alii cum Barbosa, l. c., num. 35. Sunt etiam alii casus in quibus appellari potest a sententia interlocutoria, et maxime in materia de censuris et correctione morum; sed de istis diffusius agetur in articulo sequenti, et hic subnectuntur statim casus in quibus iura prohibent appellare.

48 Casus in quibus iura prohibent appellare, sunt plures, et ideo, ut facilius maxime a tironibus memoriae retineantur, in sequentibus versibus praecipue adducuntur:

> Sublimis iudex, scelus, exsecutio, pactum,
> Contemptus, et res minimae, dilatio nulla,
> Clausula quae removet, res quae notoria constat,
> Et textus iuris clarus, possessio, fatum.

49 Primo per τὸ *sublimis iudex* denotatur sublimitas, seu excellentia iudicis supremi, v. g., papae, concilii generalis, imperatoris, regis, principis suprema auctoritate gaudentis, a quibus appellari non potest, ut dictum est supra, 50 art. 3, n. 1 et 2. Secundo per τὸ *scelus* denotatur causa criminalis criminaliter mota, in qua non admittitur appellatio ab illis qui iam sunt de crimine convicti et confessi; l. 2, cod. 51 *Quorum appellationes non recipiuntur.* Tertio per τὸ *Exsecutio* denotatur quod non potest appellari ab exsecutione sententiae quae transit in rem iudicatam; leg. 4, ff. de Appellat., l. *Ab exsecut.*, 5, cod. *Quorum appellat. non recip.* 52 Quarto per τὸ *pactum* intelligitur quod appellare nequeunt qui in iudicio transegerunt; c. 1 et ultim. de transactionibus; leg. *Causas,* 16; l. *Minorem,* 20, cod. de Transact.; sicuti nec appellare possunt qui causam per delationem iuramenti voluntarii aut iudicialis terminarunt; leg. *Non erit,* 5, § 2, ff. de Iureiurando, vel pepigerunt de acquiescendo sententiae iudicis, et non appellando; leg. ult., § fin., cod. de Tempor. Appellat., et l. 1, ff. *A quibus appellare non licet;* ubi expresse dicitur: *Si quis ante professus fuerit se a iudice non provocaturum, indubitate provocandi auxilium perdi-* 53 *dit.* Quinto per τὸ *contemptus* intelligitur quod contemptus iudicis, qui fit a vero contumaci legitime citato, et contumaciter comparere renuente, impedit quominus a sententia in contumacem lata appellari possit, quia appellatio datur solum gravato et oppresso, non vero rebelli et contumaci, ne sit iniquitatis defensio; leg. 1, cod. *Quorum appellat. non recip.;* l. *Contumacia,* ff. de Re iudicata. Sexto per τὸ 54 *res minimae* denotatur quod res exigui momenti non merentur appellationem et protractionem litis, saltem spectatis diversarum regionum constitutionibus. In camera enim imperiali non admittitur appellatio, nisi in causis quae non sint minus 100 imperialium, ut refert Gail., leg. 1 pract., observat. 123, et in Curia Romana, nisi in causis excedentibus saltem quinque ducatos auri de camera, et in Curia Neapolitana, nisi in causis excedentibus saltem valorem duarum unciarum, et pariformiter in aliis regionibus, ut refert Barbosa, in c. de Appellat., 11, hoc tit. Quod tamen aliter se habet de iure canonico, ex quo potest appellari etiam pro rebus minimis, ut expresse habetur cap. de Appellationibus pro causis minimis, 11, hoc tit., quia appellatio non est fundata super quantitate gravaminis, sed super iniustitia sententiae, et iniquitate seu imperitia iudicis, l. 1, § 1, ff. de Appellat., ibi: *Appellandi usus iniquitatem iudicantium vel imperitiam corrigit.* Iniustitia autem et imperitia iudicis intervenire potest etiam in causis minoribus, et ideo etiam ius civile ipsis appellare permittit; leg. *Et in maioribus,* cod. de Appellat., ubi expresse dicitur: *Et in maioribus et in minoribus negotiis appellandi facultas est.* Septimo per τὸ 55 *dilatio nulla* denotatur quod quando res non patitur dilationem, tunc appellari non potest, saltem quoad effectum suspensivum, ne, cum periculum sit in mora, interim res pereat, aut grave praeiudicium patiatur, propter dilationem causatam ab appellatione, ut si agatur super futuris alimentis, de aperiendo testamento, de erogando triticum in usum militum, et similibus, quae dilationem non patiuntur sine magno gravamine, ideo ne interim, dum pendet appellatio, hoc praeiudicium habeatur, prohibetur in istis appellatio, saltem quoad effectum suspensivum; leg. *Si res,* 7, ff. de Appellat. recipiend. Octavo per τὸ *clausula, quae remo-* 56 *vet* denotatur quod, quando a supremo principe delegatur alicui causa cum clausula *Appellatione remota,* tunc amplius appellari non potest; leg. 1, § fin., *A quibus appellare non licet,* et cap. *Pastoralis,* 53, de Appellat.; sed de hac clausula diffusius agetur infra in 6 articulo. Nono per τὸ *res quae notoria constat,* 57 indicatur quod in notoriis, quae per evidentiam rei nulla possunt tergiversatione celari, non potest appellari, quia tunc talis appellatio solummodo ad differendam litem, et impediendam exsecutionem sententiae interponeretur; cap. *Cum sit Romana,* 5, in fine; cap. *Pervenit,* 13; cap. *Consuluit,* 14, de Appellat. Sic etiam convictus in iudicio, simulque sponte confessus appellare non potest; l. *Observare,* cod. *Quorum appellationes non recip.,* et c. *Ei, qui appellat,* caus. 2, quaest. 6, ubi expresse dicitur: *Nullus etiam homicidarum, ve-*

neficorum, maleficorum, adulterorum, itemque eorum qui manifestam violentiam commiserunt, argumentis convictus, testibus superatus, voce etiam propria vitium scelusque confessus, au-
8 *diatur appellans.* Decimo per τὸ *Et textus iuris clarus,* denotatur quod non potest appellari circa id quod iudex secundum clarum iuris textum decrevit et definivit; leg. *Si res,* 7, § 1, ff. de Appell. recip.; cap. *Consuluit,* 29, de Appell. Et sic, verb. grat., si episcopus iubeat clerico nullam iustam excusationem habenti, ut resideat in suo beneficio, et is appellet, non est admittenda eius appellatio; cap.
9 *Resolutum,* 4, de Clericis non resident. Undecimo per τὸ *Possessio,* denotatur quod a sententia lata in possessorio non datur appellatio, si possessorium sit momentaneum, seu summariissimum; l. unic., cod. *Si momentanea possessione fuerit,* de Appellat., et cap. *Ei qui appellat,* § *De possessione,* caus. 2, quaest. 6, ubi expresse dicitur: *De possessione etiam et eius momento, si causa dicatur (quae sententia interlocutoria appellatur), quamvis provocatio interposita fuerit, tamen lata sententia*
10 *sortitur effectum.* Si vero possessorium sit ordinarium et magni praeiudicii, in isto locum habet appellatio; cap. *Cum ad sedem,* 15, de Restitut. spoliat., et Clement. unic., de Causa possess. et propriet. Et ratio discriminis est quod in possessorio momentaneo est superflua appellatio, quia eius praeiudicium et gravamen, ut pote momentaneum, potest illico in momento reparari per iudicium ordinarium seu petitorium; condemnatus enim in possessorio potest statim rem controversam recuperare in petitorio, et sic possessio parti adversae adiudicata durabit momento, seu modicissimo tempore, ut constat exemplo in c. *Cum Ecclesia,* 2, c. *Cum dilectus,* 6, de Caus. possessionis et proprietatis. In possessorio autem ordinario, seu petitorio, cum non possit aliter reparari eius praeiudicium et gravamen, est necessaria appellatio, ut pote ad hunc finem instituta; c. *Omnis oppressus,* 3 et seqq., caus. 2, q. 6, c. *Suggestum,* 15; c. *Pastoralis,* 53, cap.
11 *Et cum speciali,* 61, de Appellat. Duodecimo per τὸ *Fatum* intelliguntur fatalia, seu tempora appellationi praefixa, quibus elapsis non potest amplius appellari, et de istis diffusius agetur infra, in art. 7.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

12 De iure civili, ut tradit auctor, nonnisi a
13 sententia definitiva appellari potest. De iure vero canonico permissa quoque fuit appellatio a sententia interlocutoria. In concil. Tridentino Ioannes Gropperus summopere allaboravit ut appellatio a sententia interlocutoria tolleretur.
14 Placuit vero eidem concilio sancire appellationem non esse recipiendam ab interlocutoria sententia nisi vim definitivae habente, et cuius gravamen per appellationem a definitiva reparari nequeat.

Dicitur interlocutoria sententia vim definitivae 65
habere, ex qua per necessariam consequentiam totius causae decisio quodammodo pendet; Gail., I, observ. 130, num. 8, quod variis illustrat exemplis Altimar., de Nullit. sentent., part. I, quaest. 85, per tot. Huc pertinet si 66
ei qui probare haud tenetur, onus probandi per sententiam interlocutoriam imponatur; si 67
super exceptionibus peremptoriis iuramento delato vel relato pronuntietur; si habita appella- 68
tio pro deserta; si reiecti testes; si probatio 69
elapso iam termino probatorio recipiatur, vel 70
reiiciatur; si quis ab instantia absolvatur; si 71
reiiciantur instrumenta, vel denegetur recogni- 72
tio; si reiiciantur articuli tanquam impertinen- 73
tes; si suppletorium vel purgatorium deferatur; 74
si productio instrumentorum noviter reperto- 75
rum post conclusionem in causa denegetur.
Dicitur vero sententia continere gravamen ir- 76
reparabile, quod neque per ipsam definitivam, neque per appellationem a sententia definitiva reparari potest; Lyncher., de Gravam. extraiudic., 40, n. 2. Quale autem gravamen illud 77
sit, erui potest ex cap. 12, de Appellat., in 6. Distinguitur enim in eo inter gravamina quae iudicium reddunt nullum, aut negotio principali praeiudicant, et ea quae iudicium non reddunt nullum, nec parant praeiudicium negotio principali. Illa per appellationem a definitiva sententia emendari et reparari possunt, non vero haec, nisi speciatim ab iis appellatum fuerit.

Omittendae hic haud sunt plures quae in- 78
tercedunt differentiae appellationem ab interlocutoria inter et appellationem a definitiva. Prima est circa fatale interponendae appellationis. Decennium utique in utroque casu observandum est, sed in appellatione a sententia definitiva illud statim incipit currere a tempore publicatae sententiae, ad cuius publicationem necessario citare oportet litigantes. Sententiae interlocutoriae talem solemnem publicationem semper non desiderant, neque est necesse ut partes ad eius publicationem ubique citentur. Ubi 79
ergo solemnis publicatio haud desideratur, a tempore scientiae, et quidem certae et specificae, fatale currere incipit; Altimar., de Nullit. sentent., q. 251, n. 27. Mevius, part. V, decis. 269.

Secunda differentia est quod appellatio a 80
definitiva fieri potest vel viva voce, vel in scriptis, sed ab interlocutoria semper in scriptis facienda est; cap. 1, de Appellatione, in 6. Excipiuntur tamen sententiae interlocutoriae vim 81
definitivae habentes; ab iis enim in voce appellari posse tenent Gail., I, observ. 130, n. 5, et Scacc., de Appellat., quaest. 3, n. 12.

Tertia differentia est quod appellari a defi- 82
nitiva indefinite potest, nec necesse est ut gra-

vamina schedulae appellationis inferantur, sed sufficit si appellans se gravatum esse asserat;
83 l. 2, ff. de Appell. At in appellatione ab interlocutoria specifica expressio gravaminum fieri necessario debet; cap. 59, dict. tituł., et cap. 1, eod. tit., in 6; Gail., I, observ. 130, n. 1; Mevius, part. XVII, decis. 1, n. 13.

84 Quarta differentia superiori consectaria est, quod in appellatione a definitiva licet af-
85 ferre novas causas, si forte appellans aliquas expresserit; secus vero in appellatione ab interlocutoria: nam appellans nonnisi causas in appellatione nominatim expressas prosequi potest; Cletzelius, de Appell., c. 5, n. 57 et seqq.

86 Quinta differentia est quod appellari a definitiva debet ad iudicem proxime superiorem;
87 ab interlocutoria vero appellari valet ad iudicem aequalem; vide Bohemer., in Decretal., lib. II, tit. 28, § 14.

88 Sexta differentia est quod appellatio a defi-
89 nitiva statim suspendit officium iudicis. Sed in appellatione ab interlocutoria duo haec singularia concurrunt, 1° quod si iudex inferior non deferat appellationi, ante inhibitionem in causa procedere valeat; 2° quod superior iudex non statim decernat inhibitionem, sed antea cognoscendum de veritate gravaminum, inquirendumque utrum appellatio admitti debeat nec ne; cap. 3, § *Quod si obiiciatur*, de Appellat., in 6; Gail., I, observ. 130, num. 7, et observ. 144, n. 4; Bohemer., ubi supra, § 15.

Septima differentia est quod in appellatione 90
a definitiva locum habet beneficium legis 4, c. de Temp. appellat., scilicet non deducta deducendi, et non probata probandi; non item in 91
appellatione ab interlocutoria; Mevius, part. II, decis. 153, et decis. 235; part. III, decis. 84, et part. VIII, decis. 48 et seq. Limita tamen si 92
agatur de appellatione ab interlocutoria quae vim definitivae habeat; vide Bohemer., eod. loc., § 16 et duob. seq., ubi alias tradit differentias.

Silentio demum nec illud est praetereundum, 93
quod si est reformata sententia interlocutoria in instantia appellationis, tota causa ad Iudicem appellationis devolvitur, neque locus est remissioni; cap. 59, de Appellat.; Gail., I, observ. 131, n. 1; idque quia iudex qui semel gravavit semper gravare praesumitur. Quinimo 94
id ipsum obtinet, si pro parte tantum reformata fuerit sententia; Mynsing., art. 4, observ. 76 per tot. Excipe tamen, si super eo 95
puncto incidenti, an iudex inferior sit competens, necne, pronuntiasset iudex, et in appellationis instantia hanc sententiam iudex superior reformasset, conreoque responsionem imposuisset, non posset ex natura rei remissio causae ad iudicem prioris instantiae decerni, uti pronuntiatum refert Berger., in Elect. discept. forens. ad process. Saxon., tit. 35, § 8, num. 2.

Articulus V. *Quandonam sit prohibita, vel non, clericis appellatio a correctione superioris sive regularis, sive saecularis, et a censuris.*

Summarium. 1. Appellatio a legitima correctione superioris est omnibus subditis clericis prohibita. - 2. Appellatio tamen admittitur a correctione superioris, si in corrigendo modum excedat. - 3. A correctione morum facta a praelato, seu superiore extraiudicialiter seu paternaliter, et ad poenitentiam nullo formato processu iudiciario, admittitur appellatio subditi solum quoad effectum devolutivum, non autem quoad suspensivum, ad 4. - 5. Hinc appellatio quoad effectum suspensivum non admittitur a visitatione ecclesiae cathedralis et personarum ipsius ab episcopo facienda, nec ideo potest appellatione suspendi. - 6. Nec appellatio datur a decreto facto in visitatione per episcopum. - 7. Appellationis cuiuscunque praetextu nequaquam potest impediri seu retardari dioecesanae synodi celebratio. - 8. Nec appellatione a decretis et constitutionibus synodalibus, quae fuerunt a Sede Apostolica confirmatae, potest illarum exsecutio impediri nec retardari. - 9. A mandato de residendo in visitatione edito, non datur appellatio ad effectum suspensivum, sed solum ad effectum devolutivum. - 10. A correctione morum facta a praelato seu superiore iudicialiter formato processu iudiciario admittitur appellatio subditi, et quoad devolutivum et quoad suspensivum. - 11. Appellatio a censuris absolute ab homine latis, admittitur solum quoad effectum devolutivum, non vero quoad suspensivum; ad 14. - 15. Appellatio a censuris ab homine latis sub conditione admittitur: nedum quoad devolutivum, sed etiam quoad suspensivum ante conditionis eventum, etiamsi conditio non servetur; ad 16. - 17. Appellatio a Censuris comminatis admittitur etiam quoad utrumque effectum, scilicet devolutivum et suspensivum. - 18. Hinc, si quis citetur ad adducendam rationem quare non debeat excommunicari, hic poterit appellare, et ordinarius tenebitur huic appellationi deferre. - 19. E contra vero si quis citetur ad adducendam rationem quare non debeat declarari incidisse in excommunicationem, hic non poterit appellare, nec ordinarius tenebitur simili appellationi deferre. - 20. Ad uberiorem notitiam et solidiorem confirmationem praesentis materiae adducitur declaratio Sacrae Congregationis Episcoporum de mandato Clementis VIII edita. - 21, 22. Adducuntur declarationes Sac. Cong. Cardin. et alia decreta pro hac materia. - 23. De appellatione regularium. *Remissive*. - 24, 25. Quando non admittitur appellatio quoad effectum suspensivum a decreto lato in visitatione. - 26-28. A sententia excommunicationis et ab alia quacunque re spirituali, et animam concernente, appellari nequit. - 29-32. De appellatione a sententia incursus censurarum.

1 Appellatio a legitima correctione superioris, sive regularis, sive saecularis, est omnibus subditis prohibita, ut habetur expresse in cap. *Reprehensibilis*, 26, de Appellat., ubi de subditis seu clericis saecularibus sic statuitur: *Nec subiecti contra disciplinam ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant. Si vero quispiam pro sua necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus praefigatur, infra quem, si forte prosequi neglexerit, tunc episcopus libere sua auctoritate utatur;* et de subditis regularibus sic

praecipitur: *Ne religiosi, cum prô aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem praelati sui, et capituli disciplinam, appellare praesumant;* et pro istis concordat similis prohibitio in cap. *Ad nostram*, 3, de Appellat., quia dicit ibi Alexander III: *Remedium appellationis non ideo est inventum, ut alicui a religionis et ordinis observantia exorbitanti, debeat in sua nequitia patrocinium exhibere.*

2 Appellatio tamen admittitur a correctione superioris, sive regularis, sive saecularis, si in corrigendo modum excedat; cap. *Irrefragabili*, 13, de Offic. iud. ordinar., ubi sic expresse habetur: *Ut autem correctionis et reformationis officium libere valeant exercere, decernimus ut exsecutionem ipsorum nulla consuetudo vel appellatio valeat impedire, nisi formam in talibus excesserint observandam.* Tunc enim superior potestate sua abutitur, et subditum iniuste gravat, et ideo ad reparandum tale gravamen potest subditus appellare, ut colligitur etiam ex cap. *Priore*, 31, de Appellat., et cap. *Super quaestionem*, § *Nos autem*, de Officio delegati; cap. *Licet*, de Officio ordinar., et cap. *Inquisitionis*, de Accusat.

3 A correctione morum facta a praelato seu superiore extraiudicialiter seu paternaliter, et ad poenitentiam nullo formato processu iudiciario, admittitur appellatio subditi solum quoad effectum devolutivum, ita quod potest quidem iudex *ad quem* cognoscere de praetenso excessu in corrigendo, sed interim non impeditur exsecutio eorum quae ab ordinario iudice seu superiore decreta sunt; cap. *Irrefragabili*, 13, de Offic. ordinar., ibi: *Decernimus ut exsecutionem ipsorum nulla consuetudo vel appellatio valeat impedire;* et aperte habetur ex conc.
4 Trid., sess. 22, cap. 1, ibi: *Nec appellatio exsecutionem hanc, quae ad morum correctionem pertinet, suspendat;* et sess. 24, cap. 10, ibi: *Ut episcopi aptius, quem regunt, populum possint in officio atque obedientia continere, statuitur ut omnibus iis quae ad visitationem ac morum correctionem subditorum suorum spectant, ius habeant etiam tanquam Sedis Apostolicae delegati ea ordinandi et exsequendi quae illis pro subditorum emendatione et dioecesis suae utilitate necessaria videbuntur; nec in his, ubi de visitatione et morum correctione agitur, exemptio aut ulla inhibitio, appellatio seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, exsecutionem quoquo modo impediat, aut*
5 *suspendat.* Et sic censuit Sac. Congr. Conc.; nam consulta *an in causis visitationis et correctionis appellari possit post definitivam?* respondit, *posse, ita tamen, ut appellatio non suspendat exsecutionem, ut sancitum est* cap. 10, sess. 24, et cap. 1, sess. 2. Item consulta *an decretum* cap. 10, sess. 24, *sustulerit appellationem devolutivam? censuit, non sustulisse devolutivam, sed suspensivam tantum.* Sic testatur Fagnan., in cap. *Ad nostram*, de Appellat., n. 8 et 9. Hinc appellatio ad effectum suspensivum non admittitur a visitatione ecclesiae cathedralis, et personarum ipsius ab episcopo facienda, nec ideo potest appellatione suspendi; Sacra Congr. Conc., in Oriolensi 27 Martii 1637, in respons. ad 6. Nec appellatio datur a decreto facto in 6 visitatione per episcopum; Sac. Congr. Rit. in Genuensi 24 Septembris 1605. Appellationis 7 cuiuscunque praetextu nequaquam potest impediri seu retardari dioecesanae synodi celebratio; Sacra Congreg. Conc., in Oriolensi, 27 Martii 1632, in respons. ad 17. Appellatione 8 a decretis et constitutionibus synodalibus, quae fuerunt a Sede Apostolica confirmatae, non potest illarum exsecutio impediri, nec retardari; Sacra Cong. Conc. in dict. Oriolensi, in respons. ad 18 dub. A mandato de residendo 9 in visitatione edito non dari appellationem ad effectum suspensivum, sed ad effectum devolutivum tantum, decisum refert Armend., in Addit. ad Recep. legum Navarrae, lib. I, tit. 6; lib. V, § 2, n. 2.

A correctione morum facta a praelato seu 10 superiore, iudicialiter formato processu iudiciario, admittitur appellatio subditi quoad utrumque effectum, scilicet devolutivum et suspensivum; colligitur ex cap. *Irrefragabili*, 13, de Offic. iudic. ordinar., in princip., ubi dicitur: *Nisi formam in talibus excesserint observandam;* et tenent Gratian. Marchiae, decis. 188, num. 4; Cevall., de Cognit. per viam viol., part. II, qu. 113, n. 14 et 15; Piasec. in Prax. episcop., part. II, cap. 3, n. 61; Barbosa, in conc. Trid., sess. 13, cap. 1, n. 8, et alii plurimi; et sic censuit Sacra Congreg. Conc.: nam consulta ab auditore Camerae an, cum episcopi, servata tela iudiciaria, ferunt sententiam definitivam contra delinquentes, habeant locum decreta concilii de visitatione loquentia, et praecipue cap. 10, sess. 24, adeo ut appellatio ad effectum suspensivum nullatenus debeat admitti, etiamsi sententia lata fuerit ad puniendum delictum blasphemiae vel adulterii, Sacra Congregatio censuit, *appellatione correctionis morum non comprehendi blasphemiae et adulterii correctionem, seu punitionem, quando episcopus iudicialiter processit, cognovit et pronuntiavit; ideoque si episcopus in dictis duobus criminibus iudicialiter processit, admittendam esse appellationem, etiam ad effectum suspensivum. Et Sanctitas Sua Congregationis sententiam approbavit, ut si episcopus iudicialiter processit ad definitivam, non comprehendatur hic casus appellatione correctionis morum, et detur appellatio etiam suspensiva, nedum in praedictis duobus casibus blasphemiae et adulterii, sed etiam in omnibus aliis similibus, ubicunque episcopus iudicialiter processit.* Sic tenet et refert Fagnan., in cap. *Ad nostram*, de Appellat., n. 14 et 15. Vide supra, in art. 4, n. 7.

11 Appellatio a censuris absolute ab homine latis admittitur solum quoad effectum devolutivum, non vero quoad suspensivum; cap. *Pastoralis,* 53, de Appellat. Ipsa enim censura, v. g., excommunicatio, trahit secum exsecutionem, adeo ut per subsequentem appellationem non solum ea non suspendatur, sed etiam non impediatur eiusdem denuntiatio, sive quominus iudex talem excommunicatum esse denuntiare et declarare possit, non obstante appellatione, ut expresse decernitur in cit. cap. *Pastoralis,* § *Verum,* ubi cum ab episcopo Parisiensi quaesitum fuisset ex pontifice Innocentio III si iudex ecclesiasticus, episcopus, v. g., in dioecesanum suum sententiam excommunicationis proferat, ille vero ab ea tanquam irrationabiliter seu iniuste lata appellet, utrum episcopi iurisdictio censeri debeat, quod pendente appellatione suspensa sit ac dormitet, proinde ac si ante latam excommunicationem appellatio facta fuisset, an vero nihilominus eumdem denuntiare possit, et ecclesiasticis beneficiis clericum ipsum privare, sic praecise respondit pontifex: *Nos itaque respondemus quod cum exsecutionem excommunicatio secum trahat, et excommunicatus per denuntiationem amplius non ligetur, ipsum excommunicatum denuntiare potest, ut ab aliis vitetur, et illi proventus ecclesiastici merito subtrahuntur, cui*
12 *Ecclesiae communio denegatur.* Et sic etiam currit de suspensione, ut habetur in cap. *Is cui,* 20, de Sentent. excommun., in 6, praecisis his verbis: *Sane sicut excommunicatio, sic ab officio vel ingressu ecclesiae lata suspensio aut ipsius effectus per appellationem*
13 *sequentem minime suspendantur.* Idem pariter est dicendum de interdicto; cap. *Ad haec,* 37, de Appellat., ubi praecise habetur: *Ad haec quoniam sub interdicto aliqui constituti appellant, et deinde illud servare contemnunt, quid in hoc casu servandum sit, consulere voluisti. Noveris igitur quod sicut post appellationem excommunicari non possunt, sic interdictum nequeunt, cui ante appellationem eos constat suppositos, declinare:* et clarissime innuitur in huius capitis summario his verbis: *Sententia interdicti non suspenditur per appellationem seq.* Et ratio est quia, cum censurae ecclesiasticae sint medicinales, et principaliter sint ad corrigendum, cap. *Cum medicinalis,* 1, de Sent. excommun., in 6, fuit per allegatos canones iustissime dispositum quod per appellationem subsequentem non suspendantur, ne praetextu frivolae appellationis quandoque impediatur me-
14 dicinalis correctio. Unde stat quod appellatio a censuris ab homine latis non pariat effectum suspensivum, sed solum devolutivum, ex quo iudex, ad quem appellatur de iustitia latae censurae et interpositae ab illa appellationis cognoscere possit ac debeat. Est communis.

15 Appellatio a censuris ab homine latis sub conditione admittitur, nedum quoad effectum devolutivum, sed etiam quoad suspensivum ante conditionis eventum, etiamsi conditio non servetur. Habetur clare et expresse in cap. *Praeterea,* 40, de Appellat., praecisis his verbis: *Praeterea requisiti fuimus, si quis iudex ita protulerit sententiam: « Nisi Sempronio infra viginti dies satisfeceris, te excommunicatum, vel suspensum, aut interdictum esse cognoscas:» ille, in quem fertur sententia, medio tempore appellans, ad diem statutum minime satisfecerit, utrum ille sententia tali ligetur, aut interpositione appellationis tutus existat. Videtur autem nobis quod huiusmodi sententiam appellationis obstaculum debeat impedire.* Et clarissime innuitur in eius summario: *Sententia excommunicationis, suspensionis vel interdicti lata sub conditione, suspenditur, si ante conditionis eventum fuerit appellatum.* Et ratio est quia 16
in tantum a censura absolute lata non admittitur appellatio quoad suspensivum, in quantum ipsa iam arctat censuratum ante appellationem, cum censura absolute lata secum trahat exsecutionem, ex cap. *Pastoralis,* 53, de Appellat., et censura lata sub conditione non arctat censuratum ante positam conditionem, cum conditionale nihil ponat inesse, nisi purificata conditione, adeoque ante eventum conditionis, potest libere appellare quoad suspensivum, *cum per appellationem sit suspensa ipsius* (scilicet iudicis) *iurisdictio,* ut expresse habetur cap. *Si a iudice,* 10, de Appellat., in 6. Appellatio a 17
censuris comminatis admittitur etiam quoad utrumque effectum, scilicet devolutivum et suspensivum. Et ratio est quia, licet illarum sententia sit potius interlocutoria quam definitiva, ut notat Innocent. in cap. *Per tuos.* Ioann. Andreas in cap. *Venerabilibus,* de Sentent. excomm., in 6, et doctores passim, in Rubr. de re iudicata, tamen semper infert gravamen quod per appellationem reparari non potest, et ideo ante sententiam admittitur appellatio ab hoc futuro gravamine, ita ut si a comminata censura, v. g., excommunicatione, appellatum fuerit, excommunicatio postea lata sit ipso iure nulla, ut cavetur cap. *Per tuas,* de sentent. excommun. Hinc deducitur quod si quis cite- 18
tur ad adducendam rationem quare non debeat excommunicari, hic possit appellare, et ordinarius tenebitur huic appellationi deferre, quia agitur de gravamine quod si non reparetur per appellationem, est aliunde irreparabile, ut de se patet, cum censura, statim ac est fulminata, trahat secum exsecutionem, ex cit. cap. *Pastoralis,* 53, de Appellat. E contra vero si quis 19
citetur ad adducendam rationem quare non debeat declarari incidisse in excommunicationem, hic non poterit appellare, nec ordinarius tenebitur simili appellationi deferre; Sacra Congr. Concil., in Tropien. 16 Martii 1619, et in Neocastrens. 1620. Et ratio est quia, cum a

declaratoria detur appellatio etiam suspensiva, praeterquam in iudicialibus, cap. *Solet,* in fin., de Sentent. excomm., in 6; Felin., in cap. *Rodulphus,* n. 43, de Rescript.; Rota, decis. 2, num. 5, *de Dolo et in novis,* illius comminatio non infert gravamen, quod reparari non possit per appellationem a definitiva, et ideo in hac comminatione non admittitur appellatio, sicut in alia. Et hanc differentiam inter comminationem excommunicationis ferendae, et comminationem declaratoriae excommunicationis iam latae tradunt Felin., in cap. *Cum non ab homine,* n. 12, de Iud., et Duen., in regul. 42, n. 8, et saepius probavit Sacra Congr. Concil., ut refert et tenet Fagnan., in cap. *Super eo,* num. 50, de Appellat.

Ad uberiorem notitiam et solidiorem confirmationem praesentis materiae placet hic referre per extensum declarationem Sacrae Episcoporum Congregationis de mandato et approbatione Clementis VIII editam 16 Octobris 1600, quae est ut sequitur:

« Ad tollendas ambiguitates et controversias iurisdictionales quae inter appellationem et prioris instantiae iudices, non sine partium dispendio, cursusque iustitiae impedimento, et saepe cum scandalo oriuntur; Sacra Congreg. causis episcoporum praeposita, facta prius relatione sanctissimo D. N. Clementi papae VIII ac Sanctitatis Suae mandato vivae vocis oraculo desuper habito in hunc, qui sequitur, modum ab omnibus ad quos spectat in posterum servari debere mandavit et mandat.

» Metropolitani, archiepiscopi, primates aut patriarchae suffraganeos eorumque subditos non iudicent, nisi in casibus a iure expressis.

» Item et alii quivis superiores, etiam nuntii, vel legati de latere specificam facultatem maiorem non habentes, causas in curiis ordinariorum vel aliorum inferiorum iudicum pendentes ad se non advocent, nisi per viam legitimae appellationis ad ipsorum tribunalia deferantur, tunc appellantes, ab inferiorum iurisdictionibus, quoad alias causas, eximi non possunt.

» Appellationes nunquam recipiantur, nisi per publica documenta, quae realiter exhibeantur, prius constiterit appellationem a sententia definitiva vel habente vim definitivae, aut a gravamine quod per definitivam reparari non possit, in casibus a iure non prohibitis per legitimam personam, aut intra debita tempora fuisse interpositam ac prosecutam.

» Dum causae coram inferioribus iudicibus pendent, ante definitivam sententiam, vel habentem vim definitivae de gravamine illato, superiores cognoscere non valeant, licet circa praeiudicium cursus causarum se id facere contestentur, nec ad hunc effectum liceat eis inhibere, aut simpliciter mandare ut ipsi copia processus transmittatur etiam expensis appellantis.

» Inhibitiones post appellationem sicut praemittitur receptam non concedantur, nisi cum insertione tenoris sententiae, aut decreti definitivi, aut vim definitivi habentis, vel damnum per definitivam irreparabile continentis; alias inhibitiones et processus, ei inde secuta quaecunque, sint ipso iure nulla, eisque impune non parere liceat.

» Si appellans asserat sententiae aut appellationis exemplum culpa iudicis *a quo,* aut actuarii haberi non posse, non ideo recipienda erit appellatio, aut aliqua inhibitio concedenda. Sed eis tantum ad quos pertinet iniungi poterit ut, soluta condigna mercede, actorum exemplum authenticum appellanti intra brevem aliquem competentem terminum tradatur. Caveat tamen iudex *a quo,* nisi vere appellatum fuerit in causa appellabili, interim aliquid in praeiudicium appellantis attentet, et si per actum publicum aut per testium depositiones constiterit Acta denegari appellanti, iudex appellationis mandato tradendi acta possit adiicere, ne interim aliquid novi contra appellantem attentetur.

» A sententia autem definitiva contra verum contumacem prolata, appellatio non recipiatur, nec inhibitio, aut alia quaevis provisio, quandiu appellans in huiusmodi vera contumacia perstiterit, concedatur.

» Ab exsecutione decretorum sacri concilii Trid. aut Visitationis apostolicae, appellationes a metropolitanis non recipiantur, nec etiam quando episcopi virtute eiusdem sacri concilii Trident. procedunt uti Sedis Apostolicae delegati in causis quae sub eorum iurisdictione ordinaria non comprehenduntur, salva tamen in hoc casu legatorum et nuntiorum apostolicorum auctoritate.

» In causis vero visitationis ordinariorum, aut correctionis morum, quoad effectum devolutivum tantum, appellationes admittantur, nisi de gravamine per definitivam irreparabili agatur; vel cum visitator, citata parte et adhibita causae cognitione, iudicialiter procedit; tunc enim appellationi locus erit, etiam quoad effectum suspensivum.

» Cum a gravamine quod per definitivam reparari nequit, ut indebitae incarcerationis, vel torturae, aut excommunicationis etiam comminatae appellatur, non nisi visis actis, ex quibus evidenter appareat de gravamine, appellatio admittatur, aut inhibitio vel provisio aliqua concedatur.

» Causa appellationis pendente, appellans in eodem quo reperitur carcere permanebit, quoad iudex ad quem appellatum est, visis actis et causa cognita, aliter decreverit. Et tunc si a iudicis ad quem decreto vim definitivae habente fuerit appellatum, is nihil mandare, aut pro sui decreti exsecutione attentare poterit, donec per iudicem superiorem aliud fuerit ordinatum.

» Acta originalia processus primae instantiae ad iudicem appellationis notarius mittere non cogatur, nisi probabilis aliqua falsitatis causa et suspicio incidat quae iudicialiter obiiciatur, et tunc, terminata causa, remittenda sunt ad ordinarium, ut in suo archivio conserventur.

» Censura ecclesiastica contra appellantem prolata relaxari aut nulla declarari per iudicem appellationis non possit, nisi auditis partibus et causa cognita, tuncque, si constiterit eam iustam esse, ad iudicem qui excommunicavit appellans remittendus est, ut ab ipso iuxta sacros canones beneficium absolutionis, si humiliter petierit, debitamque emendationem praestiterit, obtineat. Si vero iniustam esse clare appareat, superior absolutionem impendat; si autem dubitatur, honestius est ut ad excommunicatorem intra brevem aliquem competentem terminum eidem praefigendum absolvendus remittatur, licet etiam superior hoc casu idipsum per se praestare iure possit.

» Absolutio ad cautelam non nisi parte citata et visis actis, cum dubitatur de nullitate excommunicationis ab homine prolatae, vel a iure, si occurrat dubium facti vel probabile dubium iuris, concedenda erit, tuncque ad tempus breve cum reincidentia et praestita per excommunicatum cautione de stando iuri, et parendo mandatis Ecclesiae tantum: et si iuxta formam a iure praescriptam apparebit aliquem ob manifestam offensam excommunicatum fuisse, debitam etiam satisfactionem praestare; et si ob contumaciam manifestam, expensas pariter reficere, ac insuper cavere de iudicio sisti coram excommunicatore, quis tenebitur, priusquam ad cautelam absolvatur.

» A sententia etiam definitiva contra verum contumacem prolata appellatio non recipiatur, nec inhibitio aut alia quaevis provisio, quandiu appellans in huiusmodi vera contumacia perstiterit, concedatur.

» Romae Sac. in Congr., die 16 Octob. 1600.

» Alex. cardin. Florent.

» *Hieron. Agucchius secret.* »

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

21 Huc pertinet declaratio Sac. Congregationis cardinalium et praelatorum, a sanct. memor. Urbano VIII alias deputatae et a sanctissimo D. N. Innocentio X renovatae, super appellationibus tribunalis auditoris Camerae et aliorum tribunalium Curiae Romanae, in praeiudicium nuntiorum, episcoporum ac superiorum regularium, tenoris infrascripti; videlicet, dubitatum fuit:

« 1° An in tribunali auditoris Camerae Romanae possint concedi monitiones seu monitoria cum absolutione, etiam cum reincidentia, vel ad cautelam, excommunicatis per episcopos et alios ordinarios ex causa violatae iurisdictionis, immunitatis vel libertatis ecclesiasticae appellantibus, vel alias recurrentibus ad supradicta tribunalia.

» 2° An in causis quae agitantur in supradictis tribunalibus Curiae Romanae, possit recursus haberi ad Sac. Congr. super immunitate et controversiis iurisdictionibus, pro resolutione vel declaratione an sit vel non sit commissa violatio iurisdictionis, immunitatis vel libertatis ecclesiasticae, et an sit locus reintegrationi huiusmodi violationis, et interim debeant dicta tribunalia supersedere usque ad resolutionem seu declarationem eiusdem Sac. Congr., illamque sequi et exsequi. »

Die 4 et 11 Augusti 1626, dubiis supradictis, cum interventu omnium illustrissimorum DD. cardinalium et reverendissimorum praelatorum deputatorum, mature discussis, ac rationibus hinc inde deductis diligenter ponderatis, unanimi consensu censuit:

Quoad primum, *tribunal auditoris Camerae nec non alia tribunalia supradicta non posse huiusmodi absolutiones concedere, etiam cum reincidentia, vel ad cautelam.* — Quoad vero secundum, *ut supra, recurri posse; et interim supradicta tribunalia exspectare debere resolutionem seu declarationem, et illam omnino sequi et exsequi.*

Quibus quidem decretis eidem Sanctissimo die 5 Septembris eiusdem anni 1626 plene relatis, una cum rationibus et auctoritatibus, Sua Sanctitas ea approbavit et confirmavit, illaque omnia exsequi iussit, et ad hunc effectum notificata fuerunt. Et subinde, cum de supradictis dubiis iterum actum esset in congregatione habita die 27 Aprilis 1650, nemine dissentiente, resolutum fuit auditorem Camerae debere decreta, ut supra, edita omnino observare, ac praecipere ut a suis ministris et officialibus exacte observentur.

Locum quoque hic sibi vindicant additiones seu declarationes super quibusdam ex allatis decretis, quas Benedictus XIII de consilio et voto congregationis particularis ab ipsomet deputatae super reformatione tribunalium et congregationum, servandas in posterum mandavit.

Ad II decretum.

« 1° Recipi possint, et duntaxat in tribunali auditoris Camerae, constituta reorum in causis primae instantiae, in quibus de poenis corporalibus agitur, habita ratione ad titulum inquisitionis, non vero in causis censurarum, vel simplicis multae, vel declarationis irregularitatis, sive in aliis causis in quibus dicta poena corporalis non intrat.

» 2° Regularium constituta nunquam recipiantur.

» 3° Huiusmodi constituta fieri tantum possint coram A. C. in criminalibus, non vero coram alio iudice appellationis, neque in Urbe,

neque extra eam, nec etiam in Sacr. Congreg. negotiis episcoporum et regularium praeposita.

» 4° Constitutus reus coram A. C. debeat statim in carceribus formalibus Urbis detineri; deinde primum expediantur in eius tribunali litterae inhibitoriales et compulsoriales (absque eo quod constitutus iuret se suspectum habere ordinarium) pro transmissione actorum coram dicto ordinario; nec possit reus habilitari per Urbem, et extra carceres formales, nisi visis et discussis actis, et quatenus de iure sit locus dictae habilitationi, audita parte offensa, vel eius procuratore, si in curia sit praesens, nec non fisco R. C. A., et quatenus causa sit, cum procuratore fiscali curiae ecclesiasticae, audito promotore fiscali curiarum episcopalium in Urbe, atque insuper facto desuper verbo in plena congregatione criminali A. C.

» 5° Si acta vel non incoepta coram ordinario, vel sufficienter impinguata non fuerint, non communicentur reo, sed, eo retento in carceribus formalibus, committatur ordinario processus informativi compilatio, vel respective impinguatio, facienda expensis partis querelantis, vel fisci ecclesiastici, si ea non adsit.

» 6° Actis sufficienter impinguatis, servatis servandis, procedatur ad expeditionem causae, prout de iure, audita semper parte offensa, vel eius procuratore, nec non fisco R. C. A. et curiarum episcopalium, ut supra, in quolibet actu, districte iniungente Sanctitate Sua ut coram semetipso A. C. tractari et expediri faciat huiusmodi causas iuxta meritum iustitiae, ne rei inquisiti, forum ordinarii declinantes in prima instantia in Urbe quaerant reatuum praesidium. »

Ad V et VI decretum.

Cum experientia docuerit, non raro appellantibus ad tribunal A. C. ordinarios denegare copias publicas sententiarum vel decretorum, et aliquando continuare actus praeiudiciales, contra appellantes in odium etiam appellationis interpositae; quapropter, si forma decreti sexti indistincte servanda esset, tempore quo requisitoriae iudicis appellationes expediuntur, et ad manus iudicis a quo appellatum fuit, perveniant, praesertim si magna sit locorum distantia, praeiudicia contra appellantes cumularentur: ideo sanctissimus dominus noster declarat, et denuo statuit et mandat, in aliquibus casibus et circumstantiis, in quibus arbitrio et prudentia A. C. et locum tenentium ad quos appellatio fuit interposita, necesse est opportune et sollicite provideri ut praevia in actis productione copiae simplicis sententiae, seu decreti, possint expediri inhibitiones vigore appellationis cum insertione eiusdem simplicis copiae: ita tamen ut in corpore eiusdem inhibitionis exprimatur quod, si sententia sive decretum insertum, non fuerit latum ante expeditionem litterarum inhibitorialium, vel copia non fuerit conformis originali sententiae, sive decreto promulgato, tunc inhibitio nullatenus vim habeat, et afficiat, sicuti praesentis decreti tenore nulla et irrita declaratur, ut impune sperni possit ac valeat.

Caveant autem notarii ne inhibitiones vigore appellationis concedant, nisi cum copia publica ad formam dictorum decretorum sub Clemente VIII, et in casibus particularibus cum copia simplici, modo tamen supra expresso; facto de his verbo cum iudice sub poena suspensionis ab officio, aliisque corporalibus, arbitrio Sanctitatis Suae.

Ad IV decretum.

Sanctitas Sua declarat et mandat, in casu praetensae indebitae carcerationis, quatenus sit secuta cum mandato iudicis verbali, ut possint expediri inhibitiones vigore appellationis, constito tantum de carceratione per publicum documentum notarii vel carcerarii, sive etiam cum depositione duorum testium. In causis vero comminatae iniustae carcerationis, torturae vel excommunicationis, Sanctitas Sua declarat et mandat ut non expediantur inhibitiones generales et indefinitae, sed tantum compulsoriales pro transmissione copiae actorum ad effectum cognoscendi an sit deferendum nec ne appellationi, adiuncta in dictis litteris compulsorialibus inhibitione, ut interim iudex a quo ad ulteriora non procedat, et quatenus, visis actis, resultet evidens gravamen, tunc admittatur appellatio cum inhibitione, et causa agnoscatur coram iudice *ad quem*, si vero de huiusmodi gravamine non constet, remittatur causa ad iudicem *a quo* cognoscenda in prima instantia.

Ad I et II decretum Urbani VIII.

Statuit praeterea Sanctitas Sua quod in causis violatae iurisdictionis, immunitatis et libertatis ecclesiasticae, A. C. vel alia quaelibet tribunalia Urbis, et extra eam, nequeant appellationes admittere, inhibitiones relaxare, aut absolutionem a censuris, etiam cum reincidentia, vel ad cautelam, concedere, sed recursus et appellationes fieri tantum possint ad Sac. Congr. Immunitatis. Quod si aliqua causa dubitari contingat an agatur de casu violatae immunitatis, seu iurisdictionis aut libertatis ecclesiasticae, supersederi debeat in causa coram quolibet iudice, donec fuerit resolutum in eadem Sac. Congr. an fuerit violata immunitas, iurisdictio vel libertas ecclesiastica, et an sit locus reintegrationi, iuxta declarationem allatam in supra recensitis decretis Urbani VIII.

Insuper, cum A. C. ex facultatibus sibi concessis, sit exsecutor omnium litterarum apostolicarum, vel solus, cum alii non sunt deputati exsecutores, vel quando sunt deputati; cumulative cum ipsis, atque etiam sit exsecutor omnium sententiarum, tam in curia quam extra,

per quosvis iudices prolatarum; ac tandem concedere soleat monitoria super exsecutione resolutionum sacrarum congregationum, Sanctitas Sua decrevit quod monitoria in tribunali A. C. super exsecutione litterarum apostolicarum non expediantur, nisi exhibito legitimo documento earumdem litterarum apostolicarum. Quoad vero sententias, monitoria non concedantur, nisi praevio documento publico actuarii causae cum legalitate ordinarii, et quoad decreta Sac. Congr. exhibeantur copiae subscriptae a secretario cum sigillo cardinalis praefecti; nec possint huiusmodi monitoria super exsecutione sententiarum vel decretorum aliter expediri, etiamsi sententiae et decreta publice typis evulgata fuerint, vel in libris impressa referantur, et in dictis monitoriis apponatur clausula: *Dummodo non vigeat lis, adhuc pendens, coram iudice competente super sententia vel constitutionibus apostolicis, aut decretis sacrarum congregationum de quibus agitur.*

Quia vero inoluit abusus quod citationibus typis impressis in Urbe, cum subscriptione alicuius ex notariis A. C. quae dicuntur camerales, quaeque introductae sunt ad hoc ut partes absentes a curia citentur, ut compareant coram A. C. seu eius locum tenente in iudiciis exsecutivis, seu obligationibus cameralibus, in eius tribunali promovendis, utantur curiales, et partes in aliquibus causis appellationum ab ordinariis, et etiam audeant iis uti in causis coram sacris congregationibus, adeo ut per intimationem in partibus huiusmodi citationum cum appositione inhibitionis, deterreantur iudices, a quibus procedere et partes iudicia continuare coram dictis primis iudicibus et ordinariis desinant, ob reverentiam tribunalis A. C. et fortius sacr. congregationum, et ob timorem incursus attentatorum; ideo Sanctitas Sua mandavit quod per intimationem dictarum citationum, etsi in iis apponatur clausula inhibitoria, non intelligatur ulla inhibitio facta aut interposita, ita ut sperni impune valeat ac debeat in quibuscunque causis in sacr. congregationibus, et coram A. C., sed quoad istius curiam dictae citationes suam vim, prout de iure habeant, quatenus causae exsecutivae seu obligationes camerales fuerint, quae in prima instantia coram eo agitari possint, ita quod dictae citationes in aliis causis nullo modo afficiant, neque ad comparendum arctent.

Itidem sanctissimus dominus noster in causis exemptorum, et mercedum, et miserabilium personarum, servari omnino et districte mandat dispositionem sacri concil. Trid., cap. 4, sess. 7, de Reform., privilegiis, exemptionibus et consuetudinibus quibuscunque, etiam post Trident. a Sede Apostolica concessis, et respective introductis, non obstantibus; quae conciliaris dispositio est sequens: *In civilibus causis mercedum et miserabilium personarum, clerici saeculares aut regulares extra monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiamsi certum iudicem a Sede Apostolica deputatum in partibus habeant; in aliis vero, si ipsum iudicem non habuerint, coram locorum ordinariis, tanquam in hoc ab ipsa Sede delegatis, conveniri, et prout de iure ad solvendum debitum cogi et compelli possint, privilegiis, exemptionibus, conservatorum deputationibus, et eorum inhibitionibus, adversus praemissa nequaquam valituris.*

Ad XII et XIII decretum Clementis VIII.

Quoad absolutionem ultimam a censuris servetur dispositio supradicti decreti duodecimi Clem. VIII, iuxta etiam canonicam sanctionem, quod in casu constet de iustitia censurarum, debeat remitti absolutio danda ad iudicem *a quo;* si vero constet clare de iniustitia, iudex *ad quem* absolutionem impendat. Si vero adsit dubietas an fuerit iusta, honestius esset ut ad excommunicatorem infra aliquem competentem terminum praefigendum absolvendus remittatur, licet etiam iudex *ad quem* hoc casu idipsum per se praestare iure possit. Verum quoad absolutiones cum reincidentia, quae partibus concedi solent a iudicibus ad quos appellatur, ad effectum audiendi, cum inoluerit usus tam in tribunali A. C. quam forsan etiam in metropolitanis aliisque tribunalibus appellationum, quod committantur absolutiones cuicunque confessario, ita ut rei, absque ulla reverentia proprii ordinarii, pro absolutis se publice habeant, Sanctitas Sua statuit ut in futurum huiusmodi absolutiones cum reincidentia, tam in tribunali A. C. quam in curiis metropolitanis, aliorumque iudicum appellationum, committantur ipsis ordinariis excommunicantibus, cum clausula ut infra tres dies absolvant censuratos, iuxta commissionem; quibus elapsis, si requisitus ordinarius absolvere recusaverit vel neglexerit, absolvantur a confessario iuxta commissionis formam quae in praesenti servatur in dictis commissionibus absolutionum. Quoad vero censuratos in Urbe commorantes, committi debeat absolutio cardinali Urbis vicario, seu eius vices gerenti, ac praefata servari etiam mandavit in absolutionibus quae conceduntur per congr., prout iam religiose in ipsis servatum fuit; declaravitque rursus Sanctitas Sua quod huiusmodi commissiones de absolvendo praesentari debeant cancellario ordinariorum, a qua praesentatione currere debeant tres dies, post quorum lapsum, et non data absolutione, possint ab aliis absolvi, ut supra, in commissione.

Quoad insuper censuratos mandat Sanctitas Sua quod, reportata absolutione a censuris cum reincidentia, cedulones, quatenus affixi fuerint, amoveri non habeant, sed tantummodo

tegantur, et tecti remaneant, durante termino obtentae absolutionis.

Cum in huiusmodi decretis agatur de appellationibus in causis iudicialibus, Sanctitas Sua enixe hortatur omnes ordinarios ut cum ipsi patrum nomen erga subditos promereantur potius quam iudicum, caveant ne lites excitent, sed excitatas componere curent, praesertim inter pauperes et miserabiles personas, quas protegere praecipuum munus eorum est. Ideoque Sanctitas Sua mandat quod pauperibus condonentur sportulae et emolumenta quaecunque, etiam cancellarii, et aliae quaecunque expeditiones gratis dentur, etiam copiae actorum transmittendorum ad iudices *ad quos;* et quoad qualitatem paupertatis, haec summarie cognoscatur per testes gratis etiam examinandos, et de ea stetur arbitrio ipsius ordinarii et iudicis, serio onerando conscientiam ordinariorum et iudicum in re tam gravi, de qua specialiter Deo ipsi rationem erunt reddituri, ultra condignas poenas contra inobservantes, relaxandas arbitrio Sanctitatis Suae; quodque decretum servari debeat in quacunque curia ordinariorum, metropolitanorum et quorumcunque iudicum appellationum, etiam nuntiorum apostolicorum, et in quacunque causa tam civili quam criminali.

Similiter, ut satis provideatur pauperibus litigantibus, prout summopere ecclesiasticos iudices decet, Sanctitas Sua mandat, in quibuscunque supradictis curiis deputari procuratorem pauperum et advocatum, qui iis assistant in quibuscunque causis civilibus et criminalibus, viros pietate et doctrina praestantes, cum assignatione alicuius mercedis, si possibile foret, et de iis electis habeatur ratio in provisionibus beneficiorum, et in attestationibus faciendis Datariae Apostolicae, ut per Romanos Pontifices in provisionibus haberi valeat respectus ad servitia praestita in tam pio opere.

Itidem Sanctitas Sua, quoad tribunal A. C. mandavit inviolabiliter servari reformationem Pauli Papae V, in constitutione incipiente *Universi agri,* § 20, videlicet ut pauperibus dentur gratis extractus, registra, instrumenta, etiam publica, copiae et aliae quaecunque expeditiones, et scripturae tam civiles quam criminales, et ostendantur etiam originalia pauperum advocato et procuratori, similiter gratis et absque ulla impensa. Et si quando contigerit probandam esse paupertatem, testes similiter gratis et summarie examinentur, et de paupertate stetur arbitrio iudicis; addito per Sanctitatem Suam quod, in casu gravaminis iudicis, quoad paupertatem non admissam, recurri valeat ad auditorem pro tempore Summi Pontificis, qui debita charitate servari faciat quod aequum erit: praedictaque omnia mandat Sanctissimus servari in quibuscunque curiis Urbis inviolabiliter.

Quia in causis infra summam scutorum quinquaginta monetae romanae, in quibus a iudicibus de partibus appellatur ad Urbem, iuxta stylum et apostolicas ordinationes, non debet in curia procedi in gradu appellationis, sed per viam recursus: deputantur iudices in partibus, cum ex penuria temporum videatur gravans appellantibus in causis, etiam ultra dictam summam scutorum quinquaginta, causas prosequi appellationum in curia; ideo Sanctitas Sua extendit dictam summam scutorum quinquaginta monetae usque ad centum eiusdem monetae romanae, ita ut si summa causae non sit ultra quantitatem scutorum centum, ut supra, causa non dicatur curialis et appellabilis per viam appellationis, sed tantum deputandos esse iudices in partibus, qui procedant per viam recursus, quorum deputatio fieri debeat per tribunalia Urbis ad quae pertinet.

Mandat rursus Sanctitas Sua ut in causis mercedum et miserabilium personarum, recursus et appellationes respective non admittantur a quocunque iudice appellationum, nisi in devolutivo, pro rata scutorum quinquaginta monetae romanae, et ultra dictam summam admitti debeant in suspensivo vel devolutivo, prout iuris est, firmis tamen remanentibus apostolicis ordinationibus, stylis et privilegiis, quae forsan existerent in tribunalibus Urbis et districtus eiusdem in quibus nihil innovare intendit.

Demum, ad conservandam debitam reverentiam pontificali dignitati, Alexander Papa IV decretalem edidit, relatam in cap. *Quia pontificali,* de Offic. et potest. iud. deleg., in 6, ibi:

Quia pontificali dignitate praeditis, ob reverentiam sacri officii, plurimum deferri convenit, et eos plus aliis honorari decet ut, cum a iudicibus vel conservatoribus a Sede Apostolica deputatis, contra eos ad coactiones aliquas sive poenas fuerit procedendum, gradus et modestia in huiusmodi processu servetur, ita quod (eis quadam condigna reverentia supportatis) ingressus primo ipsius ecclesiae, vel sacerdotale interdicatur ministerium, ac deinde ab officio suspendantur, et subsequenter aggravetur censura ecclesiastica contra eos, nisi forte aliter fieri suaserit nimia contumacia, protervitas sive culpa. Hanc itaque decretalem Sanctitas Sua inviolabiliter servari mandavit in quibuscunque curiis iudicum appellationum, tam A. C. quam metropolitanorum, et etiam nuntiorum apostolicorum, et aliorum quorumcunque.

F. A. archiep. episc. Abellinen. S. Conc. secr.

Insuper die 15 Maii 1700, circa hanc ma- 22
teriam fuerunt edita a Sacr. Congr. Concilii alia decreta in causa insulae seu regni Sardiniae, quae pariter ad litteram cum propositis dubiis hic adducuntur.

« 1° An quando ordinarii ad evitanda scandala procedunt, non citata parte, nec adhibita causae cognitione in causis visitationis aut cor-

rectionis morum, possit iudex delegatus apostolicus appellationem simpliciter admittere.

» 2° An ab interlocutoria, vel alio quocunque gravamine, quod tamen potest reparari per sententiam definitivam, valeat appellationem admittere.

» 3° An quando appellatur a gravamine quod per definitivam reparari nequit, ut carcerationis, torturae aut excommunicationis, possit appellationem admittere, aut inhibitionem vel aliam inhibitionem concedere non visis actis ex quibus evidenter appareat de gravamine.

» 4° An censuras ecclesiasticas in appellantem prolatas valeat relaxare, aut nullas declarare, non auditis partibus, nec cognita causa.

» 5° An valeat absolutiones ad cautelam concedere, non citata parte, nec visis actis, nec praestita cautione ab appellante de stando iuri et parendo mandatis Ecclesiae.

» 6° An ab exsecutione decretorum sacri concilii Trident. valeat appellationem admittere.

» 7° An valeat causas in curiis ordinariorum, vel aliorum iudicum inferiorum pendentes ad se avocare, vel illorum cursum impedire sub quolibet praetextu, praeterquam per viam legitimae appellationis fuerint ad ipsius tribunal delatae.

» 8° An valeat appellationem recipere, nisi per publica documenta (quae realiter exhibeantur) prius constiterit appellationem a sententia definitiva, vel habente vim definitivae, aut a gravamine quod per definitivam sententiam reparari non possit in casibus a iure non prohibitis per legitimam personam, et intra debita tempora fuisse interpositam et prosecutam.

» 9° An valeat inhibitionem concedere post receptam appellationem absque insertione tenoris sententiae, aut decreti definitivi, aut definitivi vim habentis, etiamsi appellans asserat culpa iudicis *a quo*, vel actuarii exemplum habere non posse, non iustificato impedimento, et an in causa possint inhibitiones impune sperni.

» 10° An valeant appellationes in secunda instantia recipere a decretis seu sententiis suffraganeorum, omisso medio curiae metropolitanae.

» 11° An in causis de sua natura appellabilibus, in quibus dictus iudex processit, valeat appellationem quoad effectum suspensivum denegare.

» Sacra Congreg., die 15 Maii 1700, respondit: Ad 1, *Negative quoad effectum suspensivum;* — ad 2, *Negative;* — ad 3, *Negative quoad cognitionem causae in gradu appellationis tantum*, et *Affirmative quoad brevem supersessoriam;* — ad 4, *Negative;* — ad 5, *Negative praeterquam in casu absolutionis ad breve tempus, et tunc cum obligatione de stando iuri, et parendo mandatis Ecclesiae;* — ad 6, 7, 8, 9, 10, 11, *Negative.* »

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De appellatione regularium a praeceptis superiorum late agit Murg., de Appellat. quoad regular., omnino ubi res postulat videndus. 23

Quod tradit auctor, num. 6, non admitti appellationem quoad effectum suspensivum a decreto lato in visitatione, ita distingue. Aut decretum illud concernit res ad cultum divinum morumque correctionem pertinentes, et non habet locum appellatio quoad effectum suspensivum; aut dictum decretum respicit alia negotia quae nil commune habent cum cultu divino morumque correctione, et quoad ipsum effectum suspensivum procedit appellatio; Van-Espen, Iur. eccles. univ., part. I, tit. 17, cap. 4, num. 3 et seq.; card. de Luc., in Adnot. ad concil. Trident., discurs. 5, fer. per tot.; Ventrigl., de Iurisdict. archiep., cap. 121, num. 5 et 6; Rot., coram Rembold., decis. 294, n. 3; coram Dunozet. Iun., decis. 333, num. 3, et coram Caprar., decis. 523, num. 5. 24 25

A sententia excommunicationis, ut advertit auctor, appellari nequit. Idem dicendum est (ut ait Murg., de Appellat., part. I, quaest. 17, n. 648), *de suspensione ab ingressu ecclesiae, ab officio, sive ab alia re mere spirituali et animam concernente; quia haec parificantur excommunicationi, quoad hunc effectum suspensivum, etc., aliud in suspensione a beneficio, vel ab alia re temporali; tunc enim appell. suffragatur quoad utrumque effectum.* 26 27 28

Tametsi a sententia declaratoria incursus censurarum appellari queat, id tamen fallit, si dicta sententia declaratoria lata sit in exsecutionem mandati exsecutorialis rei iudicatae, nam ut sit tandem aliquando litium finis, non admittitur ab eo appellatio; Murg., de Appellat., part. I, quaest. 7, § 2, divis. 12, n. 227. Quod ipsum obtinet quoque, quando iudex in mandato dicit: *Nisi infra sex dies, quem terminum tibi damus, obediveris*, etc.; idem autor loco citato. 29 30 31

De appellatione ab ipsa sententia incursus censurarum, haec habet Murg., de Appellat., part. II, quaest. 7, § 2, divis. 12, num. 318: *Sed est notandum, quod a sententia declaratoria incursus censurarum solum appellare licet quoad effectum devolutivum, non vero quoad suspensivum. Interim enim habendus est appellans pro excommunicato, donec iudex « ad quem » super excommunicatione pronuntiet.* 32

Articulus VI. *Appellatio quoad vim et effectus clausulae* Appellatione remota.

Summarium. 1. Causas committere cum clausula *Appellatione remota,* potest solus papa in causis ecclesiasticis ubique terrarum, et in causis profanis papa in locis suae temporalis iurisdictionis, imperator, reges, et omnes principes supremi in suis respectivis ditionibus. – 2. Unde nec legatus a latere potest sub illa clausula subdelegare. – 3. Nec Sacra Congregatio Car-

dinalium. - 4. Nec signatura iustitiae. - 5. Vi clausulae *Appellatione remota,* censetur prohibita omnis appellatio quae a iure expresse concessa non reperitur. - 6. Per clausulam *Appellatione remota* non solum non prohibentur appellationes a iure expresse concessae cum adiecto: *Non obstante clausula, Appellatione remota,* sed neque prohibentur appellationes a iure expresse concessae, et approbatae, licet sine tali adiecto, *Non obstante clausula, Appellatione remota;* ad 7. - 8. Clausula *Appellatione remota* plures operatur effectus, quorum principaliores assignantur. Primus effectus est quod tollat omnem appellationem quae non reperitur expresse in iure concessa. - 9. Secundus effectus est quod non suspendatur iurisdictio iudicis *a quo,* nec iste teneatur deferre appellationi, sed possit sententiam suam mandare exsecutioni, antequam sciat per iudicem *ad quem* fuisse receptam appellationem, et sibi inhibitum ne ad ulteriora procedat. - 10. Tertius effectus est quod iudex non deferens tali appellationi, quantumvis probabili, non punitur, nec incidit in poenam cap. *Decreto,* 11, caus. 2, quaest. 6. - 11. Quartus effectus est quod rescriptum posterius non revocet prius datum sub tali clausula *Appellatione remota,* nisi prioris rescripti, et talis clausulae faciat expressam mentionem. - 12. Quintus effectus quod attentata post talem appellationem non revocantur a iudice *ad quem* per viam attentati vel nullitatis. - 13. Sextus effectus est quod teneat excommunicatio lata in contumacem post appellationem ipsius a iudice dato cum clausula *Appellatione remota,* dummodo tamen appellatio illa non sit in casibus expresse ad appellandum a iure approbatis. - 14. Delegati a principe sub clausula *Appellatione remota* subdelegare nequeunt. - 15. De vi huius clausulae *Appellatione remota.* Remissive. - 16. Observatio circa effectus huius clausulae. Per hanc clausulam non praeiudicatur tertio. - 17. De altera clausula, *Omni et quacunque Appellatione remota.* Remissive.

1 Causas committere cum clausula *appellatione remota* potest solus papa in causis ecclesiasticis ubique terrarum, et in causis profanis papa in locis suae temporalis iurisdictionis: imperator, reges, et omnes principes suprema iurisdictione gaudentes in suis respective ditionibus; leg. 1, § fin., ff. *A quibus appell. non licet,* cap. *Super quaestionum,* artic. 27, *Cum ibi,* notat. de Offic. delegati; et sic tenent communiter doctores
2 hic, ut testatur Abbas, num. 4. Unde nec legatus a latere potest sub illa clausula subdele-
3 gare; ex cit. cap. *Super quaestionum,* § *Si vero.* Nec Sacra Congreg. Cardinalium, ut testatur Fagnan., in cap. *Pastoralis,* n. 3 de Appellat., se non semel audivisse Urbanum VIII dicentem Congregationem Cardinalium non posse
4 dare clausulam *appellatione remota.* Quam nec signatura iustitiae dare potest; Marches., de Commiss., part. I, cap. 10; Fagnan., loc. cit. mox, et alii cum Rota apud card. Seraphin., decis. 857, num. 2.

5 Vi clausulae *Appellatione remota* censetur prohibita omnis appellatio, quae a iure expresse concessa non reperitur, ut habetur expresse, cap. *Pastoralis,* 53, de Appellat., praecisis his verbis: *Quaesivisti utrum quando inhibetur appellatio in rescripto, frustratoria tantum inhibita videatur? Nos igitur attendentes quod per appellationem frustratoriam, etiamsi non fuisset inhibita, negotium non debeat impediri, respondemus quod quaelibet provocatio intelligitur removeri, quae a iure non indulgetur expresse, sed si appellans fuerit gravatus iniuste, gravamen huiusmodi per superiorem poterit emendari.* Et clarissime in eius summario: *Per clausulam « Appellatione remota », inhibetur omnis appellatio quae a iure non indulgetur expresse.*

6 Per clausulam *Appellatione remota* non solum non prohibentur appellationes a iure expresse concessae, cum adiecto, *non obstante clausula Appellatione remota,* sed neque prohibentur appellationes a iure expresse concessae et approbatae, licet sine tali adiecto, *non obstante clausula Appellatione remota.* Ita Hostiens., in cit. cap. *Pastoralis,* verbo *Expresse;* Abbas, ibid. n. 14, citans doctores communiter, et sequitur Fagn., in cap. *Pastoralis,* num. 24; Pirhing, lib. II, tit. 28, de Appellat., num. 7; Anaclet., ibid., num. 289. Et ratio est, quia 7
ubi iura permittunt expresse appellationem, gravamen est notorium et manifestum, sed clausula *Appellatione remota* non potest impedire appellationem, ubi gravamen est notorium et manifestum. Superior enim committens causam cum clausula *Appellatione remota,* existimat iudicem non iniuste gravaturum partes, arg. cap. *Secundo requiris,* 41, de Appellat., alias non posset iuste committere causam cum tali clausula, quia sic censetur velle gravamen alterius, adeoque a iudice notorie et manifeste gravante potest appellari, non obstante quod causa sit ei commissa cum clausula *Appellatione remota.* Colligitur ex cap. *Ex conquestione,* 10, de Restitut. spoliator., et Glossa, ibi, verb. *Post appellationem,* ubi sic praecise dicit: *Et ita tenuit appellatio, licet esset inhibita in litteris, quia remotio appellationis non impedit appellationem, ubi manifeste quis gravatur;* et hanc Glossam secuta est Rota apud Puteum, decis. 414, lib. III, et colligitur etiam ex variis aliis iuris canonici capitulis, scilicet ex cap. *Significante,* 34, cap. *Rodulphus,* 35, cap. *Significavit,* 36, de Rescript., cap. *Exhibita,* 19, de Iudic., cap. *Dilecti,* 8, cap. *Dilecte,* 10, cap. *Significaverunt,* 11, de Except., ex quibus omnibus, et aliis similibus constat appellationem admitti, ubi adest gravamen notorium et manifestum, licet causa sit alicui commissa cum clausula *Appellatione remota;* Ioan. Andreas, in cit. cap. *Pastoralis,* num. 12; Hostiens., Abbas, et alii loco supracit. cum Lancellot., Seraph., Scaccia, Marches., Gonzalez, et Barbosa cum pluribus aliis a se cit., tract. de Clausul., claus. 9, num. 20, et Rota, part. III, decis. 117, num. 1.

Clausula *Appellatione remota* plures operatur 8
effectus, quorum principaliores sunt: Primus effectus est quod tollat omnem appellationem quae non reperitur expresse in iure concessa;

9 cap. *Pastoralis*, 53, de Appellat. Secundus effectus est quod non suspendatur iurisdictio iudicis *a quo*, nec iste teneatur deferre appellationi, sed possit sententiam suam mandare exsecutioni, antequam sciat per iudicem *ad quem* fuisse receptam appellationem, et sibi inhibitum, ne ad ulteriora procedat; cap. *Pastoralis*, 28, § *Praeterea*, de Offic. iud. delegati; Abbas, loc. cit., Pirhing, loc. cit., et Barbosa 10 citans plures alios, claus. 9, num. 9. Tertius effectus est quod iudex non deferens tali appellationi quamvis probabili, non punitur, nec incidit in poenam; cap. *Decreto*, 11, caus. 2, quaest. 6. Cum enim hoc sit ei a iure expresse concessum, et sic iuris auctoritate eam non admittat; nec principis maiestatem contemnit, nec peccat, adeoque nec ullam poenam meretur; cap. *Qui peccato*, 4, caus. 23, quaest. 4, et l. *Gracchus*, 34, cod. *Ad leg. Iuliam*, de adult.; Hostiens., in cap. *Pastoralis*, num. 9; Abbas, ibid., num. 10; Fagnan., ibid. n. 29; 11 Pirhing, Anacl., Barb., cit. claus. 9. Quartus effectus est quod rescriptum posterius non revocet prius datum sub tali clausula *Appellatione remota*, nisi prioris rescripti, et talis clausulae faciat expressam mentionem; Abbas, loc. cit. num. 14, hoc probans ex cap. *Ex conquestione*, 10, et notatis ibid., de Restitut. 12 spoliator. Quintus effectus est quod attentata post talem appellationem non revocantur a iudice *ad quem* per viam attentati, vel nullitatis, quia cum per eam appellationem non suspendatur iurisdictio iudicis *a quo*, omnia ab eo acta erunt valida, licet possint exinde a superiore revocari per viam querelae, ut concludunt Hostiens., n. 9; Ioan. Andr., num. 4; Butrius, n. 3; Abbas, n. 11; Pirhing, et alii plurimi. 13 Sextus effectus est quod teneat excommunicatio lata in contumacem post appellationem ipsius a iudice dato cum clausula *Appellatione remota*, dummodo tamen appellatio illa non sit in casibus expresse ad appellandum a iure approbatis; Abbas, in cit. cap. *Pastoralis*, 53, num. 9; Scaccia, de Appellat., quaest. 19, limit. 22, n. 56; Barbos., tract. de Clausul. 9, n. 13; Francus, in cap. *Pastoralis*, num. 7, et alii. Plures adhuc huius clausulae effectus enumerantur a doctoribus, sed ut minus principales relinquuntur videndi apud Abbatem, in cap. *Ut debitus*, 59, num. 14, de Appellat.; Francum, in cap. *Pastoralis*, col. 3, circa med., vers. *Operatur ergo primo*; Praeposit., n. 32, vers. *Succedit tertia quaestio principalis*; Alexan., n. 30 et seqq. et Barbos., in cit. claus. 9.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Conclusioni ab auctore positae, num. 1, quod nonnisi princeps causas committere valeat cum clausula *Appellatione remota*, consectaria est haec altera, quod scilicet delegati a principe sub hac clausula subdelegare nequeant; idque quia si subdelegarent, indirecte sibi tribuerent facultatem delegandi sub clausula *Appellatione remota*; cum eo, quo delegati sunt, modo subdelegatio institui debeat. Confer Bohemer., de Decretal., lib. II, tit. 28, § 10. 14

De vi huius clausulae *Appellatione remota*, dissidentes inter se doctorum opiniones recenset Bohemer., loc. cit., § 21 et 22. Quoad effectum vero ab auctore, n. 13, relatum, nempe quod virtute huius clausulae valeat excommunicatio post appellationem lata, nota, id eatenus verum esse, quatenus iudex adamussim servata forma commissionis procedat, nec partem gravet; Rot., coram Ludovis., decis. 91, n. 10. 15

Illud hic praetereundum haud est, hanc clausulam non praeiudicare tertio, qui pro suo interesse appellare intendit; cap. 15, de Offic. et potest. iud. delegati; Bruneman., dissert. de Appellat. rescript. princip. remot., cap. ultimo; nec esse per eam sublata alia iuris remedia. Primo enim facultas recusandi iudicem non est prohibita; cap. 3 et 9, de Appellat. Secundo integrum est gravato remedium supplicationis, vel restitutionis in integrum; Gail., lib. I, observ. 33, n. 5. Tertio non est impedita querela nullitatis; Bohemer., ibid. § 23. 16

De altera, eaque potentiori clausula, *Omni et quacunque appellatione remota*, confer Scacc., de Appellat., qu. 16, limit. 1, n. 96. 17

Articulus VII. *Appellatio quoad fatalia.*

Summarium. 1. Appellationum fatalia quid sint. - 2. Fatalia dicuntur a fato, sive morte. - 3. Appellationum fatalia seu tempora Appellationis sunt quadruplicia. Prima sunt fatalia, seu tempora interponendae appellationis. Secunda sunt fatalia, seu tempora petendi apostolos. Tertia sunt fatalia, seu tempora praesentandae appellationis. Quarta sunt fatalia, seu tempora finiendae appellationis. - 4. Fatalia, seu tempora interponendae appellationis de iure antiquo erant duo dies in causa propria, tres in causa aliena, seu procuratorio nomine actitata. - 5. De iure vero novo sunt decem dies a die gravaminis illati, vel latae sententiae, et scientiae numerandi. - 6. Isti decem dies ad appellandum concessi incipiunt currere statim a momento habitae notitiae de illato gravamine, et data sententia. - 7. Hoc decendium currit de momento in momentum. - 8. Et taliter debet currere de momento in momentum, ut etiam debeat esse continuum, ita ut in eo decendio includantur etiam feriae, nec propter ipsas censeatur prorogari. - 9. Fatalia, seu tempora petendi apostolos. *Remissive*. - 10. Fatalia, seu tempora praesentandae appellationis de iure civili sunt sex menses. - 11. De iure vero canonico nullum reperitur determinatum tempus, sed videtur relictum dispositioni iudicis *a quo*. - 12. Fatalia, seu tempora finiendae appellationis de iure sunt duodecim menses, et ex causa necessaria, et evidenti biennium, ita tamen ut iudex *a quo*, secundum locorum distantiam, et personarum, et negotii, seu causae qualitatem, prout expediens iudicaverit, possit brevius tempus praefigere. - 13. Hoc tempus est numerandum non a die latae sententiae, sed a die interpositae appellationis. - 14. Taliter quod si ipse appellans, cessante iusto impedimento, non fuerit prosecutus, neque terminaverit, debet eius appellatio censeri deserta. - 15. Et sic tenebit sententia prius lata. - 16. Fatalia, seu tempora unius anni, et ex iusta

causa biennii ad prosequendam et finiendam appellationem a iure concessa, non currunt legitime impedito. - 17. Impedimenta legitima, quorum quodlibet sufficit, ut appellans, etiam elapso biennio, habeat ius ad prosequendam appellationem, enumerantur a canonistis communiter sex; et primum se tenet ex parte appellantis, scilicet ratione propriae impotentiae - 18. Secundum impedimentum provenire potest ex parte appellati. - 19. Tertium impedimentum provenire potest ex facto utriusque, scilicet appellantis et appellati. - 20. Quartum impedimentum provenire potest ex parte iudicis *ad quem*. - 21. Quintum impedimentum provenire potest ex facto tertii. - 22. Sextum impedimentum provenire potest ex causa fortuita. - 23. Ad hoc tamen ut unumquodque ex dictis impedimentis sufficiat ad prosequendam appellationem post elapsum biennium, debet esse reale et veridicum, et ut tale evidentissima probatione constet. - 24. Et hoc onus probandi esse verum et legitimum impedimentum incumbit appellanti. - 25. Imo, nedum appellanti incumbit onus probandi verum esse, et reale impedimentum, sed insuper probare debet quod diligentiam adhibuerit ad removendum tale impedimentum et appellationem prosequendam. - 26. Solus enim ille dicitur ex iusta, necessaria et evidenti causa impeditus, qui post adhibitam diligentiam adhuc remanet impeditus. Non vero ille qui de facili potest tollere impedimentum, et non tollit. - 27. Intra quot dies licet appellare a publicatione sententiae dubiae. - 28. Quando sit appellandum a sententia conditionale. *Remissive*. - 29. An post decem dies a lata sententia liceat domino appellare, non appellante procuratore. - 30. Quaestio est an id ipsum obtineat, si procurator qui non appellavit, sit non solvendo. - 31. Decendium an et a quo tempore contra tertium currat. *Remissive*. - 32. Si gravamen sit successivum sine temporis praefinitione appellari potest. - 33. In appellatione extraiudiciali an petendi sint apostoli. *Remissive*. - 34. Cum appellanti conceditur apnus, et ex causa biennium, quae sit causa sufficiens. *Remissive*. - 35. An iudex tempora appellationis arctare et vice versa prorogare possit. *Remissive*.

Appellationum fatalia sunt illa tempora intra quae debet inchoari et terminari causa appellationis; aliter appellatio, seu facultas appellandi fit deserta, et exstinguitur. Est in re communis. Et ista dicuntur fatalia a fato, sive a morte, prout colligitur ex leg. 2, cod. de Temporibus in integrum restit., ubi expresse dicitur: *Pater tuus in fata concessit*. Sicut enim mors exstinguit totaliter hominem, ita lapsus temporis pro appellatione concessi, exstinguit appellationem; ita ut ipso elapso, censeatur etiam elapsa et totaliter deserta appellatio, et rata maneat prior data sententia; sic Abbas, in cap. *Ex ratione*, 8, de Appellat.; Scaccia, qu. 15, de Appellat., n. 1; Maranta, part. VI Speculi aurei, tit. de Appell., n. 232, et alii communiter.

Appellationum fatalia, seu tempora appellationis sunt quadruplicia. Prima sunt fatalia, seu tempora interponendae appellationis; secunda fatalia, seu tempora petendi apostolos; tertia fatalia, seu tempora praesentandae appellationis, et quarta fatalia, seu tempora finiendae appellationis; Engel, Pirhing, et alii hoc loco, et est in re communis. Fatalia interponendae appellationis, seu tempora concessa ad appellandum, quibus elapsis, elabitur etiam et exstinguitur facultas appellandi, de iure antiquo erant duo dies in causa propria, et tres in causa aliena, seu procuratorio nomine actitata; leg. 1, § *Biduum*, ff. *Quando appelland. sit*, leg. *Eos*, 6, § *Sint autem*, cod. hoc tit., et cap. *Biduum*, 29, quaest. 6. De iure vero novo sunt decem dies a die gravaminis illati, vel latae sententiae, et scientiae numerandi. Est communis, et expresse habetur in Authent. *Hodie*, iuncta Glossa, ibid., cod. de Appellat., et cap. *Anteriorum*, 28, caus. 2, quaest. 6, ubi expresse habetur: *Sancimus omnes appellationes, sive per se, sive per procuratorem, sive per defensores, vel curatores, et tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium ab his, quorum interest, afferri*. Et clarissime in eius summario: *Infra decem dies remedium appellationis conceditur*. Et expresse etiam habetur in cap. *Quod ad consultationem*, 15, de Sentent. et re iudicata, praecisis his verbis: *Cum post decem dierum spatio sententia in auctoritatem rei transeat iudicatae, qui ad provocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit*. Isti 6
decem dies ad appellandum concessi incipiunt currere statim a momento habitae notitiae de illato gravamine, et data sententia; cap. *Concertationis*, 8, de Appellat., in 6, ubi expresse dicitur: *Quisquis ex eis* (scilicet electionibus, postulationibus, provisionibus, et quibuslibet extraiudicialibus) *Quisquis ex eis gravatum se reputans per appellationis beneficium gravamen illatum desideravit revocari, infra decem dies, postquam sciverit, si velit appellet. Post decendium vero eidem aditus non patet appellandi*. Et hoc decendium currit de mo- 7
mento in momentum, taliter quod, si sententia lata sit contra praesentem hora vigesima, v. g., primae diei mensis, decendium debeat currere usque ad horam vigesimam diei undecimae eiusdem mensis, ad hoc ut sit integrum et completum, cum horae antecedentes ad vigesimam primae diei, in qua lata est sententia, non ingrediantur tale decendium, et ideo Gailus, lib. I Practic., observ. 139, num. 5; Pirhing, lib. II, tit. 28, n. 135; Anaclet., ibid., n. 159, cum aliis monent notarios, uti in instrumento appellationis, non tantum diem, sed etiam horam interpositae appellationis exacte notent, ad hoc ut certo sciatur quando decendium sit elapsum nec ne. Et colligitur ex Glossa, in Clementina *Sicut*, de Appellat., verb. *A die*, ubi dicit: *Ergo videtur quod illa pars diei, in qua appellatur, cedat lucro appellationis, nec computatur in anno, et in hoc differat a tempore appellationis interponendae*, quod currit de momento in momentum. Et taliter debet currere 8
de momento in momentum, ut debeat esse continuum, ita ut in eo decendio includantur

etiam feriae, ne propter ipsas censeatur prorogari; leg. 1, cod. *de Feriis;* leg. *Sive,* 3, § *Feriae,* cod. de Dilation., et doctores supra citati.

9 Fatalia, seu tempora petendi apostolos; vide supra in verb. *Apostoli,* id est *Litterae missoriae.*

10 Fatalia, seu tempora praesentandae appellationis, id est praesentandi apostolos, et introducendae coram iudice *ad quem* appellationis, secundum ius civile sunt sex menses, intra quos computandos et numerandos a die interpositae appellationis, et non a die latae sententiae, debent praesentari apostoli, et appellatio introduci coram iudice *ad quem;* l. 2 et 3, cod. de Temporib. appellat.; Camera Spirens., part. II, tom. XXX; Gailus, lib. I Pract., observ. 140, art. 1 et 3; Pirhing, lib. II, tit. 28, n. 145; Sannig., ibid., cap. 6, n. 9; Anaclet.,

11 ibid., n. 167. De iure tamen canonico nullum reperitur determinatum tempus ad praesentandos apostolos, seu ad praesentandam vel introducendam appellationem coram iudice *ad quem,* sed videtur relictum dispositioni iudicis *a quo,* qui, secundum locorum distantiam, personarum, et negotii seu causae qualitatem, debet praefigere congruum terminum, intra quem appellatio praesentetur iudici *ad quem;* aliter elapso tali termino habeatur appellatio pro deserta; cap. *Cum sit,* 5, et cap. *Ad aures,* 83, de Appellat., et Clementina *Quandiu,* 4, de Appellat. Et sic tenent Scaccia, qu. 15, de Appellat. num. 12; Engel., lib. II, tit. 28, num. 48; Pirhing, ibid., num. 145; Anaclet., ibid., num. 168, et alii passim.

12 Fatalia, seu tempora finiendae seu prosequendae usque ad finem appellationis, de iure sunt duodecim menses, seu annus integer, et ex causa necessaria et evidenti biennium, ita tamen ut iudex *a quo,* secundum locorum distantiam et personarum et negotii seu causae qualitatem, prout expediens iudicaverit, possit brevius tempus praefigere, ut habetur expresse in cap. *Cum sit Romana,* 5, de Appellat., his verbis: *Si ante sententiam vel postea fuerit appellatum, huiusmodi appellantibus annus indulgetur, aut ex necessaria et evidenti causa biennium, nisi forte iudex a quo appellatum fuerit, secundum locorum distantiam, et personarum et negotii qualitatem praecisius fuerit moderatus.* Et concordat Clement. *Sicut appel-*

13 *lationem,* 3, de Appellat. Et hoc tempus est numerandum, non a die latae sententiae, sed a die interpositae appellationis, ut expresse habetur ex Clement. *Sicut appellationem,* 3, de Appellat., his verbis: *Infra annum a die interpositionis ipsius* (scilicet appellationis) *pro-*

14 *sequi et finire tenetur appellans.* Taliter quod si ipse appellans, cessante iusto impedimento, non fuerit prosecutus, neque terminaverit, debet eius appellatio censeri deserta, ut praecise statuit cit. Clement. *Sicut appellationem,* his verbis: *Quod si iusto impedimento cessante non fecerit, debebit eius appellatio deserta censeri.* Et sic tenebit sententia prius lata, ut expresse 15
statuitur in cap. *Cum sit Romana,* 5, de Appellat.: *Infra quod si is qui appellaverit, causam appellationis non fuerit prosecutus, tenebit sententia, si post sententiam appellaverit, et causa sua cecidisse videtur, nec amplius super eodem negotio audietur appellans.* Concordat cap. *Ei qui appellat,* caus. 2, qu. 6, his verbis: *Ei qui appellat impertitur annus, intra quem secundum se communiter cum adversario litem exsequatur, aut (si iusta intercesserit causa) alius annus indulgeatur, quo transacto, lite non completa maneat sententia rata;* et iam sic fuerat statutum in Authent. *Ei qui appellat,* cod. de Temporibus appellat. Et est communis.

Fatalia, seu tempora unius anni, et ex iusta 16
causa biennii ad prosequendam et finiendam appellationem a iure concessa non currunt legitime impedito; si quis enim intra tale tempus propter legitimum impedimentum interpositam appellationem prosequi intermisit, etiam post elapsum biennium debet admitti ad ipsam prosequendam, ut expresse habetur cap. *Ex ratione,* 9, de Appellat., his verbis: *Verum si appellationem, biennio elapso, interpositam a sententia contra vos prolata prosecuti non estis, dummodo prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse, nolumus quod iustitiae vestrae debeat praeiudicium generare;* et Glossa ibi, Abbas, Hostiens., et canonistae communiter, a quibus sex in specie assignantur pro impedimentis legitimis, quorum quodlibet sufficit ut appellans, etiam elapso biennio, habeat ius ad prosequendam appellationem. Primum 17
igitur legitimum impedimentum se tenet ex parte appellantis, scilicet ratione propriae impotentiae, quia, v. g., propter infirmitatem, vel propter inopiam, aut huiusmodi, non potuit intra tempus statutum appellationem prosequi et terminare; cit. cap. *Ex ratione,* 8, expresso verbo *Per impotentiam,* et Glossa ibi, Innocentius, Abbas, et *communis.* Secundum legitimum 18
impedimentum provenire potest ex parte appellati, si, v. g., is per se vel per alios impediat appellantem, ne intra tempus statutum possit causam appellationis terminare, petendo frustratorias dilationes vel per suas cavillationes prorogando iudicium, et huiusmodi; Abbas in cap. *Ex ratione,* n. 8, vers. *Quandoque impedimentum provenit, ex facto solius appellati;* Alexander de Naevo, ibid., num. 27; Scaccia, qu. 15, de Appellat., n. 61; Pirhing, lib. II, tit. 28, n. 165, et alii. Tertium legitimum im- 19
pedimentum provenire potest ex facto utriusque, scilicet appellantis et appellati; ut si, v. g., uterque in arbitros compromittat, vel de utriusque expresso consensu differatur tempus ad prosequendum; Clementin. *Quandiu,* 4, de Appell., ubi expresse sic dicitur: *Quando ap-*

pellationis prosecutio per compromissum vel alios de partium expresso consensu differtur, tempus ad prosequendam eamdem ab homine, vel a iure praefixum currere nolumus appellanti.

Quartum impedimentum legitimum provenire potest ex parte iudicis *ad quem*, si v. g., iudex *ad quem* noluerit vel non potuerit intra tempus statutum appellationem audire et expedire; Authent. *Si appellatione*, cod. de Temporib. appellat., ubi statuitur quod si iudex causam appellationis in definitis diebus suscipere differat, nullum praeiudicium partibus vel uni earum penitus fiat. Et Baldus in summario sic praecise ait: *Si stat per iudicem appellationis, non currunt fatalia;* et cap. *Ex insinuatione*, 50, de Appellat., ubi expresse dicitur: *Lis, quae in consistorio speratur inferri, absque damno morae intacta permaneat, donec ipsam faciat introduci, et a proceribus dirimi iuxta morem.* Quintum legitimum impedimentum provenire potest ex facto tertii, v. g., procuratoris, qui ex negligentia vel dolo, debito tempore non est prosecutus appellationem, vel alterius tertii, qui dolo et malitia appellationis prosecutionem impedivit; licet enim tunc currant tempora appellationis, tamen appellans habet actionem ad interesse contra malitiose impedientem, vel contra procuratorem dolosum et negligentem; l. *A procuratore*, 13, cod. *Mandati*, et si non est solvendo appellans, restitui debet in integrum ad prosequendam appellationem; Glossa in cap. *Ex ratione*, 8, de Appellat. verb. *Impotentiam*, ubi praecise dicit: *Si vero dolo alicuius privati circumventus appellat, et appellationem non fuit prosecutus, tunc currunt tempora appellationis, sed habet recursum contra dolosum ad interesse, qui si solvendo non fuit, restituitur appellans ad prosecutionem suae appellationis;* ff. De eo per quem fact. erit; l. *Ex hoc edicto*, ff. de Dolo; l. *Et eleganter*, § *Si dolo*. Et sic Abbas in cit. cap. *Ex ratione*, n. 8; Alexander, ibid., n. 69 et 70, et alii. Sextum legitimum impedimentum provenire potest ex casu fortuito, ut si appellans vel eius procurator sit ab hostibus captus, vel via ad iudicem sit ab hostibus, inundatione aquarum vel morbo contagioso impedita, et huiusmodi, quia imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum; Regul. iuris, 41, in 6.

Verum tamen est quod unumquodque ex istis impedimentis, ad hoc ut sufficiat ad prosequendam appellationem post elapsum biennium, debet esse reale et veridicum, et ut tale evidentissima probatione constare, ut colligitur ex cap. *Ex ratione*, 8, de Appellat., ibi: *Constiterit*. Et hoc onus probandi, esse verum et legitimum impedimentum, incumbit appellanti, ut expresse habetur l. fin., § *Illud etiam*, cod. de Temporib. appellat. praecisis his verbis: *Nisi ipse appellator evidentissimis probationibus possit ostendere se quidem summa ope nisum, voluisse litem exercere, per iudicem autem stetisse, vel aliam inexorabilem causam subsecutam, propter quam hoc facere minime valuit.* Imo nedum appellanti incumbit onus probandi 25
verum esse et reale impedimentum, sed insuper probare debet quod diligentiam adhibuerit ad removendum tale impedimentum et appellationem prosequendam, ut colligunt doctores ex ipsa mox cit. l. fin., § *Illud etiam*, per illa verba: *Nisi ipse appellator evidentissimis probationibus possit ostendere se quidem summa ope nisum voluisse litem exercere;* alioquin probatio non concluderet, et consequenter nec relevaret; arg. leg. *Qui commeatus*, ff. de Re militari. Solus enim ille dicitur ex iusta, ne- 26
cessaria et evidenti causa impeditus, qui post adhibitam diligentiam adhuc remanet impeditus, non vero ille qui de facili potest tollere impedimentum, et non tollit. Iste enim nedum non dicitur vere impeditus, sed potius dicitur volens illud impedimentum pati; qui enim potest facere ut possit conditioni parere, iam posse videtur; l. 174, ff. de Reg. iur. Sic Gailus, lib. I Pract. observ. 143, num. 1 et seq.; Pirhing, lib. II, tit. 28, n. 171; Anaclet., ibid., num. 177, et alii passim.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

A sententia dubia, eaque ad instantiam par- 27
tium a iudice declarata, utrum intra decem dies ab eius publicatione, an intra decem dies a declaratione ipsius sit appellandum, vide Strychium in Usu modern. Pandectar., lib. XLIX, tit. 1, § 4.

A sententia conditionali (intellige lata sub 28
conditionibus intrinsecis, et negotio principali cohaerentibus) quando itidem sit appellandum, consule Cletzel., de Appellat., cap. 5, num. 4 et seq.

Procuratore existente apud acta, eoque non 29
appellante, an post decem dies a lata sententia dominus appellare queat? Affirmat Fachinaeus, Controvers. lib. X, cap. 96. Negat vero ex textu in l. 1, § final., ff. *Quando appell.*, iuncta l. 4, § 2, ff. de Tempor. appellat., Fachinaeo confutato; Cletzel., de Appell., cap. 5, num. 22 et plur. seq., ubi tamen limitat si agatur de procuratore ad unum actum constituto.

Quaestionis vero est an id ipsum obtineat, 30
si procurator qui non appellavit, sit non solvendo? Domino remedio restitutionis in integrum succurrendum esse tenet Gail., 1, observ. 45, num. 7. Addit vero Lancellot., de Attentat., part. II, cap. 14, n. 4, modo ipse dominus se laesum probet, nimirum bonum ius in causa fovere. Vide de hac ipsa quaestione Cletzel., eod. loco, n. 25 et plur. seq.

31 Decendium an et a quo tempore contra tertium currat, discutit idem Cletzel., loco citato, num. 14 et plur. seq.

32 Quod dicitur de tempore appellationis interponendae a sententia definitiva sive interlocutoria lata, transferendum, et observandum in gravamine tam iudiciali quam extraiudiciali illato, a die nimirum gravaminis intra decendium esse appellandum. Intellige tamen hoc cum temperamento, si gravamen sit momentaneum; nam a gravamine successivo, quandiu illud durat, sine temporis praefinitione appellari potest; Gail. lib. I, observ. 269, num. 13; Lancellot., de Attent., cap. 12, limit. 50, num. 149.

In appellatione extraiudiciali an petendi sint 33 apostoli, vide Cletzel., dicto loco, n. 63.

Cum appellanti conceditur annus, et ex causa 34 biennium, si is partim negligens, partim impeditus fuerit, ut per mensem impeditus, alia autem parte negligens, an concedendum biennium? Consule Cletzel., ubi supra, n. 101 et plur. seq.

An iudex tempora appellationis arctare, et 35 vice versa prorogare possit, discutit etiam, et quidem recte idem auctor, ibidem, a n. 123.

Articulus VIII. *Appellatio coram quibus, quomodo et quoties fieri debeat et possit?*

Summarium. 1. Appellatio regulariter debet fieri coram iudice *a quo* ad n. 2. - 3. Si vero copia iudicis *a quo* haberi non possit, tunc appellatio debet fieri coram iudicem *ad quem*, et intimari iudici *a quo*. - 4. Si vero neque haberi possit copia iudicis *ad quem*, tunc in defectum utriusque iudicis appellari potest coram viris honestis, vel saltem coram uno honesto adhibitis ei testibus. - 5. Dato quod aliquis iusto metu cadente in constantem virum correptus non auderet appellare coram iudice *a quo*, tunc sufficeret quod coram honestis viris intra decem dies protestaretur, se velle appellare a sententia contra se iniuste lata, sed detineri iusto timore iudicis *a quo*. - 6. In tali enim casu eius protestatio haberetur pro vera appellatione, ad n. 7. - 8. Appellatio potest fieri duplici modo: primo modo illico, seu incontinenti a sententia lata, seu ut alii dicunt, *stante pede*, et iudice adhuc pro tribunali sedente, et tunc ea fit viva voce. - 9. Hoc autem solum procedit in appellatione a sententia definitiva. - 10. Secundo modo potest fieri ex intervallo, intra tamen decem dies. - 11. Appellatio potest fieri, nedum per haec verba expresse *appello* vel *provoco*, sed etiam per alia aequipollentia. - 12. Appellatio potest fieri, nedum scriptis et verbis, sed etiam facto, dummodo serventur ea quae ad appellationem sunt necessaria, scilicet quod appellans *facto* iter arripiat ad legitimum superiorem, petat apostolos, et exprimat causam gravaminis. - 13. Aliter si negligenter ipsos apostolos petere praetermittat, censetur renuntiasse appellationi. - 14. Appellatio generalis super omnibus causis quae contra appellantem quovis tempore possint moveri, non potest fieri, et non admittitur. - 15. Potest tamen fieri appellatio generalis respectu cuiuscumque gravaminis, quod in aliqua determinata causa, sibi quis timeat esse inferendum. - 16. Assignatur ratio differentiae, ad n. 17. - 18. Appellatio a sententia interlocutoria, vel a gravamine extraiudiciali, debet fieri in scriptis petendo apostolos, et expressa in specie causa rationabili appellationis; aliter est invalida. - 19. Nec sufficit quod causa rationabilis exprimatur in genere. - 20. Imo adeo necesse est in hac appellatione causam in specie exprimere, ut appellans ab interlocutoria non possit alias causas in appellatione prosequi, nominatim duntaxat antea in ea expressas. - 21. Appellatio vero a sententia definitiva, si ea fiat statim ac est lata sententia, et adhuc iudice pro tribunali sedente, et nondum ad alia divertente, potest fieri viva voce. - 22. Si vero fiat ex intervallo, etiam ipsa debet fieri in scriptis, aliter est invalida. - 23. In appellatione a definitiva non est necesse exprimere causam appellationis in specie, sed sufficit dicere in genere *appello*, quia gravatus sum, vel quia lata sententia est iniusta, nulla expressa in specie causa, vel gravamine, ad n. 24. - 25. In eadem causa non potest ab eodem tertio appellari a sententia quae fuit bis confirmata. - 26. Et hoc verum est, non solum in appellatione a definitiva, sed etiam in appellatione ab interlocutoria. - 27. Imo hoc verificatur etiam in sententiis, quae non transeunt in rem iudicatam. - 28. Et hoc adeo verum est, ut nec papa, nec alius princeps supremus possit potestate ordinaria per viam rescripti concedere, quod tertio appelletur ab eodem in eadem causa; licet possit per viam privilegii, et ex certa scientia hoc princeps concedere. - 29. Potest tamen ab eodem appellari pluries, si pluries gravaretur super diversis articulis, licet in una eademque causa. - 30. In eadem causa, et super eodem articulo licet utrique parti collitigantium bis appellare successive ad n. 31. - 32. Et adhuc quilibet tertius, cuius intersit, potest appellare, non obstante quod utraque pars litigantium iam bis appellaverit. - 33. De formula appellationis quae antiquitus obtinuit. *Remissive*. 34. De appellatione coram honestis viris, an et quando locum habere possit. *Remissive*.

1 Appellatio regulariter debet fieri coram iudice *a quo;* alioquin est nulla, et non habet effectum suspensivum neque devolutivum. Colligitur ex cap. *Ut debitus*, 59, de Appellat., ubi sic habetur: *Cum autem ex rationabili causa putaverit appellandum coram eodem iudice, causa probabili appellationis exposita, etc., superior de appellatione cognoscat.* Et in eius summario dicitur: *Appellans ante sententiam tenetur exprimere causam rationabilem coram ipso iudice « a quo »;* et colligitur etiam ex cap. *Si iustus metus*, 73 de Appellat., et Gloss. ibid., expresso verbo *Coram iudice a quo*. Et sic tenent Barbos. in cap. *Ut debitus*, n. 5, de Appellat.; Scaccia, tract. de Appellat., qu. 6, num. 1 et seqq.; Pirhing, lib. II, tit. 28, de Appell., n. 83; Rota Romana in una Salernitana *Contributionis*, 14 Novembr. 1614, coram Dunozetto, et est communis. Et ratio est quia 2 per appellationem agitur principaliter de suspendenda et rescindenda sententia iudicis *a quo*, adeoque coram ipso, et non coram parte vel aliis est appellandum, ne ipse iudex ignarus de tali interposita appellatione, ulterius se tali causae immisceat. Si vero copia iudicis *a quo* haberi non possit, tunc appellatio debet fieri coram iudice *ad quem*, et intimari iudici *a quo*, ne amplius se tali causae immisceat, et si adhuc illi se immiscuerit, acta per ipsum possint tanquam attentata revocari; l. 1, § *Dies autem*, ff. *Quando appellandum sit*, cap. *Biduum*, 29, § *Si quis*, caus. 2, qu. 6; Innocent., in cap.

ult., in fin., de Appell., Ioan. Andreas, ibid., n. 5; Francus, in cap. *Appellat*, n. 24; Pirhing, loco cit., num. 83, et alii. Si autem neque haberi possit copia iudicis *ad quem*, tunc in defectum utriusque iudicis appellari potest coram viris honestis, vel saltem coram uno honesto, adhibitis ei testibus, vel, si fieri potest, coram notario, qui, adhibitis testibus, conficiat authenticam attestationem, quod talis in sui et talium testium praesentia appellaverit, ut colligitur ex cap. *Ut circa*, 4, de Elect., in 6, ubi dicitur: *Appellantes in instrumento publico, seu litteris super appellatione confectis, omnia et singula exprimant... coram personis authenticis, aut personis quae super hoc testimonium perhibeant veritati.* Abbas, in cap. *Si iustus metus*, 73, de Appellat., n. 3; Alexander de Naevo, ibid., n. 9; Scaccia, de Appellat., qu. 6, n. 18 et seqq.; Pirhing, Anaclet. et alii.

6 Et dato quod aliquis iusto metu cadente in constantem virum correptus, non auderet appellare coram iudice *a quo*, tunc sufficeret quod coram honestis viris intra decem dies protestaretur se velle appellare a sententia contra se iniuste lata, sed detineri iusto timore iudicis *a* 5 *quo*. In tali enim casu eius protestatio haberetur pro vera appellatione, ut expresse habetur in cap. *Si iustus metus*, 73, de Appellat., praecisis his verbis: *Si iustus metus, quominus appellaveris, te excusat, ad appellationis reputaris beneficium convolasse, dummodo infra tempus, quo licite provocatur... in praesentia bonorum virorum contestatione super hoc proposita, causas appellationis duxeris exprimendas.* Et in eius summario dicitur: *Iustus metus excusat, adeoque non appellans habetur pro appellante, si fuerit protestatus, et appellationis causas duxerit exprimendas.* Glossa ibid.; Ab- 7 bas, Barbosa, et alii passim ibidem. Et ratio est ne propter gravem metum cadentem in constantem virum praecludatur aditus et medium ad iustam defensionem gravaminum, ad quae reparanda est instituta appellatio; cap. *Suggestum*, 15, et cap. *Cum speciali*, 51, de Appellat. Vide sup., art. 1, n. 4.

8 Appellatio potest fieri duplici modo. Primo modo illico, seu incontinenti a sententia lata, seu, ut alii dicunt, *stante pede*, et iudice adhuc pro tribunali sedente, id est eo nondum ad extraneos actus divertente, et tunc ea fit viva voce: l. *Litigatoribus*, 14, iunct. Glossa verb. *Illico*, l. *A sententia*, 5, § fin., ff. de Appellat., et sufficit quod appellans dicat: *Appello;* l. 2, ff. de Appell., et hoc ipsum faciat per notarium scribere in actis; Maranta, de Ordin. iudic., part. VI, in act. 2, n. 124 et seqq.; Pirhing, lib. II, tit. 28, de Appellat., n. 101; Anaclet., 9 ibid., num. 119. Hoc autem solum pocedit in appellatione a sententia definitiva; nam appellatio ab interlocutoria vel a gravamine aliquo debet fieri in scriptis, ut expresse habetur in c. *Cordi nobis*, 1, de Appell., in 6, his verbis: *Sancimus igitur ut si quis in iudicio vel extra super interlocutoria vel gravamine aliquo ad nos duxerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet.* Secundo 10 modo potest fieri ex intervallo, intra tamen decem dies, iuxta Authent. *Hodie*, cum Gloss., ibid., cod. de Appellat., et cap., *Anteriorum*, 28, caus. 2, quaest. 6, et tunc ea facienda est in scriptis per libellum qui vocatur *appellatorius*, in quo libello debet exprimi quis appellat, contra quem, et sententia a qua fit Appellatio; l. 1, § fin., ff. de Appellat., et ibi Glossa, verb. *Libellos;* Maranta, loc. cit.; Anaclet., lib. II, tit. 28, de Appellat., n. 120; Pirhing, ibid., n. 101, et alii communiter.

Appellatio potest fieri, nedum per haec verba 11 expressa *Appello* vel *Provoco;* sed etiam per alia aequipollentia, dicendo, v. g., Committo, vel subiicio me appellationi papae vel alterius superioris, ex quo sim nimis gravatus, vel similia: tunc enim per similia verba censetur quis vere et valide appellasse, et acta ex post contra ipsum a iudice *a quo* pro attentatis habentur, ut clare patet ex cap. *Ad audientiam*, 34, de Appellat., praecisis his verbis: *Ad audientiam nostram noveris pervenisse quod cum Zamorensis episcopus G. presbyterum ecclesiae S. Iacobi Zamorensis multipliciter molestaret, tandem idem presbyter se et ecclesiam suam nostrae protectioni subiecit. Licet autem praedictus presbyter ex simplicitate forte verbum « Appello » non expresserit, quia tamen postquam se et sua nostrae protectioni subiecerat, non debuit sine causae cognitione aliqua sententia condemnari, mandamus quatenus (si ita tibi constiterit) sententiam, quam praefatus episcopus in eumdem presbyterum tulit, denunties non tenere.* Et in eius summario dicitur: *Si praecedente gravamine quis submittit se protectioni superioris, habetur pro appellante, dummodo servaverit ea quae in appellatione sunt necessaria.*

Appellatio potest fieri, nedum verbis et scri- 12 ptis, sed etiam facto, dummodo serventur ea quae ad appellationem sunt necessaria, scilicet quod appellans *facto* iter arripiat ad legitimum superiorem, petat apostolos, et exprimat causam gravaminis, c. *Olim*, 7. de Dolo et contumacia, ubi expresse dicitur: *Et si non verbo, facto tamen intelligitur, provocasse, arrepto itinere ad Sedem Apostolicam;* et c. *Dilecti filii*, 52, de Appellat., ubi insuper dicitur, quod *plus sit ad Sedem Apostolicam facto provocare quam verbo.* Et in eius summario dicitur: *Itineris arreptio habet vim appellationis, si serventur ea quae servari debent in appellatione*, id est iter arripiens ad papam, seu alium legitimum superiorem, quamvis non exprimat verbum *Appello* vel *Provoco*, habetur pro vero appellante; dummodo petat apostolos, expri-

13 mendo causam gravaminis. Aliter, si negligenter ipsos apostolos petere praetermittat, censetur renuntiasse appellationi, cum ad ipsam appellationem non sufficiat sola itineris arreptio, aut missio ad superiorem, textu expresso, in c. *Ab eo*, 6, de Appellat., in 6, ubi sic praecise statuitur: *Alias praesumitur appellationi suae renuntiare appellans, si eos* (scilicet apostolos) *infra idem tempus petere praetermittat, etiamsi vadat, aut mittat ad appellationem huiusmodi prosequendam.* Abbas, in cit. c. *Dilecti filii*, n. 4; Anaclet., lib. II de Appellat., tit. 28, num. 113; Pirhing, ibidem, num. 105, et alii.

14 Appellatio generalis super omnibus causis quae contra appellatorem quovis tempore possint moveri, non potest fieri, et non admittitur; cap. *Inter caetera*, 2, de Appellat., ubi expresse habetur: *Super eo quod abbas Sancti Apollinaris in claustro a te appellationem interposuit generalem super omni causa quae adversus eum aliquo tempore possit moveri, ipsum exinde redarguimus. Nec huiusmodi appellationem duximus admittendam.* Et in eius summario sic dicitur: *Appellatio generalis respectu causae non valet.* Nec etiam potest fieri appellatio generalis et vaga super omnibus gravaminibus quae sibi possunt contingere; cap. *Consuluit*, 16, de Appellat., ubi dicitur: *Quod si generaliter appellationem quis interponeret ab omni gravamine quod sibi posset contingere,*
15 *huiusmodi appellatio tenere non debet.* Potest tamen fieri appellatio generalis respectu cuiuscunque gravaminis quod in aliqua determinata causa sibi quis timet esse inferendum; cit. cap. *Consuluit*, § 2, ubi sic habetur; *Si vero ab aliquo iudice super omni gravamine quod in una causa sibi possit inferri, quanquam generalis appellatio sit interposita, appellationi ta-*
16 *men eius est ab eodem iudice deferendum.* Ratio autem quare non possit fieri appellatio generalis super omnibus causis et super omnibus gravaminibus, et postea possit fieri respectu cuiuscunque gravaminis sibi inferendi in aliqua determinata causa, ratio, inquam, est, quia appellatio est instituta ad removendum gravamen certo iam alicui illatum, vel iam coeptum, de praesenti in aliqua parte inferri, ut colligitur ex l. 1, § de Appellat. et relat.; c. *Suggestum*, 25, et c. *Cum speciali*, 51, de Appellation. Per appellationem autem generalem super omnibus causis et super omnibus gravaminibus nullum de praesenti potest removeri gravamen, cum nullum adhuc ab imperitia et iniquitate iudicis sit generaliter appellanti illatum, adeoque non admittitur similis generalis appellatio, cum cessante causa cesset effectus, textu expresso in c. *Cum cessante causa*, 60, de Ap-
17 pellat. Non sic vero in appellatione respectu cuiuscunque gravaminis sibi inferendi in aliqua certa et determinata causa, quia per istam appellationem removetur de facto gravamen, vel quod iam supponitur fuisse illatum, vel quod praetenditur de praesenti, saltem in aliquo talis causae articulo, inferri. Unde propter connexionem et unitatem quam habet articulus cum tota causa, et tota causa cum articulo, gravamen illatum super uno articulo censetur contingere quodammodo totam causam, adeoque haec valet appellatio, et non illa, ut expresse Glossa in cit. c. *Consuluit*, per praecisa verba concludit: *Generalis appellatio, si fiat in omnibus causis, non valet; si fiat una tantum, bene valet.* Abbas, Barbosa, et alii communiter in cit. c. *Consuluit*, 18, de Appellat.

Appellatio a sententia interlocutoria, vel a 18
gravamine extraiudiciali, debet fieri in scriptis, petendo apostolos, et expressa in specie causa rationabili appellationis, aliter est invalida, et appellator reputatur non appellans; c. *Cordi nobis*, 1, de Appellat., in 6, praecisis his verbis: *Sancimus igitur, ut si quis in iudicio, vel extra super interlocutoria, vel gravamine aliquo ad nos duxerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet, petat apostolos quos ei praecipimus exhiberi*, et postea, § *Quod si appellator*, sic sequitur: *Quod si appellator quae praemissa sunt non observet reputabitur non appellans, et ad prioris iudicis redibit examen in expensis legitimis condemnandus.* Et quod debeat exprimi in specie 19
causa rationabilis, et non sufficiat exprimi in genere, habetur etiam in cap. *Ut debitus honor*, 59, de Appellat., his verbis: *Statuimus ut si quis coram idoneo iudice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem iudicem absque rationabili causa non provocet;* et ibi infra: *Cum autem ex rationabili causa putaverit appellandum coram eodem iudice causa probabili appellationis exposita... Et si minus rationabiliter eum appellasse constiterit, illum ad inferiorem remittat;* ex quibus verbis clare patet non sufficere exprimere causam appellationis in genere, sed debere exprimi in specie, ut de eius rationabilitate possit iudex cognoscere; Maranta, part. VI Speculi aurei, titul. de Appell., num. 153; Scaccia, q. 4, de Appell.; Anaclet., lib. II, tit. 28, de Appell., n. 96 et 97, et alii passim. Imo adeo necesse 20
est in hac appellatione causam in specie exprimere, ut appellans ab interlocutoria non possit alias causas in appellatione prosequi, nisi nominatim duntaxat antea in ea expressas, ut expresse statuitur in Clement., appellat. 5, de Appellat., his verbis: *Appellanti ab interlocutoria, vel gravamine iudicis non licet alias causas prosequi, quam in appellatione sua nominatim duntaxat expressas;* et sic etiam colligitur ex cap. *Cum causam*, 62, Gloss., ibi, verb. *Dummodo*, de Appellat.

Appellatio vero a sententia definitiva, si ea 21
fiat statim ac est lata sententia, et adhuc iudice pro tribunali sedente, et nondum ad alia di-

vertente, potest fieri viva voce; l. *Litigat.*, 14, iuncta Gloss., verb. *Illico;* l. *A sententia,* 5, § fin., ff. de Appel. Si vero fiat ex intervallo, etiam ipsa debet fieri in scriptis, aliter est invalida; l. *Eos,* 6, § *Si quid autem,* et Glossa, ibi, vers. *Libellos,* et cap. *Post appellationem,* caus. 2, q. 6; ubi expresse dicitur: *Et huiusmodi appellationes in scriptis fieri debent,* et Glossa, ibi, vers. *In scriptis.* In appellatione a definitiva non est necesse exprimere causam appellationis in specie, sed sufficit dicere in genere *appello,* quia gravatus sum, quia lata sententia est iniusta, nulla expressa in specie causa, vel gravamine; l. II, ff. de Appell., et cap. *Cordi nobis,* 1, de Appell., in 6, ubi expresse dicitur: *His, quae in appellationibus a definitivis sententiis interpositis antiquitus statuit, non mutatis,* ubi Glossa, verb. *Statuit,* exponit, *quod appellans in eis appellationis causam non teneatur exprimere, sed sufficit dicere:* « *Appello ab illa iniqua sententia.* » Et ratio clara est, quia in appellatione a definitiva frustra exprimeretur causa in specie, cum de hac iudex *a quo,* utpote iam functus suo officio, amplius cognoscere non debeat, nec valeat, ad differentiam appellationis ab interlocutoria, in qua iudex *a quo* potest adhuc de gravamine cognoscere, illudque revocare, et eo revocato, in causa principali adhuc procedere, ut habetur expresse in c. *Cum cessante causa,* 60, de Appellat., et clarissime in eius summario praecisis his verbis: *Si iudex, a quo est appellatum a gravamine, illud revocat, potest in principali causa procedere.*

5 In eadem causa non potest ab eodem tertio appellari a sententia quae fuit bis confirmata; l. *Unica,* cod. *Ne liceat in una, eademque causa ter provocare,* et c. *Sua nobis,* 65, de Appell., et in eius summario, ubi expresse dicitur: *Ab eadem sententia ab eodem tertio appellare non* 5 *licet.* Et hoc verum est, non solum in appellatione a definitiva, sed etiam in appellatione ab interlocutoria; Reiffenstuel, lib. II Decretal., tit. 28, num. 31; Pirhing, ib., num. 119; Scaccia, tract. de Appellat., q. 17, limit. 1, num. 3; Barb., in c. *Sua nobis,* 65, de Appell., 7 num. 2, cum aliis multis. Imo hoc verificatur etiam in sententiis quae non transeunt in rem iudicatam, licet enim possit causa de novo inchoari, non potest tamen tertio appellari; Abbas, in c. *Sua nobis,* n. 2; Barbosa, ib., n. 2; Pirhing, lib. II, tit. 28, de Appellat., n. 126; 8 Anaclet. ib., n. 312. Et hoc adeo verum est, ut nec papa, nec alius princeps suprema auctoritate gaudens, possit potestate ordinaria per viam rescripti concedere, quod tertio appelletur ab eodem in eadem causa, licet possit per viam privilegii, et ex certa scientia, hoc princeps concedere; March., de Commiss., part. II, de Commiss. super nullit., c. 2, n. 1, fol. 140; Scaccia, l. c., n. 2; Barbosa, l. c. n. 2; Pirhing, l. c.; Anaclet., loc. cit., n. 215, et alii passim.

Posset tamen ab eodem appellari pluries, 29
v. gr., centies et millies, si centies et millies gravaretur super diversis articulis, licet in una eademque causa; c. *Quoties episcop.,* 16, caus. 2, q. 6, ubi praecise habetur: *Quoties episcopi se a suis comprovincialibus, vel a metropolitano putaverint praegravari.... mox Romanam appellent Sedem.* Gloss. in c. *Directae,* 39, de Appell., verb. *Appellare,* ubi haec habet praecisa verba: *Imo ante sententiam si gravaretur, quis posset appellare pluries, quam secundo, vel tertio, vel quarto, quoties super diversis articulis gravaretur, quia super unoquoque articulo licitum est appellare, si gravaretur;* Abbas, in c. *Sua nobis,* de Appell., n. 7; Pirhing, leg. 2, tit. 28, de Appell., n. 127; Scaccia, in tract. de Appell., q. 17, n. 18 et 40; Barbosa, in c. *Sua nobis,* 49, de Appell., n. 2, cum variis aliis. In eadem causa, et super eo- 30
dem articulo licet utrique parti collitigantium bis appellare successive, et sic in eadem causa, et super eodem articulo possunt utrinque interponi quatuor appellationes. Detur casus, v. g. quod Petrus contra Paulum litigans appellet a sententia contra se lata, et succumbat, tunc Petrus potest adhuc secundo appellare, et si in sua secunda appellatione obtineat victoriam causae, tunc Paulus eius adversarius poterit etiam ipse appellare, et erit tertia appellatio in eadem causa, et super eodem articulo, et si feratur sententia contra ipsum Paulum, poterit adhuc Paulus appellare, et erit quarta appellatio in eadem causa, et super eodem articulo, post quam quartam appellationem nec Petro, nec Paulo licebit amplius appellare, cum iam uterque bis appellaverit, et sic victoria causae remanebit illi qui in quarta et ultima appellatione sententiam favorabilem obtinendo tres conformes sententias in eadem causa, et super eodem articulo reportavit. Sicuti pariter dicen- 31
dum est de eo qui non successive, sed interpolatim modo uno, modo altero litigantium appellante, tres habuit conformes favorabiles sententias; arg. Clem. *Ut calumniis litigantium,* 1, de Sentent. et re iudicata; Abbas, loc. cit., n. 8; Barbosa, Scaccia, Pirhing, locis supra citatis. Post totum hoc autem potest ad- 32
huc quilibet tertius, cuius intersit, appellare, non obstante quod utraque pars litigantium iam appellaverit; Scaccia, in tract. de Appellat., quaest. 17, limit. 1, num. 63; Barbosa, in c. *Sua nobis,* 65, de Appellat., n. 2, in fine; Pirhing, lib. II, tit. 28, n. 127, et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De formula appellationis, quae antiquitus 33
obtinuit, tum de appellatione, quae fieri dicitur apud acta, seu ut ait lex 14, cap. de Appell.,

illico, ac demum de appellatione *facto ipso*, veluti itinere arrepto versus Romanam Ecclesiam a iure canonico inducta, vide Cletzel., de Appell., c. 5, n. 34, et plur. sequent.

De appellatione coram honestis viris, an et quando locum habere possit, vide Bohemer., in Decretal., lib. IV, tit. 28, § 27; Strych., in Usu modern. Pandect., lib. XLIX, tit. 4, § 4. 34

Articulus IX. *Appellatio quando et in quibus pariat, vel non, effectum suspensivum vel devolutivum?*

Summarium. 1. Appellationis effectus principaliter est duplex, scilicet suspensivus et devolutivus. - 2. Effectus suspensivus est quod appellatio statim liget manus iudicis *a quo*, et eius iurisdictionem suspendat ut ad exsecutionem sententiae a se latae procedere non possit. - 3. Effectus devolutivus est quod appellatio totam causam cum suis accessoriis devolvat ad iudicem *ad quem*, ita ut is, cognita iustitia appellationis, possit causam principalem cum suis accessoriis examinare, et si opus fuerit, novam sententiam ferre. - 4. Appellatio a sententia definitiva regulariter parit effectum suspensivum iurisdictionis iudicis *a quo*. - 5. Iurisdictio tamen iudicis *a quo* suspenditur solum respectu illius causae in qua appellatur, non autem respectu aliarum. - 6. Potest tamen appellans recusare iudicem *a quo* tanquam suspectum etiam in aliis causis. - 7. Dummodo aliae causae non sint de notoriis et manifestis. - 8. Appellatio a definitiva in variis item casibus non parit effectum suspensivum iurisdictionis iudicis *a quo*, et primo in casibus a iure expressis et supra allegatis in articulo 4. - 9. Secundo appellatio a definitiva non parit effectum suspensivum in iis quae tendunt ad faciliorem exitum, seu finem causae appellationis; dummodo iudex *a quo* se abstineat a cognitione ipsius causae appellationis. - 10. Tertio, appellatio a definitiva non parit effectum suspensivum iurisdictionis iudicis *a quo* in excessibus et criminibus quae committuntur ab appellante post appellationem. - 11. Quarto, appellatio a definitiva non parit effectum suspensivum in censuris ecclesiasticis absolute inflictis, ad n. 13. - 14. In censuris autem ab homine latis sub conditione vel comminatis, appellatio ante conditionis eventum parit effectum suspensivum. - 15. Quinto, appellatio a definitiva non parit effectum suspensivum in causis piis, in causis subsidii charitativi, in causis alimentorum futurorum, in causis praecedentiae, et in aliis causis huiusmodi, quae celeritatem requirunt, et dilationem non patiuntur. - 16. Appellatio a sententia interlocutoria, si sit super aliquo articulo, sive quaestione incidenti vel gravamine ita connexo cum causa principali ut causa principali non discussa, nec possit definiri, et discuti ille articulus, seu quaestio incidens vel gravamen, parit effectum suspensivum iurisdictionis iudicis, nedum super illo articulo, seu quaestione incidenti, vel gravamine super quo appellatum est, sed etiam super cognitione ipsius causae principalis. - 17. Appellatio ab interlocutoria, etiamsi sit super aliquo articulo, sine quo causa principalis terminari potest, adhuc parit effectum suspensivum iurisdictionis iudicis *a quo*, nedum super illo articulo in quo est appellatum, sed etiam super cognitione ipsius causae principalis, ad n. 18. - 19. Appellatio legitima, ultra effectum suspensivum, parit etiam effectum devolutivum, ita ut causae cognitio devolvatur ad iudicem *ad quem* appellatur, et ipse de iustitia appellationis cognoscere debeat, et non iudex *a quo*; imo iudex *ad quem* non solum cognoscere potest de iustitia appellationis, sed etiam hac probata, causam principalem examinare, et sententialiter definire potest. - 20. Appellatio a sententia definitiva devolvit ad iudicem *ad quem*, non solum causam principalem, sed etiam eius accessoria, ad n. 21. - 22. Nec tunc ipse iudex *ad quem* potest causam remittere ad iudicem *a quo*, sed tenetur propria sententia eam ultimare, et definire. - 23. Appellatio a sententia interlocutoria, si sit probata legitima, devolvit totam causam ad iudicem *ad quem*. - 24. Si vero appellatio ab interlocutoria non fuerit probata legitima et rationabilis, debet iudex *ad quem* remittere causam principalem iudici *a quo*, et irrationabiliter, et frivole appellantem in expensis condemnare. - 25. In casu autem, quod iudex *a quo* iam ipsi appellationi frivolae, et illegitimae detulerit, concedendo, v. g., apostolos dimissorios, vel reverentiales, tunc iudex *ad quem* non obstante quod appellatio sit frivola et illegitima, adhuc potest in tota causa procedere, ipsamque totaliter terminare, nec tenetur uti prius ipsum remittere iudici *a quo*. - 26. De effectu appellationis, in quo tam appellantis et appellati, quam iudicis *a quo* et iudicis *ad quem* appellatur, officia continentur. *Remissive.*

1 Appellationis effectus principaliter est duplex,
2 scilicet suspensivus et devolutivus. Effectus suspensivus est, quod appellatio statim liget manus iudicis *a quo*, et eius iurisdictionem suspendat, ut ad exsecutionem sententiae a se latae procedere non possit: l. *Unica*, ff. *Nihil innovari appellatione interposita*, ubi praecise dicitur: *Appellatione interposita medio tempore nihil novari oportet*; c. *Venientes*, 19, de Iureiurando; ubi praecise dicitur: *Vos sententias appellatione suspensas exsecutioni mandatis*, et c. *Dilectis filiis*, § 55, de Appellat., ubi praecise habetur: *Cum interim appellatione interposita procedere non debuerit ad sententiam*
3 *exsequendam*. Effectus devolutivus est quod appellatio totam causam cum suis accessoriis devolvat ad iudicem *ad quem*, ita ut is, cognita iustitia appellationis, possit causam principalem cum suis accessoriis examinare, et si opus fuerit, novam sententiam ferre; leg. *Eos qui*, § 1, cod. de Appellat, cit. c. *Dilectis filiis*, 55, de Appellat., in cuius summario sic praecise habetur: *Per appellationem legitime interpositam, principale cum accessoriis ad iudicem appellationis defertur*; concordat c. *Ut debitus honor*, 59, de Appell., et c. *Raynaldus*, 18, de Testamentis.

Appellatio a sententia definitiva regulariter 4
parit effectum suspensivum iurisdictionis iudicis *a quo*, c. *Si a iudice*, 10, de Appellat., in 6, ubi expresse dicitur: *Cum per appellationem sit suspensa ipsius iurisdictio*, adeo ut iudex, appellatione pendente, non possit sententiam a se latam exsecutioni mandare absque vitio attentati, ut patet ex citatis iuribus, numero antecedenti, l. unica, ff. *Nihil innovari appellatione interposita*, c. *Venientes*, 19, de Iureiurando, c. *Dilectis filiis*, 55, de Appellat., iuncto c. *Cum ad sedem*, 15, § *fin.*, de Restitution. spoliatorum. Est tamen hic adverten- 5
dum, quod per appellationem iurisdictio iudicis *a quo* suspenditur solum respectu illius

causae in qua appellatur, non autem respectu aliarum, quia appellans eximitur per appellationem a iurisdictione sui iudicis ordinarii solum in illa causa in qua appellavit; c. *Cum teneamur*, 17, de Appellat., et Gloss., ibi, verb. *Praetermisso*, his verbis: *Et sic videtur quod in eo tantum articulo super quo appellatur, exemptus est a iurisdictione iudicis sui ordinarii;* adeoque non suspenditur eius iurisdictio in aliis causis, quin cognoscere de illis possit, et patet expresse in c. *Ad haec*, 6, de Appell., ubi habentur haec praecisa verba: *Ad haec, si in una causa quis appellaverit, et pendenti appellatione, aliquod crimen committat, vel prius commisisse dicatur, vel modo etiam accusetur, aut conveniatur de alia re, super qua non sit appellatum, et illam proferri contingat ad audientiam iudicis a quo in alio negotio appellavit, eum potest, si voluerit, tanquam suspectum vitare; alioquin debebit eius stare iudicio, maxime si suus ordinarius iudex existat*, et clarissime etiam in eius summario sic: *Coram iudice a quo appellavi in una causa, possum in alia conveniri, nisi eum recusem ut suspectum.* Et c. *Proposuit*, 24, de Appellat., ubi dicitur quod appellans, *non minus teneatur in aliis super quibus appellatum est, respondere*, et etiam clarissime in eius summario sic: *Appellans ab ordinario in una causa, in aliis coram eodem respondere tenetur.* Potest tamen appellans recusare iudicem *a quo*, tanquam suspectum etiam in aliis causis, quia, cum gravaverit in causa a cuius sententia appellavit, periculum est et suspicio ne etiam in aliis causis gravet, ut habetur expresse in cit. c. *Ad haec*, his verbis: *Eum potest, si voluerit, tanquam suspectum vitare*, et etiam in cit c. *Proposuit*, his verbis: *Iudex tamen a quo appellatur (quia illi omnino suspectus est), eum non debet ad respondendum super aliis compellere, nisi pro crimine adeo gravi et manifesto, quod ipso actu merito sit damnandus.* Ex quibus clare patet posse iudicem recusari ut suspectum in aliis causis, dummodo non sint de notoriis et manifestis, quia in notoriis non est locus nec recusationi, nec appellationi, cum appellatio et recusatio in istis aequiparentur, textu expresso in c. *Super eo*, 12, de Appellat., his verbis: *Ubi appellationis remedium tollitur, sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum.*

Appellatio a definitiva in variis item casibus non parit effectum suspensivum iurisdictionis iudicis *a quo*. Et primo in casibus a iure exceptis et supra allegatis in articulo quarto, in quibus iura, ut ibi videri potest, post sententiam prohibent appellari. Colligitur ex c. *Non solum*, 7, de Appellat., in 6, ubi sic habetur: *Innovata post appellationem a definitiva sententia interiectam, debent semper (exceptis casibus in quibus iura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis iudicem revocari.* Per τὸ enim *exceptis casibus* etc., clare demonstratur non suspendi iurisdictionem iudicis *a quo* per appellationem in casibus in quibus iura prohibent appellari. Et ratio est manifesta, quia appellatio quae fit contra iuris prohibitionem habetur pro infecta, ex c. *Imperiali*, caus. 25, q. 2, ibi: *Imperiali constitutum est sanctione aperte, ut ea quae contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint;* et ex Regula 64 iuris in 6, ibi: *Quae contra ius fiunt debent utique pro infectis haberi.* Quod autem nullum est atque infectum, nullum parit effectum, ut constat ex c. *Illud*, 8; c. *Cum laici*, 10, et c. *Suggestum*, 20, de Iure patronatus. Secundo 9
appellatio a definitiva non parit effectum suspensivum in iis quae tendunt ad faciliorem exitum seu finem causae appellationis; dummodo iudex *a quo* se abstineat a cognitione ipsius causae appellationis. Colligitur, ex c. *Cum teneamur*, 17, de appellat., ubi deciditur quod iudex *a quo* appellationis possit reformare possessionem a qua appellans, pendente appellatione, fuerat turbatus et eiectus; sic enim praecise dicitur in eius summario: *Si appellans turbatur in possessione super qua fuit appellatum, iudex a quo potest illam possessionem sibi reformare, appellatione in suo statu permanente;* et desumitur etiam ex c. *Ex litteris*, 2, de Matrimonio contracto contra interdictum Eccles., ubi, licet iudex *a quo* detulerit appellationi de quadam causa matrimonii, nihilominus districtius interdixit ne appellans a valore talis matrimonii nuberet alteri, donec causa ipsius matrimonii debitum sortiretur effectum, ibi: *Cuius appellationis archiepiscopus deferens eidem sub excommunicationis interminatione districtius interdixit ne cui nuberet, donec causa ipsa finem debitum sortiretur;* et Glossa hic praecise dicit quod, *licet iudex deferat appellationi, nihilominus mihi potest interdicere ne faciam id propter quod appellavi;* sic etiam Abbas, in c. *Cum teneamur*, num. 1; Barbosa ibi, num. 3; Alexander de Naevo ibi, num. 7 et 8; Scaccia, Maranta, Pirhing et alii.

Tertio appellatio a definitiva non parit effectum suspensivum iurisdictionis iudicis *a quo* in excessibus et criminibus quae committuntur ab appellante post appellationem; cap. *Praeterea*, 22, de Appellat., ubi sic expresse statuitur: *Praeterea de his qui ad Sedem Apostolicam appellant, et postea gravia committentes, se, dum conveniuntur, appellatione tuentur, duximus respondendum quod eos appellatio non debet in sua iniquitate tueri, quominus eorum excessus censura canonica puniantur.* Et in eius summario sic praecise dicitur: *Appellans ab ordinario, postea de delicto ab eo commisso puniri potest per ipsum ordinarium*, et Glossa ibi, verb. *Gravia*, ubi sic ait: *Quoniam si su-* 10

per articulo aliquo appellatio facta est, ad ea quae postea emergunt non extenditur, quia in aliis remanet sub iurisdictione iudicis sui; appellatio enim, ut patet ex textu, non debet delinquentem in sua iniquitate tueri, cum ista sit instituta ut relevet appellantes ab oppressione iniusta, non ut iustitiam pervertat; eo vel maxime quod per appellationem non suspenditur iurisdictio iudicis *a quo*, nisi in ea sola causa super qua est appellatum, ita ut in aliis retineat liberam et plenam iurisdictionem, et possit, prout de iure, libere procedere; ex cap. *Ad haec,* 6, cap. *Cum teneamur,* 17, et cap. *Proposuit,* 24, de Appellat., et cap. *Romana,* 3, de Appellat., in 6, § *Cum vero,* ubi sic expresse habetur: *Cum vero is qui ad Rhemensem curiam super aliqua causa vocem appellationis emittit, nihilominus in causis aliis ordinarii sui iurisdictioni subiiciatur, Rhemensis archiepiscopus vel officialis ipsius nequaquam iurisdictionem ipsam in aliis impediant, ut ab eiusdem ordinarii potestate totaliter eximant taliter appellantem;* et tenent Abbas in cit. c. *Praeterea,* n. 2; Alexander de Naevo, ibidem, n. 4; Pirhing, lib. II, titul. 28, de
11 Appellat., num. 224, et alii. Quarto appellatio a definitiva non parit effectum suspensivum in censuris ecclesiasticis absolute inflictis; et in primis quod non pariat effectum suspensivum excommunicationis absolute latae, habetur in
12 cap. *Pastoralis*, 53, de Appellat. Quod non pariat effectum suspensivum suspensionis absolute latae, habetur aperte in c. *Is cui,* 20, de
13 Sententia excommunicationis, in 6. Et quod neque pariat effectum suspensivum interdicti absolute lati, habetur in c. *Ad haec*, 37, de Appellat. Vide supra, art. 5, n. 12 et seq., ubi afferuntur citati textus pro istis tribus cen-
14 suris. In censuris autem appellatio ante conditionis eventum parit effectum suspensivum, ut habetur expresse in c. *Praeterea,* 40, de Appellat., et cap. *Per tuos,* 40, de Sententia excommunic. Vide supra, art. 5, num. 15 et
15 seqq. Quinto appellatio a definitiva non parit effectum suspensivum in causis piis, in causis subsidii charitativi, in causis alimentorum futurorum vel pensionis assignatae loco alimentorum, in causis praecedentiae, in causis pertinentibus ad visitationem, et a decreto episcopi visitantis confraternitatem laicorum, et compellentis administratores ad reddendum computa, in causis ubi quis condemnatur ad solvendum salarium famulis, vel mercedem operariis: in causis dotis, et in causis illis quae celeritatem requirunt et dilationem non patiuntur. In omnibus enim istis assignatis et consimilibus casibus appellatio non parit effectum suspensivum, et non obstante appellatione proceditur ad exsecutionem sententiae. Sic Barbosa, in cap. *Ut debitus,* 59, de Appellat., num. 15, cum pluribus aliis doctoribus ibi citatis.

Appellatio a sententia interlocutoria, si sit 16
super aliquo articulo sive quaestione incidenti, vel gravamine ita connexo cum causa principali ut causa non discussa nec possit definiri et discuti ille articulus, seu quaestio incidens, vel gravamen, parit effectum suspensivum iurisdictionis iudicis, nedum super illo articulo, sive quaestione incidenti, vel gravamine super quo appellatum est, sed etiam super cognitione ipsius causae principalis; ut habetur expresse in cap. *Super eo,* 10, de Appellat., praecisis his verbis: *Super eo quod sollicitudo tua quaesivit, prudentiae tuae duximus respondendum quod si de aliqua exceptione quaestio oriatur, et exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit merito supersedendum, et si principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus supersedeatur.* Et clarissime in eius summario sic: *Supersedeatur propter articulum in quo appellatum est, etiam super principali causa, si sine illo art. expediri non potest.* Appellatio ab interlocutoria, 17
etiamsi sit super aliquo articulo sine quo causa principalis terminari potest, adhuc parit effectum suspensivum iurisdictionis iudicis *a quo,* nedum super illo articulo in quo est appellatum, sed etiam super cognitione ipsius causae principalis. Sic tenet Glossa in c. *Super eo,* 10, de Appellat., verb. *Terminari;* Abbas, n. 4 et seq. hoc tit., hanc opinionem appellans communem, et eam probans ex cap. *Non solum,* 7, et cap. *Si iudice,* 10, de Appellat., in 6; Anaclet. lib II, tit. 28, de Appellat., n. 228, et alii. Et ratio est quia si iudex *ad quem* de- 18
beret solum cognoscere super articulo incidente super quo appellatum est, et iudex *a quo* posset et deberet procedere super causa principali, continentia causae divideretur, et appellans in eadem causa cogeretur comparere coram diversis iudicibus, quod nimis dispendiosum et durum esset; et ideo prohibitum in l. *Nulli,* 10, cod. de Iudiciis, et in cap. *Dispendia litium,* 3, de Rescriptis, in 6; tum quia nimis durum esset appellanti, nedum ratione dispendii, sed etiam ratione suspicionis et inimicitiae iudicis *a quo* iam gravatus appellavit, si deberet iterum coram ipso causam prosequi et ab eo exspectare sententiam, cum maxime propter hoc suspecti et inimici prohibeantur esse iudices; cap. *Quod suspecti,* caus. 3, quaest. 5, ibi: *Quod suspecti et inimici iudices esse non debeant, et ipsa ratio dictat, et pluribus probatur exemplis.*

Appellatio legitima, ultra effectum suspensi- 19
vum, parit etiam effectum devolutivum, ita ut causae cognitio devolvatur ad iudicem *ad quem* appellatur, et ipse de iustitia appellationis cognoscere debeat, et non iudex *a quo;* imo iudex *ad quem* non solum cognoscere potest de iustitia appellationis, sed etiam, hac probata, causam principalem examinare, et etiam senten-

tialiter definire potest; l. *Eos qui*, § 1, cod. de Appell.; cap. *Dilectis filiis*, 55, et cap. *Ut debitus honor*, 58, de Appellat. Appellatio a sententia definitiva devolvit ad iudicem *ad quem*, non solum causam principalem, sed etiam eius accessoria; cap. *Dilectis filiis*, 55, de Appellat., in cuius summario sic praecise habetur: *Per appellationem legitime interpositam principale cum accessoriis ad iudicem appellationis defertur;* et Glossa ibi, verb. *Principale*, ubi dicit quod *idem iuris debet esse in accessorio quod in principali*. Et sic per talem appellationem a definitiva devoluta tota causa cum suis accessoriis ad iudicem *ad quem*, ipse debet iudicare an bene vel male fuerit iudicatum a iudice *a quo;* et si invenit quod bene iudicaverit, debet confirmare latam sententiam, sententiando quod a iudice fuerit bene iudicatum et ab appellante male appellatum, et si invenit quod iudex *a quo* male iudicaverit, debet latam sententiam cassare vel ipsam reformare, aliquid addendo, vel detrahendo, prout de iure opus fuerit sententiando, quod ab appellante fuerit bene appellatum, et a iudice male iudicatum. Nec tunc ipse iudex *ad quem* potest causam remittere ad iudicem *a quo*, sed tenetur eam propria sententia ultimare et definire; l. *Eos qui*, cod. de Appellat., et cap. *Ei qui appellat.* caus. 2, quaest. 6, § *Ab eo*, ubi sic praecise habetur: *Ab eo autem qui de appellat. cognoscit, non potest fieri recessus ad iudicem, a quo fuerit provocatum; quapropter remittendi litigatores ad provincias, remotam sibi occasionem, atque exclusam penitus intelligant, cum super omni causa interpositam provocationem, vel iniustam tantum liceat pronuntiare, vel iustam;* et Glossa, in cit. cap. *Ut debitus*, verb. *Alioquin*.

Appellatio a sententia interlocutoria, si sit probata legitima, et ex rationabili causa proveniens, devolvit totam causam, eiusque cognitionem ad iudicem *ad quem;* qui tunc non debet causam remittere ad iudicem *a quo*, sed ipsemet etiam de causa principali cognoscere, et ipsam terminare, seu sententialiter definire; cap. *Et debitus honor*, 59, de Appellat., ubi dicitur expresse: *Alioquin ipse procedet*. Si vero appellatio ab interlocutoria non fuerit probata legitima et rationabilis, debet iudex *ad quem* remittere causam principalem iudici *a quo*, et irrationabiliter et frivole appellantem in expensis alteri parti condemnare; cit. cap. *Ut debitus honor*, 59, de Appellat., ibi: *Cum autem* (scilicet quis ante sententiam) *ex rationabili causa putaverit appellandum coram eodem iudice, causa probabili appellat. exposita, tali videlicet, quae si forte probata deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat. Et si minus rationabiliter eum appellasse constiterit, illum ad inferiorem remittat, et in expensis alteri parti condemnet, alioquin ipse procedet*. In casu autem, quod iudex *a quo* iam 25
ipsi appellationi frivolae et illegitimae detulerit concedendo, verb. gr., apostolos dimissorios, vel reverentiales, tunc iudex *ad quem*, non obstante quod appellatio sit frivola et illegitima, adhuc potest in tota causa procedere, ipsamque totaliter terminare, nec tenetur, uti prius, ipsam remittere iudici *a quo*, cum ipse per talem delationem factam appellationi frivolae censeatur abdicasse a se omnem iurisdictionem quoad illam causam; cap. *Cum appellationibus*, 5, de Appellat., in 6, § *Si vero*, ubi sic praecise habetur: *Si vero iudex admittat eamdem* (scilicet appellationem frivolam) *licet tamen appellatio, quam ipsius iudicis delatio a superiore valeant refutari, quia tamen iudex ipse quantum in se fuit, a se iurisdictionem abdicavit, eamdem appellationi deferens minus iuste; totius causae decisio in superioris est potestatem transfusa, nec est illi causa de necessitate ulterius remittenda;* in tali igitur casu erit in plena libertate iudicis *ad quem* talem causam remittere, vel non, prout sibi libuerit, iudici *a quo*. Sic etiam Glossa, in cit. cap. *Cum appellationibus;* Ancharanus, ibi, num. 3: Anaclet. et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De effectu appellationis, in quo tam appel- 26
lantis et appellati, quam iudicis *a quo* et iudicis *ad quem* appellatum, officia continentur, adisis Cletzel., de Appellat., c. sexto, et ultimo per tot. Materia enim hic addenda, et praesertim a laudato auctore exornata, ampla adeo est, ut intra angustos limites huius additionis coarctari haud patiatur.

Articulus X. *Appellatio quoad attentata et revocationem eorum.*

Summarium. 1. Attentata idem sunt ac innovata contra ius, lite, seu appellatione pendente. - 2. Merito dicuntur innovata, quia, si nil innovetur, seu non fiat aliquid novi, non vocatur attentatum, sed potius continuatum. - 3. Attentare non dicitur is qui facit actum continuativum. - 4. Additur *contra ius* ad denotandum quod ea, quae fiunt de novo post appellationem ex concessione iuris, non dicuntur proprie attentata. - 5. Attentata, pendente appellatione a sententia definitiva, revocantur ante omnia per remedium *attentati*, ita ut iudex *ad quem* ante omnia debeat penitus revocare, nedum ea quae sunt innovata post appellationem interpositam, sed etiam ea omnia quae sunt innovata, et mutata medio tempore inter sententiam et appellationem, perinde ac si post eamdem appellationem innovata fuissent; dummodo postea intra decem dies appellatum sit. - 6. Non solum innovata post appellationem a definitiva sententia interiectam debent semper ante omnia per appellationis iudicem penitus revocari, sed etiam ea omnia, quae medio tempore inter sententiam et appellationem quae postmodum infra decendium interponitur, ab eadem contingit innovari, ac si post appellationem eamdem innovata fuissent, ad 7. - 8. Attentata autem, pendente appellatione a sententia interlocutoria, seu a gravamine, non revocantur ante omnia, sed debet prius iustificari causa appellationis. - 9. Assignatur ratio differentiae, ad 10. - 11. De attentatis. *Remissive*.

1 Attentata, prout ad praesens spectat, idem sunt ac innovata contra ius, lite, seu appellatione pendente. Colligitur ex l. *Unica,* ff. *Nihil novari appellatione interposita*, et ex toto
2 titulo 16, *Ut lite pendente nihil innovetur*. Et merito dicuntur innovata, quia, si nihil innovetur, seu non fiat aliquid novi, quod antea inceptum non fuerit, non vocatur attentatum,
3 sed potius continuatum. Attentare enim non dicitur is, qui facit actum continuatum, id est, qui continuat actum praecedentem, quia lis, seu appellatio non debet quemcunque sua possessione privare, et nemo tenetur desistere a continuatione sui iuris, aut possessionis, propter aliquam appellationem; Franciscus Herculanus, tom. V Tractatuum, tract. de Attentatis, c. 3, n. 4 et seqq.; Scaccia, quaest. 4, de Appellat., num. 70; Franchus, in c. *Cum teneamur,* 17, de Appellat., n. 1, et alii cum Rota, decision. 44, n. 1 et 2, de Appellation.
4 in novis. Et additur *contra ius* ad denotandum quod ea quae fiunt de novo post appellationem ex concessione iuris, non dicuntur proprie *attentata*. Et sic licet iudex *a quo* post appellationem praefigat appellanti terminum ad recipiendos apostolos, vel ad prosequendam appellationem, et similia, non committit vitium *attentati,* quia haec facit ex concessione iuris; c. *Personas,* 4, de Appellation., et Clementin. *Quamvis,* de Appellat. Sicuti etiam non diceretur iudex *a quo* aliquid innovare, vel attentare, si post appellationem prae timore dilapidationis fructuum faceret eos sequestrari, cum ei concedatur a iure; cap. *Quoties post,* caus. 2, q. 6, ubi expresse dicitur: *Quoties post auditam causam iudicem possessor appellat, fructus possessionis de qua agitur (dum sequendae audientiae eventus dubius est) merito sequestrantur,* et c. *Ab eo,* 3, de Sequestr. possession. et fructuum, ibi: *Ab eo, qui a sententia provocavit, fructus possessionis (si dissipentur ab ipso) possunt, lite pendente, rationabiliter sequestrari.*

5 Attentata, pendente appellatione a sententia definitiva, revocantur ante omnia per remedium *attentati,* ita ut iudex *ad quem* ante omnia debeat penitus revocare, nedum ea quae sunt innovata post appellationem interpositam, sed etiam ea omnia quae sunt innovata, et mutata medio tempore inter sententiam et appellationem, perinde ac si post eamdem appellationem innovata fuissent; dummodo postea infra decem dies appellatum sit. Sic praecise habetur
6 in c. *Non solum,* 7, de appellat., in 6. Non solum innovata post appellationem a definitiva sententia interiectam debent semper (exceptis casibus in quibus iura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis iudicem penitus revocari, sed etiam ea omnia quae medio tempore inter sententiam et appellationem, quae postmodum infra decendium interponitur ab eadem, contingit innovari, ac si post appellationem eamdem innovata fuissent. Et ratio est quia appellatio a definitiva eximit appellantem a iurisdictione iudicis *a quo* quoad illam causam, a cuius sententia appellavit, taliter quod durante appellatione, respectu illius causae non sit amplius proprius eius iudex, adeoque quidquid interim iudex *a quo* circa eam innovat, seu attentat, est ipso iure invalidum, tanquam factum a iudice non suo, et incompetente; c. *At si clerici,* 4, de Iudiciis, ibi: *Sicut etiam sententia a non suo iudice lata non tenet, ita et facta confessio coram ipso;* Et regul. 26, de Regulis iuris, in 6: *Ea quae fiunt a iudice, si ad eius non spectant officium, viribus non subsistunt.* Ratio autem 7
quare revocanda sint ante omnia etiam innovata, et attentata medio tempore inter sententiam et appellationem, quae postmodum infra decendium interponitur, ut dicit citatus textus, est quia sententia lata a iudice *a quo* non transit in rem iudicatam, nisi post decendium elapsum, textu expresso in c. *Quod ad consultationem,* 15, de Sententia, et re iudicata, et intra ipsum decendium stat in libertate condemnati appellare, vel non a sententia definitiva iudicis *a quo,* iuxta textum expressum in Authentic. *Hodie;* et in c. *Anteriorum,* 28, caus. 2, q. 6, adeoque intra id temporis a iure concessi ad appellandum nequeunt aliqua innovari a iudice *a quo,* aliter ea omnia tanquam attentata sunt revocanda statim a iudice *ad quem,* ut praeiudicialia contra ius libertati appellandi.

Attentata autem, pendente appellatione a 8
sententia interlocutoria seu a gravamine, non revocantur ante omnia, sed debet prius iustificari causa appellationis, et causa iustificata et probata, tunc revocantur, nisi tamen iudex *ad quem,* post devolutam ad se causam, per appellationem canonice inhibuerit iudici *a quo,* ne ulterius procederet, quia tunc omnia innovata a iudice *a quo* post inhibitionem essent ante omnia reducenda in statum pristinum per ipsum iudicem *ad quem,* textu expresso in c. *Non solum,* de Appellat., in 6, § *Illa vero,* ibi: *Illa vero, quae post appellationem interpositam ante definitivam sententiam innovantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, revocari non debent, nisi iudex appellationis (postquam sibi constiterit per appellationem emissam ex causa probabili fore ad se negotium devolutum) inhibeat canonice iudici a quo appellatum exstitit, ne procedat; tunc enim quidquid post inhibitionem huiusmodi fuerit innovatum, est (licet causa eadem non sit vera) per eumdem appellationis iudicem ante omnia in statum pristinum reducendum.* Ratio autem 9
quare attentata, pendente appellatione a sententia definitiva, debeant statim et ante omnia revocari, et attentata, pendente appellatione ab interlocutoria, non debeant revocari, nisi post-

quam fuerit iustificata appellatio, et constiterit veram esse causam appellandi, ratio, inquam, differentiae et disparitatis est, quia per sententiam definitivam finitur officium iudicis *a quo*, qui, postquam sententiam pronuntiavit, desinit esse iudex, l. *Iudex*, 55, ff. de Re iudicata, et per appellationem ab ea devolvitur tota causa ad iudicem *ad quem*, statim suspensa omni iurisdictione iudicis *a quo* absque ulla iustificatione causae appellandi. Unde si iudex *a quo* ulterius se immisceret causae illi, procederet sine iurisdictione et invalide ageret, ut colligitur ex cap. *At si Clerici*, 4, de Iudiciis. E contra vero per appellationem ab interlocutoria, non finitur totaliter officium iudicis *a quo*, qui, postquam sententiam pronuntiavit, remanet adhuc iudex; l. *Quoad iussit*, 14, ff. de Re iudicata; nec per appellationem ab ea devolvitur taliter causa ad iudicem *ad quem*, ut statim remaneat suspensa omnis iurisdictio iudicis *a quo*, absque ulla iustificatione causae appellandi, quia iudex *a quo*, non obstante tali appellatione, potest adhuc in causa procedere, si revocet gravamen, cap. *Cum cessante*, 60, de Appellat., et priusquam remaneat suspensa iurisdictio iudicis *a quo*, quoad effectum revocandi attentata, debet allegari et probari causa rationabilis appellandi, cap. *Ut debitus honor*, 59, de Appellat., et per hoc in appellatione ab interlocutoria necesse est ut prius constet de veritate causae appellationis, ut ex eventu litis sciatur, an attentata sint revocanda, nec ne. Glossa, in cit. cap. *Non solum*, 7, de Appellation., in 6, § *Illa vero*, verb. *Ante definitivam*, et ibi doctores passim.

ADDITIO EX ALIENA MANU.

De attentatis quoque fuse, aeque ac docte, more suo agit idem Cletzel., de Appellatione, illo ipso cap. 6 citato in praecedenti additione ad art. 9. 11

Articulus XI. *Appellatio quoad aliquos casus in quibus moraliter est illicita vel licita.*

Summarium. 1. Appellatio est illicita, et contra iustitiam, cum interponitur cum solo fine, ut causa longius protrahatur, et ne contra se iusta sententia proferatur, et sic appellans tenetur de damnis illatis. - 2. Affertur clarissima ratio. - 3. Appellatio est penitus illicita in causa quam appellans scit esse iniustam, et talis appellans tenetur ad integram restitutionem damnorum illatorum. - 4. Appellatio est illicita et peccaminosa, si fiat a iudice catholico ad iudicem acatholicum, seu alterius fidei. - 5. Condemnatus a iudice non habente sufficientes probationes pro illo condemnando, licet revera sit reus coram Deo, nihilominus potest ab illa sententia licite appellare. - 6. Ipse enim condemnatus, uti non sufficienter convictus in tali casu, iustissime appellaret. - 7. Benedictus XIV statuit ne appellationes, per quas retardetur exsecutio a tribunalibus recipiantur. - 8. Quando tales appellationes, inhibitionesque nullae fiunt. - 9. Excipiuntur aliquot casus. - 10. Quam poenam incurrunt notarii non servantes formam. - 11. Quando appellatio admitti nequit. - 12. Quando vero admitti nequit appellatio a gravamine. - 13. Appellatio suspensiva, ubi locum non habet, non intelligitur inducta per ea quae disposita sunt circa valorem citationum cameralium in partibus. - 14. Quo in casu appellatio irrationabilis permissa sit iudicio episcopi. - 15. Infra quot dies a die collationis interponenda sit appellatio ab irrationabili iudicio episcopi. - 16. Quando appellatio ab irrationabili iudicio episcopi non permittatur. - 17. Modo in concursu observata fuerit, et examine forma ibi praescripta. - 18. In huiusmodi appellationis iudicio quando iudex *ad quem* non possit pronuntiare. - 19. Omnimodam fidem habebit episcopo *a quo* ex informata conscientia ipsi revelaverit, et secreti legem custodiet. - 20. Et in huiusmodi iudicio duae conformes faciunt rem iudicatam. - 21. Appellatio a iudicio episcopi super parochia liberae collationis admittitur in devolutivo tantum. - 22. Appellatio a iudicio episcopi instituentis, si id conforme sit iudicio patroni praesentantis, non admittitur, nisi in devolutivo. - 23. Si vero episcopus postponendum censuerit eum, quem patronus praeelegerit, huius appellatio admittitur etiam in suspensivo. - 24. Appellatio a sententia lata super nullitate matrimonii semper suspendit exsecutionem. - 25. Appellatio in causis matrimonialibus praecludi nequit per acta poenalia. - 26. Appellatio a sententia pro nullitate professionis regularis est interponenda et prosequenda. - 27. Appellatio ab unica sententia lata pro nullitate professionis semper suspendit exsecutionem. - 28. Et licet non interposita fuerit, res non dicitur iudicata, nec professus exire potest e claustro. - 29. Appellantes ad futurum concilium excommunicantur. - 30. Appellantes a gravamine ad potestatem saecularem excommunicantur. - 31. Clericus ob crimen occultum ab episcopo suspensus non potest appellare. - 32. Appellatio cum inhibitione in suspensivo a quibus concedi prohibetur ex constit. Benedicti XIV.

1 Appellatio est illicita et contra iustitiam, cum interponitur cum solo fine ut causa longius producatur, et ne contra se iusta sententia proferatur, et sic appellans tenetur de damnis illatis. Colligitur ex cap. *Omnino*, 27, caus. 2, quaest. 6, ubi sic praecise habetur: *Omnino puniendus est, ut quoties iniusta appellatio pronuntiatur, sumptus quos, dum sequerentur, adversarius impendit, reddere cogatur, non simplos, sed quadruplos.* 2 Et ratio est clara, quia talis appellans magnam iniuriam infert iudici *a quo* appellat, et magnam iniustitiam committit in proximum, quem cogit ad indebitas expensas, protrahendo iniuste causam sua iniqua appellatione; sic divus Thomas, 2-2, quaest. 69, art. 3, in corpore, his praecisis verbis: *Duplici de causa contingit aliquem appellare: uno quidem modo confidentia iustae causae, quia scilicet iniuste a iudice gravatur, et sic licitum est appellare...; alio modo aliquis appellat causa afferendae morae, ne contra eum iusta sententia proferatur, et hoc est calumniose se defendere, quod est illicitum...: facit enim iniuriam et iudici, cuius officium impedit, et adversario suo, cuius iustitiam, quantum potest, perturbat; et ideo, sicut dicitur caus. 2, q. 6, omnino puniendus, cuius appellatio iniusta pronuntiatur.* Et corroboratur auctoritate S. Bernardi, lib. III de Consideratione, c. 2, num. 7: *Iniqua autem omnis appellatio ad quam iusti-*

tiae inopia non coegit. Appellare, non ut graves, sed si gravaris, licet... Qui igitur non gravatus appellat, liquet quia aut gravare intendit, aut tempus redimere. Non est autem suffugium appellatio, sed refugium.

3 Appellatio est penitus illicita in causa quam appellans scit esse iniustam, et talis appellans tenetur ad integram restitutionem damnorum illatorum. Desumitur ex cit. cap. *Omnino*, 27, caus. 2, q. 6, in cuius etiam summario expresse habetur: *Iniuste appellans omnino puniendus est.* Et confirmatur ex cap. *Cum speciali*, 41, de Appellat., § *Porro*, ubi pontifex Innocentius III declarat appellationem institutam fuisse ne innocentes in causis iustis a iudicibus subalternis opprimantur, non vero ut in causis iniustis iniquitas appellantium defendatur, ibi: *Cum appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed in praesidium innocentiae institutum;* et ad hoc facit auctoritas sancti Bernardi, lib. III de Consideratione, c. 2, num. 7, amplexa et adducta a sancto Antonino, t. III Summ. historialis, pag. 48 editionis Lugdunensis anni 1587, his verbis: *Non est appellatio suffugium, sed refugium: sed antido-*
4 *tum versum est in venenum.* Appellatio est illicita et peccaminosa, si fiat a iudice catholico ad iudicem acatholicum, seu alterius fidei. Habetur expresse in c. *Catholicus*, 32, caus. 2, q. 6, his verbis: *Catholicus qui causam sive iustam sive iniustam ad iudicium alterius fidei iudicis provocat, excommunicetur* [1]. Et in eius summario sic clarissime dicitur: *Excommunicatur catholicus qui committit causam suam iudicio alterius fidei.* Et sic tenet expresse S. Thomas, 2-2, q. 69, art. 3, ad primum, his verbis: *Quia non praesumitur esse rectitudo, ubi vera fides non est, ideo non licet catholico ad infidelem iudicem appellare, secundum illud causae 2, quaest. 7, c. Catholicus*, etc. Nam et Apostolus, I Epist. ad Corinthios, c. VI, vers. 5 et 6, arguit eos qui iudicio contendebant apud infideles. Verba Apostoli sunt ista praecisa: *Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater cum fratre iudicio contendit, et hoc apud infideles.* Et in summario huius capitis clarissime dicitur: *Corripit eos, quod iudicio contenderent coram iudice ethnico* [2].

5 Condemnatus a iudice non habente sufficientes probationes pro illo condemnando, licet revera sit reus coram Deo, nihilominus potest ab illa sententia licite appellare, quia, licet sit reus coram Deo et in foro interiori, non est tamen reus in foro exteriori et coram iudice qui ferre debet sententiam iuxta allegata et probata. Unde, cum iudex, iuxta allegata et probata, non habeat sufficientes probationes ad ferendam talem sententiam condemnationis, poterit condemnatus licite ab ipsa appellare tanquam illegitime prolata. Colligitur ex cap. *Ei qui appellat*, 41, caus. 2, q. 6, § *Item sententia*, ubi sic praecise habetur: *Item sententia contra solitum ordinem iudiciorum a praeside prolata auctoritatem rei iudicatae non habet.* Et sic habetur etiam in l. *Prolatam*, 4, cod. de Sententiis et interlocutionibus omnium iudicum, lib. VII, tit. 45. Ipse enim condemna- 6
tus, uti non sufficienter convictus, in tali casu iustissime appellaret, ut desumitur ex cap. *Nos in quemquam*, 1, caus. 2, quaest. 1, per haec praecisa verba S. Augustini ibi adducta: *Nos in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi aut in convictum aut sponte confessum.* Et in summario huius capitis expresse dicitur: *Damnari non valet, nisi aut convictus aut sponte confessus.* Vide supra, verb. *Accusatus*, n. 5, 6 et 7.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

Appellationes omnes, et inhibitiones per quas 7
retardetur exsecutio aut impediatur processus ad ulteriora in iis quorum exsecutio a Tridentino, vel constitutionibus apostolicis commissa est locorum ordinariis, addita clausula *Appellatione vel inhibitione quacunque postposita*, ne a tribunalibus recipiantur, statuit Benedictus XIV, const. incip. *Ad militantis*. Quae ap- 8
pellationes inhibitionesque si concedantur, praeterquam quod eius statutum violatur, nullae sunt; ibid., § 38.

Excipiuntur tamen casus qui forte occurre- 9
rint singulares ab hac regula eximendi; tunc vero ne dentur monitoria, citationesque vetat, nisi prius in supplici libello ad hoc porrigendo facti circumstantia peculiaris clare exponatur cum aliquo documento semiplene saltem eamdem circumstantiam verificante; ibid., § 39. Et notarii non servantes talem formam, infa- 10
miam et inhabilitatem incurrunt, cum poenis pecuniariis; ibid. § 40.

Appellatio admitti nequit nisi legitime inter- 11
posita et in casibus a iure permissis; ibid., § 43. Appellatio a gravamine admitti nequit, 12
nisi probato gravamine non reparabili per definitivam; ibid.

Appellatio suspensiva, ubi locum non habet, 13
non intelligitur inducta per ea quae disposita sunt circa valorem citationum cameralium in

[1] Vide Berardum in Gratiani decretum, part. I, c. 15, pag. 197, ubi de hoc canone disserens ait: « Frustra in Africanis codicibus aut conciliis quaeritur; » tum: « Ad hanc sane rem nullus huc usque proditus est canon. »

[2] Intelligitur autem haec prohibitio de catholicis qui inter catholicos vivunt; nam illi nostrates, qui in terris infidelium negotiationis causa commorari permittuntur, nihil peccant si coram ipsorum iudicibus vel actores compareant vel rei. Dominicus Soto, de Iust. et Iure, lib. V, quaest. 6, art. 3. Confer S. Thomam, lect. 2 in cit. cap. (EDIT. BARBIEL.)

partibus. Idem, tom. I, constitutione 165 incip. *Romanae,* § 14.

4 Appellatio ab irrationabili iudicio episcopi a Pio V permissa est in devolutivo tantum. Idem, constit. 68 incip. *Cum illud,* § 2; sicut etiam tacite a concilio Tridentino. Idem, ibid., 5 § 15. Appellatio ab irrationabili iudicio episcopi infra decem dies a die collationis est interponenda. Idem, ibid., § 7, ibique traditur forma transferendi acta coram iudice *ad quem.* 6 Appellatio ab irrationabili iudicio episcopi non permittitur, non probato gravamine, tam quoad doctrinam ex actis, quam quoad reliqua, sal- 7 tem extraiudicialiter. Idem, ibid. Intellige tamen, ubi servata fuerit in concursu et examine forma 8 ibi praescripta. Idem, ibid. In huiusmodi appellationis iudicio iudex *ad quem* non potest pronuntiare nisi comperto gravamine, et secundum *acta,* tam quoad doctrinam quam quoad 9 reliqua. Idem, ibid., § 16. In iis vero quae episcopus *a quo* ex informata conscientia ipsi revelaverit, omnimodam fidem ei habebit, et 10 secreti legem custodiet. Idem, ibid. Et in huiusmodi iudicio duae conformes faciunt rem iudicatam. Idem, ibid., § 17.

11 Appellatio a iudicio episcopi super parochiali liberae collationis admittitur in devolutivo tantum. Idem, tom. II, constitut. 4 incip. *Reddi-* 12 *tae.* Appellatio a iudicio episcopi instituentis, si id conforme sit iudicio patroni praesentantis, non admittitur nisi in devolutivo. Idem, 13 ibid. Si vero episcopus postponendum censuerit eum quem patronus ecclesiasticus tanquam digniorem praeelegerit, huius appellatio admittitur etiam in suspensivo. Idem, ibid.

14 Appellatio a sententia lata super nullitate matrimonii in quacunque instantia semper suspendit exsecutionem. Idem, tom. I, constit. 33 15 incip. *Dei miseratio,* § 11. Appellatio in causis matrimonialibus praecludi nequit per acta poenalia inter partes inita. Idem, tom. I, constit. 85 incip. *Nimia,* § 7.

16 Appellatio a sententia pro nullitate professionis regularis prolata, a defensore professionum est interponenda et prosequenda. Idem, 17 tom. II, constit. 47 incip. *Si datam.* Appellatio ab unica sententia lata pro nullitate professionis semper suspendit exsecutionem. Idem, ibid. 18 Et licet non interposita fuerit, res non dicitur iudicata, nec professus exire potest e claustris. Idem, ibid.

19 Appellantes ad futurum concilium excommunicantur, et respective interdicto subiiciuntur. Idem, tom. I, constitut. 14 incip. *Pastora-* 30 *lis,* § 2. Appellantes a gravamine vel futura exsecutione litterar. apostolicarum ad potestatem saecularem, excommunicantur. Idem, ibid., § 12.

31 Clericus ob crimen occultum ab episcopo suspensus a susceptis vel a suscipiendis ordinibus non potest appellare, sed tantum suas querelas ad Sedem Apostolicam deferre; et si appellet, ac in ordine ministret, incurrit irregularitatem. Idem, de Synodo dioecesana, lib. VII, c. 71, a num. 3 ad 5. Vide verb. *Ordo,* art. 3, a num. 84 ad 87, ubi ad id afferuntur varia decreta.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Appellatio cum inhibitione in suspensivo 32 concedi prohibetur ex constit. Benedicti XIV, *Ad militantis,* cit. ab auctore num. 7, non obstante quacunque contraria consuetudine etiam immemorabili aut privilegio, sub poena nullitatis actorum etiam, quoad citationes expediri solitas coram signaturae praefecto, ad effectum comparendi aut adeundi eamdem signaturam:

I. A decretis, quorum exsecutio a Tridentino demandata est locorum ordinariis, etiam uti Sedi Apostolicae delegatis, appellatione vel inhibitione quacunque postposita.

II. Ab eorum decretis, tam in visitatione quam extra, circa cultum divinum conservandum, vel augendum, et praecipue circa missae celebrationem.

III. A decretis cogentibus clericos, tam saeculares quam regulares, etiam monachos, et exemptos ad processiones publicas; servata tamen forma constitut. S. Pii V, *Et si mendicantium,* et circa praecedentias in eisdem inter dictos clericos, vel associatione cadaverum, delatione umbellae, etc., ac super observantia censurarum etiam episcopalium et festorum dioecesum.

IV. A decretis circa curam animarum, et sacramentorum administrationem, aliaque parochialia munera, etiam quoad exemptos, tam saeculares, quam regulares.

V. A deputatione vicariorum, etiam perpetuorum, cum assignatione congruae, in parochialibus perpetuo unitis quibuscunque ecclesiis, aut locis piis.

VI. A visitatione dictarum ecclesiarum parochialium, et aliarum quarumcunque, quomodolibet exemptarum, et a decretis circa earumdem reparationem et curam animarum.

VII. A decretis, quibus episcopi, etiam uti Sedis Apost. delegati, cogunt rectores ecclesiarum parochialium, aut baptismalium, ob populi numerositatem sibi tot sacerdotes adiungere, quot sufficiant ad sacramentorum administrationem, aut quibus ob grave populi incommodum ad haec percipienda, ipsis etiam invitis, novas parochias constituunt, cum assignatione competentis portionis; vel quibus tandem ob paupertatem, et in caeteris casibus, a iure permissis, perpetuo alia simplicia beneficia uniunt.

VIII. A deputatione coadiutorum, aut vicariorum parochialium ecclesiarum ob earum rectorum illitteraturam, vel suspensionem, aut

etiam privationem, quando turpiter et scandalose vivunt, si moniti, incorrigibiles perseverant.

IX. A translatione beneficiorum simplicium, etiam iurispatronatus, ex ecclesiis collapsis, quae ob inopiam reparari nequeunt, in matrices aut alias ecclesias, cum omnibus emolumentis et oneribus; vocatis iis quorum interest: et a decretis cogentibus patronos, rectores, beneficiatos, aut parochianos ad restaurationem ecclesiarum parochialium, servata forma Trident., sess. 21, cap. 7.

X. A censuris, sequestratione et subtractione fructuum contra curam animarum habentes, non residentes.

XI. A denegatione, revocatione, suspensione, vel restrictione facultatis audiendi saecularium confessiones contra sacerdotes non parochos, etiam regulares.

XII. A divisione, seu distinctione parochiarum, earumque institutione in titulum, iuxta Trid., sess. 24, de Reform., cap. 13, ubi parochiae, vel certos non habent fines, qua de causa earum rectores promiscue petentibus sacramenta administrant, vel nullae sunt.

XIII. A deputatione oeconomi tempore parochialis ecclesiae vacantis; sicut et ab indictione concursus, relatione examinatorum, et praeelectione, et provisione episcopi in eodem concursu.

XIV. A decretis contra habentes publicas lectiones, nec non praedicationem verbi Dei sine licentia episcopi, etiam a regularibus in alienis ecclesiis, et in suis, non petita eius benedictione, iuxta constit. Clem. X, *Superna*.

XV. A decretis circa clausuram monialium, ac punitionem delinquentium in eam, et personas intra eam degentes. Item circa examen pro approbatione, vel reprobatione confessariorum earumdem, tam ordinariorum quam extraordinariorum, et tam saecularium quam regularium, quomodolibet exemptorum, etiam pro monialibus subiectis iisdem regularibus, sicuti et contra earumdem ministros, tam pro mala administratione, quam pro reddenda singulis annis bonorum ratione ac demum circa quorumcunque illarum officialium amotionem, servata forma, quoad regulares et exemptos, constit. Gregor. XV, *Inscrutabili*.

XVI. A pastoralis visitatione dioecesis, et praesertim monasteriorum commendatorum, abbatiarum, prioratuum et praeposituarum, in quibus non viget regularis observantia, ac beneficiorum tam curatorum quam non, saecularium et regularium qualitercunque commendatorum, etiam exemptorum; et ab exsecutione decretorum in ipsa visitatione factorum: sicuti et ab illis factis extra visitationem pro conservatione et reparatione disciplinae ecclesiasticae circa vitam, mores, honestatemque quorumcunque clericorum, ac luxum, comessationes, choreas, ludos, crimina, et saecularia negotia evitanda, ad formam tamen decretorum Congreg. Episc. edit. an. 1600, de mandato Clem. VIII.

XVII. A decretis cogentibus praesentatos, electos, vel nominatos a quibusvis ecclesiasticis personis, etiam Sedis Apost. nuntiis, ad se subiiciendum examini ordinariorum, antequam instituantur et confirmentur.

XVIII. A denegatione promotionis ad sacros ordines, et a suspensione susceptorum ob crimen occultum, sive ex informata conscientia.

XIX. A praefixione termini pro punitione regularis episcopo non subiecti, degentis intra claustra, sed extra notorie, scandalose delinquentis, facienda a suo superiore, et pro notitia punitionis huiusmodi, episcopo danda.

XX. A censuris, aliisque provisionibus contra concubinarios; et etiam contra detinentes mulieres suspectas domi, aut extra.

XXI. A privatione privilegii fori, et a decretis contra clericos, non incedentes in habitu, et tonsura; et in aliis casibus, a Trident. praescriptis, sess. 14, cap. 6 et 23, de Reform.

XXII. Ab approbatione, et reprobatione patrimonii, pensionis, aut beneficii, quoad promovendos ad sacros ordines.

XXIII. A convocatione capituli, facta ab episcopo pro deliberando aliquo negotio cum voto capitularium, ad ipsius tamen vel suorum commodum non spectante.

XXIV. A decretis circa conversionem tertiae partis quorumcunque proventuum, et obventionum tam dignitatum quam canonicatuum, et personatuum, portionum, et officiorum in distributiones quotidianas, earumque divisionem inter dignitates obtinentes, et alios divinis interessentes in ecclesiis cathedralibus et collegiatis, in quibus nullae sunt huiusmodi quotidianae distributiones, vel sunt ita tenues, ut verisimiliter negligantur, iuxta Trident., cap. 3, sess. 21, et sess. 22, cap. 3 de Reform.

XXV. Ab exsecutione piarum dispositionum, tam in ultima voluntate quam inter vivos, iuxta idem Trident., dicta sess. 22, cap. 8.

XXVI. A visitatione hospitalium et quorumcunque piorum locorum, etiam exemptorum, et a laicis administratorum, collegiorum, confraternitatum, eleemosynarum, montium pietatis, ac a cognitione et exsecutione pertinentium ad Dei cultum, et pauperum sustentationem; atque a ratione administrationis eorumdem locorum, singulis annis episcopo reddenda; nisi aliter in ipsorum institutione et ordinatione expresse cautum fuerit, iuxta cit. cap. 8, sess. 22, et cap. 15, sess. 7, cap. 9, sess. 22, cap. 8, sess. 25.

XXVII. Ab examine, suspensione, vel remotione quorumcunque notariorum, scribentium in causis ecclesiasticis, iuxta cap. 10, dictae sess. XXII.

XXVIII. Ab erectione seminarii, et praefi-

xione taxae imponendae dignitatibus, personatibus, officiis, praebendis, portionibus, abbatiis et prioratibus cuiuscunque ordinis, etiam regularium, hospitalium (quae dantur in titulum, vel administrationem) beneficiis quibuscunque, tam regularium quam iurispatronatus, exemptorum, et nullius dioecesis, vel annexis aliis ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, aut quibusvis locis piis, licet exemptis: ac tandem imponendae redditibus, pertinentibus ad fabricas ecclesiarum, confraternitates et monasteria omnia, non tamen Mendicantium, et decimis, quacunque ratione spectantibus ad laicos, et milites cuiuscunque militiae, aut ordinis (excepto Hierosolymitano) nec ab unione aliquot beneficiorum simplicium; sicuti neque a decretis contra scholasterias obtinentes, quibus lectionis, vel doctrinae munus ad docendum, aut per se, aut per alios, est annexum. Nec denique a quibuscunque provisionibus, curam, directionem et administrationem seminarii respicientibus, iuxta Trident., sess. 13, de Reformat., cap. 18.

XXIX. A reddenda ratione administrationis gestae ab oeconomo, et vicario capitulari tempore sedis episcopalis vacantis, iuxta Trident., sess. 24 de Reform., cap. 16.

XXX. A comminatione excommunicationis a iure latae, et a sententia suspensionis et interdicti, nisi appellatio fuerit interposita ex capite nullitatis: et e converso, a sententia absolutionis ab iisdem censuris.

XXXI. Ab exsecutione quorumcunque aliorum decretorum, locorum ordinariis a Trident. et const. Pii IV, *Benedictus Deus,* demandata.

XXXII. In praedict. omnibus causis permittitur simplex dumtaxat, et extraiudicialis recursus ad Sanctam Sedem, et iuxta earum naturam appellatio in solo devolutivo, ad quos de iure sine retardatione legitimae exsecutionis decretorum super eisdem causis: nunquam autem admittenda, nisi prius constito de legitima eius interpositione, et in causis a iure permissis.

XXXIII. Si denegatum fuerit instrumentum sententiae a qua appellatur, appellans tenetur producere in actis eius copiam simplicem, et in inhibitione exprimenda est conditio, quatenus vero tenor insertus vere, et in substantialibus cum originali concordet, eodemque originali praesentes litterae sint in tempore posteriores, alioquin nullae, et irritae censeantur sub infrascriptis poenis respectu notariorum, ut seq. num. 35.

XXXIV. Si appellatum fuerit a gravamine, quod per definitivam reparari nequit, si hoc est de carceratione iam secuta cum mandato verbali, non admittitur appellatio, nisi prius constito de carceratione per depositionem duorum saltem testium; et interim appellans remanere debet in carcere, donec aliter decisum fuerit. Si vero gravamen est de censuris iam prolatis vel de comminatione carcerationis, torturae aut censurarum, observanda est dispositio decretorum Congr. Episcoporum sub Clement. VIII, iuxta declarationes Benedicti XIII in appendice ad Conc. Rom. ad 12 et 13 decretum Clem. VIII.

XXXV. Ab hac generali regula denegandae appellationis pontifex excipit particulares casus, in quibus per Trid. constitut. apostolic. aut communem doctorum sententiam in suspensivo admitti potest: serio tamen expendendis a iudice superiori, an sint de exceptis; et tunc aliter non concedenda, nisi adiecta hac clausula: — Nos enim, attentis iuribus, et supplici libello nobis praesentatis atque in actis exhibitis, sicut praefertur, inhibendum esse speciali rescripto mandavimus — sub poena nullitatis; notariis vero infamiae, et perpetuae inhabilitatis ad officium notarii in causis ecclesiasticis exercendum ipso facto incurrenda, si praesumpserint citationes cum inhibitione expedire sine tali speciali rescripto, eius productione et insertione praedictae clausulae in actis; et insuper quoad notarios Urbis quinquaginta ducatorum auri de camera, huic pro una medietate, et pro altera parti recurrenti, sin minus locis piis, arbitrio pontificis applicandorum.

XXXVI. Item excipiuntur monitoria in causis privilegiatis coram auditore camerae apostolicae, eiusque locum tenentibus, etiam in prima instantia tractandis, iuxta praescriptum constit. Pauli V *Universi,* et citatas declarationes Bened. XIII. Quae si expediantur ultra montes, offerri prius debet supplex libellus, universam facti speciem clare continens, et praevio eiusdem auditoris camerae rescripto de ipsis expediendis, sub poenis, ut supra, in notarios, aliter expedientes.

XXXVII. Denique in cit. Const. *Ad milit.*, § 42, statuitur ut causae omnes, tam civiles quam criminales, ad forum ecclesiasticum pertinentes, exceptis privilegiatis et aliis de iure excipiendis, in prima instantia coram locorum ordinariis cognoscantur, nec a quoquam avocari possint, nisi per viam legitimae appellationis.

APPLICATIO MISSAE

Vide verb. Missa, *art.* 2 *et* 7, *per tot.*

APPROBATIO PRO CONFESSIONIBUS EXCIPIENDIS

Articulus I. *Quoad varia quae concernunt confessariorum approbationem.*

Summarium. 1. Approbatio est authenticum iudicium, seu declaratio de idoneitate et sufficientia sacerdotis ad audiendas confessiones, facta ab habente potestatem episcopalem vel quasi episcopalem. - 2. Hinc patet quod approbatio non sit collatio iurisdictionis; sed ista duo inter se differunt. - 3. Approbatio enim est actus intellectus, seu iudicium quo episcopus vel superior solum iudicat sacerdotem A, v. g., esse idoneum et sufficientem ad audiendas confessiones. - 4. Collatio vero iurisdictionis est actus voluntatis quo superior confert seu dat tali sacerdoti potestatem in suos subditos ad audiendas eorum confessiones. - 5. Approbatio stare potest sine iurisdictione. - 6. Approbatio ordinarii praerequiritur ad valide absolvendum saeculares. - 7. Approbatio praerequiritur etiam ad valide absolvendum a peccatis venialibus, et a peccatis mortalibus alias confessis; ad 9. - 10. Approbatio ad beneplacitum, seu absque temporis limitatione concessa, non exspirat per mortem vel amotionem ab officio ipsius concedentis. - 11. Approbatio ad beneplacitum quibuscunque etiam regularibus concessa, quandocunque revocari potest. - 12. Et potest reduci ad tempus limitatum. - 13. Quo tempore limitato elapso, exspirat sine alia revocatione. - 14. Ante vero finitum tale tempus non potest sine causa revocari; imo, sine gravi causa, neque prorogatio debet denegari. - 15. Approbatio confessariorum pro locis exemptis pertinet ad episcopum intra cuius dioecesim existunt loca exempta, non autem ad praelatum loci. - 16. Secus vero si locus sit nullius dioecesis. - 17. Generaliter loquendo, approbatio potest dari ab episcopis, ab eorum vicariis in spiritualibus, a vicariis capitularibus sede vacante, ab abbatibus, commendatariis, prioribus et aliis habentibus proprium territorium, et a generalibus et provincialibus regularibus quoad suos subditos. - 18. Approbatio potest dari etiam ab episcopis electis et confirmatis, licet nondum consecratis. - 19. Non autem ab episcopis praecise electis et nondum consecratis, et praecise titularibus. - 20. Quod dari possit a vicariis generalibus, capitularibus, abbatibus, commendatariis, generalibus et provincialibus, ostenditur, ad 23. - 24. Approbatio nequit dari a parochis pro suis parochianis. - 25. Imo parochi nequidem possunt sibi in confessarium eligere simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario. - 26. Approbatio an dari possit a nuntiis et legatis in suis respective provinciis; ad 30. - 31. Licet nuntii sive legati in suis provinciis dicantur ordinarii, non tamen sunt ordinarii naturales, sed quasi extraordinarii et superinducti. - 32. Nec ex quo dicatur quod nuntii et legati possint in suis provinciis omnia quae possunt episcopi in suis dioecesibus, sequitur quod possint omnia simpliciter et absolute quae possunt episcopi; ad 33. - 34. Quamvis nuntii habeant potestatem episcopali maiorem, non tamen simpliciter, sed solum ratione eorum quae episcopis non competunt aut non conceduntur. - 35. Non constat nuntios habere privilegium approbandi confessarios et ordines conferendi in sua provincia absque licentia dioecesani. - 36. Ex hucusque adductis videtur sequi quod nuntii non possint approbare confessarios, nec ordines conferre sine licentia dioecesani. - 37. Unde, nisi nuntii et legati speciali facultate sint muniti post concilium Tridentinum in praedictis casibus et causis ab ipso episcopis reservatis, nullatenus se ingerere possunt. - 38. An haec specialis facultas sit eis post concilium concessa. - 39. Approbatio debet dari ab episcopo illius loci in quo confessarius confessiones audit; ad num. 40. - 41. Hinc sacerdos sive saecularis sive regularis approbatus in una dioecesi non potest audire confessiones extra illam. - 42. Regulares in dioecesi in qua sunt approbati possunt audire confessiones omnium saecularium, etiam ex aliis dioecesibus confluentium. - 43. Imo regulares in dioecesi in qua sunt approbati possunt absolvere confluentes ex aliis dioecesibus, a casibus in ipsis reservatis, nisi eosdem poenitentes noverint in fraudem reservationis ad alienam dioecesim pro obtinenda absolutione migrasse. - 44. Approbatio petita et non obtenta ab ordinario, licet iniuste denegetur, non sufficit, nec pro confessario saeculari, nec pro regulari; ad 46. - 47. Approbatio ordinarii pro confessionibus saecularium est necessaria regularibus, etiamsi sint lectores et in theologia magistri. - 48. Imo ipsi, sicuti et caeteri alii sacerdotes, possunt examinari, etiamsi essent examinatores synodales, non obstantibus privilegiis etiam cruciatae. - 49. Regulares praevio examine semel approbati, non possunt iterum ab eodem episcopo examinari. - 50. Imo, nedum non possunt ab eodem episcopo iterum examinari, sed neque ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, nisi nova superveniente causa, quae ipsas confessiones concernat. - 51. Interveniente tamen aliqua rationabili et iusta causa, possunt ab eodem episcopo suspendi. - 52. Quilibet confessarius, quantumvis regularis, simpliciter approbatus ab episcopo antecessore, potest iterum examinari, et si minus idoneus repertus fuerit, reprobari ab episcopo successore. - 53. Quamvis autem iterum examinare eos possint, non tamen ad hoc aliqua lege obligante tenentur. - 54. Licet autem possint iterum examinari ab episcopo successore, non tamen iterum examinari possunt a vicario capitulari sede vacante, nec ab ipso revocari potest eorum facultas, et approbatio habita ab episcopo, seu ordinario defuncto, ad 57. - 58. Et neque vicarius apostolicus examinare potest approbatum ab episcopo. - 59. Et multo minus vicarius generalis episcopi. - 60. Regulares generaliter idonei reperti debent sine limitatione temporis, loci, et personarum, approbari, ad differentiam eorum qui non adeo idonei reperti, possunt admitti cum limitata facultate ad arbitrium ordinariorum. - 61. Et hoc expresse decretum, nedum a Sac. Congr. Episc. et Reg., sed etiam a Clemente X, in const. incip. *Superna*. - 62. Ex quibus clare patet, quod approbare regulares cum limitata facultate relinquitur arbitrio ordinariorum, solum quoad illos, qui non adeo idonei reperti fuerint; quoad illos vero qui ad audiendas confessiones idonei generaliter reperti fuerint, generaliter quoque et indistincte absque aliqua limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis personarum decernitur esse admittendos. - 63. Regulares sine approbatione ordinarii nequeunt excipere confessiones Tertiariorum, qui vivunt in propriis domibus, licet habeant requisita pro Tertiariis. - 64. Possunt autem regulares sine approbatione episcopi, et cum sola approbatione sui praelati regularis audire confessiones illorum saecularium, qui sunt vere de familia in suis monasteriis, et continui commensales. - 65. Secus vero illorum qui tantum ipsis deserviunt, et cum saecularibus exteris extra monasterium habitant et vivunt. - 66. Vere autem de familia, et continui commensales ad fruendum hoc privilegio dicuntur omnes Oblati, Donati, seu Tertiarii, atque etiam saeculares qui religiosis deserviunt, et intra eorum monasteriorum septa ac domos resident, et sub eorum obedientia vivunt, licet non ratione voti, sed ratione servitutis. - 67. Isti namque eximuntur a subiectione ordinariorum, et gaudent privilegiis religiosorum quibus inserviunt, quamvis salario sint stipendiati. - 68. Hinc famuli religiosorum diu noctuque degentes in eorum monasteriis, sub omnimoda subiectione eorum praelatorum possunt absolvi a confessariis regularibus approbatis a solo suo praelato re-

gulari, sine approbatione et facultate episcopi seu ordinarii loci. - 69. Hoc tamen privilegio non gaudent saeculares illi, qui tantum ipsis monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia, nec continui commensales, et cum saecularibus exteris extra monasteria habitant et vivunt. - 70. Nec hoc privilegio gaudent advenae qui in monasteriis regularium infirmantur. - 71. Regulares approbati ad confessiones saecularium audiendas, nequeunt omnes simul unius conventus suspendi a locorum ordinariis. - 72. Nec confessarii regularium restringi debent ad duo pro qualibet ecclesia. - 73. Confessarii ubicunque, etiam Romae approbati, licet etiam sint regulares, non possunt hodie audire confessiones extra territorium approbantis absque licentia ordinarii loci. - 74. Unde revocatum remanet privilegium concessum a Sixto V. congregationi Presbyterorum S. Mariae de Vallicella de Urbe, et fortasse etiam aliis, sive principaliter, sive per communicationem, quod approbati semel in Urbe, non indigeant iterum ab ordinariis approbari, sed sufficiat se coram eis praesentare, ad 75. - 76. Confessarii etiam regulares in vim bullae Cruciatae a poenitentibus ad audiendas eorum sacramentales confessiones electi nullatenus confessiones huiusmodi audire possunt sine approbatione ordinarii loci, in quo ipsi poenitentes degunt, et confessarios eligunt, vel ad excipiendas confessiones requirunt. - 77. Nec ad hoc suffragatur approbatio semel, vel pluries ab aliis ordinariis aliorum locorum, et dioecesum obtenta, etiamsi poenitentes subditi forent illorum ordinariorum, qui confessarios electos approbassent. - 78. Confessiones autem aliter deinceps faciendae et excipiendae (praeterquam in mortis articulo) declarantur nullae et invalidae, et confessarii ipso iure pronunciantur suspensi, et rigide puniendi ab ipsis locorum ordinariis. - 79. Quaecumque contraria opinio damnatur, et contraria consuetudo aboletur, ac proinde omnibus Christifidelibus prohibetur, ne supradictam opinionem docere, vel tueri, aut ad praxim deducere quovis modo praesumant, sub poena excommunicationis per contrafacientes ipso facto absque alia declaratione incurrenda, reservata papae absolutione. - 80. Approbatus in una dioecesi, non potest in alia dioecesi, in qua non sit approbatus, excipere confessionem alicuius habentis licentiam, seu privilegium eligendi quemcunque confessarium. - 81. Hinc episcopus vigore privilegii sibi concessi in cap. fin. de Poenit. et remiss., nequit extra suam dioecesim sibi eligere sacerdotem non subditum, qui non sit approbatus a proprio loci ordinario. - 82. Imo episcopus extra suam dioecesim non potest confiteri neque regulari, qui non sit approbatus ab ordinario loci. - 83. Et sic virtute facultatis datae in iubilaeis seu in bullis etiam Cruciatae nequeunt poenitentes eligere sibi confessarios non approbatos ab ordinario loci, in quo confessiones sunt excipiendae. - 84. Parochus post dimissum beneficium non potest absque nova approbatione audire confessiones, nec etiam tempore iubilaei, nisi forte fuisset prius approbatus sine limitatione temporis independenter a beneficio parochiali. - 85. Parochus non indiget alia approbatione ad audiendam confessionem sui parochiani extra propriam parochiam et dioecesim. Varii autem tenent contrarium. - 86. Capellani militum, seu missionarii castrenses, in casibus in quibus non adest breve apostolicum aliter disponens, debent approbari ab ordinario loci, non autem a capellano regio. - 87. Imo quatenus adsit breve, est inspiciendum an fuerit personale concessum alicui regi, vel limitatum pro aliquo regno, quia nequit extendi. - 88. Et quatenus non appareat dispositio brevis apostolici, sunt observanda generalia decreta Sacrae Congregationis Concilii, quae hic ad litteram dantur. - 89. Approbatio potest dari ab ordinario etiam extra propriam dioecesim existente, ad 90. - 91. Regularis approbatus ab aliquo episcopo, dum in eius dioecesi versatur, sive ut hospes, sive cum domicilio, si postquam transierit ad diversam dioecesim, redeat ad propriam in qua fuit approbatus, non indiget ibi nova approbatione, sed virtutis illius prioris nondum revocatae, potest ibi confessiones audire. - 92. Imo regularis redeundo ad dioecesim in qua fuit approbatus, nedum recuperat approbationem, et potest confessiones audire adhuc vivente eodem episcopo, sed etiam mortuo, quamvis successor eius advenerit; dummodo iste approbationes praedecessoris non revocaverit. - 93, 94. Ad quid locorum ordinarii in approbatione pro confessionibus excipiendis obligare tenentur confessarios. - 95. Approbatio ad audiendas confessiones nihil prodest extra dioecesim episcopi approbantis. 96. Primis Ecclesiae saeculis praecipua auctoritas, et cura confessiones excipiendi penes episcopos stetit. 97. Post saeculum VII presbyteris communicari coepit. - 98. Sed non omnibus presbyteris, sed fere solis parochis. - 99. Saeculo XIII Fratribus Mendicantibus haec facultas data fuit. - 100. Quid sacrosancta Tridentina synodus decrevit. - 101. Quidquid Urbanus VIII, in sua constitutione *Sicuti accepimus*. - 102. Presbyteri saeculares beneficium curatum non obtinentes nullam habent ordinariam iurisdictionem ad confessiones. - 103. Ita etiam regulares. - 104. Contrariam sententiam Alexander VII damnavit. - 105. Num episcopus suspendere possit a confessionibus excipiendis regulares nulla nova superveniente causa. - 106-108. Quid si aliqua superveniat causa; et an episcopus teneatur eis illam pandere. - 109, 110. Num regulares possint iterum examinari a vicario capitulari sede vacante, post habitam ab episcopo approbationem. - 111. Qua poena puniendus regularis, qui sine approbatione et licentia episcopi confessiones excipit. *Remissive*. - 112. An episcopus excommunicatus non toleratus, suspensus ab officio, ac iurisdictione approbare possit ad confessiones audiendas. - 113. De regularium facultate audiendi confessiones. - 114. Opus non est approbationem in scriptis habere. - 115. Quid si episcopus externe tantum approbet sacerdotem. - 116. Approbatus ad ministranda sacramenta in generali, a fortiori approbatus exstat ad poenitentiae sacramentum. - 117. Quid de sacerdote dicendum, qui non approbatus (sciente episcopo) coram ipso excipit confessiones. - 118. Approbatus ab episcopo in suum confessarium, non intelligitur etiam respectu aliorum. - * 119. Tridentina synodus duos approbationis modos assignat. - 120. Parochi iure proprio, reliqui sacerdotes delegato iure confessiones excipiunt. - 121. Quid de parocho in aliena dioecesi.

1 Approbatio est authenticum iudicium, seu declaratio de idoneitate et sufficientia sacerdotis ad audiendas confessiones, facta ab habente potestatem episcopalem, vel quasi episcopalem. Est in re communis; et additur τὸ *Quasi episcopalem*, ad denotandum quod etiam praelati exempti regularium potestatem quasi episcopalem habentes, examinare et approbare possunt 2 confessarios pro regularibus sibi subiectis. Hinc patet quod approbatio non sit collatio iurisdi- 3 ctionis, sed ista duo inter se differunt. Approbatio enim est actus intellectus, seu iudicium quo episcopus, vel superior solum iudicat sacerdotem A., v. g., esse idoneum et sufficientem ad audiendas confessiones. Collatio vero 4 iurisdictionis est actus voluntatis, quo superior confert, seu dat tali sacerdoti potestatem in suos subditos ad audiendas eorum confessiones, et sic clare patet quod collatio iurisdictionis necessario praesupponat approbationem, cum episcopus, seu superior nolit quemquam posse suorum subditorum confessiones audire

nisi prius saltem natura iudicaverit ipsum esse idoneum et sufficientem. Approbatio stare potest sine iurisdictione, ut si episcopus, non obstante iudicio de idoneitate sacerdotis, eum adhuc non deputaret ad audiendas confessiones; sic cum communi Sporer, tom. III, part. III, cap. 6, sect. 1, qu. 3, num. 669; Reginaldus, lib. I, num. 168.

6 Approbatio ordinarii praerequiritur ad valide absolvendum saeculares, ita ut confessio scienter habita apud confessarium non approbatum sit penitus invalida, ut colligitur ex concil. Trident., sess. 23, c. 15, de reform., ubi sic ait: *Quamvis presbyteri in sua ordinatione a peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen S. Synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones saecularium, etiam sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus iudicetur; et approbationem quae gratis detur obtineat, privilegiis et consuetudine quacunque, etiam immemorabili, non obstantibus:* ubi signanter notanda est illa particula *Non posse*, quae cum sit negativa importat carentiam exercitii iurisdictionis, adeo ut in actum valide absolvendi exire non possit. Et sic statuerunt varii summi pontifices Leo X, die 9 Decemb. 1516, in constit. incip. *Dum intra mentis*, apud Confectium; Gregorius XV, nonis Febr. 1622, constit. incip. *Inscrutabili Dei providentia;* Urbanus VIII, die 12 Septembris 1628, constit. incip. *Cum sicut accepimus;* et Innocentius X, die 15 Maii 1648, constit. incip. *Cum sicut accepimus;* ubi confirmavit decretum Sacrae Congregationis specialiter deputatae ortis controversiis inter episcopum Angelopolitanum, et Patres societatis provinciae Mexicanae, quae congregatio ad nonum censuit: *Praedictos religiosos nequaquam posse in civitate Angelopolitana confessiones saecularium audire sine approbatione episcopi dioecesani.* Insuper idem pontifex in hac constitutione statuit: *Contravenientes ab episcopo tanquam Sedis Apostolicae delegato coerceri et puniri posse, etiam censuris ecclesiasticis in vim constitutionis sanctae memoriae Gregor. XV, quae incipit: « Inscrutabili Dei providentia »; ac proinde memoratis religiosis qui huiusmodi approbationem et licentiam se obtinuisse non docuerunt, potuisse episcopum, sive eius vicarium generalem praecipere sub poena excommunicationis latae sententiae, ut a confessionibus audiendis, et verbi Dei praedicatione se abstinerent,* sunt eius praecisa verba. Et quod regularis sacerdos, qui absque praevia episc. approbatione confessiones personarum saecularium audiret, possit etiam poenis censurarum puniri, declaravit etiam Sac. Congreg. Concil. in Neapolit. 14 Apr. 1646, lib. XVIII Decret., p. 73.

7 Approbatio praerequiritur etiam ad valide absolvendum a peccatis venialibus, et peccatis mortalibus alias confessis. Et ratio est, quia licet materia sit libera, absolutio tamen est sententia et actus iudicii, qui si exerceatur in non subditum, est nullus; c. *At si clerici*, 4, de Iudiciis, et regul. 26, de Regulis iuris, in 6, et expresse habetur ex Trident., sess. 14, cap. 7, his verbis: *Quoniam igitur natura, et ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdictionem.* Tum quia Concilium Trident., 8
in decreto allato numero praecedenti, ubi definit ad validitatem absolutionis requiri approbationem, nullum ponit discrimen inter absolutionem a mortalibus, et absolutionem a venialibus, sed simpliciter dicit, ut legenti patet, ad absolutionem a peccatis requiri episcopi approbationem, qua sola confertur confessariis iurisdictio in poenitentes, unde cum sine approbatione nullam habeant iurisdictionem in poenitentes, sine ipsa invalida erit absolutio etiam a venialibus; omnis enim potestas absolvendi a peccatis quam presbyteri in sua ordinatione accipiunt, per hoc concilii decretum est ipsis penitus suspensa, antequam approbationem obtineant. Unde iure merito oppositae 9
opinionis usus fuit prohibitus ab Innocentio XI, 12 Febr. 1679, in decreto de Communione quotidiana et Confessione venialium, incip. *Cum ad aures,* ubi sic praecise praecipitur ordinariis: *Non permittant ut venialium confessio fiat simplici sacerdoti non approbato ab episcopo, aut ordinario.* Sic Mastrius, disp. 21, qu. 8, n. 202; Faber, Brancatus, Felix Potestas, Matthaeucci et alii passim.

Approbatio ad beneplacitum, seu absque 10
temporis limitatione concessa, non exspirat per mortem, vel amotionem ab officio ipsius concedentis, quia eius beneplacitum, et voluntas, eo ipso quod non fuerit revocata, moraliter perseverare censetur, ut tenent communiter doctores; eo vel maxime quia ipsa est quaedam gratia, *quae morte non perimitur concedentis,* ex cap. *Si super gratia*, de Officio delegati, lib. I, tit. 14, in 6, et hoc etiam *re integra,* id est etiamsi concedens decesserit, priusquam habens talem approbationem confessiones excipere incoeperit; cit. cap. *Si super gratia*, et cap. *Si cui nulla,* de Praebendis. Et colligitur etiam ex constit. S. Pii V, incip. *Romani pontificis providentia,* et ex constit. Clem. X, incip. *Superna,* ubi ex quo dicatur quod possit a successore revocari approbatio facta a praedecessore, supponitur evidenter quod non sit revocata per mortem, aut amotionem praecise eiusdem praedecessoris. Vide verb. *Gratia ut est gratiosum rescriptum,* num. 8. Approbatio ad 11

beneplacitum quibuscunque etiam regularibus concessa, quandocunque revocari potest, Sacra Congregatio Episc. et Regul., in una Papiensi 12 19 Martii 1619. Et potest reduci ad tempus limitatum; Sac. Congr. Conc., in una Patavina 13 7 Ianuarii 1654. Quo tempore limitato elapso, exspirat sine alia revocatione. Eadem Sac. Congregr., in una Toletana 18 Septembris 1595, 14 et in una Consentina 1 Martii 1595. Ante vero finitum tale tempus, non potest sine causa revocari. Imo sine gravi causa, neque prorogatio debet denegari. Sac. Congr. 27 Martii 1615, et 14 Februarii 1648 [1].

15 Approbatio confessariorum pro locis exemptis pertinet ad episcopum, intra cuius dioecesim existunt loca exempta, non autem ad praelatum loci, ex constitut. Gregorii XV, incip. 16 *Inscrutabili*. Secus vero si locus sit nullius dioecesis; quia in tali casu praelati propriam dioecesim, et separatum territorium habentes possunt pro suis subditis confessarios approbare; Sacra Congreg. Concilii, in Nicastrotens. 24 Ianuarii 1595, et in nullius Maruggio 20 Aug. 1630.

17 Generaliter loquendo approbatio potest dari ab episcopis, ab eorum vicariis in spiritualibus, a vicariis capitularibus sede vacante, ab abbatibus, commendatariis, prioribus et aliis habentibus proprium territorium, in quo ex privilegio papae exerceant iurisdictionem episcopalem privative quoad episcopos, et a generalibus et provincialibus regularibus quoad suos subditos. 18 Est communis. Quod possit dari ab episcopis, definit expresse Tridentinum, cit. cap. 15, sess. 23, et hoc procedit etiam in episcopis electis et confirmatis, licet nondum consecratis, quia per confirmationem confertur eis iurisdictio in subditos, a qua promanat facultas approbandi. Non autem sic de episcopis, praecise 19 electis, et nondum confirmatis, et praecise titularibus, quia isti per nudam electionem et titulum non habent iurisdictionem in subditos; Suarez, tom. IV, disp. 28, sect. 5; Reginald., 20 lib. I, num. 181; Rossignolus et alii. Quod dari possit a vicariis generalibus patet, quia vicarius generalis habet potestatem ordinariam iurisdictionis, et constituit unum tribunal cum episcopo, cuius vices in iurisdictionalibus sustinet. 21 Quod dari possit a vicariis capitularibus, ratio est evidens, quia vicarius capitularis succedit episcopis in iurisdictionalibus, quae iure ordinario competunt eidem episcopo; cap. *Cum olim*, de Maior. et obedient. Quod dari possit ab abbatibus, commendatariis, etc., ratio est, quia in suis respective territoriis plena potestas iurisdictionis spectat ad ipsos abbates, commendatarios, etc., privative quoad episcopos. Quod 23 possit dari a generalibus et provincialibus quoad suos subditos, est clarum, quia ipsi in suos subditos habent iurisdictionem uti episcopalem, adeoque dicuntur venire nomine episcopi. Est communis, et colligitur ex concil. Trid., sess. 23, c. 15, ubi non derogat hoc ius antiquum competens regularibus, sed solum est sermo de confessariis saecularium, et habetur ex decreto Clementis VIII, edito 26 Maii 1593, confirmato ab Urbano VIII 21 Septemb. 1624.

Approbatio nequit dari a parochis pro suis 24 parochianis. Et ratio est, quia Concil. Trid., sess. 23, c. 15, requirit approbationem episcopi, seu saltem habentis iurisdictionem quasi episcopalem independenter a quocunque alio praeterquam a Romano pontifice; parochus autem licet habeat iurisdictionem in suos parochianos, non habet tamen episcopalem et independentem, sed solum limitatam et dependentem. Sic Barbosa, de Offic. et potest. episcopi, part. II, allegat. 25; Nugnes, in Addit., qu. 8, art. 5, dub. 6; Lugo, disp. 21, sect. 1, n. 6; Vasquez, Bonacina et alii passim; et sic decrevit Sacra Congreg. Episcop. et Regul. 20 Augusti 1602. Imo parochi ne quidem possunt 25 sibi confessarium eligere simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario; nam Alexander VII, die 24 Septembris 1665, damnavit hanc propositionem 16 in ordine: *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario.*

Approbatio, an dari possit a nuntiis et le- 26 gatis apostolicis in suis respective provinciis? Variant doctores. Posse nuntios et legatos pro suis provinciis approbare quoscunque sacerdotes, tenent multi, et expresse Lessius, in Actuario, verb. *Confessarius*, casu 1, Pellizarius, tom. VI, c. 2, n. 1, Gobat, tract. 7, num. 56, ubi dicit D. nuntium N. N. certo suo facto hoc probasse anno 1671. Et idem tenere videntur Barbosa, in lib. I Decretal., tit. 30, cap. *Cum non ignoretis*, num. 2, ubi ait: *Legatus tamen potest in sua dioecesi;* Tuscus, verb. *Legatus*, conclus. 158, ubi ait: *Legatus apostolicus in sua provincia habet ordinariam iurisdictionem: quidquid potest episcopus in sua dioecesi respectu iurisdictionis, potest legatus in sua provincia.* Et sic tradunt Speculator, tit. de Dispensat., § *Consequenter*, n. 4, et tit. de Legato, § *Nunc ostendendum*, n. 54; Gonzalez, ad regul. 7 Cancellariae, gloss. 25, n. 15; Abbas, in c. 1, de Officio legati, n. 2; Sylvester, verb. *Delega-*

[1] Non obstante tamen quacunque approbatione, si manifeste constet approbatum quempiam fuisse reddditum inidoneum, nequit eligi in confessarium Trullench., in bull. Cruciat., lib. 1, § 7, cap. 1, dub. 3, num. 8; cum Ledesma, cap. 13, de Poenit., concl. 1, dub. 15; secus si dubitetur de idoneitate, quia tunc praesumptio stat pro approbatione episcopi, et pro opinione ac fama confessarii. Si vero poenitens in confessione dignoscat eum esse inidoneum, cum alio debet confiteri, non secus ac si cum amente confessus fuisset. Mendo, in bull. Cruciat., disp. 22, num. 106. (Edit. Barbiell.)

tus, qu. 12 et 14; Rosella, verb. *Legatus,* n. 4; Guttierez, Quaest. canon., lib. I, c. 11, num. 6, Rebuff., in Praxi beneficiar., tit. de Unione, n. 14; Pirhing, lib. I, tit. 30, n. 4; Henriquez, lib. XIV, de Irregular., cap. 18, n. 2; Sannig, lib. I, tit. 30; Pontius, de Matrimon., lib. V, c. 10, n. 7; Azorius, part. III, lib. V, cap. 27, qu. 5; Viva, de Iubilaeo, qu. 9, art. 4; Riccius, in Praxi, resolut. 363, n. 2; La Croix, lib. VI, part. II, num. 194; Ugolin., de Offic.
27 episcopi, cap. 52, § 1. Imo nuntii in sua provincia gerunt vices Sedis Apostolicae; cap. *Mandata,* de praesumpt., ubi sic habetur: *Proinde super cunctas ecclesias Siciliae te vices Sedis*
28 *Apostolicae ministrare decernimus.* Et in ea provincia summi pontificis gerunt personam, ut tradunt Vitalin., in Clementina 2, de Offic. ordinar., num. 13; Villadieg., part. I, qu. 9, et Rota, part. XIX, n. 1, decis. 485, num. 2, adeoque possunt nuntii et legati pro suis provinciis approbare quoscunque sacerdotes ad audiendas confessiones.

29 Non posse autem nuntios apostolicos approbare confessarios pro suis provinciis, tenent plurimi cum Pignat., qui, tom. II, *consultat.* 1, solide probat non posse nuntios, nec approbare confessarios, nec clericos ordinare in sua provincia: et probat ex concilio Tridentino, sess. 6, cap. 5, de Reformatione, ubi habentur praecisa verba: *Nulli episcopo liceat cuiusvis privilegii praetextu pontificalia in alterius dioecesi exercere, nisi de ordinarii loci expressa licentia, et in personas eidem ordinario subiectas tantum. Si secus factum fuerit, episcopus ab exercitio pontificalium, et sic ordinati ab exsecutione ordinum sint ipso iure suspensi.* Et idem disponit concilium, sess. 14, c. 2, et sess. 23, cap. 8, de Reformat., ubi expresse praecipit quod unusquisque a proprio episcopo ordinetur, et addit: *Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cuiusvis generalis, aut specialis rescripti, ac privilegii praetextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi eius probitas, ac mores ordinarii sui testimonio commendentur.* Et clarissime, sess. 7, cap. 11, de Reformat., his verbis: *Facultates de promovendo a quocunque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam, ob quam a propriis episcopis ordinari non possint, in litteris exprimendam, et tunc non ordinentur, nisi ab episcopo in sua dioecesi residente, ac pro*
30 *eo pontificalia exercente.* Et hoc idem saepius declararunt sacrae congregationes, prout patet in sequentibus declarationibus ab eodem adductis: die 9 Martii 1593, in Taurinensi Sacra Rit. Congreg. censuit: *Nuntium apostolicum non debere exercere divina in ecclesia archiepiscopi absque eius licentia;* Sacra Congr. Concil. die 16 Aprilis 1633, in Taurinensi: *Nuntius apostolicus si promoveat ad ordines sacros suae provinciae clericos absque facultate Sedis Apostolicae, ipse et ordinati incurrunt in poenas impositas a sacro concilio Tridentino, sess. 23, cap. 8, de Reformat.* Tertio in Taurinensi 23 Augusti 1653, *supplicat nuntius Taurinensis pro resolutione: An ipsi nuntio ius competat absque licentia episcopi dioecesani ordines in propria capella conferendi habentibus litteras dimissoriales a propriis episcopis, ut possint a quocunque episcopo ordinari?* Sacra Congreg. Concil. respondit, *Ius ordinandi non competere nuntio absque licentia dioecesani.* Monacell. autem, part. II, tit. 13, formul. 4, n. 42, citat idem decretum in contrarium. Hinc, sequitur Pignat., sub num. 4; Innocentius X, ex voto Sacrae Congregationis Episcop. et Regul. negotiis praepositae sub die 30 Septembr. 1650, prohibuit cardinali Sabellio legato Bononiensi, ne se ingereret materiis spiritualibus, quas Concilium Tridentinum ordinario remittit, ut est clausura monialium, approbatio confessariorum, collatio ordinum, et huiusmodi; et sic citat et tenet eminentiss. Petra, tom. I, sect. 1, constitut. unica Urbani II, num. 44. Et Sacra Congr. Concil., in Ferrarien. *Iurisdictionis,* 12 Ianuarii 1704, resolvit non posse capellanum arcis Ferrariensis audire in eadem arce confessiones cum licentia eminentissimi legati, a quo deputatur absque licentia eminentissimi episcopi, ut in lib. 54 Decret., fol. 6. Vide verb. *Legatus,* n. 35, ubi referuntur aliae resolutiones ad rem.

Et licet nuntii sive legati in suis provinciis 31
dicantur ordinarii, non tamen sunt ordinarii naturales, sed quasi extraordinarii et superinducti, et sic odiosi, ex Glossa in Clementin. 2, de Officio ordinar., verb. *Nolumus,* et ibi Vital., num. 7; Abbas, in cap. *Si quis contra,* de Foro compet., n. 4; Crescent., decis. 20, de Praebend.; Puteus, lib. II, decis. 45, in fin.; Gonzalez, in reg. 8 Cancell.; Gloss. 21, num. 30; Cassad., decis. 5, num. 3 et 11, de Decret. et reserv., et Rota, decis. 206, n. 3, part. I, div. Nec ex quo dicatur quod nuntii et legati pos- 32
sint in suis provinciis omnia quae possunt episcopi in suis dioecesibus, sequitur quod possint omnia simpliciter et absolute quae possunt episcopi, quia hoc non verificatur in iis quae a sacris canonibus et concilio Tridentino expresse proprio ordinario reservata sunt, cum ad haec non extendantur facultates generales, ut in terminis fortioribus legati a latere, firmat textus in cap. *Studuisti,* de Offic. deleg. Et quod nun- 33
tii non possint omnia simpliciter et absolute in suis provinciis, quae possunt episcopi in suis dioecesibus, clarissime habetur ex Concil. Trident., sess. 7, cap. 13, ubi sic praecise decernitur: *Praesentati, seu electi vel nominati a quibusvis ecclesiasticis personis, etiam Sedis Apostolicae nuntiis, ad quaevis ecclesiastica beneficia non instituantur, nec confirmentur, neque admittantur, etiam praetextu cuiusvis*

privilegii seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore praescriptae, nisi fuerint prius a locorum ordinariis examinati et idonei reperti. Quamvis enim nuntii habeant potestatem episcopali maiorem, non tamen simpliciter, sed solum ratione eorum quae episcopis non competunt aut non conceduntur; maioritas enim attenditur respectu privilegiorum, quae pontifex nuntiis concedit. Non constat autem nuntios habere privilegium approbandi confessarios et ordines conferendi in sua provincia absque licentia dioecesani. Imo constat quod nuntii iurisdictionem episcoporum non debent enervare neque confundere; cap. *Pervenit*, 39, caus. 11, quaest. 1, et neque habere, ut decernit Concil. Trident., sess. 24, cap. 20, de Reform., nec in iis quae spectant ad episcopos se ingerere, ut statuit Urbanus VIII, 27 Aprilis 1641, in decreto confirmatorio reformationis tribunalis Nuntiaturae Hispaniarum, his verbis: *Et in concedendis licentiis suscipiendi ordines extra tempora a iure statuta tenorem suarum facultatum adamussim observet, illarumque fines non excedat, minusve cuique litteras dimissoriales ad suscipiendum ordines concedat, sed huius rei curam propriis ordinariis relinquat, quibus qualitas personarum quae ad ordines volunt promoveri, et necessitas aut utilitas ecclesiarum, cognitae sunt;* et ut censuit pluries Sacr. Congr. et Innocentius X, die 30 Septembris 1650, ut patet supra, num. 30.

Adeoque ex hucusque adductis videtur sequi, quod nuntii non possint approbare confessarios, nec ordines conferre sine licentia dioecesani; aliter contemnerentur casuum reservationes, et eximerentur a iurisdictione episcopi presbyteri quoad examen et approbationem doctrinae et morum, et sequeretur quod episcopus non posset quoscunque suos clericos praesertim in sacris constitutos absque eorum praecedenti examine, et commendatitiis litteris quacunque auctoritate promotos a susceptorum ordinum exercitio suspendere, quod est contra concilium Trident., sess. 14, c. 3, de Reformat. Unde nisi nuntii et legati, infert Fagnan., in c. *Ad nostram*, de Coniugio servorum, num. 3, speciali facultate sint muniti, post concilium Tridentinum in praedictis casibus et causis ab isto episcopis reservatis, nullatenus se ingerere possunt. An autem haec specialis facultas sit eis post concilium concessa, viderint ipsi. Hoc pro certo refert Pascucc. in Compend. ad consult. canon. Iacobi Pignatell., part. II, tit. de Nuntiis apostolicis, pag. 128, fuisse eis a Sacra Congr. Inquisit. die 16 Maii 1630 concessam facultatem absolvendi ab haeresi in utroque foro, cum potestate eam communicandi aliis sibi benevisis pro foro conscientiae.

Approbatio debet dari ab episcopo illius loci in quo confessarius confessiones audit, quia spectat ad episcopum ne quis in sua dioecesi confessiones audiat, qui ab eo non est iudicatus idoneus; unde quilibet confessarius, sive saecularis, sive regularis approbatus in una dioecesi, non potest saecularium confessiones in alia dioecesi audire, nisi etiam in tali dioecesi sit approbatus, quia, ut refert et tenet Fagnan., in c. *Ne pro dilatione*, de Poenitentiis et remissionibus, n. 10. Sacra Congr. interpretando bullam iubilaei, et ex eius sententia Sanctissimus declaravit Bullam esse intelligendam de ordinariis eorum qui audiunt confessiones, non autem de ordinariis poenitentium. Unde approbatio debet haberi ab ordinario confessarii, non autem ab ordinario poenitentis. Et per hoc sacerdos, sive saecularis, sive regularis, approbatus in una dioecesi, non potest audire confessiones extra illam, ut similiter alias resolvit Sacr. Congreg., teste ipso Fagn., ibid., num. 65, et ut statuit de regularibus Clemens X, in sua constitutione incip. *Superna*, praecisis his verbis: *Ad haec religiosos ab episcopo ad confessiones saecularium in sua dioecesi audiendas approbatos, non posse in aliena dioecesi eas absque episcopi dioecesani approbatione audire, quamvis poenitentes subditi sint eius episcopi a quo ipsi religiosi iam fuerant approbati.* Sic tenent Lugo, disp. 21, sect. 2, num. 35; Cardenas in secunda Crisi, disp. 2, n. 217; Navarr., Barbos., Tamburin. et alii passim.

Regulares in dioecesi in qua sunt approbati possunt audire confessiones omnium saecularium, etiam ex aliis dioecesibus confluentium, quia ipsi habent iurisdictionem a papa, ex Clementina *Dudum*, de Sepulturis, ut notat Glossa in c. *Ante figurationem casus*, de Poenit. et remiss., lib. VI, cuius iurisdictio non restringitur ad limites alicuius territorii; cap. *Cuncta per mundum*, caus. 9, q. 3, sed universus orbis est sua dioecesis; cap. *Per principalem*, caus. 9, q. 3, et sic tenet et testatur Fagnanus in cap. *Omnis*, de Poenitentiis et remissionibus, n. 79, declarasse Sacram Congregationem Concilii. Imo regulares in dioecesi in qua sunt approbati possunt absolvere confluentes ex aliis dioecesibus a casibus in ipsis reservatis, nisi eosdem poenitentes noverint in fraudem reservationis ad alienam dioecesim pro absolutione obtinenda migrasse. Ita expresse Clem. X, in const. incip. *Superna*, § 6, his verbis: *Posse autem regularem confessorem in ea dioecesi in qua est approbatus, confluentes ex alia dioecesi, a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa ubi idem confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem poenitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam dioecesim pro absolutione obtinenda migrasse.*

Approbatio petita et non obtenta ab ordinario, licet iniuste denegetur, non sufficit nec pro confessario saeculari, nec pro regulari, ut colligitur ex Concilio Trident., sess. 23, c. 15,

ubi requirit actualem approbationem cum derogatione quorumcunque privilegiorum et consuetudinum, quantumvis immemorabilium, eo quia illa particula conditionalis *nisi* eam vim habet ut, si conditio requisita non ponatur re
45 ipsa, non sequatur effectus. Et licet regularibus fuerit in Clementina *Dudum*, de sepult., l. 3, tit. 7, § *Statuimus*, concessum circa hoc amplissimum privilegium praecisis his verbis: *Si vero iidem praelati praefatis fratribus ad confessiones, ut praemittitur, audiendas electis, huiusmodi exhibere licentiam recusaverint; nos, ex nunc ipsis, ut confessiones sibi confiteri volentium libere liciteque audire valeant, et eisdem poenitentias imponere salutares, atque eisdem beneficium absolutionis impertiri, gratiose concedimus de plenitudine apostolicae potestatis;*
46 huic tamen fuit derogatum a Concil. Trident., dict. sess. 23, cap. 15, ubi expresse excludit etiam regulares per illam particulam, *Nullum etiam regularem*, per quam fecit regulares quantum ad approbationem communes cum caeteris aliis sacerdotibus; per ipsum enim concilii decretum, ut refert Fagn., in c. *Omnis*, de Poenitentiis et remissionibus, num. 61, declaravit Sacra Congr. restringi quod statutum fuerat in dict. Clement. *Dudum*, § *Statuimus*, nempe ut regulares approbati ad audiendas confessiones a suis superioribus possent audire confessiones saecularium, etiam sine licentia ordinariorum, si tamen illam petiissent, et sine iusta causa ab ipsis non obtinuissent; et clarissime fuit etiam derogatum ab Alexandro VII, 24 Septembris 1665, damnante sequentem propositionem 13 in ordine: *Satisfacit praecepto annuae confessionis, qui confitetur regulari episcopo praesentato, sed ab eo iniuste reprobato*, et a Clemente X, XI Kalendas Iulii 1670, in sua Constit. incip. *Superna*, ut eam legenti patet.

47 Approbatio ordinarii pro confessionibus saecularium est necessaria regularibus, etiamsi sint lectores et in theologia magistri, ut decrevit S. Pius V, VIII Idus Augusti 1571, constit. incip. *Romani pontificis*, his verbis: *Nos super his pro debito pastoralis officii, prout tenemur, salubriter provideri volentes, tenore praesentium, hac nostra constitutione perpetua sancimus, decernimus et declaramus, decretum Concilii Tridentini de approbatione regularium audiendis confessionibus saecularium praepositorum ab episcopis facienda, observari debere, etiam in omnibus regularibus quorumcunque ordinum, etiam Mendicantium, etiam sub regulari disciplina viventibus, etiamsi sint lectores aut in theologia, etiam de superiorum suorum licentia, graduati vel promoti, vel a suis magistris generalibus, vel provincialibus, vel ministris, saecularium confessionibus audiendis*
48 *expositi*. Imo ipsi sicuti et caeteri alii sacerdotes possunt examinari, etiamsi essent examinatores synodales, non obstantibus privilegiis, etiam Cruciatae, ut plenius novissime declaravit Innocentius XII, 19 Aprilis 1700, in constit. incip. *Cum sicut*, apud Monacell., tom. III, tit. 2, form. 9, n. 3.

Regulares praevio examine semel approbati 49
non possunt ab eodem episcopo examinari. Sic S. Pius V, in mox cit. constit. incip. *Romani pontificis*, praecisis his verbis: *Volumus tamen eos qui semel ab episcopo in civitate et dioecesibus suis praevio examine approbati fuerint, ab eodem episcopo iterum non examinari*. Quod item declaravit Sac. Congr. Concil., his verbis: *Congr. Concilii censuit regulares ad audiendum saecularium confessiones in civitate et dioecesi ab episcopo praevio examine approbatos, iterum ab eodem examinandos non esse; caeterum posse iterum a successore examinari iuxta constitutionem sanctae memoriae Pii V, dat. octavo idus Augusti 1571*. Et idem statuit Clemens X, in constit. *Superna*, per verba mox adducenda. Imo, nedum non possunt ab eodem 50
episcopo iterum examinari, sed neque ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, nisi nova superveniente causa, quae ipsas confessiones concernat, ut decernit dictus Clemens X, cit. constit. *Superna*, § 5, per haec praecisa verba: *Regulares vero ad eiusmodi confessiones audiendas praevio examine simpliciter et absque ulla temporis praefinitione ab ipsomet episcopo, secus autem si ab eius vicario aut ab antecessoribus episcopis, approbatos non posse ab eodem qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari, nisi nova superveniente causa, quae ipsas confessiones concernat, de qua tamen haud necessarium esse ut in actis constet; nec eam teneri episcopum ipsis regularibus significare, sed Sedi Apostolicae duntaxat, ubi eam sibi aperiri postulaverit.*
Interveniente tamen aliqua rationabili et iusta 51
causa, possunt ab eodem episcopo suspendi, prout statuit idem Clemens sic prosequendo: *Porro, si regulares cum scandalo aut alias inhoneste vivant, vel aliquod delictum committant, per quod rationabili episcopi iudicio videantur a confessionibus suspendi, in quo ipsius episcopi conscientiam oneratam esse volumus, cum praecipua ministri sacramenti poenitentiae qualitas sit vitae integritas ac morum honestas, utique eam causam ad confessionis ministerium pertinere, ac proinde nihil obstare quominus ob eam possit episcopus regulares a semetipso approbatos suspendere, aut repellere a confessionibus audiendis.*

Quilibet confessarius, quantumvis regularis, 52
simpliciter approbatus ab episcopo antecessore, potest iterum examinari, et si minus idoneus repertus fuerit, reprobari ab episcopo successore. Sic sanctus Pius V, in cit. constit. incip. *Romani pontificis*, praecisis his verbis: *A successore autem episcopo pro maiori conscientiae*

suae quiete examinari de novo poterunt, et, si minus idonei reperti fuerint, reprobari. Idem citata Sac. Congreg. Concilii per haec verba: *Caeterum posse iterum a successore examinari;* et idem sanxit Urbanus VIII, 20 Augusti 1629, et Clemens X, in cit. constit. incip. *Superna,* per illa verba: *Secus autem, si ab eius vicario aut ab antecessoribus episcopis approbatos.* Et ratio iusta et congrua videtur, ut episcopi successores plenius cognoscere possint idoneitatem et sufficientiam ministrorum qui in tanto ministerio debent esse eisdem coadiutores. Quamvis autem iterum examinare eos possint, non tamen ad hoc aliqua lege obligante tenentur, cum allegata iura concedant eis praecise potentiam facultativam, et nullo modo coarctativam, ut ea legenti patet.

Licet autem possint iterum examinari ab episcopo successore, non tamen iterum examinari possunt a vicario capitulari sede vacante, nec ab ipso revocari potest eorum facultas et approbatio habita ab episcopo seu ordinario defuncto; Sylvester, verb. *Confess.*, n. 49; Antonell., de Regimine Ecclesiae, lib. IV, cap. ult., num. 79; Miranda, in Manuali praelator., 1, q. 45, art. 7, in fin.; Stephanus Fagundez, de ecclesiastic. Praec., lib. VII, c. 1, n. 28; Cespedes, Rossignolus, et alii passim. Et colligitur ex privilegio Clementis IV in constit. incip. *Exigentibus vestrae devotionis,* quam refert Rodriguez, tom. I, fol. 1036, et Confectius, p. 16, praecisis his verbis: *Exigentibus vestrae devotionis meritis, votis vestris libenter annuimus, et petitiones vestras, quantum cum Deo possumus, favorabiliter exaudimus. Ex parte siquidem vestra fuit propositum coram nobis quod, licet vobis a nonnullis patriarchis, archiepiscopis, episcopis et aliis ecclesiarum praelatis audiendi confessiones subditorum suorum, nec non praedicandi, et aliqua vota in alia pietatis opera commutandi, in suis civitatibus et dioecesibus licentia sit concessa, quia tamen ipsis praelatis decedentibus, uti licentia huiusmodi, ecclesiis sic vacantibus, dubitatis, nobis humiliter supplicastis ut providere vobis super hoc paterna diligentia curaremus; vestris igitur supplicationibus inclinati, praesentium vobis auctoritate concedimus ut in huiusmodi casu possitis uti tandiu libere praedicta licentia, donec viduatis ecclesiis provisum fuerit de pastore. Nulli ergo, etc.* Dat. Perusii XVII Kalend. Iulii pontificatus nostri anno primo. Et hoc etiam clare deducitur ex cit. constit. S. Pii V incip. *Romani Pontificis providentia,* ubi facultas iterum examinandi et revocandi datam ab antecessore episcopo approbationem, tribuitur episcopo successori, praecisis his verbis: *Ab episcopo autem successore pro maiori conscientiae quiete examinari de novo poterunt, et, si minus idonei reperti fuerint, reprobari;* ex quibus verbis patet facultatem hanc revocandi approbationem, et iterum examinandi, restringi ad episcopum successorem. Et sic expresse decrevit S. Congreg. Concilii, in Fanensi 5 Sept. 1603, et in Aquensi 28 Iulii 1604, ut refert Nicolius, part. II Lucubrat. canon., l. 5, tit. 38, de Poenit. et remiss., num. 9, his verbis: *Regulares praevio examine approbati ab episcopo defuncto non possunt a capitulo seu eius vicario, sede vacante, examinari propter privilegium Clementis IV.* Et neque vicarius apostolicus examinare potest approbatos ab episcopo; eadem Sac. Congr., in una civitatis Castellanae 22 Februarii 1592. Et multo minus vicarius generalis episcopi; ead. Sac. Congr. in una Reatina 8 Iunii 1599, apud Nicol., loc. cit.

Regulares generaliter idonei reperti debent sine limitatione temporis, locorum et personarum approbari, ad differentiam eorum qui non adeo idonei reperti possunt admitti cum limitata facultate ad arbitrium ordinariorum. Sic decrevit Sac. Congr. Episcop. et Regular., die 2 Iulii 1587, his praecisis verbis: *Regulares qui ad confessiones audiendas idonei generaliter ab ordinariis eorumque examinatoribus reperti et probati fuerint, generaliter quoque et indistincte absque alia limitatione temporis, certorumque locorum aut generis personarum, admittantur in dioecesi propria. De caeteris vero qui non adeo idonei reperientur, si petierint se admitti, arbitrio ordinariorum relinquitur, ipsos cum limitata facultate, prout eisdem ordinariis magis expedire videbitur, probare et admittere.* Et hoc ipsum decernitur a Clemente X, in saepe cit. const. incip. *Superna,* praecisis his verbis: *Illos autem religiosos, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint ab episcopis, generaliter quoque et indistincte absque aliqua limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis personarum in dioecesi propria admittendos. Quoad caeteros vero qui non ideo idonei reperientur, si petierint se admitti, arbitrio ordinariorum relinqui ipsos cum limitata facultate, prout eisdem ordinariis magis expedire videbitur, probare et admittere.* Ubi vides quod approbare regulares cum limitata facultate relinquitur arbitrio ordinariorum solum quoad illos qui non adeo idonei reperti fuerint; quoad illos vero qui ad audiendas confessiones idonei generaliter reperti fuerint, generaliter quoque et indistincte absque aliqua limitatione temporis, certorumque locorum aut generis personarum, decernitur esse admittendos, ut tam ex decreto Sacr. Congr. quam ex constitutione Clementis X expresse et clare patet [1].

[1] Et ratio ex Confectio, in Summar. privileg. ordin. Mendicant., tit. 17, cap. 4, haec est, quia, « cum regularis ab episcopo omnino exemptus, et Sedi Apostolicae immediate subiectus existat, nulla per ipsius

63 Regulares sine approbatione ordinarii nequeunt excipere confessiones tertiariorum qui vivunt in propriis domibus, licet habeant requisita pro tertiariis. Sic decrevit Sacr. Congr. Episc. et Regul., die 20 Decembris 1616, his verbis: *Sac. Cong., etc., statuit iuxta multas eiusdem Cong. responsiones, non posse sacerdotes regulares audire confessiones sacramentales mulierum tertii ordinis, quae de poenitentia dicuntur, nisi ab ordinario approbati fuerint ad confessiones saecularium audiendas;* et idem statuit Sac. Congr. Conc., ut refert Nicolius in Flosculis, verb. Tertiariae, num. 2, sub istis terminis: *Sacr. Congr. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum saepius censuit, minime posse sacerdotes regulares mulierum Tertii ordinis, quas de poenitentia, vel Bizochas vocant, confessiones sacramentales audire, nisi fuerint ab ordinario approbati ad confessiones personarum saecularium audiendas; quemadmodum nec posse illis sacrosanctum Eucharistiae sacramentum administrare in die paschalis resurrectionis sanctissimi Domini nostri Iesu Christi;* et sic tenent Fagnanus in cap. *Omnis,* de Poenit. et remis., num. 61 et seq.; Pignatell., tom. III, consult. 34, num. 32; Barbosa in summa apostol. decis., collectan. 700, num. 6, et alii passim, et novissime eminentissimus Petra, tom. IV, in constit. 15 Martini V, num. 5, ubi dicit supradictas resolutiones esse intelligendas de tertiariis habentibus requisita, ex quo de his qui non habent requisita nequeat cadere disputatio, cum isti uti laici omnino reputentur.

64 Possunt autem regulares sine approbatione episcopi, et cum sola approbatione sui praelati regularis audire confessiones illorum saecularium qui sunt vere de familia in suis mona-
65 steriis et continui commensales. Secus vero illorum qui tantum ipsis deserviunt, et cum saecularibus exteris extra monasterium habitant et vivunt. Sic statuit Sac. Congreg. Concilii 14 Augusti 1568, Decreto huius tenoris: *Praelati regulares, seu alii religiosi confessores non possunt audire confessiones saecularium qui deserviunt ipsorum monasteriis absque approbatione vel licentia episcopi; secus autem, si illi saeculares sint vere de familia et continui commensales;* et sic expresse decrevit Clemens X, in saepius laudata const. incip. *Superna,* praecisis his verbis: *Caeterum in monasteriis et etiam collegiis ubi iuxta regularia instituta vivitur, posse tam praelatos regulares quam confessores regularium eorumdem monasteriorum seu collegiorum audire confessiones illorum saecularium* (intellige sine approbatione episcopi) *qui inibi sunt vere de familia et continui commensales; non autem illorum qui tantum ipsis deserviunt;* et colligitur etiam ex Concilio Tridentino, c. 11, sess. 25, de Reformat., ubi has personas continue commensales et de familia in monasteriis regularium excipit omnino a iurisdictione episcoporum, praecisis his verbis: *Praeter eas quae sunt de illorum monasteriorum sive locorum familia, personae tam regulares quam saeculares,* ut circa hoc ex citata Sac. Congregatione advertit et tenet Fagnan., in c. *Omnis,* de Poenitentiis et Remissionibus, num. 63, et Barbosa, ad sess. 23, c. 15, Concil. Trid., n. 11; Pignatell., tom. X, consult. 30, n. 35, et alii passim.

Vere autem de familia, et continui com- 66
mensales ad fruendum hoc privilegio dicuntur omnes Oblati, Donati, seu Tertiarii, atque etiam saeculares, qui religiosis deserviunt, et intra eorum monasteriorum septa ac domos resident, et sub eorum obedientia vivunt; licet non ratione voti, sed ratione servitutis. Isti 67
namque eximuntur a subiectione ordinariorum, et gaudent privilegiis religiosorum, quibus inserviunt, quamvis salario sint stipendiati, ut colligitur ex Concil. Trident., sess. 24, c. 11, his verbis: *Exceptis tamen iis qui praedictis locis, aut militiis actu inserviunt, et intra eorum septa ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt;* et deducitur clare etiam ex citato decreto Sacrae Congregationis, et ex cit. constit. *Superna,* ubi ut saeculares fruantur hoc privilegio, non requiritur nisi, ut ibi *sint vere de familia, et continui commensales;* uti de 68
facto sunt etiam religiosorum famuli diu noctuque degentes in eorum monasteriis, sub omnimoda subiectione eorum praelatorum, et per hoc confessarii regulares possunt eorum confessiones excipere cum sola approbatione sui praelati regularis, et sine approbatione et

episcopi approbationem iurisdictionis potestas ei tribuitur. Sed illam, approbatus, statim ab ipsa Sancta Sede et summo Pontifice per privilegia ordinis concessa immediate consequitur, qua quidem iurisdictione personae non solum illius civitatis et dioecesis, in qua approbantur, sed etiam forenses et aliarum dioecesium in ea ad illos confluentes eis in foro poenitentiae subiiciuntur, illasque audire valent ubique; haec autem iurisdictio, cum ob decretum Conc. Trid. ipsis regularibus suspensa sit, donec ab episcopo prius examinati approbentur, aut alias idonei ab eo iudicabuntur, tunc secuta dicta approbatione iam eis iurisdictionis attributa potestas relaxatur. » Confirmatur auctoritate Sac. Congr. Conc., quae ad secundum dubium, occasione bullae Greg. XV, *Inscrutabili,* inter alia propositum sub his terminis: « An episcopi possint regularibus praescribere ut certis tantum in locis ac temporibus, aut certarum personarum confessiones audiant, vel alias eorum privilegia restringere ac moderari in Sacramentis administrandis? » prout sequitur respondit: « Hac in parte constitutionem nihil novi iuris induxisse, nec ullam novam auctoritatem episcopis in regulares attribuisse, ideoque in vim ipsius constitutionis non posse episcopos regularibus praescribere ut certis tantum in locis ac temporibus, ac certarum personarum confessiones audiant, vel alias illorum privilegia in sacramentis administrandis restringere aut moderari. » Bull. Cherub., ad const. Gregor. XV; Fagnan., cap. *Cum capella,* de privileg. et lib. XII Decret. fol. 130. Vide Matthaeucci Official. cur. regul., tom. I, cap. 8, num. 10.

facultate episcopi, seu ordinarii loci. Hoc tamen privilegio non gaudent saeculares illi, qui tantum ipsis monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia, nec continui commensales, et cum saecularibus exteris extra monasteria habitant et vivunt, ut expresse statuit Clemens X, per illa verba: *Non autem illorum qui tantum ipsis deserviunt.* Sic Turanus, tit. de Confess., n. 12, pag. 117; Felix Potestas, tom. I, part. IV, de Minist. sacr. Poenit., num. 3297; Donatus, Praxis reg., tom. III, tract. 4, q. 7, num. 3, et alii. Nec hoc privilegio gaudent advenae qui in monasteriis regularium infirmantur, ex decreto Sac. Congr. Concilii, quae in una Monopolitana 17 Septemb. 1670, censuit: *non licere fratribus absque licentia episcopi, vel parochi administrare sacramenta advenis qui in eorum conventibus infirmantur, et si decedant, non posse sepeliri in eorum ecclesiis;* et sic iam decreverat Sacr. Congr. Conc. 31 Iulii 1627.

Regulares approbati ad confessiones saecularium audiendas nequeunt omnes simul unius conventus suspendi a locorum ordinariis. Sic expresse decrevit Sac. Congr. Episc. et Regul. 20 Novembris 1615, decr. tenoris sequentis: *Cum Sacrae Congregationi Cardinalium negotiis episcoporum et regularium praepositorum innotuerit confessarios regulares graviter conqueri, quod ab archiepiscopis, episcopis, et locorum ordinariis ab audiendis confessionibus, quavis ex causa indiscriminatim suspendantur, ac propterea saepe contingere ut ab eisdem archiepiscopis, episcopis et locorum ordinariis, omnibus simul unius conventus confessariis, confessiones audiendi facultas adimatur, illustrissimi eiusdem Sacrae Congregationis Patres rati vix fieri posse ut haec sine scandalo magnaque animarum pernicie contingant, re mature perpensa, ad omnem scandali materiam submovendam et, quo magis spirituali piarum mentium consolationi consulatur, statuunt et declarant archiepiscopis, episcopis, aliisque locorum ordinariis ad quos confessarios approbandi ius spectat, confessarios regulares, alias ab ipsis libere approbatos ab audiendis confessionibus posthac suspendere minime licere, nisi ex nova causa eaque ad confessiones pertinente, vel ob non servatum interdictum ab ipsis ordinariis appositum. Statuunt insuper eosdem archiepiscopos, episcopos et locorum ordinarios confessiones audiendi facultates omnibus simul unius conventus regularibus confessariis, eadem Sac. Congreg. inconsulta nullo pacto adimere posse;* et hoc absolute etiam statuit Clemens X, in toties citat. constitut. incipiente *Superna,* praecisis his verbis: *Attamen confessiones audiendi facultatem omnibus simul unius conventus regularibus confessoribus adimi ab episcopo, inconsulta Sede Apostolica, nullatenus posse.* Nec confessarii regularium restringi debent ad duos pro qualibet ecclesia; Sac. Cong. 2 Martii 1646, relat. a Nicol. in Flosculis, verb. *Confessarius,* num. 6.

Confessarii ubicunque, etiam Romae approbati, licet etiam sint regulares, non possunt hodie audire confessiones extra territorium approbantis absque licentia ordinarii loci; Urbanus VIII, in constit. incip. *Cum sicut accepimus,* edit. Septemb. 1628, in qua revocavit omnia privilegia quibuscunque concessa, confessiones saecularium audiendi absque examine et approbatione ordinarii. Unde revocatum remanet privilegium concessum a Sixto V congregationi Presbyterorum saecular. S. Mariae de Vallicella de Urbe, et fortasse etiam aliis, sive principaliter, sive per communicationem, quod approbati semel in Urbe, non indigeant iterum ab ordinariis approbari, sed sufficiat se coram eis praesentare; Nicol., part. II, l. V, tit. 38, de Poen. et Rem., num. 10, et alii.

Confessarii etiam regulares in vim bullae Cruciatae a poenitentibus ad audiendas eorum sacramentales confessiones electi, nullatenus confessiones huiusmodi audire possunt sine approbatione ordinarii loci, in quo ipsi poenitentes degunt, et confessarios eligunt, vel ad excipiendas confessiones requirunt. Nec ad hoc suffragatur approbatio semel, vel pluries ab aliis ordinariis aliorum locorum, et dioecesum obtenta, etiamsi poenitentes subditi forent illorum ordinariorum, qui confessarios electos approbassent. Confessiones autem aliter deinceps faciendae et excipiendae (praeterquam in mortis articulo) declarantur nullae et invalidae; et confessarii pro iure pronuntiantur suspensi, et rigide puniendi ab ipsis locorum ordinariis. Quaecunque contraria opinio damnatur, et contraria consuetudo aboletur, ac proinde omnibus Christi fidelibus prohibetur, ne supradictam opinionem docere, vel tueri, aut ad praxim deducere quovis modo praesumant sub poena excommunicationis per contrafacientes ipso facto absque alia declaratione incurrenda, reservata papae absolutione; Innocentius XII, in const. incip. *Cum sicut,* edita 19 Aprilis 1700.

Approbatus in una dioecesi non potest in alia dioecesi, in qua non sit approbatus, excipere confessionem alicuius habentis licentiam, seu privilegium eligendi quemcunque confessarium. Hinc episcopus vigore privilegii sibi concessi in c. fin. de Poenit. et Remiss., nequit extra suam dioecesim sibi eligere sacerdotem non subditum, qui non sit approbatus a proprio loci ordinario, ut audita relatione Sacrae Congregationis declaravit Gregorius XIII, die 1 Decembris 1582. Imo episcopus extra suam dioecesim non potest confiteri neque regulari, qui non sit approbatus ab ordinario loci; Sac. Congr. 3 Octobris 1609, in responsione ad primum: Nicol., part. II Lucubr. can., lib. V, titul. 38, de Poenit. et Remiss., num. 19. Et

sic virtute facultatis datae in iubilaeis, seu in bullis etiam Cruciatae nequeunt poenitentes eligere sibi confessarios non approbatos ab ordinario loci, in quo confessiones sunt excipiendae; Sacr. Congreg. Concilii in Limana 29 Ianuarii 1633, et sic etiam ab ipsa Sacra Congregatione fuit responsum archiepiscopo Valentino per sequentia verba: *Congregatio Concilii respondet, approbatum ab alio quam a Valentino archiepiscopo in dioecesi Valentina, non censeri approbatum ab ordinario*, quae verba Emmanuel Rodriguez, in expositione bullae Cruciatae, § 5, testatur se legisse in epistola missa ad praedictum archiepiscopum, et eam refert etiam Lezana, in Summa qq. reg., c. 10, n. 19; Lugo, in disp. 21, de Sacram. Poenit., sect. 2, num. 34, et alii.

84 Parochus post dimissum beneficium non potest absque nova approbatione audire confessiones, nec etiam tempore iubilaei, nisi forte fuisset prius approbatus sine limitatione temporis independenter a beneficio parochiali; sic Barbosa, in sess. 24, cap. 15, Concil. Trident., n. 21, cum multis ibi citatis, Suarez, Henriquez, Gobat, Lugo, Sporer, Viva et alii pas-
85 sim. Parochus non indiget alia approbatione ad audiendam confessionem sui parochiani extra propriam parochiam et dioecesim, quia parochus omnis ex iure habet in suos parochianos, ubicunque reperiantur, ordinariam iurisdictionem quoad ea quae ad forum internum pertinent, adeoque tanquam proprius eius pastor satis a Concilio Tridentino censetur pro illo ubicunque audiendo approbatus; sic Illsung., tract 6, disp. 6, n. 177, et alii multi cum Leurenio, de Foro benef., part. 1, q. 434, num. 1; Ludovicus Thomassinus, Discipl. eccl. part. IV, lib. I, c. 69, n. 10; Natalis Alex., in Theolog. dogmat. et moral., de Sacram. poen., reg. 9, pag. 696, et alii passim cum Barbosa, in Trid., sess. 23, c. 15, n. 20, et late Fagnan., in cap. *Ne pro dilatione*, 16, de Poenit. et Remiss., n. 29, cum multis aliis; La Croix, l. VI, part. II, a num. 1516. Varii autem tenent contrarium [1].

86 Capellani militum, seu missionarii castrenses, in casibus in quibus non adsit breve apostolicum aliter disponens, debent approbari ab or-
87 dinario loci, non autem a capellano regio. Imo quatenus adsit breve, est inspiciendum an fuerit personale concessum alicui regi, vel limitatum pro aliquo regno, quia nequit extendi, ut proposito dubio in Sacra Congreg. Concil. in Nazarien., *facultatis approbandi confessarios:* « An approbatio confessariorum pro sacramentalibus militum confessionibus audiendis pertineat ad capellanum regium vel ad ordinarium loci? die 22 Martii 1687, respondit *pertinere ad ordinarium loci*. Breve enim, quod aderat respectu regis catholici, videbatur ex variis circumstantiis non extendi ad regna extra Hispanias; et per hoc est diligenter et caute attendenda natura brevis apostolici, a cuius dispositione est semper petenda regula in simi-
88 libus casibus. Et quatenus non appareat dispositio brevis apostolici, sunt observanda generalia decreta Sacrae Congreg. Concilii edita die 6 Martii 1694, in dubio iurisdictionis capellanorum exercitus occasione, et tempore quo milites e variis Germaniae partibus in Italiam irrumpebant; cum enim tunc fuerit ei remissa cognitio a Sac. Congr. S. Officii, ab illa fuerunt proposita et resoluta infrascripta dubia:

Primo: « An Capellani cuiusvis exercitus, sive regulares, sive saeculares catholici, possint administrare militibus in praesidiis degentibus sacramenta poenitentiae, Eucharistiae, extremae unctionis sine speciali facultate Sedis Apostolicae, vel licentia et approbatione ordinarii in cuius dioecesi exstare contigerit? »

Secundo: « An assistere matrimoniis militum cuiuscunque nationis degentium in praesidiis cum militaribus feminis sine dicta facultate apostolica, et praecedente probatione status liberi, eiusque recognitione coram ordinario loci et licentia parochi sub cuius parochia manent? »

Tertio: « An idem cum militibus degentibus in castris et stationibus hibernis vel aestivis? »

Quarto: « An idem cum militibus in actuali expeditione positis? »

Quinto: « An idem cum militibus nubere volentibus cum feminis non militaribus, sed Italis non originariis loci sive dioecesis in qua reperiuntur? »

Sexto: « An et quid pro sanatione gestorum in praeteritum, et faciendorum in futurum super praedictis omnibus pro certa regula Sanctissimo consulendum et statuendum sit? »

« Ad 1, 2, 3, 4 et 5, respondit Negative; ad 6, In praeteritum non esse inquietandas conscientias quoad sacramentum poenitentiae. Quo vero ad matrimonia sine speciali facultate apostolica, vel sine licentia Ordinarii loci vel parochi non servata forma sacri Concilii Tridentini in cap. 1, sess. 24, de Reformat. matrimonii, pro sanatione, si sanctissimo domino nostro placuerit, renovato tamen consensu etiam coram confessario approbato, qui teneatur tradere testimonium renovationis dicti consen-

[1] Sed horum opinio nunc ab omnibus theologis reiicitur. « Omnes quidem, inquit Prosper cardinalis Lambertini institut. 86. num. 7, unanimes affirmant permitti parocho, ut populum suum in aliena dioecesi confitentem excipiat, licet concessio episcopi eius dioecesis non interveniat. » Cum enim a Sac. Congregatione Concilii petitum fuisset: « An curati unius dioecesis vocati a parochis alienae dioecesis possent in ista audire confessiones tam suorum subditorum, quam alienorum absque licentia episcopi, » die 3 Decembris anno 1707, respondit his verbis: « Affirmative quoad subditos: *Negative* quoad alios. » (Edit. Barbiell.)

sus parocho illius loci in quo fieri contingat huiusmodi renovatio. »

« Provisio in futurum differatur in prima proxima Congregatione, in qua consulendum erit, ac deliberandum, sub die 29 Martii eiusdem anni, super provisione, Congregatio dixit, *Secretario cum Sanctissimo pro tali provisione, et sanatione.* » Apud Petram, tom. II, in constit. 12 Innoc. III, n. 18.

9 Approbatio potest dari ab ordinario etiam extra propriam dioecesim existente, quia approbare confessarios non est actus iurisdictionis contentiosae, quae exigat exerceri in proprio tribunali, sed voluntariae, quae extra proprium territorium communiter exerceri potest; Ugolin. de Potest. episcopi, c. 4, § 14, n. 4; cardin. Tusch., litt. 1, conclus. 546; Stephanus Gratian., Discept. forens., cap. 127; Barbos., de Offic. et potest. episcop., part. II, allegat. 6, num. 16; Lugo, in Respons. moral., lib. I, dub. 17, et disp. 21, de Poenit., num. 37, ubi dicit quod episcopus, v. g., Ostiensis Romae existens potest approbare sacerdotem romanum pro sua dioecesi Ostiensi, et talis Romanus sacerdos posset confessiones audire in dioecesi Ostiensi, non tamen posset Romae audire confessiones civis Ostiensis ibi existentis, quia dum sacerdos ille Romae commoratur, non est subditus ullo modo episcopi Ostiensis, nec episcopus Ostiensis est ordinarius civis Ostiensis Romae commorantis, adeoque non esset approbatus a suo ordinario, prout requiritur ex Tridentino, nec ab ordinario illius dioecesis in qua confessiones audiret, prout requiritur ex cit. Constit. incip. *Superna,* et ex aliis declarationibus citatis supra sub n. 36 et seq. Cum autem talis sacerdos Romanus perget ad dioecesim Ostiensem, tunc incipiet esse approbatus a suo ordinario ex vi approbationis praeteritae factae ab episcopo Ostiensi, et adhuc virtualiter manentis, quia tunc incipit esse subditus illius, et subiacere eius foro et correctioni, atque adeo habere illum pro suo ordinario in ordine ad illud ministerium.

11 Regularis approbatus ab aliquo episcopo, dum in eius dioecesi versatur, sive ut hospes, sive cum domicilio, si postquam transierit ad diversam dioecesim, redeat ad primam in qua fuit approbatus, non indiget ibi nova approbatione, sed virtute illius prioris nondum revocatae, potest ibi confessiones audire, quia iterum fit subditus eiusdem episcopi a quo fuit approbatus, atque ideo est iam approbatus ibi a suo ordinario; Suarez, disput. 28, sect. 7, num. 9; Lezana, tom. I, cap. 19, num. 7, in fin.; Amicus, disp. 15, num. 135, de Satisfact. 12 sacramentali; Lugo, et alii passim. Imo regularis, redeundo ad dioecesim in qua fuit approbatus, nedum recuperat approbationem, et potest confessiones audire adhuc vivente eodem episcopo, sed etiam mortuo, quamvis successor eius advenerit; dummodo iste approbationes praedecessoris non revocaverit. Et ratio est quia regularis redeundo ad priorem dioecesim, a qua recesserat, recuperat iura quae antecedenter habebat, perinde ac si non recessisset, sed si non recessisset, gauderet facultate excipiendi confessiones subditorum illius dioecesis, licet iam mortuo episcopo approbante, quinimo etiam adveniente successore, donec ab isto fuerint facultates revocatae, ut patet ex adductis supra n. 10 et 14, adeoque, etc. Sic Rodriguez in Bull. Cruciatae, § 9, n. 5; Nugnus, in Addit. ad tertiam partem, quaest. 8, art. 3, dub. 1, conclus. 2; Ioannes Valerius, verb. *Absolutio,* differ. 1, n. 19; Tamburin., de Iure abbat., disp. 3, q. 14, num. 2; Lugo, disp. 21, sect. 2, num. 44, ubi cum pro ratione adducat ipsum regularem iterum fieri subditum eiusdem episcopi a quo vel a cuius praedecessore fuit prius approbatus, supponit evidenter recuperare approbationem, licet iam mortuo episcopo approbante, et adveniente episcopo successore.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

Quoad approbationem pro confessionibus 93
excipiendis locorum ordinarii in approbatione confessariorum tenentur eos obligare ad attente legendas et accurate observandas constitutionem Gregorii XV incip. *Universi Dominici gregis,* editam contra confessarios sollicitantes, et constitutionem Benedicti XIV incip. *Sacramentum poenitentiae,* ut expresse praecipitur in hac ultima constitutione, § *Volumus demum ac praecipimus.* Et expediret ut legenda una simul 94
traderetur eiusdem declaratio incip. *Apostolici muneris,* ab eodem Benedicto XIV facta, utpote ad eius intelligentiam et observantiam necessaria, et a nobis ob id ad verb. *Complices peccati,* adducta sub num. 23. Vide ibi.

Approbatio ad audiendas confessiones nihil 95
prodest extra dioecesim episcopi approbantis; idque etiamsi sacerdos approbatus excipere vellet confessionem personae subditae episcopo qui ipsum approbavit; Benedicti XIV constit. incip. *Apostolicum ministerium.* Vide ad id etiam superius hoc ipso art. dicta a n. 39 ad 43.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Primis Ecclesiae saeculis praecipuam auc- 96
toritatem et curam excipiendi confessiones penes episcopum stetisse pluribus ostendunt Morinus, de Discipl. eccles. in administ. sacramenti poenit., et Espenius in Iur. eccles. univ., part. II, tit. 6, c. 5. Haec episcoporum auctoritas post 97
saeculum VII [1] sensim presbyteris communi-

[1] Ex monumentis a Chardonio indicatis, lib. I, de Sacramento poenit., cap. 10 et 11, conficitur confessiones excipiendi facultatem ante saeculum VII communicari presbyteris coepisse. (EDIT. BARBIEL.)

cari coepit. Hinc deprehendimus libros et canones poenitentiales, octavo et sequentibus saeculis conditos, praecipue ad ipsos presbyteros verba dirigere, cum antiquiores canones solos episcopos respiciant.

98 Non tamen omnibus presbyteris, sed fere solis parochis, respectu suorum parochianorum, haec auctoritas competebat; et pluribus saeculis absolutio ab alieno sacerdote sine licentia proprii obtenta nulla habita fuit, quod non obscure innuit concilium Lateranense sub Innocentio III saeculo XIII celebratum, relat. in cap. *Omnis utriusque sexus* [1], de Poenit. et remiss. Videsis Espenium, sed non sine cautione, loc. cit.

99 Saeculo XIII coepit impertiri facultas excipiendi confessiones Fratribus Mendicantibus [2] a variis summis pontificibus, et sensim aliis presbyteris, non sine turbis et controversiis, ut refert Matthaeus Parisiensis, ad an. 1246, et eruitur ex Defensorio curatorum Richardi archiepiscopi Armacani, et Serm. ad popul. Paris. ex parte Univers., super facto bullae Mendicant., an. 1409, Ioan. Gersonii, ab opusculo contra Guillelmum de Sancto Amore, D. Thomae, ex defensione privilegior. Frat. Mendicant. contra defensorium curator. Richardi archiepisc. Armacani, Rogerii Chonnoii, et a pluribus opusculis S. Bonaventurae, qui etiam pro privilegiis Mendicantium calamum strinxit [3].

100 Successit sancta synodus Tridentina, sess. 23, cap. 15, de Reform., decernens nullum presbyterum, etiam regularem, posse confessiones saecularium excipere, nec ad id idoneum reputari, nisi ab episcopo approbationem accipiat, excepto tantum presbytero parochiale beneficium obtinente.

101 Quoniam vero nonnulli regulares venditabant, quod a concilio Tridentino abrogata non erant omnia eorum privilegia, idcirco Urbanus VIII, constitutione quae incipit: *Sicuti accepimus*, edita die 12 Sept. 1628, et est in Bullario Romano Cherubini, t. IV, constit. 92, pag. 103, motu proprio, clausulis amplissimis, ex certa scientia ac de plenitudine apostolicae potestatis, revocavit, cassavit, sustulit, abrogavit et annullavit omnia et quaecunque privilegia dicto decreto concilii Tridentini contraria omnibus et singulis religiosorum ordinibus, quandocunque et quomodocunque concessa, *etiamsi talia essent ut de iis specialis, specifica et expressa, ac de verbo ad verbum mentio habenda foret.*

Atque hinc sicuti presbyteri saeculares bene- 102
ficium parochiale seu curatum non obtinentes nullam ordinariam, seu beneficio annexam iurisdictionem habent, cuius vigore confessiones possint excipere, sed solam *delegatam*, sive *vicariam;* ita presbyteri regulares nullam curam 103
obtinentes, solam habent iurisdictionem *delegatam*, per episcopi approbationem. Convenitque naturae huius *delegatae* iurisdictionis ut pro arbitrio et voluntate delegantis restringi et coarctari ad tempus, personas atque materiam possit. Contrariam assertionem primum clerus 104
Gallicanus notavit, ac postmodum Alexander VII, in decreto ad episcopum Andegavensem, *falsam, temerariam, scandalosam, in haeresim et schisma inducentem, sacro concilio Tridentino et Sedi Apostolicae iniuriosam*, declaravit; vide Espen., loc. cit. c. 6, num. 18.

Hinc a vero alienum esse puto quod scribit 105
auctor, num. 50, episcopum haud posse suspendere regulares ab excipiendis confessionibus, nisi nova superveniente causa, quae ipsas confessiones concernat; contrarium enim resolutum fuit a Sacr. Congr. Concilii interprete in una Patavina 8 Novemb. 1596, ad secundum dubium; fuit enim dictum facultatem et approbationem ad beneplacitum concessas posse per episcopum absque causa revocari; vide Clericat., de Sacram. poenit., decis. 38, n. 20 [4].

---

[1] De canonis huius sensu legatur dissert. IV Natalis ab Alexandro in Hist. Eccl., rec. 13 et 14, in qua, num. 3, ostendit et ante Innocentii III tempora, et ab ipsis Lateranensis concilii Patribus *proprii* sacerdotis nomine significatum vel parochum vel presbyterum quemlibet ab episcopo ad sacramenta administranda institutum vel delegatum. (Edit. Barbiell.)

[2] Longe ante saeculum XIII monachis poenitentiae sacramentum administrandi facta potestas fuit. Vide Chardonium lib. cit., cap. 10. (Edit. Barbiell.)

[3] Haec S. Bonaventurae opuscula una cum opusculis S. Thomae adversus Guillelmum a Sancto Amore eiusque asseclas admonitionibus praeviis, notisque illustrata, excusa Romae fuerunt anno 1773. (Edit. Barbiell.)

[4] Vide utique Clericatum, loc. cit., sed nihil omittendo, atque ibi, praeter secundi dubii, etiam primi resolutionem invenies, quod erat: « An facultas, seu approbatio audiendi saecularium personarum confessiones, praevio examine, sit simpliciter et absolute regularibus concedenda? » Cui dubio sacra Congregatio, die 17 Ianuari 1654 (non 8 Novembris 1596, ut errore deceptus scripsit auctor Additionum), per haec praecisa verba respondit: « dandas esse declarationes antiquas tenoris sequentis. » Die 8 Novembris 1596, Sacra Congregatio Concilii, omnium Patrum sententia mature perpensa, censuit episcopum minime posse facultatem regularibus audiendi saecularium confessiones limitare; ideoque munus episcopi esse, ex decreto concilii, c. 16, sess. 23, ipsos regulares approbare si idonei sint; sin minus, reprobare; sed minime posse illis facultatatem coarctare. In Salernitana 15 Augusti 1597, dubitatum fuit an episcopus posset regularibus restringere licentias audiendi confessiones personarum saecularium, ut ad certum tempus, vel ad eius beneplacitum duntaxat dare? Sacra Congregatio Concilii, post maturam discussionem, respondit: Non posse: sed praevio examine servandam esse constitutionem s. mem. Pii Quinti, ut absolute admittantur, vel repellantur. Die 16 Iaunarii 1616, Sacra Congregatio Concilii declaravit episcopum debere de vigore S. Concilii regulares ad confessiones audiendas personarum saecularium approbare, vel reprobare. Hactenus Sacr. Congregatio.

Ex his declarationibus authenticis, concludit ibidem Clericatus, colligere potest quilibet studiosus, quod de rigore iuris confessores regulares praetendere possunt

6 Eo magis poterit episcopus suspendere regulares a confessionibus audiendis, si superveniat causa quae ipsas confessiones concernat,
7 ut vult auctor, loc. cit.; quinimo et si superveniat alia quaevis legitima causa, ut, puta, si praedicti regulares inhoneste vivant, vel aliquod scandalum dent, aut delictum committant, ut respondit Sac. Congr., in una Orielden. 30 Augusti 1630; apud Barbosam, lib. I Iuris eccles.
8 univers., cap. 43, n. 209. Et notat Pignatellus, tom. IV, consult. 174, num. 21, ex pluribus declarationibus Sacr. Congregationis, non teneri episcopum pandere ipsis regularibus causam, ob quam eorum aliquos suspendat a confessionibus excipiendis, sed satis esse, si eam Sacr. Congregationi aperiat, ubi ab ea fuerit interpellatus; vide Clericat., dict. dec. 38, n. 22.
9 Quod tradidit Auctor, num. 54 et seq., regulares non posse iterum examinari a vicario capitulari sede vacante, nec ab ipso revocari posse facultatem, et approbationem habitam ab episcopo, cum hac distinctione intelligendum. Si confessarii regulares habuerint illimitatam licentiam audiendi confessiones ab episcopo eo mortuo, non possunt obligari a vicario capitulari ad novam licentiam suscipiendam, et multo minus ad subeundum novum examen.
10 Aliter vero se res habet, si licentia limitata fuit ad episcopi concedentis beneplacitum; cum enim ea exspiret morte ipsius episcopi, tenentur regulares comparere coram vicario capitulari pro nova approbatione, et quatenus ipse velit, novum examen subire: confer Clericat., d. decis. 38, n. 24.
11 Qua poena puniendus sit regularis, qui absque approbatione et licentia episcopi, se pro confessario gerat, consule saepe laudatum Clericat., loco mox cit., n. 30, et decis. 40, n. 12.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

12 Episcopus excommunicatus non toleratus, aut suspensus ab officio ac iurisdictione, approbare nequit ad confessiones audiendas, quia approbatio est actus iurisdictionis quam ille nequit exercere. Ita P. Suarez. disp. 28, sect. 5; Victoria, de Confess., num. 152; Sotus, Sylvester, Guttierez, et alii. Oppositum tamen est etiam in praxi certo probabile ob auctoritatem [1]; cum hanc teneant sententiam Basilius de Leon, lib. V de Matrim., c. 17, § unic., num. 14; Navarrus, Henriquez, Fagundez, Tabiena, et alii non pauci.

Ad ea quae ab auctore, n. 60, et seqq. constituta sunt, pertinent quae habet Prosper cardinalis Lambertinus, instit. 86, num. 9, his verbis: Pro Regularibus... rationes afferuntur, ob quas contendunt aliqui facultatem audiendi confessiones, quae nullo temporis spatio definita fuit, regularibus adimi non posse, nisi legitima causa obvenerit, quae ad confessiones ipsas pertineat, in const. 32 Innocentii X, § 2, *An episcopus*. Nec profecto desunt qui id magno studio tueantur; nec desunt sententiae editae a Sacra Congregatione Concilii, quae statuunt ab episcopo facultatem excipiendi confessiones saecularium, aut penitus denegandam regularibus, aut sine ulla limitatione concedendam; apud Clericat., dec. 38, n. 20, de Poenitentia. Nos plures ex his sententiis congessimus in nostris Commentariis in cap. 15, sess. 23, de Reform. Attamen Clemens X, in allata const. 7, § 4, aditum episcopis reseravit, ut limitatas eiusmodi facultates regularibus impertirent, praecipiens ut magis idoneis absque ulla limitatione, contra vero minus idoneis circumscripta facultas tribuatur: *Illos autem* (inquit) *religiosos, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab episcopis generaliter quoque et indistincte absque aliqua limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis personarum in dioecesi propria admittendos: quoad caeteros vero, qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti, arbitrio ordinariorum relinqui, ipsos cum limitata facultate, prout eisdem ordinariis magis expedire videbitur, probare et admittere.* Quamobrem, cum haec doctrinae, virtutisque praestantia dignosci nequeat, nisi examen circa quaestiones theologiae moralis instituatur, quod ita facile non est, ideo facultas tantum limitata tum saecularibus, tum regularibus presbyteris tradi consuevit, ita ut magis idoneis ad annum, caeteris autem ad minus temporis spatium eadem facultas protrahatur; Nicolius, Lucubrat., lib. V, tit. 38, n. 9; Clericat., in dec. 38, de Poenitentia, n. 17. Scriptores etiam ex regularibus idem unanimes asserunt: *Hinc infero primo* (inquit cardinalis de Lugo, de Sacram. poenit., disp. 31, § 1, num. 59), *non debere damnari approbationem cum eiusmodi limitationibus ab episcopis datam (inter quas illa temporis limitatio numeratur) tanquam iniustam etiam respectu regularium; possunt enim de facto intervenire vel omnes, vel aliqua ex rationibus* 113

licentiam absolutam et indefinitam audiendi laicorum confessiones, ut dictum est supra, et respondit Sacra Congregatio domino episcopo Patavino ad primum quaesitum. Distinguamus igitur approbationem datam ad beneplacitum, sine praevio examine, et approbationem datam praevio examine. De prima loquitur Sacra Congregatio in responsione citata ad secundum quaesitum. De secunda loquitur eadem Sac. Cong. in responsione ad primum, quam praeterire omnino non debebat auctor Additionum; illa enim expresse consonat cum bulla *Superna* Clementis X, cuius oraculo suam sententiam confirmat P. Ferraris, immerito propterea hic ab eodem auctore taxatus. (EDIT. BARBIELL.)

[1] Iudicent sapientes tantumne paucorum theologorum, eorumque non probatissimorum iudicio deferendum sit, ut opinionem ab ipsis traditam, doctissimis viris magno rationum pondere contrapugnantibus in praxi *serio probabilem* censere possimus.

adductis, vel aliae similes, quibus prudenter moveatur episcopus ad non approbandum absolute et universaliter, sed cum aliqua limitatione. Congruit etiam Fagnanus, in cap. *Grave*, n. 50, de Officio ordinarii, qui fatetur probari a Sacra Congregatione pro episcoporum et regularium causis instituta, ut limitatae facultates regularibus tribuantur. Cum vero nonnulli regulares in hac re adversarentur cardinali Sandoval, et episcopo Andegavensi, Urbanus VIII opinionem eiusdem cardinalis confirmavit in sua const. an. 1639; Alexander autem VII, die 30 Ianuarii anno 1659, hanc sententiam tanquam falsam, temerariam, pravamque proscripsit: *Non possunt episcopi limitare, seu restringere approbationes quas regularibus concedunt ad confessiones audiendas, neque ulla ex parte revocare.* Cabassut., in Theoria et praxi iuris canonici, lib. I, cap. 10, num. 13. Tandem illud etiam certissimum est, quod constitutione Innocentii XIII a Benedicto XIII, ut dictum est, confirmata, sancitur: *Declaramus sacerdotes tam saeculares quam regulares, qui ab episcopis obtinuerint licentiam audiendi confessiones limitatam vel quoad locum, vel quoad genus personarum, vel quoad tempus, non posse poenitentiae sacramentum administrare extra tempus, vel locum, vel genus personarum ab ipsis episcopis praescriptum, quocunque privilegio, etiam in vim bullae, quae appellatur Cruciatae sanctae, competente nullatenus suffragaturo.*

114 Non est opus, esto sit conducens, approbationem in scriptis habere, cum nullo iure id praescribatur. Approbatio autem valebit, etiamsi propter pecuniam detur. Nam esto constet ex iure invaliditas collationis simoniacae beneficii, non tamen constat invaliditas huiusmodi approbationis, et semper valor in actu esse praesumitur, quoties oppositum in iure non declaratur. Et Tridentinum, licet praescribat approbationem gratis esse praestandam, non tamen irritat approbationem non gratis praestitam; quare peccabit secus faciens, non vero approbationis valor irritabitur. Ita Barbosa, Fagundez, Bossius, et alii, quos refert et sequitur Leander, de SS. Sacramento, tom. I, tract. 5, disp. 11, q. 80.

115 Si episcopus externis verbis approbet sacerdotem, licet interne non iudicet eum idoneum, valide dictus sacerdos excipit confessiones, alias causa daretur innumeris scrupulis, nec homines aliter agunt, nisi humano modo, nempe externo: et ut iudicetur a poenitente idoneus, ea approbatio sufficit, nec opus est investigare mentem episcopi; Sanchez, lib. III de Matrim., disput. 22, num. 25; Basilius Legionen., lib. V de Matrim., cap. 19, num. 14; card. de Lugo, de Poenit., disp. 21, n. 25, aliique plures.

Approbatus ad sacramenta administranda in 116
generali, a fortiori est approbatus ad sacramentum poenitentiae, cum hoc sacramentum sit illud, ad quod ex suasione communi specialius exigitur approbatio ab episcopo; Reginaldus, lib. 1, n. 71; Henriquez, Fagundez, et alii.

Si quis non approbatus (sciente episcopo) 117
coram ipso excipiat confessiones, dum incipit excipere, invalide incipit, et graviter peccat, quia absque approbatione se immiscet actui quem nequit exercere; at postmodum, non prohibitus, valide et licite operatur. Ita censent Coriolanus, part. I, sect. 2, artic. 10; Granado, in part. III, tract. 10, disp. 3, num. 5; Sotus, Sylvester, et alii, quos refert ac sectatur Diana, part. III, tract. 4, resol. 68, est enim ratihabitio de praesenti, et tacita approbatio [1], dum episcopus, qui videns tenebatur prohibere, tacet, et consentit. At ea approbatio est limitata pro eo tractu temporis, quo continuate assisteret ibi ille sacerdos; Fagundez, Praecept. 2, lib. VII, cap. 2, num. 71; Bonacina, Toletus, et alii. Nec est fundamentum ut ulterius extendatur; Mendo, in bull. Cruciat., disp. 22, num. 116.

Si quis eligatur ab episcopo in suum con- 118
fessarium, non ideo approbatus manet respectu aliorum; est enim ea approbatio limitata ad personam; Angelus, Bosius, et alii, quos citat et sequitur Leander a SS. Sacram., tom. I de Sacram., tract. 5' disp. 11, q. 93.

ADDITIONES CASINENSES.

Tridentina synodus duos approbationi mo- 119
dos assignat, sess. 23, de Reform., c. 15: alterum per collationem parochialis beneficii: alterum per examen, *si illis videbitur*. Hinc 120
parochi rite constituti, iure proprio, reliqui sacerdotes, sive regulares, sive saeculares sint, iure delegato poenitentiae sacramentum administrant.

Quod dicit auctor, n. 80, de Parochis non est 121
intelligendum; namque docet Benedictus XIV, instit. 86, parochum populum suum in aliena dioecesi confitentem excipere posse, licet concessio episcopi eius dioecesis non interveniat. Idem declaravit Sacr. Congr. Conc., die 16 Iulii an. 1667.

[1] Ex quo episcopus sacerdotem non approbatum ad confessiones excipiendas, coram se confessionem excipientem non prohibeat a confessione excipienda, *probabiliter* coniici potest, ab ipso potestatem sacerdoti illi confessionem excipiendi fieri, certo statui non potest. Itaque cardinalis Toletus, Instruct. sacerdot., lib. III, cap. 10., ubi dixit: « Cum episcopus scit aliquem audire confessionem, et non prohibet, visus est probabiliter dare facultatem, » subdit: « Modo vero Concilium Tridentinum, sess. 23, cap. 5, statuit esse necessariam approbationem episcopi expressam. » (EDIT. BARBIELL.)

ARTICULUS II. *Quoad varia, quae concernunt approbationem regularium et dependentium ab eorum superioribus.*

SUMMARIUM. 1. Regulares pro confessionibus suorum regularium non indigent approbatione episcopi, sed solum sui praelati regularis. - 2. Confessarii approbati pro fratribus sine expressa exclusione novitiorum, possunt valide absolvere etiam ipsos novitios, ad 4. - 5. Novitii absque licentia praelatorum ordinis possunt valide confiteri, et absolvi a peccatis, etiam in religione reservatis, per quemcunque confessarium ab ordinario pro saecularibus approbatum, ad 7. - 8. Confessarii approbati pro fratribus possunt valide absolvere iuvenes professos sub cura magistrorum degentes, nisi praelatus regularis in approbatione expresse excluserit tales iuvenes professos. - 9. Regulares itinerantes, seu tempore concionum, vel alterius occasionis extra conventum existentes, nec copiam confessarii approbati propriae religionis habentes, possunt confiteri cuilibet confessario sive regulari, sive saeculari. - 10. Imo secundum plurimos possunt tales regulares confiteri cuicunque simplici sacerdoti, sive saeculari, sive regulari, licet a nullo ordinario approbato, ad 13. - 14. Tenentur tales Religiosi, si habeant casus reservatos, se postmodum sistere superiori suo, aut alteri religioso facultatem habenti, ut ei confiteantur, et a casibus reservatis directe absolvantur. - 15. Regulares quamvis ab episcopis approbati, nequeunt virtute privilegiorum audire confessiones regularium alterius ordinis, nisi forte ipsi religiosi, qui volunt audiri in confessione, licentiam habeant suorum praelatorum. - 16. Si vero regularis habeat legitimam facultatem a suo praelato eligendi sibi confessarium extra suum ordinem, poterit eligere etiam simplicem sacerdotem sive saecularem, sive regularem non approbatum ab episcopo, ad 17. - 18. Regularis, qui inscio, vel invito praelato sui ordinis, approbatur ab ordinario ad audiendas confessiones in sua dioecesi, licet eas illicite audiat, tamen eas valide excipit. - 19. Si vero in aliqua religione habeatur constitutio a Sede Apostolica, vel condita, vel approbata, qua caveatur, quod nullus religiosus sine sui praelati facultate se praesentet ordinariis ad approbationem pro confessionibus obtinendam, et aliter obtenta revocetur; tunc nedum illicite, sed etiam invalide confessiones audiret. - 20. Generalis regularium potest suos subditos a se, vel a suis praedecessoribus, vel aliis quibuscunque superioribus ad audiendas confessiones approbatos, eosdem ab eisdem confessionibus audiendis suspendere, etiam ex causa occulta, et extraiudicialiter. - 21. Tempore iubilaei possunt omnes regulares confiteri peccata sua sacerdotibus ab ordinario approbatis, tam saecularibus quam cuiusvis ordinis regularibus. - 22. Et possunt absolvi a casibus suo superiori regulari reservatis. - 23. Equites S. Ioannis Hierosolymitani possunt confiteri cum regulari sacerdote a suo superiore tantum approbato, sicuti possunt alii regulares. - 24. Peculiare capuccinorum statutum, quo ipsi vetitum erat, ne confessariis extra proprium ordinem unquam confiteri possent, revocatur a Benedicto XIV const. incip. *Quod communi.* - 25, 26. De confessariis regularium itinerantium. - 27. Responsio pro auctore. - * 28. Regulares itinerantes possunt cuicumque idoneo sacerdoti confiteri. - 29. Episcopi aliique monasteriorum praelati, subiectis sibi monialibus praeter ordinarium, extraordinarium debent confessarium concedere. - 30. Et cuiusnam sit ipsum approbare.

1 Regulares pro confessionibus suorum regularium non indigent approbatione episcopi, sed solum sui praelati regularis, quia ex quo praelati regulares habeant iurisdictionem quasi episcopalem in suos subditos, competit eis haec facultas approbandi ad confessiones a iure communi et antiquo, nec est revocata a concilio Tridentino, sess. 23, c. 15, quia ibi fit solum sermo de confessariis saecularium, ut legenti patet, et expresse habetur ex decreto Clementis VIII edito 26 Maii 1593, ubi sic praecipit ipsis regularibus praelatis: *Superiores in singulis domibus deputent duos, tres aut plures confessarios pro subditorum numero maiori vel minori, iique sint docti, prudentes ac charitate praediti, qui a non reservatis eos absolvant, et quibus etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit* etc.; quod decretum fuit etiam confirmatum ab Urbano VIII, per decretum Sacrae Congregationis Concilii, die 21 Septembris 1624, addendo quod sequitur: *Sanctitas Sua deinceps declaravit ut si huiusmodi regularium confessariis casus alicuius reservati facultatem petentibus, superior dare noluerit, possint nihilominus confessarii illa vice poenitentes regulares, etiam non obtenta a superiore facultate, absolvere.*

2 Confessarii approbati pro fratribus sine expressa exclusione novitiorum possunt valide
3 absolvere etiam ipsos novitios. Nec obstant, ut censent aliqui, decreta Clementis VIII pro novitiis, ubi § 17 sic dicitur: *Magistro soli novitiorum confessiones audiendi cura committatur. Liceat autem superiori etiam locali, si ita expedire iudicaverit, vel per seipsum vel per alium ab eo deputandum semel aut bis in anno eorumdem novitiorum confessiones audire,* quia istae ordinationes non sunt per modum praecepti, sed solum per modum regulae et consilii, unde statutis regularium non derogant, nec minus irritant confessiones aliter factas. Sic in istis terminis tenet Molfes., part. I Summ., tract. 7, c. 14, n. 83, ex Peyrin., pag. 298, quae verba sunt impressa immediate post verba cit. decret., § 17, in Familiare regularium typis datum Neap. 1706, a P. Iosepho a Neapoli. Et talem esse mentem pontificis colligitur etiam 4
ex illis suis verbis: *Licet autem superiori etiam locali, si ita expedire iudicaverit, vel per se ipsum vel per alium ab eo deputandum semel aut bis in anno, eorumdem novitiorum confessiones audire,* cum superior localis de iure non habeat facultatem alios approbandi ad valide absolvendum. Unde etiam Bordon., resol. 4, n. 11, tenet confessiones novitiorum factas alteri a magistro esse validas, quia censet decreta Clementis VIII pro novitiis non obligare sub culpa.

Novitii absque licentia praelatorum ordinis 5
possunt valide confiteri et absolvi a peccatis, etiam in religione reservatis per quemcunque confessarium ab ordinario pro saecularibus approbatum. Quia novitii ante professionem non 6
sunt vere et realiter religiosi, licet gaudeant favoribus et privilegiis religionis; sed quoad hoc sunt instar saecularium, adeoque, cuicun-

que confessario approbato ab ordinario confi-
7 teantur, valida erit eorum confessio. Tum quia novitii ante professionem non obligantur sub culpa ad observationem regulae et statutorum religionis, adeoque neque ligantur hoc statuto de confitendo soli magistro novitiorum; Rodriguez, tom. I, quaest 22, art. 11; Miranda, tom. II, quaest. 34, art. 16; Portell., verb. *Novitii absolutio;* Melphi, in cap. 6, statut. 6, quaest. 10; Felix Potestas, tom. I, part. IV de Minist. poenit., n. 3298; Kazenberger, Supplement. theol. decalog.; P. Sporer, cap. 2, sect. 3, de Statu religioso, n. 127; Diana et alii cum P. Kerckove, in Statuta generalia, c. 1, § 7, num. 4.
8 Confessarii approbati pro fratribus possunt valide absolvere iuvenes professos sub cura magistrorum degentes, nisi praelatus regularis in approbatione expresse excluserit tales iuvenes professos, quia in tali casu confessarii non essent approbati quoad ipsos iuvenes professos, sicuti non sunt approbati quoad mulieres confessarii illi qui ab ordinariis approbantur pro solis viris cum expressa exclusione feminarum; Melphi, et Felix Potestas, loc. mox cit.

9 Regulares itinerantes, seu tempore concionum vel alterius occasionis extra conventum existentes, nec copiam confessarii approbati propriae religionis habentes, possunt confiteri cuilibet confessario, sive regulari, sive saeculari. Sic concessit Innocent. VII Patribus ordinis Praedicator., in Constit. incipiente *Provenit ex vestrae devotionis affectu,* edita XVI Kalendas Novembr. 1404, et Sixtus IV Fratribus Minoribus in constitutione incipiente *Supplicari nobis humiliter fecistis,* die 11 Augusti 1479, apud Confect., reticendo alias consimiles concessiones factas ab aliis pontificibus aliis regularibus, cum sit superfluum omnes alias concessiones singillatim adducere, ex quo alii communicent in hoc privilegio cum ipsis. Est communis sententia doctorum, quia per licentiam itinerandi, vel aliam legitimam occasionem extra conventum permanendi, conceditur illis
10 implicite talis facultas. Imo Suarez, de Poenit., disp. 28, sect. 4, cum multis aliis; Sa, in Summa, verb. *Confessor*, num. 6; Sporer, Theolog. sacrament., part III, c. 6, sect. 1, n. 685; Lezana, tom. I, cap. 18, n. 27; Corduba, super regul. S. Francisci, cap. 7, q. 5, punct. 1; Burg., cent. 2, caus. 8; Rossignol., de Sacram. poenitent., quaest. 7, art. 16, n. 5.
11 Tambur. et alii multi contra Vasquez cum paucis tenent posse tales regulares confiteri cuicunque simplici sacerdoti, sive saeculari sive regulari, licet a nullo ordinario approbato, quia regulares non sunt astricti confiteri confessariis approbatis ab episcopis, cum ante Concilium Tridentinum astricti non essent, et per concilium nihil sit immutatum circa confessiones regularium; nam in decreto sess. 23, cap. 15, ubi requirit approbationem episcopi, non comprehendit confessarios regularium seu religiosorum, sed solummodo confessarios saecularium, praecisis his verbis: *Nullum etiam regularem posse confessiones saecularium, etiam sacerdotum audire.* Nec alibi reperitur 12
requisita haec approbatio ordinarii pro confessariis monialium, ut docetur in sequenti articulo. Nec a suis superioribus isti religiosi iti- 13
nerantes, aut extra conventum aliquo tempore existentes coarctantur et restringuntur ad confessarios ab ordinario approbatos [1], ut supponitur; quia aliter sic coarctati et restricti sine ullo dubio nequirent confiteri sacerdotibus non approbatis. Tenentur autem tales religiosi, si 14
habeant casus reservatos, se postmodum sistere superiori suo, aut alteri religioso facultatem habenti ut ei confiteantur, et a casibus reservatis directe absolvantur.

Regulares quamvis ab episcopis approbati 15
nequeunt virtute privilegiorum audire confessiones regularium alterius ordinis, nisi forte ipsi religiosi, qui volunt audiri in confessione, licentiam habeant suorum praelatorum. Sic Clemens VIII, in constitutione incipiente *Romani pontificis,* data 23 novembris 1599, ubi declarat in omnibus indultis nunquam fuisse mentem Sedis Apostolicae dare licentiam ulli religioso vel moniali confitendi alicui contra dispositionem suorum superiorum; sed, inquit, *nostrae intentionis existere quod iidem fratres et moniales, quantum ad sacramenti poenitentiae seu confessionis administrationem, dispositioni suorum praelatorum subiecti sint, apostolica auctoritate tenore praesentium perpetuo declaramus.* Si vero regularis habeat legitimam 16
facultatem a suo praelato eligendi sibi confessarium extra suum ordinem, poterit eligere etiam simplicem sacerdotem, sive saecularem sive regularem non approbatum ab episcopo, quia, ut dicit Navarrus in Enchirid., c. 4. in addition. ad primum dictum, Concilium Tridentinum nihil circa confessarios regularium innovavit de iure antiquo. De iure autem an- 17
tiquo habentes licentiam eligendi confessarium, poterant eligere sacerdotem simplicem, etiam ab episcopo non approbatum, et ad hoc faciunt dicta et adducti doctores sub num. 10, 11 et seqq.

Regularis, qui inscio vel invito praelato sui 18
ordinis approbatur ab ordinario ad audiendas confessiones in sua dioecesi, licet eas illicite audiat, ex quo peccet contra obedientiam et voluntatem superioris, tamen eas valide excipit, cum in eo concurrant omnia requisita in ministro ad validitatem talis sacramenti, scilicet ordo sacerdotalis, approbatio episcopi et iurisdictio delegata; sicut enim episcopus potest

[1] Vide addit. ex aliena manu, et nostras responsioni pro auctore subiectas. (Edit. Barbiell.)

conferre iurisdictionem in suas oves sacerdoti alterius dioecesis, inscio vel invito episcopo illius alterius dioecesis, ita poterit conferre etiam regulari, inscio vel invito suo superiore. Si vero in aliqua religione habeatur constitutio a Sede Apostolica vel condita vel approbata, qua caveatur quod nullus religiosus sine sui praelati facultate se praesentet ordinariis ad approbationem pro confessionibus obtinendam, et aliter obtenta revocetur, tunc nedum illicite, sed etiam invalide confessiones audiret. Sic Miranda, tom. I, q. 45, art. 12; Laym., lib. V, tract. 4, c. 10, n. 105, de Sacram. poenit.; Lezana, tom. I, cap. 19, num. 12; Navarr., in c. 1 de Poenit., dis. 6, num. 73; Sporer, Tambur. et alii plurimi.

10 Generalis regularium potest suos subditos a se vel suis praedecessoribus, vel aliis quibuscunque superioribus ad audiendas confessiones approbatos, eosdem ab eisdem confessionibus audiendis suspendere, etiam ex causa occulta et extraiudicialiter, ut declaravit Sacra Cong. Episcop. et Regular., in una Theatinorum 2 Iulii 1617, apud Nicol. in Lucubrat., tom. II, lib. V, tit. 38, de Poenit. et Remiss., n. 91, in fine, et refert etiam Barbosa in Concil. Trident., sess. 23, cap. 15, num. 50.

11 Tempore iubilaei possunt omnes regulares confiteri peccata sua sacerdotibus ab ordinario approbatis, tam saecularibus quam cuiusvis ordinis regularibus. In bulla enim non fit mentio nisi de ordinario eorum qui audiunt confessio-
12 nes, non autem de ordinario poenitentium. Et possunt absolvi a casibus suo superiori regulari reservatis. Alexander VII, in constit. incipiente *Unigenitus,* apud Nicol., in Flosculis, verb. *Iubilaeum*, num. 6. Et sic antea declarasse Gregorium XIII testatur Peyrin., de Privilegiis regul., tom. III, c. 4, num. 3, pag. 1324, ac Murga, in tract. de Beneficiis eccl., quaest. 2, n. 121, pag. 44.

13 Equites S. Ioannis Ierosolymitani possunt confiteri cum regulari sacerdote a superiore tantum suo approbato, sicuti possunt alii regulares. Sic Barbos., in Concil. Trident., sess. 23, cap. 15, n. 10; Novarius, in tract. de Elect. et variat. fori, q. 69, n. 23, sect. 2; Aloysius Ricc., in Praxi, part. IV, resol. 171, num. 2, et alii passim.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

14 Circa tradita in hoc art., num. 9 ad 11, observanda est novissima constitutio Benedicti XIV incip. *Quod communi*, in qua revocat peculiare statutum ordinis Capuccinorum, quo ipsis vetitum erat ne confessariis extra proprium ordinem unquam confiteri possent. Etenim observato quod similia statuta secum afferre solent incommoda, *propter quae* (refert ibi) *non sine aut conscientiae angore, aut populorum offensione, adimpleri posse, alias nonnulli fratrum praesertim ordinum Praedicatorum, Minorum S. Francisci, aliorumque superiores serio cogitantes, super huiusmodi statutis ordinum suorum dispensationem ab eadem Sede Apostolica sibi impertiendam curarunt.* Et relato deinde dicto statuto Capuccinorum, et quae ex eius observantia oriebantur, et cum conscientiarum angoribus poterant oriri mala, sic pergit: *Hisce malis opportunum apostolicae providentiae nostrae remedium afferre cupientes, motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque apostolicae potestatis plenitudine, ac praevia cuiuscunque statuti, seu decreti, ut praemittitur, a generali definitorio editi, et per generalia dicti ordinis capitula approbati, etiam ab Apostolica Sede praefata confirmati revocatione, tenore praesentium statuimus, decernimus ac mandamus, ut quilibet ex fratribus dicti ordinis, sive in sacro presbyteratus ordine constitutus, cuiuscunque status, gradus, dignitatis et conditionis, sive laicus, sive conversus fuerit, qui de superiorum suorum licentia, quacunque ex legitima causa, titulo et occasione, sive praedicandi verbum Dei quocunque tempore, sive sacras missiones peragendi, sive iter agendi et alicubi commorandi, ubi nullus conventus seu hospitium, nullusque frater dicti ordinis confessarius reperitur, libere et licite possit ac valeat quemlibet presbyterum saecularem, ab ordinario loci, vel regularem a suo superiore regulari ad sacramentales confessiones excipiendas approbatum adire, eique peccata sua confiteri, atque ab ipso obtinere sacramentalem absolutionem, etiam quoad casus per constitutiones et statuta regularia dicti ordinis reservatos, incursasque proinde censuras recepta salutari poenitentia, praestitaque obligatione se statim, quoad ipsi permissum fuerit, coram suo regulari superiore praesentandi, ac de novo super casibus et censuris huiusmodi absolutiones impetrandi.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Scribit auctor, n. 10 et seqq., regulares iti- 25
nerantes, seu tempore concionum vel alterius occasionis extra conventum existentes, nec copiam confessarii approbati propriae religionis habentes, posse confiteri cuicunque simplici sacerdoti, sive saeculari sive regulari, licet a nullo ordinario approbato. Sed non obstante turba 26
moralistarum, qui pro hac sententia, tanquam pro aris et focis pugnant, eam solide confutat Clericat., de Sacrament. poenit., dec. 39, per tot. Quinimo idem auctor, num. 13, hanc ipsam inhabilitatem eligendi in confessarium sacerdotem a nemine approbatum ad ipsos praelatos regulares extendit.

RESPONSIO EX EDITIONE BARBIELLINIANA PRO AUCTORE.

27 Argumenta quibus suam tuetur sententiam Clericatus, loc. cit., sunt: 1° Auctoritas Glossae, in cap. *Omnis*, v. *Alieno sacerdoti*, de Poenit. et Remiss., nec non in Clem. 1, v. *Speciali*, de Privil., quae utrobique advertit ab eo qui habet a superiore licentiam eligendi sibi confessarium, eligendum esse sacerdotem habentem ordinis exsecutionem, et a suo superiore ad confessiones audiendas approbatum. 2° Verba ipsiusmet Innocentii VII hoc privilegium concedentis religiosis S. Dominici, *ut si aliquem presbyterum idoneum, ex professoribus dicti ordinis habere non possint, quemcunque alium presbyterum idoneum, et discretum religiosum, vel saecularem in eorum confessorem eligere valeant*. Si ergo explicite vult esse *idoneum et discretum*, consequenter et implicite supponit etiam approbatum, cum nemo dici possit idoneus ad confessiones audiendas, qui a suo superiore non sit examinatus et approbatus. 3° Exemplum episcoporum. Non enim debet esse concessum regularibus quod non permittitur episcopis et cardinalibus.

Sed bona venia tanti auctoris haec argumenta in nostro proposito nihil concludunt. Non primum, quia *Glossa*, ut ait Navarr. (in Manual., cap. 27, n. 263), *damnatur ibi* (cap. Omnis, de Poenit. et Remiss.) *communiter*. Deinde nihil facit ad rem. Primo enim loco loquitur de confessionibus saecularium, qui de licentia proprii sacerdotis confiteri nequeunt alieno sacerdoti, qui non habeat ordinis exsecutionem sacerdotalis, ut sunt illi qui non sunt a populo electi, vel qui ab episcopo populo non praeficiuntur. Secundo loco Glossa loquitur incidenter tantum de sacramento poenitentiae, dicens quod *etiam de licentia sacerdotis proprii recipi non possit a presbytero non habente curam*, quod in proposito casu applicari nequit regularibus, ut patet.

Non concludit secundum argumentum, quia, ut notat Ioan. de la Cruz, de Statu religion., lib. I, c. 6, dub. 11, idoneus sacerdos pro religiosis absolvendis reputari debet quilibet sacerdos alias non suspensus, aut excommunicatus; ita D. Antoninus, part. III, tit. 1, c. 7; Sylv., verb. *Confessor*, 1, § 3; Soto, dist. 18, qu. 4, art. 3. Et idem isti censebant de confessore idoneo pro saecularibus ante Concil. Trident., ubi iam, sess. 25, cap. 15, statuitur quod pro saecularibus etiam sacerdotibus ille solus idoneus reputetur qui est parochus, aut ab ordinario approbatus; et pro religiosis nihil ibi innovatur. Minor etiam, et multo minor idoneitas requiritur in sacerdote ad absolvendum moribundum, ipso Clericato teste, disp. 37, num. 27. Ergo falsa est in genere propositio illa tam universalis, quod *nemo dici possit idoneus ad confessiones audiendas, qui a suo superiore non sit examinatus et approbatus*. Sed dato etiam quod idoneitas importans aliquid amplius, et nonnullae aliae conditiones requirerentur in hoc casu ex vi bullae ab Innocentio VII emanatae, ut notat Clericatus, loco cit., adhuc staret quod ex vi bullae Sixti IV, regulares haberent privilegium sine ulla limitatione, ut patet ex concessione pontificia tenoris sequentis: *Ut fratres, vestra, vel aliorum praelatorum et suorum, qui pro tempore erunt, licentia, solummodo tamen cum itineraverint, vel extra conventum fuerint, prout eis concedetis, confiteri possint... tenore praesentium apostolica auctoritate concedimus et indulgemus*. Unde concludendum est cum Pellizzario, in Manual. regul., tract. 8, cap. 1, num. 9, posse regulares peregrinos confiteri cuilibet sacerdoti idoneo, sive saeculari, sive regulari, idque ex licentia praelati saltem tacita, inclusa in licentia peregrinandi, aut manendi extra conventum. Ita Suarez, tom. IV, de Relig., tract. 8, lib. II, c. 17, num. 2, addens num. 6, Religiosum in hoc casu non teneri eligere sacerdotem approbatum ab episcopo (adde tu, nec a superiore sacerdotis electi, si is sit regularis) cuius rei ea est ratio quod religiosus etiam peregrinans nunquam dici potest vagari extra suam dioecesim, cum religio non claudatur certis terminis localibus alicuius dioecesis; ideoque semper retinet actualem subiectionem perfectam ad proprium praelatum regularem, et consequenter per ipsius iurisdictionem regitur in utroque foro; quod est dicere confessarium religiosi peregrinantis approbari a praelato ipsius religiosi poenitentis, huncque absolvi per iurisdictionem ab illo manantem.

Ex quo patet responsio ad tertium Clericati argumentum. Episcopi enim, et cardinales extra proprium territorium sunt in aliena dioecesi, ubi nulla in hoc particulari gaudent immunitate aut privilegio. Hinc neque approbare possunt confessarios, ut suum ibi ministerium exerceant. Regulares vero, quoad hoc, sunt ubique in propria dioecesi, et suis gaudent immunitatibus ac privilegiis. Quo posito nihil mirum, si propterea quaedam regularibus concedantur quae non conceduntur episcopis. Diversa enim iuris dispositio pendet a diversitate circumstantiarum; et pro diversa conditione status variare necesse est [1].

---

[1] Non est otium quae pro auctore adversus Clericatum disputata sunt in superiori responsione expendere. Hoc unum moneo Sacr. Congregationem Concilii confessiones regularium, qui presbyterum non approbatum ab ordinario sibi in confessarium eligant illicitas et invalidas declarasse. Nam « cum, sub die 16 Septembris 1769, episcopus Hildesimen. supplici libello Clementi XIII exhibito, et ad Cong. Conc. remisso expo-

ADDITIONES CASINENSES.

Religiosos itinerantes se confitendi cuicunque sacerdoti idoneo, licet non approbatus sit ad confessiones, habere facultatem, tenet S. Ligorius, lib. VI, n. 575. Sane haec sententia est communissima penes theologos. Unde demirari satis non possumus auctorem novarum Additionum, qui putat eam solide confutasse Clericatum.

Benedictus XIV, const. *Pastoralis*, 5 Augusti 1748, statuit, ut episcopi, aliique monasteriorum praelati subiectis sibi monialibus praeter ordinarium, extraordinarium confessarium bis, aut ter in anno exhibere teneantur. 29

Ipsius vero est extraordinarium confessarium approbare cuius est ordinarium. Bened., loc. citat. 30

Articulus III. *Quoad ea quae concernunt approbationem confessariorum pro monialibus.*

Summarium. 1. Confessarii monialium debent esse approbati ab ordinario loci, quamvis sint regulares, pro monialibus sibi subiectis, ad 2. - 3. Confessiones monialium sibi subiectarum auditae a confessariis regularibus sine approbatione episcopi sunt nullae. - 4. Neque superiores quicumque, etiamsi sint generales, possunt sine approbatione Episcopi audire confessiones monialium sibi subiectarum. - 5. Licet iidem confessarii sint generaliter approbati ab episcopo ad audiendas confessiones saecularium, adhuc est eis necessaria specialis approbatio pro monialibus sibi subiectis. - 6. Nec approbati ab episcopo ad audiendas confessiones monialium unius monasterii censentur approbati ad audiendas confessiones alterius monasterii. - 7. Etiam confessarii extraordinarii indigent speciali approbatione episcopi. - 8. Nec semel approbati, censentur semper approbati. - 9. Nec in vim unius approbationis possunt pluries monialium etiam eiusdem monasterii confessiones audire, sed toties debent ab episcopo approbari, quoties casus deputationis contigerit. - 10. Imo tales confessarii indigent approbatione ordinarii ad audiendas confessiones monialium sibi subiectarum, non obstante etiam contraria consuetudine immemorabili. - 11. Confessarii non approbati specialiter ad audiendas confessiones monialium, nequeunt earum confessiones audire neque tempore iubilaei. - 12. Approbatus pro monialibus unius monasterii, neque tempore iubilaei censetur approbatus pro monialibus alterius monasterii. - 13. Confessarius praesentatus ad excipiendas confessiones monialium regularibus subiectarum, debet absolute reiici, vel per totum triennium approbari, non vero ad tempus brevius. - 14. Nulla ex monialibus subiectis regularibus sentiens se non gravatam mortali culpa, potest de venialibus valide confiteri sacramentaliter cuicunque sacerdoti non approbato ab ordinario. - 15. Praelati regulares licite et valide possunt excipere sacramentales confessiones monialium sibi subiectarum, absque approbatione et facultate episcoporum. - 16. Moniales ex lege fundationis, tum ex consuetudine an ius habere queant eligendi in confessarium aliquem ab episcopo approbandum. - 17. Moniales vigore consuetudinis possunt sibi in confessarium aliquem de approbatis ab episcopo eligere, sed approbatum pro monialibus. - 18, 19. Et tenetur episcopus electum confirmare, modo non adsit legitima causa contra ipsum.

1 Confessarii monialium debent esse approbati ab ordinario loci, quamvis sint regulares pro monialibus sibi subiectis; Gregor. XV, in const. inc. *Inscrutabili*, his verbis: *Confessores vero sive regulares, sive saeculares quomodocunque exempti, tam ordinarii, quam extraordinarii, ad confessiones monialium, etiam regularibus subiectarum audiendas, nullatenus deputari valeant, nisi prius ab episcopo dioecesano idonei iudicentur, et approbationem, quae gratis concedatur, obtineat,* et sic expresse etiam Sacra Congregatio Concilii, in declaratione dictae con-
2 stitutionis, in responsione ad sextum. Quae Sacra Congregatio, posito sub numero septimo hoc quaesito: *An superiores regulares similiter ante ipsius constitutionis publicationem electi, seu deputati, alia indigeant episcopi approbatione pro confessionibus sanctimonialium sibi subiectarum audiendis? sic etiam respondit: Ad septimum, superiores Regulares electos, seu deputatos, ante ipsius constitutionis publicationem, quibus alioquin facultas competat audiendi confessiones monialium sibi subiectarum, posse, durante eorum officio, pergere sine alia episcopi approbatione in confessionibus audiendis, illarum tantum quae sponte ac proprio motu, id ab eis petierint. At vero eos, qui post constitutionem eligentur, aut quomodo deputabuntur, vel qui eorum officiis, seu dignitatibus, expleto iam tempore a constitutionibus cuiuscunque ordinis, vel alias legitime praefinito, ad aliud tempus confirmabuntur, nequaquam posse sanctimonialium confessiones audire, nisi prius a dioecesano episcopo idonei iudicati atque approbati fuerint.* Insuper, declarans con- 3
fessiones monialium auditas a talibus superioribus regularibus sine approbatione episcopi esse nullas, ut patet in responsione ad hoc octavum quaesitum: 8. *An confessiones, quas audiunt superiores regulares electi, seu deputati, vel confirmati post publicationem et scientiam tenoris dictae bullae, non obtenta episcopi approbatione, sint nullae atque irritae necne? Ad octavum confessiones huiusmodi nullas, atque irritas esse;* apud Fagnan., in cap. *Cum capella*, 16, de Privileg., fol. 257. Et quod 4

suisset usum invaluisse in civitate Hildesimensi, ut nonnulli regulares ad civitatem ipsam pluribus intra annum vicibus accedentes, ibique per aliquot dies commorantes, soleant sibi eligere presbyterum saecularem ab episcopo non approbatum, qui eis sit a confessionibus, quamvis non desint qui vel ex saecularib. vel ex regularib. propriaeque cuiusque ord. familiae de episcopi, vel praelati regular. licentia confessiones excipiant, idque minime ferri posse censens, sequentia dubia declaranda proposuit:

« 1° An tales confessiones licitae sint in casu? 2° An ignorante episcopo, validae fuerint? 3° An episcopo sciente, et contradicente in posterum peragendae validae futurae sint?

Sacra Congreg., die 18 Novembr. 1769, respondit *negative* in omnibus, et amplius. »

non possint superiores regulares, et neque ipsi generales audire confessiones monialium sibi subiectarum sine approbatione episcopi, iterum declaravit Sacra Congregatio Concilii: nam proposito dubio pro parte abbatis generalis Vallumbrosanorum: *An ipse possit audire confessiones monialium sibi subiectarum absque praecedenti approbatione episcopi dioecesani?* eadem Congregatio, sub die 23 Novem. 1637, respondit: *Non posse*. Vide tamen infra, n. 15.

5 Licet autem sint iidem generaliter approbati ab episcopo ad confessiones saecularium audiendas, adhuc est eis necessaria specialis approbatio pro monialibus; sic expresse declaravit eadem Sacra Congregatio in responsione ad nonum, et Clemens X, in constitut. incip. *Superna,* praecisis verbis: *Et generaliter approbatos ab episcopo ad personarum saecularium confessiones audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones monialium sibi subiectarum, sed egere quoad hoc speciali*
6 *episcopi approbatione*. Nec approbati ab episcopo ad audiendas confessiones monialium unius monasterii censentur approbati ad audiendas confessiones monialium alterius monasterii; citata Sacra Congreg. apud Fagnan., in respons. ad decimum, et cit. constit. *Superna,* his verbis: *Atque approbatos pro audiendis confessionibus monialium unius monasterii, minime posse audire confessiones monialium alterius monasterii.*

7 Etiam confessarii extraordinarii indigent spe-
8 ciali approbatione episcopi. Nec semel appro-
9 bati, censentur semper approbati. Nec in vim unius approbationis possunt pluries monialium etiam eiusdem monasterii confessiones audire, sed toties debent ab episcopo approbari, quoties casus deputationis contigerit; eadem Sacra Congreg., in responsione ad undecimum, et cit. constitutio *Superna,* his verbis: *Itidemque confessores extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab episcopo ad monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleta deputatione in vim approbationis huiusmodi illarum confessiones audire, sed toties ab episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit.*

10 Imo tales confessarii indigent approbatione ordinarii ad audiendas confessiones monialium sibi subiectarum, non obstante etiam contraria consuetudine immemorabili, ut decrevit Sacr. Congreg. Concilii, in Cadurcen. 12 Iulii 1618, in responsione ad secundum, praecisis his verbis: *Ad secundum, confessarios etiam extraordinarios monialium, etiam regularibus subiectarum, post constitutionem Gregorii XV, hac de re editam, nullatenus posse earum confessiones audire, nisi prius ab episcopo dioecesano idonei iudicentur et approbentur; non obstante quacunque contraria consuetudine,* lib. XVIII Decretor., p. 60.

Confessarii non approbati specialiter ad au- 11
diendas confessiones monialium, nequeunt earum confessiones audire, neque tempore iubilaei. Deducitur ex cit. Constitut. Gregorii XV, incip. *Inscrutabili,* et Clem. X, incip. *Superna,* ubi declaratur confessarios approbatos generaliter ad audiendas confessiones saecularium, non posse audire confessiones monialium sine speciali approbatione pro ipsis. Et hoc etiam clare habetur ex declaratione Sacrae Congreg. missa ad episcopum Abulensem anno 1593, et relata ab Arauxo in Select., tract. 1, qu. 8, sect. 3, num. 15, in qua decernitur quod approbatus ad audiendas confessiones certi generis personarum, vel in certa ecclesia, non censetur approbatus simpliciter, ac proinde quod non potest virtute iubilaei eligi ad audiendas confessiones aliarum personarum, aut extra ecclesias sibi designatas, et sic tanto minus ad audiendas confessiones monialium sine specifica approbatione pro ipsis; Viva, q. 9, art. 2; Molfesius, Pellizarius, Alfons. de Leon., Faustus et alii. Et sic etiam potest dici, quod ap- 12
probatus pro monialibus unius monasterii, neque tempore iubilaei censetur approbatus pro monialibus alterius monasterii; cum Clemens X, in sua constit. incip. *Superna,* absolute et simpliciter statuat, ut iam declaraverat Sac. Congreg. Conc. super constit. Gregor. XV, incip. *Inscrutabili* in responsione ad nonum: *Approbatos pro audiendis confessionibus monialium unius monasterii minime posse audire confessiones monialium alterius monasterii.*

Confessarius praesentatus ad confessiones 13
excipiendas monialium regularibus subiectarum, debet vel absolute reiici, vel per totum triennium approbari, non vero ad tempus brevius, prout declaravit, et respondit Sacr. Congreg. Episcoporum et Regular., in Cataniens. ad favorem PP. Minorum de Observantia, sub die 4 Maii 1696, rescribendo episcopo prout sequitur: *Riferito in Sac. Congr. dall' eminentissimo d' Adda tutto ciò che V. S. ha rappresentato in ordine all' approvazione fatta da lei per un solo anno del confessore ordinario deputato dal provinciale della provincia osservante di Sicilia per le monache del monastero di S. Chiara d' Adernò di cotesta diocesi, soggetto all' ordine de' Minori Osservanti di S. Francesco, questi eminentissimi miei signori sono stati di senso, ch' ella o ammetta il confessor deputato a compire il Triennio, o assolutamente lo rigetti, e che in avvenire debba così osservarsi dal principio dell' approvazione di simili confessori. Glielo significo, ed il signor Iddio la prosperi.*

Nulla ex monialibus quae subiiciuntur regu- 14
laribus, sentiens se non gravatam mortali culpa, potest de venialibus valide confiteri sacramentaliter cuicunque sacerdoti non approbato ab ordinario, prout rescripsit Sac. Congreg. Con-

cilii, in Ianuensi 9 Iunii 1657, apud Nicol., in Lucubrat. canon., tom. II, lib. III, tit. 1, n. 11; Pascucc., in Compend. ad consult. canon.; Iacob. Pignatell., part. II, tit. de Monialibus.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

Quoad dicta in hoc art., num. 4, advertendum nunc est, praelatos regulares, scilicet generales, et provinciales posse licite et valide excipere sacramentales confessiones monialium sibi subiectarum, absque approbatione et facultate episcoporum, solidissime ostendi et probari in Appendice tract. 6 Cursus Theologiae Moralis celeberrimi collegii Salmanticensis, editionis Venetae anni 1755, apud Nicolaum Pezzana, cap. 6, punct. 2, § 1, num. 74, ad quaesitum: *An praelati regulares indigeant speciali approbatione episcopi dioecesani pro excipiendis confessionibus monialium, quae sub gubernio eorum existunt?* Relatis prius contrariis sententiis et argumentis, statim, sub num. 75, sic concluditur: *Sed his non obstantibus, dicendum est praelatos regulares, scilicet generales et provinciales non indigere approbatione episcoporum, ut confessiones monialium quae ipsorum regularium iurisdictioni subduntur, licite et valide excipere queant.* Quae quidem sententia definita fuit auctoritate et declaratione SS. D. N. Benedicti XIII, qui in bulla incip. *Pastoralis officii*, § 8, sic expresse praesentem difficultatem resolvit, ibi: *Ab huiusmodi tamen lege et ordinatione ad supplicationem dilecti filii nostri Ludovici S. R. E. cardinalis Belluga et Moncada nuncupati, eximimus superiores generales, ac etiam provinciales cuiusvis ordinis regularis, quibusque ut confessiones monialium sibi subiectarum duntaxat absque istiusmodi speciali approbatione episcopi dioecesani audire licite et valide possint, permittimus, et indulgemus.* Et ibidem, num. 76, sic subiungitur: Probatur resolutio hac unica ratione (qua forte motus SS. Benedictus hanc exceptionem posuit), quia quoties aliquis est verus parochus respectu aliquorum, non indiget approbatione episcopi pro audiendis eorum confessionibus; sed praelati regulares, generales, et provinciales sunt veri parochi suarum monialium; ergo possunt absque speciali episcopi approbatione illarum confessiones audire. Probatur minor. Generalis et provincialis habent iurisdictionem ordinariam in moniales quae sunt sub eorum regimine, suntque veri earum pastores, non secus ac domini episcopi (sic diximus de Privilegiis, cap. 4, num. 1 et 2); sed episcopi sunt vere parochi suarum ovium, ergo et praelati regulares, generales et provinciales sunt vere parochi suarum monialium. Confirmatur. Nam summus pontifex conferens superioribus religionum iurisdictionem ordinariam in ordine ad confessiones monialium illis subiectarum, ipso facto illos iudicat idoneos, et consequenter illos approbat. Si ergo illos approbat, episcopi approbatio minime requiritur. Explicatur. Iurisdictio ordinaria expedita et absoluta est officio generalis et provincialis annexa; sunt enim parochi respectu suorum subditorum, et ad obtinendum generalis, vel provincialis officium nulla requiritur episcopi approbatio; ergo nec ad fruendum iurisdictione ordinaria expedita et absoluta opus est illis episcopi approbatione; ergo nec pro audiendis confessionibus monialium suae iurisdictionis erit necessaria. *Haec ibi ad litteram.* Nec valet dicere quod dicta constitutio edita fuit tantummodo pro regnis Hispaniarum; non valet, inquam, quia etiam constitutio Benedicti XIV, incip. *Suprema*, edita fuit solummodo pro regnis Portugalliae et Algarbiorum, et confirmata pro dictis regnis alia eiusdem pontificis constitutione incip. *Ubi primum.* Et tamen idem SS. pontifex ad eliminandas erroneas opiniones, ac pravas interpretationes quorumdam doctorum volentium dictas duas constitutiones, utpote ad Lusitaniae regnorum ac ditionum opportunitatem accommodatas, et pro iisdem solummodo emanatas extra ipsa regna non obligare, et generalis definitionis et legis vim et auctoritatem habere, temere negantium (sunt verba pontificis), aliam edidit constitutionem incip. *Ad eradicandum pravum*, qua declaravit dictas duas constitutiones, quamvis emanatas solummodo pro Lusitaniae regnis atque ditionibus, tamen ubique locorum ac temporum generalis definitionis et legis vim et auctoritatem habere. Et quidem merito; ubi enim eadem est ratio, eadem est legis dispositio; l. *Ideo*, 27, ff. de legib., l. *Illud*, 31, ff. *Ad leg. Aquiliam*, cap. *Inter corporalia*, 2, de Translat. episc., cum similibus, cum ratio legis sit anima legis; l. *Cum ratio*, 7, ff. de Bonis damnatorum.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Num moniales ex lege fundationis, tum ex consuetudine ius habere queant eligendi in confessarium aliquem ab episcopo approbandum? affirmat Zypaeus, Consult. canon., lib. III, tit. de Regular., consult. 5, num. 7. 16

De eo quoque novissime disputatum fuit in Sacra Congregatione Episcoporum et Regularium negotiis proposita, an moniales ex consuetudine eligere in confessarium valeant aliquem de approbatis ab episcopo, fierique ab ipsis haec electio possit, absque interventu episcopi, vel alterius ab ipso destinandi, et demum teneatur episcopus confessarium ab iis electum confirmare; resolutumque fuit posse moniales vigore consuetudinis eligere in confessarium aliquem de approbatis ab episcopo, modo tamen approbatus ille sit pro monialibus; et 17

electionem fieri posse ab iis absque episcopi,
18 vel eius deputati interventu, et teneri episcopum
19 confessarium electum confirmare, quatenus non adsit legitima causa non confirmandi; vide Resolutiones, in Brunusina Ianuarii 1754 et Februar. 1755, ad 1, 2 et 3 dub. [1].

AQUA BENEDICTA

Summarium.

1. Aqua benedicta est duplex, et quae sit; ad n. 2. - 3. Diaconi nequeunt aquam lustralem benedicere. - 4. Aquae lustralis benedictio, si fieret a sacerdote excommunicato, vel suspenso, ipse sacerdos evaderet irregularis. - 5. Aqua benedicta non sacramentum, sed solum est quoddam sacramentale. - 6. Aquae lustralis benedictio est facienda singulis quibusque diebus Dominicis (exceptis Dominicis Paschae et Pentecostes). - 7. Aqua benedicta aspergendus est populus, et altare cum antiphona *Asperges*, vel alia quae pro tempore occurrat, et psalmo, vel versu *Miserere mei, Deus.* - 8. Haec aquae benedictae aspersio in Dominicis diebus fieri debet per ipsum celebrantem, etiamsi sit prima dignitas, vel alia dignitas, non obstante contraria consuetudine. - 9. Aquae benedictae aspersio debet fieri singillatim quibuscunque dignitatibus et canonicis, incipiendo ab iis qui in dextro cornu existunt, non unico ictu in circulum. - 10. Aqua benedicta, vel oleum benedictum, si deficere videatur, et alia aqua benedicta, vel oleum benedictum haberi non possit, potest reparari per additionem alterius aquae non benedictae, vel respective alterius olei non benedicti in minori quantitate. - 11. Aquae benedictae aspersorium episcopo accedenti ad ecclesiam debet ministrari a prima dignitate, vel digniore canonico. - 12. Accedenti vero ad ecclesiam collegiatam, seu ad quamcunque aliam, etiam regularium, porrigendum est a digniore illius ecclesiae, ad quam accedit episcopus, sive legatus, sive aliu[s] praelatus, non vero a prima dignitate, vel primo canonico ecclesiae cathedralis quatenus ibi absit. - 13. Praelato referendario, et gubernatori civitatis accedenti ad ecclesiam datur aqua benedicta per contactum aspersorii ab aliquo ministro cotta induto, non autem per traditionem aspersorii, quo se ipsum signet, et alios per aspersionem. - 14. Aqua benedicta non se signat sacerdos, dum e sacristia celebraturus procedit. - 15. Antiqui manu tantum ante amictum ter se signabant. - 16. Num aqua benedicta ex opere operato deleat venialia peccata. - 17. Prodest animabus purgatorii aqua benedicta aspersa super sepulcra. - 18. Utrum unica benedictione possint benedici plures fontes aquae intra se distantes. - 19. An liceat aquae benedictae parum miscere aquae rosaceae ob fragrantiam. - 20. An et quale peccatum esset exponere aquam non benedictam pro benedicta. - 21. Utrum ad consequendos effectus aquae benedictae requiratur eiusdem contactus physicus. - 22. Quale peccatum sit aquam benedictam profanare. - 23. Num illius usus prohibitus sit excommunicatis. - 24. An tempore interdicti fieri possit aspersio aquae benedictae. - 25. Utrum vendi possit absque labe simoniae. - * 26. De Iudaeorum more nonnisi lotis manibus adorandi Deum. - 27. Huiusmodi ritus ad ethnicos traductus. - 28-29. Unde repetendus usus aquae benedictae apud Christianos. - 30. An sacerdos pergens ad altare, manu sua sinistra calicem tenens, possit se signare aqua benedicta.

1 Aqua benedicta est duplex: una ordinata ad consecrationem, vel reconciliationem ecclesiae pollutae sanguine, vel semine, quae benedicitur solum ab episcopo cum vino et cinere, ut in cap. *Proposuisti*, 4, et cap. *Aquae*, 9,
2 de Consecrat. eccles. vel altaris. Alia ordinata ad aspersionem hominum, vel domorum, et aliarum rerum inservientium ad usum nostrum, et ad repellendos invisibiles inimicos, quae benedicitur a sacerdote cum sale, ut in cap. *Aquam sale conspersam*, de Consecrat., dist. 3.
3 Quam diaconi benedicere non possunt, ut colligitur ex dicto cap. *Aquam sale*, etc., et ex cap. *Perlectis*, § *Ad Presbyterum*, dist. 25, ubi dicitur quod *ad Presbyterum pertinet be-*
4 *nedicere dona Dei*. Et ideo cum huius aquae lustralis benedictio sit certe ordinis sacerdotalis, si fieret a sacerdote excommunicato, vel suspenso, ipse sacerdos evaderet irregularis; argument. c. *Si quis episcopus*, 1 et 2, caus. 11, q. 3, cap. *Cler.*, cap. *Latores*, cap. *Illud*, et cap. *Fraternitati tuae*, de Clerico excommunicato celebrante.

Aqua benedicta non est sacramentum, quia 5
non infundit gratiam, nec remittit peccata ex opere operato, sed solum est quoddam sacramentale aliquo modo delens venialia, in quantum excitat mentem ad quamdam elevationem et devotionem actualem, quae est virtualis contritio de venialibus, ea diluens. Unde aqua benedicta habet virtutem hominum sanctificativam, in quantum excitat devotionem, et purificativam, in quantum per eam venialia diluuntur, et ablutivam sterilitatis rerum mundanarum, sicut sal sub Eliseo sanavit aquae, et terrae sterilitatem (IV Reg., c. 2, n. 20, 21 et 22) [2],

[1] Ex quo Benedictus XIII, in bulla incip. *Pastoralis officii*, ut notat clariss. auctor, sup. num. 15, - quanquam mihi percurrenti constitutiones praefati pontificis nullatenus occurrerit - exstat tom. XII Bullar. Rom. edit. Rom. 1736, et est ordine (119) pro regnis Hispaniarum indulserit generalibus et provincialibus superioribus, ut monialium sibi subiectarum confessiones absque episcopi approbatione audire possint: quomodo inde regula generalis firmetur idem eis ubique locorum licere, non video. At, inquit, Benedictus XIV constitutiones *Suprema*, et *Ubi primum*, editas pro Portugalliae ditionibus, in alia constitutione *Ad eradicandum*, declaravit ubique locorum definitionibus vim sibi vindicare. Verum inclytus canonista non ignorat differentiam quae intercedit inter constitutiones, quae pravum aliquod dogma, vel reprobandam aliquam consuetudinem rectae sacramentorum administrationi adversantem, damnant, et constitutiones aliquod speciale privilegium largientes. Priores firmam et immobilem ubique locorum habent auctoritatem. Aliae vero provinciarum limites, in quorum favorem concessae sunt, non excedunt. Haec vel ipsis tironibus notissima sunt. Ex his prudens discere potest lector non omnia privilegia, quae nonnunquam a quibuscunque venditantur, secluso examine, esse admittenda. (Ex Edit. Rom. 1767.)

[2] Hinc Tirinus in hunc locum, et Gavantus, quibus praeiverat Rabanus Maurum, de Instit. cler., lib. II, c. 55, aquae benedictae institutionem ab Elisei simili-

et virtutem aversivam insidiarum diaboli, et defensivam a malis phantasmatibus [1]; Alexander I, ep. 1, c. 5, et cap. *Aquam sale conspersam*, 20, dist. 30, de Consecrat. [2] ubi sic praecise habetur: *Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur et purificentur. Quod et omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus; nam si cinis vitulae sanguine aspersus populum sanctificabat atque mundabat, multo magis aqua sale aspersa, divinisque precibus sacrata populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Eliseum prophetam sterilitas aquae sanata est, quanto magis divinis precibus sacratus sal sterilitatem rerum aufert humanarum, et coinquinatos sanctificat atque mundat et purgat, et caetera bona multiplicat, et insidias diaboli avertit, et a phantasmatum versutiis homines defendit?* Et sic colligitur etiam ex cap. *Nec quemquam*, dist. 4, de Consecr.

6 Aquae lustralis benedictio est facienda singulis quibusque diebus Dominicis (exceptis Dominicis Paschae et Pentecostes, ut habet Gavant., ex Missali Rom., in Manuali episc. verb. 7 *Aqua benedicta*). Et ea aspergendus est populus et altare cum antiphona *Asperges*, vel alia quae pro tempore occurrat, et psalmo, vel versu *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam*. Sic expresse concil. Ravennaten., sub Clemente V, cap. 9; Leo IV, homil. de Cura pastorali; concil. Mediolanen. 1, 8 p. II, tit. de Officio sacristae. Et haec aquae benedictae aspersio in Dominicis diebus fieri debet per ipsum celebrantem, etiamsi sit prima dignitas, vel alia dignitas, non obstante contraria consuetudine, quae potius corruptela quam consuetudo dici debet, cum sit contra rubricas Missalis Romani, et dispositionem Caeremonialis episcoporum, lib. II, c. 30, quae tollit omnem contrariam consuetudinem; Sacra Congr. Rituum, in Perusina 29 Novembris 1632. Et quoad huius aquae benedictae 9 aspersionem est sciendum, debere fieri singillatim quibuscunque dignitatibus et canonicis, incipiendo ab iis qui in dextero cornu existunt, non unico ictu in circulum; Sacra Congr. Rit., in Perusina 20 Decembris 1601.

10 Aqua benedicta, vel oleum benedictum, si deficere videatur, et alia aqua benedicta, vel oleum benedictum haberi non possit, potest reparari per additionem alterius aquae non benedictae, vel respective alterius olei non benedicti in minori quantitate, quia tunc tota aqua fiet benedicta, sicuti totum oleum redditur benedictum; cap. *Quod in dubiis*, 3, de Consecrat. eccles. vel altar., quia ut ait Glossa, ibi, verb. *Consecrato: Sacrum tanquam dignius trahit ad se non sacrum*. Et sic disponit Ritual. Roman., rubr. de Sacramento baptismi et Extremae Unctionis; et talis creditur esse voluntas Ecclesiae, quam usus et doctorum traditio confirmat. Aquae benedictae asperso- 11 rium episcopo accedenti ad ecclesiam debet ministrari a prima dignitate, vel digniore canonico; Sacra Congr. Rit., in Salmantina 16 Iulii 1605, et in Sarzanensi 12 Martii 1612. Acce- 12 denti vero ad ecclesiam collegiatam, seu ad quamcunque aliam, etiam regularium, porrigendum est a digniore illius ecclesiae ad quam accedit episcopus, sive legatus, sive alius praelatus, non vero a dignitate, vel primo canonico ecclesiae cathedralis, quatenus ibi adsit; Sacra Congr. Rit., in Camerinensi 15 Martii 1608, ibi: Sacra Rit. Congr. *inhaerendo aliis decretis alias hac de re emanatis censuit aspersorium aquae benedictae porrigendum esse episcopo a priore ecclesiae collegiatae, dum ibi accedit episcopus; non autem a prima dignitate, vel primo canonico ecclesiae cathedralis;* et idem resolvit, in una Bononiensi 14 Februarii 1632, ibi Sacra Rit. Congr. respondit: *Aspersorium eminentissimo et reverendissimo domino cardinali legato aliquam ecclesiam occasione publicae processionis, seu quacunque alia de causa ingredienti, non ab archidiacono, seu aliis de capitulo metropolitanae porrigi debere, sed a digniore illius ecclesiae, ad quam eminentissimus et reverendissimus cardinalis legatus accedit, et ita in posterum servari mandavit;* et iterum, die 8 Februarii 1648, ibi: Sacra Rit. Congr. respondit: *Episcopo Rhegiensi extra suam cathedralem in aliam ecclesiam, sive saecularium, sive regularium ingredienti aspersorium porrigi debere per digniorem illius ad quam episcopus accedit, et nullo modo per dignitates, aut canonicos cathedralis, et ita in casu proposito servari mandavit.* Et rursus declaravit, die 12 Martii 1665, in causa inter archiepiscopum et abbatem ac monachos S. Vitalis Ravennae, quod accedente domino archiepiscopo ad praefatam ecclesiam una cum capitulo metropolitano ad exercen-

tudine repetunt, eamque S. Matthaeo apostolo tribuunt; alii tamen S. Clementi I, plerique S. Alexandro I, de quo adnot. 3.

[1] Vide quae de S. Hilarione narrat in eius vita S. Hieronymus. Rident haec Isaacus Casaubonus, et Ioannes Savaro; sed pro meritis castigantur ab Heriberto Rosweydo, Theophilo Raynaudo, aliisque, de quibus Sala in notis ad Card. Bona *Rer. liturgic.* lib. I, c. 20, t. II, p. 82 et seqq.

[2] Conficta haec epistola fuit a pseudo-Isidoro, qui in libro Pontificali haec de Alexandro legerat: « Hic constituit aquam aspersionis cum sale benedici in habitaculis hominum. » Quisquis tamen aquae benedictae primus auctor fuerit, iis minime assentiri possum, qui huius lustralis aquae origines vel a fontibus, ac lavacris olim in templorum aditu positis, vel ab ethnicorum expiationibus repetunt. Nam et diversissimi generis est aqua benedicta ab illis fontibus, et ab Hebraeorum aqua sacra potius quam a gentilium caeremoniis est ea repetenda. Vide cl. Lazerum in diatriba de Falsa veterum Christianorum rituum a ritibus ethnicorum origine, § 2, num. 10 et seq.

dum pontificalia in die festo, debeat abbas tradere et porrigere aspersorium aquae benedictae eidem archiepiscopo immediate, non autem archidiacono, vel alteri de capitulo, qui illud porrigat archiepiscopo; et cum fuerint pro parte dicti capituli exhibiti articuli ad probandum ex litteris remissorialibus antiquam consuetudinem porrigendi per abbatem aspersorium primae dignitati, ead. Sacra Congr., die 6 Iunii 1666, *denegandas esse censuit*.

13 Praelato referendario, et gubernatori civitatis, accedenti ad ecclesiam datur aqua benedicta per contactum aspersorii ab aliquo ministro cotta induto, non autem per traditionem aspersorii, quo seipsum signet, et alios per aspersionem, ut auditis partibus Sacra Congr. Rituum declaravit in Aesina 7 Iunii 1704.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

14 Aqua benedicta non se signat sacerdos, dum e sacristia celebraturus procedit. Sic expresse eruditiss. P. Cavalieri in Agenda defunctorum, cap. 12, n. 3, ubi ineluctabile argumentum desumit ex Rubrica quae, nulla mentione facta super crucis signo, sacerdotem manu sinistra tenentem calicem, et manu dextera super bursam ad altare facit incedere, ubi quoties requirit signum crucis, illud semper aperte indicat. Et urget adhuc, quod eadem rubrica, cruci tum sacristiae, tum altaris maioris, si ante illud sacerdotem transire contingat, velato capite reverentiam praescribit, ne detracta e bursa manu (concordes exponunt auctores) aliquid e calice decidat. Hinc, cum quid simile facile evenire posset, si sacerdos, dum e sacristia ad ecclesiam procedit, sumere deberet aquam lustralem et se signo crucis signare, et aliunde insuper facile humectaret bursam; quid unquam per silentium super crucis signo credi potest voluisse Ecclesiam, nisi quod hoc minime fiat? Haec ille; et quidem recte, nam hanc praxim vigere apud sacerdotes rubricarum exactos observatores scio.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

15 Notat insuper idem Cavalieri, in Agenda defunctor., cap. 12, n. 2, ex Severo patriarcha Alex., in Ordine oblationis, Biblioth. PP., tom. XII, pag. 734, edit. Lugd. 1677, quod antiqui ante amictum ter se signabant, et manu tantum; Rubrica vero signi crucis non meminit, unde praeter Rubricam deprehenduntur agere qui hoc loco se signant, et adhuc peccant contra consuetum morem, qui in huiusmodi signo a fronte ad pectus ducunt amictum. Imo petita venia fidenter subiungit quod se gerunt contra Rubricam; quam credit substituisse oscula crucum in amictu, manipulo et stola loco trium signorum crucis quae sumptioni sacrarum vestium veteres solebant praemittere. Ex quibus tandem, num. 3, concludit, superfluum adhuc esse illud signum crucis in egressu sacerdotis e sacristia, quod iam idem sacerdos in sacristia aequivalenter egit in recensitis osculis trium crucum, et formaliter statim debet agere antequam ante altare missam inchoet, iuxta illum consuetum in Ecclesia morem, initium quodlibet auspicandi a salutifero crucis signo. Haec P. Cavalieri, qui eamdem quaestionem denuo proponit, et similiter resolvit, tom. V Oper., cap. 7, n. 26, novisque argumentis et auctoritatibus confirmat; quibus addi potest P. Laboranti, lib. I, Direct. sacr., part. II, tit. 2, n. 141.

Quod aqua lustralis, seu benedicta, ex opere 16
operato deleat peccata venialia, est plurimorum auctorum, et quidem gravissimorum, opinio apud Paulum Mariam Quarti, de Benedictionibus, tit. I, sect. 5, dub. 3, et tit. 3, praelud. 3, et Dianam, part. III, tract. IV, resol. 62, quam opinionem Didacus Nugnus, in part. III, tom. II, q. 87, art. 3, diss. 2, sic defendit: Sicut sacramenta novae legis elevantur a Deo ad causandam gratiam physice, et realiter per verum contactum physicum realem ad modum rerum naturalium, quia scilicet materia sensibilis vere tangit animam tactu reali, non quidem contactu quantitativo, propter quod appellatur contactus virtualis; est nihilominus contactus realis, et entitativus, sicut angelus vere et realiter tangit coelum, quando illud movet: ita similiter aqua benedicta elevatur a Deo, ut vere et realiter tangat animam tactu illo qui appellatur virtualis, propterea quod non est quantitativus, et nihilominus ille contactus est realis et entitativus, quo medio aqua movet ipsam animam, remittendo et realiter corrumpendo veniale peccatum. Et sicut in adultis semper requiritur aliquis actus, ut sacramenta causent gratiam; qui tamen actus vel non est secundum se sufficiens ad tantam gratiam, quanta est illa quae causatur de facto in sacramento; et sic verum est quod sacramenta causent gratiam ex opere operato: ita similiter licet ad hoc, quod aqua benedicta remittat peccata venialia, semper requiritur aliquis actus, tamen vel actus non est sufficiens ad peccata venialia remittenda, vel saltem non est sufficiens ad omnia illa quae de facto remittuntur per aquam benedictam. Et sic verificatur proprie et rigorose, quod ipsa aqua benedicta ex opere operato remittit peccata venialia, ad quod tamen non est necessarium quod maneat in illa aliqua qualitas permanens, sed sufficit ipsa elevatio divina, quae est motus transiens. Ita Nugnus, loc. cit., Bellarminus, lib. III, de Eccl. triumph. cap. 7, ait expresse aquam benedictam valere *ad deletionem venialium*. Et deinde ad probandum quod *recte ad effectus supernaturales efficiendos et significandos utimur aqua, oleo, aliisque rebus benedictione consecratis*, subiungit quod quemadmodum sanguis Christi applicatur per bapti-

smum et poenitentiae sacramentum ad delenda omnia peccata, ita etiam applicatur per sacramentalia et orationem Dominicam ad delenda venialia in eo qui est in gratia. Et, lib. II, de Sacram., cap. 31, concludit esse probabile posse Ecclesiam instituere novas caeremonias, ut exorcismos, aquam benedictam etc., non quidem ad iustificandum impium, sed ad alios effectus spirituales per applicationem Christi meritorum: ita ut ex opere operato illos effectus producant; quomodo sacramenta ex opere operato iustificant. Christus enim sine dubio meruit Ecclesiae suae non solum gratiam, sed etiam omnia alia beneficia quae illi utilia esse possunt. Et quidem ad gratiam et iustificationem impii consequendam, instituit ipse sacramentum, quibus applicentur ipsius merita; nec licet iam alia signa instituere ad effectum illum principalem: ad alia beneficia minora reliquit Ecclesiae potestatem, ut instituat signa quibus applicentur ipsius merita. Haec Bellarminus; vide etiam Azorium, part. I, l. 4, c. 11, q. 4.

17 Prodest etiam aqua benedicta, aspersa super sepulcra, animabus purgatorii. Apud P. Mendo, in Append. ad bull. Cruc., disp. 4, c. 2, habemus quod *in perillustri canonicorum regularium S. Augustini coenobio legionen. sub titulo S. Isidori exstructo, exstat in Bibliotheca Vita S. Martini canon. regul. ibidem sepulti, in qua refertur eum, dum viveret, familiaria habuisse colloquia cum anima sacerdotis defuncti in purgatorio vexata, ab eaque plura didicisse circa animarum cruciatus, inter quae id fuisse illi significatum animas purgatorii refrigerium in cruciatu ignis sentire, quoties fideles sepulcra suorum corporum aqua benedicta aspergebant, idque in se ipsis experiri, quod experitur quis in hac vita, dum nimio calore vexatur, si aspergatur aqua.* Hinc P. Cavalieri, in Agenda Defunctorum, cap. 15, Decr. 48, n. 4, non sine fundamento asserit, aspergi cadaver aqua benedicta non tantum ad expellendos daemones, ne ei illudant aut fidelium orationes impediant, sed etiam *in symbolum desiderii nostri, quo defunctorum animas coelesti rore aspergi optamus, unde illis purgatorii ardor mitigetur, et omnino exstinguatur.* Ex veteri quodam libro Sacerdotali Marsilius Columna, in Hydragiologia, sect. 2, c. 2, profert etiam hoc decretum a Nannetensi synodo promulgatum: *Omnibus diebus Dominicis unusquisque presbyter in sua ecclesia ante missarum solemnia aquam benedictam faciat, in vase nitido et tanto mysterio conveniente, de qua populus intrans ecclesiam aspergatur; et atrium eiusdem ecclesiae cum crucibus circumeundo similiter aspergat, et pro animabus ibidem quiescentibus oret.* Eadem ferme recitant Centuriatores, cent. 10, cap. 6, ex libro I Rheginonis, de Disciplina ecclesiastica, cap. 110, et ex Burchardo Wormatiensi, lib. II, cap. 12; P. Meratus in Gavantum, tom. I, part. IV, tit. 19, num. 1. Atque inde fortassis orta consuetudo illa, quam stetisse apud priscos Ecclesiae fideles tradit ex Casalio P. Cavalieri, in Agenda defunct., cap. 15, decr. 9, num. 6, tum crucem, tum aquam benedictam in sepulcris ipsis una cum cadaveribus recondendi. Consule P. Raynaudum, in Heteroclit. spiritual. tom. XV, part. II, sect. 3, punct. 12, q. 5, et tom. XVI, sect. 2, punct. 5, ubi suo more doctrinam hanc mirifice illustrat.

Liceat hic nonnullas quaestiones apponere 18
ad eiusdem materiae complementum aliquod. Primo igitur quaeritur: Utrum unica benedictione possint benedici plures fontes aquae inter se distantes? Respondet P. Quarti, tit. 3, de Benedict., sect. 1, dub. 3, num. 209, posse valide et licite, modo sint coram benedictionis ministro, et modo idem minister post orationes, vel exorcismos, accedat ad singulos fontes, quando facienda est mixtio salis cum aqua. Ratio est quia sufficit praesentia moralis coram ministro.

Quaeritur secundo: An liceat aquae bened. 19
miscere parum aquae rosaceae ob fragrantiam? Respondet P. Quarti, cit. dub. 5, n. 211, in parva quantitate non esse illicitum, tum quia nulla apparet indecentia, tum quia consuetudo ita obtinuit, scientibus et non contradicentibus episcopis, tum denique a pari, quia cum incenso benedic. misceri solent alia aromata melioris odoris.

Quaeritur tertio: An, et quale peccatum es- 20
set, si quis exponeret aquam non benedictam pro benedicta? Respondet P. Quarti, cit. dub. 6, num. 212, si id fieret data opera, vel ex gravi negligentia, fore peccatum veniale, secluso contemptu, vel fine moraliter malo; quia in hoc non apparet irreverentia gravis contra religionem, nec grave damnum aliorum; sicut nec graviter peccaret, qui daret alteri candelam non benedictam pro benedicta. Nec valet paritas reliquiarum, in quibus huiusmodi fraus committi nequit sine peccato lethali; quia sanctorum reliquiae sunt in superiori ordine rerum sacrarum, et maiori veneratione dignae. De facto nunquam permittit Ecclesia sacras reliquias in terram proiici, vel conculcari, cum tamen saepissime contingat aquam benedictam in terram cadere, quando asperguntur fideles, nec ulla adhibetur cautela, ne a praetereuntibus teratur pedibus.

Quaeritur quarto: Utrum ad consequendos 21
effectus aquae benedictae requiratur eiusdem contactus physicus? Respondet P. Quarti, loc. cit., dub. 7, num. 213, sufficere contactum moralem, qui censetur intervenire, quoties aspersio aquae acceptatur a personis ad quas dirigitur, signo aliquo, ex. gr., inclinatione, aut simili gestu: vel si fiat aspersio super res insensibiles, quoties intentio aspergentis ad eas dirigitur, quamvis aqua non pertingat physice ad

illas; tum quia secundum Ecclesiae usum fieri solet aspersio huiusmodi aquae, vel in choro super clerum, vel in ecclesia super populum in tali distantia, ut vix aqua ad paucos pertingat, et tamen omnes censentur aspersi, et participes fructus inde provenientis; tum etiam a pari, quia quando benedicuntur palmae, vel candelae, etc., praesertim in magno numero, certum est aquam non pertingere ad singulos ramos, vel candelas, et tamen omnes censentur benedictae et aqua sanctificatae; tum denique a simili, quia ad valorem et effectum sacramenti ordinis sufficit contactus moralis materiae, iuxta probabilem multorum sententiam.

22 Quaeritur quinto: Quale peccatum sit aquam benedictam profanare, si quis, ex. gr., citra scandalum tamen aut contemptum, aqua benedicta uteretur ad humectandum atramentarium, scripturus praesertim res turpes aut peccaminosas? Respondet P. Coronelli, in Biblioth. univ., tom. I, pag. 1090, hoc, secundum aliquos, nullum fore peccatum lethale, quia ille abusus aquae benedictae fit solo animo humectandi atramentum; aqua vero suam omnino perdit benedictionem statim ac usum aquae deperdit; ita ex Castropal., tom. II, tract. 8, disp. 1, punct. 6, num. 25. Sed probabilius ac tutius esse ait, huiusmodi abusum non posse fieri sine peccato lethali, tum propter indecentiam atque irreverentiam gravem; tum quia, ex Azor., part. I Instit. mor., lib. IX, cap. 9, quaest. 7, id quod cultui divino consecratum est non debet in usus profanos, et multo minus peccaminosos converti; Cassian. a S. Elia, vers. *Aqua*, § 4.

23 Quaeritur sexto: An usus aquae benedictae sit prohibitus excommunicatis? Aliqui docent esse prohibitum ita, ut venialiter peccet excommunicatus, si ea se aspergat, quia privatur communibus Ecclesiae suffragiis, inter quae numeratur aqua benedicta, quippe quae totam vim suam habet ex meritis et intercessione Ecclesiae; Bonac., de Excomm., disp. 2, quaest. 2, § 2, num. 9. Alii tamen cum P. Quarti, cit. dub. 8, num. 214, sustinent, tanquam probabilius, quod quamvis excommunicati non possint aqua benedicta uti, tanquam bono communi, seu communi Ecclesiae suffragio, videlicet ad consequendos eius effectus ex meritis Ecclesiae, a quibus sunt exclusi, possunt nihilominus ea uti, tanquam re sacra et instrumento suae privatae devotionis, sicut possunt uti signo crucis, rosario, vel corona B. V. tunsione pectoris, et aliis similibus rebus sacris, quarum aliquae inter sacramentalia computantur.

24 Quaeritur septimo: An tempore interdicti fieri possit aspersio aquae benedictae? Respondet P. Coronelli, loc. cit., pag. 1092, posse fieri, dummodo populus sine ulla solemnitate aspergatur; Sayr., de Cens., lib. V, cap. 6; Tabiena, verb. *Aqua*, num. 5 et 23; Cassian. a S. Elia, verb. *Aqua*, § 3.

Quaeritur ultimo: Utrum aqua benedicta 25
vendi possit sine labe simoniae? Respondet P. Raynaudus, tom. XVI, in Heterocl. spirit. sect. 2, punct. 5, eam non posse vendi pretio maiore, eo quod sit consecrata. Sic enim admitteretur simonia, ut recte statuit Mich. Lochmaier, in Paroch. curat., tit. ultim., et Gul. Reloan. tract. de Simon., part. III, c. 18; P. Valentia, tom. III, disp. 6, q. 16, punct. 2, q. 5, negat aquam benedictam vendi posse etiam ratione materiae, et eam venditionem damnat simoniae. Marsilius Columna, in Hydragiol., sect. 2, c. 7, num. 45, anceps videtur an facultas portandi aquam benedictam vendi possit; quamvis ait esse aliquorum sententiam, quod ea facultas vendi possit. Verum quod aqua benedicta, quatenus elementum, sit vendibilis, est communis sententia, ut notat Suar., de Simon., cap. 14, num. 6, 7 et 10. Neque sane est fundamentum idoneum asserendi eam elementi invendibilitatem, quia ut sic non est res sacra. Unde sicut calix consecratus, quamvis non possit vendi ratione consecrationis, potest tamen vendi quatenus aureus, vel argenteus; ita et aqua. Et idem est de materia remota sacramentorum, quam constat vendi posse, ut recte staruit Suarez, de Simon., cap. 11, n. 2, retundens, cap. 14, a num. 5, varias distinctiones sub quibus aliqui doctores asseruerunt, sacramentalia vendi non posse quoad materiam, contrarium astruens ut simpliciter verum.

ADDITIONES CASINENSES.

Mos erat Iudaeis (et nunc quoque manet) 26
non nisi lotis adorare Deum manibus, uti notat Aristaeas de Septuaginta duobus interpretibus. Vid. quoque Exodum, cap. XXX, v. 18.

Ritum istum a Iudaeis ad ethnicos fuisse 27
traductum pluribus suadet Tertullianus, De praescript., c. 40, ed. Rig. Vid. c. 8 Epigram. Martial. de hoc ritu penes gentiles; Baron., ad ann. 44, n. 85, 8.

Sicuti Iudaei ex praescripto Exodi vas ad 28
emundationem in templo habuerunt positum, ita veteres Christiani prae foribus templi fontem exstruxere vel vas posuere, ut sese purificarent ante ingressum in ecclesiam. Vid. Euseb., Hist. eccl., lib. X, c. 4; Paulin., epist. 32 ad Sever.; Ioan. Chrysost., in Ioan. hom. 73.

Hinc usus aquae benedictae est repetendus. 29
Quem apostoli nobis tradidere, atque Ecclesia semper observavit, uti demonstrant Baronius, ad an. 132, n. 3; Bona, Rer. lit. lib. I, cap. 20, § 4; Sala, ad locum 1, 77, 8, qui solide haereticorum argumenta contra usum aquae benedictae repellit.

Quaerenti: An sacerdos pergens ad celebran- 30
dum, et calicem manu sinistra portans possit

ad ianuam sacristiae accipere aquam benedictam, eaque se signare, Sac. Congr. Rit., die 27 Martii 1779, ita reposuit: *Si commode fieri potest, se signet, sin minus, abstineat. Caeterum licet nulla est ad hoc faciendum obligatio, laudabile tamen est, praxique pene universali aprime conforme.* Vid. Baldeschi, *Espos. delle Sac. Ceri.*, t. I, art. 2, n. 17.

ARBITER, ARBITRATOR

Summarium.

1. Arbiter unde sit dictus. - 2. Arbitri vocabulum varias habet acceptiones. - 3. Arbiter proprie et stricte quis sit. - 4. Arbitrorum duplex est genus: Alii sunt arbitri iuris, seu necessarii, et alii arbitri voluntarii, seu compromissarii. - 5. Arbitri iuris, seu necessarii, qui sint. - 6. Arbitri voluntarii, seu compromissarii qui sint. - 7. Arbitri iuris, seu necessarii in multis differunt ab arbitris voluntariis, seu compromissariis. Et primo quia arbitri iuris, seu necessarii, compelli possunt ad hoc onus accipiendum; non sic autem arbitri voluntarii, seu compromissarii. - 8. Possunt tamen arbitri voluntarii compelli ad illud implendum, si acceptaverint. - 9. Nisi aliquod superveniens necessarium ac grave impedimentum eos excuset. - 10. Secundo differunt, quia arbitri iuris habent iurisdictionem, non sic autem arbitri voluntarii, qui habent solum quamdam notionem. - 11. Tertio differunt, quia a laudo arbitrorum iuris appellari potest; secus autem a laudo arbitrorum voluntariorum. - 12. Licet autem a laudo arbitrorum voluntariorum non detur proprie appellatio; tamen si eorum laudum sit manifeste iniustum, potest officium iudicis implorari, ut illud ad iustitiam reducatur secundum boni viri iudicium. - 13. Arbitri nomen, quamvis in lata et generali acceptione possit etiam convenire arbitratori, et amicabili compositori, stricte tamen et proprie isti inter se differunt. - 14. Amicabiles compositores stricte et proprie sumpti qui sint. - 15. Arbitratores stricte et proprie sumpti qui sint. - 16. Sententia arbitratorum vocatur *arbitramentum*. Illa autem arbitrorum vocatur *arbitrium*, seu *laudum*. - 17. Arbitri stricte et proprie sumpti qui sint. - 18. Inter arbitrum et arbitratorem multae intercedunt differentiae; quae assignantur. - 19. Etiam inter arbitrum praesertim voluntarium, et iudicem multae intercedunt differentiae; quae assignantur. - 20. Arbiter iuris non multum differt a iudice. - 21. Ast tamen proprie non est iudex, nec ordinarius, nec delegatus, sed ad similitudinem delegati. - 22. In arbitros compromittere generaliter loquendo possunt omnes qui habent rerum suarum liberam administrationem; secus autem non. - 23. In specie loquendo in arbitros compromittere non possunt multi, qui assignantur. - 24. Arbitri esse possunt generaliter loquendo omnes, vel iure non prohibentur, et assignantur varii, ad n. 27. - 28. In specie loquendo arbitri esse non possunt multi, qui assignantur. - 29. Licet feminae nequeant esse arbitrices, possunt tamen esse arbitratrices. - 30. Imo feminae possunt etiam esse arbitrices, si habeant iurisdictionem de iure communi, vel secundum consuetudinem regionis. - 31. Item licet religiosi nequeant esse arbitri, possunt tamen cum consensu superiorum esse arbitratores. - 32. Sic etiam licet nemo possit esse arbiter in re propria, potest tamen esse arbitrator. - 33. Ita pariter licet laicus nequeat in causis spiritualibus esse arbiter, potest tamen esse arbitrator. - 34. Insuper accedente auctoritate iudicis ecclesiastici laicus coniunctim cum clerico potest esse etiam arbiter in causa spirituali, et valet laudum ab ipsis prolatum. - 35. Laici possunt esse arbitri in causis civilibus clericorum. - 36. Compromissum tam de iure civili, quam de iure canonico potest fieri in iudicem ut in arbitratorem; etiam respectu causae coram ipso agitatae. - 37. An etiam utroque iure possit fieri tale compromissum in iudicem ut in arbitrum. - 38. Compromissum potest fieri in unum, duos vel plures arbitros, pari, vel impari numero. - 39. Consultius tamen est, ut impari numero assumantur. - 40. Unde quando plures arbitri impari numero electi non concordant, stari debet arbitrio maioris partis concordantis. - 41. Quid si ipsi omnes discordent in taxanda aliqua quantitate. - 42. Si duo eliguntur arbitri, ea conditione ut, si inter se discordent, eligant aliquem tertium innominatum, tunc tale compromissum, et secutum inde laudum non valet. - 43. Imo tale compromissum, et secutum inde laudum erit invalidum, etiamsi illi arbitri concorditer eligant dictum tertium innominatum. - 44. Si autem eligantur duo arbitri ea conditione ut, si inter se discordent, sibi associent tertium nominatum et determinatum, tunc tale compromissum, et inde secutum laudum erit validum. - 45. Arbiter de iis tantum ferre potest arbitrium, de quibus in ipsum factum est compromissum. - 46. Potest tamen arbiter cognoscere et arbitrari de illis quae ita sunt cohaerentia et connexa cum causa principali, ut haec sine illis commode expediri non possint, licet ipsa non sint in compromisso expressa. - 47. Item potest arbiter arbitrari super fructibus perceptis ex re, de qua in se factum est compromissum. - 48. Item potest arbiter statuere, seu assignare diem solutionis faciendae. - 49. Quamvis arbiter compromissarius non possit punire partem contumacem in parendo, nisi in compromisso sit specialiter cautum, potest tamen eam condemnare ad solvendas expensas ob dictam suam contumaciam ab altera parte factas. - 50. Coram arbitro compromissario non potest fieri reconventio. - 51. Nec etiam talis reconventio potest fieri coram arbitro iuris electo non ad totam causam, sed solum ad certum causae articulum. - 52. Potest tamen dicta reconventio fieri coram arbitro iuris electo ad totam causam. - 53. Arbiter tenetur per se ipsum laudum ferre. - 54. Arbiter laudum pronuntiare debet in praesentia partium compromittentium, nisi aliter in compromisso sit cautum. - 55. In arbitros potest fieri compromissum super qualibet causa, seu re, de qua in iure non sit expresse prohibitum. - 56. In iure prohibentur committi in arbitros causae illae, quae ob sui gravitatem et praeiudicii periculum a maioribus iudicibus sunt expediendae. - 57. Primo igitur non potest fieri compromissum in arbitros super causa criminali criminaliter intentata. - 58. Secundo nequit fieri compromissum in arbitros super causa liberali. - 59. Tertio nequit fieri compromissum super causa matrimoniali carnali. Potest tamen super causa matrimoniali spirituali. - 60. Quarto nequit fieri compromissum in arbitros super causa restitutionis in integrum nisi coram eis nota sit incidenter. - 61. Quinto non potest fieri compromissum in arbitros de iis quae vergunt in praeiudicium Ecclesiae. - 62. Sexto nequit fieri compromissum in arbitros super causis iam decisis, et in rem iudicatam transactis. - 63. Septimo nequit fieri compromissum in arbitros super omnibus causis maioribus iudicibus reservatis. - 64. Quando compromissum simpliciter factum est, et laudum necdum receptum, aut homologatum, datur ex eo actio ad interesse. - 65. Quando laudum est receptum, vel homologatum, datur ex eo exceptio, et actio in factum. - 66. Si in compromisso apposita sit poena, tunc sub ea standum est laudo per arbitros pronuntiato. - 67. Poena tamen soluta non compellitur pars nolens stare laudo. - 68. Excipite tamen primo: Nisi dicto compromisso poenali adiecta sit clausula: *Rato manente compromisso, et arbitrio,*

seu laudo super eo lato. - 69. Excipe secundo, *Nisi compromisso adiectum sit iuramentum de stando laudo.* - 70. Si nullo interveniente legitimo impedimento solutio non fiat intra tempus ab arbitro praefixum, tunc poena committitur, quamvis post lapsum dictum tempus solutio offeratur. - 71. Secus tamen interveniente legitimo impedimento. - 72. Item poena non committitur, si pars altera post lapsum praefixum tempus solutionem oblatam accipiat. - 73. Si pro solutione facienda non fuerit ab arbitro praefixum certum tempus, tunc facienda est post modicum tempus arbitrio boni viri, seu iudicis taxandum. - 74. Contra iniquum laudum, seu iniustam sententiam arbitri competunt tria praesertim remedia, quae assignantur. - 75. Compromissum, et arbitrorum officium, seu potestas finitur multis modis, et primo finitur per sententiam definitivam super tota causa compromissa prolatam. - 76. Hinc semel sic lata sententia, arbiter nihil in ea addere, vel minuere, nec si in ea erraverit eam mutare aut corrigere potest. - 77. Imo semel sic definitive lata super tota causa sententia, nec potest eam exsequi. - 78. Si compromissum habeat plures articulos, et arbiter super uno articulo pronuntiaverit, an hanc sententiam postea mutare possit. - 79. Secundo finitur compromissum, et officium, seu potestas arbitrorum per lapsum termini in compromisso praefixi. - 80. Tertio finitur recusatione ipsorum arbitrorum suspectorum. - 81. Quarto finitur acceptilatione. - 82. Quinto finitur iudicio. - 83. Sexto finitur pacto. - 84. Septimo finitur interitu rei, de qua erat ipsum compromissum, nisi tamen in tali casu aliquis litigantium intersit. - 85. Octavo finitur morte utriusque, seu etiam unius tantum compromittentium, nisi secus in compromisso fuerit expressum. - 86. Nono finitur morte arbitrorum. - 87. Decimo finitur etiam morte unius solius arbitri, si plures sint, nisi secus in compromisso sit expressum. - 88. De variis arbitrorum generibus et differentiis. *Remissive.* - 89. Quando quis electus in arbitratorem, et non in arbitrum dici queat. *Remissive.* - 90, 91. Num et quinam ex religiosis eligi possint in arbitros et arbitratores. - 92, 93. An iure civili iudex eligi possit a partibus *volentibus* in arbitrum. - 94. Sententia ab arbitro prolata non potest impugnari, quia is non processit praemissis necessariis probationibus, et quare. - 95-97. De iure civili, ac iure canonico quid statutum sit pro sententia ab arbitris proferenda. - 98. Si tres fuerint electi arbitri, quorum unus postea inhabilis repertus sit, an sententia a duobus lata valida sit. *Remissive.* - 99. Arbitrorum est omnia definire, de quibus compromissum est, idque per sententiam definitivam. Quoad alia, *Remissive.* - 100. Pactum iuratum de non petenda reductione ad arbitrium boni viri, non sustinetur. - 101. De arbitro feudali. *Remissive.* - * 102. De arbitris. *Remissive.* - 103. Qui arbitri esse possint. - 104. Mulieres iure civili excluduntur; quando ius canonicum eis arbitrium permittat. - 105. Compromissum factum a canonicis de certa eligenda persona non valet. - 106. Quatuor casus in quibus non est obligatio standi laudo.

1 Arbiter dictus est ab arbitrando, censendo, et aestimando: est enim arbiter quilibet vir bonus ad aliquod negotium aestimandum et terminandum assumptus, ut sic quid sibi de re aliqua videatur, pronuntiet; sic doctores communiter per text. in l. *Quis,* tom. LII, cod. de Decurionibus.

2 Arbitri vocabulum varias habet acceptiones: Interdum sumitur pro teste, ut Genes., c. xxxix, V. 11, ibi: *Accidit autem quadam die ut intraret Ioseph domum, et operis quidpiam absque arbitris faceret.* Aliquando accipitur pro domino alicuius rei, de qua pro suo arbitrio, seu libito disponere potest, unde *quisque dicitur rei suae moderator, atque arbiter;* leg. *In re mandata,* 25, cod. *Mandati.* Quandoque arbiter capitur pro iudice, sive ordinario, sive delegato, ut in l. *Arbitro,* 9, et l. *Si ab arbitro,* 10, ff. *Qui satisdare cogantur,* leg. *Quisquis,* 6, cod. de Postulando.

3 Proprie autem et magis stricte quantum ad nostrum propositum, arbiter est is qui sive ex iuris, seu legis praescripto, sive ex partium conventione constituitur, seu eligitur, ut circa exortam controversiam suum arbitrium, seu iudicium pronuntiet. *Sic in re communis.*

4 Arbitrorum duplex est genus: alii enim sunt arbitri iuris seu necessarii, et alii arbitri voluntarii seu compromissarii; *communis* per text., in l. *Societatem,* 76, ff. pro Socio.

5 Arbitri iuris, sive necessarii, sunt illi qui ex necessitate, ac praescripto legis, aut statuti, vel a iudice, vel a partibus constitui debent, et de istis varia habentur exempla in iure, ut in cap. *Suspicionis,* 39, de Officio delegati, cap. *Si contra,* 4, et cap. *Ab arbitris,* 11, eod. in 6, ubi iubentur eligi arbitri ad cognoscendum cur iudex pro suspecto recusetur. Item in cap. *Pastoralis,* 14, de Rescriptis, ubi statuitur eligendos esse a partibus arbitros ad diiudicandam causam inter diversos iudices super revocatione litterarum apostolicarum discordantes. Item in cap. *Si Clericus,* 46, caus. 11, quaest. 1, ubi si episcopus cum clerico sibi subdito controversiam habeat, ea decernitur decidenda per arbitros de utriusque partis consensu electos. Et sic de aliis. *Communis.*

6 Arbitri voluntarii, seu compromissarii, sunt illi qui, sponte et nullo iure praecipiente, ex libero partium consensu, seu compromisso constituuntur. Hinc dicuntur *voluntarii* ad denotandum quod nulla iuris, seu legis necessitate, sed libera partium voluntate eliguntur, et *compromissarii* appellantur, quia ex concordi partium compromisso assumuntur. *Communis.*

7 Arbitri iuris, seu necessarii, in multis differunt ab arbitris voluntariis, seu compromissariis. Primo quia arbitri iuris, seu necessarii, compelli possunt ad hoc munus suscipiendum; cap. *Cum specialis,* 61, de Appellat. Arbitri autem voluntarii, seu compromissarii, compelli non possunt ad illud munus, seu compromissum acceptandum, sed libere illud possunt suscipere, aut respuere, prout eis placuerit; l. *Labeo,* 3, ff. de Receptis, qui arbitrium receperunt. Et ratio huius diversitatis est, quia arbitri voluntarii, seu compromissarii, assumuntur libere et extra necessitatem iurisdictionis, ut dicitur in cit. l. *Labeo,* § 2, et arbitri iuris, seu necessarii, assumuntur ex necessitate, seu praescripto iuris, habentque iurisdictionem. Unde sicut munus iudicandi est necessitatis, et necessario acceptari debet; l. *Munerum,* 18, § *Iudicandi,* ff. de Muneribus et honoribus,

ita etiam hoc munus arbitrandi, seu iudicandi, ex praescripto legis; Pirhing, lib. I Decret., tit. 43, n. 4; Reiffenstuel, ibid., n. 20, et alii passim.

8 Quamvis autem arbitri voluntarii, seu compromissarii, ex dictis compelli nequeant ad compromissum acceptandum, compelli tamen possunt ad illud implendum si acceptaverint, textu 9 expresso in cit. leg. *Labeo*, § 2. Nisi aliquod superveniens necessarium, ac grave impedimentum eos excuset, ut invalitudo, propriorum negotiorum necessaria occupatio, urgens profectio, inimicitiae capitales inter eos et litigatores, susceptum munus aliquod reipublicae, et huiusmodi; textu expresso in leg. *Licet autem*, 15, et leg. *Et si*, 16, ff. de Receptis, qui arbitrium receperunt; Pirhing, cit. num. 4; Reiffenstuel, citato n. 20, et alii passim.

10 Secundo differunt, quia arbitri iuris, seu necessarii, habent iurisdictionem et quamdam coercitionem a lege ipsius datam ad expedienda omnia quae ad causam definiendam sunt necessaria, ut citare partes, testes compellere, eosque examinare, ac punire, si sint inobedientes; cap. *Suspicionis*, 39, de Officio delegati, et ibi Glossa, verb. *Ad quos omnia*. Arbitri vero voluntarii, seu compromissarii, nullam habent iurisdictionem et coercitionem, sed tantum cognitionem, seu notionem quamdam; l. *Ait praetor*, 5, ff. de Re iudicata, ac notat Abbas, in cap. *Cum dilectus*, 6, n. 3, de Arbitris. Isti enim arbitri totam potestatem a partibus compromittentibus accipiunt: privati autem iurisdictionem, seu potestatem publicam conferre non possunt; leg. *Privatorum*, 3, cod. de Iurisdict. omnium iudic. Hinc arbitri voluntarii, seu compromissarii, non possunt compellere testes ad comparendum, nec eos, si delinquant, punire, nec partibus compromittentibus imperare, nisi quatenus ipsae per compromissum sponte se obligarunt; Glossa, in cit. cap. *Cum dilectus*, 6, vers. *Nisi*, de Arbitris; Molina, tract. 5, de Iustitia, disp. 23, num. 11; Pirhing, loc. cit., n. 3; Reiffenstuel, loc. cit., n. 18 et 19, et alii.

11 Tertio differunt, quia ab arbitrio, seu laudo arbitrorum iuris, seu necessariorum, appellari potest; l. *Arbitro*, 9, ff. *Qui satisdare cogantur*, cap. *Ab arbitris*, 11, de Officio delegati, in 6, et Glossa final., ibidem. Ab arbitrio autem, seu laudo arbitrorum voluntariorum, seu compromissariorum, appellari non potest; l. *Diem proferre*, 27, § 2, et l. *Non distinguemus*, 32, § 14, ff. de Receptis qui arbitrium receperunt, leg. *Ex sententia*, 1, cod. de Receptis arbitris. Et ratio diversitatis est quia, cum partes compromittere in arbitros iuris, seu necessarios, teneantur necessitate legis, seu coactione iudicis, aequum est ut pars quae se gravatam sentit, ab eorum arbitrio, seu laudo, vel sententia appellare possit. E contra autem cum partes non necessitate legis, nec coactione iudicis, sed mera et spontanea sua voluntate arbitros voluntarios, seu compromissarios eligant, et se obligent ad standum eorum arbitrio, seu laudo, aequum est quod non impugnent illud, et pars quae se gravatam sentit sibi imputare debet, si, omisso iudice competenti, a quo si laesa fuisset appellare potuisset, voluit adire arbitrum, a cuius arbitrio, seu laudo, non datur appellatio, textu expresso in cit. leg. *Diem proferre*, 27, § 2, ff. de Receptis, ibi: *Stari autem debet sententiae arbitri, quam de re dixerit, sive aequa, sive iniqua sit, et sibi imputet, qui compromisit.* Glossa, fin. in cit. cap. *Ab arbit.*; Abbas, in cit. cap. *Suspicionis*, n. 7; Engel., l. 1, Decret., tit. 43, n. 7, Pirhing, ib. n. 5; Reiffenstuel, ibid., n. 57, et alii passim.

Licet autem ab arbitrio, vel laudo arbitro- 12 rum voluntariorum, seu compromissariorum, non detur proprie appellatio; tamen si eorum laudum, seu arbitrium, sit manifeste iniustum, potest officium iudicis implorari ac postulari, ut illud ad iustitiam reducatur secundum boni ac prudentis viri iudicium; et interim contra exsecutionem dicti iniusti, iniqui, seu dolosi arbitrii, vel laudi dabitur exceptio *doli mali*, per text. in cit. leg. *Non distinguemus*, 32, § 14, ff. de Receptis qui arbitrium, et in l. *Arbitrorum*, 3, cod. de Receptis arbitris, et in cap. *Non sine*, 2, § *Quoniam*, de Arbitris; sic Glossa margin., in cit. cap. *Ab arbitris*, in fine; Abbas, in cit. cap. *Non sine*, num. 14 et 15; Engel, l. c., n. 8; Pirhing, l. c., n. 5, et alii.

Quamvis nomen arbitri in lata et generali 13 acceptatione possit etiam convenire arbitratori, et amicabili compositori, stricte tamen et proprie isti inter se differunt. Nam amicabiles com- 14 positores stricte et proprie sumpti sunt, qui nullo praecedente compromisso, vel pacto partium, sponte ac proprio motu, seu rogatu alicuius extranei, discordantes partes amicabiliter componunt et pacificant; Authent. *Si vero*, cod. de Iudic. Et isti amicabiles compositores non sunt proprie dicti, nec arbitri, nec arbitratores, ut colligitur ex leg. *Pomponius*, 13, § *Recepisse*, ff. de Receptis, qui arbitrium; Molina, tract. 5, dict. 30, n. 9; Pirhing, loc. cit., n. 8; Reiffenstuel, loc. cit., n. 4, et alii.

Arbitratores stricte et proprie sumpti sunt 15 illi qui a partibus eliguntur, in ipsosque compromittitur ad perficiendos suos contractus, vel damna illa resarcienda, et alia negotia extraiudicialia expedienda, ut cum in contractu emptionis, venditionis, societatis, transactionis, etc., a partibus eligitur tertius, ut extraiudicialiter recognoscat quid aequum sit ut una pars det alteri ex causa talis contractus, vel aestimet pretia rerum, aut operarum, sicque desuper contractu arbitretur, et discordantes partes concordet, cuilibet tribuendo portionem ipsi contingentem; vel cum a partibus tertius

eligitur, ut pro iniuria, vel damno illato, laedens tantum det laeso quantum ipse fuerit arbitratus; Abbas, in cap. *Quintavallis,* 23, n. 8, de iureiurando; Bartolus, in leg. 1, § *Et post operis novi,* num. 1, ff. de Operis novi nuntiat.; Pirhing, loc. cit., num. 6, vers. Alii; Reiffen-
16 stuel, loc. cit., num. 8, ac alii. Et horum arbitratorum sententia a DD. vocatur *arbitramentum.* Illa autem arbitrorum, *arbitrium,* seu *laudum;* Pirhing, loc. cit., num. 6; Reiffenstuel, loc. cit., n. 12, et alii passim.

17 Arbitri stricte et proprie sumpti sunt illi qui sive ex legis praescripto, sive ex partium conventione assumuntur super lite, sive ad cognoscendum et arbitrandum circa controversiam super re litigiosa exortam; arg. leg. *Non distinguemus,* 32, § 16, ff. de Receptis qui arbitrium receperunt; Reiffenstuel, loc. cit., n. 8; Pirhing, loc. cit., n. 1; Sanig, tit. de Arbitris, cap. 1; Abbas, loc. cit.; Speculator, tit. de Arbitris, § *Arbiter,* n. 3, et alii.

18 Unde in multis differt arbiter ab arbitratore. Primo quia arbiter assumitur super lite, et arbitrator super contractu, ut patet ex dictis, num. 15 et 17. Secundo quia arbiter debet procedere iuris ordine servato; arg. leg. *Pomponius,* 13, § 2, ff. de Receptis, qui arbitrium. Non sic autem arbitrator, qui solum extraiudicialiter atque ex aequo et bono rem componit, ut patet ex dictis, num. 15. Tertio quia arbitri sententiae standum est, sive aequa sit, sive iniqua; l. *Diem proferre,* 27, § 2, ff. de Receptis qui arbitrium; non sic vero sententiae arbitratoris, quae si fuerit iniusta, reducitur ad arbitrium boni viri; leg. *Societatem,* 76, § *Arbitrorum,* et l. *Unde,* 79, § *Porro,* pro socio. Quarto quia arbiter nequit quis esse in re sua; leg. *Si de re sua,* 51, ff. de Receptis, etc. Bene tamen potest quis esse arbitrator in propria re, seu offensa; dummodo iuste arbitretur, alioquin recurritur ad arbitrium boni viri; l. *Si cum ea,* 3, cod. de Dotis promissione. Quinto quia sententia arbitri proprie dicti proprio nomine dicitur *Arbitrium,* sive *laudum;* sententia vero arbitratoris proprie dicti dicitur *arbitramentum,* ex dictis supra, n. 16, et notat Abbas, in cit. c. *Quintavallis,* 23, de Iureiurando, ubi viginti duas affert differentias, quae brevitatis gratia apud ipsum videndae relinquuntur.

19 Arbiter praesertim voluntarius, seu compromissarius, in multis etiam differt a iudice. Primo quia iudex etiam invitus dari potest; l. *Munerum,* 18, § *Iudicandi,* ff. de Muneribus, cum similibus ibidem a Glossa adductis, arbiter autem voluntarius, seu compromissarius, non nisi volens, cum nemo invitus cogatur arbitrium suscipere, licet illud semel susceptum cogatur adimplere; l. *Labeo,* 3, § 1, ff. de Receptis, etc. Secundo quia a sententia iudicis appellari potest; l. 1, et tot. tit., ff. de Appell. Non sic vero a sententia arbitri; leg. *Ex sententia arbitri,* 1, cod. de Receptis arbitris. Tertio quia arbiter latam a se sententiam invalidam mutare, seu retractare non potest; l. *Qualem,* 19, in fine, et l. *Quia arbiter,* 21, ff. de Receptis, etc. Iudex autem ordinarius potest, l. *Si praeses,* 7, cod. *Quomodo et quando iudex,* etc. Quarto quia arbiter compromissarius laudum suum exsecutioni mandare non potest, quia iurisdictionenem nullam habet: l. *Ait praetor,* 5, ff. de Re iudicata, l. *Cum antea,* 5, cod. de Receptis arbitris, seu exsecutio demandatur iudici ordinario ipsius rei; c. l. *Cum antea,* et firmant doctores passim. Iudex vero potest; cap. *Quaerenti,* 26, de Offic. delegati, et patet ex tot. ff. et cod. de Iudiciis, et lib. II Decretal., tot. tit. 1 de Iudiciis, cum similibus. Quinto quia arbiter compromissarius non potest testes cogere, nec punire contumaces, quia ex mox dictis iurisdictionem non habet nisi in compromisso hoc actum fuerit, iudex autem potest; l. *Consensisse,* 2, § final., de Iudiciis, cum similibus. Sexto arbiter non potest delegare arbitrium; l. *Non distinguemus,* 32, § 16, ff. de Receptis, etc. Iudex vero delegare potest vices suas; l. *More,* 5, ff. de Iurisdictione, l. 1, ff. de Officio eius cui mandata est iurisdictio. Septimo quia ex laudo arbitri neque actio, neque exceptio rei iudicatae datur, sed poenae petitio; l. *Si contra,* 2, cod. de Receptis arbitris, cum similibus, nisi expresse vel tacite sit approbatum, l. *Cum antea,* 5, cod. eod. Ex sententia vero iudicis datur, ut patet tot. tit., ff. et cod. de Re iudicata et except. rei iudicat. Octavo quia in arbitrium venit solum id de quo actum est, ut veniret; leg. *Quid tamen,* 21, § 6, de Receptis, etc., stricti enim iuris est; in iudicium autem veniunt omnia quae expresse, ne venirent, non prohibentur; l. *Solemus,* 61, ff. de Iudiciis. Nono quia reconventio non habet locum coram arbitro compromissario, cum non possit iudicare, nisi de his tantum, super quibus in ipsum exstitit compromissum; locum autem habet coram iudice; cap. *Cum dilectus,* 6, de Arbitris. Plures aliae differentiae referuntur a Durand., in Specul., tit. de Arbitro, § *Differt,* Hiltrop., in Process., part. 1, tit. 9, n. 19 et pluribus seq.; Pirhing, loc. cit. n. 9, apud ipsos videndae.

Arbiter iuris, seu necessarius, quamvis non 20
multum differat a iudice, cum ad instar iudicis habeat iurisdictionem et coercitionem quamdam; cap. *Suspicionis,* 39, de Offic. delegati, iuncta Glossa, ibid., verb. *Ad quos omnia;* possitque ab eo appellari non minus ac a iudice; cap. *Ab arbitris,* 11, de Officio delegati, in 6. Proprie tamen non est iudex, nec ordinarius, 21
nec delegatus, sed ad similitudinem delegati. Sic Glossa, in cit. cap. *Suspicionis,* vers. *Ad quos omnia;* ubi horum necessariorum arbitrorum iurisdictionem appellat *quasi ordinariam,*

quae dictio *quasi* minuit, et indicat quod non sit plene ordinaria, nec mere delegata, quia princeps eos non elegit, sed consensus partium, iure sic disponente, ac proinde esse quasi mistam ex utraque, licet magis videatur accedere ad delegatam quam ad ordinariam; arg. cit. cap. *Suspicionis,* et cit. cap. *Ab arbitris,* utpote quae duo capitula tractant de istis arbitris iuris, seu necessariis, et tamen sunt collocata sub tit. de Officio delegati, et non sub titulo de Officio ordinarii. Multum enim valet argumentum a situatione Rubricae, ut notat Glossa, in cap. *Bonae memoriae,* 3, verb. *Primae tandiu,* de Confirmat. utili, et in c. *Tibi qui,* 12, verb. *Certo,* de Rescriptis, in 6, et in cap. *Statuimus,* 1, verb. *Conservatores,* de Officio delegati, in 6, et in Clement. unic., verb. *Exsecutores,* de Officio delegati; Abbas, in c. *Ultim.,* n. 22, de Sententia et re iudicata, expresse dicens: *Valeat argumentum a situatione Rubricae,* ut notatur in cap. *Tibi qui,* 12, de Rescriptis, in 6, cap. *Si super gratia,* 9, de Officio delegati, in 6, cap. *Bonae memoriae,* 3, de Confirmat. utili; Reiffenstuel, loc. cit., num. 18 et 21, et in Prooemio, lib. 1 Decretal., § 6, n. 103, 104 et 105, cum aliis ibi allegatis.

2 In arbitros compromittere generaliter loquendo possunt omnes qui habent rerum suarum liberam administrationem, secus autem non. Colligitur ex l. *Non solum,* 4, cod. de Praediis minor., et cap. *Cum tempore,* 5, de Arbitris, et tenent Abbas, in cit. cap. *Cum tempore,* num. 3; Barbosa, in Collect., n. 2, hoc tit.; Pirhing, loc. cit., num. 10; Reiffenstuel, loc. cit., num. 32 et seq., et alii passim.

3 In specie loquendo in arbitros compromittere non potest: primo pupillus sine tutoris auctoritate, nisi fideiusserit a quo poena peti possit, textu expresso in l. *Si pupillus,* 25, ff. de Receptis qui arbitrium, etc. Secundo compromittere nequit minor sine sui curatoris auctoritate; l. *Labeo,* 3, iuncta Glossa, verb. *Commissae,* et verb. *Dabitur,* ff. de Receptis qui, etc. Tertio servus; leg. *Non distinguemus,* 32, § *Si servus,* ff. eod. Quarto procurator sine speciali mandato domini; cap. *Per tuas,* 9, de Arbitris, et ibi Abbas, n. 2; Glossa, in cap. *Qui ad agendum,* 4, verb. *Pacisci,* de Procuratoribus, in 6. Quinto religiosus sine licentia sui superioris non potest compromittere, etiamsi administrationem habeat; Hostiensis, in Summa, hoc tit. n. 7; Pirhing, loc. cit., n. 11; Reiffenstuel, loc. cit. num. 37. Sexto clericus sine auctoritate ordinarii nequit facere compromissum de bonis ecclesiasticis, per quod obligetur ecclesia, aut cum praeiudicio ecclesiae cuius est rector; c. *Pervenit,* 3, iuncta ibi Glossa fin., de Arbitris; Reiffenstuel, loc. cit., n. 37; Pirhing, loc. cit. n. 11. Imo, si tale compromissum esset celebratum in forma quae alienationem induceret, neque posset fieri etiam cum auctoritate ordinarii, per text. in Extrav. *Ambitiosae,* de Rebus eccles. non alienandis, et in cit. cap. *Cum tempore,* 5, de Arbitris. Quinimo, ubi compromissum celebretur in forma quae alienationem inducat, neque potest fieri de rebus ecclesiae ab ipsomet ordinario, seu praelato quocunque sine solemnitatibus requisitis ad alienationem, per text. in cit. Extrav. *Ambitiosae,* et cit. cap. *Cum tempore,* cum similibus, et concordant doctores communiter.

Arbitri esse possunt generaliter loquendo 24
omnes qui iure non prohibentur. *Communis* per text. in l. *Labeo,* 3, § final., ff. de Receptis qui arbitrium. Quicunque enim non prohibetur expresse, per consequentiam admittitur; l. *Cum praetor,* 12, ff. de Iudiciis; cap. *Cum apud,* 25, de Sponsalibus, cum concessum intelligatur quod expresse non prohibetur: arg. l. *Testimonium,* 1, § 1, ff. de Testibus, et leg. *Mutus,* 43, § 1, ff. de Procuratoribus. Unde arbitri esse 25
possunt non solum illi qui sunt integrae famae, sed etiam infames, textu expresso in l. *Pedius,* 7, ff. de Receptis, etc., et cap. *Infames,* 2, § *Cognitiones,* caus. 3, qu. 7. Et non solum pri- 26
vati, sed etiam qui in magistratu sunt, arbitri esse possunt, licet tales non possint cogi ut arbitrium recipiant; l. *Labeo,* 3, § final., et l. *Nam magistratus,* 4, ff. de Receptis. Item ar- 27
bitri esse possunt etiam filiifamilias, cum isti etiam in rebus suorum genitorum arbitri esse possint; l. *Sed et filiusfamilias,* 5, et l. *Quin etiam,* 6, ff. de Receptis, etc.

In specie loquendo arbitri esse non possunt: 28
primo servi; l. *Pedius,* 7, ff. de Receptis, etc., et cap. *Infames,* 2, § *Si quis vero,* in fin., caus. 3, quaest. 7. Secundo pupilli, furiosi, muti et surdi; l. *Sed etsi,* 9, ff. de Receptis. Tertio minores viginti annis; leg. *Cum leg.,* 41, ff. eod. In maiorem autem viginti annis potest quidem compromitti, at si is sit minor viginti quinque annis, et compromissum temere acceptando atque arbitrium pronuntiando laesus fuerit, restituitur in integrum, textu expresso in cit. l. *Cum lege.* Quarto religiosi privati, nisi id exposcat suorum monasteriorum utilitas, et suorum superiorum consensus accedat; Glossa in leg. *Pedius,* 7, § ultim., verb. *Nullum sit,* ff. de Receptis, etc.; Durandus, tit. de Arbitris, § *Sequitur,* num. 29 et 30. Engel, lib. I Decret., tit. 43, num. 6; Sanig, eod. cap. 2, num. 3; Pirhing, loc. cit., n. 24; Reiff., loc. cit., n. 40, et alii. Monachi enim non possunt esse forensis iudicii susceptores; cap. *De praesentium,* 20; cap. *Monachi,* 33, caus. 16, q. 1. Quinto feminae, licet summae atque optimae opinionis sint, textu expresso in l. *Sancimus,* 6, cod. de Receptis arbitris; sicut enim feminae nequeunt fungi officio iudicis, textu expresso in l. *Cum praetor,* 12, § 2, ff. de Iudiciis, et in l. *Feminae,* 2, ff. de Regulis iuris, et in cap. *Infamis,* 1, caus. 3, q. 7, ita neque

officio arbitri, cum arbitria redacta sint ad instar iudiciorum; textu expresso in leg. *Compromissum*, 1, ff. de Receptis qui arbitrium, etc.

29 Licet autem feminae ex dictis nequeant esse arbitri seu arbitrices, id est nequeant pronuntiare arbitrium proprie dictum, possunt tamen esse arbitratrices, id est pronuntiare arbitramentum, sicque ratione compromissi in se facti, tanquam in arbitratrices, seu amicabiles compositrices, possunt partes pro bono et aequo componere, ut colligitur per contrarium sensum ex cap. *Dilecti*, 3, de Arbitris, ubi dicitur quod feminae *ab omni sunt iudiciali examine separandae*, ergo, secus de cognitione extraiudiciali in arbitramento, seu amicabili compositione quae fit extra iudicium, et ordinem iudiciarium non requirit. Sic Abbas in cit. cap. *Dilecti*, n. 2, et in cap. *Quintavallis*, 23, n. 2, de Iureiurando; Durandus, tit. de Arbitris, § *Potest*, n. 1 et seq.; Reiffenstuel, loc. cit., n. 43; Pirhing, loc. cit., n. 19; Molina, tract. 5,
30 disp. 39. n. 4, et alii. Imo feminae possunt esse etiam arbitrices, sicque proferre arbitrium, si habeant iurisdictionem de iure communi, vel secundum consuetudinem regionis; tunc enim sicut iudicare, ita et arbitrari possunt; cit. cap. *Dilecti*, 4, de Arbitris, et cap. *Vere*, 22, caus. 8, quaest. 1; Abbas, in cit. cap. *Dilecti*, n. 1; Durandus, loc. cit. n. 2; Engel, loc. cit., n. 6; Reiffenstuel, loc. cit., n. 42; Pirhing, loc. cit., n. 17 et seq., et alii.

31 Item licet ex dictis sup., num. 28, religiosi nequeant esse arbitri, possunt tamen cum consensu suorum superiorum esse arbitratores seu amicabiles compositores, quia arbitramentum seu amicabilis compositio fit extra iudicium, et ordinem iudiciarium non requirit; Abbas, in cit. cap. *Quintavallis*, 23, n. 13, de Iureiurando; Molina, loc. cit., n. 5; Pirhing, loc. cit., n. 24.

32 Sic etiam, licet nemo possit esse arbiter in re propria, cum sententiam ac ius sibi dicere, sibique imperare non possit, textu expresso in l. *Si de re sua*, 51, ff. de Receptis qui arbitrium, etc., potest tamen quis in re propria esse arbitrator; leg. *Veluti*, 77, ff. Pro socio; Molina, cit. disp. 39, n. 9; Pirhing, loc. cit., n. 24, in fine.

33 Ita pariter licet laicus nequeat in causis spiritualibus esse arbiter, textu expresso in cap. *Contingit*, 8, de Arbitris, potest tamen esse arbitrator, seu amicabilis compositor. Sic Fagn., in cit. cap. *Contingit*, n. 20, plurimos alios citans, et testans de communi; Pirhing, loc. cit., num. 23; Decius, in cap. 2, de Iudiciis, n. 4, affirmans hanc esse communem opinionem, et ab ea non recedendum, quidquid asserant aliqui in contrarium. Et ratio est quia arbiter procedit instar iudicis servato ordine iudiciali; per text. in leg. *Compromissum*, 1, ff. de Receptis qui arbitrium, et in leg. *Rem non novam*, 14, cod. de Iudiciis; adeoque nequit laicus esse arbiter in causis spiritualibus, ne dicatur in ipsis esse iudex, quod est ei expresse prohibitum in cap. *Decernimus*, 2, et cap. *Quanto*, 3, de Iudiciis, cum similibus; non sic autem arbitrator, qui eligitur solum ut aliquid aestimet, et sine ordine iudiciario dicat et arbitretur quid sibi videatur, et amicabiliter componat, ut instit. de Empt. et vendit., § *Pretium*, leg. *Si societatem*, 6, ff. *Pro socio*, cum similibus; tum quia in cit. cap. *Decernimus*, 2, de Iudiciis, et seq., non universim prohibentur laici tractare negotia ecclesiastica, cum laici possint esse procuratores in causis spiritualibus, textu expresso in cap. *Non indiscrete*, 1, de Procuratoribus, in 6; sed solum prohibentur tractare negotia ecclesiastica iudicando et disponendo, non autem ut nudi ministri, sicuti sunt arbitratores. Unde in cit. cap. *Contingit*, 8, de Arbitris, est sermo de arbitro, et non arbitratore.

Insuper, accedente auctoritate iudicis eccles., 34
laicus coniunctim cum clerico potest esse etiam arbiter in causa spirituali, et valet laudum ab ipsis prolatum; cap. *Per tuas*, 9, de Arbitris, quia compromissum de re spirituali factum in laicum et clericum simul sustinetur propter mixturam clerici, ut patet in cap. *Ex parte tua*, 10, de Arbitris; nam magis dignum trahit ad se minus dignum ut res potius valeat quam pereat; cap. *Quod in dubiis*, 3, et cap. *Abbate*, 25, de verb. Signific. Quod procedit etiamsi unus tantum sit clericus, et plures laici, ut patet in cit. cap. *Ex parte tua*. Sic Fagnan., in cit. cap. *Contingit*, 8, de Arbitris, n. 8 et seq., cum pluribus ibi citatis; Covarr., c. 34 Practic. quaest., n. 1; Pirh., l. cit., n. 22; Reiff., loc. cit., num. 44, et alii.

Laici possunt esse arbitri in causis civilibus 35
clericorum, seu super rebus temporalibus ipsorum, et ab ipsis clericis potest in laicos fieri tale compromissum, etiam sine auctoritate superioris, seu iudicis ecclesiastici. Sic colligitur ex cit. c. *Contingit*, 8, desumpto argumento a sensu contrario, et ex c. *Exposita*, 11, de Arbitris; sic Glossa in cit. c. *Exposita*, verb. *Compromisit;* Abbas, in cit. c. *Dilecti*, 4, de Arbitris, n. 8, post Hostiensem et Ioan. Andream; Reiffenstuel, loc. cit., n. 45; Pirhing, loc. cit., num. 22, vers. *Limitatur secundo*, et alii.

Compromissum tam de iure civili quam de 36
iure canonico potest fieri in iudicem, ut in arbitratorem seu amicabilem compositorem, etiam respectu causae coram ipso agitatae. *Communissima* omnium tum iuristarum tum canonistarum. An autem utroque iure possit fieri tale 37
compromissum in iudicem, non solum ut in arbitratorem, sed etiam ut in arbitrum, variant doctores. Aliqui enim apud Fagnan., lib. 1 Decretal., in c. *Ex parte*, 10, de Arbitris, n. 20, volunt tale compromissum posse quidem fieri

in iudicem de iure canonico per text. in cap. *Cum tempore*, 5, c. *Cum olim*, 7, cap. *Ex parte*, 10, c. *Cum a nobis*, 13, de Arbitris, c. *Causam*, 8, de Elect., et c. *Litteras*, 14, de Praesumptionibus, at non de iure civili per expr. text. in l. *Sed etsi*, 9, § 2, ff. de Receptis qui arbitrium, ubi expresse sic habetur: *Si quis iudex sit, arbitrium recipere eius rei, de qua iudex est, inve se compromitti iubere, prohibetur lege Iulia*, etc. Alii autem apud ipsum Fagnan., loc. cit., n. 21, existimant nec de iure civili, nec de iure canonico compromitti posse in iudicem ordinarium tanquam arbitrum, sed solum tanquam in arbitratorem, seu amicabilem compositorem. Alii tandem probabilius sustinent posse tale compromissum utroque iure fieri in iudicem sive ordinarium, sive delegatum, non solum ut in arbitratorem, sed etiam ut in arbitrum, etiam respectu causae coram ipso agitatae; dummodo id fiat a partibus sponte, et non iubente dicto iudice. Sic Glossa, in cit. cap. *Cum tempore*, verb. *Magdeburgensis*; et Abbas, ib., n. 5, de Arbitris; et alia Glossa, in cap. *Infames*, n. 2, § *Si quis vero*, in verb. *Iudex*, caus. 3, quaest. 7; Ioan. Tancred., Vincent., Philipp. et Gloss., in cap. final. de Rerum permut., quos refert, et sequitur Ioan. Andr., in cap. *Ex parte*, 10, de Arbitris, in Gloss. 1, n. 9 et 10; Vallensis, de Arbitris, § 3, n. 4, Sanig, ib., cap. 2, n. 2; Reiffenst., loc. cit., num. 47; Pirhing, loc. cit., num. 13, et est fere communis opinio canonistarum, ut ex Abbate, loc. cit., num. 5, testatur Fagnan., loc. cit., n. 22, vers. *Tertia et ultima opinio*. Et quod id fieri possit de iure canonico patet ex citatis iuribus supra pro prima sententia. Tota difficultas est quoad ius civile, quod videtur resistere in cit. l. *Sed etsi*, 9, § 2, ff. de Receptis, etc. At dicta lex intelligenda est hoc sensu, nempe quod ibi solum prohibeatur ne iudex cogat partes litigantes, ut causam in ipsum compromittant; non autem est ibi prohibitum acceptare compromissum, si sponte a partibus fiat in ipsum iudicem, et non eo iubente, et haec intelligentia desumitur ex subiunctis ibid. verbis: *inve se compromitti iubere prohibetur*, ubi particula *inve*, non disiunctive, sed copulative accipienda est, ut patet ex cit. cap. *Infames*, 2, § *Si quis vero*, caus. 3, quaest. 7, ubi refertur, integer § *Si quis iudex* dictae legis *sed etsi*, et loco illius dictionis *ve*, seu *vel* ponitur copula *et*, atque ita ubi lex civilis dicit: *inve se compromitti*, lex canonica quasi ius civile exponendo dicit *et in se compromitti*, adeoque dictio *ve* in dicto § *Si quis iudex* est accipienda copulative. Nec est novum, ut dictio illa *ve* stet copulative, ut in leg. *Saepe*, 53, ff. de verbor. Significat., et in leg. *Cum quidam*, 4, cod. eodem, et consequenter tenendum est quod in dicta lege *Sed etsi* prohibeatur solum ne iudex cogat partes litigantes, ut causam in ipsum compromittant, non autem prohibeatur, ne acceptet compromissum a partibus sponte factum in ipsum; tum quia lex civilis dubia et obscura intelligenda est iuxta claram et certam legem canonicam. Si enim in dubiis et obscuris pro interpretatione legis recurritur ad consuetudinem, ut in l. *Si de interpretatione*, ff. de Legibus, et in cap. *Cum dilectus*, de Consuetudine, a fortiori recurrendum est ad ius canonicum, quod est maioris auctoritatis quam consuetudo, arg. a simili in c. *Quis nesciat*, 11, dist. 11, adeoque cum per allegatos canones supra pro prima sententia sit id clare decisum de iure canonico, tenendum est etiam de iure civili; cum non sit ponenda differentia inter ius canonicum et ius civile, nisi ubi clare id reperitur expressum; arg. cap. ff. de Nov. oper. nuntiat., et sint iura iuribus concordanda; cap. *Cum expediat*, de Elect. in 6, et consequenter clara huius articuli decisio in iure canonico servanda est etiam de iure civili per text. in cit. cap. 1, de Novi operis nuntiatione, ubi expresse dicitur quod *leges non dedignantur sacros canon. imitari*. Sic pluribus adductis, Fagn., loc. cit. a num. 22 ad 23, et omnes supracitati, aliique plures.

38 Compromissum potest fieri in unum, duos, vel plures arbitros pari, vel impari numero; *Communis*, per text. in cap. *Sane*, 1, in cap. *Non sine*, 2, et cap. *Innotuit*, 12, de Arbitris, et l. *Item si unus*, 17, § *Si in duos*, ff. de

39 Receptis qui arbitrium, etc. Consultius tamen est ut impari numero assumantur, ut si non omnes in iudicando, seu arbitrando consentiant, seu conveniant, saltem maior pars reperiatur, cuius arbitrio stetur, et sic concludatur; l. *Item si unus*, 17, § 6, ff. de Receptis qui arbitrium

40 receperunt, cap. *Sane*, 1, de Arbitris. Unde quando plures arbitri impari numero electi non concordant, stari debet arbitrio, seu sententiae maioris partis concordantis; cit. l. *Item si unus*, 17, § 7, et l. *Sicut tribus*, 18, ff. de Receptis, etc., c. *Sane*, 1, de Arbitris, et cap. *Si ex tribus*, 1, eod., in 6.

41 Si tres, v. g., sint electi arbitri, et omnes inter se discordent in taxanda aliqua quantitate, ut si unus taxet in quindecim, alter in decem, et tertius in quinque, stari debet minori summae, seu quantitati, quia in hanc minorem summam omnes consenserunt, textu expresso in l. *Diem*, 27, § 3, ff. de Receptis, etc., et in c. *Si ex tribus*, 1, de Arbitris, n. 6. In summa enim maiori continetur et minor; l. *In eo quod plus*, 110, ff. de R. I.; adeoque qui taxavit in quindecim aut decem, censetur etiam taxasse in quinque, et sic isti minori summae standum est.

42 Si duo eligantur arbitri ea conditione ut, si inter se discordent, eligant aliquem tertium innominatum, tunc tale compromissum, et secutum inde laudum non valet, textu expresso

in cit. leg. *Item si unus*, 17, § 5, ff. de Receptis, etc., et in cap. *Innotuit*, 12, de Arbitris, addita ratione quia arbitri illi semel discordantes possent etiam discordare in assumendo tertio.

43 Imo tale compromissum, et inde secutum laudum erit invalidum, etiamsi duo illi arbitri concorditer eligant dictum tertium innominatum. Colligitur clare ex citato cap. *Innotuit*, 12, de Arbitris, ubi licet duo arbitri habentes potestatem associandi sibi tertium innominatum concorditer istum elegerint, adhuc tamen compromissum, et laudum inde secutum, declaratum fuit invalidum. Et ratio est quia tale compromissum a principio iam fuit invalidum per cit. leg. *Item si unus*, 17, § 5, ff. de Receptis, etc. Quod autem ab initio non valet, neque postea convalescit; l. *Quod initio vitiosum est*, 29, ff. de Regul. iuris, cap. *Non firmatur*, 18, de Reg. iuris, in 6. Sic Glossa fin., in cit. cap. *Innotuit*, et Abbas, ibid., num. 8, ubi addit contrariam opinionem Glossae in dict. leg. *Item si unus*, et paucorum aliorum, indubitanter non esse veram; Bartol., in dict. leg. *Item si unus*, § *Si in duas*; Specul., tit. de Arbitris, § fin., n. 20, vers. *Sed pone in eligendo;* Pirhing, loc. cit., n. 43, *Notandum sexto;* Reiffenstuel, loc. cit., num. 55, et alii passim.

44 Si autem eligantur duo arbitri ea conditione ut, si inter se discordent, sibi associent tertium nominatum et determinatum, puta Franciscum; tunc tale compromissum, et laudum inde secutum erit validum, quia tunc in assumendo tertium dissentire non possunt textu expresso in cit. l. *Item si unus*, 17, § 5, ff. de Receptis, etc.; Pirhing, loc. cit., num. 42, vers. *Notandum quarto;* Reiff., l. c. num. 54, et alii passim.

45 Arbiter de iis tantum ferre potest arbitrium, de quibus in ipsum factum est compromissum: tota enim sua potestas dependet ex compromisso, nec illius fines potest excedere; *Communis*, text. expresso in l. *Non distinguemus*, 32, § 15 et § 21, ff. de Receptis, etc. et in cap. *Cum dilectus*, 6, de Arbit.

46 Potest tamen arbiter cognoscere, et arbitrari de illis quae ita sunt cohaerentia, et connexa cum causa principali, ut haec sine illis commode expediri non possit, licet ipsa non sint in compromisso expressa. Sic Glossa, in cit. cap. *Cum dilectus*, vers. *Nisi de his*, et Abbas, ib., n. 10; Glossa, in cit. l. *Non distinguemus*, 32, § 15, verb. *Laudum;* Pirhing, loc. cit., num. 49, vers. *Excipienda;* Reiffenstuel, loc. cit., num. 64, testans de communi, et desumitur ex cap. *Praeterea*, 5, et cap. *Prudentiam*, 21, § *Sexto*, de Officio delegati, ubi commissa causa principali, etiam accessorium committi videtur, licet non sit specialiter expressum: Accessorium enim naturam sequi congruit principalis; cap. *Accessorium*, 42, de Regul. iuris, in 6, iuncta Glossa, ibid., verb. *Accessorium*.

Item potest Arbiter arbitrari, seu pronuntiare super fructibus perceptis ex re, de qua in se factum est compromissum; Glossa, in citata leg. *Non distinguemus*, 32, § 15, verb. *Cautum*, hoc probans inter alia, ex leg. *Ad rem mobilem*, et leg. *Ad legatum*, ff. de Procuratoribus; Pirhing, loc. cit., n. 49, vers. *Excipienda;* Reiffenstuel, loc. cit., n. 67, et alii. Tales enim fructus veniunt accessorie ad causam principalem commissam unde et hic locum habent iura, n. anteced. adducta. 47

Item potest arbiter statuere, seu assignare diem solutioni faciendae: l. *Quid tamen*, 21, § *Solutioni*, et l. *Celsus*, 23, ff. de Receptis, etc.; Glossa, in cit. cap. *Cum dilectus*, verb. *Nisi de his;* Reiffenstuel, loc. cit., num. 65; Pirhing, l. c., n. 49, vers. *Excipienda*. 48

Quamvis arbiter compromissarius, seu voluntarius, non possit punire partem contumacem in parendo, nisi in compromisso id specialiter cautum sit, ut dictum est supra, n. 10, potest tamen eam condemnare ad praestandas expensas, quas ob suam contumaciam pars altera fecit; per hoc enim non dicitur quid fieri extra, vel ultra, sed iuxta compromissum, cum id spectet ad interesse alterius partis comparentis; Ioan. Andreas, in cit. cap. *Cum dilectus*, n. 6; Abbas, ibid., n. 12, id probans ex dict. leg. *Non distinguemus*, 32, § 5, ff. de Receptis, etc. 49

Coram arbitro compromissario non potest fieri reconventio, textu expresso in cit. cap. *Cum dilectus*, 6, de Arbitris; Abbas, ibid., num. 7; Pirhing, loc. cit., num. 50; Reiffenstuel, loc. cit., num. 60, et alii passim. Nec etiam talis reconventio potest fieri coram arbitro iuris, seu necessario, quando iste electus est, non ad totam causam, sed solum ad certum causae articulum, v. g., an iudex sit suspectus, ut in cap. *Suspicionis*, 39, de Officio delegati. Talis enim articulus sine alia reconventione expediri debet, ne progressus causae principalis retardetur; cap. *Legitima*, 2, de Appellat., in 6; Abbas, l. c.; Pirhing, l. c.; Reiffenstuel, loc. cit., n. 61, et alii. 50 51

Potest tamen dicta reconventio fieri coram arbitro iuris, seu necessario, si sit electus ad totam causam, ut si clericus contra episcopum suum litem moveat; c. *Si clericus*, 46, caus. 11, quaest. 1. Arbiter enim iuris, seu necessarius, electus ad totam causam habet iurisdictionem ad instar iudicis delegati; cap. *Suspicionis*, 39, de Officio delegati, iuncta Glossa, ibid., verb. *Ad quos omnia*. Sic Abbas, in cit. cap. *Cum dilectus*, n. 7; Reiffenstuel, loc. cit., n. 61; Pirhing, loc. cit., n. 51, testans de communi. 52

Arbiter tenetur per se ipsum laudum, seu sententiam ferre, nec potest ad id alium delegare, nisi hoc sit ei expresse commissum, textu 53

expresso in l. *Non distinguemus,* 32, § 16, et l. *In compromissis,* 45, ff. de Receptis, etc. Et ratio est quia censetur compromissum esse factum in talem certam personam ex speciali fiducia, seu confidentia erga ipsam; Glossa, in cit. cap. *Cum dilectus,* 6, de Arbitris, vers. *Nisi de his;* Pirhing, loc. cit., num. 51, vers. *Infertur secundo;* Reiffenstuel, loc. cit., n. 62, et alii passim.

54 Arbiter laudum, seu sententiam pronuntiare debet in praesentia partium compromittentium, nisi in compromisso sit ei specialiter concessum, ut parte utraque vel altera earum absente, causam definire possit, textu expresso in l. *Diem,* 27, § 4, ff. de Receptis, etc., et colligitur ex cap. *Ex parte,* 10, de Arbitris, ibi: *In tua praesentia partibus constitutis.* Unde arbiter partes citare potest, ac debet, ut ad certum diem, et locum, in quo arbitrium, seu laudum, pronuntiandum est, compareant. Colligitur ex cit. cap. *Ex parte,* et l. *Quid tamen,* 21, § 8, ff. de Receptis, etc. Et quidem potest arbiter citare partes per nuntium, vel per epistolam, textu expresso in l. *Sed et interpellatur,* 49, § 1, ff. de Receptis, etc., ibi: *Arbiter adesse litigatores, vel per nuntium, vel per epistolam iubere potest;* sic Glossa, in cit. cap. *Cum dilectus,* verb. *Nisi de his;* Molina, tract. 5, disp. 44, n. 1; Pirhing, loc. cit., num. 52, et alii.

55 In arbitros potest fieri compromissum super qualibet causa, seu re, de qua in iure non sit expresse prohibitum. Quod enim non prohibetur expresse, per consequentiam admittitur; l. *Cum praetor,* 12, ff. de Iudic., et c. *Cum apud,* 23; iuncta Gloss., ib., verb. *Prohibitorum de sponsalibus;* sic Hostiensis, in summa de Arbitris, n. 5; Speculator, de Arbitris, § *Restat,* n. 3; Molina, tract. 5, de Iustitia, dis. 40, in princ.; Reiffenstuel, loc. c., n. 69; Pirhing, loc. cit., n. 25, et alii communiter.

56 In iure autem prohibentur committi in arbitros causae illae quae ob sui gravitatem et praeiudicii periculum a maioribus iudicibus sunt expediendae. Sic colligitur ex leg. *Non distinguemus,* 3, § 6 et 7, ff. de Receptis, etc., ubi plures assignantur quae in arbitros committi non possunt, ex cap. *Causa,* 9, de Restit. in integrum ubi variae specificantur, addita ratione quod in ipsis, *Cum maiores iudices exigant, arbiter nequit assumi.*

57 Primo igitur non potest fieri compromissum in arbitros super causa criminali criminaliter intentata, textu expresso in cit. c. *Cum causa,* 9, de Restit. in integrum, cit. leg. *Non distinguemus,* 32, § 6, de Receptis. Talis enim criminalis causa exigit maiores iudices veram iurisdictionem habentes, quorum publica auctoritate sunt crimina condigne punienda, et non privatorum arbitrio remittenda; Pirhing, loc. cit., num. 25, vers. *Tertio;* Reiffenstuel, loc. cit., num. 75; Zoesius, tit. de Arbitris, n. 19, et alii passim. Potest tamen assumi arbiter in causa criminali, quando est solum civiliter intentata, ut patet ex cap. *Veniens,* 16, et cap. *Quintavallis,* 23, de Iureiurando; sic Glossa, in cit. l. *Non distinguemus,* § 6, verb. *Famoso delicto,* Abbas, in cit. c. *Causa,* n. 4; Molina, cit. dis. 40, n. 4; Pirhing, et Reiffenstuel loc. cit.

Secundo, nequit fieri compromissum in ar- 58
bitros super causa liberali, textu expresso in cit. cap. *Causa,* et cit. l. *Non distinguemus,* § 7, ubi haec additur ratio, quia *favor libertatis est, ut maiores iudices habere debeat:* causae enim liberales, in quibus agitur de hominis libertate, ingenuitate, vel libertinitate, sunt de maioribus, adeoque maiores exigunt iudices, nec sufficiunt arbitri, quamvis tamen isti incidenter de causa status cognoscere possint, iuxta l. *Cum proponas,* 6, iuncta Glossa fin., cod. de Rebus creditis; Molina, l. c., num. 2; Pirhing, l. c., vers. *Secundo,* et alii.

Tertio, nequit fieri compromissum in arbi- 59
tros super causa matrimoniali carnali; *Communis* per text. in cap. ultim., de Transact., et cit. cap. *Causa,* iuncta Glossa, ib., verb. *In matrimoniali;* spectato enim iure communi solus episcopus de his cognoscit, ut patet ex c. *Accedentibus,* 12, de Excessibus praelator., et statuit Concil. Trid., sess. 24, cap. 20, de Reform. Potest tamen id fieri super causa matrimonii spiritualis, ut est causa electionis, ut patet ex cap. *Ex parte,* 10, de Arbitris, cap. *Cum inter,* 21, de Election., cap. *Nisi essent,* 21, de Praebendis; Fagnan., in cit. cap. *Ex parte,* num. 3, 4 et 5, ubi plures alios allegat; Pirhing, loc. cit. vers. *Primo;* Molina, loc. cit., num. 4; Abbas, loc. cit., num. 4 et alii.

Quarto, nequit fieri compromissum in arbi- 60
tros super causa restitutionis in integrum, nisi coram eis mota sit incidenter: talis enim causa solum coram iudicibus ordinariis administrationem habentibus, vel eorum delegatis tractari, et finiri potest, textu expresso in cit. cap. *Causa,* 9, de in integrum Restitutione, iuncta Glossa, ibid., verb. *Incidenter,* ubi id probat in pluribus; Abbas, ibid., num. 4; Reiffenstuel, loc. cit., num. 71, testans de communi.

Quinto, non potest fieri compromissum in 61
arbitros de iis quae vergunt in praeiudicium Ecclesiae. Unde praelati, et clerici exempti, et immediate subiecti Sedi Apostolicae nequeunt compromittere sine consensu summi pontificis in praeiudicium exemptionis, quia id verteret potius in praeiudicium Sedis Apostolicae, tollendo eius ius in exemptos sibi reservatum, quam ipsorum exemptorum; cap. *Cum tempore,* 5, § final. de Arbitris. Nec exempti possunt renuntiare iuri exemptionis; cap. *Si diligenti,* 12, de Foro compet., leg. *Ius publicum,* 38, ff. de Pactis; adeoque neque supra ipsum exemptionis ius facere compromissum, quia ex

eo posset fieri arbitrium contra exemptionem; Pirhing, loc. cit., num. 26 et seq.; Reiffenstuel, l. c., num. 78; Engel, l. c., n. 4, et alii passim.

62 Sexto, nequit fieri compromissum in arbitros super causis iam per legitimam sententiam decisis, iamque in rem iudicatam transactis; cap. *Exposita,* 12, de Arbitris; Glossa, ibid. verb. *Cum parte altera;* Innocentius, et Ioan. Andr., ibid. num. 3; Pirhing, loc. cit., num. 30 et 31; Reiffenstuel, loc. cit., num. 79, et alii passim. Cum enim compromissum aequiparetur transactioni, cap. *Per tuas,* 9, de Arbitris, et transactio, sive compositio, fieri debeat de re dubia et lite, l. 1, ff. de Transactionibus, sequitur quod non possit in arbitros compromitti super causis per certam et indubitatam sententiam decisis, et iam in rem iudicatam transactis et sic iam redditis claris, certis ac indubiis.

63 Septimo, nequit fieri compromissum in arbitros super omnibus causis maioribus iudicibus reservatis; *Communis* per text. in cit. cap. *Causa,* 9, de in integrum Restitutione, ibi: *Cum maiores iudices exigant, arbiter nequit assumi,* et cit. l. *Non distinguemus,* 32, § 6 et 7, ff. de Receptis qui arbitrium, etc.

64 Quoad vim, seu obligationem, aut effectum compromissi in arbitros, et laudi per ipsos pronuntiati, tenendum est quod quando compromissum factum est simpliciter, nulla adiecta poena, et laudum nondum a partibus fuit receptum, nec expresse, id est subscriptione, seu verbis, quod non displiceat arbitrium factum, nec tacite, id est taciturnitate decem dierum illud roborando, quod vocant *homologari* per text. in l. *Cum antea,* 5, cod. de Receptis arbitris, tunc ex eo datur actio ad interesse contra non stantem compromisso, seu laudo lato, ut solvat alteri parti quanti eius interest compromissum, aut laudum servatum esse. Colligitur ex cap. *Per tuas,* verb. *Ratum haberi;* et Abbas, ibid., num. 10; Glossa fin., in cit. l. *Diem proferre;* Pirhing, loc. cit., num. 61; Reiffenstuel, loc. cit., num. 83, et alii. Et quamvis ex pacto nudo, ut hic intervenit, videatur non dari actionem per ius civile, in l. *Iuris gentium,* 7, § 5, ff. de Pactis, tamen de iure canonico etiam ex pacto nudo oritur actio, id est ius exigendi in iudicio illud de quo inter paciscentes conventum fuit, ut contra paucos tenent canonistae communiter, teste Reiffenstuel, lib. I Decretal., tit. 35, n. 31, per text. in cap. *Antigonus,* 1, de Pactis, iuncta Glossa final., ibid., et cap. *Qualiter,* 3, eod. Et insuper secundum hodiernos mores etiam in foro civili datur actio ex pacto nudo, prout tradunt uno ore interpretes, teste Christophoro Clingensperger, lib. III Instit., tit. 14, quaest. 10, et Reiffenstuel, loc. cit., n. 37, idque merito, ut subiungit ibidem, ne forum externum discordet ab interno.

65 Quando laudum per arbitros pronuntiatum vi compromissi in ipsos absolute, et sine adiectione poenae facti a partibus expresse receptum fuit, aut saltem per silentium decem dierum homologatum, seu tacite approbatum, tunc istud indistincte observandum, et exsecutioni mandandum est, ac datur ex eo exceptio, et actio in factum ad petendam coram iudice ordinario exsecutionem laudi; l. *Ne in arbitris,* 4, et l. *Cum antea,* 5, cod. de Receptis arbitris, c. *Per tuas,* 9, de Arbitris, ubi Glossa, verb. *Ratum haberi,* et Abbas, num. 8; Pirhing, loc. cit., num. 62; Reiffenstuel, loc. cit., n. 86, et alii passim.

66 Si in compromisso apposita sit poena, tunc sub eadem poena standum est laudo per arbitros pronuntiato, et contra partem laudo stare recusantem datur actio ad ipsam compellendam in iudicio, ut dictam poenam solvat; *Communis* per text., in cit. cap. *Per tuas,* 9, de Arbitris, et in l. *Ex compromisso,* 2, ac leg. *Diem proferre,* 27, § 2. ff. de Receptis, etc., et concordat l. *Ex sententia,* 1, cod. de Receptis arbitris, addita hac ratione, quia *ob hoc invicem poena promittitur, ut metu eius a placitis non recedatur.*

67 Dicta autem poena soluta, pars nolens stare laudo non potest compelli ad illi standum, seu ad illud exsecutioni mandandum; Authent. *Decernit ius,* cod. de Receptis arbitris, ubi expresse dicitur quod *praestita poena liceat a iudicatis* (id est a sententia arbitri) *recedere,* et concordat l. *Ex sententia,* 1, cod. eod., et l. *Ex compromisso,* 2, ff. de Receptis, etc. Quando enim compromisso adiicitur poena, tunc compromissum evadit conditionatum, seu alternativum, ut videlicet vel stetur compromisso, vel solvatur poena, prout condemnatus elegerit, ideo enim poena adiicitur, et invicem promittitur, ut metu eius a placitis non recedatur, ut expresse cavetur in cit. l. *Ex sententia;* sic Glossa verb. *Metu;* Abbas, in cit. cap. *Per tuas,* num. 15; Engel, lib. I Decr., tit. 43, n. 15; Reiffenstuel, loc. cit., n. 88; Pirhing, l. c., n. 77, et alii passim.

68 Excipe tamen primo, nisi in dicto compromisso poenali adiecta sit clausula: *Rato manente compromisso, et arbitrio seu laudo super eo lato,* id est, ut non obstante solutione poenae adhuc sententia arbitrorum rata maneat: tunc enim contraveniens non solum poenam solvere, sed etiam sententiam arbitrorum exsequi tenetur, quia tunc in effectu duplex compromissum intervenire censetur, unum poenale, seu obligans ad solutionem poenae, si non servetur, et alterum purum, seu simplex, vi cuius non obstante solutione poenae agi potest in iudicio ad ipsum compellendum pro observantia, et exsecutione laudi; Glossa final., in cap. *Dilecti,* 4, de Arbitris, et Abbas, ibid., n. 17; Maranta, in Speculo aureo, part. VI, § de Num. appellat., num. 263; Gail., lib. I, observ. 150,

n. 14; card. Tuschus, lit. C., conclus. 300, num. 2; Pirhing, loc. cit., num. 69; Reiffenst., l. c., n. 91, et alii passim; arg. l. penul. ff. de Transactione, et l. *Cum proponis,* 57, cod. eod. ubi habetur, quod si transactioni adiecta sit poena cum clausula *Rato manente pacto*, transgressor et ad poenam compelli potest, et ad transactionem observandam.

9 Excipe secundo *Nisi compromisso praeter poenam transgressori statutam adiectum sit iuramentum de stando arbitrio, seu laudo,* quia tunc transgressor potest compelli et ad solvendam poenam, et ad observandam, seu exsequendam sententiam arbitri, seu arbitrorum ratione appositi iuramenti, quod omnino servari debet, *cum non vergat in aeternae salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum*, c. *Quamvis,* 2, de Pactis, in 6, cum similibus; Glos. in c. *Non sine,* 2, verb. *Sacramentum;* et Abbas, ibid., n. 8, de Arbitris; Molina, tract. 5, disp. 35, n. 22; Pirhing, loc. cit., n. 70; Reiffenst., l. c., n. 89, et alii; tum quia iuramentum appositum pacto, seu compromisso poenali habet vim clausulae *Rato nihilominus manente pacto, seu compromisso,* ut post Baldum notat Abbas, in cap. *Per tuas,* 9, n. 14, de Arbitris; card. Tuschus, lit. C., concl. 300, num. 4; claus. 118, n. 3, et alii.

10 Si nullo interveniente legitimo impedimento, solutio non fiat intra tempus ab arbitro praefixum, tunc poena committitur, quamvis post lapsum dictum tempus solutio offeratur, quia semper verificatur quod intra praefixum tempus solutio facta non fuit; *Communis*, textu expresso in leg. *Celsus ait,* 23, ff. de Receptis, etc.

11 Quod si ob aliquod legitimum impedimentum, seu iustam causam intra praefixum tempus non sit facta solutio, tunc poena non committitur; dummodo postea condemnatus quam primum poterit, solvat; *Communis,* textu expresso in

12 cit. leg. *Celsus ait,* § 2. Item poena non committitur, si pars altera post lapsum praefixum tempus solutionem oblatam accipiat, quia sponte illam solutionem acceptando censetur cessisse iuri suo; *Communis,* textu expresso in cit. leg. *Celsus ait,* § 3.

13 Si pro solutione facienda non fuerit ab arbitro praefixum certum tempus, tunc facienda est post modicum tempus arbitrio boni viri, seu iudicis taxandum; *Communis*, textu expresso in l. *Quid tamen,* 21, § 12, ff. de Receptis, etc., et concordat text. in leg. *Quod dicimus,* 105, ff. de Solutionibus, ibi: *Debere statim solvere, cum aliquo temperamento temporis intelligendum est, nec enim cum sacco adire debet.* Et tale temperamentum, sive modicum tempus, in actione reali censetur esse spatium decem dierum, ut cavetur in l. *Promissor stichi,* 31, § *Si sine die,* ff. de Constituta pecunia; ibi: *Sed modicum tempus statuendum est non minus decem dierum, ut exactio celebretur:* in actione autem personali spatium quatuor mensium; l. *Eos qui,* 2, et l. *Sancimus,* 3, cod. de Usuris rei iudicatae, c. *Quaerenti,* 26, iuncta Glossa, ibid., verb. *Quadrimestre,* de Officio delegati.

Contra iniquum laudum, seu iniustam sententiam arbitri tria praesertim remedia competunt. Primo exceptio doli, si compromittens conventus actione ex stipulatu ad poenam praemissam solvendam apponat exceptionem doli mali, quod nempe altera pars arbitrum pecunia corruperit, seu si adversarium callide circumvenerit, et huiusmodi; leg. *Ita demum,* 31, ff. de Receptis, etc.; vel quod arbiter effectus sit suus inimicus; l. *Non distinguemus,* 23, § 14, ff. eod.; vel quod per sortes aut per gratiam arbitratum sit; leg. *Arbitrorum,* 3, cod. de Receptis arbitris. Secundo si laudum contineat manifestam et evidentem iniquitatem, potest officium iudicis implorari ac postulari, ut illud ad iustitiam reducatur secundum boni ac prudentis viri iudicium, etiamsi compromissum fuerit iuramento confirmatum, quia regulariter compromittentium in aliquem mens est, ut intendant se obligare ad standum eius arbitrio, si iustum et aequum sit, non vero si immodice aut inique arbitratus fuerit, textu expresso in leg. *Si libertus,* 30, ff. de Operis libertorum, ibi: *Si libertus ita iuraverit dare se quot operas patronus arbitratus sit, non aliter ratum foret arbitrium patroni quam si aequum arbitratus sit. Et fere ea mens est personam arbitrio substituentium, ut, quia sperent eum recte arbitraturum, id faciant, non quia vel immodice obligari velint;* nisi expresse in eo compromisso conventum fuerit, ut arbitrium qualecunque fuerit, sive aequum, sive iniquum servetur, aut ex circumstantiis constiterit id partes suo compromisso intendisse, quia tunc locum haberet leg. *Diem proferre,* 27, § 2, ff. de Receptis, etc., ibi. *Stari autem debet sententiae arbitri, quam de re dixerit, sive aequa sive iniqua sit, et sibi imputet qui compromisit.* Et hoc colligitur ex l. *Societatem,* 76, vers. *Arbitrorum,* ff. *Pro socio,* ibi: *Unum eiusmodi* (arbitrium), *ut sive aequum sive iniquum sit, parere debeamus, quod observatur cum ex compromisso ad arbitrum itum est.* Tertio si compromittens per laudum ab arbitro pronuntiatum sit laesus ultra dimidium iusti pretii, potest intentare remedium legis *Rem maioris pretii,* 2, cod. de rescindenda venditione. Sic pluribus adductis et citatis Pirhing, loc. cit., n. 79, et Reiffenstuel, loc. cit., a num. 96 ad 99, aliique plures. 74

Compromissum et arbitrorum officium, seu potestas finitur multis modis. Et primo finitur per sententiam definitivam super tota causa compromissa prolatam. *Communis* per text. in leg. *Qualem,* 19, ff. de Receptis, etc., iuncta Glossa ibid., verb. *A tota.* Hinc semel sic lata sententia, arbiter nihil in ea addere vel mi- 75 76

nuere, nec, si in ea erraverit, eam mutare aut corrigere potest, cum, postquam super tota causa definitive pronuntiarit, damnando vel absolvendo, totum suum expleverit officium, et arbiter esse desierit. *Communis*, textu expresso in cit. leg. *Qualem*, 19, § 2, et l. *Quia arbi-*
77 *ter*, 20, ff. de Receptis, etc. Imo semel sic definitive lata super tota causa sententia, nec potest dictam suam sententiam exsequi, quia cum solum censeatur electus ad pronuntiandum seu sententiandum, pronuntiatione facta seu lata sententia, exstinguitur omnis eius potestas, et exsecutio dictae sententiae fieri debet a iudice ordinario rei; leg. *Cum antea*, 4, cod. de Receptis arbitris, cap. *Si quis*, 4, de Foro competenti; vide dicta supra, n. 19.

78 Fuit autem notanter dictum in conclusione *super tota causa*, quia si compromissum contineat plures controversos articulos, et ita factum sit ut arbiter de omnibus simul pronuntiet aut sententiet, et ipse de uno solum sententiam dixerit, et nondum de aliis, poterit ipsam mutare, cum non valeat, nec habeatur pro vera sententia, ex quo non sit servata forma mandata compromissi. Si autem ita factum sit compromissum ut ex singulis separatim possit pronuntiare, cum sic censeantur plura esse compromissa, tunc pronuntiata sententia super uno articulo, non potest amplius ipsam mutare, quia quantum ad illum articulum desiit esse arbiter, licet adhuc arbiter perseveret quoad alios articulos, de quibus nondum pronuntiavit seu sententiavit. Sic textus expressus in l. *Quid tamen*, in princ., 21, de Receptis, etc., et tenent Pirhing, loc. cit., n. 84; Reiffenstuel, loc. cit., n. 102, et alii passim.

79 Secundo finitur compromissum, et potestas seu officium arbitrorum per lapsum termini, seu temporis aut diei in compromisso praefixi et expressi; leg. *Quid tamen*, 21, § 5; l. *Non distinguemus*, 32, § 3, ff. de Receptis, etc. Non finiretur tamen compromissum et potestas arbitrorum, si partes tempus praefixum prorogarent, vel in ipso compromisso arbitris facultatem concederent tempus prorogandi, dato quod impedimentum sententiam, seu laudum pronuntiandi interveniat; cit. leg. *Non distinguemus*, 32, § 11 et 12; l. *Arbiter*, 33, ff. de Receptis, etc.

80 Tertio finitur compromissum et potestas arbitrorum recusatione ipsorum arbitrorum suspectorum. *Communis* per text. in l. *Sed si in servum*, 9, § 5, et in l. *Non distinguemus*, 32, § 14, ff. de Receptis, etc.

81 Quarto finitur compromissum et potestas arbitrorum acceptilatione; cit. l. *Non distinguemus*, 32, §. 3, de Receptis, etc., ibi: *Acceptilatione*, ut si uni compromittentium acceptilata sit poena, non cogitur arbiter laudum proferre, sed compromissum exspirat; l. *Pomponius*, 13, in princ., ff. de Receptis, etc. Tali enim compromisso statur solum metu poenae, quae si est acceptilata uni, videtur et alteri compromittentium acceptilata; Glossa in cit. leg. *Pomponius*, verb. *Alteri*; Pirhing, loc. cit., num. 95; Reiffenstuel, loc. cit., num. 109, et alii passim.

Quinto finitur compromissum et potestas 82
arbitrorum iudicio; cit. l. *Non distinguemus*, § 4, ibi: *Iudicio*, ut si unus compromittentium ab arbitris recedat, et coram iudice ordinario causam de qua erat compromissum in iudicium deducat. Tunc enim, quamvis pars recedens poenam compromisso adiectam incurrat, tamen causa non amplius coram arbitris, sed coram eodem ordinario iudice agitanda est. *Communis* textu expresso in l. *Si quis rem*, 30, ff. de Receptis, etc.

Sexto finitur compromissum et potestas ar- 83
bitrorum pacto seu transactione; citata leg. *Non distinguemus*, § 3, ibi: *Pacto*, ut quando inter partes compromittentes super causa compromissa postea transigitur; cit. leg. *Non distinguemus*, § 5, ff. de Receptis, etc., seu quando partes concorditer a compromisso recedunt. *Omnis enim res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, textu expresso in cap. *Omnis res*, 1, de Regul. iuris.

Septimo finitur compromissum et potestas 84
arbitrorum interitu rei de qua erat ipsum compromissum, et erat laudum pronuntiandum; nisi tamen in tali casu aliquid litigantium intersit, videlicet propter fructus et partus ipsius rei, quia tunc, non obstante interitu rei principalis, adhuc de his arbiter laudum proferre posset. *Communis* per text. in cit. leg. *Non distinguemus*, 32, § 5, ff. de Receptis, etc.

Octavo finitur compromissum et potestas ar- 85
bitrorum morte utriusque, seu etiam unius tantum compromittentium, nisi secus in compromisso fuerit expressum; cap. *Ex parte*, 10, de Arbitris, et leg. *Diem proferre*, 27, § 1, ff. de Receptis, etc. Compromissum enim non transit ad haeredes, nisi id fuerit expressum, ut dicitur in cit. l. *Diem proferre*, § 1, ibi: *Si haeredis mentio vel caeterorum facta in compromisso non fuerit, morte solvetur compromissum*; Reiffenstuel, loc. cit., n. 104; Pirhing, loc. cit., n. 88, et alii passim.

Nono finitur compromissum et potestas ar- 86
bitrorum morte eorumdem arbitrorum. *Communis* per text. in cit. l. *Non distinguemus*, § 3, ibi: *Morte* et cap. *Uno delegatorum*, 42, de Officio delegati.

Decimo finitur compromissum et potestas 87
arbitrorum etiam morte unius solius ex ipsis, si plures sint, nisi secus in compromisso sit expressum, scilicet ut uno eorum defuncto vel impedito, alii procedere adhuc possint. *Communis* textu expresso in cit. cap. *Uno delegatorum*, 42, de Officio delegati, ibi: *Uno delegatorum vel arbitrorum rebus humanis exempto,*

eorum officium exspiravit, nisi aliud in delegatione aut compromisso fuisset expressum. Et ratio est quia, nisi secus expressum sit, ita in plures arbitros censetur factum compromissum, ut omnes iudicent; arg. l. *Duo,* 39, ff. de Re iudicata, ibi: *Duo ex tribus iudicibus, uno absente, iudicare non possunt, quippe omnes iudicare iussi sunt,* et concordat text. in leg. *Si unus,* 17, § 122, ff. de Receptis, etc., ibi: *Si plures sunt qui arbitrium receperunt, nemo unus cogendus erit sententiam dicere, sed aut omnes aut nullus,* et ibid., § 6, ibi: *Si in tres fuerit compromissum, sufficere quidem duorum consensum, si praesens fuerit et tertius; alioquin absente eo, licet duo consentiant, arbitrium non valere, quia in plures fuit compromissum, et potuit praesentia eius trahere eos in eius sententiam;* et in l. *Sicuti tribus,* 18, et in l. *Distinguemus,* 32, § 13, ff. eod., cum similibus.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

3 De variis arbitrorum generibus, tum de differentiis arbitros inter et arbitratores consule, si lubet, Gonzal., in c. 1, n. 7, et seq., de Arbitr.; Bohemer., in Decretal. lib. 1, tit. 43, § 1; Voet., in Comm. ad Pandect., lib. IV, tit. 8, n. 2.

9 Quando quis electus in arbitratorem et non in arbitrum dici queat, expendit Rota in Regien. *Pensionis super exsecutione laudi,* 21 Iunii 1748, § 7, et in confirmatoria 30 Iunii 1749, § 5 et seq., coram bon. mem. Vicecom.

0 Quod scribit auctor, n. 28, religiosos privatos nequire eligi in arbitros, id in Fratribus 1 Minoribus locum duntaxat habet; nam quod attinet ad simplices etiam monachos, ii tum in arbitros tum in arbitratores eligi possunt; vide mox citatam Regien. *Pensionis super exsecutione laudi,* locis laudatis.

2 Sententiam auctoris, n. 37, quod scilicet etiam de iure civili iudex eligi a partibus *volentibus* in arbitrum possit, tuetur Stryckius in Usu 3 modern. Pandect., lib. IV, tit. 8, § 4; putat vero leg. 9, § 2, ff. de Recept. arbitr., quae videtur obstare, intelligendam esse de iudice pedaneo, quippe qui non libere, sed ad formulam praescriptam astricta potestate gaudebat.

4 Sententiam ab arbitro prolatam hoc nomine impugnari haud posse, quod is non processit praemissis necessariis probationibus, firmavit Rota *coram Ratto,* decis. 192, num. 4, ea reddita ratione, quod potuit se extraiudicialiter informare.

5 De iure civili sententia ab omnibus arbitris praesentibus proferri debet, ita ut vel uno eorum absente prolata, nullitatis vitio laboret, nisi aliud actum sit; l. *Non distinguemus,* 32, § *Cum in plures,* 13, ff. de Recept. et qui arb. At de iure canonico si legitime omnes citati 96
fuerint, nec iustum allegaverint impedimentum quominus adessent, licet duobus praesentibus absente tertio perinde negotii commissi examen accedere, illudque sua dirimere sententia, ac si tertius legitime vocatus praesens sit; cap. ult., de Arbitr., in 6. Id summa ratione statutum 97
fuit a iure canonico. Uti enim recte observavit Voet., in Comm. ad Pandect., lib. IV, tit. 7, num. 16, absoluta illa necessitas praesentiae omnium arbitrorum non raro malitiis atque calumniis posset ansam praebere, dum aliquando unus aut gratia, aut odio, aut sordibus corruptus sui copiam non faceret, et ita quaestiones malitiosa absentia diutius protraherentur ac manerent indecisae.

Si tres fuerint electi arbitri, quorum unus 98
postea inhabilis repertus sit, an sententia a duobus lata valida sit, vide dissidentes inter se opiniones apud Stryckium, Iurid. diss., tom. IV, disp. 25, c. 9, num. 26.

Arbitrorum est omnia definire de quibus 99
compromissum est, idque per sententiam definitivam. Non possunt tamen fines compromissi excedere. An sub generali compromisso contineantur quaestiones futurae; an possint arbitri dilationem solutionis dare, an compensationem obiectam admittere, verba sententiae obscurae interpretari, consule Voet., in Comm. ad Pandect., l. IV, t. 8, n. 18.

Non sustineri pactum iuratum de non pe- 100
tenda reductione ad arbitrium boni viri, tenet Sorge, Iurisprud. forens. tom. VIII, cap. 34, num. 51.

De arbitrio feudali adi Stryckium, Iurid. 101
dissert., tom. VII, disp. 4, per tot.

ADDITIONES CASINENSES.

De arbitris agitur in Sexto, hoc tit.; in De- 102
cretal. canon. 33, canone 1, de Infam.; in Pandectis, lib. IV, tit. 8.

Arbitri esse possunt infames, libertini, et in 103
causa patris filii.

Mulieres iure civili excluduntur; eis tamen 104
ius canonicum arbitrium permittit, si lege aut moribus ordinariam habeant iurisdictionem. Vid. cap. 4, de Arbit.

Compromissum factum a canonicis de eli- 105
genda certa persona non valet. Abb., in cap. *Quia propter.*

Quatuor sunt casus in quibus non est obli- 106
gatio standi laudo: 1° si forma compromissi non est observata; 2° si laudum iuri adversetur; 3° si dolus intervenit; 4° si pars enormiter sit laesa. Vid. Maschat, t. I, de Arbitr., tit. 43.

ARBOR CONSANGUINITATIS ET AFFINITATIS

Vide verb. Impedimenta matrimonii, *art.* 1, *n.* 34 *et* 35, *et verb.* Affinitas, *n.* 14.

ARCANI DISCIPLINA

ARTICULUS EX NOVISSIMA EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1. Arcani disciplina. - 2. Spectabat dogmata. - 3. Uti et sacramenta, illorumque ritus ac formas. - 4. Celabantur autem Iudaeis, ethnicis. - 5. Catechumenis. - 6. Imo et fidelibus ipsis. - 7. Causae cur haec disciplina invecta fuit; ad n. 9. - 10. Patres tamen aliqui eam tantisper remiserunt. - 11. Huius disciplinae origo. - 12. Desuetudo.

1 Mirantur aliqui quid sit quod apostoli fidei Symbolum scripto nequaquam tradiderint. Mirari tamen desinerent si, quae prioribus Ecclesiae saeculis maxime viguit, arcani disciplinam considerarent. Multa de hac cl. Schelestratius in libro sane eruditissimo, quem pro hac disciplina edidit, atque a Tentzelii Lutherani hominis cavillis strenue vindicavit. Nos selectiora quaedam atque utiliora delibabimus.

2 Ac primum ipsa dogmata, *quo erant sublimiora,* ut ait Petavius, Theol. dogm., t. II, praef., cap. 1, num. 5, *et a communi captu remotiora mysteria, eo magis occultabantur, et in sinu quodammodo fovebantur, eratque cautior illorum et magis arcana traditio, nec ea scripto temere committebantur: aut si id necesse foret, parce fiebat, ac dissimulanter et obscure, ut nisi interpretatione doctorum adiuti, passim ista liquido capere non possent.* Huiusmodi sunt Trinitatis, Eucharistiae, etc., mysteria: *neque enim,* inquit S. Basilius, lib. de Spiritu sancto ad Amphiloch., cap. 27, *mysterium est omnino, quod ad populares et vulgares aures effertur.*

3 Sacramenta deinde illorumque ritus universus religiose celabatur; cum primis vero sacratior liturgiae pars et sacramentorum formae. Celeberrimus est hac super re Innoc. I locus in epistola ad Decentium Eugubinum episcopum: agens enim sanctus pontifex de consignationis seu confirmationis forma, *verba vero,* inquit, *dicere non possum, ne magis prodere videar quam ad consultationem respondere.*

4 Celabantur isthaec Iudaeis, gentilibus et catechumenis. De mysterio tamen SS. Trinitatis multo frequentior et apertior coram Iudaeis sermo haberi solitus fuit quam coram gentibus; imo fuisse posterioribus his omnino absconditum, vel ex Actis apostolorum patet. Videmus enim apostolos, cum in synagogis Iudaeos alloquerentur, satis perspicue de fide in Christum unigenitum aeterni Patris Filium, ac de misso consolatore Spiritu sancto disseruisse: secus cum gentibus verba facerent; ibi enim nullum nisi unius Dei mentionem factam legimus: quod ex capitibus Actuum XIV, XVII, XXIV, intelligitur; quibus in locis Pauli ad gentes sermones referuntur. S. Chrysostomus, hom. 6, de Incomprehen., huius rei documentum etiam in Pauli Epistolis observavit. Idem a Patribus tractatus contra ethnicos edentibus factitatum fuisse, ex eorum scriptis cognoscimus.

Catechumenis quoque ne nostra mysteria et sacra paterent, magno studio Patres cavebant. *Non enim,* aiebat S. Cyrillus Hieros., *catech.* 6, *gentili, quae Patrem, Filium et Spiritum sanctum spectant mysteria declaramus, neque catechumenis coram de mysteriis palam loquimur; sed multa saepe tecte dicimus, ut qui norunt fideles intelligant; qui vero nesciunt, non laedantur.* Hinc solemnes illae Patribus, ac praesertim Chrysostomo formulae: *Initiati sciunt quod dicitur, et norunt fideles.* Eodem spectat vetus disciplina, quae catechumenos a missa fidelium arceri iubebat. Quamobrem Tertullianus, Epiphanius et Hieronymus haereticos arguebant quod catechumenos indiscriminatim cum fidelibus ad omnia mysteria sua admitterent; et Athanasius impactam sibi ab Arianis calumniam de sacrae mensae tempore oblationis eversione, quam catechumeni cuiusdam testimonio confirmare allaborabant, sic depellit: *Qui potuit oblatio apposita esse, cum intus essent catechumeni? Si enim erant intus catechumeni, nondum oblationis tempus erat.* Symbolum ipsum, quod abstrusiora Incarnationis et Trinitatis mysteria complecteretur, nonnisi quadraginta ante baptismum diebus catechumenis memoriae mandandum tradebatur. De Oratione quoque Dominica scribit Theodoretus: *Hanc orationem haud nondum initiatos, sed iamiam baptizandos condocemus.* 5

Nec ethnicis solum et catechumenis, sed ipsis Christianis iam perfectis mysteria disciplinae ecclesiasticae occultabant veteres, ni episcopi essent vel sacerdotes iudicio et auctoritate graves: verba sunt Ferdinandi Mendozae in can. 36 conc. Illiberit. 6

Iam vero causae cur haec disciplina tanta abs veteribus episcopis providentia servaretur, tres videntur potissimum fuisse. Prima fuit ne Christianorum mysteriorum difficultas rituumque simplicitas contemptui haberentur, neve illis qui de horum natura satis adhuc eruditi non essent occasio praeberetur. Patres appello synodi Alexandrinae, qui, postquam vitio Meletianis verterant quod non eos puderet coram catechumenis, atque adeo ipsis ethnicis myste- 7

ria traducere, statim addunt: *Nefas enim est mysteria apud non initiatos traducere, ne ethnici quidem horum ignari irrideant; catechumeni vero ad curiositatem deducti scandalizentur.* Idem de fidelibus Basilius prodit lib. de Spiritu sancto: *Haec,* inquit, *est ratio cur quaedam citra scriptum tradita sint, ne, dogmatum notitia neglecta, propter assuetudinem vulgo veniret in contemptum.*

Causa altera fuit ut reverentia illis mysteriis conciliaretur. Hinc S. Augustinus: *Adhibuimus tam sanctis rebus atque divinis honorem silentii.*

Fuit et alia causa, ut nempe catechumenorum, quibus occultabantur, curiositas sancta excitaretur, ac zelus ferveret, quo ad ea pernoscenda sollicitius festinarent, seu, ut idem Augustinus aiebat, *ut tanto ardentius ab iis concupiscerentur, quanto eis honorabilius occultabantur.*

Fatendum tamen est, Iustinum, Athenagoram, Theophilum Alexandrinum, Tatianum, ipsumque Tertullianum mysteria non solum Trinitatis, sed etiam arcana baptismatis et eucharistici sacrificii mysteria gentilibus declarasse; sed id ab illis factum in Apologiis quas senatui Romano, magistratibus, imperatoribus pro Christiana religione obtulerunt, ita poscente religionis, quam ethnici criminabantur, necessaria defensione.

Restat ut de huius disciplinae ortu ac desuetudine pauca dicamus. Eam Tentzelius inductam docuit altero Christianae aerae saeculo exeunte. Verum ab ipsis Christi temporibus hanc consuetudinem repetendam esse consentiunt Patres, qui illam ex illis Christi verbis Matth. VII, 6: *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos,* passim colligunt, ut Chrysostomus, hom. 7 in I Cor., apostolis tribuit Basilius loc. cit. Clemens vero Alexandrinus, lib. V Stromatum, Paulum iam illa utentem I Cor. III, inducit. 11

Quando vero haec disciplina in desuetudinem abierit, non tam facile est definire. Schelestratius eam existimat in Oriente sub saeculi quinti exitum, in Occidente post medium saeculum sextum desuevisse. Verius dicam, pro diversa apud varias gentes religionis Christianae susceptione aliis atque aliis temporibus affixa, disciplinam quoque arcani non eodem ubivis tempore obliteratam exstinctamque fuisse. Praeter Schelestratium consule P. Adrianum Daude, in Historia universali, tom. I, Reflexion. ad l. II Hist. eccles., reflex. 3; Gerbertum, in Mantissa ad principia theologiae exegeticae de arcanis Ecclesiae traditionibus; P. Hermannum, Scholliner Benedictinum, de Disciplina arcani, et Selvaggium, Antiquit. Christianar. l. I, p. 71, c. 19. 12

ARCHIDIACONUS

Summarium.

1. Archidiaconus unde dictus. - 2. Primis apostolorum temporibus in singulis civitatibus episcopalibus septem diaconi constitui solebant, ex quibus, qui caeteris antiquior erat appellabatur archidiaconus, et eius officium erat curare ut caeteri diaconi rite suo munere fungerentur. - 3. Postea vero archidiaconi auctoritas est sic adducta, ut vicarius episcopi in omnibus esset. - 4. Imo sic excrevit archidiaconi auctoritas, ut nedum vicarius natus episcopi fuerit constitutus, sed etiam episcopi oculus appellatus. - 5. Et ob hanc tantam suam elevatam auctoritatem et dignitatem archidiaconus antefertur archipresbytero, et archipresbyter archidiaconi iurisdictioni subiacere tenetur. - 6. Affertur ratio. - 7. Archidiaconus de iure debet praecedere archipresbytero, quamvis non sit sacerdos. - 8. Si tamen sit sacerdos, debet praecedere archipresbytero, absente episcopo, in celebratione missarum in diebus solemnibus, et aliis solemnioribus functionibus - 9. Excipitur tamen casus funeralium in quibus archipresbytero curam animarum exercenti ratione stolae danda est praecedentia. - 10. Multa de iure communi pertinent ad officium archidiaconi. Primo clericis et ministris Ecclesiae praecipere omnia ea quae ab ipsis iuxta suos gradus sunt obeunda, et de tertio in tertium annum, si episcopus non possit, dioecesim totam visitare, et cuncta quae emendatione et correctione indigent, corrigere et emendare. - 11. Hodie tamen dioecesis visitatio debet fieri per episcopum, vel eo impedito, per suum vicarium generalem quolibet anno, vel saltem quolibet biennio compleri, si dioecesis sit nimis ampla et vasta - 12. Secundo ad ipsum spectat ecclesiasticum et divinum officium disponere, lectiones clericis distribuere, acolythos instituere, et omnes alios clericos dirigere in iis quae in altaris ministerio agere debent. - 13. Tertio ad archidiaconi officium pertinet principaliorem sacrorum vasorum, et ecclesiae custodiam habere. - 14. Quarto ad ipsum attinet ecclesias sui archidiaconatus semel in anno visitare, nec saepius, nisi forte talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat praefatas ecclesias visitare. - 15. Quoad hoc tamen statuit Tridentinum, quod archidiaconi, decani et alii inferiores in ecclesiis, ubi hactenus visitationem exercere legitime consueverunt, debeant assumpto notario de consensu episcopi deinceps per seipsos tantum visitare, et visitationis suae rationem episcopo intra mensem reddere; et depositiones testium, ac integra acta ei exhibere teneantur, non obstantibus quacunque consuetudine, exceptione vel privilegio. - 16. Quinto ad archidiaconum pertinet institutio corporalis, tam in beneficiis quam in dignitatibus, sicut etiam examinatio clericorum ordinandorum, et eorum qui beneficiis ecclesiasticis praeficiendi sunt. - 17. Quantum vero ad examen promovendorum ad ordines, hodie ex Tridentino competere dignoscitur episcopo cum assistentia virorum peritorum. - 18. Et quantum ad examen eorum qui praeficiendi sunt ad parochiales, est statutum a Tridentino, quod hoc spectet ad examinatores synodales. - 19. Haec et alia de iure communi spectant ad officium et potestatem archidiaconi. - 20. Ast hodie attendenda est cuiusque ecclesiae specialis consuetudo. - 21. In quibusdam igitur ecclesiis archidiaconus exercet iurisdictionem in clericos et parochias civitatis, et certum districtum adiacentem, qui fines archidiaconatus dicuntur. - 22. In quibusdam aliis non unus tantum, sed plures archidiaconi sunt constituti; qui totam dioecesim in certas partes distributam regunt tanquam vicarii episcopi perpetui. - 23. In quibusdam aliis archidiaconus habet tantum praeeminentiam inter canonicos sine ulla iurisdictione et administratione. - 24. In quibusdam aliis nequidem habet praecedentiam ad omnes, sed hanc habet alia prima

dignitas. - 25. In quibusdam aliis nullus est archidiaconus, et eius officium peragit archipresbyter, vel praepositus, vel decanus, vel primicerius: vel alia prima dignitas diverso nomine nuncupata. - 26. De archidiaconi officio, dignitate, et praeeminentiis plurima saepe saepius insuper disposita sunt a sacris congregationibus, quae pro omnium commodo hic adnotantur. - 27. In choro igitur tanquam prima dignitas post pontificalem aliis superior, et maior habetur, et ipsi in choro permanenti spectat in principio Matutini, Horarum canonicarum, et Vesperarum intimare *Pater noster*; quo dicto, eidem pariter spectat sua manu signum dare, ut incipiatur *Domine labia*, etc., vel *Deus in adiutorium*, et huiusmodi. - 28. Archidiaconus, ut prima dignitas, debet exercere officium presbyteri assistentis cum pluviali episcopo celebranti iuxta formam Caeremonialis, illique candelam et palmam benedictam ministrare, dummodo sit in sacerdotali ordine constitutus. - 29. Non autem archipresbyter. - 30. Et recusans cogendus est poenis et censuris ecclesiasticis. - 31. Et dum in assistentia est apud episcopum, intelligitur praesens in choro tam in ecclesia cathedrali quam in alia. - 32. Ubi autem archidiaconus non est prima dignitas, officium supradictum spectat ad primam dignitatem. - 33. Archidiaconus, qui sustinet baculum episcopi dum celebrat solemniter, thurificandus est immediate post diaconos assistentes. - 34. Etiamsi sit primus archidiaconus, et habeat alias praerogativas. - 35. Archidiaconus, qui sedet a dextris episcopi celebrantis in cathedrali, a dextris pariter sedere debet, cum celebret in collegiatis. - 36. Archidiaconus ad quem de consuetudine ecclesiae spectat absente decano convocare capitulum, et in eo proponere ac resolutiones accipere, id potest etiamsi non sit in sacris. - 37. Archidiaconus habens iurisdictionem contentiosam debet esse doctor promotus in publico Gymnasio, seu Universitate, alias gradus ei non suffragatur. - 38. Archidiaconus qui vel curam animarum habet, vel iurisdictionem in omnibus ecclesiis, ubi fieri potest, debet esse magister, seu doctor, aut licentiatus in theologia, vel iure canonico. - 39. Archidiaconus, qui vere cura animarum et omni prorsus iurisdictione caret, non comprehenditur in decret. conc. Trid., sess. 24, quoad qualitatem doctoratus, vel licentiaturae in eo requisitam. - 40. Si vero archidiaconus sit prima dignitas in cathedrali, debet esse doctor, quamvis non habeat curam animarum, nec contentiosam iurisdictionem. Contrarium tamen fuit resolutum posterioribus decretis. - 41. Archidiaconus, qui ex privilegio est protonotarius, non lucratur fructus et distributiones sui archidiaconatus, si cum habitu protonotarii in ecclesia, choro, et processionibus, ac divinis officiis assistat. - 42. Et si voluerit in ecclesia uti habitu protonotarii, reputatur tanquam extraneus, et ei locus assignandus est non inter dignitates et canonicos, sed post abbates. - 43. Nec potest in publicis functionibus in assistentia episcopi, et aliis actibus sibi tanquam archidiacono competentibus uti habitu protonotarii, sed suo habitu canonicali. - 44. Potest tamen uti habitu protonotarii in actibus non competentibus sibi tanquam archidiacono. - 45. Archidiaconus protonotarius non ex altari, sed ex sacristia, ut faciunt caeterae dignitates et canonici, debet sumere paramenta pro missa privata celebranda in ecclesia cathedrali. - 46. Licet archidiacono solita sedes in choro adimi non possit, attamen vicarius generalis episcopi illum tam in choro quam ubilibet praecedere debet. - 47. Vicarius enim generalis, absente episcopo, debet habere primum locum super omnes dignitates et canonicos, non obstante consuetudine, aliisque in contrarium. - 48. Dummodo tamen ipse non sit de gremio capituli, quia tunc sedere debet in suo stallo canonicali, si distributiones quotidianas lucrari velit. - 49. Hac occasione de vicario et archidiacono advertendum est, quod isti inter se sic differunt; primo quia archidiaconus est perpetuus ratione dignitatis, cui officium vicarii est annexum, ideoque vocatur vicarius natus, et a iure datus; et vicarius generalis est temporalis, revocabilis et vicarius ab homine constitutus. - 50. Secundo, archidiaconus habet iurisdictionem propriam ab episcopali distinctam, ideoque datur appellatio ab archidiacono ad episcopum. Vicarius generalis habet idem tribunal cum episcopo. - 51. Tertio, mortuo episcopo, vel civiliter, vel physice, expirat iurisdictio vicarii generalis, non tamen archidiaconi. - 52. Archidiaconus, quamvis ex cap. *Ad haec*, 7, et c. *Ut nostrum*, 9, de Offic. archidiac., deberet examinare ordinandos, illosque episcopo praesentare, tamen hodie non tenetur episcopum ipsum vocare, ut intersit examini ordinandorum. - 53. Sic etiam non tenetur episcopus eum vocare, ut intersit cum examinatoribus synodalibus, nec ipse debet cum ipsis necessario intervenire examini instituendorum ad parochiales. - 54. Imo nedum archidiaconus non habet iurisdictionem ad supradicta, quae sibi a concilio, et a Sacra Congregatione sunt limitata, sed neque habet facultatem et iurisdictionem ad multa alia, quae sibi a iure ipso sunt specialiter interdicta. - 55. Ut committere curam animarum, vel dare institutionem auctorizabilem. - 56. Dare litteras dimissoriales ad ordines. - 57. Exercere iurisdictionem in regulares. - 58. Excommunicare. - 59. Suspendere ad longum tempus. - 60. Unire ecclesias. - 61. Causas matrimoniales cognoscere. - 62. Deponere beneficiatos. - 63. Archidiaconorum dignitas antiquissima in Ecclesia. - 64-66. Quinam ad id officii in Orientali et Occidentali ecclesia assumerentur. - 67-72. De antiquo officio archidiaconorum, intra ecclesiam. - 73-76. Et extra eam. - 77-91. De iurisdictione, et quidem ampla, archidiaconorum, quam tandem amiserunt, et quare. - 92. In quibusdam ecclesiis adhuc amplissima iurisdictione gaudent. - 93. Quid in Belgicis ecclesiis. - 94. Quoad alia. *Remissive*. - * 95. De archidiaconorum electione. - 96. Et iurisdictione.

1 Archidiaconus sic dictus est quasi princeps diaconorum, seu primus inter diaconos; Graeca enim significatione *archos* denotat *primum*, seu *principem*, et *diaconus ministrum*, dist. 21, cap. *Cleros et clericos*.

2 Et primis apostolorum temporibus in singulis civitatibus episcopalibus septem diaconi constitui solebant, ut constat ex c. VI *Actuum apostolorum*, et ex cap. *Diaconi*, 12, et cap. *Diaconi septem*, 13, dist. 93, ex quibus qui caeteris antiquior erat, appellabatur archidiaconus, et eius officium erat curare ut caeteri diaconi rite suo munere fungerentur, ut inter alios refert Azorius, part. II. Instit., lib. III, cap 14, quaest. 1.

Postea vero archidiaconi auctoritas est sic 3 adaucta, ut vicarius episcopi in omnibus esset, ut expresse dicitur in c. *Ut archidiaconus*, 1, de Offic. archidiaconi, his verbis: *Ut archidiaconus post episcopum sciat se vicarium esse eius in omnibus*, etc., et cap. *Ad haec*, 7, eodem titulo, dicitur: *Secundum vero Romani ordinis constitutionem maior post episcopum, et ipsius episcopi vicarius reperitur*; et tenet Rota, p. XI, dec. 160, num. 22, et part. XIV, decis. 189, num. 18 et 19, ubi dicit archidiaconum esse vicarium episcopi, licet non assumptum ab episcopo, sed datum a iure habentem perpetuam vicariam, et ordinariam iurisdictionem.

Imo sic excrevit archidiaconi auctoritas, ut 4

nedum vicarius natus episcopi fuerit constitutus, sed etiam episcopi oculus appellatus; ut in epistola divi Clementis papae, cap. *Diaconi Ecclesiae*, 7, dist. 93: *Diaconi Ecclesiae sint tanquam oculi episcopi;* et in cap. *Ad haec*, 7, de Officio archidiaconi, Innoc. III sic expresse ait: *Item in epistola B. Clementis papae praedecessoris nostri oculus episcopi archidiaconus appellatur, ut loco episcopi per episcopatum prospiciens, quae corrigenda viderit, corrigat, et emendet.* Et in epistola Evaristi, cap. *Diaconi*, 12, dist. 93: *Diaconi qui quasi oculi videntur esse episcopi* [1], et in Concilio Tridentino, sess. 24, c. 12, verb. *Archidiaconi: Archidiaconi etiam, qui oculi dicuntur episcopi.* 5 Et ob hanc tantam suam elevatam auctoritatem et dignitatem, archidiaconus antefertur archipresbytero et archipresbyter archidiaconi iurisdictioni subiacere tenetur; cit. c. *Ad haec*, 7, de Offic. archidiaconi, ubi sic expresse dicitur: *Archipresbyteri, qui a pluribus decani nuncupantur, eius iurisdictioni se noverint subiacere.* 6 Cum enim archidiaconus ratione maioris iurisdictionis, et ministerii immediatius ministret, et assistat episcopo quam ipse archipresbyter, debet ei praecedere, quamvis ordine sit ei inferior; sicuti cardinales, ex quo immediatius assistant summo pontifici, ut eius administrent negotia, ratione huius maioris officii et administrationis, praecedunt episcopos, ordine maiores. 7 Adeoque debet de iure praecedere archipresbytero, quamvis non sit sacerdos, ut tenuit etiam Rota, part. III, dec. 244, n. 2 et seq. 8 Si tamen sit sacerdos, cum in tali casu sit par in ordine, et maior in administratione, debet praecedere archipresbytero, absente episcopo, in celebratione missarum in diebus solemnibus, et aliis solemnioribus functionibus, prout decrevit Sac. Rit. Congr. in Regiensi 9 Decembr. 1600, his verbis: *Censuit Sac. Congr. Archidiaconum dictae ecclesiae, qui prima dignitas post pontificalem existit, et sacerdos nunc est, non quidem ex obligatione sed ex sua voluntate et devotione in decantatione missarum in diebus solemnibus, delatione sanctissimi sacramenti, benedictione candelarum, cinerum, palmarum, et aliis huiusmodi actibus et functionibus sacerdotalibus, episcopo absente, praeferendum esse archipresbytero, neque allegatam consuetudinem, quae legitime probata non fuit, eidem archipresbytero ad excludendum archidiaconum sacerdotem in casu de quo agitur, suffragari.* Sic etiam in S. Agathae Gothorum 23 Martii 1629, et in Iuvenacensi 17 Novembr. 1697 et in Baren. 19 Ianuar. 1608, et in Pennen. 24 Ianuar. 1615, et Rota, p. III, d. 244, 11 Decembr. 1609, in Viterbien. *Celebrationis missarum.*

Excipitur tamen casus, in quo de eadem ca- 9
thedrali concurrat in funeralibus archidiaconus, qui est prima dignitas, et archipresbyter, qui est secunda, et cui incumbit cura animarum, et defert stolam, quia cum archipresbyter, dum in ecclesia facit officium, praecedat archidiacono, ei praecedere debet etiam in via, nulla probata ex alterius parte consuetudine in contrarium. Sic Sac. Congreg. Rituum, in una Troiana, die 14 Maii 1613, declaravit dandam esse praecedentiam archipresbytero ratione stolae, ut refert Lavor., verb. *Lucubr.*, tom. I, tit. 2, c. 3, num. 211; Barb., Iuris eccles. univers. lib. I, cap. 25, de Archidiac., num. 49, et Collect. 40 apostol. decis., num. 23, et de Canon. et dignit., c. 5, num. 49 [2].

Multa de iure communi pertinent ad officium 10
archidiaconi. Primo: clericis et ministris ecclesiae praecipere omnia ea quae ab ipsis iuxta suos gradus sunt obeunda, et de tertio in tertium annum, si episcopus non possit, dioecesim totam visitare et cuncta quae emendatione et correctione indigent corrigere et emendare; cap. *Ut archidiaconus*, 1, de Offic. archidiaconi. Hodie tamen dioecesis visitatio debet fieri 11
per episcopum, vel eo impedito per suum vicarium generalem quolibet anno, vel saltem quolibet biennio compleri; si dioecesis sit nimis ampla et vasta; Trid., sess. 24, de Reformat., c. 3. Secundo: ad ipsum spectat ecclesiasticum 12
et divinum officium disponere, lectiones clericis distribuere, acolythos instituere, et omnes alios clericos dirigere in iis quae in altaris ministerio agere debent; cap. *Officium vero*, 2, eodem titulo. Tertio: ad archidiaconi officium pertinet 13
principaliorem sacrorum vasorum et ecclesiae custodiam habere; cap. *Ea quae*, 3, eodem titulo. Quarto: ad ipsum attinet ecclesias sui 14
archidiaconatus semel in anno visitare, nec saepius, nisi forte talis causa emerserit propter quam ipsum oporteat praefatas ecclesias visitare; cap. *Mandamus*, 6, eodem tit. Quoad hoc ta- 15
men statuit conc. Trident., cit. sess. 24, et c. 3, quod archidiaconi, decani et alii inferiores in ecclesiis ubi hactenus visitationem exercere legitime consueverunt, debeant assumpto notario de consensu episcopi deinceps per se ipsos tantum visitare, et visitationis suae rationem episcopo intra mensem reddere, et depositiones testium, ac integra acta ei exhibere teneantur, non obstantibus quacunque consuetudine, exemptione vel privilegio. Quinto: ad archidiaconum 16
pertinet institutio corporalis tam in beneficiis quam in dignitatibus, sicut etiam examinatio clericorum ordinandorum, et eorum qui beneficiis ecclesiasticis praeficiendi sunt, ita tamen ut postea episcopo praesententur, et ab eo ap-

[1] Moneo. Clementis et Evaristi, quae hic citantur, epistolas apocryphas esse.

[2] Cathedralium archidiaconi *maiores* dicebantur, *minores* rurales. Vide Cangium in Glossario. Utrique suas singulis fere mensibus synodos habebant, de quibus confer cl. Antonium Schmid, in dissertatione de Synodis archidiaconalibus et archipresbyteralibus in Germania. Heidelbergae, 1773. (Edit. Barbiell.)

probentur; cap. *Ad haec*, 7, et cap. *Ut nostrum*,
17 9, eodem tit. Quantum vero ad examen promovendorum ad ordines, hodie ex Conc. Trid., sess. 23, cap. 7, de Reformat., episcopo cum assistentia virorum peritorum competere dignoscitur. Et quantum ad examen eorum qui praeficiendi sunt ad parochiales, est statutum a Tridentino, sess. 24, c. 18, quod hoc spectet
19 ad examinatores synodales. Haec et alia de iure communi spectant ad officium et potestatem archidiaconi, ut videre est in toto suo titulo.

20 Ast hodie attendenda est cuiusque ecclesiae specialis consuetudo, cum ista iuri communi scripto in officiis praevaleat; cap. *Cum olim*, 6, de Consuetud., et cap. *Ad haec*, 2, de Excessib. praelator.; Innocent., in cap. *Ut archidiaconus*, 1, de Offic. archid., et in cap. *Cum olim*, 6, de Consuetud.; Silvester, in Summ., verb. *Archidiaconus*, num. 1, et Glossa in cit. cap. *Ad haec*, 2, de Excessib. prael., verb. *Consuetudines*, ubi dicit quod iurisdictio archidiaconi potius ex consuetudine quam ex iure iuvatur.
21 In quibusdam igitur ecclesiis archidiaconus exercet iurisdictionem in clericos et parochias civitatis, et in certum districtum adiacentem,
22 qui fines archidiaconatus dicuntur. In quibusdam aliis non unus tantum, sed plures archidiaconi sunt constituti qui totam dioecesim in certas partes distributam regunt, tanquam vicarii
23 episcopi perpetui. In quibusdam aliis archidiaconus habet tantum praeeminentiam inter canonicos sine ulla iurisdictione, et administratione.
24 In quibusdam aliis nequidem habet praecedentiam ad omnes, sed hanc habet alia prima di-
25 gnitas. In quibusdam aliis nullus est archidiaconus et eius officium peragit archipresbyter, vel praepositus, vel decanus, vel primicerius, vel alia prima dignitas diverso nomine nuncupata. Sic Azorius, part. II Institut., lib. III, cap. 14, quaest. 7, card. Tuschus, verb. *Archidiaconus*, concl. 482, num. 1; Barbosa, lib. I Iuris eccles., c. 24, n. 37.

26 De archidiaconi officio, dignitate et praeeminentiis plurima saepe saepius in dies disposita sunt a sacris congregationibus, quae ut commode ab omnibus sciri possint placet hic referre, prout referuntur a variis doctoribus, et signanter a Barbosa, in Collectan. apostolicar. decis., verb. *Archidiaconus*, de Canonicis et dignitatibus, cap. 5, et l. I Iuris ecclesiast.
27 univers., c. 24. In choro igitur tanquam prima dignitas post pontificalem aliis superior et maior habetur, et ipsi in choro permanenti spectat in principio Matutini, Horarum canonicarum, ac Vesperarum intimare *Pater noster*, quo dicto eidem pariter spectat sua manu signum dare, ut incipiatur *Domine, labia*, etc., vel *Deus, in adiutorium meum*, etc.; ipsi etiam ad Primam pertinet dicere: *Dies et actus nostros* etc. *Adiutorium nostrum*, et, *Deus nos benedicat*, etc.; Ad Completorium, *Noctem quietam*, etc.; *Benedicat et custodiat nos*, etc.; et in fine Horarum et Matutini, *Dominus det nobis*, etc., et antequam per ipsum detur signum finis, nemo, officio expleto, e choro egredi valet. Ita Sac. Congreg. Episcop. et Regul.; in Theatina, sub die 18 April. 1617. Sic etiam in Aprutina 18 Apr. 1627, et in Cassanens. 16 Sept. 1633.

Archidiaconus, ut prima dignitas debet exer- 28
cere officium presbyteri assistentis cum pluviali episcopo celebranti iuxta formam caeremonialis, illique candelam et palmam benedictam ministrare, dummodo sit in sacerdotali ordine constitutus; Sac. Congr. Rit., in Brixiens. 28 Maii 1616, et in Reatina 10 Ianuar. 1690. Non autem 29
archipresbyter; eadem Sac. Congreg., in Vercell. 7 Augusti 1610. Et recusans cogendus 30
est poenis et censuris ecclesiasticis, ut in dicta Brixiensi 28 Maii 1616, et dict. Reatina 10 Ianuar. 1690. Et dum in assistentia est apud 31
episcopum, intelligitur praesens in choro, tam in ecclesia cathedrali quam in alia, ut in Camerin. 15 Martii 1608. Ubi autem archidiaco- 32
nus non est prima dignitas, officium supradictum spectat ad primam dignitatem; Sac. Cong. Rit., in Brixiensi 28 Maii 1616.

Archidiaconus qui sustinet baculum episcopi, 33
dum celebrat solemniter, thurificandus est immediate post diaconos assistentes; Sac. Cong. Rit., in Bracharens. 28 April. 1600. Etiamsi sit 34
primus archidiaconus, et habeat alias praerogativas; eadem Sac. Congreg., in eadem causa 18 Ianuarii 1608. Archidiaconus qui sedet a 35
dextris episcopi celebrantis in cathedrali, a dextris pariter sedere debet, cum celebrat in collegiatis; Sacra Congr. Rit., in Thelesina 2 Martii 1602. Archidiaconus ad quem de con- 36
suetudine ecclesiae spectat, absente decano, convocare capitulum, in eo proponere ac resolutiones accipere, id potest etiamsi non sit in sacris, cum iste sit actus iurisdictionis qui competit archidiacono etiam in sacris non constituto, at ad decanum non spectat ratione ordinis, sed antiquitatis et superioritatis; Sac. Congr. Conc., referente Nicol. Garc., de Benefic., part. III, c. 4, num. 26.

Archidiaconus habens iurisdictionem conten- 37
tiosam debet esse doctor promotus in publico gymnasio, seu Universitate; alias ei non suffragatur, cum doctoratus ex privilegio ad huiusmodi dignitatem nequaquam promoveri possit, ex Bulla 63 S. Pii V; Sac. Congr. Conc., quam referunt Squilant., de Privileg. cler., c. 4, num. 114; Navarr., in Regul. canon., conc. 4, n. 4; Nicol. Garc., part. VII, c. 7, n. 40. Ar- 38
chidiaconus, qui vel curam animarum habet vel iurisdictionem, iuxta titul. de Officio archidiaconi, in omnibus ecclesiis, ubi fieri potest, debet esse magister seu doctor, aut licentiatus in theologia vel iure canonico; Conc. Trid., sess. 24, cap. 12, et Sac. Congr. Conc., referente Piaseco in Praxi episcop., part. II, c. 5,

num. 20. Archidiaconus, qui vere cura animarum et omni prorsus iurisdictione caret, non comprehenditur in citato decreto Conc. Trid., sess. 24, c. 12, quoad qualitatem doctoratus vel licentiaturae in eo requisitam; Sac. Cong. Conc., referente Piaseco loc. cit. Si vero archidiaconus sit prima dignitas in cathedrali, debet esse doctor, quamvis non habet curam animarum, nec contentiosam iurisdictionem; Sac. Cong. Conc., in Adriens. 1 April. 1628. Postea tamen pluries statuit contrarium, et signanter in Lavellens. 12 Ianuarii 1697, et in Cortonens. 16 Februar. 1704, apud Monacel., tom. III Supplement. ad I tom., n. 212. Vide ipsum ibi, ubi multa habet ad rem; et dicit quod clausula in bullis provisionis archidiaconatus apponi solita, scilicet: *Quod infra annum lauream doctoralem suscipere tenearis*, potius de stylo scriptorum quam ex voluntate Papae hodie apponi solet, et ideo tanquam vana a Sac. Congr. Concilii spernitur.

Archidiaconus qui ex privilegio est protonotarius, non lucratur fructus et distributiones sui archidiaconatus, si cum habitu protonotarii in ecclesia, choro et processionibus ac divinis officiis assistat; Sac. Cong. Rit., in Asculana in Apulia 6 Martii 1610. Et si voluerit in ecclesia uti habitu protonotarii, reputatur tanquam extraneus, et ei locus assignandus est non inter dignitates et canonicos, sed post abbates; eadem Sac. Cong., in dicta Asculana. Nec potest in publicis functionibus in assistentia episcopi, et aliis actibus sibi tanquam archidiacono competentibus uti habitu protonotarii, sed suo habitu canonicali; eadem Sacr. Congr., in dicta Asculana in Apulia 19 Novemb. 1611. Potest tamen uti habitu protonotarii in actibus non competentibus sibi tanquam archidiacono; eadem Sac. Cong. in dicta Asculana, et in nullius terrae Pisciae 19 Ianuarii 1612. Archidiaconus protonotarius non ex altari, sed ex sacristia, ut faciunt caeterae dignitates et canonici, debet sumere paramenta pro missa privata celebranda in ecclesia cathedrali; eadem Sacra Congr. Rit., in dicta Asculana 6 Martii 1610.

Licet archidiacono solita sedes in choro adimi non possit, attamen vicarius generalis episcopi illum tam in choro quam ubilibet praecedere debet, ut declaravit Sacra Congr. Episcop. et Regul., in Theatina 6 Iulii 1618. Vicarius enim generalis, absente episcopo, debet habere primum locum super omnes dignitates et canonicos, non obstante consuetudine, aliisque in contrarium, sicuti censuit etiam Sacra Congr., in Andrien. 7 Augusti 1610, et in Ferrarien. 20 Decembr. 1614, et in Militen. 15 Iulii 1619, ubi quod praecedit capitulo et clero. Dummodo tamen ipse non sit de gremio capituli, quia tunc sedere debet in suo stallo canonicali, si distributiones quotidianas lucrari velit, ut pluries decrevit Sacra Congr. Vide verb. *Vicarius generalis*. Hac occasione de vicario et archidiacono advertendum est quod isti inter se sic differunt: primo, quia archidiaconus est perpetuus, ratione dignitatis cui officium vicarii est annexum, ideoque vocatur vicarius natus, et a iure datus, et vicarius generalis est temporaneus, revocabilis, et vicarius ab homine constitutus. Secundo, archidiaconus habet iurisdictionem propriam ab episcopali distinctam; ideoque datur appellatio ab archidiacono ad episcopum; et vicarius generalis habet idem tribunal cum episcopo; cap. *Romana*, 3, de Appellat.; nec datur appellatio a vicario ad episcopum; cap. *Non putamus*, 2, de Consuetud., in 6. Tertio, mortuo episcopo vel civiliter, vel physice, exspirat iurisdictio vicarii generalis; non tamen archidiaconi; Gloss., cap. *Ut archidiaconus*, 1, de Officio archidiac., verb. *Vicarius*.

Archidiaconus, quamvis ex cap. *Ad haec*, 7, et cap. *Ut nostram*, 9, de Offic. archidiacon., deberet examinare ordinandos, illosque episcopo praesentare, tamen hodie non tenetur episcopus ipsum vocare, ut intersit examini ordinandorum, ut colligitur ex Concilio Tridentino, sess. 22, c. 7, et expresse decrevit Sacr. Congr., sub die 21 Iun. 1617. Sic etiam non tenetur episcopus eum vocare, ut intersit cum examinatoribus synodalibus, nec ipse debet cum ipsis necessario intervenire examini instituendorum ad parochiales, ut colligitur ex Conc. Trid., sess. 24, c. 18, et expresse decrevit Sacr. Congr., Cum enim, ut refert Fagnan., in cap. *Ad haec*, de Offic. archidiacon., num. 25, et Pignatell., tom IV, cons. 181, n. 17, in Sacra Congreg. Concilii Tridentini quaesitum esset, 1° an facultas de iure antiquo competens archidiacono examinandi, nedum promovendos ad sacros ordines, sed etiam instituendos in ecclesiis, ut habetur in cap. *Ad haec*, 7, de Offic. archidiaconi, sit sublata per Conc. Trident. dispositionem quae habetur sess. 24, cap. 18, ubi quoad ecclesias parochiales hoc munus demandatur examinatoribus electis in synodo; 2° quatenus sit derogatum praerogativae archidiaconi, ut non possit solus haec facere, an saltem debeat intervenire cum examinatoribus, licet ipse non sit unus ex deputatis in synodo? Sacra Congreg. ad primum censuit *concilium privasse archidiaconum sua facultate examinandi*; ad secundum respondit, *non debere, nisi sit unus ex deputatis in synodo*.

Imo, nedum archidiaconus non habet iurisdictionem ad supradicta quae sibi a concilio et Sacra Congregatione sunt limitata, sed neque habet facultatem et iurisdictionem ad multa alia quae sibi a iure ipso sunt specialiter interdicta. Ut committere curam animarum vel dare institutionem auctorizabilem; cap. *Cum satis*, 4, de Officio archidiaconatus. Dare litteras dimissoriales ad ordines; cap. *Significasti*,

8, eod. tit. Exercere iurisdictionem in regulares; cap. *Dilecto,* 10, eod. tit. Excommunicare; cit. cap. *Dilecto,* 10, eod. tit. Suspendere ad longum tempus; cap. *Veniens ad nos,* 1, de Excessib. praelator. Unire ecclesias; cap. *Sicut unire,* eod. tit., de Excess. praelator. Causas matrimoniales cognoscere; cap. *Accedentibus,* 12, eod. tit., de Excess. praelator. Deponere beneficiatos; cap. *Suffraganeis,* 11, de Election.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quod archidiaconorum dignitas antiquissima sit in Ecclesia, et fere a temporibus apostolorum repetenda, innuere videtur et ipse Thomassin., vet. et nov. Eccles. disciplin., part. 1, lib. II, cap. 17, n. 1 [1]. Num vero ad id officii assumeretur is quem episcopus arbitratu suo, vel potius quem diaconi de se, ut pote magis *industrium* elegissent, non constat inter eruditos. Tu interim consule Thomass., cit. loc., n. 2, 4 et 12. At nunquam in Ecclesia Occidentali ad eiusmodi dignitatem evehebatur, qui antiquior erat in ordinatione, ut certe visum est Salmasio, de Primatu Papae, et forte etiam auctori nostro, sub n. 2. Num vero idem obtinuerit in Ecclesia Orientali, et praesertim Constantinopolitana, haud satis liquet; Thomass., eod. n. 11. Illud autem exploratum est, ab initio archidiaconos minime ea fuisse donatos iurisdictione qua posterioribus temporibus, et praesertim post Decretalium Greg. IX libros polluisse, nemo est qui ignorat, et fuse hic tradit auctor. Olim enim praecipuum eorum munus erat intra ecclesiam in qua vice episcopi officia inter diaconos ac minores clericos dividebant. Sacra etiam cuiusque ordinis instrumenta, cum ii ab episcopo ordinabantur, porrigebant; concil. Carthag. IV, can. 5, 6 et 9. Eucharistiam distribuebant vel ipsis presbyteris, licet id indiscriminatim permissum quoque erat omnibus diaconis, ut habetur dist. 93, ubi huiusmodi mos improbatur, variaque relata sunt conciliorum decreta, audaciam et ambitionem coercentia diaconorum, qui etiam supra presbyteros sese extollebant; aliaque tandem intra ecclesiam peragebant diaconi, quae habes penes Thomass., praesertim cit. opere, cap. 18, n. 2.

Extra ecclesiam quoque munia archidiaconorum se extendebantur, cum iis pupillorum, viduarum et peregrinorum cura fuerit demandata, Thomass., dict. cap. 18, n. 10, collectam e communione pecuniam inter clericos distribuerint, laudat. auct. dict. cap. 18, n. 2; de moribus ordinandorum a laicis et clero retulerint, conc. Chalced., act. 10; Iuniores clericos edocuerint, quae scire singulos oporteret, sive ad mentes instituendas, sive ad formandos mores, conc. Carthag. IV, can. 9; Greg. Turon., Hist., lib. VI, c. 36.

Tractu vero temporis iurisdictio etiam archidiacono accessit. Eam ab initio tanquam ab episcopo delegatam in minores tantum clericos exercuit. Deinde vero iurisdictio omnis cum voluntaria, tum contentiosa in universam dioecesim mandata archidiacono fuit, ut omnino esset episcopi vicarius generalis in Occidente aeque ac in Oriente; ubi tamen non adeo effrenis, praesertim in clericos superioris gradus, auctoritas fuit; qua de re abunde Thomass. citat. opere, cap. 17, 18 et 19, et noster auctor.

Verum cum archidiaconis diutissime et sine ullo limite fuerit ab episcopis delegata iurisdictio, haec sensim, ut in eiusmodi concessionibus evenire solet, ordinaria existimata fuit, et propterea etiam sede episcopali vacante exercita. Hinc auctoritas archidiaconorum non modo in laicos et minores clericos, sed in presbyteros et archipresbyteros ipsos extendebatur; de qua fuse auctor noster. Sed eorum potestatem in archipresbyteros fuisse per Decretales constabilitam ob relatum inibi spurium quoddam monumentum eiusmodi auctoritatem archidiaconis tribuens, tradit Van-Espen, Iur. Eccles. univers. part. I, tit. 12, cap. 1, n. 4 per tot. Ex eo insuper factum ut archidiaconi sacerdotii accessione iniuriam sibi fieri putarent; Hieron., in Ezech. cap. XVIII; Petr. Blesens. Quamobrem gradui archidiaconi quemdam restituendum decernitur in can. 8, dist. 74, quod eum episcopus, ut loco dignitateque moveret, aliumque sibi amicum institueret archidiaconum, presbyterum ordinaverat. Tanta autem in exercenda iurisdictione fuit archidiaconorum avaritia, ut nonnullae prodierint conciliorum sanctiones eam coercentes, et ulterius ansam dederit laicis ut archidiaconatus invaserint, quo ditescere sic possent; Thomass., cit. opere, c. 19, num. 2 et 3. Avaritiae insuper archidiaconorum accessit quod sic agere post annum Christi millesimum coeperint, ut suo magis quam vicario iure agere viderentur; unde haud esse ferendum fuit visum, non presbyteros presbyteris praeesse, eisque necessitas imposita presbyteratus. Tandem eorum quoque contumacia in episcopos fecit ut hi paulatim iurisdictionem repeterent suam, quam vicariis generalibus pro arbitrio amovibilibus demandarunt, ut fuse auctor. Hos vero libris Decretalium recentiores esse, patet ex dictis, reque vera mentio est in Sexto.

Verum amplissimam eiusmodi archidiaconorum iurisdictionem adhuc hodie in aliquibus ecclesiis stare, tradit Van-Espen, loc. cit., n. 22, quod et exemplis ecclesiae Leodiensis, et ecclesiae S. Iacobi Lovanii demonstrat n. 22, 23

[1] Primus tamen qui hoc nomine usus sit, fuit Optatus Milevitanus, lib. I, ubi de Caeciliano, quem sub saeculi III finem *archidiaconum* fuisse scribit. (EDIT. BARBIELL.)

et 24. In plerisque etiam ecclesiis Belgicis consuetudinem ademisse archidiaconis omnem plane iurisdictionem contentiosam, salva tamen eis extraiudiciali cura, et sollicitudine tam in clerum quam in populum, affirmat mox citatus auctor eod. n. 22.

Si plura cupis cum ad veterem tum ad praesentem disciplinam spectantia, praeter hic laudatos auctores, adire potes Morin., de sacris Ordin., p. III, ex. 16, cap. 3; Sirmond., tom. I Oper., p. 967; caute legendum Bohemer., ad tit. *Decretal.*, de Offic. archidiac., et Zypaeum, Consult. can., ad eumdem tit.

ADDITIONES CASINENSES.

Quoniam de institutione, officio et dignitate archidiaconi satis in auctore habetur, ea propter hic de eiusdem electione aliquid subiungere visum est. Archidiaconi ex ordine erant diaconorum, sed eorum principes, et ratione habita meritorum, ab episcopo ut plurimum eligebantur. Hinc male Salmasius [1] archidiaconum dictum putat, qui ordinatione esset antiquior; nam ille eligebatur, quem diaconi *industrium noverant*, uti Hieronymus, epist. 146, num. 1, loquitur; et quamvis archidiaconum a diaconis electum videtur tradere loc. cit. idem sanctus doctor, tamen plerumque archidiaconi ab episcopis constituebantur. Sozomen., Ambrosius; vide etiam Selvagium, Antiquit. Christian. lib. I, pag. 2, cap. 2, § 4. Nunc autem ut quis in archidiaconum eligi possit, requiritur aetas viginti quinque annorum; Maschat., Instit. canon., tom. I.

Licet olim magna esset archidiaconorum potestas, hodie tamen vix, aut ne vix quidem eius manet imago. Hinc si aliquibus in ecclesiis adhuc illa ampla potestas archidiaconorum permanet, uti tradit Van-Espen, dicendum est illos adversus Tridentinum agere. Vid. n. 53, 54. 96

ARCHIEPISCOPUS

PARTITIO ARGUMENTI

ARCHIEPISCOPUS: 1. quoad suum esse, et iurisdictionem quam habet in tota sua provincia; 2. quoad casus in quibus non habet iurisdictionem; 3. quoad pallium.

Articulus I. *Quoad suum esse, et iurisdictionem quam habet in tota sua provincia.*

Summarium. 1. Archiepiscopus unde dictus. - 2. Archiepiscopus alio nomine appellatur metropolitanus, et quare. - 3. Archiepiscopus et metropolitanus, in re sunt idem. - 4. Dantur tamen aliqui archiepiscopi, qui proprie non sunt metropolitani, ex quo nullum habeant suffraganeum. - 5. Episcopi metropolitano subiecti quare appellantur suffraganei. - 6. Archiepiscopus, seu metropolitanus, ultra iurisdictionem quam habet in propria dioecesi, sicut caeteri episcopi in suis, habet ordinariam iurisdictionem in omnes suffraganeos seu episcopos non exemptos suae provinciae. - 7. Archiepiscopus est iudex ordinarius et competens omnium episcoporum suae provinciae. - 8. Archiepiscopus potest libere suam exercere iurisdictionem et auctoritatem in omnibus sequentibus casibus. Primo potest archiepiscopus suam exercere iurisdictionem cogendo suos suffraganeos episcopos ad observandum eumdem modum in divinis officiis celebrandis, quem servat ecclesia metropolitana. - 9. Secundo potest suam exercere iurisdictionem quando causa per appellationem ad ipsum defertur. - 10. Tertio potest iniungere episcopis suffraganeis ut observent sacros canones in materia simoniae, alias ipse archiepiscopus poenam poterit infligere. - 11. Quarto potest cogere episcopos suffraganeos ad erigendum seminarium. - 12. Quinto potest ipsos compellere ad faciendam synodum. - 13. Sexto potest ipsos cogere ad constituendum archipresbyterum ruralem. - 14. Septimo potest episcopos suffraganeos ad concilium provinciale vocare. - 15. Octavo potest cogere suffraganeos ad residendum apud suas ecclesias. - 16. Nono potest deputare vicarium seu officialem in ecclesia suffraganea, si infra octo dies post mortem episcopi capitulum non providerit, vel non idoneum elegerit. - 17. Decimo potest cogere et compellere suffraganeos pro consecratione alterius suffraganei. - 18. Undecimo potest cognoscere de iniustitia sententiae excommunicationis suffraganei. - 19. Duodecimo potest archiepiscopus, interveniente causa, suos suffraganeos suspendere, interdicere et excommunicare. - 20. Et, archiepiscopo absente, et a sua provincia distante, id etiam poterit eius vicarius. - 21. Tertio decimo potest archiepiscopus excommunicare vicarium vel officialem episcopi suffraganei, causa rationabili existente. - 22. Assignantur tales causae rationabiles. - 23. Exceptis dictis et similibus causis, si vicarius delinquat extra officium, non subiacet iurisdictioni metropolitani, nisi in casibus a iure expressis, sicut caeteri subditi suffraganeorum. - 24. Quarto decimo potest archiepiscopus absolvere subditum suffraganei, quem ipse non vult absolvere. - 25. Quinto decimo potest dispensare in subditis suffraganei, quando ipse denegat dispensationem, et dispensatio est debita ratione personae, loci, aetatis, temporis, pietatis, necessitatis et utilitatis Ecclesiae. - 26. Sexto decimo potest conferre beneficia vacantia per negligentiam suffraganei. - 27. Decimo septimo potest instituere praesentatum a patronis per negligentiam suffraganei; nam si episcopus noluerit instituere intra duos menses praesentatum in iure patronatus a patronis, illum instituet archiepiscopus quem possunt adire patroni. - 28. Decimo octavo potest cogere episcopum et subditum pro testimonio ferendo, si episcopus sit negligens in compellendo subdito ad perhibendum tale testimonium, et alia opportuna in causis. - 29. Decimo nono potest exsequi ultimas voluntates subditorum episcopi, ipso episcopo negligente. - 30. Vigesimo potest dispensare in votis et iuramentis episcoporum suffraganeorum. - 31. Vigesimo primo potest cognoscere causas subditorum suffraganei, si habeant praedium in suo archiepiscopatu. - 32. Vigesimo secundo potest archiepiscopus in visitando provinciam compellere suffraganeos et subditos eorum ad solvendam procurationem. - 33. Vigesimo tertio archiepiscopus, dum actu visitat provinciam, potest subditorum suffraganeorum confessiones audire, ipsos absolvere atque poenitentias iniungere salutares. - 34. Imo, nedum per se, sed etiam per alios, potest subditos suffraganeorum absolvere, etiam a casibus suis respective episcopis reservatis. - 35. Vigesimo quarto

[1] Uti etiam advertit auctor Additionum ex aliena manu, num. 65.

potest concedere indulgentias per totam suam provinciam, etiamsi non sit in actu visitationis, dummodo statutum generalis concilii non excedat. - 36. Vigesimo quinto potest procedere contra canonicos suffraganeorum in casu inobservantiae censurarum ab episcopis latarum, et cognoscere ipsorum excessus in cessatione a divinis. - 37. Vigesimo sexto potest absolvere excommunicatum subditum suffraganei, licet contrarius appellet, et cogere episcopum ut deferat appellationi. - 38. Vigesimo septimo potest archiepiscopus exercere iurisdictionem in subditos suffraganeorum in concernentibus totam provinciam, ut in tollendo pravam consuetudinem. - 39. Vigesimo octavo potest, cum in provincia sua iurisdictionem exercet, punire notorios iniuriantes sibi, nuntiis et familiae suae, sive suam iurisdictionem impediant, sive non. - 40. Vigesimo nono potest interdicere praedicationis officium aliquibus per totam suam provinciam. - 41. Trigesimo potest exsules facere a tota sua provincia delinquentes in sua dioecesi. - 42. Trigesimo primo potest mittere quaestores eleemosynarum per totam provinciam pro fabrica ecclesiae metropolitanae. - 43. Trigesimo secundo potest mittere edicta per totam provinciam in casibus ad suam iurisdictionem pertinentibus. - 44. Trigesimo tertio potest compellere abbates, et regulares praelatos negligentes, ut praedicatio Evangelii fiat in ecclesiis parochialibus subiectis monasteriis in nulla dioecesi existentibus. - 45. Trigesimo quarto potest ante se facere deferri crucem in tota sua provincia etiam per loca exempta. - 46. Nisi tamen esset praesens legatus papae, vel cardinalis non legatus, seu nuntius cum facultate legati a latere. - 47. Trigesimo quinto potest populo benedicere per totam suam provinciam etiam in locis exemptis et extra visitationem. - 48. Nisi tamen, ut supra, esset praesens legatus, cardinalis seu nuntius apostolicus. - 49. Trigesimo sexto potest in tota sua provincia, etiam in locis exemptis, uti mozzetta et rochetto discooperto, nisi, ut supra, sit praesens legatus vel cardinalis, et similiter in tota sua provincia etiam in locis exemptis potest uti pallio. - 50. Trigesimo septimo potest in tota sua provincia, etiam in locis exemptis, celebrare divina officia in pontificalibus, et alios in sua praesentia sine pontificalibus celebrare facere. - 51. Archiepiscopus in tota provincia benedictionem super populum impertiri potest. - 52, 53. Primum archiepiscoporum nominum, fuit illud metropolitae, et unde mutuatum; et quare episcopus in ecclesiastico regimine honoratior reliquis. - 54. De metropolitarum origine. - 55. De eorum iurium antiquitate. - 56. Metropolitarum iurisdictio ante concilii Nicaeni tempora constabilita. - 57, 58. Quando archiepiscopi vocati. - 59. Archiepiscopis primatis nomen tributum. - 60, 61. An metropoles ecclesiasticae ad normam civilium formatae. - 62. Posterioribus temporibus metropolium ecclesiasticarum erectionem sibi vindicavit Ecclesia. - 63. Et tandem eiusmodi potestas ad unum devoluta est Romanum antistitem. - 64. Duplex apud Graecos archiepiscopi notio. - *65. Archiepiscopus inferior est synodo provinciali, eiusque non potest derogare decretis. - 66. Potest ab archiepiscopo appellari ad synodum provincialem. - 67. Ab archiepiscopo, suffraganeis carente, synodus convocata dioecesana, non provincialis est habenda. - 68. Quoad constitutiones archiepiscop. totam provinciam obligantes.

1 Archiepiscopus sic dicitur tanquam primus, seu princeps omnium episcoporum suae provinciae. *Archos* enim Graece *primum* vel *principem* sonat; cap. *Cleros*, verb. *Archiepiscopus*, 2 dist. 21. Et archiepiscopus alio nomine appellatur *metropolitanus*, sive a mensura aut numero civitatum; cit. cap. *Cleros*, verb. *Metropolitani*, quia provincia cui praeest metropolitanus decem aut undecim civitates, et totidem episcopos suffraganeos olim sub se continere solebat; cap. *Scitote*, 2, c. 6, q. 3; Glossa, in cit. c. *Cleros*, verb. *A mensura*, dist. 21. Vel potius et rectius dicitur metropolitanus a *metros*, quod idem sonat quod *mater*, et *polis*, quod idem sonat quod *civitas*, quia videlicet archiepiscopalis seu metropolitana ecclesia, in qua residet archiepiscopus seu metropolitanus, sita est in metropoli seu civitate praecipua, quae est veluti mater seu matrix aliarum ecclesiarum seu civitatum totius provinciae; cit. cap. *Cleros*, dist. 21, et ibi Glossa, verb. *A mensura*; Abbas, in cap. *Suffraganeis*, num. 4, de Election.; Covarruv., Pract. cap. 19, n. 2; 3 Pirhing, lib. I, tit. 31, num. 13. Unde in re archiepiscopus et metropolitanus idem sunt, ut deduci potest etiam in textu in cap. *Pastoralis*, in princip., de Offic. ordinarii, et in Extravagant. *Salvatur*, de Praebend., inter commun. 4 Dantur tamen aliqui archiepiscopi, qui proprie iuxta datam explicationem non sunt metropolitani, ex quo nullum sub se habeant suffraganeum, ut testatur Homobon., de humanae vitae Statibus, part. I, cap. 6; Azorius, Institut. moral., part. II, l. III, cap. 33, q. 1, et Barbosa, de Offic. et potestat. episcop., p. I, tit. 1, c. 6, et lib. I Iuris univers. ecclesiast., cap. 7, num. 7, ubi dicit tales esse inter alios archiepiscopos Rossanen. et Lancianen., qui nullum habent suffraganeum. Quare autem in iure, ut 5 cap. cit. *Scitote*, 2, caus. 6, quaest. 3, et cap. *Suffraganeis*, 11, de Election., et cap. 1, de Foro competent., in 6, episcopi metropolitano subiecti appellentur suffraganei, est quia suffragantur ipsi in officio episcopali, scilicet in consecrando alios episcopos, in celebrando concilia, et huiusmodi; Abbas, in cap. *Suffraganeis*, de Election., 1, et alii passim.

Archiepiscopus seu metropolitanus, ultra iu- 6 risdictionem, quam habet in propria dioecesi, sicuti caeteri episcopi in suis, habet ordinariam iurisdictionem in omnes suffraganeos seu episcopos non exemptos suae provinciae, adeoque tanquam ordinarius et immediatus eorum superior, potest eisdem praecipere quae ad eorum spectant officium, et si negligentes sint, potest ipsos etiam per censuras compellere ad praestandum suum officium, ut colligitur ex cap. *Quod autem archiepiscopus*, 1, et cap. *Per provincias*, 2, et 3, caus. 9, quaest. 3, cap. *Quia cognovimus*, 6, caus. 10, q. 3, et cap. *Pastoralis*, 11, § 1, de Officio iudicis ordinarii, ubi expresse dicitur quod *episcopus suus eidem* (scilicet archiepiscopo) *sit metropolitana lege subiectus*; cap. *Venerabili*, 52, de Sentent. excommunicat., cap. *Romana Ecclesia*, 1, de Offic. ordinarii, in 6. Est enim archiepiscopus iudex 7 ordinarius et competens omnium episcoporum suae provinciae, unde quicunque habens actio-

nem contra episcopum, potest illum convenire coram archiepiscopo, textu expresso in cit. cap. *Quia cognovimus*, 6, caus. 10, quaest. 3; Abbas, in cit. cap. *Pastoralis*, et alii passim. Qui archiepiscopus potest libere suam exercere iurisdictionem et auctoritatem in omnibus sequentibus casibus.

Primo, potest archiepiscopus suam exercere iurisdictionem cogendo suos suffraganeos episcopos ad observandum eumdem modum in divinis officiis celebrandis, quem servat ecclesia metropolitana; cap. *De his*, 14, dist. 12; Glossa, in cap. *Pastoralis*, de Offic. ordinarii, verb. *Exceptis*. Secundo, potest suam exercere iurisdictionem quando causa per appellationem ad ipsum defertur, scilicet quando a sententia, vel gravamine episcopi legitime appellatur ad archiepiscopum; cap. *Cum non ignoretis*, 1, de Offic. legati; cap. *Duo simul*, 9, de Offic. iudic. ordinarii. Si tamen suffraganeus cognoscat de causa ex delegatione speciali pontificis, ad hunc appellari debet; si vero ut delegatus, ex vi decretorum Tridentini ad archiepiscopum est appellandum; Declarat. emin. cardinalium Tridentini in una Tarraconensi.

Tertio, potest iniungere episcopis suffraganeis ut observent sacros canones in materia simoniae; alias ipse archiepiscopus poenam poterit infligere; cap. *Dilectus filius*, 30, de Simonia. Quarto, potest cogere episcopos suffraganeos ad erigendum seminarium, Conc. Trid. sess. 23, cap. 18, de Reform. Quinto, potest ipsos compellere ad faciendam synodum quotannis. Concil. Trid. sess. 24, cap. 2. Sexto, potest ipsos cogere ad constituendum archipresbyterum ruralem; cap. *Ut singulae plebes*, 2, de Offic. archipresbyteri. Septimo, potest episcopos suffraganeos ad concilium provinciale vocare, ut diffuse statuitur dist. 18, per totam, et in Conc. Trid., sess. 24, cap. 2, de Reform. Octavo, potest cogere suffraganeos ad residendum apud suas ecclesias; Conc. Trid., sess. 23, de Reform., cap. 1, et illis sine legitima causa non residentibus applicare fructus fabricae ecclesiae, aut pauperibus loci, et crescente contumacia, denuntiare summo pontifici; Conc. Trid., ibid., et Pius IV, in const. incip. *De salute gregis*. Nono, potest deputare vicarium seu officialem in ecclesia suffraganea, si infra octo dies post mortem episcopi, capitulum non providerit, vel non idoneum elegerit: Conc. Trid., sess. 24, de Reform., c. 16. Decimo, potest vocare et compellere suffraganeos pro consecratione alterius suffraganei; cap. *Non debet*, 3, et cap. *Episcopus* 4, dist. 65. Undecimo, potest cognoscere de iniustitia sententiae excommunicationis suffraganei; cap. *Sollicitudinem*, 54, de Appellat., § *Nos igitur*, vers. *Si vero notarium*.

Duodecimo, potest archiepiscopus, interveniente causa, suos suffraganeos suspendere, interdicere et excommunicare; cap. *Venerabili*, de Sententia excommunicat., et cap. *Romana Ecclesia*, 1, de Offic. ordinar., in 6. Et archiepiscopo absente et a sua provincia distante, etiam eius vicarius poterit ipsos suffraganeos suspendere, interdicere et excommunicare; textu claro in cit. cap. *Romana Ecclesia*, § *Officiales autem*, de Offic. ordin., in 6; Bertachin., de episcopo, part. VII, l. IV, tit. de Vicario episcopi, quaest. 10, et cum aliis Barbosa, lib. 1 Iuris Eccles. univers., c. 7, num. 28. 20

Tertio decimo, potest archiepiscopus excommunicare vicarium vel officialem episcopi suffraganei, causa rationabili existente; cap. *Romana*, de Offic. vicarii, in 6, et ibi Glossa, verb. *Rationabili*. Causae autem rationabiles excommunicandi vicarium sunt quae referuntur a Glossa in cit. c. *Romana*, et ab archidiac. et Gemin., ibi, num. 6, scilicet quando vicarius impedit causam appellationis ad archiepiscopum, vel si delinquit circa officium commissum, vel si peccaret in his quae sunt iurisdictionis, vel si uteretur iurisdictione episcopi excommunicati, vel si non servet privilegia Sedis Apostolicae, vel si sit criminosus et incorrigibilis. Exceptis tamen his et similibus casibus, si vicarius delinquat extra officium, non subiacet iurisdictioni metropolitani, nisi in casibus a iure expressis, sicut caeteri subditi suffraganeorum; sed cognitio et punitio delicti a vicario commissi extra officium pertinet ad suum episcopum, qui habet facultatem a iure, prout quivis alius magistratus coercendi officialem suum, appellatione remota, prout disponitur in l. *Nulli officialium*, cod. *Quomodo appellat. non recip.*; Gratian., in cap. *Et qui appellat*, § *Nulli quoque*, 2, quaest. 6; Barbosa, de Offic. et potestat. episcop., part. I, tit. 4, num. 18. 21 22 23

Quarto decimo, potest archiepiscopus absolvere subditum suffraganei quem ipse non vult absolvere; cap. *Ad reprimendam*, 8, de Offic. iudicis ordinarii. Quinto decimo, potest dispensare in subditis suffraganei, quando ipse denegat dispensationem, et dispensatio est debita ratione personae, loci, aetatis, temporis, pietatis, necessitatis et utilitatis Ecclesiae; Sanchez, in praecepta Decalogi, tom. I, lib. IV, cap. 38, n. 13; Genuens., in praxi archiepiscop. Neap. cap. 88, n. 3; Barbos., de Offic. et potest. episcop., part. I, tit. 4, n. 24. 24 25

Sexto decimo, potest conferre beneficia vacantia per negligentiam suffraganei; si enim suffraganeus sit negligens ad conferenda beneficia intra semestre, tunc collatio devolvitur ad archiepiscopum; cap. *Licet*, 3, de Supplenda negligentia praelatorum. Decimo septimo, potest instituere praesentatum a patronis per negligentiam suffraganei; nam si episcopus noluerit instituere intra duos menses praesentatum in iure patronatus a patronis, illum instituet archiepiscopus, quem possunt adire patroni; Pius V, constit. incip. *In conferendis*, edita 16 Maii 1567. Decimo 26 27 28

octavo, potest cogere episcopum et subditum pro testimonio ferendo, si episcopus sit negligens in compellendo subdito ad perhibendum tale testimonium, et alia opportuna in causis; Abbas, in cap. *Si quis contra clericum*, 4, de Foro competenti, num. 7. Quarant., in Summa bullar., verb. *Archiepiscopi auctoritas*, n. 14: Barbosa, in cap. *Pastoralis*, de Offic. ordinarii,
29 num. 11. Decimo nono, potest exsequi ultimas voluntates subditorum episcopi, ipso episcopo negligente; Abbas, in cap. *Pastoralis*, de Offic. ordinarii, in principio; Marta, de Iurisdict., part. II, cap. 10, num. 4, Franc. Carpi, de Ex-
30 secut. testamenti, lib. I, cap. 22, num. 77. Vigesimo, potest dispensare in votis et iuramentis episcoporum suffraganeorum, ut cum S. Antonino Palud., Henriq., Avila, Sayr. et aliis, tenet Sanchez, in praecepta Decalogi, tom. I,
31 lib. IV, c. 38, num. 16. Vigesimo primo, potest cognoscere causas subditorum suffraganei, si habeant praedium in suo archiepiscopatu; cap. *Sane*, 3, et cap. *Licet*, 20, de Foro competenti.
32 Vigesimo secundo, potest archiepiscopus in visitando provinciam compellere suffraganeos et subditos eorum ad solvendam procurationem; cap. *Cum ex officii sui debito*, 16, de Praescriptionibus; cap. *Sopitae*, 16, de Censibus, et cap. *Romana Ecclesia*, 1, de Censib.,
33 in 6. Vigesimo tertio, archiepiscopus dum actu visitat provinciam, potest subditorum suffraganeorum confessiones audire, ipsos absolvere, atque poenitentias iniungere salutares; cap. *Perpetuo declaramus*, 5, de Censibus, in 6, ubi in fine sic expresse dicitur: *Potest etiam idem archiepiscopus, dum visitat, confessiones subditorum suffraganeorum audire, ac absolvere confitentes, et ipsis iniungere poenitentias salutares*.
34 Imo, nedum per se, sed etiam per alios, potest subditos suffraganeorum absolvere etiam a casibus suis respective episcopis reservatis, quia eo tempore quo archiepiscopus dioeceses suffraganeorum visitat, quaelibet dioecesis actu visitata censetur tanquam sua, et ipse habere in ea iurisdictionem quasi episcopalem episcopo superiorem; Suarez, tom. IV, disp. 30, sect. 3, num. 8, et tom. V, disp. 14, sect. 2, num. 12; Barbosa, lib. I Iuris Ecclesiae univers., cap. 7,
35 num. 89, cum multis aliis. Vigesimo quarto, potest concedere indulgentias per totam suam provinciam, etiamsi non sit in actu visitationis, dummodo statutum generalis concilii non excedat; cap. *Nostro*, 15, de Poenitent. et remiss., et eius summario, ubi sic praecise dicitur: *Archiepiscopus intra provinciam suam potest concedere indulgentias secundum formam conc.*
36 *gener*. Vigesimo quinto, potest procedere contra canonicos suffraganeorum in casu inobservantiae censurarum ab episcopis latarum; et cognoscere ipsorum excessus in cessatione a divinis: cap. *Irrefragabili*, 13, de Offic. iudic.
37 ordinarii, § *Caeterum*. Vigesimo sexto, potest absolvere excommunicatum subditum suffraga- 38
nei, licet contrarius appellet, et cogere episcopum ut deferat appellationi; cap. *Qua fronte*, 25, § *Sane*, de Appellat.

Vigesimo septimo, potest archiepiscopus exercere iurisdictionem in subditos suffraganeorum in concernentibus totam provinciam, ut in tollendo pravam consuetudinem; cap. *Ad exstirpandas*, 11, et cap. *Nimis*, 18, de Filiis presbyter., et cap. *Ex frequentibus*, 3, de Institutionibus. Vigesimo octavo, potest, cum in 39
provincia sua iurisdictionem exercet, punire notorios iniuriantes sibi, nuntiis et familiae suae, sive suam iurisdictionem impediant, sive non; cap. *Romana*, 1, de Poenis. Vigesimo nono, 40
potest interdicere praedicationis officium aliquibus per totam suam provinciam; cap. *Tuarum*, 11, de Privilegiis. Trigesimo, potest exsules 41
facere a tota sua provincia delinquentes in sua dioecesi; cap. *Non sine*, 2, de Arbitris, et cap. *Tuarum*, 11, de Privilegiis. Trigesimo primo, 42
potest mittere quaestores eleemosynarum per totam provinciam pro fabrica ecclesiae metropolitanae; cap. *Romana*, 1, de Poenit. et Remiss. Trigesimo secundo, potest mittere edicta per 43
totam provinciam in casibus ad suam iurisdictionem pertinentibus; Gem. et Franch., in cap. 2, de supplend. Neglig. praelat., in 6; Quaranta, verb. *Archiep. auctoritas*, vers. 27; Barbosa, lib. I iuris univers. Eccles., cap. 7, num. 79. Trigesimo tertio, potest compellere 44
abbates et regulares praelatos negligentes, ut praedicatio Evangelii fiat in ecclesiis parochialibus subiectis monasteriis in nulla dioecesi existentibus; Conc. Trid., sess. 5, c. 3. Trige- 45
simo quarto, potest ante se facere deferri crucem in tota sua provincia, etiam per loca exempta; Clement., cap. *Archiepiscopo*, 2, de Privil. et excessibus privilegiat., et Sacr. Congr. Rit., in Theatina 13 Iulii 1613; et communis cum Quaranta, verb. *Archiepiscopi auctoritas*, vers. 28, ubi dicit quod locus exemptus non desinit esse intra provinciam, et hoc etiam extra visitationem. Nisi tamen esset praesens legatus 46
Papae vel cardinalis non legatus, seu nuntius cum facultate legati a latere, quia in istorum praesentia non potest; Sacr. Congr. Rit., in Taurin. 9 Martii 1593; ead. Sacr. Congregat. 2 Octob. 1601.

Trigesimo quinto, potest populo benedicere 47
per totam provinciam, etiam in locis exemptis et extra visitationem; cit. cap. *Archiepiscopo*, tam benedictione solemni quam simplici. Nisi 48
tamen, ut supra, esset praesens legatus seu nuntius apostolicus, quia in praesentia istius, ut decrevit Sacra Congr. Rituum, in Taurin. 9 Martii 1593, archiepiscopus debet rogare nuntium ut populo benedicat, qui hoc deinde remittat archiepiscopo, ut populus cognoscat dignitatem apostolicam, et de legato praesente decrevit posse archiepiscopum populo benedi-

cere solum ipso annuente; Sacr. Rit. Congr. 2 Octob. 1601. Praesente vero aut adveniente archiepiscopo, nequit episcopus suffraganeus benedictionem privatam impertire; Caeremonial. episcop. l. I, cap. 4, n. 4.

Trigesimo sexto, potest in tota sua provincia, etiam in locis exemptis, uti mozzetta et rochetto discooperto, nisi, ut supra, sit praesens legatus vel cardinalis; Sacr. Congreg. Rituum 2 Octob. 1601, et similiter in tota sua provincia, etiam in locis exemptis, potest uti pallio; cap. *Cum super*, 1, de Auctorit. et usu pallii. Trigesimo septimo, potest in tota sua provincia, etiam in locis exemptis, celebrare divina officia in pontificalibus, et alios in sua provincia sine pontificalibus celebrare facere; cit. Clement., cap. *Archiepiscopo*, 2, de Privil. et excessibus privil.

ADDITIO AUCTORIS.

Archiepiscopus in tota provincia benedictionem super populum impertiri potest; Benedict. XIV, tom. II, constit. 40 incip. *Exemptis praedecessorum*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Primum eorum nominum quae veluti honoratiora tractu temporis accesserunt dignitati episcopali, fuit quidem illud metropolitae, mutuatum procul dubio a civitate metropoli, quae civili regimine totius provinciae mater et caput erat, et inter caeteras urbes eminebat. Quo factum fuit ut episcopus illius urbis et in ecclesiastico regimine reliquis honoratior digniorque haberetur. Metropolitarum originem iuraque a temporibus usque apostolorum repetunt Usser., de Origin. episcop. et metropolit.; Petr. de Marca, de Conc., lib. VI, cap. 1, num. 9, aliique, qui et Eusebium divumque Ioannem Chrysostomum suae sententiae auctores habere ex eo putant quia hic in Epist. I ad Timoth., et ille in Hist. Eccles. lib. III, cap. 4, narrant a Paulo apostolo Titum fuisse constitutum episcopum ecclesiarum totius insulae Cretae.

Verum haec tanti haud esse ut eam metropolitarum iuribus tribuant antiquitatem demonstrat Van-Espen, Iur. Eccl. univ., part. I, tit. 19, cap. 2, n. 3, qui ideo illorum tuetur sententiam, qui eorumdem iura a temporibus apostolis proximis descendisse arbitrantur, et quidem ex quadam consuetudine [1].

Ut autem res se habuerit, longe quidem ante Concilii Nicaeni tempora metropolitarum iurisdictio constabilita fuit, cum eadem in eiusdem concilii canonibus 4, 6 et 7, diserte concepteque confirmetur. Hinc, postquam sensim, praesertimque conciliorum canonibus, illorum iura firmata fuere, coeperunt metropolitae et archiepiscopi vocari; quod nomen non ante 58
saeculum V usurpasse Latinos affirmat Van-Espen, cit. loco, verb. *Postquam*, cum illud apud Graecos fuisse in usu tempore SS. Chrysostomi et Epiphanii constet ex Thomass. Vet. et nov. discipl., tom. I, lib. I, cap. 3, num. 7, ubi et num. 10 habetur, ab eo nomine, ut quid fastus et ambitionis prae se ferente, Africanos abstinuisse.

Fuisse autem omnibus archiepiscopis indi- 59
scriminatim nomen quoque primatis olim tributum, pluribus docet Ziegler., de Episc., lib. 1, c. 11, n. 4 et seqq., ubi etiam nonnulla circa hoc argumentum scitu digna erudite animadvertit.

Illud quoque sat compertum est [2], metro- 60
poles ecclesiasticas ad normam civilium formatas fuisse; ita ut, si principes provincias divisissent, et Ecclesia eorum divisiones adoptaverit. Unde factum ut episcopi metropolitica iura 61
ambientes imperatores adirent, et obtenta ab iis in urbis suae gratiam metropoleos dignitate, ecclesiastica quoque iura metropolitica invaderent. At posterioribus temporibus metropolium 62
ecclesiasticarum erectionem seiunctim a civili regimine sibi vindicavit Ecclesia; et tandem 63
eiusmodi potestas ad unum devoluta est Romanum pontificem, ita ut hodie, et episcopatuum et archiepiscopatuum, sive metropoleon institutio erectiove nonnisi auctoritate summi pontificis fiat, Van-Espen, num. 13; Thomass., Vet. et nov. discipl., part. I, lib. II, cap. 45. De archiepiscoporum vero iurisdictione pauca adnectam seq. art., ut eorum iura uno aspectu et per summa capita, ut instituti ratio postulat, dignosci possint.

ADDITIO EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Duplex fuit apud Graecos *archiepiscopi* no- 64
tio: prima usurpata saepius prioribus saeculis, posterioribus altera. Qui multas suo nutu regebant provincias, ii, quo ab aliis secernerentur, *archiepiscopi* saepe appellati sunt, *patriarchae* essent, sive *exarchi;* unde in conciliis eum honoris titulum Alexandrino, Antiocheno, Constantinopolitano, Ephesino, imo et Romanis pontificibus Coelestino I et Leoni Magno datum legere est. Plures illis suberant metropolitae, quorum singuli singulis praesidebant provinciis. Primatibus haud absimiles erant *archiepiscopi* et Seleuciae et Aethiopiae, quorum uterque et *Catholicus* dictus est, et multis praeerat metropolitis; sed ille Antiocheno parebat patriarchae, hic Alexandrino. Alter postea inductus est *archiepiscoporum* ordo, qui priori

[1] Hanc Espenii aliorumque sententiam multis infirmat cl. P. Bianchi, quem omnino consulas velim. (EDIT. BARBIELL.)

[2] Non ita tamen ut doctissimi viri Bacchinius, Maffeius, Veron. illustr., p. I, lib. X, col. 279 seqq., Ballerinii t. II S. Leon., in p. II, diss. 5 Quesnelli, cap. 5, n. 12, aliique complures in adversam sententiam abeant, velintque ecclesiasticas metropoles ad civilium normam erigendas non esse. (EDIT. BARBIELL.)

nomine quidem similis erat, re vero multo inferior, cum ii nec provincias haberent, nec suffraganeos episcopos, sed nudo nomine, honoris causa, *archiepiscopi* dicerentur. Qua id de causa factum, vide apud Cautelium, part. I Histor. metropol., dist. 1, cap. 4, num. 3.

ADDITIONES CASINENSES.

65 Licet archiepiscopus iure polleat adunandi Synodum provincialem, eique praeesse, attamen est illa inferior, nec eius decreta derogare potest ut lata a superiore, nempe ab episcoporum corpore, in quo maior iurisdictio consistit, quam in peculiari episcopo; Suarez, lib. VI
66 de Legibus, cap. 15, n. 4. Hinc potest ab archiepiscopo appellari ad synodum provincialem; Glossa, in cap. penult., de Appell., in 6.

67 Archiepiscopus sive metropolita, qui nullos habeat suffraganeos, ut Lucensis, Roscenensis, Lancianensis et Ferrariensis, si convocat synodum, haec haud provincialis, sed dioecesana habenda et dicenda, etiamsi ad eum conveniant abbates, qui iuris dictione quasi episcopali, in ambitu dioecesis propriae consistenti, gaudeant. Unde huiusce archiepiscopi suffraganeis carentes, tales habendi sunt nomine duntaxat et honore, non iure. Vide Bened. XIV, de Syn. dioec., c. 4, n. 3 et seq. Haec sententia autem firmata fuerat a concilio Romano habito a Bened. XIII, tit. 9, c. 2.

Novae constitutiones obligantes totam pro- 68
vinciam condi nequeunt ab archiepiscopo nisi in concilio provinciali, et de consensu suorum suffraganeorum; quod si secus egerit, lata constitutio irrita habetur, et ipse *gradus sui periculo subiaceat;* can. *Nullus primas,* 9, qu. 3; Suarez, lib. IV, de Legib., c. 5; Pirhing, lib. 1 Decr., tit. 11, n. 4, et alii.

Articulus II. *Archiepiscopus quoad casus in quibus non habet iurisdictionem.*

Summarium. 1. Primo non potest hodie archiepiscopus visitare dioeceses suffraganeorum, nisi causa cognita et probata in concilio provinciali. - 2. Secundo non potest se ingerere in causis suorum suffraganeorum, quae agitantur coram eis in prima instantia, et si se ingerat, sperni potest eius inhibitio. - 3. Tertio non potest exsequi sententias civiles, nec exigere poenas criminales delictorum, ex eo quod ipse confirmavit sententiam suffraganei. - 4. Quarto non potest archiepiscopus absolvere excommunicatos a suffraganeis vel officialibus ipsorum, nisi in casu appellationis. - 5. Quinto non potest populos suffraganeorum excommunicare. - 6. Sexto non potest ad visitata loca suffraganei redire denuo, antequam visitet totam provinciam, nisi a dioecesanis locorum requiratur. - 7. Septimo non potest recipere procurationem in pecunia, nec munera a subditis suffraganeorum, et si recipit, tenetur restituere in duplo. - 8. Octavo non potest cogere subditos suffraganeorum, ut suam delegationem accipiant, vel sententias exsequantur. - 9. Nono non potest esse iudex competens pro salariis advocatorum et procuratorum sui fori contra subditos suffraganeorum. - 10. Decimo non potest ferre censuram contra officiales suffraganei ex eo quia citati noluerunt comparere coram eo. - 11. Undecimo non potest in dioecesi suffraganeorum sibi facere officiales pro causis futuris. - 12. Quod si per consuetudinem tale ius habeat, non possunt officiales inhibere ante appellationem. - 13. Duodecimo non potest citare in causa appellationis ab episcopo, nisi causa appellationis fuerit sufficiens et legitima. - 14. Tertio decimo non potest eximere ab episcopo eum qui ad ipsum appellavit in aliis causis quam in illa appellationis. - 15. Quarto decimo non potest statuere ut causae quae per appellationem ad ipsum deferuntur agitentur alibi quam in sua civitate vel dioecesi, aut in eis in quibus fuit appellatum, vel causae ipsae consistunt, nisi aliud sibi competat de consuetudine. - 16. Quinto decimo non potest dare visitatorem ecclesiae suffraganeae vacanti, si capitulum bene administret. - 17. Sexto decimo non potest concedere aliquam exemptionem subditis suffraganeorum in prima instantia. - 18. Decimo septimo non potest revocare censuram latam a proprio ordinario contra appellantem. - 19. Decimo octavo non potest inhibere suffraganeis in materia observationis festorum. - 20. Decimo nono non potest inhibere suffraganeis ne se ingerant in causis immunit. ecclesiast., sed remittere debet ad S. Sedem Apostol. eos qui recurrunt ad ipsum. - 21. Vigesimo non potest publicare monitoria excommunicationis ad finem revelationis in forma *Significavit,* in dioecesi sui suffraganei. - 22. Vigesimo primo non potest expedire commissarium contra suos suffraganeos sine licentia Sacrae Congregationis. - 23. Vigesimo secundo non potest concedere dimissoria subditis suffraganeorum cum visitat provinciam. - 24. Sic nec sine licentia suffraganei vel superioris loci exempti potest ordinare, chrismare, degradare et alia similia, quae dicunt iurisdictionem. - 25. Archiepiscopus enim nequit exercere pontificalia in ecclesiis suffraganeorum absque licentia episcopi ordinarii. - 26. Vigesimo tertio non potest procedere contra suffraganeos in causis criminalibus. - 27. Vigesimo quarto, in casu quo ordinarius nolit supplicantibus ordines conferre, non poterit ab archiepiscopo cuius est suffraganeus compelli ad allegandas causas cur renuat, sed ad Sedem Apostolicam, seu Sacram Congregationem Concilii erit recurrendum. - 28. Vigesimo quinto non potest praecipere suffraganeo ut expediat aliquam causam intra certum terminum. - 29. Vigesimo sexto non potest vocare episcopos suffraganeos ad praestandum ei obedientiam, etiamsi eos non cogat, neque per se neque per alios, seu per procuratores, ad comparendum. - 30. Si vero probetur immemorabilis consuetudo vocandi episcopos, his patientibus et non contradicentibus, tunc manu tenendus est archiepiscopus in vocandis suffraganeis, sed non tenentur episcopi accedere, nec per procuratores. - 31. Vigesimo septimo non potest statim et simpliciter absolvere illum qui de excommunicatione appellavit ad ipsum, sed eum remittere debet ad episcopum, qui, si noluerit ipsum absolvere, tunc solum recepta iuratoria cautione, poterit ipsum absolvere. - 32. Vigesimo octavo nihil potest facere in dioecesibus suffraganeorum, nisi quatenus reperiatur in iure expressum. - 33. Vel quatenus de consensu episcoporum suffraganeorum ipsi permittitur. - 34. Vigesimo nono archiepiscopus non potest concedere inhibitiones in causis pendentibus coram suis suffraganeis, nec absolutiones quoad censuras latas ab episcopo in causa immunitatis. - 35. Trigesimo archiepiscopo iniungitur ut non se ingerat in huiusmodi causis pendentibus coram suffraganeis absque licentia sacrae congregationis. - 36. Trigesimo primo iniungitur archiepiscopo metropolitano ut quatenus excommunicatus a suffraganeo ad ipsum recurrat pro absolutione, omnino abstineat, sed remittat ad suum ordinarium. - 37. Archiepiscopus tamen bene se gerit procedendo ad censuras contra violatores immunitatis in dioecesi suffraganei, quando vicarius capitularis episcopatus suffraganei est negligens in tuenda libertate et immunitate ecclesiastica. - 38. Trigesimo secundo archiepiscopus Brundusinus acriter monetur eo

quia praesumpserit excommunicare vicarium generalem et actuarium curiae episcopalis suffraganeae, eo quod non paruerit eius inhibitioni in causa violatae immunitatis ecclesiasticae. - 39. Archiepiscopus Bononiensis et alii quidam exsecutores deputantur pro libertate mutui commercii inter subditos ditionis ecclesiasticae. - 40. Archiepiscopi iurisdictio quosnam concernat. - 41-46. De antiqua archiepiscopi iurisdictione in episcopos suffraganeos. - 47-51. Quid posterioribus saeculis. - 52, 53. Ex concilii Tridentini iure archiepiscopi iurisdictio diminutionem passa est. - 54, 55. Quoad causas criminales maiores et minores contra episcopos. - 56, 57. Circa causas civiles nihil a concilio Tridentino innovatum. - 58-60. Quoad censuras. - 61. Et ius supplendi negligentiam. - 62. De visitatione. - 63-69. De archiepiscopi iurisdictione in subditos episcoporum suffraganeorum. - 70-72. De eiusdem iurisdictione in episcoporum suffraganeorum dioeceses.

11 Primo, non potest hodie archiepiscopus visitare dioeceses suffraganeorum, nisi causa cognita et probata in concilio provinciali. Sic sta-
12 tuit Conc. Trid., sess. 24, de Reformat. Secundo, non potest se ingerere in causis suorum suffraganeorum, quae agitantur coram eis in prima instantia, et si se ingerat, sperni potest eius inhibitio; Concil. Trid., sess. 13, c. 1, et sess. 24, cap. 20, de Reformat.; Sacr. Congr.
13 Episcop., 29 April. 1697. Tertio, non potest exsequi sententias civiles, nec exigere poenas criminales delictorum, ex eo quod ipse confirmavit sententiam suffraganei; Sac. Congr. Epi-
14 scop., in una Squillacen. 6 Martii 1618. Quarto, non potest archiepiscopus absolvere excommunicatos a suffraganeis vel officialibus ipsorum, nisi in casu appellationis; cap. *Venerabilibus,*
15 de Sentent. excommunicat., in 6. Quinto, non potest populos suffraganeorum excommunicare;
16 cap. *Nullus,* 8, caus. 9, q. 3. Sexto, non potest ad visitata loca suffraganei redire denuo, antequam visitet totam provinciam, nisi a dioecesanis locorum requiratur; cap. *Romana,* 1, §
17 *Ex quo,* de Censibus, in 6. Septimo, non potest recipere procurationem in pecunia, nec munera a subditis suffraganeorum; et si recipit, tenetur restituere in duplo; cit. cap. *Romana,*
18 § *Procurationes.* Octavo, non potest cogere subditos suffraganeorum, ut suam delegationem accipiant, vel sententias exsequantur; cap. *Romana Ecclesia,* 1, § *Neque,* de Foro compet.,
19 in 6. Nono, non potest esse iudex competens pro salariis advocatorum et procuratorum sui fori contra subditos suffraganeorum, cit. cap. *Romana Ecclesia,* § *Neque etiam,* de Foro com-
20 petenti, in 6. Decimo, non potest ferre censuram contra officiales suffraganei, ex eo quia citati noluerint comparere coram eo; cit. cap. *Romana Ecclesia,* § *Nec clericos,* de Foro compet.
111 Undecimo, non potest archiepiscopus in dioecesi suffraganeorum sibi facere officiales pro causis futuris, ut habetur in cit. cap. 1, de
212 Offic. iud. ord., in 6. Quod si per consuetudinem tale ius habeat, non possunt officiales inhibere ante appellationem; cit. cap. 1, de Offic. iud. ord., in 6, et Sacra Congr. Episcop., in
213 una Vulturan. 13 Maii 1603. Duodecimo, non potest citare in causa appellationis ab episcopo, nisi causa appellationis fuerit sufficiens et legitima; cap. *Romana,* 3, § *Cum autem,* de Ap-
214 pellation., in 6. Tertio decimo, non potest eximere ab episcopo eum qui ad ipsum appellavit in aliis causis quam in illa appellationis; cit. cap. *Romana,* § *Cum vero,* de Appellat., in 6. Quarto decimo, non potest statuere ut 215
causae quae per appellationem ad ipsum deferuntur, agitentur alibi quam in sua civitate vel dioecesi, aut in eis in quibus fuit appellatum, vel causae ipsae consistunt, nisi aliud sibi competat de consuetudine; cap. *Ut litigantibus,* 5, de offic. ordin., in 6, et hoc est dispositum ne augeantur expensae. Quinto decimo, 216
non potest dare visitatorem ecclesiae suffraganeae vacanti, si capitulum bene administret; cap. *Ecclesiae cathedrali vacanti,* 4, de supplend. Neglig. praelator., in 6. Sexto decimo, 217
non potest concedere aliquam exemptionem subditis suffraganeorum in prima instantia; Sacr. Congr. Episc., in una Montisregalis 2 Decembris 1608. Decimo septimo, non potest re- 218
vocare censuram latam a proprio ordinario contra appellantem; cap. *Romana,* § *Sententias,* de Appellat., in 6. Decimo octavo, non potest 219
inhibere suffraganeis in materia observationis festorum. Ita declaravit Sacr. Congr. Episcop., in una Beneventana 11 Ianuarii 1622. Decimo 220
nono, non potest inhibere suffraganeis, nec se ingerere in causis immunitatis ecclesiasticae, sed remittere debet ad Sedem Apostolicam eos qui recurrunt ad ipsum; Sacr. Congr. Episc., in una Anglon. 23 Septembris 1624.

Vigesimo, non potest publicare monitoria 221
excommunicationis ad finem revelationis in forma *Significavit,* in dioecesi sui suffraganei; cap. *Romana,* 1, de Offic. ordin., in 6, et Sacr. Congr. Episc., in una Alessandri. 15 Septembris 1603. Vigesimo primo, non potest expe- 222
dire commissarium contra suos suffraganeos sine licentia Sacr. Congregationis. Sic Sacr. Congr. Episc., in una Umbriat. 25 Maii 1629. Vigesimo secundo, non potest concedere dimis- 223
sorias subditis suffraganeorum cum visitat provinciam, quia non reperitur hoc in iure permissum. Sic nec sine licentia suffraganei vel 224
superioris loci exempti potest ordinare, chrismate inungere, degradare, et alia similia, quae dicunt iurisdictionem; Glossa, in Clement., cap. *Archiepiscopo,* 2, de Privilegiis et excessib. privilegiator.; Franc. et Geminian., in cap. fin. de Censibus, in 6; Covarr., Pract. c. 9. n. 2; Barbosa, l. I Iuris eccles., cap. 7, num. 132, et de Offic. et potest. episc., p. I, tit. 4, n. 59. Archiepiscopus enim nequit exercere pontifica- 225
lia in ecclesiis suffraganeorum absque licentia episcopi ordinarii; Sac. Congr. Episc. et Regul., 18 Aprilis 1599.

26 Vigesimo tertio, non potest procedere contra suffraganeos in causis criminalibus; nam in delictis maioribus depositione aut privatione dignis, cognoscit solus papa, et de minoribus concilium provinciale aut deputandi per ipsum;
27 Conc. Trident., sess. 24, de Reform., c. 5. Vigesimo quarto, in casu quo ordinarius nolit supplicantibus ordines conferre, non poterit ab archiepiscopo cuius est suffraganeus compelli ad allegandas causas cur renuat, sed ad Sedem Apostolicam, seu Sacram Congregationem Concilii erit recurrendum, ut dicta Congregatio respondit, in Rhemensi 21 April. 1668, confirmata in Calaguritana *Gravaminum*, 16 Iul. 1695,
28 in responsione ad 10. Vigesimo quinto, non potest praecipere suffraganeo ut expediat aliquam causam intra certum terminum, puta triginta dierum; Sacr. Congr. Episcoporum, in
29 una Murana 25 Aprilis 1612. Vigesimo sexto, non potest vocare episcopos suffraganeos ad praestandum ei obedientiam, etiamsi eos non cogat, neque per se neque per alios, seu per procuratores ad comparendum; Sacra Congr.
30 Concilii, in Surrentina 11 Septembris 1694. Si vero probetur immemorabilis consuetudo vocandi episcopos, his patientibus et non contradicentibus, tunc manu tenendus est archiepiscopus in vocandis suffraganeis, sed non tenentur episcopi accedere, nec per procuratores: eadem Sacra Congr. Concilii 23 Martii 1697, in dicta Surrentina; ubi, compilato processu remissoriali, fuit iterum causa proposita, et resolutum. *Recedendum a decisis, et manu teneri archiepiscopum in vocandis suffraganeis, sed non teneri episcopos accedere, nec per procuratores;* apud Petram, tom. I, in constit. unica
31 Honorii II, sect. I, num. 134. Vigesimo septimo, non potest statim et simpliciter absolvere illum qui de excommunicatione appellavit ad ipsum, sed eum remittere debet ad episcopum qui excommunicavit; qui si noluerit ipsum absolvere, tunc solum, recepta iuratoria cautione, poterit ipsum absolvere; cap. *Ad reprimendam*, 8, de Offic. iud. ordin. Vigesimo octavo,
32 nihil potest facere in dioecesibus suffraganeorum, nisi quatenus reperiatur in iure expressum; cap. *Pastorali*, 11, de Offic. iudic. ordin.; cap. *Romana*, 5; cap. *Venerabilibus*, 7, de Sentent. excomm., in 6, et cap. *Romana Eccles.*,
33 1, de supplend. Negligent. Praelat., in 6. Vel quatenus de consensu episcoporum suffraganeorum ipsi permittitur; cap. *Per singulas*, 2; cap. *Archiepiscopus*, 6; cap. *Conquestus*, 9;
34 cap. *Episcopo*, 10, caus. 9, q. 3. Vigesimo nono, archiepiscopus non potest concedere inhibitiones in causis pendentibus coram suis suffraganeis, nec absolutiones quoad censuras latas ab episcopis in causa immunitatis; Sacra Congr. Immun., in Maioric. 16 Iunii 1614, l. I Decret. Paul., pag. 44; in Aquen. 17 Ianuar. 1703, lib. III Decret. Vallemani, pag. 468, et 19 Februar. 1704, pag. 557 et 558; in Motulen. 11 Octob., pag. 622, et 8 Novembr. 1704, lib. III Decretor. Vallemani, pag. 626.

Trigesimo, archiepiscopo iniungitur ut non 35
se ingerat in huiusmodi causis pendentibus coram suffraganeis absque licentia Sacrae Cong.; S. Congr. Immun., in Caputaquen. 2 Iunii 1591, lib. I Decret. Vallemani, pag. 49, et in Bisacen. 6 Febr. 1694, l. I Decret. Valleman., pag. 102.
Trigesimo primo, iniungitur archiepiscopo me- 36
tropolitano, ut quatenus excommunicatus a suffraganeo ad ipsum recurrat pro absolutione, omnino abstineat, sed remittat ad suum ordinarium; Sacra Congreg. Immun., in Octunen. 13 Octobr. 1668, lib. I Altoviti, pag. 277. Ar- 37
chiepiscopus tamen bene se gerit procedendo ad censuras contra violatores immunitatis in dioecesi suffraganei, quando vicarius capitularis episcopatus suffraganei est negligens in tuenda libertate et immunitate ecclesiastica; Sacra Congregatio Immunit., in Tricaricen. 22 Septembris 1683, lib. I Decret. Altoviti, pag. 8. Tri- 38
gesimo secundo, archiepiscopus Brundusinus acriter monetur, eo quia praesumpserit excommunicare vicarium generalem et actuarium curiae episcopalis suffraganeae, eo quod non paruerint eius inhibitioni in causa violatae immunitatis ecclesiasticae, cum non possit ignorare decreta Sacrae Congregationis expresse prohibentia metropolitanis se ingerere in causis immunitatis pendentibus in curiis suffraganeorum; quare revocet omnia quae in hac materia attentavit, et vicarius et actuarius, non attenta tali excommunicatione, tanquam irrita et nulla, exerceant propria munera; Sacr. Congreg. Immunit., in Ostunen. 19 Aprilis 1693, lib. II Decret. Vallemani, pag. 4.

ADDITIO AUCTORIS.

Archiepiscopi Bononiensis, Ferrariensis, Ra- 39
vennatensis et Urbinatensis, una cum cardinali S. R. E. camerario exsecutores deputantur pro libertate mutui commercii inter subditos ditionis ecclesiasticae; Benedict. XIV, t. II, constitut. 53 incip. *Quo die*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Iurisdictio archiepiscopi vel episcopos suffra- 40
ganeos, vel subditos, vel dioeceses ipsorum concernit. Quod attinet ad iurisdictionem archie- 41
piscopi in episcopos suffraganeos, ea tanta ab initio fuit, ut prohibiti ipsi episcopi suffraganei fuerint aliquid magni momenti agere sine eius consensu. Quinimo archiepiscopus primas habe- 42
bat partes in electione episcoporum suae provinciae; adeo ut citra eius sententiam nemo posset episcopus constitui. Eius item erat ele- 43
ctos iam episcopos examinare, confirmare, ordinare, insuperque instituere, erudire, ac in eorum mores animadvertere. Hinc factum ut 44
metropolita episcoporum diceretur pater, ma-

gister, iudex. Hinc suffraganeorum obligatio iuramentum fidelitatis praestandi suo metropolitano. Sed si de his, id est de veteri metropolitarum iure, plura cupis, adi Thomass., Vet. et nov. discip., lib. I, cap. 40 et seq. usq. ad 48; Van-Espen, Iur. eccles., p. I, tit. 19, cap. 2 et 3.

Posterioribus saeculis archiepiscopi in episcopos suffraganeos iurisdictio aliquam passa fuit diminutionem, sed et magna adhuc remanet, et quidem ordinaria. Eius enim vigore poterat archiepiscopus, 1° episcopos suffraganeos ad concilium provinciale convocare; 2° eorum negligentiam in episcopalis muneris administratione supplere; 3° eisdem praecipere quae aliunde ratione sui muneris tenentur exsequi, ac contumaces ecclesiasticis censuris coercere; 4° suffraganeorum causas cognoscere; 5° ipsorum dioeceses visitare, aliaque in iis peragere de quibus auctor a num. 8 usq. ad ult.

Maiorem diminutionem passa est iurisdictio archiepiscopi in suffraganeos episcopos ex iure Concilii Tridentini. Inprimis ex iustissimis illis causis, quas expendit Thomass., Vet. et nov. discipl., p. I, lib. I, c. 48, reservatae fuerunt Apostolicae Sedi omnium episcoporum confirmationes, consecrationes et etiam electiones; licet de electionibus episcoporum non idem ubique ius sit; qua de re fuse Van-Espen Iur. eccles., part. I, tit. 13 per tot.

Ex decreto insuper Conc. Trid., sess. 23, c. 5, de Reformat., constat causas criminales contra episcopos maiores, id est, quae depositionem aut privationem secum ferunt, summo pontifici reservatas esse; quod sane et ante laudatum concilium obtinuisse ostendit idem auctor, cit. loc., tit. 19, cap. 3, ubi et de moribus Belgicis circa eamdem rem. De minoribus criminalibus episcoporum causis sic in eodem cap. 5 dict. conc. in fin., sancitum deprehenditur, ut scilicet eae *in concilio tantum provinciali cognoscantur et terminentur, vel a deputandis per concilium provinciale.*

At quoad causas civiles cum nihil circa eas a Concilio Tridentino immutatum appareat, mansisse metropolitanos iudices ordinarios suffraganeorum, affirmant idem Van-Espen, cit. cap. 3, num. 12; Barbosa, de Offic. et potest. episc., p. I, tit. 4, num. 38; Schmier., Iurisp. canonico-civ., lib. I, tract. 5, cap. 4, sect. 2, § 2, num. 29.

Sunt tamen qui et in causis civilibus nullam archiepiscopo in episcopos suffraganeos invitos competere iurisdictionem, praeterquam in casibus a iure expressis, tenent. Vide Loter., de Re benefic., l. I, quaest. 22, num. 74; cardin. Petra, in Comment. ad Constit. apost., const. 2 Leon. IX, num. 8 et seq.

Quod vero ad censuras attinet, licet eas in suffraganeos infligendi de iure communi, ut dictum est, potestatem habeant archiepiscopi, tamen id agendum cum magna consideratione, et nonnisi consulta Sacr. Congr. Concilii interprete, docet card. Petra, citato loco, n. 88 et seq. Haec vero ad rem habet Schmier., loc. 59
cit., in Supplem. ad dict. cap. 4, num. 35 et plur. seqq.: *Quia eiusmodi poenae et censurae ecclesiasticae non dictantur, nisi praecedat culpa et delictum, cognitio vero de delicto suffraganeorum, ex num. 28, ad archiepiscopum haud spectat; ideo praetactum ius archiepiscopi non aliter in usum deducere poterunt, quam cum provinciali concilio, prout textum in c. Venerabilis post Emmanuelem Gonzalez interpretatur Petra, aut saltem in ea hypothesi, qua suffraganeus delinquit in officio, et actu qui spectat ad ius metropolitanum, per ea quae tradit dictus Petra, etc., aut denique in casu quo archiepiscopus procedit ad declarationem censurae latae ab ipso iure; hanc enim declarationem etiam contra exemptos fieri posse satis innuit card. de Luca, etc.* Censuras ab archiep. latas 60
in vicarium sui episcopi suffraganei, qui ipsius mandatis obtemperare renuit, sustinuit Rota in Taurinen. seu Salutiarum *Excessuum*, 3 Februar. 1747, et 5 Maii eiusdem anni, coram R. P. D. Canilliac.

Circa ius supplendi negligentiam a suffraga- 61
neis in administratione sui muneris, esse qui sentiant, non aliter archiepiscopis illud competere, nisi in casibus in iure nominatim expressis, tradit saepe cit. Schmier., eod. loco., n. 40.

Ad visitationem demum quod attinet, eam 62
nonnisi causa cognita et in concilio provinciali probata, ab archiepiscopo in dioecesibus episcoporum suffraganeorum fieri posse, statuit Concilium Trid., sess. 24, cap. 3, de Reform., ut observatum est ab auctore, n. 1. Hactenus de iurisdictione archiepiscopi in episcopos suffraganeos.

Iurisdictio archiepiscopi in subditos episco- 63
porum suffraganeorum minime ordinaria est, sed media ordinariam inter et extraordinariam, et ad casus in iure expressos restricta. Archie- 64
piscopus enim procedere valet in subditos episcoporum suffraganeorum. 1° Dum ab episcopis suffraganeis, vel eorum vicariis generalibus ad ipsum appellatur. Nota vero, quod seclusa 65
consuetudine, archiepiscopus non potest destinare officiales in dioecesibus episcoporum suffraganeorum pro futuris appellationibus; cap. *Romana Ecclesia*, de Offic. ordin. in 6. Num 66
autem idem obtineat quoad appellationes iam interpositas, consule Passerin., in dict. cap. per tot., ubi et alia ad rem habet. 2° Dum visitat 67
provinciam, hoc enim casu saltem in foro interno archiepiscopum omnem iurisdictionem habere in omnes provinciae incolas, et sic eorum confessiones audire, et deinde absolvere, et poenitentias salutares imponere, liquet ex cap. *Romana*, § *Sane*, de Appell., in 6. 3° Dum 68
agitur de criminibus notoriis. Ea profecto statutis poenis coercere valet archiepiscopus ex

adeo inexcusabili episcoporum suffraganeorum
69 negligentia, cit. c. *Romana*, § *Sane*. 4° Dum ipsi archiepiscopo, vel suis infertur iniuria, aut usus iurisdictionis impeditur.

Reliquum est ut disseratur de iurisdictione archiepiscopi in dioeceses episcoporum suffraganeorum. Ea pariter restricta est ad casus in
70 iure expressos. Eius vigore valet, 1° archiepiscopus relegare ex tota provincia delinquentes in sua dioecesi; arg. cap. *Non sine*, de Arbitr., et ibi Barbosa, num. 1. 2° Mittere quaestores 7
per totam provinciam prò restauranda fabrica ecclesiae metropolitanae; cap. *Romana*, 1, de Poenitent. et remiss., in 6. 3° Prohibere ex 7
iusta causa munus praedicationis per totam provinciam; cap. *Suarum*, de Privil.

Articulus III. *Archiepiscopus quoad pallium.*

Summarium. 1. Pallium est praecipuum archiepiscoporum insigne, seu ornamentum de corpore beati Petri sumptum, in quo pastoralis officii plenitudo cum archiepiscopalis nominis appellatione ipsis a Papa confertur. - 2. Pallium quare dicatur de corpore beati Petri sumptum; ad n. 4. - 5. Quare dicatur, *in quo pastoralis officii plenitudo cum archiepiscopalis nominis appellatione confertur*. - 6. Archiepiscopus quamvis sit consecratus in episcopum, nequit multa exercere ante receptionem pallii. - 7. Adducitur modus quo pallium ipsum conficitur et traditur. - 8. Usus pallii antiquissimus est, et a quo habuerit originem. - 9. Adducitur forma qua praelatus indigens pallio illud per seipsum petit et recipit. - 10. Adducitur forma qua illud petit et recipit per procuratorem. - 11. Qui pallium sunt recepturi, postquam fuit petitum in consistorio et concessum, componunt primum cum subdiaconis. - 12. Archiepiscopus, et quilibet alius cui usus pallii competit, debet infra tres menses a die consecrationis, si ante non fuit consecratus, vel a die confirmationis si iam ante fuit consecratus cessante iusto impedimento, per se vel procuratorem petere pallium, alias privatur commissa sibi dignitate; ad num. 13. - 14. Ante receptionem pallii non licet archiepiscopo, quamvis sit consecratus in episcopum, imo etiamsi possessionem acceperit, nec se archiepiscopum nominare, nec eos actus exercere qui sunt iurisdictionis maioris, quos non ut simplex episcopus, sed tanquam archiepiscopus facere videtur; ut convocare concilium, visitare provinciam, et huiusmodi. - 15. Potest tamen archiepiscopus confirmatus ante receptum pallium ea quae sunt ordinis episcopalis demandare suis suffraganeis qui licite de eius mandato possunt talia exercere. - 16. Si vero archiepiscopus iam consecratus in episcopum ante receptum pallium faciat ea quae sibi proveniunt ex pallio circa potestatem ordinis et chrismatis, etc., tunc ipsa sint valida, sed archiepiscopus peccat contra canones et iura. - 17. Papa in omnibus missarum solemniis semper et ubique locorum utitur pallio. - 18. Archiepiscopi tamen, primates, patriarchae et alii quibus pallium concessum est, eo nec semper nec ubique, sed in ecclesia tantum suae respectivae dioecesis et provinciae, et certis tantum diebus uti debent. - 19. Et isti possunt etiam uti pallio in ecclesiis exemptis. - 20. Dies quibus ipsi pallio uti possunt generaliter enumerantur. - 21. Particulariter tamen sunt attendendi dies in cuiusque privilegiis expressi. - 22. Archiepiscopi et alii ius pallii habentes nequeunt eo uti extra missarum solemnia. - 23. Nec etiam pallio uti possunt extra ecclesiam. - 24. Unde si sub papilione seu tentorio in castris, aut in domo privata extra ecclesiam, propter necessitatem archiepiscopus, vel alius palliatus celebret, pallio uti non potest. - 25. Sicuti nec etiam si processionaliter, aut alio modo ab ecclesia exeat. - 26. Secundum Glossam et alios archiepiscopus etiam in synodo uti potest pallio; ad n. 27. - 28. Probabile etiam est, si altare portatile ob populi multitudinem, quam ecclesia capere non possit, prae foribus eius exstruatur, archiepiscopum in eo solemniter cum pallio celebrare posse. - 29. In hac tamen re spectandum est quae sit cuiusque ecclesiae consuetudo. - 30. Archiepiscopi et alii ius pallii habentes nequeunt sine speciali privilegio Papae uti pallio in aliena provincia, neque de consensu eius ad quem spectat ecclesia vel provincia. - 31. Imo neque pallio uti possunt ibi, etiamsi adsit generalis regni consuetudo. - 32. Et licet ibi pontifex concedat tali archiepiscopo ut pro consecrandis suis suffraganeis, vel clericis ordinandis possit uti pallio in ecclesia et provincia aliena de consensu eius, ad quem pertinet ecclesia, hoc tamen est ex speciali privilegio ipsi soli propter specialia motiva concesso; unde sine nova gratia pontificis non debet extendi ad alios. - 33. Tria requiruntur ut archiepiscopus possit uti pallio in aliena dioecesi et provincia, et assignantur. - 34. Archiepiscopus et alii ius pallii habentes possunt tam in sua quam in aliena dioecesi et provincia privatim celebrare sine pallio. - 35. Sic etiam possunt, imo debent, secluso speciali privilegio, celebrare sine pallio in missis defunctorum. - 36. Archiepiscopus nequit alteri archiepiscopo pallium commodare. - 37. Pallium est privilegium personale, adeoque debet sequi personam usque ad mortem, et cum ea sepeliri. - 38. Sic archiepiscopus translatus ad alium archiepiscopatum non potest uti pallio priore, sed debet obtinere novum pallium. - 39. Et in secunda ecclesia non poterit archiepiscopus uti nisi pallio secundo sibi concesso contemplatione illius secundae ecclesiae. - 40. Archiepiscopus mortuus vestiri debet pallio posterius accepto pro secunda ecclesia, et alterum acceptum pro prima ecclesia debet supponi eius capiti. - 41. Dato quod archiepiscopus retineat duos archiepiscopatus simul et semel, debet habere duo pallia, unum pro unaquaque ecclesia. - 42. Archiepiscopus qui renuntiavit archiepiscopatui, non potest amplius in illa provincia, neque alibi uti pallio, quamvis transferatur ad ecclesiam episcopalem. - 43. Imo archiepiscopus, qui sponte sua suo se archiepiscopatu abdicavit, si iterum ad eamdem ecclesiam eligatur, alio indiget pallio. - 44. Sicut etiam archiepiscopus, qui semel habuit pallium unius archiepiscopatus, si ab illo ad alium transferatur iterumque redeat ad priorem, indiget novo pallio. - 45. Archiepiscopus vero si perdat pallium a papa acceptum, vel casu igne comburatur, poterit absque illo pontificalia munia exercere, donec aliud obtineat pallium, sicuti in tali casu petere tenetur. - 46. Pallium concessum et non traditum archiepiscopo, cum non possit eo amplius uti, est comburendum, et cineres in sacrario ponendi. - 47-50. De origine pallii. - 51. Quo tempore ab imperatoribus ad pontificem et patriarchas usus pallii transierit incompertum est. - 52. Tempore S. Gregorii tam in Latina quam Graeca Ecclesia pallium in usu fuit. - 53. Antiquitus summi pontifices pallium aliis non communicabant, nisi prius obtento imperatorum assensu. - 54. Verum postea eiusmodi ornamentum iure suo summi pontifices archiepiscopis conferre coeperunt. - 55. Utrum pallii origo ab imperatoribus sit repetenda. - 56. Coniectura Baronii et Gagliardi. - 57. Quis pallii auctor. - 58. Olim non omnibus archiepiscopis pallii honor conferebatur. - 59. Episcopus suffraganeus pallio insignitus non subtrahitur iurisdictioni archiepiscopi.

1 Pallium est praecipuum archiepiscoporum insigne, seu ornamentum de corpore beati Petri sumptum, in quo pastoralis officii plenitudo cum archiepiscopalis nominis appellatione ipsis

a Papa confertur. Colligitur ex cap. *Significasti*, 4, de Electione, § *Cum igitur*, et cap. *Nisi speciali*, 3, de Auctoritate et usu pallii, et sic Hostiensis, in Summa huius tituli, num. 1: Engel, et alii passim cum Glossa, in Rubrica
2 huius tituli. Dicitur autem *pallium de corpore beati Petri sumptum*, quia benedicitur et consecratur a papa super altare S. Petri, et de ipso altari accipitur ab eo qui ipso debet uti, vel per se, si sit praesens, vel per procuratores, si sit absens, et sic assumitur de corpore beati Petri, ut praecisis terminis dicit Glossa, in cit. cap. *Significasti*, verb. *Corpore assumuntur*, et ut clare habetur etiam ex ipsomet textu istis verbis: *Cum igitur a Sede Apostolica nostrae insignia dignitatis exigitis, quae de beati Petri*
3 *tantum corpore assumuntur*. Vel dicitur *de corpore beati Petri sumptum*, quia significat veluti particulam pontificiae potestatis, quae plenarie ex Christi concessione residet in beato Petro, eiusque legitimis successoribus, et partialiter ex Papae indulto medio pallio communicatur aliis, ut deducitur ex cit. cap. *Significasti*; nam alii praelati inferiores Papa non sunt vocati in plenitudinem, sed solum in partem sollicitudinis pastoralis, ut expresse dicitur in cap. *Ad honorem*, 4, hoc tit., § fin., his verbis: *Quoniam vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis*, et clarissime etiam in cap. *Qui se*, 12, caus. 2, quaest. 6, his verbis: *Ipsa namque Ecclesia, quae prima est, ita reliquis ecclesiis vices suas credit largiendas, ut in partem sint vocatae sollicitudi-*
4 *nis, non in plenitudinem potestatis*. Vel dicitur *de corpore beati Petri sumptum*, quia a solo Romano Pontifice propria auctoritate pallium confertur, ab aliis vero non nisi ex privilegio eiusdem, ut notat Abbas, in cit. cap. *Signifi-*
5 *casti*, num. 9. Dicitur: *In quo pastoralis officii plenitudo cum archiepiscopalis nominis appellatione confertur*; quia sicut Episcopus non habet plenum ius in suo episcopatu antequam consecratus sit, ita neque archiepiscopus plenum ius habet in sua provincia, priusquam pallium recipiat, adeo ut ante pallii receptionem non possit se appellare archiepiscopum; cap. *Nisi specialis*, 3, hoc tit. ibi: *Non tamen deberet se archiepiscopum appellare, priusquam a nobis pallium suscepisset, in quo pontificalis officii plenitudo cum archiepiscopalis nominis appellatione confertur*, et Glossa ibi, verb. *Nominis*, his verbis: *Et ita licet consecratus sit in episcopum, non est appellandus archiepisco-*
6 *pus ante pallii receptionem*. Imo archiepiscopus, quamvis sit consecratus in episcopum, nequit multa exercere ante receptionem pallii, ut infra videbitur.

7 In primis tamen non erit abs re ad uberiorem omnium notitiam hic adducere modum quo pallium ipsum conficitur et traditur, prout adducitur a variis, et signanter a Christophoro Marcello Corcyrensi archiepiscopo, in Caeremoniali Rom., lib. I, sect. 10, c. 8, his verbis: « Cura conficiendorum et conservandorum palliorum ad subdiaconos apostolicos pertinet, qui ex lana munda et alba illa hoc pacto conficiunt. Sanctimoniales monasterii Sanctae Agnetis, vel religiosi qui sunt in illa ecclesia, offerunt quotannis agnos duos albos super altare illius ecclesiae in die festivitatis S. Agnetis, dum in missa solemni cantatur *Agnus Dei*, qui agni recipiuntur a duobus canonicis ecclesiae Lateranensis, et ab eis postea consignantur subdiaconis apostolicis, qui agnos ipsos in pascua mittunt, quoad veniat tempus opportunum ipsos tondendi. Tempore opportuno advento, ex his agnis lana tondetur, quae mixta cum alia lana alba, et pariter munda, reducitur in filum, ex quo pallia huiusmodi contexuntur; latitudine digitorum trium redacta in orbem quatuor crucibus nigris, aut purpureis intexta, ita ut velut stolae sacerdotales humeros praesulum ambiant a pectore et renibus particulam pendentem habentia longitudinis palmi, et semis, et in eorum extremitatibus laminas plumbeas tenues ad parem latitudinem in fine orbiculatas nigro serico textas, insutas supra pendentes particulas ante, et post, et super humeros utrosque. Sic confecta pallia per subdiaconos, portantur ad basilicam principis apostolorum, et per canonicos basilicae ponuntur super corpora Petri et Pauli apostolorum sub altari maiore, ubi factis ex more vigiliis, illa per noctem dimittunt; deinde restituunt subdiaconis, qui in loco honesto ea conservant.

« Usus autem pallii huiusmodi antiquissimus 8
est, et a Lino pontifice, Petri apostoli immediato successore, habuit originem; ita enim scriptum legimus a Maximo episcopo, in homil. de veste sacerdotali: *In lege gratiae antiquum est illud nostrum ephod* (id est pallium), *quod nostri patriarchae arbitrantur a Lino post Petrum secundo Romano pontifice institutum, et in singulare potestatis privilegium nostris primis praesulibus datum*. Et Eusebius Caesariensis, in sermone de Epiphania scribit: *Nihil antiquius veste illa sacerdotali praesulis nostri, quae illi vesti de Veteri Testamento successit bysso auroque contextae; qua in signum plenissimae potestatis primus Linus amictus est, cui ad typum dedit, et nomen, ut a veteribus accepimus scriptoribus, quam appellavit et pallium.*

« Cum autem aliquis praelatus indiget pal- 9
lio, illud primo per quempiam ex advocatis consistorialibus, procuratorem ab eo ad hoc specialiter constitutum, a summo pontifice in consistorio instanter, instantius, et instantissime petitur. Pontifex, excluso advocato, exquirit patrum sententias, an dandum sit pallium, deinde committit priori diaconorum cardinalium, ut pallium praelato, vel eius procuratori assignet:

expediuntur super ea re litterae apostolicae in forma consueta, et primus diaconorum cardinalium designat locum et diem, ubi et in quo pallium consignare debeat. Id plerumque fieri solet in domo ipsius cardinalis in sua capella; interdum autem in ecclesia S. Petri, et super maius altare, et valde condecenter, maxime pro maximis ecclesiis et ultramontanis. Statuta die praelatus, si est praesens, vel eius procurator in absentia cum speciali mandato venit ad locum ordinatum. Adsunt dominus primus diaconorum cardinalium, et subdiaconus apostolicus cum ipso pallio, qui pallium explicat super medium altaris. Praelatus si est praesens, indutus super rochettum, sive superpelliceum planeta genuflexus in gradu altaris, ante priorem diaconorum stantem in cornu dextro altaris, ubi legitur Evangelium, petit sibi dari, et consignari pallium, his verbis: *Ego N. electus ecclesiae N. instanter, instantius, et instantissime peto mihi tradi et assignari pallium de corpore B. Petri sumptum, in quo est plenitudo pontificalis officii.* Tunc dominus primus diaconorum accipiens pallium de altari imponit illud super humeros praelati genuflexi dicens: *Ad honorem omnipotentis Dei, et B. Mariae semper Virginis, atque beatorum apostolorum Petri et Pauli, nec non ecclesiae N. tibi commissae, tradimus tibi pallium de corpore B. Petri sumptum, in quo est plenitudo pontificalis officii cum patriarchalis, vel archiepiscopalis nominis appellatione, ut utaris eo intra ecclesiam tuam certis diebus qui exprimuntur in privilegiis ab Apostolica Sede concessis. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.* Et illud cum subdiacono aptat, non tamen infigit spinulas, et recipit illum ad osculum pacis. Demum clericus caeremoniarum extrahit illi pallium, et advocatis testibus, rogat se de illo actu, plicat pallium, et illud portat ad dictum praelatum, vel illud servat in loco sacro, quoad praelatus recedat, et tunc dat illi pallium cum publico instrumento.

10 « Si autem pallium tradendum sit procuratori in absentia praelati, procurator indutus superpelliceo genuflectit, ut de praelato diximus, et petit pallium, et iurat in hanc formam: *Ego N. procurator, et procuratorio nomine, et pro parte Rev. in Christo Patris et Domini, Domini N. electi ecclesiae N. instanter, instantius, et instantisssime peto mihi tradi, et assignari pallium de corpore B. Petri sumptum, in quo est plenitudo pontificalis officii, et promitto illud reverenter portare eidem Rev. Patri D. N., nec pernoctabo in aliquo loco, nisi una nocte tantum, nisi praepeditus fuero legitime, et tunc in cathedrali ipsius, et si non fuerit cathedralis, in collegiata, et si non fuerit collegiata, in parochiali ecclesia remittam, et honorifice reponam, sic me Deus adiuvet, et haec sancta Dei Evangelia.* Diaconus autem cardinalis accipiens pallium de altari imponit illud super humeros procuratoris dicens: *Ad honorem omnipotentis Dei, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, et domini nostri Papae, ac Sanctae Rom. Eccl. assigno tibi pallium de corpore B. Petri sumptum, in quo est plenitudo officii cum archiepiscop. nominis appellatione, nomine, et pro parte Rev. in Christo Patris DD. nostri N. et Ecclesiae N. ad quam electus est, ut eo utatur intra ecclesiam suam certis diebus qui exprimuntur in privilegiis ab Apostol. Sede concessis. In nomine Patris,* etc. Et in fine procurator osculatur illi manum, et rogat clericum caeremoniarum, et petit instrumentum; clericus extrahit illi pallium, plicat, et reportat, et conservat in loco sacro, quousque procurator sit discessurus, et tunc dat illi pallium et instrumentum in publica forma.

« Qui pallium sunt recepturi, postquam fuit 11
petitum in consistorio, et concessum, componunt primum cum subdiaconis, nam illi, ut supra diximus, tenent pallia: et isti accipiunt secundum valorem et taxam ecclesiae aliquando plus, aliquando minus pro centenario. Clerici caeremoniarum et ipsi ratione officii sui et instrumenti, mercedem suam exigunt ad proportionem taxae et valoris ecclesiarum, non tamen tantum quantum subdiaconi. Solent etiam qui pallium accipiunt dare dono duo birreta diacono cardinali, et totidem suis camerariis. » At circa hoc, et de quota nihil firmi statutum legitur, adeoque standum consuetudini et praxi pro qualibet differentia temporum et aliarum circumstantiarum; et haec de pallii occurrentibus caeremoniis dicta sufficiant.

Archiepiscopus, et quilibet alius cui pallii 12
ius competit, debet intra tres menses a die consecrationis, si ante non fuit consecratus, vel a die confirmationis, si iam ante fuit consecratus, cessante iusto impedimento, per se vel procuratorem petere pallium, alias privatur commissa sibi dignitate; cap. *Quoniam*, 1, dist. 100, ubi sic praecise dicitur: *Placuit ut quisque metropolitanus ultra tres menses consecrationis suae ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum ad Apostolicam Sedem non miserit, commissa sibi careat dignitate. Sitque metropolitanis aliis licentia post secundam et tertiam commonitionem, viduatis ecclesiis cum consilio Romani pontificis ordinando episcopos subvenire;* et clarissime in eius summario: *Infra tres menses fidem suam exponere, et pallium postulare a Romana Ecclesia quisque metropolitanus studeat.* Hodie vero ex Tridentino, 13
sess. 7, cap. 9, alii tres menses dantur ad petendam consecrationem; qui etiam ad petendum pallium consequenter dari censentur; Barbosa, lib. I Iuris eccles., cap. 7, n. 115. Ante 14
receptionem pallii non licet archiepiscopo, quamvis sit consecratus in episcopum, imo etiamsi possessionem acceperit, nec se archie-

piscopum nominare, ut etiam diximus num. 5, nec eos actus exercere qui sunt iurisdictionis maioris; quos non ut simplex episcopus, sed tanquam archiepiscopus facere videtur, ut convocare concilium, visitare provinciam, et huiusmodi, textu expresso in cap. *Quod sicuti*, 28, de Electione, his verbis: *Praeterea, cum non liceat archiepiscopo sine pallio convocare concilium, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare clericos, et episcopos consecrare, multum profecto praesumit, qui antequam impetret pallium, clericos ordinare festinat; cum id non tanquam simplex episcopus, sed tanquam archiepiscopus facere videatur.* Potest tamen archiepiscopus confirmatus ante receptum pallium ea quae sunt ordinis episcopalis demandare suis suffraganeis, qui licite de eius mandato possunt talia exercere, textu claro in cap. *Suffraganeis*, 11, de Electione, his verbis: *Suffraganeis alicuius metropolitani, ad mandatum ipsius post confirmationem electionis suae, etsi pallium non receperit, licitum est electum, qui ad eius iurisdictionem pertinet, consecrare.* Si vero archiepiscopus iam consecratus in episcopum ante receptum pallium faciat ea quae sibi proveniunt ex pallio circa potestatem ordinis et chrismatis, et caetera, tunc ipsa sunt valida, sed archiepiscopus peccat contra canones et iura, et per hoc fuit dictum supra, quod *ante receptum pallium non licet archiepiscopo*, etc., non autem quod non possit; Azorius, Institut. moral., part. II, lib. III, cap. 34, quaest. 6; Barbosa, lib. I Iuris eccles., cap. 7, n. 17, et alii.

17 Quamvis papa in omnibus missarum solemniis semper et ubique locorum pallio utatur, quia assumptus est in plenitudinem ecclesiasticae potestatis, quae per pallium significatur, cit. cap. *Ad honorem*, 4, et quam habet in tota Ecclesia Catholica; cap. *Cuncta*, 17, et cap. 18 *Per principalem*, 21, caus. 9, quaest. 3, archiepiscopi tamen, primates, patriarchae, et alii quibus pallium concessum est, ut episcopus Ostiensis, Papiensis, Lucensis, Bambergensis, Quinque-Ecclesiensis, et omnes qui sunt hoc privilegio muniti, eo nec semper, nec ubique, sed in ecclesia tantum suae respective dioecesis, et provinciae et certis tantum diebus uti debent, quoniam in partem sollicitudinis, et non in plenitudinem potestatis, sunt vocati, textu expresso in cap. *Ad honorem*, 4, de Auctorit. et usu pallii, et cap. *Ex tuarum*, 5, cap. *Cum sis*, 6, eodem titulo, et cap. *Pallium*, 6, dist. 100. 19 Et isti possunt etiam pallio uti in ecclesiis exemptis: *Clem.* cap. *Archiepiscopo*, 2, de Privilegiis, et Glossa ibi, verb. *Pontificalibus;* et Barbosa, lib. I Iuris eccles., cap. 7, num. 195, 20 cum multis aliis ibi citatis. Dies autem quibus ipsi pallio uti possunt, generaliter enumerantur a Glossa, in cit. cap. *Ad honorem*, 4, hoc tit., et partim ab Hostiensi, in Summa, hoc tit., num. 5, et sunt Nativitas Domini, festivitas S. Ioannis, et S. Stephani, Circumcisio Domini, Epiphania, Dominica Palmarum, Coena Domini, sabbatum sanctum, tres dies Resurrectionis, Ascensio Domini, tres dies Pentecostes, festivitas S. Ioannis Baptistae, et omnium apostolorum, quatuor festivitates Beatae Mariae Virginis, S. Michaelis, et omnium sanctorum, dies dedicationis ecclesiarum, consecrationis episcoporum, ordinationis clericorum, et dies anniversarius ipsius palliati, atque festivitates principales suae ecclesiae cathedralis. Particula- 21
riter tamen sunt attendendi dies in cuiusque privilegiis expressi; cap. *Quia nos*, 7, de Auctorit. et usu pallii, his verbis: *Non debes semper celebrare cum pallio, sed diebus illis duntaxat, qui in Ecclesiae tuae privilegiis sunt expressi.*

Archiepiscopi, et alii ius pallii habentes ne- 22
queunt uti pallio extra missarum solemnia; cap. *Ad honorem*, 4, hoc tit., ibi: *In missarum solemniis;* cap. *Pallium*, 6, dist. 100, ibi: *Pallium tibi transmisimus, quo fraternitas tua intra tuam ecclesiam ad sola missarum solemnia utatur;* et clarissime in eius summario, sic: *Non nisi ad missarum solemnia archiepiscopo uti pallio licet;* et c. *Contra*, 8, eadem dist. 100, ibi: *Illud, frater charissime, non putamus tibi ignotum, quod pene de nullo metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum extra missarum tempus usum sibi pallii vindicasse.* Nec etiam pallio uti possunt extra ecclesiam; 23
c. *Cum super*, hoc tit. Unde si sub papilione 24
seu tentorio in castris, aut in domo privata extra ecclesiam propter necessitatem, archiepiscopus, vel alius palliatus celebret, pallio uti non potest; Glossa, marg., in cap. *Cum sis*, 6, hoc tit.; Ioannes Andreas, num. 3. Sicuti nec 25
etiam si processionaliter, aut alio modo ab ecclesia exeat, textu expresso in cap. *Cum super*, 1, eod. tit., his verbis: *Si vero te sacris indutum vestibus ecclesia processionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc tuo pallio minime uti debes.* Glossa tamen, in cap. *Pallium*, 26
6, dist. 50, dicit quod archiepiscopus etiam in synodo uti possit pallio; quod ipsum etiam videtur colligi ex cap. *Quod sicut*, 28, de Electione, § *Praeterea*, ubi dicitur quod *non licet archiepiscopo sine pallio convocare concilium.* Et quod *archiepiscopus possit uti pallio in sy-* 27
nodo tenet Petra tom. V, in const. 3 Pii II, sect. unica, num. 29, et num. 32, ubi dicit: *Benedictum XIII ante pontificatum semper usum fuisse pallio in synodis provincialibus celebratis in ecclesia Benevent. et S. Carolum in ecclesia Mediol.* Sicuti etiam probabile est, 28
si altare portatile ob populi multitudinem, quam ecclesia capere non possit prae foribus eius exstruatur, archiepiscopum in eo solemniter cum pallio celebrare posse, quia, ut recte dicit Pirhing, hoc tit., num. 10, non solet ha-

beri ratio eius, quod per accidens in aliquo casu contingit, et cum talis celebratio substituatur in locum eius quae in ecclesia fieri deberet, consequenter iisdem privilegiis gaudere
29 debet. In hac tamen re spectandum est quae sit cuiusque ecclesiae consuetudo; Layman, in cap. *Cum sis,* 6, hoc tit., n. 2; Pirhing, loco cit., et alii.

30 Archiepiscopi, et alii ius pallii habentes nequeunt sine speciali privilegio papae uti pallio in aliena provincia, neque de consensu eius ad quem spectat ecclesia et provincia; cap. *Cum super,* 1, hoc tit, ubi usus pallii restringitur et conceditur archiepiscopo duntaxat in sua ecclesia, ibi: *Tradimus tibi pallium, ut eo infra ecclesiam tuam utaris; quod ita intelligitur, videlicet infra quamlibet ecclesiam provinciae tibi commissae:* et clarissime in eius summario sic: *Intra quamlibet ecclesiam provinciae suae archiepiscopus pallio uti potest, sed extra*
31 *non potest.* Imo neque pallio ibi uti possunt, etiamsi adsit generalis regni consuetudo; cap. *Ex tuarum,* 5, hoc tit., ubi Innocentius III rescribens archiepiscopo Compostellano declarat quod *talis consuetudo dicenda sit potius corruptela.* Et in eius summario expresse dicitur: *Archiepiscopus extra suam provinciam pallio uti non potest, etiamsi hoc habeat consuetudo.*
32 Et licet ibi pontifex concedat tali archiepiscopo, ut pro consecrandis suis suffraganeis, vel clericis ordinandis, possit uti pallio in ecclesia et provincia aliena, de consensu eius ad quem pertinet ecclesia, hoc tamen est ex speciali privilegio ipsi soli propter specialia motiva concesso, unde sine nova gratia pontificis non debet extendi ad alios, iuxta Gloss., in c. *Cum sis,* hoc tit., verb. *Ubicunque,* ubi dicit, quod archiepiscopus extra suam provinciam uti potest pallio *ubicunque, si habeat privilegium ad hoc, et ille ad cuius provinciam, vel dioecesim transit, id permittat secundum caput Ex tuarum.* Quam Glossam sequuntur doctores communiter, teste Rusaeo apud Barbos., lib. I Iu-
33 ris eccles., cap. 7, n. 108. Tria enim requiruntur, ut archiepiscopus possit uti pallio in aliena dioecesi et Provincia, ut colligitur ex cit. c. *Ex tuarum,* et notat ibi Host., in fine, et Abbas, num. 11, nempe privilegium papae, permissio eius ad quem spectat ecclesia, et ut una ex causis in textu expressis interveniat, ita ut uno horum deficiente, non possit uti pallio in aliena provincia, licet habeat plenissimam facultatem eius ad quem spectat ecclesia; quia cum hic pallium sine speciali papae privilegio dare non possit, neque usum illius concedere potest alteri in sua ecclesia, vel provincia sine speciali privilegio papae.

34 Archiepiscopi, et alii ius pallii habentes possunt tam in sua quam in aliena provincia et dioecesi privatim celebrare sine pallio; cap. *Quia nos,* 7, de Auctorit. et usu pallii, ibi: *Tam in tua quam in aliena dioecesi potes sine pallio et sandaliis celebrare, qui utique in tua dioecesi non debes semper celebrare cum pallio, sed diebus illis duntaxat, qui in ecclesiae tuae privilegiis sunt expressi;* et colligitur etiam ex cap. *Ad honorem,* 4, hoc titulo et cap. *Pallium,* 6, dist. 100, ubi circa usum pallii fit mentio tantum de missarum solemniis. Sic etiam pos- 35
sunt, imo debent, secluso speciali privilegio, celebrare sine pallio in missis defunctorum; cit. cap. *Quia nos,* 7, hoc titulo ibi: *Sicque soluta est quaestio, an sit licitum pro defunctis cum pallio celebrare,* et ibi Glossa, verb. *Quarta,* ubi sic habet: *Quia respicere debet privilegium suum, et si ibi continetur, quod possit celebrare cum pallio pro defunctis, ita observet secundum quod ibi continetur,* et ibi Innocent. et Abbas, n. 3 et 6.

Archiepiscopus nequit alteri archiepiscopo 36
pallium suum commodare; cap. *Ad hoc,* 2, hoc tit., ibi: *Ad hoc quod quaesitum est a nobis ex parte tua, utrum liceat tibi pallium tuum metropolitano alteri accommodare... Respondemus, quod non videtur esse conveniens, ut pallium tuum alienis commodes, cum pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat (sicut tua novit discretio) sepeliri.* Et expresse habetur in huius summario: *Archiepiscopus alteri archiepiscopo pallium suum accommodare non potest.* Pallium enim, ut clare 37
deducitur ex ipso textu, est privilegium personale concessum personae cum restrictione ad locum, id est ad ecclesias propriae dioecesis, et provinciae, adeoque debet sequi personam usque ad mortem, et cum ea sepeliri. Sic ar- 38
chiepiscopus translatus ad alium archiepiscopatum, non potest uti priore pallio, sed debet obtinere novum pallium; cap. *Bonae memoriae,* 4, de Postulation. praelatorum, in fine, ibi: *A vinculo quo tenebatur Coloccensis Ecclesia, absolventes, ad metropolim Strigoniensem transferimus, et ei licentiam tribuimus transeundi pallium* (nota: erat enim utraque ecclesia archiepiscopalis), *pallium ei ad nomen et usum eiusdem ecclesiae transmissuri,* et Glossa, ibi dicens quod *pallium datur personae, sed contemplatione loci,* adeoque mutando locum seu ecclesiam, debet et mutari pallium. Et in se- 39
cunda ecclesia non poterit archiepiscopus uti nisi pallio secundo sibi concesso contemplatione illius secundae ecclesiae; licet secum possit et debeat asportare etiam primum pallium (cum pallium, ex cit. cap. *Ad hoc,* 2, hoc tit., sequatur personam usque ad mortem, et debeat cum ea sepeliri) ad hoc, ut possit cum utro- 40
que sepeliri. Ita tamen ut mortuus archiepiscopus vestiatur pallio posterius accepto pro secunda ecclesia, et alterum acceptum pro prima ecclesia supponatur capiti eius, ut docent Innocent., Hostiens., Abbas, in cit. cap. *Ad hoc,* 4, hoc tit., n. 2, et alii passim. Et dato quod 41

archiepiscopus retineat duos archiepiscopatus simul et semel, debet habere duo pallia, unum pro unaquaque ecclesia, uti accidit in cardinali de Iudice, qui cum esset archiepiscopus Montis Regalis, optavit episcopatum Ostiensem, qui gaudet privilegio pallii, et etiam pro hac ecclesia recepit pallium a Bened. XIII; Petra, in constitut. 3 Pii II, n. 39, in fine.

42 Archiepiscopus qui renuntiavit archiepiscopatui non potest amplius in illa provincia, neque alibi, uti pallio, quamvis transferatur ad ecclesiam episcopalem; cap. *Ad supplicationem*, de renuntiatione, ubi Innocent. III de archiepiscopo Ragusiensi, qui ob mortis periculum renuntiaverat archiepiscopatui, et fuerat translatus ad ecclesiam episcopalem sic statuit: *Cui concessimus, ut in ipso episcopatu absque usu pallii officium episcopale valeat exercere;* et sic expresse decrevit Sacra Congreg. Rit., in
43 Maioricen. 16 Octob. 1604. Imo archiepiscopus, qui sponte sua se suo archiepiscopatu abdicaverit, si iterum ad eamdem ecclesiam eligatur,
44 alio indiget pallio; sicuti etiam archiepiscopus, qui semel habuit pallium unius archiepiscopatus, si ab illo ad alium transferatur, iterumque redeat ad priorem, indiget novo pallio; Petra, tom. V, in constit. 3 Pii II, num. 34; Rodericus a Cunha, in compend. ad cap. *Pallium*, 6, dist. 100; Diana, Moral. resolut., part. I, tract. 6, resolut. 37, vers. Notandum est; Barbosa, lib. I Iuris eccl., c. 7, n. 122
45 et seqq. Archiepiscopus vero, si perdat pallium a Papa acceptum, vel casu igne comburatur, poterit absque illo pontificalia munia exercere, donec aliud obtineat pallium, sicuti in tali casu petere tenetur; Petra, loco cit., num. 38, et
46 doctores mox citati. Pallium concessum, et non traditum archiepiscopo, cum non possit eo amplius uti, est comburendum, et cineres in sacrario ponendi; Sacr. Congr. Rit., in causa Urbis *Subdiaconorum*, 4 Maii 1606.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Egregie fallitur auctor originem pallii, n. 8, 47
ab usque temporibus apostolorum repetendo.
Pro comperto enim, exploratoque habetur apud 48
omnes magnae notae, ac emunctioris naris viros,
quod pallium fuerit primitus ornamentum im-
periale, quo forsan imperatores gentiles ute- 49
bantur ad indicandam pontificiam potestatem
quam una cum caeteris maioribus reipublicae
liberae dignitatibus usurparunt. Imperatores 50
vero Christiani fuere, qui ad episcopalem ordi-
nem in ecclesia cohonestandum, ipsum primo
impertiti fuerunt summo pontifici, ac patriar-
chis, tum metropolitanis, et demum etiam
aliis episcopis.

Quo vero tempore, et a quibusnam imperato- 51
toribus fuerit primum huiusmodi ornamentum
summo pontifici, caeterisque patriarchis com-
municatum, hactenus incompertum est [1].

Illud tamen certum est, tempore Sancti Gre- 52
gorii et Iustiniani imperatoris, tam in Ecclesia
Latina quam in Ecclesia Graeca, pallium in
usu fuisse; ut manifestissima res est ex illius
epistolis, (quarum plura fragmenta refert Grat.,
dist. 100,) atque ex novellis laudati imperatoris
Constitutionibus.

Manifestum insuper ex S. Gregorii epistolis 53
est, quod ipsi quoque summi pontifices diu
ab initio eiusmodi ornamentum tanquam ex
munificentia et pietate imperatorum profectum,
non aliter communicarent aliis, quam prius
obtento illorum assensu [2].

Verum posterioribus temporibus eiusmodi 54
ornamentum iure suo summi pontifices conferre
archiepiscopis coeperunt; sed non eadem pror-
sus forma et solemnibus quibus nunc utitur

[1] Ac porro erit. Nam, inquit Garnerius in App. ad No., cap. IV libri Diurni, num. 18, imperialium haec vestium concessio, unde facta Orientalibus patriarchis habetur? unde Romanis, nisi forte ex conclamata illa donatione Constantini facta Sylvestro? Cantelius quoque, in Historia metropolitanarum urbium, part. I, diss. 3, cap. 2, imo et Ruinartius, in dissert. de *Pallio* archiepiscopali, licet non eamdem viam ineant, in illud conspirant, pallium ab imperatoribus originem nequaquam duxisse: ut dubitari merito possit, an vere, n. 48 ad 50, dictum fuerit « pro comperto, exploratoque haberi apud omnes magnae notae, ac emunctioris naris viros, imperatores Christianos pallium primo impertitos fuisse summo Pontifici ». etc.

[2] Achilleum hoc est Petri de Marca, caeterorumque, qui eum sequuntur, argumentum. Infringitur tamen non difficulter. Sexcentis plus minus diversarum et regionum, et gentium episcopis, inquit doctus vir Cantelius, l. c., n. 13, datum a Romanis praesulibus pallium est; pro iis omnibus, si Auxanium et Aurelianum Arelatenses episcopos, ac Syagrium Augustodunensem exceperis, quaesiti ab imperatore consensus ne ullum quidem exstat vestigium. Cuius ergo hominis est, quod semel tantum, atque iterum factum est, id non casu aliquo, sed *certa lege* factum esse contendere, indeque dandi pallii potestatem asserere imperatoribus? Quid vero si longe verosimillima afferri ratio possit, cur pro duobus illis Arelatensibus episcopis a Iustiniano Vigilius papa, a Mauritio S. Gregorius pro Syagrio consensum petierint? Potest enim vero, eaque est quam Cantelius et Garnerius, atque ex hoc Ruinartius l. c., proferunt. Reddo Garnerii verba, n. 17. « Quoniam sexto, septimoque saeculo mittebatur pallium episcopis, etiam extra imperii ditionem positis, factum est ut quo tempore summi pontifices pene servirent sub exarchis, imperatoribusque, eoque suspicaciores forent exarchi, ac imperatores, quod vix Romae dominatum retinerent, adversus invadentes aliarum gentium reges, factum, inquam, est, ut pontifices cum pallium mitterent, consensum imperatoris expeterent, ne ea de causa oriretur suspicio affectati aliunde praesidii. Ita Vigilius Iustiniani, ita Gregorius Magnus Mauritii consensum poposcit: gemebat enim sub Theodorae, Iustinianique serviliter uxori tyrannide Vigilius, et Gregorius exarchi calumnias conviciaque imperatoris patiebatur. Neuter scilicet, pro sua prudentia, volebat animos hominum quaerentium rixas tangere vel levissima suspicione societatis initae cum regibus Childeberto, Theodorico, et Theodeberto II. » Hactenus Garnerius. Vid. etiam Ruinartium, qui et hanc Garnerii coniecturam *p.* 414 confirmat, et novam praeterea rationem addit, qua Petri de Marca argumento satisfieri posse nemo cordatus inficiabitur. (EDIT. BARBIELL.)

Ecclesia. Quae quidem omnia singillatim hic expendere longum esset; unde ut de Pallii forma, materia, et usu, antiquitus tam in Ecclesia Graeca, quam Latina receptis, consule Thomassinum, qui totam rem fuse et erudite persequitur, Vet. et Nov. discipl., part. I, lib. II, c. 53 et seqq. usque ad 57. Adde Van Espen, Iur. eccl. univers., part. I, tit. 19, cap. 5, et Bohemer., in *Decret*, lib. I, tit. 8 per tot., qui tamen caute est legendus; in primis autem eruditissimam Dissertationem historico-canonicam de pallio Ioannis Gaspari Barthel, Herbipoli, seu potius Romae, anno 1743 secundo editam, in qua res antea obscura mirum in modum illustratur. De hodierna vero Ecclesiae disciplina fuse disserit auctor.

ADDITIONES CASINENSES.

55 Licet cum Ruinartio putemus pallium ducere originem potuisse ex imperatorum permissione, contendimus tamen nullo satis solido argumento probari posse pallii usum ab Imperatoribus esse repetendum. Re sane vera argumentum petitum ex diplomate Constantini Magni de denotatione Papae Sylvestro facta nullius est momenti. Omnes enim eruditi fictitium illud esse fatentur. Cum vero pallii usus in Ecclesia iam viguerit antequam diploma illud sub nomine Constantini fuerit conscriptum, apparet ex eiusdem antiquitate nihil afferri posse ad probandum pallii usum ab imperatoribus esse repetendum. Neque cum De Marca dicas, hanc Constantini donationem pro sincera diu esse habitam, ideoque qui genuinam admiserunt, eos pallium inter imperialia vestimenta connumerasse. Etenim pallii nomen nullibi occurrit in diplomate Constantini, in quo dicitur: *Phrygium et superhumerale, videlicet lorum, quod imperiale circumdare assolet collum* Sylvestro contulisse Constantinum. Hunc locum de pallio ecclesiastico interpretati sunt De Marca et Antonius de Dominis; sed quis non videt magnum esse inter haec duo discrimen: scilicet, plures olim genuinum illud diploma esse admiserunt, et pontificale pallium ab imperatoribus est repetendum? At si supposititia diplomata nihil conferunt ad probandum originem pallii ab imperatoribus esse ducendam, neque id probat argumentum petitum ex epistolis nonnullorum pontificum, vel ex eo quod necessario imperatoris consensus olim requirebatur ad pallii concessionem. Namque imprimis licet probari posset hunc consensum fuisse necessarium, non inde tamen sequeretur pallium revera imperiale ornamentum fuisse. Deinde prorsus negamus consensum imperatoris unquam fuisse ad hoc necessarium. Sane, uti notat Ioan. Garnerius S. I., dissert. de Usu pallii, Pelagius I mittens Sapaudo pallium, consensionem Iustiniani non postulavit, quia nulla erat suspicio affectati auxilii. Vigilius vero et Gregorius magnus imperatorum consensum petierunt, ne ullam calumniae occasionem praeberent, neve ullam oriret suspicio quod pontifices ad aliorum auxilium confugerent. De rescripto Valentiniani III, quod etiam nobis opponitur, et exstat penes Agnellum, lib. Pont., in Vita S. Maxim., videndi sunt Baron., ad an. 432; Schelestrat., Ant. Eccl., dist. 4; Noris, Diss. de syn. v; Christ. Lupus, Diss. 2, de Afric. Eccl.; Bacchinius, ad Agnelli lib.

Gagliardus, Inst. Iur. can., lib. I, tit. 17, 56
post Baronium tradit pallium ab Ecclesia inductum fuisse exemplo rationalis et superhumeralis, de quo Exodi XXVIII, 4, et quo solus summus pontifex utebatur. Sed quidquid de hac coniectura sentiendum sit, illud pro certo habemus, nullo solido argumento probare posse pallii originem ab imperatoribus esse repetendam.

Cum nequeat tempus assignari quo primum 57
pallii usus fuerit inductus, cumque nullum exstiterit tempus quo in Ecclesia hic usus non viguerit, merito statuendum videtur, semper constanterque pallium tum a patriarchis, tum a Romanis pontificibus fuisse adhibitum. Sane in Romana Ecclesia, anno 336, S. Marcus Papa Ostiensi episcopo pallium gerere permisit. Hinc nobis probabilis videtur sententia Ruperti, in lib. I, de Div. offic., c. 27, et August. Patritii, lib. I, sacror. Rit., qui Linum Petri successorem pallii faciunt auctorem. Pallium antiquitus non omnibus archiepiscopis pontifices conferre consueverunt, sed paucis, et forte iis qui vicarii apostolici eligebantur. Quapropter olim soli Arelatensi in Gallia, Hispalensi in Hispania, Salonitano in Dalmatia, Ravennati in Italia, Syracusano in Sicilia, Caralitano in Sardinia pallii privilegium tribuebatur; Bona, Rer. Litur. lib. I, c. 24. Saeculo octavo exeunte solummodo omnes archiepiscopi eo uti coeperunt; Mabill., Oper. post., tom. II, p. 457, c. 11. Episcopus suffraganeus pallio insignitus non subtrahitur hoc privilegio ab archiepiscopi iurisdictione; De Marca, de Concordia, lib. VII, cap. 23, n. 7; Thomassinus, de Benef., p. I, lib. II, cap. 56, num. 11.

ARCHIMANDRITA

Summarium.

1. Archimandrita unde sit dictus? - 2. Archimandrita in propria sui significatione idem est, ac abbas generalis, seu supremus aliorum ordinum. - 3. Archimandrita in rigoroso suo significatu in hoc differt ab abbate, quod abbas, ut sic, importat solum praeesse unico monasterio, archimandrita vero, ut sic, importat praeesse pluribus monasteriis. - 4. Abbas enim est solum pater, archimandrita vero est primus et princeps patrum. - 5. Hoc archimandritae nomen maxime in usu fuit apud Graecos in Oriente. - 6. In Italia vero

coepit in usum devenire anno 1094, quo Rogerius primus Siciliae rex quemdam Bartholomaeum monachis Basiliensibus praeficiendum duxit sub nomine archimandritae. - 7. Vicissitudine tamen temporum rebus in hac religione varie mutatis, fuit apostolica auctoritate statutum, ut, sicut adhuc impraesentiarum servatur in monasterio S. Salvatoris Messanae, in eo creetur commendatarius archimandrita praelatus saecularis cum omnibus fere proventibus, excepta alimonia pro monachis, et in eumdem praelatum translata est iurisdictio archimandritae. - 8. Iurisdictio et praeeminentia in loca et subditos dicti archimandritatus residet penes commendatarium ex brevi Urbani VII. - 9. Hic archimandritatus Messanensis est de iure patronatus regis, et in maxima veneratione habetur. - 10. In cappella pontificia habet usum rochetti et cappae, et sedet primus post episcopos. - 11. Palatium huius archimandritae habitantis in civitate Messanensi, etiam conductitium non fixum, non cohaerens alicui ecclesiae, concurrente legitima consuetudine, gaudet immunitate, quemadmodum gaudet palatium episcoporum. - 12. Idem archimandrita exercens iurisdictionem in suos subitos, potest procedere ad censuras et alias poenas iuxta sacros canones, et constitutiones apostolicas contra magistratus laicos, et alios quoscunque ipsum in exercitio dictae suae iurisdictionis perturbantes. - 13. Item familiares dicti archimandritae etiam ad tempus conducti, durante servitio, gaudent privilegio fori. - 14. Archimandrita Messanensis non tenetur ad personalem residentiam. - 15-20. De archimandritarum nominis etymologia et significatione. - 21, 22. De dignitate archimandritarum apud Graecos. - 23. Archimandritae a patriarchis promovebantur. - 24, 25. De diplomate Rogerii Sicil. regis ad archimandritam Messanensem, et quid inde colligendum. - 26. Alexander III Rogerii donationes confirmavit. - 27-29. Archimandrita Messanensis quid facere possit, vel non. - * 30. De archimandritis ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum. - 31. De Messanensi archimandrita, deque sua dioecesi. - 32. Erecto monasterio Salvatoris in commendam, quaenam fuerit archimandritae iurisdictio. - 33, 34. Controversiae inter archimandritam et priorem Sancti Salvatoris, nec non inter ipsum archimandritam et Messanensem archiepiscopum. - 35, 36. Compositio huiusmodi litigiorum, ex quo hodierna archimandritae iurisdictio quae sit ostenditur.

1 Archimandrita sic appellatur ex vocabulis Graecis *archos* et *mandra*, quae Latine idem sonant, ac *pater*, et *praelatus* omnium abba-
2 tum, qui sub eo existunt. Unde in propria sui significatione idem est ac abbas generalis seu supremus aliorum ordinum, et licet in ordine divi Basilii varii superiores locales particularium monasteriorum vocentur etiam archimandritae, sicuti superiores locales variarum religionum vocantur etiam abbates, cum archimandrita, et abbas idem sit, ut exponit Glossa, in epist. *Inter clara*, § *Manifestum igitur*, in verb. *Archimandrita*, cod. de Summa Trinit. et fide catholica; Fagnan., in cap. *Ut abbates*, n. 6, de
3 Aetate et qualitate praeficiendor.; tamen archimandrita in rigoroso suo sigificatu in hoc differt ab abbate, quod abbas, ut sic, importat praeesse unico monasterio, archimandrita vero, ut sic,
4 importat praeesse pluribus monasteriis. Abbas enim est solum pater; archimandrita vero est primus et princeps patrum, ut apud Rocchum Pyrrhum, in Histor. Sicil. sac., lib. IV, notitia Archimandritatus Messanae.

5 Hoc archimandritae nomen maxime in usu fuit apud Graecos in Oriente, et de eo fit mentio per Iustinianum, in l. *Reddentes*, § *Omnes vero*, cod. de Summ. Trinit., ibi: *Omnes vero sacerdotes sanctae, catholicae, atque apostolicae Ecclesiae, et reverendissimi archimandritae sanctorum monasteriorum;* et in concilio generali Ephesino, part. I, num. 3, nec non in Concilio Chalcedonensi, art. 1, in quo subscripserunt post episcopos viginti duo archimandritae.
5 In Italia vero coepit in usum devenire an. 1094, quo Rogerius primus, Siciliae rex, quemdam Bartholomaeum monachis Basiliensibus praeficiendum duxit sub nomine archimandritae, et exinde regum munificentia in Sicilia et Calabria variis auctis, et satis ditatis monasteriis eiusdem ordinis, omnes eorum abbates, seu locales superiores archimandritae subiiciebantur, eique singulis annis die 6 Augusti in festo S. Salvatoris cum suis monachis obedientiam praestabant. Vicissitudine tamen temporum rebus in 7
hac religione varie mutatis, fuit apostolica auctoritate statutum, ut, sicut adhuc impraesentiarum servatur in monasterio S. Salvatoris Messanae, in eo creetur commendatarius archimandrita praelatus saecularis cum omnibus fere proventibus, excepta alimonia pro monachis, et in eumdem praelatum translata est iurisdictio archimandritae, solumque retinent monachi instar canonicorum ecclesiae cathedralis, ut vicarium generalem capitularem monachum eiusdem instituti, vacante sede archimandritali, eligant, hocque privilegium alias per pontifices et reges concessum, nunc pro antiqui decoris monumento habent etiam ex declaratione Sacr. Congr., ut testatur Rocchus Pyrrhus eiusdem ordinis, in Vita S. Basilii; fol. 378.

Iurisdictio igitur et praeeminentia in loca et 8
subditos dicti archimandritatus residet penes commendatarium, ex brevi Urbani VIII, sub die 23 Februarii 1635, in quo declaratum fuit archimandritam commendatarium habere dioecesim propriam et distinctam, ac separatam a quavis alia dioecesi cum iurisdictione ordinaria, et quasi episcopali, et cognitione causarum civilium, et criminalium privative quoad archiepiscopos et episcopos; ac nullum alium superiorem habere quam Sedem Apostolicam: nec non cum facultate beneficia conferendi, pontificalia cum mitra gemmata, baculo pastorali, cruce pectorali, ac baldachino exercendi, benedictionem solemniter, vel private populo impertiendi, per vias crucem argenteam ante se per capellanum deferri faciendi, habendique erectum tribunal in civitate Messanae, ac ibi, et in quavis eius parte deputandi vicarium generalem, assessorem, advocatum, et procuratorem fiscalem, familiamque necessariam pro iustitia administranda, et iurisdictionem exercendi in suos subditos, deferendi

habitum violacei coloris ubique, cum rochetto
9 et mozzetta, aliaque ornamenta episcopalia. Hic archimandritatus Messanensis est de iure patronatus regis, et in maxima veneratione habetur.
10 In cappella pontificia habet usum rochetti et cappae: et sedet primus post episcopos, ut notavit Gaspar Servantius magister caeremoniarum Papae anno 1634, et Pignatel., tom. I, consult. 105, num. 24, et sic litteraliter Petra, in const. 6 Alexandri III, n. 15.

11 Palatium huius archimandritae habitantis in civitate Messanensi, etiam conductitium, non fixum, nec cohaerens alicui ecclesiae, concurrente legitima consuetudine, gaudet immunitate, quemadmodum gaudet palatium episcoporum in locis propriae iurisdictionis, licet non exerceat iurisdictionem, nisi in proprios subditos.

12 Secundo idem archimandrita exercens iurisdictionem in suos subditos, potest procedere ad censuras et alias poenas iuxta sacros canones et constitutiones apostolicas contra magistratus laicos et alios quoscunque ipsum in exercitio
13 dictae suae iurisdictionis perturbantes. Tertio familiares dicti archimandritae, etiam ad tempus conducti, durante servitio, gaudent privilegio fori, concurrente eadem legitima consuetudine; Sacr. Congr. Immunitatis, in una Messanensi 6 Novembris 1634, lib. II, decr. Paul., p. 221.

14 Archimandrita Messanensis non tenetur ad personalem residentiam, ex decr. Sacr. Congreg. Concilii responsivi ad sequens quaesitum: *An abbas commendatarius monasterii ordinis S. Basilii nullius provinciae Messanenis, archimandrita nuncupatus, iurisdictionem spiritualem et temporalem habens cum usu baculi et mitrae, non tamen curam aliquam regularem, nec sacramentalem monachorum, vel personarum saecularium, teneatur ad personalem residentiam, et maxime cum commendatarii hucusque non resederint, die 2 Aprilis 1646. Sacr. Congreg. eminentiss. cardinalium Concilii Tridentini interpretum post maturam discussionem censuit, ad personalem residentiam non teneri supradictum archimandritam commendatarium.* Sic refertur a Roccho Pyrrho, in dicta Notitia huius monasterii, fol. 42.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

15 Archimandritarum nomen ex Graecis vocabulis ἀρχὸς et μάνδρα originem duxisse, optime post alios advertit auctor n. 1. Ἀρχὸς enim Graece idem est ac *princeps, dux, is qui imperium obtinet;* μάνδρα *spelunca, cubile, grex* est, et etiam *monasterium* apud Gregorium Alexandrinum, in Vita B. Chrysost.; Dorotheum, doctr. 23; Nicephorum Callistum, lib. XIV, c. 51; Alcuinum, epist. 27, et lib. II, in Vita S. Wilibrordi; in charta Rogerii regis Siciliae apud Rocchum Pyrrhum, in Histor. Sicil. sacr., tom. I, pag. 304. Adde Haeftenum, Disquis. Monast., lib. III, tract. 3, disp. 1; Habertum, in Obs. ad edict. patriar. quae ad Archimandrit., etc., spectant.

Dicta monasteria ἀπὸ τῶν μάνδρων quidam 1
putant a specubus et cavernis, in quibus primitus monachi habitarunt; Alciatus, in l. ultim., de Summ. Trin. et fid. cath. Alii, ut Budaeus, a grege monachorum, cui ceu *mandrae,* 1
id est ovili, praesint pastores abbates: quippe Latinis quoque *mandra* pro grege passim sumitur, ut apud Iuvenalem, sat. 3; Martialem, lib. IV.

Hinc *mandrita* pro *monacho* accipitur in epi- 1
taphio Gaitelgrimae principissae Beneventanae apud Du Cange, in Gloss. ad script. med. et inf. Lat., verb. *Mandrita;* ab Ermenoldo in Vita S. Solae monachi, cap. 9; in Concil. Constantinopolitano sub Menna, act. 5. Vide Glossar. Fabroti ad Cedrenum, ver. Μάνδριτα.

Quare factum, ut is qui *mandritis* praeerat, 1
archimandrita diceretur, quasi *princeps mandritarum;* Avitus Viennensis, epist. 2: *Copiosae monachorum multitudinis praepositus fuit; cuius officii personas episcopi Orientales archimandritas appellant.* Et vetus interpres Concilii Chalcedonensis *archimandritam,* monachorum principem interpretatur. Confer. Du Cange, in Gloss. med. et inf. Latin., verb. *Archimandrita.*

Archimandrita non solum in hac significa- 2
tione accipitur, sed et pro quovis praelato etiam archiepiscopo, ut in charta Dagoberti archiepiscopi Bituricensis relata a Du Cange, loc. proxime citat. in tabulario ecclesiae Gratianopolitanae. Adde Vitam sancti Gebardi archiepiscopi Salisburgensis apud Canisium tom. VI, pag. 1251; Analecta Mabillonii, tom. 1, pag. 98. Quare Ugutio apud saepe laudatum Du Cange, verb. *Mandra, Archimandrita,* scribit: *Princeps vel pastor ovium, unde quadam translatione episcopi, et archiepiscopi, et sacerdotes dicuntur Archimandritae, quasi pastores ovium Christi.*

Archimandritarum dignitas apud Graecos alia 2
fuit a dignitate Ἡγουμένου seu abbatis, licet quandoque promiscue accipiantur, ut in Conc. Ephesino, part. 1, n. 30 in Novell. 125 et 126, c. 5, § 2. Vide Habertum, in Obs. ad edict. patriar. quae ad archim., etc., spectant. Eaque 2
superior in iure Graeco-Romano, apud laudatum Habertum, in Archieratico, pag. 579. Exarcho monasteriorum, qui visitatoris vicem obtinuit, praeponitur, ut et hegumenis, et apud Codinum, cap. 14, § 19, et c. 20, § 16, protosyncellis.

Archimandritae a patriarchis promovebantur, 2
ut liquet ex Pontificali Ecclesiae Graecae, sub. tit. Ritus elect. et design. patriar. episcop. et archim., edito ab Haberto, pag. 434, et ex Forma instit. archimandr., apud eumdem, loc. cit. pag. 570. Idem Goarus scribit in Εὐχολόγ., pag. 240. Ἀρχιμανδρίτας *superiores perpetuos a patriarcha monasteriis sibi subiectis praefe-*

ctos, hoc episcopali privilegio donatos, ut scilicet lectores ordinare valeant, quo non gaudent caeteri, qui Ἡγούμενοι *nude appellantur.*

24 Sed prae caeteris vim huiusce vocabuli prodit Rogerius Siciliae rex in sigillo, seu diplomate pro monasterio SS. Salvatoris apud Rocchum Pyrrhum, in Hist. Sicil. Sacr., lib. IV, Notitia Archimandritatus Messanae, et ex Graeca lingua translato a Constantino Lascari apud Du Cange, in Gloss. ad Script. med. et infimae Graecitat., sub verb. Μανδρίτης, ubi inter alia privilegia a Rogerio concessa archimandritae, et illud impertiit: *habere dominationem et propriam potestatem in omnibus dictis monasteriis et grangiis subiectis, ac abbatibus, et hominibus omnibus, clericis et laicis, et eorum subiectis eisdem capitaneis monasterii tam in spiritualibus quam in temporalibus, et diligenter examinare et recte iudicare, et ad finem causas perducere, sicut pater archimandrita iudicaverit. Ipse autem archimandrita, et successores eius, non iudicentur ab aliqua persona, neque alicui respondeant, nisi nostrae soli celsitudini et successoribus nostris.*

25 Ad quod diploma respiciens card. Petra, Comment. ad Constit. apost., tom. II, ad constit. 6 Alexandri III, archimandritarum nomen, institutionem, ac seriem, ab eodem Rogerio rege deducit; quod non alio sensu accipiendum est quam vel primum Rogerium in civitate Messanensi instituisse archimandritae dignitatem, vel ab ipso auctam fuisse. Nam alias falsus in eo esset card. Petra, cum archimandritarum mentionem multis ante Rogerium saeculis deprehendamus factam fuisse in Concilio Ephesino, part. I, num. 30, an. 431, et frequentissime postea occurrat.

26 Per constitutionem editam ab Alexandro III anno 1175, quae incipit *Apostolicae Sedis,* confirmatae fuerunt omnes donationes a Rogerio obtentae, et dictus archimandritatus receptus fuit sub protectione Sedis Apostolicae, ita ut veram exemptionem acquisiverit oraculo, ut decet, Sedis Apostolicae, quae omnia privilegia et ampliora translata fuerunt ex brevi Urbani III, sub die 23 Februarii 1635, in abbatem commendatarium, ut dicit auctor num. 8.

27 Archimandritam Messanensem non posse dare dimissorias ad ordines suscipiendos, resolutum referunt Fagn., in c. *Significasti,* de Offic. archid., num. 26, et Petra, Comm. ad Constit. ap., ad const. 6 Alex. III, in epist., n. 17.

28 Ex concordia inita inter episcopum Messanensem et archimandritam a S. Sede approbata, posse archimandritam indicere et instituere concursus ad beneficia curata, in sua quasi dioecesi vacantia, et vacatura, refert Benedictus XIV, de Synodo dioeces., lib. II, cap. 11, § 7.

Archimandritae Messanensi non competere ius convocandi synodum, resolutum fuit a Sacra Congregatione 5 Iulii 1738. Tamen idem Benedictus XIV suis litteris in forma brevis 14 Ianuarii 1741, personale privilegium cardinali P. M. Silvio Valenti Gonzagae concessit, celebrandi synodum in aliquo loco suae iurisdictionis, extra civitatem Messanensem, quod privilegium suffragari noluit futuris archimandritis, nisi simile indultum a Sede Apostolica ipsi quoque obtinuerint. Adi cit. loc. de Synod. dioecesana.

ADDITIONES CASINENSES.

Archimandritae monasteriorum ordinis S. Ba- 30
silii Magni Ruthenorum, tam in Lithuania quam in Polonia, seu Russia existentium, quorum unio a Bened. XIV per litteras apostol. incip. *Inter plures,* approbata et confirmata fuit, immediate iurisdictioni proto-archimandritae pro tempore existentis subesse debent; ita tamen ut unusquisque eorum institutionem quidem a metropolitano, installationem vero a proto-archimandrita suscipere teneatur, obedientiae autem iuramentum in metropolitani manus praestet. Bened. XIV, constit. *Super familiam.* Archimandritae tam in provincialibus suarum respective provinciarum, quam etiam in generalibus universae congregationis capitulis activi et passivi suffragii iure fruantur, ita tamen ut aequalis numerus votantium ex utraque provincia servetur, subiiciuntur visitationi proto-archimandritae, a quo possunt in actu visitationis, quoties id exigat monasteriorum utilitas, suspendi ab officio, reservato tamen illis iure appellationis in devolutivo ad metropolitanum tanquam Sedis Apostolicae delegatum. Id., ibid.

Inter caetera monasteria a Rogerio Comite 31
in Sicilia exstructa, primum obtinuit locum Messanense illud SS. Salvatoris Basiliensibus monachis addictum, et propter aedificii magnitudinem, iurisdictionem, innumeraque privilegia eiusdem superiori concessa, *Magnum* dictum *Monasterium.* Quoniam vero huius monasterii abbas aliis pluribus praeerat, eorumque abbates suae iurisdictioni subiectos agnoscebat, iure quidem optimo archimandritae nomen adeptus est. Obtentam insuper ampliorem iurisdictionem non in Monachos tantum exercebat, sed Messanae dioecesim propriam sibi constituit. Deni- 32
que anno 1421, monasterium iam ab ordinarii iurisdictione exemptum in commendam erectum est, et distinctio inducta inter archimandritam et priorem. Ille iurisdictionem quasi episcopus in suae dioecesis subditos et in monachos quoad sacramentorum tantum administrationem et divinum cultum exercebat. Huic vero regularis disciplinae observantia demandata fuit.

Hinc variae iurisdictionis exortae controver- 33
siae commendatarium archimandritam inter et monachorum priorem; cum alter nimiam iurisdictionem in septa monasterii, alter abbatis nomen sibi vindicare niteretur, et omne archi-

34 mandritae iugum prorsus excutere. Hinc etiam lites excitatae inter archimandritam ipsum et Messanensem archiepiscopum, qui aliam iurisdictionem in sua dioecesi acrius ferens bullas exemptionis archimandritae ab Alexandro III, Callixto II, et Xysto IV concessas apocryphas
35 proclamabat. Sed his omnibus controversiis peculiaribus statutis finis impositus est, unde quae sit hodierna archimandritae iurisdictio liquido
36 apparet. Nam quoad ipsum et priorem, iuxta bullam Gregorii XIII, declaratum fuit archimandritam ordinarium esse ecclesiae SS. Salvatoris, totiusque territorii, sive dioecesis separatae; pontificalibus uti posse insigniis, sicuti et sacramenta administrare, adprobare confessarios, verbi Dei praecones mittere, indulgentias dispensare, et omnia ordinarii iura et officia exercere; ex adverso quoniam illius Ecclesiae principalis capitulum monachi efformabant, eâ propter priorem pontificalia agere non posse, imo etsi abbatis titulo insignitus foret, pontificalibus uti insigniis neque posse, nisi commendatarii archimandritae permissus accederet: monachos insuper immediate subiectos esse priori, quoad ea quae regularis disciplinae observantiam spectant. Similiter dissensiones compositae sunt archimandritam inter et Messanensem archiepiscopum, concordia inita inter Sylvium Gardragam archimandritam et archiepiscopum Migliaccium, a Clemente XII confirmata et octo capitulis contenta quae reperies apud Giamballar., Dr. eccles. Sicul., tom. II, cap. 13.

ARCHIPRESBYTER

Summarium.

1. Archipresbyter idem sonat ac primus et dignior inter presbyteros, sicuti primus et dignior inter diaconos vocatur archidiaconus, et primus et dignior inter episcopos vocatur archiepiscopus. - 2. Archipresbyter duplex communiter assignatur, unus urbanus seu civitatensis, et alter ruralis, seu foraneus. - 3. Archipresbyter urbanus, seu civitatensis quis sit. - 4. Archipresbyter ruralis, seu foraneus quis sit. - 5. Officium archipresbyteri urbani ecclesiae cathedralis de iure communi quale sit. - 6. Sicut archidiaconus episcopo in his quae ad ministri officium pertinent, ex officio adiuvat: ita archipresbyter in his quae ad munus sacerdotis spectant, eidem inservit. Unde uterque est vicarius episcopi a iure datus. - 7. Cum hac tamen distinctione, quod archipresbyter est vicarius episcopi quoad divinorum celebrationem, archidiaconus vero quoad iurisdictionem; ad n. 8. - 9. Vel archidiaconus est vicarius episcopi quoad iurisdictionem, archipresbyter vero ad sacramentalia. - 10. Vel clarius archidiaconus est vicarius natus in temporalibus, at archipresbyter est vicarius natus episcopi in spiritualibus. - 11. Hodie tamen, quae istis vicariis natis episcopi de iure competebant, fere ubique abierunt in desuetudinem, adeoque respectu officii ab istis praestandi in omnibus, et per omnia standum est cuiusque ecclesiae laudabili praescriptae consuetudini. - 12. Archipresbyter debet thurificari duplici ductu sicuti canonici, non obstante constitutione capitulari, cui per caeremoniale derogatum est. - 13. Archipresbyterum sedem paratam habere non convenit. - 14. Archipresbyter, si non poterit vel noluerit celebrare, non potest missas suo arbitrio alteri delegare, sed dignitates et canonici per ordinem subintrant in locum archipresbyteri; ad n. 15. - 16. Archipresbyteri substitutus non debet cantare missas quae ad archipresbyterum pertinent, nec locum, nec honorem incensi, et pacis ipsius archipresbyteri recipere. - 17. Archipresbyter, licet sit prima dignitas, in choro tamen cedere debet primum et digniorem locum canonico celebranti. - 18. Non debet se intromittere in regimine chori, quod ad solum cantorem pertinet. - 19. Archipresbyter vicario episcopi, ut canonico, in choro, capitulo, processionibus, aliisque actibus publicis praecedere debet, ideoque solemnes missas canere, aliasque functiones quae episcopo absente primae dignitati competunt peragere potest. - 20. Archipresbytero ratione stolae in funeralibus, et non archidiacono primae dignitati debetur praecedentia. - 21. Archipresbyter manutenendus est in sua quasi possessione celebrandi missas absente episcopo, non obstante contradictione vicarii. - 22. Archipresbyter collegiatae paratus praecedit canonicis cathedralis. - 23. Officium archipresbyter ruralis, seu foranei quale sit. - 24. Archipresbyter ruralis, licet sit tanquam vicarius foraneus episcopi constitutus ad regendum clerum, et plebem in toto suo vicariatu, habet tamen iurisdictionem subordinatam, et omnimode dependentem ab episcopo, et eius vicario generali, ita ut debeat plene attendere ad facultatem ab ipsis sibi concessam, et nihil contra eorum praecepta agere possit. - 25. Loco archipresbyteri ruralis successit vicarius foraneus. - 26. Unde dispensare super festorum observatione spectat ad ipsum vicarium foraneum, non autem ad archipresbyterum, sive curatum, nisi vicario absente. - 27. Archipresbyter ruralis non debet associari a presbyteris et clericis, neque convenit quod eorum dignior ad portas ecclesiae ei porrigat aspersosium, et alia obsequia, quae soli episcopo a canonicis debentur, non obstante consuetudine. - 28. Archipresbyter ruralis non habet dignitatem ecclesiasticam, seu personatum. - 29. Archipresbyter ruralis, quando accedit in cathedram ad praestandam obedientiam episcopo, vel ut in synodo intersit, non debet sedere in choro simul cum canonicis cathedralis. - 30. Archipresbyter et canonici collegiatae N. excommunicantur, quia carcerari fecerant clericos ob suppositum furtum eorum collegiatae, institerant coram iudice laico, ne excarcerarentur, nisi praevia cautione, de non offendendo, et facta retractatione absolvuntur cum reincidentia. - 31. Archipresbyter, qui ad vitandum populi tumultum permiserat extrahi quosdam confugitos ab ecclesia, absolvitur in forma privata, sicut et alii culpabiles in eadem causa. - 32. Archipresbyter Arpaiae cum aliis familiaribus ducis N. ob violentam sacrae reliquiae ablationem a conventu religiosorum censuras incurrit. - 33. Et constito quod se habuerint pro censuratis post praesentationem decreti Sacrae Congregationis, datur facultas illos absolvendi cum reincidentia, praevia consignatione reliquiae loco depositi in ecclesia dicti conventus. - 34, 35. De iurisdictione archipresbyterorum basilicarum Urbis. - 36. Archipresbyteri basilicarum patriarchalium Urbis fiunt S. R. E. cardinales. - 37. Iidem nulla iurisdictione in iudicialibus potiuntur, post reformationem tribunalium ab Innocentio XII editam. - 38. Archipresbyteri basilicae Vaticanae privilegia. - 39-43. De origine archidiaconi et archipresbyteri. - 44-46. De antiquo officio archipresbyteri. - 47, 48. Quinam in archipresbyteros eligebantur. - 49. Aucta dioecesi episcoporum, hanc in plures decanatus distribuerunt, et singulis archipresbyterum praefecerunt, quem dixere ruralem. - 50. Ab his distinguebatur archipresbyter ecclesiae cathedralis. - 51, 52. Quoad archipresbyterorum munia. *Remissive.* - 53. Archipresbyterum Graeci protopresbyterum appellabant. - 54. Unus olim

in unoquoque erat episcopatu. - 55. Archipresbyteri, qui hac dignitate perfuncti essent, annos suae sessionis in illa enumerabant. - * 56. Archipresbyteri singulis mensibus coetus pro examinandis theologiae moralis quaestionibus indicere tenentur. - 57. Ab huiusmodi officio nec titulares archipresbyteri eximuntur, et quomodo se gerere debeant. - 58. An possint archipresbyteri suam sententiam in scriptis transmittere. - 59. Poena in huiusmodi mandata violantes. - 60. An archipresbyteri iurisdictionem contentiosam exercere possint. - 61. Archipresbyteri rurales quo ordine sedeant in synodo, et quibus vestibus uti debeant. - 62. Quinam archipresbyteri constituebantur apud Latinos Graecosque. - 63. De hodierna archipresbyteri potestate et aetate ad archipresbyteratum requisita. - 64. De archipresbytero basilicae Vaticanae. - 65. Quid possit pro ordinatione. - 66. Archipresbyteri basilicae Vaticanae semper praefecti fabricae, congregationisque eiusdem.

1 Archipresbyter idem sonat ac primus et dignior inter presbyteros, qui videlicet praeest atque imperat aliis presbyteris in iis quae sunt presbyteralis officii, sicuti primus et dignior inter diaconos vocatur archidiaconus, et primus et dignior inter episcopos vocatur archiepiscopus. *Archos* enim Graece, *primum* seu *principem* sonat Latine, et *presbyter Graece, Latine senior interpretatur, non modo pro aetate vel decrepita senectute, sed propter honorem et dignitatem ecclesiasticam quam acceperunt, presbyteri nominantur;* c. *Clericos,* § *Presbyter,* 2 dist. 21. Archipresbyter duplex communiter assignatur, unus urbanus, seu civitatensis, et alter ruralis, seu foraneus; c. *Officium,* 3, de Officio archipresbyteri, in quo, ut expresse dicit eius summarium, *declarat quod sit officium archipresbyter civitatensis;* et cap. *Ut singulae,* 4, hoc titulo, in cuius summario sic praecise dicitur: *Presbyterorum et laicorum plebaniae* 3 *suae curam gerit.* Archipresbyter urbanus, seu civitatensis, est qui in urbe episcopi constitutus ordinarie praeest caeteris presbyteris in agenda cura animarum, et vice episcopi supplendo in divinis officiis; c. *Archipresbyter,* 1, et c. *Officium archipresb.,* 3, de Offic. archipresb., et hic solet etiam dici ecclesiae cathedr. decanus; c. *Ad haec,* 7, de Offic. archidiac., ibi: *Archipresbyteri, qui a pluribus decani nuncupantur,* licet soleant etiam appellari archipresbyteri seu decani urbani, vel civitatenses, qui in collegiatis civitatis praesunt aliis presbyteris, ut dicit Barbosa, l. I Iuris eccl., c. 25, n. 6. 4 Archipresbyter rural., seu foraneus, seu etiam decanus ruralis, vel vicarius foraneus appellatur; c. *Ad haec,* 7, de Off. archidiac., et Clem., c. *Et si principalis officialis,* de Rescriptis, cum Glossa hic, verb. *Foraneo,* est qui extra civitatem in certa parte dioecesis, seu in suo vicariatu praeest caeteris presbyteris per minores titulos, sive ecclesias habitantibus, eorumque et plebis curam et inspectionem habet; c. *Ut singulae,* 4, hoc titulo, et c. *Si in plebibus,* 20, dist. 63.

5 Officium archipresbyteri urbani, seu civitatensis ecclesiae cathedralis, de iure communi est curare ut caeteri sacerdotes divina officia et missas rite celebrent, absentis episcopi vices supplere, vel praesentis munus sublevare in omnibus his quae sunt officii sacerdotalis, ut missarum solemnia celebrare, audire confessiones, aliaque sacramenta Ecclesiae fidelibus ministrare, fontem benedicere, aliaque similia officia sacerdotalia peragere, vel aliis peragenda iniungere, et qualiter ista peragantur fideliter episcopo referre; cap. *Perlectis,* 1, dist. 25, verb. *Archipresbyter vero;* cap. *Ut archipresbyter,* 1; cap. *Ministerium archipresbyteri,* 2, et cap. *Officium archipresbyteri,* 3, de Offic. archipresb. Sicut enim archidiaconus episcopo 6 in his quae ad ministri officium pertinent ex officio adiuvat, ita archipresbyter in his quae ad munus sacerdotis spectant, eidem inservit; unde uterque est vicarius episcopi a iure datus; cap. *Ad haec,* 7, de Offic. archidiac., ibi: *Ipsius episcopi vicarius reperitur;* et cap. *Ut archipresbyter,* 1, de Offic. archipresbyteri, ibi: *Ad vicem ipsius,* etc. Cum hac tamen distin- 7 ctione quod archipresbyter est vicarius episcopi quoad divinorum celebrationem; archidiaconus 8 vero quoad iurisdictionem, uti dicit Ioannes Andreas, in c. 1 de Offic. archipresbyteri. Vel 9 ut inquit cardinal. Petra, in eod. loc. num. 1, archidiaconus est vicarius episcopi quoad iurisdictionem, archipresbyter vero quoad sacerdotalia. Vel, ut clarius dicit card. de Luca, de 10 Praeeminentiis, disc. 20, n. 13, archidiaconus est vicarius natus in temporalibus, et archipresbyter est vicarius natus episcopi in spiritualibus. Hodie tamen quae istis vicariis natis episcopi 11 de iure competebant, fere ubique abierunt in desuetudinem, adeoque respectu officii ab istis praestandi in omnibus et per omnia standum est cuiusque ecclesiae laudabili praescriptae consuetudini, cum ista iuri communi scripto in officiis praevaleat; cap. *Cum olim,* 6, de Consuetudine, et c. *Ad haec,* 2, de Excessib. praelat., iuncta Glossa hic, verb. *Consuetudines;* Innocentius, Sylvester et alii communiter.

Archipresbyter debet thurificari duplici ductu 12 sicuti canonici, non obstante constitutione capitulari, cui per caeremoniale derogatum est; Sac. Congr. Rit., in Perusina 23 Martii 1602. Archipresbyterum sedem paratam habere non 13 convenit: Sacr. Congr. Rit., in Baren. 4 Iulii 1615. Archipresbyter si non poterit vel no- 14 luerit celebrare, non potest missas suo arbitrio alteri delegare, sed dignitates, et canonici per ordinem subintrant in locum archipresbyteri; Sacr. Congr. Rit., in Tarentina *Criptaliarum,* 3 Septembris 1605. Hoc idem confirmatum 15 fuit in eadem Tarentina cum addito, quod non semper uni et eidem dignitati vel canonico sunt distribuendae, sed per ordinem successive, incipiendo a digniore et seniore, servata eorum praerogativa, ut sic omnes per turnum hono-

rentur. Eadem Sacr. Congreg. Rit., in eadem
16 Tarentina 27 Februarii 1610. Archipresbyteri substitutus non debet cantare missas quae ad archipresbyterum pertinent, nec locum nec honorem incensi, et pacis ipsius archipresbyteri recipere; Sacr. Congr. Rit., in Marugen. nul-
17 lius 14 Decembr. 1601. Archipresbyter, licet sit prima dignitas, in choro tamen cedere debet primum et digniorem locum canonico celebranti; Sacr. Congr. Rit., in Arboren. 27 Iu-
18 lii 1610. Nec debet se intromittere in regimine chori, quod ad solum cantorem pertinet; Sacr. Congr. Rit., in Tarentina *Criptaliarum*, 3 Se-
19 ptembris 1605. Archipresbyter vicario episcopi uti canonico in choro, capitulo, processionibus, aliisque actibus publicis praecedere debet, ideoque solemnes missas canere, aliasque functiones quae episcopo absente primae dignitati competunt, peragere potest; Sacr. Congr. Episcop. et Regul., in Lancianen. 8 Martii, et
20 31 Augusti 1615. Archipresbytero ratione stolae in funeralibus, et non archidiacono primae dignitati debetur praecedentia; Sacr. Congreg. Rit., in nullius, seu Troiana 12 Martii 1612,
21 et 4 Maii 1613. Archipresbyter manutenendus est in sua quasi possessione celebrandi missas absente episcopo, non obstante contradictione vicarii; Sacr. Congr. Rit., in Tranen. 21 Fe-
22 bruar. 1604. Archipresbyter collegiatae paratus praecedit canonicis cathedralis; Sacr. Congreg. Rit., in Funden. 20 Decemb. 1601 et 25 Ianuarii 1602.

23 Officium archipresbyteri ruralis seu foranei clare exprimitur in cap. *Ut singulae plebes*, 4, de Officio archipresbyteri, his verbis: *Ut singulae plebes archipresbyterum habeant propter assiduam erga populum Dei curam, singulis plebibus archipresbyteros esse volumus, qui non solum imperiti vulgi sollicitudinem gerant, verum etiam presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam iugi circumspectione custodiant, et qua quisque industria divinum opus exerceat, episcopo suo renuntient. Nec contendat episcopus non egere plebem archipresbytero, quasi ipse eam gubernare valeat, quia etsi valde idoneus sit, decet tamen ut sua onera partiatur, et sicut ipse matrici ecclesiae praest, ita archipresbyteri praesint plebibus, ut in nullo titubet ecclesiastica sollicitudo; cuncta tamen referant ad episcopum, nec aliquid con-*
24 *tra eius decretum ordinare praesumant.* Ex quibus clare patet quod archipresbyter ruralis, licet sit tanquam vicarius foraneus episcopi constitutus ad regendum clerum et plebem in toto suo vicariatu, habet tamen iurisdictionem subordinatam et omnimode dependentem ab episcopo et eius vicario generali, ita ut debeat plene attendere ad facultatem ab ipsis sibi concessam, et nihil contra eorum praecepta agere possit, et dubias et graviores causas ad eos pro resolutione referre debeat; textu ipso clarissimo, et Glossa ibi, verb. *Referant*, cum communi.

Loco archipresbyteri ruralis, de quo loqui- 25
tur cit. textus in cap. *Ut singulae*, 4, de Offic. archipresbyt., successit vicarius foraneus, ut tenent communiter doctores cum Rota, in Parmen. *Parochialis*, coram Rondinino, part. XVII recent., decis. 195, n. 19. Unde dispensare su- 26
per festorum observatione spectat ad ipsum vicarium foraneum, non autem ad archipresbyterum sive curatum, nisi vicario absente; Sacr. Congr. Episcop., in una Ciren. 2 Aug. 1697, et in una Materana 18 Novembris 1596, apud Nicol., lib. II, tit. 5, de Feriis, p. II. Archipre- 27
sbyter ruralis non debet associari a presbyteris et clericis, neque convenit quod eorum dignior in porta ecclesiae ei porrigat aspersorium et alia obsequia quae soli episcopo a canonicis debentur, non obstante consuetudine; Sacr. Congr. Rit., in Baren. 4 Iulii 1615. Archipre- 28
sbyter ruralis non habet dignitatem ecclesiasticam, seu personatum; Rota, part. XVII recent., decis. 195, n. 18, et part. XIX, tom. II, decis. 496, n. 44. Archipresbyter ruralis, quando 29
accedit ad cathedralem ad praestandam obedientiam episcopo, vel ut synodo intersit, non debet sedere in choro simul cum canonicis cathedralis; Sacr. Rit. Congr. in Lattern. 14 Ianuarii 1612. Archipresbyter et canonici colle- 30
giatae N. excommunicantur, quia carcerari fecerant clericos ob suppositum furtum rerum collegiatae, et institerant coram iudice laico, ne excarcerarentur, nisi praevia cautione de non offendendo; Sacr. Congr. Immunit., in Potentina, 19 Augusti 1698, lib. II Decret. Vallemani, pag. 172, et facta retractatione absolvuntur cum reincidentia; ibidem. Archipresbyter 31
qui ad vitandum populi tumultum permiserat extrahi quosdam confugitos ab ecclesia, absolvitur in forma privata, sicut et alii culpabiles in eadem causa; Sacr. Congreg. Immunit., in Tudertina 7 Iulii 1699, lib. II Decret. Vallemani, pag. 231. Archipresbyter Arpaiae cum 32
aliis familiaribus ducis N., ob violentam sacrae reliquiae oblationem e conventu religiosorum, censuras incurrit; Sacr. Congr. Immunit., in una S. Agathae Gothorum 17 Februarii et 17 Novembris 1699, pag. 258, et 8 Iunii 1700, lib. II Decret. Vallemani, pag. 294. Et constito 33
quod se habuerint pro censuratis post praesentationem decreti Sacrae Congreg., datur facultas illos absolvendi cum reincidentia, praevia consignatione reliquiae loco depositi in ecclesia dicti conventus; in ead. 12 Ianuarii 1700, dict. lib. Decret., pag. 266.

ADDITIONES AUCTORIS.

Archipresbyterorum basilicarum urbis iurisdi- 34
ctio aboletur; Benedict. XIV, tom. I, const. 44, incip. *Quantum*, § 3 et 6. Praeterquam quae 35

concernunt servitium ecclesiae et correctionem morum. Idem, ibid., § 11.

36 Archipresbyteri basilicarum patriarchalium Urbis fiunt S. R. E. cardinales, nec tamen dignitas cardinalatus inferior iudicatur dignitate archipresbyteri; idem, tom. II, const. 36 incip. 37 *Cum a nobis*. Idem nulla iurisdictione in iudicialibus potiuntur, post reformationem tribunalium ab Innocentio XII editam; sed solam paternam et oeconomicam auctoritatem habent in iis quae pertinent ad servitium ecclesiae, 38 disciplinam et mores; idem, ibid. Inter eos solus archipresbyter basilicae Vaticanae dimissoriales litteras subditis suis dat ad ordines suscipiendos, iisdemque confirmationis sacramentum confert toto anni tempore: idem ibid. Caeteris vero infra octavam sanctorum apostolorum Petri et Pauli singulis annis ad eamdem basilicam in hunc finem confluentibus, ut habetur in constitutione Benedicti XIV, quae incipit: *Ad honorandum*, § *Volumus autem*, edita 27 Martii 1752, per haec praecisa verba: *Insuper moderno et pro tempore existenti S. R. E. cardinali Vaticanae basilicae archipresbytero, non tam ratione veterum titulorum, iurium, privilegiorum, atque consuetudinum, quae tamen nobis plene cognita esse supra memoravimus, quam vigore novae huius concessionis, quam motu proprio ipsi eiusdemque in archipresbyteratus dignitate successoribus quibuscunque, de apostolica liberalitate tribuimus, praesentium tenore perpetuo concedimus, indulgemus, ut singulis annis infra octavam natalitiae solemnitatis sanctorum apostolorum Petri et Pauli, principalium huiusce almae Urbis patronorum, singulis videlicet septem diebus dictam solemnitatem immediate sequentibus, in praedicta Vaticana basilica, per se ipsum, si ipse episcopali gaudeat charactere, sin minus, vel etiam si ipse aliquo impedimento detineatur, per suum vicarium episcopum, aut per alium antistitem de gremio capituli, vel, his deficientibus, etiam per alium quemlibet antistitem ab ipso deputandum, omnibus et singulis non solum Vaticanae basilicae inservientibus, atque ipsius archipresbyteri iurisdictioni, ut praefertur, subiectis et non solum ex civitate Leonina nuncupata, aut ex Septimiano praedictis, sed etiam ex caeteris Urbis regionibus quibuscunque, et alias undecunque in hunc finem confluentibus, sacramentum confirmationis perpetuis futuris temporibus administrare, et conferre libere et licite possit et valeat.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

39 Sicuti olim in singulis ecclesiis sub directione episcopi consessus fuit presbyterorum, qui collegium quoddam constituerunt; ita in ecclesiis 40 cathedralibus post saeculum III, idem consessus quodammodo retentus est, hoc ad minimum sensu ut plures in iis essent presbyteri. His primitus praeerat episcopus; et sic alium 41 directorem hoc collegium non requirebat. Se- 42 niores vero paulatim facti episcopi, ea quae proprie ad suum officium spectabant aliis delegarunt, et vel diaconis vel presbyteris commiserunt. Unde archidiaconi et archipresbyteri 43 orti sunt, qui hoc intuitu vicarii nati episcoporum dicuntur.

Episcopum sublevabant archipresbyteri in 44 officio sacro, si vel morbo vel alia iusta de causa rem divinam facere nequiret; c. 1, d. 25; Thomass., de Veteri et nova Eccles. discipl., lib. II, part. 1, cap. 3, in fine. Cura iis quan- 45 doque committebatur pauperum, aegrotantium, viduarum, pupillorum et peregrinorum; Concil. Carthagin. IV, cap. 17. In potestate tamen 46 erat episcopi utrum curam hanc archipresbytero an archidiacono committere vellet; idem Concil. Carthag. IV, loco citato.

Tenet Thomassin., loc. cit., § 2, eos locum 47 archipresbyterorum primis temporibus tenuisse, qui primum in consessu presbyterorum locum obtinerent, aut primo loco ordinati essent. Idemque videtur sentire Rousseaud de la Combe, in Iurisprud. canon., verb. *Archipresbyter*, sub num. 2. At Bohemer., in Decretal. lib. I, tit. 14, 48 § 49, in arbitrio episcopi fuisse autumat, eligere ex presbyteris archipresbyterum [1].

Aucta dioecesi episcoporum, hanc distribue- 49 runt in plures decanatus, et singulis decanatibus decanum seu archipresbyterum praefecerunt, quem dixere ruralem archipresbyterum, qui presbyterorum ruralium curam haberet.

Ab his tamen distinguebantur archipresbyteri 50 in ecclesiis cathedralibus constituti, quales illi erant de quibus modo disseruimus.

Quae fuerint primis saeculis munia archi- 51 presbyterorum, qui plenius scire cupit, adeat Rousseaud de la Combe, loc. cit., num. 2 et plur. seqq. Quae vero nunc sint eorumdem archipresbyterorum munia, tradit Corvin., de Person. et benef. eccles., lib. I, tit. 20 per tot. Verum munia archipresbyterorum non sunt 52 eadem in omnibus ecclesiis, in quibus ipsi archipresbyteri sunt; Rousseaud de la Combe loc. cit., num. 8.

ADDITIO EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Quem nos *archipresbyterum* dicimus, Graeci 53 *protopresbyterum* appellabant; hoc nomine utuntur Concilii Calcedonensis Patres, act. 10; Socrates, lib. VI, cap. 9, aliique. Unus olim 54 erat in unoquoque episcopatu, quod ex S. Hie-

[1] Verius existimarim cum Zallwein, t. IV Princip. iur. eccl., quaest. 2, cap. 5, § 8, in Oriente non tam religiose hanc fuisse disciplinam servatam; secus in Occidente. Quamobrem S. Leo Magnus, epist. 19, Dorum Beneventanum episcopum graviter reprehendit, qui iuniorem presbyterum, seniore praeterito, archipresbyterum dixerat.

ronymo discimus in epistola ad Rusticum, ubi ait: *Singuli ecclesiarum episcopi, singuli archipresbyteri.* Tanti porro fiebat antiquitus archipresbyteri dignitas, ut qui illa perfuncti essent, annos suae in illa sessionis numerarent. Exemplo sit Comitioli, quinto, ut videtur, saeculo archipresbyteri Beatae Marinae Epitaphium, a Remondinio, Nolanae ecclesiasticae historiae lib. I, cap. 47, allatum, ubi is nonaginta annis vixisse dicitur, *et sedisse annos triginta.*

ADDITIONES CASINENSES.

Archipresbyter singulis mensibus coetus pro examinandis theologiae moralis quaestionibus indicere tenetur. Bened. XIV, Instit. eccl., institut. 102, n. 5.

A tali officio coetus indicendi nec archipresbyteri eximuntur, qui titulares vocantur; unde sive titulares sint, sive alios parochos subiectos habeant, tenentur; ibid., n. 3. Titulares autem archipresbyteri magnopere hortantur deligere sibi alium archipresbyterum qui titularis non sit, ad quem cum suae parochiae confessariis atque capellanis, quanto coetus ab illo convocabitur, se conferant, vel se adiungere aliis titularibus archipresbyteris, cum huiusmodi coetus instituunt; qui, ut Benedictus XIV advertit, coetus revera nuncupari nequit, ubi archipresbyter et capellanus eiusdem tantum conveniunt; ibid., n. 5.

Cum autem huiusmodi coetus ab illis indicuntur, satis minime est ut suam archipresbyteri sententiam in scriptis transmittant, nisi legitimum impedimentum interveniat; ibid., n. 5.

Omnes vero archipresbyteri huiusmodi mandata violantes, solvere tenentur decem scutata Romana, quae piis operibus sunt impendenda; ibid., n. 6.

An archipresbyteri contentiosam iurisdictionem exercere possint, celebris aliquando fuit exagitata quaestio. Concilium equidem Turonense anni 1294, can. 3, apud Thomassinum, de vet. et nov. Eccles. Disciplina, part. III, lib. I, cap. 74, archidiaconos, archipresbyteros et decanos rurales contentiosam iurisdictionem exercentes acriter reprehendit quod *a clericis et laicis poenam pecuniariam, contra canonum prohibitionem, exigerent et extorquerent.* Ex adverso episcopus Augustodunensis in celebri illa disputatione super finibus ecclesiasticae et laicalis iurisdictionis, habita anno 1329, in conventu cleri Gallicani a rege Philippo Valesio indicto, pluribus argumentis evicit, secundum et canonicum et civile ius, posse ab episcoporum officialibus poenas pecuniarias decerni. Idem viguit dissidium inter iuris communis sanctiones, siquidem Alexander III, in cap. *Licet,* 3, de Poenis, improbare videtur, *ut pro corrigendis excessibus et criminibus puniendis, a clericis et laicis poena pecuniaria exigatur.* Sed idem Alexander III, cap. *In archiepiscopatu,* 4, de Raptoribus, et Honorius III, cap. *Dilectus,* 18, de Offic. iudic. ordin., *emendas seu multas imponere et praecipere* permittunt. Si porro sanctorum antistitum exempla investigantur, ea non minus hac in re inter se discrepare invenientur. Verum omnem de hac re controversiam Concilium Tridentinum diremit, quod sess. 25, cap. 3, de Reformat. potestatem decernendi multas pecuniarias episcopis vindicavit, inquiens: *Liceat eis* (episcopis), *si expedire videbitur, in causis civilibus, ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscunque, etiam laicos, per multas pecuniarias.... procedere et causas definire.* Benedict. XIV, de Synodo dioecesana, lib. X, cap. 9.

Archipresbyteri rurales sedere debent in synodo infra vicarios foraneos, nisi usus invaluerit ut promiscue cum parochis assideant. Bened. XIV, de Synod. dioeces., lib. III, cap. 10; n. 7. Quibus vestibus archipresbyteri rurales uti debeant, dum synodo intersunt, ritus servandus est uniuscuiusque ecclesiae. Bened. XIV, ibid., lib. III, cap. 11, n. 9.

Antiquiores ordinatione apud Latinos fuisse archipresbyteros constitutos constat ex S. Leonis martyris epist. 19, col. 733 et seq., tom. I. Apud Graecos hi eligebantur, qui caeteris virtute praestabant. Thomassinus, part. I, lib. II, cap. 3, num. 3. Unaquaeque autem Ecclesia suum habebat archidiaconum et archipresbyterum. S. Hieronym., ep. ad Rusticum monachum, 125, col. 936, tom. 1.

Nunc omnis archipresbyteri potestas ex mandato episcopi, statuto Ecclesiae et consuetudine pendet. Et plerumque officio archipresbyteratus animarum cura adnectitur, nec archipresbyter quis efficitur nisi annum aetatis vigesimum quintum attigerit, et scientia morumque integritate polleat. Devot., sect. 8, n. 76.

Archipresbyter basilicae Vaticanae ordinariam in spiritualibus iurisdictionem exercet in eamdem basilicam, eiusque seminarium et adnexa aedificia, ac in personas canonicorum, beneficiatorum aliorumque basilicae inservientium in his quae ad illius servitium pertinent, Bullar. Bened. XIV, constit. 59, n. 5, p. 479 et 480.

Potest per se vel per alium episcopum in sacris ordinare canonicos et alios basilicae inservientes absque alterius licentia, sine dimissoriis et examine episcopi eorum originis, quae tamen requiruntur quoad convictores seminarii. Ibid., tom. III, § 6, p. 480. Potest pro eisdem ordinandis examinatores e canonicis deputare, super interstitiis dispensare, et celebrandi facultatem ordinatis concedere; ibid., § 7, p. 481. Potest per se vel per alium idoneum altaria basilicae consecrare, ecclesias illi subiectas, utensilia atque vestimenta benedicere, et in eadem basilica pontificalia celebrare; ibid., § 8, p. 481.

Archipresbyteri basilicae Vaticanae semper fuerunt praefecti fabricae eiusdem, congregationisque fabricae; ibid., constit. 53, n. 3, p. 113.

ARCHIVIUM

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS.

Summarium.

1. Quae huic voci subiecta sit vis et significatio. - 2. De publicis archiviis. - 3. De ecclesiae archiviis. - 4. Diversa archivii significatio. - 5. De Romanae Ecclesiae tabulario. - 6. De monasteriorum archiviis. - 7. De archiviorum auctoritate. - 8. Quid in iure nomine archivii publici venit. - 9. Scripturae ex publico archivio desumptae plene probant. - 10. Conditiones necessariae ut scripturae ratione archivii plene probent. - 11. Num scripturae privatae in publico archivio repertae, fidem duntaxat faciant intra territorium domini sui, vel etiam extra illud. - 12. De archivio episcopali. - 13. Quod in eo est asservandum. - 14. De archiviis capituli.

1 Quae loca monumentis colligendis ac custodiendis olim erant assignata, ea Graeci Ἀρχία, vel Ἀρχεῖα, Romani *archium, archivum, archivium*, appellarunt. Huius vocis mentio tam apud veteres Romanos quam Graecos reperire est: sic Vopiscus, ut alios ipso antiquiores silentio praeteream, de Cornelii Taciti opere scribens, ait: *Et in evicis archiis,* id est, *et in cunctis archiis,* vel *et in cimiliarchiis,* vel simpliciter in *archiviis*. Nos minime latet Scaligerum, Gruterum aliosque aliter istum Vopisci locum interpretari, verum et illud quoque scimus cl. virum Scip. Maffei, Histor. diplom., lib. II, § 15, nobiscum sentire. Paulus, lib. IV Sententiarum, tit. 6, utitur hac voce, necnon Cuiacius, Iustinianus, nov. 74; S. Ignatius, in epistola ad Philadelp.; Tertullianus adversus Marcionem *archiva* nominat *Romana;* Isidorus vero, lib. XX Orig., c. 9: *Archa, dicta quod arceat visum atque prohibeat. Hinc et archivum, hinc et arcanum, id est secretum, unde caeteri arcentur.*

2 Ex quindecima Novella Iustinianea colligimus, in unaquaque civitate domum publicam fuisse ad acta custodienda et describenda; imo iussit Iustinianus, ut penes actores, *Testamenta, donationes, et quodvis monumentum sit in acta relatum.* Vide quoque hac de re Papian., Resp., tit. 24.

3 Sicut civitates, ita et ecclesiae sua habuere *Archivia,* in quibus codices, donationes piae, et singula monumenta in tabulis conservarentur. De his Augustinus, epist. 43 ad Glorium: *Non chartis veteribus, non archivis publicis, non gestis forensibus, aut ecclesiasticis agamus.*

4 Loca ubi sacri codices, acta conciliorum et synodorum, epistolae et constitutiones ad fidem, mores, sacrosque ritus spectantes custodiebantur, *archiva* appellata sunt. Concilium Milevitanum saeculo quinto ineunte, in codice canonum Ecclesiae Africanae penes Labbeum tom II, col. 2001, statuit: *ut matricula, et archivus Numidiae et apud primam sedem sit, et in metropoli, id est Constantina.* Item in Concilio Carthaginensi, quod ex ms. Vaticano, tom. VI Spicilegii, in lucem edidit Dacherius, *proferantur, inquit Bonifacius episcopus, ex archivio huius Ecclesiae scripta quae direximus, et rescripta quae sumpsimus.*

Romanam Ecclesiam, caeterarum matrem et caput, sua tabularia habuisse testis est Hieronymus adversus Rufinum; quorum custos, uti notat Isidorus, tabularius Romae vocatus fuit; Constantinopoli vero, qui curam scriniariorum gerebant, chartophylaces appellabantur. 5

Ecclesiarum exemplo monasteria sua habuisse archivia, omnibus notum esse debet: iis enim accepta referre debemus fere omnia antiquitatis monumenta, quae temporum iniuria aut hominum malitia non perierunt. Cum enim archivia publica, in regnorum casu, aut permutatione, aut locorum ruina ac incendiis fuerint saepe destructa, divina providentia servata fuerunt monasteriorum ac ecclesiarum *archiva,* unde in rei litterariae nec non religionis bonum tot monumenta ab interitu vindicarunt ii, qui veterum scripta sedulo perscrutati publica luce donarunt. Vide Balthasar. Bonifacium, in opusculo de Archivis; Ionam, in Vita S. Ioannis abbatis Reomaensis monasterii; Mabillonium, de An., lib. XIX; Montfaucon, Diur. Ital.; Scip. Maffei, cit. loc. 6

De archivis ecclesiarum et monasteriorum vindicias sumpserunt Fontanini, lib. II adversus Germonium, et Constantius. 7

Ad publicum constituendum archivium tria sunt, quae in iure requiruntur. Primo quod erectum sit ab eo, cui ius archivii competere dignoscitur: quod tantummodo competere praelatis ecclesiasticis maioribus, nempe episcopis, eorumque superioribus, nec non et illis dominis temporalibus, qui in suis territoriis iura imperii et regalium exercent, communis doctorum sententia censet. Secundo et specialiter requiritur, ut huiusmodi archivium sub cuiusdam officialis custodia sit; card. Tuschus, lit. A, conclus. 486, n. 1; Felinus, Scaccia, Engel. Tertio denique, ut is in alicuius scripturae productione testetur, eiusmodi scripturam inter alia authentica instrumenta in tali archivio, seu cancellario repertam et asservatam fuisse; Abbas, Genova, Glossa, et Engel, qui communem allegat, tit. 22, de Fid. instrum. 8

Libri autem rationum, omnesque scripturae privatae ex publico archivio desumptae certis concurrentibus conditionibus plenam faciunt fidem; Abbas, cap. 2, n. 6, tit. 22 de Fid. instrum.; Mascardus, Cravetta, aliique. Siqui- 9

dem per publicum archivium datur robur scripturae, caeteroquin non authenticae; arg. Authent. *Ad haec de iis,* cap. de Fid. instrument., ibi: *Item ex charta quae profertur ex archivio publico, et testimonium publicum habet.* Concordat textus in can. *Pervenit,* 30, quaest. 1, iuncto c. *Ad audientiam,* 13, de Praescript., ubi plene creditur libro censuali et aliis, in archivio Sedis Apostolicae repertis. Accedit ratio ibidem relata; quia, cum *scrinarius iuratus sit officium suum fideliter exsequi,* ratione iuramenti, et publici officii praesumitur, nihil ipsum scripsisse, nec ibidem reposuisse, quam quod verum exstiterat; Pontifex, in cit. cap. *Ad audientiam.*

10 Conditiones tamen requiruntur ad hoc ut scripturae ratione archivii plene probent. Prima, quod archivium huiusmodi sit publicum, vid. n. 8; secunda, quod scriptura illa, de cuius fide agitur, in publico archivio reperiatur inter authenticas scripturas, vel pro authenticis habitas; Abbas, Scaccia allegans alios. Tertia est, quod ex consuetudine fides huiusmodi scripturis detur, quoniam vero archivii auctoritas est huius consuetudinis causa, illa veluti notoria non indiget alia probatione, sed praesumptio stat pro ea, ac proinde in dubio scripturae repertae in publico archivio de consuetudine habentur pro authenticis, nisi probetur contrarium. Scaccia, de iudiciis, n. 768 et 770. Quarta denique conditio est quod constet scripturam illam esse scripturam archivii, seu quod scriptura illa testimonio corroboretur officialis ipsi archivio assistentis, et attestantis illam scripturam in archivio publico fuisse repertam. Textus est in Authent. *Ad haec ex iis,* tit. cit., ibi: *Item ex charta quae profertur ex archivio publico, et testimonium publicum habet:* ubi Glossa, verb. *Testimonium publicum,* asserit istud eo ipso haberi quod confiteatur magistratus ex archivio eam esse, vel quod ea contineat signa quae manu commentariensis fieri solent. Glossa, cap. *Ad audientiam.*

11 Utrum scriptura sumpta ex archivio publico cum testimonio officialis ad hoc deputati plenam fidem faciat ubique locorum, etiam extra territorium et inter non subditos domini archivii, varie inter doctores disputatur. Sententia tamen affirmans probabilior videtur, iurique conformior, tum quia ex textu legis *Si non speciali,* n. 3, c. de Testament., infertur non solum testamentum, sed generaliter omnem scripturam factam in loco secundum privilegium loci (quale etiam privilegium publici archivii) ubique probare. Genova, tract. de Script. privat., lib. V, § 1, n. 18, 19; tum quia circa fidem scripturae inspiciendus est locus ubi facta est, ubicunque postea producatur; Cravetta, t. XVII Tractatuum, tract. de Antiquitate temporum, § *Quarto limitatur,* n. 6, 7: id tamen prout limitant Mascardus, de Probat., concl. 712, n. 46, aliique, valet tantummodo, ubi non agatur de commodo eorum quorum est archivium.

12 Quod ecclesiasticum archivium spectat, haec omnino animadvertenda sunt, scilicet quod ex constitutione Sixti V, anno 1587 edita, quaeque incipit *Provida,* omnes praelati et ecclesiarum administratores archivium bonorum ecclesiasticorum in suis dioecesibus habere tenentur. Quaranta, Summ. bullar., verb. *Archiv.* Omnino autem id facere in statu ecclesiastico debent, Urbe et Bononia exceptis: ann. 1588, in Bullar.; et in cathedrali cum duabus clavibus, quarum altera penes episcopum sit, hoc archivium constituendum est.

13 Quod autem in episcopali archivio sit asservandum, ex decreto Sacrae Congregationis Concilii Tridentini discimus: nempe, processus et acta civilia, criminalia et mixta facta in foro episcopali; sententiae in iisdem causis latae, compositiones cum reis requisitis; praecepta et decreta quaecunque inter personas ecclesiasticas, aut etiam laicas in causis spiritualibus, vel alias ad forum pertinentes; edicta cuiusvis generis, statuta et ordinationes ecclesiarum; mandata procurae pro negotiis episcopalibus; scripturae multarum et poenarum, item supplicationum et absolutionum; acta synodi; visitationes ecclesiarum, monasteriorum, nec non piorum locorum cum decretis; registra bullarum apostolicarum ad eamdem curiam directarum; collationes et institutiones beneficiorum, eorumque concursus et renuntiationes, ac permutationes, et scripturae omnes beneficiales; instrumenta traditionis possessionis eorumdem; erectiones parochialium, beneficiorum, capellaniarum et fontis baptismalis; acta cognitionum, canonizationum personarum tam ecclesiasticarum quam laicarum, seu mistarum: scripturae concernentes exsecutionem dispensationum matrimonialium et aliarum litterarum apostolicarum; remissiones denuntiationum, divortia et aliae matrimoniales scripturae; explorationes voluntatum novitiorum, licentiae profitendi, et aliae huius generis scripturae ad moniales spectantes; interpositiones auctoritatis et decreti in renuntiatione novitiorum, et alienationibus aliarum personarum fori episcopalis, et instrumenta dotis monialium; licentiae accedendi ad monialium monasteria, aut in ea ingrediendi; scripturae consecrationis ecclesiarum, altarium, coemeteriorum, campanarum, etc.; item professiones fidei, itemque visitationis liminum; scripturae ordinationum et collationis chrismatis; monitoria ad finem revelationis; approbationes confessariorum et curatorum; dimissoriae et commendatitiae; licentiae pro parochis, canonicis aliisque clericis abscedendi a dioecesi cum litteris testimonialibus; erectionis seminarii; locationis in emphyteusim bonorum episcopatus, feudalium eiusdem mensae et aliorum beneficiorum. Haec ex litteris ad

episcopum Comen. 8 Dec. 1626. Adde inventaria bonorum ecclesiasticorum mobilium et immobilium totius dioecesis; et in eodem episcopali archivio locus constituatur, ubi causarum et iudiciorium acta fori episcopalis singulis annis confecta recondantur (*Prov.* III). Locus iste duabus claudatur clavibus, quarum altera apud episcopum, altera vero apud cancellarium (*Ibid.*). Defuncto episcopo eiusdem clavis datur vicario capitulari.

In archiviis capitulorum duo canonici praeficiendi sunt cum diversis clavibus, et ad biennium; ita tamen ut alter tantum per vices mutetur, et novus sit cum antiquiori (*Prov.* III). Periculo vero suo asservanda recipiant per instrumentum, et successoribus scripta consignent coram deputato a capitulo. Ideoque inventarium fiat in libro, et ea quae ad praebendas singulorum canonicorum attinent, in illud inserantur, vel saltem exempla authentica. Nec auferri neque describi quidquam liceat sine capituli consensu; quod si detur exscribi, fiat in loco archivii seu capituli coram praefectis archivii (*Ibid.*).

ARMA

Summarium.

1. Arma deferre non possunt clerici. - 2. Imo est eis prohibitum arma deferre sub poena excommunicationis. - 3. Clericorum arma et munimenta debent esse orationes, et illi qui in quacunque factione arma volentes sumpserint, tanquam sacrorum canonum contemptores et ecclesiasticae sanctitatis profanatores, omisso sui ordinis gradu, in monasterium poenitentiae tradi iubentur. - 4. Monachi tenentes arma intra septa monasterii sine licentia superioris ipso facto incurrunt excommunicationem. - 5. Et quamvis haec excommunicatio afficere videatur tantum monachos, tamen tam monachis, quam omnibus regularibus prohibitum est arma gestare, seu tenere, sive intra, sive extra monasterium, non solum propter particularia statuta omnium religionum, sed etiam ex iure communi. - 6. Regulares status Mediolanensis sive monachi, sive mendicantes ex decreto Sacrae Congreg. Episcop. et Regul., si retineant sclopos tam longiores quam breviores, aliaque arma prohibita intra ecclesias et sua monasteria, incurrunt excommunicationem latae sententiae, et privationem officiorum, dignitatum ac beneficiorum, ac inhabilitatis ad quaecunque officia in posterum obtinenda ipso facto absque ulla alia declaratione. Quod decretum videtur comprehendere omnes regulares. - 7. Quinimo regulares deferentes publice arma possunt de mandato episcopi carcerari, si ita notorie deferant, et delinquant extra claustra ut populo scandalo sint. - 8. Episcopus tamen, antequam ad haec deveniat, debet prius publicare edictum, ne clerici saeculares vel regulares arma deferant, et solum, si parere detrectent, et contra prohibitionem ita notorie arma deferant et delinquant extra claustra, ut populo scandalo sint, potest uti hac facultate. - 9. Clerici omnes licita portare possunt arma cum iusta et legitima causa, v. g., ad se et proximum defendendum contra latrones et hostes. - 10. Imo in itineribus periculosis nedum possunt ipsi ad terrorem latronum et hostium portare arma sive difensiva sive offensiva, sed etiam possunt secum ducere ad uberiorem securitatem familiares armatos. - 11. Quinimo ex recepta iam consuetudine clerici, praesertim saeculares, dum iter faciunt, arma defensoria deferre possunt. - 12. Extra tamen casum itineris, et sine iusta et legitima causa, non possunt clerici licite arma deferre, neque causa venationis voluptuosae et clamorosae. - 13. Et multo magis talis venatio frequens, voluptuosa et clamorosa est interdicta monachis, aliisque religiosis. - 14. Unde neque episcopis licet arma concedere clericis pro simili venatione. - 15. Affertur ad hoc decretum concilii Mediolanensis. - 16. Affertur etiam ad rem decretum Sac. Congr. Immunitatis. - 17. Clerici cum legitima causa iuxta sacros canones dispensati, et ab episcopo licentiam habentes gestandi arma, non comprehenduntur sub bannimentis laicalibus. - 18. Unde curia saecularis non potest a clericis arma deferentibus prohibita auferre. - 19. Nec etiam a clericis coniugatis. - 20. Imo laici auferentes arma a clericis excommunicationem incurrunt. - 21. Nec curia laicalis potest sine licentia episcopi ad carceres perducere clericos cum armis prohibitis repertos, licet postea ipsos curiae episcopali consignet. - 22. Licet episcopus possit concedere licentiam absolute exsecutoribus curiae saecularis, ut perscrutentur, an clerici arma deferant, et quod carcerent, si repererint ipsos cum armis, ita tamen ut ad carceres ecclesiasticos statim conducantur: tamen non expedit, nec episcopus debet dare licentiam generalem. - 23. Aliquando iniungitur archiepiscopo ut personali zelo curet per clericos non deferri arma, et deferentes condigne puniat; quod si curia saecularis illos carcerare attentaverit, procedat iuris remediis pro defensione libertatis et iurisdictionis ecclesiasticae. - 24. Arma clerici carcerati consignanda sunt a laicis curiae episcopali. - 25. Non licet curiae saeculari auferre arma laicis confugientibus ad ecclesias et alia loca immunia; - 26. etiamsi dicta arma sint prohibita. - 27. Unde arma ablata a confugitis sunt omnino restituenda. - 28. Arma ablata per curiam saecularem a loco immuni sunt ibidem restituenda; vel episcopus sibi consignari faciat ad effectum disponendi iuxta ordines Sac. Congr. - 29. Ablatio armorum a confugitis non est permissa absque facultate Sanctae Sedis. Et conceditur facultas ad tempus archiepiscopo auferendi arma a confugientibus in ecclesiis etiam exemptis et aliis locis immunibus; hac tamen conditione ut arma retineantur apud curiam archiepiscopalem, et ablatio fiat per ministrum eiusdem curiae. - 30. Contra auferentes arma a confugitis procedendum est ad declarationem censurarum. Imo laudatur episcopus excommunicans eos qui confugitos in locis immunibus armis spoliarunt. - 31. Procedendum prout iuris contra auferentes arma a ministris curiae ecclesiasticae. - 32. Arma portantes ad infideles sunt excommunicati ipso facto excommunicatione maiori. - 33. Haec prohibitio et censura magna ex parte lata est in iure communi. - 34. Si tamen aliqui fideles captivi facti a Turcis nequeant aliter redimi, nisi ultra conventam pecuniam, etiam bellica instrumenta, et arma tradantur, iste casus non est comprehensus sub censura, dummodo modica interveniat quantitas, et aliter redemptio fieri non possit, ut respondit Sac. Congregatio Concilii. - 35-36. Quid nomine armorum venit. - 37-39. Eorumdem delatio seu usus privatis prohibitus. - 40-42. Nobilibus concessus. - 43. Ob institutum et peculiarem professionem ab armorum usu arcentur clerici. - 44. De abusu episcoporum et clericorum. - 45. Quid ex concilio Liptinensi cautum sit hac de re. - 46. Armorum gestatio quando interdicta vel permissa clerici sit. *Remissive.* - 47-51. Summorum pontificum constitutiones aeque clericis ac laicis armorum delationem prohibentes. - * 52. Quid agendum si arma prohibita sub plurium pedibus inveniantur, et cuiusnam sint, ignoratur. - 53. Arma indicium perhibent contra reum.

1 Arma deferre non possunt clerici; cod. 1, cap. *Cum a Iudaeis;* cap. *Non pila;* cap. *Clerici;* cap. *Quicunque ex clero,* caus. 23, q. 8; cap. *Clerici arma,* 2, de Vita, et honestate clericor.; cap. *In audientia,* 25, de Sentent. excomm., et Clement. cap. *Dioecesanis,* 1, de Vita et honestate clericor., in fin., ibi: *Arma* 2 *portantes.* Imo est eis prohibitum arma deferre sub poena excommunicationis, textu expresso in c. *Clerici arma,* 2, de Vita et honest. clericor., ibi: *Clerici arma portantes... excommunicentur,* quae tamen excommunicatio non est latae sententiae, sed solum ferendae per iudicem, si clerici admoniti arma non deponant, ut desumitur ex ipso textu, dum dicit: *excommunicentur,* et notat Abbas, ibid., n. 8, et Barbosa, in Collect., num. 3; Pirhing, in cit. c. 2, num. 22. Dicit vero Glossa ibi, verb. *Clerici arma;* Abbas, ibi, n. 1; Graff., Decis. aur., part. II, c. 121, num. 5; Monacell., part. I, tit. 5, form. 11, num. 5, et alii, quod deferendo arma prohibita peccant graviter, quia, ut pro summario notatur ab ipso, cit. cap. *Clerici arma: Tale delictum excommunicatione dignum,* ut patet ex verbo *excommunicentur;* sed excommunicatio non infertur nisi pro gravi crimine; cap. *Nemo episcoporum,* 41, et cap. *Nullus sacerdotum,* 42, caus. 11, q. 3, cum nulla poena maior sit in Ecclesia quam excommunicatio; cap. *Corripiantur,* caus. 24, quaest. 3, adeoque, ut inferunt ipsi, et praecisis verbis notatur in Glossa cit.: *Armorum delatio clericis est inhibita in tantum quod con-* 3 *trafacientes graviter peccant.* Clericorum enim arma et munimenta debent esse orationes; cap. *Convenior.* § *Quid ergo,* caus. 23, quaest. 8, et illi qui in quacunque factione arma volentes sumpserint, tanquam sacrorum canonum contemptores et ecclesiasticae sanctitatis profanatores, amisso sui ordinis gradu, in monasterium poenitentiae tradi iubentur, textu expresso in cap. *Clerici qui,* caus. 23, q. 8, his verbis: *Clerici qui in quacunque factione arma volentes sumpserint, reperti (amisso ordinis sui gradu), in monasterio perenniter tradantur.*

4 Monachi tenentes arma intra septa monasterii sine licentia superioris ipso facto incurrunt excommunicationem; Clement. cap. *Ne in agro,* 5 1, § *Quia vero,* de Statu monachor. Et quamvis haec excommunicatio afficiat tantum monachos, ut clare loquitur textus dictae Clementinae, et tenet Glossa ibid., vers. *Monachos:* Suarez, tom. V de Censuris, disp. 23, sect. 5, n. 4 et 8, et speciatim inter alios Nicol., qui lib. V, tit. 39, de Sentent. excommunic., n. 190, pag. 315, sic praecise dicit: *Sed haec neque canonicos regulares, neque alios religiosos, imo neque monachos albos, puta Olivetanos, vel S. Bernardi comprehendit, sed solum monachos nigros, pro quorum reformatione lata fuit, ut patet ex principio dictae Clementinae.* Tamen Abbas, in cap. *Clerici arma,* 2, de Vita et honestate clericor., num. 8; Graffius, in Dec. aureis, lib. IV, cap. 21, n. 19, et alii dicunt tam monachis praedictis quam omnibus regularibus prohibitum esse arma gestare, seu tenere, sive intra sive extra monasterium, non solum propter particularia statuta omnium religionum, sed etiam ex cit. cap. *Clerici arma,* 2, de Vita et honestate cleric., ubi id prohibetur clericis sub poena excommunicationis ferendae; religiosi sunt enim vere clerici, cum sint in Sanctum Domini ascripti: quinimo in claustris strictius quam alii clerici in saeculo, Deo famulatum praestent. Pro regularibus sta- 6 tus Mediolanensis, quicunque illi sint, sive monachi sive Mendicantes, exstat decretum Congr. Episcop. et regul., prout refert Nuldus in Summa, verbo *Religiosus,* n. 50, huius tenoris: *Sac. Congreg. Sac. Rom. Eccles. cardinalium negotiis et consultationibus episcoporum et regularium praepositorum iustis et gravibus, etc., innovans decretum Clementis V de Armis sub poena excommunicationis intra septa monasteriorum non tenendis, statuit ne in statu Mediolanensi quisque regularis cuiuscunque ordinis arma cuiusvis generis prohibita, praesertim vero sclopos retortos, tam longiores quam etiam breviores intra Ecclesias, suave monasteria in dicto statu tenere audeat vel praesumat sub poena excommunicationis latae sententiae quam sibi reservavit, ac insuper privationis officiorum et dignitatum, ac inhabilitatis ad quaecunque officia in posterum obtinenda ipso facto absque ulla declaratione incurrenda, etc.* Quod decretum licet, quantum est ex se, comprehendat solos regulares status Mediolanensis, tamen per illa verba: *Innovans decretum Clementis V de armis sub poena excommunicationis intra septa monasteriorum non tenendis,* videtur innuere quod illa Clementina *Ne in agro,* comprehendat generaliter omnes regulares, sicut illud decretum illam innovans comprehendit omnes regulares, particulariter status Mediolanensis sub gravioribus poenis, et sic illam Clementinam de omnibus regularibus videtur intelligere Pirhing, in cap. *Clerici arma,* n. 22, dum dicit: *Verum si religiosi* (nota non dicit monachi) *intra septa monasterii arma teneant absque praelati sui licentia, ipso facto sunt excommunicati.* Clem. 1, § *Quia vero,* de Statu monachor.

Quinimo regulares deferentes publice arma 7 possunt de mandato episcopi carcerari, si ita notorie deferant et delinquant extra claustra, ut populo scandalo sint, ex decreto Sacr. Congr. Conc., emanato sub die 3 Febr. 1635, in Turritana, quod est tenoris sequentis: *In locis ubi adest abusus inter clericos deferendi arma, et episcopus non habet familiam armatam, debet publicare edictum ne clerici saeculares vel regulares arma deferant; et si parere detrectent,*

et ubi necessitas exposcit, ministris curiae saecularis facultatem tribuere clericos contra prohibitionem arma deferentes capiendi, etiam quoad regulares, si hi ita notorie deferant et delinquant extra claustra, ut populo scandalo sint, ac in aliis casibus in iure et constitutionibus apostolicis expressis, ita tamen ut ea qua decet decentia capiantur, et recto tramite ad carceres curiae ecclesiasticae ducantur, lib. XV Decr., pag. 162, iuxta dispositionem concilii, cap. 3, sess. 25, de Reformat. Nota tamen quod episcopus antequam ad haec devèniat, debet prius publicare edictum ne clerici saeculares vel regulares arma deferant, et solum si parere detrectent, et contra prohibitionem ita notorie arma deferant, et delinquant extra claustra, ut populo scandalo sint, potest uti hac facultate. Clara enim sunt verba decreti: *Debet publicare edictum ne clerici saeculares et regulares arma deferant, et si parere detrectent, et ubi necessitas exposcit, ministris curiae saecularis facultatem tribuere clericos contra prohibitionem arma deferentes capiendi, etiam quoad regulares, si hi ita notorie deferant, et delinquant extra claustra, ut populo scandalo sint.*

Clerici omnes licite portare possunt arma cum iusta et legitima causa, v. g., ad se et proximum defendendum contra latrones et hostes; Glossa, in cit. cap. *Clerici arma*, 2, de Vita et honestate clericor., verb. *Clerici arma;* Abbas, ib., num. 8; Baldus, num. 2; Socin., reg. 30, limit. 4, Farin., q. 108, n. 110; Barbosa, hoc tit., n. 5, et alii passim. Imo in itineribus periculosis nedum possunt ipsi ad terrorem latronum et hostium portare arma sive defensiva, sive offensiva, sed etiam possunt secum ducere ad uberiorem securitatem familiares armatos, textu claro in cap. *Maximilianus*, caus. 23, q. 3, ubi inter alia in fine sic habetur: *Unde factum est ut eum ad locum quo fuerat perducendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateret insidiis.* Quinimo ex recepta iam consuetudine clerici praesertim saeculares, dum iter faciunt, arma defensoria deferre possunt; Pirhing, in cit. c. *Clerici arma*, 2, de Vita et honestate cleric., et hoc eis pro itinere fuisse concessum reperitur in quinque conciliis, scilicet in Moguntino anno 1549, his verbis: *Nulla arma induant, nisi itinerantes;* in Narbonensi 1551, in Aquensi eiusdem anni: *Nec ensem, nec pugionem, nec aliud armorum genus gestent, nisi propter itineris necessitatem.* In Aquileiensi 1595, et in altero Narbonensi 1609.

Extra tamen casum itineris, et sine iusta et legitima causa non possunt clerici licite arma deferre, neque causa venationis voluptuosae et clamorosae, cum talis venatio sit illis expresse prohibita a sacris canonibus; cap. *Episcopum*, 1, de Clerico venatore, ubi ipsis interdicitur venatio sub poena suspensionis his verbis: *Si episcopus est, tribus mensibus a communione; si presbyter, duobus; si diaconus, ab omni officio suspendatur;* cap. *Omnibus*, 2, de Clerico venatore; Concil. Lateranense IV, can. 15, sub Innocent. III, his verbis: *Venationem et aucupationem universis clericis interdicimus;* cap. *Quorumdam*, 1, dist. 34, cap. *Qui venatoribus*, et cap. *Esau*, dist. 86, ubi S. Hieronymus sic ait: *Esau venator erat, quoniam peccator erat, et penitus non invenimus in Scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem;* et in Conc. Trid., sess. 23, c. 12, de Reformat., praecipitur ut clerici *ab illicitis venationibus et aucupiis abstineant.* Et multo magis talis venatio frequens, 13
voluptuosa et clamorosa est interdicta monachis aliisque religiosis, in Clem. cap. *Ne in agro*, 1, § *Porro*, de Statu monachor., quia adhuc magis illos dedecet, ut est communis opinio apud Diaz in Pract. canon., verb. *Venatores*, cap. 1, in Addition. lit. C, verb. *Recreationis;* Pirhing, lib. V, tit. 24, de Clerico, venatore, num. 3. Unde neque episcopis licet 14
arma concedere clericis pro simili venatione, quia a Sacr. Congreg. Immunit. fuit declaratum licere episcopis concedere clericis licentiam gerendi arma solum cum legitima causa, iuxta sacros canones, ut in Carinolen. 2 Iulii 1647, lib. IV decret. Paul., pag. 14, et in Bellocastr. 18 Iunii 1618, lib. Decret. Rocci, p. 92, his verbis: *Episcopus cum legitima causa iuxta sacros canones concedere potest clericis licentiam gerendi arma, nec illi comprehenduntur sub bannimentis laicalibus;* adeoque cum ex supra adductis aperte constet extra casus itineris et necessariae defensionis ab hostibus et latronibus clericos arma deferre, et praesertim pro simili venatione, esse contra et non iuxta sacros canones, stat evidenter quod episcopi nequeant licite pro ista sola causa eis licentiam concedere arma gestandi.

Et per hoc Patres in Concilio Mediolanensi I, 15
part. I, tit. de Armis, ludis et spect., pag. 18. una cum S. Carolo congregati, sic absolute decreverunt: *Idcirco edicimus ne clerici arma cuiusvis generis ferant; quod si episcopus probabili iustaque de causa eis permittendum iudicaverit, tunc scripto impetrata venia, ipsis uti liceat, non tamen publice, nisi rei aut facti necessitas postulet. Omnino balista et sclopeto, aliisque huius generis instrumentis ipsis interdicimus.* Et sic etiam censuit Sacra Congreg. 16
Immunit., in Ostunen. 9 Iulii 1697, in qua, cum clerus terrae Sancti Viti illius dioecesis recursum habuisset ad dictam Sacram Congregationem, pro moderatione synodi, in qua inter caetera, in titulo de Vita et honest. clericor., statutum reperiebatur sic: *Ne quis gestare audeat seu afferre arma non prohibita offensiva, videlicet* pistole, terzette, archibugi, *seu* schioppette, spade, etc., ed altre offensive, *sub poena exilii ab civitate et dioecesi per*

quinquennium, etc. Et cum clarae memor. card. Casanatta, cui dictae synodi revisio commissa fuerat, votum dedisset ita conceptum: *Episcopus gratis et discrete licentiam concedat;* facta relatione in plena Congr. sub dicta die prodiit resolutio: *Servetur decretum synodi prout iacet.* Vide verb. *Clericus*, art. 6, quoad arma et venationem, per tot.

17 Clerici cum legitima causa iuxta sacros canones dispensati et ab episcopo licentiam habentes gestandi arma, non comprehenduntur sub bannimentis laicalibus; Sacr. Congr. Immunitatis in Carinolen. 2 Iulii 1647, lib. IV Decr. Paul., pag. 14, et in Bellocastren. 18 Iu-
18 nii 1618. Unde curia saecularis non potest a clericis arma deferentibus prohibita auferre; ead. Sacr. Congr. Immunit., in Adiacen. 18 Mar-
19 tii 1631, lib. II Decret. Paul., pag. 97. Nec etiam a clericis coniugatis, in Cosentina 1 De-
20 cembr. 1638, lib. III Decr. Paul., pag. 80. Imo laici auferentes arma a clericis excommunicationem incurrunt; Sacr. Congr. Immunit., in una nullius abbatiae S. Vincentii in Vulturno, 26 Februarii 1695, lib. I Decret. Valleman.,
21 pag. 173. Nec curia laicalis potest sine licentia episcopi ad carceres perducere clericos cum armis prohibitis repertos, licet postea ipsos curiae episcopali consignet; ead. Congr. in
22 dict. Adiacen. 18 Martii 1631. Licet episcopus possit concedere licentiam absolute exsecutoribus curiae saecularis, ut perscrutentur an clerici arma deferant, et quod carcerent, si repererint ipsos cum armis, ita tamen ut ad carceres ecclesiasticos statim conducantur; tamen non expedit, nec episcopus debet dare licentiam generalem; ead. Sacr. Congr. in dicta Ad-
23 iacen. 18 Martii 1631. Aliquando iniungitur archiepiscopo ut personali zelo curet per clericos non deferri arma, et deferentes condigne puniat; quod si curia saecularis illos carcerare attentaverit, procedat iuris remediis pro defensione libertatis et iurisdict. ecclesiasticae; Sacr. Congr. Immunitat., in Tarentina, 1 Septem-
24 bris 1643, lib. III Decr. Paul., p. 209. Arma clerici carcerati consignanda sunt a laicis curiae episcopali; ead. Sacr. Congr., in Papien. 29 Sept. 1674.

25 Non licet curiae saeculari auferre arma a laicis confugientibus ad ecclesias et alia loca immunia; Sacr. Congr. Immunit., in Neriton. 17 Ianuarii 1628, lib. 1 Decr. Paul., pag. 80; in Adiacen. 18 Martii 1630, lib. II Decr. Paul., pag. 79; in Motulana 11 Augusti 1631, lib. II Decr. Paul., pag. 97; in Cranen. 6 Nov. 1634,
26 lib. II Decr. Paul., pag. 207. Etiamsi dicta arma sint prohibita; ead. Sacr. Congregat., in dicta Adiacen. 18 Martii 1630, et in Venusina 18 Fe-
27 bruar. 1635, lib. II Decr. Paul., pag. 215. Unde arma ablata a confugitis sunt omnino restituenda; ead. Sacr. Congreg., in Ianuen. 9 Iunii 1636, lib. III Decr. Paul., pag. 34, et in Fanen. 27 Martii 1703, lib. III Decr. Vallem., pag. 481. Arma ablata per curiam saecularem a loco immuni sunt ibidem restituenda; in Camerinen. 20 Febr. 1529, lib. I Decr. Paul., pag. 124; vel episcopus sibi consignari faciat ad effectum disponendi iuxta ordines Sacrae Congregationis; eadem Sacr. Congreg., in Neapolitana 24 Decem. 1762, lib. I Decr. Altovit., pag. 759. Ablatio armorum a confugitis non est permissa absque facultate Sanctae Sedis; et conceditur facultas ad tempus archiepiscopo auferendi arma a confugientibus in ecclesiis etiam exemptis et aliis locis immunibus; hac tamen conditione ut arma retineantur apud curiam archiepiscopalem, et ablatio fiat per ministrum eiusdem Curiae Sacr. Congregat. Immunit., in Neapolitana 20 Ianuarii 1654, lib. V Decr. Paul., pag. 31. Contra auferentes arma a confugitis procedendum est ad declarationem censurarum; ead. Sacr. Congreg., in Tranen. 6 Novemb. 1634, lib. II Decr. Paul., pag. 207; imo laudatur episcopus excommunicans eos qui confugitos in locis immunibus armis spoliarunt; ead. Sacr. Congregat., in Martoranen. 15 Iulii 1636, lib. III Decr. Paul., pag. 9. Procedendum prout iuris contra auferentes arma a ministris curiae ecclesiasticae; Sacra Congr. Immunit., in Cosentina 20 Novemb. 1657, l. dec. Rocci, pag. 42. Arma portantes ad infideles sunt excommunicati ipso facto excommunicatione in bulla Coenae, ut patet expresse in ipsa solita publicari quotannis, § 7, his verbis: *Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos qui ad Saracenos, Turcas et alios Christiani nominis hostes et inimicos vel haereticos per nostras, sive huius Sanctae Sedis sententias, expresse et nominatim declaratos, deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stamnum, chalibem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quam ex alia quacunque materia, et ipsam materiam aliaque huiusmodi, quibus Christianos et catholicos impugnant.... Non obstantibus quibuscunque privilegiis, quibusvis personis, principibus, rebus publicis per nos et sedem praedictam hactenus concessis de huiusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.*

Et haec prohibitio et censura magna ex parte lata est in iure communi: cap. *Ita quorumdam*, 6; cap. *Significavit*, 11; cap. *Quod olim*, 12; cap. *Ad liberandam*, 17, de Iudaeis et Saracenis. Et in Extravagantibus, Clementis V incip. *Cedit quidem*, et Ioan. XXII incip. *Copiosus*, de Iudaeis et Saracenis. Quia vero saepe contingit in provinciis et insulis proximis et conterminis locis, Turcarum fideles in captivitatem duci, et liberari non valent, nisi ultra conventam pecuniam, bellica etiam instrumenta et arma tradantur, quaesitum fuit ab episcopo Iadrensi an iste casus comprehensus remaneret

sub prohibitione bullae, et proposito dubio in sequentibus terminis: *An vendentes et deferentes arma cum hoc solo fine redemptionis captivorum, incidant in casu bullae?* Sacr. Congr. Concilii, die 1 Decembris 1695, respondit *Negative, dummodo modica interveniat quantitas, et aliter redemptio fieri non possit.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Armorum licet variae acceptiones sint, tamen in inhibitione de armis non deferendi arma accipiuntur pro omnibus illis instrumentis quibus ad nocendum homines utuntur, et quae eo animo deferunt: unde Iurisconsultus, in l. *Armatos*, 9, ff. *Ad leg. Iuliam*, de Vi publ., armatos non tantum eos accipiendos esse monet qui tela habuerunt, sed etiam quidquid aliud, quod nocere possit; vide Pancirol., in Not. imper., cap. 66; Dempsterum ad Rosin., lib. III, c. 5.

Armorum delationem, seu usum privatis ut plurimum prohibitum fuisse indicat leg. un. cod. *Ut arm. usus*, adeo ut nec fabris ipsorum usus permittatur in Novel. 85, cap. 1, ac ne militibus quidem extra usum belli, ut probat Arnisaeus, lib. II, de Maiestate, cap. 5. In sequiori aetate nobiles a plebe distinxit armorum delatio, unde Guntherus, lib. III Ligust., in Prider.:

Utque suis omnem depellere finibus hostem
Possit, et armorum patriam virtute tueri,
Quoslibet ex humili vulgo, quod Gallia foedum
Iudicat, accingi gladio concedit equestri.

Quo ex loco intelligimus de nobilibus tantum accipiendum esse canonem 17 concil. Moguntin. 1, tuncque nobiles enses accipiebant de altari, ut indicat Petrus Blesensis, ep. 94, et probat Alteserra, de Ducib., c. 7.

Ob institutum vero et peculiarem professionem ab armorum usu arcentur clerici, cum eorum arma non sint gladii, sed dolor, fletus, orationes et lacrymae, cap. *Non pila*, cap. *Convenior*, 23, quaest. 8, et maxime repugnet habitui et honestati sacerdotali arma gestare, et qui armatus incedit arrogantior sit et ad iniuriam inferendam proclivis, quod ab honestate clericorum prorsus alienum est; vide Gonzalez, ad lib. II Decret., tit., 1, de Vita et honest. cleric., per tot.

Sequioribus saeculis tantus abusus inoleverat, ut passim episcopi et clerici armis stipati essent, ut refert Aymonus agens de Ludovici imperatoris temporibus, ibi: *Tunc coeperunt deinceps ab episcopis et clericis cingula baltheis aureis et gemmeis cultris onerata;* vide etiam Gregorium Turonensem, lib. IV, c. 43; Bedam, lib. II, cap. 2; lib. III, cap. 18, et late dissentem Thomassin., Vet. et nova Eccles. discipl., part. III, lib. III, cap. 44.

Huic malo medicinam fecit concilium Liptinense, can. 2, vetando clericis monachisque ne arma unquam induerent aut pugnarent, vel exercitibus intervenirent, nisi paucissimi illi numero episcopi, quorum est in castris principibus, ducibus et militi ipsi sacramenta erogare. Idem cautum ab aliis conciliis, quae postea successerunt. Qui plura scire cupit adeat Rousseaud de la Combe, in sua Iurisprudentia canonica, verb. *Arma*.

Armorum gestatio clericis quando sit interdicta et quando permissa, et qui plura, quae ad hanc materiam spectant, nosse desiderat, consulat Sperellum, a decis. 122 ad 128. 46

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Aeque clericis ac laicis prohibita est delatio armorum prohibitorum. Ac 1° quidem ex const. Pii IV, incipiente *Cum vices*, 6 Martii 1562; ut apud Girald., Exposit. iuris pont., pag. 214, deferentes archibusettos, duobus palmis breviores comprehensa canna et capsa, incurrunt poenas rebellionis et laesae maiestatis a iure inflictas; et gubernatores ac ministri, eis defeferendi licentiam dantes, incurrunt eo ipso suspensionem a divinis, et excommunicationem, non tamen reservatam; legati vero indignationem pontificis. Insuper declarat pontifex tali licentia utentes dictas poenas incursuros pro statu Ecclesiae temporali tantum. 47

2° Ex bulla S. Pii V *Cum vices*, 12 Februarii 1575, prohibitum est deferre pugiones aut cultellos, aut quodvis genus armorum brevioris mensurae trium palmorum sub poena laesae maiestatis ipso facto incurrenda; legati vero, gubernatores et officiales licentiam dantes, peccant mortaliter, et incurrunt excommunicationem ac suspensionem a divinis, non tamen reservatam; et si sint legati a latere, incurrunt pontificiam indignationem, non vero dictas censuras. 48

Citatae constitutiones Pii IV et V confirmatae, et innovatae sunt sub poenis laesae maiestatis et rebellionis, ab Alexandro VIII, constit. *Et si cuncta*, ibid., Augusti 1690, pro toto statu ecclesiastico, comprehensis etiam legationibus et civitatibus Bononiae, Ferrariae, Beneventi, etc., vetando insuper sub iisdem poenis nedum dictorum armorum retentionem, sed etiam fabricationem et venditionem; ac declarando in hac sua constitut. ac Pii IV et V comprehendi quoscunque clericos, tam saeculares quam regulares, cuiuslibet ordinis, etiam militarium, et S. Ioan. Hierosolymitani, ac alios, quomodolibet immunitate personali gaudentes. 49

Haec Alex. constit. confirmata est in omnibus a Clemente XI, Ian. 1708, addendo tam in deferentes quam in fabricantes et vendentes poenam triremium ad septennium, ac etiam in perpetuum, arbitrio Congreg. S. Consultae, et in clericos aliosque, ut supra per quinquennium vel ultra, iuxta casuum et personarum 50

circumstantias; item a Clemente XII, constit. *In supremo*, Kal. Febr. 1724, § *Et quia*.

51 Ac tandem a Benedicto XIV, constit. *Securitatem*, 15 Ian. 1752, declarando insuper nihil fisco ad huiusmodi reos condemnandos incumbere, quam probare transgressionem dictarum constitutionum.

ADDITIONES CASINENSES.

52 Casu quo arma prohibita sub plurium pedibus inveniantur, et ignoretur cuiusnam sint, est sententia quae tenet neminem esse damnandum, quia melius est nocentem absolvere quam innocentes condemnare; l. *Favorabiliores*, ff. de Regulis iuris, et quia in criminalibus probationes requiruntur luce meridiana clariores; l. *Sciant*, c. de Probat., Cabal., resol. crim., cas. 230; Farin., dict. quaest. 108, num. 158. Est et alia sententia, iuxta quam omnes essent puniendi, ne delicta maneant impunita, et locus detur fraudibus. Tertia vero sententia, standum esse monet gratificationi iudicis. Menoch., de Arbitr., col. 384.

Arma faciunt indicium contra reum. Bart., 5
in l. fin., ff. de Quaest.; Boss., de Iudic., n. 51; Mascard., de Prob., conclus. 131; Farin., q. 52; Ciarlin., Controv. for., c. 12.

ARMA seu INSIGNIA

Summarium.

1. Arma seu insignia, quae modo in usu sunt, successerunt loco imaginum et statuarum, quibus nobiles olim utebantur. - 2. Antiquitus enim ante huiusmodi usum armorum, seu stemmatum, vel insignium viri nobiles ad denotandum splendorem propriae familiae, in atriis domorum retinebant statuas vel imagines maiorum suorum praestantium et excellentium a quorum serie imaginum et statuarum deducebant proprii generis nobilitatem. - 3. Et istud ius statuarum, stemmatum, seu imaginum, usum armorum seu insignium peperit. - 4. Et ideo videntur arma et insignia esse propria nobilium. - 5. Et quamvis etiam ab ignobilibus deferantur, et eorum delatio non reddat eos nobiles. - 6. Tamen in nobilibus arma et insignia necessario requiruntur ad probandam eorum nobilitatem. - 7. Et per hoc in nobilissima religione Hierosolymitana adest statutum, ut in receptione ad habitum, et probatione nobilitatis, probari debeat familias patris et avi, matris et aviae habuisse per centum annorum spatium arma sive insignia, et quod istis usi fuerint. - 8. Quamvis autem, quod proprium est nobilium, ab omnibus usurpetur, et sic plebeii quoque insignibus et armis nobilium utantur, non possunt tamen assumere et deferre arma et insignia nobilium, et eo minus alterius singularis dignitatis. - 9. Aliter id facientes severa poena puniri debent, et adhuc severiori et severissima, si usurpaverint arma et insignia dignitatis supremae et magistratus. - 10. Insignia et arma sunt distintiva generis personarum et familiarum, et per hoc dicitur emanatum esse usum cimeriorum seu coronarum in armis. - 11. Nam aliter a regibus, aliter a ducibus et titulo pollentibus, aliter a privatis nobilibus, et alio modo a plebeiis usurpantur scuta, et sic plebeii nequeunt uti armis nobilium neque in forma scutorum. - 12. Arma et insignia solent apponi in operibus publicis ad acquirendum et demonstrandum ius in illis. - 13. Hinc eorum insculptio demonstrat rem esse de dominio et pertinentia illius cuius sunt arma et insignia. - 14. Et sic reperta in aliqua capella vel altari inducunt praesumptionem iurispatronatus et bonae fidei in antiquis, et arguunt illum cuius sunt arma et insignia, sibi et suis aedificare et acquirere voluisse. - 15. Similiter sepulcrum habens insculpta arma et insignia probat illius concessionem et licentiam obtentam. - 16. Et hic mos apponendi insignia et arma in templis, capellis et sepulcris, viguit etiam priscis temporibus. - 17. Et hunc morem magis in dies servari videmus hisce nostris temporibus, ut sepulcris arma et insignia defunctotum nomen et familiam referentia affingantur, sicuti in sedibus, scamnis et scabellis templorum signum fieri, nomen imprimi, arma pingi vel sculpi, ne loco amoveantur, vel aliorum usui pateant. - 18. Et insignia, stemmata, seu arma sculpi vel pingi in parietibus, portis aut turribus ecclesiarum, in capellis, altaribus, imo etiam quandoque in lapide fontis baptismalis, ut observavit Rota; ea ratione quod, sicut patronus ex gratia habet in ecclesia ius patronatus, sic ei concedatur habere sedem, stemmata, arma et insignia in ecclesia de facultate praelati. - 19. Arma in ecclesia imprimi non possunt nisi ex voluntate praelati. - 20. Hac stante communi consuetudine, ac pene universali usu, insignia, arma seu stemmata ponendi in altaribus, capellis, dicimus licitum esse, maxime si qui id facit legitimo iure, et iusto fine agat. - 21. Episcopus non debet amovere arma seu insignia, et monumenta seu memorias suorum praedecessorum ab ecclesia vel palatio episcopali, maxime si fuerunt constructa propriis ipsorum expensis. Neque de paramentis, non obstante concilio provinciali, si in Metropolitana tolerantur. - 22. Unde coactus fuit per censuras baro, qui eraserat insignia episcopi a quibusdam paramentis factis ab archipresbytero, et sua substituerat, ad restituendum omnia in pristinum. - 23. Nec arma fundatorum ecclesiae vel monasterii. - 24. Et si fuerunt amota, restitui debent ut prius. - 25. Armaque eius qui capellam ornavit, non debent amoveri, sed eius, qui nihil contulit, vel cui fuit erogata pecunia restituta, debent amoveri, maxime si est laicus. - 26. Attamen patroni debent manu teneri in quasi possessione tenendi in ecclesia sua insignia. - 27. Potest haeres gravari, ut teneatur arma testatoris pingi facere in eius rebus, et cognomen et eius insignia semper deferat. - 28. Et hoc onus deferendi arma, et insignia familiae a testatore impositum censetur inductum intuitu conservandae agnationis. - 29. Unde ab haeredibus nequeunt abradi seu deleri arma et insignia testatoris et fundatoris ecclesiae vel capellae, et tanto minus ab aliis. - 30. Aliter in modico tempore ignorari posset quis dictam ecclesiam vel capellam fundaverit, vel quae domus, et sic non conservaretur agnationis dignitas contra mentem fundatoris. - 31. Et per hoc tam iure communi quam particularibus multorum locorum legibus statutum est quod corrumpentes ac delentes alicuius familiae insignia in ecclesiis aliove loco ad perpetuam memoriam collocata, severe puniantur. - 32. Patavii extat statutum, quo poena quinquaginta ducatorum indicitur illi qui arma, insignia et epitaphia a sepulcris deleverit atque corruperit. - 33. De insignibus fusiora tractans, Hopingius citatur. - 34. Quisnam insignia apponere possit in ecclesia. - 35. Qui eleemosynis fidelium sacellum vel capellam aliquam restaurari curat, ibi insignia nequit apponere. - 36. An matrix ecclesia in ecclesia filiali. *Remissive*. - 37. Quid de praepositis operi publico, publico vel regio aere construendo circa insignia. - 38. Quilibet dominus alicuius loci potest illa in eo apponere. - 39. Quid de onere deferendi insignia testatoris. *Remissive*. - * 40-41-42. Aliqua de transmissione iuris insignium.

1 Arma seu insignia, quae modo in usu sunt, successerunt loco imaginum et statuarum quibus nobiles olim utebantur. Antiquitus enim ante huiusmodi usum armorum, seu stemmatum, vel insignium viri nobiles ad denotandum splendorem propriae familiae, in atriis domorum retinebant statuas vel imagines maiorum suorum praestantium et excellentium, a quarum serie imaginum et statuarum deducebant proprii generis nobilitatem, iuxta sacram Scripturam, I Machab., c. II, ibi: *Mementote operum patrum, quae fecerunt in generationibus suis, et accipietis gloriam magnam et nomen aeternum;* et Sapient. XVIII, vers. 24, ibi: *Parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta.* Et istud ius statuarum, stemmatum seu imaginum, usum armorum seu insignium in sigillis peperit; l. *Lex quae tutores,* cod. de Administr. tutor.; l. *Iniuriarum,* § *Si quis,* ff. de Iniuriis; l. *Capitulum,* § *Ad statuas,* ff. de Poenis; l. *Si legatum,* ff. de Operibus publicis; Tiraquell., de Nobilitate, cap. 6, n. 6, inter eius Opera, tom. I, fol. 35. Et ideo videntur arma et insignia esse propria nobilium; Cassan., Catal. glor. mundi, part. I, conclus. 19; Tiraquell., de Nobilitate, citat. cap. 6, num. 8, et in 12, ubi ait, *stemmata antiquitus nonnisi illis de magistratu competiisse;* Thesaur., decis. 270, num. 33 et seq. Unde armorum et insignium delatio inservit pro medio et signo ad probandam nobilitatem; Rota, part. XVII, decis. 130, num. 4. Et quamvis etiam ab ignobilibus deferantur, et eorum delatio non reddat eos nobiles, ut notat Rota ibid., num. 5, tamen in nobilibus arma et insignia necessario requiruntur ad probandam eorum nobilitatem; Guttierez, Practic. quaest. lib. III et IV, quaest. 16, num. 42; Tiraquell., cit. cap. 6, num. 12, et Rota coram Merlino, decis. 164, num. 13, 17 et 19, ubi docet nobiles necessario debere habere insignia et arma; alias non dici tales, ut usus observat, et coram cardin. Celso, decis. 266, num. 9. Et per hoc in nobilissima religione Hierosolymitana adest statutum ut in receptione ad habitum et probatione nobilitatis probari debeat, familias patris et avi, matris et aviae, habuisse per centum annorum spatium arma sive insignia, et quod istis usi fuerint, ut ex ordinatione 7, et 11, de Receptione fratrum, ut testatur Rota in dicta decis. coram Merlino, n. 13, et part. XVII, decis. 139, num. 1.

8 Quamvis autem quod proprium est nobilium ab omnibus usurpetur, et sic plebei quoque insignibus et armis nobilium utantur, non possunt tamen assumere et deferre arma et insignia nobilium; Rota, part. XIII, decis. 253, num. 24 et 25, et eo minus alterius singularis dignitatis. Aliter id facientes severa poena puniri debent, et adhuc severiori et severissima, si usurpaverint arma et insignia dignitatis supremae et magistratus, ut late Tuschus, conclus. 437; Vivian., comm., opin. 540, n. 15, ita ut etiam poena ordinaria mortis sint puniendi rei, prout de usurpante insignia papae et de usurpantibus insignia magistratus, quod puniantur poena ordinaria legis Iuliae maiestatis; l. 1, et l. 3, in fin., ff. *Ad leg. Iul. maiest.* Insignia enim et arma sunt distinctiva generis personarum et familiarum, et per hoc dicitur emanatum esse usum cimeriorum seu coronarum in armis. Nam aliter a regibus, aliter a ducibus, et titulo pollentibus, aliter a privatis nobilibus, et alio modo a plebeis usurpantur scuta, iuxta Thesaur., dec. 270, et sic plebei nequeunt uti armis nobilium, neque in forma scutorum; leg. 1, cod. De his qui potent.; Abbas, in cap. *Dilecta,* 14, de Excessib. praelator.; Tiraquell., cit. cap. 6, num. 17, in fin.; Cassan., consider. 52, conclus. 23; Hoping., de Iure sigill., cap. 4, n. 79 et 80. 10

Arma et insignia solent apponi in operibus publicis ad acquirendum et demonstrandum ius in illis; Rota, part. XIV, decis. 337, num. 9. Hinc eorum insculptio demonstrat rem esse de dominio et pertinentia illius cuius sunt arma et insignia; Rota, part. XVII, decis. 139, n. 5. Et sic reperta in aliqua capella, vel altare inducunt praesumptionem iuris patronatus et bonae fidei in antiquis; Rota, p. II, decis. 548, num. 7. Et arguunt illum cuius sunt arma et insignia sibi et suis aedificare et acquirere voluisse; Rota, part. IX, tom. I, decis. 134, n. 21. Similiter sepulcrum habens insculpta arma et insignia probat illius concessionem et licentiam obtentam; Rota, part. VII, decis. 139, n. 5. Et hic mos apponendi insignia et arma in templis, capellis et sepulcris viguit etiam priscis temporibus, ut colligitur ex I Machab., c. XIII, v. 27, ibi: *Aedificavit Simon super sepulcrum patris sui et fratrum suorum aedificium altum visu, lapide polito retro et ante; et statuit septem pyramides, unam sibi, unam patri et matri, et quatuor fratribus, et his circumposuit columnas magnas, et super columnas arma, ad memoriam aeternam, et iuxta arma naves sculptas, quae viderentur ab omnibus navigantibus mare;* ubi vides Simonem erexisse et statuisse etiam pyramidem pro seipso, cum duae fuerint pro patre et matre, et quatuor pro quatuor suis fratribus, videlicet Iuda, Ionatha, Ioanne, Eleazaro, et septima sibi, ut notat Tirinus in cit. cap. XIII Machabaeor., vers. 25. Et hunc morem magis in dies servari videmus nostris hisce temporibus, ut sepulcris arma et insignia defunctorum nomen et familiam referentia affigantur; Anton., Thesaur., decis. ultima, num. 34, sicuti in sedilibus, scamnis et scabellis templorum signum fieri, nomen imprimi, arma pingi, vel sculpi, ne loco moveantur, vel aliorum usui pateant per traditionem; Menoch., de Recup. remed., 15, n. 47. Et in- 11 12 13 14 15 16 17 18

signia, stemmata, seu arma sculpi vel pingi in parietibus, portis, turribus ecclesiarum, in capellis, altaribus, imo etiam quandoque in lapide fontis baptismalis, ut observavit Rota, part. IX, decis. 115, n. 5, ea ratione quod, sicut patronus ex gratia habet in ecclesia ius patronatus, cap. *Quoniam*, 3, de Iure patron., sic ei concedatur habere sedem, stemmata, arma et insi-
19 gnia in ecclesia de facultate praelati; cum arma in ecclesia imprimi non possint, nisi de voluntate praelati; Rota, part. XVII, decis, 139, n. 6.

20 Hac stante communi consuetudine, ac pene universali usu, insignia, arma seu stemmata ponendi in altaribus, capellis, parietibus, turribus templorum, et in aliis locis ecclesiarum, seu etiam in ecclesiasticis ornamentis, candelabris, lampadibus, calicibus, planetis, etc., dicimus licitum esse, si qui id facit, legitimo iure et iusto fine agat, aut ut alios exemplo suo ad templa et altaria construenda, restauranda vel adornanda attrahat, vel ut armorum et insignium suorum appositione fidem tituli patronatus firmet et probet, et sic clare colligitur ex sequentibus Sacr. Congr. Episc. et regul. declarationibus a Pignatello, tom. VIII, const. 25, relatis.

21 Episcopus non debet amovere arma seu insignia et monumenta seu memorias suorum praedecessorum ab ecclesia vel palatio episcopali, maxime si fuerunt constructa propriis ipsorum expensis; Sacr. Congr. super episcopis, in Messanensi 9 Martii 1593, et alibi 21 Nov. 1603, 26 Ianuarii 1604, 18 Septembris 1606, et 30 April. 1609. Neque de paramentis, non obstante concilio provinciali, si in metropolitana
22 tolerantur, 26 Ianuarii 1604. Unde coactus fuit per censuras Baro, qui eraserat insignia episcopi a quibusdam paramentis factis ab archipresbytero, et sua substituerat, ad restituendum
23 omnia in pristinum, 27 Novembris 1615. Nec
24 fundatorum ecclesiae vel monasterii, 9 Octo-
25 bris 1618. Et si fuerunt amota, restitui debent ut prius, 11 Augusti et 6 Octobris 1645. Armaque eius qui nihil contulit, vel cui fuit erogata pecunia restituta, debent amoveri; 15 Octobris 1601, maxime si est laicus, 28 Sept. 1596,
26 et 20 Martii 1600. Attamen patroni debent manuteneri in quasi possessione tenendi in ecclesia sua insignia; 17 Septembris 1601 et 4 Septembris 1602.

27 Potest haeres gravari ut teneatur arma testatoris pingi facere in eius rebus, et cognomen et eius insignia semper deferat; l. *Facta*, 63, § *Si vero nominis*, ff. *Ad Trebell.*; Anton., *Thesaur.*, decis. ultima; Ancharan., cons. 113;
28 Molin., de Primog., lib. II, c. 14, in fine. Et hoc onus deferendi arma et insignia familiae a testatore impositum censetur inductum intuitu conservandae agnationis; Rota, part. XIV,
29 decis. 194, num. 8. Unde ab haeredibus nequeunt abradi seu deleri arma et insignia testatoris et fundatoris ecclesiae vel capellae, et tanto minus ab aliis; l. *Qui liberalitate*, § *Nec eius nomine*, ff. de Operibus publicis, ibi: *Nec eius nomine, cuius liberalitate opus exstructum est, eraso, aliorum nomina inscribantur*. Aliter 30
in modico tempore ignorari posset quis dictam ecclesiam vel capellam fundaverit, vel quae domus, et sic non conservaretur agnationis dignitas contra mentem fundatoris, qui in signum patronatus ibidem arma et insignia seu stemmata familiae suae ponendo, videtur id facere sub ea lege ne unquam amoverentur, per dict. leg. *Qui liberalitate* et leg. *Si iudices*, ff. de Operib. publ., et leg. *Legatum*, ff. de Admin. rer. ad civit. pertin. Et per hoc tam iure com- 31
muni quam particularibus multorum locorum legibus statutum est quod corrumpentes ac delentes alicuius familiae insignia in ecclesiis aliove loco ad perpetuam memoriam collocata, severe puniantur; l. *Opus*, ff. de Operibus publ. Et quidem Romanus, sing. 474, scriptum reliquit poenam eiusmodi esse iudici arbitrariam, cui subscripserunt Gom., § *Poenales*, n. 3. instit. de Actionib.; Curt. Iun., in leg. *Si quis id quod*, n. 6, de Iurisdict. omn. iud.; Rebuff., in Compend. ad Reg. const. Gall., tom. III, tit. de Mut. possess., art. 1, gloss. 2, num. 35, ex textu, ubi Bartol., in l. *Qui liberalitate*, ff. de Operibus publ.; Menoch., de Arbitr., lib. II, centur. 3, q. 281, ubi, n. 6, dicit, exstare Pa- 32
tavii statutum sub. rubr. *Quibus liceat acquirere bona*, cap. *Nullus hominum*, quo poena quinquaginta ducatorum indicitur illi qui arma, insignia et epitaphia a sepulcris deleverit atque corruperit.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Materia haec levi brachio tractata est ab au- 33
ctore, latior vero est quam ut intra angustos limites huius additionis concludi queat. Agendum esset de insignium varia acceptione; de distributione insignium multifaria; de insignium proprie sic dictorum principiis et originibus, discussione et conciliatione contrariorum; de causis et occasione insignium in genere; de causis et occasione insignium in specie; de his quibus ius deferendi insignia primario tam suo quam alieno nomine competit, et de his qui ab insignium delatione arcentur; de his quibus ius deferendi insignia iure transmissionis, ac sic secundario vel consequenter competit, vel minus de variis acquirendi insignia modis; de his ex quibus insignia constant, clypeo scilicet, imagine, coloribus, metallo, galea et cimerio, laciniis sive vittis et sustentaculis, de rebus et locis tam publicis quam privatis in quibus pinguntur, caelantur, sculpuntur et suspenduntur insignia; de modo rite conficiendorum, locandorum et cumulandorum insignium; de finibus insignium multiplicibus; de vario usu, effectu et potestate insignium; de actionibus insignium nomine competentibus; de probationibus insi-

gnium, eorumque iuris modis variis, de modis quibus insignia amittuntur, exstinguuntur et abolentur, nec non de ordine ac processu circa privationem insignium servando; tum demum de affinibus insignium. Vide de his omnibus fuse, aeque ac erudite disserentem Hopingium, de insignium sive armorum prisco et novo Iure. Nos pauca adnotabimus concernentia appositionem insignium in locis sacris, publicis et privatis.

4 In ecclesia insignia apponere nonnisi is potest qui vel patronus vel benefactor sit. Deficiente autem utroque titulo etiam insignia apposita sunt removenda, nisi favore apponentis concurrat vel immemorabilis, vel centenaria. Quadragenaria autem nullius efficaciae hoc in casu est. Vide decisionem Rotae, in Calaguritana *Praeeminentiarum super reservatis*, 11, Februarii 1755, cor. R. P. D. Canilliac.

5 Hinc sequitur quod rector alicuius ecclesiae, si capellam, aut sacellum alicuius familiae, aut universitatis fidelium eleemosynis restaurari curet, haud potest sua insignia ibi apponere; Sorg., Iurisprud. forens., tom. VII, cap. 29, sub num. 12, ubi quod idem procedat in episcopo; Sanfelic., decis. 283 per tot.

6 Ecclesiae matrici an competat ius apponendi insignia in ecclesia filiali, discutit idem tribunal Rotae, in Romana *Funeris super reservatis*, 26 Ianuarii 1742, cor. bon. mem. Peralt.

7 Praepositus ad constructionem alicuius operis publici, quod fit impensis civitatis vel regis, nequit sua insignia in eo apponere; de Franch., dec. 443 per tot., ibique de Luca, in Observ., pariter per tot. Dubitat vero de hac opinione de Ponte, de Potest. pro–reg., tit. de Divers. Provis. fieri solit., n. 7. At Thor., in Addit., num. 6, tenet posse inscribi nudum nomen; eumque sequitur Prato, Observ. practic. 49, num. 15.

Quilibet dominus alicuius loci potest in eo 38
sua apponere insignia; Staiban., 2, forens. 193, num. 42; Sorg., Iurisprud. forens. tom. VII, cap. 29, num. 10. Idque procedit etiamsi agatur de domino directo, ut praeter allegatos firmat de Luca, in Observ. ad Franch. dec. 453, n. 5, tum de Barone, qui subinfeudat, iidem auctores, ubi supra.

De onere deferendi insignia testatoris utilis 39
est tractatio. At alio, eoque opportuniori loco agemus; consule interim Knipskild, de Fideicomm. famil. nobil., c. 6, a num. 126 ad plur. seq.; Sorg.. Iurisprud. forens., tom. VII, c. 29, num. 4 et plur. seq.

ADDITIONES CASINENSES.

Insignia domorum concessa pro se et filiis, 40
vel pro sua familia et agnatione transmittuntur ad filios et descendentes tantum de illa familia et agnatione servata forma concessionis; non autem ad cognatos et affines, l. *Ius familiare*. Neque ad bastardos et spurios transeunt. 41
Insignia quae competunt ratione dignitatis non 42
transeunt nisi ad illos qui succedunt in dignitate; l. de Off. procur.

AROMATARIA, AROMATARII

Summarium.

1. Regulares non possunt aromatariam tenere nisi pro seipsis; quo casu visitari non potest a protomedico. - 2. Permitti tamen potest regularibus, et monialibus, praesertim pauperibus, vendere medicinalia suae aromatariae renovandi gratia, maxime pretiis moderatis. - 3. Nec obstat decretum Sacrae Congregationis Visitationis Apostolicae, edit. 29 Augusti 1637, in quo prohibet omnibus regularibus exercere *ullam artem venalem, sive aromatariam*, etc., quia ipsum decretum non habet locum extra urbem, ut declaravit Sacra Congregatio. - 4. Pro solo tamen fine lucri et negotiationis nequeunt regulares aromatariam tenere et praesertim in statu Mediolanensi. - 5. Neque clerici possunt exercere officium aromatarii, neque in hospitalibus sine licentia Papae, vel Sacrae Congregationis. - 6. Aromatarii non possunt societatem contrahere cum physicis et chirurgis. - 7. Aromatarii privilegium prioritatis habent contra quoscunque alios privilegiatos. - 8. Ita ut in creditis defunctorum decoctorum praeferendi sint etiam illis, qui habent obligationem cameralem. - 9. Etiam in causa dotis ad summam scutorum quinquaginta tantum. - 10. Aromatariorum libris plena fides est adhibenda, si eos tenent secundum usum suae artis; sed solum per quinquennium, et debitores eorum usque ad quinquennium tantum intelliguntur obligati, si in eorum libris inveniantur descripti. - 11. Aromatariorum causae a nullo iudice possunt cognosci, nisi a consulibus artis, nec ab ullo reassumi. - 12. Aromatariae defalcationes in computis ex generali consuetudine fiunt in tertia parte. - 13. Et in computis defalcum dicitur probatum in consueta remissione alias observata. - 14. Extractionem ex suis libris si aromatarius permittere nolit, praesumitur taxae remissionem negasse. - 15. Peccant aromatarii seu pharmacopolae, si rudes et ignari munus exerceant. - 16. Item si sine arte, vel diligentia medicamenta conficiant. - 17. Item *si quid pro quo* in medicamentis conficiendis immisceant, vel unum medicamentum praebeant pro alio contra medici praescriptum, nisi tamen esset aeque bonum, et non maioris pretii. - 18. Ad cognoscendum autem in similibus casibus, an sit peccatum mortale, vel veniale, attendenda est gravitas, vel levitas materiae, in qua delinquunt. - 19. Sic peccant mortaliter aromatarii, qui in conficiendis medicinis aliquando ponunt aromata multum vetusta, modicam, vel non exactam virtutem habentia; et aliquando alia non ita conferentia ponunt loco illorum, quae ponere deberent, unde medicina infirmo parum prodest, vel forte nocet. - 20. Et aromatarii sic delinquentes, cum nedum charitatem, sed etiam iustitiam violent, ad omnia secuta mala et damna tenentur. - 21. Sic mortaliter peccant, et fiunt irregulares conficiendo medicinas ex rebus corruptis, ob quas sequitur mors infirmi. - 22. Sic mortaliter peccant, si vendant medicamenta ad non pariendum vel ad fetum expellendum, et rei fiunt culpae, et poenae cooperantium ad abortum. - 23. Aromatariorum officinae in Urbe sexaginta. - 24. Aromatariae artis exercitium regularibus vetitum, exceptis Hospitalariis S. Ioannis de Deo. - 25. Nonnullorum pharmacorum venditio his licita. - 26. Quibus conditionibus aromataria permittantur regularibus. *Remissive*

1 Regulares non possunt aromatariam tenere nisi pro seipsis, quo casu vitari non potest a protomedico; Sacra Congreg. Episc. et regul., in una Neapolitana 9 Ianuari 1602. Idipsum declaravit Sacra Congr. Immunitatis in Barchi-
2 nonensi 21 Novembris 1635. Permitti tamen potest regularibus, et monialibus, praesertim pauperibus, vendere medicinalia suae aromatariae, ea renovandi gratia, maxime pretiis moderatis; eadem Sacra Congreg., in Neapolitana 26 Maii 1602, et in una *Dominicanorum*, 11
3 Octob. 1647. Nec obstat decretum Sacrae Congregationis Visitationis Apostolicae, edit. 29 Aug. 1637, in quo prohibet omnibus regularibus exercere *ullam artem venalem, sive aromatariam*, etc., quia ipsum decretum non habet locum extra Urbem, ut declaravit Sacra Congregat., in Neapolitana 5 Octob. 1646, et constat ex verbis eiusdemmet decreti, ibi: *Regularium in Urbe eiusque districtu existentium*. Pro
4 solo tamen fine lucri, et negotiationis nequeunt regulares aromatariam tenere, cum negotiatio causa lucri sit in sacris canonibus expresse prohibita, et signanter in concilio Lateranensi III sub Alexandro III celebrato; part. XVII, c. 3, his verbis: *Secundum instituta praedecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi, vel clerici causa lucri negotientur*. Et sic decrevit Sacra Congr. Concilii, in Camerin. 28 Februarii 1603, ad tertium. Et novissime Benedictus XIV sub gravissimis poenis id prohibuit in toto statu et ducatu Me-
5 diolanensi constitutione incip. *Exponi nobis*, edita die 2 Martii 1741. Hinc neque clerici possunt exercere officium aromatarii neque in hospitalibus sine licentia papae vel Sacrae Congregationis; eadem Sacra Congr, in Panormitana 23 Aprilis 1591.

6 Aromatarii non possunt societatem contrahere cum physicis et chirurgis; Gregor. XIII, constitut. 29 incip. *Officii nostri*, ibi: *Neque medico, sive physico, sive chirurgo cum aromatario, neque aromatario cum medico societatem ullo modo inire liceat. Qui aliter fecerit viginti quinque ducatorum poena a collegio medicorum, si medicus fuerit; si vero aromatarius a consulibus aromatariorum afficiatur.*

7 Aromatarii privilegium prioritatis habent contra
8 quoscunque alios privilegiatos. Ita ut in creditis defunctorum decoctorum praeferendi sint etiam
9 illis qui habent obligationem cameralem, etiam in causa dotis usque ad summam scutorum quinquaginta tantum; Clemens VIII, constitut.
10 47 incip. *Laudabilis*. Aromatariorum libris plena fides est adhibenda, si eos tenent secundum usum suae artis, sed solum per quinquennium, et debitores eorum usque ad quinquennium tantum intelliguntur obligari, si in eorum libris inveniuntur descripti. Clemens VIII, in cit.
11 constit. *Laudabilis*. Aromatariorum causae a nullo iudice possunt cognosci, nisi a consulibus artis, nec ab ullo reassumi; idem Clemens VIII, in constitut. *Laudabilis*, edita pro toto statu ecclesiastico. Aromatariae defalcationes in com- 12
putis ex generali consuetudine fiunt in tertia parte; Rota, part. XIV, decis. 252, num. 8. Et in computis defalcum dicitur probatum in 13
consueta remissione alias observata; Rota ibid., num. 6 et 7. Extractionem ex suis libris si 14
aromatarius permittere nolit, praesumitur taxae remissionem negasse; Rota ibid., num. 15.

Peccant aromatarii, seu pharmacopolae, si 15
rudes et ignari munus exerceant. Item si sine 16
arte, vel diligentia medicamenta conficiant. Item 17
si quid pro quo in medicamentis conficiendis immisceant, vel unum medicamentum praebeant pro alio contra medici praescriptum, nisi tamen esset aeque bonum, et non maioris pretii. Ita doctores communiter. Ad cognoscendum 18
autem in similibus casibus, an sit peccatum mortale vel veniale, attendenda est gravitas vel levitas materiae in qua delinquunt. Sic peccant 19
mortaliter aromatarii qui in conficiendis medicinis aliquando ponunt aromata, multum vetusta, modicam vel non exactam virtutem habentia, et aliquando alia non ita conferentia ponunt loco illorum quae ponere deberent, unde medicina infirmo parum prodest, vel forte nocet: sic cum communi div. Antoninus, part: III, tit. 8, cap. 4, § 6; et aromatarii sic de- 20
linquentes, cum nedum charitatem, sed etiam iustitiam violent, ad omnia secuta mala et damna tenentur; Homobonus, in Commentar. resolutor., tract. 10, c. 4, quaest. 12. Sic 21
mortaliter peccant, et fiunt irregulares conficiendo medicinas ex rebus corruptis, ob quas sequitur mors imfirmi, quia dant causam periculosam homicidii; ita cum Ugolino et aliis Bonacina, de Censur., disp. 7, q. 4, punct. 7, n. 11; Bassaeus, in Florib., verb. *Irregularitas*, 7, num. 8. Sic mortaliter peccant, si 22
vendant medicamenta ad non pariendum, vel ad fetum expellendum, et rei fiunt culpae et poenae cooperantium ad abortum, et iuxta constitutionem Sixti V, incip. *Effrenatam*, et aliam huius moderativam Gregorii XIV, incip. *Sedes Apostolica*.

ADDITIONES AUCTORIS.

Aromatariorum officinae in Urbe reductae 23
sunt ad sexaginta; Benedict. XIV, tom. I, costit. incip. *Essendo Noi*, § 4. Aromatariae 24
artis exercitium pro saecularibus, et venditio pharmacorum et medicamentorum prohibetur in Urbe omnibus regularibus, exceptis Hospitalariis S. Ioannis de Deo. Idem ibid. Vide dictam constit. in qua inseruntur varia ad id decreta edita, et signanter 29 Augusti 1637, 9 Decemb. 1720, 2 Ian. 1722, 11 Mart. 1722, 20 Iulii 1733, et 11 Octob. 1735. Balsamum 25
tamen apoplecticum, et theriaca vendi possunt a regularibus. Idem ib., § 2.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De aromataria quibus conditionibus permittatur regularibus, plene disserit Rota, in Barchinonen. *Aromatariae*, 27 Iunii 1687, et 8 Maii 1688, coram Rondinino; 2 Iunii 1690, cor. Manuel.; 14 Ianuar. 1692, cor. Caccia; 7 Maii 1636, cor. Calcagnino, et quando iis dici nequeat satisfactum, consule idem tribunal in Barchinonen. *Aromatarior.*, 12 Ianuar. 1746, cor. clar. mem. Milin.

ARRHA

Summarium.

1. Arrha ut sic sumitur pro pignore, quod traditur pro stabilienda obligatione ad non recedendum a facto contractu, v. g., emptionis, venditionis, seu alterius, sub poena amittendi tale pignus, si sine legitima causa a tali contractu recedatur. - 2. Speciatim tamen solet accipi arrha pro eo quod per sponsos, vel per eorum parentes post sponsalia datur veluti pignus pro assecuratione perficiendi contractum matrimonii promissi. - 3. Arrha per quod contra distinguatur a sponsalitia largitate. - 4. Si aliquid detur post sponsalia, et expresse exprimatur quod datur veluti in pignus, et assecurationem futuri matrimonii, tunc non erit arrha, sed sponsalitia largitas. - 5. Quod autem datur ante sponsalia, non est arrha, nec sponsalitia largitas, sed est donum datum ad conciliandum amorem, vel affectum, cuius dominium potest donataria acquirere sine ullo onere. 6. Et quamvis donataria vicissim redonet aliquid donatori, per hoc non spondent matrimonium, sed potest tantum velle recognoscere liberalitatem donatoris. - 7. Datio tamen arrhae si fiat inter sponsum et sponsam, praesumitur pro matrimonio, nisi probetur contrarium, vel esset contraria consuetudo, vel aetas repugnaret. 8. Si vero hoc fiat a parentibus, sola sponsalia contrahuntur, vel praesumuntur, eo tamen modo, quo a parentibus sponsalia contrahi possint. - 9. Arrhae licite et valide dari et accipi possunt in contractu sponsalitio. - 10. Arrhae de iure communi possunt tradi et constitui in quavis quantitate, etiam in rebus immobilibus, etiam reciproce; ad n. 11. - 12. De iure vero municipali regni Castellae arrhae non possunt in quacunque quantitate constitui, sed solummodo quoad decimam partem bonorum constituentis. - 13. Sive de iure communi, sive de iure Hispano, si arrhae consistant in immobilibus seu mobilibus pretiosis, quae servando servari possunt, non possunt constitui per pupillos et minores inconsultis tutoribus et curatoribus, et absque iudicis decreto. - 14. Si vero arrhae consistant in mobilibus, quae servando servari non possunt, possunt licite tribui per pupillos et minores sine decreto iudicis. - 15. Non tamen sine tutoris et curatoris auctoritate; ad n. 16. - 17. Iniuste resiliens a sponsalibus perdit arrhas, quas dedit in contractu sponsalitio. - 18. Si vero postea matrimonium, seu contractum compleat, denuo acquirit. - 19. Si tamen non qui dedit, sed solum qui recipit arrhas, iniuste resiliat a sponsalibus, tunc si sit maior viginti quinque annis debet restituere arrhas in duplum, scilicet et arrhas quas accepit, et insuper tantumdem de patrimonio suo. - 20. Si autem sit minoris aetatis, tenetur restituere solum id quod accepit. - 21. Et si uterque contrahentium arrhas dedit, et accepit, tunc iniuste resiliens debet perdere quas dedit, et restituere quas accepit. - 22. Pater, vel mater, sive avus, vel proavus, si arrhas pro filia, nepte, seu pronepte receperint, vel pro filio, nepote, seu pronepote, et sine legitima causa matrimonium non contrahatur, tenentur ad duplum. - 23. Si ex causa, quam dignoscere potuerint, et nihilominus receperint, item in duplum. - 24. Si ex causa, quam penitus ignoraverint, nec praecognoscere potuerint, tenentur tantum receptum reddere. - 25. Patri, vel matri, sive avo, vel proavo restituendae sunt arrhae, quas dederunt promittentes filiae, neptis, vel proneptis matrimonium, si ista nolit adimplere, facientibus ipsis quidquid in se, ut vere matrimonium sequatur. - 26. Arrhae sponsaliorum nomine datae non acquiruntur de iure communi, si interea sponsus, vel sponsa decesserit, nisi causam, ut nuptiae non celebrarentur, defuncta persona iam praebuerit; ad n. 27. - 28. Arrha unde dicta. - 29. Apud quosdam auctores arrha simpliciter est pignus. - 30. Apud iurisconsultos quid. - 31-38. De arrha in contractu emptionis et venditionis. - 39. Arrhae an sint signum contrahendorum sponsalium. - 40. Olim in sponsalibus arrharum nomine plerumque annuli tradebantur. - 41. Poena mulieris detrectantis nuptias post arrhas. - 42. De consuetudine circa arrhas sponsalitias in Saxonia. - 43. Veteres arrham dixerunt saepe arrhabonem. - 44. Arrhae datio est actus quo res aliqua in evidentiorem negotii gesti probationem datur. - 45. Arrhae divisio in iure nostro non invenitur, sed ratione subiecti cui accedit distinguitur. Sed vide quomodo. - 46. Arrhae datio est antiquissima. - 47. Causa efficiens arrharum est voluntas paciscentium. - 48. Potestas vero requiritur in hisce. - 49. Prodigus et minor viginti quinque annis curatorem habentes sine curatore arrham dare nequeunt. - 50. Quid vero in sponsalibus. - 51. Ecquaenam sint negotia in quibus dari solent arrhae. - 52. Et ecquaenam arrhae nomine dari possint. - 53. Effectus arrharum ecquinam sint. - * 54. Arrha data quando recedi potest a contractu. - 55. Ad quid teneatur qui iusta ex causa a sponsalibus resilit. - 56. Completo contractu, an arrha restituenda sit. - 57. In Germania et aliis locis quid consuetudine receptum sit, quoad arrhae restitutionem.

1 Arrha, ut sic, sumitur pro pignore quod traditur pro stabilienda obligatione ad non recedendum a facto contractu, v. g., emptionis, venditionis seu alterius, sub poena amittendi tale pignus, si sine legitima causa a tali contractu recedatur; instit. de Empt. et vendit., 2 in principio. Speciatim tamen solet accipi arrha pro eo quod per sponsos, vel eorum parentes post sponsalia datur veluti pignus pro assecuratione perficiendi contractum matrimonii promissi; l. *Arrhis*, l. fin., cod. de Sponsalib., et lib. I, ibi: *Arrharum nomine data;* cod. *Si* 3 *nuptiae*, ex Rescriptis. Unde arrha contra distinguitur a sponsalitia largitate in hoc, quod arrha detur tanquam pignus futuri matrimonii, sponsalitia vero largitas, quae solet etiam vocari aliis nominibus iocalium, donum sponsalitium, donatio ante nuptias, non datur in pignus futuri matrimonii, sed in signum amoris, vel affectus. Imo si aliquid detur post sponsalia, 4 et expresse exprimatur, quod datur veluti in pignus et assecurationem futuri matrimonii, tunc non erit arrha, sed sponsalitia largitas, ut recte advertit Sanchez, lib. I, disp. 35, n. 1; Bosco, in Theologia sacrament., disp. 14, sect. 1, concl. n. 312, et alii plurimi. Quod 5

autem datur ante sponsalia non est arrha, nec sponsalitia largitas, quia haec, ut diximus, dantur post sponsalia, sed est donum datum ad conciliandum amorem, vel affectum, cuius dominium potest donataria acquirere sine ullo 6 onere. Et quamvis donataria vicissim redonat aliquid donatori, per hoc non spondet matrimonium, sed potest tantum velle recognoscere 7 liberalitatem donatoris. Datio tamen arrhae si fiat inter sponsum et sponsam, praesumitur pro matrimonio, nisi probetur contrarium, vel esset 8 contraria consuetudo, vel aetas repugnaret. Si vero hoc fiat a parentibus, sola sponsalia contrahuntur, vel praesumuntur, eo tamen modo, quo a parentibus sponsalia contrahi possunt; Sylvester et Tabiena, verb. *Arrha*, n. 3, et alii.

9 Arrhae licite, et valide dari, et accipi possunt in contractu sponsalitio, l. *Arrhis*, 3, et l. *Mulier*, 5, cod. de Sponsalibus. Et est com- 10 munis. Arrhae de iure communi possunt tradi et constitui in quavis quantitate etiam in rebus immobilibus, etiam reciproce; ut colligitur ex cit. l. *Arrhis*, 3, et leg. *Mulier*, 3, cod. de Sponsalibus, quae traditionem etiam reciprocam arrhae permittendo universaliter, indistincte, et illimitate loquuntur, ac consequenter universaliter, indistincte et illimitate debent intelligi; arg. l. de Pretio, ff. de Public. in rem. 11 act. Tum quia ex d. l. *Mulier*, 5, cod. de Sponsal., habetur quod potest inter sponsos conveniri, ut recedens a contractu sponsalium arrhas quadruplo restituat, ibi: *Nisi specialiter ex communi consensu inter contrahentes de quadrupli ratione placuerit*, adeoque etiam statim ab initio sponsalium tanta quantitas arrharum tradi poterit absque eo, quod laedatur necessaria libertas 12 matrimonii. De iure vero municipali regni Castellae, arrhae non possunt in quacunque quantitate constitui, sed solummodo quoad decimam partem bonorum constituentis, l. 1, tit. 2, *de las Arrhas*, lib. III for., et hoc fuisse inductum, ne mutuo se coniuges amore spolient, asserit 13 Sanchez, l. VI, de Matr., disp. 29, n. 1. Sive de iure communi, sive de iure Hispano, si arrhae consistant in immobilibus, seu mobilibus pretiosis, quae servando servari possunt, non possunt constitui per pupillos et minores, inconsultis tutoribus et curatoribus, et absque iudicis decreto. Et ratio est, quia ex genere suo arrhae sistendo in iure communi substituuntur loco pignorum; l. *Arrhis*, 3, l. *Mulier*, 5, cod. de Sponsalibus et Arrhis; ibique Glossa, et in l. unica cod. *Si rector provinciae*. Pupilli autem et minores sine auctoritate tutorum et curatorum, et absque decreto iudicis oppignorare nequeunt immobilia; l. *Iulianus*, ff. de Contrah. empt. et vendit., et in l. 1, 14 § *Impuberes*, ff. *Commodat.* Si vero arrhae consistant in mobilibus, quae servando servari non possunt, possunt licite tribui per pupil- 15 los et minores sine decreto iudicis. Non tamen sine tutoris et curatoris auctoritate; Suarez, lib. III for., tit. 2, *de las Arrhas*, lib. I, n. 65; Antonius Gomez, lib. LII, *Tauri*, n. 24; Barb., in l. *Si ante*, 6, ff. *Solut. matr.*, 24. Et ratio est, quia regulare est in omnibus fere regionibus, ut pupilli et minores iis etiam contractibus translationis dominii contrahant accedente tutoris vel curatoris auctoritate, etiam sine decreto iudicis, per quos immobilia non transferuntur. Quod autem in hac hypothesi requiratur 16 tutoris vel curatoris auctoritas, colligitur expresse ex l. *Si curatorem*, cod. de in integrum Restit., et ex l. 2, et l. *Mulier*, cod. de Iur. dot.

Iniuste resiliens a sponsalibus perdit arrhas, 17 quas dedit in contractu sponsalitio. Si vero 18 postea matrimonium seu contractum compleat, denuo acquirit; ut colligitur ex l. *Arrhis*, 3, et l. *Mulier*, 5, cod. de Sponsalibus. Et est communis. Arrhae enim, ut dictum est, dantur in pignus futuri matrimonii, et pignora amittuntur ab iniuste recedentibus a contractibus, ut patet in contractibus emptionis et venditionis; Institut. de Empt. et vendit., in princip. Si tamen 19 non qui dedit, sed solum qui recepit arrhas, iniuste resiliat a sponsalibus, tunc si sit maior viginti quinque annis, debet restituere arrhas in duplum, scilicet et arrhas quas accepit, et insuper tantumdem de patrimonio suo. Si au- 20 tem sit minoris aetatis, tenetur restituere solum id quod accepit, textu expresso in l. *Mulier*, 5, cod. de Sponsalibus, ibi: *Mulier sui iuris constituta, arrharum sponsalium nomine usque ad duplum teneatur, id est in id quod accepit, et aliud tantumdem, si post completum vigesimum quintum annum, vel post impetratam veniam aetatis huiusmodi arrhas accepit. In simplicem autem, id est tantummodo in id quod accepit, si minoris aetatis est.* Et si uterque 21 contrahentium arrhas dedit et accepit, tunc iniuste resiliens debet perdere quas dedit, et restituere quas accepit, ut subeat poenam dupli praescriptam in cit. l. *Mulier*, 5, cod. de Sponsalibus. Est communis cum Suarez, lib. I, disp. 36, n. 9.

Pater, vel mater, sive avus, vel proavus, si 22 arrhas pro filia, nepte, seu pronepte receperint, vel pro filio, nepote, seu pronepote, et sine legitima causa matrimonium non contrahatur, tenentur ad duplum. Si ex causa, quam di- 23 gnoscere potuerint, et nihilominus receperint, item in duplum. Si ex causa quam penitus 24 ignoraverint, nec praecognoscere potuerint, tenentur tantum receptum reddere; sic colligitur expresse ex cit. leg. *Mulier*, 5, cod. de Sponsalibus et arrhis. Patri vel matri, sive avo vel 25 proavo restituendae sunt arrhae quas dederunt promittentes filiae, neptis vel proneptis matrimonium, si ista nolit adimplere, facientibus ipsis quidquid in se est ut vere matrimonium sequatur. Et ratio est quia tales parentes in hoc culpam non haberent, adeoque nec poenam

sentire deberent, impossibilitas enim in facti obligatione excusat a quacunque poena per textum in l. fin., § *Idem iuris,* ff. l. *Rhod.*, de Iact., et in l. 2, ff. *Si quis caut.* Sic Bartolus, in l. *Continuis*, § *Istud*, ff. de verb. Oblig.; Socin. Sen., cons. 3, num. 9, vol. I; Rosella, verb. *Sponsalia,* n. 7; Angelus, eodem verb., num. 14; Sylvester, ibid., q. 8, d. 1; Guttierez, de Iuram., part. I, c. 43, num. 3; Molina, tom. II de Iust., tract. 2, disp. 167, vers. *Quod si,* 15; Brunellus, de Sponsalibus, conclus. 16, num. 6, et alii.

Arrhae sponsaliorum nomine datae non acquiruntur de iure communi, si interea sponsus vel sponsa decesserit, nisi causam, ut nuptiae non celebrarentur, defuncta persona iam praebuerit, ut colligitur expresse ex l. *Arrhis*, 3, cod. de Sponsal. et arrhis. Et ratio est quia arrhae sunt veluti pignora ad perficiendum contractum; Glossa, in cit. l. *Arrhis,* in princip., cod. de Sponsalibus, et in l. unica, cod. *Si rector provinciae,* verb. *Pignora;* pignora autem in ordine ad contractum non amittuntur nisi ex aliqua culpa contrahentis, si contractus non sequatur, cum amissio sit in poenam, et poena esse non potest ubi non est culpa: l. *Sancimus,* 22, cod. de Poenis; uti supponitur in hoc casu, ubi contractus, non perficitur solum ratione obitus. Et per hoc dixi *nisi causam, ut nuptiae non celebrarentur, defuncta persona iam praebuerit,* quia cum tunc ratione praecedentis causae dici possint sponsalia dissoluta ex culpa ipsius, est in poenam statutum quod arrhae a superstite innocente acquirantur; cit. l. *Arrhis,* 3, cod. de Sponsalibus et arrhis.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Arrha dicitur, auctore Isidoro, lib. X Etymol., cap. ult., a re pro qua datur, vel, ut aliis magis placet, a verbo graeco ἀῤῥαγής, quod firmum significat.

Arrha simpliciter pignus est apud idoneos auctores; non solum enim in argumentum contractae emptionis vel matrimonii, sed pro qualibet promissa re datur, ut compleatur. Apud iurisconsultos arrha et arrhabo proprie illud est quod pro emptionibus confirmandis datur.

Arrha in contractu emptionis et venditionis, vel in pecunia numerata, vel in aliis rebus consistere potest. Si in pecunia numerata, nihil vetat quominus ab emptore venditori data penes accipientem remaneat pretio imputanda; sin aliis in rebus post impletum contractum id quod arrhae nomine datum fuerat, actione ex empto vel conditione sine causa, a dante repeti potest; l. 11, § 6, ff. *Act. empt.*

Arrha saepe datur in signum emptionis contractae et perfectae, et ulterius utroque ex latere implendae, ut ita evidentius probari possit de pretio convenisse: l. 35, in princip., ff. de Contr. empt. Quandoque tamen in iudicium emptionis inchoatae, ac ulterius in scriptis, aut aliter secundum partium voluntatem perficiendae; l. 17, in fin., c. de Fide instrum. Posteriori hoc casu recedi ab emptione inchoata posse sub dispendio arrhae, quam quis dedit vel restitutione duplicatae, si acceperit, liquet ex d. l. 17, in fin., c. de Fid. instrum. Num autem idem obtinere debeat in priori casu, non conveniunt inter se doctores; affirmant Odofred., Salicet. et Sichard., in d. l. 17, § *Illud,* c. de Fid. instrum.; Zasius, lib. II Singul. respons., cap. 24 per tot.; Fachin., Controvers. for. lib. II, c. 28 per tot., Treutler., Select. disp. vol. I, disp. 28, th. 8, lit. B; Gomez, Var. resolut. tom. II, cap. 2, n. 18. Et hanc affirmativam opinionem communem dicit Emmanuel Suarez, in Thesauro recept. sentent., verb. *Arrhas,* n. 274. Negant vero Voet., in Comment. ad Pandect., lib. XVIII, tit. 1, n. 25; Harprect., in Comment. ad Instit., lib. III, tit. 24, in princip., a num. 91 ad plur. seq., et qui ab Harprecto plena manu citati sunt doctores. 36 37 38

Interveniunt quoque arrhae, sed non semper, in sponsalibus. Sunt autem arrhae, quatenus in sponsalibus interveniunt, non signum contrahendorum sponsalium, sed ad maiorem solemnitatem, probationem et argumentum contractorum sponsalium vulgo a sponso sponsae dari solent; l. 3, c. de Sponsal. 39

Olim in sponsalibus arrharum nomine plerumque annuli tradebantur; c. *Nostrates,* 3, caus. 30, qu. 5; leg. *Cuicunque,* 5, § *Si item,* 15, ff. de Inst. act.; l. *Exemption.,* 11, § *Si is qui,* 6, de Act. exempt., l. *Donatae,* 36, § 1, ff. de Donat. int. vir. et uxor. Nec annulis usae sunt feminae, nisi quos virgini sponsus miserat, neque amplius quam binos aureos in digito habere solebant; Hotomann., de Cast. nupt., part. III, c. 2. 40

Mulieris detrectantis nuptias post arrhas olim poena quadrupli erat, ut indicat l. 6, cod. Theod., de Sponsalib. et ante nupt. donat., et ibi Gothofredus, l. unic., *Si nupt. ex reser.*, d. l. un. *Si prov. rector,* cod. Theod.; quod pariter indicant Papiniani responsa, tit. 27. Haec poena deinde mutata est in duplum; l. pen., cod. de Sponsal. et arr. Vide Schultingium, Vet. Iurisp. anti-Iustin., ad d. loc. Papiniani, num. 2. 41

Arrhas sponsalitias in Saxonia non repeti decedente sponso vel sponsa, ante nuptias tradit Carpzov., Iurispr. forens., part. III, const. 19, defin. 13, num. 5 et plur. seq. 42

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Veteres arrham saepe arrhabonem dixerunt; 43
Varro, lib. IV de Ling. Latin. Arrhae datio est 44
actus quo res aliqua in evidentiorem negotii gesti probationem datur. Arrhae divisio in iure 45
nostro non invenitur, praeterquam quod ra-

tiones su biecti, cui accedit, distinguitur in arrham negotii perfecti et inchoati, sive perficiendi, vel contractae et contrahendae emptionis; princ. instit. de Empt. et vendit., et in arrham sponsaliorum, quae sponsalitia dicitur, et arrham emptionis, vel similium negotiorum, l. 35, princ., ff. de Contrahen. empt.

Duplici modo arrha secundum aliquos dari solet, vel, ut sit argumentum et probatio emptionis, ut cum annulus aut similis species datur, vel ut sit pars pretii; Besold., in Delib. iur., lib. XVIII, qu. 6; Schneidew, ad princ. Instit. de Empt. et vend., num. 13. Sed quod arrha non sit pars pretii, sed tantum eius probatio, probat textus in l. 2, c. *Quando liceat ab empt. discedere,* ubi arrha data est pars pretii solum tanquam diversa per particulam adversativam sibi invicem opponuntur, illisque diversi effectus attribuuntur verbis hisce: *Ergo siquidem arrhae nomine aurum datum sit, potes hoc solum secundum fidem pacti recuperare; sin vero partem pretii persolvisti ad ea quae venditorem ex venditione oportet praestare, magis actionem, quam ad pretii quantitatem, quam te dedisse significas habes.* Datur enim arrha ad contractum probandum, pars vero pretii ad illud implendum. Licetque aliquando pecunia arrhae nomine data, postea in pretium commutetur, illud tamen fit plane per accidens et ex post facto, quae in discernendis negotiis non considerantur; l. 8, princ.; ff. *Mandati.*

46 Arrhae datio est antiquissima, eamque a primis parentibus originem trahere, et inter nuntium Abrahae Rebeccae, quam herili filio uxorem petebat, res pretiosas et ornamenta loco arrhae dedisse, tradit Wessembeccius in Pandect., tit. de Sponsalib. Sed Bachov., in Nov., res illas Rebeccae datas haberi nequire pro veris arrhis, sed potius simplicem donationem fuisse tenet. Leges Romanae arrharum usum specialiter approbarunt, et multa singularia de iis constituerunt ipsisque singulares effectus constituerunt.

47 Causa efficiens arrharum est voluntas paciscentium; arrhae enim datio est actus correlativus, qui consistit in unius oblatione, et alterius acceptatione, leg. 3 et 5, c. de Sponsal. Ut igitur arrha rite videatur data, necesse est ut concurrat utriusque dantis et accipientis voluntas. Hinc, si quis virginis amorem et sponsalia ambiens, ipsi invitae annulum eriperet, illumque postea tanquam signum sponsaliorum contractorum produceret, aut recusantis digito annulum insereret cum declaratione sponsaliorum contrahendorum, et illud postea tanquam signum sponsaliorum contractorum allegaret, hoc ipso nihil plane probaret, nec annulus ille arrha dici posset. Imo, etiamsi sponsalia essent contracta, aut emptio et venditio inita, tamen in re arrhae nomine invito extorta vel obtrusa non locum haberent arrharum iura. Item si quis vi metuque compulsus aliquid arrhae nomine daret, in effectu nil sibi praeiudicaret. Denique etiam ex hisce apparet furiosum et mente captum arrham dare et accipere impediri, quippe quorum nulla voluntas, nullusque consensus; § 9, Instit. de inutili Stipulat.

Ut autem dicta paciscentium voluntas quid 48 operetur et in dante et in accipiente, requiritur etiam potestas et facultas arrham dandi et accipiendi. Arrham vero dare et accipere possunt omnes qui non prohibentur. Est enim arrharum datio et acceptio de genere promissorum. Prohibentur autem qui negotium, cuius arrha danda est, iure contrahere nequeunt. Hinc pro- 49 digus et minor viginti quinque annis curatorem habens, cum sine curatorum consensu regulariter emere vel vendere nequeunt, ideo nec arrham emptionis vel venditionis nomine sine illorum consensu dare vel accipere possunt.

Sed quid si sponsalia contraxerint? In hisce 50 non requiritur curatorum consensus, l. 8, cod. de Nupt. Hoc sane in casu arrha etiam sine curatoris consensu data vel accepta, quantum ad probationem subsistit, sed quantum ad amissionem vel duplo in praeiudicium minoris vel prodigi, leg. 5, c. de Sponsal., adeo ut quantum ad minorem nec curatoris consensus ratione ultimi effectus illam confirmet, d. l. 5, princip.

Controversia est an uterque contrahentium, v. gr., in emptione, et venditor et emptor, in locatione locator et conductor, in sponsalibus sponsus et sponsa arrham dare possint? Multi in ea sunt opinione, in emptione dari arrhas a solo emptore, in locatione a solo locatore, in sponsalibus a solo sponso. Verum tenent alii quod etiam venditor, conductor et sponsa arrhas dare possint. Bocer., de univers. Iur., claus. 1, disput. 9, thes. 23, lit. C; Colleg. Argentoratense, l. 23, lib. I, thes. 10.

Hac praesupposita opinione quaeri solet an uterque emptor et venditor, conductor et locator, sponsus et sponsa, arrham reciproce dare queant. Variant in hac quaestione doctores, quos certe referre necesse haud est. Possunt etiam contrahentes non tantum per se, sed etiam per alios arrhas dare vel accipere. Sententia vero quod procurator ad vendendum constitutus possit arrham accipere, limitatur, si ipsi praesenti pecunia vendere teneatur, nec fidem habere possit de pretio, tunc enim si perfecto contractu arrham acciperet, fines mandati excederet. Bertazol., de Clausul., causul. 31, gloss. 7, n. 3.

Transeamus nunc ad subiectum arrharum. 51 Negotia porro quibus arrhae accedere solent, sunt emptio et venditio; leg. 30, princ., ff. de Contrah. empt. et vendit. Locatio et conductio, princ. Instit. de Loc. et conduct. Frequenter arrhae dari solent in signum sponsaliorum, l. 3 et l. 5, cod. de Sponsal., quod nec ius canonicum improbat; Canis., in cap. 10, de

Sponsal. Cum vero sponsalibus nulla addi possit poena, et promissio poenalis sponsalibus addita uti libertati matrimonii contraria et iure civili, et iure canonico reiiciatur, quaeritur cur arrha data in sponsalibus subsistat, cum tamen per timorem arrhae amittendae, vel eius restituendae in duplum, triplum, vel quadruplum, iuxta leg. fin. cod. de Sponsal., non minus videatur obstringi libertas matrimonii quam per poenalis stipulationis adiectionem? Non est una omnium hac in re sententia. Verisimile nobis videtur Romanos hac parte, uti in multis similibus, non tam ad ipsam rem et effectum, sed potius ad principalem contrahentium intentionem respexisse. Cum enim finis principalis contrahentium in stipulatione poenali sit, ut quis ad aliquid astringatur, et illud non adimplens coerceatur, matrimonium vero benevolentia, et amore debet conciliari, eapropter poenales illae stipulationes tanquam odiosae et huic summae amicitiae plane contrariae visae, ac reiectae sunt iure Romano. Aliud autem obtinet in arrhis, utpote quae dantur non principaliter ad hoc, ut astringantur, et coerceantur partes, sed potius ut, quod gestum est, probetur l. 35, princ. ff. de Contrah. empt.

52 Veniamus nunc ad res, quae arrhae nomine dari possunt, quarum ratione duo veniunt consideranda; 1° illarum qualitas, et 2° quantitas illarum. Ratione qualitatis primo requiritur, ut res quae arrhae nomine dantur, sint in commercio; secundo ut res illae dantis sint propriae, tertio ut res sit corporalis, et veram, ac actualem recipiat traditionem, utpote quae ad formam huius negotii pertinet, et in incorporalibus locum non invenit; quarto secundum Bartolum in l. 134, n. 10, de verb. Oblig., ut res, quae arrhae nomine datur in quantitate consistat, et sic functionem in genere suo recipiat. Sed contra Bartolum stant Trentacinque, lib. III, resol. 2, n. 51; Guttier., de Matrim., c. 18, n. 7, tum alii.

Quod attinet ad quantitatem rerum, quae arrhae nomine dari solent, in iure nulla reperitur definitio; Zoes., in comment. tit. de Sponsal., n. 7. In sponsalibus vero an idipsum procedat, variant doctores. Videatur Alciatus, in l. 134, princ., de verb. Obligat., num. 13.

Ratione formae requiritur rei traditio, princip. instit. de Empt. et vendit. Hinc quaeritur, si arrha sit promissa, an illa promissio nihil valeat, nullaque ex illa promissione ad arrham promissam consequendam detur actio? Contrarii inter se sunt doctores. Quod attinet ad sponsalia maior sane difficultas est, an promissio subsistat et efficax sit? Si promissio facta sit pacto nudo, non est quod valere possit. At si quis sponsalia contraxit stipulatione, se aurum, catenam, vel certum annulum in symbolum contractorum intra tres dies daturum promittere, cur stipulatio haec valere non debeat, nulla sufficiens ratio adesse videtur. Textus specialis et expressus, qui hanc stipulationem improbaret, non reperitur. Lex enim 134, in princip. ff. de verb. Oblig., loquitur de poenali stipulatione, qualis nostra non est. Haec porro stipulatio evidenter probationis, non sponsi coercendi causa interponitur, quod ultimum requiritur, ut aliquid poenae nomine factum esse dicatur. Hinc Marcianus iurisconsultus, *poenam, inquit, a conditione voluntas testatoris separat, et an poena, an conditio, an translatio sit ex voluntate defuncti;* leg. 2, ff. De his quae poenae caus. Illa stipulatio dicitur poenalis, si quis ita stipuletur: *Nisi matrimonium contraxeris, tot aureos dare spondes;* § 8, instit. de Inutil. stipul. Nostra autem stipulatio ita concipitur: decem aureos arrhae nomine, vel in symbolum sponsalium contractorum dare spondes.

Cum autem res non tantum vere et naturaliter tradantur, sed interdum etiam per fictam traditionem illarum possessio transferatur, quaeritur an ad arrham constituendam vera et naturalis requiratur traditio, num vero sufficiat ficta, et in specie, an per constitutum possessorium arrha dari possit? Affirmat hoc Alciatus, in l. 134, n. 18, de verb. Oblig.

Secundo requiritur ratione formae, ut res tradatur evidentioris probationis gratia, et eum in finem, ut evidentius probari possit negotium gestum esse, leg. 3, princ. ff. de Contrah. empt., et ut rei gestae argumentum, princip. instit. de Empt. et vendit., sive ut loquuntur doctores, ut detur ob maiorem rei certitudinem.

Verum v. gr., si sponsus sponsae suae catenam auream, vel similia argumenta pretiosa daret nulla eius causa expressa, datio illa non arrha, sed potius donatio sponsalitia esse censetur. Arnisaeus, de Iur. connub., cap. 3, sect. 1, num. 8, modo sponsus sit nobilis, aut consuetudo loci talem donationem requirat, aut aliae donationis coniecturae concurrant, alias his deficientibus, usus tantum gratia data, vel transmissa videntur ornamenta illa, ut scilicet ornatior sponsa incedat. Nec in dubio regulariter donatio praesumitur, uti haec omnia pluribus deducit Castil., decis. Regn. Sicil., 92.

Disseramus nunc de arrharum effectibus. Hi 53
vel sunt primi, vel mediati. Primi dicuntur, qui immediate ex arrhae datione profluunt quidem vel ratione ipsius rei quae arrhae nomine data sit, vel negociationis cuius gratia arrha data est. Effectus primus ratione rei arrhae nomine consistit in possessione et dominii translatione. Effectus arrhae dationis immediatus ratione negotii cui accessit est negotii illius probatio. Effectus mediatus vel consideratur pendente negotio, vel eo non pendente. Longum sane esset de his omnibus agere. Videantur auctores qui de arrhis disseruerunt, et praesertim Feltzius, Mader Pestel, Reuter, et Christian. Thomasius.

ADDITIONES CASINENSES.

54 Si arrha datur ante contractum omnino perfectum in signum et securitatem illum perficiendi, recedi potest a contractu; sed qui alio invito recedit, arrham amittit, vel duplum reddit. Quod si completo contractu, et ante rei traditionem et solutionem pretii datur arrha, recedi non posse a contractu, probat Reiffenstuel, lib. III, tit. 17, n. 304.

55 Qui iusta ex causa a sponsalibus resilit arrham quam dedit, minime amittit, nec receptam in duplum reddere tenetur, tantummodo vero in simplum; Sanch., lib. II, disp. 36, num. 4; Layman, Engel. apud Reiffenst., Decret. tit. 1, n. 185. Si vero pars altera culpabiliter causam ponat, quod matrimonium non sequatur, neque ad hoc resiliens tenetur, scilicet ad arrhae acceptae restitutionem; Reiffenst., ibid., n. 186, cum aliis.

Completo contractu, et pretio soluto, resti- 56
tuenda est arrha, nisi in pretium sit computata; Reiffenstuel, ut supra, n. 300 et seqq.

In Germania et aliis locis consuetudine re- 57
ceptum est, ut etiam secuto matrimonio arrha tradita non amplius restituatur, sed recipienti maneat; Layman., lib. V, tract. 1, part. I, cap. 1, n. 8.

ASPERSORIUM

Summarium.

1. Aspersorium cum aqua benedicta episcopo accedenti ad ecclesiam ministrari debet a prima dignitate, vel digniore canonico, et hoc cum osculo manus. - 2. Si vero praebendae sint distinctae, ministrandum est a primo canonico presbytero. - 3. Episcopo tamen accedenti ad ecclesiam collegiatam porrigendum est aspersorium a seniore eiusdem ecclesiae. - 4. Sicuti si accedat ad quamcumque aliam ecclesiam, sive saecularium, sive regularium, ministrandum est ei aspersorium a digniore illius ecclesiae, et nullimode a dignitate seu digniore canonico cathedralis. - 5. Episcopo accedenti ad ecclesiam, dum in choro a canonicis recitantur Horae canonicae, saltem duo ex canonicis tenentur obviam ire porrigentes aspersorium. - 6. Si suffraganeus de licentia episcopi deferat cappam, tenentur duo canonici ire usque ad ostium ecclesiae, et dignior debet ei porrigere aspersorium, quo suffraganeus seipsum tantum aspergat. - 7. Aspersorium non est porrigendum archipresbytero a digniore presbytero. - 8. Aspersio aquae benedictae fieri debet singillatim quibuscunque dignitatibus et canonicis, non vero unico ictu in circulum. - 9. Aspersio aquae benedictae fieri debet in Dominicis diebus per ipsum celebrantem, etiamsi sit prima, vel alia dignitas, non obstante contraria consuetudine. - 10. Ad solum parochum defuncti, etiam interveniente capitulo cathedralis, vel collegiatae, spectat aspergere aqua benedicta cadaver, antequam levetur de domo, et intonare antiphonam *Si iniquitates*. - 11. Et idem currit, etiamsi defunctus deferatur ad ecclesiam regularium. - 12. Aspersiones domorum in Sabbato sancto spectant ad parochos privative quoad alios. - 13. Praelato referendario, et gubernatori civitatis accedenti ad ecclesiam datur aqua benedicta per contactum aspersorii ab aliquo ministro cotta induto, non autem per traditionem aspersorii, quo seipsum signet, et alios per aspersionem. - 14. Quoad alia *Remissive*.

1 Aspersorium cum aqua benedicta episcopo accedenti ad ecclesiam ministrari debet a prima dignitate, vel digniore canonico; Sacr. Congr. Rit., in Salmantina 16 Iulii 1605; in Sarzanen. 22 Mar. 1618, et in Bononien. 14 Febr. 1632. Et hoc cum osculo manus; Caeremonial. episcop. lib. I, cap. 15; Gavant., Manual. episc., verb. *Canonicorum munera erga episcopum*,
2 num. 9. Si vero praebendae sint distinctae ministrandum est a primo canonico presbytero: ead. Sac. Congr. Rit, in Placentina 19 Maii 1607.

3 Aspersorium aquae benedictae porrigendum est episcopo a priore ecclesiae collegiatae, dum ibi accedit episcopus, non autem a prima dignitate, vel primo canonico ecclesiae cathedralis; ead. Sacra Congr. Rit., in Camerinen. 15 Martii 1618. Concordant quae habet card. Lambert; Benedict. XIV, Instit. eccles., 105, § 128.

4 Episcopo extra suam cathedralem in aliam ecclesiam sive saecularium sive regularium ingredienti aspersorium porrigi debet per dignioremi illius, ad quam episcopus accedit, et nullo modo per dignitates, aut canonicos cathedralis; ead. Sacra Congreg. Rit. in Bononien. 14 Februar. 1632, et in Rhegiensi 8 Februar. 1648, et in Ravennaten. 21 Martii 1665. Vid. verb. *Aqua benedicta*, num. 12, in fine.

Si episcopus venerit ad ecclesiam, dum in 5
choro a canonicis recitantur horae canonicae, saltem duo ex canonicis tenentur a choro discedere, et obviam ire porrigentes aspersorium; ead. Sac. Congreg. Rit., in Lunen. Sarzanen. 3 Martii 1633.

Si suffraganeus de licentia episcopi deferat 6
cappam, tenentur duo canonici ire usque ad ostium ecclesiae, et dignior porrigat ei aspersorium, quo suffraganeus seipsum tantum aspergat, et pariter eum associare in reditu usque ad eumdem locum; ead. Sac. Congreg. Rit. 6 Sept. 1698.

Aspersorium non est porrigendum archipre- 7
sbytero a digniore presbytero; neque alia obsequia ei sunt praestanda, quae soli episcopo a canonicis praestantur; ead. Sac. Congr. Rit., in Baren. 4 Iulii 1615.

Aquae benedictae aspersio fieri debet singil- 8
latim quibuscunque dignitatibus et canonicis, incipiendo ab iis qui in dextro cornu existunt, non vero unico ictu in circulum: ead. Sacra Congr. Rit., in Perusina 20 Decembr. 1601.

Aspersio aquae benedictae in Dominicis die- 9
bus fieri debet per ipsum celebrantem, etiamsi sit prima, vel alia dignitas, non obstante contraria consuetudine, quae potius corruptela,

quam consuetudo dici debet, cum sit contra rubricas Missalis Romani, et dispositionem Caeremonialis episcoporum, lib. II, c. 30, quae tollit omnem contrariam consuetudinem; ead. Sac. Congr. Rit., in Perusina 29 Novemb. 1632.

Ad solum parochum defuncti, etiam interveniente capitulo cathedralis, seu cuiuscunque collegiatae, spectat aspergere aqua benedicta cadaver, antequam levetur de domo, et ad eumdem pertinet intonare antiphonam *Si iniquitates;* ead. Sacr. Congr. Rit., in Aversana 15 Septembris 1640, in responsione ad tertium, et in Novarien. 21 Septembr. 1651. Vid. verb. *Canonicus,* art. 8, n. 5, 6, 7, 8 et 9, ubi multa ad rem.

Sic pariter ead. Sacra Rit. Congreg., in Squilacen. 18 Novembris 1606, censuit curatos, in quorum parochia defunctus obiit, et non regulares, ad quorum ecclesiam defunctus portatur, debere benedicere corpus defuncti. Ita refert Barbosa, de Offic. et potest. parochi, cap. 27, num. 67.

Aspersiones domorum in Sabbato sancto Paschae Resurrectionis spectant ad parochos privative quoad alios ecclesiae clericos. Sic post alios resolvit Barbos., l. cit. c. 12, num. 11 et 12, ubi refert Sacram Congreg. Concilii, sub die 23 Novembris 1616, decrevisse regulares non posse in Sabbato sancto benedicere domos. 12

Praelato referendario et gubernatori civitatis accedenti ad ecclesiam datur aqua benedicta per contactum aspersorii ab aliquo ministro cotta induto, non autem per traditionem aspersorii, quo seipsum signet, et alios per aspersionem, ut auditis partibus declaravit ead. Sacra Congr. Rit., in Aesina 7 Iunii 1704. 13

ADDITIO EX ALIENA MANU.

Multa ad hanc materiam pertinentia vide apud Barbosam, in Summa apostolic. decis., dict. collect. 39, et collect. 88, num. 29, et collect. 253, num. 3. 14

ASSASSINIUM

Summarium.

1. Assassinium proprie dictum est cum pro pecunia, aut alia re pretio aestimabili accepta, vel promissa de alterius mandato homo incautus occiditur. - 2. Assassini proprie dicti sunt illi, qui pro pecunia, pretio, aut promissione occidunt homines incautos, vel occidere ipsos faciunt, et sic tam occidentes, quam mandantes occasionem, sunt vere assassini. - 3. Antequam tamen sequatur effectus, qui mandatum et pecuniam dedit propter homicidium, gaudet immunitate. - 4. Sicuti etiam ipsa immunitate gaudet mandatarius, si non sit secuta mors, nec intentatum homicidium. - 5. Sic etiam gaudet immunitate, tam mandans quam mandatarius, si mandatum et pecunia intervenerit ad solummodo vulnerandum, non autem ad occidendum. - 6. Assassini sunt, et privantur immunitate ecclesiastica, qui receptant, defendunt, vel occultant assassinum; dummodo receptantes, defendentes, vel occultantes sint vere causa mortis illatae per assassinium, et cognoscant assassinium esse cui auxilium praestant, et quatenus tali auxilium praestant. - 7. De receptoribus et occultatoribus est textus expressus in cap. *Pro humani,* 1. de Homicid., in 6. - 8. Receptatores sunt, qui scientes assassinum, ad eum tuendum in domum suscipiunt. - 9. Imo non in propriis tantum domibus, sed etiam in alienis, in quas suscipere possunt, receptantes poenae huic fiunt obnoxii. - 10. De defensoribus patet etiam expresse, in cit. cap. *Pro humani,* 1, de Homicid., in 6. - 11. De fautoribus. - 12. De praestantibus auxilium docent item passim doctores. - 13. Assassini sunt testes, qui pro pecunia accepta perhibent falsum testimonium, ob quod innocens morte punitur. - 14. Sicuti etiam sunt assassini, qui pecunia et pretio corrupti, innocentes ad mortem damnant. - 15. Sic etiam dicuntur assassini, et immunitate carent pro pecunia occidentes; seu mandantes occidi quemlibet infidelem, v. g., Iudaeum, vel paganum in ditionibus Christianorum toleratum. - 16. Assassinus tamen non dicitur, qui adversarium cum quo inimicitias gerebat, sociis pecunia conductis, occidit. - 17. Sic etiam non est assassinus, qui occidit communem inimicum, etiam si pecuniam ab altero ad hoc acceperit. - 18. Nec etiam dicitur assassinus, qui sine pretio et sine pretii promissione aliquem interficit, ut alteri rem gratam faciat. - 19. Nec etiam est assassinus, qui occidit aliquem ob solam spem obtinendi praemium, aut ob solas preces, aut alios respectus. - 20. Nec etiam est assassinus, qui alium occidit spe succedendi in bonis occisi, aut vincendae litis. - 21. De primo ad ultimum ad hoc ut possit de facili cognosci, an quis dicatur et sit vere assassinus, et privetur immunitate ecclesiastica sciendum est, quod quatuor principaliter requiruntur. - 22. Primo requiritur ut praecedat mandatum ad occidendum. - 23. Secundo requiritur quod ad occidendum mandatarius conducatur pretio certo soluto, vel certo promisso, nec sufficit vaga et iactatoria promissio. - 24. Tertio requiritur ut promissio sit expresse acceptata. - 25. Quarto requiritur ut conventio, et pecunia data, vel alterius rei aequivalentis promissio acceptata sit pro ipsa occisione, non autem pro alia re. - 26. Clerici diffidati assassini excluduntur a privilegio canonis contra percutientes eos, et sunt spoliati omni privilegio clericali, et sine alia degradatione cum sint ipso iure degradati, possunt occidi, vel verberari sine excommunicatione, vel alia poena. - 27. Cognitio tamen assassinii commissi a clericis non spectat ad curiam laicalem. - 28. Nec iudex laicus ullam habet iurisdictionem in clericos sub praetextu huius criminis ante sententiam declaratoriam, quae non a saeculari, sed ab ecclesiastico iudice fieri debet. - 29. Sic etiam cognitio assassinii confugitorum spectat ad iudicem ecclesiasticum. - 30. Assassini veri incurrunt varias poenas, et primo incurrunt excommunicationem ipso facto. - 31. Quae tamen excommunicatio non est reservata. - 32. Et haec excommunicatio incurritur, quamvis intendens occidere, solum vulneret, et mors non sequatur. - 33. Secundo incurrunt poenam perduellionis, seu diffidationis perpetuae a toto populo Christiano ipso facto in personam, et bona sua, ut tanquam publici hostes habeantur, ita ut possint impune occidi, nedum per iudicem, sed etiam per quemcunque privatum. - 34. Requiritur tamen prius sententia declaratoria assassinii probati. - 35. Tertio incurrunt poenam depositionis, seu privationis omnis dignitatis, honoris, et officii, ac beneficii ipso facto. - 36. Et haec poena respicit tam laicos quam clericos, dummodo prius praecedat declaratoria criminis commissi. - 37. Imo tam mandans quam mandatarius, et omnis cooperans, effectu secuto, incurrunt irregularitatem. - 38. Quarto tam mandans quam mandatarius, et cooperantes eo ipso

immunitate ecclesiastica privantur effectu tamen secuto. - 39. Aliae autem poenae indictae in cit. cap. *Pro humani*, 1, de Homicid., in 6. incurruntur etiam effectu non secuto. - 40. Primo de assassinio ius canonicum mentionem facit. - 41. De assassinii natalibus. *Remissive.* - 42-44. Quaenam requirantur ut assassinium commissum dicatur. - 45-48. Quibus conditionibus non dicatur tale. - 49-53. Quodnam crimen assassinium, et quid singulare habet, quod aliis criminibus non adnectitur. - 54. An mandans assassinium gaudeat immunitate. - 55. De clerico assassino. *Remissive.* - 56. Assassinium non latina, sed barbara vox est. - 57. Unde vox haec dicta ac derivata sit. - 58. Dividitur assassinium in verum et fictum, et utrumque explicatur. - 59. Ecquaenam est causa efficiens assassinii. - 60. Quid requiratur ut crimen hoc commissum dicatur. - 61. Causa impulsiva huius criminis et quaenam sit. - 62. Finis huius criminis ecquis sit. - 63. Assassinator dicitur, qui homicidium alteri cum oblatione praemii mandat. - 64. Assassinus vero qui mandatum hoc pacta mercede suscipit. - 65. Propter defectum usus rationis crimen hoc non committunt infantes. - 66. Quid de impuberibus censendum sit. - 67. Furiosus et mente captus excusantur ab hoc delicto. - 68. De prodigo quid dicendum sit. - 69. Non solum masculi sed etiam feminae rei huius delicti esse possunt. - 70. Ut pecunia seu merces interveniat forma huius delicti efflagitat. - 71. Nec refert an praemium magni aut parvi sit pretii. - 72. Pariterque nec refert an praemium fuerit numeratum an solum promissum. - 73. Is qui non data vel promissa pecunia solo animo lucrandi aliquem interficit assassinus dici nequit. - 74. Poena huius criminis in iure civili determinata haud est, eo quod hoc delictum in iure civili incognitum est. - 75. De iure canonico ecquaenam sit poena huius criminis. - 76. An licitum sit assassinium inimici. *Remissive.*

1 Assassinium proprie dictum est, cum pro pecunia aut alia re pretio aestimabili accepta vel promissa, de alterius mandato homo incau-
2 tus occiditur. Unde assassini proprie dicti, sunt illi qui pro pecunia, pretio, aut promissione occidunt homines incautos, vel occidere ipsos faciunt, et sic tam occidentes quam mandantes occisionem sunt vere assassini. Colligitur ex cap. *Pro humani*, 1, de Homicid., in 6, et ibi
3 doctores communiter. Antequam tamen sequatur effectus, qui mandatum et pecuniam dedit propter homicidium, gaudet immunitate; Sac. Episc. Congreg., in una Sarzanen. 21 Februa-
4 rii 1620. Sicuti etiam ipsa immunitate gaudet mandatarius, si non sit secuta mors, nec intentatum assassinium; Sac. Congr. Immunitatis, in Mediol. 25 Septemb. 1633, lib. II Decret. Paul., pag. 161, et in Meliten. 21 Nov. 1690, lib. Decret. Martelli, pag. 686, ubi statuitur reum confugitum ad ecclesiam, et ab ea extractum ob intentata assassinia, sed non secuta, gaudere immunitate, et esse restituendum, proviso tamen, ne ex restitutione oriantur scan-
5 dala. Sic etiam gaudet immunitate tam mandans quam mandatarius, si mandatum, et pecunia intervenerit ad solummodo vulnerandum, non autem ad occidendum, ut expresse decrevit Sacr. Congr. super episcopis, in Neapolitana 25 Iunii 1601, per haec verba; *Gaudet ecclesiastica immunitate qui mandat, et mandatum recipit, vel cooperatur propter pretium acceptum, vel promissum ad faciem ferro cuipiam deformandum, aut vulnerandum, quia tales improprie dicuntur assassini.*

6 Assassini sunt, et privantur immunitate ecclesiastica, qui receptant, defendunt, vel occultant assassinum, dummodo receptantes, defendentes, vel occultantes sint vere causa mortis illatae per assassinium, et cognoscant assassinum esse, cui auxilium praestent, et quatenus tali auxilium praestent; Farinac., de Homicid., quaest. 123, num. 29 et seq.; Guttierez, lib. III, quaest. 7, num. 53; Peregrinus, tract. de Immunit. eccles., c. 7, num. 336; Pignatell., 7 tom. IX, cons. 43, num. 16. De receptatoribus et occultatoribus est textus expressus in cit. cap. *Pro humani*, 1, de Homic., in 6, ibi: *Aut eos receptaverint, seu occultaverint*, et tradunt Glossa ibid., verb. *Receptaverint;* Hostiensis ibi, in princ. et num. 15, et alii. Receptatores 8 autem sunt, qui scientes assassinum, ad eum tuendum in domum suscipiunt; arg. l. 1 et 2, ff. de Recept., leg. *Congruit*, ff. de Off. praesid. Imo non in propriis tantum domibus, sed etiam 9 in alienis, in quas suscipere possunt, receptantes poenae huic fiunt obnoxii; arg. leg. 1, § *Quod autem*, ff. de Serv. corrupt. De defen- 10 soribus patet etiam expresse in cit. cap. *Pro humani*, de Homicid., in 6, ibi: *Vel defenderit*, et firmant ibidem Hostiens., num. 26; Ioan. Monachus, num. 9, et alii. De fautoribus docet 11 Plazza, in epist. de Delict., cap. 19, num. 24; Remig., de Immunit. fall., 15, num. 9; Guttierez, dict. q. 7, num. 13; Farinac., de Carcer., q. 28; Peregr., dict. cap. 7, num. 35, et alii. De praestantibus auxilium tenent Probus, et 12 Ioannes Monachus, in dict. cap. *Pro humani*, de Homic., n. 1, lit. C, ubi etiam ait, quod prohibeatur auxilium omne, per quod insultans efficitur audacior et insultatus timidior. Quod etiam tradit Bald., in l. *Non ideo minus*, col. ult. cod. de Accus., et late Ancharan., cons. 276: Angel., cons. 14, col. 2; Paris., cons. 186, n. 1, lib. 4, et alii plurimi.

Assassini sunt testes, qui pro pecunia acce- 1
pta perhibent falsum testimonium, ob quod innocens morte punitur. Sicuti etiam sunt as- 1
sassini iudices, qui pecunia et pretio corrupti innocentes ad mortem damnant; sic tenent Nicolius, part. I. l. 1, tit. 8, De his qui sunt sui, num. 32, amplia 3, num. 4; Marius Italia, de Immun., lib. I, cap. 5, § 4 et 5, num. 144 et seq.; Curtell., lib. I, quaest. 19, num. 14 et seq.; Peregrin., dict. cap. 7, num. 42; Delbene, de Immun., cap. 16, dub. 21, sect. 7, num. 2; Pignatell., loc. cit. num. 40. Isti enim puniuntur lege Cornelia de Sicariis, quae punit omne homicidium dolo illatum, si quis falsum testimonium capitalis criminis dixerit, si quis, cum esset in magistratu, pecuniam acce-

pit, ut capitalis criminis reus fieret; l. 1 et 4, *ff. Ad leg. Cornel.*, de Sicariis. Unde incurrunt Sicariorum crimen et poenam, atque adeo privationem immunitatis ecclesiasticae, ut videtur colligi ex l. *Non solum*, § *Si mandato*, ff. de Iniur., et ex dict. cap. *Pro humani*, de Homic., in 6, ubi expresse tales delinquentes vocantur *assassini*, et in constitutione Greg. XIV, incip. *Cum alias*, dicuntur *assassinii rei*. Sic etiam dicuntur assassini, et immunitate carent pro pecunia occidentes, seu mandantes occidi quemlibet infidelem, v. g., Iudaeum, vel paganum in ditionibus Christianorum toleratum, ut tenent Decian., Tract. crim. lib. VI, c. 28, n. 18; Farinac., in Append. de Immun., lib. 1, c. 5, § 4, num. 20 et seq.; Marius Italia, de Immun., lib. I, cap. 5, § 4, n. 20; Peregr. de Immun., cap. 7, num. 29; Delbene, l. c. n. 2; Bonac., tom. II, disp. 3, q. 7, punct. 7, n. 9; Pignat., l. c., n. 13, et alii plurimi. Et ratio est, quia fidelis, vel infidelis se habet materialiter et per accidens ad crimen assassinii, cum malitia, et quidditas formalis huius criminis in hoc consistat, quod quis pretio temporali vitam hominis perdat. Tum quia c. const. Greg. XIV, incip. *Cum alias*, non distinguit inter illos assassinos, qui occidunt, vel occidi faciunt fideles vel infideles, adeoque intelligenda est de omnibus assassinis ad textum in l. de Pretio, ff. de Public., et l. *Praeses*, ff. de Offic. praesid.

6 Assassinus tamen non dicitur, qui adversarium cum quo inimicitias gerebat, sociis pecunia conductis, occidit, quia non occidit incautum; Farinac., in Append. de Immun., c. 8, num. 232; Ambrosin., de Immun., cap. 7, n. 10; Peregrin., de Immun., cap. 7, n. 45, 7 et alii. Sic etiam non est assassinus, qui occidit communem inimicum, etiamsi pecuniam ab altero ad hoc acceperit, quia non occidit incautum, et qui pecuniam dedit, potius dicitur instigator quam assassinus; Covarruvias, lib. II Variar., resolut., cap. 20, n. 9; Farin., in Append. de Immun., quaest. 8, n. 132; Ambrosin., dict. cap. 7, n. 19; Delbene, loc. cit., sect. 2, n. 1 et 2; Gratian., cons. 53, n. 45 ac seq., lib. II; Gabr., cons. 170, num. 13, lib. I; Bonacina, loc. cit., num. 18; Pignatell., loc. cit., 8 num. 15; Lezana, Diana, et alii plurimi. Nec etiam dicitur assassinus, qui sine pretio, et sine pretii promissione aliquem interficit, ut alteri rem gratam faciat; Mascard., de Prob., tom. I, concl. 138, n. 2; Menoch., de Arbit. lib. II, centuria 4, casu 360, num. 42; Farinac., loc. cit., num. 130; Ambrosin., loc. cit., num. 8, 9 et alii plurimi. Nec etiam est assassinus, qui occidit aliquem ob solam spem obtinendi praemium, aut ob solas preces, aut alios respectus: quia in assassinio opus est ut adsit pecunia, vel aliqua res pretio aestimabilis data, vel promissa loco pecuniae; sic Nicol., loc. cit., n. 32, limit. 4, Diana, tom. I, n. 1, resolut. 18, et tom. IV, tract. 1, resolut. 199; Farinac., loc. cit., num. 129, et alii multi apud ipsum cum Bald., Ambrosin., Peregrin., Pignatell. et aliis plurimis. Nec etiam est assassinus, qui alium occidit spe succedendi in bonis occisi, aut vincendae litis, quia non accepta pecunia, nec habita promissione pecuniae, ac sine mandato occidit, uti requiritur ad verum assassinium, ex cap. *Pro humani*, 1, de Homicid., in 6, et expresse tenent Ambrosin., loc. cit.; Peregrin., loc. cit., num. 51, et alii. 20

De primo ad ultimum ad hoc, ut possit de facili cognosci, an quis dicatur, et sit vere assassinus, ac privetur immunitate ecclesiastica, sciendum est, quod quatuor principaliter requiruntur. Primo requiritur ut praecedat mandatum ad occidendum, textu expresso in cit. c. *Pro humani*, 1, de Homicid., in 6, et ibi doctores communiter. Secundo requiritur quod ad occidendum mandatarius conducatur, pretio certo soluto vel certe promisso, nec sufficit vaga ac iactatoria promissio, ut si mandans homicidium dicat mandatario se nunquam defuturum ipsius necessitatibus; Burs., lib. I, cons. 20, n. 4; Vulpell., cons. 143; Pignatell. cum multis aliis, loc. cit., n. 32, et sic Sacr. Congr. Immun., in Mediolan. 21 Septem. 1633; lib. II Decr. Paul., pag. 171, ubi decrevit, *quod non probata conventione, aut solutione certi pretii, non probatur qualitas assassinii, ideoque reus in ecclesiam confugitus gaudet immunitate*. Tertio requiritur ut promissio sit expresse acceptata, alioquin nullam ponit obligationem, ac proinde non est pretio aestimabilis, nec aequivalet pecuniae; Bald., consil. 183; Decian., lib. IX, cap. 30, num. 17; Gratian., Disceptat. forens., lib. IV, cap. 619, num. 6 et seq.; Farinac., quaest. 113, num. 147; Boss., de Homicid., num. 35; Gabriel., de Malefic., lib. VII, conclus. 1, n. 39; Pignatell., loc. cit., num. 37, cum aliis, et Gramm., cons. 11, num. 19, qui subdit non sufficere promissionem esse postea exsecutam, quia requiritur ut interveniat conventio et contractus mutuae voluntatis inter mandantem et mandatarium, ut colligitur ex cit. cap. *Pro humani*, 1, de Homic., in 6, et ex cit. decreto S. Cong. Immun., in Mediolan., et ex alio eiusdem Congr. decreto mox ad lucendo. Quarto requiritur ut conventio et pecunia data, vel alterius rei aequivalentis promissio acceptata sit pro ipsa occisione, non autem pro alia re, ut pro expensis itineris, vel pro occisore a morte eripiendo, vel pro simili: requiritur enim ad verum assassinium et ad privationem immunitatis, quod homicidium committatur cum pretio sanguinis convento; Bald., cons. 170, num. 21 et 23; Boss., loc. cit., n. 34; Farinac., dict. quaest. 173, n. 158, et in Append. Immunitatis, cap. 8, num. 127; Ambrosin., loc. cit., cap. 7, n. 9; Pignatell., loc. cit., num. 38; Lezana, Bonac. et alii pas- 21 22 23 24 25

sim, et expresse decrevit Sac. Congr. Immunitatis, in Assisien. 25 Maii 1632, lib. II Decret. Paul., pag. 25, his verbis: *Committens homicidium absque pretio sanguinis convento gaudet Immunitate.*

26 Clerici diffidati assassini excluduntur a privilegio canonis contra percutientes eos, et sunt spoliati omni privilegio clericali, et sine alia degradatione, cum sint ipso iure degradati, possunt occidi vel verberari sine excommunicatione, vel alia poena; Angelus, verb. *Assassinus*, n. 3; Sylvester, verb. *Assassini*, q. 3 et 4; Iul. Clar., § final., q. 36, num. 30; Squillant., de Privileg. cler., cap. 6, num. 12; Covarruvias, lib. II Variar., cap. 20, n. 10, et alii passim, et colligitur aperte ex cap. *Pro humani*, 1, de Homi-
27 cid., in 6. Cognitio tamen assassinii commissi a clericis non spectat ad curiam laicalem; Sac. Congr. Immunit. 26 Martii 1629, lib. I Decr.
28 Paul., pag. 131. Nec Iudex laicus ullam habet iurisdictionem in clericos sub praetextu huius criminis ante sententiam declaratoriam, quae non a saeculari, sed ab ecclesiastico iudice fieri debet; Clemens VIII, constit. 37 incip. *Aequa et circumspecta*, edita pro Hierosolymitanis 18 Decemb. 1595, et Sac. Cong. Episcop., in
29 Capacen. 14 Februarii 1601. Sic etiam cognitio criminis assassinii confugitorum spectat ad iudicem ecclesiasticum; Sac. Congreg. Immunit., in Amalphitana 4 Decembr. 1626, lib. II Paul., pag. 16.

30 Assassini veri incurrunt varias poenas. Primo
31 incurrunt excommunicationem ipso facto, quae tamen non est reservata, ut notat Glossa, in cap. 1 de Homic., in 6; Farinac., q. 123, et
32 alii. Et haec excommunicatio incurritur, quamvis intendens occidere solum vulneret, et mors non sequatur, textu expresso in cit. cap. *Pro humani*, 1, de Homic., in 6, ibi: *Quanquam*
33 *mors ex hoc forsan non sequatur*. Secundo incurrunt poenam perduellionis, seu diffidationis perpetuae a toto populo Christiano ipso facto in personam, et bona sua, ut tanquam publici hostes habeantur, ita ut possint impune occidi, nedum per iudicem, sed etiam per quemcunque privatum; quia idem est bannire et diffidare, quod statuere et praecipere, ut impune possint occidi, ut not. c. de Accus., l. *Reos*.
34 Requiritur tamen prius sententia declaratoria assassinii probati; et dum textus in dict. cap. *Pro humani*. dicit non requiri aliam sententiam, debet intelligi quod non requiratur sententia quae det licentiam occidendi, et huiusmodi quia sufficit quod declarentur assassini, vel fautores. Sic Tabiena, verb. *Assassinus*, num. 2; Ange-
35 lus, eod. verb., n. 4; Farin. et alii. Tertio incurrunt poenam depositionis, seu privationis omnis dignitatis, honoris et officii, ac beneficii
36 ipso facto ex dict. cap. *Pro humani*. Et haec poena respicit tam laicos quam clericos, dummodo prius praecedat declaratoria assassinii commissi, ut docet Suarez, disp. 23, sect. 5, num. 47, de Censur., ac de communi testatur Farinac., q. 123, n. 17: imo tam mandans 37
quam mandatarius, et omnis cooperans, effectu secuto, incurrunt irregularitatem; Reginald., lib. XXX, n. 123; Suarez, de Censur., disp. 44, sect. 3, num. 7. Adeo ut episcopus non possit rehabilitare talem irregularem ad retinendum beneficium, quamvis simplex, et de iure patronatus suae familiae, de quo servat. servand. sit privatus propter simile homicidium, ut censuit Sacr. Congreg. Concil., in una Catacen.
23 Augusti 1631. Quarto tam mandans quam 38
mandatarius, et cooperantes privantur eo ipso immunitate ecclesiastica, ex Gregor. XIV const. incip. *Cum alias*, et Benedict. XIII const. incip. *Ex quo*, effectu tamen secuto, quia assassini propter intentata et non secuta assassinia gaudent immunitate, ex declarat. Sacr. Cong. Im. munit., in una Mediolanensi 21 Septem. 1633, et in una Meliten. 21 Nov. 1690, et hic nota 39
quod aliae poenae indictae in cit. cap. *Pro humani*, 1, de Homicid., in 6, incurruntur etiam effectu non secuto, ut expresse loquitur textus ibi: *Quanquam mors ex hoc forsan non sequatur*, et poena privationis immunitatis ecclesiasticae indicta in cit. Gregoriana *Cum alias* non incurritur nisi effectu secuto, ut expresse declaravit Sac. Cong., in cit. Mediol. et etiam in una Bononiensi 10 April. 1628, et in una Florentina 10 Iulii 1636.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Assassinium de Iure civili incognitum est; 40
ius canonicum primo mentionem de eo habuit in cap. *Pro humani*, de Homicid., in 6.

De assassinii natalibus, et antiqua ratione, 41
consule Bohemer., in Decr., lib. V, tit. 12, § 26 et seq. Adde et Strikium, Iuridic. dissert., tom. VI, disp. 16, sect. 2, n. 19 et seq.

Ut assassinium commissum dicatur, tria et 42
quidem copulative a doctoribus requiruntur. 1° Mandatum ad occidendum; 2° ut pecunia 43
vel alia merces interveniat certa, data, aut promissa; 3° ut huius praemii dati intuitu, aut 44
eiusdem saltem certa spe assassinus mandatum det exsecutioni, aut ad minimum deveniatur ad actum effectui proximum; Theodor., in Colleg. criminal, disput. 2, th. 4, lit. B.

Hinc sequitur: 1° quod assassinium non sit, 45
si a mandante mandatario data, vel promissa sit pecunia ad percutiendum, non ad occidendum; 2° quod ad assassinium non sufficiat ge- 46
neralis promissio. 3° quod assassinium non 47
inducat mutuum, depositum, commodatum, Conf. Farinac., lib. 1, cons. 10, fer. per tot.: Mascard., de Probat., lib. I, cons. 238, n. 11.

At sunt qui tenent assassinium committi, si 48
mandans promiserit bona et mala sua ei fore communia; tum si dixerit: Domus mea erit domus tua; Domus mea tibi semper erit aperta.

Liberabo te a morte. Vide Sorg., Iurisprud. forens., tom. IX, cap. 3, num. 133, et auctores ab eo cumulatos.

9 Crimen hoc tam atrox est, ut crimini laesae maiestatis comparetur; Farinac., lib. I, cons. 4, 10 n. 7, item latrocinio. Multa quoque singularia habet, quae aliis criminibus non sunt annexa. 11 1° Quod in probando crimine illo, si agatur coram iudice ecclesiastico, probabilia etiam sufficiunt argumenta, cum tamen alias in criminibus probationes luce meridiana clariores re- 12 quirantur; secus si coram saeculari. 2° Quod iudex sine accusatione procedere valeat; quando nimirum constat aliquo modo de qualitate as- 13 sassinii, nequaquam vero si dubitetur. 3° Quod reus confugiendo ad ecclesiam non gaudeat eius immunitate; aliaque plura de quibus omnino vide Farinac., quaest. 123, inspect. 3.

14 De mandante assassinium an gaudeat immunitate, et quid effectu non secuto, vide contrarias inter se opiniones apud Sorg., Iurisprud. forens., tom. IX, cap. 5, num. 149 et seqq., ubi ait, quod ex concordia de anno 1741, inita S. Sedem inter et regem utriusqne Siciliae in regno Neapolitano, mandans non gaudet immunitate, etiam non secuto effectu, *dummodo (sunt verba concordiae) deventum fuerit ad actum proximum, hoc est ad insultum, ita ut intervenerit vulnus*,

15 De clerico assassino vide quae copiose habet Sorg., Iurisprud. forens., tom. IX, cap. 34, n. 10, 11, 12, 13, 26, et plur. seq.

ADDITIONES ET EDITIONE BARBIELLINIANA.

16 Assassinium vox Latina haud est, sed barbara, aetate enim Romanorum et longo post tempore plane incognita fuit, dicta quippe, et deducta non a scindendo, quod videlicet animam a corpore scindat, ut aliqui existimarunt cum haec derivatio omni homicidio conveniat, delictumque hoc non tam per ipsum actum homicidii, quam per conventionem de futura caede perficiatur; sed ab Assassinis Asiae quondam incolis, qui erant colluvies quaedam gentis obscurae et perfidae circa sexaginta millia virorum, qui in regione Essinorum decem omnino incolebant oppida circa Phoeniciam. Hi mahumetanis erroribus obcaecati sanctissimi omnium a barbaris existimabantur, nec qua caeteri mortales bonorum cupiditate ducebantur, ipsi inter se maxime unanimes, nulla de imperio, magistratura ambitione inter eos existente, summam arbitriumque rerum, non nobilitati, sanguinique tribuebant, sed quem optimum iudicabant, eum sibi praeficiebant, *senioremque montis* eum vocitabant, eiusque iussu magnates Christianos, quos summo prosequebantur odio, eorum doctrinam edocti, ac tales proditorie se simulantes, interimebant, etiamsi praesentissimum cernerent mortis periculum, et gravissimas subituros poenas scirent. Nil quippe sanctius nilque gloriosius, quo et immortalitatem consequi possent, iudicarunt, quam pro patria, rege, et domino suo, ac pro religione, et secta cui adhaerebant, ei infensos adeoque homines Christianos trucidare, eaque de causa mortem oppetere; Petr. Theodoric. disp. 7, Colleg. crimin., th. 4, lit. A; Carpzov., Tract. crimin. part. I, quaest. 19, n. 1.

Hoc impios Assassinorum mores, cum et 57
Christiani, bannitos aliosve venalis animae homines conducendo, et praemiis invitando imitari coeperint, tale delictum assassinium appellari consuevit. Ab hoc vocabulo descendit assassinator, qui videlicet dato vel promisso pretio, alterum interfici iubet, assassinus qui tale inhumanitatis officium, satis abominandum accepta vel promissa pecunia in se suscipit. Ex hisce patet esse assassinium delictum, publicumque homicidium, cum praemii oblatione mandatur, et ab altero suscipitur.

Dividitur assassinium in verum seu non in- 58
terpretatum, et fictum interpretatum seu improprium. Verum seu proprium est, cum infidelis homo videlicet extra pomoeria catholicae Ecclesiae constitutus ad occidendum hominem Christianum intuitu oblati praemii operam suam pollicetur, et de hoc vero assassinio loquitur cap. 1, de Homicid., in 6. Impropriuni est, cum Christianus ad interficiendum hominem Christianum spe promissae mercedis conduci se patitur. Et ad hanc assassinii speciem, dictum cap. 1, per interpretationem extensivam a doctoribus communiter est productum, cum par, imo maior ratio militet in Christiano, qui longe gravius peccat quam infidelis, dum hominem Christianae religioni addictum, quemque in Christo fratrem agnoscere debet, sola spe lucri perimit.

Causa efficiens huius criminis est malitiosa 59
voluntas tum assassinatoris, tum assassini tertium aliquem occidendi. Non itaque sufficit unius voluntas, et oblatio, sed alterius acceptatio, ut accedat necesse est; haec si non interveniat, cum videlicet quis alteri pecuniam offert ad hoc ut inimicum suum e medio tollat; is vero pietatis et honestatis memor inhonestum huiusmodi officium in se suscipere recuset, tunc assassinium contractum non est. Idem dicendum, si quis sine praecedente consensu, mandato, aut oblatione praemii, sed complacendi studio alterius inimicum occideret, etiamsi forsan aliqua praemii vel lucri spes, non tamen in hoc assassinii crimen incurrit.

Ut delictum hoc commissum proprie dica- 60
tur, adeoque ordinaria poena possit coerceri, necesse est ut sceleratissimum consilium exteriori aliquo signo proditum sit. Hinc sola cogitatio, qua quis sibi proposuit mandare aliquem occidi, ad infligendam assassinii poenam non sufficit, adeo ut si quis cogitaverit de internecione inimici alteri demandanda, eiusque

rei gratia mandatarium accersiri curaverit, nec tamen poenitentia forsan ductus, aut aliquo alio obstaculo forsan impeditus animi sui sensus explicaverit, nec quidquam tale mandaverit, perfectum non censetur hoc delictum, propterea que nullus poenae locus erit, cum mandatum in mera cogitatione steterit, cogitationis siquidem poenam in foro fori, secus in foro poli nemo patitur; l. 18, ff. de Poen.

Fluit ex dictis sponte sua, quod sicut utriusque ad consciscendum scelus hoc necessaria est, ita et ab utroque, videlicet non tantum a locatore, sed a conductore, ut voluntas haec declaretur necesse est; assassinator enim, licet suum impiae mentis manifestaverit decretum, assassinus quoque exinde cupiditate quadam ad perpetrandum hoc facinus, in mente sua alliciatur, metu tamen, poenitentia, aut alia ratione impeditus, propositum hoc in mente retineat, ipse huius delicti reus censeri non potest. Verbis vero id fiat, sive factis, sive quocunque alio signo, nihil refert, v. g., si assassinus pecuniam hac lege, ut interficiat Titium, sibi oblatam acciperet, quin hoc ipso eius voluntas ad hoc delictum necessaria satis videatur declarari, nullus dubitat, cum plus sit factis demonstrare, quam verbis dicere; l. 18, § 3, ff. de Aedilit. aedict., et facta ad voluntatem declarandam plus ponderis habere dicuntur, quam verba; Thoming., decis. 44.

Ad perficiendum hoc delictum sufficit voluntas dictis modis declarata, et conventio de tali homicidio committendo inita, etiamsi eius exsecutio nondum fuerit secuta; dict. 1, de Homic., in 6.

61 Causa impulsiva quoad assassinatorem pro variis hominum voluntatibus varia esse potest. Eum enim ad hoc detestandum facinus impellit, vel aliqua capitalis inimicitia et vindictae cupiditas, vel ambitio, et ad sublimiora reipublicae gubernandae munera aspirandi libido, vel cupiditas potiendi bonis assassinandi, vel denique invidia, aut aemulatio, ob praeclara vel animi, vel corporis, vel fortunae dona, quibus assassinandus forsan prae aliis dotatus est.

62 Huius delicti finis respectu assassinatoris est, ut is, quem necatum cupit, e medio tollatur. Respectu vero assassini est, ut hoc inito pacto pecuniam sibi acquirat, non curans sive per fas, sive per nefas idipsum fiat.

63 Assassinator dicitur qui homicidium alteri
64 cum oblatione praemii mandat. Assassinus vero qui tale mandatum pacta mercede in se suscipit. Mandare autem homicidium cum oblatione pretii, et mandatum suscipere, et exinde ad poenam commeritam obligari possunt omnes, qui ex delictis aliis, praecipue vero ex homicidio doloso obligari possunt, quales sunt illi qui doli sunt capaces, rationis usu pollent, adeo
65 ut illud quod agunt intelligant. Hinc propter defectum usus rationis excluduntur infantes, nimirum qui septennio sunt minores.

Impuberes tamen pubertati, quae in materia 66
criminali in feminis, aeque ac in masculis anno quartodecimo expleto aestimatur, proximi, quia doli sunt capaces et delinquere, et delinquendo obligari possunt, sicuti autem in aliis delictis, mitius cum iis agitur, ita in hoc crimine non ordinaria, sed extraordinaria a iudice determinanda afficiuntur poena, nisi cum proxime accedunt ad pubertatem, et supina sit malitia quae aetatis defectum suppleat, nec ulla correctionis spes adsit. Minores autem secundae aetatis qui pubertatem expleverunt, excusationem merentur nullam.

Quae dicta sunt de infante, multo magis 67
procedunt in furioso et mente capto. Furioso 68
in iure nostro aequiparantur prodigi; sed cum haec comparatio manifeste restringatur ad actus administrationis bonorum, in quibus prodigus sine curatoris consensu non plus iuris, nec maiorem disponendi facultatem habet, quam impubes ac furiosus; et proinde in delictis plane non excusat, nullum dubium est quin prodigus, data pecunia homicidam conducens, poena ordinaria sit afficiendus.

Hisce sepositis personis, reliqui omnes huius 69
atrocissimi criminis rei fieri possunt, cuiuscunque sexus sint; etenim non solum masculi, sed et feminae committentes hoc delictum ordinariam poenam luere debent. Nihil etiam interest, cuiuscunque gradus, vel dignitatis existat, qui alterum occidi mandat, vel tale suscipit mandatum.

Ut pecunia seu merces interveniat, forma 70
huius delicti efflagitat. Nec refert an praemium, 71
vel alia res alterius occidendi causa data magni aut parvi sit pretii, sufficit enim si incertum quid sit promissum. Denique nihil inter- 72
est, sive iam realiter numerata fuerit pecunia, sive solum promissa. Is vero, qui non data, 73
vel promissa pecunia, sola spe futurae successionis, vel animo lucrandi litem, quam cum occiso habet, aliquem interficit, assassinus dici nequit.

Certa poena huius criminis determinata haud 74
est iure civili, quippe qui hoc delictum incognitum est. In iure vero canonico ab Innocen- 75
tio IV pontifice sancitum est, ut pessimi illi capitum licitatores diffidati sint in toto orbe Christiano, ita ut a quocunque privato impune, ubicunque reperiuntur, occidi possunt; cap. 1, de Homicid., in 6; Paul. Merend., Consil. crimin. divers. 88, tom. II, num. 3; Petr. Theodor., in Colleg. crimin., disp. 7, thes. 6, lit. D. Atque haec diffidatio, sed et bona assassinatoris afficit, ita ut illa cuilibet occupanti conceduntur, et a fisco quoque apprehendi possunt. Privatur etiam non acquisitis tantum bonis, sed et acquirendis; haereditas enim si qua spes vel ex dispositione hominis vel legis defertur, aufertur, et non quidem fisco, sed proximioribus haeredibus offertur.

Praeterea, secundum hanc iuris canonici sanctionem, spirituales quoque excommunicationis poenas sentire debet qui hoc crimine se astringit. In odium quoque huius atrocissimi sceleris constitutum est ut assassinator omni honore, dignitate atque officio exuatur, et in hasce poenas reus assassinii incurrit ipso iure, ita ut non opus sit sententia condemnatoria, sed saltem declaratoria. Nec refert sive homicidium promissum fuerit secutum, sive non. De mandante assassinium an gaudeat immunitate, vide contrarias inter se opiniones apud Sorge, Iurisprud. forens., tom. IX, cap. 5, n. 13 et seq. De Clerico assassino copiose agit idem Sorge, dict. t. IX, cap. 34, num. 10 et plur. seq.

De receptoribus assassinatorum consule Carpzov., Tract. crimin., part. III, quaest. 13, n. 4 et seq. Auxiliatores eadem poena sunt plectendi; Petr. Theodor., disput. 7, lit. D.

Licet pontifex in dicto cap. 1, de Homicid., in 6, tantum de assassinatore loquatur, et non de assassino, communiter tamen doctores ipsum etiam extendunt ad assassinum; Carpzov., Tract. crimin. part. II, quaest. 10, n. 7.

Quaeri solet an liceat assassinium inimici. 76
De hoc agit Grotius omnino videndus.

ASSECURATIO

Summarium.

1. Assecuratio est contractus quo suscipitur in se periculum alicuius rei alienae pro pretio vel interesse accepto. - 2. Licet possit aliquis etiam gratis assecurare et suscipere in se periculum, quae erit quasi gratuita donatio, communiter tamen fit pro pretio, sicut emptio et venditio. - 3. Hic contractus assecurationis est licitus, et non usurarius, si iustum intercedat pretium pro ratione periculi cum aliis conditionibus requisitis. - 4. Conditiones ad iustitiam huius assecurationis contractus requisitae principaliter sunt: prima, ut sit aequalitas inter pretium quod assecuranti datur, et obligationem quam in se suscipit secundum varias circumstantias temporum, locorum et personarum. - 5. Et haec aequalitas consideranda est ex quantitate periculi tempore contractus, non autem ex rei eventu, iuxta communem hominum aestimationem et praxim cuiusque regionis et civitatis. - 6. Secunda conditio est ut assecurator ab eo qui petit assecurationem, moneatur de veris periculis quibus subiacet res assecuranda, si aliqua adsint penitus incognita assecuratori. - 7. Tertia conditio est ut merces quae assecurantur revera existant, alias invalidus est assecurationis contractus. - 8. Quarta conditio est ut merces assecuratae subsint revera et expositae sint periculo; alias, si assecurator sciret merces non amplius subesse periculo; non valeret contractus, et teneretur assecurator restituere omne pretium acceptum. - 9. Resolvitur hic: Primo quod si is qui assecurationem petit sciat merces iam periisse vel esse in eo statu in quo certissime perire debeant, non potest pretio promisso securitatem ab alio exigere, et si aliquid tali doloso contractu exigit, debet integre restituere. - 10. Si tamen tempore assecurationis notitia depraedationis vel deperditionis mercium haberi non potuit, licet de facto merces fuissent iam deperditae ante celebrationem contractus, in tali casu assecurator remanet obligatus. - 11. Secundo resolvitur quod si quis non habeat merces in mari, sed fingat eas habere, non est valida assecuratio, et assecurans qui per fraudem et dolum adductus est a mercatore ad praestandam assecurationem mercium non existentium, potest sibi retinere pretium acceptum a mercatore. - 12. Tertio resolvitur quod assecurans qui fingit se habere bona quae revera non habet, agit contractum invalidum assecurationis, et tenetur restituere pretium totum acceptum pro assecuratione; imo et damna mercatori inde provenientia. - 13. Quarto resolvitur quod si assecurans sciat, vel per litteras amicorum alio modo merces iam esse in tuto, vel pervenisse navim ad portum, licet hoc ab aliis vel communiter ignoretur, non potest pretium sibi pro assecuratione pacisci, et si pretium receperit, tenetur illud integre restituere, imo et omnia damna mercatori inde secuta ex eius dolo resarcire. - 14. Si autem assecurator non sciat certo merces iam esse in tuto, sed solum sciat pericula magna ex parte cessasse, tunc potest aliquid accipere et retinere pro quantitate decrementi vel incrementi periculorum secundum prudentis viri iudicium. - 15. Sic etiam assecurator, qui ex astrologia aut ex alio capite cognoscit non futuram in mari tempestatem, aut ex litteris amicorum scit mare esse securum et liberum a latronibus et piratis, non potest tantum accipere quantum alter assecurator qui haec ignorat; sed solum potest accipere tantum pretii quantum adhuc restat dubium periculi ratione cognitionis astrologicae saepe saepius nimis fallacis. - 16. Assecuratio facta a periculo maris non extenditur ad alia pericula, et ideo satis erit si merces salvae pervenerint ad locum statutum et conventum, quidquid postea de illis contingat; si vero non pervenerint, tunc tenetur assecurator. - 17. Si vero in contractu assecurationis exceptio facta sit de uno tantum casu, tunc manifeste declarat omnes alios casus fuisse comprehensos. - 18. Si mercium assecuratio facta fuerit super una et certa determinata navi, et postea sine nova conventione merces deferantur super diversam, si fuerint depraedatae vel naufragio deperditae, contra assecurantem agi non potest. - 19. Assecurans merces vel pecunias per loca periculosa vehendas, intelligitur in se suscipere periculum solius fortunae, non autem culpae vehentis aut alterius. - 20. Assecurans navim vel merces de uno loco ad alium, mercibus deperditis vel deterioratis, tenetur resarcire damnum secundum aestimationem loci ad quem erant deferendae, et non simpliciter loci a quo fuerunt delatae, et sic habita etiam ratione lucri quod assecuratus percepisset salvis rebus in loco ad quem deferebantur. - 21. Assecuratio navium, si sit facta in forma amplissima se obligando ad omnem eventum et periculum per quod possit impediri transportatio ad locum conventum, nullum casum excludere videtur, adeoque assecurans non potest excusare quod merces non sint deperditae. - 22. Assecurator non potest consequi integrum pretium assecurationis, si naves totum iter non fecerint, eiusque integrale periculum non subierint. Imo pretium assecurationis praeventive solutum restitui debet, retento aliquo, si navis totum iter destinatum non fecerit, sed modicum. - 23. Assecurationis causa unice consistit in periculo itineris, quo cessante sine culpa partium, deficit assecuratio, ita ut pretium correspectivum non debeatur, vel solutum restituatur, competit tamen retentio medii scuti pro quolibet centenario, tanquam pretium proportionatum pro modico periculo. - 24-27. Vox assecurationis non uno sensu accipitur. - 28-30. Nonnulla de definitione huius vocis. - 31. Assecurationis vocabulum antiquis iurisconsultis certe incognitum. - 32. Non vero res. - 33-37. An assecuratio sit contractus nominatus vel innominatus. - 38-40. Quid nomine periculi in hoc contractu veniat. - 41, 42. Non venit nomine periculi quod intrinsecus ex ipsa mercium conditione naturae vitio accidit. - 43-45. Non valet assecuratio quae concepta est in praeteritum vel praesens. - 46, 47. Agitur de periculo utrum duret de portu

in portum, an de littore in littus. - 48. Nihil certi de praemio definiri potest. - 49. De conditionibus quae praemio adiici possunt. *Remissive.* - 50, 51. In computando damno cuiusnam loci et temporis aestimatio inspicienda sit. - 52. Affertur statutum Genuense. - 53. De formula huius contractus. *Remissive.* - 54. De actione competente assecurato et assecuratori, tum de tempore quo ab utroque sua actio institui potest. *Remissive.* - 55. De exceptionibus quae utrique competunt. *Remissive.* - 56. Quo recurri debeat ad iudicandum de materia assecurationis. - 57. Refutatur opinio auctoris circa cognitiones ex astrologia. - 58. Quoad alia. *Remissive.* - 59. Definitur assecuratio. - 60. Duplex est assecuratio, alia terrestris, quae fit ratione rerum et mercium quae per terram alio transvehuntur licet rara, alia maritima quae merces per mare venientes vel abeuntes concernit, et haec frequentissima. - 61. Romanis incognita fuit assecuratio. - 62. In Italia primo assecuratio invaluit. - 63. Assecuratio num sit contractus nominatus an innominatus, et ecquinam sit effectus huius differentiae. - 64. Contractus est assecuratio de iis qui aleam continent. - 65. Pretium periculi crescit in assecuratione et decrescit in nautico fenore. - 66. Si incertae rei existentiae innititur hic contractus, et alia est ipsius fundamentum, quid iuris hoc in casu. - 67. An merces assecuratoris detrimento pereant, si ex una navi in aliam fuerint translatae. - 68. Ab assecuratore indemnitas praestanda est earum quae periculi avertendi causa amittuntur. - 69. Illustratur res haec exemplis. - 70. Quoad alia. *Remissive.*

1 Assecuratio est contractus quo suscipitur in se periculum alicuius rei alienae pro pretio vel
2 interesse accepto. Est communis. Licet enim possit aliquis etiam gratis assecurare et suscipere in se periculum, quae erit quasi gratuita donatio, communiter tamen fit pro pretio, sicut emptio et venditio; qui enim pretio assecurat, videtur vendere suam obligationem qua se obligat ad solvendam rei aestimationem, dato quod perierit, et alter hanc videtur emere. Sic Molina, disp. 507, num. 2; Lessius, lib. II, de Iustit., cap. 28, dubit. 4, num. 24; Lugo, de Iustit. et iure, tom. II, disp. 31, sect. 7, n. 63, et alii passim, et Rota, part. II, decis. 988, n. 4, ubi dicit quod *assecurare idem importat ac se obligare, adeoque assecurans statim conveniri possit;* et expresse part. XIX, tom. II,
3 decis. 447, num. 7. Et hic contractus assecurationis est licitus, et non usurarius, si iustum intercedat pretium pro ratione periculi, cum aliis conditionibus numeris sequentibus assignandis; Rota, part. XVII, decis. 400, num. 1, et part. XIX, tom. I, decis. 369, num. 89, et doctores communiter.

4 Conditiones ad iustitiam huius assecurationis contractus requisitae principaliter sunt: prima, ut sit aequalitas inter pretium quod assecuranti datur, et obligationem, quam in se suscipit, secundum varias circumstantias temporum, locorum et personarum; sicut enim in contractu emptionis et venditionis debet servari aequalitas inter pretium et rem venalem, ita in contractu assecurationis inter pretium et il-
5 lam obligationem quae alteri venditur. Et haec aequalitas consideranda est ex quantitate periculi tempore contractus, non autem ex rei eventu, iuxta tamen communem hominum aestimationem et praxim cuiusque regionis et ci-
6 vitatis. Secunda conditio est ut assecurator ab eo qui petit assecurationem moneatur de veris periculis quibus subiacet res assecuranda, si aliqua adsint penitus incognita assecuratori; sicut venditor tenetur manifestare vitium et defectum intrinsecum rei penitus incognitum
7 emptori. Tertia conditio est ut merces quae assecurantur revera existant; alias invalidus est assecurationis contractus, cum non possint as-
8 securari merces quae non existunt. Quarta conditio est ut merces assecuratae subsint revera, et expositae sint periculo; alias, si assecurator sciret merces non amplius subesse periculo, ex quo iam pervenissent ad portum vel terminum, non valeret contractus, et teneretur assecurator restituere omne pretium acceptum, cum periculum pro quo datur pretium non adesset; unde istis bene ponderatis.

Resolvitur: primo quod si is qui assecura- 9
tionem petit, sciat merces iam periisse, vel esse in statu in quo certissime perire debeant, non potest pretio promisso securitatem ab alio exigere, et si aliquid tali doloso contractu exegit, debet integre restituere. Sic communiter doctores; et Rota, part. II, dec. 88, n. 1, et part. XIX, tom. I, dec. 373, num. 31. Si tamen tempore 10
assecurationis notitia depraedationis vel deperditionis mercium haberi non potuit, licet de facto merces fuissent iam deperditae ante celebrationem contractus, in tali casu assecurator remanet obligatus, quia mens contrahentium iuxta receptam praxim est ut periculum intelligatur susceptum etiam quoad praeteritum, si mercator ignorat merces esse deperditas. Ita Rebell., de Obligat. iustit., lib. XVI, de Contractu assecurationis, q. unica, num. 7, et alii cum Rota, part. XVI, tom. I, dict. dec. 373, num. 33 et 34, et part. VI, dec. 229, num. 17. In hac tamen ultima dec., num. 19, dicit Rota, *quod dum dicitur, quod assecurationis contractus potest fieri de re perempta, id intelligitur verum, quando adest pactum expressum, ut etiam iam perempta nave, assecurator teneatur de interitu.*

Secundo resolvitur, quod si quis non habeat 11
merces in mari, sed fingat eas habere, non est valida assecuratio. Doctores communiter, et Rota, part. XIX, tom. II, decis. 447, num. 4, et assecurans, qui per fraudem et dolum adductus est a mercatore ad praestandum assecurationem mercium non existentium, potest sibi retinere pretium acceptum a mercatore, quia nihil retinet invito Domino, cum quo quantum in se fuit, voluit iustum assecurationis contractum inire; tum quia sicut adductus per fraudem ad ludendum, potest lucrum in ludo acquisitum retinere, quamvis qui fraude utitur, non possit aliquid lucrari, ita etiam assecura-

tor; Bonacina, de Contractib., disp. 3, part. IX, punct. 3, num. 3, vers. *Respondeo affirmative*, et multi alii apud ipsum; Sabell., Summ. divers. tract., § *Assecuratio*, n. 5; Santerna Lusitan., tract. de Assecurat. et sponsion. part. III. n. 10 et seq.

Tertio resolvitur quod assecurans, qui fingit se habere bona, quae revera non habet, agit contractum invalidum assecurationis, et tenetur restituere pretium totum acceptum pro assecuratione, imo et damna mercatori inde provenientia, quia illorum est causa iniusta. Dolus enim dedit causam contractui, nec mercator contractum assecurationis celebrasset, nec aliquod ei pretium pro assecuratione dedisset, si cognovisset, assecuratorem non habere bona ad solvendum, mercibus pereuntibus. Communis doctorum.

Quarto resolvitur quod si assecurans sciat vel per litteras amicorum, vel alio modo, merces iam esse in tuto, vel pervenisse navim ad portum, licet hoc ab aliis communiter ignoretur, non potest pretium sibi pro assecuratione pacisci; cum periculum, pro quo datur pretium, non adsit, et per hoc si pretium receperit, tenetur illud integre restituere; imo et omnia damna mercatori inde secuta ex eius dolo resarcire, ut tenet communis.

Si autem assecurator non sciat certo, merces iam esse in tuto, sed solum sciat pericula magna ex parte cessasse, tunc potest aliquid accipere et retinere pro quantitate decrementi, vel incrementi periculorum secundum prudentis viri iudicium; Azorius, Inst. moral., part. II, l. XI, cap. 18, dub. 5 et 9; Molina, disp. 507, n. 3; Lessius, Lugo, et alii passim.

Sic etiam assecurator, qui ex astrologia (cfr. n. 57) aut ex alio capite cognoscit non futuram in mari tempestatem, aut ex litteris amicorum scit, mare esse securum et liberum a latronibus et piratis, non potest tantum accipere, quantum alter assecurator, qui haec ignorat, sed solum potest accipere tantum pretii, quantum adhuc restat dubium periculi ratione cognitionis astrologicae saepe saepius nimis fallacis. Et ratio est, quia assecuratio est contractus sortis, quo periculo perdendi et lucrandi quis se exponit, unde qui scit nullum, aut minus fore periculum, nulli, aut minori periculo se exponit, adeoque non potest tantum accipere, quantum alter assecurator, qui haec ignorat, cum ille talia ignorans, contractum sortis cum mercatore iniret cum aequalitate conditionis, quod est iustum, et talia cognoscens iniret cum conditionis inaequalitate, quod est iniustum. Sic Azorius, loc. cit., Salonius, Lugo, Valentia, Toletus, Bonacina, et alii passim.

Assecuratio facta a periculo maris non extenditur ad alia pericula, et ideo satis erit, si merces salvae pervenerint ad locum statutum et conventum, quidquid postea de illis contingat; si vero non pervenerint, tunc tenetur assecurator; l. 1, cod. de Naut. fenore; Rota, part. VI recent., dec. 24, n. 6, et part. XII, dec. 157, n. 26 et seq.

17 Si vero in contractu assecurationis exceptio facta sit de uno tantum casu, tunc manifeste declarat omnes alios casus fuisse comprehensos; Rota, part. XIX, tom. I, decis. 58, num. 9. Sicuti omne periculum in se assumentes uno tantum excepto, in reliquis omnibus undequaque tenentur; Rota, part. XVI, decis. 420, n. 5.

18 Si mercium assecuratio facta fuerit super una, et certa determinata navi, et postea sine nova conventione merces deferantur super diversam, si fuerint depraedatae, vel naufragio deperditae, contra assecurantem agi non potest; Rota, part. VI recent., dec. 54, num. 18.

19 Assecurans merces, vel pecunias per loca periculosa vehendas, intelligitur in se suscipere periculum solius fortunae, non autem culpae vehentis, aut alterius; l. *Cum proponas*, ubi Bart., Bald., Castren. et alii, et in l. penult. cod. de Naut. fenor.; Leonin., cons. 23; Paul. Christin., decis. Belg. 47, n. 5 et 6, vol. III.

20 Assecurans navim, vel merces de uno loco ad alium, mercibus deperditis, vel deterioratis, tenetur resarcire damnum secundum aestimationem loci, ad quem erant deferendae, et non simpliciter loci a quo fuerunt levatae, et sic habita etiam ratione lucri, quod assecuratus percepisset, salvis rebus in loco ad quem deferebantur; Rota, p. VI rec., dec. 258 per tot., et part. VII, dec. 47 per tot.

21 Assecuratio navium, si sit facta in forma amplissima se obligando ad omnem eventum et periculum, per quod possit impediri transportatio ad locum conventum, nullum casum excludere videtur, adeoque assecurans non poterit se excusare quod merces non sint deperditae, sed alibi ex facto Principis asportatae; Rota, part. VI recent., decis. 24 per totum.

22 Assecurator non potest consequi integrum pretium assecurationis, si naves totum iter non fecerint, eiusque integrale periculum non subierint; Rota, part. XVIII, tom. I, decis. 448, num. 5. Imo pretium assecurationis praeventive solutum restitui debet, retento aliquo, si navis totum iter destinatum non fecerit, sed modicum; Rota, part. XVIII, tom. II, decis. 713, num. 1 et 9. 23 Assecurationis enim causa unice consistit in periculo itineris, quo cessante sine culpa partium, deficit assecuratio, ita ut pretium correspectivum non debeatur, vel solutum restituatur; Rota, ibid., n. 3 et 6, competit tamen retentio medii scuti pro quolibet centenario tanquam pretium proportionatum pro modico periculo; Rota, ibid., n. 9.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

24 Vox assecurationis non uno sensu accipitur; nam et dotis restituendae securitatem, ac inde-

mnitatem *assecurationem* vocari tradit Anton.
25 Fab., in Cod., lib. V, tit. 7, defin. 2 et 3. Salvum conductum eodem vocabulo designat de Franch., decis. 717, et ibi Rovit. in Addit.
26 Quin voce ita usu recepta omnes securitates
27 seu cautiones veniunt. Hic vero pro negotio illo accipitur, quo quis mercium alio transvehendarum periculum suscipit.

28 De definitione assecurationis non conveniunt inter se doctores. Non male ea definitur a Kurriche, in Diatrib. de Assecuratione, in principio: *Conventio qua quis periculum traiiciendarum, vel alio terra marique vehendarum mercium, vel etiam navis ipsiusmet, et indemnitatis eo nomine praestationem in se pro certo periculi*
29 *pretio, sive praemio recipit.* Alia enim est assecuratio terrestris, quae fit ratione rerum et mercium, quae per terram alio transvehuntur,
30 licet rara; alia maritima, quae merces per mare venientes vel abeuntes concernit, eaque frequen-
31 tissima. Vocabulum assecurationis iurisconsultis
32 incognitum fuisse, inter omnes convenit. Sunt tamen qui autumant plane ignotam haud fuisse susceptionem periculi vel damni ex certa conventione. Innituntur hi Livio, lib. III, cap. 49, tum et maxime Suetonio, in Claudio, c. 18.

33 Utrum assecuratio contratus sit nominatus an innominatus, magna quaestio est. Stypman., de Iur. marit., part. VI, cap. 7, a num. 159, tenet assecurationem esse contractum nominatum. Contra assecurationem contractum esse innominatum, volunt Santern., de Assecur., part. 1, n. 8; Rütger., Ruland., de Commiss. part. II, lib. III, c. 15, n. 5.

34 Effectus huius quaestionis praecipue in eo, secundum mox allegatos aliosque doctores, consistit, an assecuratio admittat poenitentiam nec ne; nam licita est in contractibus innomi-
35 natis poenitentia. Caeterum, cum moribus hodiernis ex quovis deliberato inito pacto detur actio, supervacanea est dicta quaestio, et absolute pronuntiandum, in assecuratione locum non esse poenitentiae, sive nominatus, sive innominatus contractus ea diiudicetur. Confer. Struv. S. I. C., ex. 25, th. 48, ibiq. in Addit. Muller., et omnium optime Strych., Iurid. dis., tom. XII, disp. 16, cap. 3, n. 12, et duod. seq.
36 Ex quo sequitur, quod etiam nondum soluto pretio assecurator teneatur de periculo; Strych., Iur. diss. tom. IX, dis. 17, par. I, c. 4, §. 7.
37 Ad amputandas vero controversias praestat vel facultati poenitendi expresse renuntiare, vel praemium assecuranti mox dare.

38 Quid nomine periculi in hoc contractu veniat, cum primis videndum. Periculum, quo existente committitur assecuratio est, ut recte ait Henricus de Coccei ad Grot., de Iur. bell. et pac., lib. II, c. 12, § 23, casus fortuitus incertus, quo extrinsecus damnum mercibus accidit, quale est quod a tempestatibus, piratis,
39 incendiis, scopulis, etc., metuitur. Nec soliti tantum, sed et insoliti omnino continentur, licet dissentiat Marquard., de Mercat., lib. II, cap. 13, n. 66. Hinc primo recte videtur sen- 40
tire Savary in suo Perfecto negotiatore, iudicio 60, quod etiamsi periculum susceptum sit *sans aucune exception et réserve quelconque*: nihilo tamen secius *l'assureur* (sunt eius verba) *n'est point tenu de la baratterie du patron, ni obligé d'indemniser l'assuré du vol qu'a fait le maître du navire des marchandises assurées. La raison est que la baratterie du patron ne peut passer pour cas fortuit qu'à l'égard du bourgeois du navire:* quidquid in contrarium moliatur Kurricke, in allegata Diatriba de assecuratione, sub initium.

Secundo nec periculi nomine venit, quod in- 41
trinsecus ex ipsa mercium conditione naturae vitio accidit. *Neque enim (opportune Henric. de Cocceii ubi supra) damno sunt, quae aliunde mercibus allata, sed ex ipsis nata sunt, nec pericula itinerum, sed vitia mercium. Quin hi casus nec in se semper incerti sunt, sed fere a peritis prospici possunt, alios etsi lateant. Imo causa horum casuum in ipsis mercibus iam tum et quasi ab initio existit.* Quinimo 42
laudatus auctor tenet non valere pactum assecurationi adiectum, ut praestentur hi quoque casus intrinseci, idque quia contractus hic, qui ratione tantum periculi illius incerti et futurorum eventuum permittitur, hoc pacto usurarius evaderet.

Tertio nec valet assecuratio quae concepta 43
est in praeteritum vel praesens, puta si navis in itinere perierit, dabo, cum periculum non amplius sit rei iam praeteritae, nec casus aut eventus nisi in futurum. Confer Mastrill., dec. 284, num. 56 et plur. seq.

Idque sive ignota, sive et multo quidem 44
magis nota fuerit res illa praeterita. Num au- 45
tem data ignorantia rei praeteritae conventio haec, si valere nequeat uti assecuratio, saltem valere possit uti sponsio, vel alius contractus innominatus, consule Henric. de Cocceii loco mox allegato.

De periculo etiam illud discutiendum est, 46
utrum duret de portu in portum, an de littore in littus. Nisi autem contrarium expresse conventum sit, vel moribus earum gentium obti-
neat, periculum de portu in portum durat. Quo 47
fit ut, si forte vis maris aut piratarum in ipsum portum effundatur damnumque dederit, tenebitur assecurator, licet nauta nondum e portu solverit, non item si merces, cum immitti in navim deberent, in littore positae sunt, atque a mari haustae vel a piratis raptae. Adi Henricum de Cocceii, ibid.

De praemio nihil certi definiri potest, sed 48
uti navigatio longinqua vel brevis, et loca pluribus periculis obnoxia sunt, ita hoc praemium extenditur vel remittitur; Stypmann., de Iur. marit., part. IV, cap. 7, num. 354 et plur. se-

quent.; Henric. de Cocceii, loco toties citato, ubi et de conditionibus quae praemio adiici possunt, illudque vel augent vel minuunt, disserit.

In computando damno cuius loci et temporis aestimatio inspicienda sit, non incongrue hic quaeritur. Iuxta autem naturam contractus nullius certi loci vel temporis aestimatio spectanda est, sed quanti merces emptae fuere. Id enim ex natura assecurationis agitur, ut indemnis servetur assecuratus; nequaquam vero ut lucrum capiat; Henricus de Cocceii, in dicta disput. de Assecuratione, § 49. Aliud vero contrahentes convenire possunt, quod exemplis illustrat Samuel de Cocceii ad Grotium, de Iure belli et pacis, lib. II, cap. 22, § 23. Omittendum vero haud est quod statutum illud Genuense, ut medietate itineris pretia distinguantur, et loci unde solvitur pretium spectetur, si medium iter nondum emensa navis fuerit; alias autem eius loci in quem iter dirigitur, communiter receptum est; Coren., Rer. iudicat. observ. 41 in not. ad num. 4.

Formulas huius contractus exhibent Scaccia, de Commerc., § 1, quaest. I, num. 141; Marquard., lib. XII, c. 14, n. 68, aliique.

De actione competente assecurato ad obtinendum valorem mercium, et assecuratori ad habendum praemium, tum de tempore quo ab utroque sua actio institui potest, plene Stypmann., de Iure marit., part. IV, cap. 7, a num. 425 ad plur. sequent. Idem quoque auctor eodem loco disputat et de exceptionibus quae utrique tam assecurato quam assecuranti, competunt.

Quoniam in antiquis legibus circa materiam assecurationis nihil speciatim dispositum, quaeri solet ex quibus legibus de ea iudicandum; Kuricke, in diatriba de Assecuratione, et Strykius, Iuridic. dissert., tom. XII, sect. 3, cap. 5, § 30, aiunt, recurri ut plurimum ad consuetudines bursae Antwerpiensis, vel etiam Amstelodamensis, ordinationesque illas quas Philippus II Hispaniarum rex suis maritimis ordinationibus adnexit, et Amstelodamensium ad hoc condita plebiscita, nisi quae civitas suas leges vel consuetudines habeat. Quod ait auctor, n. 15, de Astrologia, merae nugae sunt, ideoque corruunt consectaria proposita.

Caeterum qui plenius instrui cupit de hoc assecurationis contractu, legat quas de eo evulgarunt dissertationes Hertius, Kuricke, et qui primo loco nominandus erat, Henricus de Cocceii, tum adeat Marquard., de Iure mercatur., tom. II, lit. R et S; Stypmann., de Iure maritim., part. IV, cap. 7; la Placette, de Restitutione, lib. IV, cap. 7, aliosque.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Assecuratio conventio est qua quis periculum traiiciendarum vel alio terra marique vehendarum mercium, vel etiam navis ipsiusmet et indemnitatis eo nomine praestationem in se pro certo periculi pretio sive praemio recipit. Duplex porro est assecuratio, alia terrestris, quae fit ratione rerum et mercium quae per terram alio transvehuntur, licet rara; alia maritima, quae merces per mare venientes vel abeuntes concernit, et haec frequentissima. 60

Romanis penitus incognita fuit assecuratio, licet aliqui eius exemplum apud Livium invenire sibi suadent, cum ait, lib. III, cap. 49, *ut quae in naves imposuissent, ab hostium tempestatisque vi publico periculo essent;* ibi enim, licet respublica rerum ad Hispaniensem exercitum vehendarum periculum in se susciperet, et earum securitatem promitteret, nihilominus ea in conventione multa deficiunt quibus ab hodierna assecuratione distat quamplurimum, ac multo minus ex Suetonii loco in Claud. cap. 18, illud colligimus, ubi Claudius imperator praemium ex hiberno commeatu securitatem vectoribus promittebat, navigationem et ita commercium promoturus. 61

In Italia assecurationem primo invaluisse res certa est, sed non ante initium IV saeculi, cum prima capitula a Florentinis composita inveniantur an. 1529, ut constat ex contractu Iuliani Silvestri Florentini notarii, quem refert Targa, de Iur. maritimo. 62

Utrum assecuratio contractus sit nominatus an innominatus, magna inter scriptores iuris maritimi quaestio est. Huius quaestionis effectus in hoc praecipue consistit an assecuratio admittat poenitentiam nec ne, quippe quia in innominatis poenitentia licita est. Sed cum hodiernis moribus ex quolibet pacto detur actio, quaestio haec supervacanea est, et absolute pronuntiandum locum poenitentiae in assecuratione neutiquam esse, sive assecuratio nominatus, sive innominatus contractus diiudicetur; Strych., Iuridic. dissert., tom. XII, disput. 16, cap. 3, n. 12 et duobus sequentibus. Sequitur hinc quod nondum soluto pretio teneatur assecurator de periculo; modo laudatus Strychius, Iuridic. dissert., tom. IX, disp. 7, part. I, c. 4, § 7. 63

Assecurationem pactum esse in genere dicimus, et remittimus ad eos contractus qui *aleam* contineant, veluti qui in certa rei existentia omnino consistit. Ea enim est illius natura ut quis periculum, rem nempe probabilem, cum praemio illius permutat, quod sane pactum iure naturae licitum est, cum rei probabiliter exiturae nomine quidquid veniat aestimabile, ac rei certae quodammodo aequiparetur; probabilitates enim ad calculum redigi possunt, ac veluti aliquod ens reale habentur. Sed statur pretio rerum, cum aequalitas servari in contractibus debeat, tunc assecuratores et assecuratos aequaliter convenisse dixeris, si futuri periculi probabilitas sit ad eius improbabilitatem, ut praemium periculi ad valorem rei probabiliter perituraе, eamdemque inversa methodo propor- 64

tionem invenias, adiicias tamen aliquid oportet pro assecuratoris mercede, quam homines in agendis negotiis operae et industriae praemium merito percipiunt.

65 Hinc pretium periculi crescit in assecuratione, et decrescit ut in nautico fenore, prout periculum maius minusve percipitur, veluti si navigatio hiberno fiat tempore, aut si iter longum, mare scopulis infestum, contrariisque ventis agitatum, praedonum aut piratarum incursu, aliisque periculis metuendum debeat navigari, uno verbo si rei naturam spectes, eo usque per seriem quamdam arithmeticam pervenire potest periculi metus, ut illius pretium commercium cui rerum assecuratarum aestimationem aequiparet, quod tunc fiet cum probabilitates eas amittendi et illius servandi eiusdem mensurae et ponderis esse cognoscamus. Periculi nomine hic loci ea omnia discrimina intelligimus quae fortunae tribuenda sunt, et quorum causa res assecuratae cur pereunt, cur deteriores fiunt.

66 Si incertae rei existentiae innititur hic contractus, et alea est ipsius fundamentum ac iustitiae mensura, iniuria aget assecurator, si merces iam salvas esse noverit, aut aliter periisse certo sciat, proindeque nullus erit contractus, cum incertus rei eventus in quo peculiariter sita est illius substantia omnino deficiat. Dubitatum vero fuit an licet res salvae aut perditae fuerint, et id neutri contrahentium innotescat, contractus valeat, et vicissim obligationes vindicari possint; ubi distinguendum esse videtur utrum assecuratio de futura navis fortuna contracta sit, aut elapsum iam tempus respiciat, veluti si ita convenitur, contrahens, ut in eventum boni aut mali nuntii alter indemnitatem praestet, aut praemium consequatur. Primo casu assecuratio est irrita, cum rei futurae existentiam in contractum deduxerint contrahentes; secundo vero licitum est pactum, et ut caeterae voluntariae sponsiones naturali legi non adversatur.

Quae hactenus exposuimus contractus naturam, quae aequitatem et substantiam constituunt. Ex hisce vero iura et obligationes quae ex naufragio ortum ducunt facile deducuntur. Cum enim in miserrimo illo infortunio conditio adimpleatur, sub qua assecurator pollicitus est praestare damnum, obligatio perficitur, et assecurato contra eum actio competit ad aestimationem rerum quae perierunt, et quarum indemnitati subscripsit assecurator. Excipe tamen casum ubi non vi maiori et fortunae, sed dolo potius, fraudi aut culpae nautarum vel domini mercium accepta sit earum amissio, cum maris pericula et casus fortuitos non eorum imperitiam et negligentiam sive dolum in se susceperit assecurator; tunc enim eiusmodi calamitatis auctores rerum aestimatione tenentur ex universalis iustitiae regula, qua cautum est ut qui causam damni dedit, et ipse ad eiusdem damni refectionem obligetur. Dolus ex culpa hic loci intervenire dicitur, puta si navarchus rectum iter lucri causa negligat, ac devium et longiorem cursum teneat; si neglecto aeris coelique favore, ac interposita mora ad aliud tempus valde incommodum et inconsulto assecuratore navigationem differat, si mare scopulis et tempestatibus celebre conventionis placita naviget; uno verbo, si quid ob negligentiam, inscitiam aut fraudem commiserit, cui naufragium potissimum acceptum referendum sit, ab indemnitate praestanda liberatur.

Quaeri solet an merces assecuratoris detri- 67
mento pereant, si ex una navi in aliam fuerint translatae, quae exinde suborta tempestate periit. Negat Stygmanus, num. 290. At iuxta legem naturalis aequitatis contrarium deduci posse videtur, si illud maiori mercium securitati expedire visum fuerit, veluti si merces ex veteri et minus instructa navi in novam firmisque instrumentis munitam coniiciantur, quae melius navigationi inservire videatur, dummodo diutius non immoretur quam necessitas postulet. Unde enim magister navis negotium assecurantis gesserat, cui et ipsum assensum praebiturum fuisse merito praesumi potest. Improbandum tamen non est pro maiori commercii facilitate fraudibusque tollendis, ut instrumenti verba rigido observentur, et ex iis iuris et iniuriae regulae deducantur.

Facile ex iis quae dicta a nobis hactenus 68
sunt, colligitur ab assecuratore indemnitatem praestandam esse earum rerum quae periculi avertendi causa amittantur. Hinc iactus qui a 69
Iureconsulto merito casui et perditioni aequiparatur assecuratoris detrimento fit, si tamen excipiatur casus ubi culpae aut dolo alicuius imputetur, casus enim fortuitus et inevitabilis in contractum deducitur. Quantum vero ex contributione et avaria dominus recuperat, tantum rerum aestimationi detrahitur, et assecuratoris beneficio computatur; alioquin assecuratus locupletaretur cum aliena iactura, quod fas non est. Illud autem animadvertendum est, veram non apparentem indemnitatem praestare assecuratorem, ita ut si merces vel nullae sint, vel non tantum aestimabiles quanti earum dominus affirmavit, vitietur contractus, et quod revera detrimentum passus est assecuratus ab assecuratore praestandum sit.

Qui plura de hac assecurationis materia de- 70
siderat, adeat Stygmanum, Kurichium, Locennium et librum cui titulus est: *Code de l'umanité*, tom. I, verb. *Assécurance*.

ASSISTENTIA

Summarium.

1. Assistentia episcopo facienda est iuxta Caeremoniale. - 2. Assistentia cum pluviali episcopo celebranti facienda est a prima dignitate vel a primo canonico in ordine presbyterali constituto, quocunque nomine appelletur. - 3. Et quamvis prima dignitas sit unica, tenetur ad praestandam hanc episcopo assistentiam, et recusans potest cogi poenis et censuris ecclesiasticis. - 4. Et dum est in assistentia apud episcopum, intelligitur praesens in choro tam in ecclesia cathedrali quam in alia ecclesia. - 5. Assistentia duorum canonicorum semper convenit episcopo sive celebret, sive divinis officiis assistat. - 6. Et hoc intelligitur de episcopo loci ordinario tantummodo. - 7. Et haec assistentia duorum canonicorum hinc inde facienda est a canonicis praebendae diaconalis; illis deficientibus, a canonicis praebendae subdiaconalis, et etiam illis deficientibus, ab ultimis canonicis presbyteris. - 8. Assistentia quae fit ad missam et Vesperas facienda est cum pluviali. - 9. Assistentes episcopo diaconi et subdiaconi omnibus aliis praeferuntur. - 10. Unde assistentes, licet minus digni, ratione assistentiae inter dignitates thurificantur et accipiunt pacem. - 11. Imo canonici parati assistentes episcopo praecedunt vicarium generalem, et sunt ante ipsum thurificandi. - 12. Et sic post episcopum etiam ante magistratum, quamvis sit de maioribus. - 13. Assistentes canonici supervenientibus dignitatibus vel canonicis dignioribus, debent discedere, et locum assistentiae digniorem cedere dignioribus secundum consuetudinem et usum capellae papalis. - 14. Assistentes dignitates et canonici, vel aliquo modo episcopo solemniter celebranti inservientes, nullo modo tenentur genuflectere. - 15. Canonici duo assistentes episcopo debent eligi ex numero diaconorum, quando praebendae sunt distinctae. - 16. Assistens presbyter, sive dignitas sit, sive canonicus, et non diaconus Evangelii, debet episcopum thurificare. - 17. Non convenit ut episcopus in Vesperis decantandis per aliquam ex dignitatibus cathedralis, stante penuria sacerdotum, admittat pro assistentibus cum pluvialibus clericos in minoribus constitutos, etiam in solemnioribus festivitatibus. - 18. Assistere tenentur episcopo celebranti diaconus, seu prima dignitas, et duae aliae dignitates vel canonici praeter diaconum et subdiaconum ministros qui cantant Evangelium et Epistolam, et sic assistere debent digniores et honoratiores. - 19. Canonici tenentur episcopo assistere non modo in cathedrali, verum etiam in quibuscunque civitatis ecclesiis ad quas ad publicas vel solemnes episcopales functiones exercendas episcopum ire contigerit. - 20. Dummodo tamen in cathedrali numerus sufficiens canonicorum et ministrorum remaneat, ut officium ac servitium chori non deseratur. - 21. Secus si ad private celebrandum accesserit ad alias ecclesias, quia tunc canonici cogi non poterunt ei assistere. - 22. Imo episcopo missam private celebranti neque in cathedrali tenentur canonici ei assistere, et quatenus episcopo in his missis privatis inserviunt, non gaudent distributionibus. - 23. Nisi tamen ex consuetudine ecclesiae assistere tenerentur, quia talis consuetudo esset observanda, et canonici assistentes non amitterent distributiones quotidianas. - 24. Ad dignitates et canonicos cathedralis, si adsint, pertinet assistere episcopo pontificaliter celebranti etiam in ecclesia collegiata vel parochiali, non autem ad canonicos collegiatae vel presbyteros parochialium, etiamsi numerus alioquin sufficiens sit presbyterorum. - 25. Quod etiam procedit quando episcopus celebrat, aut missae seu Vesperis solemnibus quacunque ex causa interest in ecclesiis exemptis et Sedi Apostolicae immediate subiectis, intra fines tamen suae dioecesis existentibus. Et id est intelligendum solum de canonicis cathedralis intervenientibus capitulariter, non autem ut singulis. - 26. Canonici qui assistunt episcopo cum cappa, non tenentur ei ponere et deponere biretum, sicuti et tenentur ponere et deponere mitram. - 27. Canonici duo diaconi assistentes, et non presbyter assistens, debent elevare fimbrias pluvialis hinc inde, dum episcopus progreditur et thurificat altare. - 28. Canonici assistere debent episcopo, quando facit ordinationes, tam si faciat cum missa solemni, quam si faciat cum missa privata. - 29. Diaconi assistentes non tenentur, imo non debent inservire archiepiscopo de bugia seu candela, sed ea administranda est per capellanum. - 30. Et non possunt cogi canonici ad inserviendum archiepiscopo in missis privatis praeter consuetudinem. - 31. Canonici tenentur assistere suffraganeo, quando nomine proprii episcopi functiones episcopales exercet. - 32. Eadem enim obsequia praestanda sunt episcopo delegato, quae praestari debent deleganti. - 33. Canonicorum duorum assistentiam habere non debet episcopus suffraganeus ultra diaconum et subdiaconum, qui sunt cantaturi Evangelium et Epistolam, sicut haberet proprius episcopus. - 34. Nisi consuetudo antiqua id permitteret. - 35. Canonici et dignitates omnes non debent assistere parati, quando episcopus suffraganeus solemniter celebrat, sed in habitu ordinario, sicut et quando facit ordinationes, consecrationes vel alias similes functiones pro ordinario: quo casu illi tantum debent accipere paramenta, qui sunt necessarii in ministerio. - 36. De primo ad ultimum circa assistentiam faciendam episcopo a dignitatibus, et canonicis servandum est Caeremoniale Romanum. - 37. Prout etiam circa alia omnia servari debet. - 38. Qui assistit in choro missae conventuali, non potest portare pileolum per totum canonem; in aliis vero divinis officiis uti potest. - 39. Matrimoniis assistentia non temere deleganda est sacerdotibus extraneis. - 40. Talis delegandi facultas adimitur nuntio apostolico in Polonia commoranti. - 41. Assistentia matrimonio non inducit cognationem spiritualem. - 42. Primae dignitati post pontificalem solemniter in maioribus festivitatibus celebranti, duo canonici assistere debent. - 43-45. Num id obtineat in collegiatis non insignibus. - 46. Quoad alia. *Remissive.*

1 1. Assistentia episcopo facienda est iuxta Caeremoniale; Sacra Congreg. Rit., in Legionen. 2 2 Iunii 1601. Assistentia cum pluviali episcopo celebranti facienda est a primo canonico in ordine presbyterali constituto, quocunque nomine appelletur, sive archidiaconus, sive archipresbyter, sive decanus; Sacr. Rit. Congreg., in Reatina 10 Ianuarii 1609, et in Vercellensi 7 Au- 3 gusti 1610. Et quamvis prima dignitas sit unica, tenetur ad praestandam hanc episcopo assistentiam, et recusans potest cogi poenis et censuris ecclesiasticis; eadem Sacr. Congr., in dicta Reatina 10 Ianuarii 1609, et in Calaguritana 12 Decemb. 1720. Et dum est in assistentia 4 apud episcopum, intelligitur praesens in choro, tam in ecclesia cathedrali quam in alia ecclesia; eadem Sacr. Congregat., in Camerinensi 15 Martii 1608. Assistentia duorum canonicorum 5 semper convenit episcopo, sive celebret, sive divinis officiis assistat. Ead. Sacr. Congr., in Granatensi 10 Maii 1608, maxime quando est paratus, ut in Saonen. 21 Augusti 1604, et

in Aesina 30 Augusti 1602. Et hoc intelligitur de episcopo loci ordinario tantummodo, ut in Caesaraugustana 9 Maii 1616. Et haec assistentia duorum canonicorum hinc inde facienda est a canonicis praebendae diaconalis; illis deficientibus, a canonicis praebendae subdiaconalis; et etiam illis deficientibus, ab ultimis canonicis presbyteris; ead. Sacr. Congreg., in Saonen. 17 Iulii 1606. Assistentia quae fit ad missam et Vesperas facienda est cum pluviali; ead. Congr., 3 Augusti 1602.

Assistentes episcopo diaconi et subdiaconi omnibus aliis praeferuntur; Sacr. Rit. Congr., in Caputaquen. 18 Maii 1608. Unde assistentes, licet minus digni, ratione assistentiae inter dignitates thurificantur et accipiunt pacem: ead. Sacr. Congr., in Cremensi 28 Septemb. 1602, et in Nolana 22 Maii 1603, et in Bracharensi 19 Iunii 1609. Imo canonici parati assistentes episcopo praecedunt vicarium generalem, et sunt ante ipsum thurificandi; ead. Sac. Cong. 6 Martii 1610. Et sic post episcopum, etiam ante magistratum, quamvis sit de maioribus; ead. Sacra Congr., in Patav. 12 Martii 1602. Assistentes canonici supervenientibus dignitatibus, vel canonicis dignioribus debent discedere, et locum assistentiae digniorem cedere dignioribus, secundum consuetudinem et usum capellae papalis; ead. Sacra Congr., in Asten. 18 Novembris 1606, et in Ferrarien. 20 Iunii 1609. Assistentes dignitates et canonici, vel aliquo modo episcopo solemniter celebranti inservientes, nullo modo tenentur genuflectere; ead. Sacr. Congr., in Monopolitana 15 Decembris 1632. Canonici duo assistentes episcopo debent eligi ex numero diaconorum, quando praebendae sunt distinctae; ead. Sacr. Congr., in Nolana 14 Maii 1603. Assistens presbyter, sive dignitas sit, sive canonicus, et non diaconus evangelii, debet episcopum thurificare; ead. Sacr. Congr., in Placentina 19 Maii 1607. Non convenit ut episcopus in Vesperis decantandis per aliquam ex dignitatibus cathedralis, stante penuria sacerdotum, admittat pro assistentibus cum pluvialibus clericos in minoribus constitutos, etiam in solemnioribus festivitatibns; ead. Sacr. Congr., in Casertana 18 Sept. 1632.

Assistere tenentur episcopo celebranti decanus seu prima dignitas, et duae aliae dignitates vel canonici praeter diaconum et subdiaconum ministros qui cantant Evangelium et Epistolam, et sic assistere debent digniores et honoratiores: Sacr. Congr. Rit., in Calaguritana 1 Iulii 1601, et postea in Iacensi 1609, et in Reatina 10 Ianuarii 1609, et in Vercellensi 7 Augusti 1610. Canonici tenentur episcopo assistere non modo in cathedrali, verum etiam in quibuscunque civitatis ecclesiis ad quas ad publicas vel solemnes episcopales functiones exercendas episcopum ire contigerit; ead. Sacr. Congr., in Typhernacen. 5 Iulii 1603, in Salamantina 10 Ianuarii 1604, in Granaten. 9 Maii 1606, et in Elbor. 7 Iulii 1612. Dummodo tamen in cathedrali numerus sufficiens canonicorum et ministrorum remaneat, et officium ac servitium chori non deseratur; ead. Sacr. Congr., in Lamacen. 17 Martii 1607, et in dict. Elboren. 7 Iulii 1612. Secus si ad private celebrandum accesserit ad alias ecclesias, quia tunc canonici cogi non poterunt ei assistere; ead. Sac. Cong., in dict. Typhernacen. 5 Iulii 1603. Imo episcopo missam private celebranti, neque in cathedrali tenentur canonici assistere, ut resolutum ait Scipio de Rubeis, verb. *Assistentia*, num. 4; Machado, lib. IV, part. V, tract. 2, num. 3, in fin., et quatenus episcopo in his missis privatis inserviant, non gaudent distributionibus, ut censuit Sac. Congr. Conc. 17 Martii 1619. Nisi tamen ex consuetudine ecclesiae assistere tenerentur, quia talis consuetudo esset observanda, et canonici assistentes non amitterent distributiones quotidianas, ut censuit Sac. Congr. Rit., in Lamacensi 25 Aprilis 1608. Ad dignitates et canonicos cathedralis, si adsint, pertinet assistere episcopo pontificaliter celebranti, etiam in ecclesia collegiata vel parochiali, non autem ad canonicos collegiatae, vel presbyteros parochialium, etiamsi numerus alioquin sufficiens sit presbyterorum; Sac. Rituum Congr., in Calaguritana 1 Iulii 1601, et in Bononien. 20 Aprilis 1602, et in Brundusina 15 Iulii 1617, et in Isernien. 2 Augusti 1631. Quod etiam procedit quando episcopus celebrat, aut missae aut Vesperis solemnibus, quacunque ex causa, interest in ecclesiis exemptis et Sedi Apostolicae immediate subiectis, intra fines tamen suae dioecesis existentibus; Sacr. Rit. Congr., in Alexandrina *S. Petri in Borgolio*, 7 Februar. 1604. Secus autem respondit eadem Sacr. Rit. Congr., in Camerinen. 3 Augusti 1726, apud Pitonium, part. IV, disceptat. 149, ubi ex multis probat talem assistentiam praestandam esse episcopo a canonicis cathedralis solum quando capitulariter interveniunt, non autem quando ut singuli. Vide Pitonium loc. cit., ubi ex Rota, Pignatell., cardin. de Luca, et pluribus aliis multa habet ad rem.

Canonici qui assistunt episcopo cum cappa non tenentur ei ponere et deponere birretum, sicut ei tenentur ponere et deponere mitram; Sacr. Rit. Congr., in Saonen. 21 Aug. 1604, et in Lauden. 4 Aprilis 1620, ubi pro parte capituli cathedralis petitum fuit a Sacr. Rituum Congr. declarari: *An provincia Mediolanen. sit laudabilis ea consuetudo ut episcopo cum cappa sedenti ad sedem suam caput operiatur, et cooperiatur ab altero ex diaconis assistentibus, et eo casu ad quem spectabit:* Sacrorum Rituum Congr., *audita relatione eminentissimi cardinalis Bellarmini, respondit:* Birretum debere episcopum sibi de per se extrahere. Et in Thelesina, ubi petitum fuit a Sacrorum Rituum

Congregatione responderi: *An episcopo assistenti divinis officiis cum cappa canonici debeant deponere et ponere birretum in capite episcopi, et an isto casu debeatur assistentia canonicorum?* Ead. Sacr. Congr., die 22 Decembr. 1629, respondit, *nihil deberi de praedictis episcopo.* Et eadem Sacr. Congreg., in Isernien. 21 Augusti 1632, censuit: *neque dignitates neque canonicos assistentes episcopo teneri caput episcopo tegere et detegere, quando* 7 *assistit divinis cum cappa et birreto.* Canonici duo diaconi assistentes, et non presbyter assistens, debent elevare fimbrias pluvialis hinc inde, dum episcopus progreditur et thurificat altare; Sacr. Rituum Congregat., in Placentina 8 19 Maii 1607, in respons. ad 7. Canonici assistere debent episcopo quando facit ordinationes, tam si faciat cum missa solemni, quam si faciat cum missa privata; eadem Sac. Cong., 9 in dict. Placentina, in respons. ad 2 dub. Diaconi assistentes non tenentur, imo non debent inservire archiepiscopo de bugia seu candela, 10 sed ea administranda est per capellanum. Et non possunt cogi canonici ad inserviendum archiepiscopo in missis privatis praeter consuetudinem; Sacr. Congreg. Rituum, in Ragusina 15 Martii 1638.

Canonici tenentur assistere suffraganeo, quando nomine proprii episcopi functiones episcopales exercet; Sacr. Congreg. Rit., in Bracharen. 21 Febr. 1684. Eadem enim obsequia praestanda sunt episcopo delegato, quae praestari debent deleganti; ead. Sacr. Congr., in dict. 16 Bracharen. 20 Martii 1604. Canonicorum duorum assistentiam habere non debet episcopus suffraganeus ultra diaconum et subdiaconum qui sunt cantaturi Evangelium et Epistolam, sicut haberet proprius episcopus; Sacr. Rit. 17 Congr., in Bracharen. 1 Septembris 1607. Nisi consuetudo antiqua id permitteret, ut fuit consideratum in Taraconen. 7 Iulii 1612. Canonici et dignitates omnes non debent assistere parati, quando episcopus suffraganeus solemniter celebrat, sed in habitu ordinario, sicut et quando facit ordinationes, consecrationes vel alias similes functiones pro ordinario, quo casu illi tantum debent accipere paramenta, qui sunt necessarii in ministerio; ead. Sacr. Congr., in 18 dict. Bracharen. 1 Septembris 1607. De primo ad ultimum circa assistentiam faciendam episcopo a dignitatibus et canonicis servandum est Caeremoniale Romanum, ut expresse monuit Sacr. Congr. Rit., in Visen. 31 Iunii 1605. Prout etiam circa alia omnia servari debere 37 censuit ead. Sacr. Congr., in Alex. 15 Mar. 1608, et in Mexican. 4 Aprilis 1620. Qui assistit in 38 choro missae conventuali non potest portare pileolum per totum canonem; in aliis vero divinis officiis uti potest; Sacr. Rit. Congreg. 5 Novemb. 1602.

ADDITIONES AUCTORIS.

Assistentiam matrimoniis non temere dele- 39 gandam sacerdotibus extraneis, qui non sint contrahentium parochi, docet Benedict. XIV, tom. I, const. 85, incip. *Nimiam,* § 9 et 12. Talis delegandi facultas adimitur nuntio apo- 40 stolico in Polonia commoranti; id. ib., § 16. Assistentia matrimonio non inducit cognatio- 41 nem spiritualem; idem, constit. 89, incip. *Inter,* § 17.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De assistentia praestanda primae dignitati post 42 pontificalem solemniter in festivitatibus maioribus celebranti, nec verbum facit auctor. Paucis tamen de ea disserendum. Ei assistere omnino debent duo canonici, alter qua diaconus, alter qua subdiaconus, ex Caeremoniali episcoporum, lib. II, cap. 17. Firmavit Rota, coram Molin., dec. 920, n. 12, et coram Kaunitz, dec. 6, n. 4,

Dubitasse autem videtur idem sac. tribunal 43 in Tolentina *Praeeminentiarum,* 12 Febr. 1758, § 8, coram reverendissimo Bussio, num id obtineat in collegiatis non insignibus. Pro certo 44 autem habuit locum sibi non vindicare in collegiatis etiam insignibus, in quibus canonici ex peculiari lege onus haud habent ascendendi ad sacros ordines, ut videre est in dict. § 8, tum in § sequenti. Quinimo censuit nec sufficere 45 quod aliqui de canonicis onus hoc ascendendi ad sacros ordines habeant: *Hoc enim (sunt verba § 10) interverteret opportunam aequalitatem, quam in Ecclesia Dei summopere servari decet, dum canonici presbyteri obnoxii continuo reperirentur oneri ministrandi, quod caeteri canonici, veluti clericali praebenda duntaxat provisi, nullo unquam tempore subirent.*

An vero id ipsum locum saltem habere pos- 46 sit ex consuetudine in dictis collegiatis, in quibus canonici non habent onus ascendendi ad sacros ordines, et quando haec consuetudo inducta sit nec ne, vide eamdem decisionem, a § 24.

ASTROLOGIA

Summarium.

1. Astrologia est duplex, una naturalis et alia iudiciaria. - 2. Astrologia naturalis quae sit. - 3. Astrologia iudiciaria quae sit. - 4. Interdum astrologia iudiciaria sua iudicia facit de praeteritis et praesentibus occultis. - 5. Astrologia est una de septem artibus liberalibus, quia non solum ordinatur ad intelligere, sed etiam ad alias operationes. - 6. Astrologia naturalis non est prohibita. - 7. Est tamen astrologia naturalis magna ex parte incerta et parum utilis, excepta ea parte quae sumitur ex ortu, occasu, aspectu et calore solis ac lunae. - 8. Ioannes Picus iureiurando affirmat ex centum et triginta praedictionibus nobilissimi cuiusdam mathema-

tici de mutatione coeli et aurae, se, adhibita accurata observatione, tantum septem veras deprehendisse. - 9. Et similes praedictiones tanto magis erunt incertae, si de temperamento, inclinationibus, propensionibus, moribus hominum fiant ex astris et hora nativitatis eorum. - 10. Unde ex Lessio mera amentia est ex aspectu siderum, qui tempore nativitatis viget, velle de temperamento vel inclinationibus prolis iudicare; licet tamen hoc iudicium, si ulterius non procedat, sed sistat in naturalibus effectibus et temperamento, non sit damnatum, sed permittatur. - 11. Astrologia iudiciaria praedicens eventus pendentes ex libera hominum voluntate, aut casus fortuitos, est superstitiosa et omni iure prohibita, ac proinde usus illius est peccatum mortale. - 12. Habetur clare ex sacra Scriptura. - 13. Habetur etiam expresse ex utroque iure. - 14. Et praecipue ex constitutione Sixti V incip. *Coeli et terrae Creator.* - 15. Et ex alia constitutione Urbani VIII incip. *Inscrutabili iudiciorum.* - 16. Hanc iudiciariam astrologiam damnant etiam omnes doctores communiter. - 17. Utentes hac divinatione subiiciunt se disciplinae diaboli, ex cuius traditione per homines curiosos ab ipso deceptos regulae huius artis processerunt. - 18. Notabile dictum Pauli Rubei de hac astrologia. - 19. Laudabile eiusdem monitum ad similes astrologos. - 20. Pars millesima eorum quae quotidie astrologi praedicunt non est vera. - 21. Huius damnatae artis cultores dicuntur astrologi planetarii ab astris et planetis, et quia ex astris et planetis generationes praedicunt, dicuntur *genethliaci*, et communi nomine vocantur *mathematici*. - 22. Proprie tamen et rigorose sunt illi qui vanam et falsam siderum et astrorum scientiam professi, ex motu siderum et astrorum, et maxime planetarum praedicunt futura fortuita, aut praesentia et praeterita, penitus hominibus occulta. - 23. Tales astrologi iudiciarii praedicentes absolute aliquid in particulari, quamvis non certo, sed tantum probabiliter eventura praenuntient, peccant mortaliter. - 24. Si aliquando vera fuerint ab eis praenuntiata, ideo est, vel quia casu ita accidit, vel quia intercedit pactum et invocatio daemonis suggerentis sibi nota ad homines decipiendos. - 25. Si vero astrologi solum in genere praenuntient, ita ut probabilis ratio reddi possit ex aetate, dispositione corporis, temperamento, consuetudine vitae aut aeris affectione, quae ex siderum concursu vel astrorum aspectu proveniat non sunt condemnandi. - 26. Inquirentes occulta furta vel alia delicta occulta ab astrologis iudiciariis, sicuti et per quamvis divinationem, peccant mortaliter. - 27. Sic etiam peccant mortaliter consulentes astrologos ad invenientes thesauros occultos, et consulentes eos qui affirmant se videre venas metallorum et thesauros in terrae visceribus latentes, et recurrentes ad eos pro difficili curatione morborum. - 28. Contra astrologos iudiciarios variae sunt statutae poenae; et in primis eadem poena quae est statuta contra necromanticos et alios. - 29. Item poena excommunicationis ipso facto. - 30. Item poena ultimi supplicii et confiscationis omnium bonorum, si praesumant praedicere, et sua falsa iudicia formare de statu reipublicae Christianae vel sedis Apostolicae, sive de vita aut morte Papae, et eius consanguineorum usque ad tertium gradum. - 31. Easdem poenas incurrunt astrologi talia iudicia, sive a se, sive ab aliis facta, scienter retinentes, vel dantes, seu ostendentes aliis, aut de iis quovis modo tractantes. - 32. Si ecclesiastici sint, tam saeculares quam regulares, incurrunt, ultra praedictas poenas, etiam privationem omnium beneficiorum et officiorum, et perpetuam inhabilitatem, et praevia degradatione, tradendi sunt curiae saeculari pro condigna punitione. - 33. Si sint episcopi, aut etiam maiores praelati, ipso facto privantur omnibus gradibus, dignitatibus et beneficiis, et incurrunt, ultra excommunicationem, sicuti alii, privationem regiminis et perpetuam inhabilitatem. - 34. Easdem poenas incurrunt etiam omnes ad id consulentes tales astrologos, ariolos, mathematicos, aruspices, vaticinatores, et alios huius generis. - 35. Vel qui iudicia, aut praedictiones in praefatis etiam sponte oblata receperint, illisque usi fuerint, vel apud se retinuerint. - 36. Huiusmodi astrologi iudiciarii a quibus sint iudicandi et condemnandi. - 37. Astrologiae iudiciariae libros retinentes ac legentes ab inquisitoribus contra haereticam pravitatem puniri possunt. - 38. Aegyptianae vel Aegyptiani, vulgo zingari vel zingarae, qui se iactant divinare bonam vel malam fortunam, et in dies ab idiotis praesertim et plebeiis passim de sua sorte consuluntur, possunt ab inquisitoribus puniri. - 39. Tam Aegyptianae et Aegyptiani id facientes, quam omnes alii ipsos vel ipsas consulentes peccant mortaliter, si fiat cum firma fide vel scandalo. - 40. Si vero fiat propter solam curiositatem vel animo ridendi, ut communiter fieri solet, peccant tantum venialiter. - 41. Celebre dictum S. Augustini de astrologis. - 42. Astrologia naturalis, sive astronomia, a nullo iure prohibetur. - 43. Quaecunque auctor contra illam, de iudiciaria tantum intelligenda sunt. - 44-46. Astrologia iudiciaria plurimis etiam imperatorum constitutionibus ab initio vetita ac fere vindicata fuit.

1 Astrologia est duplex: una est *naturalis*, quae etiam dicitur astronomia, et altera est *iu-*
2 *diciaria*, quae retinet nomen astrologiae. Astrologia naturalis est illa quae ex astrorum, maxime planetarum ortu, occasu, coniunctione, oppositione varioque aspectu tum inter se, tum ad stellas fixas de futuris elementorum affectionibus coniectat ea quae naturaliter contingunt, et sic praedicit eclypses, pluvias, siccitates, morbos animalium, pestes, salubritates, frigora, calores, grandines, ventos, et alia hu-
3 iusmodi quae a coelo pendent. Astrologia iudiciaria est illa quae ex aspectu, situ, motu ac positione astrorum vel planetarum eventus in particulari a libera hominis voluntate aliquo modo pendentes praedicit, ut de conditione vitae et matrimoniis, de liberis, honoribus, infortuniis, divitiis, praeliis, exsilio, carcere, morte, et aliis huiusmodi casibus humanis.
4 Interdum huiusmodi iudicia facit de praeteritis et praesentibus occultis, ut revelando quis sit huius parens, quis furtum vel homicidium commiserit, et huiusmodi. Sic doctores communiter.

Astrologia est una de septem artibus libe- 5
ralibus, quia non solum ordinatur ad intelligere, sed etiam ad alias operationes. Tabiena, verb. *Ars*, n. 1, et fit per motum et situm astrorum; Tolet., Summ., lib. IV, cap. 15, num. 5, et expresse inter ipsas artes liberales enumeratur a doctoribus, ut patet in sequentibus versibus de omnibus artibus liberalibus, quos refert Hostiensis, in Summa, titul. de Magistris, § *Quam sententiam;* Ambrosius de Vignate, quaest. 6, de Haeret.; Nicol., in Floscul., verb. *Ars*, et alii, prout sequitur:

Grammatica: *Quidquid agunt artes, ego semper praedico partes.*

Dialectica: *Me sine doctores frustra coluere sorores.*

Rhetorica: *Est mihi dicendi ratio cum flore loquendi.*

Musica: *Invenere locum per me modulamina vocum.*

Geometria: *Rerum mensuras et rerum signo figuras.*

Arithmetica: *Explico per numerum quid sit proportio rerum.*

Astrologia: *Astra viasque poli vindico mihi soli.*

Astrologia naturalis non est prohibita, nec a Sixto V, nec ab Urbano VIII, quia, ut patet in eorum constitutionibus infra adducendis, non prohibetur astrologia iudicans temporum mutationem, ubertatem, sterilitatem, pluvias, grandines, ventos et huiusmodi, et ex constellationum influxu in nativitate hominis, eiusdem inclinationes naturales, temperamentum, et ea quae ad sanitatem pertinent iudicans, et actiones in genere, quia haec naturaliter ex astris cognosci possunt, ut de facto D. Gregor. Nazianzenus ex physiognomia Iuliani sui condiscipuli eius pravi animi affectus coniecit, orat. in Iulianum his verbis: *Neque enim mihi boni quidquam significare videbantur cervix minime firma, humeri quos subinde agitabat et attollebat, oculus vagus et oberrans, ac furiosum quiddam intuens, pedes instabiles et titubantes, nasus contumeliam spirans, vultus lineamenta ridicula*, etc. Est tamen naturalis magna ex parte incerta, et parum utilis, excepta ea parte quae sumitur ex ortu, occasu, aspectu, et calore solis ac lunae, nam virtus reliquorum astrorum est valde obscura, et omnis experientia, quae de illis haberi potest, incerta, uti solide demonstat Lessius, lib. II, c. 43, de Superstitione, dubitat. 6, n. 33. Adducens Ioann. Picum, qui, lib. II contra astrologos, cap. 9, ait, ex centum et triginta praedictionibus nobilissimi cuiusdam mathematici de mutatione coeli et aurae, a se adhibita accurata observatione, tantum septem veras deprehendisse, idque iureiurando confirmat. Et similes praedictiones tanto magis erunt incertae, si de temperamento, inclinationibus, propensionibus, et moribus hominum fiant ex astris, et hora nativitatis eorum, ut patet in geminis simul editis, qui saepe diversissimas habent inclinationes, temperamenta, mores, et eventus, ut patuit in Esau et Iacob. Unde dicit Lessius, loc. cit., n. 34, quod mera amentia est ex aspectu siderum, qui tempore nativitatis viget, velle de temperamento, vel inclinationibus prolis iudicare; licet tamen, ut ibi subiungit, hoc iudicium, si ulterius non procedat, sed sistat in naturalibus effectibus, et temperamento, non sit damnatum per canones, aut leges, sed permittatur, sicut multa alia frivola, quae per se noxia non sunt, permittuntur.

Astrologia iudiciaria praedicens eventus pendentes ex libera hominum voluntate, aut casus fortuitos, est superstitiosa et omni iure prohibita, ac proinde usus illius est peccatum mortale. Habetur clare ex Scriptura: Levitici enim XIX, num. 31, sic praecise cavetur: *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid scisciteminí, ut polluamini per eos:* et Deuteronomii, cap. XVIII, n. 14, dicitur: *Gentes istae, quarum possidebis terram, augures divinos consulunt, tu autem aliter a Domino Deo tuo institutus es;* ubi per *augures* intelliguntur astrologi, ut docet Lessius, loc. cit., n. 35, et colligitur aperte ex Isaia, cap. XLVII, vers. 13. *Stent et salvent te augures coeli* (id est, secundum Septuaginta, astrologi coeli) *qui contemplabantur sidera, et supputabant menses, ut ibi vera praedicerent,* maxime astrologia iudiciaria, cui prae caeteris nimis fidebant Chaldaei, et in poenam, ut subiungit Isaias, *ignis combussit eos;* id est, ut explicat Tirinus hic, vers. 14, *omnes astrologos, et augures, et ariolos.* Unde ad refutandas horum astrologorum falsas praedictiones sic aiebat Ieremias, cap. I, vers. 2: *A signis coeli nolite metuere quae timent gentes, quia leges populorum vanae sunt.* Falsum est enim quod a stellis ut certis, et fatalibus signis omnia praemonstrentur, ut censent astrologi iudiciarii. Sic Tirinus hic, vers. 2. 12

Habetur etiam expresse ex utroque iure; damnatur enim astrologia iudiciaria in lib. II, V et VII, cod. de Maleficis et mathematicis, ubi iubentur puniri astrologi iudiciarii eodem modo quo necromantici et alii magi; et cap. *Illud,* et cap. *Sed et illud,* et quaest. 2, caus. 26, cap. *Igitur,* q. 3, caus. eadem, et cap. *Non liceat,* q. 5, eadem caus. 26. Et praecipue constitutione incip. *Coeli et terrae Creator,* edita a Sixto V, 1566 5 Ianuarii contra istos astrologos iudiciarios, ubi sic praecise habetur: *Nos igitur,* etc., *damnantes et reprobantes omne genus divinationum, quae diabolo auctore in fidelium deceptionem, a praedictis curiosis, vel perditis hominibus fieri solent,* etc., *hac perpetuo valitura constitutione apostolica auctoritate statuimus et mandamus, ut tam contra astrologos, mathematicos, et alios quoscunque dictae iudiciariae astrologiae artem, praeterquam circa agriculturam, navigationem, et rem medicam in posterum exercentes, aut facientes iudicia et nativitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus, aliquid eventurum affirmare audent, etiamsi id non certo affirmare asserant, et protestentur, etc., tam episcopi, et praelati, superiores, ac alii ordinarii locorum, quam inquisitores haereticae pravitatis, etc., diligentius inquirant et procedant.* Et alia constitutione incip. *Inscrutabilis iudiciorum,* edita ab Urbano VIII 31 Martii 1621, ubi postquam confirmat dictam Sixti V constitutionem editam contra astrologos iudiciarios, subdit: *Et insuper omnibus, et quibuscunque laicis cuiuscunque sexus, conditionis, status, gradus, qualitatis, et dignitatis* 13 14 15

etiam marchionalis, vel ducalis existentibus, qui de statu reipublicae Christianae, vel Sedis apostolicae, sive de vita, aut morte Romani pontificis pro tempore existentis, eiusque ad tertium gradum inclusive consanguineorum, mathematicos, ariolos, aruspices, vaticinatoresque nuncupatos, vel alios astrologiam iudiciariam exercentes, seu alios quomodolibet profitentes, de caetero consuluerint, sive desuper eorum iudicia, prognostica, praedictiones, seu praecognitiones etiam sibi oblatas receperint, illisve quomodolibet usi fuerint, vel illas penes se scienter retinuerint, aut alicui ostenderint, nec non iisdem mathematicis, ariolis, aruspicibus, vaticinatoribus, sive aliis astrologiam iudiciariam, seu quamlibet artem divinatoriam quomodolibet profitentibus, qui iudicia, prognostica, seu praecognitiones et praedictiones, super praemissis, etiamsi id non certo se affirmare protestentur, fecerint, sive a se, vel ab aliis iam facta, seu factas in posterum penes se similiter retinuerint, vel alicui dederint, seu ostenderint; aut de eis quovis modo etiam improbando scripto, vel verbis tractaverint, nedum excommunicationis maioris latae sententiae, sed etiam, uti laesae maiestatis reis, ultimi supplicii, ac confiscationis omnium bonorum suorum etiam Romanae curiae officiorum, ac devolutionis quorumcunque civitatum, castrorum et locorum iurisdictionalium et feudalium, § 4. *Clericis quoque et presbyteris, aliisque personis ecclesiasticis, tam saecularibus quam cuiusvis ordinis, congregationis, societatis, seu instituti, vel militiarum quarumcunque, etiam hospitalis Sancti Ioannis Hierosolymitani, aliisque quomodolibet exemptis, ac nobis, et Apostolicae Sedi immediate subiectis, regularibus utriusque sexus, ultra praedictas, etiam privationis beneficiorum, et dignitatum, ac officiorum ecclesiasticorum, etiam monasteriorum, prioratuum, et praeceptoriarum, ac aliorum quorumcunque; et inhabilitatis perpetuae ad illa in posterum obtinenda, ita quod personae ecclesiasticae, praevia illarum degradatione, curiae saeculari tradantur puniendae, in episcopali vero, archiepiscopali, metropolitana, primatiali, patriarchali, aut quacunque alia etiam superiori ecclesiastica, vel mundana quantumvis sublimi, excellente, et speciali nota digna, etiam suprema constitutis dignitate, easdem excommunicationis, ac privationis etiam regiminis, et administrationis ecclesiarum, et aliorum quorumcunque beneficiorum, et dignitatum quantumvis amplissimarum, et patriarchali maiorum, ac officiorum suorum, et inhabilitatis poenas, ipso facto incurrendas, apostolica auctoritate, tenore praesentium, infligimus et imponimus.*

16 Hanc iudiciariam astrologiam damnant etiam omnes doctores communiter cum D. Augustino; lib. II, de Genesi ad litteram, cap. 17, et lib. II, de Doctrina Christi, c. 21, 22, 23, 24; lib. V, de Civitate Dei, c. 1 et sequentibus, quibus locis refutat diffuse hanc iudiciariam astrologiam, et ostendit eam pertinere ad occulta cum daemonibus commercia; D. Thom., 2–2, q. 95, art. 5. Et iuremerito dicunt omnes esse gravissimum peccatum, quia haec divinatio supponit actiones humanas pendere ab astris, quod est gravissimus error contra fidem, cum iudicet *fatum, quod antiqui astrologi dicebant esse immutabilem omnium eventuum dispositionem a stellis dependentem*, et consequenter tollat liberum arbitrium, Deumque faciat auctorem peccati, ut eleganter ostendit Origenes apud Eusebium, de Praeparat. Evang., lib. VI, c. 8 et 9. Eo vel maxime, quod utentes hac divi- 17
natione subiiciunt se disciplinae diaboli, ex cuius traditione per homines curiosos ab ipso deceptos regulae huius artis processerunt, ut docet Lactantius, lib. II Divinarum instit., c. 17; Apuleius apud Augustinum, lib. VIII, de Civitate Dei, cap. 16, et ipse div. Augustinus plurimis in locis. Unde optime asserit Paulus Ru- 18
beus in Annotation. ad decis. 320 Rotae, p. IX, tom. II, n. 44 et seq., nescire, an astrologia iudiciaria *vocanda sit iudiciaria, vel sine ratione, digna potius despectu, quam aspectu stellarum, a quibus ipsa extrahit mendacia, ut ea vendat tanto carius, quanto illa sit mercatura coelestis.* Et apposite (subiungit ipse num. 54) 19
tales astrologi, dum adeo intrepide de planetis coelestibus verba faciunt, possent facete interrogari una cum Diogene: *Quandonam de coelo venistis?* Et tandem, num. 68, pro finali puncto concludit hortando omnes qui huic fallaci et prohibitae arti incumbunt, ut possessores, et non scrutatores coelorum generose quaerant se constituere, et non se et alios seducere: nam, ut inquit S. August., in psal. LXXI, *Mathematicus seductus seducit, et deceptus decipit.* Et 20
per hoc Phavorinus apud Gellium, lib. IV, c. 1, dicit partem millesimam eorum quae quotidie astrologi praedicunt, veram non esse, et de facto Cicero, lib. II, de Divinatione, observat, *quod promiserunt astrologi Pompeio, Crasso, et Caesari laetissima omnia, et nonnisi iam senes domi cum summa gloria morituros, at quisque eorum infeliciter et immature periit.*

Huius damnatae artis cultores dicuntur astro- 21
logi planetarii ab astris et planetis; et quia ex astris et planetis generationes praedicunt, dicuntur *genethliaci*, et communi nomine vocantur *Mathematici*, cap. *Igitur*, 1, q. 3, caus. 26. Et proprie, et rigorose sunt illi, qui vanam et 22
falsam siderum et astrorum scientiam professi ex motu siderum et astrorum et maxime planetarum praedicunt futura fortuita, aut praesentia, et praeterita penitus hominibus occulta, aut ex hominum ortu, et natali die, aut quavis alia temporum et momentorum observatione et notatione indicant, et praenuntiant de cuiusque hominis statu, conditione, vita, cursu, ho-

noribus, divitiis, nuptiis, sobole, salute, moribus, morte, itineribus, certaminibus, inimicitiis, simulationibus, odiis, carceribus, exiliis, caedibus, aliisque variis discriminibus, et fortuitis rerum eventibus adversis vel prosperis. Ita Azorius, part. II Institut. moral., lib. IX, cap. 13; Suarez, tom. I, de Religione, lib. II, de Superstit., cap. 11, num. 8; Farinac., in Prax. crimin., quaest. 20, num. 111, et de Haeresi, quaest. 185, num. 56; Martin. Delrio, lib. IV, cap. 3, quaest. 1; Lessius, lib. II, cap. 43, dubitat. 6; Sanchez, in Praecept. Decalogi, lib. II, cap. 38, num. 27 et sequent.; Benedictus Pereira, de Magia, lib. III, cap. 1, cum sequent.; Salas, et alii communiter.

3 Tales astrologi iudiciarii praedicentes absolute aliquid in particulari, verb. grat., Paulum tali morte, tali tempore, et loco moriturum, futurum homicidam, furem, cardinalem, vel pontificem, et similia, quamvis non certo, sed tantum probabiliter eventura praenuntient, peccant mortaliter, quia cum revera nihil tale ex astris colligi possit, omnis similis praedictio referenda est ad disciplinam malignorum spirituum, et occultam eorum societatem, ut colligitur ex citata constitut. Sixti V, quam obligare non solum in foro exteriori, sed etiam in interiori conscientiae, tenent Sanchez, Salas, 4 Homobonus, Bonacina, Barbosa, et alii. Quod si aliquando vera fuerint praenuntiata, non est quod ex astris potuerint certo praecognoscere, sed ideo est, vel quia casu ita accidit, ut docet divus Augustinus, lib. VII Confess., c. 9, vel (quod verius est) quia intercedit pactum, et invocatio daemonis suggerentis sibi nota ad homines decipiendos, ut docet idem S. Augustinus, lib. V, de Civitate Dei, c. 17, in fine; et sic Lessius, lib. II, cap. 43, dubit. 6, n. 43; 5 Filliuc., tract. 6, num. 93, et alii passim. Si vero astrologi solum in genere praenuntient, ita ut probabilis ratio reddi possit ex aetate, dispositione corporis, temperamento, consuetudine vitae, aut aeris affectione, quae ex siderum concursu, vel astrorum aspectu proveniat, non sunt condemnandi; Lessius, loc. cit., num. 42, et alii [1].

Inquirentes occulta furta, vel alia delicta occulta ab astrologis iudiciariis, sicuti et per quamvis divinationem, peccant mortaliter, quia absque daemonis auxilio haec sciri nequeunt; Sotus, de Iustitia, lib. VIII, quaest. 3, art. 2, circa solutionem ad 3; Navarr., Sum., c. 11, n. 10; Martin. Delrio, lib. IV Disquisit. Mag., cap. 2, quaest. 7, sect. 4, et alii. Sic etiam mortaliter peccant consulentes astrologos ad inveniendos thesauros occultos, et consulentes eos qui affirmant se videre venas metallorum, et thesauros in terrae visceribus latentes, et recurrentes ad eos pro difficili curatione morborum, quia non possunt naturaliter, sed solum ope daemonis illa scire et penetrare, et respective curare. Naldus, verb. *Astrologus*, num. 1; Sanchez, in Decalogo, tom. I, lib. II, c. 38, num. 36, et alii plurimi. Et colligitur ex c. *Qui sane salvatore*, quaest. 2, caus. 27, ubi sic dicitur: *Omnis inquisitio et curatio, quae a Divinis et magicis artibus . . . expetitur, mors potius dicenda est quam vita; qui ea sectantur, si se non correxerint, ad aeternam perditionem tendunt.*

Contra astrologos iudiciarios variae sunt sta- 28
tutae poenae. In l. *Nemo*, et in l. *Etsi*, cod. de Maleficis et mathematicis, statuitur eadem poena quae est statuta contra necromanticos et alios magos. In conc. Tolet. 1, cap. ult., et in const. 29
Sixti V, incip. *Coeli et terrae Creator*, et in constit. Urbani VIII, incip. *Inscrutabilis iudiciorum Dei altitudo*, statuitur poena excommunicationis ipso facto. Et in praefatis constitutionibus statuitur quod severius possint ab inquisitoribus et ordinariis locorum puniri, et si praesumant praedicere, et sua falsa iudicia formare de statu reipublicae Christianae, vel Sedis Apostolicae, sive de vita, aut morte papae, et eius consanguineorum usque ad tertium gradum, statuitur quod tanquam rei laesae maiestatis, poena ultimi supplicii et confiscationis omnium bonorum puniantur. Etiamsi protesten- 30
tur se non certo affirmare quod dicunt; Urbanus VIII, in citata constit. *Inscrutabilis*. Eas- 31
dem poenas incurrunt astrologi talia iudicia sive a se, sive ab aliis facta scienter retinentes, vel dantes, seu ostendentes aliis, aut de iis quovis modo tractantes; Urbanus VIII, ibid. Si 32
ecclesiastici sint, tam saeculares quam regulares, incurrunt, ultra praedictas poenas, etiam privationem omnium beneficiorum et officiorum, et perpetuam inhabilitatem, et praevia degradatione, tradendi sunt curiae saeculari pro condigna punitione; ibid. Si sint episcopi, aut 33
etiam maiores praelati, ipso facto privantur omnibus gradibus, dignitatibus et beneficiis, et incurrunt, ultra excommunicationem sicut alii, privationem regiminis, et perpetuam inhabilitatem; ibid. Easdem poenas incurrunt etiam 34
omnes consulentes astrologos, ariolos, mathematicos, aruspices, vaticinatores, et alios huius generis de statu reipublicae Christianae, aut Sedis Apostolicae, vel de vita et morte papae, aut eius consanguineorum usque ad tertium gradum. Vel qui iudicia, aut praedictiones in 35

[1] Hinc peccatum non est timere, aut cavere aliquid praenuntiatum ex cognitione siderum, quatenus ex corporibus pendet, ita tamen ut homo pro coniectura solum habeat quidquid inde cognitum est, et non certo id sibi suadeat, cum scientia astrorum non habeatur perfecte; Bonacina, Escobar, et plures apud Mendo, de Iure academico, lib. II, q. 30, in Append. §. 4. Neque illicitum est, si cometa, aut stella nova appareat, vestigare eius causas et effectus ex principiis naturalibus, quantum ex his coniici potest. Divus Thomas, part. III, quaest. 36, art. 7, ad 1. (Edit. Barbiel.)

praefatis etiam sponte oblata receperint, illisque usi fuerint, vel apud se retinuerint. Urbanus VIII, in constit. *Inscrutabilis iudiciorum Dei altitudo.*

36 A quibus autem iudicandi et condemnandi sint huiusmodi astrologi iudiciarii, statuitur expresse in cit. constit. *Inscrutabilis*, § 5, his praecisis verbis: *Cognitionem autem causarum huiusmodi quoad personas ecclesiasticas, tam saeculares quam regulares in Urbe nostra et illius districtu, ad dilectos filios nostrum in eis vicarium in spiritualibus generalem, nec non eiusdem Urbis gubernatorem, ac causarum curiae Camerae Apostolicae auditorem generalem, et eorum quemlibet in solidum, extra vero Urbem, et districtum praedictum in provinciis nobis et Apostolicae Sedi subiectis ad S. R. E. cardinales in eisdem provinciis de latere legatos, et praelatos, et praesides in dignitate ecclesiastica constitutos pro tempore existentes. In aliis vero omnibus et singulis provinciis, regnis, civitatibus, oppidis, castris, et locis, tam sub nostra et dictae sedis, quam cuiusvis alterius principis ditione comprehensis, privative quoad omnes etiam superiores religiosorum, ipsisque superioribus penitus exclusis ad ordinarios locorum; ubilibet vero locorum etiam ad haereticae pravitatis inquisitores spectare*
37 *volumus.* Astrologiae iudiciariae libros retinentes ac legentes ab inquisitoribus, contra haereticam pravitatem puniri possunt; Sixtus V, in cit. constit. incip. *Coeli et terrae Creator.*

38 Aegyptianae vel Aegyptiani, vulgo dicti zingari, vel zingarae, qui se iactant divinare bonam vel malam fortunam, et in dies ab idiotis praesertim, et plebeiis passim, de sua sorte consuluntur, possunt ab inquisitoribus puniri; sic Villadiego, in Polit., cap. 5, § 20, num. 40,
39 et alii. Tam Aegyptianae et Aegyptiani id facientes, quam omnes alii ipsos vel ipsas consulentes peccant mortaliter, si fiat cum firma
40 fide, vel scandalo. Si vero fiat propter solam curiositatem, vel animo ridendi, ut communiter fieri solet, peccant tantum venialiter. Filliucius, tract. 24, n. 135; Lupus, pag. 323, diss. 2: Busembaum, Medull., lib. III, tract. 1, dub. 2, num. 10; Sanchez, et alii passim. Vide verb. *Zingari* per tot.

41 Astrologi qui vera dicunt, magis cavendi sunt quam qui falsa. Hi enim vanitatem suam ostendunt; illi vero cum daemone foederis suspicionem; S. Augustin., lib. de Civit. Dei, c. 7, apud Ursayam in Miscellaneo primo, lit. A, n. 299.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Astrologia naturalis sive astronomia, quae 42
astrorum theoriam contemplatur, a nullo iure prohibetur. Quaecunque autem auctor contra 43
illam accumulat, de iudiciaria tantum sunt intelligenda, quae nec scientia, nec ars, nec nisi futilis est coniectatio; quapropter et illam profitentes, et illi credentes a doctis viris, et ab utroque iure merito damnantur.

Astrologia iudiciaria plurimis etiam imperato- 44
rum constitutionibus iam inde ab initio vetita, et fere vindicata fuit; Ulpian., lib. VII, de Offic. proc. in collat. leg. Mosaic., tit. 16. Nusquam vero severius in huiusmodi homines saevitum est, quam cum Valens ea de causa omnes philosophos exstinxit, nec solum philosophos, sed et qui philosophorum habitu utebantur, adeo ut nemo iam palliis indui vellet ob periculi metum, ne ex eorum numero videretur, qui futura praedicarent; Sozomen., lib. VI Hist. Eccles., cap. 35; Ammian. Marcellin., lib. XXIX. Tulitque tunc temporis Valens legem 8 Cod. Theodosiani de Malefic. et mathematic. his verbis conceptam: *Cesset mathematicorum tractatus. Nam si qui publice aut privatim in die noctuque deprehensus fuerit in cohibito errore versari, capitali sententia feriatur uterque, neque enim dissimilis est culpa prohibita discere, quam docere:* cuius portio est lex itidem 8 Codic. Iustinianei, eodem titul.

Iacobus Gothofredus, in Commentar. ad dict. 45
legem Cod. Theod. de Malefic. et mathemat. *Huic legi*, ait, *occasionem omnino praebuisse credo memorabilem illum gentilium et mathematicorum tractatum, quem memorant Amm. Marcellin., etc., Zosimus, etc., Socrates, etc., Sozomenus, etc., Philostorgius, etc., et post omnes Nicephorus, etc., et Cedrenus, etc. Gentiles scilicet Christiani principis pertaesi suarum vicissim partium imperatorem avidius expetentes, imperaturi post Valentem nomen detestando divinandi genere exploratum iverant. Quae res et mathematicorum nonnullos, consultoresque ad ultimum supplicium perduxit, et Valentem ad hanc constitutionem procul dubio adegit.*

Refert Procopius in Anecdotis, Iustinianum infensum astrologis fuisse, eosque camelis per civitatem vectos humeris cecidisse; et tamen nulla lex Iustiniani adversus eos reperitur in titulo Codic. de Malefic. et mathem.

ASYLUM

Vide verb. Immunitas, *art.* 2 *per tot.*

ATHEI

ARTICULUS EX NOVISSIMA EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1. Quid hic de atheis quaerendum. - 2. Athei qui sint. - 3. Duplex eorum genus. - 4-8. Gentesne aliquae exstent omnino atheae, ut Baylius contendit. - 9, 10. Nullum in republica tolerandum atheum.

1 Non hic mihi animus est atheos refellere. Id pro huius bibliothecae instituto satis praestitum infra est in eo articulo, qui *Religio naturalis* inscribitur. Duo tantum paucis adversus Baylium disputabimus; primum an gentes exstent omnino atheae, alterum an athei in bene constituta Republica tolerandi sint?

2 Sed antea, quinam *athei* revera appellandi sint, videamus. Agens Plato, de Legib., lib. X, sub initium, de iis, qui faciunt, aut dicunt impium aliquod in deos, tres illos in classes tribuit, *vel quia deos esse negant, vel quia etsi putant esse deos, de rebus tamen humanis curare ipsos minime arbitrantur, vel tertio quamvis et sint, et de hominibus curam habeant, facile tamen placari eos votis et sacrificiis opinantur.* Baylius, *Rép. aux quest. d'un Prov.*, part. III, cap. 18, et Ephraimus Chambers, in Diction., art. *Athei,* tres hic vident a Platone percensas atheorum classes; ego tria impiorum genera hic intelligo, non atheorum. Imo satis aperte Plato eos, qui negarent esse deos, ab iis qui deos humana curare nollent, eo loco distinguit. Igitur (quod vox ipsa monet, si quid Graece scimus) illi tantummodo appellandi sunt athei, quibus nullus est Deus.

3 Sunt autem hi duplicis generis, *negativi,* ut in schola loquuntur, et *positivi. Negativos* dicimus, qui Deum omnem ignorant, nihil de illo audiverunt, suspicati sunt nihil; *positivos,* qui cum esse Deum acceperint, et ipsi forsitan aliquando crediderint, iam veritatem illam argumentis oppugnant, lapidemque omnem movent, ut non esse Deum omnino sibi persuadeant. Prima illa quam proposuimus quaestio ad *negativos* potissimum spectat; altera ad *positivos.*

4 Iam vero ut ad primam disputationem accedam, circa gentes non moror quae penitus ignotae nobis sunt. Nam cum illarum gentium sensus nos omnino lateant, sit, ut sin minus favere, certe neque officere sententiae nostrae, quae Deum esse statuit, dicendae sint. Sed et illud cum Iacobo Bernardo, *Nouv. de la Rép. des lettres,* etc., 1705, considerari pervelim, in hac nostra controversia maximam habere vim debere Ἀναλογίαν, aut inductionis rationem, quae caeteris in causis et debet, et solet valere plurimum. Cum enim gentes universae, quarum mores, ipsosque de religione sensus probe perspectos habemus, numen aliquod esse mirifica quadam, et inusitata consensione doceant, merito colligimus hanc esse naturae vocem, quam gentes quoque nobis ignotae aliqua tandem ratione non exaudire non possint. Sed de notis gentibus iam videamus.

Aio primum, non probari gentem aliquam 5
omni Dei cognitione caruisse, quod apud aliquem antiquum auctorem athea vocitetur. Nimirum saepe ab antiquis scriptoribus, dum non pressius et accuratius philosophorum more loquuntur, *atheorum* vox non ad apertos tantummodo cuiusque numinis hostes, sed ad alia etiam impiorum genera significanda fuit usurpata. Frequentius autem atheorum nomine ab ethnicis notatos invenimus, quos veluti suorum numinum contemptores exsecrabantnr. Id de Diagora, Theodoro, Euhemero, Nicanore, et Hippone animadvertit Clemens Alexandrinus in Protrepr., cuius auctoritatem frustra Baylus evertere conatus est. Quanquam non dubito, quin Christiani scriptores non pauci plures e veteribus philosophis atheos appellarint, *quia,* ut Vossius ait, de Orig. idol., lib. I, cap. 1, *sic apud gentiles legissent; a gentilibus vero, quia deos gentilium pro diis non habebant.* Hac ipsa de causa ab ethnicis atheismi calumniam apostolis, caeterisque primaevis Christianis liberaliter impactam novimus; idque idem ipse Baylius (ut videas hominis inconstantiam) Iustini Martyris, aliorumque Christianae religionis apologetarum gravissimo testimonio confirmat; *Contin. des pensées.*, etc., § 28, pag. 134.

Nec facile viatorum et aliorum quorumdam 6
hominum recipienda sunt testimonia, gentes aliquas nullo tangi divinitatis sensu referentium. Ioannes Hooke, tom. I, part. I, pag. 13, de iis iure queritur, qui levissimis coniecturis illorum hominum mores nobis retulerunt, cum quibus non audebant, aut etiam non poterant conferre sermones, neque aliud de regionibus, aut moribus eorumdem sciebant, quam quod ex specula conspicere contingeret. Similia auctor Anglus praeclari operis, quod Gallice versum Amstelodami exiit an. 1731, de Providentia et possibilitate physica resurrectionis; similia Nonnotus, *Err. de Voltaire,* tom. XI, cap. 2; similia caeteri fere omnes, qui in hoc argumenti genere versati sunt; cum primis vero P. Lafitau, accuratus auctor, quo nemo fere melius

res barbarorum aut ipse novit, aut ut nosce-
rent alii, praestitit, *Mœurs des Sauv.*, tom. I,
c. I, pag. 5 seqq., et Philippus Salvator Gilius,
qui res Americae Meridionalis oculatus per mul-
tos annos testis, egregiis apud nos commenta-
riis Romae vulgatis diligenter copioseque illu-
stravit. Sed non omittam quae hac de re Ia-
cobus Acosta, Occidentalium Indiarum oraculum
appellatus, scribit in prooemio, lib. de Procur.
Ind. salute: *Hoc,* inquit, *commune apud barba-
ros est, ut Deum quidem omnium rerum su-
premum et summe bonum fateantur.*

7 At gentes aliquae saltem sunt, quae Deum
nec verentur, nec colunt, sed tantum cacodae-
monem, quem precibus ac sacrificiis demereri
student. Verum barbaros illos graves viri non
desunt, qui narrent cultum internum Deo sibi
praestandum sumere, quin per sacrificia, vel
caeremonias alias hominibus innotescat; quod
de Canadensibus aliqui testificantur. Cacodae-
monem vero quod colant, non ea de causa
factum, quod maligno spiritui Deum subdant,
sed quod Deum aut non curare nostra, aut qua
est bonitate neque preces, neque vota praesto-
lari, ut nobis bona impertiatur; contra diabo-
lum, nisi deliniatur obsequiis, humanum genus
maximis aerumnis affligere sibi persuadeant.
Qua in re stultissimos homines video, video
homines maxima impietate implicatos; atheos
proprie dictos non video.

8 Etenim qui gentem aliquam esse atheam cum
Baylio velint, non eam exlegem esse, non effe-
ratam, atque omni immanitate barbaram, non
divinae providentiae ignaram ostendere debent;
sed illam, quae nec mundi huius aspectu, nec
traditione maiorum, aut alia quapiam ratione
aliquam esse praestantem excellentemque na-
turam didicerit, sive quae huius rerum univer-
sitatis auctrix sit, vel legum latrix, vel scele-
rum vindex. Haec autem nemo hactenus osten-
dit, aut potuit ostendere. Satis nobis ista sint
ad primam illam, quam posuimus dirimendam
quaestionem. Qui haec copiose, nervose, ele-
ganter disputata videre velit, adeat is ab Aloy-
sio Brenna conscriptum, ac duobus tomis vul-
gatum Florentiae opus de Generis humani
consensu in agnoscenda Divinitate, ubi etiam
singulas quae notae nobis sunt nationes ab
atheismi crimine invicte vindicatas inveniet.

9 Ad secundam transeo quaestionem, quae de
tolerandis atheis erat. Hanc vero quaestionem
facile solvam P. Zauwein. verbis, tom. III Prin-
cipior. iur., quaest. 2, cap. 5, § 10, pag. 396,
dicamque nullum in republica tolerandum esse
atheismum. *Ex quacunque enim causa athei
ita dicti negent Deum, sive quia ex erroneis
suis principiis id sibi persuasum habent, sive
ut suis voluptatibus liberius servire possint; sive
etiam quaedam moralia principia ad vitam cae-
teroquin honeste degendam ducentia admittunt;
nihilominus tamen per necessariam consequen-
tiam negare debent Deum esse legislatorem,
dari leges, dari praemia, et supplicia sive pro
hac, sive pro altera vita. Inde autem quid con-
sequitur? sane nihil aliud, nisi quod hi tales
tollant omne vinculum inter superiores et sub-
ditos, omnem nexum inter hominem et homi-
nem, omnem obligationem ex pacto, foedere,
iuramento resultantem, et inducant libertatem
agendi quidquid libuerit, atque hac ratione
subruant fundamenta, et convellant lapides an-
gulares, quibus moles reipublicae sustentatur.*
Haec ille. Equidem Baylius, Thomasius, et Tol- 10
landus nefarii illi atheismi tolerandi magistri
aiunt, atheum etsi dogmata foveat reipublicae
maxime noxia, posse tamen ex aliis moralibus,
politicisque principiis in republica, suosque in-
ter cives vitam ducere honestam, tranquillam
et pacificam, atque ex privata sua utilitate, me-
tuque, ne republica exterminetur, pacta servare
et magistratibus obtemperare. Caeterum quid
inde inferas? Hoc unum, atheos bonorum ci-
vium et philosophorum larva se tegere, revera
lupos rapaces esse, homines nullius frontis,
nullius religionis, nullius fidei, pestes reipubli-
cae, qui tandiu intra honestatis fines sese con-
tineant, quandiu proprium commodum postulare
id videatur; data vero occasione et poenarum
civilium depulso metu, in omne criminum ge-
nus sint prorupturi. Moshemius ipse, qui so-
lum atheorum multitudinem reipublicae infen-
sam habuit, ingenue fassus est nullum atheum
fore bonum civem, nisi magno prorsus ingenio
ac iudicio polleat. *Sed iterum, cum Zauweinio
loquor, quotusquisque inter atheos erit qui illum
principiorum moralium apparatum ad vitam
civilem recte degendam necessarium secum af-
ferat, ut non praevaleant praeiudicia et prin-
cipia atheismo propria, ab his vero meliora
moralitatis principia supprimantur?*

ATTENTIO

Summarium.

1. Attentio quid sit, et per quid differat ab inten-
tione. - 2. Attentio est duplex, interna et externa. -
3. Attentio interna quid sit. - 4. Attentio externa quid
sit. - 5. Attentio interna circa orationem est triplex,
scilicet superficialis, litteralis et spiritualis. - 6. Attentio
superficialis quae sit. - 7. Attentio litteralis quae sit.
- 8. Attentio spiritualis quae sit. - 9. Quaelibet ex his
tribus attentionibus adhuc est triplex: scilicet, actualis,
virtualis et habitualis. - 10. Attentio actualis quae sit.
- 11. Attentio virtualis quae sit. - 12. Attentio habitualis
quae sit. - 13. Ad satisfaciendum praecepto de recitando
divino officio, et de audienda vel celebranda missa,
requiritur sub culpa mortali, nedum attentio externa,
sed etiam interna. - 14. Dantur ad id duo Glossae ver-
siculi. - 15. Afferuntur ad faciliorem captum alii duo
versiculi. - 16. Adducitur clara ratio; ad num. 17. -
18. Afferuntur et solvuntur duae obiectiones; ad n. 23.
- 24. Ad peccatum mortale incurrendum ob defectum

debitae attentionis internae, non est necesse ut mentis evagatio sit deliberata directeque volita, sed sufficit si sit volita indirecte. - 25. Si vero distractio non sit plene voluntaria, vel inadvertenter aliud cogitet aut faciat, quousque advertat se distrahi, semper reputatur sufficienter attentus, et per consequens satisfacit praecepto attente recitandi officium, vel audiendi seu celebrandi missam. - 26. Clerici beneficiati, qui cum voluntariis distractionibus recitant divinum officium, licet mortaliter peccent, non tenentur tamen ad ullam fructuum restitutionem, dummodo tamen integre et cum intentione orandi et Deum colendi recitent. - 27. Affertur efficacissima ratio; ad n. 28. - 29. Ad satisfaciendum praecepto recitandi divinum officium, vel audiendi seu celebrandi missam, sufficit attentio tacita vel implicita. - 30. Qui officium incipit recitare, vel missam audire cum intentione recitandi vel audiendi debite, quoties dedita opera mentem non divertit, licet per totum officium vel missam distractus, non peccat mortaliter. Et hoc Sanchez intelligit de omnibus. - 31. Gobat tamen merito intelligit de solis scrupolosis, et solitis recitare, et respective audire pie et devote. - 32. Qui accedit ad ecclesiam de more ibi officium recitaturus vel missam celebraturus seu auditurus, ut adimpleat munus suum, sufficientem habet attentionem, ac proinde satisfacit, quamvis postea recitet, audiat vel celebret involuntarie distractus; - 33. Dummodo quis adhibeat mediocrem diligentiam pro repellendis distractionibus se vexantibus, et non supina et crassa negligentia se evagari sinat, satisfacit praecepto cum sufficienti attentione. - 34. Quinimo absque culpa poterit admitti aliqua brevis mentis evagatio ad refocillandum cerebrum vel cor. - 35. Quandiu scrupuloso evidenter non constet quod mutaverit propositum recitandi attente, licet advertens, sciens, volens inhaeserit cogitationibus plane alienis inter recitandum officium vel audiendum sacrum, credere potest se satisfecisse suae obligationi. - * 36. An attentio ministri in conficiendo sacramento sit necessaria. - 37. An peccat qui voluntarie se distrahit in confectione sacramenti. - 38. An teneatur ad restitutionem beneficiarius qui recitat officium sine debita attentione.

1 Attentio est actus intellectus per quem homo considerat ea quae facit, et differt ab intentione, quia intentio non est actus intellectus, sed est actus voluntatis circa finem. Sic doctores com-
2 muniter. Attentio est duplex, interna et externa.
3 Attentio interna est animi advertentia, et ap-
4 plicatio ad id quod agit seu recitat. Attentio
5 externa est illa per quam nihil externe fit incompatibile cum attentione interna, ut legere, scribere, pingere, etc. Attentio interna circa orationem vocalem est triplex, scilicet *superficialis,*
6 *litteralis et spiritualis,* Attentio *superficialis* est illa qua attenditur ad verba tantum, ut ea recte, distincte et reverenter proferantur, et non con-
7 fundantur. Attentio *litteralis* est illa qua attenditur ad sensum verborum, ut haec percipiantur mente, et affectus applicetur ad hoc quod
8 verba significant. Attentio *spiritualis* est illa qua attenditur ad Deum, ut terminum nostrae orationis, et ad rem seu gratiam pro qua ora-
9 tur. Quaelibet ex his tribus attentionibus adhuc est triplex, scilicet *actualis, virtualis* et *habi-*
10 *tualis. Actualis* est illa qua sic actu mentis attenditur ad verba, sensum et Deum seu gratiam petitam, ut sit exclusa omnis alia cogitatio extranea, id est in genere, est illa qua reipsa mens cogitat eodem momento quo actus pro-
11 ducitur externus. *Virtualis* est illa qua a principio quidem mente attenditur ad verba, sensum et Deum seu gratiam petitam, postea tamen orans involuntarie distrahitur, et ista durat tandiu quandiu quis involuntarie distrahitur, vel quando dedita opera non distrahitur; id est in genere attentio virtualis est animi ad opus applicatio non actu, sed virtute remanens
12 ex actuali praehabita non revocata. *Habitualis* est illa qua ex frequentatione actuum redditur quis sic dispositus ad attendendum ad verba, sensum et Deum seu gratiam petitam, ut licet antea attentionem actualem non habuerit, ex cuius vi sequeretur vocalis oratio, tamen, si ei in mentem venisset, ipsam attentionem actualem non omisisset, ut si clericus dormiens ex habitu aliquam horam canonicam recitaret, certe si de ea actu cogitasset, necessariam attentionem non omisisset: id est, in genere, attentio *habitualis* est propensio ad attendendum, orta ex frequentatione actuum, ita ut si actu de ea cogitatum fuisset, necessaria attentio non omissa esset.

Ad satisfaciendum praecepto de recitando di- 13
vino officio, et de audienda vel celebranda missa requiritur sub culpa mortali, nedum attentio externa, sed etiam interna. Sic divus Chrysostomus, homil. 79, ad populum Antiochenum; divus Thomas, in 4, dist. 15, quaest. 4, art. 2, quaestiunc. 4, ad 2; Maior, in 4, dist. 12, quaest. 7; Caietanus, Sotus, Navarrus, Azorius, Lessius, Suarez, Sa, Reginaldus, Aragonius, Filliucius, Valentia, Vasquez, Rodriguez, Malderus, Moneta, Macignus, Garzias, Paulus Squillante, Bonacina et alii plurimi. Et colligitur aperte ex c. *Dolentes,* 6, de Celebratione missar., ubi sic praecise habetur: *Et si quando, cum haec celebrantur, intersint, chori silentium fugientes intendunt exterius collocutionibus laicorum, dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Haec igitur et similia sub poena suspensionis penitus inhibemus, districte praecipientes in virtute obedientiae ut divinum officium, nocturnum pariter et diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebrent pariter et devote.* Ubi Glossa notat *studiose,* quantum ad officium oris, id est sine syncopa, et *devote,* quantum ad officium cordis, iuxta illud Apostoli ad Ephes. v: *Cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino.* Unde Glossa, in c. *Cantantes,* 14
dist. 92, hos versiculos refert:

Non vox, sed votum, non musica chordula, sed cor,
Non clamans, sed amans cantat in aure Dei.

Et ad hoc faciunt etiam alii duo sequentes 15
versiculi a doctoribus pro faciliori captu adducti:

Dirige cor sursum, bene profer; respice sensum;
Inque choro ne sis corpore, mente foris.

16 Et ratio est clara, quia Ecclesia praecipit divinum officium devote recitari, in supra cit. c. *Dolentes*, ibi: *Devote*. Devotio autem est actus internus, adeoque ultra attentionem exter-
17 nam requiritur etiam interna: Tum quia praecipitur officium, prout est actus orationis Deo gratus, sed nulla oratio est Deo grata sine attentione interna; imo a Deo reprehenditur, Matth. xv: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me;* et iuxta id quod ex divo Gregorio refert et approbat divus Thomas, 2–2, quaest. 83, art. 13: *Illius orationem Deus non audit, cui qui orat, non attendit;* et per hoc asseveranter idem divus Thomas, in 4, dist. 15, quaest. 4, art. 2, quaestiuncula 4, ad 2, sic ait: *Si ad contrarium mens evagetur, etiam culpa mortalis erit;* et S. Chrysostomus, homil. 79, ad populum Antiochenum, in haec praecisa verba prorumpit: *Quae enim excusatio et venia dabitur nobis, si cum amicis loquentes adsumus animo, mentemque adhibemus, cum Deo vero colloquentes animo in rebus indignis peregrinamur? Possetque tam foeda et turpis esse peregrinatio illa mentis, ut duplicis sceleris seu lethalis culpae labem haberet: unam, verbi causa, cogitati optatique stupri seu homicidii, alteram insignis iniuriae qua divinae preces, psalmi, sacraeque Scripturae verba tunc afficiuntur?*

18 Nec valet obiicere quod Ecclesia actus internos praecipere non potest, cum super illos po-
19 testatem non habeat, nec de illis iudicet. Nec etiam valet obiicere, quod difficillimum est, talem attentionem internam habere, ac proinde credibile non sit Ecclesiam voluisse tale iugum imponere, cum ipsa sit piissima mater, et eius
20 iugum suave sit; Non valet, inquam, primum, quia, licet Ecclesia non possit per se ac directe praecipere actum mere internum ac seorsim sumptum, potest tamen Ecclesia ipsum compraecipere, seu indirecte et concomitanter praecipere una cum actu externo, quando ad eius rationem seu moralem substantiam actus internus requiritur, prout in proposito attentio interna requiritur ad rationem et moralem substantiam orationis, cum haec sine ulla attentione interna potius esset simulatio orationis a Deo reprehendenda, iuxta illud Matth. xv: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me;* adeoque attentio interna circa recitationem officii cadit sub Ecclesiae praecepto, et hac praecipiendi potestate Ecclesia usa est tribus oecumenicis conciliis, in quibus officii recitationem attentam praecipit, videlicet in concil. Lateranensi sub Innocentio III, in c. *Dolentes*, 9, de Celebratione missar.; in concil. Viennensi sub Clemente V, in Clementina, cap. *Gravi*, 1, de Celebratione missar., et in Concil. Tridentino sub Pio IV, in sess. 24,
21 de Reformat., cap. 12. Nec pariter valet secundum, quod scilicet difficillimum sit talem attentionem internam habere pro adimplendo tali praecepto, nam facillime adimpleri potest praeceptum cum attentione tantum virtuali, quam habere non est arduum, ut experientia patet in omnibus aliis negotiis; tum quia facillima 22
est attentio interna superficialis ad verba cum pia intentione orandi et colendi Deum prolata, quae attentio superficialis, ex communi doctorum, est sufficiens pro adimplendo praecepto, quia attentio haec superficialis cum dicta pia intentione facit orationem perfectam quoad substantiam Deoque pergratam, ut patet in monialibus aliisque idiotis horas canonicas ignoto idiomate recitantibus, qui omnes sine dubio praecepto satisfaciunt cum sola illa attentione superficiali ad verba animo laudandi et colendi Deum prolata. Imo tanta saepe est sententia- 23
rum divini officii profunditas, et eorum sensus et mysteria vix doctissimis pateant. Unde etiam docti eam attentionem licite omittunt, et quia necessaria non est, et ut ne nimia illa attentio caput gravet vel laedat; quamvis tamen omnium consensu doctorum sit consulenda attentio litteralis vel spiritualis, si sine capitis offensione haberi possit.

Ad peccatum mortale incurrendum ob defe- 24
ctum debitae attentionis internae non est necesse ut mentis evagatio sit deliberata directeque volita, sed sufficit si sit volita indirecte, ut cum quis advertit se non attendere, et per crassam et supinam negligentiam de hoc non curat; aut cum quis, licet nolit esse distractus, tamen voluntarie occupat se in actionibus sive interioribus sive exterioribus, quae secum non patiuntur attentionem necessariam. Unde, si quis advertat se per id quod cogitat aut facit, esse distractum ab attentione requisita ad recitationem officii, ad auditionem vel celebrationem missae, et per crassam et supinam negligentiam non curet ad id mentem colligere, sed per totum officium et totam missam, aut per notabilem partem perseveret, sic crasse et supine distractus, non satisfacit praecepto. Si vero 25
distractio non sit plene voluntaria, sed inadvertenter aliud cogitet aut faciat, quousque advertat se distrahi, semper reputatur sufficienter attentus, et per consequens satisfacit praecepto attente recitandi officium seu missam audiendi vel celebrandi; quia licet pro tunc non habeat attentionem actualem, habet tamen virtualem, quae, sicut in omni alio opere, ita etiam in recitatione officii, et auditione vel celebratione missae sufficit; non enim requiritur attentio actualis semper durans, ut scilicet quis per totum officium seu missam attendat actu semper ad omnia verba vel Deum; imo haec attentio continua ob naturalem mobilitatem et instabilitatem mentis humanae naturaliter vix possibilis esset, ideoque sub humano praecepto cadere non potest. Sic doctores communiter.

Clerici beneficiati qui cum voluntariis distra- 26

ctionibus recitant divinum officium, licet mortaliter peccent, non tenentur tamen ad ullam fructuum restitutionem, dummodo tamen integre et cum intentione orandi et Deum colendi recitent. Sic D. Antoninus, Hostiensis, Maior, Gerson., Corduba, Medina, Sotus, Toletus, lib. II, cap. 12; Navarrus, de Orat., cap. 10, num. 31; Layman, lib. IV, tract. 1, cap. 5, n. 10; Gobat, tom. I, tract. 4, disp. 2, n. 842; Sporer, tom. II, c. 2, sect. 2, § 5, n. 88, et alii multi contra Suarez et Barbosam in cap. *Dolentes*, et alios multos a se citatos. Et ratio 27
efficacissima est, quia leges odiosae, et praesertim poenales non sunt extendendae ultra proprietatem verborum, sed potius intra eamdem restringendae quoad fieri potest, cap. fin., de Transact. ibi: *In his, in quibus ius non invenitur expressum, procedas (aequitate servata) in humaniorem partem declinando semper secundum quod personas, et causas, et loca, et tempora postulare videris;* et c. *Ex litteris,* de Probat., ibi: *Promptiora sunt iura ad absolvendum quam ad condemnandum;* et l. *Benignius,* 18, ff. de Leg., ibi: *Benignius leges interpretandae sunt, quo eorum voluntas conservetur;* l. *Semper in dubiis,* ff. de Regul. iur., ibi: *Semper in dubiis benigniora praeferenda sunt;* l. *Placuit,* cod. de Iud., ibi: *Placuit in omnibus rebus praecipuam iustitiae aequitatisque, quam stricti iuris, esse rationem,* et similiter statuitur l. *Arianus,* ff. de Obligat. et action., l. *In ambiguis,* ff. de Regul. iur. Atqui sacri canones praecipientes attentionem non faciunt ullam prorsus mentionem restitutionis, ut patet in cap. *Dolentes,* 9, de Celebrat. missar., Clement. *Gravi,* de Celebrat. missar., et Trident., sess. 24, de Reformat., cap. 1, et leges canonicae praecipientes restitutionem fructuum ob neglectum pensum canonicum expresse solum loquuntur de *non recitante, non dicente, omittente, vel intermittente,* ut patet in sess. 9, § *Statuimus,* concil. Lateran. celebrati sub Leone X, et in constit. S. Pii V, incip. *Ex proximo.* Recitans autem officium cum distractionibus voluntariis non potest vere dici illud non recitasse vel omisisse; quomodo enim posset vere dici illud recitasse distracte, si nullimode recitasset et penitus omisisset, adeoque stat clarum quod beneficiati recitantes officium cum voluntariis distractionibus, licet peccent mortaliter, non tenentur ad restitutionem fructuum, si illud integre et cum intentione orandi et Deum colendi recitent: tum quia obligatio 28
restitutionis non est imponenda maxime a confessariis, nisi cogat indubitata veritas, ut recte post Graff. Polancum et alios docet Gobat loc. cit. [1].

Ad satisfaciendum praecepto recitandi divi- 29
num officium, vel audiendi seu celebrandi missam, sufficit attentio tacita vel implicita; non enim requiritur propositum expressum ante recitandi, audiendi vel celebrandi. Unde intendens in genere recitare officium, audire, seu celebrare missam, modo consueto, vel intendens Deum laudare et debito suo satisfacere, sufficientem habet attentionem; Suarez, tom. I de Relig., lib. III, c. 3, num. 6, et lib. IV, cap. 26, n. 5; Lessius, Bonacina et alii. Qui officium incipit 30
recitare et missam audire cum intentione recitandi vel audiendi debite, quoties dedita opera mentem non divertit, licet per totum officium vel missam distractus, non peccat mortaliter. Ita Sanchez cum multis a se citatis lib. VII Consil. moral., c. 2, dub. 28, n. 10, intelligens de omnibus. Gobat tamen, l. c., num. 845, 31
merito intelligit de solis scrupulosis, et solitis recitare, et respective audire pie et devote. Qui 32
accedit ad ecclesiam de more ibi officium recitaturus, vel missam celebraturus seu auditurus, ut adimpleat munus suum, sufficientem habet attentionem, ac proinde satisfacit, quamvis postea recitet, audiat vel celebret involuntarie distractus. Ratio est quia in tali intentione includitur attentio, quae quasi necessario consequitur intentionem orandi et Deum colendi. Ita cum multis a se citatis Bonacina, tract. de Hor. canon., disp. 1, quaest. 3, punct. 2, § 2, num. 24. Dummodo quis adhibeat mediocrem 33
diligentiam pro repellendis distractionibus se vexantibus, et non supina et crassa negligentia se evagari sinat, satisfacit praecepto cum sufficienti attentione. Ita Sanchez cum multis aliis a se citatis loco supra laudato, num. 25, Quin- 34
imo absque culpa poterit admitti aliqua brevis mentis evagatio ad refocillandum cerebrum vel cor; idem, ibid., num. 10, post Gersonem et alios. Idemque censet Suarez, lib. IV de Horis, cap. 24, in fine, si inter recitandum officium, et consequenter etiam inter audiendum sacrum aliquid quis annotet, vel famulo mandet, quia nimirum advertit se non posse aliter conservare interiorem quietem quam turbat co-

[1] Fructuum restitutioni obnoxium esse beneficiarium, voluntaria animi *evagatione* officii breviarium persolventem, hoc ratiocinio evidenter constare reor. Recitatio beneficiariis imposita, qua deficiente, fructuum restitutioni subiiciuntur, est vera oratio. A vera autem oratione inseparabilis est attentio saltem virtualis omnem voluntariam animi distractionem excludens. Itaque beneficiarius qui voluntarie distractus canonicas horas percurrit, vere eas non recitat, adeoque fructuum restitutioni astringitur. Maior certa est, nisi forte quis dicat officium sub restitutionis vinculo beneficiariis impositum psittacorum more pronuntiandum esse. Confer Cabassut., Iur. can. theor. et prax., lib. VI, cap. 14, num. 14, ubi hanc sententiam ratione et auctoritate firmat, additque: « Quisquis etiam sic recitat divinum officium, ut notabilem eius partem per nimium celeritatis affectum, aut per socordiam et negligentiam male proferendo intercipiat, tenetur quoque, si ea pars intercepta sit notabilis, restituere de fructibus, ad eius partis proportionem. » (Edit. Rom. ann. 1767.) Vide Addit. Casin., num. 38.

gnitio identidem illum stimulans ad mandan-
35 dum chartae, ne forte obliviscatur. Quandiu scrupuloso evidenter non constat, quod mutaverit propositum recitandi attente, licet advertens, sciens, volens inhaeserit cogitationibus plane alienis inter recitandum officium, vel audiendum sacrum, credere potest se satisfecisse suae obligationi; cum hoc sit privilegium scrupulosorum, ut ex communi doctorum docent Suarez cit. lib. IV, cap. 25, n. 20, et Gobat, l. c., n. 844.

ADDITIONES CASINENSES.

36 Attentio ministri, in conficiendo sacramento, non est necessaria ad valorem sacramenti, dum Suarez, in part. III, dist. 12, sect. 3, v. *Dico*, 1, docet quod minister, etsi distractus, vere conficit sacramentum, *quia (ut ait) actio eius est simpliciter humana et libera, et procedit a priore intentione*. D. Ligorius, lib. VI, tract. 1, de Sacramentis, cap. 2.

37 Minister voluntarie se distrahens in confectione sacramenti, probabiliter dicunt doctores venialiter tantum peccare, nisi esset periculum errandi in formis, praesertim longioribus. In confectione tamen Eucharistiae voluntariam distractionem mortalem esse probabiliter tradunt Conc., tom. VIII, pag. 513, num. 13, et Tamb., de Sacrif. missae, lib. II, c. 23. Distractio enim in tali sacramento gravi irreverentia non carere videtur.

Ad quaesitum an teneatur ad restitutionem 38
beneficiarius qui recitat officium sine debita attentione? S. Alphonsus Ligorius, distinguens respondit: *Qui* INTERNE *voluntarie se distrahit, certe non satisfacit officio, et tenetur restituere.* De se distrahente *interius* probabiliorem sententiam edicit, illum *non satisfacere, sed non esse obligandum ad restitutionem fructuum, dummodo de bona fide eos perceperit*; quia oppositam sententiam non possumus negare adhuc esse probabilem. Quibus confirmantur, quae auctor noster, a num. 26 ad 28 affert, quae insuper non fuerunt infirmata ab auctore Adnotationis ad n. 28, ubi adducit locum ex Cabasutt., qui vero non de sola *voluntaria animi evagatione*, sed de *interceptione partis notabilis* divini officii loquitur; S. Alph. Lig., Theol. mor., l. III, n. 669, et lib. IV, n. 177.

ATTRITIO

Vide verb. POENITENTIAE SACRAMENTUM.

AUDITOR

Summarium.

1. Auditores ut sic qui sint. - 2. Auditores non possunt causam definire, nisi delegatam habeant facultatem. - 3. Auditorum genera, licet sint multiplicia, hic tamen de duobus tantummodo principalioribus est sermo, scilicet de auditore Camerae et auditoribus Rotae. - 4. Auditor Camerae habet iurisdictionem ordinariam, quae per obitum Papae non exspirat. - 5. Auditor Camerae est iudex ordinarius appellationum a sententiis per ordinarios latis, etiam extra statum ecclesiasticum. - 6. Auditor Camerae habet generalem facultatem procedendi contra episcopos in quibuscumque causis etiam gravioribus, eosque puniendi absque speciali commissione et signatura Papae; - 7. dummodo tamen monitoria contra episcopos ad comparendum personaliter nonnisi praevia commissione manu Papae signata decernat. - 8. Affertur et solvitur instantia; ad n. 9. - 10. Affertur et solvitur alia instantia, ad n. 12. - 13. Affertur et solvitur adhuc alia instantia ex variis exemplis, in quibus auditor Camerae processit contra episcopos ex speciali commissione Papae, et etiam ex speciali commissione Sacrae Congreg.; ad n. 14. - 15. Auditor Camerae de facto processit in variis causis contra episcopos et archiepiscopos; ad num. 17. - 18. Auditori Camerae non est necessaria specialis commissio in scriptis ad procedendum contra episcopos, nisi in casu transmissionis monitorii ad personaliter comparendum. - 19. Auditor Camerae non potest cognoscere de causis ecclesiasticorum in prima instantia; nec monitoria decernere ad extrahendas partes a suis domiciliis. - 20. Nec potest cognoscere causas in beneficialibus, etiam quoad iudicium manutentionis inter beneficiatos. - 21. Nec potest dare absolutionem a censuris ex causa violatae immunitatis ecclesiasticae; ad n. 22. - 23. Nec potest concedere inhibitiones et absolutiones a censuris in causis praedictis, etiam cum reincidentia. - 24. Et ideo episcopi non debent attendere eius inhibitiones, sed debent procedere ad ulteriora. - 25. Notarius auditoris Camerae, qui absque facultate Sacrae Congregationis per sua acta expedierat absolutionem cum reincidentia in causa violatae immunitatis, suspenditur ab exercitio sui muneris arbitrio eminentissimi praefecti. - 26. Auditor Camerae in causis pendentibus in suo tribunali debet supersedere, si partes recurrant ad Sacram Congregationem Immunitatis pro alicuius dubii declaratione, et illam exequi. - 27. Imo auditor Camerae debet etiam supersedere in cognitione causae, donec ab episcopo sit confectus processus, an confugitus gaudeat necne immunitate. - 28. Auditor Camerae est legitimus iudex obligationum cameralium. Unde potest iudicare causas omnium praelatorum, cardinalium, regum et imperatorum in proventibus et aliis iuribus ecclesiarum. - 29. Potest procedere in omnibus causis criminalibus, civilibus et mixtis in statu ecclesiae, et recipere causas appellationum omnium iudicum (exceptis causis vicarii Papae, senatoris et iudicum Capitolii) et omnium episcoporum, etiam extra statum ecclesiae. - 30. Potest procedere in causis omnium exemptorum, in causis campsorum, et mercatorum ac pensionum, quamvis solutio alibi facienda esset. - 31. Est executor omnium litterarum; ubi quidem nullus alius est deputatus, solus ac privative; ubi vero deputati sunt alii, cumulative. - 32. Remissorias et compulsorias dat; monitoria ad partes decernit, censuras promulgat, ac solus cognoscit de causis et litibus ortis vigore obligationis cameralis. - 33. Et vigore suarum facultatum est executor obligationum cameralium privative quoad omnes. - 34. Intellige tamen non posse auditorem Camerae avocare causas obligationis cameralis extra Urbem ductas, sed solum motas in eadem Urbe. - 35. Auditor Camerae potest etiam in pluribus casibus procedere in

causis regularium. - 36. Primo in causis regularium monasteriorum episcopis subiectorum. - 37. Secundo in causis ordinariis, et telam iudiciariam requirentibus, quae vertuntur inter diversas religiones. - 38. Tertio cum lis et causa vertitur inter regulares et saeculares, sive clericos, sive laicos; si regulares sint, conveniendi sunt coram suo conservatore vel ordinario; si vero sint actores, et agant contra laicum, tenentur sequi forum rei. - 39. Si vero reus sit clericus, conveniendus erit coram ordinario suo in prima instantia, et in secunda instantia appellari poterit, omisso medio ad Papam, et in utroque casu appellationis ad Sedem Apostolicam interpositae auditor Camerae est iudex competens. - 40. Quarto in causis praelatorum regularium, qui regularibus capitulis aut episcopis non subsunt, nec suos habent ordinarios visitatores regulares, sed sub immediata Sedis Apostolicae protectione existunt. - 41. Has enim causas in prima instantia cognoscere possunt tam legati et nuntii apostolici, quam ipse Auditor Camerae tanquam iudex ordinarius exemptorum. - 42. Et quamvis in hoc casu facultatem habeat privative quoad omnes, tamen in his procedunt etiam legati et nuntii. - 43. Si legati et nuntii in causa praevenerint, ab eorum sententiis appellabitur ad Sedem Apostolicam, et in secunda instantia auditor Camerae erit iudex competens. - 44. Quinto cum agitur de debitis in curia contractis, aut de salario seu contractu in ipsa inito. - 45. Sexto ubi agitur de exsecutione litterarum apostolicarum, vel decretorum seu declarationum congregationum. - 46. Non potest autem auditor Camerae procedere in causis regularium, in quibus agitur de disciplina et morum correctione. - 47. In his enim auditor Camerae nequit se ingerere, nedum in prima instantia, sed neque in gradu appellationis. - 48. Et hoc idem dicendum est de nuntiis apostolicis. - 49. Imo regulares ad se recurrentes remittere debent suis superioribus. - 50. Neque potest auditor Camerae se immiscere in prima instantia in causis regularium eiusdem ordinis. - 51. In casibus in quibus auditor Camerae potest appellationes recipere a sententiis et gravaminibus praelatorum regularium, inhibitiones minime decernit, nec praefectus signaturae iustitiae dat commissiones, nisi prius citato procuratore ordinis. - 52. Auditores Rotae duodecim esse debent, ad istum numerum sic redacti a Sixto IV. - 53. Auditores Rotae ex quibus nationibus esse debeant. - 54. Auditores Rotae in eorum origine erant capellani summi Pontificis. - 55. Excrescentibus deinde causis decidendis, maioribus negotiis pressi summi Pontifices, unum tribunal ipsorum capellanorum erexerunt pro decisione talium causarum, et sacri palatii auditores sunt appellati. - 56. Et cum causae per turnum coeperint examinari ab istis in orbem sedentibus, ex figura consessus orbicularis auditores Rotae sunt appellati. - 57. Horum auditorum, seu Rotae Romanae decisiones sunt tantae existimationis quod praevalent communi opinioni. - 58. Auditorum Rotae iurisdictio, auctoritas, officium et obligatio late statuta est a pluribus Romanis Pontificibus, qui assignantur. - 59. Eorum locum tenentes non possunt manifestare vota sua sub poena excommunicationis latae sententiae. - 60. Possunt vero assignare vel significare difficultates, motiva et rationes ob quas dilata est resolutio in aliqua causa, tacito tamen nomine eorum qui illas adducunt. - 61. Auditorum Rotae adiutores, manuenses, et alii, qui sciunt tractatus et causas, sub eadem censura tenentur celare, et nulli patefacere. - 62. Auditores Rotae accipientes aliquod munus a notariis ratione officii, incurrunt excommunicationem, et tenentur ad restitutionem in duplo erogandam pauperibus. - 63. Imo Auditores Rotae nihil recipere possunt, neque per se, neque per alium a partibus litigantibus. - 64. Solent tamen ab istis recipi munera quaedam solita pro festis Natalitiis et kalend. Augusti. - 65. Auditores Rotae nequeunt votum proferre in causis propriis suorum consanguineorum usque ad secundum gradum consanguinitatis, dominorum, familiarum et ecclesiarum sui beneficii, et tunc debent exire. - 66. Imo dictae causae modo prohibentur agitari in Rota. - 67. Auditores Rotae prohibentur dare consilium, sive publicum, sive privatum, in causis pendentibus sive introducendis in Rota, et si dederint, debent repelli a voto ferendo. - 68. Sic etiam debent repelli a voto ferendo in causis quas ut advocati patrocinati sunt antequam auditores eligerentur. - 69. Auditores Rotae possunt anticipatis horis recitare officium cum uno vel pluribus familiaribus. - 70. Possunt uti altari portatili, missam ante lucem facere celebrare. - 71. Tempore interdicti esse praesentes sacris cum sex aliis personis, quae non dederint causam interdicto. - 72. Interdicti tempore, si moriantur, possunt tradi sepulturae etiam cum pompa funerali. - 73. Tempore Quadragesimae visitando duas ecclesias, et in curia tempore audientiae propriam capellam, indulgentias stationum Urbis lucrantur. - 74. In diebus prohibitis comedere caseum et caetera lacticinia, et in diebus in quibus prohibentur carnes, et comeduntur ova, possunt comedere carnes. - 75. Possunt habere plura beneficia, etiamsi alterum sit curatum, et alia incompatibilia. - 76. Non tenentur ad residentiam beneficii, sed per alios possunt illud regere absque licentia ordinarii. - 77. Nominare possunt amicos, consanguineos, etc., pro beneficiis sibi concessis. - 78. Praeferri debent aliis in his provisionibus. - 79. Bullae pro quovis beneficio ipsorum gratis expediendae sunt pro illis. - 80. Sunt exempti a iurisdictione ordinariorum, legatorum etiam de latere, et aliorum, et Papae immediate subduntur ipsi et ipsorum bona. - 81. Eximuntur a gabellis, taxis et huiusmodi. - 82. Habent exemptionem pro quindecim vegetis vini, sive ex ripa, sive ex aliis partibus recipiatur. - 83. Et alia multa habent privilegia sibi concessa a variis summis Pontificibus, qui assignantur. - 84. Auditores Rotae ubi olim congregarentur, et ubi congregentur nunc. - 85. Qua hora et quo tempore congregentur. - 86. Auditores Rotae missam semper audiunt collegialiter in Rota, antequam ad causarum discussionem procedant. - 87. Antequam novus auditor in hanc congregationem seu collegium admittatur, ultra publicum examen, debet etiam sustinere examen privatum coram eminentissimo vicecancellario. - 88. Rotae iurisdictio quoad singulos quando cesset; ad n. 89. - 90. Rotae auditores circa personas, loca, festa, causas, et alia omnia, quomodo regulari debeant. - 91-93. Auditor generalis Camerae apostolicae quid facere possit quidve non. - 94. Auditor Papae executioni legum a Pontifice statutarum pro tribunali viarum peculiariter invigilare iubetur. - 95, 96. De habitu auditorum Rotae. - 97. A Rota Romana assumi consuevit regens poenitentiariae. - 98. Auditores Rotae in subdiaconorum officio Pontifici solemniter celebranti ministrant. - 99. Eorum decano traduntur agni, ex quorum velleribus sacra pallia conficiuntur. - 100-102. Ad Rotae tribunal in secunda sententia quaenam causae spectent. - 103, 104. De causis in Rotae auditorio tractandis. - 105, 106. Causae quae auditoribus Rotae committi nequeunt. - 107. Antiquitus inter duodecim Rotae auditores locum obtinuerunt Neapolitani. - 108. Bulla Clementis XIV.

1 Auditores, ut sic, sunt illi quibus cura demandatur causam audiendi et examinandi; c. *Super quaestionum*, art. 27, § *Intentionis*, de 2 Offic. et potest. iud. delegati. Non tamen possunt causam definire, nisi delegatam habeant facultatem; Clement. *Auditor*, cap. 3, de Rescriptis. Auditorum genera licet sint multiplicia, 3 nos tamen hic de duobus tantummodo, quibus principaliores et universaliores causae competunt in curia Romana, agemus, videlicet de auditore Camerae et de auditoribus Rotae.

Auditor Camerae habet iurisdictionem ordi- 4

nariam, quae per obitum papae non exspirat. Tenet Glossa in Clementina *Ne Romani*, c. 2, § *Eo tamen proviso*, verb. *Exspirare*, et expresse habetur in constit. Pii IV incip. *Ad eximiae*, § 5, ibi: *Tua ordinaria auctoritate;* et in alia simili Pauli V incip. *Eximiae*, § 7, ubi repetuntur eadem verba: *Tua ordinaria auctoritate*. Et propterea, ut observat Fagnan., in cap. *Cum olim*, de Maiorit. et obed., n. 71, in suis litteris semper inscribitur: *Camerae apostolicae generalis auditor, Romanaeque curiae iudex ordinarius*. Unde auditor Camerae est iudex ordinarius appellationum, a sententiis per ordinarios latis, etiam extra statum ecclesiae; Paul. V, in const. incip. *Eximiae fidelitatis*, § 10. Potest procedere contra episcopos non residentes usque ad sententiam definitivam exclusive; Pius IV, in constit incip. *Cum tam sacrosanctum;* et Urbanus VIII, in
6 constit. incip. *Sancta synodus*. Imo auditor Camerae habet generalem facultatem procedendi contra episcopos in quibuscunque causis etiam gravioribus, eosque puniendi absque speciali commissione et signatura papae. Colligitur aperte ex const. Gregorii XIV, impressa post practicam Sallustii Tiberii in praxi, § 12, et ex alia Pauli V incip. *Eximiae fidelitatis*, § 11 et 13, in quibus auditor Camerae declaratur iudex ordinarius quorumcunque praelatorum exemptorum, etiam episcopali, archiepiscopali, primatiali vel maiori dignitate ecclesiastica praeditorum, tam per accusationem quam denuntiationem, instigationem et inquisitionem, in casu omnium et singulorum, ac quorumcunque et quantumcunque enormium criminum, delictorum et excessuum tam in Urbe quam extra commissorum, nec non quoad poenas contra culpabiles repertos iuxta excessuum exigentiam
7 devenire valeat: dummodo tamen monitoria contra episcopos ad comparendum personaliter non nisi praevia commissione manu papae signata decernat, ut expresse cavetur in citatis constitutionibus; et sic stat clarum, quod signatura papae non requiratur, nisi in casu illo speciali, cum monitoria decernuntur ad personaliter comparendum, ut etiam statuit Pius IV, constit incip. *De salute gregis*, § 3, nam illa exceptio firmat regulam in contrarium in aliis casibus exceptis; leg. *Nam quod liquide*, § fin., ff. de Poen. legat.

8 Nec refert quod dictae constitutiones non derogent expresse concilio Tridentino, quod, sess. 24, cap. 5, sic praecise statuit: *Causae criminales graviores contra episcopos, etiam haeresis, quod absit, quae depositione aut privatione dignae sunt, ab ipso tantum summo Romano pontifice cognoscantur et terminentur. Quod si eiusmodi sit causa quae necessario extra Romanam curiam sit committenda, nemini prorsus ea committatur, nisi metropolitanis, aut episcopis a beatissimo papa eligendis. Haec vero commissio et specialis sit, et manu ipsius sanctissimi pontificis signata, nec unquam plus his tribuat quam ut solam facti instructionem sumant, processumque conficiant, quem statim ad Romanum pontificem transmittant, reservata eidem Sanctissimo sententia definitiva*. Non refert, inquam, quia nulla re- 9
quiritur expressa derogatio conc. Tridentini propter expressam praeservationem auctoritatis Sedis Apostolicae, in cap. ultimo sess. 25, de Reformat.; sed sufficit quod pontifex statuat, prout statuit in hoc casu, contrarium eius quod concilium disponit, cum sola clausula generali: *Non obstantibus constitutionibus apostolicis*, ut declaravit S. Pius V, et saepius censuit Sacr. Congr. eiusdem concilii interpres, ut testatur et tenet Fagnan., in cap. *Nulla*, n. 86, de Concessione praebend.; Barbosa, in conc. Trident., cap. 21, sess. 25, de Reformat.; Garcias, de Benefic., part. IV, cap. 5, n. 36, ubi refert hanc esse praxim Cancellariae, et stylum Romanae curiae, et expresse tenet Rota, part. II, decis. 687, n. 24, et decis. 724, n. 6, et part. VI, decis. 71, n. 9, et part. XIX, tom. II, decis. 398, num. 27.

Nec refert etiam quod in dictis constitutio- 10
nibus Gregorii XIV, § 26, et Paul. V, § 38, addita sit clausula: *Per praesentes tamen non intendimus concilii Tridentini decretis in aliquo derogare, vel alias praeiudicare, sed illa salva esse, et in suo robore permanere, eaque omnia omnino et inviolabiliter servari mandamus*. Non 11
valet, inquam, quia cum facultas procedendi contra episcopos, concessa auditori Camerae ex generali commissione absque signatura papae in cit. constitutionibus, obviet expresse concilio Tridentino, talis clausula praeservativa decretorum concilii, ut evitetur contradictio, debet intelligi praeter ea quae ibi statuuntur expresse contraria eidem concilio; Rota, coram Cavaler., decis. 601, n. 3; idem, Addit. ad Buratt., decisione 163, num. 5, et part. VII recentior. coram Pancirolo, decis. 155, n. 2; Oldrad., cons. 320, in fine; Crescent., decis. 7, in fin., de Iurepatron.; Seraphin., decis. 1445; Fagn., in cap. *Pervenit*, de Testibus cogendis, n. 30; Petra. in constitut. 2 Leonis IX, sect. 1, n. 40. Et quod vere pontifices 12
in cit. constitutionibus voluerint expresse dare auditori Camerae facultatem procedendi sine aliqua commissione manu papae signata requisita a concilio, patet aperte, quia utuntur his verbis: *Omnibus et singulis quibuscunque criminibus, et quantumcunque enormibus delictis et excessibus*, quae verba singula universalitatem casuum important, et praesertim verificatur de verbo *quibuscunque*, ut non excludat aliquem, et sit terminus infinitus; l. *A procuratore*, cod. *Mandati*, cap. *Solitae*, 6, de Maioritate et obedient.; Glossa, verb. *Quicunque*, in cap. *Quicunque*, de Sentent. excommun.,

in 6; Decian., cons. 41, num. 48, lib. II, et cons. 35, num. 23, lib. III; Gom., in reg. de trien., quaestione 1, vers. *Tamen istis;* Fagn., loco citato, num. 29; Petra, loc. cit., n. 42, et alii passim.

3 Nec refert tamen adducere exempla in quibus auditor Camerae processit contra episcopos ex speciali commissione papae, imo etiam ex speciali commissione Sacrae Congregationis episcoporum, quod non potuisset evenire si ipse haberet ordinariam iurisdictionem in ipsos quoad causas graviores absque speciali commissione
4 et signatura papae. Non valet, inquam, quia per hoc non censetur controversa eius auctoritas, nam id evenit quia directe fuerunt habiti recursus ad papam vel ad dictam Sacram Congregationem, a quibus postmodum fuit commissa causa auditori Camerae ad excitandam potius eius iurisdictionem, quam ad novam concedendam; nam si illam non haberet, non potuisset procedere contra episcopos in variis
5 causis. Uti de facto processit contra quemdam archiepiscopum in regno Neapolitano, inquisitum de homicidio, stupro, adulterio aliisque excessibus, ipsum condemnando per sententiam definitivam in poenam extraordinariam relegationis in monasterium Nursiae, suspensionisque a divinis, et ab exercitio iurisdictionis per triennium, ac deinde ad beneplacitum Sanctissimi, quae sententia fuit iudicata legitima a Congregatione pro revisione eiusdem deputata ab Innocentio X, et habita in aedibus domini Fagnani, die 10 Iulii 1637, quae Congregatio, re accurate discussa, et archiepiscopo, eiusque procuratoribus et advocatis saepius auditis, unanimi consensu censuit bene fuisse iudicatum per auditorem Camerae, et ita referendum Sanctissimo, non obstantibus oppositionibus pro parte archiepiscopi factis, quod non potuerat auditor Camerae ad dictam poenam extraordinariam procedere. Sic refert Fagnan., in cap. *Pervenit*, de Testibus cogend., n. 30. Sic pariformiter contra alios archiepiscopos et episcopos
7 processit pluries auditor Camerae, ut variis aliis constat exemplis. Anno enim 1642, cum solo pontificis oraculo et sine commissione processit contra archiepiscopum Tranen. ad instantiam fisci et capituli dictae cathedralis. Anno 1647, contra episcopum Guardiae ad instantiam fisci et D. Iosephi della Rocca, pro causa gravissima etiam sine pontificis oraculo. Anno 1661, contra archiepiscopum Beneventi; quae et alia exempla quae possent conferri, fuerunt extracta ab officiis dicti auditoris Camerae, et deducta a fisco in causa Sorana contra reverendissimum episcopum anno 1701, in cuius Soranae causae commissione facta auditori Camerae certo cognoscitur eius radicalis potestas procedendi contra episcopos, etiam sine speciali commissione et signatura pontificis; ibi: *Et alias tribunal R. P. A. C. ex facultatibus sibi indultis omnimodam valeret exercere iurisdictionem, tam contra praefatum R. P. episcopum Soranum, quam contra ipsius qualitercunque complices; nihilominus ne in re adeo gravi ulla valeat excitari dubietas, et ulla opponi quovis tempore contra competentiam cavillatio, etc.;* ex quibus quidem verbis patet commissionem potius ex abundanti, et ad removendas cavillationes fuisse impetratam, quam ex necessitate; excepta evocatione episcopi extra dioecesim ad personaliter comparendum flagrante inquisitione, et quoties videretur pro iustitiae implemento expedire, propter dispositionem concilii Tridentini, sess. 13, cap. 6, expresse inhibentis ne episcopi citentur ad personaliter comparendum, et reservationem dictae facultatis expresse factam in iurisdictionibus concessis auditori Camerae a Gregorio XIV et Paulo V in cit. constitutionibus, ibi: *Dummodo tamen monitoria contra episcopos ad comparendum personaliter nonnisi praevia commissione manu papae signata decernat.* Et ob dictam potissimam dispositionem, reservationem et finem fuit auditori Camerae expedita specialis commissio, ut recte observat Petra in constit. 2 Leonis IX, sect. 1, n. 26. Cum auditori Ca- 18
merae non sit necessaria specialis commissio in scriptis ad procedendum contra episcopos, nisi in casu transmissionis monitorii ad personaliter comparendum, ut constat ex cit. const. Gregorii XIV et Pauli V, et ex constit. Pii IV incip. *De salute gregis,* § 3, et S. Pii V, incip. *Inter multiplices.*

Auditor Camerae non potest cognoscere de 19
causis ecclesiasticorum in prima instantia, nec monitoria decernere ad extrahendas partes a suis domiciliis. Aloys. Ricc., in Praxi aurea, resol. 126; Barbosa, de Offic. et potest. episc., part. III, allegat. 81, num. 3; Gratian., Discept. forens. tom. V, cap. 837, num. 15, et alii passim ex conc. Trid. sess. 24, de Reform., cap. 20; cuius conciliaris decreti praecipua causa et ratio fuit ne partes extra suas provincias et dioeceses tot sumptibus et incommoditatibus degere et litigare cogerentur, ut observant citati doctores. Et sic expresse decrevit Sacr. Congr. Immunitatis, in Taurinen. 15 Martii 1650, lib. IV Decr. Paul., pag. 101, his verbis: *Auditori Camerae, annuente Sanctissimo, iniungitur ut se abstineat a concessione inhibitionum in prima instantia.* Nec potest 20
cognoscere causas in beneficialibus, etiam quoad iudicium manutentionis inter beneficiatos, quia nullam habet iurisdictionem in materia beneficiali; Rota, part. IX recent., tom. I, decis. 222, n. 24, decis. 265, n. 13, et part. X, decis. 84, n. 9, decis. 99, num. 20, et part. XVII, decis. 228, num. 4. Nec potest dare absolutionem 21
a censuris ex causa violatae immunitatis ecclesiasticae; Sacr. Congr. Immunit., in Roman. 4 Augusti 1626. Imo eadem Sacra Congregatio, 22

approbante Sanctissimo, praecipit auditori Camerae ut revocet absolutionem concessam censurato ex causa violatae immunitatis, libertatis et iurisdictionis ecclesiasticae, nec se ingerat in huiusmodi causis; in Rossanen.; 25 Febr. 1638, lib. III Decr. Paul., pag. 38, in nullius Canusiae 4 Iunii 1641, dict. lib., p. 146; in Alatrina 27 Ianuarii 1643, dict. lib., pag. 194, in Neocastren. 1 Februar. 1688, lib. Decr. Mart., 23 pag. 417. Nec potest concedere inhibitiones et absolutiones a censuris in causis praedictis, etiam cum reincidentia; in una Regni Neapolitani 27 Maii 1642, lib. III Decr. Paul., pag. 176. Et desuper datae fuerunt litterae circulares omnibus episcopis regni; ibid. et in Melphiten. 22 April. 1673, lib. I Decr. Alt., pag. 792; in Satrien. 17 et 24 April. 1694, lib. I Decr. Valleman., pag. 117; Ravellen. 30 Augusti 1698, 24 lib. II Decret. Valleman., pag. 172. Et ideo episcopi non debent attendere eius inhibitiones, sed debent procedere ad ulteriora, ut saepius fuit resolutum ab eadem Sacra Congregatione, et praecipue in praefatis Melphiten., Satrien., Ravellen., et in Neapolitana 29 Aug. 1671. 25 Notarius auditoris Camerae, qui absque facultate Sacrae Congregationis per sua acta expedierat absolutionem cum reincidentia in causa violatae immunitatis, suspenditur ab exercitio sui muneris arbitrio eminentissimi praefecti, in una S. Agathae Gothorum 8 Iunii 1700, lib. II 26 Decret. Valleman., pag. 294. Auditor Camerae in causis pendentibus in suo tribunali debet supersedere, si partes recurrant ad Sacram Congregationem Immunitatis pro alicuius dubii declaratione, et illam exsequi, ex decreto emanato die 4 et 11 Augusti 1626, approbato et confirmato ab Urbano VIII die 5 Septembris 1626, et iterum cum approbatione Innocentii X, confirmato in congregatione habita 27 Aprilis 1650. 27 Imo auditor Camerae debet etiam supersedere in cognitione causae, donec ab episcopo sit confectus processus, an confugitus gaudeat necne immunitate? in Interamnen. 4 April. 1656, lib. V Decis. Paul., p. 91.

28 Auditor Camerae est legitimus iudex obligationum cameralium; Rota, part. III recent., decr. 52, num. 1. Unde potest iudicare causas omnium praelatorum, cardinalium, regum et imperatorum, in proventibus et aliis iuribus 29 ecclesiarum. Potest procedere in omnibus causis criminalibus, civilibus et mistis in statu ecclesiae, et recipere causas appellationum omnium iudicum (exceptis causis vicarii papae, senatoris et iudicum Capitolii) et omnium episcoporum, 30 etiam extra statum ecclesiae. Potest procedere in causis omnium exemptorum, in causis campsorum et mercatorum ac pensionum, quamvis 31 solutio alibi facienda esset. Est exsecutor omnium litterarum apostolicarum, ubi quidem nullus alius est deputatus, solus ac privative; 32 ubi vero deputati sunt alii, cumulative. Remissorias et compulsorias dat, monitoria ad partes decernit, censuras promulgat, ac solus cognoscit de causis et litibus ortis vigore obligationis cameralis; Pius IV, constit. 33, incip. *Ad eximia;* Sacr. Congr. Episcop. et regul., in Pistorien. 18 April. 1595. Et vigore suarum 33 facultatum est exsecutor obligationum cameralium privative quoad omnes; Rota, part. X, dec. 21, num. 1, et part. XIII, dec. 242, n. 2. Intellige tamen non posse auditorem Camerae 34 avocare causas obligationis cameralis extra Urbem introductas, sed solum motas in eadem Urbe, in qua sola est iudex privative quoad alia tribunalia, non autem extra, ubi habet tantum cumulativam iurisdictionem; Rota, part. XIV, dec. 123, num. 8, quia bullae dictam privativam concedunt solum in primo casu, ut in constit. Pii IV, § 5 et alibi, et ita dixerunt Ridolph., in Praxi, part. I, c. 1, num. 4 et 114; Scaccia de Iud., lib. I, c. 22, n. 29; Zacch., de Obligat. camer., q. 7, num. 48; Panimol., dec. 12, adnot. 1, num. 9; Petra, in constit. 2 Leonis IX, sect. 5, num. 5; Rota, dec. 462, coram Buratto, ubi id firmatur ex verbis bullae et aliis.

Auditor Camerae potest etiam in pluribus 35 casibus procedere: primo, in causis regul. mo- 36 nasteriorum episcopis subiectorum, prout sunt plures abbatiae et monasteria in Germania, Belgio et Polonia in congregationem non redacta, quae nulla potiuntur praerogativa exemptionis, sed episcopis dioecesanis sunt subiecta, quemadmodum erant monasteria omnia de iure veteri; cap. *Si quis abbas*, et cap. *Abbates*, caus. 18, quaest. 2, cap. *Qui vera* in fin., caus. 16, quaest. 1 et 2, et cap. *Cum dilectus*, 8, de religiosis Domibus: nam si in eorum ordinarius episcopus pronuntiaverit, a tali sententia potest appellari, vel ad metropolitanum; cap. *Licet in corrigendis*, de Offic. ordinarii; vel ad papam, omisso medio; cap. *Ad metropolitanum*, caus. 2, quaest. 7, cap. *ad Romanum*, 1 et 2, et cap. *Si quis*, caus. 2, quaest. 6; et tunc poterit procedere, et inhibitiones concedere auditor Camerae, qui est iudex ordinarius appellationum, quae a sententiis per quoscunque ordinarios latis, etiam extra statum ecclesiasticum ad Sedem Apostolicam interponuntur; Paulus V, in constit. incip. *Eximiae fidelitatis*, § 19. Secundo, in causis ordinariis et 37 telam iudiciariam requirentibus, quae vertuntur inter diversas religiones; nam in praedictis causis una religio convenienda erit coram suo conservatore, si illum habeat; alioquin coram loci ordinario ad praescriptum constitutionis Gregorii XV, de exemptorum Privilegiis; et auditor Camerae erit iudex competens in causa appellationis ad Sedem Apostolicam interpositae a sententia per conservatorem vel ordinarium lata; idem Paulus V, loco citato. Tertio, cum lis et 38 causa vertitur inter regulares et saeculares, sive

clericos, sive laicos; si regulares sint rei, conveniendi sunt coram suo conservatore vel ordinario, ut dictum est in casu praecedenti. Si vero sint actores et agant contra laicum, tenentur sequi forum rei; cap. *Si clericus laicum,* de foro competenti, et tunc extra statum ecclesiasticum a sententia iudicis laici appellatur ad superiores iudices laicos gradatim, ut in l. *Imperator,* ff. de Appellat.; non autem ad curiam seu auditorem Camerae, sed in statu ecclesiastico potest appellari ad Sedem Apostolicam, ex cit. constit. *Eximiae fidelitatis,* § 10. Si vero reus sit clericus, conveniendus erit coram ordinario suo in prima instantia, iuxta Trident., sess. 24, cap. 20, et in secunda instantia appellari poterit, omisso medio, ad papam; et in utroque casu appellationis ad Sedem Apostolicam interpositae, auditor Camerae est iudex competens; Paulus V, in eadem constitut., § 10. Quarto, in causis praelatorum regularium, qui generalibus capitulis aut episcopis non subsunt, nec suos habent ordinarios visitatores regulares, sed sub immediata Sedis Apostolicae protectione existunt, de quibus in concilio Tridentino, c. 8, sess. 25, de Regularibus. Has enim causas in prima instantia cognoscere possunt tam legati et nuntii apostolici, quam ipse auditor Camerae tanquam iudex ordinarius exemptorum, ut in dicta constit. Pauli V, § 12. Et quamvis in hoc casu facultatem habeat privative quoad omnes, ut ibi disponitur, tamen in his procedunt etiam legati et nuntii, ex speciali facultate quam habent a Sede Apostolica; et ideo, cum inter istos et auditorem Camerae iurisdictio sit cumulativa, est locus praeventioni; arg. cap. *Proposuisti,* de Foro competenti, cum concordant. de quibus ibi in Glossa 1, et cap. *Cum sit generale,* 8, cum ibi notatis per Abbatem et doctores, eodem titul. de Foro competenti; et in monasteriis apponenda est clausula: *Quatenus lis non pendeat, alioquin praesentes litterae minime suffragentur.* Quod si legati et nuntii in causa praevenerint, ab eorum sententiis appellabitur ad Sedem Apostolicam, et in secunda instantia auditor Camerae erit iudex competens iuxta suas facultates ei concessas ab Innocentio VIII, constit. 7, incip. *Apprime,* et Pio IV, constit. 33, incip. *Ad eximiae,* et ab eodem, constit. 56, incip. *Inter multiplices;* a S. Pio V, constit. 113, incip. *Inter illa;* et a Paulo V, constit. 28, incip. *Eximiae fidelitatis;* et ab eodem, constit. 71, incip. *Universi,* titul. de Auditore Camerae. Quinto, cum agitur de debitis in curia contractis, aut de salario seu contractu in ipsa inito; nam auditor Camerae potest citare et monere ad satisfaciendum curiales ecclesiasticos saeculares vel regulares etiam ab ipsa curia absentes; pro quibusvis rebus et pecuniarum summis ad instantiam quorumvis etiam absentium, ut clare constat ex citata constitut. Pauli V incip. *Eximiae fidelitatis,* § 10. Sexto, ubi agitur de exsecutione litterarum apostolicarum, vel decretorum seu declarationum congregationum, quia auditor Camerae pro huiusmodi exsecutione dat monitoria, etiam in causis et negotiis regularium, ex cit. constitut. Paul. V, § 14, et expedit ut haec facultas ei conservetur, quia favorabilis est religionibus quae hoc praesidio se tuentur adversus eos qui eorum privilegia convellere aut laedere moliuntur. 45

Non potest autem auditor Camerae procedere in causis regularium in quibus agitur de disciplina et morum correctione. Haec enim spectant ad abbatem, etiamsi monasterium esset episcopo subiectum; cap. *Corripiantur,* caus. 24, q. 3, et cap. *Reprehensibilis,* 26, de Appellationibus. In his enim auditor Camerae nequit se ingerere, nedum in prima instantia, sed neque in gradu appellationis, quia in praedictis, nisi adsit gravis excessus (ut in cap. *De priore,* 31, de Appellat.), non datur appellatio; cit. c. *Reprehensibilis,* 26, de Appellationibus, ubi sic expresse habetur: « *Nec subiecti contra disciplinam ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant... Praecipue vero haec in religiosis volumus observari, nisi religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem praelati sui, et capituli disciplinam appellare praesumant, sed humiliter ac devote suscipiant quod pro salute sua fuerit eisdem iniunctum;* et concordat cap. *Ad nostram,* 3, de Appellationibus. Et hoc idem dicendum est de nuntiis apostolicis, quia non possunt amplius cognoscere in prima instantia de causis ad forum ecclesiasticum pertinentibus, ex concil. Trident., sess. 25, cap. 20. Imo regulares ad se recurrentes remittere debent suis superioribus; Sacra Congr. Episcop. et Regul., in Florentina 30 Martii 1594, ut in Regesto, fol. 94, et in una Venetiar. 4 Iunii 1602; in Regesto, fol. 74, et in una Dominicanorum 26 Ianuarii 1604; in Regesto, fol. 9. Neque potest auditor Camerae se immiscere in prima instantia in causis regularium eiusdem ordinis, sive sint inter subditos, sive inter subditum et praelatum, sive inter subditos et capitulum, sive inter monasterium et monasterium, sive inter provinciam et provinciam, vel alias quomodolibet; sic resolutum fuit die 5 Iunii 1650, in Sacra Congreg. Card. et praelatorum super appellationibus et inhibitionibus tribunalis auditorii Camerae et aliorum tribunalium curiae Romanae a sanct. mem. Urbano VIII deputata, et ab Innocentio X renovata. Et in casibus, in quibus auditor Camerae potest appellationes recipere a sententiis et gravaminibus praelatorum regularium, fuit ab eadem Sacra Congregatione habita die 19 Iulii eiusdem anni 1650, declaratum ut inhibitiones minime decernat, nec praefectus signaturae iustitiae det commissiones, nisi prius 46 47 48 49 50 51

citato procuratore ordinis. Haec ex Fagnano in cap. *De priore,* 31, de Appellationibus. Qui de auditore Camerae plura desiderat, revolvat attente constitutionem septimam Innocentii VIII, incip. *Apprime;* trigesimam tertiam Pii IV, incip. *Ad eximiae;* quinquagesimam sextam eiusdem, incip. *Inter multiplices;* centesimam tertiam decimam S. Pii V, incip. *Inter illa;* vigesimam octavam Pauli V, incip. *Eximiae fidelitatis;* et septuagesimam primam eiusdem, incip. *Universi,* tit. de Auditore Camerae, in quibus sunt omnia statuta quae ad ipsum spectant.

52 Auditores Rotae duodecim esse debent, ad istum numerum sic redacti a Sisto IV, in con-
53 stit. 2, incip. *Romani pontificis.* Et ex istis unus debet esse Germanus, unus Gallus, unus Hispanus ex corona Castellae, unus Hispanus ex corona Aragoniae, unus Mediolanensis, unus Bononiensis, unus Ferrariensis, unus Tuschus,
54 et tres Romani. Auditores Rotae in eorum origine erant capellani summi pontificis, quibus etiam utebatur pro dandis responsis in variis causis, et praesertim beneficialibus ad Sedem Apostolicam deductis, et sunt plura ipsorum
55 responsa in decretalibus registrata. Crescentibus autem exinde causis decidendis, maioribus negotiis pressi summi pontifices unum tribunal ipsorum capellanorum erexerunt pro decisione talium causarum; et cum isti nomine papae ius dicerent, ac veluti eius vices gerentes causas in palatio apostolico definirent, auditores
56 sacri palatii apostolici sunt appellati. Et cum causae per turnum coeperint examinari ab istis in orbem sedentibus, ex figura consessus orbicularis fuit suo tribunali, seu auditorio nomen *Rotae,* addictum, et ipsi exinde, ut impraesentiarum, auditores Rotae sunt communiter appellati; Vestrius, in Praxi curiae Romanae, lib. II, cap. 17; Petra, in constit. 14
57 Ioann. XXII, num. 2, et alii. Et horum auditorum seu Rotae Romanae decisiones sunt tantae existimationis, quod praevalent communi opinioni secundum Imolam, in cap. 1, de Lit. contest., et Fagnanum, in cap. *Cum venissent;* de Iudiciis, n. 32.

58 Auditorum Rotae iurisdictio, auctoritas, officium et obligatio late statuitur a Ioann. XXII, in constitutione 14, incip. *Ratio iuris;* a Martino V, in constit. 3, incip. *In Apostolicae;* ab eodem Martino, in constit. 5, incip. *Romani;* a Sixto IV, in const. 2, incip. *Romani pontificis;* ab Innocentio VIII, in constit. 6, incip. *Circumspecta;* a Paulo V, in constit. 71, incip. *Universi,* tit. de Auditore Rotae; ab Urbano VIII, in appendice Bullarii, constit. 57, alias 167, incip. *Exponi,* et ab Innocentio XII,
59 in const. incip. *Auditores Rotae.* Et eorum locum tenentes non possunt manifestare vota sua, vel suorum coadiutorum alicui, exceptis locum tenentibus et coadiutoribus, nec patefacere quinam ex sociis votum dederit vel non, sub poena excommunicationis latae sententiae, a qua a nullo possunt absolvi neque a summo poenitentiario, neque per ullum iubilaeum aut bullam Cruciatae, neque in anno sancto, sed a solo papa; Urbanus VIII, in cit. constit. *Exponi.* Possunt vero assignare vel significare dif- 60
ficultates, motiva et rationes ob quas dilata est resolutio in aliqua causa, tacito tamen nomine eorum qui illas adducunt; Urbanus VIII, ibidem. Auditorum Rotae adiutores, manuenses et alii qui sciunt tractatus et causas sub eadem censura tenentur celare et nulli patefacere; Urbanus VIII, ibidem. Auditores Rotae, locum 61
tenentes, adiutores studii, etc., tenentur praestare iuramentum, et quale? Urbanus VIII, ibidem, et Ioannes XXII, in cit. constit. *Ratio iuris.*

Auditores Rotae accipientes aliquod munus 62
a notariis a ratione officii, scilicet quia utuntur ipsis, incurrunt excommunicationem, et tenentur ad restitutionem in duplo erogandam pauperibus. Imo auditores Rotae nihil recipere 63
possunt neque per se, neque per alium a partibus, vel per notarios aut alios pro iisdem, nec etiam pro sigillo, aut rubricis, vel alio quaesito colore; Ioannes XXII, in cit. constit. *Ratio iuris,* et Martin. V, in cit. constit. *In Apostolicae.* Solent tamen ab istis recipi munera 64
quaedam solita pro festis Natalitiis et Kalend. Augusti, quae mittuntur a principibus aliisque nota dignis litigantibus; munuscula dicta ex quadam inveterata consuetudine in uniformi invariabilique fere certa quantitate in cereis, parvis panibus saccari, pullis, seu vino mitti solita, ut de stylo testatur card. de Luca, disc. 32, num. 30, in relatione Romanae curiae, quae munuscula solent etiam mitti advocatis et procuratoribus per litigantes, quaeque uti consueta debent bonificari agenti causarum, ut dixit Rota in Bononiensi *Expensarum,* 18 April. 1704, coram D. Omann. Vide verb. *Xenia.*

Auditores Rotae nequeunt votum proferre 65
in causis propriis suorum consanguineorum usque ad secundum gradum consanguinitatis, dominorum, familiarium et ecclesiarum sui beneficii, et tunc debent exire de Rota. Ioann. XXII, in cit. const. *Ratio iuris.* Imo dictae causae 66
modo prohibentur agitari in Rota. Pius IV, in constit. 44, incip. *In throno,* et Paul. V, in constit. 71, incip. *Universi,* ibi: *Causa propria auditorum et eorum familiarium ac consanguineorum, vel affinium usque ad secundum gradum iuxta ius canonicum computandum, non cognoscantur in Rota.* Auditores Rotae prohi- 67
bentur dare consilium, sive publicum, sive privatum, in causis pendentibus sive introducendis in Rota, et si dederint, debent repelli a voto ferendo; Urbanus VIII, in cit. constit. *Exponi.* Sic etiam debent repelli a voto ferendo in cau- 68

sis, quas ut advocati patrocinati sunt, antequam auditores eligerentur. In iure enim prohibitum est advocatum in causa quam patrocinatus fuit, iudicis munus gerere; cap. *Postremo*, 36, de Appell., et l. *Nemo ex his*, 13, cod. de Assessor., et maxime quidem suadente ratione, *ne*, ut ibi ait imperator, *ne affectionis suae vel advocationis memor, incorrupti iudicis non possit nomen proferre.*

Auditores Rotae habent maxima privilegia. Possunt anticipatis horis recitare officium cum uno vel pluribus familiaribus. Possunt uti altari portatili, et missam ante lucem facere celebrare. Tempore interdicti esse praesentes sacris cum sex aliis personis, quae non dederint causam interdicto. Interdicti tempore, si moriantur, possunt tradi sepolturae etiam cum pompa funerali. Tempore Quadragesimae visitando duas ecclesias, et in curia tempore audientiae propriam capellam, indulgentias stationum Urbis lucrantur. In diebus prohibitis comedere caseum et caetera lacticinia; sic etiam in diebus in quibus prohibentur carnes et comeduntur ova, possunt comedere carnes. Possunt habere plura beneficia, etiamsi alterum sit curatum, et alia incompatibilia. Non tenentur ad residentiam beneficii, sed per alios possunt illud regere absque licentia ordinarii. Nominare possunt amicos, consanguineos, etc., pro beneficiis sibi concessis. Praeferri debent aliis in his provisionibus. Bullae pro quovis beneficio ipsorum gratis expediendae sunt pro illis. Sunt exempti a iurisdictione ordinariorum, legatorum, etc., etiam de latere, et aliorum, et papae immediate subduntur ipsi et ipsorum bona. Eximuntur a gabellis, taxis, etc.; Clemens VII, in constit. 13, incip. *Convenit*. Habent exemptionem pro quindecim vegetibus vini, sive ex ripa, sive ex aliis partibus recipiatur; Paul. III, in constit. 12, incip. *Romani*. Et alia multa habent privilegia sibi a variis summis pontificibus pluries concessa et confirmata, ut signanter videri possunt in constit. 3 Leonis X, incip. *Sedis;* in constit. 13 Clement. VII, incip. *Convenit;* in constit. 12 Pauli III, incip. *Romani;* in constit. 71 Pauli V, incip. *Universi*.

Auditores Rotae, licet olim congregarentur modo in palatio Vaticano, modo in ecclesia D. Mariae Pacis Canon. Regul., modo in palatio vicecancellarii, seu Cancellaria, pontificatu tamen Urbani VIII, coeperunt congregari, ut nunc servatur, in Vaticano, seu Quirinali, prout papa ibi degit. Hora competens suae congregationis est de mane, ut duret per quatuor circiter horas, et pro signo attenditur pulsatio campanae tribunalis A. C. ab Innocentio XII instituti. Auditores Rotae missam semper audiunt collegialiter in Rota antequam ad causarum discussionem procedant. Antequam novus auditor in hanc congregationem seu collegium admittatur, ultra publicum examen quo in publicis conclusionibus probari debet iuxta dispo- sita a Martino V, in constit. 3 incip. *In Apostolicae*, debet etiam sustinere examen privatum coram eminentissimo vicecancellario, prout statuit Sixtus IV, in constitutione 2 incip. *Romani Pontificis*. Rotae iurisdictio quoad singulos 88
cessat statim ac papa moritur, et innotescit per sonum campanae Capitolinae, quae iuxta morem pulsari solet, dum papa expirat; quod evenit die 9 Decembr. 1699, cum Rota iam erat congregata, et lectum erat primum memoriale, et tunc cessavit processus ad ulteriorem discussionem causarum, ut testatur Emerix Iunior, in decis. 18, initio. Sed postea repertum 89
fuit contrarium fuisse servatum in obitu Leonis XI, apud Coccin., in annot. 48, lib. 1 Decis., et in obitu Urbani VIII, apud cardinal. Cerrum, ut testatur idem Emerix ibid.; nam continuata fuit Rota usque ad expeditionem causarum, uti aequius videtur ut sic continuet Rota, quia actus incoeptus legitime debet prosequi, ut recte notat et tenet Petra in constit. 14, Ioannis XXII, num. 18. De primo ad 90
ultimum Rotae auditores circa personas, loca, festa, causas, et alia omnia, regulari debent iuxta disposita a Ioanne XXII, in constitut. incip. *Ratio iuris;* a Martino V, in constit. 3, incip. *In Apostolicae;* a Sixto IV, in constit. 2, incip. *Romani pontificis;* ab Innocentio VIII, in constitut. 6, incip. *Circumspecta;* a Paulo V, in constitut. 71, incip. *Universi;* ab Urbano VIII, in constitut. 57, incip. *Exponi*, et ab Innocentio XII, in constit. 44, incip. *Circumspecta*.

ADDITIONES AUCTORIS.

Auditor generalis Camerae apostolicae com- 91
missiones pro causis criminalibus expedire potest expensis accusatoris sive adhaerentis fisco, facto nimirum ab hoc congruo deposito pro viaticis, cibariis, etc., et data fideiussione pro reliquo. Sic Bened. XIV, tom. II, constit. 44, incip. *Rerum humanarum*. Deficiente autem 92
accusatore seu adhaerente, commissiones expedire nequit, sed demandare debet inquisitiones ordinariis ecclesiasticis locorum, seu aliis ibi existentibus in dignitate ecclesiastica constitutis; idem, ibid. Quod si expedire iudicetur 93
commissiones ex officio ab Urbe mittere vel eas iniungere iudicibus extra locum delicti existentibus, reportare tenetur commissionem specialem manu papae signatam, et ab auditore Sanctissimi subscriptam, sub poena solvendi de proprio; idem, ibid.

Auditor papae exsecutioni legum a pontifice 94
statutarum pro tribunali viarum peculiariter invigilare iubetur; idem, tom. II, const. 67, incip. *Dum omnibus*. Auditor papae tanquam secretarius congregationis oeconomicae, examinare et approbare debet causas mittendi commissiones criminales ex officio a tribunalibus cardi-

nalis vicarii Urbis et A. C.; idem const. 4, incip. *Rerum humanarum.*

95 Auditoribus Rotae conceditur delatio rochetti per Urbem; idem, tom. I, constitut. 84, inci-
96 piente *Praeclara.* Rotae auditores electi habitum advocatorum consistorialium assumere nequeunt absque licentia collegii; idem const. 106,
97 incip. *Inter,* § 12. A Rota Romana assumi consuevit regens poenitentiariae; idem, constit. 96, incip. *In Apostolicae,* § 12.

98 Auditores Rotae in subdiaconorum officio pontifici solemniter celebranti ministrant; idem,
99 tom. II, constit. 60, incip. *Rerum.* Eorum decano traduntur agni, ex quorum velleribus sacra pallia conficiuntur; idem, ibid. Idcirco item deputantur ad deferenda eadem pallia coram pontifice cum solemnem eorum benedictionem perficit; idem, ibid.

100 Ad Rotae tribunal in secunda sententia pertinent causae graviores, quae in Urbe in prima instantia iudicatae fuerint coram Camerae auditore, vel cardinali vicario; idem, tom. II,
101 constit. 21, incip. *Iustitiae.* Item causae graviores in partibus iudicatae, et per appellationem ad curiam devolutae, vel immediate vel post alteram instantiam coram A. C., aut coram cardinali vicario expletam arbitrio appellantis;
102 idem, ibid. Ad Rotae tribunal, vel ad Congregationem Concilii privative spectant causae super foedere matrimonii et nullitate professionis re-
103 gularis; idem, ibid. In Rotae auditorio post primam aut ulteriorem causae propositionem in turno ordinario, si suffragia aequentur, causa ipsa proponenda erit *videntibus quinto, sexto,*
104 *et septimo;* idem, ibid. In iis vero causis quae *videntibus omnibus* proponuntur, *auditor proponens* suffragium ferre debebit vel non, prout aliorum suffragium par erit vel impar; idem,
105 ibid. Rotae auditorio committi nequeunt causae praelatitiae vel ad Capitolii curiam spectantes, nisi de omnium partium consensu;
106 idem, ibid. Rotae auditoribus tanquam praelatis committi nequeunt causae de sui natura rotales, nequidem de partium consensu; idem, ibid.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

107 Antiquitus inter duodecim Rotae auditores e diversis nationibus assumendos, locum obtinuisse Neapolitanos, refert Marta, de Tribunal. Urb., cap. 3. n. 19. Quomodo vero suum postea locum amiserint Neapolitani, in obscuro est.

CLEMENS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

108 Cum primum supremo coelestis Patrisfamilias consilio ad Sacram B. Petri Sedem evecti fuimus, non solum percepimus ac penitus hausimus animo divinam illam vocem qua ad pastoralis officii implendas partes in excolendo Dominico agro, pascendisque Christi ovibus continuo excitamur, sed insonuit etiam nostris auribus, atque intimis haesit sensibus coeleste illud mandatum, quo *iudicare populum in iustitia, et pauperes in iudicio iubemur.* Quamobrem, etsi ad gerendam ecclesiarum omnium sollicitudinem quotidianas impendimus cogitationes et curas, ad ea tamen etiam convertimus animum, quae vel ad confirmandam, vel ad restaurandam in huius almae Urbis nostrae tribunalibus rectam atque integram iudiciorum rationem apta ac consentanea esse comperimus. Cum vero potissimum in causarum palatii nostri apostolici auditorio, toto orbe celeberrimo, sapientissimis, ac exquisitissimis legibus a Romanis pontificibus praedecessoribus nostris instructo, ius non solum nostris atque Apostolicae Sedis temporali ditioni subditis populis, sed universo etiam Christiano orbi miro ordine reddatur, et qui in illo assident duodecim viri, ab exteris quoque delecti quaesitique regionibus, nec studio, nec labori parcant in cognoscendis, et summa integritate ac sapientia dirimendis controversiis ac litibus, quae ad eorum auditorium deferuntur; propterea nos maiori semper earumdem legum ac statutorum huius tribunalis firmitati prospicere volentes, et si quid in iisdem ex fluxa variabilique humanarum rerum natura sit immutatum, renovare ac restaurare, ut negotiorum et causarum quae in illo tractantur accuratissimus ordo ac ratio constet; et praeterea dignum omnino existimantes eorumdem duodecim virorum dignitatem ac splendorem augere, et novis eos beneficiis ac gratiis prosequi, hac nostra constitutione perpetuae legis vim habitura, edicimus atque sancimus.

Ac primum omnes et singulas constitutiones ac litteras apostolicas quocunque nomine nuncupentur, quae in ipsius auditorii eiusque auditorum et locum tenentium pro tempore existentium, commodum et favorem a Romanis pontificibus antecessoribus nostris, praesertim Martino V, Iulio II, Leone X, Clemente VII, Paulo III, Alexandro VII, Clemente X, Clemente XI, Benedicto XIV, et nuper a Clemente XIII editae ac promulgatae fuere; dummodo non sint expresse revocatae, et nostrae huic semper valiturae dispositioni non adversentur motu proprio, et ex certa scientia, earum tenores pro expressis habentes, de apostolicae potestatis plenitudine approbamus et confirmamus, et quatenus opus sit, ex integro renovamus, easque omnimodam et plenariam in posterum habere exsecutionem volumus et mandamus.

Suam vero prae caeteris firmitatem habere praecipimus, indultum illud Innocentii X, a laudato Benedicto XIV, in sua constitutione incipiente *Praeclara debitae,* commendatum, quo praedicti auditores consecuti sunt facultatem

induendi, ac deferendi rochettum, sive dum ad Romani pontificis pro tempore existentis audientiam, sive dum ad pontificias capellas et functiones, sive dum ad auditorium accedunt ac inde discedunt. Edicimus propterea, et quatenus opus sit ampliori modo declaramus, auditores ipsos non tantum in casibus praemissis atque in functionibus sacris quibuscunque, sed etiam omnibus omnino ac singulis vicibus ac temporibus, quibus eos habitu praelatitio indui ac uti contigerit, rochetto pariter uti, ac indui libere ac licite posse atque valere. Et ne singulare hoc honoris privilegium ob inobservantiam, si quae forte adsit, legum caeremonialium, commune remaneat et vilescat; ideo decretum diei 22 Novembris 1742, editum in congregatione venerabilium fratrum nostrorum S. Romanae Ecclesiae cardinalium sacris caeremoniis praeposita, ab eodem nostro praedecessore Benedicto XIV in praedicta sua constitutione approbatum, innovamus, confirmamus, atque in usum et observantiam restituimus; mandantes ut deinceps nemini ex aliis praelatis, cuiusvis ordinis et collegii fuerit, qui rochetti praerogativa potiatur, liceat eo ornamento insignito per Urbem incedere, nisi iuxta temporum et occasionum discrimina in laudato decreto praescripta; iis duntaxat praelatis exceptis qui in eadem constitutione excipiuntur, et quibus ex summorum pontificum munificentia insigne illud dignitatis, libere et quandocunque gestare, praecipuorum suorum officiorum ratione ac praestantia permissum est.

Praeterea cum auditores causarum sacri palatii eorumque locum tenentes sint Apostolicae Sedis officiales, eiusque et Romanorum pontificum capellani, et veri familiares domestici et continui commensales, idque propterea consecuti fuerint privilegium ab immediato praedecessore nostro recognitum et confirmatum, ut quaevis litterae apostolicae eorum favore expediendae per viam, uti aiunt, secretam, sine solita iurium sive emolumentorum solutione expediantur; nos hoc merito factum ratumque habentes, ipsis auditoribus eorumque locum tenentibus itidem impertimur et concedimus, ut quatenus beneficia et pensiones ecclesiasticas, aut prioratuum et monasteriorum commendas obtinuerint, vel demum ad ecclesias episcopales et archiepiscopales fuerint promoti; nullam tam in supplicationibus vel schedulis motus proprii, aut decretis cedulisve consistorialibus a Romano pontifice subscribendis, quam in litteris apostolicis desuper expediendis, teneantur facere aliorum, quae possident, beneficiorum vel pensionum ad quas ius habent, mentionem. Sed in supplicationibus, schedulis, decretis et cedulis eiusmodi, si et quatenus velint, adiiciatur quod obstantiae beneficiales etiam maiores valeant in litteris apostolicis desuper expediendis exprimi ac declarari.

In illud autem collegium asciti, cum iam publicis privatisque exercitationibus satis certum praebuerint scientiae doctrinaeque suae experimentum, aequum ducimus, eorumque dignitati consentaneum, idque volumus ac statuimus, ut si quempiam ex ipsis auditoribus ad minores vel sacros ordines promoveri contingat, is prorsus ab eo examine sit exemptus, quod coram ven. fratre nostro cardinali pro tempore Romani pontificis in Urbe eiusque districtu vicario iuxta constitutionem Alexandri PP. VII, caeteri omnes ordinibus initiandi subire debent ac solent. Quod si ipsorum aliquis auditorum ad episcopatum eligatur, id quoque servari optamus, quod iam saepe a praedecessoribus nostris ac nobismetipsis factum est ut consueto examini se coram Romano pontifice humiliter sistentes, ab eo absoluti ac dispensati cum apostolica benedictione statim dimittantur.

Eiusdem porro qua gaudent ac praestant singularis opinione doctrinae, certo accepimus documento sacram Indicis Congregationem sub praedecessore nostro Clemente PP. VIII, ipsorum auditorum examini ac iudicio nonnullos pravae aut suspectae doctrinae libros subiecisse, atque eorum operam in iis censendis, configendis vel expurgandis utiliter ac feliciter adhibuisse. Cumque praeterea varii ac multigeni argumenti causae ad eorum tribunal identidem deferantur, quae variam in iudicibus postulant eruditionis et doctrinae copiam, quae e suspectis vel pravis etiam libris aliquando hauriri potest; nos, de ipsorum auditorum sapientia, fide ac probitate satis confisi, eorumque studiis favere cupientes, omnibus et singulis, quandiu auditorum et locum tenentium munere perfungentur, indulgemus, et facultatem concedimus legendi retinendique omnes et quoscunque ab Apostolica Sede vel eius congregationibus damnatos ac prohibitos libros ad ius publicum, civile vel ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, iis tamen exceptis qui catholicam religionem oppugnant, dummodo illos diligenter custodiant, ne ad aliorum manus deveniant. Permittimus autem ut pro necessitate aut opportunitate causarum et studiorum huiusmodi, eorum quoque in studio adiutoribus dictorum librorum lectiones mandare et concedere possint.

Quia vero decet eum qui, egregio hoc munere decoratus atque perfunctus fuerit, accepta semel, quaedam honoris insignia non dimittere, sed retinere, et hoc indulgemus, ut auditor ille, sive nostrae pontificiae, sive exterae fuerit ditionis, qui ad alia forte munera promotus, auditoratu se abdicaverit, valeat deinceps, aeque ac si eo se officio non abdicasset, infrascriptis honoribus, privilegiis atque exemptionibus uti, ac frui facultate nimirum induendi ac deferendi consuetum habitum praelatitium cum rochetto; vescendi ovis, caseo, butyro et aliis lacticiniis,

sibi tamen uni causa valetudinis, vel laboribus attritae, vel aetate ingravescentis concessis, diebus et temporibus, quibus iis uti omnino aliis vetitum est, idque ad tramites constitutionis Clementis VII incipientis *Convenit aequitati;* transferendi praeterea annuas ecclesiasticas pensiones usque ad summam ducentorum ducatorum auri de Camera, iuxta breve a Clemente XI editum die 19 Septembris 1716, atque erigendi demum altare, ibique diebus singulis celebrandi seu celebrare bis faciendi sacrosanctum missae sacrificium, quod ad implendum Ecclesiae praeceptum quibuscunque personis tunc praesentibus suffragetur, ad formam praelaudatae constitutionis Clementis XIII incipientis *Etsi iustitia*.

Sacri quoque palatii apostolici magister unus cum sit ex collegio eorumdem auditorum, atque illorum ordini iure ac merito adiunctus, ratam firmatamque haberi volumus et iubemus veterem hanc unionem et aggregationem, iuxta apostolica indulta praedecessorum nostrorum Eugenii PP. IV, anno 1437, et Alexandrii VII, anno 1655; ita ut sacri palatii apostolici magister ultimum de more locum post omnes auditores tenens, capellis omnibus pontificiis una cum illis interesse debeat; tum illi quae infra octavam festivitatis SS. apostolorum Petri et Pauli in ecclesia S. Mariae in Via lata ab ipso auditorum collegio haberi solet, nec non alteri ab iisdem quotannis habendae mense Novembri in basilica SS. Laurentii et Damasi pro auditorum iam vita functorum exsequiis atque suffragiis: sedis praeterea vacantis tempore rotarum conclavis custodiae cum aliis per vicem interesse: cum ipsis quoque in solemni ac publico summi pontificis comitatu aequitare, nec non cuiuslibet auditoris funeri et exsequiis, caeterisque demum ecclesiasticis functionibus cum publicis tum privatis, ad idem collegium quovis modo pertinentibus, semper adesse (exceptis tamen iudiciis, nec non disputationibus in aula Cancellariae apostolicae, atque aliis omnibus actis quae haberi vel fieri solent ab auditore noviter electo). Vicissim vero ad exsequias ipsius sacri palatii apostolici magistri adesse debeant, iisque assistere praedicti auditores collegialiter, ut aiunt, sine alterius personae cuiusvis commistione. Caeterum ex eiusmodi per nos confirmata unione atque aggregatione, nil volumus innovatum vel detractum de singularibus gratiis et privilegiis quibuscunque tum Rotae auditoribus, tum S. P. A. magistris in suis respective muneribus et officiis competentibus.

In iudiciis autem atque in iustitiae administratione servandam atque constanter exsequendam volumus in praedicto auditorio antiquam iudicandi methodum a memorato praedecessore nostro Clemente XIII restitutam, nec non praxim, usus et consuetudines pro eiusdem auditorii ac tribunalis regimine, sive interno sive externo, probe ac laudabiliter inductas. Et servandum retinendumque praesertim praecipimus quidquid in constitutionibus nostrorum pariter praedecessorum Gregorii XI et Pauli V continetur circa competentem eidem auditorio auctoritatem in personas advocatorum et procuratorum curialium, quam nos iterum ei concedimus et impertimur. Et novas insuper, quatenus opus sit, facultates adiungimus, tum pro admissione et approbatione illorum qui vel inter advocatos et rotalium causarum patronos seu procuratores ascribi volunt; ut scilicet admitti et approbari ii tantummodo mereantur, qui doctrina, morum honestate aliisque arbitrio tribunalis necessariis qualitatibus polleant; tum etiam pro praefinitione ac praescriptione regularum et reformationum, prout occasio ac opportunitas feret, circa modum ac stylum scribendi, tractandi atque agendi in causis; tum denique pro eorumdem advocatorum, et patronorum seu procuratorum, quoties praefinitis et praescriptis legibus ausi fuerint contraire, correctione ac punitione cum poenis ipsius auditorii arbitrio infligendis ac subeundis.

Cum vero ad huius tribunalis decus et ornamentum, non tuendum modo, sed etiam amplificandum maxime conferat hominum egregiorum delectus, qui laboribus ac studiis suis opem conferant et auxilium iudicibus optimis in multiplicium ac gravissimarum causarum examine et definitione: volumus propterea, praecipimus ac mandamus, ut qui nuper fuere vel erunt in posterum in Rotae auditores electi, quique iam de sua quisque electione pontificium motum proprium auditorio exhibuerint, aliquo tempore priusquam publicas disputationes seu conclusiones habuerint, tradere omnino teneantur ipsius auditorii decano notulam, in qua nomen, cognomen et patria inscribantur illius quem novus quisque auditor asciverit, atque aptum et idoneum censuerit ad implendam operam et munus *sui in studio adiutoris*, una cum authenticis probationibus infra scriptarum qualitatum et requisitorum quibus ille praeditus esse debeat, quaeque erunt ab eodem decano summa diligentia ac rigore expendenda, ut ea deinde referat in pleno auditorio, cui integra sit potestas et arbitrium admittendi praesentatum ut supra, vel etiam eum repellendi, quatenus ita in Domino censuerit, omni sublata ab eius iudicio recurrendi ac reclamandi facultate; censeri enim omnino debet, nonnisi iustis ex causis ac urgentibus prudentissimis rationibus, silentio etiam quandoque obtegendis, ab integerrimo tribunali exclusionem eiusmodi decerni. Requisita vero haec esse debebunt, nempe natalium honestas; aetas non minor annis triginta; doctoratus in archigymnasio Sapientiae huius almae Urbis nostrae susceptus; studium iuris expletum in eadem alma Urbe octo saltem annorum spatio, vel

apud aliquem ex iisdem auditoribus aut loca tenentibus in *secreti*, ut vocant, officio ac munere, vel cum quis apud alios Urbis iudices ordinarios aut celebriores advocatos sedulam atque utilem operam per idem tempus navaverit. Quae autem modo decernimus esse servanda pro legitima admissione novi in studio *adiutoris*, servari pariter debebunt toties quoties alter in locum iam admissi erit forte ab unoquoque ex auditoribus assumendus et subrogandus.

Ab onere tamen probandi requisita mox exposita exemptos esse declaramus, ac volumus eos omnes qui editae huius constitutionis tempore penes aliquem ex praedictis auditoribus munus *adiutoris in studio* vel actu exercent, vel alias laudabiliter exercuerunt: sicuti pariter neque huic legi subiectos unquam esse intendimus duos illos (neque enim plures esse debent) qui sub *secreti* nomine a singulis auditoribus in maius quoddam studii ac laboris levamen assumuntur. Optamus autem hos quoque praeditos esse, quantum fieri poterit, natalium, aetatis, ac morum doctrinaeque praerogativis; ideoque auditores ipsos vel nuper electos, vel in futurum eligendos, paterno commonemus affectu ac vehementer hortamur ut dum pro ipsorum arbitrio ac conscientia iuvenes hos in studii societatem seligere atque admittere indulgemus, optimos selegisse atque admisisse utiles tum sibi, tum illis, tum denique publico bono sentiant et gratulentur.

Quia porro ad conciliandam magis in dies nostro huic auditorio prudentiae famam, ac tuendam in dicendis pro iustitia eiusque sententiis libertatem, confert quam maxime diligens ac perpetua silentii, sive secreti custodia: ideo tum omnibus et singulis auditoribus et locum tenentibus, tum eorum in studiis *adiutoribus* atque *secretis* serio praecipimus et iubemus, ut prae oculis habeant, religioseque servent ac exsequantur praedecess. nostri Urbani VIII constitutionem, qua sub periurii et maioris excommunicationis poena interdicitur et inhibetur ne vota ac suffragia et secreta auditorii pandantur, sublata quoad auditores ipsos et locum tenentes contraria quacunque consuetudine, excusatione aut perversa legis interpretatione, quasi in ipsorum tantum lata sit commodum, cui libere et pro arbitratu valeat unusquisque renuntiare. Curent autem iidem auditores et locum tenentes, ac omnino provideant ut ineunte quolibet anno rotali omnes prorsus ac singuli sive *studiorum adiutores*, sive *secreti* eam constitutionem sese servaturos, iuxta formam inibi traditam promittant, et iurent in Rota, quae ideo vocatur *Iuramentorum*, quaeque habetur in Quirinali post factam Rotae aperitionem in Vaticano. Si vero supradicti *studiorum adiutores* et *secreti*, fortasse ob absentiam ab Urbe, vel ob aliud legitimum impedimentum in Rota Iuramentorum non interfuerint, tunc ad praedictum iuramentum praestandum omnino teneantur in manibus praelati cui sunt addicti, priusquam resumant studii rotalis exercitium, praestitique iuramenti testimonium apud tribunalis decanum deferre; et si praescriptis hisce temporibus ac modis non iuraverint, ab officio et munere removeantur.

Conveniens praeterea et consentaneum praemissis est quod praecipimus et sancimus, ne decisiones quae sunt exaratae, et in promptu ut typis vulgentur, per adiutorem studii, sub iisdem poenis quae in Urbana constitutione secreti violatoribus inflictae sunt, partibus litigantibus, aut alteri cuiquam extra auditorium tradantur vel communicentur, nisi prius fuerint a proprio praelato ponente approbatae ac subscriptae. Ponens vero antequam subscribat, eas diligenter inspicere et examinare teneatur, valeatque pro suo prudenti arbitrio copiam ipsarum facere (ut iam in more positum est) partibus instantibus pro promulgatione, et in iis quae facti sunt partes ipsas audire, ad hoc ut omnino edantur veritate factorum, iuris regulis et rationum momentis probe subnixae, superfluis reiectis; ac praesertim consentaneae sint suffragiis quibus causa definita est; nam si in lucem prodierint non satis, ut decet, emendatae et castigatae, ipsemet ponens non solum universo auditorio, sed etiam summo pontifici rationem erit redditurus. Utque hac de re magis magisque caveatur, volumus et mandamus ut typographus cameralis, sub gravioribus nostro et successorum nostrorum arbitrio reservatis poenis, nullam prorsus audeat imprimere decisionem, cum desit solitum ponentis *Imprimatur*. Imo etiam quamvis adsit, si tamen animadverterit scripturam lituris atque additamentis fuisse corruptam, quae manu et charactere ponentis minime probata fuerint, differat adhuc typis mandare, donec sibi compertum fuerit nullam fraudem ac dolum intercessisse.

Quoniam vero sua debetur labori merces et praemium, plane aequum et congruum existimamus ut studiorum adiutori propter laborem in huiusmodi decisionibus exarandis impensum aliquid persolvatur; quod tamen laudatissimae nostrae Romanae curiae integritati ac moderationi respondeat; quod ipsius Rotae studio in coercendis litium expensis conveniat; quod denique non sit turpis cupiditatis et avaritiae veluti incitamentum. Quamobrem praecipimus et iubemus ut studiorum adiutoribus, neque minus scutis tribus pro qualibet decisione solvatur, neque ipsi plus scutis triginta recipere possint, etiamsi longa, difficilis et operosa esset decisio; etiamsi lis inter nobiles viros, principes, capitula cathedralium aut metropolitanarum ecclesiarum, episcopos, archiepiscopos, S. R. E. Cardinales, et quoscunque alios, quavis digni-

tate praestantes agatur; etiamsi sponte a procuratoribus, agentibus aut aliis quibuscunque maior quantitas offeratur, ne alienae liberalitatis colore, obducta videatur eorum lucrandi cupiditas. Nolumus tamen ut quae duo decisionum emolumenta modo nominavimus, ita accipiantur ut semper et indistincte alterutrum ex iis debeat solvi; prudenti enim procuratorum arbitrio committimus ut, iuxta causarum qualitatem, litigantium conditionem, quaestionis gravitatem et laborem in extendenda decisione impensum, maior vel minor quantitas intra summam scutorum trium et summam scutorum triginta pro qualibet decisione tribuatur; dummodo eorum arbitrium summam, ut praecipimus, scutorum triginta non excedat; studii vero adiutores oblatam ultro quantitatem comiter, ut decet, accipiant, et sine ulla prorsus illiberali querela. Quod si quid ultra summam scutorum triginta quocunque nomine, modo, praetextu, colore et titulo etiam muneris et rei gratuito dono datae exactum fuerit, volumus ut quilibet delator nuntiare id possit vel auditori decano, vel alteri ex duobus aliis auditoribus in ordine antiquioribus, qui tres, collatis insimul consiliis, ac pensatis facti probationibus, adiutorem istum ad male accepti restitutionem compellent, et eum, prout expedire iudicaverint, severius etiam animadvertent.

Ipsum praeterea auditorii decanum duosque in ordine antiquiores auditores, quorum prudentiam, maturitatem et rerum in tribunali agendarum diuturnam experientiam plurimi faciendam esse existimamus, inspectores quasi ac censores nominamus, constituimus et deputamus, penes quos in studiorum adiutores atque secretos omnes sit praecipua potestas; ita ut non modo adversus illos, si in officio reprehendantur, querelas excipiant, verum etiam studiose inquirant utrum suo aliqui munere abutantur; et si aliquos deliquisse comperiant, facultatem concedimus, vel eos animadversione aliqua ad tempus coercere, vel etiam ab officio repellere, vel alias irrogare poenas, prout idem decanus antiquioresque duo auditores conveniens atque opportunum magis iudicaverint. In gravioribus tamen, et si muneris privatio erit irroganda, nos successoresque nostros instructos et certiores prius fieri volumus, ut iudicium suprema nostra auctoritate munitum procedat exactius, et tutius exsequi valeat. Alacri igitur animo pergant iuvenes, virique selectissimi in iis quae sui sunt muneris, diligentissimam navare operam. Noverint enim quod nos paterno semper amore eos prosequemur, et tanquam nostro ac Sanctae huius Sedis obsequio addictos, eorum commoda, honores et progressus pro opportunitatibus diligentissime curabimus, ac in conferendis dignitatibus, muneribus et officiis canonum legumque peritiam requirentibus, ipsos praesertim ob assiduam et laudabilem exercitationem, ut magis aptos et idoneos, caeteris, quantum nobis integrum erit, amantissime praeferemus, atque id ipsum non dubitamus praestituros esse Romanos Pontifices successores nostros. Non secus enim ac nos intelligent quantum ad virtutis incrementum ac reipublicae utilitatem pertineat ornare laudibus et praemiis afficere viros inter legum studia assidue versatos, doctos ac eruditos, et ad publica gerenda munera prae caeteris aptissime excultos atque institutos.

Nostrae pariter sollicitudini ac prudentiae convenit sedulo prospicere, nostraque efficere auctoritate, ut inter eosdem auditores, pro officii ac laboris merito, quae ipsis debentur emolumenta aequo iure dividantur. Quamobrem praecipimus ac statuimus ut si quis ex auditoribus et locum tenentibus absit ab Urbe, vel ratione infirmitatis, vel statutis de more feriarum temporibus, in quibus auditorium a iudiciis vacat, nihil ipsi de iuribus, sportulis ac emolumentis decedat; si vero absit non feriato anni tempore, atque eo praesertim in quo copiosior est litium et causarum numerus, idque ex speciali summi pontificis commissione, proque Apostolicae huius Sedis causa contingat, habeat quidem stipendium mense quolibet distribui solitum, alia vero omnia emolumenta auditoribus praesentibus tantum aequo iure accrescant; in caeteris autem eiusmodi absentiae casibus quamvis summi pontificis veniam pro discessu impetraverit, omnibus tamen careat iuribus, menstruis stipendiis, sportulis, emolumentis quibuscunque, tam certis quam incertis, habita ratione temporis absentiae; quam si protraxerit etiam ad ferias interim recurrentes, feriati quoque huius temporis emolumentis privetur, quae inter caeteros auditores dividantur, tanquam in maiorum laborum quos in collegae absentia illos ferre necesse fuit, praemium ac compensationem. Indulgemus tamen atque permittimus eo toto tempore quempiam abesse posse (debita cum venia summi pontificis) quod intercedit ab ultima Rota mensis Iulii usque ad primam mensis Novembris, et quamvis Congr. Rotali, quae mense Augusti, et primae Rotae, quae habetur mense Octobris, ille non interfuerit, nihilo tamen minus volumus eiusdem absenti rationem haberi in distributione stipendii et emolumentorum quae illo tempore debentur. Relinquimus imo in potestate et arbitrio totius auditorii longioris absentiae veniam per totum duntaxat mensem Decembris cuilibet prorogandi absque ullo praedictorum emolumentorum detrimento, iuxta singulorum casuum vices et circumstantias, prout magis pro sua aequitate et prudentia expedire iudicaverit.

Tandem neque illud censemus praetereundum, quo iuribus litigantium et recto iudiciorum ordini conservando magis consulitur ac providetur. Itaque statim ac quilibet auditor

aut locum tenens, vel suo se munere abdicaverit, vel alia quacunque ratione eo fungi desierit, volumus ut neque ipse, neque suorum studiorum adiutor aut secreti ullo modo in rebus aut negotiis ad tribunal spectantibus, neque etiam in decisionibus elucubrandis sese immiscere audeant, sed imo idem ipse qui auditoratus vel locum tenentis munere perfunctus est, eiusque studii adiutor et secreti, diaria rotalia atque suffragia tam sua quam aliorum auditorum, in iis quidem causis in quibus iam decisio prodiit in lucem, auditori camerario tradere teneantur, vel in archivio quod a praedecessore nostro Clemente XIII nuper in palatio apostolico Quirinali exstructum est, custodienda; vel ad alios usus iuxta leges et instituta tribunalis retinenda; in aliis vero causis, in quibus decisio desideratur, auditori decano porrigere debeant, qui eadem suffragia novo qui subrogabitur causae ponenti tradere debebit.

Utque omnia a nobis in nostra hac perpetuo valitura constitutione sancita atque decreta altius semper insideant mentibus, tum nuper electorum, tum eligendorum in posterum Rotae auditorum, et rite accurateque ab omnibus servari valeant, iubemus atque mandamus eidem auditori decano ut instructioni per ipsum tradi solitae unicuique ex noviter electis ad eos erudiendos de his quae agenda sunt, vel ante vel post acceptum auditoratus officium, suis apte locis adiungere et adnotare curet ea omnia quae ex hac ipsa constitutione nostra viderit scitu digna ad novi ipsius auditorii uberiorem cognitionem, notitiam directionemque, ac nostrae huic voluntati debitam observantiam atque obedientiam.

Decernentes postremo has nostras litteras et in eis contenta quaecunque, etiam ex eo quod quicunque in praemissis seu illorum aliquo quomodolibet interesse habentes, seu habere putantes ad hoc vocati et auditi non fuerint, aut ex quibusvis aliis causis de subreptionis vel obreptionis, aut nullitatis vitio, seu intentionis nostrae, vel quovis alio defectu notari, impugnari, aut alias infringi seu quomodolibet retractari, suspendi, restringi, limitari, vel eis in aliquo derogari nullatenus unquam posse, easque omnino sub quibusvis generalibus constitutionibus, revocationibus, derogationibus, modificationibus, decretis vel declarationibus etiam motu, scientia et potestatis plenitudine similibus, ac etiam consistorialiter, ac alias quibusvis de causis pro tempore factis minime comprehendi, sed semper ab illis exceptas, semperque et perpetuo validas, firmas et efficaces esse et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac ab omnibus ad quos spectat et spectabit quomodolibet in futurum perpetuo et inviolabiliter observari; eidemque auditorio illiusque auditoribus et locum tenentibus, nec non studiorum adiutoribus et secretis nunc et pro tempore existentibus, perpetuis futuris temporibus plenissime suffragari debere. Eosdemque super praemissis omnibus et singulis, vel illorum occasione per quoscunque alios quavis auctoritate et praeeminentia fulgentes quomodolibet molestari, perturbari vel impediri nunquam posse.

Sicque et non aliter in praemissis, et circa ea per quoscunque iudices ac tribunalia etiam collegialia S. R. Ecclesiae praedictae Cardinales, etiam de latere legatos, vicelegatos, dictaeque Sedis nuntios, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate et auctoritate iudicari et definiri debere, et si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, irritum et inane pari auctoritate etiam decernimus.

Non obstantibus quatenus opus sit nostra et Cancellariae apostolicae regula de iure quaesito non tollendo, et Pii IV de gratiis interesse Camerae apostolicae quomodolibet concernentibus in eadem Camera registrandis et insinuandis, aliisque apostolicis aliorum quorumcunque Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum, et praecipue Clementis VIII et Alexandri VII super examine promovendorum ad ecclesiarum regimina et ad sacros ordines, ac in quibusvis conciliis editis specialibus vel generalibus constitutionibus et ordinationibus, privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis quibusvis tribunalibus et Congregationibus sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium, ac pro tempore existenti in Urbe eiusque districtu Cardinali Vicario in spiritualibus generali, et quibuscunque Romanae Curiae Praelatorum ordinibus et collegiis, et singularibus personis per quoscunque Romanos Pontifices praedecessores nostros et Sedem Apostolicam praedictam sub quibuscunque tenoribus et formis, ac cum quibusvis derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, nec non irritantibus, et aliis decretis in genere vel in specie etiam motu, scientia et potestatis plenitudine similibus, quamvis iteratis vicibus concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi de illis eorumque totis tenoribus speciali, specifica, expressa et individua, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret; tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata, praesentibus inserti forent, iisdem praesentibus nostris litteris pro sufficienter expressis et insertis habentes; illis alias in suo robore permansuris ad effectum validitatis et perpetuae firmitatis praemissorum omnium et singulorum, hac vice duntaxat earum serie specialiter et expresse derogamus, aliisque omnibus et singulis, quae superius enuntiati praedecessores nostri in singulis eo-

rum litteris, indulta, privegia, praerogativas, exceptiones et gratias eidem auditorio illiusque auditoribus et locum tenentibus attributa concernentibus voluerunt non obstare contrariis quibuscunque.

Volumus autem, et eadem auctoritate praedicta mandamus, ipsas praesentes seu earum transsumpta in locis solitis almae Urbis nostrae per aliquem ex cursoribus nostris, ut moris est, publicari et affigi, sicque publicatas et affixas omnes et singulos quos concernunt et concernent in futurum perinde afficere et arctare, ac si unicuique illorum personaliter intimatae et notificatae fuissent.

Volumus insuper quod earumdem praesentium transsumptis etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo ipsius auditorii munitis, eadem prorsus fides in iudicio et extra illud adhibeatur, quae ipsis praesentibus originalibus adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostram confirmationis, approbationis, innovationis, indulti, concessionis, declarationis, commissionis, mandati, praecepti, decreti, derogationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem, anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo septuagesimo, decimo septimo Kalendas Iunii, Pontificatus nostri anno primo.

AUGURIUM

Vide verb. Superstitio *num.* 28.

AUGUSTANA CONFESSIO

ARTICULUS EX EDITIONE BARBIELLINIANA

Summarium.

1. Melanchthon confessionem cudit. - 2. Quae Carolo V, Augustae oblata fuit, unde illi Augustanae nomen. - 3-5. Innumerae eius editiones, aeque mire inter se discrepantes. - 6. Ne illo quidem excepto exemplo, quod Ieremiae Constantinopolitano patriarchae missum fuit. - 7. Ab eoque in summum Protestantium dedecus gravi censura notatum. - 8, 9. Catholici auctores qui hanc confessionem refellerunt. - 10, 11. Eius confessionis summa. - 12. Alii Lutheranorum symbolici libri.

1 Cum Carolus V, collato Bononiae cum Romano Pontifice Clemente VII consilio, anno 1530 comitia totius imperii Augustam indixisset, per semetipsum iisdem praefuturus, Protestantes famosam illam suam *Confessionem Augustanam* viginti octo articulis comprehensam cuderunt. Praeerat novo huic operi Philippus Melanchthon, quam obscuro in Palatinatu ad Rhenum genere, tam illustri ingenio, atque humana litteratura ac philosophicis disciplinis exculto. Commotus fama iuvenis Fridericus Saxoniae elector ad Academiam suam Wittembergensem eumdem accivit. Ibi vero praecipua quadam cum Luthero, indole licet dissimili, familiaritate et amicitia iunctus, asperos illius mores doctrinamque, etsi discipulus, moderari ac temperare quandoque satagebat; homo scepticus, dubitans, varians, vacillans; de quo etiamnum disceptatur cuiusnam fidei fuerit, Lutheranis sibi illum vindicantibus, reposcentibus Calvinistis, Arianis suum esse dicentibus.

2 Imperator Carolus magnifica pompa Augustam ingressus est. Ibi postea a sex Lutheranis principibus, Saxone nempe, Onolsbacensi, duobus Luneburgicis, Hasso et Anhaltino, et duabus civitatibus Norimbergensi et Reutlingana, oblata Caesari fuit ea fidei formula, cui a loco ubi praelecta primum a Christiano Bayero cancellario Saxonico et Carolo exhibita *Augustanae* nomen indutum, statim catholici confutationem a Ioanne Fabro, episcopo postea Viennensi, adiutoribus Ioanne Eckio et Ioanne Cochlaeo compositam opposuerunt, atque huic standum Caesar edixit. Verum Melanchthon, anno sequente 1531, *Apologiam* suae illius *Confessionis* Wittembergae evulgavit in-4°, itemque in-8°, quae secunda editio, etsi eodem quo prima anno prodiit, ab hac tamen in nonnullis discrepat, non diffitentibus Nalchio, Bibl. theol., tom. I, pag. 315, et Clement., *Bibliothèque curieuse*, tom. II, pag. 227. Innumerae exstant 3 huius formulae editiones, imo et versiones, quarum duas indicare libet, alteram Italicam, Graecam alteram, hanc a Paulo Dolscio Plavensi elaboratam, atque anno 1559 Basileae excusam; illam Petro Paulo Vergerio, ut creditur, interprete Tubingae, 1562, iterumque Antonio Dalmata et Stephano Istriano curantibus 1563 emissam in lucem. Confer laudatum Clement., loc. cit., pag. 232 et 236.

Cave autem harum editionum titulis credas, 4 in quibus *invariata* mendacissime praedicatur. Corrupta fere, et interpolata omnia earum exempla. Insignem de hac re locum ex Cardinalis Hosii epistola ad Albertum marchionem Brandeburgensem, illius formulae sectatorem, 10 Dec. 1561 Tridento data, recitat cl. Lagomarsinius, Iulii Pogiani Epistolarum vol. II,

pag. 146. Reddo illum: *Sunt apud me Confessionis huius aliquot libri, diversis in locis ac temporibus typis excusi, qui mirabiliter inter se variant. Neque tacent hoc rigidiores Lutherani, qui corruptam eam a Melanchthone postea fuisse non dubitanter affirmant.* Certe David Chytraeus Lutheranus, qui huius Confessionis historiam Rostochii a se primum editam quinto Islebii 1599 recudit, variatam depravatamque illam fateri coactus est, praesertim pag. 771. Nicolaus quoque Selneccerus, qui Latinam eiusdem editionem Lipsiae 1580 curavit, multos ait scandalizari propter Confessionem toties et tantopere variatam. Iacobus Andreae, sive Schmidlinus, praecipuus faber celeberrimi apud Lutheranos libri *Concordiae* asserit: Namburgi nullum exemplum cum altero concordasse, ut in colloquio Herzbergensi legere est, fol. 92, ut mirum non sit Iacobum marchionem Badensem in Motivis suae conversionis, fol. 271 seqq., testatum fuisse Confessionem hanc pluribus in dies erroribus deturpatam fuisse atque corruptam, et Laurentium Forerum ex viginti exemplis nullum alteri simile invenisse. Leopoldus demum a Kollonitsch, in libro cui titulus: *Augustana, et Anti-Augustana Confessio*, Viennae, 1681, quatuor editiones in Caesarea Vindomiensi Bibliotheca asservatas in quatuor columnis uno intuitu conspiciendas proposuit, ut ad oculum pateret quantum illae inter sese dissiderent.

Sed ne mireris, recole, lector, Graecam huius formulae versionem, quam num. 3 indicabam. Saligius, in Germanica Confessionis historia, quam tribus voluminibus Halae 1730–1735 evulgavit, tom. I, pag. 721, eam versionem ait ex Germanica ann. 1540 correcta editione prodiisse, imo et illam hac multo liberiorem esse. Verum non id satis. Audiamus Davidem Clement., tom. II suae Bibliothecae, pag. 233. *J'ai examiné*, inquit ille, *ces deux versions* (Graecam, et Germanicam Wittembergae, 1540 recusam), *et je n'ai trouvé aucune édition avec laquelle elles conviennent exactement. Le grec de* Dolcius *ne répond pas à l'édition allemande de Wittemberg, 1540, in-4°. Elle est beaucoup plus ample que les deux éditions latines de l'an 1531, in-4° et in-8°, et quand on les joindrait ensemble, comme a fait M. Salig,* l. c., *encore ne les exprimerait-elle pas. Le latin ne répond pas exactement au grec: ainsi je ne saurais déterminer sur quelle édition le texte grec a été formé, ni sur quelle édition l'on a copié le texte latin qui l'accompagne.* Eant nunc Protestantes, et catholicis indignentur, qui eorum in sua hac formula inconstantiam redarguunt.

Atque hic illud maxime observare velim, Graecum hoc exemplum tam a Germanicis Latinisque editionibus discrepans a Martino Crusio fuisse anno 1574 Constantinopolim missum, ut Ieremiae Graecorum patriarchae Constantinopolitano traderetur. Nimirum sperabant Crusius eiusque contribules fore ut Graecae Ecclesiae, licet schismaticae auctoritate, quaecunque demum ea foret, liceret sibi adversus pontificios dimicare. Enimvero Stephanus Gerlachius Caesarei oratoris Constantinopoli minister, acceptis Tubingensium et Wittembergensium litteris, libroque in quo Latina et Graeca Augustanae formulae editio continebatur, patriarcham adiit, nihilque non egit ut eam confessionem doctrinae Orientalis Ecclesiae conformem esse patriarchae persuaderet. At patriarcha aperte contestatus Confessionem Augustanam catholicae fidei ac Dei verbo adversari, tribus ad eos missis doctissimis libellis errores confutavit, tandemque, cum novis epistolis patientiam praesulis Tubingenses fatigerent, ne sibi amplius molesti essent monuit, cum pervicacibus in errore nihil sibi deinceps fore negotii. Sex hac super re datas a Ieremia epistolas Fabricius commemorat Bibl. Graecae vol. X, pag. 511.

Pudere Protestantes debuisset tam infelicis 7
ad Constantinopolitanum patriarcham confugii. Schismaticus enim cum esset, quid, quaeso, Augustanae fidei sectatoribus inde praesidii, quod de Papae primatu connexisque cum eo articulis idem ille quod ipsi sentiret? At quantum dedecoris, quantum detrimenti Lutheranorum causae inferebatur, quod ipse ille schismaticus patriarcha caeteros Augustanae fidei articulos veluti a Dei verbo alienos, atque ab orthodoxa Ecclesia iure proscriptos exsecratur? Quamobrem mirum non est catholicos, ut Ieremiae ad Tubingenses responsa in eorum manus venere, ea in vulgus emisisse, additis, quae nostram causam maxime iuvabant, animadversionibus. Primus id praestitit celeberrimus Socolovius, edita *Censura Orientalis Ecclesiae de praecipuis nostri saeculi haereticorum dogmatibus, Ieremiae, Constantinopolitano-patriarchae, iudicii et mutuae communionis causa, ab orthodoxae doctrinae adversariis non ita pridem oblatis, ab eodem patriarcha Constantinopolitano ad Germanos Graece conscripta; a Socolovio ex Graeco in Latinum conversa, ac quibusdam adnotationibus ad proprias Graecorum opiniones respondentibus illustrata, ad Gregorium XIII;* Cracoviae, 1582, in-fol., atque iterum eodem anno Dilingae et Coloniae, in-8°, itemque cum notis Francisci Fevardentii Parisiis 1584, in-8°. Eamdem Ieremiae censuram anno 1583 Coloniae Guillelmus Lindanus in librum a se praenotatum: *Concordia discors*, intulit; Georgius vero Schererus in epitomen redegit, et Germanice vertit eodem anno 1583, Viennae, in-4°, nonnullis auctam epistolis. Illud mirum, Protestantes anno 1584 Wittembergae acta et scripta tum a suis ad patriarcham Constantinopolitanum, tum ab hoc ad illos vulgasse cum praefatione, in qua Socolovium, Linda-

num aliosque refellere aggrediebantur. Irritos eorum conatus ostenderunt idem Schererus, Ioannes Baptista Ficklerus, Thomas Sunobbigius et Iacobus Gorscius.

8 Haec nostratium theologorum opera, qua parte Augustanam formulam vel ipsius schismaticae Ecclesiae Graecae cum nostris dogmatibus consensione everti docebant, multum eidem Confessioni incommodabant. Verum alii exstitere qui praeterea singulos illius articulos confutarunt. Sunt hi, praeter Ioan. Cochlaeum, Alphonsum Viversium, Ioan. Hofmeisterum et Antonium Possevinum in *Iudicio de Confessione Augustana:*

Ioan. a Daventria, qui Coloniae 1535 protulit *Exegesin absolutissimam iuxta et brevissimam evangelicae veritatis, errorumque et mendaciorum quae sunt cum in Confessione Lutherana, Caesareae Maiestati in comitiis August. exhibita, tum in eiusdem apologia,* in–8°;

Balthasar Adamus Tanner, in *Luthero, sive anatomia Confessionis Augustanae;* Ingolstadii, 1613, in-4°; Hagerus, cuius exstat egregius liber, frustra ab Hulsemanno confutatus, inscribiturque: *Collatio Confessionis Augustanae et aecumenici Concilii Tridentini cum verbo Dei;* Herbipoli, 1627, in-8°;

Thomas Henrici, qui etiam *Anatomiam Confessionis Augustanae, institutam per omnes articulos,* Friburg. 1631, exhibuit, etiam an. 1677 recusam.

Longe utilissimum opus a Iacobo Masenio habuimus Coloniae 1662, in-8°, Alexandro VII inscriptum, cui titulus: *Meditata concordia Protestantium cum Catholicis in una Confessione fidei ex sacra Scriptura desumpta.* In eo autem parte secunda (tribus enim partibus constat) Augustana Confessio reformatur in singulis articulis ex scripto verbo Dei

9 Mitto comitis Leopoldi a Kollonitsch, tunc Neostadiensis episcopi, *Augustanam* et *Anti–Augustanam Confessionem,* quam num. 4 indicavi, pluresque Germanico idiomate conscriptos libros. Sufficere hi possunt. Est autem, quam minime praeteream, brevis illa quidem, solida tamen atque perspicua, P. Iosephi Bineri *Observatio in Confessionem Augustanam.* Exstat haec *Apparatus eruditionis ad iurisprudentiam, praesertim ecclesiasticam,* vol. VII, p. 95–110.

Non ante Augustanam hanc formulam dimittam, quam moneam viginti octo illam articulis constare. Horum viginti et unus doctrinam exhibent Lutheranam. Post hos, inquit laudatus Binerus, p. 101, *subiungunt falsissime doctrinam suam nihil discrepare a Scripturis, vel ab Ecclesia catholica, vel ab Ecclesia Romana quatenus ex scriptoribus sit nota: totam dissensionem esse de paucis quibusdam abusibus qui sine certa auctoritate in Ecclesiam irrepserint; in quibus licet esset aliqua dissimilitudo, tolerandos tamen esse* Confessionistas, *quia ne canones quidem tam duri sunt ut eosdem ubique ritus postulent. Falsissime, inquam, haec dicunt: nam licet errores suos dealbare, fucare et abscondere studuerint, tamen ea quae tradunt de peccato originali, de iustificatione, de sola fide iustificante, de bonis operibus, de poenitentia, de sacramentis, de praeceptis Ecclesiae, de libero arbitrio, de invocatione sanctorum, manifesti sunt errores contra fidem.* 10

Ad abusus quod spectat, nobis Romanaeque Ecclesiae exprobratos, *qui,* ut aiunt, *novi sunt et contra voluntatem canonum recepti,* eos extremis septem articulis Confessio exhibet, nempe 1° utramque speciem laicis denegatam; 2° vetitum sacerdotum coniugium; 3° missas privatas; 4° auricularem confessionem; 5° traditionum curam et observantiam; 6° vota monachorum; 7° potestatem ecclesiasticam, quam queruntur, relicta doctrina de fide, de iustitia fidei, tot induxisse ferias, ieiunia, caeremonias novas, ordinesque novos induxisse. Vel haec abusuum, quos nobis obiiciunt, enumeratio satis ostendit qua fronte in his novitatem, et a veteribus, receptisque canonibus dissidium reprehendant. 11

Caeterum, praeter Confessionem Augustanam eiusque apologiam apud Lutheranos, teste Ioan. Pertschio, in Elementis iuris canonici, loc. cit., tit. 5, symbolicorum librorum auctoritate pollent: 1° uterque Lutheri catechismus, maior et minor; 2° articuli Smalcaldici, quos ab ipso Luthero conscriptos, excepto tractatu de Potestate, et primatu papae, ait idem Pertschius, l. c. 3, Formula concordiae, de qua ipse Pertschius fateri debuit, eam *discordiarum matrem fecundissimam fuisse.* 12

AURORA

Summarium.

1. Aurora unde dicta. – 2. Aurora pro diversitate mensium diverso tempore praecedit solem, et assignatur pro singulis mensibus. – 3. Quomodo regulanda et sumenda aurora pro licita missarum celebratione.

1 Aurora est sic dicta, quasi avium hora; Hostiens., in cap. *Dolentes,* 9, de Celebrat. missarum, num. 5, in fin., in verb. *Ad diurnum concentum;* Ioan. Andreas, ibid., num. 3; Cardin., ibid., in princ.; Fagnan., ibid., n. 4, ubi notatur reprehensibile esse praelatis et clericis e somno non surgere ad diurnum concentum avium, ibi: *Vix ad diurnum concentum avium excitantur,* id est in aurora; nam, ut ait sanctus Augustinus, indecens est Christiano si radius solis ipsum in lecto dormientem inveniat, et facit textus in cap. *Sunt qui arbitrantur,* de

Poenit., dist. 1, et in cap. *Clericus victum*, dist. 91.

Aurora pro diversitate mensium diverso tempore praecedit solem. In Martio enim circa aequinoctium praecedit solem per horam cum quadrante; in Iunio circa solstitium praecedit solem per duas circiter horas cum quadrante; in Februario, et Septembri per horam cum dimidio; in aliis mensibus, aliquando per duas horas, vel per unam cum tribus quadrantibus; itaque, excepto Martio, semper durat saltem per horam et dimidiam; Aversa, q. 11, sect. 15, § quarto; Quartus, in Rubr. Missal., part. 1, tom. XV, d. 2., notans aurorae tempus sumendum esse non mathematice, sed moraliter, ideoque nihil peccare qui ea hora celebrat ut dici possit in aurora celebrasse, vel absolvisse cum aurora, ita ut saltem finis missae attingat auroram; Suarez, Aversa et alii. A Sacra tamen Rituum Congregatione pro licita missarum celebratione fuit sic decretum: *Ubi non est aurora physice pro licita missarum celebratione, attendatur ea moraliter et politice, quando scilicet ibi terminari solet quies et inchoari labor, iuxta probatam regionum consuetudinem;* 18 Septembris 1634 [1]. 3

AUSPICIUM

Vide verb. Superstitio, *n.* 29.

AUTONOMIA

ARTICULUS EX NOVISSIMA EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1. Autonomia libertas est credendi. - 2. Quam plures docti viri oppugnarunt. - 3-9. Gravissimis ducti momentis. - 10. Frustra Protestantes zizaniorum parabolam Matthaei XIII urgent. - 11. Aliaque. - 12. Ac praesertim florentem, ubi autonomia recepta sit, reipublicae statum. - 13. Qui factum ut in *Pace* primum *religiosa*, deinde *Westphalica* religionis electio Protestantibus libera dimitteretur.

Nomen autonomiae e Graecia sumptum, et ante Lutherum inauditum, generatim libertatem designat seu potius licentiam agendi credendique quod lubet. In specie tamen, atque ut in pactis imperii Romano-Germanici publicis usurpatur, solam significat libertatem credendi, quae per tot motus a Protestantibus quaesita, tandem in *Transactione Passaviensi*, ac *Pace religiosa* ab Augustanae Confessionis sectatoribus obtenta est, non paucos tamen intra limites arctata.

Infaustam hanc unitatis fidei perniciem, fecundam discordiarum nutricem, schismatum parentem, doctissimi inter Germanos viri oppugnarunt, Burckardus in tractatu *de Autonomia* iurisconsulti Dilingani, in egregio opere *de Compositione pacis;* P. Ignatius Schwarz in *Collegiis historicis*, part. IV, q. 2; Binerus in dissertatione *de Libertate religionis apparat.*, part. VII, pag. 117 seqq., et Ioan. Petrus Baniza, in gemina dissertatione quae exstat tom. III *Thesauri Schmidtiani*, altera *de diversarum religionum in eodem territorio tolerantia ac receptione*, altera *de vera religionis libertate*. Pauca ex his delibabimus.

Illud ergo ponamus, quod ipsum naturae ius nos docet, homines sive considerentur singulatim extra alterius potestatem viventes, sive in coetum quemdam et societatem coacti, eo debitum spectare debere ut quem illis finem ultimum conditor Deus praestitit, hunc assequantur, eius scilicet honorem, cultum, gloriam. Beatae proinde esse nequeunt humanae per orbem respublicae, nisi ad hunc finem bene sint comparatae.

Hinc fit, principes ac reges Dei veluti vicarios humanis rebus esse praepositos, ut obnoxios sibi populos regant ad summi imperantis leges, nec politica duntaxat gubernatione ad publicam dirigant tranquillitatem, sed ad verum etiam Numinis cultum cogant; hoc enim et recte mortalium animis insita ratio persuadet, nec sine eo consistere potest, quam curare ac tueri tenentur principes, humanorum coetuum felicitas. 4

Iste porro Dei cultus nequaquam est arbitrarius, sed is esse debet qui Domino dominantium arrideat, hancque ob causam consentaneus sit sanctissimis eius legibus, neque iis solum quae iuris sunt naturalis, et sive bona suapte natura praecipiunt, ut supremum rerum omnium Dominum adorare, sive ex se ipsis mala vetant, uti blasphemiam, Dei despectum, sacrarum rerum contemptionem; sed illis quoque quae *positivae* dicuntur, ac libero Dei placito latae sunt, ut quae in Novo Testamento sacramentorum necessitatem, administrationem usumque definiunt. 5

Aedificavit videlicet Dominus noster Iesus Christus suam in terris Ecclesiam, quam certa ac definita fidei morumque doctrina constituit. Una haec est arca extra quam nulla salus. Hanc omnes oportet ingredi, eiusque legibus ab ipso illius Conditore Christo praescriptis vivere. Hic unus cultus est qui Deo placet; haec una religio quam Christus praecipit. Haec una mor- 6

[1] Horarium ab auctore allatum inservit tantum nostrae zonae temperatae.

talium vera felicitas sine qua bene constituta esse nequit respublica, nec ad finem suum ultimum, ad Conditorem scilicet suum optimum maximum colendum recte comparata.

7 Cum igitur princeps vi sibi conceditae potestatis veram populi sibi subditi felicitatem, quoad fieri potest, procurare teneatur, an non unam ac veram Christi Ecclesiam protegere debeat, hostes illius coercere, vetita a Deo contraria dogmata vetare, veram Christi fidem in subditis suis conservare, et Evangelii illius Patrisfamilias exemplo intrare renuentes compellere? Neque propter ea humanum arbitrium se laesum conqueri iure potest. Felix enim necessitas, quae ad meliora compellit; quae gladium eripit, ne te ipsum ferias; quae foveam occludit, ne praeceps eas; quae aberrantem in salutis aeternae semitam revocat; quae etiam reluctantem divinis mandatis subiicit, ut sis beatus.

8 Quid quod princeps non frustra gladium portat, ut nempe sit scelerum vindex? Verum, si magistratibus vindicanda est iniuria homini
9 illata, quanto magis quae Deo irrogetur! Quid autem cum Dei contemptu atque iniuria coniunctius quam deserta Christi militia, eiusdem hostis castra sequi, repudiare Christi Ecclesiam, abiicere veram fidem, ut diabolo obtemperes?

10 Urgent hic Protestantes, ac Pfaffius cum primis, in diss. theol. de Zizaniis, Tubingae, 1737, et Ioan. Christophorus Balser iurisconsultus Giessensis, in disquisitione de Libertate religionis 1738, parabolam Matth. XIII zizaniorum, quae Paterfamilias eradicari vetuit. Sed quid hoc ad tolerandos haereticos? Edisserant enimvero nobis primum duumviri isti qui factum sit ut Lutherani in *Pace religiosa* Calvinistas, Zwinglianos, etc., excluserint; in *Pace* vero *Westphalica* omnes religiones ex imperio proscriptas voluerint, praeter Catholicam, Lutheranam et Calvinianam? Cur evangelicae parabolae non obtemperarunt iubenti, si illis credimus, omnes nullo discrimine haereticos tolerari? Deinde (quod ad nos pertinet) dicimus, Christum aientem: *Sinite utraque crescere usque ad messem*, non vetuisse absolute ne zizania evellerentur (fures certe, homicidae idque genus facinorosorum hominum inter zizania putantur, neque tamen quis sanus dixerit in Evangelio interdictam capitalem horum poenam, qua evellantur); noluisse tantum praematuram illorum eradicationem, quando zizania a tritico nondum satis discerni possunt; quare addit: *Ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triticum*. Hinc, si hocce periculum absit, ac de frumentorum certa stabilitate securitas maneat, non erit ex ipsius Patrisfamilias sententia cur zizania non evellantur.

11 Novi quid ad haec Protestantes reponant, fidem nimirum in mente reconditam esse, ob eamque causam nec zizania a tritico secerni posse, nec ullam esse in fidem hominibus iurisdictionem. Frustra tamen haec obtendunt. Verum hoc esto, dum fides in animo abscondita latet. At quando in apertum erumpit, quando voce, calamo actuve alio externo falsum dogma se prodit, quando contagii virus editis libris grassatur, non divinae solum, sed etiam humanae reddenda tunc ratio est potestati. Tunc scilicet Ecclesiae Pastor a Christo constitutus, dum dixit: *Pasce oves meas*, bona pascua a venenatis discernere, noxia subtrahere, lupos ab ovili arcere, gregem quoad liceat integrum servare, pro sui muneris auctoritate tenetur. Laicus vero princeps ad frangendam contumaciam heterodoxorum suam Ecclesiae iungit operam, unaque in obstinatos animadvertit, vetatque virus impune in publicum spargi. Id certe ab imperatoribus Christianis Constantino aliisque factitatum vel ex solo codicis Iustinianaei titulo de Haereticis et Manichaeis abunde novimus.

Illud praeterea magno hiatu Protestantes og- 12
gerunt, quaestuosa commercia, artes ac disciplinas minus florere ubi alienae religionis hominibus aditus sit interclusus. Florerent ergo magis si in imperio aliae a Calviniana et Lutherana sectae admitterentur; eas tamen Calvinianorum et Lutheranorum studio instrumentum Pacis Westphalicae ab imperio exclusit. Prudenter tamen id factum, et utique absque commerciorum artiumque detrimento, ne ipsi quidem Protestantes, si sapiunt, inficiabuntur. Est etiam aliud quo commercii et artium amplificationi absque acatholicarum religionum tolerantia consulatur. Etenim catholici etiam principes ad littora sua et portus, ad nundinas et commercia heterodoxos mercatores admittunt; imo ad rem militarem, nauticam aliasque artes Protestantium quoque opera uti non renuunt (quod tamen haeretici principes vix cum catholicis facerent); id solum cavent, ne illis publicum religionis alienae exercitium, ius civitatis aut stabile domicilium concedant.

Quaeres quomodo ergo imperator principes- 13
que catholici in Pace primum religiosa, deinde Westphalica religionis electionem Protestantibus liberam dimiserunt? Resp. prudentis esse tolerare minora mala ut evitentur maiora. Quandiu Protestantium sectae ad eam nondum potentiam devenerant, quam pacis illius temporibus adepti fuerant, spesque supererat earumdem ad desertae fidei unitatam revocandarum, imperatores et principes catholici sui muneris esse censuerunt ut gliscenti dissidio sese opponerent. At quando adversae vires cum deploranda Germaniae ruina tantopere invaluerant ut frangi amplius non possent, ne provinciae adhuc in fide integrae eodem impetu pariter abriperentur, summam esse sibi necessitatem intellexere, ut non quidem approbaretur, sed tamen toleraretur, quod evitari iam amplius non poterat. Vide Bannizam, in citata dissertatione de diversarum religionum tolerantia, cap. 2.

AVARITIA

Summarium.

1. Avaritia quid sit. - 2. Avaritia consistit in tribus, scilicet in appetendo, in acquirendo et retinendo divitias inordinate. - 3. Avaritia in avaro potest considerari, et circa Deum, et circa proximum, et circa seipsum. - 4. Assignatur quomodo et quando sit circa Deum. - 5. Assignatur quomodo et quando sit circa proximum. - 6. Assignatur quomodo et quando sit circa seipsum. - 7. Avaritia semper est lethalis, ubi opponitur iustitiae in re gravi. - 8. Aliquoties est etiam lethalis, licet non opponatur iustitiae. - 9. Avaritia, ubi opponitur soli liberalitati, est peccatum ex genere suo veniale. - 10. Avaritia opponitur duplici virtuti, scilicet iustitiae et liberalitati. - 11. Iustitia quid sit. - 12. Liberalitas quid sit. - 13. Prodigalitas quid sit. - 14. Prodigalitas, licet ex genere suo sit tantum peccatum veniale, potest tamen ab extrinseco fieri mortale. - 15. Avaritia septem habet filias, quae enumerantur et declarantur. - 16. Pro avaritia fugienda adducuntur ad rem varii sacrae Scripturae textus. - 17. Notabile dictum sancti Hieronymi de avaris. - 18. Quare avaritia inter peccata capitalia connumeratur. - 19. Vitam, honestatemque clericorum maxime maculat avaritia. - 20. Quoad alia. *Remissive.*

Avaritia est inordinatus appetitus divitiarum, erogationisque illarum tenacitas. Est in re communis, et colligitur ex Ecclesiast. V, ibi: *Avarus non implebitur pecunia*, et ex sancto Augustino, serm. 107, cap. 3, ubi sic expresse dicit: *Non solum avarus est qui rapit aliena, sed et ille avarus est qui cupide servat sua.* Avaritia consistit in tribus, scilicet in appetendo, in acquirendo et in retinendo divitias inordinate. *Communis.* Avaritia in avaro potest considerari et circa Deum, et circa proximum, et circa seipsum. Circa Deum fit peccatum mortale, quando repugnat charitati Dei, cum scilicet homo adeo inordinate et immoderate appetit divitias, ut in eis ultimum finem constituat, paratus ob eas legem Dei violare, atque adeo amicitiam Dei, curamque salutis omnino postponat vel excludat, quod innuere voluit Christus, Matth. VI, ubi, postquam dixisset: *Nemo potest duobus dominis servire; aut enim unum odio habebit et alterum diliget, aut unum sustinebit et alterum contemnet,* statim subiunxit: *Non potestis Deo servire et mammonae*, ita scilicet ut in divitiis totum affectum, curam, spem, aut velut ultimum finem constituatis, sic enim, Deo contempto, mammonae pro Deo servietis; unde Apostolus, ad Colossens. III, sic ad rem ait: *Avaritia est simulacrorum servitus;* et iam Osea, cap. XII, dixerat: *Dives effectus sum, inveni idolum mihi;* et Isaias, cap. II: *Repleta est terra argento, et auro, et repleta est terra idolis:* ad quae egregie alludens Innocentius III, lib. de Vilitate conditionis humanae, sic ait: *Sicut idololatra servit simulacro, sic avarus servit thesauro; nam ille cultum idololatriae diligenter ampliat, et iste cumulum pecuniae libenter augmentat; ille cum diligentia colit simulacrum, et iste cum omni cura custodit thesaurum; ille spem ponit in idololatria et idolo, et iste spem ponit in pecunia et nummo; ille timet mutilare simulacrum, et iste timet minuere thesaurum.* Et revera quod avarus Deum postponat divitiis, observat S. Augustinus in psalm. XCVI, ubi avarum alloquens sic ait: *Nam multa iubet Christus, et non facis; iubet avaritia, et facis: iubet Christus ut vestias pauperem, et non facis; iubet avaritia ut fraudem facias, et hoc potius facis.* Et idem lib. II de Civitate Dei, c. 25, dicit, quod avari « *frui volunt nummo, uti autem Deo; quoniam non nummum propter Deum impendunt, sed Deum propter nummum colunt.*

Circa proximum fit avaritia peccatum mortale, quando repugnat graviter charitati vel iustitiae erga proximum, v. g., immoderato habendi amore, aut iniuste auferendo aut retinendo rem alienam, aut duriter non succurrendo extremae vel gravi proximi necessitati. *Communis* cum S. Thoma, 2–2, q. 118, art. 4, in corp., ubi, explicans quomodo avaritia sit peccatum mortale, utpote iustitiae oppositum in re gravi, dicit: *In quantum aliquis... acquirit pecuniam ultra debitum aliena subripiendo vel retinendo,* et S. Eusebius, super illa verba Matth. XXV: *Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare,* etc., ubi sic ait: *Intelligamus quantae damnationis est spoliasse pauperem, quem summum crimen est non pavisse.* 5

Circa seipsum peccat avarus, cum ratione suae avaritiae, non tantum saevit in alios, sed etiam in suammet personam, nec pro se utendo suis divitiis vel facultatibus ad necessitatem, vel sufficientiam; unde egregie S. Petrus Chrysologus, serm. 19, dicit: *Avarus nullius erit, nec suus erit;* ita ut sibi negando etiam necessaria, reddat avarus suam vitam suum supplicium, ut observat Seneca, lib. de Consolatione, ad Polit., 8, ibi: *Eius vita supplicium est.* 6

Avaritia semper est lethalis, ubi opponitur iustitiae in re gravi. *Communis* cum S. Thoma, loc. cit. supra, n. 5. Aliquoties est etiam lethalis, licet non opponatur iustitiae; S. Thom., 2–2, quaest. 118, art. 4, in corpore, ubi sic expresse dicit: *Si in tantum.... amor divitiarum crescat, quod praeferatur charitati, ut scilicet propter amorem divitiarum aliquis non vereatur facere contra amorem Dei et proximi, sic avaritia erit peccatum mortale.* Et sic alii passim. Avaritia ubi opponitur soli liberalitati, est peccatum ex genere suo veniale, quia sic est mera illiberalitas, seu affectus nimius divitiarum in hoc consistens quod, licet quis eas superflue quaerat, amet, possideat, etc., non tamen earum amorem amori divino praeferat, et ideo supponitur paratus potius velle omnium divitiarum iacturam facere, quam praeceptum aliquod graviter obligans violare. *Communis.* 7 8 9

10 Hinc colligitur quod avaritia opponitur duplici virtuti, scilicet iustitiae et liberalitati: iustitiae, auferendo vel retinendo quod alienum est invito domino rationabiliter; liberalitati, propter nimium et immoderatum affectum ad
11 proprias. Iustitia recte definitur cum Ulpiano, l. *Iustitia,* ff. de Iustitia et iure, sic: *Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum unicuique tribuendi,* id est iustitia est virtus inclinans et firmans voluntatem ad perpetuo tribuendum ius suum unicuique. Est in re com-
12 munis. Liberalitas est virtus inclinans voluntatem ad dispensanda bona in usus proprios et alienos, iuxta praescriptum rationis. Est in re
13 communis. Prodigalitas e contra est vitium inclinans voluntatem ad dandum ultra mensuram
14 ratione praescriptam. Est in re communis. Unde, ut vides, quanto est laudabilis liberalitas, tanto magis est damnabilis prodigalitas, quae, licet ex genere suo sit tantum peccatum veniale, potest tamen ab extrinseco fieri mortale, si nempe prodiga bonorum dilapidatio sit in causa cur non possit prodigus debita solvere, familiam sustentare, sit inde aliis scandalo aut gravi detrimento, et huiusmodi. *Communis.*

15 Avaritia septem habet filias, quae recensentur et a S. Gregorio, lib. XXXI Moral. cap. 31, et a Divo Thoma, 2–2, q. 118, art. fin., et ab aliis communiter. Prima est *duritia cordis,* quae est vitium a compassione pauperum avertens; secunda est *inquietudo mentis,* quae est vitium ab ordinata quiete animum avertens; tertia est *violentia,* quae est vitium animum inclinans ad inferendam vim pro rapiendo vel iniuste retinendo aliena; quarta est *fallacia,* quae est vitium inclinans ad decipiendum verbis; quinta est *periurium*, quod est vitium inclinans ad decipiendum verbis iuratis, seu cum falso iuramento; sexta est *fraus,* quae est vitium inclinans ad decipiendum factis proximum nostrum quoad res; septima est *proditio*, quae est vitium inclinans ad decipiendum proximum nostrum quoad personas. Et sub his, iuxta div. Isidorum, continentur *mendacium*, *falsum testimonium, appetitus lucri turpis, rapacitas* et
16 *inhumanitas.* Pro avaritia fugienda possunt considerari sequentes sacrae Scripturae textus: Eccles. cap. II, sic ait Sapiens: *Detestatus sum omnem industriam meam..... habiturus haeredem post me, quem ignoro utrum sapiens, an stultus futurus sit, et dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi et sollicitus fui, et est quidquam tam vanum?* Ad Timoth. VI dicitur: *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia et nociva, quae mergunt homines in interitum et perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Et Eccles. X habetur: *Avaro nihil est scelestius: nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim et animam suam venalem habet.* Ad Ephes. V sic scribit Apostolus: *Hoc enim scitote, intelligentes quod omnis avarus non habet haereditatem in regno Christi et Dei.* Matth. XIX sic dicit ipse Iesus Christus: *Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum caelorum; facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum caelorum;* et de facto, ut dicitur Lucae XVI: *Mortuus est dives, et sepultus est in inferno;* et Matth. XXV sententia finalis reproborum assignatur his verbis: *Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum; esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; nudus fui, et non cooperuistis me,* etc. Reflectant, quaeso, divites avari quod *relinquent alienis divitias suas* (Psal. XLVIII, 11), et sic: *Divitiae si affluant, nolint (nolite) cor apponere* (Ps. LXI, 11); sed, iuxta monitum Salvatoris nostri, Matth. VI: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi aerugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur; thesaurizate autem vobis thesauros in coelo, ubi nec aerugo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt, nec furantur;* et, ut alias innumeras huiusmodi Scripturas omittam, sit pro complemento grave et serio reflectendum monitum D. Iacobi apostoli in sua Epistola, cap. V: *Agite nunc, divites, in miseriis quae advenient vobis.*

Avarus est bursa principum, capsarius latro- 17
num, rixa parentum, et sibilus hominum: S. Hieronymus apud Ursaiam, in Miscellaneo primo, litt. A, num. 305.

ADDITIONES CASINENSES.

Avaritia merito inter capitalia peccata enu- 18
meratur, nam ex illa, veluti ex fonte et radice, multa alia dimanant: Hinc Apost. ad Timoth. I, 6: *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia et nociva, quae mergunt homines in interitum et perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.*

Inter alia quae vitam et clericorum honestatem 19
maxime maculant, vitium est avaritiae; proinde ab eo clericos alienos esse oportet. Textus est in can. *His igitur,* dist. 23 et can. *Quaero ergo,* 6, q. 1, ubi avaritia haeresi aequiparatur. Ab Apostolo insuper *idolorum servitus* nominatur, unde ex can. *Cum omnis* habetur: *Cum omnis avaritia idolorum sit servitus, quisquis hanc, et maxime in dandis ecclesiasticis honoribus, vigilanter non praecavet, infidelitatis perditioni subiicitur, etiamsi tenere fidem quam negligit videatur.*

Quam vero abhorreat Mater Ecclesia ab omni 20
avaritiae specie, satis declarat Benedictus XIV, de Synod. dioecesana, lib. V, cap. 9, n. 6. Et hinc est quod omnis illius species a foro ecclesiastico arcenda sit; id., ibid. lib. X, c. 10, n° 6.

AVE REGINA

Vid. art. nov. Casin. ANTIPHONA, *num.* 41 *seq.*

B

BACCHANALIA

Summarium.

1. Qui Bacchanalium abusus reprobentur. - 2-5. Decreta circa abusus tempore Baccanalium in ecclesiastica ditione. - 6. Quibus vero non derogatur sacris canonibus, constitutionibus apostolicis, etc. - 7, 8. Baccanalium foeditas et corruptela. - 9. His opponuntur specialia pietatis exercitia. - 10. Conceditur indulgentia plenaria his diebus visitantibus sanctissimum Eucharistiae sacramentum in ditione ecclesiastica. - 11. Quae extenditur ad quascunque orbis catholici ecclesias. - 12. Bacchanalia dicta sunt a bacchando. - 13. Quid significat bacchari. - 14. In iure nostro in duobus locis de Bacchanalibus aliquid reperitur. - 15. Afferuntur haec duo loca. - 16. Successu temporis quis fuerit Bacchanalium progressus. - 17. Romani quamvis gentiles poenas Bacchanalium statuerunt. - 18. Bacchanalia an toleranda sint.

1 QUAMVIS Bacchanalium honesta remissio toleretur, duo tamen graviores abusus in eorum frequentationem invecti ab Ecclesia reprobantur, nempe quod vigiliae, choreae et ludi ultima Bacchanalium nocte usque ad diem Cinerum protrahantur, et multi ab iisdem discedentes iisdem induti vestibus quibus personati quaquaversus processerant, ecclesiam subeant, divinis mysteriis intersint, sacros cineres de more accipiant, domum deinde redeuntes dormiant plerumque totum mane primi quadragesimalis diei. Et quod in aliquibus civitatibus et oppidis perversa haec consuetudo, ut festis quoque diebus personati homines pervagentur; circulatores et id generis blaterones maiori spectatorum frequentia diebus festis quam ferialibus populum ludificiant; iisdem demum diebus saltationes et choreae publicae per summam licentiam celebrentur; Benedict. XIV, tom. II, constit. 45, incip. *Inter caetera*.

2 Hinc sanctissimus pontifex in tota sua ecclesiastica ditione expresse vetat ne personati homines incedant diebus festis de praecepto et feriis sextis iuxta disciplinam in urbe Roma vi-3 gentem. Item ne choreae ultima nocte ante feriam quartam Cinerum, ultra mediam noctem 4 producantur. Item ne quis habitu bacchanalitio indutus mane ipsius feriae quartae incedat, 5 multoque minus ecclesiam ingrediatur. Item ne circulatores et scurrae festis diebus in plateis et publicis viis spectacula edant, et potissimum matutinis horis ac tempore officiorum vespertinorum et doctrinae Christianae. Et serio mandat episcopis ut nullam operam nullumque studium praetermittant ut haec morum perversitas, ubi deest, perpetuo desit, ubi autem invaluit, penitus exstirpetur ac funditus evellatur, illiusque auctores defensoresque nulla rerum humanarum ratione habita acerrime puniantur. Idem, ibid.

6 Insuper monet omnes zelantissimus pontifex quod dum res desuper enarratas vetat, interdicto non liberat caetera omnia quae sacris canonibus, constitutionibus apostolicis, conciliis aut provincialibus aut dioecesanis quoad Bacchanalium solatia prohibentur, et praecipue quoad ecclesiasticos viros, nunquam oculos a Concilio Tridentino deflectens, quod sess. 22, cap. 1, postquam sacrorum canonum mentionem fecit qui ecclesiasticis luxum, convivia, choreas, aleas severe prohibent, sic episcopos alloquitur: *Si qua vero ex his in desuetudinem abiisse compererint, ea quamprimum in usum revocari et ab omnibus accurate custodiri studeant, non obstantibus consuetudinibus quibuscunque, ne subditorum neglectae emendationis ipsi condignas, Deo vindice, poenas persolvant.* Idem, ibid.

7 Ut facilius odio et horrore concipiantur bacchanalitiae pravitates promptiusque eradicentur, adductis ad id exemplis SS. Caroli Borromaei et Philippi Nerii, ac duabus epistolis Clementis XI, ad plurimos eodem exemplo datis, altera die 11 Ianuarii 1719, altera 4 Ianuarii 1721, quae in eius Bullario, pag. 533, undecima sunt et duodecima, adducit Bacchanalium foeditatem et corruptelam, prout ipsam describit clarae memoriae episcopus Gratianus in Synodo Ameriae habita 1595, pag. 150, ibi: *Hinc factum (adeo nos prava pervertit consuetudo) ut septuagesimam inter et quadragesimam interiecti dies, quos sancta Mater Ecclesia magno mysterio veluti lugubres funebresque habet, praevalens lasciviae risus, hilaritatis amor, non in laetitiam solum inconditumque gaudium verterit, sed pene communi cuidam insaniae dedicavit, eoque porrecta licentia sit, ut ipsas quoque leges, ipsos magistratus traxerit, et quod ne privato quidem cuiquam ulla bene morata civitas concederet, id penitus iam publica auctoritate nitatur, et populi veluti obliti nominis quo feruntur, in ipsos profanarum gentium ritus moresque degenerarunt.* Refertque quod 8 illustris Gislenius Busbequius, qui medio saeculo XVI Ferdinandi I imperatoris ad Solimanum II orator fuit, scriptum reliquit, Turcarum legatum, postquam Bacchanalium tempore in quadam Christianorum regione moratus esset, Constantinopolim reversum retulisse, certo anni tempore Christianos sui impotes insanire, tum cuiusdam pulveris arcana vi, quo eorum capita conspergebantur, redire ad bonam mentem ac resipiscere consuevisse: *Ut non frustra creditum sit hominem Turcam qui eo tempore*

ad nos publici negotii causa legatus venisset, domum reversum, retulisse Christianos certis diebus bacchari et furere donec genere quodam cineris in templo respersi redirent ad se et convalescerent. Idem, ibid.

9 Dictis bacchanalitiis pravitatibus opponit pontifex specialia pietatis exercitia, enixe exhortando episcopos ut caeteris incitamento sint suo exemplo, praesertim divinis officiis Bacchanalium tempore quotidie interesse, sacrosanctum missae sacrificium coram populo celebrare, ecclesias et xenodochia invisere, et ecclesiasticos homines laicosque secum ad id muneris invitare.

10 Curando insuper ut in una aut in pluribus ecclesiis sanctissimum Eucharistiae sacramentum per triduum publico cultui exponatur, et quotidie populo ad Vesperas benedicatur, ut septuagesimae, aut sexagesimae, aut quinquagesimae hebdomadis, aut tribus omnibus, concedens ob id indulgentiam plenariam per omnes ecclesiasticae ditionis dioeceses, acquirendam ab iis qui poenitentia et sacra synaxi rite muniti singulis diebus dictorum triduorum sanctissimum sacramentum expositum visitaverint, et Deum iuxta mentem Ecclesiae oraverint. Idem, ibid.

ADDITIO EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

11 Hanc indulgentiam Clemens XIII confirmavit, et ad quascunque orbis catholici Ecclesias extendit. Vide verb. *Indulgentia*, art. 6, n. 22.

12 Plura expendenda hic sunt: primo unde Bacchanalia nomen habeant; secundo unde trahant originem; tertio quis eorum progressus; quarto quid in iis vulgo agitur; quinto an id quod agitur iuri, honestati, pietati et fidei Christianae conforme sit.

13 Dicta sunt Bacchanalia a bacchando. Bacchari autem idem est quod insanire ac furere, unde Bacchus ipse Maenobes, quasi totus furens dictus fuit, ut scribit Eusebius, cap. 5, lib. II,
14 de Praepar. evangel. In iure nostro in duobus locis de bacchantibus aliquid reperitur, nimirum § 1, instit. de Success. sublat., ubi mulier li- 15
bera ex senatusconsulto Claudiano servili amore bacchata, id est, ut Spigelius, in Lexic., verb. *Bacchari*, explicat, quae amore plane furenti agitata et correpta fuit, ut luxuriantes et bacchantes sint symbolica. Secundo in l. 1, § 9 et sequent., ff. de Aedilit. edict., ubi Ulpianus iurisconsultus quaerit an actio redhibitoria et redhibitio locum habeant, si servus emptus caput iactaret, et aliqua profatus esset; item si circa fana bacchatus sit, et quasi demens responsa subdiderit, quia id vitium animi, non corporis est.

Successu temporis quis fuerit Bacchanalium 16
progressus tradunt Alexander ab Alexandro, Genial. dier. lib. VI, ac Tiraquell. in Notis. Certe ipsi Romani adhuc gentilismo addicti, 17
videntes quod Bacchanalia essent maximorum scelerum causa et seminarium, ea perpetuo senatusconsulto non solum in Urbe, sed per totam Italiam maximis poenis inhibuerunt. Alexander ab Alexandro, loco citato.

At impii sese illis diebus ingurgitant furentes, et insanientes in publicum prodeunt, veluti larvati et personati per vicos et plateas discurrunt, stultos ex professo agunt, deridenda faciunt et loquuntur, Deo ingrati, naturae iniurii, hominibus molesti, diabolo devoti, fatuos et momos repraesentant.

Restat ut quaeratur an eiusmodi Bacchanalia 18
et larvati discursus tolerari debeant. Negative respondendum est: etenim omne illud e republica Christiana tollendum est, quod in se est peccaminosum, vel occasionem peccandi vel scandalum praebet, et quod contra legem divinam et humanam, contra honestatem et bonos mores tendit; atqui talis est discursus larvatorum; ergo discursus ille tollendus est et prohibendus. Consule Langleum et Gregor. Tolosan., in Syntagm., lib. XXXIX, c. 11, de Larvis et personatis.

BACULUS

Summarium.

1. Baculus est duplex: alius communis, alius pastoralis. - 2. Baculus pastoralis cur sit acutus in fine, rectus in medio, et retortus in summo. - 3. Baculo communi possunt uti omnes, etiamsi aureus vel argenteus sit. - 4. Hoc tamen communi baculo non potest uti sacerdos in altari missam dicens, neque ad altare cum eo accedere. - 5. Baculo pastorali non possunt uti nisi episcopi et alii privilegiati. - 6. Papa non utitur baculo pastorali, et affertur historia quare ipso non utatur. - 7. Papa cur utatur baculo pastorali in sola dioecesi Trevirensi, et non alibi. - 8. Affertur mystica ratio quare papa non utatur baculo pastorali; usque ad n. 10.-11. Qui utitur baculo pastorali potest uti et mitra. - 12. Baculo pastorali non semper utitur episcopus suffraganeus. - 13. Baculo et mitra in processionibus extra suum monasterium non potest uti abbas; nec ante se deferri facere facultatem habet. - 14. Baculi variae appellationes. - 15. Pedum pastorale et sceptrum regum initio baculi. - 16-19. Baculus pastoralis abbatum et abbatissarum. - 20. An episcopus celebrans extra propriam dioecesim et in locis exemptis suae dioecesis uti queat baculo pastorali. - * 21. De baculi antiquitate. - 22. Baculi origo. - 23. An pontifex utatur baculo. - 24. Baculi forma apud Graecos. - 25. Eiusdem materia. - 26. Baculo cardinales non utuntur. - 27. De baculo poenitentium. - 28. De baculo abbatiali.

1 Baculus est duplex: alius communis, quo homines praesertim infirmi ac debiles uti solent ad sustentandum corpus; alius est pastoralis, et est unum ex insignibus seu ornamentis episcopalibus. Et hic baculus pastoralis est acutus 2
in fine, rectus in medio, et retortus in summo,

ad designandum quod pastor seu episcopus debet pungere pigros, regere debiles sui rectitudine, et colligere vagos, ut denotant sequentes versus relati a Glossa in cap. unico de sacra Unctione:

> In baculi forma, praesul, datur haec tibi norma:
> Attrahe per primum, medio rege, punge per imum;
> Attrahe peccantes, rege iustos, punge vagantes;
> Attrahe, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.

Glossa, in cap. unico de sacra Unctione, in fine, verb. *Propter historiam*. Sic Hieronymus Vielmius de Episcopis titularibus, part. II, fol. 13; Moscon., in Pract. de maiestat. milit. Eccles., part. I, lib. I, cap. 8, vers. *Item baculus;* Gavant., in Comment. Rubr. Missal. et Brev., tom. I, part. II, tit. 1, n. 7, et part. V, tit. 3; Tamburin., de Iure abbat., tom. I, disp. 20, quaest. 1, num. 4, et cap. 2, in fin.; Durandus, in Rationali divinorum, leg. 3, c. 15, n. 4; Barbosa, de Offic. et potest. episc., part. I, 33 tit. 1, cap. 5, num. 13. Priori baculo, scilicet communi, possunt uti omnes, etiamsi aureus vel argenteus sit, cum non sit proprium dignitatis; Sacra Congregat. Rit., in Novarien. 19 44 Maii 1614. Hoc tamen communi baculo non potest uti sacerdos in altari missam dicens, neque ad altare cum eo accedere; concil. Ro- 55 man. sub Zacharia, cap. 13. Posteriori baculo scilicet pastorali, non possunt uti nisi episcopi 56 et alii privilegiati. Et isto non utitur Papa; cap. unico § ultimo, de sacra Unctione, ibi: *Licet Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali, tum propter historiam, tum propter mysticam rationem, tu tamen ad similitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti*

Historia autem quare Papa non utatur baculo pastorali, est quoniam beatus Petrus apostolus Martialem discipulum suum, quem Dominus inter discipulos constituit, cum dixit: *Nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis,* etc., misit cum quibusdam aliis ad praedicandum Germanis, in qua via ad viginti dietas defuncto Frontone collega eius, rediit ad annuntiandum hoc Petro, cui Petrus: *Accipe hunc baculum, et tangens illum, dic: Surge in nomine Domini, et praedica;* ille vero in quadragesimo die a tempore mortis illius tetigit eum, et surrexit, et praedicavit; et ita Petrus baculum a se removit, et subditis dedit nec recu- 7 peravit. Innocentius vero Papa tertius scripsit in Ecclesiae Speculo quod beatus Petrus misit baculum suum Eucherio, primo Trevirorum episcopo, quem una cum Valerio et Materno ad praedicandum Evangelium genti Teutonicae destinavit, cui successit in episcopatu Maternus, qui per baculum Petri de morte fuerat suscitatus, quem baculum usque hodie cum magna veneratione Ecclesia Trevirensis servat; ideo Papa in illa dioecesi utitur baculo, et non alibi. Haec Durandus, in Rationali Divinorum, lib. III, cap. 15, num. 6; Alzedo, de Praecellent. episcop. dignit., part. I, cap. 13, num. 70; Hieron. Venerius, de Exam. episcop., lib. IV, cap. 20, num. 21; Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. I, tit. 1, num. 14; Tamburin., de Iure abbat., tom. I, disp. 20, qu. 1, n. 4.

Mystica ratio quare Papa non utitur baculo 8
est: primo quia baculus habet in summitate quamdam recurvationem quasi ad trahendum, quod non est necessarium Romano Pontifici, quia *cum Ecclesia non possit esse nulla*, ex cap. *Pudenda,* in fine, caus. 24, quaest. 1, non potest ab illo finaliter divertere. Secundo in 9
signum quod Romanus Pontifex non habet coarctatam potestatem, id quod curvatio baculi significat.

Tertio quia per baculum significatur coar- 10
ctatio, et ideo alii Pontifices recipiunt a suis superioribus baculos, quia potestatem ab homine recipiunt; Romanus vero Pontifex non utitur baculo, quia potestatem recipit a solo Deo; Glossa, in cap. unico, de sacra Unctione, § *Ungitur,* vers. *Mysticam rationem;* S. Thomas, Suppl., qu. 40, art. 7, ad 8.

Baculi et mitrae usus sunt correlativa, et 11
cui unum conceditur, alterum etiam concedendum videtur. (Vide infra, num. 20). Sacra Congr. Rit., in Treviren. 8 Ianuarii 1605, et in Argentina 7 Octobr. 1606. Baculo pastorali 12
uti non debet episcopus suffraganeus seu coadiutor, quando solemniter celebrat, sicut utitur episcopus proprius, nisi in ordinationibus et aliis similibus necessariis; Sacra Rit. Congr., in Bracaren. 1 Septembris 1607. Baculo et mi- 13
tra in processionibus extra suum monasterium abbas uti prohibetur, nec ante se deferri facere facultatem habet; Sacra Congreg. Rit., in Eugubina 17 Iulii 1604, et in Cameracen. 6 Decembr. 1631, et in decreto circa usum pontificalium praelatis episcopo inferioribus concessorum a Sacra Rit. Congregatione ordinaria habita coram sanctissimo domino nostro Alexandro Papa VII, die 27 Septembr. 1659, sub num. 8, ibi: *Baculum pastoralem albo velo appenso deferant, ab iisque et aliis pontificalibus etiam de ordinariorum licentia extra ecclesias sibi subiectas prorsus abstineant, et neque in processionibus quae ab eorum Ecclesiis per vias extra ambitum vel parochiam ducuntur, insigniis praedictis utantur, vel penes se perferri faciant.* Et sic iterum fuit ab eadem Congreg. decisum in Cremonensi 14 Iunii 1687. Vide verb. *Abbas,* sub num. 31.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quidquid sit de congestis ab auctore usque 14
ad num. 10, quae nolumus ad examen revocare, baculus pastoralis a Patribus aliisque scriptoribus variam appellationem accepit; dum modo ferula pastoralis, modo pedum pastorale et cambuca, modo virga episcopalis dictus fuit, observat Strauch in Amoenit. iur. can., sem. II,

elog. 7, cap. 8. Adde Schmidt., dissert. de Baculo pastorali, § 8.

15 Pedum pastorale uti et sceptrum regum videntur initio non fuisse nisi baculi quibus gressum firmarent, dum longum emetiebantur iter. Lapsu vero temporis, addita iis opulentia, evaserunt utrorumque insignia; Thomassin., de veter. et nov. eccl. Discipl., tom. I, lib. II, cap. 58, num. 2.

16 Abbatibus utrum ex veteri monachorum consuetudine relictus, an ex similitudine et participatione quadam episcopalis sollicitudinis auctoritatisque sit communicatus baculus pastoralis, in medio relinquit Van-Espen, Iur. eccl. univ.,
17 part. I, tit. 31, cap. 6, num. 6. Illud tamen asserit, abbatibus competiisse baculum pastoralem priusquam alia pontificalia insignia, ut sunt mitra, annulus, sandalia et similia, iis fuerint
18 communicata. Quinimo notat esse abbates etiamnum et abbatissas quibus baculus pastoralis competit, communicata vero haud sunt alia pontificalia.

19 Quae si vera sunt, non ita facile pronuntiari cum auctore, num. 11, debet, quod cui usus baculi pastoralis concessus est, ei et usus mitrae concessus intelligi debeat.

20 An episcopus celebrans extra propriam dioecesim uti queat baculo pastorali, tum an idem obtineat quoad episcopum celebrantem in locis exemptis suae dioecesis, vid. Pasq., de Sacrific. nov. legis, tom. II, qu. 1231, a num. 10.

ADDITIONES CASINENSES.

21 Inter caetera episcopalis dignitatis insignia baculi certe eminet magis post mitram spectabilis ornatus, cuius antiquitas vix a quoquam, aliqua cum rationis specie, potest in dubium revocari. Sane Concilium IV Toletanum, in quo episcopi septuaginta convenerunt, Honorio I summo Pontifice, anno 633, cap. 27, inter episcopi insignia baculum signatim connumerat: *Si episcopus est* (inquit Synodus) *recipiat coram altari orarium, annulum et baculum.* Beda quoque, qui anno 731 maxime florebat, in collectaneis quae ad calcem tom. III eius Operum exstant, sub epigraphe de septem Ordinibus, baculum episcopalis honoris insigne speciatim consignat. *Baculum*, inquit, *habet episcopus, ut subditos regat, infirmos substineat, etc.* Liber de antiquo Missae ritu, alias *Animae gemma* inscriptus, caput praenotat proprium: *De baculo episcopali,* de quo sic habet: *Baculus ex auctoritate legis et Evangelii assumitur, qui et virga pastoralis, et caputia, et ferula, et pedum dicitur. Moses quippe dum oves pavit, virgam manu gestavit. Hanc ex praecepto Domini in Aegyptum pergens secum portavit, hostes signis per eam factis terruit, qui velut lupi oves Domini strangulabant, etc.* Sequenti vero capite, cui titulus iterum est: *De virga et baculo episcopi,* sic Honorius, cui ascribitur *Gemma,* loquitur: *In Evangelio quoque Dominus praecipit Apostolis ut in praedicatione nihil nisi virgam tollerent, etc. (Marc. VI).* Et quamvis apud Matth. X vetitam Apostolis virgam legimus, quam iis a Domino apud Marcum constat fuisse concessam, tamen ad huiusmodi loca concilianda, adhibenda prorsus est illa circa *virgae* nomen distinctio quam quidam adhibuerunt recentiores theologi (Emman. Sa, Iohan. Mariana in Scholiis, et Cornel. Sansen. in Comment. super Matth.). Duplex est virga seu baculus, ad nitendum scilicet et sine ferro, et hanc intellexit S. Marcus duntaxat a Domino permissam; et cum ferro, seu ferrea cuspide, quam gestarent ad defensionem: hanc enim Apostolis vetitam a Domino S. Matthaeus insinuat. Virgam autem ad indicium directionis ovium correctionisque etiam non prohibitam, facile hinc perspicere licet quod Paulus *(I Cor. IV)* nomine virgae correctionem significaverit pastoralem. *Non enim,* inquit, *in sermone est regnum Dei, sed in virtute. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate et spiritu mansuetudinis?*

Baculi autem originem et antiquitatem au- 22
ctores nonnulli ex S. Petro apostolorum principe trahunt; ex illo Petri baculo scilicet, quem S. Eucherius, primus Trevirensium antistes, accepit, et quo ad vitam eius socius S. Maternus revocatus est; card. Bona, Rerum liturgic. lib. I, t. II, cap. 24.

Quoniam baculus est acutus in fine, rectus 23
in medio, retortus in summo, sunt qui ex hac baculi inflexione reflexam in episcopis particularibus et coercitam potestatem existimant designari; ideoque summum Pontificem eiusmodi incurvatam virgam non gerere, quia eius potestas nullis locorum limitibus circumscribitur, ac ubique patet. Quin et episcopalem baculum incurvari, quod superiori, summi scilicet Pontificis fastigio inferiorum praelatorum sit subiecta potestas, eius vero ita summa, ut non pendeat ab homine. Sic communiter (*vid.* Auctorem, num. 9 et 10). Secus tamen primum actum est; quod enim Pontifex Romanus baculo pastorali dudum uteretur, perspicuum est ex iis quae Luitprandus Ticinensis, in fine libri VI de Rebus per Europam gestis, enarrat. Quemdam enim Benedictum, qui Sedem Apostolicam invaserat, more legitimi Pontificis sacra insignia refert usurpasse, in hisque signatim baculum pastoralem, quem, a Leone papa Sede eiectus, eidem restituit; Pontifex vero in ablatae potestatis signum baculum confregit. Quod etiam confirmat Rhegin., Chron. lib. II, his verbis: *Leo apostolicus, coadunata multorum episcoporum synodo, eumdem Benedictum Romanae Sedis invasorem, iudicio omnium ab invaso gradu deposuit, et pontificale pallium, quod sibi imposuerat, abscidit, ferulamque pastoralem manu eius arreptam coram omnibus*

in frusta confregit, et ad preces imperatoris diaconatus ei tantum gradu uti concessit. Ubi per ferulam baculum pastoralem designari indubium est. Sublimi cruce utitur tamen huc usque Romanus Pontifex, quam instar pedi esse episcopalis si quis censuerit, non a veritate ipsum idcirco deflectere existimandum est: quod etiamnum apud Ruthenos et Moscovitas episcopi pro virga crucem perferant, seu cruciatis utantur baculis, quemadmodum prodidit Sigismundus Baro in suis Commentariis rerum Moscovitarum. Hinc eruitur pastoralem virgam ad crucis modum efformatam antiqui usus esse, et pro baculo etiam gestari.

14 Baculus apud Graecos non eiusdem formae est ac apud Latinos. Apud illos enim summa eius pars in globum definit eburneum, vel in signum crucis, vel in lignum transversum instar litterae *Tau*, vel etiam duobus ex ebore serpentibus ornatur, qui reflexis se mutuo capitibus respiciunt; Zaccar., Onom. rit.

15 Fuerunt pastorales baculi aliquando cupressini, et ex Stephano Tornacensi id fiebat ut qui eo uterentur mortis meminerint; aliquando ex osse et ligno, secundum Honor., Gemm. lib. I, cap. 219; saepe aurei vel argentei, vel etiam auro aut argento, aliave pretiosa materia exornati; S. Petri Damiani lib. II, p. 2.

16 Baculi usum cardinales non habent, nisi etiam episcopi sint: baculus enim signum est iurisdictionis; ideo legimus Marinum Vicarium Romanum in octava synodo auferri iussisse Photio ingredienti baculum; *quia,* inquit, *baculus signum est pastoralis dignitatis, quod hic habere nullatenus debet;* Baron. Annal. tom. X, p. 427.

17 Antiquitus et aliud erat baculi genus, poenitentium scilicet, *quo,* inquit Honorius Augustodunens., lib. III, cap. 77, *eorum peregrinatio innuitur, quia se a regno Dei alienant;* unde cum Ecclesiae reconciliabantur, eos deponebant. Ordo Romanus: *Cum sacerdos susceperit poenitentem, si laicus est, dimisso baculo, quisquis vero ille est, sive laicus seu monachus, suppliciter se inclinet ante sacerdotem.*

Baculi honorem et usum nunc temporis ab- 28
batibus etiam concessum inspicimus, sed ante millesimum a Christo annum vix monachorum praefecti, scilicet abbates iurisdictione pollentes, illum obtinebant. Subinde vero fere passim hoc decus impertitum; deinde tandem et communi quasi more omnibus tributum abbatibus, qui ius habent solemnis benedictionis gratiam suscipiendi et honorem. Hinc in Pontificali Romano, ubi ordo praescribitur quo benedicitur abbas, exstat oratio quam profert episcopus dum ei baculum tradit pastoralem, his concepta verbis: *Sustentator imbecillitatis humanae, Deus, benedic baculum istum, et quod in eo exterius designatur, interius in moribus huius famuli tui, propitiationis tuae clementia operetur. Per Christum,* etc.; tumque episcopus stans baculum aqua benedicta aspersum abbati coram se genuflexo, et ambabus illum manibus capienti, tradit dicens: *Accipe baculum pastoralis officii, quem praeferas catervae tibi commissae, ut sis in corrigendis vitiis pie saeviens; et cum iratus fueris, misericordiae memor eris.* In tractatu vero de antiquo missae Ritu, seu opusculo inscripto *Gemma animae,* lib. I, c. 238, cuius praenotatio est: *De virga quae abbati conceditur,* moris huius assignantur mysticae ac morales rationes, ac quaenam fuerit antiqui baculi abbatialis forma atque figura satis ostenditur. *Abbati conceditur pastoralis virga, quia ei conceditur Dominici gregis custodia; per virgam accipitur disciplina: unde dicitur: « Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.» Huius baculi flexura non ex albo, sed ex nigro debet esse, quia in commissa cura non debet gloriam quaerere. Summitas curvaturae debet esse sphaerica, quia cuncta disciplina debet esse deifica.*

BALDACHINUM

Summarium.

1. Baldachini usus est concessus nedum episcopis, sed etiam pluribus abbatibus aliisque privilegiatis. - 2. Cum hoc tamen quod abbates aliique privilegiati episcopis inferiores utantur ipso baldachino sine auro et pompa, et tribus tantum anni festivitatibus. - 3. Abbates aliique peivilegiati episcopis inferiores nequeunt tenere baldachinum et sedem abbatialem fixam, permanentem et prope altare, ut sedes episcopalis retineri solet, sed possunt solum retinere iis tantum diebus quibus est ipsis permissum solemniter celebrare et pontificalia agere. - 4. Baldachino uti pontificaliter nequeunt abbates in officiis et missis defunctorum, nec etiam cum solemni ritu in suis ecclesiis celebrant exsequias nobilium virorum et principum; ad n. 5. - 6. Regulares tenentur in propriis ecclesiis erigere baldachinum episcopo volenti ibi pontificales functiones exercere. - 7. Moniales tamen regularibus subiectae non tenentur erigere baldachinum episcopo clausuram visitare volenti. - 8. Baldachinum a propriis personiis quibus de iure, consuetudine vel privilegio competit, non autem ab eorum substitutis deferendum est. - 9. Baldachini hastae in ecclesia deferendae sunt, ut dicitur in libro Caeremonialis episcoporum. - 10. Baldachinum non est parandum pro benedictione sponsi et sponsae. - 11. Baldachinum non potest erigi a vicario episcopi ipso episcopo absente in ecclesiis monasteriorum Cassinens., invitis monachis. - 12. Baldachinum in ecclesia loci dominus seu marchio, comes vel baro erigere non potest. - 13. Talia baldachina, si quae a similibus locorum dominis sint in ecclesiis erecta, debent omnino removeri. - 14. Et contra renuentes possunt episcopi procedere iuris remediis usque ad censuras. - 15. Pro his et similibus affertur decretum generale. - 16, 17. An praelatis episcopo inferioribus competat usus baldachini. - 18. Episcopo pontificalia exercenti competit retentio baldachini. - 19. Et ad illud apponendum cogi potest capitulum. - 20. Principi supremo debitum est baldachinum in ecclesia. - 21. Ubi collocandum. - 22, 23. Num competat principi subiecto, qui pollet principalioribus iuribus imperii. - *24, 25. A quibus et quibus vestibus indutis baldachinum deferendum, celebrante episcopo et corpus Christi deferente. - 26. Color baldachini feria 6 in Parasceve.

1 Baldachini usus est concessus nedum episcopis, sed etiam pluribus abbatibus et aliis privilegiatis; Urbanus enim VIII concessit illius usum abbatibus Olivetanis, 4 April. 1619, in constit. 97, incip. *Exponi nobis;* abbatibus Casinensibus, 11 Iulii 1629, in constit. incip. etiam *Exponi nobis;* abbatibus Coelestinis, 26 Septembr. 1629, in constit. incip. pariter *Exponi nobis;* abbatibus Camaldulensibus, 15 Septembris 1632, in constitut. 126, incip. *Nuper.* Et Sacra Congr. Rit. 15 Ianuarii 1633 expresse illius usum concessit praelatis congregationis Canonicorum regularium Lateranensium haben-
2 tibus usum mitrae et baculi. Et pluries aliis abbatibus, et praelatis episcopis inferioribus et pontificalium usu gaudentibus fuit concessum, ut baldachino, sine auro tamen et pompa, uti liceat in tribus tantum anni festivitatibus solemniter celebrantibus, necnon assistentia unius presbyteri et duorum diaconorum, ac aliorum sex ad summum canonicorum vel monachorum sacris vestibus coloris solemnitati respective convenientis indutorum, duorum nempe cum pluvialibus, duorum cum planetis, et aliorum duorum cum tunicellis, ultra diaconum et subdiaconum qui in missa cantaturi sunt Evange-
3 lium et Epistolam. Dummodo iidem abbates nullo modo teneant sedem abbatialem fixam et permanentem prope altare, ut sedes episcopalis retineri solet; sed eorum sedes retineatur in Ecclesia iis tantum diebus quibus solemniter, ut supra, celebrari debet, et dicti sex monachi seu canonici ut supra parati, non in sedibus choralibus, sed super scabellis sedeant in situ congruo iuxta ecclesiarum convenientem situm; et sic fere eisdem verbis loquuntur omnes citatae constitutiones et decreta pro concessione usus baldachini, et denuo sic fuit resolutum 27 Septembris 1659, a Sacra Rituum Congreg., coram sanctissimo domino nostro Alexandro VII, in decreto circa usum pontificalium praelatis episcopo inferioribus concessorum. Vide verb. *Abbas,* n. 31, ubi per extensum affertur.

4 Baldachino uti pontificaliter nequeunt abbates in officiis et missis defunctorum, et nec etiam quum solemni ritu in suis Ecclesiis celebrant exsequias nobilium virorum et principum; Pignatell., tom. VII, consult. 44, n. 7, et sic decrevit citata Sacr. Rit. Congr., 27 Septembris 1659, § 5, his verbis: *Dies vero in quibus solemniter ipsis operari conceditur sint de praecepto festivi, vel alii in quibus ipsos pontificaliter celebrare festivitatis ratio exigat, nempe patroni loci, fundatoris ordinis, tituli et dedicationis Ecclesiae; abstineant autem ab huiusmodi pontificalium usu in officiis et missis defunctorum quocunque die, etiam festivo et de*
5 *praecepto.* Et iterum eadem Sacra Congr., die 12 Iunii 1660, in declaratione praecedentis decreti his verbis: *Ad § quintum, quo tribus diebus tantum de praecepto,* etc.: *Pontificalis celebratio permittitur, exponentibus monachis taxativam huiusmodi non extendi ad usum pontificalium sine baldachino, ac praeterea ex indulto Alexandri II sibi competere pontificalium usum in exsequiis nobilium virorum; Sacr. Congr. censuit huiusmodi privilegium tantummodo suffragari monasterio Cavensi, nec ad alia monasteria extendi;* quae decreta sanctissimus dominus noster Alexander VII approbavit die 20 Iulii 1660, *salva quavis contraria verbaliter expressa dispositione privilegiorum particularibus monasteriis congregationis Casinensium concessorum.*

Regulares tenentur in propriis Ecclesiis vo- 6
lenti episcopo pontificales functiones exercere, baldachinum erigere; Sacr. Congr. episcop. et regul. 10 Iunii 1603, ex expresso mandato Clementis VIII, et poenis et censuris ad id, vel saltem ne impediant quin Episcopus ipse illud attollere faciat, compelli possunt, ut apparet ex verbis decreti, quod est tenoris sequentis: *Decet episcopis pro eo, quo in Ecclesia Dei excellunt dignitatis gradu, in quocunque suarum dioecesum loco quoties eos ibi pontificalia exercere, aut in pontificalibus adesse et assistere contingit, eam quam par est reverentiam et honorem decoro cultu et ornatu exhibere. Quare non sine animi dolore auditum est nonnullos regulares vano quorumdam immunitatum et privilegiorum praetextu, episcopis in eorum ecclesiis in pontificalibus interessentibus, non modo renuisse in eis supra locum episcopalis solii baldachinum erigere, verum id etiam iussu ipsorummet episcoporum curantes, prohibere et arcere ausos fuisse. Atque ideo Sacra Congregatio S. R. E. cardinalium negotiis et consultationibus episcoporum et regularium praeposita, facto verbo cum sanctissimo domino nostro papa Clemente VIII, ac de Sanctitatis Suae speciali et expresso mandato, hoc praesente decreto perpetuis futuris temporibus valituro declarat, statuit, decernit et mandat ut de caetero episcopi, ubi tam ex consuetudine et privilegio, quam ex sacrorum canonum constitutionibus, et Pontificalis Romani praescripto, aut alio iure pontificalia exercere, aut pontificalibus paramentis cum mitra, vel etiam sola cappa induti in quibusvis regularium tam Mendicantium quam non Mendicantium, monachorum etiam Casinensium, clericorum, presbyterorum et cuiusvis alterius ordinis et religionis, militiae, societatis aut congregationis ecclesiis interesse possunt, ipsi regulares, quoties opus fuerit, teneantur ibi et debeant in loco ad solium episcopi constituendum opportuno et congruo, baldachinum attollere. Eis autem id facere negligentibus aut nolentibus, liceat eisdem episcopis illud asportari et in quacunque eorumdem regularium, aut alia quantumvis exempta ecclesia, ut supra, episcopale solium, seu pontificale faldistorium erigi facere, atque sub eo*

sedere et stare, quemadmodum in propriis et cathedralibus eorum ecclesiis stare et sedere solent, eo tamen duntaxat tempore quo pontificales huiusmodi functiones exercebunt, vel dum actus ipse cui in pontificalibus aderunt peragetur. Si quis vero regularium huic declarationi, statuto, decreto et mandato inobedientes et contumaces fuerint, sciant se ab eisdem episcopis ad id per censuras et poenas ecclesiasticas, huius decreti virtute cogi et compelli posse, aliisque poenis tam spiritualibus quam temporalibus arbitrio summi Pontificis Romani subiacere et obnoxios fore. Non obstantibus quibuscunque, etc., Romae 10 Iulii 1603.

7 Moniales tamen regularibus subiectae non tenentur erigere baldachinum episcopo clausuram visitare volenti, sed sufficit stratum praeparare; Sacr. Congr. S. R. E. cardinalium concilii Tridentini interpretum die 19 Ianuarii 1686, quae interrogata et consulta super variis dubiis a P. Francisco de Monelia procuratore generali Minorum de Observantia, ad quartum dubium, his terminis propositum: *An episcopo monasteriorum clausuram visitare volenti, dictae moniales teneantur erigere in ecclesia exteriori vel interiori sedem cum baldachino, vel solummodo sufficiat illi stratum praeparare in utraque ecclesia;* respondit ad quartum, *sufficere praeparationem strati.*

8 Baldachinum a propriis personis quibus de iure, consuetudine vel privilegio competit, non autem ab eorum substitutis deferendum est. Unde baro, sive alius, qui de consuetudine solet deferre hastam baldachini, id per seipsum, non autem per substitutum facere debet; Sacr. Congr. Rit. in Montis Perusii 2 Iulii 1603.

9 Baldachini hastae in ecclesia deferendae sunt, ut dicitur in libro Caeremonialis episcoporum; Sacra Congr. Rit., in Melphiten. 30 Aug. 1602.

10 Baldachinum non est parandum pro benedictione sponsi et sponsae; Sacra Congr. Rit., in Neritonen. 26 Februarii 1606. Baldachinum non potest erigi a vicario episcopi, ipso episcopo absente, in ecclesiis monasteriorum Casinensium invitis monachis; Sacra Congr. Rit., in Casinensi 10 Iulii 1621.

12 Baldachinum in ecclesia, loci dominus, seu marchio, comes vel baro erigere non potest, et episcopus omnibus sacrorum canonum remediis baldachinum omnino removeri facere debet; Sacra Congr. episcop. et regul., in Bo-

13 ianen. 12 Ianuarii 1628. Unde Sacra Congr. Immun. in causa baldachinorum censuit esse scribendum episcopis Conversani et Rubi, ut procedant servatis servandis ad censuras contra personas quas constant reposuisse baldachina, et procedant etiam contra mandantes et fautores, et ut praefixo tempore et termino ad removenda baldachina, et hoc elapso, et non constito de remotione, procedant ad interdicta civitatum et locorum quae possidentur a baronibus in ipsis dioecesibus, et eadem observanda esse in aliis locis, si apponatur baldachinum auctoritate laicali. Secundo censuit scribendum etiam esse 14 episcopo Andrien. ut statim assignet terminum ad removendum baldachinum, et hoc elapso, et non constito de remotione, procedat ad interdictum ecclesiae, et postea etiam ad interdictum ipsius civitatis Andriae, et omnium locorum suae dioecesis subiectorum dominio ducis Andriae. Et Sanctitas Sua approbavit decretum in omnibus; Sacra Congr. Immunitatis die 27 Iulii 1690, lib. decr. Martelli, pag. 642.

Pro his et similibus iuvat hic afferre decre- 15 tum generale Sacrae Rit. Congregationis, quod est tenoris sequentis: *Cum pluries Sacr. Rit. Congr., inhaerendo decretis alias editis, et signanter in Lucerina die 22 Novembris 1664, 24 Septembris 1675, et 13 Martii 1688, declaraverit nullo modo dandum esse Evangelium ad osculandum saecularibus, etiam praesidi in celebratione missarum, nec non prohibuerit usum baldachini, et praesertim in Acerina 26 Iunii 1666, in Barensi 5 Martii 1667 et 17 Iunii 1684, in Marsicensi, Polignanensi et Miletensi 2 Martii 1667, in Hieracensi 2 Octobris 1683, et Bituntensi 23 Septembris 1684, ac insuper denegaverit assistentiam in presbyterio, et specialiter in Materanensi 24 Ianuarii 1665, in Melphitana 15 Iunii 1667, et in Barensi 20 Novembris 1677 et 22 Februarii 1687, eminentissimi et reverendissimi DD. Cardinales eidem Sacrae Congregationi praepositi mandarunt ut praedicta decreta prohibentia personis saecularibus osculum Evangelii, usum baldachini, et assistentiam in presbyterio renoventur, et copiae illorum transmittantur archiepiscopis et episcopis regni Neapolitani, eisdemque iniungendo ut illa intimari faciant superioribus ecclesiarum suae dioecesis, tam saecularibus quam regularibus, et in casu transgressionis procedant etiam contra regulares auctoritate eiusdem Sacrae Congregationis ad poenam interdicti. Et ita decreverunt, et in ecclesiis regni Neapolitani omnino servari iusserunt die 13 Martii 1688.* Et aliud consimile generale decretum editum est die 22 Aprilis 1690, approbatum a Sanctissimo die 22 eiusdem mensis et anni 1690. Vide verb. *Ecclesia,* art. 5, n. 30 [1].

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Praelatis episcopo inferioribus competere non 16 potest usus baldachini, nisi ex speciali privi- 17

[1] Baldachinum in processionibus pontificiis deferri debet a referendariis utriusque signaturae, et his deficientibus, praesente pontifice, ab ipsius cubiculariis secretis, vel his etiam deficientibus, ab aliis eiusdem cubiculariis honoris nuncupatis; eodem vero pontifice absente, ab advocatis consistorialibus suppleri debet. Benedict. XIV, tom. I, constit. 106, incip. *Inter conspicuos,* § 10.

legio; Barbosa, de Offic. et potest. episcop., alleg. 80, num. 18; Tambur., de Iur. abbat., tom. I, disp. 21, quaest. 10, n. 10.

18 Episcopo pontificalia exercenti competit retentio baldachini supra sedem a latere altaris maioris positam, dummodo non sit pretiosum

19 nec auratum. Idque procedit etiamsi capitulum omitteret apponere baldachinum super altare maius, et ad illud apponendum potest episcopus capitulum cogere; Sacr. Congr. Rituum in Terulen. 20 Augusti 1729, ad 5 et 6 dub.

20 Principi supremo debitum est baldachinum

21 in ecclesia. At collocari illud debet non solum extra presbyterium, sed et a parte sinistra baldachini episcopi, seclusa tamen consuetudine; card. de Luca, de Praeemin., discurs. 26, n. 16; Scarfanton., in Animadvers. ad Ceccoper.,

22 lib. II, tit. 2, num. 13. Num etiam debitum sit baldachinum principi qui aliquam habet subiectionem, pollet vero principalioribus iuribus imperii, affirmat Scarfanton. loco cit., num. 15.

23 Quinimo idem auctor ibidem haec habet: *Licet excludantur duces, barones vel marchiones, qui non habent iura imperii, et proinde sunt simplices feudatarii, et solummodo abusive et in simplici nuncupatione sunt ac nominantur principes, ut relatis Sacr. Congr. Rituum decretis advertit de Luca, etc., videtur tamen tolerandus usus, si praedicti barones in illius quasi possessione reperiantur propter rationes solide suo more deductas a cardinali de Luca, ubi supra.*

ADDITIONES CASINENSES.

Baldachinum in processione, celebrante epi- 24
scopo et Christi corpus deferente, ab ecclesiasticis albis pluvialibus indutis, sine stola, deferendum; Gavant., Thesaur. S. Rituum, tom. II, part. IV, tit. 8. Pluvialibus deficientibus incedant cum cottis tantum sine stola, melius vero si in habitu chorali; ibid. tit. 9. Ob parvum 25
clericorum numerum baldachini hastae, etiam in ecclesia deferri possunt a nobilioribus ex laicis aliisque; ibid., tit. 12.

Feria 6 in Parasceve male nigrum adhibetur 26
baldachinum, eiusdem enim esse debet coloris ac velum quod calicem tegit, et illud idem quod hesterna die tegebat; ibid., tit. 11.

BANNITUS

Summarium.

1. Bannitus unde dicatur. - 2. Proscriptio quid sit. - 3. Bannitorum genus est duplex: unum eorum qui solum sunt missi in exsilium extra aliquam civitatem; et aliud eorum qui propter crimen capitale damnati sunt ad mortem illis impune a quocunque infligendam. - 4. Solum ultimi isti dicuntur proprie banniti. - 5. Capitaliter banniti possunt licile etiam in foro conscientiae occidi a quacunque etiam privata persona, quae non sit ecclesiastica. - 6. Dummodo tamen interveniant quatuor conditiones; usque ad n. 10. - 11. Talibus conditionibus intervenientibus possunt banniti, etiam proditorie per insidias aut veneno occidi. - 12. Imo ipsi banniti et proscripti inter seipsos possunt eodem modo se ad invicem interficere. - 13. Laudatur a pluribus doctoribus usus quorumdam principum qui proponunt praemia bannitos occidentibus. - 14. Attamen nonnisi ob gravissimas causas eiusmodi sententiam et facultatem contra bannitos pronuntiare et concedere expedit, maxime ne in culpa mortali existentes, ut plurimum accidit, occidantur. - 15. Assignatur ratio cur a republica fiat potestas occidendi bannitos sine culpa, et e contra peccet maritus occidendo adulterum vel uxorem. - 16. Ecclesiastici licet occidendo bannitos essent immunes a poena temporali, graviter tamen peccarent. - 17. Bannitum iuste damnatum ad mortem posse occidere suum aggressorem, tenent aliqui cum Claro; at reliqui communissime merito hoc negant; usque ad n. 20. - 21. Regulares prohibentur receptare et retinere in conventibus bannitos, et fallitos, et aere alieno gravatos. - 22. Adducitur epistola de mandato Pauli V transmissa ad hoc ad nuntium Neapolitanum. - 23. Banniti non possunt receptari et retineri in statu ecclesiae, neque a baronibus, neque ab aliis, sed fugari debent sub gravissimis poenis. - 24. Bannitos existentes in aliquo loco non revelantes intra tres dies, similes poenas incurrunt - 25. Bannitos receptans in statu ecclesiae, vel faciens cum eis treguam praeter excommunicationem, incurrit crimen laesae maiestatis. - 26. Bannitos occultantes, etc., vel impedientes alios ne ipsos capiant, etc., in statu ecclesiae fiunt rei laesae maiestatis, et privantur omni ecclesiastico beneficio, honore et dignitate. - 27. Banniti in statu ecclesiae a nullo principe, duce, marchione, comite vel alio habente mistum imperium possunt aggratiari vel componi, sed a solo papa. - 28. Banniti neque aggratiari possunt a legatis papae. - 29. Banniti vel alii exsules urbis Romae minantes partibus offensis, nisi pacem habeant cum eis, crimen laesae maiestatis incurrunt. - 30. Deferentes litteras vel ambasciatas de hac re ad partes offensas idem incurrunt. - 31. Bannitus occidens alium bannitum ad consequendam gratiam non potest aggratiari, nisi seipsum personaliter praesentet. - 32. Conceditur facultas episcopo carcerandi in propriis carceribus bannitos abutentes ecclesia ad quam confugerant. - 33. Datur facultas ordinariis extrahendi ab ecclesia bannitos obsidentes vias publicas et itinera frequentata. - 34. Conceditur facultas eiiciendi e locis immunibus infra triduum Bannitos committentes ibi atrocia et publica furta. - 35. Conceditur episcopo, mandante Sanctissimo, ut consignet bannitum captum in feudo mensae episcopalis. - 36. Datur facultas eminentissimo Urbis vicario absolvendi sive per se sive per alium cooperatores extractioni ab ecclesia aliquorum delinquentium, qui fuerunt iugulati. - 37. Bannitus capitalis ab aliis bannitis violenter extractus a scalis ecclesiae gaudet immunitate. - 38. Bannitus violenter a laicis ab ecclesia extractus, et in carceres laicales coniectus, non obstante quod post eius fugam e carceribus fuerit elapsis sex mensibus captus in loco non immuni, gaudet immunitate. - 39. Contra dominos laicos, personas ecclesiasticas bannientes, relegantes, etc., est indicta poena excommunicationis ipso facto, et eorum oppida et communitates supponuntur interdicto. - 40. Imo contra bannientes personas ecclesiasticas ultra praedictas censuras, sunt indictae gravissimae poenae. - 41. Quinimo, nedum leges canonicae sed etiam leges civiles et imperiales statuerunt gravissimas poenas contra bannientes personas ecclesiasticas. - 42. Ultra praedicta omnia est lata excommunicatio specialis contra eiicientes cardinales, patriarchas, etc. - 43. Loca et dominia bannientium clericos supponuntur interdicto. - 44. Et hoc ut poena et clamoribus subditorum facilius expergiscantur domini. - 45. Bannum a communitate publi-

catum, ne quis accedat ad molendum in molendino pertinente ad mensam archiepiscopalem, est invalidum. - 46. Banna laicalia circa amotionem, ut dicitur *dei lavolati* a domibus seu apothecis, non ligant bona ecclesiarum et ecclesiasticorum. - 47. Banno laicali inhibente, ne extra domos nocturno tempore quivis permaneat, non comprehenduntur personae ecclesiasticae. - 48. Bannum inhibens emi vinum et huiusmodi a personis exemptis est revocandum. - 49. Bannum publicatum per ministros communitatis, quo prohibetur manu teneri in exemptione ecclesiasticos a gabella vini, est omnino revocandum. - 50. Curia saecularis non potest prohibere, ut dicitur, *a' pescivendoli,* ne vendant pisces ecclesiasticis, antequam sint appretiati a curia saeculari. - 51. Curia saecularis non potest coarctare ecclesiasticos ad venditionem proprii frumenti iuxta pretium impositum a laicis. - 52. Curia saecularis non potest obligare ecclesiasticos ad accipiendam licentiam a foro laico pro extractione granorum. - 53. Curia saecularis non potest prohibere colonis ecclesiasticorum ne amoveant, ut dicitur, *le covate del grano,* absque licentia fori laici. - 54. Curia saecularis non potest extendere bannimenta pro consignatione messis ad ecclesiasticos. - 55. Bannum curiae legationis inhibens et sibi reservans venationem non comprehendit nec afficere potest ecclesiasticos. - 56. Bannum laicale super assertis contractibus simulatis cum ecclesiasticis est abolendum. - 57. Bannum laicale contra ecclesiasticos debet revocari et aboleri ea forma qua fuit publicatum. - 58, 59. Bannitus propter homicidium an gaudeat immunitate ecclesiastica. - 60. Bannitus quid significet. - 61-66. Proscriptorum varia genera. - 67. Banniti iure communi incogniti sunt. - 68, 69. An occidens bannitum immunis a poena esse debeat, si bannum ipso iure fuerit nullum. - 70. Quoad alia. *Remissive.* - 71. Banniti an occidi possint extra territorium. - 72. Variae huius vocis significationes. *Remissive.* - 73. Banniti an gaudeant immunitate ecclesiastica. - 74. An sint incapaces successionis. - 75. Banniti capitaliter an amittant omnia beneficia. - 76. An possint sepeliri in territorio in quo fuerunt banniti. - 77. An incurrat fautorum poenas, qui eos sepelit.

Bannitus dicitur a *banno,* id est edicto publico, iuxta Gloss., in cap. *Quod clerici,* de Foro competenti, et a *bannire,* quod est idem quod proscribere; et sic *bannitus* idem est ac proscriptus de civitate vel provincia. Proscriptio autem est adversus absentem iudicialis pronuntiatio, ut in posterum procul agat, id est procul maneat ab imperio a quo proscribitur; Sylvester, in Summa, verb. *Bannum,* n. 1, et alii. Bannitorum genus est duplex: unum eorum qui solum sunt missi in exsilium extra aliquam civitatem; et aliud est eorum qui propter crimen capitale damnati sunt ad mortem illis impune a quocunque infligendam. Et isti ultimi sunt proprie banniti, qui vocantur etiam proscripti, seu capitaliter banniti, cum priores exsules proprie loquendo appellari debeant.

Capitaliter banniti seu damnati ad mortem, possunt licite etiam in foro conscientiae occidi a quacunque etiam privata persona, quae non sit ecclesiastica; dummodo tamen interveniant sequentes quatuor conditiones. Primo, ut sententia banni per appellationem legitime interpositam non sit suspensa, quia appellatio legitima habet effectum suspensivum et devolutivum; cap. *Si a iudice,* 10, de Appellat., in 6, et cap. *Dilectis filiis,* 55, et cap. *Ut debitus,* 59, de Appell. Secundo, ut occisio praecise fiat ex zelo iustitiae et ob bonum publicum, non vero ex odio aut passione privata, vel affectu vindictae aut turpis lucri. Tertio, ut occisio fiat intra territorium, seu dominium proscribentis, et non extra, quia sicuti ipsi magistratui, ita a fortiori privatis personis illicitum est exsecutionem contra reum facere extra territorium; Farinac., in Practic. crim., part. III, q. 103, n. 213, arg. l. fin., ff. de Iurisd. omn. iud. Quarto, ut persona bannita non sit speciali iure coniuncta personae privatae volenti occidere, v. g., pater, filius, coniux, etc.: hos enim occidere semper illicitum est, nisi aliter ab armis contra patriam averti non possint; arg. l. *Minime,* 35, ff. de Relig. et sumpt., fin., quia in tali casu praevalet bonum universale patriae, quae est communis omnium mater. Ita conditiones recensitas merito requiri docent Clarus, § *Homic.,* num. 54; Layman., lib. III, tract. 3, part. III, c. 3, n. 2; Sylvester, Sa, et alii passim [1].

Istis autem intervenientibus conditionibus 10
possunt licite occidi, quia eo ipso quod sunt iuste (ut supponitur) proscripti et damnati ad mortem illis a quocunque infligendam, quilibet constituitur publica auctoritate veluti minister seu exsecutor iustitiae ad illorum occisionem: Azorius, tom. III, lib. II, cap. 2, q. 2: Layman., loc. cit.; Bonacina, de Contractib., disp. 2, q. ult., sect. 1, punct. 2, et alii. Unde 11
etiam proditorie et per insidias aut veneno occidi possunt, propter eamdem rationem; Molina, de Iustitia, tom. IV, tract. 3, disp. 7, n. 1; Azorius, loc. cit., q. 4; Naldus, in Summa, verb. *Bannitus,* num. 5; Lezana, in Summa, verb. *Bannitus,* n. 9, et alii. Imo ipsi proscripti et banniti inter se ipsos possunt eodem 12
modo se ad invicem interficere, militat enim eadem ratio; Bonacina, Lezana, loco cit., et alii. Propterea laudatur a pluribus doctoribus 13
usus quorumdam principum, qui proponunt praemia occidenti illos; posito enim quod iuste damnati sint ad mortem, nulla illis fit iniuria in hoc, imo aliquando expedit pro bono communi; Azorius, loc. cit.; Diana, part. V, tract. 4, de Homicid., resol. 24; Lezana loc. cit., et alii. Recte tamen monet ipse Diana, loc. cit., 14
et Molina, tract. 7, disp. 7, quod raro et nonnisi ob gravem causam eiusmodi sententiam et facultatem contra bannitos pronuntiare et concedere expedit, propter multa incommoda et grave periculum quod ipsi banniti nedum

[1] In legibus regni Neapolitani statutum est ut huiusmodi homines, minimam resistentiam, etiam praesumptam, contra ministros publicae securitatis opponentes, impune ab his occidi possint. (Edit. Casin.)

corpus, sed et animam perdant, cum ordinarie sic sacramentis destituti in peccato mortali de-
15 cedant. Cur autem a republica fiat potestas hos occidendi sine peccato, et e contra peccet, v. g., maritus occidens adulterum vel uxorem, disparitas est quia banniti sunt reipublicae hostes, qui nec capi nec accusari possunt, ideoque ob bonum commune conceditur ea facultas; adulteri autem non sunt reipublicae hostes, et possunt capi atque accusari, et sic a iudice pu-
16 niri. Fuit autem dictum in conclusione posse occidi a quacunque persona privata, *quae non sit ecclesiastica,* quia esto quod ecclesiastici sive regulares occidentes bannitum immunes essent a poena temporali, revera tamen graviter peccarent, quia illis non licet se immiscere in causa sanguinis, quamvis iusta; cap. *Sententiam,* 9, *Ne clerici vel monachi.*

17 Bannitum iuste damnatum ad mortem posse occidere suum aggressorem tenent aliqui cum Claro, lib. V Sentent., verb. *Homicid.,* n. 71, quia utitur iure naturali defensionis, quo per iudicis sententiam spoliari non posse videtur.
18 Reliqui tamen communissime et merito negant cum Azorio, tom. III, lib. II, cap. 1, q. 11; Sa, verb. *Bannitus,* et Layman., lib. III, tract 3, part. III, cap. 1, n. 3; Lezana, verb. *Bannitus,* num. 13, quia bannitus iuste condemnatus ad mortem per auctoritatem publicam privatur iure defensionis; *non enim est permissa defendendi facultas, ubi offendendi est danda libertas,* aiunt doctores in l. 1, cod. *Quando liceat unicuique*
19 *sine iudice se vindicare.* Tum quia alioquin rei qui ad supplicium ducuntur etiam possent se defendere et carnificem occidere vitae pro-
20 priae salvandae sausa; tum etiam quia sic dari posset bellum ex utraque parte formaliter iustum, seclusa ignorantia, quod omnes negant.
21 Regulares prohibentur receptare et retinere in conventibus bannitos, fallitos et aere alieno gravatos, sub poena privationis officiorum, vocisque activae et passivae; Sacr. Congr. episc. et regul. 17 Aprilis 1601, de mandato Cle-
22 mentis VIII, et constat expresse etiam ex sequenti epistola de mandato Pauli transmissa ad nuntium Neapolitanum, his verbis:

Molto illustre, etc.

Benchè nostro signore voglia, che sia osservata l'immunità ecclesiastica, e la costituzione di Gregorio XIV, di felice memoria sia eseguita come sta, non gli piace però che le Chiese, nè gli altri luoghi sacri servano di asilo, nè di ricettacolo a' tristi, onde mi ha comandato di scrivere a V. S. che faccia proibire ed intimare per parte di Sua Beatitudine ai superiori de' monasteri de' regolari di tutti gli ordini col mezzo degli ordinarii, o come meglio parerà a lei, che per l'avvenire non diano ricetto a sorta alcuna di condannati, banditi, ladri, o altra gente di mal affare, nè a falliti, o debitori sotto pena della privazion dell'officio, e di voce attiva, e passiva, se si avrà notizia del ricetto, ancorchè non sieno trovati questi tali ne' monasterii, e sotto altre pene ancor maggiori ad arbitrio della Santità Sua; e vuole inoltre che sia avvertito di punire quelli, che avranno ardire di contravvenire a quest'ordine. Potrà dunque V. S. far publicare nel modo suddetto la detta proibizione ne' luoghi, dove ne sarà maggior bisogno, e di mano in mano per tutto, acciocchè non se ne possa pretendere ignoranza, ed il signore la consoli. »

Roma li 13 Agosto 1613.

Come fratello affezionatissimo
Il cardinal Savelli.

Sic in regesto Sacr. Congr. Episc. et regul., fol. 55.

Banniti non possunt recipi in statu ecclesiae 23
neque a baronibus, neque ab aliis, sed fugari debent sub gravissimis poenis; Iulius, in constit. 2, incip. *Quia nihil;* in constit. 4, incip. *Romani;* in const. 6, incip. *Cum homines;* Iulius III, in const. 25, incip. *Cum sicut;* Sixtus V, in const. 6, incip. *Hoc nostri,* ubi praescribit quomodo persequendi sint etiam a personis privatis, saltem manifestando et probando. Bannitos existentes in aliquo loco non 24
revelantes intra tres dies, similes poenas incurrunt; Iulius II, in const. 6, incip. *Cum homines.* Bannitos receptans in statu ecclesiae, vel 25
faciens cum eis treguam praeter excommunicationem, incurrit crimen laesae maiestatis; Leo X, in const. 36, incip. *Omnes;* Clemens VII, in const. 10, incip. *In sancta,* in qua Clemens praecipit quod banniti a communitatibus capiantur et carcerentur. Eadem circa bannitos et eorum receptatores confirmat Iulius III, in const. 25, incip. *Cum sicut,* et Pius IV, in const. 27, incip. *In eminenti,* et Gregorius XIII, in const. 65, incip. *Tanta.* In qua Gregorius 26
etiam decernit quod bannitos occultantes vel impedientes alios ne ipsos capiant in statu ecclesiae, laesae maiestatis rei fiunt; privantur omni ecclesiastico beneficio, honore, dignitate etc., et fiunt inhabiles ad ea omnesque actus legitimos, et eadem incurrunt eorum filii; privantur feudis, etc.; subditi eorum absolvuntur a iuramento fidelitatis. Haec, et alia in ipsa constitutione incip. *Tanta.*

Banniti in statu ecclesiae a nullo principe, 27
duce, marchione, comite vel alio habente mistum imperium possunt aggratiari vel componi, sed a solo papa; admittentium poenae et gratia est nulla; Iulius III, in const. 25, incip. *Cum sicut,* et Clemens VIII, in const. 15, incip. *Inter caeteras,* § 7. Neque banniti aggratiari pos- 28
sunt a legatis papae; Pius IV, in const. 27, incip. *In eminenti,* § 6. Banniti vel alii exsules 29
urbis Romanae minantes partibus offensis, nisi

pacem habeant cum eis, crimen laesae maiestatis incurrunt. Deferentes litteras vel ambasciatas de hac re ad partes offensas, idem incurrunt; Innoc. VIII, in const. 14, incip. *Licet,* Bannitus occidens alium bannitum ad consequendam liberationem a poena capitis, vel nominatus ab alio qui habet talem gratiam, iuxta tenorem banni non potest aggratiari, nisi seipsum personaliter praesentet, neque sufficit si compareat per procuratorem; Pius IV, in const. 52, incip. *Etsi cuncta.*

Contra bannitos in magna quantitate confugitos ad ecclesias, reducentes ipsas ob abusus quasi speluncas latronum, conceditur episcopo ut carceret quotquot in propriis carceribus poterit retinere; S. Cong. Immunit., in Lyciensi 29 Decembris 1625, l. *Scripturarum veter.*, pag. 78. Iniungitur nuntio ad supplicationem proregis ut deleget ordinariis locorum vel aliis personis ecclesiasticis facultatem extrahendi ad formam bullae bannitos obsidentes vias publicas et itinera frequentata; eadem congr., in neapolitana 4 Maii 1669, l. II Decret. Altoviti, p. 341. Conceditur facultas eiiciendi a locis immunibus infra triduum bannitos in magno numero ibi concurrentes et committentes varia et atrocia delicta, et publica furta; in casu vero contraventionis, extrahendi ad formam bullae, ad effectum transferendi ad alias ecclesias Neapolim; eadem Congr., in Salernit. 11 Novembris 1679, l. II Decr. Altoviti, pag. 1870. Conceditur, mandante sanctissimo episcopo, ut consignet bannitum capitalem captum in feudo mensae episcopalis, tribunali legationis, cum solita praeservatione ab irregularitate; ead. Congr., in Imolen. seu Ferrarien. 23 Novembris 1697, lib. II Decr. Vallem., pag. 221. Constito quod extracti ab ecclesia fuissent banno capitali obnoxii, datur eminentissimo Urbis vicario facultas absolvendi cooperatores extractionis eorumdem, qui fuerunt iussu curiae saecularis iugulati, cum facultate subdelegandi, erogata eleemosyna ecclesiae violatae pro eius arbitrio, etiam non obtenta remissione partis: ead. Congreg. 19 Decemb. 1690, lib. Decret. Martel., pag. 688. Bannitus capitalis ab aliis bannitis violenter extractus a scalis ecclesiae, et consignatus curiae laicali, ut potirentur praemio illius praesentationis, gaudere debet immunitate ecclesiastica; ead. Congr., in Perusina 20 Martii 1662; lib. Decr. Rocci, pag. 393. Bannitus violenter per laicos ab ecclesia extractus, ac in carceres laicales coniectus, non obstante quod, post eius fugam e carceribus, fuerit elapsis sex mensibus captus in loco non immuni, gaudet immunitate, adeoque est restituendus; ead. Congr., in Praenestina 17 Iunii 1685, lib. III Decr. Altoviti, pag. 468.

Contra laicos officiales, seu iurisdictionem temporalem obtinentes, personas ecclesiasticas bannientes, relegantes aut proscribentes, est indicta poena excommunicationis ipso facto, communitates et oppida eorum interdicto ecclesiastico supponuntur; non obstantibus privilegiis quibuscunque, Urbanus IV, in const. 3, incip. *Quia sicut.* Imo contra bannientes personas 40
ecclesiasticas ultra praedictas censuras sunt indictae gravissimae poenae a Clemente V, in Clementina de Poenis, cap. 1. Quinimo nedum 41
canones ecclesiastici, sed etiam gravissimas poenas contra ipsos bannientes statuerunt imperatores Valentinianus, Theodosius ac Arcadius in Cod. Theodos., lib. XVI, tit. de Episcop. aud., c. ult., et Federicus II, ac Carolus IV imperatores, de quibus legibus fit mentio in const. 10 Innocentii III, incip. *Ad nostram,* et const. 1 Honorii III, incip. *Has leges,* et in const. 4 Bonifacii IX, incip. *Iustis,* ubi ita habetur ex lege Caroli ibi adnexa: *Item pronuntiamus et declaramus imperiali auctoritate quod quicunque laicus cuiuscunque status et conditionis existat, casu sacrilego et propriae temeritatis audacia sacerdotem et clericum saecularem vel religiosum diffidaverit vel captivaverit, proscripserit, spoliaverit, occiderit, mutilaverit, aut in carcere detinuerit, aut huiusmodi maleficia perpetrantes scienter receptaverit, vel favorem in his eis praestiterit, praeter poenas a sacris et imperialibus, et canonicis sanctionibus eis inflictas, sint ipso facto infames et omni honore privati, nec ad placita et concilia nobilium admitti quovis modo possint.* Et ultra praedicta 42
omnia est lata excommunicatio in bulla Coenae, n. 11, contra eiicientes cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, Sedis Apostolicae legatos vel nuntios a suis dioecesibus, territoriis, terris seu dominiis, nec non id mandantes vel ratum habentes, seu praestantes consilium vel favorem. Necnon sunt interdicta 43
ipso facto loca et dominia bannientium clericos; concil. Tolet. 22, c. 24. Et iuste loca et 44
dominia quae supponuntur interdicto per hoc Toletanum concilium, per citatam constitutionem Urbani VI et aliam Clementis V patiuntur dictam poenam pro delicto sui domini, prout alias a sacris canonibus id idem impositum reperitur pro delictis superiorum; cap. *Non est vobis,* de Sponsalibus; cap. *Sane,* 2, de offic. delegati; cap. *Ubi periculum,* § *Praeterea,* in 6; cap. *Si sententia,* de Sent. excomm., in 6. Hac potissima ratione quia subditorum poena redundat in dominum et rectorem, et subditorum clamoribus facilius domini expergiscuntur, et videmus plurimis exemplis in Sacra Scriptura id factum, quia pro peccato Davidis interfectus fuit populus, et alia similia sunt compilata in cap. *Ecclesia,* causa prima, quaest. 5.

Bannum a communitate publicatum ne quis 45
accedat ad molendum in molendino pertinente ad mensam archiepiscopalem, est invalidum et revocandum, prout Sacr. Congr. revocavit, et

iussit revocari ac cassari a communitate una cum aliis actis secutis, et huiusmodi actum revocationis transmitti ad Sacr. Congr. Immun., in Firmana 7 Sept. 1638, lib. III Decr. Paul.,
46 pag. 7. Banna laicalia circa amotionem, ut dicitur, *de' tavolati,* e domibus seu apothecis, non ligant bona ecclesiarum et ecclesiasticorum: si autem adsit publica utilitas, provideri poterit ab episcopo; Baianen. 10 Maii 1630, lib. III
47 Decr. Paul., p. 89. In banno laicali inhibente, ne extra domos nocturno tempore quis permaneat, non comprehenduntur personae ecclesiasticae, et quatenus istae in banno exprimantur, omnino est revocandum; Gravinen. 23 Iu-
48 lii 1647, lib. IV Decr. Paul., p. 20. Bannum editum de ordine ministrorum regiorum Neapolis ab officialibus civitatis Aquilanae ordinans carceribus mancipari laicos donationes vel contractus fraudulentos ineuntes cum ecclesiasticis in praeiudicium civitatis, et non excarcerandi, nisi soluta gabella; item inhibens emi vinum a personis exemptis, et prohibens ministris civitatis concedere ecclesiasticis maiorem franchitiam illa quae fuit taxata a Camera regia tanquam laesivum immunitatis, libertatis et iurisdictionis ecclesiasticae, est revocandum, et de facto, die 31 Octobr. 1664, per dictos officiales de ordine ministrorum regiorum Neapolis fuit revocatum publice ad sonum tubae; Aquilana 18 Novemb. 1664, lib. Decr. Rocci, pag. 591.

49 Bannum publicatum per ministros communitatis, quo prohibetur manu teneri in exemptione ecclesiasticos a gabella vini, omnino revocari curet episcopus; Bituntina, 6 Octo-
50 bris 1672, lib. I Decr. Alt., pag. 742. Quoad banna, edicta et ordines curiae saecularis Fanen., Sacr. Congr. resolvit ut infra: 1° curia saecularis non potest prohibere, ut dicitur, *a' pescivendoli,* ne vendant pisces ecclesiasticis, antequam sint appretiati a curia saeculari, et consequenter neque carcerare contravenientes, nec declarare quod ecclesiastici debeant stare ad
51 pretium impositum piscibus a laicis. 2° Curia saecularis non potest coarctare ecclesiasticos ad venditionem proprii frumenti iuxta taxam et pretium impositum a laicis, nec molestare laicos ementes ipsum frumentum ab ecclesiasticis.
52 3° Curia saecularis non potest obligare ecclesiasticos ad accipiendam licentiam a foro laico pro extractione granorum cum solutione unius iulii, sed si ecclesiastici accipiant, hanc licen-
53 tiam gratis eis dandam esse. 4° Curia saecularis non potest prohibere colonis ecclesiasticorum ne amoveant, ut dicitur, *le covate del grano,* absque licentia fori laici concedenda cum so-
54 lutione unius iulii. 5° Curia saecularis non potest extendere bannimenta pro consignatione messis ad ecclesiasticos, sed mens Sacr. Congr. est quod debeat fieri in cancellaria episcopali; Fanen. 21 Martii 1673, l. I Decr. Altoviti, pag. 765. Bannum curiae legationis inhibens, 55
et sibi reservans venationem, non comprehendit, nec afficere potest ecclesiasticos; Ravennaten. 27 Martii 1666, lib. II Decr. Vallem., p. 15.
Bannum laicale super assertis contractibus si- 56
mulatis cum ecclesiasticis, est abolendum per locum tenentem; Ruben. 11 April. 1690, lib. Decr. Martelli, pag. 599. Bannum laicale 57
revocetur et aboleatur ea forma qua fuit publicatum, deinde absolvi poterit in forma ecclesiae Baroncellus, qui illud promulgavit etiam cum potestate subdelegandi; Neocastren. 21 Augusti 1694, lib. I Decr. Vallem., pag. 140.

ADDITIONES AUCTORIS.

Bannitus propter homicidium non gaudet 58
immunitate ecclesiastica in statu ecclesiae, sive sit laicus, sive clericus; Bened. XIV, tom. I, const. 88, incip. *Alias,* in qua id extendit ad loca reipublicae Lucanae, confirmans constitutionem Clementis XII incip. *In supremo.* Et 59
quod laici rei talis praemeditati homicidii non gaudeant immunitate ecclesiastica ubique, iam statuerat Bened. XIII, constit. incip. *Ex quo,* § 6, uti iam adnotatur in verb. *Immunitas,* art. 2, num. 130. Vide ibid., ubi traduntur varia ad rem.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

« Bannitos, ait Antonius Matthaei, in li- 60
bro XLVIII Digest., tit. 5, cap. 2, num. 2, si Latine loqui voluerimus, sacros et proscriptos nuncupabimus. Quanquam proscriptorum quo- 61
que non unum genus; proscriptus enim in libris nostris, nominatim tit. eod., de Bon. proscript., et ille dicitur cuius bona expressim confiscabantur; damnatus, cuius bona tacite. Sequebatur enim facile poenam capitalem bonorum publicatio. Hunc vero occidi non po- 62
tuisse inde colligitur quod civitatem quidem amittat, retineat tamen ea quae sunt iuris nat. et gentium; arg. l. *Deportatus,* 15, ff. de Interd. et releg. Eadem igitur fortuna utitur qua 63
exsules et deportati, quos occidi non potuisse, praeter quam quod ex dict. tit. de Interd. et releg. constat, etiam Lactantius, lib. de Orig. err. 2, cap. 20: Exsulibus, inquit, igni et aqua interdici solebat. Adhuc enim videbatur nefas, quamvis malos, tamen homines capitis supplicio afficere. At sacer homo dicebatur, cuius 64
anima diis destinata erat; et quia ad deos pervenire non poterat nisi soluto corpore, ideo hominem sacrum occidere fas fuit, uti Macrobius docet. Et Festus: Homo sacer is erat quem populus iudicaverat ob maleficium, ne- 65
que fas erat eum immolari. Sed qui occiderat, parricidii poena non tenebatur, nam lege tribunitia prima cautum erat: Si quis eum, qui ex plebiscito sacer sit, occiderit, parricida ne sit. Ea vero lege qua tribuni sacrosancti facti sunt, teste Dionysio, ita sancitum fuit: Ne quis vi

tribunum quasi privatum facere cogito, neve caedito, neve caedi occidive iubeto. Qui adversus ea fecerit, sacer esto, bonaque eius Cereri sacra sunto: quique eum occiderit, purus a caede esto. His autem hominibus banniti similiores videntur; praeterquam enim quod nemo tecto, nemo ope, consilio iuvare eos possit, etiam iniuriis et libidini omnino exponuntur. »

Monet Sorge, Iurisprud. forens., t. IX, c. 65, num. 6 et plur. seq., hos quos dicimus bannitos iure communi incognitos esse, idque quia eo iure, excepto crimine laesae maiestatis, mortis sententia reo absenti decerni non poterat.

De eo quaeri solet an qui occiderit bannitum immunis a poena esse debeat, si bannum fuerit ipso iure nullum? Distinguunt interpretes, ut excusetur qui ignoravit, non excusetur cui nullitas banni nota fuit. Caeterum, si bannum fuerit iniquum, non tamen ipso iure nullum, tam ignoranti quam scienti remittendam esse poenam tenet Anton. Matthaei, ubi supra, num. 5. Bannitus quando dici queat tacite restitutus? Num Bannitus hic tacite restitutus ius habeat successionis? Et quid in Bannito simpliciter tolerato? Vide Sorge, Iurisprud. forens., tom. IX, c. 65, num. 30.

ADDITIONES CASINENSES.

Verum quidem est bannitos licite occidi non posse extra territorium; sed hoc est intelligendum ubi non praesumatur licentia alterius principis. 71

De variis vocis significationibus vide Du Cange, Gloss. med. et infim. Latin., ad verb. 72

Banniti gaudent immunitate ecclesiastica dummodo delictum pro quo sunt banniti non sit de exceptis; Barbos., de Iur. eccl., l. II, c. 3, 73

Banniti non sunt successionis incapaces, quae eis a iure communi defertur; Marta, de Success. 74

Banniti capitaliter, si bannum est pontificium aut imperiale, amittunt omnia beneficia iuris communis; Marta, loc. cit. 75

Banniti mortui non possunt sepeliri in territorio in quo fuerunt banniti tempore mortis; Nellus, de Ban., p. II. 76

Qui vero sepelit, is non incurrit fautorum poenas; Tusch., lit. M, cond. 832. 77

BAPTISMUS

PARTITIO ARGUMENTI

BAPTISMUS: 1. quoad baptismi institutionem, divisionem et necessitatem; 2. quoad baptismi materiam; 3. baptismus quoad eius formam; 4. baptismus quoad eius ministrum; 5. baptismus quoad eius subiectum et dispositiones in subiecto requisitas; 6. baptismus quoad tempus, locum et caeremonias; 7. baptismus quoad eius effectus et patrinos.

Articulus I. *Quoad baptismi institutionem, divisionem et necessitatem.*

Summarium. 1. Baptismus fuit a Christo institutus ante suam passionem et mortem. - 2. Adducitur instantia. - 3. Solvitur talis instantia. - 4. Affertur ratio ex institutione Eucharistiae et presbyteratus. - 5. Affertur alia ratio. - 6. Baptismus est triplex, scilicet fluminis, flaminis et sanguinis. - 7. Affertur definitio baptismi fluminis. - 8. Affertur definitio baptismi flaminis. - 9. Affertur definitio baptismi sanguinis. - 10. Per hoc quod triplex sit assignatus baptismus, non sequitur quod tria sint baptismi sacramenta. - 11. Solus enim baptismus fluminis est sacramentum. - 12. Baptismus autem flaminis et sanguinis non sunt sacramenta. - 13. In defectu tamen baptismi fluminis sufficit ad salutem baptismus flaminis vel sanguinis. - 14. Affertur fundamentum de sufficientia baptismi flaminis. - 15. Affertur fundamentum de sufficientia baptismi sanguinis. - 16. Baptismus extra casum martyrii est omnibus ad salutem necessarius necessitate medii. - 17. Parvulis est necessarius necessitate medii in re, adultis vero in re vel in voto. - 18. Quod adultis sit necessarius necessitate medii in re vel in voto, docet expresse Tridentinum. - 19. Baptismi fides non est simpliciter necessaria pro contrahendo matrimonio. - 20. Error Armenorum circa validitatem baptismi. - 21. Quo tempore Christus baptismum instituerit. - 22. De tempore quo coepit obligare baptismus.

Baptismus fuit a Christo institutus ante suam passionem et mortem. Sic Scotus, in 4, dist. 2, qu. 4, cum suis, et recentioribus passim. Ratio est quia Ioannis III dicitur: *Post haec venit Iesus, et discipuli eius in terram Iudaeam, et illic demorabatur cum eis, et baptizabat;* ergo tunc iam erat institutus baptismus, nam usus baptismi supponit aut continet eius institutionem. Nec valet dicere quod apostoli tunc baptizabant baptismo Ioannis; non valet, inquam, quia, ut ait Scotus, loc. cit., cum S. Augustino, cap. 118, videntes discipuli Ioannis discipulos Christi baptizantes, conquesti sunt apud Ioannem quod ausi sint baptizare, ut constat ex Ioannis III. Si autem baptizassent baptismo Ioannis, nullam habuissent causam querelae quod apostoli baptizassent, adeoque apostoli baptizabant baptismo a Christo instituto, et non baptismo Ioannis. Tum quia Christus ante suam passionem in ultima coena dedit apostolis Eucharistiam; Lucae XXII, et ordinem sacerdotii, ut expresse constat ex definitione concilii Tridentini, sess. 22, cap. 1, et can. 2, ubi sic definit: *Si quis dixerit illis verbis: « Hoc facite in meam commemorationem, » Christum non instituisse apostolos sacerdotes, aut non ordinasse ut ipsi aliique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit.* Non est autem credendum hoc Christum fecisse ipsis apostolis necdum baptizatis, adeoque baptismo necdum instituto, cum hic sit ianua ad reliqua alia sacramenta, et sit 4

primum novae legis sacramentorum primitate institutionis et necessitatis, ut docet concil. Florent., in decreto unionis Latinor. et Armenor., his verbis: *Primum omnium sacramentorum locum tenet baptismus, quod vitae spiritualis ianua est; per ipsum enim membra Christi, et de corpore efficimur, Ecclesiae;* et non suscepto ipso non suscipiantur alia sacramenta, ex capite *Veniens,* 3 de Presbytero non baptizato, ibi: *Cum baptismus sit fundamentum omnium sacramentorum, ante susceptionem baptismi non suscipiatur aliud sacramentum, quoniam, ubi fundamentum non est, superaedificari non potest;* et in eius summario expresse dicitur: *Non baptizatus ordinari non potest, et si de facto ordinetur, non recipit ordinis characterem, licet crederetur baptizatus;* et in cap. 1 eiusdem tituli sic praecise statuitur: *Si quis presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, et iterum ordinetur.* 5 Tum etiam quia est probabilis opinio quod Christus propriis manibus baptizaverit suam sanctissimam Matrem, sanctum Petrum et alios apostolos, seu saltem quod S. Petrus a Christo baptizatus baptismo Christi, alios postea apostolos baptizaverit. Et quod apostoli omnes fuerint baptizati baptismo Christi, habetur in cap. *Quando ab Hierosolymis,* de Consecr., dist. 4, ibi: *Quando ab Hierosolymis exiit Iesus cum discipulis suis in Iudaeam terram, et illic commemorabatur cum eis, baptizabat non per se ipsum, sed per discipulos suos, quos intelligimus iam fuisse baptizatos, sive baptismo Ioannis* (sicut nonnulli arbitrantur), *sive, quod magis credibile est, baptismo Christi. Item respondit Dominus Petro: Qui lotus est,* etc., *ubi intelligitur quod iam Petrus baptizatus fuerat;* et in cap. *Si eos,* ead. dist. 4, de Consecr., ubi sic dicitur: *Sed ipsos,* idest *apostolos, baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit, quando B. Petro apostolo Dominus ait: Qui lotus est,* etc.; adeoque baptismus fuit a Christo institutus ante suam passionem, et ante illud tempus quo ipse et discipuli eius baptizabant, Ioan. III.

6 Baptismus est triplex, scilicet fluminis, fla-
7 minis et sanguinis. Baptismus fluminis est sacramentum ablutionis animae a peccato, consistens in ablutione hominis aliqualiter consentientis, facta in aqua ab alio abluente, et in verbis certis simul ab eodem abluente cum debita intentione prolatis; Scotus, in 4, dist. 3, qu. 1, quae definitio est eadem cum illa, quae communiter traditur, quod baptismus fluminis sit ablutio corporis exterior facta sub praescripta forma verborum; et de hoc fluminis baptismo dicitur Ioan. III: *Venit Iesus et discipuli eius in terram Iudaeam, et illic demorabatur cum*
8 *eis et baptizabat.* Baptismus flaminis est contritio perfecta hominis cum voto seu proposito recipiendi baptismum fluminis in re, necdum receptum, et de isto baptismo legitur Actorum I: *Vos autem baptizabimini Spiritu sancto, non post multos hos dies.* Baptismus sanguinis est 9 martyrium, seu perpessio mortis, vel cruciatus lethalis pro Christi fide, supplens defectum baptismi fluminis; et de hoc haptismo dicitur Marci X: *Potestis bibere calicem quem ego bibo, aut baptismo quo ego baptizor baptizari?*

Per hoc tamen quod triplex sit assignatus 10 baptismus, non sequitur, ut notat Glossa in cap. *Baptismi vicem,* de Consecr., dist. 4, tria esse baptismi sacramenta, quia baptismus flu- 11 minis solum est sacramentum, qui est unicus in essentia, et specie atoma, iuxta illud Apostoli ad Ephesios IV: *Unus Dominus, una fides, unum baptisma;* quem locum de unitate specifica interpretatur ibi Ioannes Chrysostomus. Baptismus autem flaminis et sanguinis non sunt 12 sacramenta, quia, ut dicit Glossa: *Non fiunt accedente verbo ad elementum;* sed vicem tantum sacramenti supplendo per cordis contritionem, vel sanguinis pro Christi fide effusionem, quia sic, inquit Glossa, mundatur homo a peccatis per poenitentiam vel sanguinis effusionem, sicuti per lavacrum baptismi.

Et quod in defectu baptismi fluminis sufficiat 13 ad obtinendam iustificationem et salutem baptismus flaminis vel sanguinis clare patet. De baptismo enim flaminis est expressa decisio Innocentii III, cap. *Apostolicam,* de Presbytero 14 non baptizato; et ideo Tridentinum, sess. 6, c. 4, docet iustificationem haberi, aut lavacro regenerationis, aut eius voto, et colligitur ex pluribus sacrae Scripturae textibus, in quibus hominibus Deum super omnia amantibus aut vere poenitentibus promittitur iustificatio et remissio peccatorum; Proverb. X: *Universa delicta operit charitas;* Luc. VII: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum;* Ezechiel. XVIII: *Si egerit poenitentiam impius, vita vivet, et non morietur;* et de facto Centurio ante susceptum baptismum fluminis fuit iustificatus baptismo flaminis, ut patet Actorum III. De baptismo sanguinis habetur in 15 cap. *Baptismi vicem,* de Consecr., dist. 4, ubi dicitur expresse: *Baptismi vicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, «Hodie mecum eris in paradiso», beatus Cyprianus non leve documentum assumpsit,* et in eius summario praecise dicitur: *Effusio sanguinis implet vicem baptismi;* et hoc desumitur ex promissione Christi, qui voluit hoc speciale privilegium concedere iis, qui pro eius fide martyrium subeunt, ut non minus in sanguine, quam in aqua baptismi dealbari possint. Nam, ut notat S. Augustinus, lib. XIII, de Civit. Dei, c. 7, qui dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua,* etiam dixit: *Omnis qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo; et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* S. Tho-

mas, quaest. 87, art. 1, ad 2, sic habet: *Passio pro Christo suscepta obtinet vim baptismi, et ideo purgat ab omni culpa et veniali et mortali, nisi actualiter voluntatem peccato invenerit inhaerentem.* Vide verb. *Martyrium,* a num. 26.

16 Baptismus extra casum martyrii est omnibus
17 ad salutem necessarius necessitate medii. Parvulis necessitate medii in re; adultis vero in re, vel in voto. Habetur expresse ex verbis Christi Ioan. III: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.* Et hoc item definivit concilium Florentin., in decreto de Armenis, dicens: *Nisi ex aqua, et Spiritu sancto renascimur, non possumus* (ut inquit Veritas) *in regnum coelorum introire;* et idem de fide habetur ex concil. Trident., sess. 7, can. de Baptismo, sic definiente: *Si quis dixerit baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit.* Idem habetur in cap. *Quisquis,* de Consecr., dist. 4, et in Clement. de Trinit. et fide catholica, cap. unic., § final. Unde S. Augustinus, epist. 28 ad Hieronymum, expresse docet baptismum esse parvulis omnino necessarium necessitate medii in re, praecisis his verbis: *Quisquis dixerit, quod in Christo vivificabuntur etiam parvuli, qui sine sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profecto, et contra apostolicam praedicationem venit, et totam condemnat Ecclesiam. Ubi propterea cum baptizandis parvulis festinatur, et curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo vivi-*
18 *ficari omnino non posse.* Et quod adultis sit necessarius necessitate medii in re, vel in voto, expresse docet Tridentinum, sess. 6, de Iustificatione, c. 2, dicens: *Quae quidem translatio* (ab eo scilicet statu, in quo homo nascitur filius primi Adae in statum gratiae) *post Evangelium promulgatum sine lavacro regenerationis, aut eius voto, fieri non potest, sicut scriptum est: «Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.»*

Baptismi fides non est simpliciter necessaria 19
pro contrahendo matrimonio; Sacr. Congreg. Concil., in nullius Orbitelli 6 Iunii 1662, lib. XLII Decretor., fol. 290, teste Ursaya, in Miscellan. 1, lit. B, n. 4.

ADDITIO AUCTORIS.

Baptismum non esse validum, nisi insimul 20
chrisma et Eucharistia baptizato infanti tribuantur, tanquam haereticum dogma damnavit Benedictus XII. Inter enim errores Armenorum ab ipso damnatos quinquagesimus octavus apud Raynaldum, ad annum 1341, § 66, recensetur ille, quo asserebant ad aeternam puerorum salutem, et baptismi iis collati validitatem, praeter confirmationis sacramentum, Eucharistiam etiam iisdem esse administrandam; Bened. XIV, constitut. incip. *Allatae sunt,* § 24.

ADDITIONES CASINENSES.

Christum non instituisse baptismum prius- 21
quam a Ioanne baptizaretur exploratum est. Difficultas est: an solum post resurrectionem, an cum ipse a Ioanne baptizatus fuit; an medio aliquo tempore ante passionem. Verum cum in Iordane baptizatus fuit, illum instituisse tradunt S. Thom., part. III, qu. 6, art. 2, ad 2; Ambrosius lib. II in Lucam; Catechismus conc. Trid., de Bapt., num. 19.

De tempore quo coepit obligare *Baptismus,* 22
variae sunt sententiae. Quidam enim olim asserebant, coepisse obligare quando Christus dixit: *Nisi quis renatus fuerit,* etc. Scotus, Estius aliique sentiunt non nisi post sufficientem Evangelii promulgationem obligare coepisse baptismum; Sotus, Vasquez et alii volunt coepisse obligare statim post resurrectionem.

Articulus II. *Quoad baptismi materiam.*

Summarium. 1. Materia baptismi est duplex, proxima et remota; materia proxima est ablutio corporis. - 2. Talis ablutio fieri potest tripliciter, scilicet per immersionem, per effusionem et per aspersionem. - 3. Materia remota est aqua naturalis et elementaris. - 4. Quaenam sit materia baptismi valida; usque ad n. 5. - 6. Quaenam sit materia baptismi invalida; usque ad n. 7. - 8. Quaenam sit materia dubia baptismi; usque ad n. 12. - 13. Peccat mortaliter qui in solemni baptismo absque necessitate adhibet aquam aliam quam benedictam in sacro fonte. - 14. Non sic autem in baptismo privato. - 15. Peccat mortaliter qui cum possit habere materiam validam, adhibet pro suo libito aliam. - 16. Peccat mortaliter adhibens in baptismo aquam impuram et turbidam absque gravi necessitate. - 17. In necessitate quando non potest haberi materia certo valida, non solum licite potest, sed etiam sub mortali tenetur quis adhibere aquam dubiam. - 18. In necessitate, quando non potest infundi aqua, seu fieri ablutio in capite vel alia parte principali corporis, potest et debet ablui seu baptizari infans in quacunque minima parte corporis, etc. - 19. Cum in casu necessitatis defectu materiae certae adhibetur materia dubia, debet baptismus conferri sub conditione. - 20. Sic etiam dum in casu necessitatis confertur baptismus in aliqua minima parte corporis, de qua dubitatur an sit sufficiens ad baptismum, tunc baptismus est conferendus sub conditione. - 21. Assignatur certa et tuta adhibenda praxis in his et similibus casibus - 22. An sufficiat minima quantitas aquae ad conficiendum baptismum. - 23, 24. Afferuntur duae sententiae circa validitatem baptismi quoad concurrentiam materiae et formae. - * 25. Quidam dubitabant de vi baptismi per aspersionem aut effusionem dati. - 26. Tritam immersionem fere omnes Patres commemorant. - 27. Quo tempore Latini effusionem adhibere coeperint.

1 Materia baptismi est duplex, proxima et remota; proxima est ablutio corporis, quae debet esse sensibilis, ut aqua corpus physice tangat.
2 Et haec ablutio potest fieri tripliciter: primo per immersionem alicuius partis corporis baptizandi in aquam; secundo per effusionem aquae in corpus, ut communiter fit in Ecclesia Latina; tertio per aspersionem aquae sufficientis

ad ablutionem in corpus baptizandi. Sic doctores communiter [1].

3 Materia remota est aqua naturalis et elementaris. Est de fide definitum in conc. Lateranensi, cap. *Firmiter*, de Summa Trinitate; in conc. Florent., in Decreto unionis Armenor., et in conc. Trid., sess. 7, can. 2, de Baptismo, ubi sic definit: *Si quis dixerit aquam veram et naturalem non esse de necessitate baptismi, anathema sit;* et constat ex pluribus sacrae Scripturae locis, ut ex illo Ioannis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto;* ex Actor. VIII: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* et ex cap. *Non ut apponeres*, 3, de Baptismo.

4 Valida baptismi materia est aqua elementaris, sive calida sive frigida, sive amara sive dulcis, sive fluvialis sive pluvialis, sive sit putei sive fontis, sive balnei sive maris, sive sit turbida, vel parum lutosa, sive sulphurea. Item aqua resoluta ex nive, vel gelu, vel grandine, vel vaporibus condensatis, vel fluens ex lapidibus aut parietibus hiberno tempore, quia est liquor ex aere conversus in veram aquam naturalem.

5 Item aqua quae, licet habeat aliquid admistum, est tamen potius denominanda aqua quam aliud, ut aqua expressa ex luto, vel alia quae ex permistis exprimitur purior et subtilior sub nomine verae aquae. Invalida baptismi materia est 6
oleum, saliva, lacrymae, sudor, sanguis, urina, vinum, lac; item liquores et succi expressi ex arboribus, pomis, piris, cerasis, radicibus, granis et similibus. Idem dicendum de nive, gla- 7
cie, grandine et pruina, nisi prius dissolvantur; licet enim sint aqua naturalis, non tamen sunt aqua usualis seu fluida, per quam possit fieri ablutio requisita ad valorem baptismi. Materia 8
baptismi dubia est omnis aqua ex floribus et herbis per distillationem extracta, liquores naturaliter ex vitibus et arboribus emanantes, cerevisia valde tenuis, lixivium non nimis crassum et coctum, aqua ex sale resoluta, quae tamen, 9
si sit resoluta ex sale maris, secundum aliquos est materia valida; quia est aqua naturalis, quae antea erat coagulata, sicut aqua ex nive; si vero sit ex sale petrae, est invalida, quia non 10
est sal ex aqua. De iusculo in quo decoctae 11
sunt carnes, varie discurrunt doctores; at vero tenenda est sententia divi Thomae, part. III Summ., quaest. 66, art. 4, in corpore, et Scoti, in 4, dist. 3, art. 4, et aliorum dicentium quod iusculum est materia apta, quando non est tale ut species aquae sit soluta, seu destructa essentialiter, modo remaneat apta ad abluendum;

---

[1]. Marcus Ephesinus, qui post dimissam Florentinam synodum Constantinopolim revectus, Graecos iterum per summum nefas ad schisma pertraxit, ac veteres simultates ac inimicitias, quae in laudata Florentina synodo feliciter exstinctae sive consopitae fuere, in Romanam Ecclesiam renovavit; inter alias suae nefariae defectionis causas hanc quoque praetexuit, nimirum baptisma apud Graecos trina immersione collatum alium esse a baptismo quem, aquae infusione adhibita, Romana ministrat Ecclesia, ac proinde illam a vera fide descivisse; quoniam *Unus dominus, una fides, unum baptisma*, uti docet Paulus ad Ephes. IV, v. 5. Sed quanta inscitia et temeritate haec nobis obiiciantur, nemo est quin perspiciat.

1. Etenim neminem, qui theologicarum rerum tractationes vel leviter pervolutarit, latere posse arbitror, aquam nimirum in baptismate praescriptam fuisse ad usum ablutionis corporalis, qua significetur interior ablutio peccatorum. At ablutio fieri potest per aquam non solum per modum immersionis, sed etiam per modum aspersionis et infusionis. Ergo, etc. Quoties enim verbum accedit ad elementum, et servetur analogia, sive signum interioris ablutionis, quocumque tandem modo aqua fundatur, nihil reliqui est quod desiderari possit ad perfectionem sacramenti, sive ad illius substantiam constituendam. Ita, praeeunte D. Thoma part. III, q. 66, art. 6, universus theologorum cœtus.

2. Licet apostolica traditione, uti probant eruditi, et confirmat D. Hieronymus, iam inde ab Ecclesiae incunabulis ritus baptizandi per trinam immersionem, vel ad designandum triduum sepulturae Christi vel mysterium Trinitatis, uti Patres docent, fuisset servatus, isque perdurasset ad aetatem usque divi Thomae, hoc est ad finem usque saeculi XIII, non inde tamen eruendum, alium quemcunque ritum fuisse insufficientem ad sacramenti effectum conferendum, aut non fuisse etiam interea temporis servatum, cum vigeret lex immersionis in baptismate, saltem cum rationabilis causa id exposceret aut suaderet. Hoc sane mirifice probat baptisma *clynicis* collatum, iis nempe, qui in lectulo prae infirmate decumbebant, *per modum infusionis;* qua de re legendus Cyprianus, epist. ad Magnum, qui cum de veritate huiusce baptismatis dubitaret, exquisitis sacrarum litterarum testimoniis illius dubitationes abstersit sanctissimus maryr. Deinde neque ritus baptizandi per trinam immersionem constanter ubique et perpetuo servatus fuit. Antiquitus enim, uti constat can. 49 apostolorum, severissimo interdicto prohibitum erat episcopis aut presbyteris aliter baptizare quam per trinam immersionem, propterea quod Eunomiani exorti, imperante Constantio, hoc est, circa annum 337, semel tantum mergebant in baptismate *in mortem Domini* baptizantes. At postea, cum Ariani saeculo sexto per Hispanicas regiones grassantes inde ansam arriperent contendendi, vel ex ipsa trina mersione suum confirmari errorem de triplici in Trinitate substantia, inde prohibitum fuit trinam mersionem in administrando baptismate adhibere, *propter vitandum schismatis scandalum vel haeretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi mersionem.* Verba sunt concilii Toletani IV, can. 6, an. 633. Vide D. Thomam, part. III, qu. 66, art. 8.

De baptismate etiam collato per infusionem illustria monumenta exibent eruditi, quae occurrunt apud Martene, Mabillonium aliosque antiquitatum ecclesiasticarum diligentissimos investigatores; quibus accenseri possunt quae profert D. Thom., loc. cit., art. 7, ex Vita S. Laurentii, atque ex Actis apostolor., cap. II et cap. IV, ubi conspiciuntur una die baptizata tria millia hominum, et alia die quinque millia.

Ex his porro abunde colligitur, varium fuisse pro varietate temporum baptizandi ritum; unde manifestissime patet quam temere, quam inepte Graeci schismatis auctores aut assertores calumniati sint Romanam Ecclesiam, quod nunc temporis in administrando baptismate communissime servet ritum *per infusionem;* praesertim cum iustissimae adfuerint causae quae omnino suaserint ut uni potius quam alteri adhaerendum praeciperet. Hasce autem causas huiusce ritus immutandi legere poteris apud Iuenin., dissert. 2 de Baptis., q. 3, § 1, caeterosque theolog. (EDIT. NEAPOL.)

12 et tunc non esse materiam aptam, quando in tali iusculo est plus de alia substantia quam de aqua, cum sic species aquae censeatur soluta et essentialiter destructa. Unde circa ista omnia pro praxi.

13 Resolvitur primo quod peccat mortaliter qui in solemni baptismo absque necessitate adhibet aquam aliam quam benedictam in sacro fonte; Palaus, part. IV, tract. 19, punct. 3; Bonac., de Baptismo, punct. 7; Nugn., in III part., quaest. 79, art. 4; Sylvester, verb. *Baptizans*, 2, quaest. 3, et alii, qui dicunt peccare mortaliter, tum ob violatum morem universalem Ecclesiae, tum ob Clementinam unic. de Ba-
14 ptismo, incip. *Praesenti prohibemus edicto*. Dixi *in baptismo solemni*, quia in privato per omnes
15 uti licet aqua non benedicta. Secundo resolvitur quod peccat mortaliter qui cum possit habere materiam validam, seu aquam elementarem, adhibet pro suo libitu aliam, quia sic absque urgente necessitate exponit salutem infantis supremo discrimini. Ita communis doctorum.
16 Tertio resolvitur quod mortale peccatum sacrilegii committit adhibens in baptismo aquam impuram et turbidam absque gravi necessitate, quia in re gravi agit contra reverentiam sacramenti; Palaus, loc. cit.; Gobat, tract. 2, sect. 1, num. 41; Bonacina, de Baptismo, punct. 3,
17 num. 7, et alii. Quarto resolvitur quod in necessitate, quando non potest haberi materia certo valida, non solum licite potest, sed etiam sub peccato mortali tenetur quis adhibere aquam dubiam, quia quilibet iure naturali, divino et humano tenetur alterius aeternam perniciem impedire, saltem quando potest sine gravi damno et peccato; sed deficiente materia certa baptismi, potest quis per materiam dubiam applicatam impedire aeternam alterius perniciem, cum possit esse quod sit materia valida, et quidem sine suo damno, ut patet, ac etiam sine peccato cum necessitas et appositio conditionis evitet nullitatem et irreverentiam sacramenti, *quia non intervenit temeritas praesumptionis, ubi est diligentia pietatis;* cap. *Si nulla*,
18 de Consecr., dist. 4. Est communis. Quinto resolvitur quod in necessitate, quando non potest infundi aqua, seu fieri ablutio in capite vel alia parte principali corporis, possit et debeat ablui seu baptizari infans in quacunque tandem minima parte corporis, etiam in solis capillis, in unguibus, in secundinis vel umbilico, etiam totaliter in utero matris existens, si obstetrix sit adeo perita ut manu intra matris uterum super infantis corpus possit aquam perfundere, vel alio quovis modo possibili corpus infantis mox perituri duabus guttis aquae, vel etiam una sola gutta possit attingi et ablui, quia periclitanti animae infantis de salute aeterna succurendum est omni possibili modo. Sic Dicastill., disp. 1, de Baptismo, num. 29; Bonacina, quaest. 2, punct. 3, num. 24; Tannerus, quaest. 1, num. 56, cum Victoria, Gabriel., Valent., Tolet., et aliis, et expresse Chapeaville, de Modo ministrandi sacramenta tempore pestis, c. 3, quaest. 10, et alii passim [1].

Advertendum tamen est quod cum in casu 19
necessitatis defectu materiae certae adhibetur materia dubia, debet baptismus conferri non absolute, sed conditionaliter, dicendo, v. g., voce vel mente sola: *Si haec materia est valida, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen;* et deinde habita materia certo valida, debet baptismus reiterari sub conditione dicendo, v. g., *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris,* etc. Sic etiam 20
dum in casu necessitatis baptismus confertur in aliqua minima parte corporis, de qua dubitatur an sit sufficiens ad baptismum, tunc baptismus est conferendus sub conditione, dicendo, v. g., *Si es capax, ego te baptizo in nomine,* etc., et sublata necessitate baptismus debet reiterari sub conditione, dicendo, v. g., *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine,* etc., quia sic, et certo consulitur aeternae saluti proximi, et salvatur debita reverentia sacramenti. Colligitur aperte ex cap. *De quibus,* dub. 1, de Baptismo et eius effectu, ubi Innocentius III sic respondet Arelatensi archiepiscopo: *De quibus dubium est an baptizati fuerint, baptizentur his verbis praemissis:* « *Si baptizatus es, non te rebaptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo,* etc.» Unde de primo ad ultimum in his 21
et similibus haec pro certa et tuta adhibenda est praxis: *Quando possibiliter adest via certa, eligenda est: si non adest possibilitas, via tu-*

[1]. Auctor noster varias profert agendi rationes, quibus, meliori quo possit modo, infantibus de aeterna salute periclitantibus succurratur; ac inter ipsa casum proponit de infante adhuc penitus latitante intra materni uteri ergastulum, ac nulla corporis parte foras producta; qui, si fieri poterit, obstetricia manu aqua perfundi debet, atque sub conditione baptizari, scilicet: *si capax es,* et si postea vivus emerserit iterum sub conditione baptizandus, nimirum: *Si non es baptizatus,* etc. Qua quidem in re illud sciendum erit, acre dissidium inter theologos fervere, num scilicet valide baptizetur infans cuius corpusculum, licet nulla sui parte foras in lucem prodierit, aqua nihilominus aut ope alicuius instrumenti, aut obstetricia manu perfundi possit ac tingi. Plures magni nominis inter theologos acriter decertant pro iusmodi baptismatis validitate, aliis tamen, nec inferioris subsellii, in diversam abeuntibus sententiam, atque urgentibus praesertim D. Augustini testimonia, quibus evincitur nec quemquam renasci posse antequam natus sit. Qua de re lege Benedictum XIV, laud. oper. de Synodo dioeces., lib. VI, cap. 5, qui utriusque partis argumenta profert. Interim in tanta isthac theologorum discrepantia, praxis quam indicat auctor noster, ac nos supra illustravimus, quam rectissime se habet, atque aeternae infantis saluti, quoad fieri potest, consulit; atque etiam eiusdem Benedicti XIV auctoritate confirmatur, qui eamdem proponit loc. cit., n. 6, atque etiam monet ad officium parochi pertinere ut obstetrices instruantur de hac agendi ratione, quam sequi oportet, cum praedictus casus occurret. (Edit. Neap.)

tissima proxima tenenda est; cessante impossibilitate, caute supplendum id quod impossibilitas prohibebat. Sic concludit Scotus, in 4, dist. 3, quaest. 2 [1].

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

22 Ad illud quaesitum, quod hac occasione suscitant nonnulli theologi, an scilicet minima quantitas aquae, ut gutta una vel duae, sufficiant ad conficiendum baptismum, respondendum est cum Diana, part. III, tract. 4, resol. 5, illam quantitatem aquae esse ad baptismum sufficientem, quae potest contingere corpus et successive fluere ac decurrere per partem corporis, quod facere potest exigua quantitas aquae; unde recte Paulus Comitolus, in Resp. moral., l. I, quaest. 12, et post illum Filliuc., tom. I, tract. 2, cap. 2, num. 34, asserunt verum fuisse baptismum quem contulit quaedam mulier moribundo infanti, baptizando illum signo crucis impresso in fronte, digito aqua madefacto.

23 Notandum praeterea quod si sacerdos post ablutionem infantis statim pronuntiet formam baptismi, vel finita prolatione verborum statim abluat, est validus baptismus neque repetendus, quia tunc materia et forma censentur moraliter concurrere et esse simul. Ita docet Henriquez, lib. 1 de Sacram, in genere, cap. 9, n. 10, et post illum eamdem sententiam tenent Villalob., in Summa, tom. I, tract. 4, diffic. 2, n. 6, et Layman., in Theol. mor., lib. V, trac. 2, cap. 7, n. 5, qui pro hac opinione citat etiam Victoriam et Suarez. Nimis laxa tamen, ac pro- 24 inde non admittenda est sententia Vincentii Fernandez de Herodia, in disp. de Sacram. in genere, p. VI, dub. 2, num. 8, ubi ait: *Qui baptizatur potest ablui in totum ante inchoatam formam, quinimo interposita brevi morula, e. g., in qua possit (ut ita dicam) Oratio Dominica recitari, adiici potest forma baptismi, et vice versa; quae doctrina communis est sacramentis confirmationis, ordinis et extremae unctionis.* Ita ille.

---

[1]. Primis ecclesiae saeculis conditionatae formae in baptismo adhibitae, neque vola, neque vestigium, ut aiunt, in ecclesiasticis monumentis, occurrit; cum prorsus fuisset inaudita huiusmodi conditionalis forma apud Christianos illarum feliciorum aetatum, atque apud ecclesiasticarum rerum tractatores. Saepius profecto dubitationes intercurrebant de validitate et veritate quorumdam baptismatum, atque ita saepius etiam occurrebat necessitas conditionalem formam adhibendi, si illam aut usus adinvenisset, aut sanctorum Patrum in illis aetatibus nosset auctoritas. Dubitationibus itaque incidentibus de validitate ac veritate baptismatis, incunctanter Patres et concilia praecipiebant huiusmodi homines, de quorum baptismate dubitatum esset, sine haesitatione ac scrupulo baptizandos. Atque ita respondit atque sanxit concilium Carthaginense v, anno 398, de parvulis quos episcopi Mauritaniae a barbaris redimebant, ut nimirum cum baptizatos nullo testimonio constaret, neque ipsi per aetatem idonei essent, qui de traditis sibi sacramentis responderent, nulla interposita mora ac scrupulo, baptizarentur. Quam quidem disciplinam non Africana tantum, sed et Romana Ecclesia secuta est, uti constat ex epist. 92 S. Leonis ad Rusticum Narbonensem data in responsionem ad inquisitionem 16, et ex eiusdem epist. 37, ad Neonam Ravennensem, et ex S. Gregorio Magno, lib. XII, indict. 8, epist. 31, ad Felicem Siciliae episcopum data, aliisque ex ecclesiasticis monumentis. Vide Natal. Alexandrum, Hist. eccles. saeculi IV, c. 5, art. 13.

Saeculo deinde VIII, in Statutis S. Bonifacii archiepiscopi Moguntini conditionatae formae in baptismate adhibendae, cum de prioris veritate non constaret, disertissimis verbis mentio occurrit; atque inde in Capitularibus Caroli Magni. Saeculo deinceps XII huiusmodi praxis adhibendi formam conditionatam in baptismate, cum de prioris veritate dubitaretur, inter ecclesiasticas leges relata fuit ab Alexandro III, cuius hac in re decretum reperire est in cap. *De quibus*, 2, de Baptism., ac demum D. Thomas, qui obiit anno 1274, in III parte Summae suae theologicae, q. 68, art. 7, ad 2, hunc ritum iam extra omnem dubitationis aleam repositum, et sectatus est, et docuit.

At vero Benedictus XIV, in suo eruditissimo opere de Synodo dioecesan., lib. VI, cap. 6, in ea fuit sententia, qua arbitratus est huiusmodi conditionalem formam tacitam tamen, et mente tantum conceptam, semper in Ecclesia a primis usque saeculis in usu fuisse, licet ante VIII saeculum nulla eiusdem expressa mentio in sacris canonibus, et Patrum operibus occurrat. Hoc autem ut evincat et persuadeat, huiusmodi utitur argumento. Patres edocti illo Apostoli Ephes. IV, *Unus Dominus, una fides, unum baptisma,* iterationem baptismatis summum nefas arbitrabantur: sed iidem Patres, quoties dubitatio incideret de prioris baptismatis veritate, baptisma iterum conferendum et docebant, et praecipiebant, et incunctanter conferebant. Ergo cum tacita et mente concepta huiusmodi conditione: *Si nondum es legitime baptizatus,* etc., illud conferebant, ne crimen iterationis baptismatis incurrerent, atque in errorem rebaptizantium, quem semper et ubique insectati fuere, prolaberentur.

Recensitum porro laudatissimi pontificis argumentum aliquam suae opinioni conciliare videtur probabilitatem; sed quominus in eiusdem sententiam descendamus, illud facit quod attentius Patrum sententias et canonum auctoritates perscrutantes deprehendimus ipsos non tam curasse conditionatae formae praesidio baptismatis iterationem evitare; sed potius non formidasse eiusdem iterationem, cum, huiusmodi urgentibus dubitationibus de baptismi veritate, ipsum iterum ministrandum praecipiebant. Quare hanc sui facti rationem proferebant; *quia non intelligitur iteratum quod ambigitur esse factum,* uti innocentius III, in cap. *Veniens,* de Presbytero nondum baptiz., etc., cum iubet ipsum baptizari, et per singulos ordines ad sacerdotium usque promoveri. Hanc quoque rationem urgebant SS. pontifices Leo et Gregorius Magnus, uti constat ex laud. epistolis. Vide hanc in rem Iuenin. dissert. 1, de Sacram. in genere, cap. 5, art. 1.

Nisi forte dicere velimus antiquiorum saeculorum Patres baptisma conferentes iis omnibus de quibus dubitatio incesseret an revera baptizati fuissent, dum animum non haberent ac voluntatem rebaptizandi, aut baptisma iterum illis administrandi, si revera antea baptizati fuissent, facto ipso *conditionate* quodammodo baptizasse huiusmodi homines (licet tunc sanctitati sacramenti minus consultum volebant, quam spirituali istiusmodi hominum incolumitati). At hoc, utrum satis reputandum sit quo affirmari possit conditionatam formam in baptismate (tacitam tamen ac mente conceptam) semper ac quovis saeculo in Ecclesia adhibitam fuisse peritiores iudicent. (EDIT. NEAP.)

ADDITIONES CASINENSES.

25 Fuerunt olim qui dubitarunt de vi *baptismi* per *aspersionem* aut *effusionem* dati; sed eum valere certum est. Vid. Catechism. Roman., part. II, cap. 3; Marten., de ant. Eccles. Rit., l. I, cap. 1, art. 14, t. I.

26 Trinam immersionem omnes fere Patres commemorant. Vid. Tertul., de Coron., cap. 3; S. Epiphan, haeres. 59; Ambros., de Sacram., aliosque.

27 Graeci nunc etiam in baptismo conferendo immersionem retinent; sed quaeritur quo tempore Latini effusionem adhibere coeperunt. Guilelmus Beveregius, in Not. ad can. 50 apost., putat immersionis loco aspersionem sive profusionem aquae in Occidentali praesertim Ecclesia Gregorii I tempore substitutam fuisse; sed nullis solidis argumentis innititur haec Beveregii sententia. Sane tempore D. Thomae communior baptismum conferendi modus erat per immersionem; Summae part. III, q. 66, a. 7. Imo, auctore Chardonio, Hist. sacr. l. I, c. 9, immersio saeculo XV obtinuit. Vid. p. 344, col. 451, Arch. Cas.

Articulus III. *Baptismus quoad eius formam.*

Summarium. 1. Assignatur vera forma baptismi pro Ecclesia Latina. - 2. Forma baptismi adhibita in Ecclesia Graeca. - 3. Est de fide utroque modo formam esse validam. - 4. Assignatur motivum et ratio diversitatis. - 5. Tali motivo cessante, retinetur in Ecclesia Latina consueta forma baptismi. - 6. Ad essentiam formae baptismi quatuor necessario requiruntur. - 7. Primo debet exprimi persona quae baptizatur. - 8. Secundo actio ipsius ministri baptizantis. - 9. Tertio invocatio sanctissimae Trinitatis. - 10. Quarto requiritur ut exprimatur non solum Trinitas personarum, sed etiam naturae unitas. - 11. Hoc totum colligitur ex forma baptismi a Christo praescripta, et ex aliis. - 12. De aliis particulis in dicta forma baptismi usitatis, scilicet *Ego, In, Amen,* varii varia sentiunt; usque ad n. 16. - 17. Assignantur etiam in specie variae formae invalidae; usque ad n. 30. - 31. Adducitur instantia ex cap. 11 Act. apostol. - 32. Solvitur talis instantia uno modo. - 33. Solvitur adhuc alio modo; usque ad n. 35. - 36. Secunda solutio seu responsio videtur magis consona veritati. - 37. Adducitur alia instantia ex canone *A quodam Iudaeo*, 24, de Consecr. dist. 4. - 38. Solvitur talis instantia; usque ad n. 43. - 44. Assignantur in specie variae formae dubiae; usque ad n. 51. - 52. An sit valida Chaldaeorum forma baptismi: *Baptizatus est*, etc. - *53. An necessaria sit invocatio SS. Trinitatis in conferendo baptismo. - 54. An collatus fuerit aliquando in solo nomine Iesu aut Christi.

11 Vera et legitima forma baptismi in Ecclesia Latina est ista: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Est de fide, et desumitur clare ex illis verbis Christi Matth. ult.: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti;* et habetur definitum in conciliis Lateranensi, cap. *Firmiter,* de Summa Trinitate; Florentino, in Decreto unionis Armenorum, § *Quinto ecclesiasticorum,* et Tridentino, sess. 7, can. 4, de Baptismo; et cap. *Si quis puerum,* 1, de
12 Baptismo. In Ecclesia vero Graeca observatur haec forma: *Baptizetur,* vel, ut vult Arcudius, *Baptizatur servus Christi in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* [1].

13 Et est de fide, utroque modo formam esse validam et legitimam, ut est expresse definitum a concilio Florentino, in cit. Decreto unionis Armenorum, quamvis nobis Latinis non liceat uti forma Graecorum, quia esset contra consuetudinem Ecclesiae Latinae, nec fieret sine
14 scandalo. Rationem autem huius diversitatis deducit Scotus in 4, dist. 2, quaest. 2, ex eo quod refert S. Paulus I Corinth. I, ortum fuisse dissidium inter Christianos; gloriabatur enim unusquisque de suo ministro baptismi; unde unus dicebat: *Ego quidem sum Pauli;* alter: *Ego autem Apollo;* alius: *Ego vero Cephae;* et alter: *Ego autem Christi;* et sic videbantur ascribere virtutem baptismi ministro, sive esset Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive Christus; unde Apostolus eos reprehendit sic: *Divisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?* Ad tollendum itaque hoc schisma inter eos 5
ordinatum fuit ut minister non exprimeretur in propria persona, ne haberent occasionem gloriandi in ministro, quo motivo cessante in Ecclesia Latina adhibetur consueta baptismi forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti,* quia verba huius formae conformantur institutioni Christi, et significant baptismum a ministro procedere tantum ministerialiter, non vero principaliter.

Ad essentiam formae baptismi requiruntur 6
quatuor necessario necessitate sacramenti exprimenda; aliter nullum erit sacramentum. Primo 7
debet exprimi persona quae baptizatur, quod fit per τὸ *te.* Secundo actio ipsius ministri ba- 8
ptizantis, quod fit per τὸ *baptizo.* Tertio invo- 9
catio sanctissimae Trinitatis, quod fit per τὸ *in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Quarto requiritur ut exprimatur non solum 10
Trinitas personarum, sed etiam *naturae unitas,*

[1] In hac tamen Graecorum forma debet exprimi persona baptizandi, dicendo: *Baptizetur hic servus Christi,* vel *servus Christi Petrus,* ut docet Dicastillus, de Sacram., tom. I, tract. 2, disp. 1, dub. 5, n. 83, cui adde Cabreram in III part. D. Thomae, q. 66, art 5; Estium. in 4 Sent., dist. 3, § 3, et Petrum de Ledesma, de Sacram., tom. I, c. 4, concl. 1, dub. 3, et deducitur ex definitione conc. Florentini, ubi forma Graecis praescripta non est haec: *Baptizetur servus Christi,* sed haec: *Baptizetur talis servus Christi.* At non desunt adhaerentes contrariae sententiae; vide Franc. Lugo, de Sacram., lib. II, cap. 3, quaest. 2, n. 14; Ioan, Paulum Nazarium, tom. VIII suorum Operum, opusc. 3, cas. 3; Trullench., de Sacram., l. II, c. 1, dub. 4, num. 6; Castropal., tom. IV tract. 19, punct. 5, n. 5. (Edit. Barbiell).

quod fit per τὸ *in nomine*, non autem *in no-*
11 *minibus*. Hoc totum colligitur ex forma baptismi a Christo praescripta cit. cap. ult. Matthaei; *Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, et ex cap. *Si quis puerum*, 1, de Baptismo, ubi Alexander III sic definit; *Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen, et non dixerit: Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen, non est puer baptizatus* [1]: et quod de essentia formae debeat dici *in nomine* et non *in nominibus*, et quo ista vox non essentiae unitatem in tribus personis significet, cuius tamen expressio ad validitatem baptismi non minus est necessaria quam expressio trium personarum, ut habetur clare in cap. *Eodem modo*, 81, de Consecrat., dist. 4, ubi de mente divi Hieronymi sic praecise dicitur: *Non baptizamur in nominibus Patris, et Filii, et Spiritus sancti, sed in uno nomine, quod intelligitur Deus*. Et idem sentit D. Augustin., l. II contra Maximum, cap. 23: *In nomine*, inquit, *non in nominibus; hi enim tres unum sunt, et hi tres unus est Deus;* et sic etiam divus Thomas, III, part. Summ., q. 66, his verbis: *Et si sint tria nomina personalia trium personarum, est tamen nomen unum essentiale. Virtus autem divina, quae operatur in baptismo, ad essentiam pertinet, et ideo dicitur* in nomine, *et non* in nominibus. Et est communis doctorum.

12 De aliis particulis in citata forma baptismi usitatis, varii varia sentiunt doctores. De pronomine *ego* dicunt Dicastill., tract. de Baptismo, n. 130; Bonacina, quaest. 2, punct. 4, et alii, non solum non esse de essentia formae baptismi, sed etiam eius omissionem esse ex se solum venialiter malam, cum pronomen *ego* satis contineatur in verbo *baptizo*. Ast Gobat, tract. 2 de Baptismo, n. 69, dicit non posse eorum responsionem esse veram nisi in lingua Latina; nam, dicit ipse, si in lingua Germanica vel Gallica omittatur pronomen *ego*, nullus effi-
13 cietur sensus. De praepositione *in* negant Bonac. et Dicastillo, loc. cit., et alii, esse de essentia formae baptismi; ast esse de essentia affirmant Scotus in 4, dist. 3, q. 2; Toletus, lib. II, cap. 19; Reginaldus, lib. XXIII, cap. 1, n. 30, et plures alii; et per hoc recte ait Toletus peccatum esse mortale omittere praepositionem *in*. De coniunctione *et* negant esse de 14
essentia formae baptismi Comitolus, lib. I de Respons, moral., quaest. 9; Toletus, Gobat, l. c., et alii, quia saepissime omittitur coniunctio *et* in variis locutionibus, permanente immutato sensu ipsorum. Affirmant tamen Conradus, Vivaldus, Barthol. ab Angelo apud Dianam, part. II, tract. 15, resol. 47; Gabriel, Maior, Reginaldus, Sylvester, et alii; quia alias non exprimeretur distinctio personarnm. Quidquid sit, in praxi debet forma consueta plene pronuntiari, nec potest sine gravi peccato omitti coniunctio *et*, ob periculum nullitatis baptismi. De verbo *Amen* conveniunt communiter docto- 15
res quod non sit de essentia formae baptismi, cum sine ipso omnia significata per formam salventur. Imo volunt fere omnes posse etiam 16
citra peccatum veniale omitti, cum in Rituali Romano non addatur, sicut additur verbis absolutionis, ut ipsum legenti patet. Unde ex istis faciliter cognoscitur quaenam sint formae validae, quae invalidae et quae dubiae.

Formae validae sunt: primo valida et sem- 17
per tenenda est forma consueta in Ecclesia Latina: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen*, quae valida et licita est in quocunque idiomate proferatur, sive Latino, sive vulgari; concil. Oxonien. c. 16, et Gregor. III epist. 5. Secundo valida est, etsi 18
venialiter illicita, haec forma: *Ego te abluo in nomine;* etc. *Ego te lavo*, etc. *Ego baptizo dominationem vel maiestatem vestram in nomine Patris*, etc.; Layman., lib. V, tom. II, cap. 4, n. 6; Bonacina, lib. V, tom. II, punct. 4, n. 9; Busembaum, et La Croix, lib. VI, part. I, de Baptismo, dub. 2, num. 268. Tertio valida est 19
ista: *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis*, etc. Quarto valida est ista: *Baptizo te* 20
ego, vel *te baptizo ego in nomine*, etc.; vel *in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ego*

---

[1]. Abs re profecto non arbitramur hic ob oculos ponere facti speciem quae praebuit occasionem Alexandro III pontifici hanc decretalem edendi. Irrepserat in Gallias huiusmodi abusus, et cum urgente necessitate baptismus esset conferendus, laicus hac ratione baptizaret, praetermissis illis verbis: *Ego te baptizo*. Quare cum quidam ex laicis ita baptizasset filium susceptum ex ea muliere cum qua contracturus erat matrimonium, in dubitationem incidit num ex huiusmodi baptismate impedimentum cognationis spiritualis contraxisset, atque idcirco inhabilis esset ad huiusmodi matrimonium contrahendum, episcopum adiit suum, Pontium nempe Claramontanum, eique facti speciem proponit: ab eoque sciscitatur quid sibi hac in re agendum esset. Pontius, difficultatis pondere pressus, duos tunc temporis doctissimos episcopos hac de re consuluit: Mauritium nempe Parisiensem, et Stephanum Tornacensem. Prior baptismi invaliditatem disertissime et invictissime probavit, unde fiebat ut impedimento cognationis spiritualis locus esse non posset. At Stephanus oppositam sectatus est sententiam, innixus evangelicis verbis, atque quibusdam D. Augustini auctoritatibus haud recte intellectis. Cum adhuc in proposita quaestione propter discordantes sententias dubius penderet laudatus Pontius ad Alexandrum III scribit, pontificio edoceri peroptans oraculo quid ei hac in re sectandum esset; cui Alexander III responsum adhibuit laud. decretali controversiam dirimens. Hanc reiectam doctrinam quidam renovare per summam temeritatem non sunt veriti, at apostolico telo confixa, iterum explosa, atque inter damnatae moralis doctrinae capita detrusa est damnatione, prop. 27, facta ad Alexandro VIII an 1690, quae hunc in modum se habebat: « Valuit aliquando baptismus sub hac formula collatus: *In nomine Patris*, etc., praetermissis illis, *Ego te baptizo*. » (Edit. Neap.)

21 *te baptizo*. Quinto valet ista ex ignorantia latinitatis et simplicitate sic prolata: *Ego te baptizo in nomine Patria, et Filia, et Spiritua sancta*. Habetur expresse ex decisione Zachariae papae, cap. *Retulerunt*, de Consecrat., dist. 4, praecisis his verbis: *Retulerunt nuntii tui quod fuerit in eadem provincia sacerdos qui Latinam linguam penitus ignorabat, et dum baptizaret, nesciens Latine loqui, infringens linguam diceret*, Baptizo te in nomine Patria, et Filia, et Spiritua sancta. *Ac per hoc tua R. F. consideravit eos rebaptizare; sed, sanctissime frater, si ille qui baptizavit non errorem introducens aut haeresim, sed pro sola ignorantia Romanae locutionis, infringendo linguam, ut supra fati sumus, baptizans dixisset, non possumus consentire ut denuo baptizentur*. Sic praecise respondit Zacharias S. Bonifacio archiepiscopo Moguntino, a quo super hac re
22 fuerat consultus. Sexto valet ista: *Ego te baptizo in nomine Patris, et in nomine Filii, et in nomine Spiritus sancti;* sic declaravit Sacr. Congr. Conc., in una Poloniae 4 Maii 1641, lib. XVI, pag. 519, apud C. Petram in const. Innocentii IV, n. 32.

23 Formulae invalidae sunt: primo si dicatur: *Ego te baptizo in nominibus Patris*, etc., quia non exprimitur unitas essentiae in tribus personis, quae expressio ad valorem baptismi ita necessario requiritur, sicut expressio trium divinarum personarum; cap. *Eodem modo*, 81,
24 de Cons., dist. 4. Vide supra, num. 2. Secundo si dicatur: *Ego te baptizo cum Patre, cum Filio et cum Spiritu sancto*, quia variatur significatio, nam particula *cum* significat so-
25 cietatem ministerii. Tertio si dicatur: *Ego te baptizo ex parte Patris, et ex parte Filii, et ex parte Spiritus sancti*, quia etiam variatur significatio; nam baptizans exprimitur non tanquam minister principalis, sed tanquam pro-
26 curator. Quarto si dicatur: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et gratia Spiritus sancti; Ego te baptizo in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto; Ego te baptizo in nomine Dei unius et trini*, quia variatur significatio, et non fit expressio explicita trium personarum, ut requiritur ex Matthaei ultimo et ex conc. Lateranensi, cap. *Firmiter*, de Summa Trinitate; Florentino, in Decreto unionis Armenor., et Trident., sess. 7, can. 4, de Bapti-
27 smo. Quinto si dicatur: *Ego te baptizo in nomine Paternitatis, et Filiationis, et Spirationis passivae; Ego te baptizo in nomine Dei sanctae et verae crucis; Ego te baptizo in nomine Matris*, etc., quia penitus variatur significatio requisita ex citato Evangelio et conciliis; et ex cap. *Si vera*, 30, de Consecratione, dist. 4; ex cap. *Multi*, 82, de Consecrat., ibidem, et ex cap. *In synodo*, 83, de Consecrat.,
28 ibidem. Sexto si dicatur: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et beatae Mariae Virginis, et omnium sanctorum;* si intelligatur in nomine beatae Mariae Virginis et omnium sanctorum baptizari, sicut in nomine Trinitatis, est forma penitus invalida; valeret tamen si per illam additionem peteretur tantum intercessio beatissimae Virginis et omnium sanctorum. Sic in terminis resolvit S. Thomas, III part. Summ., quaest. 66, art. 8, in corpore, et in 4, dist. 31, quaest. 2, art. 2, quaestiuncula 3, in corpore. Septimo si dicatur: *In* 29
nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, praetermissis illis verbis: *Ego te baptizo*, quia non exprimitur actio abluendi, ut habetur clare in cap. *Si quis puerum*, 1, de Baptismo; vid. supra, num. 2, et in propositione damnata ab Alexandro VIII, in ordine 27, his verbis: *Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus: In nomine Patris*, etc., praetermissis illis: *Ego te baptizo*. Octavo si dicatur: *Ego te ba-* 30
ptizo in nomine Christi Iesu; Ego te baptizo in nomine Domini: cap. *Si revera*, 30, de Cons., dist. 4; cap. *Multi sunt*, 82, de Consecr., ibidem, et cap. *In synodo*, 83, de Consecr. dist. 3; cap. *Firmiter*. de Summa Trinitate, et cap. *Si puerum*, 1, de Baptismo.

Nec valet obiicere quod dicitur Auctor. II: 31
Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi; et cap. VIII: *In nomine Iesu baptizabantur viri ac mulieres;* et cap. X: *Iussit eos baptizari in nomine Iesu Christi*. Non va- 32
let, inquam, quia vel respondetur fuisse pro tunc permissum ex speciali dispensatione divina ad glorificandum magis sanctissimum nomen Iesu tempore primitivae Ecclesiae, Iudaeis atque gentilibus summe exosum; nobis tamen nunc permissum non esse, eo quod cessaverit causa baptizandi hoc modo, ut respondent D. Thomas, q. 66, art. 6; Bonaventura, dist. 2, q. 2; Scotus, in 4, dist. 3, qu. 2; Alensis, IV part., q. 8, memb. 3, art. 3; Richard., dist. 3, q. 3,
art. 3, et alii. Vel respondetur, ut respondent 33
Bellarminus, Suarez, Vasquez, Coninch, Aversa et alii recentiores, quod citati textus Actuum apostolorum non debent intelligi quod revera in primitiva Ecclesia fuerit baptismus administratus in solo nomine Christi, sed debent intelligi quod apostoli dederint et administraverint baptismum Christi, hoc est institutum a
Christo, et cuius auctor fuit Christus. Ex hoc 34
enim quod in illis textibus fiat mentio expressa de solo nomine Iesu Christi, non sequitur quod sint exclusae aliae duae divinae personae, ut S. Cyprianus, epist. 73, explicans illud dictum divi Petri, Actor. II, his verbis: *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Iesu*, ait: *Iesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adiungeretur*. Et iuxta hunc sensum vi- 35
detur procedere divus August., lib. III contra Maximinum, c. 17, qui etiam paritate adducta, sic argumentatur ex alio Scripturae loco ad

rem praesentem: Ioannis primo habetur: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil;* et tamen per hoc non tollitur, quin Pater et Spiritus sanctus ad omnia eius opera, utpote quae fuerunt ab extra, concurrerint; ergo, ex eo quod Actor. VIII dicatur: *In nomine Christi baptizabantur viri et mulieres,* et consimiliter in aliis locis, non tollitur quin fuerint baptizati in nomine etiam Patris et Spiritus
36 sancti. Et haec secunda responsio ad citatos textus Actuum apostolorum videtur magis consona veritati quam prima, dicens quod apostoli ex dispensatione divina baptizarunt in solo nomine Christi, ut magis glorificaretur eius nomen tunc omnibus exosum, quia ad obtinendum hunc finem exaltationis et glorificationis nominis Iesu Christi non erat necessaria reticentia aliarum duarum personarum, cum ex coniunctione expressionis eiusdem cum illis aeque resultasset glorificata eius divinitas et exaltata eius potestas, maxime si fuisset dictum: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii eius Iesu Christi, et Spiritus sancti.*

37 Nec valet obiicere canonem *A quodam Iudaeo,* 24, de Consecratione, dist. 4, ubi Nicolaus I sic ait ad Bulgaros: *A quodam Iudaeo nescitis utrum Christiano vel pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis, et quid de iis sit agendum consulitis. Hi profecto si in nomine sanctae Trinitatis, vel tantum in Christi nomine, sicut in Actibus apostolorum legimus, baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut sanctus exponit Ambrosius), constat eos non*
38 *esse denuo baptizandos.* Non valet, inquam, quia, ut dicit divus Thomas, quaest. 66, art. 6, ad ultimum, Nicolaus papa et divus Ambrosius innitebantur allegatis textibus Actuum apostolorum: et ideo, iuxta mox datam expositionem et responsionem ad ipsos textus, respondetur ad canonem Nicolai papae et auctoritatem divi
39 Ambrosii. Et si quis pertinaciter dicat quod Nicolaus papa vult in citato canone esse validum baptismum collatum in solo nomine Christi,
40 exclusis aliis duabus personis, tunc respondetur cum Vega in Trident., c. 4, et aliis, Nicolaum locutum fuisse ibi ut privatum doctorem, non ut pontificem decisorem; non enim ab eo requirebant Bulgari an idem esset baptisma collatum in nomine sanctissimae Trinitatis, atque collatum solummodo in nomine Christi, sed solum illum consulebant an validus esset baptismus collatus a Iudaeo quodam, cuius incerta erat religio. Proprio itaque ingenio respondet hic papa iis, de quibus non interrogabatur, ac sententiam suam ut privatus doctor proponit de re non petita; quare quod addit de suo non haberi potest ut formalis decisio, nec proinde aequalis potest esse auctoritatis ac decisionis expresse contrariae papae Pelagii in cit. cap. *Si revera,* 30, de Consecrat., dist. 4, ubi sic praecise definit: *Si revera hi de haereticis, qui in locis tuae dilectioni vicinis commorari dicuntur, solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur, sine cuiusdam dubitationis ambiguo, eos ad catholicam fidem venientes in sanctae Trinitatis nomine baptizabis;* et in cit. cap. *Multi sunt,* 82, ibidem, in quo improbat baptismum collatum *in nomine solummodo Christi;* et eum tantum 41
verum admittit qui confertur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, iuxta praeceptum datum a Christo ipso apostolis, Matthaei ultimo, et decis. papae Zachariae, cit. c. *In synodo,* 83, de Consecr., dist. 4, ubi concilium Anglicanum in quo soluta fuerat huiusmodi solemnis quaestio, refert, approbat et confirmat, ibi: *In synodo Anglorum decretum, firmissime praeceptum et diligenter demonstratum esse dignoscitur, ut quicunque sine invocatione Trinitatis mersus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet. Quod omnino verum est, quia si totus in fonte baptismatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti fuerit baptizatus. Hoc quoque observari in praedicta synodo sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma esse verum non posset. Quod pro certo verum est.* Imo S. Cy- 42
prianus, epist. 73, miratur quomodo quidam dicant valere baptismum collatum in solo nomine Iesu Christi: *Ubi post resurrectionem a Domino apostoli ad gentes mittuntur, et in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptizari gentiles iubentur. Quomodo ergo quidam dicunt foras extra Ecclesiam, imo contra Ecclesiam, modo in nomine Iesu Christi ubicunque et quomodocunque gentilem baptizatum remissionem peccatorum consequi, quando ipse Christus gentes baptizari iubeat in plena et adunata Trinitate?* Idem docent S. Basilius, 43
lib. de Spiritu sancto, cap. 12, in fin.; S. Damascenus, lib. IV, de Fide, cap. 10; S. Athanasius, III contra Arianos, paulo post medium; S. Chrysostomus, homil. 16, in Epist. ad Roman., S. Fulgent., lib. de Incarnat., cap. 11; S. Leo, epist. 4, c. 3; S. Gregor., lib. IX, epist. 61; S. August., lib. III de Baptismo, c. 15; S. Hilarius, Isidorus, et alii sancti Patres.

Formae dubiae sunt: primo, si dicatur: *Ego* 44
te baptizo in virtute Patris, et Filii, et Spiritus sancti; secundo, si dicatur: *Ego te baptizo* 45
in Patre, et Filio, et Spiritu sancto; vel in *uno Deo Patre, Filio, et Spiritu sancto;* tertio, si 46
dicatur: *Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, et Procedentis ab utroque;* vel *in nomine Ingeniti, Geniti, et Doni;* vel *in nomine Creatoris, Redemptoris, et Sanctificatoris;* vel *in nomine Omnipotentis, Sapientis et Boni;* vel *in nomine primae, secundae et tertiae personae SS. Trinitatis;* quarto, si dicatur: *Ego te ba-* 47
ptizo in nomine Filii, et Patris, et Spiritus san-

cti; vel *in nomine Spiritus sancti, et Patris, et Filii;* vel *in nomine Filii, et Spiritus sancti,* 8 *et Patris;* quinto, si dicatur: *Ego Patris baptizo te in nomine, et Filii, et Spiritus sancti;* 9 Sexto, si dicatur: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus,* omittendo *sancti;* 10 septimo, si dicatur: *Ego te baptizo nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti,* omittendo *in.* 11 Unde baptizati in istis et similibus formis dubiis, debent iterum rebaptizari sub conditione, dicendo, v. g., *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti,* textu expresso cap. *De quibus,* dub. 2, de Baptismo et eius effectu.

ADDITIO EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

12 Forma illa Chaldaeorum: *Baptizatus es in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti:* de qua dubitatum fuit Romae ann. 1630, ut patet apud Nazarium, tom. VIII, opusc. 3, cap. 2, non est valida; quia per eam non exprimitur persona baptizandi, aut actio ministri, quod essentialiter requiritur ex D. Thoma in III part., quaest. 66, art. 5, ad 8, et aliis 69, quos citat Diana, part. X, tract. 16, resol. 92. Etsi Nazarius, loc. cit., cas. 3, probabile putet praedictam formam, ut in substantialibus sufficientem, posse auctoritate pontificis ad evitanda scandala tolerari.

ADDITIONES CASINENSES.

Invocatio trium personarum SS. Trinitatis 53 expressa adeo necessaria est ad valorem baptismi, ut si conferatur cum expressione unius tantum, etiam Christi, baptismus nullus est. An aliquando baptismus collatus fuerit in solo 54 nomine Iesu, aut Christi, duae sunt sententiae, affirmantium alia, negantium altera. Pro prima sententia vide Aug. Orsi card.; pro secunda vid. Drouven., de Re sacram., lib. II, q. 3, c. 2. Probabilis est utraque sententia. Vid. card. Gotti, Theol. tom. XIII, q. 1, de Essentia baptismi.

Articulus IV. *Baptismus quoad eius ministrum.*

Summarium. 1. Baptismi minister ordinarius ex officio et solemniter, cum solitis Ecclesiae caeremoniis est papa in toto orbe, episcopus in sua dioecesi, et parochus in sua parochia, vel alius sacerdos ab ipsis delegatus. - 2. Affertur ratio. - 3. Diaconi, subdiaconi et alii clerici inferiores non possunt ex vi sui muneris baptismum solemniter cum solitis Ecclesiae caeremoniis administrare. - 4. Unde isti, si baptismum solemniter ministrare audeant, irregularitatem incurrunt. - 5. Diaconi, quamvis non possint solemniter baptizare ex vi suae ordinationis; - 6. possunt tamen baptizare solemniter ex commissione episcopi in defectu sacerdotum. - 7. Diaconus factus parochus antequam sit sacerdos, potest solemniter baptizare secundum aliquos. - 8 At verius non potest secundum alios; usque ad n. 10. - 11. In casu necessitatis validus et licitus minister baptismi est quilibet homo usum rationis habens cum debita intentione, sive sit sacerdos sive diaconus, sive simplex clericus, sive laicus, sive vir, sive femina, sive paganus, sive Iudaeus, sive haereticus, sive excommunicatus. - 12. Quinimo etiam extra casum necessitatis validus est baptismus collatus a quocunque etiam haeretico et pagano. - 13. Insuper validus est baptismus etiam collatus ab haereticis, et signanter a Calvinistis, qui negant ipsum esse sacramentum. - 14. Infideles ad fidem conversi in locis ubi non adsunt nec episcopi nec parochi, possunt licite baptizari etiam solemniter, et extra casum necessitatis, a missionariis. - 15. At si ibi adsint episcopi vel parochi, ipsis non licet solemniter et extra casum necessitatis baptizare. - 16. Et a fortiori non licet eis nec aliis baptizare infideles ad fidem conversos in locis Christianorum, cum hoc spectet ad episcopum, et ipso impedito vel nolente ad parochum domicilii ipsius infidelis baptizandi. - 17. Nec in praeiudicium parochi domicilii potest id praetendi a parocho cathedralis. - 18. Sacerdotes sive parochi alienae parochiae baptizantes alienum subditum sine licentia proprii parochi vel episcopi extra casum necessitatis, peccant mortaliter, et possunt revera puniri. - 19. Unde, quamvis episcopus alteri sacerdoti, etiam parocho invito, facultatem baptizandi aliaque sacramenta ministrandi delegare possit, idem tamen raro, non nisi urgenti de causa facere debet. - 20. Sacerdotes sive parochi alienum subditum sine licentia baptizantes non incurrunt aliquam censuram et irregularitatem. - 21. Irregularitatem tamen ultra peccatum mortale incurrunt diaconi baptizantes solemniter sine debita licentia. - 22. Et hanc irregularitatem incurrunt diaconi baptizantes solemniter etiam in casu necessitatis. - 23. Subdiaconi et alii clerici inferiores, et a fortiori laici solemniter baptizantes etiam in casu necessitatis, contrahunt irregularitatem, etiamsi baptizarent ex commissione episcopi. - 24. Affertur ratio; usque ad n. 27. - 28. Clerici inferiores et laici, et etiam sacerdotes censura irretiti, baptizantes extra casum necessitatis, etiam privatim, graviter peccant. - 29. Isti omnes mortaliter vel venialiter peccant iuxta gravitatem vel levitatem iniuriae alteri maiori praesenti irrogatae, si in casu necessitatis conferendi baptismum non servent debitum ordinem, ut videlicet inferior in baptizando cedat superiori seu digniori praesenti. - 30. Nisi tamen iuxta causa in aliquo casu aliud suadeat. - 31. Inferiores aliquem baptizantes, praesentibus superioribus paratis et dispositis ad baptizandum, peccant mortaliter. - 32. Unus solus minister potest in casu necessitatis plures simul per aspersionem baptizare. - 33. Extra tamen casum necessitatis est peccatum mortale simul plures baptizare. - 34. In tali casu essent plura baptismata. - 35. Plures ministri simul valide baptizant, si quilibet abluat, et formam proferat independenter ab intentione alterius. - 36. Si vero unus ex ipsis aquam effundat, et alter verba formae baptismi proferat, invalide baptizant. - 37. Si plures simul concurrant ad eumdem baptizandum sub hac forma: *Nos baptizamus in nomine Patris,* etc., nullum faciunt baptismum. - 38. Baptizatus a Christo, vel ab angelo, est valide baptizatus; usque ad n. 40. - 41. In casu necessitatis, si nullus alius existat, potest baptizare pater vel mater pueri sine solutione coniugii, seu absque debiti matrimonialis praeiudicio. - 42. Nemo tamen, etiam in casu necessitatis, potest baptizare seipsum. - 43. Monachi et regulares nedum in casu necessitatis, sicuti omnes alii, possunt valide et licite baptizare, sed etiam de licentia ordinarii vel parochi possunt licite baptizare extra casum necessitatis. - 44. Quando baptismus administrari possit a laicis. - 45. Bigamus an baptismum administrare possit. - 46. An spectet privative ad unumquemque parochum, habentem fontem in sua ecclesia, baptismum conferre propriis parochianis. - 47. De baptizatis ab haereticis. - 48. Quinam infantes baptizandi sint sub conditione. - 49. De baptismo cum conditione adiecta, ubi prudens dubitandi ratio non adest. - 50. An officiat validitati baptismi error privatus baptizantis. - *51. De baptismo sub conditione conferendo iis qui ab haereticis ad catholicam fidem revertuntur.

1 Minister baptismi ordinarius ex officio, et solemniter administrandi cum solitis Ecclesiae caeremoniis est papa in toto orbe, episcopus in sua dioecesi, et parochus in sua parochia, vel alius sacerdos ab ipsis delegatus; Clem. I, epist. 3; conc. Florent., in decreto *Unionis;* concil. Mediolanense I, part. II, tit. de Baptismo; Constit. apost., lib. III, cap. 11, cap. *Constat,* 2 19, de Consecr., dist. 4. Et ratio est, quia administratio baptismi ex officio est actus pastoris, et per consequens requirit in administrante iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, quam iurisdictionem ordinariam habet papa in totum orbem, episcopus in suam dioecesim, et parochus in suam parochiam; et iurisdictionem delegatam habent alii sacerdotes, iuxta amplitu- 3 dinem suae commissionis et delegationis. Diaconi autem, subdiaconi, et alii clerici inferiores non possunt ex vi sui muneris et consecrationis baptismum solemniter cum solitis Ecclesiae caeremoniis administrare; Clemens papa, lib. III, constit. 11, ibi: *Sed neque reliquos clericos baptizare permittimus, sed solos episcopos, et presbyteros ministrantibus illis diaconis.* Concil. Eboracense, decreto 4, his verbis: *Decrevimus etiam, ut nonnisi summa et gravi urgente necessitate, diaconus baptizet... ut iuxta paternorum tenorem canonum huic ordini sacerdotali proprie convenire decrevit;* et concil. Londinense I, cap. 3, his verbis: *Adiicimus etiam, etc., et ut non liceat diaconibus baptizare... nisi duplici necessitate; videlicet quia sacerdos non potest, vel absens, vel stulte non vult, et mors imminet puero;* et cap. *Diaconus,* 4 13, dist. 93. Hinc cum illis baptizandi munus non competat, si baptismum ministrare audeant, irregularitatem incurrunt; cap. *Si quis baptizaverit,* 1, de Clerico non ordinato ministrante. 5 Quamvis diaconus ex dictis non possit ex vi suae ordinationis solemniter baptizare, ut clare etiam dicit divus Clemens papa, lib. VIII Const., c. 46, his verbis: *Ius non est diacono,* 6 *aut sacrificium offerre, aut baptizare,* potest tamen baptizare solemniter ex commissione episcopi in defectu sacerdotum. Colligitur ex cap. *Diaconus,* 13, dist. 93, ubi praecipitur ne diaconus absque episcopo, vel presbytero audeat baptizare; ibi: *Absque episcopo, vel presbytero baptizare non audeat;* ergo auctoritate ab episcopo, vel parocho sibi communicata poterit baptizare [1], *argumento a sensu contrario deducto,* ut expresse Glossa ibi, verb. *Necessitas,* et cap. *Constat baptisma,* 19, de Consecrat., 7 dist. 4. Difficultas maior est, an diaconus factus parochus antequam sit sacerdos, possit licite baptizare absque alia commissione et auctoritate; Gobat, tract. 2, *Baptismi,* num. 138, tenet partem affirmativam, dicens hoc ipso quod episcopus tali diacono conferat canonice beneficium parochiale, conferre quoque, ut sane potest, ius tam libere in sua parochia augendi numerum Christianorum, quam si esset iam sacerdos. Ultra quam quod doctores tribuentes parocho ius ordinarium baptizandi non addunt hanc restrictivam: *si sit sacerdos.* Tum quia, ut colligitur ex Pontificali Romano, tempore ordinationis diaconorum, dicitur ipsis: *Diaconum oportet ministrare, baptizare et praedicare,* atqui potest talis parochus sine ulteriori comsione praedicare; ergo, et baptizare. Sic Gobat cit., quem videntur sequi Stephanus a S. Paulo, tract. 5, disp. 2, dub. 3, et La Croix, lib. VI, part. I, de Baptismo, numero 276. Eminentis- 8 simo tamen Petrae in const. 1 Gregorii XI, n. 26, verius videtur parochum non presbyterum, quamvis diaconum, baptismum solemniter administrare non posse, quia, dicit ipse, administratio baptismi diaconis delegari non valet, nisi deficientibus presbyteris; proinde etsi parochus ex officio illud ministrare valeat, si presbyter sit, qui quemadmodum licite ministrat cum licentia episcopi, ita etiam ex officio uti parochus. Secus autem dicendum erit de diacono, cui sicuti non licite delegatur baptizandi facultas exstantibus presbyteris, ita ex titulo parochi non alius solemniter baptizare poterit, nisi ob defectum presbyterorum; quod etiam ex concilio Illiberit., can. 77, colligit Gonzal., cap. 1, de Clerico non ordinato ministrante, num. 15, in fine, ubi quod diaconus populum regens illicite baptismum ministret: et Sacra Congregatio Concilii absolutionem (id est dispensationem) ab irregularitate ad cautelam concessit parocho diacono, qui baptismum bona fide ministraverat; in Cremonen. Absolut., 1 Decembris 1679. Et huic potius videtur ad- 9 haerendum, quia si auctoritate Sacrae Congregationis Concilii fuit ad cautelam absolutus, id est dispensatus ab irregularitate parochus diaconus, qui baptismum ministraverat bona fide; a fortiori pro certo irregularitatem incurret, et consequenter erit dispensandus parochus diaconus, qui mala fide, *seu propter temeritatem,* ut loquitur textus, capitulo 1, de Clerico non ordinato ministrante, solemniter baptismum administret. Eo vel maxime, quod sub nimis 10 urgentibus verbis inhibeatur a sacris canonibus administratio solemnis baptismi ipsis diaconis, ut patet num. 3 antecedenti, in cit. concilio Eboracensi, decr. 4, ibi: *Decrevimus etiam, ut non nisi summa et gravi urgente necessitate diaconus baptizet,* et in concilio Londinensi 1, cap. 3, ibi: *Adiicimus etiam, ut non liceat diaconibus baptizare, nisi duplici necessitate, vide-*

[1]. In Catechismo Romano, part. II, de sacr. Bapt., n. 23, haec ad rem: « Secundum ministrorum locum obtinent diaconi, quibus sine episcopi aut sacerdotis concessu, non licere hoc sacramentum administrare, plurima sanctorum Patrum decreta testantur. » (Edit. Barbiell.)

licet quia sacerdos non potest, vel absens, vel stulte non vult, et mors imminet puero; et cap. *Diaconus,* 13, dist. 93, ibi: *Absque episcopo, vel presbytero baptizare non audeat;* et cap. *Constat baptisma,* 19, de Consecr., ibi: *Constat baptisma a solis sacerdotibus esse tractandum, eiusdem ministerium nec ipsis diaconis explere est licitum, absque episcopo, vel presbytero, nisi his procul absentibus ultima languoris necessitas cogat.*

1 In casu necessitatis, videlicet in probabili periculo quod quis possit mori sine baptismo, nisi statim baptizetur, validus simul et licitus minister baptismi est quilibet homo usum rationis habens, debitam materiam et formam adhibens, cum intentione faciendi id quod Ecclesia intendit, sive sacerdos sit, sive diaconus, sive simplex clericus, sive laicus, sive vir, sive femina, sive paganus, sive Iudaeus, sive haereticus, sive excommunicatus. Est definitum in cap. *Firmiter,* de Summa Trinitate, et cap. *Romanus,* 22, et cap. *A quodam Iudaeo,* 24, de Consecr., dist. 4, et in concilio Florentino, in decreto *Unionis Armenor.* ibi: *Minister huius sacramenti est sacerdos, cui ex officio competit baptizare. In casu autem necessitatis, non solum sacerdos, vel diaconus, sed etiam laicus et mulier, imo etiam paganus, et haereticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiae, et facere intendat quod facit Ecclesia.*

2 Quinimo etiam extra casum necessitatis validus est baptismus collatus a quocunque etiam haeretico, et pagano, ut communiter tenent doctores, quia Nicolaus papa, in cit. cap. *A quodam Iudaeo,* statuit baptismum a Iudaeo sub legitima forma collatum, esse validum, nulla facta mentione necessitatis, et sic etiam nulla facta mentione necessitatis definivit Concilium Tridentinum, sess. 7, can. 4, de Baptismo: *Si quis dixerit baptismum, qui etiam datur ab haereticis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum, anathema sit.* Et in c. *Ventum est,* 18, caus. 1, q. 7, adultus, qui voluntarie recipit baptismum ab haeretico, declaratur quidem irregularis, sed non invalide baptizatus. Adde quod valide sunt baptizati, 13 ita ut neque sub conditione sint iterum baptizandi, etiam qui sunt baptizati ab haereticis; et signanter a Calvinistis, qui negant baptismum sacramentum esse, conferre gratiam, iustificare, et remittere peccatum, ut cum pluribus theologis consultis, et articulo pro rei gravitate mature discusso de mente Sanctissimi declaravit Sacra Congreg. Conc. apud Fagnan., lib. I Decret., in cap. *Quoniam,* 13, de Const., n. 24, et universim sanxit Ecclesia, haereticos ad fidem catholicam conversos non esse rebaptizandos; cap. *Ostenditur;* cap. *Hi de quibus;* cap. *Nullus autem;* cap. *Sive haereticus,* de Consecr., dist. 4. Quos omnes ad fidem conversos non esse rebaptizandos, nisi adsit probabile dubium invaliditatis baptismi, respondit Sacra Congreg. Concil. in dubiis *Baptismi,* 27 Martii 1683 [1].

Infideles ad fidem conversi in locis infide- 14 lium, ubi non adsunt nec episcopi nec parochi, possunt licite baptizari, etiam solemniter; et extra casum necessitatis a missionariis, quibus specialis ad hoc facultas concedi solet, ut ex concessione Pauli III et S. Pii V pro missionariis apud Indos tradit Bassaeus, in Summa,

---

[1] Qui notas adiecit novissimae editioni Romanae ann. 1767, haec habet: « Nunquam Calvinistae negarunt baptismum sacramentum esse; nihil enim apud ipsos solemnius quam duo duntaxat sacramenta suscipere, baptismum videlicet et coenam. Equidem baptismum necessarium necessitate medii ad salutem non esse inficiantur, » ut patet ex Calv. lib. IV Instit. c. 15, n. 22, pag. 488. Sic ille. Prosper Fagnan, l. c. a P. Ferraris, affirmat quod cum decreto Conc. Tridentini, can. 4, sess. 7, de Baptismo definitum sit, ut si quis dixerit baptismum, qui etiam ab haereticis datur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum, anathema sit: magnopere haesitatum est de baptismo Calvinistarum · nam cum hi nullam vim, efficaciam, ac virtutem tribuant baptismo, videbatur illis deesse intentio, saltem universalis, faciendi quod facit Ecclesia. Et tamen compluribus theologis consultis, et articulo pro rei gravitate mature discusso, Sacr. Congregatio Concilii auctoritate sibi tributa censuit baptizatos a Calvinistis vere baptizatos esse, ut iterum baptizandi non sint etiam sub conditione, si non sint baptizati. Concilium ergo, etsi generaliter dicat baptismum haereticorum esse verum baptismum, si habeant intentionem faciendi quod facit Ecclesia, tamen non aperit qualis esse debeat huiusmodi intentio, et an in haereticis Calvinistis eadem intentio concurrat, necne, sed Sac. Congr. ita declaravit; haec Fagnanus. Verum licet haeretici Calvinistae, cum baptizant, veram habeant intentionem faciendi quod facit Ecclesia, prout declaravit Sacr. Congr., imo S. Pius V ad quem controversia delata est; Bened. XIV, de Synodo, lib. VII, cap. 6, num. 9; adhuc tamen stat, eos nullam vim, efficaciam, ac virtutem tribuere baptismo, quod tantum olim haesitandi ansam dedit. Nihil igitur mirum, si P. Ferraris absolute asserat Calvinistas negare baptismum sacramentum esse, conferre gratiam, iustificare ac remittere peccatum, ut constat ex ipso Calvino, lib. II Inst., c. 10, § 5, et lib. IV, c. 14, § 14 et 22. Quod eo minus absonum videri debeat, quia, ut P. Gordonus in Tabul. chronol., saec. XVI, cap. 15, de Calvinistis, 90, *Calvinismi errore,* observat, Calvinus dum septem sacramenta ad duorum numerum redigit, prope accedit ad Archonticorum sectam sacramenta prorsus aversantem; et quidem eo propius, quo illa ipsa duo, quae retinet, sacramenta pluribus modis ita depravat, ac laniat, ut parum absit quin ea penitus deleverit; Gord., l. c., saec. II, cap. 32, de Archonticis. Ad solum enim baptismum, de quo agitur nunc, coarctando sermonem, tenet Calvinus 1° baptismum non esse ad salutem necessarium; 2° deficiente aqua illum alio quovis liquore conferri posse; 3° baptismi formam non esse aliam nisi concionem; 4° rebaptizandos esse quotquot non fuerunt a ministris baptizati; 5° baptismo hominem reddi impeccabilem, et damnationis expertem; 6° poenitentiam peccatorum in baptismi recordatione sitam esse; 7° Christi baptismum et Ioannis eumdem esse; 8° omnes baptismi caeremonias esse contemnendas. (Edit. Barbiell.).

verb. *Baptismus*, 3, num. 14; Verricelli, de
15 apost. Missionariis, tit. 5. At si ibi adsint episcopi, sive parochi, ipsis non licet solemniter et extra casum necessitatis baptizare, ut in terminis respondit Sacr. Congr. Concil., in Manillen. *Baptismi*, 5 Iulii 1581, in qua fuit reiecta instantia cuiusdam missionarii in insulis Philippinis petentis facultatem sibi soli concedi baptizandi infideles inibi conversos, cum ibi et
16 extent episcopi et parochi. Et a fortiori non licet eis nec aliis baptizare infideles ad fidem conversos in locis Christianorum, cum hoc spectet ad episcopum, et ipso impedito vel nolente, ad parochum domicilii ipsius infidelis baptizandi; Ritual. Roman., rubr. de Baptismo, § 3, his verbis: *Adultorum baptismus, si commode fieri potest, ad episcopum deferatur, ut si placuerit, solemnius ab eo conferatur; alioquin parochus ipse baptizet, statuta caeremonia;* et specifice in terminis baptismi adultorum infidelium tenet Glossa, in cap. *Nec numerus*, 5, caus. 10, qu. 3, verb. *Aut in electa*, et ibi archidiaconus, n. 2; Turrecremata, verb. *Caeteram;* Bellamer., n. 7, vers. in Glossa; Petra, in constit. 2 Gregorii XI, n. 31, ubi rationem dant, quod scilicet infideles, ex quo baptizari volunt, ratione propositi, intelliguntur iam esse
17 de foro illius ubi habitant. Nec in praeiudicium parochi domicilii potest id praetendi a parocho cathedralis, ut resolvit Sacr. Congr. Concilii in Neapolitana *Iuris baptizandi*, in qua, praetendente parocho, seu vicario curato ecclesiae metropolitanae, sibi competere Ius baptizandi per se vel per alios ab ipso delegandos, infideles ad fidem conversos privative quoad parochos parochiarum, intra quarum limites baptizandi degunt; ac proinde proposito dubio: *An ius baptizandi dictos infideles competat vicario curato ecclesiae metropolitanae, vel potius parochis earum parochiarum intra quarum limites baptizandi degunt*, sub die 27 Septembris 1687, responsum fuit: *Spectare ad parochos domicilii, servata forma Ritualis Romani*, et sub die 21 Februarii 1688, perstitum fuit in decisis.

18 Sacerdotes sive parochi alienae parochiae baptizantes alienum subditum sine licentia proprii parochi vel episcopi extra casum necessitatis, peccant mortaliter, et puniri severe possunt, quia in re gravi sibi usurpant iurisdictionem alienam contra dispositionem concil. Trident., sess. 24, c. 13, ubi praecipiens episcopis distinctionem populi in proprias certasque parochias, sic ait: *Unicuique suum perpetuum peculiaremque parochum assignent, qui eos cognoscere valeat, a quo solo licite sacramenta suscipiant;* et contra canonem *Ecclesias*, caus. 13, qu. 1, ubi Dionysius papa ad Severum episcopum sic scribit: *Ecclesias singulas singulis presbyteris dedimus, parochias et coemeteria eis divisimus, et unicuique ius proprium habere statuimus, ita videlicet ut nullus alterius parochiae terras, terminos, aut ius invadat, sed unusquisque suis terminis sit contentus.* Vide infra, num. 46. Ex quibus deducitur ut, quam- 19
vis episcopus alteri sacerdoti, etiam parocho invito, facultatem baptizandi aliaque sacramenta ministrandi delegare possit, id tamen raro et non nisi urgenti de causa faciendum est, ut decrevit Sacr. Congr. Episc. et regul., in Tranen. 21 Augusti 1580, in Neapolitana 14 Decembris 1604, et in Thelesina 12 Ianuarii 1618. Non tamen tales sacerdotes seu parochi alienum 20
subditum sine licentia baptizantes incurrunt aliquam censuram et irregularitatem, cum nullibi reperiatur imposita haec poena censurarum vel irregularitatis, ut tenet Barbosa, de Offic. et potestat. parochi, part. II, c. 18, n. 11; Suarez, tom. III, in tertiam part. D. Thomae, disp. 41, sect. 4, vers. *Sed quaeres;* Armilla, verb. *Baptismus*, numero 39; Valentia, Bonacina, et alii passim. Irregularitatem tamen, ultra pec- 21
catum mortale, incurrunt diaconi ministrantes baptismum solemniter sine debita licentia, ut colligitur ex cap. *Si quis baptizaverit*, 1, de Clerico non ordinato ministrante, quem textum intelligunt de ministrante solemniter, etiam in casu necessitatis; Glossa, in dict. c. 1, de Clerico non ordinato ministrante; Navarr., in Manuali, cap. 22, n. 7, et c. 27, n. 242; divus Antonin., tertia part., tit. 28, c. 1 et alii. Et 22
ratio est, quia nulla necessitas potest ab hac irregularitate excusare, cum nulla sit necessitas quae cogat ad solemnem baptismum conferendum, cum egenti provideri possit per baptismum sine solemnitate, adeoque diaconi ministrantes baptismum solemniter sine debita licentia incurrunt irregularitatem impositam in dicto cap. *Si quis baptizaverit*.

Subdiaconi et alii clerici inferiores, et a for- 23
tiori laici solemniter baptizantes, etiam in necessitate, contrahunt irregularitatem, etiamsi baptizarent cum facultate episcopi. Et ratio est 24
quia subdiaconi et alii clerici inferiores, et a fortiori laici non habent aptitudinem ut possint deputari ad hoc munus, cum haec aptitudo solum resultet in diacono ex vi suae ordinationis privative quoad omnes alios inferiores. Unde ipsi etiam eamdem irregularitatem con- 25
traherent solemniter baptizando, quamvis baptizarent ex commissione episcopi, quia non sunt apti recipere talem commissionem. Et licet 26
laici secundum aliquos videantur non incurrere hanc irregularitatem, ex quo cit. c. 1, de Clerico, etc., ubi id imponitur, non loquatur nisi de clericis non ordinatis baptizantibus; tamen 27
bene perpensis verbis, per quae irregularitas imponitur, potius ex ipsis contrarium eruitur. Non enim ibi dicitur: *Si quis ordinatus baptizaverit*, sed, *Si quis baptizaverit non ordinatus;* aeque autem non est ordinatus laicus, ac clericus qui non est sacerdotio initiatus, et per hoc etiam laicos incurrere hanc irregularitatem;

tenent Paludanus in dist. 4, quaest. 5; Maior, in dist. 4, quaest. 5, unica, ad argument. contra secundam conclus.; divus Antonin., III part., tit. 18, cap. 1; Scotus, in 4, dist. 25, quaest. 1, art. 2, et alii magis communiter. Clerici inferiores, et laici, et etiam sacerdotes censura irretiti extra casum necessitatis baptizantes etiam privatim graviter peccant; quia abutuntur in re gravi facultate, quae solum est eis concessa pro casu necessitatis urgentis, ne defectu ministri quis imbaptizatus decedat, et sacerdotes censura irretiti ratione censurae insuper specialiter interdicuntur a quacunque communicatione potissimum in divinis. Et isti omnes mortaliter, vel venialiter peccarent iuxta gravitatem, vel levitatem iniuriae alteri maiori praesentis irrogatae, si in casu necessitatis conferendi baptismum non servarent ordinem traditum a divo Thoma, III part., quaest. 64, art. 4, et communiter receptum a doctoribus, ut scilicet inferior in baptizando cedat superiori praesenti, adeo ut non baptizatus baptizato, excommunicatus non excommunicato, mulier viro, laicus clerico, clericus sacerdoti, sacerdos parocho, parochus episcopo cedant. Nisi iusta causa aliud suadeat, veluti si ob mortis periculum oporteat baptizari puerum nondum plene ex materno utero editum; tunc enim propter honestatem deceret feminam ministrare, praetermisso etiam proprio parocho; alioquin autem non licet huiusmodi ordinem intervertere. Et inferiores baptizantes praesentibus superioribus paratis, et dispositis ab baptizandum peccarent lethaliter, ut tenent doctores, apud Leandr., tom. I, de Sacram., tract. de Baptismo, disp. 4, quaest. 7; Diana, part. IV, tract. 4, resol. 4, et alii passim. Et colligitur in concil. Mediolanen. I, part. II, tit. de Baptismo, ubi dicitur quod mulier potest baptizare in necessitate, si non adsit sacerdos, neque clericus in sacris, vel alii clerici, neque alius masculus; et in Rit. Roman., tit. de Ministro baptismi.

Unus solus minister potest in casu necessitatis plures simul per aspersionem baptizare, utendo hac forma: *Ego vos baptizo,* etc., quia non mutatur nec forma, nec sensus; nam τὸ *vos* idem est ac *te* et *te,* et patet a pari, quia potest unus eadem forma consecrare plures hostias, et in periculo naufragii absolvere plures poenitentes. Sic Scotus, in 4, dist. 6, qu. 2, et alii communiter. Extra tamen casum necessitatis est peccatum mortale simul plures baptizare; quia est contra morem Ecclesiae in re gravi, ut recte advertit Scotus, l. cit.; Coninch, III part., qu. 67, art. 6, dub. 2; Ghetius, in Thesauro animae, verb. *Baptismus,* cap. 5, de Ministro baptismi, num. 13; Herincx, disp. 6, de Baptismo, qu. 2, num. 14, et alii plurimi, quidquid ex adverso dixerint Sotus, Vivaldus, Reginaldus, et alii, et colligitur ex Rituali Romano, tit. de Baptizandis parvulis, ubi agens de forma: *Ego vos baptizo,* etc., ait: *quam tamen formam in iis solum, et in aliis similibus mortis periculis ad plures simul baptizandos, et ubi tempus non patitur, ut singuli separatim baptizentur, alias nunquam licet adhibere,* quod denotat gravem culpam iuxta gravitatem rei, ut recte ait Herincx, loc. cit. Et in tali casu 34
sent plura baptismata formaliter, et quoad effectum distincta, quia essent plures baptizati, et quamvis una tantum videatur esse forma, est tamen virtualiter multiplex, eo quod pronomen *vos* includat in se singulare pluries geminatum, cum τὸ *vos* idem sit ac *te* et *te;* Scotus, loc. cit., et alii. Plures ministri simul valide baptizant, 35
si quilibet abluat et formam proferat independenter ab intentione alterius; patet a pari de pluribus sacerdotibus noviter ordinatis, qui simul cum episcopo omnes consecrant, et conficiunt sacramentum, si simul cum illo proferant, et finiant verba consecrationis. Si vero unus 36
ex ipsis aquam effundat, et alter verba formae baptismalis proferat, invalide baptizant. Quia ultra quam quod hoc est contra Christi institutionem, ut patet ex praxi Ecclesiae et communi sensu doctorum; in tali casu significatio formae esset falsa, nam alter dicendo: *Ego te baptizo,* etc., cum non ipse, sed alius baptizaret seu ablueret, falsum proferret; sic divus Thomas, part. III, qu. 67, art. 6; Scotus, in 3, dist. 6, qu. 2, et alii passim, et colligitur ex cap. *Detrahe,* 54, caus. 1, qu. 1, ubi ex verbis S. Augustini expresse dicitur: *Detrahe verbum, et quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum.* Si plures 37
simul concurrant ad eumdem baptizandum sub hac forma: *Nos te baptizamus in nomine Patris,* etc., nullum faciunt baptismum; sic divus Thomas, III part., qu. 67, art. 6; S. Bonaventura, Alensis, Contensonius, Toletus, Vasquez, Coninch, Caspensis, Bonacina, Mastrius, Ledesma, Centinus, et alii passim. Et ratio est, quia in hoc casu mutaretur essentialiter forma a Christo instituta, siquidem forma baptismi ex sua ratione significandi, significat baptismum ab uno ministro perfici, et ab illo adaequate et totaliter causari independenter ab alio, ut clare denotant ipsius verba: *Ego te baptizo,* etc.; sed haec forma: *Nos te baptizamus,* etc. significat quod plures conveniant ad unum baptismum conferendum inadaequate, et tanquam concausae ab invicem dependentes, et connexae, non autem adaequate et absolute, ergo hoc modo forma baptismi mutaretur essentialiter, quia sic non repraesentaretur una causa totalis et principalis, quae est Christus Dominus, ad quem finem minister ita debet esse unus, sicuti causa principalis est una; propter quod Apostolus ad Ephes. IV ait: *Unus Dominus, una fides, unum baptisma.*

Baptizatus a Christo vel ab angelo est valide 38
baptizatus, adeoque non est necessario rebapti-

zandus, ut colligitur ex S. Thoma, qu. 64, art. 7, ubi sic expresse ait: *Quia boni angeli sunt nuntii veritatis; si aliquod sacramentale ministerium ab angelis perficeretur, esset ratum habendum, quia debet constare* (id est certo credi) *hoc fieri voluntate divina,* et ex Scoto, in 4, dist. 6, qu. 1, ubi dicit quod, si constat aliquem esse baptizatum a bono angelo, praesumendum esset illum baptismum collatum esse iussu Dei, et idcirco pro rato habendum, ergo a fortiori habendus erit pro rato baptismus collatus ab ipso Christo, iuxta id quod, Actor. X, angelus dixit Petro: *Quod Deus purificavit, tu*
39 *commune ne dixeris.* Licet enim solus homo sit idoneus minister sacramentorum ex vi praesentis institutionis, nihilominus tamen constat per se angelos ministrasse hominibus Eucharistiam, ut S. Bonaventurae, S. Stanislao Kostka, et aliis; et ipsos angelos, et Christum ipsum
40 confecisse aliqua sacramenta. Sic S. Amphilochius [1] fuit ab angelis consecratus episcopus, et ea consecratio pro rata habita a caeteris episcopis, ut refert, Calixtus lib. XI Hist., cap. 21. Sic sanctus Philomenon martyr iam constitutus in loco martyrii, cum ei obiiceretur a praeside tyranno nihil ei profuturam tormentorum perpessionem pro Christo, ex quo non esset baptizatus, ad implendum eius ardens desiderium repetita supplicatione de habendo baptismo expressum, a Christo ipso ei in nube lucida apparente inter medios carnifices omnibus spectantibus baptizatus est. Sic ex Metaphrasta referunt Aloysius Lippomanus, Laurentius quoque Surius, in Vita S. Thyrsi, et sociorum, ad 14 Decembr. [2] et Gobat, tract. 2, de Baptismo, cas. 7, n. 222.

41 In casu necessitatis si nullus alius existat, potest baptizare pater, vel mater pueri sine solutione coniugii, seu absque debiti matrimonialis praeiudicio; concil. Londin. 1, c. 3, et c. *Ad limina,* 7, caus. 30, qu. 1, ubi Ioannes VIII papa sic scribit ad Anselmum Lemovicensem episcopum, qui separaverat a propria muliere *quoad torum* quemdam nomine Stephanum, ex quo in extrema necessitate filium suum baptizasset, ibi: *Dicimus dimittendum esse, et inculpabile iudicandum quod necessitas intulit. Nam hoc baptizandi opus laicis fidelibus iuxta canonicam auctoritatem, si necesse fuerit, facere, libere conceditur. Unde si supradictus genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, sacri unda baptismatis lavavit, ut eum de potestate auctoris mortis et tenebrarum eriperet, et in regnum Christi iam regnaturum sine dubitatione transmitteret, bene fecisse lau-*
datur, et idcirco suae uxori sibi legitime sociatae, impune, quandiu vixerit, iudicamus manere coniunctum, nec ob hoc... aliquatenus separari debere. Nemo tamen etiam in casu 42
necessitatis potest baptizare seipsum, textu clarissimo in cap. *Debitum,* 4, de Baptismo, ubi Innocent. III sic scribit Metensi episcopo: *Sane intimasti quod quidam Iudaeus in mortis articulo constitutus, cum inter Iudaeos tantum existeret, in aquam seipsum immerserit, dicendo: «Ego baptizo me in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.» Respondemus quod inter baptizantem et baptizatum debeat esse discretio, sicut ex verbis Domini colligitur dicentis apostolis: «Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti», memoratus Iudaeus est denuo ab alio baptizandus, ut ostendatur quod alius est qui baptizatur, et alius qui baptizat; ad quod etiam designandum ipse Christus non a seipso, sed a Ioanne voluit baptizari.* Monachi et regulares 43
nedum in casu necessitatis, sicuti omnes alii, possunt valide et licite baptizare, sed etiam de licentia ordinarii, vel parochi possunt licite baptizare extra casum necessitatis. Quamvis enim eis hoc fuerit interdictum in cap. *Placuit,* 8, caus. 16, quaest. 1, his verbis: *Placuit communi nostro concilio, ut nullus Monachorum... praesumat... neque filium de baptismo accipere, neque baptizare,* tamen fuit hoc eis concessum in c. *Doctos,* 21, eadem caus. 16, et qu. 1, his verbis: *Doctos, ac probos monachos presbyterii honore dicatos... baptizare... moderata dispensatione commendamus,* et sic hoc eis esse permissum de licentia parochi, vel ordinarii observat eminentissimus Petra, in constit. 5 Honorii III, sect. 2, n. 22, ubi dicit, quod conciliando textus in canone *Placuit,* 8, caus. 16, qu. 1, quo videtur vetitum, et in canone *Doctos,* 21, eadem caus. 16, qu. 1, quod videtur permissum, declaratum fuit non licere, nisi cum licentia ordinarii vel parochi; Clementina incipiens *Religiosi,* cap. 1, de Privileg. et excessibus privilegiatorum, et sic eis esse permissum docet etiam Glossa, in c. *Pervenit,* 20, caus. 18, qu. 2, allegans ad hoc textum in cit. cap. *Doctos,* 21, caus. 16, quaest. 1.

ADDITIONES AUCTORIS.

Baptismus a laicis aut feminis administrari 44
nequit, nisi in necessitatis casu. Et idem de nutricibus in specie; Benedict. XIV, tom. II, constit. 28, incip. *Postremo mense,* § 31.

Baptismus a bigamo administrari non debet, 45
etiam in necessitatis casu, si alius adsit magis idoneus; idem ibid. cit. § 31.

[1] Haec ex Vita S. Amphilochii a Metaphrasta elucubrata. Operum S. Amphilochii, edit. Paris. 1644, pag. 228, penes quem, cum quaestio facti sit, stet tantae rei fides, ait Combefisius, not. 3 in eamdem Vitam, pag. 270. (EDIT. BARBIELL.).

[2] In actis martyrii SS. Apollonii et sociorum eius ex libro Rufini de Vitis Patrum apud Ruinartium, pag. 487, edit. Amstelod. 1713, nihil eiusdem occurrit (EDIT. BARBIELL.).

46 Relate ad ea quae tradita sunt in hoc art., sub num. 18, iuvat hic adducere responsa Sacr. Congreg. Concil. ad sequentia dubia proposita in Fabrianen. *Fontis baptismalis, et iuris baptizandi*, nempe, an liceat parocho ecclesiae cathedralis S. Venantii in ea baptizare natos in alienis parochiis, etiam fontem baptismalem habentibus, seu potius spectet privative ad unumquemque parochum, habentem fontem in sua ecclesia, baptismum conferre propriis parochianis in casu, etc., Sacr. Congregatio die 21 Iunii 1732 respondit: *Servetur solitum.*

Sed postea die 14 Novemb. 1733 reproposita causa, respondit: Praevio recessu a decisis Negative *ad primam partem*, et Affirmative *ad secundam*. Visum quippe fuit expedire, ut sublata etiam contraria consuetudine, quisque parochus habens fontem baptismalem, infantes in sua parochia natos aqua salutis respergat, adeo ut singuli pastores suas cognoscant oves, quae per primum baptismi sacramentum in Christi Domini gregem cooptentur, et in Ecclesiae sinum excipiantur, quemadmodum advertit Rota in Romana *Iuris baptizandi*, 12 Ianuarii 1733, coram Samminiato. Id etiam suadente tum ea ratione, quod parochis propriis facilius compertum esse potest, quinam ex iustis nuptiis procreati sint, et tanquam tales in Parochialem librum referri debeant: tum et alia, quod ab eis vigilantia adhiberi maior valet, ne a parentibus procrastinetur delatio infantium ad ecclesiam, in qua spiritualem regenerationem sunt assecuturi.

Reproposita tandem eadem causa sub dubio, *an sit standum in decisis die 21 Iunii 1732, vel potius in decisis die 14 Novemb. 1733, in casu*, etc.

Eadem Sacr. Congreg. die 20 Martii 1734 rescripsit: In secundo loco in decisis, et amplius; sic apud Thesaurum Resolutionum Sacr. Congreg. Conc. tom. VI, et apud Ursayam, tom. IX, part. I, discept. 32 et 33, ubi multa ad rem. Vide Resolutiones Sacrae Congregationis Conc. in Fabrianen. *Fontis baptismalis*, et Savonen. *Iurium parochialium*.

Baptizati ab haereticis materiam et formam debitam adhibentibus, nec sub conditione iterato baptizari debent; Benedictus XIV, const. incip. *Iam inde*, § 3 et 5. Et concordant dicta supra, n. 11 ad 13.

Infantibus vero, de quibus dubium subest, an fuerint vel an rite fuerint baptizati, baptismus ministrandus est sub conditione; idem ibid., § 2.

Baptismus cum conditione adiecta non confertur absque lethalis culpae crimine, nisi prudens dubitandi ratio suppetat, an antea validus baptismus collatus sit; idem de Synodo dioeces., lib. VII, c. 6, § 3.

Nihil officit validitati baptismi error privatus 50
baptizantis, dummodo in materia et forma nihil innovetur; ibid. § 9.

ADDITIO CASINENSIS.

Quamvis veteres de non rebaptizandis haere- 51
ticis quaestiones neminem lateant, nullusque sit qui ignoret in Ecclesia Dei custoditum semper fuisse valide ab haeretico etiam ministro baptismum conferri, mos tamen nunc temporis invaluit hoc sacramentum sub conditione iis iterandi, qui haeretica pravitate deposita ad catholicam redeunt unitatem. Haeretici enim cum incredibili odio ferantur in Ecclesiam, sacramentorum formas pervertunt et materiam contemnunt, ac ab Ecclesiae intentione mentem habent alienam, ideoque rationabiles semper adsunt dubitandi causae, haereticum ministrum non tam ignorantia quam contemptu et odio substantialem aliquem errorem in baptismo conferendo commisisse. Hinc Ioannes de Dicastillo de hoc argumento ita disserit: *Verum enim vero in re tanti momenti non admodum tuta videtur sententia Coninck* (iudicantis, nisi peculiaris obstet ratio, praesumendum, quod minister haereticus rite baptizarit), *sed multo magis caute agendum inter praedictos haereticos, qui sic solent in baptismo errare; ideo nisi constet satis prudenter, nullum circa materiam et formam errorem irrepsisse, non video, cur sub conditione rebaptizari non debeant. Tamen haec omnia iudicio prudentis committenda sunt, et semper inclinandum in tutiorem partem conferendi sub conditione baptismum;* disp. 1, de Baptismo, n. 18. Confer Antoine, Sylvium in III part., qu. 66, art. 9; Card. de Lugo, Respons. moral.; Gobat, tract. 2, n. 292; Neessen, Michon et La Croix. Quem morem baptismi sub conditione renovandi cl. P. Perrone in suis Praelectionibus theologicis his verbis confirmat: *Ex persuasione de nulla baptismi necessitate, quae penes Protestantes vulgata est, fit ut eorum ministri adeo oscitanter hoc sacramentum administrent, ut grave dubium ortum sit de valore baptismi ab illis collati. Hinc receptum est, ut passim non solum in Anglia, Galliis, Germania, verum etiam Romae, sub conditione iis, qui se ex diversis sectis recipiunt ad Ecclesiam catholicam iterum baptisma conferatur.* Lib. VIII Tract. de Baptismo, cap. 5, num. 133, not. 2.

Articulus V. *Baptismus quoad eius subiectum, et dispositiones in subiecto requisitas.*

Summarium. 1. Subiectum capax baptismi est omnis et solus homo adhuc viator. Unde sunt capaces etiam infantes vix nati - 2. Item capaces sunt et baptizari debent furiosi et amentes a nativitate, qui nullis gaudent lucidis intervallis. - 3. Sic furiosi et amentes, qui ex sana mente in furorem et amentiam inciderunt, si pro tempore sanae mentis baptismum petierint, vel voluntatem illum recipiendi sensibiliter exhibuerint, sunt baptizandi, licet in furore et amentia contradicant. - 4. Si vero non pe-

tierint, nec voluntatem exhibuerint illum recipiendi, non sunt baptizandi. - 5. Sic etiam baptizari debent monstra ex viro et muliere genita, et si constet ex geminatis partibus principalibus corporis duas habere animas, bis sunt baptizanda. - 6. Si vero dubitetur an duas habeant animas, bis baptismus conferri debet, unus absolute in illa parte in qua perfectius apparet caput, et alius in alia parte sub conditione. - 7. Monstrum genitum ex muliere et bruto baptizari non debet. - 8. Si vero monstrum sit genitum ex viro et bruto femella baptizari debet sub conditione. - 9. In dubio autem an sit ex bruto masculo vel ex viro, baptizari debet sub hac conditione: *Si homo es*, etc., - 10. Si daretur casus quod infans non via ordinaria et per seminalem generationem, sed miraculose formatus ex humana carne prodigiose nasceretur, esset baptizandus, non quidem ad delendum peccatum originale, quod non contraxisset, sed ut charactere baptismali ascriberetur Ecclesiae Christi, et propter gloriam consequendam. - 11. Filii parvuli quorumcunque infidelium sive nunquam baptizatorum, sive iam baptizatorum, possunt valide baptizari invitis parentibus. - 12. Nec obstat suorum parentum contradictio. - 13. Filii parvuli infidelium baptizatorum, id est haereticorum seu apostatarum a fide, nedum valide, sed etiam licite possunt baptizari invitis parentibus, si ita velint legitimi superiores ecclesiastici. - 14. Filii infidelium nunquam baptizatorum ordinarie loquendo non possunt licite baptizari invitis parentibus, etiam degentibus in ditionibus principum Christianorum. - 15. Imo ecclesia hoc expresse prohibet. - 16. Et qui id faceret peccaret graviter, et esset severe puniendus. - 17. Hoc tamen, ut fuit dictum n. 14, procedit ordinarie loquendo, quia dantur aliqui casus in quibus parentibus invitis possunt eorum filii licite baptizari. - 18. Primo potest licite baptizari infans, si unus parens, sive mater sive pater, sit conversus ad fidem. - 19 Et hoc etiam extenditur ad avum paternum qui in locum patris defuncti successit, et ad fidem est conversus. - 20. Secundo potest licite baptizari infans etiam utroque parente manente in infidelitate quando unus consentit in baptismum filii, et non alter. - 21. Tertio licite baptizari potest talis infans in articulo mortis constitutus. - 22. Et hoc idem potest dici de filiis infidelium perpetuo amentibus. - 23. Quarto si filii infidelium pervenirent ad usum rationis, et baptismum petierint, possunt licite baptizari invitis parentibus. - 24. In infantibus ante usum rationis et in perpetuo amentibus nulla requiritur moralis dispositio, tam ad valide quam ad fructuose recipiendum baptismum. - 25. In adultis tamen ad recipiendum baptismum valide et fructuose simul, tres dispositiones requiruntur. Prima est consensus voluntarius. - 26. Secunda est fides. - 27. Tertia dispositio necessaria in adultis, qui cum originali habent etiam aliquod peccatum mortale personale, est poenitentia, seu dolor peccatorum commissorum. - 28. Non requiritur tamen in ipsis adultis baptizandis exterior peccatorum confessio. - 29. Ad recipiendum baptismum valide, in adultis ratione utentibus requiritur solum prima dispositio, scilicet censensus voluntarius. Hinc ratione habitae voluntatis non retractatae recipiendi baptismum, possunt etiam valide baptizari amentes, dormientes et ebrii. - 30. Imo sufficit ad valide recipiendum baptismum quilibet consensus voluntarius, licet cum involuntario mistus. - 31. Aliae duae dictae dispositiones, scilicet fides et dolor de peccatis, non requiruntur ad recipiendum baptismum valide, sed solum ad recipiendum fructuose, nempe cum effectu gratiae. - 32. Hinc, si quis adultus sine actu fidei et doloris de peccatis commissis baptismum susciperet, valide eum reciperet, non tamen fructuose. - 33. Recedente vero fictione, id est posito actu fidei et doloris de peccatis, tunc reciperet etiam fructuose absque reiteratione ex vi praeteriti baptismi recepti sine fide et dolore. - 34. Et idem de haereticis, qui baptizati in haeresi recipiunt valide baptismum, et recedente fictione, id est abnegata haeresi, recipiunt statim gratiam. - 35. Filii espositi quando et quomodo debeant baptizari. *Remissive.* - 36-38. De conferendo baptismo filiis mulierum Christianorum ex Turcarum contubernio genitis. - 39-42. De baptismo infantium natorum ex patre et matre Graecis; vel Graeci et Latini ritus. - 43-47. De baptismo conferendo filiis infidelium. - 48-50. Quando his conferri non debeat. - 51. Baptismus infantibus collatus sine consensu parentum validus quidem, sed illicitus est. - 52. Et baptizans puniendus. - 53-55. De baptismo adultorum. - 56-58. Quid agendum si adultus baptismum animo palam contrario susceperit. - 59. Quando adultus sub conditione iterum baptizari debeat. - 60. Baptismus valide in febris ardore, insania, etc., confertur iis, qui antea illum postularunt. - 61. Baptismus ab adulto susceptus animo suscipiendi lavacrum tanquam Ecclesiae Christianae proprium, validus est. - 62. Baptismi collatio unius testimonio comprobatur. - 63. Chartulae anonymae non creditur. - 64. Sed schedulae cuius scriptor est notus et fide dignus. - 65, 66. An baptizandus sit infans in utero matris. - 67. Alia ad rem. *Remissive.* - 68. Emendatur auctoris opinio circa monstra. - 69-90. Circa baptismum infantium Hebraeorum et infidelium. - 91-97. Adultorum qui eum petierint. - 98-105. Adultorum qui illum non petierint. - 106. Quomodo probanda sit voluntas adulti baptizati. - 107-109. Quid faciendum, si voluntas fuisset nulla. - 110-115. Afferuntur alia dubia. - 116-126. De sponsis et coniugibus Hebraeis, ab earum viris fidei Christianae oblatis. - 127. Baptizandus est moribundus sensibus destitutus quando unicus testis affirmat eum petiisse baptismum. - 128. Etiamsi dubitetur sitne mortuus necne. - 129. Etsi testis dubitet an petierit nec ne. - 130. Si adultus post petitionem baptismi eum nolle dicat, tamen sub conditione baptizandus est, si dubitetur an renuat ex phrenesis laesione. - 131. Item si dubitetur de veritate testis. - 132. Quomodo agendum circa surdos, caecos et mutos adultos, qui non fuerunt baptizati a parentibus. - * 133. Quaedam in praxi observanda quoad baptismum monstris conferendum. - 134. An baptizandus abortus. - 135. Quando sub conditione. - 136. Quomodo baptizandus si adhuc membrana involutus. - 137. Quaedam necessario advertenda in abortu antequam baptismo incapax habeatur. - 138. An mortua matre fetus extrahendus ut baptizetur. - 139. Quomodo gerere se debeat parochus vel confessarius in mulierem praegnantem morti proximam, et renuentem subiici incisioni caesareae, et in fetum in ordine ad baptismum. - 140. Quid de baptismo puero collato, adhuc matrice detento.

1 Subiectum capax baptismi est omnis et solus homo, adhuc viator. Est communis. Unde nedum adulti, sed etiam infantes vix nati sunt capaces baptismi. Est de fide definitum in concilio Tridentino, sess. 7, can. 12 et 13, de Baptismo, et in cap. *Firmiter*, de summa Trini-
2 tate, et in cap. *Maiores*, 3, de Baptismo. Item capaces sunt et baptizari debent furiosi et amentes a nativitate, qui nullis gaudent lucidis intervallis, quia isti censentur eiusdem conditionis
3 cum infantibus. Sic etiam furiosi et amentes, qui ex sana mente in furorem et amentiam inciderunt, si pro tempore sanae mentis baptismum petierint, vel voluntatem illum recipiendi sensibiliter exhibuerint, sunt baptizandi, licet in furore et amentia contradicant. Si vero non 4
petierint, nec voluntatem exhibuerint illum recipiendi, non sunt baptizandi, ut colligitur ex cap. *Maiores*, 3, de Baptismo; divus Thomas, tertia part., qu. 68, art. 12, in corpore; Graffius, part. II, lib. I, cap. 4, num. 45; Suarez, Henriquez, Bonacina, Layman, et alii passim. Sic 5

etiam baptizari debent monstra ex viro et muliere genita, et si constet ex geminatis partibus principalibus corporis duas habere animas, bis sunt baptizanda. Si vero dubitetur an duas habeant animas, ut, v. g., si aliquod monstrum habeat duo capita cum uno pectore, aut duo pectora sub eodem capite, bis baptismus conferri debet, unus absolute in illa parte, in qua perfectus apparet caput, alius in altera parte sub conditione: *Si non es baptizatus, vel si es capax, ego te baptizo*, etc. Si autem monstrum sit genitum ex muliere et bruto, baptizari non debet, quia certum videtur quod non sit homo, cum ad generationem hominis per omnes requiratur semen viri [1]. Quod si monstrum sit genitum ex viro et bruto femella, baptizari debet sub hac conditione: *Si es capax, ego te baptizo*, etc., quia probabiliter est homo, cum dubium sit an semen femine ad fetum active concurrat. In dubio vero an sit ex bruto masculo, vel ex viro, baptizari debet sub conditione: *Si homo es, ego te baptizo*, etc. Si detur casus, quod infans non via ordinaria, et per feminalem generationem, sed miraculose formatus ex humana carne prodigiose nascatur, ut accidisse anno 1330, in pago de Ulaslao prope Dixmundam in Flandria authentice testantur Ludovicus Bertrandus Loth, in resol. Theol. 15, art. 1, et Franciscus Bonaespei cit. a patre Columbano a Sancto Spiridione de Monte Carmelo, in quaestione illa: *An miraculose formatus ex humana carne haberet necessitatem baptismi;* Henno, tom. II Tract. de Baptismo, disp. 4, qu. 1, concl. 1, resol. 2, et La Croix, lib. VI, part. I, num. 295, narrantes quod quidam Ludovicus Roussel ridens dolores uxoris suae parturientis, quasi eos simularet, ex imprecatione uxoris, et ultione divina per novem menses sensit dolorem maximum, et tumorem in femore dextro, quo tempore completo, inde excisus fuit infans masculus, qui nomen patris sortitus est. Dato igitur casu, talis infans esset baptizandus, non quidem ad delendum peccatum originale, quod ut habet communis cum S. Thoma, apud Dicastill., dist. 2, num. 114, non contraxisset, quia non descendisset ab Adamo per ordinariam et feminalem generationem, sed ut charactere baptismali ascriberetur Ecclesiae Christi, et propter gloriam consequendam, iuxta illud Ioann. III: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Vide infra, n. 68.

Filii parvuli quorumcunque infidelium sive nunquam baptizatorum, sive iam baptizatorum, possunt valide baptizari invitis parentibus; et ratio est, quia ad valorem baptismi ex parte infantium non requiritur propria dispositio; cap. *Maiores*, 3, de Baptismo. Neque obstat suorum parentum contradictio, quia infantes non baptizantur in fide suorum parentum, sed in fide totius Ecclesiae, ac secundum voluntatem Christi; sanct. August., epist. 23 ad Bonif.; sanct. Thom., III part., quaest. 69, art. 9, et alii fere communiter. Filii parvuli infidelium iam baptizatorum, id est haereticorum, seu apostatarum a fide, nedum valide, sed etiam licite possunt baptizari invitis parentibus, si ita velint legitimi superiores ecclesiastici, ut colligitur ex conc. IV Tolet., cap. 56, relato in cap. *De Iudaeis*, 5, dist. 45, et Laym., lib. V, tr. 2, cap. 6, num. 11, dicit hoc esse certum, quia haeretici Ecclesiae iurisdictioni subiecti sunt, unde sicut Ecclesia potest ipsos parentes cogere poenis ad servandam fidem, ita potest ab ipsis filios eripere et baptizare. Filii infidelium nunquam baptizatorum ordinarie loquendo non possunt licite baptizari invitis parentibus, etiam degentibus in ditionibus principum Christianorum, ut colligitur ex c. *De Iudaeis*, 5, dist. 45, ex conc. Tolet. IV, cap. 15, ubi *praecipit sancta Synodus nemini deinceps ad credendum vim inferri, non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma iustitiae.* Item ex Divo Gregor., lib. XI, ep. 15, et lib. II, c. 91, epist. 52. Et ratio est, quia filii infidelium ante usum rationis secundum ius naturale sunt sub cura parentum; et ideo contra iustitiam naturalem esset, si tales pueri invitis parentibus baptizarentur; tum quia, ut dicit divus Thom., 2–2, qu. 10, art. 12, *esset etiam periculosum taliter filios infidelium baptizare, quia de facili ad infidelitatem redirent propter naturalem affectionem ad parentes, et ideo non habet hoc Ecclesiae consuetudo, quod filii infidelium invitis parentibus baptizentur.* Imo Ecclesia hoc expresse prohibet, nam Iulius III, teste Pignatell., tom. IV, const. 192, num. 51, imposuit tali baptizanti poenam suspensionis, et multam centum ducatorum. Hinc etiam Sacr. Congr. Conc. a Sinensium Missionariis consulta, decreto quod approbavit Innocent. X statuit, ne invitis parentibus baptizarentur pueri eorum; et quia Iudaei cuiusdam puella Avenione, ipso inscio, fuerat baptizata, omnibus divini verbi praeconibus iussit, ut de-

[1] Quin in futilem quaestionem mentem coniiciamus, an nempe dari possit inter mulierem et brutum carnalis coniunctio, et fetus conceptio, auctoris opinionem refellendam censemus, quod fetus ex hoc monstruoso congressu habitus brutalis, et non humanus habendus. Auctor Aristotelico placito innititur, *hominem esse verum hominis principium*, cui in rebus naturalibus accuratior inquisitio, et quamplurima experimenta adversantur. Exploratum plane est mulierem germen in generatione praebere: nam microscopii ope gallinae ovo nondum fecundato attente inspecto, formae nascituri pulli facile deteguntur. Quapropter, si fetus dari possit ex anteallato congressu, semper sub conditione ei baptismus conferendus. (Edit. Casin.).

clarent eum qui hoc facere temere praesumeret, praeter peccatum mortale quod committeret, poenae pro superioris arbitrio infligendae fore subiectum; sic refert Lud. Bancel., tom. I Moral. S. Th., verb. *Infidelitas*.

17 Fuit dictum quod filii infidelium non possunt licite baptizari invitis parentibus *ordinarie loquendo*, quia dantur aliqui casus, in quibus
18 ipsis invitis possunt licite baptizari. Primo potest licite baptizari infans, si unus parens, sive mater, sive pater sit conversus ad fidem, quia melior est conditio fidelis et innocentis, ideoque praeferenda. Habetur expresse decisum in cap. *Ex litteris*, 2, de Conversione infidelium, et
19 cap. *Iudaei*, 10, caus. 28, qu. 1. Et hoc etiam extenditur ad avum paternum, quippe qui in locum patris defuncti successit, unde si ipse sit conversus et velit infantes baptizari, potest licite baptizari infans, sicut testatur additio Navarri, etiam matre reluctante; cons. 4, de Convers. infidel., edit. 3; Layman, lib. V, tract. 2,
20 cap. 2, num. 10, et alii. Secundo potest licite baptizari infans, etiam utroque parente manente in infidelitate, quando unus consentit in baptismum filii, et non alter, quia praeferenda est voluntas iusta iniustae; iustior autem est voluntas consentientis, ut pote favorabilior et fidei Christianae, et saluti infantis; Bartholomaeus ab Angelo, de Baptismo, § 3; Passerinus, de Baptismo, cap. 6, num. 20; Bonacina, de Baptismo, disp. 2, qu. 2, punct. 6, num. 2, vers. *Respondeo*, 5; Rossignol., de Baptismo, qu. 3, de subiecto art. 1, sect. 5, num. 12, et
21 alii. Tertio licite baptizari potest infans in articulo mortis constitutus, quia talis extrema necessitas videtur praeponderare iuri, quod habent parentes in filios, et tunc cessat periculum subversionis; dummodo tamen baptizetur occulte, et non per manifestam violentiam, ad evitandam occasionem scandalorum et aliorum incommodorum; Suarez, tom. III, in III part. D. Thomae, disp. 25, sect. 3, vers. *Ex his autem;* Sotus, in 4, dist. 5, qu. unica, art. 7; Filliucius, tract. 2, c. 6, qu. 8, num. 144; Ros-
22 signol., loc. cit., n. 8, et alii communiter. Et hoc idem potest dici de filiis infidelium perpetuo amentibus, alioquin spoliati essent omni spirituali remedio, quando nulla spes est quod ad proprium rationis usum possint pervenire; Layman, loco cit., num. 10; Anaclet., et alii.
23 Quarto si filii infidelium pervenerint ad usum rationis et baptismum petierint, possunt licite baptizari, invitis parentibus, quia filii rationis capaces in iis quae spectant ad salutem animae, sunt sui iuris, et nullimode dependent a parentibus. Sic doctores communiter.

Quoad dispositiones requisitas in subiecto 24
ad recipiendum baptismum, dicimus quod licet in infantibus ante usum rationis, et in perpetuo amentibus, nulla requiratur moralis dispositio tam ad valide, quam ad fructuose recipiendum baptismum, cum fidem aliamque dispositionem in ipsis ob eorum incapacitatem suppleat Christus, et Ecclesia, ut colligitur ex cap. *Parvuli*, 74, ex cap. *Nihil*, 76, et cap. *Cum pro parvulis*, 87, c. *In Ecclesia*, 140, et cap. *Mater Ecclesia*, 136, de Consecr., dist. 4, et est definitum in cap. *Maiores*, 3, de Baptismo, et Concil. Trid., sess. 7, can. 13, de Baptismo. Tamen in adultis ad recipiendum baptismum 25
valide et fructuose simul requiruntur tres dispositiones. Prima est consensus voluntarius, quia Deus neminem invitum vult suae familiae ascribi, iuxta illud Prov. XIII: *Fili, praebe mihi cor tuum;* et habetur c. *Qui sincera*, 3, et c. *De Iudaeis*, 5, dist. 45, et c. *Maiores*, 3, de Baptismo, et c. *Sicut Iudaei*, 9, de *Iudaeis et Saracenis*. Secunda est fides, quia Marci ul- 26
timo dicitur: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur*. Ad Hebraeos XI scribit Paulus: *Sine fide impossibile est placere Deo; credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator sit*. Unde Actor. VIII eunucho postulanti baptismum respondit Philippus: *Si credis ex toto corde, licet;* et idem colligitur ex Conc. Trid., sess. 6, c. 6 et 8, et sufficit quod haec fides sit actualis, non enim est necessaria habitualis, nam ante iustificationem in baptismo receptam non datur in recipiente fides habitualis, cum simul dentur in effectu baptizatis tres virtutes theologicae. Ter- 27
tia dispositio necessaria in adultis, qui cum originali habent etiam aliquod peccatum mortale personale, est poenitentia, seu dolor peccatorum commissorum. Est de fide ex Actor. II: *Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum*, et ex Conc. Trid., sess. 6, cap. 6 [1], et sess. 14, cap. 1, ubi sic habetur: *Fuit poenitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam, et iustitiam assequendam necessaria illis etiam, qui baptismi sacramento ablui petivissent;* qui dolor peccatorum sufficit, quod sit attritio supernaturalis, ut docet Scotus, in 4, dist. 4, quaest. 5, et doctores communiter cum S. Thoma, q. 68, art. 4, et quaest. 79, art. 3, ad 2 [2].

[1] Dispositiones adultorum qui sacro lavacro mergi exoptant, traduntur a Trident., sess. 6, de Iustific., cap. 6, ubi praeter fidem et timorem, seu attritionem, qua utiliter concutiuntur, « ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, inquit, fidentes Deum sibi propitium fore; illumque, tanquam omnis iustitiae fontem, diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod et detestationem, hoc est, per eam poenitentiam quam ante baptismum agi oportet; denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam, et servare divina mandata. » (EDIT. ROM. an. 1767).

[2] Ad propositam hoc in articulo doctrinam illustrandam, duo in memoriam nobis erunt revocanda.

8 Non requiritur tamen in ipsis baptizandis exterior peccatorum confessio, ut docet S. Bonaventura, in 4, dist. 16, part. 1, art. 2, q. 2, et S. Ambrosius, lib. III, de Sacrament. [1], c. 2, his verbis: *Etiamsi non confiteatur (exterius) peccatum qui venit ad baptismum, tamen hoc ipso implet confessionem omnium peccatorum, quod baptizari petit ut iustificetur, hoc est, ut a culpa ad gratiam redeat.* Et S. Thomas, q. 68, art. 6: *Duplex est peccatorum confessio; una interior, quae fit Deo, et talis confessio peccatorum requiritur ante baptismum, ut scilicet homo sua peccata recogitans de eis doleat, non enim potest inchoare novam vitam, nisi poeniteat veteris vitae. Alia est peccatorum confessio exterior, quae fit sacerdoti, et talis confessio non requiritur ante baptismum, quia pertinet ad sacramentum poenitentiae.*

Primum: dispositiones ad iustificationem adultorum, quas accurate recenset atque explicat Tridentina synodus, sess. 6, de Iustification. Postquam enim, cap. 5 laud. sess., docuisset iustificationis exordium in adultis a Deo per Christum Iesum praeveniente gratia, sumendum esse: hoc est ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur; ut qui per peccata a Deo aversi erant, per eius excitantem, atque adiuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiae libere assentiendo et cooperando disponantur.

Quaenam porro sint huiusmodi dispositiones, quae iustificationem adultorum praecedere debent, cap. 6, hunc in modum declarat atque recenset. Disponuntur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati divina gratia atque adiuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse quae divinitus revelata atque promissa sunt; atque illud in primis, a Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quae in Christo Iesu; et dum peccatores se esse intelligentes, a divinae iustitiae timore quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se se convertendo, in spem erigantur, fidentes Deum propter Christum sibi propitium fore, illumque tanquam omnis iustitiae fontem diligere incipiunt; ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod et detestationem, hoc est, per eam poenitentiam quam ante baptismum agi oportet: denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam et servare divina mandata, etc. Haec sane licet leviter indicata deprehendimus per Roman. Theolog., in Notula subiecta huic art. 5, nihilominus ab isthac doctrina integre referenda supersedere non licuit; exhibent enim allata verba, atque ob oculos ponunt divinam oeconomiam in opere maxime admirando divinae potentiae, cuiusmodi est hominis iustificatio, sive translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adae, in statum gratiae et adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum Salvatorem nostrum, tum praesertim quia recensitae dispositiones potiori iure in secundo, scilicet laborioso baptismo, atque in secunda post naufragium tabula; hoc est, in poenitentia ad peccatorem iustificandum exquiruntur. Qua de re legi poterit Natal. Alexander, qui post Catechismum concilii Tridentin. hosce gradus, sive dispositiones, quibus ad poenitentiae virtutem atque inde ad iustitiae munus pervenitur, recenset, atque illustrat; Theol. dogmat. et moral. lib. II, de Sacram. poenit., cap. 1, art. 14.

Ad rem etiam facit oculos animumque intendere ad vetustam prioris Ecclesiae disciplinam, qua sanctissimi illi beatorum saeculorum Patres, eos omnes, qui inter fideles accenseri atque regenerationis lavacro ablui petiissent summa cura erudiebant, piis operibus ac poenitentiae laboribus diu exercebant, quo tanto muneri recipiendo idonei invenirentur.

Quotquot ergo Christianam fidem amplecti statuerant, atque inter Christi fideles cooptari exoptabant ad episcopum adducti, eique praesentati *in catechumenos* asciscebantur sive accensebantur, impresso iisdem signo crucis in fronte, sive etiam in quibusdam aliis corporis partibus, addita etiam manuum impositione quibusdam precibus adiunctis, nec non exorcismis atque insufflationibus. Huiusmodi ritum recipiendi aliquem inter *catechumenos* describit ac praecipit Gregorius Magnus in suo Sacramentario. Hisce itaque caeremoniis in illam catechumenorum classem recepti, quae *audientium* dicebatur, aditum in Ecclesiam habebant, atque ius eisdem fiebat sacras lectiones aut conciones audiendi, indeque dimittebantur. Exacto *audientiae* tempore inter *competentes* recipiebantur, inde hoc nomine appellati, quia sollicita prece atque ingenti animi demissione ad baptismi gratiam admitti petebant. In hac itaque classe Christianae fidei mysteria edocebantur, indeque dicti *catechumeni* passiva significatione, hoc est edocti. Illud vero summopere mirandum in hac disciplina, quam Ecclesia erga catechumenos servabat; scilicet quod non solum a SS. Eucharistiae conspectu atque etiam obtutu arcebantur, velut profani; imo etiam inter rudimenta fidei, quae iisdem tradebantur, ne verbum quidem de hoc coelesti mysterio ipsis fiebat. Qua de re legendus Albaspinaeus in Tractatu qui inscribitur: *l'Ancienne police de l'Eglise sur l'administration de l'Eucharistie*, liv. 1, chap. 1, ubi et eiusdem disciplinae causas ac rationes diligentissime perscrutatur.

Porro cum primo catechumeni inter *audientes* coeperant recenseri, poenitentiae operibus ac laboribus perfungebantur, quam *primam poenitentiam* vocat Albaspinaeus, laud. lib. II Observation., observat. 1, qui etiam ibid. docet huiusmodi poenitentiam neque fuisse publicam, neque fixa lege ab Ecclesia imperatam, aut inductam. Interim cum propius catechumeni accederent ad diem quo recipiendum erat baptisma, quo digniores, quoad fieri poterat, se se exhiberent ad baptismi gratiam assequendam, non praetermittebant singulares quasdam austeritates consectari, atque in se exercere. Hinc illud Tertulliani: « Ingressuros baptismum orationibus crebris, et ieiuniis, geniculationibus, et pervigiliis orare oportet, et cum confessione omnia retro delictorum. » De Baptismo. Si qui porro scelere aliquo ipso catechumenatus tempore sese maculassent, poena aliqua inde fuisse affectos comperta res est, qua quidem fiebat ut detrusi ad inferiores classes longiori dilatione baptismatis plecterentur. Quandoque etiam, si res id exposceret ab Ecclesia ipsa eiiciebantur, velut indigni gratia baptismatis. Qua de re legendi sunt canones; h. v. 14 concilii Nicaeni, 67 et 68 concilii Eliberitani, et Albaspinaeus, laud. lib. II Observation., observat. 2. Demum qui recensitas catechumenorum classes strenue percurrissent, neque scelere aliquo indignos se gratia baptismatis praebuissent, pluribus prius habitis scrutiniis inter *electos* recensebantur, velut proxime baptismi gratia initiandi.

Haec autem omnia eo scilicet pertinebant, ut patefactis sacramentis coelestibus, atque edocti universas vias Domini, misericordiam nempe ac veritatem, insuper poenitentiae laboribus diutius excitati ad horrorem peccati, fide, divinae iustitiae timore, infinitae bonitatis spe, ac charitate, peccatorum odio ac detestatione, aliisque necessariis dispositionibus induerentur, quibus digni haberentur tanto muneri recipiendo, ac consepulti cum Christo per baptismum in mortem, in novitate vitae mererentur ambulare, ac nova prorsus in illo effici creatura.

[1] De horum librorum auctore certo non constat. Vide Maurinorum in eos praefat., tom. III Oper. S. Ambrosii, edit. Venet., col. 42 seqq. (Edit. Barbiell.)

29 Ad valide autem recipiendum baptismum in adultis ratione utentibus, requiritur solummodo prima dispositio, scilicet consensus voluntarius, sive sit actualis, sive virtualis, sive etiam habitualis, id est voluntas, seu intentio habita et non retractata, unde ratione habitae voluntatis, seu intentionis non retractatae recipiendi baptismum possunt etiam valide baptizari amentes, dormientes, et ebrii. Habetur expresse definitum in cap. *Maiores*, 3, de Baptismo, ff. et cap. *Item quaeritur*, et cap. *De Iudaeis*, 5, 30 dist. 45. Imo sufficit ad valide recipiendum baptismum quilibet consensus voluntarius, licet cum involuntario mistus sit, videlicet vi aut metu quocunque extortus seu praestitus ob perversum finem, v. g., propter flagitium patrandum, propter principis favorem, vel lucrum temporale consequendum; cit. c. *Maiores*, ubi Innocentius III sic praecise definit: *Is qui erroribus atque suppliciis violenter attrahitur, et ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sacramentum, talis (sicut et is qui ficte ad baptismum accedit) characterem suscipit Christianitatis impressum; et ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad observantiam fidei Christianae*, in quo casu dicit pontifex debet intelligi decretum Conc. Toletani IV, c. 56, in canone *de Iudaeis*, dist. 45, ubi sic dicitur: *Qui autem ad Christianitatem coacti sunt venire . . . oportet ut fidem quam etiam vi vel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur; et fides, quam susceperunt, vilis et contemptibilis habeatur*. Unde S. Thom., in 4, dist. 6, q. 1, art. 2, quaestiunc. 3, in corpore, sic concludit: *Si autem sit coactio inducens sicut minis, vel flagellis, ita quod baptizatus potius eligat baptismum suscipere quam talia pati; tunc suscipit sacramentum, sed non rem sacramenti*.

31 Aliae vero duae dispositiones, scilicet fides et dolor de peccatis, non requiruntur ad recipiendum baptismum valide, sed solum ad recipiendum fructuose, nempe cum effectu gratiae. 32 Unde si quis adultus sine actu fidei et doloris de peccatis commissis baptismum susciperet, valide eum susciperet, quia characterem reciperet, non tamen fructuose, quia non reciperet gratiam et caeteros effectus ex illa pendentes. Habetur clare in c. *Sicut*, 151, de Consecrat., dist. 4, § 1, ex istis praecisis verbis S. Augustini: *Non interest cum de sacramenti integritate et sanctitate tractatur, quid credat, et quali fide imbutus sit ille qui accipit sacramentum; interest quidem plurimum ad salutis viam, sed ad sacramenti quaestionem nihil interest. Item manifestum est fieri posse, ut fide non integra integrum quoque maneat sacramentum baptismi;* et expresse habetur ex cit. c. *Maiores*, 3, de Baptismo, ibi: *Sicut et is qui ficte ad baptismum accedit, characterem suscipit Christianitatis impressum*. Recedente vero fictione, id 33 est posito actu fidei et doloris, tum gratiam et caeteros effectus reciperet absque reiteratione baptismi ex vi praeteriti baptismi recepti sine fide et dolore de peccatis, quia sacramentum irreiterabile non debet carere suo fructu recedente fictione recipientis, id est adveniente vera fide, et vero dolore de peccatis commissis. Habetur expresse in c. *Tunc valere incipit*, 42, de Consecr., dist. 4, ex istis verbis S. August. *Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quae corde in malitia vel sacrilegio perseverante, peccatorum abolitionem non sinebat fieri*. Et 34 idem de haereticis, qui baptizati in haeresi recipiunt valide baptismum, et recedente fictione, id est abiurata haeresi per conversionem ad veram fidem recipiunt statim gratiam et virtutem Spiritus sancti, habetur clare in c. *Quamvis*, de Consecr., dist. 4, ibi: *Quamvis unum baptisma sit et haereticorum, eorum scilicet qui in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptizant, et Ecclesiae catholicae, tamen qui foris Ecclesiam baptizantur non sumunt baptismum ad salutem, sed ad perniciem, habentes nimirum formam sacramenti, virtutem autem eius abnegantes, et ideo eos Ecclesia non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt, et ipsa est perfecta forma sacramenti. Ideo cum reversi fuerint, accipiunt virtutem Spiritus sancti, quam qui foris Ecclesiam baptizantur nondum habent*. Unde S. Thom., in 4, dist. 4, q. 3, art. 2, ad 2, sic ait: *Baptismus, recedente fictione, habet illum effectum quem prius habuisset si fictio non fuisset; et ideo peccata praecedentia baptismus remittit, et quoad culpam, et quoad poenam; sed peccata sequentia remittuntur virtute contritionis, quae fictionem amovet, quantum ad culpam, sed non quantum ad poenam totaliter*. Sic etiam Scotus, in 4, dist. 4, q. 5, et alii communiter iuxta Trident., sess. 6, c. 14, et sess. 7, canone 10 [1].

[1] Cum quis animo ficto accedit ad baptismum, videns scilicet et sciens se accedere in peccato mortali, vel cum ignorantia crassa vincibili suscipit baptismum, qui dicitur fictus proprie talis, et novum sacrilegii peccatum committit; fictio non remittitur per baptismum, sed per poenitentiam in ordine ad claves, atque ideo necessario est in confessione explicanda. Omnia autem peccata ante baptismum commissa, et omnia etiam quae in ipsa baptismi susceptione perpetrantur, sive sint sacrilegia contra baptismum, sive non, delentur recedente fictione per baptismum, etiamsi ficte baptizatus nullam prorsus attritionem habuisset in ipso baptismo, ac proinde non sunt, recedente fictione; in confessione explicanda. Denique peccata post baptismum commissa, recedente fictione, remittuntur per poenitentiam in ordine ad claves Ecclesiae; ideoque quandiu in confessione non aperiuntur, requiritur contritio ad tollendam fictionem, et effectum baptismi consequendum; Cabrera, de Sacram., q. 69, art. 10, disp. 2, §. 2, 3, 4 et 5; Sylvius, in III part., q. 69,

5 Filii expositi quando et quomodo debeant baptizari? Vide verb. *Expositi filii*.

ADDITIONES AUCTORIS.

6 Baptismus conferri debet filiis mulierum Christianarum ex Turcarum contubernio genitis, quando eorum vitae periculum imminere videtur, admonitis tamen matribus, ut si convaluerint ipsos in Christiana religione educare se-
7 dulo curent. Pro aliis autem extra tale periculum existentibus hortantur Ecclesiae ministri ut invocato cum gemitibus lumine Spiritus sancti iuxta illius ductum et prudentiae suae di-
8 ctamina se gerant. Et si eos ad baptismum admitti posse crediderint, debent eorum matres serio monere de obligatione eos educandi in religione Christiana; Benedictus XIV, tom. I, const. 89, incip. *Inter omnigenas*, § 8.

9 Infantes nati ex patre et matre Graecis, ritu Graeco, nisi aliter parentes accedente ordinarii
10 consensu voluerint, baptizari debent. Nati vero ex patre Latino et matre Graeca, Latinis sunt
11 caeremoniis baptizandi. Si autem pater sit Graecus, et mater Latina, liberum erit eidem patri, ut proles, vel ritu Graeco baptizetur, vel etiam ritu Latino, si uxor Latina praevaluerit, id est si in gratiam uxoris Latinae, consenserit Graecus pater, ut Latino ritu baptizetur; idem, const. 57, incip. *Et si*, § 2, n. 8, 9 et 10. Baptismus Graecorum filiis collatus in casu necessitatis ritu Latino, non imponit obligationem sequendi ritum Latinum; idem, const. 87, incip. *Demandatam*, § 18.

12 Baptismus infidelium filiis sine consensu parentum conferre, est contra iustitiam et contra Ecclesiae consuetudinem; idem, tom. II, constit. 28, incip. *Postremo mense*, § 4. Limita si in extremo mortis discrimine reperiantur; idem ibid., § 8.

13 Item si a parentibus proiecti et destituti inveniantur; idem ibid., § 7. Alterutro tamen parente consentiente, quamvis patriae potestatis iura matri non competant, baptizari possunt; idem ibid., § 13 et 16. Item si avus nepotes ad baptismum offerat, patre et matre invitis; idem ibidem, § 17.

14 Baptismus conferri non debet infidelium filiis, quos Christiana educatione fraudandos fore, et infidelitatem parentum secuturos esse dignoscatur; idem ibid., § 23. Item baptismus conferri non debet infidelium filiis qui a parentibus offeruntur, non ut originalis culpa ex eorum anima deleatur, sed ut a malignis spiritibus vel morbo aliquo liberentur; idem ibid., § 19. Quod intellige ubi infans in parentum infidelium potestatem redditurus in eorum infidelitate educandus fore dignoscatur, sed si perversionis periculum absit, tunc habita potius ratione intentionis Ecclesiae eiusque ministri, quam voluntatis parentum infidelium, ex sententia S. Augustini baptizandus est; idem ibidem, § 24.

Baptismus infantibus collatus sine consensu 51
parentum, quamvis illicitus, validus tamen censendus est ex sententia S. Augustini, et decreto Congregationis S. Officii, sub die 3 Mar. 1633, 30 Martii 1638, 23 Decemb. 1698, et 8 Martii 1708; idem ibid., § 26 et 27. Baptizans 52
illicite, et absque consensu parentum, infidelium filios, puniendus est; idem ibid., § 31.

Baptismus adulto conferri non debet, nisi 53
antea instructus fuerit in mysteriis fidei, quae sunt necessaria necessitate medii; idem ibid., § 41. Baptismus enim sine baptizati adulti vo- 54
luntate collatus, est invalidus; ideoque in adultis voluntas est investiganda; idem ibid., § 43
et 44. Baptismum si quis neutra voluntate su- 55
sceperit, id est neque volens, neque nolens, non erit valide baptizatus; idem ibid., § 47 et 48.

Si baptismus violenter atque animo palam 56
contrario suscipiatur, tunc adultus sic baptizatus, est caute et serio examinandus, nec facile credendus, ubi responderit se baptizatum non libere, sed invite, etiamsi cum iuramento deponat, nisi hoc idem comprobent adiuncta plurima et circumstantiae anteced. concomitantes, et subseq., et eae quidem momenti sint ineluctabilis et inconcussi. Quod si ex dictis claris- 57
sime constet nullam prorsus habuisse voluntatem, aut intentionem recipiendi baptismum, tunc hortandus est ut rite id faciat quod iam irrito fecit, et suscipiat absolute ac libere sacramentum, et si adhuc obstinate repugnet, est remittendus. Si autem res in dubio sit, nec 58
intelligi possit an defuerit intentio, an sufficiens fuerit necne, adultus tunc detinendus, baptizandusque sub conditione. Item quoties de bapti- 59
smi validitate, sive in iure, sive in facto, dubitetur adultus sub conditione iterum baptizari debet; idem ibidem, § 49, 50 et 52.

Baptismus valide in febris ardore, insania, 60
somno, vel furore, confertur iis qui ante praemissa illum postularunt; idem ibid., § 46. Ba- 61
ptismus ab adulto susceptus animo suscipiendi lavacrum tanquam Ecclesiae Christianae proprium, erit validus ibid., § 45.

Baptismi collatio, unius testimonio compro- 62
batur, si tamen eum probatae fidei esse constet; idem ibid., § 31. Non creditur autem 63
chartulae anonymae, cum qua infantes aliquando proiecti reperiuntur; tunc enim tales infantes baptizandi sunt sub conditione. Si autem sche- 64
dula habeat certitudinem, ex quo eius scriptor sit notus, ac fide dignus, tunc infantes habendi sunt ut baptizati, et nequidem baptizandi sunt

art. 10; Ioan. de la Cruz, in Direct. cons., Part. II, de Bapt., quaest. 4, dub. 4, concl. 2; Villalobos, in Summ., tom. I, tr. 5, diffic. 20, et Nugnus, in III part., tom. I, quaest. 69, art. 10, dub. 2. (EDIT. BARBIELL.).

sub conditione; idem ibid. cit., § 31. Vide verb. *Expositi filii*, ubi ad id datur decr. Sac. Cong. Concilii 15 Ianuarii 1724 [1].

65 Baptizandus non est infans in utero matris, si nulla eius pars aqua perfundi possit; et baptismus sic collatus non prodest; idem de Sy-
66 nodo dioec., lib. VII, cap. 5, n. 1. Si infans in utero possit in aliqua sui parte immediate aliquo modo tangi, aut aliqua eius pars ex utero prodierit, poterit in periculo mortis baptizari, rebaptizandus sub conditione, nisi pars prodiens fuerit caput, aut alia ex principalioribus; idem ibidem, a num. 2 ad 10, plura ad rem scite et erudite suo more adducens.

67 Alia ad rem, vide verb. *Infantes*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

68 Plura de baptismo *septem articulis* congessit auctor, quae vel non plane explicata, vel magis receptis opinionibus contraria videri fortassis possunt. Nos brevitati studentes, quoad prima lectorem amandamus ad eos, qui uberes tractatus de baptismo conscripsere; quoad caetera vero contenti fuimus pauca verba uncinulis conclusa suis in locis addidisse. Hic tantum adiicimus (quod ea, quae profert auctor art. 5, num. 7 et 8) monstrum genitum ex muliere et bruto, tum etiam ex viro et bruto femella, quod auctor ibi possibile ponit, per nos *impossibile* praedicari. *Pueriliter* etiam assertum censemus factum illud ibid., sub n. 10 relatum, quod auctor *authentice* testatum a pluribus scriptoribus ibid. cit. pronuntiat. Restat ut, quod anno Domini 1747 a SS. P. N. Benedicto XIV super baptismi administratione decretum est, hic copiosius subnectamus.

69 Auctor sane in suis supplementis ad art. 5, a num. 43 ad 64, de Iudaeorum, sive infantium, sive adultorum baptismo iis contra parentum, sive adultorum ipsorum voluntatem collato, locutus est iuxta eam, quam Benedictus XIV anno supradicto die 27 Februarii decretalem epistolam archiepiscopo Tarsensi direxit super hac re, incip. *Postremo mense*, in eius Bullario, tom. II, a pag. 186 ad 237, in qua haec continentur.

70 Cum Antonius quidam Vivianus domum Hebraeae ingressus tres eius filias, quarum maior duodecim annos non excedebat, baptizasset, consultus pontifex fuit a praefato archiepiscopo, Romae vicesgerente, de hoc Viviani facinore, et de baptizatarum puellarum educatione; Bened. XIV, epist. *Postremo mense*, n. 1.

Quoniam facta huiusmodi frequenter audiun- 71
tur; ibid., n. 2, ideo illis prospecturus materiam dividit pontifex in duas partes, in quarum prima discussurus sit an invitis parentibus Hebraei infantes baptizari licite possint? Quando id liceat? Cum non liceat, sitne ratus, an irritus baptismus impertitus? Quid in praxi observandum? Et quomodo collatio baptismi sit probanda? In altera vero de adultorum baptismate locuturus; ibid., num. 3.

Quoad infantes Hebraeorum, adductis doctor- 72
um opinionibus, negat eos posse reluctantibus parentibus baptizari; ibid., n. 4, 5 et 6. At va- 73
rios excipit casus. 1° Si ii sint in mortis extremo discrimine constituti. 2° Si a parentibus 74
proiecti destitutique inveniantur; ibid., n. 8. 3° Si expositi, etiamsi repetantur postea a ge- 75
nitoribus, qui eo casu patriam amittunt potestatem; ibid., n. 9. Hic obiter, et qui vere ex- 76
positi dicantur; ibid., num. 12; et quam ser- 77
vitutem Hebraei serviant, ibid. num. 11; et 78
quare in ditione ecclesiastica habitare permittantur; ibid., num. 12 et 13. Pontifex sapientissime suo more explicat.

Transit deinde ad tutores, quorum deficien- 79
tibus parentibus, consensum ad infantium baptismum requiri, ibid., num. 14, si eorum pater 80
Christianus fiat, matris dissensum non officere, ibid. num. 15, et vice versa nec dissensum patris attendendum, si mater Christiana consentiat, exponit, ibid., num. 16; imo nec dissensum 81
matris, si mortuo iam patre, avus paternus nepotem baptizari permittat; ibid., num. 17.

Si pater filios Christianos fieri velit, postmo- 82
dum vero eum poeniteat, poterunt, si infantes, baptizari, si adulti, catechizari, ut eorum voluntas exploretur; ibid., num. 18.

Infidelium filii a parentibus ob superstitio- 83
nem aliquam sacro lavacro mundari permissi, non ut Christiani fiant, non ideo haud regenerantur, ibid., num. 19, quidquid senserit syno- 84
dus anno 1148, sub patriarcha Luca habita; ibid., num. 20. In praxi vero non licet eo ba- 85
ptizare, si in parentum infidelium potestate sint relinquendi, secluso tamen mortis imminentis articulo; ibid., a num. 21 ad 24.

Baptismus Hebraeis infantibus impertitus licet 86
illicite, ratus ille erit, non obstante singulari Durandi opinione; ibid., num. 26 et 27.

Hebraeorum infantes illicite baptizati, e manu 87
parentum sunt recuperandi, et a Christianis educandi; et si postea a fide desciverint, poe- 88
nis coercendi; ibid., num. 28 et 89. Nec attendenda Calderini opinio, qui existimavit, eos pa-

[1] At puer inter Christianos natus, postea a Turcis captus et inter eos educatus, si factus grandior ad Christianos redeat, sitque de suscepto baptismo dubius, est sub conditione baptizandus. Nam licet ea aetate credatur captus in qua debuerit esse baptizatus, tamen hoc non constat nisi ex testibus infidelibus, qui hoc dicere potuerunt, ut hic puer postea a Christianis captus non baptizaretur; neque hi testes sunt fide digni, etiamsi asseverent illum esse baptizatum. Ita in specie docet celebris Glossa, in cap. *Cum itaque*, de Consecr., dist. 4, verb. *Qui testimonio*, ubi ait: «Hoc casu tantum credendum esse Christiano, et non pagano, vel Iudaeo testificanti,» quam sequitur Io. Sancius in Selectis, disp. 34, num. 82. (EDIT. BARBIELL.).

rentibus sub cautione restituendos; ibidem, num. 29 et 30.

9 Qui illicite Hebraeorum infantes baptizavit, quod id fecerit quod Ecclesia vetat, iudicis ar-
0 bitrio erit puniendus. Baptismati autem comprobando, unius sufficit testimonium, si testi fides prudenter adhiberi possit, aut si idem testetur qui baptizavit, ibid. num. 31.

1 Haec quoad infantes: quoad adultos vero qui regulariter tales sunt censendi septennio
2 expleto; ibid., num. 32. Iis petentibus baptismus non est denegandus, si de eorum perfe-
3 cto rationis usu non dubitetur; alias sacramentum esset differendum et petentes retinendi et
4 instruendi, num. 33, 34 et 35, et parentum consensus non attenditur, ibid., num. 36, 37.
5 Iis non obstantibus, quae a Carolo Magno imperatore, et a Sisebuto Hispaniae rege facta sunt, quorum is Saxones idololatras, hic Hebraeos vi ad baptismum recipiendum compu-
6 lere; ibid. num. 38 et 39. Nam ad hoc, qui fidelis nunquam fuit, vi nunquam erit compel-
7 lendus; ibid., num. 40. Sed adultus tantum recipiendus, qui petat et idoneus inveniatur, ibid., num. 41.

8 Tandem inquirit pontifex, quid dicendum de adultis quibus non petentibus baptismus non impertitus sit? Eos quidem retineri oportere ait, inquirere a quo et quomodo fuerint bapti-
9 zati, et instruere; ibid., num. 42. Si vero dissentiisse ex probationibus comperiantur, non obstante Glossa in can. *Solet*, de Consecr., dist. 4, invalidum declarandum erit iuxta S. Thomam baptisma iis collatum, ibid., num. 43.
0 Quare debent interrogari quo animo non postulatum acceperint sacramentum; ibid., n. 44.
1 Si enim voluntate lavacrum Ecclesiae proprium
2 accipiendi, erit validum; ibid., num. 45. Idem dicendum, si nulla praesenti voluntate id faciendi, sed antecedenti tantum, non retractata;
3 ibid., num. 46. Si vero vultu composito, ac mente alienissima accesserint, ac ideo neutra voluntate, invalidum erit; ibid., n. 57 et 58.
4 Tandem si adultus ad baptismum vi adigatur, et licet vi adactus, tamen accedat, valide bapti-
5 zatur; si ipsi reluctanti baptismus administretur, erit invalidus; ibid., num. 49.

6 Ut autem probetur voluntas adulti quae fuerit, cum baptismum suscepit, is primo est audiendus, non tamen credendus, nisi eius dicta
7 comprobent circumstantiae; ibid., num. 50. Ex quibus si evincatur nullam ei fuisse voluntatem, hortandus est ut rite suscipiat sacramentum;
8 si nolit, remittendus. In dubio vero erit baptizandus sub conditione, iuxta S. Thomam; ibid.,
9 num. 51. Et taliter baptizatus tenebitur Christianam fidem observare, ibid., num. 52.

0 Hic pontifex, antequam epistolae finem imponat, alia dubia circa hanc materiam solvere opportunum existimat; ibid., num. 53.

1 Cum a vico sit evocandus Hebraeus, Christianisque tradendus, qui nuntio haud dubio delatus est desiderare baptisma, quandonam haec denuntiatio minime dubia erit habenda? ibid., num. 54. Resp.: Licet unus testis regu- 112
lariter non sufficiat, hoc tamen varias habet limitationes, recipieturque in casu nostro testis 113
sive vir, sive mulier, claris suffultus indiciis et coniecturis, ibid. num. 55, dummodo sit notae probitatis et fidei. Oportet deinde testem vel 114
testes examinare, et si duo in omnibus concordent, Hebraeus erit ad catechumenorum domum evocandus; sin minus, iudex Hebraei vo- 115
luntatem explorabit, ut vel ad vicum remittat, vel ad catechumenos amandet; ibid., num. 56. Hoc decretum est a Congregatione S. Officii anno 1727, Bened. XIII approbante; ibidem, num. 57.

Altera quaestio pertinet ad sponsas, et con- 116
iuges ab eorum viris fidei oblatis Christianae. Notandum autem primo, statim ac vir S. la- 117
vacro inunctus ad secundas nuptias transit, primum solvi matrimonium cum Hebraea non baptizata, licet de hac ab aliquibus dubitetur, an ideo libera evadat; ibid., num. 58. Secundo, 118
notandum, apud Hebraeos sponsum in sponsam auctoritatem maiorem habere quam apud Christianos; ibid., num. 59. Ideo Hebraeorum 119
nulla querela est, si sponsus aut vir, sponsam vel mulierem ad fidem offerat, et haec oblatio 120
non erit ab Ecclesia reiicienda; ibid., num. 58 et 59. Conqueruntur autem Hebraei aliquando 121
fictitia esse sponsalia, ut possit quis virginem apud nos ducere, quam apud eos nunquam fortasse duxisset, ibid., num. 60, et per hoc 122
duram existimant virginis e vico extractionem, et in domo catechumenorum per quadraginta dies detentionem; ibid.

Hic pontifex suam ecclesiasticam eruditionem 123
ostendit, de Hebraeorum sponsalibus tam ex eorum scriptoribus, quam ex Rabbinorum dictis disserens; decernitque, si de contractis sponsalibus ea argumenta adsint, quae apud Christi fideles sufficiant, virginem esse evocandam et explorandam. Si vero probationes etiam apud 124
Hebraeos contracta sponsalia evincant, tunc statim domui catechumenorum praepositis esse tradendam. Vide ibid., num. 61 ad 70.

Suppositis tandem Hebraeorum fraudibus, 125
qui Hebraeum Christianam fidem amplecti cupientem alio mittunt, desponsatam virginem alteri matrimonio coniungunt, sponsalium probationes occultant, vigilantem ecclesiasticum 126
iudicem esse oportere, ac poenis etiam Hebraeos in officio ab eo continendos, sedulos inculcant, ibid., num. 71.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Dandus est baptismus moribundo sensibus 127
destituto, quando unicus testis, etiam infidelis affirmat eum petiisse baptismum, eodem modo quo adest obligatio absolvendi publicum pec-

catorem in extremis degentem, qui signa doloris ostendere non potest, unico tantum teste testimonium ferente ea manifestasse; est enim par ratio in utroque casu, imo maior in baptizando, nam in baptismo actus suscipientis illum non sunt materia sacramenti, sicut in confessione. Unde aequius dubitari potest an impendi possit absolutio poenitenti nulla signa doloris ostendenti, quantumvis testis affirmet illa tradidisse quam dubitari queat, an baptizari possit, qui baptismum de praesenti non petit, dum adsit testis affirmans illud petivisse. Quapropter omnes doctores affirmantes posse poenitentem absolvi, testificante alio signa doloris manifestasse, tenentur fateri posse adultum baptizari teste affirmante, baptismum ab illo postulatum fuisse. Ita Zambranus, de Baptismo, cap. 1, accedente Io. Sancio, in Select., disp. 44, n. 39, et Reginaldo, in Praxi, tom. I, lib. VIII, cap. 3, num. 8. Io. Sancius, loc. cit.,
128 num. 40, subiungit: Quod si dubitetur, sitne mortuus adultus, vel non, adhuc baptizandus sit, ex cap. *De quibus*, de Baptismo. Et hinc oritur instructio baptizandi sub conditione ex quocunque capite oriatur dubitatio, cum ratione dubii licite fiant, quae alias non fierent,
129 ut notat Glossa ibi. Imo etsi testis dubitet, petierit, necne, adultus baptismum, sub conditione baptizandus est, cum undequaque oriatur ambiguitas, apposita conditione sit vincenda.
130 Praeterea, si post petitionem baptismi, se iam nolle illum dicat adultus, dubitetur tamen, praesertim a medicis, ex phrenesis laesione an renuat baptizari, sub conditione baptizandus est, ut docet Henriquez, lib. II, cap. 24, num. 4.
131 Item si dubitetur de veritate testis, an verum dicat, vel non de expostulato baptismo, sub conditione erit baptizandus; aut si audientes non recordentur satis, an testis asseruerit expostulatum esse, vel non baptismum, nec compareat testis, a quo sciscitentur, sub conditione erit ministrandum. Haec Sancius, quem vide.
132 Si parentes infantem surdum, caecum, et mutum non baptizassent, non posset postea adultus baptizari; tum quia non esset capax consensus, qui in adultis requiritur; tum quia posset habere aliquem obicem respectu gratiae sacramentalis; Ochagavia, de Sacram., tract. unico de Bapt., q. 18, num. 5; Diana, part. IX, tr. 6, resol. 2. Surdus autem, et mutus, qui videns alios baptizari, ut accidit in terris infidelium novi orbis, teste Lopez in Instruct. consc. part. I, cap. 12, surdus, inquam, et mutus talis, qui videns alios baptizari se immisceat cum illis ad suscipiendum baptismum, petens suo modo etiam ipse baptismum, si deprehenderetur ex signis atque indiciis sufficienter instructus, signoque contritionis tundendo pectus vel aliter ostenderet, posset baptizari. Sed si facile posset adiri episcopus eius iudicium esset exspectandum. Ita docet Lopez, loc. cit., et episcopus Moscoso, in Summa, tract. 2, cap. 2, num. 7.

ADDITIONES CASINENSES.

De monstris baptizandis nonnulla scitu ne- 133
cessaria adnectenda putamus. Monstra nascuntur vel defectu vel excessu partium. Si duo capita et corpora distincta monstrum praeferat renibus, ventre vel alia parte connexa, non dubitandum quin cuilibet individuo baptismus conferendus. Si vero duplici capite unoque corpore constet monstrum, vel uno capite duplicique corpore, duplex baptismus conferendus; sed formae et materiae baptismi haec conditio praeponenda: *Si tu es homo, et vivis*, ac deinde: *Si tu es alius homo, et vivis*. Si vero monstrum est acephalum praeponendum est: *Si vivis, et si es homo.*

Cum vero fetus eodem conceptionis instante 134
anima informetur [1], indubium est quavis feturae periodo abortus contingat, fetum esse baptizandum.

Si abortus formam humanam perfecte indue- 135
rit, et clare vita vivere monstret, nulla anteponenda conditio. Sed si de vita dubitatur, praeferatur conditio: *Si tu vivis;* si vero de forma: *Si tu es homo.*

Si fetum adhuc propria inclusum membrana, 136
aeris contactu moriturum ante baptismi collationem timeatur, super membranam baptismus administrari potest, conditione apposita: *Si tu ex capax.* Deinde, secta membrana, iterum fetui baptismus conferatur sub conditione: *Si tu non es baptizatus,* cum incerta prioris baptismi validitas habeatur, nam membranae impedimento aqua fetus corpus immediate non tetigit. Diximus *incerta validitas*, cum aliquid unum cum corpore fetus membrana illa haberi queat.

Parochorum erit mulieres instruere, ne prae- 137
cipiti iudicio, quod prima fronte haud fetum esse autument, ut inanimatam carnem absque baptismi beneficio proiiciant. Quaenam signa fetum a falso germine secernant, videre est in opere P. I. C. Debreyne, quod prae oculis habemus: *Essai sur la théolog. moral. considérée dans ses rapports avec la Physiolog. et la Médec.* 1843.

Cum vero experientia constet fetum non ex- 138
tingui cum matre, imo etiam biduo posse supervivere, curent parochi, ut ex mortuae matris corpore semper extrahatur fetus baptismo regenerandus, iuxta Rituale Romanum. Si prae- 139
gnans morti proxima caesareae incisioni subiici renuat, ita ut certissime moritura sit cum fetu baptismi gratia carente, parochus vel confessor exhortationibus instet praegnanti, ne propriae vitae naturalis nimis sollicita, fetui quem gerit

[1] Vid. *Abortus*, Addit. Casin.

spiritualem mortem inferat. Si vero hinc probabile adesset periculum mortis matris, et probabilis illinc spes effulgeret prolem fore baptizandam, mater nec teneretur nec posset suo positivo consensu ad incisionem concurrere, sed teneretur et posset eam pati, si (ipsa omnino negative se habente) chirurgus incideret; nam in dubio utrinque probabili tenetur ipsa vitam spiritualem prolis vitae suae temporali praeferre; div. Ligorius theol. moral. lib. VI, tract. 2, num. 106. Matre autem omnino renuente, licet Rituale Romanum baptismum infanti adhuc in matris utero prohibeat; attamen solidis argumentis a Cangiamila in tractatu de sacra Embryologia, a Benedicto XIV probatis, demonstrat validum baptismum puero adhuc in matrice detento. Attamen animadvertendum validum solummodo dici posse, si aqua immediate infantis caput pertingat; secus, si involucrum quo infans obvolvitur, vel quodlibet eius membrum. Hoc postremo casu cum baptismi validitas nimis dubia existat, si infans in lucem trahi queat, iterum baptizandus est. Vide Debreyne, *ibid.*, part. III, cap. 1, § 5; cap. 4, § 5, § 8.

Articulus VI. *Baptismus quoad tempus, locum et caeremonias.*

Summarium. 1. Baptismus est ab omnibus suscipiendus quam primum. - 2. Licet olim baptismus differendus esset pro puero nato usque ad Pascha vel Pentecostem, si nullum adesset periculum: - 3. Tamen nunc dari potest baptismus parvulis statim ac nati sunt. - 4. Et in Concilio Mediolanensi statuitur sub poena excommunicationis quod baptismus conferatur ante nonum diem post nativitatem pueri. - 5. Aliquis tamen solemnior baptismus apud principes cum gravi causa, quia, v. g., exspectari debet patrinus, potest differri usque ad sesquimensem. - 6. Adulti autem mortaliter peccant, si absque iusta causa diu differant suscipere baptismum. - 7. Baptismus extra casum necessitatis est omnibus ministrandus in ecclesiis ubi sunt fontes, exceptis filiis regum et principum. - 8. Aliter facientibus a Concilio Mediolanensi est imposita excommunicatio, adeoque peccant mortaliter. - 9. Nomine principum, secundum Glossam in Clementina unica de Baptismo, et varios auctores intelliguntur solum principes supremi. - 10. Secundum alios vero auctores intelliguntur etiam magnates Hispaniae, Galliae aliorumque regnorum, comites, barones, legati regum, et universim omnes obtinentes iurisdictionem temporalem; ad n. 11. - 12. Illae caeremoniae sunt adhibendae in baptismo, quibus utitur Ecclesia Romana. - 13. Per filios principum intelliguntur etiam nepotes et pronepotes. - 14. Baptismi caeremoniae quibus nunc utitur Ecclesia, fuerunt tempore apostolorum. - 15. Hinc baptismi caeremoniae et aliorum sacramentorum ritus mutari aut omitti non possunt, nec a privatis personis, nec ab episcopis. - 16. Caeremoniae omissae in baptismo privato suppleri debent postea in ecclesia. - 17. Caeremonias omnes aut etiam unam principaliorem omittere et negligere extra casum necessitatis, est peccatum mortale. - 18. Baptismus conferendus est a propriis respective parochis in propria parochiali ecclesia, non obstante contraria consuetudine. - 19. Baptismi conferendi ritus et caeremoniae sine gravi causa non omittantur. - 20. Baptismus extra casum necessitatis conferri non debet aqua communi. - 21. In baptismo conferendo omitti non debent sacramentalia. - 22, 23. Quid omitti permittebatur quibusdam missionariis. - 24. Baptizandis imponenda sunt solum nomina sanctorum in Matyrologio Romano descriptorum. - 25. Baptismus infantibus protrahi non debet ultra praefixum tempus. - 26. Neque conferendum his qui de sacramentalibus caeremoniis perperam sentiunt. - 27. Natis infantibus baptismus conferri quam primum debet. - 28. Non licet absque necessitate baptismum conferre in privatis domibus.

1 Baptismus est ab omnibus suscipiendus quam primum; Clemens I, epistola 4 [1], ibi: *Omnibus ergo festinandum est sine mora renasci Deo.* Unde, licet olim baptismus differendus esset pro puero nato usque ad Pascha, vel Pentecostem, si nullum adesset periculum, ex concil. Colon. III, tit. *Censurae,* cap. 14; concil. Autisiodor., c. 18, c. *Venerabilis,* et c. *Duo tempora,* de Consecratione, dist. 4 [2]. Tamen nunc dari potest baptismus parvulis statim ac nati sunt; conc. Trid. sess. 5, in decreto de Peccato originali, c. 4. Et in concil. Mediolanen. I, part. II, tit. de Baptismo, statuitur sub poena excommunicationis, quod baptismus conferatur ante nonum diem post nativitatem pueri; Layman vero lib. V, tract. 2, c.6, n. 9, dicit quod si solemnis baptismus cum gravi causa differri debeat, verb. grat., apud principes, quia exspectari debet patrinus, possit differri usque ad sesquimensem. Adulti autem mortaliter peccant, 6
si absque iusta causa diu differant suscipere baptismum, et ideo in cap. *Quando quis,* de Consecr., dist. 4, graviter reprehenduntur qui differunt susceptionem eiusdem usque ad exitum vitae, ubi divus Augustinus ad Bonifacium ait: *Mihi credite, non terrens vos dico, quod dicturus sum. Multos novi qui hoc passi sunt, qui spe baptismatis multa peccabant, circa diem autem mortis discesserunt vacui, Deus enim propter hoc baptisma tribuit ut solvat peccata, non ut addat* [3]. Imo contra dicentes baptismum esset differendum usque ad mortem, vel usque

[1] Apocrypha epistola. (Edit. Barbiell.).

[2] Nimirum olim, praeter mortis periculum neque infantibus, neque adultis baptisma conferebatur, nisi sabbato sancto, et sabbato Pentecostis pervigilio. Ita statutum habes in Capitulari Gregorii II, an. 731, cap. 5; in Wormatiensi concilio an. 868, can. 1; in Reginonis libello de Ecclesiasticis disciplinis, c. 269, et in concilio Rothomagensi an. 1072, can. 24. Apud Orientales tamen in die quoque Epiphaniae baptisma solemni ritu administrabatur; quod saltem pro Occidente improbatum cum a Siricio papa in epist. ad Himerium, cap. 2, tum a S. Leone Magno in epistola ad episcopos Siciliae. Alicubi etiam in Natali Domini, imo et in S. Ioannis Baptistae Nativitate baptismus conferebatur. Vide Chardonium, in Historia sacramentorum; Rupprecht, ad tit. 9, l. 5 Decretal., n. 16, et cl. Trombellium, de Baptismo.

[3] Olim tamen plures baptismi susceptionem ad provectam usque aetatem differebant; imo non solum Tertullianus, sed etiam S. Gregorius Nazianzenus in eam propendere sententiam visus est, quae satius esse regenerandos ad sacramentum baptismi adultos accedere statuebat. Huic tamen opinioni Ecclesiae traditio

ad aetatem Christi, sic invehitur Trident., sess. 7, can. 12, de Baptismo: *Si quis dixerit neminem esse baptizandum nisi ea aetate qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo, anathema sit.*

7 Baptismus extra casum necessitatis sub poena peccati mortalis est omnibus ministrandus in Ecclesia, ubi sunt fontes [1], exceptis filiis regum et principum, qui extra ecclesiam, et in domibus possunt baptizari, textu expresso in Clementina unica de Baptismo; ibi: *Praesenti prohibemus edicto, ne quis de caetero in aulis, vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos* (nisi regum, vel principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi exstiterint, aut talis necessitas emerserit, propter quam nequeat ad ecclesiam absque periculo propter hoc accessus haberi), *audeat baptizare. Qui autem secus praesumpserit, aut suam in hoc praesentiam exhibuerit, taliter per episcopum suum castigetur, quod alii attentare similia non praesumant.* Sic etiam habet Rituale Romanum iussu Pauli V editum: *In privatis locis nemo baptizari debet, nisi forte sint regum, aut magnorum principum filii, id ipsis deposcentibus dummodo id fiat in eorum capellis seu oratoriis et in aqua baptismali de*
8 *more bened.* Et aliter facientibus a conc. Med. I, part. II, tit. de Bapt., est imposita excommunicatio adeoque transgressores peccant mortaliter; cum gravis poena non imponatur nisi pro gravi culpa, et excommunicatio sit maior poena quam habeat Ecclesia; cap. *Corripiantur,* 17, caus. 24, quaest. 3, ibi: *Qua poena in Ecclesia nulla maior est.*

9 Nomine principum, quamvis per Glossam, dict. Clementinae, et Vitalin. ibi, num. 43, Ugolin. et varios alios auctores intelligantur solummodo principes supremi, neminem in sua ditione superiorem cognoscentes, et non ii, qui principum titulo, et dignitate gaudent, sed tamen sunt subditi regis, aut alterius supremi
10 principis; tamen Riccius, decis. 427, Quintanadven., Singular. tom. I, sing. 21, apud Gobat, tract. 2, de Baptis., n. 492, intelligunt etiam magnates Hispaniae, et aliorum regnorum, comites, barones, legatos regum, et universim omnes obtinentes iurisdictionem temporalem; Iord., tom. I Elucubr., lib. III, tit. 1, num. 15.
11 Idcirco subiungit Gobat, loc. cit., in dioecesi Constantiensi permittitur petentibus nobilibus praesertim Suaeviae, Hegoiae et Brisgoiae, quorum plerique vel habent iurisdictionem, vel progeniti sunt ex maioribus vera iurisdictione praeditis, ut eorum filii baptizentur extra ecclesiam, sed non nisi in sacello, vel oratorio, ut loquuntur Constitutiones, part. I, tit. 6, n. 4, extra casum necessitatis. Et per filios, seu li- 12
beros principum intelliguntur etiam nepotes et pronepotes; leg. *Liberorum,* ff. de verb. Significatione, ibi: *Liberorum appellatione nepotes et pronepotes, caeterique qui ex his descendunt, continentur,* dummodo descendant ex filiis masculis; Glossa, in cit. Clement. verb. *Liberi: Et quod dixi comprehendi nepotes, intellige de descendentibus ex filiis masculis.*

Baptismi caeremoniae illae sunt adhibendae, 13
quibus utitur Ecclesia Romana; concil. Bracharense I, cap. 23; concil. Mogunt. IV, cap. 14.
Baptismi caeremoniae, quibus nunc utitur Ec- 14
clesia, fuerunt ex tempore apostolorum; concil. Moguntin. IV, cap. 83.

Unde baptismi caeremoniae, et aliorum sa- 15
cramentorum ritus mutari, aut omitti non possunt, nec a privatis personis, nec ab episcopis; concil. Trident., sess. 7, de Sacrament., canone 13, ibi: *Si quis dixerit receptos et approbatos Ecclesiae catholicae ritus in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque ecclesiarum pastorem mutari posse, anathema sit* [2]. Caeremoniae omissae in ba- 16
ptismo privato, in ecclesia postea suppleri debent, ut colligitur ex c. *Hanc regulam,* caus. 1, qu. 1, et ex c. *Pastoralis,* 1, et c. *Presbyter,* 3, de Sacram. non iterandis, et expresse statuitur in concil. Mediolan. I, part. II, tit. de Baptismo, ibi: *Quod si domi baptizatus postea vixerit, omnino intra nonum diem, vel cum primum post valetudinem licuerit, eum in ecclesia sistant, ubi si rectam baptismi formam servatam esse constiterit, ei tantum ritus ac caeremoniae baptismi adhibeantur.* Et in concil. Mogunt. IV, cap. 15, ibi: *Cum autem circa sacrum baptisma non raro evenire soleat, ut mysticae illae unctiones, etc., omittantur, nos parochis nostris hanc curam serio iniungimus, eisque districte praecipiendo mandamus, ut de pueris sic baptizatis diligenter inquirentes, si compererint alioquin debitam verborum formam observatam, baptismum quidem sic traditum approbent, eos vero, qui dum baptizarentur, un-*

adversatur. Confer Benedictum XIV de Syn. dioec., lib. XII, cap. 6, n. 7. (EDIT. BARBIELL.).

[1] Chardonii dissertationem de Baptisteriis Latine redditam, atque adnotationibus a se illustratam edidit Franc. Ant. Zaccaria, tom. II Disciplinae populi Dei Fleurianae nuper Venetiis recusae, p. 172 seqq. Exstat ibidem, p. 181, Stephani Alexandri Würdtwein, Commentatio historico-liturgica de Baptisterio Moguntino digna, quae hanc in rem legatur. (EDIT. BARBIELL.).

[2] Veteres baptismi caeremonias illustrant cum primis Viccomes, de Bapt., Chardonius, et Trombellius, loc. cit.; brevi autem dissertatione exposuit eruditus Cabass. apud Zaccariam recusa, tit. 11 cit. Disciplina populi Dei, p. 169. Caeteros inter veterum Christianor. ritus eminet sanctissimae Eucharistiae infantibus statim post baptismum administratio: quod post Martenium, aliosque animadvertit Bened. XIV, de Syn. dioec., l. VII, c. 12, n. 1. (EDIT. BARBIELL.).

ctiones non receperunt, serio exhortentur, et sedulo inducere tentent, ut consuetas unctiones cum oleo sancto in pectore, et scapulis, et in vertice cum chrismate (adiunctis solitis precationibus, quae in Agendis habentur) *aliosque ritus omissos in seipsis per catholicum sacerdotem iuxta vetustissimum Ecclesiae morem, caute et pie suppleri curent.* Et hoc habetur 7 etiam ex Rituali Romano. Caeremonias omnes, aut etiam unam principaliorem, v. gr., unctionem chrismatis omittere et negligere extra casum necessitatis, est peccatum mortale, quia antiquissimum praeceptum et toties repetitum de iis observandis, est de re valde gravi; Nugnus, in III part., qu. 67, art. 5; Gobat, tract. 2, de Baptismo, num. 469; La Croix, et alii passim.

3 Baptismus conferendus est a propriis respective parochis in propria parochia, non obstante contraria consuetudine; Sacra Congreg. Concilii 6 Febr. 1734; Rota, in Romana *Iuris baptizandi*, 14 Iun. 1533, cor. Samminiato; apud Ursayam, tom. IX, part. I, discept. 32, sub num. 157, 158. Vide ibi, ubi multa ad rem, et supra in Additionibus ad art. 4, n. 46.

ADDITIONES AUCTORIS.

9 Baptismi conferendi ritus et caeremoniae in Rituali praescriptae, sine gravi causa non omittantur, vel cito suppleantur; Benedictus XIV, tom. I, const. 89, incip. *Inter omnigenas*, § 19.

Baptismus extra casum necessitatis conferri non debet aqua communi, vel ea quae pro illustratione benedicitur; idem ibid., § 20.

In baptismo conferendo omitti non debent 21 sacramentalia, et signanter saliva, sal, et insufflatio. Idem, constit. 107, incip. *Omnium*, § 3. Clemens tamen XII concessit missionariis re- 22 gnorum Maduren., Mayssuren. et Carnaten., ut in casu necessitatis, et salva fide, salivam omittant, et insufflationibus occulte utantur ad decennium; idem ibid., § 14. Quae dispensatio 23 prorogatur a Sanctissimo ad aliud decennium, absque tamen spe ulterioris prorogationis, et cum conditionibus et praeceptis opportunis, nempe ut episcopi et missionarii omni studio et labore curent intra praefinitum decennii tempus ex illarum gentium animis, errorum tenebrae, malesanaeque opiniones, quibus obcaecantur et miserrime detinentur, penitus discussae, ac radicitus evulsae eliminentur; idem ibid., § 31 et 32.

Baptizatis imponenda non sunt nomina ido- 24 lorum, aut falsae religionis poenitentium, sed sanctorum in Martyrologio Romano descriptorum; idem ibidem, § 14.

Baptismus infantibus protrahi non debet ultra 25 praefixum tempus ab Ecclesia; idem ibid., § 3. Et a baptismo excludi debent, qui de sacra- 26 mentalibus caeremoniis ab Ecclesia praescriptis perperam sentiunt; idem ibid., § 32.

Natis infantibus baptismus conferri quam 27 primum debet, peccantque graviter, qui diu illum differunt, tempus autem indefinitum est, latoque edicto mandatum fuit Romae anno 1723, ut infra triduum infans lavetur; Bened. XIV, Instit. Eccl., 98, § 3.

Non licet absque necessitate baptismum con- 28 ferre in privatis domibus; ibid., § 9.

Articulus VII. *Baptismus, quoad eius effectus et patrinos.*

Summarium. 1. Effectus baptismi sunt tres: Primus est gratia sanctificans. - 2. Secundus effectus est remissio omnis poenae proprie dictae pro peccatis debitae. - 3. Tertius effectus est impressio characteris. - 4. Patrinus saltem unus requiritur sub peccato mortali in baptismo solemni. - 5. Est enim hoc de iure ecclesiastico, ex antiquissima Ecclesiae consuetudine. - 6. Unde parochus baptizans solemniter sine patrino peccaret mortaliter. - 7. Non peccatur mortaliter si sine patrino administretur baptismus privatim. - 8. Patrinus baptismi unus vel una esse debet. - 9. Vel ad summum possunt esse duo, unus masculus et alia femina. - 10. Nec episcopus potest dispensare ut duo viri vel duae feminae simul suscipiant. - 11. Unde qui plures patrinos vel matrinas adhiberet, peccaret mortaliter. - 12. Si tamen plures designati suscipiant baptizatum de fonte, omnes contrahunt cognationem spiritualem cum ipso baptizato et cum eius parentibus. - 13. Patrinos designare spectat ad parentes, non autem ad parochum; unde si alii a parocho et alii a parentibus sint designati, contrahunt cognationem solum designati a parentibus. - 14. Si vero parentes aut habentes curam infantis nullum patrinum designaverint, veri patrini erunt quos parochus nominaverit. - 15. St autem nullus specialiter esset designatus patrinus ex negligentia aut oblivione parentum seu parochi, et multi simul tenendo tangerent baptizatum, aut de fonte aeque susciperent, omnes contraherent cognationem spiritualem. - 16. Si incertum sit quis ex pluribus qui tetigerunt erit designatus, aut quis primus tetigerit, omnes contraxisse decisum est. - 17. Levans de fonte infantem tanquam procurator nomine alterius non contrahit cognationem, sed ipsam contrahit mittens seu mandans. - 18. Ex duobus patrinis designatis, quorum unus tangit infantem in baptismo, et alter assistit, sed non tangit, contrahit cognationem solum is qui tangit. - 19. Licet ad munus patrini non possint admitti duo eiusdem sexus, possunt tamen admitti, si unus teneat proprio nomine, et alter ut procurator alterius personae diversi sexus. - 20. Quamvis suscipiens puerum in baptismo privatim administrato non contrahat cognationem, privatim tamen baptizans cognationem contrahit, etiamsi sit laicus, etiamsi baptizet in necessitate, unde baptizans filium concubinae morientem, non potest cum ea contrahere absque dispensatione. - 21. Si tamen maritus in extrema necessitate baptizaret proprium filium, non impediretur debitum petere. - 22. Tenentes infantem dum in ecclesia supplentur solemnes caeremoniae omissae in baptismo ei privatim collato, non contrahunt cognationem. - 23. Commater suscipiens puerum de manibus compatris non contrahit cognationem. - 24. Patrinus et matrina non contrahunt inter se cognationem. - 25. Unde maritus et uxor non peccant, si simul suscipiant vel teneant alienum puerum in baptismo, nec prohibentur sibi debitum reddere. - 26. Solo enim iure antiquitus hoc erat eis vetitum propter cognationem spiritualem quam tunc contrahebant. - 27. Suscipientes et baptizantes filium infidelium non contrahunt cognationem spiritualem cum eius parentibus infidelibus, v. g., paganis et Iudaeis, sicuti haec cognatio spiritualis non

contrahitur inter infidelem baptizantem seu suscipientem et fidelem baptizatum seu susceptum, et parentes eius. - 28. Affertur ratio. - 29. Secundum multos si contingat Iudaeum vel infidelem converti deinde et baptizari, nihilominus ex tali actu gesto in infidelitate non incipiet habere locum cognatio spiritualis. - 30. Affertur horum ratio. - 31. Dato tamen casu quod tales infideles ex post conversi et baptizati, vellent contrahere cum a se susceptis vel baptizatis, vel cum istorum parentibus, pro tutiori esset recurrendum ad S. Sedem. - 32. Patrinus potest esse omnis fidelis ad usum perfectae rationis perventus, etiamsi esset iunior filiastro adulto, et licet aduc impubes contraheret cognationem spiritualem. - 33. Haec sententia, decisa a Sacra Congregatione, fuit etiam confirmata a Gregorio XIII. - 34. Non potest autem esse patrinus infidelis, et qui non est baptizatus, sicuti non potest esse patrinus in confirmatione qui non est confirmatus. - 35. Haeretici saltem licite patrini esse non possunt. - 36. Urgente tamen causa vel necessitate, etiam haeretici pro patrinis admitti possunt. - 37. Imo urgente gravi causa vel metu, posset etiam catholicus esse patrinus infantis haeretici a praedicante baptizandi. - 38. Patrini licite esse non possunt excommunicati, nec facinorosi, aut criminosi, aut moribus infames. - 39. Nec patrini licite et ordinarie possunt esse muti. - 40. Nec possunt esse proprii parentes infantis baptizandi, et si admitterentur, non contraherent inter se cognationem spiritualem. - 41. Monachi et regulares utriusque sexus nequeunt licite esse patrini; ad n. 42. - 43. Imo a conciliis provincialibus et synodis dioecesanis, nedum hoc munus solet interdici regularibus omnibus, sed etiam aliis ecclesiasticis saecularibus; usque ad n. 47.

1 Effectus principales baptismi sunt tres. Primus est gratia sanctificans, cum qua ex Trident., sess. 6, cap. 7, simul infunduntur habitus supernaturales fidei, spei, et charitatis, per quam gratiam deletur peccatum originale una cum omnibus personalibus ante baptismum commissis. Habetur expresse definitum in concilio Florentino, in Decreto unionis praecisis his verbis: *Huius sacramenti effectus est remissio culpae originalis, et actualis:* et in concil. Trident. sess. 14, cap. 2, ibi: *Per baptismum Christum induentes, nova prorsus efficimur creatura, plenam et integram peccatorum omnium remissionem consequentes,* et iam de peccato originali sic definierat ipsum Trident., sess. 5, in decreto de Peccato originali, ibi: *Si quis per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quae in baptismate confertur, reatum peccati originalis remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id quod veram et propriam rationem peccati habet, sed illud dicit tantum radi aut non imputari, anathema sit.* Et quod sit effectus baptismi delere peccatum originale et omnia alia personalia ante ipsum commissa, habetur clare etiam in cap. *Non potest,* cap. *A parvulo,* et cap. *Regenerante,* de Consecr., dist. 4, et patet ex Scriptura ad Titum III: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis;* ad Rom. VIII: *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu:* scilicet per baptismum; Actor. II. *Baptizetur unusquisque in remissionem peccato-*
2 *rum.* Secundus effectus est remissio omnis poenae propriae dictae pro peccatis debitae. Habetur in cap. *Per baptismum,* cap. *Sive poenitentia,* cap. *Per aquam,* cap. *Ut ostenderet,* et cap. *Regenerante,* de Consecr., dist. 4, et expresse definitum in conc. Florentino, loco citato, his verbis: *Huius sacramenti* (baptismi) *effectus est remissio omnis culpae originalis et actualis, omnis quoque poenae quae pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis praeteritis iniungenda est satisfactio, sed morientes, antequam culpam aliquam admittant, statim ad regnum coelorum et Dei visionem perveniunt,* et in Trid., sess. 5, in decreto de peccato originali, canone 8, ubi de baptizatis sic ait: *Innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt, haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu coeli remoretur.* Sine autem ullo dubio eos aliquid remoraretur, si adhuc esset purganda poena pro peccatis debita. Item, sess. 6, cap. 14, ubi dicit quod in sacramento poenitentiae non remittatur tota poena, sicuti remittitur in baptismo, ibi: *Non tota semper, ut in baptismo fit, dimittitur illis;* adeoque Tridentinum sentit in baptismo totam 3
poenam pro certo remitti. Tertius effectus baptismi est impressio characteris, ut habetur in cap. *Maiores,* 3, de Baptismo; concil. Florent. in Lit. unionis, et Trid., sess. 6, can. 9, ibi: *Si quis dixerit in tribus sacramentis, baptismo scilicet, confirmatione et ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, et indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit* [1].

Patrinus saltem unus requiritur sub peccato 4
mortali in baptismo solemni; sic tenet communis Ecclesiae praxis, secundum quam nullus admittitur in baptismum solemnem sine patrino; et eruitur ex omnibus Ritualibus ecclesiasticis, qui dirigunt omnia interrogata ad patrinos, qui propterea in iure appellantur fideiussores baptizatorum, et sponsores pro eisdem, ut expresse habetur ex cap. *Vos ante,* 105, de Consecrat., dist. 4, his verbis: *Vos ante*

[1] Non abs re erit hic emphatica S. Ioan. Chrysost. verba referre de baptismi effectibus, *ex hom. ad neophytos* apud S. August., lib. 1 contra Iulian., cap. 9, n. 21, tom. 10 *Operum,* col. 335: « Benedictus, inquit, Deus, qui fecit mirabilia solus, qui fecit universa, et convertit universa. Ecce libertatis serenitate perfruuntur, qui tenebantur paulo ante captivi, et cives Ecclesiae sunt qui fuerunt in peregrinationis errore, et iustitiae in sorte versantur qui fuerunt in confusione peccati. Non enim tantum sunt liberi, sed et sancti; non tantum sancti, sed et iusti; non solum filii, sed et haeredes; non solum haeredes, sed et fratres Christi; nec tantum fratres Christi, sed et cohaeredes; non solum cohaeredes sed et membra; non tantum membra, sed et templum; non tantum templum, sed et organa Spiritus. Vides quot sunt baptismatis largitates. » (Edit. Rom. an. 1767).

omnia tam mulieres quam viros, qui filios in baptismo suscepistis, moneo ut vos cognoscatis fideiussores apud Deum exstitisse pro illis quos visi estis de sacro fonte suscipere. Et hoc esse de iure ecclesiastico saltem non scripto constat ex ipsa antiquissima Ecclesiae consuetudine, ut testantur S. Dionysius Areopagita, Ecclesiasticae Hierarchiae cap. 2, part. II, et cap. 7; Tertullian., I, de Baptism., cap. 18, et S. Augustin., lib. I, de Peccatorum meritis, cap. 34, et hanc obligationem adhibendi patrinum supponit clarissime concil. Trident., sess. 24, de Reform. matrimonii, cap. 2. Unde parochus baptizans solemniter sine patrino peccaret mortaliter, ut expresse dicit Tannerus, tract. 2 de Baptismo, quaest. 2, num. 23; Gobat, tract. de Baptismo, num. 522, et alii; adhibitio enim patrini est una ex praecipuis caeremoniis, et celeberrimis in iure, ut patet in cap. *Pervenit,* 1; in cap. *Si quis,* 2; in cap. *Nosse,* 3; in cap. *Dictum est,* 4; in cap. *De eo,* 5, caus. 30, qu. 3, et in conc. Trident., sess. cit. 24, cap. 2. Non peccatur autem, si sine patrino administretur baptismus privatim, quia pro baptismo privato susceptores Ecclesia non instituit; ut declaravit Sacr. Congr. Conc., teste Nicolio, part. I, lib. I, tit. 10, de Nuptiis, num. 37.

Patrinus baptismi unus, vel una esse debet; cap. *In catechismo,* 100, et cap. *Non plures,* 101, de Consecrat., dist. 4, cap. *Quamvis,* 3, de Cognatione spirituali, in 6. Vel ad summum possunt esse duo, unus masculus, et alia femina, ut expresse statuit Trident., sess. 24, de Reform. matrimonii, cap. 2, ibi: *Sancta Synodus... statuit ut unus tantum sive vir, sive mulier iuxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus, et una baptizatum de baptismo suscipiant... Si parochi culpa, vel negligentia secus factum fuerit, arbitrio ordinarii puniantur.* Nec episcopus potest dispensare, ut duo viri, vel duae feminae simul suscipiant, cum super conciliari constitutione dispensandi potestatem non habeat. Ita decisum referunt a Sacra Congr. Zerol., in Praxi Episcopor., part. I, verb. *Baptismus,* § 4; Armendariz, in Addit. ad Recopil. Legum Navarrae, lib. IV, tit. 15, lib. I, de Matrimon., in declarat. num. 75, et alii. Unde qui plures patrinos, vel matrinas adhiberet, peccaret mortaliter, quia praeceptum Ecclesiae in re magni momenti violaret, ex cuius transgressione multiplicantur cognationes sufficientes ad dirimendum matrimonium; sic decisum fuisse a Sacra Congr. refert Armendariz, loc. cit. num. 84, et cum pluribus tenet Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. II, allegat. 30, num. 44, de Offic. et potest. parochi, part. II, cap. 18, num. 26. Si tamen plures designati suscipiant baptizatum de fonte, omnes contrahunt cognationem spiritualem cum ipso baptizato, et cum eius parentibus; Barb., loc. cit. cum pluribus aliis, et Bonac., de Matrim., qu. 3, punct. 5, § 2, n. 24, vers. *Quando vero non omnes,* et n. 25, qui testatur esse de communi, et sic decisum fuisse a Sacr. Congr. refert Armandariz, loc. cit. n. 82, et colligitur ex Trident., loc. cit., ubi licet prohibeat, non tamen irritat plurium admissionem ad munus patrini; circa hoc enim nihil innovavit, sed reliquit in suo robore canones antiquos, ibi: *Iuxta sacrorum canonum instituta.* Sed per antiquos canones, licet prohiberetur pluralitas suscipientium in baptismo, non tamen irritabatur ipsa susceptio, nec effectus consequens ex ipsa susceptione, scilicet cognatio spiritualis, ut expresse habetur in cap. *Quamvis,* 3, de Cognatione spirituali, in 6, his verbis: *Quamvis non plures, quam unus vir, vel una mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem iuxta sacrorum canonum instituta, si tamen plures accesserint, spiritualis cognatio inde contrahitur matrimonia contrahenda impediens, et etiam post contracta dissolvens;* adeoque aperte sequitur, quod etiam post Tridentinum illa cognatio contrahatur, si a pluribus puer, vel etiam adultus suscipiatur de baptismo, cum Tridentinum loquatur *iuxta sacrorum canonum instituta,* nec ullam ponat clausulam irritantem [1].

Patrinos designare spectat ad parentes, non 13
autem ad parochum, unde si alii a parocho, et alii a parentibus sint designati, contrahunt cognationem solum designati a parentibus; colligitur aperte ex conc. Trident., loc. cit. his verbis: *Parochus antequam ad baptismum conficiendum accedat, diligenter ab his ad quos spectabit sciscitetur quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant, et eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, et in libro eorum nomina describat;* ubi clare demonstrat primo, electionem patrinorum non ad parochum pertinere, dum ipse debet inquirere quinam sint electi; secundo, alios omnes ab electis a parentibus excludendos. Si vero 14
parentes, aut habentes curam infantis, nullum patrinum designaverint, veri patrini erunt quos parochus nominaverit, cum ad ipsum spectet providere ut omnia circa patrinos rite paragantur, ut patet ex verbis Tridentini, sess. 24, de Reform. matrimonii, c. 2, et cum communi tenet Sanchez, lib. VII, de Matrimon., disp. 57, num. 19. Si autem nullus specialiter esset de- 15
signatus patrinus ex negligentia aut oblivione parentum seu parochi, et multi simul tenendo tangerent baptizatum, aut de fonte aeque susci-

[1] Varia fuit sacrorum canonum disciplina circa patrinorum numerum. Confer tom. II disciplinae Fleurianae populi Dei; Chardonii dissertationem de susceptoribus qui prioribus saeculis dabantur baptizandis, cum notis Zaccariae, p. 209 et 215. (Edit. Barbiell.).

perent, omnes contraherent cognationem spiritualem, quia attento iure in cit. cap. *Quamvis*, 3, de Cognatione spirituali, in 6, omnes contrahebant cognationem tangendo simul, ibi: *Si tamen plures accesserint, spiritualis cognatio inde contrahitur*, cui iuris dispositioni standum est, quando aliud non decernitur iure novo concilii Tridentini, ex textu in l. *Praecipimus*, cod. de Appellat. Ita Barbosa, de Offic. et potest. episcop., allegat. 30, n. 47; Navarr., in Manuali, c. 22, num. 20; Iacob. de Graffis, in Dec. aureis, part. I, lib. II, c. 85, n. 4; Coninch, tom. II, quaest. 32, n. 37; Henriquez, Vivald., Ledesma, et sic decisum fuisse a Sacra Congr. referunt Rebell., de Obligat. iustitiae, part. II, lib. III, quaest. 6, num. 5, et in Appendice ad lib. VIII, n. 95; Reginald., lib. XXXI, n. 152, vers. secundum; Bonacina, de Matrimonio, qu. 5, punct. 2, § 2, n. 14; Gallemart, ad sess. 24, cap. 2; Trident., de Reform. matrimonii. Et similiter dicit Pignatell., tom. VII, consult. 93, n. 6 et 7, Sacram Congregationem declarasse, si incertum sit, quis ex pluribus qui tetigerunt fuerit designatus, aut quis primus tetigerit, omnes contraxisse. Sic refert, et tenet etiam Fagnan. in c. *Ex litteris*, 8, de Cognatione spirituali, num. 5. 16

17 Levans de fonte infantem tanquam procurator nomine alterius, non contrahit cognationem, sed ipsam contrahit mittens, seu mandans, quia secundum iura potest quis medio procuratore, quod per se ipsum; reg. 76, de Regul. iuris, in 6: *Qui facit per aliud, perinde est ac si faciat per se ipsum*, et actio tangendi potest alteri committi, et ita principes et magnates semper solent per procuratorem levare infantes, qui tamen iudicio omnium sunt, et appellantur veri patrini, procurator autem, cum non sit designatus, nec habeat intentionem levandi suo nomine, non est vere patrinus. Sic declaravit Sacr. Congr. Concilii, in Veronen. 29 Martii 1582, et 15 Martii 1631, et in Tridentina 16 Martii 1630; sic referunt, et tenent Nicol., part. I, lib. I, tit. 10, de Nuptiis, num. 37; Gallemart, ad sess. 24, c. 2; Trident., de Re-
18 format. matrim., et alii passim. Ex duobus patrinis designatis, quorum unus tangit infantem in baptismo, et alter assistit, sed non tangit, contrahit cognationem solum is qui tangit. Sic declaravit Sacra Congr. Conc., in una Cremonensi, teste Fagnano, in cap. *Veniens*, 6, de Cognat. spirituali, num. 8, et Sacr. Congr. Episcop., in una S. Marci, 13 Februarii 1593, declaravit non contrahi cognationem ab eo qui defert infantem ad baptismum nisi etiam illum teneat vel suscipiat, cum baptizatur: et contrariam consuetudinem esse abusum, ut etiam declaravit Sacra Congregat. Concilii, ut refert Nicol., loco cit. Nam ut patrinus contrahat cognationem, requiritur contactus physicus, dum tenet infantem; Sanchez, de Matrim., lib. VII, disp. 59, n. 6; Villalob., in Summa, tom. I, tract. 14, difficult. 9, num. 18. Licet ad munus 1
patrini non possint admitti, duo eiusdem sexus, possunt tamen admitti si unus teneat proprio nomine, et alter, ut procurator alterius personae diversi sexus. Sic declaravit Sacra Congregatio Concilii, in una Veronensi 29 Martii 1582. Quamvis suscipientes puerum in baptismo pri- 2
vatim administrato non contrahant cognationem, ut declaravit Sacr. Congr. Concilii, privatim tamen baptizans cognationem contrahit, etiamsi sit laicus, etiamsi baptizet in necessitate, unde baptizans filium concubinae morientem, non potest postea cum ea contrahere matrimonium absque dispensatione; cap. *Pervenit*, 1, caus. 30, qu. 1. Et sic declaravit Sacr. Congr. Concilii, teste Nicolio, loco cit. Si tamen ma- 2
ritus in extrema necessitate baptizaret proprium filium, non impediretur debitum petere, textu expresso in cap. *Ad limina*, 7, caus. 30, qu. 1.

Tenentes infantem, dum in ecclesia supplen- 2
tur solemnes caeremoniae omissae in baptismo ei privatim collato, non contrahunt cognationem. Sic declaravit Sacra Congreg. Concilii 13 Iulii 1624. Unde, quando parochus simul patrinorum nomina describit in libro, tenetur addere, fuisse solum patrinos in catechismo, et non in baptismo; Sanchez, de Matrim., lib. VII, disp. 10, num. 13. Sic commater suscipiens 2
puerum de manibus compatris, non contrahit cognationem, quia non dicitur eum tenere vel suscipere de sacro fonte; Sacr. Congr. Conc. 27 Septembris 1601. Patrinus et matrina non 2
contrahunt inter se cognationem, quia non impediuntur inter se coniungi; ex conc. Trid., sess. 24, cap. 2, de Reform. matrim., et S. Pio V, in constit. incip. *Cum illius vicem*. Unde ma- 2
ritus et uxor non peccant, si simul suscipiant vel teneant alienum puerum in baptismo, nec prohibentur sibi debitum reddere. Solo enim 2
iure antiquo hoc erat eis vetitum propter cognationem spiritualem, quam tunc contrahebant, quae cum modo sublata sit a Tridentino, loc. cit., non video quo iure prohibeantur tenere; Navarr., in Manuali, cap. 21, num. 39; Sanchez, lib. VII, disp. 57, num. 5; Barbosa, loco cit., num. 57, et alii passim. Suscipientes 27
et baptizantes filium infidelium, non contrahunt cognationem spiritualem cum eius parentibus infidelibus, paganis, v. g., et Iudaeis, sicuti haec cognatio spiritualis nec contrahitur inter infidelem baptizantem seu suscipientem, et fidelem baptizatum seu susceptum et parentes eius. Et ratio est quia infideles, seu non ba- 28
ptizati, nullius cognationis spiritualis sunt capaces, quia unicum huius principium est baptismus, quem non habent, ut expresse docet divus Thomas, in 4, dist. 41, quaest. 2, art. 3, quaest. 1, ad 3, his verbis: *Qui non est baptizatus, non potest aliquem levare de sacro fonte, non cum sit membrum Ecclesiae, cuius typum*

gerit in baptismo suscipiens, quamvis possit baptizare, quia est creatura Dei, cuius typum gerit baptizans, nec tamen aliquam cognationem contrahere spiritualem potest, quia est expers spiritualis vitae, in quam homo primo per baptismum nascitur; cum ergo cognatio spiritualis sit qualitas relativa, quae nequit esse inter duo extrema, id est nequit esse in suscipiente, seu baptizante, nisi sit etiam in susceptо, seu baptizato, et parentibus eius, sequitur aperte, quod si ipsam non contrahant infideles, nec etiam contrahant fideles; et hanc sententiam tuetur mordicus Sotus, in 4, dist. 41, q. 5, art. 2, conclus. 2, § postremo, his verbis: *Glossa, Can. 1, caus. 30, q. 1, illud affirmat, at vero divus Thomas id meritissime negat, neque in dubium revocari debet, quoniam fundamentum cognationis spiritualis est esse spirituale, quod per regenerationem baptismi suscipimus; et ideo sicut non baptizatus baptizans nullam contrahit cognationem cum baptizato, ita ex adverso neque baptizatus ullam contrahit cum non baptizato.* Sic tenet Barbosa, de Potest. episcop., part. II, allegat. 30, num. 34, et de Potest. parochi, cap. 18, n. 27, et in Trident., sess. 24, de Reform. matrim., cap. 2, num. 24 et 25; Fagnan., in cap. *Nobis,* num. 9 et 10, de Iure patronatus, et in cap. *Veniens,* de Cognatione spirituali, num. 14; Sanchez, de Matrim., lib. VII, disp. 70; Ricciul., de Iure patron. extr. grem. Eccles., lib. II, cap. 4; Reginald., in Praxi, lib. XXI, num. 157; Bonacina, de Matrim., quaest. 5, part. V, § 2; Gonzalez, in cap, *Ex litteris,* 8, de Cognatione spirituali, numero 6; Navarr., Valent., Nicolius, Ledesma, Rebuff., Pontius, Passerin., Rossignol., La Croix, Henr., in cap. *Veniens,* de Cognatione spirituali, num. 1; Alexander de Naevo, in c. *Contracto,* de Cognat. spirit., n. 13; Petra, in constit. 5 Honorii III, sect. 2, n. 13, et alii contra Gloss., verb. *Ex lavacro,* in cap. 1, caus. 30, qu. 1; Archidiac., ibi, n. 3; S. Antonin., Rosel., Angel., Caietan., Vivald., Palud., Tolet., Coninch., Aversam, Henriquez et alios.

Imo multi tenent quod, et si contingant Iudaeum vel infidelem deinde converti ad fidem et baptizari, nihilominus ex actu gesto in infidelitate non incipiet habere locum cognatio spiritualis, adeoque non impedietur contrahere matrimonium cum baptizato, vel eius parentibus, et similiter parentes infideles, si convertantur, nisi aliunde impediantur; Nicolius, lib. I Civil., tit. 10, de Nuptiis, n. 37; Anton. Ricciol., loc. cit., num. 7; Ioan. Sanch., in Selectis, disp. 40, n. 16; Alexander de Naevo, in cap. *Contracto,* de Cognat. spirit., n. 13; Sotus, in 4, dist. 42, qu. 1, art. 3; Petrus de Ledesma, de Matrim., qu. 56, art. 1; Rossignol., part. VI, de Baptismo, q. 6, art. 2, n. 6, et de Matrim. contract. 15, praenot. 10, sect. 4, num. 38; La Croix, lib. VI, part. I, de Baptismo, num. 368 et 369, et varii alii. Et ra- 30
tionem ex eo deducunt, quia quod ab initio invalidum fuit, non potest tractu temporis convalescere; reg. 18 Iuris, in 6, et praecipue quia nulla lex invenitur de hoc, et de modo quo postea resultaret et convalesceret cognatio ratione baptismi praeteriti. Quidquid autem sit, 31
dato casu quod tales infideles ex post converterentur et baptizarentur, et vellent contrahere cum a se susceptis vel baptizatis, vel cum istorum parentibus, pro tutiori eos consulerem ad Sanctam Sedem pro decisione et provisione recurrere, eo quia contraria opinio defenditur a Glossa, Archidiacono, S. Antonino, et aliis gravissimis doctoribus, num. 28 citatis; et Ecclesia sine distinctione et limitatione statuit cognationem inter omnes tales personas, ut patet ex cap. *Ita deligere,* 1, caus. 30, quaest. 3, et cap. *Veniens,* 6, de Cognat. spirit., et fere per totum titulum et ex cap. *Nedum,* 1, et cap. *Quamvis,* 3, de Cognat. spirit., in 6, et ex Trid., sess. 24, de Reform. matrim., c. 2.

Patrinus potest esse omnis fidelis ad usum 32
perfectae rationis perventus [1], etiamsi esset iunior filiastro adulto, et licet adhuc impuber contraheret cognationem spiritualem, ut declaravit Sacr. Congreg. Conc. quae consulta an puella novem annorum levans de sacro fonte infantem contrahat cum eo cognationem spiritualem? *Respondit contractam esse cognationem spiritualem non obstante aetate.* Et haec sen- 33
tentia fuit confirmata a Gregorio XIII, qui tamen noluit petitam dispensationem concedere, ut refert Fagnan. in cap. *Ex litteris,* 8, de Cognatione spirituali, num. 16, et in cap. *Veniens,* eod. tit., n. 18, asserit eamdem congregationem decrevisse *eum, qui plena pubertate baptizatum non praecedit, si ut patrinus eum tetigerit, contrahere cognationem, quamvis secundum naturam illum generare non potuisset.* Non 34
potest autem esse patrinus infidelis, et qui non est baptizatus, sicuti non potest esse patrinus in confirmatione, qui non est confirmatus, textu expresso in cap. *In baptismate,* 102, de Consecr., dist. 4, *In baptismate, vel in chrismate non potest alium suscipere in filiolum ipse qui non est baptizatus vel confirmatus* [2]. Haeretici 35
saltem licite patrini esse non possunt, quia oves non sunt tradendae lupis, a quibus nulla spes

[1] Concilium Rothomagense statuit, tit. *de Sacramentis,* num. 4. patrinos esse debere *ad minus quatuordecim annorum, aut alterius competentis aetatis,* tom. XV Concil. edit. Labbeanae, col. 827. (Edit. Roman. 1767).

[2] In concil. Aquensi an. 1585, tit. de baptismi Sacramento hoc statutum legitur: « In baptismo compater ne sit, qui sacro chrismate confirmatus non est. » Idem docet S. Antonin., III parte, tit. 14, cap. 3, §. 1, his verbis: « Ut debilis accedens baptizandus ad hoc debet sustentari ab alio, qui tamen sit chrismatus. » Et firmat Roman. Rituale. (Edit. Roman. an. 1767).

probae educationis in fide sperari potest, quae tamen est finis Ecclesiae in designandis patrinis, ut patet ex cap. *Vos ante,* 194, de Consecr., dist. 4, et conc. Arelat. VI, can. 19; conc. Moguntinum, can. 47, et concil. Rhemense, tit. de Baptismo, § 3, et conc. Mediolan. 1, pag. 1, tit. de Baptismo. Imo conc. Rhemense, tit. de Baptismo, § 5, expresse prohibet his verbis: *Multo autem minus haereticos, vel etiam de haeresi suspectos sinat* (parochus) *esse fidei*
36 *sponsores.* Urgente tamen gravi causa, vel necessitate, ut fieri solet in terris, ubi catholici cum haereticis permisti vivunt, etiam haereticum permitti posse, tradit Layman., lib. V, tract. 2, cap. 9, num. 7, et alii, quia baptizatus in hoc casu posset et deberet in vera fide catholica instrui, vel a parentibus, vel a parocho, vel a ludimagistro, et posse haereticos esse patrinos supponunt Sanchez, lib. VII de Matrim., disp. 60, n. 2; Bonac., de Matrim., quaest. 3, punct. 5, § 2, num. 22; Reginald., lib. XXXI, num. 150; Passerin., cap. 6, n. 27; Barbosa, de Offic. et potest. episcop., allegat. 30, n. 35; Fagnan., in cap. *Nobis,* de Iure patronat., n. 9 et 10; Petra, in const. 5 Honor. III, sect. 2, num. 13, ubi dicunt haereticos levantes infantes de sacro fonte contrahere cognationem spiritua-
37 lem. Imo urgente gravi causa, vel metu, posset etiam catholicus esse patrinus infantis haeretici a praedicante baptizandi, dummodo per hoc munus non censeatur approbare ritum haereticorum, quia hoc foret intrinsece malum. Si vero hoc periculum absit, ut ordinarie videtur abesse in Germania, dicendum est licere, ob piam et notabilem utilitatem, quia patrinus per hoc tantum profitetur, quod puerum suscipiat in curam suam instruendum in vera fide, facitque saltem hanc caeremoniam catholice observari; Layman., loc. cit., n. 6; Gobat, tract. 2, de Baptismo, num. 565; Busemb., lib. VI, de Baptismo, dub. 5, art. 2, resp. 5; Tambur., cap. 4, § 7, num. 8; La Croix, lib. VI, part. II, de Baptismo, n. 370; Castropal., Lugo et alii.
38 Patrini licite esse non possunt excommunicati, nec facinorosi, aut criminosi, aut moribus infames; Rituale Rom., tit. de Patrinis; conc. Mediolanense I, part. II, de Baptismo; concil. Parisiense VI, lib. I, cap. 54, quia prohibitum est cum excommunicatis non toleratis habere communionem, praesertim in sacris; et criminosi, seu moribus infames plus promittunt destructionis, quam instructionis in fide et pietate, quae tamen est finis Ecclesiae in designandis patrinis, ex textibus et conciliis allegatis numero antecedenti; Layman, de Baptismo, c. 9, num. 2; Gobat, tract. 2, de Baptismo, n. 555.
39 Nec patrini licite et ordinarie possunt esse muti, ut ipsos excludunt Ancharan. et Fernandez propter cap. *Parvuli,* de Consecr., dist. 4, ut refert Barbosa, in Trident., sess. 24, de Reform. ma-
40 trimon., cap. 2, num. 11. Nec possunt esse proprii parentes infantis baptizandi; Rituale Roman., tit. de Patrinis, et constat ex cap. *Dictum est,* 4, c. *De eo,* 5, caus. 36, de Consecr., et ex cap. *Si vir,* 2, de Cognat. spirituali, et docet S. Thomas, qu. 67, art. 8, ad 2, adeo ut, si extra necessitatem, ac temere parens propriam prolem suscipiat, cognationem spiritualem cum coniuge contrahat, ideoque debitum petere non possit, nisi ab episcopo, seu habente facultatem, prius dispensationem obtineat, ut dicunt Herincx, disp. 7, de Baptismo, q. 4, num. 18; Layman, loco cit., num. 3; Clericat., c. 116, n. 61; Felix Potestas, tom. I, part. IV, n. 3005, et alii. Sanchez tamen lib. IX, disp. 26, n. 7, fatetur esse probabile quod nequidem petere debitum prohibeatur patrinus communis filii, et Rossignolus, part. II, de Baptismo, q. 6, de Patrinis, art. 2, n. 14, absolute defendit quod si pater et mater admitterentur ad suscipiendum proprium filium, non contraherent cognationem spiritualem, recte subdens sic debere omnes tenere post concil. Trid., loco cit., supra, n. 24; vide ibi. Monachi et regulares utriusque sexus 41
nequeunt licite esse patrini; cap. *Non licet,* 103, de Consecrat., dist. 4, ibi: *Non licet abbati vel monacho de baptismo suscipere filios, vel commatres habere;* cap. *Monachi,* 104, de Consecrat., dist. 4, ibi: *Monachi sibi compatres commatresve non faciant, nec osculentur feminas;* et c. *Placuit,* 8, caus. 16, quaest. 2, ibi: *Placuit communi concilio nostro, ut nullus monachorum... praesumat... neque filium de baptismo accipere, neque aliis quibuscunque negotiis se implicare, sit claustro suo contentus, quia sicut piscis sine aqua caret vita, ita sine monasterio monachus; sedeat itaque solitarius et taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit.* Et in cap. *Pervenit,* 26, caus. 18, quaest. 2, ubi divus Gregorius sic scribit Valentino abbati: *Pervenit ad nos, quod in monasterio tuo passim mulieres ascendant, et quod est gravius, monachos tuos sibi commatres facere; et ex hoc incautam cum eis communionem habere; ne ergo hac occasione humani generis inimicus sua eos* (quod absit) *calliditate decipiat, ideo huius te praecepti serie monemus, ut neque mulieres in monasterio tuo permittas ascendere, neque monachos tuos commatres sibi facere.* Et concil. Coloniense III, tit. *Censurae,* c. 16, ibi: *Quamvis religiosis omnibus interdictum sacris canonibus sit, ne parvulos in baptismo suscipiant, aut nuptiarum conviviis intersint, passim tamen hi canones negliguntur, etc.; idcirco abbatibus, prioribus et religiosis quibuscunque susceptionem parvulorum in baptismo, et nuptiarum convivia plane interdicimus, quantavis necessitate, vel parvulis, vel desponsatis iungantur. Contrarium facientes pro transgressione et scandalo dato, severa poenitentia decernimus castigandos.* Conc. Trevirense, cap. 11: *Religiosi... neque pueros de sacro baptismatis fonte*

per se, vel per suffectas personas suscipere praesumant; concil. Rhemense, tit. de Baptismo, § 7, ibi: *Nunquam vero monachus patrinus,* 2 *vel monialis matrina esse queat.* Et iuxta haec omnia fuit in Rituali Romano Pauli V iussu edito, et publici iuris facto, sic expresse statutum: *Praeterea ad hoc etiam munus admitti non debent monachi vel sanctimoniales, neque alii cuiusvis ordinis regulares a saeculo segregati;* ex quibus verbis aperte patet comprehendi sub hac prohibitione non solum monachos, sed quoscunque alios regulares, ut censet Layman, lib. V, tract. 2, c. 9, n. 3; Rossignolus, pag. 2, de Bapt., qu. 6, art. 2, de Patrin., num. 18; Felix Potestas, tom. II, part. IV, num. 3007, et alii passim. Et idcirco hoc munus solet interdici omnibus regularibus in fere cunctis conciliis provincialibus, et synodis dioecesanis. Et expresse decrevit Sacra Congr. Concil., in Mediolanen. 3 Octobris 1671, ad 3 dub., lib. XXVII Decret., fol. 224.

3 Imo a conciliis provincialibus et synodis dioecesanis, nedum hoc munus solet interdici regularibus omnibus, sed et etiam aliis ecclesiasticis saecularibus. In 4 concilio provinciali Aquensi, tit. de baptismi Sacramento, sic praecise statuitur: *Compater ne adhibeatur regularis aliquis, nec passim clericus saecularis sacris initiatus, aut beneficium ecclesiasticum obtinens.* In concil. Rhemensi, tit. de Baptismo, § 7, sic 5 habetur: *Parochus in sua paroecia, et initiatus sacris ordinibus in suae residentiae, vel beneficii loco, pueros de sacro fonte non suscipiant.* In synodo dioecesana Mediolanen. II, sub divo 46 Carolo, decret. 17, ut constat ex actis Eccles. Mediolanens. part. II, et deinde part. IV, tit. *Instructiones baptismi de caeremoniis quae peracto baptismo servantur, sic praecipitur: Nec vero monachos regulares, clericosque saeculares sacris initiatos ad infantem de baptismo suscipiendum adhiberi sinet* (parochus). Et sic inter- 47 dictum reperitur in plurimis aliis provincialibus conciliis et dioecesanis synodis, quae brevitatis gratia omittuntur, adducendo tantummodo duas ultimas synodos in hac Alexandrina dioecesi celebratas, in quarum prima celebrata anno 1711, tit. 4, de Sacramento Baptismi, decreto 2, sic praecise habetur: *Occasione visitationis huius Alexandrinae dioecesis inspeximus in libris parochialibus baptizatorum contra Ritualis Romani praescriptum sacerdotes, et clericos sacris ordinibus initiatos, fuisse interdum ascriptos et admissos in compatres, seu patrinos, et aliquando per procuratorem etiam moniales in commatres; supra memoratos idcirco non esse in huiusmodi munere admittendos, neque in sacramento baptismi, neque confirmationis parochis mandamus sine nostra expressa licentia in scriptis sub poena aureorum decem pro qualibet vice;* et in secunda celebrata 1732, tit. 6, de Baptismo, sic statuitur: *Prohibeantur a suscipiendo infante a sacro fonte pro sponsore, seu patrino, et matrina regulares, ecclesiastici, et clerici etiam in minoribus constituti, sine expressa nostra licentia.*

BAPTISTERIUM

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS.

Summarium.

1, 2. Ubi primis Ecclesiae temporibus baptismus collatus fuerit. - 3. Sub Constantino baptisteria coeperunt construi. - 4. Baptisteriorum varia nomina. - 5. Fuerunt erecta extra ecclesiam. - 6. Plerumque tamen intra ecclesiam ad laevam. - 7. Baptisteria tantum in cathedralibus ecclesiis fuerunt. - 8. Postea etiam in parochialibus. - 9. Et in quibusdam ecclesiis regularium. - 10. De forma baptisterii. - 11. Fontis vasculum debet esse lapideum. - 12. Permittebatur tamen in casu necessitatis tingi in vase ligneo. - 13. De figura vasis, et ubi positum. - 14. Viris et mulieribus distinctus in iis erat assignatus locus. - 15. Altaria in iis erecta. - 16. Et sanctorum reliquiae reconditae. - 17. Vetitum ne mortui ibidem sepeliantur. - 18. Vox baptisterium usurpatur etiam pro libro, in quo ritus baptismi describuntur.

1 Primis Ecclesiae temporibus, cum Christianae religionis profitendae libertas esset nulla, nulla fidelibus essent templa, nullus etiam designatus erat locus pro baptizandis Christi discipulis, sed ubi primum occurreret aqua, ibi baptismus conferebatur. P. C. Chardonii dissert. de Baptisteriis; Martene, de Antiquis Eccles. ritib., lib. I, art. 2. Cuius rei testimonium legimus in Act. apost., c. VIII, v. 56 et seq., et Iustinus martyr in Apologia secunda ad Antoninum imperatorem scribit: *Quicunque persuasi fuerint, et crediderint vera esse quae a nobis traduntur et dicuntur, ac vivere se ita posse receperint, orare ieiunantes, et petere a Deo priorum peccatorum remissionem docentur, nobis cum illis una orantibus et ieiunantibus. Deinde eo adducuntur a nobis ubi est aqua, atque eo regenerationis modo quo ipsi regenerati sumus regenerantur.* Idemque confirmat Tertullianus in suo libro de Baptismo, cap. 2, his verbis: *Neque quidquam refert inter eos, quos Ioannes in Iordane et Petrus in Tiberi tinxit.*

Omnium fluviorum tamen, quorum undis 2 regenerati in Ecclesiam Dei recepti sunt, celeberrimus exstitit Iordanis, qui ipse sanctificatus baptismate Salvatoris, non paucis indidit desiderium recipiendi in eo regenerationem. Quod

etiam refert S. Hieronymus in libro de locis Hebraicis, uti sequitur: *Bethbaara trans Iordanem, ubi Ioannes in poenitentiam baptizabat, unde et usque hodie plurimi de fratribus, hoc est, de numero credentium ibi renasci cupientes in vitali gurgite baptizantur.* Plerumque etiam privatis in domibus baptizabantur maxime aegroti; et catechumeni qui fervente persecutionis rabie in carceribus detinebantur, in ipsis etiam carceribus abluebantur.

3 Sub Constantino imperatore, qui Ecclesiae reddidit pacem, coeperunt passim construi aedes
4 publicae ad unum baptismatis ministerium designatae, *baptisteria* nuncupatae, quas Graeci appellant *illuminatoria;* Sidonius Apollinaris, lib. II, epist. ad Domit., *piscinam;* S. Ambrosius, ep. 13, *baptisterii basilicas;* Fortunatus, lib. II, carm. 12, *aulam baptismatis;* Gregor. Turonensis, lib. II Historiae Francorum, *templum baptisterii;* capitularia Pipini regis Italiae, ann. 793, n. 7 et 15, *baptismales ecclesias;* eiusdem capitularia excerpta ex lege Longobardorum, n. 16, *oracula;* capitularia Caroli Calvi, ann. 876, *plebes;* Flodoardus, in lib. II Hist. Rhemens., c. 19, *baptismales titulos. Fons* etiam dicitur baptisterium.

5 Istiusmodi loca, seu baptisteria ut plurimum erant ab ecclesiis distincta et separata, cuius rei causam Casalius affert dicens: hoc fieri ad indicandum baptismum esse portam per quam intramus Ecclesiam ad divina mysteria. Quod patet ex pervetusto Martyrologio Corbeiensi, in quo ad diem 17 Kalendas Maii legitur: *In Antissiodoro dedicatio baptisterii, quod est* iuxta basilicam *S. Germani episcopi et confessoris;* et ex vita B. Altonis, cuius in monasterio cum S. Bonifacius ecclesiam consecrasset, *fontem quemdam in eodem loco* iuxta ecclesiam positum *ea benedixit ratione, ut mulieri liceret ad eam accedere.* Idem videmus in pluribus Italiae civitatibus, uti Romae, Florentiae, Pisis, Parmae, Pataviae, aliisque in locis nonnullis. S. Cyrillus testatur, in Cateches. mystagogic., solitum construi baptisterium extra basilicas ad vicina ipsarum atria. Describens etenim sacros ritus quibus olim baptismus conferebatur, diserte indicat baptisterium peculiare quoddam fuisse per se aedificium in quo porticus seu vestibulum erat, ubi catechumeni primum renuntiabant diabolo, fidemque Christi profitebantur: *Primum,* inquit, *ingressi estis in porticum domus baptisterii, et stantes versus Occidentem mandari vobis audistis, ut protensa manu tanquam praesenti Satanae renuntiaretis.* Addit, habuisse baptisterium domum interiorem, ubi baptismi solemnitas perageretur. *Quamobrem facturum me operae pretium existimo, si hesternae mystagogiae ea, quae deinceps explicanda sequuntur, apposuero, ut dicere possitis quorum illa symbola fuerint, quae a vobis in interiori domo peragebantur.* Sidonius Apollinaris, lib. IV, epist. 15, de Baptisterio loquitur tanquam distincto aedificio eiusque consecrationem indicat his verbis: *Nam baptisterium, quod olim fabricabamini, scribitis iam posse consecrari.* Et Mabillonius, in Itin. Ital., narrat: *Ecclesiam Novariensem primariam in honorem Beatae Virginis dedicatam separatum habere insigne baptisterium S. Ioannis Baptistae;* et agens de Ravenna memorat *baptisterium antiqui operis* extra *ecclesiam.* Plerumque tamen, 6
ut refert Martene, de Antiquis Ecclesiae rit., lib. I, p. 4, intra ecclesiae ambitum continebatur baptisterium, ut infinitis posset exemplis comprobari, idque *prope ianuam ad laevam,* quod Chardon., in Dissert. de Baptisteriis post sextum et septimum saeculum factum fuisse asserit; atque ita legimus in cit. l. Mabillonii, in ecclesia Vercellensi *ingressis ad laevam sese offert vetus baptisterium ex marmore, duo habens attrinsecus sedilia.* Sed de ecclesia Badensi apud Helvetios observat idem, in Itin. Germanico, tom. IV Analectorum, baptisterium non ad portam, sed in superiori navis parte ad aquilonem positum; et hodie etiam in pluribus aliis ecclesiis Germaniae videmus baptisterium in superiori parte navis sive aquilonem, sive meridiem versus.

Baptisteria non fuerunt in omnibus ecclesiis, 7
sed tantum in cathedralibus, vel in ecclesia contigua ad baptizandum destinata, cum priscis temporibus soli episcopi baptizarent. Unde eo proficisci oportebat eos qui erant baptizandi, ut patet ex exhortatione facta ad illos qui reformidant itineris longinquitatem, apud S. Gregorium Nazianz., orat. 40, et ex Io. Moscho, qui cap. 166 Prati spiritualis refert quosdam profectos ex agro Nicopoleos Hierosolymam ut baptizarentur, itemque ex canone 2 concilii Toletani, an. 694, in quo fuit statutum ut episcopi initio Quadragesimae clauderent baptisterium, et obsignarent usque ad Coenam Domini, ne ullus baptizari posset. Coeperunt vero esse 8
baptisteria in ecclesiis parochialibus, prout episcopo visum erat, ut patet ex canone 7 concilii Vernens., ubi statuitur ut *publicum baptisterium in nulla ecclesia esse debeat, nisi episcopus constituerit, cuius parochia est.* Cum vero parochi facti fuerint ordinarii ministri baptismi, illudque ministerium ad illos fuerit devolutum, tunc quoque contigit ut omnes passim erectae in plerisque civitatibus oppidisque parochiales ecclesiae baptisterium erexerint, in quo omnes uniuscuiusque parochiae incolae solemniter baptizarentur, et spiritualiter renascerentur; Catalan., Rit. Rom., tom. II, tit. II, § 2, n. 19. Etiam quibusdam monachorum ec- 9
clesiis aliquando baptisterii privilegium indultum fuisse, tradit idem auctor ibidem.

Qua olim forma baptisteria constructa fue- 10
rint, difficile est definire; Lupi, in dissert. de Baptisteriis, n. 171 et seq., observat baptisteria

habuisse similitudinem cum balneis Romanorum, quod deducit ex eo quod illis communia erant nomina horum, et ex forma eorumdem, quam reperimus in ruinis et ex descriptione hominum antiquitatis peritorum; Durandus, lib. I, de Ritib. Eccl. cathol., cap. 9, num. 6, describens baptisterium Lateranense, observat illud ex lapide porphyretico ex omni parte coopertum extrinsecus, foris ac desuper a Constantino imperatore fuisse constructum. Ex epistola 12 S. Paulini colligimus illorum formam fuisse *rotundam* in modum turris:

Iste duas inter diversi culminis aulas
Turrito fontem tegmine constituit.

Baptisteria etiam constructa fuisse forma octoangulari asserit Zaccaria in annotatione 8 ad cit. Dissert. Lupi. In Vita vero S. Udalrici episcopi Augustani saeculo X, legimus baptisterium illius civitatis exstructum fuisse in formam crucis; narratur ibi: *Ecclesiam in coemeterio in formam crucis aedificare coepit, et aedificatione peracta, altaribus quinque in ea compositis, in honorem S. Ioannis dedicavit, et dolium baptizandi de petra excisum in ea constitui fecit.*

Fontis vasculum ex antiquis Constitutionibus Richardi episcopi Sarum., cap. 18, ex Constitutionibus S. Edmundi Cantuar. archiepiscopi, cap. 10, et ex concilio Wirgoniensi, c. 5, debet esse lapideum iuxta consuetudinem omnium passim ecclesiarum. Instante tamen mortis periculo, cum baptismum in privatis aedibus conferri necesse est, praefatae constitutiones infantes in vase ligneo tingi permittunt: sed expleto baptisma huiusmodi vasa comburi praecipiunt. Figura vasis, uti baptisterii, ut plurimum erat rotunda, qualis visitur in baptisterio Pisano. Unum memorat S. Gregorius Turonens. in modum crucis elaboratum; lib. I, de Glor. martyr., c. 23. Hoc vero vas positum erat in medio baptisterii; et intrantes aedes baptisterii descendebant tres gradus ad significandam sepulturam Christi. *Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem; ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus* (S. Paul. ad Rom. VI, 4). Vide Casal.

Verecundiae ut consuleretur baptizandorum, cum multos utriusque sexus baptizari oporteret, quos veste nudari consuetudo postulabat, viris et mulieribus diversus erat assignatus baptisterii locus; viris qui prius baptizabantur a dextris, feminis vero ad sinistram; Alcuinus, de Divinis officiis, cap. de Sabbato sancto; et et quidem, ut refert Casalius, de veter. Christianorum Ritibus, cap. 5, *certis lignis hinc inde exsurgentibus, quasi duplicem fontem adeuntes integra verecundia baptizabantur;* quod etiam colligimus ex Catech. S. Cyrilli Hierosolymit., ubi ipsos baptizandos monet in suscipiendo baptismate viri cum viris, et mulieres cum mulieribus, etc.

Altaria erecta videmus in baptisteriis, in quibus sacra mysteria celebrabantur, ut recens regenerati statim post susceptum baptismum corporis et sanguinis Domini participarent, quod non paucis monumentis probari potest. Reliquiae sanctorum ibi reconditae fuerunt; Gregorius Turonensis, in libro de Vita Patrum, cap. 7, dicit quod in baptisterio Divionensi *multae sanctorum reliquiae tenebantur;* imo P. Lazeri enumerat in sua *Dissert. della consecrazione del Panteon.*, n. 5, translationem reliquiarum sanctorum martyrum inter praecipuos ritus consecrationis baptisteriorum. Sed vetitum fuit in concilio Antissiodorensi, an. 578, can. 14, ne mortui in baptisteriis sepelirentur.

Vox baptisterium praeter significationem allatam sumitur etiam pro libro, in quo ritus baptismi et orationes describuntur, vel ordo ad baptizandum; quo sensu utitur S. Bonifacius Mogunt. in Capitul. cap. 16: *Unusquisque episcopus in sua parochia diligenter discutiat suos presbyteros, et faciat ut illorum signacula et baptisteria bene faciant, et edoceant presbyteros quid in illo baptisterio unumquodque verbum vel sententia per se significet.*

BARBITONSORES

Vide verb. Festa, *num.* 122.

BEATIFICATIO

Vide verb. Cultus sanctorum.

BELLUM

PARTITIO ARGUMENTI

BELLUM: 1. quoad ea, quae concernunt eius esse, divisionem et iustitiam; 2. quoad ea, quae circa bellum debent, et iuste possunt, vel non possunt reges et principes; 3. quoad ea, quae licite possunt, vel non possunt duces seu officiales, et milites; 4. quoad clericos omnes, sive saeculares, sive regulares; 5. quoad irregularitatem, quae ratione belli incurritur, vel non.

Articulus I. *Quoad ea, quae concernunt eius esse, divisionem et iustitiam.*

Summarium. 1. Bellum differt a seditione, rixa, et duello. Bellum quid sit. - 2. Quid sit seditio. - 3. Quid sit rixa. - 4. Quid sit duellum. - 5. Bellum aliud est iustum, et aliud iniustum. - 6. Bellum iustum quale sit. - 7. Bellum iniustum quale sit. - 8. Bellum iustum est duplex, unum defensivum, et alterum offensivum. - 9. Bellum iustum defensivum quale sit. - 10. Bellum offensivum ad hoc ut sit iustum, tres potissimum conditiones requirit. - 11. Prima conditio qualis sit. - 12 Qualis sit secunda. - 13. Et qualis sit tertia. - 14. Priusquam bellum instituatur debet proponi et indicari causa parti adversae, quae si offerat convenientem satisfactionem, debet acceptari, nec potest iuste bellum inferri, nisi neganti satisfactionem; usque ad n. 17. - 18. Assignatur praecipuae iustae causae in particulari, propter quas potest bellum indici, et inferri; usque ad n. 28. - 29. Bellum non potest esse ex utraque parte iustum materialiter, et a parte rei. - 30. Potest tamen ex utraque parte esse iustum formaliter. - 31. Licet sufficiat opinio probabilis pro iustitia belli, si tamen iustitia manet aequaliter dubia, et alter sit in possessione, non licet ei bellum indicere. - 32. Subditi in dubio pro iustitia belli pro rege ad bellum eos vocante praesumere possunt eique parere, et militare, dummodo certo non constet causam esse iniustam. - * 33. Quid sit bellum publicum. - 34. Quinam negaverint ius belli gentibus competere. - 35. Quomodo probari possit illud ex iure gentium naturali derivari. - 36. Quae non sint iustae belli causae. - 37. Nonnulla de genere armorum, nocendique modis. - 38. De iure hostium in res hostiles. - 39. Quomodo differant socii belli ab auxiliatoribus belli. - 40. Quid sit neutralitas.

1 Bellum proprie dictum differt a seditione, rixa et duello, quia bellum est pugna multi-
2 tudinis contra multitudinem extraneam. Seditio est pugna multitudinis contra multitudinem
3 eiusdem reipublicae, seu communitatis. Rixa
4 est pugna paucorum contra paucos. Et duellum est pugna singularis unius contra unum.
5 Est in re communis. Bellum aliud est iustum,
6 et aliud iniustum. Bellum iustum est publica armorum assumptio solo animo reipublicae tuendae, vel vindicandae facta. Colligitur ex cap. *Dominus noster*, 2, caus. 23, q. 2, ubi ex verbis S. Augustini sic praecise dicitur: *Iusta autem bella definiri solent, quae ulciscuntur iniurias, si qua gens, vel civitas quae bello petenda est, vel vindicare neglexerit quod a suis improbe factum est, vel reddere quod per*
7 *iniurias ablatum est.* Bellum iniustum est publica armorum assumptio sola nocendi cupiditate, ulciscendi crudelitate, rebellandi feritate, aut dominandi libidine, vel alio simili animo facta. Colligitur ex cap. *Quid culpatur*, 4, caus. 23, q. 1, ubi ex verbis S. Augustini sic habetur: *Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, implacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, et si qua similia haec sunt, quae in bellis iure culpantur.*
8 Bellum iustum est duplex; unum defensivum
9 et alterum offensivum. Bellum iustum defensivum est, quo vis per iniuriam illata vi repellitur; et hoc non solum publica, sed etiam privata auctoritate est cuilibet omni iure permissum, cum cuilibet liceat omni iure vim vi repellere, et se suaque tueri, ut habetur in
10 leg. 3, ff. de Iustitia et iure. Bellum offensivum est, quo vis infertur iniuriae vindicandae causa: ad hoc, ut sit iustum, tres potissimum requiruntur conditiones, ex communi cum S. Thoma, 2–2, q. 40, art. 1 in corpore, ubi sic habet: *Ad hoc quod aliquod bellum sit iustum, tria requiruntur.* Prima conditio requi- 11
sita est legitima principis supremi auctoritas. *Primo quidem, dicit S. doctor, auctoritas principis, cuius mandato bellum est gerendum; non enim pertinet ad personam privatam bellum movere quia potest ius suum in iudicio superioris prosequi.* Et haec prima requisita conditio colligitur ex cap. *Quid culpatur*, 4, caus. 23, quaest. 5, ubi ex verbis S. Augustini sic habetur: *Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accomodatus hoc poscit, ut suscipiendi belli auctoritas, atque consilium penes principes sit.* Secunda conditio requisita est causa insta: *Se-* 12
cundo, dicit S. doctor, *requiritur iusta causa, ut scilicet illi qui impugnantur propter aliquam culpam, impugnationem mereantur;* et haec secunda requisita conditio colligitur ex c. *Dominus noster*, 2, caus. 23, q. 2, ubi ex verbis S. Augustini sic habetur: *Iuxta autem bella solent definiri, quae ulciscuntur iniurias, si qua gens, vel civitas, quae bello petenda est, vel vindicare neglexerit quod a suis improbe factum est, vel reddere quod per iniurias ablatum est,* et cap. *Iustum est*, 1, caus. 23, q. 2, ubi ex verbis S. Isidori sic habetur: *Iustum est bellum, quod ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulsandorum hostium causa.* Tertia requisita conditio est recta intentio. *Ter-* 13
tio, dicit S. doctor, *requiritur ut sit intentio bellantium recta, qua scilicet intenditur vel ut bonum promoveatur, vel ut malum vitetur;* et haec tertia requisita conditio colligitur ex cap.

Apud veros, 6, caus. 23, quaest. 1, ubi ex verbis S. Augustini sic habetur: *Apud veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt, quae non cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coerceantur, et boni subleventur.*

Istis tribus intervenientibus conditionibus, potest iuste bellum institui; cum hoc tamen, quod priusquam bellum instituatur, debet proponi, et indicari causa parti adversae, quae si offerat convenientem satisfactionem, debet acceptari, nec potest iuste bellum inferri, nisi negata satisfactione; bellum enim debet semper esse ultimum remedium iniuriae vindicandae, vel iuris recuperandi, quia bellare non voluntatis, sed necessitatis est; cap. *Noli*, 3, caus. 23, q. 1, ubi ex verbis S. Augustini sic praecise habetur: *Pacem debet habere voluntas, bellum necessitas*, propter ingentia mala quae secum affert bellum, cum sit perditio substantiae corporis et animae, ut in Authent. *De armis*, in princip., et notat Glossa 1 in leg. unic. Cod. *Publicae laetitiae*, lib. XII, et ex Annot. ad decis. 29, num. 9, part. VIII Rotae Romanae: *Bellum vero bellua est, et omnia devorat.* Et per hoc sic praecipit Deus, Deuter. XX, vers. 10: *Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem.* Et Iud. XX, vers. 12: *Filii Israel miserunt nuntios ad omnem tribum Beniamin, ut traderent viros de Gabaa ad satisfaciendum iniuriae illatae uxori Levitae priusquam bellum inferrent.* Et quod bellum antequam instituatur, debeat prius indici, habetur ex cap. *Iustum est*, 1, caus. 23, quaest. 2, ubi ex verbis S. Isidori sic dicitur: *Iustum est bellum, quod ex edicto geritur*, et correctores Romani, et Glossa ibi: *Edicto, in codicibus Isidori, et in manuscriptis legitur ex praedicto, citat enim Ciceronem ex libris de repub. qui negat iustum esse bellum nisi denuntiatum, nisi indictum.*

Ut autem ab omnibus prae oculis habeantur iustae causae in particulari, propter quas potest bellum indici et inferri, satius duxi hic praecipuas adducere. Primo, ut recuperetur civitas, vel provincia ab hostibus iniuste capta, textu claro in cap. *Iustum est*, 1, caus. 23, q. 2, ibi: *Iustum est bellum, quod ex edicto geritur de rebus repetendis aut propulsandorum hostium causa.* Secundo, ut subditi et vassalli rebelles ad debitam obedientiam rediganter; *qui enim resistit potestati, Dei ordinationi resistit* (*Rom.* XIII, 2), et habetur exemplum in II Reg. XX, 21, ubi fuit institutum praelium contra Abelam David rebellem, ibi: *Homo de monte Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, levavit manum suam contra regem David: tradite illum solum, et recedemus a civitate;* et expresse habetur in cap. *Noli*, 3, caus. 23, q. 1, his verbis sancti Augustini: *Rebellanti et resistenti violentia redditur;* et haec ratio movendi bellum tanquam legitima iterum comprobatur auctoritate eiusdem divi Augustini, c. *Quid culpatur*, 4, caus. 23, q. 1. Tertio, ut obtineantur quae iure gentium per- 21
missa sunt, et per iniuriam denegantur, ut est, v. g., transitus sine mora et sine nocumento per unam regionem in aliam, et ob hanc causam Israelitae iustum bellum moverunt contra Amorrhaeos, Numer. XXI, 21 et seq., et pro iusto laudatur in cap. *Notandum*, 3, caus. 13, q. 2, praecisis istis verbis S. Augustini: *Notandum est sane quemadmodum iusta bella gerebantur a filiis Israel contra Amorrhaeos; innoxius enim transitus denegabatur, qui iure humanae societatis aequissimo patere debebat.* Quarto, ad vindicandam gravem contumeliam 22
principi vel reipublicae illatam, ut fecit David, II Regum X, 4 seq., contra Hanonem regem Ammonitarum, pro illata iniuria suis legatis in radendo dimidiam partem barbae eorum, et praecidendo vestes eorum, medias usque ad nates. Quinto, ad ultionem sumendam de rege 23
vel republica, qui hosti iniustum bellum gerenti auxilium praebet, ut fecit pariter David contra Syriam Damasci auxilium ferentem Adarezer regi Soba, II Reg. VIII, 5: *Venit quoque Syria Damasci, ut praesidium ferret Adarezer regi Soba: et percussit David de Syria viginti duo millia virorum.* Sexto, ad vindictam su- 24
mendam contra eos qui iniuste prohibent ne puniantur rei, et nocentes, quos puniri Reipublicae multum interest, ut patet Iudic. c. XX, vers. 8, et seq. de bello moto a reliquis tribubus Israel contra tribum Beniamin, quia nolebat puniri homines de Gabaa, quia immane scelus commiserant in uxorem Levitae, ibi: *Et possumus pugnare contra Gabaa Beniamin, et reddere ei pro scelere, quod meretur.* Septimo, 25
ad vindicandos eos qui cum rege vel republica initum foedus violarunt gravi illius damno et dedecore, ut patet IV Reg. III, 5 seq., ubi, ut praecise dicitur in eius summario, *ob praevaricatum a rege Moab foedus quod cum rege Israel habebat, ascendunt adversus illum rex Israel, rex Iuda et rex Edom.* Octavo, ut so- 26
ciis et confoederatis auxilium iustum feratur, ut fecit Abraham Genesis XIV, 14 seq., pro sibi confoederatis regibus Sodomorum et Gomorrhae, et Lot filio fratris sui, ibi: *Hi enim pepigerant foedus cum Abram. Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem et octo, et persecutus est eos usque Dan, et divisis sociis irruit super eos nocte, et percussit eos.* Nono, licitum est bellum con- 27
tra haereticos aut subditos lapsos in haeresim, et alios secum trahentes, atque dissensiones et rebelliones in regno vel provincia excitantes, ut colligitur ex cap. *Quid culpatur*, 4, caus. 23, quaest. 1. Decimo, licet bellum indicere infi- 28
delibus, si praedicationem Evangelii impediant,

et praedicatoribus fidei transitum ad alias provincias denegent, quia sic faciunt contra ius quod a Christo habet Ecclesia evangelizandi ubique, Marci XVI, 15: *Euntes in mundum universum, praedicate Evangelium omni creatura*[1]. 29 Bellum licet non possit esse ex utraque parte iustum materialiter et a parte rei, quia realiter et a parte rei soli uni parti potest competere ius; 30 potest tamen ex utraque parte esse iustum formaliter, quatenus unus certo iudicat habere ius certum ad rem, et revera habeat; et alter certo iudicat idem, sed cum invincibili ignorantia iuris certi alterius. Cum enim ex utraque parte facta diligenti discussione possint esse causae et rationes probabiles de iure vel iniuria, potest ab utraque parte iuste bellum institui, quia quilibet in praxi tuto sequitur opinionem sibi vere probabilem[2]. Sic cum praxi 31 doctores communiter[3]. Licet autem sufficiat opinio probabilis pro iustitia belli, si tamen iustitia maneat aequaliter dubia, et alter sit in possessione, non licet ei bellum indicere, cum 32 melior sit conditio possidentis. Subditi autem in dubio de iustitia belli pro rege ad bellum eos vocante praesumere, eique parere et militare possunt, dummodo certe non constet causam esse iniustam; habetur expresse in cap. *Quid culpatur*, 4, caus. 13, quaest. 1, ubi ex verbis S. Augustini sic dicitur: *Vir iustus, si forte sub rege homine etiam sacrilego militet, recte potest illo iubente bellare, si vice pacis ordinem servans, quod sibi iubetur, vel non esse contra Dei praeceptum certum est, vel utrum sit certum non est; ita ut fortasse reum faciat regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi;* et ratio est, ut dicit Glossa hic: *In dubiis semper est obediendum.... quia licet Dominus peccet praecipiendo, tamen subditus non peccat obediendo.*

ADDITIONES CASINENSES.

Bellum a Cicerone definitur: *Certatio per* 33 *vim;* a Grotio: *Status certantium per vim.* Quae quidem definitio bellum tum privatum tum publicum complectitur. Bellum vero publicum, seu gentium proprium, est illud quod geritur inter gentes eorum auctoritate qui summum imperium in civitate habent. Quapropter, si cives vel inter se, vel etiam cum exteris gentibus, inconsultis imperantibus, praelia committunt, non est censendum bellum.

Ius belli gentibus competere legi naturali pa- 34 riter ac divina Manichaei negabant. Quos abunde refutat Augustinus, l. XXII contra Faustum, v. 74, 75, ubi Ioannis et Christi Domini auctoritate milites non esse homicidas ostendit sed ministros legis, et non ultores iniuriarum suarum, sed salutis publicae defensores. Postea Anabaptistae bellum non naturali nec veteri divinae legi repugnare, verum Christianae, docuerunt, cum Christus dicat: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (*Matth.* XI, 19), et percutienti nobis maxillam, alteram praebere hortetur. Contra quos adeundus Bellarmin., tom. I Controv., lib. III, c. 14, 15, 16, et Becanus, Manual. Controv. lib. IV, c. 4. Lutherus denique bella Turcis illata hac propositione damnavit: *Praeliari adversus Turcas est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos;* quae est trigesima quarta inter damnatas a Leone papa X.

---

[1] Ob solam tamen infidelitatem non posse aliquem bellum indicere infidelibus, neque etiam ex licentia papae, docent Diana, part. VI, tract. 4, resol. 15; Molina t. I, disp. 105 et 106; Coninch, disp. 31, de Bello, dub. 2, num. 54; Chastropalaus, tom. I, tract. 7, disp. 5, punct. 3, num. 7. et alii. Si vero apud infideles sit usus humanae carnis, immolatio innocentium, aut similia, possunt propter ea sola debellari, etsi nemo ex illis innocentibus auxilium imploret, et singuli sua sorte contenti vivere dicantur; Molina, t. I, tract. 2, disp. 106; Bannez, in 2-2, quaest. 10, art. 10; Victoria, Relect. 2, de Indis, num. 15; Hurtad., de Mend., vol. I, disp. 75, sect. 1, § 22. Imo ob solam idololatriam et violationem iuris naturae id permittunt multi, saltem accedente licentia pontificis, et quotiescunque moniti ab iis non desistant; Innocentius, in cap. *Quod super,* de Voto, num. 4 et 9, et ibi Ancharanus, et Abbas; Ancharanus, et Boichus, in cap. *Gaudemus,* de Divortiis; Zabarella, in Clement. 1, de Testib., num. 6; Sylvester, verb. *Iudaeus,* num. 4, verb. *Infidelitas;* q. 8 et 9, et verb. *Papa,* quaest. 7; Armilla, verb. *Infidelitas;* Tabiena eod. verb., num. 32 et 33; Maior, in 2 sent., dist. 44, quaest. 3, et in 4 sent., dist. 17, quaest. 4.; Mastrillus, de Magistrat., lib. 1, cap. 9, num. 10; Io. Solorzanus, de Indiarum Iure, lib. 2, cap. 15, num 26, et alii. (EDIT. BARBIELL.).

[2] Non omnes fortasse iurisconsulti, ne quid de sacris verisque theologis dicam, huic subscribent sententiae, posse videlicet bellum institui ab eo, qui opinione duntaxat probabili pro eius iustitia ducitur. Sane Grotius iurisperitorum facile princeps, contrarium statuit, firmatque l. II de Iur. belli et pac., c. 23, § 4, ubi, posteaquam ex Aristotele probabilia esse ait, *quae omnibus videntur, aut plurimis, aut certe sapientibus,* prosequitur: « Sicut in facti quaestionibus id pro vero habetur, unde plures maximeque idonei stant testes, ita sententiarum eas sequendas, quae plurimis praestantissimisque nitantur auctoribus. » Affert veterum Romanorum Christianorumque exemplum: « Sic Romani veteres, nonnisi consulto collegio Fecialium ad id instituto: imperatores Christiani vix nisi auditis episcopis, bella suscipiebant. » Tandem § 5, regulam perhibet generalem; « accidere autem, inquit, in multis controversiis potest, ut ab utraque parte favorabilia se ostendant argumenta, sive intrinseca, sive ab aliorum auctoritate. » Quid tum facto opus est? Respondet vir clar.: « Id cum accidit, si res mediocres sunt, de quibus agitur, videtur vitio carere posse electio, in utramvis partem ceciderit. At, si de re magni momenti... praeferenda est pars tutior. » Hoc dato principio, concludit § 6: « Maximi momenti est bellum, ut ex quo mala plurima etiam in innocentes sequi soleant. Ideo inter sententias alternantes vergendum ad pacem. »

[3] Sic Iosue iuste debellabat ex imperio Dei Amorrhaeos, aliasque gentes, dum illae ignorantes invinciliter id ius, quo Deus potest libere de regnis disponere, iuste se defendebant; Abulensis, in cap. XI Iosue. (EDIT. BARBIELL.).

Cum iuribus absolutis et hypotheticis, quae tum naturaliter, tum accedente hominum facto, gentibus sunt attributa, coniunctum est ius securitatis, et cum iure securitatis ius indemnitatis, defensionis et praecautionis. Si nulla suppetat via haec iura benignioribus mediis tuendi, necessitas dat ius violentiae seu belli, ne quae gentibus natura concessit, ea aliorum hominum malitia eludantur. Itaque ex iure gentium naturali origo seu ius belli derivatur, et inter iura transeuntia, quae cuivis civitati competunt, est connumerandum.

Ob sola peccata contra naturam commissa bellum inferre non licet. *Cum enim*, inquit Vasquasius Illustr. Controv. l. 1, c. 24, n. 4, *omne peccatum sit contra naturam, ex quolibet peccato liceret infidelibus bellum indicere; et pari ratione Christianis peccantibus eadem mala inferri possent; qui cum omni die, omni hora, omni denique temporis momento innumera peccata non secus quam reliquae gentes committant, possent inter se perpetuo praeliari, quasi bellum indictum sibi esse pro comperto et notorio habere deberent, mutuaeque rapinae, caedes, incendia passim et impune fierent.* Nec iusta est belli inferendi causa, vel cupiditas dominandi, vel amplificatio imperii, vel praedandi ac ditescendi propositum, vel denique solum incrementum extraneae potentiae, et ratio aequilibrii, seu conservandae aequalitatis virium inter gentes, nisi id pactis inductum sit, aut nisi praepotentia unius gentis argumentis minime dubiis ad subigendas alias gentes tendere videatur.

De genere armorum nocendique modis putant nonnulli vix dari arma quae stricto naturae iure prohibita sint. Venenata arma cultae gentes exterminarunt. Inedia, siti, terrore expugnari hostes humanius est, quam fuso sanguine. Peregrinis in hostili solo repertis, aeque ac hostibus in territorio pacato deprehensis parcendum est. Subditi hostium, qui in regione inveniuntur illius qui bellum indicit, protinus capi non possunt, sed tuta iis discedendi facultas est concedenda. Crudelitatis bellicae est occidere innocentes et inermes. Eos vero capere licet, ut ita hostis ad redemptionem et pacem compellatur, nec ut eorum periculum devitetur a navi, domo, urbe, tormentis petenda abstineri oportet.

Vastatio, seu actus quo res hostiles corrumpuntur vel destruuntur, eatenus est iusta quatenus hostium vires per eam minuuntur; latiusque patet direptio, ereptio, depraedatio, occupatio, per quas vires agentium etiam augentur. 38

Qui ad communem iniuriam vindicandam communes vires iungunt, *socii belli* dicuntur; *auxiliatores* vero qui alteri genti belligeranti subsidia mittunt ex foedere ante vel post initum bellum contracto. Socii suo nomine, tanquam principales, agunt, et sibi acquirunt quod hosti eripiunt; auxiliatores alienae causae accedunt, et, salvis expensis bellicis, omnia acquirunt genti principali. 39

Neutralitas est status illarum gentium quae aliarum bello se minime immiscentes, neutri parti favent, neutri adversantur. Hic status cuique genti liber est, et potest etiam interdum pactis definiri, et tum neutralitas dicitur *pactitia*. In gentem etiam et regionem neutralem quaedam tamen fieri licite et iuste possunt favore necessitatis, uti in ea praesidium collocare. De quibus omnibus consule Zallinger., Instit. iuris naturalis lib. IV, cap. 5. 40

Articulus II. *Quoad ea, quae circa bellum debent, et iuste possunt, vel non possunt reges et principes.*

Summarium. 1. Primo debent reges antequam bellum incipiant se certificare cum consiliariis, canonistis, et theologis, de eius iustitia, et gravi causa. - 2. Secundo intellecta ab ipsis belli iustitia, et a se coram Deo examinata, et pro tali cognita, debent reges illam proponere parti adversae, quae si offerat competentem satisfactionem pro iniuria, non possunt bellum instituere. - 3. Tertio reges ad muniendam civitatem, vel fortalitium aedificantes in fundo alicuius particularis, tenentur huic compensare pro rata. - 4. Quarto tenentur reges iniustum bellum moventes, restituere universa, quae subripiunt. - 5. Quinto tenentur reges iniustum bellum moventes, absolvere a iuramento eos quos fecerunt iurare. - 6. Sexto tenentur reges datam publicam fidem servare. - 7. Possunt reges primo licite represalias concedere cum sequentibus conditionibus. - 8. Prima est, ut certo constet, incolas alterius provinciae vel regni fecisse iniuriam, vel damnum intulisse. - 9. Secunda, ut alter rex, vel respublica de hoc moniti satisfacere culpabiliter recusent, vel negligant. - 10. Tertia, ut non inferatur plus damni, quam iusta satisfactio requirit. - 11. Quarta, ut non concedantur in personas ecclesiasticas. - 12. Secundo possunt reges in bello iusto foedera inire cum infidelibus et haereticis, dummodo sint in summa necessitate, et absit scandalum, et periculum fidei. - 13. Tertio possunt reges in bello iusto civitates incendere, si aliter capi non possint, quamvis multi innocentes cum nocentibus occidantur. - 14. Quarto possunt reges in bello iusto repetere expensas pro recuperatione facta, et hostibus victis possunt licite tributa imponere in compensationem, et poenam. - 15. Quinto possunt reges bellum instituere pro recuperatione bonorum, et rerum Ecclesiae. - 16. Non possunt reges primo instituere bellum sine gravi necessitate,. - 17. Secundo non possunt bellum indicere ex nocendi cupiditate vel ulciscendi crudelitate, vel dominandi libidine. - 18. Tertio non possunt reges in bello ab aliis iuste moto, et a se etiam pro iusto cognito, se armis defendere. - 19. Quarto non possunt reges militibus iusta stipendia et necessaria denegare, seu culpabiliter retinere. - 20. Hinc si defectu necessarii stipendii milites in bello compellantur ad iniustas rapinas, et alia damna innocentibus inferenda, tenentur ad omnium restitutionem.

Reges primo debent, antequam bellum incipiant, omni diligentia curare ut certi sint de eius iustitia et gravi causa; nam ante talem diligentem consultationem et iudicium de iustitia, bellum aggredi nulla recta intentione formali cohonestari potest, sed mortalis temeritas

et iniustitia est, adeoque pro hac cognoscenda belli iustitia praestat habere non tantum peritos, sed etiam probos consiliarios, non solum civiles, sed etiam canonistas et theologos, a quibus omnibus curent iustitiam belli secundum leges canonicas et evangelicas examinari, et libere pro conscientia edici; non, ut Achab, qui nolens veridicum Michaeam audire, sed solum falsarios adulatores in bello misere periit; III
2 Reg. XXII. Secundo, intellecta a consiliariis et canonistis, et theologis, belli iustitia, et a se etiam coram Deo examinata, pro tali cognita debent reges illam proponere et indicare parti adversae, quae si offerat competentem satisfactionem pro iure vel pro iniuria, non possunt bellum instituere, quia, ex cap. *Noli*, 3, caus. 23, quaest. 1: *Pacem debet habere voluntas; bellum necessitas.*
3 Tertio, reges ad muniendam civitatem vel fortilitium aedificantes in fundo alicuius particularis, tenentur huic compensare pro rata, ita ut omnes aequaliter ferant damnum, quia licet privati teneantur subvenire necessitati communi, tamen tantum tenentur secundum iustitiam distributivam et aequaliter ad alios; Molina, de Iustitia, tom. IX, dist. 47, circa med.; card. de Lugo, de Iustitia, disp. 6, 61,
4 et alii passim. Quarto, tenentur reges iniustum bellum moventes, restituere universa quae occupant et subripiunt; cap. *Sicut*, 29, de Iureiu-
5 rando. Quinto, tenentur reges iniustum bellum moventes, absolvere a iuramento eos quos fecerunt iurare: cit. cap. *Sicut*, 29, de Iureiu-
6 rando, § *Iuramentum*. Sexto, tenentur reges datam publicam fidem servare hostibus suis etiam in bello iniusto; cit. cap. *Noli*, ubi ex verbis S. Augustini sic praecise habetur: *Fides quando promittitur, etiam hosti servanda est contra quem bellum geritur.*

7 Possunt reges primo licite represalia con-
8 cedere his conditionibus: Prima est, ut certo constet incolas alterius provinciae vel regni fe-
9 cisse iniuriam vel damnum intulisse. Secunda, ut alter rex vel respublica de hoc moniti, sa-
10 tisfacere culpabiliter recusent vel negligant. Tertia, ut non inferatur plus damni quam iusta
11 satisfactio requirit. Quarta, ut non concedantur in personas ecclesiasticas, quia represalia concedi et extendi contra personas ecclesiasticas vel eorum bona est prohibitum sub poena excommunicationis ipso iure lata in personas particulares et interdicti in communitatem, nisi talis praesumpta licentia intra mensem post diem concessionis revocetur; cap. unic. de Iniuriis, in 6.

12 Secundo, possunt reges in bello iusto foedera inire cum infidelibus et haereticis, dummodo sint in summa necessitate, et absit scandalum et periculum fidei; S. Antoninus III part., tit. 4, c. 2, § 11: *Puto infideles pacificos, non habentes guerram active, nec passive nobiscum, imminente necessitate, licite posse vocari; aliter non.* Sic etiam sentit Nicolaus de Lyra, I Regum, cap. XXVIII, de Davide loquens his verbis: *In tali bello (id est Davidis contra Saul) iusto poterat licite uti Philisthinorum, qui erant infideles, consortio et auxilio...; nec peccasset David, si habebat iustum bellum contra Saul, quod potuit esse... Poterant enim ipsi filii Israel cum Philisthaeis facere, etsi non foedera perpetua, tamen treguas ad tempus et iuramenta firmare.* Et est communior doctorum, quod hoc per se liceat, quamvis in praxi, ratione circumstantiarum vix unquam, ut cum multis docet Diana, tom. II Post., pag. 10, referens exemplum cuiusdam regis, qui moriens dicebat: *Perii, quia volui esse foederatus ei qui hostis est Christiani nominis.*

Tertio, possunt reges in bello iusto civitates 13
incendere, si aliter capi non possint, quamvis multi innocentes cum nocentibus occidantur, quia non directe occiduntur; constat exemplo Iosue VIII, vers. 2 et seq. Quarto, possunt in 14
bello iusto repetere expensas pro recuperatione factas, et hostibus victis possunt licite tributa imponere in compensationem aut poenam. Quinto, possunt reges bellum instituere pro re- 15
cuperatione bonorum et rerum Ecclesiae; Nicolaus I, in Decr., tit. de Bellis cap. 2, et cap. *Auctoritatem*, 2, caus. 15, quaest. 6.

Non possunt reges, primo, sine gravi neces- 16
sitate bellum instituere; cap. *Noli*, 3, caus. 23, quaest. 1, et c. *Si nulla urget necessitas*, 15, caus. 23, qu. 8. Secundo, non possunt bellum 17
indicere ex nocendi cupiditate, vel ulciscendi crudelitate, vel animo implacabili, vel dominandi libidine, textu expresso in c. *Quid culpatur*, 4, caus. 53, q. 2. Tertio, non possunt reges in 18
bello ab aliis iuste moto, et a se etiam pro iusto cognito se armis defendere, quia circa eamdem rem non possunt duo habere iura contraria, et sic se iniuste defendentes, sicuti alii iniusta bella moventes, tenentur ad restitutionem omnium damnorum tam proprii regni, quam alieni, subditis illatorum; cap. *Sicut*, 29, de Iureiurando. Quarto, non possunt reges mi- 19
litibus iusta stipendia et necessaria negare, seu culpabiliter retinere. Et si defectu necessarii 20
stipendii milites in bello compellantur ad iniustas rapinas, et alia damna innocentibus inferenda, tenentur ad restitutionem, tum ipsis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum acceperunt, ut communiter sentiunt doctores, *quia* (ut dicitur in cit. cap. *Quid culpatur*) *propter bella necessario militi stipendium praebetur.*

Articulus III. *Quoad ea, quae licite possunt, vel non possunt duces, seu officiales, et milites.*

Summarium. 1. Primo possunt duces militum in bello iusto licite uti insidiis. - 2. Secundo possunt licite belli duces in bello iusto ferro et igne vastare terras hostiles, oppida, agros, etc., et etiam totam urbem depraedandam militibus tradere. - 3. Debent tamen servare modum iu-

stitiae vindicativae, ut poenae non excedant quantitatem iniuriae. - 4. Tertio quamvis innocentes per se, et directe, occidere nunquam liceat. - 5. Possunt tamen belli duces indirecte, et per accidens eos licite occidere, quatenus victoria aliter obtineri non possit, quam v g., per subversionem civitatis, etc. - 6. Hinc per accidens licitum est auferre naves, arma, pecunias, animalia, et devastare agros, etiam innocentium, et ecclesiasticorum, etc., si probabilis timor sit, quod iniusti hostes iis ad resistendum usuri sint. - 7. Transacto tamen bello, nisi ea bona fide absumpta sint, debent restitui talis innocentibus propriae reipublicae innocentis. - 8. Si autem innocentes sint pars reipublicae hostilis, et finis belli aliter obtineri non possit, possunt etiam per se spoliari sine onere restitutionis. - 9. Quarto possunt belli duces iuste bellantes sine peccato devastare agros, vineas, etc., tributa imponere, et subripere pecunias etiam innocentibus subditis regis hostilis. - 10. In tali tamen casu rex ille nocens, qui causam damni inferendi subditis dedit, ipsis ad omnium compensationem in conscientia obligatur. - 11. Quinto, licet per se non possint diripi, nec occupari bona ecclesiastica. - 12. Possunt tamen belli duces subripere victualia, et alia bona intra ecclesias deposita ab hostibus, et per accidens aliquando comburere etiam ecclesias, si hostes iis utantur tanquam castris ad pugnandum. - 13. Non possunt primo belli duces aliique officiales sine peccato ratione stipendii sibi dimidiati, aut male antehac persoluti, postea in lustratione militum ficta nomina conscribere, ut suppleatur stipendium. - 14. Nec licet eis compensatio, si fieri debeat cum fallacia, et falsitate. - 15. Et a fortiori nequeunt ficta militum nomina conscribere officiales, qui integrum suum stipendium recipiunt. - 16. Secundo non possunt officiales sibi arrogare, et retinere stipendium debitum militibus defunctis, sicuti nec principes sibi retinere stipendia debita officialibus defunctis. - 17. Tertio peccant mortaliter belli duces, si disciplinam militarem servare intermittant; ac milites ab iniustis rapinis, praedis, stupris; aliisque flagitiis condignis poenis non coerceant. - 18. Quarto peccant belli duces, et tenentur ad restitutionem, si dissimulent, qua via velint exercitum ducere, ut sic a diversis oppidis transitum redimentibus pecunias accipiant. - 19. Quinto similiter peccant commissarii, aliique ministri, et tenentur ad restitutionem, si aliqua oppida militibus, victuariis, aliisque oneribus plus aequo onerent, ut ab aliis qui se redimunt pecunias accipiant. Vel si a privatis dominis, aut domibus pecunias accipiant, ne eo milites imponant; aut ne filios iuste designatos pro militibus recipiant, unde alii incolae plus aequo graventur; aut e contra uni militi plura dent chirographa ad diversas domos, aut plures ficte pro militibus praetendant, ut sic a pluribus se redimentibus pecuniam recipiant. - 20. Sexto peccant belli duces, et ad restitutionem tenentur, si partem stipendii militibus debiti sibi retineant, et exinde permittant militibus a rusticis, quae sibi necessaria sunt, extorquere iniustis praedationibus, et vexationibus. - 21. Septimo peccant belli duces, commissarii, aliique ministri, si commeatum, vel victualia debita non administrent, aut negligendo curam victualium advehendorum, aut praebendo minori quantitate quam praescriptum sit, aut minori pretio quam praescribantur, aut victualia corrupta ministrando, unde morbi, vel alia pericula oriantur. - 22. Octavo peccant commissarii, qui capitaneis rogantibus annotant plures milites quam habeant, et tenentur ipsi ad restitutionem, si capitanei deficiant. - 23. Nono non possunt belli duces molestare presbyteros, monachos, conversos, peregrinos, mercatores, rusticos euntes et redeuntes, et in agricultura existentes, et animalia quibus arant etc. - 24. Milites in bello iusto possunt primo auctoritate principis, vel ducis belli licite facere ea omnia quae sunt necessaria ad consequendum finem iusti belli, et sic possunt licite procedere ad vastationes, spoliationes, praedationes, carcerationes, et caedes partis hostilis. - 25. Secundo milites subditi, et alii ante bellum iam conducti praecipiente principe possunt licite militare et ad supradicta omnia procedere, etiamsi dubii sint de iustitia belli, dummodo eis certo non constet, causam esse iniustam. - 26. Milites tamen liberi et extranei, quamvis secundum aliquos possint etiam ipsi licite militare in bello dubio, probabilior tamen, et communior sententia est, quod tenentur prius inquirere de iustitia belli. - 27. Tertio milites possunt licite uti pabulatione in terra hostili; non autem in amica, si pabula sufficientia advehantur, aut possint emi. - 28. Si vero pabula sufficientia non advehantur, et ob inopiam emi non possint, tunc pabula fiunt communia ratione necessitatis; imo volunt varii, quod ex communi consuetudine licita sit talis pabulatio. - 29. Alii tamen dicunt licitam esse tunc talem pabulationem ratione extremae necessitatis, sed cum onere, quod cum primum poterit, fiat compensatio. - 30. Quarto milites capti in bello, etiam ex parte capientium iusto, nisi adsit specialis promissio, possunt licite fugere. - 31. Capti vero in bello ex parte capientium iniusto, et fugere, et bona hostium secum auferre possunt. - 32. Capti in bello iusto, si fugiant, non possunt dominis insequentibus vi resistere. - 33. Possunt tamen vi resistere capti in bello iniusto. - 34. Quinto possunt milites licite sibi retinere bona mobilia ab hostibus accepta in bello iusto. - 35. Esset tamen omnimode observanda, si quae alicubi vigeret lex particularis, consuetudo, ut spolia, et praedae in communi reponantur, et singulis aequaliter dividantur. - 36. Immobilia autem, quae occupantur, quatenus iustam damni compensationem, vel pro iniuria satisfactionem non excedant, spectant omnino ad principem. - 37. Milites non possunt primo militare sola avaritia, atque cupiditate praedae, et non motivo iustitiae. - 38. Secundo non possunt licite milites, sive subditi, sive alieni scienter, et voluntarie militare in bello patenter iniusto. - 39. Unde nequeunt absolvi, nisi velint quam primum commode poterunt curare dimissionem, et interim procurent, quantum sine periculo aequali possunt, abstinere ab actibus hostilitatis. - 40. Tertio non possunt milites sine gravi peccato et onere restitutionis gravare insolitis atque indebitis exactionibus homines innocentes, per quorum terras non hostiles transeunt, vel apud quos hospitantur. - 41. Quarto non possunt milites a iusto bello deficere, et mortaliter peccant, si in pugna non consistant, et si, nisi palam desperata victoria, fugiant. - 42. Quinto non possunt milites sine gravi peccato stationem deserere, sed debent ipsam servare, et arcem sibi commissam defendere, etiam cum periculo certo vitae, quandiu spes defendendi superest. - 43. Sexto non possunt milites sine gravi culpa transgredi seria mandata suorum superiorum in iis quae spectant ad iustum bellum, nec sine eorum facultate possunt a castris, vel exercitu discedere. - 44. Faidae quid essent et quomodo paulatim extirpatae. - 45. Reprobatur opinio auctoris num. 23. - 46. An sit peccatum bellum committere in die festo.

Possunt primo duces militum in bello iusto licite uti insidiis, textu expresso in cap. *Dominus*, 2, caus. 23, quaest 2, ubi ex verbis S. Augustini, sic legitur: *Cui bellare fas est... cum iustum bellum susceperit, utrum aperta pugna, utrum insidiis vincat, nihil ad iustitiam interest;* colligitur etiam ex cap. *Utilem*, 25, caus. 22, quaest. 2, et constat licitum esse ex cap. VIII, 2 et seq. Iosue, ubi Deus imperat Iosue, ut urbis Hai habitatoribus Israelitarum hostibus ponat insidias, ibi: *Pone insidias urbi post eam. Surrexitque Iosue, et omnis exercitus bellatorum cum eo... praecepitque eis dicens: Ponite insidias post civitatem, nec longius recedatis...*

Nobis ergo fugientibus, et illis persequentibus, consurgetis de insidiis, et vastabitis civitatem... Insidiae quae latebant surrexerunt confestim, et pergentes ad civitatem ceperunt et succenderunt eam.

2 Secundo possunt licite belli duces in bello iusto, ferro et igne vastare terras hostiles, oppida, agros, occupare hostium bona immobilia, bonisque suis spoliare quosvis nocentes, et etiam totam urbem depraedandam militibus tradere, ut patet ex allato exemplo Iosue; et 3 est communis doctorum, qui tamen dicunt debere servare modum iustitiae vindicativae, ut poenae non excedant quantitatem iniuriae, ut scilicet tantum occupent vel vastent duces iuste bellantes, quantum requiritur ad recuperationem iuris et possessionis ablatae ad refundendos sumptus belli, aestimatis etiam periculis, laboribus, aliisque incommodis et poena vel vindicta debita pro qualitate et proportione iniuriae.

4 Tertio, quamvis innocentes per se et directe occidere nunquam liceat, quia est intrinsece malum, iuxta illud Exodi XXIII, 7: *Insontem* 5 *et iustum non occides;* possunt tamen belli duces indirecte et per accidens eos licite occidere, quatenus victoria aliter obtineri non possit, quam, v. gr., per subversionem civitatis, aut submersionem navis, in qua innocentes cum nocentibus pereunt: concesso enim fine principali, conceduntur omnia ad illum finem ob- 6 tinendum necessaria. Et hac ratione per accidens licitum est auferre naves, arma, pecunias, commeatum, equos aliaque animalia, et devastare agros etiam innocentium et ecclesiasticorum, qui non sunt partes reipublicae hostilis nocentis, si probabilis timor sit quod iniusti hostes iis ad resistendum usuri sint.

7 Transacto tamen bello, nisi ea bona fide in ipsum usum iusti belli absumpta sint, omni iure ablata illa restitui debent talibus innocen- 8 tibus propriae reipublicae innocentis. Si autem innocentes sint pars reipublicae hostilis, et finis belli aliter obtineri non possit, possunt etiam per se spoliari talibus bonis absque onere restitutionis, quia cum sint pars reipublicae, possunt propter huius delicta puniri in iis bonis quae subsunt reipublicae dominio.

9 Quarto possunt belli duces iuste bellantes sine peccato devastare agros, etc., tributa imponere, et subripere pecunias, et alia bona etiam innocentibus subditis regis hostilis, licet ipse solus rex deliquerit vel iniuriam intulerit, quia scilicet opus est ad diminuendas vires partis adversae, cum alio modo iusta vindicta sumi, et debita satisfactio obtineri non potest a rege nocente, in cuius odium affliguntur sub- 10 diti. In tali tamen casu rex ille nocens, qui causam damni inferendi subditis dedit, ipsis ad omnium compensationem in conscientia obligatur omni iure. Communis sententia, sed neque particularis praxis.

Quinto, licet per se non possint diripi nec 11 occupari bona ecclesiae et personarum ecclesiasticarum, ex cap. *Innovamus,* 2, de treuga et pace; possunt tamen belli duces subripere vi- 12 ctualia et bona intra ecclesias deposita ab hostibus, et per accidens aliquando comburere etiam ecclesias, et hostes ab iis extrahere, in iis spoliare et occidere, si, v. g., ecclesia tanquam castro ad pugnandum utantur; Sylvester, verb. *Bellum,* n. 11; Mendo; in Epitom., n. 7, Bonacina, de Contractibus, dist. 2, q. ult., sect. 1, punct. ult., § 3, et alii passim.

Belli duces aliique officiales non possunt pri- 13 mo sine peccato ratione stipendii sibi dimidiati, aut male antehac persoluti, postea in lustratione militum ficta nomina conscribere, ut suppleatur stipendium, quia est contra regulas compensationis, ob maximum et evidens damnum reipublicae, quae inde periclitari posset. Nec 14 licet compensatio, si fieri debeat cum fallacia et falsitate. Et a fortiori nequeunt ficta militum 15 nomina conscribere officiales, qui integrum suum stipendium recipiunt; si id faciant, peccant mortaliter, et tenentur ad restitutionem, nisi eos excuset indulgentia et conniventia regis; Arsdekin, tom. II, part. II, tract. 6, q. 1; Sporer., tract. 5 in praecep. Decal., cap. 2, sect. 2, n. 125; Felix Potestas, La Croix, et alii passim.

Secundo non possunt officiales sibi arrogare 16 et retinere stipendium debitum militibus defunctis, sicuti nec principes sibi retinere stipendia debita officialibus defunctis, quia ius ad talia stipendia devolvitur ad haeredes, sicuti aliae actiones et credita defunctorum, nec apparet unde ius officialibus, et respective principibus, possit competere, nisi dantes nomen militiae videantur in hoc consensisse, quod tamen non est praesumendum; Arsdekin, loco cit., q. 2; La Croix, lib. III, part. I, art. 2, n. 879, et alii.

Tertio peccant mortaliter belli duces, si di- 17 sciplinam militarem servare intermittant, et milites ab iniustis rapinis, praediis, stupris aliisque flagitiis condignis poenis non coerceant, et inde obligationem restitutionis contrahunt, cum ex iustitia obligati sint ad eiusmodi damna impedienda in quantum possunt. *Communis.*

Quarto peccant belli duces, et tenentur ad 18 restitutionem, si dissimulent qua via velint exercitum ducere, ut sic a diversis oppidis transitum redimentibus pecunias accipiant, quia uno tantum loco debetur eius transitus, nec possunt ipsi illum venalem facere; aut pro libito hos prae illis gravare, neque princeps ipse hoc concedere potest cum tanto reipublicae detrimento; Molina, Bonacina, Dicastil., Coninch, Arsdekin, loc. cit., q. 3, et alii passim.

Quinto similiter peccant commissarii aliique 19 ministri, et tenentur ad restitutionem, si aliqua oppida militibus, victuariis aliisque oneribus plus aequo onerent, aut ab aliis, qui se redi-

munt, pecuniam accipiant, vel si a privatis dominis aut domibus pecuniam accipiant, ne eo milites imponant, aut ne filios iuste designatos pro militibus recipiant, unde alii incolae plus graventur quam necesse sit, aut e contra uni militi plura dent chirographa ad diversas domos, aut plures ficte pro militibus praetendant, ut sic a pluribus se redimentibus, pecuniam recipiant; Arsdekin, loc. cit. q. 6; Molina, tom. II, tr. 2, disp. 117; Petr. Navarr., lib. II, cap. 3, num. 285; Diana, et alii passim, quia tenentur iustitiam distributivam servare, ut aeque, quantum fieri potest, loca et familiae graventur; tunc autem ob pecuniam ab aliis receptam, magis reliqua loca gravarentur, quod, ut omnibus patet, est iniustum, nisi pecuniam illam in gravatorum levamen impendant.

Sexto peccant belli duces, et ad restitutionem tenentur, si partem stipendii militibus debiti sibi retineant, et exinde permittant militibus a rusticis, quae sibi necessaria sunt, extorquere iniustis praedationibus et vexationibus. *Communis.*

Septimo peccant belli duces, commissarii aliique ministri, si commeatum vel victualia debita non administrent, aut negligendo curam victualium advehendorum, et huiusmodi, aut praebendo minori quantitate quam necesse vel praescriptum sit; aut minori pretio quam praescribatur, aut victualia corrupta ministrando, unde morbi vel alia pericula oriantur. Doctores communiter.

Octavo peccant commissarii qui capitaneis rogantibus adnotant plures milites quam habeant, et tenentur ipsi ad restitutionem, si capitanei deficiant; cooperantur enim ad grave damnum reipublicae, quae defectu necessariorum militum, pro quibus stipendia solvit, posset, ut dictum est, periclitari; La Croix, loco cit., n. 876; Arsdekin, et alii.

Nono non possunt belli duces molestare presbyteros, monachos, conversos, peregrinos, mercatores, rusticos, euntes et redeuntes et in agricultura existentes, et animalia quibus arant et semina portant ad agrum, textu expresso in cap. *Innovamus*, 2, de Treuga et pace, his praecisis verbis: *Innovamus, ut presbyteri, monachi, conversi, peregrini, mercatores, rustici euntes et redeuntes, et in agricultura existentes, et animalia quibus arant et semina portant ad agrum, congrua securitate laetentur.* Verum hic canon, sicuti alius cap. *Treugas*, 1, hoc tit., ubi bellare prohibetur *a quarta feria post occasum solis usque ad secundam feriam in ortu solis, ab Adventu Domini usque ad octavam Epiphaniae, et a Septuagesima usque ad octavam Paschae*, non videtur usu receptus, ut notant Glossa, Panormit., Engel, et alii, ibidem; quis enim hosti, nec pontificia, nec Caesarea statuta curanti legem praefigat, quando inter arma silere leges satis experientia testatur [1]?

Milites in bello iusto possunt primo auctoritate principis vel ducis belli licite facere ea omnia, quae sunt necessaria, vel utilia ad consequendum finem iusti belli, puta ad consequendam iustam victoriam, et recuperationem rei iniuste ablatae, vel ad iuste vindicandam iniuriam principi vel reipublicae indebite illatam; et sic ex mandato, et expressa vel tacita voluntate principis vel ducis belli possunt licite procedere ad vastationes, spoliationes, praedationes, carcerationes et caedes partis hostilis. *Communis.* 24

Secundo, milites subditi et alii ante bellum iam conducti praecipiente principe possunt licite militare, et ad supradicta omnia procedere, etiamsi dubii sint de iustitia belli, dummodo eis certo non constet causam esse iniustam; textu expresso in cit. cap. *Quid culpatur*, 4, caus. 23, quaest. 1. Milites tamen liberi et extranei, quamvis secundum aliquos possint etiam ipsi licite militare in bello dubio, probabilior tamen et communior sententia est, quod teneantur prius inquirere de iustitia belli cui sponte se dare volunt, et postea saltem probabile formare iudicium bellum esse iustum, quia tales milites, nulla cogente et excusante necessitate obediendi, omnino voluntarie se exponunt periculo gravissimae iniuriae cum maximo damno inferendae, adeoque mortaliter peccant; et colligitur ex cit. cap. *Quid culpatur*, quia tota ratio excusans a peccato in bello dubio militem subditum, seu iam conductum, est eius obligatio obediendi, et potestas in principe imperandi, ibi: *Recte potest illo iubente bellare... ita ut fortasse reum faciat regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi*, quod non verificatur in milite libero et extraneo. Sic Caietan., verb. *Bellum;* Gabriel, conclus. 4; Maior in 4 Sent., disp. 15, q. 20, § *Istis notatis;* Sylvester, verb. *Bellum*, 1 quaest. 9; Molina, disp. 144; Lugo, disp. 18, de Iustitia, sect. 1; Layman., lib. II, tract. 3, cap. 12, num. 8; Vasquez, Sanchez, Azorius, Malder, et alii plurimi. 25 26

Tertio milites possunt licite uti pabulatione in terra hostili, non autem in amica, si pabula sufficientia advehantur, aut possint emi, quia nec ius naturae, nec principis auctoritas hic suffragatur; nec plus iuris habet miles ad aliena pascua quam ad alienum panem; Lessius, verb. *Bellum*, caus. 4; Arsdekin, La Croix, Felix, et alii. Si vero pabula sufficientia non advehantur, et ob inopiam emi non possint, tunc pabula fiunt communia ratione necessitatis; imo non desunt doctores existimantes ex communi 27 28 29

[1] Fuit hoc in usu, et sub poena etiam excommunicationis cautum, saeculis barbaricis. Vide Muratori, Ann. Ital., ac in Antiq. Ital., et alios historicos. (Edit. Rom. an. 1757). Vid. Add. ex Edit. Barbiel., n. 45.

consuetudine, quando pro utilitate provinciae bellum geritur licitam esse pabulationem, in quantum hoc onus sit commune, et compensetur emolumentis perceptis et percipiendis, ut refert Arsdekin, tom. II, part. II, tract. 6, qu. 7, et probabiliter tenet La Croix, lib. III, part. I, art. 3, num. 383. Ipse tamen Arsdekin cum aliis dicit tunc esse licitam pabulationem ratione extremae necessitatis, quia omnia fiunt communia, sed cum hoc onere, quod, cum primum poterit, fiat compensatio illi qui enorme damnum est passus; sed quando haec erunt?

30 Quarto milites capti in bello etiam ex parte capientium iusto, nisi adsit specialis promissio, possunt licite fugere; nam iure gentium introductum esse videtur ut capti iuste ab hostibus, si fugiendo ad suos perveniant, libertatem consequantur. *Idem enim ius postliminii est;* leg. *In bello;* l. *Nihil interest*, ff. de Captivis, et § *Item ea quae ex hostibus*, instit. de rerum
31 Divis. Capti vero in bello ex parte capientium iniusto (seclusa speciali permanendi promissione iuramento firmata) et fugere, et bona hostium secum auferre possunt; Molina, tract. 2, tom. III Poster., disp. 693, concl. 1; Layman., l. c.,
32 n. 16, et alii passim. Est tamen advertendum quod capti in bello iusto, si fugiant, non pos-
33 sunt dominis insequentibus vi resistere. Bene vero capti in bello iniusto possunt vi resistere insequentibus. Doctores communiter.

34 Quinto milites possunt licite sibi retinere bona mobilia ab hostibus accepta in bello iusto, quia mobilia ab hostibus capta iure gentium fiunt militum capientium; leg. *Si quid bello*, ff. de Captivis, et § *Item ea*, institut. de rerum Divisione, ubi sic praecise habetur: *Quae ab hostibus capimus, iure gentium statim nostra*
35 *fiunt*. Esset tamen omnimode observanda, si quae alicubi vigeret, lex particularis vel consuetudo, ut spolia omnia et praedae in communi reponantur, et singulis aequaliter dividantur, iuxta illud Davidis regis edictum I Reg. XXX, 24: *Aequa pars erit descendentis ad proelium, et similiter divident*, vel pro cuiusque meritis ac dignitate distribuantur, iuxta c. *Ius militare est*, 10, dist. 1, ibi: *Ius militare est... praedae decisio, et pro personarum*
36 *qualitatibus et laboribus iusta divisio*. Immobilia autem, quae occupantur, quatenus iustam damni compensationem, vel pro iniuria satisfactionem non excedunt, spectant omnino ad principem; l. *Si captivus*, § 1, de Captivis.

37 Milites non possunt primo militare sola avaritia atque cupiditate praedae, et non motivo iustitiae, et sic facientes peccant mortaliter; cap. *Militare*, 5, caus. 23, q. 1, ubi ex verbis S. August. sic dicitur: *Militare non est delictum, sed propter praedam militare peccatum est.*

38 Secundo non possunt licite milites sive subditi, sive alieni, scienter et voluntarie militare in bello patenter iniusto, cum non liceat cooperari in malo cognito et manifesto. Adeoque 39
nequeunt absolvi, nisi velint, quam primum commode poterunt, curare dimissionem; et interim quandiu ex bello sine gravi incommodo et periculo recedere nequeunt, aut a principe subditi in bello manifeste iniusto coguntur bellare, procurent, quantum sine periculo aequali possunt, abstinere ab actibus hostilitatis, ut praeda, caede, et similibus. *Communis.*

Tertio non possunt milites sine gravi pec- 40
cato et onere restitutionis homines innocentes, per quorum terras non hostiles transeunt, vel apud quos hospitantur, insolitis atque indebitis exactionibus gravare, neque aliquid ab iis extorquere praeter ea quae ex constitutione principis ipsis debent subministrare; tenentur enim ipsi esse contenti stipendiis suis, iuxta illud S. Ioannis Baptistae, Lucae III, 14, et cit. c. *Militare*, 5, caus. 23, q. 1, ibi: *Item interrogaverunt Ioannem milites dicentes, Quid faciemus et nos? Ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, sed estote contenti stipendiis vestris.*

Quarto non possunt milites a iusto bello 41
deficere, et mortaliter peccant si in pugna non consistant, et si, nisi palam desperata victoria, fugiant, aliisque timorem incutiant; l. *Omne delictum*, ff. de Re militari, et secundum canones, ut notat Glossa, in c. *Ius militare*, 10, dist. 1, verb. *Deseratur: Qui fugit in bello publico infamis est;* et cap. *Infames*, 6, q. 1.

Quinto non possunt milites sine gravi pec- 42
cato stationem deserere, sed debent ipsam servare, et arcem sibi commissam defendere, etiam cum periculo certo vitae, quandiu spes defendendi superest, alioquin capite plectuntur; l. 3, ff. *Ad leg. Iuliam maiest.*, et quod haec desertio sit enorme flagitium, habetur expresse in cit. cap. *Ius militare*, 10, dist. 1, ibi: *Ius militare est.... Item flagitii militaris, si locus deseratur.*

Sexto non possunt milites sine gravi culpa 43
transgredi seria mandata suorum superiorum in iis quae spectant ad iustum bellum et rem militarem, nec sine ipsorum consensu aut facultate possunt a castris vel exercitu discedere, quia tali pacto a belli ducibus et praefectis conducti censentur milites, ut ipsis in omnibus iis quae licite ad regis placitum faciunt, obediant, et inserviant pro toto convento tempore sine ulla libertate discedendi, taliter quod si a re militari aufugiant, huiusmodi fugae seu desertionis delicto sit merito capitalis sententia decreta; l. *Omne delictum*, § *Qui in acie*, ff. de Re militari, et l. 3, ff. *Ad leg. Iuliam maiestatis.*

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Praenotandum est, ait Benedictns XIV, l. XI 44
de Synodo, cap. 11, num. 9, *communes olim*

fuisse, ex deplorabili temporum corruptela, privatas quasdam inimicitias, quae non solum inter eos quibus praecipua illarum causa intercedebat, sed etiam inter eorum consanguineos et affines gerebantur, et diris modis excercebantur. Hae vocabantur faidae; *deque his fuse agit Du Cange in Glossario ad scriptores mediae et infimae Latinitatis,* edit. Paris. 1733, in verb. Faida *et in dissertatione ad Ioinvillam de Privatis Bellis. Porro circa medium saeculi XI utraque potestas, ecclesiastica nimirum et saecularis, ut privatas hasce inimicitias, seu potius privata bella, ex quibus tot hominum strages ac bonorum devastationes oriebantur, de medio tollerent, coniunctis viribus plura moliri coeperunt, quae cum ad tantum malum penitus exstirpandum non suffecissent, ut illud saltem intra modum aliquem coercerent, certos per hebdomadam dies praefinierunt, quibus ab homicidiis atque rapinis cessandum abstinendumque esset; qui dies* treugae Domini *appellati fuerunt, ut videre est apud Pagium, Critic. in Annal. Baronii, ad ann. Christi 1034, num. 3 et 4, et apud Gonzalez, in cap.* Treugas, *qui est Alexandri III, de Treuga et pace, num. 9. Has igitur treugas Domini infringentes excommunicationis sententiam incurrebant.* Hactenus Benedict. XIV, loc. cit., qui deinde, lib. XIII, c. 17, n. 5, subiungit: *Multa denique patientia utentes ecclesiae praesules, nec unquam omittentes, opportunis oblatis occasionibus in publica crimina invehi, atque etiam, quantum fas erat, canonicis poenis animadvertere, temporis beneficio id a Deo consecuti sunt, ut eradicata conspicerent vitia, quae hominum providentia nunquam existimasset fore ut debellari evellique possent. Satis superque perspectum est quid essent* faidae, *de quibus superiori* lib. XI, cap. 11, n. 9, *privatorum nempe inimicitiae, instar habentes privati belli, quo vestabantur omnia. Alexander III pontifex, in concilio Lateranensi, vehementiori, quo potuit, studio hac de re cum episcopis egit ut hi populos ad pacem allicientes, huiusmodi scandalum radicitus evellerent:* « Praecipimus ut episcopi ad solum Deum et ad salutem populi habentes respectum, omni trepidatione seposita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium et auxilium praebeant. » *Verum, cum satis superque prospexisset malum hoc adeo invaluisse, ut nullo modo sperari posset illud uno veluti ictu eradicatum iri, ad id conversus est, ut tempora statueret induciarum, quae essent religiosissime inter inimicos servandae; ab Adventu Domini in octavam usque diem post Epiphaniam, et a Septuagesima ad integram Octavam Paschae, quemadmodum videre est in cap.* Treugas, *de Treuga et pace, quod scilicet caput ad huiusmodi* faidas, *seu privata bella pertinet:* « Nec enim intelligi possunt de bellis: quae si iusta sint, quocunque tempore tentanda sunt, iniusta nullo; » *uti animadvertit Cironius ad titulum Decretalium de Treuga et pace. Quamvis autem, eo adhibito remedio, haud statim datum fuerit ad optatum finem pertingere, tamen cum ignis, veluti superinducto cinere, tantisper coopertus fuerit, subinde progressu temporis per Dei gratiam exstinctus est.* Haec Benedictus. Et ecce cur canon iste 45
in desuetudinem omnino abierit: cessante enim fine legis, cessat lex; et culpa ubi amplius non est, nec poena esse potest. Falso igitur supposito laborant auctores illi, quos sequitur P. Ferraris, dum asserit canonem illum, cap. *Treugas,* de Treuga et pace, nunquam fuisse usu receptum. At multo magis ob eamdem causam reprehensione dignus videtur auctor postillae hic ad calcem paginae in prima editione Romana an. 1757 subiectae, ubi tam providam SS. pontificis et generalis concilii sanctionem subindicans, eam stultis barbaricorum temporum moribus quasi per contemptum, annumerat.

Adeo verum est, quod animadvertit Cironius 46
loc. supracit., bella, inquam, si iusta sint, quocunque tempore tentari posse, ut bellum committere in die festo, etiam citra necessitatem, modo missa audiatur, nullum sit peccatum, cum non sit opus servile, iuxta Iacobum Granado, in 2-2, div. Thomae, contr. 3, tr. 12, disp. 4, sect. 7, n. 65, cum Lorca, in 2-2, quaest. 40, art. 4; Hurtado, de Mend., vol. II, disp. 169, sect. 15, § 150; Coninch, disp. 31, de Bello, dub. 7, n. 123; Molina, tom. I, tr. 2, disp. 111; Reginaldo, tom. II, lib. XXI, c. 8, n. 99. Et si veniale illud iudicet Caietanus, in 2-2, q. 10, art. 4, cum Bannez., dub. 4, n. 4; Valentia, tom. III, disp. 3, quaest. 16, punct. 5; Sa, v. *Bellum,* n. 15, et Rodriguez, in Summa, part. 1, cap. 126, n. 10. Imo et mortale, Suarez, de Relig., tom. I, lib. II, de Festis, cap. 11; Filliucius, tom. II, tract. 27, cap. 9, num. 174, et Castropalaus, tom. II de Observ. festorum, disp. 2, punct. 5, n. 11.

Articulus IV. *Quoad clericos omnes, sive saeculares, sive regulares.*

Summarium. 1. Clericis omnibus, sive saecularibus, sive regularibus est iure ecclesiastico prohibitum propria manu pugnare. - 2. Potest tamen pontifex concedere clericis facultatem manu propria pugnandi in bello iusto, maxime contra infideles. - 3. Qua licentia expresse concessa, omne etiam irregularitatis incurrendae periculum tollitur. - 4. Clerici possunt in bello iusto cum legitima sui superioris facultate assistere tanquam capellani, ut militibus sacramenta ministrent. - 5. Quinimo possunt clerici aliis iustum bellum suadere. - 6. Insuper possunt clerici invocare principes saeculares in subsidium ad bellandum contra infideles, et haereticos in defensionem Ecclesiae. - 7. Clerici habentes iurisdictionem temporalem, nedum possunt pro tuendis iuribus suae ecclesiae vocare in auxilium principes saeculares, sed etiam possunt bellum legitima cum auctoritate indicere, exercitum conscribere, et arma ad pugnandum militibus

praebere. - 8. Non debent tamen esse ipsi personaliter praefecti, aut ductores exercitus. - 9. Clerici et religiosi, qui non pugnandi, sed spiritualiter adiuvandi causa bello iusto intersunt, spolia hostium non minus quam alii milites accipere et retinere possunt, nisi de contraria principis, aut supremi ducis voluntate constet. - 10. Clerici omnes, et religiosi urgente magna necessitate defendendi urbem, licet non possint propria manu pugnare, possunt tamen moenia et portas urbis custodire. - 11. Imo ad id in repentino bello tenentur.

1 Clericis omnibus, sive saecularibus, sive regularibus, est iure ecclesiastico prohibitum propria manu pugnare; habetur expresse ex canone apostol. c. 82, ubi sic praecise dicitur: *Episcopus, aut presbyter aut diaconus, qui militiae vacaverit, et simul utrumque retinere voluerit, tam officium Romanum quam functionem sacerdotalem, deponatur. Quae enim Caesaris sunt Caesari, et quae Dei Deo;* et desumitur ex cap. *Clericum,* 5, et cap. *De his clericis* 36, dist. 10; c. *Eos qui,* 3, caus. 20, q. 3; cap. *Quicunque ex clero,* 6, caus. 23, quaest. 8; cap. *Ex multa,* 9, de Voto, § *De clericis,* et cap. *Quod in dubiis,* 5, de Poenis. Indecens enim est ut qui spirituali militiae se tradiderunt, arma seu negotia saecularia pertractent, iuxta illud Apostoli Epist. II ad Timoth., cap. II, vers. 4: *Nemo militans Deo,*
2 *implicat se negotiis saecularibus.* Signanter dicitur esse eis prohibitum pugnare *iure ecclesiastico,* et non naturali, ut intelligatur posse summum pontificem super hoc dispensare, et concedere clerico facultatem manu propria pugnandi in bello iusto, ut patet in tot cruciatis et bellis sacris; Gonzalez, in cap. *Petitio,* n. 7, in fine, de Homicidio; Diana, part. X, tract. 2, resolut. 3; Theophil. Raynand., de Religioso loricato, apod. 10, § 3; Bonacina, de Censuris, disp. 7, q. 4, punct. 4, num. 12; Petra, in constit. unica Gregor. VIII, sect. 1, n. 14.

3 Qua licentia expresse concessa, omne etiam irregularitatis incurrendae periculum a tali clerico auferre praesumitur, ut docent Sylv., verb. *Homicidium,* 3, cap. 5; Covarr., in Clement. *Si furiosus,* part. II, § 3, num. 2; Bonacina, loc. cit., punct. 4; Molina, disp. 108; Avila, quaest. 7, de Censuris, disp. 6, sect. 3. dub. 2, conclus. 2; Layman., lib. II, tr. 3, c. 12, n. 16;
4 Petra, loc. cit., num. 15, et alii passim. Signanter etiam dicitur *propria manu,* ut intelligatur quod licet non possint propria manu pugnare, possunt tamen in bello iusto cum legitima sui superioris facultate assistere tanquam capellani, ut militibus sacramenta ministrent, eisque in morte assistant; cap. *Ex multa,* 9, de Voto, § *De clericis,* et possunt generatim milites hortari ad strenue pugnandum; cap. *Igitur,* 6, cap. *Omni tempore,* 9, cap. *Hortatu,* 10, c. *Ut pridem,* 17, caus. 23, q. 8, et Gratian., in c. *Quicunque ex clero,* 6, cit. caus. 23, q. 8: *Sacerdotes propria manu arma arripere non debent, sed alios ad arripiendum ad oppressorum defensionem, atque ad inimicorum Dei oppugnationem eis licet hortari;* et Glossa ib., verb. *Casus,* subiungit: *Clerici sua manu non valent arma recipere, sed alios possunt hortari pro tuitione oppressorum, et pro oppugnatione inimicorum Dei;* et Glossa in c. *Quod in dubiis,* 5, de Poenis, ubi monet, cum ibi Innocentius III sub poena depositionis sacerdotibus prohibeat ne alios ad pugnandum incitent, intelligendum esse *in bello iniusto,* ibi: *Incitant in bello iniusto; secus si esset iustum, quia tunc licitum est hortari.*

Quinimo possunt clerici aliis iustum bellum 5 suadere; desumitur ex cap. *Omni* tempore, 9, et cap. *Hortatu,* 10, et cap. *Ut pridem,* 17, caus. 23, q. 8. Insuper possunt clerici invocare 6 principes saeculares in subsidium ad bellandum contra infideles et haereticos in defensionem Ecclesiae; cap. *Maximianus,* 2, caus. 23, q. 3, ubi ex epistola 50 S. Augustini ad Bonifacium ostenditur quod Ecclesia recte potest postulare auxilium a principibus saecularibus, ut iniuria repellatur; et hoc ibi probatur duobus exemplis, scilicet Maximiani episcopi Vagiensis et apostoli Pauli. Et si clerici iurisdictionem ha- 7 beant temporalem ut plures sunt episcopi et abbates, praecipue in Germania, nedum possunt pro tuendis iuribus suae Ecclesiae vocare in auxilium principes saeculares, sed etiam possunt bellum legitima cum auctoritate indicere, exercitum conscribere, ducem belli praeficere, et arma ad pugnandum militibus praebere, ut desumitur ex cap. *Episcopus,* 3, *Ne clerici vel monachi,* in 6. Quamvis exercitus praefecti aut 8 ductores ipsi personaliter esse non debeant, ex cap. *Sententiam,* 9, *Ne clerici vel monachi,* ibi: *Nullus quoque clericus ruptariis vel ballistariis, aut huiusmodi viris sanguinum praeponatur.*

Clerici et religiosi, qui non pugnandi, sed 9 spiritualiter adiuvandi causa bello iusto intersunt, spolia hostium non minus quam alii milites accipere et retinere possunt, nisi de contraria principis aut supremi ducis belli voluntate constet. Et ratio est quia tales clerici et religiosi sunt exercitui satis utiles, imo et sunt pars eiusdem exercitus, ac patiuntur pericula et incommoda cum aliis, adeoque aequum est ut etiam cum aliis participent commoda et utilitates; Molina, disp. 108, prope finem; Layman., lib. II, tract. 3, cap. 12, num. 20; Dicastill., num. 490; La Croix, lib. III, part. I, num. 884, et alii. Clerici omnes et religiosi, 10 urgente magna necessitate defendendi urbem, licet non possint, ut supra dictum est, propria manu pugnare, possunt tamen moenia et portas urbis custodire. Imo ad id in repentino bello tenentur: Felix Potestas, tom. I, part. II, n. 2323, et desumitur ex cap. *Pervenit,* 2, de Immunit. eccl., ubi sic praecise dicitur: *Fra-*

ternitas tua nullum per nostrae vel Ecclesiae suae nomen, aut alio modo excusari a murorum vigiliis patiatur, sed omnes ad hoc generaliter compellantur; quatenus cunctis vigilantibus melius valeat civitatis custodia procurari.

Articulus V. *Quoad irregularitatem, quae ratione belli incurritur, vel non.*

Summarium. 1. In bello aliquem occidentes, vel mutilantes, sive sint clerici, sive laici, incurrunt irregularitatem. - 2. Etiamsi bellum esset defensivum contra quoscunque, clerici et laici aliquem occidentes, vel mutilantes, fiunt irregulares. - 3. Et etiamsi bellum esset contra infideles et haereticos pro defensione patriae. - 4. Et de facto fuit concessa facultas a pontifice nuntio Portugalliae, ut dispensaret cum ecclesiasticis, qui in casu inevitabilis necessitatis infideles, seu haereticos defendendo patriam occiderunt vel mutilarunt. - 5. Et tanto magis evadunt irregulares clerici et laici aliquem occidentes, seu mutilantes in bello aggressivo, quantumvis iusto. - 6. Et per hoc Pius II dispensavit in irregularitate contracta a religiosis et presbyteris in Africa bellum gerentibus contra Mauros. - 7. Et sic etiam fuit responsum et dispensatum in casu cuiusdam canonici. - 8. In bello manifeste iniusto sive offensivo, sive defensivo, licet pauci mutilentur, seu occidantur, vel etiam unus solus, evadunt irregulares omnes militantes, licet non omnes suis manibus mutilent, seu occidant. - 9. Et contra vero in bello manifeste iusto, sive offensivo, sive defensivo evadunt irregulares solum occidentes, vel mutilantes propriis manibus. - 10. Solummodo vulnerantes, vel percutientes, et non occidentes, nec mutilantes, non fiunt irregulares. - 11. Clerici, sive laici pugnantes in bello iusto, et occidentes, vel mutilantes inimicos, fiunt irregulares non ex delicto, sicut pugnantes in bello iniusto, sed solum ex defectu lenitatis. - 12. Et hanc irregularitatem ex defectu lenitatis incurrunt etiam equites Hierosolymitani, et alii omnes approbati a Sede Apostolica, si in bello etiam contra infideles aliquem necaverint, vel mutilaverint. - 13. Et de facto in contingentia similium casuum fuit data dispensatio ab irregularitate. - 14, 15. An et quando in bello irregularitas contrahatur. *Remissive.* - 16. An liceat Christiano viro militiae nomen dare.

1 In bello aliquem occidentes vel mutilantes, sive sint clerici, sive laici, incurrunt irregularitatem; cap. *Si quis per industriam,* 1, et cap. *Petitio,* 24, de Homicidio, Clementin. unic. de Homicidio; cap. *Miror,* 4, et cap. *Clericum,* 5, et cap. *Si quis viduam,* 8, dist. 10; cap. *Aliquantos,* 1, dist. 51, et cap. *Designata sunt,* 2, ead. dist., ubi de laicis specialiter dicitur sic: *Designata sunt genera laicorum, de quibus ad clericatum pervenire non possunt, si quis* 2 *fidelis militaverit, etc.* Etiamsi bellum esset defensivum contra quoscunque, clerici et laici aliquem occidentes vel mutilantes, fiunt irregulares; cit. cap. *Petitio,* 24, de Homicid.; cap. *De his,* 36, dist. 50; Rota, part. II recent., 3 decis. 3, num. 5. Et etiamsi bellum esset contra infideles et haereticos pro defensione patriae; cap. *Clericum qui paganum,* 5, dist. 50; cap. *Petitio,* de Homicid., et ut refert Fagnanus in dict. cap. *Petitio,* num. 15, et Petra in constit. unica Gregorii VIII, sect. 1, num. 12. 4 De facto fuit concessa facultas a Sanctissimo nuntio Portugalliae ut dispensaret cum ecclesiasticis qui in casu inevitabilis necessitatis, infideles seu haereticos defendendo patriam oc- 5 ciderunt vel mutilarunt. Et tanto magis evadunt irregulares clerici et laici aliquem occidentes seu mutilantes in bello aggressivo, quantumvis iusto; cit. cap. *Petitio tua,* 24, de Homicid. et cap. *Aliquantos,* 1, cap. *Designata sunt,* et cap. 6 *Si quis,* 4, dist. 51. Et per hoc Pius II dispensavit in irregularitate contracta a religiosis et presbyteris in Africa bellum gerentibus contra Mauros, ut refert Raynald., num. 82, an. 1459, relatus a Thomass., de Benefic., part. II, l. 1, 7 c. 75, n. 11. Et in casu cuiusdam canonici Zagabriensis ecclesiae, qui ductor quorumdam militum quos iuxta solitum et legem regni capitulum Zagabriense mittere solet pro patriae et fidei defensione, vexilliferum Turcam necavit, dum equi velocitate ductus, a reliquo exercitu Croatico seiunctus, opprimi credebat, propositis dubiis infra scriptis in Sacra Congregatione Concilii 17 Novembris 1685, in Zagabriensi: Primo, *An dictus canonicus ex causa praefata factus fuerit irregularis?* Secundo, *An cum eo sit dispensandum?* Et tertio, *An praedicta dispensandi facultas episcopo sit concedenda in casibus futuris?* Respondit ad primum et secundum *Affirmative,* ad tertium *Negative.*

In bello manifeste iniusto, sive offensivo sive 8 defensivo, licet pauci mutilentur seu occidantur, vel etiam unus solus occidatur vel mutiletur, evadunt irregulares omnes militantes, quamvis non omnes suis manibus mutilent seu occidant, quia omnes ad homicidium cooperantur, et constituunt unam causam totalem ad eam internecionem, cum omnes ad invicem se excitent ad illam; arg. cap. *Sicut dignum,* 6, § final., de Homic.; cap. *Quod in dubiis,* 5, de Poenis, et ibi Glossa, verb. *Incitant.* E con- 9 tra vero in bello manifeste iusto, sive offensivo, sive defensivo, evadunt irregulares solum occidentes vel mutilantes propriis manibus; pugnantes autem, et neminem occidentes nec mutilantes, non fiunt irregulares, licet ab aliis multi occidantur vel mutilentur; cit. cap. *Petitio tua,* 24, de Homicid., et cap. *Si quis,* 4, dist. 51, et doctores communiter. Solummodo 10 autem vulnerantes vel percutientes, et non occidentes nec mutilantes, non fiunt irregulares, ex dict. cap. *Petitio tua;* ubi non declaratur irregularis Pelagius presbyter, qui pugnando aliquos percussit et vulneravit, sed solum respondet ei Honorius III abstinendum esse a ministerio altaris, si de interfectione alicuius illum conscientia remordeat, ibi *Unde cum pro eo quod aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse, mandamus, quatenus si de in-*

terfectione cuiusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, a ministerio altaris abstineas reverenter. Ob vulnerationem enim et percussionem non reperitur in iure imposita ulla irregularitas, adeoque non contrahitur, cum ista non contrahatur, nisi sit in iure expressa; cap. *Is quis,* 18, de Sententia excomm., in 6.

11 Clerici seu laici pugnantes in bello iusto, et occidentes vel mutilantes inimicos, fiunt irregulares, non ex delicto, sicuti pugnantes in bello iniusto, sed tantum ex defectu lenitatis, quia, sicuti qui iuste contra aliquem profert sententiam sanguinis, secuto effectu irregularitatem incurrit, arg. cap. *Aliquantos,* 1, dist. 51, cap. *Saepe,* 29, et c. *His,* 30, caus. 23, q. 9, c. *Ex litteris,* 10, de Excessib. praelator., c. *Clericis,* 5, et c. *Sententiam,* 9, *Ne clerici vel monachi,* ita qui militat in bello iusto, si occidat vel mutilet; cap. *Si quis viduam,* 9, dist. 50; cap. *Aliquantos,* 1, dist. 51, et cap. *Petitio tua,* 24,

12 de Homicidio. Et hanc irregularitatem ex defectu lenitatis incurrunt etiam equites Hierosolymitani, et alii quicunque approbati a Sede Apostolica, si in bello etiam contra infideles aliquem necaverint, aut mutilaverint. Si enim haec irregularitas incurritur a iudicibus iuste condemnantibus reos ad mortem ex adductis canonibus, eo magis incurretur a militibus Hierosolymitanis et aliis consimilibus, licet iuste et sine culpa ratione iusti belli infideles occidant, ut praecise docet Thomassin., de Benef. part. II, lib. I, cap. 75, num. 11; et Petra, in const. unic. Greg. VIII, sect. 1, num. 22, adeoque debent habere vel praeventivam vel sub-

13 sequentem apostolicam dispensationem. Ut de facto Pius II dispensavit in irregularitate contracta a religiosis et presbyteris in Africa bellum gerentibus contra Mauros, et ex Sac. Cong. Conc. decretum fuit esse dispensandum ab irregularitate canonicum Zagabriensem, qui necaverat vexilliferum Turcam, ut patet ex adductis supra, n. 6 et 7. Vide verb. *Irregularitas,* art. 1, § *In bello,* sub num. 11.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

14 Irregularitas, an et quando contrahatur in bello sive iusto, sive iniusto, tum a laicis tum a clericis, vide Giballin. de Irregular., c. 4,

15 consectar. 7, a. 1, ad 7 difficultat. Illud vero hic non omittendum, quod laudatus auctor, difficult. 2 et 3, improbat opinionem auctoris nostri, art. 5, n. 8, quod scilicet in bello iniusto, vel defensivo, vel offensivo licet pauci mutilentur seu occidantur, aut etiam unus mutiletur vel occidatur, evadant irregulares omnes milites, quamvis non omnes mutilent vel occidant [1].

Multa disputari solent a nuperis praesertim 16 scriptoribus, cum catholicis, tum protestantibus de hoc argumento, liceatne Christiano viro militiae nomen dare. Existimant enim e Protestantium genere nonnulli nefas esse homini, qui Christo adhaeserit, militare. Horum autem quam e vero discrepans sententia sit, multis ostendere non vacat; satis sit animadvertere, probatam militiam evangelistis fuisse, ut constat ex iis quae apud Lucam, c. III, v. 14, leguntur, ubi Ioannes militibus ipsum interrogantibus quid facere ipsi deberent, respondit: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, et contenti estote stipendiis vestris;* quis autem in animum inducat, ut credat voluisse evangelistam Ioannis Baptistae dictum laudare, si militiam divina lege vetitam existimassent? Actorum c. X, v. 1 et sequentibus, laudat S. Lucas centurionem, ac iustum timentemque Deum illum appellat; non ergo censuit militiam cum pietate pugnare. Deinde certa atque explorata res est, primis Ecclesiae saeculis magnam fuisse Christianorum militum copiam, quos tamen episcopi, quibus et religio et disciplina curae erat quam maxime, ab Ecclesiae sinu minime arcebant. Celeberrimum sane fuit prodigium illud, quo Christiani milites Marci Aurelii tempore Marcomannico bello detenti orando, obsecrandoque Deum, non modo impetrarunt ut plueret cum nullum haberet exercitus aquandi modum, manifestumque esset periculum, ne legiones universae perirent, sed etiam ut hostes icti fulminibus partim interirent, partim dissipati, venirent tandem in potestatem populi Romani. Atque ea Christianorum militum legio, quorum precibus pluvia impetrata fuit, *Fulminatrix* propterea dicta est. Haec porro luculenter ostendunt militiae nomen dare, vetitum Christianis non esse viris, neque primorum Ecclesiae saeculorum Christianis eam probatam fuisse sententiam, quae statuit, minime id licere religionis Christianae cultoribus. Plenissime de hoc argumento disserit Hugo Grotius, lib. I de Iure belli et pacis, cap. 2; Heinecius in Praelectionibus in eumdem Grotium, l. I; copiose vero atque eruditissime more suo P. Thomas Maria Mamachius ac Mag. S. Pal. Ap. ord. Praedicatorum Casanatensis theologus, tom. I Originum et Antiquitatum Christianarum, pag. 363 et seq., et t. III, p. 303. Apud istos scriptores argumenta omnia sententiae negantis, militiam cum Christiana pietate pugnare, eleganter producta; affirmantis vero uberrime ac nervose refutata, adinvenies [2].

[1] Hanc tamen auctoris sententiam defendit Prosper Lambertinus institut. 101, qui multa habet de bello iusto et iniusto. (EDIT. CASIN.). — [2] Vide Addit. Casin. ad art. 1, num. 34 et 35.

BENEDICTIO

PARTITIO ARGUMENTI

BENEDICTIO: 1. quoad benedictionis esse, divisionem et ministrum; 2. quoad eos qui possunt, vel non, benedictionem episcopalem impertiri in via seu itinerando; 3. benedictio episcopi respectu abbatum, abbatissarum et monialium; 4. benedictio quoad sponsos; 5. benedictiones variae a quibus possint et debeant fieri.

Articulus I. *Quoad benedictionis esse, divisionem et ministrum.*

Summarium. 1. Benedicere potest contingere tripliciter, scilicet enuntiative, optative et imperative. - 2. Enuntiative benedicere quid sit. - 3. Optative benedicere quid sit. - 4. Imperative benedicere quid sit. - 5. Benedictio imperative, de qua erit hic sermo, est propter meritum sanctitatis, et alia quae datur a sacerdote propter meritum Christi alicui instrumentaliter applicatum. Et haec secunda adhuc est duplex, una scilicet personarum et alia rerum; usque ad 7. - 8. Benedictio personarum alia est solemnis, quam in divinis officiis dant episcopi, etc. - 9. Hanc solemnem benedictionem in Missis, Vesperis et Matutinis pontificaliter celebratis possunt dare etiam abbates et alii praelati ad id privilegium habentes. - 10. Minor tamen ex istis in praesentia superioris et maioris nequit benedicere nisi de licentia superioris. - 11. Conveniens tamen est ut maior, seu superior rogatus pro benedictione a minori seu inferiori ipsi dandam committat. - 12. Et alia est benedictio personarum simplex, ut illa quae datur a sacerdote in fine missae, quae etiam dari nequit a sacerdote praesente episcopo sine permissione ipsius. - 13. Benedictio rerum seu locorum est multiplex, v. g., aquae, cinerum, agrorum, vinearum, etc. - 14. Harum benedictionum, quae fiunt cum sale et exorcismo ad benedicendas res et loca, et ad homines aspergendos ac fugandos daemones, atque venialia delicta abluenda, solus sacerdos est adaequatus minister. - 15. Hinc si diaconus, quamvis iubente sacerdote, aquam benediceret, irrita esset benedictio. - 16. Datur autem alia aquae benedictio, quae fit a solo episcopo cum vino et cinere ad reconciliandam consecratam ecclesiam. - 17. Paramenta ecclesiastica et ornamenta omnia tam ministrorum quam altaris sunt per episcopum benedicenda. - 18. Haec facultas benedicendi paramenta et ecclesiastica ornamenta et vasa in quibus non adhibetur sacra unctio, fuit concessa diversis archidiaconis, decanis, archipresbyteris, aliisque personis ecclesiasticis. - 19. Hanc facultatem habent omnes praelati regulares, scilicet generales, abbates provinciales, priores, guardiani, aliique omnes superiores, locales quocunque nomine nuncupati. - 20. Cum hac tamen limitatione ut non possint benedicere paramenta et ornamenta ecclesiastica, nisi pro usu tantummodo suarum ecclesiarum. - 21. Similiter etiam abbates aliique praelati habentes privilegium benedicendi calices, patenas, campanas et similia, in quibus adhibetur sacra unctio, possunt solum haec facere pro usu suarum ecclesiarum. - 22. Alia ad rem. *Remissive.* - 23. Benedictio olim pro ordinatione accipiebatur. - 24. An res benedicta in profanum usum verti queat. *Remissive.* - 25. Iure divino sacerdotibus benedicendi munus competit. - 26. Quomodo in V. T. benedictio fiebat. - 27. Cur in ecclesia signo crucis benedicatur, et quomodo. - 28. Vetus et nova liturgia de benedictione in missa impertienda. - 29. Quomodo benedicat in missa sacerdos, praesente pontifice, vel legato cardinali, vel episcopo in sua dioecesi, et extra.

1 Benedicere, secundum S. Thomam, ut notat Barbosa, de Iur. eccles., lib. III, cap. 3, n. 56, potest contingere tripliciter, scilicet enuntiative, 2 optative et imperative. Enuntiative benedicere, quod fit laudando, est benedictio quam Deo tribuimus, cum toties eum benedicimus et laudamus, iuxta illud psal. XXXIII: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius* 3 *in ore meo.* Optative benedicere, quod fit aliquod bonum benedictum optando et precando, iuxta illud psalmi CXXVII: *Benedicat tibi Dominus ex Sion, et videas bona Ierusalem omnibus diebus vitae tuae; et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel,* est benedictio quam homo homini dare solet, non laudando solum, 4 sed etiam aliquod bonum apprecando. Imperative benedicere, quod fit imperando et operando effectus intentos, est benedictio quam dat solus Deus per se vel per ministros suos, et operatur praedictos effectus, et hanc quandoque Deus dedit per seipsum, ut Genes. I, 28: *Benedixitque illi Deus, et ait: Crescite, et multiplicamini, et replete terram, et subiicite eam, et dominamini piscibus maris, et volatilibus coeli, et universis animantibus quae moventur super terram;* quandoque vero per suos servos, ut Iosue XXIV, 10: *Per illum benedixi vobis, et liberavi vos;* et sic pluries benedixisse patet in sacris litteris; et hodie in Ecclesia fidelibus benedicit per pontifices, et sacerdotes, et religiosos viros; et de hac tertia benedictione erit sermo in praesenti. Quae large sumpta est 5 duplex, una scilicet quae datur a puro homine propter meritum sanctitatis, in quo Christus per gratiam inhabitat, sicuti est illa quae a sanctis viris peti consuevit. Et alia est quae datur 6 propter meritum Christi alicui instrumentaliter applicatum, et in hac danda requiritur ordo sacer, non autem sanctitas necessario. Et haec 7 benedictio adhuc est duplex, una scilicet personarum, v. g., abbatum, virginum, sponsorum, militum, et etiam populi; et alia rerum, seu locorum, v. g., aquae, vini, olei, cerae, cinerum, palmarum, vestium, vasorum, altarium, ecclesiarum, domorum, agrorum, et huiusmodi.

Benedictio personarum alia est solemnis, 8 quam in divinis officiis dat solus episcopus in sua dioecesi, archiepiscopus, patriarcha in tota sua provincia, etiam extra visitationem, et legati Apostolicae Sedis in locis suae legationis, et Romanus pontifex ubique terrarum, ut notatur in c. *Antiqua,* 13, de Privileg., et habetur in Clementina, cap. *Archiepiscopo,* 2, de Privileg. et excessibus privilegiator.; Ugolin., de

Offic. et potest. episcop., c. 31, § 2, n. 1; Barbosa, de Iur. eccles., lib. III, c. 3, n. 58. Et hanc solemnem benedictionem in missis, Vesperis et Matutinis pontificaliter celebratis, possunt dare etiam abbates et alii praelati ad id privilegium habentes; cap. *Abbates*, 3, de Privilegiis, in 6, et Sacra Rit. Congr. 27 Septembris 1759. Est tamen circa hoc observandum, quod minor ex istis in praesentia maioris et superioris nequeat benedicere nisi de licentia superioris; opus enim est expressa concessione, ut contra regulam iuris minor etiam benedicendo possit extendere manum supra maiorem, ut colligitur ex cap. *Denique*, 6, dist. 21; cap. *Ministrare*, 3, caus. 26, quaest. 6, et cap. *Cum ad celebrandas*, 65, dist. 1, de Consecratione, et ex Apostolo ad Hebraeos VII, 7, ubi expresse dicit: *Sine ulla contradictione quod minus est a meliore benedicitur;* et sic expresse statuit pluries Sacra Rit. Congreg., ut de aschiepiscopo in praesentia nuntii 9 Mart. 1593, et in praesentia legati 2 Octobris 1601, et de episcopo in praesentia metropolitani, 10 Ianuarii 1609 et 13 Octobr. 1618, et de abbate in praesentia episcopi, seu ordinarii, 27 Septembris 1659, § 14, et 20 Iulii 1660, in declaratione et responsione ad ipsum § 14. Conveniens tamen est ut maior seu superior rogatus pro benedictione a minori seu inferiori, ipsi dandam remittat, ut populus cognoscat dignitatem apostolicam, ut decrevit Sacra Rit. Congreg., in Taurinen. 9 Martii 1593: *Archiepiscopus debet rogare nuntium ut populo benedicat, qui hoc deinde remittat archiepiscopo, ut populus cognoscat dignitatem apostolicam.* Et alia est benedictio personarum simplex, ut illa quae fit a sacerdote in fine missae, quae etiam a sacerdote dari nequit praesente episcopo sine permissione ipsius, ex allato textu Apostoli ad Hebraeos VII, et citat. canonibus; cap. *Denique*, 6, dist. 24; cap. *Ministrare*, 3, caus. 26, q. 6, et cap. *Cum ad celebrandas*, 65, dist. 1, de Consecrat.

Benedictio rerum seu locorum est multiplex, v. g., cinerum, candelarum, palmarum et olivarum, paramentorum et utensilium ecclesiae, ciborum, vestimentorum et ornamentorum hominum, annuli, coronae, ensis, pilei, vexilli, et aliarum huiusmodi rerum, sicut etiam locorum, ut domorum, ecclesiarum, vinearum, agrorum, et similium. Et harum benedictionum, quae fiunt cum sale et exorcismo ad benedicendas res et loca, et ad homines aspergendos, ac fugandos daemones, atque venialia delicta abluenda; cap. *Aquam*, 16, de Consecr., dist. 3, c. *Aqua*, 9, de Consecr. ecclesiae, solus sacerdos ex potestate sui ordinis est adaequatus minister; cap. *Perlectis*, 1, dist. 25, ubi dicitur: *Ad presbyterum pertinet benedicere dona Dei;* cap. *Ecce ergo*, verb. *Benedicere*, 6, dist. 95, et cap. *Officium*, 3, de Officio archipresbyteri. Unde, si diaconus, quamvis iubente sacerdote, aquam, v. g., benediceret, irrita esset benedictio, quia non facta ab habente auctoritatem, et ideo merito in cap. 28, lib. VIII Constit. apostol. dicitur: *Diaconus non benedicit, neque benedictionem dat, accipit vero ab episcopo et presbytero.* Datur autem alia aquae benedictio, quae fit a solo episcopo cum vino et cinere ad reconciliandam consecratam ecclesiam, quae fuerit violata ac polluta; cap. *Proposuisti*, 4, et cap. *Aqua*, 9, de Consecr. ecclesiae.

Paramenta ecclesiastica et ornamenta omnia, tam ministrorum quam altaris, sunt per episcopum benedicenda; cap. *Vestimenta*, 42, de Consecrat., dist. 1, ita ut simplices sacerdotes illa benedicere non possint, neque ex delegatione et permissione episcopi, nisi ad hoc habeatur speciale privilegium Sedis Apostolicae, a qua interdum conceditur personis in dignitate ecclesiastica constitutis, dummodo in eis non sit adhibenda sacra unctio, vel oleum sanctum, quae ab ipso tantum episcopo ordinato et consecrato benedicenda, inungenda et consecranda sunt, ut censuit Sacra Congreg. Rit., in Brixien. 12 et 14 Maii 1616; in Taurinen. Pistorien. 9 Octobr. 1610; in Imolen. 14 Novembr. 1615: in Ianuen. 12 et 14 Maii 1616; in Saonen. 3 Decembr. 1616; in Taurinen. Pistorien. et Tarvisina 2 Maii 1619; in Novarien. 21 Martii 1620; in Tridentina 7 Augusti 1621, et in Ceputaquen. 20 Iulii 1630. Et de facto haec facultas benedicendi paramenta et ecclesiastica ornamenta et vasa in quibus non adhibetur sacra unctio, fuit concessa diversis archidiaconis, decanis, archipresbyteris, aliisque personis ecclesiasticis a Sac. Rit. Congreg., et signanter in Aquileien. 20 Apr. 1599; in Elven. 17 Maii 1600; in Lugdunen. 29 Ianuar. 1605; in Zamoren. 15 Novembr. 1603; in Maten. 18 Novembris 1606; in Ruthen. 9 Maii 1609; in Augustana 12 Aprilis 1614, et in Gnesnen. 3 Septemb. 1621.

Et hanc facultatem habent omnes praelati regulares, scilicet generales. provinciales, guardiani, priores aliique omnes superiores locales quocunque nomine nuncupentur, ex amplissimo privilegio Leon. X, in const. incip. *Religionis suadet*, concesso minoribus de Observantia, et ex aliis a variis summis pontificibus, concessis aliis regularibus, ut a Ioanne XXII, Sixto IV, Innocentio VIII, Eugenio IV, Iulio II, Paulo III, Gregorio XIII, et aliis; cum hac tamen limitatione, ut non possint benedicere paramenta et ornamenta ecclesiastica, nisi pro usu tantummodo suarum ecclesiarum, ut expresse dicit Leo X, in cit. const., ibi: *Pro vestro usu tantum;* et pluries declaravit Sacr. Congr., et signanter 24 Augusti 1609, 18 Augusti 1629, et 23 Martii 1632, his verbis: *Abbates, priores, guardiani et alii religionum praelati, etiam ex Societate Iesu, habentes privilegia benedi-*

cendi vestes sacras, coemeteria et similia, dicto privilegio uti non possunt, nisi in iis rebus in quibus sacra unctio non adhibetur, et pro servitio duntaxat monasteriorum et ecclesiarum propriarum; et in decreto circa usum pontificalium praelatis episcopo inferioribus concessorum a Sacra Rit. Congreg. ordinaria habita coram sanctissimo domino nostro Alexandro papa VII, emanato die 27 Septembris 1659, § 18, his verbis: *Ecclesiasticam supellectilem pro servitio duntaxat suarum ecclesiarum vel monasteriorum benedicant.* Sic etiam abbates aliique praelati habentes privilegium benedicendi calices, patenas, campanas et similia, in quibus adhibetur sacra unctio, possunt tantummodo haec facere pro usu suarum ecclesiarum, ex mox citato decreto circa usum pontificalium, num. 10, his verbis: *Reliqua pontificalia extra loca ipsis abbatibus subiecta, vel pro servitio alienae ecclesiae, aut in subditos pariter alienos, etiam de licentia ordinariorum exercere non valeant, puta campanarum benedictiones, calicum et similium, in quibus sacra adhibetur unctio, nec non minorum ordinum collationes.*

Alia ad rem, vide verb. *Vasa sacra.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Benedictio antiquitus pro ordinatione accipi solebat; vide Gonzal., in cap. 7, n. 12, de Sacram. non ordinand., qui, ita accepta voce hac, recte explicat plures conciliorum canones.

De re benedicta, et speciatim campana, an pro usu profano inservire possit, vide Frances, de Eccles. cathedral., cap. 24, num. 98, 101, 168 et sequent.

ADDITIONES CASINENSES.

Iure divino sacerdotibus munus benedicendi super populum committitur, ut in lib. Numerorum, cap. ultim., in fine: *Locutus est Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron; sic benedicetis filiis Israel, et dicetis eis: Benedicat tibi Dominus et custodiat te.*

In Veteri Testamento, elevatis manibus benedicere consuebant; Esdr. II, 8: *Et benedixit Esdras Domino Deo magno, et respondit omnis populus: Amen, Amen, elevans manus suas, et incurvati sunt, et adoraverunt Deum proni in terram.* Et Christus coelum ascendens elevatis manibus benedixit apostolis, Luc. XXIV. 26

Sacerdotibus in nova lege benedicentibus manu elevata fit signum crucis, ut fidelibus innotescat divina beneficia nobis conferri per mortem et merita Christi, iuxta Apostolum ad Ephesios, I, 3. 27

Olim episcopi in missae sacrificio benedictionem impertiebantur post orationem *Libera nos,* antequam dicerent: *Pax Domini sit semper vobiscum;* Bona, Rer. liturg. l. XV, c. 16. Recentiori ritu in fine missae populus benedicitur. Iam hic mos saeculo XI invaluerat, teste auctore libri de Ecclesiasticis Observationibus, nomine *Micrologii* cognito, qui prope annum 1090 vivebat, cap. 21. 28

Si summus pontifex adfuerit missae, Sacerdos, dicto *Placeat tibi sancta Trinitas,* antequam benedicat, genuflectens petat licentiam benedicendi a pontifice, ac deinde surgens benedicat astantes semper versus oppositam partem pontifici, dirigens intentionem ad omnes, praeter ad pontificem. Si vero adfuerit cardinalis legatus Sedis Apostolicae, vel episcopus civitatis in qua celebratur, sacerdos petit licentiam inclinato capite. Extra vero provinciam archiepiscopi, vel dioecesim episcopi celebrans, si adfuerint huiusce praelati, sacerdos absque ullo respectu eos simul cum populo benedicat; Rubr., apud Gavant., part. II, tit. 12, de Bened. in fine missae. 29

Articulus II. *Quoad eos, qui possunt, vel non, benedictionem episcopalem impertiri in via, seu itinerando.*

Summarium. 1. Benedictionem in via seu itinerando, dare potest episcopus in sua dioecesi; archiepiscopus, primas, seu patriarcha in tota sua provincia, etiam extra visitationem; legatus et nuntius Apostolicae Sedis in locis suae legationis, et Romanus pontifex ubique terrarum. - 2. Cum hoc tamen, quod minor ex istis in praesentia maioris et superioris, nequeat benedicere, nisi de licentia superioris. - 3. Archiepiscopus, primas seu patriarcha potest etiam populo benedicere in locis exemptis intra eius provinciam existentibus, etiam extra visitationem. - 4. Sic etiam potest episcopus populo benedicere in locis exemptis intra suam dioecesim existentibus. - 5. Coadiutor episcopi potest populo benedicere, dum per civitatem incedit, de licentia tamen episcopi coadiuti. - 6. Archiepiscopus, primas et patriarca, nuntius et legatus, extra suam provinciam sine speciali privilegio, neque solemniter, neque privatim per viam et itinerando possunt populo benedicere. - 7. Nec episcopus extra suam dioecesim. - 8. Legato praesente in civitate, episcopus non potest benedicere populo, sed intra ecclesiam eo absente vel annuente, potest benedicere. - 9. Benedicere per vias abbati non conceditur. - 10. Imo abbates neque possunt per ecclesiam incedentes benedicere populis, quamvis pleno iure subiectis. - 11. Nonnisi episcopus potest benedicere populo extra actum celebrationis. - 12. A quo tempore abbates solemniter benedicendi populo potestatem obtinuerint. *Remissive.* - 13. Confirmatur decretum quo nequeant abbates per ecclesias incedentes populo solemniter benedicere. - 14. Possunt in ecclesiis sibi *iure pleno* subiectis.

Benedictionem in via seu itinerando dare potest episcopus in sua dioecesi, archiepiscopus, primas, seu patriarcha in tota sua provincia, etiam extra visitationem, et legatus Apostolicae Sedis in locis suae legationis, et Romanus pontifex ubique terrarum, ut notatur in cit. c. *Antiqua,* 23, de Privileg., et habetur de Privileg. et excessib. privilegiator. Cum hoc tamen quod minor ex istis, in praesentia maioris et superioris, nequeat benedicere, nisi de licentia 2

superioris, ut colligitur ex cap. *Denique*, 6, dist. 21, et aliis sacris canonibus et decretis Sacrae Congregationis adductis supra, art. 1, num. 10, et expresse statuit Nicolaus primus
3 in Decret., titul. de Consuetudine, cap. 3. Archiepiscopus, primas seu patriarcha, potest etiam populo benedicere in locis exemptis intra eius provinciam existentibus, etiam extra visitationem, ex cit. Clementina, cap. *Archiepiscopo*, 2, de Privileg. et excessib. privilegiator., et Glossa ibid., verb. *Colligo*, et decrevit Sacra Congregatio Rituum 13 Iulii 1613, et Rota in nullius, seu Urbinaten. *Iurisdictionis*, coram
4 Buratto, 7 Maii 1618. Sic etiam potest episcopus populo benedicere in locis exemptis intra suam dioecesim existentibus, ex eadem Clementina, cap. *Archiepiscopo*, et Glossa ibidem.
5 Coadiutor episcopi potest populo benedicere, dum per civitatem incedit, de licentia tamen episcopi coadiuti; Sacr. Rit. Congreg. 31 Ianuarii 1591.

6 Archiepiscopus, primas et patriarcha, nuntius et legatus extra suam provinciam sine speciali privilegio, neque solemniter, neque privatim per viam et itinerando possunt populo benedicere; argument. cit. Clementina, cap. *Archie-*
7 *piscopo*, 2, de Privileg. et excess. privil. Nec episcopus extra suam dioecesim, ex Sacra Con-
8 gregat. Concil. 26 Aprilis 1602. Legato praesente in civitate, episcopus non potest benedicere populo, sed intra ecclesiam, eo absente vel annuente, potest benedicere; Sacra Rit.
9 Congreg. 2 Octobris 1601. Benedicere per vias abbati non conceditur; Sac. Congregat. Rituum in nullius provinciae Burgen. 24 Augusti 1609.
10 Imo abbates neque possunt per ecclesiam incedentes benedicere populis, quamvis pleno iure subiectis, ex Sacra Rit. Congreg. in Decreto circa usum pontificalium praelatis episcopo inferioribus concessorum, coram sanctissimo domino nostro Alexandro VII, edito 27 Septembris 1659, § 13, his verbis: *Pontificales benedictiones cum trina crucis productione in missis tantum pontificalibus, nec non Vesperis et Matutinis pontificaliter itidem celebratis licere sibi tantum meminerint. Privatim vero populis, quamvis pleno iure subiectis, nisi expresse ipsis permissum fuerit, etiam pontificalibus induti per ecclesiam incedentes, benedicere non praesumant;* et denuo 20 Iunii 1660, in declaratione eiusdem decreti, his verbis: *Ad § decimum tertium, quo disponitur, ne abbates extra pontificalia, pontificali more, ac trina crucis productione, nec non privatim occurrenti populo, tum pontificaliter induti etiam per ecclesiam incedentes benedicant, asserentibus monachis, abbates in missis privatis hactenus episcopali more benedixisse, et pontificalibus praesertim indutos per ecclesiam transeuntes occurrenti populo benedictionem elargiri consuevisse.* Sacr. Rit. Congreg. *censuit servandum esse decretum.* Nonnisi episcopus potest benedicere populo 11
extra actum celebrationis; Sacr. Rit. Congreg. 25 Maii 1724.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

A quo tempore abbates impetraverint pote- 12
statem impertiendi solemnem benedictionem populo, vide apud Van-Espen. Iur. eccles. univers., part. I, tit. 31, c. 6, n. 9.

Decretum Sacrae Congreg. Rituum ab au- 13
ctore allatum num. 10, quo abbatibus per ecclesias incedentibus interdicitur benedictionem solemnem populo impertiri, suum habet fundamentum in cap. 3 de Privileg., in 6.

Tametsi abbates solemnem benedictionem 14
impertiri populo possint in ecclesiis sibi *pleno iure* subiectis, tamen in iis praesente episcopo nequeunt eam impertiri. Rationem autem cum Tambur., de Iur. abbat., tom. I, disp. 21, q. 9, assignat Van-Espen., Iur. eccles. univers., part. I, tit. 31, c. 6, n. 27: *Quia minor non debet maiorem benedicere.*

Articulus III. *Benedictio episcopi respectu abbatum, abbatissarum et monialium.*

Summarium. 1. Episcopus benedicit abbates, abbatissas et moniales. - 2. Abbates qui petunt benedici debent recipere benedictionem ab episcopo, non autem ab aliis abbatibus alias benedictis. - 3. Abbates semel benedicti cum usu birreti, si transferantur ad aliam abbatiam cum usu mitrae, non indigent alia benedictione. - 4. Haec benedictio dari debet illis diebus quibus ordines minores conferri possunt. - 5. Et sine aliquo examine est danda. - 6. Quoad alia. *Remissive.* - 7. Abbatissae quae in monasteriis ubi est consuetudo, ab episcopo benedicuntur, minores annis quadraginta, et quae per octo ante professae non fuerint, eligi et benedici in abbatissas prohibentur. - 8. Et anni quadraginta debent esse completi. - 9. Abbatissae temporales, quae nonnisi ad triennium eliguntur, non sunt iure benedicendae. - 10. Consuetudo benedicendi et consecrandi virgines seu moniales non amplius est in usu. At si alicubi vigeat, est servanda. Et Benedictus XIII concessit indulgentiam plenariam quibuscunque monialibus velum sacrum, bebedictionem et consecrationem recipientibus. - 11. Secundum canones non sunt benedicendae seu consecrandae, nisi attingant vigesimum quintum annum. - 12. Pro ipsarum benedictione, seu consecratione non potest episcopus ingredi clausuram monialium. - 13. Benedictio abbatissae dicitur ordinatio. *Remissive.* - 14. Abbates perpetui omnes benedicuntur. - 15. Honorii III peculiaris concessio monachis Hemmerodiensibus facta. - 16. Ritus huius benedictionis ante usum pontificalium a monachis obtentum. - 17. Iuramentum abbatum et abbatissarum in actu benedictionis. - 18. De installatione seu positione eorumdem.

1 Episcopus benedicit abbates, abbatissas et moniales, ut colligitur ex cap. *Devotis*, 11, caus. 20, quaest. 1, et ex cap. *Statuimus*, 1, de Supplend. negligent. praelator. Abbates enim 2
qui petunt benedici, debent recipere benedictionem ab episcopo, non autem ab aliis abbatibus

alias benedictis; Sacr. Rituum Congr., in una
3 Cameracensi 10 Decemb. 1631. Et abbates semel benedicti cum usu birreti, si transferantur ad aliam abbatiam cum usu mitrae, non indigent alia benedictione; S. R. C., in Bitunt.
4 25 Febr. 1606. Et haec benedictio dari debet illis diebus quibus ordines minores conferri possunt; Glossa mox cit., verb. *Benedici*, et sic Dominico die et intra missarum solemnia, ut de virginum benedictione agentes resolvunt Salzed., ad Prax.; Bernard. Diaz, c. 26, vers. *Virginum;* Piscara, in Praxi caerem., l. II, c. 7, n. 1; Tamburin., de Iure abbatiss., disp. 26,
5 q. 6, v. *Piscara*. Et sine aliquo examine est danda, ut resolvit Innocent., in cap. *Statuimus*, 1, de Suppl. negligent. praelat., et Barbosa, de Off. et potest. episc., part. II, al-
5 leg. 27, num. 53. Vide verb. *Abbas*, n. 14 seqq.

Abbatissae quae in monasteriis, ubi est consuetudo, ab episcopo benedicuntur, iuxta Clementinam, cap. *Attendentes*, 2, de Statu monachorum, minores annis quadraginta, et quae per octo ante professae non fuerint, eligi et benedici in abbatissas prohibentur; concil. Trident., sess. 25, c. 7, de Regularibus et Monialibus. Et anni quadraginta debent esse completi; ex Sacra Congreg. Concilii in una Neapolitana 24 Septembris 1678. Abbatissae tamen temporales, illae scilicet quae nonnisi ad triennium eliguntur, ex ordinatione Gregorii XIII, ann. 1583, die 1 Ianuarii, non sunt de iure benedicendae, nisi sancta Sedes Apostolica aliud statuat expresse, vel servet consuetudo contraria; Quaranta, in Summa Bullarii, verb. *Abbatissa*, in fine; Piasecius, in Praxi episcop., part. I, cap, 2, 3; Miranda, in Manual. praelator., in fine tom. II, tract. 2, de Sacris Monialibus, quaest. 7, concl. unica. Consuetudo benedicendi virgines seu moniales non amplius est in usu, at eam servandam esse, si alicubi adhuc vigeret, respondit Sacra Congr. Episcop. et Regul., patriarchae Venet., 5 Decembris 1597. Et Bened. XIII concessit indulgentiam plenariam omnibus et quibuscunque monialibus velum sacrum, benedictionem et consecrationem recipientibus. Sic in constitutione incip. *In supremo*, edita 6 Aprilis 1728. Et secundum canones non sunt benedicendae seu consecrandae, nisi attigerint vigesimum quintum annum; cap. *Placuit*, 14, et cap. *Virgines*, 55, caus. 20, quaest. 1. Nec pro ipsarum benedictione seu consecratione potest episcopus ingredi clausuram monialium, ut colligitur ex concilio Tridentino, sess. 25, de Regularibus et Monial., cap. 5, vers. *Ingredi autem*, ubi rigorosissime praecipitur, ut nullus monialium monasteria ingrediatur, nisi in casibus merae necessitatis; et hic casus non est necessarius pro ingressu, cum possit episcopus moniales benedicere seu consecrare in ecclesia exteriori per fenestram deputatam ad imponendum eisdem velum, ut expresse decrevit Sacr. Congr. Conc. in Hieracen. 28 Iunii 1627.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Benedictio abbatissae solet dici ordinatio et 13
consecratio; Gonzal., in cap. 13, n. 3, de Accusat. De ea vero consule, si vacat, Tamburin., de Iure abbatissar., disp. 29 per totum; Cellotium, de Eccl. Hierarchia, c. 11, in fine.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Abbates perpetui benedicuntur omnes; ex- 14
empti quidem vel in curia, vel extra curiam, de mandato apostolico; non exempti vero ab episcopo.

Honorius III, anno 1219, monachis Hem- 15
merodiensibus peculiari diplomate clauso in corpore iuris concessit ut, *si episcopus in cuius parochia domus eorum fundata erat, cum humilitate et devotione, qua convenit, requisitus, substitutum abbatem benedicere, et alia quae ad officium episcopale pertinent, ipsis conferre renuisset, licitum esset eidem abbati, si tamen sacerdos esset, proprios novitios benedicere, et alia quae ad officium suum pertinent, exercere, etc.* Vide Historiam diplomaticam Trevirensem, tom. I, pag. 655.

Ritus huius benedictionis, quae intra missa- 16
rum solemnia astantibus duobus abbatibus danda est, ante usum pontificalium a monachis obtentum, continebatur precibus super benedicendis fusis, traditione regulae custodiendae, et baculi abbatialis. Vide in Veteri Disciplina monastica, 1726, Parisiis vulgata; Guidonis Disciplinam Farfensem, lib. II, c. 3, et Bernardi Ordinem Cluniacensem, part. I, cap. 1.

In actu benedictionis abbates et abbatissae, 17
vel papae si exempti, vel episcopo si secus, iuramento se obstringunt. Vide Pontificale Romanum. Cisterciensium abbatum iuramentum extat cap. 43, de Simon., ubi Honorius III iubet, archiepiscopos, episcoposque ea sacramenti formula esse contentos debere, tanquam ab ipsius ordinis primordiis instituta. Alias eiusmodi formulas recitat Martenius, de Ant. monachor. Ritibus, l. V, c. 1, n. 32 et seqq.

Benedictionem abbatum et abbatissarum se- 18
quebatur solemnis *installatio* sive *positio* eorumdem in sede abbatiali, quam de iure archidiaconus facit; c. 9, de Offic. archidiac. Hunc tamen usum saltem apud Germanos desuesse Nellerus notat, Diss. altera de sacr. elect. processu, § 5, num. 12. Honorius III, quo sumptibus parceretur, neve archidiaconus *parafredum* praetenderet, cit. cap. 43, eum Cisterciensibus interdixit: *Installationis solemnitates in abbatibus ordinis vestri fieri prohibentes*. Confer in hoc ipsum caput Gonzalez.

Articulus IV. *Benedictio quoad sponsos.*

Summarium. 1. Sponsus et sponsa cum nubunt temporibus pro solemnitate nuptiarum non vetitis, sunt in ecclesia benedicendi. - 2. Tales sponsorum benedictiones, sicuti et prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus damnantes, anathematizantur. - 3. Talis benedictionis omissio, licet, cum fit sine scandalo et contemptu, non sit peccatum mortale, est tamen saltem peccatum veniale. - 4. Talem benedictionem debent sponsi recipere ante consummationem matrimonii. - 5. Tamen cum concilium Tridentinum hoc non praecipiat, sed solum hortetur, liberam relinquit voluntatem, et non obligat. - 6. Hinc, sublato scandalo et contemptu legis ecclesiasticae, non est peccatum mortale consummare matrimonium ante talem benedictionem. - 7. Et nec etiam veniale peccatum esset differre benedictionem post consummationem, si adesset aliqua iusta et rationabilis causa. - 8. Coniuges non benedicuntur, si ambo vel alter fuerit benedictus. - 9. Hoc autem est intelligendum, quando secundae nuptiae sunt secundae ex parte viri, et ex parte feminae, vel saltem sunt secundae ex parte feminae. - 10. Si vero virgo contrahat cum viro, qui iam habuerat aliam uxorem, nihilominus nuptiae benedicuntur. - 11. Consuetudo enim generaliter recepta obtinuit, quod si femina solum nondum fuerit benedicta, possit tunc benedictio solemniter fieri. - 12. Benedicendi sunt coniuges in secundis nuptiis, si neuter ex ipsis fuerit benedictus in primis nuptiis. - 13. Et sic benedicendi sunt sponsus et sponsa, si contractis sponsalibus per verba de futuro, antequam coram parocho et testibus matrimonium contraxerint, invicem se cognoverint. - 14. Benedictio nubentium fieri debet a proprio parocho, non autem ab alio sacerdote, nisi de ipsius parochi vel ordinarii licentia. - 15. Haec nuptialis benedictio de iure potest dari a parocho utriuslibet sponsi. - 16. Consuetudo tamen fere ubique obtinuit, ut talis benedictio detur a parocho sponsae, et ubi adest talis consuetudo est observanda. - 17. Si vero sponsus et sponsa statim a parochia, ubi contraxerunt, abirent ad aliam, deberent ab hoc ultimo parocho benedici; sicut etiam si mulier statim post contractum matrimonium traducatur ad domum viri in alia parochia habitantis. - 18. Parochi alieni, et alii sacerdotes, sive saeculares sive regulares, benedicentes in nuptiis alienos sponsos sine licentia proprii parochi vel ordinarii, incurrunt suspensionem. - 19. Et haec suspensio est ab officio et beneficio. - 20. Haec poena suspensionis est imposita soli benedicenti, non autem deputanti alium, qui benedicat per se. - 21. Ad hanc poenam incurrendam requiritur plena scientia. - 22. Quoad alia. *Remissive.*

1 Sponsus et sponsa, cum nubunt temporibus pro solemnitate nuptiarum non vetitis, sunt in ecclesia benedicendi; cap. *Sponsus et sponsa,* 33, dist. 23; c. *Aliter,* 1; c. *Nullus fidelis,* 2; c. *Nostrates,* 3, et cap. *Sponsus,* 5, caus. 30, 2 quaest. 5. Et tales sponsorum benedictiones, sicuti et prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus damnantes, anathematizantur a concilio Trident., sess. 24, canone 11, ibi: *Si quis dixerit prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus suspensionem esse tyrannicam ab ethnicorum superstitione profectam, aut benedictiones, et alias caeremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damna-* 3 *verit, anathema sit.* Talis benedictionis omissio, licet, cum fit sine scandalo et contemptu, non sit peccatum mortale, est tamen secundum communem doctorum saltem peccatum veniale; Sanchez, lib. VII, de Matrimonio, disp. 82; Bonacina, q. 4, p. 6, n. 2; Sa, Filliucius, Henriq. la Croix et alii communiter.

4 Et talem benedictionem debent sponsi recipere ante consummationem matrimonii, prout hortatur conc. Tridentinum, sess. 24, de Reformat. matrimonii, cap. 1, ibi: *Praeterea eadem sancta synodus hortatur, ut coniuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipien-* 5 *dam in eadem domo non cohabitent.* Unde cum concilium hoc non praecipiat, sed solum hortetur, liberam voluntatem relinquit, et non obligat, cap. ultimum in fin., dist. 4; Glossa, verb. *Statuta,* in cap. 1, de Constit., ibid.; 6 Abbas, num. 9, et Felin., n. 20. Quare peccatum mortale non esse ante Ecclesiae benedictionem matrimonium consummare, sublato scandalo, et contemptu legis ecclesiasticae, maxime si probabile adsit incontinentiae periculum, resolvunt Navarr. in Manuali, cap. 22, num. 83; Covarruv., de Sponsalib., part. II, c. 7, num. 2; Sanchez, de Matrim., lib. III, disp. 12; Bonacina, q. 4, p. 6, num. 1 in fine, et num. 4, vers. *Rogabis,* 4, et alii plurimi cum Barbosa, de Offic. et potest. episcopi, allegat. 32, num. 181. Et nec etiam veniale 7 peccatum esset differre hanc benedictionem post consummationem, si adesset aliqua iusta et rationabilis causa, uti esset, si aliquis initio Adventus, vel Quadragesimae contraheret, quia nimis durum esset et grave periculum incontinentiae differre consummationem usque ad benedictionem post Epiphaniam, vel post octavam Paschae faciendam: cum intra talia tempora, licet non prohibeatur contractus matrimonii, aut eius consummatio, prohibentur tamen nuptiarum solemnitates, ut est benedictio sponsorum, solemnis sponsae in domum sponsi traductio, et huiusmodi; conc. Trid., sess. 24, c. 10, de Reform. matrim.

Coniuges, ex cap. *Vir autem,* 3, de Secun- 8 dis Nuptiis, non benedicuntur, si ambo, vel, alter fuerit benedictus, ibi: *Vir autem, vel mulier ad bigamiam transiens, non debet a presbytero benedici, quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet*; et rationem dant doctores ex S. Thoma, in 4, dist. 42, quaest. 3, art. 2, ad secundum, quia secundum matrimonium, quamvis in se consideratum sit perfectum sacramentum, tamen in ordine ad primum consideratum, habet aliquid de defectu sacramenti, quia non habet plenam significationem, cum non sit una unius, sicut est in matrimonio Christi et Ecclesiae, et ratione huius defectus a secundis nuptiis subtrahitur. Subdit tamen S. Thomas, loc. cit., 9 hoc esse intelligendum, quando secundae nuptiae sunt secundae ex parte viri, et ex parte feminae, vel saltem sunt secundae ex parte feminae. Si vero virgo contrahat cum viro, qui

iam habuerit aliam uxorem; nihilominus nuptiae benedicuntur; salvatur enim aliquo modo significatio etiam in ordine ad primas nuptias, 1 ut diffuse per eum, ibi. Hinc consuetudo generaliter recepta obtinuit, quod si femina solum nondum fuerit benedicta, possit tunc benedictio solemniter fieri, quia ad illam praecipue ex forma benedictionis pro fecunditate dirigitur ipsa benedictio, et nihil in viro intelligitur iterari; S. Thomas, S. Bonaventura, Covarruvias, de Sponsalibus, part. II, c. 8, § 11, num. 2; Gregor. Lopez, leg. 2, tom. XI, part. IV; Salced., Genuens., Riccius et alii cum Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. II, allegat. 32, 2 num. 184. Benedicendi sunt coniuges in secundis nuptiis, si neuter ex ipsis fuerit benedictus in primis nuptiis; arg. cit. cap. *Vir autem*, 3, de Secundis nuptiis, ubi solum prohibentur benedici, si alia vice fuerint benedicti. 3 Et sic benedicendi sunt a parocho sponsus et sponsa, si contractis sponsalibus per verba de futuro, antequam coram parocho et testibus matrimonium contraxerint, invicem se cognoverint; Sacr. Congregat. Concil. die 11 Octobris 1593, ut refert Aldan, dict. tit. 3, n. 23. 4 Benedictio nubentium fieri debet a proprio parocho, non autem ab alio sacerdote, nisi de ipsius parochi vel ordinarii licentia, non obstante immemorabili consuetudine, vel privilegio, ut colligitur ex cit. c. *Vir autem*, 3, de Secundis Nuptiis, ibi: *A presbytero benedici*, id est, presbytero parochiali duntaxat, ut expresse cautum est decreto conc. Trident., sess. 24, cap. 1, de Reform. matrimon., his praecisis verbis: *Statuitque benedictionem a proprio parocho fieri, neque a quoquam, nisi ab ipso parocho, vel ab ordinario, licentiam ad praedictam benedictionem faciendam alii sacerdoti concedi posse, quacunque consuetudine etiam immemorabili, quae potius corruptela dicenda est, vel privilegio non obstante.* Unde parochus proprius debet recipere eleemosynam ratione benedictionis, et non alius; Sacr. Cong. Rit., in Acheruntina 25 Ianuarii 1602. 5 Et haec nuptialis benedictio de iure potest dari a parocho utriuslibet sponsi; uterque enim est proprius, et eodem tenore, et eadem clausula praecipitur a Tridentino, sess. 24, de Reform. matrim., cap. 2, ut proprius parochus intersit matrimonio, et ut benedictionem conferat; unde cum ex communi ad illud sufficiat parochus utriuslibet contrahentis, sufficiet etiam ad hanc benedictionem conferendam; Cened., ad Decretal., collect. 31, num. 8; Sanchez, lib. VII, disp. 82, n. 4; Guttierez, de Matrim., cap. 106, num. 8 et 9; Bonacina q. 4, p. 6, num. 3; Barbosa, de Offic. et potest. episc., part. II, allegat. 32, num. 185; Armendariz, Gobat et alii fere communiter contra paucos, qui dicunt hanc benedictionem fieri debere a parocho 6 sponsae: quae vere consuetudo ubi legitima et pacifica adsit, est observanda, ut de facto fere ubique observatur. Si vero statim a pa- 17 rochia, ubi contraxerunt, abirent ad aliam, deberent ab hoc ultimo parocho benedici, quia hic solus iam est proprius; sicuti etiam si mulier post contractum matrimonium traducatur ad domum viri in alia parochia habitantis, quia mulier ad domum viri traducta, efficitur de eius foro; leg. *Cum quaedam puella*, ubi doctores, ff. de Iurisdict. omn. Iud., l. *Mulieres*, cod. de Incol., lib. X, leg. final. § *Item rescripserunt*, ff. *Ad municip.*, de Incol., et sicut per talem traductionem constituitur parochiana eiusdem ecclesiae, cuius est maritus, ut per Hostiens., in Summa., tit. *de Parochis*, § *Quis intelligatur*, vers. *Sed et uxor;* Ioann. de Anan., in cap. fin., n. 13, eod. tit., ita desinit esse parochiana illius parochi, in cuius parochia ante traductionem morabatur, quia translatio domicilii subtrahit eam illius iurisdictioni, ex quo sequitur, ut parochus mulieris non sit amplius proprius ipsius parochus; Gloss. in c. fin., in verb. *Habitatores*, per illum text., ubi doctores, de Paroch.; Fagnan., l. IV Decr., c. *Vir autem*, 3, de Secundis Nuptiis, n. 13. Tales autem benedictiones coniugales non possunt nisi inter missarum solemnia fieri; Sacr. Congr. Conc., in Pisaurensi 13 Iulii 1638.

Parochi alieni, et alii sacerdotes, sive sae- 18 culares sive regulares benedicentes in nuptiis alienos sponsos sine licentia proprii eorumdem parochi, vel ordinarii, incurrunt suspensionem; conc. Trid., sess. 24, de Reformat. matrim., cap. 1, ibi: *Quid si quis parochus vel alius sacerdos, sive regularis, sive saecularis, etiamsi id sibi ex privilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiae sponsos sine illorum parochi licentia, matrimonio coniungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso iure tandiu suspensus maneat, quandiu ab ordinario eius parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.* Et hanc suspensionem esse 19 ab officio et beneficio resolvunt Franc. Molina, de Ritu nuptiarum, lib. II, dissert. 14, n. 9; Aversa, q. 4, 5, 8, § ult., et varii alii, quia dum non restringitur ad alterutram partem, intelligitur de utraque; cum non sit ratio, cur potius intelligatur de una quam de altera; et in gravibus id regulare est; ex Glossa in Clement. *Cupientes*, de Poenis, et c. *Latores*, de Clerico excommunic. ministr., et Glossa, fin. in cap. *Pastoralis*, de Appell.; Covarr., de Spons., part. II. c. 6, in princip., num. 13; Perez, in leg. prima, vers. *Est etiam alia poena*, tit. 1, lib. V. Et haec poena est imposita soli 20 benedicenti, non autem deputanti alium qui benedicat per se; regulariter enim poenae illatae contra exercentes non extenduntur ad mandantes et consulentes, nisi exprimatur, et hic a conc. exprimitur solum *benedicens*, ibi: *be-*

nedicere ausus fuerit; Aversa, q. 20, sect. 3; Rossign., contr. 15, de Matr., praenot. 38,
21 n. 18, et alii. Et ad hanc poenam incurrendam requiritur plena scientia, quia concilium dicit *ausus fuerit;* audacia autem importat ingentem temeritatem, quae non potest esse cum ignorantia, licet crassa; unde quaecunque ignorantia excusare potest ab incursu illius; Marius Alterius, de Censur., tom. II, disp. 11, c. 5, vers. *Hoc autem quod dixi;* Bonac., tom. III, de Suspens., disp. 3, q. 3, p. 5, n. 1; Rossignol., loc. cit. et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Benedictio nuptialis unde originem sumpse- 22
rit? Quinam sint ritus in Ecclesia recepti benedictionis nuptialis? Et quare in secundis nuptiis non adhibeatur benedictio nuptialis? tum alia ad idem argumentum pertinentia; vide apud Gonzalez in cap. 1 fere per tot., de Secundis Nuptiis. An impendenda matrimoniis catholicorum cum haereticis, consule Benedict. XIV, de Synod. dioecesana, lib. VI, c. 5, num. 5.

Articulus V. *Benedictiones variae a quibus possint, et debeant fieri.*

Summarium. 1. Benedictio et distributio candelarum, et cinerum, et palmarum regulariter potest fieri in omnibus ecclesiis, tam collegiatis quam parochialibus, tam saecularibus quam regularibus. - 2. Benedictio et distributio candelarum, cinerum, palmarum et fontis, absente vel impedito episcopo, debent fieri ab eo, qui cantaturus est missam. - 3. Et in ecclesiis regularium, in quibus exerceri consuevit cura animarum, benedicere cineres, illosque fidelibus distribuere pertinet ad regulares, et non ad parochum. - 4. Ille idem qui benedicit cineres, candelas vel palmas, debet etiam cantare missam sequentem. - 5. Benedicere ecclesiam novam vel oratorium, et ecclesiam reconciliare, non potest simplex sacerdos sine licentia Sedis Apostolicae. - 6. Benedictio autem simplex coemeterii et ecclesiae non consecratae potest committi presbytero in dignitate ecclesiastica constituto. - 7. Regulares superiores, vel alii sacerdotes in capitulis generalibus deputati, possunt benedicere et reconciliare suas ecclesias, coemeteria et oratoria. - 8. Hoc privilegium extenditur etiam ad usum monialium existentium sub regimine regularium. - 9. Aqua necessaria pro reconciliatione ecclesiae continet aquam cum sale, cinere et vino. - 10. Quaelibet dieta continet viginti milliaria. - 11. Iesuitis fuit etiam concessum a Paulo III ut possint benedicere calices et altaria in locis, in quibus non adesset episcopus qui posset ea benedicere. - 12. Regulares non possunt domos benedicere in hebdomada sancta. - 13. An autem possint regulares benedicere mulieres post partum, et ad purificationem admittere in propria ecclesia, ad n. 16. - 17. Regulares nequeunt in suis ecclesiis, nisi de licentia ordinarii, et causa publica ab eodem probata, exponere cum solemnitate sanctissimum Eucharistiae sacramentum, et cum ipso populum benedicere. - 18. Pro personis vero particularibus exponitur in ostiolo tabernaculi, aut in pyxide velata cum luminibus et assistentia. - 19. Et hoc procedit etiam in omnibus aliis ecclesiis quocunque modo exemptis et non habentibus iurisdictionem in populo. - 20. Benedictiones agrorum et frugum fieri non possunt a regularibus cum stola sine parochi licentia. - 21. Benedictiones animalium in die festo S. Antonii abbatis dare, et oblationes recipere ab aliis cappellanis et rectoribus aliarum ecclesiarum intra fines parochiae existentium, nec prohibere, nec impedire potest parochus. - 22. Sic etiam benedictiones ignis, seminis, ovorum et similium possunt fieri a quocunque sacerdote, sive saeculari sive regulari. - 23. Benedictio crucium altarium et processionum potest fieri private a quolibet simplici sacerdote. - 24. Benedicere pyxides possunt singuli, quibus est concessum posse benedicere paramenta et ornamenta ecclesiastica. - 25. Ad benedicenda monialium monasteria, et cellas die sabbati sancti et quolibet alio tempore est omnibus prohibitus in clausuram ingressus. - 26. Benedictio mensae pertinet ad sacerdotem, et eo praesente non potest eam benedicere diaconus, nisi sit diaconus cardinalis. - 27. Mulier quoque benedicere non potest, nisi eodem modo, quo potest quilibet bonus Christianus. - 28. An clerici peccent non benedicendo mensam ante prandium et coenam, et non agendo gratias post; ad n. 29. - 30. Quaedam observanda pro mutatione versuum et psalmorum in benedictione mensae quae fit in vigilia Nativitatis Domini et vigilia Pentecostes, et in feria quarta et quinta, et sabbato maioris hebdomadae. - 31. Benedictio aquae in sabbato sancto etiam sine infusione olei sancti, non potest fieri in ecclesiis non habentibus fontem baptismalem, non obstante contraria consuetudine. - 32. Benedictiones praeter eas quae in Ecclesia receptae sunt, in sacris ritibus non admittantur. - 33-35. De benedictione cum SS. cruce et cum aliis reliquiis sanctorum. - 36. Quando danda sit benedictio fidelibus post communionem. - 37, 38. Quomodo danda sit monialibus. - 39. Benedictio super populum ubi competat pontifici, episcopo et archiepiscopo. - 40. Benedictionem impertiri olim non licebat simplicibus sacerdotibus; nunc autem in missa. - 41. Quomodo ab ipsis danda praesente episcopo intra eiusdem dioecesim. - 42. Extra illam. - 43. Ante benedictionem in missa discedens habebatur ac si missae non interfuisset. - 44. Ritus adhibendus a regularibus impertiendi benedictionem auctoritate pontificis cum indulgentia plenaria. - 45. Alius ritus adhibendus a patriarchis, primatibus, archiepiscopis et episcopis. - 46, 47. Facultas benedicendi morituros cum plenaria indulgentia, quam antistites ecclesiarum ad triennium obtinuerunt, prorogatur et tribuitur etiam praelatis inferioribus, separatum territorium cum activa iurisdictione habentibus, pro omnibus cum facultate subdelegandi. - 48. An benedictio sacrarum vestium ab episcopo simplici sacerdoti committi possit. - 49. Utrum benedicendum sit cingulum, pluviale, et sacra pyxis. - 50. Benedictio iteranda est, si ex veteri sacro vestimento novus alius diversae formae conficiatur. - 51. Episcopi titulares ius nullum habent consecrandi sacro chrismate vasa sacra. - 52. Abbates regulares campanas, calices et indumenta sacra benedicere non possunt pro usu alienarum ecclesiarum. - 53-57. Quaedam de benedictione campanarum. - 58. Tres benedictiones impertiunt abbates regulares in missis, Vesperis et Matutinis solemnibus. - 59. Formula ad benedictionem animalium in festo S. Antonii abbatis. - 60. De significatione symbolorum quibus pingi solet imago S. Antonii abbatis. *Remissive.* - 61. Formula benedictionis contra mures, locustas, bruchos et vermes noxios. - 62. Quoad benedictiones uti expedit formulis in Rituali Rom. ac in aliis formulariis repertis. - 63. Quoad papalem benedictionem affertur constitutio Clementis XIII. - 64. Benedictio candelarum in oratorio confraternitatis fieri potest pro sodalibus tantum. - 65. De benedictione fontis baptismalis. *Remissive.* - 66. De benedictione campanae. *Remissive.* - 67. De benedictione diversarum rerum, aquae, ignis, etc. *Remissive.* - 68. Benedictio fulminis et grandinum est approbata ab Ecclesia. - 69. Benedictiones ignis, seminis, ovorum, etc., fieri possunt a quibuscunque sacerdotibus. *Remissive.*

1 Benedictio et distributio candelarum, cinerum et palmarum, regulariter potest fieri in omnibus ecclesiis, tam collegiatis quam parochialibus, tam saecularibus quam regularibus; Sacr. 2 Congr. Rit., in Ostien. 28 April. 1607. Benedictio et distributio candelarum, cinerum et fontis, absente vel impedito episcopo, fiat ab eo qui cantaturus est missam; Sacra Rit. Congr. 3 12 Iun. 1627. Et in ecclesiis regularium, in quibus exerceri consuevit cura animarum, benedicere cineres, illosque fidelibus distribuere, pertinet ad regulares, non ad parochum; Sacr. Congr. Episcop. et regul., in Firmana 3 Iu- 4 lii 1615. Ille idem, qui benedicit cineres prima die Quadragesimae, vel candelas in festo Purificationis, aut ramos in Dominica Palmarum, debet etiam cantare missam sequentem: Sacr. 5 Rit. Congr. 12 Apr. 1640. Benedicere ecclesiam novam, vel oratorium, et ecclesiam reconciliare non potest simplex sacerdos sine licentia Sedis Apostolicae; Sacr. Rit. Congr., in Placentina 19 Maii 1707, in respons. ad 10 du- 6 bium. Benedictio autem simplex coemeterii et ecclesiae non consecratae potest committi presbytero in dignitate ecclesiastica constituto; Sacr. Rit. Congreg., in Cameracensi 9 Febr. 1508.

7 Regulares superiores, vel alii sacerdotes in capitulis generalibus deputati, possunt benedicere et reconciliare suas ecclesias, coemeteria et oratoria ex variis summorum pontificum privilegiis, et signanter ex privilegio concesso Minoribus de Observantia a Leone X, in const. incip. *Religionis suadet*, his praecisis verbis: *Nos igitur, qui religiosarum personarum vota, per quae eorum dispendiis obviatur, ac commodis, et profectibus providetur, studio charitatis libenter prosequimur, huiusmodi supplicationibus inclinati, etc., ac vestri ordinis generalibus, provincialibus, vicariis, et custodibus, ac guardianis pro tempore existentibus praefatis, ut omnia et singula eiusdem ordinis de Observ. ecclesias, coemeteria, et capitula, et oratoria ubicunque existentia receptas et recepta, recipiendas seu recipienda, ac paramenta et ornamenta, ac alia quaecunque ad divinum cultum, et usum vestrum necessaria, in quibus chrisma non intervenit, pro vestro usu tantum, solemni benedictione, ac etiam per vicarium, seu guardianos, aut alios ad hoc a vobis in vestris capit. gener. provide deputandos benedicere, ac illos seu illa, et eorum qualibet sanguinis, seu seminis effusione, seu alias quomodolibet pollutas, seu polluta, quoties opus fuerit, aqua per vos (praesertim in locis ubi episcopum aquam benedicentem per duas dietas adire non poteritis) benedicta, reconciliare libere, et licite valeatis, auctoritate apostolica tenore praesentium concedimus; non obstant. etc.* Novar., in Summa Bull., II part., tit. de Consecr. eccles. regul., n. 9; Ventriglia, tom. II, annot. 17, § 2, num. 22, et alii passim. Et hoc privilegium extenditur etiam 8 ad usum monialium existentium sub regimine regularium, ut docet Miranda, tom. III, cap. 40, art. 1, conclus. 2, et alii. Hic nota quod aqua 9 necessaria pro reconciliatione ecclesiae, ex Pontificali Romano iussu Clement. VIII edito, continet aquam cum sale, cinere et vino. Et quae- 10 libet dicta ex Henriquez apud Mirandam, tom. III, quaest. 39, art. 8, concl. 8, et Reiffenstuel, lib. III Decretal., tit. 40, num. 27, arg. l. 3, de verbor. Significat., continet viginti milliaria. Iesuitis est etiam concessum, 11 ut possint benedicere calices et altaria in locis, in quibus non adesset episcopus, qui possit ea benedicere. Paul. III const. incip. *Licet debitum*.

Regulares non possunt domos benedicere in 12 hebdomada sancta; Sacr. Congr. Conc., in una Bononiensi 2 Iulii 1620, in responsione ad 14 dubium. An autem possint regulares bene- 13 dicere mulieres post partum, et ad purificationem admittere in propria ecclesia, lis non parva est inter doctores. Pro affirmativa stat decretum 14 Sacr. Congr. Conc., in dict. Bononiensi 2 Iulii 1620, in responsione ad 9, his praecisis verbis: *Ad 9, regulares non prohiberi in eorum ecclesiis mulieres post partum ad purificationem admittere.* Nihilominus Pignatel., 15 tom. V, consult. 76, num. 17, dicit, quod a dicto decreto, quod innitebatur concordiae et consuetudini praescriptae, fuit ab eadem Sacra Congregatione recessum in Antuerpiensi 19 Novembris 1662, et huic resolutioni famulatur alia novissima Sacr. Congregationis Visitationis Apostolicae in Romana *Iurium parochialium* 15 Septemb. 1695, et 23 Ianuarii 1698, in qua, ut refert Monacell., tom. I, tit. 10, formul. 18, num. 12, articulo partibus informantibus plene discusso, decisum fuit, proponente eminentissimo cardinali Bichio, benedictionem puerperarum spectare privative ad parochum S. Nicolai in carcere ad exclusionem ecclesiae et ministrorum hospitalis B. M. Consolationis, et Sacr. Congreg. Rit., die 10 Decemb. 1703, in responsione ad sextum dubium, his verbis conceptum: *6. An benedictiones mulierum post partum, fontis baptismalis, ignis, seminis, ovorum, et similium, sint de iuribus mere parochialibus; ad sextum, Negative; sed benedictiones mulierum, et fontis baptismalis fieri debere a parochis. Et iterum non posse regulares in propriis ecclesiis mulieres post partum benedicere, et ad purificationem admittere,* declaravit Sacr. Congreg. Rit. in Urbis et Orbis *Iurium parochialium,* 12 Ianuarii 1704. Attamen Sacra 16 Congreg. Concil. ad quam potissimum spectat haec cognitio, in decreto super dubiis propositis in causa Aquen. *Iurium parochialium* inter patres Carmelitas et praepositum loci Incisae, ad 10 dubium conceptum his praecisis verbis:

10. An possint in propria ecclesia mulieres post partum benedicere, et ad purificationem admittere; diebus 10 Maii et 9 Iunii 1708, respondit *ad decimum Affirmative.* Sic praecise habetur in Bullario Clementis XI, Decreto tertio inter decreta Sacr. Congregationis Concilii, fol. 542 et 543 impressionis Romanae. Unde cum talia decreta supponantur fundata in consuetudine legitime introducta et praescripta, ubi talis reperitur, est observanda; cap. *Cum tanto,* 11, de Consuetudine, et cap. *Cum dilectus,* 8, ac cap. *Cum consuetudinis,* 9, eod. titul. Et posse mulieres post partum accedere ad quamcunque ecclesiam sibi benevisam pro recipienda benedictione, statuit Sacr. Congreg. Concil., in Derthonens. 3 Decembris 1718, et 8 Decemb. 1720.

17 Regulares nequeunt in suis ecclesiis, nisi de licentia ordinarii, et ex causa publica ab eodem probata, exponere solemniter sanctissimum Eucharistiae sacramentum, et cum ipso populum benedicere; Sacr. Congreg. Episcop. et Regul., in Caietana 25 Octob. 1602, et in Derthonensi 27 Maii 1603, et Sacr. Congr. Rit. 16 Februa-

18 rii 1628. Pro personis vero particularibus exponitur in ostiolo tabernaculi, aut in pyxide velata cum luminibus et assistentia; Sacra Congr. Episcop. et regular. 7 Septembris 1598. Et sic etiam decrevit 10 Decembris 1602, praecisis his verbis: *Non liceat regularibus etiam in eorum propriis ecclesiis sanctissimum Eucharistiae sacramentum publice adorandum exponere, nisi ex causa publica, quae probata sit ab ordinario. Ex causa autem privata possint, dummodo sanctissimum sacramentum a tabernaculo non extrahatur, et velatum remaneat, ita ut ipsa hostia videri non possit.* Et Sacr. Congreg. Concil., in Neapolitana 17 Augusti 1630. Et iterum Sacr. Congreg. Rit., in

19 Firmana 22 Ianuarii 1701. Et hoc procedit etiam in omnibus aliis ecclesiis quocunque modo exemptis, et non habentibus iurisdictionem in populum, ut declaravit Sacra Congreg. Episcop. et regular., in Florentina *Iurisdictionis inter archiepiscopum et episcopum Fesulanum,* 18 Maii 1696, referente eminentissimo cardinali

20 Pamphilio. Benedictiones agrorum et frugum fieri non possunt a regularibus cum stola sine parochi licentia. Supplicante enim in Sacra Congregatione Concilii procuratore generali Capuccinorum declarari: *Primo, an regulares dicti ordinis requisiti ab agrorum dominis possint absque licentia parochi benedicere agros, et maledicere locustas, et brucos, et caeteros huiusmodi vermes, et quatenus affirmative. Secundo, an in huiusmodi functionibus peragendis uti possint stola absque licentia parochi?* Sacra Congreg. die 28 Augusti 1688, respondit ad utrumque Negative.

21 Benedictiones animalium in die festo S. Antonii abbatis dare, et oblationes recipere ab aliis capellanis et rectoribus aliarum ecclesiarum intra fines parochiae existentium, nec prohibere, nec impedire valet parochus, quia inter functiones parochiales ista benedictio non connumeratur. Sacr. Congr. Episcop. et Regul., in Fulginaten. 25 Maii 1685, et in Tudertina 18 Novembris 1695, et Sacr. Congr. Concil., in Ravennaten. 12 Novembris 1695, quae conclusio vera est etiam quoad religiosos S. Antonii Viennen., qui nullum ius privativum id prohibendi habent. Eadem Sacra Congr. Epis. et Regul., in Tudertina 18 Novembris 1695. Sic 22 etiam benedictiones ignis, seminis, ovorum et similium, possunt fieri a quocunque sacerdote, sive saeculari, sive regulari, quia nec istae connumerantur inter functiones mere parochiales, ut colligitur ex decreto Sacr. Congr. Rit. edito 10 Decembris 1703, ubi ad sextum dubium his terminis conceptum. Sexto: *An benedictiones mulierum post partum, fontis baptismalis, ignis seminis, ovorum, et similium, sint de iuribus mere parochialibus,* sic respondit: *Ad 6 Negative, sed benedictiones mulierum et fontis baptismalis fieri debere a parochis.* Ubi vides quod Sacra Congregatio negat omnes tales benedictiones esse de iuribus mere parochialibus, et inter benedictiones faciendas a solis parochis non enumerat illas ignis, seminis, ovorum, et similium. Benedictio crucium, altarium et pro- 23 cessionum potest fieri private a quolibet simplici sacerdote. Patre enim Iosepho Maria a Turribus ordinis Capuccinorum supplicante demisse a Sacr. Rit. Congr. declarari: Primo: *An cruces altarium seu processionum sint benedicendae de praecepto;* et Secundo: *An si non sint de praecepto, possit simplex sacerdos eas benedicere private, et non solemniter?* Sacr. Rit. Congr. censuit respondendum ad primum *Negative,* ad secundum *Affirmative,* et ita declaravit die 11 Iulii 1704. Benedicere pyxides 24 possunt singuli, quibus est concessum posse benedicere paramenta et ornamenta ecclesiae, quia in eorumdem benedictione sacrum chrisma non exigitur; Rubr. Pontific. Roman., de Bened. vascul. pro conserv. SS. Eucharist., et a Leone X, in cit. constit. incip. *Religionis suadet,* est concessum Minoribus de Observantia, et consequenter aliis regularibus posse benedicere ea, *in quibus chrisma non intervenit.* Ad 25 benedicenda monialium monasteria et cellas die Sabbati Sancti et quolibet alio tempore, est omnibus prohibitus in clausuram ingressus; Sacr. Congr. Conc. 13 Sept. 1583, et Sacr. Congr. Episc., in regul. Aretina 3 Sept. 1596.

Benedictio mensae pertinet ad sacerdotem, 26 et eo praesente, non potest eam benedicere diaconus, nisi sit diaconus cardinalis. Colligitur ex cap. *Legimus,* 24, dist. 93. Mulier quoque 27 benedicere non potest, nisi eodem modo quo potest quilibet bonus Christianus; cap. *Nova,* 10, de Poenitent. et remissione, quia ea quae sunt ordinis non cadunt in mulierem: Sylve-

ster, in Summa, verb. *Benedictio*, et *Benedicere*, num. 19. Licet clericis et religiosis non sit de iure communi imposita aliqua gravis obligatio benedicendi mensam ante prandium, aut coenam, et postea gratias agere, ex quo in cap. *Non liceat*, 12, dist. 44, quod adduci solet, non sit aliquod verbum includens praeceptum, ut observat et tenet Suarez, tom. II, de Relig., lib. III, de Orat. voc., cap. 7, et Lezana, tom. I, c. 9, num. 28. Peccare tamen saltem venialiter eos, qui haec non faciunt, tenet Navarrus, in Manuali, cap. 25, num. 110, et hoc recte, quia ex citato canone *Non licet*, non oportet clericos comedere sine anteriori benedictione et posteriori gratiarum actione, ibi: *Nec oportet aliquando clericos nisi hymno dicto comedere panem, et post cibos gratiam auctori Deo referre.* Hic iuvat adducere quae notat Bauldry in Manuali Sacrarum Caeremoniarum, part. II, c. 21, de Bened. mensae, num. 6, his verbis: Regulariter mutationes versuum et psalmorum debent fieri mane in vigilia Nativitatis Domini, Sabbato Sancto, et vigilia Pentecostes, quia vespere fit tantum ientaculum, seu collatio, quam sic vocamus. Si tamen vigilia Nativitatis Domini venerit in Dominica, mutatio tantum fit post Vesperas. Idem de Epiphania dicendum, si in vigilia fit ieiunium, ut apud multas congregationes. Idem etiam videtur dicendum feria quinta in Coena Domini; ideo feria quarta praecedenti a superiore dicitur versus *Christus factus est pro nobis*, etc., et *Pater noster* ad benedictionem, tum benedicit cibos nihil dicens. Non dicitur *Iube domne*, nec *Tu autem*. In fine mensae repetitur *Christus factus est*, etc., et statim post *Pater noster* secreto dicitur psalm. *Miserere mei, Deus*, quo dicto sine *Gloria Patri*, etc., celebrans dicit genibus flexis cum omnibus absolute orationem *Respice quaesumus* eo modo quo in Breviario. Si agantur gratiae in coenaculo, convenit tunc ut hoc triduo omnes genuflectant, etiam ad psalmum *Miserere mei, Deus*, etc. [1].

Benedictio aquae in Sabbato Sancto etiam sine infusione olei sancti fieri non potest in ecclesiis non habentibus fontem baptismalem, non obstante contraria consuetudine; Sacr. Rit. Congr., in Ianuen. 13 Iulii 1697.

ADDITIONES AUCTORIS.

Benedictiones, praeter eas quae in ecclesia 32
receptae sunt, in sacris ritibus non admittantur; Benedict. XIV, tom. I, Bull., const. 89, incip. *Inter omnigenas*, § 18.

Advertendum est quod quamvis Tonell. in 33
Sac. Enchiridio, l. II, c. 5, § 4, sub num. 7, dicat non debere dari benedictionem cum sanctissima cruce, seu cum reliquiis sanctorum, et sacris imaginibus praecisis his verbis: *Hic adverte, quod in fine aliarum processionum, quae fiunt sive cum sanctissima cruce, sive cum reliquiis sanctorum et sacris imaginibus, non debet dari benedictio; cum nullibi talis benedictio praescribatur, nisi cum sanctissimo sacramento;* eruditissimus tamen card. Lam- 34
bert., Benedictus XIV, Instit. eccles. 47, § 3, num. 24 et seq., pluribus ostendit recte dari posse talem benedictionem, et de facto solere dari nedum in archidioecesi Bononien. et alibi, sed et Romae sacrorum rituum magistrae, ut suis propriis oculis ipse perspexit dari a Clemente XI, in basilica S. Petri, cum reliquiis sanctissimae crucis, Veronicae, et Lanceae, ut et ipsemet dedit ibidem, dum esset canonicus eiusdem basilicae. Et revera dari posse dictam 35
benedictionem, constat ex pluribus decretis Sacrae Rit. Congregationis, et signanter, in Collen. 5 Iulii 1698, et in Brixien. 18 Septemb. 1736, praecisis his verbis: *Post expositionem reliquiae sanctissimae crucis, vel post eius delationem in processione, benedicendus est populus cum ipsa.* Vide in tom. VIII decreta S. R. C., sub num. 704 et 1037.

Benedictio post communionem danda est fi- 36
delibus postquam sacerdos reposuit pyxidem, clausitque in tabernaculo; sic expresse Caeremoniale monastic., lib. III, part. XIII, § 3, n. 5; Caeremoniale ord. Min. de Observantia, part. I, cap. 6, num. 2, et varia alia; Merati, tom. I, part. II, tit. 10, rubr. 7, num. 34, cum pluribus aliis ibi citatis. Monialibus non est danda 37
cum pyxide ex fenestrella, sed dari eis debet benedictio consueta, manu tantum dextra, etiamsi sacramentum sit praesens. Sic expresse cum aliis Merati, loc. cit., num. 3, in fin. Et nota 38
ad rem, quod in communione monialium ha-

[1] Hic etiam iuvat addere quae scribit Paulus Maria Quarti in suo tractatu de Benedictionibus, tit. 3, n. 259, his verbis: Sententia probabilior docet, huiusmodi benedictionem *(mensae)* esse meri consilii. Probatur, quia iure communi nullibi praecipitur, et in cap. *Non liceat*, quod pro se adducit contraria sententia, nullum est verbum praeceptivum, sed directionis et consilii. Regulares autem ad id non tenentur, nisi ex vi suarum constitutionum, quae communiter non praecipiunt benedictionem, sed solum proponunt ut piam et viris religiosis ac bonis moribus congruam. Idemque dicendum de gratiarum actione post mensam. Colligitur, neque cadere sub obligatione ritus benedicendi mensam in fine Breviarii praescriptos; neque peccare eis non utentes, sed aliis: vel benedicentes mensam benedictione communi, omissa propria, quae assignatur pro festis particularibus, ex. gr., Natalis Domini, Epiphaniae, etc., quia illae regulae Breviarii sunt directivae, non praeceptivae. Haec Quarti. P. Halden, in suo Ephemerologio, part. III, pag. 309, notat quod ea quae habet Bauldry (de dicendo versu *Christus factus est obediens* etiam feria 4 maioris hebdomadae), nec praxi, nec aliorum sensui, aut etiam ipsi Breviario videntur satis congruere. Neque ea quae citatus Bauldry habet de vigilia Nativitatis, probantur a Gavanto, sect. 9, cap. 6; Guyeto, lib. IV, cap. 20, q. 8, et Merato in Gavant., l. c., n. 1. (EDIT. BARBIELL.).

bentium fenestrellam ex parte Evangelii, sacerdos debet descendere et reverti per gradus anteriores, et non per laterales altaris; Sacr. Rit. Congr., in Toletana 25 Septembris 1736. Vide Decreta S. R. C., num. 1036.

39 Benedictio super populum actus solemnis est Romano Pontifici competens in quacunque orbis terrae parte; episcopis in eorum dioecesibus et locis eorum exemptis, archiepiscopis in suis provinciis; Benedict. XIV, tom. II, constit. 88, 40 incip. *Exemplis*. Benedictionem impertiri olim non licebat simplicibus sacerdotibus; nunc au- 41 tem ipsis permittitur in fine missae: cui si intersit episcopus, et in sua sit dioecesi, debet sacerdos ad eum prius se convertere, eique caput inclinare, veluti facultatem postulans po- 42 pulo benedicendi. Quod ab eodem sacerdote praetermittitur, si episcopus missae intersit, sed extra suam dioecesim versetur, prout desumitur ex rubricis Missal., tit. de Benedictione, in fine missae, et Evangelio S. Ioann. Idem ib.

43 Ante benedictionem, quae datur in fine missae, ab ecclesia discedens, concilii Agathensis iudicio habetur ac si missae non interfuisset; ibid.

44 Benedictio auctoritate pontificis *cum indulgentia plenaria*, a regularibus quibus talia privilegia concessa sunt, dari debet sequenti ritu. Admonito nempe populo de indulgentia a Sede Apostolica concessa, de praeceptis operibus pro ea lucrifacienda, de die quo visitanda est ecclesia, de hora denique qua datur pontificia benedictio (quae admonitio fieri potest, quatenus opus sit etiam schedis impressis, et consuetis locis palam affixis), postquam statutis die et hora populus ad ecclesiam convenerit, alta voce legantur litterae apostolicae ad id obtentae, et vulgari idiomate explicentur, populum ad suorum scelerum detestationem pio brevitque sermone, excitando: deinde sacerdos nullis circumstantibus ministris, stola et superpelliceo indutus (ut in Rituali Romano praescribitur, cum agitur de benedictionibus, quae extra missam permittuntur) ante altare genuflexus, sequentibus verbis Dei opem imploret.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit coelum et terram.
℣. Salvum fac populum tuum, Domine.
℟. Et benedic haereditati tuae.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

Deinde stans sequentem recitat orationem.

Oremus.

Omnipotens et misericors Deus, da nobis auxilium de sancto, et vota populi huius in humilitate cordis veniam peccatorum poscentis, tuamque benedictionem praestolantis et gratiam, clementer exaudi; dexteram tuam super eum benignus extende, ac plenitudinem divinae benedictionis effunde, qua bonis omnibus comulatus, felicitatem et vitam consequatur aeternam. Per Christum Dominum nostrum.

℟. Amen.

Post quam ad cornu Epistolae accedat (ut in Actis Ecclesiae Mediolan., part. IV, *benedicat in Ecclesia ad altare, stans in cornu Epistolae*), *et stans in cornu Epistolae non trina, hoc est triplici signo crucis, sed una benedictione, unico videlicet signo crucis benedicat, proferens alta voce haec verba:*

Benedicat vos omnipotens Deus ✠ Pater et Filius, et Spiritus sanctus.

℟. *Amen.*

Trina siquidem benedictio episcopo competit, non sacerdoti. Sic ad litteram in cit. const. *Exemplis*, dat. die 19 Martii 1748.

Vide tamen infra, sub n. 63, novissimam 45 constitutionem SS. D. N. Clementis XIII, in qua inter caetera merito ibi attendenda, alius ritus praescribitur adhibendus a patriarchis, primatibus, archiepiscopis et episcopis pro impertienda praefata benedictione cum plenaria indulgentia.

Facultatem benedicendi morituros cum ple- 46 naria indulgentia, quam antistites ecclesiarum cum epistolis in forma brevis ad triennium obtinuerunt, ad totum illud tempus quo in ea dioecesi perseverabunt, prorogat Bened. XIV, in Encyclica ad omnes antistites, quae inc. *Pia mater* (tom. II Bullar., n. 34) ac imposterum ita esse expediendas facultates illas denuntiat, easque pariter communes esse vult praelatis inferioribus territorium separatum habentibus cum qualitate nullius, et activa in populum et clerum iurisdictione. His omnibus dat facultatem 47 subdelegandi, ut ipsis quomodocunque impeditis, etiam diurno tempore possint per alios hanc benedictionem impertiri modo, qui habetur descriptus in eadem Encyclica, et affertur a nobis verb. *Moribundus*, 38, Vide ibi.

Benedictio sacrarum vestium utrum ab epi- 48 scopo simplici sacerdoti committi possit, quaestio est anceps inter scriptores. Insignes tamen episcopi quidam facultatem hanc plerumque a Sacr. Congr. petierunt et obtinuerunt; Benedict. XIV, Instit. Eccles. 21, num. 9 et 10.

Utrum benedicendum sit cingulum, pluviale 49 et sacra pyxis, quaestio est inter doctores. Probabilior tamen censetur opinio, quae benedictionem exigit, cum pro pyxide sit peculiaris benedictio in Rituali; ib. num. 12.

Si ex veteri sacro vestimento novus alius di- 50 versae formae conficiatur, ut si ex stola manipulus, etc., Benedictio iteranda est; ib. n. 12.

Episcopi titulares ius nullum habent conse- 51 crandi sacro chrismate vasa sacra, quia cum in his adhibendus sit usus pontificalium, non datur illis hisce uti in aliena dioecesi; ib. num. 15.

Abbates regulares benedicere campanas et 52 calices posse pro usu alienarum ecclesiarum (possunt enim pro suis) negavit Alexander VII

in suo decreto diei 27 Septemb. 1659. Consulta enim S. Congreg. num potuerint indumenta sacra benedicere pro alienis ecclesiis, eo quia obtinuerint Indultum apostolicum; responsum fuit exhiberi illud indultum authenticum ex Archivio apostolico desumptum ac interim abstinerent; ib. num. 19.

Benedictiones et unctiones campanarum, cum Capitularibus Caroli Magni indicentur, antiquissimae sunt, Instit. Eccles., 47, num. 30, eisque nomen alicuius sancti imponi consuevisse ex Alcuino discimus; ibid. num. 26.

Benedictiones campanarum ad nimbos depellendos approbantur, neque id tribui posse impressioni aeris a campana impulsae asseritur; ib. num. 37.

Solus episcopus ius habet campanas benedicendi, cum sacra unctio adhibenda sit, nec potest facultatem alteri subdelegare; ibid. n. 38.

Ex praecepto Pontificalis Romani campanae ecclesiarum benedici debent; ib.

Potest episcopus suspendere sonum campanarum, quae ab episcopo benedictae non fuerint, ut ex decretis Sacr. Congr., ib.

Tres benedictiones impertiunt abbates regulares ex decreto Alexandri VII, in Missis, Vesperis et Matutinis solemnibus. In Missis privatis nihil supra reliquos sacerdotes illis concessum est. Ex iisdem decretis, Iustitution. Ecclesiae, 34, num. 19.

Quoad benedictionem animalium in festo S. Antonii abbatis, de qua supra, num. 21, iuvat hic adducere formulam, quae praescribitur pro ea peragenda; Institut. Eccles., 47, n. 12, et est tenoris sequentis:

BENEDICTIO EQUORUM ET ANIMALIUM.

℣. Adiutorium nostrorum in nomine Domini.
℟. Qui fecit coelum et terram.
℣. Domine, exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Deus refugium nostrum et virtus, adesto piis Ecclesiae tuae precibus, auctor ipse pietatis, et praesta ut quod fideliter petimus efficaciter consequamur. Per Christum Dominum nostrum.
℟. Amen.

Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus, qui gloriosum beatum Antonium variis tentationibus probatum inter mundi huius turbines illaesum abire fecisti, concede famulis tuis, ut et praeclaro ipsius proficiamus exemplo, et a praesentis vitae periculis eius meritis et intercessione liberemur. Per Christum, etc.

Oremus.

Benedictionem tuam, Domine, haec animalia accipiant, qua corpore salventur, et ab omni malo per intercessionem beati Antonii liberentur. Per Christum Dominum nostrum.
℟. Amen.

Deinde aspergat aqua benedicta.

De significatione symbolorum quibus pingi solet imago S. Antonii abbatis, vide verb. *Imagines*, n. 79. 60

Hic etiam iuvat subnectere formulam benedictionis, qua uti expedit, quaque utebatur contra mures, locustas, bruchos et vermes noxios Benedictus XIV, ut exstat in cit. Inst. Ecclesiae, 47, num. 22. 61

BENEDICTIO CONTRA MURES, LOCUSTAS, BRUCHOS ET VERMES NOXIOS.

Antiph. Exurge, Domine, adiuva nos, et libera nos propter nomen tuum.

Psalm. Deus auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis.

℣. Gloria Patri, etc., *et repetitur antiphona.*
℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit coelum et terram.
℣. Domine, exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Preces nostras, quaesumus, Domine, clementer exaudi, ut qui iuste pro peccatis nostris affligimur, et hanc murium (vel *locustarum*, vel *vermium*), persecutionem patimur, pro tui nominis gloria ab ea misericorditer liberemur, ut tua potentia procul expulsi (vel *expulsae*) nulli noceant, et campos agrosque nostros in tranquillitate ac quiete dimittant, quatenus ex eis surgentia et orta tuae maiestati deserviant, et nostrae necessitati subveniant. Per Christum Dominum nostrum.
℟. Amen.

Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus, omnium bonorum remunerator, et peccatorum maximus miserator, et in cuius nomine omnia genuflectuntur, coelestia, terrestria et infernalia: tua potentia nobis peccatoribus omnipotenter concede, ut quod de tua misericordia confisi agimus, per tuam gratiam efficacem consequamur effectum, quatenus hos pestiferos mures (vel *locustas*, vel *vermes*) per nos servos tuos maledicendo maledicas, segregando segreges, exterminando extermines, ut per tuam clementiam ab hac peste liberati, gratiarum actiones maiestati tuae libere referamus. Per Christum Dominum nostrum.
℟. Amen.

Exorcizo vos pestiferos mures (vel *locustas*, vel *vermes*) per Deum Patrem omnipotentem ✠, et Iesum Christum Filium eius ✠, et Spiritum sanctum ab utroque procedentem ✠, ut confestim recedatis a campis et agris nostris, nec amplius in eis habitetis, sed ea ad loca transeatis in quibus nemini nocere possitis, pro parte omnipotentis Dei et totius curiae coelestis, et Ecclesiae sanctae Dei vos maledicens, ut, quocunque ieritis, sitis maledicti (vel *maledictae*) deficientes de die in diem in vos ipsos (vel *ipsas*) et decrescentes, quatenus reliquiae de vobis nullo in loco inveniantur, nisi necessariae ad salutem et usum humanum. Quod praestare dignetur, qui venturus est iudicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem.

℟. Amen.

Postremo aqua benedicta aspergantur loca infecta.

62 Quo autem ad varias alias benedictiones, uti expedit formulis in Rituali Romano praescriptis, ac in aliis probatis formulariis repertis.

63 Quoad papalem benedictionem attendenda est novissima Clementis XIII *constitutio,* per quam patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, necnon aliquibus inferioribus praelatis, benedicendi populo nomine Sanctitatis Suae facultatem postulantibus, concedendam esse statuitur, ritusque servandus praescribitur.

CLEMENS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

Inexhaustum indulgentiarum thesaurum a Iesu Christo, etc.

Inter caetera siquidem spiritualium gratiarum dona, quibus Summorum Pontificum liberalitate Christi fideles cumulantur, potissimum locum habet plenaria peccatorum indulgentia et remissio, quae statis anni diebus conceditur, dum Romanus Pontifex solemni caeremonia populo coram ipso congregato benedicit, et non raro ipsius Summi Pontificis nomine, effundendae apostolicae benedictionis super principes viros absentes delegata fuit facultas: sed inde invaluit praeter modum usus, etiam verbi Dei praeconibus indulgendi, ut similiter cum plenaria indulgentia apostolicam benedictionem, non singulari alicui personae, vel familiae, sed universo ad ecclesiam confluenti populo impertiri valerent. Nonnullos pariter, non sine aliquo ecclesiasticae disciplinae discrimine circa harum facultatum exercitium, irrepsisse abusus deprehendimus.

Ut autem spiritualium gratiarum dona, pie, sancte atque incorrupte administrentur, quodque adeo salubriter institutum est, in perniciem non cedat abutentium: praemissa omnia Congregationi venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium indulgentiis, sacrisque reliquiis praepositae examinanda commisimus, quae exquisitis etiam consultoribus, votum suum nobis aperiret. Postquam igitur, quid eadem congregatio, auditis consultoribus, hac in re sentiret, percepimus, omnibus mature perpensis, iustam rationem, congruosque limites in his praescribere volentes, de ipsius congregationis consilio, motu proprio et ex certa scientia, deque apostolicae potestatis plenitudine, omnia et singula particularia indulta, et privilegia effundendi supra populum apostolicam benedictionem, per Romanos Pontifices praedecessores nostros, ac per nos etiam, quibusvis particularibus personis, sive ecclesiasticis saecularibus, sive cuiusvis ordinis, et instituti regularibus, ad certum tempus, seu ad eorum vitam, non tamen illa per praedecessores praedictos aliquibus ordinibus regularibus attributa, quae modo infrascripto salva esse volumus, respective concessa et elargita, etiamsi eaedem particulares personae, ex quavis causa illa impetrarint, et in possessione indultorum ac privilegiorum huiusmodi reperiantur; harum serie revocamus, ac de medio tollimus et abolemus.

Porro ad submovendos quosvis abusus, qui in hac re, vel suborti deprehenduntur, vel quandoque suboriri possent, et ad augendam erga pastores eminenti episcopatus dignitate pollentes populorum devotionem, simulque Christi fidelium utilitati, de immenso et inaestimabili thesauro Ecclesiae tradito consulere volentes, ipsarum tenore praesentium statuimus, quod deinceps venerabil. fratribus nostris patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, nec non dilectis filiis praelatis inferioribus, mitrae, et pontificalium usum, territoriumque separatum cum vera qualitate nullius dioecesis habentibus, et activa in clerum et populum iurisdictione gaudentibus, nunc et pro tempore existentibus; patriarchis, videlicet, primatibus, archiepiscopis et episcopis, duabus anni solemnitatibus, nimirum Paschate Resurrectionis Domini, alioque die festo solemni eorum respective arbitrio designando: praelatis vero, praemissis qualitatibus praeditis, et in propriis territoriis degentibus, semel in anno, in uno ex diebus, quibus eorum singulis pontificalium usus ab Apostolica Sede permittitur, populo in Ecclesia congregato, apostolica summi Romani Pontificis pro tempore existentis auctoritate, illiusque nomine, facultas solemniter benedicendi, cum elargitione plenariae indulgentiae, iuxta ritum et formulam inferius tradendam, concedi possit, et ipsorum unicuique, quandiu illi suis respective ecclesiis praefuerint, gratiamque et communionem cum Apostolica Sede habuerint, per litteras apostolicas in forma brevis, gratis, ut in similibus mos est, concedatur. Ad quorum effectum ipsos patriarchas, primates, archiepiscopos, et episcopos, ac supramemoratos praelatos, nunc et pro tempore existentes, in Domino hortamur, ut

pro dignitatum eorum splendoris augmento, et fidelium populorum ipsis creditorum congrua erga divinam iustitiam satisfactione, a nobis, et successoribus nostris Romanis Pontificibus pro tempore existentibus, facultatem huiusmodi ultro ipsis oblatam postulent, et impetrare non praetermittant.

Quoniam vero eas facultates, impertiendi Romani Pontificis nomine apostolicam benedictionem, aliquibus regularibus ordinibus concessas praeservare intendimus; harum serie declaramus, illas iuxta eoncessiones apostolica auctoritate factas, salvas et illaesas esse debere. Districte tamen dilectis filiis eorumdem ordinum superioribus et professoribus, etiam speciali mentione dignis, facultate et indulto huiusmodi gaudentibus, et qui in posterum gaudebunt, harum quoque serie praecipimus et mandamus, quod in illius exercitio, in omnibus ritum et formam a fel. rec. Benedicto PP. XIV, per eius epistolam encyclicam sub die 19 Martii anni Domini 1748, pontificatus sui anno octavo editam, praescriptum servare: et insuper in dictis duabus solemnitatibus, quatenus episcopi in illis facultate huiusmodi utantur, ab effundenda benedictione penitus abstinere respective debeant. Ac itidem, ad submovendam quamcunque dubii causam, declaramus etiam, per benedictionem apostolica auctoritate, sive per ipsos patriarchas, primates, archiepiscopos et episcopos, sive per regulares quoslibet, ut praefertur, impendendam, nullam prorsus a censuris et poenis ecclesiasticis scienter vel ignoranter incursis, absolutionem concedi, neque ab illis absolutio praetextu benedictionis huiusmodi susceptae praetendi possit.

Decernentes, etc.

Non obstantibus, etc.

Volumus autem, etc.

Ritus vero et formula a patriarchis, primatibus, archiepiscopis et episcopis pro impertienda benedictione, una cum plenaria indulgentia post missarum solemnia, triplici signo crucis emisso, et in episcopali throno cum mitra caeterisque sacris paramentis indutis, circumstantibus ministris, adhibendus, quod congrue de praelatis inferioribus intelligatur, talis esse debet.

Expleta in utraque solemnitate Missae solemnis celebratione, in primis alta voce, per ministrum superpelliceo indutum, legantur litterae apostolicae, in quibus indulgentia plenaria conceditur, una cum potestate benedictionem apostolicam super populum effundendi, ut de delegatione astantibus constet, et concessio ex Latino sermone in vulgarem ad populi intelligentiam translata recitetur. Postea episcopus surgens, iuxta Ritum in Caeremoniali episcoporum expressum, dicet: *Precibus et meritis beatae Mariae semper virginis, beati Michaelis archangeli, beati Ioannis Baptistae, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli et omnium sanctorum.*

Misereatur vestri omnipotens Deus, et dimissis omnibus peccatis vestris, perducat vos Iesus Christus ad vitam aeternam.

Indulgentiam, absolutionem et remissionem omnium peccatorum vestrorum, spatium verae et fructuosae poenitentiae, cor semper poenitens, et emendationem vitae, perseverantiam in bonis operibus, tribuat vobis omnipotens et misericors Dominus.

℟. Amen.

Et benedictio Dei omnipotentis PA ✠ TRIS, *et* FI ✠ LII, *et* SPIRITUS ✠ SANCTI *descendat super vos et maneat semper.*

℟. Amen.

Demum, post impertitam benedictionem, publicabitur Latino et vernaculo idiomate concessio plenariae indulgentiae sequenti formula.

Attentis facultatibus a Sanctissimo in Christo Patre, et Domino Nostro, domino Clemente, divina providentia papa decimotertio, in enuntiatis apostolicis litteris expressis, datis reverendissimo domino N. Dei, et Apostolicae Sedis gratia, huius sanctae N. Ecclesiae antistiti eadem dominatio sua reverendissima, summi pontificis nomine dat, et concedit omnibus hic praesentibus, indulgentiam plenariam in forma Ecclesiae consueta. Rogate igitur Deum pro felici statu sanctissimi domini nostri papae, dominationis suae reverendissimae, et sanctae matris Ecclesiae.

Nulli ergo omnino hominum, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem anno incarnationis Dominicae millesimo septigentesimo sexagesimo secundo, tertio Nonas Septembris, pontificatus nostri anno quinto.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Benedictionem candelarum, de qua auctor, n. 1, fieri haud posse in oratorio confraternitatis tradit Frances de Eccles. cathedrali, cap. 25, num. 301, 304 et 361. Fieri tamen pro sodalibus posse, monet Bened. XIV, Instit. Eccles., 105, n. 115. 64

De benedictione fontis baptismalis quibus diebus fieri, tum a quo fieri debeat, idem Frances, in eod. tract., cap. 19, n. 61, 128 et seqq. 65

De benedictione campanae plane agit idem scriptor, dict. tract., c. 24, n. 71 et plur. sequent. Confer etiam Bened. XIV, Instit. Eccles., 17, a n. 30. 66

Benedictione diversarum rerum, veluti aquae, ignis, etc., quare utatur Ecclesia, vide apud eumdem Frances, ibid., c. 24, n. 83. 67

Benedictio fulminis et grandinum est approbata ab Ecclesia, dummodo fiat exorcismis approbatis ab Ecclesia et ministris necessariis; Romaguer., ad Synod. Gerund., lib. III, tit. 1, c. 5, n. 1 et duob. seqq. 68

Decretum Sacr. Congreg. Rituum ad auctore n. 22 relatum, quo dictum fuit benedictiones 69

ignis, seminis, ovorum, etc., non esse de Iuribus parochialibus, adeoque fieri posse a quibuscunque sacerdotibus, illustrat Rota coram Ansald., dec. 527, num. 3, et plur. seqq. Adi quoque Bened. XIV, Instit. eccles., 105, sparsim pluribus locis.

BENEFICIUM

PARTITIO ARGUMENTI

BENEFICIUM: 1. quoad beneficii esse, et divisionem; 2. beneficia quomodo erigenda; 3. beneficia quomodo, et quando conferenda; 4. beneficia a quibus conferenda, vel non; 5. beneficia ecclesiastica quibus conferenda, vel non; 6. beneficia quoad pluralitatem, et incompatibilitatem; 7. beneficia quoad eorum vacationem ipso iure; 8. beneficia quoad eorum reservationem, seu affectionem; 9. beneficia quoad reservationes, et dispositiones in regulis Cancellariae contentas; 10. quoad quasdam observationes circa ipsas Cancellariae regulas.

Articulus I. *Quoad beneficii esse, et divisionem.*

Summarium. 1. Beneficium ut sic, seu generice captum quid sit. - 2. Beneficium generice captum dividitur in beneficium proprie et stricte sumptum, in privilegium et in rescriptum. - 3. Beneficium proprie et stricte sumptum quid sit. - 4. Privilegium quid sit. - 5. Rescriptum quid sit. - 6. Beneficium ecclesiasticum quid sit. - 7. Ad verum beneficium ecclesiasticum sex potissimum requiruntur. - 8. Primum requisitum est, quod beneficium ecclesiasticum sit erectum auctoritate episcopi. - 9. Hinc si quis in aliqua ecclesia certas missas, vel etiam anniversaria sub competenti stipendio in perpetuum fundaverit, aut etiam capellanum, nisi approbatio episcopi accesserit, non erit beneficium ecclesiasticum. - 10. Secundum requisitum est quod habeat aliquid spiritualitati annexum, scilicet quod detur propter divinum officium. - 11. Tertium requisitum est quod conferatur a persona ecclesiastica, scilicet a papa vel ordinario. - 12. Quartum requisitum est quod conferatur clerico, id est personae saltem prima tonsura initiatae. - 13. Quintum requisitum est quod sit perpetuum. - 14. Sextum requisitum est quod sibi non possit retineri, sed necessario sit conferendum alteri. - 15. Beneficia ecclesiastica varie dividuntur. Primo, ratione diversi status hominum quibus conferenda sunt, dividuntur in beneficia regularia, et in beneficia saecularia. - 16. Beneficia regularia quae sint. - 17. Beneficia saecularia quae sint. - 18. Beneficia saecularia nequeunt conferri clerico regulari, nec beneficia regularia clerico saeculari. - 19. Secundo, ratione annexae curae animarum, administrationis et aliorum iurium dividuntur in beneficia curata et non curata. - 20. Beneficia curata quae sint. - 21. Beneficia non curata quae sint. - 22. Beneficia curata sunt duplicis generis, scilicet alia quae habent curam animarum in foro externo, seu contentioso; et ista quae sint. - 23. Et alia quae habent curam animarum in foro interno seu animae, et ista quae sint. - 24. Rursus beneficia ecclesiastica, alia sunt duplicia, et alia simplicia; beneficia duplicia quae sint. - 25. Quaedam beneficia non curata, ut sunt dignitates, personatus et officia, licet saepe saepius appellentur *simplicia*, rigorose tamen loquendo non sunt talia. - 26. Dignitas quid sit. - 27. Personatus quid sit. - 28. Officium quid sit. - 29. Plerumque neque canonicatus veniunt nomine beneficiorum simplicium. - 30. Beneficia simplicia quae sint. - 31. Beneficia ecclesiastica adhuc dividuntur in electiva, in patronatus, et in collativa. - 32. Beneficia elective quae sint. - 33. Beneficia patronata quae sint. - 34. Beneficia collativa quae sint. - 35. Insuper beneficia alia sunt manualia, et alia non manualia. - 36. Beneficia manualia quae sint. - 37. Beneficia non manualia, seu titularia quae sint. - 38. Ulterius beneficium aliud vocatur canonicatus, et quid sit. - 39. Aliud vocatur vicaria perpetua, et quid sit. - 40. Aliud vocatur commenda, et quid sit. - 41. Aliud vocatur praestimonium, et quid sit. - 42. Aliud vocatur interdum pensio, et quid sit. - 43. De origine ecclesiasticorum beneficiorum. *Remissive.* - 44. Beneficium quomodo a theologis definitur. - 45. Principaliter et accessorie in quo consistit secundum theologos et canonistas. - 46-50. Quaenam essentiam constituunt beneficii. - 51. Beneficia *inspecto officio* in maiora et minora dividi queunt, et quae dicuntur maiora, quaeque minora. - 52. Maiora rursus ratione dignitatis diversimode dicuntur. - 53, 54. In capitulis quoque dantur dignitates, quibus adnexa beneficia ad maiora referuntur. - 55, 56. De dignitate canonicatus cathedralis ecclesiae. - 57-59. Quomodo etiam beneficia dividuntur *inspecto officio*. - 60, 61. *Et inspectis personis conferentibus.* - 62, 63. Notanda quaedam de beneficiis electivis. - 64. Divisio beneficiorum *inspectis personis quibus conferuntur.* - 65, 66. De nomine et origine beneficii. - 67. Pensiones Ecclesiae ministris collatae non sunt beneficia.

1 Beneficium, ut sic, seu generice captum, est benevola actio, tribuens gaudium capientibus, ut definitur in lib. II, de Feudis, tit. 23, vers. 2 *Beneficium.* Et beneficium sic generice captum dividitur in beneficium proprie, et stricte sum- 3 ptum, in privilegium et in rescriptum. *Beneficium* proprie seu stricte sumptum est benevola actio, sive liberalitas quaedam concessa sine alterius praeiudicio praeter ius commune; colligitur ex cap. *Cum dilecti,* 6, de Donatione, ubi donatio dicitur beneficium, et tenet Ioann. Andr., in c. *Ad aures,* 10, de Poenis; Fagnan., in c. *Olim,* 19, de verbor. Significat. *Privilegium* est benevola actio concessa contra 4 ius commune; c. *Privilegium,* 3, dist. 3, cap. *Abbate,* 25, de verbor. Signific. Unde cum princeps aliquem eximit a iure communi, dicitur proprie privilegium, et ita desumitur toto tit. *Privilegium;* ideoque dici solet, quod iure communi competit, frustra per privilegium impetratur; l. unica, c. de Thesaur., lib. X. *Rescriptum* est benevola actio concessa secundum ius commune; sic desumitur ex tit. de Rescriptis, et cap. de Divers. rescript. in rubr. et nigr. Impetratur enim rescriptum ad iuris observantiam, ut impetranti fiat iustitia; et hinc rescripta contra ius elicita non valent; cap. *Rescripta,* 15, caus. 25, q. 2. 5

Beneficium ecclesiasticum, de quo hic est 6 sermo, est ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis ratione spiritualis officii personae ecclesiasticae auctoritate Ecclesiae con-

stitutum: colligitur ex cap. *Cum secundum apostolum*, 16, de Praebend., et ex cap. *Si quis amodo*, 16, dist. 18. Unde ad verum beneficium ecclesiasticum sex potissimum requiruntur ex communi canonistarum. Primum requisitum est, quod beneficium ecclesiasticum episcopi auctoritate sit erectum; requirit enim canonicam erectionem, alias non est beneficium; cap. *Nemo*, 9, de Consecrat., dist. 1, cap. *Omnes*, 1, dist. 22. Et per hoc, si quis in aliqua ecclesia certas missas, vel etiam anniversaria sub competenti stipendio in perpetuum fundaverit, aut etiam capellaniam, nisi approbatio episcopi accesserit, non erit beneficium ecclesiasticum, sed solummodo pium legatum, et quia talis capellania, seu tale legatum caret erectione, seu institutione ordinarii, erit quid laicale, et temporale, ut decidit Rota, in una Monopolitana *Hebdomadar. Vener.*, 14 Decembris 1612, coram Manzanedo, quia nullus privatus sine ordinarii auctoritate potest locum sacrum, vel rem spiritualem constituere; arg. c. *Ad hoc*, 4, de Religios. domib. Secundum requisitum est, quod habeat aliquid spiritualitatis annexum, scilicet, quod detur propter divinum officium, v. gr., celebrandi missas, recitandi horas, et deserviendi in officiis spiritualibus alicui ecclesiae, secus si pars reddituum ecclesiasticorum daretur propter ministerium mere temporale, v. gr., musicis, aedituis, et huiusmodi pro laboribus suis laicalibus; cap. ult. de Rescriptis, in 6, ubi dicitur: *propter officium datur beneficium ecclesiasticum*. Tertium requisitum est, quod conferatur a persona ecclesiastica, scilicet a papa, vel ordinario, non vero a laico, nam laici non possunt conferre beneficia ecclesiastica (non obstante, quod iuspatronatus eisdem competat; sicque idoneum clericum ad beneficium vacans praesentare valeant) sed ea conferunt talis ecclesiae praelati, eorumque officiales; c. *Ex frequentibus*, 3, de Constit., cap. *Si quis deinceps*, 12, cap. *Si quis clericus*, 16, et cap. *Nullus laicorum*, 18, caus. 16, q. 7. Quartum requisitum est, quod conferatur clerico, id est personae saltem prima tonsura initiatae, taliter quod non sufficiat post illum iam acquisitum tonsurari; arg. c. *Ex litteris*, 6, de Transact., et notat Glossa final. et Abbas, ibid. illud limitans, nisi forsan papa cum aliquo laico insigni, et eminenti dispensaverit, ut possit beneficium recipere, et postea quam primum tonsurari: aliter collatio beneficii facta in personam laici seu necdum prima tonsura initiati, est ipso iure nulla et invalida, nam laicus est incapax omnis iuris ecclesiastici; cap. *Causam*, 6, de Rescriptis, et colligitur etiam ex cap. *Cum adeo*, 17, iuncta Glossa, verb. *Ne clericus*, de Rescriptis, et cap. *In Ecclesia*, 2, de Institutionib. Quintum requisitum est, quod sit perpetuum; cap. *Praecepta*, 12, dist. 55, cap. *Sanctorum*, 2, dist. 70, cap. *Veniens*, de Filiis presbyteror.; c. *Ex parte*, 5, de Clerico aegrotante, et notatur in cap. *Si gratiose*, 5, de Rescriptis, in 6. Sextum requisitum est, quod sibi non possit retinere, sed necessario sit conferendum alteri; cap. *Cum ad nostram*, 7, de Institutionib., ibi: *Quia cum ratione abbatiae ad ipsum pertineat donatio tam custodiae, quam aliarum dignitatum, ac etiam praebendarum in ecclesia Patranen. Custodiam ipsam recipere non potuit a seipso, cum inter donantem, et accipientem debeat esse distinctio personalis.* Et in eius Summario praecise dicitur: *Is ad quem spectat collatio dignitatum seipsum instituere non potest.* 14

Beneficia ecclesiastica sunt multiplicia, et varie dividuntur. Primo ratione diversi status hominum quibus conferenda sunt, dividuntur in beneficia regularia et in beneficia saecularia. Beneficia regularia sunt quae ex sui fundatione, seu in consuetudine legitime praescripta, competunt solis regularibus; et beneficia saecularia e contra sunt illa quae ex sui fundatione, seu ex consuetudine legitime praescripta, competunt solis clericis saecularibus. Unde nec beneficia saecularia possunt conferri clerico regulari, nec beneficia regularia clerico saeculari; cap. *Cum de beneficio*, 5, de Praebend., in 6, c. *Cum ad nostram*, 37, et cap. *Officii tui*, 38, de Election., Concilium Tridentinum, 14 session. capite 10, de Reformat., et sessione 25, cap. 21, de Regularibus. Quoad Praemonstratenses tamen, et canonicos regulares, vide verb. *Canonici regulares*, num. 11. Secundo ratione annexae curae animarum, administrationis, et aliorum iurium dividuntur in beneficia curata et non curata. Beneficia curata sunt quae habent annexam curam animarum; et beneficia non curata sunt illa quibus nulla animarum cura est annexa. Beneficia curata sunt duplicis generis, scilicet alia quae habent curam animarum in foro externo, seu contentioso, quatenus habent iurisdictionem spiritualem visitandi, corrigendi, excommunicandi, et alia huiusmodi praestandi iuxta notabilem textum in cap. *Dudum*, 54, § *Sed cum iure*, de Electionib., et haec solum large et improprie dicuntur Beneficia curata, seu habentia curam animarum, cum etiam non sacerdotibus, puta archidiaconis convenire possint; ut patet ex cap. *Mandamus*, 6, et c. *Ad haec*, de Offic. archid. Et alia, quae habent curam animarum in foro interno, seu animae, quatenus habent potestatem ligandi et solvendi in foro poenitentiali; simulque subditis suis administrandi ecclesiastica sacramenta in foro interno et externo, qualia habent omnes parochi quocunque nomine nuncupentur, et talia dicuntur stricte et proprie beneficia curata; Rota, in una Conchensi *Archipresbyteratus*, 29 Ianuarii 1594, cor. R. P. D. Penna. 15 16 17 18 19 20 21 22 23

Rursus beneficia ecclesiastica alia sunt du- 24

plicia, et alia simplicia. Beneficia duplicia sunt illa quae vel curam animarum habent annexam, vel quamdam iurisdictionem, praecedentiam, sive administrationem adiunctam continent, uti
25 sunt dignitates, personatus, et officia. Licet enim beneficia non curata saepe saepius appellentur *simplicia*, tamen rigorose loquendo et indistincte, id non recte dicitur, neque subsistit, nisi benigne interpretetur; cum de facto dignitas, v. g., personatus et officium, curam animarum non habeant annexam, nec tamen vere loquendo sint beneficia simplicia, sed duplicia propter adiunctam eis administrationem,
26 vel praeeminentiam. Dignitas enim *est praecedentia cum iurisdict.*, ut sunt, v. g., abbatia, archidiaconatus, decanatus, et huiusmodi, et licet alicubi de consuetudine istae dignitates non habeant iurisdictionem, adhuc tamen dignitates censeri debent ex praxi, quamvis de
27 iure sine ulla iurisdictione non sint tales. Personatus est *praecedentia sine iurisdictione*, et talem personatum habere dicuntur, qui in ecclesia, in capitulo, et aliis honoribus praecedunt canonicos [1].

28 Officium vero *est administratio rerum ecclesiasticarum sine alia speciali praecedentia et iurisdictione*, ut sunt thesaurarius, custos, sacrista, et huiusmodi. Sic Glossa in cap. *Consuetudinem*, 1, de Consuetudine, in 6. Unde patet quod rigorose loquendo ista non sunt
29 proprie beneficia simplicia. Imo, ut observat Engel, lib. III. tit. 5, de Praebend. et dignit., num. 5, plerumque neque canonicatus veniunt nomine beneficiorum simplicium; canonici enim tenentur ad personalem residentiam ex Trident., sess. 24, cap. 12, de Reformat., et maiorem prae caeteris clericis praecedentiam habent; cap. *Statutum*, 22, de Election., in 6, et ideo vi provisionis apostolicae de conferendo beneficio simplici alicui, non potest ei conferri canonicatus; arg. cap. *Quamvis plenissima*, 4, et cap. *Cui*, 27, de Praebend., in 6. Beneficia sim- 30
plicia sunt illa quae neque curam animarum, neque dignitatem, neque personatum, neque officium adiunctum habent, sed tantum sunt instituta ad preces Deo persolvendas, et de talibus beneficiis solummodo sunt intelligenda rescripta pontificia, quae mandant aliquem de beneficio simplici esse providendum, nam beneficium habens aliquid praedictorum annexum, non est simplex; adeoque non potest ipsi conferri in vim talis rescripti; arg. c. *Quamvis plenissima*, 4, c. *Cum in illis*, 16, et c. *Cui*, 27, de Praebend., in 6 [2].

Beneficia ecclesiastica adhuc dividuntur in 31
electiva, in patronata, et in collativa. Beneficia 32
electiva sunt illa, quae conferuntur per electionem legitime celebratam, atque a superiore confirmatam. Patronata sunt illa, quae ad pa- 33
troni praeviam praesentationem et subsecutam institutionem a praelato factam conferuntur. Collativa, seu liberae collationis sunt illa, quae 34
per liberam superioris collationem sine praevia capitulari electione, vel alterius praesentatione conferuntur. Insuper beneficia alia sunt manua- 35
lia, seu ad nutum revocabilia, et alia non manualia, seu titularia, quae in titulum perpetuum conferuntur. Manualia sunt illa, quae ad nutum 36
alterius possunt auferri, ideoque dicuntur manualia, quia in alterius manu et dispositione stat illa relinquere, vel auferre, et haec rigorose loquendo non sunt proprie beneficia; cum de natura beneficii proprie dicti sit, ut institutus in eo perpetuo duret; cap. *Sanctorum*, 2, dist. 70. Non manualia, seu titularia sunt illa 37
quae conferuntur in perpetuum. Ulterius, be- 38
neficium aliud vocatur canonicatus, et est ius spirituale proveniens ex electione, seu receptione alicuius in canonicum, et est verum beneficium si habeat suam praebendam, ut con-

---

[1] Personatus, seu beneficium personale dicitur etiam illud quod instituitur ex redditibus certis et stabilibus auctoritate episcopi in favorem alicuius personae, quae sola, vel alii duo, aut tres iuxta voluntatem fundantis, obtineant illud, et postmodum cesset beneficium, et illi redditus in alia opera pia convertantur iuxta mentem ipsius. Haec beneficia non sunt de iure communi, cum non sint perpetua, sed ab eo iure exorbitantia. At ecclesiastica sunt, cum auctoritas episcopi requiratur, et fundentur in bonis stabilibus; et papa possit concedere, ut sint ecclesiastica, licet collatio non fiat ab ordinario; et consuetudo immemorialis, quae certe circa illos personatus datur, id ipsum praestare possit. Concil. Taraconense ann. 1591, inter Hispan., tom. IV, pag. 524, haec habet: « Licet personatus, sive personalia beneficia ideo nuncupata sint, quod non ut in perpetuum beneficia remanerent, sed ad vitam aliquarum personarum ecclesiasticarum duntaxat instituerentur, etc., nullus personatus, seu personale beneficium, sine auctoritate et decreto episcopi... erigatur. » Hinc in his beneficiis committitur simonia, quando in aliis committitur. Obligant sicut alia ad recitationem officii canonici. Poscunt esse prima tonsura initiatum eum qui ea obtinet. Vacat beneficium id, si ille maritetur. Cum quis instituit personatum cum animo interno permutandi illum cum beneficio ordinario, non committi simoniam. Quod si illum fundet eum pacto inito cum alio beneficiato, permutandi eum cum beneficio illius, stando regulis communibus, est simoniaca pactio, cum omnes huiusmodi pactiones in permutatione et fundatione beneficiorum sibi reprobatae iure ecclesiastico; cap. *Tuae*, de Simonia; cap. fin. de Pact., et saepe alibi. Si tamen alicubi factum exstaset in contrarium, ut de provincia Taraconensi testatur P. Mendo in Epitome, verb. *Beneficium*, num. 18, ubi talis viget consuetudo, scientibus viris doctis et timoratis, nec referuntur eae pactiones ordinario, cum fit permutatio; dicendum erit, sicut papa potuit facere, ne illae pactiones essent simoniacae, ita consuetudinem immemorialem id praestitisse; alias a labe simoniae nunquam possent excusari. (EDIT. BARBIELL.).

[2] In dubio utrum beneficium sit curatum, an simplex, praesumitur simplex; quia ad curatum multae requiruntur qualitates, quae proinde praesumi non debent, nisi probentur; Guttierez, alleg. 8, n. 5; Hojeda, de Incompatibil. benef., part. 1, q. 13, num. 2; Gonzalez, in reg. 8 Cancell., glos. num. 91, et alii. (EDIT. BARBIELL.).

venit ex cap. *Relatum*, 9, de Praebend., ibi: *Quia non est congruum ut praebenda careat, qui in canonicum noscitur esse receptus.* Aliud vocatur *Vicaria perpetua*, et est quae confertur cum canonica institutione, seu investitura perpetua, ac erectione tituli vicariae, unde vicarii in eisdem instituti, dicuntur perpetui cum vero titulo; cap. *Ad haec*, 3, de Officio vicarii, et dicuntur habere verum beneficium; cap. *Postulasti*, 27, de Rescriptis, ibi: *Non enim beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuae vicariae proventibus est provisum.* Aliud vocatur *commenda*, et est custodia ecclesiae alicui commissa, unde commendatarius dicitur ille qui accipit ecclesiam in commendam, seu custodiam eiusmodi; et si commenda conferatur in perpetuum, ut de facto modernae commendae a papa personis qualificatis solent in perpetuum conferri, aequiparatur beneficiis proprie dictis ex concilio Tridentino, sess. 24, cap. 17, de Reformatione, ubi prohibetur quis habere *plura beneficia etiam commendata.* Aliud vocatur *praestimonium*, et est stipendium, quod ab ecclesiasticis redditibus abstractum dari solet canonicis, vel aliis clericis in vitae subsidium; quod si sit perpetuum, est beneficium proprie dictum; cap. *Quoniam*, 8, de Concessione praebend., in 6, ubi praestimonia aperte connumerantur inter beneficia, ibi: *Concessiones super canonicatibus, dignitatibus, praestimoniis, et aliis quibuscunque beneficiis ecclesiasticis.* Aliud vocatur interdum *pensio*, quae est ius percipiendi partem fructuum ex alieno beneficio; et si conferatur alicui in titulum perpetuum, est verum beneficium ecclesiasticum; cap. *Conquerente*, 6, de Clerico non residente, ubi talis pensio, viginti scilicet solidorum, saepius appellatur beneficium, et ut tale ibidem censetur. Et appellatione beneficii venire pensionem, maxime in materia favorabili gaudendi privilegio fori ecclesiastici, declaravit Gregorius XIII ad consultationem Sacr. Congr. 18 Decembr. 1576, et 8 Augusti 1577.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De origine ecclesiasticorum beneficiorum, vide, si lubet, Bohemer., in Decretal. lib. III, titul. 5, a § 2 ad plur. sequent.; Hericourt, in Dissert. histor. de Benefic. orig. praemiss., part. II, leg. ecclesiast. suo ordin. restitut., et Rousseaud de la Combe, in Iurisprud. canon., verb. *Benefic.*, sect. 1, tum Gagliard., de Benefic., c. 1 per tot.

Definit auctor, num. 6, beneficium cum canonicis. Theologi vero definiunt beneficium: *Ius perpetuum in ecclesia ministrandi auctoritate episcopi constitutum cum annexo, atque inseparabili iure percipiendi fructus ecclesiasticos.* Secundum igitur canonistas beneficium consistit principaliter in iure percipiendi redditus, et accessorie in iure ministrandi, seu officium obeundi. At iuxta theologos in iure ministrandi principaliter, accessorie vero in iure percipiendi redditus. Definitionem a canonistis traditam tuetur Gagliard., de Benefic., num. 2, et duob. sequent.

Agit auctor a num. 7 ad num. 14, de iis 46
quae essentiam beneficii constituunt. Utile au- 47
tem, imo necessarium est haec nosse; nam conditio essentiae beneficii contraria, ne in limine quidem fundationis admitti ab episcopo potest, et admissa non sustinetur; Piton., de Controvers. patron. alleg. 24, num. 10; Rota, in Casertan. Benef., 28 Iun. 1745, § 6, cor. clar. mem. Millin. Recte autem auctor, n. 11, 48
inter alia essentialia beneficii affert quod clerico, non item laico sit illud conferendum. Verum 49
nota, essentiae beneficii minime repugnare, quod laicus percipere per aliquod tempus possit fructus beneficii, interim per alium impletis oneribus eiusdem, cum eos percipere dicatur non ex iure et titulo beneficii, sed ex iure et titulo saecularis administrationis, donec veniat, qui capax sit; vid. Corrad., in Prax. dispens. apostol., lib. IV, cap. 1, num. 27; Loter., de Re benefic., lib. I, quaest. 32, num. 35; Garz., de Benefic., part. I, cap. 3, num. 30, tum resolutiones Sacr. Congregationis Concilii interpretis in Dertonen. 15 Augusti 1730, et in Senogallien. *Capellaniae*, 6 Iun. 1750.

Affert auctor, num. 13, inter beneficii essen- 50
tialia et hoc, quod sit illud perpetuum. At num perpetuitas pertineat ad essentiam beneficii, in medio reliquit Rota, in dicta Casertana *Beneficii*, 18 Iunii 1745, d. § 6, et 24 Ian. 1746, § 13, cor. R. P. D. Elephant.

Beneficia *inspecto officio* dividi queunt in 51
maiora et minora. Maiora dicuntur, quae dignitatem aliamque praerogativam, honorisve ecclesiastici gradum habent. Minora vero, quae in simplici officio sine tali praeeminentia subsistunt. Maiora rursus diversimode dicuntur 52
ratione dignitatis. Dignitates ecclesiasticae primariae hae sunt: Primum locum occupat pontificatus; secundum cardinalatus; tertium patriarchatus, vel hodie primatus; quartum archiepiscopatus; quintum locum episcopatus; sextum abbatia, et praepositura in primis exempta, et episcopalibus infulis decorata; Bohemer., in decr. l. III, tit. 5, a § 9 ad 63.

In Capitulis quoque dantur dignitates, qui- 53
bus annexa beneficia ad maiora referuntur. Huc 54
pertinent praepositura, decanatus, archipresbyteratus, archidiaconatus, primiceriatus, etc. At standum consuetudini; vide eumdem Bohemer., loc. cit., a § 65 ad § 71.

Canonici quoque in cathedralibus ecclesiis 55
in adeo sublimem locum evecti sunt, ut in oppositione ad reliquos clericos non canonicos dignitatem quamdam habere videantur. Canonicatum cathedralis ecclesiae asserit Barbosa de canon., cap. 19, num. 1, posse dici dignitatem

56 non in stricto, sed lato significatu. Duplex autem est effectus huius observationis. 1° Quod pontifex soleat etiam canonicos delegatos iudices dare, cum alioquin has vices tantum his qui in dignitate constituti sunt concedere soleat; cap. 11, de Rescript., in 6. 2° Quatenus considerantur collective sumpti in Capitulo prae aliis praelatis locum tenent. Singuli autem iis cedunt, qui dignitate ecclesiastica stricte dicta instructi sunt; Schilter., Instit. canon. lib. II, tit. 7, § 19; Barbosa, dict. tract. de Canon., c. 18, n. 44 et seqq., n. 16.

57 *Inspecto officio,* beneficia itidem dividuntur
58 in curata, et sine cura, puta animarum. Rursus in residentialia cum onere residendi, et simplicia
59 sine residendi onere. Demum in compatibilia, quae simul ab uno retineri possunt, et incompatibilia, quorum scilicet simultanea retentio uni est prohibita. De singulis suo loco agetur.

60 Dividuntur etiam beneficia, *inspectis personis conferentibus,* primum in reservata vel affecta, quae nimirum pertinent ad collationem pontifi-
61 ciam, et non reservata nec affecta. Secundo, alia sunt electiva, quae ad alicuius electionem conferuntur: alia de iure patronatus, quae ad patronorum praesentationem, et collativa alia, quae ad liberam ordinarii, vel alterius collationem pertinent.

62 Quod attinet ad beneficia electiva, notandum est, ea proprie dici electiva, in quibus intervenire necessario debet confirmatio superioris. Caeterum quae conferuntur electione communibus suffragiis facta, confirmationem vero superioris minime requirunt, ea nonnisi improprie electiva dicuntur, ut post Glossam, in Clementina 2, *Ut dotem,* verb. *Electionem,* de Religios. domib., tradunt Van-Espen, Iur. eccles. univers. part. I, tit. 21, cap. 3, num. 4 et seq., Gonzal., in Commentar. ad Regul. 8, hodie 9, Cancellar., gloss. 19, n. 10, et sequent.; Garz., de Benefic., part. I, cap. 6, num. 14 et sequent.; Murg., eod. tract., quaest. 3, art. 2, n. 114, et plur. sequent.; Rota, in nuperrimis decis., dec. 27, n. 11, tom. V, part. I, ubi quod in beneficiis proprie electivis servanda est forma; cap. *Quia propter,* de Elect., et per obitum beneficiatorum viduatae remanent ecclesiae, et in Colon. *Decanatus,* 28 Ianuar. 1724, § *Ex quibus,* cor. bon. mem. Gamach., in Uladislavien. *Archidiaconatus super Coadiutoria,* 14 Ianuarii 1757, § 7, cor. R. P. D. Parraciano.

63 Utilis autem est haec observatio, nam expressio, quae de iure facienda est in collationibus beneficiorum, electivae qualitatis ipsorum, obtinet quoad beneficia proprie electiva; Lotter., de Re benefic., lib. II, q. 18, n. 14, et plur. seq.; Tondut., de Benefic., part. I, cap. 40, num. 9 et seq.; Rota, in nuperrimis dec. 27, dict. num. 11, tom. V, part. 1, et in dict. Colonien. *Decanatus,* 28 Ianuar. 1724, § 12, cor. bon. mem. Gamach., et in dict. Uladislavien. *Archidiaconatus super coadiutoria,* 14 Ianuarii 1757, dict. § 7, cor. R. P. D. Parraciano.

Denique beneficia, *inspectis personis, quibus* 64
conferuntur, dividuntur in regularia, quae nonnisi regularibus, vel saecularia, quae saecularibus tantum clericis conferri possunt. De beneficiis autem, quando regularia, et quando saecularia dici queant, consule Rot. in Colonien. *Pastoratus,* 3 Iul. 1744, cor. illustris. Molin., et 2 Maii 1646, cor. bon. mem. Vicecom. in Argentina *Parochialium,* 30 Aprilis 1735, cor. clar. mem., Millin., in Colonien. *Parochiali,* 7 Februarii 1746, et 27 Iunii eiusdem anni, cor. Reverendi P. D. Bussio decano, et 21 Aprilis 1749, cor. illustris. Caprara almae Urbis gubernatore.

ADDITIONES CASINENSES.

Beneficium scriptoribus mediae aetatis dici- 65
tur praedium fiscale, quod a rege, vel principe, vel ab alio quolibet ad vitam viro nobili utendum conceditur; ita autem appellatum est, quod is ex mero dantis *beneficio* ac liberalitate illud possideat. Eodem pene sensu Latini hanc vocem usurparunt, et praedia quae principes militibus aut aliis largiebantur, beneficia appellarunt; et librum in quo ea describebantur, *librum beneficiorum.* Beneficia *regia* et *regalia* appellata ea invenimus, nempe quia ex regalibus praediis conferebantur; *militaria,* quia qui iis donati erant, servitium militare praestare tenebantur, si bella ingruerent. Quod autem *beneficium,* primitus appellatum est, postmodum *feudi* nomen accepit. Ubi agros et fundos ecclesiae laici usurparunt, eosque illis princeps et ecclesia ipsa fruendos concessit eadem conditione merendi et stipendia faciendi ad regni et ecclesiae tuitionem, ea dici tum coepere beneficia. Postquam denique ab imperatoribus et regibus illi ipsi agri ecclesiarum laicis adempti, clericis monachisque restitui coepere, inhaesit his usque ea vox beneficii, quae et deinceps latius patere coepit omnes prorsus titulos et dignitates sive regularium, sive saecularium ecclesiarum complexa. Hodiernorum ergo bene- 66
ficiorum, quae in agris et praediis sunt, rudimenta quaedam haberi possunt illi ecclesiae fundi, quos episcopi sexto iam ineunte saeculo, vel quinto exeunte et toto deinceps Clodovaei ac familiae eius imperio in Gallia, Hispania, Italia et Oriente, etsi nondum usitato beneficii nomine, leguntur concessisse quibusdam clericis usufructuario iure, post eorum vitam ad ecclesiam revocandos. Du Cange, Glossar. ad Scrip. med. et infim. Latinit., verb. *Beneficium;* Lud. Thomassin., Vet. et Nova Eccles. Discipl., tom. II, lib. III, c. 13, n. 5, et tom. III, lib. II, c. 16, 17.

Cum beneficium sit annexum officio spiri- 67
tali, consequitur clericis tantum illud conferri posse. Hinc pensiones laicales, quae ministris dantur ecclesiae, non sunt beneficia.

Articulus II. *Beneficia quomodo erigenda.*

Summarium. 1. Beneficia ecclesiastica debent erigi cum auctoritate expressa episcopi. - 2. Erecta sine auctoritate episcopi non sunt beneficia, nec per ipsa advenit aliquod iuspatronatus fundatori. - 3. Talia beneficia ante approbationem episcopi possunt concedi per laicum per modum simplicis deputationis sacerdoti. - 4. Capellaniae cum onere celebrationis missarum constitutae sine auctoritate episcopi censentur laicales, et possunt ad eas mere laici praesentari. - 5. Neque ad canonicam erectionem beneficii ecclesiastici sufficit auctoritas praelati inferioris. - 6. Beneficia ecclesiastica erigi debent in ecclesia ad certum altare, sub invocatione alicuius sancti, sub onere praestandi ibi aliquod officium spirituale. - 7. Nec possunt erigi sine congrua dote. - 8. Hinc ad episcopum pertinet in limine fundationis diligenter examinare de dotis congruentia iuxta qualitatem beneficii, loci ac personarum. - 9. Dotem debet fundator beneficii, ad hoc, ut habeat legitimum iuspatronatum, assignare de propriis bonis liberis. - 10. Si quis administrator, et exsecutor, vel protector loci pii, ex illius reditibus, aut aliis piorum fidelium contributionibus; largitionibus, et eleemosynis annuis erigeret, non posset episcopus illi iuspatronatum reservare. - 11. Hinc si haeres, vel successor in capellania manuali non collativa, ab aliquo testatore relicta, cum onere celebrationis missarum, vellet illam in beneficium perpetuum collativum erigere cum reservatione iurispatronatus, non potest episcopus, neque cum consensu talis haeredis hoc facere. - 12. Beneficii fundator potest in limine fundationis adiicere quascunque qualitates, leges et conditiones sibi benevisas, etiam iuri communi contrarias. - 13. Et tales qualitates, leges et conditiones in limine fundationis adiectae debent omnimode integre observari. - 14. Hinc si fundator statuit, ut vacante beneficio istud debeat conferri uni ex consanguineis descendentibus ex sua cognatione, talis dispositio est omnino observanda. - 15. Si in fundatione beneficii sit cautum, quod possit conferri etiam non habentibus aetatem a iure communi praescriptam, talis dispositio est observanda; usque ad n. 16. - 17. Patronus haeres, sive fundatoris successor, non potest neque cum consensu episcopi alterare, seu mutare leges, conditiones, seu qualitates in limine fundationis a fundatore appositas, licet iuri communi contrarias; usque ad n. 18. - 19. Imo neque ipse fundator, et etiam de consensu episcopi, potest mutare leges et conditiones a se in fundatione positas, et ab ordinario acceptatas, si talis mutatio esset in praeiudicium ecclesiae, vel tertii. - 20. Episcopus neque de consensu et positiva voluntate haeredis, seu patroni potest in erectione capellaniae, seu beneficii simplicis iniungere onus residentiae, quod testator non iniunxit, nec addere quod beneficiatus, sive capellanus pro tempore per se ipsum missas celebret. - 21. Et neque alio modo testatoris voluntatem immutare. - 22. Nec episcopus, etiam de consensu patroni, potest reducere et moderari missas in limine fundationis beneficii impositas, quamvis reditus ipsius beneficii ob temporum iniuriam sunt diminuti. - 23. Episcopus nequit ullimode onera et missas reducere, ac moderari, nisi sit ei concessum in ipsa beneficii erectione. - 24. Beneficia ecclesiastica simplicia de iurepatronatus laicorum erigi possunt in commendas Militiae SS. Mauritii et Lazari. - 25. An pactus fundatoris beneficii, ut ipse possit illo frui, et iuspatronatus ad haeredes transmitti, sit simoniacus. - 26. Pacisci non potest, ut conferatur beneficium ei qui illud bonis auxit. - 27. Potest beneficiatus pecunia iniustam vexationem redimere. - 28. Nequit vero litigantem pecunia amovere. - 29. Potest si ius certum et manifestum ad repellendam iniustam vexationem. - 30-40. Notatur auctor circa ea quae necessaria sunt ad erectionem beneficii.

1 Beneficia ecclesiastica debent erigi cum auctoritate expressa episcopi; Glossa, in Clem., c. 2, de Decimis, verb. *Si beneficiorum,* in fine, et cum communi Barbosa Iuris ecclesiast. l. III, cap. 4, num. 15, et Rota, decis. 1, num. 24, coram Burati. Requirunt enim canonicam erectionem, alias non sunt vera beneficia ecclesiastica; cap. *Nemo,* 9, de Consecrat., dist. 1, cap. *Omnes,* 1, dist. 22, quia ut dictum est, nullus privatus sine ordinarii auctoritate potest locum sacrum vel rem spiritualem constituere;
2 arg. cap. *Ad hoc,* 4, de Religiosis domib. Si enim episcopi auctoritas et assensus in erectione deficeret, non dicerentur beneficia proprie dicta, nec aliquod iuspatronatus quaereretur fundatori; Felin., in cap. *Ex p.,* 12, de Rescriptis, num. 2; Barbosa, loc. cit., n. 16, allegans Rotam cum aliis; Lotter., de Re benefic., lib. 1, quaest. 5, n. 55, dicereturque simpliciter pia donatio, ac pium legatum, si forte pro missis celebrandis, vel pro anniversario, vel etiam in perpetuum quidpiam relictum esset; Rebuff., in Praxi, tit. *Quare instituta sunt beneficia,* num. 10; Barbosa, loc. cit., n. 17; Lotter., cit. quaest. 5, num. 56, ubi num. 57 subdit,
3 quod beneficium ante approbationem episcopi potest concedi per laicum, per modum tamen simplicis deputationis sacerdotis, et n. 56 et
4 60; quod capellaniae cum onere celebrationis missarum constitutae sine auctoritate episcopi, censentur laicales, possuntque ad eas mere laici praesentari; Barbosa, de Iur. eccles., lib. IV, cap. 4, num. 18. Neque ad canonicam erectio- 5
nem beneficii ecclesiastici sufficit auctoritas praelati inferioris, qui iura episcopi non habet, quamvis sit exemptus et nullius; Glossa, in Clement., de Decimis cap. 2 in fin.; Abbas, cons. 59, n. 3, part. II; Lotter., de Re beneficiar., lib. I, quaest. 1, n. 40 et 46; Vivian., de Iurepatronatus, lib. I, cap. 2, num. 28.

Beneficia ecclesiastica erigi debent in ecclesia 6
ad certum altare sub invocatione alicuius sancti sub onere praestandi ibi aliquod officium spirituale sive ecclesiasticum; beneficium enim datur propter officium; cap. *Quia,* 15, de Rescript., in 6. Nec possunt erigi sine congrua 7
dote; cap. *Nemo,* 9, de Consecrat., dist. 1. Unde ad episcopum pertinet in limine funda- 8
tionis diligenter examinare de dotis congruentia iuxta qualitatem beneficii, loci ac personarum, aliarumque circumstantiarum, ut cognoscat, an clericus inde honeste sustentari possit, nam ut Christus ipse dicit, Matth. c. X, n. 10: *Dignus est operarius cibo suo,* et secundum Apostolum II ad Corinth. cap. IX, n. 13. *Qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt edunt, et qui altari deserviunt, cum altari participant,* et sic expresse statuitur in cap. *Cum secundum apostolum,* 16, de Praebend., his verbis: *Cum secundum apostolum, qui altari servit, vivere*

debeat de altari, et qui ad opus eligitur, repelli non debeat a mercede, patet a simili ut clerici viverè debeant de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio deputantur; et infra: *Dignum est, ut Ecclesiae stipendiis sustententur, in qua et per quam divinis obsequiis adscribuntur.* 9 Et hanc dotem debet fundator beneficii, ad hoc ut habeat legitimum iuspatronatum, assignare de propriis bonis liberis, ut decidit Rota coram Celso, dec. 239, num. 6, coram 10 Cerro, decis. 126, num. 6. Si quis enim administrator, exsecutor, vel protector loci pii ex illius redditibus, aut ex aliis piorum fidelium contributionibus, largitionibus, et eleemosynis annuis erigeret, non posset episcopus illi iuspatronatum reservare; Rota, decis. 383, et de- 11 cis. 413, coram Peutingero. Unde infertur, quod si haeres, vel successor in capellania manuali non collativa ab aliquo testatore relicta cum onere celebrationis missarum, vellet illa in beneficium perpet. collativum erigere cum reservatione iurispatronatus, non posset episcop. neque cum consensu talis haeredis hoc facere, quia nihil haeres confert de suo, nec potest mutare legem a testatore praescriptam; Pax Iord., Lucubr. tom. I, leg. 3, tit. 6, post. n. 91; Fagn., in cap. *Conquerente,* num. 24, de Clerico non residente, asserens Sacram Congregationem censuisse, quod hodie ex decreto Conc. Trid., sess. 25, cap. 5, de Reform., non sit in facultate ordinarii derogare qualitatibus in fundatione appositis, etiam de consensu patronorum.

12 Beneficii erector, seu fundator potest in limine erectionis, seu fundationis adiicere quascunque qualitates, leges, et conditiones sibi bene visas, etiam iuri communi contrarias, dummodo non sint turpes, impossibiles, et contra naturam iurispatronatus, et ab episcopo sint concordatae et admissae; cap. *Significatum,* 11, de Praebend.; c. *Praeterea,* 23, de Iurespatr., et cap. *Quanto,* 16, de Censib., et est communis doctorum cum Rota, decis. 1, de Praebend. in novis, et dec. 2, de Testament. in antiquis.

13 Et tales qualitates, leges, et conditiones in limine fundationis adiectae debent omnimode integre observari; Clement. *Quia contingit,* cap. 2, § 2, de Religiosis domibus, ubi dicitur: *Cum tamen ea, quae ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salva quidem Sedis Apostolicae auctoritate) converti;* et concordat textus in leg. Nulli licere, cod. de Episcop. et cler. et c. *Nos quidem,* 3, de Testam. et expresse Conc. Trid., sess. 25, cap. 5, praecisis his verbis: *Ratio postulat ut illis, quae bene constituta sunt, contrariis ordinationibus non detrahatur, quando igitur ex beneficiorum quorumcunque erectione, seu fundatione, aut aliis constitutionibus qualitates aliquae requiruntur, seu certo illis onera sunt iniuncta, in beneficiorum collatione, seu in quacunque alia dispositione eis non derogetur,* et in fine: *Aliter facta provisio subreptitia censeatur.* Unde si fundator in limine 14 fundationis statuit ut vacante beneficio a se erecto, istud debeat conferri uni ex consanguineis descendentibus ex sua cognatione, haec dispositio, et conditio est omnino observanda, ut censuit Rota, in una Caesaraugustana capellaniae, 16 Martii 1587, coram Seraphino.

Iuremerito fuit dictum posse fundatorem be- 15 neficii in limine fundationis ipsius adiicere conditiones sibi bene visas, etiam iuri communi contrarias, quia etiamsi ipsae conditiones sint iure communi contrariae, dummodo sint honestae et possibiles, adhuc debent omnimode observari, ut tenet Glossa communiter recepta in cap. *Cum dilectus,* 8, de Consuetudine, verb. *Constitutum,* in fine; card. de Luca, de Beneficiis, disc. 95, n. 10; Fagnan., in cap. *Cum in cunctis,* 7, de Electione, n. 72 et 73, ubi refert sic tenuisse Sacram Congregation. quam secuta fuit Rota part. II, dec. 194, num. 1, in Granaten. Capellaniae, 12 Ianuarii 1606, ubi fuit decisum, quod in beneficio simplici iurispatronatus non habet locum dispositio Conc. Triden., sess. 23, cap. 6, de Reformat., volens quod obtinens sit maior quatuordecim annis, quando in fundatione dicti iurispatronatus fuit dispositum quod etiam minores possint illud habere. Et Fagnan., loco cit., num. 73, dicit 16 Sacr. Congreg. *respondisse episcopo Nepesino,* quod canonicatus cathedralis potest conferri ante aetatem a iure communi, vel Concilio Tridentino praescriptam, si ita dispositum fuerit a fundatore in limine ipsius fundationis, et talem conditionem in erectione et fundatione beneficii posse etiam episcopum admittere. Unde 17 infertur quod patronus haeres, sive fundatoris successor, non potest neque cum consensu episcopi alterare seu mutare leges, conditiones, seu qualitates in limine fundationis a fundatore appositas, quamvis Iuri communi contrarias. Sic conformiter Concilio Tridentino, sess. 25, de Reformat., card. de Luca, de Beneficiis disc. 96, num. 6 et 7, citans Rotam in Alexandrina *Decanatus,* 12 Iunii 1598, coram Orano, et etiam Rotam, part. I recentior., dec. 296, num. 9; Pirrhus Corradus, in Praxi beneficiorum, lib. II, cap. 10, num. 145 et seq., ubi num. 152 refert declarationem Sacrae Congr. Concil. quae cum inter alia interrogaretur: Quarto, *An de consensu patroni possit dispensari cum minori viginti quinque annorum ad capellaniam simplicem obtinendam, ad quam ex fundatione est praesentandus sacerdos;* Respondit: *Ad quartum, hanc dispensandi facultatem episcopis post concil. non competere.* Sic tenet et refert etiam Fagnan., in cap. *Conquerente,* 6, de Clericis non residentib., n. 24, ubi dicit Sacram Congregationem censuisse quod hodie ex decreto Concilii Tridentini, sess. 25, cap. 5, de Reformat., non sit in facultate or-

dinarii derogare qualitatibus in fundatione appositis etiam de consensu patronorum, ut etiam dixit Rota, in dicta Alexandrina, *Decanatus,* 19 12 Iunii 1598, coram Orano. Imo neque ipse fundator etiam de consensu episcopi potest mutare leges et conditiones a se in fundatione positas et ab ordinario acceptatas, si talis mutatio esset in praeiudicium ecclesiae, vel tertii, quia Tridentinum, et declarationes cit. Sacr. Congr. non distinguunt inter patronum viventem et defunctum. Sic Pirrhus Corrad., card. de Luca, et Rota part. VII recentior., dec. 37, n. 1 et seq.

20 Unde episcopus, neque de consensu et positiva voluntate haeredis, seu patroni, potest in erectione capellaniae, seu beneficii eis iniungere onus residentiae, quod testator non iniunxit; nec addere quod beneficiatus, sive capellanus pro tempore per seipsum missas celebret; Sacr. Congr. Concil., in Viterbien. 11 Ianuar. 1698, et in Astensi 14 Februarii 1699, et in Mexi- 21 cana 16 Maii eiusdem anni 1699. Et neque alio modo testatoris voluntatem immutare; eadem Sacr. Congregat. Concil., in Derthonensi 22 4 Iunii 1701. Nec episcopus, etiam de consensu patroni, potest reducere et moderari missas in limine fundationis beneficii impositas, quamvis redditus ipsius beneficii ob temporum iniuriam sint diminuti, ex decreto de celebratione missarum a Sacr. Congr. Conc., de Mandato Urbani VIII, edito, 2 Iunii 1625, et confirmato ab Innocentio XII, 23 Decembr. 1697, in cuius decreti § 1 sic praecise habetur; *Districte prohibet, atque interdicit ne episcopi in dioecesana synodo, aut generales in capitulis generalibus vel alias quomodolibet reducant onera ulla missarum celebrandarum, aut post idem concilium imposita, aut in limine fundationis, sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quae re diligenter perspecta id statuet quod magis in Domino expedire arbitrabitur. Alioquin reductiones, moderationes, et commutationes huiusmodi si quas contra huius prohibitionis formam fieri contigerit, omnino nullas atque inanes decernit:* et clarissime habetur in declarationibus Sacr. Congregat. Concilii eidem decreto subiunctis, quod Sedes Apostolica sit omnino adeunda pro huiusmodi missarum reductionibus, seu moderationibus, ut patet in responsione ad hoc primum dubium: *Quaeritur, quid si legatum sit ita tenue, ut non sit qui velit onus illi iniunctum subire, et si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis?* Ad primum respondit: *Et si legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra impositi ab iis ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quae absque ulla impensa id statuet quod magis in Domino e re esse iudicaverit.* Et sic stat clarum quod 23 episcopus nequit ullimode onera et missas reducere ac moderari, nisi sit ei concessum in ipsa beneficii erectione, ex citata responsione Sacrae Congregationis ad primum dubium, ubi sic praecise subiungit: *Verumtamen si in ipsa beneficii erectione expresse cautum fuerit, ut liceat episcopo iniunctum onus reducere ac moderari, legem hanc fundationis, quam decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam et observandam.*

ADDITIONES AUCTORIS.

Beneficia ecclesiastica simplicia de iure pa- 24 tronatus laicorum, erigi possunt in commendas Militiae SS. Mauritii et Lazari; Bened. XIV *const.* 104, incip. *Fructuosa,* in qua tradit modum et formam pro tali erectione facienda.

Beneficium si quis fundaverit de suis bonis 25 cum pacto, ut ipse tanquam beneficiatus illis fruatur, tum post obitum suum iuspatronatus transeat ad haeredes, quanquam simoniacum id audiat apud multos, attamen ab ea labe immune censeri potest; neque enim satis esse discriminis apparet inter eum qui fundat beneficium cum pacto, ut conferatur filio suo, etc., et illum qui vult sibi conferri: utrinque enim pactum adest: ita ex Pitonio, Bened. XIV Instit. Eccles., 95, § 7.

Si quis vero offerat bona in augmentum be- 26 neficii iam erecti, nec tamen iuspatronatus eius acquirat, tunc pacisci non potest ut sibi beneficium illud conferatur, ut ex cap. *Tua nos,* de Simonia; ibidem § 12.

Si quis iam obtineat beneficium, et iniuste 27 vexetur ab alio, potest pecunia iniustam vexationem redimere, ut ex canonistis omnibus firmatur; Instit. Eccles., 93, § 4.

Si vero quis habeat ius ad beneficium, et 28 ab alio illi lis moveatur, non potest dare litiganti pecuniam, ut acquiescat, neque etiam titulo solvendi expensas in lite huc usque factas, nam tunc pararet sibi viam ad beneficium per pecuniam; ibid., § 7.

Beneficium obtinens iure certo et manifesto, 29 ut nullus sit quaestioni locus permittitur redimere iniustam vexationem, ut ex cap. *Dilectus,* 27, de Simonia; idque fieri potest nulla interposita episcopi auctoritate. Fas est tamen episcopo praecipere in synodo ne id fiat absque suo assensu, ob periculum simoniae; idem, de Synodo dioeces., leg. 7, c. 69, § 8.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quod ait auctor num. 1 Beneficia ecclesia- 30 stica erigi debere auctoritate expressa episcopi, id non est absolute verum; cum auctoritas episcopi tacite ex intervallo accedere queat; Garz., de Benefic., part. I, c. 1, n. 113; Lotter. de Re benefic., l. I, cap. 5, n. 63; Rota

coram Ansaldo, decis. 585, num. 5 et 6, et in Anconitana Beneficii, 21 Martii 1646, § 9, co-
31 ram bon. mem. de Vais. Ut autem auctoritas episcopi tacite ex intervallo accessisse dici queat, necessario requiritur ut beneficium, de quo controversia est, provisum fuerit, vel per collationem si fuerit liberum, vel per institutionem si iuripatronatus obnoxium fuerit; Rota, in Firmana capellaniae, 6 Iunii 1746, § 6, cor. bon. mem. Vicecom., et in Taraconen. *Capellaniae,* 11 Martii 1748, § 11, cor. Corrad.

32 Nec indistincte accipi potest quod asserit Auctor n. 11, capellaniam laicalem erigi in beneficium ecclesiasticum nec de consensu haeredis fundatoris posse [1]. Distinguendum enim ita est: capellaniae laicales fundatae in actu inter vivos, et fundatore vivo effectum sortitae, nequeunt erigi in beneficia ecclesiastica, ut tradit
33 auctor dict. n. 11. At res aliter se habet quoad capellanias laicales vel fundatas in actu inter vivos, sed effectum sortituras post mortem fundatoris, vel fundatas in ultima voluntate; quia possunt id genus capellaniae erigi in beneficia ecclesiastica ad instantiam haeredis vel exsecutoris testamentarii, ut tradunt Garc., de Benefic. eccles., part. I, cap. 2, num. 198 et sequent.; Leuren., For. benef. part. I, cap. 3,
34 § 1, quaest. 89 per tot. Solumque limita, si voluntas fundatoris resistat vel expresse, vel etiam tacite; ut firmavit Rota, in Civitatis Castelli *Capellaniae,* 15 Ianuarii 1744, § 11, et 29 Aprilis eiusdem anni, § 12; coram bon. mem. Lana; in Praenestina *Legati pii,* 21 Aprilis 1749, § 9, coram eod. Lana; in Anagnina *Capellaniae,* 16 Iunii eiusdem anni 1749, § 13, et 30 Ianuarii 1750, § 6, coram eminentissimo Matthaeio.

35 Quod si resistente voluntate fundatoris, capellania laicalis erecta sit in beneficium ecclesiasticum, donec in suo congruo iudicio talis erectio irrita per tres sententias conformes declaretur, standum ei est in iudicio possessorio; vide Rotam, in Tridentina *Praemissoriae super manutentione,* 11 Ianuarii 1745, cor. bon. mem. Lana, et 17 Ianuarii 1746, coram clar. mem. Millino.

Conditiones iuri contrariae in limine fundationis beneficiorum appositae, de quibus agit auctor n. 12 et sequenti, ut sustineantur, re- 3
quiritur omnino expressa et specialis approbatio ordinarii. Quo fit, ut sub generali decreto erectionis approbatae non censeantur conditiones hae iuri contrariae iuxta originalem doctrinam Philippi Saraceni, quam laudat et sequitur Lambertin., de Iurepatronatus, lib. I, part. I, quaestione principal. 9, num. 50, in fine. Quando autem dictae conditiones iuri contrariae dicantur ab ordinario approbatae, necne, consule 3
Rotam, in Casertana *Beneficii,* 28 Iunii 1745, § 7 et plur. sequent., cor. clar. mem. Millino, et 24 Ianuarii 1746, § 13 et duob. sequent., cor. R. P. D. Elephantutio.

Num fundator adiicere ex intervallo possit conditiones iuri contrarias, non incongrue hic discutitur. Sequenti autem distinctione est pro- 3
cedendum; vel enim fundator in ipso fundationis limine, approbante ordinario, facultatem sibi reservavit addendi, vel mutandi, vel non reservavit. Si reservavit quidquid contradicat, Add. ad. Pamphil. decis. 54, n. 8, communis est sententia posse fundatorem etiam ex inter- 3
vallo adiicere conditiones iuri contrarias, quippe quae vigore dictae reservationis censentur appositae in ipso limine fundationis; Piton., de Controver. patron., alleg. 82, n. 8 in fin., et discept. ecclesiast. 25, n. 9 in fin.; Corrad., in Prax. benefic., lib. II, c. 10, num. 151; Monet., de Commut. ultim. volunt., cap. 10, quaest. 5, num. 203; Gagliard., de Iurepatron., cap. 6, num. 6 in fin. Quod si non reservavit, non est in fundatoris potestate adiicere amplius conditionem iuri contrariam; vide mox citatos auctores ubi supra.

An autem fundator vel eius haeres adiicere ex intervallo queant conditiones, quae non sint iuri contrariae, adi Viviani, de Iurepatron., 4
lib. II, cap. 8, n. 10, et Gagliard., de Benefic., cap. 3, num. 14.

Articulus III. *Beneficia quomodo, et quando conferenda.*

Summarium. 1. Beneficia ecclesiastica tribus potissimum modis conferuntur. - 2. Primo per electionem, v. g., canonicorum, seu capitularium. - 3. Secundo per previam praesentationem factam a patrono. - 4. Tertio per liberam collationem. - 5. Quamvis dentur alii modi, quibus beneficia ecclesiastica possunt conferri, scilicet per postulationem, per nominationem, per resignationem, per permutationem et per translationem, tamen omnes isti reducuntur ad aliquem ex illis tribus assignatis. - 6. Tribus etiam potissimum modis summus pontifex beneficia ecclesiastica conferre solet. - 7. Primo iure praeventionis. - 8. Secundo iure concursus. - 9. Quamvis enim papa potestatem conferendi beneficia dederit ordinariis, sibi tamen maiorem reservavit. - 10. Quapropter inter papam et reliquos inferiores ordinarios datur locus praeventioni. - 11. Tertio, iure devolutionis; usque ad n. 12. - 13. Beneficia ecclesiastica debent conferri seu provideri canonice, scilicet iuxta praescriptum sacrorum canonum. - 14. Unde in quacunque collatione, seu provisione beneficiorum debet necessario observari forma a iure communi, vel legitima consuetudine, aut particulari statuto, vel fundatione praescripta. - 15. Primo igitur, ut valida sit collatio, seu provisio, debet fieri gratis sine ullo pretio, aut mercede temporali. - 16. Secundo debet fieri pure,

---

[1] Auctor loquitur ibi de erectione *cum reservatione iurispatronatus;* in quo neque taxanda est eius assertio, neque locum habet auctoris Additionum distinctio, quam subiungit. (Edit. Barbiell.)

id est sine ullo pacto, conditione ac modo privata partium conventione adiecto. - 17. Tertio requititur ut collatio beneficii non sit obtenta subreptitie, vel obreptitie. - 18. Quarto collatio debet esse libera absque omni vi et metu. - 19. Quinto debent conferri beneficia sine minutione fructuum. - 20. Sexto ad collationem omnes vocari debent, ad quos spectat collatio. - 21. Beneficia curata debent necessario conferri ad praescriptum conc. Trid. - 22. Unde pro eorum collatione debet indici examen per concursum coram episcopo, vel eius vicario, et saltem tribus examinatoribus synodalibus habendum. - 23. Tales examinatores, qui non possunt esse minores, quam tres, debent esse electi in ultima synodo, vel si in aliis electi, saltem in ultima confirmati, aliter concursus erit nullus. - 24. Sic etiam nullus est concursus, in quo cum examinatoribus synodalibus intervenit alter, qui non sit examinator synodalis. - 25. Nullus etiam est concursus factus cum examinatoribus synodalibus, qui non praestiterunt requisitum iuramentum. - 26. Non licet episcopo auctoritate ordinaria sibi assumere examinatores non synodales, qui suppleant etiam in casu non existentium examinatorum synodalium numero sufficientium ad concursus faciendos. - 27. Nec potest episcopus in locum demortuorum examinatorum alios subrogare usque ad novam synodum. - 28. Provisi tamen de parochialibus non servata forma concilii ex eo, quod ob varias difficultates non potuisset cogi synodus, nec deputari examinatores synodales, non sunt removendi, etc. - 29. Beneficia curata debent conferri per viam concursus, etiamsi cura ecclesiae vel episcopo incumbere dicatur. - 30. Per viam concursus debent conferri beneficia curata, etiamsi sint iurispatronatus ecclesiastici. - 31. Et ad hunc concursum admitti debent, tam nominati a patronis, quam alii. - 32. Dispositio conc. Trid. de habendo concursum, procedit nedum in rectoriis de iurepatronatu ecclesiastico, verum etiam in vicariis perpetuis. - 33. Iutellige tamen concursum requiri in vicaria perpetua, quando in vicarium est translata totalis cura, secus vero quando est translatum solum exercitium. - 34. Dicitur autem totalis cura in vicarium translata, quando certa portio, seu congrua assignatur rectori ecclesiae, caeteris fructibus remanentibus penes vicarium, et e contra, ubi certa portio, seu congrua assignatur vicario, dicitur in ipsum translatum solum exercitium. - 35. Etiam beneficium parochiale iurispatronatus laicalis confertur per concursum inter plures praesentatos, si ipsi praesentati habent aequales voces. - 36. Imo etiam beneficia parochialia iurispatronatus laicorum, quae ab episcopo ob praesentationem in tempore debito non secutam iure devoluto conferuntur, debent conferri per concursum. - 37. Cum concursu conferri debet praebenda theologalis et canonici poenitentiarii. - 38. Sine concursu conferuntur: primo vicariae perpetuae parochialium unitarum seu incorporatarum aliis ecclesiis, monasteriis, beneficiis, collegiis, vel locis piis, in quibus non proprie parochus, sed vicarius ponendus est; usque ad n. 39. - 40. Secundo sine concursu pariter confertur parochialis unita, seu annexa dignitati, seu canonicatui ecclesiae cathedralis, seu collegiatae. - 41. Tertio sine concursu confertur cura animarum, quae in ecclesia collegiata exercetur per canonicos vel hebdomadarios. - 42. Quarto sine concursu confertur beneficium curatum, quod vere est dignitas. - 43. Quinto sine concursu confertur parochialis ecclesia, quando est subiecta monasterio, aut annexa, vel de eius mensa. - 44. Sexto sine concursu conferuntur beneficia regularia, quae regularibus conferri consueverunt. - 45. Septimo sine concursu confertur dignitas abbatiae, quamvis sit ei unita parochialis ecclesia. - 46. Octavo sine concursu confertur parochialis, quam quis acquirit per regressum, et prius possedit. - 47. Nono sine concursu confertur parochialis resignata ad favorem alicuius in manibus papae. - 48. Decimo non requiritur concursus in permutationibus ecclesiarum parochialium. - 49. Undecimo, quando nullus comparuit, aut certe nullus ex comparentibus vult subire examen, episcopus assignare debet aliud tempus sive edictum, et si adhuc nemo comparet, tunc potest conferre parochiam absque concursu. - 50. Duodecimo sine concursu conferuntur beneficia simplicia. - 51. Tertio decimo sine concursu conferuntur parochiales, quae sunt de iurepatronatus laicorum. - 52. Quarto decimo sine concursu conferuntur parochiales iurispatronatus, quod ab origine erat totum laicale, sed pro duabus tertiis partibus ex donatione laicorum effectum est postea ecclesiasticum. - 53. Quinto decimo sine concursu conferuntur parochiales iurispatronatus misti. - 54. Sexto decimo sine concursu conferuntur beneficia regularia curata, licet clericis saecularibus commendari solita. - 55. Beneficia quaecunque ecclesiastica conferri solum possunt ab inferioribus papa, quando sunt vere vacantia; et si conferantur vel promittantur ante vacationem etiam a patronis, earum collatio seu promissio est nulla. - 56. Imo beneficium non vacans obtinens scienter est deponendus. - 57. Licet beneficia solum, quando sunt vacantia, possint conferri ab inferioribus papae, tamen papa ipse ratione suae plenariae potestatis potest ius tribuere etiam in beneficiis vacaturis. - 58. Et de facto hoc fit passim in coadiutoriis. - 59. Imo nedum coadiutoriae cum futura successione, sed etiam simplices exspectativae a papa concedi possunt, et conceduntur. - 60. Nec ad hoc requiritur specialis, et expressa derogatio concilii Tridentini. - 61. Beneficia omnia vacantia, etiam in quibuslibet cathedralibus, et aliis ecclesiis ab episcopo, ad quem collatio spectat, sunt conferenda intra sex menses, quibus elapsis de episcopo ad capitulum, et e converso, et demum ad proximum superiorem collatio devolvitur. - 62. Sic etiam parochialium provisio intra sex menses facienda est, quando earum collatio ad illum spectat. - 63. Intra quatuor vero menses, quando ad papam spectat. - 64. Menses sex dati ad conferendum, incipiunt currere non a die vacationis beneficii, sed a die scientiae. - 65. Sic etiam tempus quatuor mensium concessum ordinariis ad provisionem faciendam de parochialibus ad papae collationem spectantibus, non currit nisi a die notitiae vacationis habitae. - 66. Et haec notitia, seu scientia vacationis praesumenda est in ordinario. - 67. Et ita praedicti sex menses, et sic respective quatuor, incipiunt currere ab eo tempore, quo scire potuit vel debuit episcopus. - 68. Et isti sex vel quatuor menses debent computari iuxta Kalendarium secundum quod occurrunt, et iacent per totum circulum anni. - 69. Praesentatio ad beneficium iurispatronatus laicorum fieri debet intra quatuor menses. - 70. Quo quadrimestris tempore elapso, patroni auctoritas expirat. - 71. Non praeiudicat tamen dictum quadrimestre pupillo, quin eidem ob non petitam in tempore dispensationem competat restitutio in integrum. - 72. Patronus ecclesiasticus de iure habet semestrem ad praesentandum. - 73. Sic etiam idem semestre ad praesentandum habet locus pius. - 74. Nihilominus si patronus ecclesiasticus prima die, v. g., semestris aliquem praesentet, non potest deinde semestri adhuc durante alium praesentare. - 75. Et tanto minus suffragatur praesentatio per eum facta post dictum semestre. - 76. Si agatur de iurepatronatu misto laicorum et ecclesiasticorum, tunc praesentatio fieri potest ab omnibus patronis intra semestre. - 77. Tale enim iuspatronatus mistum gaudet privilegio ecclesiastici ad effectum praesentandi intra semestre. - 78. Etiamsi minor pars sit clericorum. - 79. Ita tamen, ut patroni uti laici intra quadrimestre ad praesentandum ante episcopi institutionem possint variare. - 80. Quin amittant tanquam clerici semestre ad praesentandum. - 81. In iurepatronatu misto attenditur qualitas favorabilior patronis. - 82. Tempus ad praesentandum non currit patronis, nisi a die scientiae vacationis. - 83. Non autem a die ipsius vacationis; usque ad n. 84. - 85. Nisi ignorantia vacationis sit inverisimilis, praesumitur autem ignorantia potius quam scientia, etc. - 86. Si intra tempus sex,

vel quatuor respective mensium beneficia non conferantur, vel praesententur, collatio devolvitur gradatim ad superiorem. - 87. Et quilibet eorum habet sex menses ad conferendum a tempore scientiae. - 88. Quamvis devolutio esset facta a laico patrono, qui tantum habet quadrimestre. - 89. Metropolitanus conferre non potest iure devoluto, nisi omnes inferiores collatores ultra sex menses conferre neglexerint. - 90. Sed papa lapso primo semestri, statim potest providere. - 91. Si papa beneficia vacantia in curia non conferat infra mensem a die vacationis, illi, ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre, ac si nulla unquam reservatio exstitisset. - 92. In caeteris autem beneficiis praeter vacantia apud Sedem Apostolicam nullum est papae praefinitum tempus ad conferendum. - 93. In exemptis immediate papae subiectis, devolutio fit immediate ad papam, vel legatum de latere. - 94. In beneficiis, quorum collatio iure proprio pertinet ad episcopum, eo negligente conferre intra tempus debitum, potestas conferendi devolvitur ad capitulum cathedralis, et e contra. - 95. Si tamen ambo neglexerint, tunc potestas conferendi devolvitur ad metropolitanum. - 96. Quod si autem collatio beneficii non pertinet ad episcopum iure proprio, sed iure speciali, v. g., ex delegatione, privilegio, aut devolutione; tunc episcopo negligente ius conferendi, non ad capitulum, sed immediate ad metropolitanum devolvitur. - 97. Et si episcopus sit exemptus, tale ius devolvitur immediate ad papam. - 98. Devolutio ad immediate superiorem fit etiam in episcopatibus, archiepiscopatibus et abbatiis, seu praelaturis regularibus, si illi ad quos spectat electio, negligunt eligere intra tres menses. - 99. Talis autem poena devolutionis locum solum habet, quando ii ad quos spectat electio seu collatio, distulerint eligere vel conferre per negligentiam. - 100. Secus autem si per impotentiam iuris vel facti, etiam culpa contingentem. - 101. Iuste impeditus non potest dici negligens, et ideo tempus ei non currit. - 102. Iusto impedimento cessante omnis electio, seu collatio, quae fit post lapsum tempus a iure praescriptum, est nulla; nisi de patientia, seu misericordia toleretur; usque ad n. 103. - 104. Potest superior, elapso tempore maxime in beneficiis patronatis gratiam facere patronis, et tempus ad praesentandum prorogare. - 105. Dummodo tamen superior non proroget tempus ultra sex menses. - 106. In parochialibus ecclesiis de iurepatronatus, tenetur episcopus infra duos menses instituere illos qui ad eas promoti fuerunt. - 107. Eveniente vacatione alicuius parochialis potest episcopus intra quatuor, vel sex menses respective a die vacationis apponere edictum pro concursu parochialis. - 108. Quod edictum non potest apponi cum maiori termino viginti dierum. - 109. Tempus decem, vel viginti dierum ad nominandum idoneos clericos coram deputatis examinatoribus praefixum, non currit a die habitae notitiae vacationis ecclesiae, sed potest ab episcopo quandocunque assignari. - 110. Debet tamen episcopus statim ac occurrerit alicuius parochialis ecclesiae vacatio, deputare si opus fuerit pro eius regimine aliquem idoneum vicarium, seu oeconomum. - 111. Forma collationis dupliciter concipi solet. - 112. Quomodo ordinariorum collationes fiant. - 113-117. Summus pontifex confert beneficia ad beneficiarii petitionem vel in *forma gratiosa,* vel in *forma dignum,* seu in *forma commissaria;* et quid importet. - 118. De bullis novae provisionis a summo pontifice elargiri solitis.

1 Beneficia ecclesiastica tribus potissimum modis conferuntur, ut signanter notat Abbas in cap. *Auctoritate,* 4, num. 7, de Instit. et alii
2 canonistae. Primo, per electionem, v. g., canonicorum, seu capitularium, quam deinde superior confirmat, si electus idoneus sit, et nullum habeat canonicum obicem, et hac ratione ecclesiarum praelati institui solent; cap. *Bonae memoriae,* 3, § fin., de Postulat. praelator. ibi: *Quatenus per electionem... canonicam in personam idoneam convenire curetis.*

3 Secundo, per praeviam praesentationem factam a patrono, ob quam ecclesiasticus praelatus cogitur instituere praesentatum, si idoneus sit, cap. *Ex insinuatione,* 14, et cap. *Nobis,* 25, de Iurepatronatus, et cap. *Decernimus,* 32, caus. 16, quaest. 7.

4 Tertio, per collationem liberam, quando videlicet beneficium solo iure praelati libere, seu absque praevia capitulari electione, vel alterius praesentatione alicui idoneo clerico confertur; cap. *Relatum,* 4, de Concession. praebendae, et per hoc iuxta hunc triplicem modum, quo communiter conferri solent beneficia, dictum fuit num. 31, art. 1, ipsa esse triplicis generis, scilicet *electiva, patronata, et collativa,* seu li-
5 berae collationis. Quamvis autem ultra tres istos assignatos communiores, et praecipue usitatos modos dentur alii quibus beneficia ecclesiastica possunt conferri, et obtineri, scilicet per postulationem, per nominationem, per resignationem, per permutationem, et per translationem, tamen omnes isti modi, ut clare patet, reducuntur ad aliquem ex tribus illis assignatis, et tanquam communioribus praecipue usitatis.

Tribus etiam potissimum modis summus 6
pontifex beneficia ecclesiastica conferre solet, ut notat Rebuff., in Prax., tit. de Devolution., § 46. Primo *iure praeventionis,* cum alicui con- 7
fert gratiam exspectativam ad beneficium primo vacaturum, cap. *Licet,* 2, de Praebend., in 6, ubi dicitur quod papa *non solum ipsa* (beneficia) *cum vacant potest de iure conferre; verum etiam ius in ipsis tribuere vacaturis;* et hoc factum esse patet in cap. *Dudum,* 14, de Praebend., in 6, quod speciale est privilegium papae ob plenitudinem suae potestatis, neque cuiquam alteri concessum, beneficium nondum vacans certae personae promittere, et ad illud ius dare, sicuti constat ex cap. *Dilectus,* 19, de Praebend., cap. *Relatum,* 3, et cap. *Ex tenore,* 13, de Concession. praebend. et cap. *Detestandi,* 2, de Concession. praebend., in 6, et concil. Trid., sess. 24, cap. 19, de Reformat.

Secundo, *iure concursus,* quia papa concurrit 8
cum quolibet ordinario in potestate et iurisdictione conferendi beneficia, etiamsi nulla interveniat negligentia inferioris collatoris ordinarii; cap. *Cuncta per mundum,* 17, caus. 9, quaest. 3, cap. *Licet,* 20, de Foro competenti, cap. *Licet,* 1, de Praebend., in 6, Clement. unic., § fin., *Ut lite pendente.* Quamvis enim 9
papa potestatem conferendi beneficia dederit ordinariis, sibi tamen maiorem reservavit, cap.

Dudum, 14, § *Nos igitur*, de Praebend., in 6, ubi sic praecise se explicat ipsemet pontifex: *Et si memorato episcopo praedictam concessimus potestatem, penes nos tamen nihilominus remansit maior.* Quapropter inter papam et reliquos inferiores ordinarios datur locus praeventioni, ita ut qui prior tempore contulit, eius collatio rata sit; si vero idem beneficium eadem die sit a papa collatum uni, et ab ordinario collatum alteri, nec sciatur quae collatio prius facta fuerit, potior erit conditio possidentis; si autem neuter adhuc possideat, erit praeferendus is, cui papa vel eius legatus beneficium contulit, propter conferentis ampliorem et excellentiorem praerogativam; textu expresso in cap. *Si a Sede Apostolica*, 31, de Praebend., in 6, ibi: *Si a Sede Apostolica, vel legato ipsius uni, et ab ordinario alteri eodem die idem beneficium conferatur, nec appareat quae collatio fuerit prius facta, erit potior conditio possidentis. Si vero neuter possideat, is cui Sedes ipsa contulit, vel legatus (propter conferentis ampliorem praerogativam) erit alteri praeferendus.*

11 Tertio, *iure devolutionis*, quando propter negligentiam collatorum inferiorum intra debitum tempus beneficium vacans non conferentium, talis potestas ab inferioribus devolvitur ad papam, cap. *Cum accessisset*, 8, § 1, de Constitut., ubi papa sic ait: *Cum canonici nostris auribus intimassent quod Primiceriatus in Tullensi Ecclesia tanto tempore vacavisset, quod ad manus nostras illius personatus esset* 12 *donatio devoluta.* Vel quando canonici ecclesiae cathedralis scienter eligunt indignum in episcopum, seu eorum electio per sententiam infirmatur ob canonicam electionis formam non servatam; tunc enim novi episcopi electio non ad metropolitanum, sed immediate ad Romanum pontificem devolvitur, textu expresso in cap. *Quanquam*, 18, de Election., in 6, ibi: *Non ad dictum superiorem, sed ad Romanum pontificem potestas eadem devolvetur.*

13 Beneficia ecclesiastica debent conferri, seu provideri *canonice;* scilicet iuxta praescriptum sacrorum canonum, hoc est, sine vitio conferentis, recipientis et formae; sic communis canonistarum iuxta regulam 1 Iuris, in 6, ibi: *Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri*, et reg. 64 pariter Iuris, in 6, ibi: *Quae contra ius fiunt, debent* 14 *utique pro infectis haberi.* Unde in quacunque collatione, seu provisione beneficiorum debet necessario observari forma a iure communi, vel legitima consuetudine, aut particulari statuto, vel fundatione praescripta, aliter collatio seu provisio nulla erit, quia forma dat esse rei; leg. *Iulianus*, § *Si quis rem*, ff. *Ad exhibendum*, et forma non servata corruit actus; cap. *Quia propter*, 42, § *Aliter*, de Election., cap. *Cum dilect.*, 22, de Rescriptis, et epist. Leonis papae ad episcopos Siciliae, relata in cap. *Sine exception.*, 52, caus. 12, quaest. 2,

Primo igitur, ut valida sit collatio, seu pro- 15
visio, debet fieri gratis sine ullo pretio, aut mercede temporali; cap. *Si quis datur*, 2; cap. *Si quis episcopus*, 3; cap. *Quaesitum*, 4; cap. *Si quis obiecerit*, 7; cap. *Salvator*, 8; cap. *Si quis praebendas*, 15, caus. 1, q. 3, aliter contraheretur simonia; qua collatio seu provisio beneficii vitiatur, et ipso iure evadit invalida eius acquisitio; cap. *Ea quae*, 5, causa prima quaest. 3, et Extrav. *Cum detestabile*, 2, de Simon. inter commun.

Secundo, ut collatio et quaevis beneficii ec- 16
clesiastici provisio sit valida et canonica, debet fieri pure; id est sine ullo pacto, conditione, ac modo privata partium conventione adiecta, aliter esset pariter simoniaca, et nulla; cap. *Super eo*, 7, de Transactionibus; cap. *Cum pridem*, 4; cap. *Cum clerici*, 6, et cap. *Pactiones*, 8, de Pactis; ubi sic praecise habetur: *Pactiones factae a vobis* (ut audivimus) *pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in huiusmodi omnis pactio omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti*, et cap. *Quaesitum*, 5, de rerum Permut., ubi sic expresse dicitur: *De iure fieri non possunt praesertim cum pactione; praemissa, quae circa spiritualia vel connexa spiritualibus labem continet semper simoniae.*

At hoc loco (inquit Iosephus Maria Maraviglia, episc. Navarien. in suis Legibus prudentiae episcopalis, anno 1678 Innocentio XI dicatis, lege 145) ea tantum difficultas enodanda est, qua vertitur in dubium an possint collatores beneficiorum aliquid exigere a beneficiatis applicandum vel locis piis, vel pauperibus, vel fabricae ecclesiae, vel sacristiae, cum adsit quaedam constitutio Alexandri II, in cap. *Ex multis*, § *Constituimus*, 9, caus. 1, q. 3, quae videtur expresse prohibere eiusmodi exactiones etiam piissimas pro collatione beneficiorum, quam constitutionem videtur ita intellexisse, et etiam Rota coram Puteo, decis. 396, n. 2, lib. III, ubi decernitur omnem beneficiorum collationem esse nullam, si fiat cum onere, ut aliquid detur pro fabrica, donariis, etc. Vera tamen allati textus intelligentia ea est; quod solum prohibeatur collatio beneficiorum tanquam simoniaca, si pro obtinendo beneficio, aut in eum praecise finem, ut obtineatur, aliquid promittatur, vel conferatur fabricae, aut aliis locis piis; illa enim particula *pro* importat causam finalem, ut tradunt multi iuristae et canonistae; unde qui ex eo fine conferret aut reciperet beneficium, et pactum iniret tribuendi aliquid, esset vere damnandus ab episcopis tanquam simoniacus ex illa constit. Alexand. II. Quotiescunque enim temporale ordinatur ad obtinendum spirituale, licet bene dispensetur, semper male accipitur, ut constat ex verbis

summi pontificis in illa const. In hoc igitur tantum casu possunt, et debent episcopi maxime invigilare, ne quid simoniacum et prohibitum perpetretur iuxta talem constitutionem. Haec piissimus et doctissimus auctor, qui in titulo legis citatae haec habet: *Collatores beneficiorum exigentes aliquid a beneficiatis, non semper damnandi ab episcopis tanquam simoniaci.*

Videri etiam possunt Azor., lib. XII, cap. 12; Diana, Coordin. tom. V, tract. 7, resol. 20 et 21; La Croix, lib. III, part. I, n. 100 et 101, et Viva, in Prop. 45 et 46; Innocen. XI, n. 11.

17 Tertio, insuper requiritur ut collatio beneficii non sit obtenta subreptitie, aut obreptitie, hoc est per expressionem falsitatis, aut suppressionem veritatis de iure exprimendae, aliter ipsa collatio non teneret, et nullius esset momenti; cap. *Cum adeo,* 17; cap. *Constitutus,* 19, et cap. *Ad audientiam,* 31, de Rescriptis; c. *Si is,* 2, de Filiis presbyteror., in 6, ubi sic habetur: *Talis dispensatio veluti per subreptionem obtenta, nullius penitus est momenti*, et Clement., cap. *Si dignitatem* 1, de Praebend., ubi loquendo de rescriptis gratiosis super dignitate obtentis, non habita mentione necessaria exprimendorum, sic praecise dicitur: *Gratia huiusmodi velut subreptitia nullius penitus est*
18 *momenti.* Quarto, collatio debet esse libera absque omni vi et metu, et debet fieri palam,
19 cap. unic. *Ut ecclesiastica beneficia.* Quinto, debent conferri beneficia sine diminutione fructuum; cit. c. unic. *Ut ecclesiastica beneficia.*
20 Sexto, ad collationem omnes vocari debent ad quos spectat collatio, etiam absentes; cap. *Cum in ecclesiis,* 33, de Praebend., in 6.
21 Beneficia curata, seu curam animarum habentia, debent necessario conferri ad praescriptum conc. Trid., sess. 24, cap. 18, et constit. S. Pii V, quae incipit: *In conferendis beneficiis.*
22 Unde pro eorum collatione debet indici examen per concursum coram episcopo vel eius vicario, et saltem tribus examinatoribus synodalibus habendum; conc. Trid., cit. sess. 24,
23 cap. 18, de Reformat. Et tales examinatores, qui ex concilio non possunt esse pauciores, quam tres, ibi: *Examinatoribus non pauciori-bus, quam tribus,* debent esse electi in ultima synodo, vel si in aliis electi, saltem in ultima confirmati, aliter concursus erit nullus; Sacr. Congr. Concilii, in Monopolitana, die 13 Iulii 1630, censuit: *Concursus, in quibus fuerint adhibiti examinatores deputati in synodis praecedentibus, fuisse nullos, quatenus tamen praedicti examinatores in synodo posteriori non fuerit confirmati.* Sic etiam nullus est concur- 24
sus, in quo cum examinatoribus synodalibus intervenit alter, qui non sit examinator synodalis; Sacra Congreg. Concil., in una Messanensi 15 Decembris 1625, et censuit Rota, in Bassanensi *Parochialis,* 18 Februar. 1628, coram cardinali Virili, et in Nicien. *Parochialis,* 25 Iunii 1629, coram eodem.

Nullus etiam est concursus factus cum exa- 25
minatoribus synodalibus, qui non praestiterunt iuramentum ad praescriptum Trident., cap. 18, sess. 24, de Reformat.; Sacr. Congreg. Concil., in Alben. 2 Decembris 1628, et Rota, coram Buratto, dec. 362, num. 8. Non licet episcopo 26
auctoritate ordinaria sibi assumere examinatores non synodales, qui suppleant etiam in casu non existentium examinatorum synodalium numero sufficientium ad concursus faciendos, eo quia ob penuriam virorum habentium qualitates doctoratus, et similes non potuerint in synodo dioecesana eligi; Sacr. Congreg. Concil., in Vasionen. 13 Novemb. 1627.

Non potest episcopus in locum demortuo- 27
rum examinatorum alios sobrogare usque ad novam synodum; eadem Sacr. Congreg. Concil., in dict. Vasion. 13 Novemb. 1627. Pro- 28
visi tamen de parochialibus non servata forma concilii ex eo quod ob varias difficultates non potuisset agi synodus, nec deputari examinatores synodales non sunt removendi. At danda est facultas episcopo deputandi examinatores extra synodum, illeque monendus, et hortandus, ut quando citius convocet synodum eo meliori modo, quo potest; Sac. Cong. Conc. in Treviren. 26 Iunii 1627 [1].

Beneficia Curata debent conferri per viam 29
concursus, etiamsi, ut expresse dicit concilium loc. cit.: *Cura ecclesiae, vel episcopo incumbere dicatur, et per unum, vel plures administretur, etiam in ecclesiis patrimonialibus, seu receptivis nuncupatis, in quibus consuevit episcopus uni, vel pluribus curam animarum dare, quos omnes ad infrascriptum examen teneri mandat per obitum, vel resignationem*

[1] Illud est animadvertendum quod si examinatores praemoneant examinandos de punctis petendis, peccant mortaliter, quando id cedit in praeiudicium tertii, ut quando fit in concursu pro beneficio; in tali enim casu examinandi praemoniti responderent melius quam alii; unde praemonitio illa vergeret in damnum tertii, atque ideo esset peccaminosa; Rodriguez, in Summa, tom. I, c. 54, n. 1. Verum si alias examinandi essent evidenter idonei, et certa de illorum doctrina experientia aut notitia haberetur, sed putarentur ex turbatione male responsuri, v. g. in examine episcoporum coram pontifice, vel confessariorum coram episcopo, etc., possent de huiusmodi punctis praemoneri, ut ex Peyrino concedit Diana, part. V, tract. 14, resol. 89, qui tamen, quoad examen episcoporum coram pontifice, postea, part. X, tract. 16, resol. 37, se retractavit, contrarium affirmans propter iuramentum quod faciunt examinatores episcoporum non manifestandi examinandis neque in genere, neque in specie ea, de quibus interrogandi sunt. (Edit. Barbiell.)

etiam in curia, seu aliter quomodocunque contigerit, etiamsi ipsa parochialis ecclesia reservata, vel affecta fuerit generaliter, vel specialiter, etiam vigore indulti, seu privilegii in favorem sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium, seu abbatum, vel capitulorum. Per viam igitur concursus debent ex concilio conferri beneficia curata, etiamsi sint iurispatronatus ecclesiastici. Imo, si beneficium curatum iurispatronatus ecclesiastici in mensibus Sedi Apostolicae reservatis vacaverit, episcopus ipse ordinarius nulla habita ratione patronorum, debet edicta concursus proponere, et idoneum eligere, ac Romam mittere cum fide ordinarii a summo pontifice instituendum, sicut fit in aliis curatis, quae non sunt de iurepatronatus; sic referunt fuisse a Sacr. Congreg. Concil. decisum Piasec., in Praxi nova episcopor., cap. 5, num. 17 in fine; Gonzalez, gloss. 6, num. 116; Aloysius Riccius, resolut. 351, vers. *Amplia*, 6. Et addit ad hunc concursum admitti debere tam nominatos a patronis, quam alios, ut censuit Sacr. Congreg., in una Florentina, *Paroch.*, de anno 1599, quam declarationem secuta fuit Rota, in dicta Florent. de eodem anno 28 Maii, coram Iusto; eadem Rota, dec. 458, num. 1, part. III recentior., coram Sacrato, 10 Decemb. 1612. In qua decisione dicitur quod dispositio concilii de habendo concursu procedit nedum in rectoriis de iurepatronatus ecclesiastico, verum etiam in vicariis perpetuis, ut fuit per eamdem Sacram Congregationem resolutum, ut in copia resolutionis data. Haec Rota ibi. Intellige tamen concursum requiri in vicaria perpetua, quando in vicarium est translata totalis cura; secus vero quando est translatum solum exercitium curae; Rota, part. II recentior., decis. 579, num. 1, et decis. 710, n. 1, et part. IV, tom. I, decis. 352, num. 6. Dicitur autem totalis cura in vicarium translata, quando certa portio, seu congrua assignatur rectori ecclesiae, caeteris fructibus remanentibus penes vicarium; et e contra, ubi certa portio, seu congrua assignatur vicario, cura beneficii uniti dicitur translata in rectorem ecclesiae, cui fit unio, et solum nudum exercitium remanet penes vicarium; Rota, in Dertusen. *Vicariae*, 8 Novembris 1616, coram Ubaldo, et in Barchinonen. *Vicariae*, 17 Maii 1624, coram Merlino, et part. II recentior., decis. 576, n. 3, in Ulyssiponen. *Concursus*, coram Coccino decano, et decis. 710, num. 3, in Ulyssiponen. *Concursus*, coram Rembaldo. Etiam beneficium parochiale iurispatronatus laicalis confertur per concursum inter plures praesentatos, si ipsi praesentati habeant aequales voces, et tunc ex ipsis solum praesentatis, qui facto examine idonei ab examinatoribus renuntiati fuerint, episcopus eum eligit quem caeteris magis idoneum iudicaverit, atque illum et non alium debebit instituere; Rota, in Pampilonen. *Parochialis*, 27 Ianuarii 1614, coram Coccino decano, et in Illerden. *Portionis* de Pertusa, 11 Decembris 1613, coram Buratto. Imo etiam beneficia parochialia iurispatronatus laicorum, quae ab episcopo ob praesentationem in tempore debito non secutam, iure devoluto conferuntur, debent conferri per concursum; Sacr. Congr. Conc. 29 Novemb. 1600. Praebenda theologalis, et canonici poenitentiarii in cathedralibus, debet conferri per viam concursus ex novissima dispositione Benedicti XIII, const. incip. *Pastoralis*, edita 1725 decimo quarto Kalendas Iulii. Nuper citatus Iosephus Maria Maraviglia, in lege 165 suae Prudentiae episcopalis haec habet: *Cum examen praecipiatur a concilio tantum ad scientiae sufficientiam indagandam, quae sane unum est ex requisitis pro iusta et recta beneficiorum collatione, cum tamen ipsa non sit omne requisitum, poterunt episcopi aliis in aliquo concurrentibus requisitis, illum postponere qui in concursu perfectior in scientia fuerit inventus; et ideo ab ipsis non erit semper attendendus examinis rigor, cum possit contingere aliquem virum sapientiorem esse moribus et vita improbiorem; in quo casu vitae probitas est semper praeferenda, ut res magis intrinseca statui ecclesiastico. Ubi vero in concurrentibus inveniantur caetera paria, sane rigor examinis attendendus, ne fiat personarum acceptio, aut iustitiae distributivae culpabilis laesio.* Vide infra, art. 5, num. 36 et seqq.

Sine concursu conferuntur: primo vicariae perpetuae parochialium unitarum, seu incorporatarum aliis ecclesiis, monasteriis, beneficiis, collegiis, vel locis piis, in quibus non proprie parochus, sed vicarius ponendus est. Huiusmodi enim vicariae, in quibus vicarius habet solum exercitium curae, non conferuntur per concursum, sed solum ad nominationem, seu praesentationem illorum quorum dignitati, ecclesiae, monasterio, collegio, vel loco pio parochialis unita est, vicarii praevio ordinarii examine sunt instituendi. Sic expresse statuit S. Pius V in constit. 47, incip. *Ad exsequendum*, ubi § 4 sic ait: *Volumus insuper, et ita mandamus quod dicti vicarii perpetui non ad liberam ordinariorum electionem, sed ad nominationem illorum in quorum ecclesiis unitis ponuntur, cum ipsorum ordinariorum, seu eorum vicariorum praevio examine et approbatione deputentur.* Nec immerito, nam propter unionem perpetuo factam, ecclesia parochialis censetur accessoria alteri ecclesiae, collegio, monasterio, loco pio, etc.; cap. *Exstirpandae*, 30, § *Qui vero*, de Praebendis, atque per se nunquam censetur vacare iuxta Clementinam unic. de Excessibus praelatorum, § *Quidam etiam ecclesias*, sed assumit naturam, consuetudines et privilegia principalis cui est annexa; Glossa, cap. unic. *Ne sede vacante*, verb. *Uniendo*, simulque in ea tantum attenditur qualitas et

natura beneficii principalis, non autem accessorii, arg. Clement. *Per litteras*, cap. 3, de Praebendis, iuncta regula 42 Iuris, in 6, ibi: *Accessorium naturam sequi congruit princi-*
39 *palis*. Unde Tridentinum requirens concursum in collatione ecclesiarum parochialium, non habet locum in vicariis, seu ecclesiis perpetuo et accessorie unitis aliis ecclesiis, monasteriis, collegiis, aliisve locis piis, ubi vicarii, seu parochi habent solum exercitium curae; Rota, part. II recentior., dec. 579, n. 1, et decis. 710, n. 1, et part. IV, tom. I, dec. 352, n. 6, et in Dertusen. *Vicariae*, 8 Novembr. 1616, coram Ubaldo, et in Barchinonen. *Vicariae*, 17 Maii 1634.

40 Secundo, sine concursu pariter confertur parochialis unita, seu annexa dignitati, seu canonicatui ecclesiae cathedralis, seu collegiatae; Rota, part. II recent., dec. 332, num. 8, ubi dicit sic censuisse etiam Sacram Congregationem, et part. XII, dec. 162, n. 54, et part. XVIII, tom. I, dec. 32, num. 13, et sic sensisse Sac. Conc. Congreg. huiusque sententiam fuisse a Sanctissimo approbatam refert Fagnan., lib. I Decretal., in cap. *Cum sit ars*, num. 19 et 22 ac sequent. Sufficit enim solum examen, et approbatio episcopi; Rota, cit. part. XII, dec. 151, num. 55.

41 Tertio, sine concursu confertur cura animarum, quae in eccl. colleg. exercetur per canonicos, vel hebdomadarios, iuxta textum c. *Statutum*, 22, de Elect., in 6, quia in isto casu cura dicitur esse penes collegium et non penes singulos, aut quemcunque canonicorum per se, ita ut canonicus dicatur curatus; sic decisum fuisse a Sacr. Congregat. Concil. referunt Gonzalez, gloss. 6, n. 158; Flamin., de Resignat., lib. VIII, q. 9, n. 94, et alii cum Barbosa, de Offic. et potest. episc., alleg. 60, n. 29.

42 Quarto, sine concursu confertur beneficium curatum, quod vere est dignitas. Sic decisum fuisse ab eadem Sacr. Congr. refert Gallet., in *Margarita Casuum conscientiae*, verb. *Beneficium*, p. 24, et verb. *Canonicus*, ult.

43 Quinto, sine concursu confertur parochialis ecclesia, quando est subiecta monasterio, aut annexa, vel de eius mensa; tunc enim monasterium nominat rectorem, et episcopus confirmat; Rota, in una Tirason. *Iuris praesentandi*, 23 Maii 1588, coram Bubalo, et parte prima recent., decis. 102, num. 1, in una Ulyssiponen. *Iuris conferendi*, coram Litta. Quando autem dicatur parochialis de mensa monasterii, habetur diffuse in part. II recent., dec. 204 per tot., ubi plura adducuntur ad probandum ecclesiam esse de mensa monasterii.

44 Sexto, sine concursu conferuntur beneficia regularia, quae regularibus conferri consueverunt; sic decisum fuisse a Sacr. Congreg. Concil. referunt Piasecius, in Prax. nova episcop., cap. 5, num. 18, vers. *Hoc decretum;* Gonzal., ad regul. 8 Cancell., gloss. 6, n. 162; Garcias, de Benefic., p. 9, c. 2, num. 197; Rota, p. 4, tom. I, dec. 88, n. 8, et dec. 120, n. 5, ubi dicit sic declarasse Sacr. Congreg. Conc. 45

Septimo, sine concursu confertur dignitas abbatiae, quamvis sit ei unita parochialis ecclesia, dummodo haec unio auctoritate Sedis Apostolicae, ac perpetuo et accessorie facta sit; sic decrevit Sacr. Congr. Concil., teste Nicolao Garc., cit. c. 2, num. 193; Conzal., ad regul. 8 Cancell., gloss. 5, § 6, n. 13, et gloss. 6, n. 192.

Octavo, sine concursu confertur parochialis, 46 quam quis acquirit per regressum, et prius possedit. Sic decisum fuisse a Sacr. Congreg. Conc., refert Nicol. Garc., dict. c. 2, n. 168.

Nono, sine concursu confertur parochialis 47 resignata ad favorem alicuius in manibus papae. Sic decisum fuisse referunt Gonzal., dict. gloss. 6, n. 121 et seq.; Flamin., de Resignat., lib. I, q. 7, n. 6.

Decimo, in permutationibus ecclesiarum pa- 48 rochialium non requiritur concursus, imo neque aliquod examen. Sic decisum fuisse a Sacr. Congregat. Conc. refert Garcias, part. IX, cap. 2, num. 165. Si vero adsit magna inaequalitas parochianorum, aut permutantes non fuerint examinati eo tempore quo parochiales adepti sunt, aut permutationes sint de beneficio simplici, et curato, tunc licet necessarius non sit concursus, est tamen necessarium examen ex citata decisione Sacr. Congr. Conc. relata a Nicol. Garc., dict. part. IX, cap. 2, num. 165.

Undecimo, quando nullus comparuit, aut 49 certe nullus ex comparentibus vult subire examen, episcopum assignare debere aliud tempus sive edictum, et si adhuc nemo compareat, tunc posse parochiam absque concursu conferri, decisum fuisse a Sacra Congr. Conc. referunt Nicol. Garcias, dict. part. IX, c. 2, n. 218; Massobr., in dict. praxi, requis. 3, dub. 9; Barbosa, cit. alleg. 60, n. 39.

Duodecimo, sine concursu conferuntur be- 50 neficia simplicia; Rota, in una Calaguritana *Reductionis motus proprii*, 29 Martii 1592, cor. Seraphino inter eius impressas, decis. 942, n. 6, et 7, part. IX, tom. II, decis. 389, n. 6.

Tertio decimo, sine concursu conferuntur 51 parochiales, quae sunt de iurepatronatus laicorum; sufficit enim pro istis, quod deputatus a patronis examinetur ab examinatoribus synodalibus, et ab ipsis idoneus iudicetur; conc. Trident., cit. sess. 24, cap. 18, de Reformat., ibi: *Quod si iuspatronatus laicorum fuerit, debeat qui a patrono praesentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, et nonnisi idoneus repertus fuerit, admitti;* et sic decisum fuisse a Sacra Congreg. Concil. referunt Piasec., in Praxi nova episc., part. II, c. 5, num. 18, Garcias, de Benefic., part. IX, c. 2, num. 255; Gonzal., ad reg. 8 Cancell., gloss. 6, n. 134,

et statuit Rota, part. II, dec. 579, num. 4, et part. XVIII, tom. I, decis. 192, num. 11, et part. XIX, tom. I, dec. 136, n. 42.

52 Quartodecimo, sine concursu conferuntur parochiales iurispatronatus, quod ab origine erat totum laicale, sed pro duabus tertiis partibus ex donatione laicorum effectum est postea ecclesiasticum; Sacra Congregat. Conc. 17 Iunii 1617.

53 Quintodecimo, sine concursu conferuntur parochiales iurispatronatus misti, id est, partim ecclesiastici, et partim laicalis; Sacra Congregat. Concilii, in una Bracharen. quam refert de verbo ad verbum Gabr. Pereira, de Castro Bracharen. Lusitan., de Manu regia, part. I, cap. 7, n. 36, et in Pisana 5 Februarii 1628.

54 Sextodecimo, sine concursu conferuntur beneficia regularia curata, licet clericis saecularibus commendari solita; Sacr. Congr. Concil. 3 Augusti 1700.

55 Beneficia quaecunque ecclesiastica conferri solum possunt ab inferioribus papa, quando sunt vere vacantia; et si conferantur vel promittantur ante vacationem, etiam a patronis, eorum collatio seu promissio est nulla; cap. *Nulla*, de Concessione praebendae, ubi sic expresse habetur: *Nulla ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel ecclesiae tribuatur alicui, seu promittantur, antequam vacent, ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum, et beneficium se crediderit successurum. Cum enim in ipsis etiam legibus gentilium inveniatur inhibitum, turpe est, et divini plenum animadversione iudicii, si locum in Ecclesia Dei futurae successionis exspectatio habeat, quam ipsi etiam gentiles condemnare curarunt.* Id statuitur c. *Cum dilect.*, 16, de Concess. praebend., his verbis: *Cum dilecta, etc., fecerit promissiones de non vacantibus beneficiis ecclesiarum, in quibus ius obtinet patronatus, et donationes eorum in manibus posuerit alienis, mandamus quatenus id irritum decernentes, inhibeatis eidem ne similia de caetero attentare praesumat.* Idem sancitum fuit in concil. Sabinensi, cap. 15, praecisis his verbis: *Ambitionis improbae et cupiditatis perversae studium, per quod ad beneficia nondum vacantia via damnabiliter aperitur, resecare et praecludere affectantes, statuimus ut nulli ecclesiarum patroni ad ecclesias, in quibus iuspatronatus obtinent, antequam vacent, cuiquam litteras praesentationis concedant, quas si forte concesserint, eo ipso irritae sint penitus et inanes. Clerici vero, qui huiusmodi litteras praesentationis impetrant, vel pro quibus ipsis scientibus, vel consentientibus, ab alio impetrantur, ad ecclesias ipsas obtinendas in ipsa vacatione reddantur inhabiles ipso facto.* Sic etiam habetur in cap. *Relatum*, 3, et cap. *Ex tenore*, 15, de Concess. praebend., et cap. *Detestandae*, 2, de Concess. praebend., in 6, et expresse in concil. Trident., sess. 24, cap. 19, de Reform., ubi exspectativae, seu concessiones ad beneficia vacatura prohibentur, et in constit. 28 Pauli III, incip. *Sanctissimus*, edita 11 Decemb. 1541, in qua beneficia viventis impetrari vetuit, et sic tenet Rota, part. III recent., dec. 726, n. 2, et part. IV, tom. III, p. 609, n. 9, et part. VIII, dec. 159, n. 3, et part. IX, tom. II, dec. 374, num. 9. Imo beneficium non vacans obtinens 56 scienter, est deponendus; cap. *Qui vivorum*, 1, de Concess. praebend., ubi sic praecise statuitur: *Qui vivorum sacerdotum loco ponuntur, hoc ipso sunt ab ecclesiastica communione pellendi, quo se passi sunt successores vivis sacerdotibus adhiberi.*

Notanter fuit dictum beneficia ecclesiastica 57 solum, quando sunt vacantia, posse conferri ab inferioribus papa, quia papa ipsa ratione suae plenariae potestatis potest ius tribuere etiam in beneficiis vacaturis, ut expresse habetur in cap. *Licet*, 2, de Praebend., in 6, ubi dicitur quod papa *non solum ipsa* (beneficia) *cum vacant, potest de iure conferre, verum etiam ius in ipsis tribuere vacaturis.* Et hoc factum esse patet in cap. *Dudum*, 14, de Praebend., in 6. Et passim fieri videmus in coa- 58 diutoriis, quae de consensu coadiuti dantur a papa in canonicatibus, et aliis beneficiis in cathedralibus, vel collegiatis ecclesiis, et hoc quia papa est supra ius, ut ipsemet dicit in cap. *Proposuit*, 4, de Concess. praebend., praecisis his verbis: *Qui secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare.* Et hoc adeo verum est, ut non solum coa- 59 diutoriae cum futura successione a papa ex speciali gratia concessae, sed etiam simplices exspectativae, quae procul dubio sunt contra conc. Trident., sess. 24, cap. 19, ut dixit Rota, part. IV recent., dec. 276, num. 3, sustineantur, licet Tridentino concilio derogatum non fuerit, quia illi nec solet, nec oportet specialiter derogare propter expressam praeservationem auctoritatis Apostolicae Sedis, quae habetur in cap. ult., sess. 25, de Reformat. Sed satis est ut papa disponat contrarium eius, quod concilium disposuit, dummodo supplicatio manu papae signata fuerit, ut expresse declaravit S. Pius V in suo motu proprio ad litteram relato a Nicolao Garcia, de Beneficiis, part. IV, c. 5, n. 32 et 33, et saepius censuit Sacra Congreg. eiusdem concilii interpres, et fuit declaratum a Cancellaria Apostolica per abbreviatores, ut attestatur idem Garcias, cit. cap. 5, n. 34 et 35, et decidit Rota in una Pensionis *S. Angeli* 16 Decembris 1594, coram cardinal. Pamphilio. Non autem requiritur spe- 60 cialis ipsius Trident. expressa derogatio, sed sufficit quod papa contra concilium disponat; Rota, part. II recentior., dec. 724, num. 6, et part. VI, decis. 71, num. 9, et part. XIX, tom. II, dec. 498, num. 27. Hinc satis videtur

eidem concilio derogatum ex clausula: *Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis;* Rota, part. II recentior., decis. 687, num. 24.

61 Beneficia omnia vacantia, etiam in quibuslibet cathedralibus, et aliis ecclesiis ab episcopo, ad quem collatio spectat, sunt conferenda intra sex menses, quibus elapsis, de episcopo ad capitulum, et e converso, et demum ad proximum superiorem collatio devolvitur. Ita expresse habetur in cap. *Nulla,* 2, de Concession. praebend., et concordant cap. *Quia diversitatem,* 5, tit. eodem; cap. *Licet,* 3, de Supplenda negligentia praelatorum, et Clemen-
62 tina, in tit. eodem. Sic etiam parochialium provisio intra sex menses facienda est, quando
63 earum collatio ad illum spectat. Intra quatuor vero menses, quando ad papam spectat, S. Pius V, constit. incipiente: *In conferendis beneficiis ecclesiasticis, et praesertim parochiali-*
64 *libus,* edita 15 Kalendas Aprilis 1566. Menses sex dati ad conferendum incipiunt currere non a die vacationis beneficii, sed a die scientiae vacationis; cap. *Quia diversitatem,* 5, de Concession. praebend., ibi: *Semestre autem tempus non a tempore vacationis praebendarum, sed notitiae ipsius potius volumus computari:* et concordant cap. *Licet,* 3, de Supplend. negligentia praelator., ibi: *Tempore semestri... non a vacatione, sed a notitia computato;* et Rota, part. II recent., decis. 186, num. 1, et eadem Rota, in una Placentina *Parochialis* de Malpartita, 28 Iunii 1585, coram Seraphino, dec. 702, inter impressas, tenuit tempus sex mensium datum ordinariis ad conferendum parochiales ad eorum collationem spectantes per dictam bullam S. Pii V, quae dicit a die vacationis notae, quamvis episcopus nondum accepisset possessionem episcopatus, cum per ipsum stetisset, refert Nicol. Garcias, de Benefic., part. X,
65 cap. 2, num. 21 et seqq. Sic etiam tempus quatuor mensium concessum ordinariis ad provisionem faciendam de parochialibus ad papae collationem spectantibus non currit, nisi a die notitiae vacationis habitae, ut tenuit Rota, in una Toletana *Beneficii,* 18 Novemb. 1578, coram Seraphino, dec. 380, inter impressas.

66 Et haec notitia, seu scientia vacationis praesumenda est in ordinario, cum praesumatur habere certam notitiam beneficiorum vacantium in sua dioecesi, quam tenetur visitare singulis annis ex concil. Trid., sess. 24, cap. 3, et de beneficiis inquirere ex cap. *Ordinarii locorum,* 3, de Offic. ordinar., in 6, considerata per iudicem beneficii qualitate, vacationis modo, et temporis illius longitudine ac distantia locorum; Rota, decis. 6, de Iurepatronat., in novis, et in dict. Toletana *Beneficii,* coram Seraphino,
67 decis. 380, num. 4. Et ita praedicti sex menses incipiunt currere ab eo tempore, quo scire potuit, vel debuit episcopus, ut tenuit Rota, part. II recent., dec. 323, n. 3, 14 Ian. 1611, in Vicent. *Parochialis Castri Tertiali,* coram Manzanedo. Et isti sex menses debent comput- 68
tari iuxta Kalendarium, secundum quod occurrunt; et iacent per totum circulum anni, et quod deficit de primo mense accipiendum est de ultimo. Ita cum communi Glossa, in c. *Quam sit,* 6, de Election., in 6, verb. *Mensem.*

Praesentatio ad beneficium iurispatronatus 69
laicorum fieri debet inter quatuor menses; cap. *Quoniam,* 3, et cap. *Cum propter,* 27, de Iurepatronatus, et cap. *Si laicus unic.*, de Iurepatronatus, in 6, § *Verum,* ubi sic praecise dicitur: *Verum licet patronus laicus ad praesentandum tempus habeat quadrimestre duntaxat;* et in eius summario: *Laicus quadrimestre tempus habet ad praesentandum;* Rota, part. IX, tom. I, decis. 19, num. 13, et eadem part. IX, tom. II, decis. 446, num. 16; part. XII, decis. 25, num. 4; decis. 39, num. 6; dec. 146, num. 9; decis. 250, num. 3; decis. 394, n. 2; part. XIII, decis. 529, num 5, part. XIV, decis. 262, num. 8; part. XV, decis. 176, n. 5. Quo quidem quadrimestri tempore elapso, pa- 70
troni auctoritas exspirat, ita ut post illud non possit amplius praesentare; Rota, part. II recentior., decis. 10, num. 7. Non praeiudicat 71
tamen dictum quadrimestre pupillo, quin eidem ob non petitam in tempore dispensationem competat restitutio in integrum; Rota, part. XIII recentior., decis. 290, num. 14. Pa- 72
tronus autem ecclesiasticus de iure habet semestre ad praesentandum; c. *Eam te decet,* 22, de Iurepatronatus, et cap. unico, § *Verum,* de Iurepatronatus, in 6, ubi sic dicitur: *Ecclesia tamen* (vel monasterium, cui facta est a laico iuris collatio patronatus) *tempus habet semestre;* et in eius summario sic: *Ecclesia vero* (habet) *semestre, licet a laico acquisiverit iuspatronatus;* Rota, part. III recent., decis. 377, num. 2. Sic etiam idem semestre ad praesen- 73
tandum habet locus pius; Rota, part. XII, dec. 250, n. 5. Nihilominus si patronus eccle- 74
siasticus prima die, v. g., semestris aliquem praesentet, non potest deinde, semestri adhuc durante, alium praesentare; Rota, part. XIII recent., decis. 14, num. 18. Et tanto minus 75
suffragatur praesentatio per eum facta post dictum semestre; Rota, part. III recent., decis. 377, num. 2. Quod si agatur de iurepa- 76
tronatus misto laicorum et ecclesiasticorum, tunc praesentatio fieri potest ab omnibus patronis intra semestre; Rota, part. XIX, tom. I, decis. 129, num. 3, et decis. 298, num. 1, 4 et seq. Tale enim iuspatronatus mistum gau- 77
det privilegio ecclesiastici ad effectum praesentandi intra semestre; Rota, part. XII, dec. 259, num. 15, et part. XIII, dec. 376, n. 4 et 5. Etiamsi minor pars sit clericorum; Rota, 78
part. XII, decis. 250, num. 13 et 14. Ita ta- 79

men, ut patroni uti laici intra quadrimestre ad praesentandum ante episcopi institutionem
80 possint variare; ibid. num. 19. Quin amittant tanquam clerici semestre ad praesentandum,
81 ibid., num. 20 et 21. Quia in iurepatronatus misto semper attenditur qualitas favorabilior patronis; ibid. num. 22 et 23.

82 Tempus ad praesentandum non currit patronis, nisi a die scientiae seu habitae notitiae vacationis; Rota, part. II recent., decis. 10, num. 7; decis. 173, num. 1, et decis. 406, num. 1; part. III, decis. 377, num. 3; part. VII, decis. 221, num. 9; part. XIX, tom. II, de-
83 cis. 678, num. 12. Non autem a die vacationis; Rota, part. III, decis. 377, num. 3. Et quidem dictum tempus currit solum a die scientiae verae; Rota, part. V, tom. I, decis. 15,
84 num. 12. Ita ut probatio scientiae debeat esse vera et concludens nec praesumptiva sufficiat;
85 Rota, part. II, decis. 173, num. 1. Nisi ignorantia vacationis sit inverisimilis, quo casu tempus currit a die ipsius vacationis; Rota, part. III, decis. 377, num. 3. Praesumitur autem ignorantia potius quam scientia, si beneficiatus decesserit extra locum beneficii et habitationis patronorum; Rota, part. III, decis. 1, n. 21.
86 Si intra tempus sex, vel quatuor respective mensium beneficia non conferantur vel praesententur, collatio devolvitur gradatim ad superiorem, id est de capitulo ad episcopum, de episcopo ad metropolitanum, de metropolitano ad nuntium, et de nuntio ad papam; cap. *Licet*, 3, de Supplenda neglig. praelator., et cap. *Nulla*, 2, de Concession. praebend., et Rota, part. II recent., decis. 181, num. 1, et
87 part. XVIII, tom. I, decis. 180. n. 3. Et quilibet eorum habet sex menses ad conferendum a tempore scientiae; Rota, in Spoletana *Beneficiorum*, 31 Ianuar. 1594, coram Mantica, inter eius impressas, decis. 260, et part. XVIII,
88 tom. I, recent. decis. 108, n. 3. Quamvis devolutio esset facta a laico patrono, qui tantum habet quadrimestre; Garcias, de Benefic., part. X, cap. 3, num. 9; Rota, decis. de Iurepatronatus in novis, et in Sabinen. *Benef.*, 11 Maii 1584, coram Gyptio, et in Salmantina *Portionis* 13 Iunii 1586, coram Ubaldo. Metropolitanus autem
89 conferre non potest iure devoluto, nisi omnes inferiores collatores ultra sex menses conferre neglexerint; cap. *Nulla*, 7, de Concession. prae-
90 bend., cap. *Postulastis*, 15, tit. eodem. Sed papa, lapso primo semestri, statim potest providere; Gonzal., ad regul. 8 Cancell., § 3 prooem., num. 5; Barbosa, part. III, de Offic. et potest. episc., alleg. 58, n. 12; Fagnan., in cap. *Nulla*, de Concession. praebend., n. 36, ubi dicit quod papae negligentiam nemo supplet, cum superiorem non habeat; salvo tamen eo, quod habetur in cap. *Statutum*, 3, de Prae-
91 bend., in 6. Ubi statuitur quod si papa beneficia vacantia in curia non conferat infra mensem a die vacationis, illi ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre, ac si nulla unquam reservatio exstitisset. In caeteris autem 92
beneficiis, praeter vacantia apud Sedem Apostolicam, nullum est papae praefinitum tempus ad conferendum. Sic cum communi Barbosa, lib. III Iuris ecclesiastici, cap. 13, num. 34; Reiffenstuel; lib. III Decret.; tit. 5, a n. 439 ad 447, ubi multa ad rem.

Inexemptis immediate papae subiectis devo- 93
lutio fit immediate ad papam, vel legatum de latere; cap. *Sicut*, 2, et cap. *Licet*, 3, de Supplenda negligentia praelatorum.

In beneficiis quorum collatio iure proprio 94
pertinet ad episcopum, eo negligente conferre intra tempus debitum, potestas conferendi devolvitur ad capitulum cathedralis, ac vicissim, si collatio iure proprio spectet ad capitulum, eo negligente conferre intra tempus debitum, dicta potestas devolvitur ad episcopum; cap. *Nulla*, 2, de Concession. praebend., praecisis his verbis: *Si autem episcopus, ubi ad eum spectat conferre, distulerit, per capitulum ordinetur; quod si ad capitulum pertinuerit, et infra praescriptum terminum hoc non fecerit, episcopus secundum Deum hoc cum religiosorum virorum consilio exsequatur.* Et hoc ibi statuitur ob magnam communionem quae inter episcopum et capitulum, tanquam caput et membra eiusdem corporis mystici intercedit, ut merito unius defectus per alterum suppleatur. Si 95
tamen ambo neglexerint, tunc potestas conferendi devolvitur ad metropolitanum, ut subiungitur cit. cap. *Nulla*, ibi: *Vel si omnes forte neglexerint, metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat.*

Quod si autem collatio beneficii non perti- 96
neat ad episcopum iure proprio, sed ex iure speciali, v. g., ex delegatione, privilegio et devolutione ob negligentiam inferioris collatoris, tunc episcopo negligente, ius conferendi non ad capitulum, sed immediate ad metropolitanum devolvitur. Et si episcopus sit exem- 97
ptus, tale ius devolvitur immediate ad papam, quia quoad similia beneficia cessat dicta communio inter episcopum et capitulum; Abbas Panormitan., in dist. cap. *Nulla* 2, de Concession. praebend., num. 6; Rebuff., tit. de Devolutionibus, num. 21; Garcias, part. X, de Beneficiis, c. 3, n. 34; Barbosa, part. III, de Offic. et potest. episcop., allegat. 126, n. 78; Felinus et alii passim.

Devolutio ad immediate superiorem fit etiam 98
in episcopatibus, archiepiscopatibus, et abbatiis, seu praelaturis regularibus, si illi ad quos spectat electio, negligunt eligere intra tres menses; cap. *Ne pro defectu*, 41, *de Electione*, praecisis his verbis: *Ne pro defectu pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis ecclesia viduata grave dispendium patiatur, volentes in hoc etiam occurrere pe-*

riculis animarum, et ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus ut ultra tres menses cathedralis ecclesia, vel regularis praelato non vacet, infra quos (iusto impedimento cessante) *si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice, ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proxime praeesse dignoscitur, devolvatur;* et hic minus tempus devolutioni praescribitur, id est duntaxat trium mensium, quia mora in talibus est periculosa, ibi: *Volentes in hoc occurrere periculis animarum, et ecclesiarum, indemnitatibus providere.* Communis cum Glossa, in cap. *Quanquam,* 18, de Election., in 6; Innocent., in cap. *Nulla,* 2, de Concess. praebend., circa fin. vers. *Et licet olim;* Hostiens., ibid., n. 3,
99 vers. quarto; Fagnan., ibid. n. 31. Notandum est tamen quod poena devolutionis locum solum habet, quando ii ad quos spectat electio seu collatio distulerint eligere, vel conferre per
100 negligentiam. Secus autem si per impotentiam iuris, vel facti, etiam culpa contingentem; cap. *Quia diversitatem,* 5, de Concession. praebend. De impedimento iuris exemplificat textus, ibi: *Tempus suspensionis in sex mensibus nullatenus computetur.* De impedimento facti exemplificat ibi: *Tempus etiam quo ad Apostolicam Sedem accessit et apud illam permansit, vel recessit ab illa, infra sex menses nullatenus computetur; cum, ut rationem reddens dicit hic textus, cum illa Lateranensis concilii constitutio contra negligentes tantum fuerit promulgata,* ut patet in ipso cit. cap. *Nulla,* 2. de Concession praebend., ibi: *Si omnes forte*
101 *neglexerint.* Iuste autem impeditus non potest dici negligens, et ideo tempus ei non currit, ut statuitur in hoc cit. cap. *Quia diversitatem;* 5, de Concess. praebend., et in cit. c. *Ne pro defectu,* 41, de Electione, ibi: *Iusto impedimento cessante,* et l. 1, § ult., c. de Ann. except., et in l. *In rebus,* cod. de Iure dot.
102 Iusto autem impedimento cessante, omnis electio seu collatio, quae fit post elapsum tempus a iure praescriptum, est nulla, nisi de patientia, seu misericordia toleretur; cap. *Licet,* 3, cap. *Litteras,* 4, et cap. *Dilecto Filio,* 2, de Supplend. negligentia praelator., ac tradit Glossa, in cap. *Nulla,* 2, de Concess. praebend., praecisis his verbis: *Nisi de patientia toleretur,* et in summar. cit. cap. *Litteras,* 4, de Supplend. neglig. praelator., expresse dicitur: *Si is, ad quem spectat beneficii collatio, lapso tempore Lateranensis concilii conferat; non valet collatio, nisi de misericordia toleretur.* Et ratio est, quia post lapsum temporis a iure praefixi, collatores sunt privati potestate conferendi, et haec ipso iure devoluta est ad superiorem; adeoque si postea conferant, licet statim prima die post elapsum praefixum tempus, collatio est invalida, ut cum communi docet Rebuff., in Praxi benefic., tit. de Devolutionibus, n. 27, quia, ut expresse dicitur in cap. *Quod autem,* 4, de Iurepatronatus: *Pro non dato habetur quod ab illo datur, qui non potest de iure donare.* Fuit autem notanter 10
dictum: *Nisi de patientia, seu misericordia toleretur,* quia si collatio beneficii post lapsum praefixi temporis per inferiorem facta, toleretur per superiorem, ad quem ius conferendi devolutum est, tunc electus, et institutus tutus est in conscientia illud retinendo; arg. cap. *Litteras,* 4, de Supplend. neglig. praelat., et tenent ibi communiter doctores, *Cum,* ut expresse dicitur cap. *Cum iam dudum,* 18, de Praebend., *Cum multa per patientiam tolerentur, quae si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia non debeant tolerari.* Licet enim superior non possit ratificare, seu convalidare dictam collationem beneficii, utpote ipso iure nullam et invalidam, ut cap. *Auditis,* 29, de Election., potest tamen illud conferre de novo, eo quod ad ipsum propter negligentiam inferioris ius conferendi sit devolutum, ut recte Abbas, in cit. cap. *Litteras,* 4, de Supplend. negligent. praelator., num. 2, et Ancharan., ib., etiam num. 2. Et quia nova haec collatio videtur tacite fieri, dum superior institutum de patientia, seu misericordia tolerat, ideo Glossa, in cit. c. *Litteras* rectissime dicit praecisis his verbis: *Quod sola patientia dat hoc ius talibus institutis, non ex illa institutione ex tunc, sed ex nunc ex tali patientia, utpote quae vim novae collationis obtinet.* Imo potest 10
superior elapso tempore, maxime in beneficiis patronatis, gratiam facere patronis, et tempus ad praesentandum prorogare; arg. cap. *Sicut,* 2, de Supplenda neglig. praelat. *Ex tunc tibi liceat* (appellatione remota) *in iisdem* (ecclesiis) *ordinare rectores:* ubi doctores ponderando τὸ verbum *Liceat,* notant quod textus ponit causam in voluntate illius cui licet; Rota, part. XVII, decis. 13, num. 2. Dummodo tamen superior 10
non proroget tempus ultra sex menses; arg. c. *Nulla,* de Concession. praebend., quia ut recte censuit Rota, loc. cit., num. 3 et 4, hoc solum facere potest in praeiudicium sui ipsius, non autem in praeiudicium alterius superioris.

In parochialibus ecclesiis de iurepatronatus 10
tenetur episcopus infra duos menses instituere illos, qui iuxta formam concilii Tridentini ad eas promoti fuerunt, alioquin patroni possunt pro huiusmodi institutione obtinenda habere recursum ad metropolitanum, vel viciniorem ordinarium, aut ad Sedem Apostolicam, prout statuit S. Pius V, in constitutione quae incipit: *In conferendis beneficiis,* praecisis his verbis: *Data tamen in parochialibus iurispatronatus optione ipsius patronis, ut si institutio ad ordinarios spectabit, ipsis ordinariis illam facere negligentibus, et ultra dictos duos menses differentibus, possint pro huiusmodi institutione obtinenda, habere recursum ad metropolitanum,*

vel viciniorem ordinarium, aut ad Sedem Apostolicam. Eveniente tamen vacatione alicuius ecclesiae parochialis, potest episcopus ultra quatuor, vel sex menses respective a die vacationis apponere edictum pro concursu parochialis, ut decrevit Sacr. Congregat. Concilii, in Tiburt. 28 April. 1629. Quod edictum non potest apponi cum maiori termino viginti dierum; quidquid enim ultra viginti dies apponitur, nullum est propter decretum irritans in citata constitutione S. Pii V, incip. *In conferendis,* ibi: *Prohibentes etiam eisdem ordinariis, ne tempus decem dierum eisdem ordinariis, et patronis ab eodem concilio Tridentino ad nominandum idoneos clericos coram deputatis examinatoribus praefixum, ultra alios decem dies prorogare audeant, vel praesumant;* et sic etiam ex mente Sacrae Congregationis Concilii saepissime fuisse responsum in Rota refert Lotter., de Re Benefic., lib. II, quaest. 31, num. 41; Barbosa, de Offic. et potestat. episcop., part. III, alleg. 60, num. 45. Terminus autem decem vel viginti dierum ad nominandum idoneos clericos coram deputatis examinatoribus praefixus, non currit a die habitae notitiae vacationis ecclesiae, sed potest ab episcopo quandocunque assignari infra tempus electioni magis idonei praescriptum. Sic decisum fuisse a Sacra Congreg. Concil. refert Aldan., in Compend. canon. resolut., lib. II, titul. 9, num. 21; Barbosa, in Trident., sess. 24, cap. 18, num. 57. Debet tamen episcopus statim, ac occurrerit alicuius parochialis ecclesiae vacatio, deputare, si opus fuerit, pro eius regimine aliquem idoneum vicarium, seu oeconomum, prout expresse statuit concil. Trident., sess. 24, cap. 18, de Reform., ibi: *Debeat episcopus statim habita notitia vacationis ecclesiae, si opus fuerit, idoneum in ea vicarium cum congrua, eius arbitrio, fructuum portionis assignatione constituere, qui onera ipsius ecclesiae sustineat, donec ei de rectore provideatur.* Ubi nota quod τὸ *Si opus fuerit* additum fuit ad excludendum casum, quo in eadem ecclesia adessent alii ministri sacramentorum, qui interea curam, quae ad defunctum spectabat, exercerent. Sic declaratum fuisse a Sacr. Congr. Conc. refert Garcias, part. IX, de Benef., c. 2, n. 13.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Late hic agit auctor de concursu, tum de devolutione. Multa sane addenda essent, eaque magni momenti; sed congruum diximus alibi, et fortassis locis opportunioribus, utrumque argumentum illustrare.

Hic vero addendum est, quod forma collationis dupliciter concipi soleat; vel *motu proprio collatoris,* vel *ad petitionem beneficiarii supplicantis.* Ordinariorum collationes semper ea inveterata Ecclesiae disciplina *motu proprio* factae sunt, cum nullam faciant mentionem de petitionibus praeviis ad reprobandum ambitum sacris canonibus et legibus odiosum; Gagliard., de Benefic. c. 10, n. 5. 112

Contra a summo pontifice conferri solent ad petitionem beneficiarii; et quidem vel *in forma gratiosa,* vel *in forma dignum,* seu *in forma commissaria.* Collatio *in forma gratiosa* nihil amplius ad sui perfectionem desiderat, adeoque ius plenum in beneficium tribuit, et fieri solet quoties impetrator cum attestationibus ut plurium ordinarii, idoneum se ostendit quoad mores, et doctrinam ad beneficia obtinenda. Collatio vero *in forma dignum,* seu *in forma commissaria,* aliud in substantia non est, quam mandatum ordinario loci, vel alio exsecutori apostolico, ut si dignum atque habilem repererit impetrantem, ei beneficium conferat, ipsum in possessionem immittat, et tunc fit, cum deest mox dicta probatio idoneitatis impetrantis. Idem auctor ubi supra, a n. 7 ad plur. seq. 113 114 115

Hinc sequitur quod sola collatio in forma gratiosa consumat praecedentem vacationem, ita ut si decedat provisus possessione nondum capta, vacet beneficium per eius obitum, non autem ut prius, ut ex text. in cap. *Si tibi absenti,* de Praebend., in 6, respondit Rota, in Rossanen. *Canonicatus,* 23 Iunii 1741, § 10, coram illustrissimo Molino, in Maioricen. *Beneficii,* 15 Februarii 1742, § 5, coram clar. mem. Millino, et in Palentina *Canonicatus,* 11 Martii 1767, § 4, cor. R. P. D. Canilliac. 116

Quando collatio facta dici debeat *in forma gratiosa,* et quando *in forma dignum,* seu *in forma commissaria,* facile est ex mox deductis dignoscere; vide nihilominus Amyden., de Styl. datar., lib. I, cap. 5, q. 1, n. 6; Ros., de Exsecut. litterar. apostolic., part. I, cap. 4, n. 1 in fin., et num. 71; Calcagnin., in Prax. utr. signat., post prim. part. observ. pract. legal., cap. 4, num. 39; Rota, in Corduben. *Praestimonii,* 21 Ianuarii 1724, § *Neque,* cor. cl. mem. Corio, et in Viterbien. *Canonicatus super litteris apostolicis,* 28 Iun. 1743, § *Praeterquam,* cor. illustrissimo de Thunn. 117

Solet praeterea summus pontifex largiri bullas *novae provisionis* ad convalidandam, vel confirmandam priorem collationem vel a se ipso, vel ab ordinario factam, ut suppleantur defectus, et tollantur nullitates anterioris collationis. Consule de bullis hisce novae provisionis, earumque variis speciebus, tum effectibus variis Gagliard., cit. tract. de Benefic. dict. c. 10, a num. 10 ad plur. seqq. 118

Articulus IV. *Beneficia a quibus conferenda, vel non.*

Summarium. 1. Summus pontifex habet plenariam potestatem conferendi omnia beneficia ecclesiastica totius mundi. - 2. Primitus omnia beneficia solus papa conferebat, et postea dilatata Ecclesia, dedit episcopis facultatem conferendi beneficia suarum dioecesum, reser-

vata sibi tamen maiori et superiori potestate. - 3. Unde indulta et privilegia conferendi beneficia nunquam impediunt quin papa valeat cum ordinario collatore concurrere. - 4. Neque ordinarius tanquam inferior potest praeiudicare papae, quin eum praevenire et cum eo concurrere possit super collatione beneficiorum. - 5. Imo papa concurrendo cum aliis collatoribus, potest conferre beneficia in omnibus mensibus, eiusque provisio in dubio semper est praeferenda, ubi non constet de anteriore provisione ordinarii. - 6. Ita ut provisio seu collatio per papam facta, ut amplioris praerogativae, praeferenda sit in concursu collationis factae per inferiorem eodem tempore. - 7. Taliter quod si non sustineatur iure devoluto, valeat tamen ratione et iure concursus. - 8. Imo facta in mense reservato cum derogatione et suspensione indulti ordinario concessi in mensibus reservatis, valet saltem per modum praeventionis. - 9. Quinimo ratione suae amplissimae potestatis, valet etiam collatio, ab ipso facta per modum praeventionis absque ulla derogatione. - 10. Legatus a latere potest conferre beneficia quae in sua provincia vacant tempore suae legationis. - 11. Etiam, quae pertinent ad praesentationem patroni ecclesiastici. - 12. Imo spectato iure communi legatus a latere concurrit cum quolibet ordinario suae provinciae in collatione beneficiorum, ita ut inter ipsos simul et papam locus sit praeventioni. - 13. Insuper potest legatus a latere reservare suae collationi beneficia vacatura, quae caeteroquin potest conferre vacantia. - 14. Cum hoc tamen, ut legatione finita, exspirent reservationes eiusmodi; simulque una pendente reservatione, legatus aliam in eadem ecclesia, vel respectu eiusdem collatoris aliquatenus non faciat. - 15. Quinimo potest etiam legatus a latere conferre beneficia ad Sedem Apostolicam devoluta. - 16. Et a fortiori potest legatus a latere conferre beneficia ad episcopum devoluta, dummodo praeveniat. - 17. Dato quod idem beneficium sit collatum a legato a latere et ab episcopo, et nesciatur quae collatio prius facta fuerit; si neuter adhuc possideat, erit praeferendus provisus a legato. - 18. Legatus potest conferre beneficia suae provinciae cuique etiam existenti extra provinciam. - 19. Cardinales titulares habent ius conferendi beneficia in ecclesia sui tituli. - 20. Nuntius apostolicus vigore suarum facultatum potest conferre quaecunque beneficia etiam reservata, dummodo non excedant valorem ducatorum viginti quatuor ad n. 26. - 27. De iure autem communi nuntii apostolici, etiam cum potestate legati a latere missi, non possunt conferre beneficia in provincia, sicuti possunt legati a latere cardinales. - 28. Unde ad hoc debent nuntii attendere facultates specialiter sibi concessas. - 29. Et proinde nequeunt concurrere cum ordinario. - 30. Inter ordinarios beneficiorum collatores papa, eiusque legato inferiores, primus est episcopus, cuius nomine veniunt archiepiscopi, primates, patriarchae, aliique praelati exempti, speciale territorium et iurisdictionem quasi episcopalem habentes. - 31. Episcopus in propria dioecesi confert etiam beneficia ibi fundata ab episcopo alterius dioecesis. - 32. Episcopo aedificatori competit solum iuspatronatus respectu ecclesiae a se aedificatae. - 33. Episcopus loci de iure communi habet fundatam intentionem super collatione omnium beneficiorum suae dioecesis. - 34. Episcopus potest cuilibet facere collationem de beneficio permutato, quando ad eum spectat collatio eiusdem beneficii. - 35. Episcopus potest conferre beneficia vacantia mensibus reservatis tempore vacantis Sedis Apostolicae. - 36. Episcopus potest conferre etiam beneficia vacantia in curia, si papa ipsa non conferat infra mensem a die vacationis. - 37. Capitulum cathedralis, episcopo negligente, potest conferre beneficia ad huius collationem spectantia. - 38. Quando collatio beneficii communiter pertinet ad episcopum et capitulum, mortuo episcopo, vel effecto inabili, potest illud conferre capitulum. - 39. Sic etiam capitulo effecto inhabili ad conferendum, tunc solus episcopus poterit illud conferre. - 40. Capitulum episcopali sede vacante, potest confirmare electiones ad beneficia celebrata, vel eas, iusta exigente causa, infirmare. - 41. Potest etiam sede vacante praesentatos a patronis ad beneficia instituere. - 42. Item potest sede vacante resignationes beneficiorum recipere, quando fiunt non ex causa libera, sed necessaria. - 43. Et sic etiam sede vacante potest recipere, atque auctorizare resignationes beneficiorum, quando horum collatio spectat ad solum capitulum, vel ad episcopum et capitulum simul. - 44. Vicarius generalis, seu officialis episcopi per commissionem officii sibi generaliter factam, potest praesentatos a patronis instituere in beneficiis. - 45. In generali tamen vicariatus commissione non venit potestas conferendi beneficia, nisi vicario generali beneficiorum collatio sit specialiter commissa. - 46. Data vicario generali speciali facultate conferendi beneficia, poterit vicarius generalis conferre etiam ea beneficia, quae iure devoluto ad episcopum pertinent. - 47. Vicarius generalis cui data est facultas conferendi beneficia, potest conferre etiam curata. - 48. Beneficia conferre non possunt laici. - 49. Licet ex speciali privilegio imperatori, regibus aliisque laicis principibus haec potestas concessa reperiatur, tamen talis collatio non reputatur imperialis, regalis, aut alterius principis, sed mere et absolute apostolica; usque ad n. 50. - 51. Legati a latere varia beneficia conferre non possunt: primo conferre non possunt ecclesias cathedrales, vel regulares, aut collegiatas. - 52. Secundo legati conferre non possunt beneficia per papam suae collationi specialiter, vel generaliter reservata; usque ad n. 53. - 54. Tertio legati non possunt conferre beneficia quae ad episcopi collationem spectant, iure speciali seu delegato. - 55. Quarto legati non possunt conferre beneficia iurispatronatus laicalis; ad n. 56. - 57. Imo neque expedit ut papa ipse libere disponat de beneficiis iurispatronatus laicorum; usque ad n. 58. - 59. Quinto legati non possunt conferre beneficia litigiosa. - 60. Sexto legati non possunt admittere resignationem beneficii ad favorem certae personae. - 61. Episcopi conferre non possunt, primo beneficia ecclesiarum cathedralium et collegiatarum electiva. - 62. Idem dicendum de abbatiis. - 63. Secundo episcopi non possunt conferre beneficia iurispatronatus sine consensu patroni. - 64. Tertio durante lite inter episcopos et patronos, non possunt episcopi conferre beneficium. - 65. Quarto non possunt episcopi beneficia conferre lite pendente inter patronum et praesentatum, vel inter ipsos praesentatos. - 66. Quinto non possunt episcopi beneficium conferre collitiganti. - 67. Sexto non possunt episcopi conferre beneficia vacantia ob non factam publicationem resignationis. - 68. Septimo non possunt episcopi beneficia conferre, quando collatio est devoluta per lapsum sex mensium. - 69. Octavo non possunt episcopi conferre beneficia, quae sunt reservata Sedi Apostolicae. - 70. Nono non possunt soli conferre beneficia quae sunt simultaneae collationis cum capitulo. - 71. Decimo non possunt episcopi admittere resignationem beneficii ad favorem certae personae. - 72. Capitulum sede episcopali vacante, primo non potest conferre beneficia libera, quorum collatio ad solum episcopum pertinet. - 73. Secundo non potest capitulum sede vacante praesentare ad beneficia, quando ius praesentandi pertinet ad solum episcopum dum vivit. - 74. Tertio non potest capitulum libere ac simpliciter loquendo in favorem resignantis recipere resignationem beneficiorum spectantium ad collationem solius episcopi; usque ad n. 76. - 77. Vicarius generalis episcopi primo non potest vigore sui officii sibi generaliter concessi conferre beneficia, quorum collatio pertinet ad episcopum. - 78. Secundo vicarius generalis sine speciali commissione episcopi saltem in litteris vicariatus expressa, non potest recipere resignationes beneficiorum; usque ad n. 79. - 80. Beneficia conferri non possunt a schismaticis. - 81. Neque conferri possunt ab excommunicatis non toleratis. - 82. Neque conferri possunt a suspensis. - 83. Etiamsi suspensi essent occulti. - 84. Beneficia ecclesiastica triplici iure conferri possunt. - 85, 86. *Iure plenario*

summus pontifex omnia prorsus beneficia conferre potest. - 87. Ius praeventionis nominatim papae reservavit synodus Basileensis. - 88. Quid per Tridentinum concilium. - 89. Regula qua dignoscitur an pontifex contulerit necne beneficium non reservatum iure praeventionis. - 90. Papa rètinet potestatem conferendi beneficia iure praeventionis etiam in locis, in quibus vigent concordata. - 91-96. De concursu collationis papae, factae iure praeventionis, et collationis ordinarii. - 97, 98. De iure *indultario* conferendi beneficia. - 99, 100. Iure *ordinario* conferunt episcopi beneficia omnia suarum dioecesum. - 101-103. Quaedam de iure conferendi canonicatus et dignitates ecclesiae cathedralis.

1 Summus pontifex habet plenariam potestatem conferendi omnia beneficia ecclesiastica totius mundi; c. *Licet*, 2, de Praebend., in 6, cap. *Si papa*, 10, § *Si autem*, de Privileg., in 6, Clement. unica, § final. *Ut lite pendente*, Rota, part. IV recent., tom. I, dec. 21, n. 15; part. IV, tom. II, dec. 59, num. 8; part. IV, tom. III, dec. 630, num. 23; part. V, tom. I, dec. 206, num. 1; part. VIII, dec. 44, n. 21. Papa enim est ordinarius ordinariorum habens concurrentem potestatem cum omnibus ecclesiae praelatis; c. *Cuncta per mundum*, 17, caus. 9, quaest. 3; cap. *Licet*, 20, de Foro compet. Atque ab ipso omnis beneficiorum divisio, et collatio originem habet; eap. *Ecclesias singu-*
2 *las*, unic. caus. 13, quaest. 1. Et primitus omnia beneficia solus papa conferebat: et licet postea dilatata Ecclesia, in partem sollicitudinis vocaverit episcopos, iisque potestatem conferendi beneficia suarum dioecesium communicaverit, sibi tamen reservavit, ut semper penes se maior et superior potestas remaneret; cap. *Dudum*, 14, § *Nos igitur*, de Praebend., in 6, ibi: *Et si memorato episcopo praedictam concessimus potestatem, penes nos tamen nihilo-*
3 *minus remansit maior*. Unde indulta et privilegia conferendi beneficia nunquam impediunt quin papa valeat cum ordinario collatore concurrere; Rota, part. XVI, recent. dec. 200, n. 7 et 8. Ipse enim omnia beneficia ad ordinarium collationem pertinentia conferre potest, vel iure praeventionis, vel iure concursus, vel iure devolutionis, ut dictum fuit supra art. 3, n. 6,
4 vid. ibi. Neque ordinarius tanquam inferior potest praeiudicare papae, quin eum praevenire, et cum eo concurrere possit super collatione beneficiorum; Rota, part. XVII, recent. dec. 13, n. 5. Imo papa concurrendo cum aliis collatoribus, potest conferre beneficia in omnibus mensibus, eiusque provisio in dubio semper est praeferenda, ubi non constet de anteriori provisione ordinarii; Rota, part. II, recent. dec. 372, num. 2. Ita ut provisio, seu collatio per papam facta uti amplioris praerogativae praeferenda sit in concursu collationis factae per inferiorem eodem tempore; cap. *Si a Sede Apostolica*, 31, de Praebend., in 6; Rota, part. X, recent. dec. 25, num. 18; part. XIV, dec. 304, n. 1, et part. XVIII, tom. I, dec. 18, num. 10. Taliter quod si non sustineatur iure devoluto, valeat tamen ratione et iure concursus; Rota, part. XVIII, tom. I, dec. 180, n. 7. Imo facta in mense reservato cum derogatione, 8
vel suspensione indulti ordinario concessi in mensibus reservatis, valet saltem per modum praeventionis; Rota, part. IV, tom. III, dec. 520, n. 14 et 20. Quinimo ratione suae amplissimae 9
potestatis valet etiam collatio ab ipso facta per modum praeventionis absque ulla derogatione; Rota, part. XVII, dec. 157, num. 16, et cap. *Dudum*, 14, vers. *Considerantes quoque*, de Praebend., in 6.

Legatus a latere potest conferre beneficia 10
quae in sua provincia vacant tempore suae legationis; cap. *Dilectus*, 6, de Offic. legati: cap. *Officii nostri*, 1, de Offic. legati, in 6, et c. Praesenti, 3, eod. tit., in 6. Etiam quae 11
pertinent ad praesentationem patroni ecclesiastici; cap. *Dilectus*, 6, de Offic. legati; cap. *Cum dilectus*, 28, de Iurepatronatus; cap. *Si a sede*, 31, de Praebend., in 6. Imo spectato iure 12
communi legatus a latere concurrit cum quolibet ordinario suae provinciae in collatione beneficiorum, ita ut inter ipsos simul et papam locus sit praeventioni [1]; c. *Si a sede*, 31, de Praebend., in 6; Rota, in una Assisiensi *Beneficii*, 9 Mart. 1587, coram Orano; Glossa communiter recepta, in c. *Officii nostri*, 1, de Offic. legati, in 6, verb. *Ampliori*. Insuper po- 13
test legatus a latere reservare suae collationi beneficia vacatura, quae ceteroquin potest conferre vacantia, cap. *Praesenti*, 3, de Offic. legati, in 6, § 1. Cum hoc tamen, ut legatione 14
finita exspirent reservationes eiusmodi, quando ad talium beneficiorum collationem nondum est processum, simulque una pendente reservatione, legatus aliam in eadem ecclesia, vel respectu eiusdem collatoris, aliquatenus non faciat, ut expresse habetur prohibitum in cit. cap. *Praesenti*, 3, de Offic. legati, in 6, praecisis his verbis: *Caeterum reservationes huiusmodi* (per quas interdum praelati, et ecclesiae nimium onerantur) *restringere cupientes; prohibemus ne postquam legatus in aliqua cathedrali, vel collegiata ecclesia reservationem aliquam duxerit faciendam, aliam* (illa pendente) *faciat aliquatenus in eadem. Nec etiam postquam alibi reservaverit aliquod beneficium ad collationem pertinens cuiuscunque, aliud quod ad illius collationem pertineat* (quandiu reservatio pendet alterius) *sibi quoquomodo reservet*. Quinimo potest etiam legatus a latere con- 15

[1] Legati a latere in collatione beneficiorum cum ordinariis non concurrunt, ubi exstant concordata uti in Germania. (Edit. Casin.)

ferre beneficia ad Sedem Apostolicam devoluta, sive ex negligentia, sive ex delicto inferiorum; c. *Venerabilis*, 37, de Praebend.; Glossa, in c. *Offic. nostri*, 1, de Offic. legati, in 6, verb. *Ampliori*, et cum multis Barbosa, lib. I Iuris
16 ecclesiast., cap. 5, num. 32. Et a fortiori potest legatus a latere conferre beneficia ad epi-
17 scopum devoluta, dummodo praeveniat. Et dato quod idem beneficium sit collatum a legato et ab episcopo, et nesciatur quae collatio prius facta fuerit, et neuter adhuc possideat, erit praeferendus is cui legatus beneficium contulit propter conferentis ampliorem praerogativam, textu expresso in cap. *Si a sede*, 31,
18 de Praebend., in 6. Et beneficia suae provinciae potest legatus conferre cuique, etiam existenti extra provinciam, ex quo collatio est voluntariae iurisdictionis, Rota, part. IV, tom. I, recent. decis. 69, num. 2, et Annot. ad decis. 14,
19 num. 3, part. III. Cardinales titulares de iure communi habent ius conferendi beneficia in ecclesia sui tituli; cap. *His quae*, 11, de Maiorit. et obedient., et Abbas, ib. n. 1; Rota, part. II, recent. dec. 432, n. 3.

20 Nuntius apostolicus vigore suarum facultatum potest conferre quaecunque beneficia, etiam reservata, dummodo non excedant valorem ducatorum viginti quatuor; Rota, part. XIV, dec.
21 recent. 259, n. 3. Sic etiam nuntius Hispaniarum potest solum conferre beneficia non excedentia valorem ducatorum viginti quatuor, auri de Camera; Rota, part. III, decis. 548, n. 1; part. XII, decis. 75, n. 4; part. XIV, dec. 292, n. 1; part. XVI, dec. 355, n. 14; part. XVII, dec. 90, n. 11, et dec. 298, n. 17; part. XVIII, tom. 1, dec. 78, num. 2 et seq., et dec. 189,
22 n. 10. Et in tali summa computantur etiam incerta, et distributiones quotidianae, exceptis metropolitanis, cathedralibus et collegiatis; Rota, part. XII, dec. 75, num. 4; part. XIV, dec. 292, num. 9; part. XVII, dec. 298, n. 17.
23 Et propterea debet prius ei constare, beneficia non excedere talem summam, et debet se de ea informare ex testibus fide dignis, antequam provideat; Rota, part. III, dec. 448, num. 1; part. XII, dec. 238, n. 9; part. XVI, dec. 296, n. 22, dec. 355, n. 14; part. XVIII, tom. I,
24 decis. 232, num. 7. Aliter nulliter providet, nec tribuit titulum, neque coloratum; Rota, part. III, dec. 548, n. 1; part. XVI, dec. 296,
25 n. 22; part. XVII, dec. 289, num. 19. Et hoc desumitur ex clausulis, et decreto irritante, appositis eius facultatibus; Rota, part. XVIII,
26 tom. I, dec. 189. Et sufficit quod beneficium excedat summam praedictam in uno Regali, vel Iulio pro excludenda provisione nuntii; Rota, part. XVI, dec. 296, num. 14; part. XVII, dec. 298, n. 16. Et talis summa viginti quatuor ducatorum est intelligenda non deductis oneribus, imo eis comprehensis; Rota, part. XVI,
27 dec. 296, num. 19. De iure autem communi nuntii apostolici, etiam cum potestate legati a latere missi, non possunt conferre beneficia in sua provincia, sicuti possunt legati a latere cardinales, textu expresso in cap. *Officii nostri*, 1, de Officio legati, in 6, ibi: *Proinde praesenti decreto statuimus, ut Ecclesiae Romanae legati quantumcunque plenam legationem obtineant, sive a nobis missi fuerint, sive suarum praetextu ecclesiarum legationis sibi vindicent dignitatem, ex ipsius legationis munere conferendi beneficia, nullam habeant potestatem, nisi hoc alicui specialiter duxerimus indulgendum. Quod in fratribus nostris legatione fungentibus volumus observari, quia sicuti honoris praerogativa laetantur, sic eos auctoritate fungi volumus ampliori.* Unde quoad 2
hoc debent nuntii attendere facultates specialiter sibi concessas, cum non iure ordinario, sed speciali, et delegato papae vigore indulti tantum beneficia conferre possint, ut de nuntio Hispaniarum censuit Rota, part. XVII, recent. decis. 298, num. 24. Et proinde nequeunt con- 2
currere cum ordinario; Petra, tom. V, in constit. 1 Nicol. V, n. 40, citans Rotam in Compostellana *Beneficii*, 1704, coram cardinali Caprara.

Inter ordinarios beneficiorum collatores summo pontifice, eiusque legato inferiores, primus 3
est episcopus, cuius nomine veniunt archiepiscopi, primates, patriarchae, aliique praelati exempti speciale territorium, et iurisdictionem quasi episcopalem habentes, vel ad hoc speciali privilegio gaudentes; cap. *Regenda*, 4, caus. 10, q. 1; cap. *Omnes basilicae*, 10, et cap. *Nullus omnino*, 11, caus. 46, q. 7; cap. *Accedens*, 14, et cap. *Postulastis*, 15, de Concession. praebend.; cap. *In ecclesiis*, 1, de Capellis monachor., cap. *Cum ex iniuncto*, 12, de Haereticis, § final., cap. *Cum et plantare*, 3, de Privilegiis. Episcopus in propria dioecesi confert 3
etiam beneficia ibi fundata ab episcopo alterius dioecesis, cap. *Si quis episcoporum*, 1, caus. 16, q. 3, ibi: *Omnis ecclesiae ipsius gubernatio ad eum (episcopum) in cuius civitatis territorio ecclesia surrexit, pertinebit.* Episcopo au- 3
tem aedificatori competit solum iuspatronatus respectu ecclesiae a se aedificatae, nempe facultas praesentandi idoneum clericum ad ipsam, sicut istud competit unicuique patrono privato; Abbas, in cap. *Cum Ecclesia Vulterana*, 31, de Election., n. 8. Episcopus enim loci de 3
iure communi habet fundatam intentionem, ac iuris assistentiam super collatione omnium beneficiorum suae dioecesis, ut patet per allegata iura, et per Rotam, part. II, dec. 16, n. 1, et dec. 608, n. 1; part. I, de Praebendis, in 6, ubi potestas recipiendi resignationes beneficiorum, et ista conferendi, part. VI, decis. 43, n. 1; part. VII, decis. 247, num. 1 et seq.; part. VIII, dec. 15, n. 1; part. XI, dec. 128, num. 3; part. XII, dec. 300, n. 33; part. XIII,

dec. 70, n. 5; part. XVIII, tom. II, dec. 476, num. 1; part. XIX, tom. I, dec. 60, num. 5.
34 Episcopus potest cuilibet facere collationem de beneficio permutato, quando ad eum spectat collatio eiusdem beneficii; Rota, part. IX, tom. I,
35 dec. 230, n. 15. Potest conferre beneficia vacantia mensibus reservatis de tempore vacantis Sedis Apostolicae; Sede enim Apostolica vacante, omnes menses sunt ordinariorum, nisi aliam reservationem habeant; cap. *Si Apostolica*, 35, de Praebend., in 6; Rota, part. XIX,
36 tom. I, dec. 121, n. 11. Episcopus potest conferre etiam beneficia vacantia in curia, si papa ipsa non conferat infra mensem a die vacationis textu expresso in cap. *Statutum*, 3, de Praebend., in 6.

37 Capitulum cathedralis episcopo negligente potest conferre beneficia ad huius collationem spectantia; habetur expresse in cap. *Nulla*, 2, de Concession. praebend., ibi: *Si autem episcopus, ubi ad eum spectat, conferre distulerit,*
38 *per capitulum ordinetur*. Quando collatio beneficii communiter pertinet ad episcopum et capitulum, mortuo episcopo, vel effecto inhabili, potest illud conferre capitulum; cap. unic. *Ne sede vacante*, in 6, ibi: *Si ad episcopum et capitulum communiter pertineat collatio praebendarum, mortuo episcopo, vel a beneficiorum collatione suspenso, poterit capitulum vacantes conferre praebendas, etiamsi episcopus interesse habeat in collatione huiusmodi, ut praelatus.*
39 Et sic etiam capitulo effecto ad conferendum inhabili, puta, vel quia est suspensum a collatione, vel quia singulariter omnes de capitulo sunt excommunicati, tunc solus episcopus poterit illud conferre; ex cit. cap. unic. *Ne sede vacante*, in 6. Et ratio est, quia capitulum et episcopus censentur unum corpus quoad ea quae eis conveniunt communiter facienda; cap. *Novit*, 4, De his quae fiunt a praelatis, ac proinde uno ipsorum effecto inhabili, succedit alterum; nam iura corporis mystici, seu universitatis conservantur in uno; leg. *Sicut*, § fin.,
40 ff. *Quod cuiusque universitat. nomin.* Capitulum, sede episcopali vacante, potest confirmare electiones ad beneficia celebratas, vel eas, iusta exigente causa, infirmare; cap. *Cum olim*, 14,
41 de Maioritate et obedient. Potest etiam, sede vacante, praesentatos a patronis ad beneficia instituere; cap. *Etsi capitulum*, 1, de Institut., in 6, ibi: *Et si capitulum sede vacante beneficia quae ad collationem episcopi pertinent conferre non possit, praesentatos tamen a patronis potest admittere si sint idonei, et eos instituere in beneficiis ad quae fuerint praesentati. Licet ad episcopum* (si superesset) *ad-*
42 *missio, vel institutio huiusmodi pertineret.* Item potest capitulum sede vacante resignationes beneficiorum recipere, quando fiunt non ex causa libera, sed necessaria, v. g., resignationes ex iusta causa permutationis factas, vi cuius beneficia resignata necessario sunt conferenda clericis resignantibus post admissam ipsorum resignationem; Clement. unica de rerum Permutat. Iura enim vacante sede indulgent capitulo episcopalem iurisdictionem causa necessitatis, ne ex defectu superioris periculum animarum generetur, ut recte notat Glossa, in cap. *His quae*, 11, de maiorit. et obedient., verb. *Pro bono pacis*. Et sic etiam recipere potest capi- 43
tulum sede vacante atque auctorizare resignationes beneficiorum, quando horum collatio spectat ad solum capitulum, vel ad episcopum et capitulum simul; tunc enim nihil obstat quin talium beneficiorum resignationem quasi iure quodam accrescendi recipere possit, cum ius ea conferendi sede vacante pertineat ad ipsum capitulum; cap. unic. *Ne sede vacante*, in 6. Sic Glossa in Clement. unic. de rerum Permutat., verb. *Conferatur;* et cum multis Barbosa, de Offic. et potest. episc. part. III, allegat. 19, n. 8.

Vicarius generalis seu officialis episcopi per 44
commissionem officii sibi generaliter factam potest praesentatos a patronis instituere in beneficiis; cap. *Ex frequentibus*, 3, de Institutionibus, ibi: *Ex frequentibus querelis didicimus in partibus vestris consuetudinem pravam a multis retro temporibus invaluisse, quod clerici ecclesiastica beneficia sine consensu episcopi dioecesani, vel officialium suorum* (qui hoc de iure possunt) *recipiunt, etc.*, et Glossa ibi, verb. *Officialium;* et summarium, in quo sic praecise dicitur: *Institutio beneficiorum spectat ad episcopos vel eorum officiales.* In 45
generali tamen vicariatus commissione non venit potestas conferendi beneficia, nisi ipsi vicario generali beneficiorum collatio sit specialiter commissa, textu expresso in cap. *Cum in generali concessione*, 3, de Officio vicarii, in 6, ibi: *Cum in generali concessione nequaquam illa veniant quae non esset quis verosimiliter in specie concessurus, nec regulariter donare valeat is cui bonorum administratio etiam libera est concessa; officialis, aut vicarius generalis beneficia conferre non possunt.* Data 46
autem vicario generali speciali facultate conferendi beneficia, poterit vicarius generalis conferre etiam ea beneficia, quae iure devoluto ad episcopum pertinent ob negligentiam vel delictum inferiorum, quorum erat ius conferendi, nisi beneficia sint devoluta ad episcopum, tanquam Sedis Apostolicae delegatum, puta ob negligentiam regularium; Clement. 1, de Supplend. negligent. praelat.; sic Zerola, in Praxi episcop., part. 1, verb. *Beneficia*, § 3, et cum aliis Barbosa, de Officio et potest. episcop., part. III, alleg. 14, n. 62. Vicarius generalis, 47
cui data est facultas conferendi beneficia, potest conferre etiam curata. Sic cum multis a a se citatis Fagnan., in cap. *Mandato*, 46, de Simonia, et Rota, decis. 7, de Offic. vicar.,

alias 437 in antiq., et dec. 2, eod. tit. in antiquior.

48 Beneficia conferre non possunt laici; cap. *Si quis deinceps,* 12; cap. *Nullus laicorum,* 18; cap. *Per laicos,* 20; cap. *Laicis,* 24; cap. *Laici,* 37, caus. 16, q. 7, quia collatio beneficii ecclesiastici est iuris spiritualis, quod laici nec possidere, nec praescribere possunt; c. *Cau-*
49 *sam,* 7, de Praescriptionibus. Et licet ex speciali privilegio imperatori, regibus, aliisque laicis principibus haec potestas concessa reperiatur, cuius vestigium habetur in cap. *Dilectus,* 34, de Praebendis, et expresse in specialibus concordatis Germaniae, Galliae, Hispaniae, Poloniae, Portugalliae, Sabaudiae, aliorumque
50 regnorum et principatuum; tamen quando imperator, sive aliquis rex, vel alius princeps laicus confert aliquod beneficium in vim privilegii apostolici, tunc non dicitur ipse imperator, sive rex, aut princeps laicus conferre, sed confert ipse papa mediante ministerio talis personae, et ideo collatio non reputatur imperialis, regalis, aut alterius principis, sed mere et absolute apostolica, ad leg. *Et si praetor,* ff. de Offic. eius cui mandat. iurisdict.; leg. *Solet,* ff. de Iurisdict. omn. iud.; Rota, dec. 15, n. 2, vers. *Quia imperator,* ff. de Praebenda in antiquis, et in Annot. ad decis. 15, part. III recent. n. 16 et 17.

51 Legati a latere varia beneficia conferre non possunt. Primo, non possunt conferre ecclesias cathedrales, vel regulares, aut collegiatas scilicet episcopatus, abbatias, prioratus, et his similia, et dignitates post episcopatum maiores in ecclesiis cathedralibus, quae sunt electivae, textu expresso in cap. *Deliberatione,* 4, de Offic. legati, in 6, et Glossa, ibid., verb. *Ecclesiis.*

52 Secundo, legati a latere conferre non possunt beneficia per papam suae collationi specialiter, vel generaliter reservata; Glossa, final. in cap. *Officii nostri,* 1, de Offic. legati, in 6; Garcias, Benefic. part. V, cap. 3, n. 53, post Rotam, in Regiensi *Canonicatus,* 17 Nov. 1595, et cum plurimis Barbosa, lib. II, Iuris eccles., c. 5, n. 42. In reservatis enim summo pontifici, legati non possunt se intromittere absque eius speciali mandato; c. *Quod translationem,* 4,
53 de Offic. legati. Imo licet legati haberent specialem facultatem conferendi beneficia reservata, non idcirco possent conferre beneficia vacantia in curia, nisi hoc ipsum specialiter et expresse eisdem fuerit concessum; cap. *Licet,* 1, de Praebend., in 6, ubi sic expresse statuitur: *Eadem auctoritate statuimus ut ecclesias, dignitates, personatus et beneficia, quae apud sedem ipsam deinceps vacare contigerit, aliquis praeter Romanum pontificem, quacunque super hoc sit auctoritate munitus, sive iure ordinariae potestatis, ipsorum electio, provisio, seu collatio ad eum pertineat, sive litteras super aliorum provisiones generales, vel etiam speciales sub quacunque forma verborum receperit (nisi ei sit super conferendis eisdem in curia Romana vacantibus specialis, et expressa ab ipso pontifice summo auctoritas attributa) conferre alicui, seu aliquibus non praesumat.*

Tertio, legati a latere non possunt conferre 54
beneficia quae ad episcopi collationem spectant iure speciali, seu delegato; Barbosa, loc. cit., num. 47, et Erasmus a Chochier, de Iurisdictione ordin., in Exempt., part. II, num. 22, per caput *Studuisti,* 2, de Offic. legati, ubi sic praecise habetur: *Respondemus quod cum mandatum speciale deroget generali, legatus commissionem alii factam specialiter impedire non potest.* Et in eius summario sic: *De causa specialiter delegata a papa legatus se intromittere non potest.*

Quarto, non possunt conferre beneficia iu- 55
rispatronatus laicalis; arg. cap. *Dilectus,* 6, de Officio legati, et cap. *Cum dilectus,* 28, de Iurepatronatus, et ibi Abbas, num. 2; Barb., num. 1, et Glossa, verb. *Praesentare,* et alia Glossa, in Clementina. *Per litteras,* de Praebend., verb. *Apostolicis,* et doctores communiter; idque etiam procedit in beneficiis iurispatronatus misti, quia etiam ipsa legati conferre non possunt. Et hoc fit, ne patroni ex 56
suis bonis patrimonialibus fundantes, aut dotantes ecclesiam, facile priventur iure suo, sicque tum ipsi, tum alii retrahantur a fundatione et dotatione aliarum ecclesiarum; cardinal. Tuschus, lit. L, conclus. 172, num. 10; Garcias, loc. cit. num. 67, et cum plurimis Barbosa, lib. I Iuris ecclesiast., cap. 5, num. 45. Imo 57
neque expedit ut papa ipse libere disponat de beneficiis iurispatronatus laicorum, ne laici a fundationibus retrahantur, secundum Hostiens., in cap. *Quoniam,* 3, de Iurepatronatus, n. 5; Ioan. Andr., n. 2, et Fagnan., ibid. n. 10. Unde fit ut quamvis papa, si velit, possit libere conferre beneficia iurispatronatus laicorum, etiam invitis patronis, ut notatur in cap. *Cum dilectus,* 28; de Iurepatronat., et Glossa, verb. *Praesentare,* et in cap. *Dilectus,* 6, de Offic. legati, et Glossa, verb. *Concessione,* quae dicit hanc potestatem soli principi competere, non autem legato, non tamen censeatur velle patronatui laicorum derogare, nisi hoc exprimat, secundum Glossam, in Clementina, 2, de Praebend., verb. *Apostolicis;* Felin., in tract. *Quando lit. apostol. praeiud. patron.,* in princip.; Fagnan., loc. cit., num. 11. Imo Hostiens., 58
in dict. cap. *Dilectus,* de Offic. legati, sub n. 5, testatur se vidisse litteras per papam scriptas praelatis Angliae continentes hanc suam protestationem, quod quando scribit pro aliquo beneficiando, non est intentionis suae ut conferatur ei ecclesia aliqua, in qua laicus obtineat iuspatronatus.

Quinto, legati non possunt conferre benefi- 59

cia litigiosa; generaliter enim lite pendente nihil est innovandum, ne inde collitiganti quoquomodo praeiudicium generetur; c. *Dispendiis*, 1, et c. *Si hi contra quos*, 2, *Ut lite pendente*, in 6.

50 Sexto, non possunt legati admittere resignationem beneficii ad favorem certae personae; Rota, part. IV, tom. II, rec. dec. 508, n. 2. Resignatio enim ad favorem certae personae, non potest fieri aliter, quam in manibus papae; Rota, part. XI, dec. 177, n. 16, c. *Plerique*, 5, caus. 8, q. 1, et S. Pius V, in constit. incip. *Quanta Ecclesiae*.

51 Episcopi conferre non possunt, primo, Beneficia ecclesiarum cathedralium et collegiatarum, quae spectato iure communi sunt electiva, sicque non per collationem, aut aliam provisionem episcoporum, sed duntaxat per canonicam electionem obtineri possunt; ut cap. *Nullus*, 1, et cap. *Quia propter*, 42, de Elect.

52 Idem dicendum est de abbatiis, iuxta cap. *Ne pro defectu*, 31, de Elect., et cap. *Congregato*, 2, caus. 16, quaest. 7.

53 Secundo, non possunt conferre beneficia iurispatronatus sine consensu patroni; cap. *Ex insinuatione*, 14, de Iurepatronatus; cap. *Nobis*, 25, eodem tit., et cap. *Decernimus*, 32, caus. 16, quaest. 7, ubi sic praecise habetur: *Quod si spretis eisdem fundatoribus, rectores ibidem praesumpserit episcopus ordinare, et ordinationem suam irritam noverit esse, et ad verecundiam suam alios in eorum loco, quos iidem ipsi fundatores condignos elegerint, ordinarii*.

54 Tertio, durante lite inter episcopos et patronos, non possunt episcopi conferre beneficium, sed debent instituere oeconomum, ut legitur et notatur in cap. *Cum vos*, 4, de Offic. ordinar., et tenet Hostiens., in cap. *Quoniam*, 3, de Iurepatronatus, num. 7; Abbas, ibid. n. 7; Fagnan., ibid. num. 18; Barbosa, de Offic. et potest. Episcop., part. III, allegat. 72, num. 141, cum Rota, dec. 411, n. 3, part. I, divers.

55 Quarto, non possunt episcopi conferre Beneficia, lite pendente inter patronum et praesentatum, vel inter ipsos praesentatos; cap. *Si hi contra quos*, 2, *Ut lite pendente*, in 6; Rota, part. III, dec. 162, num. 1; part. I, tom. II, dec. 496, num. 21. Textus enim in c. *Quoniam*, 3, de Iurepatronatus, concedens ordinario ius conferendi beneficia tempore litis, loquitur tantum de casu quo lis est inter ipsos patronos, adeoque tanquam exorbitans, et odiosus non est extendendus ad litem inter ipsos praesentatos, vel inter patronum et praesentatum, ut tenuit Rota apud Farin., dec. 186, num. 7, in Collect. novissim., Barbosa, loc. cit.; Fagnan., cit. n. 19; Abbas, loc. cit., n. 7.

56 Quinto, non possunt episcopi beneficium conferre collitiganti, etsi alter dimiserit, cum adhuc lis non dicatur terminata; Rota, in Hispalensi *Beneficii de Zeres*, 20 Februarii 1604, coram Litta, et part. XIII; recent. dec. 170, n. 7.

Sexto, non possunt episcopi conferre beneficia vacantia ob non factam publicationem resignationis; Rota, part. VIII, recent., dec. 252, n. 17. 67

Septimo, non possunt episcopi beneficia conferre, quando collatio beneficiorum est devoluta per lapsum sex mensium, quia tunc amplius non possunt ipsi conferre, etiamsi a papa beneficia nondum sint collata; Rota, part. III, recent. dec. 309, num. 4. 68

Octavo, non possunt episcopi beneficia conferre, quae sunt reservata Sedi Apostolicae; et si conferant, collatio est nulla; Rota, part, VII, recent. dec. 236, n. 13. 69

Nono, episcopi non possunt soli conferre beneficia, quae sunt simultaneae collationis cum capitulo; Rota, part. IV, tom. I, decis. 366, n. 2. Adeoque si episcopi tantum provideant, provisio erit nulla; Rota, part. V, tom. II, decis. 585, num. 41; part. XI, dec. 74, n. 2. 70

Decimo, episcopi non possunt admittere resignationem beneficii ad favorem certae personae; Rota, part. V, tom. I, dec. 190, num. 4. Talis enim resignatio non potest fieri, nisi in manibus papae; Rota, part. XI, dec. 177, n. 16, cap. *Plerique*, 5, caus. 8; S. Pius V, in constit. incip. *Quanta Ecclesiae*, ubi facta in manibus alterius quam papae annullantur; Rota, part. IV, tom. I, dec. 120, n. 2. Cum beneficium resignatum fuerit in manu episcopi, vel collatoris, non possunt isti providere de eisdem beneficiis consanguineos, affines, vel familiares suos, ut ex cit. bulla S. Pii V. Quin neque affines, consanguinei, et familiares resignantis admitti debent, etiam cum beneficium conferendum est in concursu; primo, quia citata bulla S. Pii V, quae legit *admittentium consanguineis*, mendose excusa est, cum legendum fuerit *dimittentium consanguineis*, ut monet Fagnanus, in c. *Non sine*, de Arbitris; secundo, quia Sac. Congr. disposuit, ut in eo casu neque familiares episcopi, neque consanguinei resignantis admitterentur. Haec ex Benedicto XIV, Institut. Eccl., 91, § 9 et 11, et de Synodo dioecesana, lib. XIII, c. 24, § 2 nov. edit. Bene tamen omnes isti admitti ad beneficium possunt, quando illud cecidit in manus episcopi per obitum prioris beneficiati; neque enim tantum mali timeri potest, cum dandum est ex resignatione prioris beneficiati. Ita de Synodo dioeces., ib., § 6, et decr. S. Congr. 71

Capitulum sede vacante episcopali, Primo non potest conferre beneficia libera, quorum collatio ad solum episcopum pertinet, textu expresso in cap. *Illa*, 2, *Ne sede vacante*, ubi declaratur irrita collatio beneficii facta per capitulum, sede episcopali vacante, hac addita ratione ibi: *Cum nusquam inveniatur cautum* 72

in iure, quod capitulum, vacante sede, fungatur vice episcopi in collationibus praebendarum, et cap. *Et si capitulum*, 1, de Institutionibus, in 6, praecisis his verbis: *Et si capitulum sede vacante beneficia, quae ad collationem episcopi pertinent, conferre non possit.*

73 Secundo, capitulum sede vacante non potest praesentare ad beneficia, quando ius praesentandi pertinet ad solum episcopum, dum vivit; Glossa, in Clement. unic. vers. *Conferantur*, de rerum Permut.; Ioan. Andreas, in cap. unic., n. 2, de Maior. et obedient., in 6; Rebuffus, in Praxi benefic., tit. de Devolutionib., n. 70; Garcias, part. V, de Beneficiis, cap. 7, num. 52.

74 Tertio, capitulum sede vacante non potest libere ac simpliciter loquendo et in gratiam, seu favorem resignantis recipere resignationem beneficiorum spectantium ad collationem solius episcopi; Glossa, in Clement. unic., verb. *Conferantur*, de rerum Perm.; Flamin. Parisius, lib. VII, de Resignat. beneficiorum, quaest. 29, num. 37 et 38, cum Rota, dec. 6, n. 2, de rerum Permut., in novis; et alia Rota, in una Illerden. die 6 Novemb. 1545; Pirhing, De
75 Maiorit. et obedient., num. 57. Resignationes enim beneficiorum ad collationem solius episcopi spectantium recipere, nullibi reperitur in iure concessum capitulo sede vacante, adeoque subintrat regula negativa, quae habetur cap.
76 *Illa*, 2, *Ne sede vacante*. Imo hoc ipsum videtur capitulo expresse denegatum, cap. *Si ad episcopum*, unic., *Ne sede vacante*, in 6, § *Cum vero*, ubi sic praecise statuitur: *Cum vero ad solum episcopum praebendarum spectat collatio . . . defuncto episcopo . . . capitulum se non potest intromittere de eisdem.* Capitulum vero de eisdem se intromitteret, si talium praebendarum, seu beneficiorum reciperet resignationem, adeoque, ut salvetur dispositio textus, dicendum est capitulum non posse sede vacante resignationem talium beneficiorum recipere.

77 Vicarius generalis episcopi vigore sui officii sibi generaliter concessi: primo, non potest conferre beneficia, quorum collatio pertinet ad episcopum, nisi eorum collatio fuerit ipsi specialiter et expresse concessa; cap. *Cum in generali concessione*, 3, de Offic. vicarii, in 6, praecisis his verbis: *Cum in generali concessione nequaquam illa veniant, quae non esset quis verisimiliter in specie concessurus, nec regulariter donare valeat is cui bonorum administratio etiam libera est concessa; officialis, aut vicarius generalis episcopi beneficia conferre non possunt.*

78 Secundo, vicarius generalis sine speciali mandato, seu commissione episcopi saltem in litteris vicariatus expressa, non potest recipere resignationes beneficiorum; Garcias, part. XI, de Beneficiis, cap. 3, n. 255; Flamin. Parisius, lib. VII, de Resign. Benef., q. 24, n. 1 et seq.; Rebuff., in Praxi beneficior. forma vicariatus archiepiscop. n. 104; Aloysius Riccius, part. II, Prax. ecclesiast. fori, resolut. 471, num. 1 cum Rota, dec. 13, de Renuntiat. in antiq., et alii passim. Et hoc colligitur ex cap. *Dudum*, 14, § 1, de Praebend., in 6, ubi potestas recipiendi resignationes beneficiorum et ista conferendi aequiparantur. Cum autem ex cit. cap. *Cum* 79
in generali concessione, 3, de Officio vicar., in 6. Vicarius generalis episcopi nequeat beneficia conferre, nisi horum collatio sibi specialiter et expresse commissa fuerit, sequitur quod neque possit sine speciali et expressa commissione episcopi beneficiorum resignationem recipere. Imo Pignatell., tom. IX, consultat. 77, n. 33, dicit quod *Vicarius episcopi habens facultatem conferendi beneficia non potest recipere resignationes.*

Beneficia conferri non possunt a schismaticis, 80
et collationes beneficiorum a schismaticis factae sunt ipso iure nullae; c. *Quod a praedecessore*, 1, de Schismaticis, ibi: *Adiicentes, ut qui dignitates ecclesiasticas, seu beneficia per dictos schismaticos acceperunt, careant impetratis.* Sic etiam beneficia conferri non possunt 81
ab excommunicatis non toleratis, et ab istis factae collationes sunt iure nullae; cap. *Si ad episcopum*, unic., *Ne sede vacante*, in 6, ubi id notant Glossa verb. *Maioris;* Geminian. et Ancharan., num. 2; Franc., itidem num. 2, ubi rationem reddit, quia parificatur praelatus naturaliter mortuus, et excommunicatus; et de excommunicato non tolerato, qualis est notorius, aut etiam publicus, declarant Imol., in cap. *Veritatis*, num. 10, de Dol. et contum., Abbas, in cap. *Si vero*, num. 9, de Sententia excommunic.; Succin., in cap. de Sacris, n. 88, de sentent. excommunic. et Rota, part. I, recent. decis. 534, num. 3 [1].

Sic nec etiam conferri possunt beneficia a 82
suspensis; c. *Si ad episcopum*, unic., *Ne Sede Vacante*, in 6, et Glossa ibi, verb. *Maioris*, his verbis: *Suspensi autem, vel maiori excommunicatione ligati non eligant;* Rota, in una Assisiensi *Canonicatus*, 25 Ianuarii 1599. Etiamsi suspensi essent occulti, quia suspen- 83
sus etiam occultus censetur prohibitus ab exercitio iurisdictionis; Rota, part. I, recent., decis. 534, n. 5, et consequenter collationis beneficiorum, quae est iurisdictionis; cap. *Nosti*, 9, et cap. *Transmissum*, 15, de Election.

---

[1] Praesentatio tamen ad beneficium facta a patrono laico excommunicato valida est; eam nihilominus non tenetur episcopus, imo non potest admittere cum sit illicita; Villalobas, in Summ., tom. I; tract. 17, diffic. 14, num. 3, et alii cum Diana, part. V, tract. 9, resol. 105. (Edit. Barbiell.)

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

84 Exstincto schismate laicalium investiturarum, quod per quatuor saecula ante Alexandrum III Ecclesiam vexavit, compertum est ab ecclesiasticis praelatis, beneficia ecclesiastica privative conferri posse triplici iure, *plenario* scilicet, *delegato* et *ordinario*.

85 *Plenario* iure summus pontifex omnia prorsus beneficia conferre potest, cap. 2, de Praebend., in 6, et quidem seclusis etiam reservationibus, cum concurrere queat cum quolibet ordinario collatore, eumque praevenire intra sex menses a conc. Lateranensi sub Alexandro III concessos ordinariis ad conferendum, cap. 2, de Concess. praebend,

87 Ipsa synodus Basileensis abrogando exspectativas ad futura beneficia, ius praeventionis 88 nominatim papae reservavit; Tridentinum concilium pariter, sess. 24, cap. 9, de Reformat., exspectativas omnino abrogari decrevit; at declaravit in omnibus suis decretis salvam semper haberi supremam auctoritatem Sedis Apostolicae; sess. 7, de Reform. in princip.

89 Ad dignoscendum autem an papa contulerit necne beneficium non reservatum iure praeventionis, haec traditur regula: Si expressus in supplicatione fuit mensis, quo beneficium vacavit, et tametsi is reservatus non fuerit, papa contulit, dicendum est Papam contulisse iure praeventionis. Secus e contra; Gonzal., in Comment. ad Regul. 8, hodie 9, Cancellar., § 5, prooem. num. 70; cardin. Petra, in Comment. ad Constit. apostol., constit. 1 Nicolai V, n. 38 et sequent.; Corrad., in Prax. benefic., lib. V, cap. 1, num. 62; Rota, in nuperrim. decis. 34, n. 7, et decis. 74, n. 1, tom. I, cor. Molin., dec. 922, n. 3 et 7, cor. Crisp., dec. 21, n. 7.

90 Et, quod hic notandum est, quod papa retinet potestatem conferendi beneficia iure praeventionis in locis etiam, in quibus vigent concordata, ut praeter allegatos firmant Nicolarts ad Concordata German., n. 1, dub. 2, § 3; Branden., ad ead. Concordata, quaest. 6, n. 5, et notab. 1 n. 2; Chokier, ad regul. 8 Cancellar., § 3, n. 173; Rota, in recent. decis. 2 per tot., part. III, ibique Rubeus, in adnot., num. 28.

91 In concursu collationis papae factae iure praeventionis, et collationis ordinarii, prior in tem- 92 pore praeferendus. Quod si eadem die dictae collationes contigerint, tenet Gagliard., de Benef., c. 6, num. 3, quod neglecta tanquam frivola anterioritate horarum, praeferri primo debeat possessor, deinde si nullus in posses- 93 sione sit, provisus apostolicus. Notat vero Rigant., in Commentar. ad Regul. 17 Cancell., num. 50, quod si proviso ab ordinario antecedenter ius sit quaesitum in beneficium, ei debetur praelatio supra provisum a papa eodemmet die. Vide exemplum apud eumdem auctorem. Notat quoque Rigant., ubi supra 94 sequenti numero, quod litterae provisionis de beneficiis, quas explent ordinarii, etiam ab ipsis subscriptae, non attenduntur ob antidatae suspicionem in concursu provisionum apostolicarum, nisi sint in forma publica instrumenti, testibus, et iuris solemnitatibus munitae. Prae- 95 sertim si concurrat verisimilis aliqua causa, propter quam ordinarius induci valuerit ad simulandum praeventivam collationem. Caeterum si concurrant circumstantiae excludentes 96 antidatae suspicionem, attenduntur, ut firmavit Rota, coram Crisp., dec. 205 fer. per tot., et quidem recedendo a decis. 24, 98 et 122.

Indultario iure conferunt cardinales, et ut 97 placet Gagliard., de Benefic., cap. 7, num. 5, legati ac nuntii. At suo loco agendum de hoc indultario iure. Illud vero hic non omittendum, 98 quod Sancta Sedes indultum hoc concedere etiam consuevit regibus. Vide de hoc indulto concesso a Sancta Sede regi utriusque Siciliae; Gagliard., dict. tractat. cap. 6, num. 6, et auctores ab eo allegatos.

Iure demum *ordinario* conferunt episcopi 99 beneficia omnia suarum dioecesium; can. *Omnes basilicae*, 10, caus. 18, q. 7, cui consonant can. *Obitum*, dist. 61, can. *Decretum*, cum sequent. 10, q. 1, et cap. *Ex frequent.*, 3, de Instit. Idque procedit etiam quoad ea be- 100 neficia quae existunt in districtu praelati inferioris non habentis territorium separatum. Vide Rotam, in Legionen. *Beneficii*, 11 Ianuarii 1743, coram de Thunn. Notandum vero est quod de 101 iure canonicatus, et dignitates ecclesiae cathedralis episcopus tanquam caput illius simul cum capitulo conferre tenetur; cap. *Pastoralis*, et cap. *Ea noscitur*, De his quae fiunt a praelatis sine consensu capit.

At ex consuetudine in Italia praesertim re- 102 cepta non concurrit amplius capitulum cum episcopo in collatione dictorum beneficiorum; Gagliard., de Benefic., cap. 8, n. 1. Ubi vero 103 viget antiqua disciplina, non est necesse quod concursus episcopi et canonicorum collegialiter fiat, sed diversis loco et tempore ius alterutrius explicari potest, dummodo in unam eamdemque personam conveniant. Quod si dissentiant, dubitari solet de quota votorum. At decisio huius quaestionis pendet a capitularibus statutis, vel consuetudinibus, quae alibi votum duplex, alibi unicum et simplex episcopo tribuunt, singulis canonicis coaequale. Deficientibus vero statutis et consuetudinibus, *Probabilior* (inquit Gagliard., ubi supra num. 4) *sententia doctorum constituebat olim in solo episcopo tantam vocem, quantam in toto capitulo, quae capitali vox a maiori parte cum*

concluderetur, posthabita minore, huic minori nec adhaerens, episcopus eamdem compleret. Quod si constanter votum capituli ab episcopo dissonasset, neutrum efficax ad perficiendam collationem habebatur, ideoque per lapsum semestris dabatur locus devolutioni.

Articulus V. *Beneficia ecclesiastica quibus conferenda, vel non.*

Summarium. 1. Beneficia ecclesiastica conferenda sunt habentibus qualitates a iure, et a Tridentino requisitas, quae praecipue sunt. - 2. Primo ut promovendus ad praelaturas et beneficia ecclesiastica sit ex legitimo matrimonio procreatus. - 3. Secundo ut eligendus sit clericus, id est saltem prima tonsura initiatus. - 4. Laicus enim est incapax ad quodlibet beneficium, nec sufficit post illud iam acquisitum tonsurari. - 5. Nisi papa dispensaret cum aliquo laico, ut possit eligi, et postea quamprimum tonsurari. - 6. Aut nisi eiusmodi electio fiat ex instinctu Spiritus sancti. - 7. Tertio ut eligendus sit legitimae aetatis a sacris canonibus praescriptae; usque ad n. 8. - 9. Quarto ut promovendus sit in statu caelibatus. - 10. Clericus in minoribus ordinibus constitutus habens beneficium, si postea contrahat matrimonium, illud ipso iure perdit. - 11. Quinto ut eligendus, seu promovendus habeat saltem tantam scientiam et peritiam, quanta sufficit pro exsequendo officio ad quod eligitur. - 12. Multae aliae sunt qualitates in promovendis requisitae, quae magis patebunt a num. 56, usque ad 90. - 13. Beneficia ecclesiastica non nisi dignis, et idoneis sunt conferenda. - 14. Hinc, qui promovet indignum ad quodcunque beneficium ecclesiasticum, peccat mortaliter. - 15. Et tenetur ad restitutionem. - 16. Ad hanc restitutionem tenentur ante omnes indigni illi qui procurarunt sibi beneficia; post indignos, illi, qui iniuste talia beneficia ipsis indignis contulerunt; denique cooperatores. - 17. Imo peccant etiam mortaliter eligentes, seu promoventes ad beneficia ecclesiastica minus dignum relicto digniore. - 18. Electores enim patroni et collatores beneficiorum praesertim curatorum, quantum in ipsis est, tenentur in conscientia ad praeferendum inter dignos digniorem; usque ad n. 22. - 23. Afferuntur rationes; usque ad n. 27. - 28. Conferre personis dignis, omissis dignioribus, beneficia simplicia, et non curata, non est peccatum mortale; usque ad n. 30. - 31. Ad beneficia patrimonialia, seu de iurepatronatus possunt eligi illi qui sunt vocati, dummodo sint idonei, quamvis alii meliores, sed extranei, reperiantur. - 32. Cum patronus laicus praesentat clericum dignum ad beneficium, etiam curatum, tenetur episcopus eum instituere, licet iudicet aliquem alium fore digniorem. - 33. Imo praeferendus est praesentatus a pluribus in discordia patronorum, dummodo sit idoneus et dignus, licet alius praesentatus sit dignior. - 34. Patronus laicus non tenetur praesentare ad parochialem sui iurispatronatus semper digniorem, sed sufficit quod praesentet dignum seu idoneum; usque ad n. 35. - 36. Eligendus non semper debet esse simpliciter melior, sed melior quoad regimen ecclesiae; usque ad n. 39. - 40. Pro beneficiis assequendis quis censeatur indignus, et dignior; usque ad n. 42. - 43. Adducuntur praecipuae qualitates, propter quas potest aliquis, caeteris paribus, censeri dignior, ut alteri praeferatur. - 44. Primo, qui est de gremio Ecclesiae, praefertur alteri non de gremio, et indigena seu oriundus alienigenae et forensi. - 45. Secundo, praefertur ille de cuius bonis fundata est ecclesia. - 46. Tertio, inserviens ecclesiae, et benemeritus eiusdem praefertur non inservienti; usque ad n. 48. - 49. Quarto, doctor, seu graduatus praefertur non doctori, et non graduato. - 50. Nisi gradus doctoratus fuerit assecutus lite pendente; usque ad n. 51. - 52. Quinto, approbatus ad curam animarum praefertur non approbato; usque ad n. 53. - 54. Sexto, confessarius approbatus ad audiendas confessiones praefertur non approbato. - 55. Septimo, non beneficiatus praefertur beneficiato. - 56. Praesertim ubi non beneficiatus sit pauper in concursu beneficiati et divitis. - 57. Octavo, senior praefertur iuniori. - 58. Nono, praesens in curia praefertur absenti. - 59. Decimo, nobilis praefertur minus nobili. - 60. Undecimo, sacerdos praefertur non sacerdoti. - 61. Etiamsi beneficium non sit sacerdotale. - 62. Quandoque tamen praefertur clericus, si caeteris doctior et habilior, ab examinatoribus reputetur. - 63. Duodecimo, sacerdos antiquior praefertur sacerdoti iuniori. - 64. Nisi agatur de beneficio, in quo solum requiritur quod sit presbyter et idoneus. - 65. Inhabiles et incapaces ad beneficia ecclesiastica sunt: primo haeretici, eorumque fautores, receptatores, nec non filii eorum usque ad secundam generationem. - 66. Sic etiam schismatici; ad n. 68. - 69. Secundo, incapaces sunt ad beneficia qui illa obtinent ad preces haereticorum, et ipso facto privati sunt si obtineant, et inhabiles fiunt ad alia. - 70. Tertio, inhabiles et incapaces sunt excommunicati excommunicatione maiori; suspensi et interdicti; ad n. 71. - 72. Quarto, inhabiles et incapaces sunt irregulares. - 73. Quinto, inhabiles et incapaces sunt infames. - 74. Sexto, inhabiles et incapaces sunt furiosi, et mente capti. - 75. Septimo, inhabiles et incapaces sunt simoniaci, sodomitae, omnesque indigni, inhonesti, et huiusmodi; ad n. 78. - 79. Octavo, incapaces sunt beneficiorum clerici uxorati. - 80. Nono, quilibet clericus ex Tridentino est incapax beneficii ante annum 14. - 81. Et beneficii curati est incapax, qui non habet annos viginti quinque. - 82. Insuper beneficii curati est incapax, qui nescit loqui in idiomate illius nationis, in qua habere vult curam. - 83. Decimo, filii illegitimi clericorum in ecclesiis, ubi eorum parentes habent beneficia, vel ante habuerunt, nullum beneficium obtinere possunt. - 84. Haec prohibitio procedit non solum de filiis illegitimis presbyterorum in sacerdotio genitis; sed etiam de naturalibus procreatis ante clericatum parentum. - 85. Undecimo, filii etiam legitimi clericorum nequeunt immediate succedere in beneficiis paternis. - 86. Non prohibetur tamen filius legitimus habere in eadem ecclesia, in qua pater ministrat, aliud beneficium dissimile, - 87. Imo potest filius legitimus praeesse ecclesiae, in qua pater sine titulo quandoque ministravit. - 88. Alias autem solus papa potest dispensare, ut filius etiam legitimus in ecclesia paterna, seu beneficio a patre praehabito immediate succedat. - 89. Imo hac pontificia dispensatione indiget filius legitimus ad succedendum patri etiam in beneficio de iurepatronatus, ad quod in fundatione vocati sunt proximiores de genere. - 90. Duodecimo, filii, ac nepotes offendentium cardinales, efficiuntur inhabiles ad ecclesiastica beneficia obtinenda. - 91-93. Beneficia ecclesiastica saecularia conferri nequeunt canonicis SS. Salvatoris absque indulto, nec curata clericis Congr. Missionis, nec Praemonstratensibus beneficia parochialia. - 94. De filiis illegitimis clericorum circa beneficia. *Remissive.* - 95, 96. Nequit filius legitimus consequi beneficium a patre praehabitum. - 97. Quoad consecutionem beneficii etiam postea legitimati illegitimi habentur. - 98, 99. Potest filius obtinere beneficium a patre praehabitum postquam tertius obtinuit. - 100. Quid de nepote legitimo nato a patre illegitimo. - 101-103. Fusius de requisito legitimitatis. - 104. Possunt illegitimi obtinere beneficia simplicia, dummodo patres non habeant nec habuerint beneficia in eadem ecclesia. - 105-109. Fusius de requisito clericatus. - 110-112. De requisito aetatis. - 113, 114. De requisito caelibatus. - 115-120. De praelatione in beneficiis plura. - 121, 122. Et de inhabilibus ad assequenda beneficia. - 123. Beneficia regularia regularibus professis sunt conferenda, saecularia saecularibus. - 124. Beneficia quadragenaria possessione fiunt regularia, et e contra. - 125. Beneficia sacerdotalia debent conferri sacerdotibus actu. - 126. An valeat beneficii collatio facta ab episcopo putativa.

1 Beneficia ecclesiastica conferenda sunt habentibus qualitates a iure, et concilio Tridentino
2 requisitas, quae praecipue sunt sequentes. Primo, ut promovendus ad praelaturas et beneficia ecclesiastica sit ex legitimo matrimonio procreatus; illegitimus enim est incapax omnis beneficii; nisi cum eo dispensetur; cap. *Cum in cunctis*, 7, de Election. et electi potest., et Glossa ibi, verb. *Matrim.*

3 Secundo, ut eligendus sit clericus, hoc est, ut saltem quis prima tonsura initiatus sit, nam licet quilibet Christianus de iure communi sit capax beneficii, ut docuit Rota, part. IV, tom. I
4 recent. dec. 307, num. 1, hodie tamen quilibet laicus non insignitus clericali charactere, seu saltem non tonsuratus ad quodlibet beneficium inhabilis existit, et nullum assequi potest, adeo quidem ut non sufficiat post illud iam acquisitum tonsurari; c. *Ex litteris*, 6, de Transact., et notat Glossa final., et Abbas, ibi num. 3, et tenet Rota, part. XVIII, tom. I,
5 dec. 40, num. 4. Nisi tamen papa dispensaverit cum laico ut possit eligi, ac postea quam primum tonsurari, prout aliquoties contigisse cum magnorum principum filiis, praesertim in Germania refert Sannig., cap. 2, num. 2, de
6 Electione. Aut nisi eiusmodi electio fiat ex speciali instinctu Spiritus sancti; prout S. Nicolaus, S. Severus, et S. Ambrosius ex laicis fuerunt electi in episcopos, ut habetur in cap. *Statuimus*, 8, § *E contra*, dist. 61 [1].

7 Tertio, ut eligendus sit maturae, seu legitimae aetatis a sacris canonibus praescriptae, qua non servata, electio est nulla, et scienter eligentes incurrunt poenas in iure statutas, ut patet ex cap. *Cum in cunctis*, 7, de Election., et cap. *Indecorum*, 3, de Aetate et qualitat. praeficiendor., ubi de hoc sequens ratio assignatur, *quia indecorum est, ut hi debeant ecclesias regere, qui non noverunt gubernare se ipsos, cum ad ecclesiarum regimen tales personae sint admittendae, quae discretione praeeminent, et morum fulgent honestate.* Quaenam
8 autem aetas specifice requiratur pro quocunque beneficio ecclesiastico, vid. verb. *Aetas*, n. 10, 11, 12, 13, etc., ubi pro omnibus beneficiis aetas requisita assignatur.

Quarto, ut promovendus sit in statu caeli- 9
batus, hoc est ut non sit matrimonio ligatus; siquidem collatio facta ei, qui matrimonio iunctus est, invalida existit; cap. *Sane*, 2, de Clericis coniugatis. Imo si clericus in minoribus 10
ordinibus constitutus habeat beneficium, et postea contrahat matrimonium, illud ipso iure perdit; cap. *Si quis clericorum*, 1, cap. *Quod a te*, 3, de Clericis coniugatis.

Quinto, ut eligendus, seu promovendus ha- 11
beat saltem tantam scientiam, seu rerum agendarum notitiam, quanta est necessaria et sufficiens ad rite exsequendum officium, ad quod eligitur seu promovetur, ut colligitur ex cap. *Cum in cunctis*, 7, de Election., et cap. *Praecipimus*, 10, dist. 34, et cap. *Non confidat*, 59, dist. 50; Rota, part. XVII recent., decis. 217, n. 6. Multae aliae sunt qualitates in 12
promovendis ad beneficia ecclesiastica requisitae, quae magis patebunt a num. 65 usque ad 90, ubi enumerabuntur omnes inhabiles ad illa assequenda.

Beneficia ecclesiastica non nisi dignis et ido- 13
neis sunt conferenda. Sic doctores communiter. Rectae enim rationi adversatur assumere personam inidoneam et indignam ad officium spirituale, et consequenter ad beneficium ecclesiasticum, quod datur propter officium, ex cap. *Quia per ambitiosam*, 15, de Rescriptis, in 6. Unde, in cap. *Grave nimis*, 29, de Praebend., graviter arguitur contraria quorumdam praxis, praecisis his verbis: *Grave nimis est et absurdum, quod quidam ecclesiarum praelati, cum possint viros idoneos ad ecclesiastica beneficia promovere, assumere non vereantur indignos, quibus nec morum honestas, nec litterarum scientia suffragantur; carnalitatis sequentes affectum, non iudicium rationis; unde quanta ecclesiis damna proveniant, nemo sanae mentis ignorat.* Et expresse Concilium Tridentinum, sess. 7, c. 3, his verbis: *Inferiora beneficia ecclesiastica praesertim curam animarum habentia personis dignis, et habilibus, et quae in loco residere, ac per se ipsos curam ipsam exercere valeant, iuxta constitutionem Alexandri III in Lateranensi, quae incipit:* Quia nonnulli, *et aliam Gregorii X in generali*

---

[1] Si quis oblitus schedulae, aut tituli primae tonsurae accessit pro beneficio obtinendo quod meretur, et ante tempus electionis non datur via, ut afferatur ea schedula, v. gr., si esset ab hostibus occupatum oppidum in quo remanserat, potest licite episcopus, si velit, fidem dare ei iuranti, esse initiatum prima tonsura, et conferre beneficium. Mendo, in Epitome, verb. *Beneficium*, num. 13. Nam cum adhiberi nequeunt aliae probationes, iuramentum est probatio, et iuranti fides est adhibenda; cap. *Si eo tempore*, de Rescriptis in 6. Et iudex ordinarius potest licite operari, quando datur iuris praesumptio quod existant requisita ad operandum leg. fin. Cod. de Iure deliberand., leg. *Sed isti*, § fin. ff. de Iureiur., ut datur in praesenti, ratione iuramenti. Et quidem in aliis casibus fides datur iuranti; nam quae nequeunt innotescere, et testibus probari nequeunt, partis iuramento probantur; Sanchez, de Matrim., lib. 1, disp. 62, num. 6; Mascard., tom. I, de Probat., concl. 471.

Dictum est notanter *potest licite episcopus si velit;* quia si episcopus a quo deberet beneficium conferri, sed prius ostenso testimonio tonsurae, nollet ista probatione privilegiata acquiescere, cogi non posset; quia potest secundum statuta postulare et exigere probationem plenam et iuridicam. Unde qui petit sibi conferri beneficium illud, casui et infortunio tunc attribuere debet, quod obtinere non posset. Ita in simili casu iudicavit cum tribus aliis doctoribus P. La Croix. lib. VI, part. II, num. 2256, ubi haec subdit: *Et scio aliquem isto modo exclusum esse a praebenda cathedrali, ad quam praesentatus erat.* (Edit. Barbiell.)

Lugdunensi concilio, quae incipit: Licet canon, *editam conferantur, aliter autem facta collatio, sive provisio omnino irritatur, et ordinarius collator poenas constitutionis concilii generalis, quae incipit:* Grave nimis, *se noverit*
14 *incursurum.* Hinc qui promovet indignum ad quodcunque beneficium ecclesiasticum, peccat mortaliter, cum ut patet, cit. conc. Trident., Lateranense et Lugdunense severe praecipiant, ut beneficia conferantur dignis, alioquin promovens indignum incurrat poenas indictas a concilio generali in cit. cap. *Grave nimis.* Tum quia talis indignorum promotio cadit in grave damnum ecclesiarum, ut ex verbis cit. cap. *Grave nimis,* ibi: *Unde quanta ecclesiis damna*
15 *proveniant, nemo sanae mentis ignorat.* Quibus ecclesiis debetur restitutio, uti habet communis cum Garcia, part. VII, cap. 16, num. 47; Filiucio, tract. 41, num. 183; Castropal.,
16 tract. 13, dec. 2, pag. 11, § 4, num. 1. Ac tenentur damna illa compensare ante omnes indigni, qui procurarunt sibi beneficia; post indignos illi, qui iniuste talia beneficia ipsis indignis contulerunt; denique cooperatores. [1]

17 Imo peccant mortaliter eligentes, seu promoventes ad beneficia ecclesiastica minus di-
18 gnum praetermisso digniore. Electores enim, patroni, et collatores beneficiorum, praesertim curatorum, quantum in ipsis est, sive in ipsorum libera dispositione, tenentur in conscientia ad praeferendum inter dignos digniorem, seu quem magis ecclesiae utilem ipsi iudicaverint. Colligitur ex cap. *Metropolitano,* 19, dist. 63, ibi: *Optimus ordinetur.* Concordat cap. *Licet,* 15, caus. 8, q. 1, ibi: *Qui praestantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille*
19 *eligatur ad sacerdotium.* Unde Innocentius III, in cap. unico, *Ut ecclesiastica beneficia,* § *Omnibus,* arguit ut culpabilem archiepiscopum Mediolanensem, ex quo non contulerit, ut debebat, beneficium magis idoneo; ibi: *Te in tribus comperimus fuisse culpabilem. . . quia non ex affectu carnali, sed discreto iudicio debuisti ecclesiasticum officium, et beneficium in persona magis idonea dispensare.*

20 Et Tridentinum concilium, sess. 24, cap. 1, de Reform., loquens de iis quibus competit ius electionis: *Monet, ut in primis meminerint nihil se ad Dei gloriam, et populorum salutem utilius posse facere, quam si bonos pastores, et ecclesiae gubernandae idoneos promoveri studeant; eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, et ecclesiae magis utiles ipsi iudicaverint, non quidem precibus vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis praefici diligenter curaverint.* Et c. 18 eiusdem sess. 24, de Reform., expresse decernit, ut in delectu parochorum episcopus digniorem prae caeteris etiam dignis eligat: *Peracto deinde examine renuntientur quotquot ab his idonei iudicanti fuerint, aetate, moribus, doctrina, prudentia, et aliis rebus ad vacantem ecclesiam gubernandam opportunis. Ex hisque episcopus eum eligat, quem caeteris magis idoneum iudicaverit. Atque illi, et non alteri collatio ecclesiae ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre.* Insuper addens etiam 21
patronos teneri ad praesentandum episcopo pro beneficiis curatis, quem digniorem iudicaverint: *Si vero iurispatronatus ecclesiastici erit, ac institutio ad episcopum, et non alium pertineat, is quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, episcopo praesentari teneatur, ut ab eo instituatur; cùm vero institutio ab alio quam ab episcopo erit facienda, tunc episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei praesentet, ad quem institutio spectat.* Hinc S. Pius V, in constit. 22
incip. *In conferendis beneficiis,* ius appellationis ad metropolitanum, Sedemve Apostolicam concedit illi, qui se episcopi iudicio et electione laesum existimabit, ut cognita iniustitia, electio minus digni annulletur in favorem dignioris. *Ut autem non solum dignis, sed magis idoneis repertis iuxta eiusdem concilii decretum. . . Parochiales ecclesiae conferantur, volumus, et eadem auctoritate decernimus, quod si episcopus minus habilem, postpositis magis idoneis, elegerit, possint ii qui reiecti fuerint, a mala electione huiusmodi ad metropolitanum, vel si ipse eligens metropolitanus, aut exemptus fuerit, ad viciniorem ordinarium, uti nostrum, et sedis huiusmodi delegatum, aut alias ad ipsam Sedem Apostolicam appellare, ac praeelectum ad novum examen coram ipso appellationis iudice, et eius examinatoribus provocare, et constito de prioris eligentis irrationabili iudicio, eoque revocato, parochialis magis idoneo per eumdem iudicem appellationis auctoritate nostra. . . conferatur.* Ad hoc potis- 23
simum etiam facit propositio 45, inter damnatas ab Innocentio XI die 2 Martii 1679, his verbis: *Cum dixit* (conc. Triden.) *eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, et ecclesiae magis utiles ipsi iudicaverint, ad ecclesias promovent, con-*

[1] Proposito dubio, an aliquando eligi possit indignus ad quaevis beneficia, quando scilicet alias eligendus esset indignissimus, a quo ecclesiae gravissima mala imminerent, affirmativam sententiam, tamquam satis probabilem, sustinet cum Lugo, et Lesio P. Gerunda, de Episc., tom. II, lib. VI, disp. 6, cap. 2, n. 22 cum seqq., et Diana, part. XI, tract. 4, resol. 38. Imo licere eligere in parochum, vel episcopum hominem plane improbum, infamem et concubinarium, quando nullo modo reperitur allus idoneus ad ministranda sacramenta, docet Peyrinus, tom. I, de Subdito, q. 1, cap. 31, § 3, concl. 3. Sed contrarium mordicus defendit Malderus, in 2, tract. 9, cap. 2, dub. 6, et Thomas Hurtadus Var. tom. II, tract. 15, cap. 1, § 5, n. 1472. (Edit. Barb.)

cilium, vel primo videtur per hos digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

24 Accedit ratio, quia cum in collatione beneficiorum praefertur minus dignus digniori, fit acceptio personarum in re gravi, ut docet S. Thomas 2–2, q. 63, art. 2, ad 3; praeferendo enim personam dignam digniori pro motivo praeferendi acceptatur aliquid velut causa, quod causa non est, et circumstantia nihil conferens ad causam, substituitur pro circumstantia conferente ad causam; et per hoc D. Thomas 2–2, q. 185, art. 3, adducit haec verba S. Hieronymi: *Quidam non quaerunt eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscunt Ecclesiae prodesse, sed quos ipsi amant, vel quorum sint obsequiis deliniti, vel dediti, vel pro quibus maiorum quispiam rogaverit, et (ut deteriora taceam) qui ut clerici fierent, muneribus impetrarunt; hoc autem pertinet ad acceptionem personarum, quae in talibus est grave*
25 *peccatum.* Unde qui in conferendis beneficiis, praesertim curatis, per acceptionem personarum, aut alio simili motivo dignioribus minus dignos anteponunt, non minus rei fiunt, ac si
26 ea pretio venderent. Hinc a sanctis Patribus idipsum semper fuit damnatum, ut patet per laudata verba S. Hieronymi adducta a S. Thoma, et per sequentia verba S. Augustini, ep. 167, alias 29, num. 18, ubi exponens haec verba S. Iacobi apostoli, cap. 2, num. 1 epist. suae catholicae: *Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini Iesu Christi gloriae,* sic ait: *Nec sane, quantum arbitror, putandum est leve esse peccatum in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi, si illam distantiam sedendi ac standi ad honores ecclesiasticos conferamus. Quis enim ferat eligi divitem ad sedem honoris Ecclesiae, contempto*
27 *paupere instructiore atque sanctiore?* Tum quia habentes ius eligendi, non sunt domini beneficiorum ecclesiasticorum, sed tantum *dispensatores mysteriorum Dei,* seu iurium spiritualium, iuxta divum Paulum I ad Corinth. IV, sicque tenentur iure naturali, atque vi officii dispensationis consulere bono communi, sive Ecclesiae omni meliori modo; eo vel maxime, quod dispensationes spiritualium principalius ordinantur ad utilitatem communem, iuxta eumdem divum Paulum I ad Corinth. XII: *Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem.* Atqui hoc non praestant, quando ad Ecclesiam et regimen animarum scienter eligunt minus dignum, praetermisso digniori et magis idoneo, adeoque, etc. *Non audeo tamen asserere* (subdit hic Iosephus Maria Maraviglia lege 165 Prudentiae episcopalis) *quod affirmant Caiet., Salon., Molin., Guttierez, Vasquez, Fernandez, et alii apud Dianam, tract. 4 Miscell., resolut. 210, fol. 150, episcopos illos, qui spectatis omnibus requisitis etiam per examen non conferunt beneficia dignioribus, teneri singulis annis ad restitutionem eorum fructuum, quibus fruuntur minus digni, cum censeantur dignioribus subrepti, quia iam per concursum ius acquisierant; suppono enim ius ad beneficia obtinenda esse aequale in omnibus concurrentibus dignis, licet fortasse non dicatur aequale in comparatione digniorum, qui videntur ius amplius habere, quam soli digni, cui tamen iuri supplere potest vis, et liberum arbitrium quod a plerisque conceditur episcopis, eligendi dignos etiam in comparatione digniorum, quae electio, si fiat, cum sit secundum iustitiam, non imponit episcopis aliquam restituendi obligationem. Additur quod secundum doctrinam obligantem episcopos ad restitutionem, si in beneficiis curatis omittant digniores, non imponitur eadem obligatio in aliis beneficiis, et tamen digniores semper retinent ad illa ius intrinsecum maius, ratione maioris dignitatis; nec videtur dispar ratio ratione iuris et iustitiae; unde colligitur quod si non est obligatio restitutionis in episcopis pro aliis beneficiis, neque sit pro curatis, et ad summum posset dici cum aliquibus, episcopos peccare contra debitum fidelitatis, ratione malae administrationis ex officio, si dignis postponerent digniores, quod tamen neque ita facile admittendum est. In foro tamen externo collatio beneficii curati digno facta praetermisso digniori, hoc conquerente et probante solet revocari; et affert Diana, l. c., declarationes Sacrae Rotae in una Tudensi 18 Aprilis 1603, coram Sacrato, et in una Vertunensi 18 Decemb. 1581, coram Gypsio, et alias eiusmodi doctorum observationes ad Decret. Gregorii XV, quae omnia indicant collationes eiusmodi non probari, quod testatur etiam Io. Valerius, in Differen. utriusque fori.* » Haec auctor supra laudatus. [1]

Notanter tamen sub num. 18 fuit dictum 28

[1] Notandum primo, quod qui beneficii ecclesiastici collatorem iam determinatum ad conferendum alteri digniori, non vi et fraude, sed tantum suasione, et precibus, vel etiam muneribus inducit, ut sibi, vel amico minus digno conferat, quamvis peccet, non tenetur ad restitutionem, quia relinquit collatorem in sua libertate, neque facit iniuriam alteri, etiamsi ex odio id faciat, quia odium non est contra iustitiam, sed contra charitatem; Lessius, lib. II, cap. 2, dub. 18, num. 128; Valentia, tom. III, disp. 5, q. 7, punct. 2, Navarrus, in Manuali, cap. 17, n. 72; Sa, verb. *Restitutio*, n. 22, Sotus, de Iust., lib. IV, q. 6, art. 3; Turrianus, in 2-2, tom. II, disp. 16, dub. 1, num. 5 et 7; Layman, Theol. mor. lib. III, sect. 5, tract. 5, cap. 7, n. 1; Sylvius in 2-2 div. Th., q. 62, art. 2, q. 25, concl. 2; Filliucius, tom. II, tract. 32. cap. 8, n. 185, et alii apud Dianam, part. III, tract. 5, resol. 53, et tract. 6, resol. 34, et part. XI, tract. 4, resol. 36.

beneficiorum praesertim curatorum; quia loquendo de beneficiis simplicibus, et nullam curam animarum habentibus, non esse peccatum mortale ipsa conferre personis dignis omissis dignioribus, tenent permulti doctores, ut Garcias, part. VII, de Beneficiis, cap. 17, n. 16; Navarrus, lib. II, de Restit., cap. 2, nn. 172 et 182; Guttier., Canon. Quaest., lib. II, c. 11, num. 12, col. 2; Lugo, disp. 35, de Iustit. et iur., sect. 2, num. 20; Lessius, lib. II, de Iustit. et iur., cap. 34, dubit. 14; Layman, lib. IV, tract. 2, cap. 15, num. 8; Molina, de Primogen., lib. II, cap. 5, n. 55; Felix Potest., tom. I, part. II, num. 1358; Diana, part. II, tract. 7 Miscellan. resolut.; Sanchez, et alii cum Barbosa, part. II, de Offic. et po-
29 test. episc., allegat. 60, n. 103. Et ratio est quia neque conc. Trid., cit. sess. 24, cap. 1 et 18, nec S. Pius V, in cit. constit. incip. *In conferendis,* nec dicta propositio damnata ab Innocentio XI die 2 Mart. 1679, loquitur de beneficiis simplicibus, sed solum de curatis.
30 Insuper periculum tanti mali inde non imminet; neque ex iis adeo pendet bonum Ecclesiae, sicuti fit in curatis: ac proinde facilius potest excusari elector, qui semel atque iterum digniorem praetermittit, dummodo alter sit vere dignus et idoneus. Et sic absolute Rota, part. X rec., dec. 262, num. 1, dicens praecise, quod dignus in beneficiis simplicibus eligi potest omisso digniori, ex quo antiqua iura admodum sint dubia propter consuetudinem introductam a papa praeferendi in huiusmodi beneficiis dignos dignioribus, qua videtur abrogata dispositio contraria Innocent. III, loquens de beneficiis non curatis in cap. 1, § *Circa, ut beneficia sine diminutione conferant.* De iure autem divino et naturali, seclusa ordinatione Ecclesiae, beneficia non videntur esse bona communia, et praemia meritorum; nec est praeceptum, ut dentur dignioribus. Quod si aliud diceremus, omnes fere praelati essent in statu damnationis, providentes beneficia simplicia dignis, praetermissis dignioribus, quae acerbissima profecto esset sententia. Hactenus Rota, citata dec. 262, num. 1 et 2, quae tamen ibid. sub n. 8 dicit quod tutius est etiam beneficia simplicia adiudicare dignioribus [1].

Notanter etiam sub eod. num. 18 fuit di- 3
ctum, *quantum in ipsis est.* Nam in beneficiis patrimonialibus, sive quae ex primaeva fundatione, statuto, vel consuetudine, certo personarum generi, v. g., talis familiae, patriae, civitatis, seu loci conferenda sunt, id observari debet, dummodo adsint idonei, qui ex tali genere institui possint, non obstante quod alii meliores, sed extranei, reperiantur; cum dispositioni sacrorum Canonum non repugnet, quod ex aliqua vocata familia et natione idonei et habiles praeferantur extraneis; Rota, part. XI recent. decis. 120, num. 10, dec. 122, num. 11 et 12, decis. 130, num. 7. Deinde 3
quando patronus laicus praesentat clericum dignum ad beneficium etiam curatum, tenetur eum episcopus instituere, non obstante quod iudicet aliquem alium fore digniorem; arg. cap. *Cum nobis,* § *His igitur,* et cap. *Cum*

Notandum secundo, quod qui se cognoscit minus dignum, potest se offerre ad beneficium obtinendum, non petendo absolute ut sibi conferatur, sed relinquendo totum iudicium electori, seu collatori; ut docet Lessius, lib. II, cap. 34, dub. 41, num. 70. Si autem in concursu minus dignus eligatur, praetermisso digniori, potest ille sine peccato mortali beneficium et cathedram acceptare. Ita Sotus, de Iust., lib. III, q. 6, art. 2, post 9 concl., et Turrianus, tom. II in 2-2, disp. 22, dub. 3, num. 8, qui num. 4 notat hoc procedere post electionem, nam ante electionem minus dignus, quando certo agnoscit ex proprio et aliorum iudicio se esse minus dignum, omnibus consideratis, non potest petere praebendam, seu beneficium curatum; petit enim rem iniustam, quam electores non possunt facere absque peccato simul, et damno tertiae personae. Quod iuxta Ledesmam, in Summa, tom. II, tract. 7, diffic. 19, et Sylvium, in 2-2, q. 63, art. 2, concl. 4, intelligi debet, quando certe et manifeste alius est dignior. Nam si alterius maior idoneitas sit dubia, putetque minus dignus examinatores posse aliquid in illo advertere, ob quod eum iudicent aeque dignum, non peccat bona fide se praesentans, remque totam examinatorum iudicio relinquens.

Notandum tertio, quod examinatores non tenentur indicare digniorem, nisi episcopus id postulet, ut faciat electionem ecclesiae utiliorem. Ita Massobrius, in Praxi, requis. 4, dub. 3, num. 2; Venerus, in Exam. episc., lib. IV, cap. 25, num. 21; Lotterius, de Re benefic., tom. I, lib. II, q. 31, num. 98; Vivianus, in Praxi iuris, part. II, lib. X, cap. 1, num. 45, et Garcias, de Benef., tom. II, part. IX, num. 108 et seq. Certe Congregatio Concilii, apud Marzillam, lib. I, tit. 2, cap. 19, censuit non pertinere ad examinatores, sed ad solum episcopum iudicare, quis ex concurrentibus ad parochialem sit magis idoneus, et in conc. Trid., sess. 24, cap. 18, tantum habetur, ut examinatores peracto examine renuntient episcopo quoscunque ab his idonei iudicati fuerint. (Edit. Barbiell.)

[1] Atque haec obligatio eligendi digniorem extenditur etiam ad resignantem suum beneficium in favorem alterius, ut tenent Navarrus in Miscellan., 38, n. 7; Sot., de Iust., lib. III, q. 6, art. 2 in fin., et Vasquez, opusc. de Benefic., cap. 2, § 4, dub. 7, num. 100, ubi ait: *Cavere debent renuntiantes, ne praetextu consanguinitatis, vel alia via, praetextu maioris pensionis renuntient beneficium in digno, aut saltem minus digno. Ut enim supra diximus, sicut electores, ita et renuntiantes tenentur consideratis omnibus, digniorem eligere, in quo forsan plura peccata committuntur, quam advertantur.* Haec Vasquez. Sed contrariam opinionem amplexi sunt Regin., tom. I, lib. XXX, tract. 3, c. 14, num. 170; Lessius, lib. II, c. 34, dub. 13, num. 61, et Malderus, in 2-2, tract. 9, cap. 2, dub. 7, qui citat Caietanum, Sa et Solonium. Ratio est quia, cum iste resignans non sit distributor, si iure permittatur in favorem resignare, potest resignare digno cui voluerit: neque hic est locus concursui, tamquam ad commune bonum, ex parte totius distribuendum, sed pars parti ius suum transfert. Unde patet etiam tunc collatorem non peccaturum acquiescendo resignationi factae in favorem minus digni, relicto digniore; et sic Petrus de Aragona, in 2-2, q. 63, art. 2, ait hanc sententiam esse conformem praxi receptae, etiam ipsius summi pontificis. (Edit. Barbiell.)

dilectus, 32, de Election., et communis doc-
233 torum. Imo praeferendus est praesentatus a pluribus in discordia patronorum, dummodo sit idoneus et dignus, licet alius praesentatus sit dignior; Rota, part. VIII, t. I, decis. 235, num. 7, et part. XIX, tom. I, decis. 298, n. 8
234 et 9. Et patronum laicum ad parochialem sui iurispatronatus non teneri praesentare digniorem, sed sufficere dignum, seu idoneum, resolvunt Lambertin., de Iurepatronat., part. I, lib. II, quaest. 10, art. 3, num. 17; Petr. Navarr., de Restit., lib. II, cap. 2, num. 150; Bann., 2–2, quaest. 63, dub. 4; Petr. de Ledesma, in Sum., part. II, tract. 7, c. 2, conclus. 7, different. 9; Garcias, de Beneficiis, part. VII, cap. 16, num. 19; Aloys. Riccius, in dec. *Cur. archiep. Neap.*, part. III, dec. 306, num. 4; Ioan. Valer., de Differ. inter utrumque forum, verb. *Electio*, differ. 2; Barbosa, in cap. 18, sess. 24 conc. Trident., n. 132; Felix Potest., tom. I, part. II, cap. 4, n. 1359, et Glossa, in cap. *Quoniam*, 3, de Iurepatronatus, verb. *Qui maioribus*, et ibi Hostiens., num. 5, verb. *Eligitur*, et ibidem Fagnan., num. 15. Et hanc partem non obscure approbavit conc. Trid., sess. 24, cap. 18, de Reform.
235 Nam ut recte ait Fagnanus in cit. cap. *Quoniam*, num. 15, etsi in parochialibus liberae collationis et iurispatronatus ecclesiastici iusserit digniorem esse eligendum, tamen in ecclesiis iurispatronatus laicorum voluit satis esse, ut praesentatus ab examinatoribus synodalibus examinetur, et idoneus repertus admittatur; ibi: *Quod si iurispatronatus laicorum fuerit, debet qui a patrono praesentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra examinari, et non, nisi idoneus repertus fuerit, admitti.* Sunt praecisa verba concilii.

236 Notanter pariter sub eodem num. 18 fuit dictum, *seu quem magis Ecclesiae utilem iudicaverint*, quia non tenetur quis assumere simpliciter meliorem, sed meliorem quoad regimen Ecclesiae, qui scilicet possit Ecclesiam et instruere, et defendere et pacifice gubernare, prout dixit D. Thomas 2–2, q. 63, art. 2, et q. 185, art. 3, et expresse quodlibet 6, art. 9, in corpore, his verbis: *Non ergo episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter, sed tenetur dare quoad hoc*, quia, ut dicit ibidem ipse S. doctor, *contingit quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad hoc, quod beneficium percipiat, quia alius forte potest Ecclesiam magis iuvare, vel per auxilium potentiae, vel per consilium*
237 *sapientiae, vel quia servivit Ecclesiae.* Unde et conc. Trid., sess. 24, cap. 1, de Reform., notanter monet eos a promotoribus esse promovendos ad ecclesias *quos digniores, et Ec-*
238 *clesiae magis utiles ipsi iudicaverint.* Nam maior haec dignitas est desumenda per comparationem ad bonum commune. *Contingit enim,* dicit S. Thom. 2–2, q. 63, art. 2 in corp., *contingit enim, quandoque, quod ille, qui est minus sanctus, et minus sciens, potest magis conferre ad bonum commune propter potentiam, vel industriam saecularem, vel propter aliquid huiusmodi.* Et sic quamvis aliquis quoad aliqua 239
sit minus dignus, tamen potest censeri esse dignus, v. g., si sit ex patria, si sit gratior populo, feudatario, et huiusmodi. Unde adver- 240
tendum est pro dictorum intelligentia, quod respectu beneficii ecclesiastici obtinendi ille dicitur *indignus*, cui deest aliqua ex qualitatibus ad ministerium beneficiale requisitis, seu qui non potest satisfacere tali muneri. *Dignus* di- 241
citur, qui habet sufficientiam, omnesque qualitates ad ministerium beneficiale requisitas. *Dignior* tandem dicitur, qui comparatione alio- 242
rum, maiorem sufficientiam, aptitudinemque ad administrandum habere dignoscitur, quique consideratis omnibus dotibus animae et corporis, aliisque circumstantiis, futurus Ecclesiae utilior creditur.

Unde hic iuvat adducere praecipuas consi- 243
derabiles qualitates, propter quas potest aliquis, caeteris paribus, censeri dignior, ut alteri praeferatur in collatione beneficii. Primo, qui est de gremio Ecclesiae praefertur alteri, qui non 244
sit de eodem gremio; et indigena seu oriundus alienigenae et forensi; cap. *Nullus*, 13, dist. 61, ibi: *Tunc autem alter de altera eligatur ecclesia, si de civitatis ipsius clero nullus* (quod evenire non credimus) *dignus poterit reperiri;* cap. *Obitum*, 16, eadem dist. 61, ibi: *Commonemus etiam fraternitatem tuam, ut nullum de alia eligi permittas ecclesia, nisi forte inter clericos ipsius civitatis nullus dignus* (quod evenire non credimus) *poterit inveniri;* cap. *Hortamur*, 8, dist. 71, ibi: *Hortamur Christianitatem vestram iuxta sanctorum canonum instituta, ut in ecclesiis a vobis fundatis, aliunde veniens presbyter non suscipiatur;* cap. *Ne pro defectu*, 41, de Elect., ibi: *De persona idonea ipsius quidem ecclesiae, vel alterius, si digna non reperiatur in illa, canonice ordinare;* cap. *Bonae memoriae*, 4, de Postulatione praelat., ibi: *Nec vellemus ei praeficere alienum.* Et regul. Cancellariae, 17, de Concurrentibus in data, ibi: *Et similiter, caeteris paribus, oriundus non oriundo, et dioecesanus non dioecesano praeferantur*, et Rota, part. III, dec. 61, num. 1, part. IV, tom. II, decis. 337, n. 2; part. XII, decis. 160, num. 6; part. XVII, decis. 293, n. 18, et S. Thomas, 2–2, q. 63, art. 2, ad 4 in fine, ubi ad hoc propositum adducit illud Deuteronomii XVII: *Non poteris alterius gentis hominem facere regem, qui non sit frater tuus;* praesumitur enim indigenam, et patritium propriam civitatem, et ecclesiam magis diligere, et a populo plus amari, ut dicit S. Thomas, loc. cit., his verbis: *Ille qui de gremio Ecclesiae assumitur, ut in pluribus*

consuevit esse utilior, quantum ad bonum commune, quia magis diligit Ecclesiam, in qua est nutritus.

45 Secundo, praefertur ille de cuius bonis fundata est Ecclesia; cap. *Hortamur*, 8, dist. 71, ibi: *Hortamur Christianitatem vestram iuxta sanctorum canonum instituta, ut in ecclesiis a vobis fundatis, aliunde veniens presbyter non suscipiatur*, et Glossa, in cap. *Neminem*, 1, dist. 70, verb. *Sive possessionis*, ibi: *Quia potius sunt illi clerici instituendi, de quorum bonis fundata est ecclesia*, arg. cap. *Cum adeo*, 17, de Rescriptis, et cap. *Cum in officiis*, 7 de Testamentis; Rota, par. III, decis. 223, n. 13.

46 Tertio, inserviens Ecclesiae, et benemeritus eiusdem praefertur non inservienti; Rota, p. X, decis. 171, n. 5 et 6; part. XVII, decis. 252, num. 14, servitium enim Ecclesiae valde attenditur; Rota, part. XVIII, tom. II, dec. 584,

47 num. 3. Eo vel maxime, quia debet talis persona quaeri, quae possit residere in loco, et curam Ecclesiae per seipsam valeat exercere; cap. *Quia nonnulli*, 3, et cap. *Relatum*, 4, de Clericis non residentibus; sicuti praesumitur de benemeritis Ecclesiae, et ei solitis inservire.

48 Imo si statutum Ecclesiae mandet ut eius beneficia debeantur eidem inservientibus, tunc collatio praedictis debetur; Rota, part. IV, tom. II, decis. 337, num. 1.

49 Quarto, doctor, seu graduatus praefertur non doctori et non graduato; Rota, part. III, dec. 61, num. 3; part. X, decis. 171, n. 15; part. XII, dec. 62, num. 9; Regul. Cancellariae, 17, de Concurrentibus in data, ibi: *Alias graduati non graduatis, aut inter graduatos magis graduati, ac inter aequaliter graduatos prius graduati, beneficiorum assecutione praeferantur.*

50 Nisi gradus doctoratus fuerit assecutus lite pendente; Rota, part. X, decis. 171, num. 19. Nota tamen gradum in theologia non facere quem esse praeferendum sacerdoti; Rota, ib.

51 num. 18. Quinimo gradus baccalaureatus obtentus ab habentibus facultatem conferendi, si studiis laureatus non incubuerit, non iuvat ad praelationem; Rota, part. XI, decis. 240, n. 4.

52 Quinto, approbatus ad curam animarum, praefertur non approbato; Rota, part. XI, dec. 232,

53 num. 11; part. XXII, dec. 62, num. 8. Exercitium enim curae animarum et administrationis sacramentorum valde attenditur ad effectum praelationis; Rota, part. XI, dec. 225, n. 2; dec. 295, num. 7, et praecipue in beneficiis curatis; Rota, part. XII, decis. 160, num. 7.

54 Sexto, confessarius approbatus ad audiendas confessiones praefertur non approbato, neque habenti facultatem illas audiendi; Rota, part. XI, decis. 295, num. 6; part. XII, decis. 62, n. 6.

55 Septimo, non beneficiatus praefertur beneficiato; Rota, part. III, decis. 62, num. 4; part. XI, decis. 210, num. 22, et decis. 295, num. 8; part. XII, decis. 160, num. 3, et dec. 177, n. 2, et dec. 301, n. 9; part. XVII, decis. 393, num. 19. Regul. Cancellariae, 17, de Concurrentibus in data; ibi: *Non beneficiati beneficiatis beneficiorum assecutione praeferantur.* Praesertim ubi non beneficiatus sit pau- 56
per in concursu beneficiati; Rota, part. X, decis. 356, num. 3. Fortius vero si beneficia plura, et magni valoris possideat; Rota, part. XII, decis. 120, num. 5 et 9. Pauper enim praefertur in concursu divitis; Rota, part. XII, decis. 160, n. 2, decis. 177, n. 3; part. XVII, decis. 393, num. 19; part. XVIII, tom. II, decis. 584, num. 2, iuxta text. in cap. *Is cui*, 19, de Praebend., in 6, not. Gloss. in cap. *Dudum*, 14, de Election. verb. *Intitulatam.*

Octavo, senior praefertur iuniori; Rota, 57
part. III, dec. 61, num. 1; part. X, dec. 171, n. 4; part. XI, dec. 225, n. 2, et dec. 232, num. 10; part. XII, dec. 160, num. 4. Maior enim aetas maiorem arguit prudentiam, experientiam et maturitatem; Rota, part. XII, dec. 62, num. 3, et ideo in beneficiis obtinet praelationem; Rota, part. XI, dec. 294, num. 3, et decis. 296, sub num. 4.

Nono, praesens in curia praefertur absenti; 58
Regula Cancellariae, 17, de Concurrentibus in data, ibi: *Ac inter personas alias in curia praesentes absentibus ab ea. . . beneficiorum assecutione praeferuntur;* Rota, part. III, dec. 219, n. 5; part. XVIII, dec. 238, n. 9; part. XVII, dec. 252, num. 17, et dec. 393, num. 20; part. XVIII, tom. II, decis. 461, num. 2 et seq.

Decimo, nobilis praefertur minus nobili; 59
Rota, part. III, decis. 61, n. 7, et dec. 219, num. 5; part. XVIII, tom. II, decis. 461, num. 2 et seq., et decis. 584, num. 2.

Undecimo, sacerdos praefertur non sacerdoti; 60
Rota, part. III, decis. 61, num. 4; part. XII, decis. 62, n. 4, et decis. 160, n. 4. Etiamsi 61
beneficium non sit sacerdotale; Rota, part. XII, decis. 62, num. 5, et decis. 240, num. 5. Sacerdos etiam repertus habilis semper praefertur simplici clerico; Rota, part. XVI, decis. 203, num. 5. Quandoque tamen praefertur clericus 62
etiam factus immediate ante examen, si caeteris doctior et habilior ab examinatoribus reputetur, quando constitutio synodalis disponit ut beneficium habere debeat, qui alios scientia praecellit; Rota, part. XIX, tom. I, decis. 115, num. 1.

Duodecimo, sacerdos antiquior praefertur 63
sacerdoti iuniori; Rota, part. XI, decis. 225, num. 1, et decis. 269, sub num. 4, part. XI, decis. 62, num. 6, nisi agatur de beneficio, 64
in quo solum requiritur quod quis sit presbyter, et idoneus; Rota, part. II, decis. 481, num. 1.

Inhabiles et incapaces ad beneficia ecclesia- 65
stica assequenda sunt: primo haeretici, eorumque fautores, receptores, defensores, nec non filii eorum usque ad secundam generationem; cap. *Quicunque*, 2, de Haereticis, in 6, § *Hae-*

retici autem, ibi: *Haeretici autem, credentes, receptores, defensores et fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ad nullum ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur: quod si secus* 66 *actum fuerit, decernimus irritum et inane.* Sic etiam schismatici; arg. cap. *Quia diligentia,* 5, de Election., ubi electio schismatici ad unionem Ecclesiae redeuntis, dispensatione solum permittitur confirmari, ac notat Abbas, ibid. num. 1, et Barbosa, n. 2, et alii; Paulus IV, in constitut. incip. *Cum ex apostolatus,* edita 15 Kalendas Martii 1559, in qua statuitur ut haeretici et schismatici, ultra sententias et poenas a variis pontificibus inflictas, sint ipso iure privati omnibus ecclesiis, etiam cathedralibus, metropolitanis, parochialibus, ac quibuscunque dignitatibus et beneficiis ecclesiasticis; S. Pius V, in constit. etiam incip. *Cum ex apostolatus,* edita 6 Kalend. Februarii 1567, reservavit Sedi Apostolicae beneficia propter haeresim vacantia, declaravitque illa non comprehendi in impetrationibus, in quibus modus vacationis propter crimen haeresis non sit expressus. Gregorius XIII, in constitut. incip. *In Ecclesia,* edita Idibus Novembris 1580, decrevit dispositiones beneficiorum factas apostolica, vel ordinaria auctoritate in personam haereticorum, aut ab eis descendentium, vires, et effectum non habere, 67 et beneficia huiusmodi uti prius vacare. Unde licet concilium Constantiense habilitasset schismaticos ad beneficia conferenda, vel obtinenda, et illius dispositio sublata non esset ex concilio 68 Lateranensi; tamen cum in hoc contrarium decernant Paulus IV, S. Pius V et Gregorius XIII, in citat. constitutionibus, standum erit illorum Extravagantibus tanquam posterioribus. Ad hoc enim, ut constitutio posterior tollat priorem conciliarem, non est opus ut specialiter deroget concilio generali, quia haec derogatio requiritur tantum in privilegiis et litteris gratiae, iuxta textum in cap. *Ex part.,* 3, de Capell. monachor. et cap. *Eam te,* 4, de Aetate et qualitate; non autem in constitutionibus, quae fiunt per modum legis universalis, ut est casus in cap. *Licet,* 1, de Constitutionibus, et ibi Glossa, archidiaconus, et omnes notant communiter.

Secundo, incapaces sunt ad beneficia, qui 69 illa obtinent ad preces haereticorum, et ipso facto privati sunt, si obtinent, et inhabiles fiunt ad alia; cit. cap. *Quicunque,* 2, de Haereticis, in 6, § *Ad haec,* ibi: *Ad haec quoscunque viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum, dignitates, personatus, et quaecunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc privamus taliter acquisitis, volentes quod tales et habitis careant perpetuo, et si receperunt illa scienter, ad alia, vel similia nequaquam in posterum admittantur.*

Tertio, inhabiles et incapaces ad beneficia 70 sunt excommunicati excommunicatione maiori, suspensi et interdicti, et collatio beneficii, sicuti et electio ad illud, nulla est, ipsoque iure irrita, si fiat excommunicato excommunicatione maiori, vel suspenso, aut interdicto, prout patet ex cap. *Cum dilectus,* 8, de Consuetudine, cap. *Ad haec,* 1, de Postulatione praelator., et cap. *Postulasti,* 7, de Cleric. excommunicat [1]. Dicitur notanter: *Excommunicatione maiori,* 71 quia si beneficium conferatur excommunicato excommunicatione minori, vel hic ad illud eligatur, collatio, aut electio non est ipso iure irrita, sed solum irritanda per sententiam iudicis, ut colligitur ex cap. *Si celebrat,* 10, de Clerico excommun. ministrant. Ubi de excommunicato excommunicatione minori dicitur, *si tamen scienter talis electus fuerit, eius electio est irritanda;* et consequenter non est ipso iure irrita, cum hoc nuspiam alibi sit expressum, simulque haec materia veluti odiosa et poenalis sit restringenda; Barbosa, in cit. cap. *Se celebrat.,* n. 3; Pirhing, de Clerico excommunic. ministrant., n. 47; Passerinus, cap. 25, de Election., num. 475; Suarez, disp. 24, de Censuris, sect. 2, num. 2; Lessius, et alii [2].

[1] Qui beneficium confert excommunicato, praeter excommunicationem minorem, quam incurrit ipso iure, suspenditur a collatione eiusdem beneficii, ut ita puniatur in eo in quo peccavit; cap. *Cum in cunctis,* § *Clerici,* de Electione: a collatione vero aliorum beneficiorum, non est ipso iure suspensus, sed post binam monitionem suspendi debet, ut habetur in cap. *Postulasti,* de Clerico excomm. ministr., Sayrus, lib. II, cap. 5, num. 3; Corneio, in III part., tract. 5, de Excomm., disp. 10, § 7, dub. unic.. quaest. ult. (Edit. Barbiell.)

[2] Unde propter illa verba: *Si tamen scienter talis electus fuerit,* tuetur Avila, part. II, cap. 6, disp. 12, dub.4, concl. 4, electionem ad beneficium excommunicati excommunicatione minori non esse irritandam, si electores illam ignoraverint, ne vocula illa *scienter* sit omnino superflua, ut de facto esset, si electio talis excommunicati adhuc cassanda esset, sive ignoranter, sive scienter facta fuisset ab electoribus. Glossa tamen, in cit. cap. ult. ver. *Scienter,* vult vocem illam *scienter* referri non ad electores, sed ad ipsum electum, ita ut sensus illorum verborum sit: Si tamen scienter talis, id est sciens minorem suam excommunicationem, atque inhabilitatem, electus fuerit, irritandam esse eius electionem, sive sciverint electores, sive ignorarint; ignorantia enim electorum non facit eum habilem, et causa in hoc cap. signata nihilominus remanet. Aliam quaestionem subdit Glos., loc. cit., an scilicet qui talem scienter eligunt, priventur voce seu iure eligendi; et respondet affirmative § de Elect. cum in cunct., et capite *Scriptum,* in fin.; Glossam sequuntur Alterius, de Cens., tom. I, disp. 4, c. 2, § *Requiritur etiam,* et Richardus, in 4, dist. 18, art. 7, q. 4. Sed opinio negativa magis arridet Sebastiano a Bononia, tract. de Elect., part. II, cap. 2, dub. 61, num. 12, et Gordono, tom. II, lib. VII, quaest. 11, cap. 4, § 3, n. 26, quibus adhaeret Diana, part. V, tract. 9, resol. 132.

Obiter hic notandum primo, absolutum pro foro interno, si, antequam pro foro externo absolvatur, obtineat beneficium, posse tuta conscientia illud retinere,

72 Quarto, irregulares sunt inhabiles et incapaces; cap. *Henricus,* 2, de Cleric. pugnantibus in duello, cap. *Si celebrat,* 10, de Clerico excommunic. ministrant., et cap. *Ex litteris,* 2, de Clerico non ordinato ministrante; et colligitur ex cap. *Praecipimus,* 10, dist. 34, et cap. *Non confidat,* 59, dist. 50, ubi irregulares etiam a susceptione ordinum repelluntur; Rota, part. V, tom. II, dec. 602, n. 15; part. XII, decis. 210, num. 11. Imo neque possunt beneficia optare; Rota, cit. part. V, tom. II, dec. 602, num. 16. Et collatio ipsis facta est ipso iure nulla; Rota, part. V, dec. 291, n. 6.

73 Quinto, inhabiles et incapaces sunt infames; ex regula 87 Iuris, in 6, ibi: *Infamibus portae non pateant dignitatum;* Rota, part. II, dec. 305, num. 6.

74 Sexto, inhabiles et incapaces sunt furiosi, seu mente capti; Rota, part. II, decis. 190, n. 3. Laborantes morbo caduco; Rota, part. II, decis. 236, num. 2. Spurii; Rota, part. XVI, decis. 43, num. 2.

75 Septimo, inhabiles et incapaces sunt simoniaci; cap. *Si alicuius,* 59, de Election., cap. *Nobis fuit,* 27, de Simonia; Extravagant. *Cum detestabile,* de Simon. inter communes; S. Pius V, in constit. incip. *Cum primum.* Et in alia incip. *Intolerabilis;* Rota, part. XII, decis. 305, 76 num. 2, et decis. 396, num. 5. Sodomitae; 77 S. Pius V, in constit. incip. *Horrendum.* Stupratores; Rota, part. XVII, dec. 323, n. 30. 78 Omnesque indigni, inhonesti, et huiusmodi; concil. Lateranense IV, cap. 30, concil. Coloniense IV, part. 1, cap. 4; concil. Senonense, in Decretis morum, cap. 8, cap. *Grave nimis,* 29, de Praebend.; concil. Trident., sess. 22, cap. 4, de Reformatione.

79 Octavo, incapaces sunt beneficiorum clerici uxorati; conc. Lateranense III, in Appendice, cap. *Si qui clericorum,* 1, cap. *Sane,* 2, cap. *Quod a te,* 3, de Clericis coniugatis.

80 Nono, pueri ante decennium incapaces sunt beneficiorum; concil. Lateranense III, in Appendice, tit. *Quibus et quando,* cap. 1; concil. Senonense, in Decretis morum, cap. 8 et 9; concil. Lateranense IV, cap. 30; concil. Ravennat. II, sub Clement. V, cap. 16, cap. *Super inordinata,* 35, de Praebendis. Sed ex conc. Trident., sess. 23, cap. 6, de Reformat., quilibet clericus est incapax beneficii ante annum quartum decimum. Et beneficii curati est in- 8
capax qui non habet annos viginti quinque. Idem Tridentinum, sess. 24, cap. 12, de Reformat. Vid. verb. *Aetas,* nn. 10, 11, 12 et seq., ubi assignatur aetas pro quolibet beneficio requisita. Insuper beneficii curati est in- 8:
capax, qui nescit loqui in idiomate illius nationis in qua habere vult curam; Urbanus VIII, constit. 6 incip. *Sanctissimus,* cap. 20.

Decimo, filii illegitimi clericorum in eccle- 8:
siis ubi eorum parentes habent beneficia, vel ante habuerunt, quodcunque beneficium obtinere non possunt; sic express. concil. Trid., sess. 25, de Reformat., cap. 5, ibi: *Ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis, quos maxime puritas, sanctitasque decet, longissime arceatur, non liceat filiis clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, in ecclesiis ubi eorum patres beneficium aliquod ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcunque etiam dissimile beneficium obtinere, nec in dictis ecclesiis quoquomodo ministrare, nec pensiones super fructibus beneficiorum, quae parentes eorum obtinent, vel alias habuerunt, habere,* et colligitur ex cap. *Ad praesentiam,* 2, cap. *Cum decorem,* 15 et cap. *Ad abolendam,* 16, de Filiis presbyterorum. Et 84
haec prohibitio procedit non solum de filiis illegitimis presbyterorum in sacerdotio genitis, sed etiam de naturalibus procreatis ante clericatum parentum, prout a Sacra Congregatione Concilii fuisse decisum refert Garcias, part. VII, de Beneficiis, cap. 3, num. 15, et sequitur Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. III, alleg. 45, num. 6, cum aliis.

Undecimo, filii etiam legitimi clericorum ne- 85
queunt immediate succedere in beneficiis paternis; cap. *Quoniam,* 10, cap. *Ad exstirpandas,* 11, cap. *Michael,* 13, de Filiis presbyteror.; Rota, part. IV, tom. I, decis. 12, sub num. 1. Dicitur tamen notanter *immediate succedere,* quia filius legitimus non prohibetur patri mediate succedere, si videlicet post patrem intercesserit alia persona media, cui beneficium illud collatum fuit, cap. *Ex transmissa,* 7, de Filiis presbyteror., tunc enim cessat species successionis haereditariae, quae est motivum prohibitionis, cum tales haereditariae

---

quia vera et valida fuit collatio quoad forum internum, siquidem facta fuit non excommunicato pro foro interno. Ita docent P. Suarez, tom. V, disp. 4, sect. 7, n. 27; Trullench, in Bull. Cruc., lib. I, § 7, cap. 2, dub. 11, num. 2, apud Mendo, de Bull. Cruc., disp. 25, n. 129. Esto possit ille accusari apud iudicem, qui privare ipsum potest beneficio, eo quod non iudicet de occultis, et collatio beneficii facta excommunicato sit nulla; ille autem erat pro foro externo excommunicatus, cap. *Postulastis,* de Clerico excommunicato; Covarruv., in cap. *Alma mater,* part. I, § 7, num. 1, et communis. Consequenter ad dicta absolutus pro foro interno, pro illo faciet fructus suos si beneficium habeat.

Notandum secundo, si excommunicato conferatur a pontifice beneficium, et in rescripto, aut bullis apostolicis apponatur ea clausula, quae iuxta stylum curiae solet apponi, nempe pontificem absolvere eum, cui beneficium indulget, ab omni censura, ad effectum dumtaxat eiusmodi rescripti consequendum, validam fore beneficii obtentionem, cum tunc temporis, quando beneficium obtinet, et perducit rescriptum ad effectum, ille non sit excommunicatus, sed absolutus, esto illico in censuras reincidat, et quoad alia eis ligatus sit. Ita Garcias, de Benefic., part. VII, cap. 13, a num. 59; Barbosa, de Clausul., clausula 179. (EDIT. BARBIELL.)

successiones fuerint semper reputatae iniquae, detestabiles, ac sacris canonibus inimicae, ut cap. *Apostolica*, 7, caus. 8, q. 1; cap. *Ad exstirpandas*, 11, de Filiis presbyteror., et cap. 86 *Accepimus*, 2, de Pactis. Et dicitur etiam notanter *succedere*, quia aliud beneficium dissimile non prohibetur filio legitimo habere in eadem ecclesia, in qua pater ministrat; textu claro cap. *Ad haec*, 12, de Filiis presbyteror. 87 Imo potest filius legitimus praeesse ecclesiae, in qua pater sine titulo quandoque ministravit, textu expresso cap. *Constitutus*, 8, de Filiis 88 presbyteror. Alias autem solus papa potest dispensare, ut filius etiam legitimus in ecclesia paterna, seu beneficio a patre praehabito immediate succedat; textu evidenti cap. *Dilectus*, 89 17, de Filiis presbyteror. Imo hac pontificia dispensatione indiget filius legitimus ad succedendum immediate patri etiam in beneficio de iurepatronatus; ad quod in fundatione sunt vocati proximiores de genere; Sacr. Congr. Concil. 23 August. 1631.

90 Duodecimo, filii ac nepotes offendentium cardinales efficiuntur inhabiles ad ecclesiastica beneficia obtinenda, textu expresso cap. *Felicis*, 5, vers. *Quod si quis praedictorum*, de Poenis, in 6.

ADDITIONES AUCTORIS.

1 Beneficia ecclesiastica saecularia conferri nequeunt canonicis regularibus Lateranensibus, aut SS. Salvatoris, absque indulto apostolico; Benedict. XIV, tom. I Bull., constit. 135, incip. *Quod inscrutabili;* vide verb. *Concursus*, 2 art. 1, a num. 38 ad 56. Beneficia curata aut residentialia conferri nequeunt presbyteris, aut clericis Congregationis Missionis; idem, constit. 69, incip. *Quo magis*, § 4.

3 Beneficiorum parochialium et vicariarum tam saecularium quam regularium capaces esse Canonicos regulares Praemonstratenses, etiam non intercedente apostolica dispensatione, definit idem pontifex in bulla 33, tom. III, incip. *Oneroso*.

4 De filiis illegitimis clericorum circa beneficia parentum in eadem Ecclesia, etc., vide verb. *Irregularitas*.

5 Filius legitimus consequi prohibetur beneficium a patre praehabitum; esset enim species 6 haereditariae successionis. Nihil tamen vetat, quominus pater possit obtinere beneficium a filio praehabitum. Quod verum est etiam de patre respectu beneficii a filio illegitimo obtenti, ut ex responsione S. Congregationis; De Synodo dioec., lib. XIII, cap. 24, § 15 nov. edit.

7 Illegitimi autem filii quoad hoc etiam illi censentur, qui postmodum legitimati sunt, non vero illi qui post subsequens matrimonium legitimati habentur, ut partim ex decretis Sacr. Congr., partim ex Fagnano; ibid., § 16.

Num vero filio obtinere beneficium fas sit, 98 quod pater quidem habuit, sed ab eo transivit in tertium et ab isto in eumdem filium; respondetur, filio legitimo id quidem non prohiberi; ex cap. *Ad exstirpandas*, de Filiis presbyteror. Illegitimis vero non licet, ut ex bulla 99 Clementis VII, et responsis Sacr. Congr. ibid., § 18.

Nepos vero legitimus ex patre illegitimo na- 100 tus obtinere avi beneficium non vetatur, ipso licet avo vivente, ut ex responsis Sacr. Congr. et Rotali decisione; ibid., § 19.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Agit auctor a n. 1 ad n. 42, de qualitatibus de 101 iure requisitis in iis quibus beneficia sunt conferenda, et primo loco recenset legitimitatem. Primis vero Ecclesiae saeculis non solum nulla erat sanctio, quae illegitimos arceret ab ordinibus et ministeriis ecclesiasticis; sed expresse iure cautum erat, illegitimos admitti debere ad ordines ac dignitates ecclesiasticas, dummodo moribus ac virtute commendarentur, quia creditum fuit non paternam, sed propriam culpam quemcunque condemnare debere. Confer Chris- 102 tian. Lup., tom. III Scholior. Saeculo decimo primo Urbanus II in Ecclesia statuit, ut filii presbyterorum sacris ordinibus non initiarentur, nisi aut in coenobiis, aut in canonica regulari religiose fuerint conversati, ut ex eius canone apud Gratian., distinct. 57, can. 1, apposite notant Hericourt, in Leg. eccles. suo ordin. restit., part. III, cap. 4, art. 2 in princip., et Vanespen, Iur. eccles. univ., part. II, tit. 10, cap. 3, num. 4. Deinde patres concilii Picta- 103 viensis sub Paschali II, successore Urbani II, hanc prohibitionem protraxerunt ad quoscunque illegitimos, sive ex presbyteris, sive ex laicis procreatos, ut ex canon. dict. conc. relat. in cap. 1 Decretal., de Filiis presb., praeter allegatos monet Gonzal., in Comment. ad dict. cap. 1, de Filiis presb., idque non ex rationibus illis quae vulgo afferuntur, sed ut obviam irent potentiae comitum et baronum, qui filios suos illegitimos ecclesiis obtrudebant, quod grande praebebat scandalum, ut observat Bohemer., in Animadvers. ad Fleur., Instit. iur. eccles., part. I, cap. 11, § 8, tit. 2. Vide etiam de his omnibus Rotam, in Hildesimen. *Manutentionis*, 17 Martii 1740, § 23, coram R. P. D. Elephant.

Possunt vero illegitimi minores ordines, tum 104 beneficia, quibus non imminet cura animarum, ex episcopi dispositione obtinere; cap. 18, de Filiis presbyt., dummodo non agatur de beneficiis in ecclesiis in quibus patres habeant, aut habuerint beneficia; cap. 2 et seq. eod.

Requisitum clericatus auctor affert secundo 105 loco. Canones tam antiqui quam recentiores a *beneficiis veris*, et rebus Ecclesiae possidendis et administrandis semper laicos amoverunt. Per 106

id temporis quo ordines a beneficiis minime fuerunt seiuncti, episcopi laicis probatae vitae conferebant ordinem ecclesiasticum simul et beneficium, eos in ordinatione ipsa describendo inter matricularios clericos de proventibus certae
107 ecclesiae viventes. At ex quo introducta fuit separatio beneficiorum ab ordinibus, nonnisi clericis prima saltem tonsura initiatis *mera beneficia ecclesiastica* donarunt. Laicis pauperibus distribuebant beneficia *non mera* ob portionem reddituum communium eis debitam, scilicet bona beneficiorum temporalia sine aliquo spirituali iure vel ministerio, ut erant praedia ecclesiastica beneficiario, vel precario nomine concessa; Gagliard., de Benefic., c. 9, a num. 3 ad num. 11.

108 In beneficiis de iurepatronatus licet patronis praesentare laicos, sub conditione, *dummodo clericatus intra tempus datum ad praesentan-*
109 *dum superveniat*. An vero valida sit collatio beneficii facta cum clausula: *Si quamprimum ad clericatum fuerit assumptus*, tum an valida sit collatio beneficii facta eo die, quo quis ordinatus fuit, necnon de aliis id genus quaestionibus consule Ventrigl., in Prax., tom. II, adnot. 7, a num. 8 ad plur. sequent.

110 De requisito aetatis disserit auctor tertio loco. Nihil vero antiqui canones de aetate statuisse videntur. Sed eam prudenti episcoporum arbitrio reliquerunt, cum Apostolus I ad Timotheum, cap. IV, scripserit: *Nemo adolescentiam*
111 *tuam contemnat*. Quo factum est, ut primis saeculis Ecclesiae summi pontifices, et cum primis Siricius, in can. *Quicunque*, et Zosimus, in can. *In singulis*, dist. 77, pueros ab infantia in ecclesiasticis ministeriis, ante pubertatem inter lectores etiam, et exorcistas ascri-
112 ptos probaverint. Ex quo vero tempore certa aetas praefinita in Ecclesia fuit ad beneficia, tum de varia in hoc aetatis requisito disciplina, consule Gagliar., de Benefic., dict. cap. 9, a num. 17 ad num. 20. Conferenda etiam sunt, quae diximus in Addit., ad verbum *Aetas*.

113 De caelibatu quarto loco, et de litteris quinto loco, verba facit auctor. At ne nimii simus, tum de his, tum de eo, an beneficia conferri possint dignis, omissis dignioribus, adi Gagliard., dict. tract., dict. cap. 9, a num. 26
114 ad plur. sequent. Solent quandoque a fundatoribus nonnullae etiam beneficiis praescribi qualitates, *doctoratus*, *sacerdotium*, et alia id genus. Sed de qualitatibus hisce plures, easque utiles quaestiones alibi discutiemus.

115 De praelatione in beneficiis tractat auctor a num. 44 ad num. 64, et quidem plene. At nihilominus sequentia addenda censuimus.

116 Qualitas filii unius ex patronis, quae in concursu extranei praelationem tribuit, eumdem effectum haud operatur concurrente altero, qui sit de sanguine fundatoris, et in pari gradu
117 ipsi fundatori. Quod dicitur, in discordia patronorum praeferendum esse praesentatum a masculo praesentato a femina, id procedit quando praesentatio facienda est a masculo, et femina unitim per modum collegii, non item quando patroni uti singuli praesentant, ut si patronatus pro una parte pertineat ad masculum, et pro altera parte ad feminam; Rota, in Colonien. *Personatus*, 19 Ianuarii 1748, § 7 et seq. cor. illustriss. Molin.

Praerogativa sanguinis et qualitatis patronalis 11
praelationem neutiquam tribuit, si concurrat alter consanguineus, qui si non actu, habitu sit patronus ut in patronatus gentilitio est filius, qui post mortem parentis, in illud est successurus; Rota, in Brundusina *Beneficii*, 20 Martii 1747, § 9, et in confirmatoria 19 Iunii eiusdem anni, § 12, coram reverendissimo P. D. Bussio decano.

Si fuerit dictum, ut in iurepatronatus sem- 11
per magis coniunctus, et magis idoneus praeferatur, is est praeferendus, qui praerogativa senii, virtutum et sacerdotii alterum vincit. Maior idoneitas utrum attendenda sit respectu 12
personae, an respectu beneficii? Qualitas originis, aut domicilii, aut paupertatis, an attendatur ad effectum praelationis? Adi Rotam, in Romana *Beneficii*, 26 Iunii 1744, cor. bon. mem. Peralta, impress. Romae 1783, tom. II, apud Barbiellini.

Denique auctor a num. 65 ad finem de iis 12
disserit qui inhabiles sunt ad beneficia assequenda. De filiis illegitimis clericorum, qui in ecclesiis in quibus patres habent vel habuerunt beneficia, prohibentur habere quodcunque beneficium, tum de filiis etiam legitimis clericorum, qui nequeunt immediate succedere in paterna beneficia; consule Murg. de Benefic., q. 3, a num. 611 ad plur. sequent., late de utroque hoc argumento disserentem.

Illud hic non est omittendum, quod probata 12
qualitate sororia inter duas ecclesias, illegitimus assequi haud potest beneficium in una ecclesia sororia, si eius pater beneficium habeat in altera ecclesia sororia; Rota, in Caesaraugustana *Canonicatus*, 2 Iulii 1742, cor. reverendissimo P. D. Bussio decano.

ADDITIONES CASINENSES.

Beneficia saecularia saecularibus sunt confe- 12
renda, et regularia regularibus, non novitiis, sed professis expresse. Saecularia vero dari possunt novitiis; Covar., in cap. 2, de Test.

Beneficia, quae a regularibus fuerunt guber- 12
nata quadraginta annis, fiunt regularia, et e contra; Barbos., de Iur. eccl., lib. III, c. 4.

Beneficia sacerdotalia debent conferri sacer- 12
dotibus actu, neque in hoc dispensare potest episcopus, etiam cum consensu patroni; conc. Trid., sess. 25, cap. 5.

Valetne beneficii collatio facta ab episcopo 12
putativa. Resp. affirmative in errore communi.

Articulus VI. *Beneficia quoad pluralitatem et incompatibilitatem.*

Summarium. 1. Pluralitas beneficiorum est prohibita eidem personae cuiusvis dignitatis, etiamsi cardinalatus honore fulgeat; usque ad n. 3. - 4. Pluralitas beneficiorum ab eodem simul retentorum redditur incompatibilis generatim loquendo ex duplici capite; usque ad n. 6. - 7. Retinens sine iusta dispensatione plura beneficia, quorum unum sufficiat ad sui honestam sustentationem, peccat mortaliter, et est in statu damnationis aeternae; usque ad n. 9. - 10. Non valet, quod se excusent sub fragili praetextu, quod illa plura beneficia impetraverint a papa; usque ad n. 13. - 14. Nec valet dicere papam super tali retentione tacite dispensasse; usque ad n. 15. - 16. Nec valet etiam pro excusatione adducere pene universalem consuetudinem; usque ad n. 20. - 21. Quodnam beneficium in specie debeat censeri sufficiens pro honesta beneficiati sustentatione; usque ad n. 27. - 28. In defectu iudicis prudenter arbitrantis pro sufficientia ad congruam beneficiati sustentationem, relinquitur ipsius beneficiati conscientiae. - 29. In iudicanda beneficii sufficientia non debet haberi ratio bonorum patrimonialium clerici beneficiati. - 30. Beneficiatus potest vivere de beneficio, et patrimonium suum, fructusque eius sibi reservare. - 31. Cum iusta rationabili et legitima papae dispensatione possunt licite retineri simul plura beneficia etiam sub eodem tecto, et de se incompatibilia; usque ad n. 35. - 36. Ad hoc, ut licite plura beneficia simul incompatibilia cum dispensatione papae licite retineantur, requiritur iusta, rationabilis, et legitima causa dispensandi; usque ad n. 38. - 39. Si non appareat iusta causa in pontificia dispensatione, dicendum est, aut fuisse papam precum importuna instantia victum, aut a supplicante obreptitie, aut subreptitie fuisse dispensationem obtentam. - 40. Retinens plura beneficia incompatibilia, ex tali dispensatione non esset tutus in conscientia; usque ad n. 41. - 42. Quando papa non ad instantiam partis, sed motu proprio cum aliquo dispensat, ut possit simul retinere plura beneficia incompatibilia, tunc praesumendum est, se moveri ex iusta causa ad dispensandum; usque ad n. 44. - 45. Causa iusta et legitima dispensandi in pluralitate beneficiorum triplex recenseri solet, scilicet necessitas ecclesiae, utilitas ecclesiae, et evidens praerogativa meritorum usque ad num. 48. - 49. Dispensatio apostolica, ut cum iusta causa possint simul ab uno plura beneficia licite retineri, requiritur: primo in omnibus beneficiis incompatibilibus. - 50. Secundo dispensatio apostolica requiritur in beneficiis etiam de se incompatibilibus, quando unum est sufficiens ad congruam beneficiati sustentationem. - 51. Tertio requiritur dispensatio apostolica, ut quis possit retinere tertium beneficium simplex, etiamsi duo priora sint ad obtinentis sustentationem sufficientia. - 52. Imo tertium beneficium simplex, etiamsi sit de iurepatronatus, non potest retineri cum duobus aliis absque sedis apostolicae dispensatione. - 53. Quarto requiritur dispensatio apostolica, ut quis obtineat et retineat duo beneficia uniformia, etiam simplicia sub eodem tecto. - 54. Quaenam sint beneficia sub eodem tecto. - 55. Beneficia sub eodem tecto alia dicuntur uniformia, sed similia, et alia difformia, seu dissimilia, et quae sint; usque ad n. 57. - 58. Licet sine apostolica dispensatione non possint ab eodem obtineri et retineri simul duo beneficia uniformia sub eodem tecto, possunt tamen sine tali dispensatione obtineri, et retineri simul ab eodem duo beneficia difformia sub eodem tecto, quando unum non est sufficiens ad honestam clerici sustentationem; usque ad n. 59. - 60. Imo plures volunt nulla hodie opus esse dispensatione etiam episcopali ad talia beneficia difformia sub eodem tecto simul obtinenda, et retinenda; usque ad n. 62. - 63. Episcopus potest dispensare, primo ut quis obtinere possit duo beneficia simplicia difformia sub eodem tecto, dummodo quodlibet non sit per se sufficiens ad sustentationem provisi. - 64. Secundo potest episcopus conferre secundum beneficium obtinenti primum sufficiens iuxta suum verum valorem, sed insufficiens ob id quod pensione est gravatum, dummodo provisus post collationem sibi factam, non consenserit pensioni. - 65. Tertio potest episcopus dispensare, ut habens beneficium insufficiens, sive simplex, possit etiam aliud simplex per se sufficiens obtinere, et dummodo utrumque personalem residentiam non requirat. - 66. Adducitur et solvitur instantia; usque ad n. 68. - 69. Non potest episcopus dispensare, ut habens duo beneficia etiam simplicia, et ad honestam clerici sustentationem non sufficientia, possit obtinere et retinere tertium beneficium, etiamsi omnia simul ad beneficiati sustentationem non sufficiant; usque ad n. 70. - 71. Imo neque potest episcopus dispensare, ut quis retineat tertium beneficium simplex, etiamsi esset de iurepatronatus. - 72-74. Incompatibilitas in beneficiis triplici ex capite oriri potest. - 75-81. Quaedam de praesumpta dispensatione super retentione incompatibilium beneficiorum.

1 Pluralitas beneficiorum est prohibita eidem personae cuiusvis dignitatis, etiamsi cardinalatus honore fulgeat; concil. Trident., sess. 24, cap. 17, de Reformat., ibi: *Cum ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat clericorum, sancte sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus ecclesiis conscribi. Verum quoniam multi improbae cupiditatis affectu se ipsos, non Deum, decipientes, ea quae bene constituta sunt, variis artibus eludere et plura simut beneficia obtinere non erubescunt, sancta synodus debitam regendis ecclesiis disciplinam restituere cupiens, praesenti decreto, quod in quibuscunque personis quocunque titulo, etiamsi cardinalatus honore fulgeant, mandat observari, statuit ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur.*

2 Et colligitur ex Concil. Lateranensi III, in Appendice tit. *Uni plura*, cap. 2, et cap. *Sanctorum*, 2, dist. 70, et cap. *Singula*, 1, dist. 89, cap. *Presbyteros*, 38, caus. 16, q. 1, cap. *Clericus*, 1, cap. *Clericum*, 2, caus. 21, quaest. 1, et cap. *Quia in tantum*, 5, de Praebend., *ubi Alexander III dicit quod multitudo praebendarum canonibus inimica, dissolutionis materiam et evagationis inducit, certumque continet periculum animarum.* Et Extravagant. *Exsecrabilis*, de Praebendis, ubi Ioannes XXII sic 3 declamat contra pluralitatem beneficiorum obtinentes, ibi: *Unde inter caetera inconvenientia subscripta sequuntur, quod videlicet interdum unus, qui unum quamvis modicum vix officium implere sufficeret, plurimorum sibi vindicet stipendia quae multis litteratis viris vitae puritate, ac testimonio bonae famae pollentibus, qui mendicant, possent abunde sufficere, aequa distributione collata. Habentibus ipsa paratur vagandi materia, divinus cultus minuitur, hospitalitas in ipsis beneficiis debita non servatur. Et dum non sunt sui in unaquaque regione rectores, ecclesiarum detrahi-*

tur commodis, et honori, quae carentes defensorum auxilio in iuribus suis et libertatibus, multipliciter collabuntur, et ruinis patent aedificia nobilia, quae magnificentia exstruxerat decessorum. Et (quod amarius est dolendum) animarum cura negligitur, et vitiorum sentibus fomentum periculose praebetur.

4 Pluralitas beneficiorum ab eodem simul retentorum redditur incompatibilis generatim loquendo ex duplici capite, scilicet vel quia ipsa beneficiorum institutio non permittit, ut plura ab eodem administrentur; vel quia unum eorum ad honestam beneficiati sustentationem sufficit, nam tunc plura beneficia, licet caeteroquin compatibilia, simul retineri nequeunt.

5 Quod incompatibilitas plurium beneficiorum ab eodem simul retentorum, oriatur primo ex ipsa beneficiorum institutione talem pluralitatem in eodem non permittente, patet aperte in beneficiis, quae vel iure communi, vel ex consuetudine, statuto, seu fundatione, continuam residentiam personalem postulant, ut sunt duo episcopatus, duae parochiae, duae dignitates, duo canonicatus, aut duo huiusmodi officia ecclesiarum cathedralium, et collegiatarum personalem residentiam requirentia, iuxta conc. Trident., sess. 24, de Reform., iuncto cap. *Quia nonnulli*, 3, et cap. *Inter quatuor*, 10, de Cleric. non residentib. Quia enim nullus in duobus locis simul existere, atque personaliter residere potest, sequitur evidenter quod sint incompatibilia, ac proinde simul ab eodem retineri non possint beneficia illa, quorum quodlibet requirit continuam residentiam personalem; arg. cap. *Ad haec*, 13, cap. *Praeterea*, 14, cap. *Cum non ignores*, 15, etc., *De multa*, 27, de Praebend., et expresse Rota, part. I, dec. 124;

6 part. VI, dec. 703, num. 3. Et quod incompatibilitas beneficiorum oriatur etiam ex secundo capite, scilicet ex eo, quod unum ipsorum ad honestam beneficiati sustentationem sufficiat, licet caeteroquin de se sint compatibilia in eodem, habetur clare ex Trid., sess. 24, cap. 17, de Reformatione, ubi praemissa illa generali ratione, quod *ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurimorum officia occupat clericorum . . . statuit ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur, quod quidem si ad vitam eius cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri*, et colligitur ex cap. *Conquerente*, 6, de Clericis non residentib., et cap. *Cum teneamur*, 6, de Praebend., in quorum ultimo habetur etiam ad mandatum papae non esse providendum illi de beneficio, *qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commode sustentari, nisi forte in litteris ipsis de hoc mentio habeatur;* et expresse Rota, part. XIX, tom. I, decis. 281, num. 18, et Annotat. ad decis. 254, num. 66, 67, 68, part. IX, tom. I.

Unde retinens sine iusta dispensatione plura 7 beneficia, quorum unum sufficiat ad sui honestam sustentationem, peccat mortaliter et est in statu damnationis aeternae. Sic expresse Glossa communiter recepta in cap. *Dudum*, 34, de Electione, verb. *Retinere*, ibi: *Nota quod qui habet plura beneficia, quorum alterum per se sufficeret, non potest sine mortali peccato retinere aliud*, et colligitur ex c. *Quia in tantum*, 5, de Praebendis, ubi Alexander III dicit quod *multitudo praebendarum canonibus inimica . . . certum continet periculum animarum:* et ex conc. Trident., sess. 2, c. 17, ubi praemissa plurium beneficiorum retentionis prohibitione, dicit quod qui improbae cupiditatis affectu, plura beneficia simul obtinere non erubescunt, non Deum, sed se ipsos decipiunt; ibi: *Se ipsos, non Deum decipientes.* Cuius dispositioni, dicit Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part, III, allegat. 62, num. 2: *Cuius dispositioni si quis contrafacere intenderit, mortifere peccabit, et vivet in statu damnationis;* et sic tenet S. Bernardus, epistol. 271 ad comitem Theobaldum, et lib. III, de Consideratione ad Eugenium papam, cap. 6; Abbas, in cit. cap. *Dudum*, de Election., num. 36; Navarrus, cap. 25, manual. 125; Azorius, part. I, tom. VI, cap. 10, q. 1 et 7, asserens pluralitatem beneficiorum, quorum unum honestae clerici sustentationi sufficiat, iure etiam naturali damnatam esse; Sylvester, verb. *Beneficium*, cap. 4, quaest. 1 in fin.; Piasecius, in Praxi episcopal., part. II, cap. 5, art. 3, n. 83; Layman, Parisius, Sannig., aliique fere communiter cum Reiffenstuel, lib. III, tit. 5, de Praebend., n. 214, et Fagnan., in cap. *Quia in tantum*, 5, de Praebend., num. 16. Unde 8 concludendum est cum divo Bernardo relato a divo Thoma quodlibet 9, art. 15: *Qui non unus, sed plures est in beneficiis, non unus, sed plures erit in suppliciis.* Et de facto multa 9 habentur horribilia exempla eorum, qui propter pluralitatem beneficiorum aeternaliter damnati sunt, ut referunt Ioannes Geylerus, in Navi fatuorum, turb. 27; Villadiego, et alii cit. in Adnot. ad decis. 90, n. 29, et in Adnot. ad dec. 254, n. 68, part. IX, tom. I Rotae Romanae.

Nec valet quod se excusent illi, qui insatia- 10 bili siti deglutiunt plura beneficia ecclesiastica sub fragili praetextu, quod illa impetraverint a papa, ideoque a tali pluralitate a iure et a Tridentino prohibita, dicantur dispensati, et quaecunque in contrarium facientia sublata, maxime stante in litteris apostolicis clausula, Non obstantibus, etc., vel Motu proprio. Non 11 valet, inquam, quia ut solide cavetur in Adnot. ad dec. 90, n. 69 et seq., part. IX, tom. I Rotae Romanae recentior.; respondetur ad prae-

dictum effectum imaginarium tale clypeum hoc pro nihilo deservire, quia iura et concilium Tridentinum nullatenus prohibent collationem plurium beneficiorum, seu retentionem, ut advertit Rota coram cardin. Serafin., dec. 774, sub num. 3, vers. *Non facere*, etc., ubi etiam testatur id iam fuisse resolutum per eminentiss. doctores cardinales Sacr. Congregat. Concil., et sic Rota in aliis causis receptum, et deinde ita etiam fuit dictum coram Buratto, dec. 248, num. 2, vers. *Quod vero ad beneficium simplex*. Addo etiam decisionem in causa Assisiensi *Beneficiorum*, 9 Martii 1587, coram Orano, § 1 vers.; conc. Trident. sess. 14, cap. 17, de Reformat., *prohibet retentionem, non autem* 12 *assecutionem plurium beneficiorum*. Quod enim clericus dispensatus ad plura beneficia recipienda, non censeatur dispensatus ad illa retinenda, respondit Rota coram Clement. VIII, dec. 223, n. 26, vers. *Dispensatus ad obtinendum, non est dispensatus ad retinendum*, etc., p. 1 divers., et melius fuit resolutum coram Innoc. X, decis. 528, a num. 1, ibi: *Licet illius vigore potuisset successive recipere plura beneficia, illa tamen simul retinere non poterat*. Idem quoque fuit ponderatum cor. Ubaldo, dec. 369, n. 2, vers. *Quia erat dispensatus ad obtinendum, non autem ad retinendum*, etc., quas decisiones deinde Rota secuta est coram Coccino, dec. 302, n. 26, part. IV recent., tom. II, ibi: *Fuit dispensatus, ut plura reciperet beneficia, quo casu datur quidem acquisitio, sed non retentio, etc.*, quia vere aliud est retinere, et aliud acquirere: idque fortius est dicendum in materia strictae interpretationis, prout est derogatio, unde non discedendum a propria significatione verborum. 13 Eo vel maxime quod ex cap. *Quamvis*, 5, de Praebend., in 6: *Quamvis plenissima sit alia de beneficiis interpretatio facienda, litterae tamen super obtinendis beneficiis impetratae, debent, (cum sint ambitiosae) restringi*.

14 Nec iuvat dicere papam super dicta retentione tacite dispensasse, dum in ultima, seu in ultimis provisionibus apostolicis fuerint narrata omnia beneficia prius obtenta; nam contra hanc opinionem est textus rotundus in cap. *Non potest*, 21, § final., de Praebend., in 6, ibi: *Cum vero tibi (non obstante quod aliud beneficium obtinere noscaris) a sede praedicta de aliquo beneficio provideri contigit, per hoc tecum, ut primum beneficium cum secundo retinere valeas, non intelligitur dispensatum. Hoc enim solum operatur praefata expressio, quod facta tibi gratia nequeat subreptitia iudicari.* 15 Per quem textum adeo clarum, et alias rationes quas adducit, ita firmiter tenet Navarr., in suo tract. de Oratione, cap. 12. miscell. 16, num. 64 et 65, ubi subdit in hoc decipi plures credentes ex tali narrativa dispensatos remanere, et quod si sua Sanctitas plura obtinenti beneficia, alia de novo concedit, non ideo intentionem habet dispensandi contra dictum decretum, sed quia credit quod omnia beneficia ad congruam supplicantis sustentationem necessaria sint, et quod aliter confessarii non absolvent eos, nisi prius talia beneficia non necessaria ad sui congruam sustentationem dimiserint, vel firmo animo dimittere proposuerint. Videatur Iacob de Graff., in suis aureis Decisionibus cas. consc., lib. II, decis. 97, num. 34, ibi, *Non debet confessarius absolvere habentem plura beneficia, quorum unum sufficiat, etc.*, et insuper sequitur Navarr., in praedicto loco. Et eamdem opinionem sequitur Ignat. de Salc., in Addit. ad prax. Bernard., cap. 42, in gloss. ibi: *Quamvis simplicia;* Emmanuel Rodrig., in Summa, cap. 31, num. 2; Alfons. Hoied., in tract. de Incompatibilitate benef., part. II, cap. ultim., num. 72, vers. *Expressio facta de beneficio obtento, censetur facta ad evitandum subreptionem, etc.*, ubi etiam inquit id probare textum in cap. *Gratia*, de Rescriptis, in 6, et alios doctores per eum allegatos, et Rebuff., in Praxi, titul. de Dispensat. ad plura beneficia, q. 9, num. 18; Paris., de Resignat., lib. IV, q. 9, n. 34.

Nec valet etiam pro excusatione adducere 16 pene universalem consuetudinem, quia, ut passim fatentur doctores, consuetudo in contrarium, etiam immemorabilis, non excusat coram Deo retinentes plura beneficia, quorum unum ad honestam eorum sustentationem sufficit. Talis enim consuetudo esset irrationabilis, 17 utpote contraria iuri naturae, essetque nutritiva peccati, cum inducat vagationis, ambitionis, et avaritiae materiam, et nimis diminuat divinum cultum per exclusionem plurium personarum, quae pluries legerent missas, pluries horas canonicas recitarent, et pluries choro, seu ecclesiae assisterent, ubi unus solus pluribus cumulatus beneficiis, non nisi semel horas canonicas recitat, missam legit, etc. Insuper 18 esset talis consuetudo eversiva intentionis fundatorum, qui quia voluerunt esse plures in ecclesia ministros, plura fundarunt beneficia, et plurima alia absurda et inconvenientia induceret una cum tantis incommodis, et damnis ecclesiarum ad longum enumeratis in Extravagant. Ioann. XXII, incip. *Exsecrabilis*, de Praebend. relat. etiam inter communes, eodem titul. Unde de simili consuetudine sic merito 19 statuitur in cap. *Consuetudinem*, 1, de Consuetudine, in 6: *Consuetudinem quam in vestra ecclesia asservatam asseritis tanto tempore, quod in contrarium memoria non existit . . . corruptelam (cum sacris sit inimica canonibus, et de ambitionis radice processerit) merito reputantes, eam auctoritate apostolica reprobamus*, et sic cum potius sit corruptela, et sit causa tantorum malorum, nullo unquam tempore induci poterit; c. *Cum venerabilis*, 7; c. *Cum ex parte*, 10, et c. *Cum tanto*, 11,

de Consuetudine. Ita expresse tenet Abbas, in c. *Quia in tantum*, 5, de Praebend., n. 2, et fusius in cap. *Exstirpandae consuetudinis*, 30, 20 § *Qui vero*, de Praebend., num. 36. Ubi optimis rationibus concludit consuetudinem obtinendi plura beneficia simplicia, etiam personalem residentiam non requirentia, si unum sit sufficiens ad honestam beneficiati sustentationem, esse corruptelam, et irrationabilem, et ideo impraescriptibilem. Et videtur ex mente S. Thomae, quodlibet 9, art. 15, dum dicit iura antiqua prohibentia pluralitatem praebendarum continere ius naturale, et ideo non posse per contrariam consuetudinem abrogari. Idemque tenet Fagnan., in c. *Quia in tantum*, 5, de Praebend., num. 17 et 19; Alphonsus Hoieda, Tractatuum tom. XV, part. I, tract. de Incompatibilitate benefic., cap. 19, n. 9; Parisius, lib. V, de Resignat. benefic., quaest. 6, num. 115 et seq.; Piasecius, in Praxi episcopali, part. II, cap. 5, art. 3, num. 83; Barbosa, part. III, de Offic. et potest. episcop., allegat. 62, n. 9, asserens cum multis, quod opposita consuetudo sit contraria iuri naturali, neque excuset a peccato mortali, poenisque aeternis, licet excusari possit a poenis temporalibus. Divus Antoninus, II part., tit. 3, cap. 1; Tiraquel., de Poenis temp., cap. 42, num. 4, et seq.; Pirhing, lib. III, titul. 5, de Praebend., n. 127; Reiffenstuel, eodem lib. et titulo, num. 215; Sannig, eodem lib. et titulo, cap. 2, num. 1; Garcias, de Beneficiis, part. XI, cap. 5, num. 270; Bertach., verb. *Beneficiorum sufficientia;* Bossius, in suis Moralibus, tom. I, de Beneficiis, titul. 7, § 1, num. 31, ubi dicit quod retinere plura beneficia, cum unum est sufficiens ad commodam sustentationem, repugnat rationi naturali, et rationi naturali simpliciter non potest derogari per consuetudinem. Et sic plurimi alii cum Adnotat. ad dec. 254, num. 420 et sequent., part. IX, tom. I Rotae Romanae.

21 Quodnam autem beneficium in specie debeat censeri sufficiens pro honesta beneficiati sustentatione, nullibi in iure reperitur definitum.
22 Unde cum ob diversitatem casuum una certa regula statui non possit, istud relinquitur prudenti iudicis arbitrio paulo plus, vel minus aestimandum, considerata qualitate personarum, conditione locorum, temporumque diversitate, aliisque similibus circumstantiis, ex allegatis a Rota, coram Buratto, dec. 247, num. 4, argum. cap. *Sciendum*, 1, cap. *Regulae*, 2, et cap. *Ne-*
23 *cesse*, 3, dist. 29. Et in effectu hanc tradit normam Navarr., in Miscellan. orat., cap. 62, num. 146, et affertur in Adnotat. ad dec. 254, num. 357 et seq., part. IX, tom. I Rotae Romanae. Primo, beneficium dicitur sufficiens simplici clerico et sano, si ad minus sufficiant redditus ad alendum mediocriter se et unum ministrum, et unum coquum focarium, et ad conducendam habitationem sibi necessariam. Secundo, beneficium dicitur sufficiens nobili etiam inferioris gradus, et magistro theologiae, seu doctori legum mediocris litteraturae, si sufficiant redditus ad alendum se et duos ministros, et unam equitaturam, et unum coquum focarium, et ad conducendam habitationem digniorem ea qua eget clericus. Tertio, beneficium dicitur sufficiens nobili mediocris ordinis, puta filio vel fratri baronum, vel vicecomitum, etc., vel magistro et doctori excellenti, si sufficiant redditus ad alendum se, quatuor ministros, unum coquum, et unam equitaturam, et ad conducendam habitationem digniorem ea qua egent supradicti [1].

Quarto, dicitur beneficium sufficiens nobili, puta filio, vel fratri ducis, marchionis, vel comitis, etc., si fructus sufficiant ad alendum se, octo ministros, duas equitaturas, et unum coquum, et habitationem splendidiorem praedictorum. Caeteris autem paribus plus pro congrua et honesta sustentatione competit episcopo, quam archidiacono, archipresbytero, decano, vel praeposito; plus istis quam canonico simplici; plus canonico cathedralis, quam ecclesiae collegiatae; plus parocho, quam simplici beneficiato non canonico, prout recte advertunt doctores communiter; arg. c. *Clerici omnes*, 10, caus. 1, q. 1, c. *Vulterana*, 25, caus. 12, q. 2, c. *De multa*, 28, de Praebend. et cap. *Consuluit*, 9, dist. 74, in quorum ultimo specialiter plus assignatur presbytero, quam diacono beneficiato; quod idem docet Glossa, in c. *Clerici omnes*, 10, caus. 1, q. 2, vers. *Meritum*.

In defectu autem iudicis prudenter arbitrantis pro sufficientia ad congruam beneficiati sustentationem, relinquitur ipsius beneficiati conscientiae, ut Deum prae oculis habendo, iudicet, an ipsi unum beneficium sufficiat, recto corde advertens, quod Deum omnia inspicientem fallere non possit; Gonzalez ad regul. 8 Cancellar., glos. 15, num. 39; Rota, part. XIX, n. 2, decis. 532, num. 2 et 27. In ipsa tamen iudicanda beneficii sufficientia, non debet haberi ratio bonorum patrimonialium clerici beneficiati, quia potest clericus habens beneficium et patrimonium vivere de redditibus beneficii, iuxta illud Apostoli I ad Corinth., c. IX: *Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt edunt, et qui altari deserviunt, cum altari participant;* et iuxta illud Matthaei c. X, vers. 10: *Ita et Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vi-*

[1] Quae hic de congrua beneficiarii sustentatione ex familiae nobilitate desumpta auctor interserit, haud optime congruunt iis, quae saepe a sacris canonibus hac de re sancita sunt. Consule conc. I Mediolan. sub S. Carolo. (EDIT. ROM., an. 1767.)

vere; hoc est, ut Ecclesiae ministri victum et vestitum suum ab Ecclesia recipiant, temporalem laborum suorum mercedem accipiendo, non ut actum misericordiae ab ea factum, sed ut ius eis a natura, Deoque ipso concessum, sive divitiis affluant, sive non, de iis indiscriminatim, ut patet, loquentibus Christo, et eius apostolo; et etiam canone *Cum secundum*, 16, de Praebend., his verbis: *Cum secundum apostolum, qui altari servit vivere debeat de altari, et qui ad onus eligitur, non debeat repelli a mercede; patet a simili ut clerici vivere debeant de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio deputantur*. Unde potest beneficiatus vivere de beneficio et patrimonium suum, fructusque eius sibi reservare, nam, inquit Apostolus citat. I ad Corinth. cap. IX: *Quis militat stipendiis suis unquam?* Et sic tenent doctores passim cum Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. III, allegat. 62, num. 11; Covarr., cap. 1, de Testamentis, num. 2 et sequent., et Piasec., part. II Praxis episcopalis, cap. 5, art. 3, n. 86, ubi dicit hanc communem sententiam [1].

Cum iusta, rationabili et legitima papae dispensatione possunt licite retineri simul plura beneficia etiam sub eodem tecto, et de se incompatibilia; cap. *De multa* 28, § final. de Praebend., ibi: *Circa sublimes tamen, et litteratas personas, quae maioribus sunt beneficiis honorandae, cum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari*. Papa enim in quibuscunque beneficiis plenissimam habet potestatem, plenariamque dispositionem; cap. *Licet*, 2, de Praebend., ibi: *Licet ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur pontificem pertinere, etc.* Et Clementina unic. *Ut lite pendente*, cap. 1 final., ibi: *Salva tamen in praemissis omnibus Romani pontificis potestate, ad quem ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plena et libera dispositio ex suae potestatis plenitudine noscitur pertinere*. Et hoc quia beneficia de iure positivo ecclesiastico sunt introducta, et singulae ecclesiae singulis presbyteris divisae; cap. *Ecclesias*, unic. q. 1, caus. 13, ibi: *Ecclesias singulas singulis presbyteris dedimus, etc.* Unde cum papa secundum plenitudinem potestatis de iure possit super ius dispensare, cap. *Proposuit*, 4, de Concessione praebend., ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare;* stat clarum quod papa ex rationabili et iuxta causa possit super pluralitate quorumcunque beneficiorum dispensare; Rota, part. IV, tom. I, decis. 337, n. 1, et part. XIV, decis. 298, num. 5. Ipsa enim pontificia dispensatione attenta, beneficia inter se incompatibilia censentur compatibilia, et eorum incompatibilitati derogatum; Rota, part. V, tom. I, decis. 6, num. 1.

Dicitur notanter, *cum iusta rationabili et legitima papae dispensatione*, quia licet papa in iis, quae sunt iuris positivi humani possit valide dispensare, etiam sine causa, cum ipse sit supra tale ius, ex cap. *Proposuit*, 4, de Concessione praebend. ac proinde sola eius voluntas stet pro ratione, cum de factis eius iudicare non liceat; cap. *Nemini*, 30, caus. 17, quaest. 4; Quia tamen dispensatio facta sine causa non meretur dici dispensatio, sed potius dissipatio, ut inquit S. Bernard., lib. III, de Consider. ad Eugenium papam praecisis his verbis: *Non prohibeo dispensare, sed dissipare, et non sum tam rudis, ut ignorem vos positos dispensatores, sed in aedificationem, non in destructionem, ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat, laudabilis dispensatio, utilitas dico communis non propria, nam cum nihil horum est, non fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est*. Hinc non possunt licite retineri plura beneficia simul incompatibilia cum dispensatione papae sine rationabili causa concessa, praesertim ad instantiam partis, ut colligitur ex cap. *De multa*, 28, de Praebend., ubi dicitur posse pontificem dispensare super pluralitate beneficiorum incompatibilium, non sine iusta ratione, sed cum rationabili causa, ibi: *Cum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari*. Unde quatenus papa dispenset sine iusta causa, dicendum est, aut fuisse precum importuna instantia victum, iuxta cap. *Detestanda*, 2, de Concessione praebend., in 6, ibi: *Quae per importunitatem nimiam, per quam non concedenda multoties conceduntur, et per ambitionem improbam, ut plurimum extorquentur;* aut per falsas narrationes fuisse deceptum, ac proinde non subsistente causa rationabili per supplicantem allegata, nec subsisteret dispensatio pontificia, veluti subreptitie, vel obreptitie obtenta; cap. *Sede*, 15, et cap. *Super litteris*, 20, de Rescriptis. Et quod plura retinens beneficia incompatibilia non sit tutus in conscientia, et apud Deum, si retineat, ex dispensatione a papa concessa sine causa, et ad favorem tantum beneficiati, late et solide confirmatur pluribus sanctorum Patrum oraculis, theologorum et canonistarum auctoritatibus plena manu congestis in adnot. ad decis. 254, a num. 145 usque ad num. 191, part. IX, tom. I Rotae Romanae, ubi omnes una voce conclamant, quod cum sit contra ius divinum et naturale, ut unus habeat plura beneficia, nisi iusta causa id excuset, et pontifex non possit saltem licite di-

[1] Tutam hanc sententiam esse nemo inficiabitur, communem autem dixerit nemo. Confer clar. Thomassin, Vet. et nov. Eccl. disciplina, part. III, l. III, c. 3 et seq. (EDIT. ROM., an. 1767.)

spensare in iis, quae sunt iuris divini naturalis, nisi ex iusta causa, quae deformitatem seu inordinationem tollat, ut patet in votis et iura-
41 mentis. Per hoc teneatur, retinens plura beneficia, resignare ea quae secundum statum suum ei non sunt necessaria, vel in quibus iusta
42 causa dispensandi non intervenit. Quando autem papa non ad instantiam partis, sed motu proprio cum aliquo dispensat, ut possit simul retinere plura beneficia incompatibilia, tunc praesumendum est ex iusta causa se moveri ad dispensandum, et quod iuste ex legitima causa dispensaverit, etiamsi de ipsa non constet, cum semper sit verosimile summum pontificem ius observare, nam ipse est iustitia loquens, et lex animata, ideoque praesumendum est regulariter pro facto papae, quod ex iusta causa moveatur in suis actionibus; cap. *Proposuit*, 4, de Concessione praebend.; cap. *In praesentia*, 6, de Renuntiatione; cap. *Si papa*, 6, dist. 40; Glossa in cap. 2, *Ad aures*, de Tempore ordinandi, et in cap. 2, de Maiorit. et obedient.; Geminian., in canon. *Lege imperatorum*, dist. 10, col. 5 in princip., vers. *Dicit tamen;* Abbas, in cap. *In causis*, n. 2, de Sententia et re iudicata; Felinus aliique plurimi citati in Adnotatio., decis. 254, n. 272 et sequent., part. IX, tom. I Rotae Romanae; et sic pluries Rota Romana, et praesertim in causa Gerunden. *Scribaniae*, 21 Maii 1638, coram Merlino, inter impressas decis. 278, num. 24, ibi: *Et causa semper praesumitur in gestis per summum pontificem.* Hinc ratiocinata est Rota in causa Forosemproniensi et Eugubina, seu nullius *Emphyteusis*, 16 Iunii 1636, coram Coccino, § *Hinc inferendo*, ut quod fit a papa, ab ore Dei vi-
43 deatur procedere. Tum quia regulariter praesumendum etiam venit pro sententia, vel decreto cuiuscunque iudicis, quod sit interpositum ex iustis et rationabilibus causis, ut probatur in leg. *Herennius*, 63, § 1. ff. de Evict., et in leg. *Ab ea*, part. V, § 1, ff. de Probat., et in l. *Manumissio*, 34, ff. de Manumissis vindicta; Baldus, in l. *Iuris gentium*, quod fere col. 1 in fin., in vers. *Sed nunquid in iudiciis*, ff. de Pactis; Gratian., Discept. forens. cap. 648, num. 19, vers. *Pro decreti validitate praesumitur*, tom. IV, cum plurimis aliis passim, et ita saepissime arbitrata est Rota, et potissimum part. V recentior., decis. 75, n. 3, vers. *Pro decreto praesumitur;* part. VI, dec. 76, n. 14, vers. *Semper enim praesumitur pro decreto iudicis*, et decis. 98, n. 8, vers. *Praesumptio semper stat pro decreto iudicis*, et part. VII, decis. 245, num. 6, vers. *Super hoc praesumitur iudex se informasse cum praesumatur pro de-*
44 *creto iudicis*. Unde si pro decreto a quovis iudice interposito stat praesumptio, a fortiori debet praesumi pro Romano pontifice, ut ex iusta et ex rationabili causa moveatur, cum ipse sit omnium iudicum totius orbis supremus iudex et arbiter, et cuius attestationi plena fides est adhibenda, si ipse dixerit, ex iustis causis praefatam dispensationem processisse; per textum in Clement. *Litteris* unic., de Probationibus, adeoque hoc casu contrarium probari non possit, ut inquit textus in dicta Clement. *Litteris*, et Glossa ibi, in verb. *Fecisse narramus*. Et ibid. passim doctores [1].

Causa vero iusta et legitima dispensandi in 45
pluralitate beneficiorum triplex a doctoribus recenseri solet, scilicet necessitas Ecclesiae, utilitas Ecclesiae, et evidens praerogativa meritorum; ita Abbas, in cap. *De multa*, 27, de Praebend., n. 7, et cap. *Exstirpanda*, 30, § *Qui vero*, num. 34, eodem titulo; Pirhing, l. III, tit. 5, sect. 5, de Praebend., num. 191; Azorius, Layman, et alii passim; et colligitur ex c. *Tali*, 17, caus. 1, quaest. 1, ibi: *Nisi forte eos, aut maxima Ecclesiae utilitas vel necessitas postulet, vel evidens meritorum praerogativa commendet.* Et quidem ob necessitatem 46
Ecclesiae possunt quandoque alicui plura beneficia supra necessariam et congruam vitae sustentationem conferri, si desint idonei ministri, verb. grat., in locis haereticorum, in quibus est defectus clericorum. Ob utilitatem vero 47
Ecclesiae id accidere potest, quando unus solus magis putatur reipublicae Christianae bono atque ecclesiarum commodis profuturus sua auctoritate, potentia, doctrina et prudentia, quam alius praesens, vel plures alii; qua de causa filiis principum conferuntur interdum plures episcopatus, ut ecclesiae contra haereticos po-
tentius defendantur. Tandem etiam ob meri- 48
torum praerogativam conferuntur uni plura beneficia, textu claro in cap. *De multa*, 27, de Praebend., ibi: *Nullus plures dignitates aut personatus habere praesumat, etiamsi curam non habeant animarum. Circa sublimes tamen, et litteratas personas, quae maioribus sunt beneficiis honorandae, cum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari.* Item Extravagan. Ioann. XXII, incipiente *Exsecrabilis*, ubi cum sanxisset ne quis posset accipere plures dignitates, personatus, officia, prioratus, et beneficia, quibus inest cura animarum, excipit cardinales et filios regum, ibi: *Cardinalibus tamen Sanctae Romanae Ecclesiae, qui circa nos universali Ecclesiae serviendo singularum ecclesiarum commoditatibus se impendunt, ac regum filiis, qui propter sublimitatem eorum, ac generis claritatem, sunt potioris praerogativa gratiae attollendi, duntaxat exceptis.*

Dispensatio apostolica, ut cum iusta causa 49

[1] Vide Nat. ab Alex. Theol. dogm. et mor., de Benef. Eccl., regul. 30, ubi contrarium firmissimis statuitur argumentis. (Edit. Rom., an. 1767.)

possint simul ab uno plura beneficia licite retineri, requiritur primo, in omnibus beneficiis de se incompatibilibus, ut sunt illa quae vel ex iure naturali, divino, aut ecclesiastico, vel saltem ex consuetudine, statuto, seu fundatione continuam et incompatibilem residentiam personalem requirunt; v. g.; duo episcopatus, duo beneficia curata, duae dignitates, duo personatus, duo canonicatus, et alia huiusmodi, quae, ex quo requirant perpetuam personalem residentiam, sunt incompatibilia; c. *Ad haec,* 13; c. *Praeterea,* 14; c. *Cum non ignores,* 15, et cap. *De multa,* 28, de Praebend., et conc. Tri- 50
dent., sess. 24, cap. de Reformat. Secundo, dispensatio apostolica requiritur in beneficiis etiam de se compatibilibus, quando unum est sufficiens ad congruam beneficiati sustentationem; cap. *Conquerente,* de Clerico non residente, et c. *Cum teneamur,* 6, de Praebend., ubi habetur etiam ad mandatum papae non esse providendum illi de beneficio, *qui aliud beneficium habet, de quo valeat commode sustentari,* nisi hoc ipsum fuerit expressum, et concil. Trident., sess. 24, cap. 17, de Reformat., ubi statuitur, *ut imposterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur,* permittit secundum in eo solum casu, in quo primum est insufficiens; et hanc esse mentem sacri concilii Tridentini pluries declaravit Sacr. Congreg. eiusdem concil., ut refert Fagnan., in cap. *Cum iam dudum,* 19, de Praebend., n. 71, et Garcias, part. XI, de Beneficiis, cap. 5, num. 310 51
et seq. Tertio, requiritur dispensatio apostolica, ut quis possit retinere tertium beneficium simplex, etiamsi duo priora sint ad obtinentis sustentationem insufficientia; Sacr. Congr. Conc., 52
in Anagn. 15 Aprilis 1628. Imo beneficium tertium simplex, etiamsi sit de iurepatronatus, non potest retineri cum duobus aliis absque Sedis Apostolicae dispensatione; Sacr. Congreg. 53
Conc., in Bovinen. 13 Novembris 1627. Quarto, requiritur dispensatio apostolica, ut quis obtineat et retineat duo beneficia uniformia, etiam simplicia sub eodem tecto, seu in eadem ecclesia; cap. *De multa,* 28, § *Hoc idem,* de Praebend., ibi: *Hoc idem in personatibus esse decernimus observandum, addentes ut in eadem ecclesia nullus plures dignitates, aut personatus habere praesumat, etiamsi curam non habeant animarum.* Concordat cap. *Litteras,* 9, de Concessione praebend., ubi reiicitur allegata consuetudo generalis, quod unus in eadem ecclesia plures habeat praebendas, atque per assecutionem secundae praebendae, prior ipso iure vacare dignoscitur, prout amplius declarant Glossa, et doctores communiter ibidem, et clare patet in Clement. *Si iuxta,* cap. 6, de Praebend., ubi statuitur quod praebenda prima vacet statim ac quis in eadem ecclesia fuerit pacifice aliam praebendam consecutus, ibi: *Primaque praebenda hoc ipso vacabit, cum secundam cum archidiaconatu praedicto pacifice fuerit assecutus.*

Ad pleniorem istorum intelligentiam scien- 54
dum est, quod illa dicuntur *beneficia sub eodem tecto,* quae existunt intra eamdem ecclesiam, hoc est, vel in ipsa ecclesia, atque intra parietes ipsius sunt, vel saltem intra claustrum, aut coemeterium contiguum ipsius continentur. Beneficia autem existentia in capella, vel coemeterio non contiguo principali ecclesiae, sed extra, non censentur esse sub eodem tecto ecclesiae principalis, arg. cap. unic. de Consecrat. Eccles., in 6, ubi: Polluta ecclesia polluitur coemeterium illi contiguum, sed non remotum. Sic Barbosa, part. III de Offic. et potest. episcop., allegat. 62, num. 15; Garcias, part. XI, de Benefic., cap. 5, num. 259; Pirhing, lib. III, tit. 5, de Praebend., num. 124; Reiffenstuel, ibid. num. 233. Beneficia sub eodem tecto alia 55
dicuntur uniformia, seu similia, alia dicuntur difformia, seu dissimilia. *Beneficia uniformia,* 56
seu similia sub eodem tecto, sunt illa quae in eadem ecclesia sunt instituta ad eumdem finem, adeo ut habeant idem prorsus onus et officium eodem tempore peragendum. Ita Piasecius, part. II Praxis episc., c. 5, art. 3, n, 73; Pirhing, loc. cit., n. 124. Talia sunt duo canonicatus, duo personatus, duo praestimonia, et duae capellaniae, quae tamen capellaniae sint eiusdem prorsus rationis et obligationis personalis; alias si essent diversae rationis, et distincti oneris, non essent beneficia uniformia sub eodem tecto, nec proinde incompatibilia, si una capellania non sit sufficiens; et per hoc duae capellaniae in duobus altaribus eiusdem ecclesiae fundatae cum onere, ut in uno altari bis, verb. grat., in hebdomada celebretur, et in altero ter aliis distinctis diebus, licet eodem nomine generali *capellaniae* appellentur, reipsa tamen non sunt beneficia uniformia sub eodem tecto, sed difformia, adeoque compatibilia, cum habeant distincta onera, seu officia in diversis altaribus pro distinctis diebus peragenda. Sic Navarrus, cons. 16, de Praebend., Garcias, part. XI, de Benefic., c. 5, num. 225 et 229; Parisius, lib. III, de Resignat. benefic., quaest. 1, num. 128; Layman, lib. IV, tract. 2, cap. 8, num. 7; Gonzalez, ad regul. 8 Cancellar., gloss. 10, num. 33 et 35, allegans plures alios, ac multiplices decisiones Rotae. Beneficia *difformia,* seu *dissimilia* 57
sub eodem tecto, sunt illa quae sunt quidem in eadem ecclesia instituta, sed non ad eumdem finem, sive officium eodem tempore peragendum, imo ad diversum. Talia sunt, verb. grat., unus canonicatus et portio; una dignitas et canonicatus; unus personatus et beneficium curatum, et huiusmodi; Azorius, part. II, l. VI, cap. 11, q. 1; Reiffenstuel, lib. III, tit. 5, de Praebend., num. 237.

Unde licet ex dictis num. 53, sine dispen- 58

satione apostolica non possint ab eodem obtineri et retineri simul duo beneficia uniformia
59 sub eodem tecto, seu in eadem ecclesia; possunt tamen sine tali apostolica dispensatione obtineri et retineri simul ab eodem duo beneficia difformia sub eodem tecto, quando unum non est sufficiens ad honestam clerici sustentationem, ut colligitur ex c. *Eam te*, 7, de Rescriptis, ubi absolute dicitur quod aliquis fuerit *archidiaconus, et canonicus eiusdem ecclesiae*, nulla facta mentione dispensationis apostolicae, et hoc fortius probatur ex c. *Consuetudinem*, 1, de Consuetudine, in 6, ubi circa finem decernitur quod *nulli liceat de caetero, nisi unum personatum, vel dignitatem, aut praeposituram, sive administrationem, vel officium perpetuum, quocunque nomine censeantur, cum praebenda insimul absque dispensatione Sedis Apostolicae in eadem ecclesia obtinere, vel iam obtenta retinere;* ponderando enim τὸ *Nisi unum*, quia exceptio firmat regulam in oppositum, l. *Quaesitum*, § *Denique*, ff. de Fundo instructo, inferre licet, quod una cum praebenda, sive canonicatu possit in eadem ecclesia, etiam absque alia dispensatione apostolica, simul obtineri unus personatus, dignitas, aut praepositura, etc., maxime si accedat episcopi dispensatio; Glossa in cit. c. *Consuetudinem*, verb. *Nisi unicum*, ibi: *Ergo videtur quod de dispensatione inferioris a papa unicum personatum, vel officium, cum canonicatu et praebenda possit habere.* Barbosa, ibid. num. 4, et Francus, num. 7; Pirhing, tit. de Consue-
60 tudine, num. 97. Imo plures volunt nulla hodie opus esse dispensatione etiam episcopali ad talia beneficia difformia sub eodem tecto simul obtinenda et retinenda, cum ius ipsum istud concedat, dummodo beneficiarius spectato statu suo, eisdem vere indigeat pro sua honesta sustentatione; Rebuffus, tit. de Dispensatione ad plura beneficia, num. 29; Layman, l. IV Theolog. moral., tract. 2, cap. 2, n. 9; Garcias, pag. 11, de Beneficiis, cap. 5, num. 139, ubi post Abbatem, consil. 96, part. II; Navarrum, consil. 28, de Praebend., pluresque alios cum Rota, in Caesenaten. *Canonicatus*, 19 Februarii 1590,
61 coram Gypsio, concludit, beneficia huiusmodi de iure communi esse compatibilia, nisi alias sint sibi repugnantia ratione residentiae, seu
62 servitii, et, num. 246 et 247, asserit quod Sacr. Congr., in una Valentina 1593 censuerit consuetudini permittenti, quod in eadem ecclesia dignitates cum praebendis canonicalibus teneantur, non esse derogatum a conc. Trid., sess. 25, c. 17, de Reform.

63 Episcopus potest dispensare, primo, ut quis retinere possit duo beneficia simplicia difformia sub eodem tecto, dummodo quodlibet non sit per se sufficiens ad sustentationem provisi. Colligitur ex conc Trident., sess. 25, cap. 17, de Reformat., ibi: *Quod quidem si ad vitam eius, cui confertur honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri;* et sic expresse declaravit Sacr. Congreg. eiusdem conc., ut referunt Garcias, part. XI, de Beneficiis, cap. 5, n. 377; Armend., tit. 9, de Benefic. incompatibilitate, n. 7; Franc. Leo, in Thesauro fori ecclesiastici, part. II, c. 8, n. 55.

Secundo etiam potest episcopus, seu ordi- 64
narius conferre secundum beneficium obtinenti primum sufficiens iuxta suum verum valorem, sed insufficiens ob id, quod pensione est gravatum, dummodo provisus post collationem sibi factam non consenserit pensioni. Sic decisum fuisse a Sacr. Congr. Conc. referunt Garcias, cit. part. XI, de Beneficiis, cap. 5, n. 310, dub. 4; Armend., cit. titul. 7, de Beneficior. incompatib., n. 47, in 4 respons.; Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. III, allegat. 62, num. 7, et in Trid., sess. 24, c. 17, de Reform., n. 5.

Tertio, potest episcopus dispensare ut habens 65
beneficium insufficiens sive curatum, sive simplex, possit etiam aliud simplex per se sufficiens obtinere, et retinere, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, ut colligitur ex Tridentino, sess. 24, cap. 17, de Reformat:, ibi: *Liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri*, per quae verba non disposuit concilium simpliciter, ut habenti unum beneficium insufficiens ad honestam sustentationem, possit conferri aliud, sed ut possit aliud sufficiens. Nec addidit, *sufficiens una cum primo*, sed solum dixit *sufficiens*, et sic videtur intellexisse de alio quod per se sufficiat, ut optime explicat, et solide probat Fagnan., in c. *Cum iam dubium*, 18, de Praebend., n. 57 et 59. Nec valet dicere 66
quod, sicuti habens unum beneficium sufficiens, non potest ex ipso concilio, loc. cit., sine dispensatione apostolica obtinere et retinere aliud etiam insufficiens, sic nec etiam habens beneficium insufficiens, poterit ipsum retinere cum alio per se sufficiente; non valet inquam, quia inter utrumque casum magna intervenit ratio disparitatis; nam qui habet primum sufficiens, cum iam habeat congruam sustentationem, videtur moveri ad impetrandum secundum beneficium ex avaritia et ambitione, quae sunt praecipuae causae ob quas prohibetur pluralitas beneficiorum; cap. *Cum iam dudum*, 18, de Praebend., ibi: *Multitudo videlicet tam dignitatum quam etiam praebendarum, ambitionis et avaritiae vitium*, et notat ib. Innoc., n. 3, et Fagnan., num. 58, et Pirhing, lib. III, tit. 5, sect. 5, de Praebend., num. 186. At qui habet 67
primum non sufficiens, iuste petit secundum ad sui honestam sustentationem; et quamvis ex accidenti contingat ut secundum per se suf-

ficiat, tamen petendo illud non peccat, cum hoc faciat concilii auctoritate; cap. *Qui peccat*, 40, caus. 23, qu. 4, ibi: *Qui peccat, non peccat legis auctoritate, sed contra legis auctoritatem,* nec recipiendo secundum sufficiens debet incidere in poenam privationis primi non sufficientis, quia, cum lex hoc permittat, *quod legitime factum est, nullam poenam meretur,* ut dicit text. in leg. *Gracchus*, c. *Ad l. Iul.*, de Adult.; Glossa 1 in cap. 2 de Constit., et Glossa, in cap. *Nihil in,* verb. *Ætatis,* de Elect., et sic expresse tenent Fagnan., in cit. c. *Cum iam dudum*, n. 57 et 58; Pirhing, l. c., et Reiffenstuel, lib. III, tit. 5, n. 266, et alii. 68

69 Non potest tamen episcopus dispensare ut habens duo beneficia, etiam simplicia et ad honestam clerici sustentationem non sufficientia, possit obtinere et retinere tertium beneficium, etiamsi omnia simul ad beneficiati sustentationem non sufficiant. Sic fuit pluries declaratum a Sacr. Congr. Conc., et signanter die 10 Maii 1607, et die 15 Aprilis 1628, in una Anagn.: *Sic beneficium tertium simplex retineri non potest absque provisione Sedis Apostolicae, quamvis duo priora sint ad obtinentis* 70 *sustentationem insufficientia.* Et hanc esse veram mentem sacri concilii Tridentini, quod non possit episcopus dispensare ut ultra duo beneficia, etiam insufficientia ad honestam sustentationem, alia obtineantur, testatur Fagnan., in c. *Cum iam dudum,* 18, de Praebend., n. 71, de mente ipsius Sacrae Congregationis Conc., quae, ut dicit ipse, saepius in casibus contingentibus respondit: *Episcopum habenti unum simplex beneficium, quod non sufficiat ad eius sustentationem, posse aliud simile conferre, sed non posse ultra duo absque dispensatione Sedis Apostolicae, etiamsi omnia simul ad illius su-* 71 *stentationem non sufficiant.* Imo neque potest episcopus dispensare ut quis retineat tertium beneficium simplex, etiamsi esset de iurepatronatus, ut decrevit Sacr. Congreg. Conc., in una Bovinen. 13 Novembr. 1629, in qua, cum dubitatum fuisset an habens duo beneficia simplicia, tertium de iurepatronatus ad praesentationem patronorum auctoritate ordinaria assequi et retinere possit absque dispensatione apostolica? S. C. censuit, *tertium beneficium simplex, etiamsi de iurepatronatus, non posse retineri cum duobus aliis absque Sedis Apost. dispensatione;* et sic etiam censuit in Bitecten. 6 Dec. 1721.

Traditis in hoc art. omnino consonant quae habet card. Lambert., postea Bened. XIV, in epistola ad canon. Ioan. Bapt. Scarselli, quae est in Instit. eccles. 91, edit. Lat., merito consulenda et observanda.

Articulus VII. *Beneficia quoad eorum vacationem ipso iure.*

Summarium. 1. Beneficia ecclesiastica pluribus modis vacare possunt, quorum quaelibet, vacatione secuta, alteri conferri libere possunt. - 2. Primo vacat de iure, et facto beneficium per mortem naturalem beneficiati. - 3. Secundo vacat ipso iure per mortem civilem, veluti per ingressum religionis professione secuta. - 4. Secus autem professione nondum secuta. - 5. Tertio vacat

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Incompatibilitas in beneficiis triplici ex capite oriri potest: primo ex cura et residentia uniuscuiusque beneficii. Secundo ex pluralitate beneficiorum, quorum unumquodque sufficiat ad congruam sustentationem beneficiarii, et quidem seclusa cura et residentia. Tertio demum ab existentia beneficiorum sub eodem tecto. Longum autem esset de singulis hisce incompatibilitatis speciebus agere, et ea supplere quae ab auctore sunt omissa. Consule, ubi res postulat, qui materiam hanc egregie pro more tractavit Rigant., in Commentar. ad regul. 1 Cancellariae, § 8 per tot., ubi et de dispensatione super retentione incompatibilium beneficiorum cuiusvis generis late disserit. Aliqua vero de praesumpta dispensatione super retentione plurium beneficiorum incompatibilium ratione curae et residentiae non incongrue hic adduntur, eo vel maxime quod auctor nec verbum de ea facit. 72 73 74 75 76

Triennalis possessio minime sufficit ad hanc dispensationem praesumendam. Sufficit vero possessio decennalis; Rigant., in Comment. ad regul. 36 Cancell., num. 156, Piton., Discept. eccles., 120, num. 11 et sequent.; Rota, cor. Falconer., decis. 9, num. 14; in Hipporegien. Beneficii, 11 Febr. 1704, § *Concilio,* cor. bon. mem. Mut.; in Aurien. *Parochialis,* 21 Iunii 1751, § 12, et in confirmatoria 24 Ianuarii 1752, § 11, cor. illustrissimo Figueroa. 77 78

Quaestionis vero est an haec, quae ex decennali possessione praesumitur dispensatio, suffragetur, si officiales Datariae testimonium dicant eam non reperiri in regestis ipsius Datariae. Negativam sententiam videtur tenuisse Rota, in Cracovien. *Canonicatus,* 11 Maii 1705, § *Quod autem,* cor. bon. mem. Omann., in Leodien. *Canonicatus,* 10 Maii 1743, § 10, cor. bon. mem. Lana, et 6 Martii 1714, § 10, cor. bon. mem. Peralt., et in Gnesnen. *Canonicatus,* 26 Iunii eiusdem anni 1744, § 6, cor. bon. mem. Nunez. Affirmativae autem sententiae recentius idem sacrum tribunal adhaesit in dict. Aurien. *Parochialis*, 24 Ian. 1752, dict. § 11, cor. illustrissimo Figueroa, et in Uladislavien. *Archidiaconatus,* super coadiutoria 14 Ian. 1757, coram R. P. D. Parracciano. Hic tamen non omittendum quod in decisionibus in quibus negativa sententia a Rota fuit amplexa, articulus ille praeter causae necessitatem fuit examinatus, cum in earum casibus non decennalis, sed triennalis possessio concurreret. 79 80 81 82

per renuntiationem. - 6. Quarto vacat per assecutionem pacificam alterius beneficii incompatibilis. - 7. Quinto vacat per contractum matrimonii per verba de praesenti, etiam non secuta copula; usque ad n. 9. - 10. Sexto vacat ipso iure beneficium per militiam saecularem a clerico minorista assumptam; usque ad n. 11. - 12. Septimo per promotionem ad episcopatum post obtentam possessionem ipsius, et secutam consecrationem, vel saltem post lapsum temporis ad petendam confirmationem praefixi, vacant ipso iure praehabita beneficia. - 13. Octavo per translationem episcopi ad aliam ecclesiam illico vacat prior episcopatus a die qua ipse in curia, seu consistorio papae absolvitur a vinculo prioris ecclesiae, atque auctoritate pontificia transfertur ad aliam etiam ante expeditionem litterarum apostolicarum, etc. - 14. Nono vacat beneficium ob invaliditatem electionis, vel collationis. - 15. Decimo vacat ipso iure beneficium per electionis cassationem. - 16. Undecimo vacat per postulationis repulsionem. - 17. Duodecimo si electus intra mensem a tempore electionis ei praesentatae, vel a tempore sibi praestituto non consenserit electioni, vacat praelatura. - 18. Tertio decimo si electus intra tres menses post consensum electioni praestitutum, non petierit confirmationem. - 19. Quarto decimo, quando electus, vel praesentatus ante confirmationem, vel institutionem per se vel per alium in ipsum se ingesserit, vel administraverit. - 20. Quinto decimo per violentam ingressionem in possessionem beneficii perdit quis eo ipso ius, quod ad illud habet, et vacat ipso iure. - 21. Sexto decimo per violationem sequestri impositi vigore sententiae definitivae in Romana curia prolatae in causa beneficiali. - 22. Decimo septimo vacat ipso iure beneficium per alienationem rerum immobilium, aut pretiosarum ecclesiae, seu ipsius beneficii factam sine debitis solemnitatibus iuris. - 23. Decimo octavo vacat beneficium, si habeatur pro derelicto per decem annos. - 24. Decimo nono vacat ipso iure beneficium per non ostensionem tituli, seu dispensationis coram ordinario, postquam beneficiatus fuerit monitus. - 25. Vigesimo vacat ipso iure beneficium per depositionem et privationem. - 26. Vigesimo primo vacat ipso iure beneficium, imo et pensio clerici, tonsuram et habitum clericalem non deferentis. - 27. Vigesimo secundo, vacat ipso iure beneficium per apprehensionem possessionis beneficio collato a papa ante litterarum expeditionem. - 28. Vigesimo tertio vacat beneficium ipso iure sive per obitum, quando illud resignans non supervixerit per viginti dies. - 29. Vigesimo quarto vacat ipso iure beneficium ob non publicationem resignationis. - 30. Vigesimo quinto vacat ipso iure beneficium curatum per concursum conferendum, quando in eius collatione non fuit servata forma praescripta. - 31. Vigesimo sexto vacant ipso iure omnia beneficia illorum qui pro obtinendis pro aliis beneficiis, seipsos fraudulenter pro illis examini supponunt, aut beneficia impetrant pro aliis, ut ab iis aliquid consequantur, vel quando pro se ipsis impetrant beneficia cum intentione illa resignandi, reservata sibi pensione, vel ad favorem aliorum. - 32. Vigesimo septimo vacant ipso iure beneficia per simoniam confidentialem obtenta. - 33. Vigesimo octavo, vacant ipso iure beneficia retinentium indebite scripturas spectantes ad Cameram apostolicam, illasque non restituentium, nec non scientium, et non revelantium. - 34. Vigesimo nono vacat ipso iure beneficium propter crimen haeresis. - 35. Trigesimo vacant ipso iure beneficia, quae fuerunt obtenta per preces haereticorum. - 36. Trigesimo primo vacant ipso iure beneficia falsificantium litteras apostolicas. - 37. Trigesimo secundo vacat ipso iure beneficium ob crimen simoniae realis in eiusdem consecutione commissum. - 38. Trigesimo tertio vacant ipso iure beneficia committentium nefandum crimen sodomiae. - 39. Trigesimo quarto vacant ipso iure beneficia clerici ob crimen assassinii per ipsum procurati, vel mandati. - 40. Trigesimo quinto vacant ipso iure beneficia percutientis, capientis, etc., cardinales S. R. E. - 41. Trigesimo sexto vacant ipso iure beneficia occidentis, vel percutientis episcopum illius ecclesiae in qua est beneficiatus. - 42. Trigesimo septimo vacant ipso iure beneficia occidentis rectorem, aut alium clericum suae ecclesiae. - 43. Trigesimo octavo vacant ipso iure beneficia clericorum inferiorum, qui carcerant, captumque tenent clericum, donec resignaverit suum beneficium. - 44. Trigesimo nono vacant ipso iure beneficia offendentium litigantes in Romana curia, eorumque iudices, advocatos, procuratores, notarios, testes, et alios. - 45. Quadragesimo vacant ipso iure beneficia per collationem factam consanguineis, aut affinibus, vel familiaribus collatoris, vel resignantis, de beneficiis resignatis in manibus ordinarii. - 46. Beneficiorum vacatio inducitur per solemnem professionis emissionem. - 47. Beneficiorum resignationes cum reservatione pensionis, et pacto eam cassandi, prohibentur et annullantur. - 48. Vacationes beneficiorum *ipso iure* ad quinque genera referri possunt. - 49-57. Desertione status clericalis multipliciter vacare possunt ipso iure beneficia. - 58. De vacatione beneficiorum ex mutatione status clericalis. - 59. Iesuitae per sola vota simplicia non amittunt beneficia. - 60. Sed ex vi resignationis praescriptae. - 61. De vacatione beneficiorum ex neglecta susceptione ordinum. *Remissive.* - 62-71. De vacatione beneficiorum ex incompatibilitate. - 72. De vacatione beneficiorum *ipso iure* ob impetrationem defectivam, seu irritam. *Remissive.* - 73. De vacatione propter crimina. *Remissive.*

1 Beneficia ecclesiastica pluribus modis vacare possunt, quorum quaelibet, vacatione secuta,
2 alteri conferri libere possunt. Primo igitur vacat de iure et de facto beneficium per mortem naturalem beneficiati; cap. *Susceptum*, 7, de Rescriptis, in 6; Rota, part. IV, t. I, dec. 482, num. 14.

3 Secundo, vacat ipso iure per mortem civilem, veluti per ingressum religionis, professione secuta; cap. *Beneficium*, 4, de Regularibus, in 6; Rota, part. II, dec. 543, num. 4, et part. IV, t. I, dec. 246, sub num. 2. Beneficia enim religiosi professi vacant prout illa naturaliter mortui, cum in hoc mors civilis aequiparetur naturali; Rota, part. II, dec. 431, sub num. 1. Secus autem beneficium intra annum 4
probationis beneficiati religionem ingressi, quia illud interim non vacat, ne egrediens de religione illo privetur; cit. cap. *Beneficium*, 4, de Regul., in 6, ibi: *Beneficium illius qui religionem ingreditur, non est infra probationis annum alicui conferendum* [1].

Tertio, vacat per renuntiationem; cap. *Su-* 5
sceptum, 6, de Rescriptis, in 6, ubi quod per renuntiationem inducatur vacatio beneficii non minus ac per mortem, saepius repetitur, ut ibi: *Cum non per renuntiationem, sed per mortem vacaverit:* Et infra: *Cum beneficium cessione, non morte vacaverit,* et patet ex c. *Ex transmissa*, 3, et cap. *Quidam*, 12, cum aliis de

[1] Quoad religiosos Societatis Iesu omnino servanda erat constit. 25, tom. II Bullar. Benedicti XIV, die 14 Ianuarii 1747, quae incip. *Ex quo dilectus.* (EDIT. BARBIELL.)

renuntiatione; Rota, part. V, tom. I, decis. 190, num. 3.

6 Quarto, vacat per assecutionem pacificam alterius beneficii incompatibilis; cap. *De multa*, 28, de Praebend., cap. *Quia nonnulli*, 3, de Clericis non resident., Extravagant. *Exsecrabilis*, § *Qui vero*, de Praebend.; concil. Trident., sess. 7, c. 4, de Reformat.; Rota, part. XVIII, tom. II, decis. 684, num. 1.

7 Quinto, vacat per contractum matrimonii per verba de praesenti, etiam non secuta copula, non vero per sponsalia; cap. *Si quis clericorum*, 1; cap. *Quod a te*, 3, de Clericis coniugatis; Rota, part. V, tom. I, dec. 15,

8 n. 3, et dec. 201, num. 27. Et quidem beneficium hoc casu vacat ipso iure a die contracti ipsius matrimonii; Rota, part. XIX, tom. II,

9 dec. 522, n. 1. Etiamsi matrimonium sit nullum; Rota, part. VII, decis. 350, n. 21. Ad effectum enim vacationis propter matrimonium attenditur solum factum, non autem facti validitas, ideoque probato matrimonio, etiam invalido, vacat beneficium ipso iure; Rota, part. XIX, tom. II, dec. 168, n. 5 et 6.

10 Sexto, vacat ipso iure beneficium per militiam saecularem a clerico minorista assumptam; clericus enim, eo ipso quod saecularem militiam assumat, videtur clericali militiae renuntiasse, quia non potest simul Deo et saeculo servire; cap. *Quicunque ex clero*, 6, caus. 23, quaest. 8, et cap. *Ex multa*, 9, § final., de Voto. Atque ideo exstinguitur pensio ecclesiastica ob assumptionem militiae saecularis, utpote incompatibilis cum clericatu; cardin. de Luca, de Pension., discurs. 47, num. 3. Simulque clericus qui effectus est miles saecularis, tacite, seu ipso facto renuntiare videtur beneficio ecclesiastico quod obtinet; Glossa, in cap. *Clericos*, 17, de Clericis non residentib., verb. *Redierint*; Parisius, de Resignat. beneficior., lib. I, q. 1, num. 22; Farinacius, pag. 1 Fragment. crim., lit. C, num. 182; Gonzalez

11 ad regul. 8 Cancellar.; Gloss. 14, n. 63. Adeo ut ipso iure vacet beneficium per militiam saecularem; nam eo ipso quod beneficiarius fit miles, habetur ecclesia pro derelicta, ita ut ordinarius iure possit illam alteri concedere; Glossa, in cit. cap. *Clericos*, verb. *Redierint*, ibi: *Si habet eam pro derelicta, puta quia contraxit matrimonium, vel factus est miles, cum de hoc constiterit, episcopus statim potest ecclesiam illius alii conferre*; Barbosa, part. III de Offic. et potest. episcop., allegat. 57, n. 216; Reiffenstuel, lib. III, tit. 5, de Praebend., n. 343; Azorius, Instit. moral., part. II, lib. VII, cap 15, et alii passim.

Septimo, per promotionem ad episcopatum 12
post obtentam possessionem ipsius, et secutam consecrationem, vel saltem post lapsum temporis ad petendam confirmationem praefixi, vacant ipso iure praehabita beneficia; cap. *Cum in cunctis*, 7, de Election., § *Cum vero*; Rota, part. XIV, dec. 246, n. 2. Nisi praeventiva concessa fuerit a papa facultas ea retinendi; Rota, dict. part. XIV, decis. 246, num. 3, et part. XVIII, tom. II, decis. 590, num. 10 et 12 [1].

Octavo, per translationem episcopi ad aliam 13
ecclesiam illico vacat prior episcopatus a die qua ipse se in curia, seu in consistorio papae absolvitur a vinculo prioris ecclesiae, atque auctoritate pontificia transfertur ad aliam, etiam ante expeditionem litterarum apostolicarum, vel adeptam possessionem secundae ecclesiae, et posteaquam huius absolutionis notitiam episcopus habuerit etiam ex testimonio, seu documento secretarii sacri collegii, tenetur statim abstinere ab exercitio ordinariae iurisdictionis. Sic expresse decrevit Sacra Congreg. Episcop., ut refert Barbosa, lib. III Iuris ecclesiast. univers., cap. 14, n. 25, et in Collectaneis ad cap. 1, num. 5, de Translat. episcop., ubi decretum adducit conceptum praecisis his verbis: *Die 14 Decembris 1624, Sacra Congregatio illustrissimorum cardinalium negotiis episcoporum praeposita, S. D. N. approbante, censuit ecclesiam a qua volens transfertur, seu quam dimittit episcopus, vacare ab eo tempore quo idem episcopus ab illius vinculo absolvitur in consistorio Sanctitatis Suae, etiam ante expeditionem litterarum apostolicarum, vel adeptam possessionem secundae ecclesiae, et postquam huiusmodi absolutionis notitiam habuerit episcopus etiam ex testimonio seu documento secretarii sacri collegii, illico teneri eum abstinere ab exercitio ordinariae iurisdictionis, eamque transire in capitulum tanquam sede vacante; et ita posse et debere capitulum statim ea iurisdictione uti, ac vicarium iuxta Tridentini concilii praescriptum eligere, sedemque vacantem publicare.* Et sic colligitur ex cap. *In apibus*, 41, § *Ecce in quibus casibus*, caus. 7, qu. 1, cap. *Si quis iam translatus*, 3, caus. 21, q. 2, et Rota, part. I, decis. 475, num. 6 et seq., ubi sub n. 16 ostendit opinionem illorum, qui dixerunt non induci vacationem episcopatus, nisi post adeptam possessionem secundi, esse erroneam, veluti innixam auctori-

[1] Per promotionem tamen ad cardinalatum concessa intelligitur et data retentio ad patriarchales, metropolitanas, et cathedrales ecclesias, ad monasteria etiam commendata, ad prioratus, et ad caetera omnia beneficia quae videntur convenire dignitati cardinalatus. Ad alia vero, quae videntur repugnare dignitati et gradui cardinalatus, puta archipresbyteratus, diaconatus, canonicatus, et similia beneficia non extenditur, cum obtinentes huiusmodi beneficia teneantur residere in choro, et habere debeant locum post episcopum cardinalis dignitati non convenientem. Exstat de hac re consistoriale decretum incip. *Sanctissimus*, sub die 16 Martii 1588, inter constit. Sixti V. Vide Parisium, de Resign. benefic., lib. III, qu. 1, num. 66. (Edit. Barbiell.)

tati Glossae, in cap. *Si quis iam translatus*, quae loquitur de translatione abusiva.

14 Nono, vacat beneficium ob invaliditatem electionis vel collationis factae; c. *Cumana*, 50; cap. *In Genesi*, 55; cap. *Ecclesia vestra*, 57, de Electione; Rota, part. XII, dec. 292, n. 6, et dec. 304, num. 2.

15 Decimo, vacat ipso iure beneficium per electionis cassationem; cap. *Consideravimus*, 10; cap. *Super eo*, 12, de Election.

16 Undecimo, vacat per postulationis repulsionem; cap. *Gratum*, 2; cap. *Bonae memoriae*, 3, de Postulation. praelator.; Extravagant. *Ex debito*, § *Huiusmodi*, de Elect.

17 Duodecimo, si electus intra mensem a tempore electionis ei praesentatae, vel a tempore sibi praestituto, non consenserit electioni, nam tunc vacat praelatura; cap. *Quam sit*, § *Electus vero*, 6, de Elect., in 6, Extrav. *Si religiosus*, eod. tit., inter communes.

18 Tertio decimo, si electus intra tres menses post consensum electioni praestitum non petierit confirmationem, nam ipso facto privatur iure sibi per electionem quaesito; cit. cap. *Quam sit*, § *Caeterum*, 6, de Elect., in 6.

19 Quarto decimo, quando electus vel praesentatus ante confirmationem vel institutionem per se vel alium in beneficium se ingesserit vel administraverit; nam eo ipso privatur iure sibi quaesito, et beneficium vacat ut prius; cap. *Avaritiae caecitas*, 5, de Election., in 6.

20 Quinto decimo, per violentam ingressionem in possessionem beneficii, perdit quis eo ipso ius quod ad illud habet, et vacat ipso iure; cap. *Eum qui*, 18, de Praebend., in 6.

21 Sexto decimo, per violationem sequestri impositi vigore sententiae definitivae in Romana curia prolatae in causa beneficiali; Clement. unic., de Sequestratione possessionis et proprietatis.

22 Decimo septimo, vacat ipso iure beneficium per alienationem rerum immobilium aut pretiosarum ecclesiae, seu ipsius beneficii factam sine debitis solemnitatibus iuris; Extravagant. *Ambitiosae*, § *Inferiores vero*, de Rebus ecclesiast. non alienand., inter communes.

23 Decimo octavo, vacat beneficium si habeatur pro derelicto per decem annos; cap. *Ex par.*, 8, de Clericis non resident., et Glossa, ibi: *Per decem annorum spatium.*

24 Decimo nono, vacat ipso iure beneficium per non ostensionem tituli seu dispensationis coram ordinario, postquam beneficiatus fuerit monitus; cap. *Ordinarii*, 3, de Offic. ordinar., § *Quod si forte*, in 6, et ibi Glossa, verb. *Eo ipso*, et concil. Tridentin., sess. 7, cap. 5.

25 Vigesimo vacat ipso iure beneficium per depositionem et privationem; cap. *Ex litteris*, 10, et cap. *Grave*, 25, de Excessibus praelator.

26 Vigesimo primo, vacat ipso iure beneficium, imo et pensio clerici tonsuram et habitum clericalem non deferentis; Sixt. V, in constit. incip. *Cum sacrosanctum.*

Vigesimo secundo, vacat ipso iure beneficium 27
per apprehensionem possessionis de beneficio collato a papa ante litterarum expeditionem; Iulius III, in constit. incip. *Sanctissimus.*

Vigesimo tertio, vacat beneficium ecclesiasti- 28
cum ipso iure, sive per obitum, quando illud resignans non supervixit per viginti dies, iuxta regulam 19 Cancellariae, quae inscribitur: *Regula de viginti*, nisi fuerit dictae regulae derogatum; Flamin., lib. XII, quaest. 14, n. 2.

Vigesimo quarto, vacat ipso iure beneficium 29
ob non publicationem resignationis iuxta formam constitutionis Gregorii XIII, de publicandis resignationibus, incip. *Humano vix iudicio.*

Vigesimo quinto, vacat ipso iure beneficium 30
curatum per concursum conferendum iuxta Tridentin., sess. 24, cap. 18, de Reformat., quando in eius collatione non fuit servata forma praescripta in constitut. S. Pii V, incip. *In conferendis.*

Vigesimo sexto, vacant ipso iure omnia be- 31
neficia illorum qui ad obtinenda pro aliis beneficia, seipsos fraudolenter pro illis examini supponunt, aut beneficia impetrant pro aliis, ut ab iis aliquid consequantur, vel quando pro se ipsis impetrant beneficia cum intentione illa resignandi, reservata sibi pensione, vel ad favorem aliorum. Paul. IV, in constit. incip. *Inter caeteras.*

Vigesimo septimo, vacant ipso iure beneficia 32
per confidentiam, seu simoniam confidentialem, qua quis, v. gr., alicui beneficium ecclesiasticum procurat, eligendo, praesentando, resignando, confirmando, aut alia ratione, sub certa confidentia, seu pacto expresso aut tacito, ut si qui beneficium accepturus est, illud ipsum sibi procuranti, aut alteri sibi beneviso, v. gr., fratri, nepoti, amico, cum fructibus, sive aliquam ipsorum portionem suo tempore cedat. Omnia enim beneficia per huiusmodi simoniam confidentialem quoquo modo recepta, aut in posterum recipienda ipso iure a die receptionis vacare decrevit Pius IV, in constitut. incip. *Romanum pontificem*, et S. Pius V, in constitut. incip. *Intolerabilis.*

Vigesimo octavo, vacant ipso iure beneficia 33
retinentium indebite scripturas spectantes ad cameram apostolicam, illasque non restituentium, nec non scientium, et non revelantium; Sixtus V, in constitut. incip. *Non sine maxima.*

Vigesimo nono, vacat ipso iure beneficium 34
propter crimen haeresis; cap. *Ad abolendam*, 9, de Haereticis, ibi: *Totius ecclesiastici ordinis praerogativa nudetur, et sic omni officio et beneficio spolietur, etc.*; cap. *Ut commissi*, 12, ds Haereticis, in 6; § *Privandi*, ibi: *Privandi praeterea, vel privatos nuntiandi dignitatibus ac aliis beneficiis ecclesiasticis*, et S. Pius V, in constit. incip. *Cum ex apostolatus.*

Trigesimo, vacant ipso iure beneficia quae fuerunt obtenta per preces haereticorum; cap. *Quicunque*, 2, de Haereticis, in 6, § *Ad haec.*

Trigesimo primo, vacant ipso iure beneficia falsariorum falsificantium litteras apostolicas; cap. *Ad falsariorum*, 6, de Crimine falsi.

Trigesimo secundo, vacat ipso iure beneficium ob crimen simoniae realis in eiusdem consecutione commissum; Extravag. *Cum detestabile*, de Simonia, inter communes, et S. Pius V, in constitut. incip. *Cum primum*, ibi: *Qui beneficium aut officium ecclesiasticum simoniace adeptus fuerit, illo similiter sit ipso iure privatus.*

Trigesimo tertio, vacant ipso iure beneficia committentium nefandum crimen sodomiae; S. Pius V, in constit. incip. *Horrendum illud.*

Trigesimo quarto, vacant ipso iure beneficia clerici ob crimen assassinii per ipsum procurati vel mandati; cap. *Pro humani redemptione*, 1, de Homicid., in 6.

Trigesimo quinto, vacant ipso iure beneficia percutientis, capientis, etc., cardinalem S. R. E.; cap. *Felicis*, 5, de Poenis, § *Si quis vero*, in 6.

Trigesimo sexto, vacant ipso iure beneficia occidentis vel percutientis episcopum; intellige tamen de beneficiis obtentis in ecclesia cui talis episcopus praeest; cit. cap. *Felicis*, et Clement. 2, de Poenis.

Trigesimo septimo, vacant ipso iure beneficia occidentis rectorem aut alium clericum suae ecclesiae; intellige tamen de beneficiis obtentis in ecclesia ubi deliquit; cap. *In quibusdam*, 12, de Poenis, § *Sacri*, ibi: *Sacri nihilominus concilii approbatione statuimus, quatenus si... beneficiati alicuius ecclesiae per se vel per alios occidere vel mutilare ausu nefando praesumpserint... beneficium prorsus amittant.*

Trigesimo octavo, vacant ipso iure beneficia clericorum inferiorum qui carcerant, captumque tenent clericum, donec resignaverit suum beneficium; Clement. *Multorum*, § *Quod si inferiores*, de Poenis.

Trigesimo nono, vacant ipso iure beneficia offendentium litigantes in Romana curia, eorumque iudices, advocatos, procuratores, notarios, testes et alios; Alexander VI, in constitut. incip. *In eminenti.*

Quadragesimo, vacant ipso iure beneficia per collationem factam consanguineis, aut affinibus vel familiaribus collatoris vel resignantis, de beneficiis resignatis in manibus ordinarii; Gregor. XIII, in constitut. incip. *Humano vix iudicio.*

ADDITIONES AUCTORIS.

Beneficiorum vacatio inducitur per solemnem professionis emissionem; Bened. XIV, tom. II Bullarii, constitut. 25, incip. *Ex quo.* Vide supra, num. 3.

Beneficiorum resignationes cum reservatione pensionis, et pacto eam cassandi, prohibentur et annullantur, adiecta poena privationis beneficii, inhabilitationis ad alia assequenda, restitutionis pecuniae, etc., et irritantur cassationes et exstinctiones pensionum intra sex menses a capta possessione beneficii obtentae. Idem, tom. I, constit. 30. incip. *In sublimi.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Vacationes beneficiorum *ipso iure*, de quibus unice agit auctor, ad quinque genera referri possunt: ad desertionem vel mutationem status clericalis, ad neglectam susceptionem ordinum annexorum, ad incompatibilitatem, ad impetrationem defectivam seu irritam, et demum ad excepta quaedam crimina. 48

Desertione status clericalis multipliciter vacare possunt ipso iure beneficia. I. Matrimonio, licet nullo, praeterquam tamen ex defectu consensus; Rota, in Leodien. *Matrimonii*, 25 Februarii 1733, §. *Ita quidem*, cor. clar. mem. Corio. 49

II. Militia; vide cardinal. de Luca in Adnot. ad concil. Tridentin., discurs. 12, num. 8; (ubi limitat, si militia esset pro servitio papae Sedisque Apostolicae, vel pro defendenda patria obsessa, et Rota in Tarraconen. *Beneficii*, 3 Iulii 1724, cor. clar. mem. Calcagnino, quae materiam plenius discutit. 50 51

III. Dimissione habitus et tonsurae clericalis, si standum sit constitutioni *Cum sacrosanctam* Sixti V, de qua post alios agit Leuren, For. benefic., part. III, sect. 1, cap. 3, §. 2, qu. 187 per tot. Sunt tamen qui tenent mox dictam constitutionem Sixti V revocatam fuisse a Clemente VIII. Vide de Curt., Diversor. iur. feudal. part. II, num. 91; de Marin., Resolut. iur. lib. I, cap. 56 per tot.; auctor. Notar. in Concord. inter. S. Sedem et serenissimum utriusque Siciliae regem, cap. 3, art. 1, num. 6 et seq. Caeterum, quidquid huius sit, Benedictus XIII, in bulla *Catholicae* iussit quod *ordinarii locorum ubi sita sunt beneficia eiusmodi, clericorum vestes laicales deferentium impudentiam canonicis remediis omnino coerceant, et hunc in finem non modo possint, sed etiam debeant contra ipsos procedere per citationes, dimissa domi copia, quatenus domicilium habeant in eorum respective dioecesibus, sin minus per citationes ad valvas; iurisque ordine caeteroquin servato, sententiam declaratoriam privationis obtentorum beneficiorum in ipsos ferre et pronuntiare, ita tamen ut eadem beneficia iuxta constitutionem felic. record. Sixti V praedecessoris nostri incipientem* Cum sacrosanctam *nostrae ac Romani pontificis pro tempore existentis provisioni ac omnimodae provisioni reserventur, et reservata censeantur.* Addidit etiam quod hi clerici beneficiati habitum et tonsuram cle- 52 53 54 55

ricalem dimittentes, fructus ante sententiam declaratoriam, imo ante quamlibet monitionem vel citationem amittant. Hinc autem perspicuum est, quod vacant etiamnum *ipso iure* beneficia dimissione habitus et tonsurae clericalis, nam alias non sententia declaratoria, sed privatoria locum haberet, nec locus esse posset amissioni fructuum ante sententiam declaratoriam, tum ante quamlibet monitionem vel citationem.

57 Difficultas tamen adhuc superest circa probationem dimissionis habitus et tonsurae clericalis, tum tempus eiusdem dimissionis. Consule pro re nata Rotam, in S. Severini Canonicatus, 3 Martii 1746, cor. clar. mem. Millini.

58 Mutatione status clericalis vacant *ipso iure* beneficia, si clericus beneficia obtinens solemnem professionem emittat in aliquo ordine approbato regularium; cap. *Beneficium,* de Regul., in 6. Illustrat hoc argumentum Rigant., in 59 Comment. ad regul. 46 Cancell., per tot. Tenet Gagliard., de Benefic., cap. ultim., n. 8. Iesuitas per sola vota simplicia emissa completo biennio probationis non amittere beneficia 60 quae antea obtinuerant; at Rigant., loc. cit., num. 32, haec habet: *Verumtamen est quod ex praescripto Societatis in congregatione generali 5, cap. 5, completo probationis biennio priusquam vota simplicia praefata emittant, tenentur illius alumni beneficia quae prius habebant resignare. Unde vacant ex vi supradictae resignationis, et non aliunde.*

61 Ex neglecta susceptione ordinum annexorum quando vacent beneficia ipso iure, tradit Leuren., For. benefic., part. III, sect. 1, cap. 2, quaest. 185 per tot. Vide quoque Rotam, in Monasterien. *Decanatus,* 23 Ianuar. 1739, cor. bon. mem. Vicecom.

62 Vacationem *ipso iure* producit etiam, ut dictum est, incompatibilitas. De vacatione vero *ipso iure* beneficiorum promoti ad episcopatum adi Leuren., For. beneficial. part. III, sect. 1, cap. 2, §. 4 per tot., ubi et de vacatione prioris ecclesiae per translationem episcopi ad alteram ecclesiam.

63 Quod vero ad beneficia inferiora incompatibilia spectat, per assecutionem secundi beneficii 64 vacat primum. Caeterum ambo vacant, si ambo 65 retineantur. Per assecutionem vero secundi incompatibilis non inducitur vacatio primi, nisi *subsecuta possessione.* Simplex enim collatio, ut tribuat acceptanti ius irrevocabile quoad collatorem, non tamen producit ius in re ita validum, ut operetur vacationem primi; vide Rotam, in Burgen. *Canonicatus,* 10 Maii 1745, cor. clar. mem. Millin., et 6 Decembris eiusdem anni 1475, cor. R. P. D. Elephant., et 27 Iunii 1747, cor. bon. mem. de Vais.

66 Quinimo requiritur *pacifica possessio* secundi beneficii incompatibilis *per duos menses,* tam de *facto* quam de *iure,* ita ut solae molestiae iudiciales vel extraiudiciales sufficiant ad impediendam hanc vacationem; Rota, in Asten. *Canonicatus,* 4 Iunii 1745, cor. bon. mem. Vicecom., ubi quod saltem per beneficiatum non steterit quominus apprehenderit possessionem beneficii.

Et, quod summopore notandum est, requirit 6 insuper Rota, in Compostellana *Parochialium,* 26 Iunii 1748, cor. R. P. D. Canilliac, et 23 Febr. 1750, cor. illustriss. Migazzi, *ultra pacificam possessionem per duos menses* secundi beneficii incompatibilis, *perceptionem emolumentorum* tum primi tum secundi beneficii.

Gravis quaestio est an ad vacationem primi 6 beneficii sufficiat simplex collatio sine possessione, ubi non agitur de praeiudicio eius cui fuit collatum secundum beneficium incompatibile, sed res est de duobus impetratoribus eiusdem primi beneficii, se invicem excludere satagentibus. Negativam sententiam tenuit Rota, et quidem ex professo, in Monasterien. *Canonicatus,* 9 Decembris 1712, cor. clar. mem. Aldrovand., 9 Iunii 1713, cor. cl. mem. Scotto, et 12 Ianuar. 1714, cor. bon. mem. Cerr.

At affirmativam sententiam secutum est idem 6 sacrum tribunal in Colonien. *Parochialis,* 27 Iunii 1731, § 11 et sequent., cor. clar. mem. Cincio; et recentius in Uladislavien. *Canonicatus,* 11 Iunii 1748, § 22 et duob. sequent., cor. illustris. *Cortad.* Hic vero non est 7 omittendum quod haec ultima decisio fuit revocata die 24 Martii 1749, coram eodem, aliis tamen ex motivis. Quoad vero praesentem quaestionem haec habentur § finali dictae decisionis revocatoriae: *Inutile hinc visum fuit disquirere an dici possit secuta canonicatus vacatio in mense Martio reservato per simplicem tunc factam collationem alterius incompatibilis, licet provisus eo mense possessionem non apprehenderit, veluti sentit mea decisio § 22 cum duob. sequent., firmando induci ex ipso provisionis actu vacationem, quatenus agatur non cum proviso secundo, sed inter alios; quae caeteroquin sic admissa conclusio impugnabatur proponendo monasterien.* Canonicatus, etc.

Nota demum quod per assecutionem secundi 7 beneficii incompatibilis vacat etiam coadiutoria; Rota, in dict. Asten. *Canonicatus,* 4 Iunii 1745, coram bon. mem. Vicecom.

De vacatione beneficiorum *ipso iure ob im-* 7 *petrationem defectivam, seu irritam,* consule Gagliard., de Benefic., cap. ultim., a n. 19, ad plur. sequent.; tum Rotam in Cracovien. *Canonicatus,* 18 Martii 1746, cor. illustrissimo Caprara alm. Urb. gubernatore.

Crimina quoque, propter quae vacant *ipso* 7 *iure* beneficia ad numerum usque quatuordecim recenset idem Gagliard., ubi supra, a n. 26 ad n. 39. De iis agere non patiuntur praefixi nobis limites additionis.

Articulus VIII. *Beneficia quoad eorum reservationem seu affectionem.*

Summarium. 1. Quid sit beneficii reservatio. - 2. Solus papa potest in toto orbe beneficia reservare. - 3. Legatus autem a latere in sola sibi demandata provincia potest reservare suae collationi beneficia vacatura, quae caeteroquin potest conferre vacantia. - 4. Cum hoc tamen, ut legatione finita exspirent reservationes huiusmodi. - 5. Et simul una pendente reservatione, legatus aliam in eadem beneficia, vel respectu eiusdem collatoris aliquatenus non faciat. - 6. Quid sit beneficii affectio. - 7. Papa apponendo manum, seu semel intromittendo se dispositioni alicuius beneficii, censetur ipso facto collationem pro ea vice ad se revocare. - 8. Postquam papa manum apposuit confirmando iura cuiuspiam, nequit iudex inferior de iisdem cognoscere. - 9. Papa manum apponente, puta, reservante sibi electione vel saltem inhibente, ne electores ad electionem procedant, omnia carere effectu censentur, si quae postmodum subsequantur. - 10. Reservatio et affectio beneficiorum differunt inter se ex differentia quae intercedit inter causam et causatum, inter tacitum et expressum. - 11. Si papa per constitutionem, aut per verbum expressum dicat: Reservamus tale beneficium; tunc beneficium dicitur reservatum. - 12. Si vero sine constitutione aut sine expresso verbo, facto ipso mentem demonstret, puta per appositionem manus super dispositione alicuius beneficii, tunc beneficium dicitur affectum. - 13. Beneficia affecta differunt a reservatis. Primo quia reservatio actum expressum verbalem, seu scriptum; affectio e contra respicit actum realem et factum aliquod. - 14. Secundo differunt beneficia affecta a reservatis, quia beneficium reservatum nunquam amplius potest conferri ab inferiore; beneficium vero affectum prohibetur solum conferri ab inferiore pro ea vice, quia papa manum apposuit super eius provisione. - 15. Tertio differunt beneficia affecta a reservatis, quia affectio beneficiorum, seu appositio manus papae est maioris efficaciae ac potentiae quam simplex generalis reservatio. - 16. Beneficia plurimis modis redduntur affecta per appositionem manus papae. Primo ex mandato papae concesso de providendo aliquem de certo beneficio. - 17. Etiamsi mandatum sit subreptitium ex defectu personae provisae. - 18. Secundo ex resignatione facta in manibus pontificis etiam in mense ordinarii. - 19. Tertio ex mandato papae facto electoribus, ne procedant ad electionem. - 20. Quarto ex gratia praeventiva. - 21. Quinto ex decreto papae facto alicui de dimittendo beneficio in manibus eius. - 22. Sexto ex commenda, quando scilicet papa dat alicui beneficium in commendam, vel in eo ponit administratorem. - 23. Septimo ex decreto facto a papa, quando mandat suo beneficio aliquem privari, licet non secuta privatione. - 24. Octavo ex sola signatura supplicationis. - 25. Nono ex coadiutoria. - 26. Assignatur regula generalis pro cognoscendo, an beneficia reddantur et dicantur affecta per appositionem manus papae; usque ad n. 30. - 31. Beneficia papae reservata sunt sequentia. Primo quaecunque beneficia vacatura per obitum S. R. E. cardinalium, sive post, sive ante cardinalatum assecuta. - 32. Secundo beneficia vacatura per obitum officialium Sedis Apostolicae. - 33. Horum tamen reservatio solum intrat, ubi dicti officiales moriantur in curia, vel intra duas dietas. - 34. Nisi agatur de legatis, nuntiis, rectoribus et thesaurariis, quorum beneficia reservantur ubicunque eos mori contingat. - 35. Tertio beneficia conclavistarum quocunque tempore obtenta semper sunt reservata pontifici. - 36. Quarto beneficia quorumcunque curialium, quos dum curia Romana de loco ad locum transfertur, eam sequendo decedere contigerit in quovis loco. - 37. Quinto reservata sunt beneficia venientium ad curiam ac in ea decedentium. - 38. Sive recedentium ab ea, ac decedentium intra duas dietas. - 39. Quae reservatio procedit, sive sint curiales, sive non, ac nulla habita ratione negotiorum pro quibus accedant, vel recedant. - 40. Consideratur enim solus obitus in curia, et locus ipsius in quo contingat beneficiatum decidere. - 41. Sexto beneficia quorumcunque collectorum, et subcollectorum, puta decimarum, fructuum, et proventuum camerae apostolicae. - 42. Et respectu collectoris, seu subcollectoris decimarum procedit, sive decimae sint papales, sive impositae pro subventione imperatoris, seu pro subsidio adversus infideles, vel ob aliam causam publicam. - 43. Quorum beneficia semel reservata, semper remanent reservata, etiamsi esset officium; usque ad n. 47. - 48. Septimo beneficia vacantia per obitum protonotariorum apostolicorum; usque ad n. 53. - 54. Octavo beneficia referendariorum utriusque signaturae, et auditorum Rotae remanent reservata; etiam post dimissa officia. - 55. Nono beneficia omnia cubiculariorum etiam honoris nuncupatorum, ac cursorum papae. - 56. Decimo beneficia familiarium papae; usque ad n. 57. - 58. Sic etiam beneficia familiarium, et continuorum commensalium S. R. E. cardinalium. - 59. Undecimo beneficia quaecunque vacantia et vacatura per promotionem ad patriarchatum, archiepiscopatum, episcopatum, et monasteriorum regimina sunt Sedi Apostolicae reservata. - 60. Duodecimo, sunt reservata beneficia vacantia, vel in posterum vacatura per dispositionem, vel privationem seu translationem, aut muneris consecrationis suspensionem auctoritate papae factam, vel faciendam. - 61. Tertio decimo beneficia vacantia, et vacatura per assecurationem pacificam quorumcunque prioratuum, dignitatum, personatuum, officiorum, canonicatuum et praebendarum, aliorumque beneficiorum per papam collatorum sunt Sedi Apostolicae reservata. - 62. Quarto decimo omnes ecclesiae patriarchales, archiepiscopales et episcopales, et quaecunque alia beneficia vacantia, seu vacatura in curia, seu apud Sedem Apostolicam, sunt collationi papae reservata. - 63. Quinto decimo omnes dignitates maiores post pontificales in cathedralibus, etiam metropolitanis et patriarchalibus; nec non principales in collegiatis ecclesiis. - 64. Sic beneficia, spectantia ad aliquam dignitatem, et vacantia per vacationem eiusdem dignitatis, sunt reservata Sedi Apostolicae, quando dignitas est reservata. - 65. Sexto decimo beneficia vacatura, sede patriarchali, primatiali, archiepiscopali, episcopali, aut abbatiali, vel alterius collatoris, seu collatricis vacante, per obitum, aut dimissionem, seu amissionem, vel privationem, usque ad promotionem successorum, et pacificam illorum possessionem adeptam, sont reservata Sedi Apostolicae. - 66. Decimo septimo beneficia quaecunque de quibus ordinarii, aut alii collatores disposuerunt contra decreta concilii Tridentini, et formam ab ipso praescriptam. - 67. Sic etiam beneficia ab ordinariis contra dispositionem Tridentini unita, ipso iure censentur reservata. - 68. Decimo octavo quaecunque beneficia vacantia propter crimen haeresis. - 69. Decimo nono quaecunque beneficia vacantia propter simoniam. - 70. Vigesimo beneficia quaecunque recepta per simoniam confidentialem. - 71. Vigesimo primo beneficia vacantia ob non factam publicationem resignationis. - 72. Vigesimo secundo beneficia vacantia propter delictum offendentis litigantes in Romana curia, eorumque iudices, advocatos, notarios, testes, etc. - 73. Vigesimo tertio beneficia illorum qui seipsos pro aliis examini supponunt, vel annuas pensiones offerunt pro consequendis beneficiis, aut beneficia impetrant pro aliis, ut aliquid consequantur, vel quando pro seipsis impetrant beneficia, cum intentione illa resignandi. - 74. Vigesimo quarto beneficia omnia cum cura, et sine cura, saecularia, et quorumvis ordinum regularium qualitercunque qualificata, et ubicunque existentia in singulis Ianuarii, Februarii, Aprilis, Maii, Iulii, Augusti, Octobris, et Novembris mensibus extra Romanam curiam, tam per obitum quam per resignationem quocunque modo vacatura. - 75. Vigesimo quinto beneficia collata personis prohibitis propter suum genus, veluti descendentibus ex sanguine infecto, aut ex genere, seu

stirpe de haeresi condemnata, aut ratione alicuius particularis statuti a Sede Apostolica confirmati. - 76. Vigesimo sexto beneficia titulorum cardinalium sive in Urbe, sive extra, si vacant quando ipsi sunt absentes, papae reservantur. - 77. Sunt et alii varii casus, in quibus collatio quorumdam beneficiorum est reservata papae; sed cum adducti sint caeteri notabiliores, relinquuntur alii brevitatis gratia videndi apud Gonzalez. - 78. Circa haec tamen observandum, quod beneficia vacantia, Sede Apostolica vacante, non sunt reservata, nisi sint primae dignitates. - 79. Vacante enim Sede Apostolica, cessant reservationes, et dicuntur sublatae omnes regulae Cancellariae. - 80. Hoc tamen non procedit in beneficiis Germaniae vigore concordatorum, ubi reservationes ut supra perpetuo durant. - 81. Beneficia pariter vacantia in curia, Sede Romana vacante, conferuntur ab episcopo, vel aliis ad quos spectat. - 82. At si sunt reservata papae ex alio capite, non possunt conferri, nisi a papa futuro. - 83. Sic etiam beneficia quae vacaverunt in curia ante mortem papae, si non fuerunt provisa conferuntur ab eis ad quos spectat. - 84. Imo etiam beneficia vacantia in curia vivente papa, si ipse papa ea non conferat infra mensem a die vacationis, illi ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre. - 85. De reservationum origine. *Remissive.* - 86-90. Reservationum aliae clausae sunt in corpore iuris, aliae non. - 91-95. Effectus huius divisionis. - 96. In potestate fundatorum beneficiorum est excludere in limine fundationis reservationes. - 97. Quando a fundatore exclusae dici queant reservationes. *Remissive.* - 98. Quando non censeantur exclusae. *Remissive.*

1 Reservatio beneficii nihil aliud est quam alicuius ecclesiastici beneficii vacaturi per habentem ad istud potestatem ad se facta avocatio; ita cum communi Rota, part. VIII, dec. 204,
2 sub num. 1. Notanter autem dicitur *per habentem ad istud potestatem*, ut intelligatur, quod solus papa in toto orbe possit beneficia sibi reservare, ut pote solus ipse plenariam circa omnia beneficia ecclesiastica totius mundi dispositionem habens; cap. *Licet*, 2, de Praebend., in 6; cap. *Si papa*, 10, § *Si autem*, de Privileg., in 6; Clementin. unica, § final., *Ut lite pendente*. Et licet papa communicaverit episcopis facultatem conferendi beneficia suarum dioecesium, sibi tamen reservavit, ut semper penes se maior et superior potestas remaneret; cap. *Dudum*, 14, § *Nos igitur*, de Praebend.,
3 in 6. Et legatus a latere in sola sibi demandata provincia potest reservare suae collationi beneficia vacatura, quae caeteroquin potest conferre vacantia; cap. *Praesenti*, 3, de Offic. le-
4 gati, in 6, § 1. Cum hoc tamen ut legatione finita exspirent reservationes eiusmodi, quando ad talium beneficiorum collationem nondum
5 est processum; simulque una pendente reservatione, legatus aliam in eadem ecclesia, vel respectu eiusdem collatoris aliquatenus non faciat, ut expresse cavetur in cit. cap. *Praesenti*, praecisis his verbis: *Caeterum reservationes huiusmodi (per quas interdum praelati et ecclesiae nimium onerantur) restringere cupientes, prohibemus ne postquam legatus in aliqua cathedrali vel collegiata ecclesia reservationem aliquam duxerit faciendam, aliam (illa pendente) faciat aliquatenus in eadem. Nec etiam postquam alibi reservaverit aliquod beneficium ad collationem pertinens cuiuscunque, aliud, quod ad illius collationem pertineat (quandiu reservatio pendet alterius) sibi quoquomodo reservet.*

6 Affectio beneficii, quantum ad praesens spectat, nihil aliud est quam quaedam tacita reservatio facta per appositionem manus papae super dispositione alicuius beneficii, ratione cuius impeditur ordinarius collator, ne pro ea vice tale beneficium conferre possit. Est in re communis cum Rota, part. VII, dec. 51, n. 8; et part. XIX, tom. II, decis. 523, num. 39. Papa enim apponendo manum, seu semel in- 7
tromittendo se dispositioni alicuius beneficii, censetur tacite atque ipso facto sua suprema potestate eius collationem pro ea vice ad se revocare, sicque sub nullitate actus ligantur manus inferioris collatoris, ut nullatenus pro ea vice possit eius collationi se immiscere; arg. cap. *Ut nostrum*, 56, de Appellation.; concordant cap. *Si quis*, 1, et cap. *De confirmationibus autem*, 2, de Confirmat. utili et inutili; ubi postquam papa manum apposuit, 8
confirmando iura cuiuspiam, nequit iudex inferior de iisdem cognoscere; et cap. *Si eo tempore*, 45, de Elect., in 6; ubi papa manum 9
apponente, puta reservante sibi electionem, vel saltem inhibente ne electores ad electionem procedant, omnia carere censentur effectu, si quae postmodum subsequuntur, et expresse habetur cap. *Ad Romani pontificis providentiam*, 14, de Praebend., inter Extravag. communes, praecisis his verbis: *Romani quoque pontificis manus appositionem praedictam tantae efficaciae tantaeque virtutis existere, ut, etsi litterae apostolicae super provisionibus beneficiorum, aut de providendo mandatis, in quibus decretum et reservatio huiusmodi apponuntur, ex aliqua causa suum debitum non sortiantur effectum, facultatem tamen providendi de beneficiis taliter reservatis, quibuscunque aliis fuisse ademptam huius perpetuae et irrefragabilis constitutionis edicto de venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium consilio, omnia et singula beneficia ecclesiastica. . . per huiusmodi reservationem et decretum remansisse et remanere semper affecta, nullumque de illis (cum primum vacare contigerit) praeter eumdem Romanum pontificem ea vice quovis modo disponere potuisse sive posse, harum serie decernimus, et pariter declaramus. . . Decernentes ex nunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.* Et sic pluries censuit Rota, et signanter part. I, dec. 570, n. 2; part. II, decis. 187, n. 3; part. V, tom. I, dec. 344, n. 9; part. VI, decis. 45, n. 3; part. VIII,

decis. 113, num. 3, et part. X, decis. 68, num. 14.

10 Hinc deducitur quod reservatio et affectio beneficiorum differunt inter se ea differentia quae intercedit inter causam et causatum, inter tacitum et expressum; Adnot. ad dec. 524, num. 1 et 2, part. XIX, tom. I.

11 Si enim papa per constitutionem aut per verbum expressum dicat: *Reservamus nobis tale beneficium,* tunc beneficium dicitur reservatum; ibi, num. 4. Si vero sine constitutione aut sine expresso verbo, facto ipso mentem demonstret, puta per appositionem manus super dispositione alicuius beneficii, tunc beneficium dicitur affectum; ibi, num. 5. Unde beneficia affecta differunt a reservatis, primo quia reservatio respicit actum expressum verbalem seu scriptum, ut si papa per constitutionem, aut etiam solo expresso verbo dicat ut supra: *Reservamus nobis tale beneficium.* E contra vero affectio respicit actum realem et factum aliquod ex quo papa demonstrat se velle pro illa vice providere de tali beneficio, sicque ex facto ipso oritur tacita talis beneficii reservatio. Sic accidit quando papa apposuit manum super collatione alicuius beneficii; tunc enim, non obstante quod collatio illa ob aliquod impedimentum non fuerit valida, nec sortita suum effectum, adhuc beneficium dicitur affectum, adeo ut pro ea vice nequeat conferri per inferiorem collatorem; cit. Extravag. *Ad Romani pontificis providentiam*, 14, de Praebend., inter communes; Rota, part. VII, decis. 313, num. 1 et 23; part. X, decis. 14, num. 45, et part. XIII, decis. 92, num. 13. Nec enim dispositio beneficii cui papa manum apposuit revertitur ad inferiorem; Rota, part. X, 14 decis. 333, num. 11. Secundo, differunt beneficia affecta a reservatis, quia beneficium *reservatum* nunquam amplius potest conferri ab inferiore; reservatio enim adimit inferiori potestatem conferendi in perpetuum, nisi revocetur. Beneficium vero *affectum* prohibetur solum conferri ab inferiore pro ea vice qua papa manum apposuit super eius provisione, et postquam papa semel de illo disposuit, potest semper libere conferri ab inferiore, quia affectio non adimit inferiori potestatem conferendi in perpetuum, sed solum pro unica vice: cap. *Ut nostrum,* 56, de Appellat.; cap. *Si quis,* 1, de Confirmat. utili, et extravagant. *Ad Romani pontificis providentiam,* 14, de Praebend., inter communes; Rota, part. V, tom. I, decis. 196, 15 num. 14. Tertio, differunt beneficia affecta a reservatis, quia affectio beneficiorum seu appositio manus papae est maioris efficaciae ac potentiae quam simplex generalis reservatio; Rota, part. II, decis. 401, num. 2. Affectio enim afficit etiam ignorantes, textu expresso in cit. Extravagant. *Ad Romani pontificis providentiam,* ibi: *Decernentes ex nunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari;* non vero simplex generalis reservatio absque decreto irritante. Unde collator ordinarius valide confert beneficium sine apposito decreto irritante reservatum, si re vera factam reservationem ignoravit; ignorantibus enim venia non negatur; cap. *Proposuisti,* 2, dist. 82; Rota, part. II, decis. 190, num. 7; Gonzalez, ad regul. 8 Cancellar., gloss. 52, num. 9; Rebuff., in Praxi benefic., tit. de Reservat., n. 34; Garcias, de Benefic., cap. 1, part. III, n. 408 et seq.; Pirhing, lib. III, tit. 5, de Praebend., num. 320.

Beneficia pluribus modis redduntur affecta 16
per appositionem manus papae: primo, ex mandato papae concesso de providendo aliquem de certo beneficio; Extravagant. *Ad Romani pontificis providentiam,* 14, de Praebend., inter communes; Rota, part. IX, tom. I, dec. 254, num. 19 et 20. Etiamsi mandatum sit subre- 17
ptitium ex defectu personae provisae; Rota, ibidem, n. 21. Secundo, ex resignatione facta 18
in manibus pontificis, etiam in mense ordinarii; tunc etiam beneficium ita remanet affectum, ut nullus inferior possit de illo providere, quamvis a papa nondum fuerit collatum; Rota, part. V, tom. I, dec. 34, num. 2; part. VI, dec. 63, num. 1 et 2; part. XV, dec. 22, n. 2. Tertio, 19
ex mandato papae facto electoribus, ne procedant ad electionem; cap. *Si eo tempore,* 45, de Electionib., in 6. Quarto, ex gratia prae- 20
ventiva, cum videlicet papa iure praeventionis contulit alicui beneficium, et collatio non teneat ex aliquo defectu impetrantis, vel alias sit inutilis, quia amplius non poterit ordinarius se intromittere in dispositione illius vacationis, quamvis contigerit in suo mense ordinario; Gonzalez, ad regul. 8 Cancellar., gloss. 52, n. 14, 15 et seq., et Rota, part. 2, dec. 401, num. 1 et 2. Quinto, ex decreto papae facto 21
alicui de dimittendo beneficio in manibus eius; Barbosa, lib. III Iuris eccles., cap. 13, n. 90; Gonzalez, dict. glossa 52, num. 14, cum Rota, dec. 14, de rerum Permutat. in antiquis, idque intellige etiamsi alter non dimitteret beneficium; quia adhuc solus papa posset conferre pro ea vice. Sexto, ex commenda, quando scilicet papa 22
dat alicui beneficium in commendam, vel in eo ponit administratorem; tunc enim ex appositione manus papae adeo beneficium remanet affectum, ut cessante commenda vel administratione, nequeat conferri per alium papa inferiorem, donec de eo papa plene et perfecte disponat et provideat in titulum; Rota, part. IV, tom. II, decis. 70, sub num. 1; part. XIX, tom. II, decis. 523, num. 42 et 44, et Adnotat. ad dec. 254, n. 51, 52 et 53, part. IX, tom. I. Septimo, ex decreto facto a papa, 23
quando mandat aliquem privari suo beneficio; nam secuta privatione, utpote iussu et aucto-

ritate papae facta, beneficium remanet affectum, atque collationi papae reservatum; Extravagant. *Ad regimen*, 13, de Praebend., inter communes.

24 Octavo, ex sola signatura supplicationis; Rota, part. XI, decis. 313, num. 28, et part. 16,

25 dec. 112, n. 38 et 39. Nono, ex coadiutoria; Rota, part. XVIII, dec. 112, num. 5 et 29. Alii varii sunt casus in quibus beneficia ex appositione manus papae remanent affecta, adeo ut nullus inferior de ipsis disponere possit, sed quia ex adductis de facili cognosci possunt, brevitatis gratia relinquuntur videndi, cum placuerit; apud Gonzal., ad reg. 8 Cancellar., glossa 52, num. 14, 15 et seq.

26 Pro regula tamen generali, ad dignoscendum an beneficia reddantur et dicantur affecta per appositionem manus papae, advertendum est quod beneficium non dicitur affectum ex qualibet appositione manus papae, sed ita solum quando papa non moveatur ex falsa causa;

27 Rota, part. II, decis. 187, num. 5. Si enim papa moveatur ex falsa causa ad apponendam manum super collatione beneficii, ut si, v. g., sibi narretur beneficium esse reservatum, et re vera non sit reservatum, tunc si provisio facta fuerit ex dicta falsa causa, nulla resultat affectio, ut expresse censuit Rota, part. I, dec. 570, num. 9, et part. X, decis. 25, n. 31 et 32. Dependet enim affectio beneficii a validitate gratiae et iustificatione causae, qua motus fuit papa ad concedendum; Rota, part. VII, decis. 237, num. 2, et part. XVI, decis. 112,

28 num. 6. Sic nulla affectio resultat ex gratia quae ob non adimplementum conditionis non potuit effectum sortiri; Rota, part. II, dec. 180,

29 n. 8. Sic pariter nulla affectio resultat quando papa apposuit manum ad alium effectum et finem quam conferendi beneficium; nam appositio manus non operatur ultra intentionem papae, iuxta illud: *Actus agentium non operantur ultra intentionem eorum;* leg. *Non omnis*, ff. *Si certum petatur;* l. *In agris*, ff. de Acquir. rerum dominio; Barbosa, axiomat. 12,

30 num. 7, cum pluribus ibi citatis. Unde, cum papa, v. g., super beneficio aliquo reservat pensionem ad favorem resignantis, non propterea collator ordinarius impeditur quo minus beneficium illud, dum vacat, possit conferre, quia manus appositio quoad unum effectum, v. g., reservatae pensionis, non operatur quoad alium, v. g., reservatae collationis contra intentionem agentis; cap. *Quia intentionis*, 29, de Privil.; Rota, decis. 14, n. 3, et dec. 15, num. 2, de Concess. praebend. in novis, et part. II recent., dec. 190, num. 7.

31 Beneficia reservata summo pontifici sunt sequentia: primo, quaecunque beneficia vacatura per obitum sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium, sive post, sive ante cardinalatum acquisita; Extravagant. *Ad regimen*, 13, de Praebend.; inter communes, innovata per regul. primam Cancellariae; Rota, part. XVII, decision. 382, num. 9.

Secundo, beneficia vacatura per obitum of- 3
ficialium Sedis Apostolicae, videlicet camerarii, vicecancellarii, notariorum, auditorum litterarum contradictarum et apostolici palatii causarum auditorum, correctorum et scriptorum litterarum apostolicarum, ac poenitentiarii praefatae sedis, ac abbreviatorum, nec non commensalium, et aliorum quorumcunque capellanorum Sedis eiusdem, et etiam quorumcunque legatorum sive nuntiorum, ac in terris ecclesiae Romanae rectorum et thesaurariorum per Romanos pontifices specialiter deputatorum, seu missorum, aut mittendorum in posterum, ubicunque dictos legatos, vel nuntios, seu rectores, aut deputandorum, aut thesaurarios, antequam ad Romanam curiam redierint seu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis; sic expresse in dict. Extravagant. *Ad regimen*, innovata in regul. 1 Cancellariae. Horum ta- 3
men beneficiorum reservatio solum intrat ubi dicti officiales moriantur in curia vel intra duas dietas; dicta Extravagant. *Ad regimen;* Rota, part. XIII, decis. 226, num. 15. Nisi agatur 3
de legatis, nuntiis, rectoribus et thesaurariis, quorum beneficia reservantur, ubicunque eos mori contingat; Rota, ibid., num. 16.

Tertio, beneficia conclavistarum quocunque 3
tempore obtenta semper sunt reservata pontifici; Rota, part. XVII, dec. 303, num. 2, et decis. 382, n. 1, 6 et 9, ubi afferuntur constitutiones Urbani VIII aliorumque pontificum super huiusmodi reservatione. Quae quidem reservatio, utpote non adhaerens officio neque personae, durat etiam post mortem ipsius papae; Rota, part. XVII, decis. 303, num. 22, et part. XVIII, tom. I, decis. 476, num. 20.

Quarto, beneficia quorumcunque curialium, 36
quos dum curia Romana de loco ad locum transfertur, eam sequendo decedere contigerit in quovis loco, quantumcunque etiam a dicta curia remoto, ut in regula 6 Cancellariae; Rota, part. V, tom. II, decis. 429, num. 5, et part. VII, dec. 382, num. 11.

Quinto, reservata sunt beneficia venientium 37
ad curiam ac in ea decedentium; Rota, part. VI, 38
decis. 28, num. 5. Sive recedentium ab ea, ac decedentium intra duas dietas; dict. Extravag. *Ad regimen;* Rota, part. VI, decis. 150, 39
num. 1 et 12. Quae quidem reservatio procedit, sive sint curiales, sive non, ac nulla habita negotiorum ratione, pro quibus accedant vel recedant; Rota, part. VI, decis. 28, n. 5, 10 et 18, et dec. 150, n. 3, 4, 5, 11 et 12. Consideratur enim obitus in curia, et locus 40
ipsius in quo contingat beneficiatum decedere; Rota, dict. part. VI, et decis. 58, num. 6, et sic utroque casu beneficium indistincte vacare dicitur apud sedem; ibid., num. 7 et 8.

Sexto, beneficia quorumcunque collectorum 41

et subcollectorum, puta decimarum, fructuum et proventuum Camerae apostolicae; regul. 5 Cancellariae; Rota, part. V, tom. I, dec. 261, num. 1, dec. 335, n. 1, 9 et 14, et dec. 385, num. 1; part. VIII, dec. 113, n. 2; part. XI, dec. 155, n. 9; part. XVIII, dec. 249, n. 3.

2 Et respectu collectoris seu subcollectoris decimarum procedit, sive decimae sint papales, sive impositae pro subventione imperatoris, seu pro subsidio adversus infideles, vel ob aliam

3 causam publicam; Rota, part. V, tom. I, decis. 355, num. 8 et sequent. Quorum beneficia semel reservata semper remanent reservata, etiamsi cesset officium; Rota, part. IX, tom. I,

4 decis. 259, n. 9 et 10. Sufficit enim quod beneficia fuerint obtenta vel ante officium, vel durante officio, etiamsi de tempore obitus defunctus non esset subcollector; Rota, part. VII, dec. 225, n. 13, et part. IX, tom. I, dec. 259,

5 n. 9 et seq.; sive subcollector officium suum exercuerit, sive non exercuerit: Rota, part. XI, decis. 178, num. 5 et 8, quia sufficit sola eius deputatio cum iurisdictione; Rota, part. XI, decis. 155, num. 9, et decis. 178, num. 3; nec requiritur exercitium actuale, sed sufficit potentia; Rota, part. V, tom. I, decis. 335,

6 num. 18. Verum ad effectum inducendi reservationem ut supra, requiritur quod subcollector sit unicus in loco in quo exercere debet suam collectoriam; Rota, part. 1, dec. 715, num. 4 et 5; part. VII, decis, 225, num. 6,

7 part. XI, decis. 155, num. 10. Sufficit tamen quod aliquando fuerit unicus; Rota, part. VIII, dec. 88, num. 15, et dec. 113, n. 4, nempe aliquo tempore, seu aliqua temporis parte; Rota, part. V, tom. I, dec. 255, num. 6, et part. XI, decis. 166, num. 13.

8 Septimo, beneficia vacantia per obitum protonotariorum apostolicorum; Rota, part. IV, tom. I, decis. 530, num. 10; part. V, tom. I, decis. 110, num. 10; part. XV, dec. 30, n. 3. Et hoc vigore cit. Extravagant. *Ad regimen*, super qua fundatur regula prima Cancellar.; Rota, part. V, tom. II, decis. 608, num. 5.

9 Dicta reservatio comprehendit beneficia protonotariorum apostolicorum, quandocunque illi effecti fuerint tales; Rota, part. XVI, dec. 14, num. 2: sive dicti protonotarii sint participantes, sive non; Rota, part. I, decis. 407, n. 1; part. III, decis. 706, n. 3; part. IV, tom. I, dec. 398, n. 2; part. IX, tom. II, dec. 350,

10 n. 3, 4, et part. XV, dec. 262, num. 4; sive creati fuerint a papa, sive a legato; Rota, part. IV, tom. II, decis. 572, num. 15 et sequent.; sive creati fuerint ante dict. Extravagant., sive post; Rota, part. III, tom. II, de-

11 cis. 572, num. 17; sive fuerint creati ratione officii, sive principaliter; ibidem, n. 24 et seq.

12 Etiam post dimissum officium, cui accedit pro-

13 tonotariatus; ibid., n. 27 et seq. Et haec procedunt vigore constitut. 78 et 79 Pauli III, ubi tales protonotarii declarantur vere et indubitate familiares, etiam ad effectum reservationis ut supra; Rota, part. III, tom. I, dec. 398, num. 2, et extenditur reservatio contenta in dict. Extravagant. ad omnes protonotarios etiam non participantes, prout Rota declaravit, attenta generalitate verborum eiusdem Extravagant. et regulae Cancellariae postea emanatae, et successive innovatae a papis; Rota, part. IV, tom. II, decis. 172, num. 5 et sequent. Vide verbo *Protonotarius titularis*, in novis Addit.

Octavo, beneficia referendariorum utriusque 54
signaturae et auditorum Rotae remanent reservata etiam post dimissa officia; Rota, p. XIX, tom. II, decis. 523, num. 47.

Nono, beneficia omnia cubiculariorum, etiam 55
honoris nuncupatorum, ac cursorum papae, ut expresse in regula 7 Cancellariae.

Decimo, beneficia familiarium papae sunt 56
reservata vigore regul. 4 et 7 Cancellariae; Rota, part. V, tom. I, decis. 196, num. 2, et eadem part. V, tom. II, decis. 429, n. 18.

Et ad effectum reservationis, ut supra, fami- 57
liaritas papae non attenditur de tempore vacationis, sed de tempore reservationis, quae durat etiam mortuo papa, licet non duret familiaritas, cuius effectus nihilominus durat iam perfectus et consummatus; Rota, part. V, t. I, decis. 196, n. 21 et seq. Sic etiam beneficia 58
familiarum, et continuorum commensalium S. R. E. cardinalium, quae obtinuerint et obtinebunt, eorum familiaritate durante, etiamsi ab ipsa familiaritate per obitum dictorum cardinalium, vel alias recesserint, sunt reservata vigore regulae 4 Cancellariae; Rota, part. IV, dec. 156, n. 1; part. XII, dec. 257, n. 6 et 7; part. XVII, decis. 382, num. 10.

Undecimo, beneficia quaecunque vacantia et 59
vacatura per promotionem ad patriarchatum, archiepiscopatum, episcopatum vel monasteriorum regimina, sunt Sedi Apostolicae reservata; cit. Extravagant. *Ad regimen;* et regul. 1 Cancellariae, et Rota, part. XIX. tom. II, decis. 118, num. 1, et decis. 523, num. 48.

Duodecimo, sunt reservata beneficia vacantia 60
vel in posterum vacatura per depositionem, vel privationem, seu translationem, aut muneris consecrationis suspensionem auctoritate papae factam vel faciendam. Nec non si forsan aliqui electi vel postulati fuerint, vel in posterum eligantur, vel postulentur in concordia vel discordia, quorum electio cassata, seu postulatio repulsa, vel per eos facta renuntiatio, et per papam admissa fuerit; cit. Extravagant. *Ad regimen;* Rota, part. XVIII, tom. II, decis. 599, num. 4 et 5.

Tertio decimo, beneficia vacantia et vacatura 61
per assecutionem pacificam quorumcunque prioratuum, dignitatum, personatuum, officiorum, canonicatuum et praebendarum, aliorumque beneficiorum per papam collatorum, sunt Sedi

Apostolicae reservata; cit. Extravagant. *Ad regimen;* Rota, part. XIII, decis. 127, num. 2, et part. XIX, tom. I, decis. 523, num. 43.

62 Quarto decimo, omnes ecclesiae patriarchales, archiepiscopales et episcopales, et quaecunque alia beneficia vacantia, seu vacatura in curia, seu apud Sedem Apostolicam, sunt collationi papae reservata; dict. Extravagant. *Ad regimen;* Rota, part. I, decis. 700, num. 4; part. II, dec. 740, n. 1; part. IV, tom. III, dec. 573, num. 3; part. V, tom. I, decis. 66, num. 2, et dec. 385, num. 11, et part. XI, dec. 163, num. 2.

63 Quinto decimo, omnes dignitates maiores post pontificales in cathedralibus, etiam metropolitanis et patriarchalibus, nec non valorem decem florenorum auri communi aestimatione excedentes, nec non principales in collegiatis ecclesiis; regul. 4 Cancellariae; Rota, part. IX,
64 tom. II, decis. 433, n. 18. Sic beneficia etiam spectantia ad aliquam dignitatem, et vacantia post vacationem eiusdem dignitatis, ex regula tertia Cancellariae, sunt reservata Sedi Apostolicae, quando dignitas est reservata; Rota, part. X, decis. 25, num. 15.

65 Sexto decimo, beneficia vacatura, sede patriarchali, primatiali, archiepiscopali, episcopali aut abbatiali, vel alterius collatoris seu collatricis vacante per obitum aut dimissionem, seu amissionem vel privationem usque ad promotionem vel provisionem successorum, et pacificam illorum possessionem adeptam, quando collatio seu dispositio ad quemlibet illorum vel illarum pertinet, dummodo non sit simultanea cum alio vel aliis, aut etiam ad alterius praesentationem vel electionem non pertineat, sunt reservata Sedi Apostolicae; S. Pius V in Constit. incip. *Sanctissimus,* regul. 2 Cancellariae, et Rota, part. I, dec. 475, n. 2; part. VIII, decis. 44, num. 7 et 8; part. XII, decis. 89, num. 15, decis. 257, num. 15, et decis. 365, num. 6, et part. XIII, decis. 354, num. 6.

66 Decimo septimo, beneficia quaecunque, de quibus ordinarii aut alii collatores disposuerunt contra decreta concilii Tridentini et formam ab ipso praescriptam, reservantur dispositioni summi pontificis; regul. 1 Cancellariae, et constitutio S. Pii V, incip. *In conferendis,* signanter reservans beneficia curata collata, non servata forma concil. Trid., sess. 24, de Reform., c. 19.

67 Sic etiam beneficia ab ordinariis contra dispositionem concilii Tridentini unita ipso iure censentur reservata; Rota, part. VII, decis. 207, num. 21.

68 Decimo octavo, quaecunque beneficia vacantia propter crimen haeresis; S. Pius V, constitut. incip. *Cum ex apostolatus.*

69 Decimo nono, quaecunque beneficia vacantia per simoniam, quia aequiparatur haeresi, seu laesae maiestatis crimini; cap. *Mediatores,* 1, de Testibus, in 6, et Glossa ibi, verb. *Assecuti.*

Vigesimo, beneficia quaecunque recepta in confidentiam, hoc est per simoniam confidentialem; Pius IV, constit. incip. *Romanum pontificem;* et S. Pius V, constitut. incip. *Intolerabilis.* 70

Vigesimo primo, beneficia vacantia ob non factam publicationem resignationis; Gregorius XIII, constitut. incip. *Humano vix iudicio.* 71

Vigesimo secundo, beneficia vacantia propter delictum offendentis litigantes in Romana Curia, eorumque iudices, advocatos et procuratores, testes et notarios, aliosque huiusmodi; Alexander VI, constitut. incip. *In eminentis.* 72

Vigesimo tertio, beneficia illorum qui seipsos pro aliis examini supponunt, vel annuas pensiones offerunt pro consequendis beneficiis, aut beneficia impetrant pro aliis, ut aliquid consequantur, vel quando pro se ipsis impetrant beneficia cum intentione illa resignandi; Paulus IV, constit. incip. *Inter caeteras.* 73

Vigesimo quarto, beneficia omnia ecclesiastica cum cura et sine cura, saecularia, et quorumvis ordinum regularium qualitercunque qualificata, et ubicunque existentia in singulis Ianuarii, Februarii, Aprilis, Maii, Iulii, Augusti, Octobris et Novembris mensibus extra Romanam curiam, tam per obitum quam per resignationem quocunque modo vacatura; reg. 8, alias 9, Cancellariae; Rota, part. I, decis. 88, num. 1; part. IV, tom. I, dec. 70, sub n. 1; part. XII, dec. 89, n. 14; part. XIII, dec. 127, num. 1; part. XIV, dec. 152, n. 1; part. XV, dec. 5, num. 1. 74

Vigesimo quinto, beneficia collata personis prohibitis propter suum genus, veluti descendentibus ex sanguine infecto, aut ex genere, seu stirpe de haeresi condemnata, aut ratione alicuius particularis statuti a Sede Apostolica confirmati, concessionis aut privilegii; Gregorius XIII, constit. incip. *In ecclesiis.* 75

Vigesimo sexto, beneficia titulorum cardinalium, sive in Urbe, sive extra, si vacent, quando ipsi sunt absentes, papae reservantur; Urbanus VIII, constit. incip. *Sanctissimus,* c. 8, et regul. 7 Cancellariae. Sunt et alii varii casus in quibus collatio quorumdam beneficiorum est reservata papae; sed cum adducti sint caeteris notabiliores, relinquuntur alii brevitatis gratia, videndi cui placuerit apud Gonzal., ad regul. 8 Cancellariae, gloss. 51. 76 77

Circa haec tamen notandum est quod beneficia vacantia, Sede apostolica vacante, non sunt reservata, nisi sint primae dignitates: Rota, part. XIV, decis. 33, num. 3 et 4. Quia vacante Sede Apostolica, cessant reservationes, et dicuntur sublatae omnes regulae Cancellariae; Rota, ibidem, n. 2, et part. XVII, dec. 185, num. 3, et dec. 215, num. 2, et part. XVIII, tom. II, dec. 635, num. 10. Sed hoc intellige non procedere in beneficiis Germaniae vigore concordatorum, ubi reservationes, ut supra, 78 79 80

perpetuo durant; Rota, part. XVII, cit. decis. 185, num. 4 et sequent., et dec. 215, 81 num. 4 et seq. Beneficia pariter vacantia in curia, Sede Romana vacante, conferuntur ab episcopo vel ab aliis ad quos spectat; cap. *Si* 82 *Apostolica,* 35, de Praebend., in 6. Sed si sunt reservata papae ex alio capite, non possunt conferri, sed conferenda sunt a papa futuro; Urbanus VIII, constitut. incip. *Sanctissimus.* 83 Sic etiam beneficia quae vacaverunt in curia ante mortem papae, si non fuerunt provisa, conferuntur ab eis ad quos spectat; cit. cap. *Si, Apostolica,* 35, de Praebend., in 6, ibi: *Si, Apostolica Sede vacante, aliquas parochiales ecclesias vacare de caetero contigerit apud ipsam, statuimus ut de eis (ne ipsarum vacatio diutina periculum valeat animabus afferre) per eos ad quos pertinet possit libere ordinari; constitutione felicis recordationis Clementis papae praedecessoris nostri de beneficiis apud sedem ipsam vacantibus per alium quam per Romanum pontificem minime conferendis, vel alia quavis contraria super hoc edita non obstante. Idem volumus et de illis, quae ibidem, ipso Romano pontifice vivente, vacabunt, si de ipsis per eum ante ipsius obitum non fuerit ordinatum.* 84 Imo etiam beneficia vacantia in curia vivente papa, si ipse papa ea non conferat infra mensem a die vacationis, illi, ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre; cap. *Statutum,* 3, de Praebend., in 6, ibi: *Statutum felicis recordationis Clementis papae praedecessoris nostri de dignitatibus et beneficiis in curia Romana vacantibus nequaquam per alium quam per Romanum pontificem conferendis, decernimus taliter moderandum, ut hi ad quos eorumdem beneficiorum et dignitatum spectat collatio (Statuto non obstante praedicto) demum post mensem a die quo dignitates seu beneficia ipsa vacaverint numerandum, ea conferre valeant, tantummodo per se ipsos, vel (ipsis agentibus in remotis) per suos vicarios generales in eorum dioecesibus existentes, quibus id canonice sit commissum.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

85 De reservationum origine non est una scriptorum sententia. Adibis Gagliard., de Benefic., cap. 5 per tot., qui, tametsi paucis, dilucide tamen de ea agit [1].

86 Reservationum aliae clausae sunt in corpore iuris, aliae non sunt clausae in corpore iuris. 87 Prioris generis sunt quae continentur in VI libro Decretalium, ut in cap. *Ut lite pendente;* in cap. *Itidem,* 2, de Praebend., dict. VI lib. 88 Decret. Posterioris vero generis sunt caeterae quas habemus reservationes extra dictum VI librum Decretalium.

Reservationes igitur contentae in Extrava- 89 gantibus, clausae dici nequeunt in corpore iuris; Rigant., in Comment. ad Regul. 1 Cancellar., § 1, num. 42; Van-Espen, Iur. Eccles. univ., part. II, tit. 23, cap. 4, num. 2; Rota, cor. Othobon., decis. 197, num. 22 et sequent., et in Uladislavien. *Archidiaconatus,* 14 Ian. 1757, § 6, coram R. P. D. Paracciano.

Neque officit, quod Extravagantes communes 90 et Ioannis XXII iussu Gregorii XIII Corpori iuris canonici insertae fuerint, et Sextum, Clementinas et Extravagantes appellet ipse Corpus iuris canonici. Cum enim *nonnisi* (ut recte ait Rigant., loc. citat., num. 45 et sequent.) *sub eodem nomine Extravagantium in Corpore iuris canonici sint insertae, pristinam utique naturam retinere videntur, nec reservationes in eis contentae dicuntur clausae in Corpore iuris.*

Suos autem effectus in iure habet haec di- 91 visio. Reservationes enim, ut de primo effectu disseramus, clausae in Corpore iuris sunt perpetuae, adeoque morte pontificis non exspirant. Quae vero reservationes non sunt clausae in 92 Corpore iuris, ut sunt quae in regulis Cancellariae continentur, eae cum ipsis regulis Cancellariae cessant morte uniuscuiusque pontificis. Regulae enim Cancellariae eduntur ab unoquo- 93 que pontifice crastino suae assumptionis die ad vitam suam duraturae. Quo fit ut episcopi conferre valeant beneficia obnoxia reservationibus contentis in regulis Cancellariae, dummodo ea, vivente pontifice, non vacaverint, et durante vacatione collatio fiat; cardin. de Luc., de Benefic., discurs. 31, num. 4 et sequent.; Gagliard., eod. tract., cap. 1, num. 37. Intel- 94 lige tamen de beneficiis obnoxiis reservationibus, quae sunt *accidentales,* seu *discontinuae* ratione *mensis* vel *loci,* non vero *reales* vel *personales,* quas *continuas* vocant; idem Gagliard., ubi supra, num. 38. At vide materiam plenius tractantem Rotam in Moguntina Canonicatus, 28 Ianuarii 1728, cor. clar. mem. Calcagnino.

Alter effectus est quod titulus coloratus, quem 95 requirit regula 37 Cancellariae, licet proveniat ab eo qui pollet originaria facultate conferendi, talis non iudicatur, ubi beneficium fuerit obnoxium reservationi clausae in Corpore iuris; talis vero iudicatur ubi beneficium sit obnoxium reservationi non clausae in Corpore iuris; Chokier, in dict. regul. 36 Cancellar., num. 86; Rigant., ibidem, num. 128 et seq.

In potestate fundatorum beneficiorum est 96 excludere in limine fundationis reservationes, 97 idque ex sacrorum canonum indulgentia. Quando vero a fundatore exclusae dici queant re-

[1] De origine reservationum diligenter ac perquam erudite agit Zaccaria in Anti-Febronio part. II, l. V, c. 6, t. IV. Re quidem vera monumentis certis probari potest semper Romanos pontifices ecclesiasticorum bonorum potestatem habuisse. Hinc dici non potest S. Gregorium primum fuisse qui hoc iure uti coepit. (Ed. Cas.)

servationes, vide apud Rotam, in Gerunden. *Eleemosynae panis super reservatis*, 26 Iunii 1713, cor. clar. mem. Scotto, et 14 Martii 1718, cor. bon. mem. Cerro, in Tropien. *Beneficii*, 1 Martii 1720, cor. eod. bon. mem. Cerr., et in Wormatien. *Beneficii*, 5 Decembris 1735, cor. eminent. Crescentio. Et quando non censeantur exclusae, tradit idem supremum tribunal in Consentina *Canonicatus*, 29 Ianuarii 1742, cor. reverendissimo P. D. Bussio decano, in Lauretana *Beneficii*, 10 Maii 1745, coram R. P. D. Canillac, et 24 Ianuarii 1746, coram bon. memor. Vicecom., in Maioricen. *Beneficii*, 29 Novembris 1745, coram clar. mem. Millin., et 20 Iunii 1746, coram R. P. D. Elephant.

98

Articulus IX. *Beneficia quoad reservationes et dispositiones in regulis Cancellariae contentas.*

Summarium. 1. Quid sint regulae Cancellariae. - 2. Quis pontifex primas regulas Cancellariae condiderit. - 3. Regulae Cancellariae successu temporis in pluribus fuerunt mutatae, atque augmentatae, vel magis declaratae. - 4. Regulae Cancellariae habent vim legis et constitutionis. - 5. Incipiunt obligare statim ab eo tempore quo a novo papa reassumuntur, licet nondum fuerint publicatae. - 6. Regulae Cancellariae durant tantum vivente papa eas faciente, eoque moriente exspirant, durante vacatione Sedis Apostolicae dicuntur non esse in rerum natura. - 7. Hinc Sede papali vacante, potest collator ordinarius conferre beneficia reservata solum per regulas Cancellariae, ut puta vacantia in mensibus pontificis. - 8. Dummodo tamen id fiat antequam papa noviter creatus alias regulas constituat, vel a praedecessoribus suis factas renovet. - 9. Licet collator ordinarius, Sede Apostolica vacante, possit conferre beneficia reservata per regulas Cancellariae, non potest tamen conferre illa beneficia, quae sunt reservata papae ex alio capite, sed ipsa sunt a papa futuro. - 10. Ad omnium promptius commodum dantur hic ad litteram ipsaemet Cancellariae regulae.

1 Regulae Cancellariae sunt quaedam apostolicae constitutiones, quas omnes pontifices initio sui pontificatus circa causas beneficiales et iudiciales facere, vel a praedecessoribus suis iam factas iuxta occurrentium causarum varietatem, renovare, augere vel minuere consueverunt.

2 Primus omnium qui regulas Cancellariae, sive leges ad Cancellariam tulit, easque in scripta redegit, est Ioannes XXII; Rota, part. IX, tit. 1, dec. 185, num. 15. Qui fuit natione Gallus, antea dictus Iacobus de Ossa Cadurcensis, patre Sutore natus, et ratione summae prudentiae ac litterarum peritiae prius Roberti Siciliae regis cancellarius, deinde Foroiuliensis (gall. *de Fréius*), ac postmodum Avenionensis episcopus ac cardinalis institutus; tandem die 17 Aug. 1316, Lugduni in conclavi apud Patres Praedicatores parato summus pontifex fuit electus; Petra, in Commentar. ad constitut. 1 Ioannis XXII, n. 1.

3 Ipsae autem regulae Cancellariae successu temporis in pluribus fuerunt mutatae atque augmentatae, vel magis declaratae, prout patet conferenti vetustiores regulas Cancellariae, repertas in libris cum modernis infra adducendis, usque ad septuaginta duas redactis.

4 Regulae Cancellariae habent vim legis et constitutionis; Rota, part. IX, tom. II, decis. 199, num. 6, et decis. 200, n. 7.

5 Et incipiunt obligare statim ab eo tempore quo a novo electo papa reassumuntur, licet nondum fuerint publicatae, ut patet expresse ex ipsarum praefatione nunc usitata, et sic praecise loquente: *Quas etiam ex tunc, licet nondum publicatas, et suo tempore duraturas ob-*

6 *servari voluit.* Et istae regulae durant tantum vivente papa eas faciente, eoque moriente exspirant, et durante vacatione Sedis Apostolicae dicuntur non esse in rerum natura; et patet aperte ex verbis citatis et usitatis in earumdem regularum praefatione: *Et suo tempore duraturas;* Rota, part. IV, tom. III, decis. 654, n. 73; part. XIV, decis. 33, num. 2; part. XVII, decis. 185, n. 4; part. XIX, tom. I, decis. 121, num. 8 et 9.

Unde, Sede papali vacante, potest collator 7
ordinarius conferre beneficia reservata solum per regulas ipsius Cancellariae, ut puta vacantia in mensibus pontificiis; Sede enim Apostolica vacante, omnes menses sunt ordinariorum, adeoque possunt providere de beneficiis vacantibus in quolibet mense, cum pro tunc cessent reservationes beneficiorum ab ipsis regulis inductae; ex quo ipsae regulae pro tunc sint exstinctae, et dicantur non esse in rerum natura, ex Rota, part. IV, tom. III, decis. 654, n. 73; part. XIV, decis. 33, n. 2, et part. XVII, decis. 185, num. 4.

Dummodo tamen id fiat antequam papa no- 8
viter creatus alias regulas constituat, vel a praedecessoribus suis iam factas renovet, nam noviter electus papa sub nullitate actus in contrarium gesti, expresse reservat suae provisioni ac dispositioni ea beneficia, quae Sede papali vacante, in mense pontificio vacaverant, et per ordinarium collatorem antea collata non fuerant, ut patet in reg. 68, integraliter infra videnda. Notanter autem fuit dictum posse col- 9
latorem ordinarium, Sede Apostolica vacante, conferre beneficia *reservata solum per regulas ipsius Cancellariae;* nam beneficia quae sunt reservata papae ex alio capite non possunt, Sede Apostolica vacante, conferri ab ordinariis collatoribus, sed conferenda sunt a papa futuro; Urbanus VIII, constit. incip. *Sanctissimus.* Ut 10
autem ab omnibus in promptu semper et prae oculis haberi possint reservationes et dispositiones in regulis Cancellariae contentae, subnectuntur hic ad litteram ipsaemet Cancellariae

regulae auctoritate SS. in Christo patris D. N. D. Pii, divina providentia papae VI, publicatae iuxta exemplar Romae in typographia rev. Camerae apostolic, impressum ann. 1775.

Regulae, Ordinationes, et constitutiones Cancellariae apostolicae SS. D. N. D. Pii divina providentia papae VI.

« Sanctissimus in Christo pater et dominus noster, D. Pius divina Providentia papa VI, suorum praedecessorum vestigiis inhaerendo, normam et ordinem rebus gerendis dare volens in crastinum suae assumptionis ad summi apostolatus apicem, videlicet die decima sexta mensis Februarii, anno ab Incarnatione Domini millesimo septingentesimo septuagesimo quarto, reservationes, constitutiones et regulas infra scriptas fecit, quas etiam ex tunc, licet nondum publicatas, et suo tempore duraturas observari voluit, ac quas nos Henricus Benedictus episcopus Tusculanus S. R. E. vicecancellarius die 7 mensis Martii in Cancellaria apostolica publicari fecimus. »

Reservationes generales et speciales.

I. « In primis fecit easdem reservationes quae in constitutione fel. rec. Benedicti papae XII, quae incipit *Ad regimen,* continentur, et illas innovavit, ac locum habere voluit, etiamsi officiales in eadem constitutione expressi Apostolicae Sedis officiales ante obitum eorum esse desierint, quoad beneficia quae tempore quo officiales erant obtinebant; declarans nihilominus beneficia quae dictae Sedis officiales, qui ratione officiorum suorum huiusmodi eiusdem Sedis notarii erant, etiam dimissis ipsis officiis, et quandocunque assecuti fuerint, sub huiusmodi reservationibus comprehendi, ac reservavit beneficia quae per constitutionem piae mem. Ioan. PP. XXII, incip. *Exsecrabilis,* vacant vel vacare contigerint; quam constitutionem et reservationem SS. tam ad beneficia obtenta quam alia quaecunque, de quibus ordinarii et alii collatores contra concil. Trident. decreta disposuerunt et disponent in futurum, extendit et ampliavit; et ea etiam beneficia omnia dispositioni suae reservavit, de quibus per dictos ordinarios aut alios collatores contra eiusdem concilii decretorum formam dispositum fuerit, decernens irritum, etc. »

Reservatio cathedralium ecclesiarum et monasteriorum, ac de tempore vacationis episcopatuum vacaturorum beneficiorum.

II. « Item reservavit generaliter omnes ecclesias patriarchales, primatiales, archiepiscopales, episcopales, necnon omnia monasteria virorum valorem annuum ducentorum florenorum auri communi aestimatione excedentia, nunc quomodocunque vacantia et in posterum vacatura. Et voluit quod excessus huiusmodi in litteris exprimatur. Ac etiam reservavit dignitates et beneficia omnia ad collationem, praesentationem, electionem et quamcunque aliam dispositionem patriarcharum, primatum, archiepiscoporum et episcoporum, necnon abbatum ac aliorum quorumcunque collatorum et collatricium saecularium et regularium quomodolibet (non tamen ad collationem cum alio vel aliis, aut etiam ad alterius praesentationem vel electionem pertinentia) quae post illorum obitum, aut ecclesiarum, seu monasteriorum, vel aliarum dignitatum suarum dimissionem, seu amissionem, vel privationem, seu translationem, vel alias quomodocunque vacaverint, usque ad provisionem successorum ad easdem ecclesias, aut monasteria, vel dignitates, apostolica auctoritate faciendam, et adeptam ab eisdem successoribus pacificam illorum possessionem, quomodocunque vacaverint et vacabunt in futurum; decernens irritum, etc. »

Extensio reservationis beneficiorum per assecutionem pacificam vacaturorum.

III. « Item, si qui de beneficiis ecclesiasticis, praesertim curam animarum habentibus, seu alias personalem residentiam requirentibus, dum pro tempore vacant, apostolica auctoritate provisi seu providendi, ante illorum assecutionem alia cum eisdem incompatibilia beneficia ecclesiastica per eos tunc obtenta in fraudem reservationis suae resignarent seu dimitterent, voluit, decrevit et declaravit quod si in posterum quibusvis personis de aliquibus beneficiis ecclesiasticis, tunc vacantibus seu vacaturis, per Sanctitatem Suam, aut eius auctoritate provideri; ipsosque providendos intra vacationis, et provisionis, seu assecutionis eorumdem beneficiorum, tempora, quaecunque alia cum aliis incompatibilia beneficia ecclesiastica saecularia, vel quorumvis ordinum, ac etiam Hospitalium et regularia per eos tunc obtenta, nulla speciali et expressa de eisdem in provisionibus praedictis facta mentione simpliciter, vel causa permutationis, ac alias quomodolibet, sive in Sanctitatis Suae, vel alterius Romani pontificis pro tempore existentis, aut legatorum vel nuntiorum dictae Sedis, seu ordinariorum, vel aliorum collatorum quorumcunque manibus resignare, seu dimittere, aut iuribus sibi in illis vel ad illa competentibus cedere contigerit, omnes et singulae concessiones, collationes, provisiones et quaevis aliae dispositiones de beneficiis, seu iuribus sic resignandis, dimittendis et cedendis pro tempore faciendae, cum inde secutis quibuscunque, cassae et irritae, nulliusque roboris vel momenti existant, nec cuiquam suffragentur, sed beneficia et iura, ut praefertur, resignata, dimissa et cessa, eo ipso vacent, ac sub reservatione praedicta, quam Sanctitas Sua etiam quoad hoc extendit et am-

pliavit, comprehensa censeantur. Ita quod de illis per alium quam per eamdem Sanctitatem Suam, vel pro tempore existentem Romanum Pontificem, nullatenus disponi possit, in omnibus et per omnia perinde ac si per pacificam assecutionem beneficiorum aliorum huiusmodi vere ac realiter vacavissent; ac ulterius voluit beneficium de quo resignans fuerit auctoritate Apostolica provisus, ac per cuius assecutionem beneficia vacare debebant, ut prius vacare, perinde ac si collatio favore resignantis facta non fuisset, salvis tamen quibuscunque iuribus competentibus alteri parti, ad cuius favorem facta esset resignatio, etiam ex causa permutationis, summarie, simpliciter et appellatione remota exercendis; decernens irritum, etc., attentari. »

Reservatio dignitatum, necnon suorum, et S. R. E. cardinalium familiarium, beneficiorum.

IV. « Item reservavit generaliter dispositioni suae omnes dignitates maiores post pontificales in cathedralibus, etiam metropolitanis et patriarchalibus, necnon valorem decem florenorum auri communi aestimatione excedentes, principales in collegiatis ecclesiis. Reservavit etiam prioratus, praeposituras, praepositatus ac alias dignitates conventuales et praeceptorias generales ordinum quorumcunque (sed non militarium) ac quaecunque beneficia, quae sui, etiam dum cardinalatus fungebatur honore existentes, ac S. R. E. viventium nunc, et qui erunt pro tempore, cardinalium familiares continui commensales obtinent, et in posterum obtinebunt eorum familiaritate durante, ac in quibus, seu ad quae ius eis competit aut competierit, etiamsi ab ipsa familiaritate per obitum cardinalium eorumdem vel alias recesserint. Declarans dignitates quae in cathedralibus, etiam metropolitanis, post pontificales non maiores existunt; et quae ex Apostolicae Sedis indulgentia, vel ordinaria auctoritate aut consuetudine praescripta, vel alias quovis modo in quibuscunque collegiatis ecclesiis principalem praeeminentiam habere noscuntur, sub reservatione praedicta comprehendi debere; decernens irritum, etc. »

Reservatio beneficiorum collectorum et subcollectorum.

V. « Item reservavit generaliter omnia et singula beneficia ecclesiastica quorumcunque collectorum et subcollectorum in quacunque civitate vel dioecesi, qui suo tempore officia exercuerint, subcollectorum fructuum et proventuum camerae apostolicae debitorum, illa videlicet beneficia duntaxat, quae durante eorum officio obtinebant, et in quibus, seu ad quae ius eis competebat; decernens irritum, etc. »

Reservatio beneficiorum curialium, dum curia transfertur.

VI. « Item reservavit omnia et singula beneficia ecclesiastica quorumcunque curialium, quos dum curia Romana de loco ad locum transfertur, eam sequendo decedere contigerit in quovis loco, quantumcunque etiam a dicta curia remoto; decernens irritum, etc. »

Reservatio beneficiorum cubiculariorum et cursorum.

VII. « Item reservavit generaliter idem D. N. PP. dispositioni suae omnia beneficia cubiculariorum, etiam honoris nuncupatorum, ac cursorum suorum; declarans in praedecessorum suorum Romanorum pontificum constitutionibus et regulis reservatoriis beneficiorum cubiculariorum, etiam cubicularios honoris nuncupatos etiam a die earum editionis et publicationis intelligi, et comprehendi ac comprehensos fuisse et esse. Irritumque, etc., attentari decernens. »

Reservatio beneficiorum ecclesiarum S. Ioannis Lateranensis, et S. Petri, ac B. Mariae Maioris de Urbe, et beneficiorum titulorum cardinalium a curia absentium.

VIII. « Item reservavit dispositioni suae generaliter quoscunque canonicatus et praebendas, ac dignitates, personatus et officia in S. Ioannis Lateranensis, et principis apostolorum ac B. Mariae Maioris de Urbe ecclesiis, necnon ad collationem, provisionem, seu quamvis aliam dispositionem S. R. E. cardinalium a Romana curia absentium ratione suorum episcopatuum, cardinalatus, ac ipsorum cardinalium titulorum et diaconiarum spectantia, quandiu absentia huiusmodi duraverit, canonicatus et praebendas, dignitates, personatus, administrationes et officia, caeteraque beneficia ecclesiastica cum cura et sine cura vacantia ac in antea vacatura, tam in eadem Urbe quam in ecclesiis, civitatibus ac dioecesibus dictorum episcopatuum consistentia; ac decrevit irritum, etc. »

Reservatio mensium apostolicorum, et alternativa pro episcopis residentibus.

IX. « Item cupiens SS. D. N. PP. pauperibus clericis et aliis benemeritis personis providere omnia beneficia ecclesiastica cum cura et sine cura, saecularia et quorumvis ordinum regularia qualitercunque qualificata, et ubicunque existentia in singulis Ianuarii, Februarii, Aprilis, Maii, Iulii, Augusti, Octobris et Novembris mensibus, usque ad suae voluntatis beneplacitum extra Romanam curiam alias quam per resignationem quocunque modo vacatura, ad

collationem, provisionem, praesentationem, electionem et quamvis aliam dispositionem quorumcunque collatorum et collatricium saecularium, et quorumvis ordinum regularium (non tamen S. R. E. cardinalium, aut aliorum sub concordatis inter Sedem Apostolicam et quoscunque alios initis, et per eos qui illa acceptare et observare debuerant acceptatis, et observatis, quae laedere non intendit, comprehensorum) quomodolibet pertinentia dispositioni suae generaliter reservavit; volens, in supplicationibus seu concessionibus gratiarum quae de dictis beneficiis tunc vacantibus, etiam motu proprio, fient, de mense in quo vacaverint dispositive mentionem fieri; alioquin gratias nullas esse. Ac consuetudines etiam immemorabiles optandi maiores et pinguiores praebendas, nec non privilegia etiam in limine erectionis concessa, et indulta apostolica circa eas, ac etiam disponendi de huiusmodi beneficiis, aut quod illa sub huiusmodi reservationibus nunquam comprehendantur, etiam cum quibusvis derogatoriarum derogatoriis et fortioribus, efficacioribus et insolitis clausulis, nec non irritantibus, et aliis decretis quorum tenor et pro expressis haberi et latissime extendi voluit quibusvis personis et collegiis cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis et conditionis existentibus quomodolibet concessa adversus reservationem huiusmodi minime suffragari. Insuper Sanctitas Sua ad gratificandum patriarchis, archiepiscopis et episcopis intenta, ipsis, quandiu apud ecclesias aut dioeceses suas vere et personaliter resederint duntaxat, de omnibus et quibuscunque beneficiis ecclesiasticis cum cura et sine cura saecularibus et regularibus (ad liberam ipsorum duntaxat, non autem aliorum cum eis dispositionem seu praesentationem, vel electionem, nec etiam cum concilio vel consensu, seu interventu capitulorum vel aliorum, aut alias pertinentibus), quae in antea in mensibus Februarii, Aprilis, Iunii, Augusti, Octobris et Decembris extra curiam ipsam vacare contigerit (dummodo alias dispositioni apostolicae reservata vel affecta non fuerint) libere disponendi facultatem tempore sui pontificatus tantum duraturam concessit. Ac etiam voluit ut si ipsi in collatione aut alia dispositione beneficiorum in aliis sex mensibus, videlicet Ianuarii, Martii, Maii, Iulii, Septembris et Novembris vacaturorum (quae etiam dispositioni suae, ut praefertur, reservavit) seu etiam aliorum dispositioni suae, et dictae Sedis alias quomodolibet reservatorum vel affectorum sese intromiserint, aut quominus provisiones et gratiae Sanctitatis Suae de illis debitum effectum consequantur, impedimentum quoquo modo praestiterint, usu et beneficio praedictae facultatis eo ipso privati existant, ac collationes et aliae dispositiones de beneficiis illius praetextu deinceps faciendae, nullius sint roboris vel momenti. Illi vero qui gratiam alternativae praedictae acceptare voluerint, acceptationem huiusmodi per patentes litteras manu propria subscriptas, suoque sigillo munitas, et in sua quisque civitate vel dioecesi datas declarare, et litteras ipsas huc ad Datarium Sanctitatis Suae transmittere teneantur; quibus ab eo receptis et recognitis, ac libro ad id deputato registratis, tunc demum et non antea uti incipiant gratia supradicta. Insuper declaravit quod si idem episcopus pluribus ecclesiis quomodocunque unitis ex apostolica concessione et dispensatione quomodocunque praesit, teneantur huiusmodi alternativae gratiam, quatenus ea potiri velit, utriusque ecclesiae nomine explicitae acceptare, alias illi non suffragetur. Et post factam acceptationem et admissionem in Dataria, neutri parti liceat nisi concordi consensu ab ea recedere. Declarans praeterea, exceptionem positam in regula favore S. R. E. cardinalium, et indultum conferendi beneficia reservata concessum cardinali episcopo, non suffragari capitulo ratione communionis et consortii, iuxta declarationem fel. record. Urbani papae VIII, praedecessoris sui, editam die decima Septembr., anno millesimo sexcentesimo vigesimo sexto, quam Sanctitas Sua in omnibus et per omnia approbat; decernens sic in praemissis omnibus per quoscunque, etc., iudicari debere, ac irritum, etc. »

De litteris in forma, Rationi congruit, *expediendis.*

X. « Item voluit idem D. N. papa quod concessa per fel. record. Clementem XIV praedecessorem suum, et de eius mandato expediantur in forma: *Rationi congruit,* etc., sub die coronationis suae, ut moris est; et idem quoad concessa per piae mem. Clem. XIII etiam praedecessorem suum ad sex menses duntaxat, ab ipso die coronationis incipiendos observari voluit. »

Declaratio reservationis ecclesiarum et beneficiorum per praedecessores reservatorum.

XI. « Item declaravit, omnium et singularum ecclesiarum cathedralium et monasteriorum provisiones, quas praedicti praedecessores sui, ordinationi et dispositioni eorum, nec non omnia et singula beneficia ecclesiastica, quae dicti praedecessores etiam praedictae dispositioni cum interpositione decreti reservaverant (quae quidem ecclesiae, monasteria, nec non sic reservata beneficia tempore obitus eorumdem praedecessorum vacabant, aut ecclesiae ipsae vel monasteria huiusmodi, si commendata vel eis administratores deputati non fuissent, etiam tunc vacassent) remansisse et remanere per huiusmodi reservationem et decretum affecta, nullumque de illis praeter Romanum pontificem ea vice se intromittere, vel disponere po-

tuisse sive posse quoquo modo; decernens irritum et inane, si secus super illis attentatum forsan erat tunc, vel in posterum contingeret attentari. »

Revalidatio litterarum praedecessoris gratiae et iustitiae infra annum concessarum.

XII. « Item praedictus D. N. omnes et singulas a Clemente XIV Romano pontifice praedecessore suo infra annum ante diem eius obitus concessas gratiae vel iustitiae litteras temporibus debitis earum exsecutoribus seu iudicibus non praesentatas omnino revalidavit, et in statum pristinum, in quo videlicet antea fuerant vel pro quibus erant obtentae, quoad hoc plenarie restituit, ac decrevit per exsecutores, seu iudices praedictos, vel ab eis subdelegandos ad expeditionem negotiorum in eis contentorum procedi posse, et debere iuxta illarum formam. »

Revocatio unionum.

XIII. « Item rationabilibus suadentibus causis ipse D. N. omnes uniones, annexiones, incorporationes, suppressiones, exstinctiones, applicationes et dismembrationes, etiam perpetuas, de quibusvis cathedralibus, nec non aliis ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, personatibus, officiis et beneficiis ecclesiasticis, eorumve domibus, praediis et locis per cessum vel decessum, aut aliam quamvis dimissionem vel amissionem qualiacunque fuerint invicem, vel aliis ecclesiis, monasteriis et mensis etiam capitularibus, dignitatibus, personatibus, officiis, beneficiis, ac piis et aliis locis, universitatibus etiam studiorum generalium, et collegiis, etiam in favorem S. R. E. cardinalium, seu ecclesiis, monasteriis et beneficiis per eos obtentis quomodolibet apostolica vel alia quavis (non tamen concilii Tridentini) auctoritate (nec non pro fundatione, seu dotatione, augmento, vel conservatione collegiorum, et aliorum piorum et religiosorum locorum ad fidei catholicae defensionem et propagationem, bonarumque artium cultum institutorum) factas, quae suum non sunt sortitae effectum; ac quascunque concessiones et mandata super unionibus, annexionibus, incorporationibus et aliis praemissis taliter faciendis, revocavit, cassavit et irritavit, nulliusque decrevit existere firmitatis. Nec alicui quascunque clausulas, vel adiectiones, aut decreta, quae Sanctitas Sua pro expressis haberi voluit in quibusvis apostolicis, etiam quae motu proprio, aut ex certa scientia, et consistorialiter processerunt et emanarunt, litteris, etiamsi in eis decretum esset, illas ex tunc effectum sortitas esse, aut ius quaesitum fore quomodolibet contenta adversus revocationem et irritationem huiusmodi, voluit nullatenus suffragari; decernens irritum, etc. »

Revocatio facultatum quibusvis concessarum.

XIV. « Item revocavit quascunque facultates concessas quibusvis patriarchis, archiepiscopis, episcopis et aliis, ac praelatis, etiam utriusque signaturae referendariis, personis, necnon Apostolicae Sedis nuntiis, ac fructuum et proventuum camerae apostolicae debitorum collectoribus, de dispensando cum quibusvis personis super matrimonio contracto vel contrahendo in gradu prohibito, ac natalium et aetatis defectibus et de incompatibilibus beneficiis ecclesiasticis insimul retinendis, necnon de notariis publicis creandis, ac de disponendo quomodolibet de quibusvis beneficiis ecclesiasticis, et alias a praemissis officia ipsorum nuntiorum et collectorum directe non concernentes, etiamsi in litteris desuper confectis sint clausulae restitutoriae et derogatoriarum derogatoriae, et aliae efficaciores, quas pro expressis haberi voluit quoad omnia in quibus facultates ipsae non sunt sortitae effectum, etiamsi nuntiis eisdem dictae Sedis legatis de latere competens sit concessa potestas; decernens irritum etc. »

Revocatio facultatum conferendi beneficia reservata.

XV. « Item revocavit quascunque facultates, et litteras desuper confectas, per quas quicunque sui praedecessores Romani pontifices quibusvis personis ordinariam collationem, seu aliam dispositionem beneficiorum ecclesiasticorum de iure vel consuetudine habentibus, et quavis etiam patriarchali, archiepiscopali, episcopali vel alia dignitate vel alio, non tamen cardinalatus honore fulgentibus, quavis consideratione, vel intuitu etiam motu proprio, et ex certa scientia, ac de apostolicae potestatis plenitudine cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis ac irritantibus, et aliis decretis, quorum tenores habere voluit pro expressis, concesserant, ut quandiu viverent, vel suis ecclesiis seu monasteriis praeessent, aut ad aliud tempus de beneficiis ecclesiasticis generaliter reservatis, seu affectis ad eorum collationem, provisionem, praesentationem, electionem, et quamvis aliam dispositionem communiter vel divisim spectantibus disponere libere et licite valerent, aut etiam ad id per eosdem praedecessores vicarii perpetui vel ad tempus constituti forent; decernens irritum et inane, etc. »

De dictionibus numeralibus.

XVI. « Item ut in apostolicis litteris committendi crimen falsi peramplius tollatur occasio, voluit et ordinavit quod dictiones numerales, quae in dictis litteris ante Nonas, Idus et Kalendas, immediate poni consueverunt per litteras ac syllabas extensae describantur, et illae ex praedictis litteris, in quibus huiusmodi di-

ctiones aliter scriptae fuerint, ad bullariam nullatenus mittantur. »

De concurrentibus in data.

XVII. « Item voluit, quod de concurrentibus in data eiusdem diei, super vacantibus, seu certo modo vacaturis beneficiis, illi quibus gratiae motu proprio conceduntur, caeteris simili modo gratias non habentibus, alias graduati, non graduatis, aut inter graduatos magis graduati, ac inter aequaliter graduatos prius graduati, necnon colorato titulo possessores non possessoribus, ac inter personas alias in curia praesentes absentibus ab ea, ac inter praesentes non beneficiati beneficiatis, et similiter inter absentes, caeteris paribus, oriundus non oriundo, et dioecesanus non dioecesano, in reliquis vero singuli, qui prius apostolicas desuper litteras eorum exsecutoribus praesentaverint, aliis in ipsorum, de quibus agi contigerit, beneficiorum assecutione praeferantur. »

De non tollendo ius quaesitum.

XVIII. « Item ne per varias, quae pro commissionibus seu mandatis, et declarationibus habendis in causis plerumque fiunt, suggestiones, iustitia postponatur; idem D. N. decrevit et declaravit suae intentionis fore quod deinceps per quamcunque signaturam, seu concessionem, aut gratiam, vel litteras apostolicas pro commissionibus seu mandatis aut declarationibus huiusmodi, etiamsi motu proprio, et ex certa scientia, ac etiam ante motam litem a Sanctitate Sua emanaverint, vel de eius mandato faciendas nulli ius sibi quaesitum quomodolibet tollatur. »

Regula de viginti.

XIX. « Item voluit, quod si quis in infirmitate constitutus resignaverit, sive in Romana curia, sive extra illam, aliquod beneficium, sive simpliciter, sive ex causa permutationis vel alias dimiserit, aut illius commendae cesserit, seu ipsius beneficii unionis dissolutioni consenserit, etiam vigore supplicationis, dum esset sanus, signatae, et postea infra viginti dies a die per ipsum resignantem praestandi consensus computandos, de ipsa infirmitate decesserit, et ipsum beneficium quavis auctoritate conferatur per resignationem sic factam, collatio huiusmodi sit nulla, ipsumque beneficium nihilominus per obitum censeatur vacare. »

De idiomate.

XX. « Item voluit, quod si contingat, tam in curia quam extra, alicui personae de parochiali ecclesia, vel quovis alio beneficio exercitium curae animarum parochianorum quomodolibet habente, provideri, nisi ipsa persona intelligat et intelligibiliter loqui sciat idioma loci ubi ecclesia vel beneficium huiusmodi consistit, provisio, seu mandatum, et gratia desuper quoad parochialem ecclesiam vel beneficium huiusmodi nullius sint roboris vel momenti; decernens irritum, etc. »

De non impetrando beneficium per obitum viventis.

XXI. « Item si quis supplicaverit sibi de beneficio quocunque tanquam per obitum alicuius, licet tunc viventis, vacante provideri; et postea per obitum eius vacet, provisio, et quaevis dispositio, etiam vigore alterius novae supplicationis vel gratiae dicto supplicanti per obitum huiusmodi denuo faciendae, nullius sint roboris vel momenti. »

De unionibus et unionum confirmatione.

XXII. « Item voluit, quod petentes beneficia ecclesiastica aliis uniri, teneantur exprimere verum annuum valorem secundum communem aestimationem, tam beneficii uniendi, quam illius cui uniri petitur, alioquin unio non valeat, et semper in unionibus commissio fiat ad partes, vocatis quorum interest. Et idem voluit observari in quibusvis suppressionibus perpetuis, concessionibus, dismembrationibus et applicationibus, etiam de quibuscunque fructibus et bonis ecclesiasticis, ac etiam in confirmationibus unionum singularumque dispositionum huiusmodi. »

De Mendicantibus transferendis.

XXIII. « Item de Mendicantibus transferendis, qui ad alios ordines transierint pro tempore, voluit constitutionem fel. record. Martini papae V praedecessoris sui desuper factam, et in libro Cancellariae apostolicae descriptam, quae incipit *Viam ambitiosae cupiditatis*, etc., firmiter observari. »

De male promotis.

XXIV. « Item de clericis extra tempora a iure statuta, sive ante aetatem legitimam, aut absque dimissoriis litteris ad sacros ordines se promoveri facientibus pro tempore, etiam voluit constitutionem piae mem. Pii II similiter praedecessoris sui desuper editam, et in dict. Cancell. apost. libro descriptam, quae incipit *Cum ex sacrorum ordinum*, etc., pari modo observari. »

De moneta.

XXV. « Item declaravit idem D. N. quod libra turonensium parvorum, et florenus auri de camera pro aequali valore in concernentibus litteras et Cameram apostolicam computari et aestimari debeant. »

De beneficiis vacaturis per promotionem ad ecclesias et monasteria.

XXVI. « Item praedictus D. N. papa voluit, decrevit et ordinavit quod quaecunque concessiones, gratiae et mandata etiam motu proprio, et cum derogatione huius constitutionis, quae ab eo pro quibusvis personis emanaverint, de providendo eis de quibusvis beneficiis vacaturis per promotionem quorumcunque ad ecclesiarum et monasteriorum regimina, si huiusmodi concessiones et mandata diem promotionis promovendorum ipsorum praecesserint, necnon quaecunque collationes, provisiones et dispositiones pro tempore faciendae de praemissis et quibusvis aliis beneficiis ecclesiasticis saecularibus et regularibus, quae per promovendos vel assumendos ad quascunque praelaturas inter illarum vacationis, et huiusmodi promotionis vel assumptionis tempora simpliciter, vel ex causa permutationis ubicunque resignari vel alias dimitti contigerit, cum inde secutis pro tempore sint cassae et irritae, nulliusque roboris vel momenti. »

De non iudicando iuxta formam supplicationum, sed litterarum expeditarum.

XXVII. « Item cum ante confectionem litterarum gratia apostolica sit informis, voluit, statuit et ordinavit idem D. N. quod iudices in Romana curia et extra eam pro tempore existentes, etiamsi sint S. R. E. cardinales, causarum palatii apostolici auditores, vel quicunque alii, non iuxta supplicationum signatarum super quibusvis impetrationibus (nisi in dicta curia duntaxat sint commissiones iustitiam concernentes per *Placet,* vel per S. R. E. vicecancellarium iuxta facultatem super hoc sibi concessam signatae), sed iuxta litterarum super eisdem impetrationibus et concessionibus confectarum, tenores et formas iudicare debeant: decernens irritum, etc. Et si litterae ipsae per praeoccupationem vel alias minus bene expeditae reperiantur, ad illorum quorum interest instantiam, ad apostolicam cancellariam remitti poterunt per eius officiales, quibus huiusmodi tenores et formas restringere convenit, ad formas debitas reducendae.

De regulis cancellariae producendis.

XXVIII. « Item attendens D. N. papa quod super habendis de cancellaria apost. regulis, et constitutionibus inibi descriptis faciliter per eos qui in Romana curia indiguerint, ad ipsam Cancellariam recursis dirigi potest, nec consultum foret quod super earumdem regularum et constitutionum (quae iuxta varietatem concurrentium causarum et negotiorum aliquoties immutari convenit) probando tenore, vel effectu testium plerumque tenacem desuper memoriam non habentium, dispositionibus stari deberet, voluit, statuit et ordinavit quod deinceps quilibet ex auditoribus causarum palatii apostolici, et aliis (etiamsi S. R. E. sint cardinales) in ipsa curia pro tempore deputatis auctoritate apostolica iudicibus, etiam in causis actu pendentibus super huiusmodi tenore, vel effectu probando duntaxat stet, fidemque adhibeat cedulae seu scripturae desuper a duobus maioris praesidentiae, quod danda sit, a tergo signatae, et etiam a duobus aliis litterarum apostolicarum abbreviatoribus in ipsa Cancellaria auscultatae, et vicecancellarii, seu dictam Cancellariam regentis manu subscriptae, ut moris est; quidquid autem secus fieri contigerit, nullius sit roboris vel momenti. »

De subrogandis collitigantibus.

XXIX. « Item D. N. cupiens litium succidere anfractus, et ne novi collitigantibus adversarii dentur, providere, voluit, statuit et ordinavit quod quoties deinceps aliquem super quovis beneficio ecclesiastico collitigantem in iure vel ad ius, si quod forsan eius adversario in dicto beneficio competierit, subrogari contigerit (dummodo praedictus collitigans in dicto beneficio intrusus non fuerit, nec super eo contra dictum adversarium, postquam illud per triennium pacifice possederit, lis tunc mota fuerit) aliorum quorumlibet de praemisso iure, sive tunc vacet, vel cum vacaverit, impetrationes vel concessiones etiam motu proprio infra mensem ante concessionem huiusmodi factae, nullius sint roboris vel momenti. Et nihilominus cupiens eorum fraudibus obviare qui viventium beneficia, illorum praesertim quibus aut propter senium, aut propter infirmitatem immineret vitae periculum, impetrant, ut illis decedentibus tanquam collitigantes in eorum iuribus facilius subrogentur: voluit ut deinceps nullus in iure vel ad ius in beneficio defuncti, quod illo vivente in casibus praemissis vel similibus impetraverit, aliquo modo subrogetur, et subrogatio vel gratia, si neutri, si nulli, seu novae provisionis, aut perinde valere, taliter impetranti nullatenus suffragetur, quod etiam strictissime observari mandavit in impetrationibus beneficiorum per privationem et amotionem ex quibusvis criminibus et excessibus forsan perpetratis, etiamsi usque ad definitivam sententiam, quae tamen in rem non transiverit iudicatam, processum foret. »

De verosimili notitia.

XXX. « Item voluit et ordinavit, quod omnes gratiae quas de quibusvis beneficiis ecclesiasticis cum cura vel sine cura saecularibus, vel regularibus per obitum quarumcunque personarum vacantibus in antea fecerit, nullius roboris vel momenti sint, nisi post obitum, et ante datam gratiarum huiusmodi tantum tempus effluxerit, quod interim vacationes ipsae de locis in quibus

personae praedictae decesserint, ad notitiam eiusdem S. D. N. verosimiliter potuerint pervenire. »

Non valeant commissiones causarum, nisi litteris expeditis.

XXXI. « Item quod omnes et singulae commissiones causarum quas in antea fieri contigerit, obtentae, vel occasione concessionum duntaxat apostolicarum de beneficiis ecclesiasticis gratiarum, super quibus litterae apostolicae confectae non fuerint, ac processus desuper habendi, nullius sint roboris vel momenti. »

De impetrantibus beneficia per obitum familiarium cardinalium.

XXXII. « Item voluit, quod impetrans beneficium vacans per obitum familiaris alicuius cardinalis, teneatur exprimere nomen et titulum ipsius cardinalis, ut si ille in curia fuerit, ipsius ad id accedat assensus, alias desuper gratia sit nulla; et item servari voluit si cardinales quomodolibet ab ipsa curia absentes, et ubilibet etiam in locis infra duas dietas vicinis degentes, familiamque et lares in eadem curia retinentes, ab ipsa curia recesserint ad eamdem illico reversuri, et infra decem vel ad summum quindecim dies vere et personaliter reversi fuerint. Ita quod cardinalibus alias quam ut praefertur, ex quacunque causa quantumlibet necessaria, et hic necessario exprimenda absentibus, facultas praestandi consensum huiusmodi non competat, sed beneficia huiusmodi ad liberam Sanctitatis Suae et Sedis Apostolicae provisionem et dispositionem pertineant. Declarans regulas et constitutiones suorum praedecessorum etiam a die earum editionis et publicationis super assensu huiusmodi praestando sic intellectas et intelligendas fuisse. Irritumque, etc., attentari decernens. Quodque si praedicti familiares eorumdem cardinalium familiares esse desierint, seu ad aliorum cardinalium familiaritatem similem transierint, quoad beneficia quae familiaritate priori durante obtinuerint, et in quibus vel ad quae priori ipsa familiaritate durante ius eis competierit, cardinales, quorum prius familiares fuerint, suum habeant adhibere consensum. Declarans praesentem constitutionem locum non habere in illis beneficiis quae familiares ipsi tempore obitus eorum in dicta curia vel extra eam obtinerent aut antea obtinuissent, et ratione officiorum per eos obtentorum dictae dispositioni generaliter reservata vel affecta fuisse apparerent. Necnon illos quoad effectum dictae constitutionis familiares eorumdem cardinalium censeri, qui ipsorum cardinalium familiares continui commensales ad minus per quatuor menses, computato etiam tempore ante promotionem ad cardinalatum fuisse probarentur; decernens irritum, etc. »

Super eadem familiaritate.

XXXIII. « Item D. N. ad evitandas lites et contentiones quae ex praecedenti sua constitutione exoriri possent, vestigiis praedecessorum suorum inhaerendo, voluit, statuit et ordinavit quod si beneficia quae per obitum familiarium continuorum commensalium eorumdem cardinalium in futurum vacabunt, cessantibus apostolicis reservationibus, ad alterius cardinalis collationem vel aliam dispositionem pertinere deberent, in dicta praecedenti constitutione non comprehendantur quoad hoc ut provisionibus talium beneficiorum super expeditione litterarum illius cardinalis cuius familiaris defunctus ille exstitit, consensus requiri debeat. Sed beneficia huiusmodi ad collationem seu quamvis dispositionem cardinalis ordinarii collatoris, ut praefertur, libere spectare censeantur. Et si apud Sedem Apostolicam beneficia huiusmodi per obitum dictorum familiarium vacaverint, tunc in provisione talium beneficiorum, super expeditione litterarum, illius cardinalis exigatur consensus, si in Romana curia praesens fuerit, ad quem eorumdem collatio et dispositio, ut praefertur, pertinere deberet; ita ut cardinalis ordinarius collator in concursu cum cardinali patrono semper praeferri debeat, salvis tamen semper indultis concessis et concedendis eisdem S. R. E. cardinalibus; decernens irritum, etc. »

Signatura per Fiat *praeferatur alteri per concessum.*

XXXIV. « Item voluit idem D. N. quod concurrentibus eadem die super quocunque beneficio per *Fiat*, et concessum signaturis, ex eis per *Fiat* etiam *ut petitur* habens, alteri per concessum etiam motu proprio habenti praeferatur, etiamsi in illa per concessum praestantiores, et quantumlibet privilegiativae essent clausulae. »

De annali possessore.

XXXV. « Item SS. D. N., ut improbi lites exquirentium motus reprimantur, voluit, statuit et ordinavit quod quicunque beneficium ecclesiasticum, tunc per annum immediate praecedentem pacifice possessum, et quod certo modo vacare praetenditur, deinceps impetraverit, nomen, gradum et nobilitatem possessoris eiusdem, et quot annis ipse illud possederit, ac specificam et determinatam, ex qua clare poterit constare quod nullum ipsi possessori in dicto beneficio ius competat, causam in huiusmodi impetratione exprimere, et infra sex menses ipsum possessorem ad iudicium evocari facere, causamque ex tunc desuper infra annum usque ad sententiam definitivam inclusive prosequi debeat et teneatur. Alioquin impetratio praedicta et quaecunque inde secuta nullius existant firmitatis. Et idem impetrans de damnis,

et interesse possessorem praedictum propterea contingentibus ei satisfacere, et si possessorem ipsum iniuste, frivole et indebite molestare repertus exstiterit, quinquaginta florenos auri persolvere camerae apostolicae sit astrictus, nec alius quam praemissae vacationis modus etiam per litteras si neutri, aut subrogationis, aut alias sibi quoad hoc ut beneficium huiusmodi ea vice consequi aut obtinere valeat, quomodolibet suffragetur, illudque nullatenus in antea litigiosum propterea censeatur. Quod etiam extendi voluit ad impetrantes beneficia ecclesiastica cuiuscunque qualitatis per privationem et amotionem, vel alias propter commissa, excessus et crimina vacantia vel vacatura, et similiter ad impetrantes beneficia tanquam vacantia per devolutionem. »

De Triennali.

XXXVI. « Item statuit et ordinavit idem D. N. quod si quis quaecunque beneficia ecclesiastica qualiacunque sint absque simoniaco ingressu, ex quovis titulo, apostolica vel ordinaria collatione, aut electionis huiusmodi confirmatione, seu praesentatione et institutione illorum ad quos beneficiorum huiusmodi collatio, provisio, electio et praesentatio, seu quaevis alia dispositio pertinet, per triennium pacifice possederit (dummodo in beneficiis huiusmodi, si dispositioni apostolicae ex reservatione generali in corpore iuris clausa reservata fuerint) se non intruserit, super eisdem beneficiis taliter possessis molestari nequeat, necnon impetrationes quaslibet de beneficiis ipsis sic possessis factas, irritas et inanes censeri debere decrevit, antiquas lites super illis motas penitus exstinguendo. »

De non appellando ante sententiam definitivam.

XXXVII. « Item idem D. N., ut finis litibus celerius imponatur, et litigantium parcatur sumptibus et expensis, suorum praedecessorum constitutionibus et statutis inhaerendo, statuit et ordinavit quod in causis pendentibus, et quas in posterum contigerit agitari, nulli ante definitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio, si fuerit emissa, debeat admitti, nisi ab interlocutoria, quae vim habeat definitivae, vel a gravamine minime concernente negotium principale, quod non possit per appellationem a definitiva sententia reparari. Nullaeque causae appellationum committantur, nisi in commissione exprimatur quod interlocutoria vim definitivae habeat, vel gravamen sit tale quod in appellatione a definitiva non valeat reparari. Alioquin appellationes et commissiones in posterum, et quidquid inde secutum fuerit, nullius sint roboris vel momenti, commissionibus appellationum iam iudicibus praesentatis et exhibitis in suo robore permansuris in quibus latis super eisdem sententiis secundo vel ulterius, ab eis non liceat appellare. Appellantes vero et appellationes etiam ab interlocutoriis et gravaminibus huiusmodi suo vel alterius nomine prosequentes, si succubuerint, ultra expensas et damna, ad quae reficienda de iure condemnatus compellitur, viginti florenorum auri poena multentur. »

Non stetur commissioni post conclusionem.

XXXVIII. « Item statuit et ordinavit quod in commissionibus de iustitia seu mandatis etiam consistorialibus per eum, seu de eius mandato vel auctoritate in causis in quibus conclusum existat, in posterum concedendis, etiamsi in eis de conclusione huiusmodi implicite mentio facta fuerit, nihil censeatur esse concessum, nisi per concessionem huiusmodi commissionis eidem conclusioni ac praesenti regulae derogetur expresse. »

De litteris religiosorum expediendis.

XXXIX. « Item voluit et ordinavit, quod si aliqui religiosi petunt aliquod beneficium ad nutum amovibile, cum clausula quod exinde pro solo nutu abbatis vel superioris amoveri non possint, litterae quoad ipsam clausulam nullatenus expediantur, nisi idem D. N. ponat in signatura quod non possit amoveri, vel ad partem clausulam ipsam concedat. »

De clausula ponenda in litteris permutationis beneficiorum.

XL. « Item si committatur alicui beneficii resignationis receptio, ponatur clausula : *Attente quoque providens,* etc., et si ex causa permutationis resignationes fiant, ponatur clausula : *Quod neuter permutantium ius acquirat,* nisi quilibet ipsorum ius habuerit in beneficio per ipsum resignato. »

De supplendis defectibus.

XLI. « Voluit, quod si petatur suppleri defectus in genere, nullatenus litterae desuper concedantur, nisi in petitione desuper huiusmodi defectus exprimantur, vel per *Fiat, ut petitur,* supplicatio signata fuerit. »

De derogatione iurispatronatus.

XLII. « Item voluit, quod super quovis beneficio ecclesiastico de iurepatronatus laicorum non expediantur litterae, nisi ponatur expresse, quod tale beneficium tanto tempore vacavit, quod eius collatio ad Sedem Apostolicam legitime est devoluta, vel quia tempus patronis laicis ad praesentandum a iure praefixum lapsum existat, ut ad id patronorum ipsorum accedat assensus; et si per ipsum iurispatronatus huiusmodi derogari contigerit, iurispatronatus huiusmodi mentio dispositive, ac specifice, et determinate, non autem conditionaliter

fiat, si illud ad aliquem regem, ducem, marchionem, vel alium principem pertineat. Et si de hoc in litteris provisionis, vel mandato de providendo de dicto beneficio similis mentio facta non fuerit, non censeatur quomodolibet derogatum. »

De commendis.

XLIII. « Item voluit, quod nulli saeculari de regulari, nec religioso de saeculari beneficio commenda detur, nisi in signatura, vel per clausulam ad partem super petitione commendae huiusmodi, de commenda ipsa mentio fiat. »

De reformationibus.

XLIV. « Item voluit, statuit, et ordinavit, quod super quibuscunque reformationibus signatis super impetrationibus quorumcunque beneficiorum vacantium, vel certo modo vacaturorum, in quibus petitur, quod litterae super prima data expediri possint, si ex huiusmodi expeditione sub tali data cuiquam videatur posse fieri praeiudicium, litterae huiusmodi sub ipsa prima data nullatenus expediantur, nisi reformationes huiusmodi per *Fiat sub prima data* signatae fuerint. »

De consensu in resignationibus et pensionibus.

XLV. « Item voluit, et ordinavit, quod super resignatione cuiuscunque beneficii ecclesiastici, seu cessione iuris in eo, quam in manibus suis, vel in Cancellaria apostolica fieri contigerit, apostolicae litterae nullatenus expediantur, nisi resignans, vel cedens, si praesens in Romana curia fuerit, personaliter, alioquin per procuratorem suum ad hoc ab eo specialiter constitutum, expeditioni huiusmodi in eadem Cancellaria expresse consenserit, et iuraverit, ut moris est. Et si ipsum resignantem, seu cedentem pluries super uno, et eodem beneficio in favorem diversarum personarum successive consentire contigerit, voluit Sanctitas Sua, quod primus consensus tenere debeat, et alii posteriores consensus, ac litterae eorum praetextu etiam sub priori data expeditae pro tempore nullius sint roboris, vel momenti, nec litterae reservationis, vel assignationis etiam motu proprio cuiusvis pensionis annuae super alicuius beneficii fructibus expediri possint, nisi de consensu illius, qui pensionem persolvere tunc debebit. »

De ingressu religionis.

XLVI. « Item non dentur litterae super beneficiis vacaturis per ingressum religionis, nisi professio praecesserit datam desuper petitionis. »

Non valet impetratio facta per modum in Cancellaria exprimendum.

XLVII. « Item voluit, quod si petatur aliquod beneficium vacans per modum in Cancellaria apostolica exprimendum, talis impetratio non valeat, nec litterae desuper expediantur. »

De exsecutione facienda.

XLVIII. « Item voluit, statuit, et ordinavit, quod quotiescunque per signaturam suam, vel de eius mandato factam super exsequendis aliquibus, cum adiectione proprii nominis, vel dignitatis cuiusvis iudex datur, litterae desuper expediantur cum expressione, quod idem iudex exsecutionem faciat per seipsum. »

De dispensationibus in gradibus consanguinitatis.

XLIX. « Voluit, quod in litteris dispensationum super aliquo gradu consanguinitatis vel affinitatis, aut alias prohibito, ponatur clausula: *Si mulier rapta non fuerit.* Et si scienter, ponatur clausula: *addita in quaterno.* »

Super defectu natalium.

L. « Voluit, quod in dispensationibus super defectu natalium, quod possint succedere in bonis temporalibus, ponatur clausula: *Quod non praeiudicetur illis, ad quos successio bonorum ab intestato pertinere debeat.* »

Super dispensationibus.

LI. « Item quod per quamcunque signaturam in quavis gratia, nullatenus dispensatio veniat, nisi specialiter exprimatur, vel dicta gratia totaliter effectum huiusmodi dispensationis concernat, vel alias nihil conferat, aut operetur. »

Nulli suffragetur dispensatio, nisi litteris confectis.

LII. « Item cum concessiones super gratiis dispensationum quarumcunque, quibusvis per ipsum D. N. concessarum, vel concedendarum per regulas Cancellariae apostolicae sint provide limitatae, licet aliquando in petitionibus super huiusmodi concessionibus oblatis, multa sint petita, ne quis talium concessionum praetextu id dispensative tenere, aut facere praesumat, ad quod concessiones huiusmodi se non extendant, voluit idem D. N. quod nulla talis dispensatio cuiquam in iudicio, vel extra suffragetur, antequam super ea litterae apostolicae sint confectae. »

De clausulis ponendis in litteris indulgentiarum.

LIII. « Item voluit, quod in litteris indulgentiarum ponatur, quod si ecclesiae, vel capellae, aut alias aliqua indulgentia fuerit concessa, de qua inibi specialis mentio facta non sit, huiusmodi litterae sint nullae. »

De indulgentiis concessis ad instar.

LIV. « Item voluit D. N. quod litterae super indulgentiis non expediantur *ad instar*, nisi specificentur. »

De exprimendo valore beneficiorum in impetrationibus.

LV. « Item voluit, quod in gratiis, quas quibusvis personis de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis, fieri contigerit, illorum et aliorum quorumcunque beneficiorum, quae dictae personae tunc obtinuerint, seu de quibus eis fuerit provisum, vel concessum, aut mandatum provideri, verus annuus valor per marchas argenti, aut sterlingorum, vel libras Turonen. parvorum seu florenos auri, aut ducatos, vel uncias auri, seu aliam monetam secundum communem aestimationem exprimatur, nisi personae praedictae beneficia, quae tunc obtinuerint, aut in quibus, vel ad quae ius eis competit, iuxta ipsarum oblationes, aut alias dimittere teneantur, alioquin gratiae praedictae sint nullae. Et idem servetur in gratiis, quas a Sanctitate Sua motu proprio emanare contigerit; quoad beneficia tamen, de quibus per Sanctitatem Suam pro tempore, providetur, seu provideri mandatur, aut alias disponitur, ac litteris, per quas pro tempore ad ecclesiarum patriarchalium, et cathedralium, ac monasteriorum regimina promotis, conceditur ut monasteria, et alia beneficia ecclesiastica saecularia et regularia per eos obtenta, et in quibus, et ad quae ius eis competit, retinere possint. »

De clausulis in beneficiis vacantibus ponendis.

LVI. « Voluit et ordinavit, quod quando providet, seu mandat provideri alicui de beneficio ecclesiastico vacante, tunc dari poterunt clausulae, si petantur, *etiamsi illud quovis modo, etc., seu per constitutionem* Exsecrabilis *vacet; et specialiter reservatum inter aliquos litigiosum sit, et eius collatio devoluta fuerit, et si pro collitigante, vel subrogationem, aut si neutri, vel si nulli, etc.*, petente, si tunc lis specifice exprimatur, nec detur aliqua generalis reservatio dispositive, nisi desuper in concessione speciali, et expressa, ac pure, et non sub conditione mentio fiat, et tunc reliquae reservationes ibi contentae veniant. Si vero tempore expeditionis inde litterarum generalis reservatio huiusmodi probari non possit, aut in novis provisionibus, seu pro collitigantibus: *Si neutri,* vel *Si nulli,* etc., sit expressum, quod ab aliquibus asseritur, illum, cuius beneficium conceditur, collectorem, vel unicum subcollectorem, abbreviatorem, vel familiarem, notarium, aut dictae sedis officialem fuisse, clausula ponatur: *etiamsi dictum beneficium, ex eo quod talis collector, vel unicus subcollector, abbreviator, vel familiaris, notarius, aut dictae sedis officialis fuit, dispositioni apostolicae generaliter reservatum existat, dummodo non sit in eo alicui specialiter ius quaesitum.* In reliquis vero nulla clausula detur, unde reservatio generalis elici possit, nisi desuper signatura per duplex *fiat,* signata sit, aut reservatio, vel alias specialiter habeatur. »

De expressione qualitatum beneficiorum in impetrationibus.

LVII. « Item voluit, quod super beneficiis ecclesiasticis de qualitatibus illorum, videlicet an dignitates, personatus, vel officia sint, eisque immineat cura animarum, et qui ad illa consueverint per electionem assumi, mentio fiat, alias gratiae desuper factae sint nullae. Et si qualitates huiusmodi affirmative, vel conditionaliter non exprimantur, negativa expresse desuper fiat in beneficiis, quae tales qualitates, vel ex eis aliquas consueverint habere. »

De beneficiis vacantibus per contractum matrimonii.

LVIII. « Item si reservatur beneficium per contractum matrimonii, non dentur alii modi vacationum de futuro, nec censeatur beneficium reservatum specialiter vel affectum, nisi sequatur matrimonium; sed in beneficiis per promotionem, aut ingressum religionis, vel assecutionem vacaturis, ponatur clausula, etiamsi non petatur, *cum beneficia huiusmodi praemissa, vel alias quovis modo,* etc., praeterquam per obitum obtinentis vacare contigerit, etiamsi vacent, decernens irritum, etc. »

De clausulis ponendis in litteris religiosorum.

LIX. « Item voluit, quod si petatur aliquem in religionem recipi, et sibi de quovis beneficio ecclesiastico provideri per simplicem signaturam *fiat,* receptio huiusmodi duntaxat detur adiecto, *si petens idoneus sit, aut aliud canonicum impedimentum non obsistat,* et exprimatur, si certus numerus regularium sit ibidem, cui etiam non derogetur, nisi expresse concedatur, et si numerus iste non existat, ponatur, *dummodo receptionis locus huiusmodi nimium propterea non gravetur.* Possintque exsecutores provisionis huiusmodi ad receptionem emissionis professionis, non exspectato probationis anno, procedere. »

De translatione religiosorum.

LX. « Item si regularis petat sibi de beneficio ab aliquo monasterio, vel alio regulari loco dependente provideri, et appareat ex petitione huiusmodi, quod alterius monasterii, vel loci religiosi sit, licet ibi translatio non petatur, nihilominus illa veniat. »

De clausula, Si est ita.

LXI. « Item, quod in litteris super beneficiis per constitutionem *Exsecrabilis,* vacantibus ponatur clausula, *Si est ita,* similiter de quibuscunque narratis informationem facti requirentibus. »

Petenti provideri de vacaturo, dentur litterae de vacanti.

LXII. « Item petenti sibi provideri de vacaturo dentur litterae de vacanti, prout expedierit impetranti. »

Revocatio decimarum, et aliarum impositionum.

LXIII. « Item revocavit quascúnque decimarum, nec non subsidiorum, vigesimae, et aliorum onerum impositiones ex quavis causa emanatas (non tamen decimarum, subsidiorum, et onerum impositorum ex quavis causa, et occasione expeditionis contra Turcas, et orthodoxae fidei hostes) et quascunque facultates super decimarum, vigesimae, et onerum huiusmodi exactione, quibusvis fructuum et proventuum Camerae apostolicae debitorum, collectoribus, et Apostolicae Sedis nuntiis ab eisdem praedecessoribus concessas. Suspendit quoque ad Suae Sanctitatis, et Sedis Apostolicae beneplacitum, quascunque plenarias indulgentias ab eisdem praedecessoribus ex quavis causa, etiam expeditionis huiusmodi, si quae per nuntios, vel quaestores deferebantur, concessas, nec non deputandi et eligendi confessores, qui plenarie absolvant, et alia faciant ad earumdem indulgentiarum suspensarnm effectum, reliquasque facultates, ipsas indulgentias quomodolibet concernentes, praeterquam quoad ea, in quibus indulgentiae, et facultates in aliqua sui parte sint sortitae effectum; ita ut illis, qui implentes iniuncta eis in litteris indulgentiarum huiusmodi iam consecuti sunt facultatem eligendi confessores, qui absolvant eos plenarie in mortis articulo, per huiusmodi suspensionem non praeiudicetur, quin facultate ipsa uti possint in futurum; decrevit quoque irritum, et inane quidquid facultatum revocatarum earumdem praetextu in posterum contigerit attentari. »

Revocatio facultatum percipiendi pretium officiorum.

LXIV. « Item revocavit, cassavit, et annullavit, ac irritas declaravit quascunque facultates percipiendi pretium officiorum Romanae curiae pro tempore vacantium in toto, vel in parte, et quasvis concessiones et collationes, aliasque dispositiones per fel. record. Clementem XIV, aliosque praedecessores de dictis officiis, etiam ex die collationum, concessionum et dispositionum in antea vacaturis, in favorem quarumcunque personarum, ecclesiarum, monasteriorum, piorum locorum, collegiorum, seu eorum mensarum, etiam perpetuo, etiam in vim contractus, et ex titulo oneroso, et sub quavis alia verborum forma, quam et praemissorum tenore pro expressis haberi voluit, concessas et factas, quoad officia, quae post obitum dictorum praedecessorum vacarunt, et in posterum quomodolibet vacabunt. Item revocavit quoque, cassavit, et annullavit, ac irritas declaravit, quascunque infeudationes, investituras, gratias, concessiones quoquomodo etiam in emphyteusim ad tempus, seu in perpetuum, etiam motu proprio, et de plenitudine potestatis, ac cum quibusvis derogatoriarum derogatoriis (extra tamen consistorium, et sine S. R. E. cardinalium consilio, et consensu) a die constitutionis fel. rec. Pii papae V praedecessoris sui super prohibitione alienandi et infeudandi civitates et loca S. R. E. sub datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis Dominicae millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, quarto Kal. Aprilis, pontificatus sui anno secundo, usque in praesentem diem, per quoscunque Romanos pontifices suos praedecessores, aut mandato, vel auctoritate eorum quomodocunque, et qualitercunque, et quovis colore factas et concessas de civitatibus, terris, oppidis, castris, arcibus, et locis sanctae Romanae Ecclesiae, et Sanctae Sedi Apostolicae tam mediate quam immediate subiectis, tunc videlicet de tempore dictarum infeudationum, investiturarum, gratiarum, et concessionum nondum devolutis, nec non quascunque prorogationes, et extensiones quarumcunque infeudationum, investiturarum, gratiarum, et concessionum de dictis civitatibus, terris, oppidis, castris, arcibus, et locis, tunc videlicet de tempore dictarum prorogationum, et extensionum, nondum finitarum quibusvis personis cuiuscunque gradus, status, conditionis, et praeeminentiae, etiamsi imperiali, regali, ducali, aut alia quavis praefulgeant dignitate, etiam in vim contractus, et ex quocunque titulo, etiam oneroso, et per quascunque tam sub plumbo, quam in forma brevis sub annulo Piscatoris, aut etiam alias quomodocunque, et qualitercunque, expeditas litteras, ac sub quavis verborum forma, quam et praemissorum omnium tenores SS. pro expressis haberi voluit, latissime extendendos. »

Quod fructus in tertia parte augeri possint vigore clausulae.

LXV. « Item cum nonnulli in impetrationibus beneficiorum ecclesiasticorum pro tempore vacantium, et certo modo vacaturorum, asserendo illorum fructus, etc., certum per eos expressum annuum valorem non excedere, nonnunquam obtineant a Sanctitate Sua, ut huiusmodi valorem annuum augere possint, ut verius possit in confectione litterarum super huiusmodi impetrationibus, summa, aut valor annuus exprimi, aliter desuper non specificato,

ne de veritate huiusmodi concessionis imposterum haesitari contingat; declaravit, praetextu concessionis huiusmodi, valorem ipsum usque ad tertiam partem valoris expressi, et in prima quae desuper fiet litterarum expeditione duntaxat augeri posse, et eas quas litteris iam expeditis cum expressione valoris specificati, aut non integro augmento praedicto, denuo desuper expediri contigerit, litteras, cum aliquo augmento valoris huiusmodi, nullius esse roboris, vel momenti, etiamsi motu proprio beneficiales gratiae, et dispositiones quaecunque a Sanctitate Sua emanaverint. »

De insordescentibus.

LXVI. « Item, ne personis, pro quibus litterae Suae Sanctitatis emanabunt, ob generalem absolutionem a censuris ecclesiasticis, quibus ligati forent, ad eorum effectum indifferenter concedi, et in litteris apostolicis apponi solitam, praestetur occasio censuras ipsas vilipendendi, et insordescendi in illis, statuit et ordinavit, huiusmodi absolutionem et clausulam in litteris, quas in futurum cum illa concedi continget, non suffragari non parentibus rei iudicatae, incendiariis, violatoribus ecclesiarum, falsificatoribus, et falsificari procurantibus litteras, et supplicationes apostolicas, et illis utentibus, receptatoribus et fautoribus eorum, ac res vetitas ad infideles deferentibus, violatoribus ecclesiasticae libertatis, via facti ausu temerario apostolicis mandatis non obtemperantibus, et nuntios, vel exsecutores Apostolicae Sedis, et eius officialium, eius commissa exsequentes impedientibus, qui propter praemissa, vel aliquod eorum excommunicati a iure, vel ab homine per quatuor menses scienter excommunicationis sententiam huiusmodi sustinuerint; et generaliter quibuscunque aliis, qui censuris aliquibus, etiam alias, quam ut praefertur, quomodolibet litigati, in illis per annum continuum insorduerint. »

Officiales nihil exigant ultra debitum.

LXVII. « Item idem Dominus Noster exactionibus, quas Sanctitas Sua non sine displicentia plerumque fieri intellexit per officiales Romanae curiae, qui constitutis sibi emolumentis pro exercitio officiorum quae obtinent, non contenti, ultra a prosequentibus negotiorum quorumdam expeditionem in eadem curia exigere non verentur, obviare volens, stricte praecipiendo inhibuit omnibus et singulis, quaevis officia in eadem curia obtinentibus, ne de caetero quidquam praetextu officiorum, quae obtinent, quovis colore, etiam celerioris expeditionis, ultra emolumenta huiusmodi exigere, seu ad hunc effectum expeditionem eorum, quae eis incumbunt, malitiose differre, sub excommunicationis, et praeter illam suspensionis a perceptione emolumentorum huiusmodi pro prima ad semestre, et pro secunda ad annum, et pro tertia vicibus, quibus sic excederent, privationis officiorum per eos obtentorum, in quibus sic excesserint, poenis, ac voluit, quod sanctae Romanae Ecclesiae vicecancellarius et camerarius excedentes ipsos respective, prout eis subsunt, per subtractionem emolumentorum eorumdem, ac alias, ut praefertur, compellant ab huiusmodi illicitis exactionibus abstinere, ac contra eos per praedictas poenas, et alias prout melius expedire viderint, procedant. »

Reservatio beneficiorum vacantium Sede Apostolica vacante.

LXVIII. « Item Sanctissimus D. N. provide considerans consuevisse quandoque Romanos pontifices praedecessores suos beneficia, quae vacante Sede Apostolica vacare contigerant dispositioni suae reservare, intendens de beneficiis huiusmodi, tam conclavistis quam pauperibus clericis, et aliis benemeritis personis providere, omnia et singula beneficia per regulas Cancellariae apostolicae, aut quaslibet alias apostolicas constitutiones temporales Romani pontificis pro tempore existentis dispositioni quomodolibet, et ex quavis causa reservari solita, quae a die obitus fel. rec. Clementis XIV, praedecessoris sui, usque ad diem decimam quintam Februarii proximi praeteriti vacaverunt, et de quibus per quoscunque ordinarios collatores, tunc dispositum non fuerat, seu minus valide fuerat dispositum, suae provisioni, ac dispositioni reservavit; decernens irritum, etc. »

Revocatio indultorum superviventiae.

LXIX. « Item quia ad importunam nonnullorum suggestionem quandoque contigit, praedecessores suos Romanos pontifices pro tempore existentes, sub contractorum debitorum, vel diversis aliis praetextibus concessisse, et indulsisse beneficiatis, ut fructus suorum beneficiorum, aut partem eorum anticipatis solutionibus ad tempus elocare, vel erga creditores, aut quascunque alias personas obligare, vel hypothecare, in solutum dare, aut alias quomodolibet de eis disponere liceret, ad tempus minime restrictum, ad vitam supplicantium cum gravi successorum praeiudicio et ecclesiarum detrimento; ideo indemnitati ecclesiarum et successorum in beneficiis huiusmodi salubriter consulere volens, revocavit, cassavit, et annullavit omnia et singula indulta, et facultates in ea parte, qua necdum vere et realiter suum sortita sunt effectum, per quoscunque Romanos pontifices praedecessores suos hactenus, ad favorem quarumcunque personarum concessas, quibus eis, vel eorum singulis ullo modo, et ex quavis causa vel praetextu permittitur fructus certos vel incertos, iura, obventiones, et emolumenta quaecunque quorumlibet beneficiorum per eos obtentorum antici-

patis solutionibus ultra unicum annum elocare, arrendare, ad firmam, vel responsionem concedere, vel eos ad favorem quarumcunque personarum quomodolibet obligare, vel hypothecare, in solutum dare aut de eis quomodolibet, et ex quavis causa disponere pro tempore, ad vitam beneficiatorum, et tempus quo beneficia huiusmodi obtinuerint, minime restricto et coarctato illorum tenore, etc., decernens irritum, etc. »

Quod cardinales non comprehendantur sub regulis faciendis.

LXX. « Item cum S. R. E. cardinales SS. D. N. assistant, ac propterea debeant specialibus praerogativis et privilegiis gaudere, idem D. N. statuit, ordinavit, decrevit et declaravit, quod in quibuscunque constitutionibus, et regulis per Sanctitatem Suam edendis non comprehendantur, neque comprehensi censeantur ipsi cardinales, nisi illae eorumdem cardinalium favorem concernant, vel constitutiones edendae de eorumdem cardinalium, vel maioris partis eorum consilio editae fuerint, seu in eisdem regulis et constitutionibus facta fuerit ipsorum cardinalium expressa mentio. »

Quod regulae Cancellariae non comprehendantur sub generalibus derogationibus.

LXXI. « Item Sanctitas Sua statuit et declaravit, quod praemissis, et quibusvis aliis regulis Cancellariae suo tempore edendis ac publicandis, nunquam censeatur derogatum in quibuscunque constitutionibus, litteris, brevibus, indultis, et aliis ordinationibus apostolicis, etiam motu proprio, et ex certa scientia emanatis, per quaecunque verba et decreta derogatoria, irritantia, universalia, et amplissima, et clausulas quantumvis efficacissimas, etiam derogatoriarum derogatorias, atque specialis et individuae expressionis vim habentes, et habentia, nisi facta fuerit de illis expressa mentio, et non aliter, nec alio modo. »

De potestate reverendissimi domini vicecancellarii, et Cancellariam regentis.

LXXII. « Primo quod possit committere absolutionem illorum, qui ignoranter in supplicationibus, vel in litteris apostolicis aliquid scriberent, corrigerent, vel delerent.

» Item, quod possit corrigere nomina et cognomina personarum, non tamen eorum, quibus gratiae et concessiones fiunt, ac beneficiorum, dum tamen de corpore constet.

» Item, quod possit omnes causas beneficiales, etiam non devolutas, committere in curia cum potestate citandi ad partes.

» Item, quod processus apostolica auctoritate decretos aggravare possit, cum invocatione brachii saecularis, et sententias exsecutioni demandari facere contra intrusos, et intrudendos, per litteras apostolicas desuper conficiendas, et non alias.

» Item, quod possit signare supplicationes manibus duorum referendariorum signatas de beneficiis ecclesiasticis saecularibus, et regularibus dispositioni apostolicae generaliter non reservatis, quorum cuiuslibet valor centum florenorum auri de Camera, vel totidem librarum Turonen. parvorum, seu totidem in alia moneta secundum communem aestimationem valorem annuum non excedet.

» Item, quod possit signare supplicationes etiam duorum referendariorum manibus signatas de novis provisionibus, si neutri, et subrogationibus pro colligantibus, in quibus non detur clausula generalem reservationem importans.

» Item, quod possit ad ordines suscipiendos arctatis prorogare terminos de dictis suscipiendis ordinibus, usque ad proxima tunc a iure statuta tempora, in quibus sic arctati successive ad ipsos ordines promoveantur. »

Placet, publicentur et describantur l. A.

« Lectae et publicatae fuerunt supradictae regulae, ordinationes, et constitutiones in Cancellaria Apostolica ab uno ex RR. PP. DD. maioris praesidentiae abbreviatoribus anno incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo septuagesimo quarto, die vero 7 mensis Martii, pontificatus praelibati Sanctissimi domini nostri Pii VI anno primo.

Thomas Antognettus procustos. »

ARTICULUS X. *Quoad quasdam observationes circa ipsas Cancellariae regulas.*

SUMMARIUM. 1. Regula prima Cancellariae continet reservationes similes illis quae habentur in Extravaganti *Ad regimen*, et reservat beneficia eorum qui promoventur ad episcopatum sive tunc vacantia, sive in futurum vacatura. — 2. Per hanc regulam sublata remanet dispositio iuris communis in cap. *Cum in cunctis* 7, de Election. - 3. Regula secunda Cancellariae reservat omnia monasteria virorum valorem annuum ducentorum florenorum auri communi aestimatione excedentia. - 4. Et procedit etiam dicta regula, etiamsi monasteria non sint in dicta summa descripta in libris Camerae, dummodo tamen valorem ducentorum florenorum excedant. - 5. Non tamen habet locum haec regula, nisi in monasteriis solitis commendari; neque procedit in beneficiis manualibus. - 6. Similiter haec regula non procedit in Germania vigore concordatorum. - 7. Prout etiam non habet locum, ubi adsit aliquod privilegium in contrarium. - 8. Regula hodie tertia, olim secunda Cancellariae, reservat pontifici beneficia vacantia sede episc. vacante. - 9. Et reservat beneficia vacantia post translationem episcopi usque ad provisionem successoris, et adeptam ab eo pacificam possessionem, etiamsi ab immemorabili collatio talium beneficiorum ad aliquem spectaret. - 10. Item reservat beneficia vacantia de tempore obitus abbatis, vel cuiuscunque alterius dignitatis ad quos spectabat provisio dictorum beneficiorum. - 11. Haec tamen regula solum locum habet in benefi-

ciis, quorum collatio spectat ad alia beneficia Sedi Apostolicae reservata, puta ad abbatem, vel ad primam dignitatem post pontificalem in ecclesia cathedrali; ad n. 12. - 13. Regula quarta, olim tertia Cancellariae reservat summo pontifici dignitates maiores post pontificalem in cathedralibus, et dignitates principales excedentes valorem decem florenorum auri. - 14. Haec regula reservat in ecclesia cathedrali primam dignitatem post pontificalem, licet non excedat valorem decem florenorum. - 15. Taxatio enim praedicta decem florenorum respicit solum dignitates principales ecclesiae collegiatae, sed non cathedralis. - 16. Praedicta regula reservat unam dignitatem tantum scilicet maiorem, vel duas, si sunt aeque maiores. - 17. Praedicta regula reservat pontifici primam dignitatem in ecclesia collegiata, quamvis in ea unica tantum adsit. - 18. Praedicta regula comprehendit sub reservatione etiam parochialem in dignitatem erectam. - 19. Quando sunt plures dignitates, si primae non possunt cadere sub reservatione regulae, est reservata prima aliarum sequentium. - 20. Praedicta regula habet solum locum in ecclesiis collegiatis actu, et non habitu. - 21. Dignitas principalis in collegiata est solum reservata, ubi ecclesia collegiata est distincta a cathedrali. - 22. Unde si collegium, cui talis est caput, sit in ipsa ecclesia cathedrali, tunc haec dignitas non venit sub reservationem. - 23. Regula quinta, alias quarta, reservat omnia beneficia ecclesiastica quorumcunque collectorum et subcollectorum, fructuum et proventuum Camerae Apostolicae. - 24. Regula sexta reservat beneficia curialium, et habet locum etiam in curialibus ad honorem, sicuti in cubicularis ad honorem. Patetque in regula septima et octava, quae de se clare constat absque alia observatione. - 25. Regula nona, alias octava, cuius auctor fuit Nicolaus V, reservat papae omnia beneficia qualitercunque qualificata in singulis Ianuarii, Februarii, Aprilis, Maii, Iulii, Augusti, Octobris, et Novembris mensibus qualitercunque extra curiam vacantia. - 26. Haec regula intelligenda est de mensibus integralibus computandis a media nocte mensis praecedentis ad mediam noctem sequentis. - 27. Hinc quando nullimode sciri potest an beneficiarius obierit ante vel post mediam noctem ultimi diei mensis, et sic nescitur an obierit in mense papae, vel ordinarii, tunc nemine adhuc in possessione existente, praesumendum est pro mense episcopali. - 28. Haec regula revocat quaecunque privilegia et indulta concessa quibuscunque personis disponendi de beneficiis vacaturis in dictis mensibus. - 29. Unde derogat etiam quibuscúnque privilegiis, cum quibuscunque clausulis etiam insolitis, et cum derogatoriis derogatoriarum; ad n. 31. - 32. Haec regula tollit quascunque consuetudines dictae regulae contrarias. - 33. Et derogat expresse optandi consuetudini, quamvis immemorabili in beneficiis. - 34. Haec regula reservatoria mensium comprehendit etiam beneficia de iurepatronatus ecclesiastici, et ex privilegio; ad n. 35. - 36. Haec regula comprehendit sub reservatione etiam beneficia religionis Hierosolymitanae; ad n. 37. - 38. Haec nona regula exceptuat expresse: primo beneficia spectantia ad collationem, praesentationem, electionem, et quamcunque aliam dispositionem cardinalium; ad n. 42. - 43. Haec tamen exceptuatio non intelligitur de cardinalibus legatis. - 44. Nec intelligitur praedicta exceptio de capitulis cathedralium, quibus S. R. E. cardinales praesunt. - 45. Secundo exceptuat expresse beneficia et personas, quarum favore adsunt concordata. - 46. Tertio specialiter exceptuat beneficia vacantia in mensibus, in quibus adest alternativa cum episcopo. - 47. Quarto expresse exceptuat vacationem beneficiorum per resignationem in dictis mensibus vacantium, dummodo resignatio valida fuerit, et vere ius competierit resignanti. - 48. Quinto exceptuat, et non comprehendit beneficia unita. - 49. Nec comprehendit beneficia manualia. - 50. Et sic non comprehendit vicarias temporales. - 51. Imo nec comprehendit vicarias perpetuas. - 52. Nec comprehendit capellanias. - 53. Sexto dicta regula non comprehendit beneficia de iurepatronatus. - 54. Ratione huius nonae regulae episcopus, vel alius collator inferior non amittit ius conferendi beneficium in suo mense vacans, etiamsi istud eodem mense non contulerit, et sic vacatio eius duraverit in mensem apostolicum, neque prohibetur idem collator inferior eiusmodi beneficium conferre currente ipsomet mense apostolico; ad n. 55. - 56. Regula decima nulla indiget speciali observatione; regula undecima generaliter et indefinite comprehendit reservationem omnium et singulorum beneficiorum reservatorum per praedecessores pontifices. - 57. Haec tamen potest dici quod comprehendat etiam parochiales. - 58. Regula duodecima de se patet. Regula tertiadecima expresse derogat unionibus effectum non sortitis. - 59. Haec regula non comprehendit uniones factas ex causa minus necessaria. - 60. Et sic comprehendit unionem factam non pro necessitate ecclesiae, sed pro commodiori sustentatione beneficiatorum. - 61. Sola tamen necessitas ecclesiae non sufficit, sed etiam requiritur quod propter tenuitatem redituum, non reperiantur qui velint beneficia acceptare. - 62. Haec regula derogat etiam unionibus non effectuatis, etiamsi in eis adesset decretum illas ex tunc fuisse effectum sortitas; ad n. 63. - 64. Haec regula plures habet limitationes. Primo non habet locum in unionibus quae effectum sortitae sint. - 65. Secundo excipiuntur uniones factae auctoritate sacri concilii Tridentini. - 66. Tertio huic regulae non subiacet unio facta pro augmento cultus divini; ad n. 67. - 68. Quarto non comprehendit reservationes factas ex causa dotis, vel augmenti dotis. - 69. Quinto sub hac regula non cedit unio, si sit facta ex titulo oneroso permutationis. - 70. Sexto non procedit, quando unus ordo in totum supprimitur et eius beneficia alteri uniuntur. - 71. Regula quinta decima, alias quarta decima, licet non legatur inter regulas Innocentii VIII, attamen a caeteris ab eo pontificibus ad nostra usque tempora approbata, et inter regulas semper inserta reperitur. - 72. Haec regula revocat facultatem conferendi beneficia reservata, seu affecta. - 73. Et revocat quaecunque indulta huic regulae contraria quibuscunque personis, quibuscunque clausulis, et de quibuscunque beneficiis concessa; ad n. 74. - 75. Imo revocat non solum privilegia activa eligentium et collectorum, sed etiam passiva eligendorum et providendorum, nisi quando ius passivum competit ex fundatione; ad n. 76. - 77. Regula sexta decima, decima septima, et decima octava de se patent. Regula decima nona, quae inscribitur de viginti, seu de infirmis resignantibus, annullat quamcumque resignationem factam ab infirmo, qui ex ea infirmitate decedat, vel etiam factam a sano, qui intra viginti dies a die praestiti consensus, decedat; ad n. 80. - 81. Regula 20, 21, 22, 23, 24 et 25 de se patent. Regula vigesima sexta quae apud antiquiores est vigesima quarta, apud alios vigesima quinta, annullat resignationes beneficiorum factas ab eo qui est promotus ad praelaturam. - 82. Haec tamen regula solum habet locum in beneficiis resignandis post vacationem praelaturae, non autem in resignatis ante eius vacationem. - 83. Regula vigesima septima disponit quod non iudicetur iuxta formam supplicationis, sed iuxta tenorem litterarum. - 84. Per hanc regulam adimitur facultas ferendi iudicium ante expeditionem litterarum apostolicarum ad effectum audientiae et disputationis. - 85. Regula vigesima octava de se est clara; Regula vigesima nona, quae de subrogandis colligantibus inscribitur, disponit quod si duo super beneficio litigent, et alter moriatur, vel alio quovis modo recedat, superstes possit petere per subrogationem gratiosam substitui in iure, vel ad ius, et possessione quae adversario competebant. - 86. Haec tamen regula non habet locum ad favorem intrusi; usque ad n. 89. - 90. Regula trigesima, quae de verisimili notitia appellatur, annullat concessionem beneficii obtenti, quando inter vacationem et datam gratiae, tantum temporis non intercesserit, quo verisimiliter pontifex notitiam habere potuerit vacationis; usque ad n. 92. - 93. Re-

gula trigesima prima admittit omnem iurisdictionem exsecutori quoad omnia acta, litteris non expeditis. - 94. Ita ut ante litterarum apostolicarum expeditionem nulla iurisdictio data censeatur. - 95. Haec tamen regula non habet locum, ubi fuerint expeditae litterae gratiae principalis. - 96. Regula trigesima secunda disponit, quod in collatione beneficiorum familiarium cardinalium reservatorum per regulam quartam praestari debeat consensus per cardinalem patronum; ad n. 100. - 101. Regula trigesima tertia disponit, quod beneficia vacantia per obitum familiarium cardinalium conferantur per cardinalem ordinarium collatorem, non autem per cardinalem patronum; ad n. 105. - 106. Regula trigesima tertia non aderat de tempore Sixti IV et Innocentii VIII. - 107. Et fuit inducta ad tollendas lites, quae ex praecedenti regula oriri possent inter cardinalem ordinarium collatorem et cardinalem patronum super provisione beneficiorum vacantium per obitum familiaris cardinalis. - 108. Nec tamen regula haec tollit reservationem regulae quartae. - 109. Regula trigesima quarta de se est clara. Regula trigesima quinta de annali possessore disponit, quod impetrans beneficium ecclesiasticum ab alio possessum, quod certo modo de iure vacare, et iniuste ab alio possideri praetenditur, exprimere debeat qualitates possessoris et nullitates possessionis, et intra sex menses possessorem in iudicium vocare debet, et infra annum sententiam obtinere, alias gratia impetrata corruit. - 110. Haec regula introducta fuit in odium impetrantium aliena beneficia, et in favorem possidentis. Hinc ad excludendum impetrantem non attendit possessorem, neque requirit titulum, sed solum meram detentionem, dummodo sit actualis, bona, et pacifica; usque ad n. 115. - 116. Regula trigesima sexta appellata de triennali possessore defendit quemcunque possessorem beneficii ex quovis titulo possessi, si per triennium in eiusdem possessione pacifice permanserit, ita ut non possit a quocunque alio molestari. - 117. Haec regula procedit tam in collatione facta a papa quam ab ordinario. - 118. Haec regula suffragatur triennali possessori adversus quascunque molestias, tam in possessorio, quam in petitorio illatas; usque ad n. 122. - 123. Ab hac tamen regula excipitur possessor, qui in beneficio per simoniam ingressus est. - 124. Ab hac regula excipiuntur reservationes in corpore iuris clausae. - 125. Haec triennalis possessio debet esse pacifica, alias non suffragatur; ita ut ad eam excludendam sufficiant etiam controversiae extraiudiciales. - 126. Haec regula de triennali ad effectum, ut habeat locum, praeter pacificam triennalem possessionem requirit saltem titulum coloratum. Hinc regula non suffragatur, ubi cesset titulus, vel titulus sit discoloratus. Prout etiam non suffragatur stante nullitate, et invaliditate tituli exhibiti. - 127. Reliquae Cancellariae regulae satis de se patent. - 128. De origine regularum Cancell. *Remissive.* - 129. Habent regulae Cancell. vim legis. - 130. Non vero ipsarum rubricae. - 131. Exspirant morte pontificis. - 132. Unde beneficia quae vacant sede pontificia vacante, non subiacent regulis Cancell. - 133. Non cessant illae regulae Cancell. super quibus emanatae fuerint pontificiae constitutiones. - 134. Regulae Cancell. ligant a crastina die post assumptionem ad pontificatum. - 135. Et beneficium ea die vacans obnoxium est illis. - 136. De locis in quibus vim habent. *Remissive.* - 137. Regulis Cancell. subiacent beneficia iurispatronatus ecclesiast. - 138. Cardinales an comprehendantur sub his regulis. *Remissive.* - 139. Quomodo interpretandae sint. - 140. Sua natura sunt stricti iuris. - 141. Illis derogari potest, excepta 71. - 142. Ordinariis caeterisque collatoribus fas haud est illarum formam et efficaciam immutare. - 143. Centenaria an et quando vim habere possit contra regulas Cancell. *Remissive.*

1 Observandum quod regula prima Cancellariae continet reservationes similes illis quae habentur in Extravagant. *Ad regimen*, 13, de Praebend. inter communes; Rota, part. XIX, tom. I, decis. 385, num. 3. Et reservat beneficia eorum qui promoventur ad episcopatum, sive tunc vacantia, sive in futurum vacatura, Rota, ibidem num. 4, et part. XIV, dec. 246; 2 num. 6. Per hanc regulam sublata remanet dispositio iuris communis in cap. *Cum in cunctis*, 7, § *Cum vero*, de Elect., cuius vigore licebat cuicunque episcopo, in cuius dioecesi erant beneficia promoti ad episcopatum illa libere conferre; Rota, part. X, tom. I, dec. 385, 3 num. 5. Regula secunda Cancellariae reservat omnia monasteria virorum valorem annuum ducentorum florenorum auri, communi aestimatione excedentia; Rota, part. III, dec. 791, sub num. 3. Qui quidem valor exprimi debet 4 iuxta regulam de valore; Rota, ibid. Et procedit etiam dicta regula, etiamsi monasteria non sint in dicta summa descripta in libris Camerae, dum modo tamen valorem ducentorum flore- 5 norum excedant; Rota, ibid. Non tamen locum habet haec regula nisi in monasteriis solitis commendari; Rota, ibid. num. 4, neque procedit in beneficiis manualibus; Rota, ibid. 6 Similiter haec regula non procedit in Germania vigore concordatorum; Rota, part. VII, dec. 250, 7 num. 5. Prout etiam non habet locum, ubi adsit aliquod privilegium in contrarium; Rota, 8 ibidem num. 6. Regula hodie tertia, olim secunda Cancellariae, reservat pontifici beneficia vacantia, sede episcopali vacante; Rota, part. XII, dec. 257, n. 15. Et reservat bene- 9 ficia vacantia post translationem episcopi usque ad provisionem successoris, et ademptam ab eo pacificam possessionem, etiamsi ex immemorabili collatio talium beneficiorum ad aliquem spectaret; Rota, part. II, dec. 614, sub num. 2. Item reservat beneficia vacantia de 10 tempore obitus abbatis, vel cuiuscunque alterius dignitatis, ad quos spectabat provisio dictorum beneficiorum; Rota, part. V, tom. II, dec. 536, num. 8; part. X, dec. 25, sub n. 9, et part. X, dec. 115, num. 13. Haec tamen 11 regula solum locum habet in beneficiis, quorum collatio spectat ad alia beneficia Sedi Apostolicae reservata, puta ad abbatem, vel ad primam dignitatem post pontificalem in ecclesia cathedrali; Rota, part. X, dec. 25, num. 12. Unde regula non habet locum in dignitatibus 12 non reservatis, ita quod beneficia ad provisionem obtinentium aliquam dignitatem pertinentia, quae post illius vacationem vacant, non sunt reservata per hanc regulam, si talis dignitas non est papae reservata; Rota, ibidem num. 13 et seq.

Regula quarta, olim tertia Cancellariae, re- 13 servat summo pontifici dignitates maiores post pontificales in cathedralibus et dignitates principales in collegiatis ecclesiis excedentes valorem decem florenorum auri; Rota, part. VII, decis. 256, num. 11; part. X, dec. 99, n. 4;

14 part. XVII, dec. 297, num. 5. Observandum est tamen primo hanc regulam reservare in ecclesia cathedrali primam dignitatem post pontificalem, non obstante quod non excedat florenos decem valoris; et hoc intuitu maioris praeeminentiae dignitatum in cathedrali; Rota,
15 part. VII, dec. 256, num. 11 et seq. Taxatio enim praedicta decem florenorum respicit solum dignitates principales ecclesiae collegiatae, sed non cathedralis; Rota, ibidem. Et hoc potissimum comprobante observantia Cancellariae
16 Apostolicae; Rota, ibidem num. 16. Observandum secundo praedictam regulam reservare unam dignitatem tantum, scilicet maiorem, vel duas, si sunt aeque maiores; Rota, part X, dec. 99, num. 4. Unde ad hoc, ut dignitas cadat sub hac regula, concludenter probandum est quod sit maior, vel aeque maior; Rota,
17 ibidem num. 5. Observandum tertio regulam praedictam reservare pontifici primas dignitates in ecclesia collegiata, quamvis in ea unica tantum adsit; Rota, part. XVIII, tom. I, dec. 165,
18 num. 9. Observandum quarto regulam istam comprehendere sub reservatione etiam parochiales in dignitatem erectas; Rota, part. XVII,
19 dec. 49, n. 4. Observandum quinto, quando sunt plures dignitates, si primae non possunt cadere sub reservatione regulae, primam sequentium esse reservatam; Rota, part. X, dec. 99,
20 num. 24. Observandum sexto, hanc regulam habere solum locum in ecclesiis collegiatis actu, et non habitu; Rota, part. IV, t. II, dec. 465,
21 n. 9. Observandum septimo dignitatem principalem in collegiata solum esse reservatam, quatenus ecclesia collegiata sit distincta a cathedrali; Rota, part. X, decis. 99, num. 26.
22 Unde si collegium, cui talis est caput, sit in ipsa ecclesia cathedrali, tunc haec dignitas non venit sub reservatione; Rota, ibid. Papa enim censetur per dictam regulam spoliare voluisse in eadem ecclesia uno tantum lumine ordinarios collatores; Rota, ibidem num. 27.
23 Regula quinta alias quarta reservat omnia beneficia ecclesiastica quorumcunque collectorum, et subcollectorum fructuum, et proventuum Camerae apostolicae, quae, durante eorum officio, obtinuerint, ac in quibus, seu ad quae ius eis competierit; Rota, part. I, dec. 715, num. 4; part. VIII, dec. 88, n. 5; part. XVI, dec. 167, num. 4. Vide circa istos supra art. 8, n. 41
24 et seq. Regula sexta reservat beneficia curialium et habet locum etiam in curialibus ad honorem sicuti in cubiculariis ad honorem; Rota, part. IV, tom. I, decis. 573, num. 3, et expresse habetur in regula septima quae, ut octava, de se clare patent absque alia observatione.

25 Regula nona, alias octava, cuius auctor fuit Nicolaus V, reservat summo pontifici omnia beneficia qualitercunque qualificata in singulis Ianuarii, Februarii, Aprilis, Maii, Iulii, Augusti, Octobris et Novembris mensibus qualitercunque extra curiam vacantia; Rota, part. 2, decis. 428, num. 1, et decis. 590, num. 1; part. IV, tom. III, decis. 530, n. 9, et dec. 531, n. 4; part. IX, tom. II, decis. 329, num. 1, decis. 366, num. 1, et decis. 389, n. 6. Haec 26
regula, cum proprio nomine menses designet, intelligenda est de mensibus integralibus computandis a media nocte mensis praecedentis ad mediam noctem subsequentis. Rota, part. II, decis. 141, num. 2 et 3, et part. X, decis. 49, n. 34, l. *More*, ff. de Feriis, et cap. *Consuluit*, 24, de Offic. delegati. Unde quando nul- 27
limode sciri potest an beneficiarius obierit ante vel post mediam noctem ultimi diei mensis, et sic, an in mense pontificis, vel ordinarii obierit, tunc nemine adhuc in possessione beneficii existente, pro mense episcopali, atque pro favore collatoris ordinarii praaesumendum videtur; Garcias, de Beneficiis, part. V, cap. 1, num. 328; Castropal., tract. 13, de Benefic., disput. 2, punct. 21, § 2, num. 3; Engel, de Praebend. lib. 2, tit. 5, num. 26, et Pirhing, eodem tit., num. 354, cum aliis passim. Et ratio est, quia episcopus habet intentionem fundatam in iure, quod collatio omnium beneficiorum suae dioecesis ad ipsum spectat; cap. *Ex frequentibus*, de Institutionib. Nisi probetur spectare ad collationem alterius, puta quia probantur esse reservata; cum autem stante illo dubio non constet de reservatione, sequitur, etc. Circa hanc regulam observandum est 28
primo, quod revocat quaecunque privilegia et indulta concessa quibuscunque personis disponendi de beneficiis vacaturis in dictis mensibus; Rota, part. I, decis. 58, num. 7, et dec. 288, n. 5 et sequent.; part. XI, decis. 65, num. 23; part. X, decis. 249, num. 9. Regula enim loquitur de beneficiis ad quoscunque collatores quomodolibet pertinentibus; Rota, part. IX, tom. II, decis. 266, num. 6. Unde derogat 29
etiam quibuscunque privilegiis cum quibuscunque clausulis, etiam insolitis, et cum derogatoriarum derogatoriis; Rota, ibid. n. 5. Et derogat indultis, etiamsi concessa sit cum clausula, ut nunquam contineantur sub reservationibus apostolicis; Rota, part. IX, tom. I, decis. 200, n. 10. Nec non tollit indulta ema- 30
nata motu proprio, et per viam legis universalis; Rota, part. XVI, decis. 343, n. 9. Et 31
potissimum cum dicta regula emanaverit per viam legis, unde per eam censetur derogatum etiam iuri communi; Rota, part. XIII, decis. 429, n. 10. Observandum secundo praedi- 32
ctam regulam tollere quascunque consuetudines dictae regulae contrarias. Rota, part. IV, tom. I, decis. 336, n. 1; part. IV, tom. II, decis. 247, num. 12, part. VIII, decis. 10, n. 4. Et dero- 33
gare expresse optandi consuetudini, quamvis immemorabili in beneficiis; Rota, part. VIII, dec. 10, n. 4, et sequent., et decis. 138, n. 1;

part. IX, tom. I, dec. 265, n. 15. Observandum tertio, hanc regulam reservatoriam mensium comprehendere etiam beneficia de iurepatronatus ecclesiastici, et ex privilegio; Rota, part. IV, tom. I, decis. 336, num. 1, et dec. 568, n. 1; part. XI, dec. 305, n. 17; part. XV, decis. 30, n. 4. Quod procedit, etiamsi dictum fuerit, quod nunquam sub apostolicis reservationibus comprehendatur; Rota, part. IV, dec. 568, n. 1. Et non obstante quasi possessione praesentandi, cum propter decretum irritans contentum in regula, tollatur omnis titulus, et possessio, et quaecunque possent impedire reservationem; Rota, part. IV, tom. I, decis. 326, sub num. 3, et decis. 568, num. 6. Observandum quarto hanc regulam comprehendere sub reservatione etiam beneficia religionis Hierosolymitanae; Rota, part. II, decis. 569, num. 1 et 2, part. III, decis. 568, n. 5, et decis. 597, num. 1, part. X, decis. 57, num. 32. Dicta enim regula non comprehenditur sub indultis religionis Hierosolymitanae, et propterea illis derogat; Rota, part. III, dec. 568, num. 5; part. X, decis. 57, n. 33. Ista enim regula tanquam lex generalis comprehendit per verba universalia etiam ea quae indigent speciali mentione; Rota, part. IX, tom. II, dec. 377, n. 3 et 4.

Haec tamen nona regula exceptuat expresse: Primo beneficia spectantia ad collationem, praesentationem, electionem, et quamcumque aliam dispositionem cardinalium. Rota, part. III, decis. 635, num. 6, pag. 4, tom. III, decis. 531, n. 5, et dec. 588, num. 15; part. V, tom. II, dec. 440, num. 1, dec. 444, num. 9; part. VII, 108, num. 2; part. VIII, decis. 10, num. 6. Adeo ut quoad cardinales habeatur pro non emanata, et pro non scripta; Rota, part. XIX, tom. II, dec. 472, n. 72 et 73. Et procedit etiam quoad beneficia ecclesiarum quarum cardinales non sunt titulares; Rota, part. IX, tom. II. dec. 366, n. 19. Et intelligitur etiam de cardinalibus, qui sint inferiores ordinarii collatores; Rota, ibidem num. 20. Praedicta enim regula excipiens cardinales non solum intelligitur de illis qui sunt maiores collatores, ut episcopi, verum etiam de iis qui sunt inferiores collatores, ut abbates, et similes. Rota, part. III, decis. 635, num. 5. Quamvis non intelligatur de cardinalibus legatis, quia papae intentio est, ut solum cardinales non patiantur detrimentum in sua ordinaria collatione, qualis non est collatio cardinalis legati, qui habet collationem quasi extraordinariam et accidentalem, et superinductam; Gloss. penult. in Clement. fin., de Offic. ordinar.; alias enim regula in provinciis papae esset quasi superflua, cum fere in omnibus adsint legati. Rota, part. III, decis. 635, num. 6. Nec intelligitur praedicta exceptio de capitulis cathedralium, quibus S. R. E. cardinales praesunt, ipsa enim capitula ex indultis conferendi beneficia ecclesiastica reservata, vel affecta eisdem cardinalibus, concessis, nullum ius praetendere valent, ut expresse declaravit et statuit Urbanus VIII, 10 Sept. 1626, constit. incipiente *Accepto;* Annotat. ad decis. 530, num. 62 et seq., part. IV, tom. III, et dec. 366, num. 6, part. IX, tom. II. Secundo exceptuat expresse beneficia, et personas quarum favore adsunt concordata; Rota, part. IX, tom. II, dec. 366, num. 9. Tertio specialiter exceptuat beneficia vacantia in mensibus, in quibus adest alternativa cum episcopo; Rota, part. XI, decis. 108, n. 12. Quarto expresse exceptuat vacationem beneficiorum per resignationem in dictis mensibus vacantium, dummodo resignatio valida fuerit, et vere ius com petierit resignanti; Rota, part. III, dec. 379, n. 4. Quinto regula haec excipit, et non comprehendit beneficia unita; Rota, part. XV, decis. 101, n. 2. Nec comprehendit beneficia manualia; Rota, part. III, decis. 340, num. 4. Et sic non comprehendit vicarias temporales, quia loquitur de beneficiis; Rota, part. II, decis. 704, num. 1 et 2. Imo neque comprehendit vicarias perpetuas stante constitut. S. Pii V, edita Kalend. Novemb. 1567, quae tribuit facultatem nominandi rectoribus ecclesiarum unitarum vicarias perpetuas, etiamsi vicariae vacent in mensibus reservatis; Rota, part. II, decis. 704, n. 3. Nec comprehendit capellanias; Rota, part. XV, dec. 327, num. 85. Et praesertim sub hac regula non cadunt capellaniae quae fundantur in Hispania ad celebrandas missas cum non sint tituli beneficiales; Rota, part. VI, decis. 13, num. 8. Nisi probetur fuisse erectas in beneficia; Rota, ibid. n. 8. Sexto dicta regula non comprehendit beneficia de iurepatronatus; Rota, part. X, decis. 468, num. 44. Quare non procedit contra eum qui est in possessione praesentandi; Rota, part. IV, decis. 588, n. 6. Et quamvis conclusio non procedat, ubi clare constat beneficium esse de iurepatronatus ex privilegio; Rota, ibid. num. 6, attamen ad hunc effectum requiritur quod probationes sint, vel per rem iudicatam, vel per confessionem partis, vel saltem per instrumentum; Rota, ibid. num. 7.

Ratione huius nonae regulae episcopus, vel alius collator inferior, non amittit ius conferendi beneficium in suo mense vacans, etiamsi istud eodem mense non contulerit, et sic vacatio eius duraverit in mensem apostolicum, neque prohibetur idem collator inferior eiusmodi beneficium conferre currente ipsomet mense apostolico. Ratio est clara, quia ad inducendam, vel non inducendam reservationem beneficii, attenditur solummodo initium vacationis, non autem tempus, quo duravit, atque continuata fuit vacatio beneficii, iuxta Rotam, decis. 774, num. 3 et 10, l. 3, part. III, divers., quam refert Gonzalez ad reg. 8 Cancel-

55 lar., gloss. 11, n. 66. Adeoque non obstante hac regula nona potest ordinarius collator conferre, etiam in mense apostolico, beneficium, quod vacavit in mense ordinarii, sed collationem protrahere etiam usque ad alium mensem ordinarium; tum quia collator inferior habet sex menses ad conferendum; cap. *Nulla*, 2, de Concession. praebend., et concordant c. *Quia diversitatem*, 5, eodem titul.; c. *Licet*, 3, *de Supplenda negligentia praelat.*, et Clement., 1, tit. eodem, et constit. S. Pii V, incip. *In conferendis beneficiis*. Sed hoc non subsisteret, si beneficium in mense ordinarii vacans, amplius conferre non posset in mense papae sequente; imo talis facultas conferendi foret propemodum inutilis, praesertim quando ultima die, vel hora mensis per obitum prioris possessoris inciperet vacatura beneficii, adeoque beneficia vacantia in mense ordinarii possunt conferri etiam in mense papae sequente, vel etiam in alio ipsius ordinarii post elapsum mensem papae; sic cum communi Gonzal., ad regul. 8. Cancell., gloss. 11, a num. 47 usque ad num. 78, et Garcias, part. V, de Beneficiis, cap. 1, num. 537.

56 Regula decima, ut de se clara, nulla indiget speciali observatione. Regula undecima Cancellariae generaliter et indefinite comprehendit reservationem omnium et singulorum beneficiorum reservatorum per praedecessores pontifices; Rota, part. XIX, tom. II, dec. 566, n. 3.

57 Haec tamen non potest dici, quod comprehendat etiam parochiales, cum de iis nulla specifica mentio in dicta regula fiat; nec dicitur derogare Decretali Bonifacii VIII, in cap. *Si apostolica*, 35, de Praebend., in 6; Rota, ibid. num. 4. Prout dictum caput *Si apostolica* non potest dici correctum per Extravag. Pauli II, incip. *Ad Romani pontificis providentiam*, 13, de Praebend. inter communes; Rota, ibid. n. 1

58 et seq. Regula duodecima de se patet. Regula tertia decima expresse derogat unionibus effectum non sortitis; Rota, part. IV, tom. II, dec. 446, num. 27; part. X, decis. 174, n. 1; part. XI, dec. 305, n. 7. Haec regula tribuitur Adriano VI et Urbano VIII; Rota, part. X, decis. 174, n. 1; part. XI, dec. 305, num. 7. Facta fuit, ne per unionem diminueretur cultus divinus et facultas conferendi; Rota, part. IV, tom. III, dec. 614, n. 65; part. IX, tom. I,

59 dec. 91, num. 19. Haec regula comprehendit uniones factas ex causa minus necessaria; Rota,

60 part. X, decis. 174, n. 1. Et sic comprehendit unionem factam non pro necessitate ecclesiae, sed pro commodiori sustentatione beneficiatorum;

61 Rota, part. XI, dec. 53, num. 11. Hic tamen nota, solam necessitatem ecclesiae non sufficere, sed etiam requiri quod propter tenuitatem reddituum non reperiantur qui velint beneficia acceptare; Rota, part. XI, dec. 52, n. 1.

62 Haec regula derogat etiam unionibus non effectuatis, etiamsi in eis adesset decretum illas ex tunc fuisse effectum sortitas; Rota, part. IV, tom. II, dec. 446, num. 27. Quae derogatio 63 non aderat in regulis antiquis; Rota, ibid. n. 28 et 29. Haec tamen regula plures habet limita- 64 tiones: Primo non habet locum in unionibus, quae effectum sortitae sint; Rota, part. IV, tom. II, decis. 90, n. 7; part. XI, dec. 224, num. 5; part. XVII, dec. 145, n. 12. Ad quem effectum sufficit unionem fuisse in parte effectuatam; Rota, part. IV, tom. II, dec. 394, num. 11; part. X, dec. 361, num. 4. Secundo 65 excipiuntur uniones factae auctoritate sacri concilii Tridentini; Rota, part. IX, decis. 337, num. 4. Tertio huic regulae non subiacet unio 66 facta pro augmento cultus divini; Rota, part. VI, dec. 7, num. 7. Intellige tamen procedere, data 67 valida, et non revocata erectione; secus autem, quando erectio beneficiorum non fuit valida, utpote quia erectio deficiat; Rota, ibidem. Et sic intelligi debet conc. Trid., sess. 25, cap. 5, nempe quod loquatur de erectione valida, non autem nulla et invalida; Rota, ibid. Quarto 68 non comprehendit reservationes factas ex causa dotis, vel augmenti dotis; Rota, part. VI, dec. 109, num. 14 et 20. Quinto sub hac re- 69 gula non cadit unio, si sit facta ex titulo oneroso permutationis; Rota, part. VI, decis. 30, num. 12. Sexto non procedit, quando unus 70 ordo in totum supprimitur, et eius beneficia alteri uniuntur; Rota, part. XVII, dec. 99, n. 22. Regula quarta decima de se patet.

Regula quinta decima, alias quarta decima, 71 licet non legatur inter regulas Innocentii VIII, attamen a caeteris ab eo pontificibus ad nostra usque tempora approbata, et inter regulas semper inserta reperitur; Rota, part. VII, decis. 250, n. 32. Revocat haec regula facultates conferendi 72 beneficia reservata, seu affecta; Rota, part. VI, decis. 250, num. 31 et 34; part. IX, tom. I, dec. 285, n. 25 et seq.; part. XVI, dec. 383, n. 8. Et revocat quaecunque indulta huic re- 73 gulae contraria quibuscunque personis, quibuscunque clausulis, et de quibuscunque beneficiis concessa; Rota, part. IX, tom. I, decis. 285, num. 27; part. XVI, dec. 383, num. 8. Quod procedit etiamsi emanata fuerint motu proprio, et per viam legis universalis; Rota, part. XVI, decis. 343. num. 9. Et etiamsi contineant clau- 74 sulas ampliores praevalentes clausulis cuiuscunque indulti; Rota, ibid., num. 10. Quare haec regula comprehendit etiam capitula, communitates, collegia, et universitates; Rota, part. IX, tom. I, decis. 285, n. 28 et 29; et comprehendit etiam optionem et facultatem optandi; Rota, ibid., num. 25 et 27. Imo revocat non solum 75 privilegia activa eligentium et collectorum, sed etiam passiva eligendorum et providendorum, nisi quando ius passivum competit ex fundatione; Rota, part. VI, decis. 243, n. 12. Haec 76 regula alias comprehendebat etiam eminentiss.

cardinales, hodie autem eos non comprehendit; Rota, part. III, decis. 375, num. 2, et dec. 365,
77 sub n. 4. Regula sexta decima, decima septima, et decima octava de se patent. Regula decima nona, quae inscribitur de viginti, seu de infirmis resignantibus, annullat quamcunque resignationem beneficiorum factam ab infirmo qui ex ea infirmitate decedat, vel etiam factam a sano, qui intra viginti dies a die praestiti consensus decedat; Rota, part. V, tom. I, dec. 344, num. 2; part. IX, tom. II, decis. 253, num. 13; part. X, decis. 184, num. 24, et de-
78 cis. 307, num. 12. Haec regula comprehendit tam infirmitates leves, quam graves; Rota
79 part. III, decis. 440, num. 3. Et ut intret haec regula, sufficit probare resignantem obiisse infra viginti dies, quamvis ille tempore resignationis fuerit sanus; Rota, part. IX, tom. I, dec. 253, num. 13, ubi asserit, sic expresse declarasse Clem. VII sub illis verbis regulae de viginti: *Etiam vigore supplicationis, dum esset sanus,*
80 *signatae*. Et hoc tempus viginti dierum videtur computandum de momento in momentum, ita ut dies resignationis seu consensus computetur in termino viginti dierum, et sic valida erit resignatio, quia quis, v. g., resignavit beneficium die prima Maii hora quinta decima, si moriatur die vigesima eiusdem Maii hora sexta decima, quia revera intercessissent viginti dies naturales, scilicet viginti quatuor horarum, et de momento in momentum completi; arg. l. *More Romano*, ff. de Feriis; et c. *Consuluit*, 24, de Offic. Delegati. Et sic expresse tenent Glossa huius regulae, Mandosius, q. 18, n. 3; Ioan. de Selva, tract. 6, t. XV, tract. de Beneficiis, part. III, c. 46 n. 11; Azorius,
81 part. II, lib. VII, cap. 28, q. 7, et alii. Regula vigesima, vigesima prima, vigesima secunda, vigesima tertia, vigesima quarta, vigesima quinta de se patent.

Regula vigesima sexta quae apud antiquiores est vigesima quarta et apud alios vigesima quinta, annullat resignationes beneficiorum factas ab eo qui est promotus ad praelaturam;
82 Rota, part. III, dec. 328, n. 1. Haec tamen regula solum habet locum in beneficiis resignandis post vacationem praelaturae, non autem in resignatis ante eius vacationem; Rota, ibid. Et ratio est, quia ille qui resignat postquam vacavit praelatura, est magis certus de sua promotione, cum illa dependeat a sola voluntate summi pontificis. Ille autem qui resignat ante vacationem praelaturae, quam sibi sperat resignari, non est ita certus, cum haec dependeat a voluntate duorum, nempe ab ea resignare debentis, et ab illa summi pontificis resignationem admittere volentis; Rota, ibidem.
83 num. 2. Regula vigesima septima disponit, quod non iudicetur iuxta formam supplicationis, sed iuxta tenorem litterarum; Rota, part. II, dec. 656,
84 sub num. 5. Per hanc regulam adimitur facultas ferendi iudicium ante expeditionem litterarum apostolicarum ad effectum audientiae et dispositionis; Rota, part. XVI, decis. 184, num. 6 et 7. Attamen solum procedit haec dispositio, ubi litterae sint expeditae, et discordent a supplicatione; Rota, part. II, dec. 465, n. 5. Non autem procedit, ubi incidenter tantum, et non essentialiter agitur de verificatione gratiae; Rota, part. XVII, dec. 212, num. 11. Item non procedit in possessorio retinendae, licet secus sit in alio possessorio, in quo requiritur titulus coloratus, ne detur vitiosus regressus; Rota,
85 part. II, dec. 329, num. 2. Regula vigesima octava est de se clara. Regula vigesima nona quae de subrogandis collitigantibus inscribitur, disponit, quod si duo super beneficio litigent, et alter moriatur, vel alio quovis modo recedat, superstes possit petere per subrogationem gratiosam substitui in iure, vel ad ius et possessionem, quae adversariis competebant; Rota,
86 part. IV, tom. I, dec. 226, n. 4. Haec tamen regula non habet locum ad favorem intrusi; Rota, part. I, decis. 306, num. 5 et 4; part. III,
87 decis. 336, num. 4. Intrusus autem, generatim loquendo, dicitur ille qui obtinet beneficium ecclesiasticum sine auctoritate illius ad quem de iure spectat collatio. Ita Abbas, in cap. *Quia diversitatem*, num. 2, de Concessione praebendae; Gomez, Rebuff., et alii communiter. Unde
88 non habetur pro intruso is, qui absque intimatione exsecutorialium possessionem apprehendit; nam licet possessio sit attentata, tamen ad effectum subrogationis gratiosae possessor non habetur pro intruso; Rota, part. XI, de-
89 cis. 124, num. 23 et sequent. Et haec regula damnat solum intrusionem existentem de tempore petitae subrogationis, ita ut futura excludatur; Rota, ibid. num. 36 et 44. Et inducit solum obligationem iustificandi causam de tempore signatae supplicationis; cap. *Cum tè*, 7, de Rescriptis, ubi Felin., num. 18; Franc., in cap. *Cum illis*, sub num. 8, de Praebend., in 6; Alex., cons. 42, n. 8, lib. IV; Rota, decis. 443, num. 4, part. II recent., non attento quid acciderit medio tempore inter supplicationem signatam et litterarum desuper expeditionem; Rota, in Nuscana *Canonicatus*, 11 Martii 1747. § *Quia breve*, et § seq., coram bon. memor. Arguelles, et in puncto subrogationis decis. 472, num. 4, part. III divers., ubi adducitur ratio, quia effectus subrogationis incipit a die datae, et semper viget in persona subrogata; Rota, part. XII, decis. 124, n. 45 et seq.

Regula trigesima, quae de verosimili notitia
90 appellatur, annullat concessionem beneficii per mortem beneficiati obtenti, quando inter vacationem et datam gratiae tantum temporis non intercesserit, quo verosimiliter pontifex notitiam habere potuerit vacationis; Rota, part. XVII,
91 dec. 74, num. 1. Hic tamen advertendum est

regulam solum requirere tempus, quo notitia vacationis potuerit pervenire ad papam, non autem requirere, quod revera pervenerit; Rota, ibid. Considerat enim regula non quod est,
92 sed quod potuit esse; Rota, ibid. Hinc ad excludendam regulam praedictam, sufficit quod notitia etiam celeri expeditione, et maxima sollicitudine venire potuerit; Rota, part. XIX, tom. I, decis. 285, num. 2. Atque in hac materia statur attestationi cursorum, an notitia deferri potuerit, necne; Rota, part. XVII, dec. 74,
93 num. 5. Regula trigesima prima adimit omnem iurisdictionem exsecutori quoad omnia acta, litteris non expeditis; Rota, part. IV, tom. III,
94 decis. 353, num. 9. Ita ut ante litterarum apostolicarum expeditionem, nulla iurisdictio data censeatur; Rota, part. XVII, dec. 205, n. 30
95 et seq. Haec tamen regula non habet locum, ubi fuerint expeditae litterae gratiae principalis;
96 Rota, part. II, dec. 81, num. 5. Regula trigesima secunda disponit, quod in collatione beneficiorum familiarium cardinalium reservatorum per regulam quartam, per cardinalem patronum praestari debeat consensus; Rota, part. IV, tom. III, dec. 654, n. 24; part. VI, decis. 53, n. 12; part. XVII, decis. 303, n. 26.
97 Intellige tamen solum procedere, quando cardinalis patronus est praesens in curia; Rota, part. IV, tom. III, dec. 654, num. 24; part. VI,
98 dec. 53, num. 12. Quare hoc privilegium neque opitulatur cardinali patrono absenti a curia, licet resideat in suo episcopatu; Rota, part. VI,
99 dec. 53, n. 13. Dum nec etiam gaudet hoc privilegio legatus Sedis Apostolicae; Rota, ibid.,
100 n. 14. Nec huic regulae est derogatum per sequentem regulam trigesimam tertiam; Rota, part. IV, tom. III, decis. 654, n. 24; part. XVII,
101 decis. 303, n. 27. Regula trigesima tertia disponit quod beneficia vacantia per obitum familiarium cardinalium conferantur per cardinalem ordinarium collatorem, non autem per cardinalem patronum; Rota, part. IV, tom. III, dec. 654, num. 2; part. VI, decis. 53, n. 8;
102 part. XVII, decis. 303, sub num. 26. Hoc tamen solum procedit, quando cardinalis ordinarius collator habet indultum conferendi talia beneficia; Rota, part. IV, tom. III, dec. 654, num. 25 et seq.; part. VI, dec. 53, num. 8. Secus ubi cardinalis collator indultum non habeat; Rota, dict. part. VI, tom. III, dec. 654, num. 20 et 26, et part. VI, dec. 53, num. 11.
103 Ubi enim non adest tale indultum, haec beneficia per regulam quartam, et ex constitutione moderatoria indultorum Gregorii XIV et Pauli V, reservantur summo pontifici, non obstante quod collatio spectet ad cardinalem; Rota, part. IV, tom. III, dec. 654, num. 8 et seq., et n. 63,
104 et sequent. Quare haec regula indulto solum inservit, et famulatur, et operatur tantum, quando cardinalis ordinarius collator habet indultum; secus e contra; Rota, part. IV, tom. II, decis. 654, num. 25 et sequent. Et sane re- 10
gula ipsa expresse loquitur, ubi cardinalis collator habet indultum, et disponit quod in concursu cardinalis patroni praeferatur cardinalis ordinarius collator habens indultum; Rota, part. VI, decis. 53, num. 10. Haec regula tri- 10
gesima tertia non aderat de tempore Sixti IV et Innocentii VIII; Rota, part. IV, tom. III, decis. 654, num. 47 et 52. Et fuit inducta ad 10
tollendas lites, quae ex praecedenti regula oriri possent inter cardinalem ordinarium collatorem, et cardinalem patronum super provisione beneficiorum vacantium per obitum familiaris cardinalis; Rota, part. XVII, dec. 303, sub n. 26, et dec. 654, num. 21, et sequent. Nec tamen 10
haec regula tollit reservationem regulae quartae, neque in hac regula ulla mentio fit de dicta regula quarta. Rota, part. IV, t. III, dec. 954, num. 20 et 22. Regula trigesima quarta de se est clara.

Regula trigesima quinta de annali possessore 10
disponit, quod impetrans beneficium ecclesiasticum ab alio pacifice possessum, quod certo modo de iure vacare et iniuste ab alio possideri praetenditur, exprimere debeat qualitates possessoris, et nullitates possessionis, et intra sex menses possessorem in iudicium vocare debeat, et infra annum sententiam obtinere, alias gratia impetrata corruit; Rota, part. XII, dec. 152, num. 56 et 57; part. XIII, decis. 402, n. 1 et 2; part. XV, dec. 51, n. 8, et decis. 329, n. 2. Regula haec introducta fuit in odium 11
impetrantium aliena beneficia, et in favorem possidentis; Rota, part. XV, dec. 51, n. 11, et dec. 329, num. 13; part. XVII, dec. 345, num. 7; part. XVIII, tom. I, decis. 148, n. 14 et seqq. Hinc haec regula ad excludendum impetrantem non attendit possessionem, neque requirit titulum, sed solum meram detectionem facti, dummodo tamen sit actualis, bona, et pacifica; Rota, part. IV, tom. III, decis. 599, n. 42; part. IX, tom. I, dec. 289, num. 28; part. XIII, dec. 402, num. 13 et seqq. Tuetur 11
enim possessorem etiam sine titulo; Rota, part. IX, tom. I, dec. 289, num. 28; part. XIII, dec. 402, num. 13. Ipsa enim regula non con- 11
siderat personam, sed solum factum impetrantis; Rota, part. XIII, dec. 402, num. 16. Unde 11
sufficit ostendere provisionem beneficii ante annum, ut dicatur de possessione constare; Rota, part. IX, tom. I, dec. 289, num. 32; part. XVII, dec. 205, num. 22. Quae possessio 11
non excluditur per decretum irritans; Rota, part. XV, decis. 329, num. 10.

Nec interrumpitur per monitorium praesen- 11
tatum possessori; Rota, part. XIX, tom. II, dec. 663, n. 10 et seqq. Regula trigesima sexta 11
appellata de triennali possessore defendit quemcunque possessorem beneficii ex quovis titulo possessi, si per triennium in eiusdem possessione pacifice permanserit, ita ut non possit

a quocunque alio molestari; Rota, part. XIX,
17 tom. II, dec. 423, num. 17 et 41. Unde observandum est primo, hanc regulam procedere, tam in collatione facta a papa, quam ab ordinario; Rota, part. XVII, dec. 298, num. 22.
18 Observandum secundo, hanc regulam suffragari triennali possessori adversus quascunque molestias, tam in possessorio quam in petitorio illatas; Rota, part. III, dec. 783, n. 4; part. XIX, tom. I, dec. 264, n. 2; part. XIV, decis. 518,
19 num. 15. Observandum tertio, hanc regulam defendere possessorem triennalem, etiam contra provisum apostolicum; Rota, part. XIX, tom. II,
20 dec. 423, num. 21. Observandum quarto, hanc regulam de triennali iuvare etiam contra petentem exsecutionem brevis de capienda possessione nomine Camerae; Rota, part. IX, tom. I,
21 dec. 264, num. 8. Observandum quinto, hanc regulam impedire litis ingressum contra possessorem, etiam titulo optionis nullae; Rota, part. XIX, tom. II, decis. 608 num. 16. Optans enim se tueri potest per hanc regulam in possessione beneficii per optionem obtenti; Rota,
22 part. XIX, tom. II, dec. 663, num. 9. Quae quidem regula non interrumpitur per monitorium non praesentatum possessori; Rota, ibid.,
23 num. 10 et seqq. Advertendum tamen est, primo ab hac regula excipi possessorem, qui in beneficio per simoniam ingressus est; Rota, part. IX, tom. I, dec. 264, num. 6; part. XIX,
24 tom. II, dec. 423, n. 19. Advertendum secundo, ab hac regula excipi reservationes in corpore iuris clausas; Rota, part. IX, tom. I, dec. 264, num. 2 et 7; part. XVII, dec. 345, num. 12;
25 part. XII, tom. II, decis. 423, num. 19. Advertendum tertio, hanc ipsam triennalem possessionem debere esse pacificam, alias non suffragari; Rota, part. III, decis. 783, num. 4; part. IX, tom. I, dec. 264, num. 4; part. XI, decis. 255, num. 1. Ita ut ad eam excludendam sufficiant etiam controversiae extraiudiciales; Rota, part. XV, decis. 51, num. 27. Et si ante triennium fuit mota lis iuris, vel facti super re possessa in iudicio, vel extra; Rota, part. XII, dec. 64, num. 9. Hinc monitorium exsecutum contra possessorem interrumpit effectum regulae de triennali; Rota, part. XIX, tom. II, dec. 663,
26 num. 10. Advertendum quarto, ad effectum, ut habeat locum haec regula de triennali, praeter pacificam triennalem possessionem, requiri saltem titulum coloratum; Rota, part. IV, tom. III, dec. 599, num. 36; part. V, tom. II, decis. 551, n. 16; part. IX, tom. I, decis. 264, num. 4; part. XI, decis. 178, num. 11 et 12. Hinc regula non suffragatur, ubi cesset titulus, vel titulus sit discoloratus; Rota, part. IV, tom. III, dec. 599, n. 37; part. XVII, dec. 298, n. 23; part. XVIII, tom. I, dec. 204, num. 11 et seqq. Prout etiam non suffragatur stante nullitate et invaliditate tituli exhibiti; Rota, part. XVIII, tom. I, decis. 232, num. 9 [1].

Reliquae Cancellariae regulae satis de se pa- 127
tent, et qui circa ipsas et alias particulares auctorum Gloss. scire desiderat, de facili comperiet apud Gonzalez, ad reg. 8 Cancellariae; Ioan. a Cokier., in regulas Cancellariae apostolicae; Ludovicum Gomezium in Iudiciales Cancellariae, et apud Garciam, Lother. et alios. Hic autem adduxisse sufficiat praecipuas observationes, et notationes a Sacra Romana Rota congestas, et ad promptius omnium commodum novissime a vere sapientissimis Athaenaeis Mediolanensibus in compendium redactas.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De singulis Cancellariae regulis disserere, eaque supplere quae ab auctore omissa sunt, longum esset, imo, si dicendum quod res est, inutile, postquam clariss. Rigant. commentarios ad eas edidit, numeris omnibus absolutos. Pauca tantummodo afferemus, quae ipsas regulas Cancellariae in genere concernunt.

De origine regularum Cancellariae plene agit 128
Rigant. in Commentar. ad Prooemium ipsar., num. 4, et plur. sequent.

Habent regulae Cancellariae vim legis. Qui- 129
nimo sub nomine *iuris communis* eas venire dixit Rota in Tirasonen. Capellaniae, 9 Decembr. 1743, coram illustrissimo Molin.

Rubricas vero ipsarum vim legis non habere, 130
nec sumi ab iis posse argumentum pro declarando nigro, firmat Rigant. in Comment. ad Rubric. regul. 1, § 1, num. 67, ex solida ea ratione, quod rubricae non a conditoribus, sed ab impressoribus, vel similibus fieri consueverunt.

Eae expirant morte pontificis, sed a succes- 131
sore innovantur. Atque hinc factum est, ut 132
quae beneficia vacant sede pontificia vacante, ea non subiaceant, ut in superiori additione dictum est, *regulis Cancellariae;* idque in favorem non solum collatorum, sed et patronorum ecclesiasticorum; Nogueir. Quaest. singular., disput. 4, q. 12 per tot. At nota, non 133
cessare per mortem pontificis regulas illas Cancellariae, super quibus emanatae fuerint pon-

[1] Hinc qui beneficium mala fide possidet, iuvari non posse regula de triennali possessione, quae praescriptio quaedam est, mordicus tenent contra Navarrum, lib. III, cons. 30, de Praebend., et lib. I, cons. 8, num. 2, de Renunt., ad 2; Sa, verb. *Beneficium*, num. 14; et in Editione Romana expurgata, num. 19, et alios non paucos; Stephanus Baunius, in Praxi benef., disp. 11, quaest. 6; Reginaldus, tom. II, lib. II, tract. 3, cap. 18, num. 260, et Layman, in Theolog. mor., lib. III, tract. 1, cap. 8, num. 16, ubi sic concludit dicens quod porro Navarr. ait in cit. consil. 8, et Sa, cit. num. 14: Triennio possidens beneficium pacifice, etiamsi mala fide, fit eius dominus: *non intelligo quomodo defendi possit, cum certum sit ad acquirendum ius titulo praescriptionis, bonam fidem requiri, saltem in conscientiae foro, de quo ipse Navarr. et Sa loquuntur.* (EDIT. BARBIELL.)

tificiae constitutiones; Paris., consil. 49, n. 8, l. 4; Rocc., Select. iur. disp., c. 80, n. 16; alter Paris., de Resignat., lib. XI, q. 2, n. 31; Rota, cor. Puteo, dec. 92, n. 3, lib. II.

134 Ligant regulae Cancellariae a crastina die post assumptionem ad pontificatum, licet nondum publicatae; idque quia in earum prooemio sub Urbano VIII expresse sanciri coepit: *Ex tunc licet nondum publicatas*, etc., *observari voluit*.

135 Ex quo sequitur, quod beneficium vacans ea die regulis Cancellariae obnoxium remaneat.

136 De locis in quibus vim habent regulae Cancellariae, fuse disserit Rigant. in Comment. ad Prooem. ipsar., a num. 52. Confer etiam Rousseaud de la Combe in sua Iurisprudentia canon., verb. *Regulae Cancellariae*, sect. 1 per tot.

137 Regulis Cancellariae tametsi non subiaceant beneficia iurispatronatus laicalis, subiacent tamen beneficia iurispatronatus ecclesiastici; Rota, in Barchinonen. *Beneficii*, 13 Iunii 1721, coram bon. mem. Cerr., et in Terraconen. *Beneficii*, 8 Mart. 1713, cor. cl. mem. Corio.

138 De cardinalibus quaeri solet, an comprehendantur sub regulis Cancellariae. Adibis Rigant. in Comm. ad reg. 70, a num. 1 ad plur. seq.

139 Quod attinet ad interpretationem regularum cancellariae, eae, ut interpretari solent aliae leges, interpretandae sunt ex ipsarum origine, ex verbis quibus conceptae sunt, tum ex rationibus quibus innituntur; nisi usus, et consuetudo ipsas declaraverit, ut servavit Rota, cor. Molin., dec. 777 per tot.

Peculiare vere est, quod regulae Cancellariae 140
suapte natura sunt stricti iuris; eaque propter nec ex identitate, nec ex ipsa maioritate rationis extenduntur de casu ad casum. Rota, coram Puteo, decis. 246, num. 1, lib. 1, et in Monasterien. *Canonicatus*, 5 Iunii 1716, § *Sed et Domini*, cor. bon. mem. Gamach.

Derogari potest regulis Cancellariae. At re- 14
gula septuagesima prima disposuit quod ipsis citra specialem mentionem per quascunque clausulas non censeatur derogatum.

Ordinariis caeterisque collatoribus fas haud 14
est peculiaribus pactionibus formam et efficaciam regularum Cancellariae immutare, et iuribus S. Sedis eiusque datariae officere per mensium confusionem, et promiscuam inferiorum collatorum admissionem ad ius conferendi in mensibus reservatis; Rota, in Salamantina *Beneficii*, 21 Novembr. 1746, cor. illustrissimo Molino.

Centenaria an et quando vim habere possit 14
contra regulas Cancellariae, vide apud Rot., in Tridentina *Archipresbyteratus*, 3 Dec. 1723, et 26 Iunii 1724, coram bon. mem. Gamach. in Urbevetana *Parochialis*, 13 Martii 1733, coram cl. mem. Aldrovand. in Urbanien. *Beneficii*, 2 Iulii 1736, cor. bon. mem. Vais, et in Caesaraugustana *Beneficii*, super Compulsoria 28 Iunii 1745, coram illustrissimo Molino.

Articulus XI. *Beneficia quoad concordata.*

Summarium. 1. Per concordata quid intelligatur. - 2. Pro cuiuscunque nationis concordatorum notitia adducuntur exemplariter concordata Germaniae. - 3. Concordata Germaniae fuerunt inita inter papam Nicolaum V, ex una parte, et imperatorem Fridericum III et principes Germaniae ecclesiasticos et saeculares, ex altera. - 4. Adducitur constitutio ad litteram. - 5. Per haec concordata non sunt sublatae omnes reservationes papales. - 6. Per concordata Germaniae remanent adhuc papae reservata sequentia beneficia: Primo omnia Beneficia, quae collationi papae sunt reservata per Extravag. *Exsecrabilis*. - 7. Secundo prima dignitas post pontificalem in ecclesiis cathedralibus, et dignitas principalis in collegiatis. - 8. Tertio beneficia vacantia in mensibus Ianuarii, Martii, Maii, Iulii, Septembris, et Novembris. - 9. Neque per concordata Germaniae sublatae et irritae censeri possunt regulae omnes Cancellariae. - 10. Concordata Germaniae derogant regulis Cancellariae solummodo quoad ea quae circa reservationem beneficiorum sibi propria continent, seu specialiter disponunt. - 11. Per concordata Germaniae sublatae sunt reservationes papales sequentium beneficiorum. Primo in metropolitanis et cathedralibus etiam immediate non subiectis ecclesiis et monasteriis immediate subiectis Sedi Apostolicae, quando extra curiam vacaverint, permittuntur fieri electiones canonicae. - 12. Et sic tollitur reservatio, quae circa istas ecclesias et beneficia est inducta per regulam secundam Cancellariae. - 13. Secundo concordata Germaniae tollunt quamcumque reservationem, et gratiam exspectativam a papa factam, vel faciendam super dignitates caeteras et quaecunque beneficia saecularia et regularia, quae vacabunt de mensibus Februarii, Aprilis, Iunii, Augusti, Octobris, et Decembris, et ea vacantia in alternativa talium mensium possunt libere disponi per illos, ad quos earum provisio, praesentatio, electio, seu quaevis alia dispositio pertinebat. - 14. Excipiuntur tamen beneficia omnia, sive maiora, sive minora quae vacant apud Sedem Apostolicam, seu in curia, et quae vacant per promotionem auctoritate apostolica factam ad episcopatus, vel monasteriorum regimina. - 15. Tertio concordata Germaniae tollunt reservationem beneficiorum vacantium etiam in mensibus pontificis, quoties de ipsis non provideatur per papam intra tres menses a die notae vacationis in loco beneficii, quibus tribus mensibus integre elapsis, poterit ordinarius collator de illis libere disponere. - 16. Isti tres menses debent esse elapsi integre, id est debent esse completi de momento in momentum. - 17. In hac alternativa mensium concordatorum Germaniae non comprehenduntur omnia beneficia, sed sunt aliqua etiam in titulum concessa, quae semper, et in quocunque mense vacaverint, per collatores ordinarios conferri possunt. - 18. Sic primo non comprehenduntur sub tali alternativa beneficia iurispatronatus laicorum ex fundatione, aedificatione, aut dotatione acquisiti. - 19. Idem currit de beneficiis iurispatronatus misti, id est partim laicalis, et partim ecclesiastici. - 20. Secus vero est dicendum de beneficiis iurispatronatus mere ecclesiastici. - 21. Secundo sub tali reservatione non comprehenduntur beneficia quae vacant per resignationem; usque ad n. 22. - 23. Tertio beneficia perpetuo et accessorie unita alteri, verb. gr., vicariae perpetuae, non cadunt sub concordatis Germaniae seu horum mensium alternativa; imo nec sub reservationibus regularum cancellariae. - 24. Beneficia vacantia in mensibus papalibus Sede Papali vacante, non possunt conferri ab ordinariis Germaniae. - 25. Contrarium tamen defenditur ab aliquibus. - 26. Quamvis papa possit ob iustam et gravem causam derogare concordatis; tamen non solet derogare, nisi in casibus valde necessariis ob causas graves et extraordinarias

concernentes commune bonum ecclesiae; usque ad n. 34. - 35. Concordata Germaniae, quia habent vim pacti, sunt ab omnibus observanda. - 36. Nec valet opponi praescriptio, seu exceptio ac non usus ipsorum concordatorum. - 37. Summi pontifices semper declararunt, et Rota saepius iudicavit omnes et quascunque provisiones ab ordinariis contra concordata attentatas fuisse nullas et irritas. - 38. Hinc si quis obtinuisset beneficium ecclesiasticum contra concordata Germaniae, etiamsi id recepisset bona fide et ignorantia concordatorum, nihilominus cognito suo errore, teneretur Romam adire pro nova provisione, atque reformanda priori collatione utpote nulliter facta. - 39. Ipse enim censeretur vere intrusus, et careret omni titulo; esset habendus possessor malae fidei; nec posset facere suos fructus talis beneficii, et ad eorum restitutionem teneretur in utroque foro. - 40. Concordata religiosissime sunt servanda. - 41. Quid requiratur, ut concordata locum sibi vindicare queant. - 42. Summo pontifici competit facultas derogandi concordatis. - 43-46. Quando concordatis derogatum dici queat.

1 Per concordata hic intelliguntur illa, quae potissimum super provisione beneficiorum ecclesiasticorum in ditionibus variorum supremorum principum vacantium, inter Sedem Apostolicam ex una, et ipsos supremos principes ex altera, partibus, pro firmiori unione, et pace, et tranquillitate servanda, hinc inde conclusa, approbata, et acceptata fuerunt. Et huiusmodi concordata potissimum fuerunt inita ad tollendas lites, et controversias nonnunquam oriri solitas, ex eo quod papa iure praeventionis (scilicet per gratias exspectativas), vel etiam iure concursus uni, et collator ordinarius provisionis apostolicae ignarus alteri idem beneficium ecclesiasticum contulisset; sicque inter ipsosmet provisos, vel etiam ipsorum familias variae contentiones, et discordiae subortae fuissent; Addit. ad dec. 2, n. 229 cum sequent., 2 part. III Rotae Romanae. Hic autem, ne nimis in longum trahatur discursus, adducendo singillatim specialia uniuscuiusque nationis concordata, sufficiet adducere pro omnium notitia concordata nationis Germanicae, ex quorum dilucidatione poterit de facili servatis servandis, et caeteris paribus, deveniri ad cognitionem et intelligentiam pro praxi etiam omnium aliorum. 3 Inter papam Nicolaum V igitur ex una parte, et imperatorem Fridericum III et principes Germaniae ecclesiasticos, ac saeculares ex altera, anno 1447 Kalendis Aprilis fuerunt inita concordata tenoris sequentis pontificiae constitutionis.

NICOLAUS EPISCOPUS,
SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

4 Ad sacram Petri Sedem divina dispositione sublimati, singulis, quae pro universalis Ecclesiae unione, ac pace, et tranquillitate profutura fore conspicimus, apostolicae providentiae sollicitudine libenter intendimus, et ad felicem illorum prosecutionem et consummationem opem et operam impendimus efficaces.

§ 1. Nuper siquidem charissimus in Christo filius noster Fridericus Romanorum rex illustris, et nonnulli alii dilecti filii, ecclesiastici, et saeculares principes inclytae nationis Germanicae ex una, ac dilectus filius noster, Ioannes S. Angeli diaconus card. in partibus illis Apostolicae Sedis de latere legatus, per nos ad dictas partes missus, sufficienti desuper a nobis, et Sede Apostolica auctoritate suffultus, ex alia, partibus Romanae Ecclesiae et dictae nationis hominibus pro ipsius Ecclesiae unione, pace et tranquillitate inter Ecclesiam et nationem praedictam, perpetuo solidandis et conservandis, diversa rationabilia et utilia, ordinationes, et statuta, a partibus ipsis hinc inde approbata, laudata, conclusa, acceptata, et concordata, fecerunt et ediderunt; nobisque humiliter supplicari fecerunt, ut illis pro firmiori eorum subsistentia robur apostolicae firmitatis adiicere, nec non auctoritatem potiorem, et decretum interponere dignaremur.

§ 2. Nos itaque, qui statuta, ordinationes et concordata praedicta, per nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, magnarum maturitatis, auctoritatis, et litteraturae viros diligenter examinari, et discuti fecimus; eaque rationabilia, et salubria tam Ecclesiae quam nationi praefatae fore comperimus, de dictorum, et aliorum venerabilium fratrum nostrorum praedictae Ecclesiae cardinalium, consilio, et assensu, apostolica auctoritate, et ex certa scientia approbamus, ratificamus, laudamus, et acceptamus, et praesentis scripti patrocinio communimus, iuxta modum et formam subsequentes. Placet nobis super provisione ecclesiarum et beneficiorum ecclesiasticorum quorumcunque provisionibus, iuris scripti reservationibus, et *Exsecrabilis*, ac *Ad regimen* constitutionibus modificatis, ut sequitur. Ad regimen Ecclesiae generalis quanquam immeriti, superna dispositione vocati, gerimus in nostris desideriis, ut debemus, quod per nostrae diligentiae studium, ad quarumlibet ecclesiarum et monasteriorum regimina, et alia beneficia ecclesiastica, iuxta divinum beneplacitum, et nostrae intentionis effectum viri assumantur idonei, qui praesint, et prosint committendis eis ecclesiis, monasteriis et beneficiis praelibatis. Praemissorum itaque consideratione inducti, et suadentibus nobis aliis rationabilibus causis, nonnullorum praedecessorum nostrorum Romanorum pontificum vestigiis inhaerentes, omnes patriarchales, archiepiscopales, et episcopales ecclesias, et etiam monasteria, prioratus, dignitates, personatus, et officia, nec non canonicatus, praebendas, et ecclesias, caeteraque beneficia ecclesiastica cum cura, vel sine cura, saecularia et regularia quaecunque, et qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa perso-

nae consueverint, seu debuerint, per electionem, seu quemvis alium modum assumi nunc apud Sedem Apostolicam quocunque modo vacantia, et in posterum vacatura, nec non per depositionem, vel privationem, seu translationem per nos, seu auctoritate nostra factas, et in antea faciendas ubilibet: nec non ad quae aliqui in concordia vel discordia electi, sive postulati fuerint, quorum electio cassata, seu postulatio repulsa, vel per eos facta renuntiatio admissa auctoritate nostra exstiterit, seu quorum electorum vel pustulatorum, et in antea eligendorum seu postulandorum electionem cassari, seu postulationem repelli, aut renuntiationem admitti per nos, aut auctoritate nostra continget apud sedem praedictam, vel alibi, ubicunque et etiam per obitum cardinalium eiusdem Ecclesiae Romanae, aut officialium dictae sedis quandiu officia actualiter tenebunt (videlicet vicecancellarii, camerarii, septem notariorum, auditoris litterarum contradictarum, et apostolici palatii causarum auditorum, correctorum, centum et unius scriptorum litterarum apostolicarum, et viginti quatuor poenitentiariae praefatae sedis, et viginti quinque abbreviatorum, nec non virorum commensalium nostrorum, et aliorum viginti quatuor capellanorum sedis eiusdem in epitaphio descriptorum) et etiam quarumcunque legatorum, seu collectorum, ac in terris Romanae Ecclesiae rectorum ac thesauriorum deputatorum, seu missorum hactenus, vel deputandorum aut mittendorum in posterum, nunc vacantia, et in antea vacatura, ubicunque dictos legatos, vel collectores seu rectores, et thesaurarios, antequam ad Romanam curiam redierint, seu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis, nec non quorumlibet pro quibuscunque negotiis ad Romanam curiam venientium, seu etiam recedentium ab eadem, si in locis a dicta curia ultra duas dietas legales non distantibus iam forsan obierint, vel eos in antea ab hac luce transire contigerit. Et etiam simili modo quorumcunque curialium peregrinationis, infirmitatis, seu recreationis, vel alia quacunque causa ad quaevis loca recedentium, si eos antequam ad dictam curiam redierint, in locis ultra duas dietas ab eadem curia, ut praemittitur, non remotis (dummodo eorum proprium domicilium non existat ibidem) iam forsan decesserint, vel in posterum eos contigerit de medio submoveri, etiam nunc per obitum huiusmodi vacantia, vel in posterum vacatura. Rursus monasteria, prioratus, dignitates, personatus, decanatus, administrationes, officia, canonicatus, praebendas, et ecclesias, caeteraque beneficia ecclesiastica saecularia et regularia cum cura, vel sine cura quaecunque, et qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personae consueverint, seu debuerint per electionem, seu quemvis alium modum assumi, quae promoti per nos, seu auctoritate nostra ad patriarchalium, archiepiscopalium, et episcopalium ecclesiarum, nec non monasteriorum regimina obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum, nunc quocunque modo vacantia aut in posterum vacatura: nec non etiam per assecutionem pacificam quorumcunque prioratuum, personatuum, officiorum, canonicatuum, praebendarum, ecclesiarum, aut beneficiorum aliorum, per nos, seu auctoritate nostrarum litterarum immediate collatorum, seu conferendorum in posterum, praeterquam si virtute gratiae, expectativae assecutio fiet, nunc vacantia, et in antea vacatura, plena super praemissis omnibus et singulis cum fratribus nostris collatione praehabita, et matura deliberatione secuta, ordinationi, dispositioni, ac provisioni nostrae, de ipsorum fratrum consilio, auctoritate apostolica reservamus. Decernentes ex nunc irritum, et inane, si secus super praemissis, et quolibet eorum, per quoscunque, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§ 3. Item placet nobis, quod in metropolitanis et cathedralibus etiam immediate non subiectis ecclesiis, et monasteriis immediate subiectis Sedi Apostolicae, fiant electiones canonicae, quae ad dictam sedem deferantur, quas etiam ad tempus constit. fel. rec. Nicolai papae III, quae incipit, *Cupientes,* exspectabimus; et elapso dicto tempore, si non praesentatae, vel si praesentatae, minus canonicae fuerint, providebimus, et si canonicae fuerint, eas confirmabimus, nisi ex rationabili et evidenti causa de dictorum fratrum consilio, de digniori et utiliori persona duxerimus providendum, proviso quod confirmati praedicti et per eos provisi, metropolitanis suis, et aliis praestent debita iuramenta, et alia, ad quae de iure tenentur. Et in monasteriis dictae sedi immediate non subiectis, et aliis regularibus beneficiis, super quibus pro confirmatione, vel provisione ad dictam sedem non consuevit haberi recursus, electi, seu illi quibus providendum est pro confirmatione et provisione huiusmodi ad curiam Romanam venire non tenebuntur, ipsaque regularia beneficia sub exspectativis gratiis non cadant; ubi autem pro monasteriis ad dictam curiam venire, seu mittere consueverint, non aliter confirmabimus, vel providebimus, quam superius de cathedralibus ecclesiis est expressum. Et de monasteriis monialium non disponemus, nisi sint exempta, et tunc per commissionem ad partes. De caeteris vero dignitatibus, et beneficiis quibuscunque saecularibus et regularibus vacaturis, ultra reservationes praedictas (maioribus dignitatibus post pontificales in cathedralibus et principalibus in collegiatis ecclesiis exceptis) de quibus iure ordinario providetur, per illos inferiores, ad quos alias pertinet.

§ 4. Placet etiam nobis, quod per quam-

cunque aliam reservationem, gratiam exspectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma per nos, vel auctoritate nostra factam, vel faciendam, non ampediemus nos, quominus de illis, cum vacabunt de Februarii, Aprilis, Iunii, Augusti, Octobris, et Decembris mensibus, libere disponatur per illos ad quos eorum collatio, provisio, praesentatio, electio, seu quaevis alia dispositio pertinebat, reservatione, aliave quavis dispositione auctoritate nostra factis, vel faciendis, non obstantibus quibuscunque. Quoties vero aliquo vacante beneficio in Ianuarii, Martii, Maii, Iulii, Septembris, et Novembris mensibus specialiter dispositioni dictae sedis reservatis, non apparuerit intra tres menses a die notae vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo apostolica auctoritate provisum fuerit, ex tunc, et non antea ordinarius, vel alius, ad quem illius dispositio pertinebit, de illo libere disponere poterit. Et ad finem, ut haec ordinatio collationum beneficiorum non reservatorum per alternos menses, possit per dictam nationem publicari, et omnes qui ea gaudere voluerint, tempus congruum habeant eam acceptandi, tunc quoad dictam sedem a Kalendis Iunii proxime futuris ipsa currere incipiet, et durabit deinceps, nisi in futuro concilio de consensu dictae nationis aliter fuerit ordinatum.

§ 5. Placet similiter nobis, quod, circa provisionem dictae sedis ordinandam, modus annatarum hoc modo currat ecclesiis cathedralibus omnibus, et monasteriis virorum duntaxat vacantibus et vacaturis, solvantur de fructibus primi anni a die vacationis summae pecuniarum in libris Cam. apost. taxatae, quae communia servitia nuncupantur, et si qua excessivae taxatae sint, retaxentur, et quod provideatur specialiter in gravatis regionibus secundum qualitatem rerum, temporum, et regionum, ne nimium praegraventur, ad quod petentibus dabimus commissarios in partibus, qui diligenter inquirant et retaxent. Taxae autem praedictae pro media parte infra annum a die habitae possessionis pacificae totius, vel maioris partis solvantur, et pro alia media parte infra annum sequentem. Et si infra annum bis, vel pluries vacaverint, semel tantum solvantur, nec debitum huiusmodi in successorem in ecclesia, vel monasterio transeat. De caeteris vero dignitatibus, personatibus, officiis, et beneficiis saecularibus, ac regularibus quibuscunque, quae auctoritate dictae sedis conferentur, vel de quibus providebitur (praeterquam vigore gratiarum exspectativarum, aut causa permutationis) solvantur annatae, seu medii fructus iuxta taxam solitam a tempore possessionis intra annum, et debitum huiusmodi similiter in successorem in beneficio non transeat; sed de beneficiis, quae valorem viginti quatuor florenorum auri de Camera non excedunt, nihil solvatur, duretque haec observantia deinceps, nisi eam similiter in futuro concilio de ipsius nationis consensu contingat immutari.

§ 6. In aliis autem, quae per fel. rec. Eugenium papam IV, etiam praedecessorem nostrum pro dicta natione usque ad tempus futuri generalis concilii permissa, concessa, indulta, et decreta, ac per nos confirmata fuerunt, in quantum illa concordiae praesenti non obvient, ista vice nihil volumus esse immutatum, et per hoc quod in concordatis huiusmodi, sive quibusvis aliis eorum occasione conficiendis litteris propter compendiosiorem descriptionem, Alemannia specialiter appellatur, natio ipsa censeri non debet a Germanica natione distincta seu quomodolibet separata.

§ 7. Et praeterea, quia difficile foret praesentes litteras ad singula, in quibus de eis forsitan fides facienda fuerit, loca deferri, eadem apostolica auctoritate decernimus, quod ipsorum transumpto metropolitanorum dictae nationis sigillo munito, tanquam praesentibus si exhiberentur litteris plena fides adhibeatur; et proinde stetur, ac si dictae praesentes litterae forent exhibitae vel ostensae, et insuper quoque irritum et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

§ 8. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam, etc.

Datum Romae apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicae MDCXLVII, 15 Kalendas Aprilis (hoc est die 18 Martii 1448), pontificatus nostri anno secundo.

Ex hac concordatorum adducta pontificia constitutione clare patet, non omnes beneficiorum reservationes papales sublatas esse, sed eas tantum, quibus concordata specialiter et expresse derogant, caeteris salvis, et in suo robore permanentibus. Unde per concordata Germaniae remanent adhuc reservata summo pontifici sequentia beneficia. Primo, omnia beneficia, quae collationi sum. pontificis sunt reservata per Extrav. *Exsecrabilis* Ioan. XXII, et per Extravagant. *Ad regimen* Benedicti XII, de Praebend., inter communes. Et ista omnia speciatim ad longum recensentur § 2 mox adductae constitutionis *Ad Sacram Petri Sedem*. Secundo, prima dignitas post pontificalem in ecclesiis cathedralibus, et dignitas principalis in ecclesiis collegiatis, ut expresse cavetur § 3 dictae constitutionis concordatorum. Tertio, beneficia vacantia in mensibus Ianuarii, Martii, Maii, Iulii, Septembris et Novembris; sic expresse in § 4 dictorum concordatorum. Neque per concordata Germaniae sublatae, et irritae censeri possunt regulae omnes cancellariae, nam indubitatum est, etiam in Germania, non obstantibus concordatis, locum habere circa pontificia regulas *De viginti*, *De male promotis*, *De verosimili notitia*, *De annali possessore*, *De*

10 *triennali,* et huiusmodi. Solummodo enim concordata Germaniae derogant regulis Cancellariae quoad ea quae circa reservationem beneficiorum sibi propria continent, seu specialiter dissponunt; quoad alia autem non specialiter disposita in ipsis concordatis, regulae Cancellariae remanent plene in suo vigore reservationum, ut observat Gregor. Brandenus super eisdem concordatis, q. 8, n. 8, et alii.

11 Sublatae tamen sunt per concordata Germaniae reservationes papales sequentium beneficiorum. Primo in metropolitanis et cathedralibus etiam immediate non subiectis Sedi Apostolicae, quando extra curiam vacaverint, permittuntur fieri electiones canonicae, cum hoc tamen quod haec postea ad Sedem Apostolicam deferantur pro confirmatione, ut expresse
12 habetur in eisdem concordatis, § 3. Et sic tollitur reservatio, quae circa istas ecclesias et beneficia est inducta per regulam secundam cancellariae per haec praecisa verba: *Item reservavit generaliter omnes ecclesias patriarchales, primatiales, archiepiscopales, episcopales, nec non omnia monasteria virorum valorem annuum ducentorum florenorum auri communi aestimatione excedentia, nunc quomodocunque va-*
13 *cantia et in posterum vacatura.* Secundo concordata Germaniae tollunt quamcunque reservationem, et gratiam exspectativam a papa factam, vel faciendam super dignitates caeteras, et quaecunque beneficia saecularia et regularia, quae vacabunt de Februarii, Aprilis, Iunii, Augusti, Octobris et Decembris mensibus, et ea vacantia in alternativa talium mensium possunt libere disponi per illos ad quos eorum provisio, praesentatio, electio, seu quaevis alia dispositio pertinebat, ut expresse cavetur per ipsa
14 concordata, § 4. Hic tamen adverte, quod excipiuntur beneficia omnia, sive maiora, sive minora, quae vacant apud Sedem Apostolicam, seu in curia, et quae vacant per promotionem auctoritate apostolica factam ad episcopatus vel monasteriorum regimina, quia talia beneficia collationi pontificiae semper remanent reservata in quocunque mense vacent, ut disponitur in ipsis concordatis, § 2, ubi ad longum recensentur beneficia varia, quae semper remanent
15 reservata pontifici. Tertio concordata Germaniae tollunt reservationem beneficiorum vacantium etiam in mensibus pontificiis, quoties de ipsis non provideatur per papam intra tres menses a die notae vacationis in loco beneficii, quibus tribus mensibus integre elapsis, poterit ordinarius collator de illis libere disponere; ut habetur expresse in ipsis concordatis, § 4; Rota, part. XIX,
16 tom. II, dec. 468, n. 18. Notanter autem dicitur *integre elapsis,* quia hi tres menses debent esse completi de momento in momentum, ut ex Rota, in una Augustana *Canonicatus,* 12 Ianuarii 1703, ubi resolvit collationem canonicatus, qui vacaverat die 6 Iulii 1700, fa-

ctam ab ordinario loci die 6 octobris eiusdem anni esse nullam, eo quod non fuisset elapsum integrum trimestre.

In hac alternativa mensium concordatorum 17
Germaniae non comprehenduntur omnia beneficia, sed sunt aliqua etiam in titulum concessa, quae semper et in quocunque mense vacaverint, per collatores ordinarios conferri possunt. Est communis. Sic primo non comprehenduntur sub tali alternativa beneficia Iurispatronatus 18
laicorum ex fundatione, aedificatione aut dotatione acquisiti; adeoque possunt patroni laici praesentare ad ea clericum idoneum quocunque mense vacaverint; Glossa in cap. *Licet,* 3, de Praebend., in 6; Barbosa, part. II, de Offic. et potest. episc., alleg. 57, n. 25 et 26; Gonzalez, ad reg. 8 Cancellar., gloss. 18, n. 2 et seq., allegans multiplicem decisionem Rotae. Et idem currit de beneficiis iurispatronatus 19
misti, id est partim laicalis, et partim ecclesiastici, quia ad effectum exclusionis reservationis censetur mere laicale; Barbosa, ibid.; Garcias, Gonzalez, et alii ab ipso ibi citati, et expresse Rota, part. IX, tom. I, dec. 13, n. 16 et 17; part. XIII, dec. 503, n. 3. Secus vero 20
est dicendum de beneficiis iurispatronatus mere ecclesiastici; nam iuripatronatus ecclesiastico, utpote ex bonis ecclesiasticis originem trahenti, facile derogatur; Gonzalez ad reg. 8, Cancell., gloss. 18, num. 6, Nicolarts, tit. 1, Concordat. German., dub. 5, § 8 et seq.; et alii passim. Secundo sub tali alternativa non com- 21
prehenduntur beneficia quae vacant per resignationem, adeoque possunt episcopi in quocunque mense resignationes beneficiorum admittere, et ea sic resignata libere conferre, non obstantibus concordatis Germaniae, dummodo illa sint talia, quae ipsi alias in mensibus non reservatis per obitum vacantia conferre potuissent. Et ratio est, quia per reservationes 22
horum concordatorum non videtur, quod pontifex voluerit conditionem ordinariorum Germaniae facere duriorem, illisve plus detrahere, quam pontifices consueverunt per regulas Cancellariae detrahere aliarum provinciarum episcopis; alias incongrue dixisset pontifex in principio ipsius bullae concordatorum, quod eadem concordata non tantum Sedi Apostolicae, *sed ipsi nationi Germanicae sint utilia et salubria.* Sed per regulas Cancellariae, quibus ligantur caeteri collatores ordinarii, excipitur modus vacationis per resignationem, neque hic comprehenditur sub alternativa mensium, iuxta regulam 9, praecisis his verbis: *alias, quam per resignationem quocunque modo vacatura,* sicque possunt collatores ordinarii aliarum nationum beneficia resignata in quolibet mense conferre, ergo hoc ipsum poterunt collatores ordinarii Germanicae nationis, non obstantibus concordatis, horumque alternativa mensium; ne concordata et concessa mensium alternatio

in favorem ordinariorum introducta in eorum odium retorqueatur, contra regulam 61 Iuris, in 6, ibi: *Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum.* Sic Brandenus, super concordat. Germ., q. 12, n. 13; Cochier., ad Regul. 8 Cancell., gloss. 11, n. 92; Nicolarts, tit. 1 concordat. German., 23 dub. 9, § 9, et alii. Tertio beneficia perpetuo et accessorie unita alteri, v. g., vicariae perpetuae, non cadunt sub concordatis Germaniae, seu horum alternativa mensium, imo nec sub reservationibus regularum Cancellariae; Barbosa, lib. IV Iuris ecclesiast. univ., cap. 6, n. 45, Garcias, cap. 9, de Benefic., cap. 2, n. 304 et 308; Gonzalez, ad reg. 8 Cancel., gloss. 5, § 3, num. 49 et seq., cum Rota, in una Tirasonensi *Vicariae,* 13 Octobris 1593, coram Litta. Et colligitur aperte ex constit. S. Pii V, incip. *Ad exsequendum.*

24 Beneficia vacantia in mensibus papalibus, sede papali vacante, non possunt conferri ab ordinariis Germaniae. Ratio est, quia ex quo concordata vim pacti et contractus habent, ut inita inter S. Sedem et inclytam nationem Germanicam; ex Rota, part. II, dec. 580, num. 1; part. III, dec. 2, n. 3, et dec. 266, num. 1; part. XVII, dec. 185, n. 5, et dec. 215, n. 5 et 6, sicut Apostolica Sedes nunquam moritur, ita in vacatione eiusdem S. Sedis concordata non evanescunt, sed perpetuo durare debent, iuxta eorum naturam et dispositionem, ut notat Barbosa, de Offic. et potest. episc., part. III, allegat. 57, num. 63 in princip., ac firmat Nicolarts, tom. I, dub. 8, § 4 Prax. benefic. ex concordat. German.; Cochier., in Comment. Regul. Cancell. in prooemial., n. 21; Petra, tom. V Comment. ad constit. 1 Nicol. V, n. 20, et expresse Rota, part. VII recent., dec. 185, 25 num. 3 et seq., et dec. 215, n. 4 et seq. Contrarium tamen tenet Engel, lib. III, tit. 5, de Praebend., n. 49, hac ratione quod per concordata summus pontifex non voluerit conditionem ordinariorum Germaniae facere duriorem, illisve plus detrahere quam pontifices consueverunt per regulas Cancellariae detrahere aliarum provinciarum episcopis; quam rationem late ibi prosequitur respondendo etiam obiectionibus contrariis.

26 Quamvis papa possit ob iustam et gravem causam derogare concordatis, quia habet ita plenam a Christo potestatem, ut hanc a se omnino abdicare non possit, et ratione suae supremae et absolutae potestatis pro meliori Ecclesiae gubernio iusta interveniente causa de iure potest supra ius dispensare; cap. *Proposuit,* 4, de Concessione praebendae, ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare;* et hoc ipsum declarant verba ipsa concordatorum Germaniae, § 3, ibi: *Et si canonicae fuerint (electiones) eas confirmabimus, nisi ex rationabili et evidenti causa de dictorum fratrum consilio, de digniori et utiliori persona duxerimus providendum;* et sic Rota, part. III, dec. 266, n. 1. Tamen papae non solent derogare concordatis, 27 nisi in casibus valde necessariis ob causas graves et extraordinarias concernentes commune bonum Ecclesiae; Nicolarts, tit. 3, super concordat. German., dub. 3, § 2 et seq. Ac licet 28 quandoque egerint contra concordata, postea declararunt non fuisse mentem suam, sed subreptitie vel obreptitie fuisse informatos. Et ita 29 Iulius III apud ipsum Nicol., loc. cit., dub. 1, § 2, dicit: *Nos attendentes concordata praedicta vim pacti intra partes habere; et quae ex pacto constant, absque partium consensu abrogari non consuevisse, neque debere. . . . statuimus, et ordinamus, atque decernimus, quod de caetero perpetuis futuris temporibus iidem ordinarii. . . iuxta ipsorum concordatorum continentiam et tenorem disponere libere et licite possint. . . ac irritum, et inane existat, si secus a quoquam super his quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, non obstantibus,* etc. Similiter Cle- 30 mens VIII apud ipsum Nicol., § 6, commendat Rudulpho II imperatori, ut concordata Germaniae tanto pondere sancita, nullo modo violari, aut imminui patiatur. Sic etiam Paulus V 31 apud Cochier. *Ad preces primarias,* sect. 5, § 2, num. 15, et Nicol., § ult., declaravit nec Clementis VIII praedecessoris, nec suam unquam mentem fuisse derogare concordatis. Simili modo scripsit Urbanus VIII suo legato apud Ferdinandum II, ut refert Nicol. § 6. Nec refert quod in provisione concordatis con- 32 traria fiat generalis derogatio, quia concordata semper censentur excepta, nec per clausulas quantumcunque generales et praegnantes eis derogatur, cum non praesumatur papam voluisse eisdem derogare per generalem derogationem, nisi fuerit specialis derogatio; Rota, part. III, dec. 226, num. 1, et doctores passim cum Lott., lib. II, qu. 18, n. 65. Unde 33 ad hoc optime faciunt, quae dixit S. Leo Magnus relatus in cap. *Quae ad perpetuam,* 3, caus. 25, qu. 2, ibi: *Quae ad perpetuam generaliter ordinata sunt utilitatem, nulla commutatione varientur, nec ad privatum trahantur commodum, quae ad bonum sunt commune praefixa,* et quae dixit S. Gregorius Magnus relatus in cap. *Iustitiae,* 15, ead. caus. 25, et qu. 1, ibi: *Iustitiae ac rationis ordo suadet, ut qui a successoribus sua mandata servari desiderat, praedecessoris sui procul dubio voluntatem et statuta custodiat;* et quae dixit S. Leo IV relatus in cap. *Ideo,* 16, ead. caus. 35, et qu. 2, ibi: *Ideo permittente Domino pastores hominum sumus effecti, ut quod patres nostri, sive in sanctis canonibus, sive in mundanis affixere legibus, excedere minime debeamus; contra eorum quippe saluberrima agimus instituta, si quod*

ipsi divino statuerunt consulto, intactum non
34 *conservamus.* Quae omnia maxime tenent, quando a praedecessoribus statuta et ordinata habent rationem pacti et contractus, ut in proposito sunt concordata Germaniae, quae inter pontificem et nationem Germanicam sortiuntur naturam pacti et contractus; Rota, part. II, dec. 580, num. 1; part. III, dec. 2, num. 3, et decis. 266, num. 1; part. XVII, decis. 185, num. 5, et decis. 215, num. 6. Et a fortiori tenent, quando eiusmodi pacta, non tam nomine praedecessoris quam dignitatis et officii concepta sunt, ut in proposito concordata Germaniae, quae sortiuntur naturam pacti et contractus, non solum inter pontificem, sed aeque principaliter inter ipsam Sanctam Sedem et nationem Germanicam; Rota, part. XVII, dec. 215, num. 6. Et consequenter sunt servanda; Rota, part. II, dec. 580, num. 1.

35 Unde quia concordata Germaniae habent vim pacti, sunt ab omnibus observanda; Rota, part. II, cit. decis. 580, num. 1, cum pacti obligatio sit de iure naturali, et gentium; cap. *Antigonus*, 1, et cap. *Qualiter*, 3, de Pactis, et lib. I, ff.
36 eod., cum similibus. Nec valet opponi praescriptio seu exceptio de non usu ipsorum concordatorum, quia praescriptio non habet locum, ubi deest titulus, et bona fides cum possessione; ii autem, qui opponere praetendunt praescriptionem contra concordata, nec titulum, nec possessionem, nec bonam fidem habere possunt, ut patet ex decreto irritante adiecto concordatis Germaniae, ubi in fine Bullae dicitur: *Decernentes irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.* Decretum vero irritans inficit ipsum titulum et possessionem, et obligat etiam ignorantes; Flaminius Parisius, de Resignat. benefic., lib. VI, qu. 5, num. 5; Gonzal., ad reg. 8 Cancellar., gloss. 67, n. 29 et seq.; Barbosa, tract. de Clausulis, claus. 40, n. 25; Pirhing., lib. III, tit. 5 de Praebend., num. 363; Reinffenstuel, ibidem, num. 541.
37 Et ideo summi pontifices semper declararunt, et Rota saepius iudicavit omnes, et quascunque provisiones ab ordinariis contra concordata attentatas, fuisse nullas et irritas, ut refert Branden., quaes. 4, num. 45, sub concordat.
38 German. Proinde infertur, quod si quis obtinuisset beneficium ecclesiasticum contra concordata Germaniae, etiamsi id recepisset bona fide et ignorantia concordatorum, nihilominus cognito suo errore, teneretur Romam adire pro nova provisione, atque reformanda priori col-
39 latione, ut pote nulliter facta. Ipse enim censeretur vere intrusus, et careret omni titulo et colore tituli, essetque habendus pro malae fidei possessore, nec fructus ex tali beneficio perceptos, vel in posterum percipiendos, ullo tempore faceret suos, sed ad eorumdem restitutionem in utroque foro efficaciter obligatus existeret, ut expresse cavetur a Clemente VII, in constitutione declaratoria super concordata Germaniae, edita anno 1534 Kalendis Iulii, quae incipit: *Admonet nos*, ibi sub § 2. *Declaramus praetensas collationes, et alias dispositiones de quibuscunque beneficiis ecclesiasticis cum cura et sine cura nobis et dictae sedi, ut praefertur reservatis... contra tenorem et formam dictorum concordatorum quomodolibet factas, vel in posterum faciendas, personis quibus, aut in quorum favorem factae sunt, aut in posterum fient, nisi sint per nos, aut nostra, vel dictae sedis auctoritate approbatae, nullum titulum, vel colorem ipsa beneficia possidendi tribuisse, aut in futurum tribuere, sed illos pro malae fidei possessoribus, et mere intrusis ab omnibus haberi, vel censeri; ac fructus per eos ex beneficiis huiusmodi perceptos et percipiendos, nullo unquam tempore suos facere, sed ad illorum restitutionem in utroque foro efficaciter obligatos esse, et ad illorum requisitionem, quorum interest, seu etiam fisci nostri in sententiam omnibus viis iuris et facti remediis compelli posse, et debere, et eos nullo unquam tempore beneficio regularium de annali et triennali pacifico possessore gaudere potuisse, ac posse;* et sic Braden., super concord. Germ., quaest. 5, num. 9 et seq. et 31, et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De singulis concordatis agere longum itidem esset et inutile; nam et peculiaribus Commentariis illustrata ipsa fuere a praeclaris auctoribus. Pauca quoque afferemus, quae concordata in genere respiciunt.

Concordata ut pote habentia vim pacti reli- 40
giosissime esse servanda, nemo est qui ignoret. Confer si lubet Rotam, in Caesaraugustana *Beneficii*, 27 Iunii 1746, coram R. P. D. Elephant.

Ut autem locum sibi vindicare queant con- 41
cordata, satis est quod concurrat alterutra qualitas in eis expressa, scilicet vel localitas, vel personalitas. Vide Rotam, in recent. dec. 291, num. 13 et plur. seq., p. 15, ubi et de interpretatione concordatorum agitur.

De facultate summo pontifici competente de- 42
rogandi concordatis, nemo dubitat. Quaestionis 43
vero est, quando concordatis derogatum dici queat. In Rota invaluit opinio, ut concordatis non aliter derogatum dici queat, quam si vel expresse derogatum concordatis sit, vel saltem mentio concordatorum habita sit in eo actu, qui secum necessario fert derogationem concordatorum. Ita dictum tribunal respondit in Colonien. *Canonicatus*, 1 Iulii 1726, coram bon. mem. Nunez, necnon in Seguntina *Archidiaconatus*, 4 Februarii 1729, coram clar. mem. Aldrovand., et 9 Iunii 1742, coram eminentissimo Rezzonico, et in Compostellana *Pa-*

rochialis, 4 Februarii 1746, coram R. P. D. Bussio decano.

44 Contrarium usum vim habere haud posse adversus concordata, firmavit Rota, in Tridentina *Archipresbyteratus*, 4 Iunii 1723, coram bon. mem. Gamaches, et 3 Februarii 1727, 45 coram clar. mem. Calcagnino. Diversum autem esset si concordata acceptata et observata haud fuissent; Rigant., in Comment. ad regul. 9 Cancellar., part. I, § 3, n. 291. Qua de ra- 46 tione vim non habere Concordata Poloniae, dixit novissime Rota, in Uladislavien. *Archidiaconus super coadiutoria*, 14 Ianuarii 1757, coram R. P. D. Parracciano.

Articulus XII. *Beneficia quoad primas preces imperatoris.*

Summarium. 1. Per primas preces imperatoris quid intelligatur. - 2. Nominationes ab imperatore ordinariis collatoribus praesentatae, quare vocentur primae preces. - 3. Hoc privilegium primarum precum imperatoris est antiquissimum; usque ad n. 4. - 5. Refertur summa huius privilegii iuxta tenorem concessionis a Paulo V factae imperatori Ferdinando II; usque ad n. 7. - 8. Ex huius privilegii, seu indulti tenore colligitur, primo, posse imperatorem primas preces porrigere solum in ecclesiis infra fines sacri Romani imperii, prout nunc est, existentibus, non autem in ecclesiis et provinciis ad ipsum imperium pertinentibus, sed hactenus ab eodem avulsis. - 9. Quamvis collator, vel collatrix, v. g., episcopus, abbas, vel abbatissa habitet extra fines sacri romani imperii, sed intra istud beneficia saltem quatuor habeat ad sui collationem spectantia, tenentur ad recipiendas primas preces imperatoris ratione dictorum beneficiorum. - 10. Secus vero est dicendum quando collator habitat quidem in imperio, sed beneficia conferenda consistunt extra illud. - 11. Colligitur secundo posse imperatorem concedere primas preces ad beneficia vacantia, etiam in mensibus ordinariorum. - 12. Et sic de facto continua praxi semper solent imperatores primarias preces concedere, etiam in mensibus ordinariorum. - 13. Colligitur tertio, posse imperatorem preces primarias concedere ad quaevis beneficia Sedi Apostolicae reservata. - 14. Excipiuntur tamen ea beneficia quae papae reservata sunt in Extravaganti *Ad regimen*; ut sunt beneficia cardinalium et officialium curiae Romanae, ubicunque decedant. - 15. Item excipiuntur beneficia eorum qui aliunde cuiusvis negotii causa ad curiam veniunt, si in curia, vel in accessu, et reditu intra duas dietas a curia distantes moriantur. - 16. Item excipiuntur beneficia, quae vacant per privationem, depositionem, translationem, promotionem, assecutionem alterius beneficii incompatibilis, si tales privatio, depositio, translatio, promotio seu collatio beneficii per Sedem Apostolicam factae sint; usque ad n. 17. - 18. Colligitur quarto, posse imperatorem per primas preces nominare eandem personam ad plura beneficia, cum hoc tamen, quod, quam primum talis persona de aliquo dictorum beneficiorum provisa fuerit, cesset nominatio ipsius quoad alia beneficia; usque ad n. 19. - 20. Colligitur quinto, nominatum per preces Caesareas ad beneficium, debere intra mensem per se, vel per procuratorem illud ipsum beneficium acceptare, sicque ante elapsum mensem collatori ordinarie, v. gr., episcopo, vel eius vicario insinuare rescriptum precum Caesarearum. - 21. Aliter si post lapsum mensem nulla sit facta insinuatio primariarum Caesarearum precum, collator ordinarius poterit beneficium vacans conferre alteri. - 22. Et iste mensis est computandus a tempore vacationis, publice notae in loco, vel ecclesia beneficii vacantis, non obstante, quod precista talem vacationem ignoraverit. - 23. Colligitur sexto, precistam post acceptum semel beneficium non posse variare. - 24. Colligitur septimo, neque posse precistam, qui negligens fuit in acceptando primum beneficium vacans, petere postea secundum vacans nulli adhuc debitum. - 25. Colligitur octavo, non posse imperatorem per primas preces nominare ad dignitates pontificales, nec ad dignitates maiores post pontificales in cathedralibus, nec ad principales in collegiatis. - 26. Colligitur nono, non posse imperatorem per primas preces nominare ad beneficia iurispatronatus laicalis. - 27. Secus tamen est dicendum de beneficiis iurispatronatus ecclesiastici. - 28. Colligitur decimo, non posse imperatorem per primas preces gravare eumdem collatorem plusquam semel. - 29. Solum autem tunc censetur imperator gravasse semel collatorem, quando preces ad effectum pervenerunt, et precista actu sibi beneficium praesentatum obtinuit; si vero precista ante beneficium obtentum mortuus sit, vel quacunque ex alia causa ipsum beneficium non obtinuerit, poterit imperator pro alio novas preces ad eumdem collatorem porrigere. - 30. Colligitur undecimo, non posse imperatorem primas preces porrigere, nisi illis collatoribus, qui habent saltem quatuor beneficia suae liberae collationis; usque ad n. 31. - 32. Colligitur duodecimo, quod licet concessio primarum precum pertineat ad gratias exspectativas, non tamen prohibetur a concilio Tridentino, sess. 24, cap. 19, de Reformat.; usque ad n. 33. - 34. Et dato quod ab ipso concilii decreto videretur prohibita concessio primarum precum, adhuc subsisteret, et valeret indultum ipsarum, utpote concessum a papa, qui de iure potest supra ius, et concilium dispensare; usque ad n. 35. - 36. Imo papa in indulto primarum precum expresse derogat etiam concordatis Germaniae. - 37. Quinimo gravissimi auctores volunt ita vigere tale indultum, ut imperator statim ac est electus, possit eo uti, et primas preces concedere ante confirmationem a papa obtentam. - 38. Colligitur ultimo, quod ut indultum hoc primarum precum imperatoris suum omnino sortiatur effectum, concedit papa eidem imperatori exsecutores, qui per se, vel per alios etiam per censuras ecclesiasticas possint compellere ordinarios collatores ad beneficia conferenda precistis. - 39. Isti exsecutores, et alii subexsecutores ab ipsis deputati, debent esse in dignitate ecclesiastica constituti, vel personarum obtinere, aut cathedralium canonici esse. - 40. Preces primariae S. R. imperio vacante expeditae, vel expediendae a vicariis imper. nullae declarantur. - 41. Unde ius primariarum precum imperatori ortum sit. - 42. De beneficiis primariis precibus subiectis. - 43. Ex his excipiuntur beneficia regularia. - 44. Nec omnia beneficia saecularia subiecta sunt primariis precibus. - 45. Qualitates de iure, vel ex fundatione requisitae in beneficiariis, concurrere debent in precistis. - 46. An precistae pollere itidem debeant qualitatibus a statuto, vel consuetudine requisitis. - 47. An preces obtinere solummodo possint Germani et indigenae. - 48. Precista ad quid teneatur, ut effectum primariarum precum consequatur. - 49-51. Quaedam quaestiones ad precistam spectantes. *Remissive.* - 52. Ius ex primariis precibus alicui quaesitum morte imperatoris haud exspirat. - 53. Num imperatori fas sit, revocare primarias preces. - 54, 55. Morte, vel renuntiatione precistae ius precum exsecutioni nondum datum cessat. - 56. Quid, si post mortem renuntiationem primi precistae alius compareat, qui ab imperatore preces impetravit. - 57. Precista an ius primariarum precum possit in alterum transferre. *Remissive.* - 58. De exsecutoribus primariarum precum. *Remissive.* - *59. An ius primariarum precum ad vicarios imperiales transeat post obitum imperatoris. - 60. De origine primariarum precum.

1 Per *primas preces imperatoris* hic intelligitur privilegium quoddam ex antiquissima consuetudine a Sede Apostolica concedi solitum imperatori Romanorum recens electo, ut in qualibet ecclesia intra Romanum imperium semel personam sibi benevisam, et idoneam collatori ordinario nominare possit, cui beneficium vacans, vel proxime vacaturum conferre tenetur. 2 Et huiusmodi nominationes ab imperatore ordinariis collatoribus praesentatae, vocantur *primariae seu primae preces*, quia praeferuntur cuiuscunque iuri conferendi, praesentandi vel nominandi, vel quia sunt prima imperatoris electi petitio; Pirhing, lib. III, tit. 5, sect. 9, 3 § 6, num. 367, de Praebend. Et hoc imperatoris privilegium est sic antiquae consuetudinis, ut Nauclerus in sua Chronologia testetur Rodulphum I, qui anno 1273 electus est, iam usum fuisse hoc privilegio sub nomine *primariarum precum* ex antiqua et approbata ab antecessoribus ad se perducta consuetudine: sicque hanc consuetudinem dudum iam ante tem- 4 pora Rodulphi I viguisse appareat. Et re vera de hoc *primariarum precum* privilegio non solum mentionem faciunt recentiores auctores, sed et mentionem fecerunt antiqui canonistae, intra quos Ioan. Andr. in cap. *Is cui*, 19, de Praebend., in 6, et Speculator, tit. de Praebend., § *Restat*, num. 2, ubi sic asserit: *Imperator habet privilegium, quod ego vidi bullatum, quod in qualibet ecclesia Alemanniae possit facere unum recipi.* Et Ioan. a Cochier illud exacte refert, et variis quaestionibus elucidat in speciali tractatu, quem inscripsit: *Scholia in primarias preces imperatoris*, cuius indulti, seu privilegii summam iuxta tenorem concessionis a Paulo V factae imperatori Ferdinando II, prid. non. Iunii 1620, hic ad omnium notitiam iuvat referre.

5 *In hoc indulto*, § Hinc est, *conceditur in primis suae Caesareae maiestati facultas preces primarias offerendi, seu personas idoneas nominandi quibusvis collatoribus, seu collatricibus quacunque illi, illaeve dignitate praefulgeant, ad quaecunque beneficia ecclesiastica per S. Roman. imperium ubilibet constituta in cathedralibus, etiam metropolitanis, collegiatis, vel quibusvis aliis ecclesiis, sive sint cum cura, sive sine cura, sive saecularia, sive regularia, etiamsi beneficia, huiusmodi canonicatus, praebendae, dignitates, personatus, administrationes vel officia, etiam maiora, et electiva fuerint, easque personas sic nominatas ad huiusmodi beneficia, postquam ipsis canonice de illis provisum fuerit, praedicti collatores, vel collatrices recipere et admittere teneantur, sive ad eorumdem collatorum et collatricum, collationem, provisionem, praesentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem communiter, vel divisim pertineant. Haec tamen facultas restringitur primo, dummodo in cathedralibus et Metropolitanis post pontificales maiores, aut in collegiatis principales non existant. Secundo, dummodo singulae collationes, et singulae ecclesiae ex hoc ultra, quam in uno beneficio non graventur. Tertio, dummodo et ipsi collatores, aut collatrices saltem quatuor beneficia conferendi facultatem habeant. Additur in eodem indulto,* § Ita quod, *tametsi Caesar unam et eamdem personam supra dictis collatoribus et collatricibus simul, vel successive nominare possit: ita tamen, ut quam primum persona sic nominata de aliquo beneficio provisa fuerit, eius nominatio, quoad alios collatores, vel collatrices, ipso iure expiret, et quoad easdem preces, canonicatum, et praebendam, ac dignitatem seu personatum, administrationem, vel officium in una ecclesia pro unico duntaxat beneficio computari debere. Praeterea concedit pontifex in* § Quodque quicunque, *ut in quibusvis dignitatibus constituti, et ecclesiarum cathedralium canonici, quos pro singulis personis precum et nominationum huiusmodi Caesar exsecutores constituerit per se, vel per alium, sive alios, possint eisdem personis praedicta beneficia cum omnibus iuribus et pertinentiis conferre et assignare, in quibusvis etiam ordinariis collatoribus per litteras alternativas, aliaque privilegia concessis, aut concedendis mensibus, vacaverint, si intra mensem, postquam vacatio eiusmodi beneficiorum ipsis innotuerit, duxerint acceptanda. Idque extenditur primo, etiamsi ipsa beneficia dispositioni apostolicae, alias, quam per Extravagantem* Ad regimen, *generaliter fuerint reservata. Secundo, etiamsi ex diversis personis vacaverint. Tertio, etsi personae nominatae tempore assecutionis beneficii, ad quod nominatae sunt, aliud beneficium in eadem ecclesia iam ante obtineant. Quarto, etsi secundum statuta et consuetudines ecclesiarum, in quibus beneficia huiusmodi constituta fuerint, eorum capaces non fuerint ob defectum legitimae aetatis, aut legitimorum natalium, dummodo quoad eiusmodi qualitates requisitas, cum illis sit dispensatum, et beneficia in eadem ecclesia obtinenda talia sint, quae sine dispensatione papae simul obtineri possint ac consueverint, nec dictorum beneficiorum collatio ad Sedem Apostolicam legitime fuerit devoluta, neque super illis inter aliquos lis pendeat indecisa. Quinto, etsi personae eiusmodi duo, vel tria, vel plura cuiuscunque qualitatis et annui valoris beneficia (in diversa ecclesia) obtineant aut exspectent.*

Denique super his, ut preces seu nomina- 6 *tiones Caesareae effectum habeant, datur a papa exsecutoribus plena et libera, etiam per censuram ecclesiasticam exsequendi potestas; ipsis vero nominatis conceditur, ut una cum primariis precibus, aliis quoque exspectativis, ac nominationibus, seu gratiis specialium reservationum, de quibus beneficiis, aut mandatis de*

providendo, si ipsis concessae sunt uti possint, nec aliqua gratiarum huius exstincta, reliquae cassae vel irritae censeantur.

7 Postremo in dicto indulto pontificio precum Caesarearum, § *Non obstantibus,* subiunguntur clausulae derogatoriae eorum, quae eidem obstare possent. Et in primis derogat pontifex constitutionibus apostolicis de non utendo gratiis exspectativis; item de diligentiis faciendis in favorem ordinariorum collatorum, de quibus supra. Secundo, litteris exspectativis concessis in forma pauperum iuxta cap. *Si pauper,* 30, de Praebend. in 6, sive mandatis de providendo pauperibus clericis non habentibus beneficium: item litteris de providendo personis illustribus ac graduatis; omnes enim huiusmodi litterae non obstant precibus Caesareis, si contingat illas concedi super talibus beneficiis, quominus dictae preces iis conferantur. Tertio derogat regulis Cancellariae Apost. quandocunque publicatis et publicandis, quibus expresse et speciatim derogari debuit, quia per clausulam derogatoriam generalem *non obstantibus constitutionibus apostolicis,* non censetur derogatum, nisi constitutionibus ordinariis, non vero extraordinariis, quales sunt Extravagantes et regulae Cancellariae; Cochier., c. l., sect. 5, § 1, v. *Publicatis et publicandis,* fol. 90. Quarto, derogat statutis et consuetudinibus aliarum ecclesiarum, etiam iuramento et confirmatione Sedis Apostolicae roboratis; quia similiter per clausulam generalem derogatoriam non tolluntur statuta iurata, vel per principem non tolluntur statuta iurata, vel per principem confirmata. Cochier., c. l., v. *Iuramento,* et v. *Confirmatione Apostolica,* fol. 91. Cui etiam indulto non voluit derogari pontifex per quascunque litteras apostolicas non facientes plenam et expressam de verbo ad verbum de eodem mentionem. Quinto, derogat etiam ipsis concordatis Germaniae, eorumque confirmationi, quatenus huic indulto adversantur. Sexto, denique derogat quibusvis aliis privilegiis, indultis, et litteris apostolicis, indulto huic quocunque modo adversantibus, etiam motu proprio papae, et ex certa scientia, ac de apostolicae potestatis plenitudine, etiam cum clausulis derogatoriarum derogatoriis, et aliis insolitis concessis, et decernitur quidquid contra quamcunque auctoritatem attentatum fuerit, irritum et inane.

8 Ex huius privilegii, seu indulti tenore colligitur: primo, posse imperatorem primas preces porrigere solum in ecclesiis inter fines sacri Romani imperii, prout nunc est, existentibus, non autem in ecclesiis et provinciis ad ipsum imperium pertinentibus, sed hactenus ab eodem avulsis; siquidem in istis nullam amplius iurisdictionem habet imperator; Cochier., l. c., *Scholia in primarias preces imperatoris,* fol. 32, sub verbis praecisis ipsius indulti: Per sacrum Romanum imperium videlicet constitutorum. Quamvis tamen collator, vel collatrix, v. g. 9 episcopus, abbas, vel abbatissa habitet extra fines sacri Romani imperii, sed intra istud beneficia saltem quatuor habeat ad sui collationem spectantia, tenetur ad recipiendas primas preces imperatoris ratione dictorum beneficiorum, ut pote consistentium intra fines imperii, quia pontifex concedens indultum non respexit ad domicilium collatorum, sed ad locum, in quo beneficia consistunt, uti patet ex citatis verbis indulti: *Per sacrum Romanum imperium videlicet constitutorum.* Secus vero est dicen- 10 dum, quando collator habitat quidem in imperio, sed beneficia conferenda consistunt extra illud, quia indultum ad ea non extenditur, cum sit limitatum ad beneficia existentia in imperio, ibi: *per sacrum Romanum imperium;* limitata autem causa limitatum producit effectum; l. *In agris,* ff. de Acquir. rerum dominio; l. *Cancellaveras,* ff. De iis quae in testament. delentur, cum similibus; neque privilegium egreditur suos terminos; Cochier., in Prec. primar., sect. 2, § *Quod si per te,* in Scholiis, fol. 32, et alii passim.

Colligitur secundo, posse imperatorem con- 11 cedere preces primarias ad beneficia vacantia, etiam in mensibus ordinariorum; habetur in ipso indulto pontificio primariarum precum Caesarearum, cit. § *Quodque quicunque,* et in Rota Romana anno 1618 4 Maii, expresse decisum fuit quod indultum precum Caesarearum comprehendit etiam beneficia vacantia in mensibus ordinariorum, non obstantibus concordatis Germaniae, cum illis nominatim et expresse, prout requiritur, fuerit derogatum in eodem indulto posterioribus temporibus concesso; quam decisionem refert Cochier., loc. cit., fol. 53. Et sic de facto continua praxi semper solent im- 12 peratores primarias preces concedere, etiam in mensibus ordinariorum, alioquin nimis augusta foret haec gratia, si ad solos menses pontificios restringeretur; Cochier., loc. cit., fol. 62 et 63.

Colligitur tertio, posse imperatorem preces 13 primarias concedere ad quaevis beneficia Sedi Apostolicae reservata. Excipiuntur tamen ea be- 14 neficia quae papae reservata sunt in Extravagant. *Ad regimen,* cap. 13, de Praebend. inter communes, ut sunt beneficia cardinalium et officialium curiae Romanae, ubicunque decedant. Item beneficia eorum qui aliunde cuiusvis ne- 15 gotii causa ad curiam veniunt, si in curia, vel in accessu et reditu intra duas dietas a curia distantes, moriantur. Item beneficia quae vacant 16 per privationem, depositionem, translationem, promotionem, vel assecutionem alterius beneficii incompatibilis, si talis privatio, depositio, translatio, promotio, seu collatio beneficii per Sedem Apostolicam facta sit, etc. Haec enim 17 beneficia non comprehenduntur sub primariis precibus, alia vero omnia, etsi reservata papae,

sub iis continentur; exceptio enim aliquorum casuum firmat regulam in contrarium, quoad casus non exceptos; Auct. *Ut autem lex*, et ibi Glossa, verb. *In auxilio*, iunct. Glossa. margin. De non alienand., etc., Cochier., loc. cit., sect. 4, verb. alias quam per constitut. *Ad*
18 *regimen*, fol. 73. Colligitur quarto, posse imperatorem per primarias preces nominare eamdem personam ad plura beneficia, ita tamen ut quam primum eiusmodi persona de aliquo dictorum beneficiorum provisa fuerit, cesset nominatio ipsius quoad alia beneficia; habetur ex ipso indulto, vers. *Ita quod celsitudo*, et hanc nominationem eiusdem personae ad plura beneficia potest ad libitum facere, vel *simul*, scilicet per idem diploma, atque sub unico contextu verborum aliquem nominando ad diversas ecclesias, seu canonicatus, vel *successive*, scilicet hodie nominando precistam ad canonicatum, v. g., Viennensem proxime vacaturum, et cras per aliud diploma nominando ipsum ad canonicatum Pragensem vel Coloniensem pariter proxime vacaturum, et hoc in specialem favorem precistae, ut citius possit consequi beneficium; nam citius solet contingere vacatio quaedam in pluribus, quam in una solummodo
19 ecclesia. Una tamen vacatione eveniente, et vacantis beneficii collatione subsecuta, omnes aliae nominationes ad alia beneficia mediantibus primis precibus factae, illico cessant textu expresso in ipso indulto primarum precum, ibi: *Ita tamen quod quam primum persona sic nominata de aliquo beneficio provisa fuerit, eius nominatio, quoad alios collatores, vel collatrices facta ipso iure expiret.* Ne videlicet praeter intentionem concedentis quis plura beneficia incompatibilia consequatur, et retineat contra expressam prohibitionem, cap. *Quia in tantum*, 5, cap. *Cum teneamur*, 6, et cap. *Si de multa*, 28, de Praebend., et cap. *Si clericus*, 11, de Praebend., in 6, et cap. *Sanctorum*, 2, dist. 70, cap. *Singula*, 1, dist. 89, cap. *Presbyteros*, 32, caus. 16, quaest. 1, cap. *Clericus*, 1, et cap. *Clericum*, 2, caus. 21, qu. 1, et Extravagant. *Exsecrabilis* Ioann. XXII, de Praebend., et Concil. Trident., sess. 24, cap. 17, de Reformat.

20 Colligitur quinto, nominatum per preces Caesareas ad beneficium, debere intra mensem numerandum a tempore quo ipsi talis beneficii vacatio innotuit, per se, vel per procuratorem ad id speciale mandatum habentem, illud ipsum beneficium acceptare, sicque ante elapsum mensem collatori ordinario, v. g., episcopo, vel eius vicario, vel capitulo capitulariter congregato, si collatio ad illud spectet, insinuare rescriptum precum Caesarearum; habetur expresse in ipso indulto primarum precum, ibi: *Et quae personae, pro quibus preces seu nominationes ad illa se extendant, infra mensem, postquam ipsis vacatio huiusmodi beneficiorum innotuerit, duxerint acceptanda.* Aliter si post 21
elapsum mensem, nulla sit facta insinuatio primarum Caesarearum precum, collator ordinarius poterit beneficium vacans conferre alteri; Cochier., loco cit., vers. *Post mensem;* Pirhing., lib. III, tit. 5, de Praebend., num. 577; Reiffenstuel et alii. Idque merito fuit statutum, quia diutina ecclesiarum vacatio solet ipsis esse dispendiosa et praeiudicialis; cap. *Quam sint Ecclesiae*, 6, de Election., in 6. Et iste mensis 22
est computandus a tempore vacationis publice notae in loco vel ecclesia beneficii vacantis, non obstante quod precista talem vacationem ignoraverit; arg. Clem. unic. de Concessione praebendae, § *Caeterum*, ubi sic praecise statuitur: *Caeterum (ut tam diuturnis vacationibus quam fraudibus et litibus occurratur) praedictae vacationis notitiam impetrantem interpretamur habere, ex quo ipsa vacatio in loco vel ecclesia huiusmodi beneficii publice nota erit. Imputet quidem sibi, si haec casu, quo de ipsius commodo agitur, id quod per se, vel per alium scire potuerit, ignoravit.* Colligitur sexto, pre- 23
cistam post acceptum semel beneficium non posse variare; arg. cap. *Perpetuo prohibemus*, unic., de Postulatione praelator, in 6, ibi: *Redeundi ad aliam, scilicet ecclesiam (postquam unam elegerit), sibi licentia penitus interdicta*, et regul. 21 Iuris, in 6, ibi: *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* Colligitur septimo, neque posse precistam, qui negligens 24
fuit in acceptando primum beneficium vacans, petere postea secundum vacans nulli adhuc debitum, arg. cap. *Gratia*, 7, de Rescrip. in 6, cum Glossa ibi, verb. *Eligas*, etc. *Si clericus*, 11, de Praebend., in 6, ubi sic praecise statuitur: *Si clericus, pro quo a Sede Apostolica recepisti mandatum, ut ei de Praebenda proxime vacatura in certa ecclesia provideres. . . Praebendam sibi debitam quando vacat, petere negligenter omittat, aliam postmodum in ipsa ecclesia vacaturam nequibit praetextu dicti mandati petere, nec tu de ipsa sibi poteris providere; cum facta, et gratia per ipsius negligentiam sint exstincta;* Cochier., loc. cit., sect. 4, verb. *Intra mensem;* Pirhing, loc. cit., n. 379; Reiffenstuel, loc. cit., num. 594.

Colligitur octavo, non posse imperatorem 25
per primas preces nominare ad dignitates pontificales, nec ad dignitates maiores post pontificales in cathedralibus, nec ad principales in collegiatis, ut expresse cavetur in ipso indulto ibi: *Dummodo dignitates ipsae in cathedralibus et metropolitanis post pontificales maiores, aut collegiatis, huiusmodi principales non existant.* Colligitur nono, non posse imperatorem per 26
primas preces nominare ad beneficia iurispatronatus laicalis, quia licet possit papa ex plenitudine potestatis derogare etiam iuripatronatus laicorum, ut fatentur omnes, arg. cap. *Licet*, 1, de Praebend., in 6, tamen id

facere non intendit, nisi exprimat, ne laici retrahantur a fundandis, exstruendis, et dotandis ecclesiis, ut communiter notant doctores post Glossam, in cap. *Cum dilectus*, 28, vers. *Quempiam praesentare*, in fin., de Iurepatronat., et aliam Gloss. communiter receptam in Clementin. 2, de Praebend., verb. *Apostolicis;* et quia *Patronorum iura tollere, piasque fidelium voluntates in earum institutione violare, aequum non est;* ut dicit Concil. Tridentin., sess. 25, 27 de Reformat., c. 9. Secus tamen est dicendum de beneficiis iurispatronatus ecclesiastici, utpote in quibus cessat allata ratio, et quia istis, ut trahentibus originem ex bonis ecclesiasticis facile per clausulas generales derogatur; Cochier., loc. cit., sect. 2, verb. *Praesentationem;* Reif- 28 fenstuel, lib. III, de Praebend., n. 183. Colligitur decimo, non posse imperatorem per primas preces gravare eumdem collatorem plusquam semel; habetur expresse ex ipso indulto, ibi: *Salvo quod singulae collationes, et singulae ecclesiae ex hoc ultra quam in uno beneficio* 29 *non graventur*. Hinc autem est advertendum, quod solum tunc censetur imperator gravasse semel collatorem, quando preces ad effectum pervenerunt, et precista actu sibi beneficium praesentatum obtinuit. Si vero precista ante beneficium obtentum mortuus sit, vel quacunque ex alia causa ipsum beneficium non obtinuerit, poterit imperator pro alio novas preces ad eumdem collatorem porrigere. Colligitur undecimo: 30 non posse imperatorem primas preces porrigere nisi illis collatoribus, qui habent saltem quatuor beneficia suae liberae collationis; textu claro in ipso indulto: *Salvo quod. . . ipsi collatores, vel collatrices saltem quatuor beneficia* 31 *ecclesiastica conferre habeant*. Et hoc ne forte quis toto vitae suae tempore impediatur ab usu iuris suae liberae collationis, quod facile contingere posset, si intra breve tempus plures imperatores morerentur, et novi succederent, cum quilibet de novo electus habeat ius nominandi ad beneficia aliquam personam idoneam; Cochier., loc. cit., sect. 2, vers. *Saltem quatuor beneficia;* Pirhing, loc. cit., 370; Engel, lib. III, num. 71, de Praebend.; Reiffenstuel, lib. III de Praebend., num. 584, et alii passim.

32 Colligitur duodecimo quod, licet concessio primarum precum pertineat ad gratias exspectativas, cum imperator ius habeat nominandi ad beneficia proxime vacatura, non tamen prohibetur a Concilio Tridentino, sess. 24, cap. 19, de Reformat., quia in dicto decreto concilii non comprehenduntur primariae preces imperatoris, ut censuit ex sententia Congregationis Concilii Gregorius XIII, in litteris apostolicis editis 25 Ianuarii 1575, *prout habetur in declarationibus cardinalium eiusdem decreti*, apud Ioann. Gallemart, ibid., num. 1, et apud Cochier., in 33 prooemio precum primariarum, fol. 2 et 3. De facto enim in illo concilii decreto non nominatur imperator, qui cum sit speciali nota dignus, nominatus fuisset, si concilium voluisset illum comprehendere, sicut nominavit cardinales, qui et ipsi sunt speciali nota, seu expressione digni, et ipse Gregorius XIII dicit apud Fagnan., in cap. *Nulla*, de Concess. praebendae, num. 10, quod meminit tempore concilii quando formabatur, d. c. 19, aliquos noluisse addi: *Et primarias preces imperatori concessas*, sed communior sententia Patrum fuit, ut tolleretur earum mentio. Sicque non comprehenduntur primariae preces in dict. cap. 19. Et 34 dato quod in ipso decreto comprehenderetur etiam imperator, sicuti omnes alii comprehenduntur ibi, et in cap. *Nulla*, 2, cap. *Constitutus*, 11, de Concess. praebend., et cap. *Detestanda*, 2, de Concess. praebend., in 6, adhuc 35 subsisteret, et valeret indultum primarum precum, ut pote concessum imperatori a papa, qui de iure potest supra ius dispensare, textu expresso in cap. *Proposuit*, 4, de Concess. praebendae, ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare*. Imo papa in ipso indulto primarum pre- 36 cum expresse derogat etiam concordatis Germaniae, ibi: *Non obstantibus. . . concordatis nationis Germanicae, ac eorumdem concordatorum confirmatione*. Quinimo Engel, lib. III, 37 de Praebend., § 7, de primis Precibus, n. 71, in fin.; Pirhing, eod. lib., num. 571; Reiffenstuel, eod. lib., num. 574; Wagnerechk, in Comment. exegetico SS. canonum, cap. *Is cui*, de Praebend., in 6, volunt ita vigere indultum primarum precum, ut imperator possit eo uti ante confirmationem a papa acceptam, et statim ac concorditer est electus, possit primas preces ad beneficia vacatura interponere vigore memorati indulti a quolibet pontifice concedi soliti; idque ob cognitam benignitatem summorum pontificum, qui dictum indultum litteris etsi posterius datis, indubitanter sunt concessuri, sicque ratihabituri nominationes ad beneficia auctoritate ipsorum iam antea factas, nam ex reg. 10 Iuris, num. 6: *Ratihabitionem retrotrahi, et mandato non est dubium comparari*.

Colligitur ultimo quod, ut indultum hoc 38 primarum precum imperatoris omnino suum sortiatur effectum, concedit pontifex eidem imperatori exsecutores, qui per se, vel per alios, in casu quo ordinarii collatores detrectarent parere primis precibus imperatoris, ipsos ad parendum, et ad beneficia conferenda precistis, compellant etiam per censuras ecclesiasticas, et habeant auctoritate apostolica liberam facultatem praestandi ea omnia quae ad dictarum precum, seu nominationum Caesarearum effectus consequendos opportuna fuerint; habetur expresse in ipso indulto sect. 4, et est ad tenorem cap. *Cum nostri*, 6, de Concess. praebendae, et cap.

Constitutus, 19, de Rescriptis, ubi pariter pro executione litterarum apostolicarum ad bene-
39 ficia deputantur certi exsecutores. Et isti exsecutores, et alii subexsecutores, ab ipsis deputati, debent esse in dignitate ecclesiastica constituti, vel personatum obtinere, aut cathedralium ecclesiarum canonici existere, uti pro delegatis apostolicis statuitur; cap. *Statutum*, 11, de Rescriptis, in 6. Et ita expresse tenet Cochier., l. cit., sect. 4, vers. *Quodque quicunque*, et verb. *Per se vel alium*, ubi citat Ro-
40 tam, decis. 99, in Antiq. Advertendum est, quod preces primariae, quae sacro Romano imperio vacante, fuerunt hucusque expeditae vel in posterum expedientur a vicariis et provisoribus imperialibus, nullae declarantur; Clemens XI, constitut. 45, incip. *Cum sicut accepimus;* prout etiam collationes et provisiones beneficiorum, earum intuitu factae et faciendae.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

41 Unde ius hoc primariarum precum imperatori ortum sit, mire inter se variant scriptores. Consule Brand., de Iure Caesar. primar. prec., qui cap. 4 per tot., relatis variis variorum opinionibus, tandem concludit, *hoc ius primariarum precum quoad substantiam antiquae consuetudini, quoad modum vero qualificatum, quo exercetur, indulto pontificio deberi.*

42 Quod attinet ad beneficia primariis precibus subiecta, ea in primis sunt sita intra fines imperii Romani, dummodo in ecclesiis existant, ad quas consueverint primariae preces dirigi;
43 Brand., dict. tractatu, c. 5, § 3. Ex his vero excipi debent beneficia regularia; Wiestner, ad titul. decretal. de Praebend., n. 16; Schmier., Iurisprud. canon. civil. lib. III, tract. I, part. II, cap. 3, n. 321, licet Bohemer., in Decretal., lib. III, tit. 5, § 113, nihil definiendum censeat, *cum non adeo certum sit, praxim omnem hic defuisse, saltem minus probabile est Caesarem ad canonicatus regulares et praelaturas nunquam praesentasse, cum vel diploma Wenceslai contrarium evincat.* Error autem Bohemeri inde provenit, quod is ad consuetudinem unice referat ius primariarum precum.

44 Nec omnia beneficia saecularia subiecta sunt primariis precibus. Excipe 1° reservata Extravagant. *Ad regimen;* 2° dignitates pontificales, sive episcopales; 3° dignitates pontificalibus proximas in ecclesiis metropolitanis et cathedralibus, et dignitates primas in collegiatis; 4° beneficia ad Sedem Apostolicam legitime devoluta; 5° beneficia litigiosa; 6° beneficia monocularia; 7° beneficia iurispatronatus saltem laici, et mixti; 8° beneficia manualia ad nutum revocabilia, item ministerialia, quibus annexum est onus canendi vel dirigendi canentes in choro; 9° beneficia in manibus papae libere dimissa, vel ex causa permutationis resignata. Confer Rigant., in Commentar. ad regul. Canc. 26, a num. 115 ad plur. sequent.; Brand., dict. tract., c. 5, § 4 et 5, ubi quod constantissima praxis semper excepit beneficia curata.

Quae qualitates de iure, vel ex fundatione 45
requiruntur in beneficiariis, eae omnes concurrere debent in precistis. Quaestionis vero est, 46
an precistae pollere itidem debeant qualitatibus a statuto vel consuetudine requisitis. Negant Pirhing, ad tit. decretal. de Praebend., n. 392; Wiestner, ibid. num. 170, aliique relati a Rigant. in Commentar. ad reg. Canc. 26, n. 95. At affirmat Bohemer., in Decretal., lib. III, tom. V, § 175, ubi nominatim Wiestnerum confutat; Stoeknius, de Primar. precib. imperat., qu. 9, n. 17; Fritsch., eodem. tract., cap. 6, num. 1; Reinarthius, de Potestat. precist., § 8, et aliis relatis, novissime Brand., ubi supra, cap. 6, § 3. An sicuti preces non afficiunt nisi 47
beneficia intra fines imperii sita, ita preces obtinere solummodo possint Germani et indigenae? Affirmare videtur Ayrerus, Commentar. de Iur. primar. prec., cap. 6, § 5; Hofman., dissert. de Iurib. indigenar. German., § 20. Precista, 48
ut effectum primariarum precum consequatur, ante omnia tenetur infra mensem, postquam vacatio beneficii in ecclesiis per preces primarias expressa innotuerit, vel per se, vel per procuratorem ad id speciale mandatum habentem, beneficium vacans acceptare, primis precibus collatori ordinario episcopo, vel capitulo capitulariter congregato antea insinuatis; Rota, in Colonien. *Canonicatus*, 30 Iunii 1749, coram R. P. D. Elephant. At a quo tempore incipiat 49
currere iste mensis ad acceptandum datus? An 50
is currat contra minorem viginti quinque annis, vel alium legitime impeditum? Si post elapsum 51
mensem ab ordinario collatore beneficium non sit collatum, an precista re adhuc integra post mensem beneficium illud acceptare possit, et hac ratione collatorem impedire? Tum alias affines quaestiones vide apud Brand., pluries citat. tractat. cap. 6, a § 6 ad plur. sequent. Confer etiam Rotam, in Paderbonen. *Canonicatus*, 14 Maii 1725, coram cl. mem. Aldovrand., et in dict. Colonien. *Canonicatus*, 30 Iunii 1749, coram R. P. D. Elephant.

Ius ex primariis precibus alicui quaesitum 52
morte imperatoris haud expirat; Schroeter, de Iur. primar. prec., cap. 1, § ultim. Cortreius, observ. ad concordat., cap. 2, num. 93 et seq. Num autem imperatori fas sit revocare pri- 53
marias preces, adi Brand. pluries citato tract. c. 6, § 2.

Morte precistae ius precum exsecutioni non- 54
dum datum cessat. Idem est, si precista, vel expresse, vel tacite renuntiet. Exempla tacitae 55
renuntiationis affert Brand., dict. tract. cap. 7, § 4 et plur. sequent. Quocirca liberum est collatori beneficium illud conferre. Verum si 56
post mortem, vel renuntiationem primi precistae alius compareat, qui ab imperatore pre-

ces impetravit, easque legitime intra tempus praefixum ante collationem insinuavit, impedit collatori eius beneficii collationem, cum novae preces, prioribus exsecutioni haud datis, locum habere debeant; Stoecken., dict. tract. thes. 27; Ayrer cit. comment. cap. 6, § 13.

57 Precista an ius primariarum precum possit in alterum transferre? Agit, et quidem fuse hac de quaestione Brand., dict. tract. cap. 7, a § 7
58 ad fin. Tum ipsum, cap. 8 per tot., consule de exsecutoribus primariarum precum.

ADDITIONES CASINENSES.

59 Autumant nonnulli scriptores, qui Romanae Sedis auctoritatem labefactare student, ius primariarum precum ad vicarios imperiales competere post imperatoris obitum, at nullo fundamento innixi. Namque facultas dirigendi primarias preces est praerogativa personalis, proindeque morte cessat imperatoris.

De illarum precum origine prima nobis pro 60
certo vix constat. Illud verum in comperto est, antiquam hanc consuetudinem primarias dirigendi preces non a iure maiestatis, aut patronatus, non a reliquiis antiqui Caesarei abusus circa collationem episcopatuum, abbatiarum, aliorumque beneficiorum pendere, minusque ortum habuisse ex eo quod Romanorum imperator in universa Ecclesia sit tanquam nutritius advocatus et defensor, iuxta varias doctorum imperiali auctoritati plus aequo blandientium sententias; sed unice consuetudinem praedictam innixam esse benignitati Sedis Apostolicae, quae ab antiquissimo tempore singulis quibusque imperatoribus, postquam eorum electionem confirmaverat, indulgere consuevit facultatem dirigendi primarias preces intra fines Germanici imperii. Vide Conrad. Oligen., Diss. de primar. prec. imp.; Rigant., in regul. 26, num. 50 et seq.

BENEFICIATUS

PARTITIO ARGUMENTI

BENEFICIATUS: 1. ad quid teneatur; 2. quid de fructibus beneficii facere possit; 3. quid de fructibus beneficii facere non possit.

Articulus I. *Beneficiatus ad quid teneatur.*

Summarium. 1. Beneficiatus tenetur primo ad recitationem divini officii; et quando incipiat dicta eius obligatio. - 2. Imo tenetur beneficiatus ad recitationem divini officii, etiamsi suum beneficium sit tenue, si scienter illud acceptavit. - 3. Arctior est obligatio recitandi divinum officium, quam residendi. - 4. Varii alii docent beneficiatum ad recitationem divini officii non teneri, cuius beneficii fructus non attingunt tertiam mediocris sustentationis partem. - 5. Secundo tenetur beneficiatus (si post sex menses ab obtento beneficio, divinum officium non dixerit sine legitimo impedimento) fructus beneficii, tanquam iniuste perceptos in fabricam beneficii, vel pauperum eleemosynas erogare. - 6. Beneficiatus tenetur in conscientia ad hanc faciendam restitutionem ante omnem sententiam et declarationem iudicis. - 7. Neque hanc restitutionem compensare potest beneficiatus per eleemosynas ante neglectam recitationem datas ex fructibus beneficii, ob quod tenetur ad Horas. - 8. Pro restitutione tamen ob neglectas Horas, satis est post illud tempus, a quo beneficiatus omisit, dare eleemosynam, etiamsi non cogitet de debito, neque intendat dare in exsolutionem suae obligationis. - 9. Tertio tenetur beneficiatus curatus professionem fidei emittere coram episcopo, vel eo impedito coram eius vicario generali intra duos menses a die acceptae possessionis beneficii. - 10. Et promoti ad dignitates et canonicatus in ecclesiis cathedralibus tenentur intra idem tempus professionem fidei emittere, non solum coram episcopo, seu eius vicario generali, sed etiam coram capitulo; alias fructus non faciunt suos; nec illis possessio suffragatur. - 11. Hanc fidei professionem per seipsos, et non per procuratorem tenentur emittere provisi de parochialibus, et de canonicatibus in cathedralibus. - 12. Et hanc fidei professionem tenentur denuo emittere illi, qui in adeptione alterius beneficii similis, eam iam emiserunt. - 13. Fidei professionem intra duos menses non facientes tenentur restituere fructus perceptos post ipsos duos menses, nisi ipsa Sacra Congregatio eos remiserit, seu condonaverit. - 14. Tales autem omittentes fidei professionem, licet non faciant fructus suos, distributiones tamen acquirunt, et faciunt suas. - 15. Nec ipsa professionis fidei omissio privat canonicum aliis effectibus possessionis. - 16. Caeteri autem beneficiati, licet non teneantur professionem fidei emittere vigore concilii Tridentini et constitutionis Pii IV, tamen tenentur ipsam emittere vigore legum dioecesanarum. - 17. Quarto tenetur beneficiatus ad reparationem fabricae ecclesiae sui beneficii, ad quam reparationem tenentur etiam cardinales. - 18. Hinc episcopus in cuius dioecesi reperiuntur beneficia erecta, et reparatione indigentia, potest sequestrare fructus eorumdem beneficiorum. - 19. Adducuntur ad id decreta Sacrae Congregationis; ad n. 20. - 21. Quinto tenetur beneficiatus infra annum recipere ordines requisitos a suo beneficio, aliter iusto impedimento cessante, caret voce in capitulo donec illos suscipiat, et perdit dimidiam partem distributionum. - 22. Sexto tenetur beneficiatus de iure communi ad residentiam personalem in loco beneficii. - 23. Et haec residentia de iure communi requiritur etiam in beneficiis simplicibus. - 24. Ex generali tamen consuetudine totius Ecclesiae beneficia simplicia residentiam personalem non requirunt, adeoque potest quis per substitutum eisdem deservire, nisi oppositum habeatur ex fundatione, seu ex statuto, et legitima particularis alicuius ecclesiae consuetudine; ad n. 25. - 26. Septimo tenetur beneficiatus in prima synodo, quae fit, recipere decreta illius, et Tridentini concilii. - 27. Octavo tenetur exercere hospitalitatem. - 28. Nono tenetur habere exempla, scripturas, et instrumenta de bonis, ac redditibus beneficii, et debent esse duplicata, ita quod unum sit apud eum, et aliud in archivio cathedralis. - 29. Decimo tenetur uti supellectili modesta et frugali mensa. - 30. Undecimo tenetur iurare in manu episcopi, quod simoniam non commisit in adeptione beneficii, et quod a patrono habuit sine dono facto, promisso, etc. - 31. Duodecimo tenetur restaurare ecclesiam, domos, possessiones et fundos dotales beneficii. - 32. Tertio decimo tenetur contribuere pro procuratione episcopi visitantis. - 33. Quarto decimo tenetur accedere ad processiones,

ad quas beneficiatus non accedendo potest cogi. - 34. Quinto decimo tenetur sub mortali solvere pensionem impositam beneficio. - 35. Sexto decimo tenetur sub peccato mortali redditus beneficii suae honestae sustentationi superfluos erogare in causas pias. - 36. Unde beneficiati bona superflua beneficii expendentes in causas profanas, gravissime peccant, non obstante quod dicant se adhaerere sententiae docentium beneficiatos bonorum superfluorum dominos esse; ad n. 37. - 38. An autem beneficiati redditus superfluos suorum beneficiorum in pauperes et causas pias non erogantes, sed in causas profanas expendentes ultra peccatum mortale, quod committunt, teneantur insuper ad restitutionem, controversia maxima est inter doctores. - 39. Alii enim dicunt beneficiatos non teneri ad restitutionem, ex quo praetendant ipsos habere verum dominium, etiam bonorum superfluorum suorum beneficiorum. - 40. Alii vero volunt beneficiatos teneri ad restitutionem bonorum superfluorum, sive ipsorum dominium habeant, sive non. - 41. Haec secunda opinio, utpote securior et iustitiae conformior, amplectenda est. - 42. Affertur efficax et fundamentalis ratio pro hac secunda opinione; ad n. 46. - 47. Adducitur et solvitur obiectio; ad n. 48. - 49. Adducitur et solvitur instantia; ad n. 50. - 51. Adducitur et solvitur adhuc alia instantia; usque ad n. 57. - 58. Affertur alia solida ratio nostrae conclusionis; ad n. 61. - 62. Assignantur innumeri doctores, ultra sanctos Patres tenentes hanc nostram conclusionem; ad n. 64. - 65-73. Plura scitu digna de professione fidei a beneficiatis emittenda. - 74. De aliis beneficiatorum obligationibus. *Remissive.*

1 Beneficiatus tenetur primo ad recitationem divini officii: *Beneficium* enim *datur propter officium;* cap. *Quia,* 15, de Rescrip., in 6, et ut ait concilium Constant., sess. 4, decreto de dispensationibus: *Beneficia propter officia conceduntur;* et habetur ex cap. *Dolentes,* 9, de Celebrat. missarum, et ex constitut. septima Leonis X, incip. *Supernae dispositionis,* et ex constitut. 135 S. Pii V, incip. *Ex proximo,* ubi expresse dicitur: *Item ille qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusaverit, grave peccatum intelligat admisisse.* Quando autem incipiat dicta eius obligatio? Vide verb. *Officium*
2 *divinum,* art. 1, num. 26. Imo tenetur beneficiatus ad recitationem divini officii, etiamsi suum beneficium sit tenue, si scienter illud acceptavit. Et ratio est, quia sicuti beneficiatus non excusatur a residentia, eo quod ex beneficio vitae necessaria non percipiat, ut secundum omnes habetur ex cap. *Conquerente,* 6, de Clericis non residentibus, ita nec excusatur a recitatione divini officii, nam ut formaliter inquit Cardinal. in Clement. 1, num. 9, de Celebratione missarum, imputet sibi, si beneficium non sit competens, quia nihilominus tenebitur ad Horas, ex quo fecit se ad hoc intitulari. Idem Goffred., in cap. *Clericus victum,* dist. 91, et sequitur Sylvester in verb. *Hora,* num. 3, vers. *Non possunt se excusare ratione exiguitatis,* et Tabiena, in eodem verb., num. 1, in
3 fin. Tum quia arctior est obligatio recitandi divinum officium quam residendi, quia multa sunt beneficia quae nullum omnino servitium requirunt, ut praestimonia et praestimoniales portiones, et tamen illa obtinentes obligantur ad dicendas Horas canonicas, ut expresse statuitur in Extravagant. S. Pii V, incip. *Ex proximo,* vers. *Declarantes,* ibi: *Declarantes praestimonia, praestimoniales portiones, et qualiacunque beneficia, etiam nullum omnino servitium obtinentes cum praedictis pariter convenire:* adeoque si exiguitas beneficii non excusat a residentia, multo minus a recitatione divini officii; arg. cap. *Ex parte,* 27, de Decimis. Eo vel maxime, quod citata constitutio S. Pii V utitur verbis illis universalibus: *Et qualiacunque beneficia,* quae comprehendunt etiam minima, ex his quae scripsit Aym., cons. 249, verb. *Transactionis,* col. ante penultima, vers. secundo, et vers. tertio, et cons. 227; Goffredus, num. 12, vers. octavo *Considero,* et Fagnan., in cap. *Conquerente,* 6, de Clericis non resident., n. 8 et 9. Et ultra praedictos hanc communiorem sententiam tenet Navarr., de Horis canonicis, cap. 7, n. 27, ubi dicit, ita semper consuluisse et tenuisse, quod contrafaciens mortaliter peccet; Graffius, Decis. aurear. part. I, lib. II, cap. 50, num. 28; Garcias, de Benefic., part. III, cap. 4, n. 39; Bonacina, de Horis canon., disp. 1, quaest. 2, punct. 4, num. 17; Barbosa, in cap. *Dolentes,* 4, de Celebrat. missarum; Gavant., in Rubr. Missal., part. II, sect. 1, cap. 4 num. 5; Corrad., Prax. benefic. lib. IV, cap. 6, num. 14; Monacell., part. II, tit. 15, form. 1, num. 25 et sequent. Suarez, Reginal., Castropal. aliique 4
plurimi contra varios alios qui probabiliter docent [1] beneficiatum ad recitationem divini officii non teneri, cuius beneficii fructus non attingunt tertiam mediocris sustentationis partem.

Secundo tenetur beneficiatus (si post sex 5
menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit sine legitimo impedimento) fructus beneficii tanquam iniuste perceptos in fabricam beneficii, vel pauperum eleemosynas erogare. Habetur expresse in constit. 7 Leonis X emanata in concil. Lateranensi, sess. 9, et incip. *Supernae dispositionis,* ubi § 38 sic expresse dicitur: *Statuimus quoque, et ordinamus, ut quilibet habens beneficium cum cura, vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non faciat pro rata omissionis recitationis officii, et temporis, sed eos tanquam iniuste perceptos in fabricam beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur.* Et expresse habetur ex cit. constit. 125 S. Pii V, incip. *Ex proximo,* ubi post expressam confirmationem

[1] Quae num. superiori allata sunt, horum opinionem probabilem non esse demonstrant.

dictae bullae Leonis X emanatae in concil. Lateranensi, sess. 9, declarat quantitatem fructuum amittendorum ab iis qui recitationem divini officii omittunt, ibi: *Qui Horas canonicas, uno aut pluribus diebus intermiserit, omnes beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur; qui vero matutinum tantum, dimidiam, qui caeteras Horas, alteram dimidiam, qui harum singulas, sextam partem fructuum eius diei amittat.* 6 Et beneficiatus tenetur in conscientia ad hanc faciendam restitutionem ante omnem sententiam et declarationem iudicis, ut aperte constat ex decreto edito ab Alexandro VII 24 Sept. 1665, damnante sequentem propositionem vigesimam in ordine, ibi: *Restitutio a S. Pio V imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam iu-* 7 *dicis, eo quod sit poena.* Neque hanc restitutionem compensare potest beneficiatus per eleemosynas ante neglectam recitationem datas ex fructibus beneficii, ob quod tenetur ad Horas, ut etiam aperte constat ex posteriori decreto edito ab eodem Alexandro VII 18 Martii 1667, damnante sequentem propositionem trigesimam tertiam in ordine, ibi: *Restitutio fructuum ob omissionem Horarum, suppleri potest per quascunque eleemosynas, quas ante beneficiarius de* 8 *fructibus sui beneficii fecerit.* Pro restitutione tamen ob neglectas Horas satis est, post illud tempus, a quo beneficiarius omisit dare eleemosynam, etiamsi non cogitet de debito, neque intendat dare in exsolutionem suae obligationis, quia si eleemosyna datur post omissionem, ponitur opus quod in poenam est praeceptum, adeoque satisfit praecepto, cum virtualis intentio dantis eleemosynam sit, ut per illam satisfaciat omni suae obligationi; Layman., lib. III, tract. 2, cap. 12, num. 9; Sanch., in Cons., lib. II, cap. 3, dub. 121; Diana, part. III, tom. VI, r. 57, et part. VII, tit. 10, r. 24; Lugo, de Iustit., disp. 4, n. 46; Gobat, num. 192; Du Bois, ad proposit. 33 ad Alexand. VII damnatam; La Croix, lib. IV, num. 1215; Viva, ad proposit. 33, ex damnatis ab Alexandro VII, num. 9. Illud tamen adnotandum ex Iosepho Maria Maraviglia, episcopum omittentem Horas canonicas non teneri ad fructuum episcopatus restitutionem, praesertim quia ex constitutionibus Leonis X et Pii V supra relatis colligitur teneri ad restitutionem fructuum illos tantum beneficiatos, quibus datur beneficium propter officium, quorum nomine non veniunt episcopi, qui propter dignitatis culmen sunt speciali nota digni, et essent specialiter nominandi. Accedit quod fructus episcopatus et ius ad ipsos non conferuntur episcopo propter officium, sed ad exercendum et sustinendum munus pastorale, quod includit plures alias obligationes. Haec ille in suis Legibus prudentiae episcopalis, leg. 307 et 309. Ab episcopis autem non recitantibus Horas canonicas restituendos esse utique fructus aliorum beneficiorum, si quae alia beneficia possideant, praeter episcopatum, asserit idem auctor; neque supponendam esse talem deobligationem in hoc casu, late probat; leg. 308 et 310, ibid.

Tertio tenetur beneficiatus curatus professio- 9 nem fidei emittere coram episcopo, vel eo impedito, coram eius vicario generali intra duos menses a die adeptae possessionis beneficii. Et 10 promoti ad dignitates et canonicatus in ecclesiis cathedralibus, tenentur intra idem tempus professionem fidei emittere, non solum coram episcopo, seu eius vicario generali, sed etiam coram capitulo; alias fructus non faciunt suos, nec illis possessio suffragatur, textu expresso in Concil. Trident., sess. 24, cap. 12, de Reformat., ibi: *Provisi etiam de beneficiis quibuscunque curam animarum habentibus, teneantur a die adeptae possessionis ad minus intra duos menses in manibus ipsius episcopi, et eo impedito coram generali eius vicario, seu officiali orthodoxae suae fidei publicam facere professionem, et in Romanae Ecclesiae obedientia se permansuros spondeant, ac iurent. Provisi autem de canonicatibus, et dignitatibus in ecclesiis cathedralibus, non solum coram episcopo, seu eius vicario, sed etiam in capitulo idem facere teneantur, alioquin praedicti omnes provisi, ut supra, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur.* Et Pius IV, in constit. incip. *Iniunctum,* ubi tradit etiam formam in tali fidei professione observandam. Hanc pro- 11 fessionem fidei per se ipsos, et non per procuratorem tenentur emittere provisi de parochialibus, et de canonicatibus in cathedralibus; Sacr. Congregat. Concil. in Seguntina 18 Aprilis 1590, et iterum in alia causa die 12 Septembris 1620, ut referunt Nicol. Garcias, de Benefic., part. III, cap. 5, n. 54, declarat. 1, et Scortia, in selectas summor. pontific. constit., epit. 84, theorem. 207, vers. *Quid si beneficiarius;* Barbosa, in Summ. apostol. decis. verb. *Professio fidei,* num. 5, et iterum ead. Congr. Conc., in Callaguritana 22 Sept. 1696, apud Monacell., tom. I, formul. 13, num. 4. Et hanc fidei professionem tenentur denuo emit- 12 tere illi, qui in adeptione alterius beneficii similis eam iam emiserunt. Sic declarasse Sacram Congr. Conc. testantur Nicol. Garcias, de Benefic., part. V, cap. 3, num. 17 et 18, et tenent Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. III, allegat. 61, num. 8, et alii plurimi apud ipsum. Fidei professionem intra duos 13 menses non facientes, tenentur restituere fructus perceptos post elapsos ipsos duos menses; Sacr. Congr. Conc., in Seguntina 18 Apr. 1590, nisi ead. Sacr. Congr. Conc. eos condonaverit, et remiserit; ut ipsamet censuit, et benigne condonavit in Tuscanen. 5 Martii 1614. Angelo Constantino eiusdem Tuscanensis cathedralis

primicerio, teste Barbosa, cap. 17, de canonic.
14 et dignitat., num. 23. Tales autem omittentes fidei professionem, licet non faciant fructus suos, distributiones tamen acquirunt et faciunt suas; Sacr. Congreg. Concil. relata a Gonzal., ad regul. 8 Cancell., § 7, Prooem. num. 160.
15 Nec ipsa professionis fidei omissio privat canonicum aliis effectibus possessionis, sed ipsum, et vocem in capitulo, et praecedentiam habere a die adeptae possessionis, nisi aliud obstet, declaravit Sacr. Congregat., ut refert Quaranta, in Summa Bullar., verb. *Beneficiorum possessio,*
16 in Addit., litt. B, verb. *Refertur*. Caeteri autem beneficiati, licet non teneantur professionem fidei emittere vigore Concilii Tridentini, et cit. constitutionis Pii IV, cum ibi sit sermo solum de obtinentibus canonicatus et dignitates cathedralium, et de beneficia curata habentibus; tamen tenentur ipsam emittere vigore legum dioecesanarum in quibus fere omnibus reperitur statutum, ut omnes beneficiati, etiam in collegiatis, et quicunque etiam simplicia beneficia obtinentes, teneantur intra duos menses professionem fidei emittere coram episcopo vel eius generali vicario, ut expresse fuit sancitum in synodo Alexandrina habita 1, 2, 3 Maii 1732, tit. 1, de Fidei professione.

17 Quarto tenetur beneficiatus ad reparationem fabricae ecclesiae sui beneficii, ad quam reparationem tenentur etiam cardinales ex vi citat. bullae 7 Leonis X, incip. *Supernae dispositionis,*
18 § 22. Et hinc episcopus, in cuius dioecesi beneficia erecta, et reparatione indigentia reperiuntur, potest sequestrare fructus eorumdem beneficiorum, etiamsi sint militum Hierosolymitanorum, ut respondit Sacra Congreg. Concil., in Hieracens. 28 Maii 1590, lib. VII Litterar., pag. 165, et in Narnien. 24 Maii 1657,
19 in qua episcopus exposuit Congregationi plures ecclesias in sua dioecesi reperiri fere collapsas, in quibus reperiebantur plura beneficia erecta, et petiit responderi ad infra scripta dubia:

1° *An posset in actu visitationis eorum titulos ad ecclesiam viciniorem transferre?*

2° *An posset eorumdem beneficiorum possessores quacunque dignitate fulgentes cogere ad resarciendam ecclesiam in qua transferuntur tituli, quatenus restauratione indigeret, et erigendum altare in dicta ecclesia?* — 3° *An eosdem cogere ad celebrandum, seu celebrari faciendum in die festivitatis illius sancti, sub cuius invocatione erectum est beneficium?* — 4° *An ad effectum praedictum, et pro conficiendis supellectilibus sacris possit sequestrari facere fructus eorumdem beneficiorum?*

20 Et sub dicta die 24 Maii 1657 prodiit resolutio ut infra:

Ad primum: *Si ecclesiae, ut supponitur, sunt fere dirutae et collapsae, episcopum, auditis quorum interest, posse uti Sedis Apostolicae delegatum transferre beneficia simplicia ad ecclesias viciniores.* Ad secundum: *Respondit dictos rectores beneficiorum, etiam in quacunque dignitate constitutos teneri post translationem secutam ad futuram restaurationem ecclesiarum, ad quas beneficia fuerint translata.* — Ad tertium: *Respondit eosdem beneficiatos cogi posse ab episcopo ad celebrandum, seu celebrari faciendum in die festivitatis illius sancti, sub cuius invocatione beneficium est erectum, nisi aliud constet in erectione, seu fundatione.* — Ad quartum: *Respondit posse ad effectum praedictae restaurationis, nec non pro conficiendis sacris supellectilibus, redditus eorumdem beneficiorum sequestrare.*

Quinto tenetur beneficiatus infra annum re- 21
cipere ordines requisitos a suo beneficio, aliter, iusto impedimento cessante, caret voce in capitulo, donec illos suscipiat, et perdit dimidiam partem distributionum; Clement., de Aetat. et qualit. et ordin. praeficiend., cap. *Ut hi;* et Conc. Trid., sess. 22, cap. 4, de Reform. Beneficiatus enim tenetur per seipsum immediate exercere suum munus et officium, scilicet canere missam, Evangelium, etc., sub iisdem et aliis etiam gravioribus poenis ab ordinario infligendis; cit. Concil. Trid., ib.

Sexto tenetur beneficiatus de iure communi 22
ad residentiam personalem in loco beneficii; cap. *Ex p.,* 8, et cap. *Inter quatuor,* 10, de Clericis non residentib., ubi clerici qui ecclesias vel praebendas sibi concessas sine iusta causa deserunt, sicque in ipsis non resident, privatione eorumdem puniuntur. Concordant cap. *Ex gestis,* 2, et cap. *Clericus,* de Clericis non resident., et cap. *Ad haec,* 13, de Praebend., ubi dicitur, *quod singula officia in ecclesiis assiduitatem exigant personarum.* Et haec 23
residentia de iure communi requiritur etiam in beneficiis simplicibus, ut colligitur ex c. *Eleutherius,* 1, et cap. *Clericus,* 4, dist. 91, cap. *Si quis presbyter,* 9, dist. 92, et cap. *Si quis in clerico,* 28, caus. 7, q. 1, et cap. *Conquerente,* 6, de Clericis non resident., in cuius summario sic praecise habetur: *qui non residet in beneficio etiam modicae aestimationis, illo privatur.* Ex quo patet quod spectato iure communi habentes beneficium simplex, quantumvis modicum, residere teneantur. Additur tamen 24
notanter *spectato iure communi;* nam ex generali consuetudine totius ecclesiae beneficia simplicia residentiam personalem non requirunt, adeoque potest quis per substitutum eisdem deservire, nisi oppositum habeatur ex fundatione, seu ex statuto et legitima particularis alicuius ecclesiae consuetudine; Abbas, in cap. *Cum omnes,* 6, de Constitutionib., num. 1, et Fagnanus, ibidem, n. 5 et seq., citans Rotam apud cardinal. Seraphinum, decis. 639, n. 5, et alios; Vallensis, de Clericis non resident., num. 3 et 4; Garcias, de Beneficiis, part. III, cap. 2, num. 3 et 11 ac seq.; Zerola, p. 1

Praxis episcopalis, vers. *Beneficiorum*, § *Ad septimum*, vers. *Octava conclusio*, allegans declarationem Sacrae Congregationis in haec verba: *Obtinens beneficium quod sit simplex, et sine cura animarum, extra ecclesiam collegiatam, nec personalem residentiam ob aliam causam requirens, non tenetur in eo residere, sed ad inserviendum illi per alium, qui probatus sit ab ordinario.* In quo decreto nota particulam illam: *Nec personalem residentiam ob aliam causam requirens;* nam si ob aliam causam, nempe si fundator expresse obligarit beneficiarium ad residentiam personalem, vel si statuto, aut legitima consuetudine alicuius particularis Ecclesiae talis obligatio inducta fuerit, procul dubio tenebitur beneficiatus residere in loco beneficii simplicis, atque per semetipsum iniuncta servitia ecclesiastica praestare, prout refert Garcias, part. III, de Beneficiis, cap. 2, num. 11 et 12, fuisse resolutum a Sacra Rota, in una Calaguritana *Benèficii* de Navarrete, 10 Iunii 1588, coram D. Pamphilio, et in una Caesaraugustana *Fructuum*, 4 Iunii 1600, coram D. Corduba. De residentia autem canonicorum sic habetur statutum a Concilio Trident., sess. 24, de Reform., ibi: *Praeterea obtinentibus in eisdem cathedralibus, aut collegiatis, dignitates, canonicatus, praebendas, aut portiones, non liceat vigore cuiuslibet statuti, aut consuetudinis ultra tres menses ab eisdem ecclesiis quolibet anno abesse, salvis nihilominus earum ecclesiarum constitutionibus, quae longius servitii tempus requirunt.* Et concordat cap. *Conquerente*, 6, et cap. *Cum ad hoc*, 16, de Clericis non resident., et cap. *Exstirpandae*, 30, § *Qui vero*, de Praebend., ubi satis indicatur canonicos esse astrictos ad personalem residentiam. Vide verb. *Residentia*.

Septimo tenetur beneficiatus in prima synodo quae fit, recipere decreta illius et Trid. Concil.; idem, sess. 25, cap. 2, de Reformat. Octavo tenetur exercere hospitalitatem; Concil. Mediolan. I, part. II, tit. *Quae pertinent ad bonorum*, etc.; Concil. Trident., sess. 25, cap. de Reformat. Nono tenetur habere exempla, scripturas et instrumenta de bonis ac redditibus beneficii, et debent esse duplicata, ita quod unum sit apud eum, aliud in archivio cathedralis; Concil. Mediolan. I, part. II, tit. *Quae pertinent ad bonorum et iurium*, etc. Decimo tenetur uti supellectili modesta et frugali mensa; Concil. Trident., sess. 25, cap. 1, de Reform. Undecimo tenetur iurare in manu episcopi, quod simoniam non commisit in adeptione beneficii, et quod a patrono habuit sine dono, pacto, promisso, etc.; Concil. Mogunt. IV, cap. 68 et 91. Duodecimo tenetur beneficiatus restaurare ecclesiam, domos, possessiones, et fundos dotales beneficii; in reformat. cler. Germ., cap. 11, et colligitur ex cap. *Concesso*, 26, cap. *Quatuor*, 27, et cap. de Redditibus, 28, caus. 12, qu. 2, et constit. Leonis X, incip. *Supremae*. Tertio decimo tenetur contribuere pro procuratione episcopi visitantis; Sacr. Congreg. Concil. apud Crispin., de Visitation., part. I, § 16, n. 10, et Sacr. Congr. Episcop., in Civitatis Castellanae 28 Nov. 1687, et alibi saepe. Quarto decimo tenetur accedere ad processiones, ad quas beneficiatus non accedendo, potest cogi, ut respondit Sacr. Congr. Episcop. et Regul. 3 Iulii 1693, et Sacr. Congr. Concil. in Surretina 6 Augusti 1693. Quinto decimo tenetur sub mortali solvere pensionem impositam beneficio, quia beneficiatus acceptando beneficium pensione gravatum, censetur quasi contraxisse cum pensionario, et se obligasse ad pensionis solutionem. Est communis cum Rota, part. II, dec. 176, n. 1, et part. III, dec. 110, num. 1.

Sexto decimo tenetur beneficiatus sub peccato mortali redditus beneficii suae honestae sustentationi superfluos erogare in causas pias, v. g., in pauperes et ecclesias. Est communissima omnium doctorum, etiam eorum qui dicunt beneficiatos esse vere dominos fructuum suorum beneficiorum, quia etiam huius sententiae doctores dicunt dominium talium bonorum esse beneficiatis concessum cum praeciso onere erogandi superflua in causas pias. Fideles enim dantes et offerentes bona sua ecclesiis et piis locis hac intentione et fine, hocque tacito vel expresso pacto, ac onere dant, ut non nisi ad Dei gloriam et honorem, cultumque divinum in subsidium pauperum, et causas pias convertantur; arg. cap. *Apostolicos*, 13, caus. 12, qu. 2, et cap. *Pontifices*, 3, caus. 12, qu. 3, et hanc intentionem aperte ostendit celebris capitularium Caroli Magni formula in cap. *Caroli Magni*, lib. VII, cap. 18, praecisis his verbis concepta: *Offero Deo atque dedico omnes res quae in hac cartula tenentur insertae pro remissione peccatorum meorum, ac parentum, ac filiorum ad serviendum ex his Deo in sacrificiis, missarumque solemniis, orationibus, luminariis, pauperum ac clericorum alimoniis, et caeteris divinis cultibus atque illius Ecclesiae utilitatibus. Si quis autem eas inde (quod fieri nullatenus credo) abstulerit, sub poena sacrilegii ex hoc Domino Deo, cui eas offero atque dedico, districtissimas reddat rationes.* Unde beneficiati bona superflua beneficii expendentes in causas profanas, gravissime peccant, non obstante, quod dicant se adhaerere sententiae docentium beneficiatos bonorum superfluorum dominos esse. Et ista sententia est ita indubitata, ut proin probatione non indigeat: *Cum eam*, ut praecisis his verbis dicit eminentissimus cardinalis Sfondrati, *omnes Patres, omnes canones, omnes leges divinae et humanae, ac denique omnes theologi uno ore profiteantur, adeoque haec doctrina non pertineat ad illas sententias, quae problematicae sunt, et*

in utramque partem disputantur, sed ad eas quae dogmaticae sunt, nullumque ambigendi locum relinquunt, et in quam omnes doctores nullo excepto conveniunt. Et quidem quoad sanctos Patres, *nihil firmius ab eis creditum, nihilque saepius, ac innixius inculcatum, quam quae viris ecclesiasticis de fructibus beneficiorum supersunt, non posse in causas profanas, ditandosve consanguineos, sed in solos pauperum usus, causasque pias impendi.* Si spectemus sacros canones, *ii nihil frequentius, nihilque clarius, quam hoc ipsum inculcant, adeo ut fateri oporteat, aut nihil sacros canones probare, aut nihil magis probare, quam conclusionis tenorem.* Eamdem doctrinam semper tenuere concilia, ut Hispalense, Carthaginense, Toletanum, Lateranense, Tridentinum, etc. Sic cardinalis Sfondratus undequaque eminentissi-
37 mus. Et revera Concilium Tridentinum, aliis brevitatis gratia omissis, sess. 25, cap. 1, de Reform., sic praecise ait: *Omnino vero eis* (scilicet episcopis) *interdicit, ne ex redditibus ecclesiae consanguineos, familiaresve suos augere studeant, cum et apostolorum canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quae Dei sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint, ut pauperibus distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa. . . Quae vero de episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscunque beneficia ecclesiastica, tam saecularia, quam regularia obtinentibus pro gradus sui conditione observari, sed et ad sanctae Romanae Ecclesiae cardinales pertinere decernit;* quod decretum, cum sit praeceptivum cum dictione absoluta *Omnino,* inducit praecisam necessitatem, et obligat ad mortale, nec ullam interpretationem contrariam admittit; Sperell., decis. 81, num. 84 et 85, et dec. 181, n. 33; Monacell., pag. 2, tit. 16, formul. 1, n. 14, et alii.

38 An autem beneficiati redditus superfluos suorum beneficiorum in pauperes, et causas pias non erogantes, sed in causas profanas expendentes, ultra peccatum mortale, quod committunt, teneantur insuper ad restitutionem? con-
39 troversia maxima est inter doctores. Alii enim dicunt beneficiatos non teneri ad restitutionem, ex quo praetendant ipsos habere verum dominium, etiam bonorum superfluorum beneficiorum, adeoque, non peccare contra iustitiam, si ipsa bona superflua expendant in causas pro-
40 fanas. Alii vero volunt beneficiatos teneri ad restitutionem bonorum superfluorum, sive ipsorum dominium habeant, sive non; ex quo ipsa bona superflua expendendo in causas profanas, peccent semper contra iustitiam, cum beneficia sint instituta et fundata, ut eorum fructus ad cultum divinum, pauperum sublevamen, alias-
41 que causas pias expendantur. Unde huic secundae opinioni, ut pote securiori, et iustitiae conformiori adhaerendo, dicendum est, beneficiatos redditus superfluos notabili quantitate in causas profanas expendendo ultra peccatum mortale, quod commmittunt, teneri ad restitutionem. Et ratio est, quia quotiescunque ali- 42
cui, sive cum, sive sine translatione dominii aliquid datur vel donatur sub certa conditione, ac fine, tenetur donatarius ex iustitia, vel conditionem ac intentionem, sub qua datum accepit, adimplere, vel restitutionem facere; sed fideles dando et offerendo bona temporalia ecclesiis, vel piis locis, aut beneficia fundando, semper hac intentione, conditione, ac pacto tacito, vel expresso, dant, aut beneficia fundant, ut eorum fructus non nisi ad Dei cultum, subsidium pauperum, aliasque pias causas applicentur; ergo beneficiati tenentur ex iustitia superfluos fructus ad dictas causas pias applicare, et consequenter aliter applicantes tenentur ad restitutionem. Maior patet, et conceditur ab ipsismet adversariis, quia si quis, v. g., donet alicui centum aureos ad peregrinationem instituendam, hac conditione ac fine, et tacito, vel expresso pacto, ut quod superest post talem peregrinationem, pauperibus eroget, tenetur donatarius ex iustitia, ut vel conditionem, ac intentionem a donante praescriptam adimpleat, residuumque illud pauperibus eroget, vel aliter impendens restitutionem faciat; arg. lib. 1 et 2, Codic. de Donat. quae sub modo vel conditione.

Minor in qua stat difficultas, quod scilicet 43
fideles donando bona temporalia ecclesiis, seu piis locis, ac beneficia fundando, semper id faciant hac intentione, conditione, et pacto tacito, vel expresso, quod eorum fructus et redditus non nisi ad Dei cultum, subsidium pauperum, aliasque pias causas applicentur, probatur multipliciter. Et primo probatur ex sacris 44
canonibus; cap. *Pontifices,* 3, caus. 12, quaest. 2, sic praecise dicitur: *Ille qui donat pro redemptione animae suae, non pro commodo sacerdotis offerre probatur;* cap. *Quia iuxta,* 59, caus. 16, quaest. 1, sic habetur: *Quia iuxta sanctorum Patrum traditionem novimus res Ecclesiae vota fidelium esse, pretia peccatorum et patrimonium pauperum;* cap. *Apostolicos,* 13, caus. 12, quaest. 2, ibi: *Ac per hoc ecclesiasticos redditus laedere, quos ad propriam utilitatem et ob escam pauperum, et peregrinorum sustentationem esse decernimus. Quisquis autem post hanc definitionem nostram contrarium quid huic Sanctae Sedi ac universali synodo agere tentaverit, deponatur, ut praevaricator divinarum legum et praeceptorum;* cap. *Res Ecclesiae,* 26, caus. 12, quaest. 1, ibi: *non quasi propriae, sed ut communes, et Domino oblatae cum summo timore, non in alios, quam in praefatos usus sunt fideliter dispensandae;* cap. *Si privatum,* 26, eadem caus. 12, q. 1, ibi: *Non illa nostra sunt, sed pauperum;* c. *Quoniam,* 68, c. 16, q. 1, ibi: *Quidquid*

habent clerici, pauperum est. Id etiam expresse habetur ex verbis S. Urbani papae relatis in Breviario Romano 25 Maii, ibi: *Ipsae res fidelium, quae Domino offeruntur, non debent in alios usus, quam ecclesiasticos, et Christianorum Fratrum, vel indigentium converti, quia vota sunt fidelium, et pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum.* Et similiter habetur cap. *Quia,* 8, caus. 12, quaest. 1; cap. *Quisquis,* 19, caus. 12, quaest. 2; cap. *Fraternitatem,* 2, de donationibus; cap. *Cum ex eo,* 34, de Elect. et electi potest., in 6. Similiter habetur in variis conciliis ut Aquisgranens., cap. 116; Agathen. cap. 16; Carthaginens., cap. 46, et in pluribus aliis, ex quibus constat bona ecclesiastica superflua *esse res Dei et Ecclesiae, vota fidelium, pretia peccatorum, patrimonium Christi et pauperum,* adeoque dicendum est fideles conferendo bona temporalia ecclesiis, vel fundando beneficia ecclesiastica voluisse, ut in pias causas (inter quas etiam honesta clericorum susientatio) converterentur, aliter defectu veri et iusti finis, nullum meritum pro remedio et pretio peccatorum, vel salute, et requie animarum suarum habuissent. Quis autem sanae mentis potest dicere, quod fideles sine ullo merito et lucro suo spirituali, imo cum demerito et iactura voluerint bona sua temporalia conferre ecclesiis, et beneficia ecclesiastica erigere, ut praefata bona, seu fructus ad superfluam pompam, ad excessiva convivia vel aedificia, ad ditandos consanguineos, ad ludos, ad theatra vel alios similes malos, aut indifferentes usus a beneficiatis applicari possent? Nemo sane.

46 Probatur secundo eadem minor principalis auctoritate sanctorum Patrum. S. Hieronymus, epist. ad Damasum, c. 9, dicit: *Quidquid habent clerici, pauperum est;* S. Augustinus epist. 185 ad Bonifacium, alias 50, num. 55, ait: *Non illa nostra sunt, sed pauperum;* S. Bernardus, serm. 25 in Cantic., post med. inquit: *Timeant clerici, timeant ministri Ecclesiae, qui in terris sanctorum quas possident tam iniqua gerunt, ut stipendiis quae sufficere debeant minime contenti, superflua, quibus egeni sustentandi forent, impie sacrilegeque sibi retineant, et in usus suae superbiae atque luxuriae victum pauperum consumere non vereantur, duplici profecto iniquitate peccantes, quod et aliena diripiunt, et sacris in suis vanitatibus, et turpitudinibus abutantur.* Idem S. Bernardus, epist. 42: *Clamant vero nudi, clamant famelici, conqueruntur et dicunt: Nostrum est, quod effunditis. Nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis... vita nostra cedit vobis in superfluas copias, nostris necessitatibus detrahitur quidquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de una prodeunt radice cupiditatis, dum et vos vanitando peritis, et nos spoliando perimitis;* S. Fulgentius, sermone de Villico: *Nobis,* inquit, *credita est dispensatio facultatum Domini nostri, vel ad utendum eis sufficienter, vel ad distribuendum conservis, ideo non licet nobis eas in expensas usurpare superfluas, cum sit erogationis ratio Domino venienti reddenda:* S. Raymundus, in Summ., lib. II, tit. 5, de Raptoribus et praedonibus, § 6, sic habet: *Quid de praelatis ecclesiarum et aliis clericis, qui bona ecclesiastica pauperibus debita, consumunt in usus illicitos, videlicet in meretricibus, histrionibus, consanguineis potentibus, et divitibus, et similibus, et de his etiam faciunt aliqui testamentum, nunquid tales sunt iudicandi raptores?* Hoc modo respondet: *Videtur quod sic quia contrectant rem alienam invito domino; ait enim Hieronymus, quidquid habent clerici, pauperum est...* Item Augustinus: *Si privatim quae nobis sufficiant, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus...* Et paulo post, ibid., § 8, sic prosequitur idem S. Raymundus: *De meretricibus autem, et histrionibus, de quibus quaesitum est, dico praelatos et clericos, qui res ecclesiae talibus vel similibus turpibus personis conferunt, vel etiam consanguineis, non propter naturam sustentandam, sed ut faciant eos divites de patrimonio Crucifixi... tales, inquam, praelatos et clericos, qui talibus conferunt bona ecclesiastica pauperibus debita, dico esse raptores, et per consequens teneri ad restitutionem omnium.* S. Thomas, in suo Commentario in Epist. I Apost. ad Corinth. XII, lect. 5, ubi, proposita sibi obiectione ista: *Videtur quod male fecerint principes et alii dando divitias praelatis;* respondet: *Non dederunt praelatis propter se, sed propter pauperes, et ideo non dederunt eis, sed pauperibus... Praelatis autem dantur tanquam pauperum dispensatoribus;* et in hac sententia permansit sanctus doctor usque ad mortem, ut patet in ultimo eius ac praecipuo opere 2–2, quaest. 185, art. 7 in corpore, et ad 3, ubi clare et absque ambiguo eamdem doctrinam propugnat [1]; S. Antoninus, part. III Summae theol., tit. 15, cap. 1, § 19, sic effatur: *De bonis, seu fructibus beneficiorum, quae dant clerici consanguineis, vel personis turpibus, utrum in dando peccent, et teneantur ad restitutionem. Super hoc dicit Raymundus, quod clerici qui consanguineis potentibus...*

[1] Non adeo clara, ut auctor putat, est S. Thomae mens; quin patroni tam eius, quae ab auctore defenditur, quam oppositae sententiae sibi suffragari contendunt Angelicum doctorem. Vide Benedictum XIV, de Synodo dioeces., lib. VII, c. 2, n. 10 et 11, et Billuart, Compendium de iure et iustitia, dissert. 2, art. 3. (Edit. Barbiell.)

bona ecclesiastica pauperibus debita tribuunt, raptores sunt, quia quidquid clerici habent pauperum est, dicit Hieronymus, q. 16, cap. fin.; nam pauperibus debentur, unde ad restitutionem tenentur pauperibus, vel in utilitatem Ecclesiae... et peccant mortaliter.

47 Nec valet dicere, ut praetendunt adversarii, supracitatos et similes SS. conciliorum, canonum et Patrum textus loqui et intelligendos esse de superfluis illis bonis ecclesiasticis, quae episcopi ac clerici habuerunt ante divisionem bonorum ecclesiasticorum factam circa annum 470, a Simplicio et Gelasio summis pontificibus; non vero de bonis acquisitis post illam divisionem, mediante qua dicti pontifices bona ecclesiastica in quatuor partes diviserunt, unam Ecclesiae, alteram episcopis, tertiam clericis, et quartam pauperibus tribuentes, ut constat ex cap. *Concesso*, 26, cap. *Quatuor*, 27, et cap. *De redditibus*, 28, caus. 12, quaest. 2; per hanc enim divisionem beneficiati acquisiverunt verum dominium bonorum sibi assignatorum, adeoque licet eorum superfluos fructus in causas profanas expendentes peccent mortaliter, non tamen tenentur ad restitutionem, cum non peccent contra iustitiam. Sic doctores contrariae sententiae; sed:

48 Non valet, inquam, hoc dicere, quia de facto exstant similes SS. conciliorum, canonum et Patrum textus, qui etiam post dictam bonorum divisionem, idem de bonis ecclesiasticis dicunt, quod antiqui ante divisionem dixerunt; ut patet cap. *Inquirendum*, 4, de Peculio clericor., ibi: *Inquirendum est, si quis presbyterorum de redditibus ecclesiae, vel oblationibus, vel votis fidelium alieno nomine res comparavit, quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine presbyter fraudem facere de facultatibus ecclesiasticis debet, quoniam hoc sacrilegium est, et par crimini Iudae furis;* et cap. *Fraternitatem*, 1, de Donationibus, ubi dicitur: *Quod episcopus et quilibet praelatus ecclesiarum sit procurator, non dominus.* Et expresse S. Thomas, quodlibet 9, art. 12, in corpore, sic dicit; *Bonorum vero ecclesiasticorum clerici non sunt vere domini, sed dispensatores, secundum illud 1 ad Corinth. 7: Dispensatio autem mihi credita est.* Unde cum isti canones fuerint editi, et divus Thomas, sicuti citati sancti patres Bernardus, Raymundus, et Antoninus, et alii scripserint post dictam bonorum ecclesiasticorum divisionem, non subsistit communis adversariorum data responsio.

49 Nec valet instare, quod tales canones et Patres sic loquentes post divisionem bonorum ecclesiasticorum, loquantur solum de bonis quae ad ecclesiam ipsam immediate spectant, et a bonis beneficiatorum separata existunt, quorum clerici sunt meri administratores, non autem de bonis ecclesiasticis, quae separata ab Ecclesia immediate beneficiatis obveniunt ratione suorum beneficiorum sibi assignatorum, quorum beneficiati sunt domini.

Non valet, inquam, quia etiam textus iuris 50
novi loquentes de bonis immediate spectantibus ad beneficiatos expresse dicant, ipsos talium bonorum nullum habere dominium, ut patet cap. *Cum in officiis*, 7, de Testamentis, ibi: *Quidam clerici cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eos acquisita in alios transferre praesumunt. Hoc igitur quia antiquis canonibus constat inhibitum, nos indemnitati ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes ecclesias eadem bona praecipimus remanere;* c. *Si quis sane*, 5, de Peculio clericorum; ibi: *Si quis sane clericorum agella, vel vineolas in terra ecclesiae sibi fecisse probabitur, sustentandae vitae causa usque ad diem obitus sui possideat, nec testamentario, aut successorio iure cuiquam haeredum, prohaeredumque relinquat;* et c. *Ut unusquisque*, 3, eod. tit. praecise statuitur: *Ut unusquisque presbyter res, quas post dies consecrationis acquisierit, propriae ecclesiae relinquat.* Ex quibus novis canonibus, et aliis consimilibus clare patet beneficiatos, neque in bona ab ecclesiae bonis distincta, et sibi acquisita aliquod habere dominium, cum nec de iis testari possint, nec in eis haeredes ab intestato succedere valeant.

Nec iuvat adducere praxim et consuetudinem 51
communem obtinuisse, quod beneficiati de bonis ecclesiasticis, etiam superfluis, ad causam profanam pro libitu testentur, et haeredes, vel legatarii profani haereditatem relictam absque omni scrupulo accipiant et retineant, pontifice, et superioribus ecclesiasticis non tantum scientibus et tolerantibus, sed insuper huiusmodi testamenta beneficiatorum ad causas profanas positive exsequentibus, adeoque pro validis et licitis approbantibus, aliter non tantum beneficiati ita testantes, sed haeredes relicta accipientes, imo pontifex, aliique superiores ecclesiastici tolerantes, ac positiva exsecutione foventes, graviter peccarent, ac in periculo aeternae damnationis existerent, quod sane de tot tantisque viris absque temeritatis nota vix dici potest.

Non iuvat equidem haec adducere, quia licet 52
pontifices, aliique superiores ecclesiastici beneficiatorum contractus et testamenta ad causas profanas sciant et tolerent, non tamen pro validis et licitis approbant: *Cum multa per patientiam tolerentur, quae si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia, non debeant tolerari;* cap. *Cum iam dudum*, 18, de Praebend., et, ut dicit divus Thomas, 2–2, quaest. 78, art. 1, ad 3: *Leges humanae dimittunt aliqua peccata impunita propter conditiones hominum imperfectorum, in quibus multae utilitates impedirentur, si omnia peccata prohiberentur di-*

53 *stricte poenis adhibitis.* Sed ideo pontifices, aliique superiores ecclesiastici similes beneficiatorum contractus, et testamenta tolerant, et non rescindunt, quia difficillimum, litiumque continuarum occasio foret, velle semper examinare an hic vel ille contractus, an hoc vel illud testamentum de bonis mere ecclesiasticis superfluis, an vero de necessariis aut patrimonialibus, industrialibus vel parcimonialibus, et consequenter valide et licite, vel invalide et il-
54 licite factum sit. Nec ex hac nostra sententia sequitur tot, tantosque viros in periculo ae-
55 ternae damnationis versari; nec beneficiatos ipsos contrahentes, seu testantes ad causas profanas, quia nulli, vel certe pauci de bonis mere ecclesiasticis ad causas profanas testantur, cum fere omnes habeant bona patrimonialia, indu-
56 strialia, vel parcimonialia; nec superiores tolerantes, vel etiam exsequentes, quia examinare et iudicare, an testamentum ad causam profanam de mere ecclesiasticis, an vero de bonis propriis beneficiati factum sit, sine continuis litibus non possunt, et consequenter ad maiora evitanda mala iuste tolerant, et conscientiae haeredum relinquunt. Tum quia illud de bonis propriis ipsius beneficiati conditum esse ordinarie merito praesumunt, et per consequens iuste exsequuntur; arg. l. *In obscuris,* 114, ff. de R. I. ibi: *In obscuris inspici solet quod est verisimilius,* et reg. 56, ff. eod. ibi: *Sem-*
57 *per in dubiis benigniora sunt praeferenda.* Nec denique ipsos haeredes profanos, ut pote qui ordinarie pariter merito praesumere possunt, beneficiatum testatorem non de bonis mere ecclesiasticis, sed de propriis patrimonialibus, industrialibus et parcimonialibus, et consequenter valide et licite testamentum condidisse, eo vel maxime quod beneficiatus, ut infra dicetur, potest vivere de redditibus beneficii, et reservare alia sua bona patrimonialia, industrialia, et parcimonialia, ut de illis pro libitu testetur et disponat etiam ad causas profanas; cap. *Episcopi,* 19, et cap. *Sint manifestae,* 21, caus. 12, quaest. 1, et cap. *Quia nos,* 9, de Testament.

58 Probatur iterum principale assertum, quod scilicet beneficiati expendentes in causas profanas redditus superfluos suorum beneficiorum, ultra peccatum mortale, teneantur ad restitu-
59 tionem. Per omnes doctores, etiam adversarios, beneficiati expendentes in causas profanas redditus superfluos, peccant mortaliter, sed hoc solide probare non possunt, nisi dicant tales beneficiatos peccare etiam contra iustitiam, et consequenter teneri ad restitutionem, ergo, etc.
60 Maior est certissima apud omnes; probatur minor: Non potest dici quod peccant mortaliter contra solam virtutem charitatis et misericordiae, ut cum aliis vult Fagnanus, in cap. *Si quis sane,* 5, de Peculio clericorum, num. 1, quia lex charitatis et misericordiae erga pauperes obligat solum sub mortali, quando pauperes sunt in extrema, vel gravi necessitate constituti, et non est eis unde aliunde provideatur, iuxta certissimam et communissimam theologorum sententiam; sed potest dari, quod in aliquibus locis nulli reperiantur pauperes in extrema, vel gravi necessitate constituti, vel si qui tales reperiantur, quod eis aliunde sufficienter provideatur, ergo in tali casu dici non potest, quod beneficiati sub mortali teneantur ex charitate et misericordia erogare redditus superfluos pauperibus, et tamen adhuc mortaliter peccant, si quid notabile ex ipsis superfluis redditibus in causas profanas expendunt, adeoque dicendum est, non peccare mortaliter contra solam virtutem charitatis et misericordiae, sed etiam contra iustitiam, et consequenter teneri ad restitutionem. Nec potest dici eos 61
peccare solummodo contra virtutem religionis, ut cum aliis vult card. de Lugo, disp. 3, de Iustit. et iur., sect. 2, n. 16 et seq., quia, licet tales beneficiati redditus superfluos expendentes in causas profanas peccant contra virtutem religionis, ex quo bona ecclesiastica iuxta sacros canones et Conc. Trid., *res Dei sunt,* quas in profanos usus expendere sacrilegium est, quia tamen bona ecclesiastica dicuntur *res Dei,* ex quo a fidelibus, hac intentione, conditione, et pacto tacito, vel expresso data sunt, ut ad cultum divinum, subsidium pauperum, aliasque causas pias impendantur, ut fatentur etiam adversarii, sequitur evidenter beneficiatos aliter expendentes bona ecclesiastica superflua, peccare etiam contra iustitiam, et teneri ad restitutionem, cum contrafaciant legi, et fini fundationum beneficiorum; arg. l. 1 et 2 cod. de Donat. quae sub modo vel conditione.

Et hanc sententiam tenent, ultra supra ci- 62
tatos sanctos Patres, Abbas, in cap. *Cum secundum,* 19, num. 4, de Praebend.; Archidiac., in cap. *Statutum,* § *Assessorum,* de Rescript., in 6; Innocentius, in cap. *Indecorum,* de Aetate et qualitate; Felinus, in cap. *Postulasti,* de Rescriptis, in 6; Navarrus, de Redditibus ecclesiast., q. 1, monit. 21, et q. 2, monit. 7; Pelagius, de Planctu Eccles., cap. 28; Angelus, verb. *Clericus,* 3, num. 1 et 3; Layman., lib. IV, tract. 2, cap. 3; Reiffenstuel, lib. III, tit. 25, de Pecul. clericor., num. 54; Pirhing, ibidem, num. 6 et 7; Richard., Sylvester, Armilla, Alensis, Petrus Sotus, Decius, Rosella, Dionysius Carthus, Pisanus, Ioan. Lignan., et fere omnes canonistae et theologi antiqui, ut fatentur etiam ipsimet adversarii; et de facto Maior dicit *ante ipsius aetatem nullum tenuisse contrarium;* Paulus Comitolus dicit: *Contrariam opinionem esse novam ac periculosam, post mille et quingentos annos in Christi Ecclesiam invectam;* Archidiaconus canonista celeberrimus, in cap. *Statutum,* § *Assessorum,* de Rescriptis, in 6, dicere non du-

bitavit: *Contrariam opinionem esse iuris haeresim;* Petrus Sotus, in tractatu de Vita sacerdotum, in principio dicit: *Contrarium credimus errorem gravissimum, saltem contra bonos mores, et iustitiam, quidni etiam contra Scripturam?* Eminentissimus Sfondrati sic ait: *Veritas huius conclusionis, si ex sacris canonibus, sententiaque omnium Patrum, hoc est ex principio verae theologiae petenda est, et certissima erit, nullumque dubium admittet; sed hodierna die alia docendi ratio invaluit, cum enim aut pigeat Patres, canonesque evolvere, quod otiosis, delicatisque scriptoribus molestum est, aut non lubeat eorum sententias amplecti, quippe plerumque cupiditati adversas, et ad securitatem evangelicam compositas; ideo alia theologiae methodus inventa est.*

63 Denique sententiam nostram roborat et confirmat prae omnibus maximi faciendus Benedict. XIV, qui in aureo tract. de Synodo dioeces., lib. VII, c. 2, num. 3 ad 5, docet beneficiorum fructus honestae beneficiati sustentationi superfluos, in pauperes, piosque usus erogandos esse, neque in profanos insumi posse
64 absque gravi peccato. Ibidemque subiungit, n. 6 ad 14, gravem esse et adhuc indecisam quaestionem, num clerici beneficia possidentes sint vere fructuum domini, an solum administratores adeoque ex iustitia teneantur ad erogandos fructus superfluos in pios usus, aliter ad restitutionem obligentur. Vide ibi.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

65 Agit auctor, a num. 9 ad plur. sequent., de obligatione qua tenentur obtinentes beneficia curata, tum dignitates, et canonicatus in ecclesiis cathedralibus, emittendi professionem fidei intra duos menses a die apprehensae illorum possessionis. At plura, eaque scitu digna addi possunt.

66 Professio haec fidei emitti potest coram vicario generali, episcopo nedum impedito, verum etiam non impedito, de ipsius tamen licentia; Romaguer., ad Synod. Gerund., lib. I de Summ. Trinit. et fid. cathol., n. 55; Barbosa, de Canon. cap. 7, n. 3.

67 Magna autem est quaestio, an professio haec fidei fieri possit per procuratorem *speciale* habentem mandatum? Doctores tum *affirmantes,* tum *negantes* referuntur a Romaguero, loc. cit., num. 45 et sequent., qui affirmativam sententiam tunc amplecti posse concludit, cum vult is, coram quo fidei professio est emittenda.

Quaeri etiam solet an requiratur sententia 68
declaratoria, ut qui fidei professionem non emittunt, fructus amittant? Refert etiam Romaguer., ibid., num. 81, diffidentes inter se doctores, et pro negativa pugnat.

De eo etiam disputatur, an hi qui intra duos 69
menses professionem fidei haud emiserunt, fructus perceptos in ipsos duos menses amittant? Negant communiter Barbosa, de Canon., cap. 17, num. 23; Antonell., de Regim. Eccles., lib. II, cap. 14, n. 7; Ros., de Exsecutor. lit. apost., cap. 13, num. 49, aliique. At Romaguer., ubi supra, num. 84, cum Ledesma: *Non est contemnenda* (ait) *opinio contraria, et rationi conformem eam censeo. Nam si ab initio nec possessio, nec titulus provisis officit, quomodo poterit sic infecta possessio ac causa eos acquirendi operari licitam eorum retentionem, ac evadere privationem stabilitam a Concilio Tridentino? Quomodove est conciliandum, possessionem ob emissam fidei professionem nullius effectus esse quoad fructus acquirendos, efficique sane nunquam acquiri, ut textualiter legitur, dicereque contrarium nullus somniavit, et velle inde capacitatem retentionis nasci? Ego sane cum Ledesma tenerem,* etc.

Distributiones et anniversaria non amittuntur 70
ab his qui professionem fidei non emittunt. At si fructus beneficii consistant solum in dis- 71
tributionibus, aliisque emolumentis percipiendis propter interessentiam, ac ministerium personale, etiam ipsa amittuntur; Romaguer., loc. cit., num. 75.

Professio fidei facta post elapsum terminum 72
dictorum duorum mensium non prodest ad recuperandos fructus praeteritos, sed solum ad acquirendos futuros; Barbosa, de Canon., c. 17, n. 23.

Et nota, quoad fructus praeteritos nec suf- 73
fragari possessionem, tametsi triennalem, vel longiorem; Novar., in Summ. Bullar., part. I, comment. 59, n. 9; Thesaur., de Poenis Eccles., c. 1, § 3.

De aliis beneficiatorum obligationibus, de 74
quibus agit auctor, et praesertim de obligationibus reparandi, suis locis opportunius disseremus.

Articulus II. *Beneficiatus quid de fructibus beneficii facere possit.*

Summarium. 1. Beneficiatus potest primo vivere de fructibus sui beneficii, licet habeat pingue patrimonium; et patrimonium cum fructibus potest servare quibus voluerit. - 2. Et si ex bonis patrimonialibus vixit, potest uti compensatione, et tantumdem ex redditibus beneficii accipere et detrahere. - 3. Et hoc habetur etiam ex Sacra Scriptura. - 4. Adducuntur in contrarium varii sacri canones, et solvuntur; ad n. 9. - 10. Secundo beneficiatus potest licite distribuere superfluos redditus sui beneficii in eos, qui quamvis habeant necessaria ad victum, non tamen habent sufficientia ad decentiam status, et pro conditione et qualitate personae. - 11. Et sic potest usque ad status decentiam donare consanguineis et familiaribus. - 12. Adducitur et solvitur obiectio. - 13. Tertio beneficiatus potest ex proventibus beneficii alere liberos, non tantum legitimos, sed etiam illegitimos et spurios, et potest etiam dare dotem filiae etiam spuriae, sorori, vel alteri consanguineae. - 14. Quarto beneficiatus etiamsi bona patrimonialia habeat, potest bonis ecclesiasticis filium suum alere, vel etiam fratrem suum, aut alium consanguineum, etiamsi pater ipsius posset illi

sumptus ad studendum subministrare. - 15. Quinto beneficiatus potest nepotem vel consanguineum promovere ad doctoratum ex fructibus sui beneficii, si ad hoc nepos, vel consanguineus sit indigens. - 16. Sexto beneficiatus potest ex redditibus beneficii donare consanguineis, non solum quod necesse habent pro tempore praesenti ad sublevandas suas praesentes necessitates, sed quod in futurum deserviat, fundando redditus perpetuos, quibus ipsi et eorum posteri decenter vivere possint: dummodo moderatum sit, et non ob familiae memoriam principaliter fiat, sed ex pietate ad posteriorum indigentiam sublevandam; ad n. 17. - 18. Septimo beneficiatus, qui ex humili familia ad episcopatum pinguem, vel ad cardinalatum assumitur, potest suos fratres et propinquos, et a fortiori parentes, ex fructibus sui beneficii moderate elevare ad altiorem statum. - 19. Adducitur instantia ex Concilio Tridentino, et solvitur; ad n. 20. - 21. Cavere tamen debent tales beneficiati non esse attendendum affectum carnis et sanguinis, sed Christianam prudentiam ac modestiam. - 22. Afferuntur ad id praeclara exempla; et in primis Benedicti XI. - 23. Secundum Nicolai IV. - 24. Tertium Clementis IV. - 25. Quartum S. Pii V; ad n. 26. - 27. Reprehenduntur aliter facientes; ad num. 28. - 29. Octavo beneficiatus potest ex redditibus superfluis aliquando reservare aliquam mediocrem quantitatem ad proprias necessitates probabiliter eventuras. - 30. Nono beneficiatus potest de redditibus ecclesiasticis remunerare accepta servitia. - 31. Quinimo facere etiam quasdam donationes non remuneratorias cum moderatione debita. - 32. Decimo beneficiatus potest de redditibus ecclesiasticis exercere etiam honestam hospitalitatem, non solum illam quae fit erga pauperes peregrinos, sed etiam hospitalitatem urbanam cum moderatione debita iuxta statum et qualitatem beneficii. - 33. Imo potest beneficiatus de fructibus beneficii aliquoties moderata convivia amicis parare, ipsos ad honestam recreationem invitare, cum debita tamen moderatione. - 34. Aliter notabiliter excedendo peccaret mortaliter. - 35. Undecimo beneficiatus potest ex redditibus ecclesiasticis solvere debita contracta pro sui sustentatione, vel ob causam piam, licet habeat ex bonis propriis, unde ea solvat. - 36. Dummodo tamen debita sint contracta post habitum beneficium. - 37. Si vero debita contracta fuerint ex causa profana, et beneficiatus habeat ex bonis propriis, unde ea solvat, tenetur solvere ex bonis propriis, et non ex ecclesiasticis. - 38. Si autem beneficiatus non habet aliunde ex bonis propriis, unde ea debita contracta ex causa profana solvat, potest solvere ex redditibus beneficii. - 39. Duodecimo beneficiatus potest distributiones pro sua voluntate disponere et expendere. - 40. Tertio decimo beneficiatus potest pro suo arbitrio disponere, expendere et testari de his quae sibi obveniunt ratione stipendii personalis.

1 Beneficiatus potest primo vivere de fructibus sui beneficii, licet habeat pingue patrimonium, et patrimonium cum fructibus potest servare
2 quibus voluerit. Et si ex bonis patrimonialibus vixit, potest uti compensatione, et tantumdem ex redditibus beneficii accipere et detrahere; quia haec est quaedam compensatio; Molina, disp. 145, colum. 1; Less., lib. II, cap. 4, num. 33; Fagnan., in cap. *Si quis sane*, 5, de Pecul. clericor.; Barbosa, lib. III Iur. eccles., cap. 17, num. 26; Pirhing, lib. III, tit. 25, num. 15, et alii communiter. Nemo enim tenetur propriis stipendiis militare, etiamsi dives sit, et pingue patrimonium habeat; cap. *Clerici*, 10, caus. 1, quaest. 2, ibi: *Clerici etiam omnes stipendia sanctis laboribus debita secundum servitii sui meritum per ordinationem canonum a sacerdotibus* (id est episcopis) *consequantur*. Ubi secundum Abbatem ponderandum est verbum illud *omnes*, quod includit tam pauperes quam divites, ut ibi etiam notant doctores. Alias ad quid dixisset *omnes?* Item ponderanda sunt illa verba: *Stipendia sanctis laboribus debita secundum servitii sui meritum*, quae innuunt danda esse stipendia clericis non propter indigentiam, sed propter labores et servitia; c. *Episcopi*, 19, caus. 12, q. 1, ibi: *Episcopi de rebus propriis, vel acquisitis, vel quidquid de proprio habent, haeredibus suis, si voluerint, derelinquant;* cap. *Sint manifestae*, 21, caus. 12, quaest. 1, ibi: *Est enim iustum, et apud Deum, et apud homines acceptum, ut episcopus propria quibus velit derelinquat;* cap. *Charitatem* 45, caus. 12, quaest. 2, ibi: *Iustum namque est, ut illi consequantur stipendium, qui pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium;* cap. *Ecclesiasticis*, 67, ead. caus. 12, et q. 2, ibi: *Ecclesiasticis utilitatibus desudantes ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere;* cap. *Cum secundum*, 16, de Praebend., ibi: *Cum, secundum Apostolum, qui altari servit, vivere debeat de altari, et qui ad onus eligitur, non debeat repelli a mercede, patet a simili, ut clerici vivere debeant de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio deputantur.* Et de hoc facto 3
habetur ex ipso Apostolo I ad Corinth., c. IX, n. 7, ibi: *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, et de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat?* et ibidem num. 13, subsequitur sic: *Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt edunt, et qui altari deserviunt, cum altari participant? Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.* Et similiter habetur Matth. X, n. 10, ibi: *Dignus enim est operarius cibo suo;* Luc. X, num. 7, ibi: *Dignus est enim operarius mercede sua.* Deuteronomi XXV, n. 4, ibi: *Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas,* et haec omnia allegantur ab Apostolo I ad Timoth., cap. V, n. 18, ibi: *Dicit enim Scriptura: Non alligabis os bovi trituranti. Et dignus est operarius mercede sua.*

Contra tamen hanc nostram conclusionem 4
obiiciuntur varii SS. canones, et praecipue cap. *Clericos*, 6, caus. 1, quaest. 2, ubi S. Hieronymus sic scribit [1] ad S. Damasum papam:

[1] Verba haec in genuinis S. Hieronymi ad S. Damasum epistolis nunquam occurrunt, et a disciplina quae eius aetate vigebat sunt aliena. Vide Berardum, Gratiani canones, etc., part. III, c. 13, s. 3, t. IV, p. 189 seq. (EDIT. BARBIELL.)

Clericos autem illos convenit Ecclesiae stipendiis sustentari, quibus parentum, et propinquorum nulla suffragantur bona. Qui autem bonis parentum, et opibus suis sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profecto committunt, et per abusionem talium iudicium sibi manducant, et bibunt; cap. *Pastor*, 7, ead. caus., q. 2, ubi refertur quod S. Prosper [1], lib. II, cap. 10, de Vita contemplativa, sic dicit: *Nec illi qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt. De clericis quidem dicit per prophetam Spiritus sanctus, peccata populi mei comedunt: sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt, ita possessores, non alimenta quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt:* cap. *Si primatum*, 28, caus. 12, quaest. 1, ubi refertur quod S. Augustinus, epist. 185, num. 35, alias epist. 10, cap. 8, sic ad Bonifacium comitem scribit: *Si privatum possidemus, quod nobis sufficiat, non illa nostra sunt, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.*

5 Ad praedictos canones ex SS. Hieronymo, Augustino, et Prospero dantur variae responsiones, et solutiones a Glossa et doctoribus, quas brevitatis gratia relinquo videndas apud Fagnanum, in cap. *Si quis sane*, 5, de Peculio clericorum, num. 10 et seq., ubi eas fuse adducit, et hic sufficiet adducere illam solummodo, quam ibidem, num. 13, affert ex Ulrico in Summa sua, relato a praeposito in cit. cap. *Clericos*, 6, caus. 1, quaest. 2, vers. quinto.

6 Quod scilicet dicta iura sint intelligenda, cum extrema necessitas pauperum hoc requirit, ut etiam sua eis quisque pro sua facultate com-

7 municet. Et est ex mente S. Thom., 2–2, q. 185, art. 7, ad 3, ubi ad praedictam auctoritatem Hieronymi sic respondet: *Dicendum quod non omnia bona ecclesiarum sunt pauperibus largienda, nisi forte in articulo necessitatis, in quo etiam pro redemptione captivorum, et aliis necessitatibus pauperum vasa cultui divino dicata distrahuntur, ut Ambrosius dicit cap.* Aurum, *70, caus. 72, quaest. 2, et in tali necessitate peccaret clericus, si vellet de rebus Ecclesiae vivere, dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere posset*: et q. 18, art. 4, in respons. ad primum, similiter dicit easdem auctoritates Hieronymi, etc., esse intelligendas tempore necessitatis, quando scilicet non posset aliter pauperibus subveniri; tunc enim clerici tenerentur non solum ab eleemosynis recipiendis desistere, sed etiam sua, si quae haberent, largiri ad pauperum sustentationem. Et hic intellectus secundum praeposi- 8
tum loco supracitato probatur ex illis verbis textus, *quod pauperum est.* Nam certe sunt pauperum in extrema necessitate, et non aliter, ut idem adnotavit in cap. *Sicut*, dist. 47, alias enim sunt prius ipsius ministri pro servitio, ut in cap. *Placuit*, 1, q. 2, cui solutioni secundum eum multum etiam congruit littera in c. cap. *Pastor*, 7, caus. 12, quaest. 2, ibi: *Unde pauper victurus erat.* Vel respondendum 9
est, quod dictae auctoritates, et similes canones debent intelligi de quarta parte bonorum ecclesiasticorum pauperibus debita ex cap. *Vulturanae*, 25, cap. *Concesso*, 26, cap. *Quatuor*, 27, et cap. de Redditibus, 28, caus. 12, q. 2, ut explicat Glossa, in cap. *Clericos*, 6, caus. 1, q. 2, ibi: *Vel dic de quarta pauperibus debita, quae dari prohibetur abundantibus.*

Secundo beneficiatus potest licite distribuere 10
superfluos redditus sui beneficii in eos qui, quamvis habeant necessaria ad victum, non tamen habent sufficientia ad decentiam status, et pro conditione ac qualitate personae. Et sic 11
potest usque ad status decentiam donare consanguineis, et familiaribus suis; cap. *Studeat*, 39, dist. 59, ibi: *Praecipimus ut tale beneficium sibi, et ecclesiae suae concedatur, quo et ipsi et sui sufficienter possint habere suae sustentationis solatium.* Et tenet S. Thomas, 2–2, 12
q. 185, art. 3, ad 2, ubi facta sibi obiectione ista: *Dicit Gloss. Hieronymi in Isaiae tertio, quod bona ecclesiastica sunt pauperum; sed quicunque id quod est alterius sibi reservat, aut aliis dat, peccat mortaliter, et tenetur ad restitutionem: ergo episcopi si bona ecclesiastica, quae iis superfluunt, sibi detineant, vel consanguineis vel amicis largiantur, videtur quod teneantur ad restitutionem;* his verbis respondet S. doctor: *Bona Ecclesiae non sunt solum expendenda in usus pauperum, sed etiam in alios usus... et ideo si de eo, quod usui episcopi, vel alicuius clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere et consanguineis, vel aliis dare non peccat, dummodo illud faciat moderate, id est ut non indigeant, non autem ditiores inde fiant.* Et sic Fagnan., in cap. *Si quis sane*, 4, de Peculio clericorum, num. 18 et 19; Navarr., tract. de Reddit. Eccles., q. 2, monito 27; Molina, tract. 2, dist. 146, n. 5, et alii passim cum Gemin., 3 dist., cap. *Pervenit;* Abbas, in 2 notabil. de Arbitr.; Felin., in cap. *Postulasti*, num. 9, vers. *Et hoc quod liceat*, de Rescript.

Tertio beneficiatus potest ex proventibus 13
beneficii alere liberos, non tantum legitimos, sed etiam illegitimos et spurios, et potest etiam dare dotem filiae etiam spuriae, sorori,

[1] Non S. Prosper, sed Iulianus Pomerius librorum de Vita contemplativa, qui sub S. Prosperi nomine edita fuerunt, est auctor. Vide Admonitionem iisdem libris praemissam in Append. ad Opera S. Prosperi, edit. Paris. 1717. (Edit. Barbiell.)

vel alteri consanguineae, quia dos succedit in locum alimentorum, si aliunde non habeat unde eos alat, nec liberi propria bona sufficientia habeant; tunc enim est opus pietatis et misericordiae, ut colligitur ex cap. *Est probanda*, 16, dist. 86, ubi ex verbis S. Ambros., lib. I, de Offic., cap. 3, sic habetur: *Est probanda illa liberalitas, ut proximos tui seminis ne despicias, si egere cognoscas: melius est enim, ut ipse subvenias tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis. Non tamen, ut illi ditiores fieri velint ex eo, quod tu posses conferre inopibus;* Barbosa, lib. III, Iuris ecclesiast., cap. 17, num. 35 et 39; Molina, de Iustit., tract. 2, disp. 146, num. ult.; Azor., part. II, lib. VII, cap. 10, q. 10; Navarr., de Spol. clericor., § 19, n. 10 cum seq.; Layman, lib. IV, tract. 2, cap. 3, n. 4; Pirhing, lib. III, tit. 25, de Pecul. clericor., num. 15, et alii passim.

14 Quarto beneficiatus, etiamsi bona patrimonialia habeat, potest ex bonis ecclesiasticis filium suum alere, vel etiam fratrem suum, aut alium consanguineum, etsi pater ipsius posset illi sumptus ad studendum subministrare; cum enim ad id non teneatur pater, filius est vere egens, cum propria bona non habeat; Navarr., lib. III, consil. 2, de Vita et honestate clericor., edit. 2; Layman, loc. cit., num. 3; Pirhing, loc. cit., num. 15; Lugo, tom. I, disp. 4, sect. 4, n. 68; Sanch., lib. II Consil., cap. 2, dub. 38, n. 18, et alii.

15 Quinto beneficiatus potest nepotem, vel consanguineum promovere ad doctoratum ex fructibus sui beneficii, si ad hoc nepos, vel consanguineus sit indigens, quia id etiam in bonum Ecclesiae redundat; Sanchez, lib. II Consil., cap. 2, dub. 34, n. 18; Navarr., lib. II, cons. 2, de Vita et honestate clericor.; Bonacina, dis. 4, punct. 2, num. 13; Lugo, tom. I, disp. 4, sect. 4, n. 68, et alii.

16 Sexto beneficiatus potest ex redditibus beneficii donare consanguineis, non solum quod necesse habeant pro tempore praesenti, ad sublevandas suas praesentes necessitates, sed quod in futurum deserviat, fundando redditus perpetuos, quibus ipsi, et eorum posteri decenter vivere possint, dummodo moderatum sit, et non ob familiae memoriam principaliter fiat, sed ex pietate ad posterorum indigentiam sublevandam; Molina, lib. II de Primogenitis, cap. 10; Sanchez, cit. cap. 2, dub. 28, n. 10; Lugo, loc. cit., n. 71, et alii. Et ratio est, quia non solum pie expenditur, quod datur indigenti, ut hoc mense, vel anno vivat, sed quod datur ei, ut in posterum decenter vivat. Imo non debet solum in vita dari, ita ut post mortem debeat restituere, sed potest absolute dari absque onere restituendi, et cum facultate transferendi ad posteros, ut constat in dote quae pie datur virgini nubili, de cuius fructibus et ipsa potest vivere, et etiam frui eius filii; cur ergo non poterit praelatus nepoti indigenti donare absolute domum et vineam, v. g., quibus decenter iuxta suum statum vivat, et quam posteris possit relinquere? Poterit ergo 17 fructus et redditus illos pro eius etiam posteris in perpetuum assignare; sicut etiam posset fundare ecclesiam, capellam, vel hospitale, et pro cura capellae, vel hospitalis, et iurepatronatus aliquid annuum moderatum consanguineis in perpetuum relinquere; hoc enim principaliter reducitur ad opus pium, cuius fundatio ex congruitate quadam affert secum illos sumptus, pro eo qui eius curam et patronatum habere debet, ut cum aliis expresse docet Lugo, loc. cit.

Septimo potest beneficiatus, v. g. qui ex hu- 18 mili familia ad episcopatum pinguem, vel ad cardinalatum assumitur, eius fratres et propinquos, et a fortiori parentes ex fructibus sui beneficii moderate elevare ad altiorem statum; unde qui antea pauperes non erant, quia habebant necessaria ad suum statum, occasione promotionis illius incipiunt esse pauperes, non habentes necessaria ad novum illum statum sustinendum, et eo titulo dari illis poterit moderate, quantum ad id necesse fuerit. Ita Navarr., quaest. 1, de Redditibus Eccles., monito 27, num. 4 et 5, Molina, cit. disp. 146, § *Dubium est;* Sanchez, loc. cit., num. 8; Lugo, loc. cit., num. 70. Nec obstat Concil. Trident., 19 sess. 25, cap. 1, de Reformat., ubi prohibet episcopis, cardinalibus, et quibuscunque beneficia ecclesiastica obtinentibus, ne ex bonis ecclesiasticis consanguineos ditent, et augeant, ibi: *Omnino vero eis interdicit, ne ex redditibus Ecclesiae consanguineos, familiaresque suos augere studeant* etc. In hoc enim casu 20 non ditantur, sed sublevantur, ut iuxta suum statum non indigeant. Quod etiam ipsi beneficiato necessarium videtur, cui turpe et indecorum esset, si eius parentes, et fratres in abiecta et sordida conditione permanerent. Quid enim absurdius, quam parentem, vel fratrem cardinalis, vel episcopi videre adhuc ligna per urbem vendere, vel calceos in publica platea resarcire?

Cavere tamen debent tales beneficiati non 21 esse attendendum affectum carnis et sanguinis, sed Christianam prudentiam, ac modestiam. Ad 22 quod Barbosa, de Offic. et potestate episcop. part. I, tit. 2, gloss. 9, num. 32 et 33, affert praeclara exempla, et in primis Benedicti XI, qui nullum ex suis propinquis ad aliquod Ecclesiae munus accersivit; dicere namque solebat pontificem propinquos non habere, et matrem suam ad se venientem in habitu humili recepit, quam primum videre noluit in altiori. Secundo Nicolai IV, qui in cognatos et affines 23 ita semper alienus fuit, ut illis nihilo plus debere se diceret, quam cuivis bono; itaque hoc quasi domestico vinculo expeditus, eo facilius

omnes suas curas in communibus Ecclesiae
24 commodis curandis defigebat. Tertio, Clementis IV, qui cum ante pontificatum duas filias legitime suscepisset, uni in monasterio collocatae triginta tantum libras dedit, alteri, quae marito suae conditionis nupserat trecentas libras dotis nomine numeravit, et hac conditione, ne quid amplius peteret. Habuit et nepotem clericum, quem ex tribus praebendis, quas habebat, unam ut eligeret, et reliquas dimitteret, coegit. Instantibus amicis, ut potius nepoti maiora tribueret, respondit se Deo, non autem carni acquisiturum; pontificibus Romanis filios non esse, nec eis licere, quod suum non esset, pro-
25 pinquis dare. Quarto, S. Pii V, qui, cum multi magnates et principes aliquando ei subiicerent dotes, et alia propinquis data subsidia tenuiora videri, quam pontificis et cardinalis Alexandrini parentes deceret, posseque largiori manu cum
26 illis agi, respondit: Quin etiam de his modicis, an salva conscientia dederimus, saepe nobis venit in mentem dubitare. Haec enim bona sunt Ecclesiae, in eius tantum sacros usus, non ad luxum, aut ad ditandos propinquos a sanctis legibus destinata; se ad summum pontificatum a Deo vocatum fuisse, ut Ecclesiae suae, non ut consanguineorum aut commodis inserviret, aut cupiditati [1].

27 Ast, proh dolor! haec sancta digne et iuste ab omnibus imitanda exempla, paucos habent in dies imitatores, sed verificatur, quod dixit Petrus Blesensis, epist. 51: *Hodie pro filiis, quos abstulit praelatis Ecclesiae Deus, habent nepotes in dissipationem patrimonii Christi, et*
28 *in suae salutis dispendium, permittuntur.* Et ut habet vetus distichon apud Ludolph. Carth., de Vita Christi, part. I, c. 68:

> Cum Factor rerum privarit semine clerum,
> Ad Satanae votum successit turba nepotum.

29 Octavo, beneficiatus potest ex redditibus superfluis aliquando reservare aliquam mediocrem quantitatem ad proprias necessitates probabiliter eventuras, v. g., aegritudinis, sterilitatis, litis, et similium, non tamen ad ea quae remotae imminent, ut reservare aliquam portionem ad dotandas nepotes nondum natas, ad vivendum in aetate decrepita, cum nunc sit adolescens; Navarr. quem refert, et sequitur Sanchez, loco citato, dub. 38, n. 13; Lugo, loco cit., n. 74.

30 Nono beneficiatus potest de redditibus ecclesiasticis remunerare accepta servitia; quia haec remuneratio censetur rei debitae persolutio; alias incurreret vitium ingratitudinis, si nullatenus remuneraret; imo potest talis remuneratio esse maior servitio, et beneficio accepto. Ut enim dicit Seneca, lib. II, de Benefic., cap. 18: *Diligentius quaerendus est beneficii quam pecuniae creditor; huic enim reddendum est quantum accepi, et si reddidi, solutus sum ac liber; at illi plus solvendum est, et nihilominus relata gratia cohaeremus;* Navarr., loc. cit., quaest. 1, monito 36, num. 1, vers. *Caeterum nos in ea sententia sumus;* Fagnan., loc. cit., n. 21; Pirhing, loc. cit., num. 15; Sanchez, loc. citato, dub. 41, n. 6; Molina, disp. 146, § de Remuneratoriis. Quinimo fa- 31
cere etiam quasdam donationes non remuneratorias cum moderatione debita, quia spectat ad honestam sustentationem habere amicos, quibus munera aliqua mittat, sicuti etiam famulis aliqua praeter debitam mercedem aliquando donantur. Virtus enim liberalitatis pro qualitate et conditione status requiritur in honesto, et ingenuo viro ad politicam vitam, servata tamen moderatione Christiana et ecclesiastica; Molina, disp. 145, § *Eodem modo;* Sanchez, loc. cit., dub. 41, num. 3; Lugo, loc. cit., num. 73.

Decimo, beneficiatus potest de redditibus 32
ecclesiasticis exercere etiam honestam hospitalitatem, non solum illam quae fit erga pauperes peregrinos, quae inter potissima opera pietatis numeratus, et maxime clericis a Tridentino, sess. 25, cap. 8, de Reformat., commendatur, sed etiam hospitalitatem urbanam cum moderatione debita iuxta statum et qualitatem beneficii; Bonacina, disp. 4, de Obligat. in sum. fruct. benef., punct. 2, num. 11; Molina, disp. 145, § *Tertium est;* Sanchez, loc. cit., cap. 2, dub. 41, num. 2, et alii. Et hoc maxime, quando aliquis cardinalis, episcopus, princeps, vel aliquis nobilis venit ad locum, ubi non reperiatur domus, quam decenter habitare possit, nisi domus beneficiati; qui non male tunc censetur insumere, quod cum eo hospite moderate expendit. Imo potest beneficiatus de 33
fructibus beneficii aliquoties moderata convivia amicis parare, ipsos ad honestam recreationem invitare; cum haec etiam faciant, qui se moderate sustentant, ut cum Abulensi, Navarro, Corduba, et Molina docet Sanchez, loco cit., cap. 1, dub. 41, num. 2, et expresse tenet S. Thomas, quodlibet 6, art. 12, ad quartum, ibi: *Si autem aliquis in talibus (scilicet conviviis) non multum excedat, potest bona fide fieri ab aliquo, qui vult secundum decentiam sui status morem gerere his quibus convivit.* In iis ergo servanda est modestia ecclesiastica, ne videatur beneficiatus affectare fastum et luxum more saecularium contra perpetuum concilii Carthaginens. IV, can. 15, ubi praecipit: *Ut episcopus vilem supellectilem, et mensam, ac victum pauperem habeat, et dignitatis suae auctoritatem fide, et vitae meritis quaerat.* Et contra Trident. sess. 25, de Reformat., cap. 1, ibi: *Sancta synodus iubet, ut episcopi modesta*

[1] Potest nunc et exemplum afferri Benedicti XIV, immortalis memoriae pontificis. (Edit. Rom. an. 1767.)

supellectili, et mensa, ac frugali victu con-
34 *tenti sint.* Aliter notabiliter excedendo peccaret mortaliter, ut expresse dicit S. Thomas, quodlibet 6, art. 12 in corpor., ad quartum, ibi: *Neque moderatus usus divitiarum, neque bona fides dispensatorum salvari videtur in eo qui scienter superfluas expensas facit in voluptuosis conviviis, et aliis huiusmodi superfluitatibus, et sic non est dubium quod in talibus peccat mortaliter.*

35 Undecimo, beneficiatus potest ex redditibus ecclesiasticis solvere debita contracta pro sui sustentatione, vel ob causam piam, licet habeat
36 ex bonis propriis, unde ea solvat; dummodo tamen debita sint contracta post habitum beneficium. Nam opera pia, vel sustentatio clerici pro tempore antecedenti ab beneficium, non debent ex beneficio desumi, cum non teneatur ecclesia alere suum ministrum pro eo tempore quo nondum erat suus minister, nec opera illa pia fieri potuerint ex bonis ecclesiae, quae tunc non habebat clericus; aliter posset beneficiatus compensare sibi ex redditibus beneficii omnia, quae per totam vitam pie expendit; quod nemo
37 audebit dicere. Si vero debita contracta fuerint ex causa profana, et beneficiatus habet ex bonis propriis, unde ea solvat, tenetur solvere ex bonis propriis, et non ex ecclesiasticis, quia hoc esset expendere redditus beneficii in usus profanos, ut dicit Navarrus, et Avendann. quos refert, et sequitur Sanchez, loco cit., cap. 2,
38 dub. 42, num. 6. Si autem beneficiatus non habeat aliunde ex bonis propriis, unde ea debita contracta ex causa profana solvat, potest solvere ex redditibus beneficii; imo tenetur, ut tenent S. Antonin., Adrianus, Speculator, Hostiensis, Sotus, Navarr. et alii, quos affert, et sequitur idem Sanchez, ibi num. 4, et colligitur ex cap. *Pervenit,* 2, de Fideiussoribus, et ex cap. *Gravis,* 11, et cap. *Olim,* 12, de Restitut. spoliatorum. Et ratio est, quia qui debitis premitur, nec habet unde solvat iam quoad ea indigens, et pauper censetur; quare potest ex fructibus beneficii solvere sua debita, sicuti posset ex eis fructibus alios aere alieno oppressos sublevare; unde et tenetur, quia debitor solvere debet, quoties potest. Et de facto praxis ita habet, ut cum aliis testatur Azorius, part. I, lib. VII, cap. 9, quaest. 6.

Duodecimo, beneficiatus potest distributiones 39
pro sua voluntate disponere et expendere, quia distributiones traduntur ob ministerium personale tanquam merces operis, et tanquam stipendium laboris, et consequenter sunt bona quasi patrimonialia, quorum beneficiatus absolutus est dominus. Et de facto mancipatos divinis officiis dominium distributionum acquirere, si choro intersint, habetur ex cap. *Unic.*, de Clericis non residentib., in 6. Sic tenet cum plurimis Barbosa, lib. III Iuris ecclesiast. cap. 17, n. 31; Gonzalez, ad regul. 7 Cancellar., § 7, prooem. n. 168; Fagnan., lib. III, cap. *Si quis sane,* 5, de Pecul. clericor., n. 23.

Tertio decimo, beneficiatus potest ex eadem 40
ratione pro suo arbitrio disponere, expendere, et testari de his quae sibi obveniunt ratione stipendii personalis, ut quia erat doctor, aut bonus scriptor, seu etiam de his quae acquisivit ex officiis defunctorum, ex anniversariis, ex sacrificio missae, aut occasione audiendarum confessionum, aut pro concionibus et similibus, sicut de patrimonialibus, quia haec non sunt bona beneficii, sed stipendium propriae industriae et laboris, quorum beneficiatus absolutus est dominus; Navarr.; de Spol. clericor., § 1, n. 2 in fin., et de Redditibus Eccles., quaest. 1, monito 19; Fagnan., loc. cit., et cum aliis Barbosa, loc. cit., num. 32 [1].

Articulus III. *Beneficiatus quid de fructibus beneficii facere non possit.*

Summarium. 1. Primo beneficiatus non potest de fructibus beneficii nec ad causam piam ullum de iure facere testamentum. - 2. De legitima tamen consuetudine potest introduci, ut clerici saeculares de bonis ecclesiasticis superfluis ad causas pias valide et licite testari valeant. - 3. Secundo beneficiatus non potest vi consuetudinis testari de bonis ecclesiasticis in notabili quantitate ad causas profanas. - 4. Alii tamen sentiunt contrarium. - 5. At vero horum sententia fere passim reiicitur. - 6. Adducitur et solvitur instantia; ad n. 7. - 8. Beneficiati autem incolae, et cives Urbis Romanae, qui in ea, vel eius districtu decesserint, possunt libere et licite tam inter vivos, quam mortis causa de bonis ecclesiasticis superfluis disponere, etiam ad causas profanas; ad n. 9. - 10. Tertio beneficiatus non potest sine peccato ex bonis ecclesiasticis consanguineos, familiaresve ditare, vel ad maiorem statum exaltare, aut

---

[1] Quod auctor articulo 1 optime molitus est, strenue asserendo beneficiatorum onus superflua in pauperes, vel ecclesias erogandi, ne in profanos usus ea expendentes peccent contra religionem, misericordiam, ac etiam iustitiam; id limitationibus aliquot sic extenuavit in hoc articulo 2 ut pene inutile evadat, quod in primo laudabili zelo praedicaverat. Nobis sufficiat hoc, levi calamo, beneficiatos monuisse, ut sic conscientiae consulentes, nonnisi de proborum virorum consilio bona ecclesiastica insumant: de quorum dispensatione supremo iudici districtam sunt reddituri rationem.

De obligatione igitur, qua tenentur beneficiati fructus beneficiorum erogare in usus illos, qui conformes sunt voluntati fundatorum, nihil addo, cum nostri instituti sit ab auctore praetermissa delibare. Meminisse tamen ipsos oportet eorum, quae ait divus Bernardus, ep. 2 ad Fulcon. *Surgis* (inquit) *ad vigilias, vadis ad missas, horis chorum nocturnis diurnisque frequentas; bene facis. Sic ecclesiae praebendam gratis non accipis. Dignum est ut qui altari deservit de altari vivat. Conceditur ergo tibi, ut si bene altari deservis, de altari vivas, non autem ut de altari luxurieris, ut de altari superbias, ut inde compares tibi frena aurea, sellas depictas, calcaria deargentata varia, griseaque pellicea a collo, et manibus ornatu purpureo diversificata. Denique quidquid praeter necessarium victum ac simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.* (Not. Rom. theol.)

plus quam ad conditionem et decentiam status necessarium habent, eis conferre; ad n. 13. - 14. Quarto beneficiatus non potest sine peccato redditus superfluos sui beneficii expendere in excessivis et voluptuosis conviviis, in ludis, theatris, et amplis, et sumptuosis palatiis. - 15. Vetitum est beneficiatis sub poena excommunicationis ipso facto incurrendae, et nullitatis actus, vendere, ac distrahere redditus suorum beneficiorum. - 16. Consuetudo ecclesiarum reservandi haeredibus beneficiati iam defuncti fructus primi anni obtenti beneficii valet. - 17. Sanctio illa, qua interdictum est beneficiato, ne quid in testamento relinquat filiis suis illegitimis, eorumque filiis, etc., non excludit, quominus alimenta filiis illegitimis debeantur ex redditibus ecclesiasticis. - 18. De Ecclesiae disciplina veteri ac nova circa factionem testamenti clericis prohibita. *Remissive.* - 19-21. Distributiones quotidianae an cadant sub prohibita clericis factione testamenti. - 22, 23. An res acquisitae clericis ratione ministerii alicuius ecclesiastici.

1 Primo, beneficiatus non potest de fructibus beneficii, nec ad causam piam ullum de iure facere testamentum. Est communis ob clarissima iura in titulo de testamentis, et signanter cap. *Ad haec,* 8, de Testament., ubi licet concedatur, quod beneficiati in vivis existentes de bonis ecclesiasticis eleemosynam dare queant, tamen etiam eleemosynae causa, consequenter ad piam causam, testari prohibentur, ibi: *Praesentibus innotescat, quod clerici de mobilibus quae per Ecclesiam sunt adepti, de iure testari non possunt; viventes tamen, et sui compotes moderate valent aliqua de bonis ipsis, non ratione testamenti, sed eleemosynae intuitu erogare in aegritudine constitutis;* cap. *Quia nos,* 9, eod. tit. de Testament., expresse dicitur: *De his tamen, quae consideratione ecclesiae perceperunt, nullum de iure possunt facere testamentum;* cap. *Relatum,* 12, eod. tit., praecise habetur: *Mobilia per Ecclesiam acquisita de iure in alios pro morientis arbitrio transferri non possunt.* Ratio autem ob quam Ecclesia, etiam ad pias causas de bonis ecclesiasticis testari prohibuit beneficiatis, ut notant Navarr., quaest. 3 Apol., monit. 1; Layman., lib. IV, tract. 2, cap. 3, n. 6; Lessius, lib. II, cap. 19, de Testament., num. 41, et alii, videtur quod fuerit ista, scilicet, ut beneficiati videntes nullam sibi superesse facultatem de iis bonis mortis causa disponendi, a turpi illa ac nociva congregandi cura et sollicitudine liberi, bona superflua adhuc in vivis in pios usus libentius
2 erogarent. Notanter autem dicitur beneficiatum de bonis ecclesiasticis, nec ad causam piam testari posse *de iure,* quia de consuetudine legitima potest introduci, ut clerici saeculares de bonis ecclesiasticis superfluis ad causas pias valide et licite testari valeant; cap. *Relatum,* 12, de Testament., ibi: *Licet autem mobilia per Ecclesiam acquisita de iure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint, consuetudinis tamen non est improbandae, ut de his pauperibus, et religiosis locis, et illis qui viventi servierant, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua iuxta servitii meritum conferantur.* Et ratio est, quia testari ad causas pias est clericis prohibitum solo iure humano; contra ius autem humanum valide et licite introduci potest consuetudo; cap. *Cum tanto,* 11, de *Consuetudine;* adeoque ex legitima consuetudine potest beneficiatus testari de bonis ecclesiasticis ad causas pias; Abbas, in cap. *Cum in officiis,* 7, de Testament., num. 5; Molin., disp. 141, num. 25; Pirhing, lib. III, tit. 26, de Testament., num. 40; Reiffenstuell, ibid., n. 330; Layman, Navarr. et alii communiter.

Secundo, beneficiatus non potest neque vi 3
consuetudinis testari de bonis ecclesiasticis in notabili quantitate ad causas profanas; Navarr., disp. 147, num. 31; Less., lib. II, cap. 19, num. 43 et 44; Abbas, in cap. *Cum esse,* 10, num. 29 et 30, de Testament.; Covarruv., in cap. *Cum in officiis,* 7, de Testament., n. 27; Zoesius, de Testament., num. 27; Layman, lib. IV, tract. 2, cap. 3, num. 7; Pirhing, lib. II, tit. 27, num. 42; Reiffenstuel, ibid. n. 336 et sequent.; Engel, ibid. num. 3, in Manuali parochorum, part. IV, cap. 4, n. 26; Tanner., tom. III, disp. 40, quaest. 6, dub. 8, num. 249; Sylvester, vers. *Clericus,* 4; Molina, disp. 147, num. 31; Canisius, in cap. 1, de Testament., num. 18; Sporer., tom. II, tract. 6, cap. 1, sect. 2, num. 93; Archidiaconus, Angel., Alvar., Pelag., et communior 4
doctorum contra Barbosam, lib. III Iuris eccles. univ., cap. 17, num. 67 et 68, et in c. *Cum in officiis,* 7, de Testament., num. 6 et 7; Garciam, de Benefic., part. II, c. 1, n. 16 et sequent.; Azorium, part. II, lib. VII, cap. 9, q. 1, et nonnullos alios volentes posse beneficiatos ratione consuetudinis licite testari de bonis ecclesiasticis, etiam ad causas profanas, quorum tamen sententia hodie fere passim reii- 5
citur. Et ratio nostrae conclusionis est, quia beneficiati maiorem facultatem habent a iure sibi concessam disponendi inter vivos ex redditibus ecclesiasticis, quam de illis mortis causa disponendi et testandi, textu expresso in cap. *Ad haec,* 8, de Testamentis, ibi: *Ad haec praesentibus innotescat, quod clerici de mobilibus quae per Ecclesiam sunt adepti, de iure testari non possunt; viventes tamen, et sui compotes moderate valent aliquid de bonis ipsis non ratione testamenti, sed eleemosynae intuitu erogare in aegritudine constitutis.* Atqui per omnes doctores beneficiati non obstante quacunque consuetudine mortaliter peccant, si quid notabile de bonis ecclesiasticis superfluis ad causas profanas in vivis disponunt, ergo similiter, imo magis mortaliter peccabunt, non obstante quacunque consuetudine, si de iisdem bonis mortis causa ad causas profanas disponant. Nulla enim solida ratio, vel fundamentum assignari potest, ob quam beneficiati vi consuetudinis per dis-

positionem mortis causa possint bona ecclesiastica superflua ad causas profanas applicare, et non per dispositionem inter vivos: unde cum talis consuetudo universaliter tribuens omnibus beneficiatis potestatem de omnibus redditibus ecclesiasticis arbitratu suo testandi ad quascunque causas, etiam profanas, sit contra ius naturalis iustitiae, et sit peccaminosa, ecclesiis sit noxia, et sacris canonibus adversetur, sequitur illam per nullam praescriptionem, etiam temporis immemorabilis, induci posse; cap. *Cum tanto*, 11, de Consuetudine, ibi: *Nemo sane mentis intelligit naturali iure (cuius transgressio periculum salutis inducit) quacunque consuetudine (quae dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari*, et colligitur etiam ex cap. *Quae contra*, 2, et cap. *Mala autem consuetudo*, 3, dist. 8.

6 Nec valet dicere quod praxis et consuetudo in universo pene orbe obtinuit, et habet quod beneficiati de bonis omnibus, etiam ecclesiasticis superfluis ad causas profanas pro libitu suo testentur, haeredesque, vel legatarii profani haereditatem relictam absque omni scrupulo accipiant et retineant, papa, aliisque superioribus ecclesiasticis non tantum scientibus et tolerantibus, sed insuper huiusmodi testamenta beneficiatorum ad causas profanas positive exsequentibus, adeoque clare stat, quod haec consuetudo licita et valida sit; aliter non tantum beneficiati ita testantes, sed haeredes relicta accipientes et retinentes, imo papa, aliique superiores ecclesiastici id tolerantes, ac positiva exsecutione foventes graviter peccarent, et in periculo aeternae damnationis existerent, quod sane de tot, tantisque viris absque temeritatis
7 nota vix dici potest. Non valet, inquam, hoc dicere, quia licet pontifices, aliique superiores ecclesiastici beneficiatorum testamenta ad causas profanas sciant et tolerent, non tamen pro validis et licitis approbant, *cum multa per patientiam tolerentur*, etc. Vide supra art. 1, num. 51, 52 et sequent., ubi ad longum affertur responsio.

8 Hic tamen est advertendum, quod beneficiati incolae, et cives urbis Romae, qui in ea vel eius districtu decesserint, possunt libere et licite, tam inter vivos, quam mortis causa, de bonis ecclesiasticis superfluis disponere, etiam ad causas profanas, prout eis concessit Iulius III in sua constitutione incipiente *Cupientes ut alma Urbs nostra*, edita 6 Idus Martii 1549, quae est tenoris, ut sequitur: *Motu proprio, etc. Statuimus, et ordinamus, quod de caetero perpetuis futuris temporibus omnes et singuli Urbis incolae cuiuscunque dignitatis, status, gradus, praeeminentiae, vel conditionis existant, etsi cardinalatus honore, aut patriarchali, archiepiscopali, etc., vel quavis dignitate ecclesiastica, vel mundana praefulgeant, etc., de omnibus et singulis eorum immobilibus, mobilibus, et se moventibus bonis, iuribus, actionibus, et rebus aliis in dicta Urbe, et eius districtu pro tempore existentibus, et per eos etiam ex fructibus, redditibus, et proventibus ecclesiarum, et beneficiorum ecclesiasticorum, etc., acquisitis cuiuscunque quantitatis, qualitatis, summae, valoris, et pretii, seu conditionis existant, tum donatione, aut quavis alia ultima voluntate, in favorem consanguineorum et affinium, et quarumvis aliarum personarum disponere licite valeant, etc., quodque si ab intestato decesserint, eorum bona, et huiusmodi ad ipsorum pro tempore proximos agnatos, et alios, etc., qui eis (nisi essent beneficiati) de iure succedere deberent, alias iuxta iuris dispositionem libere devolvantur.* Quam constitutionem pro 9
Urbe, et eius districtu ad decem milliaria denuo confirmavit Paulus V in sua constitutione incipiente *In eminenti*, edita 18 Aprilis 1606.

Tertio, beneficiatus non potest sine peccato 10
bonis ecclesiasticis consanguineos, familiaresque ditare, vel ad maiorem statum exaltare, aut plusquam ad conditionem et decentiam status necessarium habent, eis conferre. Habetur in primis ex canone 37 Apostolorum, ibi: *Omnium rerum ecclesiasticarum curam episcopus gerito, et eas dispensato, quasi inspectante Deo. Non licitum autem ei esto, quidpiam ex iis sibi tanquam proprium assumere, aut cognatis suis elargiri quae Deo dicata sunt. Quod si pauperes illi sint, ut pauperibus subministrato. Non tamen horum praetextu res Ecclesiae venundato.* Concordat cap. *Quisquis*, 19, caus. 12, q. 2, ibi: *Omnium ecclesiasticarum rerum episcopus habeat sollicitudinem, et dispenset eas tanquam Deo contemplante. Non liceat autem ei fraudare quidquam ex illis, vel cognatis propriis donare quae Dei sunt. Quod si pauperes fuerint, ut pauperibus largiatur, sed non sub horum occasione, quae sunt Ecclesiae defraudentur;* cap. *Et probanda*, 16, dist. 86, ubi con- 11
ceditur quidem, ut pauperibus consanguineis de bonis ecclesiasticis succurratur: *Non tamen ut illi ditiores eo fieri velint, quod tu posses conferre inopibus... Neque enim propterea te Domino dicasti, ut tuos divites facias... Putant se parum poscere, pretium tuum quaerunt, vitae tuae fructum adimere contendunt, et accusant, quod eos divites non feceris, cum te illi velint aeternae vitae fraudare mercede;* Concil. Trident., sess. 25, de Reformat., cap. 1, ibi: *Omnino vero eis interdicit, ne ex redditibus ecclesiasticis consanguineos, familiaresve suos augere studeant, cum et apostolorum canones prohibeant ne res ecclesiasticas, quae Dei sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint, eis ut pauperibus distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent eorum causa. Imo quam maxime potest, eos sancta synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres,*

nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium
12 *exstat, penitus deponant.* Et quam grave sit scelus de redditibus ecclesiasticis consanguineos ditare, et ad maiorem statum exaltare, aut plusquam ad conditionem et decentiam status necessarium habent, eis conferre, constat ex verbis Gregorii VII, in cap. *Pervenit,* 3, caus. 16, quaest. 7, ibi: *Pervenit ad nos fama sinistra, quod quidam episcoporum non sacerdotibus propriae dioecesis decimas, atque christianorum oblationes conferunt, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, sive servitorum, vel (quod gravius est) etiam consanguineis. Unde si quis ammodo episcopus inventus fuerit huius praecepti divini transgressor, inter maximos haereticos et antichristos non minus habeatur. Et sicut Nicaena synodus de simoniacis censuit, et qui recipiunt ab eo laici, et qui dat episcopus sive pretio, sive beneficio aeterni incendii ignibus deputentur.* Qui canon procedit etiam in fructibus secundum intellectum Hugonis, et Archidiaconi, et Fagnani, in cap. *Si quis sane,* 5, de Peculio clericorum, num. 20.

13 Et sic sentiunt fere omnes sancti Patres, ut Ambrosius relatus in cap. *Est probanda,* 16, dist. 86; S. Augustinus relatus in cap. *Si privatum,* 28, caus. 12, quaest. 1; S. Hieronymus relatus in cap. *Quoniam,* 86, caus. 16, quaest. 1; S. Bernardus super illis verbis Evangelii: *Ecce nos relinquimus omnia;* sanctus Thomas 2–2, quaest. 185, art. 7, ad 2; S. Raymund., in Summ., lib. II, tit. 5, de Raptoribus, praedonibus, § 6; S. Antoninus, III part. Summ. theolog., titul. 15, cap. 1, § 19; Petrus Blesensis, epist. 15. Vide art. 1, n. 46, et art. 2, n. 27, 28.

14 Quarto beneficiatus non potest sine peccato redditus superfluos sui beneficii expendere in excessivis et voluptuosis conviviis, in ludis, theatris, et amplis, et sumptuosis palatiis, et similibus. Colligitur ex cap. *Apostolicos,* 13, caus. 12, quaest. 2, ubi declaratur, *redditus ecclesiasticos ad ministrorum propriam utilitatem* (honestam scilicet sustentationem) *et ob escam pauperum, et peregrinorum sustentationem esse;* et clericus aliter bona expendens deponi iubetur, *tanquam praevaricator divinarum legum et praeceptorum;* et capit. *Pontifices,* 3, caus. 12, quaest. 3, ubi dicitur: *Ille, qui donat pro redemptione animae suae, non pro commodo sacerdotis offerre probatur;* et cap. *Quia iuxta,* 59, caus. 16, quaest. 1, ubi habetur: *Quia iuxta sanctorum patrum traditionem novimus res Ecclesiae vota fidelium esse, pretia peccatorum, et patrimonium pauperum.* Et est communis sanctorum Patrum, aliorumque doctorum sententia. Sanctus enim Bernardus in declaratione super illis verbis Evangelii: *Ecce nos reliquimus omnia,* sic ait: *Vivat de altari, ut iuxta eumdem apostolum, alimenta et quibus tegatur habens, his contentus sit. De altari, inquit, vivat, non superbiat, non luxurietur, denique non ditetur, non sibi de bonis Ecclesiae ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis, nec loculos inde congreget, aut superfluitione dispergat.* Et idem S. Bernardus, serm. 25 in Cantic., post med., et ep. 42. Vide art. 1, n. 46; S. Hieronymus, in c. V Mich., sic ait: *Tibi o sacerdos, de altari vivere, ut vult S. Paulus, non luxuriari permittitur.* S. Thomas, quodlibet 6, art. 12 in corp., ad 4, inquit: *Neque moderatus usus divitiarum, neque bona fides dispensatorum salvari videtur in eo qui scienter superfluas expensas facit in voluptuosis conviviis, et aliis huiusmodi superfluitatibus, et sic non est dubium, quod in talibus peccat mortaliter;* conc. Carthagin. IV, cap. 15, praecipuo instinctu, et suasu S. Augustini sic statuit: *Episcopus vilem suppellectilem, et mensam et victum pauperem habeat, et dignitatis suae auctoritatem fide, et vitae meritis quaerat.* Et concordat Tridentinum, sess. 25, de Reformat., cap. 1, ibi: *Sancta synodus... non solum iubet ut episcopi modesta suppellectili, et mensa, ac frugali victu contenti sint, verum etiam in reliquo vitae genere, ac tota eius domo caveant ne quid appareat, quod a sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, aut vanitatum contemptum praeseferat. Quae vero de episcopis dicta sunt, eadem etiam in quibuscunque beneficia ecclesiastica tam regularia quam saecularia obtinentibus, pro gradus sui conditione observari decernit;* conc. Rhemens., tit. 18, de Clericis in genere, n. 6, sic decernit: *Quod si cum iniuria ordinis ecclesiastici deinceps quisquam Ecclesiae bona, quibus pauperes ali aportuit, in huiusmodi lusus profudisse convictus sit: et qui quaestum feeit, rem pauperum male partam restituere; et qui iacturam passus est, tanquam sacri patrimonii dilapidator, graves poenas exsolvere cogatur.*

Vetitum est beneficiatis sub poena excom- 15
municationis ipso facto incurrendae, et nullitatis actus, vendere, ac distrahere redditus suorum beneficiorum ad vitam, vel in longum tempus, recepta ab emptore per unam, vel per plures solutiones pecuniarum quantitate, quam ipsi beneficiati per spatium eiusdem temporis, vel totius vitae probabiliter consequi potuissent; Benedict. XIV constit. 29, tom. I Bullar. incip. *Universalis Ecclesiae.*

Consuetudo ecclesiarum reservandi haeredi- 16
bus beneficiati iam defuncti fructus primi anni obtenti beneficii valet; nihil enim derogat iuri illius, qui in beneficium recens invectus est; cum et ipse post mortem iure isto potiatur. Quare in favorem huius consuetudinis saepius a Sacr. Congregat. decisum est; Bened. XIV, de Synodo dioeces., lib. VII, c. 70, § 3.

17 Beneficiato interdictum est constitut. S. Pii V. incip. *Quae ordini,* ne quid in testamento relinquat filiis suis illegitimis, eorumque filiis ac descendentibus, consanguineis et affinibus, sive ex redditibus, sive ex bonis ecclesiasticis, sive ex patrimonialibus comparatis, etiamsi filii illi ante testatorem obierint. Attamen sanctio illa non excludit, quominus alimenta filiis illegitimis debeantur etiam ex redditibus ecclesiasticis. Cum vero vetatur legatum in favorem consanguineorum eiusdem filii, hoc tantum valet in casu, quo relicta eius consanguineis per quemdam circuitum cedant in commodum eius filii illegitimi. Idem ib., lib. XIII, c. 34, § 21 nov. edit.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

18 Ecclesiae disciplinam, qua veterem, qua novam circa factionem testamenti clericis prohibitam de fructibus beneficiorum, exponit Bohemer., in Decretal. lib. III, tit. 25, per tot., qui tamen non sine cautione est legendus. Confer etiam Louvrex, Dissert. can. 21 per tot., de praesenti disciplina.

19 Illud tamen non est omittendum, quo distributiones quotidianae, tametsi nonnisi a beneficiatis percipiantur, minime tamen cadunt sub prohibita clericis factione testamenti de fructibus beneficiorum, idque, quia dantur pro actuali ministerio et servitio personali; Covarruv., de Testam., part. I, cap. 7, n. 9 et sequent.; Barb., de Offic. et potest. episcop., part. III, alleg. 114, num. 10; Redoan., de Spoliis, cap. 6, num. 18; Monet., de Distrib. quotid., part. III, quaest. 2 et 3, utrobique per tot.; Louvrex, dict. Dissert, can. 21, n. 3, et auctor noster, art. 2, n. 39.

De hac vero opinione post Sarmient., de 20
Redit. Eccles., part. IV, cap. 10, n. 1, dubitat Gonzal., in cap. ultim. de Pecul. cleric.; ea de ratione, quod titulo beneficii ecclesiastici percipiantur, quodque ad acquirendos caeteros praebendae fructus etiam servitium aliquod personale, nempe residentia, requiratur. *Sed hanc,* 21
id est residentiam (inquit Louvrex, cit. dissert. 31, n. 3), *ab interessentia, quae ad lucrandas distributiones quotidianas requiritur, multum distingui certum est,* ut videre est apud Monet., part. II, q. 5, n. 17, qui insuper part. I, q. 6 et 7, *ostendit distributiones non esse proprie de corpore beneficii, nec proprie comprehendi sub nomine fructuum et proventuum illius, adeoque nec immediate deberi ratione beneficii, sed laboris.*

Longe minus sub hac de qua disserimus, 22
prohibita clericis factione testandi de fructibus beneficiorum, veniunt res acquisitae clericis ratione ministerii alicuius ecclesiastici; Louvrex, dict. diss. 21, n. 3, ubi quod nec veniunt quae 23
a clericis ratione dignitatis, vel ordinis sui clericalis extra beneficiorum fructus acquiruntur ratione alicuius laboris personalis, etiamsi ad id astringantur.

BENEPLACITUM APOSTOLICUM [1]

ARTICULUS EX ALIENA MANU.

Summarium.

1. Bona ecclesiae relicta nequeunt sine apostolico beneplacito alienari. - 2. Si agatur de bonis directe ecclesiis relictis. - 3. Secus si bona iure legati relicta sint exsecutori testamentario, eaque nondum ad Ecclesiam pervenerint. - 4. Beneplacitum apostolicum reservatum per verba importantia necessitatem non impetratum irritat actum. - 5. Quando reservatum nec ne dici per verba importantia necessitatem debeat. *Remissive.* - 6. De contrahentibus aliquam pactionem adiicientibus, reservato beneplacito apostolico. - 7. De nullitate actus ex defectu beneplaciti apostolici. - 8. Quando beneplacitum apostolicum post lapsum centenarium praesumendum sit in alienatione rei Ecclesiae. - 9. Si materia sit odiosa centenaria debet esse completa. - 10. In Romana locationis super devolutione, et associatione firmatum fuit, non obstante temporis defectu allegari centenariam posse, quamvis materia sit odiosa. - 11. Sed haec causa cursum non habuit, partesque se composuerunt. - 12. At licet causa cursum habuisset haec nova opinio Rotae locum habere non posset contra sententiam, eamque inveteratam supremi tribunalis Rotae. - 13. Tres beneplaciti apostolici species.

1 Bona ecclesiae relicta nequeunt sine apostolico beneplacito alienari, tametsi testator dixerit quod alienari ea possint nullo interveniente apostolico beneplacito, idque quia hominis dispositio nequit immutare sanctiones sacrorum canonum, ut tradit auctor, verb. *Bona,*
2 art. 1. Declarat tamen id procedere, si agatur de bonis directe ecclesiae relictis, ita ut do-
3 minium eorum iam nacta sit. Caeterum, si bona iure legati a testatore directe relicta sint exsecutori testamentario, eaque nondum ad Ecclesiam pervenerint, possunt absque beneplacito apostolico alienari; vide Rotam, in Melevitana *Transactionis,* 28 Aprilis 1747, cor. illustrissimo Caprara almae Urbis gubernatore, ubi et illud, ex quibus beneplacitum apostolicum haberi debeat pro impetrato.

Beneplacitum apostolicum reservatum per 4
verba importantia necessitatem non impetratum irritat actum, etiamsi de iure non requirebatur. Quando vero reservatum nec ne dici per verba 5
importantia necessitatem debeat, consule Rot., in Hispalen. *Primitiarum,* 19 April. 1720, et 21 Ianuarii 1721, coram bon. mem. Gamach.,

[1] Vide verb. *Alienatio* per tot., et signanter art. 4.

et 26 Februarii 1723, coram bon. mem. Foscar., in Romana, seu Albanen. *Manutentionis,* 11 Ianuarii 1725, cor. mox laudato bon. mem. Foscaro, et in Pennen. *Iurispatronatus,* 3 Iulii 1744, et 8 Martii 1745, cor. b. m. Millin.

6 Quoties contrahentes adiiciunt aliquam pactionem vel conditionem, reservato beneplacito apostolico, si postea summus pontifex illam reiiciat vel moderetur, partes censentur etiam consensisse illi reiectioni vel moderationi, Rota, in Compostellana *Beneficii,* 7 Maii 1736, cor. bon. mem. Harrac.

7 De nullitate actus ex defectu beneplaciti apostolici potest agere quicunque cuius interest; Rota, in Romana *Pecuniaria,* 4 Iunii 1723, coram bon. mem. Foscaro.

8 Quod dicitur, beneplacitum apostolicum post lapsum centenarium praesumendum esse in alienatione rei ecclesiae, id locum sibi vindicat si conformis subsecuta sit observantia; secus e contra; Rota, in Colonien. *Decimarum,* 29 Aprilis 1733, coram eminentiss. Crescentio [1].

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

9 Dictum est in superiori additione beneplacitum apostolicum praesumendum esse ex centenaria. Hic vero notandum est quod si materia de qua agitur sit odiosa, centenaria debet esse completa, ita ut si aliqui deficiant anni, allegari nequeat ipsa centenaria, ut firmavit Rot., coram Lancett., dec. 863, num. 7; coram Falconer., dec. 13, num. 4, tit. de Censib.; coram Crescent., dec. 412, num. 26, ibi: *Qualiscunque fuerit observantia, apta non erat notam attingere centenariae, quae in hac odiosa irregulari atque exorbitanti materia validissimam habens iuris resistentiam debet esse completa;* in Celsonen. *Annuae praestationis,* 9 Iunii 1752, § 16, coram clar. mem. Mattaeio, ibi: *Ducto calculo ab anno 1598, quo decessit Gallus, ad annum 1693, quo successit Paulus, contra quem haec lis statim instructa fuit, deficerent anni pro complemento centenariae. Unde in re tam gravi admittenda certe non est, semel ac completa ad liquidum non inspiciatur;* in Sutrina *Iuris pascendi,* 16 Mart. 1753, § 2, cor. clar. mem. Elephantutio, et 29 Aprilis 1754, coram. bon. mem. Canilliac., ibi: *Respectu huius secundi temporis seiunctim supradicti deficit materialis cursus centum annorum, qui ad centenariae probationem in hac praesertim odiosa materia omnino completus esse debet.*

Nescii haud sumus quod die 15 Martii anno 1783, prodiit decisio in Romana *Locationis super devolutione et associatione,* in qua firmatum videtur, non obstante temporis defectu, allegari posse centenariam, quamvis ageretur de materia odiosa. Sed causa haec cursum non habuit, partesque se composuerunt; sed etsi cursum habuisset, non esset quod allegari posset contra sententiam supremi tribunalis Rotae, quod defectus paucorum annorum in materia odiosa sufficit ut centenaria vim nullam habeat. In ea quae mox allegata fuit Celsonen. *Annuae praestationis* solummodo quatuor anni deficiebant ad materiale complementum centenariae, et nihilominus quia agebatur de materia odiosa, respondit sacrum tribunal non prodesse allegatam centenariam. 10 11 12

ADDITIO CASINENSIS.

Tres sunt beneplaciti apostolici species. Una scilicet ordinaria, quae dicitur in forma *Si in evidentem,* quae committitur ordinario loci vel alteri exsecutori in apostolica dignitate constituto, qui videat an narrata vera sint, atque alienatio in evidentem Ecclesiae tendat utilitatem, eamdemque alienationem iam factam approbet ac revalidet, vel concedat licentiam illam faciendi; card. de Luca, Theatrum veritat. et iustitiae, disc. 1, ex num. 59, etc. Altera est species quae conceditur per viam confirmationis, istaque in concordiis tantum practicari solet, quia nempe inita sit concordia pro sedanda lite, cum receptum sit quod etiam ista species contractus cadat sub genere prohibitae alienationis, ad hoc ut sit perpetua et successores afficiat; idcirco practicari beneplacitum apostolicum per hanc viam confirmationis, quae habet suas diversas species maioris ac minoris operationis, unam scilicet quae dicatur in forma specifica, et alteram in forma communi. Tertia dicitur, quae conceditur per viam chirographi, seu quandoque per viam brevis, aut per organum Sacr. Congr. Concilii, vel episcoporum et regularium, per quam conceditur licentia ut ad alienationem deveniri valeat cum ista praescriptis legibus, quandoque generaliter non expressa certa persona, et quandoque cum expressione personae certae, cum qua alienatio concluditur pro certo pretio. Id., verb. *Donatio,* p. 307, num. 5. 13

BESTIALITAS

Vide verb. Luxuria, *num.* 64.

[1] Referre hic iuvabit exemplum nobilis archiconfraternitatis sanctissimae Annuntiationis, cuius administratores diu in ea fuere opinione quod possent sine apostolico assensu illius bona alienare, prout spatio centum et ultra annorum alienaverant. Sed tandem, re ad examen revocata, et demonstrato ex paucis coniecturis quod religiosa erat confraternitas, nulla prorsus habita tam longevae possessionis ratione, definitum fuit id eis minime licere. Quapropter in huiusmodi definitionis sequelam, in alienationibus atque contractibus ad Sacram Congregationem pro assensu recurrendum est. Rigantii, Com. in Reg. Canc., tom. II, p. 46, n. 272. (Edit. Casin.)

BIBLIA SACRA

Vide verb. Scriptura Sacra, *per totum.*

BIGAMIA

PARTITIO ARGUMENTI

BIGAMIA: 1. quid et quotuplex sit, et quando incurritur; et quis sit bigamus vel non; 2. quoad eius effectus et poenas; 3. quoad eius dispensationem.

Articulus I. *Quid et quotuplex sit, et quando incurritur bigamia, et quis sit bigamus vel non.*

Summarium. 1. Bigamia est reiteratio successiva matrimonii consummati, seu divisio carnis in duas successive uxores. - 2. Ad differentiam polygamiae quae non est successiva, sed simultanea pluralitas uxorum, qualis olim ex divina revelatione atque dispensatione patriarchis et aliis antiquae legis permissa fuerat. - 3. At in lege evangelica fuit a Christo Domino penitus reprobata et sublata. - 4. Bigamia est triplex, scilicet vera, interpretativa et similitudinaria. - 5. Bigamia vera quae sit, et quis sit vere et proprie bigamus. - 6. Qui tres successive habuit uxores dicitur *trigamus,* qui quinque *quintogamus,* qui octo *octogamus.* Et sic loquendo de aliis. - 7. Bigamia interpretativa quae sit. - 8. Bigamia similitudinaria quae sit. - 9. Bigamia vera incurritur, seu contrahitur, quando quis vere duas uxores successive legitime duxit, easque carnali copula cognovit, quamvis utramque vel alteram habuerit ante susceptum baptismum. - 10. Adducitur et solvitur instantia; ad n. 12. - 13. Bigamia vera non incurritur ab eo qui duas uxores legitime et valide duxit, sed cum altera, sive priore, sive posteriore matrimonium non consummavit. - 14. Unde infertur quod multiplicitas matrimonii rati et non consummati non inducit bigamiam. - 15. Sic nec multiplicitas sponsaliorum cum pluribus initorum inducit bigamiam, etiamsi subsecuta sit copula. - 16. Bigamia vera non incurritur ab eo qui cum meretrice saepius fornicatus est, vel plures concubinas habuit sive ante matrimonium contractum cum una virgine, sive eo stante, sive post illud. - 17. Neque tales coniunctiones fornicariae, sive praecedant, sive sequantur, sive fiant stante matrimonio cum una virgine, impediunt quominus tale matrimonium adhuc habeat perfectam significationem sacramenti. - 18. Bigamia interpretativa quatuor praecipue modis a doctoribus censetur incurri. Et primus modus est quando quis ducit viduam, vel ab alio per fornicationem corruptam, seu qualitercunque carnaliter cognitam, et cum ea matrimonium consummans fit una caro cum illa. - 19. Hanc interpretativam bigamiam incurrit ducens viduam vel corruptam, etiamsi ignoraverit esse viduam vel corruptam. - 20. Imo ducens corruptam incurrit bigamiae irregularitatem, etiamsi mulier per vim fuerit cognita ab alio. - 21. Hanc tamen bigamiam interpretativam non incurrit, ducens virginem et existimans illam esse corruptam. - 22. Nec etiam hanc interpretativam bigamiam incurrit qui ducit viduam, sed a priore marito incognitam. - 23. Nec tandem hanc interpretativam bigamiam incurrit qui ducit mulierem, non ab alio, sed a seipso solo corruptam. - 24. Adducitur instantia ex duobus sacris canonibus, qui solvuntur; ad n. 25. - 26. Secundus modus bigamiae interpretativae est quando quis ducit virginem, et postquam adulterata est, illam adhuc carnaliter cognoscit. - 27. Et haec bigamia interpretativa incurritur, etiamsi vir adulterium uxoris ignoraverit, et ipsa uxor non volens, sed per vim cognita sit ab adultero. - 28. Quinimo eam incurrit, etiamsi uxori compellatur ab Ecclesia denuo coniungi et copulari, quae ipso pro mortuo habito, praecedente iudicio Ecclesiae, alteri nupserat, et matrimonium consummaverat. - 29. Adducitur et solvitur instantia; ad n. 30. - 31. Tertius modus bigamiae interpretativae est quando quis init duo matrimonia, unum validum et alterum invalidum, et utrumque consummat. - 32. Et hoc currit non solum in clericis in sacris constitutis, sed etiam in clericis in minoribus ordinibus constitutis, et in omnibus laicis. - 33. Hanc bigamiae interpretativae irregularitatem incurrit etiam qui bona fide contraxit unum matrimonium, illudque consummavit, et postea cognita nullitate eiusdem, ad aliud transivit, illudque consummavit. - 34. Sic etiam hanc bigamiae irregularitatem incurrit, qui dissoluto priori matrimonio legitimo, ignorans impedimentum, aliud contrahit. - 35. Quartus modus bigamiae interpretativae est quando quis, etiamsi sit clericus in minoribus vel laicus, init duo matrimonia, sed utraque invalida, et utraque consummat. - 36. Adducitur et solvitur instantia; ad n. 37. - 38. Hanc bigamiae interpretativae irregularitatem incurrit omnis qui unum matrimonium invalidum propter aliquod impedimentum dirimens contraxit, et consummavit cum vidua vel corrupta. - 39. Adducitur ad id optima regula generalis. - 40. Et hanc sententiam tenent domini de Rota, et alii passim. - 41. Bigamia similitudinaria incurritur quando quis in sacris constitutus, vel in aliqua religione professus, matrimonium contrahit cum aliqua, eamque carnaliter cognoscit. - 42. Adducuntur sacri canones, ex quibus id desumitur de clerico in sacris constituto. - 43. Adducuntur sacri canones ex quibus id desumitur de professo in aliqua religione. - 44. Affertur ad id solida ratio. - 45. Antiquitus bigamia similitudinaria prorsus incognita. - 46. Etiamnum nonnullis canonistis. - 47. Unde deducta. - 48. Poenae a PP. Concilii Ancyran. in huiusmodi bigamos statutae. - 49-59. De fundamento irregularitatis Orientis ex bigamia vera.

1 Bigamia est reiteratio successiva matrimonii consummati, seu divisio carnis in duas succes-
2 sive uxores. Additur *successiva,* vel *successive,* ad differentiam *polygamiae,* quae non est successiva, sed simultanea pluralitas uxorum, qualis olim ex divina revelatione atque dispensatione patriarchis et aliis antiquae legis permissa fue-
3 rat; cap. *Gaudemus,* 8, de Divortiis. At in lege evangelica fuit a Christo Domino penitus reprobata et sublata; Matth. XIX, Marc. X, Luc. XVI, et cit. cap. *Gaudemus,* 8, de Divortiis, et expresse noviter condemnata a Tridentino, sess. 24, can. 2, ibi: *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit.*

Bigamia est triplex, scilicet vera, interpreta- 4
tiva et similitudinaria; et sic Fagnanus, in cap. *Nuper,* 4, de Bigamis non ordinandis, n. 2; Navarr., in Manuali, cap. 28, num. 19; Speculator, in tit. de Dispens., § *Iuxta,* num. 6, et fere communiter omnes moderni canonistae

et theologi, quamvis duo membra tantum, videlicet bigamiam veram et interpretativam constituat Glossa in cap. *Super eo*, 2, de Bigamis, verb. *In bigamis;* Hostiens., in Summ., eod. tit., § *Quot sunt species;* Ioan. Andr. et nonnulli alii antiquiores. Bigamia vera est cum quis diversis temporibus successive valide contraxit matrimonium cum duabus, illudque consummavit. Unde bigamus proprie et vere vocatur ille qui diversis temporibus, et successive duas legitimas habuit uxores et cum utraque matrimonium consummavit; nam ex solo matrimonio rato cum secunda inito non consurgit bigamia, nisi illud sit consummatum, ut patet ex cap. *Valentino*, 20, dist. 34, et cap. *Debitum*, 5, de Bigamis, et dicitur *bigamus*, quasi homo bini coniugii, seu binae mulieris maritus, sicuti *monogamus* dicitur unius uxoris vir; cap. *Unius uxoris*, 1, dist. 26, a *monos*, quod est unum, et *gamos*, quod est coniugium vel mulier, ut explicat Glossa ibid. Hinc qui tres successive habuit uxores dicitur *trigamus;* qui quinque, *quintogamus;* qui octo, *octogamus*, et sic loquendo de aliis, textu expresso in c. *Aperiant*, 11, caus. 42, q. 1. Bigamia interpretativa est cum quis quadam iuris fictione seu interpretatione censetur habuisse duas uxores, licet vere illas non habuerit, ut cum quis contraxit cum vidua vel ab alio corrupta; cap. *Meritum*, 2, dist. 33, cap. *Si quis viduam*, 13, dist. 34; cap. *De bigamis*, 3; cap. *Debitum*, 5, de Bigamis non ordinandis. Bigamia similitudinaria, est cum quis sacro ordine insignitus, vel solemniter professus matrimonium contrahit et consummat, etiam cum unica et virgine; nam hic censetur similis iterato contrahenti, adeoque incurrit bigamiam similitudinariam; cap. *Quotquot*, 24, et cap. *Monacho*, 32, caus. 27, qu. 1.

Bigamia vera incurritur seu contrahitur, quando quis vere duas uxores successive legitime duxit, easque carnali copula cognovit, quamvis utramque vel alteram habuerit ante susceptum baptismum; cap. *Acutius*, 2, et cap. *Deinde*, 3; cap. *Una*, 4, dist. 26, et cap. *Si quis viduam*, 13, dist. 34. Et ratio est quia hoc impedimentum non est inductum ab Ecclesia in poenam alicuius delicti quae per baptismum una cum delicto remittatur, sed quia tale matrimonium non est aptum ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia, quae est unius viri cum una sponsa, eaque ab alio non assumpta; qui defectus perfectae significationis aeque reperitur in matrimonio contracto ante baptismum, quam post illum. Et haec sententia est divi Augustini in Epistolam ad Titum, et de Bono coniugii, cap. 18, et refertur in cit. cap. *Acutius*, 2, dist. 26, et S. Ambrosii, lib. I de Offic., cap. ult., et refertur in cap. *Una*, 4, eadem dist. 26, et fuit postea approbata per Innocentium papam in cap. *Deinde*, 3, dist. 26, et in cap. *Si quis viduam*, 13, dist. 34. Et sic tenet communis doctorum cum Sanchez, lib. VI, disp. 83, n. 9; Suarez, disp. 39 de Censuris, sect. 6, num. 10 et seq.; Barbosa, de Offic. et potest. episcop., alleg. 49, num. 2; Fagnan., in cap. *Nuper*, 4, de Bigamis, num. 3; Pirhing, lib. I, tit. 21, num. 6; Reiffenstuel, ibid., num. 9, et aliis plurimis.

Nec valet obiicere quod sicuti propter homicidium ante baptismum iuste vel iniuste patratum, non incurritur irregularitas, ita neque propter matrimonium duplex initum ante baptisma, incurritur irregularitas bigamiae; non valet, inquam, nec currit paritas, quia prior irregularitas est imposita a iure homicidio patrato solum post baptismum; cap. *Si quis viduam*, 8, dist. 50; cap. *Si quis post acceptum baptismum*, 4, dist. 31. Posterior vero irregularitas bigamiae vere a iure est imposita ei qui duplex matrimonium legitimum quandocunque contraxit et consummavit, sive ante sive post baptismum; cap. *Acutius*, 2, dist. 26, in cuius summario expresse dicitur: *Qui ante baptismum habuerit unam, et post baptismum aliam, ordinandus non est;* et cap. *Una*, 4, dist. 26, in cuius summario sic etiam praecise habetur: *Bigamus reputatur qui ante baptismum habuerit unam, et post baptismum aliam.* Et ratio disparitatis est quia per baptismum sicuti crimina plene dimittuntur, sic etiam purgatur prava et immitis voluntas, qua illa fuerunt commissa; secus autem est de bigamia, neque enim in baptismo tollitur acceptae uxoris consortium, nec reintegratur divisio carnis, ut cessare valeat defectus sacramenti per Apostolum, cap. V ad Ephesios explicati, et hoc clare habetur ex cap. *Una*, 4, dist. 26, ibi: *Quod plerisque mirum videtur cur etiam ante baptismum iterata coniugia electioni muneris et praerogativae ordinationis impedimenta generent, cum etiam delicta obesse non soleant, si lavacri remissa fuerint sacramento; sed intelligere debemus quia in baptismo culpa admitti potest, lex aboleri non potest; in coniugio non culpa, sed lex est. Quod culpae est igitur, in baptismo relaxatur; quod legis est, coniugio non solvitur.* Et ex cap. *Si quis viduam*, 13, dist. 34, ibi: *In baptismate enim crimina dimittuntur, non acceptae uxoris coniugium relaxatur.*

Bigamia vera non incurritur ab eo qui duas uxores legitime et valide duxit, sed cum altera, sive priore, sive posteriore matrimonium non consummavit, quia ex solo matrimonio rato cum altera inito non consurgit bigamia, nisi illud etiam sit consummatum, ut patet ex cap. *Valentino*, 20, dist. 34, et cap. *Debitum*, 5, de Bigamis, ubi is qui mulierem ab alio viro desponsatam per verba de praesenti, sed ab illo non cognitam duxit uxorem, bigamus non censetur, nec impeditur promoveri ad sacerdotium,

quia (inquit papa Innocent. III) *nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures;* sicque non intervenit defectus sacramenti significantis coniunctionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem, ex quo defectu velut fundamento oritur irregularitas bigamiae; cit. cap. *Debitum,* 5, de Bigamis, ibi: *Cum ergo propter sacramenti defectum inhibitum sit ne bigamus aut maritus viduae praesumat ad sacros ordines promoveri, quoniam nec illa est unica unici, nec iste unus profecto, ubi deficit inter huiusmodi coniuges commistio corporum, non* 14 *deest huiusmodi signaculum sacramenti.* Unde ex hoc infertur quod multiplicitas matrimonii rati et non consummati non inducit bigamiam, cum deficiat divisio carnis in plures; Barbosa, de Offic. et potest. episcop., allegat. 49, n. 13; 15 et communis. Sic nec multiplicitas sponsaliorum cum pluribus initorum inducit bigamiam, etiamsi subsecuta sit copula, quia sine matrimonio vero vel attentato non contrahitur bigamia; duo namque necessaria sunt ut bigamia vera contrahatur, matrimonium scilicet praecedens, et usus venereus subsequens cum pluribus; Barbosa, loc. mox citato; Pirhing, lib. I, tit. 21, num. 5; Sanchez, lib. VII, disp. 83, num. 5 et 6, et alii passim.

16 Bigamia vera non incurritur ab eo qui cum meretrice saepius fornicatus est, vel plures concubinas habuit, sive ante matrimonium contractum cum una virgine, sive eo stante, sive post illud; ut colligitur ex cap. *Fraternitatis,* 7, dist. 34, et cap. *Quia circa,* 6, de Bigamis, ubi sic praecise habetur: *Sane postulasti per Sedem Apostolicam edoceri, si presbyteri plures concubinas habentes bigami censeantur. Ad quod duximus respondendum, quod cum irregularitatem non incurrerint bigamiae, cum eis tanquam simplici fornicatione notatis, quoad exsecutionem sacerdotalis officii, poterit dispensare.* Et ratio est quia, ut diximus, ad hoc ut bigamia vera contrahatur, duo pernecessaria requiruntur, matrimonium scilicet praecedens, et usus venereus subsequens cum pluribus; per simplicem enim coniunctionem fornicariam non significatur coniunctio Christi cum Ecclesia per assumptionem carnis, sicuti significatur per matrimonium cum pluribus; et sic non potest in coniunctione fornicaria habere locum defectus sacramenti significantis talem coniunctionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem, ex quo defectu velut fundamento oritur irregularitas bigamiae; cit. cap. *Debitum,* 17 5, de Bigamis. Neque tales coniunctiones fornicariae, sive praecedant, sive sequantur, sive fiant stante matrimonio cum una virgine, impediunt quominus tale matrimonium adhuc habeat perfectam significationem sacramenti, cum sit maritalis coniunctio unius viri cum unica ab alio non assumpta, adeoque non patiantur defectum sacramenti, qui est fundamentum bigamiae, per cit. cap. *Debitum,* 5, de Bigamis; Sanchez, lib. VII de Matrim., disp. 83, num. 3; loc. cit., num. 4, et alii.

Bigamia interpretativa quatuor praecipue mo- 18
dis a doctoribus censetur incurri. Primus modus est quando quis ducit viduam a priori viro carnaliter cognitam, vel ab alio per fornicationem corruptam, et cum ea matrimonium consummat. Hunc modum inducere bigamiae irregularitatem, habetur in cap. *Maritum,* 2, dist. 33; cap. *Curandum,* 6; cap. *Praecipimus,* 10; cap. *Si quis viduam,* 13, et cap. *Si quis viduam,* 15, dist. 34; cap. *Si quis viduam,* 8, dist. 50; cap. *Qui,* 5, dist. 51; cap. *Quisquis,* 5, dist. 84; cap. *Ut bigami,* 1; cap. *De bigamis,* 3, et cap. *Debitum,* 5, de Bigamis non ordinandis. Et ratio est quia ducens viduam, vel ab alio per fornicationem corruptam, seu qualitercunque carnaliter cognitam, et cum ea matrimonium consummans, fit una caro cum illa, et per consequens sicut ipsa uxor vere carnem suam divisit in plures, ita etiam vir eius, qui per copulam carnalem factus est una caro cum ipsa, ex iuris interpretatione censetur carnem suam divisisse in plures. Unde deficit tale matrimonium a perfecta significatione matrimonii Christi cum Ecclesia, cum hoc sit unius cum una virgine Ecclesia, non ab alio assumpta et penitus intacta, et illud esset unius cum una non amplius virgine, cum iam ab alio assumpta seu corrupta, et sic divisa in plures carnes. Sic doctores communiter. Hanc 19
interpretativam bigamiam incurrit ducens viduam vel corruptam, etiamsi penitus ignoraverit esse viduam vel corruptam; et ratio est quia hic non agitur de irregularitate proveniente ex delicto seu propria culpa, sed de ea quae provenit ex defectu sacramenti, qualem potest incurrere, et de facto incurrit in dictis casibus etiam ignorans, quia licet ignorantia violationis posset eximere eumdem a culpa, si quae esset, non tamen a dispositis a iure quoad irregularitatem; nam revera verificatur quod illa fuerit corrupta et divisa in plures carnes. Sic tradunt communiter doctores cum Barbosa, de Offic. et potest. episcop., allegat. 49, num. 6; Fagnan., in cap. *Nuper,* 4, de Bigamis, n. 5; Sanchez, lib. VII, de Matrimon., disp. 84, num. 15; Sylvester, in Summa, verb. *Bigamia,* num. 4. Imo volunt doctores quod ducens cor- 20
ruptam incurrat bigamiae irregularitatem, etiamsi mulier per vim fuerit cognita ab alio, quia vis illata excusat quidem feminam a culpa, at non efficit matrimonium illud aptum esse ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia una, eaque virgine, cum talis mulier per vim cognita adhuc re vera esset corrupta et divisa in plures carnes; Pirhing, lib. I, tit. 21, num. 10; Reiffenstuel, ibidem, num. 13; Sanchez, loc. cit., et alii.

Hanc tamen bigamiam interpretativam non 21

incurrit ducens virginem, et existimans illam esse corruptam, quia ad irregularitates et censuras incurrendas non sufficit sola intentio, sed requiritur ut factum re ipsa sequatur; Barbosa, l. c.; Sanchez, l. c. Et re vera irregularis non est occidens feram credens esse hominem, nec est excommunicatus percutiens laicum, licet credat esse clericum; Pirhing, cit. lib. I, tit. 21,
22 n. 10, et aliorum communis. Nec etiam hanc interpretativam bigamiam incurrit qui ducit viduam, sed a priore marito incognitam; cap. *Debitum*, 5, de Bigamis non ordinandis, ubi Innocentius III summus pontifex expresse declarat eum qui mulierem ab alio viro desponsatam per verba de praesenti, sed ab illo non cognitam, duxit uxorem, bigamum non censeri, nec impediri promoveri ad sacerdotium, *quia*, inquit pontifex, *nec illa nec ipse carnem suam divisit in plures*. Sicque non intervenit defectus sacramenti significantis coniunctionem Christi cum una Ecclesia virgine per carnis
23 assumptionem. Nec tandem hanc interpretativam bigamiam incurrit qui ducit mulierem non ab alio, sed a se ipso solo corruptam. Et ratio est quia per illam praecedentem violationem factam ab eodem respectu neutrius facta est divisio carnis, sicque illud matrimonium aptum est significare illam unionem Christi cum Ecclesia; Glossa communiter recepta in cap. *Debitum*, 5, de Bigamis, verb. *Divisit;* S. Thomas, in 4, dist. 27, qu. 3, art. 1, quaestiunc. 5, ad 2; S. Antonin., part. III, tit. 28, cap. 3;
24 Sanchez, et alii communiter. Nec contra hoc ultimum assertum obstat textus in cap. *Qualis*, 4, caus. 30, qu. 5, ubi praescribitur quod ad hoc ut vir non contrahat irregularitatem bigamiae, debet esse contractus cum virgine casta et desponsata in virginitate. Nec pariter obstat textus in cap. *Unico*, de Clericis coniugatis, in 6, ubi statuitur quod solummodo promovendi sint ad sacros ordines qui cum unicis et vir-
25 ginibus contraxerint. Non obstant, inquam, citati textus, quia facillime solvuntur dicendo virginitatem in tantum requiri in quantum uxor non potest esse divisa, unde sufficit ut non sit ab alio corrupta; Glossa, in cap. *Debitum*, 5, de Bigamis, verb. *Divisit*, in fine; Sanchez, loc. cit.; Pirhing, loc. cit., num. 11, et alii passim.

26 Secundus modus bigamiae interpretativae est quando quis ducit virginem, et postquam adulterata est, illam adhuc carnaliter cognoscit; cap. *Si cuius*, 11, et cap. *Si laicis*, 12, dist. 34.
27 Et haec bigamia interpretativa incurritur etiamsi vir adulterium uxoris ignoraverit, et ipsa uxor non volens, sed per vim cognita sit ab adultero; Barbosa, loc. cit., n. 8 et 9; Sanchez, loc. cit., disp. 84, num. 15; Pirhing, loc. cit., num. 14, et aliis communiter; et ratio est quia, ut diximus supra in primo modo, hic non agitur de irregularitate proveniente ex delicto seu propria culpa, sed de ea quae provenit ex defectu sacramenti, qualis defectus sacramenti adhuc adesset, licet vir ignoraverit adulterium uxoris, et uxor non volens, sed coacta fuerit ab adultero cognita, quia re vera adhuc ipsa esset corrupta et divisa in plures carnes, et sic tale matrimonium non esset aptum ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia, una eaque virgine et intacta. Imo hanc bigamiae irregularitatem incurrit vir etiamsi debitum reddiderit uxori adulterae a superiore compulsus, ex eo quod adulterium non fuerit plene probatum. Quinimo eam incurrit etiamsi com- 28
pellatur ab Ecclesia denuo coniungi et copulari uxori quae ipso in longinquis agente, vel in exercitu bellante, aut in mare navigante, et pro mortuo habito praecedente iudicio Ecclesiae, alteri nupserat, et matrimonium consummaverat. Sic cum multis Barbosa, l. c., n. 10, et colligitur ex divo Thoma, in 4, dist. 27, qu. 3, art. 1, quaestiunc. 3, ad quartum; S. Antonin., part. III, tit. 28, c. 3; Abulens., c. 19 in Matth., qu. 27, ad quartum; Rosella, verb. *Bigamia*, num. 6; Henric., cap. 1, n. 18, de Bigamis; Sot., in 4, dist. 27, quaest. 3, art. 1, et alii passim. Et ratio est quia, stante tali divisione carnis, semper verificatur quod non valeat significare illam unionem Christi cum unica Ec-
clesia virgine et intacta. Nec valet obiicere contra 29
ultima asserta quod iis stantibus sequeretur manifesta contradictio, nempe quod idem vir ex eodem actu mereretur et demereretur; mereretur, quia adimpleret praeceptum Ecclesiae; demereretur quia incurreret hanc irregularitatem. Non valet, inquam, quia iste nullimode deme- 30
reretur, et quod incurreret irregularitatem, non esset ex delicto et sua propria culpa, sed solum ex defectu sacramenti, sicuti ex communi doctorum contrahuntur absque propria culpa omnes aliae irregularitates ex defectu.

Tertius modus bigamiae interpretativae est 31
quando quis init duo matrimonia, unum validum et alterum invalidum, et utrumque consummat; colligitur ex cap. *Nuper*, 4, de Bigamis non ordinandis, ubi statuitur quod cum similibus, *tanquam cum bigamis non liceat dispensare. . . non propter sacramenti defectum* (cum enim nullum fuerit unum matrimonium, adeoque nec fuerit sacramentum, non potuit pati defectum sacramenti), *sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto*. Quia nimirum, quantum in ipsis erat, voluntarie aliud matrimonium cum alia contraxerunt et consummarunt. Et quamvis in cit. cap. *Nuper*, 32
solum expresse sit sermo de clericis in sacris constitutis, communiter tamen hoc a doctoribus extenditur etiam ad clericos in minoribus ordinibus constitutos, et ad omnes laicos, quia etiam in clericis minorum ordinum, et in laicis qui contraxerunt duo matrimonia, unum validum, et alterum invalidum propter dirimens

impedimentum, adest affectus intentionis ad alterum matrimonium cum opere subsecuto carnalis copulae, et sic in clericis inferioribus et laicis habetur eadem ipsissima ratio ob quam in dict. cap. *Nuper* statuitur clericos in sacris constitutos, etsi non sint vere bigami, tamen poenam seu impedimentum bigamiae incurrere, *non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.* Adeoque ex quocunque capite proveniat impedimentum dirimens, sive in clerico sive in laico, procedit illa decisio, secundum omnes; Fagnan., in cit. cap. *Nuper,* n. 44; Layman., lib. I, tract. 5, part. V, cap. 6, num. 5; Sanchez, loc. cit., disp. 84, num. 3; Pirhing, loc. 33 cit., num. 16, et alii passim. Hanc bigamiae interpretativae irregularitatem incurrit etiam qui bona fide contraxit unum matrimonium illudque consummavit, et postea cognita nullitate eiusdem ad aliud transivit, illudque consummavit; Sanchez, lib. VII de Matrim., disp. 84, num. 5, et alii passim; quia non obstante bona fide, quantum est ex parte contrahentis, per propriam voluntatem duplex matrimonium contraxit, et in duobus per consummationem carnem divisit, quod officit significationi sacramenti denotantis coniunctionem unius cum una, 34 nempe Christi cum unica Ecclesia. Sic etiam hanc bigamiae irregularitatem incurrit qui dissoluto priori matrimonio legitimo ignorans impedimentum, aliud contrahit, quia etiam in hac hypothesi non obstante ignorantia, interveniunt omnia quae requiruntur ad inducendam hanc irregularitatem, nempe divisio carnis in plures, et affectus talis divisionis in contrahente, et quamvis talis divisio non sit culpabilis, in hoc tamen non desideratur culpa, cum iura non respiciant affectum delinquendi, sed duplicis matrimonii contracti et consummati, ut patet in cit. cap. *Nuper,* ibi: *Sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto;* Ioann. Andreas, in cap. *Unico,* num. 1, super gloss. 3, de Bigamis, num. 6, et ibi Antoninus, cap. *Nuper,* num. 8, de Bigamis; Angelus, verb. *Bigamia,* num. 9; Sylvester, eod. verb. *Bigamia,* quaest. 7, et alii passim.

35 Quartus modus bigamiae interpretativae est quando quis, etiamsi sit clericus in minoribus, vel laicus, init duo matrimonia, sed utraque invalida, et utraque consummat. Colligitur ex cit. cap. *Nuper,* 4, de Bigamis non ordinandis, per iam adducta verba: *Non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.* Tunc enim incurritur irregularitas bigamiae non ob sacramenti veri defectum, cum non detur aliquod sacramentum matrimonii veri, cui deficiat significatio sacramenti, sed talis fit irregularis, et quasi, sive interpretative bigamus, propter affectum intentionis ad duo matrimonia ineunda cum subsecuto opere carnalis copulae; quantum enim est ex se, contraxit duo matrimonia, et utraque consummando carnem suam divisit in eas cum quibus consummavit, et sic, quantum est ex parte ipsius contrahentis, significatio sacramenti deficit. Et sic tenent Glossa in cap. 2, de Bigamis, verb. *In bigamis;* Speculator, tit. de Disp., § *Iuxta,* num. 5, vers. *Et scias;* Goffred., in Summa, tit. de Bigamis, num. 1; Archidiac., cap. *Unico,* num. 1, de Bigamis, in 6; Navarr., in Manuali, cap. 27, n. 295; S. Thomas, in 4, dist. 27, quaest. 3, art. 1, quaestiunc. 1, in corp.; S. Antoninus, part. III, tit. 28, cap. 3; Barbosa, de Offic. et potest. episc., allegat. 49, num. 11; Pirhing, lib. I, tit. 21, num. 17; Reiffenst., ibid., num. 12; Sanchez, Suarez, et alii. Nec valet dicere quod 36 matrimonia nulla deinde sint, ac si non essent matrimonia, adeoque sicuti non contrahit irregularitatem qui plures fornicationes committit extra matrimonium, ita nec eamdem contrahit qui in duobus matrimoniis nullis cum duabus carnaliter commiscetur. Non valet, inquam, 37 quia in pluribus illis fornicationibus extra matrimonium non aliquid quod vel ex natura sua, vel ex voluntate fornicationis ordinetur ad repraesentandam illam coniunctionem Christi cum Ecclesia; in duobus istis autem matrimoniis contractis et consummatis, quantumvis nullis, adest quod ad illam repraesentationem ordinentur, non ex natura sua, sed ex affectu ipsa contrahentis; arg. cit. cap. *Nuper,* 4; cap. *A nobis,* 7, de Bigamis, ibi: *Non propter sacramenti defectum* (cum supponatur utrumque matrimonium invalidum), *sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.*

Hanc bigamiae interpretativae irregularitatem 38 incurrit omnis qui unum matrimonium invalidum propter aliquod impedimentum dirimens contraxit et consummavit cum vidua vel corrupta; arg. cap. *A nobis,* 7, de Bigamis. Et ratio est quia contrahens cum duabus successive, et semel contrahens cum corrupta, in omnibus aequiparantur, ubi matrimonium est validum; cap. *de Bigamis,* 3, de Bigamis non ordinandis, ibi: *De bigamis presbyteris et viduarum maritis idem sancimus omnino;* ergo eodem modo aequiparantur, cum matrimonium est nullum, ut idem operetur oppositum in opposito quod propositum in proposito, ut l. *Si ex toto,* ff. de Legat., 1, leg. 3, § fin., l. 4, et l. *Legata,* in fin., ff. de Adimen. legat., et contrariorum eadem sit disciplina, ut leg. 1, ff. De his qui sunt sui vel alieni iur., cum similibus; sed contrahens nulliter et de facto cum duabus incurrit poenam bigamiae, etiamsi sit clericus ordinum minorum, aut laicus, ut supra dictum est; ergo eamdem poenam incurrit omnis, etiamsi sit clericus in minoribus, vel laicus contrahens nulliter cum vidua vel corrupta. Et ad hoc optime facit re- 39 gula generalis Ioan. Andr., in cit. cap. *Nuper,*

num. 5, his verbis: *Quomodocunque non teneat matrimonium consanguinitate, affinitate, voto, vel alia quacunque de causa, si de iure contractum induceret bigamiam, contractum de facto copula subsecuta inducit poenam bigamiae;* et infra: *Satis est enim quod habuerit affectum coniugii, et iste affectus hic attenditur, ut dixi supra post Innocent. Sicuti ergo publica honestas inducitur ex matrimonio, quod non tenet, dummodo teneat ex consensu, de Sponsal., cap.* Unico, *lib. VI, sic ex tali matrimonio inducitur bigamia.* Et eamdem regulam ante ipsum posuit ibid. Hostiens. 3, num. 4, verb. *Clericis,* et eam sequuntur Collector, n. 3; Butr., num. 8, Cardinal., in 6 notab.; Ancharan., in 3 notab., et Ioan. de Anan., n. 2. Sed matrimonium de iure contractum cum vidua vel corrupta inducit bigamiam etiam in clericis minorum ordinum et in laicis, ut in cap. *Maritum,* 2, dist. 33; cap. *Curandum,* 9; cap. *Praecipimus,* 10; cap. *Si quis viduam,* 13, et cap. *Si quis viduam,* 15, dist. 34; cap. *Si quis viduam,* 8, dist. 50; cap. *Qui,* 5, dist. 51; cap. *Quisquis,* 5, dist. 84; cap. *Ut bigami,* 1; cap. *De bigamis,* 3, et cap. *Debitum,* 5, de Bigamis non ordinandis; ergo etiam matrimonium contractum de facto seu nullum in talibus inducit poenam bigamiae.
40 Et hanc sententiam tenent domini de Rota, dec. 1, de Bigamis in novis; ubi articulo de mandato papae mature discusso unanimiter resolvunt clericum minorum ordinum, qui de facto contraxit cum vidua, esse bigamum interpretative, et egere dispensatione apostolica, subesse tamen iustam causam dispensandi, quia ille clericus ignoravit impedimentum, et postea matrimonio divortiato, bona fide intravit religionem, et promotus fuit ad omnes sacros ordines, et ita Urbanus VI dispensavit propter talem decisionem, ut ibi infertur, teste Fagnano, in cap. *Nuper,* 5, de Bigamis, num. 5. Et hanc sententiam tenent Goffred., Hostiens., in Summ. huius tit., num. 3, § *Quot sunt species,* vers. *Quarto;* Alber., in Dictionario, lit. B, verb. *Bigamia,* in fin.; Astens., in Summa part., lib. VI, tit. 7, art. unico, qu. 2; Montaign., de Bigamis, qu. 6, num. 2, vers. *Quarto;* Suarez, disput. 49, de Censuris, sect. 3, n. 3 et seq., et alii plurimi cum Covarruv., qui in Clementin. *Si furiosus,* part. 1, § 2, num. 2, vers. *Secundo et tertio,* de Homicid., testatur esse communem sententiam.

41 Bigamia similitudinaria incurritur quando quis in sacris constitutus, vel in aliqua religione professus, matrimonium contrahit cum aliqua,
42 eamque carnaliter cognoscit. De clerico in sacris constituto desumitur ex cap. *De Diacono,* 1, et cap. *Ex litterarum tuarum tenore,* 2, *Qui clerici vel voventes,* et ex cap. *Sane,* 4, de Cleric. coniug. De professo in aliqua reli- 43
gione desumitur ex cap. *Quotquot,* 24, caus. 27, quaest. 1, ibi: *Quotquot virginitatem pollicitam praevaricatae sunt professione contempta, inter bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt.* Et quamvis hic textus loqui videatur de solis virginibus Deo consecratis, tamen idem procedit etiam in viris, cum communis doctorum sententia, et praxis ac traditio Ecclesiae testetur religiosos propter matrimonium illegitime contractum et consummatum, irregularitatem incurrere. Et sic aperte colligitur ex summario ipsiusmet citati textus, ubi indiscriminatim de omnibus sic praecise dicitur: *Inter bigamos reputantur qui virginitatem pollicitam praevaricantur.* Et ratio est quia 44
ratione voti castitatis adnexi tam sacris ordinibus quam professioni regulari, uterque, scilicet tam clericus in sacris quam professus regularis, censetur spirituali quodam matrimonio coniunctus cum Christo et Ecclesia, et deinde volens carnaliter cum alia coniungi per matrimonium, censetur celebrare duo matrimonia; et quamvis secundum, scilicet carnale, invalidum sit per impedimentum procedens a voto solemni vel sacro ordine, quia tamen adest affectus intentionis cum opere subsecuto, iudicatur bigamus similitudinarie propter similitudinem ad vere bigamum; Speculator, tit. de Dispensat., § *Iuxta,* num. 6, vers. *Et scias;* Navarr., in Manuali, cap. 17, num. 195, vers. *Similitudinaria,* et consil. 1, num. 3, vers. *Ex quibus,* de Bigamis; Covarruv., in Clement. *Si furiosus,* de Homicidio, part. 1, § 2, num. 2, vers. 3; Suarez, de Censuris, t. V, disput. 46, sect. 6; Sanchez, lib. VII de Matrim., disp. 85, n. 11; Garcias, de Benefic., part. VII, c. 6, n. 15, cum pluribus aliis; Barbosa, de Offic. et potest. episc., part. II, allegat. 49, num. 15, et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Antiquitus cognitae duntaxat erant bigamia 45
vera et bigamia interpretativa: prorsus vero incognita erat bigamia similitudinaria; Van-Espen, Iur. eccles. univers., part. II, tit. 10, cap. 2, num. 31; Rousseaud de la Combe, in sua Iurisprud. canon., verb. *Irregularitas,* sect. 3, art. 2, num. 3, ubi quod etiamnum nonnulli 46
canonistae hanc bigamiae speciem non agnoscunt; monetque Rousseaud de la Combe, loc. 47
cit., num. 2, deductam fuisse speciem hanc bigamiae similitudinariae ex can. 24, caus. 27, quaest. 1, qui est can. 18 synod. Ancyran., iuxta pravam versionem *Isidori.* Caeterum, si 48
stetur versioni *Herveti,* id unum, ait laudatus auctor, Patres dicti concilii statuerunt, quod qui ita violant solemnia vota, eamdem subire debeant poenitentiam ac bigami [1].

[1] Confer Berardum Gratiani Canon. part. 1, c. 3, tom. I, pag. 38 seq., qui bigamos ab Ancyrani concilii Patribus cum promissae virginitatis violatoribus comparatos eos fuisse censet, *qui ab uxore divertendo novum coniugium appetissent.* (EDIT. BARBIELL.)

49 Fundamentum irregularitatis Orientis ex bigamia vera a Patribus Graecis repositum est
50 in suspicione incontinentiae. Contra vero Patres Latini illud reposuerunt in defectu sacramenti. Utraque opinio suas habet difficultates; vide Van-Espen, Iuris eccles. univers., part. II, tit. 10, cap. 2, num. 31, qui tamen Patribus Graecis astipulatur. Mirum vero quod auctor 51
hic cum Patribus Graecis rationem irregularitatis descendentis ex bigamia interpretativa desumendam quoque teneat ex suspicione incontinentiae, nimirum ipsius mulieris nuptias iterantis quam per mulierem in maritum aliquo modo redundare supponit.

Articulus II. *Bigamia quoad eius effectus et poenas.*

Summarium. 1. Bigamiae effectus in primis est irregularitatem inducere; ac proinde bigami prohibentur ordines suscipere, et in susceptis ministrare. - 2. Imo bigami prohibentur suscipere tonsuram. - 3. Et huiusmodi irregularitas ex bigamia proveniens descendit ex antiquissima traditione apostolica. - 4. Et haec irregularitas bigamiae non oritur ex delicto, sed ex defectu sacramenti. - 5. Insuper bigamiae effectus est privare bigamos omni privilegio clericali, ac eos subiicere iurisdictioni fori saecularis. - 6. Unde bigamus remanet merus laicus. - 7. Et sic non potest deferre habitum clericalem nec tonsuram. - 8. Nec est capax alicuius ecclesiastici beneficii. - 9. Imo bigamus non est capax pensionum. - 10. Potest tamen harum ecclesiasticarum pensionum fieri capax per apostolicam dispensationem. - 11. Et dispensatus ad obtinendas et retinendas pensiones, non obstante bigamia, censetur etiam dispensatus ad retinendum privilegium, seu exercitium characteris clericatus ad dictum effectum. - 12. Licet bigamus ratione bigamiae ordinari non debeat, tamen si secus fieret, characterem reciperet. - 13. Et quamvis bigamus ratione bigamiae amittat exercitium et privilegium clericale, tamen ratione characteris non destituitur clericatu, tanquam signo indelebili. - 14. Poena privationis omnis privilegii clericalis una cum prohibitione deferendi tonsuram et habitum clericalem imposita bigamis habet locum solummodo in clericis constitutis in solis ordinibus minoribus. - 15. Secus autem est dicendum de clericis iam institutis in sacris ordinibus. - 16. Assignatur ratio disparitatis; ad n. 17. - 18. Similiter non privantur privilegio clericali bigami professi in aliqua religione approbata. - 19. Unde professi in religione approbata, licet bigamiam contraxerint, adhuc gaudent privilegiis clericorum, et qui tales percuteret, esset excommunicatus. — 20. Non solum in sacris canonibus incurrunt suam poenam bigami ordinati ut videlicet nequeant in susceptis ordinibus ministrare et ad altiores ascendere, et sic evadant irregulares; - 21. sed etiam suam specialem poenam incurrunt episcopi tales bigamos ordinantes et promoventes. - 22. Unde episcopus ordinans scienter bigamum, incurrit suspensionem annualem ipso iure a collatione eiusdem ordinis quem contulit bigamo, nec non a celebratione missae. - 23. Nec obstat littera textus in c. *Super eo*, 2, de Bigamis. - 24. Et quamvis Sacra Congregatio Concilii videatur sensisse episcopum sic ordinantem in nullam poenam incidere ipso iure, tamen contrarium probavit Sixtus V. - 25. Sententia tamen tenens episcopis ordinantibus bigamos nullam poenam impositam esse ipso iure, seu latae sententiae, sed solum poenam sententiae ferendae, est suffulta solidis fundamentis et gravissimis doctoribus; ad n. 26. - 27. Ultra quam quod Sacra Congregatio Concilii censuit episcopum ordinantem bigamos non incurrere aliquam certam poenam ipso iure, seu latae sententiae. - 28. Et constitutio Sixti V, incipiens *Sanctum*, statuens episcopos male promoventes a collatione ordinum eo ipso suspensos esse, est iam redacta ad terminos iuris communis, et Tridentini per constitutionem Clementis VIII, incip. *Romanum Pontificem*. - 29. Principio bigami etiam veri non nisi a sacris ordinibus erant exclusi. - 30. Subdiaconatus non semper fuit ordo sacer. - 31. Quando bigami omni clericali privilegio fuerint nudati. - 32. Affertur ratio quare ita fuit statutum. - 33. Bigami censendi non sunt clerici, qui ante aut post ordinationem commercium habuerunt cum pluribus concubinis.

1 Bigamiae effectus in primis est irregularitatem inducere, ac proinde bigami prohibentur ordines suscipere, et in susceptis ministrare; cap. *Acutius*, 2, et cap. *Deinde*, 3, dist. 26; cap. *Si quis*, 1, et cap. *Maritum*, 2, dist. 33; cap. *Curandum*, 9; cap. *Praecipimus*, 10; cap. *Si quis viduam*, 13; cap. *Cognoscamus*, 14, et c. *Si quis viduam*, 15, dist. 34; c. *Ut bigami*, 1; cap. *Super eo*, 2; cap. *De bigamis*, 3, de Bigamis non ordinandis, et cap. *Unic.*, de Biga-
2 mis, in 6. Imo bigami prohibentur suscipere tonsuram; cap. *Si quis viduam*, 8, dist. 50.
3 Et huiusmodi irregularitas ex bigamia proveniens descendit ex antiquissima traditione apostolica, iuxta illud Apostoli, I ad Timoth. III, vers. 2: *Oportet episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum*. Et infra, vers. 12:
4 *Diaconi sint unius uxoris viri*. Et haec irregularitas bigamiae non oritur ex delicto, sed ex defectu sacramenti, ut notatur in cap. *Acutius*, 2, dist. 26, et cap. *Debitum*, 5, de Bigamis non ordinandis. Matrimonium enim consummatum significat coniunctionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem, iuxta illud Apostoli ad Ephes. V: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico, in Christo et Ecclesia*. Haec autem significatio deficit in matrimonio cum secunda uxore, vel cum vidua aut corrupta contracto et consummato, quia non est coniunctio unius cum una eaque virgine, sicuti Dei Filius per carnis assumptionem copulavit sibi Ecclesiam unam, virginem et ab alio non assumptam; unde S. Thomas, in 4, dist. 27, quaest. 3, art. 1, quaest. 1, sic praecise dicit: *Bigamia irregularitatem inducit, quia habens aliis ministrare sacramenta, ut habens sacramentum ordinis, nullum debet in sacramentis defectum pati; defectus autem in sacramento est, quando sacramenti significatio integra non invenitur; sacramentum autem matrimonii significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam, quae est unius ad unam, unde ad perfectam significationem sacramenti pertinet, ut vir sit tantum unius vir, et uxor tantum unius uxor, et consequenter bigamia, quae hoc tollit, irregularitatem inducit.*

Insuper bigamiae effectus est privare bigamos 5
omni privilegio clericali, ac eos subiicere iuris-

dictioni fori saecularis; c. *Quisquis*, 5, dist. 84; cap. *Unico*, de Bigamis, in 6, ubi ex verbis desumptis a concilio generali Lugdunensi sic praecise dicitur: *Bigamos omni privilegio clericali declaramus esse nudatos, et coercitioni fori saecularis addictos, consuetudine contraria non obstante. Ipsis quoque sub anathemate prohibemus deferre tonsuram vel habitum clericalem.* Et sic Rota, part. I, dec. 352, n. 4; part. V, tom. I, dec. 50, num. 4; part. V,
6 tom. II, dec. 450, num. 9 et 27. Unde bigamus remanet merus laicus; Rota, part. V, tom. I, dec. 7, num. 2; part. V, tom. II, dec. 450, n. 31; part. XIX, tom. I, dec. 253,
7 num. 2. Et sic non potest deferre habitum clericalem nec tonsuram; Rota, part. V, dec. 450, num. 15, et dict. cap. *Unico*, de Bigamis, n. 6.
8 Nec est capax alicuius ecclesiastici beneficii, utpote irregularis; cap. *Si celebrat.*, 10, de Clerico excommunicato ministrante; cap. *Ex litteris*, 2, de Clerico non ordinato ministrante; cap. *Praecipimus*, 10, dist. 34; cap. *Non confidat*, 59, dist. 50. Imo bigamus nec est capax
9 pensionum ecclesiasticarum; Rota, part. V, tom. II, dec. 450, n. 30, part. XIX, tom. I,
10 dec. 253, num. 1. Potest tamen harum ecclesiasticarum pensionum fieri capax per apostolicam dispensationem; Rota, part. V, tom. I, dec. 12, num. 28 et 29, part. XIII; dec. 247,
11 num. 24. Et dispensatus ad obtinendas et retinendas pensiones non obstante bigamia, censetur etiam dispensatus ad retinendum privilegium, seu exercitium characteris clericatus ad dictum effectum; Rota, part. V, t. II, dec. 450, num. 19 et 21.

12 Hic tamen est advertendum primo quod, licet ex dictis bigamus ratione bigamiae ordinari non debeat, tamen si secus fieret, characterem reciperet, ut clare constat ex cap. *Super eo*, 2, de Bigamis non ordinandis, ibi: *Super eo quod tua Fraternitas de bigamis requisivit, respondemus quod ordinatores eorum potestate et officio ordinandi et ordinati, si ad sacros ordines fuerint promoti, eis ideo sunt privandi; quia in bigamis contra apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros ordines promoveri, vel in eis si promoti fuerint, remanere;* ubi ponderanda sunt illa verba, *sunt privandi*, et *remanere;* nam quomodo privari et remanere possent, si ordines non recepissent? Idipsum patet in cap. *Quicunque poenitens, quicunque bigamus*, 56, dist. 50, ibi: *In hoc in quo invenitur ordine perpetua stabilitate permaneat.* Et tenet glossa *Magna*, in fin., super cit. cap. *Super eo*, et ibi Innocent., num. 1, in verb. *Dispensare;* Butr., num. 3 et 7; Ancharan., num. 2; Fagnan., num. 1, et caeteri canonistae; S. Thom., in 4, dist. 27, qu. 3, art. 3; Rota, dec. 1, *De bigamis in novis*, et dec. 7, num. 3, et plenius dec. 50, num. 6,
13 part. III recentior. Et quamvis bigamus ratione bigamiae amittat exercitium et privilegium clericale, tamen ratione characteris non destituitur clericatu, tanquam signo indelebili; Rota, part. I, dec. 352, num. 4, in fine; part. IV, tom. III, dec. 648, num. 5, et part. V, tom. I, dec. 50, num. 6 et seq., et saepe alias in pluribus decisionibus.

Advertendum secundo quod poena privatio- 14
nis omnis privilegii clericalis una cum prohibitione deferendi tonsuram et habitum clericalem imposita bigamis in cit. cap. *Unico*, de Bigamis, in 6, habet locum solummodo in clericis Minoristis seu constitutis in solis ordinibus minoribus, qui privantur omni privilegio clericali, etiam quoad immunitatem personae; ita ut qui illos percusserit, non incidat in canonem *Si quis, suadente diabolo;* Glossa, in cit. cap. *Unic.*, de Bigamis, in 6, verb. *Omni privilegio;* Suarez, disp. 49, de Censuris, sect. 5, num. 7; Pirhing, l. 1, tit. 21, n. 24. Secus 15
autem est dicendum de clericis qui iam constituti sunt in sacris ordinibus. Sic Glossa communiter recepta in cit. cap. *Unico*, de Bigamis, in 6, verb. *Bigamos;* clerici enim in sacris ordinibus constituti nonnisi per degradationem privantur habitu et tonsura, omnique privilegio clericali, ut cap. *Degradatio*, 2, de Poenis, in 6, adeoque, licet similitudinariam bigamiam incurrant contrahendo de facto solum seu invalide matrimonium, illudque consummando, adhuc ob reverentiam sacrorum ordinum retinent privilegium fori et canonis; arg. cap. *Nuper*, 4, et cap. *A nobis*, 7, de Bigamis non ordinandis. Ratio autem diversitatis inter clericos 16
in minoribus et clericos in sacris est quia clericus existens in minoribus factus bigamus, quia duas uxores duxit, vel unam viduam, vel corruptam ab alio, fit laicus, et non remanet persona ecclesiastica; Rota, part. V, tom. I, dec. 7, num. 2; part. V, tom. II, dec. 450, n. 31, et part. XIX, tom. I, dec. 253, n. 2. Clericus vero in sacris non potest redire ad 17
saeculum propter ordinem sacrum, nec desinit esse persona ecclesiastica, ideoque, etsi privatus sit usu et exsecutione ordinum, non tamen privilegio clericali fori et canonis; Glossa, in cit. cap. *Unico*, de Bigamis, in 6, verb. Bigamos, et alia Glossa, in cap. *Tuae*, 3, de Apostatis, verb. *Tolerandi;* Geminian., in dict. cap. *Unico;* Suarez, disp. 49, de Censuris, sect. 5, num. 7; Sylvester, verb. *Bigamia*, num. 8; Pirhing, l. 1, tit. 21, n. 24; Reiffenstuel, ibid., num. 27, et alii passim, cum Fagnano in cap. *Nuper*, 4, de Bigamis, n. 28 et 39, ubi dicit sic etiam resolutum fuisse a S. Cong. Conc. Similiter non privantur pri- 18
vilegio clericali bigami professi in aliqua religione approbata, quia per bigamiam similitudinariam non amittuntur privilegia clericalia, sed solum per veram et interpretativam; Glossa cit., in dict. cap. *Unico*, verb. *Bigamus;* Sua-

rez, et Pirhing, loc. cit.; et textus in cit. cap. *Unico,* restringitur ad solos clericos saeculares, qui sunt in minoribus, et non comprehendit clericos saeculares in sacris, nec quoscunque
19 in aliqua religione professos. Unde professi in religione approbata, licet bigamiam contraxerint, adhuc gaudent privilegiis clericorum, et qui tales percuteret esset excommunicatus; Sylvester, vers. *Bigamia;* Suarez, dict. disp. 49, sect. 3, num. 7; Pirhing, loc. cit., et Glossa, in cit. cap. *Duae,* 3, de Apostatis, verb. *Tolerandi,* ibi: *Intellige quod hic dicitur de eo qui. . . est in ordine sacro vel in aliqua professione cui non licet ultra ad saeculum redire; unde tolerandi non sunt in habitu saeculari.*

20 Advertendum tertio quod non solum in sacris canonibus incurrunt suam poenam bigami ordinati, ut videlicet nequeant in susceptis ordinibus ministrare, et ad altiores ascendere, et sic evadant irregulares; cap. *Nuper,* 4, et cap.
21 *Debitum,* 5, de Bigamis; sed etiam suam specialem poenam incurrunt episcopi tales bigamos ordinantes et promoventes, textu expresso in cit. cap. *Super eo,* 2, de Bigamis, ibi: *Super eo quod Fraternitas tua de bigamis requisivit, respondemus quod ordinatores eorum potestate et officio ordinandi et ordinati, si ad sacros ordines fuerint promoti, eis ideo sunt privandi, quia in bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros ordines promoveri, vel in eis, si promoti fuerint, remanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, ut ordinandi potestate et officio non privetur.*
22 Unde episcopus qui scienter bigamum ordinat, incurrit suspensionem annualem ipso iure a collatione eiusdem quem contulit bigamo, nec non a celebratione missae, ut docet Navarr., consil. 3, num. 2, sub titul. de Bigamis, quia deponi insuper potest a potestate et officio ordinandi, iuxta cit. cap. *Super eo,* 2, de Bigamis, et Glossa, in cap. *Nullus poenitentem, Nullus bigamum,* 2, dist. 55, verb. *Severiorem.*
23 Nec obstat littera textus mox adducti, cap. *Super eo,* ibi: *Sunt privandi,* quia exponitur, id est *deponendi,* secundum Hostiens., in princ., in verb. *Officio;* Ioann. And., n. 2; Bellam. et Card., in princip., in eodem verb., et notat Archidiacon., in dict. cap. *Nullus,* num. 2, in prima glossa, qui ad hoc allegat cap. *Aliquanto,* 1, dist. 51, et cap. *Nullus in episcopum,* 3, dist. 62. Et hoc sentit Antonius de Butrio, in dict. cap. *Super eo,* num. 2, et Fa-
24 gnan., ibidem, num. 2, 44 et 46. Et quamvis Sacra Congr. Concilii videatur sensisse episcopum sic ordinantem in nullam poenam incidere ipso iure, tamen contrarium probavit Sixtus V in casu contingenti de episcopo qui primam tonsuram et beneficium simplex suo subdito vero bigamo ordinaria auctoritate contulerat, quem licet dicta Sacr. Congr. Concil. censeret esse excusandum, nihilominus dictus pontifex in consistorio respondit significandum episcopo ipsum esse suspensum a collatione ordinum, et promotum incidisse in poenas superius propositas, subiunxit tamen se benigne acturum cum utroque, ubi absolutionem et dispensationem peterent. Haec fideliter ex Fagnano, loc. cit., num. 46, in fine.

Fateor tamen esse suffultam solidis funda- 25
mentis et gravissimis doctoribus contrariam sententiam tenentem episcopis ordinantibus bigamos nullam poenam impositam esse ipso iure seu latae sententiae, sed solum poenam sententiae ferendae. Et quidem de dicta poena su- 26
spensionis a collatione ordinis quem episcopus contulit bigamo, videtur dicendum esse solum sententiae ferendae ex ipsomet textu cap. *Super eo,* 2, de Bigamis, ibi: *Sunt privandi.* Nec ullus est canon in contrarium asserens; nam cap. *Eo,* 2, et cap. *Nullus episcopus,* 4, de Temporibus ordinationum, ubi episcopis ratione indebitae et illegitimae factae ordinationis imponitur suspensio per annum a collatione ordinum, non loquuntur de ordinatione bigami, ut ibi clare patet, et poenae non sunt extendendae in alium casum, iuxta vulgaria iuris. Et quamvis in cit. cap. *Nullus poenitentem, Nullus bigamum,* 2, dist. 55, videatur imponi poena suspensionis a celebratione missae per annum, tamen ex quo antequam incurratur, requiritur factum iudicis coram quo delictum seu transgressio probetur, ut patet ex illis verbis ipsiusmet textus: *Ab ea die qua potuerit ei hoc approbari;* forte illa poena non est dicenda canonis latae sententiae, sed ferendae, secundum Abbat., in cap. *Si diligenti,* 12, de Foro compet., num. 19, qui post Hugon. et Archidiac. notat esse poenam sententiae ferendae. Ultra quam quod Sacr. Congr. Conc., ut ca- 27
vetur in Addit. ad Consil. Navarr., sub titulo de Bigamis, censuit episcopum ordinantem bigamos non incurrere aliquam certam poenam ipso iure, seu latae sententiae. Ita Garcias, 28
part. VII, de Benefic., cap. 6, num. 8 et seq., ubi, num. 11, admonet quod, quamvis ex constitutione 91 Sixti V, incip. *Sanctum,* episcopi male promoventes a collatione ordinum eo ipso suspensi existerent, illa est iam redacta ad terminos iuris communis et Tridentini per aliam Clementis VIII incip. *Romanum pontificem,* et quadragesimam in ordine, prout observat ipse Garcias, part. II, cap. 5, num. 70; Barbosa, de Offic. et potest. episc., part. II, alleg. 49, num. 19; Pirhing, lib. I, tit. 21, num. 46.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Principio bigami, etiam veri, nonnisi a sacris 29
ordinibus erant exclusi, idque quia Apostolus verbis illis, *unius uxoris vir,* loquebatur de episcopis sub quibus et presbyteri comprehenduntur et diaconi. Accedit quod in canone 3

concilii Toletani 1, relato apud Gratian., distinct. 34, can. 18, habetur: *Lector si viduam alterius uxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut si forte necessitas fuerit, subdiaconus fiat; nil autem supra.* Similiter et si bigamus fuerit. Tunc autem subdiaconatus non- 30
dum erat ordo sacer. Concilium vero Lugdunense, sub Gregorio X, edidit decretum relatum in cap. *Unico,* de Bigamis, in 6, quod declaratum fuit bigamos omni privilegio clericali esse nudatos et coercitioni fori saecularis addictos consuetudine contraria non obstante. Addiditque: *Ipsis quoque sub anathemate prohibemus deferre tonsuram vel habitum clericalem.* Vide Van-Espen, Iur. eccl. univ., part. II, tit. 10, cap. 2, num. 22 et seq.; Rousseaud de la Combe, in sua Iurisprudent. canonic., verb. *Irregularitas,* sect. 3, art. 1, num. 5. 31

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Ratio quam reddunt theologi est matrimonium mysticum Iesu Christi cum Ecclesia, cuius ordinatio clericorum est figura, et efficit ut excludantur bigami a ministerio, non quia ipsi redditi sunt culpabiles de aliquo peccato, sed quia deficit eorum commercio aliunde legitimo perfectio sacramenti: quia de sacramento agitur, non de peccato propter sanctitatem sacramenti, ita non absurdum visum est bigamum non peccasse, sed normam peccati admisisse, non ad vitae meritum, sed ad ordinationis signaculum. *Unius uxoris vir* episcopus significat ex omnibus gentibus unitatem uni viro Christo subditam; cap. *Acutius,* dist. 26. Qui autem iteraverit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed praerogativa exuitur sacerdotis; cap. *Qui sine,* distinct. eadem. 32

Ex hisce sequitur quod bigami censendi non sunt clerici, qui ante aut post ordinationem commercium habuerunt cum pluribus concubinis. Ii puniri debent de hoc crimine, si ipsum committunt in ordinibus, sed non contrahunt aliquod matrimonium publicum, quod possit defigurare comparationem mysticam matrimonii Iesu Christi cum Ecclesia; non censentur irregulares uti illi qui absque eo quod culpabiles sint alicuius peccati, nihilominus binis vicibus nubunt, vel se coniungendo cum femina quae non est virgo, una unio quae nequit esse imago eius puritatis, quae relucet in duobus sponsis Cantici: *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Paul., I ad Corinth., XI, 2. 33

Articulus III. *Bigamia quoad eius dispensationem.*

Summarium. 1. Papa dispensare potest in omni bigamia, et quoad omnes ordines et dignitates; ad n. 3. - 4. Episcopus dispensare nequit in bigamia vera et interpretativa notoria, non solum quoad ordines sacros seu maiores; - 5. sed nequidem quoad ordines minores, aut primam tonsuram vel beneficium simplex. - 6. Et sic declaravit Sacra Congr. Concilii, approbante Sixto V. - 7. Veritas huius nostrae sententiae ostenditur aliis solidissimis fundamentis; ad n. 8. - 9. Adducuntur varia contra nostram sententiam et solvuntur; ad n. 17. - 18. Licet autem episcopus nequeat dispensare in bigamia notoria, potest tamen dispensare in bigamia interpretativa occulta, et contracta inde irregularitate, quoties ea provenit ex delicto occulto. - 19. Episcopus enim ex Tridentino habet potestatem dispensandi in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta illa quae provenit ex homicidio voluntario. - 20. In bigamia similitudinaria, quae pure sit talis, nec bigamiam interpretativam admistam habeat episcopus dispensare potest etiam ad altiores sacros ordines suscipiendos, vel ad ministrandum in susceptis, dummodo clericus in sacris, vel professus in religione, qui de facto cum una virgine contraxit, et consummare praesumpsit, poenitentia correctus laudabilem vitam duxerit. - 21. Non potest autem dispensare in bigamia similitudinaria, quae habet admistam interpretativam; ad n. 22. - 23. Praelati regulares, quicunque sint, spectato iure communi, et seclusis specialibus privilegiis, dispensare non possunt cum suis subditis regularibus, nequidem quoad ordines minores. - 24. Quantum autem ad specialia regularium privilegia plures doctores tenent religiosos dispensari posse in bigamia praefata, nedum a superioribus, sed etiam a quocunque confessario ordinis. - 25. Et ad id adducitur amplissimum privilegium S. Pii V, ultra aliud iam prius concessum a Sixto IV. - 26. Nec hoc privilegium videtur revocatum per Concilium Tridentinum, cum fuerit concessum post idem Concilium. - 27. His tamen non obstantibus contrarium sustinent plurimi alii. - 28. Et pro horum sententia affertur solida ratio; ad n. 29. - 30. Unde concludendum est quod, cum hoc pertineat ad quaestionem facti, sint attendenda et caute consideranda indulta a S. Sede supra id regularibus concessa. - 31. In bigamia similitudinaria possunt praelati regulares cum novitiis ac professis sibi subditis dispensare in illis casibus quibus possunt episcopi. - 32. Bigamia tam propria quam similitudinaria diaconis Ecclesiae Orientalis prohibetur. - 33. Bigamus censetur, etiam qui unam uxorem ante, et aliam post baptismum habuit. - 34. Bigamus abstinere debet ab administrando sacramento baptismi, si alius idoneus adsit. - 35-37. De facultate dispensandi super irregularitate ex bigamia procedente. - 38. Affert Maillant canones, qui negant dispensari posse super bigamia. - 39. Sed pontifex super ea dispensat. - 40. Papa Lucius dispensavit super bigamia celebrem Nicolaum Tedeschi. - 41. An episcopi dispensare queant super bigamia similitudinaria. - 42. Et an dispensare possint super bigamia occulta.

Papa dispensare potest in omni bigamia, et quoad omnes ordines et dignitates; sic communis doctorum sententia, cum Glossa, in cap. *Lector,* 18, dist. 34, verb. *Fiat,* ubi refert Lucium papam cum archidiacono Panormitano bigamo dispensasse. Et ratio est quia irregularitas bigamiae non est introducta iure naturali aut divino, sed solum iure humano et positivo ecclesiastico; imo, ut dicit Innocentius, in cap. *Cum pridem,* 10, de Renuntiat., n. 9, et Abbas, in cap. *Super eo,* 2, de Bigamis, n. 6, omnis irregularitas est a iure positivo ecclesiastico, atqui papa potest dispensare in omni iure positivo ecclesiastico; cap. *Propo-* 1

suit, 4, de Concessione praebendae, ibi: *Secundum plenitudinem potestatis de iure non*
2 *possumus supra ius dispensare;* ergo, etc. Maior, in qua stat difficultas, ostenditur, quia, licet Apostolus I ad Thimoth. III, vers. 2, dicat: *Oportet episcopum esse unius uxoris virum;* et infra vers. 12: *Diaconi sint unius uxoris viri*, et Lucius papa III, in cap. *Super eo*, 2, de Bigamis, asserat: *Quia in bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros ordines promoveri;* tamen divus Paulus id statuit non auctoritate divina tanquam Apostolus promulgans ius divinum, sed tanquam episcopus et pastor Ecclesiae condendo leges ecclesiasticas, adeoque quod dicitur de bigamo non promovendo non est iuris naturalis et divini, sed institutio auctoritatis humanae divinitus homini concessae. Sic S. Thomas, quodlibet 4, art. 13, ad 1; Sanchez, lib. VII, de Matrim., disp. 86, n. 6; Fagnan., in cit. cap.
3 *Super eo*, n. 15, et alii communiter. Tum quia in eadem epistola dicit Apostolus episcopum oportere esse etiam *non percussorem*, et tamen papa nedum cum percussore, sed et cum homicida dispensat, ut patet in cap. *Sicut dignum*, 6, § *Clericos*, 6, de Homic.; cap. *Henricus*, 1, de Clericis pugnant. in duello; cap. *Praesentium lator*, 3, et cap. *Continentia litterarum*, 4, de Clerico percussore; adeoque potest papa eodem modo dispensare cum bigamo, licet Paulus prohibeat ipsum ordinari. Et per hoc patet responsio ad textum adductum ex cap. *Super eo*, quia τὸ *contra Apostolum dispensare non licet*, non importat impossibilitatem dispensandi, sed solum difficultatem, id est non nisi ex iusta et gravi causa, ut desumitur ex cap. *Presbyter*, 5, dist. 82, ubi in simili casu papam ex rationabili causa contra canones apostolorum dispensare posse perhibetur; et hoc ipsum factum fuisse cum bigamis habetur ex cap. *Si subdiaconus*, 17, et cap. *Lector*, 18, disp. 34, et cap. *Quicunque poenitens; Quicunque bigamus*, 16, dist. 50.

4 Episcopus dispensare nequit in bigamia vera et interpretativa notoria, non solum quoad ordines sacros, seu maiores, ut cap. *Super eo*, 2, de Bigamis, et Glossa ibi, verb. *Dispensare*,
5 cum communi; sed nequidem quoad ordines minores, aut primam tonsuram, vel beneficium simplex; cap. *Si quis viduam*, 8, dist. 50, ubi sic expresse statuitur: *Si quis viduam, aut ab alio dimissam duxerit, non admittatur ad clericatum; quo si irrepserit, deiiciatur.* Glossa fin., in cap. *Virginem*, 12, caus. 27, qu. 1; Innoc., in cap. *Super eo*, 2, de Bigamis, n. 1 et ibid. Ioann. Andr., Ancharan., Cardin. et Abbas. Idem tenet Franciscus Glossator, relatus a Ioann. Andrea, in cap. 1, glossa 2, de Bigamis, in 6, et ibid. Geminian., post n. 5; Ancharan., num. 6, et Franc., num. 4, expresse tenentes episcopum non dispensare cum bigamo, nec quoad minores ordines. Et hanc sententiam esse communem testatur Praeposit., in cap. *Lector*, 18, dist. 34; Covarr., in Clement. 1, de Homicid., part. I, § 2, num. 4; Maiol., de Irregul., lib. I, cap. 33, num. 4; Ioan. Montaig., de Bigamis, qu. ultim., post num. 13, vers. *Secunda autem pars*, et expresse tenent Navarr., cap. 27, num. 197, vers. *Sexto dico;* Suarez, cit. disp. 49, sect. 6, num. 4; Fagnan., in cap. *Super eo*, 2, *de Bigamis*, n. 29 et sequent.; Garcias, part. VII, de Benefic., cap. 6, num. 3 et sequent., ubi refert sic declarasse Sacram Congregationem Conc., die 30 Ianuarii 1789. Et talem declarationem 6
fuisse approbatam a Sixto V tenet Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. II, allegat. 49; ubi refert sic iterum declarasse eamdem Sacram Concil. Congregationem, in Feretrana 13 April. 1530, in qua fuit expresse resolutum quod *Bigamus effectus bigamia interpretativa, etiamsi ante constitutus esset in ordine ostiariatus, non posset, mortua uxore, dispensari per episcopum*, ut in ordine suscepto ministret; sic etiam refert in collectan. decis. apostolicar., verb. *Bigamus;* Piasec., in Praxi, part. I, cap. 1, artic. 10, num. 11; Layman., lib. I, tract. 5, part. V, cap. 6, n. 7; Vallensis, de Bigamis, num. 5; Pirhing, lib. I, tit. 21, de Bigamis, num. 28; Reiffenstuel, ibidem, num. 32, et alii plurimi apud Barbosam et Fagn., loc. cit.

Et veritas huius nostrae sententiae ostenditur 7
aliis solidissimis fundamentis; cap. *Cognoscamus*, 14, dist. 34, sic habetur expresse: *Cognoscamus non solum hoc de episcopo et presbytero apostolum statuisse, sed etiam Patres in concilii Nicaeni tractatu addidisse, neque clericum quemquam debere esse qui secunda coniugia sortitus sit;* cap. *Non confidat*, 59, dist. 50, sic praecise dicitur: *Non confidat quisquam pontificum fas esse bigamos... divinis servituros applicare ministeriis.* Concordant cap. *Super eo*, 2; cap. *Nuper*, 4, et cap. *A nobis*, 7, de Bigamis non ordinandis, ubi simpliciter asseritur quod cum bigamis dispensare non licet. Et clarissime deducitur ex concilio generali Lugdunensi, relato in cap. *Unico*, de Bigamis, in 6, ibi: *Bigamos omni privilegio clericali declaramus esse nudatos et coercitioni fori saecularis addictos, consuetudine contraria non obstante; ipsis quoque sub anathemate prohibemus deferre tonsuram vel habitum clericalem.* Cum igitur ex hac decretali omni cle- 8
ricali privilegio nudentur bigami, et sub anathemate prohibeantur deferre tonsuram et habitum clericalem, stat clarissime quod cum eis nequeat dispensare episcopus, neque quoad primam tonsuram aut ordines minores, vel ad beneficium simplex, quia in hoc casu necesse est ut tonsuram habitumque clericalem deferent non solum contra summi pontificis Gre-

gorii X prohibitionem in concilio generali Lugdunensi editam, supra quam ius dispensandi episcopo non competit, sed etiam contra Tridentinum, sess. 23, cap. 17, ubi in casu quo in ministeriis quatuor minorum ordinum exercendis deficiant clerici caelibes, permittit quidem clericis coniugatis ut illorum ordinum quos receperunt functiones exerceant, et dummodo tonsuram et habitum clericalem in ecclesia gestent, et non sint bigami, ibi: *Quod si in ministeriis quatuor minorum exercendis caelibes non erunt, suffici possunt etiam coniugati, vitae probatae, dummodo non bigami, ad ea munia obeunda idonei, et qui tonsuram et habitum clericalem in ecclesia gestent.*

9 Contra hanc tamen nostram sententiam varia obiiciunt adversarii, inter quos est D. Thomas, in 4, dist. 27, quaest. 3; Bonacina, de Censuris, disp. 7, quaest. 2, punct. 5, num. 15; Azorius, et alii relati a Barbosa, de Offic. et potest episcop., allegat. 49, num. 24, et a Fagnano, in cap. *Super eo*, 2, de Bigamis, n. 21, 10 et seq. Primo adducunt canonem in cap. *Lector*, 18, dist. 34, ibi: *Lector si viduam alterius uxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut si forte necessitas fuerit, subdiaconus fiat, nihil autem supra; similiter si bigamus fuerit;* ex quo, dicunt ipsi, colligitur quod episcopus possit dispensare cum bigamo usque ad subdiaconatum inclusive exigente necessitate; quia quando in canone dicitur similiter posse dispensari, nec papa sibi aut alteri personae reservat dispensationem, tunc censetur episcopo data facultas dispensandi, quamvis hoc ipsi expresse non fuerit concessum, ut recte docet Glossa in cap. *Quisquis*, verb. *Fiat*, de Election., et Glossa final,, in cap. *In quibusdam*, et ibi Abbas, num. 5, de Poenis; et rursus Abbas, in cap. *Etsi unanimiter*, n. 10, de Postulatione praelator., dicens quod episcopi semper dispensant, ubicunque a iure permittitur dispensatio in genere, licet specifice non permittatur episcopis, et cum multis Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. II, allegat. 33, num. 2, ubi dicit quod tunc, quia frustra dispensatio conceditur summo pontifici qui de iure potestatem dispensandi habet, cap. *Proposuit*, 4, de Concessione praebendae, censetur illa facultas data praelatis inferioribus et episcopis, prout in specie accidit; cap. *Postulastis*, 7, de Clerico excomm. ministrante, ubi textus dicit excommunicatos non posse retinere beneficia, subdens, *nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum*, ubi Glossa, verb. *Dispensatum*, sic praecise ait: *Non dicit a quo; ergo videtur relicta potestas dispensandi epi-* 11 *scopis*. Respondetur autem citatum canonem in cap. *Lector*, 18, dist. 34, parum aut nihil urgere, quia Suarez, de Censuris, disp. 49, sect. 6, num. 4, et Layman., cap. *Super eo*, de Bigamis, num. 2, asserunt non esse Martini papae ut a Gratiano inscribitur, sed Martini Bracharensis [1] archiepiscopi, qui diversos canones collegit. Et dato quod ille canon esset Martini papae, et tunc per ipsum facultas dispensandi fuisset concessa episcopis, eadem tamen postmodum foret revocata per posteriores canones, ut ex cap. *Super eo*, 2, cap. *Nuper*, 4, cap. *A nobis*, 7, de Bigamis non ordinandis, et clarius, et clarissime mox cit. cap. *Unico*, de Bigamis, in 6, desumpto ex concilio generali Lugdunensi, quo bigamis sub excommunicationis poena prohibetur ne tonsuram et habitum clericalem deferant, spolianturque omni privilegio clericali, et tanquam mere laici decernuntur iudicibus saecularibus subesse; et novissime ex conc. Trid., sess. 23, cap. 17, ubi in casu quo non adsint clerici caelibes, permittit quidem clericis coniugatis ut illorum quatuor minorum ordinum quos receperunt functiones exerceant, sed cum expressa reservatione quod non sint bigami, ibi: *Dummodo non bigami*. Unde cum contra conciliorum generalium praescriptum nequeat episcopus dispensare ut expresse cavetur in Extravag. unica Ioann. XXII de religiosis Domibus, § *Quidam autem*, stat clarum quod neque virtute illius canonis in cit. cap. *Lector*, possit episcopus cum bigamis veris et interpretativis ullimode dispensare.

Secundo adducunt canonem in cap. *Is qui* 12 *defectum*, 1, de Filiis presbyterorum, in 6, ubi habetur quod episcopus potest dispensare cum illegitimis, quoad ordines minores et beneficium sine cura; ergo a pari poterit dispensare etiam cum bigamis. Respondetur ad hunc ca- 13 nonem negando paritatem, et disparitas est quia illegitimi prohibentur inter clericos assumi, quia timetur ne sint imitatores paternae incontinentiae; quae praesumptio cessat, si laudabiliter et continenter vivant. Secus est in bigamia quae est inducta ob defectum sacramenti, quia propter carnis divisionem nunquam potest repraesentare unitatem Christi cum Ecclesia sibi copulata; cap. *Debitum*, 5, de Bigamis non ordinandis. Tertio adducunt canonem in 14 cap. *At si clerici*, 4, de Iudiciis, § *De adulteriis*, ubi habetur quod episcopus potest dispensare ab aliis irregularitatibus cum criminosis, ut patet de adulteriis et aliis inferioribus delictis; ergo etiam ab irregularitate bigamiae quae est sine delicto. Respondetur ad hunc 15 canonem negando consequentiam et paritatem; et disparitas est quia delicta per poenitentiam delentur, ideoque facilius in iis dispensatur quam in bigamia, quae oritur ex defectu sa-

[1] Berardus, Gratian. Canon. part. I, cap. 33, tom. I, pag. 366, monet canonem istum sumptum esse ex Concilii Toletani I can. 3. (Edit. Barbiell.)

cramenti, qui defectus non tollitur per poenitentiam nec per baptismum, sed postea etiam durat; cap. *Acutius*, 2; cap. *Deinde*, 3; cap. *Tua*, dist. 26; cap. *Si quis viduam*, 13, dist. 34, et expresse Glossa, in cap. *Super eo*, 2, de Bigamis, verb. *Dispensare*. Tum quia ideo in dictis delictis episcopus dispensat, quia in illis iura concedunt ei facultatem dispensandi; secus vero in bigamia, pro cuius dispensatione nedum in iure nulla reperitur episcopo concessa facultas, sed imo reperitur expresse prohibita, ut patet in cit. cap. *Cognoscamus*, 14, dist. 34; in c. *Si quis viduam*, 8, dist. 50; c. *Non confidat*, 59, ead. dist. 50; c. *Super eo*, 2; c. *Nuper*, 4; c. *A nobis*, 7, de Bigamis non ordi-
16 nandis; c. *Unico*, de Bigamis, in 6. Quarto adducunt canonem in cap. *De diacono*, 1, *Qui clerici vel voventes*, ubi habetur quod episconus dispensat cum diacono qui matrimonium
17 contraxit. Sed ad hunc canonem statim respondetur non loqui de bigamia vera aut interpretativa, sed solum de similitudinaria, a qua et nos fatemur posse episcopum dispensare, ut infra patebit.

18 Licet autem episcopus nequeat dispensare in bigamia notoria, potest tamen dispensare in bigamia interpretativa occulta, et contracta inde irregularitate, quoties ea provenit ex delicto, qualis est illa quae oritur ex duplici matrimonio invalido, vel uno valido et altero invalido; dummodo delictum sit occultum. Tunc enim nedum dispensare posset in ordinibus susceptis, sed etiam in omnibus ordinibus susci-
19 piendis, etiam sacris. Episcopus enim ex Tridentino habet potestatem dispensandi in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta illa quae provenit ex homicidio voluntario. Sic expresse cit. conc., sess. 24, cap. 6, ibi: *Liceat episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus (excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare*. Sic Fagnan., in cap. *Nuper*, 4, de Bigamis non ordinandis, num. 9 et 10; Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. II, allegat. 49, n. 25; Sanchez, cit. disp. 86, n. 13; Reiffenstuel, l. 1, tit. 21, de Bigamis, n. 31; Pontas, verb. *Dispensatio irregularitatis*, caus. 34, in fine; Henriquez et alii [1].

20 In bigamia similitudinaria, quae pure sit talis, nec bigamiam interpetrativam admistam habeat, episcopus dispensare potest etiam ad altiores sacros ordines suscipiendos, vel ministrandum in susceptis, dummodo clericus in sacris, vel professus in religione, qui de facto cum una virgine matrimonium contrahere et consummare praesumpsit, poenitentia correctus, laudabilem vitam duxerit; cap. *Sane*, 4, de Clericis coniugatis, et ibi Glossa, verb. *Ex indulgentia*, cap. *De diacono*, 1, *Qui clerici vel voventes*, ubi Alexander III, in sua decretali ad archiepiscopum Rhemensem scripta, sic praecise definivit: *De diacono qui... uxorem accepit, hoc tuae prudentiae respondemus, quod si contrito et humiliato corde ad Ecclesiam redire voluerit, dimissa illa quam accepit in uxorem, et absolutione obtenta, iniuncta sibi poenitentia... post eam peractam, dispensative poteris et diaconatus officium reddere, et si perfectae vitae et conversationis fuerit, eum in presbyterum ordinare;* et Glossa ibi, verb. *Dispensative*, sic expresse ait: *Et ita episcopi possunt etiam dispensare cum clericis constitutis in sacris ordinibus, si contrahant de facto.* Notanter au- 21
tem additur τὸ *quae pure sit talis, nec bigamiam interpretativam admistam habeat*, quia, cum bigamia similitudinaria habet admistam interpretativam, v. g., si clericus, in sacris, vel professus in religione approbata praesumat de facto cum vidua vel corrupta ab alio matrimonium contrahere, illudque consummare, nequit amplius episcopus cum eo dispensare, cum talis propter admistam bigamiam interpretativam incurrat irregularitatem indispensabilem; textu expresso in cap. *A nobis*, 7, de Bigamis, ibi: *Ille autem qui in subdiaconatus ordine constitutus de facto tantum (quia de iure non potuit) duxit viduam in uxorem, profecto bigamus non existit, sed nec viduae potest in veritate dici maritus, cum inter ipsum et illam non fuerit vinculum maritale contractum; cum eo tamen contra doctrinam Apostoli tanquam cum marito viduae dispensare non licet, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.* Et licet 22
textus loquatur explicite tantum de clerico in sacris, intelligitur tamen implicite etiam de professo in religione approbata, quia clericus in sacris et professus in religione, quantum ad hanc irregularitatem, a doctoribus aequiparantur; Suarez, de Censuris, disp. 49, sect. 6, num. 7; Sanchez, cit. disp. 86, n. 22; Layman., lib. I, tract. 5, part. V, cap. 6, num. 6; Pirhing, lib. I, tit. 21, de Bigamis, num. 31; arg. cap. *Quotquot*, 24, caus. 27, q. 1.

Praelati regulares quicunque sint, spectato 23
iure communi et seclusis specialibus privilegiis, dispensare non possunt cum suis subditis regularibus, ne quidem quoad ordines minores. Nam sicut episcopi non habent hanc facultatem, ut supra ostendimus, ita nec ea gaudent

[1] Non desunt canonistae, et quidem plurimi hanc dispensandi facultatem cum Minoristis episcopo astruentes, si irregularitas ex bigamia tam vera quam interpretativa proveniens sit occulta in vim Tridentini decreti, in c. 6, sess. 24, de Reform. Verum viderint episcopi an revera dictum decretum locum habere possit in eiusmodi irregularitate, quae ex delicto non provenit. Giraldi exposit. iuris pontif., pag. 86. (Edit. Barbiell.)

praelati regulares; nullibi enim in iure canonico reperitur talis facultas concessa praelatis regularibus.

24 Quantum autem ad specialia regularium privilegia, Avila, de Censuris, part. VII, disp. 8, dub. 4, conclus. 6; Henriquez, in Summa, lib. XII, cap. 6, § 12, in commento lit. Z; Reifenstuel, l. V Decretal., tit. 37, de Poenis, num. 97, dicunt religiosos dispensari posse in bigamia praefata, nedum a superioribus, sed etiam a quocunque confessario ordinis ex amplissima concessione Sixti IV, facta Minoribus de Observantia, quae habetur in compendio privilegiorum, verb. *Absolutio extraordinaria quoad fratres*, n. 5, ubi sic habetur ad litteram: *Sixtus IV concessit omnibus fratribus Minoribus de Observantia praesentibus et futuris, tam professis quam novitiis (qui tamen habeant propositum profitendi) nec non sororibus S. Clarae, et Tertiariis utriusque sexus, et famulis, et servitoribus praedictorum omnium, ut quilibet eorum possit semel eligere confessorem de huiusmodi Observantia, qui, audita eius confessione, poenitentiam salutarem iniungendo, absolvat eos ab omnibus criminibus, excessibus et censuris ecclesiasticis, et dispenset cum eis in omnibus irregularitatibus, si quas forte contraxerint (homicidio voluntario et mutilatione membri semper exceptis) et ei remissionem generalem et plenariam omnium peccatorum impertiri valeat;* ergo, infert idem Avila ubi supra, cum in hoc privilegio excipiatur solummodo homicidium voluntarium, quae irregularitas est omnium gravissima, et non excipiatur alia quae sit facilioris dispensationis, ut bigamia, sequitur super illam vigore memorati
25 privilegii dispensari posse. Et ultra istud amplissimum privilegium concessum a Sixto IV Minoribus de Observantia, adest aliud amplissimum concessum a S. Pio V Casinensibus, Idibus Iulii 1571, const. 129, incip. *Dum ad congregationem Casinensem*, in qua concedit abbatibus et praelatis eiusdem congregationis (cum qua communicant alii regulares) ut suos subditos etiam novitios in religione perseverantes ab omnibus casibus et censuris, etiam in bulla Coenae contentis, absolvere possint, et cum eisdem dispensare in omnibus irregularitatibus quomodocunque contractis, et pro foro conscientiae, etiam in irregularitate contracta ex homicidio voluntario, dummodo non sit commissum post ingressum in religionem, et eos habilitare, ut possint ad quascunque praelaturas suae congregationis eligi et assumi, et eas libere et licite retinere, et quaecunque ordinis officia exercere, etiamsi irregularitatem contra-
26 xerint ante eorum promotionem. Nec hoc privilegium videtur revocatum per concilium Tridentinum, cum fuerit concessum post idem concilium cum clausula derogatoria quorumcunque conciliorum.

His tamea non obstantibus contrarium su- 27
stinent collector privilegior. Mendicantium, in Compendio loc. supra cit.; Navarr., cons. 84, num. 1, de Regular. in novis; frater Emmanuel, in Summ., tom. I, cap. 158, concl. 7; frater Barthol. de Vechiis, in Praxi observanda in admittendis ad religionis statum novit., disp. 9, dub. 15, num. 2 in fine; Hieron. Roderic., in Compend. qq. regular., resol. 16, num. 14; Portel., in Addit. ad dub. reg., verb. *Dispensare*, num. 5; Laurentius de Peyrinis, de Religioso praelato, tom. II, q. 2, cap. 5, § 8, num. 99; Ascan. Tamburin., in tract. de Iure abbatum, tom. II, disp. 17, q. 3, n. 2; Sigismund. a Bononia, de Elect., part. II, cap. 4, dub. 71, n. 2; Diana, part. IV, tract. 2, resolut. 63; Barbosa, de Offic. et potest. episcop., allegat. 49, part. II, num. 29 et 30, et alii. Et ratio est, quia ex regula iuris 82, in 6: 28
In generali concessione non veniunt ea, quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus; sed in specie facultas dispensandi generaliter super irregularitatibus, non extenditur ad bigamiam et homicidium voluntarium, ut tradunt Navarr., sub tit. de Homicid., cons. 38 in novis; Vivald., in Candelabro aureo, tit. de Irregul., num. 312; frater Emmanuel, q. regul., tom. I, q. 24, art. 15, et tom. II, quaest. 105, art. 1, in fine; Miranda, in Manuali praelator., tom. II, quaest. 8, art. 14, conclus. 5; Homobon., de Casibus reservatis, part. I, tom. V, § *Quinto observandum*, fol. 100; Barbosa, loc. cit. n. 30; Suarez, 4, tom. I, de Relig. tract. 8, lib. II, cap. 21, num. 2; Lezana, Summ. tom. I, c. 18, n. 42, et alii: ergo non obstantibus privilegiis concessis praelatis regularibus, ut possint dispensare generaliter super omnibus irregularitatibus, adhuc non censetur includi in ipsis facultas dispensandi ab irregularitate bigamiae verae et interpretativae. Imo Reginaldus, in Praxi fori poenit., lib. XXXIX, tract. 2, cap. 28, num. 89, dicit, quod *id alienum est a communi Ecclesiae praxi, quia summus pontifex plerumque generalibus religionum concedens facultatem cum suis dispensandi in irregularitate, solet excipere eam, quae est ex bigamia.* Et de facto 29
idem Sixtus IV, in alia concessione facta Minoribus in bulla Maris Magni incipiente *Regimini*, expresse excepit irregularitatem, quae est ex bigamia, homicidio voluntario, et mutilatione membrorum, ibi: *Nec non cum his, quis ex quavis causa, praeterquam homicidii voluntarii, bigamiae, et mutilationis membrorum, irregulares forent.* Et ita sub eisdem fere terminis legitur respective in Mari Magno aliorum Mendicantium. Unde de primo ad ultimum 30
concludendum est, quod cum hoc pertineat ad quaestionem facti, ostendendum est, ut recte Suarez, de Censuris, disp. 46, sect.. 6, n. 17; Pirhing, lib. I, tit. 21, num. 32, et inspicienda

sunt caute indulta a Sancta Sede religionibus concessa, et attente considerandum, an uni concessa extendantur ad caeteras? an verba concessionis facultatem restringant? an sint certis conditionibus qualificata, ut eas observare pro valida dispensatione sit necessarium? et an per ipsosmet pontifices concedentes, aut per suos successores concessiones ex integro, aut in parte revocentur per clausulam derogatoriam privilegiorum: *Non obstantibus quibuscunque privilegiis*, ut docte notat Lezana, Summ. tom. I, cap. 18, num. 41.

31 In bigamia similitudinaria possunt praelati regulares cum novitiis, ac professis sibi subditis dispensare in illis casibus, quibus id episcopis licitum esse supra conclusimus num. 7; Suarez, cit. disp. 49 de Censuris, sect. 6, n. 16 et 18, et tom. VI de Relig., tract. 8, lib. II, cap. 21, n. 11; Sigismund. a Bonon., de Elect. 71, num. 2; Pirhing, loc. c., et cum aliis Barbosa, loc. c., n. 31. Et ratio est, quia praelati regulares, licet a Tridentino non habeant facultatem dispensandi concessam episcopis, eamdem tamen habent in suos subditos per concessionem variorum pontificum, et praecipue S. Pii V, qui constit. incip. *Romani pontificis*, indulsit praelatis ordinis Praedicatorum, (cum quibus communicant alii regulares) ut sequitur: *Et insuper, quia oecumenicum generale Trident. conc. concessit episcopis, ut absolvere possint in foro animae, seu conscientiae, ab omnibus peccatis, et dispensare in irregularitatibus, prout sess. 24, cap. 6, habetur: Ne prior conventualis, aut superiores praelati dicti totius ordinis, tam in dicta provincia, quam extra eam ubilibet, deterioris conditionis, quam clerici, aut saeculares existant, eisdem priori conventuali, et superioribus praelatis, ut ipsi per se ipsos idem omnino possint in fratres, et moniales dicti ordinis sibi subditos, quod possunt episcopi in clericos et laicos sibi subditos, tam quoad absolvendi et dispensandi, quam alias quascunque facultates eisdem auctoritate, et tenore perpetuo concedimus et indulgemus.*

ADDITIONES AUCTORIS.

32 Bigamia tam *propria* quam *similitudinaria* prohibetur diaconis Ecclesiae Orientalis; Bened. XIV, tom. I, constit. 129, incip. *Eo quamvis tempore*, § 31 et 32. Bigamus, ideoque 33
irregularis recte censetur is etiam qui unam uxorem ante baptismum, et aliam post baptismum habuit. Idem tom. II, constit. 54, incip. *Postquam intelleximus*, § 71, ubi ostendit id contra opinionem S. Hieronymi definitum fuisse non quidem a S. Siricio, sed a S. Innocentio I. Vide sup. art. 1, a 9 ad 12. Bigamus abstinere debet ab administrando sacramento baptismi, etiam in casu necessitatis, si alius adsit ab hac nota immunis, et aliunde idoneus; idem tom. II, constitut. 28, incip. *Postremo mense*, § 31. 34

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Facultas dispensandi super irregularitate procedente ex bigamia inde dependet, utrum irregularitas haec sit iuris divini an iuris ecclesiastici. Quidquid autem cum paucis quibusdam 35 36
contradicat Franciscus, lib. I, cap. 1, advers. Magdeburgen., constantissima sententia theologorum et canonistarum est, dictam irregularitatem iuris esse ecclesiastici; vide Hericourt, in Leg. Eccles. suo ordin. restitut., part. III, cap. 4, art. 2, § 16, et Giballin., de Irregularit., cap. 3, quaest. 4, n. 6. Quocirca iure 37
summus pontifex dispensat super dicta irregularitate.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Sunt canones, qui negant dispensari posse 38
super bigamia, ut videre est apud Maillant in suo Dictionario, verb. *Bigamia*, § 3. Sed pon- 39
tifex summus, sicut dispensat super aliis rebus ecclesiasticis, ita et dispensat super hisce concernentibus bigamiam, idque quia irregularitas haec est iuris positivi, super qua papa dispensat. Maillant, loc. cit., ubi quod papa Lucius 40
dispensavit super bigamia celebrem canonistam Nicolaum Tedeschi episcopum postea Panormitanum.

Episcopi dispensare non possunt nisi super 41
bigamia similitudinaria permittendo causa ei, qui cecidit in hanc speciem irregularitatis, peragendi functiones ordinis quem recipit, nequaquam vero ascendendi ad ordines superiores. An episcopi dispensare queant super bigamia 42
occulta vide Maillant, loco supra citat.

BIRRETUM

Summarium.

1. Birreti, seu berretini, aut pileoli usus in missa, etiam extra canonem, concedi non potest ab episcopo, sed solum a papa. - 2. Unde nullus etiam episcopus eo uti potest sine Sedis Apostolicae licentia. - 3. Birretum debet episcopus cum cappa sedens ad sedem suam de per se sibi extrahere et reponere. - 4. Non potest episcopus decretum facere, quod sui clerici teneantur semper deferre birretum. - 5. Canonici in processione intra ecclesiam debent incedere capite detecto, et extra eam cum birreto in capite. - 6. Clerici in choro uti debent birreto, et non pileo. - 7. Birretum rubeum omnibus cardinalibus, exceptis regularibus, concessit Paulus II. - 8. Postea vero birretum rubeum gestare etiam cardinalem ex ordinibus regularibus assumpto statuit Gregorius XIV. - 9. Habitu tamen religionis, in qua dicti cardinales regulares fuerant professi, in caeteris nihil immutato. - 10. Birretum quid sit. - 11. Communicatum etiam birretum fuit magistris artium et doctoribus. - *12. Etymologia vocis birreti, eiusque origo. - 13. De eiusdem antiquitate. - 14. Forma. - 15. Et colore.

1 Birreti, seu berretini, aut pileoli usus in Missa, etiam extra canonem concedi non potest ab episcopo, sed solum a papa; Sacr. Congr. Episc. et regular. 2 Ianuarii 1590, et die 17 Iunii 1595. Idem censuit etiam Sacra Congr.
2 Concil. 16 Februarii 1619. Unde nullus etiam episcopus eo uti potest sine Sedis Apostolicae licentia; Sacra Rituum Congr. 31 Ianuarii et 24 Aprilis 1626, quia cap. *Nullus*, 56, de Consecrat., dist. 1, etiam episcopo prohibet velato capite celebrare.
3 Birretum debet episcopus cum cappa sedens ad sedem suam de per se sibi extrahere et reponere. Sic pluries censuit Sacr. Rit. Congreg., ut patet in sequentibus decisionibus. Pro parte capituli cathedralis Laudensis petitum fuit a Sacr. Rit. Congreg. declarari: *An in provincia Mediolanensi sit laudabilis ea consuetudo, ut episcopo cum cappa sedenti ad sedem suam caput aperiatur, et cooperiatur ab altero ex diaconis assistentibus, et in eo casu ad quem spectabit.* Et Sacr. Rit. Congregat. audita relatione eminentis. et referendis. D. cardinalis Bellarmini respondit: *Birretum debere episcopum sibi de per se extrahere;* die 4 April. 1620. Capitulum et canonici collegiatae ecclesiae S. Martini Terrae Cerreti Thelesinae dioecesis petierunt ab eadem Sacra Rituum Congregatione responderi: An episcopo assistenti divinis officiis cum cappa, canonici debeant deponere et ponere birretum in capite episcopi? Et an isto casu debeatur assistentia canonicorum. Et eadem Sacra Congreg. sub die 22 Decembris 1629, respondit: *Nihil deberi de praedictis episcopo.* Et postea eadem Sacr. Congr. in Isernien. 21 Aug. 1632, *censuit, neque dignitates, neque canonici assistentes episcopo teneri caput episcopo tegere, et detegere, quando assistit divinis cum cappa et birreto.*
4 Non potest episcopus decretum facere, quod sui clerici teneantur semper deferre birretum; Sacr. Congr. episcop. et regul. 13 Maii 1616.
5 Canonici in processione intra ecclesiam debent incedere capite detecto, et extra eam cum birreto in capite; Sacra Rit. Congreg. 30 Maii 1633.
6 Clerici in choro uti debent birreto, et non pileo; concil. Mediol. I, pag. 2, tit. *Quomodo versandum in choro*, ibi: *In choro etiam in Matutino officio clerici birreto, non pileo utantur, alioquin moneantur a praesidente chori, vel ab eo qui proximo loco sedet, et nisi paruerint, pro absentibus habeantur.*
7 Birretum rubeum omnibus cardinalibus, exceptis regularibus, concessit Paulus II, ut refert Platina in eius Vita; Azorius, Institut. moral. part. II, lib. IV, cap. 3, q. 18; Barbosa, Iuris ecclesiast. univers. lib. I, cap. 3,
8 num. 9. Postea vero birretum rubeum gestare etiam cardinales, ex ordinibus regularibus assumptos statuit Gregorius XIV, constit. 9 incip. *Sanctissimus*. Cum enim cardinales regulares prius de antiquo more portassent birretum eiusdem coloris, cuius erat habitus religionis, in qua fuerant professi, dictus summus pontifex Gregorius XIV, de voto aliorum cardinalium concessit cardinalibus regularibus usum birreti rubei, habitu in caeteris nihil immu- 9
tato, ut patet ex cit. constitutione incip. *Sanctissimus.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Birretum tegumentum est capitis, clericis 10
olim proprium; Ducang., in Gloss. ad scriptor. med. et infim. Latinit., verb. *Birretum.* Pluribus enim in conciliis imperatus est clericis usus birretorum tanquam conveniens ordini ipsorum, quo a laicis distinguerentur. In Salisburgensi concilio anno 1386, cap. 6, interdicitur clericis, *ne sine caputio capitis, birreto, capello, vel pileo cooperto praesumant in ecclesia, seu in publico incedere, cum hoc honestatem non deceat clericalem.* In concilio Turonensi anno 1583, cap. 14, iubentur clerici *uti birretis, non vero galeris, praesertim in ecclesia.* In concilio Biturciensi anno 1584, tit. 12, cap. 10, de canonicis edicunt Patres: *Horas canonicas dicturi cum tunica talari, superpelliceis mundis, almutiis, pileis quadratis... utantur.* In concilio Tolosano anno 1590, forma describitur birretorum, simulque edicitur, *ut nusquam aut in ecclesia, aut per urbem absque quadrato birreto clerici conspiciantur.* Est igitur birretum tegumentum speciale clericorum, et ideo in investituris canonicorum adhiberi solitum, quem morem adhuc hodie servant ecclesiae cathedrales.

Communicatum etiam birretum fuit magi- 11
stris artium et doctoribus utpote canonicis non absimilibus, qui itidem in solemnibus promotionibus iam olim de dignitate hac scholastica per birreti impositionem investiti sunt; Leibnitius, tom. II Scriptor. Brunsvic., ubi in introductione ex relatione Ioannis Buschi affert: *Erfordiae doctori iuris canonici birretum brunum, doctori iuris civilis vero rubrum impositum fuisse.* Confer etiam Ducange ubi supra.

ADDITIONES CASINENSES.

Birretum a Graeca voce Βιρρον, Latine *birrus* 12
vel *burrus*, derivatur. Birrus enim vestis erat qua corpus, birretum vero superior *birri* pars qua caput tegebatur. Birretum insuper suam traxisse originem a pileolo sub cucullo gestari antiquitus solito, asserit Vertus, tom. II, pag. 272 et seq.; birreti enim cuspides paulatim ex trium esse ortas digitorum impressione docet, quibus pileolus frequenter detrahi oportebat; iis prominentibus, cuculli usum paulo incommodiorem evenisse, et propterea in humeros reiici coeptum; atque inde cornutum pileolum super caput remansisse, qui demum idem est ac birretum. Quam vero narrationem, ut com-

mentitiam, reiicit Benedictus XIV, de Sacros. miss. sacrif., lib. I, cap. 9.

13 Quod ad eius antiquitatem pertinet, in historia Leodiensi legimus, anno circiter 680, Notgerum episcopum, quoddam castellum suae ecclesiae recuperare volentem, milites nonnullos clericorum vestibus nec non canonicorum induisse, et *laicalem comam pileis laneis celari iussisse*. At Romae et plerisque aliis in ecclesiis birreti usum post IX saeculum invaluisse docet Benedictus XIV. Amictu enim tunc temporis caput obnubebant, et quemadmodum nunc Mendicantium ordinum religiosis mos est, cum Missam inciperent, illum iu humeros reiiciebant. Le Brun. tom. I, pag. 42; Vertus, tom. II, pag. 255. Quo autem tempore consuetudo ista exoleverit, incertum est. Illud autem facile suspicari potest, nullum fuisse birreti usum, donec ea consuetudo viguerit. Communis.

14 Pileolis antiquitus ecclesiastici viri utebantur in modum camauri, quorum figuras pluribus in templis Romae observare licet, Macri Hierolex., verb. *Camelaucium*. Progressu temporis, solida tela subiecta, birretum a rotundo quadratum evasit, in superiori eiusdem parte etiam quatuor angulis elevatis, qui crucis formam referunt. Itali tamen, unico angulo submisso, tres ad honorem SS. Trinitatis elevant, et nihilominus crucis figuram retinere contendunt. Nunc quoque temporis clericalis pilei seu birreti forma non ubivis eadem est. De Moschis enim ita Sigismundus baro in Commentario de rebus Moscoviticis: *Sacerdotes vestitum prope laicorum habent, extra birretum parvum et rotundum, quo rasuram tegunt, pileum amplum contra calorem et imbres superimponentes, aut pileo oblongo ex castorum pilis, colore griseo utuntur*. Usus huiusmodi birreti oblongi frequens est clericis in oris septentrionalibus. Alicubi clericalis pilei forma est rotunda, ut videre est apud Barbosam, allegat. 9. Passim alibi, ut superius innuimus, usurpatur forma quadrata; quam birreti formam ad clericos Christianos derivatam esse a Persarum, Armeniorum, ac Medorum regibus, affirmant Pancirolus lib. I var. Lect. Iuris, cap. 21, et Caracciolus, ad reg. Theat., p. II, c. 2, § *Pileus*.

Initio birreti color idem erat ac usualium 15
vestium ecclesiasticorum; sed cum saeculo X niger color fuerit pro ecclesiasticis praescriptus, etiam in birretis adhibitus est. Qua de re consule Daniel., tom. II, pag. 1204; Vert., Caerem. Eccles. tom. II, pag. 273 et seqq.; Cavaler., in Comment. ad Decret. S. R. C., tom. III, decr. 39, § 7.

BLASPHEMIA

PARTITIO ARGUMENTI

BLASPHEMIA: 1. quid et quotuplex sit, et quaenam culpa sit; 2. quibusnam poenis plectatur, et quis sit eius competens iudex.

Articulus I. *Quid sit, et quotuplex sit et quaenam culpa sit blasphemia?*

Summarium. 1. Blasphemia est contumeliosa locutio in Deum seu contumeliosa in Deo affirmatio, vel negatio. - 2. Haec contumeliosa locutio potest esse, vel immediata, quae Deum in seipso attigit, vel mediata, quae profertur in sanctos. - 3. Blasphemia quadrupliciter potissimum committi potest: primo dum de Deo negatur quod ei convenit, vel aliquid de ipso affirmatur quod ei non convenit. - 4. Secundo, dum quis Deum detestatur. - 5. Tertio, dum quis huiusmodi contumeliosas locutiones profert, etiam in B. M. V. vel sanctos aut sacramenta, vel res Deo sacras. - 6. Quarto, dum quis absque affirmatione, vel negatione, aut detestatione, vel imprecatione per despectum, aut indignationem iniuriose, nominat Dei attributa, sacramenta, sanguinem, vulnera, membra Christi, aut horrendissime membra pudenda Christi, B. M. V. atque sanctorum. - 7. Blasphemia dividitur in duas species praecipuas: una dicitur haereticalis, et altera simplex, seu non haereticalis. - 8. Blasphemia haereticalis quae sit. - 9. Blasphemia simplex, seu non haereticalis quae sit. - 10. Ad hanc simplicem, seu non haereticalem blasphemiam reducuntur: primo omnia verba iniuriose usurpantia Christi membra, vulnera, sacramenta, et huiusmodi. - 11. Secundo ad simplicem blasphemiam reducuntur omnia verba contumeliosa prolata in sanctos formaliter, quatenus sancti sunt, sive cum habitudine saltem virtuali ad Deum. - 12. Ad simplicem blasphemiam reducuntur etiam signa et facta contumeliosa contra Deum, contra imagines Christi crucifixi, Virginis Mariae aliorumque sanctorum, licet verba non sint. - 13. Blasphemia quaelibet deliberate commissa, est peccatum mortale. - 14. Blasphemia est tam atrox, immane, et detestabile peccatum, quod etiamsi sit ioco prolata, dummodo deliberate et advertenter ad inhonorationem Dei, est ordinarie peccatum mortale. - 15. Sic etiam blasphemia est peccatum mortale, licet prolata ex habitu, aut ex indignatione, et ira, si blasphemus ita loquens advertat ad vilipensionem Dei, vel rerum sacrarum, quam verba, seu blasphemiae praeseferunt. - 16. Si vero loquens ex subita indignatione, ira, et ex habitu non advertat ad vilipensionem Dei, aut rerum sacrarum, non peccat graviter. - 17. Qui tamen haberet talem habitum, seu consuetudinem blasphemandi, tenetur sub mortali serio conari eam tollere. - *18. De blasphemia *enuntiativa* et *imprecativa*. - 19. De blasphemia in Spiritum sanctum. - 20. Et maledictione creaturarum.

1 Blasphemia *est contumeliosa locutio in Deum; seu contumeliosa de Deo affirmatio, vel negatio*. Est communis cum S. Thoma, 2–2, q. 13, art. 1 in corpore, ubi sic ait: *Nomen blasphemiae importare videtur quamdam derogationem alicuius excellentis bonitatis, et praecipue divinae... Quicunque ergo vel negat aliquid de Deo, quod ei convenit, vel asserit de*

Deo, quod ei non convenit, derogat divinae
2 *bonitati.* Et haec contumeliosa locutio potest esse, vel immediata, quae Deum in se ipso attingit; vel mediata, quae profertur in sanctos, et in Deum cadit; iniuria enim, sicuti laus in sanctos, redundat in Deum ex illo Luc. XVI: *Qui vos spernit, me spernit;* et Psalm. CL:
3 *Laudate Dominum in sanctis eius.* Unde blasphemia quadrupliciter potissimum committi potest. Primo, dum de Deo negatur quod ei convenit, ut cum dicitur: *Deus non est iustus, non est omnipotens, non est verax, etc.,* vel aliquid de ipso affirmatur quod ei non convenit, ut cum dicitur: *Deus est peccator, est*
4 *mendax, est ignorans, etc.* Secundo, dum quis Deum detestatur, ut cum dicit: *Sit maledictus Deus! etc.*, aut aliquod malum ei imprecatur, ut cum dicitur: *Pereat Deus, contemnatur*
5 *Deus! etc.* Tertio, dum quis huiusmodi contumeliosas locutiones profert etiam in B. M. V. vel sanctos, aut sacramenta, vel res Deo sacras, sicuti enim Deus laudatur in sanctis suis, sic etiam blasphemia, quae fit contra sanctos, in Deum redundat, et pro blasphemia in Deum reputatur, ut recte docet S. Thomas, 2–2, quaest. 13, art. 1, ad 2: *Sicut Deus in sanctis suis laudatur, in quantum laudantur opera, quae Deus in sanctis efficit, ita et blasphemia, quae fit in sanctos, ex consequente in Deum*
6 *redundat.* Quarto, dum quis absque affirmatione, vel negatione, aut detestatione, vel imprecatione per despectum, ac indignationem iniuriose, ac probrose nominat Dei attributa, dicendo v. g., colerice: *Dei potentia, Dei bonitas,* seu vulgariter: *Poter di Dio, Cospetto di Dio,* et huiusmodi, aut sic probrose per indignationem nominat sacramenta, sanguinem, vulnera, membra Christi, dicendo, v. g., *Sangue di Cristo, Corpo di Cristo,* et huiusmodi; vel probrose et colerice nominat horrendissime membra pudenda Christi, B. M. V. atque sanctorum, imo etiam ipsius Dei; aut alia horrenda ipsis repugnantia, quae hic pro honestate non nominantur.

7 Blasphemia in duas species praecipuas dividitur; una dicitur haereticalis, et altera simplex,
8 seu non haereticalis. Blasphemia haereticalis est illa, quae cum haeresi connexionem habet, ut cum affirmatur, vel negatur aliquid de Deo contrarium articulis fidei, dicendo, v. g., *Deus est iniustus, est mendax, Deus non est omni-*
9 *potens, non est ubique,* et huiusmodi [1]. Blasphemia simplex, seu non haereticalis, est illa quae cum haeresi connexionem non habet, ut cum aliquid fidei non oppositum contra Deum pronuntiatur, dicendo v. g., despective, seu contemptive: *In contemptu Dei hoc volo facere,* vel detestative: *Sit maledictus Deus!* vel imprecative: *Pereat Deus!* vel irrisorie: *Vah qui destruis templum Dei!* vel iuratorie: *Pereat Deus, si ita non sit!* Ad hanc simplicem, 10
seu non haereticalem blasphemiam, reducuntur: primo, omnia verba iniuriose usurpantia Christi membra, vulnera, sacramenta, et huiusmodi, ut si dicatur: *Perdat te Christi caput, sanguis, passio, eiusque sacramenta,* vel si quis contra homines, animalia, vel quaecunque alia creata irritatus pronuntiet, sanguinem Christi, sacramenta, aliaque Deo sacra, quia ipsa non ad perdendos nos, sed ad salvandos nobis data sunt, et communiter in his apprehendunt homines magnam Dei, sacrorumque sacramentorum, et rerum sibi sacrarum vilipensionem contineri, et graviter honori Deo debito derogari. Secundo, ad simplicem blasphemiam re- 11
ducuntur omnia verba contumeliosa prolata in sanctos formaliter, quatenus sancti sunt, sive cum habitudine saltem virtuali ad Deum, ita ut mortaliter etiam Dei honor censeatur tangi et vilipendi, ut communiter advertunt doctores cum S. Thoma loc. clt. Vide praecisa eius verba num. 5. Tertio, ad simplicem blasphemiam re- 12
ducuntur etiam signa et facta contumeliosa contra Deum, contra imagines Christi crucifixi, Virginis Mariae aliorumque sanctorum, licet verba non sint, ut spuere in coelum, in ipsas imagines, seu statuas, frendere dentibus et huiusmodi. Sic communiter doctores.

Blasphemia quaelibet deliberate commissa, 13
est peccatum mortale. Ita omnes; et ratio est, quia blasphemis est indicta poena mortis; Levitici XXIV, n. 16, ibi: *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur;* sed ut cum communi recte docet S. Thomas 2–2, q. 13, art. 2 in corp., poena mortis non infertur, nisi pro peccato mortali, ergo blasphemia est peccatum mortale. Et sane legi divinae, naturali, ipsique rationi nihil magis repugnat, et consequenter nihil gravius, quam quod Creator maledicatur a creatura, et quod homo contra primum Decalogi praeceptum sibi stricte praecipiens debitum cultum Deo exhibendum, ei pro cultu contumeliosa convicia, et probrosa maledicta in blasphemia rependat. Unde tam 14
atrox, immane, et detestabile peccàtum est blasphemia, quod etiamsi sit ioco prolata, dummodo deliberate et advertenter ad inhonorationem Dei, est ordinarie peccatum mortale, quia etiam sic ioco prolata, vergit in diminutionem divini honoris; nisi tamen in raro casu talis esset iocus, ut omnibus perpensis, nulla appareat diminutio divini honoris, quia tunc, ex

[1] Blasphemia haereticalis alia est *formalis,* quae et haeretica dicitur, alia *materialis,* seu haereticalis quidem, sed non haeretica. Illa est qua quis profert aliquid contra fidem, et mente tenet quod profert. Haec vero est, qua profertur aliquid contra fidem, attamen proferens non tenet mente et corde errorem quem profert. (Edit. Barbiell.)

quo non esset vera blasphemia, non esset peccatum mortale; Sporer., tom. I, tract. 2 in 1 praecept. Decalog., cap. 10, sect. 3, num. 22, et cum multis aliis Sanchez, lib. II, cap. 33, num. 41. Sic etiam blasphemia est peccatum mortale, licet prolata ex habitu, aut ex indignatione, et ira, si blasphemus ita loquens advertat ad vilipensionem Dei, vel rerum sacrarum, quam verba sua blasphemiae praeseferunt. Sic S. Thomas, 2–2, quaest. 13, art. 2, ad 3, et alii passim. Si vero loquens absque deliberatione, ex subreptione, non advertat ad vilipensionem Dei, aut rerum sacrarum, non peccat graviter. Sic S. Thomas loc. cit.; Layman, lib. IV, tract. 10, cap. 6, num. 10; Burgh., centur. 1, cas. 44, et alii: tunc enim est defectus plenae cognitionis, et voluntarii; imo si verba blasphema, quae ex impetu, vel subito motu irae proferuntur, omnem rationis advertentiam praeveniant, nullum erit peccatum, sed erunt actus primo primi, ubi enim malitia non est praecognita, non potest esse volita. Si autem adsit aliqua advertentia, sed non perfecte deliberata, erunt motus secundo primi, et peccata venialia tantum, quia actus tales non sunt perfecte liberi, et malitia sicuti imperfecte est cognita, ita etiam imperfecte potest esse volita, ut docet Burgh., centur. 3, cas. 49. Qui tamen haberet talem habitum, seu consuetudinem blasphemandi, teneretur sub mortali serio conari eam tollere, quia talis consuetudo est intrinsece mala, et de se graviter inhonorativa Dei, aliter graviter peccaret, ex quo talis prava consuetudo esset voluntaria in causa; sanctus Thomas, 2–2, quaest. 77, art. 7 in corp., et alii passim [1].

ADDITIONES CASINENSES.

Maledictum, sive blasphemia, qua Deo ore summa irrogatur iniuria, duplex distingui solet, alia nimirum *enuntiativa*, alia vero *imprecativa*. Quando utraque committatur, habes penes auctorem n. 3 et 4. Hic autem nota, *enuntiativas blasphemias* saepe *haereticales* evadere, et

[1] In editione Romana huius Bibliothecae lector remittitur ad epistolam 2 P. Danielis Concina adversus librum inscriptum: Dissertatio in Casus reservatos Venetae dioecesis, impressam ad calcem Compendii suae Theologiae Christianae.

Sed sciendum, quod P. Concina in indicata epistola eloquenter admodum declamat contra propositionem hanc: *Si blasphemia sit imperfecte deliberata ex prava consuetudine blasphemandi, vel, secundum multos doctores, utpote non voluntaria saltem perfecte, non est culpa saltem mortalis; vel, si est culpa mortalis secundum non multos doctores, utpote perfecte voluntaria solum in causa, seu in dicta consuetudine, non est blasphemia formalis.* Verum in praesenti argumento doctrinam hanc dialectice magis ac breviter dilucidat more suo R. P. Patritius Sporer ord. FF. Min. Recollect., in tr. 1, prooem. suae Theologiae moralis, cap. 2, sect. 3, num. 25, ubi cum communi ait: *Peccatum indirecte voluntarium tunc committitur, quando culpabiliter posita, vel non ablata causa (cum quis scilicet,* et sciat, et possit, et debeat auferre*), effectus praevisus factus est voluntarius indirecte, et non tunc quando re ipsa effectus sequitur. Exemplis disce. Quando, etc.... Qui sciens per frequentes actus contrahit consuetudinem blasphemandi, v. gr. tunc quidem dupliciter peccat mortaliter, et non amplius tunc quando vi involuntariae remanentis consuetudinis, ac quasi naturali impetu, omnino inadvertenter in blasphemias prorumpit. Eademque ratio est, quandocunque quis sciens et volens posuit, vel non abstulit causam effectus praevisi, sive indirecte tantum, ut in exemplis allatis, sive etiam directe intenderit talem effectum, et postea, eo non amplius volente, sequitur effectus... Tunc solum peccavit, quando causam posuit, non vero postea, quando non amplius est in potestate, quin effectus sequatur, tametsi maxime velit impedire; ideoque in se coram Deo neque maius, neque minus peccatum videtur, sive effectus sequatur, sive non.* Haec P. Sporer, quem consule: seu potius apud P. Natalem Alexandrum, in Theol. dogm. moral., tom. VIII, lib. III de Peccatis, cap. 20, regul. 11; ut tutius in tam salebrosa materia figas pedem, lege D. Augustinum, qui lib. XII, c. 54, contra Faustum, loquens de Lot, ait: *Culpandus est, non quantum ille incestus, sed quantum ebrietas meruit.*

Longe rectius ac solidius quam Sporer (nos adiiciendum censemus) Cuniliati, de Poenitent. append. 1, capit. 2, § 2, num. 7: *Vel..... blasphemator serio et dolenter detestatus fuit impiam consuetudinem, et vivit sollicitus ad eamdem exstirpandam, utendo opportunis subsidiis ipsum admonentibus obligationis suae, qua tenetur ad vigilandum supra se ipsum quoad hoc punctum, ad consequendam eradicationem vitiosi habitus; vel est blasphemator, qui quamvis detestatus fuerit in confessione impium habitum, tamen post confessionem vel nulla, vel duntaxat levissima cura tangitur ad illum exstirpandum. In primo casu verum erit quod si aliquando ex consuetudine, et sine advertentia proferat blasphemias, illae sint materiales, neque reservationi obnoxiae; in secundo autem casu, falsum est quod blasphemiae ex tali consuetudine erumpentes non sint verae formales blasphemiae, et omnino voluntariae, atque ex plena malitia procedentes, quamvis forte absque ulla consideratione prolatae; et exinde sunt reservatae.* Ita docet S. Thomas in quaestionibus disputatis de Malo, art. 2: *Aliquando voluntas inclinatur in bonum commutabile, cui adiungitur deformitas peccati, ex aliquo habitu, quando per consuetudinem inclinare in tale bonum (commutabile) est ei versum quasi in habitum, et naturam; et tunc ex proprio motu, absque aliqua passione inclinatur ad illud: et hoc est peccare ex electione, sive ex industria et ex certa scientia, aut ex malitia.* Quid clarius? Et iterum in prima secundae, qu. 78, art. 2: *Quandocunque (homo) utitur habitu vitioso, necesse est quod ex certa malitia peccet; quia unicuique habenti habitum, est per se diligibile id quod est ei conveniens secundum proprium habitum, quia sic fit ei quodammodo naturale, secundum quod consuetudo, et habitus vertitur in naturam: hoc autem quod est alicui conveniens secundum habitum vitiosum, est id quod excludit bonum spirituale, ex quo sequitur quod homo eligat malum spirituale, ut adipiscatur bonum (apparens), quod est ei secundum habitum conveniens; et hoc est ex certa malitia peccare: unde manifestum est quod quicunque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.* Vides assertum nostrum a S. Doctore nedum approbatum, verum etiam probatum, et quidem ratione subtili et metaphysica, qaae ad haec pauca verba reduci potest: quia peccans ex habitu, (non retractato modis supra indicatis) peccat ex causa criminosa iam versa in naturam, quae fuit malitiose et voluntarie genita, voluntarie et malitiose aucta, voluntarie et malitiose retenta. Si igitur blasphemiae erumpentes ex habitu et consuetudine, non retractatis et oppugnatis modo supra dicto, sunt ex S. Doctore ex certa scientia, ex industria, ex certa malitia, erunt in hoc casu reservatae. (EDIT. BARBIELL.)

huiusmodi appellationem sortiri cum manifestum continent errorem; quapropter blasphemi instar haereticorum habentur, licet revera haeretici non sint, si illis, quos ore evomunt, erroribus non assentiantur. Quod autem ad *imprecativam* spectat blasphemiam, olim ethnicis nihil erat antiquius, quam Christianos ad huiusmodi blasphemias in Deum ore promendas adigere; atque haec erat communis Christianae religionis abiiciendae ratio. De Christianis, qui a religione defecerant, scribit Plinius ad Traianum, lib. X, epist. 96, n. 6: *Omnes et imaginem tuam, deorumque simulacra venerati sunt, iique et Christo maledixerunt.* Quod autem *imprecative* maledicerent, ex iis constat, quae de Polycarpo narrat Eusebius, Hist. c. 15, lib. IV. Cum enim Asiae proconsul iuberet eum in Christum convicia proferre, ut ita ab se abiectam Christianam religionem ostenderet, ipse respondit: *Tres et octoginta continuos annos ei ministravi, nec ulla me unquam affecit iniuria, et quomodo possum impie loqui adversus Dominum meum, auctoremque salutis meae?* Vid. etiam Dionys. Alexandrin., epistol. apud eumdem Eusebium, lib. VI, c. 41, et Iustin. Martyr., apol. 2, num. 31.

19 Omnium deterrima est blasphemia in Spiritum sanctum, de qua ipse Christus apud Matthaeum, XII, 32, haec dicit: *Quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo, neque in futuro.* Verum de hac blasphemia in Spiritum sanctum non eadem est Patrum sententia. Cyprianus, epist. 16, grande hoc peccatum ad eos refert, qui in apostasiam et idololatriam lapsi, Christum abnegassent. Hilarius et Athanasius in Matth. loc. cit., apud eos qui Christum Deum esse negant illud constituunt. Ambrosius, de Spiritu sancto, lib. I, cap. 3, scelus hoc Pneumatomachorum proprium fuisse credit, atque eadem est Epiphanii sententia, et idem sentire videtur Philastrius cum Chrysostomo, homilia 41 in Matth. Basilius illud attribuit Pepuzenis, qui *in Spiritum sanctum blasphemaverunt, Montano et Priscillae Paracleti appellationem nefarie impudenterque attribuentes;* epist. 188, can. 1. Sed Augustinus, quem Fulgentius aliique sequuntur, *eum in Spiritum sanctum peccare, dicit, qui desperans, vel irridens, vel contemnens praedicationem gratiae, per quam peccata diluuntur, et pacis, per quam reconciliamur Deo, detractat agere poenitentiam in peccatis suis, et in eorum impia atque mortifera quadam suavitate perdurandum sibi esse decernit, et in finem usque perdurat,* in epist. I ad Roman., n. 14. Tum paulo post idem S. doctor ostendit Hebraeos, quos Christus huius sceleris arguit, in id incidisse propterea quod principi daemoniorum Spiritus sancti miracula tribuentes, eiusdem Spiritus gratiam, qua ad vitam redirent, recusabant; et ideo si ex voluntate permansissent, merito nullam iis spem veniae futuram affirmat. Confer Balmet, dist. de Peccat. in Spirit. S. Ex hactenus dictis, et ex D. Thoma, 2–2, quaest. 14, art. 1, iuxta PP. sententiam, blasphemia in Spiritum S. tripliciter accipi potest. Primo quando ad litteram aliquid blasphemum contra Spiritum S. dicitur. Secundo quatenus dicit impoenitentiam finalem. Tertio quando aliquis peccat contra appropriatum bonum Spiritus S. Irremissibile est autem iuxta allata Christi verba hoc peccatum, *si finalis impoenitentia dicatur, quia nullo modo remittitur; secundum autem alias duas acceptiones dicitur irremissibile, non quod nullo modo remittatur, sed quia quantum est de se, habet meritum, ut non remittatur.* Haec D. Thomas l. c., art. 3.

Ut blasphemia in creaturas ad lethalis peccati 20
pertingat malitiam, opus est ut eis maledicatur, habita ad Deum relatione, nisi creatura ipsa, cui maledicitur, specialem ad Deum relationem inducat, uti est anima nostra, fides catholica, coelum, etc., D. Ligorius, Theol. moral. lib. III, n. 1–29. Non vanum insuper omnino erit hic D. Thomae verba referre, quae procul dubio ad rem nostram faciunt. Angelicus itaque doctor sic 2–2, quaest. 76, art. 2, docet: *Maledicere rebus irrationabilibus, in quantum sunt creaturae Dei, est peccatum blasphemiae; maledicere autem eis secundum se consideratis, est otiosum et vanum.* Hinc ex Viva, maledicere horae, diei et anno non est grave peacatum, nisi addatur verbum *sancto,* vel nisi aliquid speciale sanctitatis praeseferat; uti dies Paschatis, Epiphaniae, Natalis, Pentecostes. Ex generali etiam tradita regula, maledicere toti mundo vera est blasphemia, raro autem si diabolo maledicitur. Hinc etiam patet blasphemiam contra Deum, specie non differre ab ea contra sanctos prolata. Quapropter nonnulli doctores asserunt, poenitentes non teneri in confessione explicare utrum in Deum vel sanctos blasphemaverint. Maledicere praeterea mortuis natura sua non est blasphemia, neque ex se, neque relative ad eos qui ea verba effutiunt. Sicque docte, fuseque probat D. Ligor., loc. cit., n. 29, et Homo Apostolic., tom. I, tract. 4, de Blasphem., n. 4.

Articulus II. *Blasphemia quibusnam poenis subiiciatur, et quis sit eius competens iudex.*

Summarium. 1. Blasphemiae culpa in lege veteri erat mortis poenae subiecta. – 2. Et de facto ob blasphemiam filius mulieris Israelitidis praecepto Domini lapidibus fuit obrutus. – 3. Ob blasphemiam Antiochus insanabili et invisibili plaga percussus fuit. – 4. Ob blasphemiam Holofernes feminae manu occisus fuit. – 5. Goliath Israelem blasphemans a Davide lapidis ictu e funda emisso occiditur. – 6. Et populus ob blasphemiam gladio et fame consumptus est. – 7. Et sic varii

alii ob blasphemiam morte puniti fuerunt, ut patet legenti Scripturam, et Covarruviam, et Salced. aliosque scriptores plurima alia exempla afferentes. - 8. Modo blasphemiae poenae aliae sunt de iure canonico, et aliae de iure civili. - 9. De iure canonico poena blasphemantis, si sit clericus, est depositio ab officio et statu clericali. - 10. Si sit laicus, est excommunicatio ferenda. - 11. Assignantur variae aliae poenae ex cap. *Statuimus*, 2. de Maledicis. - 12. Ultra recensitas poenas a iure communi canonico statutas, variae aliae contra blasphemos, sive clericos, sive laicos, sunt a variis summis pontificibus ordinatae. - 13. Assignantur poenae contra ipsos statutae a Leone X, constitut. incipient. *Supernae dispositionis*; ad n. 16. - 17. Assignantur poenae contra ipsos determinatae a Iulio III. - 18. Insuper Iulius III supradictas poenas extendit ad audientes et non denuntiantes. - 19. Idem pontifex statuit, quod pro condemnando hoc exsecrabili scelere sufficiant duo testes fide digni, et loco testium possit haberi et admitti testis unus denuntians cum iuramento. - 20. Quia tamen haec Iulii constitutio edita fuit pro solis Romanis, - 21. fuerunt innovatae pro universo orbe Christiano poenae Leonis X a S. Pio V, constitut. incipient. *Cum primus apostolatus*. - 22. Verba illa dictae constitutionis *pro prima vice*, interpretanda sunt pro prima vice punitionis, et non blasphemiae. - 23. Blasphemiae poena de iure civili est ultimum supplicium seu poena mortis. - 24. Et licet iustissimus rigor poenarum contra blasphemos pluribus in locis ob invalescentem abusum blasphemandi exacte non observetur; tamen recte monet Clarus, has poenas non servari ob defectum religionis et iustitiae, et principes Christianos graviter peccare, qui hoc exsecrabile crimen severissime non puniunt; ad n. 25. - 26. Ad hoc autem, ut blasphemi ordinariis poenis a iure statutis subiaceant, debent deliberate et plena advertentia blasphemias proferre. - 27. Si enim aliquis in ebrietate, vel iracundia, ex gravi et iusta causa ortum habente blasphemaret, non rigore poenae a iure statutae, sed mitius arbitrio iudicis puniri deberet. - 28. Iracundia ad hoc, ut excuset blasphemantem a rigore poenae a iure statutae, debet ortum habere ex gravi et iusta causa, ut si quis, v. g., ab hoste iniuste invasus, vel uxorem in adulterio deprehendens ira accensus blasphemet. - 29. Iracundia autem ex levi, seu iniusta causa orta, non excusat blasphemantem a poena ordinaria. - 30. Si quis enim, v. g., iuste privatus aliquo officio, vel ob perditam in ludo pecuniam, iracundia accensus blasphemet, debet subiacere poenae ordinariae a iure statutae. - 31. Iudex competens blasphemiae haereticalis, seu habentis coniunctam haeresim, est solus ecclesiasticus. - 32. Iudex vero competens blasphemiae non haereticalis, seu simplicis, potest esse ecclesiasticus seu saecularis. - 33. Datur locus praeventioni, ita tamen, ut si unus, v. g., iudex ecclesiasticus illam punit, per hoc non impediatur iudex saecularis, quin blasphemum etiam in suo foro punire valeat; et e contra. - 34. Quod si iudex saecularis sit negligens in puniendis blasphemis, potest ad id compelli a iudice ecclesiastico. -*35. An denuntiandi in blasphemiam haereticalem erumpentes, significationem non advertendo, vel per lapsum linguae. - 36. Blasphemi haereticales quando denuntiandi. - 37. Quoad simplices blasphemos quid antiquitus servatum.

1 Tam detestabilis est blasphemiae culpa, ut in lege veteri fuerit mortis poenae subiecta; Levit. XXIV, num. 16, ibi: *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur; lapidibus*
2 *opprimet eum omnis multitudo*. Et de facto ob blasphemiam filius mulieris Israelitidis praecepto Domini lapidibus fuit obrutus; Levit.
3 cap. XXIV. Ob blasphemiam Antiochus insanabili et invisibili plaga percussus fuit; II Mach. cap. IX. Ob blasphemiam Holofernes fe-
4 5 minae manu occisus fuit; Iud. XI. Goliath Israelem blasphemans a Davide lapidis ictu e
6 funda emissi occiditur; II Reg. cap. XXI. Et populus ob blasphemiam gladio et fame con-
7 sumptus est; Ieremiae cap. XIV. Et sic varii alii ob blasphemiam morte puniti fuerunt, ut patet legenti Scripturam, et Covarruviam, in c. *Quamvis pactum*, part. I, § 7, num. 10 in princ.; Salced., in Pract., c. 113, vers. *Est quidem*, ubi varia alia exempla adducuntur.

8 Modo blasphemiae poenae aliae sunt de iure
9 canonico, et aliae de iure civili. De iure canonico poena blasphemantis, si sit clericus, est
10 depositio ab officio et statu clericali; si sit laicus, est excommunicatio ferenda; cap. *Si quis*, 10, caus. 22, quaest. 1, ibi: *Si quis... blasphemia contra Deum usus fuerit, si in ecclesiastico ordine fuerit, deponatur; si laicus, anathema-*
11 *tizetur*. Deinde in c. *Statuimus*, 2, de Maledicis, statuuntur in blasphemos poenae sequentes praecisis his verbis: *Statuimus, ut si quis contra Deum vel aliquem sanctorum suorum, et maxime B. Virginem, linguam in blasphemiam publice relaxare praesumpserit, per epi-*
scopum suum poenae subdatur inferius annotatae, videlicet, quod in septem diebus Dominicis prae foribus ecclesiae in manifesto (dum aguntur missarum solemnia) blasphemus existens ultimo illorum die Dominico, pallium, et calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, septemque praecedentibus sextis feriis in pane, et aqua ieiunet, ecclesiam nullatenus ingressurus. Quolibet quoque praedictorum dierum, tres, si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, sive unum. Et si nec ad hoc eius facultates suppetant, id in poenam aliam commutetur; cui etiam, si renuerit recipere, ac peragere poenitentiam supradictam, ecclesiae interdicatur ingressus, et in obitu ecclesiastica careat sepultura. Per temporalem propterea potestatem, coactione (si necesse fuerit) episcopi dioecesani adhibita, contra eum, blasphemus si dives fuerit, quadraginta solidorum, alioquin triginta, sive viginti, et si ad id non sufficiat, quinque solidorum usualis monetae poena multetur, nullam in hoc misericordiam habiturus, quod etiam inter alia communitatum statuta ponatur.

Ultra recensitas poenas a iure communi ca- 12
nonico statutas, variae aliae contra blasphemos, sive clericos, sive laicos, sunt a variis summis pontificibus ordinatae. Et signanter a Leone X, 13
in constitut. 7 incip. *Supernae dispositionis*, ubi contra clericos blasphemos in Iesum Christum, et M. V. eius matrem statuitur, quod pro prima vice mulctentur fructibus unius anni beneficiorum ecclesiasticorum, quaecunque habuerint; pro secunda vice si unicum habuerint

beneficium, eo priventur, si autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogantur; pro tertia vice convicti, dignitatibus, ac beneficiis omnibus, quaecunque habuerint, eo ipso privati existant, et ad ea ulterius retinenda inhabiles reddantur. Contra laicos vero similiter blasphemos statuitur, quod si nobiles fuerint, pro prima vice poena viginti quinque ducatorum multentur, et pro secunda vice quinquaginta; et pro tertia nobilitatem amittant. Si vero ignobiles fuerint, in carcerem detrudantur: quod si ultra duas vices publice blasphemaverint, mitra infami per integrum diem ante fores ecclesiae principalis coronati stare cogantur; quod si saepius in hoc peccatum lapsi fuerint, ad perpetuos carceres, vel ad triremes damnentur. Et qui reliquos sanctos blasphemaverint, arbitrio iudicis, rationem personarum habituri, aliquando mitius puniantur. Iudices vero saeculares negligentes eis infligere tales statutas poenas decernit pontifex, quod quasi eodem scelere contaminati eisdem quoque poenis subiiciantur; et qui in illis puniendis solliciti et severi fuerint, qualibet vice decem annorum indulgentiam consequantur, et tertiam partem multae pecuniariae habeant.

17 Non dissimiles a Leonis X poenae sunt pro blasphemis statutae a Iulio III, in constitut. 23 incip. *In multis,* ubi statuit quod blasphemans Deum, sive Patrem, sive Filium, sive Spiritum sanctum, vel beatam V. M., convictus condemnetur ad solvendum quadraginta scuta auri. Secunda vice duplicetur poena pecuniaria, et infamiam incurrat ac inhabilitatem ad officia, gradus, dignitates, beneficia, et honores; vilibus vero perfodiatur lingua. Tertia vice condemnetur ut in secunda, et fiat intestabilis active ac passive, sit inhabilis ad ferendum testimonium, sitque bannitus per tres annos ab Urbe; viles vero fustigandi, aut per tres annos ad triremes damnandi, aut exsilio perpetuo plectendi. Imo ob horrendam malitiam tanti criminis idem Iulius statuit supradictas poenas, nedum contra blasphemos, sed insuper eas extendit ad audientes et non denuntiantes. *Insuper,* sunt sua praecisa verba, *Insuper ne sacrilega et mortifera haec pestis, si lateat, minus vereri, vel praecidi possit, ex omnipotentis Dei auctoritate mandamus omnibus et singulis, cuiuscunque sint gradus et conditionis, qui sciverint aliquos blasphemasse, ut supra, quod eos denuntient reverendissimis iudicibus, etc., sicque omnes et singulos in districto Dei iudicio requirimus, et eorum conscientias aggravamus, monendo tamen eos, quod si constiterit aliquem scientem noluisse denuntiare, cuiuscunque fuerit status, dignitatis, et conditionis, praeter ultionem iustitiae divinae, quam ei annuntiamus, et praeter culpam mortalem, quam incurrent ob inobedientiam, et ob neglectum honorem Dei, punientur eisdem poenis, quibus blasphemi, et sic eos multari praecipimus; non enim solum digni sunt poena et supplicio, qui ea faciunt, sed et qui non corrigunt facientes.* Tandem idem pontifex statuit, quod pro condemnando hoc exsecrabili scelere sufficiant duo testes fide digni, et loco testium haberi, et admitti possit testis unus denuntians cum iuramento.

Quia tamen haec Iulii constitutio edita fuit pro solis Romanis, ut indicat Rubrica Cherubini, et prooemium, et progressus ipsiusmet constitutionis; fuerunt innovatae poenae Leonis X a S. Pio V, in constitut. 5 incip. *Cum primum apostolatus,* condita pro universo orbe Christiano, ubi inter alia sic praecise disponit: *Ad abolendum vere nefarium et exsecrabile blasphemiae scelus, quod in antiqua lege Deus morte puniri mandat, et imperialibus quoque legibus praeceptum est, nunc autem propter nimiam iudicum in puniendo segnitiem, vel potius desuetudinem supra modum invaluit, Leonis X, praedecessoris nostri, in novissimo Lateranensi concilio statuta innovantes decernimus ut quicunque laicus Deum, et Dominum nostrum Iesum Christum, vel gloriosam Virginem Mariam eius genitricem expresse blasphemaverit, pro prima vice poenam viginti ducatorum incurrat, pro secunda poena duplicabitur, pro tertia autem centum ducatos solvat, et ignominia notatus exsilio multabitur. Qui vero plebeius fuerit, nec erit solvendo, pro prima vice manibus post tergum ligatis ante fores ecclesiae constituatur per diem integrum, pro secunda fustigabitur per Urbem; pro tertia ei lingua perforabitur, et mittetur ad triremes. Quicunque clericus blasphemiae crimen admiserit, pro prima vice fructibus unius anni omnium, et quorumlibet beneficiorum suorum, pro secunda beneficiis ipsis privetur, pro tertia omnibus etiam dignitatibus exutus deponatur, et in exsilium mittatur. Quod si clericus nullum obtinuerit beneficium, poena pecuniaria, vel corporali pro prima vice puniatur, pro secunda vice carceribus mancipetur, pro tertia verbaliter degradetur, et ad triremes mittatur. Qui reliquos sanctos blasphemaverit, pro qualitate blasphemiae atque personarum, arbitrio iudicis puniatur.* Est tamen advertendum, quod verba illa *pro prima vice* interpretanda sunt pro prima vice punitionis, et non blasphemiae, etiamsi clericus fuerit pro illa prima vice inquisitus, quod pluries blasphemasset, ad quod facit textus in c. *Grave nimis,* 29, de Praebendis, ibi: *Post primam et secundam correctionem.* Ita Prosper de August., in Addit. ad Quarantam in Summa Bullarii, verb. *Blasphemia;* Marc. Anton. Genuens., in Praxi archiep. Neapol., cap. 63, in noviss. edit.; Barbosa, de Offic. et potest. episcopi, part. III, allegat. 51, num. 100.

Blasphemiae poena iure civili est ultimum supplicium, seu poena mortis; Authent. *Ut*

non luxurientur homines, § *Et quoniam*, collat. 6, novell. 77, quam poenam ultimi supplicii pro gravi blasphemia praesertim in ipsum Deum etiam statuit Carolus V, Constit. crim. art. 106, pro leviori autem, praesertim si non in Deum, sed B. virg. Mariam, vel sanctos fiat, praecisionem, vel mutilationem linguae, fustigationem, carcerationem, multam pecuniariam, vel aliam arbitrariam pro diversitate circumstantiarum delinquentis et delicti; quae tamen poena tunc potissimum locum habet, si quis ex consuetudine blasphemet; et in hoc vitio
24 sit incorrigibilis. Et licet iustissimus rigor poenarum contra blasphemos pluribus in locis ob invalescentem abusum blasphemandi exacte non observetur, ut observat Covarruv., in cap. *Quamvis*, de Pact., part. I Relect., § 7, n. 10;
25 tamen recte monet Clarus, § *Blasphemia*, n. 3, cum aliis ibi allegatis, has poenas non servari ob defectum religionis et iustitiae, et principes Christianos graviter peccare, qui hoc exsecrabile crimen severissime non puniunt. Impraesentiarum tamen usus invaluit, ut poena blasphemiae imponatur pro arbitrio iudicis, spectata qualitate personae et facti, ita ut si blasphemia sit excessive exsecrabilis et enormis, etiam poena ultimi supplicii, seu mortis infligi possit ac debeat a iudice; Clarus, § *Blasphemia*, n. 3; Menoch., de Arbitr. iudic., cas. 375, n. 20; Farinac., in Praxi crim., lib. I, tit. III, q. 20; num. 66 et 67, et alii.

26 Ad hoc autem, ut blasphemi ordinariis poenis a iure statutis subiaceant, debent deliberate
27 et plena advertentia blasphemias proferre. Si enim aliquis in ebrietate, vel iracundia ex gravi et iusta causa ortum habente blasphemaret, non rigore poenae iure statutae, sed mitius arbitrio iudicis puniri deberet; Farinac., Prax. criminal. lib. I, tit. 3, quaest. 24, num. 47; Clarus; § *Blasphemia*, num. 6 et 55, fin. quaest. 6, num. 9; Menoch., de Arbitr. iud., cas. 375, num. 33, cum communi aliorum; arg. cap. *Statuimus*, 2, de Maledicis, ibi: *Linguam in blasphemiam publice relaxare praesumpserit*, quod importat deliberationem, et plenam advertentiam, quam ebrii et iracundi non habent,
28 cum nesciant quomodo et quid agant. Fuit autem dictum notanter: *Vel iracundia ex gravi et iusta causa ortum habente*, ut si quis, v. g., ab hoste iniuste invasus, vel uxorem in adulterio deprehendens accensus blasphemet.
29 Nam iracundia ex levi seu iniusta causa orta, non excusat blasphemantem a poena ordinaria.
30 Si quis enim, v. g., iuste privatus aliquo officio, vel ob perditam in ludo pecuniam, iracundia accensus blasphemet, debet subiacere poenae ordinariae a iure statutae; Abbas, in cap. *Statuimus*, 2, de Maledicis, num. 6; Clarus, cit. quaest. 60, num. 9; Farinac., loc. cit., num. 48 et 49; Pirhing, lib. V, tit. 26, n. 11; Reiffenstuel, ibid. n. 25, et alii passim.

Iudex competens blasphemiae haereticalis, 31
seu habentis coniunctam haeresim, est solus ecclesiasticus; cap. *Ut inquisitionis*, 18, § *Prohibemus*, de Haereticis, in 6, ibi: *Prohibemus quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, et rectoribus, eorumdemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum sit mere ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant, vel iudicent.* Et ratio assignatur in adducto textu, videlicet, quia hoc crimen *est mere ecclesiasticum;* de ecclesiasticis autem sola iudicat potestas ecclesiastica; c. *Decernimus*, 2, de Iudiciis, ibi: *Decernimus ut laici ecclesiastica tractare negotia non praesumant, sed episcopi, abbates, archiepiscopi, et alii ecclesiarum praelati de negotiis ecclesiasticis (maxime de illis quae spiritualia esse noscuntur) laicorum iudicio non disponant; nec propter eorum prohibitionem ecclesiasticam dimittant iustitiam exercere;* concordat c. *Quando*, 3, de Iudiciis, et c. *Si iudex*, 12, de Sententia excommunic., in 6. Iudex vero competens blasphemiae non 32
haereticalis seu simplicis potest esse ecclesiasticus, vel saecularis; cum enim talis blasphemia sit misti fori, ut probat textus in cap. *Statuimus*, 2, de Maledicis, § *Per temporalem praeterea potestatem*, et cum pluribus aliis a se citatis Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. III, allegat. 51, num. 94, datur locus 33
praeventioni, ita tamen ut si unus, v. g., iudex ecclesiasticus illam punit, per hoc non impediatur iudex saecularis, quin blasphemum etiam in suo foro punire valeat, et e contra; Farinac., loc. cit., quaest. 20, num. 39; Pirhing, loc. cit., num. 14; Reiffenst., loc. cit., n. 28.
Quod si iudex saecularis sit negligens in pu- 34
niendis blasphemis, potest ad id compelli a iudice ecclesiastico; cit. c. *Statuimus*, 2, de Maledicis, § *Per temporalem praeterea potestatem*, ibi: *Coactione (si necesse fuerit) episcopi dioecesani adhibita contra eum*, et Glossa ibi, verb. *Contra eum*, praecisis his verbis: *Contra eum, id est potestatem, et ita habes hic, quod si iudex saecularis negligit facere iustitiam, potest compelli per Ecclesiam*, et colligitur ex cap. *Administratores*, 26, caus. 23, quaest. 5; Abbas, cit. cap. *Statuimus*, num. 9, et alii passim.

ADDITIONES CASINENSES.

Qui blasphemiam haereticalem proferunt, 35
certe sunt denuntiandi; sed sicut erumpentes in huiusmodi blasphemias, si significationem non advertant, non sunt de lethali damnandi ita nec denuntiandi. Neque pariter denuntiare tenemur quos constat per lapsum linguae, errorem protulisse. Vide AA. a D. Ligorio citatos in sua Theol. moral., lib. III, a n. 129. 36
Tempus ad blasphemos haereticales denuntiandum requisitum generice loquendo, est mensis a die scientiae legis et cessantis impedimenti, iuxta id quod ex edicto generalis Inquisitionis

Romanae statutum est pro denuntiatione criminum de haeresi suspectorum. Quod si Sporer. de 1 Praecept. Decal., cap. 10, num. 12, Salmanticenses, nec non Viva dicunt istos blasphemos infra sex dies esse denuntiandos, id forte iuxta edictum Hispaniarum intelligendum est, uti advertit D. Ligor. ubi supra.

Olim quoad simplices blasphemos duae aderant obligationes, una increpandi, quae in desuetudinem abiit, eique successit onus correctionis, si fructus speratur; altera denuntiandi iudici ecclesiastico, vel saeculari, quae etiam per desuetudinem videtur non amplius obligare. Sanchez, Viva, aliique penes D. Ligorium. 37

BONA

PARTITIO ARGUMENTI

BONA: 1. ecclesiastica quoad alienationem, locationem, occupationem, seu usurpationem; 2. ecclesiastica quoad eorum immunitatem; 3. de poenis violantium immunitatem bonorum ecclesiasticorum, et de absolutione ab eisdem; 4. de bonis laicalibus; et praecipue de bonis coniugum et filiorum familias, quoad suum esse, proprietatem, et usumfructum.

Articulus I. *Bona ecclesiastica quoad alienationem, locationem, occupationem, seu usurpationem.*

Summarium. 1. Bona ecclesiastica sine iusta causa et debita solemnitate alienari non possunt. - 2. Quae autem veniant nomine bonorum ecclesiasticorum, quae sint iustae causae alienandi, et quae requirantur solemnitates. *Remissive.* - 3. Bona ecclesiastica iam incorporata alienari non possunt sine requisitis solemnitatibus, quamvis sint ecclesiae ita relicta, ut possint pro libito sine solemnitatibus alienari. - 4. Bona tamen nondum incorporata relicta ecclesiae sub expressa conditione, ut vendantur ad aliquem determinatum effectum, tunc ante incorporationem possunt alienari sine solemnitatibus, ut sic adimpleatur mens testatoris. - 5. Et a fortiori existente praecepto testatoris, ut bona certa et determinata vendantur, et solvantur debita, non requiritur beneplacitum apostolicum. - 6. Post incorporationem, et non existente dicto praecepto testatoris, seu etiam existente, sed solum generaliter, ut bona vendantur, et non specialiter, ut certa et determinata bona vendantur, requiritur beneplacitum apostolicum pro alienatione certorum et determinatorum bonorum. - 7. Hinc ecclesia haeres debitoris in scutis tot, nequit assignare pro credito certum et determinatum fundum sine beneplacito apostolico, non existente praecepto testatoris de tali certo, et determinato fundo assignando. - 8. Sine beneplacito apostolico alienari possunt bona immobilia relicta monasterio, seu ecclesiae incapaci ea retinendi. Vide tamen verb. *Syndicus apostolicus,* num. 9. - 9. Bona ecclesiastica sine beneplacito apostolico possunt locari solummodo ad triennium. - 10. Hoc triennium debet intelligi de tribus annis fructiferis. - 11. Locatio autem rei fructificantis singulis annis ad sexennium, v. gr., aut ad novennium simpliciter et indivisibiliter est nulla, et invalida etiam primo triennio. - 12. Si vero locatio fiat ad sexennium, aut novennium divisibiliter ad primum et secundum, aut tertium triennium, ut uno triennio elapso, semper liberi remaneant contrahentes, tunc valet et tenet locatio pro primo triennio. - 13. Bona ecclesiastica occupantes, seu usurpantes quicunque sint, incurrunt excommunicationem ipso facto papae reservatam; ad n. 15. - 16. Excommunicationem latam contra usurpantes bona ecclesiastica incurrunt, primo, omnes iurisdictionem ecclesiasticam sibi tanquam propriam usurpantes. - 17. Secundo, omnes sequestrantes vel usurpantes inique fructus alicuius beneficii. - 18. Tertio, omnes sequestrantes vel usurpantes quotidianas distributiones. - 19. Quarto, omnes usurpantes fructus, redditus, vel proventus ecclesiae seu beneficii vacantis, et papatus sede vacante. - 20. Quinto, omnes usurpantes glandes, oleas, sylvas, fenum, triticum, uvas, pensiones domorum vel praediorum, census, decimas, et alia ad ecclesiasticas personas ratione ecclesiarum, monasteriorum, vel beneficiorum pertinentia. - 21. Sexto, omnes vi aut clam arbores alieni beneficii caedentes et usurpantes. - 22. Septimo, omnes impedientes, quominus recipiantur ab iis, ad quos pertinent, proventus ecclesiarum, vel piorum locorum. - 23. Octavo, omnes excommunicationem incurrunt sive publica, sive privata auctoritate bona, seu iura ecclesiastica usurpantes. - 24. Nono, omnes etiam ecclesiastici bona, seu iura ecclesiastica usurpantes. - 25. Imo clerici ultra excommunicationem, privantur beneficiis obtentis, fiunt inhabiles ad alia consequenda, et sunt suspendendi a suorum ordinum exsecutione. - 26. Decimo, omnes ecclesiastici consentientes occupationi, vel usurpationi bonorum ecclesiasticorum, incidunt in excommunicationem Concilii Tridentini. - 27. Undecimo, omnes supradicti incurrunt excommunicationem latam in Concilio Tridentino, contra usurpantes bona, seu iura ecclesiastica, solummodo quando sciunt praedicta bona usurpata seu occupata esse ecclesiastica. - 28. Excommunicationem latam contra usurpantes bona et iura ecclesiastica non incurrunt, primo, usurpantes fructus quos sacerdos percipere solet ex bonis patrimonialibus, et ad quorum titulum promotus est ad sacros ordines. - 29. Secundo, hanc excommunicationem non incurrunt ii, qui clerico tantum ex fructibus beneficii subtrahunt, quantum respondet suo credito, dummodo summam sui crediti non excedant. - 30. Tertio, probabiliter credentes bona ecclesiae ad se pertinere, si illa occupent, non incidunt in excommunicationem Conc. Tridentini. - 31. Quarto, fures, milites, et huiusmodi subripientes bona ecclesiae, non incurrunt excommunicationem Concilii. - 32. Furtum autem committentes intra ecclesiam sunt ipso iure excommunicati excommunicatione lata in cap. *Conquesti,* 22, de Sentent. excommunicat. - 33. Quinto, excommunicationem latam contra usurpantes bona ecclesiastica non incurrunt ipsa alienantes. - 34. De legibus observandis in concedendis locationibus bonorum Camerae apostolicae. *Remissive.* - 35. Bona de directo dominio ecclesiae cadentia sub concursu pendente in curia laicali contra laicum debitorem, quomodo exsecutari, subhastari, et deliberari debeant. *Remissive.* - 36. Bona Camerae apostolicae devoluta in emphyteusin, aut feudum iterum concedi possunt a solo Romano pontifice. - 37. Idem observandum in restitutionibus in integrum adversus caducitates incursas, in condonationibus, etc. - 38, 39. Casus in quibus legati et provinciarum praesides renovationes concedere, et consensum in alienationibus praestare valeant. - 40. In casibus autem dubiis decisio Romani Pontificis exspectanda est. - 41, 42. De bonis reorum. - 43. Omne quod est in ecclesiae patrimonio, et ex quo redditus ecclesiae augentur, ad bona ecclesiastica referri debet. - 44. Bona ecclesiae *communia* et *mensalia.* - 45. Huius divisionis casus, qua in materia locum habeat. -

46, 47. Quo tempore ecclesia bona stabilia possidere coeperit. - 48, 49. Varii modi quibus Ecclesia bona acquirit. - 50-55. Quaedam de donationibus. - 56, 57. Quis ad dotationem Ecclesiae teneatur. - 58. Dos Ecclesiae quanta esse, et in quibus rebus consistere debeat. *Remissive.* - 59. De acquirendis bonis Ecclesiae per ultimam voluntatem. *Remissive.* - 60. Bona Ecclesiae, nisi de alio titulo donantur, titulo dotis acquisita censentur. - 61. De bonis ecclesiae invasis ab hostibus. *Remissive.* - 62, 63. De immob. bonorum retentione in eccl. - 64. Ecclesia ius habet tum acquirendi, tum possidendi bona temporalia. - 65. Ecclesia iam ante Constantini tempore bona immobilia possedit.

1 Bona ecclesiastica sine iusta causa, et debita solemnitate alienari non possunt; cap. *Apostolicos,* 13, cap. *Sine exceptione,* 52, caus. 2, qu. 2, et cap. *Cum laicis,* 12, de Rebus ecclesiastic. non alienand.; Clement. 1, eod. t.; Extravagant. *Ambitiosae,* eod. t., inter communes; Trid. sess. 25, cap. 11, de Reform.

2 Quae autem veniant nomine bonorum ecclesiasticorum, quae sint iustae causae alienandi, et quae requirantur solemnitates; vide verb. *Alienare,* ubi late per tot.

3 Bona ecclesiastica iam incorporata alienari non possunt sine requisitis solemnitatibus, quamvis sint ecclesiae ita relicta et donata, ut possint pro libito sine solemnitatibus alienari, quia cum res legata ecclesiae, statim testatore defuncto, efficiatur ecclesiastica ministerio legis, dispositio hominis non potest constitutionem canonum immutare; Glossa, in cap. *Tua nobis,* verb. *Interdici,* de Testament.; Corrad., Prax. dispens. lib. IX, cap. 7, n. 15, ubi sic praecise habet: *Advertendum est tamen, quod sub pontificatu Urbani VIII magna desuper orta fuit controversia, nam ita ferente casu post multa hinc inde deducta coram bonae memoriae Aegidio Ursino datario, a pluribus advocatis informantibus, re etiam ad ipsum Urbanum delata, fuit resolutum negative, nempe prohibitionem alienationis rerum ecclesiae locum sibi vindicare etiam in casu, quo res ita donatur vel legatur ecclesiae, ut possit alienari sine solemnitatibus, quia nihilominus illae requiruntur, non obstante dicta voluntate, quae tanquam illicita servanda non est.* Ei sic tenent Quaranta, Barbosa, Donat., Passerin., Diana, Monacell., et alii iam citati sub verb. *Alienare,* art. 4 per tot. Vide ibi, et cardin. Petram, t. I Comment. ad const. 1 divi Leonis Magni, sect. 4, a num. 45, et tom. V Comment. ad const. 5 Pauli II, sect. 2 per tot., ubi suo more egregio multa habet ad rem.

4 Bona tamen nondum incorporata relicta ecclesiae sub expressa conditione ut vendantur ad aliquem determinatum effectum, v. g., ut ex illorum pretio emantur calices, candelabra argentea, vel lampades, aut alia ad Dei cultum, vel ut dotentur virgines, et similia, tunc ante incorporationem possunt alienari sine solemni-

5 tatibus, ut sic adimpleatur mens testatoris. Et a fortiori existente praecepto testatoris, ut bona certa et determinata vendantur et solvantur debita, non requiritur beneplacitum apostolicum, quia non fiunt ecclesiastica nisi deducto aere alieno, et fuerunt acquisita dicta lege communis, et sic declaravit Sacr. Congreg. Episcop. et regul., in Imolensi 5 Febr. 1602: *Bona Ecclesiae non incorporata possunt alienari sine solemnitate ad solvendum aes alienum testatoris.* Post incorporationem autem, 6 et non existente dicto praecepto testatoris, seu etiam existente, sed solum generaliter, ut bona vendantur, et non specialiter, ut certa et determinata bona vendantur, requiritur beneplacitum apostolicum pro alienatione certorum et determinatorum bonorum. Et ratio est, quia ecclesia potest laedi in venditione horum potius quam aliorum bonorum, propter quam rationem non potest a pari tutor alienare bona pupulli haeredis pro solvendis debitis testatoris sine solemnitatibus, licet ipse testator mandaverit debita solvi, ut bene Surd., dec. 77, n. 2; Gratian., dec. Marchiae, 131, num. 4, quia intelligi debet, ut fiat servatis servandis, ut ex verbis textus in l. 1, ff. de Rebus eorum; Gratian., loc. cit. num. 5, et ut non requirantur solemnitates, necesse est ut testator mandaverit alienari certam et determinatam rem pro debitis solvendis, nam si facultas fuerit generalis et indeterminata, requiruntur solemnitates, quia potius in una, quam altera re vendenda, potest dari laesio, ut bene Gratian., loc. cit., n. 7 et 8; Surd., cons. 151, n. 18, vers. *Ex his,* et dec., num. 2 et seq.; Petra, loc. cit., n. 58, et Rota, part. XI, recent. dec. 355, et part. XIX, tom. II, dec. 579, num. 27 et 28. Hinc ec- 7 clesia haeres debitoris in scutis tot, nequit assignare pro credito certum et determinatum fundum sine beneplacito apostolico, non existente praecepto testatoris de tali certo et determinato fundo assignando, quia potest ecclesia laedi vel in assignatione, vel circa pretium, unde in simili casu S. Congr. Conc., in una Policastren. 5 Iulii 1681, ad dubium: *An ecclesia, seu capella possit sine beneplacito apostolico ad huiusmodi assignationem devenire: respondit* Negative, *sed episcopus absolvat et convalidet contractum,* quia aderat utilitas.

Sine beneplacito apostolico alienari possunt 8 bona immobilia relicta monasterio, seu ecclesiae incapaci ea retinendi, ut sunt monasteria ordinis Minorum de Observantia S. P. Francisci, Reformatorum, Capuccinorum, clericorum regularium, seu Theatinorum; et domus professae Societatis Iesu. Et ratio est, quia talia bona immobilia non sunt monasterio incorporata ob incapacitatem eiusdem; ex Clementina *Exivi,* de verb. *Signification.,* et ex cap. *Exiit qui seminat,* § *Ad haec quia,* de verb. Signi-

ficat., pro Minoribus, et ex speciali etiam decreto Sacrae Congregationis, *quae 12 Apr. 1725 censuit Fratres Minores de Observantia non comprehendi sub prohibitione alienandi immobilia, census et annuos redditus,* et ex decreto Sacrae Congreg. Concil. pro Theatinis, ut refert Donatus, tom. I, part. II, tract. 14, q. 67, his verbis: *Sacra Congreg. cardinalium concil. Trident. interpretum censuit religionem clericorum regularium Theatinorum, quandiu institutum superius propositum retineat, quoad bona immobilia non comprehendi in prohibitione nuper edita de rebus ecclesiae non alienandis.* Isti enim omnes cum neque in communi bona immobilia, ut agros, vineas, et similia possint possidere, si quae talia eis legentur, possunt ea vendere sine iuris solemnitate, et pretium expendere in necessitatem, ac utilitatem ecclesiae, vel monasterii, ut concessit nostro ordini de Observantia Clem. VII 23 Nov. 1526, in const. incip. *Nuper,* Vide tamen verb. *Syndi-*
9 *cus,* num. 19, et tene ut ibi. Bona ecclesiastica sine beneplacito apostolico possunt locari solummodo ad triennium; cit. Extravag. *Ambitiosae,* de Rebus ecclesiasticis non alienandis, inter communes.

10 Hoc triennium debet intelligi de tribus annis fructiferis, ita ut si alicubi praedia locata fructificent solum singulo biennio, possunt locari ad sex annos; et si fructificent solum singulo triennio, possunt locari ad novem annos, ut sic conductores tres possint percipere fructus, cum constitutio *Ambitiosae* respiciat fructus triennales, non autem temporis spatium sine fructu; tunc enim unum biennium, seu triennium semel tantum fructiferum unico aequivalet anno, ut decidit Rota Romana 19 Iunii 1684, in una Tiburtina *Affictus,* part. X, dec. 219, num. 7; Glossa, fin. in leg. *Item quaeritur, § Qui impleto,* prope finem vers. *Item quod si in rusticis,* et sic Bartol. Bald.,
11 Donatus, et alii passim. Locatio autem rei fructificantis singulis annis acta ad sexennium, v. g., aut ad novennium simpliciter et indivisibiliter, est nulla et invalida etiam pro primo triennio; sic decidit Rota Romana 1 Iunii 1612, in Aventina *Bonorum,* part. III, decis. 435, num. 3, plures allegans doctores. Nec refert, dicit Rota, quod quamplures teneant contrariam sententiam, quia non videtur recedendum a praedicta opinione, quam Rota uti veriorem pluries approbavit, ut in causa Romana *Devolutionis domus,* 4 Februarii 1583, coram D. de Rubeis, et in alia Placentina *Decimarum,* 2 Iunii 1586, et in alia Brixien. *Lo-*
12 *cationis,* 5 Decembris 1586. Si vero locatio fiat ad sexennium, aut novennium divisibiliter ad primum et secundum, aut tertium triennium, et uno triennio elapso semper liberi remaneant contrahentes, tunc valet et tenet locatio pro primo triennio, quia talis locatio non censetur facta in fraudem legis, sed solummodo ad evitanda incommoda, et expensas in reiteratis contractibus et scripturis; et sic tenet Barbosa, de Offic. et potest. episcop., part. III, alleg. 95, num. 10 et sequent; Guttierez, Engel, et alii passim, et sic decidit Rota 27 Februari 1640, decis. 826, coram Merlino.

Bona ecclesiastica occupantes, seu usurpan- 13
tes, quicunque sint, incurrunt excommunicationem ipso facto papae reservatam, cap. *Conquestus,* 16, de Foro competenti, ibi: *Cum autem valde sit iniquum, ut ea quae collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus ecclesiis, vel relicta, aut eis iustis modis alias acquisita, aliis usibus applicari, propter quod merito invasores ipsarum rerum, tanquam sacrilegi, sunt anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi.* Et licet ex hoc ca- 14
none excommunicatio sit tantum ferendae sententiae, ut clare constat ex textu ibi: *Mandamus quatenus si tibi constiterit de praemissis, monitione praemissa per censuras ecclesiasticas cessare ipsos ab huiusmodi, et satisfacere de praeteritis damnis et iniuriis, appellatione remota, compellas,* et tenent communiter doctores cum Gonzalez, ad cit. cap. *Conquestus,* n. 2; Pirhing, lib. 5 Decretal. tit. 39, de sententia excommunic., sect. 3, § 6, n. 99, et Suarez, de Censur., disp. 22, num. 4. Tamen excom- 15
municationem latae sententiae et papae reservatam incurrunt ex Trid., sess. 22, cap. 11, de Reform., ibi: *Si quem clericorum, vel laicorum, quacunque is dignitate, etiam imperiali, aut regali praefulgeat, in tantum malorum omnium radix cupiditas occupaverit, ut alicuius ecclesiae, seu cuiusvis saecularis, vel regularis beneficii, montium pietatis, aliorumque piorum locorum iurisdictiones, bona, census, ac iura etiam feudalia et emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascunque obventiones, quae in ministrorum et pauperum necessitates converti debent, per se vel alios, vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas clericorum, aut laicorum, seu quacunque arte, quocunque quaesito colore in proprios usus convertere, illosque usurpare praesumpserit, impedire, ne ab iis ad quos iure pertinent, percipiantur, is anathemati tandiu subiaceat, quandiu iurisdictiones, bona, res et iura, fructus et redditus quos occupaverit, vel qui ad eum quomodocunque, etiam ex donatione suppositae personae pervenerint, ecclesiae, eiusque administratori, sive beneficiato integre restituerit, ac deinde a Romano pontifice absolutionem obtinuerit.* Et similiter eam incurrunt ex bulla Coenae, § 17, ibi: *Quive iurisdictiones, seu fructus, redditus, et proventus ad nos, Sedem Apostolicam, et quascunque ecclesiasticas personas ratione ecclesiarum, monasteriorum, et aliorum beneficiorum ecclesiasticorum pertinentes usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa sine Ro-*

mani pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium, expressa licentia sequestrant.

16 Excommunicationem latam contra usurpantes bona ecclesiastica incurrunt, primo, omnes iurisdictionem ecclesiasticam sibi tanquam propriam usurpantes; Suarez, tom. V, de Censuris, disp. 21, sect. 2, num. 95; Duard., lib. II, in canon. 17, quaest. 3, num. 13; Filliuc., tract. 16, cap. 8, quaest. 10, num. 219; Barbosa, in Trident., sess. 22, cap. 11, num. 3, 17 et alii communiter. Secundo, omnes sequestrantes, vel subripientes inique fructus alicuius beneficii; Suarez, loc. cit., num. 98; Duard., loc. cit., quaest. 2, num. 5, vers. 1 et 6; Bonacina, de Censuris, quaest. 18, punct. 4, num. 9; Barbosa, loc. cit., num. 4, et alii 18 passim. Tertio, omnes sequestrantes, vel usurpantes quotidianas distributiones; Duard., cit. can. 17, quaest. 4, num. 12 et seq.; Bonacina, loc. cit., qu. 18, punct. 6, n. 8, et de Horis canonicis, disp. 2, qu. 2, punct. 1, num. 2; 19 Barbosa, loc. cit., num. 5, et alii. Quarto, omnes usurpantes fructus, redditus, vel proventus ecclesiae, seu beneficii vacantis, et papatus sede vacante; Petra, tom. I Comment. ad constitut. 1 Leonis IX, sect. 1, num. 9; Suarez, loc. cit., sect. 2, num. 97; Valer., Reginald., in Praxi for. poenitent., lib. IX, cap. 25, num. 352; Duard., loc. cit., qu. 12; Barbosa, loc. cit., num. 8, et alii passim. 20 Quinto, omnes usurpantes glandes, oleas, silvas, fenum, triticum, uvas, pensiones domorum vel praediorum, census, decimas, et alia ad ecclesiasticas personas, ratione ecclesiarum, monasteriorum, vel beneficiorum pertinentia; Bonacina, loc. cit., quaest. 18, punct. 2, num. 8; Duard., Ugol., et Barbosa, loc. cit., num. 6, 21 et alii. Sexto, omnes vi, aut clam arbores alieni beneficii caedentes, et usurpantes; Bonacina, loc. cit., qu. 18, punct. 4, num. 4; Barbosa, loc. cit., n. 10, et alii cum Pignatell., t. VII, consult. 11, num. 5, ubi dicit, sic declarasse Sacr. Congr. Conc. in Feretrana, his verbis: *Hoc decretum non habet locum, quando dominus beneficii caedit arbores fructiferas, et illas ad commodum proprium convertit, seu procedit* 22 *in caedentes arbores animo furandi.* Septimo, omnes impedientes quominus recipiantur ab iis, ad quos pertinent, proventus ecclesiarum vel piorum locorum; Del Bene, tom. I, cap. 3, dub. 4, sect. 2; Petra, loc. cit., num. 29, ubi refert sic declarasse Sacr. Congreg. his verbis: *Usurpantes bona, vel proventus ecclesiarum, vel piorum locorum, vel occupantes, vel impedientes, quo minus recipiuntur ab iis ad quos pertinent. Et ecclesiastici consentientes incidunt in canonem bullae Coenae, et poenas* 23 *conc. Trident. sess. 22, cap. 11.* Octavo, excommunicationem incurrunt omnes sive publica sive privata auctoritate bona seu iura ecclesiastica usurpantes; Duard., lib. II cit. canon. 17, quaest. 2, num. 1; Ugolin., in bulla Coenae, part. III, cap. 18, § 1; Filliuc., tract. 16, num. 212; Petra, loc. cit., num. 21 et 28; Pignatell., tom. VII, consult. 11, n. 9, et alii plurimi. Nono, omnes etiam ecclesiastici bona 24 seu iura ecclesiastica usurpantes; Pignatell., loc. cit.; Petra, loc. cit., num. 19; Ugolin., loc. cit.; Duard., loc. cit., et alii; et colligitur in cit. § 7 Bullae Coenae, ubi dicitur: *Quive,* id est *quicunque,* et habetur expresse ex Tridentino, loc. cit., ibi: *Si quem clericorum.* Imo ex Tridentino clerici ultra excommunica- 25 tionem privantur beneficiis obtentis, fiunt inhabiles ad alia consequenda, et sunt suspendendi a suorum ordinum exsecutione, ibi in fine: *Clericus vero, qui nefandae fraudis et usurpationis huiusmodi fabricator, seu consentiens fuerit, eisdem poenis subiaceat, nec non quibuscunque beneficiis privatus sit, et ad quaecunque alia beneficia inhabilis efficiatur, et a suorum ordinum exsecutione etiam post integram satisfactionem, et absolutionem sui ordinarii arbitrio suspendatur;* Petra, loco citato, num. 17; Barbosa, loco citato, num. 15, cum multis ab ipsis citatis.

Decimo, omnes ecclesiastici consentientes 26 occupationi, vel usurpationi bonorum ecclesiasticorum, incidunt in excommunicationem concilii, et bullae Coenae; Del Bene, t. I, cap. 3, dub. 4, sect. 2; Petra, loc. cit., num. 29; Barbosa, loc. cit., num. 15, et Sacr. Cong. supra adducta num. 22, ibi: *Et ecclesiastici consentientes incidunt in canonem bullae Coenae, et poenas concil Trident., sess. 12, cap. 11.* Undecimo, omnes supradicti incurrunt excom- 27 municationem latam in concilio Tridentino et in bulla Coenae contra usurpantes bona, seu iura ecclesiastica solummodo, quando sciunt praedicta bona usurpata, seu occupata esse ecclesiastica; Alter., tom. I, disp. 18, de Excomm. bullae Coenae, cap. 1; Barbosa, loc. cit., num. 12; Navarr., in Manuali, cap. 27, num. 9 et 76; Sperell., dec. 105, num. 19 et seq., et dec. 129, num. 8 et sequent., et late Pignatell., tom. VII, consult. 11 per totam, et tom. IX, consult. 11, num. 1, et plurimi alii penes ipsos, et colligitur ex conc. Trident., loc. cit., verb. *Usurpare praesumpserit,* ex quo probatur non intrare eius dispositionem sine dolo; Dec., cons. 37, n. 8; Menoch., cons. 767, num. 10; Alter. de Censuris, lib. V, disp. 22, quaest. 2, vers. *Quantum spectat;* ideoque quilibet ignorans excusatur, cum praesumptio dolum importet. Idem Alter., t. II de Suspens., disp. 11, cap. 5, col. 6, et usurpatio aliud non significat, nisi scienter rem alienam sibi adscribere; Alter., tom. I, disp. 18, de Excommunic. bullae Coenae, cap. 1, col. 4; Pignatell., cit. tom. VII, consul. 11, num. 2.

Excommunicationem latam contra usurpan- 28

tes bona et iura ecclesiastica non incurrunt, primo, usurpantes fructus quos sacerdos percipere solet ex bonis patrimonialibus, ad quorum titulum promotus est ad sacros ordines, quia illi fructus non competunt illi ratione ecclesiarum vel beneficiorum ecclesiasticorum; Navarr., in Manuali, cap. 27, num. 71; Says., de Censuris, lib. III, cap. 21, n. 4; Anton. de Sousa, in Relect. bullae Coenae, cap. 18, disp. 86, num. 3; Filliuc., tract. 16, cap. 8, num. 218, quaest. 9; Bonacina, de Censur., quaest. 18, punct. 2, n. 23; Barbosa, loc. cit., 29 n. 7, et alii. Secundo hanc excommunicationem non incurrunt ii qui clerico tantum ex fructibus beneficii subtrahunt, quantum respondet suo credito, modo summam sui crediti non excedant; Navarr., cons. 31, de Sentent. excommunic.; Alter., lib. V, disp. 19, cap. 1, col. 4; Filliuc., tract. 16, cap. 8, quaest. 11, num. 227; Bonacina, loc. cit. qu. 18, punct. 3, num. 6; Barbosa, loc. cit., num. 9, et alii. 30 Tertio, probabiliter credentes bona ecclesiae ad se pertinere, si illa occupent, non incidunt in excommunicationem bullae Coenae et concil. Trident., quia ad hanc incurrendam requiritur certa scientia, quod res occupata sit ecclesiae; unde eam non incurrunt occupantes, qui bona ecclesiae praetendunt esse sua aliquo iure, quia tunc nec direptio, nec usurpatio cadit in rem, uti ecclesiasticam, et sic cessat censura tam concilii quam bullarum, ad quam incurrendam requiritur dolus ex proposito; Alter., tom. I, disput. 18, de Excommunic. bullae Coenae, cap. 1, col. 4; Sperell., dec. 205, num. 19 et seq., et dec. 129, num. 8 et seq.; Navarr., in Manuali, cap. 27, num. 9 et 76, et late Pignatell., tom. VII, consult. 11 per totam, et tom. IX, consult. 11, num. 1, cum multis ibi a se citatis. Ex ea ratione praesertim, quia concilium loc. cit. loquitur cum verbo praesumere, ibi: *praesumpserit,* quod importat ingentem temeritatem, quae non reperitur in eo qui non est in dolo, et nescit bona esse ecclesiae, vel habet titulum ea occupandi; Raynald., Observat. crimin. in supplet. ad cap. 7, supplet. 9, num. 5; et usurpatio nihil aliud significat, nisi scienter rem alienam sibi ascribere; Alter., t. I, disp. 18, de Excommunic. bullae Coenae, cap. 1, col. 4; Pignatell., t. VII, 31 consult. 11, num. 2. Quarto, fures, milites, et huiusmodi subripientes bona ecclesiae non incurrunt excommunicationem bullae Coenae, et concilii. Ipsi enim non advertunt an bona sint ecclesiae principaliter, sed tantum agunt ut sibi consulant, nec cum armis, aut vi agunt. Ita Petra, loc. cit., num. 14, et Pignatell., tom. VII, consult. 11, num. 9, ubi ait esse communem doctorum sententiam, et dicit sic censuisse Sacram Congregationem Concilii in Sorana 27 Februarii 1596, his verbis: *Fures subripientes res ecclesiae, vel locorum piorum non incurrere excommunicationem bullae Coenae, neque concilii, neque qui debita non solvunt, licet possint,* ut in Caietana 15 Nov. 1659. Furtum autem committentes intra ecclesiam 32 sunt ipso iure excommunicati excommunicatione lata in cap. *Conquesti,* 22, de Sententia excommunicat., dummodo tamen simul concurrat ianuae aut murorum effractio, ita ut unum sine altero non sufficiat, sed debet intervenire, et furtum, et fractura, ut recte observant Gonzalez, in ipso cap. *Conquesti,* num. 2, et et in cap. *Ex litteris,* de furtis; Azorius, Institut. moral. part. I, lib. IX, cap. 27, qu. 10; Farinac., qu. 72; Navarr., in Bullar., comment. 115, num. 16; Petra, loc. cit., num. 5, et alii. Quinto, excommunicationem latam con- 33 tra usurpantes bona ecclesiastica non incurrunt ipsa alienantes sine solemnitate, quia isti non dicuntur fures, latrones, nec usurpatores, sed potius mali administratores, contra quos adsunt specialia iura eos multantia; cap. *Cum laicis,* 12, de Rebus ecclesiasticis non alienandis; Clementina 1, eod. titul.; Extravagant. *Ambitiosae,* eod. titul., inter communes; Petra, loc. cit.; Pignatell. et alii. Reliqua de bonis ecclesiasticis, vid. verb. *Alienare.*

ADDITIONES AUCTORIS.

Leges observandae in concedendis locationi- 34 bus bonorum Camerae apostolicae fuse traduntur a Benedicto XIV, tom. I, constitut. 65, incip. *Essendo.* Vide ibi per tot., ubi multa 35 ad rem. Bona de directo dominio ecclesiae cadentia sub concursu pendente in curia laicali contra laicum debitorem, quomodo exsecutari, subhastari, et deliberari debeant, assignatur ab eodem summo pontifice, const. 115, incip. *Romanae curiae,* § 26. Vide ibi, ubi multa scitu digna.

Bona Camerae apostolicae devoluta in em- 36 phyteusim, aut feudum iterum concedi nequeunt ab ullo, praeterquam a solo Romano pontifice; idem tom. II, const. 50, incip. *Concreditum.* Neque restitutiones in integrum ad- 37 versus caducitates incursas, nec purgatio morae, nec condonationes, aut compositiones super responsionibus non solutis, ab aliis concedi possunt, et signanter a cardinalibus provinciarum legatis; idem ibid.

Si tamen investiturae ea lege concessae sint, 38 ut renoventur post certum tempus, legati et provinciarum praesides adveniente termino, valent renovationes concedere; idem ibid. Item 39 si possessoribus indultum reperitur, ut ea bona alienare possint de consensu Camerae, iisdem conceditur ut consensum nomine Camerae praestare possint; idem ibid. In casibus autem du- 40 biis, decisio Romani pontificis exspectanda est; idem, ibid.

Bona reorum, statim ab initio inquisitionis, 41 si indicia graviora suppetant, describi debent,

eaque descriptio in processu inseri debet, et commissario Camerae intimari, ut Camera apostolica post eorum condemnationem, viatica, aliasque expensas repetere possit; Idem con-
42 stitut. 44, incip. *Rerum humanarum.* Et si id in commissionibus tribunalis cardinalis vicarii, et A. C. neglectum fuerit, iudices et notarii nihil pro viaticis et cibariis a Camera apostolica repetere poterunt; idem, ibid.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

43 Referri ad bona ecclesiastica debet omne illud quod est in ecclesiae patrimonio iure quocunque, et ex quo redditus ecclesiae augentur; Bohemer., in Iur. paroch., sect. 5, § 7.

44 Sunt autem bona ecclesiae in duplici differentia, vel *communia,* vel *mensalia,* ut explicui
45 in additione ad verb. *Alienatio,* art. 1. Usus autem huius divisionis obtinet tum in materia alienationis, ut inibi monui, tum in materia praescriptionis, ut suo loco dicetur; vide interim Bohemer., in Decretal. lib. II, tit. 26, § 25 et seq.

46 Initio tertii saeculi sub Urbano I, Ecclesiam bona stabilia possidere coepisse autumat Petrus Muller., disput. de Bon. parochial., cap. 2, thes. 1 innixus epistolae eiusdem pontificis relatae a Gratian., in cap. *Attendendum,* cap. 16,
47 qu. 4. At epistola haec tanquam apocrypha reiicitur a Zieglero de Dote Eccles., cap. 3, § 7, tum a Scoockio, de Bon. Eccles., sect. 1, cap. 2; rectius meo iudicio Linck., de Origin. templor., cap. 11, num. 113. *Hisce tribus saeculis,* inquit, *potissimum ex bonis mobilibus Ecclesia sustentata est. Neutiquam enim durante persecutionum aestu temporum illorum conditio Ecclesiae, ut praedia et fundos possideret, permisit. Ideoque ante tempora Constantini Magni bona ecclesiastica in mobilibus ferme constiterunt, ut de possessione rerum immobilium vix certi aliquid esse possit* [1].

48 Modi quibus Ecclesia bona acquirit varii sunt:
49 aliquos hic tangemus. Inter vivos acquirit bona ecclesia donatione; et duplici quidem modo, vel quatenus Ecclesia adhuc est exstruenda, vel quatenus iam exstructa est. Prior modus in specie dicitur *dotatio,* posterior vero *donatio,* quatenus sit ab alio quam ab ipso patrono, ex libera voluntate nullo iure cogente.

50 Circa donationem olim hoc singulare obtinebat, quod cum aliae donationes sine insinuatione usque ad ducentos solidos tantummodo valerent, l. 34, cod. de Donat., haec cum aliis in pias causas factis etiam non munita insinuatione ad quingentos usque solidos valeret, cit. lib. § 1, l. *Illud quoque,* cap. de SS. Eccl. Sed postea in lib. XXVI, cod. de Donat., hoc 51
omnibus donationibus in genere tributum est, ut possint absque insinuatione fieri usque ad quingentos solidos. Hinc non immerito quae- 52
situm est, an donatio facta ecclesiae post *hanc legem* privilegium suum amiserit, nihilque amplius singulare retineat. Vide contrarias inter se opiniones apud Harprect., in Addit. ad Clar., § *Donatio,* quaest. 17, verb. *Hodie tenendum est,* tum apud Bohemer., in Iure parochial., sect. 5, cap. 1, § 1.

Plura alia singularia locum habent in dona- 53
tione facta ecclesiae: 1° quod acceptationem non desideret a parte ecclesiae; 2° dominium 54
rerum donatarum sola donatione absque traditione in ecclesiam transeat; 3° quod fieri ec- 55
clesiae possit donatio bonorum omnium praesentium et futurorum; Bohemer., dicto loco, § 13.

Quod vero concernit dotationem, ad eam 56
tenetur qui ecclesiam exstruit, ita ut episcopus consentire nequeat in exstructionem ecclesiae, nisi prius constet de dote, eaque ad conservationem ipsius sufficiente; Gonzal., in cap. 8, num. 1, de Consecr. Eccl.; Ziegler., de Dot. Eccl., cap. 6, § 3. Quod si episcopus exstru- 57
ctionem ecclesiae permiserit sine congrua dote, nec exstruens eam praestare possit, ad ipsam tenetur ipse episcopus; Stryk., ad Ius Eccles.; Brunemann., lib. II, cap. 8, § 7; Bohemer., dict. tract., § 15. Dos vero ecclesiae quanta 58
esse debeat, tum in quibus rebus consistere, alibi tradetur. Confer Bohemer. ubi supra, § 16 et sequent.

Per ultimam voluntatem etiam acquiruntur 59
varie ecclesiis bona, et potissimum per testamentum, quod vocatur ad *pias causas,* plura habens privilegia. De eo itidem alibi erit agendi locus. Consule, si lubet, eumdem Bohemerum pluries cit. loc., a § 18 ad plur. seq.

Bona ecclesiae, nisi de alio titulo doceatur, 60
titulo dotis acquisita censentur; Rota, in Ferrarien. *Decimarum,* 16 Aprilis 1728, coram clarae memoriae Millin., ubi et de usu huius observationis.

Bona ecclesiae invasa ab hostibus, et a ca- 61
tholico rege iterum recuperata, an possint ab eodem donari alteri quam antiquo domino, maxime quando de tempore recuperationis et donationis, idem antiquus dominus a fide orthodoxa discesserat? Itemque an possint applicari regio fisco, et quatenus negative, an sufficiat illa donare alicui religioni? Vide Rotam, in Polocen. *Bonorum,* 21 Ianuarii 1726, et 4 De-

[1] Ex testimoniis Tertulliani, Arnobii, Origenis, Lactantii et Eusebii Caesariensis antistitis de Christianorum templis ethnicorum imperatorum iussu incensis ex lege a Constantino et Licinio an. 313 lata, litterisque ad Analinum Africae proconsulem ab iisdem eodem anno datis, aliisque monumentis perspicue evincitur Christianos etiam antequam imperio Constantinus potiretur, et loca ad quae convenire consueverant, et alia, ut domos, possessiones, agros, hortos, possedisse quae, ad ius corporis eorum, id est ecclesiarum, non hominum singulorum pertinerent. (EDIT. BARBIELL.)

cembris eiusdem anni, cor. bon. mem. Cornelio.

62 Hanc sane immobilium bonorum retentionem nemo prudens in ecclesia suggillabit. Acerrimi Ecclesiae paupertatis non minus, quam disciplinae zelotes eam verbo factoque probarunt. Quae vigebat Hierosolymis bonorum omnium directio et communio donum extraordinarium, et effectus erat primaevae illius charitatis omnibus saeculis non datae [1].

63 Per Constantinum data pace Ecclesiae magnam illi bonorum etiam immobilium accessionem factam constat, permissum praeprimis lege Constantini quidquid liberet ultima voluntate relinquere, leg. 1 cod. de Sacrosanct. Eccles., qua lex suas vicissitudines passa a Theodosio, et Marciano confirmata est. Exstructa ubique templa, collata iis donaria fundi, redditusque assignati, ut plenius exstirparetur idololatria. Ministri Ecclesiae multiplicati, iisque de proventibus tam liberaliter provisum est, ut prodigalitatis Constantinum Zosimus scriptor ethnicus accuset. Crevit adhuc vero post exstinctum Iulianum Apostatam in Oriente piorum tum imperatorum tum privatorum in Ecclesiam liberalitas.

ADDITIONES CASINENSES.

Societas, quaecunque demum sit, ius habet 64
tum acquirendi, tum possidendi bona temporalia. Cum itaque Christus Ecclesiam ad instar corporis moralis instituit, ius acquirendi et possidendi bona eidem tribuit, uti mediis temporalibus cultus Deo debitus persolveretur, et ministri ad hoc deputati ministerium, unde viverent, haberent. Sane Christi exemplo (Marc. VI, 37; Luc. IX, 13; Ioan. IV, 3) necnon apostolorum (Act. II, 44: IV, 24; V, 1) et primitivae Ecclesiae id confirmari potest. Vide Mamach. *Del diritto libero della Chiesa di acquistare e possedere,* lib. II, cap. 2; Scotti Teoremi pol., v. II, teor. 3; Devoti, tom. II, l. II, tit. 13.

Nobis vero minime arridet sententia, quam 65
auctor Nov. Addit., num. 5, sequitur: nempe Ecclesiam durante persecutionis aestu bona immobilia non possedisse. Si edicto Constantini ac Licinii ethnici iussi sunt Christianis restituere, quae saeviente persecutione rapuerant, fit consequens Ecclesiam ea etiam tempestate bona immobilia habuisse. Vide Mamach., l. c.

Articulus II. *Bona ecclesiastica quoad eorum immunitatem.*

Summarium. 1. Bona ecclesiastica quoad immunitatem tripliciter accipi possunt. - 2. Bona ecclesiastica primi generis. - 3. Quaenam sint ecclesiastica bona secundi generis. - 4. Haec autem non sunt immunia et exempta ab oneribus et tributis mere realibus. - 5. Affertur ratio. - 6. Et auctoritas doctorum. - 7. Neque sunt immunia et exempta a pensionibus et praestationibus quas fundatores moderate reservarunt. - 8. Immunia autem sunt a tributis et oneribus laicalibus de novo imponendis. - 9. Non vero ab oneribus quae ratione naturali ipsis rebus incumbunt. - 10. Non vero tenentur ecclesiae et personae ecclesiasticae ad sordida munera. - 11. Quaenam sint bona ecclesiastica tertii generis. - 12-15. Quae pariter gaudent immunitate ab omnibus oneribus et exactionibus laicalibus. - 16-23. Bona ecclesiastica omnium trium generum sunt immunia et exempta ab omnibus oneribus, et exactionibus laicalibus, nedum de iure civili et canonico, sed etiam de iure divino. - 24-67. Afferuntur varia decreta S. Congreg. Immunit. de immunitate bonorum clericorum et ecclesiasticorum. - 68. Constitutio Urbani VIII. - 69. Quaenam sint in hac constitutione decreta et declarata. - 70. Quamvis ecclesiae, et ecclesiast. personae, ac bona, et res ipsarum immunes et exemptae sint ab omnibus exactionibus, tributis, etc. - 71. Tamen quibusdam concurrentibus conditionibus tempore necessitatis ratione suorum bonorum tenentur ad collectas, exactiones et contributiones extraordinarias. - 72. Immunitas bonorum ecclesiasticorum a contributionibus et collectis, legibus etiam civilibus fundatur. - 73-77. Quid antiquitus servatum hac de re. - 78-81. Num bona, quae priusquam ecclesiae obvenirent, obnoxia erant tributis et oneribus, eo ipso quod ecclesiastica fiant, immunia evadant a tributis et gabellis. - 82. An conductores bonorum ecclesiasticorum gaudeant eodem immunitatis privilegio. - 83. Utrum hoc privilegio fruantur possessores bonorum ecclesiasticorum quatenus emphyteutae et coloni partiarii. *Remissive.* - 84. Et an gaudeant immunitate iure haereditario. *Remissive.* - 85. An emptores fructuum bonorum ecclesiae. - 86. Bona Ecclesiae tantum iurisdictioni ecclesiasticae subiecta.

1 Bona ecclesiastica, quantum ad praesens spe-
2 ctat, in triplici genere possunt considerari. Bona ecclesiastica primi generis sunt ipsaemet ecclesiae materiales, seu templa aedificata, adiuncta coemeteria, item vasa sacra, vestes, paramenta, et alia huiusmodi sive consecrata, sive benedicta ad divinum cultum tanquam eius instrumenta legitime deputata. Et bona ecclesiastica huius primi generis ex communi omnium doctorum sunt immunia et exempta ab omni iurisdictione laicali, et ab omnibus oneribus, tributis, et exactionibus, quia haec bona nullam temporalem utilitatem habent, quae in aestimationem venire possit; cum enim ad divini cultus ministerium tanquam consecrata, vel benedicta sint dedicata, nullis aliis usibus hu-

[1] Quo tempore Ecclesia immobilia bona coeperit possidere non adeo certum est. Mos vendendi praedia et afferendi pretium ad apostolorum pedes diu non duravit. Cito cessarunt Christiani omnia vendere. Ante Constantinum ecclesiae iam domus erant celebrando cultui divino destinatae. In Oriente praesertim erant tunc ecclesiae, domus, agri, horti. Iam a Diocletiano eversa sunt Christianorum templa. Exhibet quoque Eusebius, lib. II, cap. 39, Constantini edictum de restituendis ecclesiae domibus, possessionibus, agris et hortis olim possessis, ut credibile sit, turbato post Valeriani captivitatem Romani imperii statu, Ecclesiam praedia quaedam possidere coepisse. (Edit. Barbiell.)

manis ac profanis applicari possunt; arg. cap. *Quae semel*, 4, caus. 19, quaest. 3, c. *Ligna*, 38, de Consecrat., dist. 1, et cap. *Semel*, 51, de R. I., in 6, ibi: *Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum.*

3 Bona secundi generis sunt ecclesiarum, et beneficiorum bona temporalia a fundatoribus, vel aliis fidelibus, ad Dei honorem oblata, seu donata, ut a praelatis ecclesiarum tanquam administratoribus, vel ab ipsis beneficiatis in pios usus, puta ecclesiae ornatum, ministrorum, et

4 pauperum sustentationem convertantur. Et haec bona huiusmodi generis non sunt immunia, et exempta ab oneribus et tributis mere realibus, quae sine habitudine ad personarum qualitatem sunt perpetuo, certe, et invariabiliter ipsis bonis, propter bona, imposita, antequam ad ecclesiam transirent, vel bona ecclesiastica essent

5 effecta. Et ratio est, quia bona et res transeunt cum onere suo; cap. *Cum ex litteris*, de Pignoribus, ibi: *Cum bona suo onere transierint ad quemlibet possidentem;* et c. *Cum non sit*, 33, de Decimis, ibi: *Quoniam res transit cum suo onere*, et manifestum est eum, qui venditione, donatione, legato, etc., rem quampiam in ecclesiam transfert, praeiudicare non posse iuri alterius, quod in re illa habet, nam *suae quisque rei moderator, atque arbiter est*, et non alienae; leg. *In re mandata*, 21, cod.

6 *Mandati*. Et sic tenent communiter doctores teste Fagnan., in cap. *Non minus*, 4, de Immunit. ecclesiastica, num. 9, et expresse Rota, in Brundusina *Gabellae*, 13 Februarii 1604, coram Penia, quam decisionem, ut magistralem in hac materia passim amplectitur Sacr. Congr. super controversiis iurisdictionalibus, ut asseritur ab eadem Sacra Rota, part. VI, recent. dec. 339, in Albensi *Gabellae, seu Onerum*, 28 Iunii 1630, coram Merlino, et hanc Merlini decisionem pluries secuta est Rota, et praesertim in Barchinonen. *Exemptionis*, 20 Iunii 1636, cor. Coccino. Et sic etiam expresse loquitur textus in cap. *Tributum*, 22, caus. 23, qu. 8, ibi: *De exterioribus Ecclesiae, quod constitutum antiquitus est... persolvendum est*, ubi Rota, cit. decis. 339, num. 57, p. 6 recent., explicat τὸ *antiquitus*, nempe illud quod constitutum est, antequam ad ecclesiam per-

7 venerint praedia. Nec etiam bona ecclesiastica huius secundi generis sunt immunia et exempta a pensionibus et praestationibus, quas fundatores ecclesiarum et beneficiorum cum consensu episcopi in fundatione, sibi vel aliis moderate reservarunt; nam huiusmodi pacta, sive conditiones debent necessario observari, ut aperte colligitur ex cap. *Verum*, 4, de Conditionibus appositis, cap. *Cum dilecti Filii*, 6, de Donationibus, et cap. *Praeterea*, 23, de Iurepatronatus, et Glossa ibi, verb. *Institutos*, et ex Concil. Trident., sess. 25, cap. 5, ubi sic expresse habet: *Ratio postulat, ut illis, quae bene constituta sunt, contrariis ordinationibus non detrahatur: quando igitur ex beneficiorum quorumcunque erectione, seu fundatione, aut aliis constitutionibus qualitates aliquae requiruntur, seu certa illis onera sunt iniuncta in beneficiorum collatione, seu in quacunque alia dispositione, ei non derogetur;* vide verb. *Beneficia quomodo erigenda*, art. 2, § 3.

Bona autem huius secundi generis, postquam 8 sunt effecta ecclesiastica, sunt immunia a tributis et oneribus laicalibus de novo imponendis; arg. cap. *Non minus*, 4, cap. *Adversus*, 7, de Immunit. ecclesiast., in 6; Clement. unic., eod. tit., cap. *Quanquam*, 4, de Censibus, in 6, cap. *Nulli*, 3, caus. 12, qu. 2, cap. *Secundum*, 24, caus. 23, qu. 8, ibi: *Secundum canonicam auctoritatem et constitutionem domini imperatoris Ludovici de ecclesiastico agro... Nullus quemquam presbyterorum aliquem censum persolvere cogat, nec quisquam cuiuslibet ordinis, vel dignitatis exinde quidquam subtrahat, aut redhibitionem quamcunque exigat temporalem; quod si fecerit, communione usque ad satisfactionem privetur, et regia potestate dare cogatur.* Et concordat expresse ius civile Authent. *Item nulla*, cod. de Episcop. et clericis, ibi: *Item nulla communitas, vel persona publica vel privata, collectas vel exactiones, angarias vel parangarias, ecclesiis vel aliis piis locis, aut ecclesiasticis personis imponere, aut invadere bona ecclesiastica praesumat; quod si fecerint, et requisiti ab ecclesia, vel imperio contempserint, triplum refundant; et nihilominus bona imperiali banno subiaceant, quod absque satisfactione debita nullatenus remittatur.* Et sic tenent Bald., in leg. *Placet*, n. 10, vers. *Postquam autem res facta est Ecclesiae*, cod. de Sacrosanctis eccles.; Abbas, in cap. *Non minus*, 4, de Immunit. ecclesiast., num. 16; Fagnan., ibidem, n. 10, et alii communiter cum Rota, part. XVI, dec. 339, num. 41. Non sunt ta- 9 men haec bona ecclesiastica immunia, et exempta ab oneribus quae ratione naturali ipsis rebus incumbunt, ut reficere iter ante domum, et pro rata parietem medium inter domum ecclesiae, seu beneficii, et laici, et etiam pro rata solvere expensas pro purgatione putei ecclesiae, et toti viciniae necessarium; Bart., in leg. *Administrationem*, n. 3, cod. de Sacr. Eccles.; Caepol., in Tract. servit. rust., tit. de Via, quaest. 25; Abbas, in cap. *Non minus*, 4, de Immunit. ecclesiast. num. 16, vers. *Idem dico;* Speculat., in tit. de Censibus, § *Nunc dicendum*. Non tenentur vero ecclesiae, et personae 10 ecclesiasticae ad sordida munera, ut ad terram et arenam fodiendam, ad fossata construenda, ad calces coquendas, ad balneorum custodias, et similia, de quibus habentur multa exempla in leg. *Munerum*, 18, usque ad § *Patrimoniorum*, ff. de Muner. et bonor., et in l. *Maxi-*

marum, cod. de Excus. munerum, ibi: *Novarum etiam collationum et sordidorum munerum immunitatem acceperunt; ne,* ut paulo infra ibidem dicitur ex l. *Placet*, cod. de Sacrosanct. Eccles., *ne praedia usibus coelestium secretorum dedicata sordidorum munerum faece vexentur.* Et sic communiter doctores cum Fagnan., loc. cit., num. 14 et 15.

11 Bona ecclesiastica tertii generis sunt bona ecclesiarum, et clericorum propria titulo aliquo temporali, v. g., emptione, inventione, haereditate, donatione, arte, labore, aut alio si-
12 mili titulo acquisita. Et haec pariter gaudent immunitate ab omnibus oneribus et exactionibus laicalibus modo supra dicto de bonis secundi generis; habetur aperte ex cap. *Adversus*, 7, de Immunit. ecclesiast., cap. *Quanquam*, 4, de Censibus, in 6; cap. *Quia nonnulli*, 1, de Immunit. ecclesiast., in 6; Clement. unic., titul. eod., lib. II, et Authent. *Item nulla communitas*, cod. de Episc. et cleric. Nam his iuribus universim prohibetur, ne ecclesiasticis personis talliae, collectae, aut aliae quaecunque exactiones imponantur, quia ecclesiasticae personae, et res earum a saecularium potestatum exactione immunes esse oportet, ut habetur apertissime in citat. cap. *Quanquam*, ibi: *Cum igitur ecclesiae ecclesiasticaeque personae, ac res ipsarum, non solum iure humano, quin et divino a saecularium personarum exa-*
13 *ctionibus sint immunes.* Et paulo infra asseritur in specie, res etiam proprias personarum ecclesiasticarum esse exemptas, ibi: *Nec ad exhibendum, vel solvendum talia pro rebus suis*
14 *propriis.* Et clarissime de omnibus bonis legitime acquisitis, et acquirendis ab ecclesiis et personis ecclesiasticis loquitur textus in cap. *Quia nonnulli*, 1, de Immunit. eccles., in 6, ubi postquam pontifex contra quosdam dominos temporales conquestus est, quod ab ecclesiis et ecclesiasticis personis exigant *collectas, tallias,* et alia similia onera praetendant, *praetextu bonorum*, quae ad ecclesias et personas ecclesiasticas pertinent, statuit praecise, ut sequitur: *Volentes itaque (prout expedit) sollicite providere, totque temerariis abusibus, congruis praesidiis obviare auctoritate apostolica, praehabita cum fratribus nostris diligenti deliberatione, decernimus, non licere praefatis communiis, scabinis, et his qui in eis iurisdictionem temporalem obtinent, vel iustitiam temporalem exercent, tallias, et collectas, seu exactiones quascunque, ecclesiis vel personis ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, praediis, vel quibuscunque possessionibus, ab eisdem ecclesiis vel personis ecclesiasticis legitime hactenus acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiamsi ipsae ecclesiae, vel personae, vel res huiusmodi sint intra illarum districtum, vel territorium constitutae. Nec etiam licet illis ipsas ecclesias, vel personas ad distrahendum, vel alienandum, aut extra manum suam ponendum acquisita iam, vel quae deinceps acquirent, aliquatenus coarctare.* Et 15
quoad bona patrimonialia sic pluries declaravit Sacra Congreg., ut refert Pignatell., tom. II, consult. 54. *Patrimonium clerici est exemptum instar bonorum ecclesiasticorum;* Sacr. Congr. in Tricaricen. 14 Novembris 1603. *Patrimonium sacerdotum gaudet exemptione a gabellis;* S. Congr. Immunitatis, in Camerinen. 25 Martii 1627. *Bona patrimonii clericorum sunt etiam exempta ab oneribus cameralibus;* ead. Congreg., in dicta Camerinen. 7 Octobr. 1631. Et ratio est clara, quia solvere tributa, etc. est proprium subditorum, cum id sit verum signum subiectionis, ut testatur Apostolus ad Roman. XIII, num. 5, ibi: *Necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, ideo enim et tributa praestatis;* et clarissime habetur ex cap. *Omnis anima*, 2, de Censibus, ibi: *Vos subditi esse debetis, ideo enim tributa praestatis, quia haec est probatio subiectionis;* sed personae ecclesiasticae sunt immunes a iurisdictione laicali, ut fatentur omnes in titulo de foro competenti, ergo etiam ab oneribus et tributis; tum quia ex quo domini saeculares a clericis, aliisque ecclesiasticis personis spiritualia commoda accipiant, aequum non est, ut etiam temporalia ab iis exigant, sed potius tribuant, iuxta illud Apostoli, I ad Corinth., cap. IX, vers. 11, ibi: *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?*

Omnia supradicta bona ecclesiastica, tam 16
primi quam secundi et tertii generis, sunt immunia, et exempta ab omnibus oneribus, et exactionibus laicalibus, nedum de iure civili et canonico ex citatis, et aliis textibus, sed etiam de iure divino; prout habetur aperte ex Genesi XLVII, v. 23 et sequent.: *Dixit ergo Ioseph ad populos: En ut cernitis, et vos et terram vestram Pharao possidet: accipite semina, et serite agros, ut fruges habere possitis; quintam partem regi dabitis. . . Ex eo tempore usque in praesentem diem in universa terra Aegypti regibus quinta pars solvitur, et factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quae libera ab hac conditione fuit;* et refertur in cap. *Non minus*, 4, de Immunit. eccles., ubi idcirco graviter improperatur quibusdam Christianis potestatibus saecularibus, quod *deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui legis divinae notitiam non habebat.* Habe- 17
tur etiam ex primo Esdrae, cap. VII, vers. 24, ubi Artaxerxes rex gentilis ad favorem sacerdotum et ministrorum templi Dei Israel, decretum immunitatis edidit, ibi: *Vobis quoque* (id est custodibus et gubernatoribus) *notum facimus de universis sacerdotibus, et levitis, et cantoribus, et ianitoribus, nathinaeis, et mini-*

stris domus Dei, ut vectigal, et tributum, et annonas non habeatis potestatem imponendi su-
18 *per eos.* Et clarissime habetur ex verbis Christi Matth. XVII, vers. 24, ibi: *Quid tibi videtur, Simon? Reges terrae a quibus accipiunt tributum vel censum? a filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum, et eum piscem qui prius ascenderit tolle, et aperto ore eius invenies staterem; illum sumens da eis pro me, et te.* En verba Domini luculenter ostendentia exemptionem rerum, et personarum ecclesiasticarum. Qui enim nomine *liberorum* magis censendi sunt, quam clerici utpote specialiter in sortem Domini electi, praesertim, quia Petrus tunc totius ecclesiastici status vicem gerebat, teste divo Augustino, serm. 6, de Verbis apostol.? Neque enim verba illa intelligi possunt de exemptione solius Chisti, seu vere Filii Dei, nam illico iussit Christus, ut ad vitandum scandalum Petrus inventum in ore piscis staterem daret pro utroque, sicque de iure exemptus dignoscebatur; Christus quidem, utpote filius Regis regum, Petrus autem veluti repraesentans Ecclesiam sponsam Christi ecclesiasticasque personas tanquam domesticos eius, ac proin eadem praerogativa cum ipso gaudentes, prout inferunt sanctus Hieronymus, ibi, et sanctus Augustinus, lib. I, Quaestion. evangelic., qu. 23.

19 Colligitur etiam ex variis textibus iuris canonici, exemptionem ecclesiarum, rerum ecclesiasticarum, seu immunitatem realem esse iuris divini, astruentibus. Et in primis ex canon. 39 (alias 37) apostolorum, et cap. *Quisquis episcopus,* 19, caus. 12, quaest. 2, et Concil. Trident., sess. 25, cap. 5, de Reformat., cum similibus, ubi res ecclesiasticae, utpote Deo dedicatae, dicuntur esse Dei, illis verbis: *Quae Dei sunt,* adeoque hoc ipso sunt exempta a iurisdictione mere laicali, et quidem iure di-
20 vino tanquam res Dei. Accedit textus expressus in cap. *Quanquam,* 4, de Censibus, in 6, ibi: *Cum igitur ecclesiae ecclesiasticaeque personae, ac res ipsarum, non solum iure humano, quin et divino, saecularium personarum exactionibus sint immunes.* Concordat cap. *Non minus,* 4, de Immunit. eccles., ibi: *In diversis mundi partibus consules civitatum, et rectores, nec non et alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui* (nota) *legis divinae notitiam non habebat.* Unde et novissime Concilium Tridentinum, sess. 25, c. 20, de Reformat., expresse contestatur: *Ecclesiae, et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione, et canonicis sanctionibus constitutam.* Accedit etiam ius civile in l. *Statuimus,* 22, cod. de Sacrosanct. Eccles., ubi Iustinianus imperator sic expresse ait: *Cur enim non faciamus discrimen inter res divinas et humanas? et cur competens praerogativa coelesti favore non conservetur?* Et hanc immunitatem bonorum ec- 21
clesiasticorum originem habere non solum a iure positivo, canonico scilicet et civili sed immediate a iure divino, decidit expresse Rota, part. VI, recentior. dec. 339, n. 7 et sequent., et part. XIX, tom. II, dec. 493, num. 1 et 2, quod dicit procedere etiam respectu bonorum patrimonialium clericorum; dicta dec. 339, num. 23, 24 et 47, part. VI. Et cum ea pas- 22
sim transit Sacra Congregatio Immunitatis ecclesiasticae, ut refertur in argumento huius decisionis. Et expresse tenet cum plurimis a se citatis Barbosa, Iuris ecclesiastici universi lib. I, cap. 39, § 4, n. 3; late Sperell., dec. 37; Fagnan., in c. *Non minus,* 4, de Immunit. eccles., num. 4, ubi dicit esse unanimem canonistarum sententiam.

Hic iuvat adducere Sacrae Congregationis Im- 23
munitatis epistolam omnibus episcopis provinciae Mediolanensis die vigesima tertia Iulii 1652 scriptam tenoris sequentis: *Avendo rappresentato a questa Sacra Congregazione il clero secolare e regolare di codesta, ed altre Città dello stato di Milano, le novità promosse con Editti, e provisioni laicali totalmente ripugnanti all' Immunità, e libertà concessa anche per ordinazioni divine alle persone, e ai beni ecclesiastici, perciò con participazione della Santità di N. Signore si ordina a V. S. con la presente, che non lasci di rimuovere simili pregiudizii, usando dopo le ammonizioni pastorali i rimedii in questa materia prescritti da' sacri canoni, concilii, e dalle constituzioni apostoliche, con notificare a tutti i confessori secolari e regolari, che dalle censure, che incorrano per la suddetta causa, non può alcuno assolvere, se non il sommo pontefice, al quale detta assoluzione da' medesimi canoni, concilii, e dalle constituzioni apostoliche, è specialmente riservata. Così adunque eseguirà V. S. con la dovuta vigilanza ed applicazione per compire all' obbligo pastorale, ed eseguire la Santa Mente di Sua Beatitudine, e del seguito si attenderà distinto ragguaglio per riferirlo alla Santità Sua, mentre le prego dal Signor Dio compiuta felicità. Di Roma a 24 di Luglio del 1652.* Sic ad litteram reperitur apud Pignatell., tom. II, consult. 54, num. 61, ubi varia sacrarum congregationum decreta in summarium redacta adducit, quae utpote ad nostrum propositum facientia placet hic, ut iacent, referre, quamvis tamen aliqua ex ipsis sint iam supra adducta.

Clerus non potest solvere collectas absque 24
incursu censurarum; Sacr. Congreg. Immunit., in Volaterrana 18 Septemb. 1629.

Ecclesiastici sunt exempti a solutione col- 25
lectarum; ead. Sacr. Congreg., in Firmana

19 Novembris 1730, et in Cathanien. 11 Septembr. 1634.

26 Moniales non tenentur ad collectas per aes, et libram impositas pro bonis acquisitis; ead. Sacr. Congreg., in Feretrana 22 Decembris 1636.

27 Clerici in Minoribus sunt exempti a collectis, etiamsi non inserviant Ecclesiae; ead. Sacr. Congreg., in Civitat., Pennen. 21 Martii 1646.

28 Ecclesiastici viventes simul cum coniunctis, sunt exempti a collectis pro portione bonorum ad eos spectante; ead. Sacr. Congregat., in Aprutina 6 Martii 1635.

29 Vendens bona ecclesiasticis non debet gravari collecta; ead. Sacr. Congreg., in Callien. 18 Octobris 1628.

30 Bona, quae transeunt ad ecclesiasticos, sunt exempta a collectis laicalibus; ead. Sacr. Congreg., in Montis Regalis 14 Februar. 1645.

31 Clerici non tenentur ad collectas pro bonis datis; ead. Sacr. Congreg., in Hieracen. 4 Iulii 1745.

32 Pro bonis acquisitis clerici tenentur solvere onera realia; ead. Sac. Cong., in Marsican. 26 Iunii 1628, in Auximana 22 Ianuarii 1629, in Ferentina et Firmana 9 Novembris eiusdem anni, et in Taurinen. 25 April. 1634.

33 Pro bonis acquisitis clerici non tenentur ad onera personalia; ead. Sac. Congreg., in Albanen. 16 Augusti 1634.

34 Pro bonis acquisitis servanda est decisio Rotae in Brundusina; ead. Sacr. Congregat., in Taurinen. 26 Mart. 1629, in Faventina 2 Iul. 1647, in Fanen. 20 Ianuar. 1637, in Montis Regalis 11 Augusti 1638, in Senogallien. 27 Ianuar. 1634, et in Firmana 11 Augusti 1631.

35 Bona clericorum pro indiviso cum fratribus sunt exempta pro virili; ead. Sacr. Congregat., in Viterbien. 9 Decemb. 1627.

36 Bulla Pii IV in statu Urbinatensi non est in usu, et clerici non tenentur, nisi ad onera realia; ead. Sacra Congr., in Pisaurensi 29 Ianuar. 1636.

37 In Nazarena 2 April. 1669, ad tenorem decretorum, scilicet quod bona assignata pro suscipiendis ordinibus non gaudent immunitate a gabellis, donec clerici non fuerint in sacris constituti; idem decretum in Tranen. 4 Maii eiusdem anni, ubi etiam quod ordinarius cognoscere debeat super fraudibus, quae in huiusmodi donationibus committuntur; ead. Sacr. Congreg.

38 Immunitas bonorum ecclesiasticorum non suffragatur bonis ad patrem, matrem, fratres, et sorores spectantibus; eadem Sacra Congreg., in Albanen. 14 Augusti 1634, in Auximana 25 Ianuar. 1650.

39 Si coniuncti ecclesiasticorum vivant cum ipsis, et impensis eorum, sunt etiam immunes a collectis pro portione bonorum; ead. Sacr. Congreg., in Aprutina 6 Mart. 1635, et in Hydruntina 14 Iun. 1630, et in Caven. 27 Aprilis 1632.

Bona data pro erectione monasterii monialium, sunt immunia; ead. Sacr. Congregat., in Tropien. 15 Ianuar. 1641. 40

Bona assignata capellae iurispatronatus immunia sunt; eadem. Sacr. Congr., in Asculana 11 Martii 1642. 41

Bona assignata pro dote beneficii erecti sunt immunia; ead. Sacra Congregat., in Firmana 20 Ianuarii 1637. 42

Clericus gaudere debet exemptione a bonatenentia, quamvis absens; ead. Sacr. Congreg., in Fundana 23 Mart. 1639. 43

Clerici sunt immunes a bonatenentia; ead. Sacr. Congreg., in Tricaricen. 28 Maii 1636. 44

Clericus gaudet immunitate a bonatenentia pro bonis emptis et donatis; ead. Sacr. Congreg., in Casertana 19 Augusti 1630. 45

Clericus, quamvis inhabilis ad suscipiendum ordines sacros, gaudet immunitate a bonatenentia; ead. Sacr. Congregat., in Sulmonen. 6 Maii 1631. 46

Ecclesiastici non possunt gravari a praetensa gabella communitatis; ead. Sacra Congr., in Urbinaten. 18 Iulii 1627. 47

Ecclesiastici non tenentur ad onera ad favorem principis; ead. Sacr. Congreg., in Casalen. 18 Augusti 1637. 48

Non tenentur ad solutionem oneris nuncupati *il Tasso;* ead. Sacra Congreg., in Casalen. 9 Iunii 1637. 49

Clericus non potest sponte solvere gabellas a laicis impositas; ead. Sacra Congregat., in Vicentina 15 Iunii 1628, et in Andrien. 27 Septemb. 1632. 50

Non est permittendum, ut pro universitatum oneribus quidquam ecclesiastici contribuant, neque sub eleemosynae nomine; Sacr. Congr. Episc., in Squillacen. 21 Maii 1598. 51

Clerici de bonis patrimonialibus non tenentur ad ratam pro impositionibus cameralibus; Sacr. Congreg. de Bono Regimine 4 Februarii 1609. 52

Clerici non tenentur solvere onera imposita per communitatem super eorum bonis patrimonialibus, et domibus, ubi habitant, etiam quod antea solverint; Sacra Congreg. Immun. 7 Decemb. 1632. 53

Bona clericorum non tenentur solvere bonamtenentiam; S. Congreg. Episcop., in Baren. 10 Iun. 1616, in Ugentina 31 Augusti 1618, et 26 Ianuar. 1619, et Brundusina 15 Dccembris 1623. 54

Bonatenentia neque donatori seu venditori, sive cedenti imponi potest, quia sic indirecte ecclesiasticis imponeretur; ead. Sacra Congr. Episc. 8 Dec. 1582 et 1583. 55

Bona clericorum, si praetendantur feudalia, 56

et ab eis negentur esse talia, cognitio dictae qualitatis spectat ad iudicem ecclesiasticum; Sacra Congreg. Immunitatis in Cassanen. 4 Septemb. 1631.

57 Bona acquisita a clericis, et a quibusvis personis ecclesiasticis sunt immunia ab oneribus laicis; Sacr. Congr. Immunit. saepe saepius.

58 Bona patrimonii ordinati reputantur sicuti bona ecclesiastica, pro quo clericus tenetur experiri coram iudice ecclesiastico, sicuti pro bonis beneficialibus; Sacr. Congr. Concil., in Feretrana 6 Augusti 1616.

59 Bona, ad quorum titulum ordinatus est clericus, gaudent privilegio bonorum ecclesiasticorum, et ideo sunt exempta ab omnibus collectis, gabellis, et oneribus laicorum; Sacr. Congreg. Episcop., in Cathacen. 3 Augusti 1591, in Montispelusii 24 Martii 1599, et in Vulturarien. 13 Decembr. eiusdem anni, et in Aquilana 2 Maii 1601, et in Bisignana 9 Martii 1604, ac alibi saepissime.

60 Bona hospitalium, et confraternitatum potiuntur iisdem privilegiis, ac bona ecclesiastica; Sacra Congregat. Episcop., in Baren. 30 Iunii 1617.

61 Patrimonium clerici est exemptum instar bonorum ecclesiasticorum; Sacr. Congr., in Tricaricen. 14 Novemb. 1603.

62 Patrimonium clerici, ad cuius titulum fuit ad sacros ordines promotus, non potest capi in exsecutionem ob illata vulnera alicui, ad reficiendas curationis expensas a iudice condemnatus, etiamsi nihil alius praeterea possideat, quia eius alienatio interdicta est decreto concilii, cap. 2, sess. 21, de Reformat. S. Cong. Conc. sub die 5 Febr. 1604.

63 Ordinati ad titulum patrimonii gaudent immunitate pro sufficienti titulo; Sacr. Congregat. Immunit., in Potentina 19 Iul. 1624.

64 Patrimonium sacerdotum gaudet exemptione a gabellis; eadem Sacr. Congreg. in Camerin. 24 Martii 1627.

65 Bona patrimonii clericorum sunt etiam exempta ab oneribus cameralibus; in dicta Camerinen. 7 Octob. 1631.

66 Bona, ad quorum titulum clericus est ordinatus, gaudent exemptionibus etiam post adeptum beneficium, nisi fuerit subrogatum in locum patrimonii; ead. Sacra Congregat., in Firmana 11 Ianuar. 1633.

67 Bona patrimonii clericalis non possunt confiscari; eadem Sacra Congregat., in Mutinen. 13 Ianuarii 1640.

Bona ecclesiastica emphyteutica.

1. Bona emphyteutica ecclesiarum, et ecclesiasticorum non possunt a laicis collectari; Sacra Congr., in Capacen. 27 Augusti 1627, lib. I Decr. Paul., p. 62; Balneoregien. 15 Februar. 1633, lib. II Decr. Paul., p. 149; Senogallien. 18 Decembr. 1668, lib. I Decr. Alt., p. 303, et 3 Iul. 1698, lib. II Decr. Val., p. 34.

2. Praedium emphyteuticum ecclesiastici non tenetur ad collectas laicales, et ordinarius mandet restitui pignora; in una nullius Guastallae 28 Iul. 1693, lib. I Decr. Vallem., p. 64.

3. Molendina, et alia aedificia sub directo dominio ecclesiae, sunt exempta, et episcopus tueatur dictam exemptionem; Montis Regalis 15 Ianuar. 1644, lib. IV Decr. Paul., p. 2.

4. Bona livellaria directi dominii ecclesiastici non subiacent collectis commutativis; Senogallien. 12 Ianuar. 1694, lib. I Decretal. Vallem., p. 98.

5. Bona ecclesiarum, et locorum piorum in emphytheusim laicis concessa, sive canones, qui pro dictis solvuntur, sive tenues, sive correspondentes fructibus, sunt exempta ab oneribus et impositionibus laicalibus; Oppien. 23 Iul. 1652, lib. IV Decr. Paul., p. 191; Papien. 24 Augusti 1694, lib. I Decret. Vallem., p. 141.

6. Vineae, et terrae emphyteuticae Ecclesiae comprehenduntur sub edictis, et aliis similibus publicatis a laicis, sed sunt prorsus exempta; Montis Falisci 23 Augusti 1623, lib. II Decr. Paul., p. 136.

Ad hanc bonorum ecclesiasticorum immuni- 68
tatem tuendam, famosam constitutionem edidit Urbanus VIII die 23 Sept. 1641, quae incipit *Romanus pontifex*. Et cum sit ad hoc valde scitu necessaria, pro omnium commoditate hic per extensum adducitur.

URBANUS PAPA VIII.

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Romanus pontifex in Sacra beati Petri Sede a Domino constitutus, non valens curam suae pastoralis sollicitudinis in gregem sibi commissum personaliter in qualibet mundi parte exercere, legatos etiam de latere, ac nuntios, aliosque ministros apostolicos ad diversas provincias, et regna, prout cognoscit in Domino expedire, consuevit destinare, ut vices suas supplendo, facultatesque sibi concessas non excedendo, errata corrigant, et commissis sibi populis iustitiae et gratiae incrementa ministrent, iuraque Sedis Apostolicae, iurisdictionem, et libertatem ecclesiasticam tueantur, ac de gravioribus summum pontificem reddant certiorem, remediaque, ac mandata opportuna apostolica exspectent et exsequantur.

§ 1. Cum autem, ut accepimus, a nonnullis praetendatur, quosdam ex legatis sive natis, sive aliis etiam de latere, etiam S. R. E. Card. nuntiisque, ac aliis ministris apostolicis, quovis nomine nuncupatis, ac etiam ex rectoribus, seu gubernatoribus provinciarum, civitatum, et locorum ditionis temporalis S. R. E. per Romanos pontifices praedecessores nostros ac

etiam per nos missis, caeterisque officialibus Camerae, ac Romanae curiae, etiam sanctae Rom. Eccles. cardinalibus, etiam vicecancellariis et camerariis, ac feudatariis, quantumlibet qualificatis, et individua mentione dignis, ac etiam baronibus, aliisque iurisdictionem quomodolibet exercentibus, aliqua eidem sedi, aut iurisdictioni, vel immunitati, seu libertati ecclesiasticae, ecclesiisque et personis ecclesiasticis praeiudicialia, praeter, aut contra facultates sibi concessas, nedum fecisse, declarasse, concessisse, ac decrevisse, sed etiam praedicta, et quaecunque alia eis praeiudicialia a quibuscunque aliis, sive ecclesiasticis, sive laicis, quomodolibet qualificatis sufficientem facultatem apostolicam non habentibus commissa, et facta, oneraque super ecclesiis, ac earum bonis, et iuribus, earumque fructibus absque sufficiente facultate apostolica imposita; transgressionesque, excessus contra sacrorum canonum, constitutionum apostolicarum, et conciliorum universalium dispositionem, contra Sedem Apostolicam, iurisdictionem, immunitatem, aut libertatem ecclesiasticam, seu ecclesias et personas ecclesiasticas, earumque bona, et iura quaecunque quomodolibet commissos et perpetratos tolerasse, et approbasse, vel quomodolibet permisisse, seu eisdem praeiudicialibus consensisse imo ipsorum legatorum, nuntiorum et ministrorum apostolicorum, ac etiam respective gubernatorum provinciarum, civitatum et locorum ditionis temporalis eiusdem Sedis Apostolicae, et quorumcunque aliorum officialium ipsius seu cuiuslibet eorum asserta scientia, taciturnitate, tolerantia, vel consensu, ipsorumque praeiudicialium observantia inferri posse, tam in praedictis, quam in caeteris quibuscunque praeiudicialibus, nedum ad praesumptam scientiam, tolerantiam, consensum, seu approbationem Romanorum pontificum praedecessorum nostrorum, et cuiuslibet eorum, ac nostram, sed etiam ad praesumendum super eis, et eorum quolibet fuisse concessum beneplacitum apostolicum, etiamsi praedecessores nostri praedicti multoties ea via qua licebat se opposuerint, et nos quoque contradixerimus; concessas quoque, et gratias quascunque, ac investituras etiam civitatum, terrarum, castrorum, aliorumque locorum et bonorum etiam iurisdictionalium ad eamdem Apostolicam Sedem, seu ad ecclesias inferiores respective spectantium ab aliquibus ex eisdem praedecessoribus nostris, vel a praelatis, seu rectoribus ecclesiarum inferiorum praedictarum quomodocunque, vel quandocunque ad certas vitas, aut generationes, seu lineas iam exstinctas, vel ad certum tempus iam elapsum, illorumque, ac illarum pignorationes, seu, in pignus dationes, ac alienationes cum pacto redimendi factas ex praedicta asserta scientia, et tolerantia Sedis Apostolicae nedum in longius protrahi, sed etiam perpetuari, aliaque indebita, et iniusta praetendantur in praedictae Sedis Apostolicae, iurisdictionis, immunitatis, seu libertatis ecclesiasticae, aliarum ecclesiarum, personarumque ecclesiasticarum maximum detrimentum, et populorum grave scandalum, animarumque ipsorum praetendentium, transgredientium, vel occupantium, seu usurpantium, ac in censuris eo ipso incursis insordescentium perniciem.

§ 2. Propterea nos, sicut ex onere pastorali tenemur indemnitati Sedis Apostolicae, iurisdictionisque ac libertatis ecclesiasticae, ecclesiarumque et personarum ecclesiasticarum, quantum nobis ex alto conceditur, prout iidem praedecessores nostri omnibus praeiudiciis obviam ire exoptarunt, consulere volentes, attendentesque, quod praedicti legati, nuntii, et cardinales etiam vicecancellarii, camerarii, aliique omnes, et singuli praedicti sine speciali papae mandato nulla eidem Sedi, et ecclesiis, aliisque praedictis praeiudicialia unquam tacite vel expresse facere potuerunt, vel possunt, quodque ad locorum distantiam, ac negotiorum molem, quibus Sedes Apostolica premitur, huiusmodi praeiudicia non fuerunt summo pontifici pro tempore existenti, minusque eius successoribus nota, saltem cum suis circumstantiis praeiudicium inferentibus, et aggravantibus, quodque confirmationes, approbationes, et beneplacita papae praesertim ubi actum fuit, vel agitur de praeiudicio perpetuo, semper consueverunt in scriptis expediri, praecipue per litteras apostolicas, sive sub plumbo, sive in forma brevis sub annulo Piscatoris, prout etiam in pontificatu nostro expediuntur, ideo si in regestis apostolicis, quae fideliter custodiuntur et asservantur, praedictorum quorumcunque praeiudicialium approbationes, confirmationes, vel beneplacita apostolica non reperiuntur descripta, seu registrata, vel non exhibentur originalia litterarum apostolicar. aut transumpta iuxta formam constitutionis nostrae desuper alias editae sub datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub die 1 Iunii 1635, pontificatus nostri anno duodecimo, inde deducitur neque Romanos pontifices praedecessores nostros, nec nos unquam praeiudicialia approbasse, vel confirmasse, beneplacitaque apostolica super praeiudicialibus nunquam concessisse: ac denique quod Romani pontifices praedecessores nostri pro damnandis, impugnandis, et evitandis omnibus, et singulis praeiudicialibus, illisque, et praetensis tolerandis consensibus, possessionibus, intrusionibus, occupationibus, usurpationibus, observantiis, et praescriptionibus quibuscunque impediendis, interrumpendis, penitusque avertendis, et excludendis hactenus consueverunt quolibet anno in die Coenae Domini facere processus generales, bullas eiusdem Coenae nuncupatas, et publicare contra quoscunque, sicut etiam nos fecimus, et publica-

vimus prout in eis, idcirco etiam praedicta omnia, et singula eidem Sedi Apostolicae, iurisdictioni, vel immunitati, aut libertati ecclesiasticae, seu ecclesiis vel personis ecclesiasticis earumve bonis, iuribusque, ac fructibus quomodolibet praeiudicialia, per praedictos et alios quoscunque contra, aut praeter facultates eis concessas, facta, eo ipso fuerint, et sint nulla et invalida.

§ 3. Nihilominus abundantiori cautela uti volentes, omniumque, et singulorum quomodolibet praeiudicialium quomodocunque, et a quibusvis, ac ex quacunque causa, et quovis modo factorum, et gestorum, ac inde secutorum quorumcunque, caeterorumque sui de necessitate forsan exprimendorum, ac inserendorum tenores etiam maiores et veriores, pro plene expressis, ac de verbo ad verbum insertis habentes, motu proprio, certaque scientia, ac matura deliberatione nostris, deque apostolicae potestatis plenitudine, motique ex causis praedictis, aut illarum altera, seu ex aliis iustis, et rationabilibus animum nostrum moventibus, ad quarum omnium, et singularum verificationem Ecclesiam Romanam praefatam, Sedem Apostolicam, et quemcunque alium nunquam teneri volumus, ultra quascunque revocationes, hactenus factas, quas innovamus, hac nostra perpetua constitutione declaramus, omnia et singula acta, decreta, statuta, indulta, concessiones, ordinationes, declarationes, concordias et pacta etiam nomine eiusdem Sedis Apostolicae inita, venditionesque, et alienationes officiorum, aliorumque eiusdem sedis, ecclesiarumve inferiorum iurium, et quascunque alias dispositiones quocunque nomine nuncupatas eidem Sedi Apostolicae, Romanaeque Ecclesiae, seu quibuscunque aliis ecclesiis, seu locis piis, ac personis ecclesiasticis quomodolibet praeiudiciales a quibuscunque legatis etiam de latere, etiam sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus, nuntiis, seu aliis ministris apostolicis, Cameraeque apostolicae, et Romanae curiae officialibus, et ministris etiam cardinalibus, vicecancellariis, et camerariis, et respective rectoribus, et gubernatoribus, feudatariis, baronibus, et caeteris iurisdictionem quomodolibet exercentibus, aliisque praefatis, quantumlibet qualificatis, et individua expressione dignis quandocunque et qualitercunque, et quomodocunque praeter, vel contra facultates eis concessas facta, et gesta, factasque, et gestas; aut alias quovis modo ab eis emanata et emanatas hactenus, etiam, per modum edicti, declarationis, constitutionis, pragmaticae, reformationis, ac illas quomodolibet, etiam cum clausula, salvo, reservato Sedis Apostolicae beneplacito, vel fortasse etiam cum intentione data, vel promissione etiam facta illud ab hac Sancta Sede, seu a Romano pontifice, aut etiam a nobis impetrandi, etiam cum praetensa illarum exsecutione, et observantia quantumlibet longissima, ac aliis inde quomodolibet servatis quibuscunque etiam in favorem seu intuitu, vel contemplatione imperatoris, regum, aliorumque principum etiam supremorum, etiam laicorum, nationum, rerumpublicarum, provinciarum, regnorum, aliorumque dominorum et officialium quorumcunque, vel civitatum, universitatum, etiam studiorum generalium, collegiorum, religionumque, seu militiarum, ecclesiarum, et monasteriorum quorumcunque ordinum, vel aliorum quorumvis etiam speciali nota dignorum ex quacunque causa, occasione vel ratione quantumlibet pia, publica, favorabili, seu privilegiata, etiam transactionis, vel concordiae, sive belli, treugae vel pacis etiam universalis, et ad maius malum, vel scandalum, ut asseritur, evitandum, seu ex aliis rationibus, et causis etiam omnibus simul concurrentibus, ac alias individuam expressionem requirentibus.

§ 4. Nec non quascunque tolerantias, taciturnitates, conniventias, permissiones, consensus, declarationes, exsecutiones, approbationes, vel confirmationes expresse, vel tacite, dicto, vel facto, ac alias quomodolibet praeter, aut contra suas facultates ab eisdem legatis, nuntiis, ac ministris apostolicis, et respective rectoribus, gubernatoribus, et feudatariis, ut asseritur, factas, seu habitas, vel respective praestitas in quibuscunque actibus eidem Sedi Apostolicae, sive iurisdictioni, immunitati, seu libertati, ecclesiis, vel personis ecclesiasticis quomodolibet praeiudicialibus per quoscunque alios, etiam laicos, quantumlibet, ut praemittitur, qualificatos quavis auctoritate et potestate etiam imperiali, regali aut quacunque alia individuam expressionem requirente fungentes, etiam sub praetextu, quod bullae seu constitutiones apostolicae non fuerint publicatae, vel usu receptae, aut contrario usu etiam decennali, et quantumlibet longissimo, ut praetenditur, abrogatae, vel sub praetextu constitutionum, litterarum, seu dispositionum apostolicarum, de quarum existentia per canonica documenta apostolica non constat, seu revocatae, aut non sufficientes sunt, ac etiam in permittendo editionem, seu impressionem librorum eidem Sedi, aliisque praeiudicialium, seu continentium opiniones damnatas, vel in admittendo, seu exsequendo minus legitimam earumdem constitutionum, litterarum, seu dispositionum apostolicarum interpretationem, vel faciendo aut approbando, ex quibus disciplina ecclesiastica quomodolibet enervatur, seu laeditur, factis, et gestis.

§ 5. Molestias quoque, vexationes, et impedimenta quaecunque legatis, nuntiis, vel aliis ministris, et officialibus apostolicis per quoscunque etiam laicos cuiusvis status, gradus, conditionis, qualitatis, dignitatis ecclesiasticae, ut praemittitur, existentes quomodolibet factas, et illatas, factaque et illata tam eorum ingres-

sum in provincias sibi commissas denegando, quam ne suas facultates libere in illis exerceant impediendo, ac eos ab illis expellendo.

§ 6. Nec non quascunque contributiones, collectas, gabellas, militum hospitationes, decimas vel alias fructuum partes, aliaque onera, et gravamina quaecunque super ecclesiis, monasteriis, et locis piis praesertim vacantibus, personis ecclesiasticis, earumque vel eorum bonis, seu fructibus, etiam praetextu, vel causa facultatis bona stabilia acquirendi, seu retinendi; ac quomodolibet per laicos praefatos, et quoscunque alios alias quomodolibet qualificatos absque sufficienti facultate apostolica, impositas, exactasque etiam a sponte dantibus vel contribuentibus.

§ 7. Item molestationes, perturbationes, acta, carcerationes, et attentata quaecunque a quibusvis laicis etiam officialibus quomodolibet qualificatis contra personas ecclesiasticas, vel ecclesias, seu cuiuslibet earum bona sive iura, vel fructus, tam civiliter, quam criminaliter, et alias quomodolibet quantumcunque hactenus facta, gesta, et commissa etiam de facto executioni etiam pluribus vicibus, et quocunque temporis cursu etiam longaevo, et longissimo, ac, ut praetenditur, immemorabili, etiam cum fama asserti privilegii quomodolibet demandata.

§ 8. Nec non quascunque transgressiones, et excessus contra dispositiones sacrorum canonum, constitutionum apostolicarum, et conciliorum universalium praesertim Lateranen. sub Alexandro III, generalis nuncupati sub Innocentio III, Viennensis sub Clemente V, Lateranensis ultimi sub Leone X, fel. record. Romanis pontificibus praedecessoribus nostris, seu Trid. a quibuscunque et a quibusvis causis quomodolibet, et quandocunque factis in praeiudicium Sedis Apostolicae, sive iurisdictionis vel immunitatis, aut libertatis ecclesiasticae seu ecclesiarum vel personarum ecclesiasticarum: earumque bonorum, seu fructuum etiam effectum, ut praemittitur, de facto sortitas, et inde secuta quaecunque.

§ 9. Item quascunque prorogationes, extensiones, protractiones, seu perpetuationes quarumcunque gratiarum, concessionum, et investiturarum a Sede Apostolica, vel a praelatis, seu rectoribus ecclesiarum inferiorum quandocunque hactenus factarum ad certas vitas, aut generationes, seu lineas iam finitas, vel exstinctas, sive ad certum iam elapsum tempus, pignorationumque, et venditionum cum pacto redimendi, permutationum, aliorumque contractuum, ac dispositionum quarumcunque de civitatibus, terris, dominiis, castris, locis, et bonis etiam feudalibus, vel iurisdictionibus, ac iuribus eiusdem Sedis Apostolicae, vel ecclesiarum inferiorum a quibuscunque quantumlibet, uti praemittitur, qualificatis quandoque praesentatas, etiam exsecutioni demandatas, et quocunque temporis cursu continuatas. Nec non reliqua omnia quaecunque, et qualiacunque eidem Sedi Apostolicae, vel iurisdictioni, immunitati, aut libertati ecclesiasticae, seu ecclesiis, vel personis ecclesiasticis, earumve iuribus, bonis et fructibus quomodolibet praeiudicialia per quoscunque sufficienti et legitima facultate apostolica non munitos, facta, gesta, et respective perpetrata cum omnibus, et singulis quandocunque, quomodocunque inde secutis et quocunque tempore longissimo exsecutioni demandatis, ac observatis, fuisse, et esse ipso iure nullas et invalidas, nulla et invalida, nulliusque roboris, vel momenti, indebitaque et illicita, ac de facto praesumptas, et praesumpta nullumque praeiudicium eisdem intulisse, nec inferre unquam posse, illasque, et illa ex quocunque temporis cursu, nec etiam ex quacunque praetensa observantia, quantumlibet diuturna, longaeva, longissima, seu immemorabili, etiam cum fama praetensi privilegii apostolici, ac etiam iuncta quavis scientia, conniventia, tolerantia, taciturnitate, facultate et permissione etiam ex actibus positivis non legitimis resultante, praelatorum, ecclesiarum inferiorum, legatorum, nuntiorum, et aliorum quorumcunque ministrorum apostolicorum, ac etiam respective quorumvis rectorum, et gubernatorum, aliorumque praedictorum, etiam feudatariorum, etiam Sedis Apostolicae, ac baronum, caeterorumque iurisdictionem quomodolibet exercentium, ac forsan Romanorum pontificum praedecessorum nostrorum, et nostra nequaquam hactenus fuisse, nec in posterum fore approbata, convalidata, neque respective prorogata, extensa, protracta, vel perpetuata, minusque inde aliquam approbationem, vel praesumptionem alicuius beneplaciti apostolici neque aliquam bonam fidem, possessionem, vel quasi aut praescriptionem, in aliquo etiam impediente, imponente, exigente, attentante, vel respective occupante, usurpante, vel transgrediente, aut quomodolibet continuante, nec in quocunque alio potuisse, nec unquam posse resultare, vel induci respective Sedis Apostolicae, iurisdictionis, immunitatis, aut libertatis ecclesiasticae, seu ecclesiarum, vel personarum ecclesiasticarum, earumve iurium, ac bonorum, et fructuum praeiudicium, talemque praesumi fuisse semper mentem, et intentionem Romanorum pontificum praedecessorum nostrorum praedictorum, ac respective nostram fuisse, et esse quovis modo praedicta, et quaecunque alia praeiudicialia nunquam approbandi, seu confirmandi, nisi de praetensa approbatione, vel confirmatione apostolicis constiterit ex praedictis regestis apostolicis, vel alias iuxta formam praedictae alterius constitutionis nostrae: quinimo omnia et singula praeiudicialia fuisse a sacris canonibus, constitutionibus apostolicis, et conciliis etiam universalibus, praesertimque

a praedicta bulla in Coena Domini legi solita respective reprobata, ac damnata, prout etiam ad abundatiorem cautelam tenore praesentium reprobamus et damnamus, beneplacitaque apostolica per praedecessores nostros et nos hactenus denegata fuisse declaramus, sicut etiam harum vigore denegamus, et quatenus foret opus, omnia, et singula praeiudicialia praedicta, omniaque alia, si quae sint, irritamus et annullamus, ac respective revocamus, cum inde secutis quibuscunque praesertim intrusionibus, occupationibus, usurpationibus, et observantiis, ac usibus, et consuetudinibus, quantumvis longissimis et immemorabilibus etiam cum asserta fama privilegii apostolici, quas, et quae illicita, irrationabilia declaramus, et pro reprobatis, illicitis, irrationabilibus, irritis et annullatis perpetuo haberi volumus, decernimusque, et damnamus, ita quod in posterum illa, et illae non possint unquam in iudicio, nec extra iudicium a quoquam quomodolibet allegari, deduci, probari, nec ab aliquo admitti ad quemcunque effectum, et quatenus opus foret adversus illos, illa, ac alia quaecunque quomodolibet praeiudicialia harum serie eamdem Sedem Apostolicam Romanamque Ecclesiam, et ecclesias inferiores, ac personas ecclesiasticas quascunque plenarie et plenissime ex iustis causis nobis benevisis, ac si talia nunquam exstitissent, in integrum et pristinum, in quo antea erant, statum restituimus, reponimusque, ac reintegramus, praeiudiciaque huiusmodi, ne in posterum perpetuis futuris temporibus fiant, etiam interdicimus, et prohibemus.

§ 10. Insuperque cum etiam nobis innotuerit, quod aliquando in provisionibus ecclesiarum cathedralium, metropolitanarum, primatialium, patriarchalium, aliisque gratiis, et dispositionibus apostolicis fuit ob incuriam quorumdam Sedis Apostolicae, seu Romanae curiae officialium inadvertenter in praeiudicium liberae provisionis earum narrata, vel etiam forsan de facto admissa, praesentatio, nominatio, vel supplicatio alterius quantumlibet, ut praemittitur, qualificati absque eo quod de eius iure praesentandi, nominandi, vel supplicandi constitisset, et aliquando praedicta seu alia eidem Sedi apostolicae narrativa praeiudicialis fortasse in praetenso ecclesiarum ultimo statu, aut alias de libera provisione etiam per litteras erectionis, aut alio modo appareret, seu constare posset, aliquando etiam in provisionibus ecclesiarum pro cultu divino, et ipsarum ecclesiarum felici gubernio opponuntur diversa decreta, quae per obitum provisorum, vel alias asseruntur expirasse, cum nihilominus perdurare debeant, donec fuerint adimpleta.

§ 11. Quandoque etiam in concedendis facultatibus, indultis, seu aliis gratiis per Sedem Apostolicam etiam regibus, et principibus, rebuspublicis, seu dominiis ac feudatariis, quomodolibet qualificatis et speciali expressione dignis concedi solitis, in quibus iuxta antiquum stylum prius erant habendae litterae declarationis et promissionis per privilegiatos scribendae papae concedenti, quibus ipsi petentes facultates, et privilegia se e converso obligare debent pro observatione, et conservatione quarumcunque immunitatum, libertatum et iurium Sedis Apostolicae, ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum, ac bonorum ecclesiasticorum quorumcunque, et tamen illis litteris non receptis fuerunt concessae facultates, indulta, et gratiae apostolicae praefatae etiam absque aliquo onere illa intra aliquod tempus scribendi, et eidem sedi praesentandi, imo etiam aliquando officiales Camerae apostolicae, sive notitiam iurium, et scripturarum Camerae non habentes, seu memoriam non retinentes, vel alias expediverunt, sive expediri a Romanis pontificibus, seu etiam a nobis fecerunt, vel permiserunt vigore conventionum, concordatorum, transactionum et compactorum cum Sede Apostolica initorum quasdam gratias, facultates, seu concessiones, et privilegia, uti debitas, ac debita, cum tamen conventiones, concordiae, et pacta, tunc per obitum personarum, vel alias quomodolibet etiam ex lapsu temporum saltem in ea parte cessassent, seu expirassent, quae omnia, eorumque singula etiam praetendantur in magnum ipsius Sanctae Sedis redundare detrimentum.

§ 12. Idcirco motu, scientia, deliberatione ac potestatis plenitudine paribus praesentium litterarum tenore praefatas narrativas, enuntiativas, seu assertiones quomodolibet eidem sedi praeiudiciales factas, seu admissas, ac respective easdem facultatum, indultorum et gratiarum apostolicarum concessiones, ac litterarum expeditiones factas, non exspectatis, nec receptis litteris ipsorum privilegiatorum, seu privilegiandorum, concessiones quoque in vim conventionum et pactorum quomodolibet expiratorum fuisse, et esse erroneas, erroneeque respective expeditas, nullumque propterea, cum non sit aequum, ut error veritati praevaleat, intulisse, nec inferre potuisse, neque in futurum posse praeiudicium Sedi Apostolicae, ac statui ecclesiarum, statumque ultimum ipsarum ecclesiarum et respective civitatum, terrarum, dominiorum, castrorum et locorum iurisdictionalium praedictorum, et quarumcunque facultatum, gratiarum, concessionum, et aliorum iurium Sedis Apostolicee ecclesiarum inferiorum non fuisse, nec unquam esse attendendum, ubi de antecedenti contrario statu, vel initio constat, modo et forma praemissis pariter declaramus, et respective omnia praeiudicialia tollimus, et irritamus, ac decreta in provisionibus praedictarum ecclesiarum apposita non expirasse, nec expirare, sed donec adimpleta fuerint vigere, et in sequentibus censeri repetita etiam decla-

ramus, sicque in posterum perpetuo observari volumus, et quatenus unquam contingeret, tam super praesentium litterarum, quam super quarumcunque concessionum, facultatum, indultorum, gratiarum ac dispositionum apostolicarum in favorem imperatoris, regum, principum, rerumpublicarum, dominiorum, nationum, provinciarum, seu regnorum per Romanos pontifices praedecessores nostros, et per nos concessarum, seu alias a Sede Apostolica emanatarum, interpretatione, vel declaratione haesitari vel dubitari, tunc omnibus et singulis cuiuscunque status, gradus, conditionis, qualitatis ac dignitatis etiam ecclesiasticae existentibus, etiam quomodolibet, ut praemittitur, qualificatis, etiam regularibus cuiuscunque ordinis, instituti, congregat. ac societatis, de quibus individua expressio facienda foret, quamlibet interpretationem, ac declarationem sub maioris excommunicationis latae sententiae, ac nullitatis omnium gerendorum poenis, eo ipso, etiam nulla facta declaratione, incurrendis prohibemus, et interdicimus, et quamcunque declarationem quomodolibet necessariam, seu opportunam desuper quandocunque faciendam duntaxat nobis, ac Romanis pontificibus successoribus nostris canonice intrantibus perpetuo reservamus, et ante factas declarationes huiusmodi, volumus praesentes nostras litteras, et quascunque litteras, concessiones ac dispositiones apostolicas praedictas intelligendas esse ad litteram prout iacent.

§ 13. Praesentes quoque litteras, etc.

§ 14. Sicque et non aliter, etc.

§ 15. Non obstantibus praemissis, etc. Non intendimus autem per praesentes tollere declarationes, et causarum terminationes, ac alia quae etiam respectu iurisdictionalium tam allodialium, quam feudalium praesertim in ditione temporali Sedis Apostolicae consistentium factae, seu facta fuerunt hucusque vel in futurum fient iudicialiter, vel etiam extraiudicialiter, causa tamen cognita in Romana curia per rotam, vel cameram, aut etiam per specialiter deputatam a Romanis pontificibus praedecessoribus nostris, vel a nobis, seu a successoribus nostris, congreg. aut iudicem; nec etiam tollere centenariam praescriptionem concurrentibus de iure requisitis, nec immemorabilem, nisi in casibus, in quibus per sacros canones seu concilia universalia, vel constitutiones, ordines, aut dispositiones apostolicas illa reprobatur, seu illi derogatur, aut alias de iure illa non suffragatur, firma tamen, et illibata remanente bulla Coenae Domini, tam per nos, et Romanos pontifices praedecessores nostros publicata, quam in posterum a nobis, et successoribus nostris publicanda, quoad omnia et singula quae in ea continentur.

§ 16. Volumus autem, etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 5 Iunii 1641, pontificatus nostri anno decimo octavo.

In qua constitutione, ut vides, decernit et 69
declarat pontifex: primo, quod impositiones et exactiones quarumcunque contributionum, et collectarum, ac gabellarum super ecclesiarum, vel monasteriorum et locorum piorum bonis, vel fructibus, sint prorsus invalidae, et illicitae, ac indebitae, etsi a sponte consentientibus sint datae, ac solutae, sine speciali facultate Sedis Apostolicae. Secundo, esse nullas et illicitas, etiam non obstante, quod per tempus quantumvis longissimum et immemorabile sint exactae, aut solutae. Tertio, etiamsi sint solutae, vel exactae sub praetextu apostolici privilegii accepti. Quarto, etiamsi sint exactae vel solutae cum tolerantia, facultate ac permissione praelatorum ecclesiasticorum inferiorum, episcoporum, abbatum, ac praepositorum, generalium, provincialium, priorum, rectorum, etc., imo, et legatorum, ac nuntiorum Sedis Apostolicae. Quinto, restituuntur in integrum omnia praeiudicialia in contrarium facta, et praecipitur ut nunquam deinceps talia attententur. Sexto, etiamsi ea sint attentata per imperatores, et reges, et quoscunque alios sufficienti ac legitima facultate apostolica non munitos. Septimo, etiamsi huiusmodi praeiudicialia immunitati ecclesiasticae sint attentata sub praetextu, quod bullae, seu constitutiones apostolicae non fuerint publicatae vel usu receptae, prout habetur in cit. bulla § 4. Denique in § 13 et 14 adduntur clausulae derogatoriae, et adimitur iudicibus omnibus ordinariis et delegatis quacunque auctoritate praeditis aliter iudicandi et interpretandi facultas.

Quamvis autem ecclesiae, ecclesiasticaeque 70
personae, ac bona, et res ipsarum quaelibet immunes, et exemptae sint ab omnibus exactionibus, collectis, tributis, et oneribus novis, et extraordinariis etiam illis, quae ob bonum commune reipublicae in casu necessitatis communis, tam clericos, quam laicos tangentis imponuntur, ita ut quacunque necessitate, etiam belli, famis et pestis emergente, ab eis, vel ab earum bonis nihil exigi possit, ut expresse defendit Abbas in cap. *Ex litteris*, 16, de Vita et honestat. clericorum, n. 12, et in cap. *Non minus*, 4, de Immunit. eccles., n. 3, Pignatell. t. III, cons. 15 per totum; Fagn., in cap. *Non minus*, 4, de Immunit. eccles., a n. 45; Barbosa in cit. cap. *Non minus*, cum communissima canonistarum; tamen sex copulative 71
concurrentibus conditionibus tempore necessitatis, ecclesiae, et ecclesiasticae personae ratione suorum bonorum tenentur ad collectas, exactiones, et contributiones extraordinarias. Est omnium communis cum Rota, quae has sex necessarias conditiones adducit praecisis verbis: *In Brundusina* Gabellae, *13 Februarii 1604, coram Penia. Primo: Ut adsit magna neces-*

sitas, cui alias facile subveniri non possit, nisi clerici cum laicis contribuant, ut probatur in dict. cap. Non minus, *ubi expresse notat Abb., n. 5, v.* Secundo sequitur, *et dict. cap.* Adversus, *de Immunit. eccles., ubi Abb., n. 4, et clarius apparet per Extravag. Ben. XI, sub tit. de Immunit. eccl. Secundo, debet concurrere communis utilitas, vel saltem pietas, ut in dict. cap.* Non minus, *et c.* Adversus, *et c.* Pervenit, *de Immunit. eccles. et de pietate consideravit textus in l.* Ad instructiones, *c. de Sacros. Eccles. Tertio, oportet quod onus illud sit tale, ut ad illud sustinendum laici non sufficiant, quia clerici, et ecclesiae solum tenentur cum laicis contribuere in subsidium, et ubi laicorum non suppetunt facultates, ut in dict. c.* Non minus, *c.* Adversus; *quas conditiones consideravit Benedictus in dict. Extravag. de Immunit. eccles. ibi: « Caeterum sollicite attendant ecclesiarum praelati et alii clerici, Lateranense concilium, quod in huiusmodi subventionibus solum casum necessitatis, aut communis utilitatis, ubi laicorum ad id non suppetunt facultates, deliberatione provida noscitur excepisse. » Quarto, requiritur ut ad onus huiusmodi imponendum vocetur, et consentiat totus clerus, nec sufficeret episcopus cum capitulo, quia quod omnes tangit, ab omnibus particulariter debet approbari; cap.* Cum omnes, *de Regul. iuris, in 6, et probatur in dict. cap.* Non minus, *n. 4 et 5, notab. Quinto, in istis oneribus imponendis ad effectum, ut clericus teneatur, potissimum requiritur ut papa consulatur, et ipso consulto, et non alias clerici contribuant, dict. cap.* Adversus, *ubi notat. Abb., n. 4, vers.* Quarto requiritur, *et sic fuit expresse cautum per Benedictum XI in d. Extravag. de Immunit. eccles., et merito, quia si arbitrio episcoporum, et cleri hoc relinqueretur, facile contingerent huiusmodi impositiones et onera per ambitum, et preces principum, et ministrorum laicorum, quibus occurrere solent Romani pontifices, qui non aliter quam causa cognita, illas facultates, ut clerici contribuant, concedere solent. Postremo requiritur quod ad haec onera et impositiones solvendas, postquam praedictis requisitis concurrentibus imposita fuerint, clerici et personae ecclesiasticae, non a ministris laicis, sed a suo episcopo, et superiore ecclesiastico compellantur; principes enim, et saeculares potestates non possunt in his se intromittere.* Ita Innocent. in dict. cap. *Non minus,* n. 6, vers. *Quamvis ad ea,* et Bald. in dict. c. *Ad instructiones,* n. 5, vers. *Adhuc tamen,* et n. 8, vers. *Quod verum credo,* c. de Sacros. Eccles., et Innocentium et Baldum communiter sequuntur doctores, et signanter Abb. in dict. c. *Non minus,* n. 18, vers. *Dicit tamen,* de Immunitat. eccles., et Guid. papa, dec. 18, in fin., vers. *Si tamen dicti viri,* etc. Hactenus decisio Rotae, quam secuta est Sac. Congreg. ut in sequenti decreto: *Sacra Congreg. eminentissimorum cardinaliun controversiis iurisdictionalibus praepositorum alias censuit, bona per ecclesiasticos possessa gaudere exemptionibus a quibuscunque impositionibus et oneribus quae non sunt copulative certa, realia et invariabilia, iuxta decisionem in Brundusina* Gabellae, *coram bonae mem. Penia; et concordantes, nec non ab impositionibus cameralibus, etiam comprehensivis ecclesiasticorum, quando ecclesiastici libertatem ea non solvendi praescripserint iuxta decretum anni 1600, tempore sanctae mem. Clementis VIII. Dat. hac die 28 Aprilis 1640, refert Barbosa, Iuris ecclesiast. univers. lib. I, cap. 39, § 5, n. 8.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Immunitas bonorum ecclesiasticorum a con- 72
tributionibus et collectis, legibus etiam civilibus fundatur. Videsis legem 5, Cod. de SS. Eccles., quae in Codice Theodosiano est lex 40, 73
de Episc. et cler. Quinimo hac lege spectata, adeo ampla erat immunitas bonorum ecclesiasticorum, ut ea ne contribuere quidem tenerentur in itinerum, et pontium instructiones. 74
Undecim vero post annis ecclesiastica bona collectione hac non fuerunt amplius immunia; 75
leg. 5, Cod. de SS. Eccles. At immunia adhuc manserunt a sordidis muneribus et extraordinariis collectionibus. Sordida munera recensent lex 12, cap. de Excus. muner.; lex 15, et lex 18 Cod. Theod. de extraor. sive sord. mun. Tum singillatim perlustrat Muller, de Immunit. praed. Eccl. a mun., § 18, et seq. Extraordinarias itidem collectiones declarat Muller., ubi supra, § 32 et seq.

Constat etiam ex d. l. 5 Cod. de SS. Ec- 76
cles., bona ecclesiastica gavisa olim fuisse immunitate illa, adhibito discrimine, utrum ecclesiae essent in dotem data, an vero alio quocunque titulo in Ecclesiam translata ad eius patrimonium augendum; Ziegler., de Dot. Eccles., cap. 12, § 59. In concilio vero Worma- 77
tiensi, cap. 50, relato in cap. 23, quaest. 8, et cap. 1, de Censib., videtur inter bona quaedam distinctio nata. Statutum namque fuit, ut unicuique ecclesiae unus mansus integer absque ullo servitio attribueretur, atque presbyteri, neque de domibus, neque de atriis, vel de hortis iuxta ecclesiam positis, neque de praescripto manso aliquod servitium facerent praeter ecclesiasticum. Si quid vero amplius habuerint, inde *maioribus* (vel, ut alii legunt, *senioribus*) suum debitum impenderent servitium.

Hinc autem facilis evadit resolutio eius quae- 78
stionis, de qua agit Barbosa Iur. eccles. univ. lib. I, cap. 36, § 5, num. 35, an bona, quae priusquam ecclesiae obvenirent, obnoxia erant tributis et oneribus eo ipso quod ecclesiastica fiant, immunia evadant a tributis et gabellis.

79 Licetque nonnulli id simpliciter asseruerint, rectius tamen Barbosa explosis horum sententiis illa bona propterea immunia fieri negat, quod tributa et exactiones sint onera ipsi rei inhaerentia, adeoque ad ecclesiam quoque trans-
80 eant tanquam eorum possessorem. Intellige vero cum eodem Barbosa, num. 59, de onere reali ipsi fundo inhaerente, non autem personis
81 propter bona imposito. Probeque laudatus auctor advertit, quod bona nullo onere antea affecta, libera quoque in ecclesiam transeant, et mutata pristina qualitate, ab extraordinariis, quae noviter imponuntur, immunia sint.

82 De conductoribus bonorum ecclesiasticorum quaeri solet, an gaudeant ii eodem immunitatis privilegio? Affirmant communiter doctores; vide Carpzov., l. II Iurisp. consistor., defin. 300; Bohemer., in Iur. paroch. sect. 5, cap. 3, § 14. *Quamvis enim* (inquit Bohemer. loc. cit.) *intuitu ecclesiae hoc privilegium concessum sit, quia tamen adhuc ecclesia illa mediante possidet, licet ea locando in alium transferat, in eius damnum et praeiudicium vergeret, si conductor ad solvenda tributa obstringeretur, quia regulariter conductor non obstringitur ad tributa; quamvis fiscus possessionem sequatur, etc., tamen nisi aliud actum a locatore conductor repetere potest, quae tributorum nomine solvit, etc., adeoque in effectu gravaretur ecclesia, et sic contra immunitatem suam teneretur ad collectas.* Confer etiam Rotam in Cervien. *Dazii vini*, 13 Iunii 1746, § 17, coram clar. mem. Millin.

An autem et quatenus emphyteutae, et co- 83
loni partiarii, qui bona ecclesiastica possident, tali immunitate fruantur, tradunt Menoch., de Arbit., c. 562 per tot.; Tamburin., de Iur. abb., tom. I, disp. 15, qu. 21, pariter per tot. Tum an hoc privilegio gaudeant possessores 84
bonorum ecclesiasticorum, non simplices uti conductores, sed iure haereditario, vel coloni perpetui talia possidentes, excutiunt; Carpzov., Iurisprud. consist. lib. II, defin. 307; Bohemer., in Iur. parochial., sect. 5, cap. 3, § 15.

Gravior est quaestio, an emptores fructuum 85
bonorum ecclesiae gaudeant immunitate illa, qua gaudet ipsa ecclesia? Invaluit autem haec distinctio, quod aut in pactum deducta ab ecclesia fuit immunitas, et gaudere illa ipsa immunitate debeant emptores; aut immunitas minime conventa fuit, et non est, cur ea gaudere debeant emptores. Ita post alios distinguit Piton., discept. eccles. 158, fere per tot., quem secuta est Sac. Congregat. Immunitatis, in Fanen. 13 Februarii 1754.

Alterum privilegium bonis ecclesiasticis com- 86
petens consistit in eo, quod sunt exempta a saeculari iurisdictione, et subiecta tantummodo iurisdictioni ecclesiasticae. Sed de eo alibi fuse disseremus.

Articulus III. *De poenis violantium immunitatem bonorum ecclesiasticorum, et de absolutione ab eisdem.*

Summarium. 1. Triplex incurritur poena a violantibus immunitatem bonorum ecclesiasticorum. - 2. Prima poena quae sit. - 3. Quae secunda. - 4. Quaenam sit tertia poena. - 5-8. Quinam incurrant hanc poenam. - 9. Successores in officio imponentium collectas, vel onera ecclesiasticis, etiam incurrunt hanc excommunicationem, nisi intra mensem satisfecerint. - 10, 11. A quibus haec satisfactio praestanda. - 12. Ab hac excommunicatione incurrenda nulla consuetudo etiam immemorabilis, nullusque alius titulus excusat. - 13-15. Affertur et solvitur instantia. - 16. A praefata excommunicatione extra articulum mortis nullus praeter Romanum pontificem absolvere potest. - 17. Nec in articulo mortis, nisi violatores prius cautionem praestent de satisfaciendo. - 18. Quid si similis violator cautionem praestare vere non posset. - 19. Absolvens similem violatorem extra articulum mortis, vel non servatis praescriptis conditionibus, quasnam poenas incurrat. - 20. Conditiones ad validam absolutionem requisitae.

1 Ultra gravissima sacrilegii culpam, triplex potissimum poena incurritur a violantibus im-
2 munitatem bonorum ecclesiasticorum. Prima poena est, quod omnia eorum acta contra talem immunitatem, omnesque constitutiones, et sententiae, quae a collectantibus ecclesias, vel ecclesiasticos, ac compellentibus ad contribuendum etiam pro necessitatibus communibus sunt editae, vel de ipsorum mandato promulgatae, ipso iure sint irritae, nec ullo unquam tempore valiturae, textu expresso in cap. *Adversus*, 7, de Immunit. eccles., ibi: *Quia vero nec sic quorumdam malitia contra Dei Ecclesiam conquievit, adiicimus, ut constitutiones, et sententiae, quae a talibus, vel de ipsorum mandato, fuerint promulgatae, inanes et irritae habeantur, nullo unquam tempore valiturae.* Et ratio est quia ex regul. Iuris 26, in 6: *Ea quae fiunt a iudice, si ad eius non spectant officium, viribus non subsistunt.* Secunda poena est quod 3
teneantur restituere ea omnia quae ab ecclesiis et ecclesiasticis personis aut bonis earum exegerunt; citat. cap. *Non minus*, ibi: *Donec satisfactionem impenderint competentem.* Et est communis: quidquid enim iniuste acquiritur, aut usurpatur, restitui debet, et a fortiori, si vi vel minis fuerit extortum, ut habetur expresse Levit. VI, ibi: *Qui vi aliquid extorserit. . . omnia integra primum restituat.* Tertia 4
poena est, quod incurrant ipso iure, et facto excommunicationem maiorem; cap. *Non minus*, 4, de Immunit. eccles., ibi: *Sub anathematis districtione talia prohibemus;* cap. *Adversus*, 7, tit. eod., ibi: *Provide praesumptionem huiusmodi anathematis districtione prohibuit;* cap. *Quanquam*, 4, de Censibus, in 6, ibi: *Excommunicationis sententiam ipso facto incurrat;* Concordat Clement. *Quoniam*, cap. unic., de

Immunit. Eccles., et Extravagant. *Quod olim*, cap. 1, tit. eod. et expresse bulla Coenae, § 18 et constitutio Urbani VIII, incipiens *Romanus pontifex* supra, art. 2, sub num. 68 relata.

5 Huius excommunicationis poenam incurrunt omnes, et singuli sine expressa speciali licentia Romani pontificis exigentes ab ecclesiis, ecclesiasticisque personis, aut earum Bonis collectas, decimas, talias, praestantias, et quaecunque alia huiusmodi; cap. *Non minus*, 4, et cap. *Adversus*, 7, de Immunit. Eccles., cap. *Quia nonnulli*, 1, eodem tit. in 6, constit. cit. Urbani VIII, incip. *Romanus pontifex*, et expresse bulla Coenae, § 18, ibi: *Quive collectas, decimas, talias, praestantias, et alia onera clericis, praelatis, et aliis personis ecclesiasticis, ac eorum ecclesiarum, monasteriorum, et aliorum beneficiorum ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus redditibus, proventibus huiusmodi absque simili Romani pontificis speciali, et expressa licentia imponunt, et diversis etiam* 6 *exquisitis modis exigunt.* Item qui pedagia, quidagia, talias, vel vectigalia eisdem imponunt, vel ab eis exigunt, etiam pro rebus propriis ipsorum ecclesiasticorum; cap. *Quanquam*, 4, de Censibus, in 6, ubi expresse statuitur: *Ecclesias et ecclesiasticas personas ad pedagia et quidagia penitus non teneri, nec ad exhibendum, vel solvendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt, vel deferri faciunt, aut transmittunt, etiam contraria consuetudine quacunque, quae dicenda* 7 *est corruptela verius, non obstante.* Imo hanc excommunicationem incurrunt, qui sic imposita etiam a sponte dantibus et concedentibus (hoc est sine alia vi, aut coactione praeter exactionem, seu impositionem), recipiunt: Bulla Coenae in cit. § 18, ibi: *Aut sic imposita etiam a sponte dantibus, et concedentibus recipiunt;* et citat. Constit. Urbani VIII, incip. *Romanus pontifex*, § 6, ibi: *Etiam a sponte dantibus et contribuentibus;* et Sacra Congregat. in Adrien. 27 Septembris 1632, et in Vincentina 15 Iunii 1638, vide in decretis supra relatis art. 2, 8 num. 24 et seqq. Item ea incurrunt omnes, qui per se, vel per alios, directe, vel indirecte praedicta faciunt, procurant, vel exsequuntur, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem praestant, sive sint supremi principes cuiuscunque praeeminentiae, seu dignitatis, etiam imperialis, regalis, ducalis, etc., sive sint subordinati senatus, magistratus, aut alii huiusmodi praesidentes, et iudices, sive sint infimi servi, vel famuli, aut lictores, vel satellites, aut milites directe, vel indirecte exsequentes, vel ad exsecutionem iuvantes, textu expresso in citata bulla Coenae, § 18, ibi: *Nec non qui per se, vel alios directe, vel indirecte praedicta facere, exsequi vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem praestare non verentur, cuiuscunque sint praeeminentiae, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi imperiali, aut regali praefulgeant dignitate, seu principes, duces, comites, barones, et alii potentatus quicunque etiam regnis, provinciis, civitatibus et terris quoquomodo praesidentes, consiliarii, et senatores, aut quavis etiam pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per sacros canones tam in Lateranensi novissime celebrato, quam aliis consiliis generalibus edita cum censuris, et poenis in eis contentis.*

Quinimo etiam successores in officio impo- 9
nentium collectas, vel onera ecclesiasticis, excommunicationem incurrunt, nisi intra mensem satisfecerint, textu expresso in cit. cap. *Adversus*, 7, de Immunitate eccles., ibi: *Successorem ipsius, nisi satisfecerit intra mensem, manere decernimus ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter; cum succedat in onere, qui in honore substituitur.* Huiusmodi autem successores, ne excommunicatione obstringantur, tenentur ad satisfactionem, curando satisfactionem praestari a communitate, in cuius utilitatem concessum est tributum, seu collecta; vel constringendo satisfactionem praestari ab iis, quibus collectae applicatae sunt; nam quantum ad hoc merito succedunt in onere, qui succedunt in honore, sive officio, et magistratu, ut dicitur in citato cap. *Adversus*. In defectu vero communitatis, 10
vel illorum, quibus collectae applicatae sunt, si successores in officio sint etiam haeredes praedecessorum, qui collectam imposuerunt, tenentur ipsi ad restitutionem damni, quod ecclesiae, vel ecclesiasticae personae ex impositione illius collectae passae sunt; nam cum in tali casu, et defectu tenerentur ad restitutionem ipsi praedecessores, qui collectam imposuerunt, ut colligitur ex citat. cap. *Adversus*, 7, de Immunit. ecclesiast. et tenet Abbas ibi, num. 9; Pirhing, lib. Decretal., tit. 49, sect. 3, § 7, num. 91, et alii, et haereditas transeat cum suo onere per vulgaria; arg. cap. *Ex litteris*, 5, de Pignoribus, ibi: *Cum bona cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem;* et cap. *Cum non sit*, 33, de Decimis, ibi: *Quoniam res transit cum suo onere*, ideo evidenter sequitur ad eamdem restitutionem teneri in tali defectu etiam successores, si sint haeredes. Sic Suarez, disp. 21 de Censuris, sect. 2, n. 101, et cum aliis Barbosa cit. cap. *Adversus*, n. 4 et 5. Si vero successores in officio non sint 11
haeredes, non tenentur ex propriis bonis satisfacere, seu restituere, cum ipsi non deliquerint, nec aliquid ex collectis ab Ecclesia datis usurpaverint; adeoque si intra mensem non possint satisfactionem praestare, non incurrent excommunicationem, quia revera non deliquerunt; Pirhing, lib. III Decretal., tit. 49, sect. 3, § 7, num. 91, et alii.

A praefata excommunicatione incurrenda, 12

nulla consuetudo etiam immemorabilis, nulla praescriptio, nullum privilegium, nullusque alius titulus excusat; cap. *Quanquam*, 4, de Censibus, in 6, ibi: *Contraria consuetudine quacunque (quae dicenda est corruptela verius) non obstante.* Et expresse bulla Coenae, § 24, ibi: *Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, et litteris apostolicis, generalibus, et specialibus, supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis cuiuscunque ordinis, status, vel conditionis, dignitatis et praeeminentiae fuerint, etiamsi, ut praefertur pontificali, imperiali, regali, seu quavis ecclesiastica et mundana praefulgeant dignitate, vel eorum regnis, provinciis, civitatibus, seu locis a praedicta sede ex quavis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, et sub quavis alia forma et tenore, ac cum quibusvis clausulis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint per littaras apostolicas, non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, indulti huiusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus, et dignitatibus eorum mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, ac praescriptionibus quantumcunque longissimis, et aliis quibuslibet observantiis scriptis, per quae contra hos nostros processus, ac sententias, quo minus includantur, in eis se iuvare valeant, vel tueri; quae omnia quoad hoc, eorum omnium tenores, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, praesentibus pro expressis habentes, penitus tollimus, et omnino revocamus, caeteraque contraria quaecunque.*

13 Nec valet obiicere quod bulla Coenae Domini non sit ubique recepta, et consequenter non ubique obliget, cum lex non recepta, vel non promulgata, non obliget secundum plures do-
14 ctores. Non valet, inquam, quia Alexander VII anno 1665, die 24 Septembris inter alias propositiones etiam sequentem ordine 28 damnavit: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a principe promulgatam.* Imo dato, et non concesso, quod leges aliae non obligent in locis, in quibus non sunt receptae et promulgatae, obligant tamen leges, et constitutiones pontificiae pro immunitate ecclesiastica editae (inter quas praecipua est bulla Coenae) non obstante praetextu legis non receptae, aut non promulgatae, prout expresse sancivit Urbanus VIII in allata constitutione incipiente *Romanus pontifex*, § 4, ibi: *Etiam sub praetextu quod bullae, seu constitutiones apostolicae non fuerint publicatae, vel usu receptae, aut contrario usu decennali, et quantumlibet longissimo, ut praetenditur, ab-*
15 *rogatae.* Unde bulla Coenae etiam in locis, ubi non est promulgata, quoad ea quae pro immunitate ecclesiastica reali, et personali disponit, certissime obligat, et vim suam habet, ut clarissime patet ex citatis verbis Urbani VIII.

A praefata excommunicatione, aliisque poe- 16
nis extra articulum mortis nullus praeter Romanum pontificem absolvere potest; et in ar- 17
ticulo mortis nullus absolvere potest, nisi violatores prius cautionem praestent de satisfaciendo, seu restitutionem faciendo, et mandatis Ecclesiae integre parendo, et similia non ulterius faciendo, ut habetur expresse in cit. bulla Coenae, § 21, ibi: *Caeterum a praedictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum pontificem, nisi in articulo mortis constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiae mandatis, et satisfaciendo cautione praestita absolvi possit etiam praetextu quamvis facultatum et indultorum quibuscunque personis ecclesiasticis saecularibus, et quorumvis ordinum, etiam Mendicantium, et Militarium regularibus, etiam episcopali, vel alia maiori dignitate praeditis, ipsisque ordinibus, et eorum monasteriis, conventibus, et domibus, ac capitulis, collegiis, confraternitatibus, congregationibus, hospitalibus et locis piis; nec non laicis etiam imperiali, regali, et alia mundana excellentia fulgentibus, per nos, et dictam sedem, ac cuiusvis concilii decreta, verba, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere vel specie, concessorum, innovatorum, aut concedendorum, et innovandorum.* Advertendum tamen hic, quod 18
dato casu, quo aliquis similis violator cautionem praestare vere non posset, adhuc in simili casu potest absolvi, dummodo firmiter proponeret, et promitteret de satisfaciendo, seu restitutionem fideliter faciendo, et de stando totaliter Ecclesiae mandatis, et similia non amplius faciendo. *Communis.*

Si aliquis alius, quam Romanus pontifex 19
extra mortis articulum, vel in articulo mortis, non servatis praefatis conditionibus, similem violatorem absolveret, gravissime peccaret, excommunicationem incurreret, et gravius spiritualiter, et temporaliter adhuc contra eum posset procedi. Sic expresse cit. bulla Coenae § 23, ibi: *Quod si forte aliqui contra tenorem praesentium talibus excommunicatione, et anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere de facto praesumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus, gravius contra eos spiritualiter, et temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.*

Imo nulla absolutio etiam per Romanum 20
pontificem facta, violatoribus immunitatis suffragatur, nisi prius a praemissis cum vero propositio ulterius similia non committendi, destiterint, seu facta decreta contra ecclesiasticam libertatem publice revocaverint, et ex archivis librisque in quibus fuerant annotata expunxerint, et de his pontificem certiorem fecerint. Sic expresse cit. bulla Coenae, § 23, ibi: *Declarantes ac protestantes quamcunque absolu-*

tionem etiam solemniter per nos faciendam praedictos excommunicatos sub praesentibus comprehensos, nisi prius a praemissis cum vero proposito ulterius similia non committendi, destiterint; ac quoad eos qui contra ecclesiasticam libertatem, ut praefertur, statuta fecerint, nisi prius statuta, ordinationes, constitutiones pragmaticas et decreta huiusmodi publice revocaverint, et ex archivis seu capitularibus loci; aut libris in quibus annotata reperiuntur, deleri et cassari, ac nos de revocatione huiusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari quin etiam per huiusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios, tacitos vel expressos, aut etiam per patientiam, tolerantiam nostram vel successorum nostrorum quantocunque tempore continuatam in praemissis omnibus, et singulis, ac quibuscunque iuribus Sedi Apostolicae, aut S. R. E. undecunque et quandocunque quaesitis vel quaerendis nullatenus praeiudicari posse aut debere.

ARTICULUS IV. *De bonis laicalibus, et praecipue de bonis coniugum et filiorum familias, quoad suum esse, proprietatem et usumfructum.*

SUMMARIUM. 1. Bona coniugum alia sunt dotalia, alia paraphernalia, alia antiphernalia, alia propria, alia communia. - 2. Bona dotalia sunt ea quae ab uxore, vel ab alio nomine ipsius dantur marito ad onera matrimonii sustinenda; et horum bonorum dotalium ususfructus pertinet ad maritum, quandiu matrimonium consistit. - 3. Proprietas autem bonorum dotalium pertinet ad uxorem; imo bonorum dotalium proprietas ita spectat ad uxorem, ut pro eis sint ipsi tacite hypothecata omnia bona mariti, donec sibi talia bona dotalia restituantur. - 4. Quare soluto matrimonio per mortem viri, praefertur uxor in repetenda dote omnibus aliis creditoribus, etiam tempore prioribus, et hypothecam habentibus. - 5. Quinimo etiam durante matrimonio, si maritus ad inopiam vergat, ita ut periculum sit ne dotem aggrediatur et absumat, fas est uxori eam repetere. - 6. Dantur tamen duo praecipui casus, in quibus proprietas, seu dominium dotis plene transit ad maritum, sed cum obligatione tantumdem soluto matrimonio restituendi; et isti duo casus assignantur. - 7. In his duobus casibus bonorum dotalium periculum spectat ad maritum. - 8. Bona paraphernalia, seu extradotalia sunt omnia alia bona uxoris extra dotem; sunt enim sic dicta a vocabulo Graeco *para*, id est, extra, et *pherna*, id est, dotem. - 9. Horum bonorum paraphernalium, seu extradotalium habet uxor plenam proprietatem, administrationem, et usumfructum; ita ut maritus sine eius consensu nequaquam huiusmodi bonis se immiscere possit. - 10. Et in casu quo administratio bonorum paraphernalium sit commissa marito, tunc uxor pro his quoque bonis habet tacitam hypothecam in bonis mariti. - 11. Haec tamen hypotheca pro bonis paraphernalibus non est ita privilegiata, sicuti hypotheca legalis pro dote. - 12. Bona antiphernalia, seu contradotalia sunt ea quae maritus assignat uxori in compensationem reciprocam dotis; et horum dominium etiam quoad usumfructum, est penes maritum. - 13. Bona propria mariti sunt omnia quae is possidet, excepta dote, bona propria uxoris quoad ius sunt bona dotalia; quoad ius, et usum sunt bona paraphernalia. - 14. Bona communia sunt illa quae durante matrimonio accedunt ex communibus bonis, dicunturque *superlucrata*, quorum medietas quoad ius ad maritum, et medietas ad uxorem spectat. Quoad usum autem et administrationem omnia spectant ad maritum tantum. - 15. Et hoc intellige pro illis provinciis et regnis, ubi legibus et institutis receptum est ut bona mariti sint communia item et uxoris. - 16. Ex dictis infertur primo, maritum graviter peccare consumendo ac dilapidando bona paraphernalia uxoris sine eius licentia, adeoque teneri ad restitutionem. - 17. Quinimo etiamsi sit ab uxore commissa marito administratio bonorum paraphernalium, adhuc tamen is gravem committit iniustitiam, si praedicta bona in Bacchum, Venerem, aliasque prodigas, aut turpes alienationes expendat. - 18. Insuper in locis, ubi bona mariti et uxoris sunt communia, peccat mortaliter contra iustitiam maritus, teneturque ad restitutionem, si invita uxore quid notabile dissipet in excessivis comessationibus et potationibus, in largis donationibus, et huiusmodi. - 19. Infertur secundo, etiam uxorem graviter peccare consumendo ac dilapidando, seu subripiendo summam notabilem ex bonis mariti eo rationabiliter invito, adeoque ad restitutionem teneri. - 20. Insuper in provinciis et locis, ubi lucra, tam uxoris quam mariti sint communia, uxor peccat graviter contra iustitiam, et tenetur ad restitutionem, si invito rationabiliter marito, ipsa bona communia alienet dissipando, vel subripiendo. - 21. Imo in ipsis locis graviter peccat, et tenetur ad restitutionem, etiamsi alienet dissipando ea bona quae ipsa sua industria acquisivit. - 22. Si vero uxor absumat ea in bonum familiae, in quod maritus ipse erat absumpturus, non obligatur ad quidquam restituendum. - 23. Infertur tertio, uxorem obligatam in supradictis casibus ad restitutionem, teneri saltem restituere de bonis propriis paraphernalibus, si habeat, aut ex ipsis suis bonis omnino propriis tantum insumere in suam, aut familiae necessariam sustentationem, quantum est id, in quo laesit iniuste maritum. - 24. Si vero uxor bona paraphernalia, et omnino propria non habeat, tenetur abstinere usu quorumdam, quae a marito exigendi ius habet. - 25. Si autem haec non sufficiant pro integra et debita restitutione, tenebitur post mortem mariti restituere haeredibus ex dote, vel aliunde acquisitis. - 26. Intellige tamen haec de uxore, quae non habuerit maritum similiter prodigum, vel dilapidatorem. - 27. Dato autem quod mulier prodiga, vel dilapidatrix non habuerit maritum similiter prodigum, vel dilapidatorem, et nullum habeat ex supradictis modis restituendi et compensandi, tunc excusabit omnimoda impotentia. - 28. Infertur quarto, posse uxorem sine peccato et onere restitutionis de bonis communibus, seu propriis mariti disponere in variis casibus; primo cum ipsa uxor bona administrat, et familiam gubernat, vel consentiente viro, ut saepe fit, vel viro absente, aegroto, aliave causa impedito, tunc potest facere honestas donationes, eleemosynas, et similes rationabiles expensas, quas ipse maritus gubernans faceret, vel secundum regulas prudentis administrationis facere deberet; non autem excessivas et notabiliter maiores. - 29. Secundo potest uxor, etiam cum familiam gubernat maritus, sine peccato et onere restitutionis, ex bonis communibus et mariti, facere eleemosynas, et donationes secundum consuetudinem aliarum mulierum suae conditionis. - 30. Affertur et solvitur instantia. - 31. Tertio, potest uxor sine peccato et onere restitutionis in suas, filiorum, totiusque familiae necessitates accipere, et convertere tantum, quantum teneretur maritus, posito quod hic prae avaritia vel ignorantia non subministret talia necessaria. - 32. Quarto, potest uxor sine peccato et onere restitutionis eas expensas, donationes, et eleemosynas facere, quas necessarias rationabiliter iudicat ad avertendum a marito grave damnum, sive spirituale, sive temporale. - 33. Quinto, potest uxor sine peccato et onere restitutionis de bonis communibus, aut mariti, accipere ea quae maritus

certe et facile concederet, si rogaretur. - 34. Sexto, quando maritus ita dilapidat bona communia, ut periculum sit ne familia egeat, tunc potest uxor licite subripere clam ea quae iudicat fore in posterum necessaria sibi, et familiae. - 35. Imo in tali casu, eo quod maritus dilapidando bona communia, faciat iniuriam uxori, poterit uxor uti occulta compensatione. - 36. Septimo, quando pater, vel mater uxoris, vel eius ex priore matrimonio filii sunt ita pauperes, ut iuxta suum statum valde misere vivant, tunc potest uxor, si non habet bona propria, eis succurrere ex bonis mariti. - 37. Imo potest uxor ex bonis communibus, vel mariti, si non habet propria, succurrere etiam fratribus et sororibus, simili miseria et paupertate afflictis. - 38. Bona filiorum familias alia sunt castrensia, alia quasi castrensia, alia adventitia, et alia profectitia. - 39. Bona castrensia quae sint. - 40. Bonorum castrensium proprietas, dominium, et usufructus, seu administratio spectat pleno iure ad ipsum filium independenter a parente. - 41. Bona quasi castrensia quae sint. - 42. Et horum bonorum proprietas, dominium, et usufructus, seu administratio spectat etiam pleno iure ad ipsum filium independenter a parente. - 43. Bona adventitia quae sint. - 44. Et horum bonorum dominium directum, seu proprietatem habet filius, adeoque mortuo patre, illi soli competunt; dominium vero utile, usumfructum et administrationem habet pater, dum vivit. - 45. Quandoque tamen etiam usumfructum et administrationem habet filius, et assignatur quando. - 46. Si bona adventitia filii sint usu consumptibilia, ut pecunia, vinum, frumentum, et similia, tunc conceditur patri usufructus minus proprie dictus cum obligatione restituendi filio, tanquam proprietario, in aequivalenti. - 47. Bona profectitia quae sint. - 48. Et horum bonorum dominium totale, et usufructus spectat ad solum patrem. - 49. Unde de huiusmodi bonis profectitiis nihil potest filius alienare sine consensu patris. - 50. Quod si donentur, vel reliquantur talia bona, occasione quidem aliqua patris, attamen principaliter ex affectu et amicitia erga filium ipsum, sunt adventitia. - 51. Quae autem ab ipsis parentibus dantur filio in patrimonium, ut suscipiat sacros ordines, vel filiae in dotem, aut filio ad nuptias, ad studia, etc., non sunt profectitia, nisi quoad hunc effectum quod debeant postea in partitionem haereditatis cum aliis fratribus afferri, dominium tamen eorum, et fructus percipiendi ad filium, vel filiam pertinent. - 52. Ex dictis infertur primo, posse filium de bonis castrensibus, ac quasi castrensibus libere ad suum arbitrium independenter a patre disponere, non secus ac si esset paterfamilias, per donationes et contractus. Imo potest de ipsis disponere etiam per testamentum, si sit pubes. - 53. Infertur secundo, filium peccare graviter et teneri ad restitutionem, si rationabiliter invito patre, notabilem quantitatem subripiat de bonis paternis, quorum scilicet dominium, vel saltem administratio et usufructus ad patrem spectat. - 54. Infertur tertio, patrem graviter peccare peccato iniustitiae, si filio rationabiliter invito, auferat bona castrensia in notabili quantitate. - 55. Infertur quarto, patrem graviter peccare, si bona adventitia filii quoad proprietatem auferat, vel enormiter per malam administrationem, aut alio modo laedat. - 56. Infertur quinto, patrem non graviter peccare libere disponendo, auferendo, enormiter laedendo bona profectitia filiorum, sicuti non peccat disponendo de bonis propriis. - 57. Affertur et solvitur instantia. - 58, 59. Quo iure communio inter coniuges inducta sit. - 60-63. Divisio bonorum uxoris spectato iure communi. - 64. De bonis dotalibus. *Remissive.* - 65-67. De bonis paraphernalibus. - 68-78. De iure mariti in paraphernis. - 79. De restitutione fructuum inter coniuges. *Remissive.* - 80. Tacita hypotheca competens uxori contra maritum pro paraphernis a quo tempore computanda. - 81. De bonis receptitiis. - 82. Bona receptitia uxoris, an spectata *consuetudine generali* amplius dentur. *Remissive.* - 83. Bona filiorum familias vocabulo peculii designari solent. - 84, 85. Divisio peculii. - 86-89. Quae ad peculium castrense referenda sint. 90-96. Quaedam alia de peculio castrensi. - 97. Peculium quasi castrense quid sit. - 98-104. Quaenam pertineant ad quasi castrense peculium. - 105. De eodem filius familias libere disponit. - 106. An filius de libris disponere queat et gaudeat beneficio competentiae. *Remissive.* - 107. Peculii adventitii divisio. - 108-121. De peculio adventitio regulari. - 122-131. De peculio adventitio irregulari. - 132-135. Peculium profectitium. - 136-139. De pecunia ludrica.

1 Bona coniugum alia sunt dotalia, alia paraphernalia, alia antiphernalia, alia propria, alia
2 communia. Bona *dotalia* sunt ea quae ab uxore vel ab alio nomine ipsius dantur marito ad onera matrimonii sustinenda, puta ad alendam uxorem, liberos et familiam. Haec enim cura marito incumbit; adeoque horum bonorum dotalium usufructus pertinet totaliter ad maritum, quandiu matrimonium consistit, textu expresso in l. 7, ff. de Iure dotium, ibi: *Dotis fructum ad maritum pertinere debere, aequitas suggerit; cum enim ipse onera matrimonii subeat,*
3 *aequum est etiam fructus percipere.* Proprietas autem horum bonorum pertinet ad uxorem; l. *In rebus,* 30, cod. de Iure dotium; l. *Quamvis,* 75, ff. eodem. Imo bonorum dotalium proprietas ita spectat ad uxorem, ut pro eis sint ipsi tacite hypothecata omnia bona mariti, donec sibi talia bona dotalia restituantur; text. clar. l. *In rebus,* 50, cod. de Iure dotium.
4 Quare, soluto matrimonio per mortem viri, praefertur uxor in repetenda dote omnibus aliis creditoribus, etiam tempore prioribus, et hypothecam habentibus; l. *Assiduis,* 12, cod. *Qui pot. in pign. hab.,* ubi sic expresse habetur: *Sancimus ex stipulatu actionem, quam mulieribus iam pro dote restituenda dedimus, cuique etiam tacitam donavimus inesse hypothecam, potiora iura contra omnes habere mariti creditores, licet anterioris sint temporis privilegio vallati.* Quin etiam, durante matri- 5
monio, si maritus ad inopiam vergat, ita ut periculum sit ne dotem aggrediatur et absumat, fas est uxori eam repetere: l. *Si constante,* in princip. 24, ff. *Solut. matrim.;* l. *Ubi adhuc,* 29, cod. de Iure dot., et Authent. *Quod locum,* c. de Collat. Dantur tamen duo praecipui casus in quibus proprietas seu dominium dotis plene transit ad maritum, sed cum obligatione tantumdem soluto matrimonio restituendi. Primus casus est si dos consistat in numerata pecunia vel aliis rebus usu consumptibilibus; tunc enim quasi mutui contractus intervenit, adeoque maritus plenum dominium recipit ipsius pecuniae cum sola obligatione restituendi tantumdem eiusdem generis et qualitatis soluto matrimonio; arg. l. *Res in dotem,* 42, ff. de Iure dotium. Secundus casus est si 6
res dotales usu non consumptibiles, ut puta domus, praedium, etc., marito aestimatae tra-

dantur, non quidem eo solo animo ut sciatur earum valor, si forte deperditae vel diminutae fuerint culpa mariti, sed ita aestimatae ut aestimatio faciat venditionem et emptionem; nam tunc maritus acquirit dominium ipsarum, et summae pecuniae taxatae veluti pretii debitor efficitur, ac soluto matrimonio potest retinere rem, et offerre seu restituere pecuniam taxatam; textu claro l. *Quoties*, 5, cod. de Iure dotium.

7 Et in his duobus casibus bonorum dotalium periculum spectat ad maritum; arg. l. *Res in dotem*, 42, ff. de Iure dot., quod alioquin ad uxorem tanquam dominam bonorum dotalium pertineret, si sine dolo aut culpa mariti deteriorarent, vel omnino perirent, ut colligitur ex l. *Plerumque*, 10, ff. de Iur. dot., iuncta l. plen. et ultim., ff. *Soluto matrimonio, quemadmodum dos petatur;* et leg. ultim., cod. de Pactis conventis; Gloss., verb. *Dolum*.

8 Bona *paraphernalia*, seu extradotalia sunt omnia alia bona uxoris extra dotem, sic dicta a vocabulo Graeco παρά id est extra, et φερνή, id est dotem; text. et doctores in l. *Hac lege*,

9 8, cod. de Pactis conventis. Horum bonorum *paraphernalium*, seu extradotalium habet uxor plenam proprietatem, administrationem et usumfructum, ita ut maritus sine eius consensu nequaquam huiusmodi bonis se immiscere possit; l. *Hac lege*, 8, cod. de Pactis conventis, quamvis bonum atque consultum sit *mulieri, quae seipsam marito committit, res etiam eiusdem pari arbitrio gubernari*, ut expresse habetur cit. l. *Hac lege*, 8, cod. de Pactis conventis.

10 Et in casu quo administratio bonorum *paraphernalium* sit commissa marito, tunc uxor pro his quoque bonis habet tacitam hypothecam in bonis mariti, ut expresse colligitur ex l. final., c. de Pactis conventis, ubi sic legitur; *Sin autem hoc scriptum minime invenitur ex praesenti nostra lege habeat hypothecam contra*

11 *res mariti*. Haec tamen hypotheca pro bonis *paraphernalibus*, non est ita privilegiata, sicuti hypotheca legalis pro dote, cum ipsi non competat privilegium praelationis concessum pro dote; in leg. *Assiduis*, 12, cod. *Qui pot. in pign. hab.*, adducta supra, num. 4. Ita Glossa in l. Si ego, § *Dotis*, ff. de Iure dot.: Salicet., in l. *Assiduis*, num. 13, c. *Qui pot. in pign.*; Merlinus, de Pignor., part. III, qu. 54, n. ultim.; cardin. de Luca, de Dot., discurs. 120, num. 2, et disc. 168, n. 20, et alii passim. Et ratio est quia de hoc privilegio non est cautum in iure, et sic subingreditur regula quod non sint extendenda privilegia ultra expressa.

12 Bona *antiphernalia*, seu contradotalia sunt ea quae maritus assignat uxori in compensationem reciprocam dotis; et horum dominium, etiam quoad usumfructum, est penes maritum; Claudius La Croix, lib. III, part. I, dub. 4, de

13 furto, num. 1019. Bona *propria* mariti sunt omnia quae is possidet, excepta dote. Bona *propria* Uxoris quoad ius sunt bona *dotalia;* quoad ius et usum sunt bona *paraphernalia*. Bona *communia* sunt illa quae durante matri- 14
monio accedunt ex communibus bonis, dicunturque *superlucrata*, quorum medietas, quoad ius ad maritum, et medietas ad uxorem spectat; quoad usum autem et administrationem omnia spectant ad maritum tantum. Et hoc in- 15
tellige pro illis provinciis et regnis ubi legibus et institutis receptum est ut bona mariti sint *communia*, item et uxoris; uti iure Hispanico *communia* sunt tum ea quae communi industria, tum ea quae proprio singuli coniuges labore, emptione, venditione, etc., lucrantur; tum fructus patrimonii bonorum castrensium, et quarumcunque donationum, quae quidem ita sunt communia ut dimidium illorum sit mariti, et dimidium uxoris, ut testatur Petrus Navarra, de restitut., lib. III, cap. 1, n. 93, 97, 100, 122, consentiente Molina, tract. 2, disp. 272. Id ipsum in tota fere Gallia practicari docet Cassan., in consuetudine Burgundiae, rubr. 4, § 2. Unde circa haec attendendae sunt speciales cuiusque provinciae leges et legitimae consuetudines. Ex dictis infertur pri- 16
mo, maritum graviter peccare consumendo ac dilapidando bona *paraphernalia* uxoris sine eius licentia, adeoque teneri ad restitutionem. Et ratio est quia revera usurpat rem alienam, scilicet ad uxorem iure dominii et administrationis spectantem iuste invito domino, et expresse contra leg. *Hac lege*, c. de Pactis conventis, ubi sic statuitur: *Hac lege decernimus ut vir in his rebus quas extra dotem mulier habet, nullam uxore prohibente habeat communionem, nec aliquam rei necessitatem imponat*. Quin- 17
imo, etiamsi sit ab uxore commissa marito administratio bonorum *paraphernalium*, adhuc tamen is gravem committit iniustitiam, si praedicta bona in Bacchum, Venerem aliasque prodigas aut turpes alienationes expendat, iuxta legem *Quidquid tutoris*, cod. *Arbit. tutelae*. Insuper in locis ubi bona mariti et uxoris sunt 18
communia, et consequenter medietas ipsorum spectat ad uxorem, peccat mortaliter contra iustitiam maritus, teneturque ad restitutionem, si invita uxore quid notabile dissipet in excessivis comessationibus et potationibus, in largis donationibus et huiusmodi; Layman., lib. III, sect. 5, tract. 4, cap. 12, n. 6; Petr. Navarr., lib. III, cap. 1, n. 114; Lessius, lib. II, cap. 12, dub. 14, n. 87; Molina, disp. 274, § *Media tamen*. Et ratio est quia vera iniuria iniustoque damno afficit tunc uxorem, ut pote quae in praedictis locis habet cum marito contractum societatis, ut refert communis opinio iurisconsultorum apud Navarrum, loc. cit., n. 108.

Infertur secundo, etiam uxorem graviter pec- 19
care consumendo ac dilapidando, seu subripiendo summam notabilem ex bonis mariti, eo rationabiliter invito, adeoque ad restitutio-

nem teneri. Et ratio eadem est quia ipsa re vera usurpat rem alienam, scilicet ad maritum iure dominii et administrationis spectantem, iuste et rationabiliter invito domino. Est com-
20 munis. Insuper in provinciis et locis ubi lucra tam uxoris quam mariti sunt communia uxor peccat graviter contra iustitiam, et tenetur ad restitutionem, si invito rationabiliter marito ipsa bona *communia* alienet, dissipando vel subripiendo; arg. regul. 19 Iuris, in 6, ibi: *Non est sine culpa, qui rei, quae ad ipsum non pertinet, se immiscet.* Et ratio eadem est, quia vera iniuria iniustoque damno afficit tunc maritum, ut pote qui in praedictis locis habet cum uxore contractum societatis, et quoad
21 omnia plenam administrationem et usum. Imo in ipsis locis graviter peccat, et tenetur ad restitutionem, etiamsi alienet dissipando ea bona quae ipsa sua industria acquisivit; et ratio est quia in eiusmodi locis tum administratio, tum etiam saltem media ex parte usufructus ipsi marito competit; Petrus Navarr., lib. III de Restitut., cap. 1, num. 90, post Cordubam, Gobat, tract. 5 *Quinarii*, cap. 24, sect. 2,
22 num. 28, et alii. Si vero uxor absumat ea in bonum familiae, in quod maritus ipse erat absumpturus, non obligatur ad quidquam restituendum, quia nullo damno reali afficit hoc modo maritum, esto afficiat iniuria usurpando sibi ipsius officium, atque administrationem bonorum *communium*. Restitutio enim proprie non debetur; Molina, tom. III, disp. 715; card. de Lugo, t. I de Iustitia, disp. 6, n. 56; Gobat, loc. cit.

23 Infertur tertio, uxorem obligatam in supradictis casibus ad restitutionem teneri saltem restituere de bonis propriis *paraphernalibus*, si habeat, seu ex ipsis suis bonis omnino propriis tantum insumere in suam aut familiae necessariam sustentationem, quantum est id in quo laesit iniuste maritum.

24 Si vero uxor bona paraphernalia, et omnino *propria* non habeat, tenetur abstinere ab usu quorumdam, quae a marito exigendi ius habet.
25 Si autem haec non sufficiant pro integra et debita restitutione, tenebitur post mortem mariti restituere haeredibus ex dote vel aliunde
26 acquisitis. Intellige tamen haec de uxore quae non habuerit maritum similiter prodigum vel dilapidatorem, quia si maritus prodigat vel dilapidet bona *communia* vel *paraphernalia*, tunc
27 erit locus compensationi. Dato autem quod mulier prodiga vel dilapidatrix non habuerit maritum similiter prodigum vel dilapidatorem, et nullum habeat ex supradictis modis restituendi et compensandi, tunc excusabit omnimoda impotentia, iuxta communem doctrinam in materia de restitutione.

28 Infertur quarto, posse uxorem sine peccato et onere restitutionis de bonis *communibus*, seu *propriis* mariti disponere in variis casibus. Primo, cum ipsa uxor bona administrat, et familiam gubernat, vel consentiente viro, ut saepe fit, vel viro absente, aegroto, aliave causa impedito; tunc potest facere honestas donationes, eleemosynas et similes rationabiles expensas, quas ipse maritus gubernans faceret, vel secundum regulas prudentis administrationis facere deberet; non autem excessivas et notabiliter maiores, ut notat Navarr., cap, 173, num. 3; Sporer, t. II, tract. 5, sect. 2, n. 53, et alii.

Secundo, potest uxor, etiam cum familiam 29
gubernat maritus, sine peccato et onere restitutionis, ex bonis *communibus* et mariti facere eleemosynas et donationes secundum consuetudinem aliarum mulierum suae conditionis. Nec obstat canon cap. *Quod Deo*, 2, caus. 33, 30
qu. 5, ubi ex verbis S. Augustini sic dicitur: *Nihil de tua veste, nihil de tuo auro vel argento, vel quacunque pecunia, vel de rebus terrenis tuis sine eius* (id est mariti) *arbitrio facere debuisti.* Non obstat, inquam, quia, ut constat ex contextu, S. Augustinus loquitur de nimis profusa eleemosyna cuiusdam nobilis matronae nomine Ecditiae, quae omnia fere bona quae domi habebat duobus monachis, uti pauperibus, inscio marito, erogaverat, ibi: *Omnia, vel pene omnia quae habebas, nescio quibus duobus transeuntibus monachis tanquam pauperibus eroganda donaveris.* Maritus enim quando eleemosynas et donationes vetat, videtur vetare solum excessivas; alioquin foret irrationabiliter contrarius, seu invitus; siquidem uxor non est mancipium viri, sed socia habens etiam quamdam auctoritatem administrationis, et si vero subiectam, ne quid inordinate fiat. Unde nequit maritus omnes eleemosynas et donationes etiam moderatas et rationabiles secundum consuetudinem aliarum mulierum suae conditionis uxori prohibere.

Tertio, potest uxor sine peccato et onere 31
restitutionis in suas, filiorum totiusque familiae necessitates, atque adeo in victum, vestitum, medicinas et huiusmodi accipere, et convertere tantum quantum teneretur maritus, posito quod hic prae avaritia vel ignorantia non subministret talia necessaria; maritus enim tenetur praestare uxori tanquam matrifamilias victum et sustentationem competentem, ut per text. in l. *Et caetera*, 44, ff. de verbor. Signif.: *Victus appellatione ea significantur, quibus curandi tuendique corporis nostri gratia utimur.*

Quarto, potest uxor sine peccato et onere 32
restitutionis eas expensas, donationes et eleemosynas facere, quas necessarias rationabiliter iudicat ad avertendum a marito grave damnum, sive spirituale, largiendo, v. g., eleemosynas, ne Deus ipsum ob flagitia puniat; sive temporale, v. g., morbum, mortem, carcerem, si prae avaritia vel ignorantia id negligat maritus; sicut fecisse Abigail ad perpetuam eius laudem legitur I Reg. cap. XXV, vers. 18 et 19; quae

cum Nabali viro suo iratum Davidem novisset, eo quod cibaria recusasset, regem hunc donis maximis, quae non indicavit marito suo, placavit, ibi: *Festinavit igitur Abigail, et tulit ducentos panes, et duos utres vini, et quinque arietes coctos, et quinque sata polentae et centum ligaturas uvae passae, et ducentas massas caricarum... Viro autem suo Nabal non indicavit.* Sic enim uxor gerit utilissime negotium mariti cuius damnum etiam redundaret in ipsammet uxorem, ac proinde nequit rationabiliter esse invitus.

133 Quinto, potest uxor sine peccato et onere restitutionis de bonis *communibus* aut mariti, accipere ea quae maritus certe et facile concederet, si rogaretur. Communiter enim est iusta causa non petendi, ne se velut ancillam ostendat; Lessius, Lugo, Dicastillo, Bonacina, et alii cum Gobat, l. c., num. 46, et hoc confirmari potest per doctrinam Suarez, tom. III de Relig., lib. VIII, cap. 11, num. 10, et cap. 19, num. 2; Layman., lib. V, tract. 6, cap. 10, n. 16; Lugonis, de Poenit. disp. 19, sect. 2, n. 22; Raynaud, in Morali Disciplina, dist. 2, num. 50, generatim negantium a Petro, v. gr., committi furtum, si Paulo inscio rem ipsius surripiat, prudenter credens, Paulum, si eam peteret, donaturum esse. Quod quidem licet videatur aperte decidi, l. *Inter omnes*, ff. de Furt., nunquam erit in praxi sequendum.

134 Sexto, quando maritus ita dilapidat bona *communia*, ut periculum sit ne familia egeat, tunc potest uxor licite subripere clam ea quae iudicat fore in posterum necessaria sibi et fa-
135 miliae. Imo in tali casu, eo quod maritus dilapidando bona *communia* faciat iniuriam uxori, poterit uxor uti occulte compensatione, aliquid de bonis *propriis*, ipsius mariti subtrahendo, dummodo caveat ne soluto matrimonio propter ignorantiam factae occultae compensationis, restitutio dotis ipsi denuo fiat. *Communis.*

136 Septimo, quando pater vel mater uxoris, vel eius ex priore matrimonio filii sunt ita pauperes, ut iuxta suum statum valde misere vivant, tunc potest uxor, si non habet bona *propria*, eis succurrere ex bonis mariti. Ratio est quia iure naturae tenetur istis succurrere, si potest, et isti ius habent alimenta ab ea petendi, unde maritus non potest iure id inique prohibere, cum ius quod habet uxor ad honestam sustentationem, extendat se ad illas largitiones, ad quas naturae lex obligat. Hoc tamen casu ex iure communi, soluto matrimonio, debebit ipsa quae dedit restituere ex sua dote haeredibus mariti, ut docet communis, nisi ab ipso marito vivente, vel ab eius hae-
137 redibus fuerint condonata. Imo potest uxor ex bonis *communibus*, vel mariti, si non habet *propria*, succurrere etiam suis fratribus et sororibus simili miseria et paupertate afflictis. Et ratio est quia cum maritus iure communi teneatur fratribus et sororibus suis gravi necessitate pressis subvenire, ut tradunt communiter doctores; cum Glossa, in l. *Qui filium*, 4, ff. *Ubi pupillus educari debeat;* sic pari ratione tenebitur uxor respectu suorum, ut etiam innuitur l. *Mutus*, 73, § 1, ff. de Iure dotium, ibi: *Manente matrimonio, non perditurae uxori ob has causas dos reddi potest, ut se suosque alat, ut fundum idoneum emat, ut in exsilium vel insulam relegato parenti praestet alimenta, aut egentem virum, fratrem sororemve sustineat.*

Bona filiorumfamilias alia sunt castrensia, 138
alia quasi castrensia, alia adventitia, et alia profectitia. Bona *castrensia*, sunt ea quae filius- 139
familias acquirit ratione militiae, sive mobilia sint, sive immobilia, ut stipendia militum, praedae ex hostibus, donationes ducum, data a parentibus filio eunti ad bellum; et omnia lucra quae ex talibus bonis mediante fructu vel contractu proveniunt. Et horum bonorum 140
proprietas, dominium et usufructus, seu administratio spectat pleno iure ad ipsum filium independenter a parente, adeoque potest de ipsis suo arbitrio disponere donando, contrahendo, etc.; l. *Castrense*, 11, ff. de Castrensi peculio. Bona *quasi castrensia* sunt ea quae, licet 141
ratione militiae acquisita non sint, gaudent tamen privilegio castrensium, eo quod acquiruntur medio etiam ordinato ad bonum commune reipublicae, ut sunt ea quae filius acquirit ex artium liberalium professione, ex publico officio ministri, advocati, medici, iudicis, consiliarii, praetoris, et huiusmodi, et ea quae filius clericus ex beneficio vel officio ecclesiastico. Est communis et colligitur ex l. 2, *Cum multa*, 7, cod. de Bonis quae liberis. Et horum bono- 142
rum proprietas, dominium et usufructus seu administratio spectat etiam pleno iure ad ipsum filium independenter a parente cum sua omnimoda libertate disponendi de ipsis ut sibi placuerit; cit. l. *Castrense*, 11, ff. de Castrensi peculio. Et ratio est quia ita expedit bono communi reipublicae ut filiusfamilias in bonis acquisitis ex officio aliquo publico, sicuti in bonis acquisitis in bello, sit sui iuris, et independens a parentibus, ne alias ab obsequio boni communis retrahatur. Bona *adventitia* sunt 143
ea quae nec sunt castrensia, nec quasi castrensia, ita tamen acquisita a filio adhuc sub patria potestate constituto, ut nec a patre proveniant, nec patris intuitu aut causa principaliter sint data, sed omnino aliunde, uti sunt bona quae filius acquirit arte mechanica, industria, casu, fortuna, inventione, legato, donatione aliorum, et ea quae iure haereditario a matre, avis maternis aliisque propinquis in linea materna acquirit. Et horum bonorum *adventitiorum* do- 144
minium directum seu proprietatem habet filius,

adeoque mortuo patre illi soli competunt; dominium vero utile, usumfructum et administrationem habet pater, dum vivit; leg. *Cum oportet,* 6, cod. de Bonis quae liberis.

45 Quandoque tamen etiam usumfructum et administrationem habet filius, ut si pater ipsi concedat, vel saltem tacite consentiat. Item si ab aliis ipse usufructus sit expresse relictus vel concessus filio, tunc enim pater nihil potest habere, cum super usumfructum non possit statui alius usufructus. Item si filius accipiat dotem patre non consentiente, nec se obligante. Item quando pater noluit censentire filio adeunti aliquam haereditatem; tunc enim non habebit eius usumfructum. In his et similibus casibus ex communi doctorum pro certo est, teste Lugone, tom. I, disp. 5, sect. 2, n. 23, etiam usumfructum et administrationem bono-
46 rum *adventitiorum* spectare ad filium. Quod si bona *adventitia* filii sint usu consumptibilia, ut pecunia, vinum, frumentum et similia, cum super his non possit dari usufructus proprie dictus, tunc conceditur patri usufructus minus proprius, cum obligatione restituendi filio tanquam proprietario in aequivalenti, id est, bona *adventitia* usu consumptibilia debent pro usufructu consignari patri aestimata cum obligatione reddendi aestimationem transacto tempore usufructus; l. 1, ff. de Usufructu earum rerum quae usu consumuntur.

47 Bona *profectitia* sunt ea quae proficiscuntur, et proveniunt ex rebus patris, et filius in ipsis negotiando lucratur, vel intuitu patris donantur filio adhuc sub patria potestate constituto;
48 l. 6, cod. de Bonis quae liberis. Et horum bonorum *profectitiorum* dominium totale, et usufructus spectat ad solum patrem; § *Sancitum,* instit. *Per quas personas cuique acquir.*
49 Unde de huiusmodi bonis *profectitiis* (imo nec de adventitiis, cum eorum fructus ad patrem spectet) nihil potest filius alienare sine consensu patris; leg. fin., § *Filiis,* cod. de Bonis
50 quae liberis. Quod si donentur vel relinquantur talia bona occasione quidem aliqua patris, attamen principaliter ex affectu et amicitia erga filium ipsum, sunt *adventitia;* l. 6, cod. de
51 Bonis quae liberis. Quae autem ab ipsis parentibus dantur filio in patrimonium, ut suscipiat sacros ordines, vel filiae in dotem, aut filio ad nuptias, ad studia, etc., non sunt *profectitia,* nisi quoad hunc effectum, quod debeant postea in partitionem haereditatis cum aliis fratribus afferri; dominium tamen eorum, et fructus percipiendi ad filium vel filiam pertinet; neque ii fructus afferri debent in partitionem; Molina, disp. 233, § *Huiusmodi autem;* Lugo, loc. cit., n. 37, in fine; Sporer. t. II, tract. 6, in complem. septim. praecept., c. 1, sect. 2, n. 51, et alii passim.

52 Ex dictis infertur primo, posse filium de bonis *castrensibus,* ac *quasi castrensibus* libere ad suum arbitrium independenter a patre disponere, non secus ac si esset paterfamilias, per donationes ac contractus; l. *Castrense,* 11, ff. de Castrensi peculio. Imo potest de ipsis libere disponere etiam per testamentum et ultimam voluntatem, si tamen sit pubes, id est si expleverit annum quartum decimum; ante enim hoc tempus testari nequit; l. *A qua aetate,* 5, ff. *qui test. fac. poss.* Et est communis.

Infertur secundo, filium peccare graviter, et 53
teneri ad restitutionem, si rationabiliter invito patre, notabilem quantitatem subripiat de bonis paternis, quorum scilicet dominium, vel saltem administratio et usufructus ad patrem spectat, ut sunt ipsa etiam bona filii *adventitia* et *profectitia.* Est communis doctorum, ex illo Proverb. XXVIII, vers. 24: *Qui subtrahit aliquid a Patre suo et a Matre, et dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidae est.*

Infertur tertio, patrem graviter peccare pec- 54
cato iniustitiae, si filio rationabiliter invito, auferat bona *castrensia,* vel quasi *castrensia* in notabili quantitate; arg. *Qui abstulerit,* 6, caus. 21, q. 2, et l. fin., c. de inoff. Testam., l. 1, § fin., c. *Ad Macedon.;* l. *Castrense,* 11, ff. de Peculio castrensi, ubi expresse statuitur huiusmodi bona pleno iure tam quoad dominium, quam quoad usumfructum pertinere ad filium, et in eis patrem nihil habere.

Infertur quarto, patrem graviter peccare, si 55
bona *adventitia* filii quoad proprietatem auferat, vel enormiter per malam administrationem, aut alio modo laedat; colligitur ex l. *Non solum,* et l. *Cum oportet,* c. de Bonis quae liberis, ubi dicitur, quod proprietas huiusmodi bonorum nullo iure pertinet ad patrem, adeoque pater proprietatem huiusmodi bonorum, vel eripiendo, vel enormiter per malam administrationem, aut alio modo laedendo mortifere peccat, cum de facto aliena sibi usurpet, aut laedet, invito rationabiliter domino.

Infertur quinto, patrem non graviter peccare 56
libere disponendo, auferendo, enormiter laedendo bona *profectitia* filiorum, sicuti non peccat disponendo de bonis propriis; colligitur ex cit. § *Sancitum,* institut. *Per quas personas nobis acquir.*, ubi dicitur, quod in huiusmodi bonis tam proprietas quam usufructus pertinent ad ipsum patrem, et nullo modo ad filios, adeoque pater de illis ad suum libitum disponendo non peccat, cum utatur re sua, cuius pleno gaudet iure. Neque ex his potest 57
inferri; ergo bona *profectitia* filiorum nil amplius habent ac si essent bona patrimonialia et *propria* patris; non, inquam, hoc potest inferri, quia bona *profectitia* hoc amplius habent supra bona patrimonialia patris, ut si bona patris publicentur ex aliquo delicto, sub illa publicatione non veniant bona illa *profectitia* filii, prout probat Sylvester, verb. *Peculium,*

quaest. 3, per textum in l. *Si finita*, § *Si de vectigalibus*, ff. de damno infecto [1].

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De bonis coniugum tum filiorumfamilias hic auctor disserit, at parce prae vastitate materiae. Latius igitur disserendum.

58 De iure communi nullam inter coniuges esse communionem vel societatem propriam, receptissima doctorum opinio est; Bugnynon., de Leg. abrog., lib. VI, cent. 16; Schilter, Prax. for. Roman., exercit. 36, § 97; Kohl., de Pact. 59 dotal., ad Const. march., quaest. 2. At statutis plurium gentium haec communio inducta est. Imo laudant haec statuta Crusius, ad Ius statut. Mindens., lib. I, tit. 13, dec. 3; Mev., ad Ius Lubec., lib. I, art. 5, tit. 5, num. 9 et sequent.

60 Spectato itaque iure communi, bona uxoris vel sunt dotalia, vel paraphernalia, vel rece- 61 ptitia. Bona dotalia sunt res quaevis datae marito propter nuptias ad ferenda onera matri- 62 monii. Bona paraphernalia stricte dicta sunt, 63 quae uxor marito praeter dotem tradit. Bona receptitia sunt, quae uxor marito non tradidit; Strykius, Iuridic. dissert., tom. V, disp. 18, cap. 3, num. 17 et plur. sequent., ubi et illud, an data bona dotalia potius, quam paraphernalia praesumenda sint.

64 De bonis dotalibus agemus in verbo *Dos*. 65 Ad bona paraphernalia quod attinet, ea constitui possunt voluntate uxoris, vel *expressa*, vel *tacita;* doctores, in l. 9, § 3, ff. de Iur. dot.

66 Nomine autem paraphernorum tradi possunt 67 bona omnia, quae sunt in uxoris dominio. Et quidem dari possunt multo facilius nomine paraphernorum quam dotis, idque quia dotis constitutio transfert ius in re, non idem vero in constitutione paraphernorum. Quo fit ut feuda nomine paraphernorum transferri queant. Rosenthal., de Feud., cap. 9, conclus. 9, num. 12.

68 Ius autem mariti in paraphernis competens 69 potissimum est *administratio*. Et in dubio si *administratio* ab uxore simpliciter sit credita, maritus est generalis seu universalis *administrator* paraphernorum; Strykius, Iuridic. dissert., tom. IV, disp. 17, cap. 3, n. 8.

70 Maritus nomine uxoris agens, an mandato opus habeat in paraphernis? Affirmant post alios Giphan., ad l. 21, c. de Procurat., et Hilliger, in suo Donello enucleato, lib. XVIII cap. 12, lit. L. Negat vero et quidem nominatim refutatis mox laudatis auctoribus aliisque Strykius, Iuridic. dissert., tom. V, disp. 17, cap. 3, num. 9 et seq.

71 Extra iudicium fas haud est marito iura- 72 mentum deferre in paraphernis. In iudicio vero licere marito in paraphernis deferre iuramentum, modo causa sit dubia; tenet idem Stryk., loc. cit., num. 12.

Restitutionem in integrum nomine uxoris 73 petere in paraphernis prohibetur; l. 21, § 3, ff. de Minor.

Alienatio in paraphernis est interdicta marito, 74 si excipies fructus et res quae servando servari nequeunt, et alia id genus, de quibus Strykius allegat. disp. num. 14 et plur. seq., ubi 75 quod nec consentiente uxore possit maritus alienare bona paraphernalia, quod tamen difficultate non caret.

Solvere etiam potest maritus ex paraphernis 76 creditoribus uxoris. Quinimo cogi ab illis po- 77 test ad solvendum; Strykius, ibidem, n. 15 et seq.

Tenetur maritus circa parapherna praestare 78 tantummodo dolum et diligentiam, quam circa suas res habere invenitur; l. fin., c. de Pact. convent. Maiorem vero exigit diligentiam laudatus auctor, dicto loco, n. 19, si maritus fructus lucretur.

Ad quos fructus restituendos teneatur ma- 79 ritus? An fructus consumptos uxor repetere queat a marito? Quid si maritus illos in communem utilitatem, sed invita uxore, consumpsit? Haec et alia de fructibus excutit Strykius, dicto loco, a n. 2 ad plur. seq. Confer etiam Rotam, in Pisaurien. *Pecuniaria super fructibus bonorum extradotalium*, 12 Jun. 1742, coram R. P. D. Canilliac.

Tacita hypotheca, quae, ut ait auctor n. 10, 80 sine praelatione competit uxori contra maritum pro paraphernis, non a die nuptiarum, sed a tempore commissionis et illationis computanda; Carpzov., part. I, constit. 8, defin. 87 et seq.

De bonis receptitiis, ut disseramus, quod 81 marito in ea competit ius, in hoc consistit, quod cautione rati praestita, admittatur ad agendum; Strykius, cit. disp., c. 4, num. 2.

Hactenus de bonis uxoris *iure communi* at- 82 tento; at spectata *consuetudine generali* tribuente marito administrationem bonorum omnium uxoris, dubitari potest an amplius dentur bona haec receptitia uxoris. Vide Rotam, in dict. Pisaurien. *Pecuniaria super fructibus bonorum extradotalium*, 15 Iunii 1742, coram R. P. D. Canilliac.

Bona filiorumfamilias vocabulo *peculii* desi- 83 gnari solent. Dividitur autem peculium in mi- 84 litare et paganum. Militare vel est castrense, vel quasi castrense; paganum vel adventitium vel profectitium. Castrense peculium est, *quod* 85 *filiofamilias, vel in ipsa malitia, vel occasione illius, et ut instructior ad illam redderetur, obvenit;* l. 11, ff. de Castr. pecul. Ut igitur peculium dici queat castrense, non sufficit a

[1] Vide quae de opinionibus plerisque superioribus numeris ab auctore propositis statuunt Antoine, Cuniliati, Colet, et alii. (EDIT. BARBIELL.)

milite illud esse acquisitum, sed ut in militia vel occasione illius quis illud acquisiverit, praecise requiritur. Hinc facile est dignoscere ad peculium castrense referenda esse, 1° quae in militiam eunti donata etiam ab amicis sunt, modo bona sint mobilia; 2° res quas filius secum tulit; 3° in militia acquisita. Haereditates commilitonis extranei etiam agnati, item fratris, non etiam matris. 4° Quae ex peculio castrensi empta sunt. Consule, ubi res postulat, Strykium, Iuridicar. dissert., tom. VIII, disput. 26, cap. 2, a § 5 ad 8.

Est autem hoc peculium castrense in totum a bonis paternis separatum; nam et proprietas, et usufructus, et libera eius administratio filio competit; princ. instit. *Quibus non est permiss. facere testam.*, l. 16, § final., c. de Usufr. et habit. Quocirca intuitu eius omnes contractus filius celebrat; libere de illo disponit, ut paterfamilias; mutuum etiam accipit, et cessat exceptio senatus consulti Macedoniani. Conventus tamen vel ex mutuo vel ex alio contractu, gaudet beneficio quod dicitur *competentiae;* Strykius, dict. disp. 26, dicto capite 2, a § 9 ad 11.

Erratque Michalor., de Fratrib., part. I, c. 2, n. 18, aiendo, non omnes fructus ex peculio castrensi provenientes castrensium iure censeri, sed illos tantum qui immediate ex eo proveniunt; quos vero opera et industria humana producit, eos pro dimidia peculio adventitio cedere. Vide eum refutantem Strykium, dict. disput. 26, dict. cap. 2, § 12.

Cedit vero peculium castrense patri, si ob delictum filii bona ipsius filii confiscentur; l. 3, c. de Bon. proscript.; Farinac., quaest. 24, num. 13, in fine, licet alii dissentiant, quos citat num. 12. Confer Bruneman., in Comment. ad l. 1 et 3 utrobique, fere per tot., dict. titul. Quod si ob crimen laesae maiestatis bona filii occupet fiscus, pater hoc peculium praecipuum non habebit, ut praeter allegatos firmat Michalor., de Fratrib., part. I, cap. 1, num. 9, et cap. 3, num. 16, in fin. Mortuo vero filio, quid obtineat quoad successionem in peculium castrense, expendit Strykius, dict. dissert. 26, cap. 2, § 13.

Peculium quasi castrense describitur: *Substantia rerum a filio familias occasione muneris alicuius publici, et ex litterarum studiis honeste acquisitarum.* Pertinent 1° ad peculium quasi castrense, quae filius occasione alicuius muneris publici honeste quaesivit; leg. 4, cod. de Advoc. div. Iud. Sunt tamen qui tenent ad peculium quasi castrense referenda duntaxat esse, quae ministris aliisque personis in publico officio constitutis ex publico solvuntur, non item quae hisce personis a privatis intuitu officii, quod gerunt, afferuntur. Qua ratione advocati hodie peculium castrense haud haberent, ob defectum publici salarii. Sed pro advocatis, tum etiam pro procuratoribus causam dicit Strykius, dict. dissert. 26, cap. 2, § 15 et 16. Pertinent 2° donata a patre vel ab alio intuitu dignitatis; etiam libri licet studioso donati. 3° Artibus liberalibus quaesita. 4°. Donata a principe, vel augusto. 5° Haereditates quae filio occasione militiae togatae obvenerunt, item ea quae ex quasi castrense peculio empta sunt. Confer Strykium, dict. disput. 26, cap. 2, § 16 et seq.

De quasi castrense peculio, non secus ac de castrensi, libere disponit filiusfamilias, et valide se obligat; agere et conveniri potest. Idem auctor, loco mox citato, ubi an filius de libris disponere queat, tum an intuitu huius peculii quasi castrensis gaudeat filius beneficio competentiae?

Peculium adventitium vel est regulare vel irregulare. Regulare dicitur: *Substantia rerum, quae filiofamilias non ex re patris vel eius intuitu, sed aliunde extra militiae tamen casum, obvenerunt.* Ad regulare hoc peculium adventitium referuntur, quae prospera fortuna, labor, industria, favor amicorum, etc., filiofamilias, citra tamen respectum patris, et extra militiae casum adiecerunt. Vide exempla apud Strykium, dict. dissert. 26, cap. 3, a § 3 ad plur. sequent., ubi quid obtineat de quaesitis partim industria filii, partim ex re patris.

Iure Iustinianeo peculii adventitii regularis proprietatem habet filius, pater vero usumfructum et administrationem; l. 6, c. de Bon. quae liber. Ratione vero administrationis patri competentis, valde est restricta dispositio filii respectu etiam proprietatis. Ut itaque actus inter vivos celebrare possit filius, consensu patris opus habet; l. final., § 1, c. de Bon. quae liber. Caeterum, si contraxerit sine consensu patris, valide obligatur, sed differenda est exsecutio donec vel moriatur pater, vel ipse filius consequatur usumfructum cum administratione, v. g., si patris bona ob delictum, laesae maiestatis exceptae, confiscentur; Cavalcan., de Usufr. mulier. relict., num. 235.

Agere quoque et conveniri, nonnisi consensu patris, filius de hoc peculio valet; dict. l. final.; § 1, l. d. t. Testamentum vero de hoc peculio, ne consentiente quidem patre, condere valet; l. 3, c. *Qui testam. facere poss.* An vero de consensu patris mortis causa donare possit? Affirmat Strykius dict. disput. 26, capit. 3, § 11.

Pater non tenetur cavere de rato; l. final., § 4, c. de Bon. quae liber., nec conficere inventarium, nec reddere rationem de administratione sua, licet ad secundas transeat nuptias; l. 6, § 2, l. final., § 4, d. t. Non tamen effrenata patri datur licentia liberis sine iusta causa praeiudicandi. Indistincte alienare haec bona pater nequit. Vide tamen limitationes apud Strykium, dict. disput. 26, c. 3, § 15,

120 ubi an et quando agere in iudicio valeat, et
121 transigere. Prospectum etiam est filio hypotheca tacita in omnibus bonis patris; l. 9, § fin., c. de Sec. Nupt., nec ratione solum bonorum maternorum, lucrorumque nuptiarum tantum, sed omnium bonorum adventitiorum, quorum pater habet usumfructum et administrationem; Strykius, eod. loc., § 12.

122 Irregulare peculium adventitium est, quod non quoad proprietatem tantum, sed etiam quoad usumfructum et administrationem a bonis et rationibus paternis separatum est, ita ut pater nil iuris in illud praetendere queat.

123 Ad irregulare hoc peculium adventitium spectant, 1° quae dissentiente patre acquisita;
124 2° quae sub conditione relicta, ne patri ususfructus acquiratur; 3° portio haereditatis fraternae; 4° quod ob divortium parentum acquisitum; 5° bona adventitia, quorum usumfructum pater remisit; 6° quae pater ex peculio
129 adventitio alienavit, et filius recuperavit; 7° fructus dotis; 8° quae pater gravatus est restituere. Confer Lauterbach., dissert. de pecul. advent. irregul., thes. 10 et seq., et de usufr. patern., thes. 23, num. 5 et thes. sequent., et Stryk. dict. disp. 26, cap. 3, § 18 et plur. seq.

131 Filius in hoc peculio adventitio irregulari idem iuris habet quod in quasi castrensi ipsi competit, excepta solummodo factione testamenti; Strykius, dict. disp. 26, cap. 3, § 30 et sequent., ubi quod etiam mutuum contrahere potest.

Peculium profectitium est *substantia rerum* 132
quas filius vel ex re patris, vel eius occasione et intuitu, acquisivit, citra tamen militiae casum. Referuntur ad peculium profectitium, 133
1° bona ex re patris profecta; 2° quae intuitu 134
patris filio sunt donata. In dubio vero praesumptio est, quod filio facta sit donatio. 3° Fru- 135
ctus ex rebus filio in peculio a patre concessis obvenientes, sive industriales sive civiles, modo illos sciente et patiente patre filius administrare incipiat; Strykius, dict. disp. 26, cap. 4, § 2.

De pecunia ludrica quaeritur quorsum sit 136
referenda? Vide Strykium, disput. 26, cap. 3, § 21 et plur. seq., tum Rotam, in Ferrarien. *Iocalium*, 4 Februarii et 17 Iunii 1746, cor. clar. mem. Millin.

Huius peculii pater nedum proprietatem, 137
sed et usumfructum habet. Quocirca nec directe, nec indirecte in hoc peculio praeiudicare filius patri potest. Quae vero pater praesum- 138
ptive faceret vel facere deberet, si bona administraret, facere filius potest.

Hinc descendit quod filius contrahere potest 139
de hoc peculio; et quidem obligando ipsum patrem peculio tenus; Strykius, dict. disp. 26, c. 5, § 4, et § 5, ubi quid, patria potestate sublata, de hoc peculio obtineat.

BREVE, BULLA

Quid sint, unde dicantur, et in quibus differant et conveniant.

Summarium.

1. Nomine brevis apostolici veniunt illae litterae pontificiae quae in membranis subtilibus et candidis charactere latino, nitido, eleganti ac intelligibili sunt descriptae, et non sigillo plumbeo, sed cera rubea chordulis lineis inclusa, annulo Piscatoris sunt signatae, ac manu secretarii subscriptae. - 2. Tales litterae pontificiae, seu brevia apostolica signantur annulo Piscatoris sic dicto ab insculpta imagine S. Petri eo modo quo a navicula in mari piscabatur. - 3. Haec brevia subscribuntur tantum a secretario brevium, qui solet esse aliquis magnus praelatus, vel cardinalis maximae doctrinae, et apprime versatus in sacris canonibus et in variis stylis Sedis Apostolicae pro concedendis gratiis et expediendis litteris pontificiis. - 4. Quare dicantur brevia; ad n. 5. - 6. Nomine bullae veniunt illae litterae pontificiae quae expediuntur sub plumbo, sive sigillo plumbeo pendente ex chordulis, conscriptae in membrana magis nigra, et rudi atque antiquo charactere gothico. - 7. Bullae scribuntur in membranis rudibus cum charactere gallico, licet latino, ducto tali usu ab eo tempore quo Sedes Apostolica residebat in civitate Avenionensi. - 8. Bullare idem est ac sigillare, et litterae bullate, sigillatae significantur. - 9. Brevia et bullae inter se multipliciter differunt. Primo, quia brevia a curia Romana expediuntur per secretariam apostolicam sub annulo Piscatoris; bullae vero expediuntur per Cancellariam apostolicam sub sigillo plumbeo habente hisce temporibus ex una parte imaginem SS.Petri et Pauli, et ex altera nomen papae regnantis impressum. - 10. Secundo, quia brevia inscribuntur in membranis subtilibus et albis; bullae vero in membranis magis nigris et grossis, seu rudibus. - 11. Tertio, quia brevia scribuntur charactere latino iuxta nostrum usum intelligibili, nitido et eleganti; bullae vero scribuntur charactere antiquo gothico, licet latino, nulla linea, nec puncto adhibito, nec servata ortographia, sicut in brevibus observatur. - 12. Quarto, quia in brevibus *data* fit incipiendo annum a die Nativitatis, in bullis vero a die Incarnationis. - 13. Quinto, quia in brevibus ponitur *data* temporis brevior; in bullis vero *data* temporis longior. - 14. Sexto, quia brevia incipiunt cum his verbis ad formam tituli, *Clemens papa XII;* bullae vero incipiunt cum verbis: *Clemens episcopus servus servorum Dei,* non in medio et in forma tituli, sed a capite versiculi. - 15. Septimo, quia brevia expediuntur etiam ante papae coronationem, bullae vero regulariter solum post papae coronationem; et dato quod ratione dilatae coronationis expediatur ante ipsam aliqua bulla, tunc inscribitur pontificatus, ut infra: *Datum suscepti a nobis, apostolatus officii anno,* etc., ubi post coronationem inscribitur pontificatus absolute ut infra: *Datum pontificatus nostri,* etc. incipiendo tantum annos pontificatus a die coronationis. - 16. Et quoad supradictas et alias differentias inter brevia et bullas vide Corradum, Rosam, card. Petram, card. de Luca, Ameyden., Reiffenstuel, etc. - 17. Non obstantibus autem supradictis et aliis differentiis inter brevia et bullas, et non obstante quod maior fides soleat adhiberi bullis quam brevibus; tamen in hoc conveniunt quod brevia apostolica rite confecta tantam vim habeant in illis materiis in quibus conficiuntur, quantam habent bullae in caeteris materiis, ac proinde brevia rite confecta parificantur, et conveniunt in effectu cum bullis; ad n. 18. - 19. Sicque non solum ille incidit in crimen falsi, huiusque poenis tenetur, qui corrumpit bullas Romani

pontificis, sed etiam qui falsificat, et corrumpit brevia apostolica. - 20. Unde etiam brevia apostolica habent vim legis. - 21. Gratiarum genera per secretariam brevium secretorum privative expediendorum sub poena nullitatis. - 22. Quae promiscue per eamdem et Datariam apostolicam expediri possunt. - 23. Regulae quibus verae a falsis bullis sint secernendae. *Remissive.* - *24. De variis nominibus brevis. - 25. Litteris in forma brevis, et non sub plumbo, utuntur pontifices ante coronationem. - 26. Breve apostolicum non attenditur, si discrepet a supplicatione, vel a minuta. - 27. Breve pontificium obtentum post litem coeptam, non facta eiusdem pendentiae mentione, an sit subreptitium. - 28. De brevi pontificio obtento non facta mentione iuris tertii. - 29. Breve concedens gratiam audiendi missam in oratorio privato domino et eius familiae, ad quosnam extenditur. - 30. Quid operatur breve continens decretum irritans. - 31. Quo tempore pontifices suas litteras bulla plumbea obsignare coeperint. - 32. Antiquitus episcopi bullis plumbeis utebantur. - 33-34. De SS. apostolorum Petri et Pauli capitibus in bulla sculptis. - 35. RR. pontificum bullae iuris canonici partem efficiunt. - 36. Earum divisio. - 37. De bullis a Rom. pontifice in collatione beneficiorum concedi solitis. - 38. Rationes quare variis in regionibus ex pontificiis bullis multae sunt quae non obligant.

1 Nomine brevis apostolici veniunt illae litterae pontificiae quae in membranis subtilibus et candidis, charactere latino, nitido, eleganti ac intelligibili sunt descriptae, et non sigillo plumbeo, sed cera rubea chordulis lineis inclusa, annulo Piscatoris sunt signatae, ac manu secretarii subscriptae; Rosa, de Exsec. lit. apost., cap. 2, num. 30; Ameyden., de Stylo Datariae, cap. 28, n. 2; Reiffenst., lib. I Decret., tit. 2, num. 16; Petra, tom. I ad Constit. apostol., 2 § 2 prooemial., n. 1. Tales litterae pontificiae seu brevia adostolica signantur annulo Piscatoris, sic dicto ab insculpta imagine S. Petri, eo modo quo a navicula in mari piscabatur, quo annulo simpliciter usum fuisse divum Petrum traditur; Petra, loc. cit., num. 2, et caute servatur apud intimum familiarem papae, post cuius mortem statim frangitur per cardinalem 3 camerarium. Haec brevia subscribuntur tantum a secretario brevium, qui solet esse aliquis magnus praelatus, vel cardinalis maximae doctrinae, et apprime versatus in sacris canonibus et in variis stylis Sedis Apostolicae pro concedendis gratiis et expediendis litteris pontifi- 4 ciis. Dicuntur autem brevia, quia res in ipsis contentae conscribuntur summatim et in brevioribus verbis quam in bullis, in quibus magis pontificia dignitas longiori sermone explicatur; Rebuffus, in Praxi benefic., n. 6 et 7; Cherub., ad Bullarium, lib. II, fol. 86, ad bullam 18 Gregorii XIII; Gonzal., ad reg. 8 Cancellar., glossa 60, num. 19; Petra, loco 5 cit., n. 2. Vel cum interdum prolixitate sua non correspondeant huius nominis etymologiae, dicuntur *brevia* ex eo quia in brevibus materiis, seu breve negotium concernentibus, concedi solent; nam in arduis negotiis communius bullae expediuntur; Rebuff., in Addit. ad regul. Cancellar. 34, § *Breve.;* card. de Luca, tom. III, de Relatione curiae, discurs. 7, num. 9.

6 Nomine bullae veniunt illae litterae pontificiae quae expediuntur sub plumbo, sive sigillo plumbeo pendente ex chordulis, conscriptae in membrana magis nigra et rudi, atque antiquo charactere gothico; card. de Luca, tom. III, de Relat. curiae, discurs. 7, n. 9; Reiffenst., loc. cit.; Rebuff., ad dict. regul. cancell. 34, circa finem, ubi addit, sicuti praxis habet, quod si bulla expediatur in materia gratiae, sigillum plumbeum pendeat ex chorda serica; si vero fuerit bulla iustitiae, seu data in materia contentiosa, illud pendeat ex corda de canaba, ut iam antea observavit Felinus in cap. *Postulasti,* num. 1, § *Dum declarat,* de Rescriptis, et hoc sigillum custoditur in palatio Vaticano per praesidem plumbi, et statim rumpitur post obitum pontificis, sicut annulus Piscatoris. Bullae scri- 7 buntur in membranis rudibus cum charactere gallico, licet latino, ducto tali usu ab eo tempore quo Sedes Apostolica residebat in civitate Avenionensi; card. de Luca, loc. cit., n. 18. Bulla vocatur a *boule,* quo nuncupabantur ornamenta quaedam orbicularia; Carolus Dufresne, in Glossario, verb. *Bulla;* Petra, loc. cit., § 1 prooemial., num. 2, et ex hoc existimatur morem invaluisse, ut sigilla quoque propter formam orbicularem nuncuparentur bullae; Petra, ibidem; bulla enim proprie erat imperatoris sigillum, quod apponi consueverat in litteris ardua continentibus; cap. *Licet,* de Crimine falsi, et quia sigillum erat aureum, dicebantur huiusmodi imperiales litterae bullae aureae, iuxta Gloss., verb. *Aurea bulla,* in Clement. 1, de Iureiurando. Sicque bullare 8 idem est ac sigillare, et litterae bullatae, sigillatae significantur; Arnoldus, Histor. Sclavor., l. VII, c. 14, ibi: *Et rex vade, ait, et post modicum revertere, et invenies litteras bullatas;* Opingh., de Iure sigilli, c. 6; Petra, l. c., n. 9.

Brevia et bullae inter se multipliciter diffe- 9 runt. Primo, quia brevia a curia Romana expediuntur per secretariam apostolicam sub annulo Piscatoris; bullae vero expediuntur per Cancellariam apostolicam sub sigillo plumbeo habente hisce temporibus ex una parte imaginem SS. Petri et Pauli, et ex altera nomen papae regnantis impressum, quod sigillum est suum ultimum complementum, adeo ut ipsae bullae ante illius appensionem nec dum expeditae censeantur; cap. *Licet,* 5, de Crimine falsi; Rota, part. V, tom. II, dec. 560, n. 5. Secundo quia brevia scribuntur in membranis 10 magis nigris et grossis seu rudibus. Tertio, 11 quia brevia scribuntur charactere latino, iuxta nostrum usum intelligibili, nitido et eleganti; bullae vero scribuntur charactere antiquo gallico, licet latino, nulla linea nec puncto adhibito, nec servata orthographia, sicut in bre-

12 vibus observatur. Quarto quia in brevibus *data* fit incipiendo annum a die Nativitatis; in bullis
13 vero a die Incarnationis. Quinto, quia in brevibus ponitur *data* temporis brevior; in bullis
14 vero *data* temporis longior. Sexto, quia brevia incipiunt cum his verbis ad formam tituli: *Pius papa VI;* bullae vero incipiunt cum verbis: *Pius episcopus servus servorum Dei,* non in medio et
15 forma tituli, sed a capite versiculi. Septimo, quia brevia expediuntur etiam ante papae coronationem. Sed quae ante papae coronationem expediuntur, non semper annulo Piscatoris signantur, sed aliquando sigillo, quo utebatur pontifex ante suam electionem. Quod exstat in Urbivetanae Urbis archivio, Innocentii VII. Breve exemplum esto, quod his verbis clauditur: *Datum Romae apud Sanctum Petrum die assumptionis nostrae* (fuit is dies Octobris 17 ann. 1404) *sub parvo signato, quo utebamur, cum eramus in minoribus constituti.* Bullae vero regulariter solum post papae coronationem; et dato quod ratione dilatae coronationis expediatur ante ipsam aliqua bulla, quae etiam media seu dimidia bulla ideo appellatur, quia pontifices tunc temporis non bullant bulla integra, sed mediam tantum bullam ponunt, seu sigillum plumbeum, habens ex uno latere capita SS. apostolorum Petri et Pauli insculpta, et ex alio latere, quo ponitur nomen, bulla est sine nomine. Vide Fagnan., in cap. *Licet,* de Electione, num. 9. Tunc inscribitur pontificatus, ut infra: *Datum suscepti a nobis apostolatus officii anno,* etc., ubi post coronationem inscribitur pontificatus absolute, ut infra: *Datum pontificatus nostri anno,* etc., incipiendo tantum annos pontificatus a die coronationis, ut observavit Fagnan., lib. I Decret., in cap. *Licet,* 6, de Elect., num. 9 et 10; Petra, l. c., § tertio prooemial., num. 7.
16 Et quoad supradictas et alias differentias inter brevia et bullas, vide Corrad., in Praxi dispensat., lib. II, cap. 7, num. 29; Rosam, de Executione litterar. apostolicar., cap. 2, n. 67; Petram, loc. cit., num. 6 et 7; Gonzal., ad regul. 8 Cancellariae; card. de Luca, in Relation. Romanae curiae, discurs. 7; Ameyden., de Stylo datariae; Reiffenstuell, lib. I Decretal., tit. 2, § 1 num. 19 et 20, et alios canonistas passim.
17 Non obstantibus autem supradictis et aliis differentiis inter brevia et bullas, et non obstante quod maior fides soleat adhiberi bullis quam brevibus, ex quo bullae sint solemniori ritu conscriptae omnibus patenti, ut observavit Gonzal., ad regul. 8 Cancell., gloss. 59, n. 6, et Petra, loc. cit., § 2 prooemial., num. 14;
18 tamen in hoc conveniunt quod brevia apostolica rite confecta tantam vim habent in illis materiis in quibus conficiuntur, quantam habent bullae in caeteris materiis; ac proinde brevia rite confecta parificantur et conveniunt in effectu cum bullis; sicque non solum ille 19 incidit in crimen falsi, huiusque poenis tenetur, qui corrumpit bullas Romani pontificis; sed etiam qui falsificat et corrumpit brevia apostolica; argum. cap. *Ad falsariorum,* 7, de Crimine falsi, et notat Rebuffus, in Addit. ad regul. 34 Cancellariae, § *Breve;* Reiffenstuel, loc. cit., num. 18; Gonzal., loc. cit., num. 15; Petra, loc. cit., num. 14. Unde etiam brevia 20 apostolica habent vim legis; l. fin., cod. de Legibus; Rota, part. X recent., dec. 79, n. 9. Non esse tamen censendos ab episcopo excommunicatos in bulla Coenae, qui mutant verba in litteris apostolicis rei veritatem non inficientia, solidis rationibus defendit Maraviglia, lege 229, *Prudentiae episcopalis,* contra nonnullos ibidem citatos.

ADDITIONES AUCTORIS.

Gratiarum genera per secretariam brevium 21 secretorum privative expedienda sub poena nullitatis, assignantur a Benedicto XIV, tom. I, const. 145, incip. *Gravissimum,* § 5, nempe altaria portatilia, altaria privilegiata, concessiones habitus militiae Domini nostri Iesu Christi, aut alterius militiae similis, advocationes causarum, et exstinctiones litium, abbreviatoriae nuntiaturarum, et plurima alia quae ibi enumerantur, et brevitatis gratia ibi videnda relinquuntur. Et quae promiscue per eamdem 22 et datariam apostolicam expediri possunt, assignantur ibidem, § 6, nempe confirmationes contractuum, statutorum, privilegiorum, ordinationum, concordiarum et transactionum, tam in forma communi quam in forma specifica. Absolutiones cum dispensationibus ad ordines super irregularitate proveniente ex defectu corporis, vel ex delicto, non tamen homicidii in statu ecclesiastico commissi; confirmationes decreti iudicis, et alia multa ibi videnda, una cum illis quae datariae apostolicae privative quoad secretariam praedictam reservantur.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Saepe in foro de eo quaestio est utrum 23 bullae verae sint an falsae. Longum autem esset cunctas regulas tradere, quibus verae a falsis bullis sint secernendae. Consule pro re nata Rotam, in Ratisbonen. *Vicariae,* 1 Aprilis 1743, cor. bon. mem. de Vais; 5 Mart. 1746, cor. clar. mem. Millin., in Nullius seu Tarraconensi Praecedentiae; 13 Maii 1746, cor. mox memorato clar. mem. Millin.; 20 Februar. et 19 Iun. 1747, cor. eminentis. Elephantutio [1].

[1] Spectant huc regulae omnes artis criticae diplomaticae, de quibus Mabillonius et Maurini novi diplomaticae scientiae tractatus auctores. Ad has regulas nescio, quae Gregorii V ad Ravennatem archiepiscopum epistola, aliaeque eiusdem furfuris chartae paucis abhinc annis expensae sunt in celeberrima, quae Romae magno partium studio acta est, causa inter Ferrarienses et Ravennatem archiepiscopum. (EDIT. BARBIELL.)

ADDITIONES CASINENSES.

24 Apostolica epistola, alias *brivigerulus, breviculum, breviarium* atque *pitacium* dicta, nunc temporis *breve* nuncupatur vel quia breviori stylo conscribitur, vel a germanico vocabulo *Brief,* quod epistolam significat; Macri, Hierolex.

25 Pontifex ante coronationem, si quae vult expedire negotia, regulariter id facit per brevia, in quibus non utitur plumbo, sed simplici annulo Piscatoris, nec se scribit simpliciter *episcopum,* sed *electum episcopum;* neque scribit pontificatum in *data,* sed *officium apostolatus* per haec verba: *Datum a nostri suscepti apostolatus officii anno primo.* Si vero uti velit litteris sub plumbo, non integram ponit bullam, sed mediam, id est partem quae sculpta refert capita SS. apostolorum Petri et Pauli, vacua altera parte relicta, in qua nomen pontificis solet inscribi. Fagnan., cap. *Licet de evitanda;* Du Cange, Glossar. ad scriptor. med. et infim. latinit. Id autem et priscis Ecclesiae saeculis observarunt pontifices; Rigant., reg. 17.

26 Quoad brevium apostolicorum valorem, notandum quod si huiusmodi litterae expeditae discrepare comperiantur a supplicatione, haec tanquam matrix, non vero litterae, attendenda est. Supplicatio enim manu pontificis subscripta, per Datarium visa, et tot officiales, maiori cura et diligentius praesumitur examinata quam bulla, sive breve, quod ab aliis extenditur officialibus. Similiter si breve a minuta discrepet, ista attenditur. Vid. auctores apud Rigant., Commentar. in reg. Cancellar. 27, n. 73, 75.

27 Breve pontificium post litem coeptam obtentum, in quo non est facta mentio litis pendentiae, est subreptitium. Begnudelli, Biblioth. iuris, verb. *Rescriptum.* Eius insuper verba quomodo intelligenda sint, invenies apud eumdem sub verb. *Verba.*

28 Breve pontificium obtentum non facta mentione iuris tertii, tanquam subreptitium non valet; l. 2, § *Si quis a principe,* ff. *Ne quid in loco publ.;* Gemin., cap. *Quamvis,* n. 3, de praescriptis; Buratt., dec. 576.

29 Quando per breve conceditur gratia audiendi missam in oratorio privato domino et eius familiae, extenditur etiam ad familiam ipsam, absente domino principali; Diana, part. IX, tr. 1, resol. 2; Novar., Summ. Bullar., tom. I, de Orat. Et tunc familiae nomine veniunt etiam extra domum domini commorantes, sed qui eiusdem expensis vivunt; Palaus, tom. IV, tr. 25, res. 27. Cum vero in brevi fit mentio consanguineorum, in dubio intelligitur tantum de primo gradu. Diana, l. c., et doctores apud eumdem.

30 Per breve apostolicum continens decretum irritans fit ut praecisa forma ex eo inducatur, nec possit contentis in brevi renuntiari, quamvis illa privatam respiciant utilitatem breve impetrantis. Text. et Gloss. in c. *Dilecto,* de Praebend.; Felin., in cap. *Cum accessissent,* n. 7, de Constit.; Bich., decis. 98, n. 1.

31 Quoad tempus quo pontifices suas litteras plumbea bulla obsignare coeperint, sententia est Polydori Virgilii, lib. VIII de Inventione rer., Agathonem papam in cera annulo impressisse sigilla. Verum postea, cum summi pontifices multa indulgerent privilegia, hinc, ut diplomata diuturniora forent, placuisse Sthephano III, qui pontifex renuntiatus fuit anno 752, et Adriano I pontifici electo anno 772, litteras apostolicas obsignare plumbo, nec antiquiorem plumbeam bullam inveniri opinatur. At hanc Polydori sententiam non veritati conformem esse demonstrant diplomata plumbo obsignata summorum pontificum Sylvestri, Leonis I, Gregorii Magni ac Sergii, qui omnes Stephanum III longe praecesserunt. Quapropter usum bullae plumbeae ad S. Sylvestrum usque referunt Macri, Du Cange, Van-Espen, aliique magnae notae doctores. Episcopos itidem priscis tem- 32 poribus bullis plumbeis fuisse usos constat ex canone 41 concilii Cabillonensis II, anno 813 celebrati, ibi: *Litteras quoque habebit, in quibus sint nomina episcopi et civitatis plumbo impressa.* Vide auctores citatos.

Saeculo Ecclesiae XI, sub Paschali II, qui 33 pontifex renuntiatus fuit anno 1099, morem coepisse imprimendi in bulla capita sanctorum apostolorum Petri et Pauli, tenent Daubletum et Du Cange, loc. cit., § *Porro.* Varias do- 34 ctores expendunt rationes, ut demonstrent quare S. Pauli imago dexteram, S. Petri vero sinistram occupet partem. Sed earum praecipua videtur quae affirmat id ex antiquo usu originem traxisse, quo videlicet usu inspecto, laeva dextera parte dignior habebatur. Vid. Allat., lib. I de Eccles. Occident. et Oriental. perpet. consens., cap. 14, n. 13; Petra, in Constit. apost., § 3 prooemial., n. 39 et seq.; Chassan., aliique.

Romanorum pontificum bullae, quamvis extra 35 corpus iuris canonici vagent, attamen ipsius iuris partem efficiunt. Earum aliae sunt con- 36 sistoriales, quae in consistorio expediuntur, adhibito consilio cardinalium, a quibus subscribuntur, et hae aliud praeterea sigillum *ad formam crucis* habere solent; aliae vero sunt non consistoriales, quae extra consistorium nullis cardinalium subscriptionibus emittuntur. Sunt etiam *bullae dimidiae,* quae tali hoc vocantur nomine, quod in sigillo impressum non habent nomen pontificis, qui eas fert antequam consecretur. Vid. num. 25.

Romanus pontifex in collatione beneficiorum 37 dat diplomata quae bullae dicuntur, quaeque a pluribus datariae et Cancellariae ministris obsignantur. Earum aliae dicuntur *in forma gratiosa,* aliae *in forma dignum,* aliae demum *in*

forma commissaria. Litterae *in forma gratiosa* dantur ad clericum qui sui episcopi exhibito testimonio beneficium obtinuit, eaeque veram secum ferunt beneficii collationem. Litterae *in forma dignum*, quae ita dicuntur quod ab eo verbo exordiantur, locum habent, cum illud episcopi testimonium, ex quo pateat idoneum esse clericum, in medium allatum minime fuit: ea propter ad episcopum mittuntur, cuius est certo clerico beneficium conferre. Denique *in forma commissaria* conceduntur litterae, cum clericus illud quidem dedit episcopi testimonium, sed multa adhuc a se narrata summo pontifici ut beneficium consequatur, demonstrare debet, coram designatis exsecutoribus, vocatis omnibus quorum interest. Atque hae litterae non veram collationem continent, sed tantum *mandatum*, ut aiunt, *de conferendo*.

Variis in regionibus ex pontificiis bullis multae 38
sunt quae non obligant, et nonnullae afferuntur rationes, vel quia in iis nec publicatae neque receptae fuerunt; vel quia defectu publicationis et acceptationis, quamvis ab initio culpabili, in desuetudinem abierunt; vel quia ordinarii existimant utilitati dioecesium suarum non congruere; vel quia interdum isti a laica potestate mandata apostolica pro suo libitu exsequi prohibentur, donec eadem in desuetudinem abeant. Reiffenstuel, Theol. moral., tract. 2, dist. 1, tom. I.

BULLA AUREA

ARTICULUS EX NOVISSIMA EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1. Bulla aurea pragmatica Caroli IV sanctio est. - 2. Latine scripta. - 3. Cuius tamen gemina extat Germanica versio. - 4, 5, 6. Primum et praecipuum authenticum latinum exemplum Francofurti servatur, ex quo caetera omnia prodierunt. - 7, 8. Promulgata haec bulla fuit non simul tota, nec eodem in loco. - 9. Quorumdam protestantium in eam querelae. - 10, 11, 12. Quaestiones duae ex hac bulla enatae. - 13. Immutarine possit.

1 Bullam auream Germani vocant sanctionem pragmaticam inter Carolum IV imperatorem et Germaniae status firmatam, qua, quae ad imperatoris electionem et coronationem, iura imperii, aliaque nonnulla eiusdem imperii negotia pertinent, constituta sunt. Dicitur autem bulla aurea ab appenso aureo sigillo quo a Carolo conditore obsignata est. Quod nomen etsi ob similia appensa sigilla plurimis aliis convenit, ut instrumento, quo Carolus V ducatum Mediolanensem filio suo Philippo II contulit; tamen per excellentiam quamdam huic a Carolo IV editae bullae tanquam inter reliquas cum materiae dignitate, tum communi imperii utilitate, ac veneratione, quam omni aevo obtinuit, praestantissimae ita proprium adhaesit, ut cum *Aureae bullae* iniicitur mentio, quin aliud addatur, non de alia quam de nobilissima
2 hac Caroli IV sanctione intelligatur. Authentica huius bullae lingua, qua scilicet primum concepta, latina est; hac primum conscribi illam ac publicari Carolus iussit, ac singula eius exempla singulis electoribus tradita fuere, ut quae in electorum archivis etiamnum exstant, archetypa eius exempla nos docent. Latinum vero idioma eo potissimum consilio a Carolo adhibitum, ut etiam ad Romani pontificis Italorumque notitiam facilius adduceretur, hincque iura imperii magis magisque firmarentur. Sunt equidem qui mirentur latina hanc sanctionem, non teutonica lingua fuisse conscriptam, quod a Rudolpho I dudum constitutum norint, ut in dicasteriis non alia quam germanica lingua adhiberetur. Verum hi meminerint, velim, lege illa dicasteriis et subditis imperii praescripta, imperatorem et suprema imperii comitia ligari adeo rigide non potuisse, ut nefas sibi ducerent gravi de causa ab ea tantisper recedere.

Gemina exstat huiusce sanctionis germanica 3
versio, altera Friderici III imperatoris iussu edita, altera a Schiltero ex ms. veteri vulgata, priore emendatior; neutra tamen latino textui plane conformis, et privatus potius labor quam publica auctoritate suscepta versio. Nullum certe hactenus prodiit autographum germanicum, Caesareo, aut alio publico sigillo munitum; illudque ipsum germanicum exemplar, quod Francofurti in eadem in qua latinus authenticus codex arca asservatur cum involucro ex rubra membrana litteris minoribus descriptum, nullo exstat sigillo roboratum.

Primum et praecipuum authenticum exem- 4
plar latinum videtur hoc esse, quod Francofurti, ut indicatum, videre est in loco imperatoris electioni assignato, quem curiam dicunt; est autem litteris elegantibus descriptum, tribusque supra quadraginta foliis membraneis constat, quorum postremum glutine coniunctum est cum membranaceo involucro sat rudi et impolito. Primum hoc, ex quo caetera exarata omnia videntur, in titulos distinctum non est; indiculum autem capitum generalem pagina secunda, et rubricam ante quodvis caput tertia exhibet; uti qui autographum Francofurtense vidit, Thulemarus, ostendit, de Bulla aurea, cap. 8.

Ab indicato fortassis foliorum numero, et 5
quod plures constitutiones et decreta in unum edictum collecta contineat, a nonnullis *Codex*, et in ipsa bulla *Liber* appellatur, tit. 1, § 20, ubi dicitur: *Ad finem praesentis* Libri.

6 Ex hoc autem primo praecipuoque authentico exemplo, reliqua electoribus singulis data, descripta et maiori legentium commodo titulis suis distincta videntur.

7 Promulgata porro est bulla aurea non simul tota, nec eodem in loco. Duas namque diversas continet partes. Prior harum viginti tres articulos complexa, an. 1356 in curia Norimbergensi publicata est, qua in urbe hodieque ostenditur domus et conclave in quo facta est promulgatio; sacellum quoque decem pedes longum et quinque latum, et altare parvum angustumque, in quo bulla illa solemni sacrificio confirmata et veluti consecrata fuit; imo in rei gestae memoriam, typis impressum latino et germanico idiomate, et coriaceo involucro munitum aureae bullae exemplar altari impositum cernitur.

8 Altera pars a vigesimo quarto articulo ad finem, Metis in Lotharingia sub exitum eiusdem anni 1356, maxima cum Germanorum tum Gallorum magnatum frequentia edita fuit ac vulgata.

9 Quae a Limnaeo adversus auream bullam colliguntur censurae adeo leves sunt ac iuveniles, ut mirere afferri illas a gravi scriptore potuisse. Nec desunt alii e publici iuris inter Protestantes doctoribus, quorum ad palatum (nec ignotum qua de causa) bulla aurea non omnino facit, Pfeffingerus cum primis in notis ad Vitriarium, tom. IV, lib. IV, tit. 6. Horum querelas doleo a cl. P. Zallwein., tom. III, p. 272, non fuisse, uti merebantur, flocci factas. Confer Binerum, Appar. p. 7, cui dissertatio praemittitur de Bulla aurea, singulisque eius articulis.

10 Duae potissimum ab eo quaestiones discutiuntur. Prima est, an acatholicus princeps stante bulla eligi imperator possit. Negantem autem, ut omnino necesse est, sententiam propugnat; pro qua vide etiam P. Schwartz., Collegior. historic., p. VIII, quaest. 9, sect. 2.

11 Altera quaestio est an exterus eligi possit imperator? Nihil hac super re bulla aurea disertis verbis definit. Ex ea tamen, accedente praesertim consuetudine, satis eruitur, e re Germanici imperii esse ut qui imperator eligitur, Germanus sit, *saltem origine;* dixi *saltem origine*, neque enim necesse esse ut in Germania natus sit, passim auctores consentiunt. Adi, praeter Binerum, ex Protestantibus Vitriarium, ex catholicis Schwarzium, quaest. cit., sect. 1, § 4. Sic Fridericus II in Sicilia, Carolus V in Belgio, Ferdinandus I in Hispania nati fuerant; quia tamen maiores habuerant Germanos, nemo unus dubitavit quin imperatores creari possent.

12 Immutata nonnunquam fuit haec bulla, ut circa numerum electorum, qui novem nunc sunt, cum septem vi illius esse deberent; circa electionis locum, qui Francofurtum a bulla designatur, alius tamen saepe delectus est; circa ius coronandi imperatorem, quod ad electorem Coloniensem pertinet, nunc vero inter ipsum, et electorem Moguntinum alternatur.

13 Verum hae mutationes substantiam bullae non attingunt. Itaque qui his exemplis abutuntur, ut abrogari illam posse, vel saltem aliis imperii fundamentalibus legibus nequaquam aequiparandam esse velint, *suum,* ut recte monet eruditissimus P. Iosephus Pichlerus in Augusta quinque Carolorum Historia, Viennae 1735 evulgata, p. IV, num. 242, *suum, inquam, suis armis iugulum petunt: si namque indignum non ducant legem primam fundamentalem imperii, antiquissimam, innocentissimam, cum summa omnium ordinum dignitate coniunctam, in emolumentum non publicum modo, sed et privatum statum latam, communi totius imperii consensu, applausuque comprobatam ac receptam. . . immutari haud aegre posse; quid de aliis imperii legibus atque pactis erit consectaneum, quas tamen sacrosanctas illi, aeternas, immutabiles voluit, etsi non omnibus his praerogativis fortasse munitas?*

BULLA IN COENA DOMINI

ARTICULUS NOVUS CASINENSIS.

Summarium.

1, 2. De huius bullae origine. - 3. Ex Ordine Romano, processus in Coena Domini antiquitas deducitur. - 4. Huius ritus mentio fit etiam in Caeremoniali Gregorii papae iussu edito. - 5. Quoad alia. *Remissive.*

1 Huius bullae, quae apud nostrum auctorem prostat sub verbo *Excommunicatio*, originem indagare hic operae pretium ducimus. Quae quidem origo a processu, qui olim in capella pontificia, feria V in Coena Domini, in Ascensione Domini, itidemque in Dedicatione basilicarum apostolorum Petri et Pauli, adversus haereticos, piratas, falsarios bullae aliosque legi consueverat, repetenda est. Ordo Romanus XIV, auctore G. Gaietano, n. 92, *Qualiter et quibus diebus fiant processus generales:*

2 *Processus nempe generales secundum consuetudinem approbatam fiunt tribus diebus in anno, videlicet feria quinta in Coena Domini, item in Ascensione Domini, item in Dedicatione basilicarum apostolorum Petri et Pauli; et praedictis tribus diebus fiunt etiam aliqui processus speciales prout expedit, sive contra aliquas communitates, vel personas notabiles, etiamsi reges vel imperatores essent, contra quos eorum. . . ad monitionem, citationem, suspensionem, excommunicationem. . . procedere-*

tur. Et paulo post, quid nomine processus venit, hisce verbis describit: *Et sciendum quod processus communes, qui fiunt contra haereticos, et contra piratas maris, et contra imponentes nova pedagia, et contra falsarios bullae, et portantes prohibita Saracenis, et impedientes euntes et redeuntes ad curiam, non consueverunt omitti.*

3 Ex his inferre licet quam antiqua sit bullae Coenae origo: namque *ad minus* Ordini Romano est Coena. Porro huius ordinis codicem in monasterio S. Galli exstantem, Thomasius, tom. VII, p. 52 ed. Rom., an. 1744, haud levi coniectura ductus, circa annum 795 exaratum fuisse putat. Insuper Mabillonius, Mus. Ital., tom. II Comment., num. 2, p. 8, de Ordine Romano, sic scribit: *Nullum antiquiorem habemus de ritibus Ecclesiae Romanae quam illum qui vulgo inscribitur* Ordo Romanus. *Eius antiquitatem plerique referunt ad saeculum octavum: nec eam sane serius differri posse constat ex Amalario saeculi noni auctore, qui libellos* de Ordine Romano *passim laudat, eosque commentatus est. Verum Ordinem illum saeculo octavo antiquiorem esse, atque ad tempora vel Gelasii pontificis, vel saltem Gregorii M., revocandum existimo.* Cum vero huius Ordinis scriptor consuetos ritus Ecclesiae Romanae describat, et iam usitatos fuisse supponat, apparet *processum* feriae V in Coena Domini huius Ordinis auctore longe esse antiquiorem.

In Caeremoniali Gregorii papae iussu edito 4
huius etiam ritus fit mentio his verbis: *In Ascensione Domini, et in festo Dedicationis basilicae duodecim apostolorum huiusmodi excommunicationes fiant in Ecclesia Dei.* Et de Coena Domini idem Ordo de processibus dicit: *Praedictos omnes excommunicamus.* In Caeremoniali vero S. R. Ecclesiae, cap. 45, habemus: *Itur processionis more ad locum, ubi processus legi debent.* De hoc ritu in Coena Domini con- 5
suli possunt Ioan. Burchardus ad annum 1686, de Ritibus in Coena Domini; Mucantius, ad annum 1674, de eodem ritu; Catalan., in Ritus S. R. Ecclesiae lib. I, cap. 45.

BULLA CRUCIATAE

Summarium.

1: Bulla Cruciatae unde sit dicta. - 2. Bulla Cruciatae quid sit. - 3. Ad obtinendam valide hanc bullam debet quis consistere in regnis, vel provinciis, seu territoriis regi Hispaniarum subiectis, vel ad illa accedere. - 4. Possunt tamen extranei valide recipere bullam, si personaliter ad locum bullae accedant, etiamsi solum transeunter per unum diem, aut etiam per unam horam quacunque de causa. - 5. Pro bulla Cruciatae obtinenda quid requiratur. - 6. Assignatur eleemosyna taxata pro bulla obtinenda. - 7. Pecunia eroganda pro bulla debet esse propria illius qui vult bullam obtinere. - 8. Regulares nihil habentes proprium quomodo possint bullam obtinere. - 9. Pauperes etiam debent eleemosynam erogare pro obtinenda bulla. - 10. Tales autem pauperes impotentes ad praestandam taxatam eleemosynam pro obtinenda bulla, licet non possint acquirere indulgentias a bulla concessas, lucrari tamen possunt alias indulgentias extra bullam, quamvis a commissario suspensas. - 11. Bulla durat per annum integrum, qui annus incipit a die promulgationis bullae in quovis respectivo loco. - 12. Bullae valor durat per totum annum, etiamsi intra ipsum moriatur pontifex vel commissarius bullae. - 13. Bulla communis, ut prosit, debet necessario et recipi, et acceptari, et simul retineri impressa, aut scripta, ac sigillo, et nomine commissarii, seu eius delegati firmata, et consultius etiam cum inscriptione nominis illam accipientis. - 14. Ut bulla prosit, non est necesse ut eam quis secum ferat, vel manu tangat, quando vult aliquo eius privilegio uti, sed satis est eam domi retinere, quamvis in alia civitate, imo etiam apud absentem. Non potest tamen relinqui apud distributorem seu thesaurarium. - 15. Si bulla amittatur inculpabiliter, potest adhuc amittens eius privilegiis uti; secus si consulto amittatur, proiiciatur aut laceretur. - 16. Potest bulla sumi pro Petro a Paulo existente in eadem civitate regni, seu provinciae bullae, si Paulus illam ferat ad Petrum, vel Petrum de acceptione moneat, et ipse Petrus acceptet. - 17. Imo valet dicta bulla sumpta pro Petro a Paulo existente in diversa civitate seu provincia, sed tamen eiusdem regni bullae, si Petrus admonitus de bullae receptione pro se facta, eam acceptavit, et Paulus pro Petro eleemosynam dedit, et Petri nomen in illa inscripsit, et pro Petro servat. - 18. Non potest autem valide recipi bulla pro Petro existente in regno vel provincia, ubi non promulgatur bulla, a Paulo existente pariter extra regnum, vel provinciam promulgationis bullae, quamvis alteruter vel uterque esset nativus illius regni seu provinciae ubi bulla promulgatur. - 19. Bulla non prodest Petro, antequam sit admonitus de acceptione bullae pro se facta a Paulo, sive in eadem, sive in diversa civitate eiusdem regni bullae Petrus et Paulus existant, etiamsi Petrus acceptionem bullae Paulo commiserit, et ipse Petrus sciat Paulum esse diligentissimum in exsequendis eius negotiis, seu quolibet anno solitum esse eodem die pro se bullam accipere. - 20. Bulla communis potest eodem anno bis sumi, data utraque vice eleemosyna taxata. Et secunda bulla prodest ut eam accipiens possit iterum indulgentiam plenariam in vita et in morte acquirere, licet per primam bullam eam acquisierit. Insuper ut iterum possit a reservatis absolvi. Et tertio poterit iterum seu bis accipere eodem anno bullam pro defunctis. - 21. Per communem bullam Cruciatae varia conceduntur privilegia. - 22. Primo conceditur amplissimum privilegium varia complectens circa tempus interdicti. - 23. Nomine ecclesiarum in quibus conceditur habenti bullam, ut tempore interdicti possint coram eo, et suis familiaribus ac consanguineis celebrari et audiri missae et divina officia, intelliguntur quaecunque ecclesiae et oratoria in quibus fuerint alias supradicta permissa. Et oratoria privata supponuntur iam rite ab ordinario approbata. - 24. In oratoriis privatis ratione bullae Cruciatae maiora permittuntur quam ratione indulti ordinarii a pontifice soliti concedi nobilibus. - 25. An in dictis oratoriis prohibeatur in die Paschatis receptio Eucharistiae etiam ex devotione. - 26. Habens dictam bullam an teneatur audire missam diebus festis tempore interdicti. - 27. Qui bullam recipiunt, nisi excommunicati decedant, possunt tempore interdicti cum moderata pompa sepeliri, et quae sit moderata pompa. - 28. Qui privato oratorio ad supradictos effectus uti voluerint, debent ad suum arbitrium orare mentaliter, vel vocaliter pro unione principum contra infideles, etc., et sufficit quaelibet brevis oratio. - 29. Se-

cundo conceditur privilegium vescendi ovis, lacticiniis et carnibus diebus ieiuniorum durante bulla. - 30. Quid veniat nomine utriusque medici, de cuius consilio habens bullam potest carnibus vesci. - 31. Pro usu carnium diebus ieiuniorum requiruntur causa et consilium utriusque medici, si necessitas non sit patienti certa. Pro usu autem ovorum et lacticiniorum sufficit solum bullae privilegium. - 32. Ratione bullae Cruciatae possunt omnes non excepti etiam sine consilio utriusque medici vesci ovis et lacticiniis cunctis diebus ieiuniorum etiam quadragesimalium. Et assignantur excepti per bullam communem quoad ieiunia quadragesimalia. - 33. Ex praedictis exceptis per bullam communem varii per aliam bullam vocari solitam *bullam lacticiniorum,* possunt vesci ovis et lacticiniis etiam in quadragesima, excepta hebdomada sancta, quae incipit a Dominica Palmarum inclusive. - 34. Assignatur taxa pro hac bulla lacticiniorum. - 35. Regulares utriusque sexus non possunt uti bulla lacticiniorum quoad ieiunia quadragesimalia, exceptis episcopis non assumptis ex ordine Minimorum. - 36. Cardinales regulares an possint uti dicta bulla lacticiniorum. - 37. Cardinales saeculares non presbyteri per solam bullam communem Cruciatae vesci possunt ovis et lacticiniis per totam Quadragesimam, etiam in maiori hebdomada, uti caeteri saeculares. - 38. Sic etiam novitii et novitiae cuiuscunque religionis. - 39. Sic etiam religiosi ordinum Militarium, etiam S. Ioannis Hierosolymitani. - 40. Omnes sexagenarii, sive episcopi, sive regulares, sive presbyteri saeculares, et quicunque alii habentes bullam possunt etiam in ieiuniis quadragesimalibus vesci ovis et lacticiniis, et annus sexagenarius sufficit incoeptus. - 41. Tertio conceditur privilegium quoad varias indulgentias et participationes bonorum operum. - 42. Quid intelligatur per ipsos quindecim annos et quadragenas, et quid per participationem bonorum operum. *Remissive.* - 43. Quarto conceditur privilegium lucrandi indulgentias stationum Almae Urbis. - 44. Quaenam autem, et quot sint, et quomodo acquirantur indulgentiae stationum Urbis. *Remissive.* - 45. Regulares utriusque sexus licet sine bulla nequeant lucrari indulgentias ipsius bullae, possunt tamen lucrari omnes alias sibi aliunde concessas. - 46. Ad lucrandas indulgentias iubilaei non est necessaria bulla Cruciatae. - 47. Quinto conceditur maximum privilegium circa absolutionem a reservatis, et acquisitionem indulgentiae plenariae semel in vita, et semel in articulo mortis. - 48. Confessarius eligendus virtute bullae Cruciatae debet esse approbatus ab ordinario loci ubi fit et recipitur confessio, nec sufficit quod fuerit approbatus in aliis dioecesibus. - 49. Ad quae se extendat facultas dicti confessarii. - 50. Bulla Cruciatae quoad casus reservatos non suffragatur nisi pro foro interno. - 51. Regulares et moniales non possunt vi bullae Cruciatae eligere sibi confessarium quoad casus reservatos. - 52. Cruciatae vigore et facultatis in ea concessae, non possunt moniales eligere alios confessarios quam approbatos ab ordinario ad audiendas earum confessiones. - 53. Sexto conceditur privilegium quoad commutationem votorum. - 54. Ad quae vota commutanda se extendat potestas electi confessarii; ad n. 55. - 56. Dicta votorum commutatio potest fieri extra confessionem. - 57. In commutatione votorum imponenda est a confessario personae voventi aliqua eleemosyna, et quae. - 58. Septimo conceditur commissario generali Cruciatae facultas suspendendi indulgentias. - 59. Virtute dictae facultatis commissarius generalis suspendit pro toto anno cunctas indulgentias et gratias in locis bullae (exceptis illis concessis regularibus Mendicantibus) et postea illas revalidat pro sumentibus bullam. - 60. Unde non potest dictus commissarius suspendere indulgentias et gratias concessas regularibus utriusque sexus. - 61. An per promulgationem bullae suspendantur certae peculiares facultates concessae regularibus. - 62. Indulgentiae et gratiae iubilaei possunt a quibuscumque consequi etiam sine bulla, non obstante suspensione facta a commissario Cruciatae. - 63. Pro solemniori promulgatione bullae commissarius generalis suspendit interdictum locale a quocunque iudice positum per octo dies ante, et post promulgationem, et sic probabiliter per dies septemdecim. - 64. Non suspenditur autem a dicto commissario interdictum personale particulare. - 65. Octavo conceditur commissario generali facultas faciendi compositionem super bonis male habitis, illicite retentis, aut usurpatis, quando eorum dominus omnino ignoratur. - 66. Compositio, generaliter loquendo, fieri potest in omnibus casibus in quibus certum est faciendam esse restitutionem, sive ratione rei male acceptae, sive ratione iniustae acceptionis et retentionis, sive ratione damni illati, sive ratione contractus, concurrentibus tamen duabus conditionibus, quae assignantur. - 67. Si iam facta legitima compositione debitor inveniat creditorem, an teneatur restituere debitum. - 68. Compositio potest etiam fieri super legatis, et quomodo. - 69. Item compositio fieri potest super fructibus beneficiorum et aliorum redituum ecclesiasticorum male perceptis et restitutioni obnoxiis ratione omissionis divini officii, et quomodo. - 70. Non potest tamen fieri compositio super distributionibus iniuste perceptis. - 71. Nec potest fieri compositio super missis celebrandis pro eleemosynis acceptis, quamvis debitor non recordetur a quibus acceperit, et nec pro quibus debeat applicare. - 72. Compositio fieri potest solum usque ad determinatam summam, quae assignatur. - 73. Si debitum excedat dictam summam, quid agendum. - 74. Qui habet debitum excedens dictam summam, non potest differre compensationem aut restitutionem ad sequentem annum, ut componat excessum summae per novas bullas. - 75. Quot sunt debitores, tot debent accipi bullae, nec sufficit una bulla pro pluribus, quamvis totum eorum debitum simul non excedat summam componibilem per unicam bullam. - 76. Assignatur taxa pro una bulla compositionis solvenda a qualibet persona, sive privata, sive insigni. - 77. Qui vult hanc bullam compositionis obtinere, debet existere in regno ubi bulla promulgatur, vel ad illud personaliter declinare. - 78. In bulla compositionis debet inscribi nomen eam accipientis, et scribi seu imprimi nomen commissarii cum appositione sigilli eiusdem. Non est tamen necesse ut haec bulla compositionis conservetur sicut bulla communis. - 79. Bulla compositionis prodesse potest etiam defuncto, qui pro exoneranda conscientia iniunxit haeredi aut alteri ut necessarias ad id bullas pro se acciperet. - 80. Nono conceditur etiam bulla pro defunctis. - 81. Hac bulla pro defunctis elargitur pontifex indulgentiam plenariam per modum suffragii applicandam ab ipso bullam sumente cuicunque animae sibi bene visae. - 82. Quamvis non sit necesse ut in hac bulla inscribatur nomen defuncti, pro cuius anima accipitur, et nomen illam accipientis, tamen usus invaluit ut in illa inscribatur nomen utriusque. - 83. Taxa huius bullae est quod erogentur duo reales a quibusvis personis, sive privatis, sive insignibus. - 84. Una bulla non potest applicari pro pluribus animabus, sed solum pro una anima. - 85. Possunt tamen pro eadem anima sumi singulis annis duae bullae, et valde utile est ut aliae aliis annis pro eadem anima sumantur. - 86. Et hoc non obstante quod teneatur indulgentiam huius bullae sicuti quamcumque aliam indulgentiam plenariam rite concessam et acquisitam certo et infallibiliter prodesse animae illi cui applicatur. - 87. Qui bullam pro defuncto accipit, et illi applicat, non est necesse quod sit in gratia. - 88. Vivus existens in regno ubi promulgatur bulla potest ipsam sumere et applicare animae defuncti etiam extra ipsum regnum seu locum bullae. - 89. Anima quando liberetur per indulgentiam huius bullae. - 90. Semel facta applicatione pro tali anima non potest amplius variari et fieri applicatio pro alia. - 91. Cruciatarum origo. - 92, 93. Unde haec bulla dicatur Cruciatae. - 94. Primus terram sanctam e manibus infidelium eruere conatus est Urbanus II. - 95. Deinde varii pontifices Cruciatam indixerunt. - 96. Pontifices, qui Hispanis Cruciatam concesserunt. -

97-99. Quae concessio ampliatur. - 100. Sub qua conditione. - 101. Bulla Gregorii XIII omnium praecedentium est amplissima. - 102. Affertur exemplar bullae compactum ex omnibus, quae pontifices indulserunt et ampliarunt. - 103. Epitome bullae a Pio VI concessae pro regno Neapolitano. - *104. Bulla eiusdem pont. ad Ferdinandum Siciliae regem. - 105. Aliae litterae in forma brevis Pii VI ad praedictum regem, quibus anteriorem bullam ad archiepiscopos, episcopos, etc., extendit. - 106-109. De privilegiis regno utriusque Siciliae per Cruciatae bullam concessis. - 110. De eleemosyna pro bullae fruitione.

1 Bulla Cruciatae sic dicitur quia olim haec bulla concedebatur militibus qui rubeo signo sanctae crucis insigniti ad bellum contra Turcas proficiscebantur sub Urbano II, et in concilio Lateranensi sub Innocentio III, et nunc concedi solet cunctis utriusque sexus Christi fidelibus in regnis ac provinciis omnibus Hispaniarum regi subiectis certam opem seu operam in subsidium belli contra infideles et haereticos conferentibus [1].

2 Unde bulla Cruciatae recte describitur, quod sit: *Diploma, seu breve pontificium continens gratias multas concessas Christi fidelibus, sive per pugnam, sive per pia opera, sive per eleemosynam ad bellum contra infideles et haereticos concurrentibus.* Est in re communis.

3 Ad obtinendam valide hanc bullam debet quis consistere in regnis, vel provinciis, seu territoriis regi Hispaniarum subiectis, vel ad illa accedere, ut patet ex verbis bullae, ibi: *Consistentibus, et ad illa declinantibus.* Hinc non valet bulla in regnis, insulis aut locis quae ab obedientia et dominio regis Hispaniarum secesserunt, et obedientiae ac dominio alterius principis se cum iuramento submiserunt: nisi summus pontifex bullam in favorem talis regni, insulae aut loci denuo concesserit; La Croix, lib. VIII de sanctae Cruciatae Bulla, dub. 2, vers. *Infertur secundo,* et alii passim. Unde, etiamsi alicui existenti extra regna et provincias bullae ab alio accipiatur et remittatur bulla, non poterit gaudere bullae privilegiis quia bulla requirit ut qui eius privilegiis gaudere voluerit, eo tempore quo bulla accipitur sit in eo ipso loco cui bulla conceditur; La Croix, loc. cit., vers. *Deducitur quinto;* Felix Potest., tom. I, part. IV, cap. 10, num. 341, et alii.

4 Possunt tamen extranei valide recipere bullam, si personaliter ad locum bullae accedant, etiamsi solum transeunter per unum diem imo per unam horam quacunque causa, etiam solo animo sumendi bullam, et statim discedendi, quia bulla conceditur non solum illis qui in regnis et insulis regi Hispaniarum subiectis fixe commorantur, sed etiam iis qui ad illam ditionem declinant seu adveniunt, ut patet ex adductis verbis: *Consistentibus, et ad illa declinantibus.* Et idem dicendum est etiamsi solum ad illius loci seu civitatis marinum portum perveniant, et inde mittant amicos qui ipsis bullam accipiant, ipsis in civitatem, imo in littus non descendentibus, quia portus absolute et simpliciter pars est civitatis seu regni; Tamburin., tract. de Bulla Cruciatae, cap. 3, num. 1 et 2; La Croix, loc. cit., vers. *Habetur septimo,* et alii; aliis repugnantibus, inter quos est Vodal, de Bulla Cruciatae, exam. 1, num. 12, qui verba illa, *et ad illa declinantibus,* adversae opinionis patronis obesse non prodesse ostendit, quia *declinare est ad morandum vel negotium ire.* Ipsi autem extranei, si de loco acceptae bullae transeant ad locum ubi bulla non valet, possunt adhuc ibi gaudere privilegiis eiusdem bullae, exceptis privilegiis quoad lacticinia et carnes, quia ista sola privilegia extra provincias regi Hispaniarum subiectas expresse in bulla excipiuntur, minime vero alia. Exceptio autem firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis, l. *Quaestum,* 12, § 43, ff. De instructo et instrumento legato, cap. *Dominus,* 6, caus. 32, quaest. 7, cap. *Quoniam,* 2, de Coniugio leprosorum cum similibus; Mendo, disp. 3, num. 6; Suarez, l. VIII de Legibus, cap. 26, num. 4; Felix Potestas, loc. cit., n. 3840; La Croix, loc. cit., vers. *Infertur quarto,* cum aliis ibi allegatis.

Pro bulla Cruciatae obtinenda, eiusque privilegiis fruendis debet quis vel propriis expensis militare personaliter in exercitu ab Hispaniarum rege contra Turcas, aut infideles misso, aut aliam personalem operam per totum annum praestare; vel si nequiverit seu noluerit id personaliter praestare, debet alium ad talem exercitum mittere, ut supradicta suo nomine praestet. Vel tandem si nec per se nec per alium id praestiterit, debet taxatam a commissario bullae eleemosynam erogare, cum a summo pontifice non sit ipsa taxata, sed taxanda a commissario bullae relicta, ut patet ex verbis bullae Gregorii XIII a subsequentibus pontificibus confirmatae: *Item conceditur facultas commissario ut dictam subventionis quantitatem a fidelibus, ut praedicitur, pro vivis, et defunctis iuxta personarum qualitatem et bonorum quantitatem arbitrari possit.* 5

[1] Cum per nos de hoc argumento, nempe de bulla Cruciatae, Neapolitana peculiaris ac cumulatissima dissertatio edita fuerit, ubi quaecunque ad rem illustrandam faciebant et congessimus, ac pro virili discussimus, adeo ut omnium votis plane ibi satisfactum videatur; ne hic acta repetantur, illuc studiosos lectores amandare satius nobis erit. Interim praestat hic per auctoris nostri assertiones leviter discurrendo indicare discriminum capita quae intercedunt inter bullam nostram Neapolitanam atque Hispanicam, cuius auctor hic exemplum adducit, atque simul peculiares quasdam nostrae bullae formulas hic ob lectorum oculos ponere; id enim novimus et a multis fuisse iamdiu, et frusta optatum. (Edit. Neap.)

6 Eleemosyna autem a commissario bullae taxata est sequens, diversa pro diversitate personarum; cardinales enim, patriarchae, primates, archiepiscopi, episcopi, abbates habentes iurisdictionem episcopalem, inquisitores, et dignitates cathedralium, duces, marchiones, comites, commendatores, maiores, proreges, generales, et alii officiales curiae Suae Maiestatis, ac domini vassallorum eorumque uxores suis viris viventibus debent pro communi bulla vivorum praestare octo reales, seu octo argenteos Castellanos. Viduae vero si nullo proprio titulo ex dictis gaudeant duos solum reales aut argenteos Castellanos erogare debent. Reliquae personae, cuiuscunque status et conditionis existant, duos item solum reales aut argenteos Castellanos erogare tenentur.

7 Pecunia eroganda pro bulla debet esse propria illius qui vult bullam obtinere, cum pontifex in bulla expresse dicat: *Ex bonis sibi a Deo collatis*. Unde non potest obtineri bulla cum pecunia in individuo furtiva, cum ipsa non sit propria, sed aliena. Potest tamen obtineri bulla cum tali pecunia furtiva, si iam fuerit ita immista cum alia propria furis, ut discerni non possit, quia in tali casu illa per dictam immistionem iam transit in dominium furis, et potest illam utiliter in eleemosynam dare, licet ipsi furi remaneat onus restituendi tantumdem, ut patet ex dictis sub verb. *Dominium*, art. 3, num. 82; unde si ex illa potest fur facere valide eleemosynam, poterit etiam valide cum illa bullam obtinere, et eius privilegiis gaudere. Sic etiam meretrix cum pecunia ex meretricio acquisita potest valide bullam accipere, quia licet illa peccaverit, dum eam medio peccati acquisivit, tamen pecunia est sub pleno eius dominio, et omnino sua, ut patet ex dictis sub verb. *Meretrix*. Sic doctores communiter.

8 Regulares quamvis nihil proprium habere possint, cum quidquid acquirit monachus acquirat monasterio, cap. *Statutum*, 1, caus. 18, qu. 1; cap. *Abbates*, 16, caus. 18, qu. 2; cap. *Quia ingredientibus*, 7, caus. 19, qu. 3; cap. *In praesentia*, 8, de Probat., cum similibus, tamen si ex pecuniis sibi ab amicis seu parentibus donatis, aut suis licitis officiis acquisitis, praestando praesertim de licentia suorum superiorum debitam eleemosynam, valide bullam possunt obtinere, et privilegiis sibi ex ipsa competentibus gaudere, quia cum pontifex facultatem obtinendi bullam concedat etiam regularibus, censetur tali defectui satis superque supplere, ut recte docet Tamburin., loc. cit., cap. 3, § 6, num. 4.

9 Pauperes etiam debent eleemosynam erogare pro obtinenda bulla; Tambur., loc. cit., § 1, n. 12, et alii contra Henriq., lib. VII, cap. 20. Et ratio est quia bulla tanquam opus accessorium requirit generaliter ab omnibus pro consecutione eius privilegiorum eleemosynam. Verba autem generalia generaliter sunt intelligenda; cap. *Quia circa*, 22, de Privilegiis, et qui dicit omnes, neminem excipit; cap. *Solitae*, 6, § *Nobis*, de Maiorit. et obedient.; cap. *Si Romanorum*, 1, dist. 10, l. *Praeses*, 3, ff. de Offic. praesidis, l. *A procuratore*, 13, cod. *Mandati*. Si enim voluisset pontifex excipere pauperes ab hac obligatione praestandi eleemosynam, expressisset, cum quod voluit expresserit; arg. cap. *Inter corporalia*, 2, § *Sed neque istud*, de Translat. episcop.; cap. *Ad audientiam*, 12, de Decimis, cum similibus.

Tales autem pauperes impotentes ad praestandam taxatam eleemosynam pro obtinenda bulla, licet non possint acquirere indulgentias a bulla concessas, lucrari tamen possunt alias indulgentias extra bullam, quamvis a commissario suspensas durante anno promulgationis; Bardi, part. II, tr. 1, cap. 1, sect. 6; Quintanadvenas, in Appendice ad singul. de poenit., tr. 3, dub. 3, num. 3, et 6, cum Ludovico a Cruce ibi citato contra Mendo, et Tambur., loc. cit., num. 13. Et ratio est quia non potest praesumi ex pietate pontificis quod velit privare ordinariis indulgentiis similes impotentes pauperes, qui sine culpa bullam habere non possunt; cum rem quae culpa caret in damnum vocari non conveniat; cap. *Cognoscentes*, 2, de Constit., l. *Gracchus*, 4, cod. *Ad leg. Iul.*, de Adulteriis; nec sit addenda afflictio; cap. *Ex parte*, 6, de Clerico aegrotante; cap. *Cum percussio*, 7, qu. 1. 10

Bulla durat per annum integrum, qui annus incipit a die promulgationis bullae in quovis respectivo loco. Habetur expresse in ipsa bulla. An autem hic annus debeat numerari naturalis de die in diem, nempe a die promulgationis usque ad finem duodecim mensium, vel ecclesiasticus ab una promulgatione ad aliam, nempe a Dominica Septuagesimae huius anni ad Dominicam Septuagesimae sequentis anni? variant doctores. Debere numerare annum naturalem tenent Rodrig., in Bulla, § 5, num. 2; Thomas Sanchez, lib. VIII de Matrim., dist. 15, num. 17, in med.; Mendo, dist. 2, 1, et in Append., dist. 1, cap. 14. Et e contra debere numerari annum ecclesiasticum docent Ludovic. a Cruce, dist. 1, cap. 10, dub. 2; Trullench., l. 1, § 1, dist. 11, num. 3; Ioannes Sanch., dist. 55; Gallegus, in Bulla, cap. 4, dub. 14. Utraque opinio est probabilis; La Croix, l. c., cap. 1, dub. 3, vers. *Haec tertia;* Tambur., loc. cit., cap. 4, § 2, num. 3. At secunda videtur probabilior. Et ratio est quia haec est res ecclesiastica; Ecclesia autem in praxi solet uti anno ecclesiastico, ut patet de communione pro obligatione et satisfactione praecepti annui, de interstitiis pro ordinibus suscipiendis, et huiusmodi, adeoque, etc. 11

Bullae valor durat per totum annum, etiamsi 12

intra dictum annum moriatur pontifex vel commissarius bullae, quia gratia concessa non exspirat morte concedentis, textu expresso in cap. *Si super gratia*, 9, de Offic. delegati, in 6; cap. *Si cui*, 36, de Praebend., in 6. Sic doctores communiter [1].

13 Bulla communis, ut prosit, debet necessario et recipi et acceptari, et simul retineri impressa, aut scripta, ac sigillo et nomine commissarii generalis, seu eius delegati firmata. Sic clare habetur ex bulla, et ex eius summario, quod a commissario Cruciatae fidelibus solet distribui, et tradit Tambur., loc. cit., cap. 15, § 1, n. 1, qui ibid., § 2, sub n. 3, subiungit cum Gallego, caus. 14, dist. 119, esse etiam in dicta bulla inscribendum nomen illam accipientis, ut securius in re tanti momenti procedatur, quamvis bulla id expresse non requirat, ut patet ex eius verbis ab ipso relatis loco cit., claus. 14, cap. 15, ibi: *Item mandatur a summo pontifice ut summarium bullae (sane in vulgari sermone impressum et sigillo commissarii vel eius delegati munitum) per omnes Christi fideles ad praedictum bellum contribuentes, qui huiusmodi gratiarum participes esse voluerint, recipiatur et retineatur;* et ex aliis verbis summarii vulgaris soliti distribui, et ab ipso relatis ibid., cap. 15, § 1, num. 1, ibi: *Dichiariamo che quelli, che la piglieranno abbiano da ricevere e conservarsi questo sommario, e bolla che è stampata, sigillata, e firmata di nostro nome e sigillo, perchè d'altra maniera non guadagnano detta bolla, nè le grazie di quella.* Adducit autem ad id ibid., § 2, num. 2, verba summarii, quod in suo regno Siciliae fidelibus distribuitur, ibi: *E perchè voi Titio de Amatis avete dati due regali, ed avete ricevuta questa bolla, essendosi in essa scritto il vostro nome, dichiariamo, che avete conseguito, e vi si concedono le dette indulgenze, grazie, ecc.*

14 Ut bulla prosit, non est necesse ut eam quis secum ferat, vel manu tangat, quando vult aliquo eius privilegio uti, sed satis est eam domi suae retinere, quamvis in alia civitate, imo apud etiam absentem; Tamburin., loc. cit., cap. 15, § 4, num. 2, et alii. Non potest tamen relinqui apud distributorem seu thesaurarium, quia, ne inde subrepant aliquae fraudes, id prohibetur a commissario generali sub poena excommunicationis, ut patet § ultimo suae Instructionis editae pro iis qui de bullae privilegiis conciones ad populum habituri sunt; Tambur., loc. cit., cap. 15, § 3, num. 4; Sebast. Acosta, in Explicat. bullae, quaest. 12, et alii.

Si bulla amittatur inculpabiliter, potest adhuc 15
qui amisit eius privilegiis uti; secus si consulto amittatur, proiiciatur vel laceretur. Sic enim colligitur ex verbis summarii bullae traditi a commissario, et tenent Gallegus, claus. 14, dub. 18: Diana, part. X, tract. 2, resol. 4; Tamburin., loc. cit., § 4, num. 3 et 4, et alii [2].

Potest bulla sumi pro Petro a Paulo exi- 16
stente in eadem civitate regni seu provinciae bullae, si Paulus illam ferat ad Petrum, vel Petrum de acceptione moneat, et ipse Petrus acceptet. *Communis.* Id enim docet quotidiana praxis, qua non pauci servis amicisque utuntur ad recipiendam bullam.

Imo valet dicta bulla sumpta pro Petro a 17
Paulo existente in diversa civitate seu provincia, sed tamen eiusdem ditionis regis Hispaniarum, ubi promulgatur bulla, si Petrus admonitus de bullae receptione pro se facta eam acceptavit, et Paulus pro Petro eleemosynam dedit, et Petri nomen in illa inscripsit, et pro Petro servat; uterque enim est in loco apto ad sumptionem bullae, ut requirit summus pontifex, et ubi actio personalis non requiritur, *qui per alium facit, est perinde ac si faciat per se ipsum,* textu expresso in reg. 72 Iuris, in 6; cui consonat l. *Quod iussu alterius,* 180, ff. eod., ex qua desumpta est talis canonica regula iuxta Gloss., ibid., vers. *Qui facit;* Tambur., loc. cit., § 2, num. 8 et Gallegus, loc. cit., claus. 1, dub. 170, cum Suarez, Henriq., Villalobos, et Trullench. ibi allegatis.

Non potest autem valide recipi bulla pro 18
Petro existente in regno vel provincia ubi non promulgatur bulla, a Paulo existente pariter extra regnum seu provinciam promulgationis bullae, quamvis alteruter vel uterque esset nativus illius regni vel provinciae ubi promulgatur bulla. *Communis* per clarum textum bullae, in qua pontifex statuit quod solum existentibus vel declinantibus ad regna seu provincias regi Hispaniarum subiectas concedatur bulla, ibi: *Consistentibus, et ad illa declinantibus.*

Bulla non prodest Petro antequam sit ad- 19

---

[1] Disputat cl. auctor de duratione bullae spatio integri anni ecclesiastici, etiamsi interea contingat fato concedere summum pontificem. Qua de re vide quae dicta per nos fuere Quaestionib. praelimin. ad Exposit. praedict. bull. (Edit. Neap.)

[2] Docet cl. noster auctor ex pontificio praecepto bullam retinendam esse apud accipientem, ut ipse eiusdem privilegiis potiatur; aliter tamen apud nos res isthaec se habet. Siquidem nihil nobis iniungitur, uti patet, de retentione, aut conservatione *summarii bullae,* ut quis privilegiis per ipsam concessis perfruatur, sed tantum ut eleemosyna conferatur in pium opus belli iuxta taxam commissarii: *Omnibus et singulis utriusque sexus Christi fidelibus... ut ipsi, dummodo intra annum a die publicationis... aliquam eleemosynam ad naves ab ipso Ferdinando rege parandas... sponte contulerint... privilegio vescendi...* Verba sunt nostrae bullae Latinae. Quare satis superque nobis erit, si collata definita eleemosyna bulla et recipiatur et acceptetur; id enim insinuat apud nos praxis, et communis usus fidelium. (Edit. Neap.)

monitus de acceptione bullae pro se facta a Paulo, sive in eadem, sive in diversa civitate eiusdem regni seu provinciae bullae Petrus et Paulus existant, etiamsi Petrus acceptionem bullae Paulo commiserit, et ipse Petrus sciat Paulum esse diligentissimum in exsequendis eiusdem negotiis, seu quolibet anno solitum esse eodem die pro se bullam accipere; Gallegus, loc. cit., claus. 14, dub. 180, citans Vegam et Rodrig.; Tambur., loc. cit., § 3, num. 11, et alii. Et ratio est quia privilegia bullae, et absolutio a reservatis, et similia, cum sint maximi momenti, requirunt certam potestatem, vel saltem vere probabilem, quae vera probabilitas non adest in nostro casu, sed res potius remanet valde dubia; Petrus enim non potest certo moraliter scire fuisse tali die pro se acceptam bullam a Paulo, qui a multis casibus et periculis potuit expediri, ut a morte, infirmitate, oblivione, absentia a loco promulgationis, multitudine negotiorum, et huiusmodi. Unde non adest hic certitudo moralis, praetensa a Diana, Henriquez et Villalobos, apud Gallegum, loc. cit., adeoque etc.

20 Bulla communis potest eodem anno bis sumi, data utraque vice eleemosyna taxata, et secunda bulla inserviet, ut qui eam accipit possit iterum indulgentiam plenariam in vita, et iterum in morte acquirere, licet per primam bullam eam acquisierit. Item ut iterum absolvatur ab iis reservatis a quibus semel forte absolutus fuit per primam bullam. Et insuper poterit iterum seu bis accipere eodem anno bullam pro defunctis, atque adeo bis applicare pro ipsis plenariam indulgentiam. Sic expresse Tamburin., loc. cit., cap. 16, § unic., n. 2, et colligitur clare ex verbis bullae Cruciatae Gregorii XIII, ubi sic expresse habetur: *Ac etiam ut omnes Christi fideles non tantum semel, sed bis singulo quoque anno servatis tenore et forma praedictis, quibus eodem anno idem summarium sumpserint, tam pro se quam per modum suffragii pro animabus in purgatorio detentis, indultis, concessionibus et gratiis et indulgentiis praedictis uti, et potiri, et gaudere, ac dictorum bonorum spiritualium participes fieri valeant, in Domino misericorditer concedimus et indulgemus* [1].

21 Per communem Cruciatae bullam varia conceduntur privilegia taxatam eleemosynam ad ipsam obtinendam erogantibus, ut patet ex ipsius bullae summario relato a Ludovico a Cruce in Expositione ipsius bullae, in principio libri, et a Mendo, in Elucidatione eiusdem bullae Cruciatae, disp. 1, et ab aliis. Unde omissis brevitatis gratia, et ut minus ad nos hodie spectantibus indulgentiis et privilegiis concessis personaliter ad pugnandum contra infideles se conferentibus, seu ad tale bellum alios mittentibus, et clericis ac regularibus exercitum comitantibus, ut milites in spiritualibus adiuvent, traduntur et explanantur breviter privilegia concessa dictam taxatam eleemosynam pro ipsa bulla habenda largientibus.

Primo igitur conceditur amplissimum privi- 22
legium varia complectens circa tempus interdicti, ut patet a clausula quinta ad septimam dicti summarii, ibi: *Conceditur ut possint in ecclesiis, in quibus alia divina officia (interdicto durante) quomodolibet celebrare permissum fuerit, vel in privato oratorio ad divinum cultum tantum deputato ab ordinario visitando et designando etiam tempore interdicti, cui ipsi causam non dederint, vel per eos non steterit quominus amoveatur, et qui facultatem ad id a commissario generali habuerint, etiam per horam antequam elucescat dies, et per horam post meridiem in sua, ac familiarium, ac consanguineorum suorum praesentia missas et alia divina officia per se ipsos, si presbyteri fuerint, vel per alium celebrare facere, et tempore interdicti divinis interesse, eis tamen qui privato oratorio ad praemissa uti voluerint, ut quoties id fecerint, aliquas preces pro unione principum Christianorum contra infideles, eorumque contra eosdem victoria fundere teneantur, imponitur. Item conceditur tempore interdicti, id est interdicti generalis, Eucharistiam et alia sacramenta, praeterquam in die Paschatis posse recipere. Item conceditur mortuorum corpora (nisi forte vinculo excommunicationis innodati decesserint) cum moderata funerali pompa sepeliri* [2].

Nomine ecclesiarum in quibus conceditur 23
habenti bullam Cruciatae, ut tempore interdicti possint coram eo, et suis familiaribus, ac consanguineis celebrari et audiri missae et divina officia, intelliguntur quaecunque ecclesiae et

[1] Quae hoc numero occurrunt de duplici bullae receptione, ac de iterata privilegiorum sive concessionum assecutione ad nos non pertinent, cum nihil huiusmodi in nostra bulla occurrat. Item quoque dicendum de illa indulgentia plenaria quae accipientibus bullam Hispanicam concedebatur, semel in vita et semel etiam in mortis articulo per confessarium electum applicanda, de qua in nostra bulla nihil omnino huiusmodi legitur, uti patet. Hinc temere nonnulli prorsus dixere huiusmodi indulgentiam etiam nobis bullam nostram accipientibus impertiri. Potius videtur loco ipsius aliam nobis indulgentiam impertiri, conferentem nimirum eleemosynam, sive recipientem bullam participem fieri omnium et singularum indulgentiarum, et peccatorum remissionum, ac poenitentiarum relaxationum, quae quibusvis confraternitatibus, sodalitatibus et congregationibus in nostro regno existentibus alias fuerint concessae, perinde ac recipientes bullam illarum essent *confratres ac respective consorores, illisque personaliter reperirentur ascripti.* (EDIT. NEAP.)

[2] De his quae leguntur hic et seqq. num. circa privilegia concessa in bulla Hispanica sacris officiis assistendi, eademque celebrandi tempore interdicti, aut circa privilegia spectantia oratoria domestica, nullum ne vestigium quidem occurrit in nostra bulla. (EDIT. NEAP.)

oratoria in quibus fuerint alias supradicta permissa [1]. Et oratoria privata supponuntur iam rite approbata ab ordinario, cum bulla non det facultatem ad ipsa erigenda, sed iam supponat erecta, sicuti cum concedit ut tempore interdicti possit audiri missa in ecclesia, supponit iam ecclesiam erectam, non autem concedit ut de novo erigatur; Diana, part. IX, tract. 1, resol. 23; Tambur., loc. cit., cap. 4, § 4, num. 2 et 3; Mendo, disp. 6, cap. 1, n. 6; Trullench., de Bulla, lib. I, § 3, dub. 4; Gallegus, loc. cit., cap. 4, dub. 31; Felix Potest., loc. cit., num. 3865; La Croix, loc. cit., c. 1, dub. 12, et alii plures contra paucos alios.

24 In oratoriis privatis ratione bullae Cruciatae maiora permittuntur quam ratione ordinarii indulti pontificii soliti concedi nobilibus. Indultum enim ordinarium non concedit nisi celebrationem unius missae; item non concedit ipsam in solemnioribus festivitatibus, et non concedit ipsam nisi in praesentia domini eiusque familiae, ac hospitum nobilium, exclusis familiaribus actu non necessariis; privilegium vero Cruciatae concedit ut possint celebrari quot missae voluerit dominus eadem die. Item concedit ut possint ibi celebrari missae et alia sacramenta poenitentiae et Eucharistiae recipi, etiam in solemnioribus festivitatibus, praeterquam in die Paschatis, de quo numero sequenti. Et insuper concedit ut possint praedictis gratiis gaudere etiam familiares non necessarii et consanguinei non commensales domini habentis bullam. Sic patet ex ipsa bulla et indulto.

25 Num autem per illam particulam *praeterquam in die Paschatis* prohibeatur solum receptio Eucharistiae, quae ad satisfaciendum praecepto paschali praestari debet in propria parochia, vel etiam receptio Eucharistiae ex devotione, La Croix, loc. cit., cap. 1, dub. 12, § *Respondeo secundo;* Felix Potest., loc. cit., num. 3866; Tambur., loc., cit., cap. 6, n. 3, et alii tenent non prohiberi receptionem Eucharistiae ex devotione, sed solum ad satisfaciendum praecepto, quia dicunt bullam per illam exceptionem nihil aliud intendere nisi quod communio annua ex praecepto fiat in propria parochia, ut pastor ovium suarum faciem agnoscere possit, et receptionem Eucharistiae ex devotione in die Paschatis licere ex consuetudine in ecclesia qualibet, adeoque etiam in oratorio privato. Quia tamen Sacra Congregat. Conc. pluries decrevit non posse regulares in die Paschatis administrare saecularibus Eucharistiam, etiamsi tales personae saeculares in alia die satisfecerint praecepto, ut in Burdigalen. 8 Iunii 1644, in Senonen. 11 Iunii 1650, et in Mechlinien. 31 Ian. 1682, videtur id non licere, nisi vere adsit talis consuetudo in locis, ubi promulgatur bulla Cruciatae, quia in tali casu, cum consuetudo sit optima legum interpres, l. *Si de interpretatione,* 37, ff. de Legibus, cap. *Cum dilectus,* 8, de Consuetudine, ipsa consuetudo, nisi de mente pontificis seu Sacr. Congr. aliud constet, posset observari; leg. *De quibus,* 32, ff. de Legibus, cap. *Cum tanto,* 11, de Consuetudine [2].

Habens bullam an teneatur audire missam 26
diebus festis tempore interdicti, variant doctores. Negativam sententiam tenent Coninch., Avila et Alterius apud Tamburin., loc. cit., cap. 5, § 2, num. 6, quia, dicunt ipsi, nemo cogitur uti suo privilegio, adeoque obtinens cum bulla privilegium assistendi missae tempore interdicti, potest hoc privilegio nolle uti; alias non esset privilegium et honor, sed onus. Affirmativam autem defendunt Ludovicus a Cruce, Villalobos, Ioan. Sanch., Trullench., apud Tambur., loc. cit., num. 7; Felix Potest., loc. cit., num. 3881; Mendo, disp. 25, num. 19, et alii. Et ratio est quia quando instat praeceptum, et quis potest illud adimplere, tenetur ad impletionem. In diebus autem festis instat praeceptum audiendi missam, et qui habet bullam Cruciatae potest illud adimplere audiendo missam, adeoque tenetur audire. Quae opinio affirmativa est probabilior et securior, ut tenet etiam La Croix, loc. cit., dub. 11, art. 5, vers. *Respondetur,* quamvis negativa sit etiam probabilis, ut dicit ipse loc. cit., et Tambur., loc. cit., num. 7, et alii. Suarez, in part. III S. Thomae, disp. 88, sect. 6, negativam opinionem practice probabilem esse inficiatur.

Qui bullam recipiunt, nisi excommunicati 27
decedant, possunt tempore interdicti cum moderata pompa sepeliri, quae moderata pompa ex Corduba, apud Ludovicum a Cruce, loc. cit., dist. 7, num. 2, est ut cum cantu et tribus campanarum clamoribus cadaver deferatur, et sepeliatur apertis ianuis ecclesiae, sed sine missa; seu est medietas pompae et solemnitatis quae iuxta qualitatem defuncti fieret extra tempus interdicti. At vero Ludovicus a Cruce, loc. cit., Rodriguez, Villalobos, et Trullench. citati a Mendo, loc. cit., num. 47, dicunt illam esse moderatam pompam, quae iuxta consuetudinem locorum fuerit ab episcopo aut eius vicario, vel parocho in eorum absentia, prudenter determinata.

Qui privato oratorio ad supradictos effectus 28
uti voluerint, debent ad suum arbitrium orare mentaliter, seu vocaliter pro unione principum

---

[1] Nempe quae nominatim non fuerint interdicta. (EDIT. BARBIELL.)

[2] Sunt qui negant fas esse ex vi bullae Cruciatae in oratoriis die Paschatis *celebrare, vel celebrare facere.* Adeatur Vidal., de Bulla Cruciatae, exam. 2, n. 6. (EDIT. BARBIELL.)

Christianorum contra infideles, eorumque contra dictos infideles victoria. Et sufficit quaelibet brevis devota oratio etiam unius *Pater* et *Ave*, et eius omissio non esset nisi venialis, cum praeceptum pontificis sit in materia levi; Tambur., loco cit., cap. 7, n. 4; Henriq., Avila, Trullench., et alii citati, et secuti a La Croix, l. c., dub. 11, art. 1, num. 9.

29 Secundo, conceditur privilegium vescendi ovis, lacticiniis et carnibus, diebus ieiuniorum durante anno bullae. *Item ut durante dicto anno intra ipsa Regis Hispaniae regna* (intellige ubi promulgatur bulla), *et non extra, carnibus, de concilio utriusque medici temporibus ieiuniorum totius anni, etiam quadragesimalium, vesci ac pro eorum libitu ovis et lacticiniis. Itaque qui carnes comederint, servata in caeteris ieiunii ecclesiastici forma, dicto ieiunio satisfecisse censeantur. Excipiuntur ab indulto vescendi ovis et lacticiniis quoad quadragesimalia ieiunia tantum patriarchae, primates, archiepiscopi, episcopi et alii superiores vel inferiores praelati, et quaelibet persona regularis, et ex saecularibus illi qui in presbyteratus ordine constituti sunt, nisi fuerint sexagenarii* [1].

30 Nomine utriusque medici, de cuius consilio potest habens bullam carnibus vesci, intelligitur medicus spiritualis et medicus corporalis. Pro medico spirituali venit non solum parochus, sed etiam confessarius quilibet, etiamsi non sit proprius, cum in foro conscientiae omnes confessarii reputentur, ut unum quid, nec requiratur quod consilium detur in confessione, sed sufficiat quod detur extra confessionem, ex quo bulla confessionem actualem non requirat; Tambur., loc. cit., cap. 8, § 1, num. 3; Gallegus, loc. cit., cap. 6, dub. 45; La Croix, loco cit., dub. 15, art. 1, vers. *Quod ad minus*. Pro medico corporali venit non solum doctorali laurea insignitus, sed etiam ubi non est talis medicus, nec ad illum facilis est recursus, ut in parvis locis, quaelibet persona perita et experta aliquam in infirmitatibus aut languoribus cognitionem habens; Tambur., loc. cit., num. 4; Henriq., l. VI, cap. 23; La Croix, loco cit., num. 3, ubi addit quod qui pollet scientia et conscientia ad noscendum dubium potest carnibus vesci absque alicuius medici declaratione seu consilio, quia ideo consilium utriusque medici requiritur, ex quo in propria causa non soleat quis esse ita integer iudex.

Pro usu carnium diebus ieiuniorum requiritur causa, scilicet necessitas et consilium utriusque medici, si necessitas non sit patienti certa et manifesta. Pro usu autem ovorum et lacticiniorum non requiritur causa, sed sufficit bullae privilegium. Nec potest dici quod privilegium vescendi carnibus de consilio utriusque medici sit superfluum, cum etiam sine bulla, quando necessitas est patienti dubia, possit quis de consilio utriusque medici carnibus vesci. Non potest, inquam, id dici, quia ratione privilegii bullae, quamvis de consilio utriusque medici vescatur carnibus, is satisfacit praecepto, et ex dispensatione thesauri Ecclesiae per pontificiam bullam ei facta habet meritum ieiunii, ac si carnibus non vesceretur; Tambur., l. c., § 1, n. 2; Felix Potest., l. c., n. 3875, et alii. 31

Ratione bullae Cruciatae possunt omnes non excepti etiam sine consilio utriusque medici vesci ovis et lacticiniis cunctis diebus ieiuniorum etiam quadragesimalium. Excepti autem quoad ieiunia quadragesimalia per bullam communem sunt patriarchae, primates, archiepiscopi, episcopi et alii superiores vel inferiores praelati, et quaelibet persona regularis, et ex saecularibus illi qui in presbyteratus ordine sunt constituti, qui tamen omnes possunt illis vesci, si fuerint sexagenarii, ut patet expresse ex verbis bullae adductis supra, n. 29. 32

Notanter autem dicitur: *Excepti per bullam communem*, quia ex praedictis exceptis per bullam communem varii per aliam bullam Urbani VIII, quae vocari solet *bulla parva*, seu *bulla lacticiniorum*, possunt vesci ovis et lacticiniis, etiam in Quadragesima, excepta hebdomada sancta, quae incipit a Dominica Palmarum inclusive, cum hebdomada constet ex septem diebus, et tales privilegiati per dictam Urbani VIII *bullam lacticiniorum* sunt expressi in sequentibus bullae verbis: *Venerabilibus patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, et aliis inferioribus praelatis, nec non presbyteris saecularibus duntaxat, ut quadragesimali tempore (hebdomada tamen maiori excepta) ovis similiter ac lacticiniis pro eorum libitu uti et vesci valeant indulgemus, data eleemosyna per commissarium generalem taxanda* [2]. 33

[1] Enumerat auctor privilegia pertinentia ad usum ciborum, uti est privilegium vescendi carnibus, accedente tamen utriusque medici consilio, temporibus ieiuniorum totius anni; item privilegium comedendi ova et lacticinia pro cuiusque libitu. Quantum porro spectat ad hoc postremum privilegium, hoc idem iisdem fere verbis visitur in nostra bulla; et licet in priori bulla exclusi fuissent ab huiusce privilegii usu archiepiscopi, episcopi, inferiores praelati, cuiusvis regularis ordinis professores atque et presbyteri saeculares, donec annum sexagesimum suae aetatis non compleverint; anno tamen insequenti per aliam bullam hoc ipsum privilegium ad eosdem archiepisc., episcopos etc. prorogatum fuit, nulla de regularibus facta mentione in huiusmodi extensione; hac tamen adiecta conditione, ut decurrente maiori hebdomada ab huiusmodi privilegii usu praedicti abstineant. Hebdomadam porro maiorem a Dominica Palmarum incipere rectissime docet auctor noster, quod et nos in laud. dissertatione evidentissime comprobavimus, ac Salmanticenses aliter opinantes dimisimus. De hac concessione, ac de quaestionibus ad illam pertinentibus late egimus in III parte memoratae dissertationis. Consulantur ibi dicta. (Edit. Neap.)

[2] Vide Addit. Cas. III privileg., nota 2. (Edit. Cas.)

34 Taxa pro hac lacticiniorum bulla obtinenda est sequens: Pro patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis etiam titularibus et abbatibus iurisdictione gaudentibus sunt viginti quatuor reales seu argentei Castellani. Pro dignitatibus canonicalibus ecclesiarum cathedralium, vel collegiatarum reales seu argentei Castellani octo. Pro illis qui gaudent portionibus, et pro beneficiariis curam habentibus animarum, vel non habentibus, et quorum redditus annuus ascendit ad scuta trecenta, reales, seu argentei Castellani sex. Pro habentibus beneficia, capellanias, portiones et quosvis redditus ecclesiasticos ascendentes ad scuta ducenta, reales, seu argentei Castellani quatuor. Pro caeteris clericis et presbyteris saecularibus reales seu argentei Castellani duo.

35 Regulares utriusque sexus non possunt uti *bulla lacticiniorum* quoad ieiunia quadragesimalia, cum ipsi sint quoad talia ieiunia expresse excepti in *bulla communi*, ut patet ex verbis adductis supra, num. 29. Nec est eis tale privilegium concessum in *parva bulla lacticiniorum*, ut constat ex verbis adductis supra, sub num. 33. Nec possunt uti episcopi ex ordine Minimorum, quia episcopi assumpti ex hoc ordine, nisi specialiter dispensentur, tenentur adhuc ad vitam quadragesimalem; Peyrin., tom. III, cap. 14, num. 3, referens tres summos pontifices, nempe Paulum V, Gregorium XV et Urbanum VIII, cum tribus episcopis dicti ordinis Minimorum dispensasse, et ipsum Urbanum VIII in examine Patris Francisci Castellani pro episcopatu Caprulensi, qui ad interrogationem: An factus episcopus teneretur ad votum vitae quadragesimalis, respondit non teneri, dixisse, *Errasti, teneris enim*, et parum defuisse ut excluderetur, nec voluisse cum ipso dispensare. Sic Felix Potest., tom. I, part. II, num. 1868 et seq., cum Montoya, Ledesma, et Vasquez, tom. I, part. IV, n. 3873, recte addens quod tali bulla de lacticiniis et ovis in Quadragesima uti possunt alii episcopi regulares, quia in ipsis praevalet qualitas episcopalis, cum dignius debeat ad se trahere minus dignum; sic etiam Tambur., l. c., c. 8, § 5, n. 10; Trullen., loc. cit., n. 9, et alii.

36 Cardinales regulares, nisi sint episcopi, non possunt uti dicta *bulla parva lacticiniorum*, quia in dicta bulla non fit talis concessio regularibus, nec merae dignitati cardinalatus, ut patet ex iisdem verbis adductis supra sub n. 33; Tambur., loc. cit., § 1, num. 11; Felix Potest., loc. cit., num. 3873. Quamvis tamen non sit improbabilis contraria sententia, quod lacticiniis et ovis vesci possint etiam cardinales regulares non episcopi, quia in tantum non includuntur expresse in concessione *parvae bullae*, in quantum non sunt expresse exclusi a concessione *bullae communis*, ut patet ex verbis utriusque bullae. Unde, sicuti regulares episcopi possunt vesci ovis et lacticiniis in Quadragesima, quia in ipsis praevalet qualitas episcopatus, ita etiam regulares cardinales, quia in ipsis praevalet qualitas cardinalatus per regulam: *Si id de quo minus videtur inesse, inest, igitur et de quo magis;* Authent. *Multo magis*, cod. de Sacrosanctis Ecclesiis, et illa verba bullae communis: *Et quaelibet persona regularis*, possunt intelligi de quacunque persona regulari adhuc in religione existenti, et non de assumptis extra religionem ad cardinalatum, etc.

37 Cardinales saeculares non presbyteri per solam bullam communem Cruciatae vesci possunt ovis et lacticiniis per totam Quadragesimam, etiam in maiori hebdomada, sicuti caeteri saeculares, ut colligitur ex verbis ipsius bullae, et tenent Gallegus, claus. 7, dist. 54; Tambur., l. c., § 4, n. 7, Felix Potest., loc. cit., n. 3873; La Croix, l. c., dub. 13, art. 2, n. 6, et alii.

38 Novitii et novitiae cuiuscunque religionis uti possunt privilegio bullae quoad usum ovorum et lacticiniorum in tota Quadragesima, quia non comprehenduntur in odiosis nomine regularium, cum nondum professionem emiserint; Trullen., loco cit., § 4, dub. 5; Tamburin., loco cit., num. 8; La Croix, loc. cit., n 7, et alii passim.

39 Religiosi ordinum militarium etiam S. Ioannis Hierosolymitani, si bullam legitime sumant, hoc privilegio vescendi ovis et lacticiniis participant ut patet in summario bullae vulgaris, quod fidelibus distribuitur; Tambur., loco cit., num. 9 et 11, ubi subiungit quod hoc privilegium concessum religionibus ordinum militarium intelligitur concessum non solum equitibus, sed etiam regularibus utriusque sexus earumdem religionum, quia pontifex includit in hoc privilegio omnes qui sunt ordinis militaris. Sic etiam Mendo, dist. 18, n. 16 et 17, afferens Basilium Legionensem, et Alfonsum de Vico, doctores Salmanticenses testantes talem esse praxim; La Croix, loco cit., num. 14; Gallegus, claus. 6, dub. 8, ubi dicit hanc doctrinam practicari in conventu sanctae Mariae de Monte ordinis militaris sancti Ioannis in dioecesi Toletana.

40 Omnes sexagenarii, sive regulares, sive presbyteri saeculares, et quicunque alii habentes bullam Cruciatae possunt etiam in ieiuniis quadragesimalibus vesci ovis et lacticiniis; et annus sexagesimus sufficit quod sit inceptus, quia in favorabilibus annus inceptus valet pro completo, cum favores sint ampliandi; cap. *Odia*, 15, de Regul. iur., in 6; La Croix, loc. cit., n. 10; Tambur., l. c., § 4, n. 19; uterque Sanchez, et multi alii apud Leandr., de Praecept. Eccles., tract. 5, dist. 8, q. 17.

41 Tertio, conceditur privilegium quoad varias indulgentias et participationem bonorum operum: *Item praedicti bullam sumentes, qui die-*

bus ieiunii non suppositis ad implorandum divinum auxilium pro unione et victoria praedictis voluntarium ieiunium, vel si ieiunare impediti legitime fuerint, aliud opus pium arbitrio eorum confessarii vel parochi assumpserint, et simul pro unione et victoria praedictis preces fuderint, quoties id fecerint, dicto anno durante, quindecim anni, et totidem quadragenae de iniunctis eis quomodolibet debitis poenitentiis misericorditer in Domino relaxentur, et insuper omnium precum, eleemosynarum, peregrinationum, etiam Hierosolymae, et aliorum bonorum quae in universali militante Ecclesia, et singulis eius membris fiunt, participes reddantur [1].

42 Dictum privilegium clare patet ex ipsius verbis; si autem quaeras quid intelligatur per ipsos quindecim annos et quadragenas, etc., vide verb. *Indulgentia*, art. 1. Et si insuper scire desideres quid intelligatur per participationem bonorum operum, vide verb. *Suffragia*.

43 Quarto, conceditur privilegium lucrandi indulgentias stationum Almae Urbis: *Item qui dicto anno durante in singulis diebus stationum Almae Urbis quinque ecclesias, seu altaria, seu in illorum defectu quinquies unum altare devote visitaverint, precesque ad Deum pro unione, et victoria praedictis fuderint, omnes et singulas indulgentias stationum intra et extra muros praedictae Urbis tam pro se, quam per modum suffragii, pro defunctis, pro quibus visitaverunt, consequentur* [2].

44 Quaenam autem, et quot sint, et quomodo acquirantur indulgentiae stationum Urbis? vide verb. *Indulgentia*, art. 4, a n. 17 ad 19, et art. 6, sub n. 23.

45 Regulares utriusque sexus, licet sine bulla nequeant lucrari indulgentias speciales a bulla pontificia concessas, possunt tamen sine dicta bulla lucrari alias omnes sibi aliunde concessas. Habetur ex ipsa bulla: *Exceptis tamen iis quae concessae sunt ordinum Mendicantium superioribus quoad eorum fratres.* Et ex declaratione Sacrae Congr. Concil., quam refert Turanus, pag. 215, num. 5, his verbis: *Ad instantiam fratrum Minorum in regno Siciliae existentium*, Sacra Congr. Concil., die 24 Martii 1640, respondit, *Oratores gaudere indulgentiis a Sede Apostolica concessis, etiamsi Cruciatam non acceperint.* Habetur in archivio procurat. Reform. S. Francisci Transtiberim, fol. 78, et refert Felix Potest. loc. cit., n. 3883.

Cruciatae sanctae bullam ante vel post su- 46
scipere non est necessarium ad consequendas in regnis Hispaniarum indulgentias iubilaei, quae a summis pontificibus concedi consueverunt; Sacr. Congr. S. R. E. cardinalium negotiis indulgentiarum praefecta, approbante Urbano VIII, sub die 8 Febr. 1631, apud Barbosam, in Sum. apostolicarum decision., verb. *Cruciata sancta*, num. 5.

Quinto, conceditur, maximum privilegium 47
circa absolutionem a reservatis et acquisitionem indulgentiae plenariae semel in vita, et semel in articulo mortis: *Item quo omnes et singuli praedicti purius ad Deum preces effundere, et efficacius divinum auxilium implorare possint, conceditur ut possint eligere quemcunque presbyterum saecularem, vel regularem ex approbatis ab ordinario, et ab eo quorumcunque peccatorum, etiam censurarum, etiam Sedi Apostolicae, et in bulla Coenae Domini reservatorum et reservatarum plenariam indulgentiam, et remissionem semel in vita, et semel in articulo mortis. Aliorum vero Sedi Apostolicae non reservatorum aut reservatarum toties quoties confitebuntur, absolutionem et remissionem mediante salutari poenitentia secundum culparum indigentiam obtinere; dummodo, ubi necessaria erit, per ipsos, vel dato impedimento per haeredes aut alios satisfactio fiat* [3].

Confessarius eligendus virtute bullae Cruciata- 48
tae debet esse approbatus ab ordinario loci ubi fit et excipitur confessio, nec sufficit quod fue-

---

[1] Recenset varias indulgentias per Bullam Cruciatae solitas concedi, sed quam refert num. 41, nostra non interest. (Edit. Neap.)

[2] Refert indulgentias quas vocant *stationarias*, quasque nostra etiam bulla nobis impertitur per haec verba: *Et insuper Christi fidelibus praedictis in singulis diebus stationum Almae Urbis nostrae quinque ecclesias, seu altaria, aut in illorum defectu, quinquies unum et idem altare... devote visitantibus, et in eis pias ad Deum preces pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione et S. Matris Ecclesiae exaltatione effundentibus, omnes et singulas indulgentias, et peccatorum remissiones, ac poenitentiarum relaxationes alias ecclesiis tam intra quam extra moenia Urbis praefatae, ad quas dictae stationes fixae existunt, concessas, eadem apostolica auctoritate misericorditer in Domino concedimus, quas tam pro se quam pro defunctis, pro quibus visitaverint, consequi valeant.* De hac porro indulgentia *stationaria*, eiusdem antiquitate, praestantia, valore plura diximus in § 4, part. II, laud. dissert. Legantur, si cupido insit, illic adducta. (Edit. Neap.)

[3] Refert cl. auctor insigne privilegium circa absolutionem a reservatis; qua quidem in re peculiarem quamdam loquendi rationem servat nostra bulla, quam lectorum ob oculos ponere operae pretium ducimus: *Praeterea* (verba sunt nostrae bullae), *ut ipsi bis in toto eorum vitae decursu, ac etiam in mortis articulo valeant seligere confessarium ex approbatis ab ordinario loci qui eos a peccatis Sedi tantum Apostolicae, non autem ordinariis locorum respective reservatis, nisi eorumdem ordinariorum accedat licentia, absolvere libere pariter ac licite possit, auctoritate et tenore praefatis tribuimus et impertimur.* Qua quidem ex formula graves ac salebrosae exarsere quaestiones, num scilicet peccata Sedi Apostolicae reservata, a quibus absolvendi hic nobis fit potestas, complectantur etiam censuras eidem Sedi Apostolicae reservatas; et quaenam sint intelligenda peccata ordinariis locorum *respective* reservata, quae excipiuntur a praedicta concessione. Quas quidem controversias, quemadmodum et illas quae respiciunt approbationem confessarii per bullam eligendi § 3 et 4, part. I, laud. dissert., discussas pro modulo ac resolutas eruditi lectores nanciscentur. (Edit. Neap.)

rit approbatus in aliis dioecesibus. Sic pluries declaravit Sacr. Congr. Conc. et signanter in Valentina relata a Rodriguez in bulla Cruciatae, § 9, num. 5, et in Hispalensi confirmata a Paulo V die 11 Octobris 1611, et in alia Hispalensi 16 Febr. 1675, et expresse declaravit Innoc. XII, die 19 April. 1700, constit. incip. *Cum sicut,* ibi: *Adeo ut confessarii tam saeculares quam regulares, quicunque illi sint, in vim dictae bullae Cruciatae a poenitentibus ad audiendas eorum sacramentales confessiones electi, nullatenus confessiones huiusmodi audire valeant sine approbatione ordinarii et episcopi dioecesani loci in quo ipsi poenitentes degunt et confessarios eligunt, vel ad excipiendas confessiones requirunt. Nec ad hoc suffragari approbationem semel vel pluries ab aliis ordinariis aliorum locorum et dioecesum obtentam, etiamsi poenitentes illorum ordinariorum qui confessarios electos approbassent, subditi forent* [1].

49 Confessarius electus ab habente bullam Cruciatae potest anno bullae durante ipsum absolvere pro foro interno ab omnibus casibus et censuris reservatis, tam episcopo quam summo pontifici, etiam in bulla Coenae, excepta haeresi formali, et externa, etiam occulta. Cum hac tamen intelligentia quod pars laesa, si detur, sit satisfacta, vel per se ab ipso poenitente, vel dato impedimento per suos haeredes aut alios, et quod ipse poenitens a casibus reservatis episcopo absolvi possit toties quoties, sicuti etiam toties quoties a casibus reservatis pontifici extra bullam Coenae Domini, si sint occulti, quia evadunt episcopales, cum absolvi possint ab episcopo; a casibus autem reservatis pontifici extra bullam Coenae si sint publici, et a casibus in bulla Coenae contentis sive sint publici, sive occulti, potest absolvi semel tantum in vita, et semel in articulo mortis per primam bullam, et iterum secundo, si secundam seu aliam bullam accipiat. Non vero tertio, si tertiam bullam sumeret, cum pro se non possit bulla Cruciatae accipi nisi bis singulo quoque anno, ut patet ex dictis sup., n. 20.

50 Cruciata sancta laicis et clericis saecularibus cuiuscunque status, gradus, qualitatis et conditionis, etiam speciali nota dignae, quoad casus reservatos etiam in bulla Coenae, haeresi excepta, contentos non nisi in foro conscientiae, non autem in foro externo suffragatur. Urban. VIII, const. 105, incip. *In specula,* ut in num. seq. Hinc etiam facultas concessa in eadem bulla Cruciatae de absolutione a censuris obtinenda, valet tantummodo pro foro interno, ut patet ex cit. Urbani VIII const. mox afferenda; quare constitutiones Hispanicae aliter statuentes reiiciendae sunt; Benedict. XIV, de Syn. dioeces., lib. VII, cap. 65, § 7.

Regulares et moniales non possunt vi bullae 51
Cruciatae eligere sibi confessarium quoad casus reservatos. Sic expresse declararunt plures summi pontifices, et signanter S. Pius V, const. 232, incip. *Exponi nobis;* Clemens VIII, const. 60, incip. *Romani pontificis,* et Urbanus VIII, constit. 105, incip. *In specula,* ibi: *In, etc.; nos, etc., motu proprio, etc., concessionem sanctae Cruciatae quae respectu facultatis huiusmodi etiam laicis et clericis saecularibus cuiuscunque status, gradus et conditionis, etiam speciali nota dignae, quoad casus reservatos, etiam in bulla Coenae Domini (haeresi excepta) contentos non nisi in foro conscientiae, non autem in foro externo suffragatur, aliorumque indultorum huiusmodi, quantum ad praedictum articulum eligendi confessarium, et absolvendi praedictos a casibus reservatis, etiam in bulla Coenae Domini contentis, cum fratribus et monialibus praedictis fratrum praedicatorum, et aliorum quorumcunque ordinum, etc., locum minime habuisse neque habere, neque illis ullo modo suffragari potuisse neque posse, etc.; sed nostrae intentionis fuisse et esse, quod iidem fratres et moniales, quantum ad sacramentum poenitentiae, etc., ordinariae dispositioni suorum praelatorum et Sedis Apostolicae quoad sibi reservata subiecti sint earumdem tenore praesentium perpetuo declaramus, etc., ac irritum et inane; si secus, etc. Dat. Romae, etc.; 16 Iunii 1630.*

Cruciatae vigore et facultatis in ea concessae 52
possunt moniales alios confessarios praeter eos qui ad audiendas ipsarum monialium confessiones ab ordinario approbati fuerint, eligere; Sacra Congreg. Concil., apud F. Eman, in Explicat. bullae Cruciatae, § 9, num. 24, ubi eius addit., sect. 2, num. 40, et Barbosa in Summ. apost. decis., verb. *Cruciata sancta.* Vide verb. *Approbatio,* art. 3, a n. 5 ad 11.

Sexto, conceditur privilegium quoad com- 53

[1] Parochus tamen unius loci ubique terrarum est eligibilis (nempe ab eius subditis, non ab aliis) in confessarium, quia approbatus est pro omni Ecclesia. Idem dicendum de eo qui habens iurisdictionem ordinariam est superior parocho. Bulla Cruciatae nihil concedit confessario circa approbationem, sed confert illi electo iurisdictionem; quod satis ostendunt ipsa verba bullae asserentia posse accipientem illam eligere unum confessarium ex approbatis ab ordinario in ordine ad ea privilegia absolutionis et commutationis votorum ibi contenta; quare supponit approbationem requisitam a Tridentino, neque huic vult pontifex in aliquo derogare. Tridentinum autem indefinite asserit parochiale beneficium habentem posse confessiones audire, in quo ius novum erga parochos non introducit: iuxta antiquum autem poterat parochus ubivis audire confessiones; ergo et nunc potest. Et merito, nam parochus est minister publicus Ecclesiae, ab illaque approbatus: unde etiam potest non solum in sua parochia, sed in tota dioecesi confessiones audire, hoc ipso quod parochus sit, quamvis diversam approbationem non habeat respectu reliquae dioecesis. Ita communis apud Mendo in bull. Cruc., disp. 22, cap. 2, et in Append. disp. 2, num. 123, et disp. 5, n. 130.

mutationem votorum. *Item sumentibus bullam conceditur vota omnia, ultramarino, castitatis et religionis exceptis, in aliquod subsidium huius expeditionis per eumdem confessarium commutari* [1].

54 Ex quibus verbis clare patet quòd confessarius electus ab habente bullam potest ei commutare (non autem dispensare) omnia vota etiam iurata, exceptis tribus, nempe castitatis perpetuae ac perfectae, voti simplicis religionis, et peregrinationis Ierusalem devotionis causa.

55 Hinc talis potestas se extendit etiam ad vota iurata; item ad vota in favorem tertii facta et nondum acceptata; secus si essent acceptata; item ad promissiones factas sanctis; item votum de non petenda commutatione et dispensatione votorum; item ad vota castitatis et religionis, quando sunt poenalia, quando sunt conditionata, et quando emissa sunt ex metu, et alia huiusmodi. Vide verb. *Iubilaeum*, art. 2, a n. 35 ad 49, et discurre ut ibi salva proportione.

56 Dicta votorum commutatio potest fieri etiam extra confessionem, nec ad eam requiritur alia causa praeter aliquod subsidium praestandum pro belli expeditione contra infideles; La Croix, loco cit., dub. 16, art. 1, q. 2, et 3, cum aliis ibi allegatis; Felix Potest., loco cit., n. 3861, et alii; vide verb. *Iubilaeum*, art. 2, a n. 64 ad 67, et verb. *Votum*, art. 3, num. 128.

57 In commutatione votorum imponenda est a confessario personae voventi aliqua eleemosyna in subsidium sanctae Cruciatae, quae eleemosyna, si votum non habeat annexam aliquam expensam in ipsius adimpletione faciendam, debet a confessario taxari iuxta qualitatem et commoditatem voventis. Si autem habeat annexam expensam, eleemosyna debet esse tanta quanta esset expensa facienda pro adimpletione voti, et regulanda est iuxta dicta sub verb. *Votum*, art. 3, a num. 42. Vide ibi.

58 Septimo, conceditur commissario Cruciatae facultas suspendendi indulgentias [2]: *Item praedicto commissario datur facultas ut suspendere possit, dicto anno durante, omnes similes aut dissimiles indulgentias et facultates ab eisdem et a Sede Apostolica, vel eius auctoritate concessas quibusvis ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, piis locis, universitatibus et singularibus personis in regnis, insulis, terris, locis et dominiis praefatis, etc.* Et paulo post: *Ita ut interim neque publicari, neque praedicari possint, neque publicatae cuivis hominum communiter, vel divisim suffragentur; exceptis tamen concessis ordinum Mendicantium superioribus quoad eorum fratres. Item dicto commissario conceditur etiam facultas ut ipse per se vel per alium vel alios (quantum et quoties sibi videbitur) indulgentias et alias gratias per eum suspensas in favorem illorum qui praesentium gratiarum in hanc causam pro religionis defensione concessarum participes effecti fuerint, revalidare absque alio praemio possit.*

59 Virtute dictae facultatis sibi a papa concessae commissarius generalis sanctae Cruciatae suspendit pro toto anno publicationis bullae cunctas indulgentias et gratias in locis omnibus ubi fit bullae promulgatio, exceptis illis concessis ordinum Mendicantium superioribus quoad eorum religiosos. Et postea ad animandos fideles ad erogandam eleemosynam in sanctae Cruciatae subsidium revalidat cunctas ante suspensas indulgentias et gratias pro accipientibus bullam, media erogatione taxatae eleemosynae.

60 Non potest tamen dictus commissarius suspendere indulgentias et gratias concessas regularibus utriusque sexus, ut constat ex allatis bullae verbis: *Exceptis tamen concessis ordinum Mendicantium superioribus, quoad eorum fratres*, ut patet ex dictis supra, n. 45.

61 An autem per promulgationem bullae Cruciatae suspendantur facultates aliquae concessae regularibus, v. g., facultas, quam habent absolvendi a casibus reservatis, commutandi vota, dispensandi in quibusdam rebus, et aliae similes facultates, variant doctores. Suspendi enim tenent Navarrus, Lopez, Acosta, et Trullench. apud La Croix, loco cit., dub. 23, num. 13; non suspendi autem docent plus quam decem et octo auctores, quos citat et sequitur Mendo, disp. 29, n. 63, et La Croix, loco cit., ubi ex ipso Mendo addit S. Pium V consultum respondisse mentem suam non esse revocare per bullam haec privilegia, et expressit anno 1571 in privilegiis ordinis Praedicatorum, et putandum est hunc fuisse et esse animum reliquo-

[1] Ob oculos ponit privilegium quantum spectat ad commutationem votorum. At nobiscum hac in re per nostram bullam liberalius egit summus Pontifex, uti patet ex formula concessionis in nostra bulla adhibita; cuius haec sunt verba: *Necnon Christi fidelibus* (concedimus nempe, et indulgemus) *ut dispensari possint super votis simplicibus per eos emissis in alia pia opera rite commutandis, exceptis tamen votis solemnibus religionis et castitatis.* Porro quousque sese extendat haec nostrae concessionis formula diligentius, uti par erat, investigare conati sumus part. I, § 2 nostrae dissert.; quidque in hisce dubietatibus, quae ex nostrae concessionis formula suboriuntur, sit tenendum aut sentiendum aperuimus, approbante etiam ipso eminentissimo commissario nostrae bullae, ubi et plura ad praxim apprime necessaria occurrunt. (EDIT. NEAP.)

[2] Auctor agit de suspensione aliarum indulgentiarum et facultatum facienda per commissarium bullae Cruciatae Hispanicae, ac de compositione bonorum debitorum ex delicto, sed incertorum, sive ignotis dominis debitorum. At de his nihil omnino in nostra bulla occurrit; quare ne in re nobis non necessaria inutiliter fortasse immoraremur, illa Hispanicis scriptoribus aliisque quorum interest disputanda atque discutienda dimisimus. (EDIT. NEAP.)

rum pontificum; et de facto, teste Tamburino, loco cit., c. 14, n. 7, talis est praxis timoratorum religiosorum, qui suis praedictis privilegiis utuntur sine scrupulo, etiam in ordine ad saeculares non habentes bullam, quae continuata praxis potuit certo legitimam introducere consuetudinem, quae est optima legum interpres; l. *Si de interpretatione*, 37, ff. de Legibus, cap. *Cum dilectus*, 8, de Consuetudine.

62 Indulgentiae et gratiae Iubilaei possunt a quibuscunque consequi etiam sine bulla non obstante suspensione indulgentiarum, etc., facta a commissario generali Cruciatae. Vide supra num. 46, decretum Sacrae Congreg. Indulgentiarum, et approbationem ad id factam ab Urbano VIII.

63 Ut solemnius fiat bullae Cruciatae promulgatio, commissarius generalis ex facultate sibi a papa concessa, suspendit interdictum locale a quocunque iudice positum per octo dies ante, et per octo post promulgationem; unde probabile est dictam interdicti suspensionem extendi usque ad septemdecim dies, cum dies promulgationis, ex quo favorabilis non videatur includi in illis sexdecim, sed excludi ab illis et ampliari ad septemdecim; arg. c. *Odia*, 15, de Regul. Iuris, in 6, ibi: *Odia restringi et favores convenit ampliari;* Mendo, loc. cit., disp. 39, n. 2; La Croix, loc. cit., dub. 17,

64 art. 5, num. 1, et alii. Non suspenditur autem a dicto commissario interdictum personale particulare, quia hoc interdictum non obstat solemnitati promulgationis bullae, qui est finis intentus in suspensione interdicti; Mendo, loc. cit., num. 12; La Croix, l. c., n. 5, et alii.

65 Octavo, conceditur commissario generali facultas faciendi compositionem super bonis male habitis, illicite retentis aut usurpatis, quando eorum dominus omnino ignoratur. Haec sunt verba pontificis in bulla compositionis: *Ut possit commissarius componere super illicite habitis, nec non super medietate legatorum omnium quae propter male ablata facta sunt, si legatarii per annum in exactione negligentes fuerint, ac super illis quae facta erunt (hoc est quae invenientur iam esse facta), et quae dicto anno durante fient, si legatarii inveniri non potuerunt, nec non super male ablatis, et per usurariam pravitatem aut aliter male acquisitis, si in omnibus praemissis casibus (praeterquam dictae annualis negligentiae) personae quibus restitutio seu solutio facienda est (praestito per restitutorem iuramento de diligentia per eum facta pro inveniendo legatario seu creditore, et minime invento) non reperiantur; possit, inquam, commissarius componere, et ita debitores liberare.* Et paulo post: *Ita etiam datur facultas eidem commissario componendi cum eis qui ad restitutionem fructuum ex omissione horarum canonicarum tenentur, ita ut quantitas compositionis pro medietate ecclesiis vel aliis locis quarum vel quorum ratione horas praedictas recitare debent, et pro altera medietate in subventionem huius negotii detur.*

Compositio igitur, generaliter loquendo, fieri 66 potest in omnibus casibus in quibus certum est faciendam esse restitutionem, sive ratione rei malae acceptae, sive ratione iniustae acceptionis et retentionis, sive ratione damni illati, sive ratione contractus, concurrentibus tamen duabus conditionibus, nempe quod facta debita diligentia dominus certus, aut eius haeres non inveniatur, et quod bona restituenda non fuerint ablata et retenta ex confidentia huius bullae. *Communis.*

Si iam facta legitima compositione, debitor 67 in notitiam certam veniat creditoris, tenetur restituere totum id in quo factus est ditior, quia papa per bullam compositionis non intendit iuri alieno praeiudicare; unde illam concedendo concedit sub conditione, si, seu donec dominus non inveniatur. Sic Rodriguez, Villalobos, Ludov. a Cruce, apud Trullench., lib. III, num. 4; Felix Potestas, loc. cit., n. 3898, et alii contra Henriq., Bannez, Trullen., La Croix, et alios volentes talem debitorem ad nihil amplius obligari in foro conscientiae. Quorum opinio est vere probabilis, quia papa habet supremam auctoritatem transferendi per compositionem dominium talium bonorum, quando haec concernunt bonum spirituale, et sunt in tali statu quod ad pauperes pertineant. Et sic tenet etiam Tambur., loc. cit., cap. 18, § 5, num. 10 et seq. Si autem debitor bona fide iam omnia talia bona consumpsit, ad nihil tenetur in foro interno conscientiae, ut tenent doctores utriusque sententiae. At pro foro externo (quamvis etiam in hoc foro ad nihil amplius teneretur, cum compositio sit facta auctoritate papae potentis liberare, atque sine ulla conditione, et restrictione absolute liberantis debitorem) posset ipse debitor a iudice cogi ad restituenda talia bona creditori comparenti, quia cum in foro externo debeat constare eam compositionem fuisse legitime expeditam, et hoc sit valde difficile, ex quo posset creditor dicere compositionem non fuisse factam super suo credito, non fuisse praemissam debitam diligentiam, et huiusmodi; ideo possunt ad id a iudice cogi, et consequenter quamvis talis compositio possit prodesse in utroque foro propter adductam rationem regulariter non prodest nisi in foro interno. Sic Tambur., loco cit., num. 11, 12 et 13, cum Trullench., Bard. et aliis ibi allegatis; Felix Potest., loc cit., vers. *Hoc autem;* La Croix, loc. cit., cap. 2, art. 2, quaesit. 1, et alii.

Item compositio fieri potest super legatis, cum 68 hac tamen advertentia quod si legata fuerint facta pro exoneranda conscientia a bonis male habitis seu ablatis, et legatarii conscii seu moniti de talibus legatis negligentes fuerint per

annum integrum in exigendis ipsis legatis, tunc haeredes possunt se componere super medietate totius summae legatae. Si autem legata facta fuerint non pro exoneranda conscientia, sed pro alia pia causa, tunc si haeredes legantis facta debita diligentia invenire, seu scire non possint legatarios, possunt se componere quoad totam summam legatam accipiendo tot bullas quot requiruntur ad ratam quantitatis summae legatae. *Communis.*

69 Item compositio fieri potest super fructibus beneficiorum, et aliorum reddituum ecclesiasticorum male perceptis, et restitutione obnoxiis ratione omissionis horarum canonicarum, seu ratione non recitati officii divini cum erogatione tamen eleemosynae taxatae, ut infra dicetur sub num. 76. Vide ibi.

70 Non potest tamen fieri compositio super distributionibus iniuste perceptis, quia istae habent certos dominos, quibus debeant restitui, nempe choro interessentes seu assistentes. *Communis.*

71 Nec potest fieri compositio super missis celebrandis pro eleemosynis acceptis, quamvis debitor non recordetur a quibus acceperit, et nec pro quibus debeat applicare, quia hic satisfaciet offerendo sacrificia pro illis, qui eleemosynas erogaverunt, seu pro quibus debet. *Communis.*

72 Compositio fieri potest solum usque ad determinatam summam, nempe usque ad summam trecentorum scutorum Hispaniae, seu trecentorum scutorum, et viginti unius cum tarenis octo et granis novem monetae Siculae (aut aliter, iuxta illius, quod vocant *cambio*, diversitatem) aut duorum millium nongentorum quadraginta et unius argenteorum seu realium, et sex maravedisiorum, cum quinquaginta tamen bullis compositionis acceptis, quia per unam bullam non potest componi nisi summa quinquaginta realium seu argenteorum, et viginti et octo maravedisiorum. Unde pro componenda tota summa dictorum duorum millium nongentorum quadraginta et unius argenteorum seu realium et sex maravedisiorum, quinquaginta debent sumi bullae compositionis, quae singulis annis omnes accipi possunt, sive simul sive seorsim. At in uno anno non possunt accipi plures quam quinquaginta. *Communis.*

73 Si debitum excedat dictam summam, quae cum quinquaginta bullis componi potest, debet recurri ad commissarium, qui per compositionem particularem solet exigere decimam partem summae componendae, seu decem pro singulis centenariis in subsidium Cruciatae. *Communis.*

74 Nec qui habet tale debitum excedens summam per quinquaginta bullas componendam potest differre compositionem aut restitutionem ad sequentem annum, ut componat excessum summae per novas bullas, sed statim debet restituere aut componere cum commissario etiam illum excessum summae: alias graviter peccat. *Communis.*

Quot sunt debitores, tot debent accipi bullae, 75
nec sufficit una bulla pro pluribus, quamvis totum eorum debitum simul non excedat summam componibilem per unicam bullam. Praxis enim est quod unaquaeque bulla uni soli concedatur, et quilibet pro sua bulla taxatam eleemosynam solvat.

Taxata eleemosyna pro una bulla est quod 76
erogentur duo argentei Castellani, seu duo reales a qualibet persona, tam privata quam insigni, et illi multiplicentur ad multiplicationem bullarum, quae accipiuntur usque ad quinquaginta, pro quibus quinquaginta bullis debentur centum argentei seu reales. Si autem compositio facienda sit de bonis seu fructibus ecclesiasticis debitis seu restituendis pro omissione divini officii seu horarum canonicarum, debent erogari quatuor argentei Castellani seu reales, duo in subsidium Cruciatae, et alii duo in subsidium illius ecclesiae in qua habet beneficium seu redditus qui officium divinum omisit, et si summa a beneficiario male percepta excedat summam componibilem per quinquaginta dictas bullas, ut supra, num. 72, ita ut pro excessu dictae summae debeat fieri particularis compositio immediate cum commissario, tunc summa huius particularis compositionis pro medietate debetur in subsidium Cruciatae, et pro altera medietate pari modo in subsidium ecclesiae ubi habet beneficium seu redditus qui horas canonicas culpabiliter omisit. Sic colligitur ex verbis summarii vulgaris, quod pro hac compositione solet distribui, teste Tamburino loc. cit., c. 18, § 4, n. 2, ibi: *Che abbi da dare altri due reali alla fabrica della chiesa del beneficio, ec., e volendosi comporre di più, si osservi l'ordine dichiarato di sopra.*

Qui vult hanc bullam compositionis obti- 77
nere, debet existere in regno ubi bulla promulgatur, vel ad illud personaliter declinare, uti etiam dictum est de bulla, supra, num. 8. *Communis.*

In bulla compositionis debet inscribi nomen 78
eam accipientis, et scribi seu imprimi nomen commissarii cum appositione sigilli eiusdem, ut patet ex verbis summarii vulgaris, quod ut testatur Tamburin., loco cit., c. 16, § 5, solet distribui conceptum his verbis: *Ed ordiniamo precisamente, che riceviate in voi questa santa bolla essendovi in essa scritto il vostro nome, perchè così vuole, e comanda Sua Santità, o che altrimenti non godiate della composizione, che per essa vi si concede. La quale bolla ordiniamo, che sia stampata col nostro nome, e sigillata col nostro sigillo.* Non est tamen necesse ut haec bulla compositionis conservetur,

sicut bulla communis, ut contra Mendo tradunt Tamburin., loco cit., cap. 15, § 5 per tot., et cap. 18, § 7, n. 2; Bardi, part. III, tract. 5, cap. 2, sect. 2, num. 20; Felix Potest., loco cit., num. 3894, vers. *In bulla*, et alii. Et ratio diversitatis est quia pontifex per suum commissarium mandat conservationem bullae communis, et non conservationem bullae compositionis; nec sine ratione ut observant Bardi et Tamburin., locis citatis, quia in bulla communi multa adsunt privilegia quae habent tractum successivum pro toto anno, unde congruum fuit mandare ut ea conservaretur, ne scilicet erraret privilegiatus, quando uti eius privilegiis voluerit; at in bulla compositionis unica est gratia, qua scilicet bullam hanc recipiens liberatur a restitutione incertorum, qua gratia semel habita, nihil refert bullam conservare. Hactenus doctissimus Tamburinus.

79 Bulla compositionis prodesse potest etiam defuncto, qui pro exoneranda conscientia iniunxit haeredi aut alteri ut necessarias ad id bullas compositionis pro se acciperet; La Croix, loco cit., cap. 2, dub. 1, art. 1, quaesit. 2; Felix Potest., loco cit., n. 3894, vers. *Haec bulla*, et alii passim.

80 Nono conceditur etiam bulla pro defunctis: *Item eadem indulgentia (utique plenaria) suffragabitur per modum suffragii etiam animabus defunctorum, pro quibus in huiusmodi subsidium (nempe belli contra infideles) proficisci vel milites mitti contigerit, aut pro quibus non euntes, nec mittentes, tamen eleemosynam de bonis sui iuxta taxam per commissarium, personarum qualitate inspecta, faciendam, pro religionis defensione contulerint.*

81 Hac bulla pro defunctis elargitur pontifex liberationem unius animae a poenis purgatorii, seu indulgentiam plenariam per modum suffragii applicandam ab ipso sumente bullam cuicunque animae sibi bene visae, et haec indulgentia est distincta ab indulgentiis bullae communis, quae etiam applicari possunt in suffragium seu liberationem cuiuscunque animae sibi bene visae, ut patet ex dictis supra, num. 20, 43 et 44 [1].

82 Quamvis non sit necesse ut in hac bulla inscribatur nomen defuncti et ipsum accipientis, tamen praxis invaluit ut in ipsa inscribatur et nomen defuncti pro cuius anima accipitur, et nomen eius qui illam accipit, ut testatur Tamburinus, loc. cit., cap. 17. § 2, n. 3, afferens verba ipsius bullae solitae distribui in suo regno Siciliae, ibi: *Per quanto voi Pietro Romano dassivo due reali di Plata, cioè d'argento, che è quello, che sta tassato, e dichiarato per noi il dottor D. Pietro Paceo commissario generale della santa Cruciata a beneficio dell'anima di Bernardo Amadeo, e ricevessivo in voi questa santa bolla, gli è concessa l'Indulgenza sopradetta, ec.*

Ubi, ut vides, pro hac obtinenda bulla erogantur duo reales seu duo argentei Castellani ab omnibus personis, sive privatis sive insignibus. Quamvis enim pro bulla vivorum commissarius distinctam taxam statuerit pro diversitate personarum, ut patet ex dictis supra, num. 6, non sic tamen pro defunctis, cum ex pietate voluerit illis sanctis animabus favere liberalius, ut recte observat Tamburin., loc. cit., num. 8. 83

Ut bulla non potest applicari pro pluribus animabus, sed solum pro una anima, quia in bulla quae distribuitur, expresse ponitur pro *anima talis personae*, ut patet supra, n. 82. Sic Tamburin., loc. cit., num. 6; Felix Potestas, loco cit., num. 3888, et alii contra Mendo, disp. 36, num. 2; La Croix, loco cit., cap. 3, dub. 1, quaesit. 5, volentes unam bullam posse applicari pro pluribus, et tunc fructus indulgentiae dividi inter illas plures animas pro rata, quae opinio non caret sua probabilitate. 84

Possunt tamen pro eadem anima sumi singulis annis duae bullae, et valde utile est ut aliae aliis annis sumantur, sicuti pro eadem anima utiliter plures applicantur indulgentiae et missae; Tamburin., loco cit., n. 10 et 11; La Croix, loc. cit., qu. 3; Felix Potestas, loco cit., num. 3883, et alii passim. 85

Et hoc non obstante quod teneatur indulgentiam huius bullae, sicuti quamcunque aliam plenariam rite concessam et acquisitam, certo et infallibiliter prodesse animae illi cui applicatur; vide verb. *Indulgentia*, art. 3, num. 16 ad 20. 86

Qui bullam pro defuncto accipit et illi applicat, non est necesse ut sit in gratia; La Croix, loco cit., cap. 3, dub. 2, quaest. 1, num. 1 et 2; Tamburin., loco cit., cap. 17, num. 5, et alii; vide dicta verb. *Indulgentia*, art. 3, num. 21. 87

Vivus existens in regno ubi promulgatur bulla potest ipsam sumere et applicare animae defuncti, etiam extra dictum regnum aut locum bullae; Tamburin., loco cit., num. 9, 88

[1] Auctor varias adducit quaestiunculas respicientes applicationem indulgentiarum defunctis faciendam, cuiusmodi controversias ad praxim magnopere conducentes fusius discussimus part. II, § 3. Quae docet demum auctor, n. 84, indulgentiam uni tantum defuncto applicandam in eiusdem levamen, videtur respicere bullam Hispanicam, quae id diserte praecipiebat; caeterum quantum ad bullam nostram, oppositum nobis probabilius visum fuit. Insuper, n. 87, docet cl. auctor necessarium non esse statum gratiae in eo qui defunctis ad ipsorum levamen, sive liberationem applicatas velit indulgentias per ipsum quaesitas. Quam sententiam uti verosimiliorem et nos propugnavimus, et argumentis non contemnendis constabilivimus, refragante licet communi theologorum coctu duce Suaresio. Consulantur ibidem dicta. (Edit. Neap.)

allegans ad id Ludovicum a Cruce: bulla enim pro defunctis non exprimit esse necessarium ad obtinendam hanc indulgentiam quod quis obierit in loco promulgationis bullae, sicuti esse hoc necesse exprimit bulla communis pro vivis; unde, sicuti hic quod voluit expressit, ita illic, si id voluisset, expressisset; arg. cap. *Inter corporalia*, 2, de Translation. episcop., § *Sed neque illud*, cap. *Ad audientiam*, 12, de Decimis, et cap. *Quia circa*, 22, de Privileg. Eo vel maxime quod in suffragium animarum defunctorum privilegia ampliari debent quantum possunt.

89 Anima per indulgentiam huius bullae liberatur, quando accipiens bullam applicat illi suffragium. Si autem prius accipiat bullam, et inde ad tempus applicat, liberatur quando applicat, quia ultimum requisitum est applicatio; Tamburin., loco cit., num. 7, vers. *At quandonam;* La Croix, loco cit., quaesit. 2, et alii. Unde etiamsi bulla accipiatur credito, suum effectum habet statim facta applicatione, absque eo quod exspectetur tempus solutionis; Felix Potest., loco cit., num. 3890, et alii.

90 Semel facta applicatione pro tali anima, non potest amplius variari et fieri applicatio pro alia, quia indulgentia bullae per primam applicationem iam habuit totum suum adaequatum effectum. Tamburin., loc. cit., num. 7, vers. *Nota;* Felix Potestas, loco cit., n. 3889; et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

91 Cruciatarum originem alii deducunt ab Urbano II, alii vero a concilio Lateranensi, sub Innocentio III habito; vide Mendo, de Bulla Cruciatae, disp. 1, cap. 4, num. 18, qui contra Emman. Rodriguez asserit Urbanum II primum earum institutorem. Auctor noster tam Urbano II quam Innocentio III adiudicat hanc institutionem.

92 Dicitur autem haec *bulla Cruciatae,* a cruce qua proficiscentes ad expeditiones terrae sanctae, vel contra alios infideles aut haereticos, donabantur cum multis indulgentiis et privilegiis.

93 Quae per hanc bullam extenduntur etiam ad eos qui eleemosynas ad earum expeditionum sumptus faciendos erogant.

94 Primus terram sanctam e manibus infidelium eruere conatus est Urbanus II, in concilio Claramontano anno 1095 habito, episcopos et praelatos ad eam expeditionem cohortatus, data pro militari tessera ad hoc bellum cruce super scapulam dexteram ex purpureo panno gestanda; ac propterea is verus Cruciatarum in-

95 stitutor est appellandus. Varii deinde pontifices Cruciatam indixerunt aliquibus principibus iuxta temporum indigentiam; vide Mendo, disp. 1, cap. 4 per totum.

96 Quoad Hispanos vero, ut Gelasium II praetereamus, de quo vide Baronium, ad an. 1118, iis speciatim Cruciatam concessit Iulius II anno 1509, iuxta Alph. Perez apud Mendo, loc. cit., num. 21. Deinde Leo X an. 1519, Clemens VII an. 1529, Paulus III annis 1535 et 1537, Iulius III an. 1555, Paulus IV an. 1559, Pius IV annis 1562 et 1563, et Pius V an. 1571. Qui et concessionem ampliavit ad sexennium, 97
ita ut binis quoque annis publicaretur; quae 98
ampliatio in eius concessione hodie viget, quandocunque scilicet pontifices maximi illam concedunt sive renovant, eam ad sexennium valere indulgent. Postea concessit Gregorius XIII annis 1573 et 1576, Sixtus V anno 1585, Gregorius XIV an. 1591, Clemens VIII annis 1592, 1600 et 1603, Paulus V anno 1605, cum prorogatione pro Hispaniis usque ad annum 1625, et pro Indiis ad 1663. Caeteri pontifices, ex- 99
cepto Gregorio XV, cuius tempore ampliatio Pauli V perdurabat, singulis sexenniis illam prorogarunt, nunquam enim in perpetuum illam concesserunt; vide Mendo, ubi supra, num. 21 et 22.

Nota tamen Gregorium XIII in prima eius 100
concessione anno 1573 decrevisse ut bulla Cruciatae in Hispaniis singulis annis, in Indiis vero singulis bienniis publicaretur; Mendo ibi, n. 22. Et bulla ab hoc pontifice concessa omnium 101
praecedentium est amplissima et favorabilissima, tam quoad privilegia quam quoad personas. Bullae vero a subsequentibus pontificibus usque in hodiernam diem ad eius normam efformantur.

Ut autem quae auctor pro explanatione et 102
interpretatione huius bullae amplissime affert, plenius intelligantur, placuit hic illius exemplar apponere, non quidem ad verbum, qualem pontifex aliquis ex his qui Cruciatam indixerunt, expedierit, sed ex omnibus quas pontifices indulserunt et ampliarunt, compactam a commissario generali Cruciatae, qui fideliter gratias, privilegia et facultates extraxit. Is igitur, loquens de variis pontificibus, sic ait post prooemialia verba, apud saepe citatum Mendo in disp. 1, cap. 1, num. 1:

« Primo, concedunt praedicto Ferdinando regi huic defensioni et expeditioni contra Turcas et infideles assidua cura et diligentia incumbenti; nec non omnibus et singulis utriusque sexus Christi fidelibus, in Hispaniarum regnis et insulis illis adiacentibus, ac etiam Sardiniae, nec non Siciliae ultra Pharum, similiter regnis, locis, terris, oppidis et dominiis terrae firmae et maris Oceani, seu alias nuncupatis, eidem Ferdinando regi, tam mediate quam immediate, et alias quomodocunque et qualitercunque subiectis, consistentibus et ad illa declinantibus, qui intra annum a die publicationis praesentium in singulis locis praedictis faciendae inchoandum, fidei zelo moti, ad exercitum praedicti serenissimi regis Hispaniarum contra Turcas et alios infideles, in illos pugnaturi, aut aliud genus servitii gratis facturi

accesserint, et ibidem usque in finem expeditionis eiusdem anni permanserint, plenam omnium suorum peccatorum (si de illis corde contriti et ore confessi fuerint), aut non valentes confiteri id corde desideraverint, indulgentiam et remissionem, quae proficiscentibus ad recuperationem terrae sanctae, quaeque in anno iubilaei concedi consuevit. Item qui declarant quod eamdem indulgentiam assequantur, qui ante finem expeditionis, aut in itinere ad exercitum, aut in eodem exercitu obierint; et illi qui propter infirmitatem seu aliam supervenientem necessitatem inde recesserint. Item qui alios suis expensis miserint, dummodo si mittens fuerit sanctae Romanae Ecclesiae cardinalis, primas, patriarcha aut episcopus, regis filius, princeps, dux, marchio aut comes, mittat quot homines, usque ad decem inclusive, si commode poterit, nec mittat pauciores quatuor, si plures non poterit. Alius vero, cuiuscunque sit conditionis, sive laicus sive clericus saecularis, unum mittere teneatur. Quod si tenues adeo fuerint facultates ut id praestare non possit, eo casu, duo, vel tres aut quatuor stipendium uni persolvant, pro rata facultatum inter eos distribuendum. Item capitula ecclesiarum, monasteria et loca etiam regularium et Mendicantium tam feminarum quam masculorum, si pro decem personis eorumdem capitulorum et locorum, praecedente capitulari seu conventuali deliberatione, unum miserint. Item eamdem indulgentiam assequantur etiam omnes qui mittentur, si pauperes fuerint. Item clerici saeculares, qui ab ordinariis, et regulares a suis superioribus habita licentia verbum Dei in eodem exercitu praedicaverint, confessiones audierint, seu missas celebraverint, vel alia ecclesiastica et pia ministeria exercuerint. Quibus etiam conceditur ut beneficiis tam saecularibus quam regularibus, per idoneos vicarios deservire possint, exceptis beneficia curam animarum habentia obtinentibus. Item eadem indulgentia suffragabitur per modum suffragii etiam animabus defunctorum, pro quibus in huiusmodi subsidium proficisci, vel milites mitti contigerit, aut pro quibus non euntes, nec mittentes, de bonis suis, iuxta taxam per commissarium, personarum qualitate inspecta, faciendam pro religionis defensione contulerint. Item milites in bello occupati a ieiuniis votivis vel Ecclesiae excusantur; et quod in die festo belli negotiis vacare possint declaratur. Item conceditur omnibus praedictis, nec non iis qui nec ibunt, nec mittent, si tamen infra dictum annum ex bonis sibi a Deo collatis, in hanc expeditionem pro religionis defensione liberaliter contulerint, ut dicto anno durante possint in ecclesiis in quibus alias divina officia, interdicto durante, quomodolibet celebrare permissum fuerit, vel in privato oratorio ad divinum cultum tantum deputato, ab ordinario visitando, et designando etiam tempore interdicti, cui ipsi causam non dederint, vel per eos non steterit quo minus amoveatur; et qui facultatem ad id a commissario generali habuerint, etiam per horam antequam illucescat dies, et per horam post meridiem, in sua ac familiarium et domesticorum, ac consanguineorum suorum praesentia, missas et alia divina officia, per se ipsos, si presbyteri fuerint, vel per alium celebrare facere, et tempore interdicti divinis interesse, eis tamen qui privato oratorio ad praemissa uti voluerint, ut quoties id fecerint aliquas preces Deo pro unione principum Christianorum contra infideles, eorumque contra eosdem victoria, fundere teneantur, imponitur. Item Eucharistiam et alia sacramenta, praeterquam in die Paschatis, recipere. Item mortuorum corpora (nisi forte vinculo excommunicationis innodati decesserint) cum moderata funerali pompa sepeliri. Item, ut dicto anno durante, in omnibus et singulis regnis, insulis, locis, terris, oppidis et dominiis praedictis (et non extra illa), carnibus de consilio utriusque medici, temporibus ieiuniorum totius anni, etiam quadragesimalibus, vesci ac pro eorum libitu ovis et lacticiniis; ita quod qui carnes non comederint, servata in caeteris ieiunii ecclesiastici forma, dicto ieiunio satisfecisse censeantur. Et sub hoc indulto vescendi carnibus, ovis et lacticiniis, comprehenduntur omnes cuiusvis militiae regulares. Patriarchis vero, archiepiscopis et episcopis, aliisque inferioribus praelatis, nec non aliis personis regularibus, et qui in ordine presbyteratus fuerint, saecularibus, id minime conceditur, nisi sexagenarii fuerint. Item erogantes praedicti, qui, diebus ieiunio non suppositis, ad implorandum divinum auxilium pro unione et victoria praedictis, voluntarium ieiunium, vel, si ieiunare legitime impediti fuerint, aliud opus pium, arbitrio eorum confessoris vel parochi, assumpserint, et simul preces ad Deum pro unione et victoria praedictis fuderint, toties quoties id fecerint, dicto anno durante, quindecim annos et totidem quadragenas, de iniunctis eis et quomodolibet debitis poenitentiis, misericorditer in Domino relaxantur; et insuper omnium precum, eleemosynarum, peregrinationum, etiam Hierosolymitanae, et aliorum bonorum operum, quae in universali militanti Ecclesia et singulis eius membris fiunt, participes reddantur. Item, qui dicto anno durante in singulis diebus stationum Almae Urbis, quinque ecclesias seu altaria, seu in illorum defectum quinquies unum altare devote visitaverint, precesque ad Deum pro unione et victoria praedictis fuderint, omnes et singulas indulgentias stationum intra et extra muros praedictae Urbis tam per se quam per modum suffragii, pro defunctis pro quibus visitaverint, consequantur. Item mandatur ut summarium hoc per omnes

Christi fideles ad praedictum bellum contribuentes, qui huiusmodi gratiarum participes esse voluerint, recipiatur, et retineatur; ne circa sibi concessas gratias errare, neve alii illas sibi usurpare possint, et unusquisque, qua facultate eisdem gratiis et facultatibus utatur, docere valeat. Item quo omnes et singuli praedicti purius ad Deum preces fundere, et efficacius divinum auxilium implorare possint, conceditur ut possint eligere confessorem saecularem, vel quemcunque etiam Mendicantium ordinum regularem, ex his qui ab ordinario, et quoad regulares, qui semel tantum approbati fuerint, et ab eo quorumcunque peccatorum et censurarum (etiam Sedi Apostolicae, et in bulla Coenae Domini reservatorum et reservatarum) plenariam indulgentiam et remissionem semel in vita et semel in mortis articulo; aliorum vero Sedi Apostolicae non reservatorum toties quoties confitebuntur absolutionem et remissionem mediante salutari poenitentia, secundum culparum indigentiam obtinere. Modo in casibus in quibus necessaria erit, per ipsos, vel dato impedimento per haeredes aut alios satisfactio fiat. Et illis vota omnia (ultramarino, castitatis et religionis exceptis) in aliquod subsidium huius expeditionis per eumdem confessorem commutari. Item, si dicto anno durante contingat vel ob repentinam mortem, vel confessorum absentiam sine confessione decedere, modo contriti decesserint, et prius statuto tempore confessi fuerint, et neque huius confessionis fiducia negligentiores fuerint, plenariam, ut supra, remissionem consequantur. Ac uti item omnes Christi fideles non tantum semel, sed bis singulo quoque anno, quo idem summarium sumpserint, tam per se quam per modum suffragii, pro animabus in purgatorio detentis, indulgentias, concessiones, gratias et indulta praedicta consequi, eisque infra eumdem annum, bis (ut praefertur) uti, et potiri, gaudere, ac dictorum bonorum spiritualium participes fieri valeant, in Domino misericorditer concedimus et elargimur. Item praedicto commissario et receptori generali datur facultas ut suspendere possit, dicto anno durante, omnes similes vel dissimiles indulgentias et facultates, ab eisdem et Sede, Apostolica, vel eius auctoritate, quibusvis ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, piis locis, universitatibus, confraternitatibus et singularibus personis in regnis, insulis, terris, locis et dominiis praefatis (etiam in favorem fabricae basilicae principis apostolorum de Urbe, vel alterius similis Cruciatae, si quae in regnis, insulis, terris, locis et dominiis praefatis recepta adhuc durent) concessas huiusmodi, etiamsi clausulas aliquas contra suspensionem facientes continerent; ita ut interim neque publicari possint, neque publicatae cuivis hominum communiter vel divisim suffragentur; exceptis tamen concessis ordinum Mendicantium superioribus, quoad eorum fratres tantum. Item dicto commissario etiam conceditur facultas ut ipse per se vel alium seu alios, quando et quoties sibi videbitur indulgentias et alias gratias per eum suspensas in favorem illorum qui praesentium gratiarum in hanc causam pro religionis defensione concessarum, participes effecti fuerint, revalidare absque aliquo praemio possit. Item omnes ordinarii, episcopi et archiepiscopi dictorum regnorum, insularum, terrarum et dominiorum praedictorum enixe rogantur, et in virtute sanctae obedientiae eis praecipitur ut omnes poenas pecuniarias, etiam loco corporalium, durante dicto anno, imponendas seu exigendas, huic tam pio operi velint applicare, eaeque poenae omnes, de quarum tamen quantitate, assertioni ordinariorum quorum conscientiae onerantur, standum esse decernitur, thesauro eiusdem expeditionis contra Turcas et alios infideles, ex nunc, prout ex tunc, applicantur et appropriantur, una cum poenis eorum qui aliquid in huius expeditionis praeiudicium vel ad eam euntium patraverint. Item N. commissario et receptori generali huius expeditionis deputato et constituto, ut supra ordinariorum huiusmodi poenis inquirere, et contra eos qui in praeiudicium huius expeditionis, et ad eam euntium aliquid patraverint, procedere. Item eidem commissario datur etiam facultas ad singulas provincias commissarios deputandi et erigendi, per ordinarios locorum, praevia matura deliberatione (onerando eorum conscientias) approbandos, cum simili, et limitata facultate, etiam pro collectione pecuniarum. Item eidem commissario conceditur facultas deputandi notarios, quorum opera utendum erit, ab ordinariis tamen locorum in quibus illi deputandi sunt, similiter approbandos; nec non cogendi tabelliones, et quemlibet alium ad exhibitionem quarumcunque scripturarum vel instrumentorum huic negotio pertinentium, et deinde inhibendi, quibus inhibendum erit. Neque possit commissarius generalis praedictus coram alio quam nobis, neque ab eo deputandi possint coram alio quam ipso commissario pro re ad hoc munus pertinente, quandiu istis negotiis vacaverint, in iudicium trahi. Possint tamen a locorum ordinariis, si ibi deliquerint, coerceri et puniri. Item quod si in loco ubi erit facienda publicatio fuerit interdictum, possit huiusmodi interdictum per octo dies antea et post suspendere. Item quod monere possit habentes pecunias et bona in hoc opus destinata, seu instrumenta aut scripturas hoc negotium principaliter vel secundario concernentes, ut statim cum copiam commissarii, aut ab eo deputati habuerint, propalare teneantur sub poenis pecuniariis in subsidium, quoad episcopos et alios maiores praelatos, suspensionis a divinis, et interdicti in ecclesiam in-

gressus; quoad alios, excommunicationis latae sententiae, a qua nonnisi a Sede Apostolica absolvi possint, et qui scienter aliquod praedictorum retinuerit, nullo modo possit harum litterarum et gratiarum in eis contentarum beneficio frui. Item declarant quod exspirante anno omnes supradictae facultates et gratiae et indulta exspirent, tantumque poterunt causae pendentes ad finem perduci. Item similiter conceditur facultas commissario dispensandi et componendi super irregularitate cum his qui quibusvis ecclesiasticis censuris ligati missas et alia divina officia (non tamen in contemptum clavium) celebraverint, seu alias se immiscuerint, et super alia illis qualibet irregularitate praeterquam homicidii voluntarii aut simoniae, vel apostasiae a fide aut haeresis, vel propter malam ordinum susceptionem, contracta, cum retentione beneficiorum et fructuum ex eis perceptorum, et infamiae ac inhabilitatis exinde provenientis, abolitione et exsecutione ordinum non male susceptorum. Ac nullis datis litteris, seu per confessores laceratis, cum his qui primo et secundo affinitatis ex fornicatione contractae gradibus coniuncti matrimonium contraxerunt; dummodo, si post Concilium Tridentinum illius formam servaverint, ac impedimenta huiusmodi penitus occulta sint, et alter contrahentium tempore contracti matrimonii impedimenti ignarus exstiterit, ut altero, ita ut praedicitur impedimentum ignorante, de nullitate prioris consensus prius certificato, tacitaque, si videbitur, causa nullitatis, matrimonium inter se etiam secrete de novo contrahere, in foro conscientiae duntaxat, si ad evitanda gravia scandala dispensandum iudicaverit, dispensare, prolemque susceptam et suscipiendam exinde legitimam decernere; nec non etiam in superveniente simili affinitatis impedimento, similiter dispensare ut debitum petere possint. Item etiam conceditur facultas dicto commissario quod personis nobilibus, et quae iuxta ipsius commissarii arbitrium qualificatae fuerint, ut missas per horam ante lucem et post meridiem audire et celebrare facere valeant, indulgere possit. Ac super illicite habitis, nec non super medietate legatorum omnium, quae propter male ablata facta sunt, si legatarii per annum in exactione negligentes fuerint; ac super illis quae facta erunt, et quae dicto anno durante fient, si legatarii inveniri non potuerunt; necnon super male ablatis, et per usurariam pravitatem aut aliter male acquisitis, si in omnibus praemissis casibus (praeterquam dictae annualis negligentiae) personae, quibus restitutio seu solutio facienda est, praestito per restitutorem iuramento de diligentia per eum facta pro inveniendo legatario seu creditore, et minime invento, non reperiantur, componere, et ita debitores liberari possint. Item etiam datur facultas eidem commissario componendi cum eis, qui ad restitutionem fructuum ex omissione horarum canonicarum tenentur, ita ut quantitas compositionis, pro medietate ecclesiis vel aliis locis quorum vel quarum ratione horas praedictas recitare debent, et pro altera medietate in subventionem huius negotii detur. Caeterum, ut omnibus patefiat hoc praesens summarium, de Latino idiomate in vulgari lingua iuxta ritus provinciarum ubi publicatio facienda erit, non mutata illius substantia, ac praemisso aliquo convenienti, ac pro praesentium temporum conditione idoneo prooemio, converti, illudque de eiusdem commissarii mandato simul vel ad partem additis, etiam nominatim pro singulorum notitia diebus stationum totius anni intra et extra muros huius Almae Urbis ipsorum commissarii, et deputandorum arbitrio imprimi. »

ADDITIO EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Bulla Cruciatae a SS. D. N. Pio VI concessa pro regni Neapolitani incolis fuit, cuius bullae hic epitomen damus afferendo formulam ipsam Neapoli italico idiomate impressam, quae eleemosynam ad bullam obtinendam erogantibus distribuitur. 103

MDCCLXXVIII.

BOLLA DELLA SANTA CROCIATA PIENA DI GRANDI INDULGENZE PERDONI CONCESSA DALLA SANTITÀ DI N. S. PAPA PIO SESTO REGNANTE, A QUESTO REGNO DI NAPOLI, IN FAVORE DI COLORO, CHE AIUTASSERO E SERVISSERO IL NOSTRO PIISSIMO SOVRANO FERDINANDO QUARTO PEL MANTENIMENTO DELLE NAVI CONTRO I TURCHI.

Ci è stato un tempo, cari fratelli miei nel Signore, in cui i nostri padri penetrati da un vivo sentimento di religione, ebbero il coraggio di passare il mare per torre dalle mani degl' infedeli i santi Luoghi della Palestina sparsa de' monumenti della nostra redenzione, e bagnata del sangue dell' Agnello immacolato che vi volle morire per operarvi la nostra salute. I pontefici di quei secoli, capi visibili del regno di Gesù Cristo, ed Angioli della Chiesa universale, perchè apportatori di buone novelle alle nazioni fedeli, aprirono i tesori della Chiesa e versarono a larga mano le sante indulgenze sopra que' fedeli, che presero l' armi, non già per ispegnere le sanguinose voglie della conquista, ma per liberare dalle mani de' barbari i loro fratelli oppressi, e per piantare il tempio, e l' altare in que' santi Luoghi, dove l' uomo, invece di slacciarsi le scarpe, perchè santa era la terra che calpestava, riempiva il tutto di profanazione e d' orrore.

Or il nostro regnante pontefice Pio VI mosso da uno spirito di tenerezza e di pietà verso i

suoi figli, apre in questo regno l' istesso tesoro. Per fare questo profittevol guadagno, cari fratelli miei, non dovete correre i rischi del mare, o andare erranti per gli arenosi ed infocati deserti dell' Arabia, come fecero i Cristiani nel tempo delle prime Crociate. Non si tratta più d' esporre la vostra vita, e le vostre fortune a' lunghi pellegrinaggi, ed al furore dei barbari; nè ci è conquista da fare, nè da ricuperare i Santi Luoghi. Le lagrime, i sospiri ed i lamenti de' nostri fratelli, che gemono schiavi sotto la catena delle repubbliche piratiche di Barberia, sono stati que' potentissimi mezzi, per cui il nostro santo Padre chiama i fedeli ad asciugare le lagrime de' loro fratelli, ed a rendere la pubblica tranquillità a' nostri mari, promettendo loro un ampio tesoro d' indulgenze, che nella società spirituale dei veri credenti, formano quella grazia di carità e di condiscendenza, che la Chiesa accorda a' fedeli penitenti, rallentando le regole della sua disciplina ordinaria riguardo alle pene del peccato per aver compassione della debolezza dei peccatori, che non hanno la forza di portare tutt' intero il fardello dell' iniquità e di proporzionare i loro delitti col rigore della penitenza.

Non ci è, cari fratelli, impresa più degna d' un uomo, e d' un uomo che crede, se non quella di prestare la mano al suo fratello caduto, e calpestato da' barbari. I nostri mari sono già pieni di legni barbareschi, che troppo frequentemente avvicinandosi alle nostre contrade, vi pongono in catena gl' infelici cittadini, che o lavorando ne' loro campi, o scorrendo le nostre coste pel loro traffico, trovano un pane di dolore, dove credevano di trovare il sostentamento alle loro abbandonate famiglie. Questi padri lontani dai figli, questi figli lontani dalle madri, e questi sposi dalle spose lontani, non solo recano il turbamento alle loro case abbandonate, ma sono nel rischio di cedere allo stento ed al dolore, e di permettere un giorno, che gl' infedeli strappino dal loro petto il sacro deposito della fede.

L' amore adunque di questa fede, la pietà verso tanti infelici, il vostro spirituale vantaggio, e la vostra istessa sicurezza, vi muova, fratelli miei cari, ad entrare in questa sacra lega, che può influire nel nostro regno il vero bene dello spirito, e 'l vero vantaggio de' cittadini. Sappiano però i fedeli, che 'l nostro S. Padre ad istanza del nostro piissimo sovrano, chiama i Cristiani di questo regno a questa sacra lega coll' esortazioni piuttosto, che col comando; e che noi v' aggiugniamo le preghiere, e le lagrime. Queste sono le nostre armi, e queste sono state sempre quelle della Chiesa, allorchè ha voluto invitare i Cristiani alle pie prestazioni. Ognuno di voi adunque, cari fratelli miei, non è costretto, ma chiamato a questa grand' opera, perchè quel che si cerca non è un tributo, ma una elemosina, la quale di sua natura bisogna che sia interamente libera e volontaria.

La Santità del nostro regnante pontefice Pio VI concede a tutti i fedeli dell' uno e dell' altro sesso, che essendo sudditi del nostro augustissimo sovrano, dimorano in questo regno, o che essendo esteri, verranno a dimorarvi, gl' infrascritti privilegî, indulti, ed indulgenze. Primo, coloro che prenderanno questa bolla, prestando il solito sussidio da determinarsi dal commessario generale, per le navi contro i Turchi e gl' infedeli, oltre dell' infrascritte facoltà, indulgenze e grazie, godranno dell' indulto di mangiar ova e latticinî in tutto il tempo di Quaresima, comprendendovi i giorni feriali, le Domeniche, anche quella delle Palme, e la settimana santa, restando salda la forma del digiuno. I patriarchi, arcivescovi, vescovi, prelati inferiori, gli altri tutti che professano qualche ordine regolare, dell' uno e l' altro sesso, e tutti gli ecclesiastici secolari, che si ritrovano promossi al sacro ordine del presbiterato, prendendo questa bolla, e prestando il solito sussidio, goderanno le sole indulgenze, e tutti gl' infrascritti privilegî, eccetto il permesso di cibarsi di latticinî e d' ova. Ma tutti i predetti arcivescovi, vescovi, prelati, tutti coloro che professano qualche ordine religioso, dell' uno e l' altro sesso, e tutti i sacerdoti secolari, che sono giunti al sessantesimo anno, prendendo la bolla, godono nel tempo stesso delle indulgenze, e dell' indulto de' latticinî. Secondo, coloro che prenderanno questa bolla, possono essere dispensati da' voti semplici, da permutarsi in altre opere pie, eccetto però il voto solenne di castità e di religione. Terzo, potranno due volte nel corso di loro vita, ed anche in punto di morte, eligersi un confessore approvato dall' ordinario, il quale li possa assolvere dalle colpe riserbate alla Sede Apostolica solamente, e non già da quelle riserbate all' ordinario del luogo, purchè tutto ciò non si faccia *in confidentiam bullae*. Quarto, potranno godere di tutte le indulgenze, e remissione di peccati, che sono annesse a qualunque confraternita o congregazione esistente nel regno; di maniera che chiunque prenderà questa bolla, avrà quel tesoro d' indulgenze, come se fosse fratello o sorella di detta confraternita, potendosi queste indulgenze applicare in suffragio dell' anime sante del purgatorio. Quinto, coloro che nei giorni di Quaresima e negli altri giorni dell' anno, nei quali sempre ricorrono in Roma le stazioni, visiteranno cinque chiese o cinque altari, ed in loro mancanza cinque volte un istesso altare, pregando per l' esaltazione di santra madre Chiesa cattolica, e per la pace e concordia tra i principi Cristiani, guadagneranno la remissione de' peccati, e tutte quell' indul-

genze annesse in quel giorno alla visita di quelle chiese di Roma. Le monache di qualunque ordine ed instituto, e tutte le donne e donzelle, che si troveranno chiuse ne' monasteri, conservatorî o ritiri, potranno per guadagnare dette indulgenze, visitare le cappelle assegnate da loro superiori; e queste tali indulgenze possono essere applicate in modo di suffragio per l'anime del purgatorio. Tutti i sudditi del nostro re, che prenderanno questa bolla nel regno, goderanno delle dette indulgenze, ancorchè dentro l'anno andassero a dimorare fuora del regno, nel qual caso non goderanno del privilegio di cibarsi dell' ova e latticinî. E perchè voi daste l' elemosina di grana 26 e calli tre, somma da noi tassata pel sussidio di questa santa impresa, e perchè riceveste questa bolla, nella quale è scritto il vostro nome, dichiariamo che potrete godere le suddette indulgenze e grazie nella forma sopradetta. Data in Napoli Febbraro 1778.

Serafino Arcivescovo di Napoli comm. Gen.

ADDITIONES CASINENSES.

1104 In praesenti hac nostra pertractatione, quoniam de bulla sanctae Cruciatae acturi sumus, ea nobis mens est, brevitate qua possumus, praecipua privilegia, a summis pontificibus per laudatam bullam utriusque Siciliae regno concessa referre, iuxta declarationem generalis commissarii eiusdem bullae Cruciatae. Non autem inopportunum fore putamus hic utriusque bullae Cruciatae a S. P. Pio VI ad Siciliae regem Ferdinandum IV transmissae exemplaria praemittere; quoniam ex illarum lectione praeclare inspicere est quaenam fuerint bullam Cruciatae concedendi causae, onera a pontifice imposita, eleemosynarum distributiones, indulgentiae elargitae, bullae duratio, restrictiones, privilegia demum concessa.

PIUS PP. VI.

Ad futuram rei memoriam.

Catholicae Ecclesiae per ineffabilem divinae bonitatis abundantiam, quamvis nullis nostris meritis praesidentes, illud praecipue inter caetera apostolicae procurationis nostrae munera studiosius curare omnino debemus, ne Christi fidelium animae pretioso Salvatoris nostri sanguine redemptae apud barbaras et in potestate tenebrarum iacentes nationes incidant, neve praeter corporis afflictiones, quod nos gravius urget, in discrimen deserendae religionis traducantur. Quocirca apostolicae auctoritatis nostrae partes in re hac nunquam desiderari patimur, sed eas libenter interponimus, sicuti omnibus mature perpensis in Domino magis expedire arbitramur. Sane pro parte charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi utriusque Siciliae regis illustris, expositum nobis fuit, quod infensi Christiani nominis hostes piratae ac praedones, diebus quoque nostris suis incursionibus utriusque regni praedicti littora aggrediuntur; ut inde Christi fideles ibidem existentes captivos reddant, non sine evidenti periculo suarum animarum. Quamvis autem idem Ferdinandus rex munitissimas naves, quibus eorum impetus retundi possent, propriis sumptibus parare indesinenter curaverit, sui tamen regii aerarii vires impares prorsus agnoscit ad repellendas et propulsandas tot barbarorum incursiones, nisi ei aliquod congruum subsidium apostolica nostra auctoritate prompte feratur; et sicuti eadem petitio subiungebat, si saltem infrascripta privilegia, et indulta universis Christi fidelibus in dictis regnis commorantibus, et antedicti regis subditis tantum ut infra concederentur et impertirentur, ex hoc profecto Christi fideles eiusmodi spe assecutionis spiritualium bonorum permoti, ad eleemosynas communi regio aerario praedicto conferendas allicerentur et adducerentur. Quare eiusdem Ferdinandi regis nomine nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus in praemissis opportune consulere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur piis ipsius Ferdinandi regis votis, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere volentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, praesentibus nostris apostolicis litteris, ac omnibus et singulis facultatibus, indultis et gratiis in eis contentis ad *sexennium* a die primae publicationis praesentium, ut infra faciendae, inchoandum, et non amplius nec ulterius valituris, omnibus et singulis utriusque sexus Christi fidelibus in regnis praefatis commorantibus, et ad illa declinantibus, non tamen iis qui archiepiscopi, episcopi et inferiores praelati, nec non cuiusvis regularis ordinis professores, et quoad ecclesiasticos saeculares, qui ad sacrum presbyteratus ordinem promoti respective sint ac fuerint, nisi huiusmodi archiepiscopi, episcopi, praelati, aliique ecclesiastici regulares et presbyteri saeculares sexagesimum aetatis annum compleverint: ut ipsi dummodo infra annum a die publicationis earumdem praesentium in locis praedictorum regnorum ubi libuerit faciendae aliquam eleemosynam ad naves ab ipso Ferdinando rege contra Turcas et infideles huiusmodi parandas, et non in alios etiam pios usus convertendam iuxta cuiuscunque facultatem et qualitatem ad arbitrium infrascripti commissarii, sponte contulerint, servata tamen certa illius portione fabricae nostrae ecclesiae principis apostolorum applicanda, privilegio vescendi omnibus tam Dominicis quam ferialibus diebus Quadragesimae, etiam Dominica in Palmis, et per hebdomadam, maiorem nuncupatam, ovis et lacticiniis, servatis tamen in singulis feriis ieiunii legibus, et unica tantum comestione in die, uti libere et licite pos-

sint ac valeant, auctoritate apostolica, tenore praesentium concedimus et indulgemus. Nec non Christi fidelibus praedictis, ut dispensari possint super votis simplicibus per eos emissis, in alia pia opera rite commutandis, exceptis tamen votis solemnibus religionis et castitatis; facultatemque praeterea, ut ipsi bis in toto eorum vitae decursu, ac etiam in mortis articulo valeant seligere sibi confessarium ex approbatis ab ordinario loci qui eos a peccatis Sedi tantum Apostolicae, non autem ordinariis locorum respective reservatis, nisi eorumdem ordinariorum licentia accedat, absolvere libere pariter ac licite possit, auctoritate et tenore praefatis tribuimus et impertimur. Atque insuper de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, eisdem Christi fidelibus utriusque sexus, ut ipsi de caetero perpetuis futuris temporibus de omnibus et singulis indulgentiis, et peccatorum remissionibus, ac poenitentiarum relaxationibus, quibusvis confraternitatibus, sodalitatibus et congregationibus in dictis regnis existentibus alias iam per Sedem Apostolicam concessis, veluti si illarum essent confratres, et respective consorores, illisque personaliter reperirentur ascripti seu ascriptae, atque eaedem indulgentiae, et peccatorum remissiones, ac poenitentiarum relaxationes, ut etiam animabus Christi fidelium defunctorum, quae Deo in charitate coniunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii applicari possint, plene et libere fruantur, auctoritate et tenore similibus concedimus itidem ac indulgemus. Et insuper Christi fidelibus praedictis in singulis diebus stationum Almae Urbis nostrae, quinque ecclesias seu altaria, aut in illorum defectu quinquies unum et idem altare; monialibus vero cuiusvis ordinis et instituti regularis existentibus, ac in aetate praedicta constitutis, nec non mulieribus et puellis in quibusvis monasteriis et respective conservatoriis degentibus, si forte ecclesias non habuerint, capellas ab earum legitimis superioribus designandas devote visitantibus, et in eis pias ad Deum preces pro Christianorum principum concordia, haeresum exstirpatione, ac sanctae matris Ecclesiae exaltatione effundentibus, omnes et singulas indulgentias, et peccatorum remissiones, ac poenitentiarum relaxationes alias ecclesiis tam intra quam extra moenia praefatae Urbis, ad quas dictae stationes fixae existunt, concessas, eadem apostolica auctoritate misericorditer in Domino concedimus, quas tam pro se quam pro defunctis pro quibus visitaverint consequi valeant. Atque praemissa omnia, excepto tamen privilegio vescendi ovis et lacticiniis Christi fidelibus praefatis, etiam extra regna huiusmodi commorantibus suffragari debere volumus et declaramus. Demum, ut praesentes litterae plenum sortiantur effectum, et facultates, largitiones ac indulgentiae, aliaque praemissa debitae exsecutioni demandentur, in praecipuum exsecutorem et commissarium earumdem praesentium, vel venerabilem fratrem archiepiscopum pro tempore Neapolitanum, vel archiepiscopum pro tempore Capuanum, arbitrio nostro praeeligendum; ita ut unus ex dictis, praesentes etiam in vernaculam linguam convertere, seu in compendium, convenienti edito prooemio reducere, illasque, et in eis contenta praefata, aut compendium huiusmodi in quibuslibet dictorum regnorum locis ubi magis libuerit, viva voce, vel scriptis, aut typis impressis exemplis, publicare et enuntiare, ac eleemosynas in causam praefatam, ut praefertur, contribuendas ad sui arbitrium iuxta opes et facultates et qualitates personarum contribuentium determinare ac definire, atque omnia et singula alia, quae faciliori et expeditiori exsecutioni earumdem praesentium conferre visa fuerint, peragere, ut ulterius depositarium, ratiocinatorem aliosque similes officiales ab ipso Ferdinando rege pro tempore approbandos seligere quoque possit et valeat, eadem apostolica auctoritate constituimus et deputamus. Volumus praeterea quod praefatus exsecutor seu commissarius praesentium litterarum annuum proventum eleemosynarum a Christi fidelium pietate in memoratos usus erogandarum nobis referat, ut illorum portionis quantitatem favore nostrae ecclesiae sancti Petri constituamus, proportionate ad quantitatem introitus, quae annuatim praefatae fabricae solvitur pro alia Cruciata regni Siciliae ultra Pharum. Non obstantibus nostrae et Cancellariae apostolicae regula de non concedendis indulgentiis ad instar... aliisque etiam in synodalibus, provincialibus, generalibus et universalibus conciliis editis vel edendis, specialibus, vel generalibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, et quibusvis suspensionibus vel limitationibus similium concessionum et facultatum per nos et Sedem praefatam quomodolibet factis, nec non quoque quibusvis etiam iuramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis in contrarium praemissorum quomodolibet confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quaevis alia expressio facienda et habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, eorum tenores, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata, exprimerentur et inserererentur, praesentibus pro plene et sufficienter expressis et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, latissime et plenissime,

ac specialiter et expresse harum serie derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem quod omnes et quaecunque eleemosynae a quibusvis personis quandocunque et quomodocunque, ut praefertur, contribuendae, in supra expressam causam tantum impendantur, et non in alios etiam pios usus, sub poena caducitatis et cessationis omnium et singulorum privilegiorum, ac concessionum praefatarum, distrahantur et convertantur. Praeterea etiam volumus quod earumdem praesentium transsumptis, etiam typis impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo alicuius personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides in iudicio et extra illud adhibeatur, quae eisdem praesentibus adhiberetur, si illae exhibitae forent vel ostensae. Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 21 Novembris 1777, pontificatus nostri anno tertio.

I. card. de Comitibus, etc.

105 Per hanc pontificis bullam, ut legenti constat, a facultate sive privilegio vescendi ovis et lacticiniis omnibus tam Dominicis quam ferialibus diebus Quadragesimae, omnes eximuntur archiepiscopi, episcopi, inferiores praelati, necnon cuiusvis ordinis professores et saeculares presbyteri usque ad sexagesimum aetatis annum expletum; tamen praelaudatus pontifex votis annuens Ferdinandi regis praedictam facultatem ad archiepiscopos, episcopos etc., quoque extendit, qua de re sequentas litteras in forma brevis ad praedictum regem transmisit.

PIUS PP. VI.

Ad futuram rei memoriam.

Quamvis pastoralis officii nobis divinitus iniuncti sollicitudo, qua assidue urgemur, nos admoneat ut omni cura et vigilantia in ea intendamus per quae Ecclesiae disciplina iuxta sacrorum canonum sanctiones illibata persistat, inter eos praesertim qui in sortem Domini tanquam Aaron vocati, vel uti simplices sacerdotes in Ecclesia Dei ministrant, vel uti pastores ad pascendum Dominicum gregem in apostolici nostri ministerii partem asciti sunt cooperatores; quoniam nihil est quod alias magis ad pietatem et Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita et exemplum qui se divino ministerio dedicarunt; cum enim a rebus saeculi in altiorem sublati locum conspiciantur, in eos tanquam speculum reliqui oculos coniiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur; nihilominus, cum pro rerum, temporum ac locorum varietate et conditione inter ipsos ecclesiasticos illa in pristino suo robore permanere nequeat, ea quae nobis a Deo data est potestate, eam interdum immutamus, prout magis expedire in Domino conspicimus. Itaque, cum inter plures gratias spirituales et temporales alias a nobis ad sexennium et non amplius per litteras in simili forma brevis die 13 Novembris anni 1777 expeditas charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi utriusque Siciliae et Hierusalem regis illustris votis annuendo, ex causis tunc expressis concessas, indultum quoque fuerit omnibus et singulis utriusque sexus Christi fidelibus in regnis praedictis commorantibus et ad illa declinantibus, qui certa munera adimplevissent, non tamen iis qui archiepiscopi, episcopi, et inferiores praelati, nec non cuiusvis ordinis regularis professores, et quoad ecclesiasticos saeculares, qui ad sacrum presbyteratus ordinem promoti respective essent ac fuissent, nisi huiusmodi archiepiscopi, episcopi, inferiores praelati, aliique ecclesiastici regulares ac presbyteri saeculares sexagesimum aetatis annum complevissent, ut ipsi privilegio vescendi omnibus tam Dominicis quam ferialibus diebus Quadragesimae, etiam Dominica in Palmis, et per hebdomadam Maiorem nuncupatam, ovis et lacticiniis, servatis tamen in singulis feriis ieiunii legibus, et unica tantum comestione in die, uti libere ac licite possent et valerent, prout uberius in dictis litteris desuper expeditis, quarum tenorem praesentibus pro expresso et inserto haberi volumus, continentur. Nuper vero cum pro parte memorati Ferdinandi regis iterum supplicatum fuerit ut gratias spirituales et temporales, ac indultum huiusmodi ad archiepiscopos, episcopos, inferiores praelatos, aliosque ecclesiasticos extendere de benignitate apostolica dignaremur, Nos igitur piis ipsius Ferdinandi regis votis, ac spirituali consolationi archiepiscoporum, episcoporum, aliorumque inferiorum praelatorum et presbyterorum saecularium praedictorum tantum consulere, et, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere volentes, ac eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatae existunt, ad effectum praesentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes et absolutas fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis, et aliis inferioribus praelatis, necnon presbyteris saecularibus praedictis tantum ad sexennium a die publicationis memorati primi brevis, servatis tamen in praedictis nostris litteris tunc expressis conditionibus ac legibus, ut ipsi gratiis tam spiritualibus quam temporalibus, ac quadragesimali tempore, hebdomada tamen maiori excepta, ovis similiter et lacticiniis pro eorum libitu uti libere ac licite possint et valeant, eadem auctoritate apostolica, tenore praesentium concedimus et indulgemus. Ac in praecipuum exsecutorem seu commissarium earum-

dem praesentium, vel venerabilem fratrem archiepiscopum pro tempore Neapolitanum, vel archiepiscopum pro tempore Capuanum arbitrio nostro praeeligendum eadem auctoritate et tenore praesentium constituimus et deputamus. Volentes demum quod, licet in memoratis nostris litteris privilegium vescendi ovis et lacticiniis praedictum omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, exceptis tamen personis in iisdem litteris expressis, ad quadragesimale duntaxat tempus verbo tenus concessum legatur, nihilominus in eo omnes totius anni vigilias esse comprehensas, prout tenore praesentium comprehendi decernimus ac declaramus, et servatis in reliquis ieiunii ecclesiastica forma. Decernentes irritum et inane si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus litteris praedictis, et omnibus ac singulis illis quae in eis concessa sunt non obstare, caeterisque contrariis quibuscunque. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die 20 Novembris 1778, pontificatus nostri anno quarto.

I. Cardin. de Comitibus.

106 Ad privilegia per bullam Cruciatae concessa, eiusque declarationes quod attinet quae ex Vella in appendice II editionis Neapolitanae, Compend. theolog. moral. S. Alphonsi, auctore D. Neyraguet, editores exposuerunt, hic iisdem verbis referre iuvabit.

« I. Igitur privilegium est ut confessarii ex iusta causa dispensare possint commutando vota quaecunque, etiam reservata, emissa a poenitentibus habentibus hanc bullam, exceptis tantum ex declaratione emin. commissarii Zurolo, votis solemnibus castitatis et religionis. Ideoque intelligendum de omnibus votis emissis sive ante sive post bullae concessionem; § 2, quaer. 1, 2 et 6.

» *Nota.* 1° Haec facultas, cum detur confessariis, extra poenitentiae sacramentum exerceri nequit, sed tantum intra. Ita ex declarat. cit. emin.; § 3, quaer. 1. — 2° Recepta bulla et contributa eleemosyna non statim quis absolutus manet a voto per dispensationem in eadem bulla concessam, sed a suo confessario absolvi debet; haec enim dispensatio concessa est in forma commissoria. Imo poenitens a peccatis absolutus non idcirco est a voto dispensatus, sed a confessario dispensari debet; quaer. 2. — 3° Per facultatem Cruciatae vel iubilaei confessarius commutare potest vota in opera, quae postea declarabit; sic enim commutat tempore habili, et iurisdictionis, recipiendo enim poenitentis postulationem iam causam inchoat, potestatem acceptat, et quodammodo commutationem concedit; est contra Sanch., etc. Per hanc commutationem non cessat prioris voti obligatio, secus enim vovens maneret absque ulla obligatione, sed solum cessat quando aliud pium opus confessarius praescripserit. Item, licet esset optimum ut vota realia dispensando commutentur in alia realia, et personalia in alia personalia, et ita servata proportione in votis mistis, tamen id non exigitur ex natura rei, et quando non ita sit praescriptum vel per legem, vel per delegatam potestatem; quaer. 3 et 4, et § 2, quaer. 7. — 4° Completo termino annuae durationis bullae Cruciatae, confessarius nequit commutare vota emissa ante vel intra illud tempus, si tempore idoneo nulla fuerit commutatio petita. Quaestio vero est inter doctores an transacto iubilaeo commutari possint vota quae intra illud non fuerunt commutata; § 3, quaer. 5. — 5° Vota etiam reservata, intra illud tempus durationis bullae commutari possunt toties quoties fuerint emissa; quaer. 6. — 6° Haec facultas per bullam concessa extenditur etiam ad iuramenta pia, quae scilicet in solius Dei honorem cedunt, quia haec habentur tanquam vota. Est vero inter doctores litigium an hoc idem dici possit de votis iuramento firmatis; quaer. 7 et 8. — 7° Iuramenta non intuitu pietatis nec Deo facta, et ab homine per metum gravem et iniustum extorta, *iuxta aliquos*, in virtute bullae commutando dispensari possunt, quia qui potest maius, potest et minus, sed *iuxta alios* non possunt, quia bulla Cruciatae concedit hoc tantum quoad vota, et haec nullam voti rationem induunt, sed tantum merae promissionis humanae; quaer. 9. — 8° Bened. XIV, in occasione iubilaei anni sancti, decrevit ne commutarentur vota in quibus agitur de praeiudicio tertii, vota simplicia perseverantiae, seu alia emitti solita in aliqua congregatione vel communitate, et vota obligatoria a tertio acceptata, et demum vota poenalia praeservativa a peccatis, nisi quoad haec ultima aliquae circumstantiae adsint quae commutando votum aeque a peccato committendo removeant; § 2, quaer. 6. Hinc si votum emissum in commodum tertii sit pure et nude Deo factum, dispensari poterit, cum sic nullum ius tertius acquisivisset, secus vero si promissio facta sit Deo et homini, et hic promissionem acceptasset, § 3, quaer. 10. — 9° Per bullam Cruciatae, ut iubilaei dispensari possunt vota reservata, et pontificia auctoritate commutata in aliud opus pium non reservatum, quia sic non est amplius reservatum, quaer. 2.

» II. Privilegium est, ut habens bullam Cru- 107
ciatae eligere possit confessarium qui eum bis in vita, semel in morte absolvere possit ab omnibus casibus S. Sedi reservatis.

» *Nota.* 1°. Confessarius hic debet esse ab ordinario approbatus, et quidem ab ordinario illius loci in quo fit confessio. Imo confessarius approbatus ad certum locum, tempus ac personas, eligi nequit extra dictum locum, tempus, ab aliis personis extra designatis, quia Cruciatae bulla non continet privilegium con-

tra formam Trident., quoad approbationem confessariorum; § 4, quaer. 1, 2 et 3. — 2° Parochus ratione solius beneficii approbatus in confessarium eligi potest ex privilegio bullae tam Cruciatae quam iubilaei ab omnibus suis ovibus non solum intra paroeciam, sed etiam ubique locorum nulla etiam petita vel obtenta episcopi loci approbatione. Secus vero si beneficium parochiale dimisisset, aut eodem fuisset per sententiam privatus, aut si fuisset suspensus vel ab officio, vel etiam a sola iurisdictione; quaer. 5. — 3° Sacerdos pro monialibus non approbatus a monialibus eligi nequit; quaer. 6. — 4° A poenitente eligi potest confessarius censura irretitus, aut irregularis, dummodo non sit iurisdictione privatus, imo etiam id licite fiet, si adsit aliqua iusta causa confessarium hunc eligendi; quaer. 7. — 5° Facultas haec per bullam Cruciatae concessa eligendi confessarium qui eum a reservatis absolvat, suffragari nequit regularibus ex constit. Bened. XIV, *Indulta apost.*, etc. Bene tamen suffragari potest bulla iubilaei. Item suffragari nequit bulla Cruciatae vel iubilaei pro complice in peccato turpi; nam ex constit. dicti Bened. XIV. *Sacramentum poenitentiae*, confessarius complex relate ad complicem omni iurisdictione caret, excepto mortis articulo; quaer. 8 et 9. — 6° Haec facultas absolvendi a casibus Sedi Apostolicae reservatis complectitur etiam facultatem ab iisdem absolvendi, qnando censuram habeant annexam eidem Apostolicae Sedi reservatam, quia, exceptis duobus, Apostolica Sedes casus sibi reservat tantum ratione censurae; § ult., quaer. 1. — 7° Confessarius virtute bullae Cruciatae absolvere potest et a sex casibus Clementis VIII, qui dici solent *extra Urbem et intra Italiam*, excepto casu excommunicationis per simoniam realem contractae in ordinum susceptione. Ita ex declaratione commissarii Zurolo; quaer. 17. Item ex dicta declaratione absolvere potest a peccato falsae denuntiationis apud iudices ecclesiasticos de sollicitatione innoxii sacerdotis, sive id fiat per se, sive mandando, consulendo, etc.; quaer. 18 et 19. Item potest absolvere sive moniales violantes clausuram per egressum a monasterii septis, sive qui praetextu facultatum ingredi monasteria monialium ausus est contra legem clausurae, sive demum feminas ingredientes religiosorum monasteria, etiamsi in hisce supradictis casibus clausura violata sit ad malum finem; § ult., in Addit., quaer. 3. Item ab excommunicatione in quam inciderunt Carbonarii vel alii eiusdam furfuris descript. in constit. Pii VII, *Ecclesiam a I. C.*, 13 Sept. 1821. Ita ex declarat. Sacr. Poenitent., ann. 1822, dummodo tamen haeresim non sint professi; § ult., cit. in Addit., in fin. Demum potest absolvere a censura suspensionis et interdicti, si hae censurae habeant annexa peccata quae per absolutionem remittantur; secus vero si hae censurae relaxari nequeant, nisi per dispensationem, quia bulla Cruciatae tantum continet facultatem absolvendi a casibus Apostolicae Sedi reservatis, sive sine, sive cum censura. Hinc confessarius privilegio bullae Cruciatae absolvere potest a suspensione in quam incurrunt clerici suscipientes ordines ante legitimam aetatem, vel sine litteris dimissoriis, vel extra tempora, aut recipientes duos ordines sacros eodem die, aut aliquem minorem cum subdiaconatu, et tandem recipientes ordines vel sine iusto vel ficto titulo. Haec tamen intelliguntur quando delinquit contra ius commune, non vero quando etiam contra ius peculiare alicuius dioecesis; in hoc enim casu absolvi nequit absque ordinarii illius dioecesis facultate. Si vero suspensio sit lata in perpetuum, vel ad certum tempus, virtute bullae Cruciatae, a confessariis remitti nequit. Idem dic si nulla additio exprimatur in iure, sed ex circumstantiis colligantur fore perpetua, uti suspensio in quam incidit clericus qui scienter sacros ordines suscepisset ab episcopo qui iam dignitati episcopali renuntiasset; § ult., in Addit., quaer. 5. — 8° Confessarius etiam virtute bullae Cruciatae, ex declaratione eminent. Zurolo, absolvere nequit, 1° ab haeresi formali et externa, licet occulta; § ult., in Addit., quaer. 1; sed potest fautores et receptores haereticorum, item legentes et retinentes eorum libros, dummodo ipsi non se aliquo errore intellectus inquinaverint, id est dummodo eorum erroribus non adhaeserint; § ult., quaer. 7. — 2° Nequit tollere inhabilitatem quam confessarius ad absolvendum suum complicem in peccato turpi contra sextum Decalogi praeceptum incurrit; nam quoad hoc adest privilegiis bullae iubilaei et Cruciatae specialis derogatio ex constit. Bened. XIV, *Sacramentum poenitentiae*, cit. Ast ut confessarius suum complicem absolvere nequeat, requiritur ut peccatum turpe a confessario admissum sit grave, externum et in suo genere perfectum, et ut complex sit formalis, nempe socius in crimine; quaer. 22, et Addit., quaer. 1. — 3° Nequit absolvere ab excommunicatione contracta a confessario suum complicem in peccato turpi absolvente. — 4° Neque a casu simoniae realis in ordine admissae tam ex parte promoventis, quam promoti. — 5° Demum ab iis casibus papalibus, in quibus habeatur privilegii bullae Cruciatae expressa derogatio per verba: *Non obstantibus privilegiis bullae Cruciatae;* § ultim., in Addit., quaer. 1 cit. — 9° Ante impletum onus denuntiationis absolvi nequit excommunicatio contracta ob illius omissionem, quia est contumax, bene vero post impletum tale onus. Imo, ex S. Ligor., potest tunc a quocunque confessario absolvi etiam absque hac bulla, quia non est amplius reservata; § ult., quaer. 7 et 11. — 10° Quidquid

sit in regnis Hispaniae, imo et in nostro regno trans Pharum, citra Pharum tamen ex declaratione eminent. Zurolo, etiam virtute bullae Cruciatae, absolvi nequeunt casus quos Neapolitani dicere solent: *Ab episcopis, seu a nobis reservat.*, absque eorum licentia, bene vero casus qui dicuntur *Nobis;* quaer. 2. — 11° Per bullam Cruciatae nulla conceditur facultas quoad irregularitates; quaer. 20. — 12° Facultas haec absolvendi a censuris exerceri nequit extra sacramentum poenitentiae, uti patet ex natura concessionis, et ex declaratione Bened. XIV, facta poenitentiariis occasione iubilaei; quaer. 3. — 13° Verba haec: *Bis in vitae decursu, atque in mortis articulo valeant seligere sibi confessarios*, etc., ex declaratione eminent. Zurolo ita intelliguntur, scilicet quod possit bis in quolibet anno, in quo accipit bullam, et ea durante, absolvi a casibus S. Sedi reservatis, et sic in quolibet sequenti anno accipiendo bullam, dummodo id non fiat in confidentiam bullae, ideoque in vitae bullae decursu, non autem in vitae temporalis accipientis. Item quod accipiens bullam possit in anno perdurationis bullae ab iisdem casibus absolvi toties quoties inciderit in articulum vel mortis periculum. Per hanc bullam hoc est quod conceditur peculiariter, quod confessarius in mortis articulo absolvendo eum qui habet bullam, non teneatur eidem onus imponere ut se papae praesentet si convaluerit, neque poenitens ad id obligatur, quia virtute bullae poenitens a confessario ita absolvitur, ac si a superiore absolveretur, et confessarius a poenitente electus ipsum absolvere potest quocunque superiore, etiam papa, praesente; quaer. 4 et 5. — 14° Confessarius qui virtute bullae poenitentem absolvit a reservatis papae, debet primo exigere satisfactionem partis laesae, si damnum alicui sit illatum, et poenitens satisfacere possit; si vero satisfacere nequeat, debet exigere cautionem pignorativam, aut fideiussoriam, aut saltem iuratoriam; et secundo, si agatur de crimine enormi, ut de publica clerici percussione, crimine incendii, etc., iuramentum obtemperandi mandatis Ecclesiae, scilicet ne in posterum in idem crimen relabatur. Ast hoc iuramentum exigi debet tantum a puberibus, non vero ab impuberibus, etiamsi absolutionis beneficium post pubertatem adeptam tantum exquirant. Ast si confessarius poenitentem absolveret non satisfacta parte, vel non praestito iuramento de satisfaciendo, etc., et poenitens bona fide procederet, licet confessarius peccasset, absolutio a censuris valeret, quia haec non est conditio apposita sine qua non, sed praeceptum confessario impositum; quaer. 8 et 9. — 15° Haec absolutio a censuris concessa virtute bullae Cruciatae valet tantum pro foro conscientiae, non vero pro foro exteriori et contentioso, etiamsi parti laesae sit satisfactum. Patet ex bulla Urbani VIII, *In specula militantis Ecclesiae;* quaer. 12. — 16° Licet per invalidam confessionem, bona fide factam, tempore iubilaei, non auferatur reservatio peccati in ea confessione detecti, et idcirco confessarius, nullius privilegii ope munitus, non possit postea eum absolvere, quia pontifex facultatem hanc tribuit, ut fidelis iubilaeum lucretur, tamen per huiusmodi invalidam confessionem factam virtute bullae Cruciatae reservatio tollitur, quia iam habetur praesentatio facta apud superiorem vel delegatum. Utrum vero hoc idem dicendum sit quoad confessionem sacrilegam, quaestio est; quaer. 15. — 17° Per confessionem factam tempore iubilaei, aut intra annum durationis bullae Cruciatae, si contigerit oblivio inculpata alicuius criminis papae reservati cum censura annexa, aut sine ea per omnes theologos tollitur reservatio, et poenitens, quando recordatur peccati sic obliti, absolvi potest a quocunque confessario, dummodo tamen poenitens habuerit intentionem, saltem virtualem, gaudendi privilegii bullae sive iubilaei, sive Cruciatae. Si vero oblivio contigerit ex poenitentis culpa, scilicet ex omissione diligentis examinis, etc., tunc iuxta S. Ligor., Pontas., etc., reservatio non tollitur; quaer. 16.

» III. Privilegium est ut in ecclesiasticis ie- 108
iuniis comedi possint ova et lacticinia.

» *Nota* 1°. Haec concessio sive privilegium comprehendit omnes et singulos Christi fideles, utriusque sexus, commorantes in nostro Siciliae regno. Olim regulares utriusque sexus hoc privilegio non gaudebant, sed nunc et ad istos est extensum a Leone XII sua concessione anni 1827, 14 Augusti. Excipitur tamen pro archiepiscopis, episcopis et aliis inferioribus praelatis, nec non pro presbyteris saecularibus, et ex ultima supra memorata concessione Leonis XII, pro regularibus utriusque sexus hebdomada maior, quibus diebus eis non licet, vi huius concessionis, edere lacticinia et ova; parte III, § unic., quaer. 5 et 6. — 2° Unde vero maior haec hebdomada excepta pro presbyteris, etc., incipienda sit, num a Dominica Palmarum, num vero a feria II insequenti, non constat. Sed contra alios probabilius incipit a Dominica Palmarum; quaer. 11. — 3° Nomine regularium quibus excepta est hebdomada maior, veniunt omnes ii qui in religione a Sede Apostolica approbata, et coram legitimo praelato tria vota substantialia, licet simplicia, emiserunt, scilicet etiam laici professi et moniales professae, non vero novitii; quaer. 12. — 4° Qui ieiunium vovit animo abstinendi etiam a lacticiniis, si non sit dispensatus, minime potest vesci ovis et lacticiniis. Idem dic de eo cui a confessario ieiunium, abstinendo etiam a lacticiniis, in satisfactionem peccatorum fuisset imperatum. Ast si non constet de mente voventis aut confessarii, litigium est inter doctores an

lacticiniis vesci possit. Aliqui negant, quia tale ieiunium promissum aut impositum impleri debet secundum consuetudinem ieiunii ab Ecclesia praescripti, abstinendo scilicet non solum a carne, verum etiam ab omnibus quae sementivam originem habent a carne. Alii e contra affirmant, tum quia *semper, in dubiis, quod minus est sequimur*, tum quia, excepta Quadragesima, in aliis ieiunii diebus, de iure communi non adest obligatio abstinendi a lacticiniis; quaer. 16. — 5° Quidquid sit de illa quaestione, scilicet utrum dispensati ad carnes ratione privilegii a bulla Cruciatae diversi, sint exempti a Benedictina lege de epulis non miscendis, v. g., an ab hac lege sint exemptae copiae militares Hispaniae, necne; loquendo tamen de copiis nostris Neapolitanis, certum est ex ipso diplomate, quod dispensationem ipsis concedit ad carnes, non posse epulas permiscere; quaer. 9. — 6° Hoc praeceptum de non permiscendis epulis obligat etiam in diebus Dominicis Quadragesimae; quaer. 9. Item obligat in aliis diebus ieiunii per annum, non vero diebus Veneris et Saturni, si in eis nulla adsit ieiunii obligatio: pontifex enim sic praecepit: *Epulae interdictae cum licitis non permisceantur, et fiat unica comestio.* Ergo intellexit hoc praeceptum de epulis non permiscendis adesse tantum diebus ieiunii, non vero aliis diebus. Non desunt tamen doctores quibus contrarium teneant; quaer. 16.— 7° Ii quibus concessum est diebus ieiunii vesci ovis, etc., possunt etiam per bullam nostrae Cruciatae ad condiendas dapes uti larido et adipe suis, sive, uti vocant, axungia, ut patet ex bulla italice scripta, non vero adipibus et sagimine aliorum animalium, v. g., vervecis, iuvenci, etc. Imo, ex declaratione eminent. Zurolo pro condiendis epulis est etiam permissum laridulum. Nunc vero ex declaratione eminent. Caracciolo, an. 1836, licet uti sagimine iuvenci, vulgo regnonata, per modum condimenti. Et haec concessio quoad laridum et adipem suis intelligitur etiam pro aliis diebus totius anni, scilicet pro omnibus diebus Veneris et Saturni; quaer. 7. — 8° Ii quibus ex bullae nostrae privilegio concessum est vesci lacticiniis, possunt una cum istis comedere pisces aliosque esuriales cibos: constat ex cit. encycl. Bened. XIV, ad archiepisc. Compostellae, *Si Fraternitas tua;* quaer. 8. — 9° Ova, etc., concessa per Cruciatae bullam diebus ieiuniorum adhiberi nequeunt in collatiuncula vespertina, quia privilegium vescendi ovis, etc., concessum est sub conditione: *Servatis in singulis feriis ieiunii legibus, et unica tantum comestione in die.* Patet etiam ex cit. encycl., ex verbis Clementis XIII, et ex declaratione eminent. Zurolo; quaer. 10. Attamen qui sunt dispensati a ieiunio ecclesiastico aut ratione aetatis, aut ratione laboris, ex alia declaratione eminent. citati, possunt virtute bullae qualibet hora diei adhibere lacticinia, ova, laridum, etc. Et Dominicis diebus hoc idem permittitur etiam illis qui astricti sunt ad legem ieiunii. Novae adnotationes, 1.

» Sunt et alia privilegia concessa iis qui Cru- 109
ciatae bullam accipiunt, uti lucratio plurium indulgentiarum applicabilium etiam pro animabus purgatorii, etc. Sed de his vide La Croix, de Bulla Cruciatae, et alios doctores.

» Cum vero haec privilegia concedantur tantum iis qui habent bullam Cruciatae, hinc 1° ad perfruendum privilegiis huius bullae non sufficit habere intentionem eam accipiendi seu conferendi eleemosynam, sed requiritur factum ipsum tanquam conditio sine qua non, ut patet ex verbis bullae: *Dummodo aliquam eleemosynam.* — 2° Non tamen est necesse ut bulla haec recipiatur aut retineatur, sed sufficit ad perfruendum privilegiis ut eleemosyna sit collata apud depositarium. Hinc si quis putans bona fide recipere bullam, et collata eleemosyna reciperet aliquam aliam chartam, posset uti privilegiis bullae, et cognito errore non est obligatus accipere aliam bullam; parte I, quaer. 1. — 3° Bulla accepta pro uno qui ea non indiget, potest applicari alteri, nam bulla ante acceptionem illius pro quo est accepta, manet in pendenti, ideoque potest alteri applicari; quaer. 2. — 4° Bulla accepta pro absente eidem prodest, dummodo sit inter confinia nostri regni. At ut perfruatur privilegiis, non sufficit sola moralis praesumptio, quod ab alio pro ipso sit accepta, v. g., quia parentes, amici, etc., solebant quotannis pro ipso accipere, sed de hoc debet esse saltem moraliter certus; quaer. 3. — 5° Praedicta bulla prodest etiam exteris hominibus apud nos commorantibus aut huc accedentibus, uti patet ex ipsis verbis bullae; quaer. 4. — 6° Bulla hic accepta prodest etiam iis qui a Regno nostro exeunt, excepto tamen privilegio vescendi ovis et lacticiniis, et utendi adipe pro condiendis dapibus. Patet ex verbis bullae; quaer. 5. — 7° Etiam excommunicati possunt frui privilegiis bullae, excepto privilegio indulgentiarum, dummodo tamen non sint haeretici aut schismatici; quaer. 6. — 8° Qui ex confidentia bullae reservata committunt, non fruuntur privilegio bullae, ut ab iisdem absolvi possint per confessarium ab ipsis electum, ut luculenter constat ex ipsis bullae verbis. Porro ex confidentia bullae peccare est quando confidentia in bullam inducit ad perpetrandum peccatum quod alias non committeretur. At si quis confidentia bullae ductus vota emitteret, non idcirco privatus existit privilegio, ut votum illud possit sibi dispensari; nam bulla unum excipit, non vero hoc alterum; quaer. 7. — 9° Bulla Cruciatae, iuxta probabiliorem doctorum sententiam, non censetur revocata aut suspensa per bullam iubilaei, nec privilegia

bullae exspirant morte pontificis, quia gratia facta per mortem concedentis, etiam re integra, non exspirat; quaer. 8 et 9. — 10° Tempus durationis pro recipientibus est annus integer, computandus a die promulgationis bullae usque ad aliam novam promulgationem, quae fit singulis annis die Dominica Septuagesimae, ideoque computantur iuxta annum ecclesiasticum, non vero civilem. Quod si contingeret bullam non esse amplius promulgandam, tunc annus durationis esset solaris, seu naturalis; quaer. 10. — 11° Num privilegia bullae sint stricte vel late interpretanda, litigant doctores. Aliqui affirmant esse late interpretanda, quia sunt favores; alii negant, quia Bened. XIV, in sua encycl. ad archiep. Compostellae ait: *tenorem bullae Cruciatae stricte et considerate esse perpendendum;* quaer. 11.

110 » 12° Eminent. Ruffo, anno 1816, declaravit, *che il possidente ricco, il quale vivesse anche colla sua industria e fatica, debba prendere tante bolle di grana 26 e mezzo quanti sono gli individui di sua famiglia; il possidente poi non ricco, e che vive insieme col suo soldo, debba prendere una bolla di grana 26 e un quarto per se, ed un' altra simile per la moglie, se ha portati fondi in dote, e tante bolle minori, quanti sono i figli;* Vedi, Novae additiones, quaer. 3. — 13° Ex eadem declaratione: *Quando il solo capo di famiglia, non possidente, lucra pel mantenimento dell' intiera famiglia, e gli altri lucrano niente, può prendere una sola bolla commune per se e per tutta la famiglia, ma se alcun individuo di essa anche lucra, e vivono insieme, chi lucra deve prendere la bolla minore per se, ed il capo la prenderà comune per se, e pel rimanente della famiglia;* quaer. 4. — 14° *Le famiglie nobili ed insieme ricche, devono prendere a tante bolle di grana 52 e mezzo quanti sono gl' individui, che la compongono. Le famiglie poi nobili, ma che si trovano in anguste circostanze, possono prendere una pel capo di casa titolato, un' altra per la moglie, che ha portati fondi dotali, e la terza per tutti i figli; purchè questi vivano* de communi mensa, *e tutte e tre queste bolle debbono essere di grana 52 e mezzo l' una. Se poi detti figli abbiano avuto il loro assegnamento, o alcun d' essi l' abbia avuto, allora costui dovrà prendere la sua bolla di gr. 52 e mezzo particolarmente per se;* declarat. eminent. Ruffo, quaer. 6. — 15° Tandem ex eadem declaratione: *le religiose nobili, che hanno livello particolare devono prendere la bolla di gr. 26 e un quarto per ciascuna. Quelle poi che non hanno affatto livello, e ricevono tutto dalla communità, si possono considerare come povere, e così prendere la bolla minore pei poveri di grana 13;* quaer. 5.

» Denique eminent. Caracciolo suis editis declarationibus ad art. 4 Instructionum pro bulla Cruciatae, statuit 1° *I nobili ed i prelati anche minori daranno la limosina di gr. 52 e mezzo. Le famiglie nobili e ricche prendano la bolla di gr. 52 e mezzo per ciascuno individuo. Se sono in anguste circostanze, se ne prenda una per il capo di casa titolato, un' altra per la moglie, che ha dote, fondi sieno rustici, sieno urbani, o capitali, o partite di annue entrate; la terza per l' intiera famiglia, purchè vivano* de communi mensa... *Se poi i figli, o alcuno di essi abbia ricevuto assegnamento particolare, deve prendere la stessa bolla di gr. 52 e mezzo per se particolarmente.*

» 2° *Le religiose nobili che hanno livello particolare, ancorchè abbiano la sola mensa comune a peso della comunità prendano per ciascuna di esse la bolla di gr. 26 e un quarto: chi poi riceve tutto dalla comunità, prenda quella di gr. 13; purchè però la stessa comunità non se ne interessi. Lo stesso deve valere per i religiosi professi non nobili, dell' uno e l' altro sesso. I religiosi laici prenderanno la bolla di gr. 13. A quelli religiosi però dell' uno e l' altro sesso, ch' è dovula la bolla di gr. 26 e un quarto, si distribuirà la bolla* Sacerdote.

» 3° *I benestanti, seu possidenti ricchi prendano la bolla di gr. 26 e un quarto, una per se, una per la moglie e tante altre quanti sono i figli, di maniera che se tutta la famiglia fosse di otto, o dieci individui, otto, o dieci bolle di gr. 26 e un quarto devono prendere. Per i ricchi, ancorchè non possidenti, deve valere la stessa regola; se i figli però fossero più di quattro, e di piccola età, basta per essi prendere una bolla di gr. 13 per ciascuno; purchè però alcuno di essi non lucri, poichè in tal caso deve prendere per se la bolla di gr. 26 e un quarto. Per i possidenti non ricchi si prende una bolla di gr. 26 e un quarto per se, ed un' altra per l' intiera famiglia.*

» 4° *I professori, i negozianti, gl'impiegati, gli ecclesiastici, tutti in somma, che non vivono alla giornata, prenderanno la bolla di gr. 26 e un quarto. Però se solo il capo di famiglia lucra, e nessun altro della famiglia o pure lucrasse uno de' figli e questo lucro servisse unito a quello del padre per sostentamento dell' intiera famiglia, basta prendere una bolla di gr. 26 e un quarto per tutti; ancorchè per accidente alcuno de' figli fosse fuori casa a tempo breve, pure gode della medesima bolla.*

» 5° *Se è sacerdote quello che è alla testa di una famiglia, che alimenta a peso suo, oltre la bolla* Sacerdote, *che deve prender per se, ne prende un' altra di gr. 26 e un quarto per detta famiglia.*

» 6° *Chiunque vive d' industria giornaliera,*

come l' uomo di campagna, di marina, il venditore di piazza, il garzone artista, il servidore di livrea, il facchino, ed ogni altro, che non è in stato di prendere la bolla di gr. 26 e un quarto, prenderà quella di gr. 13. Se alcuno però di essi abbia famiglia, prenda per tutti una bolla di gr. 26 e un quarto, ancorchè i figli lucrassero in comune col padre: purchè alcuno di essi non vivesse con economia separata, poichè in tal caso dovrebbe regolarsi come si è detto di sopra. Nel caso poi, che solo il capo di famiglia lucrasse, ed il lucro appena fosse sufficiente per il sostentamento della famiglia, basta prendere per tutti una sola bolla di gr. 13 giacchè in tanta angustia è meglio prender questa, che non prenderne alcuna affatto.

» 7° *Per la gente di servizio prenda il padrone tante bolle di gr. 13 quanti essi sono, purchè convivono con esso, da valere durante il loro servizio in modo, che se escano dal servizio, vale per chi entra in loro vece, purchè però il padrone non desse a ciascuno di essi un salario mensile sufficiente a provvedersi a proprie spese di detta bolla.*

» *Occorrendo dubio o nell' esposte classificazioni, o in altro qualunque caso, restano ampiamente facoltati gl' ordinari de' luoghi a decidere in favore dei loro dioecesani secondo le regole di cristiana prudenza, per la tranquillità delle coscienze de' fedeli, estendendosi tale facoltà anche a' parrochi in favore de' loro filiani, quando il caso non patisse dilazione, e non offrisse facile l'accesso all'ordinario; non esclusi i parrochi di questa città di Napoli.* »

APPENDIX EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

In qua expeditionum sacrarum synopsis historica exhibetur.

Huic de bullae Cruciatae articulo non incongruum visum est expeditionum sacrarum, unde pontificiis hac de re diplomatibus *bullarum Cruciatae* nomen derivatum est, epitomen historicam subiicere.

Decem autem celebriores eiusmodi numerantur expeditiones. Prima, auctore Urbano II, adversus Saracenos pro terra sancta recuperanda in concilio Claromontano cruce signatorum expeditio praedicata est anno 1095, Petro Eremita e Palaestina reduce, Patribus gementis sub iugo immani terrae sanctae suspiria exhibente. Altero vero post anno a Christianis proceribus suscepta est, principe Godefrido Bullionio Lotharingiae duce, cui comites se dedere Balduinus et Eustochius eius fratres, Hugo frater Galliarum regis, Robertus Flandriae comes, Stephanus Blesensis, Raymundus Tolesanus, Boemundus Apulus cum effusissima militum copia.

Praelusum expugnatione Nicaeae in Bithynia et Antiochiae in Syria, centum facile millibus Saracenorum caesis. Tum vero Bullionius, Boemundo Antiochiae duce praeposito, ad ipsam Hierosolymam admovit exercitum, quam memorabili apud posteros fortitudine, primus in muros assiliens, incredibili edita hostium strage, trigesimo octavo obsidionis die in potestatem Christianorum redegit, non tantum murali, sed etiam regia corona dignus, quam copiarum duces ei anno 1099 imposuere. Atque hoc pacto Hierosolyma iure cum postliminii, tum belli facta Christianorum ad multos annos regnum eisdem dedit, ad hodiernum autem usque diem regni titulum. Ad Ascalonem mox promota victoria, barbaris ubique magna suorum clade in fugam actis.

Iacta tunc Hierosolymis sub eiusdem anni 1099 Octobrem a B. Gerardo tenui principio magnarum rerum semina, institutis *Hospitalariis*, quorum erat ad sanctum Christi sepulcrum peregrinis non solum necessaria providere, sed etiam illos in sacris locis perlustrandis adversus barbarorum saevitiam armis strenue tueri. Patronum hi statim sibi S. Ioannem Baptistam adsciverunt, unde a prima ipsorum origine dicti Hospitalarii *S. Ioannis*, uti et Equites Hierosolymitani S. Ioannis, postea Rhodii, dein Melitenses, irrumpentis Turcae conatibus agger perennis, et succrescens sibi ipsi soboles Martia. Quem praestantissimi ordinis initiis annum 1099 posuimus, tot inter dissidentium scriptorum sententias; primus ex certissimis monumentis firmissimisque coniecturis feliciter detexit in operosa dissertatione *Dell' origine ed istituto del sacro militar ordine di S. Giovanbattista* hic edita 1781, amicus meus eruditissimus et Clementino Pianae nobilium ecclesiasticorum Academiae praeses Paulus Antonius Paoli e Matris Dei Clericis regularibus.

Res tam prospere atque ultra Europae spem in Asia gestae, mirum dictu, quantum erexerint animos, quos operis tam ardui et ancipitis desperatio antea deiecerat. Secunda igitur anno 1101 expeditio adornatur, tripartito exercitu, ex Italis, Germanis et Gallis conflato, duce Welfone Bavariae principe. At haesit fortuna, fatigante illam invidia Alexii Comneni imperatoris Graecorum, qui licet a Saracenis ac Turcis undique oppressi, et in maiores semper redacti angustias, aegrius tamen ferebant, Latinos in agro, ut rebantur, suo metere; unde non tantum consilia et arma cum Latinis coniungere detrectabant, quibus increscens illa et formidanda Othomanorum potentia succidi poterat, sed intentatum quoque nihil reliquerunt quo sacras illas expeditiones perditum irent. Cumque vis eorum cruento praelio a Boemundo novo Antiochiae principe esset fracta, ad artes Graecas, fraudes scilicet conversi, Welfonis expeditionem cassam reddere sunt conati.

Malum alterum mors Godefridi Bullionii, quem altero ab inito regno anno immatura rebus Christianis falce demessuit. Successit in regno Hierosolymitano Balduinus demortui frater; urbesque maritimae Palestinae Genuensium ope expugnatae. Interea anno 1119, vel saltem 1118, Hierosolymis nata est Ecclesiae altera Equitum progenies Hospitalariis S. Ioannis instituto ferme similis. Templarios intelligo sic dictos, quod iuxta porticum templi sedem fixere. Finis erat peregrinos in Palaestinam deducere, et adversum grassantem Saracenum tutos praestare: non tamen nisi anno 1127 confirmatus hic ordo fuit. Haud multo post, anno fortassis 1130, quo Ioan. Wirceburgensis Palaestinam invasit, ex S. Ioannis Equitibus novus ordo, isque splendidissimus emersit ex Germanis conflatus, qui propterea Teutonicorum ordo appellatus est. Profecto ann. 1130, Ioannes eorum ecclesiam vidisse se scribit aedificari coeptam. Anno vero 1143, orta prima dissensio est inter Hospitalarios S. Ioannis ac Teutonicos ab ipsis avulsos, quam Caelestinus II composuit. Sunt equidem qui ad annum usque 1190 Teutonici ordinis primordia protrahant; sed eos a vero penitus aberrare, quae indicavimus satis ostendunt. Confer laudatum P. Paoli haec diligenter tractantem in sua illa dissertatione, p. 40 seq. Venetorum tunc etiam gloria grandibus in Oriente rebus gestis inclaruit. Eorum quippe dux Michael, instructa classe tranans maria Joppen a Turcis obsessam liberavit, Tyrumque felicior Alexandro, quia promptior, expugnavit.

Subsidebat tamen iam Christiana fortuna. Saraceni Edessam receperant, neque Equites, quorum tres ordines non multorum annorum spatio institutos diximus, peregrinos ab eorum iniuriis satis defendere poterant; quin etiam ipsum Hierosolymorum regnum periclitabatur. Itaque auctore Eugenio III, Claravallensis abbas Bernardus suavissima suae eloquentiae vi principes Christianos ita permovit, ut Conradus III imperator, et Ludovicus VII Gallorum rex tertiam expeditionem cum innumerabili signatorum multitudine an. 1145 susciperent. Heu! tamen irritus tantus apparatus fuit, invidia praesertim perfidiaque Graeci imperatoris Manuelis. Is enim cum transitum et commeatum promisisset, frumento subtracto aut gypso permisto, morbis, fame viarumque erroribus Latinos corrupit exercitus. Delatae tandem accisae tot malis copiarum reliquiae in Syriam, Damascum oppugnarunt; sed orta inter duces invidia, atque rerum gerendarum peste discordia, soluta obsidio est, redeuntibus in Europam Caesare et rege.

Tum vero ad ruinam properavit Palaestina, et spe et subsidiis destituta. Saladinus quippe (magnum apud Saracenos nomen), Aegipti calipha, magna virtute conserto praelio, Guidonem Lusignanum Hierosolymae regem acie fudit, captivumque abduxit, flore equitum caeso, ipsaque Hierosolyma barbaris tradita, funestum exemplum sequentibus reliquis urbibus, ut adeo tres dumtaxat, Tripolis, Tyrus et Antiochia Christianis superfuerint; sicque amissum Hierosolymorum regnum, quod octoginta et octo annis steterat, a novem Christianis regibus, magna rerum vicissitudine alternante gubernatum.

Ingemuit Occidens, audita fatali Orientis clade, moxque ad reparandas ruinas animum adiunxit. Quare, Gregorio VIII auctore, ingentes tota Europa Signatorum delectus facti, ac ducibus Friderico Aenobarbo imperatore, Leopoldo Austriae duce, Philippo II Galliarum rege, Richardo I rege Anglorum, totus fere Occidens in Orientem moveri visus est anno 1190. Quis non crederet obruendum tanta mole Saracenum lascivientem victoriis? At minor semine messis fuit. Causa non una frustratae exspectationis; casus funestus Friderici imperatoris, infelicius Alexandro balneantis in Cydno; dissidia ob obsidionem Ptolemaidis tum Gallos inter Anglosque, tum inter hos et Leopoldum Austriacum exorta, morsque quam Fridericus imperatoris filius in flumine obiit. Occupata proinde Ptolemaide, exili tantae molis monumento, in Europam rediere exercitus, captusque in redito a duce Leopoldo Richardus rex Angliae (in sinu Adriatico naufragium passus is fuerat, atque ad Austriacas terras appulsus) ob iniuriam ad Ptolemaidem, detractis a tentorio insignibus Austriacis, irrogatam.

Felicior in itu quam in reditu Richardus fuerat; dum enim classem Palaestinam versus traiiceret, in transitu Cyprum perfidis Graecis eripuit, eiectoque regi Hierosolymorum Guidoni Lusignano dedit: unde exstincto Hierosolymitano (retentoque solo illius titulo) novum a Christianis regnum erectum, sub septemdecim Cypri regibus per ducentos octoginta tres annos, ac denique per alios nonaginta quinque ad annum Christi 1571, sub Venetorum potestate continuatum.

Ursit deinde, anno 1195, Coelestinus III quintam cruce signatorum expeditionem, mittente etiam Henrico VI Barbarossae filio ex Germania suppetias. At huius pariter prosperos initio successus vetus malum, discordia et perfidia, evertit.

Sextam magnis conatibus Innocentius III promovit, adiutore Martino, Perisii in Alsatia ordinis Cisterciensis abbate. Profugus, supplexque, ut throno, unde excaecato Isacio Patre fuerat a patruo Alexio Comneno deiectus, armis restitueretur Alexius Angelus Iunior ad Venetos confugerat. Balduinus vero, Flandriae comes, qui sacrae militiae dux in Italiam pervenerat, persuasus a Venetis, iter per Thraciam arripit, coniunctisque Venetorum copiis cogit

Graecos ut Alexium Iuniorem imperatorem agnoscerent. Verum Graeci pro sua levitate Alexium Ducam, regii generis hominem, interempto Isacio, filioque Alexio, imperatorem dicunt. Iniuriam igitur acturus Balduinus Constantinopolim expugnat, sibique Orientis imperium vindicat, Venetis Cretam cum plerisque archipelagi insulis cedens, debitum auxilii praemium. Alios quoque laborum socios in partem victoriae vocavit, Bonifacium enim Montferratensem Thessaliae ac Peloponesi regem dixit, Achaiam et Athenas Godofredo tradidit. Graeci porro Europa eiecti, transmisso Bosphoro, Hellesponto et Propontide, primum Nicaeae, dein Trapazuntii novum constituerunt imperium; hincque sexaginta annis geminus Orientis imperator fuit, Latinus in Europa, Graecus in Asia. Balduino tamen haud diu frui victoria licuit: nam cum Adrianopolim obsideret, captus a Bulgaris fuit, et in carcere crudeliter occisus, succedente in imperio Constantinopolitano Henrico fratre.

Innocentius igitur III omnem curam ad terram sanctam barbaris eripiendam intendens, concilium generale Lateranense IV indixit, ut totum Christianum orbem ad ferendum oppressis illarum regionum fidelibus auxilium incitaret. Septima itaque anno 1217 suscepta est expeditio ab Andrea Hungariae rege, et Leopoldo Austriae duce. Expugnata denuo Hierosolyma cum Damiata, mox tamen in Saracenorum potestatem relapsa.

Tristi hoc rerum orientalium statu Ioannes Brennus, uxorio nomine regis Hierosolymitani titulo insignitus in Italiam venit anno 1223, ubi filiam suam Iolantham Friderico II imperatori ac Siciliae regi despondit, dato in dotem iure regni Hierosolymitani. Quare imperator, iam anno 1215 cruce signatus, et sub anathematis minis ad solvendum votum compulsus, tandem anno 1228 validissimo comparato exercitu, iter orientale iniit, atque octavam in Palaestina expeditionem aggressus est. Nec ulla a prima Bullionii expeditione hac felicior futura videbatur: Fridericus enim Hierosolymam, Bethlehemum et Nazarethum cum aliis quibusdam locis recepit, rexque Hierosolymitanus anno 1229 coronatus est. Verum, cum totam facile expugnare Palaestinam potuisset, inita repente cum barbaris pace, nullo tentato praelio, in Europam rediit. Hierosolyma vero brevi post iterum a Saracenis occupata, relicto dumtaxat Siciliae ac Cypri regibus titulo.

Duae supersunt a S. Ludovico Galliarum rege susceptae expeditiones, altera quae in concilio Lugdunensi I anno 1245 fuerat decreta, anno 1248, adhortante Innocentio IV, altera anno 1270, cum Eduardo Angliae rege Damiata in priori expugnata fuit; sed peste in exercitum grassante, reliquiae a barbaris caesae sunt, capto ipso Ludovico rege, qui pro lytro Damiatam restituere debuit, sicque tota expeditio optato effectu caruit. Felicibus quoque initiis posterior coepta fuerat; sanctus enim Ludovicus, expugnata Carthagine, Tunetum obsederat; verum in ipsa illa obsidione coelos migravit. Carolus eius frater, Siciliae rex, pacem cum Tunetanis iniit; Eduardus vero morte Ludovici intellecta inducias cum Saracenis pactus, ex Palaestina revertitur.

Protestantes in sacras istas expeditiones passim acerrime invehuntur. Sed insignem earum apologiam texuit heterodoxorum apud Germanos malleus P. Iacobus Gretserus, in celeberrimo suo de Cruce commentario. Conferri etiam poterit brevitatis studioso P. Iosephi Biner Observatio critica circa istas expeditiones, part. III Apparat. ad Iurisprud., cap. 3, art. 4, § 2. Cum vero Voltairium quoque non puduerit Protestantium exemplo in has expeditiones calamum distringere, auctor sum, ut quae pro his adversus illum cl. Nonnotte eleganter solideque disseruit, tom. I celeberrimo operis praenotati *les Erreurs de Voltaire*, cap. 18, attente perlegendus.

DECRETA

SACRARUM CONGREGATIONUM

IUXTA VOCUM QUAE HOC VOLUME COMPLECTUNTUR SERIEM DIGESTA

A

ABBAS

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Abbati et monachis monasterii Abdingoffensis non debetur futuris temporibus praecedentia in processionibus supra capitulum ecclesiae cathedralis et universum clerum saecularem Paderbonensem tam praesente quam absente episcopo. *Paderbonen. die 7 Aprilis 1770, dub. 1 et 3.*

2 Abbas et monachi praedicti intervenire debent aliis publicis processionibus tam ordinariis quam extraordinariis; *ibid., n. 2.*

3 Franciscus Xaverius de Taufferer, abbas et archidiaconus Monasterii Litticensis ordinis Cisterc., in dioecesi Goritiae, humillime supplicavit S. R. C. quatenus indulgere dignaretur eidem abbati suisque successoribus nonnulla privilegia praeter contenta in decreto sanctae memor. Alexandri PP. VII edito die 27 Septembris anni 1659, circa usum pontificalium praelatis episcopo inferioribus concessorum. Cui eadem Sacr. Congr. rescribendum censuit: Consulendum Sanctissimo pro concessione indulti, iuxta modum ab eminentissimo ponente explicandum, videlicet ut liceat abbati oratori eiusque successoribus, praeter consuetos tres dies in decreto Alexandrino praescriptos singulis annis, tribus aliis vicibus in ecclesiis sibi subiectis pontificaliter celebrare, nec non aliis duabus vicibus in ecclesiis sibi non subiectis, quatenus tamen ab episcopo loci ordinario, non autem a praelato inferiore rogatus fuerit. Item pontificalia insignia adhibere in pastoralibus visitationibus ecclesiarum sibi subiectarum, nimirum ad absolutionem pro defunctis, et ad visitationem sanctissimi sacramenti Eucharistiae duntaxat. Praeterea in processionibus pro causa publica infra ambitum et districtum ecclesiarum sibi subiectarum solemniter habendis, et in conferenda clericali tonsura et quatuor minoribus ordinibus subiectis sibi monachis, et in consecratione altarium portatilium, patenarum et calicum, aliisque benedictionibus, in quibus sacra olea sunt adhibenda. Denique, ut pro usu ecclesiarum sibi subiectarum tantummodo liceat ei benedicere sacra indumenta et supellectilia, cruces, imagines, vasa sacra et campanas, nec non consecrare calices, patenas et altaria tantum portatilia, dummodo tamen quotiescunque, iuxta Pontificale Romanum, sacra unctio adhibenda est, fiat cum oleis et chrismate ab aliquo catholico antistite benedictis seu confectis. In reliquis serventur decreta S. R. C. *Goritien., die 11 Augusti 1770.* Quibus omnibus Sanctitas Sua benigne annuit. *Die 18 eiusdem mensis 1770.*

Aloysio Biandra, abbati perpetuo congrega- 4
tionis Lateranensis cum omnibus privilegiis abbatibus competentibus, et archipresbytero ecclesiae parochialis antedictae suppressae congregationis, non licet in ecclesiasticis eiusdem paroeciae functionibus, uti abbatialibus privilegiis, non obstante secuta antedictae congregationis suppressione; sed consultus Sanctissimus usum personalem mozzettae, ad instar aliorum parochorum concessit; in *Asten. die 4 Iunii 1817.*

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

Abbatiam in ecclesia collegiata SS. Iacobi et 1
Philippi terrae Tabiae dioecesis Albiganen. erectam a Maria Antonia Pastorelli, de bonis relictis a Ioanne Baptista Pastorelli, confirmandam esse dixit Sacr. Congr., quae praeterea censuit non indigere absolutione a censuris ob commutationem voluntatis Ioannis Baptistae, quia hic haeredibus potestatem fecit dispositionem commutandi. Tandem celebratis decem missis pro omnibus omissionibus absolutionem

concedendam esse statuit facto verbo cum Sanctissimo in *Albiganen. Erectionis abbatiae 22 Novembris, ad 1, 2 et 3 dub.*

2 In Cerbariae loco iurisdictioni abbatiae Sublacensi subiecto adest parochialis ecclesia S. Mariae dicata, in qua reperitur parochus titulo archipresbyteri, et quatuor capellani, canonicorum nomine vulgo nuncupati. Hi ex pietatis et devotionis impulsu singulis diebus Dominicis aliisque festis sacrum conventuale ac Vesperas conficiebant. Card. Conale commendatarius abbas praecepit in visitatione eos applicare missam conventualem pro benefactoribus in genere teneri. Mandata exhauserunt, sed supplicant hodie ut decernatur num decretum hoc sit validum? et nequaquam validum esse S. C. definivit. *Nullius Sublacen. 7 Iulii 1781, dub. 1.*

3 Abbati Spada veluti quartae dignitati metropolitanae ecclesiae Lucanae competere ius missam canendi diebus solemnioribus, si illam archiepiscopus non cantet, nec non eumdem habere vocem activam in capitulo, quando de rebus spiritualibus et mistis agatur; non vero si de rebus tantum temporalibus, quamvis tunc capitulo interesse possit, dixit haec Sacr. Congr. quia redditibus capituli non gaudet, neque temporalia onera sustinet; eamque ob causam decrevit quoque ut ad munera capitularia eligi possit, et illa obire, si spiritualia et mista sint; si vero temporalia, tum solum poterit, cum ad formam bullae erectionis abbatiae suae redditus in massam capitularem contulerit. Tandem censuit eidem competere ius percipiendi emolumenta legatorum, quae post abbatiae fundationem erecta fuere; in *Lucana Praeeminentiarum et iurium, 26 Februarii 1825, ad 1, 2, 3, 4 et 5 dub.*

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA.

1 Kalendis Octobris, anno 1834, eminentissimi et reverendissimi DD. S. R. E. cardinales Carolus Odescalchi praefectus et relator, Carolus Maria Pedicini et Thomas Weld a sanctissimo domino nostro Gregorio XVI ex Sacra Congregatione negotiis et consultationibus episcoporum et regularium praeposita speciatim deputati, quo aptius monasteria Trappensium in Gallia instituantur et virtutibus florescant, auditis episcopis singularum dioecesium in quibus eadem monasteria erecta sunt, et audito P. Antonio abbate Mallefiensi et visitatore ab eadem Sacra Congregatione deputato, censuerunt ea quae sequuntur decernere et statuere:

I. Monasteria omnia Trappensium in Gallia unam congregationem constituant, quae appellabitur *Congregatio monachorum Cisterciensium B. Mariae de Trappa.*

II. Huic moderator generalis ordinis Cisterciensis praeerit, et singulos abbates confirmabit.

III. In Gallia vicarius generalis habeatur omni potestate praeditus ad congregationem recte administrandam.

IV. Id muneris perpetuo coniunctum erit cum abbatia antiqui monasterii B. Mariae de Trappa, ex quo Trappenses initium habuerunt, ita ut singuli illius monasterii abbates canonice electi potestatem simul et munus vicarii generalis consequantur.

V. Quotannis vicarius generalis tum capitulum celebrabit reliquis abbatibus, vel prioribus conventualibus accitis, tum etiam singula monasteria per se vel per alium abbatem visitabit: monasterium vero B. Mariae de Trappa a quatuor abbatibus monasteriorum Mallefiensis *(de Meilleraye)*, Portus Salutis *(du Port du Salut)*, Bellofontensis *(de Belle-Fontaine)*, et Gardiensis *(du Gard)* visitabitur.

VI. Tota congregatio regulam S. Benedicti et constitutiones Abbatis *de Rancé* observabit, salvis praescriptionibus quae hoc decreto continentur.

VII. Pareant decreto congregationis sacr. Rituum diei 20 Aprilis 1822, super Rituali, Missali, Breviario et Martyrologio, quibus uti debebunt.

VIII. Labor manuum ordinarius aestivo tempore ultra sex horas, et ultra quatuor et dimidiam reliquo anni tempore non producatur. Quod vero ad ieiunia, precationes et cantum chori pertinet, aut S. Benedicti regulam, aut constitutiones abbatis *de Rancé* ex recepto more cuiusque monasterii sequantur.

IX. Quae articulo octavo constituta sunt, ea praesides monasteriorum moderari possint et mitigare pro iis monachis quos ob aetatem aut valetudinem, aut aliam iustam causam aliqua indulgentia dignos existimaverint.

X. Quamvis monasteria Trappensinm a iurisdictione episcoporum exempta sint, ea tamen ob peculiares rationes, et donec aliter statuatur, iurisdictioni eorumdem episcoporum subsint, qui procedant tanquam Apostolicae Sedis delegati.

XI. Moniales Trappenses in Gallia ad hanc congregationem pertineant, et earum monasteria a iurisdictione episcoporum non erunt exempta: cura tamen spiritualis uniuscuiusque monasterii monialium uni aut alteri monacho proximioris monasterii committatur. Monachos autem quos idoneos ad illud munus iudicaverint episcopi delegant atque approbent, confessarios extraordinarios e clero etiam saeculari deputare poterunt.

XII. Constitutiones quas moniales servare imposterum debebunt, iudicio S. Sedis subiiciantur.

Hoc decretum SS. D. N. Gregorius PP. XVI, in audientia habita a D. Secretario Sacr. Congregationis negotiis et consultationibus episcoporum et regularium praepositae hac die 3 Oct.

an. 1834, ratum in omnibus habuit, et confirmavit, et servari mandavit.

Carolus card. Odescalchi praefectus.

Ioan. archiep. Ephesinus secr.

2 Sacr. Congr. negotiis et consultationibus episcoporum et regularium praeposita acceptis postulationibus P. Prioris et monachorum monasterii Westmallensis ordinis Cisterciensis Congr. B. M. de Trappa in dioecesi Mechliniensi, et cognito eorumdem monachorum studio in curanda prosperitate ipsius ordinis et disciplina regulari tuenda, atque omnibus sedulo diligenterque perpensis in generali auditorio diei 11 Martii 1836, statuit et decrevit prout sequitur:

I. Archiepiscopus Mechliniensis monasterium Westmallense ordinis Cisterc. strictioris Observantiae, sublata qualitate et praerogativa prioratus, in titulum abbatiae vel per se vel per aliam personam in ecclesiastica dignitate constitutam elevet cum omnibus iuribus, privilegiis, honoribus, iurisdictionibus et omnibus quae et apostolicis constitutionibus et regula ordinis ad ecclesias abbatiales et abbates spectant.

II. Hoc monasterium et reliqua in Belgio erecta vel erigenda peculiarem congregationem cum toto ordine coniunctam constituent, qui praeerunt abbates monasterii Westmallensis canonice electi uti vicarii generales P. praesidis generalis ordinis Cisterc., qui in Urbe commoratur.

III. Ipse abbas Westmallensis et caeteri abbates et priores monasteriorum quae in Belgio fundata sunt, vel in posterum fundabuntur, iuxta canonicas regulas et constitutiones ordinis eligantur, et abbatum electio a praeside generali ordinis Cisterc. confirmanda erit.

IV. Haec Congr., ad servandam uniformitatem in ordine, regulam S. Benedicti et constitutiones abbatis *de Rancé* a summis pontificibus Innocentio XI, Benedicto XIV, Pio VI et Pio VII, laudatas observabit.

V. In usu Ritualis, Missalis, Breviarii et Martyrologii servetur decretum Sacrae Congregationis Rituum latum die 20 Apr. 1822.

VI. Praesides monasteriorum ieiunia, precationes, cantum chori aliasque austeritates moderari et mitigare poterunt pro iis monachis quos ob aetatem, aut valetudinem, aut aliam iustam causam aliqua indulgentia dignos existimaverint.

VII. Infirmorum cura ante omnia et super omnia adhibenda est, ut monet S. Benedictus, eisque omnia praestanda erunt, quae circa cibum, potum eorumque curam medicus praescripserit.

VIII. Praesides monasteriorum diligenter curabunt ne quis nisi post sufficientem probationem ad sumendum habitum religiosum recipiatur, neque deinceps ad vota nuncupanda admittatur, nisi toto tyrocinii tempore praecipua divinae vocationis signa dederit.

Et facta de praemissis relatione sanctissimo D. N. Gregorio XVI ab infrascripto secretario Sacr. Congregationis negotiis et consult. episc. et regul. praepositae in audientia habita die 18 Martii 1836, Sanctitas Sua hoc eiusdem Sacr. Congregationis decretum ratum in omnibus habuit et confirmavit, atque litteras apostolicas in forma brevis expediri mandavit.

I. A. card. Sala praefectus

I. patriarch. Constant. secr.

Pater abbas procurator generalis congrega- 3
tionis monachorum Cisterciensium B. M. V. de Trappa in Gallia, ut omnis dubitandi causa in interpretatione decreti incipientis *Kalendis Octobris* editi die 3 Octobris 1834, a Sacr. Congregatione negotiis et consultationibus episc. et regul. praeposita, e medio tolleretur; dubia quae sequuntur eidem Sacr. Congregationi resolvenda proposuit. 1° Cum in articulo 10 decernatur, quamvis monasteria Trappensium a iurisdictione episcoporum exempta sint, ea tamen ob peculiares rationes, et donec aliter statuatur, iurisdictioni eorumdem episcoporum subesse, qui procedant tanquam Sedis Apostolicae delegati, quaeritur in quo ea iurisdictio consistat, et quaenam iam episcopi circa monasteria exercere valeant; 2° quaenam sit abbatum iurisdictio; 3° utrum abbates potestatem habeant excipiendi suorum monachorum sacramentales confessiones, eamque aliis sacerdotibus monachis suorum monasteriorum delegare valeant absque approbatione episcoporum?

Sacra Congregatio, audito voto P. procuratoris generalis ordinis Cisterciensium, respondendum censuit, nempe ad primum: donec aliter a sancta Sede Apostolica decernatur, monasteria et monachos subiectos esse visitationi et correctioni episcoporum, salvis constitutionibus ordinis. Ad secundum: in administratione et regimine interiori monasterii abbates eam potestatem habere quam habent abbates Cistercienses, salva subiectione ab episcopis, ut in primo dubio, servatisque aliis quae in decreto Sacr. Congregationis praescribuntur. Ad tertium: Affirmative in omnibus quoad monachos; negative quoad moniales, pro quibus servetur articulus 11 citati decreti eiusdem sacrae Congregationis.

Et facta de praemissis relatione ad sanctissimum D. N. Gregorium PP. XVI, in audientia habita die 3 Maii 1839, Sanctitas Sua sacrae Congregationis resolutionem in omnibus approbavit ac confirmavit.

Eminentissimus cardinalis Morozzo, post dissipatam Gallici regiminis tempestatem, uti apo-

stolicus monasteriorum Pedemontis visitator a S. Sede una cum archiepiscopo Ianuensi renuntiatus, assecutus est *auctoritatem qua supremi moderatores, seu generales cuiusvis regularis instituti fruuntur,* quorum potestas interim interdicta manebat. Nominatim vero potestatem accepit cuiusvis ordinis officiales ad tempus vel in perpetuum removendi et subrogandi, et universim ea omnia exercendi quae ad hanc apostolicam visitationem complendam erant necessaria. Sed simul eidem vetabatur ne decreta generalia ordinum constitutionibus vel derogantia, vel novum aliquod inducentia sine Sedis Apostoticae iudicio proferret.

Visitatione absoluta Sedes Apostolica, *omnia et singula decreta aliaque in visitatione peracta approbavit, sancivit, confirmavit.*

Posthac, cum generalis ordinis Cisterciensis praeses monasteriorum suorum visitationem perageret, in eam dubitationem devenit num aliqua sacrae visitationis acta valida forent; peculiariter, num valida esset retinenda electio N. N. in abbatem monasterii, nuncupati Moncrivello; deinde num valida essent aliqua decreta de quibus singulatim agemus cum primae partis tractationem compleverimus.

Ut quis in abbatem iuxta ordinis Cisterciensis constitutiones eligatur, oportet, decem annis aliquod in ordine officium gesserit. At monachus N. N. occasione tantum capituli generalis Perusiae prior factus fuerat, et postea uti cellerarius in S. Maria di Vico translatus. Deinde praeses ordinis generalis, ne tempore quidem sacrae Visitationis potest abbates constituere sine regiminis consensu. At vero visitator apostolicus nec regiminis consensum requisiverat, nec specialem S. Sedis veniam sibi comparaverat. Nihilominus litterae apostolicae, tam quae visitationem creaverant atque constituerant, quam quae visitationis acta confirmaverant, contrariae sententiae tuendae materiam suppeditare videbantur.

Quod pertinet ad decreta ab apostolico visitatore prolata, duo sub numero 2 et 3 constitutionibus directe adversantur. Nam primum sub poena suspensionis ab officio ipso facto incurrendae prohibet ne abbates regiminis in temporalem sui monasterii administrationem sese ingerant; at vero constitutiones cap. 3 in praecipuis rebus agendis praecipiunt abbatibus *ut audiant consilium totius congregationis, tractent apud se prudenter, et quod utilius iudicaverint faciant.* Secundum vero sub num. 3 prohibet cellerario, ne ullam extraordinariam expensam, quae libellas decem excedat, sine totius familiae approbatione exsequatur; at constitutiones cap. 31 imperant ut cellerarii faciant ea quae iusserint abbates, quae vetuerint, facere non praesumant; quod iterum inculcatur cap. 49.

Caetera sub numeris 11, 22, 27, 24, indirecte tantum a constitutionibus discordare videntur.

Nam numero 11, sub poena suspensionis a divinis ipso facto incurrendae districte praecipitur ut ultra tres dies non negligat monachus in arca trium clavium deponere pecuniam quam acceperit supra libellam unam. Constitutiones autem cap. 8 volunt, ut sexto quolibet mense, cuilibet monacho tantum pecuniae suppeditetur quantum vestitui comparando suppetat. Deinde huius decreti exsecutio in conventibus praesertim parvis difficultatem implicaret, tam cum deponi quam cum extrahi pecunia deberet.

Numero 22 vetatur ne diebus festis et ante prandium ullo unquam die monachis e domo egredi permittatur, excepto abbate et cellerario in casu necessitatis. Atqui multoties evenit ut ad animi recreationem ante prandium aliquando egredi necesse sit, ideoque in more positum est ut superioribus localibus huius egressionis concedendae facultas committatur.

Numero 27 sub poena suspensionis ipso facto incurrendae prohibetur ne quis, nullo unquam excepto casu, habitum ordinis deponat. At vero consuetudinem invexit necessitas ut in itinere habitus diversus induatur.

Tandem num. 24 vetatur ne quis monachus ullo unquam in casu sine socio prodeat e claustro. Cum tamen adsint familiae exiguae, et inter monachos ii reperiantur qui parochum et confessarios agant aliaque huiusmodi, factum est ut superiorum localium arbitrio dispensatio ab hac re fuerit commissa.

Itaque tria dubia condita sunt in Vercellen. ord. Cisterc. *Super elect. abbatis,* in plenario conventu diei 26 Aprilis 1839: 1° *Se la elezione del P. abbate N. N. in abbate di Moncrivello si possa avere per valida; ed in caso affermativo, se convenga sanarla?* 2° *Se e come debbano riformarsi i decreti sotto il n. 2 e 3?* 3° *Se e come convenga moderarè i decreti di cui al n. 11, 22, 27, 24?*

Eminentissimi PP. rescripserunt: ad primum, *supplicandum Sanctissimo pro confirmatione tituli abbatialis tantum, et pro sanatione actorum, facta potestate N. N. regendi monasterium duntaxat usque ad complementum quinquennii;* ad secundum, *Affirmative, iuxta constitutiones;* ad tertium, *firmis censuris duntaxat contra non gestantes habitum monasticum, in reliquis sedulo serventur constitutiones; ac serio moneantur abbates ut omnino curent earum observantiam, et praesertim, quod quantum fieri potest, incedant cum socio.*

Et facta relatione sanctissimo D. N. Gregorio XVI in audientia habita die 3 Maii 1839, ab infrascripto D. subsecretario, Sanctissimus resolutionem Sacrae Congregationis in omnibus ratam habuit et confirmavit.

A. Riparri subsecretarius.

ABBATISSA

SACRAE RITUUM CONGREGATIONIS DECRETUM.

Petentibus sanctimonialibus Sanctissimi Salvatoris in asceterio S. Birgittae in civitate Victoria intra fines dioecesis Calaguritanae, ut liberum sit confessario et abbatissae pro tempore nonnullas sanctimoniales deputare ad sanctorum reliquias exornandas perpoliendasque, respondit S. R. C.: *Adeant episcopum. Calaguritan. die 17 Augusti 1833.*

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA.

1 Dispositio constitutionis Clem. VII, *Nullus omnino*, § 6, ubi superioribus regularibus prohibetur distractio pecuniarum ad conventum pertinentium, etiam nomine conventus, comprehendit conversarum dotium deposita, quae ab abbatissis erogari nequeunt propria auctoritate neque in pecudum emptionem; neque in domorum colonicarum restaurationem, reinvestiri debent in loca stabilia, ut constat ex litteris archiepiscopo Camerinensi datis a S. C. Episcoporum et reg. diei 15 Iunii 1830, ex regul. monast. illius anni, huius tenoris: *Consultati i superiori dell' ordine Domenicano circa la consuetudine della erogazione delle doti delle converse di codesto monastero di S. Caterina, se debbonsi queste rinvestire, ovvero se sia in libertà della superiora di erogarle a favore del monastero, i medesimi hanno dichiarato, essere questa prattica un abuso introdotto recentemente, giacchè quando essi governavano detto monastero, le versavano nella cassa delle doti per rinvestirle nell' opportunità in uno stabile a favore del monastero. Hanno inoltre rivelato, che la costit. di Clem. VIII nell' art. 6 de' 20 Marzo 1601, che cominicia* Nullus omnino, *toglie questo potere a' superiori locali riguardo all' amministrazione de' beni, ed altre cose del convento e nello spendere il denaro, e rendite del medesimo; per cui arbitraria è stata l' erogazione della madre abbadessa N. N. de' 268 scudi provenienti dai depositi delle doti spirituali delle converse in compra de' bestiami, ed in restauri delle case coloniche senza superiore autorizzazione. Siccome però l' oggetto della erogazione è favorevole al monastero, specialmente nel restauro delle case coloniche, perciò la S. C. de' Vescovi e regolari autorizza i vescovi deputati del suo rendiconto ad ammettere questa partita in scudi 268, purchè null' altro osti nella liquidazione de' conti, acciò venga confermata in abbadessa di detto monastero per altro triennio, previa l' assoluzione delle pene e censure dalla colpevole incorse. Riguardo poi all' altro monastero, ecc. ecc.*

2 Quid agendum sit quando sanctimoniales discordant in electione abbatissae, patet ex litteris datis die 14 Sept. 1830, a S. C. Episc. et regul. episcopo Platiensi ex regul. monial. anni illius: *È prassi quasi comune corroborata dai decreti di questa S. C. de' VV. e RR. che se le monache discordano nella elezione dell' abbadessa, prefisso dal prelato de' rispettivi monasteri alle monache il tempo congruo a concordare, il diritto di nominarla resta devoluto allo stesso prelato. La S. M. di Gregorio XIII nella costit. de' 6 Aprile 1574, ne ha determinato i modi, cioè, che se le monache per due scrutinii non convengano nel fare la elezione dell' abbadessa, debba il prelato proporre due o tre monache, che giudicherà più atte al governo del monastero. Quella tra le due o tre proposte, che avrà maggiori voti in suo favore, sarà l' abbadessa canonicamente eletta.*

Constitutio Gregorii XIII, incipiens *Ex nostri*, edita fuit pro forma observanda in electione abbatissarum monasteriorum monialium congregationis Casinensis ordinis S. Benedicti.

3 Quando in uno monasterio deest persona idonea quae abbatissae munus exerceat, summus pontifex interdum ad tempus indulget, ut, adhibitis necessariis cautelis, monialis eiusdem ordinis ex alio monasterio desumatur, ceu patet ex epistola S. C. Episcoporum et regularium data archiepiscopo Spoletino die 31 Aug. 1830, ex regul. monialium illius anni: *Riferitasi alla santità di nostro signore dall' infrascritto segretario della S. C. nell' Udienza accordatagli la sera 27 spirante, l' istanza di monsignor Vescovo di Narni, che domanda la facoltà di avere una monaca per eleggerla abbadessa nel monastero di S. Margarita, non essendovi nello stesso un soggetto adattato, e questa religiosa prenderla da un monastero di Spoleto, Sua Beatitudine ha benignamente condisceso accordarle la grazia per un triennio soltanto, e nello stesso tempo mi ha comandato di scrivere a' V. S., affinchè, qualora vi sia il suo consenso, permetta l' egresso alla religiosa per l' oggetto indicato, e che venga nel viaggio accompagnata da una onesta matrona, e probo ecclesiastico da eleggersi da V. S. Illma., osservandosi tutte le cautele prescritte.*

ABSENS

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Canonicus Nicolaus de Bubalo basilicae Lateranensis absens ab Urbe fuit absque indulto pontificis contra leges residentiae, cum coadiutorem in canonicatu haberet, qui chori et ecclesiae servitiis quam diligenter incumbebat; et quamvis consensus capituli adesset, pacto

tamen adiecto quod beneficii vacandi in hebdomada ad eum spectante collatio devoluta intelligeretur ad capitulum, astrictus fuit ad solutionem punctaturarum pro rata tangente ad beneficiatos et clericos beneficiatos, absolutus autem fuit quoad canonicos ad formam consensus a capitulo praestiti. *Romana Fructuum 29 Aprilis 1780.*

2 Episcopus acta visitatione in ecclesia cathedrali B. M. V. et collegiata S. Secundi civitatis Astae Pompeiae haec dubia in medium protulit, an sustineatur consuetudo canonicorum interveniendi choro per novem menses sive continuos, sive interpolatos qualibet die pro una tantum vice, sive una hora canonica pro lucrandis redditibus grossae nuncupatis? — An sustineatur consuetudo in capitulo cathedralis ecclesiae privandi de dictis redditibus grossae novum canonicum primo anno suae residentiae? Sacr. Cong., nulla data definitione, scribendum episcopo pro meliori informatione audito utroque capitulo putavit. Nam episcopus postulaverat an huiusmodi consuetudines licet immemorabiles servandae sint vel proscribendae ad mentem Conc. Trident. *Asten. Visitat. Sacr. Liminum 10 Februarii 1781, dub. 1 et 2.*

3 Clericus Paulus Gineuri canonicus ecclesiae collegiatae civitatis Pergulae causa studiorum indultum a residentia abscedendi, eiusque prorogationes obtinuit. Huius gratiae praesidio immunem se esse a praestatione punctaturarum ille credidit; sed capitulum contrarium sentiebat; idcirco postulatum fuit declarari an eidem indultum praefatum suffragetur etiam ad effectum non solvendi punctaturas? sed negative prodiit responsio, pro tertia parte tantum fructuum sui canonicatus. *Eugubina Punctaturarum 5 Aprilis 1783, dub. 1.*

4 Et cum etiam exquisivisset an et a quo tempore sint solvendae dictae punctaturae, responsum fuit, a die non interventus choro, et ad mentem, mens est, *ut videretur particulariter de examine statuti collegiatae transmissa per episcopum ipsius particula, et decretis approbationis episcopi.* Ibid., dub. 2.

5 Inter statuta ecclesiae cathedralis anno 1539 collecta cautum erat ut praepositus et canonici possint et valeant pro eorum negotiis parandis se absentare sine aliqua annotatione facienda per tres menses, dummodo non sint continui, exceptis diebus Quadragesimae et solemnioribus. Diminuto canonicorum numero convenerunt postea ut tres tantum canonici abesse possent. Adaucto exinde canonicorum ob beneficia simplicia in canonicatus erecta numero antiquam trium mensium vacationem restituendi capitulum expostulavit et obtinuit. *Albintimilien. Vacationum 16 Iunii 1787, dub. 1.*

6 Capitulum ecclesiae collegiatae Pultoviensis oppidi, cui absentia trium mensium vetita fuit in ecclesiae collegiatae erectione ante Concilium Tridentin. peracta, modo pro indulto absentandi per tres menses ad formam dicti Concilii, tum ob diurnum servitium et redditus exiguos, cum ob noxium Pultoviae aerem postulavit. Et Sacr. Congr. annuit iuxta votum nuntii apostolici, qui tres proponit conditiones, 1° *ut omnes interesse divinis officiis debeant diebus Dominicis per omne tempus Adventus, Quadragesimae, Octavae Nativitatis Domini, Resurrectionis, Pentecostes et Corporis Christi, nec non S. Ecclesiae titularis;* 2° *ut nunquam plures canonici quam in tertia parte eodem tempore abesse et frui vacatione possint;* ac 3°, *quilibet canonicus, quo primum possessionem aggreditur, continuum integro primo anno praestare servitium debeat, ut gratiam vacationum quodammodo mereatur. Plocen. Servitii chori 19 Februarii 1791.*

Vacationes dierum sexaginta, quibus iampridem fruebantur capitulares ecclesiae cathedralis, auxit Gregorius XIII pont. max. ad septuaginta, dummodo ultra tertiam simul partem non abessent. Secundam nuper postularunt illarum vacationum ampliationem, ad tres menses, nempe cum perceptione reddituum qui in distributionibus omnes consistunt, et cum indulgentia, ut qui in uno vacare non possent anno, vacationes duplicare valerent in sequenti. Sacr. Congr. vero quoad ampliationem affirmative iuxta votum ordinarii, *qui capitulo favet ob maximum calorem Oriolensis civitatis, redditusque post indultum Gregorianum ob pensiones et subsidia imminutos,* servata forma constitut. Gregorii XIII pont. max. in reliquis negative rescripsit. *Oriolen. 14 Ian. 1792.* 7

Choralium vacationum ampliatio ad tres menses denegatur capitulo et canonicis collegiatae ecclesiae S. Michaelis Brixichellae, qui oblatam assistentiam nonnullis divinis officiis ac functionibus ecclesiae, veluti in remunerationem praestare tenentur ex bulla erectionis collegiatae, etiamsi indiligenter faciant, et additur a S. C. ut servari mandetur solitas vacationes dierum 36. *Faventina Vacationum 14 Decembris 1793.* 8

Capitularibus collegiatae ecclesiae S. Nicolai civitatis de Alicante, qui tenues habent praebendas, et sub insalubri sunt coelo, vacationum iuxta episcopi votum extensio a bimestre ad trimestre conceditur. *Oriolen. 6 Decemb. 1794.* 9

Canonicus Ferdinandus Valenti passus est punctaturas ad formam constitutionum capitularium suae ecclesiae collegiatae S. Mariae in Via Lata Urbis, qui discessit a choro pro celebratione missae absque obtenta praefecti licentia, sed tantum cum bona fide praevia solita salutatione in discessu a choro iuxta ecclesiae consuetudinem. Hinc postulat punctaturarum restitutionem. S. C. autem ei non debere dictam restitutionem resolvit. *Romana Servitii chori 17 Septembris 1796, dub. 2.* Deinde dubio reproducto respondit quoad punctaturas 10

elapsas post decretum diei 1 Ianuarii 1793, in decisis, in reliquis recedendum a decisis. Nam eo tempore capitulum mandavit aeditimus moneret de ecclesiae necessitate, et de canonico qui celebrare vellet. *19 Augusti 1797.*

11 Indultum abessendi studiorum causa arbitrio episcopi conceditur clerico Domnino Strecconi, dummodo non excedat aetatem annorum 25. *Burgi S. Domnini legati 19 Augusti 1797, ad 3 dub.*

12 Abessendi indultum conceditur ad triennium sacerdoti Paschali Piglialarmi canonico cathedralis Casertae veteris ob nocuum illius aerem, cum obligatione accedendi interdum ad ecclesiam iuxta votum episcopi, *Casertana Indulti abessendi 16 Decembris 1797.*

13 Chori abessendi privilegium indulget Sacra Congregatio uno lectori in capitulo Sedunensi ab episcopo eligendo, ita tamen ut vacet a choro iis diebus in quibus legit, perceptis etiam distributionibus quotidianis. *In Sedunen. Praebendae theologalis 24 Ianuarii 1801, ad 1 dub.*

14 Indultum absentiae, ut theologiam dogmaticam doceret in seminario dioecesano, archipresbytero Caliendi iuxta votum episcopi, contradicente licet capitulo, pro solis horis matutinis et diebus quibus docet, concedendum existimavit Sacr. Congregatio ad triennium tantum, omissis distributionibus inter praesentes favore inservientium. *In Feretrana Indulti 12 Iulii.*

15 Francisco Salina canonico Casalensi, qui ex regio iussu in Taurinensi Academia sacram theologiam docet, indultum absentiae facto verbo cum Sanctissimo Sacr. Congr. concedendum putavit ad quinquennium a die suscepti muneris, dummodo ad residentiam rediret tempore vacationum generalium, omissis distributionibus inter praesentes, etc. *In Casalen. 29 Novembris, ad 4 dub.*

16 Indultum abessendi a choro causa studiorum, quod Sacr. Congreg. die 30 Martii superioris anni concesserat Cosmati Calasanti canonico cathedralis Balneoregiensis, ea conditione ut maneret in seminario dioecesano, et inserviret diebus festis vacationum recurrentium, iterum confirmavit, demptis conditionibus praecedentis rescripti diei 30 Martii elapsi anni. *In Balneoregien. 25 Ianuarii 1806.*

17 Prorogationem indulti abessendi a choro causa infirmitatis canonico Olignani non concedendam esse censuit Sacr. Congr., nisi nova informatio episcopi intercederet, audito capitulo. *In Vintimilien. 11 Aprilis 1807.*

18 Indultum abessendi a choro canonico Maschetti per triennium concessit Sacr. Congr., amissa tertia parte distributionum et adimpletis per alium caeteris oneribus. *In Firmana 27 Iunii et 18 Iulii 1807.*

19 Indultum absentiae ex causa infirmitatis concessit Sacr. Congr. sacerdoti Benigno Pistoia mansionario collegiatae ecclesiae Sublaci iuxta votum eminentissimi abbatis in *Nullius Sublacen. 17 Septembris 1808.*

20 Sacerdoti Hippolyto Fossati, qui post canonicatus renuntiationem e dioecesi adhuc absens erat, quamvis eum episcopus Amerinus cogere vellet ut in dioecesim rediret, Sacr. Congreg. concessit indultum absentiae, donec convalesceret. *In Amerina Residentiae 25 Ianuarii.*

21 Sacerdoti Pio Francisco Corsi alteri ex duodecim capellanis in ecclesia SS. Martini et Laurentii oppidi Horti Novi Lunen. Sarzan. dioecesis, quia paroeciam di Migliarina tenuis redditus volente episcopo, ac alio deficiente idoneo presbytero, regendam susceperat, indultum abessendi a residentia et a choro, fructusque omnes capellaniae percipiendi attenta necessitate, quibusdam oneribus per alium sacerdotem impletis iuxta votum episcopi ad triennium, facto verbo cum Sanctissimo concessit Sacr. Congreg. *In Lunen. Sarzanen. Indulti 14 Augusti 1824.*

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETUM.

Episcopus nequit suo decreto prohibere ne sacerdotes nulla alia beneficii aut capellaniae obligatione detenti absint etiam die festo a dioecesi, ut alibi missam celebrent. Cum enim episcopus N. N. videret quod festis diebus sacerdotes suae iurisdictioni subditi in vicinam dioecesim transmearent ad missam inibi celebrandam, ideoque in sua dioecesi missarum defectus haberetur, suo decreto sancivit: *Che nessun prete specialmente nelle feste si trasferisca a celebrare la messa in qualunque chiesa extradiocesana sotto pena della sospensione ipso facto incurrenda.* Re ad Sacr. Congr. Episc. et reg. delata, dubium concinnatum est: *Se, e come si debba sostenere il decreto emanato da Monsignor Vescovo di N. N.?* In Congr. generali 4 Martii 1842, rescriptum fuit: *Quoad censuras negative in omnibus;* in reliquis ad mentem, mens est: *che ad eccezione di quei sacerdoti, i quali hanno l' obbligo di celebrare entro i confini della dioecesi, la circolare del vescovo non può sostenersi per gli altri preti.*

ABUSUS

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETUM.

Abusus est quod subsidia dotalia non conferantur illis puellis quae praeditae sunt conditionibus a testatore praescriptis, et quamvis abusus huiusmodi a multis annis inoleverit, est omnino tollendus; id ostendit resolutio

Sacr. Congr. Episc. et regul., in epistola ad episcopum Camerinensem die 18 Iulii 1835, quae sic habetur in Regesto episcoporum illius anni: *Il fra Giuseppe Tamburelli della terra di S. Ginnesio nel 1582, scrisse il suo testamento, con cui in mancanza di qualunque discendente istituì suoi eredi le tre confraternite del SS. Sacramento, della Trinità, e della Concezione coll' obbligo però, che ogni anno dovesse dotarsi una povera zitella di quella terra. Sebbene fosse per due secoli esattamente osservata la disposizione del pio testatore, pur da molti anni si è introdotto l' abuso che nulla badando alle condizioni richieste della povertà della giovane dotanda, vengono detti sussidii dotali accordati a giovani figlie o parenti dei priori delle accennate confraternite. A rimuovere un tanto disordine, Ilarione Morichelli Natimbeni della qualifica di priore della confraternita del SS. Sacramento avanzò istanza alla S. C. de' VV. e RR. per far decidere alcuni quesiti, su' quali ritornare la collazione delle doti alla primiera istituzione. Mentre la S. C. prendeva ad esamina una tale istanza, due altre ne furono umiliate, una a nome delle povere zitelle di S. Ginnesio, colla quale sollecitavano la risposta a' quesiti del Morichelli, reclamando anche contro la collazione delle doti fatta dai priori delle tre confraternite contro i giusti divieti di cotesta curia arcivescovile; e l' altra per parte della confraternita della Concezione, onde ottenere l' assegno dotale del 1820 non conferito per la morte di uno dei priori, e ciò per antistare ad urgenti bisogni del culto. Di tali istanze fece relazione l' eminent. signor card. Weld ponente nella piena adunanza de' 14 dell' andante Marzo, e dopo aver preso gli eminenti padri ad esaminare i quesiti proposti dal Morichelli dettati da uno spirito di religioso zelo e di esatta giustizia giudicarono opportuno di sanzionare i soli cinque qui descritti, come adattati a porre un regolare sistema alla collazione della dote lasciata dal testatore, cioè: 1° Che la mente del pio testatore fu diretta dalla vera carità, ed al sollievo delle più povere ed oneste zitelle native o stabilmente domiciliate in S. Ginnesio e suo distretto. Le più povere adunque e mancanti di ogni mezzo di essere dotate, oneste e più prossime a prender stato dovranno essere prescelte pel sussidio Tamburelli. 2° Quelle che avranno ottenuto un intiero sussidio dotale, non potranno più concorrere per un secondo. Potrà bensì essere ammessa a conseguire il supplemento della dote chi per qualunque ragione avesse percepita una rata soltanto. 3° Niuna prelazione potrà nella nomina competere alle zitelle parenti de' collatori; ma nel caso di povertà potranno essere ammesse al concordato colle altre. 4° L' elezione delle dotande avrà luogo nelle feste natalizie di ciascun anno, e si farà colle regole prescritte dal testatore. Nel caso di sortizione, ogni elettore dovrà mettere nell' urna il nome di una zitella, nè lo stesso nome potrà essere notato in due schedole differenti. Gli elettori saranno sempre i priori* pro tempore *delle tre confraternite, e nel caso di morte, o legittimo impedimento saranno suppliti da chi di diritto esercita le loro funzioni in tutte le occorrenze. 5° Appena seguita l' elezione, verrà la dote depositata dalle confraternite nella cassa del monte della Pietà, donde non sarà tolta prima, che sia fissato il matrimonio, o monacazione dell' eletta. Nel caso poi, che la dotata venisse a morire prima di aver preso lo stato, resterà la dote in deposito a favore dell' opera pia per essere conferita nel seguente anno ad un' altra zitella. Con tali prescrizioni trovansi preoccupate tutte le domande del priore reclamante. Riguardo poi ai sussidii dotali accordati nel 1829 e 1830 non ostante l' espresso divieto di V. S. riflettendo che le nominate hanno acquistato già il diritto alle doti, e forse l' avranno percette; hanno giudicato questi eminent. signori di non ritrattare le collazioni fatte. Esaminata in tal guisa la rispettiva istanza, ecc. 9 Aprile 1834.*

ACOLYTHUS

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Acolythus beneficiatus, seu clericus beneficiatus basilicae Vaticanae sustinens librum cardinali archipresbytero, dum sedens legit praeparationem ad missam solemnem, tenetur genuflectere, prout cardinali celebranti placuerit, eiusque commoditas postulaverit. *Urbis Basilicae Vaticanae 2 Februarii 1762, dub. 1, confirm. 28 Augusti 1762.*

2 Idem modus sustinendi librum ad commodum celebrantis servari debet ab eodem acolytho in omnibus aliis sacris actionibus, in quibus cardinalis archipresbyter sedens legit aliquid. *Ibid., dub. 2.*

3 Idem modus sustinendi librum in omnium supradictis actionibus debet ad commodum celebrantis pariter servari ab eodem acolytho, quotiescunque episcopus canonicus eiusdem basilicae, vel quicunque alter episcopus de mandato cardinalis archipresbyteri exercet munia pontificalia in dicta basilica. *Ibid., dub. 3.*

4 In missa solemni, quando celebrans et ministri sacri sedent, possunt etiam in gradibus presbyterii sedere acolythi et etiam thurifer-arius, quando non gerit vicem caeremoniarii. *Ord. Min. S. Francisci de Observ. provinciae*

Conceptionis B. M. V. regn. Portugalliae. Decembris 1779, dub. 18.

5 Acolythus cum pluviali baculum deferens episcopalem incedere debet in processionibus ad formam caeremonialis. *Melevitana 19 Maii 1786, dub. 13.*

ADMINISTRATIO

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Administrationem bonorum ecclesiae, seu capellae B. M. V. Gratiarum de iurepatronatus Scholasticae Quartucci, spectare ad capellanum praecepit Sacr. Congreg. quanquam eadem ecclesia una cum bonis cessa fuit PP. Congregationis Sanctissimi Redemptoris, et ob vetustatem a populo, praeservato tamen iurepatronatus, fuit e fundamentis exstructa. *Verulana Iurispatronatus 16 Ianuarii, dub. 3.*

2 Constare Sacr. Congr. definivit de legitima deputatione administratoris seu praefecti, et collectoris reddituum inexactorum quatuor locorum piorum terrae Triboniani in favorem sacerdotis Bartholomaei Berti. Nam hanc apostolicus visitator card. Pamphilius anno 1772 explevit. *Sutrina 16 Martii 1782, dub. 1.*

3 Non autem esse tuendum in collato munere dictum sacerdotem Berti decrevit eadem Sacr. Congr., ita ut omnia et singula gesta in praeiudicium dictae deputationis, et praecipue nuperrima substitutio sacerdotis Iosephi Parisi sint abroganda; licet is aliquo dolo in administratione peracta coargutus fuerit; tamen reddita nondum ratione, neque agnito legaliter dolo removeri non debere contendebat. *Ibid. dub. 2.*

4 Sacerdos Bartholomaeus Berti administrator, sive praefectus ratiocinator, et exactor, seu collector reddituum inexactorum quatuor locorum piorum terrae Triboniani non reddit rationem actae administrationis, licet onus reddendi quolibet anno haberet; ita ut de redditione rationis haud constet. *Sutrina 16 Martii 1782, dub. 3.* Et ad dubium an sit locus traditioni syndicatoriae, et restitutioni librorum et documentorum per curiam episcopalem retentorum? rescripsit Sacr. Congreg. ut vicarius capitularis praefigat terminum Berti ad reddendam rationem, eique praestet commodum inspiciendi documenta iuxta decretum D. secretarii, et successive pronuntiet sententiam syndicatoriam. *Ibid., dub. 4.*

5 Administratorem Montis Frumentarii terrae Arcisgurgae ab antistite loci ad certam annonae quantitatem annuatim tradendam, recte compulsum fuisse iuxta susceptam suam obligationem censuit Sacr. Congr., ideoque illius episcopi decretum in actu visitationis latum approbavit, et sententiam syndicatoris eumdem absolventem reiecit. *Terracinen. et Privernen. 3 Augusti 1782.*

6 Administratores communitatis civitatis Fori Livii de bonis, sortibus ac redditibus quomodolibet spectantibus ad altare et capellam divi Peregrini Latiosi ecclesiae PP. Servorum B. M. V. ab anno 1781, rationem referre episcopo tenentur. *Forolivien. 11 Septembris 1784, dub. 13.*

Communitati Fori Livii administrationem bo- 7
norum, reddituumque, quoad capellam ecclesiae PP. B. M. V. Servorum in honorem divi Peregrini Latiosi dicatam, ultra triennium deputare non licere Sacr. Congr. definivit. *Ibid., 11 Septembris 1784, dub. 17.*

Et elapso triennio eidem communitati dictum 8
administratorem confirmare in officio absque ordinarii venia, et non reddita ratione prius, et reliquatu non persoluto, non licere Sacr. Congreg. declaravit. *Ibid., dub. 18.*

Et dicti administratores pro tempore, si prae- 9
sertim ab ordinario fuerint requisiti, tenentur singulis etiam annis rationem reddere de praedictis bonis ac redditibus. *Ibid., dub. 19.*

Ac renuente vel differente dicta communitate 10
illum administratorem eligere ordinario, quem maluerit, eligendi optionem deferre, ac ex officio deputandi, atque independenter a communitate Sacr. Congreg. explicavit. *Ibidem, dub. 20.*

Assisiensis episcopus edicto mandaverat ne 11
administratores Societatum suae dioecesis expensas cuiuscunque generis usque ad scuta 3 facerent sine collegiali consensu in pluralitate suffragiorum praestito. Repetebant sodales administratores ordinarios sumptus impendendi facultatem habere, et impossibile prorsus esse asserebant toties evocare comitia, quoties ordinariae faciendae sunt expensae. Aiebant ulterius quod si administratores arbitrio abuterentur, in redditione rationum id erant emendaturi. Proposito hinc dubio: num edictum episcopi sustineretur? responsio prodiit, sustineri quoad expensas extraordinarias tantum. *Assisiens. 21 Ianuarii 1786, dub. 3.*

Quaesitum quoque fuit an si expensae cu- 12
iuscunque generis excedant scuta praeter approbationem maioris partis confratrum, impetrari episcopi venia deberet? rescriptum est affirmative ad formam synodi episcopi Sermattei. *Ibid., dub. 2.*

Declaravit Sacr. Congr. constare de admi- 13
nistratione exercita per archipresbyterum Philippum Dominici, ac priorem Bernardinum Laurenti pro negotiis societatem Sanctissimi Sacramenti, Conceptionis et Rosarii Civitellae spectantibus quoad piam haereditatem Pauli Spatiani dictis sodalitiis relictam, et si illi negarent unquam bona haereditaria contrectasse. *Tudertina Redditionis rationis 21 Aprilis 1787, confirmat. 28 Iulii eiusdem anni.*

14 Constantia Zerbinati haerede substituto monasterio in Monte Veteri aedificando ex redditibus suae haereditatis universitatem dicti loci in exsecutricem pii operis designavit. Huius universitatis consilio eiusdem monasterii patrocinium commendavit. Dubium exinde exortum est quoad ius deputandi administratorem, quatenus sit eligendus, ac rationum redditionem exquirendi; Sacr. Congr. idcirco decrevit esse administratorem deputandum, et ius ad episcopum spectare. Nam episcopus hoc ius plurimis ab hinc annis exercuit. *Forosempronien. Subsidiorum dotalium 8 Augusti 1789, dub. 3.*

15 Dum canonici collegiatae S. Nicolai Montis Prandonis electuri erant sacerdotem Felicem Novelli in ministrum capituli, tres adversus huiusmodi electionem protestati fuerunt capitulares, eo quod abiectum ministerium sacerdoti dedeceret, nec ullam exhibebat cautionem, nihilque in id agendum dixerunt, nisi audita mente Sacr. Congr. Concilii. Hoc tamen non obstante, facta fuit dicta electio, quam vim habere Sacr. Congr. censuit. *Ripana Administrationis 19 Septembris 1789.*

16 Alter administrator ob neglectam a comite Petro Mancinelli superexstantis pecuniae investimentum arbitrio episcopi de mandato Sacr. Congr. ad formam testamenti quoad administrationem bonorum quae comitissa Marta Scotti reliquerat hospitali Castri S. Viti, designatur. *Narnien. 27 Februarii 1790, dub. 3.*

17 Administratio bonorum capellaniae Brunelli et Perioni, quam Sacr. Congr. data occasione de anno 1732 concessit capellano, restituitur sodalitio fabrorum lignariorum Urbis Veteris iuxta votum episcopi. *Urbevetana Administrationis 20 Septembris 1794.*

18 Confirmatur a Sacr. Congr. deputatio administratoris facta ab episcopo pendente lite super capellania laicali instituta a Petro Andrea Marinucci, et administratio in posterum tribuitur capellano. Nam graves erant controversiae inter patronos circa fructuum capellaniae perceptionem. *Montis Alti Capellaniae 22 Augusti 1795, dub. 4.*

19 Omnia pia opera in favorem trium ecclesiarum dioecesis Camerinensis, quae fundavit card. Petrus Paulus de Comitibus, et eius frater P. Thomas exsecutor testamentarius, adimpleta fuerunt usque ad annum 1790, quo canonicus Valenti, quem P. Thomas in suum locum substituit, omnem negotii curam dimisit. Hinc neglecta sunt sacra, et ecclesiarum supellex. Hac de causa marchionissa Theresia Grassi, haeres Iosephi fratris germani cardinalis, et patrona trium ecclesiarum exorat ut ei concedatur administratio ad exsequenda ea quae testator exsecutor et procurator disposuerant. Archiepiscopus ei favet, et Sacr. Congr. decidit esse concedendam administrationem et facultatem exigendi fructus LL. MM. in favorem patronorum paroeciae S. Mariae de Trivio, quae est una ex tribus ecclesiis, reddita tamen quotannis ratione archiepiscopo. *Camerinen. 18 Novembris 1797, dub. 2.*

Iuxta votum episcopi administratoris Ana- 20
gninae dioecesis ad sublevandam inopiam Simonis Panetta oppidi Carpineto Sacr. Congr. suspensionem nominationis, et administrationem capellaniae ab Hercule et Annuntiata Panetta fundatae illi tanquam patrono concessit, eiusque bonis frui permisit, ita tamen ut eiusdem capellaniae onera plene satisfaciat. Voluit vero ut episcopus curaret fieri inscriptionem hypothecariam super bonis capellaniae, nec non, attenta paupertate, et aliqua bona fide patroni, illum celebratis tantum quatuor missis lectis absolvit, et fructus omnes iam perceptos condonandos respondit facto verbo cum Sanctissimo in *Anagnina Nominationis 22 Februarii.*

Administratio bonorum pii operis Petri Pauli 21
cardinalis de Comitibus, et exactio fructuum locorum montium ad illud spectantium, permittitur patronis parochiae S. Mariae de Trivio, cui prae caeteris consuluit testator. *Camerinen. 18 Novembris.*

Administratio pii operis, seu capellaniae a 22
Christophoro Raffaelli ex oppido Montis Coelii Tiburtinae dioecesis relictae, concedendam esse censuit Sacr. Congr. unico administratori ab episcopo constituendo cum annuo emolumento scutorum trium, et obligatione reddendi quotannis suae administrationis rationem, ac de onerum adimplemento, et ad D. secretarium cum Sanctissimo, quo provisum fuit renuntiationi emissae a parocho Rusconi in *Tiburtina 18 Decembris 1824, ad 1 et 2 dub.*

Indultum administrationis beneficii S. Exu- 23
perantii in Ecclesia S. Mariae de Castronovo dioecesis Recinetensis ex voluntate Margaritae Acti constitutum pro uno presbytero, quod S. M. Pius VII Antonio Leoninio quatuordecim annos nato concesserat, usque dum ad legitimam perque sacros canones statutam aetatem pervenerit suscipiendi sacri presbyteratus ordinem; Sacr. Congr. *in Recineten. Administrationis beneficii 26 Ianuarii, ad 1 dub., 1833.*

Illudque cessare expleto anno vigesimo quarto respondit in *eadem ad 2 dub.*

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA.

Si in limine erectionis alicuius loci pii pro 1
fundamentali lege fuerit stabilitum ut temporalis eiusdem praesidentia atque oeconomica administratio deputatis laicis in perpetuum demandetur, huiusmodi dispositio ab ordinario est omnino custodienda ad formam Concilii Tridentini.

Lex autem uti fundamentalis ac perpetua habenda videtur, si huiusmodi munera perso-

nis de aliquo coetu concedantur cum facultate deputatis facta alium in demortui locum subrogandi, et addita clausula: *Salva iurisdictione ordinarii pro tempore.*

Id liquido patet ex facti specie quae sequitur. Pius VI pontifex fel. record. orphanotrophium in quadam urbe erigendum mandaverat, idemque dotaverat pluribus bonis undequaque collectis, praesertim ex quorumdam institutorum redditibus, quae ad municipium pertinebant. Ad hanc rem apostolicas dedit litteras in forma brevis, quas (ordinario perpetuo morbo laborante) episcopo viciniori exsequendas commiserat.

In iisdem prope finem legitur: *Volumus denique ut tres cives nobiles. . . prudentia, zelo et patriae amore spectabiles auctoritate praedicta* (nempe delegati apostolici) *designes, quibus eidem conservatorio praeesse, ac suorum bonorum administrationem, salva tamen semper iurisdictione episcopi pro tempore existentis, concedas, quorum altero deficiente, duo superstites sufficiendum in locum defuncti designare possint, dicta auctoritate concedas.*

Plenissimum effectum consecutae sunt huiusmodi litterae, atque hinc tres patricii temporali orphanotrophii praesidentiae atque oeconomicae administrationi praepositi fuerunt. Quinimo huiusmodi munera non reliquerunt, licet anno 1797 illius urbis episcopo iam defuncto, eiusdem successor apostolico delegato fuerit subrogatus *cum iurisdictione privativa exercibili a deputatis authorizatis in alicuius deficientia eligendi successores prout latius in dictis litteris.*

Cum tempore Gallicae irruptionis orphanotrophium abrogatum fuisset, pace restituta, Pius VII, *rescripto fel. rec. Pii VI, necnon litteris in forma brevis ipsiusmet Sanctitatis inhaerens,* ordinario alias apostolicas litteras dedit, ut quantocius huiusmodi institutum restauraretur. Itaque vicarius capitularis illius temporis easdem exsecutioni mandavit, omniaque ut in pristino restituit, nec excepta patriciorum praesidentia atque oeconomica administratione.

Anno 1839, episcopus pro tempore, licet eatenus tacuisset, decretum edidit quo tres nobiles a praesidentia ac administratione memorata removit, arbitratus haec munera non ex fundamentali et perpetua lege, sed ex precaria, nempe pro tempore tantum, quo episcopus anni 1787 perpetuo morbo detinebatur. Hinc edixit memoratum locum suae iurisdictioni tam circa praesidentiam quam administrationem obnoxium esse.

Id aegre ferentes patricii deputati a loco amoti ad Sacr. Congregationem Episcoporum et regularium confugerunt, ac pro causae opportunitate concordata sunt: 1° *Se e come abbia più vigore il breve della S. M. di Pio VI dei 27 Marzo 1787 riguardo alla presidenza dei quattro deputati per l'amministrazione dell' orfanotrofio?* Et quatenus negative. 2° *Se e come sia espediente stabilire una nuova deputazione?* 3° *Se in seguito della relazione di monsignor vescovo di N. N. sia luogo a prendere qualche espediente?*

Eminentiss. PP. in congregatione particulari diei 22 Septembris 1839, in causa orphanotrophii licet convenirent, ius praesidendi et administrandi ex lege fundationis patriciis inhaerere, adeoque nisi per expressam mentionem eidem censeri abrogatum, tamen ne episcopo seni, et assumptam causam bona fide propugnanti moeror afferretur, rescripserunt: *Supplicandum Sanctissimo ut dignetur litteras apostolicas S. M. Pii VI diei 27 Martii 1787 confirmare iuxta modum, nempe quod episcopus N. N. exerceat in conservatorio iurisdictionem, firma tamen remanente forma deputatorum iuxta memoratas litteras apostolicas, ac etiam servato iure caeteris deputatis eligendi successores; et novus quisque deputatus electionis suae confirmationem impetrare debeat ab episcopo antequam munus administrationis gerendum suscipiat, ac deputatos semel electos et confirmatos episcopus ab officio removere nequeat, nisi iusta intercedente causa, et de consensu S. C.; et ad mentem, mens est, ut deputati ab episcopo amoti ad officium restituantur.*

Sanctitas Sua hanc resolutionem approbavit, et statim datae sunt litterae pro exsecutione.

Cum Eleonora Morrone Firmana in suo te- 2
stamento sex distinctas primogenituras instituisset, et ad eas sex distinctas familias vocasset, voluit ut omnium censuum suorum fructus in dotalia subsidia erogarentur, quorum activam nominationem reliquit iisdem familiis, passivam vero puellis exinde descendentibus. Administratores perpetuos nominavit duos parochos S. Petri ac S. Zenonis cum emolumento scutorum trium in singula centena, et onere deponendi censuum pensiones in arca monasterii S. Clarae, et rationem quotannis Firmanae curiae reddendi.

Post Gallicam tempestatem ab ordinario plures administratores successive deputati fuerunt, quos inter Aemilius Guerrieri, Ioseph Sabbioni et Gaspar Riccardi; administratorum emolumentum autem ad scutata quinque adauctum est. Illi tamen in solvendis pensionibus retractis diu se morosos praebuerunt, adeoque anno 1838 archiepiscopus sententiam syndacatoriam protulit, qua contra eosdem pia causa creditrix declarata est scut. 3677.816, et sex memoratae familiae responsabiles dictae sunt pro scut. 2581. Parochi interpellati renuntiationem emiserunt.

In hoc rerum statu res ad S. C. Episc. et regul. exposita est, dubiaque proposita sunt: 1° *Qual metodo abbia a tenersi per la esigenza delle partite arretrate, e chi abbia ad*

averne l'incarico nel caso? 2° Se tutti i primogeniti delle sei famiglie chiamate in primo grado sieno tenuti a sorvegliare l'amministrazione, e possano dirsi responsabili de' danni provenuti all'opera pia Morrone nel caso? 3° Se sia attendibile la preghiera del parroco di S. Pietro e di S. Zenone, e nel caso affermativo a chi spetti nominare l'amministratore dell'opera pia nel caso? 4° Il premio per la esigenza dovrà regolarsi a forma del testamento di Eleonora Morrone, ovvero dovrà ritenersi quello già assegnato al conte Gasparo Riccardi, che costituisce due scudi di più per la riscossione di ogni centinaio? 5° Dovrà osservarsi la legge del deposito prescritta da Eleonora Morrone nella cassa di questo monastero di S. Chiara nel caso?

Eadem S. C. Episc. et regul., in Firmana Administrationis legati pii diei 2 Sept. 1842, resolvit: *Ad 1, quoad primam partem liquidatis prius singulis summis tam debitis ab administratoribus Paulo Aemilio Guerrieri, sive ab eius haeredibus, a comite Sabbioni, comite Riccardi, quam a caeteris debitoribus, praesertim fructuum censuum pii operis: omnes autem monitos et intimatos cogendos esse, si non solvant, per viam iuris, et modis omnibus legalibus ad solutionem summarum debitarum, ad effectum eas investiendi cum solitis cautelis; quoad secundam vero curam agendi et obtinendi solutionem habendam esse ab administratoribus ab ordinario deputandis. Ad 2, negative, nisi aliquis in primogenitis familiarum administraverit bona, vel partem bonorum, vel se immiscuerit administrationi. Ad 3, ad primam partem, affirmative; ad secundam partem, nominationem administratoris spectare ad ordinarium. Ad 4 et 5 ut supra.*

In qua resolutione notandum est, 1° fructus pii operis in usum a testatrice praescriptum non erogatos ex Sacrae Congregationis iussu favore eiusdem pii operis cum solitis cautelis investitos fuisse; 2° nominantes ad subsidia dotalia sese non posse in administratione immiscere; 3° renuntiantibus administratoribus a testatore nominatis, ius eos subrogandi ordinario devolvi; 4° etiam post edictales Gregorii XVI leges in pontificia ditione liberum esse ordinariis rationum redditionem a laicis administratoribus exigere, et sententiam syndicatoriam, quae verae sententiae vim obtineat, emanare ad formam decreti Conc. Trid., sess. 22, cap. 9, de Ref.

Idipsum patet ex declaratoria secretariae status a negotiis internis diei 14 Decembris 1839, occasionem praebente archiepisc. Camerinensi qui a laico cuiusdam monasterii administratore rationum redditionem repetiverat, quae sic se habet: *La sentenza sindacatoria proferita da cotesto monsignor arcivescovo sui conti relativi all'amministrazione del monastero di S. Elisabetta è basato sul disposto del sagrosanto Concilio Tridentino, cap. 9, sess. 22, de Ref. Debbono adunque i giudici o i tribunali laici limitarsi ad ordinare la esecuzione contro il laico, che apparisce debitore, a chiamarsi nel resto incompetenti, riservando a questi la facoltà di provvedersi innanzi la S. C. de' VV. e RR. se e come di ragione. Tanto mi occorre significarle in risposta al di lei foglio dopo averne inteso l'oracolo del S. Padre.*

Quinimo, licet administratores a municipio eligantur, non apostolicis delegatis, sed locorum ordinariis subiacent circa rationum redditionem et sententiam syndicatoriam. Nam memorata secretaria status alias declaravit, *che per le facoltà del buon governo passate nelle congregazioni governative intendevansi quelle sole, che essa esercitava sopra i laici negli affari amministrativi, non già quelle che essa per la sua essenziale qualità di tribunale misto godeva rapporto alle persone, ed alli beni ecclesiastici.*

Quod eruitur etiam ex *Camerinen. Praestationis supellectilium et redditionis rationum diei 18 Februarii 1842.* Municipium enim S. Ginesii, reservato sibi iurepatronato, in ecclesia collgiata capellam erexit, quam postea capitulo cedens cum altari maiori commutavit, retentis hinc inde omnibus honoribus et oneribus. In erectionis decreto lato a vic. generali Orselli die 11 Martii anno 1486, praeter alia sancitum est ut quinque conservatores, inter quos ecclesiae parochus, a municipio eligerentur quinque coram civibus ab eodem electis rationem quotannis redderent; ut officium defunctorum cum missa, et alia missa cum litaniis quolibet mense statis diebus celebrarentur; ut oblationes omnes in pios usus et miseras personas erogarentur; ut concionatori adventus honorarium praeberetur, ut tandem nullum onus per hoc canonicis superadditum intelligeretur. Identidem vero consuetudo fere bisaecularis inolevit, ut ex capellae redditibus concionatori quadragesimali, aedituo, organorum pulsatori honorarium solveretur; nec non expensae praestarentur pro expositione quadraginta horarum, aliisque festivitatibus ac precibus necessariae. Anno 1832, cum apud apostolicum delegatum reclamatum fuisset, capellae redditus in usus alienos male converti; idem praeses rationum redditionem ab administratoribus exegit, edixitque sententia sua, eosdem aere proprio teneri ad solvenda scut. 515, 38, nisi absolutionem impetrassent. Conservatores autem prohibitionem eiusdem praesidis allegantes renuerunt etiam ea praestare quae tam ex lege fundationis quam ex consuetudine praestare consueverant; insuper arbitrati sunt conservatorum munus cum magistratu in simul exercere. Super his itaque canonici ad S. C. Episc. et reg. suas preces porrexerunt, ideoque sequentia du- 3

bia proposita sunt: 1° *Se, e come i conservatori della capella debbano aderire in tutto, ovvero in parte alle richieste de' canonici nel caso?* 2° *Se la congregazione governativa di Macerata possa esercitare la sua autorità sull' amministrazione di detta cappella, ed esigerne il rendiconto, ed emanare la sentenza sindacatoria nel caso?* 3° *Se, e come l' ordinario possa esigere il rendiconto, emanare la sentenza sindacatoria; come ancora se possa fare la sagra visita nel suddetto pio luogo nel caso?* Et quatenus negative ad secundum dubium; 4° *Se, e quale provvedimento convenga prendere per conoscere se i conservatori abbiano in realtà a rimettere in cassa la detta somma di sc. 515, 38?* 5° *Se, e come i magistrati di S. Ginnesio possano contemporaneamente ricoprire ancora l' officio di conservatori nel caso?* S. C. respondit ad 1, *affirmative iuxta decretum vicarii Orselli diei 11 Martii 1486.* Ad 2, *negative in omnibus.* Ad 3, *affirmative in omnibus ad formam Conc. Trid. cap. 9, sess. 22, de Ref.* Ad 4, *affirmative, facta nova redditione rationis archiepiscopo, adhibitis revisoribus iuxta provisum in* 3, *aliisque pro arbitrio et prudentia sua.* Ad 5, *negative in omnibus.*

Quod supra dictum est de sententia syndacatoria ab ordinario non delegato proferenda, alias etiam declaravit S. C., et praesertim in *Ripana Erectionis hospitalis* diei 18 Maii 1841, in qua proposito dubio: *Se, e come possa la delegazione esigere il rendiconto,* respondit *negative,* licet ageretur de hospitali domo, quam administrabat congregatio a municipio deputanda, et municipium ipsum pecuniariam praestationem eidem conferret.

4 Administratorum dissensus impedimento non est quominus S. C. Episc. et reg., non obstante huiusmodi dissensu, bona locorum piorum in emphyteusim concedat, quando evidens est eorumdem utilitas. Id ostendit praxis S. C. Episc. et reg., ut declaravit *in Bononien. Super contractu emphyteusis 13 Ianuarii 1843,* cuius en facti species. Maximus Mazzoli in emphyteusim perpetuam flagitaverat bona hospitalis S. Crucis Castri Franci, offerens annua scut. 460 pro bonis rusticis, scut. 50 pro bonis urbanis. Redacta archiepiscopi iussu peritia constabat ipsorum bonorum annuos fructus, ducto calculo per decennium, ascendere ad integra scuta 342, eosdem a peritiae auctore aestimari scut. 423, 35, ex annua locatione in praesentiarum percipi scut. 460 a Maximo in publica formali auctione oblata fuisse scut. 591 super bonis rusticis, super bonis urbanis ab aliis oblatoribus ad promissa scut. 69, 50. At vero cum administratores pii loci ab archiepiscopo interpellati, sine rationabili causa consensum suum praebere detrectassent, dubium in pleno auditorio propositum est: *Se, e come convenga concedere il beneplacito apostolico per la enfiteusi dei beni sì rustici, che urbani dell' ospedale di S. Croce in Castel Franco, non ostante il dissenso degli amministratori?* S. C. respondit, *Affirmative cum solitis clausulis.*

Confraternitas Sanctae Crucis in metropoli- 5
tana Lucensi ecclesia ante dimidium saeculi decimi secundi ad recipiendas oblationes perinsigni Sanctissimi Vultus imagini factas instituta, anno 1274 perpetuam accepit rerum capitularium administrationem cum onere eamdem ecclesiam quoad omnia manutenendi; et paulo post suas ipsa condidit constitutiones, quibus operae S. Crucis independentia circa administrationem, et alia quae in infrascriptis dubiis disceptantur, constituta sunt; ideoque de facto Lucanus antistes ad haec usque tempora in operae ipsius rem nunquam se immiscuit.

Lucanum gubernium super eadem protectionem et auctoritatem exercens huiusmodi dispositiones postea confirmavit, itemque oblationes identidem fecit, publica etiam vectigalia in eius utilitatem imponendo.

Cum autem saeculo decimo septimo ineunte apparerent exempla quibus et aliquae oblationes in capituli manibus factae sunt, et ab eodem nonnulli administrationis actus exerciti, hinc eodem saeculo exeunte capitulum ex assertis quibusdam bullis pontificiis cumulativam cum ordinario iurisdictionem super ecclesia metropolitana praetendens quasdam controversias super operae administratione et oblationum receptione contra S. Crucis operarium excitavit. Sed contra opinati sunt tres magni nominis viri, nempe card. de Luca, cuius votum exstat in Misc. Eccl. disc. 35, necnon de Torre ac Minoia, quorum vota exstant in alterius opere de Pactis fut. succ., lib. III, cap. 4, § 169.

Pace post Gallicam tempestatem restituta, cum opera S. Crucis in pristinum redintegrata fuit, a supremo Lucano principe leges super administratione ac regimine eiusdem operae datae sunt, quibus praesertim sancita sunt praetensa operarii ac gubernii iura contra capitulum et omnem ecclesiasticam potestatem.

Id aegre ferentes canonici operarium in ius vocare decreverunt; ideoque cura principis regnantis summus pontifex Gregorius XVI controversiam S. C. Episc. et regul. remisit, ac speciali trium cardinalium Congregationi rem definiendam commisit.

Operarius legitimitatem personae in capitulo reiiciens, omnimodam immunitatem propugnabat a qualibet ecclesiastica potestate, contendens operam S. Crucis sub immediata gubernii protectione reperiri, itemque in operae institutione ac ordinatione ecclesiasticam potestatem fuisse exclusam ad formam Conc. Trid., sess. 22, cap. 8 et 9, de Ref., et praesertim insistebat super amplissima saeculorum consuetudine, cuius argumentum insigne in eo situm dicebat

quod ecclesiae utensilia et armaria stemma operae praeseferunt.

At capitulum tuebatur ex praedictis bullis sese cumulativam iurisdictionem super opera obtinere, ideoque subsumens, quod in themate gubernium Lucanum non posset comprehendi nomine regis, neque haec immunitas a S. Sede cum titulo in ipsa fundatione concessa explicite fuisset, ac tandem consuetudo omnis tam antecedens quam subsequens a Concilio Trident. fuisset irrita declarata, concludebat ordinariam super opera iurisdictionem sibi competere. Insuper mordicus oppugnans operariorum, utpote laicorum, incapacitatem super rebus ecclesiasticis, de quibus res erat, et insuper allegans in sui favorem consuetudinem, praetendebat super iisdem directam potestatem exercere.

Itaque pro Congregatione particulari diei 11 Februarii 1842 dubia concordata sunt:

1. *An constet de iure operariorum S. Crucis administrandi et custodiendi res omnes ad operam pertinentes absque dependentia et interventu potestatis eccclesiasticae, et praesertim capituli in casu?*

2. *An et cui ius competat recipiendi et administrandi oblationes quae fiunt imagini S. Crucis in casu?*

3. *An et quomodo et cui ius competat custodiendi sacras supellectiles in casu?*

4. *An constet de iure operariorum conficiendi inventarium quodcunque rerum ad operam pertinentium absque interventu capituli, et immixtione ecclesiasticae potestatis in casu?*

Eminentissimi PP. dicta die rescripserunt ad 1, *salva auctoritate archiepiscopi ad formam Concilii Tridentini affirmative quoad capitulum.* Ad 2, *affirmative favore operarii S. Crucis, salva auctoritate archiepiscopi.* Ad 3, *affirmative favore operarii S. Crucis iuxta solitum et ad mentem, mens est ut operarius erga capitulum debitam observantiam et rationem adhibeat.* Ad 4, *affirmative in omnibus.*

Notandum insuper quod die 21 Aug. 1841, praevio Sanctissimi oraculo declaratum fuit quod clavis SS. Vultus a capitulo conservaretur. Cumque nova quaestionis germina super secundo dubio suborta fuissent, et statim transactione sopita, huiusmodi transactio die 14 Septembris 1843 approbata fuit cum clausula: salva auctoritate archiepiscopi ad formam Conc. Trid., quoad redditionem rationis circa erogationem eleemosynarum.

ADOPTIO

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETUM.

Congregatio Boni Regiminis, quando adhuc stabat, pontificiis facultatibus instructa, Recinatensi Brephotrophio statuta dederat, quibus, tit. 2, § 12, sancitur: *Che i deputati dovessero procurare a ciascuno di essi (proietti) un favorevole collocamento, che a sgravio dell' istituto assicuri la buona educazione per mezzo, 1 di leggittimazione, 2 di adozioni, 3 coll' accettazione di cura a titolo di servitù.*

Deputati acceptis parochorum vel municipalium magistratuum propitiis informationibus adoptiones et arrogationes peragebant, intercedente vicarii generalis decreto ac publico instrumento.

Cum autem dispositio legis, § 2, instit. de Adopt., omitti consuesset, dubitatum est, num ex huiusmodi actibus civiles effectus producerentur.

Ad hanc enim rem requiritur ut solemnis iuris ordo servetur l. *Adoptio* 4, c. de Adopt., et si coram iudice competente non fiat actus, inefficax est: Glossa ibid., etiamsi per scripturam a notario confectam persolvatur; Const. Vot. dec. 100, n. 16, 17.

Quinimo, cum deputati non sint vere parentes, adeoque patriam in expositos potestatem non habeant, c. unic. de Infan. lang. et expos., talis actus est mera arrogatio, ad quam principis auctoritas est neeessaria; l. 2, ff. de Adoption.

Rebus sic stantibus dubia exposita sunt, 1° *Se e come convenga sanare i contratti di adozioni od arrogazioni fatte nel pio stabilimento dal 1822 sino ad oggi?* 2° *Se e come convenga accordare al vicario generale di Recinati la facoltà d' interporre i decreti nella stipolazione dei contratti di adozione, ed arrogazione nel caso?*

S. C. Episc. et regul., in Recinaten. Super validitate vel sanat. adopt. seu arrog., die 10 Decembris 1841, rescripsit: *Ad 1, affirmative et ad dominum secretarium cum Sanctissimo. Ad 2, affirmative iuxta formam motus proprii Ben. XIV diei 21 Decembris 1749, pro pia domo S. Spiritus in Saxia, facto verbo cum Sanctissimo.*

Et facta de praemissis relatione SS. D. N. Gregorio papae XVI, in audientia habita a subsecretario die 10 Decembris 1841, S. S. resolutionem S. C. in omnibus ratam habuit, ac propterea enuntiatos adoptionis seu arrogationis contractus hucusque initos sanavit ac revalidavit; ac insuper vicario generali Recinatensi pro tempore necessarias et opportunas facultates iuxta resolutionem S. C. ad secundum dubium et ad effectum, de quo agitur, benigne impertita est, contrariis quibuscunque etiam speciali et individua mentione dignis non obstantibus, ac vicarii generales dioecesos

Recinatensis in huiusmodi decretis interponendis mentionem expressam faciant in singulis actis huius specialis apostolici privilegii favore memorati pii instituti concessi, ne in posterum aliquod dubium quoad actorum validitatem oriri possit.

ALIENATIO

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Alienationem domus ab Agatha Sansonetti relictae Patribus S. Caroli ad quatuor fontes Urbis cum onere celebrandi tot sacra quot ex pensionibus domus celebrari possent, perficere iidem Patres ad evitandas ulteriores evictiones praeter iam passas super dicta domo, et graves expensas pro eius restauratione cupiebant, facultatem idcirco alienandi a Sacr. Congreg. postularunt, sed scriptum eisdem fuit: *Dilata et ad mentem. Romana Alienationis domus 4 Aprilis 1778.*

2 Obtenta facultate alienandi nonnulla terrarum frustula a Vincentio Manni abbate beneficiato abbatiae S. Angeli in Camiliano, controversia inter oblatores de praelatione fuit; sed venditionem faciendam esse in favorem Medardi Bettansi maioris oblatoris decrevit S. C. *Nucerina Vendit. 7 Iunii 1780.*

3 Venditio domus spectantis ad canonicatum Giordani permissa fuit canonico Funaroli praebendae possessori, etiamsi obstaret dissensus canonici Spila alterius similis praebendae ab eodem Giordani erectae possessoris, et domus compatroni; quod haec fuit inter eos divisa, pacto tamen adiecto ut in casu alienationis alterutrius ex partibus praedictis, alter ex canonicis nullum ius haberet, tum in alienatione, tum in investimento; patroni quoque venditioni assentiebantur, et utilitas ecclesiae maximi momenti quidem aderat, adeoque beneplacitum apostolicum esse concedendum rescriptum fuit. *Nullius Sublacen. Benepl. apost. 18 Aug. 1781.* Inde causa reproducta confirmatur decretum cum obligatione conficiendi investimentum pretii scutorum nempe 850 in bonis liberis, tutis et frugiferis ad rationem scut. 4 pro quolibet anno et centenario, vel quatenus pretium non solvatur, cum obligatione solvendi per emptorem fructus compensationes ad rationem 4 pro quolibet centenario et anno, et cum reservatione dominii usque ad solutionem integri pretii et cum solitis clausulis. *13 Iunii 1782.*

4 Domum ruinam minitantem alienandi facultas petita fuit a Joanne Baptista Gerardengo, cum domus praedicta pro parte cedere debuisset in erectionem capellaniae a Iosepho Anfossi demandata, partim vero spectaret ad dictum Gerardengo Anfossi donatarium. Et Sacra Congregatio rescripsit, ut scribatur episcopo iuxta mentem. *Derthonen. 3 Augusti 1782, dub. 3.*

5 Obtinet sacerdos Nicolaus Foriani capellaniam quamdam, cuius titulo sacerdotio decoratur. Haec habet domos et praedia, quae reparationibus indigent. Postulat Nicolaus duas alienandi domos facultatem illarumque pretium utilius investiendi. Invenit oblatorem qui pro domo aestimata scut. 580, 14 offert scut. 575, ac 155 pro alia scut. 164 aestimata. Hi licet non solvant pecuniam numeratam, verum usuras trientes quinquennio compensativas, et elapso quinquennio tot cedunt pro pretio census perpetuos, quatuor pro centenis reddentes, S. C. admisit alienationem praedictam, solutis interim fructibus ad rationem 4 pro centenario, et in fine quinquennii numerato integro pretio ad effectum investiendi cum solitis clausulis salvis quibuscunque iuribus unicuique quomodolibet competentibus, *Recinaten. 10 Septembris 1785, dub. 1.*

Cum Marcus Aurelius ex compatronis unus 6
capellaniae Peretti alienasset novem capellaniae praediola in favorem Seraphini Tocchi sc. 137, domumque pariter vendidisset, etsi laicalis capellania sit, tamen S. C. constare de nullitate alienationum de quibus agitur, sancivit. Haec enim attributa bona fuerant capellano sub conditione reversionis, si provisus evaderet, et revera parochialem adeptus est ecclesiam; quam autem retinuit decennio, et deinde redintegrationem ad bona capellaniae, licet distracta, assecutus est. *Asculana capellaniae 2 Decembris 1786, dub. 2.*

Moniales S. Mariae de Nive Placentiae urbis 7
pro plurimis earum bonis aestimatis sc. 16,300 hastam in foro posuerunt, et illa voci praeconis subiecerunt. Oblationem meliorem fecit Paulus Murelli lib. 277,100, id est sc. 15,800. Ob id eadem bona in huius favorem deliberata fuere die 17 Decembris 1785. At die 28 eiusdem mensis et anni Andreas Bersani obtulit sc. 16,100 quod die 9 Ianuarii sequentis anni denuntiatum fuit Murelli. Proinde nova auctio facta fuit, ac acceptata fuit Bersani oblatio. Modo postulant moniales apostolicum beneplacitum. Contra autem Murelli protestatus est suumque contractum iam fuisse perfectum asserens, ac proinde se contradictorem exhibuit. S. C. quippe censuit stipulandum haud esse instrumentum venditionis ad formam deliberationis diei 17 Decembris 1785. *Placentina Deliberat. et praelat. 9 Septembris 1786, dub. 1.* Sed locus est praelationi in venditione eorumdem bonorum in favorem Pauli Murelli, datis infra duos menses idoneis fide iussionibus per episcopum approbandis. *Ibid., dub. 2.*

Alienandi potestatem praediola quaedam in- 8
ter se dissita, et ad beneficium simplex erectum in ecclesia suburbana S. Felicis martyris

Camerini spectantia postulavit Perfectus Perfecti beneficiatus. Hic primum ad animum referebat pretium in uno vel pluribus praediis, deinde in cambiis ac censibus cum locis piis vel communitatibus status ecclesiastici investire. Verum S. C. petitam facultatem donavit praevia affixione edictorum in favorem maioris oblatoris, iussitque ut pretium esset investiendum in bonis stabilibus, et in eorum defectu etiam in censibus cum locis piis et communitatibus. *Camerinen. 24 Novembris 1787, dub. 1.*

9 Vincentius Ventura capellaniae a Caesare Tibaldeschi cum hebdomadali onere fundatae possessor rogavit ut domum in qua Maria Rosa Raimondi usufructuaria Tibaldeschi haeres phthysi decessit, et quam ad locandam res difficilis est ac reaptandam gravis, vendere possit. Annuit petitioni, sed iuxta votum episcopi. *Exposita comprobavit Asculanus episcopus, retulitque quod demandata edictorum affixione unicus oblator comparuit, qui scuta sexcentum quinquaginta obtulit cum obligatione solvendi fructus compensativos ad rationem sc. 4 pro quolibet centenario et anno, donec in bonis stabilibus pecuniae investimentum reperiatur. Hisce circumstantiis cum ex venditione domus cum onere solvendi fructus compensativos, isti in summa oblata scut. 650 annuatim summam constituant scut. 26, et e contra ex annua locatione domus scut. 18 retrahi tantum possint ex peritorum relatione, dubitari nequit de utilitate alienationis in casu quo annui redditus investimenti in posterum faciendi correspondeant fructibus compensativis. Eoque magis, cum circa infectionem dictae Rosae vera sint exposita, qua de causa nullusque adhuc repertus est qui illam conducere voluerit. Asculana 21 Iunii 1788, dub. 1.*

10 Possessor beneficii fundationis Bartholomaei Vitelleschi oeconomus reddituum postulabat facultatem vendendi inutilem eiusdem beneficii domunculam, pro qua oblatio est tradita sc. 10 ultra aestimationem faciendam cum promissione solvendi annuos fructus sc. 3, 50 pro centenario usque ad pretii integram solutionem. Hanc petitam facultatem indulsit S. C. iuxta votum episcopi, qui dubitandum non censet de alienatione domunculae. Ea enim in statu quo describitur prorsus inhabilis est, nec restaurari potest sine magno sumptu, ad quem sustinendum impar est beneficium, nec si vires suppeterent, obtineri posset proventus pro ratione pecuniae impendendae. *Cornetana Suspens. oner. missarum 20 Septembris 1788, dub. 3.*

11 Sacerdos Ioan. Bernardinus Morichi beneficiatus Lauretanae basilicae Ioanni Ginamo vendidit ius exigendi annuos scut. 14 redditus cuiusdam domus beneficialis pretio sc. 130, cum pacto redimendi semper et quandocunque. Poenitentia ductus querelam detulit nullitatis contractus, postulavitque restitutionem domus et fructuum quos ad totum annum 1787 praeter solutum pretium Ginamus emptor perceperat, et ratae in omnibus fuerunt preces. *Lauretana Nullit. contractus 20 Augusti 1788, confirmat. 17 Ianuarii 1789.*

Sebastianus Mancini e Saxoferrato in ecclesia 12
Patrum Praedicatorum Maceratae duplicem capellaniam instituit, eisdem nonnullis censibus nec non habitatione unius vel alterius capellani cum adnexis domunculis ac viridario assignatis. Antonii fratris testatoris Dominicus filius patronus utramque possidet capellaniam. Hic moratur apud patrem in oppido Saxoferrato ad quadragesimum a Macerata lapidem. Locavit propterea domum et viridarium, sed parum ex locatione retrahit mercedis; ideo orat ut facultas ei tribuatur vendendi domum una cum hortulo et obtinuit. *Maceraten. 4 Aprilis 1789, dub. 1.*

Alienatio praedii nuncupati Ciafore annuo 13
gravati onere missarum 30 permittitur a Sacr. Congr. pauperi Antonio Forlini illius possessori in favorem capellani curati ruralis ecclesiae S. Blasii iuxta votum episcopi. *Asculana 10 Iulii 1790.*

Alienatio iuris exigendi pensiones beneficia- 14
lis domus Vincentii Belardi absque beneplaciti apostolici reservatione facta rescinditur, et demandatur restitutio pretii, imputatis pensionibus a sacerdote Ioanne Ginamio exactis unica solutione. *Lauretana 18 Decembris 1790.*

De duabus domibus quae ex haereditate co- 15
mitissae Camillae Ferretti possidentur a canonicis collegiatae ecclesiae S. Mariae de Platea Anconae, haereditario tamen titulo ad communitatem pertinent, ab eaque administrantur cum reliquis bonis Ferretti ad formam testamenti; denegatur illarum venditio, nisi in casu evidentis utilitatis, et necessitatis verificandae coram Sacr. Cong. *Anconitana vendit. 21 Aprilis 1792.*

Venditionis instrumentum super praediis *il* 16
Palazzo, la casa, il Rio ab episcopali mensa Faventina cum respectivis aedibus colonicis in territorio Brixichellae possessis, quae reddunt annuatim scut. 340, 33, 6, stipulandum esse decernitur in favorem Silvestri Lega ad formam eius oblationis, in qua extra terminum edicti titulo etiam vigesimae ampliando oblationis Paschalis Cattari detulit scut. 12603, pro rata parte 8000, in censibus, redditus scut. 4, 50, et reliqua sc. 4063, in pecunia numerata infra biennium, solutis interim fructibus scut. 4, addendo S. C., et assignatis pro summa sc. 8000 tot censibus cum locis piis seu communitatibus status ecclesiastici annui redditus scut. 4, 50, salvo iure vigesimae et sextae. *Faventina Alienat. bonorum 18 Augusti 1792.*

Beneplacitum apostolicum denegatur a S. C. 17
Iosepho Leoni, cui minus recte deliberata fuerunt per exsecutorem testamentarium nonnulla

bona haereditaria, quae vendi ad pium opus complendum Sac. Ioan. Vitalis Genghi iusserat. Nam frustra desiderantur edicta, quae praemitti asseritur, ac peritiae quoad assertam bonorum aestimationem. *Ariminen. Vendit. 15 Septembris 1792, dub. 1.*

18 Ac venditionem faciendam esse iuxta mentem testatoris, praevia affixione decretorum, ad quem effectum scribatur episcopo iuxta mentem. *Ibid., dub. 5.* Hinc affixis edictis comparuerunt Petrus Dominicus Leoni fratris Iosephi, et Petrus Iulius Balducci, primus pro scut. 887, 17, alter scut. 886, 79, et S. C. stipulandum esse instrumentum venditionis in favorem Leoni, salvo iure vigesimae et sextae. *20 Apr. 1793.*

19 Alienationem nonnullorum canonum in modicis summis exigendorum permisit Sacr. Cong. episcopo Sedunen., onerata tamen eius conscientia, et constito de evidenti utilitate; in *Sedunen. 24 Ianuarii 1801, dub. 1.*

20 Alienationem fundi ad beneficium spectantis factam in publica licitatione favore consanguinei beneficiati, validam esse dixit Sacr. Congr., in *Recanaten. Sanationis 26 Novembris 1803.*

21 Permisit Sacr. Congr. alienationem praediolorum beneficiatorum chori cathedralis Amerinae, quae massam componebant, ut unico contextu emerent unum fundum melioris conditionis. *Amerina Massae communis et alienationis 25 Ianuarii 1806, dub. 2.*

22 Alienationem praediorum pertinentium ad Canonicos Regulares S. Augustini et Patres Carmelitas Urbini, licet Sacr. Congr. validam pronuntiaverit *die 18 Augusti 1804*, attamen comperta postea laesione ex relatione periti iudicialis, praevio recessu a decisis, irritam declaravit, exceptis praediis le Cerque et Montale; in *Urbinaten. Nullitatis contractuum 20 Decembris 1806, confirm. 2 Maii et 12 Augusti 1807.*

23 Alienationem fundi in vocabulo Panaiola a canonico Francisco Benclerici pro dote altaris et capellae S. Andreae et Philippi civitatis Callii constituta reprobavit Sacr. Congreg., et praefixit patronis terminum ad praesentandum capellanum (sin minus episcopus eumdem nominaret iure devoluto), cui ab acquirentibus tradendus esset fundus alienatus, reservato iisdem iure pro restitutione pretii contra quos de iure, et monuit omnes contrahentes, ut consulerent conscientiae suae; in *Callien. 21 Septembris.*

24 Alienationem fundorum capellaniae institutae a praesule Alexandro Saracinelli, quam implorarunt eius remoti haeredes, ut pretium pro parte investirent in censum annuum scutorum quinquaginta pro fundo capellaniae, et pro parte converterent in reintegrationem scut. 800 quae plus iusto et per errorem ab eorum auctoribus capellanis soluta fuerunt, refecit Sacr. Congreg., et mandavit haeredes oratores uti iure suo pro eadem summa contra haeredes capellanorum, qui ea perceperunt; in *Urbevetana Capellaniae 18 Martii 1815.*

Cum constitisset praedium Panaiola non esse 25
dotem capellaniae ecclesiasticae, cuius nulli reperti sunt patroni, sed tantum obnoxium esse relicto pio missarum; Sacr. Congr. recedendum esse autumavit a decisis sub die 21 Septembris 1816, quibus alienationem illius a possessoribus factam reprobaverat, volueratque ut episcopus praefixo congruo tempore patronis ad praesentandum, eoque elapso ipse nominaret iure devoluto, nec non ut omnibus iuris et facti remediis cogeret possessores fundi ad illum tradendum capellano nominando, reservato tamen iisdem possessoribus iure pro restitutione pretii contra quos, et quatenus de iure, ac monerentur omnes contrahentes ut consulerent conscientiae suae quoad praeteritum. Attamen ab his omnibus recedens eadem Sacr. Congr. mandavit, ut fundus Panaiola pro quantitate scutorum quingentorum hypothecae subiiceretur pro celebratione missarum ad formam fundationis facta ad hunc effectum legali inscriptione. *In Callien. 18 Septembris.*

Alienationem trium censuum nonnullarum 26
domuncularum et bonorum legati missarum Pedruzzi spectantium ad parochialem ecclesiam S. Mariae Noscionae Fanensis dioecesis fieri concessit Sacr. Congr., servatis de iure servandis, et facto verbo cum Sanctissimo ob necessitatem reaedificationis illius parochialis ecclesiae; in *Tranen. Reaedificationis 18 Septembris dub. 12.*

Contractus alienationis a parocho Vincentio 27
Monti initos sanandos censuit Sacr. Congreg., quamvis beneplacitum apostolicum desideraretur, cum de huiusmodi contractuum necessitate, nec non de evidenti ecclesiae utilitate constaret. Imo consulendum Sanctissimo dixit pro absolutione a censuris, attenta praesertim bona fide; in *Tranen. Absolutionis et sanationis contractus 19 Aprilis, dub. 2.*

Precibus Ioan. Baptistae Zelio rectoris pa- 28
rochiae S. Caroli Ronzoni Casalen. dioecesis, quibus alterius ex fundis parochiae alienationem petiit, Sacr. Congreg. non annuit, cum nulla evidens esset ecclesiae utilitas, quamvis ipse eiusque haeredes et successores obligationem assumerent solvendi parocho pro tempore in perpetuum annuas liberas bis centum, et praediolum, aliaque parvi momenti immobilia parochiae cessisset rector Zelio; in *Casalen. 22 Martii.*

Antequam Sacr. Congreg. aliquid decerneret 29
de alienatione sex terrularum ad parochialem ecclesiam S. Mariae in Merlaschio Faventinae dioecesis pertinentium, praescripsit ut scriberetur episcopo pro deputatione peritorum ex officio, qui distincte referrent de valore et annuo redditu sex terrularum, et fundi fratrum

Rossini, nec non expensa necessaria pro constructione domus colonicae; in *Faventina Alienationis 11 Iunii 1825.*

30 Alienationem de qua supra, seu permutationis contractum approbavit Sacr. Congreg. iuxta modum; statuit enim quod episcopus praefigeret terminum fratribus Rossini pro constructione domus proprio aere peragenda, acceptis scutis centum tribus a parocho Aemiliani oblatis, ipsique Rossini nomine Zambrini et Magnani in solutum reciperent, quacunque evictione favore parochiae remissa; quo vero ad consignationem censuum voluit ut suspenderetur usque ad absolutam constructionem domus; in *Faventina 3 Septem. 1825.*

31 Permisit Sacr. Congr. parocho Primavera nonnullos census alienare, ut aes alienum remoreretur ab ecclesiae fabrica in oppido Bononiola contractum; in *Camerinen. Fabricae ecclesiae 31 Ianuar. 1835, ad dub. 1.*

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA.

1 Curia episcopalis Assisiensis, datis litteris ad Sacr. Congregationem Reg. et Cons. Ep. et Reg. praepositam IV Idus Mart. an. 1835, duas quaestiones, seu dubia proposuit, videlicet:

1. *Utrum ad legitimam sextae et vigesimae oblationem requiratur ea pecuniae vis quae vigesimam et sextam iam oblati pretii partem saltem exaequet; an vero sufficiat quodcunque augmentum titulo vigesimae et sextae?*

2. *An ad maiorem ecclesiae utilitatem possit prorogari legitimum tempus ut oblatores, si velint, novas oblationes exhibere valeant?*

S. Congregatio respondit:

Ad primum, *affirmative ad primam partem, negative ad secundam.* Ad secundum, *negative.*

Et dentur decreta de adiudicandis bonis ecclesiasticis alias edita, et praesertim quae sequuntur.

1. In adiudicandis rebus ecclesiasticis observandae sunt leges a Benedicto XIV latae in suo motu proprio edito die 22 Nov. 1742, pro locationibus bonorum cameralium.

2. Oblationes fieri debent in quadam summa certa et explicita, sine ulla conditione aut augmento quod ex eventu pendeat, ac proinde si quis obtulerit, ex. gr., decem nummos scutatos, vel supra meliorem quamcunque oblationem, vel supra eas oblationes quae ad certam summam pervenerint, oblatio isthaec reiicitur veluti captiosa et utilitati locorum piorum adversa.

3. Si quis vero in eadem oblatione, postquam summam certam obtulerit, polliceatur etiam se soluturum, ex. gr., decem nummos scutatos, vel supra eas oblationes quae certa summa contineantur, tum augmentum decem nummûm scutorum non aliorum oblationibus, sed certae summae ab eodem oblatae addendum erit.

4. Si edicta proposita fuerint vi litterarum Sacr. Congregationis, et elapso termino apertisque oblationibus, novae exhibeantur oblationes, tum oblationes omnes ad Sacram Congregationem mittendae erunt; Sacra autem Congregatio, re adhuc integra, poterit pro suo prudenti arbitrio novas oblationes vel reiicere, vel mandare ut denuo edicta proponantur.

5. Idem ius novas oblationes vel reiiciendi, vel etiam edicta denuo proponendi, re adhuc integra, ad exsecutorem beneplaciti apostolici spectat, ubi ob peculiares aliquas rationes facultas adiudicandi eidem exsecutori tributa fuerit.

6. Cuique licet oblationem eius cui res adiudicata est, intra viginti dies ad vigesimam et ultra augere; hic terminus incipit a die quo ex decreto exsecutoris beneplaciti apostolici res adiudicata fuerit.

7. Si quis intra huiusmodi terminum vigesimam obtulerit, tunc ei, cui res adiudicata fuit, significanda erit, eique decem dies permittuntur, intra quos declaret velit nec ne vigesimam acceptare.

8. Pro offerenda sexta spatium trium mensium conceditur; hic terminus decurrit a die quo primum res adiudicata est, si nemo vigesimam obtulerit; si vero oblata fuerit, decurrit a die quo oblatori vigesimario res adiudicata fuerit.

9. Privilegium addictionis in diem, et restitutionis in integrum, sive ius vigesimae et sextae tectum integrumque manet favore ecclesiae, etiamsi in decreto exsecutoris nulla mentio de eo facta fuerit.

10. Neque etiam pro evitandis oblatoribus necesse est ut edicta vigesimae et sextae proponantur.

Romae, die 18 Martii 1835.

I. A. CARD. SALA PRAEFECTUS.

I. patriarcha Constantinopolitanus secr.

S. C. Episcoporum et regularium difficulter 2 oblationes recipit quae aestimatione sint inferiores; reiicit autem oblationes cum conditione ad tempus ad formam supra allati decreti n. 2. Nam religiosi de Minimorum familia, peaeviis apostolicis facultatibus, edictum affixerunt pro alienatione cuiusdam praedii nuncupati *Piano di S. Anna.* Hoc a perito aestimatum fuerat scut. 529,66. Adfuit Hieronymus Donati, qui simpliciter obtulit scut. 510,00, et adfuit Christianus Losserius, qui obtulit, die 10 Maii 1839, scut. 330,91, e mezzo, *purchè* (venditio) *succeda prima dell' imminente raccolte, non intendendo di dare in essa verun indennizzo od abbuono, che i RR. PP. potessero prendere.* Ordinarius, rescripti exsecutor datus, fundum deliberavit favore Christiani Losserii die 13 Sept. eiusdem anni.

Sed cum sese opposuissent monachi tuentes Donati oblationem esse maiorem oblatione Losserii, qui fructus eo anno recollectos aestimatosque scut. 28,61, praetendebat, Losserius recursum apud S. C. Ep. et reg. interposuit, licet interim edictum pro vigesima fuisset affixum, ideoque dubium propositum est: *se e quale offerta si abbia ad ammettere nel caso?* S. C. in plenario auditorio diei 10 Iulii anni 1840, *in Perusina licitationis* respondit: *Negative, et esse locum affixioni novorum edictorum.*

3 Reiicit etiam oblationes cum augmento quod ex eventu pendeat, et recipit solummodo pro summa certa, si, postquam summa certa oblata fuit, offeratur alia certa summa supra aliorum oblationem ad formam eiusdem decreti, num. 3. Nam Tudertinae S. Margaritae sanctimoniales, debitis facultatibus instructae, domum quamdam in Alma Urbe sitam alienare edixerunt. Tres oblatores comparuerunt. 1. Anna Ceccarelli, quae pro persona nominanda obtulit scutata 20 supra quamlibet oblationem quae scutata 200 non excederet, et scutata 10 supra oblationem quae a scutatis 1900 ad scutata 2000 pertingeret. 2. Ioannes Gerardini, qui pariter pro persona nominanda obtulit scutata 20 supra oblationes quae non excederent summam scutatorum 1900; quod si ista summa oblata reperiretur, augebat scuta decem. 3. Franciscus Franchi, qui obtulit scutata 60 supra aestimationem, quae erat scutatorum 1843, modo res, ut praeferebatur, se haberent.

Orta contentione inter Annam Ceccarelli et Franciscum Franchi, delataque ad S. C. Episcoporum et regularium, dubium propositum est: *Se ed a quale oblatore debba deliberarsi il contratto? ed a qual somma?* plenarium auditorium respondit in *Tudertina Praelationis* 16 Decembris 1836, *affirmative favore Franchi pro summa scut. 1903, salvo iure vigesimae et sextae.*

4 Quadrat hic controversia a S. Congregatione Ep. et reg. in *Romana Super caesione et alienatione arborum subereorum.* Res erat de silva non caedua arborum subereorum ad capitulum Lateranense pertinenti, in qua ob succrescentiam et densitatem plantarum necessaria erat incisio ad rarefaciendum (vulgo *a dirado*). Aliter enim arbuscula, quae plurima undequaque subcreverant, impedimento fuissent ne aliae arbores commode vegetarent, et ad eam conditionem devenirent quae congruum fructum sperare iuberent. Precibus itaque ad S. Congregationem porrectis, dubia concinnata sunt: 1. *Se per l'accennato dirado della macchia di sughero occorra il beneplacito apostolico?* 2. *Se il prezzo ritratto si abbia a considerare siccome capitale da rinvestirsi a favore della massa capitolare, o piuttosto come frutto da potersi dividere tra i capitolari?* Et quatenus affirmative ad primam partem, negative ad secundam. 3. *Se si abbia a supplicare Sua Santità acciocchè voglia degnarsi accordare ai capitolari la divisione della stessa somma?* Et die 14 Februarii 1840, respondit *affirmative ad primum; ad secundum, dilata, et exquiratur votum consultoris.* Ad 3, *provisum in secundo.* Itaque, audito consultoris voto, qui consultissimis argumentis unde undique congestis opinabatur pretium redactum ab huiusmodi incisione, quando non a cupiditate lucri capiendi, sed ab evidenti fundi utilitate suadeatur, reputandum esse uti fructum ad usufructuarium recidentem, adeoque ad capitulum Lateranense, quanquam in arbitrio sit S. Congregationis determinare quantitatem arborum caedendarum, respondit in plenario auditorio diei 10 Dec. 1841, iterum ultimis duobus dubiis praepositis: Ad primum, *negative ad primam partem, affirmative ad secundam partem.* Ad secundum, *provisum in primo. Et facta de praemissis relatione Sanctissimo D. N. Gregorio XVI, etiam quoad necessitatem beneplaciti apostolici iuxta decisionem 17 Febr. 1840, in audientia habita diei 17 Dec. 1741, ab infrascripto secretario, Sanctissimus resolutionem tam diei 17 Februarii quam diei 10 Dec. 1841 currentis anni in omnibus approbavit.*

Quidam sacerdos pensionem obtinens super 5
beneficio ecclesiastico ut summam quamdam pro sui necessitatibus promptam haberet, pensionem suam cedere volebat *alla cassa privilegiata di Assicurazione* in Alma Urbe institutae iuxta peculiares eiusdem conventiones. Cum autem vereretur ne huiusmodi cessiones constitutionibus apostolicis, praesertim Extrav. *Ambitiosae*, et const. Ben. XIV incip. *Universalis* 29 Aug. 1741, adversaretur, a sanctissimo D. N. facultatem expetivit.

Re proposita, S. C. Episc. et regul., in generali auditorio diei 14 Febr. 1840, cum tribus dubiis: 1. *Se per l'alienazione de' frutti delle pensioni sia necessario il beneplacito apostolico? Et quatenus affirmative,* 2. *Se nel caso convenga accordarlo?* 3. *Se e quale provvedimento si abbia a prendere per le cessioni già fatte?* rescripsit, ad 1, *negative;* nisi agatur de pensionibus constitutis in titulum sacri patrimonii, vel de alienatione vetita in bulla Bened. XIV *In sublimi* 29 Aug. 1741. Ad 2 et 3, *provisum in primo.*

At nihilominus paulo post eadem S. C., die 12 Mart. 1840, decretum quod sequitur emanavit. *Cum sanctissimo D. N. certo relatum fuerit complures ex iis qui pensiones ex Apostolicae Sedis benignitate super ecclesiastica beneficia sunt adepti, pacisci statis conditionibus cum eo qui certam pecuniae summam numeraverit, ut deinceps vel ad tempus vel ad vitae ipsorum exitum libere easdem praestitu-*

tis temporibus a beneficiario percipiat; cumque pactiones huiusmodi pro contrahentium arbitratu licentius conciliatae indecorum quiddam de iis commercium inducere videantur, quod fideli populo admirationi quandoque est, viamque sternant forensibus actionibus, quae non sine ecclesiasticae rei dedecore publice instituuntur, atque illud praeterea, ut plurimum, inferant damni, ut brevi insumantur quae in totius vitae commodum liberalitas pontificum impertiverat, eadem Sanctitas Sua pro ea qua praestat impensissima sollicitudine ad haec aliaque id genus mala ex libero earum conventionum usu gliscentia praecavenda, de apostolicae potestatis plenitudine districte mandavit ne in posterum liceat memoratos contractus, quibus unica etiam, quam dicunt commoditas pensionis percipienda in alium transferatur, quovis cessionis, translationis, alienationis titulo de pensionibus ecclesiasticis conficere, nisi habito prius ea de re speciali apostolico beneplacito. Hoc porro decretum per congregationem negotiis et consultationibus episc. et regul. praepositam edi et in eiusdem notis servari, illudque exsecutioni per eos ad quos spectat mandari iussit; contrariis quibuscunque, etc. Datum ex secretaria S. C. Ep. et Reg. hac die 12 Martii 1840.

ALIMENTA

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Iulius de Rubeis promovit instantiam in favorem filiarum Mariae et Victoriae, ut alimenta eis tribuerentur ex residualibus scut. 84 provenientibus ex fructibus medietatis pii legati Paganini de Rubeis, quae multiplicari debent pro dote alterius filiae Annae, quae suum assensum praestat, et Sacr. Congr. rescripsit, dilata et ad mentem, 28 Aug. 1779.

2 Cum autem anno 1780, per nuptias contractas a dicta Anna de Rubeis alimentorum praestatio in scut. quinque quolibet mense cessasset, preces renovat idem Iulius, et Sacr. Congreg. alimenta ad rationem scutorum duorum cum dimidio mensualium pro qualibet filia a die vacantis assignamenti tribuit; *ead. 12 Maii 1781.*

3 Alimenta curatis seu vicariis curatis cathedralis ac parochialis ecclesiae Carpentoractensis in mensa capituli in partem congruae vel stipendii non deberi Sacr. Congr. definivit. Nam pontificia constitutio adest qua his consulitur. *Carpentoracten. 15 Sept. 1781. dub. 2.*

4 Alimentorum praestatio in favorem Francisci Purarelli patroni fratris fuit denegata. Nam etiamsi ille esset pauper, alimentorum elargitione missarum capellaniae onus suspendi oportebat. *Camerinen. 27 Novembr. 1784.*

5 Iulius de Rubeis in extrema paupertate constitutus pro alimentis ex summa quae superfluit ex multiplico peracto pro Annae filiae dote, quae ante annum 1781 inivit matrimonium, Sacr. Congr. obsecrat, et scuta quatuor quolibet mense incipiendo a prima Augusti currentis obtinuit. *20 Aug. 1783.* Deinde per rescriptum *habebitur ratio suis loco et tempore,* differtur gratia alimentorum pauperiori consanguineae puellae annorum trium Mariae Theresiae de Rubeis, cuius avus menstrua habet scut. 4 in causa alimentorum ex dotalibus subsidiis Paganini. *Romana alimentor. et subsidiorum dotalium, 15 Martii 1794.*

6 Theresiae Bellini a Ioanne Baptista Riccardi eius viro, nec non a socero alimenta deberi in summa scut. 25 quolibet mense a die motae litis dixit Sacra Congreg., quamvis socer actionem circa matrimonii nullitatem coram ecclesiastico iudice instituerit; in *Lauretana Matrimonii super alimentis, 21 Februarii 1824.*

Hanc resolutionem quoad scuta decem tantum confirmavit in *eadem 26 Iunii 1824.*

Quoniam in alimentorum causis victus victori in expensas est condemnandus, refectioni 7
expensarum iudicialium et extraiudicialium factarum a Theresia Bellini in causa super alimentis ab eius viro nec non ab eius socero praestandis, locum esse dixit Sacr. Congreg.; earumque taxationem commisit D. secretario, in *eadem Matrimonii super expensis, 14 Augusti 1824.*

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA.

Si religiosus in religionis ingressu bona sua 1
alicui donaverit, religione dissoluta eoque ad saeculum redeunte, tenetur donatarius eidem alimenta praestare, si ille non habeat unde vivat; sin minus datur locus donationis revocationi, et possessionis regressui ex venia pontificis.

Cum enim in proxima regni Hispanici perturbatione omnes religiones subversae fuissent ac monachi libere et sine ulla victus assignatione dimitterentur, P. Philippus Layglesia exprovincialis ordinis B. M. V. Redemptionis captivorum, qui fratribus suis pro aequali fortunas suas post mortem consequendas, obtenta venia reservandi sibi, dum viveret, usumfructum, renuntiaverat, exsul a patria, senex, caecus, apud quemdam nepotem suum confugium habuit, a quo omnia quae ad vitae necessitatem commoditatemque pertinent, perabundanter est assecutus; et caeteroquin redditus ex memorato usufructu obvenientes eiusdem sustentationi prorsus impares agnoscebantur.

Huiusce sui nepotis beneficentiam remunerari cupiens, praesertim cum ille multa prole gravaretur, a Sacra Congregatione negotiis episcoporum et regularium praeposita expostulavit ut revocata praedicta donatione de bonis donatis in eiusdem utilitatem disponere permitteretur.

Ad has preces *in Oriolen. Super facultate disponendi* dubium disceptatum est: *Se e come convenga annuire all' istanza dell' oratore nel caso?* et in plenario auditorio diei 10 Martii 1843, rescriptum est: *Affirmative, praemissa insinuatione donatariis ad alimenta praestanda; sin minus, pro facultate revocandi donationem et disponendi de bonis per actum vel inter vivos vel causa mortis favore nepotis de quo in precibus, facto verbo cum Sanctissimo.*

2 Iusserat Sacra Congregatio negotiis episcoporum et regularium praeposita, ut quaedam sanctimonialis ob eius indolem irrequietam et monasticae disciplinae dissentaneam certo tempore ad vitam saecularem remearet ac in aliquo pio loco, aut etiam penes honestam matronam collocaretur. At vero in domum quamdam poenalem sine ulla eiusdem auctoritate coniecta fuit. Sacra Congregatio tum imperavit ut in monasterium regrederetur. Quod ne fieret, consorores omni ope incubuerunt; quinimo effecerunt ut saecularizationem perpetuam eadem posset obtinere.

Interim impetraverat ut a monasterio alimenta in summa scut. 7 in singulos menses perciperet: quae summa, pacto inito inter monasterium et ipsam, ad scut. 5 redacta fuerat. Sed renuentibus monasterii moderatoribus alimentariam quamlibet ulterius praestationem, cum summa dotis ab eadem collatae tenuis erat, nempe scut. 260, et aliunde monasterii census exiguus dicebatur, causa in pleno auditorio Sacrae Congregationis Episcoporum et regularium exposita fuit, dubiaque praeposita: 1. *Se, ed a qual somma, e sin da quale epoca sia dovuta l' alimentaria mensile prestazione all' ex-religiosa N. N. nel caso? et quatenus negative.* 2. *Se e come debba ammettersi la dimanda delle monache di restituirle o in tutto o in parte la dote, o di pagarle i frutti del capitale residuo detratta la somma indebitamente pagata; ovvero debba la detta N. N. riammettersi nel monastero?* S. Congregatio in Anagnina *Alimentorum diei 4 Martii 1832*, respondit, ad 1, *affirmative pro scutatis tribus menstruis incipien. a Ianuario huius anni, facto verbo cum Sanctissimo.* Ad 2, *provisum in primo.*

Et rursus eodem anno die 29 Iulii proposita cum dubio: *Se si debba stare alla decisione già data, ovvero recedere dalla medesima,* responsum est: *Praemisso quod dos cedere debeat favore monasterii in decisis et amplius.*

ALTARE

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Altaria, a quibus alio translati fuerunt tituli et imagines, remanente tamen mensa consecrata, non indigent nova consecratione, cum altaria non sanctis, sed Deo in honorem sanctorum dedicentur. *Brixinen., die 7 Iulii 1759.*

2 Magistratus Brictinoriensis accedens ad lotionem manuum episcopi pontificaliter parati, eundo et redeundo debet genuflectere ante altare et ante crucem. *Brictinorien., die 21 Iulii 1761, dub. 2.*

3 Sanctissimus, confirmando decretum Congr. Sac. Rituum, de non celebrando sacrosancto missae sacrificio in altari sub quo sepulta existunt cadavera defunctorum, mandavit missas non esse celebrandas in altari nobilis familiae Renier in ecclesia S. Mariae de Horto nuncupata, donec sint sub eo, eiusque pradella cadavera, quae exhumari debebunt iuxta mentem decreti quod alias sub die 24 Iulii 1752 ad similes preces edidit pontifex Benedictus XIV, sic oretenus explicatum R. P. D. secretario eiusdem Congregationis, concessit ut interim, si missae ex aliqua obligatione in eodem celebrari deberent, celebrentur in alio altari. *Venetiar., die 7 Iulii 1766.*

4 Archipresbytero ecclesiae terrae Bictonen. dioecesis Assisien. S. R. C. concessit facultatem erigendi in medio ecclesiae altare ligneum cum ara lapidea, ubi transferatur icon S. Annae matris B. M. V., et sacrum fiat per quoscunque sacerdotes, tam in die festo S. Annae quam per praecedens novemdiale, aliisque temporum circumstantiis, etiam per triduum aliquod celebrandum; arbitrio tamen pro diebus et occasionibus ab eo indicatis dumtaxat: dummodo perpensis omnibus, absit periculum cuiuscunque scandali aut irreverentiae; alias collocari mandet in altari maiori, sive alio stabili eiusdem ecclesiae. *Assisien., die 23 Maii 1778.*

Episcopus titularis; absque speciali rescripto, potest altare ubicunque velit erigere, etsi suae habitationis domi adsit capella usui parentum suorum. Verum consulendum Sanctissimo pro extensione privilegii, videlicet, quod episcopi, in casibus a iure permissis, hospitantes domi vel parentum vel extraneorum, qui gaudent indulto oratorii domestici, possint et valeant in eodem celebrare vel celebrari facere, loco et vice arae portatilis, quam tantum extra propriam dioecesim indulget Bonifacius VIII, cap. *Quoniam episcopi,* de Privilegiis, in 6, servata in reliquis forma decreti S. M. Clementis XI, iuxta tamen posteriores declarationes S. M. Innocentii XIII, et concilii Romani sub Benedi-

cto XIII, cap. 15, num. 3. *De Episcopis titularibus, die 22 Augusti 1818.*

6 Amota mensa ab altari ad modum fixi et non portatilis consecrati, necessario nova indiget consecratione. *Senogallien., die 15 Maii 1819.*

7 Quando episcopi ritum consecrationis seu benedictionis in Pontificali pro uno tantum praescriptum exercere debent pro pluribus (altaribus), regulam certam pro his quae semel in plurali dicenda sunt, quaeque cuilibet repetenda in singulari, desumant ex eodem Pontificali in collatione ordinum pro pluribus, ita videlicet ut psalmi, antiphonae, preces recitandae a choro, vel etiam a solo episcopo, quae cum actionibus non coniunguntur, semel et respective in plurali dicantur; actiones vero cum adiunctis formulis, uti sunt cruces et unctiones, super singulis aris ab episcopo reiterentur. *Civitaten. provinc. Compostellanae, die 11 Martii 1820, dub. 1.*

8 Sufficit ter tantum ante tabulas consecrandas dicere: *Deus, in adiutorium meum intende,* pro omnibus aris simul cunsecrandis. *Ibid., dub. 2.*

9 Ad verba *sanctificetur* et *consecretur,* ubi sunt quinque crucis signa in Pontificali, non sufficit facere unam tantum crucem pollice, et unam tantum benedicendo manu, quoties haec verba proferenda sunt in qualibet ara; sed signa crucis cum pollice et manu benedicendo toties facienda sunt, quoties cum signo crucis annotatur forma sanctificationis et consecrationis, quam proferre debet episcopus iuxta praescriptum Rubricae, prius in medio tabulae, deinde in quatuor cornibus illiusmet tabulae, et idem successive facere et repetere super singulis lapideis tabulis consecrandis. *Ibid., dub. 3.*

10 Sufficit aspergere et incensare tribus vicibus tantum in circuitu omnium tabularum, et semel dicere antiphonas, orationem et psalmum *Miserere,* non vero psalmum *Quam dilecta* (ut perperam ponitur in dubio), qui non dicitur, dum tribus vicibus per gyrum thurificatio fit, sed dicitur semel, dum oleo catechumenorum liniuntur tabulae. Excipienda tamen est postrema thurificatio ante orationem: *Descendat, quaesumus, Domine,* etc., iteranda supra singulas aras. *Ibid., dub. 4.*

11 Media libra thuris, quae praescribitur, ut paretur pro altaris consecratione, non est sumenda pro singulis altaribus simul consecrandis, sed sufficit sumere pro omnibus simul quantitatem thuris pro arbitrio, dummodo haec cum ad thurificandum, tum ad cremandum in aris sit pro numero tabularum. *Ibid., dub. 5.*

12 Post peractam consecrationem altarium portatilium missa vel per episcopum, vel per aliquem sacerdotem celebranda est super unam duntaxat ex tabulis consecratis. *Ibid., dub. 6.*

13 Non obstante decreto S. Rituum C. edito 11 Maii 1652, inserto in ordine divini officii recitandi in dioecesi Volaterrana, tolerari potest vetustissima consuetudo, ut si ecclesiae vel altaria occurrant per viam in processione solemni sanctissimi Corporis Christi, ibidem et supplicatio sistat, et populus impertita benedictione dimittatur; eo tamen modo ut saltem servetur regula caeremonialis, quod non toties pausatio fiat, et benedictio elargiatur, quoties altaria occurrunt, sed semel vel iterum, et altaria per viam exstructa sint decenter ornata, et a probo caeremoniarum perito prius auctoritate episcopi visitata. *Volaterrana, die 23 Septembr. 1820.*

14 Cum in civitate Carpensi plures essent ecclesiae vel consecratae vel simpliciter benedictae, quae militaribus stationibus et excubiis profanatae ac violatae reconciliatione indigebant; ideo Sanctissimus vicario capitulari oratori facultatem concessit, sive per se, sive per alios sacerdotes ab eo specialiter deputandos, reconciliandi ecclesias consecratas, de quibus in precibus, servato ritu a Pontificali Romano praescripto, adhibitaque aqua per catholicum episcopum benedicta. Ecclesiae autem simpliciter benedictae ab eodem vicario vel a sacerdotibus per eum designandis reconciliari poterunt, iuxta formam a Rituali Romano traditam. Quo vero ad altaria cum integra lapidea mensa, quoties fractura sit enormis, mensa omnino renovanda et ab episcopo consecranda erit; secus licebit super iis celebrare, non obstante levi fractura in uno vel altero cornu. Reliqua autem altaria sacrato tantum lapide instructa, si lapis integer sit, violata minime censenda sunt, ac ubi primum reparationes quibus indigeant, expletae fuerint, ad sacra mysteria peragenda apta erunt. Caeterum vicarius orator in ecclesiarum reconciliatione exsequenda prudenter se gerat, eamdemque private et absque populi concursu fieri curet. *Carpen., 3 Martii 1821.*

15 S. R. C. non concessit episcopo Patavin. dispensationem a nova exsecratorum altarium consecratione, sed rescripsit huiusmodi altaria nova indigere consecratione, nisi maluerit per aras portatiles seu sacros lapides superpositos eorum usum expeditiorem reddere, donec consecrentur. *Patavin., 22 Martii 1821.*

16 Altaria sive portatilia, sive non, suam amittunt consecrationem per fractionem tumuli in quo reconduntur sacrae reliquiae, et earumdem amissionem; et serveturdecre tum *Nullius,* diei 23 Martii 1686, in quo praescribitur altaria de quibus supra consecrari debere. *Constantien., die 23 Maii 1835.*

17 Indulgentia pro defunctis iis applicari non potest in missis in altari privilegiato celebratis, quando ex statuto de die aut de festo celebratur iis diebus quibus habetur missa de festo etiam simplici, aut propria de feria, et in feriis Adventus. *Rhedonen., 27 Aug. 1836.*

18 Episcopus gaudens, prout est de more, privilegio altaris portatilis, licite potest, si forte sit aliquando morbo impeditus, iubere ut aliquis ex sacerdotibus sibi benevisis super idem altare portatile decenter collocatum iuxta cubiculum suum sacra peragat ad devotionis solatium. *Tarvisin., 12 Martii 1836.*

19 Episcopo N. N. Sacr. Congr. rescripsit indulgeri non posse facultatem petitam, cum sola et simplici reliquiarum repositione reconciliandi altaria suae dioecesis, in quibus sanctorum martyrum reliquiae vel penitus desiderabantur, vel si appositae, servatae non fuerunt Ecclesiae caeremoniae; et consulto Sanctissimo eidem sequentem instructionem transmisit.

Altare, super quo celebratur missa, vel fixum vel portatile, scilicet cum petra sacra tantum, consecratum omnino esse debet; ac pro ipso altari portatili, sive petra sacra, praecipuus est ritus observandus unctiones adhibendi, reponendi in sepulcro reliquias sanctorum martyrum iuxta verba Apocalypsis: *Vidi sub altare Dei animas interfectorum.* Reliquiae ibi reponuntur ob relationem ac mysticam analogiam inter Dominum Iesum Christum caput martyrum eiusque membra, iuxta S. Augustini verba: *Convenienter autem et quasi quodam consortio ibi martyribus sepultura decreta est, ubi mors Domini quotidie celebratur, scilicet, ut qui propter mortem eius mortui sunt, sub sacramenti eius et mysterio requiescant.* Ideo sacerdos post confessionem altare osculans, profert ea verba: *Quorum reliquiae hic sunt,* ex quibus etiam patet necessitas ut in altari sit sepulcrum reliquiarum. Reliquiis enim non appositis et deficientibus, superflua ac vana essent ea verba. Praeterea, sicut altare quodcunque vel immobile vel portatile evadit exsecratum ob fracturam vel per se enormem ob quantitatem, vel enormem propter locum unctionum, licet levis in se fractura esset, ita exsecratum evadit ob reliquiarum amotionem. Si ergo exsecratum remanet altare ob reliquiarum amotionem, ex hoc etiam liquido ostenditur reliquiarum necessitas in altarium consecratione. Hinc, si a caeteris ritibus observandis in nova altarium consecratione dispensavit aliquando Sedes Apostolica, nunquam a ritu dispensavit repositionis reliquiarum, et a caeremoniis necessario in hoc observandis. Sic Congregatio Sacrorum Rituum, in Augustana diei 21 April. 1668, episcopo supplicanti pro facultate reconciliandi plurima milliaria altarium exsecratorum ob solam remotionem reliquiarum, quae propterea iterum consecranda omnino erant, cum sola repositione reliquiarum, iis tantummodo servatis caeremoniis quae in Pontificali Romano praescribuntur, respondit: *In hoc casu gratiam petitam posse concedi, quae a Clemente Papa IX. concessa fuit.*

Si itaque hoc sequi exemplum sanctissimo Domino placuerit, reverendissimus episcopus N. posset dispensari ab integra consecratione facienda omnium altarium de quibus in precibus: attamen in eo quod respicit reliquias, indulgeri nequit ut altaria reputet reconciliata cum sola ac simplici reliquiarum repositione, quin caeremoniae serventur ad hunc ritum ordinatae. Ut igitur res procedat absque omissione vel violatione ritus constanter servati, et absque strepitu vel scandalo quod oriri posset, episcopus secreto in suo privato oratorio procedat ad consecrationem cum omnibus caeremoniis a Pontificali Romano praescriptis petrarum cunctarum in quibus reliquiae desunt, vel quamvis appositae sint, non fuit tamen adhibitus ritus ordinatus, easque petras cum reliquiarum sepulcris consecratas mittat ad parochos, qui easdem unicuique mensae aptare poterunt. Qua functione caute ac prudenter peracta, nihil omnino admirationis vel scandali excitabitur, cum perpaucis patere queat. Ad hunc autem timorem vitandum, episcopi conscientiae et prudentiae relinquitur statuendum illud temporis spatium quod necessarium putabit ad praedicta omnia sedulo perficienda. *6 Octobr. 1837.*

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

Familia Nicolai in aedificatione altaris D. Augustini ecclesiae archipresbyteralis oppidi Scarpae inscriptionem *D. O. M. Sinibaldus de Nicolais archipresbyter propriis sumptibus anno 1751* apposuit; hac de causa iuspatronatus eiusdem altaris habere contendit; sed Sacr. Congreg. illud liberum esse illius ecclesiae, non dictae familiae definivit. Nam erectum oblationibus quoque fidelium fuit, nec illud dicta familia dotavit. *Tiburtina Iurispatronatus 4 April. 1778.*

SACRAE CONGREGATIONIS INDULGENTIARUM DECRETA.

Essendo insorte delle quistioni fra teologi 1
sull' espressione del breve apostolico che concede l' indulto personale dell' altare privilegiato munito di tal privilegio pro anima *seu* animabus, *se possa dal sacerdote munito di tal privilegio applicarsi la messa per più defonti determinati, cosicchè per la celebrazione di una sola messa vengano suffragate le loro anime;* respondit S. C. affirmative *24 Martii 1834.*

Altare privilegiatum non perdit indulgentias 2
eo quod per vetustatem de novo construatur, aut quoad maiorem partem reparetur; dummodo sub eodem titulo vel invocatione iterum construatur. *27 Iun. 1836, num. 6.*

Altare a Sancta Sede privilegiatum, iterum 3
aedificatum, non indiget novo privilegio, dummodo sit sub eodem titulo. *2 Martii 1839 et 24 April. 1843.*

4 Sacerdos qui gaudet privilegio altaris personalis, si aggregetur alicui congregationi quae etiam dicto privilegio gaudet, potest adhuc frui hoc alio privilegio, dummodo in dictis indultis aliter expresse non disponatur. *27 Maii 1839.*

5 Qui privilegium habet personale pro quatuor missis in hebdomadis singulis, debet cum paramentis coloris nigri celebrare diebus non impeditis, ut possit indulgentiam plenariam pro animabus defunctorum lucrari. *11 April. 1840.*

Quod decretum uti authenticum recognovit *6 Aug. 1842.*

6 Per indulgentiam altari privilegiato annexam, si spectetur mens concedentis, et usus clavium potestatis, intelligenda est indulgentia plenaria, quae animam statim liberet ab omnibus purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligenda est indulgentia, cuius mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptioni respondet. *28 Iul. 1840.*

7 Praelatus qui iurisdictione gaudet potest deputari ad designandum altare pro acquirendis indulgentiis, et nomine ordinarii hoc in casu non solum intelligitur episcopus, sed etiam praelatus iurisdictione praeditus. *7 Iun. 1842.*

8 Sodalitates canonice erectae privilegiis et indulgentiis gaudent illorum ordinum regularium, quorum fruuntur titulis, iuxta constitutionem Clementis VIII. Ita sacerdotes sodalitati SS. Rosarii adscripti gaudent privilegio altaris eo modo quo presbyteri ordinis Praedicatorum, qui in respectivis eorum ecclesiis habent privilegiatum altare B. M. Virgini de Rosario dicatum; cum vero privilegium hoc sit tantum locale, minime vero personale, sequitur quod ea ecclesia sodalitatis Rosarii, ubi hoc altare non reperitur, privilegio quoque altaris omnino careat, nisi tamen in decreto erectionis sodalitatis huiusmodi facultas tradita sit ordinario aliud altare ad hunc effectum designandi. *7 Iun. 1842.*

9 Ad altare privilegiatum necessario requiritur quod istud altare sit fixum, id est constans una longa tabula consecrata, basi immobiliter imposita; nec sufficit altare portatile, excepto casu indulti altaris privilegiati personalis, quo frui potest sacerdos in quocunque altari sive locali, sive portatili celebraturus. In *una Mechlinien., 15 Decem. 1841, confirmat. 3 Augusti 1842 et 13 Iun. 1844.* Sed Sanctissimus D. N. Gregorius PP. XVI indulsit episcopo Tarantasiensi ut omnia et singula altaria hucusque per eius dioecesim privilegio decorata absque ulla mentione de eorum qualitate, revera tanquam privilegiata habeantur iuxta tenorem uniuscuiusque concessionis; rursumque ut orator, durante impetrata facultate, per ipsam dioecesim ad septennium altaria tam in singulis parochialibus ecclesiis, quam praecipue in ecclesia cathedrali, non obstante eorum portatilitate, privilegio decorare possit et valeat.

Qui celebrat in altari privilegiato pro singulis diebus, debet semper uti paramentis nigris, diebus non impeditis, ut indulgentiam privilegii consequatur. 11 April. 1840, ut authent. recogn. 6 Aug. 1842. 10

Privilegium ad septennium, quo conceditur episcopo oratori ut unum altare in unaquaque parochia suae dioecesis declaret privilegiatum, ita intelligendum est ut haec facultas quoad episcopum oratorem perduraverit usquedum in unaquaque ex praefatis ecclesiis unum altare simili indulto decoratum erit per septennium proximum, a die nempe respectivae designationis uniuscuiusque altaris. *Tarantasien. 22 Septembris 1841,* confirmat. *30 Ianuar. 1843.* 11

Virtute brevis apostolici concessi designandi in parochialibus ecclesiis unum altare privilegiatum, non potuerunt designari altaria portatilia. *24 April. 1843, dub. 1.* 12

Ad validitatem concessionis debuit exprimi in litteris concessionis qualitas portatilis; *ibid., dub. 2;* et episcopus supplicet pro opportuna sanatione; *ibid., dub. 3.* 13

Privilegium non conceditur *lapidi* consecrato altaris, ita ut quodcunque altare fixum, cui lapis portatilis imponitur, efficiatur privilegiatum; sed datum est altari determinato, in honorem alicuius sancti specialiter dicato, ita ut privilegium ipsum altari fixo exclusive inhaereat. *27 Sept. 1843.* 14

ALTERNATIVA

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA.

1 Ut aliqua dissidia tollerentur, quae in congregatione Clericorum Regularium Doctrinae Christianae inter provinciam Romanam et Neapolitanam invaluerunt, Sedes Apostolica praeter alternativam personalem, qua duae illae provinciae pacifice fruebantur, eisdem concessit alternativam localem, seu turnum convocandi vicissim capitulum generale de una in altera provincia.

Sequentia siquidem dubia in plenario auditorio Sacrae Congregationis Episcoporum et regularium die 3 Augusti 1838, discussioni subiecta fuerunt: *1. Se fra le due province Romana e Napolitana vi sia diritto di alternativa locale nella celebrazione dei capitoli generali? 2. Se il capitolo generale celebrato in Roma dai PP. Dottrinarii nel 1836, sia valido? 3. Se e qual provvedimento debba prendersi per metter la pace, e l' ordine fra le due province?* Quibus postquam utraque pars fuit rite audita, responsum est. Ad 1, *non satis constare.* Ad 2, *affirmative.* Ad 3, *ad mentem, mens est, che 1 si nomini dalla S. Congrega-*

zione un vicario provinciale, che colle facoltà di provinciale regoli la provincia fino alla celebrazione del capitolo provinciale; 2, che nell' anno venturo si celebri il capitolo provinciale per eleggere il provinciale, e le altre cariche della provincia, al qual capitolo presieda lo stesso P. vicario generale premunendosi di tutte le facoltà, che crederà necessarie per potere effettuare le elezioni; 3, consulendum Sanctissimo pro iure alternativae localis; 4, et ad eminentissimum D. cardinalem praefectum pro electione definitorum generalium provinciae Neapolitanae.

Et facta de praemissis relatione ad sanctissimum dominum nostrum Gregorium XVI, in audientia habita eadem die 3 Augusti 1838, a domino secretario eiusdem S. Congregationis, Sanctitas Sua sententiam eminentissimorum et reverendissimorum PP. in omnibus approbavit et confirmavit, concesso iure alternativae localis: exsecutionem vero arbitrio ac prudentiae eminentissimi ac reverendissimi D. cardinalis praefecti benigne remisit.

2 At vero huiusmodi resolutio vicario generali, aliisque Romanae provinciae Patribus minime arrisit, ideoque penes eamdem Sacram Congregationem preces renovaverunt pro revocando iure alternativae localis, sin minus pro separatione provinciae Neapolitanae a provincia Romana.

Patres provinciae Romanae circa separationem contendebant sese virorum domorumque numero ac merito sodalibus provinciae Neapolitanae anteire, quippe qui ad unum supra nonaginta ascenderent; Neapolitani vero sex supra sexaginta duntaxat numerarentur. Circa revocationem alternativae localis proferebant constitutionum suarum et brevis pontificii auctoritatem, quibus loci electio pro capitulo generali convocando praepositi generalis arbitrio diserte relinquitur.

E contra sodales Neapolitani plura congerebant pro asserenda alternativae localis longissima observantia, et addebant numeri imparitatem causam sufficientem esse non posse, cur separatio implorata decerneretur.

Itaque in partium contradictione sequentia dubia disceptata fuerunt *in Romana seu Neapolitana, Super iure alternativae,* die 29 Iulii 1842: 1. *Se, e come abbia a concedersi la separazione della provincia Napoletana dalla provincia Romana nel caso?* Et quatenus negative, 2. *Se vi sia luogo a revocare il privilegio dell'alternativa locale concesso alla provincia Napoletana con decreto del 1838?* Sacra Congregatio in plenario auditorio convocata respondit: Ad primum *negative.* Ad secundum, *non expedire;* et ad mentem, mens est, *che l' alternativa per il prossimo capitolo generale cominci da Roma, e che in csso si proponga il titolo da darsi al nuovo superiore generale della Congregazione.*

Sanctissimus D. N. Gregorius PP. XVI acta 3 capituli generalis Congr. Clericorum saecularium Doctrinae Christianae celebrati die 26 mensis Septembris 1842, confirmavit et approbavit praeter ea quae respiciunt aggregationem Mariae Geltrudis Pagnuchi, et causam P. Alberti, pro quibus habebitur ratio suis loco et tempore. Attento vero voto eiusdem capituli generalis, benigne indulsit ut sublata qualibet personali alternativa provinciarum superior non amplius generalis, sed praepositi generalis titulo nuncupetur, perinde ac appellabatur quando Congr. ultra montes existebat, et cum eisdem facultatibus et iuribus quibus praepositi generales iuxta constitutiones apostolicas et ordinis legitime fruebantur: ita tamen ut residentiam in Urbe habere debeat. Declaravit insuper in posterum praefatam Congr. regi debere iuxta constitutiones prout regebatur Congr. in Galliis, ac propterea derogavit litteris apostolicis in forma Brevis Sac. Mem. Clementis XII diei 7 Maii 1738, incip. *Ex iniuncto nobis,* ac nullius roboris esse voluit alternativas personales inter provincias in electione superioris generalis, licet pacto atque auctoritate S. Sedis confirmatas, et prohibuit ne in posterum absque S. C. Episc. et regul. licentia aliquid circa alternativas decernatur; salva tamen remanente alternativa locali inter provinciam Romanam et Neapolitanam in celebratione capituli generalis, quod alternis vicibus Romae et Neapoli habeatur. Contrariis quibuscunque etiam speciali memoria dignis non obstantibus.

Quod decretum a Sanctissimo D. N. Gregorio XVI ratum confirmatumque fuit in audientia 31 Ianuarii 1843.

AMEN

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETUM.

Amen, quod praescribit Pontificale respondendum in traditione vel materiae vel sacrorum indumentorum in ordinatione, dicendum est ab ordinando iuxta consuetudinem. *Marsorum, die 12 Novembris 1831, dub. 6.*

ANNATA

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Cum cardinalis relator in nota fuisset, capitulares ecclesiae cathedralis esse obligandos ut in eorum ingressum mediam annatam solverent eidem massae distributionum, hinc du-

bitatum fuit an illi capitulares, qui ante Sacrae Congregationis decreta, ut in dubio 2 libras 424 massae distributionum numeraverint, post aliam praebendam assecuti sunt, debeant persolvere dictam mediam annatam; seu potius antiqua consuetudo retinenda sit, qua is qui eam summam semel dedisset, nihil aliud solvere debeat, licet praebendam pinguiorem acciperet? S. C. respondit iuxta votum cardinalis relatoris. Cardinalis relator censet respondendum: Ad primum, *negative;* ad secundum, *iuxta modum,* nempe si libellae 424 semel a capitulari in suo primo ingressu solutae, mediam annatam novae praebendae forte non adaequent, *id quod deest tantum erit addendum. Ecclesien. Oner. et distribut., 9 Sept. 1786, et 17 Iunii 1797, dub. 1.*

2 Inde, an illi capitulares, qui post illa decreta in capitulum ingressi solam mediam annatam dederint, si deinde ad aliam praebendam admittantur, novam mediam annatam tum praebendae, tum distributionum perdere teneantur? respondit pariter iuxta votum cardinal. relatoris: *Qui putat respondendum, nempe quod si prior media annata iam soluta, novam alterius praebendae non adaequet, quod deerit, suppleri oportet. Ibid., dub. 2.*

3 Et ad dubium num capitulum licite possit beneficii possessionem impedire antequam capitulari scripto, et cum alterius fideiussione se obliget, se ex fructibus perceptis mediam annatam soluturum, et eorum quantitatem legitimis documentis probaturum? rescripsit Sacr. Congreg. *affirmative iuxta modum; nempe facta obligatione, et praestita fideiussione solvendi mediam annatam constituendam ut in sequentibus. Ibid., dub. 3.*

4 Denique dubiis, num in mediae annatae rationibus subducendis detrahere oporteat impensas tum certas et stabiles, tum arbitrarias et extraordinarias;

Num de anno tam sterili quam fertili ratio simul habenda sit;

Num mediae annatae quantitas aestimari debeat a die quo praebendae successor possessionem adipiscitur, a die ipso, quo illa vacans facta est;

An et quomodo sint liquidandi cuiusque praebendae et redditus ad certam in futurum constituendam mediam annatam? ad omnia dedit responsum S. C. affirmativum iuxta votum card. relatoris: *Qui recte animadvertit ut respondeatur postremis quaestionibus, et censet scribendum episcopo ut iubeat per capitulum statum decennii confici reddituum singularum praebendarum... Cum autem in lapsu decennii aequa etiam habeatur ratio annorum tam sterilium quam fertilium, verissime et iustissime colligetur valor mediae annatae;* ea enim erit dimidium decimae partis illius summae quae superest, ea summa facta decennalis redditus tam ordinarii quam extraordinarii, detractis tamen ante expensis omnibus per decennium factis sive ordinariis sive extraordinariis. *Ibid., dub. 4, 5, 6* et *7.*

Antequam EE. PP. decernerent an provisi 5
a Dataria Apostolica canonicatu in collegiata Ariciae Albanensis dioecesis tenerentur fabricae memoratae collegiatae solvere mediam annatam, a qua eximebantur per constitutionem *Pius et misericors* Benedicti XIII, rescribendum duxerunt *dilata,* et coadiuventur probationes circa legitimam assertam consuetudinem; in *Albanen. Mediae annatae 18 Septembris 1824.*

Canonicos collegiatae terrae Ariciae Alban. 6
dioecesis a Sede Apostolica provisos minime obstrictos esse ad solvendam mediam annatam fabricae ecclesiae declaravit Sacra Congregatio in *Albanen. Mediae Annatae 3 Septembris 1825.*

ANNIVERSARIUM

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 In Ecclesiis in quibus anniversaria celebrantur undecimo mense a die obitus, si die illa occurrat officium duplex non festivum, potest cantari missa *de Requiem,* ac in ipsa die anniversaria, dummodo dies ille vel ex locorum consuetudine, vel ex testatorum dispositione stata et fixa sit pro celebrandis dictis anniversariis. *Aquen. 3 Martii 1761, dub. 12.*

2 Proposito dubio an anniversaria et missae solemnes *de Requiem* a testatoribus relictae in ecclesia conventus Carmelitarum excalceatorum Berdiczoviae dioeces. Kiovensis persolvendae, cantari ac celebrari omnes debeant diebus quibus cadunt, seu potius, attenta eorum pluralitate, transferri possint in dies etiam ritus duplicis, quando dies feriales et ritus semiduplicis non sunt sufficientes, respondit S. C. consulendum Sanctissimo pro concessione indulti, ut in feria secunda cuiuslibet hebdomadae, etiam occurrente officio duplici, non tamen primae aut secundae classis, et festis de praecepto, celebrari possint, etiam translata. *Kioven., 25 Februarii 1777.* Et facta per secretarium relatione, Sanctitas Sua benigne annuit. *1 Martii 1777.*

Retinendam esse consuetudinem in regali 3
monasterio excurialensi omittendi in anniversariis pro defunctis regibus invitatorium et psalmum *Venite;* minime vero psalmum *Lauda anima mea,* etc., respondit S. C. in *Toletana 20 Septembris 1806.*

In ecclesia cathedrali N., ubi singulis annis 4
celebratur anniversarium pro anima... summi pontificis, ad tumulum non possunt exponi insignia rubri coloris, sed potest apponi trire-

gnum simplex; potest servari consuetudo recitandi unum duntaxat Nocturnum, sed sine invitatorio; et hoc casu dicenda est prima missa cum oratione *Deus, qui inter summos sacerdotes*, etc. *31 Maii 1817*, confirm. *4 Iunii 1817*.

5 Quatuor anniversaria, quae quotannis pro universis fratribus, propinquis, benefactoribus, et patribus et matribus fratrum omnium fieri debent iuxta constitutiones ordinis Minorum, celebranda non sunt in occursu cuiuscunque duplicis, etiam rit. dupl. min. illud, quod generalissimum dicitur, celebrari potest, quamvis fiat off. dupl. min., iuxta peculiares rubricas eiusdem ordin. Breviarii, n. 214, 219 et 222; praeterea in eiusdem generalissimi anniversarii officio servanda est alia peculiaris rubrica de omittendis psalmis *Lauda, anima mea, Dominum*, ac *De profundis*. Tandem quoad versiculos, dum officium fit pro uno defuncto, servanda est rubrica quae habetur ad calcem officii Defunctorum in dicto Breviario trium ordinum. *Hispalen. 22 Augusti 1818, dub. 3*, confirm. *25 Augusti 1818*.

6 Quotannis in cathedrali Tiburtina celebrandum est anniversarium pro anima ultimi episcopi defuncti, die ipsius obitus recurrente, quod nunquam fuit celebratum. *Tiburtina 30 Martii 1824*.

7 Anniversaria quae celebrantur a capitulis, collegiis, confraternitatibus, etc., pro omnibus in genere canonicis, confratribus, etc., defunctis, non possunt celebrari, si in illis diebus occurrat officium duplex, iuxta decreta praesertim in *Corduben. diei 5 Decembris 1733. Marsorum 12 Novembris 1837*.

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Anniversaria et missae lectae a capellanis choralibus ecclesiae cathedralis una eademque die implenda in pluribus altaribus a testatoribus designatis, cuncta in uno altari commissione data D. secretario pro impetratione altaris privilegiati, celebrari possunt. Illi enim maximam populi nec non celebrantium exponebant perturbationem. *Abulen. Officiorum 30 Maii 1778*.

2 Quaesitum cum esset an et quomodo sit locus reductioni anniversariorum simplicium, quae cum interventu canonicorum participantium hebdomadalium celebrantur, et an et quomodo sit anniversariorum duplicium quae sunt ab universo interveniente capitulo et clero peragenda, reductioni locus? Sacr. Congr. rescripsit utique esse locum, iuxta card. de Zelada votum. *Conversana Reductionis onerum, 27 Iunii 1778, dub. 2 et 3*.

3 Non missas 145 de anniversario, sed illas 89 nuncupatas *de Prima*, quibus gravatur capitulum cathedralis ecclesiae diminuit S. C., redegitque ad tot missas lectas quot ad rationem taxae perpetuae celebrari poterunt ex integra distributione assignata unicuique missae dictae *de Prima*, ne canonici assistere choro plus aequo premerentur. *Bracharen. Reductionis onerum, 16 Ianuarii 1779*.

Onus anniversariorum, quod capitulo et ca- 4
nonicis ecclesiae S. Pauli prope Treviros ponderosum est, fundationem, bona certosque redditus, quia archivium capitulare ex infortuniis deperiit, minime habet: Sacra Congregatio reducendum esse censuit, quo vero ad modum arbitrio card. archiepiscopi cum omnibus facultatibus necessariis et opportunis commisit. *Treviren. Reductionis anniversariorum, 17 Aprilis 1779*.

Cum peteretur anniversariorum implementum 5
a presbyteris congregationis S. Benedicti in ecclesia hospitalis S. Ioachim, minime vero in tot dissitis ac diversis ecclesiis cum gravi incommodo, cum totidem desint in Hispania dies feriales ac semiduplices; Sacr. Congr. commisit episcopo tabellae eorumdem transmissionem, cum ecclesiarum, in quibus ea sunt celebranda, indicatione, et illarum consensus pro translatione, quatenus provideri non possit per decret. Alexandri VII pont. max., nec non resolutionem distulit. *Abulen. Anniversariorum 29 Maii 1778*. Hisce omnibus satisfecit episcopus, monuitque quod per decretum Alexandrinum provideri non valet; hinc Sacr. Congr. gratiam indulsit, exceptis tamen anniversariis in ecclesia cathedrali celebrandis, et firma remanente missarum lectarum in designatis ecclesiis satisfactione. *Ibid., 15 Maii 1779*.

Anniversaria a testatore Carolo Solidi tam 6
anxie praecepta, quae penitus in distributione haereditatis praetermissa fuerunt, celebrari, ac proinde fundum constitui Sacr. Congr. decrevit. *Vercellen. 29 Aprilis 1780*.

Ioseph Tamburellius e terra S. Ginnesii hae- 7
redibus suis sodalitiis nempe SS. Sacramenti, SS. Trinitatis et SS. Conceptionis mandavit ut quolibet anno in perpetuum convocatis omnibus regularibus et societatibus dictae terrae in ecclesia S. Mariae Macularum anniversarium inibi celebraretur. Praedicti autem haeredes postularunt quod adimplendo anniversario tam modus celebrationis quam expensa in eo eroganda statueretur; et ad summam duorum scutorum solutio decreta fuit. *Camerinen. Reductionis onerum 2 Decembris 1780*.

Officiales societatum SS. Sacramenti et Bea- 8
tissimae Virginis Rosarii, quorum exigui sunt redditus, exorarunt pro gratia anniversariorum reductionis vel suspensionis per lapsum viginti annorum, ut facto pecuniarum cumulo, altarium, oratoriorum sacrarumque supellectilium necessitatibus occurreretur; Sacr. Congr. precibus annuit, sed iuxta modum. *Mutinen. Suspensionis vel reductionis onerum 20 Ianuarii 1781*.

Anniversarium unum quolibet anno infra 9

octavam omnium defunctorum tenetur rector beneficii Assumptionis B. M. V. ecclesiae collegiatae Buxeti celebrare. Hoc enim onus ex visitatione 1604, cum fundatio ignoretur, resultat. *Burg. S. Dominici beneficii 17 Martii 1781.*

10 Constare Sacr. Congr. decidit de onere celebrandi annualem seu anniversarium diem ante festum S. Aloysii certa praescripta forma, ac adimplementum esse ex dispositione Petri Vismara censuit Sacr. Congr. *Mediolanen. Beneficii 18 Augusti 1781, dub. 6.*

11 Cum conventus Patrum S. Augustini oppidi Chiavennae Landae suppressus fuerit, et eius ecclesia pro nova parochiali fuerit assignata, anniversaria a Caesare Casati instituta, et ab ipsis Patribus dicti oppidi acceptata, sunt adimplenda in eorum ecclesia Burgi S. Domnini, servata forma fundationis. *Placentina Legati pii 23 Novembris 1782, dub. 2.*

12 Absolutio quoad praeteritum facto verbo cum Sanctissimo ob anniversaria nunquam celebrata, fuit impertita Antoniae Cocchi, ad quam haereditas gravata hoc legato, et admodum pauperata pervenit. *Civitatis Plebis 22 Maii 1784.*

13 Anniversaria relicta ab Antonio Pelucchi ad totidem missas cum cantu simplici sunt reducenda, cum haereditas illius ad omnia legata adimplenda non sufficeret. *Romana Capellaniarum et legatorum piorum 23 Sept. 1777.* Inde adauctum fuit illius haereditatis patrimonium; hinc Sacr. Congr. anniversariorum adimplementum ad formam testamenti, peritiae et renuntiationis voluit. *9 Aprilis 1785.*

14 Sodalitium SS. Suffragii Urbis haeres institutum ab Antonio Pelucchi cum onere anniversarii, reductionem temporariam omnium legatorum consecutum est; inde patrimonium illius testatoris adauctum fuit, et legatum anniversarii ad formam testamenti iussum fuit; et modo quoad stipendium pro illo, et a quo tempore debeatur, quaesitum cum fuisset, S. C. deberi pro nunc a die currentis dixit. *Romana Legatorum 9 Aprilis 1785, dub. 2.*

15 Anniversariorum quibus una cum missis lectis Carolus Vivarus solidum Stephanum Gibbonem, et Antonium Costam gravavit, simplicibus haeredibus Costae, licet fundus illi obtentus impar oneri videatur, reductio a Sacr. Congr. denegatur. *Lunen. Sarzanen. 27 Iunii 1789.*

16 Canonici ecclesiae collegiatae oppidi Civitellae anniversariorum, quae a nonnullis suppressis societatibus proveniunt, reductionem implorarunt. Aiunt enim, deficiente testamentaria dispositione ex voluntaria obligatione ac facultativa inducta ea fuisse; eorum praebendarum redditus in scutis 37, 33, tot oneribus minime cohaerentes habere. Hinc Sacr. Congr. reductionem petitam, iuxta tamen votum episcopi, indulsit. *Brictinorien. Reduction. missarum 19 Decembris 1789, dub. 1.*

Anniversaria relicta a sacerdote Francisco N. per quinquennium aeris alieni causa, suspenduntur iuxta transactionem initam inter creditorem et seminarium Melitae haeredem, celebrato uno tantum anniversario durante quinquennio. *Malevitana Transactionis, 15 Maii 1790.* 17

Cum card. Sacripante ecclesiam Narniensem aere suo ornasset, capitulum grati animi causa annuam missam solemnem eo vivente, ac post obitum anniversarium perfici statuit, ac promissa servavit usque ad diem obitus, a quo die nunquam illud explevit; idcirco marchiones Philippus et Ioseph fratres Sacripante per exhibitionem antiquae resolutionis capitularis illius capituli memoriam excitarunt. Verum canonici contendunt veteres capitulares non potuisse successores obligare absque ulla episcopi approbatione ac licentia; et Sacr. Congr. visum fuit locum esse celebrationi anniversarii. *Narnien. 18 Septembris 1790.* 18

Ob imminutas censuum usuras tenuesque terrularum fructus imminuti etiam canonicatuum duorum fundationis Marii Savalii redditus, vixque ex decenni calculo annua attingunt sc. 52,32, omnibus vero detractis missarum, anniversarii et cameralium contributionum oneribus in sc. 14, 68, vix supersunt 10, 64 seu sc. 5, 32, pro quolibet; supplicant idcirco pro reductione onerum, et S. C. indulsit iuxta votum episcopi. *Feretrana Reductionis onerum 16 Maii 1795.* 19

Nicolaus Marcantonii tempore quo petiit reductionem trium subsidiorum dotalium sc. 8 pro quolibet, etiam anniversarii cum sacris 50, quibus gravatur ex testamento Angeli Antonii Marcantonii eius consobrini, et Sacr. Congr. reductionem denegavit. Nam adiit haereditatem absque inventario, et sufficienter non reddidit illius rationem reddituum redundantiae. *Firmana Reductionis onerum 18 Iulii 1795, dub. 1.* 20

Omnia legata pia quibus gravatur ecclesia parochialis S. Laurentii oppidi Liburni, confusa fuerunt, et eorum fundi in unum coaluerunt sacrarium. Sed cum redditus illius sacrarii non excedit sc. 120 annua, et onera missarum sunt 34 hebdomadalium, 7 menstruarum et anniversaria, huius rei causa missarum petita reductione etiam anniversariorum fuit postulata reductio; quam Sacr. Congr. denegavit quoad legata certum fundum habentia; et concessit in reliquis, celebratis una cum tot missis, tot anniversariis ad taxam manualis, quot supersunt redditus sacrarii, deductis sacrarum supellectilium expensis. *Casalen. Reduct. missarum 21 Ianuarii 1797.* 21

Consulendum esse Sanctissimo censuit S. C. attenta temporum acerbitate pro capitulo Casalensi quoad fructus a capitulo perceptos indistincte ex praebendis in massam communem coacervatis, quoad reductionem choralis servitii aliarumque functionum, et quoad reductionem missarum, anniversariorum aliorumque onerum 22

ex legatis, quae omnia peregerat episcopus, ut morem gereret laicae tunc dominanti potestati. Eidem tamen capitulo praescripsit Sacr. Congr. ut intra tres menses celebraret tria anniversaria cum cantu et interventu totius capituli; et missas bis centum lectas rotatim per singulos canonicos pro omnibus omissionibus collective. *Casalen. 29 Novembris, dub. 6.*

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETUM.

Catharina Ravaioli quoddam legatum reliquerat parochis Ravennatensibus, qui ibidem unum morale corpus conficiunt nuncupatum *Convento dei Parrochi*. His autem usa erat verbis: *Che il rimanente de' suddetti beni e frutti fossero erogati al convento de' parrochi in Ravenna, o a tutti loro uniti in caso di soppressione dell' istesso convento, coll' obbligo ai medesimi di celebrare un officio di morti con messa cantata ogni mese in perpetuo in suffragio dell' anima sua e dei suoi defonti.*

Non multis post annis Sacra Congregatio Episcoporum et regularium dubium quod sequitur propositum est in *Ravennaten. Legati: Se i frutti dell' eredità Ravaioli nella parte* 38 *attribuita ai parrochi del convento debbano distribuirsi ai soli presenti all' officiatura, ovvero indistintamente a quelli ancora che non v' intervengono?*

Ratio affirmativae responsionis ad primam partem in eo sita erat, quod legatum esset *sub modo* arg. *Cod. de Don. quae sub mod.*, ideoque necessariam esse cuiuslibet assistentiam, cum praesertim anniversarium considerari deberet uti distributio quotidiana, *cap. un. de Cler. non res., in 6.* E contra ratio negativae exsurgebat ex eo quod cum ageretur de parochis qui ratione muneris possunt abesse, praesumendum erat testatricem voluisse obligare universum coetum, non singulos.

Sed eminentissimi PP. in generali conventu diei 27 Martii 1840, rescripserunt *affirmative ad primam partem, negative ad secundam.*

ANNUNTIATIO B. M. V.

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETUM.

Si festum Annuntiationis B. M. Virginis inciderit in Dominicas tertiam vel quartam Quadragesimae, de speciali gratia servari poterit consuetudo, nempe ut fiat de eo cum commemoratione Dominicae in utriusque Vesperis, officio nocturno et Laudibus; si vero eiusdem festum occurrat in maiori hebdomada vel intra Paschatis octavam, servetur omnino dispositio generalium decretorum diei 11 Martii 1690 ac 14 Iunii 1692. *Anicien. die 31 Augusti 1839.*

ANTIPHONA

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Occurrente festo confessoris non pontificis infra octavam alterius festi pariter confessoris non pontificis, pro commemoratione octavae in Laudibus, antiphona desumenda est ex primis Vesperis. *Urbis die 15 Iunii 1776, dub. 11.*

2 Antiphonae B. M. Virginis, quae dicuntur stando a Vesperis sabbati, dici debent etiam stando in fine Laudum, si recitentur die Dominica ante occasum solis pro feria secunda. *Tuden. die 7 Septembris 1816, dub. 6.*

3 Cum recitatur Matutinum pro feria secunda in Dominica praecedenti ante solis occasum, genuflecti non debet ad antiphonam finalem B. M. Virginis. *Hispalen. die 25 Augusti 1818.*

4 Preces feriales et Antiphona finalis B. M. Virginis tantum in choro sunt recitandae flexis genibus iuxta Rubricas. *Marsorum 1820, dub. 44.*

5 Antiphonae maiores sacri Adventus, non obstante consuetudine contraria, praeintonandae sunt ab hebdomadario iuxta praescriptum a Caeremoniali episcoporum lib. II, cap. 3, et decretum in una *Tropeien. 24 Septem. 1065*, quoties occurrit officium feriale, in quo antiphona maior est illa cantici MAGNIFICAT. *Pistorien. 12 Novembris 1831, dub. 3.*

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

Antiphona *Si iniquitates* praeire cantu non 1 capitulum ecclesiae metropolitanae, sed parochus ecclesiae parochialis S. Agricolae, dum idem capitulum ad funera parochiae incolarum S. Agricolae vocatur, debet; et idem de cadaveris aspersione, antequam e domo educatur, statutum fuit. *Avenionen. Iurium parochialium 22 Martii 1766, dub. 4*, confirmat. *21 Novembris 1778.*

Praecentio antiphonae et cantus orationis 2 pertinet ad superiorem Conventualium oppidi Capranicae, cum in supplicationibus divi Marci et Rogationum ad eorum ecclesiam accedat capitulum collegiatae eiusdem oppidi, iuxta episcopi votum. *Sutrina 6 Decembris 1794, dub. 3.*

APPELLATIO

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Appellatio interposita per sodalitium S. Mariae de Populo Cesenae a rescriptis 29 Novembris 1788 et 19 Februarii 1791, super dotalibus subsidiis Camilli Beccari, praestandis nobilibus

puellis ab eo descendentibus, nec non de illis quoad praeteritum non solutis, eorumque fructibus debitis ab anno 1773, ad formam donationis anni 1617 reiicitur. *Cesenaten. Subsidiorum dotalium 21 Aprilis 1793.*

2 Ad archiepiscopum Brundusinum, qui pontificia auctoritate administrator perpetuus Ostunensis ecclesiae est constitutus, iuxta votum D. secretarii deferendam esse appellationem a sententia vicarii generalis Ostuni, qua alter ex canonicis cathedralis Ostunensis sua praebenda privatus fuerat, respondit Sacr. Congr. praesertim quia appellatio interposita fuit a dicto canonico, quia nunquam de archiepiscopi iurisdictione dubitavit; in *Ostunen. Appellationis 12 Iulii.*

3 Sacerdotem Paschalem Englen, qui a relatione examinatorum, et a iudicio episcopi in concursu paroeciae S. Nicolai ex Aliph in oppido Rouellae Hyeracen. dioecesis apud curiam metropolitanam Rheginen. post lapsum decennii a die collationis paroeciae appellationem interposuerat, legitime non appellasse, ideoque nec fuisse locum revisioni actorum concursus, nec esse transportanda acta originalia rescripsit Sacr. Congregatio, in *Hyeracen. seu Rheginen. Concursus 14 Augusti 1824, ad 1 et 2 dub.*

4 Decisionem alias latam, qua negatum fuit legitime appellasse sacerdotem Paschalem Englen a relatione examinatorum, et a iudicio episcopi in concursu paroeciae S. Nicolai ex Aliph in oppido Rouellae Hyeracen. dioecesis, apud curiam metropolitanam Rheginen. confirmavit Sacra Congregatio in *Hyeracen. et Rheginen. Concursus, 19 Novembris 1825, ad 1 et 2 dub.*

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA.

1 Non ita pridem a Sacr. Congregatione negotiis et consultationibus episcoporum et regularium praeposita nonnullae regulae praescriptae fuerunt pro recta et expedita definitione causarum criminalium quae a curiis episcoporum vel ordinariorum ad eamdem Sacr. Congregationem in gradu appellationis deferuntur. Quas quidem praescriptiones, quoniam impedimenta sublata sunt, quae aliqua ex parte earum executioni interposita fuerant, visum est eminentissimis Patribus in conventu habito XV Calend. Ianuarii 1835, uberius explicare, et cum assensu et approbatione S. D. N. Gregorii XVI iterum promulgare, ut ab omnibus ad quos pertinet accuratissime serventur. Sunt autem quae sequuntur.

I. Reis a curiis episcopalibus criminali iudicio damnatis spatium dierum decem conceditur quo ad Sacr. Congregationem episcoporum et regularium appellare possint.

II. Decem dies numerari incipient non a die quo sententia lata est, sed a die quo reo vel eius defensori per cursorem denuntiata fuit.

III. Eo tempore elapso, quin reus vel eius defensor appellaverit, latam a se sententiam episcopus exsequetur.

IV. Interposita intra decem dies appellatione, curia episcopalis acta autographa totius causae ad Sacr. Congregationem continuo transmittat, nempe:

1. Processum ipsum in curia confectum.

2. Eius restrictum, seu compendiariam expositionem eorum quae ex eodem processu emergunt.

3. Defensiones pro reo exhibitas.

4. Denique sententiam latam.

V. Ipsa curia reo eiusque defensori denuntiabit, appellationem coram eadem Sacr. Congregatione prosequendam esse.

VI. Si nemo compareat, aut si appellationis acta negligenter vel malitiose protrahantur, congruens tempus a Sacr. Congregatione praefinietur, quo inutiliter elapso, causa deserta censeatur, et sententia curiae episcopalis executioni mandetur.

VII. Reo aut illi qui eius defensionem suscepit tradendus est *restrictus* processus, qui a iudice relatore conficitur.

VIII. Allegationes seu defensiones eminentissimis Patribus distribuendas, typis non committantur, nisi iudex relator imprimendi veniam dederit.

IX. Causa definietur stata die ab eminentissimis Patribus in pleno auditorio congregatis.

X. Eidem Congregationi procurator generalis fisci et iudex relator intererunt.

XI. Iudex relator de toto statu causae ad eminentissimos Patres referet, et procurator generalis fisci stabit pro curia episcopali, suasque conclusiones explanabit.

XII. Post haec eminentissimi Patres iudicium proferent, sententiam curiae episcopalis aut confirmando, aut infirmando, aut etiam reformando.

XIII. Prolata sententia una cum omnibus actis causae ad eamdem curiam episcopalem remittitur, ut eam exsequatur.

XIV. *Revisio* seu recognitio rei iudicatae non conceditur, nisi eius tribuendae potestas a Sanctitate Sua facta fuerit, et subsint gravissimae causae super quibus cognitio et iudicium ad plenam Congregationem pertinent.

XV. Sciant denique curiae episcopales per novissimas leges quae ad investiganda et coercenda crimina pro tribunalibus laicis promulgatae sunt, nihil detractum esse de formis et regulis canonicis quas proinde sequi omnino debent non modo in conficiendo processu ad quem spectant haec verba edicti diei 5 Novembris 1831: *Nihil innovetur, quantum ad iudicia ecclesiastica pertinet;* verum etiam in poenis decernendis, quemadmodum in appen-

dice eiusdem edicti ita cautum est: *Tribunalia iurisdictionis mixtae clericos et personas ecclesiasticas iis poenis mulctabunt, quas secundum canones et constitutiones apostolicas tribunal ecclesiasticum iisdem irrogaret.*

I. A. card. Sala praefectus.

I. patriarcha Constantinopolitanus secr.

2 Circa huiusmodi decretum nota 1° quod § 1 Ravennatensis metropolitanae suffraganeis occasionem dederit dubitandi an per hanc dispositionem ius appellationum in causis criminalibus recipiendarum curiis metropolitanis ablatum fuerit.

Nominatim vero Faventinus episcopus hac de re preces Sacrae Congregationi Episcoporum et regularium porrexit, quibus, licet appellandi ius in causis civilibus agnosceret, verumtamen opinabatur in criminalibus locum non habere tum propter articuli primi dispositionem, tum ex eo quod consuetudo refragari sibi videbatur; quandoquidem post pontificii gubernii restaurationem una tantum causa criminalis anno 1835 appellata ex Faventina curia fuerat, eademque penes Sacram Congregationem, non penes metropolitanam curiam.

Interpellatus est generalis fisci procurator Sacrae Congregationis, qui autumavit consuetudinem praetensam in themate non adesse, seu requisitis necessariis non pollere. E contra arbitratus est generalem omnium suffraganeorum episcopatuum, Faventino non excepto, consuetudinem ab immemorabili curiae Ravennatensi suffragari.

Res itaque in plenario auditorio proposita fuit in *Folio Ravennaten. et Faventina Appellationis diei 12 Iulii 1839*, ubi insuper notabatur ius appellationum recipiendarum de iure communi metropolitanis competere, sed in pontificia ditione ex privilegio pontificum aliquas modificationes passum fuisse. Pius VII, in constitutione *Post diuturnas*, imperavit ut *tutte le cause criminali provenienti dalle curie de' Vescovi si trasferiscano dalla curia dell'A. C. alla Sacra Congregazione de' Vescovi e regolari; e tutte le appellazioni compulsorie e inibizioni relative alle medesime cause dovranno accordarsi per l' avvenire da monsignor uditore del papa.*

Tandem in appendice *al Regolamento organico e di procedura criminale* pro norma curiarum ecclesiasticarum diei 5 Novembris 1831, art. 9, statuitur: *Le appellazioni dalle sentenze criminali dei tribunali ecclesiastici sono deferite alla Congregazione dei Vescovi e regolari, salvi i diritti dei metropolitani, dove sono in osservanza.* Et postea decreto supra allato diei 12 Decembris 1835, auditori Sanctissimi omnis hac de re potestas fuit erepta, et per integram Sacrae Congregationi applicata.

Haec causa alii etiam dubitationi viam aperuit, num videlicet Sacra Congregatio cumulative cum curiis metropolitanis appellationum iure fruatur, ita ut appellantes ubilibet appellationem interiicere possint. Observabatur quod Romanus pontifex sit ordinarius omnium iudicum inferiorum cum omnibus ordinariis; cap. *Si duobus*, de Appellat., 7, ideoque ad eumdem appellare liceat *omisso medio;* cap. *Si quis vestrum*, 4, ibi, atque etiam ad legatum papae; arg. c. 1, de Offic. legat. Omnem vero dubitationem tollere videbatur *il Regolamento giudiziario* pro causis civilibus in ecclesiasticis ordinariorum curiis; nam postquam, art. 3, statutum est: *Gli arcivescovi come metropolitani sono giudici di appellazione in tutte le cause di qualunque somma, o valore giudicate in prima istanza dai vescovi suffraganei della loro provincia,* subiicitur art. 4: *Nondimeno è in libertà del soccombente di appellare* omisso medio *alla S. Sede, ossia ai tribunali di Roma.*

Duo itaque dubia proposita fuerunt: 1° *Se costi del dritto della curia metropolitana di Ravenna di ricevere le appellazioni dalle sentenze emanate nelle cause criminali delle curie suffraganee comprensivamente a quella di Faenza?* et quatenus affirmative, 2° *Se il reo o le parti aventi il dritto all' appello siano in libertà di prescindere dalla curia metropolitana e di appellare alla S. Congregazione?* S. C. respondit: Ad 1, *affirmative;* ad 2, *non propositum.*

Quod pertinet ad secundum dubium, affirmativa responsio omnem difficultatem respuere videtur, ut patet ex iis quae modo notata sunt. Hinc eminentissimi Patres in dubii eiusdem discussione immorari diutius non censuerunt.

Iuxta § 10 generalibus Sacrae Congregationis 3
comitiis procurator generalis fisci et iudex relator intersunt; ex quo implicite excluduntur pauperum advocatus et particulares reorum defensores.

Qua quidem in re sciendum est quod aliquot post annos ab huiusce decreti promulgatione, pauperum advocatus huic congregationi addictus animadvertens personae suae absentiam multo impedimento esse quominus in causae discussione facta elucidentur, et criminationes refellantur eadem aequalitate inter fiscum et reum, in plenario auditorio oretenus proponendum curavit ut cum praedictis procuratore generali fisci et iudice relatore etiam pauperum advocatus admitteretur. At eminentiss. Patres e contra considerantes hanc facultatem ob rationis paritatem particularibus reorum defensoribus largiendam esse, id quod amplissimo suo conventui minus congruere videbatur, petitionem reiecerunt.

At iterum R. P. D. Gnoli advocatus coadiutor pauperum preces formaliter eminentissimo

Sacrae Congregationis praefecto ingeminavit ut nedum personae suae, sed et privatis reorum defensoribus interesse plenario auditorio daretur. Ad super allatas rationes addebat praxim universalem omnium tribunalium civilium et ecclesiasticorum totius pontificiae ditionis, et speciatim tribunalium tam mere laicalium quam mixti fori Almae Urbis. Acrius autem instabat in regulis anno 1841 vicariatus tribunali praescriptis, quibus hanc veniam reorum defensoribus facere dubitatum non est.

Dubium igitur propositum fuit in *Romana super interventu defensoris reorum* in comitiis S. C.: *Se e come si abbia ad annuire all' istanza di monsig. Gnoli?* Sed in generali congregatione die 17 Februarii 1843 rescriptum est: *In decisis et amplius.*

4 Quando *appellatio* apud Sacram Congregationem Episcoporum et regularium interposita fuit a reo, ministri, tribunalis ecclesiastici duas ex tribus partibus expensarum iudicialium primo iudicio absoluto exigere possunt, si appellatio in devolutivo dumtaxat dilargita fuerit; exitum vero iudicii definitivi exspectare tenentur, si appellatio data fuerit in suspensivo. Quod eruitur ex litteris episcopo Setino a Sacra Congregatione datis, et in libro Reg. episcoporum anni 1834, quod est tenoris subsequentis: *Sezze al vescovo. La Sacra Congregazione de' Vescovi e regolari dopo aver presa notizia di una supplica avanzata da cotesti ministri del tribunale ecclesiastico, che chiedevano qualche dilucidamento, se possono o no percepire, durante l' appello interposto in questa Sacra Congregazione, i due terzi delle spese di giudizio già terminato a carico di Luigi e Ferdinando Zancheo, ha conosciuto su questo rapporto non essere stato interposto appello. — A dilucidazione pertanto del quesito dovranno i medesimi conoscere, che se l' appello fosse concesso ai condannati in sospensivo, non potrebbero per ora nulla pretendere, e dovrebbero attendere il giudizio definitivo dell' appello suddetto; laddove avrebbero luogo ad essere soddisfatti, quando fosse in devolutivo. Questa norma, ecc.* 9 Septembris 1834.

APPLICATIO MISSAE

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Capitulum et canonici ecclesiae cathedralis, considerata eorum praebendarum paupertate, reductionem applicationis missae conventualis in solis diebus festivis de praecepto obtinuisse ab episcopo Ciani vigore apostolicae auctoritatis, de quo nullum exstat documentum, putarunt. Modo vero in ancipiti cura versantur, et eamdem reductionem implorant; sed S. C. scribendum episcopo iuxta mentem censuit, *nempe ut referat de annua quantitate uniuscuiusque praebendae, earum oneribus, et illarum qualitate. Ilcinen. Missae conventualis 28 Iulii 1781.* Deinde gratiam impertivit. *14 Septembris 1782.*

2 In ecclesia collegiata oppidi Podybonitii nunquam fuit pro benefactoribus in genere missa conventualis applicata. Illa benefactorem praeter unum Gagliani fundatorem habet neminem. Gravantur tamen canonici applicatione missae in eiusdem favorem statutis diebus cuiusdam hebdomadae, redditusque exiguos percipiunt; ideo S. C. ad illam applicandam hosce canonicos neutiquam teneri respondit. *Callen. Applicat. missae convent. 15 Martii 1783.*

3 Capitulum collegiatae ecclesiae S. Mariae in coelum assumptae terrae Arcis Siccae, quod iuxta primariam erectionem ex archipresbytero et quatuor tantum canonicis constituebatur, et quod ex aliis postea quatuor canonicis supranumerariis vocatis compositum fuit, missam conventualem, eiusque applicationem pro benefactoribus in genere omittebat, et huic officio satisfacere opinabatur per celebrationem missae cum cantu in ecclesiis ubi festivitates peragebantur, quamvis has missas applicarent pro peculiaribus benefactoribus qui legata reliquerant. Hinc episcopus praecepit missam cum cantu et pro benefactoribus applicari. Sed capitulum modo quaerens declarari an teneatur quotidie missam conventualem pro benefactoribus applicare, teneri responsum tulit. *Terracinen. Servitii chori et missae convent. 11 Decembris 1784, dub. 1.*

Et cum postulaverint reductionem, eam im- 4
petrarunt iuxta votum episcopi, qui ait: *Arbitrare, eosdem* (canonicos) *considerata reddituum tenuitate ad servitium chori et applicattonem missae cum cantu pro benefactoribus, singulis tantum diebus Dominicis aliisque de praecepto festivis obligandos esse.* Ibidem, dub. 2.

Capitulum S. Mariae de Populo urbis Pon- 5
tremoli, iubente episcopo tam ob paucitatem canonicorum quam ob reddituum tenuitatem et augmentum hodiernae manualis eleemosynae, exemptionem ab applicatione missae conventualis poposcit. S. C. responsum tulit esse indulgendam exemptionem ab applicatione missae conventualis, diebus tamen festis de praecepto exceptis. *Lunen. Sarzanen. Reduct. missae convent. 8 Iulii 1786.*

Ad applicationem missarum, quae ex legato 6
Philippi Farsetti sunt celebrandae, teneri Patres Servitas Burgi S. Sepulcri, decrevit Sacra Congregatio, in *Burg. S. Sepulcr. missae quoad applicationem 14 Iunii 1806, ad dub. 1.*

Ex legato Philippi Medici teneri Patres Ser- 7
vitas ad applicationem missae iuxta vires, censuit S. Congr. in *Florent. Legati 30 Maii et 27 Iunii 1807, ad dub. 1.*

Cum Bernardinus Schala episcopus Feretranus pium legatum patrimonii sacri instituerit cum onere celebrandi vel celebrari faciendi unam missam qualibet hebdomada in parochiali ecclesia oppidi Serrae S. Abundii, addita declaratione quod sit in libertate sacerdotis celebrantis applicare vel non, Sacra Congregatio declaravit, descendentes Iuliani de Turre teneri ad celebrationem unius missae quolibet mense cum libera applicatione ad libitum celebrantis in dicta parochiali ecclesia; nec non voluit ut episcopus curaret fieri inscriptionem hypothecariam fundi seu fundorum dicti bon. mem. episcopi Bernardini pro patrimonio et libera celebratione missae ad formam illius fundationis, nec non fieri descriptionem in tabella. Quo responso eadem Sacr. Congr. petitae reductioni consuluit, facto verbo cum Sanctissimo; in *Callien. et Pergulana Absolutionis et reductionis 31 Ianuarii 1824, ad 1 et 2 dub.*

AQUA BENEDICTA

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Praepositus, seu prima dignitas tenetur diebus Dominicis, dum cantat missam loco episcopi, aspergere chorum, prout caeteri canonici faciunt. *Casalen. 15 Septembris 1753, dub. 13.*

2 Sacerdos cotta indutus advenientem magistratum in habitu, aqua benedicta aspergat. *Lauretana die 16 Decembris 1766.*

3 Sacerdos pergens ad celebrandum, et calicem manu sinistra portans, si commode fieri potest, ad ianuam sacristiae se signet aqua benedicta, sin minus, se abstineat. *Ord. Min. Reform. S. Francisci die 27 Martii 1779, dub. 14.*

A nemine ex capitulo seu presbyteris addictis servitio ecclesiae collegiatae praestanda est aqua benedicta magistratui ingredienti ecclesiam. *Asculana die 23 Iulii 1781, dub. 3.* 4

In ultimo maioris hebdomadae triduo removenda est a vasis ecclesiae aqua benedicta, ac retinenda consuetudo illam amovendi. *Marsorum die 12 Novembris 1831, dub. 60.* 5

Usus aspersionis aquae benedictae, quae fieri debet in diebus Dominicis ante missam solemnem, alicubi peragi solitae non quidem a celebrante, sed a capellano chori cum pluviali, ferri non valet. *Pisana die 12 Novembris 1831.* 6

ARCHIDIACONUS

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Archidiaconi cathedralis Oveten. non habentes temporalem praebendam annexam, tenentur exercere officium diaconale in missis conventualibus, alternando cum canonicis, a quocunque missa celebretur. *Oveten. die 9 Aug. 1760.*

2 Archidiaconi et dignitates eiusdem cathedralis annexam habentes temporalem praebendam, tenentur in iisdem missis conventualibus subire officia diaconale et subdiaconale in duplici turno cum canonicis, ratione nimirum dignitatis et praebendae. *Ibid., dub. 2.*

3 Archidiaconi, et dignitates, et canonici, eiusdem cathedralis pro exercitio dictorum officiorum, assumere tenentur qualitates ad id ab Ecclesiae statuto praescriptas, sub poenis contentis in concilio provinciali Compostellano an. 1565. *Ibid., dub. 3.*

4 Archidiaconus prima dignitas ecclesiae cathedralis Melevitanae assistens tanquam presbyter episcopo in pontificalibus, non valet se induere et exuere sacris paramentis super solio in loco proprii scamni, sed potius debet descendere ad immediatum gradum in casu. *Meliten. die 17 Augusti 1771.*

5 Archidiaconum ecclesiae cathedralis Hydruntinae constat esse primam et unicam dignitatem, cui annexa est dignitas cantoratus. *Hydruntina Praeeminentiarum, die 7 Dec. 1771, dub. 1.*

Archidiaconus ecclesiae metropolitanae, et promotor fiscalis curiae archiepiscopalis Ravennae in nulla possessione est ducendi secum ad latus proprium capellanum in publicis supplicationibus, quae fiunt cum interventu sive sine interventu archiepiscopi, ita ut non sit danda manutentio in casu. *Ravennaten. die 31 Augusti 1793.* 6

Cum Pontificale praescribat quod completa ordinatione, ordinati, suggerente archidiacono, recedant ad loca sua, archidiaconus utatur verbis: *Ad loca vestra*, vel similibus. *Marsorum die 12 Novembris 1831, dub. 4.* 7

Archidiaconus ecclesiae archiepiscopalis Pisan., in ordinationibus quae pontificaliter agit illius episcopus, uti debet habitu per Caeremoniale episcoporum, lib. I, cap. 7, praescripto. *Pisana die 6 Septembris 1834, dub. 3.* 8

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

Archidiacono ecclesiae collegiatae oppidi Carticoti, qui est prima dignitas, et cui animarum cura incumbit, eleemosyna ex massa communi pro celebratione missae pro populo debetur. *Fanen. 29 Aprilis 1780, dub. 1*, confirmat., *15 Iulii eiusdem anni, et 20 Ianuarii 1781.* 1

Ac eidem a die motae litis debetur. *Ibid., dub. 2*, confirmat. *ibid.* 2

Idem celebrare missam conventualem alternatim cum canonicis hebdomadariis absque ulla 3

eleemosyna tenetur. *Fanen. 29 Aprilis 1780, dub. 3.* Causa iterum in trutina posita, Sacr. Congr. susceptum consilium deposuit. *15 Iulii eiusd. anni,* confirmat. *20 Ianuarii 1781.*

4 Archidiaconum cathedralis ecclesiae explere posse functiones omnes episcopales privative quoad praepositum et alios canonicos, si absit, vel impeditus sit episcopus, resolvit S. C. *Camerinen. Praeeminentiarum 7 Apr. 1781, dub. 1.*

5 Dicto archidiacono competit ius exercendi munus praefecti chori, eoque absente vel impedito, idem ius competit praeposito, et successive alteri digniori de capitulo, semper tamen absente episcopo. *Ibid., dub. 3.*

6 Qua de causa sustineri minime debent resolutiones captae in capitulo die 8 Augusti 1779. *Ibid., dub. 4.*

7 Post vicarium generalem archidiacono aliisque in eadem parte chori succedentibus thus est offerendum. *Ibid., dub. 5.*

8 Coram eodem archidiacono, vel eo absente, altero digniore fieri debet fidei professio et iuramentum eidem a novo canonico praestari, non autem competit eidem ius novos canonicos ad possessionem canonicatuum admittendi, sed ad capitulum. *Ibid., dub. 6.*

9 Ius convocandi capitulum pro negotiis capitularibus convenit archidiacono ecclesiae cathedralis, et canonicis, ordine successivo, privative quoad episcopum, eiusque vicarium generalem. *Ibid., dub. 7.*

10 Postulationem tamen capitulum convocandi singulis secundis Dominicis cuiuslibet mensis absque praevia ulla denuntiatione Sacr. Congr. improbavit. *Ibid., dub. 8.*

11 Itidemque denegavit, ut eidem archidiacono denuntiarentur negotia in capitulo peragenda actu, quo canonici pro illius convocatione instant. *Ibid., dub. 9.*

12 Ad dubium: an archidiacono ecclesiae cathedralis debeantur distributiones pro tempore eius absentiae? respondit, provisum per D. secretarium. *Camerinen. Praeeminentiarum, 7 Apr. 1781.*

13 Alexander Maria Piantanida cathedralis ecclesiae archidiaconus a residentia dispensari nequit; etsi gravitatem oneris subeundi residentiam, et sese a Bastia, ubi suorum adest consanguineorum domus, ad civitatem insalubris aeris S. Florentiae, ubi sita est cathedralis, transferendi, ex sui archidiaconatus redditibus ostendisset. *Nebien. 28 Iulii 1781, dub. 1.*

14 Archidiaconus Alexander Maria Piantanida ecclesiae cathedralis, qui ad residentiam tenetur, medietate fructuum a die praecepti episcopi privari debet; cum ad civitatem Bastiae, ubi adest domus consanguineorum, se contulerit. *Nebien. 28 Iulii 1781.*

Causa aeris alieni suspensio per septennium archidiaconatus dignitatis ecclesiae collegiatae B. M. V. oppidi Urceani, interveniente consensu communitatis patronae obtenta fuit. A nova perseverante causa ad alium sexennium fuit indultum prorogatum. Sed Paulus Ercolani interea fuit a communitate patrona nominatus, et novam suspensionem ex defectu eiusdem communitatis consensus nullam fuisse autumavit. Hinc actum fuit in Sacr. Congreg. de rescripti viribus super nova archidiaconatus suspensione, et decretum prodiit, eam sustineri debere. *Fanen. 10 Ianuarii 1784, dub. 1.* 15

Qua de causa validam non esse provisionem dicti archidiaconatus pariter definivit. *Ib., dub. 2.* 16

Nec non eidem Ercolani esse locum regressui ad suum canonicatum iussit. *Ibid., dub. 3.* 17

Archidiaconus ecclesiae collegiatae SS. Petroni et Prosperi terrae Lugi vocem activam et passivam in actis capitularibus factis ac faciendis habet, praeter ea quae massam capitularem respiciunt. Nam ille dotem ex massa communi distinctam habet. *Imolen. Distributionum 30 Maii 1772, dub. 3,* confirmat. *8 Maii 1773 et 15 Septembris 1837.* 18

Archidiaconus ecclesiae collegiatae SS. Petroni et Prosperi terrae Lugi participare de distributionibus quotidianis iuxta ratam portionem, quam confert, debet. Nam est de corpore et de gremio capituli, etiamsi dotem ex massa communi distinctam habeat. *Imolen. Distributionum 8 Maii 1773, dub. 1,* confirmat. *15 Septembris 1787.* 19

Suppressionem unius ex parochis duobus ecclesiae parochialis Castri Madamae, et respective erectionem duorum vicariorum in locum parochi suppressi firmam et ratam esse decernitur. Sed iisdem vicariis, seu coadiutoribus nullum iurium parochialium exercitium competere, nisi de licentia et consensu archipresbyteri, statutum fuit; etiamsi competere iidem asserant iura parochialia, eo quod iuxta episcopalia edicta subrogati sunt *cum omnibus honoribus* in locum suppressi parochi. *Tiburtina Parochialis 16 Iunii 1792.* 20

Nobilis vir Curtius Rufini dotem constituit archidiaconatus ecclesiae collegiatae Pergulae, et ius eligendi archidiaconum detulit capitulo et canonicis qui contendunt per schedas clausas, alii per secreta suffragia esse electionem peragendam. At Sacr. Congreg. fieri debere per suffragia secreta iuxta votum episcopi, resolvit. *Eugubina Electionis 7 Sept. 1793, dubium 3.* 21

ARCHIPRESBYTER

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Archipresbytero ecclesiae cathedralis Aquinat. non competit ius sedendi in maiori stallo posito in medio chori dictae ecclesiae. *Aquinat. 8 Iunii 1762.*

2 Ad dubium: an archipresbytero SS. Viti et Modesti competat ius peragendi processionem die festo SS. Corporis Christi privative ad parochos S. Iustinae, S. Martini ad Ripam, S. M. Magdalenae de Callis, aliosque parochos plebanos, et an parochi Plebanatus teneantur eadem die interesse eidem processioni? respondit Sacra Congregatio, servetur solitum, et amplius. *Ariminen. Praeeminent. 17 Maii 1768*, confirm. *15 Iulii 1775, dub. 4 et 5.*

3 Idem archipresbyter in respectivis ecclesiis parochialibus Plebanatus invitandus est ad formam constitutionum synodalium. *Ibid., 15 Iulii 1775, dub. 7.*

4 Idem non potest in omnibus festis et functionibus celebrandis in ecclesiis parochialibus Plebanatus privative quoad parochum ecclesiae, Vesperas et missam solemniter canere, sed potius ad libitum rectorum earumdem ecclesiarum. *Ibid., dub. 8.*

5 Nec in cadaverum associationibus ad parochiales ecclesias peragendis cum interventu parochi proprii, praecedere debet parocho proprio. *Ibid., dub. 9.*

6 Ad dubium: an in functionibus atque exsequiis in iisdem ecclesiis Plebanatus celebrandis et peragendis ad archipresbyterum SS. Viti et Modesti spectet missam solemnem celebrare, functionesque agere, atque in omnibus quoad parochum aliosque sacerdotes Plebanatus, praecedere et praeeminentiam habere in casu; respondit S. Congr. negative. *Ibid., 17 Maii 1768.* Et reproposita causa decrevit: negative quoad parochum; in reliquis serventur constitutiones synodales cl. mem. Daviae et Massae *15 Iulii 1775, dub. 10.*

7 Archipresbytero sive parocho ecclesiae S. Andreae terrae Vallerani ius competit faciendi processiones generales, et alias, in quibus convenit totus clerus; quoad processionem corporis Christi servetur transactio; in reliquis processionibus particularibus ecclesiae S. Victoris, negative. *Civitatis Castellanae Praeeminentiarum 27 Ianuar. 1778, dub. 2.*

8 Eidem competit ius praeeminentiarum super clerum et sacerdotes dictae terrae in omnibus functionibus, in quibus intervenit totus clerus. *Ibid., dub. 3.*

9 Ei licet ingredi alteram ecclesiam parochialem S. Victoris, et alias quascunque sitas extra districtum suae paroeciae cum stola et cruce elevata in processionibus, et functionibus publicis duci et celebrari solitis cum interventu totius cleri; in reliquis negative. *Ibid., dub. 4 et 5.*

10 Ad dubium: an dicto archipresbytero sint assignanda alia signa praeeminentialia, et signanter receptio cum honore facienda a presbyteris ecclesiae B. M. V. de Ruscello inservientibus; primi accubitus in choro, celebrationis divinorum officiorum, ac etiam missae canendae pro defunctis occasione asportationis cadaverum: respondit Sacr. Congregatio: Quoad receptionem in processionibus publicis de quibus supra, servetur Caeremoniale; in reliquis negative. *Ibid., dub. 6.*

11 Archipresbytero S. Andreae terrae Vallerani non licet ducere processiones particulares, eiusdem ecclesiae, extra ambitum suae parochiae. *Civitatis Castellanae Praeeminentiarum, die 10 Septembris 1782, dub. 21.*

12 Absente vel impedito archipresbytero coadiuto S. Petri in Trento competit archipresbytero coadiutori praecedentia, et manutentio tum in ordine sedendi, cum in processionibus, aliisque functionibus ecclesiasticis, et actibus sive publicis sive privatis, supra archipresbyterum S. Martini in Barisano, aliosque parochos congregationis in casu. *Forolivien. die 29 Augusti 1795, dub. 1.*

13 Impediti vel nolentes archipresbyteri S. Martini in Barisano, aliique parochi congregationis S. Petri in Trento, exercere solemnia aliasque ecclesiasticas functiones in eorum respective ecclesiis, possunt ad illa peragenda, quem malint substituere; at vero ius illa exercendi non competit archipresbytero S. Petri in Trento, nec eo absente vel impedito, eius coadiutori. *Ibid., dub. 2.*

14 In prima Rogationum processione, quae aeque ac secunda et tertia egreditur ab ecclesia matrice, et in qua eius archipresbyter stola amictus preces egrediendo praecinit, et agris deinde benedicit, debent preces eaedem ab ipsomet archipresbytero absolvi in ecclesia beneficiata S. Michaelis archangeli, in qua dicta prior processio confici solet; non vero ab eodem archipresbytero deponenda est stola in actu ingressus ad ecclesiam eamdem, ad hoc ut parochus S. Michaelis archangeli ipsas absolvat preces, et sacrae huic functioni finem imponat in casu, etc. *Terracinen. die 27 Martii 1802, dub. 2.*

15 In secunda dictarum Rogationum processione, quae aeque ac prior et tertia egreditur ab ecclesia matrice, et cuius archipresbyter preces pariter egrediendo praecinit agrisque benedicit, debent ab eo absolvi preces in ecclesia S. Nicolai; non vero, deposita ab isto stola, continuandae in ea absolvendaeque sunt preces, et finis sacrae functioni imponendus ab aliquo ex Patribus Conventualibus, neque in eorum defectu, a parocho dictae beneficiatae ecclesiae S. Michaelis archangeli in casu, etc. *Ibid., dub. 3.*

16 Pluribus praerogativis et honorificentiis a tempore cuius initii memoria non exstat, fuisse potitos archipresbyteros pro tempore collegiatae ecclesiae B. M. V. ad Nives oppidi Cupertini, quondam nullius, nunc autem Neritonen. dioecesis, evidentissimae evincunt litterae in forma brevis sanct. mem. Clementis XI, die 29 Decem. 1713, quibus tunc temporis archi-

presbytero illa confirmabantur. Vulgata per sanct. mem. pontificem Pium VII constitutione: *Decet Romanos pontifices,* qua ad praescriptum canonicarum sanctionum indulta quaelibet et privilegia erant revocanda, arbitratus reverendissimus archiepiscopus Neritonen. huius vigore, hodierno etiam archipresbytero, ab assertis iuribus abstinendum, cuius sane iussa facessere et hic illico studuit. Quoniam vero, ne cuiquam praeiudicium inferri videretur, cautum fuit in laudata constitutione ut, si qui amplioribus privilegiis se decoratos arbitrarentur, haec ad Sacrorum Rituum Congregationem deducerent perpendenda; hinc hodiernus archipresbyter, ne sibi et successoribus praeiudicium aliquod inferatur, exhibitis iuribus quae favere possunt, Sacram Congr. rogavit pro manutentione, et, quatenus opus foret, pro nova privilegiorum confirmatione. Cui eadem Sacra Congr. respondit posse persistere in privilegiis tantum quoad triplicem benedictionem populi cum venerabili sacramento ad instar episcopi, et quoad annulum gemmatum apponendum in uno ex eius digitis, quem continuo gestare debet, et tam solemnibus quam privatis, et ubique locorum. *Neritonen. die 8 Martii 1825.*

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 An archipresbytero seu plebano loci S. Damiani praeeminentiae ius competat in omnibus functionibus ecclesiasticis fieri solitis parochialibus eidem suffraganeis? huic dubio, servari constitutiones synodales Sacr. Congr. respondit. *Sarsinaten. Erectionis Plebanatus 5 Sept. 1778, dub. 3.*

2 Archipresbyter ecclesiae parochialis S. Pauli terrae Genazzani adstrictus est cum beneficiatis a card. Ruffo episcopo Praenestino ad celebrationem missae conventualis pro benefactoribus in genere. At his reclamantibus, et nulla adesse signa collegialitatis ostendentibus, Sacr. Congreg. non teneri resolvit; nam iam iudicaverat minime de collegialitate constare. *Praenestina missae Conventualis 17 April. 1779.*

3 Archipresbyterum collegiatae S. Stephani terrae Cotinialae teneri simul cum canonicis tam antiquae quam novae erectionis, et mansionariis novae erectionis Zaralinae celebrare, et applicare pro benefactoribus missam conventualem statis vicibus, resolvitur, et additur ad mentem. *Faventina missae Conventualis 3 Iunii 1780, dub. 1.*

4 Archipresbyteratu collegiatae ecclesiae et unicae parochialis S. Leonardi in oppido Arcisgurgae adhuc vacante officiales oppidi communitatis nomine preces porrexerunt, ut distributis in aequas partes archipresbyteratus et parochiae redditibus una eidem, altera canonico curato noviter constituendo tribueretur. Multum enim aiebant numerum animarum excrevisse, uberesque esse parochiae redditus affirmabant. Ad ea autem quae proponebantur, responsum fuit haud esse locum dismembrationi archipresbyteratus, et erectioni praebendae pro canonico curato, et ut episcopus ad formam concilii, sess. 21, cap. 4, de Reform., provideret. *Terracinen. et Privernen. 17 Martii 1781, dub. 1.*

Archipresbyterum una cum canonicis ecclesiae collegiatae terrae Matterillae teneri in posterum applicare missas conventuales pro benefactoribus, et quoad praeterita impetrare debere absolutionem a S. Sede edixit visitator abbatialis Lateranensis, cuius decretum approbavit Sacr. Congr. *Nullius Ferentilli visitationis Sacr. Liminum 28 April. 1781, dub. 1.* 5

Imo idem in orbem applicare tenetur missam cum eleemosyna ad rationem manualis ex distributionum massa iuxta concilium constituenda. *Ibid., dub. 2.* 6

Non licet archipresbytero et rectori terrae N., seu cuilibet alteri scamna et sedilia posita intra ambitum capellae S. Bartholomaei a patrona familia de Rubeis, amovere, et respective in ea apponere ac retinere exedram ad confessiones excipiendas, vel aliud quodcunque impedimentum inaudito vel invito patrono. *Alatrina 7 Maii 1785, dub. 3.* Deinde sententiam sustulit, et causam remisit arbitrio episcopi. *26 Novemb. eiusdem anni.* Postmodum rediit ad in primo loco decisa. *16 Decemb. 1786.* 7

Archipresbyter ecclesiae parochialis S. Donati loci de Polenda, quae antea unita mensae episcopali ad statum collativum redacta est, nonnullis assignatis bonis et iure percipiendi decimas mensae episcopali reservato, in qua summa assignari debeat congrua? a Sacr. Congreg. interrogatum est; cum assignata bona detractis oneribus scut. 12 supersint ad parochi conservationem, et fabricae ecclesiae manutentionem eroganda respondit Sacr. Congr. dilata, et ad mentem. *Brictinorien. Congruae 14 Decembris 1782, dub. 2.* Postmodum deberi in annuis scutis 17 ab episcopo praestandis censuit. *10 Decemb. 1785,* confirmat. *15 Septembr. 1787.* 8

Archipresbyter ecclesiae collegiatae SS. Petronii et Prosperi terrae Lugi debet de distributionibus quotidianis iuxta ratam portionem quam confert, cum sit de corpore ac capituli gremio, participare; quanquam ille dotem a massa communi distinctam habeat. *Imolen. Distributionum 8 Maii 1773, dub. 1,* confirmat. *15 Septemb. 1787.* 9

Et cum ageretur an et de quibus emolumentis missarum participare, aliorumque legatorum debeat idem archipresbyter? respondit Sacr. Congreg. dilata, et scribatur episcopo iuxta instructionem. *Eadem 30 Maii 1772.* Deinde negativum responsum prodiit iuxta votum quoad legata, nempe praeexistentia ante erectionem collegiatae, non autem de emolumen- 10

tis anniversariorum et missarum lectarum, quae inter omnes participantes dividi solent. *8 Maii 1773, dub. 11,* confirmat. *ibid.*

11 Archipresbyter ecclesiae collegiatae SS. Petronii et Prosperi terrae Lugi habet vocem activam et passivam in actibus capitularibus factis et faciendis, praeter ea quae respiciunt massam capitularem, cum habeat dotem a massa communi distinctam. *Imolen. Distributionum 30 Maii 1772, dub. 3,* confirmat. *8 Maii 1773 et 15 Sept. 1787.*

12 Archipresbyter et parochus collegiatae ecclesiae S. Pauli Firmi parochialem sibi domum augmentumque congruae deberi putans, et a canonicis desuper praeventus, auctoritatem imploravit Sacr. Congreg.: capitulum congregatum decernit quod tradi archipresbytero deberent aedes iuxta ecclesiam, ac pluviale et velum humerarium pro functionibus parochialibus, exemptusque esset ab annua praestatione scut. 5, pro distributione candelarum in festo Purificationis Deiparae, aliorumque scut. 17 pro oleo lampadis. Iterumque die 7 Sept. 1786, coadunatum capitulum deliberavit ut conventio haec non ad vitam, sed perpetuo duratura esset. Concordiam hanc petunt approbari canonici, et episcopus eam probatam censuit, eo quod archipresbyter a domus locatione liberatus non tam aegre capellanum vicarium retinebit; et censuit ut magnae domus manutenendae expensae ad capitulum habitualem habens curam pertinerent, et ut demum firmum penes ipsum capitulum remaneret onus alium retinendi capellanum coadiutorem. Proposita causa, et expostulato quaenam sit resolutio capitularis probanda, et a quibus exsequenda? illam profecto diei 7 Septemb. emanatam iuxta votum archiepiscopi approbandam Sacr. Congreg. deliberavit. *Firmana 7 Iunii 1788,* confirmat. *7 Febr. 1789.*

13 Non privative ad archipresbyterum, sed ad capitulum ecclesiae parochialis in collegiatam noviter erectae S. Petri Montis Martiani iuxta modum per canonicum aedituum annuatim ab ipso eligendum exercendum regimen et administrationem ecclesiae collegiatae praedictae, sacrarii, chororum et cubiculi super capellam B. M. Carminis existentis, et turrium sacrarum spectare, Sacr. Congr. resolvit. *Senogallien. 13 Iunii 1789, dub. 1.*

14 Soli archipresbytero subesse debere, non autem capitulo, Societatem SS. Rosarii in eadem ecclesia S. Petri, ut asseritur, erectam decidit. *Ibid., dub. 8.*

15 Supplicationes vero praedictae ecclesiae indicendae sunt per archipresbyterum de consensu capituli iuxta decretum card. episcopi anni 1781, *Ibid., dub. 9.*

16 Incerta minoribus officialibus ecclesiae parochialis in collegiatam noviter erectae S. Petri Montis Martiani praestari solita a defunctorum haeredibus aliisque, privative non pertinent ad archipresbyterum, sed inter ipsos a capitulo dividi debent. *Senogallien. 13 Iunii 1789, dub. 12.*

Quaesitum cum esset an et quomodo, et 17
quibus diebus archipresbyter una cum canonicis collegiatae ecclesiae Ariciae teneatur divinum officium in choro recitare? affirmativum responsum datum est in omnibus iuxta votum card. episcopi. *Albanen. 16 Maii 1789,* confirmat. *26 Martii 1791.*

Suppressionem unius ex parochis duobus 18
ecclesiae parochialis Castri Madamae, et respective erectionem duorum vicariorum in locum parochi suppressi firmam et ratam esse decernitur. Sed iisdem vicariis seu coadiutoribus nullum iurium parochialium exercitium competere, nisi de licentia et consensu archipresbyteri statutum fuit, etiamsi competere iisdem asserant iura parochialia, eo quod iuxta episcopalia edicta subrogati sunt *cum omnibus honoribus et oneribus* in locum suppressi parochi. *Tiburtina Parochialis 16 Iunii 1792.*

Missam conventualem celebrare vicissim non 19
tenetur archipresbyter ecclesiae collegiatae S. Mariae in burgo Civitellae, qui distinctos habet redditus, nihilque percipit ex legatis benefactorum capituli. Ideoque minime esse decretum episcopalis curiae confirmandum, quo celebrandam ab archipresbytero missam conventualem anno 1788 mandaverat. *Brictinorien. 20 Aprilis 1793, dub. 2.*

Decretum autem curiae praedictae super hora 20
celebrandi missam parochialem ante ortum nempe solis est confirmandum. Id enim servatum est ab anno 1735, per decessores archipresbyteros, atque exemplo sunt archipresbyteri collegiatarum Brixichellae, Meldulae et Fori Pompilii. *Ibid., dub. 3.*

Choralis servitii exemptio quam anno 1776 21
tribuit tribunalis A. C. sententia archipresbytero ecclesiae collegiatae S. Mariae in burgo Civitellae, ac ratam habuerunt canonici per transactionem confirmatur; cum Sacr. Congr. decreverit minime esse recens decretum curiae episcopalis confirmandum, sed potius infirmandum. Aiebant enim archipresbyterum distinctos habere parochiales redditus, nilque omnino percipere ex capitulari massa, piisque capituli relictis. *Brictinorien. 20 April. 1793, dub. 1.*

In receptitia ecclesia Casalis Novi sex sunt 22
beneficiati et archipresbyter qui principalem curam habet animarum, qui, licet choro non inserviant, tamen consuetudine missam quotidie conventualem celebrant. Ob reddituum tenuitatem, et ecclesiae qualitatem reductionem missae conventualis implorat archipresbyter, et assecutus est ad dies festos per vices. *Cassanen. Missae conventualis, et pro populo 22 Novembris 1794, dub. 1.*

Item etiam reductionem missae pro populo 23

efflagitat, cum paucos supra reliquos beneficiatos percipiat carolenos, et cura gravatur animarum 600, et S. C. non esse locum ad formam const. Bened. XIV *Cum semper* respondit. *Ibid.*, *dub.* 2.

24 Sacerdos Andreas Mei archipresbyter ecclesiae collegiatae S. Mariae de Misericordia oppidi Belviderii, qui iam ante adeptam dignitatem erat publicus oppidi praeceptor, inspectis peculiaribus facti circumstantiis ad retinendum ludimagistri munus potest omnibus scholae diebus alium substituere in chorali servitio ad sexennium. *Senogallien.* 24 *Ianuar.* 1795, *dub.* 1.

25 Hinc pro tempore quo eadem de causa praestitit servitium per alium, fecit fructus suos. *Senogallien.* 24 *Ianuar.* 1795, *dub.* 2. Nec non ablati fructus sunt ei restituendi. *Ibid.*

Definivit Sacr. Congreg. archipresbyterum 26
ecclesiae S. Petri oppidi Supini, ubi alii duo parochi adsunt, esse manutenendum in possessione iuris peragendi in ipsa ecclesia benedictionem fontis baptismalis, missamque solemnem cantandi assistentibus parochis S. Mariae, et S. Nicolai in Sabbatis Sanctis ante Paschata Resurrectionis et Pentecostes, cum de eius maioritate super aliis constet. *Ferentina Matricitatis, et Fontis baptismalis* 18 *Martii* 1798, *dub.* 3.

De irrationabili iudicio episcopi, et mala re- 27
latione examinatorum minime constare censuit S. Congr. ex eo quod in collatione archipresbyteratus ecclesiae Oppidi S. Gregorii testimoniales litteras potius Camillo Lucchetti, quam Francisco Giare datae fuere. *Tiburtina Archipresbyteratus* 22 *Aug.* 1807, *dub.* 1.

ARCHIVUM seu ARCHIVIUM

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

Institit R. P. D. Iosephus Ugolini praefectus archivorum, ad evitanda scandala et controversias inter episcopos et communitates civitatum, ut iterum declaretur a S. C. an servandae sint in cancellaria episcopali sequentes scripturae rogatae a cancellario episcopali tanquam illius curiae cancellario, videlicet [1]:

Processus et acta civilia, criminalia, et mixta, facta in foro episcopali, sententiae in iisdem causis latae.

Compositiones cum reis inquisitis in curia episcopali.

Praecepta et decreta quaecunque inter personas ecclesiasticas, aut etiam laicas, in causis et negotiis spiritualibus vel aliis ad forum ecclesiasticum pertinentibus.

Edicta cuiusvis generis, statuta et ordinationes ecclesiarum, mandata procurae, pro gerendis negotiis episcopatus.

Scripturae mulctarum et poenarum. Item supplicationum et absolutionum, acta synodi, visitationis ecclesiarum, monasteriorum et locorum piorum, eorumque decreta.

Regesta bullarum apostolicarum ad eamdem curiam directa.

Collationes et institutiones beneficiorum eorumque concursus, et renuntiationes, et permutationes, et scripturae omnes beneficiales.

Instrumenta traditionis possessionis eorumdem beneficiorum; uniones beneficiorum, erectiones parochialium, beneficiorum, capellarum et fontis baptismalis.

Acta cognitionum, canonizationum, patronatus tam clericorum quam laicorum, seu mixtorum.

Scripturae concernentes exsecutiones dispensationum ac aliarum litterarum apostolicarum.

Remissiones denuntiationum et aliae scripturae matrimoniales.

Explorationes voluntatum novitiarum, licentiae profitendi, et aliae huius generis scripturae ad monasteria monialium spectantes.

Interpositiones auctoritatis decreti in renuntiatione novitiorum, et alienationibus aliarum personarum fori episcopalis, et instrumenta monialium.

Licentiae accedendi ad monasteria monialium, aut in ea ingrediendi.

Scripturae consecrationis altarium, coemeteriorum, campanarum et huiusmodi.

Item professionis fidei; item scripturae visitationis Liminum; scripturae ordinationis et collationis chrismatis.

Monitoria ad finem revelandi.

Approbationes confessariorum et curatorum, dimissoriae et commendatitiae, licentiae pro parochis, canonicis et aliis clericis discedendi a dioecesi cum litteris testimonialibus.

Scripturae erectionis et institutionis seminarii.

Item locationis in emphyteusim bonorum episcopatus et aliorum bonorum ecclesiasticorum.

Ac praeterea ut declaretur an idem procedat super quibuscunque contractibus permutationum, alienationum, locationum bonorum mensae episcopalis, alienationum bonorum ecclesiasticorum, sive ad loca pia, sive ad legata pia etiam laicalia pertinentium. *Die* 9 *Iulii* 1825.

S. C. eminentissimorum S. R. E. card. Concilii Tridentini interpretum, inhaerendo declarationibus alias factis, rescripsit, scripturas omnes in superius descripto folio etiam postremo loco

[1] Quae hoc decreto praescribuntur asservari in cancellaria sive archivio episcopali, fere omnia et iisdem verbis invenies relata in art. nov. Casin. *Archivium*, n. 13, ex antiquiori eiusdem Congregationis decreto ad episcopum Comen. (Edit. Casin.)

indicatas, et si quae aliae rogatae fuerint a cancellario episcopali tanquam illius curiae cancellario, esse asservandas in cancellariis episcopalibus.

SACRAE CONGREGATIONIS
EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETUM.

Documenta quae ad instar secreti confessionalis in episcopalibus cancellariis deponuntur non possunt exinde extrahi, quamvis necessaria sint in iudicio civili ad usum probationis. NN. suo testamento edixerat ut sua coniux sibi superstes esset haeres usufructuaria cum onere ut alimenta praestaret cuidam Titiae et filio huius Alexandro; haeres autem proprietarius esset iste Alexander, qui si decessisset impróles, filios Mariae suae ex sorore nepotis, substitutos voluit.

Maria statim post mortem testatoris in iudicio civili actionem de testamenti nullitate promovit, contendens Alexandrum esse ex adulterio testatoris filium. Quod ut concludenter constare posset, petivit quaedam documenta, quae in cancellaria archiepiscopali deposita affirmabat, in lucem edi iuberentur. Hinc iudices civiles decreverunt, *costare del diritto di Maria a conseguire l'esibizione de' documenti mediante il compulso.*

Cum autem ordinarius huic decreto parere detrectaret, penes S. C. Episcoporum et regularium reclamatum est, contendente eodem ordinario, *che i documenti di NN.* (testatore) *furono confidati a me quasi come a maniera di sacramentale confessione e per impulso di timorata coscienza.*

S. C. in plenario conventu diei *25 Februarii 1842,* audito voto consultoris, propositoque dubio: *Se e come si abbiano a comunicare i richiesti documenti all'accennato tribunale di...; o piuttosto imporre sull' oggetto un perpetuo silenzio?*

Eminentiss. Patres rescripserunt, *Negative ad primam partem, Affirmative ad secundam.*

Sacrarum Congregationum decretis, Benedicti papae XIII bullam addere non inopportunum duximus; agit enim de institutione et dispositione archivorum episcopalium.

BENEDICTUS EPISCOPUS,
SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

Maxima vigilantia, quam maiores nostri in rerum suarum monumentis ad posterorum memoriam retinendis semper adhibuerunt, adeo testata et passim litteris tradita est, ut nostris verbis praedicari minime egeat; nihil enim frequentius in veterum Patrum scriptis sacrisque conciliorum et Ecclesiae sanctionibus legitur, quam scrinia, tabularia, archiva, conditoria et armaria a temporum atque hominum iniuria servandis rerum gestarum documentis, chartis, diplomatibus, codicibus, instrumentisque, constructa; unde fides et veritas rerum ad successorum recordationem transmitti posset. Nec tantum veteres quidem Romani pontifices antecessores nostri singularem hanc providentiam in custodiendis eiusmodi actis et monumentis identidem ostenderunt; sed caeterarum quoque ecclesiarum pastoribus tantae rei gravitas maxime innotuit, proptereaque rerum sibi creditarum testes litteras ad instructionem futurorum summa fide servari voluerunt, quippe qui probe nossent, quantae inde utilitates manarent. E recentioribus ecclesiasticae disciplinae reparator insignis, beatus Carolus Borromaeus S. R. E. cardinalis et archiepiscopus Mediolanensis in concilio provinciali I non uni suae, sed caeterorum etiam antistitum ecclesiis, sacrae suae metropoli contributis, summe cavit ob illarum iura sarta tecta servanda de archivis et tabulariis in singulis episcopatibus speciatim erigendis, peculiares canones promulgari statuens, quod et nos tam gravem et piam disciplinam prae oculis habentes, olim in concilio nostro provinciali I Beneventano, Deo favente, statuimus, maiorum exempla secuti, qui in suis constitutionibus non solum Romae, sed praecipue in universis regionibus et civitatibus, beati Petri apostolorum principis temporali imperio subiectis, archiva et tabularia erigi iusserunt, ne scripturae ad res publicas attinentes dispergerentur.

§ 1. Cum vero ad aures nostras rumor pervenerit, in multis episcopatibus et ecclesiis rem tam providam utilemque non sine privato et publico damno negligi; quod nisi opportuno remedio tollere satagamus, incommoda ecclesiarum facile in immensum crescent; nos ex debito pastoralis officii constitutionem a Pio V antecessore nostro pro archivis sedium episcopalium utriusque Siciliae olim vulgatam, et fraudes ac subreptiones scripturarum quae tempore sedium vacantium perpetrabantur, etiam respicientes, necessarium putavimus nonnullas alias ordinationes et statuta his nostris apostolicis litteris, perpetuum robur habituris, edere tenoris sequentis, videlicet:

§ 2. Ut omnes patriarchae, metropolitae, archiepiscopi, episcopi et praelati inferiores, ordinarii locorum, nullius dioecesis, iurisdictionem episcopalem exercentes, in tota Italia, eique adiacentibus insulis, qui in suo palatio episcopali locum tutum nec cuivis facile adeundum, pro servandis in eo scripturis ad dignitatem et iurisdictionem episcopalem sive ordinariam, mensam et forum suae curiae pertinentibus, non habent, statim de loco tantae rei destinando serie cogitent, in quo loco tuto, congruo, non humescenti, unde scripturis lapsu temporis pernicies ulla inferatur, loculi, plutei

et armaria, recipiendis scripturis et codicibus apta, secundum instructionem Italicam, inferius subiiciendam, disponantur, et diligenter clausa custodiantur. Quoad archiva et tabularia olim erecta, iidem praelati pro sua vigilantia eorumdem statum sedulo recognoscant, illorum aptae capacitati atque ordini, iuxta supradictam instructionem, ut, quoad fieri potest, structura et dispositio omnium archivorum sit uniformis, intra sex menses post harum publicationem, provisuri.

§ 3. Hic idem terminus sex mensium iniungitur quibuscunque capitulis ecclesiarum cathedralium et collegiatarum, tam insignium quam non insignium, ut locum opportunum iuxta modum iam indicatum disponant in aliqua mansione cathedralis vel collegiatae ecclesiae, ubi commode serventur et custodiantur scripturae, iura et status eorumdem capitulorum respicientes. Seorsum vero armarium habeatur pro scripturis, ad iura et statum particularem ecclesiarum cathedralium, collegiatarum attinentibus. Volumus enim ut archiva capitulorum ab illis quae sunt ecclesiarum cathedralium et collegiatarum omnino distinguantur; ideoque in prospectu et facie, sive anteriori parte cuiuscunque archivi sive armarii exterius scribatur cuiusnam sit illud archivum, an scilicet ecclesiae an vero capituli.

§ 4. Haec observanda etiam praecipimus a quocunque abbate, priore vel superiore regulari cuiuscunque ordinis, etiam Mendicantium, etiam Societatis Iesu, vel cuiuscunque instituti etiam speciali nota digni, necnon hospitalis beati Ioannis Hierosolymitani, scilicet pro dispositione, constructione seu constitutione archivi in loco apto, modo quo supra, intra claustra propriae domus, monasterii seu conventus: idemque omnino exsecutioni mandandum curent abbatissae vel priorissae et superiores cuiuscunque monasterii monialium et sacrarum virginum, domuumque piarum mulierum, quae conservatoria appellantur, quaeque per haec scripta non intendimus approbare. Similiter haec eadem constitutio nostra in construendis et custodiendis archivis observetur ab ecclesiis receptitiis, collegiis, seminariis, convictibus, congregationibus, confraternitatibus, hospitalibus, montibus pietatis, aliisque locis piis cuiuscunque generis, et quocunque nomine censeantur, sub administratione rectorum, ministrorum et officialium temporaneorum, sive perpetuorum existentibus.

§ 5. Omnes iam dicti patriarchae, archiepiscopi, episcopi, ordinarii locorum et superiores regularium utriusque sexus, ut supra, postquam congesserint, et clauserint vel disposuerint scripturas in archivo exstructo vel exstruendo, omni diligentia et sollicitudine earumdem catalogum et inventarium conficiendum, et cum brevi singularum scripturarum synopsi, et lemmate vel summario describendum curent, episcopi et ordinarii eumdem catalogum et inventarium a notario seu cancellario curiae episcopalis vel ordinariae, aut, eo impedito, ab alia persona, per eum substituenda, confici curent coram se ipsis, seu vicario generali, vel alia persona ab iisdem substituenda, idemque catalogus et inventarium ab eodem notario seu cancellario singulis paginis subscribatur. Catalogus vero in fine totius operis a praelato, postquam ipse accurate et sedulo recognoverit singulas paginas diligenter conscriptas, fideliterque a notario seu cancellario propriae curiae, vel a persona ei substituta, exaratas, subscribatur. In seminariis autem episcopalibus archivum, ut supra, erigatur, et inventarium scripturarum per publicum notarium, ab episcopo sive ordinario eligendum, qui non sit cancellarius curiae episcopalis sive ordinariae, conficiatur coram vicario generali aut alia persona ecclesiastica a praedictis ordinariis substituenda, et coram uno ex deputatis seminarii, ad horum beneplacitum, etiam alternis vicibus, cum subscriptione illius qui eidem confectioni interfuerit ut supra.

§ 6. Catalogus et inventarium archivi capitulorum ecclesiarum cathedralium et collegiatarum, per archivistam, ut inferius dicetur, a capitulo eligendum, conficiatur coram duobus canonicis antiquioribus et peritioribus cathedralis et collegiatae eo ordine et subscriptione quam supra memoravimus. Inventarium tamen et catalogus archivi ecclesiarum cathedralium et collegiatarum, distincti ab archivo capituli, per hominem a proprio episcopo sive ordinario deputatum, coram vicario generali vel persona ecclesiastica, ab ipsis ordinariis eligenda, nec non canonico antiquiore ecclesiae cathedralis vel collegiatae, appositis subscriptionibus eorumdem, conficiatur ut supra. Inventaria et catalogi scripturarum quae in archivis monasteriorum et locorum regularium servantur, eodem quem diximus ordine conficiantur per archivistam regularem ipsius monasterii seu conventus, ut inferius, eligendum, et coram abbate vel superiore monasterii, et antiquiore ex monachis regularibus monasterii vel conventus; qui quidem abbas vel superior suam subscriptionem apponere debeant.

§ 7. In monasteriis monialium, inque domibus piis, quae conservatoria nuncupantur, inventarium et catalogus conficiatur et subscribatur, ut supra, per hominem ab episcopo sive ordinario deputatum, coram proprii monasterii confessario, et abbatissa vel priorissa, sive superiore et vicaria.

§ 8. In ecclesiis conventualibus, seu receptitiis, collegiis et seminariis, seorsum a seminariis episcopalibus, ut supra, memoratis, in convictibus, congregationibus, confraternitatibus, hospitalibus, montibus pietatis, aliisque

locis piis, ut supra, inventarium et catalogus coram primo officiali et camerario cum eorum subscriptione per archivistam, si ibi erit, alias per virum idoneum, ab administratoribus eorumdem locorum deputatum conficietur.

§ 9. Huiusmodi inventarii et catalogi, sic, ut diximus, confecti, duo exemplaria inter se prorsus similia conficiantur, quorum unum in archivo ipso episcopali servetur, alterum apud praelatum dioecesis, ut supra, antiquiorem canonicum cathedralis vel collegiatae, abbatem vel superiorem monasterii aut conventus, abbatissam vel priorissam aut superiorem monasterii monialium, et conservatorii, rectorem, vel primum officialem locorum piorum, respective, ut supra, ita tamen ut praefuncti suo munere successoribus illud tradant.

§ 10. Eadem archiva duabus clavibus, et seris inter se diversis aperiantur, quarum una quoad archiva episcopalia sive ordinariorum a praelato sive ordinario servabitur; altera a cancellario seu notario curiae episcopalis vel ordinariae. Archivi autem seminariorum episcopalium una clavis ab episcopo sive ordinario, altera ab archivi praefecto, per episcopum sive ordinarium eligendo, cum consilio deputatorum eorumdem seminariorum, custodiatur. Archivi capituli ecclesiae cathedralis vel collegiatae unam clavim eiusdem archivi praefectus servabit, aliam canonicus antiquior.

§ 11. Ubi mos est ut beneficiati ecclesiae cathedralis vel collegiatae archivum habeant distinctum a capitulari, de more unam eius clavim retineat beneficiatus antiquior, alteram beneficiatus archivi praefectus, sive archivista, ut inferius dicetur, eligendus. Ubi vero beneficiatorum archivum una cum capitulari coniunctum haberi consuevit, eius claves iuxta eamdem consuetudinem retineantur; sique ab uno ex beneficiatis retineri consuevit, ita pariter observetur. Si vero beneficiati carent archivo separato et distincto, neque scripturas ad sua iura pertinentes in archivo capitulari conservant, tunc iubemus atque praecipimus patriarchis, archiepiscopis et ordinariis ut archivum cum armariis seorsum erigendum curent, modo superius memorato, ut scripturarum conservationi prospiciatur. Quoad vero particulare archivum ipsius ecclesiae cathedralis et collegiatae, una ex eius clavibus a canonico eiusdem ecclesiae cathedralis vel collegiatae, per episcopum sive ordinarium deputando, altera vero ab ipso episcopo sive ordinario retineatur. In monasteriis seu conventibus regularium una ex clavibus archivi a superiore conventus, altera ab archivista retineatur. In monasteriis monialium, piisque domibus, quae conservatoria appellantur, una ex clavibus per abbatissam vel priorem aut superiorem locum, altera per confessarium monasterii aut conservatorii custodiatur. In aliis locis supra memoratis unam archivi clavim rector vel primus officialis custodiat, alteram archivista, ut inferius, eligendus.

§ 12. Quotannis mense Ianuarii inventario sive catalogo scripturarum illae scripturae adiungantur, quae anno praecedenti confectae vel alias neglectae fuerunt.

§ 13. Episcopi et ordinarii tempore visitationis, ex praescripto sacrosancti Concilii Tridentini faciendae, archivum episcopale sive ordinarium omnino visitent. Item visitent archivum ecclesiae cathedralis vel collegiatae, nimirum armaria in quibus iura ecclesiae cathedralis vel collegiatae custodiunt, et scripturas ac iura eadem recognoscant, praesentibus duobus canonicis antiquioribus et peritioribus capituli. Archivum scripturarum quae statum et iura capituli cathedralis tantum respiciunt, pariter visitent, exploraturi utrum scripturae sint bene dispositae, secundum instructionem huic nostrae constitutioni adiungendam, idque agant una cum duobus canonicis antiquioribus, nec tamen possit episcopus sive ordinarius rimari scripturas quae res eiusdem capituli respiciunt. Praeterea episcopus sive ordinarius archivum beneficiatorum cum duobus ex eorum numero antiquioribus pariter visitet, diligenter observaturus utrum huius nostrae constitutionis ordinationes adimpleantur. Ubi vero beneficiatorum archivum cum capitulari commune est, in eius visitatione sibi adiungat duos beneficiatos praeter duos canonicos antiquiores, ut illud pariter, ut supra dictum est, visitet.

§ 14. Episcopi et ordinarii quoad archiva ecclesiarum, aliorumque locorum, hoc ipsum agant ad tenorem huius nostrae constitutionis, quam ubique observari curent, ita tamen ut in iis locis in quibus visitationem iure ordinario peragere possunt, eodem iure ordinario archiva praedicta visitent. In locis vero in quibus iidem episcopi et ordinarii iure delegato visitationem peragere possunt, huiusmodi etiam iure delegato memorata archiva explorare, et exsecutionem eorum quae hac nostra constitutione traduntur promovere possint et debeant, inque relatione sua, tempore visitationis sacrorum liminum facienda, separatim referant statum archivorum. Praelati vero nullius, ad visitationem sacrorum liminum non accedentes, quolibet triennio evoluto doceant Congregationem S. R. E. Cardinalium interpretum Concilii Tridentini de statu archivi, deque observatione huius nostrae constitutionis, et cardinalis praefectus, ubi opus fuerit, illam docere eos cogat.

§ 15. Itidem generales, provinciales et visitatores cuiuscunque ordinis et instituti regularis, ut supra, in suis visitationibus, quas facient in singulis monasteriis, et conventibus regula-

rium ac monialium sibi subiectarum, peculiariter quaerant an singula in hac nostra constitutione comprehensa adamussim servata fuerint ac serventur, poenisque in eadem contentis, inobedientes ad observantiam, etiam iuris remediis compellant. Iidem visitatores suis superioribus in relatione visitationis statum archivorum in dictis monasteriis et conventibus visitatis, a se repertum referant; seque exsecutioni huius constitutionis sedulo invigilasse omnino doceant; pro qua exsecutione, ubi necessitas tulerit, superiorum auctoritatem implorare non desinant. Imo in capitulis provincialibus et generalibus superiores conventuum et monasteriorum, seu provinciarum, de observantia huius nostrae constitutionis, quoad archiva erigenda et conservanda in suis monasteriis seu conventibus, rationem huiusce rei exigant.

§ 16. In singulis capitulis cathedralium seu collegiatarum quotannis inter caeteros officiales, archivista ex corpore capituli eligatur. Idem pariter de monacho seu religioso in monasteriis seu conventibus regularium agatur, ubi caeteri officiales a conventualibus, sive a superioribus eliguntur, qui facultatem habeant eligendi officiales eorumdem monasteriorum sive conventuum. In reliquis locis piis sive confraternitatibus superius memoratis, ubi adest collegium, inter caeteros officiales, ab eo eligi solitos omnino eligatur archivista pro fideli custodia dictorum, respective, archivorum. Ubi vero non eliguntur officiales ab ordinario, vel deest collegium eos electurum, atque homo archivistae muneris capax, tunc rector dicti loci pii custodiat archivum, vel aliquem virum probum et fidelem pro eiusdem custodia deputet.

§ 17. Praelati sive utriusque sexus superiores suae ecclesiae scripturas archivo inferendas curent, secundum instructionem inferius recitandam.

§ 18. Ordinarii priusquam inventarium archivi sui concinnandum curâverint, sedulo inquirant chartas scripturasque usurpatas, alio distractas atque dispersas; quod praesertim sede vacante contingere solet; et quaecunque necessaria remedia adhibeantur ut eaedem scripturae archivo restituantur, vel ubi lateant, manifestetur. Qui non sunt ordinarii, coram ordinariis, auxilium iudiciarium praestantibus, agant pro scripturarum recuperatione, inque archivum suum translatione.

§ 19. Decessurus vel ad longum tempus extra dioecesim abiens episcopus, praelatus sive ordinarius inventarium scripturarum archivi, suo sigillo obsignatum, teneatur omnino dare proprio confessario aut alicui superiori regulari eiusdem civitatis cum syngrapha receptionis tradatur, iuxta memoratam Pii V praedecessoris nostri constitutionem. Superior autem novo electo episcopo seu ordinario, vel antiquo illuc redeunti, idem inventarium tribuat, restituta syngrapha receptionis superiori. Si tamen obitus iam dicti confessarii vel superioris ante novi episcopi seu ordinarii electionem sive reditum supradictum evenerit, tunc inventarium et syngrapha memorata confessariis eorum, respective, adhibita simili cautione, tradantur, et exsecutioni demandetur, quod ipsis morte praeventi adimplere nequiverint.

§ 20. Obeunte praelato, capitulum antequam ad vicarii capitularis electionem deveniat, diligenter inquirat an inventarium scripturarum archivi episcopalis, quod penes se servare debebat, reperiatur, agnoscatque an impleta fuerit praedicta nostra dispositio, qua traditio inventarii, proprio confessario facienda, decernitur ut superiori regulari tribuatur: quod inventarium si repertum fuerit, capitulum illud superiori regulari, ab eo tute et fideliter usque ad novi praelati electionem custodiendum, tradere teneatur. Si autem idem inventarium repertum minime fuerit, neque constiterit fuisse traditum modo quo supra, tunc debeant duo antiquiores canonici archivi claves penes se suscipere, idemque archivum coram duobus testibus presbyteris non capitularibus, suis propriis sigillis exterius munire, ita ut clavibus minime reserari possit. Nec capitulum vel vicarius capitularis eiusdem archivi sigilla disrumpere aut reserare audeant aut possint, nisi prius iidem duo canonici antiquiores, fractis sigillis et aperto archivo coram duobus presbyteris non capitularibus, scripturas ipsas contulerint cum inventario authentico, quod iuxta nostram hanc dispositionem in eodem archivo servandum est. Si vero minime repertum fuerit inventarium in archivo, iam dicti duo canonici teneantur manu publici notarii accurate duplex inventarium scripturarum archivi, ut supra, conficere, quorum unum in archivio servetur, alterum superiori regulari, ut supra, tradatur; alias si huius nostrae constitutionis et dispositionis transgressores exstiterint, et archivum reserare praesumpserint, praeter poenas generales inferius imponendas, tam capitulum quam vicarius capitularis obstricti sint cuicunque detrimento quod inde evenire contigerit, parti et fisco ob scripturas, ex archivo subreptas; necnon aliis poenis, arbitrio successoris episcopi seu ordinarii subiaceant.

§ 21. Post obitum episcopi claves archivi apud duos canonicos, a capitulo deputandos, remaneant, nec commissario apostolico, sede vacante, ullo pacto tradantur: sed tantum permittatur ut ille una cum canonicis deputatis, in archivo scripturam aliquam, suae commissioni necessariam, scrutari possit: inde tamen nullam transferat, cum novus episcopus a capitulo scripturarum ex archivo episcopali translatarum, omniumque ad ecclesiam seu mensam episcopalem pertinentium rationem exigere debeat, ex Conc. Trid., sess. 24, c. 16, de Reform.

§ 22. Ex archivis non liceat efferre scripturas sine praelati vel superioris facultate illas exscribendi, easdemque post triduum in suum locum restituendi, ubi syngrapha receptionis, triduano tempore limitata, reponatur. Hanc syngraphaṁ scripturas recipiens, sua manu in codice ad hoc retinendo in eodem archivo, subscribat; ordinariis tamen locorum reservata facultate prorogationis temporis, quae moderate concedatur.

§ 23. Ad processus quacunque occasione postulante facile inveniendos, volumus ut notarii, tabelliones et actuarii unius mensis spatio ab expeditione causarum, archivistae eosdem processus quoscunque, criminales, civiles, et quamcunque rem continentes, ecclesiasticam vel temporalem, tradere teneantur, per eum in archivo reponendos atque servandos; quos pariter inventario scripturarum singulatim recensebit sub poena transgressoribus privationis officii, et futurae ad id obeundum inhabilitatis, praeter alias poenas in hac constitutione sancitas. Ubi archivistas et scripturarum custodes mutari contigerit, hi successoribus suis omnes scripturas, per publicum documentum inde confectum, exhibeant; alias hi aeque ac successores de scripturis deficientibus rationem reddant.

§ 24. Denique, ut prospiciatur conservationi scripturarum, ad ecclesiam, parochias, capellanias, altaria, loca pia et causas quoque pias pertinentium, quae per collationem vel nominationem seu praesentationem canonicam, vel quocunque alio modo reguntur et administrantur, per virum ecclesiasticum vel saecularem, non vero per collegium, et propterea difficilius est archivum, secundum iam dictam instructionem formatum constituere, volumus ut ordinarii in visitationibus pro suo arbitrio et prudentia eidem scripturarum conservationi provideant, erectionem archivii fieri mandantes, regulasque praescribentes quas rei aptiores fore cognoverint, subiectae instructioni se conformare pro opportunitate curantes.

§ 25. Omnium et singulorum hactenus expositorum exsecutionem sub praecepto sanctae obedientiae quibuscunque, ut supra, personis, respective, iniungimus ab iisque servari volumus et mandamus, imo rursus patriarchis, metropolitanis, archiepiscopis, episcopo aliisque ordinariis habentibus usum pontificalium, sub poena suspensionis ab eorum usu, arbitrio summi pontificis; capitulis autem ecclesiarum cathedralium et collegiatarum sub poena interdicti; reliquis ecclesiasticis saecularibus in sacris constitutis sub poena suspensionis a divinis; regularibus utriusque sexus, suspensionis ab officio et privationis vocis activae et passivae; saecularibus sub poena excommunicationis maioris; quarum censurarum et poenarum absolutio et relaxatio reservetur Romano pontifici.

§ 26. Curent propterea universi praelati supradicti et superiores regulares omni diligentia quaelibet hac nostra constitutione contenta, undequaque observari, ad avertendum praeiudicium grave quod imminere posset ecclesiis ex occultatione iurium, pro quorum custodia et conservatione ipsi pro viribus laborare tenentur ex onere assumpto in ipso limine receptionis suae dignitatis et muneris; proindeque inobedientes, nedum iuris remediis ad observantiam eorum quae hac constitutione vulgantur, cogere possint, sed debitis poenis in eos qui muneri suo deerint, animadvertere non omittant.

§ 27. Decernimus autem easdem praesentes de subreptionis vel obreptionis, aut nullitatis vitio seu intentionis nostrae, vel quovis alio defectu notari, impugnari, infringi, invalidari, aut in ius vel controversiam vocari nunquam posse; sed illas semper perpetuo validas et efficaces fore, suosque plenarios effectus sortiri; atque ita per quoscunque iudices, etiam causarum palatii apostolici auditores, et camerae clericos, ac S. R. E. cardinales, sublata eis quavis aliter iudicandi vel interpretandi facultate et auctoritate, iudicari et definiri debere; irritum quoque et inane decernimus, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

§ 28. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus apostolicis de non tollendo iure quaesito, et quorumvis capitulorum, ecclesiarum, monasteriorum, aliorumque piorum locorum, etiam iuramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alias roboratis statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis, exemptionibus, immunitatibus, a nobis et praedecessoribus nostris sub quibuscunque tenoribus et formis, et cum quibusvis clausulis et decretis quomodolibet concessis ac in futurum concedendis. Quibus omnibus, etiamsi de illis illorumque totis tenoribus specialis, specifica et expressa mentio habenda foret, tenores huiusmodi praesentibus pro sufficienter expressis habentes, illis in suo robore alias permansuris, hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem ut earumdem praesentium exemplaribus manu et sigillo cuiusvis publici notarii vel alterius personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides in iudicio et extra adhibeatur, quae praesentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae.

§ 29. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae institutionis, voluntatis, mandati, statuti et ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omni-

potentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo vigesimo septimo, XVIII Kal. Iulias, pontificatus nostri anno quarto.

ASPERSORIUM

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Ad dubium an et a quo in actu ingressus ad ecclesias priorales et parochiales civitatis Castelli sit porrigendum aspersorium aquae benedictae episcopo incedenti processionaliter in diebus Rogationum, seu alia quavis occasione insimul cum canonicis cathedralis vestibus canonicalibus indutis et capitulariter procedentibus; respondit S. C., visis tantum iuribus parochorum, priorum, caeterorumque rectorum ecclesiarum saecularium dictae civitatis, eorumque procuratore audito, cum pars altera pro dilatione institerit: *Dilata,* et per modum provisionis servetur constitutio synodalis. *Civitatis Castelli 27 Aprilis 1784.*

2 Archiepiscopo ecclesiam intranti debet prima dignitas aspersorium afferre, eaque legitime impedita illud ipsum munus subire debet alia dignitas aut persona quae dignior ex capitulo aderit; legitimi autem impedimenti causa non censetur quod aliquis in choro sit occupatus, nisi sacris vestibus ad missam maiorem celebrandam sit indutus. At in alia collegiata ecclesia aspersorium est porrigendum a praeposito eiusdem ecclesiae, vel (quocunque nomine nominetur), ab eo qui in illa digniorem personam gerit, ut tam ecclesiae quam personae porrigenti ea ratione honor tribuatur. *Hispalen.* hoc modo exsecutioni demandatum. *23 Martii 1592, dub. 5,* confirmat. *13 Iunii 1592, et Oxomen. 3 Augusti 1593, et Elboren. 16 Februarii 1593.*

3 Ad dubium: an propter nimiam distantiam quae est inter altare et chorum in aspersione aquae benedictae diebus Dominicis fieri solita liceat duos sacerdotes cotta et stola indutos deputare, quorum alter chorum, alter populum aspergat, celebrante interim ante altare hanc functionem exercente? respondit S. C.: Hebdomadarius aquam benedictam aspergat in ecclesia iuxta rubricas Missalis. Quod si chorus adeo sit elatus ut nisi per scalas ad eum non pateat accessus, alter sacerdos superpelliceo et stola indutus in choro aspersionem faciat. *Abulen. 17 Novembris 1592; dub. 1.*

Ingredienti sanctissimo D. N. aliquam ex tri- 4
bus patriarchalibus Urbis ecclesiis aspersio aquae benedictae non a gubernatore eiusdem Urbis, qui nullam habet regulariter iurisdictionem spiritualem, sed a vicario eius ecclesiae, aut, eo absente, ab antiquiore dignioreque canonico tanquam capituli capite praebeatur. *Urbis 9 Martii 1597.*

Missae sacrum faciens per chorum tantum 5
a ministris associatus aspergat aquam benedictam diebus Dominicis; per ecclesiam vero et ad populum poterunt ministri ipsi aspergere in sacrificio illo. *Elboren. 2 Septembris 1597, dub. 9.*

Aspersorium porrigendum est episcopo in 6
quamcunque ecclesiam civitatis vel dioecesis ingredienti a rectore ecclesiae ad quam episcopus accedit. *Sorana 23 Septembris 1820.*

Gubernator et magistratus civitatis Praenest. 7
dum vestibus consularibus induti consuetis diebus ad cathedralem accedunt, excipi debent ab alterutro ex canonicis vel capitularibus cappa induto, qui aspergillo ipsis aquam benedictam porrigat. *Praenestin. 27 Augusti 1836, dub. 1.*

ASSISTENTIA

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Quaesitum fuit: cum in celebranda ab episcopo Pisauren. missa pontificali in ecclesia sua ambae dignitates maior post pontificalem praepositura nuncupata, altera archidiaconatus dicta, assistere debeant, unus a dexteris, alter a sinistris, cui illorum dignior locus assignari debeat? cum de iure dignitatum ordo servari debeat, et archidiaconus nihilominus praetendat se praeferendum, et antiqua fuerit alias contraria consuetudo; super quibus S. R. C. ita rescripsit episcopo: *Avendo questi miei signori illustrissimi dall' incluso memoriale inteso la differenza nata tra il prevosto e l' archidiacono di codesta chiesa cattedrale, sono venuti in parere, che quando V. S. celebra pontificalmente, l' archidiacono, ed un altro canonico diacono se vi è, e se non sacerdote le assistano dai lati apparati in abito diaconale, ma non ostante, che il detto canonico fosse sacerdote, l' archidiacono stia alla banda destra, e che in tal caso il prevosto, come prima dignità presbiterale debba col piviale servirli al libro; e quando ella non celebra, ma è presente con la cappa alla messa, o vespero, il medesimo archidiacono ed un canonico diacono se vi è, e se non sacerdote nell' abito ordinario canonicale le assistano dai lati, ed il prevosto stia in coro nel suo solito stallo, conforme al Pontificale Romano. Pisauren. 10 Ianuarii 1590.*

Quando episcopus in celebratione alicuius fe- 2
stivitatis exit extra chorum, ut altaria incenset vel caeremonias hebdomadarii faciat, aut ut po-

pulo benedictionem elargiatur, illum associare debent dignitates et canonici assistentes, aut alii necessarii. *Segunt. Caeremoniarum 20 Martii 1590, dub. 2.*

3 Episcopo solemniter Vesperas vel missam pontificalem celebrante apparati esse debent omnes dignitates et canonici cathedr. Seguntinae. *Ibid., dub. 3.*

4 Episcopo pontificaliter et solemniter celebranti archidiaconum a dexteris, et alium diaconum a sinistris diaconaliter paratos assistere oportet, praeter alium assistentem pluviali indutum, qui, ut habetur in Pontificali Romano, debet esse prior canonicorum, dignior capituli. *Oscen. 16 Martii 1591, dub. 12.*

5 In sedendo tam assistentes quam diaconus et subdiaconus pro loci situ et commoditate ita se gerant, ut se inferiores ministros episcopi, non pares et aequales ostendant. *Ibid., dub. 15.*

6 Cardinalis archiepiscopus Hispalens. solemniter celebrans, vel alia pontificalia exercens ex decreto Concilii Trident., sess. 24, cap. 12, compellere potest dignitates et canonicos, universumque capitulum ecclesiae suae metropolitanae, ut sibi assistant et inserviant. Modus autem assistendi et inserviendi is esse debet, quem regulae Pontificalis Romani praescribunt. *Hispalen. 23 Martii 1592, dub. 1.*

7 Licere etiam S. C. declarat ipsi archiepiscopo eosdem compellere, quoties ad alias eiusdem civitatis et suburbiorum ecclesias accedit ad aliquod pontificale munus exercendum; verum cum honoris et servitii sui causa voluerit ab ecclesia metropolitana dignitates et canonicos aliosque capitulares extrahere, qui sibi solemniter celebranti vel pontificalia exercenti assistant et inserviant, curet (ut par est) ne ipsa ecclesia metropolitana ministris omnibus destituatur, debitoque cultu et officio defraudetur. Accedens vero ad ecclesias in quibus aliae adsint dignitates et canonici, curet quoque pro sua prudentia ut omnes confusiones et perturbationum occasiones removeantur; et sciat dignitates et canonicos ecclesiae metropolitanae debere omnino praecedere dignitates et canonicos ecclesiae collegiatae. *Ibid., dub. 2.*

8 Obtinens primam dignitatem in ordine presbyterali pluviali indutus fungi debet assistentis munere, qui de libro serviat, naviculam archiepiscopo in throno existenti porrigat, eumdemque ibi thurificet; eo vero legitime impedito, dignior de capitulo in ordine presbyterali praesens et legitime non impeditus debet in eius locum succedere. Munus autem assistendi ad archiepiscopi latera, fimbrias elevandi, imponendi et deponendi mitram, aliave in Pontificali descripta agendi, pertinet ad archidiaconum et antiquiorem diaconum canonicum ambos dalmaticis indutos; quod si canonicus diaconus nullus aderit, ultimus presbyter canonicus in diaconali tamen habitu succedere debet, qui stabit a sinistris archiepiscopi, et archidiaconus a dexteris, licet ipse archidiaconus ordine tantum diaconali fuerit initiatus. Epistolam vero et Evangelium cantare debent duo canonici ex ordine diaconali et subdiaconali, modo tamen in ea ecclesia sint distincti inter canonicos huiusmodi ordines; alioquin duo ex ordine presbyterali, illudque munus per turnum singuli, cuiuscunque ordinis sint, peragere debent. Diaconus autem Evangelii archiepiscopo ad altare existenti naviculam ministrare, et eum ibi thurificare debet.

Et Caeremoniali episcoporum ab eadem S. C. 9
examinato in hunc modum exsecutioni demandavit: Debere omnino aliquem capellanum vel portionarium ecclesiae ad id deputatum archiepiscopo librum manibus sustinere. Primam vero dignitatem cum pluviali assistentem debere ad dexteram archiepiscopi celebrantis parumper caput supponere ad librum, quem capellanus aut portionarius manibus sustinet, dum in sede eminenti ipse archiepiscopus intonat hymnum *Gloria in excelsis,* cantat orationem *Credo,* et *Dominus vobiscum* ad Offertorium. Sed quando archiepiscopus legit Epistolam, Gradualem et Evangelium, prima dignitas nihil aliud agens stabit in loco suo erectus. Digito autem indicare debet legenda in libro, quando archiepiscopus est ad altare: neque dedignari debet prima dignitas quod his muneribus fungatur, cum maxime honorifica sint, et eadem omnia faciat prior episcoporum cardinalium, dum assistit summo pontifici celebranti.

Declarat quoque primae dignitatis assistentis propriam sedem esse scabellum ligneum, quod tamen permittitur depictum, vel aliqua pulchra forma fabrefactum, dummodo sit nudum, nullo scilicet panno vel alia re coopertum in plano solii in partem dexteram archiepiscopi praeparatum, atque eo loco et ordine situm, ut ipsa prima dignitas assistens et ad altare, et ad faciem archiepiscopi respicere possit, qui locus dignior reputatur locis diaconorum ministrantium. *Hispalen. 23 Martii 1592, dub. 6.*

Vesperas vel missas episcopo solemniter ce- 10
lebranti, archidiaconus et alter canonicus diaconus ex antiquioribus a sinistris diaconali habitu induti assistere debent. Quod si in ea ecclesia diaconus nullus adsit, tum loco diaconi canonicus alius ultimus ex ordine presbyterali, diaconaliter tamen indutus, assistentis diaconi munus suppleat. Prima dignitas seu dignior capituli ex ordine presbyterali pluviali indutus assistentis munus obibit, qui cantanti episcopo librum a parte dextera capite suo sustinere, eique apud altare existenti, digito quae dicenda sunt indicare, aliaque peragere debet quae in Pontificali praescribuntur. Episcopo vero non celebranti, sed divinis assistenti, iidem, qui supra, archidiaconus et alter canonicus diaconus

seu presbyter assistere debent. *Aversana 17 Novembris 1592, dub. 1.*

11 Assistens presbyter pluviali indutus pacem acceptam ab ipso episcopo pontificaliter celebrante canonicis, et aliis iuxta rubricas Pontificalis deferre debet. *Ibid., dub. 2.*

12 Succentor seu quivis alius, cuiuscunque sit dignitatis et praeeminentiae, Evangelium in missa pontificali cantans thurificare debet canonicos aliosque de capitulo iuxta rubricas Pontificalis, tit. de Missa pontificali. Quartostallorum vero munus erit inservire episcopo de mitra, de baculo, de libro et de candela. *Ibid., dub. 3.*

13 Primo loco post thurificatum episcopum thurificari debet prima dignitas assistens cum pluviali, secundo diaconi assistentes a lateribus episcopi, tertio dignitates et canonici in choro sedentes, quarto caeteri iuxta rubricas eiusdem Pontificalis loco supracitato. *Ibid., dub. 4.*

14 Quartostalli Evangelium et Epistolam cantantes in missis conventualibus et aliis quibuscunque, servare omnino tenentur rubricas Missalis Romani reformati tam quoad thurificationem quam etiam quoad pacis distributionem spectat, ut nimirum quartostallus Evangelium cantans thurificet dignitates, et canonicos, et alios qui thurificandi sunt; subdiaconus vero pacem a diacono acceptam, servato rubricae Missalis ordine, existentibus in choro, aliisque deferat. *Ibid., dub. 5.*

15 S. R. C. censuit: archidiaconum ecclesiae cathedralis Tirasonen. compelli posse per episcopum ut pontificaliter celebranti, aut alia pontificalia exercenti, non solum in cathedrali, sed in praescriptis etiam ecclesiis sibi assistat et inserviat; eumque sic assistentem ac mistrantem scabello, sive sella rasa, quam vocant, prout ministrum decet, contentum esse debere. *Tirasonen. 20 Decembris 1594.*

16 S. R. C. censuit: concedi posse episcopo Mirandensi litteras apostolicas in forma brevis, quibus detur ei facultas compellendi canonicos et dignitates per multas et poenas, etiam per censuras ecclesiasticas, ut sibi celebranti atque pontificalia exercenti, ex decreto Concilii Tridentini assistant, et inserviant iuxta Pontificalis et Missalis Romani rubricas. *Miranden. 24 Ianuarii 1595.*

17 Canonici non tenentur assistere vicario generali, quando missam solemniter celebrare vellet. *Sulmonen. 9 Martii 1597.*

18 Archiepiscopus assistens in missa solemni cum cappa habebit assistentes, secus si sine cappa. *Elboren. 2 Septembris 1597, dubia 3 et 8.*

19 In functionibus pontificalibus peragendis ab episcopo extra ecclesiam cathedralem, canonici eiusdem ecclesiae non tenentur inservire cum habitu chorali episcopo in privato missae sacrificio, quod praecedere vel subsequi debet easdem functiones. *Pisauren. 18 Iulii 1750, dub. 1.*

Neque tenentur canonici convisitatores tempore visitationis inservire cum eodem habitu eidem episcopo in privato missae sacrificio. *Ibid., dub. 2.* 20

Nec episcopus ad eumdem effectum cogere potest eosdem canonicos ad sibi inserviendum in dicta celebratione missarum. *Ibid., dub. 3.* 21

Imo canonici volentes ultro inservire praemisso modo eidem episcopo prohiberi possunt ab aliis collegis id detrectantibus. *Ibidem, dubium 4.* 22

Episcopo pontificalia celebranti in ecclesia collegiata S. Mariae Maioris de platea civitatis Casalen. praestanda est assistentia a canonicis cathedralis, non vero a canonicis eiusdem collegiatae. *Casalen. 15 Iulii 1752, dub. 10.* 23

Episcopo vero celebranti missam privatam vel alias privatas functiones exercenti in dicta collegiata potest praestari assistentia a canonicis utriusque capituli non renuentibus. *Ibidem, dub. 11.* 24

Prima dignitas, seu dignior ex canonicis ecclesiae cathedralis Casalen. tenetur assistentiam praestare episcopo in omnibus pontificalibus functionibus. *Casalen. 15 Septembris 1753, dubium 2.* 25

Lotio pedum facienda est hora congrua determinanda ab episcopo, et in loco solito, assistentibus omnibus canonicis. *Ibid., dub. 7.* 26

Ad dubium: an capitulo et canonicis in presbyterio assistentibus episcopo missam, aliasque pontificales functiones celebranti, liceat habere sedilia in presbyterio collocata cum parvulis scamnis aliquo panno coopertis, et super iis genuflectant, iuxta assertam consuetudinem hactenus servatam, seu potius genuflectere teneantur super plano presbyterii tapete cooperto? respondit S. C.: Servetur solitum. *Ibidem, dubium 14.* 27

Canonici seu vicarii assistentes in solemnitate missae cum cappis seu pluvialibus genuflectere debent in elevatione sacrae hostiae. *Hildesimen. 7 Iulii 1759, dub. 1.* 28

Praeposito ecclesiae collegiatae SS. Salvatoris civitatis Maceratae missam solemnem celebranti debetur assistentia canonicorum in munere diaconi et subdiac. *Maceraten. 7 Iulii 1759.* 29

Episcopo Pacten. pueros plebemque docenti Christianam doctrinam non debetur a canonicis assistentia. *Pacten. 29 Martii 1760.* 30

Episcopus feria V in Coena Domini iuxta morem ecclesiae Dertusensis canonicorum pedes lavans, debet habere assistentiam duarum dignitatum, et aliam pariter dignitatem, quae munus diaconi, et canonicum, qui munus subdiaconi subeat, ad formam Caeremonialis. *Dertusen. Dubiorum 6 Augusti 1763, dub. 8.* 31

Episcopum in cathedrali confirmationis sacramentum vel ordines collaturum debent saltem duo dignitates, seu canonici, in habitu chorali ad ianuam ecclesiae excipere, asperso- 32

rium porrigere, eique confirmationem vel ordines conferenti assistere. *Ibid., dub. 9.*

33 Dignitates et canonici assistere debent episcopo cum missam pontificalem celebrat, vel alia officia pontificalia exercet, vel etiam publice divinis officiis interest in aliqua ecclesia parochiali vel conventuali civitatis, ita tamen ut ecclesia cathedralis debito non fraudetur officio. *Ibid., dub. 10 et 11.*

34 Ad dubium: an qui ex dignitatibus et canonicis cathedralis ecclesiae Termularum, teneantur in officio diaconorum assistentiam praestare episcopo solemniter celebranti, seu divinis cum cappa interessenti? rescripsit: assistentiam spectare ad diaconos, iuxta Caeremoniale. *Termularum Assistentiae 21 Iunii 1766,* confirm. *12 Iulii 1766.*

35 Ad dubium: an archidiacono ecclesiae cathedralis Hydruntinae solemniter celebranti teneantur in munere diaconi et subdiaconi inservire duo canonici, sive potius duo presbyteri? respondit S. C.: Servetur solitum. *Hydruntina Praeeminentiarum 7 Decembris 1771, dub. 12.*

36 Idem archidiaconus assistens uti presbyter archiepiscopo missas vel Vesperas solemniter celebranti, aut eisdem assistenti, sedere debet super throno prope archiepiscopum, non vero in alio loco. *Ibid., dub. 13.*

37 Ad dubium: an idem archidiaconus tunc archiepiscopo elevare debeat librum Evangeliorum et Pontificale? respondit S. C.: Servetur Caeremoniale. *Ibid., dub. 14.*

38 Archiepiscopo solemniter celebrante idem archidiaconus in praedicta figura presbyteri assistentis praeferri debet in thurificatione canonicis pro diacono et subdiacono eidem archiepiscopo inservientibus. *Ibid., dub. 15.*

39 Eadem thurificationis praelatio debita est archidiacono, quoties in habitu chorali assistit cum duobus canonicis archiepiscopo cum cappa assistenti missas et Vesperis quae per canonicum hebdomadarium celebrantur. *Ibidem, dubium 16.*

40 Dignitatibus, vel iis impeditis, canonicis insignis collegiatae ecclesiae matricis S. Andreae Vallerani missas et Vesperas solemniter ubicunque extra propriam ecclesiam celebrantibus, competit ius habendi assistentes in officio diaconi et subdiaconi de gremio capituli, quando totum capitulum convenire debet. *Civitatis Castellanae Praeeminentiarum 10 Septembris 1782.*

41 Episcopo deferenti SS. Sacramentum in processione quae fieri solet cum magno concursu populi qualibet tertia Dominica cuiuslibet mensis in civitate Salutiarum, assistere debent duo canonici dalmaticis induti; et si renuant, ad id cogi possunt. *Salutiarum 18 Decembris 1784, dub. 2 et 3.*

42 Non recipienda est in praxi doctrina, quod ad deponendum SS. Sacramentum a suo eminentiori throno, parentur in sacristia sacerdotes tres, unus scilicet amictu, alba, stola et pluviali, alii vero duo assistentes pluvialibus tantum super cottas, quorum dignior assistens deponat ostensorium, *quin utatur stola,* quia est pluviali indutus; sed vel duo assistentes sumere debent dalmaticam et tunicellam, vel alius sacerdos cum cotta et stola ponere et deponere debet ostensorium cum SS. Sacramento. *Portugallen. 17 Septembris 1785, dub. 1.*

Ad dubium: an retineri debeat ut duo dia- 43
coni assistentes a lateribus episcopi in solemnissima processione Corporis Christi, et feria V in Coena Domini, parentur amictu, alba et dalmatica? Ratio erat dubitandi, quia Caeremoniale episcoporum, cap. 23 et 33, lib. II, non meminit stolarum; respondit S. C. affirmative, saltem quoad primum diaconum assistentem in omnibus functionibus in quibus ponendum sit vel deponendum SS. Sacramentum. *Ibidem, dub. 2.*

Feria VI in Parasceve, episcopo non cele- 44
braturo, procedendo ad crucis adorationem et osculum, canonici assistentes tenentur tum in genuflexionibus, tum etiam in ipso osculi actu eumdem associare; ibique exspectare quoadusque idem crucis adorationem et osculum complevit. *Gaditana 24 Septembris 1788, dub. 1.*

Episcopus, absoluta adoratione et osculo, 45
non debet ibi permanere, donec a canonicis assistentibus par cruci obsequium exhibitum fuerit; sed immediate canonici assistentes debent episcopum ad cathedram pontificalem associare, ac subinde idem officium adorationis crucis et osculi cum aliis canonicis in ordine suo complere tenentur. *Ibid., dub. 2.*

Canonici assistentes non valent se induere 46
et exuere sacris paramentis super solio in loco proprii scamni; sed interim aliis canonicis eorum munere fungentibus, descendere debent de solio ad propria stalla canonicalia, ibique sacras vestes assumere, et post completum officium deponere. *Ibid., dub. 3.*

Dignitates et canonici ecclesiae cathedralis 47
Melevitanae, qui invitati ab episcopo se conferunt ad ecclesiam collegiatam civitatis Vallettae assistentiam praestare debent episcopo, aut pontificaliter celebranti, aut praesentiam tantum praestanti, ad formam resolutionum anni 1741, et iuxta methodum in Caeremoniali episcoporum praescriptam. *Melevitana Praeeminentiarum 19 Maii 1789,* confirmat. *15 Iunii eiusd. anni, dub. 3.*

Praedictis dignitatibus et canonicis invitatis 48
ab episcopo competit ius accedendi ad ecclesiam S. Pauli, et assistendi, quacunque alia occasione, et die qua placuerit episcopo, peragere ibi pontificalia, vel assistere; sed mens S. C. est: non expedire dignitates et canonicos cathedralis ab episcopo invitari, praeter solemnem diem memoriae Naufragii S. Pauli dicatam, ut aliis occasionibus et diebus in ec-

clesiam collegiatam civitatis Vallettae conveniant, ibique collegialiter sacris functionibus adstent, seu ipsi episcopo pontificaliter celebranti vel simpliciter assistenti ministrent, aut respective assistentiam praestent. *Ibidem, dub. 22,* confirm. *ibid.*

49 In ecclesia parochiali S. Michaelis archangeli vulgo nuncupata di Fibialla dioecesis Lucanae, ab antiquo tempore invaluit usus quod diaconus et subdiaconus in Vesperis solemnibus praestent assistentiam celebranti non induti pluvialibus, sed tunicella et dalmatica; et S. C. sacerdoti Aloysio Lignani supplicanti ut liceret continuare in eadem consuetudine rescripsit: Arbitrio reverendissimi archiepiscopi. *Lucana 31 Augusti 1793.*

50 Canonici ecclesiae collegiatae S. Petri apostoli oppidi Saxoferrati Nucerinae dioecesis tenentur suam praestare assistentiam archipresbytero in officio diaconi et subdiaconi, dum solemniter celebrat in collegiata tantum; canonicos vero pii Operis Gabrielli tenentur solummodo ad formam institutionis, scilicet in defectu aliorum legitimum impedimentum habentium. *Nucerina, seu Saxoferraten. 29 Maii 1801.*

51 Canonici metropolitanae Baren. assistentes episcopo in functionibus ecclesiasticis non possunt uti pileolo in altari, possunt vero in cathedra episcopali, dummodo non ministrent. *Baren. 20 April. 1822, dub. 2.*

52 Presbyter assistens episcopo uti debet scabello, non autem sede camerali, vel simpliciter lignea vel imbuta, quin prosit immemorabilis contraria consuetudo. *Dubiorum 4 Septembr. 1822, dub. 3 et 4.*

53 Ad dubium: an archidiaconus seu presbyter assistens debeat sustinere librum, dum episcopo celebranti assistit, seu potius sufficiat ut illum manu tangat? respondit S. C.: Servetur dispositio Caeremonialis lib. I, cap. 7, n. 1, pluribus huius S. C. decretis confirmata. *Ibid., dub. 12.*

54 Ad dubium: an primicerio collegiatae ecclesiae S. Ioannis Maioris civitatis Neapolis solemniter celebranti canonici pro diacono et subdiacono inservire teneantur? respondit S. C.: Servetur omnino decretum diei 25 Ianuarii 1698, in quo decretum fuerat primicerio praedicto solemniter celebranti in diebus per annum solemnioribus, a canonicis eiusdem ecclesiae deberi assistentia in officio diaconi et subdiaconi. *Neapolitana 22 Septembr. 1827.*

55 In cathedralibus in quibus dignitates et canonici existunt, prima dignitas semper debet esse presbyter assistens, quando episcopus missam et Vesperas solemniter celebrat, sive hoc peragat diebus primae classis vel secundae, vel ferialibus. *Bugellen. 22 Septembr. 1827, dub. 1.*

56 Ipsamet prima dignitas debet quoque esse presbyter assistens quando episcopus benedicit candelas, cineres, palmas, ita ut dignior canonicus post dignitates debet tantum esse presbyter assistens episcopo non celebrante, sed Vesperis aut missae solemni per alterum cantatae praesente. *Ibid., dub. 2.*

Dum episcopus missae per alium cantatae 57
assistens missam cum celebrante incipit ante infimum gradum altaris, presbyter assistens stare debet cum aliis canonicis, diaconi vero assistentes a tergo episcopi et celebrantis. *Marsorum 12 Novembr. 1831.*

Cum in ecclesia cathedrali Pisana invaluerit 58
consuetudo ut post missam pontificalem feriae V in Coena Domini duo diaconi assistentes statim se recipiant in secretarium ad deponendam dalmaticam, et in eorum locum succedant diaconus et subdiaconus missae archiepiscopum sanctissimam Eucharistiam ad sacellum deferentem comitaturi, idemque etiam fieri soleat in aliis functionibus sanctissimi sacramenti ritu pontificali ab antistite celebrandis; S. C. rescripsit: Serventur in omnibus etiam in vestibus diaconorum assistentium Caeremoniale episcoporum et memoriales rituum dispositiones, *Pisana 12 Novembr. 1831, dub. 18.*

Ad dubia: an duo canonici assistentes in 59
sacra ordinatione planetam plicatam, seu dalmaticam induere debeant dumtaxat super rochetto cum amictu, vel super albam cum amictu, cum manipulis, et unus cum stola diaconali? an interesse debeat presbyter assistens in pluviali? an archidiaconus uti debeat habitu dumtaxat chorali, vel dalmatica aut pluviali? rescripsit S. C.: Servetur Caeremoniale episcoporum, lib. I, cap. 7. *Pisana 6 Septembr. 1834.*

Quoad assistentiam episcopo a diaconis prae- 60
standam in processione corporis Domini servetur Caeremoniale episcoporum, lib. II, cap. 38, num. 8, 17, 22. *Viglevanen. 6 Septembr. 1834.*

Ad dubium: an canonici cathedralis teneantur assistentiam praestare episcopo extra cathedralem ipsam sacras ordinationes facienti? eminentissimi et reverendissimi Patres, perpendentes alias ab hac Sacra Congr. decretum fuisse, canonicos cathedralis teneri ad assistentiam episcopo praestandam tam intra quam extra cathedralem, atque etiam privatim ordinationes peragenti, rescribendum censuerunt: Serventur decreta in una Veliternen. diei 6 Sept. 1697, in Grossetana die 16 Septembr. 1645, ac Civitatis Ducalis diei 7 Decemb. 1698, nec non Caeremoniale episcoporum. *Compostellana 23 Maii 1835.* 61

Sacerdos N. N. canonicus et eleemosynarius 62
episcopi Valentinen. non tenetur ferre super habitu chorali stolam, quando assistentiam praestat episcopo, dum in oratorio privato aut alibi missam celebrat; nec ei licet absque violatione rubricarum stolam ferre in casibus supradictis; obstant enim decreta. *Valentinen. 12 Martii 1836.*

Celebrante solemniter prima vice novo sa- 63

cerdote patrinus seu presbyter assistens non potest in Dominicis antea aspergere populum aqua benedicta, ac deinde ad sacristiam accedere, et sacerdotem ipsum ad altare adducere cum ministris. *Mathelicen. 11 Martii 1837, dub. 1.*

64 Nec potest gestare stolam subtus pluviale, ac fidelibus cum patena ministrare, quoties eucharistica communio instituenda est; sed utrumque spectat ad diaconum. *Ibid., dub. 2.*

65 Nec potest incensare celebrantem loco diaconi. *Ibid., dub. 3.*

66 Duo primi canonici post primam dignitatem sedentes ecclesiae collegiatae S. Bartholomaei in dioecesi Burgi S. Domnini debent assistere episcopo celebranti in habitu diaconali. *Burgi S. Domnini 23 Septembr. 1837, dub. 1.*

67 Duo canonici episcopo assistentes, dum impertitur populo benedictio cum SS. Eucharistiae sacramento, genuflectere debent in actu benedictionis ipsius. *Bobien. 3 Aug. 1839, dub. 5.*

68 Non licet canonico ecclesiae collegiatae S. Nicolai in civitate Barensi solemniter celebranti assumere beneficiatum qui officio fungatur presbyteri assistentis cum pluviali palmatoriam deferendo. *Baren. 3 Aug. 1839, dub. 1.*

69 Praepositus et canonici capituli Cattaren. dum episcopo missam pontificalem aliasque sacras functiones exercenti assistunt, vel ipsimet missas et sacras functiones ad altare praesente vel absente episcopo celebrant, non possunt caput tectum cum pileolo tenere, iuxta alias decreta. *Cattaren. 31 Aug. 1839.*

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Alatrinus episcopus sacra Apostolorum Limina visitans exposuit canonicos cathedralis alternatim inserviendi privilegio gaudere, et quaesivit num hi tenerentur adesse omnes in cathedrali ecclesia, cum episcopus ordinationem statutis a iure temporibus ibi habeat, alternis vicibus privilegio serviendi non obstante? Annuit S. C., et mandavit dari decretum in *Giennen. Celebrat. Ordinum 2 Aug. 1727*, in qua decisum fuit episcopum explendo sacram functionem ordinationis generalis, et missam pontificaliter celebrando eadem occasione debere assistentiam omnium de choro habere. *Alatrina 20 Aug. 1785, dub. 1.*

Inde arbitrio eiusdem episcopi poena pecu- 2
niaria tantum coercere renuentes S. C. commendavit. *Ibid., dub. 2.*

Canonici ecclesiae collegiatae S. Mariae in 3
burgo Civitellae inservire tenentur in munere diaconi et subdiaconi archipresbytero dignitati diebus solemnioribus celebranti ad formam constitutionum abbatis olim commendatarii de Rubeis, cui suberat Civitella; licet post confectas eas constitutiones mansionarii instituti fuerint. *Brictinorien. 20 April. 1793, dub. 4.*

Presbyteros simplices civitatis Interamnensis 4
adigendos esse ad assistentiam pontificalibus proprii episcopi, necnon ad interessendum collationibus casuum moralium et sacrorum rituum ad formam concilii Romani, tit. 15, cap. 9, definivit Sacr. Congr., confirmans resolutionem praecedentis anni in *Interamnen. Decretorum 26 Martii 1803.*

Ad canonicos cathedralis Casertanae, dum- 5
modo accedant ab episcopo invitati, spectare ius assistendi episcopum in sacris functionibus intra ambitum civitatis Magdalenae praelative ad canonicos ecclesiae collegiatae eiusdem civitatis dixit Sacr. Congr. confirmando aliam superioris anni resolutionem; *in Casertana 20 Martii 1824, dub. 1.*

AURORA

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETUM.

In nocte Nativitatis Domini Nostri Iesu Christi non licet cuicunque sacerdoti ante auroram celebrare missam privatam, absque indulto Sedis Apostolicae, et contraria consuetudo declaranda est abusus, quam episcopus abscindi curet. *Aretina 18 Septembris 1781, dub. 1 et 2.*

B

BALDACHINUM

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Congreg. Sacr. Rituum censuit quod D. marchio de Berlanga, si aliquando usus est umbella seu baldachino in ecclesia, abstineat omnino posthac; locus vero eidem D. marchioni tribuendus est in ecclesia dignior et honorificentior, sed absque gradibus et extra presbyterium. *Seguntina 7 Sept. 1593.*

2 Reliquiae sanctorum quae deferuntur in processionibus per civitates et oppida non debent deferri sub baldachino. *Calaguritana 23 Martii 1686.*

Episcopus pontificaliter celebrans debet ha- 3
bere baldachinum supra suam sedem episcopalem, quae sedes locanda e regione altaris, vel in cornu Evangelii, iuxta Caeremoniale. *Dertusen. Dubiorum 6 Aug. 1763, dub. 5.*

Cum quidam abusus inoleverit in Castelletto 4
supra Ticinum dioeces. Novarien. deferendi in

publicis supplicationibus quae a confraternitate inibi instituta sub invocatione SS. Sacramenti et Rosarii peraguntur, reliquias SS. Fabiani ac Sebastiani martyrum ac Rochi confessoris sub baldachino in solemnitatibus eorumdem sanctorum per oppidi vias; eminentiss. et reverendiss. D. card. episcopus Novariensis, instante R. praeposito ac parocho dicti loci, abusum huiusmodi eliminandum prorsus esse edixit decreto lato die 31 Maii currentis anni, quo cavit ne in posterum dictarum reliquiarum delatio sub baldachino fieri liceret. Cumque se in vim huius decreti gravatos arbitrarentur confratres, supplicem S. R. Congregationi de eiusdem cardinalis episcopi consensu libellum porrexerunt, efflagitantes manutentionem in asserta consuetudine. Et eminentiss. PP. eidem Sacr. Congregationi propositi, mature perpensis, et sodalitatis abusum pluries ab hac Sacr. Congr. improbatum, laudabilemque inhibitionem eminentiss. et reverendiss. card. episcopi, ad preces sic ut supra porrectas, rescribendum censuit: Oratores pareant decreto eminentiss. episcopi. *Novarien. 23 Sept. 1820.*

DECRETUM GENERALE.

Pluries eminentiss. Patres Sacrorum Rituum Congregationi praepositi ad sibi allatas quaestiones, liceret necne publicis in solemnibus supplicationibus quae fiunt occasione celebritatis SS. patronorum principalium per civitates et loca, horum reliquias vel spinam sacratissimae coronae Domini nostri Iesu Christi, aut lignum vivificae crucis sub baldachino deferre? responderunt: SS. Eucharistiae dumtaxat baldachini usum competere, ad tradita per Caeremoniale episcoporum, Rituale Romanum, aliosque rituales libros; ideoque, habita ratione disparitatis ritus et cultus, neque instrumenta Dominicae passionis, neque sanctorum reliquias sub pallio seu baldachino hastato deferri licere, huiusmodi delationem abusum declarantes, huncque improbandum et eliminandum. Quia vero et lignum sanctissimae crucis et sacratissimae spinae coronae Domini, prout alia quaedam instrumenta passionis Dominicae contactu immediato SS. corporis Domini nostri Iesu Christi sanctificata fuere, eiusque pretiosissimo sanguine conspersa, proindeque speciali honoranda cultu; insuperque ex fere universali ubique locorum et gentium invecta consuetudine, sub baldachino deferri obtinuerint, ideo illorum circumductionem sub baldachino tolerandam censuerunt; congruum quippe et rationi consonum videbatur ea reverentiae argumenta esse exhibenda Domino, quae sanctis nullatenus praestari debent.

Sed quoniam, hisce non obstantibus sanctionibus, abusus qui irrepserant sensim alicubi invalescere persentiantur, et nonnulli existunt qui pia quadam fraude legem eludere in animum induxerint, superimponentes reliquiis sanctorum vivificae crucis reliquiam, ut illas sub baldachino huius praetextu deferant, prout ex repetitis ad Sanctitatem Suam et Sacram Congregationem datis adversus huiusmodi abusus precibus; hinc ne debitus turbetur ordo in extrinsecis significationibus, etiam honorificis, licet non essentialibus, congrua ratio servetur, utque vigentes adhuc abusus opportune abscindantur et eliminentur, quaeque praescripta sunt debitae exsecutioni mandentur, re mature diligenterque perpensa in ordinario conventu habito die 6 Maii currentis anni 1826, eminentiss. Patres fuerunt in voto: Dandum esse decretum generale quo iuxta alias resoluta caveatur, et per modum regulae ubique servandae praefiniatur, ne in posterum alicubi per quoscunque, quolibet sub praetextu solemnitatis, devotionis, pietatis, privilegii, indulti, concessionis, tolerantiae, consuetudinis licet immemorabilis, quam abusum non ferendum declararunt; liceat unquam sanctorum reliquias processionaliter sub baldachino circumferre; tolerari tamen posse et permitti quod lignum sanctissimae crucis, aliaque instrumenta Dominicae passionis, peculiari horum attenta veneratione, habitaque ratione fere universalis consuetudinis, deferantur sub baldachino, dummodo tamen id fiat seorsim et disiunctim a sanctorum reliquiis, quibus distinctivum hoc honoris omnino non convenit.

Facta igitur de praemissis omnibus et singulis Sanctissimo domino nostro Leoni XII pont. max. relatione per me infrascriptum eiusdem Congregationis secretarium, Sanctitas Sua Sacrae Congregationis sensum approbavit, confirmavit, iussitque promulgari, et in acta Sacrorum Rituum Congregationis referri; locorum ordinariis stricte praecipiens ut eliminandis abusibus qui irrepserint incumbant, et decreti huius observantiam solertissime urgeant.

Die 27 Maii 1826.

IULIUS M. CARD. DELLA SOMAGLIA PRAEF.

I. G. Fatati S. R. C. secr. coad.

BAPTISMUS

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

Cum filiales ecclesiae parochiales S. Laurentii terrae Gattei, et S. Angeli in Salute intra fines territorii Gattei sitae ab ecclesia S. Luciae terrae Sabiniani earum matrice disiunctae fuissent ob dioecesum dismembrationem; cumque ecclesia S. Angeli baptismalem fontem non ha-

buisset, eius erectionem postulavit. Contradixit ecclesia S. Laurentii, verum viarum asperitas, distantia loci, et periculum ne infantes recens nati absque baptismate perirent, concessionem gratiae suadebant, praesertim quia ecclesia haec matrici ecclesiae S. Luciae amplius non subiiceretur, ac vere parochialis, cum populi ac finium assignatione existeret. Hinc pro erectione S. C. respondit. *Caesenaten. Fontis baptismalis 19 Febr. 1780.*

2 Baptismi collatio sub conditione non causat, iuxta nonnullos doctores, irregularitatem; contraria vero sententia probabilior videtur, maxime si deficiat probabile dubium prioris baptismi. Nulla tamen dissensio exstat in reiterato baptismo absolute. Huius irregularitatis poena est prohibitio ascensus ad maiores ordines. *Firm. Disp. ab irreg. 7 April. 1781, dub. 9, 10, et 11.*

3 Regula iuris est, sacramentum baptismi reiterari non posse, et si reiteretur, nullum esse irritumque. *Vent. Cog. Sp. 8 Iunii 1782, dub. 4.*

4 Baptismus in ecclesiis collatus haberi non possit pro vero et legitimo baptismate, accipiendum esse videtur pro cathechismo, sive pro adhibitis caeremoniis consuetis. Nec obstat cap. 2, de Cogn. Spir., in 6, quod ait cathechismum praecedere baptismum. Nam hoc procedit recto ordine servato, sed per accidens et occasione data necessitatis catechismus baptismum subsequitur. Quinimo quidpiam nec refert, si longo tempore ex necessitate post baptismum catechismus accedat. *Ibid., dub. 5.*

5 Ex baptismi reiteratione nulla prorsus oritur cognatio spiritualis inter patrinum et rebaptizatam, eiusque parentes. *Vent. Cogn. Sp. 8 Iunii 1782, dub. 4.*

6 Per catechismum ea cognatio spiritualis contrahitur, quae matrimonium impedit. *Ibid., dub. 7.*

7 Quae per catechismum cognatio contrahitur imperfecta dicitur ad differentiam alterius spiritualis cognationis quae per verum et proprium baptismum contrahitur, quaeque dicitur perfecta, et non solum matrimonium impedit, sed etiam contractum dirimit. *Ibid., dub. 8.*

8 Quaesitum cum esset an esset locus erectioni fontis baptismalis in collegiata ecclesia S. Ioannis in parochialem nuper erecta? responsum fuit ad card. Carraram, qui secretarii iam munere functus est, cum facultatibus S. C. *Terracinen. Dismembrationis et erectionis parochiae 30 Iulii 1785, dub. 4.*

9 Sacr. Cong. S. Officii, die 12 Septembr. 1645, decrevit Chienses in statu usurario permanentes baptizari non posse, dummodo non sint compulsi auctoritate iudicis ad proprias pecunias mutuandas, ac accipiant etiam recepto pignore praeter sortem principalem tum ratione oneris quod subire coguntur, tum ratione curae in custodia pignorum, lucri quoque cessantis et damni emergentis. *Beneven. 8 April. 1786, dub. 6.*

10 Denegata a Sacr. Congreg. dismembratione parochialis ecclesiae S. Nicolai terrae Canthiani, ac erectione ecclesiae S. Anastasiae villae Clasernae in novam parochialem, etiam in eadem ecclesia S. Anastasiae erectionem fontis baptismalis noluit admittere; sed servari capitula et decreta episcopi Sperelli S. C. voluit. *Eugubina Dismembrationis 31 Iulii 1790, dub. 3.*

11 Desperato naturali partu Fortunatae Giacobini chirurgus feti caput infixum deprehendit *tra l'osso pube, ed il sagro.* Tum ex aperto uteri ostio capitis verticem inspexit; ob id sub conditione baptizandum censuit, licet nullam sui partem ab utero emisisset. Inde ope remediorum puerpera viventem masculum in lucem edidit. Sed orta de collationis baptismatis validitate dubitatione, quaesitum est an sub conditione sit iterandum? et affirmativum datum est responsum. *Sutrina Baptismi 12 Iulii 1794.*

12 Baptismus imprimit characterem, ut confirmatio et ordo. In dubio validae collationis iterari debet sub conditione. Si absque prudenti tamen iteratur dubio, dans et accipiens evadunt irregulares. *Ibid., dub. 3.*

13 Baptismus collatus per apertum ostium in utero matris, secundum aliquos theologos et canonistas, est nullus; secundum alios est validus. *Ibid., dub. 6 et 7.*

14 At ex hoc ipso opinionum conflictu dubia redditur validitas baptismi in utero matris, et fit locus illius iterationi sub conditione. Et iteratum non intelligitur, quod ambigitur esse factum. *Ibid., dub. 9.*

15 Nulla est collatio baptismi per aspersionem corporis materni. *Ibid., dub. 10.*

16 Ad validam collationem baptismi requiruntur materia, seu aqua naturalis, forma, seu pronuntiatio verborum, quae in ea adhibuit Dominus noster Iesus Christus, et minister cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. *Brix. Dub. bapt. et matrim. 27 Aug. 1796, dub. 4.*

17 Ad eam probandam unicus sufficit testis, dummodo tamen non sit paganus vel Iudaeus. In concursu vero testium praeferri debet qui validam negat collationem baptismi. Et in rudi teste praesumitur ignorantia iuris. Maiorem tamen meretur fidem liber parochialis. *Ibid., dub. 5, 6 et 7.*

18 Baptizari nequit infans ita in materno utero clausus, ut nulla eius corporis pars perfundi queat aqua. Haereticorum enim est propositio validum esse baptismum per ablutionem corporis materni. *Ibid., dub. 8.*

19 Negant quidem nonnulli baptizari infantem cuius corpusculum, licet nulla ex parte in luce editum, per instrumentum tamen aliquod ablui valet aqua; alii vero affirmant. *Ibidem, dub. 9 et seq.*

20 Baptismum flaminis et sanguinis vicem supplent baptismi fluminis, quia unum est sacramentum. *Ibid., dub. 19.*

21 Dubium in Sacr. Congreg. proponit episcopus Brixiensis de baptismo Elisabeth Pegorini iam adultae et uxoris. Huius pater post annum vigesimum nonum dubitavit de eiusdem baptismi validitate, et testatur, occasione difficilis partus suae uxoris, *aver veduto la levatrice... versare l' acqua di battezzare la bambina, che crede in gran pericolo prima che nasca, ma non ho veduto emergere dall' utero materno niuna parte delle bambina medesima, e sono moralmente sicuro, che niuna parte d' acqua non ha tocco nessuna parte della bambina medesima, che venne poi alla luce dopo tre ore.* Parochus ecclesiae S. Faustini inde obstetricem interrogavit de collato baptismo, et affirmativo accepto responso, alias caeremonias sacramenti tantum adhibuit. Interrogata S. C. respondit: Dilata, et scribatur episcopo iuxta instructionem. *Brixien. Dubia baptismi et matrimonii 27 Aug. 1796, dub. 1.* Deinde decidit baptismum non esse iterandum sub conditione, et oratrix acquiescat. *17 Decembr. eiusdem anni.*

22 Baptismus infantis de quo uterque testatur parens, vere collatus declaratur. *Brixien. Baptismi 11 Febr. 1797.*

23 Unius testimonium, quod in praeiudicialibus non attenditur, sufficienter probat collationem baptismi. *Ibid., dub. 3.*

24 Caietanus Vernetti ad cauponam prope Gallorum castra infantulam ex catholicis parentibus loco filiorum, quibus ipse carebat, obtinuit. In illa tradenda parentes dixerunt eam baptismum a muliere habuisse, sed de hoc dubitatur, et eum precati sunt ut denuo baptizaretur; propterea hoc dubio agitato, sub formali examine mater testata est, iacentem in lecto vidisse obstetricem filiam suam baptizasse, et formam audivisse hisce verbis prolatam: *Enfante te baptize en nom de Per, de Fil, e de Saint Esprit;* inde Sacra Congreg. desuper quaesita, constare de sacramenti validitate, ita ut minime esse sub conditione iterandum statuit. *Brixien. Baptismi 11 Febr. 1797.*

25 Ex tribus ecclesiis parochialibus, quae adsunt in oppido Supini, tantum ecclesia archipresbyteralis S. Petri gaudet ab antiquissimo tempore fonte baptismali, in cuius benedictione conveniunt alii parochi; hi tamen hanc privativam non semel impugnarunt, ita ut spreto monitorio tribunalis A. C. fontem quisque in sua ecclesia de praecedenti episcopi licentia baptismalem construxerunt. Sed quaesita de hac quaestione S. C. constare de privato iure ecclesiae S. Petri habendi fontem baptismalem putavit. *Ferentina Matricitatis et fontis baptismalis 18 Martii 1797, dub. 2.*

26 Declaravit S. C. archipresbyterum ecclesiae S. Petri oppidi Supini, cui adiuncta est maioritas super aliis ecclesiis oppidi, esse manutenendum in possessione iuris benedicendi fontem baptismalem assistentibus parochis S. Mariae et S. Nicolai in sabbatis sanctis ante Paschata Resurrectionis et Pentecostes. *Ferentina Matricitatis et fontis baptismalis 18 Martii 1797, dub. 3.*

Soli primum episcopi baptismum conferebant 27
in ecclesiis cathedralibus; sed aucto fidelium numero constituti fuerunt in aliis parochialibus fontes baptismales, et tanquam vicarii et coadiutores episcopi sacramentum illud administrare coeperunt earum rectores. *Aesina 15 Iulii 1797, dub. 1.*

Consuetudine induci potest in favorem ma- 28
tricis cumulativum ius baptizandi, non resistente S. Concilio Tridentino, quod huiusmodi consuetudines non sustulit. *Ibid., dub. 3 et 4.*

Nemo alienos baptizare valet subditos, nisi 29
de licentia parochorum sub cuius cura existunt; idque etiamsi de parocho agatur ecclesiae matricis, cathedralis et metropolitanae, qui baptismum illis conferre praesumat, et contraria spernenda est consuetudo veluti contraria iuris dispositioni; nec non eadem ratione synodales constitutiones. Hoc tamen procedit, ubi antiquum in aliena parochia existit lavacrum; non item, si nullum, vel recens constructum. *Ibid., dub. 6 et 7.*

Declaravit Sacr. Congr. parocho ecclesiae 30
cathedralis cumulativum haud competere ius baptizandi subditos paroeciae S. Mariae in Tebano absque licentia proprii parochi. Nam parochus S. Mariae in sui favorem allegat iuris dispositionem, quae praevalet etiam assertae consuetudini et synodalibus constitutionibus de quibus parochus cathedralis suadere contendit. *Ibidem.*

Parochum qui, licet in probabili dubio con- 31
stitutus super nullitate baptismi ab obstetrice in periculo collati, baptismum tamen pure non sub conditione iteravit, ad cautelam ab irregularitate dispensandum esse censuit Sacr. Congr. *Santandrien. 11 Iulii 1801.*

Baptismum infanti in periculo ab obstetrice, 32
licet sub corrupta forma: *Io ti battezzo nome di Padre, di Figliolo, e dello Spirito santo* collatum, validum tamen censuit S. C., cum non dubitaretur de fide regionis et proferentis, et inspecto vulgari proferendi usu, corruptio ex lapsu linguae accidentaliter procedens non mutaret sensum substantialem formae sacramentalis. *Fesulana 12 Sept. 1801, dub. 1.*

Infanti vero ita baptizato, qui adolescens 33
factus sacros ordines susceperat, et postea tanquam parochus sacramenta administraverat, non esse iterandum baptismum, et collationem ordinum, neque iis prospiciendum censuit S. C. quibus sacramenta ministraverat. *Ibid., dubia 2 et 3.*

Cum non satis compertum esse S. C. pu- 34

taverit num in baptismate puero plebis Panzano Fesulanae dioecesis sub conditione collato necessaria unio inter formam et lotionem adfuerit, prorogavit iudicium, nec non mandavit ut episcopo scriberetur pro examine faciendo sacerdotis baptizantis, patrini et aliorum, si qui baptismo adstiterunt. *Fesulana baptismi 24 Maii 1823.*

35 Validum baptismum hac forma: *Io ti battezzo col nome del Padre, del Figliuolo, e dello Spirito santo* collatum in casu necessitatis a muliere idiota dixit Sacr. Congr. *Forosempronien. Baptismi 24 Maii, dub. 1.*

36 Verum, cum aliquid dubii huiusmodi casus praeseferret, non esse reprehendendum parochum qui infanti ut supra baptizato non dedit ecclesiasticam sepulturam; censuit tamen, ab eodem parocho curandum esse ut, si fieri posset, daretur eidem infanti ecclesiastica sepultura. Ad vitandum vero formulae mutationem eminentiss. Patres dederunt decretum, ut in Ceneten. 12 Maii 1753. *Ibid., dub. 2 et 3.*

37 Cum in examine facto ab episcopo Fesulano quoad baptismum collatum Ioanni Baptistae Vigni iuxta praescriptum S. C. sub die 24 Maii 1823, clare apparuerit servatas fuisse sacras Ecclesiae caeremonias, S. C. dixit non esse sub conditione renovandum baptismum. *Fesulana Baptismi 8 Maii 1824.*

38 Controversiam qua canonici collegiatarum S. Mariae et S. Laurentii oppidi Hispelli contendebant, ad eorum ecclesias spectare ius privativum habendi fontem baptismalem, et matricitatem, seu maioritatem super ecclesia parochiali S. Andreae Patribus Minoribus Conventualibus concredita, nec non rescriptum a parocho S. Andreae, a S. C. obtentum in propria ecclesia exstruendi fontem, obreptionis vitio laborare, adeoque irritum esse, iterum proponi mandarunt EE. PP. *Fulginaten. Fontis 20 Novembr. 1824, dub. 1, 2 et 3.*

39 Ad sequentem congregationem prorogatum fuit iudicium de matricitate et maioritate collegiatarum Hispelli Fulginaten. dioecesis, nec non de iure privativo fontis baptismalis, et de observantia rescripti Sacr. Congregationis; in *Fulginaten. Fontis baptismalis 16 April. 1825, dub. 1, 2 et 3.*

40 Quamvis constaret de maioritate collegiatarum Hispelli, et de earum iure privativo fontis baptismalis, tamen ob peculiares circumstantias eminentiss. Patres censuerunt consulendum esse Sanctissimo pro concessione fontis paroeciae S. Andreae iuxta votum episcopi, addita assistentia illius parochi benedictioni fontis in collegiatis ad mentem; in *eadem 14 Maii 1825, dub. 1, 2 et 3.*

41 Cum plurium saeculorum constans praxis apertissime cathedrali Sulmonensi ius privativum tribuerit infantium baptizandorum, atque eadem praxis ostenderit nullum detrimentum infantes tolerasse dum ad sacrum lavacrum ducerentur, licet cathedralis extra Urbis moenia sita sit, S. C. decrevit sustineri citatae cathedralis iura, ac reiici nonnullorum civium petitiones pro novorum fontium erectione et amplius. *Sulmonen. Fontis baptismalis 22 Augusti 1835, dub. 1 et 2.*

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

Supplicatum cum fuerit ut liceat erigere 1
aliquam ex ecclesiis parochialibus S. Benedicti in Villa Pontali, Assumptionis in Villa Alboreto, S. Michaelis in Villa Brai, S. Georgii in Villa Brat, S. Mariae in Valdina, quae non multum inter se distant, quamvis a cathedrali triginta millia passuum dissitae, nullam aliam recognoscentes matricem, tempore benedicendi fontes unaquaque suum fontem per unicum sacerdotem benedicit, atque insuper olea sancta, vel ex aliena dioecesi, vel promiscue ex quacunque commodiori, et saepe etiam vetera sumunt, iisque pro novis utuntur; in matricem, ubi fiat benedictio fontis, et distributio novorum sanctorum oleorum pro omnibus aliis subiectis ecclesiis, Sacr. Congregationi concedendum visum fuit quod S. S. approbavit, et in haec verba rescripsit: Sed fiat expeditio Romae, quia episcopus de iure communi non potest alterare statum ecclesiarum. Et videndum erit quae iurisdictio sit concedenda plebano in reliquos parochos. *Sarzanen. 9 Martii 1597.*

Parochi habentes facultatem benedicendi fon- 2
tem baptismalem sabbatis diebus Paschatis aut Pentecostes dumtaxat, et non aliis diebus illum de mane benedicere debent. Qui vero hanc facultatem non habent, ab eius benedictione se abstinere tenentur. *Lucana 12 Aprilis 1755, dub. 1.*

Parochis licet alium sacerdotem delegare, qui 3
benedictioni fontis baptismalis in ecclesia matrice pro iis assistat; sicuti etiam possunt die sabbati sancti alteri sacerdoti missae celebrationem in propria ecclesia committere. Qui facultatem obtinent fontem benedicendi, quatuor saltem clericos in ministerio habebunt. *Ibid., dub. 2.*

Parochi ex matricis fonte aquam cui sacra 4
olea iam fuerint commixta, suscipere debent, quam adhibeant in baptismi collatione. Qui vero ante fontis benedictionem olea sacra recipere non potuerunt, illa subinde privatim ac separatim in aquam mittere poterunt. *Ibid., dub. 3.*

Candela a Rituali praescripta, ac aliae can- 5
delae quae occasione collationis baptismi a parentibus baptizandorum sponte offeruntur, debentur ecclesiae cathedrali, non autem parocho ipsius baptizandi, tam si conferatur baptismus in ecclesia cathedrali, quam in quocunque alio

loco; et ad mentem; mens est quod episcopus non concedat facultatem baptizandi extra cathedralem, excepto casu necessitatis. *Caietana 16 Iulii 1757, dub. 7.*

6 Parochi civitatis Caietae tenentur quolibet anno tradere archidiacono dictae cathedralis notulam baptizatorum sub poenis in decreto Sacr. Congregationis Visitationis episcoporum Caietae contentis. *Ibid., dub. 8.*

7 Parochi Plebanatus SS. Viti et Modesti tenentur sabbato sancto interesse fontis renovationi in ecclesia SS. Viti et Modesti. *Ariminen. Praeeminentiarum 17 Maii 1768, dub. 6,* confirm. *13 Iulii 1775.*

8 Parochus male se gessit qui baptizavit cum stola violacea, et linivit puerum periclitantem extra ecclesiam oleo cathecumenorum. In casu enim necessitatis, iuxta Ritualis praescriptum, omnia sunt omittenda quae baptismum praecedunt, quaeque postmodum supplenda sunt in ecclesia ad quam praesentandus est puer cum convalescit. *Calaguritana et Calceaten. 23 Septembris 1820.*

9 Cum quaestio inter sacerdotes Massae et Populoniae dioecesis orta esset circa nonnullas ecclesiasticas functiones, S. C., ad dubium, an standum sit Missali Romano in benedictione fontis peragendâ in sabbato sancto, seu potius consuetudini, nimirum prius aquam in aliquo vase separato benedicere, et antequam infundatur chrisma, ex illo aquam ipsam extrahere et mittere in fontem? respondit: ex speciali gratia servari posse consuetudinem. *Massae et Populoniae 7 April. 1832, dub. 1.*

10 Caeremoniae et preces quae supplendae sunt adulto catholico valide post nativitatem baptizato, sed omissis caeremoniis quae iuxta Rituale baptismum praecedere vel sequi debent, serventur quae in Rituali assignantur pro baptismo infantium. *Rhedonen. 27 Aug. 1836, dub. 3.*

11 Quatenus supplendae sint, et supplendae credantur caeremoniae, cum adultus ab haeresi ad fidem catholicam conversus baptizandus est sub conditione ob dubium fundatum de validitate baptismi ipsi a ministro haeretico collati, illae supplendae sunt, quae per adultorum baptismo sunt praescriptae. *Ibid., dub. 4.*

Ad evellendas componendasque controversias 12
inter populum parochialis ecclesiae S. Donati dioecesis S. Miniati, et populum matricis, Cacina nuncupatae, Sanctitas Sua supplicationi parochi S. Donati, ut erigatur fons baptismalis in eadem parochiali ecclesia, a parocho pro tempore statis diebus benedicendus, iuxta votum episcopi de speciali gratia in exemplum non afferenda, benigne annuit; commisitque episcopo ut summa prudentia singula ad pacem componat, ac diligentissime curet ne vel in minimo praeiudicetur iuribus ecclesiae matricis. *Sancti Miniati 9 Sept. 1836.*

Si olea sacra pro solemni benedictione fontis 13
baptismalis noviter consecrata haberi non potuerint, fieri debet haec benedictio cum chrismate et oleo praecedentis anni, minime vero est omittenda infusio chrismatis et olei, usque dum recipiantur recenter consecrata. *Oriolen. 23 Sept. 1837, dub. 1.*

Non utendum est in baptismo solemni in- 14
fantium aqua benedicta cum reliquis caeremoniis Missalis, sed absque consecratione, seu mixtione sacrorum chrismatis et olei; neque aqua consecrata praecedenti anno, sed fieri debet nova fontis benedictio ut in 1 dub. *Ibid., dub. 2.*

Aqua benedicta cum oleis veteribus, eo quod 15
nova non habeantur, infundi non debet in piscinam, simul ac nova recipientur olea; sed illa conservari, et ea uti debet usque ad benedictionem in vigilia Pentecostes, prout in Missali. *Ibid., dub. 3.*

In baptismo solemni ungendi sunt infantes 16
oleo et chrismate praecedentis anni, dum recenter consecrata non habeantur; non vero omittenda est haec caeremonia, et postea supplenda, cum novum oleum et novum chrisma recipientur. *Ibid., dub. 4.*

BENEDICTIO

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Cathedralem ecclesiam visitans Ilerdae episcopus, moremque ibi inveniens quod cathedralis parochus, utpote parochus ecclesiae matricis, omnibus matrimoniis incolarum cuiuslibet parochiae privative benedictionem impertitur, decrevit benedictionem a proprio parocho fieri; neque a quoquam nisi ab ipso parocho vel ab ordinario licentiam alii sacerdoti concedi posse, quacunque consuetudine, etiam immemorabili, vel privilegio non obstante. Inde quaestione excitata, et dubio proposito, resolutum fuit non consuetudini immemorabili de benedicendis matrimoniis a solo cathedralis ecclesiae parocho standum, sed decreto episcopi, quod matrimonia benedicantur a propriis parochis, quorum est matrimoniis interesse, adhaerendum esse. *Ilerden. 28 Maii 1785, dub. 1.*

Episcopus Burgi S. Domnini quaesivit an 2
liceret minoribus Cappucinis suae dioecesis puerperas admittere ad purificationem, seu an hoc ius potius sit parochiale? Statuta synodalia parochis favent, sed expressa lex deficit, quae hoc ius tantum parocho tribuat; hinc re perpensa a S. C. non licere praedictis Patribus puerperas ad purificandum admittere, statutum est. *S. Domnini Visit. SS. Liminum 26 Aprilis 1788.*

3 Non competere archipresbyteris S. Petri de Foropompilii, et S. Nicolai de Meldula ius benedicendi in sabbato sancto domos quae in aliena dioecesi sitae sunt, decrevit S. C. *Brictinorien. Iuris decimandi et benedicendi 8 Maii 1824, dub. 2.*

4 Benedictio fontis baptismalis. Vide decreta Sacr. Congr. Concil., sub verb. *Baptismus.*

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Intorno quel che è occorso tra monsignor nunzio, et monsignor patriarca di Venezia sopra il dare le benedizioni solenni, la Congregazione de S. Riti, nella quale N. S. ha comandato, che il negozio si esamini, ha risoluto, et tanto comanda S. Santità, che si osservi; che quando occorrerà a monsignor patriarca, ovvero al suo suffraganeo esercitare li pontificali, e celebrare Vesperi o messe solenni, ovvero intervenire in esse, o in processioni, e si avranno da dare benedizioni solenni in qualsivoglia chiesa, anco in S. Marco, se detto monsignor nunzio se ci troverà presente, ed il patriarca celebrante, o interveniente, ovvero il suffraganeo similmente celebrante, o interveniente in luogo di esso patriarca, manderà prima, o in quello istante un canonico, o altra persona a dimandar licenza a detto monsignor nunzio di dare la benedizione, non glie la debba esso monsignor nunzio negare, ne ritardare un punto, contentendosi di questo atto di riconoscimento di superiorità verso la Sede Apostolica, il che si deve fare, ancorchè il detto patriarca assistesse alle processioni, Vesperi et messe solamente con cappa, tanto più poi, se il medesimo patriarca, o suo suffraganeo fussero parati con pluviale, et mitra, come si suole, e deve fare nelle solennità maggiori, e molto più quando celebrassero loro medesimi. *Veneta, 9 Maii 1589.*

2 In missa solemni, cum datur benedictio in fine, semel tantum produci debet signum crucis super populum a sacerdote celebrante, ut in Missalibus emendatioribus habetur. *Oscen. 16 Maii 1591, dub. 3.*

3 Archidiaconi, non autem vicarii munus erit, absente vel impedito archiepiscopo, candelas benedicere ac distribuere in die Purificationis B. M. V. *Tarentina 16 Ianuarii 1597, dub. 5.*

4 Patribus ordinis Praedicatorum non licere in processione quae fit in octava Corporis Christi intra limites ecclesiae parochialis, solemnem benedictionem impertiri cum SS. Sacramento, absque licentia parochi, decisum fuit in *Baren. Inrium parochialium 16 Iunii 1751, dub. 2.* Sed reproposito dubio, posse de licentia archiepiscopi declaravit S. C. *22 April. 1752.*

5 Non licet dignitatibus et canonicis metropolitanae ecclesiae Urbinaten. post missas, Vesperas aut Matutinum in pontificalibus celebratum, solemnem dare benedictionem dicendo: *Sit nomen Domini benedictum,* etc.; sed simplicem benedictionem tantum post missam dicendo: *Benedicat vos omnipotens Deus* cum unico signo crucis. *Urbinaten. 29 Ianuarii 1752, dub. 6.*

6 Neque possunt iidem in dicto casu dare trinam benedictionem cum SS. Sacramento, sed unicam tantum. *Ibid., dub. 7.*

7 Non possunt eaedem dignitates et canonici induti mitra aliisque paramentis ad instar abbatum dare trinam benedictionem. *Ibid., dub. 8.*

8 Servari potest asserta consuetudo, ut feria IV Cinerum canonicus turnarius, impedito vel nolente episcopo, cinerum benedictionem peragat, et missam cantet. *Conimbricen. Dubiorum 14 Apr. 1753, dub. 9.*

9 Ad dubium: an servanda sit asserta consuetudo adhibendi in sabbato sancto parvum cereum pro praeconio ad maiorem commoditatem celebrantis, aliumque maiorem alias benedictum accendendi in Dominica Resurrectionis, ac toto tempore paschali; seu potius pro omnibus his functionibus adhibendus sit unus et idem cereus in toto, vel saltem in parte in singulis annis renovandus et benedicendus? respondit S. C.: Servetur solitum. *Casalen. Dubiorum 15 Septemb. 1753, dub. 9.*

10 Congruit ut missae in sabbato sancto celebrandae ignis ac cerei benedictio praecedant; ante quam missam prophetiae omitti non debent; et archiepiscopus parochos ad ignis et cerei benedictionem faciendam aliqua poena pecuniaria adigere poterit. *Lucana 12 April. 1755, dub. 4.*

11 Cum P. abbas generalis ord. S. Hieronymi congregationis Portugalliae humillimas preces sanctissimo D. N. Clementi PP. XIV porrexerit, ut abbas generalis pro tempore eiusdem congregationis recipere valeat benedictionem a quolibet ex episcopis Portugalliae, impertita simul eidem abbati facultate benedicendi alios abbates qui ex antea abbatis generalis munus obierint, atque in posterum dicti abbatis generalis successores benedictionem ab eorum praedecessoribus possint recipere; S. R. C.; ad quam praefatas preces Sanctitas Sua remiserat, rescripsit ad 1: Consulendum Sanctissimo pro concessione indulti abbati generali sumendi benedictionem, servata in omnibus bulla Benedicti XIII; ad 2, negative. Et Sanctitas Sua votum S. C. benigne approbavit, et mandavit expediri breve ad formam dicti voti. *Lisbonen. 23 Aprilis 1755.*

12 Episcopus Calaguritan. et Calceaten. cum quaesivisset: an in indulto iam sibi concesso subdelegandi vicarios generales, dignitates, canonicos, parochos aliosque sacerdotes pro benedictione sacrae suppellectilis in qua sacra unctio non adhibetur, comprehenderetur facultas subdelegandi benedictionem sacrarum imaginum, tabernaculi in quo asservatur SS. Eu-

charistiae sacramentum, pyxidis, et generaliter omnium rerum in quibus sacra unctio non adhibetur? S. C. eidem episcopo indulsit per viam novae declarationis eamdem facultatem subdelegandi benedictionem omnium quorumcunque ad divinum cultum spectantium in quibus sacra unctio non adhibetur. *Calaguritana et Calceaten. 17 Maii 1760.*

13 In benedictione SS. Sacramenti ante orationem non debet dici *Dominus vobiscum* iuxta decretum S. R. C. in Granaten. 16 Iunii 1663, et in Salernitana 28 Septembr. 1675, quod ita se habet: In festo SS. Corporis Christi servanda est dispositio Caeremonialis episcoporum, lib. II, cap. 33, de reponendo SS. Sacramento, ubi nulla fit mentio de vers. *Dominus vobiscum*, non vero Rituale Romanum, ubi dicitur addi: *Dominus vobiscum;* et sic servat in Urbe summus pontifex, et servatur ab omnibus. *Aquen. 3 Martii 1761, dub. 7.*

14 In officiis translationis Almae Domus Lauretanae et Exspectationis Partus octava benedictio debet esse: *Cuius festum colimus, ipsa virgo Virginum.* Vere enim sunt festa B. M. V. *Ibid., dub. 8.*

15 Magistratus Brictinorien. debet genuflectere in benedictionibus solemnibus episcopi. *Brictinorien. 13 Septem. 1760, dub. 3,* confirmat. *21 Iulii 1761.*

16 In benedicendo populum cum SS. Sacramento, celebrans nihil dicere, cantores et musici nihil quoque canere interim debent ad praescriptum Ritualis Romani et Caeremonialis episcoporum, non obstante quacunque contraria consuetudine. *Caputaquen. 9 Febr. 1762.*

17 Porrectis per Carolum Walmesley episcopum Ramatensem vicarium apostolicum in Anglia, ad praesens coadiutorem Laurentii Yorck episcopi Nisibensis humillimis precibus quibus supplicatum fuit quatenus eidem episcopo Ramatensi indulgere dignaretur ut functiones quae ab episcopo fieri solent feria V maioris hebdomadae in benedictione chrismatis, perficere valeat in feria II vel alio die conveniente eiusdem hebdomadae, eo quod nec ipse sine gravissimo incommodo praedicta feria V a sua residentia abesse possit, nec sufficientem numerum sacerdotum illa die ad praedictum effectum simul convocare; Sanctitas Sua, dummodo vera sint exposita, gratiam petitae dispensationis indulsit. *Ramaten. 9 Martii 1765.*

18 Ad dubium: an sint dandae benedictiones populo cum reliquiis sanctorum, nempe S. Iosephi, S. Cassiani, sanctissimae Crucis, et S. Hemigdii in fine singularum processionum fieri solitarum cum dictis reliquiis? respondit S. C.: Servetur solitum, *Lauretana 16 Decembr. 1766, dub. 5.*

19 Indultum benedicendi sacra suppellectilia abbatibus monasterii Litticensis ordinis Cistercien. concessum; vide decreta S. C. R. sub v. *Abbas,* n. 3.

Ad dubium: an in diebus in quibus prima dignitas solemniter officium peragit, et a choro absit secunda dignitas, possit tertia dignitas ecclesiae collegiatae S. Petri Drepani dioeces. Mazarien., quae erat simplex clericus, benedictionem ad nonam lectionem impertiri, respondit S. C.; *Abstineat. Mazarien. 11 Decembr. 1773.* 20

Cum ad S. R. C. delatum fuisset in nonnullis monialium publicis ecclesiis sensim irrepsisse abusum ut SS. Eucharistiae Sacramento in earumdem monialium ecclesiis fidelium venerationi exposito, antequam illius fiat depositio, et confluenti populo cum illo benedictionem sacerdos de more concedat, idem sacerdos primum ac separatim benedicat monialibus in interiori earumdem choro, sive oratorio post altare vel alibi genuflexis, et deinde populo in publica ecclesia adstanti; eadem S. C. decrevit: Ad hanc reprehensibilem, et a sacris ritibus et Ecclesiae praxi deviam consuetudinem radicitus convellendam praesenti generali decreto districte prohibet illam in posterum observari, etiamsi diuturno et immemorabili tempore ac usu convaluerit; ac praecipit ut sacerdos illam exercens functionem in quibusvis ecclesiis monialium ubique locorum erectis, cuiusvis sint ordinis et instituti (omissa speciali ac separata monialium benedictione) unicam tantum cum eodem SS. Sacramento benedictionem interessenti populo impertiatur. *Urbis et Orbis 11 Dec. 1773.* 21

Sacerdos cantaturus martyrologium in vigilia Nativitatis Domini nostri Iesu Christi indutus stola et pluviali, ipse imponere debet incensum et annuntiare praefatam Nativitatem absque ulla petitione benedictionis. *Ord. Minorum Observantiae Reform. S. Francisci 27 Martii 1779, dub. 11.* 22

Non est permittendum tradi ostensorium a magistro caeremoniarum in manus canonici impertituri benedictionem cum SS. Sacramento. *Asculana 7 Maii 1788, dub. 3,* confirm. *24 Septembris eiusd. anni.* 23

Benedictio papalis impertiri non potest bis in die. *Firmana 11 Septembr. 1790.* 24

Consuetudo dandi benedictionem monialibus postquam communicaverint, per cancellos cum sacra pyxide non est sustinenda, sed reiicienda. *Urbinaten. 16 Ianuarii 1793.* 25

Concionatores in ecclesia collegiata Manresae, tenentur petere benedictionem a canonico celebrante, et, etiamsi sint superiores regulares, deosculari ipsius manum post benedictionem ab eo acceptam. *Vicen. 20 Apr. 1796, dub. 1 et 2.* 26

Si in ecclesia Bracharensi vel alia adsit consuetudo petendi benedictionem in qualibet concione, a quocumque celebrante, etiam exposito sacramento, continuari debet haec consuetudo; secus petenda est benedictio a celebrante, dummodo sit episcopus, iuxta formam praescriptam in Caeremoniali episcoporum lib. I, cap. 22. *Bracharen. 10 Septembris 1796, dub. 1 et 2.* 27

28 Prima dignitas collegiatae B. M. V. Olivae Vivamanensis, dioec. Bracharen., quamvis non sit sacerdos, in benedictione candelarum et palmarum ministrare debet sacerdoti celebranti candelam et palmam; minime vero pertinet ad secundam dignitatem. *Ibid., dub. 4.*

29 Benedictio candelarum, cinerum, palmarum, fontis, et aliae similes functiones, ecclesiae cathedralis Ripaetransonis, absente vel impedito episcopo, spectat ad primam dignitatem, non ad canonicum hebdomadarium. *Ripana 27 Martii 1802,* confirmat. *11 Septembris eiusdem anni.*

30 Ad dubium: an episcopus Civitaten. vel per se ipsum, vel per alium sacerdotem benedicere possit oratorium monialium S. Augustini, quae destituto earum conventu vitam degunt in quadam domo, ut possint sacramenta confessionis et sacrae Eucharistiae recipere, cum absque clausura vivant; respondit S. C. negative, cum oratoria privata nunquam benedicantur ritu praescripto in Rituali Romano pro publicis oratoriis. *Civitaten. Provinciae Compostellanae super resolutione dubiorum 11 Martii 1820, dubium 10.*

31 Benedictio cum SS. Sacramento. Vide decreta S. C. R. sub verb. *Altare.*

32 Signa, seu campanae pro indicandis horis in horologiis publicis non possunt benedici eadem formula qua ex Pontificali Romano benedicuntur signa ecclesiarum, praeterquam in casu quod eadem signa nedum pro horarum indicatione pulsanda sint, verum etiam pro sacris actionibus. *Dubiorum 17 Septembris 1822, dubium 2.*

33 Non decet fores ecclesiae pandere et repagula removere ut pateat interna pars transeuntibus per viam, dum benedicendus est populus cum SS. Sacramento, nisi iudicio ordinarii, ob peculiares circumstantias locorum; aliter permitti posse videatur, citra periculum irreverentiae. *Ibid. dub. 9.*

34 Ad dubium: an, quomodo quove in altari fieri debeat benedictio palmarum ante missam celebranda Dominica in Ramis pro repositione SS. Sacramenti, expleta oratione quadraginta horarum? respondit S. C.: In casu de quo agitur, si fieri debeat, vel deceat ut fiat benedictio palmarum, haec facienda erit in alio sacello laterali, quo magis fert ecclesiae structura, distante ab ara maxima, in qua SS. Sacramentum expositum est, servatis omnibus caeremoniis in Missali praescriptis, sed absque processione. *Ibid., dub. 10.*

35 Benedictio cum indulgentia plenaria, iuxta constitutionem Benedicti XIV *Pia Mater,* 5 Aprilis 1747, impertienda est pueris qui defectu aetatis primam communionem necdum instituerunt. *Gandaven. 16 Decembris 1826, dubium ultim.*

36 Ad dubium: utrum probari possit usus obeundae in sabbato sancto benedictionis novae ignis et incensi ab alio sacerdote, licet missam non celebraturo, et deinde ab eodem diaconalibus vestibus induto deferendae arundinis *lumen Christi,* et canendi praeconii, etsi in subsequenti officio et missa ipse celebranti non assistat? respondit S. C. affirmative ad primam partem, negative ad secundam. *Pisana 12 Novembris 1831, dub. 8.*

Quaesitum cum fuisset: utrum liber cui titulus: *Collectio sive Apparatus absolutionum, benedictionum, coniurationum,* etc., auctore Bernardo Sannig, sit prohibitus vi decreti seu regulae generalis Indicis? aliqui enim affirmant, alii negant, imo omnes fere sacerdotes hic et alibi illum adhibent, quamvis omni prorsus approbatione careat? Et quid de aliis libris benedictionum habentibus quidem aliquam approbationem, ast non illam istius Sacrorum Rit. Congr.; respondit S. C.: Illi soli libri adhibendi, et in illis tantum benedictionibus quae Rituali Romano sunt conformes. *Ariminen. 7 Aprilis 1832, dub. 5.* 37

Ad dubium: an servandum sit Rituale Romanum in administrando infirmis viaticum, seu potius consuetudo, benedicendi nimirum cum SS. Sacramento retrocedentem populum extra portas civitatis, regionis, sive domus infirmi quando fertur viaticum agrariis? respondit S. C. ex speciali gratia servari posse consuetudinem. *Massae et Populoniae 7 Aprilis 1832, dub. 2.* 38

Supplicanti vicario capitulari dioeces. Bituntin. facultatem, ut occasione benedictionis cum SS. Sacramento continuari possit antiqua consuetudo cantandi versum psalmi LXVI: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, et metuant eum omnes fines terrae;* S. C. respondendum censuit: Servetur decretum in Caputaquen. diei 9 Februarii 1762; permitti vero potest ut cantetur versus *Benedicat nos Deus* immediate post benedictionem iuxta instructionem Innocentii XII a Clemente XII confirmatam in delatione viatici. *Bituntina 16 Martii 1833.* 39

In communione fidelium extra missam, antequam sacerdos populo benedicat, osculari non debet altare iuxta dispositionem Ritualis Romani nihil praescribentis. *Veronen. 16 Martii 1833, dub. 6.* 40

Superior ordinis S. Ioannis de Deo non potest subdelegare suos alumnos sacerdotes pro benedictione sacrae supellectilis. *Ordinis S. Ioannis de Deo 16 Aprilis 1834, dub. 1.* 41

Dubio proposito a capitulo ecclesiae cathedralis Alexandrinae: an ritus et formula dandi benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria post missam solemnem iuxta formulam praescriptam episcopis, substitui possit ritui et formulae dandi benedictionem solemnem iuxta Caeremoniale episcoporum, dicto *Placeat,* adeo ut dicto *Placeat,* omissa benedictione solemni, impertiri possit benedictio apostolica 42

ut supra? S. C. rescribendum censuit: Negative, et servetur ritus ac forma in Romano Pontificali praescripta. *Alexandrina 23 Maii 1835.*

43 Cum in dioecesi Lucionen. sicut in multis Galliarum dioecesibus sacerdos benedicendo populum cum SS. Sacramento dicat cum cantu verba: *Benedicat vos omnipotens Deus, Pater,* etc., vicarius generalis praedictae dioecesis quaesivit: an possit aut debeat idem ritus servari etiam in benedictione cum ligno sanctissimae crucis? et S. C. respondit: Non licere, iuxta decretum in una Caputaquen. diei 9 Februarii 1762. Vide supra, num. 16. *Lucionen. 23 Maii 1835, dub. 3.*

44 Episcopus qui ex apostolico indulto bis in anno solemnem pontificiam benedictionem populo dare potest, quoties etiam rationabili ex causa missam celebrare nequiverit, pro illa die et vice censeri non potest praeditus eadem delegata auctoritate ad effectum de quo agitur. *Tarvisin. 8 Augusti 1835.*

45 In nuptiis quae secundae dicuntur non est omittenda benedictio annuli. *Rhedonens. 27 Augusti 1836, dub. 2.*

46 Licet simplici sacerdoti superpelliceo et stola induto, post Vesperas, litanias et preces immediate altare ascendere, et populum dimittere eum benedicendo nuda manu per verba: *Benedictio Dei omnipotentis,* etc., ut praescribitur a Rituali post communionem extra missam, si adsit consuetudo. *Veronen. 27 Augusti 1836, dub. 4.*

47 Ad dubium: utrum ad benedictionem sacerdotis in fine missae solemnis, sive cum cantu, ministri et alii de choro stare vel genuflectere debeant? respondit S. C., stare canonicos se profunde inclinantes, alios genuflectere. *Ibid., dub. 12.*

48 In benedictione cum SS. Sacramento ministri genuflectant in infimo gradu simul cum celebrante. *Mutinen. 23 Septembris 1837, dub. 5.*

49 In benedictione impertienda cum sacra pyxide haec adoranda est duplici genuflexione. *Ibid.*

50 In oratione quadraginta horarum et duplicibus primae et secundae classis, cum populo benedicitur post *Tantum ergo,* addi potest orationi de SS. Sacramento aliqua collecta; non vero in festo et per octavam Corporis Christi, et quoad conclusionem serventur rubricae. *Ibid., dub. 6.*

51 Quamvis licitum sit episcopo incedere cum mitra, quando defert reliquiam ligni sanctissimae crucis in processionibus, tamen benedictionem cum eadem, vel cum aliqua reliquia alicuius sancti impertiri debet capite detecto. *Ibid., dub. 7.*

52 Non potest tolerari immemorabilis et universalis consuetudo in dioeces. Pinerolien. benedicendi a parochis, quin missam per se celebrent, candelas, cineres et ramos olivarum; hae enim benedictiones peragendae sunt per celebrantem. *Pinerolien. 1 Septembris 1838, dub. 2.*

Nihil obstat quin benedictio nuptiarum in 53
Missali praescripta intra missam, extra ipsam missam impertiatur, si missa pro sponso et sponsa non possit celebrari, neque ius est episcopis vel parochis adigendi sponsos ad benedictionem in missae celebratione recipiendam. *Eysteten. 1 Septembris 1838, dub. 2.*

Quando sacerdos benedicit populo cum sacra 54
pyxide, decet illam totam cooperire extremitatibus veli oblongi humeralis. *Meliten. 23 Februarii 1839, dub. 5.*

Ad dubium: an in benedictione populo im- 55
pertienda cum augustissimo Eucharistiae sacramento permitti possit cantus alicuius versiculi vernacula lingua concepti vel ante vel post ipsam benedictionem? respondit S. C. permitti posse post benedictionem. *Bobien. 3 Aug. 1839, dub. 2.*

Duo canonici episcopo assistentes, dum im- 56
pertitur populo benedictio cum SS. Eucharistiae sacramento genuflectere debent in actu benedictionis ipsius. *Ibid., dub. 5.*

Benedictio fontis baptismalis. Vide Decr. 57
S. R. C., sub verb. *Baptismus.*

SACRAE CONGREGATIONIS INDULGENTIARUM DECRETA.

In facultate concessa benedicendi coronas, 1
cruces, etc., non reiiciuntur ab huiusmodi benedictione coronae seu rosaria quae ex ferro, stamno, plumbo vel ex fragili alia materia conficiuntur. *Urbis et Orbis, 1 Martii 1820, dub. 1.*

Indulgentiae applicari possunt etiam coronis 2
ex vitro seu crystallo confectis, dummodo globuli sint ex vitro solido atque compacto. *Ibid., dub. 2.*

Applicari possunt uni eidemque rei, puta 3
uni coronae indulgentiae diversae; v. g., indulgentiae dictae apostolicae et indulgentiae dictae S. Birgittae, dummodo renoventur opera iniuncta iterabilia. *Ibid., dub. 3.*

Indulgentia plenaria suspensa censenda est 4
occasione benedictionis solemnis ab episcopo impertiri solitae in aliquibus diebus solemnioribus. *19 Decembris 1824, dub. 1.*

Benedictio apostolica in articulo mortis ne- 5
quit pluries impertiri permanente infirmitate, etsi diuturna; si vero infirmus convaluerit, ac deinde quacunque de causa in novum mortis periculum redeat, iterari potest. *Veronen. 24 Septembris 1838, dub. 2,* confirmat. in *Gandaven. 12 Februarii 1842.*

Sacerdos rector sodalitatis B. M. V. de Ro- 6
sario olim canonice erectae non habet eo ipso quod sit rector, facultatem benedicendi rosaria cum applicatione indulgentiarum quas applicant Patres ordinis Praedicatorum, nisi in diplomate

erectionis sive in indulto apostolico addita sit facultas rectori pro tempore rosaria benedicendi, atque illis consuetas indulgentias applicandi. *Lingonen. 30 Ianuarii 1839, dub. 1.*

7 Cum gratiae et privilegia non spirent morte concedentis, nisi ab habente eamdem potestatem revocata individualiter fuerint, hinc sacerdotes qui obtinuerant facultatem benedicendi cruces, numismata, coronas, etc., cum applicatione indulgentiarum ad vitam, gaudent impetratis, usquedum non sint revocata. *Valentin. 5 Februarii 1841, dub. 9.*

8 Director confraternitatis ab episcopo designatus non potest rosaria cum applicatione indulgentiarum et scapularia benedicere ac imponere, nisi in huiusmodi concessionibus facta sit mentio de facultate rectoribus pro tempore tradenda pro rosariorum, coronarum, seu scapularium benedictione. *Cenomanen. 18 Nov. 1842, dub. 4.*

Presbyter qui obtinuit facultatem benedicendi 9
cruces, sacra numismata, et coronas precatorias cum applicatione indulgentiarum, non potest hac facultate legitime uti coram publico, v. g., in ecclesia vel oratorio coram fidelibus inibi congregatis, et res benedicendas manu tenentibus, si in indulto facultatis sit clausula *privatim. Briocen. 7 Ianuarii 1843, dub. 1,* confirmat. in *Cenomanen. 30 Septembris 1843.*

Si existat, vel non, in indulto benedicendi 10
cruces, etc., clausula *In forma Ecclesiae consueta,* sufficit signum crucis manu efformare super res benedicendas absque pronuntiatione verborum formulae benedictionis, et sine aspersione aquae benedictae. *Ibid., dub. 2, 3, et 4.*

BENEFICIUM

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Dum nonnulli decuriones communitatis Castri Cryptarum ad mare postulaverant quatuor beneficia de iurepatronatu communitatis erigi in capellanias curatas perspecta populi multitudine, Ermenegildus Tanursi impetravit unum ex his vacans sub expressione quod communitas negligens fuisset in praesentando, et gratiam obtinuit. Inde nominavit communitas, et supplicationem in favorem Ermenegildi minime relaxandam esse statutum fuit. *Ripana Beneficii 17 Iunii 1775, dub. 2.*

2 Censura iuris canonici interdicit tam patronis quam episcopis beneficiorum, seu capellaniarum qualitates a fundatoribus in testamento adiectas immutare, multoque minus ea de perpetuis in manualia, et ad nutum amovibilia variare. *Cat. disp. 11 Ianuarii 1778, n. 8.*

3 Beneficiato Iosepho Cozzi denegata fuit facultas resignandi beneficium in favorem Ioannis Massari, communitate urbis Salviae patrona dissentiente. *Maceraten. Resignationis beneficii 5 Aprilis 1778.*

4 Sacerdos Franciscus Discreti parochus ecclesiae S. Mariae de Puteo sitae in oppido Montis S. Martini, postquam inutiliter eius translationem ad ecclesiam S. Ioannis eiusdem oppidi petierat, postulavit quoque beneficium eiusdem ecclesiae redditibus suae paroeciae uniri, eodem tamen exitu. *Firmana Translationis et unionis 17 Iulii 1779, dub. 2.*

5 Antonius Cosimi duo beneficia possidens, unum in ecclesia S. Luciae Ripanae dioecesis erectum, alterum sub invocatione S. Mariae dioecesis Firmanae, aere alieno gravatus aufugit. Bernardinus Volaturni bona, debito accedente consensu, in emphyteusim accepit, curamque plurimam in eorum restauratione impendit, rurales exstruxit domus, ecclesiam S. Luciae restauravit, curavitque ut pueri a sacerdote Dominico filio suo instruerentur. Hinc idem sacerdos pro collatione dictorum beneficiorum summo pontifici preces obtulit, postquam per viginti et ultra annos ad exteras nationes beneficiatus profugus abierat, sed ea obtinere nequivit. *Firmana et Ripana 18 Martii 1780.*

Beneficium instituit Carolus Solidi in ecclesia 6
collegiata S. Columbani cum onere missae quotidianae assignata eleemosyna, aliisque additis oneribus, fructus vero superexstantes in dotandas puellas erogari praecepit, capitulum vero dictae ecclesiae postulavit ut eleemosyna a testatore praefinita, quae est manualis, augeretur in erectione dicti beneficii, reliquique fructus in dotes puellarum erogarentur, et Sacr. Congr. decrevit, constituto fundo pro duobus anniversariis et duodecim missis lectis, faciendam esse ab eminentiss. ordinario erectionem beneficii annui fructus taxandi, ratam partem vero fructuum superexstantium erogandam esse in dotes pariter ab eodem ordinario taxandas. *Vercellen. 29 Aprilis 1780.*

Canonico ecclesiae Collensis de iurepatrona- 7
tus familiae Usimbardi indulsit reductionem missarum ad duas missas tantum pro qualibet hebdomada, cum esset onus quotidianum. Nam antea reductum fuit inspecta proventuum diminutione onus servitii; non autem haberi illa praebenda tanquam simplex beneficium debet. *Collen. 10 Februarii 1781.*

Beneficium residentiale erectum sub titulo 8
SS. Caroli Borromaei, et Emerentianae in ecclesia parochiali S. Petri oppidi Castignani cum onere celebrandi per se ipsum, et personaliter choro inserviendi, retineri non potuit a Friderico Pignotti proviso de praebenda thesaurariae in ecclesia cathedrali almae Domus Lauretanae cum onere ibidem residendi; quamvis unus ex his esset qui tanquam passive vocatus, qualitatibus a testatore requisitis polleret. *Montis Alti Dispensationis 14 Septembris 1782.*

9 Beneficium sub nomine capellaniae a Paulo de Bonianis in ecclesia Plebis S. Petri civitatis Guastallae cum onere missarum fundatum testator manuale, et non perpetuum esse voluit. Cum autem die procedente in titulum perpetuum conferre consueverit, S. C. beneficium esse ecclesiasticum decidit. *Nullius Guastallae 31 Maii 1784, dub. 1.*

10 Et ex voluntate testatoris, qui sacerdotem esse nominandum demandaverat, ad capellaniam praedictam nonnisi sacerdotem actu vel habitu praesentandum esse; ideoque clerico in decimo quarto aetatis anno constituto conferri non debere declaratum fuit. *Ibid., dub. 2.*

11 Simon Grammatica, Ioannes Baptista Casati, et Ioseph Abbiati passive vocati ad beneficium fundatum a Catharina Taffini Paravicini institutionem postularunt, et vicarius generalis praelationem Abbiati concessit, utpote prae caeteris iuxta fundationem qualificato, huic tamen originis requisitum deerat, super quo inde fuerat habilitas obtenta; et S. C. censuit decretum episcopi non sustineri, praelationemque Casati competere. *Comen. Beneficii 7 Februarii 1784, dub. 1.*

12 Liberatus Emilii duo beneficia testamento erigi iussit ad altare animarum purgantium ecclesiae parochialis oppidi Tessenani. Nominandi facultatem Francisco Antonio Bizzi, et Ioanni Baptistae Silvestrelli, et post eorum mortem mensae episcopali tribuit. In codicillo autem mandavit ut idem Bizzi nominationem unius beneficii perpetui haberet; hic nepotem nominavit, ac declarari petiit an erectio duplicis beneficii facta ad formam testamenti servanda foret, seu reformanda, et exsequenda ad formam codicilli? et ad formam codicilli esse exsequendam resolvit S. C. *Montis Falisci Beneficiorum 27 Novembris 1784.*

13 Beneficium erectum in ecclesia parochiali Castri S. Petri a Nicolao Cecconi est residentiale; et beneficiatus tenetur per se ipsum onera implere. Fundator quippe et residentiam praecepit, et onerum satisfactionem per alium prohibuit. *Praenestina 12 Martii 1785, dub. 1.*

14 Praesentatio a patronis facta in favorem clerici Clementis Marini ad beneficium in ecclesia Castri S. Petri a Nicolao Cecconi fundatum, cui inest onus celebrandi per se ipsum, non sustinetur. *Praenestina 12 Martii 1785, dub. 2.*

15 Vincentius Cataldius quoad beneficia vacantia de suo iurepatronatus rescriptum retulit: *Tempus et tempora non currere per duos menses tantum;* postquam tamen alias temporis prorogationes obtinuerat, lapsis duobus mensibus neminem nominavit. Clericus itaque Aloysius Ciucci beneficium S. Marci iure devoluto a Sede Apostolica obtinuit; illico Vincentius nominationem explevit, et nihilominus beneficii possessionem nactus est Aloysius Ciucci, cui manutentionem dandam esse, nec relaxandam supplicationem in favorem nominati a patrono Sacr. Congreg. putavit. Item quoad alia quatuor beneficia litteras expediendas esse in favorem provisorum apostolicorum eadem ratione, nec signandas esse supplicationes in favorem nominatorum ab eodem Cataldi patrono rescriptum fuit. *Asculana 6 Maii 1786, dub. 1, 2, 3, et 4.*

16 Constantinus Salvi ad beneficium in collegiata ecclesia S. Ioannis Baptistae terrae Campaneani, cum esset de familia vocata, a compatronis fuit nominatus, etsi in eadem ecclesia possideat canonicatum; ideo dispensationem postulavit. Expertus est ille capituli oppositionem, quod beneficia duo haberet cum oneribus canonicorum uniformibus, unum celebrationis missarum trium hebdomadalium, alterum chori diebus festis mobilibus. S. C. autem episcopi arbitrio gratiam, dummodo chori servitium non patiatur, remisit. *Nepesina 8 Iulii 1786.*

17 Ex tribus beneficiis fundatis a Bernardina Almerigi in ecclesia priorali oppidi Fori Saraceni duo possidet Petrus Antonius Mami, alterum Iulianus Mami canonicus coadiutor ecclesiae cathedralis. Eorumdem beneficiorum compatroni exorarunt S. C. pro unione dictorum beneficiorum in favorem dicti Antonii, ita ut omnia ad unum redigantur. Episcopus de reddituum tenuitate retulit, et S. C. gratiam concessit. *Sarsinaten. Unionis et reductionis 29 Iulii 1786, dub. 1.*

18 Lucia Ramasco beneficium instituit perpetuum simplex et mere laicale post eius obitum erigendum, adiecto onere duodecim sacrorum quotannis, assignatis redditibus tenuissimi census. Auctoritate ordinarii beneficium erectum fuit ab exsecutore testamentario et patrono. Modernus autem patronus postulavit ut ad originariam formam et qualitatem mere laicalem reduceretur; et S. C. rescripsit erectionem illam non esse substituendam. *Bugellen. 16 Decembris 1786.*

19 Quaesitum cum esset an et quomodo, et cum quibus conditionibus liceat episcopo patronale beneficium in canonicatum ecclesiae cathedralis erigere? S. C. in aliud tempus duxit resolutionem, et episcopo iuxta mentem scribi mandavit. *Albintimilien. Vacationum 16 Iunii 1787, dub. 1.*

20 Beneficium ad altare B. M. V. Rosarii in ecclesia parochiali Villae Gramignatis S. C. voluit erigendum esse iuxta fundationem sacerdotis Horatii, qui sub oneribus a se designatis erectionem ab Hieronymo Nepote perficiendam demandaverat, et missae pro rata parte reddituum pro tunc actu existentium ad taxam perpetuae celebrari debebant. Hieronymus quippe erectionem exsequi neglexerat, complura bona distraxerat, adeoque, redditibus imminutis, diminutis oneribus explendam esse iusserat; additum a S. C. etiam fuit quod scriberetur epi-

scopo iuxta mentem. *Parmen. 20 Iulii 1786.* Sed reproposita causa, et episcopo referente erectionem praedictam iuxta fundationem Horatii perfici non posse ob imparitatem fructuum et bona distracta vindicari non posse; parochum quoque, eosque qui in priori testamento, Horatii scilicet, ad iuspatronatus vocati fuere, exoptare ut erectio perficeretur ad tramites testamenti Hieronymi; hinc praevio recessu a decisis, perspectis peculiaribus facti circumstantiis, beneficium esse erigendum iuxta fundationem Hieronymi rescriptum fuit. *28 Iulii 1787.*

21 Clericus Augustinus Boschi annorum quadraginta trium patronus et rector cuiusdam beneficii S. Petri adeo obtusae est mentis ut neque canonicas horas recitare sciat, neque spes est ut hanc obligationem explere valeat. Temporariam hactenus illarum commutationem in alias preces obtinuit, sed de prorogationibus habendis timens rogat S. C. ut dimisso ab eo beneficio, illud sibi vel alteri administrationis titulo permittat, qui unico adimpleto annui sacri onere die festo S. Petri reliquos ei redditus alimentorum causa tribuit. De eiusdem paupertate testatur episcopus; sed S. C. maluit potius arbitrio episcopi divini officii commutationem ei indulgere, quam preces administrationis titulo beneficium retinendi admittere. *Collen. 30 Augusti 1788, dub. 1 et 2.*

22 Beneficia ecclesiae parochialis S. Andreae apostoli Roncilionis, quae habent onus servitii chori, sunt simplicia, ita ut retineri valeant cum beneficiis residentialibus, servata dispositione Concil. Trident., sess. 24, cap. 17, de Reform. *Sutrina 20 Septembris 1788, dub. 3.*

23 Ioannes Iacobus Columbus mandavit ut ex universa haereditate bina sub canonicatuum nomine laicalia erigerentur beneficia, unum in ecclesia S. Caroli, alterum in ecclesia S. Iacobi. Tot cuilibet beneficiato praescripsit missas quot ad rationem obulorum 20 pro qualibet redditus ferrent. Ioannes Andreas Piccionius haeres animadvertens redditus omnium bonorum annuam attingere summam scut. 70 circiter, summum pontificem Pium VI adiit, postulans ut beneficia praefata ad unum cum onere missae quotidianae redigerentur; huius rei causa quaestio an, quot et quomodo beneficia erigenda sint? responsum fuit affirmative iuxta votum ordinarii, facto verbo cum Sanctissimo. *Alexandrina 8 Augusti 1789.*

24 Seminario Tolentino postulatum fuit duo applicari beneficia simplicia fundationis Ioannis Baptistae Orselli, ut binae philosophiae et theologiae erigerentur cathedrae; de quibus beneficiis vigore initae concordiae chirographo pontificio confirmatae inter haeredes et capitulum ecclesiae collegiatae S. Iacobi inibi erigi debebat mansionaria; idcirco ecclesia collegiata de erectione mansionariae sollicita restitit petitioni; et S. C. applicationi annuit addendo ad D. secretarium cum Sanctissimo. *Tolentina Applicationis beneficiorum 20 Martii 1790, dub. 1.*

Tria beneficia quorum duo annuum habent 25
redditum scut. 4, 10, et onus missarum respectivum 36, tertium redditum scut. 1, 34, onus missarum trium, a nonnullis annis vacant, et nemo est qui ea prae tenuitate accipiat: ex hac parte episcopus supplicat pro facultate applicandi duo prima ecclesiae parochiali S. Pancratii tenuis redditus 20 scut., nullis deductis oneribus; aliud parochiae S. Sebastiani Cassinalbi redditus scut. 10, deductis tamen missis, S. C. annuit iuxta votum episcopi, reductis missis ad taxam perpetuae. *Mutinen. Unionis et reductionis 26 Novembris 1791.*

Cum Antonius Amaya beneficium cum of- 26
ficio aeditui ecclesiae parochialis villae Fuentes de Leon resignaverit in favorem Iosephi Sanchez Brioso, cum privata conventione cum eodem eiusque patre inito, ut officii exercitium incumberet resignatario, perciperet ipse fructus beneficii; postmodum monitus Ioseph de simonia confidentiali, supplicavit pro approbatione resignationis; sed noluit S. C. illam indulgere. *Nullius S. Iacobi de Spatha 21 Aprilis 1792, dub. 2.*

Beneficium aeditui fundatum a Bernardino 27
Lupi in ecclesia collegiata S. Nicolai oppidi Aedisti de iurepatronatus communitatis, ut ea aedituum nominaret *in età legitima da potersi ordinare al sacerdozio in termine di un anno,* denegatur pauperi Caietano Lupi parum ad assumendum clericatum idoneo, licet de genere vocatorum sit, ac servandum est decretum visitationis anni 1650. *Nullius S. Aedisti beneficii sacristae 19 Iunii 1790.* Non obstante hoc rescripto, communitas patrona nominavit clericum Iosephum Fiori annorum septemdecim, et favente vicario generali, ac necessitate ac utilitate ecclesiae suadente a S. C. conceditur eidem institutio. *21 Iunii 1792.*

Beneficium redditus scut. 20 cum onere 14 28
missarum, erectum in ecclesia cathedrali sub titulo S. Hieronymi, de consensu congregationis Matris Dei patronae unitur cum omnibus oneribus domui piae Mulierum Poenitentium Lucae ob gravem eius paupertatem. *Lucana Unionis beneficii 16 Martii 1793.*

Beneficium ecclesiasticum erectum in ecclesia 29
S. Iosephi oppidi Appineani vacavit 9 Sept. 1788. Ius nominandi ad Ioannem Aloysium Ferri pertinebat, qui die 25 Aprilis 1789 adeptus est suspensionem nominationis ob Iosephum filium impuberem. Pubertatem ingressus diei 12 Iunii 1791, iteravit preces pro prorogatione gratiae, et eam non obtinuit; et assecutus est aliud quadrimestre, computandum a die elapsi quadrimestris. Sed clericus Antonius Galanti, autumans ducendum esse prorogati quadrimestris initium ab expleta per Iosephum Ferri quatuordecim annorum aetate, beneficium impetravit

uti ad S. Sedem devolutum, et Ferrius statim ad Sacr. Congr. confugit, quae declaravit quadrimestre iam exspirasse de tempore obtentae collationis a clerico Galanti. *Asculana Beneficii 17 Augusti 1793.*

30 Marcus Antonius et Ioseph Maria fratres Mazzocchini licet in erectione laicalis beneficii loca montium pro fundo ex bonis ipsorum venditis comparata constituerint, tamen Marcus Antonius superstes altero testamento instituto beneficio praedicto nullam fecit mentionem investimenti pro beneficii fundo; hinc Sacr. Congr. consulta decrevit esse investienda bona Mazzocchini iuxta votum episcopi, qui putabat praedia et domus remanere penes beneficiatum. Nam fructus locorum montium beneficii onera haud sustinebant. *Civitatis Plebis beneficii 12 Mar. 1796 dub. 1.*

31 Horatius Zeppi erectionem iubendo capellaniae de simplici capellano, et de legato pio locutus est, et in suis codicillis missas reduxit ob onus minuendum in favorem consanguineorum. Hanc capellaniam seu legatum pium missarum archiepiscopus erexit in ecclesiasticum beneficium perpetuum. Consulta Sacr. Congr. haec respondit, hanc erectionem sustineri. Testator enim qualitatem laicalem illius haud significaverat. *Urbinaten. 28 Maii 1796, dub. 1.*

32 Beneficii ecclesiastici retentio in statu coniugali denegatur Petro Corradini de genere patronorum; conceditur vero suspensio collationis, donec aliquis ex passive vocatis idoneus superveniat, deputato ecclesiastico administratore, qui adimpletis oneribus superexstantes redditus consignet oratori. *Fanen. Beneficii 15 Iulii 1797, dub. 1.* Et consulitur Sanctissimo pro absolutione a perceptis cum bona fide fructibus superexstantibus in statu coniugali. *Ibid., dub. 2.*

33 Legatum seu beneficium residentiale erectum in ecclesia collegiata S. Bartholomaei Busseti, ad quod Petrus Stecconi fundator vocavit clericum vel sacerdotem in eodem oppido natum, concedi posse rescribitur pauperi clerico Domnino Stecconi fundatoris consanguineo oriundo a Busseto, aliis Busseti deficientibus vocatis; ideoque consulendum Sanctissimo pro gratia habilitationis. *Burgi S. Domnini Legati 19 Augusti 1797, dub. 1.* Concedendos insuper eidem clerico fructus legati a die eius nominationis. *Ibid., dub. 2.*

34 Ecclesia parochialis S. Lucae Viterbii unita collegiatae SS. Faustini et Iovitae proximam minatur ruinam, et indiget prompta reparatione. Hinc exoratur S. C. pro suspensione collationis beneficii annui redditus scut. 40, cum duplicis missae hebdomadalis onere institutionis Laurentii Franchini. Card. episcopus testatur deesse parocho congruam, parochiae incolas labore tantum vivere, capitulum collegiatae aere alieno gravatum. Interim patroni absque praeiudicio petitionis ad beneficium nominarunt clericum Borgassi, et S. C. locum suspensioni collationis beneficii, iuxta votum episcopi, suspensa interim exsecutione nominationis ad septennium, esse decrevit. *Viterbien. Beneficii 18 Novembris 1797.*

Fructus beneficii perceptos pendente lite inter 35
nominatos, applicandos esse sacrario ecclesiae censuit S. C. *Praenestina 8 Augusti 1801,* confirm. *19 Decembris 1801.*

Fructus pendentes per successorem in bene- 36
ficio perceptos dividendos esse pro rata servitii praestiti ab antecessore, statuit S. C., una tantum parte infirmante. *Fabrianen. 19 Decembris 1801.*

Breve dispensationis ab aetate ad beneficium 37
obtinendum tanquam subreptitium et obreptitium et laesivum iuris tertio quaesiti ex fundatione et praesentatione reportandum esse decrevit S. C. *Piscien. Beneficii 21 Maii 1803, dub. 1,* confirm. *23 Iulii 1803.*

Pariterque reiecit supplicationem ex integro 38
signandam super dispensatione aetatis, ne praeiudicium iuri per tertium quaesito inferret. *Ibid., dub. 2.*

Dispensationem ad effectum retinendi tertium 39
simplex beneficium concessit S. C. sacerdoti Prospero Dotti, ut eius paupertati succurreret. *Fesulana 8 Martii 1806.*

Dispensationem ad effectum retinendi insimul 40
duo beneficia quae personalem residentiam requirunt, et ideo incompatibilia, dandam esse per triennium canonico Moschetti decernit S. C., attenta oratoris paupertate, et unius beneficii forma immutata. *Firmana 27 Iunii et 18 Iulii 1807.*

Arbitrium pro aperitione oris intrare defini- 41
vit S. C. super litteris provisionis apostolicae pro praesentato obtentis a Philippo Rossi pro beneficio a Luca Vandini instituto, attenta obreptione et subreptione dictae provisionis. Et conferendum esse definivit beneficium favore personae nominandae a collatore ecclesiastico iure devoluto, salvis iuribus vocatorum in futuris vacationibus; et fructus restituendos esse a die motae litis. *Imolen. Iurispatronatus 3 Augusti 1808, dub. 1 et 3.*

Beneficii S. Stephani et Margaritae terrae Ar- 42
colae collationem factam ab ordinario, quo tempore per laicas leges ablatum erat patronis ius nominandi, servandam esse censuit S. C., usquedum provisus sacerdos Baretta extra clausuram legitime degeret, salvo iure patronorum in futuris vacationibus. *Lunen. Sarzanen. Beneficii 17 Decembris 1814.*

Franciscus Galeotti reductionem ad tot mis- 43
sas quot redditus beneficii pro tempore, et ad rationem trium carolenorum pro qualibet missa ad normam fundationis concedendam esse duxit S. C.; episcopo vero curam commisit ut

patrem Francisci moneret ut consuleret conscientiae suae, eumdemque cogeret ad reintegrationem capitis ducatorum centum undecim quae alienaverat; quatenus vero impotens esset, cogeret Franciscum praedictum eius filium ad deponendam aliquam summam arbitrio eiusdem episcopi praefiniendam usque ad reintegrationem ducatorum centum undecim. Absolutionem eidem concedendam putavit quoad praeteritum celebratis missis decem pro omnibus omissionibus collective. *Policastren. Reductionis et absolutionis 9 Augusti, dub. 1 et 2.*

44 Provisio beneficii *del Crocefisso*, cuius patronatus pertinet communitati Bassanelli facta ex iure devoluto ab episcopo Hortano revocavit S. C. ex eo quod aderat praesentatio facta a communitate patrona; et negavit institutionem sacerdoti Mariani ab episcopo proviso; et definivit esse locum novae nominationi. *Hortana Iuris nominandi 19 Augusti 1815, dub. 1, 2, et 3,* confirm. *2 Decembris eiusd. anni.*

45 Standum esse in decisis sub die 19 Dec. 1818 dixit S. C. quoad quinque beneficia tantum tradita paroeciae S. Flaviani; quo vero ad alia duo recedendum a decisis, et esse unienda paroeciae S. Nicolai Pellis scriptae, facto verbo cum Sanctissimo; et censuit hanc resolutionem notificandam esse ministris Datariae apostolicae. Absolutionem quoque concessit arbitrio episcopi. *Reatin. Unionis beneficiorum 25 Ianuar., dub. 1 et 2.*

46 Incompatibilia dixit S. C. esse beneficia parochialia ecclesiis ruralibus prope oppidum Montis Milonis Maceraten. dioeces. sita, cum canonicis ecclesiae collegiatae eiusdem oppidi. Quoad dispensationem de incompatibilitate, facto verbo cum Sanctissimo, elargiendam sententiam S. C. prorogavit, et interim scribi voluit episcopo pro nova informatione super praecisa necessitate, sive temporanea, sive continua. *Maceraten. 29 Ianuar. 1824, dub. 5 et 6.*

47 Re melius discussa quoad incompatibilitatem canonicatus collegiatae ecclesiae Montis Milonis Maceraten. dioeces. cum rurali capellania S. Congregatio recedendum esse a decisis sub die 20 Novembr. anni 1824, dixit; voluit tamen ut canonicus teneretur ad integrum chori servitium, ideoque provisum esse quoad dispensationem a Sanctissimo petendam pro utriusque beneficii retentione. *Maceraten. 19 Novembr., dubia 1 et 2.*

48 Proposito dubio an canonicus Marocchetti, qui in cathedrali ecclesia Bugellensi officium poenitentiarii recens constitutum perpetuum in modum sibi, suaeque praebendae, quam antea liberam tenebat, imponi passus fuerat, posset ecclesiae Oropensi praefici ex iure canonicis caeteris communi constituendi rectorem dictae ecclesiae B. Virginis custodiendae, eumque e suo collegio adsciscendi, quin stata in absentes punctatura durante munere mulctetur, eminentiss. Patres responderunt ex sacri iuris censura rectoriam sanctuarii Oropensis incompatibilem quidem esse cum canonicatu poenitentiario cathedralis ecclesiae, et ad secretarium cum Sanctissimo iuxta mentem; mens est ut ex speciali gratia in exemplum non deducenda dignetur Sanctissimus annuere precibus oratoris primi poenitentiarii iuxta votum episcopi, proviso per ipsum episcopum, ne desit alter ex gremio capituli, qui suppleat loco poenitentiarii absentis, quatenus eligatur rector Oropensis. *Bugellen. Incompatibilitatis, 26 Ianuarii 1833.*

Canonicam institutionem beneficii S. Petri 49
in Bringemma Melitensis dioecesis, quam dandam esse sacerdoti Calleia a quibusdam patronis rite nominato, non autem Antonio Bonavita, qui, maiori licet suffragiorum numero instructus, praeter suspicionem simoniae ab eius patre admissae legitima carebat aetate, nec ad primam adhuc tonsuram fuerit initiatus, semel atque iterum declaraverat ut etiam in gradu appellationis ex remissione R. P. auditoris Sanctissimi confirmaverat, ea tamen mente ut instante Bonavita pro licentia de redeundo, scriberetur prius episcopo Milevitano, ut deputet ecclesiasticum administratorem, qui beneficii S. Petri bona administret, atque impletis oneribus, superextantes redditus deponat ad effectum eos tradendi, cui de iure, acceptoque responso de huiusmodi provisionis executione novae audientiae beneficium eidem Bonavitae concederetur; cum facta eiusmodi facultate nonnulla proferens Bonavita monumenta, quibus de beneficii origine ac de vero iurispatronatus statu complura detegebantur, quae in vetustatis tenebris delitescebant, sibi vindicaret, unaque recedendum esse a decisis contenderet; S. C. censuit annuendum esse instantiae sacerdotis Calleiae dilationem iudicii efflagitantis ut quae a Bonavita proposita sunt monumenta, quibus universae causae ratio immutabatur, possent pro vero rerum statu explanari, edito rescripto dilata ad primam post aquas. *Melevitana Beneficii 3 Aug. 1833.*

Ut proventuum inopiae decorique cathedralis 50
Usselensis consuleret, approbavit S. C. iuxta votum eminentiss. cardin. Castracane adiectionem scut. 34 ad beneficium Ibba, quae supererant ex unione duorum beneficiorum nomine Garau, ac adiectionem scut. 21 ad beneficium Gallus, quae supererant ex unione capellaniae Pinnae cum beneficio Macones, facto verbo cum Sanctissimo. *Usselen. 30 Maii 1835, dub. 2.*

SACRAE CONGREG. REV. FABRICAE S. PETRI DECRETA.

Testator Blasius de Monaris beneficium erigi 1
mandavit, beneficiatumque adegit ad celebrandum ad altare Visitationis B. M. V. propriis

sumptibus erectum in ecclesia collegiata S. Blasii civitatis Centi unam quotidianam missam lectam. Primum ipse rectorem nominavit qui dictam missam celebraret, et pro ipsius et antecessorum anima Deum exoraret. Hodiernus vero rector petit ut onus applicandi missam deleatur, quia a testatore demandatum non fuisse praetendit; vel saltem ut applicatio ad certum missarum numerum coerceatur. Verum S. C. definivit locum esse diminutioni a card. archiepiscopo iuxta peritiam faciendam fructuum beneficii, qui in celebrationem missae ad taxam perpetuae erogari deberent. *Bononien. Disp. 25 Ianuar. 1783, dub. 2.*

2 Ioachim Provenzalius, pii testatoris abnepos, cum ex persona abavi sui esset debitor erga capellaniam laicalem, tum pro quantitate librarum 288, tum pro aliis libris 170 et solidis 15, petiit ut ab utroque prae inopia absolveretur: obtinuit iam ante suae paupertatis ratione capellaniae administrationem suspensa nominatione; modo petitioni responsum habet hoc modo, quod nempe altera medietas eroganda sit in redintegrationem capellaniae, donec aere alieno se eximat, celebratis tribus missis in singulos annos, facto verbo cum SS. *Aquen. cap. 3 Febr. 1787, dub. 2.*

3 Antonius Assortati detentor canonicatus ecclesiae collegiatae S. Blasii terrae Montis Milonis una cum rectoratu Immaculatae Conceptionis eiusdem terrae, non obstante incompatibilitate a S. C. iam declarata, absolvitur a restitutione fructuum praedicti rectoratus. *Maceraten. Disp. 12 Iulii 1788, dub. 2.*

4 Erectione beneficii ecclesiastici in ecclesia parochiali Vallis Formatiae peracta cum onere hebdomadales missas quatuor celebrandi, residendi in dicto loco, administrandi sacramenta, assistendi parochialibus functionibus, fructus eiusdem imminuti sunt a scut. 55, 64, ad scut. 48, et non est qui illud appetat. Hinc in cogitationem venit reductio missarum, et commutatio aliorum onerum, et Sacr. Congr. in omnibus negativum praebuit responsum. Nam communitas in erectione se obligavit pecunias in fundo fructifero implicatas manutenere. *Novaren. Red. et commut. oner. 26 Martii 1791.*

5 Antonius Amaya in favorem Iosephi Sanchez Brioso beneficium ecclesiasticum, cui adnexum erat officium aeditui ecclesiae parochialis Fuentes de Leon, libere resignavit, sed privatim cum eodem et Eusebio illius patre convenit ut officii exercitio incumberet resignatarius, et ipse fructus beneficii perciperet; qua de causa Ioseph poposcit et obtinuit absolutionem a censuris, eodemque tempore fructuum condonationem, aliaque summa in pauperum levamen distributa, retulit. *Nullius S. Iacobi de Spatha 21 April. 1792, dub. 1.*

6 Episcopo efflagitanti num tenuissimae sortes lib. 100–200, vel ad summum 500, magistri chori et caeremoniarum, sacristae, diaconi et subdiaconi, quorum tria ultima dumtaxat officia sunt in usu, addicendae sint pro missis quibus ea beneficia gravantur, vel potius proportione servata sit numerus reducendus, ut officia serventur? S. C. censuit erogandos esse in celebrationem missarum redditus officiorum magistri chori et caeremoniarum, in reliquis iuxta votum laudati relatoris. *Ecclesien. 16 Augusti 1794, dub. 3.*

Clericus Alexander Fabroni obtinuit benefi- 7
cium cum onere missae quotidianae fundationis Matthiae de Barberiis cum domo urbana, vinea et praedio. Ad reparandas huius beneficii rusticas aedes passivum super propriis bonis patroni imposuerunt censum scut. 500, cum conditione ut rector opportunas debeat obtinere licentias ut census transferatur super praedio beneficii. Beneficiatus hac de causa operam contulit pro suspensione tot missarum quot satis essent ad exstinctionem sortis, sed frustra laboravit. *Faventina Red. miss. 23 Aprilis 1796.*

Capellaniam collativam a Francisco Ercolani 8
in ecclesia S. Silvestri terrae Constantii institutam, quae in erectione appellata fuit beneficium, retinet a quadriennio Petrus Corradini patroni filius in coniugali statu per alium oneribus impletis. Monitus ab episcopo exorat Sacr. Congr. quoad praeteritum pro absolutione et fructuum perceptorum condonatione, et Sacr. Congr. annuit. *Fanen. Ben. 15 Iulii 1797, dub. 2.*

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA.

Sixtus IV in metropolitana Taurinensi bene- 1
ficium hisce verbis erexerat: *Apud ipsum altare* (Sancti Solutoris) *unam perpetuam capellaniam, quae per duos presbyteros seu clericos saeculares gubernari debeat... erigimus... quod presbyteri seu clerici qui pro tempore ad capellaniam praedictam praesentati et instituti fuerint, singulis diebus missam ad altare praedictum S. Solutoris celebrare seu celebrare facere, et in dicta ecclesia Taurinensi Dominicis et aliis festis ac solemnibus diebus divinis officiis cum canonicis... interesse teneantur.*

Cum vero anno 1824 hoc beneficium vacaret, archiepiscopus propria auctoritate ipsum seminario univit, eidem assignans ex reditu beneficiali libellas 3000, addita clausula: *Supportatis oneribus beneficio inhaerentibus,* quae tamen onera nunquam impleta fuerant. Reliqui vero reditus in summa libellarum 1491 cum onere solvendae pensionis libellarum 300 altero capellano relicti sunt.

Hac unione peracta tam seminarii rector quam Stanislaus Pazzelli, alter capellanus, arbi-

trati sunt onus missarum non cumulative, sed alternative persolvendum esse; id autem eo magis quod huiusmodi alternativae longissima observantia favebat. Assentiebatur archiepiscopus; e contra obstabat capitulum. Utrique tamen supplicabant ut saltem per gratiam Sacra Congregatio facultatem faceret ut alternatim per seminarium et rectorem tres in singulos missae celebrarentur.

Cum vero huic beneficio onus choro interessendi inhaereret, et aliunde tam ex Concilio Tridentino quam ex constitutione Benedicti XIII *Creditae nobis: Beneficia simplicia sine cultus divini praeiudicio liceat ordinariis applicare*, dubitationi insimul locus factus est an rite haec unio facta fuisset.

Hinc quae sequuntur dubia concinnata sunt: 1. *Se e come l'obbligo della messa quotidiana e dell'assistenza al coro sia alternativo, o piuttosto cumulativo?* Et quatenus negative ad primam partem, affirmative ad secundam; 2. *Se e come e quale riduzione convenga accordare?* 3. *Se e come si abbia a dare l'assoluzione per tutte le omissioni passate?* 4. *Se e come possa sostenersi la unione fatta da monsignor arcivescovo della cappellania al seminario?* Et quatenus negative, 5. *Se e come vi sia luogo alla sanatoria?* 6. *Se e come il seminario debba soddisfare all'obbligo dell'assistenza al coro?* Sacra Congregatio, in plenario auditorio diei 15 Martii 1839, in *Taurinen. Super unione capellaniae*, rescripsit: Ad 1 et 2: *Attentis peculiaribus circumstantiis supplicandum esse Sanctissimo pro adimplemento onerum per alternativam, ita tamen ut quotidiana missa celebretur, ne sabbato quidem praetermisso; facta adnotatione in tabella missarum in sacrario retinenda.* Ad 3: *Affirmative, celebratis expensis seminarii decem missis lectis, et una missa cum cantu, astante universo seminario, et expensis capellani Pazzelli tribus missis lectis.* Ad 4, 5, 6: *Supplicandum Sanctissimo pro confirmatione unionis, et archiepiscopus curet ut per seminarium oneri tam missarum quam assistentiae chori per substitutum rite satisfiat.*

Et facta de praemissis relatione sanctissimo D. N. Gregorio PP. XVI, ab infrascripto subsecretario in audientia habita eadem die Sanctitas Sua resolutiones Sacrae Congregationis in omnibus approbavit et confirmavit. Contrariis quibuscunque, etc.

A. Bizzarri subsecretarius.

2 Spoletinus archiepiscopus die 11 Februarii 1838, ad quamdam in Romana praelatura dignitatem fuit evectus, eodemque consistorio alius eidem successor datus est. Non multo post tempore inter antecessorem et successorem quaestiones eruperunt, praesertim circa rationem repartiendi onera et redditus ad mensam archiepiscopalem pertinentes. Porro inter alia onera quibus mensa ipsa oneratur, magnum habent locum quaedam pensiones quae duabus ratis portionibus Iunio quoque ac Decembri dimidiatim persolvi debent; nec non congruae assignationes certis parochis quotannis pensitandae. At vero illius mensae redditus, licet etiam ex civilibus proventibus derivent, maxima tamen parte in naturalibus agrorum vinearumque fructibus consistunt.

Hinc dubium concordatum est: *Se ed in qual somma debbano ratizzarsi le pensioni, le congrue parrocchiali, e gli altri oneri fissi, come pure i tributi camerali e municipali, ovvero se per questi competa una congrua, ed a qual somma?*

Utrinque pacificum erat, quod, ut ait Passerinus ad cap. *Praesenti*, 5, vers. *Porro*, de Offic. ordin., in 6, n. 24, ibi: *Fructus ecclesiae, qui uno anno colliguntur, sunt deputati pro anni illius oneribus, et ideo de illis satisfieri debitis et oneribus eiusdem anni.* Et Gratianus, Disc. for., c. 548, n. 43, ibi: *Rota sequitur opinionem quod beneficiatus debeat solvere pensionem pro rata fructuum, non pro rata temporis.*

Discrimen occurrebat in diversimoda anni computatione instituenda. Nam antecessor tuebatur hac in re civilem annum esse attendendum, qui a primo die mensis Ianuarii incipit, et ad ultimum diem mensis Decembris desinit. Quo posito, cum ipse antecessor fructus dumtaxat anni 1837 recollegisset, aiebat sese ad earum tantum solutionum implementum teneri, quorum dies labente anno 1837 venerat. Quod vero spectabat ad eas solutiones quarum dies, anno subsequenti 1838 volvente, venerat, in successorem refundendas esse, quippe qui fructus anni 1838 percepisset.

At vero successor replicabat in beneficiis attendendum esse annum beneficialem, ad cuius normam, iuxta consuetudinem in tota Italia vigentem, annus initium habet a Iulio, et exitum in Iunium subsequentem. Hanc vero praxim facto amplexam fuisse ostendebat a Sacra Congregatione Propagandae Fidei cum haeredibus Ancaiani, itidem Spoletini archiepiscopi, nec non usitatam passim ab episcopis Italiae, ut plurium episcoporum exemplo confirmabat. Ex hoc itaque inferebat solutiones de quibus agebatur, iuxta hanc computationem pro rata inter antecessorem et successorem esse repartiendas. Addebat autem quod si antecessor huius computationis habita ratione supportare renueret, Sacra Congregatio eum saltem ad aliam summam, quae ab eminentissimis Patribus determinaretur, titulo congruae pensitandam compelleret, ut docet card. de Luca, de Benefic. disc. 83, n. 5.

Cum vero causa in plenario auditorio diei 7 Iunii esset proponenda, a partibus quaedam

concordia fuit eminentissimis Patribus exhibita, ideoque rescripserunt: *Placere de concordia in omnibus, habito tamen respectu ad annum beneficialem;* ut patet ex *Spoletina Repartitionis onerum et reddituum* memorati diei.

Haec eadem causa iterum proposita fuit in generali Congregatione diei 22 Maii 1840, cum alio titulo: *Spoletana Approbationis concordiae ex officio,* addito dubio: *Se e come si debba approvare il progetto di concordia riguardo al primo articolo?* In quo articulo res erat de superallato dubio: *Se e come debba ratizzarsi,* etc. Eminentissimi PP. rescripserunt: *Affirmative iuxta votum eminentissimi ponentis, persolutis favore successoris scut. 600.* Quod rescriptum confirmatum fuit in Congregatione generali 28 Aug. eiusdem anni, cum clausula *In decisis.*

3 Quidam pius vir beneficium ecclesiasticum instituerat, suisque haeredibus et successoribus ius nominationis reliquerat, nulla qualitate in nominato speciatim requisita.

Anno 1841, cum vacasset huiusmodi beneficium, et sex adessent patroni, sua quisque pacifice voce gaudentes, Innocentius, puer annorum sex natus, filius unius ex patronis, nactus quatuor de sex memoratis vocibus, instituit penes S. C. Episc. et regularium, ut dispensationem ab aetate pro eo beneficio assequendo impetraret.

Oratoris precibus obstitit Franciscus, adolescentulus annorum sexdecim, duplici voce praeditus, itidem de familia unius ex patronis, gravique pariter paupertate laborans.

Causa igitur proposita fuit generali conventui in *Caesenaten. Dispensationis super defectu aetatis,* die 15 Martii 1844, cum dubio: *Se si debba concedere ad Innocenzo Aldini la richiesta dispensa di età nel caso?* Eminentissimi Patres rescripserunt: *Negative.*

BENEFICIATUS

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Rector fructus ecclesiae demptis congruis alimentis pro sua conservatione necessariis, erogare tenetur in ecclesiae decus et divini cultus incrementum. Fortius, quando bona acquisita sunt ex redditibus ecclesiae. Adeoque convertere tenetur redditus in restaurationem bonorum et ecclesiae. *Senogal. 5 Septembris 1778, dub. 4 et 5.*

2 Canonicus Henricus Nicolas ad augendum divinum cultum ecclesiae collegiatae oppidi Huensis haeredibus suis praecepit, tradi capitulo redditum flor. 2500 inter canonicos, et flor. 500 inter beneficiatos dividendum cum onere assistendi Laudibus SS. Sacramenti die Iovis, ac B. M. V. post Completorium quotidie persolvi cum cantu solitis. Cum redditus hodie vix ad flor. 199 ascendat inter triginta beneficiatos partiendus, hinc exorant beneficiati reductionem oneris ad dies Dominicos, Iovis, aliosque festivos intra annum occurrentes, in quibus benedictio cum SS. Sacramento Christi fidelibus impertitur. S. C. iussit ut scriberetur episcopo iuxta instructionem. *Leodien. Reductionis onerum 30 Ian. 1779.*

3 Quatuor beneficiati parochialis ecclesiae sancti Pauli terrae Ienazzani astricti fuerunt a card. Ruffo episcopo ad celebrationem missae conventualis pro benefactoribus in genere. Ipsi vero reclamarunt, ac in eorum ecclesia nulla adesse collegialitatis signa ostenderunt; hinc eos ad dictam celebrationem minime teneri autumant. Et S. C. non constare de collegialitate, ita ut missa conventualis celebrari non debeat, decidit. *Praenestina Missae conventualis 17 April. 1779.*

4 Beneficiato Angelo Maceronio quamvis clerico, cum unum ex beneficiis in ecclesia S. Ioannis Terracinae, quae collegialitatis iure non potitur erectis obtineat, competere ius ferendi suffragium in capitularibus actis S. C. definivit et addidit locum esse habilitationi pro habendo voto in beneficiatorum capitulo. *Terracinen. 7 Aug. 1779, dub. 1 et 2.*

Beneficiati ecclesiae cathedralis distribui non 5
valent inter se fructus praebendae seu beneficii cui praebendatus seu beneficiatus renuntiavit, et ab eodem beneficiato non perceptos tempore primi semestris suae residentiae, ad formam statuti praescribentis quod fructus primi semestris inter caeteros beneficiatos non dividerentur, sed restitui debent beneficiato renuntianti. *Burgen. 27 Novembr. 1779.*

Ioannes Fock duo beneficia obtinuit in ec- 6
clesia collegiata Munsterbliensi erecta, missarum tamen celebrationem neglexit; hinc capitulum propriis pecuniis satisfactionem curavit, et Ioannes Fock a nuntio Coloniensi ad redintegrationem in favorem capituli, et ad satisfactionem damnatus fuit; proposita quaestione in S. C. beneficia praefata celebrationis et applicationis onus adnexum habere decretum fuit. *Leodien. 2 Dec. 1780, dub. 1.* Eorumdemque rectorem ad duas missas qualibet hebdomada pro unoquoque beneficio cum applicatione pro fundatoribus, et alias duodecim annuas pro baronissa Dierheim nuperrime fundatrice teneri declaravit S. C. *Ibid., dub. 2.*

Rector beneficii erecti in ecclesia collegiata 7
S. Bartholomaei terrae Buxeti sub titulo Assumptionis B. M. V., cum de fundatione nulla exstaret memoria, obligatus fuit ad celebrationem duarum missarum qualibet hebdomada, et unius anniversarii quolibet anno, cum huiusmodi onus in nonnullis visitationibus expres-

sum fuerit, *Burgi S. Domnini Beneficii 17 Martii 1781.*

8 Beneficiatus S. Ioannis Baptistae et S. Aloysii ecclesiae loci de Albizate Plebis Galleratae, qui ex lege fundationis onus missarum habet, ratione infirmitatis defecit a dictarum missarum celebratione; hinc S. C. requisita quoad missas non celebratas usque ad diem 21 Iulii 1777 remisit rem ad D. secretarium cum Sanctissimo, quo vero ad alias a die dicta usque nunc praeteritas teneri adimplere intra terminum a card. archiepiscopo praefigendum in quantitate liquidanda ab eodem putavit. *Mediolanen. Beneficii 17 Aug. 1781, dub. 4.*

9 Beneficiatus SS. Ioan. Baptistae et Aloisii loci de Albizate Plebis Galleratae, qui ex fundationis lege cadere debet a beneficio, si per quindecim dies in missarum celebratione deficit, ad residentiam non minus quam ad implendum per alium in casu infirmitatis missarum onus tenetur. *Mediolanen. Beneficii 18 Augusti 1781, dub. 2.*

10 Inter rectorem beneficii a Georgio de Panizza fundati cum onere missarum in ecclesia S. Bernardini ab eodem Georgio exstructa, et confraternitatem S. Spiritus in dicta ecclesia subinde erectam transactio inita fuit, qua rector iuribus suis cessit, et societas beneficii onera a se adimplenda assumpsit; defecit tamen patronorum consensus, et apostolicum beneplacitum. Deficientibus inde societatis redditibus, et onera ferre non sustinens societas, de transactione conquesta est, declaratumque fuit rectorem teneri pro adimplemento onerum beneficii, nec obstare transactionem. *Parem. 26 Ianuarii 1782, dub. 1.*

11 Cathedralis ecclesiae beneficiati nec vocari nec suffragari debent in capitulis in quibus agitur de rebus ecclesiae S. Mariae de Ponte, cuius bona mensae capitulari, non canonicis et beneficiatis unita fuere. *Narnien. Iuris interessendi et votandi 8 Febr. 1783, dub. 1.*

12 Rector beneficii a Nicolao Cecconi in ecclesia parochiali Castri S. Petri absque curae animarum onere instituti parochum in sacramentorum administratione adiuvare non tenetur; et quamvis ex lege fundationis ad residentiam teneatur, nihilominus onus praedictum, eidem non est addendum, etiamsi unicus in eo castro adsit sacerdos, parochus scilicet in senili aetate constitutus. *Praenestina 21 Aug. 1784, dub. 3,* confirmat. *11 Dec. eiusdem anni, dub. 4.*

13 Beneficium ex fundatione fratrum de Barbatiis erectum in ecclesia collegiata S. Petroni cum onere quotidiani sacri et servitii chori obtinuit sacerdos Petrus Cossinius, ac inde reductionem servitii chori postulavit, ex quo deductis oneribus scuta 20 pro dicto servitio supersint. Ipse tamen cum praedicto onere beneficium acceptaverat, ac praedecessores illud semper adimpleverant, et S. C. censuit praefatae reductioni minime esse locum. *Bononien. Reductionis servitii chori 16 Iunii 1787.* Pontificem Pium VI adiit Cossinius ad obtinendam reductionem; ast, remissis ad S. C. precibus, responsum fuit in decisis. *24 Novembr. eiusdem anni.*

Beneficiati ecclesiae cathedralis nuncupati de Massa non tenentur iuxta votum episcopi applicare pro benefactoribus in genere Missam B. M. V. de S. Britio, quam singulis sabbatis canunt in eius altare, sed pro illis commemoratio generalis sufficit. Huius enim celebrationis origo ignoratur, nec in bullis erectionis de ea mentio ulla fit. *Urbevetana 24 Novembris 1787.* 14

Proposito dubio an et quomodo beneficiati ecclesiae parochialis S. Andreae Roncilionis, ubi adsunt rector et quinque beneficiati, teneantur praestare servitium per hebdomadam; S. C. respondit: Dilata, et scribatur episcopo iuxta instructionem. *Sutrina 21 April. 1787, dub. 1.* Inde prodiit responsum: Dilata, et scribatur episcopo iuxta mentem. *24 Maii 1788.* Tandem rescripsit affirmative iuxta decretum episcopi Silvestri anni 1753, *20 Septembr. eiusdem anni.* 15

Beneficiatus S. Sebastiani ecclesiae collegiatae S. Petri Massae Fiscaleae tenetur celebrare sacrum in capella B. M. V. consortii in oratorio dictae ecclesiae existenti ad placitum confratrum societatis sub invocatione dictae B. V. erectae, minime vero ad altare eidem dicatum in ecclesia collegiata. *Cervien. 7 Iunii 1788, dub. 1.* 16

Item intervenire debet supplicationibus ordinariis et extraordinariis, vestitionibus novitiorum, et tumulationi confratrum, publicis etiam sacrarum reliquiarum expositionibus in eo oratorio et capella faciendis. *Ibid., dub. 2.* confirmat. *14 Martii 1789.* 17

Onera vero praedicta non tenetur explere per se ipsum, sed potest etiam per alium. *Ibid., dub. 3.* 18

In festis vero principalibus, aliisque diebus in quibus confratres divina officia agere non solent, tenetur assistere etiam per alium ad formam testamenti ad altare S. Sebastiani. Et in casu necessitatis paramenta sacra et calicem altaris S. Sebastiani dictae societati consortii commodare tenetur. *Ibid., dub. 4 et 5.* 19

Licitum non est possessori beneficii S. Sebastiani in ecclesia collegiata S. Petri Massae Fiscaleae permutare, ad longum tempus locare, vel in emphyteusim concedere bona dicti beneficii sine beneplacito apostolico, et non monitis confratribus commissariis exsecutoribus testamentariis a fundatore designatis. *Ibid., dub. 7.* 20

A die vero adeptae possessionis tenetur ad refectionem bonorum beneficii. *Ibid., dub. 8.* confirmat. *ibid.* 21

22 Postquam S. C. rescripserat, scribatur episcopo iuxta instructionem 21 April. 1787, dubium 2, et iterum scribatur episcopo iuxta mentem 24 Maii 1788, decrevit beneficiatos ecclesiae parochialis S. Andreae Roncilionis participes esse debere emolumentorum funerum et missarum quae in dicta ecclesia offeruntur. *Sutrina 20 Sept. 1788, dub. 2.*

23 Sacerdos Tuschius beneficiatus S. Mariae trans Tiberim, coadiutore ob gravem suam aetatem impetrato, anno 1768 in Sabinas se recepit annuente S. C. per biennium, quod absentiae indultum usque ad annum 1780 protractum fuit; sequenti vero quinquennio neglectum, re comperta destitit beneficiatorum collegium a solutione distributionum, ac Tuschium in ius vocavit, propositoque dubio an esset locus repetitioni distributionum solutarum tempore quo deficiebat indultum? negative responsum fuit. *Romana Distributionum 4 Apr. 1789,* confirmat. *8 Aug. eiusdem anni.*

24 Annuis locorum Montis Ambrosii Mediolani fructibus imminutis nullus est amplius sacerdos qui beneficia simplicia erecta in ecclesia S. Mariae ad Nives, et in ecclesia S. Mariae Magdalenae accipiat. Hinc patroni supplicarunt pro dispensatione officii, et pro reductione onerum quibus gravantur, nempe quotidiani sacri, et pariter officii quotidiani Deiparae vel mortuorum, alterius sacri quotidiani vel tot missarum, iuxta redditus et oneris, doctrinam Christianam docendi festivis diebus; S. C. autem annuit iuxta votum episcopi. *Viglevanen. 4 April. 1789.*

25 Sacerdos Nicolaus Romani possessor beneficii erecti in ecclesia parochiali S. Mariae de Trivio, cuius servitium auctoritate ordinaria canonice translatum fuerat ad maiorem ecclesiam Veliternam, tenetur residentiam praestare in eadem ecclesia cathedrali S. Clementis iuxta votum card. episcopi. *Veliterna Residentiae ac servitii chori 20 Martii 1790, dub. 1.* Et cogendus est ad dictam residentiam ad formam sacri Concilii Tridentini. *Ibid., dub. 2.*

26 Erectione beneficii ecclesiastici in ecclesia parochiali Vallis Formatiae peracta cum onere hebdomadales missas quatuor celebrandi, residendi in dicto loco, administrandi sacramenta, assistendi parochialibus functionibus, fructus eiusdem imminuti sunt a scut. 56, 64, ad scut. 48, et non est qui illud appetat. Hinc petita est reductio missarum et commutatio caeterorum onerum, et S. C. in omnibus negative respondit. Nam communitas in erectione se obligavit pecunias in fundo fructifero implicatas manutenere. *Novarien. Reductionis et commutationis onerum 26 Martii 1791.*

27 Beneficiatis ecclesiae cathedralis qui ex Ecclesiae statuto et sexcentenaria consuetudine nullis gaudebant vacationibus, et chori servitio continuo gravabantur, conceduntur a S. C. vacationes per duos menses; amissa tamen tertia parte distributionum. *Illerden. Absentiae et distributionum 3 Martii 1792, dub. 1.*

Animarum curam alternatim gerentes bene- 28
ficiati parochialis ecclesiae de Balmaseda duplicem ab immemorabili tempore applicare consueverunt missam pro populo et benefactoribus; hinc quaerunt num illud ferre teneantur onus in integrum, cum eorum ecclesia non sit collegiata. Et S. C. rescripsit esse locum celebrationi missae pro benefactoribus iuxta votum episcopi. *Santandrien. 16 Iunii 1792, du . 1.*

Inde decidit non esse locum supplemento 29
illarum, quae per annos novem ac decem bona fide ex privata interpretatione encyclicae Benedicti XIV pont. max. omiserunt. *Ibid., dub. 2.*

Rectori beneficii de iurepatronatus commu- 30
nitatis in ecclesia collegiata S. Mariae della Torre oppidi Leonis decernitur onus esse hebdomadalium missarum trium, et assistendi parocho in sacris functionibus iuxta antiqua documenta et testes, licet deficiat fundatio beneficii. *Civitatis Plebis 11 Maii 1793.*

Eidem conceditur reductio missarum ad ta- 31
xam missae perpetuae, sublato onere assistendi parocho in sacris functionibus. Nam redditus beneficii sunt in scut. 15 annuis, ita ut ad manualem iulii unius non sufficiant. *Ibid., dub. 2.*

In receptitia ecclesia Casalis novi sex sunt 32
beneficiati, et archipresbyter qui curam animarum habet. Hi non inserviunt choro, sed onus missae conventualis ex consuetudine eis incumbit; singulorum redditus vix ad ducat. 20 ascendit; propterea exorant missae conventualis reductionem, et ad dies festos per vices obtinent. *Cassanen. Missae conventual. et pro populo 22 Novembr. 1794. dub. 1.*

Ad beneficium laicale fundatum a fratribus 33
Mazzocchini in ecclesia B. M. V. in Villa S. Fatuchii pertinet onus missarum per se ipsum implendum diebus festis de praecepto, residendi et habitandi in eorum domibus. At unus ex fratribus superstes, altero condito testamento, nullam mentionem fecit de oneribus dicti beneficii. Hodiernus rector sacerdos Angelus Santucci supplicat pro facultate celebrandi, dum occasio urget, per alium, et S. C. non audivit, et ei servari legem fundationis praecepit. *Civitatis Plebis beneficii 12 Martii 1796, dub. 2.*

Etsi beneficium fundatum in ecclesia S. Ma- 34
riae de Figulis diruta translatum ad ecclesiam cathedralem simplex et liberum ab onere missarum semper habitum fuerit, tamen inventum est decretum S. Visitationis anni 1573, in quo notatur ad ecclesiam S. Mariae in Figulis onus missae in quolibet mense; propterea beneficiatus, post inutiles alias perquisitiones, supplicavit S. C. an et quomodo sit locus celebrationi missarum quoad praeteritum? et negativum dedit responsum. *Casertana Beneficii 17 Decembris 1796, dubium 1.*

35 Ecclesia parochialis S. Bartholomaei Murivallium in collegiatam erecta constat canonicis, mansionariis et clericis choralibus; cum autem mansionarios ius habere interveneniendi, et suffragium ferendi in capitulis, dum agitur de administratione bonorum vel erogatione pecuniarum, ad massam communem spectantium, decisum fuerit, instantibus clericis choralibus, qui beneficia perpetua clericatus nuncupata possident, S. C. idem ius etiam bis competere resolvit. *Firmana vocis in capitulo 17 Iunii 1797, dub. 2,* confirmat. *19 Novemb. eiusdem anni.*

36 Attamen eadem S. C. eorum interventum in capitulo noluit occasione electionis et remotionis officialium, cum hoc ius privative absque eorum interventu ad capitulum spectare firmaverit. *Ibid., dub. 3.*

37 Ad unum ex duobus residentialibus beneficiis, seu legatis fundatis a Petro Stecconi in ecclesia collegiata S. Bartholomaei Bussetti clericus Dominicus Stecconi fuit nominatus in villa S. Andreae sub parochia Bussetti natus. Hic ob defectum nativitatis et educationis in oppido Bussetti a testatore impositae adeptus est habilitatem assequendi beneficium, modo exorat ut ei concedantur eiusdem fructus a die vacationis ad diem futurae possessionis, cum iam quinque elapsi sint anni, et obtinuit. Agebatur de paupere consanguineo testatoris. *Burgi S. Domnini legati 19 Aug. 1797, dub. 2.*

38 Fructus et distributiones omnes pro toto tempore absentiae lucrare debere definivit S. C. sacerdotem Iosephum Tarani beneficiatum ecclesiae cathedralis Reatinae, qui a residentia abfuit, ut se subtraheret a perquisitione, et ne cogeretur praestare reprobatum iuramentum fidelitatis. *Reatina fructuum et distributionum 18 Martii 1815.*

39 Stetit in decisis S. C., nempe beneficiatum parochialis ecclesiae S. Mariae Assumptae in coelum terrae S. Stephani Ferentinae dioecesis teneri ad residentiam saltem per alium, et ideo sacerdoti Iosepho Mildeburg deberi fructus omnes solutis tantum fallentiis. *Ferentina Residentiae 6 Aug. 1825, dub. 1 et 2.*

40 Canonicam institutionem beneficii S. Petri in Bringemma Melitensis dioecesis, quam dandam esse sacerdoti Calleia a quibusdam patronis rite nominato, non autem Antonio Bonavita, qui maiori licet suffragiorum numero instructus, praeter suspicionem simoniae ab eius patre admisso legitima carebat aetate, nec ad primam adhuc tonsuram fuerat initiatus, semel atque iterum declaraverat, et etiam in gradu appellationis ex remissione R. P. auditoris Sanctissimi confirmaverat, ea tamen mente ut instante Bonavita pro licentia de redeundo, scriberetur prius episcopo Milevitano, ut deputet ecclesiasticum administratorem, qui beneficii S. Petri bona administret, atque impletis oneribus, superexstantes redditus deponat ad effectum eos tradendi cui de iure, acceptoque responso de huiusmodi provisionis exsecutione novae audientiae beneficium eidem Bonavitae concederetur; cum facta eiusmodi facultate nonnulla proferens Bonavita monumenta quibus de beneficii origine ac de vero iurispatronatus statu complura detegebantur, quae in vetustatis tenebris delitescebant, sibi vindicaret, unaque recedendum esse a decisis contenderet; S. C. censuit annuendum esse instantiae sacerdotis Calleiae, dilationem iudicii efflagitantis ut quae a Bonavita proposita sunt monumenta, quibus universae causae ratio immutabatur, possent pro vero rerum statu explanari, edito rescripto dilata ad primam post aquas. *Milevitana Beneficii 3 Aug. 1833.*

SACRAE CONGREGATIONIS REV. FABRICAE S. PETRI DECRETA.

Sacerdos Bruno Vellucius, vir septuagena- 1
rius, et ultra servitium praestitit annis tribus et quadraginta suae ecclesiae cathedrali, in qua beneficium tenet. Modo supplex gratiam iubilationis precatur. Hic morbis affligitur, fallentias habet 5000, cum dies quilibet duodecimus constaret fallentiis, quarum partitio si fiat per annos quadraginta tres, dies novem fallentiarum annus quilibet capit. Et licet capitulum nuncupet beneficia huiusmodi servitoria, sunt nihilominus vera beneficia ecclesiastica, quae in perpetuum titulum conferuntur. Quibus perspectis, S. C. cum solitis clausulis arbitrio episcopi indultum iubilationis tribuit. *Signina Iub. 2 Martii 1786.*

Ex piis fidelium oblationibus Senogalliensis 2
episcopus in ecclesia S. Liberatae beneficium simplex erexit cum onere celebrandi festis diebus sacrum iuxta voluntatem DD. Iacobi Mariae et Petri Paulli, ac manutenendi ecclesiam eiusque suppellectilem. Hae missae hebdomadales per centum triginta et amplius annos sunt iugiter pro legantibus applicatae, non item illae fundationis. Praesens beneficii possessor Dominicus Marconi quaesivit an applicare pro benefactoribus festivas missas teneatur? et non teneri S. C. resolvit. *Senogallien. 26 Aprilis 1788.*

Nonnulla contra decreta passus est sacerdos 3
Ambrosius Casoni possessor beneficii S. Sebastiani fundati in ecclesia collegiata S. Petri Fiscaleae re non integra, cum scilicet iam coram A. C. monitorium super exsecutione rescriptorum expeditum, illorumque facta productio fuisset, petiit dictus Casoni litteras compulsorias, quas S. C. denegavit. *Cervien. 14 Martii 1789.*

Sacerdos Ioannes Bernardinus Morichius be- 4
neficiatus Lauretanae basilicae absque beneplaciti apostolici reservatione vendidit ius et com-

modum exigendi pensiones domus choralis beneficio Morichii adnexae, et cum pacto vendidit redimendi semper, et quandocunque. Poenitentia postea ductus, querelam detulit nullitatis contractus, postulavitque restitutionem fructuum quos sacerdos Ioan. Ginamius emptor perceperat, et obtinuit utrumque. *Lauretana Null. contr. 30 Aug. 1788,* confirmat. *17 Ianuarii 1789,* ubi addita declaratio fuit, et cui sint restituendi, ad D. secretarium cum Sanctissimo. Integratis deinde precibus, rescriptum est fructus restituendos esse a die initi contractus, compensata sorte, fructus quippe exstantes. Die tandem 11 Febr. Sanctitas Sua fructus superexstantes relaxari mandavit in favorem Ioan. Ginamii. Hic autem hodie contendit sibi esse restituendos fructus superexstantes non usque ad diem primae solutionis, sed ad diem 11 Febr., et factus est sui voti compos, cum gratiam pontificiam ad diem 30 Aug. primae resolutionis retrahendam esse S. Congr. existimavit. *18 Dec. 1790, dub. 1.*

5 Quaesitum vero cum fuisset cuinam fructus essent restituendi a Lucretio Breccia, ex iam resoluto contractu percepti, alienationis nempe iuris exigendi pensiones alterius beneficialis domus Vincentii Belardi, remissum est ad D. Secretarium cum Sanctissimo iuxta mentem. *Ibid., dub. 3.*

6 Rectori beneficii de iure patronatus communitatis in ecclesia collegiata S. Mariae della Torre oppidi Montis Leonis instituti conceditur reductio missarum ad taxam perpetuae sublato onere assistendi parocho in functionibus sacris. Redditus enim beneficii annuus vix ascendebat ad scut. 15, ita ut ad manualem eleemosynam non sufficiebat. *Civitatis Plebis 11 Maii 1793, dub. 2.*

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Beneficiati sive hebdomadarii ecclesiae metropolitanae Neapolis in functionibus ecclesiasticis tenentur servare omnia et singula quae praescribuntur beneficiatis ecclesiarum cathedralium a Caeremoniali episcoporum, aliisque constitutionibus et ordinationibus apostolicis. *Neapolitana Functionum 22 Decembris 1753,* confirm. *7 Septembris 1754, dub. 1.*

2 Iidem tenentur in die Purificationis et in Dominica Palmarum accipere candelas et palmas a canonico celebrante genuflexi, atque ipsius manus deosculantes, et cineres in die Cinerum pariter genuflexi, non vero stantes. *Ibid., 2 et 3.*

Clericis beneficiatis competit in patriarchali 3 basilica Lateranensi supplere vices beneficiatorum tam in servitio altaris quam in functionibus chori, salva praeintonatione antiphonarum. *Basilicae Lateranensis 7 Iulii 1753,* confirmat. *17 Maii 1760.*

Ad dubium an decretum in Monopolitana 4 diei 17 Novembris 1674 extendendum sit ad beneficiatos? respondit S. C. affirmative. Tenor praedicti decreti est sequens: S. C., inhaerendo aliis resolutionibus emanatis, et praecipue in una Urbis S. Mariae ad Martyres de Rotunda, sub diebus 29 Martii et 27 Septembris 1659, iterum declaravit: Quod canonici clerici, ubi praebendae non sunt distinctae in presbyterales, diaconales et subdiaconales, quamvis antiquiores receptione, non sunt praeferendi canonicis presbyteris, etiam postquam canonici clerici fuerint effecti sacerdotes, et tunc nec ipsis competere reintegrationem, seu praecedentiam adversus canonicos sacerdotes, posteriores receptione; cum ius semel adeptum ex sacerdotio nunquam amittatur, non obstante immemorabili in contrarium consuetudine, quam abusum impraescriptibilem declaravit. — Propterea non competit duobus clericis beneficiatis metropolitanae ecclesiae Calaritanae praecedentia super alios sacerdotes beneficiatos posteriores possessione tam in choro quam in functionibus; nec reintegratio adversus sacerdotes beneficiatos praedictos, postquam ipsi clerici effecti fuerint sacerdotes. *Calaritana 22 Sept. 1827, dub. 1, 2 et 3.*

Sacerdos Ioseph Cicinelli praesentatus ad re- 5 sidentiale beneficium ab uno ex patronis per biennium vi litium ab eius reali possessione praepeditus in choro occupare debet ultimum stallum; sed uti sacerdos praecedere debet beneficiatis clericis reali possessione antiquioribus. *Tiburtina 16 Martii 1833, dub. 1 et 2.*

Beneficiati cathedralis Recineten., qui diaconi 6 et subdiaconi munia exercere debent, possunt ac debent indui paramentis sacris in eadem mensa, in qua planeta vel pluviali se induit celebrans, etiamsi hic sit canonicus et dignitas. *Recineten. 16 Martii 1833.*

BENEPLACITUM APOSTOLICUM

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA.

1 Quaedam pia mulier capellaniam mere laicalem instituerat, eamque domorum aliquarum dote instruxerat. Postea factum est ut rector pro tempore eadem bona in perpetuam emphyteusim concederet, addita conditione, ut beneplacitum apostolicum peteretur, quod nunquam effectum est.

Cum autem aliquibus post annis multa super hac capellania quaestionum capita suborta fuissent, et ad Sacram Congregationem Episcoporum et Regularium fuissent delata, huiusmodi defectus aperte recogitatus est, ideoque dubitatum num defectus idem contractus nul-

litatem importaret. Dubium igitur propositum fuit in dictae diei comitiis: *Se e come sanare il contratto di emfiteusi specialmente riguardo alla casa di Vetralla? S. Congregatio rescripsit ad 6, non indigere. Romana Impositionis debiti 18 Februarii 1842, dub. 6.*

2 Domus S. Andreae a Valle Clericorum Regularium Theatinorum cum indigeret aliqua rustica aede qua adolescentes illius religionis studiis addicti recreationis causa sese reciperent, in emphyteusim perpetuam accepit a quadam laica persona nonnullas vineas *con Casino*, atque etiam opportunas melioratione in iisdem aggressa fuit.

Cum tamen dominus directus beneplaciti apostolici conditionem in instrumento apposuisset, ad hunc sacrum ordinem hac de re confugium habitum est, causaque proinde in pleno auditorio proposita, ut discuteretur. Ex parte religiosorum huiusce contractus utilitas multis verbis praeferebatur; nihilominus in Folio typis edito aliquae difficultates iniiciebantur ab eminentissimo Urbis vicario in suis informationis litteris productae. Non ita siquidem facilis est casus quo piis locis, ut ibi pag. 6 notatur, emphyteusis passiva permittitur et si aliquod adest exemplum, hoc adnexam semper habuit causam necessitatis, ut est conventus ampliatio, liberatio a molestiis vicinorum litium, servitutum, etc. At vero emphyteusis natura fert ut in fundo meliorationes fiant, et hoc locis piis ordinario nec expedit, nec convenit; deinde plerumque fundi conditio deterior progressu temporis efficitur, et in hoc casu locis piis utilitas minuitur, onus vero solvendi canonis perpetuo manet.

Duo itaque dubia, ut causae status exigebat, composita sunt in *Romana approbationis contractus emphyteusis:* 1. *Se e come si abbia ad approvare il contratto di emfiteusi passiva nel caso?* 2. *Se e come si abbia ad imporre alla casa di S. Andrea della Valle l' obbligo di reintegrare la somma erogata in risarcimento del casino, la quale siccome proveniente da capitali alienati, si doveva rinvestire in fondi stabili a forma del beneplacito della S. C.?* Eminentissimorum Patrum conventus *die 17 Iunii 1842* rescripsit: *Ad 1, affirmative, attentis peculiaribus circumstantiis in casu concurrentibus iuxta votum eminentissimi Urbis vicarii, adhibitis cautelis necessariis et opportunis. Ad 2, summam scut. 600 provenient. ex venditione fundorum Cryptae Ferratae esse investiendam in stabilibus tutis et fructiferis, nisi constet de eorumdem investimento in dictis stabilibus.*

BIRRETUM

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETUM.

1 Quaesitum fuit: an doctrina in Rituali P. Cavalieri tom. III, cap. 15, decr. 39, quod Regulares pluviali induti indubie uti debeant birreto sacerdotali in funere, et processionibus, tuto practicari valeat? Similiter: an Regulares memorato birreto uti queant, quando induti procedunt de sacristia ad altare? et S. C. respondit: Servetur solitum. *Ordinis Minorum S. Francisci de Observant. provinciae Conceptionis B. M. V. in regno Portugalliae, 18 Decembris 1779, dub. 12.*

2 Ad dubium: An omnes sacerdotes indiscriminatim uti possint galero, vulgo berretta, cum a sacristia discedunt pro missa celebranda, et in aliis exercitiis, praesertim vero, an liceat religiosis S. Ioannis de Deo, qui parochi sunt omnium infirmorum in suis hospitalibus iacentium? Respondit S. C. non licere absque indulto. *Ord. S. Ioannis de Deo 17 Augusti 1833, dub. 4.*

Assistens celebranti et clerici qui dirigunt pro- 3
cessionem Rogationum, etc., non possunt deferre birretum. *Mutinen. 23 Septembris 1837, dub. 9, num. 1.*

Parochi qui intersunt processionibus SS. Sa- 4
cramenti non possunt deferre pileolum, iuxta alias decreta; in reliquis functionibus possunt ex universali consuetudine. *Ibid., dub. 9, n. 2.*

BONA

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Bona, iura, credita, sacra supellectilia, et alia quaecumque data, concessa, et quae pervenit ad ecclesiam B. M. V. Gratiarum Frusinonis, et eiusdem capellam quoad proprietatem spectare ad ecclesiam, administrationem vero ad capellanum Sacr. Congr. decrevit. Nam Patres Congregationis SS. Salvatoris ad eosdem administrationem spectare autumabant, quibus ecclesia concessa fuit. Huius ecclesiae et capellae iurispatronatus adiudicatum fuit Scholasticae Quartucci. *Verulana Iurispatronatus 16 Ianuarii 1779, dub. 3.*

Locationis bonorum ad capitulum Sublacense 2
spectantium instrumentum, ut stipularetur, quamvis iam edicta affixa fuissent, cum S. C. rescripsisset pro facultate stipulandi praevia affixione edictorum, non esse stipulandum, sed novae edictorum affixioni esse locum eadem S. C. censuit. *Nullius Sublacen. 15 Apr. 1780.*

Bona possessa a Maria Malatesta ex Francisco 3
filio Ioannis Francisci neptis comprehensa in transactione diei 19 Iunii 1750, assignari non

debent pro adimplemento legatorum piorum ab eodem Ioanne Francisco relictorum, utpote ab ipso minime provenientia; sed ad eamdem Mariam Theresiam spectantia tanquam legatariam Mariannae Boncompagni, quae cum suis dotalibus pecuniis aes alienum anterius Ioannis Francisci dimiserat. *Nullius Leprignani legatorum 7 Iulii 1781, dub. 1.*

4 Frater Carolus Cocchius laicus iam professus in ordine Minimorum Conventualium S. Francisci fere octuagenarius narravit se domum Bononiae possidere, ex qua annua scuta 20 retrahebat; ex oblationibus quas ipse habuit, horreum in civitate eadem exstruxisse, et annua scuta sex percipere, et praeoptabat de hisce bonis disponere in favorem conventus pro certis et determinatis casibus. Procurator generalis votis postulantis annuit, retulitque domus acquisitionem et constructionem horrei annuentibus capitulariter fratribus fecisse; propterea fuit quaesitum num et quomodo esset assignationi seu applicationi locus? et responsum fuit bona et redditus de iure competere monasterio, et esse sub legitima superioris dispositione, addendo ad mentem. *Bononien. 3 Iulii 1784.*

5 Patroni capellaniae laicalis Peretti nominarunt ad eam Carolum Peretti sub reversionis conditione, si idem congruo beneficio ecclesiastico provideretur. Assecutus inde fuit Carolus parochiam Petraealtae, quam decennio retinuit. Hoc tempore alter ex compatronis Marcus Aurelius alienaverat bona capellaniae, novem nempe praediola ac domum; et S. C., requisita an, in cuius favorem et contra quos sit locus evictioni et relevationi? Affirmative rescripsit contra Marcum. *Asculana Capellaniae 2 Dec. 1786, dub. 4.*

6 Praedium nuncupatum S. Christinae assignatum pro fundo capellaniae ex fundatione Ippolytae Torelli Gisberti erectae Laelius Rinalduccius haeres mediatus cum alio praedio appellato *li Pozzetti* commutare postulavit. Ipse spopondit solvendi, quanti pluris aestimaretur praedium S. Christinae, ac donandi scut. 40 in favorem ecclesiae. Patroni in hoc descendunt. S. C. vero, hac de re quaesita, ut scribatur episcopo pro meliori informatione iussit. *Fanen. Permutationis 19 Augusti 1786.* Deinde donationem oblatore in scut. aliis 40 adaugente, eiusdem petitioni assensa est S. C. iuxta votum ordinarii. *16 Iunii 1787.*

7 Capellanus sodalitii B. M. V. de Consortio civitatis Cerviensis bona beneficii S. Sebastiani a die adeptae possessionis reficere debere S. C. existimavit. *Cervien. 7 Iunii 1788, dub. 8.*

8 In locationibus bonorum faciendis per capitulum ecclesiae cathedralis sub poena nullitatis quoad bona fabricae, minime vero quoad bona capituli esse episcopum audiendum S. C. existimavit. *Asculana 12 Iulii 1788, dub. 13,* confirmat., dempta nullitatis poena, *7 Feb. 1789.*

Quaesitum inde cum fuisset utrum eidem episcopo quoties constet de praeiudiciali capituli ecclesiae, seu fabricae administratione, liceat eadem bona locare, reluctantibus etiam canonicis? resolutum fuit ut episcopus uteretur iure suo ad formam Concilii Tridentini. *Ibid., dub. 14,* confirm. *ibid.* 9

Cum parochus S. Benedicti Priverni cesserit capellam, et sepulturam sodalitio mortis et orationis ad funera facienda defunctis in agris, ac intervenerit approbatio implicita episcopi, qui facultatem utendi concessa sepultura sodalitio dedit; ob id S. C., licet deficiente beneplacito apostolico, indigere absolutione et approbatione decrevit. *Terracinen. et Privernen. 19 Decembris 1789, dub. 2.* 10

Contractus permutationis et respective venditionis initum inter conservatorium Oblatorum sacrae familiae Setiae, ac Ioachim Benedictum Pacifici de licentia card. de Comitibus Protectoris, ac sub reservatione beneplaciti apostolici nullus declaratur. Scatere enim nullitas ex triplici capite videtur: tempore stipulationis contractus deputatus conservatorii erat Pacificus: beneplacitum postulatum praetermissum, ac nonnisi post exsecutum contractum aestimatum fuit; demum utilitas pii operis deficiebat. *Terracinen. et Setina 23 Ianuarii 1790, dub. 1.* 11

Ad ampliandam suam ecclesiam collegiatam S. Donati Montis Ulmi, archipresbyter Felix Pascalius cessit illius fabricae archipresbyteratus redditus, annuis sibi reservatis scut. 120 ac fructibus capellaniae S. Mariae de Paradiso, quam ad effectum hunc a patronis impetraverat. Sed causa quaestionum huic ecclesiae unita fuit altera collegiata SS. Petri et Pauli; hinc ecclesiae S. Donati ampliatio interdicta fuit, et nova facta fuit cessio in favorem alterius collegiatae; at nonnulli insurrexerunt ad opus impediendum; quaesitum ergo fuit an et quae cessio sit exsequenda, et cui ecclesiae sint redditus applicandi? S. C. respondit esse exsequendam secundam cessionem, et applicandos esse redditus ecclesiae SS. Petri et Pauli; et archiepiscopus exsecutioni incumbat. *Firmana 16 Martii 1793.* 12

Parocho S. Mariae nuncupatae *di Basso* dioecesis S. Miniatis conceditur facultas cedendi unicum eius parochiae praedium diviti cuidam parochiae incolae sub lege instaurandi fatiscentem ecclesiam aedesque parochiales, et assignandi fundum liberum arbitrio episcopi pro congrua eiusdem parochi in scut. 112. *Sancti Miniatis 22 Novembris 1794, dub. 1.* 13

Patronis assertis oratorii Nativitatis B. M. V. erecti in villa nuncupata Amorosa denegatur cessio bonorum eiusdem oratorii annui redditus sc. 1789, et ius nominandi capellanum, quod spectat ad parochum S. Luciae oppidi Senalogensis, licet manutentionem desponderent capellani, et sacra supellectilia, pro quibus re- 14

quiri annua scut. 40.80, asserebant. *Pientina Cessionis 6 Decembris 1794.*

15 Locatio fatiscentis maxime ob incendium passum domus, assignatae post centum annos a condito testamento, per mediatos haeredes, Ludovicae Baroni in fundum duarum capellaniarum ab ea institutarum in ecclesia S. Ioannis oppidi Montis Bodii, permittitur ad triennium ob desponsam a conductore novam illius constructionem et ampliationem, licet impar sit oblata pensio oneri missarum, quibus capellania gravatur. *Senogallien. Locationis et reductionis missarum 28 Februarii 1795, dub. 1.*

16 Locatio praediorum simplicis beneficii S. Conceptionis et Nativitatis B. M. V. ecclesiae collegiatae civitatis Trebiae, expleta in favorem Feliciani Rossi, pendente in S. C. instantia pro facultate locandi, declaratur nulla, licet beneplacitum apostolicum contrahentes reservarint, quod fuit contrarium facto, et asserant bonam fidem habuisse. *Spoletana Locationis 14 Martii 1795, dub. 1.* Et illi denegatur beneplacitum apostolicum, et confirmatur deliberatio in favorem Archangeli Septimi melioris oblatoris facta post affixa de mandato S. C. edicta, salvo iure vigesimae et sextae. *Ibid., dub. 3.*

17 Ecclesia ruralis S. Antimi in beneficium simplex erecta posita est in territorio civitatis S. Leonis, iuxta sacram episcopi visitationem; sed intra fines paroeciae S. Blasii Castri Maioli, secundum Petri Camagli archipresbyteri assertionem. Hoc beneficium seminario unitum fuit, quod postea ad se revocavit possessionem ecclesiae, et in ea sacras explevit functiones, et domum locavit. Sed laesa archipresbyter iura sua et populi autumans, cum omnes ipse functiones in illa ecclesia rurali exerceret, et claves retineret, quaesitum est in S. C. de ecclesiae et bonorum dominio, et haec rescripsit una cum ecclesia domunculas annexas bonaque beneficii pertinere, iuxta votum episcopi, ad seminarium. *Feretrana 9 Iulii 1796, dub. 1.*

Dum inficiatur a S. C. ad reparandas aedes 18
parochiales una cum ecclesia parochiali S. Michaelis archangeli oppidi Maceratae Feltriae applicatio haereditatum Gratiosi et Angeli Remigii Calbini, quaeritur an et quomodo sit praevidendum praesenti reparationi aedium et ecclesiae praedictae? S. C. respondit, affirmative ex pecunia cumulativa, et quatenus opus aliis etiam remediis a sacro Conc. Trid. praescriptis. *Feretrana Applicationis 27 Augusti 1796, dub. 2.*

Omnia bona sodalitii SS. Sacramenti Montis 19
Ulmi per rescriptum a S. C. concessa fuerunt in emphyteusim ad tertiam generationem masculinam in favorem Hilarii Michetti, salvo iure vigesimae et sextae. In locum autem deliberatarii successit vicesimarius Ioan. Baptista Lucchetti, qui facultatem postulavit ineundi subemphyteusim cum Nicolao Campetelli. Annuit petitioni sodalitium certis sub conditionibus, et archiepiscopus illi favet; et S. C. consulta declaravit esse permittendam subemphyteusim, durante tamen emphyteusi in favorem Lucchetti, et citra emphyteusis iam initae innovationem. *Firmana Subemphyteusis 20 Ianuarii 1798.*

BREVE

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

Cum episcopus breve apostolicum dispensationis ab irregularitate obtentum a clerico Iosepho Belzoppi ob non comprobata exposita exsequi abnuerit, orto dubio, an dictum breve sit exsequendum? Affirmativum S. C. tulit responsum, exhibitis tamen episcopo documentis, de quibus in novis precibus, et ex quibus exposita comprobantur. *Feretrana Irregularitatis 22 Novembris 1794.*

BULLA CRUCIATAE

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Episcopus Santandriens. Sacram Congregationem consuluit: an vigore bullae Cruciatae celebrari valeant quotidie plures missae in oratorio privato pro unica missa concesso? et negativum habuit responsum. *Santandrien. Dubia super bulla Cruciatae 15 Iulii 1797, dub. 1.*

Et ad alterum dubium: an missae de prae- 2
cepto satisfaciant diebus festis omnes indiscriminatim qui missam in oratorio privato audiunt, dummodo bullam Cruciatam habeant? negativum pariter S. C. dedit responsum. *Ibid., dub. 2.*

FINIS TOMI PRIMI

GTU Library
3 2400 00374 9532

LIBRARY USE ONLY

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
(510) 649-2500